

מאיר הש"ם

מסכת קידושין

מתני'. האשה² נקנית³ [לבעלה להיות אשת איש] בשלש דרכים, וקונה את עצמה [להפסיק מלהיות אשת איש] בשתי דרכים. נקנית בכסף¹, בשטר, ובביאה². בכסף, בית שמאי אומרים³: [בכמה כסף, בדינר] או

¹ עי' רשב"א: "א שהמקדש במחבור לקרקע [בתור שוה כסף] אינה מקודשת, דמקשינן הויה ליציאה מה יציאה במחבור לקרקע לא, אף הויה במחבור לקרקע לא (מבעל העיטור), וא"נ י"ל דנתן לה קרקע בקדושה בתורת כסף מקודשת וההיא דפ"ק גיטין (י ע"א) בשטר אירוסין קאמר שאם כתבו על המחבור לקרקע ונתנו לה אינה מקודשת דומיא דגט דמקשינן הויה ליציאה, וזה [הצד שני] עיקר [וכעין זה בר"ן, וכן תוס' ה ע"א ד"ה שכן פודין].

ועי' שו"ת הרשב"א (ח"א סי' תר): שטר קידושין כשר במחבור. דדוקא בגט פסילנא משום שנאמר ונתן. ובירושלמי מפקינן שנאמר ספר. מה ספר שהוא בתלוש. וכן אמרי בתוספתא המקדש בעיר הנדחת וביושביה כדימוס ובמה שעליה אינה מקודשת. משמע בהכי דוקא דאיכא איסור הנאה. הא לאו הכי מקודשת אפילו במחבור. ועי' רש"י (גיטין י ע"א): מחבור איתא נמי בשטרי קידושין כדכתיב (דברים כד) ויצאה מביתו והיתה לאיש אחר איתקוש הווייה ליציאה.

ועי' ב"ש (אה"ע סי' כז סק"א): כתב הר"ן ריש קידושין ותוס' והרשב"א אם קידש [בשוה כסף] במחבור לקרקע הוי קידושין אף על גב דאם קידש בשטר מחובר לא הוי קידושין משום דמקשינן הויה ליציאה משום הכי שטר מחובר פסול כמו גט מחובר אבל כסף לא שייך בגט לכן אם קידש בקרקע מקודשת גם י"ל שאני גט מחובר דפסול משום דמחוסר קציצה אבל [כסף] קידושין ק"ל אפילו לא בא ליה מקודשת כמו תן לפלוני.

ועי' ב"ש (סי' ל סק"א): אם אמר **טלי קדושך מע"ג קרקע** כתב בשו"ת מהר"ך (ח"א סי' קנב) דהוי ספק קידושין [ז"ל: אף על גב דגבי גירושין בעינן ונתן בידה, ואם אמר לה טלי גיטך מעל גבי קרקע אינה מגורשת, ואתקש הויה ליציאה, הא איכא פלוגתא דרבוותא אי אתקש לכל מילי או לא], ולא דומה לפקדון שהיה כבר בידה ועכשיו מקדש אותה בו, דהוי קדושין, אף על גב דעכשיו לא נתן לה כלום, דשם בתחלה נתן לה ובנתנה בא לידה. ועי' עוד משנה במלך (אישות פ"ג ה"א).

ועי' שו"ת מהר"ל (סי' עד ס"ב): כיון שלא קבלה הקדושין לא ממנו ולא משלוחו, אלא מעצמה נטלה המעות, והוי כמו טלי גיטך מעל גבי קרקע דלאו כלום הוא.

ועי' חת"ס (אה"ע סי' ח"א סי' פב): לא שבקינן פשיטות מהר"ל מפני ספיקא דגאונים אחרונים אלו [מהר"ך ומ"מ] שלא ראו דברי מהר"ל ואלו ראוהו הדרי בהו וכו' ולפע"ד דבלי ספק דמקדש בשטר מקשינן לשטר גירושין דפסול טלי וכו' אי ס"ד בקידושין כשר א"כ ה"ל למחשביה בדרכים דשוו גיטי נשים לשחרורי עבדים כיון דליתא בקידושין עי' גיטין (י ע"א), אע"כ גם בקידושי שטר עכ"פ פסול טלי מע"ג קרקע. וכיון דפסול בשטר ממילא פסול נמי בכסף דאיתקש הויות להדדי וכו' ואמנם בהר"ן ריש קידושין מ"ש במקדש במחבור משמע דמחלק בין קידושי שטר לכסף במחבור דיציאה להויה אקשינן, והויות אהדדי לא מקשינן, וראיתו מקידושין ט ע"ב, שאין צורך לשמה בכסף, וסוגיא דכתובות עד ע"א סתרי אהדדי, ותרווייהו הילכתא נינהו. אבל האמת יורה דרכו, דגם ש"ס קידושין ס"ל היכא דאפשר לקיימא תרי הקישא דהויה ליציאה והויות הדדי, בודאי מקיימינן שניהם. ואין שום סברא בעולם לומר דטביעת כסף קידושין יהיה לשמה, דמה ענין הצורה לקידושין, כמ"ש ר"ן שם. וא"כ פשוט דכסף לא בעי לשמה וגירושין בעי לשמה. ומספקא ליה איזה היקש עדיף אי למילף קידושין שטר מכסף או למילף מגירושין, ומסיק כיון דאי אפשר לקיים שניהם, הויה ליציאה עדיף וכו' אך מ"ש שם [ב"ש סי' ל סק"א] לחלק בין הא למקדשה בפקדון שיש לו בידה וכו' אין לו מובן ולפע"ד לבאר וכו' בתחלה כשהפקיד בידה היתה ידה יד המפקיד, ומיד כשמקדשה, סילק כחו ממנה ונעשית ידה יד עצמה, וה"ל כמוסר מידו לידה, דהיך משתנית מיד המקדש ליד המתקדשת וכו' [אבל היכן שהמעות] ה' שלה בתורת סבלנות לא נעשית שומר ואפי' באתרא דהדרא במיתה וגירושין מ"מ באחריות אינו מתחייבים וא"כ כיון שלא נעשית ידה כידו מעולם כשמקדשה ה"ל טלי מעל גבי קרקע וכו' והאמנם בודאי אף על גב שאנו מדמין לא נעבד עובדא להתיר על היתר זה לחוד.

אמנם עי' אב"מ (סי' ל סק"א) שמקשה מדברי הרמ"א (סי' כח ס"ה): אשה שחטפה מעות מאיש א', והוא בקש ממנה שתחזירם לו, ולא רצתה, ואמר לה: הרי את מקודשת לי בהם, ושתקה ממנה החזיקה המעות, לא הוי קדושין, דהוי שתיקה דלאחר מתן מעות ולא כולם הוא, ע"כ. הרי ללא החסרון של שתיקה לאחר מתן מעות הוה מקודשת, ע"כ לשון האב"מ. לולא דמסתפינא הייתי אומר, שהחסרון של שתיקה לאחר מתן מעות היא לכר"ע, וטלי קידושין היא ספק לפחות לערוך אם לא לעוד ראשונים.

ועי' רשד"ם (אה"ע סי' כד) שטלי קידושין מעל גבי קרקע הוה ודאי מקודשת בכסף.

² עי' לקמן ה ע"ב צורת הקדושין בכסף, ודף ט ע"א צורת הקידושין בשטר, אמנם צ"ע שלא מוזכר בפירוש על **קידושין ביאה**.

ועי' שו"ע (אה"ע סי' לג ס"א): בביאה כיצד, אמר לה בפני שני עדים: הרי את מקודשת לי בביאה זו, ונתתייחד עמה בפניהם, הרי זו מקודשת וכו'. ועי"ש בביאור הגר"א שמציין למקורו בדף סה ע"א, וז"ל: [איתא בגיטין פא ע"א] המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדק, ב"ש אומרים: אינה צריכה הימנו גט שני,

בשויות של דינר¹. ובית הלל אומרים: בפרוטה [של נחושת]² או בשויות של פרוטה⁴. וכמה היא פרוטה. שמינית של [מטבע] איסר [פי' מטבע של כסף] איטלקי. וקונה את עצמה בגט, ובמיתת הבעל. היבמה נקנית [ליבם] בביאה [ונהיתה כאשתו לכל דבר שאם בא לגרשה אח"כ אינה צריכה הימנו חליצה אלא גט⁵], וקונה את עצמה בחליצה, ובמיתת היבם [להפסיק להיות זקוק ליבם].

גמ'. האשה נקנית. מה שונה כאן שנשנית האשה נקנית, ומה שונה שם (דף מא ע"א) שנשנית האיש מקדש [את האשה]. משום שרצו ללמד [שניקנית ב]כסף. ומהיכן למדנו [שנקנית ב]כסף. לומדים [גזירה שוה⁶] "קיתה" "קיתה" משרה עפרון. נאמר כאן [בקידושי אשה] "כי יקח איש אשה", ונאמר שם [בקניית אברהם אבינו את שדה עפרון] "נתתי כסף השדה קח ממני". והלשון "קיתה" הוא לשון של קנין, שנאמר "השדה אשר קנה אברהם",

וב"ה אומרים: צריכה הימנו גט שני וכו'. הכא במאי עסקינן, כגון דאיכא עדי יחוד וליכא עדי ביאה, בית שמאי סברי: לא אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה, ובית הלל סברי: אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה.

עי' מרדכי (קידושין סי' תקלג): אדם הבא על הפנויה וראו עדים מבחוץ דצריכה הימנו גט שאמרינן אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. ועי' תשובות מיימוניות (נשים סימן יט): אדם הנשוי אשה ויש לו בנים הימנה ונמצאו הקידושין שלא היה בהן שוה פרוטה וכו'. צריך לחזור ולקדשה וכו', ואפילו בא עליה לאחר שנתברר דליכא שוה פרוטה אי ליכא עידי יחוד ה"ל כמקדש בלא עדים ואין חוששין לקידושיו ואפילו שניהם מודים.

ועי' רמ"א שם: "א דפנוי הבא על הפנויה לפני עדים, חוששין שמא כוון לשם קידושין [המרדכי ה"ל – אמנם במרדכי משמע שלא ידעו מהעדים, ומהרמ"א משמע שידעו], דחזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות.

ועי"ש בבהג"א שציין לדבריו ריש סי' כו, ששיטת השו"ע לא חושש לאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אלא דווקא באשה שגירשה בעלה וכו'. ועי' ב"ש: דלמ"ד דאין עושה בעילתו ביאת זנות הוי כאלו אמר [שבועל לשם קידושין], ועי' ח"מ: כאן מייירי אף שהוא אומר שלא כוון לשם קידושין אינו נאמן נגד החזקה דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות.

עי' שו"ע (אה"ע סי' כו ס"א): בא עליה לשם אישות בינה, אינה נחשבת כאשתו, ואפילו אם ייחדה לו, ועי"ש בב"ש: עיין סי' קמ"ט כל שנשאה וגלוי לכל הוי כאלו היו עדים בעת הביאה לפ"ז אם היה גלוי שנשאה אותה לשם אישות הוי קידושין בביאה. ועי"ש ברמ"א שבמשומד לא חוששין שבעל לשם קידושין, ועי' שם ח"מ שדווקא משומד להכעיס, אבל אנוס לא, ועי' רדב"ז הובא במל"מ הלכות גירושין שכל שלא הקפידו על נדה לא חוששין מבעילת זנות, ועי' שו"ת הרשב"א סי' קפא החולק, ועי' עוד תרומת הדשן רט, וריב"ש סי' ו ואג"מ אה"ע סי' א' סי' עד חידוש בשם הגרי"א.

³ עי' חו"מ (סי' פח ס"א, וכן אה"ע סי' כז ס"ג, וכן י"ד סי' רצד ס"ו): **שיעור הפרוטה**, משקל חצי שיעורה של כסף נקי, וכנראה שמקורם מהרמב"ם שקלים פ"א ה"ג, ועי' יש"ש (קידושין פ"א סי' יח) שהוא קבלת הגאונים השיעור של חצי שיעורה. ועי' סמ"ע בחו"מ: ולפ"ז [החשבון כמה הוא פרוטה] בזמנינו דאין יכולין לקנות בפרוטה כי אם מעט מזעיר, מן הדין הוה לן למימר דאין קידושי אשה סגי בפרוטה ולא פדיון הבן בשני זהובים, צ"ע. ועי' אב"מ (סי' כז סק"א): ומשמע [בדברי הרמב"ם ושו"ע] בין הוזל הכסף בין הוקר, לעולם הוי שיעור קידושי כסף משקל חצי שיעורה וכו', ואיכא למידק דהא כסף האמור בתורה היינו כסף היוצא בהוצאה וכמ"ש הרשב"א (קידושין דף י"א) וכו' וא"כ אין לשער כלל במשקל החצי שיעורה אלא במידי דחשיב ממון ואם פחות מחצי שיעורה הוא שוה טובא מדברים אחרים נמי ראוי להיות קידושין. ועי' אב"מ שם (סק"י): ואולי הי' הלכה למשה מסיני כמו כל השיעורין כזית וככותבת.

⁴ היה אפשר לכתוב רק שוה פרוטה ללא "פרוטה" אמנם מאחר ולמדו כאן בכסף מפרש באיזה כסף דינר לב"ש ופרוטה לב"ה ולפי שלא נטעה לומר כסף דוקא ולא שוה כסף כדיליף קיתה קיתה עפרון שנאמר ביה כסף מפרש שוה כסף (תוס').

הרי לקמן (דף טז ע"א) נשאלת מהיכן למדנו גבי עבד עברי שוה כסף ככסף, ומצריכים דרשה. ובאמת משם מקור שבכל מקום ששוה כסף ככסף. על אף שיש דרשה מיוחדת לגבי נזיקין פדיון הבן והקדש (תוס'). וי"א שכל מקום שנאמר כסף גבי קנין שוה כסף בכלל כסף, כיון דהא ניחא להו בהכי, וגבי ע"ע ונזיקין יש צורך של דרשה (רשב"א). ועי' ט"ז (חו"מ סי' ק"צ ס"א): באשה קונה אותה דרך נתינה לחוד ולא בתורת שיווי מה שהיא שוה. ועי' אב"מ (סי' כט סק"ב): קידושי אשה נמי שיווי הוא ומש"ה קידושי כסף נמי בתורת שיווי הוא. והנה לפי הו"א מובן צורך של התוס' למצא מקור לשו"כ ככסף, ולפי האב"מ מובן שאין צורך כלל.

⁵ אמנם שטר וכסף אין מועילין בה מן התורה אלא מדרבנן (עי' יבמות דף נ &). עכ"ז אינו גומר בה להיות יורשה ומיטמא לה ולא לפוטרה מן החליצה אלא לפוסלה על שאר אחיו (רש"י).

האשה נקנית

פרק ראשון

קידושין

ב

עין משפט
גר מצוה

האשה נקנית . לבעלה : בשלש דרכים . כדמפרש ואזיל והאי שלש לשון נקבה הוא ובגמרא בעי אמאי חנא לשון נקבה : וקונה את עממה בשתי דרכים גרסי' : **וקונה את עממה** . להיות בפרטתה להשאל לחתן : **כנסת ובעטרה** . מפרש בצרייתא בגמ' (למזד' ה) ניתן לה כסף או שוה תורה אור כסף ואומר לה הרי את מקודשת לי שטר כותב לה על הגייר אע"פ שאינו שוה פרוטה הרי את מקודשת לי ביאה בלא עליה ואמר התקדש לי צביא זה וכולוהו יליף מקרי עממא דב"ש מפרש בגמ' (דף יא.) : **פרוטה** . של נחשת : **איסר סאיטלקי** . של כסף ודמוי שמה פרוטות : **שיבמה נקנית** . ליבם : **צביא** . להיות כאלו לכל דבר שאם בלא לגרסה אח"כ אינה לריכה הימט חליה חלל גט אבל שטר וכסף אין מועילין בה מן החורה חלל מדרבנן דתקון דמהני בה מאמר כדאמרין צבימות (דף ג.) אבל אינו גומר בה להיות יורשה ומיטמא לה ולא לפטרה מן החליה חלל לפסולה על שאר ארצות : **גמ' ומאי שאלה סה** . בפרק שני (לקמן דף מא.) דתנא האיש מקדש בו ובשלומו ניתני הכא האשה מתקדשת : **משום דקבעי למיתני כסף** . בהני קנינין ואמרין לקמן (דף ד.) כסף מנלן דנקנית בדינתי עפרון כתיב הכא **כי יקח איש אשה וכתוב ומפרשין דגמרין קחה משה דהרם** ^{בדינתי} **נתתי כסף הישרה קח ממני וקחה עפרון דאיקרי קנין הלכך תנא הכא ^{בדינתי} קנין וכסף מנלן** . לאו הכא קא בעי לה חלל לקמן (ד' ג.) והכא האי מתרין קאמר לה לכולא מילתא משום דקא בעי למיתני כסף וכסף מנלן ילפינן ליה לקמן (דף ד.) מקחה וקחה לשון קנין הוא הילכך תני האשה נקנית וניתני

נקנית בשלש דרכים וקונה את עצמה בשתי דרכים *נקנית בכסף בשטר ובביאה בכסף *בית שמאי אומרים בדינר ובשוה דינר ובית הלל אומרים *בפרוטה ובשוה פרוטה וכו' מה היא פרוטה אחד משמנה באיסר האיטלקי וקונה את עצמה בגט ובכמתת הבעל היבמה נקנית בביאה וקונה את עצמה בחליצה ובמתת היבם : **גמ' האשה נקנית מאי שנא הכא דתני האשה נקנית ומ"ש דהם דתני האיש מקדש משום דקא בעי למיתני כסף וכסף מנלן** *גמר קחה קחה משרה עפרון כתיב הכא **כי יקח איש אשה וכתוב נתתי כסף הישרה קח ממני וקחה קנין איקרי קנין דכתיב הישרה אשר קנה אברהם**

א מ"ח פ"א מהל' יצוה ה"כ סג עשין מה מו"ש א"ש ס"י כו סע"ד : ב ב"מ ס"ג פ"ג הל"א סג ס"ג טו"ש א"ש סג כו סע"ד : ג ג"מ פ"ג מהל' טו"ש וטו"ש הל"א סג עשין מה מו"ש א"ש ס"י כו סע"ד : ד ד"מ פ"א מהלכות יבום הל"א ופ"ג ס"ג הלכה ג סג עשין מה מו"ש א"ש ס"י קכו סע"ד :

חוס' ר"י הזקן
האשה נקנית לבעל בא' פנ' דרכים : וקונה את עצמה . מיד הבעל וכולה ספרש בגמ' : היבמה נקנית ליבם קנין גמור דעריין וליפסא לה בביאה אבל הריא קנין דלעיל לא הוי קנין גמור דעריין אינו יורשה ואינו מטמא לה אם היא כחן אלא שנעשית אורסה : הוחם . בפרקא דלקמן :

[וע"פ חוס' פ"ז כ ד"ה לפני]

עדות פ"ד מ"ז כבודות : כ"ג סה . לקמן י"א :

ולקמן ג . י"א :

י"ז מכה :

הנהרות הב"ח (ב) תוס' ד"ה האשה וכו' דהא גבי יבמה . כ"כ עשין בשב"ס כ"ה ס"י קס"ב :

[לקמן י"ד]

[לקמן כג]

את חוב (וצין פ"ג מ"ב) בג' דברים שוו גיטי נשים לשחרורי עבדים (גיטין ד' ט.) * **ב"ש** אומרים בדינר . במס' ערויות (פ"ל מ"ה) תני ליה גבי קולי צ"ט ותומרי צ"ה ואע"ג דלי קבלה קדושין מאחר חו צ"ט לחומרא מיהו לאו להכי מיתשיל כדאמרין ציומא (דף ע"ב) כי אחשיל לענין עוג מלך הבשן : **בפרוטה** ובשוה פרוטה . ציומה דלא הוה ליה למיתני חלל בשוה פרוטה כדתנן בהובב (צ"ט ד' ג.) חמשה פרוטות הן ההודאה בשוה פרוטה והאשה מתקדשת בשוה פרוטה וי"ל משום דתנא חלון בכסף מפרש ציומה כסף דינר לב"ש ופרוטה לב"ה ולפי שלא נטעה לומר כסף דוקא ולא שוה כסף דליף קחה קחה משה עפרון דכתיב ביה כסף מפרש שוה כסף ואל"ת ומנא לן דדעו כסף דהא לקמן (דף ע"ב) עבדי ישיב לרבות שוה כסף ככסף ופדיון הפז דכתיב ביה כסף ואמר לקמן (דף ט.) דרב כהנא שקל סודרא בפדיון הבן ומנא לן דדעו כסף ככסף ומיהו בפרק קמא דשבועות (דף ד') דריש כלל ופרט וכלל אבל גבי ערכין דכתיב ביה כסף והקדש נמי דתנן (ערכין דף כו.) גבי המקדש שדה שהקדש נפדה בכסף ובשוה כסף מנלן דשוה כסף ככסף מיהו בהקדשות נמי אפשר דדרשינן כלל ופרט וכלל דהא אין הקדש נפדה בקרקע כדאמרין בהובב (צ"ט דף ג.) הרי אמרו אין הקדש מתחיל ע"ג קרקע דרמחנא אמר ונקן הכסף וקס לו ולקמן (דף ה.) נמי אמרין דאין פודין הקדש ומעשר שני בשטר אבל גבי קדושין וערכין מנלן דשוה כסף ככסף וי"ל דילפינן מע"ע ואל"ת והא גבי מיקין נמי כתב קרא חסן ישיב לבעול ודרשינן צפ"ק דצ"ק (דף ז.) ישיב לרבות שוה כסף ככסף ואל"ת הווי מיקין ועבד עבדי שני כדכתיב כדכתיב חסן ישיב לבעול ויש לומר דתרווייהו לריכי דאי כתב עבד גירודא לא מני למילף מיקין מיהו לפי שגמטי שהקפיד הכתוב לענין מיטב וסור"א נמי כסף דוקא ולא שווי להכי אינטריך כסף ישיב ע"ע אינטריך נמי קרא דלא מני יליף מיקין דהוה אמינא עבד דומיא דמיקין ואם מיקני בקרקע ליבעי מיטב לכך אינטריך דתרווייהו אי נמי י"ל אי כתב עבד הוה אמינא דדין הוא שנקל עליו דיכול לפדות עצמו אפי' בשוה כסף כדי שלא יעמע בין העובדי כוכבים אבל גבי מיקין דלא שייך למימר כך לא אמרי' הכי ואי כתב במויקין גירודא לא מני למילף עבד מיהו דס"ד דלא יהיה שוה כסף ככסף עבד לפי שגם הוא גרם לו לימכר על ששאל ונקן בפרות שביעית וכו' יוסי בר' חנינא דלקמן (ד' ג.) וס"ד דנחמיר עליו לומר דוקא כסף ולא שווי והא דאינטריך קרא לפדיון הבן והקדש דשוה כסף ככסף ולא יליף ממויקין וע"ע לפי שזא למעט קרקעות ושטרות שאין פודין בהן צבור אדם והקדשות : **ובמה** היא פרוטה . הא דלא מפרש כמה הוא דינר משום דדינר היו יודעין כמה היה שהוא אחד *כמ"ד צדינר של זהב כדאמרין בריש הובב (צ"ט ד' מד) : **אבל פרוטה איכה פלוגתא בגמרא לקמן (דף ע"ב) זומין דזיילי וזומין דיקרי ועוד דדברי צ"ה דק"ל כותיה איבעי ליה לפרוטי טפי : אחד** מח' כהאיסריס כדכ"ס אבל כשהאיסריס מתזיילין אחד מששה כדאמרין בגמרא (ס"ט) : **אימלקי** . מפרש ר"ת על סם איטליא של יון ואין לתמוה על איק"ף כדאשכחנא (בעורא ד) שאשכחא על סם שאשן : **היבמה** נקנית 'כו' . ציומה דלא תני מניינא כדלעיל וליתני נקנית בדרך אחד וקונה עממה בשתי דרכים וכמו מניינא דלעיל למשומי כדאמרין בגמרא האי מניינא נמי למשומי דרישא למשומי כסף ושטר כדדריש לקמן (דף ד.) ביאה גומר ואין כסף ושטר גומרין בה ומניינא דסיפא למשומי ג"כ דלא יליף ק"ו מאשה כדאמרין בגמ' (ס"ט) דדרשינן נעלו אין מידי אחרניא לא וי"ל דבתרא מילתא אין לשנות מניינא ואת"ג דגבי אחרונא תנן ששוה לזילין בג' דרכים ולירק בדרך א' ההם בלא לפרש דברים החלוקים בו ומאחר דלא תנא מניינא ציומה לא חש לשנות מניינא עבד עברי* וכענני* אי נמי משום דלא אינטריך למיתני בהם מניינא למשומי מידי : **מאי** שאל הכא דתנן פרוטה איכה פלוגתא למיתני סופא וקונה את עממה דלא שייך ההם לשון קדושין וכו' משני בסמוך מיהו אומר הר"ר מנחם דה"מ למיתני וניתרת בשתי דרכים דגבי קדושין שייך לשון היתר : **משום** דקבעי למיתני כסף . והכא לא שייך למיפדך ותנא תרתי אטו חדא כדפריך לקמן דלשון קנין שייך נמי בשטר וביאה ולא היה תמוה על לשון קנין אלא משום דלקמן תנא לשון קידושין והכא תנא לשון קנין אי נמי בשטר נמי אשכחן לשון קנין דכתיב ואלקח את ספר המקנה (יימיה נב) : **ובכסף** מנלן גמר קחה קחה משה עפרון . ואם תאמר ומה לר"ך לכל זה לא היה לר"ך לומר אלא כסף איקרי קנין דכתיב נחשת כסף השדה קח ממני וכתיב השדה אשר קנה אברהם אי נמי שדות בכסף יקנו וי"ל דבהכי לא סגי דנהי דכסף השדה איקרי קנין כסף דאשה לא איקרי קנין לכך לר"ך להביא ראייה דלוחו כפי דגמרין אשה מיניה איקרי קנין : **ובתריב** התם נתיב כסף השדה קח ממני . אינו חושב אלא שמואל לשון קחה קחה משה ע"ג דלא היה דקחה דהכא קיימא אכסף של שדה וקחה דאשה לא קיימא אכסף של אשה אלא האשה עממה ואל"ת וליתני האשה נקחת שוה ליטנא דקרא טפי דכתיב כי יקח וקנן נמי עירובין (ד' טו.) הכל נקח בכסף מעשר וביאה שייך נמי לשון קחה דכתיב (ויקרא כ) ואיש אשר יקח את אחותו וי"ל דלא שייך למיתני סופא ולוקחת עממה בב' דרכים : אי

האישה נקנית

פרק ראשון

קידושין

א נמי שדות בכסף יקנו. והוא ללא מייחסי קנין שנכתב בתורה
מכסף מקנתו (ויקרא כה) משום דבעי לאחויי קנין דשדה
וקשה א"כ ה"ל לאחויי השדה אשר קנה אברהם וי"ל דמהיהא ליכא
לנידוק דליכא לזימיר השדה אשר קנה אברהם בחזקה או בשטר
דהא לא כתיב השדה אשר קנה
בכסף: **דאסר** לה א"כ ע"כ הקדש.
וכי את מקודשת לי כלומר להיות
לי מקודשת לעולם שבבילי כמו
(גדירי ד' מת.) הרי הן מקודשין לשמים
להיות לשמים ופשוטא דמילתא מקודשת
לי מיוחדת לי ומוזמנת לי ומיהו אם
היה חומר טלית זו מקודש לי אין נראה
שיעול דגבי אשה כמה דמיתחדת
להיות לו היא נאכרת לכל אבל בכבר
ומילת לא שייך לזימיר הכי
א תנא קונה ה"א בע"כ. והע"ג
דחגי האיש מקדש דמשמע בע"כ
היינו משום דכבר דאשמועינן הכא
דבע"כ לא הוא דקתני היבמה נקנית
ולא קתני היבם קונה בע"כ אידי
דקתני האשה נקנית תני נמי סיפא
היבמה נקנית דנקנית משמע מדעתה
ומשמע בע"כ:

ה א מיי פ"ד מה' א
אבות ה"א סג
עין מה ט"ז א"ע
ה' זב פני א'
ו ב מיי פ"ג מה' א
מחובתי כרם ה"ג:
ז ג מיי פ"א מה' א
מעשר בני פ"ה ופ"ד
מה' שמעון ויובל ה"ב:

תוס' ר"י הוקן
דאורייתא דכתיב לשון
קנין בכסף: והא דתנן
בשבועה וכו' בובין פוק
[ב'] היא שניה:

[ג' דתנן]

א נמי שדות בכסף יקנו תני האישה נקנית
וניתני החם האיש קונה מעיקרא תני לישנא
דאורייתא ולבסוף תני לישנא דרבנן ומאי
לישנא דרבנן דאסר לה אב"ע כהקדש וניתני
הבא האיש קונה משום דקא בעי למיתנא
סיפא וקונה את עצמה בדידה תנא נמי רישא
בדידה וניתני האיש קונה ומקנה משום דאיכא
מיתת הבעל דלאו איהו קא מקני *מן שמיא
הוא דמקני לה ואב"א אי תנא קונה ה"א
אפילו בע"כ תנא האישה נקנית *דמדעתה
אין *שלא מדעתה לא ומאי איריא דתני
שליש ליתני שלשה משום דקא בעי למיתני
דרך ודרך לשון נקבה הוא דכתיב *והודעת
להם את הדרך ירכו בה ואלא הא *דתניא
*בשבועה דרכים בודקין את הוב ניתני
שבע משום דקא בעי למיתני דרך ואשכחן
דרך דאיקרי לשון זכר דכתיב *בדרך אחד
יצאו אליך ובשבועה דרכים ינוסו לפניך אי
הכי קשו קראי אהרדי וקשיא נמי מתני'
אהרדי קראי אהרדי לא קשיין הכא דבתורה
קאי ותורה איקרי לשון נקבה דכתיב *תורה
ה' חמימה משיבת נפש כתב לה בלשון
נקבה החם דבמלחמה קאי דדרבו של איש
לעשות מלחמה ואין דרכה של אשה לעשות
מלחמה כתב לה בלשון זכר מתני' אהרדי
לא קשיין הכא דלגבי אשה קתני לה

וניתני סכא האיש קונה. כי היכי דתני בלישנא דרבנן האיש מקדש:
וניתני. סכא האיש קונה בג' דרכים: ומקנה. אוחה לעלמה בשני
דרכים: ומני משום דליכא בהנחו ב' דרכים מיתת הבעל: **בדוקים**
אם סוכ. במאכל ובמשתה בחולי במשח בקפילה ומראה והכרור
תורה אור שנתן מחמת אחד מן ראה וראש
יבמהיכא וטורח דרמנא אמר (ויקרא טו)
מבשרו מזליו ולא מחמת אונס
והאשה באונס נמי מטמאה כדאמר
בפ' צנות כותים (גדה 77 לו) כשהוא
אומר כי יזוב זוב דמה הני אונס
אומר: **ופרדין מטע טני שלש**.
משום דרכי קלמרת: **ליתני דברים**
וניתני שלשה. כי אורחא דגמרא:
ומני דתי משום חול. בתמימה שינה
לשון כסף ושטר משום ביאה היה לו
לילך אחרי הרוב: **סא מני**. דתני
לשון דרך בקדושי אשה ר"ש היא
לדמר אורחא דלרעא שייך בהו:
אבידה. אחת מללעותיו: **בג' דרכים**.
עלה ורבעי טהג זו כאלין ולענין
שביעות הולכין בפירותיו אחר התמטה
כאלין ולא אחר לקיטה כירק: **ולירק**
בדרך אחד. ששבעת לקיטתו עישורו
שאלין הולכין זו לענין מעשרות אחר
מטתה כשאר חילנות אלא אחר שנה
שנקטת זו כירק כדמפרש טעמיה
לקמן. המעשרות משתנות כסודר
השנים שנה ראשונה של שמיטה
מעשר ראשון ושני וכן בשניה אבל
שלישית מעשר ראשון ומעשר
עני וחם חנט בשניה ונקטת
בשלישית כשאר חילנות אחר מטתה
ובאחרת אחר לקיטה כירק:
החם

כחמות פני: [וש"ג] יבמות
לג.
[ג' רש"י ביבמות יט:
ד"ה קדושין דעמא הלכה
ד"ה ויהי ליש אחר מדעתה
משמע וע"ע רש"י לקמן
דכתיב דעת המקנה:]
[בין פ"ב מ"ב מיר סה:]

מש"ג
ס"א תקי
ה"ה א'
מיר סה: זבין פ"ב מ"ב
כ"ה י"ד: סוכה לט:
כ"ה פ"ב מ"ו

בלשון נקבה החם דלגבי איש קאי דדרבו של איש ליבדק ואין דרכה של
אשה ליבדק דהא אשה נמי באונס מיטמאה תני לשון זכר מ"ש תני שליש
משום דרכים ניתני דברים וניתני שלשה משום דקבעי למיתני ביאה וביאה
איקרי דרך דכתיב *ודרך גבר בעלמה בן דרך אשה מנאפת את התינוח
ביאה כסף ושטר מאי איכא למימר משום ביאה ותני תרתי אמו היא הנך
נמי צורך ביאה וניהו ואב"א הא מני ר"ש היא דתניא ר"ש אומר מפני
בב"ב אמה תורה *כי יקח איש אשה ולא כתב כי *תלקח אשה לאיש
כ"ב *מפני שדרבו של איש לחזור על אשה ואין דרכה של אשה לחזור על
איש משל לאדם שאברהם לו אבידה מי חוזר על מי בעל אבידה מחזר
על אבידתו והא דתנן *ב"ב דרכים בודקין את הוב ליתני דברים החם
הא קמ"ל דדרכא דמיכלא יתירא לאחויי לידו זיבה ודרכא דמישתניא יתירא
לאחויי לידו זיבה והא דתנן *אתרוג שוה לאילין בג' דרכים ליתני דברים
משום דבעינן מתני סיפא ולירק בדרך אחד סיפא נמי ניתני דבר
החם

ללא דמי דכח בתורה גופיה קאי דקרי הכוזב בלשון דרך ולא קאי בלומדיה וכחוזב ילאו חליך (דברים כח) חלגשי מלחמה קאי והם האנשים
שדרכס לעשות המלחמה: [מפני מה אמרה תורה כי יקח וכו'. פ' דמשמע בע"כ ולא כתיב כי חלקך דמשמע מדעתה] ח"י:
אתרוג שוה לאילין בג' דרכים. פי' בקונטרס לערלה ולרבעי ולשביעית ולענין שביעית הולכין בפירותיו אחר חטטה כאלין ולא כתר
לקיטה כירק וח"ל השתא משמע דרבעי טהג באחרת א"כ קשה מהכא למ"ד תני כרס רבעי בריש כילד מצרכין (ברכות 77 לה).
דמשמע דאין רבעי טהג בשאר חילנות וי"ל דה"ק כרס רבעי כל היכא דמני למתני והיכא דל"מ למתני לא פליגי עליה ללא פליגי הכתם
לומר שלא יסבור שום טהג כער רבעי דשמא בר מהיכא דאתרוג איכא פלוגתא דתנאי כהדיא בשום מקום ולא חלקין אלא הכתם
המשניות דסוף מס' מעשר שני ובשאר דוכתין אי כמאן דסבר (ברכות 77 לה). נטע רבעי אי כמאן דסבר (ספ) כרס רבעי לידע כמאן הלכתא
וי"מ דאפי' מאן דתני כרס רבעי מודה בשאר חילנות דמדרבנן טהג והכא מדרבנן קאמר ויש לנו נפקותא בדבר דאי פליגי דמאן דתני
כרס רבעי דוקא אבל בנטע אין רבעי כלל אפילו מדרבנן וחאמו (שנה 77 ק"ט). כל המיקל בשאר הלכה כמוהו בחולה לארץ וח"כ עכשו
בח"ל אין דין רבעי טהג בחילנות ואי מדרבנן כ"ע מודה דטהג בשאר חילנות ה"ה בחול' דרבעי טהג מדרבנן ומה שפי' בקונטרס לשביעית
אוליגן אחר חטטה כאלין ולא כתר לקיטה כירק משמע מדרך פירושו דירק חיליגן כתר לקיטה לענין שביעית ולא רק דבמס' שביעית (פ"ט מ"א)
תנן כל הספחים מזהרין חוץ מספחיו כרוב והקשה רבינו נסים דבפרק מקום שנהא (פסחים 77 י"א): תני איפכא ותיקן דבההיא דמס' שביעית
דקתי כל הספחים ומותרין מיירי בספחים של ערב שביעית שנכנסו שביעית דכיון שגדלו רובן בשנית הם כשל ששית ומותרין חף לסחורה
חוץ מספחיו כרוב שהם אסורין בסחורה כדון שביעית או אחר דבעיור לביבא דמפרשין בירושלמי דכל ירק אחא היה עיול בעמוד עליו חזק
צ"ן ישן אבל ספחיו כרוב שדרבו לגדל לחמות לחמות ויש עליון שהם גדלים בשביעית ושמא יקח מן העליון שהן אסורין ויחזר מן
האמאות לקחתי: והואו דמקום שנהגו (ספ) דקתני כל הספחים אסורים מיירי בספחים שגדלו בשביעית וחליבא דרבי עקיבא דריש וכי
מאחר

עוד [מקור שלשון קיחה וקנין שווים] [שדות בכסף יקנו].
שנינו האשה נקנית. למה לא נשנית שם (דף מא ע"א) האיש קונה. בתחילה נשנו לשון תורה [קנין], ובסוף שנו לשון דרבנן [מקודשת]. ומהו [פירוש] לשון דרבנן [מקודשת אצל אשת איש]. שאסר אותה על כל העולם כמו הקדש.⁶

ושישנו כאן האיש קונה [את האשה בג' דרכים כמו שלמדנו בפרק ב']. מאחר וצריכים לשנות בסוף, וקונה את עצמה, [לשון המתייחס] אליה, שנו גם בתחילה [לשון המתייחס] אליה.

ושישנו, האיש קונה [את האשה בג' דרכים] ומקנה [אותה בב' דרכים]. משום שיש מיתת הבעל, שהוא לא מקנה, אלא מן השמים מקנים לה. ועוד אפשר לומר, אם היו שונים [האיש] קונה [את האשה], הייתי חושב אפילו בעל כרחי, לכן שנו האשה נקנית, שמדעתה ולא שלא מדעתה.⁷

⁶ כלומר להיות לי, מקודשת לעולם בשבילי, כמו (גדרים דף מח ע"א) הרי הן מקודשין לשמים, להיות לשמים, ופשוט דמילתא מקודשת לי, מיוחדת לי ומזומנת לי (תוס'). ועי' ר"ן גדרים כח ע"ב שהלשון "אסר לה על כל העולם הקדש" הוא לשון איסור נדר.

ועי' שו"ע (אה"ע סי' כ"ז ס"ה ברמ"א): וצריך שיאמר לה לשון המוכיח להבא, כגון שאומר: הרי הן קדושין, או קדושין יהיו. אבל אמר: הן קדושין, לחור, אינו כלום. ועי' ח"מ (כחולק על הרמ"א): מאחר שאמרין בגמרא דלשון קדושין הם **דאסר לה אכ"ע כהקדש** וא"כ כשם דבהקדש אין חילוק בין אם אמר ככר זה הקדש וכו' או היה הקדש כך בקדושין אין חילוק בין אם אמר תכשיטין אלו קדושין יהיו לך או קדושין הן לך ממני (ועיי"ש בב"ש). ועי' אב"מ: ואינו מבין הדמיון דבכר זה הקדש חייל קדושה על גוף הכר אבל חפצים שמקדש בהן האשה אין בחפצים שום קדושה ואין הקדש דאסר לה אכ"ע אלא את האשה.

עי' רא"ש (פ"ג סי' א): האומר לחבירו צא וקדש לי אשה פלונית והלך השליח וטעה ואמר מקודשת לי אין כאן בית מיוחד דהקדש בטעות לא הוי הקדש. והובא בשו"ע (אה"ע סי' לה ס"ט) [הובא לקמן הערה 872], ועיי"ש בגר"א: דקדושין מטעם הקדש כמ"ש קידושין דף ב ע"ב ושם ז ע"א, ע"כ. ועי' גיטין פב ע"ב: בא ראובן וקידשה חוץ משמעון, ובא שמעון וקידשה חוץ מראובן, ומתו שניהם, מתיבמת ללוי, ואין אני קורא בה אשת שני מתים, מ"ט. קידושי דראובן אהנו, קידושי דשמעון לא אהנו. ועיי"ש ברש"י ד"ה אין אני: קדושי דראובן אהנו אבל קדושי שמעון לא מהני מידי דכיון שאמר חוץ מראובן לא אסרה על שום אדם ומתו שהרי אסורה ועומדת היא על הכל חוץ מראובן.

⁷ עי' רש"י (יבמות דף יט ע"ב): **והלכה והיתה לאיש אחר (דברים כד) מדעתה משמע** [עי' סמ"ג (עשין סימן מח): אין האשה מתקדשת אלא לרצונה, שנאמר והלכה והיתה משמעות המקרא הוא שמתקדשת מדעתה]. והנה לא מצאתי שום דרשה כזו בחז"ל וצ"ע גדול. ועי' ירושלמי גיטין (פ"ט ה"א) שיש הקש בין הויה ליציאה, ואם כן מאחר ונתנית גט אפשר בע"כ אולי היו דורשים משם לקידושין בע"כ. אמנם עי' רש"י לקמן (מד ע"א): קידושין דמדעתה דבעינן **דעת המקנה** [אמנם עיי"ש שזה מדובר על כך שאביה של נערה מקבל כסף קידושיה ולא היא]. וכן הוא לקמן (ט ע"ב): כתבו [שטר קידושין] לשמה ושלא מדעתה רבא ורבינא אמרי, מקודשת, רב פפא ורב שרביא אמרי, אינה מקודשת וכו', אימא טעמא ידיה, שנאמר ויצאה והיתה, מקיש הויה ליציאה, מה יציאה לשמה ושלא מדעתה, אף הויה נמי לשמה ושלא מדעתה. ואימא טעמא ידיה, ויצאה והיתה, מקיש הויה ליציאה, מה יציאה בעינן דעת מקנה, אף הויה בעינן דעת מקנה. עיי"ש ברש"י.

ועי' שו"ת חת"ס (ח"ז סי' כה): ולא קשיא מידי [הסתירה ברש"י] דביבמות לא הר"מ לפרש משום דדעת מקנה בעי, דמאותו טעם יהיה מאמר ביבמה בע"כ דהיא אינה מקנה דאשה הקנו לו מן השמים, משר"ה פירש"י כיון דלשון הקרא שנאמר גבי קידושין מורה כן א"כ מסתמא תיקנו מאמר דומיא דקידושין דקרא, אך במס' קידושין מ"ד הנ"ל לא הוי מצי מייתי מקרא, דהא התם הוה מרצונה והיא הולכת ומתקדשת על דעת עצמה אלא שהוא שלא ברצון אביה וזה אינו מבואר בקרא והלכה והיתה, ע"כ פירש"י זיל בתר טעמא דקרא דוהלכה והיתה שיהיה ברצון האשה המקנה עצמה, והוא האב הוא המקנה בלי דעתה.

עי' שו"ע (אה"ע סי' מב ס"א, והוא לשון הרמב"ם אישות פ"ד ה"א): **אין האשה מקודשת אלא לרצונה**. והמקדש אשה בעל כרחה, אינה מקודשת. ועי' בהגר"א בשו"ע שמפרש את דברי השו"ע (וכן הרמב"ם), שמש"כ "לרצונה" פי' שלא עשתה כלום, ומש"כ "בע"כ" פי' ר"ל אפי' קבלה הקדושין מעצמה רק מאונס. עי' שו"ת לחם רב (סימן יט): ראובן התחתן עם שרה, וב' עדים העידו שזה היה בע"כ, וב' עדים אמרו שזה לאונסה, הוי כמו ב' אומרים נתקדשה וב' אומרים לא נתקדשה שלא תנשא, ואם נשאת תצא. אלא אם כן נשאת לאחד מעדיה כדאייתא בכתובות (כב ע"ב), ומובא בשו"ע סי' מז ס"ב. ועי' כנה"ג (טור אה"ע סי' מב) שמיא את דעת הלחם רב, וגם מביא את הרדב"ז (ח"ז סי' נז) שכל תויו ותויו מעמידים אותה בחזקת פנויה, וכל זה מובא בבארי היטב (סי' מב סק"א). ולי צ"ע, שאם יש ספק רצון, אז יש חזקת פנויה, אמנם אם יש ספק תלויה וקידש, שיש ודאי קידושין, וספק אפקעינהו, צ"ע אם זה מחלוקתם.

ועי' ב"ב מח ע"ב: אמר אמימר: תלויה וקידש, קדושי קדושין. מר בר רב אשי אמר: באשה ודאי קדושין לא הווי, הוא עשה שלא כהוגן, לפיכך עשו עמו שלא

מה קרה ששנו [בלשון נקבה] שלש, שישנו שלשה [בלשון זכר].
משום שרצו ללמד בלשון דרך, ודרך הוא לשון נקבה. שנאמר "והודעת להם את הדרך ילכו בה". והרי שנינו בשבעה דרכים בודקים את הזב.
שישנו שבע [בלשון נקבה]. משום שרצו לשנות [בלשון] דרך, ומצאנו דרך שנקרא לשון זכר כמו שנאמר "בדרך אחד יצאו אליך ובשבעה דרכים ינוסו לפינך". אם כן יש סתירה בפסוקים, וכן יש סתירה במשניות.⁷

אין קושי בסתירה בפסוקים, שכאן [והודעת להם] מדבר בתורה, ותורה נקרא בלשון נקבה, שנאמר "חורת ה' תמימה משיבת נפש", נאמר בלשון נקבה. שם [בדרך אחד יצאו], שמדובר במלחמה, ודרכו של איש לעשות מלחמה ואין דרכה של אשה לעשות מלחמה, נאמר בלשון זכר.

אין קושי בסתירה במשניות, כאן [המסכת שלנו] שמדובר באשה, נאמר בלשון נקבה, שם [במסכת זבים] שמדובר באיש ודרכו של איש לבדוק ואין דרכה של אשה לבדוק, שהרי אשה מטמאה [בזב] גם באונס,⁸ נאמר בלשון זכר.

[אז] למה נאמר שלש [בלשון זכר], משום דרכים. ואז שישנו דברים [במקום דרכים, שכן דרכו של הגמ' להשתמש עם הלשון דבר יותר מאשר דרך], ושישנו שלשה [בלשון זכר]. משום שרצו לשנות ביאה, וביאה נקראת דרך, שנאמר "ודרך גבר בעלמה"⁹ "כן דרך אשה מנאפת".

ביאה מוכן, אבל כסף ושטר למה [נאמר בלשון דרך]. משום ביאה וכי שונים שנים בגלל א'. אלא, אלה [קידושי כסף ושטר] גם כן צורך ביאה הם. ועוד אפשר לומר, מיהו [מחבר של המשנה שלנו], רבי שמעון [שנאמר דרך ארץ שייך בן]. שלמדנו בברייתא, רבי שמעון אומר, למה נאמר בתורה "כי יקח איש אשה" ולא נאמר "כי תלקח" אשה לאיש". משום שדרכו של איש לחזור אחרי אשה, ואין דרכה של אשה לחזור אחרי איש. משל לאדם שאבדה לו אבידה [א' מצלעותיו]. מי חוזר אחרי מי. בעל אבידה חוזר אחרי אבידתו.

והרי זה ששינו, כו' דרכים בודקים את הזב, ושישנו "דברים" [ולא דרכים]. הרי למדנו מזה שדרך של אוכל יתר מביא לידי זיבה, ודרך של שתיה יתירה מביאה לידי זיבה.

וזה שלמדנו במשנה, אתרוג שוה לאילן בג' דרכים [לעניל ערלה ורבעי ושביעית נוהג בו כאילן, שהולכין בפירותיו אחר חנטה כאילן ולא אחר לקיטה כירק], ושישנו "דברים". משום שצריכים לשנות את הסוף, ולירק בדרך אחד [שבשעת לקיטתו עישורו, ולא הולכים בו אחר חנטה כשאר אילנות]. ושישנו גם בסוף "דבר".

כהוגן ואפקעינהו רבנן לקידושיה מיניה. פי' רשב"ם (מז ע"ב ד"ה תלויה וזבין): מי שתלו אותו או עשו לו יסורין עד שמכר וקיבל הדמים ואומר רוצה אני. וכן שם (מח ע"ב ד"ה תלויה וקדיש): קבלה קדושין קדושיה קדושין דדמי לזבני שמוכרת עצמה לזה.

עי' רמב"ם (אישות פ"ד ה"א): האיש שאנסוהו עד שקידש בעל כרחו הרי זו מקודשת, וכו'. רבא ד"ד: והוא שיאמר רוצה אני. וז"ל המ"מ: זה כמי שמוכר באונס שהמכר קיים כמבואר בפ"י מהלכות מכירה (ה"א) וכ"ש כאן שהוא קונה שאע"פ שהוא באונס שקנינו קנין ולא ראיתי שהצריך שם הראב"ד שיאמר רוצה אני אלא כל זמן שהוא עושה הדבר קיים הוא. ועי' הגהות מיימונית שמביא שיטת הסמ"ג שאין קידושין, וכן הוא בר"י ב"ב כו ע"ב. והוא מח' בשו"ע (אה"ע סי' מב ס"א), ועי' ח"מ שהרמב"ם סובר דבאיש הקונה לא עשו תקנה להפקיע הקידושין והר"ף וסיעתו סוברים דגם כאן עשו תקנה, אבל מדינא כ"ע מודו דאין חילוק בין האיש הקונה באונס להאשה הנקנית באונס. וקשה על הרמ"א ח"מ סי' רה ס"ב [וכל זה [תלוי ומכר] מיירי באנסוהו למכור, שאמרין אגב אונסיה גמר ומקני, אבל אנסוהו לקנות, אינו קנין]. אמנם עי' קצה"ח סי' ט סק"א שכל אנסוהו לקנות רק מועיל כאשר הנאנס מקבל כסף ולא חפץ אחר, וכן הוא בגר"א (אה"ע סי' מב ס"א). היא בחתם סופר (שו"ת אה"ע סי' ח"א סי' קל"ב) במי שרוצה לבגוד בהמשוכת שלו ויש ביד מנהיגי הקהילה לכופו ע"י מושל העיר להכניסו לחופה אין חשש בזה מחמת מקדש בע"כ מאחר והח"מ וב"ש השיגו על דברי הרמ"א בח"מ ס"ס ר"ה שכ' באנסוהו לקנות אינו קונה ולא נשאר כאן ספק רק משום שעושים שלא כהוגן והכא אדרבה הוא עושה שלא כהוגן והדר ה"ל כשאר קנין בע"כ דמהני שלא כהרמ"א. ואם מחויב לקדשה, וכופין אותו עד שיאמר רוצה אני, הרי זה חיוב.

עי' רמב"ם (נערה בתולה פ"א ה"ג): האנוסה שלא רצת היא או אביה להנשא לאונס הרשות בידם ונותן קנס, רצת היא ואביה ולא רצה הוא כופין אותו וכוונס ונותן קנס שנ' (דברים כ"ב כ"ט) ולו תהיה לאשה הרי זו מצות עשה.

ועי' שו"ע (אה"ע סי' קעז ס"ג): האונס את הבתולה, חייב לישא אותה, ובלבד שהיא ואביה יהיו מרוצים, אפי' היא חגרת או סומא, ואינו רשאי להוציאה לעולם אלא לרצונה. לפיכך אין צריך לכתוב לה כתובה. ואם עבר והוציאה, כופין אותו להחזירה. ועי' רמ"א ס"ה: אם ודאי בא עליה, מצוה לכונסה, אבל אין כופין על כך. ועי' ב"ש ואב"מ הובא בהערה יא.

הרי למדנו שם דרכו של אחרון כמו ירק [פי] הסיבה שהולכים אחרי זמן לקיטתו, משום שזה דרכו, וכדמפרש, כמו שירק, דרכו לגדל ממים שאובין [שונה מתבואה שגודל על מי גשמים], ומפרישים מעשר כפי זמן לקיטתו [ולא זמן יניקתו], כך אחרון דרכו לגדל ממים שאובין, ומפרישים מעשר כפי זמן לקיטתו [ולכן שנו דרך ולא דבר].

והרי למדנו במשנה: כוי [ספק חיה ספק בהמה], יש בו דרכים [מאחר וזה ספק, מחמירים מספיק] ששונה לחיה [וצריך כיסוי הדם כמו בהמה], ויש בו דרכים ששונה לבהמה [שהחלב שלו אסורה כמו חיה], ויש בו דרכים ששונה גם לחיה וגם לבהמה [שחייב בשחיטה], ויש בו דרכים שאינו שונה לא לחיה ולא לבהמה [שאסורה ההרבעה עם בהמה או חיה]⁸. ושישנו "דברים".

ועוד, זה שלמדנו במשנה, זו אחת מהדרכים ששוו גיטי נשים לשטרי שחרור עבדים [שהמביא גט או שחרור ממדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם], ושישנו "דברים".

אלא כל מקום שיש חילוק [בדרכים] שנו "דרכים" [פי] בדרך זו הוא דומה לכאן ובדרך זו אינו דומה⁹, וכל מקום שאין חילוק [בדרכים] שנו "דברים". וזה מדויק [שכל מקום שאין חילוק כתוב "דבר"] ממה שכתוב בסוף המשנה: "ר"א אומר: אחרון שונה לאילן לכל דבר, וכך לומדים.

[כל מקום ששנו מנין, הוא בא למעט משהו] המנין שמוזכר בתחילת המשנה [האשה נקנית בשלושה דרכים], מהו בא למעט, וכן המנין שמוכר בסוף המשנה [וקונה את עצמה בכ' דרכים], מהו בא למעט. המנין שבתחילת המשנה ממעט חופה [שאם אביה מסרה לחופה לשם קדושין אינה מקודשת בכך]. ולפי רב הונא¹⁰ שאמר חופה קונה מקל וחומר, מהו בא למעט. למעט חליפין [קנין סודר]¹⁰. הייתי חושב לומר מאחר ולומדים [גזירה שוה] "קיהח" "קיהח" משדה עפרון, כמו ששדה נקנית בחליפין, כן אשה גם כן נקנית בחליפין. ולכן רואים [שלא].

ונאמר [שחליפין] גם כן [קונה] אלא [חליפין ישנם אפילו בפחות משוה פרוטה [דקי"ל בכ"מ (דף מז ע"ג) קנין בכלי אף על פי שאינו שוה פרוטה], ואשה¹¹

⁸ רש"י, יש לדעת בדעת רש"י שהרי בחולין (דף פ ע"א) יש מח' אם כוי הוה בריה בפני עצמו, או אם זה בא מהתייש והצבייה, ואם זה בריה בפני עצמו בודאי יש איסור הרבעאה עם כל חיה או בהמה חוץ ממינה, ואם זה בא מכלאי בהמה, אז אסור להרבעאה שמא חוששין לזרע האב או לא (תוס'). ו"א דלמ"ד דבריה בפני עצמה היא וספיקתו מפני שהוא דומה בצורתו לצבי בחיות ולעז בבהמות וכו' אלו ה' ידוע שהוא מין בהמה ה' מותר להרביעו עם התיש שהוא מינו וכלו ה' מביא עז מן דב"ק על עז שובי, ואלו ה' ידוע שהוא מין חיה ה' מותר להרביעו עם הצבי ולפיכך אם הביאו על התישה או על הצביה אסור אבל אינו לוקה אבל אם הביאו על השור או על החמור לוקה דודאי כלאים זה בזה הן (רשב"א).

⁹ כנון מתני' בג' דרכים למעוטי חופה שלא קניא ודזב הכי הוא דהוי אונס לזיבה ולא אונס אחר ודגטין באלו שוה ולא באומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי דחוזר בגט ואינו חוזר בשחרור דזכין לו לאדם שלא בפניו (רש"י). ואינו מחזור שלא שייך פלוגתא אלא איפה דאיכא למימר שוה בדרך זה להאי ובדרך זה להאי (רשב"א).

¹⁰ רש"י. ע"י ב"מ מז ע"א, שחוק מזה שיש קנין סודר הנקרא חליפין, גם כן יש קנין חליפי שוה בשוה. היינו שמחליפים דבר תמורת דבר אחר, וברגע משמך א' הדבר, השני קנה הדבר תמורתו. ולפי זה רש"י מסביר שהמעוט של חליפין בקידושי אשה היא רק בקנין סודר ולא חליפי שוה בשוה.

אמנם הגר"פ (ה"ד בספר זכרון אהל חייא עמוד תתע"ה) ביאר שלא שייך חליפי שוה בשוה בקידושי אשה, שהרי חליפי שוה בשוה לומדים מפסוק "על התמורה" ובקידושין לא שייך בה כלל תמורה. אמנם צ"ע שהרי הבי' והסמ"ע (ח"מ ס' רג) לומד חליפי שוה בשוה מ"כל דבר", וצ"ע.

הקשה הראב"ד ז"ל כיון דגמרינן משדה עפרון ושדה עפרון נקנה בחליפין אף על גב דאיתנהו בפחות משוה פרוטה ה"ל למימר גבי אשה דליקנו דומיא דשטר דגמרינן מוצאה והיתה ולא אמרינן כיון דאיתיה בפחות משוה פרוטה לא גמרינן, ותירץ דאנן לא גמרינן אשה משדה אלא מקיחה שנאמר ביה וקיחה שבשדה עפרון בכסף היא ולא מצאנו ביה חליפין אבל שטר על כרחין כיון שנאמר ויצאה והיתה אף על גב דלית בי' שוה פרוטה גמרינן ליה מוצאה כיון דציצאה אינה אלא בשטר וכו' ובתירוצו זה עלה לנו תירוצו גם למה שמקשים עוד למאי שאמרינן ואימא ה"נ א"כ ליקני אשה בחזקה דומיא דשדה, ויש מתרצים בקושיא זו דכיון שאין גופה קניו לא שייכא בה חזקה (רשב"א).

¹¹ דגנאי הוא לה הלכך בטיל לה לתורת חליפין בקידושין ואפילו בכלי שיש בו שוה פרוטה אי יהיב לה [בלשון] (בתורת לשון – רדב"ז לקמן) חליפין עד דיהיב לה בתורת לשון קנין או קיחה או קידושין (רש"י).

צ"ע למה צריכים סיבה בחליפי סודר, הרי צריכים כליו של מקנה, ואם כן הוה "נתן למה"

ויש מקשים שלפי זה אם האשה אכן קבלה פחות משוה פרוטה לקידושין, זה היה צריך לחול. ובגלל זה נראה לגרוס "אשה בפחות משוה פרוטה לא נקנית" ולא "לא מקנית את עצמה". וזה לא תלוי בקפידה של האשה אלא רק מזה

שלומדים קידושי אשה בכסף משדה עפרון, והרי שדה לא נקנית בפחות משוה פרוטה. והמשך דברי הגמ': חליפין איתנהו בפחות משוה פרוטה וא"כ אינם מטעם כסף אלא קנין אחר הוא (תוס'). ונראה שיש ליישב גירסת הספרים דכיון דסתם נשים לא מקנו נפשייהו בפחות משוה פרוטה אפי' פשטה ידה וקבלה קידושין בפחות בטלה דעתה (תוס' רא"ש).

מה שכתב רש"י "בלשון חליפין" ולא "בתורת חליפין" היינו כנ"ל שאין קנין חליפין בקידושין, שאין שום מציאות של החליף שום דבר, ואם כן, אפילו בכלי שיש בו שוה פרוטה, מאחר וזה נעשה בקנין שלא שייך, אז אין חסרון שאין כאן כסף אלא מאחר ועשו קנין בתורת חליפין, והרי אין חליפין בקידושין ואין מעשה קנין כלל (הגר"פ שם).

וא"ת מ"ש משטר דמקדשא ביה אף על גב דלית ביה ש"פ התם כיון דקניא בגווה לא זילא בה מילתא לאקנויי נפשה בגווה לאפוקי חליפין שלא קניא נפשה בגווה. ועוד דגבי שטר כיון דמעיקרא לאו למשקל ממונא קא נחתא אלא לקדושי קא נחתא לא זילא בה מילתא אבל חליפין דמנא הוא כיון דלתורת מעות קא נחתא דהא זימנין דקפדי אינשי הילכך כי לית בה ש"פ לא גמרא ומקניא נפשה וזילא בה מילתא (הרמ"ה – הובא בתוס' רא"ש).

ע"י תוס' ר"ד: שהתנה עמה לקדשה במנה ולא היה נותנו לה עכשיו אלא התפישה את הסודר שתתקדש לו ולא תוכל לחזור בה והוא יתחייב ליתן לה המנה לאחר זמן כפי האוי גוונא ודאי אינה מקודשת כיון שלא נתרצת להתקדש לו אלא במנה ומנה אין כאן ואף על פי שבשדה קונה הסודר שאם מכר לו השדה במנה ולא נתן לו המנה שיקנהו בכסף ונתן לו את הסודר שלא יוכל לחזור בו קנה את השדה והוא חייב ליתן לו את המנה לאחר זמן ואלה הן חליפין שקונין בכל מקום וכו' וכיון דבפחות ליתנהו משוה פרוטה נמי ליתנהו שאין גזירה שוה למחצה עד שיתן לה את המנה.

ע"י מהרש"ך (ח"א ס' קנב): שהמקנה טבעת לאשה שבידו דרך קנין סודר, אין לומר דכיון דאין אשה נקנית בחליפין לא מהני הך קנין מיד, דמלתא דפשיטא שלא דמי לההיא דאין אשה נקנית וכו', דהתם אינו נותן לאשה שום דבר רק החליפין, ומשום הכי אינה נקנית מטעמא דמסיק בגמרא, דאשה בפחות מפרוטה לא מקנייא, אבל הכא הקדושין לא היו בחליפין, כי אם בטבעת, והחליפין באו על קניית הטבעת. [אבל המעיין שם יראה שזה לא ודאי אלא ספק וצ"ע].

וע"י אב"מ (ס' כט סק"ב): בסמ"ע ס' ק"צ סק"א דהא דשדה נקנה בשוה פרוטה היינו כשנותן בעד שיווי המקח ונותן בעד תחלת הפרעון והשאר זוקף במלוה או איה שכל שיווי המקח אינו אלא פרוטה אבל אם אינו נותן בעד שיווי המקח אלא שנותן לקנין, לא מהני שהרי שדה עפרון ה' בעד שיווי המקח ע"ש. ובט"ז השיג מהא דאשה נקנית בשוה פרוטה ו"אינו אלא לקנין דשיווי המקח" לא שייך באשה. ע"י לעיל הערה 4.

והנה בקנין חליפין ישנם מח' (נדרים מח ע"ב) אם כאשר נתן הכלי והמקבל לא רוצה להחזירו, אם זה שלו. וע"י ר"ן (שם מט ע"א): בסודר קיימא לן כרב נחמן דסודרא קני על מנת להקנות הוא ולא מצי מקנה לעכו"ב. דאע"ג דרב אשי אמר ליה מאן לימא לן דסודרא אי תפיס ליה לא מתפיס דחויא בעלמא הוא דקאמר ליה ולא סבר לה, דאיהו גופיה אמר בפ"ק דקידושין (דף ו ע"ב) גבי האומר לאשה הרי את מקודשת לי במנה זה על מנת שתחזירנה לי דבכולהו קני לבד מאשה גזרה שמה יאמרו אשה נקנית בחליפין, ואי סלקא דעתך דאי תפיס מתפיס מהו גזרה דאי הכי נקנית היא בחליפין ואין לך קנין (כסף – ג"י גדול מזה אלא ודאי רב אשי גופיה סביר) ליה דסודרא אי תפיס ליה מקנה לא מתפיס והכא דחויא בעלמא הוא דדחי ליה לרב נחמן וכו'.

וע"י שו"ת רדב"ז (חלק ז סימן לח): ראונו שאמר לשמעון הא לך כלי זה והחליף לי בתוך בו ואז נטל שמעון הכלי ולא החזירו או שאמר לאשה עצמה הרי את מוחלפת לי בכלי זה, הם קידושין גמורים דכיון דאין חוזר מה שנתן שפיר מקניא נפשה וכן נראין דברי הר"ן ז"ל בנדרים. וע"י הרא"ש ז"ל שכתב וז"ל לפי שאין אשה נקנית בחליפין לפי שדרך הוא להחזיר הסודר שמקנין בו הילכך אם תאמר דקני אתי למימר אשה נקנית בחליפין עכ"ל, משמע דס"ל דאי תפיס מתפיס אלא שאין דרך לתפוס ואפי' נקראו חליפין ואין אשה נקנית בהם וכן משמע מדברי התוס' בריש קדושין, בכל גוונא אין אשה נקנית בחליפין אפי' שלא הדרי ומ"מ אם אמר לה קני כלי זה ותקני לי בו עצמך שהוא לשון הרגיל בקנין סודר כיון שלא החזירה את הכלי הרי היא מקודשת ואם נתן לה כלי ע"מ להחזיר ולא החזירתה אינה מקודשת דכל מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה אם החזירה ואם לא החזירה אין כאן מתנה ומ"מ רוב הפוסקים אשר אנו סומכים עליהם פסקו דאי תפיס לא מתפיס והדר סודרא למאריה דאם תאמר אי תפס לסודר מתפיס כיון שאמר לה בלשון קנין הרגיל בקנין סודר אין כסף גדול מזה ואשה נקנית בו. כללא דמילתא דאין אשה נקנית בחליפין כלל לא בחליפין שלא הדרי כיון שאמר לה בלשון חליפין או משום יאמרו אשה נקנית בחליפין דהדרי או משום פחות מש"פ ואשה בפחות מש"פ לא מקניא נפשה או משום דגנאי הוא שתקנה עצמה בחליפין ולא בחליפין דהדרי אף על גב שאמר לה בלשון קנין. אבל נקנית בחליפין שלא הדרי אם א"ל בלשון קנין דהני לאו חליפין [פי' חליפי סודר] נינהו אלא קנין גמור.

האישה נקנית

פרק ראשון

קידושין

ח א מיי פ"ב כ"ג
מיוחס כ"ג :

הסם סא קמ"ל . דעטס דלזלין ביה אחר לקיטא משום אורחא דמילתא הוא : מפני שדרכו ליגדל על כל המים . שמשקין אותו במים שאזיבין בירק דהיינו טעמא דירק כדאמר ב"ר"ה (דף י"ד.) גורן ויקב כתיב גבי מעשר כדגן מן הגורן כו' מה גורן ויקב מיוחדין שגדלין על רוב מים דהיינו בשמים ומתעשרין אחרי השנה שעברה כדלמרינן ב"ר"ה (דף י"ג.) דלזלין בחר שנה שהביאו שליש זה ולא אחר לקיטתו וילפינן לה מקראי אף כל שגדלין על רוב מים דהיינו חילנות מהתעשרין לשעבר ואע"ג דמעשר דיהוה דרבנן הוא אסמכתיהו אקראי ילאו ירקות שגדלין על כל מים מתעשר לשנה הבאה : כו' . ספק היה ספק בהמה : יש בו דרכים כו' . דכיון דמספקא לן ניזיל ביה לחומרא : שום נמי . ונעונו כיוסי דס : ולבמה . חלבו אכור : ושום לבמה וחיס . טעון שמיטה : שאין שום לא לחיה ולא לבמה . אכור הרבוע עם בהמה וכהו : זו אחס מן הדרכים . שהמביא גט או שחזרו ממדינת הים לריך שיאמר בפני ככתב ובפני נחתם בפ"ק דגיטין :

בכורים פ"ב מ"ח מולין קנב

גיטין ס

[למן ה.]

[לעיל ג.]

התם הא קמשמע לן דדרכיה דאתרוג בירק מה ירק דרכו ליגדל על כל מים ובשעת לקיטתו עישורו אף אתרוג דרכו ליגדל על כל מים ובשעת לקיטתו עישורו והא דתנן כו' יש בו דרכים שוה לחיה ויש בו דרכים שוה לבמה ויש בו דרכים שאינו שוה לא לחיה ולא לבמה ניתני דברים ותו הא דתנן כו' ארת מן הדרכים שישו גיטי נשים לשחרורי עבדים ניתני דברים אלא כל היבא דאיבא פלוגתא תני דרכים וכל היבא דליבא פלוגתא תני דברים דיקא נמי דקתני סיפא ר"א אומר אתרוג שוה לאילן לכל דבר ש"מ : מניינא דרישא למעוטי מאי מניינא דסיפא למעוטי מאי מניינא דרישא למעוטי חופה *ולרב הונא דאמר חופה קונה מק"ו למעוטי מאי למעוטי חליפין ס"ד אמינא הואיל *וגמר קיחה קיחה משדה עפרון מה שדה מקניא בחליפין אף אישה נמי מקניא בחליפין קמ"ל ואימא הכי נמי חליפין איחנהו בפחות משוה פרוטה ואשה בפחות משוה פרוטה לא

תוס' ר"י הזקן

על כל מים . אית דמפרשי אפי' אינו מי נשפים . ועיקר הפירוש הוא על כל מים שיבאו אלו אין מים מויקים אותם כלל : דתנן כו' וכו' . בבכורים פ"ב ר"א . והא שנויה : פלוגתא . שחלק בענין : חופה . שאם מסרה לחופה לשם קידושין לא סגי : ולרב הונא דאמר לקמן : חליפין . קנין סודר : משה עפרון לקמן . בפחות משוה פרוטה . דק"ל קנין בכלי אע"פ שאין בו שוה פרוטה :

מאחר שלא נזכר מהיכן ארופין אלא לימד על הספחים שהן אכורים אפילו לאכילה וכו' ש לחמורה וסבר דספחים אכורין בשביעית מדאורייתא ואפילו קודם זמן הביעור וכשילאו למוצאי שביעית אכור מדרכן כדכי שיעשו כוונת בהן וקסבר כל שאר ספחים אכורים כוונתו שביעית אבל ספחים כרוכ שאלו כוונת בהן בירקות השדה לא גזרינן בהם משום שאר ספחים דהא מינכר מילתא ומה שגידל אמותו הכי הוא של שביעית ואכור ומה שלא הגיע הכי הוא של מוצאי שביעית ושרי וכו' דחוי לבר איש דלכל ספחי כרוכ למוצאי שביעית לא אית למיכל שאר ספחים דהא שאני משאר ספחים ולא גזרינן היתירא משום איסורא מ"מ ש"מ דלא זולתין כלל בירק בחר לקיטא אלא בחר רוב גידולים מדרשי ספחי שעת שנגנבו לשביעית וי"ל דהי (ה) דהיה דלא זולתין בחר לקיטא מ"מ בחר חמטה נמי לא זולתין אלא בגדל באיסור אכור בהיתר מותר מה שאין כן באתרוג ושאר אילן דלזלין לגמרי בחר חמטה דלס חנט באיסור אפי' מה שגדל בהיתר אפי' אכור והשתא לשביעית שוה לחילן דלי הוה בירק הוה זולתין בחר רוב גידול :

מ"ה ירק דרכו ליגדל על כל מים . טעמא דירק מפרש בפ"ק ד"ה (דף י"ד.) ג"ס דגורן ויקב כתיב גבי מעשר כדגן מן הגורן כו' מה גורן ויקב מיוחדים שגדלין על רוב מים מתעשרים לשנה שעברה ילאו ירקות שגדלין על כל מים ואע"ג דמעשר ירק מדרבנן והיאך עושה בנן אב מדבר שהוא מדרבנן אסמכתיה רבנן אקראי כדפירש בקובע"ס ור"י פ"א חס אינו ענין למעשר תנהו ענין לשביעית שנהג בירק מן התורה דעיקר דרשה אחיא לשביעית לענין ירק דהו' דאורייתא בין בירק בין בחילנות כדלמרינן ב"ר"ה (דף י"ד.) ח"ו) אמינא לך מעשרא חרובין דרבנן ואמרת לי שביעית דבנות שוה דאורייתא וה"ל בירקות דהו' דאורייתא מסתמא ככל דבר שהוא (ג) אוכל ונשמר כו' כדתנן במס' שביעית (פ"ו מ"א) כלל אמרו שביעית כו' וה"ק מה גורן ויקב שגדלין על רוב מים וזולתין בחר שנה שעברה לגבי שביעית ואפי' אמרינן שוה לזלין לענין שביעית לירק בחר חמטה ושמו חנט שביעית ונלקט בשמינית א"י י"ל אע"ג דאתרוג גדל על כל מים אין לנו לחלקו מדיון שאר חילנות לענין שביעית כיון דלענין ערלה ורבעי לא חלקתו תורה משאר חילנות דרשה גורן ויקב לירקות אחוה ולא לאתרוג ומכ"מ מעשר שהוא דרבנן חקני חמטים אחר לקיטתו עשורו והואיל ונגדל על כל מים בירק וה"ל אמאי לא חשיב שהאתרוג שוה לזלין לכלאים שאינו כלאים בכרס וליחשב דשוה לזלין בארבע דרכים וי"ל לא תני אלא דשוה לזלין לירק בחר חמטה ולירק בחר לקיטא וה"ל אמאי לא חשיב שוה לירק בשני דרכים כגון לענין פיהה דלא מיחייב אתרוג בפיהה משום דאין לקיטתו כאחד דלענין פיהה בעינן לקיטתו כאחד ומהאי טעמא ממעטינן חתינה בפרק כלל גדול (שנת דף סח.) ובפרק מקום שנהגו (פסחים דף טו.) ובירק נמי אין פיהה מתנהגת דאינו בכלל דבר המתקיים כדאיחא התם וי"ל ריזן דליבא חילנות טובא שאין חייבין בפיהה כגון האוב והחרובים השטים במסכת פיהה (פ"א משנה ה) לא שייך למיחייב שוה לירק ומהאי טעמא נמי לא קאמר שוה לירק לענין ביכורים (ג) שאין ביכורים אלא משבעה מינין כדאיחא בספרי חס כן שוה נמי לשאר חילנות : ר"א לחיה ולא לבמה . פי' (ד) לענין הרבועה משום דמספקא לן אי מין חיה אי מין בהמה הוא הקשה ה"ל חליטור למ"ד (חולין דף פ.) כו' בריה בפני עלמו הוא מתי אריא משום דמספקא לן כו' אפילו דיעין דמיה היא לא מרביעין עליה חיה אחרת דאין מרביעין איל על לבי וי"ל דאיחא כמ"ד (ח"ו) זה הבא מן החיים ומן הלבייה ומספקא לן אי חוששין לזרע האב או לא דאי הוה אמר דאין חוששין היינו מרביעין עליה לבי :

אף כל כו' וקשה דהרי אתרוג שגדל על כל מים כדאיחא בשמעתין י"ל דהא דלזלין ביה בחר חמטה לשביעית היינו דוקא לחומרא כגון חס חנט שביעית ונלקט בשמינית א"י י"ל אע"ג דאתרוג גדל על כל מים אין לנו לחלקו מדיון שאר חילנות לענין שביעית כיון דלענין ערלה ורבעי לא חלקתו תורה משאר חילנות דרשה גורן ויקב לירקות אחוה ולא לאתרוג ומכ"מ מעשר שהוא דרבנן חקני חמטים אחר לקיטתו עשורו והואיל ונגדל על כל מים בירק וה"ל אמאי לא חשיב שהאתרוג שוה לזלין לכלאים שאינו כלאים בכרס וליחשב דשוה לזלין בארבע דרכים וי"ל לא תני אלא דשוה לזלין לירק בחר חמטה ולירק בחר לקיטא וה"ל אמאי לא חשיב שוה לירק בשני דרכים כגון לענין פיהה דלא מיחייב אתרוג בפיהה משום דאין לקיטתו כאחד דלענין פיהה בעינן לקיטתו כאחד ומהאי טעמא ממעטינן חתינה בפרק כלל גדול (שנת דף סח.) ובפרק מקום שנהגו (פסחים דף טו.) ובירק נמי אין פיהה מתנהגת דאינו בכלל דבר המתקיים כדאיחא התם וי"ל ריזן דליבא חילנות טובא שאין חייבין בפיהה כגון האוב והחרובים השטים במסכת פיהה (פ"א משנה ה) לא שייך למיחייב שוה לירק ומהאי טעמא נמי לא קאמר שוה לירק לענין ביכורים (ג) שאין ביכורים אלא משבעה מינין כדאיחא בספרי חס כן שוה נמי לשאר חילנות : ר"א לחיה ולא לבמה . פי' (ד) לענין הרבועה משום דמספקא לן אי מין חיה אי מין בהמה הוא הקשה ה"ל חליטור למ"ד (חולין דף פ.) כו' בריה בפני עלמו הוא מתי אריא משום דמספקא לן כו' אפילו דיעין דמיה היא לא מרביעין עליה חיה אחרת דאין מרביעין איל על לבי וי"ל דאיחא כמ"ד (ח"ו) זה הבא מן החיים ומן הלבייה ומספקא לן אי חוששין לזרע האב או לא דאי הוה אמר דאין חוששין היינו מרביעין עליה לבי :

אשה בפחות מש"פ לא מקניא נפשה . פי' בקובע"ס משום דגנאי הוא לה הילכך בטיל לה תורת חליפין בקידושין ואפילו בכלי שיש בה ש"פ אי יחזי לה בחזרת חליפין וקשה לר"ת דר"ח פשטה ידה וקבלה תהא שפחות מש"פ ועוד כיון דחלי טעמא משום דגנאי הוא לה ח"כ אמאי לא פריך בגמרא בנתיב דרבי ינאי דקדשו אנפשייהו ולא מקדשו בפחות מתרבא דיריבי כו' כי הכי דפריך לקמן (דף י"א.) אמילתיה דב"ש ועוד קשה כיון דס"ד השתא למגמר קניי אשה מקניי שיה ח"כ אשה נמי תקני בחוקה כמו שדה ועוד דלקמן (דף ה.) בעי בנא' אלא' ב"ש שטר מגלן ומאי בעי ליגמר משדה לכך נראה לר"ת דגרסי' בפחות משוה פרוטה לא מקניא ולא גרס נפשה דלא בקפידא חליט מילתא אלא ה"ט משום דגמר קיחה קיחה משדה עפרון דכתיב ביה כסף ובפחות משוה פרוטה לא מקניא שהקשה תחילה ואימא ה"ט ב"ש שטר וחוקה לא הקשה דהא פשיטא דלא גמרינן קיחה לעשות אשה ככל עניני שדה ולהכי מבעיא לן לקמן בשטר מגלן דלא גמרינן משדה אלא לכסף דוקא דכתיב ביה קיחה ולא פריך מחליפין אלא משום דהו' כעין כסף דקרא שיש בהם שוה פרוטה והכי פירשו ואימא ה"ט שחקה אשה בחליפין כשיש בחזרת חליפין שוה פרוטה כעין כסף דקרא טפי משטר שיש בו שוה פרוטה דא"ל שישוה השטר פרוטה כדלמרינן גיטין (דף ג.) כתבו על איסורי הגאה כשר אכל חליפין דשוה פרוטה דומין לכסף ומשני חליפין אימנהו בפחות משוה פרוטה וח"כ איש טעמא כסף אלא קנין אחר הוא וח"ה הכי ס"ד דנילף משדה עפרון שהקנה אשה בחליפין והא שדה עפרון גופא לא מינקי בחליפין דלא מליטו חליפין לעובד כוכבים דהא אמרינן בבבוצות (דף י"ג.) מדישראל בחדא עובד כוכבים נמי שגדל וי"ל דהיינו לבר מחליפין דומיא דשראל בחדא וה"ק מדישראל בחדא קנין חדש צר מחליפין שהם שביעיה וכן משמע לקמן (דף ה.) גבי נכר לעובד כוכבים מכסף מקנתו בכסף נקנה ומהו ומהו נקנה בחזרת צבואה ואין צבואה וכלים ומאי ניהו חליפין ש"מ דשאר דברים נקנין בחליפין כגון ר"ת ר"ת לשתא הרשאה ביד עובד כוכבים והיא מקנה בחליפין ומיהו בזה לריך לזוהר שלא לכתוב וקנינא מיניה דאין שליחות ומהו לעובד כוכבים כדלמרינן בפרק [חמישין] דבבא מיעוב (דף ע"א.) אלא וקנה העובד כוכבים כתיבין ואם תאמר חס כן כיון דפשיטא לן דלשה לא מקניא בחליפין אמאי :

לחשתי וסטר שחזרו זה לעבדי לחזור בגט ואינו חוזר בשחרור דזקין לו לחסם שלא בפניו : דיקא נמי . דהיכא דלא הו' ליה פלוגתא תנא לכל דבר : מניינא דרישא . ג' דרכים : מניינא דרישא . וקונה את עלמה בשתי דרכים : למעוטי חופה . שאם מסרה לה אחיה לחופה לשם קדושין אינה מקודשת בכך : ולרב הונא כו' . לקמן בשמעתין (דף י"ד.) חליפין . קנין סודר : מה שדה מקניא בחליפין . דכתיב (רות ד) וישלח נעלו והסם שדה הואי : חליפין אימנהו בפחות משוה פרוטה . דקי"ל בפרק שהוב (ב"מ דף מו.) קונין בכלי אע"פ שאינו שוה פרוטה : לא

אף כל כו' וקשה דהרי אתרוג שגדל על כל מים כדאיחא בשמעתין י"ל דהא דלזלין ביה בחר חמטה לשביעית היינו דוקא לחומרא כגון חס חנט שביעית ונלקט בשמינית א"י י"ל אע"ג דאתרוג גדל על כל מים אין לנו לחלקו מדיון שאר חילנות לענין שביעית כיון דלענין ערלה ורבעי לא חלקתו תורה משאר חילנות דרשה גורן ויקב לירקות אחוה ולא לאתרוג ומכ"מ מעשר שהוא דרבנן חקני חמטים אחר לקיטתו עשורו והואיל ונגדל על כל מים בירק וה"ל אמאי לא חשיב שהאתרוג שוה לזלין לכלאים שאינו כלאים בכרס וליחשב דשוה לזלין בארבע דרכים וי"ל לא תני אלא דשוה לזלין לירק בחר חמטה ולירק בחר לקיטא וה"ל אמאי לא חשיב שוה לירק בשני דרכים כגון לענין פיהה דלא מיחייב אתרוג בפיהה משום דאין לקיטתו כאחד דלענין פיהה בעינן לקיטתו כאחד ומהאי טעמא ממעטינן חתינה בפרק כלל גדול (שנת דף סח.) ובפרק מקום שנהגו (פסחים דף טו.) ובירק נמי אין פיהה מתנהגת דאינו בכלל דבר המתקיים כדאיחא התם וי"ל ריזן דליבא חילנות טובא שאין חייבין בפיהה כגון האוב והחרובים השטים במסכת פיהה (פ"א משנה ה) לא שייך למיחייב שוה לירק ומהאי טעמא נמי לא קאמר שוה לירק לענין ביכורים (ג) שאין ביכורים אלא משבעה מינין כדאיחא בספרי חס כן שוה נמי לשאר חילנות : ר"א לחיה ולא לבמה . פי' (ד) לענין הרבועה משום דמספקא לן אי מין חיה אי מין בהמה הוא הקשה ה"ל חליטור למ"ד (חולין דף פ.) כו' בריה בפני עלמו הוא מתי אריא משום דמספקא לן כו' אפילו דיעין דמיה היא לא מרביעין עליה חיה אחרת דאין מרביעין איל על לבי וי"ל דאיחא כמ"ד (ח"ו) זה הבא מן החיים ומן הלבייה ומספקא לן אי חוששין לזרע האב או לא דאי הוה אמר דאין חוששין היינו מרביעין עליה לבי :

אשה בפחות מש"פ לא מקניא נפשה . פי' בקובע"ס משום דגנאי הוא לה הילכך בטיל לה תורת חליפין בקידושין ואפילו בכלי שיש בה ש"פ אי יחזי לה בחזרת חליפין וקשה לר"ת דר"ח פשטה ידה וקבלה תהא שפחות מש"פ ועוד כיון דחלי טעמא משום דגנאי הוא לה ח"כ אמאי לא פריך בגמרא בנתיב דרבי ינאי דקדשו אנפשייהו ולא מקדשו בפחות מתרבא דיריבי כו' כי הכי דפריך לקמן (דף י"א.) אמילתיה דב"ש ועוד קשה כיון דס"ד השתא למגמר קניי אשה מקניי שיה ח"כ אשה נמי תקני בחוקה כמו שדה ועוד דלקמן (דף ה.) בעי בנא' אלא' ב"ש שטר מגלן ומאי בעי ליגמר משדה לכך נראה לר"ת דגרסי' בפחות משוה פרוטה לא מקניא ולא גרס נפשה דלא בקפידא חליט מילתא אלא ה"ט משום דגמר קיחה קיחה משדה עפרון דכתיב ביה כסף ובפחות משוה פרוטה לא מקניא שהקשה תחילה ואימא ה"ט ב"ש שטר וחוקה לא הקשה דהא פשיטא דלא גמרינן קיחה לעשות אשה ככל עניני שדה ולהכי מבעיא לן לקמן בשטר מגלן דלא גמרינן משדה אלא לכסף דוקא דכתיב ביה קיחה ולא פריך מחליפין אלא משום דהו' כעין כסף דקרא שיש בהם שוה פרוטה והכי פירשו ואימא ה"ט שחקה אשה בחליפין כשיש בחזרת חליפין שוה פרוטה כעין כסף דקרא טפי משטר שיש בו שוה פרוטה דא"ל שישוה השטר פרוטה כדלמרינן גיטין (דף ג.) כתבו על איסורי הגאה כשר אכל חליפין דשוה פרוטה דומין לכסף ומשני חליפין אימנהו בפחות משוה פרוטה וח"כ איש טעמא כסף אלא קנין אחר הוא וח"ה הכי ס"ד דנילף משדה עפרון שהקנה אשה בחליפין והא שדה עפרון גופא לא מינקי בחליפין דלא מליטו חליפין לעובד כוכבים דהא אמרינן בבבוצות (דף י"ג.) מדישראל בחדא עובד כוכבים נמי שגדל וי"ל דהיינו לבר מחליפין דומיא דשראל בחדא וה"ק מדישראל בחדא קנין חדש צר מחליפין שהם שביעיה וכן משמע לקמן (דף ה.) גבי נכר לעובד כוכבים מכסף מקנתו בכסף נקנה ומהו ומהו נקנה בחזרת צבואה ואין צבואה וכלים ומאי ניהו חליפין ש"מ דשאר דברים נקנין בחליפין כגון ר"ת ר"ת לשתא הרשאה ביד עובד כוכבים והיא מקנה בחליפין ומיהו בזה לריך לזוהר שלא לכתוב וקנינא מיניה דאין שליחות ומהו לעובד כוכבים כדלמרינן בפרק [חמישין] דבבא מיעוב (דף ע"א.) אלא וקנה העובד כוכבים כתיבין ואם תאמר חס כן כיון דפשיטא לן דלשה לא מקניא בחליפין אמאי :

האישה נקנית

פרק ראשון

קידושין

א א ב מ"י פ"ג מהל'
אבות ה"ל"א סג'
פ"ט מת ט"ט ט"ז ט"ח
פ"ו לו ט"ז א :

אמאי אילטרך קרא (לקמן דף ת). למימר מכסף מקנתו שאיט
נקנה בחזרת תבואה וכלים דהיינו חליפין חיפוק ליה דחיתקש עבד
עברי לעבדיה דמיה גמריין לקמן (דף י"ז) דעבד עברי נקנה בכסף
והעבדיה הוקשה לאשה דכתיב אם אחרת יקח לו הקיסה הכתוב
לאחרת כדילפי' מה אחרת בשטר

לא מקניא נפשה מניינא דסיפא (למעוטי מאי)
למעוטי חליצה סד"א תיתי בק"ו מיבמה
*מה יבמה שאינה יוצאה בגם יוצאה
בחליצה זו שיוצאה בגם אינו דין שיוצאה
בחליצה קמ"ל ואימא ה"ג אמר קרא ^{ספרד"ב} ספרד"ב
כריתות *ספר בורחה ואין דבר אחר בורחה :
בכסף : מג"ל ותו הא דתנן **האב ובאי בבתו
בקדושה בכסף בכסף בשטר ובבואה מגלן
דמיקניא בכסף ובכסף דאבואה הוא אמר רב
יהודה אמר רב דאמר קרא ^{ספרד"ב} ויוצאה חנם ^{ספרד"ב} חנם
אין כסף אין כסף לארון זה אבל יש כסף
לארון אחר ובמאן ניהו אב ואימא לדידה
*הכי השתא אביה מקבל קדושה דכתיב
*את בתי נתתי לאיש הזה ואידי שקלד"ב
כספא ואימא ה"מ קמנה דלית לה יד לקבל
קדושין אבל נערה דאית לה יד לקבל
קדושין תקדיש אידי נפשה ותשקול כספא
אמר קרא ^{בבב"ב} ובעוריה בית אביה כל שבח
נעורים לאביה ולא הא דאמר רב הונא אמר
רב *מנין שמעשה הבת לאב שנאמר *וכי
ימכור איש את בתו לאמה מה אמה מעשה
ידיה לרבה יאף בת נמי מעשה ידיה לאביה
תיפוק ליה מבנעוריה בית אביה אלא
בהפרת נדרים הוא דכתיב ה"ג בהפרת
נדרים הוא דכתיב *וכי' גילף מינה *ממונא
מאיסורא לא ילפינן וכי תימא גילף מקנסא
ממונא מקנסא לא ילפינן וכי' גילף
מבושת ופגם שאני בושת ופגם דאבואה
שייך בגוייהו אלא מסתברא דכי קא ממעט
יציאה

ו"ל דכיון קנינן גמריין מהקישא
ולא מיטעו קנינן דכה"ג אמרינן
בפרק כל הבשר (סו"ל דף ק"ו) תלמי
קראי כתיבי דסם חד לאפוקי
מטטר וחד למטעו ממעילה וחד
מטומאה וזב"ב ב"ש (זכחים דף מה).
יליף טטר חילול מטומאה וז"כ
אמאי לריבי תרי קראי חד לטטר וחד
לטומאה *אלא לאו משום דלא נאמר
גזירה שיה דחילול להקל אלא
להחמיר : ואין דבר אחר בורחה .
ול"ת תהא אמה העבדיה יוצאה
בחליצה מק"ו דיבמה מהאי ק"ו
גופה ואין לומר אשה טוביה דמה
לאשה שכן אינה יוצאה בכסף תאמר
בחל"ה וי"ל דה"ל שפחה כענינת
טוביה דיוצאה בכסף ואין יוצאה
בחליצה וז"ל היא גופא יתיי בהאי
ק"ו דסיפוק בחליצה וי"ל דלכ"ה
למיפך מה ליבמה שיוצאת במיתה
היבס ולכן יוצאת בחליצה תאמר
שפחה כענינת שכן אינה יוצאה
במיתה ארון לכן לרבה יוצאה בחליצה
ול"ת א"כ היכי ניומא שפחה כענינת
טוביה איכא למיפך מה לשפחה
כענינת שכן אינה יוצאה במיתה ארון
(ה) תאמר בחל"ה העבדיה וי"ל
דנעשה יוכיח מאלה ומשפחה כענינת
דכי פרכת מה לשפחה כענינת שכן
אינה יוצאה במיתה ארון אשה טוביה
שיוצאת במיתה הבעל ואינה יוצאה
בחליצה מה לאשה שכן אינה יוצאה
בכסף שפחה כענינת טוביה :

האב זכאי בבתו וכו' . מפרש

בירושלמי שיש לו זכות

תוס' ר"י הוקן

לא מקניא נפשה. הלכך
אע"פ שהיא רוצה
להתקיים בפחות פשוה
פרוטה אין הקדושין
כלים והפקיעו תורת
הליפין בקדושה אשה :
היפא דתי וקנה
את עצמה בשני
דכיים : ואין דבר אחר
כורחה . על ידי מעשה
הבעל או שהיא עושה
לבעל אבל מיהו מן
האשה מקני' לה : והא
דתנן . בבבב"ב פ"ק
נערה ויוצאה חנם. באמת
העבדיה היוצאת משהו
ארון כספיהם כתיב .
וקא דייק אין כסף לארון
ביציאה של זו אבל יש
כסף לארון אחר
ביציאתה ומאן ניהו אב
שיש לו קדושי בתו :
ואימא לירדה . ודרוש
הכי אין כסף ביציאה זו
אבל יש כסף ביציאה
אחרת וליתיה ידירה :
ה"מ קמנה . ואע"פ דקרא
אידי בעורה דכתיב ואם
לא בת קלה היא ס"מ
מרכיבין נתייבבר קאמר
שקדשה כשהיא קמנה
ובשבת לרין היא נערה :
ואלא. היפא דחיתקש
הוא : מבושת ופגם .
דמונא הוא : שיש
בגוייהו שיש לו
חלק בברו ומשום הכי
חוי דלילה :

אמאי אילטרך קרא (לקמן דף ת). למימר מכסף מקנתו שאיט
נקנה בחזרת תבואה וכלים דהיינו חליפין חיפוק ליה דחיתקש עבד
עברי לעבדיה דמיה גמריין לקמן (דף י"ז) דעבד עברי נקנה בכסף
והעבדיה הוקשה לאשה דכתיב אם אחרת יקח לו הקיסה הכתוב
לאחרת כדילפי' מה אחרת בשטר

לא מקניא נפשה מניינא דסיפא (למעוטי מאי)
למעוטי חליצה סד"א תיתי בק"ו מיבמה
*מה יבמה שאינה יוצאה בגם יוצאה
בחליצה זו שיוצאה בגם אינו דין שיוצאה
בחליצה קמ"ל ואימא ה"ג אמר קרא ^{ספרד"ב} ספרד"ב
כריתות *ספר בורחה ואין דבר אחר בורחה :
בכסף : מג"ל ותו הא דתנן **האב ובאי בבתו
בקדושה בכסף בכסף בשטר ובבואה מגלן
דמיקניא בכסף ובכסף דאבואה הוא אמר רב
יהודה אמר רב דאמר קרא ^{ספרד"ב} ויוצאה חנם ^{ספרד"ב} חנם
אין כסף אין כסף לארון זה אבל יש כסף
לארון אחר ובמאן ניהו אב ואימא לדידה
*הכי השתא אביה מקבל קדושה דכתיב
*את בתי נתתי לאיש הזה ואידי שקלד"ב
כספא ואימא ה"מ קמנה דלית לה יד לקבל
קדושין אבל נערה דאית לה יד לקבל
קדושין תקדיש אידי נפשה ותשקול כספא
אמר קרא ^{בבב"ב} ובעוריה בית אביה כל שבח
נעורים לאביה ולא הא דאמר רב הונא אמר
רב *מנין שמעשה הבת לאב שנאמר *וכי
ימכור איש את בתו לאמה מה אמה מעשה
ידיה לרבה יאף בת נמי מעשה ידיה לאביה
תיפוק ליה מבנעוריה בית אביה אלא
בהפרת נדרים הוא דכתיב ה"ג בהפרת
נדרים הוא דכתיב *וכי' גילף מינה *ממונא
מאיסורא לא ילפינן וכי תימא גילף מקנסא
ממונא מקנסא לא ילפינן וכי' גילף
מבושת ופגם שאני בושת ופגם דאבואה
שייך בגוייהו אלא מסתברא דכי קא ממעט
יציאה

אילטרך השתא זכוי מוזין לה מעשה ידיה מבעיה : סיפוק ליה
מבנעורים . אי מיניה הוי מלי למילף אלא על כרחך מדלח יליף
מהסא שמעינן מינה לא לשבח נעורים תתיי' דלגופיה אילטרך גבי
נדרים דקאי עליהו : וכי סימא יניף . ממון מנדרים ממונא מאיסורא
כו' : וכי סימא יניף . כסף קדושה מכסף קמנה שאונס ופתוי
לאביה חמשים כסף : ממונא מקנסא לא ילפינן . שהקנס כולו חודש
ומחודש לא גמרינן ואכתי קדושה מגלן דלאביה הוי : מבושת ופגם .
דקיימא לן בכחובות (דף מ) : שהמלמס נתן בושט ופגם לאב והבדו
לאו קנסא נינהו : דאבואה שייך בגוייהו . שיש לו דין חלק בהן
שיש בידו לביישה ולפוגמה בשביל ממון שיחטו לו דאי בעי מסר
לה למנוול ומוכה שחן דהויא לה בושט ופגם ואנס זה שפא עליה
מחסר ממון זה שזילולה ולא יקפלו עליה דעובדין : אלא . לגובל הקרא
קמא דאין כסף לארון זה נפקא דקדישא לך ואימא לדידה מסתברא
דלאביה דכי קממעט יליאת אירוסין מדין יליאת אמה העבדיה
זכא לומר כהן אין כסף אצל ביילתא אירוסין יש כסף :
יילתא
כל נתינת אפילו מסירה לחופה ומאי ראיא אימא ה"מ קמנה אצל נערה לא כדאמר הכא וי"ל דהאי קרא את בתי נתתי ע"כ איירי בעברה
כדפרישית ונהי דלענין קדושין כולל לפרש את בתי נתתי כשהיתה קמנה החופה ח"ל לפרש אלא בעברה לה בקטנות א"כ הייתה
נשואה כשיצאה ודינה בתקן ולא בשקילה דעל זנות של קטנות ולא מיחיבה : ור"י הימא יניף מבושת ופגם . תימה הויא דכתיב למימר
יניף קדושין מבושת ופגם הא בושט ופגם גופה לא ידעינן שכן לאב אלא מקדושין דאמר בסוף חלו נערות (כחובות דף ק"ז) דאי בעי
מסר לה למנוול ומוכה שחין וכו"ל דג"מ מיהא דאי בעי מסר לה כשהיתה קמנה והיה עומד לה בושט זה אף בעצרת ח"כ גם כשהיא בוגרת יחא
בושת ופגם של אב מהאי טעמא וי"ל דלא דמי בוגרת לנערה דלא ילפינן ממהרת נדרים כולה מלחא לענין הא ילפינן שלא ימאוך כח
האב אלא ימי נערות כי היחא דלקמן ומה סימנין שאין מויליין מרשות אב מויליין מרשות ארון בנרות שמוילתה כי ומנא לן הא דבגרות
מוילת מרשות אב לקדושין ולכל דבר אי לאו דילפינן מהפרת נדרים מיהו לא פהירא כיון דבעצמא תליא מלחא דאי בעי מסר לה בקטנות
כך שייך דבר זה לבגרות כמו לנערה לכן כ"ל לעיל ואימא ה"מ קמנה קמנה שייך לעשות אחרת ק"ו דהשתא אביה מקבל קדושה
אידי תשקול כספא כיון שאין לה כלל די לקדש עלמה אצל נערה דלית לה די אידי תקדיש נפשה ותשקול כספא פירוש כיון דיש
לה די לקדש עלמה יהי קדושין שלה אצל אמת הוא שגם כשהיא נערה אביה יכול לקדשה ופגם אף יהי הקדושין שלה
והשתא יחא קושיא דלעיל דקרא איירי כשקדשה אביה והאם יליף בושט ופגם מקדושין שע"י אביה שהם של אביה והכא ה"מ וכי
תימא יניף מבושת ופגם קדושין שע"י עלמה שיהא של אביה מבושת ופגם כי ודאי מקדושי אביה ליכא למילפיניהו שאלו על ידה לגמרי הם
אצל מחללה הוה יליף בושט ופגם שאיט על ידה מקדושי אביה וזתה הכי איכא למילף מה שהוה על ידה ממה שאיט על יד אביה :

כ"ל מ"ז [וכי' גדל"ש]

[לקמן יד.]

[לקמן ה. יד. סוכה כד:]
ספרי פ"ט כ"י תנא געין
כ"ל דף ס"ג .

כחובות מ"ו דף פה:
[לקמן י.] חוספא דסוקס
פ"ב

[כחובות י"ח תיבת
הכ"י]

כחובות מ: מ"ו מ"ז:

ג' שם * [כחובות י"ח י"ח]

הגרות הב"ח
(ה) תוס' ד"ה ואין וכו'
תאמר בחמה העבדיה .
כ"ב ע"ל דף ע"א סוף
פ"א :

המנין שבסוף [המשנה בא] למעט חליצה. הייתי חושב לומר שנלמד את זה בקל וחומר מיבמה, כמו שיבמה לא יוצאת בגט [שנאמר "לה" ולא ליבמה]¹³, [ועכ"ז] יוצאת בחליצה, זו שיוצאת בגט, כל שכן שתצא בחליצה, ולכן לומדים [שלא]. ואולי כן [שלמד את הקל וחומר]. נאמר בפסוק "ספר כריתות" ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה¹⁴.

בכסף. מאיפה לומדים [שנקנית בכסף, כאן עיקר הדרשה, ומה שכתוב בדף ב היא מובא דרך אגב להסביר לשון "קנין" שבמשנה]. ועוד זה שלמדנו במשנה: האב זוכה בקדושה בתו, הן בכסף¹⁴ הן בשטר והן

¹² ע"י לקמן יא ע"ב הערה 127 שהבאנו עוד בענין, וכן דף ז ע"א הערה 58. ע"י רשב"א (שבועות דף לט ע"ב): כל כלי כיון שהוא ראוי למלאכתו חשוב הוא כפרוטה ויתר מפרוטה ויובשין עליו הדינין, ואפשר דאפי' לענין קדושתו כן וכמו שקונין בכלי (ב"מ מ"ז ע"א) אף על פי שאין בו שוה פרוטה ואפשר דקנין משום כסף הוא, ואם תמצא לומר דקנין לאו משום כסף הוא וכן שאין אשה מתקדשת בכלי שאין בו שוה פרוטה הכא שאני שהוציאן הכתוב למה שהן.

וטען הגר"פ (אהל חייא הנ"ל): ונראה בדעת הרשב"א דס"ל דהא שאמרין דבגנאי הוא לה לא מקניא נפשה, כ"ז הוא בחליפין, אבל בכסף אף דגנאי הוא לה מ"מ מקדשה, ומשום הכי נסתפק הרשב"א ד"ל דכלי מקרי כסף ומקדשים בו את האשה.

וע"י ר"ן לעיל ג ע"א הערה 11, וע"י ר"ן (קידושין א ע"א בדפי הר"ף): לא מיקניא נפשה, דגנאי הוא לה הלכך בטל הוא תורת חליפין מקידושין ואף על פי שקדשה בכלי שיש בו שוה פרוטה אי יחייב לה בתורת חליפין לא מיקניא עד דחייב לה הכלי לשום כסף. וע"י הגר"ש ששואל שדברי הר"ן סותרים זה את זה.

[כהמשך של אב"מ לעיל ג ע"א הערה 11] ולענ"ד אין בדברי הט"ז השגה דודאי גם באשה שייך שיוי וכמבואר מדברי הרא"ש ספ"ק דמציעא (ס' מ"ח) ושם כתב להוכיח דמחל שטר אינו צריך לשלם כל שיוי השטר אלא דמים שנתן, מהא שאמרו פ' האיש מקדש (דף מ"ח) במקדש בשט"ח דאחרים דאשה לא סמכה דעתה וסברא שביק דידי ומחיל לאחריו והא יצטרך לשלם אע"כ שאינו משלם אלא דמים שנתן וקידושי אשה אינו אלא פרוטה וע"ש, ומבואר דקידושי אשה נמי שיוי הוא ומש"ה קידושי כסף נמי בתורת שיוי הוא ואם מקדשה בפרוטה הוי כל דמי שיוי הקידושין ואם מקדשה במנה ונתן לה דינר או פרוטה נמי צריך שיהי' הדינר או הפרוטה בתורת תחילת פרעון שיוי הקידושין ונתן לה א"כ מנה חסר דינר או חסר פרוטה וכמו בשדה והכל בתורת תחלת פרעון ובתורת שיוי ולא לשום קנין.

ולפ"ז יתבאר דברי תו' ר"ד דאיפה דמקדשה בחליפין שר"פ והוי האשה תמורת החליפין ה"ל חליפין משום לתא דכסף שבו ונקנית בתורת שיוי אבל חליפין שהוא לקנין שמכור לו שדה במנה ואינו נתון המנה רק שנותן הסודר לקנין דבזה אין הסודר בתורת שיוי דהא המכר ה"י בעד מנה ואינו מנכה מן המנה מה ששוה הסודר ואין הסודר אלא לקנין וא"כ אין בו משום לתא דכסף דהא כסף אינו קונה אלא כשנותנו לפרעון או לתחלת פרעון וכמו שאמרנו גבי התקדשי ל"י במנה ונתן לה דינר דמקדשת וישלים (לקמן ח ע"א) דהוי הדינר התחילת פרעון אבל בסודר שנותן לקנין והמנה שקצב מתחייב ליתן ואינו מנכה הסודר א"כ אינו אלא לקנין וכל שהוא לקנין אין בו תורת כסף דהא כסף לא מהני אלא לפרעון או לתחלת פרעון וזה הוא ההבדל שבין כסף לחליפין דכסף אינו לקנין וחליפין הוא לקנין ובכסף כשהוא לתחלת פרעון הוא נכנס בכלל שיווי המקח וסודר אינו בכלל שיווי המקח אלא דמי המקח הוא בשלימות כאשר קצוב ביניהם והחליפין הוא לקנין ומש"ה כשמקדשה בסודר שר"פ אף על גב שאומר בתורת חליפין יש בו נמי משום לתא דכסף כיון דאינו נתון רק הסודר בעד שיווי הקידושין ה"ל כסף ולשיווי הקידושין וכן אם מקדשה במנה ונתן לה סודר שר"פ לתחלת פרעון משלים המנה חסר שר"פ אז מהני ג"כ משום לתא דכסף, אבל אם מקדשה במנה ונתן לה סודר ושיתחייב המנה בשלימות תו אינו אלא חליפין ולא מהני בתורת כסף כיון דאינו לתחלת פרעון ה"ל לקנין וכסף לא מהני לקנין אלא משום תורת חליפין ובכלי תורת חליפין לא מהני אלא בשדה ולא בקידושי אשה כיון דבפחות משו"פ לית' ה"ה בשו"פ ותורת כסף לא מהני לקנין וזה נכון היטב בביאור תוס' ר"ד וד"ק היטב.

וע"י הגר"ט (הובא באהל חייא) שישנם בחליפין ב' גוונים, דאיכא חליפין דקנין סודר, ואיכא חליפין דשוה בשוה (ע"י רש"י ב"מ מז ע"א תוס' שם), ובחליפין שוה בשוה הוי מטעם כסף, וזוהו דקשיא ליה לתוס' ר"ד. והקשה הגר"פ ע"י תוס' ב"מ (מו ע"ד ה"ה ולרב נחמן) דאיפה דהחפץ שוה כפליים מהסודר לא מקרי שוה בשוה, וביאור דבריהם, דאף דאינו מקבל ממון אחר מ"מ לא הוה חליפי שוה בשוה אלא קנין סודר אמתנה, וה"נ נראה בסודר דשו הפרוה דקידושי אשה, הויא מקרי חליפי שוה בשוה כי אם קנין סודר דהא שוויית האשה ותאמי שלא הוה רק פרוטה. ע"י רדב"ז לעיל הערה 11.

¹³ רש"י, ע"י לקמן יד ע"א. אין זה מסקנא דשם, אלא דממעטינו מהנגעל דנעל אין מידי אחרינא לא וצ"ע (רע"א).

¹⁴ ע"י ב"ש ס' לז סק"א, הובא לקמן י ע"א הערה 110. וע"י לקמן הערה 17.

בביאה¹⁵. מאיפה למדנו שנקנית בכסף, והכסף של אביה. אמר רב יהודה אמר רב: נאמר בפסוק "ויצא חינם אין כסף" [גבי אמה העבריה היוצאת מרשות אדון בסימני נערו ואין צורך לכתוב "אין כסף" ומה לומדים ש] אין כסף לאדון זה [שיוצאה ממנו] אבל יש כסף לאדון אחר [כשיוצאה ממנו, ודורשים], מיהו. האב. ואולי [הכסף קידושין] שלה. עכשיו אביה מקבל את כסף קידושיה, שנאמר "את בתי נתתי לאיש הזה" [ולמה] שהכסף יהיה שלה [וכי על חינם זיכרה הכתוב בקבלת קדושיה]¹⁶.

ואולי זה [הפסוק] רק בקטנה שאין לה יד [פי' שאינה בת דעה היא] לקבל קידושין, אבל נערה [פי' משהביאה ב' שערות אחרי גיל י"ב], שיש לה יד לקבל קידושין [פי' והיא גדולה לכל דבר לכל עונשין ולממון שמקחה מקח וממכרה ממכר], שתקדש היא עצמה ותקבל היא את הכסף. [לכן] נאמר בפסוק "בנעוריה בית אביה" כל שבה [מזמן] נעורים של אביה.

אבל זה שאמר רב הונא אמר רב, מהיכן יודעים שמעשה ידי הבת הם של אביה, שנאמר "וכי ימכור אית את בתו לאמה" [והרי כל הפסוק מיותר וממנו דורשים שבתו הרי היא לו כאמה וצ"ל שזה בתו נערה, שהרי אם היא קטנה לא צריך פסוק, שהרי הוא יכול למכור אותה כל שכן שמעשה ידיה שלן, וכמו מעשה ידי אמה עבריה של אדון שלה, כך מעשה ידיה של הבת של אביה¹⁷]. ושנלמד מ"בנעוריה בית אביה". אלא אותו הפסוק מדבר בהפרת נדרים. [ואולי הפסוק הזה של "בנעוריה"] גם כן מדבר בהפרת נדרים. [ועוד] שנלמד ממנו [מזה שהוא מפיר נדריה הוא זוכה במציאתה]. לא לומדים דיני כספים מדיני איסור. ואולי נלמד מקנס [של אונס ומפתה]. לא לומדים דיני כספים מדיני קנסות [שהרי כל קנס כולו חידוש מחידוש לא לומדים]. ואולי נלמד מבושת ופגם [שהמאנס נותן בושת ופגם לאב, וחייבים אלה אינם קנסות]. בושת ופגם שונה, שאביה שייך¹⁸ בהם [שיש לו דין חלק בהן שיש בידו לביישה ולפוגמה בשביל ממון שיתנו לו שאם הוא רוצה יכול למסור אותה למנוול ומוכה שחין דהויא לה בושת ופגם ואנס זה שבא עליה מחסר ממון זה שזילזלה ולא יקפצו עליה תובעין]. אלא מובן שכאשר ממעטים

¹⁵ מפרש בירושלמי שיש לו זכות בביאה שנותנין לו שכר לקדש בביאה (תוס'). וע"י בירוש' כתובות פ"ד, וז"ל: ניהא בכסף ובשטר האב זכאי, בביאה, תיפתר שאמר לו לכשתקנה לי בתך בביאה יהי' לך כסף זה, ע"כ. ומדויק לשון הירוש', היינו שמתחייב לו מה שקצץ, דאילו הי' רק השליח שלה בע"כ או יד שלה, ממילא לא הי' בעלים לקצוץ כסף בעד זה ואין הקציצה מחייבת, ורק משום דזכאי בבתו ולמסרה לביאה ויש לו זכות ע"ז ומש"ה הוא בעלים לקצוץ כסף והקציצה מחייבת (גר"ש רובנסקי).

¹⁶ רש"י. כתב הרשב"א וז"ל: פי', כיון דזכתה לו תורה שרשאי לקדשה בע"כ ושלא מדעתה, איהו חשיב מקנה ובע"ד וכמומא היא חשובה בענין זה, וכיון דאיהו הוי מקנה, לא סגי שלא ליהוי כספא דיליה, דאי איהי שקלא כספא איהי חשיבא בע"ד ואין האב אלא כשליח, וא"כ האיך אפשר לו לקדשה בע"כ.

¹⁷ ע"י שר"ע (אה"ע ס' לז ס"א): האב מקדש את בתו שלא לדעתה, כל זמן שהיא קטנה. וכן כשהיא נערה, רשותה בידו וקידושיה לאביה. וכן הוא זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובכתובתה, אם נתאלמנה, או נתגרשה מן האירוסין, הוא זכאי בכל עד שתבגר. לפיכך מקבל האב קידושי בתו מיום שתלד עד שתבגר, ואפילו היתה חרשת או שוטה ולקדשה האב, הרי היא אשת איש גמורה. ואם היתה בת שלש שנים ויום אחד, מתקדשת בביאה מדעת אביה.

וע"י ח"מ סק"א: אם נתנו לה מתנה יש להסתפק אם דומה לכסף קידושין או דוקא קידושין לאביה משום שאם הוא רוצה מסר לה למנוול אבל כל שזיכו לה אחרים מתנה אין לאביה כלום ולא דמי למציאה מידי דהוי אאשה שג"כ במתנה הקרן לעצמה רק שהבעל אוכל פירות כמ"ש הרא"ש פ"ק דקדושין בשם הירושלמי ואף על פי שמציאת האשה לבעלה.

וע"י ב"ש: משמע קידושיה לאביה כל מה שמקדש אותה אף על גב שיכול לקדשה בפרוטה והמתור הוי מתנה מ"מ זוכה אביה יש למילף מזה מי שנותן מתנה לבתולה זוכה אביה וכן משמע בתוס' (כתובות דף מ"ו ע"ב) שכתב אין למילף מציאה דשייך לאביה מן כסף קידושין משום מציאה מטריח את עצמה להגביה א"כ מתנה שפיר יש למילף.

וע"י אבנ"מ שם: עיין בח"מ ובב"ש שנסתפקו אם האב זוכה במתנתה כמו שזוכה בכסף קדושין ובספרי קצה"ח סימן ע"ד כתבנו להביא ראי' דאב זוכה במתנת בתו הנערה מהא דכ' בש"ע או"ח (ס' שס"ו ס"ט) שאין מזכה עירוב ע"י בנו ובתו הסמוכים על שולחנו אפי' הן גדולים ולא ע"י בתו אפי' אינה סמוכה על שולחנו כל זמן שלא בגרה, ואי נימא דאינו זוכה במתנת בתו הנערה א"כ אמאי אינו מזכה ע"י בתו הנערה כשאינה סמוכה על שולחנו כיון דלענין מתנה הרי היא כאחרת ואין ידה כיד האב לענין מתנה. ובס' קע"ו שם כתבנו בשם הרשב"א (ש"ת ח"ג ס' קמג) דאין האב זוכה במתנת בתו: הבת מעשה ידיה לאביה ומעשה ידי אשתו לבעלה אין מציאתם להם מן הדין אלא מן התקנה בת משום איבה ועשה כדי שלא תברח משל בעלה ותאמר מציאה מצאתי ומתנה שנתנו לה אחרים הרי היא לעצמה ולא לאב ולא לבעל כדאייתא בגמרא בהדיא אלא בעל אוכל פירות בנכסי מלוג עכ"ל ומבואר להדיא דמתנה שנתנו לה אחרים אינו לאב.

יצאיה הדומה לו [שבאמת לומדים מהפסוק הראשון דאין כסף לאדון זה ואם קשה שזה שלה הכסף, איננו כן, שהרי כמו שאין כסף לאדון כשהיא יוצאת מרשותו, כך יש כסף לאביה, כשהיא יוצאת מרשותו]¹⁸. והרי היציאה הזו [אירוסין] אינו דומה ליציאה הזו [לאמה עבריה, אם כן אין לומדים א' מהשני], ששם היא יוצאת מרשות האדון לגמרי, והרי כאן [באירוסין] היא עוד חסרה מסירה לחופה. עכ"ז בענין הפרת נדרים היא יוצאת מרשותו [שהרי אביה לא יכול להפר נדריה לבדן], שלמדנו במשנה: נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה.

והאם "ויצא חנם" מלמד את זה, והרי צריכים את זה למה שלמדנו: "ויצא חנם", אלו ימי הבגרות. "אין כסף", אלו ימי הנערות. אמר רבינא, אם כן שהפסוק היה צריך לומר "אין [ללא אות י'] כסף", מהו "אין כסף". אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר, ומיהו, האב.

ומהיכן יודעים שדורשים כך [התוספת י' במילת "אין"], שלמדנו וזרע אין לה" [בת כהן שהתחנה עם ישראל אסורה לאכול בתרומה, אבל אם הוא מת, ואין לה ילדים מותר לה לאכול בתרומה] אין לי אלא ילדיה, מאיפה לומדים נכדיה. מלמד הנאמר "זרע אין לה", עיין עליה¹⁹. ואין לי אלא זרע כשר, מאיפה יודעים זרע פסול [כגון ממזר]²⁰. מלמד הפסוק, "זרע אין לה" עיין עליה. והרי למדנו את זה מ"זרע זרעה" [נכדיה]. נכדיה לא צריך פסוק, שהרי בני בנים הם כבנים [דורשים את זה ביבמות דף סב ע"ב], כשצריכים פסוק הוא לענין זרע פסול.

והרי התנא עצמו, מאיפה יודעים [שדורשים אין ללא י', וכל מקום שכתוב עם י' היא ריבוי שבא ללמד]. אמרו נאמר "מֵאֵן בלעם" [פ' אין דעתו ללכת אתנו], ו"מֵאֵן יבמי", שלא כתוב בו י' והכא נכתב בו י', ש"מ שהוא בא לדרשה.

¹⁸ רש"י. ו"א שפי' שניהם בזמן הנערות (ר"ת בתוס' ד"ה יציאה).

¹⁹ כן הוא גרסת רש"י.

²⁰ רש"י. וקשה שהרי הנבעלת לפסול לה היא נפסלת מן הכהונה ולא אוכלת אפילו ללא ילד, אלא צ"ל שאם זרע זרעה הוא ממזר (תוס'). והקשה הג"ר אלחנן ואסרמן, הא משכחת לה בעיברה מאמבטי, דהיא לא נפסלה שהרי לא היה ביאת איסור אבל זרע פסול הוא (שיעורי הגרש"ר).

ועי' ט"ז (יורה דעה סימן קצ"ה ס"ק ז): אשה נדה יכולה לשכב אסדיני בעלה ואמאי אינה חוששת פן תתעבר בנדותה משכבת זרע של בעלה ויהא הולד בן הנדה והשיב כיון דאין כאן ביאת איסור הולד כשר לגמרי אפילו תתעבר משכבת זרע של אחר כי הלא בן סירא כשר היה אלא דמשכבת זרע של אחר קפדינן אהבנתה וגזירה שמא ישא אחותו מאביו. ועי' ח"מ (אה"ע ס' א סק"ח): יש להסתפק אשה שנתעברה באמבטי אם קיים האב פ"ו ואם מקרי בנו לכל דבר ובלקוטי מהר"ל נמצא שבן סירא היה בנו של ירמיה שרחץ באמבטי וכו'. ועי' משנה למלך (אישות פט"ו ה"ד): ואין ספק שלא נאסרה לבעלה משום דאין כאן ביאת איסור וכו', ועי' ב"ש (אה"ע ס' א סק"ח): הוי בנו לכל דבר שהרי חששו שמא ישא אחותו מאביו. וליישב דברי התוס' חידש הגרש"ר ד"ל דכיון דהכא הוי באים לרבות זרע פסול, ובעיברה באמבטי אינו פסול, דאפילו אם נתעברה מפסול מ"מ כיון שאינו מתייחס אחריו אינו פסול בפסול אביו, ומה שאינו מתייחס אחר אביו לא משוי ליה פסול אף אם הוי זה.

אמנם הגר"ש אלישיב טען: ונראה דאין לדקדק כן מהתוס' דהנה בלא"ה משכחת לה זרעה פסול [בלא נפסלה איה] משזרעה היה פצ"ד וכמש"כ המהרש"ל כאן, והתוספות מיאנו להעמיד בכה"ג משום דמתנן במסכת ביבמות איירי להדיא במזמור וכמש"כ המהרש"ל כאן, ועד"ז צ"ל ג"כ דהתוס' רצו להעמיד בציור הרגיל, ו"א להוכיח מהתוס' דבעיברה באמבטי לא יתייחס הוולד אחר האב.

עי' אג"מ (אה"ע ס' ח"א סי י'): אשה שהלכה להרופא וזרק ברחמה זרע של איש אחר שלא ברשות בעלה ונשאל מהבעל אם מותרת לו ואין הוא דין הולד. הנה ברור שבלא ביאת איש לא נאסרה אשה לבעלה ואיסור סוטה לבעלה הוא רק מצד איסור הביאה ולא מצד הזרע של איש אחר שיש במעיה דאם בעלה איש אחר אף בביאה שלא יצא זרע ואף בשלטי כדרכה נאסרה על בעלה מדין סוטה ואם לא זרע לגופה שלא מביאה כאמבטי שנזכר בגמ' שלא נעשה איסור זנות לא נאסרה על בעלה, וכן הולד הוא כשר שגם ממזרות הוא רק כשהיה ע"י ביאה. ואף שהיה זרע של אחד מקרוביה כגון מאביה וחמיה ואחיה, אך אם ידוע של איזה אדם הוא אם הוא משל יהודי יהיה הולד אסור לינשא לזרע של אותו אדם כדאיתא בט"ז שם ובב"ש שם אבל כיון שלא ידוע יהיה מותר בכל הנשים משום דאזלינן בתר רובא נשים שמתורתו לו. אבל האמת שאין לחוש שהזרע היה משל יהודי כיון שהרוב הם משל נכרים, דלבד שהערים שלנו וכל המדינה הם רוב נכרים, הו אלו המוציאים זרע שלהם לדבר זה ודאי רוב נכרים. ומה שאמר הרופא שהוא משל יהודי אינו נאמן שאמר זה משום שחשב שזה יותר טוב לפניה שהיא יהודית. ולכן ליכא שום חשש איסור לא בהאשה לבעלה ולא בהולד לקהל.

עי' מהרש"ם ח"ג ס' רסח: מה ששאל אם מותר שיעשה הרופא הקילוח לרחם האשה בימי נדתה, אין בזה קפידא ומ"מ אין דעתי לעשות כן מעשה רק בימי טהרתה. וגם בזה לא התרתי רק בשהיה כבר עשר שנים ולא ילדה ויבא לידי גירושין והתירה התורה למחוק שמו בשביל השלום.

וצריכים לכתוב גם שכסף קידושין שלה הם של אביה, וגם צריכים לכתוב שמעשה ידיה הם של אביה [כמו שלומדים לעיל (ג ע"ב)] "את בתו לאמה", שאם היה כותב הרחמן [ה' ית' בתורה] שקידושה לאביה, הייתי אומר היינו משום שלא טרחה בהם, אבל מעשה ידיה, שהיא טרחה בהם, אולי הם שלה. ואם היינו לומדים מעשה ידיה, שהיא היא ניוזנית ממנו [ודעתו על המעשה ידיה שהם שכחישים], אבל קידושין שלה, באים מן העולם [ודעתו של האב לא היה עליהם לזונה בשבילים]²¹, אולי הם שלה²². [לכן וראים שצריכים [לימוד לכל א' וא'].

מה שלמדנו לפני כן: "ויצא חנם" אלו ימי הבגרות, "אין כסף" אלו ימי הנערות. [למה צריכים את שניהם] שיכתוב הרחמן [ה' ית' בתורה] נערות ולא צריכים בגרות. אמר רבה: זה מלמד על זה [מזה שהפסוק לא פירש נערות בפסוק, אלא הוא נלמדת מעצמו, שאין לו דבר אחר לתלות יציאתו בו, ולכן הוצרך לכתוב שניהם, שאם היה כתוב א' מהם הייתי אומר שבגרות הוא, ולכן צריכים שניהם שהשני מלמד שהראשון נערות]²³, כדוגמת תושב ושכיר²⁴. שלמדנו בכרייתא, "תושב" [זה עבד] שקנוי קנין עולם [פ' נרצע], "שכיר" [זה עבד שרק] קנוי קנין שנים, שיכתוב [בתורה] תושב ולא שכיר, והייתי אומר, אם קנוי קנין עולם לא אוכל [בתרומה, אע"פ שהוא עבד של כהן], קנוי קנין שנים כל שכן [שלא אוכל בתרומה]. אם כן אז הייתי אומר תושב זה [אינו נרצע אלא] קנוי קנין שנים, אבל קנוי קנין עולם אוכל, לכן בא שכיר ומלמד על תשוב, שאע"פ שקנוי קנין עולם אינו אוכל.

אביי אמר לו [לרבא]: איך הם דומים [פ' אין דמיון בין עבדים לאמהות עבריות]. שם [בעבדי כהן] הם ב' גופות, שאפילו כאשר כתב הרחמן [ה' ית' בתורה] תושב נרצע לא יאכל ואחר כך כתב השני, היה השכיר דבר שנלמד מקל וחומר, ודבר שבא מקל וחומר הפסוק טורח וכותב את זה [בפירוש, אע"פ שאינו נצרך, שניתן ללמוד בקל וחומר]. אבל כאן [הכתב] היא גוף אחת, וכאשר היא יוצאת [מרשות אביה] בנערות, איך שיהיה אצלו בגיל הבגרות. אלא אביי אמר: לא צריכים את זה אלא לבוגרת אילונית [שהרי אין לה סימני נערות והפסוק מלמד שימי בגרות מוציאה אותה, פ' כשיהיה לה כ' שנה (יבמות פ ע"ב)]²⁵, שהייתי אומר שתצא בנערות, ולא בבגרות, לכן לומדים [שרק יוצא בבגרות].

מר בר רב אשי שאל [על אביי], זה איננו קל וחומר. שהרי סימנים אין מוציאים מרשות אב [שהרי מעשי ידיה עוד של אביה כדלעיל], עכ"ז מוציאים מרשות אדון, בגרות שמוציאה מרשות האב [שהרי במוציא שם רע שנאמר (דברים כב יט): וענשו אותו מאה כסף ונתנו לאבי הנערה כי הוציא שם רע על בתולת ישראל ולו תהיה לאשה לא יוכל לשלחה כל ימיו. וכן באונס (שם כט): ונתן האיש השכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה לא יוכל לשלחה כל ימיו, ובשניהם נאמר לאבי הנערה ולא הבוגרת], כל שכן שמוציאה מרשות האדון. אלא אמר מר בר רב אשי, לא צריכים את זה אלא לעיקר מכירת אילונית²⁶, שהייתי אומר, שרק אם היא הביאה סימני נערות יש מכירה, ואם לא הביאה סימני נערות איננו מכירה כלל.

²¹ רש"י. עי' תוס' גיטין מז ע"ב ד"ה ולביתך: אף על גב דמדאורייתא אינו חייב במזונות בתו אלא דאורחא דמילתא הוא שהוא זן אותה (רע"א).

²² קשה איך אפשר ללמוד מעשי ידיה מכסף קידושה, שהרי באמת האב מקבל את הכסף קידושין, אם כן הכסף קידושין מצד עצמותם הוא שלו, אבל מעשי ידיה למה שאביה יזכה בהם (רע"א).

²³ רש"י. ו"א שהיו מעמידים את זה בהנראה יותר היינו בגרות (תוס'), ול"נ שהיו תולים בהכי פחות חידוש.

²⁴ שנאמר (שמות יב מד-מה): וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אתו אז יאכל בו. תושב ושכיר לא יאכל בו.

²⁵ רש"י. הנה ביבמות פליגי רב ושמואל דלרב נעשית גדולה למפרע היינו דכשמלאו לה עשרים שנה ונתברר שהיא אילונית רשה מתברר שהיתה בוגרת למפרע [כשהיתה בת י"ב שנה, ויש סוברין בת י"ב ויש חדשים]. והנה לפי שמואל א"ש הסוגיא כאן, אך לרב יקשה, דהרי בע"כ איירי שמכרה אביה אחר שנת י"ד [דאם קודם, הרי יצאה בשש קודם שנת העשרים], וא"כ נמצא שלא נמכרה כלל, דהרי הוברר שבגרה קודם המכירה, והיכי משכחת לה יציאה באילונית, ובאמת מרש"י כאן משמע שמבאר הסוגיא לפי שמואל. ויש בזה ב' דרכים בראשונים: דעת הראב"ד דלרב גדולה למפרע אין הכוונה ל"ב שנה [או י"ב וששה חדשים], אלא למפרע היינו משעה שהתחילו אצלה מקצת סימני אילונית, וא"כ שפיר משכחת לה שמכרה אביה אחר שנת י"ד, והיא עדיין קטנה בשעת מכירה, וזה חידוש בדעת רב אך דעת רוב ראשונים דלמפרע היינו י"ב שנה [או י"ב וששה חדשים] (הגרש"א).

²⁶ עיין בהמקנה שהקשה לשמואל דס"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב, א"כ בכל מוכר בתו קטנה ניהוש למיעוטא שמא אילונית היא, ומתוך עפ"י היסוד הידוע שלו [בכתובות] דאחרי דאזלינן בתר רובא לענין איסורים הרי כבר נקבע דינה שהיא קטנה ותו מהני גם לגבי ממון. אמנם על עיקר קושיותיו ל"ל דהכא הרי יש רובא וחזקה (הגרש"א).

האשה נקנית

פרק ראשון

קדושין

ד

עין משפט נר מצוה

יציאה דכוותה קא ממעט . יציאת אירוסין דומיא דליאת אמה קא ממעט מדון אמה ולמימר דיש כסף בה ומה יציאת אמה העבריה אין כסף לארון דנפקא מרשותיה קאמר קרא חף מיעוט דיש כסף דקא דייק ליינאה אירוסין יש כסף למי שילאה הימנו קאמר והיינו אב : **ויא לא דריא** . יציאת אירוסין תורה אור

יציאה דכוותה קא ממעט והא לא דמיא האי יציאה להאי יציאה התם נפקא לה מרשות ארון לגמרי והכא אבתי מיוחדא מסירה לחופה בהפרת נדרים מיהא נפקא לה מרשותיה דתנן* **נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה והאי יציאה חנם להבי הוא דאתא הא מבעי ליה לכדתניא דתניא ויציאה חנם אלו ימי בגרות אין כסף באלו ימי נערות אמר רבנא אם כן לימא קרא אן כסף מאי אין כסף אין כסף לארון זה אבל יש כסף לארון אדר ומאן נידו אב וממאי יציאה דדרשינן הכי* דתניא **יורע אין לה אין לי אלא ורעה ורע ורעה מנין ת"ל ורע אין לה יעיין לה ואין לי אלא ורע כשר* יורע פסול מנין ת"ל ורע אין לה *יעיין לה והא אפיקתיה לורע ורעה ורע ורעה לא איצטרך קרא *דבני בנין הרי הן בבנים כי איצטרך קרא לורע פסול ותנא גופיה מגליה דדריש הכי אמרי כתיב **מאן בלעם** *ומאן יבמי דריש דלא כתיב בהו יו"ד והכא כתיב ביה יו"ד ש"מ דדרשא הוא דאתא ואיצטרך למכתב קידושיה לאביה ואיצטרך למכתב מעשה ידיה לאביה דאי כתב רחמנא קידושיה לאביה הוה אמינא משום דלא טרחא בהו אבל מעשה ידיה דקא טרחא בהו אימא דידה הוה ואי אשמעינן מעשה ידיה *דקא מתונא מיניה אבל קידושיה דמעלמא קאתי לה אימא דידה הוה צריכא : גופא ויציאה חנם אלו ימי בגרות אין כסף אלו ימי נערות ולכתוב רחמנא נערות ולא בעי בגרות אמר רבה בא זה ולמד על זה מידי דהוה אתושב ושכיר דתניא* **תושב זה קני קני עולם שכיר זה קני קני שנים** יאמר תושב ולא יאמר שכיר ואני אומר קני קני עולם אינו אוכל קני קני שנים לא כ"ש אילו כן הייתי אומר תושב זה קני קני שנים אבל קני קני עולם אוכל בא שכיר ולימד על תושב שאע"פ שקני קני עולם אינו אוכל א"ל אביי מי דמי התם תרי גופי נינהו דכי נמי כתב רחמנא תושב נרצע לא יאכל והדר כתב אידך הוה שכיר מילתא דאתיא בק"ו *ומילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא אלא הבא חד גופא היא כי נפקא לה בנערות בגרות מאי בעיא גביה אלא אמר אביי לא נצרכה אלא לבגר דאילונית סד"א בנערות תיפוק בבגרות לא תיפוק יקב"ל מתקוף לה מר בר רב אשי ולא ק"ו הוא ומה סימנין שאין מוציאין מרשות ארון בגרות שמוציאה מרשות אב אינו דין שמוציאה מרשות ארון אלא אמר מר בר רב אשי לא נצרכה אלא לעיקר זבינא דאילונית סד"א דאתיא סימני נערות הוי זבינא זבינא קב"ל****

יציאה דכוותה קא ממעט . פי"ר ר"ח יציאת אמה העבריה מארון שהיא עמ געורים חף כאלן נערה מיהו אוביא לא משמע כלל שהיא לרין ללמוד דביום נערות מיירי אלא מנלן דכסף דלביה הוי ונראה לפרש יציאה דכוותה כגון ברשות ארון אם היה שם כסף או היה טוען לארון שילאה ממנו כסף כן כאלן כסף ביציאתה מרשות אב דלביה הוי וכן משמע לשון *הקושא : **ורע פסול מנין** . אומר ר"י זרע זרעה פסול קאמר דהא כיון שבעלה לפסול לה פסלה מן הכהונה ולא תחלל עול בתרומה הילכך ליכא לפרש זרע פסול ממש אלא זרע זרעה : **ורע** זה ולמד על זה . פירוש חי לא כתב אלא חד הוי מוקמי ליה בגרמה יותר דהיינו בגרות וא"ת ולמה לי ויציאה חנם ללמוד על אין כסף הא ע"כ לא הוה מניין לאוקמי אין כסף בבגרות אלא בבגרות דהא מנייה דרשינן לעיל אבל יש כסף לארון אחר ומנו אב אס כן ע"כ האי קרא איירי בנערות דלילו בבגרות אין האב זכאי בקדושין דכיון שבגרה אין לביה רשות בה ואומר ר"ס דלי לאו ויציאה חנם הוה מוקמינן אין כסף ויטורא דיו"ד דאמר רבינא חד לנערות ומד לבגרות ודרשה דאין כסף לארון זה לא הוה דרשינן להכי איצטרך ויציאה חנם : **בגרות** שמוציאה מרשות האב כו' . וא"ת מיתת האב תוכיח שמוציאה מרשות האב ואינה מוציאה מרשות ארון חף אזי אביה ויש לומר דלויכא למתוך מה למיתת האב שכן לא נשתנה הגוף תאמר בבגרות שנתנה הגוף :

יציאה חנם אלו ימי נערות . וא"ת כסף אלו ימי נערות . ליה למנקט אלו ימי נערות והדר ימי בגרות וי"ל משום דאין כסף לרין לאוקמיה לימי נערות כדאמר לעיל אבל יש כסף לארון אחר דהיינו ימי נערות דאין האב זכאי בקדושי בכו בזוגת :

דריא אחיה סימני נערות לא הוי זבינא זבינא . וא"ת ובקטנות איך נדע שלא תביא סימני נערות דסימני אילונית היינו כשהיא בת עקשים ולא הביאה שערות כדליתא פלק הערל (יבמות דף פ:) ואע"פ שיש סימני אילונית שאפשר להכיר בקטנות כגון סימן דקולה עבה ואין שפולי מעיה כששים הא אמרינן (עס) גבי סריס עד שיהא בו כולן ומסתמא הוה הדין באילונית וי"ל דהכי קאמר לא הוי זבינא זבינא ולרין הארון להחזיר מעשה והאב יחזיר הכסף וגם אין ש"ך בה דין ייעוד אס יעדה : מעיקרא

על זה ואין לנו להקשות וכתוב נרצע בפירוש ולא יכתוב שכיר: **אבל הכא** . דלפקה קרא מרשותיה בנערותה לא משכחת לה אמה ויציאה בבגרות והכי כתב לן קרא מידי דלא הוי לכתוב נערות כדליתא ותו לא : אילונית . אין לי סימני נערות ואשמועינן קרא מוליאה ימי נערים שנה : שאין מוליין מרשות אב . כדליתא מעשה ידיה לביה : בגרות שמוציאה מרשות אב . דלא אשכחא דכי ליה קרא אלא נערות דכתיב (נדרים כג) לאכי הנערה : אינו דין כו' . ולקמן פריך הא אמרין מילתא דאתיא בק"ו ערמ וכתב לה קרא לפיכך כשכתבו התם י"ל בזה זה ולימד לא משכחת לה אמה ויציאה בבגרות והכי כתב לן קרא מידי דלא הוי לכתוב נערות כדליתא ותו לא : אילונית . אין לי סימני נערות ואשמועינן קרא מוליאה ימי נערים שנה : שאין מוליין מרשות אב . כדליתא מעשה ידיה לביה : בגרות שמוציאה מרשות אב . דלא אשכחא דכי ליה קרא אלא נערות דכתיב (נדרים כג) לאכי הנערה : אינו דין כו' . ולקמן פריך הא אמרין מילתא דאתיא בק"ו ערמ וכתב לה קרא לפיכך כשכתבו התם י"ל בזה זה ולימד לא משכחת לה אמה ויציאה בבגרות והכי כתב לן קרא מידי דלא הוי לכתוב נערות כדליתא ותו לא : אילונית . אין לי סימני נערות ואשמועינן קרא מוליאה ימי נערים שנה : שאין מוליין מרשות אב . כדליתא מעשה ידיה לביה : בגרות שמוציאה מרשות אב . דלא אשכחא דכי ליה קרא אלא נערות דכתיב (נדרים כג) לאכי הנערה : אינו דין כו' . ולקמן פריך הא אמרין מילתא דאתיא בק"ו ערמ וכתב לה קרא

יבמות ט. פ"ט ספרא מרשא אומר
[פי' חוס' לקמן סו' ד"ה ולרעו]
[יבמות כג: פ"ט ונע"ש] שם על גבלין בשם הערוך וסמ"ע ר"ס רעו ס"יט"ג יבמות ט. פ"ט קמ"ג. פ"ט [תוספתא דיבמות פ"ח]
יבמות ט. ונחום ט: ספרא מרשא אומר
[פי' חוס' גיטין מז: ד"ה ולתיקן וכו']
יבמות ט. ונחום ט: ספרא מרשא אומר
[פי' חוס' גיטין מז: ד"ה ולתיקן וכו']

א י א מ"י פ"ח מהל' נדרים הל"ע סמג לאון רמב טו"ט יו"ד י"א י"ב מ"י פ"ד מהל' עבדים הל"ה סמג עשין פג :

יב ג ד מ"י פ"ח מהל' נדרים הל"ע סמג יב טו"ט רמב טו"ט יו"ד י"א י"ב מ"י פ"ד מהל' עבדים הל"ה סמג עשין פג :

יב ג ד מ"י פ"ח מהל' נדרים הל"ע סמג יב טו"ט רמב טו"ט יו"ד י"א י"ב מ"י פ"ד מהל' עבדים הל"ה סמג עשין פג :

תוב"ר ר"י הוקן דכוותה . דארוין אין כסף לארון זה אבל יש כסף לאחר : לא נפקא לחופה ואמה נפקא מרשות ארון לגמרי . ומשני לענין הפרת נדריה יוצאה מרשותו על ידי הקדושין דמעיקרא אב ספר ואשמועינן אינו ספר אלא בשתפוח הבעל :

יב ג ד מ"י פ"ח מהל' נדרים הל"ע סמג יב טו"ט רמב טו"ט יו"ד י"א י"ב מ"י פ"ד מהל' עבדים הל"ה סמג עשין פג :

האשה נקנית

פרק ראשון

קידושין

אצטרך ל מסכת
 תורהו להשלים דין
 קדוש כסף: ידירה הו
 דמכי יקח לא נטרין
 אלא שהאיש נתן כסף
 ת"ל ויצאה והיתה
 דמטרין אבל יש כסף
 ארון - וביצאה חנם
 חובא דריבא דיהב
 איהו לידיה דמי דאב
 אבל לא צמית למיטר
 דמי איהו יהב לידיה
 הו קדושי ת"ל כי יקח
 איש שהאיש לוקח
 וברת כסף:
 (6) נראה ד"ל אבל
 מילין למימר וכו' לדידה
 ג"כ הו קדושי .

מעיקרא דדינא פירכא שכן יולאח בכסף. ה"ה דמלי למינקט
 שכן יולאח בשם ויובל וסימנין אלא ניחא ליה למפרך
 פירכא דשייכא אף בשפחה כענעית דהוה מלי למיעבד ק"ו משפחה
 כענעית ללא שייכי פירכא דסימנין ושם ויובל הקשה ה"ר יעקב
 מוארליינג"ש אכתי למה לי כי יקח כתי
 דלא מלי יליף מק"ו מ"מ גילף מהיקיפא
 שהקשה לאמה העבדיה מואח אחרת
 יקח לו הקשה הכתוב לאחרת כדאיתא
 לקמן (דף 79 טו.) ואמה העבדיה נפקא לן
 לקמן (דף 79 יד:) שנקנית בכסף מוהפדה
 ומה אמה נקנית בכסף אף הקשה
 נקנית בכסף דלון משביין על ההיקש
 וי"ל דמי מייקש למוד ה"א דלא סגי
 בפרוטס עד שיהא ב' פרוטוס
 כדבעין בלמה העבדיה כדמוכח
 לקמן ורבינו מתנאל תירך כיון דלא
 ידענו למה העבדיה נקנית בכסף
 אלא מוהפדה דהואיל ויולאח בכסף
 נקנית בכסף לא ילפי מיניה קנין של
 אשה לפי שבזיאתה אינה יולאח
 בכסף כמו אמה העבדיה:

מה לאמה העבדיה שכן יולאח
 בכסף. ואל"ת גילף כסף
 מביאה ומה ביאה שאין קונה בלמה
 העבדיה קונה בלמה כסף שקונה
 בלמה העבדיה אינו דין שנקנה
 בלמה וי"ל כ"ש דליכא למיפריך
 יבמה תוכיח שנקנית בזיאה ואינה
 נקנית בכסף: **היבא** דיהב
 לדידה וקדושהו. פי' בקונטרס
 שאומרת הרי אשה מקודשת לי וקשה
 שהרי בלמה אינו טפל לשון קידושין
 שאין גלח בך לשאר נשים ויש
 לפרש שאומרת הרי אני מקודשת לך
 ולריך לומר דיהב לדידה לאו דוקא
 שהרי אינה מקבלת הקדושין אלא
 רובה לומר ואמרה: **כתב** רחמנא
 כי יקח ולא כי תקח אשה לאיש.
 תימה כיון דעיקר קרא דכי יקח אחא
 למימר שהיא לא תקדשו מה לריך
 למילף קיהה משה עפרון בלאו
 הכי שמעינן ליה מדכתיב כי יקח
 ולא כי תקח אשה את איש וי"ל
 דא"ל לאו ג"ש הוה מוקמינן קרא דכי
 יקח איש אחריושין של ביאה אבל
 בקדושי כסף לא בעינן נתן הוה ואמר

האמר כו'. ומאי תקשה ליה אי אשמועינן קרא בגר דליתיה
 דמיפוק ביה: **ומנא מייסי ליה מסכא**. קידושי כסף דיליף להו רב
 יהודה דלעיל מאין כסף נפקי ליה לתנא מקיחה דשדה עפרון: **כי**
יקח איש אשה ובעלה. והלריבה הכתוב גט לפוטרה וזו
 תורה אור כדכתב סיפא דקרא והיה אם לא

קמ"ל **ויצאה חנם** כו' ולמר בר רב **איש**
 דאמר ולא ק"ו הוא הא אמרינן *מילתא
 דאתיא בק"ו טרה וכתב לה קרא ה"מ היבא
 דליבא לשניי אבל *היבא דאיבא לשניי
 משנינן: ותנא מייתי לה מהבא דתניא **כי יבא**
 יקח איש אשה ובעלה והיה אם לא תמצא חן
 בעיניו כי מצא בה וגו' אין קיחה אלא בכסף
 וכן הוא אומר **נתתי בסף השדה קח ממני**
 והלא דין הוא ומה אמה העבדיה שאינה
 נקנית בביאה נקנית בכסף זו שנקנית בביאה
 אינו דין שתקנה בכסף יבמה תוכיח שנקנית
 בביאה ואינה נקנית בכסף מה ליבמה שבן
 אין נקנית בשטר תאמר בזה שנקנית בשטר
 ת"ל כי יקח איש הא למה לי קרא הא אתיא
 לה *אמר רב איש משום דאיבא למימר
 מעיקרא דדינא פירכא מהיבא קא מייתית לה
 מאמה העבדיה מה לאמה העבדיה שבן
 יוצאה בכסף תאמר בזה שאינה יוצאה בכסף
 ת"ל כי יקח איש ואצטרך למיכתב ויצאה
 חנם ואצטרך למיכתב כי יקח איש דאי
 כתב רחמנא כי יקח הוה אמינא קידושין
 דיהב לה בעל ידירה הוה כתב רחמנא ויצאה
 חנם ואי כתב רחמנא ויצאה חנם הוה אמינא
 היבא דיהבה * (ליה) איהו לדידה וקידושהו
 הוה קידושי כתב רחמנא כי יקח ולא כי תקח:
 *ובעלה מלמד שנקנית בביאה והלא דין הוא
 ומה יבמה שאין נקנית בכסף נקנית בביאה
 זו שנקנית בכסף אינו דין שנקנית בביאה
 אמה העבדיה תוכיח שנקנית בכסף ואין
 נקנית בביאה מה לאמה העבדיה שאין קנינה
 לשום אישות תאמר בזה שנקנית לשום
 אישות ת"ל ובעלה ולמה לי קרא הא אתיא
 לה אמר רב איש משום דאיבא למימר
 מעיקרא דדינא פירכא מהיבא קא מייתית לה
 זקוקה ועומדת האמר בזה שאין זקוקה ועומדת
 תלמוד לומר ובעלה:
 ובנין

הוא לכי אצטרך גזירה שוה לאורויי דכי יקח מיירי בכסף
 ואפי"ה בעינן נתן הוה ואמר הוה: **ובעלה** מלמד שנקנית בזיאה. וה"ה
 דמיפוק ליה מדכתיב כי יקח דמשמע נמי לשון ביאה כמו כולה קיחה דעריית איש אשר יקח את אחותה לא תקח איש אשר
 יקח את אשת אחיו וי"ל דשמיא היבא דמי אפטר לפרשו בעינן אחר כדאמרינן בפ' טשאין על האנוסה (יבמות 74 טו.) ליקוין כחובין בתורה
 סתם הראויה לשכיבה שכיבה הראויה לקיחה קיחה וח"ת ויגלף מג"ש (6) דנקנית בזיאה כדאמר' בריש הבא על יבמתו (טס 74 יב:) אשה
 לבעלה מנין שנקנה בהערה אחיה קיחה קיחה וי"ל דא"ל לאו כחז ובעלה עיקר ביאה לא הוה גמרינן מקיחה דעריית דכיון דקיחה דהתם
 לא משתמי' בקנין כלל אבל לחשב הערה כגמר ביאה גמרינן שפיר: **אמה** העבדיה תוכיח שנקנית בכסף ואינה נקנית בזיאה. תימה
 אי הוה שתיק מובעלה ה"א אמה העבדיה נמי נקנית בזיאה מק"ו דלא לקמן (דף 79 טו:) ממעמינן מובעלה אמה העבדיה והבא אינו לא
 ככתב ובעלה קאמר וי"ל דהכי פריך והלא דין הוא דמאס אשה לא אצטרך ובעלה דאיתא בק"ו ואי למעוטי אמה העבדיה לכתוב קרא
 ובעל וכו' מוקי למעוטי אמה דמאס היא גופא לא לריך וה"ה יתירה למה לי ומשני אי לא כתב אלא ובעל היא גופא לא הוה איתא לכתוב וחומר
 דהוה אמינא אמה העבדיה תוכיח: **מה** ליבמה שכן זקוקה ועומדת. ואל"ת הלא אין מועיל לה זקוקה לעיני כסף וא"כ כל זה אכניס
 בקל וחומר וימנא הכי ומה יבמה שאפי"ה שהיא זקוקה ועומדת אין נקנית בכסף ונקנית בזיאה אשה שאינה זקוקה ונקנית בכסף
 אינו דין שנקנית בזיאה ולא זיק לה מה שאינה זקוקה דכי האי גונגא לריך לומר פרק כילד הרגל (ב"ק 74 כה.) דבעי לאורוכי התם
 דקין משלם בחלר הניזק נזק שלם מק"ו דאן ורגל שפטרין ברשות הרבים חייבין ברשות הניזק נזק שלם קין שחייב ברשות הרבים חני
 נזק אינו דין שחייב ברשות הניזק נזק שלם והקשה ר"י התם דליכא למיפריך מה לשן ורגל דהזיקן מניו תאמר בקין שאין הזיקו מניו
 ומפרש ר"י התם דלענין חיוב נזק שלם ברשות הניזק לאו חומר' היא למיפריך מינה שהרי אינה מועלת כלום בשן ורגל לחייב חני מק
 בר"ל בקין וכל זה אפי"ה שכן ומה שן ורגל שפטרין ברשות הרבים חייבין ברשות הרבים חני נזק שלם מק"ו דאן ורגל שפטרין ברשות הרבים חני
 שאין הזיקו מניו חייב ברשות הרבים חני נזק אינו דין שחייב בחלר הניזק ג"ש ונראה לר"י דהכי פריך שכן זקוקה ועומדת לביאה
 כלומר שתיק מוהתה להקיס לחמוי שם הילכך נקל לה להקטת בזיאה יותר מאשה וה"ל אלעזר משו"א פי' שכן זקוקה ועומדת שביאה
 זו אינה עושה אלא גומרת קדושי ראשון ומאס דאשכחן ביאה גומרת לא נאמר שתקנה תחלת קנין. [וע' תוס' ב"ק כה. ל"ה טו:]
 ומנין

[מסכים יומ' וטו:]

[מסכים טו: מילין קיח:]

הגהות הב"ח
 (6) תוס' ד"ס ובעל
 וכו' וילף מג"ש דקיחה
 קיחה דנקית בזיאה:

[בגש"י ונכוס' ליתא]

[לקמן טו:]

[לקמן טו:]

גליון הש"ס
 גמ' א"ר אפי' כו'
 מעיקרא דדינא פירכא .
 תמורה כח ט"ז:

לכן לומדים "ויצאה חנם כו" [אלו ימי הבגרות, פי' שהיא יוצאת בתוך בוגרות, וזה רק אפשרי באילוניות, ולכן לומדים שיש מכירה באילוניות]. ולפי מר בר רב אשי, ששאל שהרי זה קל וחומר, והרי אומרים²⁷ שדבר שלומדים בק"ו עכ"ו הפסוק טורח וכותבו [בפירושו. עכ"ז] רק מתרצים כך כאשר אין תירוץ אחר, אבל היכן שאפשר לתרץ, מתרצים.

ויש תנא שלומד את זה [קידושי כסף שרב יהודה דלעיל מאין כסף תנא שלומד מיקחה דשדה עפרון]²⁸ מכאן, שלמדנו, "כי יקח איש אשה ובעלה והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה וגו'" [והצריכה הכתוב גט לפוטרה מיקחה זו כשכתב סוף הפסוק, והיה אם לא תמצא וגו'], אין יקחה אלא בכסף, כמו שנאמר "נתתי כסף השדה קח ממני".

והרי זה קל וחומר, ומה אמה העבריה שאינה נקנית בכיאה [אם מסרה ליה לביאה לשם שפחה אינה שפחתו בכך]²⁹, נקנית בכסף³⁰, זו נקנית בכיאה³¹ ק"ו שתקנה בכסף. בימה תוכיח [שאי אפשר ללומד כזה ק"ו], שנקנית בכיאה ואינה נקנית בכסף [אין היבם נקנית בכסף להיות כאשתו להוציאה בגט בלא חליצה כדילף לקמן (דף יד) יבמה יבא עליה ויבמה ביאה גומרת בה ואין כסף גומר בה]³². [אפשר לשאול על הפרחה,] מה ליבמה שכן אין נקנית בשטר, תאמר בזה שנקנית בשטר [אם כן הק"ו היא מה אמה עבריה שלא נקנית בכיאה ועכ"ז נקנית בכסף ובשטר]. מלמד הנאמר "כי יקח איש".

הרי למה יש פסוק, הרי לומדים את זה בק"ו. אמר רב אשי: משום שיש לשאול על מקור הלימוד. מאיפה אתה לומד את זה, מאמה העבריה, [הרי יש לשאול] מה לאמה העבריה שכן יוצאה בכסף [שפודה את עצמה בתוך שש שנים אם תרצה כשנאמר (שמות כא) והפדה והואיל וכסף חשוב בה לפדותה חשוב נמי לקנותה]³³, תאמר בזה שאינה יוצאה בכסף [כדנפקא

²⁷ גיר' רש"י אמת.

²⁸ רש"י. פי' יש מח' בין רב יהודה לתנא כאן אם הלימוד של קידושי כסף היא מיקחה קיחה או מהלימוד של יוצאה חנם. אמנם עי' תוס' ג' ע"ב ד"ה ואימא לדידה, ע"כ לא איצטריך קרא אלא לומר שהן לאב דהא דמקדשה בכסף גמר קיחה קיחה משדה עפרון, שלא כרש"י.

ועי' עצמות יוסף ותנא מייתי לה מהכא וכו'. כבר כתבתי למעלה בד"ה ואימא לדידה וכו' ד' יהודה דנפקא ליה מאין כסף והך תנא דנפקא ליה מני יקח איש אשה, לא פליגי אהדדי, אלא דמר נפקא ליה מהכא לענין כסף ומר נפקא ליה מהכא, אבל הני תרי קראי צריכי לדברי הכל, ומשום הכי עביד בגמרא צריכותא בזה. ואין להקשות אמאי תפיס רב יהודה האי קרא ותנא תפיס האי קרא, דכיון דמכל חד מתרווייהו ילפינן כסף איש זה מן הדקדוק, והדבר פשוט.

²⁹ רש"י. ועי' רמב"ן: קשיא לי והא לאו משום קולא דביאה הוא אלא משום שאין קנינה לשום אישות ונלמד לה בתורת טעמא ולא בתורת ק"ו. ואיכא למימר דעדיפא מיניה אקשינן דאי נמי אתית לה בתורת טעמא ומיפריך ק"ו אחריתי אכתי יש מה מצינו לכסף שקונה באמה עבריה אף כאן יקנה, ומשום הכי פריך ליה שמצינו ביבמה שאיננו קונה ואף אני אביא את זו, ע"כ. פי' והא דנקט הש"ס ק"ו לאו דווקא (הגרש"א). ועי' עצמות יוסף: ודבריו [של הריטב"א שהוא כדברי הרמב"ן] תמוהים, שלא מצינו מעולם בתלמוד פרכא אמאי דמחייב הדבר במלמד ללמוד ממנו, ולא שייך למפריך מה לאמה אלא על הדין שנלמד משם שנקנה בכסף, אבל לומר מה לאמה שמתחייבת בכיאה, מעולם לא מצינו, ועוד שמה שאין בה ביאה משום דאין קניינה לשם אישות, זה אינו ממה שיקשה, שהרי אי לאו מעוטא דובעלה למעט אמה העבריה, הא אמה העבריה אתיב בק"ו עם שאין קניינה לשם אישות, אלא שלא רצה הכתוב בכך מטעם זה, והכא נעשה ק"ו הכי ומה האמה שאינה נקנית בכיאה לפי שלא רצה הכתוב בכך נקנית בכסף אשה שנקנית בכיאה א"ד וכו'. וזה פשוט בכל התלמוד, ופירוש הריטב"א ז"ל קשה מאד, דהא כיון דאיכא לדמויי לאמה משום דנקנית בשטר ואיכא לדמויי ליבמה דנקנית בכיאה, נמצא הדבר מסופק, דליכא למימר דעדיף טפי לדמויי לאמה משום חומרא, דהא אתית לידי קולא, אם קבלה קדושין מאחר, וכיון שכן מהו פריך הא למה לי קרא, הא אתי לה, דהא מהך ק"ו אין הכרח כדפרישית. ואפשר דאלישנא דברייתא פריך, דכיון דקילפת מהך ק"ו אם כן אין שייך לומר להביא עוד קרא עליו. אלא שהריטב"א ז"ל סבירא ליה דזה הוי כעין מה מצינו, נמצא שלא פריך בגמרא ולא מיד, נמצא שאין פירושו מחוור, ומה שכתבתי הוא הנכון ודבר ברור הוא בכל התלמוד. { }

³⁰ שנאמר (ויקרא כה נא) אם עוד רבות בשנים לפיהן ישיב גאלתו מכסף מקנתו, ועי' לקמן יד ע"ב ששם המקור לגבי עבד עברי, ועיי"ש שהוקש עברי לעבריה. ועוד הרי פריך הש"ס שם: מצאנו הנמכר לנכרי הואיל וכל קנינו בכסף נמכר לישראל מנלן, ומשני אמר קרא והפדה מלמד שמגרעת פדיונה ויוצאה, הרי דלמסקנא עיקר הילפותא מוהפדה ואמאי הביא רש"י ז"ל קרא דמכסף מקנתו (אור מאיר סי' ט סק"א). ועי' עצמות יוסף דעיקר נפקא לן מוהפדה (שמות כא ח), אלא שלא נזכר שם כסף בהדיא.

³¹ בסוף העמוד.

³² רש"י. וצ"ע שהרי מן התורה אין כסף עושה כלום ביבמה.

³³ רש"י. יש מקשים, איך אמה יוצאת בכסף, הרי יש כלל "אין סניגור נעשה קסיגור", והרי כאן כסף מכניס ומוציא. ויש מתרצים (תוס' דף ה ע"א) דבאמה העבריה ליכא למימר הכי לפי שמתחלה שאביה מוכרה לשפחות הוא מקבל

לן [לקמן ה ע"א] מספר כורתה ואין דבר אחר כורתה]. מלמד הנאמר "כי יקח איש".

וצריך לכתוב "ויצאה חנם", וצריך לכתוב "כי יקח איש", שאם הרחמן [ה' ית' בתורה] רק היה כותב "כי יקח" הייתי אומר, קידושין שהבעל נותן לה, הם שלה, לכן כתב הרחמן [ה' ית' בתורה] "ויצאה חנם" ואם היה הרחמן [ה' ית'] כותב "ויצאה חנם", הייתי אומר היכן שהיא נתנה לו וקידשתו [שאמרה ליה התקדש לי]³⁴ היו קידושין [מאחר ולמדנו שכסף עושה קנין אישות, מה לי כסף שלו מה לי כסף שלה לכן חזר כתוב בפסוק בפירושו "כי יקח איש" ולא כי תקח אשה לאיש]³⁵, לכן כתב הרחמן [ה' ית' בתורה] "כי יקח" ולא כי תקח.

"ובעלה" מלמד שנקנית בכיאה³⁶. והרי זה קל וחומר, ומה יבמה שאין נקנית בכסף, נקנית בכיאה, זו שנקנית בכסף, אינו קל וחומר שנקנית בכיאה. אמה העבריה תוכיח [שאי אפשר ללמוד את הק"ו], שנקנית בכסף ואין נקנית בכיאה. [אין לפרוך את הק"ו בזה, שהרי] מה לאמה העבריה שאין קנינה לשם אישות [לכן לא שייכת בה ביאה], תאמר בזה [פי' באשה] שקנינה לשם אישות. מלמד הנאמר "ובעלה". ולמה יש פסוק, הלא זה נלמדת [בקל וחומר]. אמר רב אשי, משום שיש פרכא בתחילת הלימוד, מהיכן לומדים את זה, מיבמה, מה ליבמה שכן זקוקה ועומדת [לזה מחמת קידושי המת ואין ביאה בזה אלא לגמור אבל קנין דמעיקרא לא]³⁷, תאמר בזה שאינה זקוקה ועומדת, לומדים מהנאמר "ובעלה".

הכסף מן האדון א"כ כשהוא רוצה לפדותה דין הוא שיקבל האדון הכסף. ויש מתרצים (רשב"א שם) וכסף שמוציא באמה העבריה אינו קטיגור שלא נכנסה אלא לשפחות. [יתכן שזה אותו דבר@@@]

ועי' תוס' ד"ה מעיקרא: למה לי כי יקח נהי שלא מצי יליף מק"ו מ"מ נילף מהיקשא שהיקשה לאמה העבריה מואם אחרת יקח לו הקישה הכתוב לאחרת כדאייתא לקמן (דף טז). ואמה העבריה נפקא לן לקמן (דף יד ע"ב) שנקנית בכסף מוהפדה ומה אמה נקנית בכסף אף אשה נקנית בכסף דאין משיבין על ההיקש ו"ל דאי מהיקש לחוד ה"א שלא סגי בפרוטה עד שיהא ב' פרוטות כדבעינן באמה העבריה. ועי' מ"מ (עבדים פ"ד ה"ג) שמספיק פרוטה ומשהו, וסברת התוס' שהצריכו דוקא ב' פרוטות צ"ב דאי ס"ל דבעינן דבר חשוב ליבעי דינר, ואי משום ראוי לגרעון הא סגי ביותר מפרוטה (הגרש"ר). וצ"ע אם כאשר מודדין הגרעון רק מודדין בפרוטה, פי' שאם קנו אותה בפרוטה וחצי, ועבדה קצת, הרי רק נחשב שיש גרעון, כאשר עבדה פרוטה, וממילא, אין מקום ליעוד בפחות משו"פ הנשאר.

³⁴ רש"י. עי' אריכות לקמן ה ע"ב. וקשה שהרי באיש אינו נופל לשון קידושין שאין נאסר בכך לשאר נשים ויש לפרש שאומרת הרי אני מקודשת לך וצריך לומר דיהבה לדידה לאו דוקא שהרי אביה מקבל הקדושין אלא רוצה לומר ואמרה (תוס').

³⁵ רש"י. ועי' שיעור הגר"פ: רש"י דפירש דמיירי כשהיא נתנה לו הכסף, הרי בהכרח הקנין צריך לחול עליו, שהרי נותן הכסף הוא הקונה, ולא המקנה, ולכן מוכרח לפרש שאמרה הרי אתה מקודש לי, דאם תאמר הריני מקודשת לך, הרי פירושו שהקנין הוא בה, וזה לא יתכן, מאחר שהיא נתנת הכסף ובהכרח שהיא הקונה, ולכן מוכרח לפרש שאמרה הרי אתה מקודש לי.

אבל התוס' שפירשו דאיירי שהוא נתן הכסף והיא רק אמרה, שפיר פירשו דמיירי שאומרת הרי אני מקודשת לך, כיון דבאמת הוא נתן הכסף, והקנין הוא בה.

מבואר מלשון רש"י, דבאמת כל ענין כסף בקידושי אשה הוי דין מחודש מגז"כ, דהרי מקח קונים בכסף, והאשה הרי אינה מקח ולא הויא ממון, ומה שייך כסף בקידושי אשה.

וזהו שכתב רש"י דכיון דחדיית לן קרא דויצאה חנם דכסף עביד אישות ממילא מה לי כסף דידה מה לי כסף דידיה, והיינו דמקרא דויצאה חנם אכתי לא ידעינן דקידושי אשה הוי ענין לקיחה וקנין, וכמש"כ בהמקנה דבלאו קרא דכי יקח הוי אמיינא דבקידושין ליכא כלל קונה ומקנה, דכשם שהיא מקודשת לו כך הוא מקודש לה, וכיון דהוי גזה"כ בעלמא דכסף עביד אישות, ממילא מה לי כסף דידה מה לי כסף דידה.

והיינו דלח"ס" לא הוי קידושין ענין של קונה ומקנה כלל, אלא דין אישות בעלמא שחל ע"י כסף, וממילא אין נפ"מ כסף דמאן.

ומש"ה שפיר ס"ד דאף כשהיא נתנת הכסף, יכולה לומר הרי אני מקודשת לך, דליכא נפ"מ מ"י נותן הכסף, אלא כיון שיש כסף והיא עושה הקידושין שפיר יחול האישות ע"י הכסף, קמ"ל דאיכא חסרון כי תקח.

³⁶ עי' לעיל הערה 2 בענין קנין ביאה.

³⁷ רש"י. ו"א [ר"י] שכן זקוקה ועומדת לביאה כלומר שעיקר מצותה להקים לאחיו שם הילכך נקל לה להקנות בכיאה יותר מאשה (תוס'). עיי"ש בתוס' שמביא מר' אלעזר משזנ"א כמו רש"י.

ומאיפה אנו יודעים שאף [אשה נקנית] בשטר. זה קל וחומר, ומה כסף שאינו מוציא [פ"י מגרש], מכניס [פ"י מקנה], שטר שמוציא, אינו ק"ו שמכניס. [אפשר לפרוך את הק"ו] מה לכסף שכן פודין בו הקדש ומעשר שני, תאמר שטר שאין פודין בו הקדש ומעשר שני, שנאמר "ונתן הכסף וקם לו" [אם כתב לגזבר שטר על מצות פדיון הקדש אין הקדישו פדוי דבעינן ונתן הכסף וקם לו]³⁸. אמר הפסוק "ויצאה והיתה", מקיש הויה ליציאה, מה יציאה בשטר, אף הויה נמי בשטר.

ולמה לא עושה היקש בין יציאה להויה, מה הויה בכסף, אף יציאה בכסף. אמר אביי, [אם כן] יאמרו, כסף מכניס כסף מוציא, סניגור יעשה

³⁸ רש"י. ויש מקשים דבכה"ג אפילו באשה אינה מקודשת דאלו האומר לאשה הרי את מקודשת לי במנה ומחייב אני עצמי לך בשטר באותו מנה אינה מקודשת דמנה אין כאן ושטר אין כאן שהרי אינו מקדשה בשטר אלא במנה ומנה איננו כאן ובעינן כי יקח איש כלומר בכסף וכו' אלא פ"י מה לשטר שכן אין פודין בו הקדשות אם כתב [הגזבר – קצה"ח ס' קצ סק"ו] בשטר הקדש זה פדוי אינו פדוי דומיא דשטר קדושי שכתוב לה הרי את מקודשת לי (רשב"א). הוכרח רש"י לפרש שטר דידיה דאי בשט"ח דאחרים אין זה מענין הלמד דהא באנו ללמד שטר דידיה [קצה"ח ס' קצ סק"ו], [ע"י קוב"ש לעיל ב ע"א אות ד, שלומד תוס' שם ד"ה בפרוטה בשט"ח דאחרים, ולשני הפירושים קשה, דאין בה פדיון מתורת שטר, אלא מתורת כסף, וגם על דעת הרשב"א קשה דשטר צריך לכתוב מדעת המתחייב, ובלאו הכי אין לו דין שטר ומי יכתוב השטר לפדות הקדש, ואפילו נימא דגזבר כבעלים מ"מ אין לו כח לתת מתנה משל הקדש, וצ"ל דאיייר שפוסק דמים על הפדיון, אלא שחלות הפדיון הוא ע"י שטר כמו כל שטרי קנין במכירה]. וע"י בספר המקנה לפרש דברי רש"י: כוונת רש"י ז"ל שכתב לו שיהי' ההקדש פדוי ויתחייב לו המעות, ועיקר הקנין הוא ע"י השטר הזה שכתוב לגזבר שההקדש יא פדוי וממילא יתחייב לה המעות, כמו קונה שדה בשטר שקונה את השדה ע"י השטר וממילא יתחייב המעות. ומסיק הגר"ש: ונראה דא"נ שלא שייך מציאות של שטר לא בהקדש ולא במע"ש ומ"מ הוי פרכא ממה שלא מצינו שטר בהקדש ומע"ש.

ע"י חת"ס י"ד ס' קלד: **גדר מטבע** הוא שגזר המלך עליו שתצא ומי שממאן מלימכר וליקח באותו המטבע יחייב ראשו למלכות ודינא דמלכותא דין אמת ומשפט צדק הוא בזה ולא מלכותא דארעא לחוד גזר עליו אלא גם מלכותא דרקייעא ית"ש כמבואר פ' מקום שנהגו נ"ד ע"ב והיינו מטבע שגופו ממון ואין חילוק אם יהי' זהב או כסף או גייר ואין לומר בזה שאינו עומד אלא לראי' שבו דהרי קמן שכמה פעמים העם מסופקי' בגירעון כסף וטוב היה להם שלא למכור אותם ועל כרחם צריכי' למכור מפני אימת המלכות כי כן יסד נמצא הראיה שלו אינו שוה לרחם רק הגזירה היא המקיימת טבען בעולם משא"כ שטר אפי' על עשיר היותר גדול ואפי' על המלך בימי עשרו אשר בודאי יהיה עובר לסוחר לכל אדם מ"מ אינו אלא מפני הראיה שבו שיודעים שזה הוא אדם בטוח אבל אין גופו ממון שאם ירצה שלא ליקחו מי יכופ על זה. ואין ספק אצלי דהני באנק"א [שטרות כסף מדיניים] המה כסף גמור אפי' לקדש אשה והוי שפיר דומיא דעפרון וא"כ ממילא דהוי כסף לפדות הקדשות ומעשר שני דאלת"ה בקידושין ה' ע"א דבעי למילף שטר בק"ו מה כסף שאינו מוציא מכניס שטר שמוצי' אינו דין שמכניס ופריך מה לכסף שכן פודין הקדשות ומעשר שני תאמר בשטר שאין פודין בו הוא הדין שאין מקדשין בו ואם איתא לימא שטרא דמלכותא יוכיח כעין בא"נ קא שמקדשין בו ואין פודין אף אני אביא שטר קידושין שיקדשו בו אעפ"י שאין פודין אל"כ פודין בו.

וא"כ יש לעיין לענין פדיון בכור בהני באנק"א כיון שפודין בו הקדשות ומע"ש נ"ל לדין לחלק דבודאי בכל דבר שהוא בין אדם לחבירו אפי' פדיון הקדש שאינו אלא קונה מגזבר ההקדש וממלא חסרונו של גזבר בדבר אחר וכן פדיון מע"ש לאוכלו בירושלים ל"ל כל טיבעא דסגי בעלמא עפ"י גזירת המלך על הקוני' והמוכרים פודי' בו ונקרא מטבע לענין שבעה ושומרי' משא"כ פדיון שפודין מהקב"ה כי לי כל בכור אלא שהקב"ה נתן פדיונו לכהן אבל עיקר הפדיון הוא מהקב"ה והקב"ה קצב פדיונו ה' סלעים שיש בהם ה' לוט וקווינט [שמות של מדות] כסף מזוקק ואפילו נותן לו לכהן מטבע כסף השווה כך ע"י הצורה אינו יוצא ידי חובתו עד שיהיה בהמטבע כסף מזוקק כשיעור הנ"ל מלבד הנחושי' שבתוכו.

וע"י שו"ת עונג יום טוב סימן קב: ולי נראה שלא דמי כלל דמטבע כסף או נחושת נהי שאינו שוה כל שווי' מ"מ הא אינו דומה כסף מטבע קטנה לכסף מטבע גדולה ובכל מטבע יש כסף לפי ערכו ואף שאין שיווי הכסף מגיע לשיווי המטבע בזה אמרינן דכיון שיש על הכסף מטבע שטבע המלך מתעלה גם שיווי הכסף ע"ז ושוה הכסף יותר ע"י הטבעא שחתום עליו. ומקרי שפיר גופו ממון דהא בכל מטבע יש כסף או נחושת לפי ערכו הגדול לפי גדלו והקטן למי קוטנו. ובשאריו כלי כסף נמי אנו רואים שיש כסף שמשקלו קטן ושוה יותר מכסף שמשקלו גדול מפני הצירורים שיש בו וה"נ ציור צורת חותם המלך מעלה את הכסף בדמו. אבל מעות נייר שהנייר שהוא יוצא בא' רוביל אינו שוה פחות מהנייר שהיא יוצאה במאה ר"כ רק שזה כתוב עליו מספר א' וזה כתוב עליו מספר מאה או חמשים ובעצם שויה אין חילוק בין נייר שיוצא למספר קטן לנייר שיוצא למספר גדול. ואין החילוק ביניהם אלא המספר שכתוב עליו וה"ז שטר גמור שאין גופו ממון ואינו אלא לראיה ואין פודין בו.

קטיגור³⁹. אם כן, בשטר נמי יאמרו שטר מוציא שטר מכניס, קטיגור יעשה סניגור. הדברים [שנכתבים] בשטר זו הם סוג א', והדברים שבשטר זה הם סוג א' [בזה כתוב לשון כניסה, וזה מפורש לשון יציאה]³⁹. הרי כאן אותו דבר, כסף זה סוג א' וכסף זה סוג א' [כשהוא נותנו מפורש על מנת מה הוא נותנו]³⁹. [אבל] הרי המטבע הוא דבר אחד [ואינו נזכר בתוכו אם להוציא אם להכניס].

ר"ב אמר, נאמר "וכתב לה", בכתיבה מתגרשת, ואינה מתגרשת בכסף⁴⁰. ונאמר, בכתיבה מתגרשת, ואינה מתקדשת בכתיבה⁴¹. הנה נאמר "ויצאה והיתה", [ויש] הקיש וכו'. ומה ראית [ללמוד את כתיבה בקידושין ולמעט את כסף מגירושין]. זה מסתבר, שכאשר [הפסוק] מדבר בגירושין, שימעט דבר מגירושין, אבל [לא מסתבר] שפסוק שמדבר בגירושין שימעט ענין של קידושין.

ולרבי יוסי הגלילי, דלומד את הפסוק הזה לדרשה אחרת⁴², מאיפה הוא לומד שאינה מתגרשת בכסף. נאמר "ספר כריתות", ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה.

ורבנן, איך לומדים ה"כריתות" הזה. צריכים את זה ללמד דבר הכורת בינו לבינה [שיהא הספר מבדילן ולא שיהא בו תנאי האוגדן], כמו שלמדנו כברייטא, הרי זה גיטיך ע"מ שלא תשתי יין, על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם, אין זה כריתות [שכל ימיה היא נאגדת בו לקיים תנאי זה מחמתו, אבל אם אמר הרי זה גיטך על מנת שלא תלכין], כל שלשים יום, הרי זה כריתות [אפילו מיד, בתנאי שהיא תקיים תנאו ולא תלך, שהרי אפשר שדברים הללו לבא לידי הבדלה]. ורבי יוסי הגלילי לומד את זה [דבר הכורת בינו לבינה] מכתרת כריתות [שהפסוק היה יכול לכתוב ספר כרת, ונאמר כריתות לרבות]. ורבנן, כרת כריתות לא משמע להם [שזה ריבון].

[מהנ"ל רואים] שאי אפשר ללמוד א' [מקניני אישות] מהשני. למה שלא נלמד א' משנים האחרים [פ"י במה מצינו בהצד השוה שבהן שקונין בעלמא וקונין כאן אף אני אביא את השלישי שהרי כולם קונים במקום אחר כסף ושטר קונה באמה העבריה כדלקמן (דף יד ע"ב) ביאה קונה ביבמה]⁴³. איזה יש ללמוד. שלא לכתוב הרחמן [ה' ית' בתורה] בשטר, ונלמד מאלה. מה לאלה שהנאתן מרובה [אבל שטר אירוסין אין בו לה שום הנאה שהרי אין כתוב בו אלא הרי את מקודשת לי]. שלא נכתוב הרחמן [ה' ית' בתורה] בביאה ונלמד מאלה. מה לאלה שקנינן מרובה [שקונין קרקעות ועבדים]. שלא נכתוב הרחמן [ה' ית' בתורה] בכסף ונלמד מאלה, מה לאלה שכן ישנן בעל כרחא [ביאה קונה ביבמה בע"כ דנפקא לן ביבמות (דף נד ע"א) מ"ויבמה" וכן שטר מוציא את האשה בע"כ מבעלה]. ואם תאמר שנספך ג"כ בעל כרחא באמה העבריה [שאביה מוכרה שלא מדעתה]⁴⁴, אמנם באישות לא מצאנו.

אמר רב הונא, חופה קונה מקל וחומר, ומה כסף שאינו מאכיל בתרומה [אם נתארסה לכהן אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה (כתובות נז ע"ב)], קונה, חופה שמאכלת בתרומה, אינו דין שתקנה. [וכי] כסף אינו מאכיל [בתרומה]. והרי עולא אמר, מן התורה, ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה, שנאמר "וכהן כי יקנה נפש קנין כספו", והרי היא קנין כספו, ולמה אמרו [הרבנים] אינה אוכלת, גזירה שמא ימזגו לה כוס בבית אביה ותשקנו לאחיה ולאחותיה. אלא תשאל כך, ומה כסף שאינו גומר [להוציאה מרשות אביה למעשה ידיה ולירושתה], קונה,

³⁹ רש"י. ע"י ה' ע"ב בסוגיא של נתן הוא ואמר הוא, שהאמירה היא חלק של הקידושין. וע"י אב"מ (כט סק"ב): **בקידושין כסף שקונה היינו כסף שיוי הקידושין** ושיוי קידושין בסתם אשה מקניא נפשה בפרוטה או כשמקפדת ורוצית יותר ונותן פרוטה לתחלת פרעון הקידושין אבל בגירושין דהוא בע"כ לא שייך שיוי וע"כ לפי מה דס"ד דאין היקש למחצה ואמרינן יוצאה והיתה מה הוי' בכסף אף יציאה בכסף ויהי' היציאה בכסף קנין כיון שלא שייך בגירושין כסף שיוי לזה מקשה ה"נ האי כספא לחוד והאי כספא לחוד דבקידושין הכסף הוא כסף שיוי ולא כסף לקנין וגבי גירושין הוי כסף קנין ולא כסף שיוי א"כ תו לא שייך אין סניגור נעשה קטיגור כיון דהאי כספא לחוד והאי כספא לחוד ומשני טבעא מיהא חד.

⁴⁰ ואינה מתגרשת בכסף, ליתן לה כסף לשם גירושין, ולומר: הרי את מגורשת בו, כדרך שנתן בקידושין, ואמר הרי את מקודשת בו (רש"י סוכה כד ע"ב).

⁴¹ ע"י תוס' עירובין טו ע"ב ד"ה בכתיבה: הך דרשה לא אתיא אלא לרבא אבל לאביי נפקא ליה בפרק קמא דקדושין (דף ה ע"א) מסברא דאין סניגור נעשה קטיגור ומכל מקום לאביי נמי איצטרך וכתב בכתיבה מתגרשת ולא בחליצה.

⁴² מה ספר דבר שאין בו רוח חיים ואינו אוכל, אף כל דבר שאין בו רוח חיים ואינו אוכל (גיטין כא ע"ב).

⁴³ רש"י. והוא נקרא בנין אב משני כתובים.

⁴⁴ רש"י. ו"א [ר"ת] כיון דאב במקום בתו קאי אין זה חשוב בע"כ כיון שהוא מדעתו של אב. ועל"ז חשיב בעל כרחא באמה עבריה, כגון שהאדון מיעד את העבריה בכסף מקנתה בע"כ של אב ובע"כ של בת (תוס').

האשה נקנית

פרק ראשון

קידושין

ה

עין משפט
גור מצוה

בז א מיי פ"א מהל'
גירושין ה"א ב סג
עין מח :
יז ב ב מיי פ"ז מהל'
עבדן ה"א ופ"ד
מ"א מעשר שני ה"טו :
יח ד ה מיי פ"א מהלכות
גירושין ה"א ופ"ח
שם ה"א פ"ז סג עין
כ טו"ע א"ע ס"ו קמג
כ"ע כ :
יט ו ו מיי פ"ז מהל'
תלוות ה"ג ופ"ח
שם ה"ג :

ומניין שאף בשטר . ומק"ו דלמה העבירה שאין נקנית בזיאה ונקנית בשטר ליכא למימר חדא משום דלמה גופה מדחיתקס לאחרת נפקא לן לקמן (דף טו.) ואלפיו לרב סהול דליף לה מלא תלא כלאח העבדים אבל נקנית היא בקנין העבדים איכא לנמיפרך כללעיל שכן יולאה בכסף ועוד לכיין ולרב סהולא אז כותבו ליכא למילף בזהא שאינה נקנית בזה הענין שהבעל כותבו :

שבן פודין בו הקדשות ומעשר . ומה כסף שאע"פ שפודין בו הקדש ומעשר ואינו מוילא ואל"ה מכניס שטר שאע"פ שאין פודין בו הקדש מוילא אינו דין שיכניס י"ל דחומר"א הכתובה בפסוק חין להכניס בק"ו דוד"א חומר"א של סברא ניתנה להסיס בק"ו אבל הכתובה יש לנו לומר שהיא בגרמת מעלה וח"ס ונימוא ק"ו מקרקעות שאין מוילאות אפ"ה מכניסות פ"י דלרס יוכל לקדש אשה בקרקע ואינה מתגרשת בקרקע והתם ליכא למיפרך שכן פודין בו הקדש וי"ל דליכא לנמיפרך ממה לקרקע שכן קונין מטלטלין אגבן תחמר בשטר וח"ס מטלטלין יוכיחו שאין קונין אגבן ואינו מוילאות ומכניסות אף אל"א אבי שטר וי"ל מה למטלטלין שכן פודין בו הקדש :

מה הויה בכסף אף יולאה בכסף . ולענין זיאה ליכא למימר מה הויה בזיאה אף יולאה בזיאה שלהתרחק ממנה הוא מגרשה ועוד משום שמואל צב ערות דבר רגיל לגרשה ואלו יש לו לפרוש :

סניגור יעשה קטיגור . וח"ס ח"כ היכי קאמר לעיל מה לאמה העבירה שכן יולאה בכסף ודין הוא שיהא נקנית בכסף אדרבה גריעותא דחין קטיגור נעשה סניגור וי"ל דבאמה העבירה ליכא למימר הכי לפי שמתחלה שאביה מוכרה לשפחות הוא מקבל הכסף מן האדון ח"כ כשהוא רואה לפדותה דין הוא שיקבל האדון הכסף אבל איש שמקדש אשה הכל צ"ל על ידו בין הקידושין בין הגירושין והתם שייך לנמיפרך יאמרו כסף מכניס וכו' :

קאי בגירושין ממשט גירושין . ואין סברא לומר קאי בזכיבה וממשט בזכיבה דפסטיא דקרא משמע שבה לומר דוקא בזכיבה דקאמר אם לא תמלא חן בעיניו וכתב לה משמע דוקא בזה הענין :

ער מנת שלא תלכי לבית אביך חופה דהיי גט שהרי אם מת אביה יכולה היא ליכנס לבית אביו ולאהר נאגדת צו דלאחר מיתת אביה לא חשיב בית אביה כדאמרינן בגדרים (דף מו.) קונס לביתך שאינו נכנס מת או מכרו מותר וי"ל דבית אביה קרוים כל יולאי תלויי של אביה אל"ע שמת כדכתיב (בראשית לח) גבי תמר שבי אלמנה בית אביך אל"ע שמת אביה כדמוכחי קראי : * **ו** יוסי הגלילי מכתת כריתות נפקא . תימה דצפרק המגרש (גיטין ד' פג.) קאמר על רבנן דר"א בן עזריה כרת כריתות לא דרבי ר' יוסי הגלילי ככלל דרבנן והכא אמר דר' יוסי הגלילי דרס כרת כריתות וי"ל דלא קאמר לא משמע לכו אלא דלא דרבי פירוש לשהוא דרשא דהתם דמיבעי להו לדרשא דהכא : * **ש** יסן בעל כרחו . פ"י בקונטרס זיאה ביזמה שטר בגירושין כסף בזיאה העבירה וקשה לרבינו תם אם זה חשוב בעל כרחו מה שהאב מוכר את צבו בעל כרחו ח"כ מתי קאמר רב הונא לקמיה כסף בזיאות מיהא לא חשבת בע"כ הלל האב מקדש צבו קטנה בכסף בע"כ ואומר רבינו תם כיון דאב במקום צבו קאי חין זה חשוב בע"כ כיון שהוא מדעתו של אב וח"ס ח"כ היכי קאמר כסף מני איתא בזיאה העבירה בע"כ הכי אב מוכרה מדעתו וי"ל דהכי פריך כסף איתא בזיאה בע"כ כגון שהאדון מיעד את העבירה בכסף מקנתה בע"כ של אב ובע"כ של צב דהא דאמר לקמן (דף יט.) אשר לא יעדה שפריך ליעדה לא שפריך לעשות מלוונה אלא שפריך להודיעה שלשם קידושין מיעדה ואע"ג דאמר לקמן בזיאות מיהא לא חשבתא וכדי האי גוונא שמייעד הוי אישות מ"מ בחתילה לא צ"ל הכסף בשביל אישות ויש מיישבים פ"י הקונטרס דודאי זה קרוי בעל כרחו מכירה של אמה העבירה שחוב הוא לה ואם היתה בת דעת לא היתה מתרלית אבל קידושין קטנה לאו מוב הוא לה כמו מכירה וסופה עומדת לנשוא אם היתה בת דעת היתה מתרלית ולא חשיב על כרחו :

שטר שאין פודין בו הקדשות . אם כתב לגזבר שטר על מעות פדיון הקדש חין הקדישו פדיו דבעינין ונתן הכסף וקם לו : **האי שטר"א למוד והאי שטר"א למוד** . בזה כתוב לשון כניסה וזה מפורש לשון יולאה : **האי כספא למוד** . כשהוא נותנו מפרש על מנת מה הוא נותנו : **מד הוא** . אינו מוכר בחובו אם להוליא תורה אור

אם להכניס : קאי בגירושין וממשט קידושין . בתמיה : **ולר' יוסי הגלילי דמפיק ליה להאי וכתב לדרשא אחרינא** . בפ"ב דגיטין (דף כ"א) : **לדבר הכורה** . שיהא הספר מבידילין ולא שיהא צו תנאי האודן : **חין זה כריתות** . שכל ימיה היא נאגדת צו לקיים תנאי זה מתמחו : **סרי זה כריתות** . אפילו מיד דהיא תקיים תנאו ותלך שאפשר דברים הללו לבא לידי הבעלה : **מכרה כריתות** . דהוא מני למיכתב ספר כרת דמשמע ספר כורחה וכן לרשא אחריתי מייורא לנשוא : **מדא ממדא לא איתא כו'** . הכי קשיא ליה האי תנא דלעיל דפריך בצולו והלא דין הוא והדר דלא אנו מדינא ולא כריתא קרא למה לי קרא בצולו הכי חדא ממדא לא איתא תיתי חדא מתרתי צמה מליטו בצלד השוה שבהן שקונין בעלמא וקונין כאלו אף אל"א אביה את השלישי שהרי כולם קונים במקום אחר כסף ושטר קונה בזיאה העבירה כדלקמן (דף י"ד) זיאה קונה ביזמה : **כסף וזיאה סנהאן מרוכס** . אבל שטר אירוסין חין פ"ו לה שום הגלה שהרי חין כתוב צו אלא הרי את מקודשת לי : **קנין מרוכס** . שקונין קרקעות ועבדים : **בע"כ** . זיאה קונה ביזמה בע"כ דנפקא לן ביזמות (דף ג"ד.) מייזמה וכן שטר מוילא את האשה בע"כ מצבעה : **באמה הטכניה בע"כ** . שאביה מוכרה שלא מדעתה :

כסף שאינו מאכיל בתרומה . אם נתארסה לכהן כדתן ככתובות (דף מו.) חין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה שאינו גומר . להוליא מהרות אביה למעשה ידיה ולירושטה : אף

וכתב לה בכתיבה ואימה מתגרשת ואינה מתגרשת בכסף ואימה בכתיבה . מתגרשת ואינה מתגרשת בכסף ואימה בכתיבה הא כתיב ויציאה והיתה מקיש וכו' ומה ראית מסתברא קאי בגירושין ממשט גירושין קאי בגירושין וממשט קידושין ולרבי יוסי הגלילי דאפיק ליה להאי קרא לדרשא אחרינא שאינה מתגרשת בכסף מנא ליה אמר קרא *ספר כריתות *ספר כורחה ואין דבר אחר כורחה ורבנן האי כריתות מאי עברי ליה מיבעי ליה לדבר הכורת בינו לבינה *כדתניא "הרי זה גיטין ע"מ שלא תשתי יין על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות כל שלשים יום הרי זה כריתות ורבי יוסי הגלילי מכתת כריתות קא נפקא ליה ורבנן כרת כריתות לא משמע להו חדא מחדא לא איתא תיתי חדא מתרתי הי תיתי לא ליכתוב רחמנא בשטר ותיתי מהנך מה להנך שכן הנאתן מרובה לא ניכתוב רחמנא בביאה ותיתי מהנך מה להנך שכן קנין מרובה לא ניכתוב רחמנא בכסף ותיתי מהנך מה להנך שכן ישנן בע"כ וכ"כ בספ גמ' בע"כ באמה העבירה *באישות מיהא לא אשבחן : *אמר רב הונא חופה קונה מקל וחומר ומה בכסף שאינו מאכיל בתרומה קונה חופה ישמאכלת בתרומה אינו דין שתקנה וכן בכסף אינו מאכיל *והאמר עולא דיבר תורה ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה שנאמר ובהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא ומה מעם אמרו אינה אוכלת גזירה שמא ימוגו לה כוס בבית אביה ותשקנו לאחיה ולאחותיה אלא פריך הכי ומה בכסף שאינו גומר קונה

לעולם חין זה גט . פירש בקונטרס שכל ימיה נאגדת לקיים תנאי זה מתמחו וח"ס אמאי לא חמר דהיי גט שהרי אם מת אביה יכולה היא ליכנס לבית אביו ולאהר נאגדת צו דלאחר מיתת אביה לא חשיב בית אביה כדאמרינן בגדרים (דף מו.) קונס לביתך שאינו נכנס מת או מכרו מותר וי"ל דבית אביה קרוים כל יולאי תלויי של אביה אל"ע שמת כדכתיב (בראשית לח) גבי תמר שבי אלמנה בית אביך אל"ע שמת אביה כדמוכחי קראי : * **ו** יוסי הגלילי מכתת כריתות נפקא . תימה דצפרק המגרש (גיטין ד' פג.) קאמר על רבנן דר"א בן עזריה כרת כריתות לא דרבי ר' יוסי הגלילי ככלל דרבנן והכא אמר דר' יוסי הגלילי דרס כרת כריתות וי"ל דלא קאמר לא משמע לכו אלא דלא דרבי פירוש לשהוא דרשא דהתם דמיבעי להו לדרשא דהכא : * **ש** יסן בעל כרחו . פ"י בקונטרס זיאה ביזמה שטר בגירושין כסף בזיאה העבירה וקשה לרבינו תם אם זה חשוב בעל כרחו מה שהאב מוכר את צבו בעל כרחו ח"כ מתי קאמר רב הונא לקמיה כסף בזיאות מיהא לא חשבת בע"כ הלל האב מקדש צבו קטנה בכסף בע"כ ואומר רבינו תם כיון דאב במקום צבו קאי חין זה חשוב בע"כ כיון שהוא מדעתו של אב וח"ס ח"כ היכי קאמר כסף מני איתא בזיאה העבירה בע"כ הכי אב מוכרה מדעתו וי"ל דהכי פריך כסף איתא בזיאה בע"כ כגון שהאדון מיעד את העבירה בכסף מקנתה בע"כ של אב ובע"כ של צב דהא דאמר לקמן (דף יט.) אשר לא יעדה שפריך ליעדה לא שפריך לעשות מלוונה אלא שפריך להודיעה שלשם קידושין מיעדה ואע"ג דאמר לקמן בזיאות מיהא לא חשבתא וכדי האי גוונא שמייעד הוי אישות מ"מ בחתילה לא צ"ל הכסף בשביל אישות ויש מיישבים פ"י הקונטרס דודאי זה קרוי בעל כרחו מכירה של אמה העבירה שחוב הוא לה ואם היתה בת דעת לא היתה מתרלית אבל קידושין קטנה לאו מוב הוא לה כמו מכירה וסופה עומדת לנשוא אם היתה בת דעת היתה מתרלית ולא חשיב על כרחו :

חופה דהיי גט שהרי אם מת אביה יכולה היא ליכנס לבית אביו ולאהר נאגדת צו דלאחר מיתת אביה לא חשיב בית אביה כדאמרינן בגדרים (דף מו.) קונס לביתך שאינו נכנס מת או מכרו מותר וי"ל דבית אביה קרוים כל יולאי תלויי של אביה אל"ע שמת כדכתיב (בראשית לח) גבי תמר שבי אלמנה בית אביך אל"ע שמת אביה כדמוכחי קראי : * **ו** יוסי הגלילי מכתת כריתות נפקא . תימה דצפרק המגרש (גיטין ד' פג.) קאמר על רבנן דר"א בן עזריה כרת כריתות לא דרבי ר' יוסי הגלילי ככלל דרבנן והכא אמר דר' יוסי הגלילי דרס כרת כריתות וי"ל דלא קאמר לא משמע לכו אלא דלא דרבי פירוש לשהוא דרשא דהתם דמיבעי להו לדרשא דהכא : * **ש** יסן בעל כרחו . פ"י בקונטרס זיאה ביזמה שטר בגירושין כסף בזיאה העבירה וקשה לרבינו תם אם זה חשוב בעל כרחו מה שהאב מוכר את צבו בעל כרחו ח"כ מתי קאמר רב הונא לקמיה כסף בזיאות מיהא לא חשבת בע"כ הלל האב מקדש צבו קטנה בכסף בע"כ ואומר רבינו תם כיון דאב במקום צבו קאי חין זה חשוב בע"כ כיון שהוא מדעתו של אב וח"ס ח"כ היכי קאמר כסף מני איתא בזיאה העבירה בע"כ הכי אב מוכרה מדעתו וי"ל דהכי פריך כסף איתא בזיאה בע"כ כגון שהאדון מיעד את העבירה בכסף מקנתה בע"כ של אב ובע"כ של צב דהא דאמר לקמן (דף יט.) אשר לא יעדה שפריך ליעדה לא שפריך לעשות מלוונה אלא שפריך להודיעה שלשם קידושין מיעדה ואע"ג דאמר לקמן בזיאות מיהא לא חשבתא וכדי האי גוונא שמייעד הוי אישות מ"מ בחתילה לא צ"ל הכסף בשביל אישות ויש מיישבים פ"י הקונטרס דודאי זה קרוי בעל כרחו מכירה של אמה העבירה שחוב הוא לה ואם היתה בת דעת לא היתה מתרלית אבל קידושין קטנה לאו מוב הוא לה כמו מכירה וסופה עומדת לנשוא אם היתה בת דעת היתה מתרלית ולא חשיב על כרחו :

חופה דהיי גט שהרי אם מת אביה יכולה היא ליכנס לבית אביו ולאהר נאגדת צו דלאחר מיתת אביה לא חשיב בית אביה כדאמרינן בגדרים (דף מו.) קונס לביתך שאינו נכנס מת או מכרו מותר וי"ל דבית אביה קרוים כל יולאי תלויי של אביה אל"ע שמת כדכתיב (בראשית לח) גבי תמר שבי אלמנה בית אביך אל"ע שמת אביה כדמוכחי קראי : * **ו** יוסי הגלילי מכתת כריתות נפקא . תימה דצפרק המגרש (גיטין ד' פג.) קאמר על רבנן דר"א בן עזריה כרת כריתות לא דרבי ר' יוסי הגלילי ככלל דרבנן והכא אמר דר' יוסי הגלילי דרס כרת כריתות וי"ל דלא קאמר לא משמע לכו אלא דלא דרבי פירוש לשהוא דרשא דהתם דמיבעי להו לדרשא דהכא : * **ש** יסן בעל כרחו . פ"י בקונטרס זיאה ביזמה שטר בגירושין כסף בזיאה העבירה וקשה לרבינו תם אם זה חשוב בעל כרחו מה שהאב מוכר את צבו בעל כרחו ח"כ מתי קאמר רב הונא לקמיה כסף בזיאות מיהא לא חשבת בע"כ הלל האב מקדש צבו קטנה בכסף בע"כ ואומר רבינו תם כיון דאב במקום צבו קאי חין זה חשוב בע"כ כיון שהוא מדעתו של אב וח"ס ח"כ היכי קאמר כסף מני איתא בזיאה העבירה בע"כ הכי אב מוכרה מדעתו וי"ל דהכי פריך כסף איתא בזיאה בע"כ כגון שהאדון מיעד את העבירה בכסף מקנתה בע"כ של אב ובע"כ של צב דהא דאמר לקמן (דף יט.) אשר לא יעדה שפריך ליעדה לא שפריך לעשות מלוונה אלא שפריך להודיעה שלשם קידושין מיעדה ואע"ג דאמר לקמן בזיאות מיהא לא חשבתא וכדי האי גוונא שמייעד הוי אישות מ"מ בחתילה לא צ"ל הכסף בשביל אישות ויש מיישבים פ"י הקונטרס דודאי זה קרוי בעל כרחו מכירה של אמה העבירה שחוב הוא לה ואם היתה בת דעת לא היתה מתרלית אבל קידושין קטנה לאו מוב הוא לה כמו מכירה וסופה עומדת לנשוא אם היתה בת דעת היתה מתרלית ולא חשיב על כרחו :

חופה דהיי גט שהרי אם מת אביה יכולה היא ליכנס לבית אביו ולאהר נאגדת צו דלאחר מיתת אביה לא חשיב בית אביה כדאמרינן בגדרים (דף מו.) קונס לביתך שאינו נכנס מת או מכרו מותר וי"ל דבית אביה קרוים כל יולאי תלויי של אביה אל"ע שמת כדכתיב (בראשית לח) גבי תמר שבי אלמנה בית אביך אל"ע שמת אביה כדמוכחי קראי : * **ו** יוסי הגלילי מכתת כריתות נפקא . תימה דצפרק המגרש (גיטין ד' פג.) קאמר על רבנן דר"א בן עזריה כרת כריתות לא דרבי ר' יוסי הגלילי ככלל דרבנן והכא אמר דר' יוסי הגלילי דרס כרת כריתות וי"ל דלא קאמר לא משמע לכו אלא דלא דרבי פירוש לשהוא דרשא דהתם דמיבעי להו לדרשא דהכא : * **ש** יסן בעל כרחו . פ"י בקונטרס זיאה ביזמה שטר בגירושין כסף בזיאה העבירה וקשה לרבינו תם אם זה חשוב בעל כרחו מה שהאב מוכר את צבו בעל כרחו ח"כ מתי קאמר רב הונא לקמיה כסף בזיאות מיהא לא חשבת בע"כ הלל האב מקדש צבו קטנה בכסף בע"כ ואומר רבינו תם כיון דאב במקום צבו קאי חין זה חשוב בע"כ כיון שהוא מדעתו של אב וח"ס ח"כ היכי קאמר כסף מני איתא בזיאה העבירה בע"כ הכי אב מוכרה מדעתו וי"ל דהכי פריך כסף איתא בזיאה בע"כ כגון שהאדון מיעד את העבירה בכסף מקנתה בע"כ של אב ובע"כ של צב דהא דאמר לקמן (דף יט.) אשר לא יעדה שפריך ליעדה לא שפריך לעשות מלוונה אלא שפריך להודיעה שלשם קידושין מיעדה ואע"ג דאמר לקמן בזיאות מיהא לא חשבתא וכדי האי גוונא שמייעד הוי אישות מ"מ בחתילה לא צ"ל הכסף בשביל אישות ויש מיישבים פ"י הקונטרס דודאי זה קרוי בעל כרחו מכירה של אמה העבירה שחוב הוא לה ואם היתה בת דעת לא היתה מתרלית אבל קידושין קטנה לאו מוב הוא לה כמו מכירה וסופה עומדת לנשוא אם היתה בת דעת היתה מתרלית ולא חשיב על כרחו :

חופה דהיי גט שהרי אם מת אביה יכולה היא ליכנס לבית אביו ולאהר נאגדת צו דלאחר מיתת אביה לא חשיב בית אביה כדאמרינן בגדרים (דף מו.) קונס לביתך שאינו נכנס מת או מכרו מותר וי"ל דבית אביה קרוים כל יולאי תלויי של אביה אל"ע שמת כדכתיב (בראשית לח) גבי תמר שבי אלמנה בית אביך אל"ע שמת אביה כדמוכחי קראי : * **ו** יוסי הגלילי מכתת כריתות נפקא . תימה דצפרק המגרש (גיטין ד' פג.) קאמר על רבנן דר"א בן עזריה כרת כריתות לא דרבי ר' יוסי הגלילי ככלל דרבנן והכא אמר דר' יוסי הגלילי דרס כרת כריתות וי"ל דלא קאמר לא משמע לכו אלא דלא דרבי פירוש לשהוא דרשא דהתם דמיבעי להו לדרשא דהכא : * **ש** יסן בעל כרחו . פ"י בקונטרס זיאה ביזמה שטר בגירושין כסף בזיאה העבירה וקשה לרבינו תם אם זה חשוב בעל כרחו מה שהאב מוכר את צבו בעל כרחו ח"כ מתי קאמר רב הונא לקמיה כסף בזיאות מיהא לא חשבת בע"כ הלל האב מקדש צבו קטנה בכסף בע"כ ואומר רבינו תם כיון דאב במקום צבו קאי חין זה חשוב בע"כ כיון שהוא מדעתו של אב וח"ס ח"כ היכי קאמר כסף מני איתא בזיאה העבירה בע"כ הכי אב מוכרה מדעתו וי"ל דהכי פריך כסף איתא בזיאה בע"כ כגון שהאדון מיעד את העבירה בכסף מקנתה בע"כ של אב ובע"כ של צב דהא דאמר לקמן (דף יט.) אשר לא יעדה שפריך ליעדה לא שפריך לעשות מלוונה אלא שפריך להודיעה שלשם קידושין מיעדה ואע"ג דאמר לקמן בזיאות מיהא לא חשבתא וכדי האי גוונא שמייעד הוי אישות מ"מ בחתילה לא צ"ל הכסף בשביל אישות ויש מיישבים פ"י הקונטרס דודאי זה קרוי בעל כרחו מכירה של אמה העבירה שחוב הוא לה ואם היתה בת דעת לא היתה מתרלית אבל קידושין קטנה לאו מוב הוא לה כמו מכירה וסופה עומדת לנשוא אם היתה בת דעת היתה מתרלית ולא חשיב על כרחו :

[ע"י תוס' שבת קבת
ד"ה ונתן]
[לקמן ע"י מהל. מר. מנת.
בטין ע"כ סג.]
עיובין טו : סוכה כ"ד :
גיטין כ"א : [כתובות מ.]

[מגינה יג : כרכות נ"ג.
ר"ה כו.
[לקמן ג"ג.]

[עירובין טו : גטין כ"א :
סוכה כ"ד.]

[גטין ג : ו"ט.]

עירובין טו : סוכה כ"ד :
גטין כ"א : [תוספתא
שם פ"ה]

[לקמן ט"ו.]

[לקמן י"ג : כתובות נ"ג

ויקרא כ"ג

[וע' תוס' עירובין טו :
ותוספתא סוכה כ"ד.]

גלוין הש"ס
תוס' ד"ה שכן פודין
וכו' מה לקרקע שכן
קונין מטלטלין אגבן
טין ב"ק דף י"ב ע"א
תוס' ד"ה אלא מהמיתא :

חופה שגומרת, אינו קל וחומר שתקנה. [אפשר לפרוך את הקל וחומר ולשאול] מה לכסף שכן פודין בו הקדשות ומעשר שני. ביאה תוכיח [שאע"פ שאין פודין בו הקדשות ומעשר שני קונה בקידושין. ואע"פ שאפשר לפרוך את הלימוד מביאה, ולשאול] מה לביאה שכן קונה ביבמה. כסף יוכיח [שלא קונה ביבמה ועכ"ז קונה באשה]. וחזר הדין, לא ראי זה כראי זה⁴² ולא ראי זה כראי זה, הצד השווה שבהן, שקונים בעולם [במקום אחר?] וקונים כאן, אף אני אביא חופה, שקונה בעולם [במקום אחר?], שגומרת ליורשה ולהפדת נדריה יקנה נמי כאן בלא אירוסין וקונה כאן.

[ואפשר לפרוך את הלימוד שהרין] מה לצד השווה שבהן, שכן הנאתן מרובה [ואין הנאה בחופה]. שטר יוכיח [שאין בה הנאה, שהרי היא נכתבה על נייר אע"פ שאינו שווה פרוטה. ואת הלימוד הזה אפשר לפרוך שהרין] מה לשטר שכן מוציא [מגרש] בבת ישראל [והרי אין חופה מגרש, ולכן אין אפשר ללמוד א' מהשני]. כסף וביאה יוכיחו [שלא מגרשים ועכ"ז קונים בבת ישראל]. וחזר הדין, לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה, הצד השווה שבהן, שקונים בעלמא וקונים כאן, אף אני אביא חופה, שקונה בעלמא וקונה כאן.

מה להצד השווה שבהן, שכן ישנן [אפילו] בעל כרחא [שכן ביאה ביבמה ושטר בגירושין וכסף באמה העבריה כולם קונים בע"כ⁴³, אבל אין חופה בעל כרחא⁴⁴]. ורב הונא, כסף מיהא באישות לא מצאנו בעל כרחא [ואפ"ה קונה כאן, ואף על כרחא, כגון אב מקבל קידושין לבתו קטנה, ולכן יש ללמוד חופה שקונה]⁴⁵. אמר רבא, שתי תשובות ברבר [לפרוך הצד של חופה קונה לבד], אחד, למדנו במשנה שלש [פי' האשה נקנית בג' דרכים] ולא ארבע. ועוד, חופה אינה גומרת אלא על ידי [פי' אחר קניין] קידושין, וכי לומדים חופה ללא קידושין מחופה שעם קידושין. א"ל אביי, זה שאמרת למדנו במשנה שלש ולא ארבע, [אפשר] שהמשנה מנה הדרכים שכתובים בפירוש [בתורה], ומה שלא כתוב בפירוש לא לימד. ומה שאמרת, חופה אינה גומרת אלא עם קידושין, רב הונא גם כן אמר כך, ומה כסף שאינו גומר אחר כסף, קונה, חופה שגומרת אחר כסף, אינו דין שתקנה⁴⁶.

הרבנים למדו, כיצד בכסף. נתן לה כסף או שווה כסף, ואמר לה הרי את מקודשת ל⁴⁷, [אין] הרי את מאורסת לי, [אין] הרי את לי לאשה, הרי זו מקודשת. אבל אם היא נתנה [כסף לגבר], והיא אמרה, הייני מקודשת לך, [אין] הריני מאורסת לך, [אין] הריני לך לאשה, אינה מקודשת. רב פפא שאל, טעם הדבר [שמקודשת במקרה הראשון] בגלל שהוא נתן [הכסף] והוא אמר [הרי את מקודשת לי], אבל אם הוא נתן [הכסף] והיא אמרה [הרי אני מקודשת לך], אינה מקודשת. אבל כתוב בסוף, אבל אם היא נתנה לו [הכסף] והיא אמרה, הרי לא הווי קידושין. הסיבה [שאינה מקודשת] שהיא נתנה והיא אמרה, הרי היא הוא נתן [הכסף] והיא אמרה, הווי קידושין. [צריך לומר] ההתחלת הבריייתא מדויק, והסוף הובא לכלום⁴⁸. וכי למדו בסוף דבר שסותר ההתחלה [אפילו] במקום שנאמר "כדי נסבה – הובא לכלום" היינו דווקא דבר שלא נצרך והובא לכלום, אבל שהוא יסתור ההתחלה לא לימדו דבר כזה]. אלא כך נאמר, אם הוא נתן והוא אמר, פשוט שהווי קידושין, אבל [אם שינה ממה שאמרנו, כגון] אם הוא נתן והיא אמרה, נעשה כמי שהיא נתנה והיא אמרה, ולא הווי קידושין [שאנו צריכים "כי יקח איש", וכאשר אמרה היא דומה ל"תקח אשה לאיש" ולא

⁴⁵ ע"י תוס' ר"ד: והנכון בעיני דה"ג רב הונא נמי איתא בעל כרחא שכן אב מוסר את בתו לחופה בעל כרחא, ע"כ. אמנם לא מצאתי שום כתי"י שגורס כך.

⁴⁶ רש"י. מדברי רש"י זו משמע שכל הלימוד של רב הונא היא לא חופה של גדולה, אלא חופה של קטנה שהאב מוסרה, אמנם תוס' ד"ה ורב הונא לומד שאין בע"כ בכסף, ואפילו בבת קטנה, שהאב במקום הבת.

⁴⁷ ע"י שו"ע (אבן העזר סי' כז ס"א): בכסף כיצד, נותן לה בפני שנים פרוטה או שווה פרוטה, ואומר לה: הרי את מקודשת לי בזה. הגה: וי"א ש"ל לה: כדת משה וישראל. וכן נוהגין לקדש בטבעת, ויש להם טעם בתיקוני הזוהר. וה"ה אם אמר לה: הרי את מאורסת לי, או הרי את לי לאשה וכן בכל לשון שמשמעותו לשון קדושין ודאי באותו מקום, ובלבד שהיא תבין שהוא לשון קדושין, ואם היה מדבר עמה תחלה על עסקי קדושין, ונתן לה אפילו בשתיקה, הווי קדושין. והוא שעדיין עסוקין באותו ענין. וכל שכן אם אמר לשון קדושין ודאי, אלא שאינה מבינה אותו, דהווי קדושין. הגה: וי"א דלא בעינן מדברים באותו ענין ממש, אלא מדברים מענין לענין באותו ענין, דהיינו שאין מדברים בקדושין, רק בצרכי זיווגם. וי"א דלא בעינן מדברים עמה, אלא כל שמדברים לפניה, סגי.

וע"י ח"מ: ובלבד שהיא תבין שהוא לשון קדושין. ואם אומרת שלא הבינה, אין מקודשת כלל. ואם אמר לה לשון שכל הנשים יודעות באותו לשון, כגון הרי את מקודשת שהוא לשון הנהוג לומר בכל קדושין, וכל אשה חכמת לב יודעת שזה לשון קדושין, והיא אומרת שלא הבינה אינה נאמנת. ומ"מ לחומרא נאמנת לענין זה אם קדשה שני, דצריכה גט גם משני, דהא שויתא נפשה פנויה לגבי ראשון לפי דבריה. אבל לשונות שאין הכל מכירין בהן, נאמנת לומר לא הבנתי וכן משמעות כל הפוסקים.

"כי יקח איש אשה"⁴⁹. ועוד אפשר לתרץ, אם הוא נתן [את הכסף] והוא אמר, מקודשת, אבל אם היא נתנה והיא אמרה, אינה מקודשת. אם הוא נתן והיא אמרה⁵⁰, הוא ספק וחוששין מדרבנן [שאם בא אחר וקידשה צריכה גט משניהם שמא לא היו של הראשון קידושין וחלו קידושי שני או שמא של ראשון קידושין ולא של שני]⁴⁸.

אמר שמואל [דרך אגב - עיקר דבריו הוא לענין גירושין], בקידושין, נתן לה כסף או שווה כסף, ואמר לה הרי את מקודשת [ולא אמר לי]⁴⁹, [אין] הרי את מאורסת, [אין] הרי את אשה נשואה, [אין] הרי זו מקודשת. [אבל] אם אמר לא כלשון פעולה עליה אלא עליון [הריני אישך, [אין] הריני בעליך, [אין] הריני ארוסיך, אין כאן [אפילו] ספק קידושין [דכתיב "כי יקח" ולא שיקח עצמו לה]. וכן בגירושין, נתן לה ואמר לה הרי את משולחת, [אין] הרי את מגורשת, [אין] הרי את מותרת לכל אדם, הרי זו מגורשת, [אבל אם אמר] איני אישך, [אין] איני בעליך, [אין] איני ארוסיך, אין כאן [אפילו] ספק גירושין [ואם הוא מת היא כשרה לכהונה]⁵⁰.

אמר לו רב פפא לאביי, כאילו נאמר, ששמואל סובר ידים שאין מוכיחות הייני ידים [פי' בית יד אחיות הדבר אף על פי שאינו מוכיח אחיות לשון גמור כי הכא דקאמר הרי את מקודשת ולא קאמר למי], והנה למדנו במשנה, האומר אהיה, הרי זה נזיר. ושאלנו בה, ואולי התכוין לומר אהיה בתענית. ואמר שמואל, [זה שאמר אהיה הרי הוא נזיר, היינו במקרה] שהיה נזיר עובר לפניו. והסיבה דנזיר עובר לפניו [דודאי אהיה אף אני כזה קאמר אלמא בעינן הוכחה]⁵¹, ולולא זה, לא.

כאן במה מדובר, שאמר "לי". אם כן, מה למדנו מזה.

⁴⁸ מה שלא הזכיר כלל נתנה היא ואמר הוא משום שלא פסיקא ליה דפעמים מקודשת באדם חשוב כשאמר לקמן (דף ז ע"א) (תוס'). וע"י דרישה (&) שלמד מזה דבנתנה היא ואמר היא באדם חשוב אף שפיקא לא הווי ולא מחשבינא לנתן הוא ואמרה היא אף שהוא אדם חשוב לא מחשיב נתן הוא רק באומר שאינו מקבל בחנם. אבל הטור מחשיב קבלתו של האדם חשוב לנתנה אף בלתי אמירתו. ולפי זה למד הגר"א (&), הא דבעינן בקדושין אמירתו היינו מטעם כי תלקח וא"כ ממילא הוא בכלל ספיקא של נתן הוא ואמרה היא.

וע"י ר"ן (א ע"ב בדפי הר"ף): נתן הוא ואמרה היא כיון שבשעת נתינה אמרה היא והוא שתק הרי הוא כמסכים לדבריה כשם שאנו אומרים בנתן הוא ואמר הוא ושתקה היא דשתיקה דידה כהודאה וכאן נמי כיון שהוא שותק בשעת נתינה ו"ל שהוא מסכים לדבריה ואף על פי שלא פירש הווי ליה כמדבר עמה על עסקי קידושין ונתן לה קידושיה ולא פירש ק"ל (דף ו ע"א) כר' יוסי שאמר דיו הלכך יש למימר דה"ל כנתן הוא ואמר הוא אבל נתנה היא ואמר הוא כיון שאינו חשוב ליכא למימר דקרינן ביה כי יקח כלל ומשום הכי ליכא לספוקי דליהווי קידושי.

וע"י עוד בר"ן: והאי ליטנא שאמר' ספיקא הווי וחישינן מדרבנן מספקא לי טובא דכיון דספיקא הוא הווי ליה ספיקא דאורייתא והיכי קאמר דחישינן מדרבנן הא מדאורייתא נמי יש למיחש. וז"ל הר"ף: ואם נתן הוא ואמרה היא חיישינן מדרבנן וצריכה גט, ולא כתב ספיקא הוא, ונראה שהוא סובר דכי אמרי' ספיקא הוא לאו דוקא דמדינא פשיטא לן שלא הווי קידושי כיון שאמרה היא אלא שחכמים החמירו בדבר ועשוהו כספק וליטנא דספיקא הוא לפי זה לא אתי שפיר. והרמב"ם כתב נתן הוא ואמרה היא ה"ז מקודשת מספק ולא הזכיר מדרבנן כלל אלא ספק קידושין ולפיכך אני מסתפק בכל ספק קידושין אי צריכה גט מדאורייתא או לא דאפשר דמדאורייתא שרי' משום דאיכא למימר העמד אשה על חזקתה דמאי שנא מכל תיקו דממונא שאמרין העמד ממון על חזקתו, והסכימו כל הפוסקים דאפי' תקפו התובע מפקיעין מידו.

וע"י כנה"ג י"ד [סי' י"ח בהגהת הטור אות ג'] דבספיקא דדינא ל"ש לומר אוקמא אחזקה דמשום חזקה לא הוכרע הדין, והוא הדין כאן בנתן הוא ואמרה היא, כיון דהווי ספיקא דדינא לא מוקמינן האשה בחזקת פנויה (רע"א ושו"ת רע"א ח"א סי' לז).

⁴⁹ ע"י שו"ע (אה"ע סי' כז ס"ד): אמר לה: הרי את מקודשת, ולא אמר: לי, אינה מקודשת. אבל יש מחמירין ואומרים דהווי קדושין וכו', ואם קידש תחלה אשה אחת קדושין גמורים, ואמר לאחרת בפניה: תהא מקודשת, ולא אמר: לי, ידים מוכיחות (פירוש כמו שאוחז בבית יד הכלי מושך עמו הכלי עצמו, כן אלה הדברים מוכיחים שמושכים אחריהם לשון לי) ניגהו, וחוששין לקדושין.

וע"י ח"מ: אינה מקודשת וכן עיקר - משמע אף ששניהם מודים שהבינו שהוא מקדש אותה לעצמו אפ"ה מקרי ידים שאין מוכיחות דלאו כוונה תליא מילתא אלא צריך שיאמר לשון טוב שמורה שהוא קונה אותה לעצמו וכבר כתבתי לפני זה דמכאן משמע דכל שנתן לה בשתיקה אף שכוונו שניהם לשם קדושין הווי ידים שאין מוכיחות דהא אפי' בחסרון לי אינה מקודשת. ע"י לקמן הערה 52.

וע"י ח"מ: אבל יש מחמירין ואומרים דהווי קדושין - מלשון זה משמע אף דדברי המקבילין עיקר הלכה אך למעש' יש לחוש גם לדברי המחמירין ולהצריכה גט אבל בד"מ כתב שלא כיש מחמירין משמע דגם למעשה פסק כדעת המקבילין ובב"ח פסק לחומרא למעשה עיין עליו. וע"י ב"ש: אבל יש מחמירים - ואם היה שדוכין ביניהם פסק בתשובות [מהר"ן] בן לב ח"ג [סי' יב] דהווי כידים מוכיחות ובחדושי מהר"ט [על הר"ף ב ע"א ד"ה ויש לברר] חולק עליו.

למדנו מזה הלשונות האחרונות (ש'אמר בהם, שאין אפילו ספק קידושין או גירושין, וטעמם ד'כאן נאמר "כי יקח" ולא שיקח את עצמו, ונאמר כאן "ושלחה", ולא שישלח את עצמו.

למדנו: [האומר לאשה] הרי את אשתי, [אין] הרי את ארוסתי [אין] הרי את קנויה לי, [היא] מקודשת. [וכן אם אמר] הרי את שלי, [אין] הרי את ברשותי, [אין] הרי את זקוקה לי, [היא] מקודשת. ולמה לא למדנו כולם יחד, [ולמה גרסו בב' פיסקות]. התנא למד אותם שלש שלש, וכך לימד אותם.

שאלו, [האומר לאשה הרי את] מיוחדת לי [מלשון] "והיו לבשר אחד", או אמר [מיועדת לי [מלשון] "אשר לו יעדה", או אמר] עזרתי [מלשון] "ואעשה לו עזר כנגדו", או אמר] נגדתי [מלשון] "עזר כנגדו", או אמר] עצורתי [מלשון] עצרת, פי' שתהא נאספת לבית²², או אמר] צלעתי [מלשון] "ויקח את מצלעותיו", או אמר] סגורתי [מלשון] "ויסגר בשר תחתנה"⁵⁰, או אמר] תחתי, [אין] תפושתי, [אין] לקוחתי, מה דינם. אפשר לפשוט אחד [מהלשונות], שלמדנו, האומר [לאשה הרי את] לקוחתי, הרי זו מקודשת משום שנאמר "כי יקח איש אשה".

שאלו, מה דינו [אם אמר לאשה הרי את] חרופתי. בא ושמע, למדנו, האומר חרופתי מקודשת שכן ביהודה קוראין לארוסה חרופה. וכי יהודה רוב העולם. [אלא] כך אמרו, האומר חרופתי מקודשת שנאמר "והיא שפחה נחרפת לאיש" [כעת בגמ' חשבו שהפסוק מדבר בחציה שפחה וחצי בת חורין המאורסת לעבד עברי, וזה למ"ד שקידושין תופסים בה], ועוד ביהודה קוראים לארוסה חרופה. יהודה ועוד פסוק [פי'] וכי הפסוק צריך עזרה ממנהג שביהודה. אלא כך אמרו, האומר חרופה ביהודה מקודשת, שכן ביהודה קוראים לארוסה חרופה [ואין ראייה מהפסוק, שהפסוק מדבר ביחוד לבד]⁵¹.

במה מדובר [בלשונות אלה ששאלו אם הם לשונות של קידושין, וכן בלשונות של גירושין]⁵², אם שלא דברו בעניני גיטין וקידושין, מאיפה

⁵⁰ [כל הספיקות האלה] לאו משום דויקח אחת מצלעותיו ויסגור בשר משמע לן דהוי לשון קדושין ממש אלא משום דנאמר בענין אישות והיינו דכתב רש"י (הערה 51) דשייכי בה צד קדושין ולא קאמר דשייכי בה קדושין (רשב"א).

⁵¹ רש"י, ו"א שמחוץ ליהודה לומדים את הפסוק בשפחה כעניית שאין קידושין תופסים בה (תוס'), אבל למסקנה שאנו פוסקים כר"ע שאמר שבחציה שפחה וחצי בת חורין הכתוב מדבר האומר חרופתי בכל מקום מקודשת, וכ"כ הרמב"ם (אישות פ"ג ה"ו), אבל קשה שהרי יש מח' אמוראים (גיטין מג ע"א) אם חציה שפחה וחציה בת חורין אם תפסי בה קידושין או לא, ואפילו למ"ד דתפסי זה רק קידושי ספק, ולכן ביהודה זה קידושי ודאי, וכל העולם זה קידושי ספק וכו' (רשב"א). ומפירושי ר"ח ז"ל נראה שאינו גורס כל האי שקלא וטריא אלא ת"ש האומר הרי את חרופתי מקודשת שכן ביהודה קורין לארוסה חרופה, וז"ל הרב איבעיא להו האומר חרופתי מהו ופשוטה מהא שלמדנו בברייתא האומר חרופתי מקודשת שכן ביהודה קורין לארוסה חרופה (רשב"א).

⁵² רש"י, פי' דבריו הרי את לקוחתי זקוקה לי וכו' דהווי לישני מעלי' דאי לא ידעה מהו קאמר לה ולא היו עסוקין מעיקרא בעסקי קדושין אינה מקודשת כלל דהיכי מקניא נפשא אי לא ידעה מהו קאמר לה, אמנם הבעל העיטור כתב דאיהו דמקדש בלישנא מעליא אף על גב דאין עסוקין באותו ענין מקודשת אבל כי מקדש לה בהני לישני דמביעיא לן איהו דאין עסוקין באותו ענין לאו כלום הוא, עסוקין באותו ענין בעיא ולא אפשיטא, אבל העיקר, שאפילו בלשון מעליא אם היא לא יודעת ולא היו עסוקין באותו הענין אינה מקודשת (רשב"א). ועי' שו"ע (אה"ע סי' כז ס"ב): אמר לה: הרי את אשתי, הרי את זקוקתי, הרי את קנויה לי, הרי את ארוסתי, הרי את שלי, הרי את ברשותי, הרי את לקוחתי, מקודשת. הגה: אם הבינה דבריו, או שדברו תחלה מעסקי קידושין. אבל האיש אינו נאמן לומר שלא כוון לשם קדושין.

ועי' ט"ז: אם הבינה דבריו. לא בא ללמד לאפוקי אם בודאי לא הבינה דזה ודאי אפילו באומר הרי את מקודשת לי לא נאמנת שלא הבינה, אבל בלשונות אלו הנזכרים בס"ז צריך שיהיה ידוע שהיא מבינה או שדברו תחילה וכו' ועי' נראה שדבר זה לא קאמי על מה שנזכר הרי את אשתי דזה ודאי הווי כמו את מקודשת ואפילו עדיף ממנו.

ועי' ח"מ סק"א שאם אמרה שלא הבינה לשון "הרי את מקודשת לי" ומ"מ לחומרא נאמנת לענין זה אם קדשה שני דצריכה גט גם משני דהא שויתה נפשה פנויה לגבי ראשון לפי דבריה אבל לשונות שאין הכל מכירין בהן נאמנת לומר לא הבנתי וכן משמעות כל הפוסקים אבל ר' ירוחם כ' דהוי ג"כ ספק קדושין ולמעשה צ"ע אם יש לחוש לדבריו. וז"ל הרא"ש: הני לישני דבריו לן דהווי לשון קידושין לאו כל כמיניה למימר לא הווי ידענא דהווי לשון קידושין וכל אלו הספיקות כשהיה מדבר עמה על עסקי קידושין ואם לאו אין בהן ממש. ועי' רע"ב שהקשה הרי בשעת הקידושין לא היו העדים יודעין דמבינה ונתרצית וא"כ הווי קידושי בלא עדים, אלא כיון דהעדים רואים שנותן לה לשם קידושין והתורה תלת הקידושין בו כי יקח איש אשה, אלא דבעינן דעתה דבע"כ אינו יכול לקדשה וכיון שאמרה אח"כ דהיתה מרוצית לכך כיון דשורש הקידושין ראו העדים אף שלא ידעו הסכמתה מ"מ מיקרי עדי קידושין. ועי' ח"מ לעיל הערה 47.

ידעה מה הוא אמר לה [אפילו אם הלשונות הם לשונות של קידושין, הרי היא לא יודעת מה שהוא אמר לה, שתתמצה להתקדש לן]. אלא מדובר שדיבר איתה בעניני גיטה וקידושיה, אע"פ שלא אמר לה גם [דינו שמקודשת]. שלמדנו, היה מדבר עם אשה על עסקי גיטה או קידושיה ונתן לה גיטה וקידושיה ולא פירש, ר' יוסי אמר זה מספיק, ור' יהודה אמר שצריך לפרש. ואמר רב הונא אמר שמואל, הלכה כר' יוסי. אמרו, באמת מדובר כשהוא מדבר עמה בעסקי גיטה וקידושיה ואם נתן לה ושתק נכון, וכאן במה מדובר, שנתן לה ואמר לה בלשונות אלו, וכך שאלו, אלה לשונות לקידושין אמר לה, או אולי למלאכה אמר לה [הרי גילה בדעתו שאינו חפץ לקדשה עכשיו], תיקו.

מה שלמדנו לפני כן, היה מדבר עם האשה על עניני גיטה וקידושיה [פי' עד שעתה הנתינה], ונתן לה גיטה וקידושיה ולא פירש, רבי יוסי אמר, זהו מספיק. ר' יהודה אומר, צריך לפרש. אמר רב יהודה אמר שמואל, והוא שעסוקין באותו ענין⁵³. וכן אמר ר"א א"ר אושעיא: והוא שעסוקין באותו ענין. ר' אלעזר בר ר"ש אומר: אף על פי שאין עסוקין באותו ענין. ואי לא שעסוקין באותו ענין, מאיפה היא יודעת מה הוא אמר לה. אמר אביי: מענין לענין באותו ענין [פי' שפסקו מלדבר בקידושין ממש והיו מדברים בדברים אחרים ומיהו דברו בצרכי זיווגם כמו כמה יש לך נדוניא וכמה שדות יש לך להתפרנס מהם]. אמר רב הונא אמר שמואל: הלכה כר' יוסי. א"ל רב יימר לרב אשי, ואלא הא שאמר רב יהודה אמר שמואל: כל שאינו יודע טוב [בהלכות] גיטין וקידושין לא יחא לו עסק עמהם [להיות דיין בדבר שמא יתיר איסור ערוה, וזה מעוות שאינו יכול לתקן]⁵⁴, אפילו לא ידע את ההלכה הזו של רב הונא אמר שמואל [פי' האם ההלכה הוא מצוי או לא]⁵⁵. א"ל: נכון.

וכן בגירושין, נתן לה גיטה ואמר לה הרי את משולחת, [אין] הרי את מגורשת [אין] הרי את מותרת לכל אדם, הרי היא מגורשת⁵⁶. זהו פשוט ויש לזה ראייה], נתן לה גיטה, ואמר לאשתו הרי את בת חורין,

ועי' שו"ע שם ס"ג: אמר לה: הרי את מיועדת לי, מיוחדת לי, עזרתי, נגדי, צלעתי, סגורתי, תחתי, עצורתי, תפוסתי, הרי זו מקודשת בספק. הגה: וה"ה אם אמר: הרי את חרופתי. אבל אמר לה: הרי את נשואתי, ו"א שאינו כלום. והוא שיהיה מדבר עמה תחלה על עסקי קידושין, אבל אם אינו מדבר עמה תחלה על עסקי קדושין, אין חוששין למלות אלו. הגה: מי שאמר לאשה שנותן לה בשביל אהבה וחבה, חוששין לקדושין, כי שמא אמר שנותן לה שיהיה אהבה וחבה ביניהם, והוי כאלו אמר לה: מיועדת לי או מיוחדת לי. יש אומרים דאע"ג דלשונות אלו לא מהני אם לא דבר עמה מעסקי קדושין, מ"מ אם היא אומרת שקבלה לשם קדושין, הוי ספק קדושין. ואפילו נתן לה בשתיקה ולא דבר כלום, והוא והיא אומרים שכוננו לשם קדושין, הוי קדושין. עי' לעיל הערה 49.

ועי' בית שמואל: הרי את נשואתי וכו' - וכל זה לא איירי אלא כשלא היה מדבר עמה מעסקי קדושין אבל אם היה מדבר עמה מעסקי קדושין היא מקודשת בודאי וכו' דעד כאן לא קמבעיא בש"ס אלא בלשונות דיש לפרש למלא' או לשאר דבר קאמר אבל נשואתי שלא משמע לשום משמעות אחר א"כ אם היה מדבר עמה מעסקי קדושין היא מקודש' בודאי וכ"כ בח"מ ולא כמשמעות הג"ה זו.

ועי' עוד בב"ש: והוא שהיה מדבר עמה וכו'. ואם הוא אמר בהני לשונות שלא היה כוונתו לשם קידושין י"ל דנאמן ואפילו לדעת הב"י דס"ל הבעל אינו נאמן לומר שלא היה מבין שהוא לשון קידושין כמ"ש בסמוך י"ל שאינו אלו לשונות דמספקא בש"ס אם הם לשון קידושין י"ל דהוא נאמן לו' שלא היה כוונתו לשם קידושין וכ"כ בח"מ.

ועי' אבני מילואים: אין חוששין למלות אלו. [ואם נתן לה כסף ואמר] הרי זה לקידושין אינו לשון קידושין [אלא] ה"ל כמדבר על עסקי קידושין בשעת נתינה ואמרינן דהכוונה לקדש ממש ולא הווי דברים שבלב כיון דידענה הכוונה שבלב וכמו כן הרי את צלעתי לא גרע מהרי זה לקידושין ומש"ה בכותב בשטר אלה לשונות כיון דעיקר הקידושין ע"י השטר לא מהני בזה כוונה לקדש כיון דבשטר ליכא לשון קידושין. ומש"כ הרמב"ם (אישות פ"ג ה"ז): אמר לה או כתב לה הרי את מיוחדת לי כו' הרי את עזרתי כו' הרי את תפוסתי הרי זו מקודשת בספק והוא שהיה מדבר עמה תחלה על עסקי קידושין עכ"ל ומשמע דגם בשטר ה"ל ספק קידושין. ואפשר דכיון דאפי' בשטר פסול שמיין את הנייר וכמ"ש בש"ע סי' לב ס"ב ע"ש וא"כ אפי' בכותב לה לא נפקא מידי ספיקא מחמת שווי הנייר דה"ל כמו קידושי כסף.

לא אמר כלום [פ"י] אם כתב לשון זה בגט, שאין זה לשון גירושין⁵³.
[אדון] אמר לשפחתו הרי את מותרת לכל אדם, לא אמר כלום
[שזה לשון גירושין, ולא לשון שחרור שאם הוא שחררה היא אינה מותרת
לעבדים אבל לשון גט הוא לאשה שמתירה לכל שהיתה אסורה לו על ידו.
בעל שנתן גט לאשתו] ואמר לאשתו הרי את לעצמך, מהו. האם אומרים
שאמר לה [לענין] למלאכה [שהיא מעשה ידיה שלה], או אולי שאמר לה
לגמרי [פ"י להנשא]. אמר רבינא לרב אשי, בא ושמע: שלמדנו, גופו של
גט שחרור: הרי אתה בן חורין, [און] הרי אתה לעצמך. עכשיו, מה עבד
כנעני שגופו נקנה, כאשר אמר לו הרי אתה לעצמך, לגמרי קאמר לו, אשה
שלא קני גופה לא כ"ש.

א"ל רבינא לרב אשי: אמר לעבדו [הכנעני] אין לי עסק בך, מהו.
האם אומרים [שפירוש דבריו כאילו] אין לי עסק בך, או אמר לו לגמרי
[פ"י לשחרור גופו ולהתירה בבת חורין], או אולי אמר לו [רק לענין]
מלאכה. אמר ר"נ לרב אשי, ויש אומרים שרב חנין מחזווא אמר לרב אשי,
בא ושמע, המוכר עבדו לעובד כוכבים, יצא לחירות [פ"י] לא רב שהמוכר
חייב לפדותו אפילו פ"י עשר מדמיו, אלא ג"כ חכמים הפקיעו הקנין כסף
שלו] וצריך גט שחרור מרבו ראשון [להתירו בבת חורין משום שהגוי לא
קנה גופו של עבד אלא רק מעשה ידיו]. אמר רבן שמעון בן גמליאל, כמה
מדובר, שלא כתב עליו "אונן" [כשמכרו לעובד כוכבים], אבל כתב עליו
אונן, זהו שחרורו. מהו אונן. אמר רב ששת: שכתב לו, כשתברח ממנו [פ"י
מהעבד] אין לי עסק בך [וראים שזה לשון שחרור הוא].

אמר אביי: המקדש במלוה [פ"י] גבר אמר לאשה, התקדשי לי במלוה
שהליתית⁵³, אינה מקודשת [שלומודים קידושי כסף מזה שכתוב קחה
משדה עפרון, שיתן דבר בשעת קידושין, ומלוה להוצאה ניתנה, וכבר
המעוה הן שלה והיא חייבת לו מעוה אחרים. אמנם המקדש] בהנאת
מלוה, מקודשת. ואסור לעשות כן, מפני הערמת רבית. הנאת מלוה זאת,
איך מדובר. אם נאמר שהלוה לה כסף, ואמר לה [אני מלוה לך] ארבע
[ואת צריכה לשלם] חמשה [ואמר לה התקדשי לי בזו החמישי], הרי זה
רבית מעולה [ולמה נקרא הערמת רבית]. ועוד, היינו מלוה [אפילו הזו
החמישי]. לא, צריך לומר [שמדובר], שהאריך לה זמן [פרעון החוב, ואמר
לה התקדשי לי בהנאה זו שאת היית נותנת פרוטה לאדם (או לי) שיפייסני
על כך, ואם פירש לה כך, מקודשת, עכ"ז] הו הריבית דרבנן, המכונה כאן
הערמת רבית, שלא קצץ דבר מסוים לשכר הלוואה⁵⁴.

⁵³ דכשקידשה במחילת מלוה, אף דאיכא הנאה, הא ההנאה לא נתן לה לשם
קידושין, וכמו במקדש במלוה ופרוטה ודעתיא אמלוה דאינה מקודשת, אמנם
ע"י תוס' כתובות עד ע"א ד"ה המקדש שאין הבדל וכונתם לומר דגם במחילת
המלוה תתקדש, והא דאינה מקודשת, הוא רק אם קידשה במעות הראשונות,
שכבר הן שלה משעת הלוואה.

וע"י רמב"ם (אישות פ"ה ה"ג): המקדש במלוה אפילו היתה בשטר אינה
מקודשת כיצד כגון שהיה לו אצלה חוב דינר ואמר לה הרי את מקודשת לי
דינר שיש לי בידך אינה מקודשת מפני שהמלוה להוצאה ניתנה ואין כאן דבר
קיים ליהנות בו מעתה שכבר הוציאה אותו דינר ועברה הנאתו, ע"כ פ"י דגם
בהנאת המחילה אינה מקודשת (קוב"ש אות לד).

וע"י שו"ע (אה"ע סי' כח ס"ז): היה לו מלוה אצלה, אפילו הוא בשטר, ואמר
לה: הרי את מקודשת לי במלוה שיש לי אצלך, אינה מקודשת, אפילו עדיין
המעוה בידה ולא שלחה בהם יד.

אפילו עדיין – ע"י ב"ש דכ"כ רש"י (מז ע"א) והרא"ש והר"ן והטור אבל
הרמב"ם (אישות פ"ה ה"ג) כתב, מלוה להוצאה ניתן ואין כאן שום דבר קיים
ליהנות בו מעתה שכבר הוציאה אותו דינר ועבר הנאתו משמע אם עדיין בעין
בידה מקודשת אבל בכל הסוגיא לא משמע כן. וע"י אב"מ שאע"פ שזה חשיב
כסף, עכ"ז בקידושין צריכים הנאה עם הכסף, ואין במלוה, שכל ההנאה כבר
שלה. { }

המקדש בהתיר עסקא שהוא חצי פקדון חצי מלוה, תשובות מיימונית לספר
משפטים סי' יב אמר שלא חלה, וכן לענין מכר, אמנם הקצה"ח סי' סז סק"ב
נוקט שכן מקודשת אפילו בחלק המלוה שבו, שהרי רש"י לקמן מז ע"א כתוב:
מלוה להוצאה ניתנה הלוה רשאי להוציאה בהוצאה ואינו חייב להעמידה
בעיסקא שתהיה מצויה בכל עת שיתבענו, ע"כ. ומשמע דאם היה מחויב
להעמידה בעיסקא תמיד הוי מקודשת ודינה כפקדון וא"כ עיסקא דאסור למשתי
ביה שיכרא ה"ל דין פקדון.

⁵⁴ וכ"ש אם מחל לה כל המלוה ואמר לה התקדשי לי בהנאת מחילה זו,
שעכשיו הוא נותן לה הפרוטה הזה של הנאת מלוה אבל כאשר הוא מקדש לה
בעיקר המעות לא נותן לה כלום, שכבר הם ברשותה והם שלה (רש"י), ו"א
איירי הכא שהיתה חייבת מעות לאדם אחר והגיע זמנו לפרוע ובה זה נותן
למלוה פרוטה לארווהי לה זימנא וקידשה באותה הנאה (ר"ת בתוס').
וע"י שו"ע (אה"ע סי' כח ס"ז): היה לו מלוה אצלה ואמר לה: הרי את מקודשת
לי בהנאת מחילת מלוה, וכן אם אמר לה: הרי את מקודשת לי במה שאני מרויח
ליך הזמן, מקודשת ואסור לעשות כן משום רבית [רש"י], ויש אומרים שאינה
מקודשת [רמב"ם]. הגה: ויש לחוש לב' הסברות, ואם קדשה אחר צריכה גט

אמר רבא: קח מנה על מנת שתחזירהו לי, במכר [קרקע] לא קנה
[שהרי לא נתן לו כלום], [בקידושין] אשה אינה מקודשת, בפדיון הבן אין
בנו פדוי, [אמנם בנתינת] תרומה [לכהן] יצא ידי נתינה [והוא יכול למכרו
לכהנים ולקבל את הכסף], ואסור לעשות כן [לפי שבשכר זה יתן לו שאר
תרומותיו והוי כהן זה כקונה תרומה בשכרו ועודו בגורן שיתנו לו התורה
למדנו כהנים העוזרים בבית הגרנות אין נותנים להם תרומה בשכרן], מפני
שנראה ככהן שעוזר בגורן. מה רבא סובר. אם הוא סובר מתנה על מנת
להחזיר נקראת מתנה, אפילו כולם גם כן [יעבדו]. ואם הוא סובר שזה לא
נקראת מתנה, אפילו תרומה נמי לא. ועוד, הרי רבא הוא שאמר מתנה על
מנת להחזיר שמה מתנה. שאמר רבא: כך אתרוג זה על מנת שתחזירהו לי,
נטלו והחזירו יצא, ואם לאו לא יצא [דהוה גזל למפרע]. אלא אמר רב
אשי: בכלום קנה⁵⁵ חוץ מאשה⁵⁶, לפי שאין אשה נקנית בחליפין [וזה
דומה לקנין סודר, שאינו אלא אוהז בה ומחזיר]⁵⁷. א"ל רב הונא מר בריה
דרב נחמיה לרב אשי: אומרים משמו של רבא כמותך.

אמר רבא: [האשה שאמרה] תן מנה לפלוני

משניהם. היתה חייבת לאחרים, ובא אחד ונתן פרוטה למלוה להרויח לה זמן,
וקדשה בזה, הוי מקודשת, ע"כ.

וע"י ריטב"א, שבא זה ופייס עליה במעות או בדברים, ואמר לה ה"א מקודשת
לי בהנאה שנשדלתית עם פלוני שהרויח לך זמן. משמע בתוס' ורמ"א שלא
כריטב"א דדוקא כשנתן פרוטה למלוה מהני ולא כשפייס בדברים, וע"י אב"מ
שם סק"ד שביאר סברת התוס' דהרי אמרו לקמן (סג ע"א) דבע"מ שאדבר עליך
לשלטון תלוי אם אינה לשכירות אלא לבסוף או שישנה מתחלה ועד סוף, ואם
ישנה מתחלה ועד סוף ה"ל מלוה ואינה מקודשת. וא"כ ה"נ כשמשדל בדברים
למאי דקיי"ל דישנה מתחילה ועד סוף לא תוכל להתקדש. וסיים דמה"ט כ'
הרמ"א תוס' ודברי הריטב"א ע"צ.

⁵⁵ ע"י רש"י לעיל פסקא ד"ה אמר אביי: דיתן דבר בשעת קידושין, ומשמע דאי
לאו דיליף לה משדה עפרון הוי מלוה נמי חשיב כסף אלא משום דיליף משדה
עפרון והתם בשדה עפרון כן היה דיהיב אברהם כסף בשעת מכר שנאמר וישקול
אברהם ולענין זה גמרינן משדה עפרון דיהיב מידי בשעת קידושין. וא"כ קרקע
דקנה בכסף דלאו משדה עפרון יליף וכשאמרין לקמן (כו ע"י) בכסף מנ"ל אמר
חזקי! אמר קרא שדות בכסף יקנו וכתבו שם תוס' הא שלא איית' מקרא שנאמר
בשדה עפרון משום דהני מילי נכרי דכל קניינו בכסף ע"ש וכיון דלאו משדה
עפרון יליף לה משה"ה נמי נקנה במלוה ומשום דמלוה נמי חשיב כסף (אב"מ סי'
כח סקט"ז). וע"י קצה"ח סי' רמג סק"ד שזה אפילו בע"כ של הכהן?

⁵⁶ ע"י שו"ע (אה"ע סי' כט ס"א): האומר לאשה: הרי את מקודשת לי בדינר זה
על מנת שתחזירהו לי, אינה מקודשת. הגה: אבל האשה שנתנה לאחד מתנה על
מנת להחזיר לה לאחר שלשים יום, כדי לקדשה בתוך ל', ונתן לה תוך שלשים
לקדושין, הוי מקודשת. "א דאם נתן לה מתנה על מנת להחזיר ואמר לה:
בהנאה זו שאת נהנית תוך הזמן הרי את מקודשת לי, הוי קדושין.

ע"י ח"מ: ע"מ שתחזירהו לי אינה מקודשת. מפשט לשון זה משמע שאינה
מקודשת כלל ואינה צריכה גט וכן הוא סתימת לשון הפוסקים ואף ש"ל דמן
התורה הוי קדושין חכמים עקרו לגמרי הקדושין דכל המקדש אדעתא דרבנן
מקדש אבל בהגהות אלפסי כתב לשון ריא"ז גזירה שמה יאמרו אשה נקנית
בחליפין ונראה בעיני שאם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר צריכה גט משניהם
שקדושי הראשון קדושי תורה הם אלא שחכמים משום שטעם מלוה גזירה.

⁵⁷ רש"י. ו"א דלאו חליפין הוא ומדברנן הוא שלא הוי קידושין לפי שדרך
העולם להחזיר חליפין והני כעין חליפין דמי ואתי למימר אשה נקנית בחליפין
הילכך אפקעינהו רבנן לקידושין מינה (תוס'), וע"י רמב"ם אישות פ"ה הכ"ד:
האומר לאשה הרי את מקודשת לי בדינר זה על מנת שתחזירהו לי אינה
מקודשת בין החזירה בין לא החזירה, שאם לא החזירתו הרי לא נתקיים התנאי,
ואם החזירתו הרי לא נהנית ולא הגיע לידה כלום.

ע"י ר"ן (ב ע"ב בדפי הר"ף): נראה שהוא מפרש דכל מתנה כה"ג לגבי אשה
כחליפין הוא שאין אשה מקנה עצמה בהם ובמתנה ע"מ להחזיר לא מקניא
נפשה שהרי אם אינה מחזרת לו לא קנתה כלל ואם מחזרת אותו הרי אינה
נהנית בהם ואפי' נהנית בשו"פ קודם שהחזירתו איהו לאו בהאי הנאה קאמר
לה ומשום דמתנתי' משמע דאין האשה נקנית בחליפין כמ"ש למעלה משה
תלינן מתנה על מנת להחזיר שלא תני בחליפין שלמדנו בברייתא. וע"י אב"מ
(סי' כ"ט סק"ב): והנה לפי שיטת הרמב"ם דתלי מתנה ע"מ להחזיר בדין חליפין
א"כ צ"ל דבחליפי סודר דאין האשה מקודשת מן התורה נמי אינו אלא בתורת
חליפי סודר והוא בסתם הדרא למריה דק"ל בסודר אי תפיס מפקי' כדאי' ס"פ
השותפין [נדרים מח, ב] אבל אי נימא טעמא דחליפין משום דאפי' נותן את
הסודר לגמרי ונהנית בה אינה מקודשת ומשום שאמר לה בתורת חליפין
ומשדה עפרון לא ילפינן אלא תורת כסף ולא תורת חליפין וכמ"ש תוס' [ג], א
ד"ה ואשה] והרא"ש א"כ היכי מדמה לה מתנה ע"מ להחזיר לדין חליפין כיון
דבחליפין אפילו נהנית אינה מקודשת. אלא נראה דס"ל לרמב"ם דגבי חליפין
שלא מקדשה אינו נותן בתורת חליפין סתם שהוא קנין סודר הדרא למרי'
ומשום דאינה נהנית אלא מדרבנן גזרו אפי' בחליפין שנהנית אטו חליפי סודר
שאינה נהני' וגזרו טפי בחליפין משום דסתם חליפין והוא קנין סודר עומד
להחזיר.

ואקדש לך [וכשנתנו לו א"ל התקדשי לי]⁵⁸, מקודשת מדין ערב (ממה שמצינו בתורה שהערב משתעבד למלוה אנו יכולין ללמוד, שיש העברת כסף קידושין]. ערב, אף ע"ג שלא מגיע הנאה לידו, משעבד את עצמו, גם האשה הזאת, אף על גב שלא מגיע הנאה לידה, משעבדת ומקנה את עצמה.

[האיש שאמר לאשה] קחי מנה והתקדשי לפלוני [והוא שלוחו אלא שמקדשה משלו]⁵⁹, מקודשת מדין עבד כנעני [שאחרים פודין אותו בממונו] והוא קונה עצמו ויוצא לחירות]. עבד כנעני, אף ע"ג שלא חסר כלום קונה את עצמו, גם האדם הזה, אף על גב שלא חסר כלום קונה את האשה הזאת.

[האשה שאמרה] תן מנה לפלוני ואקדש אני לו [לאותו פלוני במנה שתתן לו בשבילי], מקודשת מדין שניהם [פ"י מבין שני הדינים הללו]. ערב אף ע"ג שלא מגיע הנאה לידו, משעבד את עצמו, גם האשה הזאת, אע"ג שלא מגיע הנאה לידה מקנה את עצמה. איך הם דומים, הרי הערב הזה כנעני יוכיח, שלא חסר ממונו וקונה את עצמו. איך הם דומים, זה שמקנים לו, קונה [בעל העבד שהוא מקנה את העבד לחירות קונה את הכסף הזה שמקבל בפדיונו], כאן האשה שמקנה את עצמה ולא קנה כלום. ערב יוכיח, דאע"ג שלא מגיע שום הנאה לידו, משעבד את עצמו.

רבא שאל, [אשה שאמרה לגבר] קח מנה ואקדש אני לך [והוא קיבלו ואמר לה התקדשי לי בכך], מהו. אמר רב זוטרא בשם של רב פפא: מקודשת. אמר לו רב אשי למר זוטרא: אם כן, זה נכסים שיש להם אחריות [קרקעות, ואדם הוקש לקרקעות]⁶⁰ נקנין עם נכסים שאין להם אחריות [מטלטלין], ואנחנו למדנו הפוך: נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף, בשטר, ובחזקה [שצריך לקנות הקרקע באחד מן הדברים שהקרקע נקנה בהן והמטלטלים נקנים אגבן, אבל לא למדנו הפוך]. אמר לו: מי חשב שזה מדובר שאמרה לו אגב. כאן מדובר באדם חשוב [שאינו רגיל לקבל מתנות], ובאותו הנאה שהוא מקבל מתנה ממנה, גמרה ומקנה את עצמה [שתרצה זאת לתת פרוטה לאדם שיפייסנו לזה לקבל הימנה מתנה]⁶¹.

⁵⁸ רש"י. ועי' רמב"ם (אישות פ"ה הכ"א): האשה שאמרה תן דינר לפלוני מתנה ואתקדש אני לך ונתן ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאת מתנה זו שנתתי על פיך הרי זו מקודשת, אף על פי שלא הגיע לה כלום הרי נהנית ברצונה שנעשה ונהנה פלוני בגללה. יש לשים לב, שהרמב"ם מדגיש שצריכים לומר בהנאת מתנה, ולא מוזכר ברש"י.

ועי' שו"ע (סימן כט ס"ג): אמרה לו: תן דינר לפלוני ואתקדש אני לו, ונתן לו, וקדשה אותו פלוני ואמר לה: הרי את מקודשת לי בהנאת מתנה זו שקבלתי ברצונך, הרי זו מקודשת, ע"כ. ועי' רע"א שהמקבל אינו כשלוחה ואף אם פלוני עכו"ם מהני, ולכמה פוסקים (רשב"א לקמן ח ע"ב) אף בזרוק לים מהני. אבל לענ"ד בפשוטו כיון דהוא במעש' דידו' נותן לה הנאת' מהני כמ"ש אחי נ"י בעצמו בענין רקוד לפני.

נ"י כ"ט @

⁵⁹ רש"י. [כתוספת על דברי רש"י] לומר שאם לא עשאו שליח אינה מקודשת ואפילו נתרצה לבסוף משום דבשעת קדושין מיהא לא מיקניא דהא איהו לא שויא שליח ודלמא לא נתרצה מעיקרא בהכי וכו' והרב בעל העיטור ז"ל שכתב דאע"ג שלא ארצי אלא אתר דקדשה לה אודעי' לההוא גברא ואירצי בעדים מקודשת לא נראו דבריו וכו'. [וקשה] והלא זכין לאדם שלא בפניו והכא זכות הוא שתהא אשה זו קנויה לו, ואפשר לי לומר דהכא חובתו היא דשמה באחרת נוחא ליה וכל כמה דאגיד בהא לא יחבו ליה אחריתי וכו' (רשב"א).

ועי' שו"ע (אה"ע סי' כט ס"ה): אמר לה: הילך דינר משלי והתקדשי לפלוני, ואותו פלוני עשאו שליח (רש"י), או שלא עשאו שליח ואמר לה אותו פלוני, התקדשי לי במנה שנתן לך פלוני (רמב"ם אישות פ"ה הכ"ב), הרי זו מקודשת, ע"כ.

נ"י כ"ט @

אבל קשה שהרי לשון הרמב"ם היא: וקידשה אותו פלוני ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאה זו הבאה לך בגללי [ובשו"ע לא מוזכר הנאה, אמנם בס"ג כן מוזכר הנאה], והקשה הרשב"א, הרי אין זה כדין עבד כנעני ממש אלא בשנתן ראובן ואמר ראובן שתהא מקודשת לשמעון כפירושן של ראשונים ז"ל וכו', ואדרבה לכאורה משמע דכל כה"ג קרוב הוא להיות כנתנה היא ואמר הוא שכתבנו למעלה שאין בו בית מיוחד וכו' וצ"ע, ועי' מ"מ שמתרץ דבריו.

⁶⁰ רש"י. וקשה שהרי הגמ' מגילה מדובר בעבד, אלא דלאו דוקא יש להם אחריות אלא אף כי נמי אין להם אחריות לא שייך בהו אגב, ועוד אפשר לתרץ אי מטלטלין דנכסים שאין להם אחריות לא שייך בהו אגב, ויעוד אפשר לתרץ אי אשה נקנית אגב מטלטלין, שדה נמי נקנה אגב מטלטלין, שהרי קנין כסף דאשה ילפינן משדה קיחה, ואם אין שדה נקנה מאיפה נלמד באשה (תוס').

⁶¹ עי' שו"ע (אה"ע סי' כט ס"ט): ונתנה היא ואמרה לו: הילך דינר ז"ל מתנה ואתקדש לך, ולקחו ואמר לה: הרי את מקודשת לי בהנאה זו שקבלתי ממך מתנה, אם אדם חשוב הוא, הרי זו מקודשת, שהנאה יש לה בהיותו נהנה ממנה, ובהנאה זו הקנתה עצמה לו. וצריך חקירת חכם מי נקרא אדם שאינו חשוב

למדנו גם בשם של רבא: וכן לענין כסף⁶² [כל הדברים האלה שלמדנו קידושין מדין ערב וכן מדין עבד כנעני, יש אותו הלכה בענין ממונו, שמכר לו שדה ואמר לו תן הכסף לפלוני ושדי מכורה לך, בו קנה מדין ערב, או קח מנה ותהיה שך מכורה לפלוני קנה מדין עבד כנעני וכו']. וצריכים את שניהם, שאם היינו שומעים הדין של קידושין, משום שאשה שמחה [להיות נקנית] בכל שהוא, [פ"י בקנין כל שהו, ואפילו בטובת הנאה בעלמא], כמו שאמר ריש לקיש. שאמר ריש לקיש, טוב להיות בבי' גופות מלהיות כאלמנה. אבל בכסף אולי לא. ואם היינו לומדים לענין כסף, משום שניתן למחילה [שאדם יכול לחול], אבל בקידושין, אולי לא, לכן צריכים את שניהם.

אמר רבא: התקדשי לי לחציי, מקודשת. חצייך מקודשת לי, אינה מקודשת. אמר לו אביי לרבא: במה שונה חצייך מקודשת לי דאינה מקודשת. "אשה" אמר ה' בתורה [כי יקח איש אשה] ולא חצי אשה, גם "איש" אמר ה' בתורה, ולא חצי איש. א"ל: איך הם דומים⁶², שם אשה לא ראוי לשני [בעלים, להנשא לשני גברים יחד, לכן לא קידש אלא חציה וחצי נשאר לאחר אם כן אינה מקודשת לזה], אבל איש וכי אינו ראוי לשני [נשים]. וכך אמר לה, שאם אני רוצה להתחתן עם אחר, אני אתחתן⁶³.

אמר לו מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא: ולמה לא אומרים שיתפשט קדושה בכלולה [שהרי אמר לה מקודשת, בלשון הקדש]⁶⁴. וכי לא למדנו: האומר רגלה של זו עולה, תהא כולה עולה. ואפילו לפי מי שאמר⁶⁵ אין כולה עולה, היינו אפיה שהוא מקדיש דבר שאין הנשמה תלויה בו, אבל המקדיש דבר שהנשמה תלויה בו, הויא כולה עולה. וכי דומים הציוורים. שם בהמה [ושלו היא ואין מעכב על ידו מלהתקדש לפיכך יש כח במאמרו לפשוט והכא דעת אחרת יש חשובה כמותו המעכבת בדבר שאם אין אשה רוצה אינם קידושין וזו לא נתרצה אלא לחציה לפיכך אין דיבורו תפיס בה], כאן דעת אחרת.

הרי זה לא דומה אלא לזה שאמר רבי יוחנן: בהמה של שני שותפין, הקדיש חציה וחזרו ולקחה והקדישה [אין דבר זה דומה אלא לבהמה של שני שותפין דאיכא דעת אחרת המעכבת בה וזהם לא אמרי' דתקדש כולה ע"פ האחד], קדושה ואינה קריבה [הואיל ובתחלת הקדישה לא נראית לקרב שלא קידשה אלא חציה ותמכר ויקריב אחרת בדמיה], ועושה תמורה [לא המיר בה], ותמורתה כיוצא בה [שאינה קריבה שמכח קדושה דחוויה באתה].

למדנו מזה שלשה דברים:

להתירה בלא גט. ויש מחמירין אפילו לא אמרה תחלה כשנתנה: ואתקדש לך, רק נתנה סתם ואמר לה: התקדשי כו' ושתקה.

עי' ח"מ: מלשון זה משמע דסתם בן אדם הוא חשוב וצריכה גט מספק אלא בידוע ע"פ חקירת חכם שזה הוא אדם שאינו חשוב.

אמנם שיטת הרמב"ם (אישות פ"ג ה"ב): נתנה היא ואמר אין כאן בית מיוחד, וז"ל הרשב"א (ה ע"ב): דהא שאמרינן לקמן דבאדם חשוב מקודשת היינו דוקא כשחזר הוא ואמר לה התקדשי לי בהנאה זו שאני מקבל ממך מתנה זו דה"ל כנתן הוא ואמר הוא אבל נתנה היא ממש ואמר הוא אינה מקודשת, והדין נותן שאם נתנה היא במה קנאה אדרבה דמי לכי תקח אשה לאיש והלכך נתנה היא אעפ"י שאמר הוא אמירה דידיה בלא נתינה לית ביה ממשא ואינה מקודשת, ע"כ.

ועי' אב"מ (סי' כז סק"ט) הרי שלא מהני לדעת הרמב"ם שיאמר במה שקבלתי ממך עד שיאמר בהנאה זו שקבלתי ממך וכמ"ש הרמב"ם (פ"ה הכ"ב) ז"ל אמרה לו הילך דינר זה כו' ולקחו ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאה זו שקבלתי ממך מתנה אם אדם חשוב הוא הרי זו מקודשת שהנאה יש לה בהיותו נהנה ממנה ובהנאה זו הקנית עצמה לו עכ"ל דזה הוי כנתן הוא וא"כ לדעת התוס' באומר לה הרי את מקודשת במה שקבלתי ממך אם הוא אדם חשוב מהני ולשטת הרמב"ם לא מהני עד שיאמר לה בהנאה זו שקבלתי ממך מתנה.

ולענין קנין אדם חשוב בקרקעות, עי' חו"מ ק"ז ס"ו שהוא מח' קצה"ח ונתה"מ.

⁶² עי' רש"י פסחים ס ע"ב ד"ה הכי.

⁶³ עי' שו"ע (אה"ע סי' לא ס"ח): האומר לאשה: התקדשי לחציי, הרי זו מקודשת. הא למה זה דומה, לאומר לה: תהיה אשתי את ואחרת, שנמצא שאין לה אלא חצי איש. אבל אם אמר: חצייך מקודשת לי, אינה מקודשת, שאין אשה אחת ראויה לשנים. וכן האומר: הרי את מקודשת לי ולזה, אינה מקודשת.

ועי"ש בפ"ת: עיין בספר ברכי יוסף בענין כהן גדול [שאסור להתחתן עם ב' נשים – רמב"ם איסור' ב יג] שאמר לתתולה התקדשי לחציי כמה תשובות בדבר. ומכלל דבריו מבואר דה"ה אחר תקנת רגמ"ה ולמי שנשבע על דעת רבים שלא ישא שתי נשים לעולם אף שלא מצוי למנסב נמי אחריתי מקודשת.

⁶⁴ (רש"י). אבל אם היה אומר מאורסת או חד מהנהו לישני דלעיל (דף ו ע"א) על זה לא היה מקשה ונפשטו קידושי בכלולה (תוס').

⁶⁵ תמורה יא ע"ב.

האשה נקנית

פרק ראשון

קידושין

ז

עין משפט גד מצוה

כז א מיי' ס'ה מהל'
 ח'שנה ס'ה ככ סגמ
 עשין מה טושע' אה'ע
 ס'י כע טע'י' ס'
 ס'ה' ס'ה' ס'ה' ס'ה'
 ס'ה' ס'ה' טושע' ס'ה'
 ס'ה' ג'
 ס'ה' ג' מיי' ס'ה' ככ
 ס'ה' ס'ה' טושע' ס'ה'
 ס'ה' ס'ה' מ' ס'ה' ט'
 ג' ד' מיי' ס'ה' מהל'
 מ'כ'ה ס'ה' ס'ה' ס'ה'
 ככ טושע' מ' ס'ה' ק'
 ס'ה' ג' ד' ו' ו' טושע' ס'ה'
 ג' ד' ו' טושע' ס'ה'
 ג' ד' ו' טושע' ס'ה'
 ח'שנה ס'ה' טושע' ס'ה'
 אה'ע' ס'ה' לא טע'י' ח'
 ג' ד' מיי' ס'ה' מהל'
 ג' ד' ו' טושע' ס'ה'
 ג' ד' ו' טושע' ס'ה'
 ג' ד' ו' טושע' ס'ה'

[וע' חוס' מנילה כננ
 ד'ה' שמינ']

ג' ד' ח' מיי' ס'ה' ס'ה'
 וס'ק דק'ר'ס'ה' ו'ה'
 כ'י' [עין ל'מ']

[ע"ס בתמורה נחלה כ'י
 ע"י עולה כח"י וע'
 פד'ס'י' ס'ה' ו'ס' [ישב
 קת']

תוס' ר"י הוקן

דלא ספי הנאה סמון
 לידה שכל הסמון נטל
 האחר וזה נכנס ערב .
 בהדיא הנאה דקא
 מהימן ליה שנתון
 ממנו לאחר ספון
 שנתון ערב נגזר
 וטושע' ג' ש' ה'
 והתקדשי פלוני ואותו
 פלוני אמר לה תרי את
 בתורשת לי בהנאה שיש
 לך בשבילי שנתון לך
 פלוני המנה שנתקדשי
 לי קונה האשה אע"פ
 שאינו חסר מסון שהרי
 עבד כנעני קנה עצמו
 בכסף על ידי אחרים
 שפירין אותו ואפי' נתן
 לה פלוני המנה על מנת
 שתתקדש לי (ב) והיא
 קנה לה עתה כך
 אמר ולא ליה דמי התקדשי לי כזה
 לידה שכל הסמון נטל
 האחר וזה נכנס ערב .
 בהדיא הנאה דקא
 מהימן ליה שנתון
 ממנו לאחר ספון
 שנתון ערב נגזר
 וטושע' ג' ש' ה'
 והתקדשי פלוני ואותו
 פלוני אמר לה תרי את
 בתורשת לי בהנאה שיש
 לך בשבילי שנתון לך
 פלוני המנה שנתקדשי
 לי קונה האשה אע"פ
 שאינו חסר מסון שהרי
 עבד כנעני קנה עצמו
 בכסף על ידי אחרים
 שפירין אותו ואפי' נתן
 לה פלוני המנה על מנת
 שתתקדש לי (ב) והיא
 קנה לה עתה כך
 אמר ולא ליה דמי התקדשי לי כזה

אם כן הו"ל נכסים שיש להם אחריות . פי' בנקטרס דלרס הוקס
 לקרקעות דכתיב והתנחלתם אותם לרשת אחוזו וקשה דההוא
 קרא כתיב בעבד אבל בן חוהין לא איתקס אלא דוקא דמי עלי
 לפי ששמן אותו עבד כדליתא בפ"ק דטהורין (ק"ז סו:) ועבד נמי
 פלוגתא היא בפ"ק דב"ק (ק"ד י"ג) .
 אי כמקדשי אי כמטלטלי דמי ונראה
 דלאו דוקא יש להם אחריות אלא חף
 כי נמי אין להם אחריות לא מטלטלי
 מטלטלין נקנין אגב מטלטלין דנכסים
 שאין להם אחריות לא שייך בהו אגב
 ח"כ י"ל דה"ק ע"כ אי חשה נקנית
 אגב מטלטלין שדה נמי נקנה אגב
 מטלטלין שהרי קנין כסף דאשה
 ילפינן משדה קיחה קיחה ואם אין
 שדה נקנה מהיכל תויה בזה"ש :
ונפישמו נקנין קידושי בטולה מי לא
 תיבא כו' . תימה

דכתיב תמורה (ק"ד י"א) יליף רגלה
 של זו עולה ובדבר שהשמה תלויה
 בו מקרא דכתיב כל אשר יקח ממנו
 לה' וגבי אשה לא כתיב קראו וז"ל
 מאי פריך הא לא דמו להדדי ונראה
 שלכך דקדק רש"י ופירש דלא
 מקודשת בלשון הקדש קאלמר לה
 וכדלמר בריש פירקין דלשר לה
 אכ"ע כהקדש שארס עושה אותה
 כהקדש לפיכך יש להיות דינה כהקדש
 אבל אם היה אומר מורוסת או
 חד מהנהו ליטני דליל (ק"ד ו.) על
 זה לא היה מקשה ונפשו קידושי
 בטולה לפירושי זה: **והקדוה** ולקחה. הא
 דקנה ומזר ולקחה ולא נקט בזה"ש של
 שני שותפין שהקדים כל אחד חליה
 משום דלא שייך התם ועושה תמורה
 ומורוסת כיוולא בה דשותפין אין
 ממירין כדלמר בתמורה (ק"ד י"ג) .
ובפ"ק [והזבח] (ק"ד ו.) .
ואפי' לומר דלמר אין כולה עולה.
 התם (תמורה י"א) מפרש למחן
 דלמר דלחן כולה עולה מה יעשה
 ממנה וקאלמר דימכרה לגרמי עולות
 חוץ מדמי הרגל שהקדים ופריך
 הילך יפסור זה מעולתו הא הויה
 ליה עולה חסרה ומשני כגון דלמר
 הרי עלי עולה כמו שנתאמרה"א :
 שמת

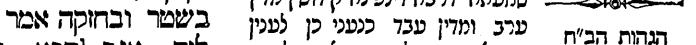
אבל קידושין אימא לא צריכא : *אמר רבא
 חצייך מקודשת לי אינה מקודשת אמר ליה אביי לרבא מאי שנא חצייך
 מקודשת לי דאינה מקודשת אשה אמר רחמנא ולא חצי אשה ה"ג איש
 אמר רחמנא ולא חצי איש א"ל לבי השתא התם *איתתא לבי תרי לא
 חויה אלא גברא מי לא חוי לבי תרי וה"ק לה דאי בעינא למינסב אחריתי
 נסיבנא אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא וניפישמו לה קידושי
 בכולה מי לא תניא *האומר רגלה של זו עולה תהא כולה עולה ואפי'
 למ"ד אין כולה עולה ה"מ היבא דמקדשי דבר שאין הנשמה תלויה בו
 אבל מקדשי דבר שהנשמה תלויה בו הויא כולה עולה מי דמי התם
 בהמה הבא דעת אחרת הא לא דמיא אלא להא *דאמר רבי יוחנן
 "בהמה של שני שותפין הקדיש חציה" וחוור ולקחה והקדישה קדושה
 ואינה קריבה ועושה תמורה ותמורתה כיוצא בה שמע מינה תלת
 שמי

לפיכך יש כח במתאמר לפשוט והכל
 לתליה לפיכך אין דיבורו תפוס בה : **הא לא דמיא כו'** . מסקנא דתירולא הוא אין דבר זה דומה אלא לבמהה של שני שותפין דלויכא דעת
 אחרת המעכבת בה והתם לא אמרי' תקדש כולה ע"פ האחד : ואינה קריבה . הוילי ובתחלת הקדישה לא נראית לקרב שלא קדשה אלא
 חליה ותמכר ויקריב אחרת בדמיה : ועושה תמורה . ואם המיר בה : ותמורתה כיוולא בה . דאינה קריבה דמכח קדושה דחיה בזה"ש :
 בטלי

ואקדש אני לך . וכשתנו לו אי"ל התקדשי לי מקודשת ואט"ג דלא
 מניו הגאה ליה : מדין ערב . ממה שנתנו בחורה שהערב משתעבד
 למלוה או יכולין ללמוד : הילך מנה והתקדשי לפלוני . והוא שלוחו
 אלא שמקדשה משלו : מקודשת . ואט"ג דממונא לאו של משלח

הוא : מדין עבד כנעני . דתנן
 במוחלי' לקמן (ד' כ"ב) קונה את
 עצמו בכסף ט"ו אחרים שאחרים
 פודין אותו בממונו והוא קונה עצמו
 ויולא לחירות ואט"ג דלא חסר איהו
 בהיה ממונא מירי : ואקדש אני לו .
 לאותו פלוני במנה שסתק לו בשבילי :
מדין שניסס . (ב) מדין שני הדינין
 הללו של ערב ושל עבד כנעני אלו
 למירין : האי דקא מקני . בעל
 העבד שהוא מקנה את העבד
 לחירות קא קני האי כסף שמקבל
 בדיניו : ואקדש אני לך . והוא
 קיבלו ואמר לה התקדשי לי בכך :
מקודשת . כדמפרש ואילן טעמיה
 לקמיה : שיש לנן אחריות . ארס
 הוקס לקרקעות דכתיב (ויקרא כ"ה)
 והתנחלתם אותם לרשת אחוזו :
עס נכסים שאין להם אחריות .
 שמוכר או טחן לו קרקעות ומטלטלין
 וזה מוכר המטלטלין והקרקעות
 קניינים לו במשיכת המטלטלין : ואנן
איפכא חנן . שפריך לקטת הקרקע
 באלמר מן הדברים שהקרקע נקנה
 בהן כגון כסף או שטר או חזקה
 דנעל וגדר ופריך כל שהוא המטלטלין
 נקנין אגב : **באדם מוכר עסקין** .
 שאינו רגיל לקבל מתנות : **כסיה**
סגיא כו' . שתלמה זאת לחת פדושה
 לררס שפיטסנו לזה לקבל הימנה
 מתנה : **וכן לפנין ממונא** . הכך
 שנתעל רבא דילפינא קידושין מדין
 ערב ומדין עבד כנעני קן לענין
 ממונא מכל לו שדה ואמר לו תן
 הכסף לפלוני ושדי מוכרה לך בו
 קנה מדין ערב הילך מנה והתא שדך
 מוכרה לפלוני קנה אותו פלוני השדה
 מדין עבד תן מנה לפלוני ותקנה
 לו שדי בו קונה מדין שניסס : **ניסא**
לס . להיות נקנית בכל זהו בקנין
 כל שהוא ואפילו בטולה הגאה
 בעלמא : **סן דו** . שגופים שיש
 בעל ואשרו ואפילו אינו לה אלא
 לזוה בעלמא : **דאיסיסינ למחילה** .
 שארס רשאי למחלו : **אשה אמר**
רחמנא . כי יקח איש אשה : איש
אמר רחמנא . כי יקח איש : איפכא
לבי סרי . להנשא להס אי אשקר
 הילך האי לא קדים אלא פלגא
 ותלייה בשאר לאחר ח"כ אינה
 מקודשת לה: **ניפשוטו קידושי בטולה** .
 כי אמר חייך מקודשת לי דהא
 מקודשת בלשון הקדש קאלמר לה :
ואפי' למ"ד כו' . פלוגתיהוה במסכת
 תמורה : **הסם בעמל סיה** . ושלן
 היא ואין מעכב ידו מלהתקדש

[לקמן טו. וס"ד]

הגהות הב"ח
 (א) נפ' ואקדש אני לך ;
 (ב) רש"י ד"ה מניו כו'
 ש"ס מניו הדינין כו'
 ותיבה מניו מתקן :

[ע"י ס"ד]

כתובות טו. יבמות ק"ח:
 תקמן מהל' ב"ק ק"ח.

[גמין ג"ג]

הולין טו. ק"ה. תמורה י'
 י"א. סב"ק ד'

[קמן ג"ג]

הולין טו. ק"ה. תמורה י'
 י"א. סב"ק ד'

[קמן ג"ג]

הולין טו. ק"ה. תמורה י'
 י"א. סב"ק ד'

[קמן ג"ג]

הולין טו. ק"ה. תמורה י'
 י"א. סב"ק ד'

[קמן ג"ג]

הולין טו. ק"ה. תמורה י'
 י"א. סב"ק ד'

[קמן ג"ג]

הולין טו. ק"ה. תמורה י'
 י"א. סב"ק ד'

[קמן ג"ג]

הולין טו. ק"ה. תמורה י'
 י"א. סב"ק ד'

[קמן ג"ג]

הולין טו. ק"ה. תמורה י'
 י"א. סב"ק ד'

[קמן ג"ג]

הולין טו. ק"ה. תמורה י'
 י"א. סב"ק ד'

[קמן ג"ג]

למדנו בעלי חיים נדחים [אם נדחו, ידחו לעולם]⁶⁶, ולמדנו דחוי בתחילה הוי דחוי⁶⁷, ולמדנו יש דחוי בדמים [כגון זו שמתחילת הקדישה לא נראית ליקרב, יש תורת דחוי בדבר שאינו קדוש אלא לדמיו כגון זו שמתחלה לא הקדישה אלא לדמיה שתמכר ויקדשו דמי חציה שהרי ליקרב לחצאין לא היתה ראויה ואפ"ה חל עלה תורת דחוי לדחות מעל המזבח לעולם ולא אמרין אין דחוי אלא בדבר שהוקדש לגופו ליקרב].

רבא שאל: חצייך בחצי פרוטה וחצייך בחצי פרוטה, מהו⁶⁸. כיון שאמר לה חצי פרוטה, פסקה [והוה כמקדש לחצאים שאינה מקודשת], או אולי מונה והולך הוא⁶⁹. אם תרצה לומר מונה והולך הוא, חצייך בפרוטה וחצייך בפרוטה⁷⁰, מהו, כיון שאמר לה בפרוטה ופרוטה, הדבר נפסק [ולא היה תחילת דבורו אלא לחציה וטעה לחשוב שמקדשין לחצאין], או אולי כל ביומו מונה והולך הוא [כיון שבדעתו לגומריו היום]. אם תאמר כל ביומו מונה והולך הוא, חצייך בפרוטה היום וחצייך בפרוטה למחר⁷¹, מהו. כיון שאמר לה למחר, פסקה, או אולי הכי קאמר לה, קדושין מתחילין מהיום ולא נגמרים עד למחר. שני חצייך בפרוטה, מהו. הכא ודאי בפעם אחת קאמר לה, או אולי אין אשה מתקדשת לחצאין כלל, תיקו⁷².

⁶⁶ עי' יומא דף סד ע"ב, דיש אומרים אין דחוי אלא בשחוטין אבל בעלי חיים שנדחו חוזרים ונראין, ולדידיה קריבה הך בהמה כשחזר ולקח חציה (רש"י).

⁶⁷ איכא למ"ד (סוכה דף לג ע"ב) דפליג ואמר אין דחוי אלא בנראה ונדחה (רש"י).

⁶⁸ עי' שו"ע (אה"ע סי' לא ס"ז): אמר לה: התקדשי לי חצייך בחצי פרוטה וחצייך בחצי פרוטה, או שאמר לה: חצייך בפרוטה וחצייך בפרוטה, או חצייך בפרוטה היום וחצייך בפרוטה למחר, או שני חצייך בפרוטה, או שאומר לחבירו: שתי בנותיך לשני בני בפרוטה, או בתך מקודשת לי ופרתך מכורה לי בפרוטה, או בתך מקודשת לי וקרקעך מכורה לי בפרוטה, הרי זו ספק מקודשת.

עי' ב"ש: וחציה בפרוטה וכו'. כתבו תוס' אם אמר בלשון קידושין הוי קידושין ודאי דמתפשטין הקדושין מיד גם על חצי השני כמו בהקדש ולשון קדושין הוא לשון הקדש כמה שכתוב ריש קדושין אלא הסוגי' איירי דאמר בל' אירוסין אבל הרמב"ם והטור כתבו דאמר בל' קידושין לא ס"ל כתו', וכתב הב"י הטעם דלא מתפשט הקדושין בכלו משום ד"ל בעעה שאמר התקדש חציך לא היה רצונו להתקדש כולו אלא אח"כ התרצה לפי זה אם אמרה מיד דרצונה להתקדש הרי היא מקודשת, אבל בחדושי מהר"ט כתב הטעם כיון ע"פ דיבורו לא מתפשטין הקדושין אלא מחמתה והוי קדושין מחמתה ולא מחמתו לפי זה אפילו אם אמרה דרצונה להתקדש לא הוי קדושין, ודע בעי"א אלו אם אמר חציך בחצי פרוטה וכו' איירי שנתן מיד הפירוטה אבל אם נתן חצי פרוטה ואמר חציך בחצי פרוטה והדר נתן חצי פרוטה ואמר לא הוי קדושין וכן חצייך בפרוטה וחצייך בפרוטה איירי נמי שנתן מיד שני הפרוטות כמו שכתב ב"ה בשם הריטב"א גם איירי שאמר כן בפ"א, וכתב הר"ן שאמר כן תוך כדי דיבור משמע אפילו מפסיק מעט מהני אם היה תכ"ד ולכאורה משמע מדברי ר"ו שהבאתי בסמוך אפילו תכ"ד לא מהני וראיה מש"ס דהלכתא בקדושין תכ"ד לאו כדיבור דמי אף על גב הש"ס איירי לענין חזרה כשרוצה לחזור מקדושין אפילו תכ"ד א"י לחזור כמה שכתוב בסימן ל"ו דהא כאן הוי כמו חזר' ד"ל דהפסיק כדי שיתבטל דבריו ואחר כך חזר.

עי' ח"מ: שתי בנותיך לשני בני. מיירי בקטנות דאי בגדולו' והוא שלוחם לא עדיף ממשלח ופשיטא דבעינן פרוטה לכל א' וגם מיירי שביירי דבריו הגדולה לגדול והקטנה לקטן דאל"כ הוי קידושין שלא נמסרו לביאה. ועי' ב"ש: אבל אם האב שליח לבניו הגדולים הוי קדושין ובחדושי מהר"ט כתב דוקא כשאב נתן בשבילם הממון אז הוי חד נתון אבל שנים הנותנים לא' פרוטה א' לא הוי קדושין, ובש"ס פליגי אביי ורבא אם קידושין שאינם מסורין לביאה הוי קדושין וכתבו שם בתו' אליב' דרבא דס"ל דלא הוי קדושין דאיירי הסוגי' בבירר דבריו איזה מהן קידש דאל"כ הוי קידושין שאין נמסרים לביאה ולא הוי קדושין אליב' דרבא מיהו אנון ק"ל כאביי דהוי קידושין א"כ אפילו לא בירר דבריו הוי קידושין:

⁶⁹ ותחילת דבריו איתה קשורים לסוף דבריו, ואינה לחצאין, שהרי חצי פרוטה אינו בר תפיסה (רש"י).

⁷⁰ פ"י ולא אמר לשון קידושין, אלא לשון ארוסה או כדומה לעיל ו ע"א, שאם אמר לשון קידושין, פשוט קידושין בכלה, ולעיל לא מתפשטת אלא משום דאיכא דעת אחרת ואינה מתרצה אלא למה ששומעת אבל אם היינו יודעים שמתרצה בכלה פשוט קידושין בכלה והכא גלי דעתה שמתרצה בכלה (תוס'), ועי' לקמן הערה 72.

⁷¹ כך אמר לה בפעם אחת (תוס').

⁷² עי' רמב"ם (אישות פ"ג ה"י): אמר לה הרי חצייך מקודש לי בפרוטה וחצייך בפרוטה, או שאמר לה הרי חצייך מקודש לי בחצי פרוטה וחצייך האחר בחצי פרוטה, הרי זו מקודשת. אמר לה חצייך מקודש לי בפרוטה היום וחצייך בפרוטה למחר, שני חצייך בפרוטה, שתי בנותיך לשני בני בפרוטה, בתך מקודשת לי ופרתך מכורה לי בפרוטה, או בתך וקרקעך לי בפרוטה, בכל אלו מקודשת בספק, ע"כ. ועי' במ"מ, שהרמב"ם פוסק בכל מקום כאם תמצא לומר, לכן הבבא הראשונה היא ודאי מקודשת. והרשב"א הקשה, דשתי חצייך בפרוטה

רבא שאל: שתי בנותיך לשני בני [והם גדולים ועשאוהו שליח לקדש]⁷³ בפרוטה, מהו. אנחנו הולכים אחרי נתן ומקבל ויש כסף, או אולי אחריהם הולכים והרי אין. תיקו.

רב פפא שאל: בתך ופרתך בפרוטה, מהו. מי אמרין בתך בחצי פרוטה ופרתך בחצי פרוטה, או אולי בתך בפרוטה ופרתך במשיכה [שידע שבפחות מפרוטה לא מקדשה ופרתו לא אמר על פרוטה אלא שתקנה לו כשימשכנה]⁷⁴. תיקו.

רב אשי שאל: בתך וקרקעך בפרוטה, מהו. בתך בחצי פרוטה וקרקעך בחצי פרוטה, או אולי בתך בפרוטה וקרקעך בחזקה [כשאחזיק בה]. תיקו.

אותו אדם שהתקדש במעיל⁷⁵, רבה אמר: לא צריכים שישומו [אותו שמאים קודם שתקבלם], רב יוסף אמר: צריכים שומה [וכל שלא שמאום תחלה אינה מקודשת]. אם אמר לה [התקדשי לי בהן] כמו שהן [לא צריכים שומה, שהרי הם לא שווים פחות מפרוטה]⁷⁶, לכולם לא חולקים שלא צריכים שומה. ואם אמר לה חמישים [התקדשי לי בחמישים זוז והרי לך אלו בדמיהם]⁷⁷ ולא שוה חמישים, הרי לא שוו. וכאשר חולקים הוא, שאמר חמישים ושוו חמישים [מיהו לא שמאום בקיאים קודם לכך]⁷⁸, רבה אמר: לא צריכים שומה, שהרי שוו חמישים. ורב יוסף אמר: צריכים שומה, מאחר ואשה לא בקיאה בשומה, לא סמכה דעתה.

ויש אומרים גם בכל שהו חולקים, רב יוסף אמר שוה כסף הוא ככסף כמו שכסף קצוץ

טפי עדיף מכולהו דקאמר בחד זימנא ואפילו הכי סלקא בתיקו וכ"ש אינך, והוא דעת הראב"ד. ובשו"ע נפסק שלא כרמב"ם (עי' לעיל הערה 68). ושתי חצייך בפרוטה לא עדיף שהרי אין מקום לומר מונה והולך הוא (ר"ן).

עי' לעיל הערה 70, ועי' ב"י הטעם שלא מתפשט קדושין בכלו לפי הרמב"ם, משום ד"ל בעעה שאמר התקדש חציך לא היה רצונו להתקדש כולו אלא אח"כ התרצה לפי זה אם אמרה מיד דרצונה להתקדש הרי היא מקודשת, אבל בחדושי מהר"ט כתב הטעם כיון ע"פ דיבורו לא מתפשטין הקדושין אלא מחמתה והוי קדושין מחמתה ולא מחמתו לפי זה אפילו אם אמרה דרצונה להתקדש לא הוי קדושין. ועי' ב"ש סי' לא סקט"ו דהספיקות האלו דוקא אם אמר חציך בחצי פרוטה וכו' ונתן מיד הפרוטה. אבל אם נתן חצי פרוטה ואמר חצייך בחצי פרוטה, והדר נתן חצי פרוטה ואמר וכו', לא הוי קדושין. וכן חצייך בפרוטה וחצייך בפרוטה איירי נמי שנתן מיד שני הפרוטות וכו', וכתב הר"ן שאמר כן תוך כדי דיבור וכו', [אמנם] משמע מדברי ר"ו (נתיב כב ח"א) אפילו תכ"ד לא מהני [דחיישין שמא חזר] וראיה מש"ס (נדרים פז ע"א) דהלכתא בקדושין תכ"ד לאו כדיבור דמי. וצ"ע בדעת הר"ן, הרי אפילו אם חיישין שמא חזר, ועל אף ששאר ספק ספיקא קידושין, וספק ספיקא מותרת לגמרי, עי' מהר"ם שיק ג כתובות ע"א.

והנה באיבעיות הראשונות הספק הוא בכונת המקדש ואיבעיא האחרונה הספק אינו בכונתו אלא בדין התורה דילמא אין אשה מתקדשת לחצאין כלל, וביאור הספיקות האלו, דאי נימא פסקא כונתו לעשות שני קנינים כל אחד לחצי אשה או דילמא מונה והולך היינו עושה קנין אחד, ואח"כ מיבעי בשתי חצייך בפרוטה דבזה ודאי עושה שני קנינים ומ"מ ל"ל דמהני, כיון שיחולו שניהם בב"א דמתקדשת כולה או דילמא אין אשה מתקדשת לחצאין כלל ע"י שני קנינים אפילו בב"א, וקאי בתיקו, ומ"מ אפשר דאיבעיא קמייתא מקודשת ודאי, דמונה והולך ועושה קנין אחד, אבל בשתי חצייך ודאי עושה שני קנינים בב"א והספק הוא בדין התורה אי מהני כה"ג, והוא המח' רמב"ם נגד הראב"ד וכו' (קוב"ש אות עב).

⁷³ רש"י, אומר ר"י דמיירי בבנות קטנות דקידושין דאב ניהו דאי בגדולות ואב מקבל קידושין בתורת שליחות פשיטא דבעי פרוטה לכל אחת דשליח לא עדיף ממשלחו דבתר נתון דקאמר לאו דוקא שהרי הנותן ע"כ בתורת שליחות בניו הוא בא ואי בתר נתון אזלינן הוי שאל שתי פרוטות כאילו הבנים בעצמם מקדשין אבל הבעיא היא אי בתר מקבל אזלינן לגמרי דשמא אין לחוש אלא שיקבל המקבל שוה פרוטה, וצ"ל שביירי לאיזה מהם כגון רחל לראובן ולא לשמעון דאל"כ הוי קידושין שלא נמסרו לביאה (תוס'). ועי' מ"מ (אישות פ"ז סוף ה"כ ד"ה עוד נסתפקתי), ואפילו לדין דקדושין שאין מסורין לביאה הוי קידושין מ"מ צריך דוקא שביירי שהרי מדובר בשליח ואם לא בירר הוי קפידא ושינוי בשליחות.

⁷⁴ רש"י. ואם אמר בב' פרוטות הוי קידושין אע"ג דפרה לא נקנית במעות משום דמן התורה מעות קונות (ב"ש אה"ע סי' לא סק"ז).

⁷⁵ רש"י. עי' במ"מ נא ע"ב הנושא ונותן באמונה אין לו עליו אונאה. ולא דוקא בשאמר לה בפירוש בכל דהו אלא נתן לה סתם היינו בכל דהו (רשב"א).

כמו כן שוה כסף נמי שקצוץ [שוויין]. אמר רב יוסף: מאיפה לומדים את זה. שלמדנו: "מכסף מקנתו" [הנאמר בעבר עברי] בכסף הוא נקנה, ואינו נקנה בתבואה וכלים. ה"תבואה וכלים" הזה, איך מדובר. אם תאמר שלא נקנה בהם בכלל, הרי הרחמן אמר [ה' ית' כתב בתורה] "ישב גאולתו" ["ישב" הוא מילה מיותרת שהיה יכול לכתוב "לפיהן גאולתו" ולא "ישב", אם כן מזה שנוסף "ישב" היא בא] לרבות שוה כסף ככסף [לענין פדיון, וכיון דפודין בו גם מקנים בו שנאמר "גאולתו מכסף מקנתו"]. ואם, אין בו שוה פרוטה, מדוע מדובר בתבואה וכלים, אפי' כסף נמי. אלא לא, מדובר שיש בו שוה פרוטה, וכיון שלא קצוץ, לא [פי' אינו נקנה בשוה כסף אלא אם כן קצוץ שוויין].

והשני [איך הוא ילמד]. כך נאמר: בתורת כסף הוא נקנה [פי' בתורת דמים עבד נקנה בין שנתנין עליו כסף בין שוה כסף], ואין נקנה בתורת תבואה וכלים, ומהו. חליפין [שדרך לעשות חליפין בתבואה וכלים כלים שנאמר (רות ד &) שלף איש נעלו. ותבואה נמי שנאמר (שם &) כל דבר. ולרב נחמן, שאמר (ב"מ &): פירות לא עושין קנין חליפין [ממילא אי אפשר לומר תורת תבואה וכלים היינו חליפין], מה נאמר. אלא, באמת [מה שכתוב "אינו נקנה בתבואה וכלים" מדובר] שאין בו שוה פרוטה, ומה שאמרת: מדובר בתבואה וכלים, אפי' כסף נמי. הוא אמר "זה לא שאלה", אין שאלה כסף, שאם יש בו שוה פרוטה כן, ואם לא לא, אבל תבואה וכלים, אולי מאחר והנאתם קרוב [פי' מזומן], היא הסכימה להקנות את עצמה, לכן לומדים [שלא].

אמר רב יוסף: מאיפה לומדים את זה. שלמדנו: [הנותן עגל לכהן לפדיון הבן ואומר] עגל זה לפדיון בני, [או שנתן לו טלית ואמר] טלית זה לפדיון בני, לא אמר כלום. עגל זה בחמש סלעים לפדיון בני [הבכור]. טלית זו בחמש סלעים לפדיון בני, בנו פדוי. הפדיון הזה, איך מדובר. אם נאמר שלא שוה [ה' סלעים], האם הוא יכול לעשות את זה כן. אלא לא, אף על גב ששוה, וכיון שלא קצוץ, לא. לא, באמת [מדובר] שלא שוה, וכגון שקיבל הכהן עליו [כה' סלעים]. כמו המקרה הזה, שרב כהנא לקח סודר בפדיון⁷⁶ הבן, אמר לו: לי ראוי⁷⁷ [בחמש סלעים] פי' אני שם אותו לעצמי ואקבלו [כך]. אמר רב אשי: לא אמרו אלא כגון רב כהנא, שהוא אדם גדול [ואינו הולך בגילוי ראש], וצריך סודר לראשו, אבל כל העולם לא. כמו זה [המקרה] שָׁמַר בר רב אשי קנה סודר מאמו של רבה מקובי [שם מקום], ששוה עשרה בשתיים עשרה.

אמר רבי אלעזר: [איש שאמר לאשה] התקדשי לי במנה, ונתן לה דינר⁷⁸, הרי זו מקודשת, וישלים⁷⁹. למה. כיון שאמר לה מנה ונתן לה דינר, דומה למי שאמר לה "על מנת", ואמר רב הונא אמר רב: כל האומר ע"מ, דומה למי שאמר מעכשיו⁸⁰.

⁷⁶ נוסח הש"ס מבי פדיון – פי' מבית פדיון הבן, ותוקן על פי תוס' (הערות הרב ישעיה פיק).

⁷⁷ נוסח רש"י – שוה.

⁷⁸ א' חלקי מאה של מנה.

⁷⁹ לשון הרמב"ם (אישות פ"ז ה"ז): האומר לאשה הרי את מקודשת לי במאה דינרין ונתן לה אפילו דינר אחד הרי זו מקודשת והוא ישלים השאר. ומה שנאמר אפילו דינר, כ"ש יותר מדינר (ח"מ סי' כט סק"י). ועי' רשב"א (בשם הראב"ד), וכל זה שנתן לה דינר אבל אם נתן לה הכל חוץ מדינר א', לא מקודשת שהיא מתביישת לבקשו כלקמן מז' ע"א. והרמ"א מביא דעת הראב"ד כיש אומרים.

ולענין אם לא השלים, עי' ח"מ סק"א: ואם לא ישלים אינה מקודשת כמו שאמר ע"מ, ומיהו לקמן בסי' ל"ח ס"ג כתב דיש חולקין דגם בע"מ צריך תנאי כפול. ועי' ב"ש סק"ב: אם לא נתן השאר בטילים הקדושין אף על גב שלא הזכיר שום תנאי הוי כאלו התנה תנאי וכפל. והקשה האב"מ: אמאי הוי כאילו התנה תנאי כפול יותר משאר תנאים דבעי כפילא. ועי' רשב"א: כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי יש מדקדקין מכאן דבע"מ אין צריך תנאי כפול והן קודם ללאו דהא הוא סתמא יחייב לה אלא דאנן הוא דקאמרין דכמאן שאמר לה על מנת דמי. ופי' האב"מ לחלק בין גילוי דעת ובין איפה דהזכיר תנאי ולא כפל. אבל יש כמה ראשונים שחולקים על זה. אם כן למה חייבים להשלים אם זה לא בגדר דיני תנאים. ומתוך האב"מ דהכא שנתקדה לו ע"י הדינר ונתקיים המעשה שהוא הקידושין נחייב גם הוא דמי הקידושין ולא גרע מקנה שדה בחזקה שנתחייב בדמי הפסיקה של השדה.

עי' לקמן הערה 81.

⁸⁰ עי' שו"ע (אה"ע סי' לח ס"ג): כל האומר: מעכשיו, או על מנת, אינו צריך לכפול תנאו ולא להקדים תנאי למעשה, אבל צריך להתנות בדבר שאפשר לקיימו. ויש חולקין ואומרים דאפילו באומר: מעכשיו, או על מנת, צריך להיות בתנאי כל מה דברים, ע"כ. היינו יש מח' רמב"ם (אישות פ"ו ה"ז), ורא"ש (&), ועי' בית שמואל ד"א "מעכשיו" א"צ תנאי כפול, והוא הדין תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר דמי א"צ כשאמר מעכשיו או על מנת מיהו הן קודם הלאו לא נשמע אם צריך מיהו ל"מ" בסמוך בשם הר"ן צריך לעולם לסיים בלאו.

ועי' אב"מ: טעמו של הרמב"ם דכיון דמעכשיו חל המעשה בתנאי לכן אין צריך לכפול התנאי ולשאר דיני תנאי אבל תנאי ב"אם", כיון שהתנאי בא לבטל

שאלו מברייא: [האומר לאשה] התקדשי לי במנה, והיה מונה והולך [דינרין לתוך ידה], ורצה אחד מהן לחזור אפילו בדינר האחרון, הרשות בידו [שאיין הקידושין חלין עד שתקבל את כולו, וקשה שלפני כן כתוב אפילו רק דינר מתוך הסכום מקודשת]. כאן במה מדובר, שאמר במנה זו [ולכן דווקא מקודשת בקבלתה את כל המנה]. הרי מזה שבסוף [של הברייא שהביא] מדובר במנה זו [ודעתה על הכל, משמע], ההתחלה מדובר במנה סתם. שכן כתוב בסוף: אמר לה התקדשי לי במנה זו, ונמצא מנה חסר דינר או דינר של נחשת, אינה מקודשת. דינר רע, הרי זו מקודשת, ויחליף. אין [כזה משמעות], גם ההתחלה וגם הסוף מדובר שאמר במנה זו, וא' מפרש את השני. רצה אחד מהן לחזור אפי' בדינר האחרון, הרשות בידו. איך. כגון שאמר לה במנה זו [ונמצא חסר דינר אינה מקודשת והיינו דקאמר רצה אחד לחזור הרשות בידו]⁸¹.

וכן מסתבר, שאם תחשב שההתחלה מדובר במנה סתם, הרי במנה סתם לא הוי קידושין, האם יש שאלה בכלל ב"מנה זו". אם כן, זה לא קרה?, למדו את הסוף לגלות את ההתחלה, שלא תאמר שההתחלה מדובר ב"מנה זו", אבל ב"מנה סתם" הוי קידושין, למדו את הסוף ב"מנה זו", רואים שההתחלה מדובר ב"מנה סתם", ואעפ"כ לא הוי קידושין. רב אשי אמר: מונה והולך שונה [ואף על גב שאמר במנה סתם, כיון שראתה אותו מונה והולך] דעתה על הכל [אבל כי לא נתן לה אלא דינר וקבילתו ודאי לשם קידושין קבילתו ועל מנת שישלים]⁸².

הדינר של נחשת הזה, איך מוכר. אם היא ידעה בו, הרי ידעה וקבלה. לא צריך לומר שנתנה לה בליה⁸³, או שנמצא בין מטבעות [ולא הכירה בו מתחילה שהיה מעורב ביניהם]. הדינר רע הזה, איך מדובר. אם לא יוצא?, היינו דינר של נחשת [ולמה כתוב שהיא מקודשת]. אמר רב פפא: כגון דיוצא? בשעת הדחק.

אמר רבא אמר רב נחמן: [איש ש]אמר [לאשה] התקדשי לי במנה, והניח לה משכון עליה, אינה מקודשת,

המעשה שלא יחול מעכשיו לכן צריך דקדוקי תנאי, וכו' ולשיטת הפוסקים דגם במעכשיו בעינן דין תנאי בני גב ובני ראובן (עי' לקמן סא ע"א) והוא דכל תנאי שאינו כתנאי ב"ג אינו מבטל המעשה וכיון דחל המעשה אם יתקיים התנאי א"כ שוב לא פקע גם בביטול התנאי.

⁸¹ רש"י. אמנם עי' רמב"ם (אישות פ"ז ה"ז): אם נמצא מנה חסר דינר או נמצא מהן דינר נחשת אינה מקודשת. ועי' טור בשם הרמ"ה: ואם אמר לה בתר הכי התקדשי לי בו ושתיקה הוי ספק קידושין.

עי' שו"ע (אה"ע סי' כט ס"ז): אם נמצא מנה חסר דינר, או נמצא מהם דינר נחושת ולא הכירה בו תחלה, אינה מקודשת [רמב"ם]. (ויכולין לחזור בהן [רש"י] ו"א דאפי' בלא חזרה אינה מקודשת עד שיאמר לה אח"כ: התקדשי בזה, ושתיקה [טור בשם הרמ"ה]).

עי' ח"מ: עד שיאמר לה אח"כ התקדשי בזה ושתיקה - מאחר דאין הקדושין נגמרים עד דינר האחרון, אם כן כל מאי דאתא לידה אינו רק פקדון ושתיקה דלאחר מתן מעות לאו כלום הוא דבמאי גילתא דעתה שהיא מרוצה לקדושין אלו, וצ"ע.

ועי' אב"מ דלפי הרמ"א שכתב ושתיקה נמי אינו אלא דהוי קידושי ספק, וא"כ תו לא קשה דה"ל שתיקה לאחר מתן מעות דהא גבי ציפתא דאסא (לקמן יב ע"ב) נמי אמרינן זיל חוש לה ומשום דה"ל למישדנהו כיון דנתן לשום קידושין אינה חייבת באחריות ע"ש, וליכ' הרמ"א בסי' כ"ח ס"ה' וה"ל כיון דלשום קידושין נתנו ואינה חייבת באחריות ה"ל למשדנהו ומש"ה ה"ל ספק קידושין. אלא צריך לחלק דכאן הרי קיבלה לשום קידושין והוא עדיף מאם עשו שידוך קודם לכן, דכל שעשו שידוך מהני ביה שתיקה לאחר מתן מעות, והאי דציפתא דאסא משום דהתם כשאמר בארבעה זוזי דאית ביה לא קיבלה היא בתחילה אלא ארבעה זוזי לשום קידושין כיון שלא ידעה בתחלה מזה וא"כ לא עדיף משדך שלא מהני ב' שתיקה דלאחר מתן מעות אבל גבי שיראי דצריכה שומא ידעה מהשיראי אלא מסכום השיוי לא ידעה להכי אם שמו אח"כ מהני ב' שתיקה דלאחר מתן מעות וה"ל כבר קיבלה זה לשום קידושין אלא שלא ידעה סכום המנה וסבורה ה' שיש בה מנה שלם אבל מה שקיבלה לשום קידושין קיבלה ואף על גב דבתחלה סבורה שיש בה מנה שלם.

⁸² רש"י. וז"ל הרמב"ם (אישות פ"ז ה"ז): אם פירש ואמר לה הרי את מקודשת לי במאה דינרין אלו והתחיל למנות לתוך ידה אינה מקודשת עד שישלים ואפילו בדינר האחרון שניהם יכולים לחזור זה בזה, ע"כ, הרי אם אמר מנה סתם ומנה והולך לא יכולים לחזור, ומקודשת בדינר הראשון. וביאר האב"מ (על פי הרשב"א) שאם אמר במנה זו, וחסר, אז אין צריכים חזרה, אלא נבטלה הקידושין לבד, אבל במונה והולך, ויש בידו מנה שלמה, ומנה והולך [והוא שיטת המחבר]. אבל הרא"ש (והוא שיטת הרמ"א), לומד שא' מהם מספיק, או שיאמר מאה דינרין אלו, או שמונה והולך.

⁸³ עי' לקמן הערה נו והוא מנהג ירושלמי.

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

ח

עין משפט
נר מצווה

אה סוף כסף דקין - הא דלמורין לקמן (דף י"ב) ההוא גברא דקדיש צוודא דלמורין יתיב רב סימו בר חייל וקא מעיין בה אי חית בה עוה פרוטה און אי לא לא לכאורה דומה דלא כרב יוסף : **ומאי** ניהו חליפין - אין עבד עברי נקנה בחליפין ולא קונה עצמו

אף שהיה כסף נמו דקייץ אמר רב יוסף מנא ויקרא **אמינא** לה דתניא **מכסף** מקנתו בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתבואה וכלים היא תבואה וכלים היכי דמי אילימא דלא מקני בהו בלל **וישיב** גאולתו אמר רחמנא **לרבות** שוה כסף בכסף ואי דלית בהו שוה פרוטה מאי איריא תבואה וכלים אפי' כסף נמי אלא לאו דאית בהו שוה פרוטה וכיון דלא קייצי לא **ואיך** ה"ק בתורת כסף הוא נקנה ואין נקנה בתורת תבואה וכלים ומאי ניהו חליפין ולרב נחמן **דאמר** פירות לא עבדי חליפין מאי איכא למימר אלא לעולם דלית בהו שוה פרוטה ודקאמרת מאי איריא תבואה וכלים אפי' כסף נמי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא כסף דאית ביה שוה פרוטה אין אי לא לא אבל תבואה וכלים אימא **מדרמקרבא** הגאמתייהו גמר ומקני בפשיה קא משמע לן אמר רב יוסף מנא אמינא לה דתניא **עגול** זה לפדיון בני מלית זה לפדיון בני לאו אמר רב יוסף על גב דשוי וכיון דלא קייצי לא לא לעולם דלא שוי זכונן דקביל בהן עילוייה כי הא דרב כהנא שקיל סודרא **מבי** פדיון הבן אמר ליה לדידי חוי לי חמש סלעים אמר רב אשי לא אמרן אלא כגון רב כהנא דגברא רבה הוא **ומבעי** ליה סודרא ארישיה אבל כולי עלמא לא כי הא דמר בר רב אשי זבן סודרא מאימיה דרבה מקובי שוי עשרה בתליסר : **אמר** רבי אלעזר **התקדשי** לי במנה ונתן לה דינר הרי זו מקודשת וישלים מאי מעמא כיון דאמר לה מנה ויהב לה דינר כמאן דאמר לה על מנת דמי **ואמר** רב הונא אמר רב **כל** האומר ע"מ כאומר מעבשיו דמי מיתבי **התקדשי** לי במנה והיה מונה והולך ורצה אחד מהן לחזור אפילו בדינר האחרון הרשות בידו **הבא** במאי עסקינן דאמר במנה זו הא מדסיפא במנה זו רישא במנה סתם דקא לי במנה זו ונמצא מנה חסר דינר או דינר של נחשת אינה מקודשת **וידינר** רע הרי זו מקודשת ויחליף **לא** רישא **ומסיפא** דאמר רב **במנה** זו ופרושי קא דאמר לה במנה זו והכי נמי מסתברא דאי ס"ד רישא במנה סתם דאמר לה במנה זו ויהיב לה דינר של נחשת אינה מקודשת **תנא** סיפא לגלוי רישא שלא תאמר רישא במנה זו אבל במנה סתם הוי קידושין תנא סיפא במנה זו מכלל דרישא במנה סתם ואפילו הכי לא חזרו אפילו בדינר האחרון הרשות בידו כל המנה אבל במנה סתם אפי' מנה והולך מקודשת בדינר הראשון שנתן לה :

בא מ"י פ"ב מהל' ענינים הלכה א והלכה מ :

גה ב מ"י פ"א מהל' ענינים הלכה א סמוך עין קמח עוש"ט י"ד סימן טה סעיף ה :

[ג'ל דלמורין]

גב ב מ"י פ"ז מהלכות איש' הלכה י"ז עוש"ט פ"א סימן טה סעיף ז :

[ע"י היטב חוס' גיטין נטו ד"ה שמואל]

ד מ"י פ"ו טה הלכה י"ז ופ"ג מהל' ענינים הלכה מ סמוך עין קמח עוש"ט פ"א סימן טה סעיף ז :

ה ה"ו מ"י פ"ז מהלכות איש' הלכה י"ז עוש"ט פ"א סימן טה סעיף ז :

ו ה"ו מ"י פ"ז מהלכות איש' הלכה י"ז עוש"ט פ"א סימן טה סעיף ז :

[ע"י חוס' פסחים מט: ד"ה אמר וחס' כ"ב ק"י ד"ה ולא ונתונין קול: ד"ה רב]

ז מ"י פ"ה מהל' איש' הלכה כ"ט עוש"ט פ"א סימן טה סעיף ז :

ח מ"י פ"ה מהל' איש' הלכה כ"ט עוש"ט פ"א סימן טה סעיף ז :

[ג'ל בפדיון וכן העתיקו חוס' עגל כ"י ד"ה כפרות]

ט מ"י פ"ה מהל' איש' הלכה כ"ט עוש"ט פ"א סימן טה סעיף ז :

י מ"י פ"ה מהל' איש' הלכה כ"ט עוש"ט פ"א סימן טה סעיף ז :

יא מ"י פ"ה מהל' איש' הלכה כ"ט עוש"ט פ"א סימן טה סעיף ז :

יב מ"י פ"ה מהל' איש' הלכה כ"ט עוש"ט פ"א סימן טה סעיף ז :

יג מ"י פ"ה מהל' איש' הלכה כ"ט עוש"ט פ"א סימן טה סעיף ז :

יד מ"י פ"ה מהל' איש' הלכה כ"ט עוש"ט פ"א סימן טה סעיף ז :

יז מ"י פ"ה מהל' איש' הלכה כ"ט עוש"ט פ"א סימן טה סעיף ז :

יח מ"י פ"ה מהל' איש' הלכה כ"ט עוש"ט פ"א סימן טה סעיף ז :

יט מ"י פ"ה מהל' איש' הלכה כ"ט עוש"ט פ"א סימן טה סעיף ז :

כ מ"י פ"ה מהל' איש' הלכה כ"ט עוש"ט פ"א סימן טה סעיף ז :

כא מ"י פ"ה מהל' איש' הלכה כ"ט עוש"ט פ"א סימן טה סעיף ז :

כב מ"י פ"ה מהל' איש' הלכה כ"ט עוש"ט פ"א סימן טה סעיף ז :

[לקמן טז]

פ"א לא ה"ק

[לקמן כה] כ"ז מט

[לקמן מו]

והספחה דככותב פ"ז

[ג'ל בפדיון וכן העתיקו חוס' עגל כ"י ד"ה כפרות]

[לקמן מז]

פ"ז ל"י פ"ט גיטין ע"ד [ועי' ענין] לקמן סי' [ט"ז]

הנהרות הב"ה

(ה) רש"י ד"ה בינר

דלמור לה במנה זו ומנאל : (ב) ד"ה במנה

ובו חסר דינר דסתתא :

גליון הש"ס

גבי מכסף מקנתו בכסף

הוא נקנה - ע"ל ד"ה ע"כ

ד"ה מוכר עצמו :

הנהרות הגר"א [א] ג'ל כ"ז כהנא דגברא רבא הוא

[ב] תוס' ד"ה ומאי כו' עבד כעניי נקס' - כ"ב וקויה עצמו :

שאינן כאן מנה⁸⁴ ואין [ולכן אין המשכון אינו שכלום, שהרי אין המשכון מתנה] כאן משכון⁸⁵. שאל רבא לרב נחמן מברייחא: קידשה במשכון, מקודשת. שם במשכון דאחרים [שהיה בידו וקדשה בחוב שיש לו עליו הלכך מקודשת שהמשכון עצמו קנוי לה]⁸⁶. וכדורי יצחק, שאמר רבי יצחק: מניין לבעל חוב שקונה משכון [להתחייב באונסין]⁸⁷. שנאמר: ולך תהיה צדקה, אם אינו קונה, מאיפה יש צדקה. מכאן לבעל חוב שקונה משכון⁸⁸.

בני רב הונא בר אבין קנו שפחה [כנענית, שעבד כנעני נקנה בכסף] בפרוטות [פי' על תנאי לקבל פרוטות של נחשת], ולא היה להם בידם, נתנו חתיכה [של כסף] במקומו [כמשכון על הקניה], בסוף [עד שהביאו כסף] נתייקר השפחה, באו לפני רבי אמי, אמר להם: אין כאן לא פרוטות ולא חתיכה [פי' אין כאן הפרוטות שהתנו עליהם, לכך החתיכת כסף שהוא משכון אינו במקומו לקנות].

למדנו: [האומר לאשה] התקדשי לי במנה, [והיא] נטלתו וזרקתו לים [בפניו לומר "איני רוצה"]⁸⁹ או לאש או לכל דבר האבד, אינה מקודשת⁹⁰.

⁸⁴ אינה מקודשת לפי שהאשה נקנית בכסף והכסף אינו בעין היאך יקנה שאין המשכון תחת הכסף כיון שלא ישאר ביד האשה (תוס').

⁸⁵ וכמו כן אם אדם אומר לחבירו אתן לך מנה במתנה והניח לו משכון עליה לא קנה המנה במשיכת המשכון (תוס'), ויש חולקין (מרדכי סי' תפג), ו"א אם אמר אדם לחבירו אתן לך מנה במתנה והילך משכון עליו ואל תחזיר לי המשכון עד שאתן לך המנה דאז ודאי יכול לעכב המשכון עד שיתן לו המנה, אבל כל מקום שיש הפסד, והניח משכון עליו, המשכון כן של המקבל, ואפשר דה"ה בשידוכין משום הבושה שיש בה (תוס').

עי' רמב"ן: כיון שהוא אינו מקדשה בגופו של משכון אף על פי שאמר לה קני אותו לשעבוד מנה וקנתה, אין כאן משכון כלומר שאינו קונה בה דהויא ליה כהלואה דליתא בעין הואיל ומנה אין כאן לפיכך אינה מקודשת וחוזר ונטול משכנו ממנה, וכן האומר לאשה הריני חייב לך מנה בקנין והתקדשי לי בו שאינה מקודשת, אבל הראב"ד (הובא בר"ן) ז"ל פירש דה"ק מנה אין כאן שהרי לא נתחייב לה בו דמילי בעלמא ניהו וכיון דמנה אין כאן משכון נמי אין כאן שלא קניא ליה למשכון במידי דמאי יבה ליה דקניא לה משכון וכו' אבל איפה שנתן לה משכון ואמר לה קני במשכון זה שעבוד מנה והתקדשי לי בו מקודשת. ועי' חלקת מחוקק סי' כט סק"ז שחושש לב' הדעות.

⁸⁶ רש"י. וק"ד שמתקדשין שם קדשה במשכון משמע דאפי' משכנו בשעת הלואה ומשכנו בו, ואף על גב דגופו אינו קנוי לו ממש ואם המלוה הקדיש אותו, או מכר אותו, לא עשה כלום, מ"מ לענין קדושתו כיון שיש לו בו מקצת קנין מעכשיו לענין כמה דינים ה"ל כדדידה לענין קדושתו ומתקדשת בו (רשב"א). וז"ל הרמב"ם (אישות פ"ה ה"ד): היה לו אצלה מלוה על המשכון וקידשה באותה מלוה והחזיר לה את המשכון הרי זו מקודשת שהרי היא נהנית במשכון מעתה והרי הגיעה הנאה לידה.

ועי' שו"ע (אה"ע סי' כח ס"ב): היה לו משכון על חוב שיש לו אצל אחרים, וקידש בו אשה, הרי זו מקודשת, לפי שבעל חוב יש לו קנין בגופו של משכון [רשב"א]. הגה: ו"א דוקא במשכנו שלא בשעת הלואה [רא"ש סי' י]. וכל זה במשכון שיש לו מיוחד, אבל מעובד כוכבים אינה מקודשת [מרדכי סי' תפן]. פי' ב"ש, וצריך להודיע לה שאינו שלו אלא משכון הוא משום דיכולה לומר אין רצוני להתקדש בדבר שאינו שלו.

ולגבי משכון מגוי עי' פסחים (לא ע"ב) אמר רבי יצחק: מנין לבעל חוב שקונה משכון, שנאמר ולך תהיה צדקה, אם אינו קונה משכון, צדקה מנין? מכאן לבעל חוב שקונה משכון. תנא קמא סבר: הני מילי, ישראל מישאל, הוא, דקרינא ביה ולך תהיה צדקה אבל ישראל מנכרי, לא קני.

⁸⁷ רש"י & ו"א להתחייב בגניבה ואבידה (תוס').

⁸⁸ אף על גב דרבי יצחק איירי במשכון שלא בשעת הלואה מצינו למימר כיון דבעל חוב קונה משכון שלא בשעת הלואה קנין גמור עד שיפדה בשעת הלואה נמי אליים שיעבודיה לחשב ממון לקדש בו האשה ולקנות בו עבדים וקרקעות (תוס').

⁸⁹ רש"י. ודווקא תוך כדי דיבור (רע"א בגליון אה"ע סי' ל ס"ז). ועי' שו"ת חת"ס (אה"ע סי' ח"א סי' פד): עי' תשובות מיימונית (אישות סי' א), וכן מרדכי (גיטין תע"א), שמש"כ כאן זרקו לאיבוד היינו בדלא שדיך ותחלת דבורו עמה היתה זה שנתן לה ואמר הרי את מקודשת לי ומיד בתוך כדי דיבור זרקה הן בפניו הן לאיבוד אינה מקודשת כלל אך אם שהתה כ"ד דה"ל לה פנאי לזרוק ולא זרקו חיישי דלמא נתרצית והשתא הדרי' בה וכו' וכל זה בקבלתה בידה אבל זרק לתוך חיקה שאפי' בידה לא קיבלה אין צריך לזרוק ולנער חיקה כלל וכו' אבל בדשדיך אפי' זרק לתוך חיקה וניערה זרקה מיד ה"ז ספק קידושין אף על גב דהוה תוך כ"ד דכיון שכבר עסקו בענין קידושין קודם הזריקה שוב הוה בכלל שאמרנו בכל התורה תוך כ"ד חוץ מקדש ומגריש ומל"ש בנותנו לתוך ידה וכו' ובפתח ידה באונס ותחב לה הטבעת ולמא שדיתיה' מיד ה"ל ס' קידושין והיינו מדשדיך קודם שכ' ב"ש סי' מ"ב סק"ג ודלא כה"ה ט"ז סי' ל' סק"ב.

⁹⁰ עי' שו"ע (אה"ע סי' ל ס"ז): אמר לה: התקדשי לי בדינר זה, נטלתו וזרקתו לים בפניו, או לאור או לכל דבר האבד, אינה מקודשת. ואין צריך לומר אם

הרי [משמע שאם] זרקה את זה לפניו [במקום שאינו אבוד]⁹¹ היתה מקודשת. הרי היא אמרה לו, קח איני רוצה. אלא זה נאמר כ"אין שאלה", אין שאילה שאם זרקה לפניו אינה מקודשת, אבל אם זרקתו לים או לאש נאמר, כיון שהיא חייבת לו בו, היא קדשה את עצמה, וזה שהיא עשתה כך, חשבה, אני אבדוק את האדם אם הוא רגזן או לא, לכן לומדים [שלא].

למדנו: [האומר לאשה] התקדשי לי במנה, [והיא אמרה] תנם לאבי או לאביך [ואינו דומה לתן מנה לפלוני ואיקדש לך דהתם אייה קאמרה ליה מעיקרא אבל כאן משטה היא בו כלומר תן מעותיך לאחרים]⁹², אינה מקודשת. על תנאי שיקבלום עבורי, מקודשת. שנו אבי להודיע כח של ההתחלה [דאף על גב דאביה הוא לא גמרה וקדשה נפשה], שנו אביך להודיע כח של הסוף [שאמר מקודשת דאע"ג שלא קרוב שלה הוא. האומר לאשה] התקדשי לי במנה, [והיא אמרה] תנם לפלוני, אינה מקודשת, על תנאי שיקבלם לי, מקודשת. וצריכים את שניהם. שאם שמענו אבי ואביך, שם הוא כשהיא אמרה על מנת שיקבלום לי הוה קידושין⁹³, שסמכה דעתה עליהם, חשבה: עושים לי שליחות עבורי, אבל פלוני, לא. ואם שמענו פלוני, כאן הוא שכאשר היא אמרה תנם לפלוני אינם קידושין, שלא מקרבה דעתה אליו להביא לו במתנה, אבל אבי ואביך שמקרבה דעתה אליהם, אולי במתנה נתנה להם, צריכים [שניהם].

למדנו: [האומר לאשה] התקדשי לי במנה, [והיא אמרה] תנם על גבי סלע, אינה מקודשת. ואם היה סלע [ברשות] שלה, מקודשת [שחצרו של אדם קונה הרי הוא כמו שמקבלתו]⁹⁴. רב ביבי שאל: סלע של שניהם [היינו שניהם שותפים במקום הסלע], מהו. תיקו.

למדנו: [האומר לאשה] התקדשי לי בככר לחם, [והיא אמרה] תנהו לכלב, אינה מקודשת. ואם היה כלב שלה, מקודשת⁹⁴. רב מרי שאל: [ואם היה ה]כלב רץ אחריה [לנשכה], מהו. באותו הנאה שהוא מצילה את עצמה ממנו, גמרה והקנה את עצמה, או אולי יכולה לומר לו: [בין כה] אתה מחיוב מן תורה להציל אותי. תיקו.

למדנו: [האומר לאשה] התקדשי לי בככר לחם, [והיא אמרה] תנהו לעני, אינה מקודשת, אפילו עני הסמוך עלה [למזונותיו]. למה. אמרה לו: כמו שאני חייב [לפרנסו] כך אתה חייב ברי".

אדם שהיה מוכר

זרקתו בפניו למקום שאינו אבד שזה מוכיח שאינה חפצה בקידושין. (ועיין לקמן סי' מ"ג סעיף א').

עי' ב"ש: ואצלם זרקתו בפניו. דה"א אם זרקה לים דחייבת לשלם מרה לקדשה קמ"ל, ומב"ח סי' מ"ב משמע אם זרקה הקידושין והיה בחצרה מקודשת אא"כ דאמרה בפ"י דאינה רצונה להתקדש לו, וה"ה אם זרק לתוך ד"א שלה אם קרוב לה וכו"כ חלקת מחוקק וצ"ע.

⁹¹ רש"י. אבל זרקתו לפניו קרוב לה או לתוך ד' אמותיה הוה קידושין (ח"מ סי' ל סק"א), אם זרקה הקידושין והיה בחצרה מקודשת אא"כ שאמרה בפ"י דאינה רצונה להתקדש לו (ב"ש שם סק"ב).

⁹² רש"י ותוס'. וקשה שהרי שם נוסף "ואקדש אני לך" אם כן היה להם לחלק בפשוטות ששם אמרה ואתקדש אבל תנם לאבא היא משטה בו (רע"א).

⁹³ כתב בתוס' ר"ד ז"ל ע"מ שיקבלם לי פי' לא מטעם שעשאו שליח קבלה דאין שליח קבלה אלא מפי האשה ולא שאתמר לאחר אמור לפלוני ויקבל קידושי וכו' דכל שליחות לקבלה מילי ונאו שהיינו טעמא כיון שאמרה תנם לאבא ולאבך כאלו נתנתם בידה. ועי' אב"מ סי' ל סק"ז: אמנם לא הוזכר שיטה זו לא בפוסקים ראשונים ולא באחרונים ונראה דהוא דעת יחיד ואינו מובן שיטה זו. ועי' ח"מ (סי' ל סק"ב): מיירי כשנתן להם אמר תזכו בקדושין אלו לפלונית אבל אם נתן להם בסתם מנא ידעו שיזכו לה וא"כ לא קנתה היא הקדושין. ונוסף בשו"ע (אה"ע סי' ל ס"ח): אפילו לא חזר ואמר: התקדשי לי במנה שנתתי להם, בהגור"א: דהא הוה כאלו קבלה בעצמה.

⁹⁴ עי' שו"ע (אה"ע סי' ל ס"א): התקדשי לי בככר זה, ואמרה לו: תנהו לכלב זה, אם היה הכלב שלה, הרי זו מקודשת. ואם אינה מקודשת. הנה היא רץ אחריה לנשכה, הרי זו ספק מקודשת. הגה: וגם זה מיירי בה"ג שנתן אח"כ לך, ו"א דדינו כאמרה: תן דינר לפלוני, וכמו שנתבאר לעיל סי' כ"ט סעיף ב', ויש להחמיר בדבר.

עי' ח"מ: אם היה הכלב שלה. כלומר אעפ"י שלא בא לידה דמאחר שיש לה הנאה שהכלב שלה אכל הוה כאלו בא לידה.

עי' ח"מ: וגם זה מיירי. כלומר השני חלוקו' דהיינו כלב דעלמא ורץ אחריה לנשכה מיירי אפילו נתנה בתוך חיקה לא הוה קידושין בכלב דעלמא והוה ספק קידושין ברץ אחריה לנשכה וה"ה דהוה ספק קידושין ברץ אחריה גרידא כמבואר בדברי הר"ן.

ועי' ח"מ: ויש להחמיר בדבר. כלומר דלא הוה ודאי קדושין אלא ספק קידושין (ודלא כמו שס"ל לקצת מפרשים שכיון שהוציא ממון על פיה ליתנם לכלב מקודשת מדין ערב) דלא מקודשת מדין ערב אלא בתן מנה לפלוני ואתקדש לך דאז הוה כערב לפי שבזכותו של זה נתחייב זה אבל במוציא ממון לאבוד כגון זרוק מנה לים ואתחייב לך או ואתקדש לך לא מהני.

חומרי פתחיתא [חרוזים של זכוכית?], הגיע אשה אחת, ואמרה לו, תן לי חרוז? אחד. אמר לה, אם אני אביא לך, תנשאי לי. אמרה לו, תתן תתן. אמר רב חמא: כל תתן תתן אינו כלום⁹⁵. היה אדם שהיה שותה יין בחנות, בא אשה, ואמרה לו, תן לי כוס א'. אמר לה, אם אביא לך תנשאי לי. אמרה לו, תמזוג תמזוג. אמר רב חמא, כל תמזוג תמזוג אינו כלום.

היה אדם שהיה זורק תמרים מהדקל. בא אשה, ואמרה לו, תזרוק לי שנים. אמר לה, אם אזרוק לך, תנשאי לי. אמרה לו, תזרוק תזרוק. אמר רב זביד כל תזרוק תזרוק אינו כלום⁹⁶.

שאלו, תן [ללא כפילות דברים]⁹⁷ תמזוג ותזרוק, מהו. אמר רבינא, מקודשת. רב סמא בר רתא אמר, [אני נשבע⁹⁸ בכתר המלך, אינה מקודשת. וההלכה, אינה מקודשת⁹⁷. וההלכה שמעיל לא צריך שומה⁹⁸,

⁹⁵ עי' שו"ע סי' כט ס"י: היו לו מיני כלים או מיני מאכל או שאר כל דבר, ואמרה לו: תן לי מעט מאלו, ואמר לה: אם אתן לך תהיה מקודשת לי, אם אמרה: הן, ונתן לה, הרי זו מקודשת. אבל אם אמרה לו: תן לי מהן, או השלך לי, או דברים שענינם לא תשחק עמי בדברים אלו אלא תן לי בלבד, ונתן לה, אינה מקודשת. הגה: ואם אמר לה בשעה שהוא נותן לה: הרי את מקודשת לי, וקבלה, מקודשת (טור בשם הרא"ש). ואם קבלה בשתיקה, רק חזרה ואמרה: תן לי, או השלך וכיוצא בזה, אינה מקודשת (כך משמע מדברי הרא"ש). וכל זה בהתחילה היא לומר: תן לי מעט, אבל אם התחיל הוא לדבר: אם אתן לך תתקדש לי, ואמרה לו בלשון שחוק: הן, וקבלה ממנו, הוי ספק קידושין (סברת הר"ן). וכן אם היה שותה יין ואמרה לו: תן לי כוס אחד, ואמר לה: אם אתן לך הרי את מקודשת לי בו, ואמרה: השקני, (או תן) והשקה אותה, אינה מקודשת, שאין הדברים נראים אלא השקני בלבד ולא תשחק עמי בדבר אחר. ואם אמר בשעה שנתנו לה: הרי את מקודשת לי, וקבלה, מקודשת.

ועי' ח"מ: אם אמרה הן ונתן לה אם שתקה לא מהני. ולא אמרינן דשתיקה מהני רק באמר לה פעם שנית בשעת נתינה הרי את מקודשת וקבלה בשתיקה אבל אם שאל אותה אם אתן לך תהיה מקודשת והיא שתק וקבלה אין זה כהודאה דהא הוא לא אמר רק דרך שאלה והיא שתקה וסמכה על דבריה הראשונים שאמרה תן לי בלא קדושין וכן הוא בד"מ ובב"ח ודלא כב"י.

ועי' ח"מ: ואם קבלה בשתיקה וכו' אינה מקודשת. הר"ן כתב בזה דאיכא מאן דס"ל דמקודש' ודעת הר"ן משמע דס"ל דהוי ספק מקודשת כל שלא אמרה בלשונות האמורים בגמרא.

ועי' ח"מ: ואמרה לו בלשון שחוק תן. כך הגירסא בס"י ודין זה הועתק מדברי הר"ן ולא ידעתי מה זה שכתב הרב בלשון שחוק הא סתמ' אסיקנא בגמרא כל שאמרה ליה הבא מיהבא לאו כלום הוא וכן הבא בלחוד אינה מקודשת רק שנסתפק הר"ן אי דוקא כשהתחילה היא ואמרה הב שלא לשם קידושין או אפילו בהתחילה הוא מאחר שאמר דרך שאלה אם איתא דנתרצ' ה"ל לאהדורי אין מקדישנ' לך וע"כ הניח הר"ן הדבר בספק ולא הוזכר בדברי הר"ן שהשיב בלשון שחוק ולא ידעתי לשון שחוק זה מה טיבו אדרבה משמעות לשון זה אל תשחק עמי בדבר אחר רק תן.

עי' לקמן הערה 97

דבר חשוב מאד אינה מקודשת. רש"י. אמנם עי' ר"ח (הובא ברשב"א): פי' אפילו נתן לה תגא דמלכא שהוא

97 עי' רמב"ם (אישות פ"ד ה"ה): היה מוכר פירות או כלים וכיוצא בהן באת אשה ועמדה ואמרה לו תן לי מעט מאלו ואמר לה אם אתן לך תהי מקודשת לי, אם אמרה הן ונתן לה הרי זו מקודשת, אבל אם אמרה לו תן לי מהן או השלך לי או דברים שענינם לא תשחק עמי בדברים אלו אלא תן בלבד ונתן אינה מקודשת, ע"כ, וכן נפסק בשו"ע סי' כט ס"י. אמנם אם שתקה אינה מקודשת (ד"מ הובא בב"ש וח"מ). ועי' רא"ש פ"א סי' יד: אם אמר בשעה שנתן לה הרי את מקודשת לי וקבלה ממנו מקודשת. ונוסף ברמ"א: ואם קבלה בשתיקה רק חזרה ואמרה תן לי או השלך וכיוצא בזה אינה מקודשת.

ועי' רשב"א: יש אומרים דטעמא דאין מקודשת משום דסומכים על דבריו הראשונים, אבל אם הוא התחיל ואמר לה אם אתן לך תנשאי לי, והיא אמר "תן" או "תתן תתן" מקודשת. ואחרים אמרו דאם חזר הוא בשעת נתינה וא"ל התקדשי לי בו הרי זו מקודשת, ומסתבר דסיבת הדבר משום דכיון דהוא אמר לה בלשון שאלה והיא לא אמרה לו כן אלא תביא, גילה דעתה שלא רוצה קידושין, אלא מתנה היא רוצה ממנו. ועי' רמ"א סי' כט ס"י: ואם אמר לה בשעה שהוא נותן לה: הרי את מקודשת לי, כד וקבלה, מקודשת, והקשה של הב"ש (סק"ד) איך פסק כודאי נגד הרשב"א.

98 דוקא מעיל הוא שלא צריך שומה לפי ששומתן ידוע קצת ואין רגילין לטעות בו כל כך אבל שאר דברים כגון אבנים טובות ומרגליות שיש שאינם טובות אלא מעט ורגילים לטעות בהרבה יותר משויים צריכי שומא משום שלא סמכה דעתה ולפיכך נהגו העולם לקדש בטבעת שאין בה אבן (תוס'). ועי' ר"ן: מרגליות וכן טובה שיש שאינה שווה אלא מעט ואפשר שהיא סבורה ששוה כמה וכמה בהא [אפי'] רב מודה דאע"ג שלא אמר לה דשויא חמשין אלא אמר לה בכל דהו דצריכי שומא.

והובא ב' הדעו בשו"ע (אה"ע סי' לא ס"ב): י"א שאם קדשה בדבר שאין בקיאין בשומתן ופעמים טועים בהם הרבה, כגון אבנים טובות ומרגליות וכיוצא

והלכה כר"א [במה שאמר התקדשי לי במנה ונתן לה דינר הרי זו מקודשת וישלים], והלכה כרבא אמר רב נחמן [דמנה אין כאן משכון אין כאן].

למדנו: איך [מקדשים] בשטר. כתב לו על הנייר או על החרס אף על פי שאין בו שוה פרוטה⁹⁹ בתך מקודשת לי, בתך מאורסת לי, בתך לי לאינתו, הרי זו מקודשת [כאשר היא ברשות אביה לקדשה, כגון שלא בגרה]¹⁰⁰. שאל ר' זירא בר ממל: הרי שטר זה לא דומה לשטר מכירה [ומאיפה אנו יודעים ששטר כזה הוא שטר], שם המוכר כותב לו שדי מכורה לך, וכאן הבעל כותב בתך מקודשת לי. אמר רבא: שם מענין הפסוק, וכאן מענין הפסוק. שם נאמר: "ומכר מאחוזתו", ה' תולה אותו במוכר, כאן נאמר: "כי יקח", ה' תולה אותו בבעל. שם גם כן כתיב: "שדות בכסף יקנו". שתקרא אותו יקנו. למה קראת יקנו. משום שנאמר "ומכר", ה"נ קרי ביה כי יקח? שנאמר: "את בתי נתתי לאיש הזה". אלא אמר רבא: זה הלכה למשה מסיני¹⁰¹, והרבנים עשו סמיכה על פסוקים. ועוד אפשר לומר, שם נמי כתיב: ואקח את ספר המקנה.

ואמר רבא אמר רב נחמן: כתב לו על הנייר או על החרס אף על פי שאין בו שוה פרוטה בתך מקודשת לי, בתך מאורסת לי, בתך לי לאינתו, בין ע"י אביה בין ע"י עצמה, מקודשת, מדעתו [פי'] היא קבלתה מדעתו של אבן, והוא שלא בגרה¹⁰². כתב לה על הנייר או על החרס אף על פי שאין בו שוה פרוטה הרי את מקודשת לי, הרי את לי לאינתו, הרי את מאורסת לי, מקודשת, בין ע"י אביה בין ע"י עצמה, מדעתו [פי'] היא אמרה לו לקבל, והוא שבגרה.

שאל ר' שמעון בן לקיש: שטר אירוסין שכתבו שלא לשמה [פי'] שנכתב לשם אשה אחרת¹⁰³, מהו. מקשים היות ליציאות [קידושין לגירושין], כמו

בהם, ואמר לה: התקדשי לי באבן זו ששוה נ' זוז, צריך שומא, שלא סמכה דעתה (תוס'). ויש מי שאומר שאפילו קידשה באבן סתם, ולא אמר לה ששוה נ' זוז, צריכה שומא, ולכן נהגו לקדש בטבעת שאין בה אבן (ר"ן). הגה: וכו' ומ"מ נהגין תחת החופה לשאול לעדים אם הטבעת שוה פרוטה, כדי שתדע הכלה שאין מקדשה רק בשוה פרוטה. גם נהגין לכסות פני הכלות הצנועות, ואינן מקפידות במה מקדש אותן.

ועי' ב"ש (סק"ב) ד"ה ופעמים טועים בהם הרבה, היינו לפירוש הרא"ש [והתוס'] שהיא סברה שאינו שוה כ"כ לכן אין קפידא אא"כ אמר ששוה כך וכך, ולהר"ן הטעם דסברא ששוה הרבה יותר לכן אין חילוק בין אם קדשה סתם בין אם אמר בכל דהוא וכו'.

לכסות פני הכלות – עי' שו"ת הרשב"א (ח"ח סי' קסג): עכשו נהגו בנות ישראל הצנועות שמכסות פניהן בשעת קדושין ופושטות ידיהן לקבל ואינן מדקדקות אם בפרוטה ואם תרקבא דינרי ואילו ראתה היא הטבעת היה לנו לטעון שמא חשבה שהוא של זהב וכו', אבל זו שאינה רואה במה מקדשה כבר גמרה בדעתה להתקדש בכל שיש בו כדי לקדש.

אחד שקידש אשה אחת שהי' פניה מכוסות בשעת קידושין ולא ראו אותה אלא אח"כ כשהלכה לה החזירה וגילו פניה כדי שיוכלו לדעת ולהעיד מי היא המתקדש, ופסק המב"ט דאין לחוש כלל לקדושין דהוי כמקדש בלא עדים, וי"ח דהכא חשיב ידיעה וראיה כיון דמהני עדותן אם יראו שבעל איש אחר את האשה בפניהם כו' כמו שאם יראו עדים לאחד שהיו פניו מכוסה רצח לחבירו, וכי לא היו יכולין להעיד שאיש הלזה הרג לחבירו, אף שאם היה מתרחק מהם, לא היו מכיירין אותו ולא היו יכולין להעיד מ"מ בודאי מהני עדותן וחשיב שפיר ידיעה וראיה, ועוד כיון שלא זזו ידם עד שבדקוה וראוה בודאי הרי הוא כידיעה וראיה דהא ודאי אם קידש אשה בפני עדים ולא בדקוה מקודם אם היא גדולה ואח"כ ראו אותה שהיא גדולה בודאי מקודשת (פ"ת סי' לא סק"ה).

⁹⁹ עי' ר"ף (א ע"ב): ירושלמי הדא דתימא בשטר שאין בו שוה פרוטה אבל אם יש בו שו"פ כסף הוא. ועי' מקנה (ב ע"א): לפי זה צריך לומר דס"ל דכל שיש בו שוה פרוטה אפי' אם מקדשה בתורת שטר היא מקודשת מדין כסף.

עי' שו"ע (אה"ע סי' לב ס"ב): אף על פי שהשטר פסול לקדש בו, שמין את הנייר, אם יש בו שוה פרוטה, מקודשת. ואם לאו, הרי זו ספק מקודשת. ועיי"ש בבגרה"א שהטעם שזה מקודשת היא על פי הירושלמי, והגמ' לקמן מח ע"א. וז"ל הח"מ: אף על פי שהשטר פסול. כלו' אפי' בכתבו שלא לשמה ונתנו לה בתורת שטר שהוא פסול מ"מ שמין הנייר ולא אמרו פסול אלא באומר בפני שאין מקדשה בתורת כסף אף שיהיה הנייר שוה הרבה. ועי' אב"מ וטיב קידושין שזה ספק ולא ודאי. ועי' שו"ת הרשב"א הובא לעיל הערה 98. ואפילו כשמקדשה בשויות השטר, הרי יש צורך לאמר הרי את מקודשת לי, ואין צורך אמירה בשטר (עי' מקנה ב ע"א), ועוד בשטר שיש בו עדים לא צריכים עדי מסירה, וכאן צריכים (עי' אר"ש אישות פ"ג ה"ג שמתפק בה).

והטעם שזה ספק מקודשת הוא שמה הוא שוה פרוטה במקום אחר (עי' שו"ע סי' לא ס"ג).

עי' שו"ע (אה"ע סי' לב ס"ג): אם היא קטנה או נערה ומקדש על ידי אביה בשטר, כותב: בתך מקודשת לי.

ועי' ח"מ: בתך מקודשת לי. אם אין לו רק בת אחת ואם יש לו שנים צריך לפרש איזו מהן הוא מקדש ואם כתב הרי את מקודשת ג"כ הוי קידושין ועיין לקמן סי' ל"ז.

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

הן הן הדברים הנקנים באמירה - תימה בדפדפק שני דיני גזירות (כתובות קט): תנן הפוסק מעות לחתנו ופסקו לו את הרגל תשכ עד שהלבין בלשמה ולמל תשכ ישאנה ויקרא חתנו לרין כיון דהן הן דברים

הנקנין באמירה ו"ל שהחזקו אלו רולה לפרות כ"ד ולמקס דינא ורשב"ס פ' דדוקא כשמתוך התנאים עמדו וקדשו אז נקנים באמירה ומדוקק מדקמני עמדו והואו דשני דיני גזירות מיידי בשלל קדשו מתוך הדברים ומ"ל מאלת שהסכימו על כך תשכ עד שהלבין בלשמה ומינה הן ראה מלשון עמדו ולזרזיה דגמרא בהסי כמו קטנה שלל מילנה (והגדילה) ועמדה ונשאת בימות פ' ב"ש (דף קה) ור"ס פ' דהא דלמך נקנים באמירה בנישואין ראשונים דוקא שהאב משיא את בתו ויש לו קירוב דעת גדול אלל חתנו הכלל הסם מיידי בשניים וכן היה אומר ר"ס חזן נקנין באמירה אלל עומה כאלב עסק אלל אחיה ואמה לא :

ענ א מיי פ"ח מה"ל גירושין הלכה סמך עשין מה טו"ע אה"ע סימן קל"ה ט"ף ח :

עוד ב מיי פ"ג מה"ל ארשתי הלכה ד סמך טו"ע אה"ע סי' ט :

עוד ד מיי פ"ג מה"ל ארשתי הלכה א סמך טו"ע אה"ע סי' ט :

עוד ה מיי פ"ג מה"ל ארשתי הלכה יג ופ"ו מהלכות זביה ומתנה הלכה יד סמך עשין מה טו"ע אה"ע סי' ט :

עוד ו מיי פ"ג מה"ל ארשתי הלכה יז :

ויציאה בעינין לשמה אף הוייה בעינין לשמה או דלמא *הויית להדרי מקשנין מה הוייה דכסף לא בעינין לשמה אף הוייה דשפר לא בעינין לשמה בחר דבעיא הדר פשמה דהוייה לויציאה *מקשינן דאמר קרא ויציאה והיתה *איתמר כתבו לשמה ושלא מדעתה רבא ורבינא אמרי מקודשת רב פפא ורב שרביא אמרי יאינה מקודשת אמר רב פפא אימא מעמא דידהו ואימא מעמא דידי אימא מעמא דידהו דכתבי ויציאה והיתה מקיש הוייה לויציאה מה יציאה לשמה ושלא מדעתה אף הוייה נמי לשמה ושלא מדעתה ואימא מעמא דידי ויציאה והיתה מקיש הוייה לויציאה מה יציאה בעינין דעת מקנה אף הוייה בעינין דעת מקנה מיתבי *אין כותבין שמרי אירוסין ונשואין אלא מדעת שניהן מאי לאו שמרי אירוסין ונשואין ממש לא שמרי פסיקתא וכדרב גידל אמר רב דאמר רב גידל אמר רב כך וכך לבתך כך וכך עמדו וקדשו קנו הן הן הדברים הנקנים באמירה : ובביאה : מנא לן אמר ר' אבהו א"ר יוחנן דאמר קרא בעולה בעל מלמד שנעשה לה בעל על ידי בעילה א"ל ר' זירא לר' אבהו ואמרי לה ר"ל לרבי יוחנן כעורה זו ששנה רבי ובעלה *מלמד שנקנית בביאה אי מהתם הוהאמינא עד דמקדש והדר בעיל קמ"ל מתקיף לה ר' אבא בר ממל אם כן נערה המאורסה דאמר רחמנא בסקילה היכי משכחת לה אי דאקדיש והדר בעיל בעולה היא אי דאקדיש ולא בעיל לאו כלום הוא אמרוה רבנן קמיה דאביי משכחת לה כגון שבא עליה ארום שלא בדרכה א"ל אביי עד כאן לא פליגי רבי ורבנן אלא באחר אבל בעל דברי הכל אם בא עליה שלא בדרכה עשאה בעולה מאי היא *דתניא באו עליה י אנשים ועדיין היא בתולה כולן בסקילה רבי אומר אומר אני הראשון בסקילה וכולן בחנק אמר רב נחמן בר יצחק משכחת לה כגון שקדשה בשמר הואיל וגומר ומוציא גומר ומכניס ור' יוחנן האי ובעלה מאי עביד ליה ההוא מיבעי ליה זו נקנית בביאה ואין אמה העבירה נקנית בביאה ס"ד אמינא יתתי בק"ו מיבמה ומה יבמה שאין נקנית בכסף נקנית בביאה זו שנקנית בכסף אינו דין שנקנית בביאה *מה ליבמה שבין זקוקה ועומדת ס"ד אמינא הואיל וכתב *אם אחרת יקח לו הקישה הכתוב לאחרת מה אחרת מיקניא בביאה אף אמה העבירה מיקניא בביאה קמ"ל ורבי האי סברא מנא ליה א"כ לכתוב רחמנא ובעל מאי ובעלה שמע מינה תרתי ולרבא דאמר *בר אדינא אסברה לי *כי יקח איש אשה ובעלה ובעלה קידושין המסורין לביאה הוו קידושין שאין מסורין לביאה לא הוו קידושין מאי איכא למיזר אם כן נכתוב קרא לא בעלה מאי ובעלה שמע מינה כולוהו ורבי האי בעולת בעל מאי עביד ליה האי מיבעי ליה עושה אותה בעולה שלא בדרכה ורבי האי סברא דהתניא באו עליה י אנשים ועדיין היא בתולה כולם בסקילה רבי אומר אומר אני הראשון בסקילה וכולם בחנק אמר

ויאלה בעינין לשמה דכתיב (דברים נד) וכתב לה לשמה: **הוייה דכסף לא בעינין** שהכל לשמה - שהכל נזרתי הדינר טעונה לשמה: **הדר פשטה** - ואלה והיתה שהרי עיקר שהשמר קונה בלשמה מכאן למדנו: **שלא מדעתה** - קודם הכתיבה לא נמלך בה ואח"כ הדינה וקבלתה תורה אור ובגדולה קראי הוא הדין בפקטנה ועברה לשמה ושלא מדעת אשה: **מה יציאה שלא מדעתה** - שהרי על כרחיה היא מתגרסת: **דעת מקנה** - היינו בעל שהקנה אותה בגט זה לעמיה ופוטרה ממנו ובעינין שיכתוב מדעתו דכתיב והיינו דכתיב לה: **אף כלל דעת מקנה** - דהיינו האשה שנקנית בעל: **מאי לאו שמרי אירוסין ממש** כגון בתך מקודשת לי: **שמרי פסיקתא** - התנאים שבעיניהם וממנו שפסקין זה לזה: **באמירה** - בלא קנין שהקידושין הן גמר הדבר דכהיהו הנאה דקא מתחתיה להדרי גמרי ומקני ובלוחין התנאים קאמר שהעדים אין רשאים לכתוב עליהם שטר אלל מדעתם דניחא להו שהכל כמולה על פה ולא כמולה בשטר: **אמר קרא בעולה בעל** - כי ינאל איש שוכב עם אשה בעולה בעל: **כעורה זו** - בתמינה וכי אינה מקובלת עליך שאתה מחזר ללמדה ממקום אחר: **עד דמקדש** - ככסף והדר בעיל דכתיב כי יקח והיינו כסף והדר ובעלה: **א"כ** - דהכי דקאמר קרא דבעינין כסף וביאה ובלאו ביאה לא מקדשה: **נערה מאורסה דכסקילה כו'** - הלכך ע"כ כי יקח הוו קידושין לעמנו ובעלה הוו קידושין לעמנו בלא כסף ומשכחת סקילה בקידושי כסף בלא ביאה: **בעולה פ"ח** - וסקילה בבתולה כתיבא (דברים כג) כי יהיה נערה בתולה מאורסה לאיש וגו' ודרשינן (כתובות דף מ"ח) בתולה ולא בעולה שהבעולה בחנק כשאר אשה איש: **שלא כדרכה** - דליתקום משכבות להדי דכתיב (ויקרא כ) משכב אשה שתי משכבות וקרינא בה כי יקח ובעלה ואחתי בתולה היא: **א"ל אביי** - ליכא לאוקמי הכי דלוי בל עליה ארום שלא בדרכה ואלא היא בסקילה דעד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי גבי בלו עליה עשרה שלא בדרכה ואמרו כולן בסקילה אלל בלחר שאינו בעלה אלל בעלה עושה אותה בעולה בשלא בדרכה דליפנין לה מבטולת בעל כדלקמן: **ועדיין פ"ח בעולה** - שבוו בסקילה - לקמן יליף טעמא בשמעתין: **משכחה לה** - דכסקילה: **שקידשה מודה**

[כתובות מ"ז ע"ד]

[לעיל ה' ע"ג]

כתובות קכ: לקמן מה'

כתובות קכ: כ"ב ק"ב:

כתובות קכ: מועד ק"ג

לעיל ד'

סנהדרין ס:

[לעיל ד']

לקמן נ"א

עוד ז מיי פ"ג מה"ל ארשתי הלכה כ סמך טו"ע אה"ע סי' ט :

[תלוי ק"ט: ק"י]

תוס' ר"י הזקן
היה דכסף שאינו צריך לציר צורת הכסף או וכתבו לשמה(ה) דכתיב וכתב לה לשמה שלא מדעתה שלא ידענה האשה כשכתבו ונתנו לה ונתצויה: דעת מקנה בגם היינו הבעל בקידושין האשה שהיא מקנה עצמה לו: פסיקתא שפסקין על עשין לתת ליה וועיג' והלכתא בלא טעמא אין כותבין דניחא להו למייה מלה על פה ולא תהיו מלה בשטר: ולפסיקתא הרי"ף והר"ם ו"ל אדינה פסקיית הרב אשוי אוקמא בפ' הגוש בשמרי אירוסין במש ומדעת שניהם מהאיש והמאשה קאמר וכתב רבינו תנאל ק"ל כ"ב פפא ורב שרביא יש מי שפסק כרבא ורבינא והוב"ב פ"ע ע"כ: והיא בעולה בעל אית ורבינא: שלא כדרכה ועדיין היא בתולה ובסקילה היא שנקנה באותה ביאה: (ב) אולי י"ל עשאה בעולה כמו כדרכה ותמך היא ולי אמרה כו' (ב) נראה דל"ל לשמה ושלא מדעתה: שלא ידענה וכו' (ג) אולי י"ל עשאה בעולה כמו כדרכה ותמך היא ולי אמרה כו' משכחת

בועלה בעל אית ורבינא: שלא כדרכה ועדיין היא בתולה ובסקילה היא שנקנה באותה ביאה: (ב) אולי י"ל עשאה בעולה כמו כדרכה ותמך היא ולי אמרה כו' משכחת

שיציאה צריכים שיהיה לשמה "שנאמר" וכתב לה" ודרושים "לה", לשמה], גם הוייה צריכים לשמה. או אולי עושים הקש בהיות אחד לשני, כמו שהויה של כסף לא צריכים לשמה [שתהא צורת הדינר טבועה לשמה], גם הויה של שטר לא צריכים לשמה. אחר ששאלו, פשוט עושים הקש בין הויה ליציאה שנאמר בפסוק "ויצאה והיתה" [שהרי עיקר שהשטר קונה באשה מכאן למדנו]¹⁰⁰.

¹⁰⁰ רש"י. וז"ל הרמב"ם (אישות פ"ג ה"ד): וצריך שיכתוב אותו לשם האשה המתקדשת כגט ואינו כותבו אלא מדעתה כתבו שלא לשמה או לשמה ושלא מדעתה אע"פ שנתנו לה מדעתה בפני עדים אינה מקודשת. ועי' רא"ש שמחמיר נגד הרמב"ם שהיא מקודשת מספק.

הקשה האב"מ (ס' לב סק"ד): תיפוק ליה (לפי רש"י ובעה"מ) דפסול כל שנכתב שלא מדעת האשה דה"ל מפי כתבם כיון שנכתב שלא מדעת המתחייב, ואפשר דמיירי שהכתיבה לבד היתה שלא לדעת האשה אבל החתימה היתה לדעת ולפ"ז בנחתם שלא לדעת האשה לא הוי ספק קידושין אלא ודאי אינה מקודשת ומשום דה"ל מפי כתבם, ועכ"ז קשה שהרי לקמן דף מח מיירי בנחתם שלא לדעתה וצ"ע.

ועי' בה"ה בע"ש הרשב"א: נוסח שטר הקידושין צריך שיזכיר בו שמות האיש והאשה כגט. ועי' ריטב"א ט ע"א: בגט גופיה מדרבנן הוא מתקנת רבן גמליאל דומיא דשם עירו ושם עירה, ואפילו יהא בגט מדאורייתא, התם שנאמר ספר כריתות, אבל בשטר קידושין כיון שמוכח לנו למי מקדש ומי הוא המקדש בהא סגי ולא שאל מוכיח מתוכו, והיינו שלא אדכר בהא דהכא ולא בשום דוכתא בתך פלונית מקודשת לי פלוני.

ועי' ב"ש (לב סק"ג): צריך לכתוב שם עירו ושם עירה כמו בגט ואצ"ל הרי את מקודשת לי אלא אומר ה"ל לקדושין.

עי' ריטב"א (ט ע"א): ולענין שמו ושמה יש מאן שאמר דכיון דהוייה ליציאה מקטינן בעינן בשטר קידושין שמו ושמה, דשמו ושמה בגט לאו מתקנת רבן גמליאל (גיטין לד ע"ב) היא אלא מדאורייתא דבעינן ספר כריתות שיהא מוכיח מתוכו שיהא עושה כריתות, וכיון שכן אף בקידושין כן, ומדלא מדכרינן ליה בשום דוכתא כדשקלינן וטרינן דבעינן לשמה ומדעתה, משמע טפי כסברא דמקצת רבוותא ז"ל שלא בעינן בשטר קידושין שמו ושמה מוכיח מתוכו, דבגט גופיה מדרבנן הוא מתקנת רבן גמליאל דומיא דשם עירו ושם עירה, ואפילו יהא בגט מדאורייתא, התם שנאמר ספר כריתות, אבל בשטר קידושין כיון שמוכיח לנו למי מקדש ומי הוא המקדש בהא סגי ולא שאל מוכיח מתוכו, והיינו שלא אדכר בהא דהכא ולא בשום דוכתא בתך פלונית מקודשת לי פלוני.

ועי' אב"מ (לב סק"ב): ונראה דאפי' נימא דשמו ושמה מעכב בשטר קידושין כמו בגט ובעינן מוכח מתוכו היינו דוקא במיחד בפירוש ואומר בתך פלוני מקודשת לי ובוזה בעינן שיהי' מוכיח מתוך השטר וצריך לכתוב נמי בשטר בתך פלוני כי איפה דליהוי מוכח מתוכו שמקדש לפלוני' אבל אם עיקר הקידושין אינו אלא בתך סתם דכולן בכלל ואחת מהן מקודשת שלא בעינן קידושין המסורין לביאה וכהאי דקידושין (דף נא ע"ב) א"כ ה"ה כשכותב כן בשטר בתך מקודשת לי הוי קידושין וכולן צריכין גט ולזה ה"ל מוכח דאחת מהן מקודשת וכמו בקידושי כסף כשאומר סתם בתך מקודשת.

ועי' חת"ס לעיל הערה 1.

עי' שר"ע (אה"ע ס' לב ס"א): בשטר כיצד, כותב לה על הנייר או על החרס, אף על פי שאין בו שום פרוטה, הרי את מקודשת לי, ונותנו לה בפני עדים. וצריך שיכתוב אותו לשם האשה המתקדשת, כמו בגט. ואם כתבו שלא לשמה, אינה מקודשת. ואינו כותבו אלא לדעתה; ואם כתבו שלא לדעתה, הרי זו ספק מקודשת.

ועי' ח"מ: או על החרס. חרס הוא דבר שיכול להזדייף ולקמן ס' קכ"ד מבואר בתנאי שיתנו לה בעידי מסירה וקידושין וגיטין דין א' להם דאיתקש הויה ליציאה וסמך כאן על דיני גט המבוארים לקמן ס' ה"ל.

שם: ונותנו לה בפני עדים. לקמן ס' קל"ג גבי גט כתב דאם חתמו על הגט עידי חתימה ומסרו בינה לבינו כשר וז"ל פסול ופלוגת' זו שייך הכא ג"כ בקידושין.

עי' לשם האשה. עיי' בש"ג ריש דף תרכ"ה דצריך לכתוב שם עירו ושם עירה כמו בגט ואצ"ל הרי את מקודשת לי אלא אומר ה"ל לקדושין. ועי' אב"מ: כתב הריטב"א [מח' אם צריכים שמו ושמה בשטר קידושין]. ונראה דאפי' נימא דשמו ושמה מעכב בשטר קידושין כמו בגט ובעינן מוכח מתוכו היינו דוקא במיחד בפירוש ואומר בתך פלוני מקודשת לי ובוזה בעינן שיהי' מוכיח מתוך השטר וצריך לכתוב נמי בשטר בתך פלוני כי היכא דליהוי מוכח מתוכו שמקדש לפלוני' אבל אם עיקר הקידושין אינו אלא בתך סתם דכולן בכלל ואחת מהן מקודשת דלא בעינן קידושין המסורין לביאה, א"כ ה"ה כשכותב כן בשטר בתך מקודשת לי הוי קידושין וכולן צריכין גט ולזה ה"ל מוכח דאחת מהן מקודשת וכמו בקידושי כסף כשאומר סתם בתך מקודשת.

ועי' ח"מ: שלא לדעתה הרי זו ספק. בלא הכי הוי ספק מקודשת מחמת הנייר כמ"ש בסעיף שמה שז"ל וז"ל אף שהתנה עמה בפני שאינו מקדשה בממון רק בשטר כשר אפ"ה הוי ספק קידושין ואם אמרה לשלוחה אמור לפלוני שיכתוב השטר לדעתי לא מהני לרמב"ן עיין ס' ל"ו.

עי' לקמן הערה 655 מח' אם כותבים השטר מדעת השליח הוא המשלח.

למדנו, כתבו [שטר קידושין] לשמה ושלא מדעתה [קודם הכתיבה לא נמלך בה ואח"כ הודיעה וקבלתה ובגדולה קאי והוא הדין בקטנה ונערה לשמה ושלא מדעת אביה]. רבא ורבינו אמרו שהיא מקודשת, ורב פפא ורב שריא אמרו שאינה מקודשת. רב פפא אמר אני אגיד הסיבה שלכם¹⁰¹, ואגיד הסיבה שלי. אגיד הסיבה שלכם, שנאמר ויצאה והיתה מקישים הוייה ליציאה כמו שיציאה לשמה ושלא מדעתה [שהרי על כרחא היא מתגרשת] כך הויה גם כן לשמה ושלא מדעתה. ואגיד הסיבה שלי, ויצאה והיתה, מקישים הוייה ליציאה כמו שיציאה צריכים דעת מקנה [היינו בעל שהקנה אותה בגט זה לעצמה ופוטרה ממנו ובעינן שיכתוב מדעתו שנאמר וכתב לה], כך הוייה צריכים דעת מקנה [דהיינו האשה שנקנית לבעל]¹⁰².

שאלו סתירה מברייתא: אין כותבים שטרי אירוסין ונשואין אלא מדעת שניהן. היינו שטרי אירוסין ונישואין¹⁰³ ממש [כגון בתך מקודשת לי]. לא, שטרי פיסוק [התנאים שביניהם וממון שפוסקין זה לזה]. וכדבר גידל אמר רב, שאמר רב גידל אמר רב, כמה אתה נותן לבנך, כך וכך, לביתך כך כך. וכך עמוד וקדשו, קנו, והם מהדברים שנקנים באמירה [לבד] [בלא קנין שהקידושין הן גמר הדבר דבההיא הנאה דקא מתחנתני אהדדי גמרי ומקני ובאותן התנאים קאמר שהעדים אין רשאין לכתוב עליהם שטר אלא מדעתם דניחא להו שתהא כמלוה על פה ולא כמלוה בשטר].

ובביאה. מאיפה לומדים את זה. רבי אבהו אמר שרבי יוחנן אמר, שנאמר בפסוק "בעולת בעל" [באיסור אשת איש] ללמד שנעשה לה בעל על ידי בעילה. אמר לו רבי זירא לרבי אבהו, ויש אומרים שריש לקיש אמר לרבי יוחנן, [וכי] מכוור [אינה מקובלת עליך, ולכן אתה מחזר ללמדה ממקום אחר] זהו שלימד רבי "ובעלה" ללמד שנקנית בביאה. אם משם [הוא המקור] הייתי ואמר עד שמקדש [בכסף] ואחר כך בועל¹⁰³, לכן לומדים [שבעילה מספיקה]. שאל רבי אבא בר ממל, אם כן נערה המאורסה שאמר ה' בפסוק בסקילה, איך מצאנו אותה [הלכך ע"כ כי יקח הווי קידושין לעצמן ובעלה הווי קידושין לעצמן בלא כסף ומשכחת סקילה בקידושי כסף בלא ביאה]. אם הוא קדשה ואחר כך בעלה, היא בעולה [וסקילה בבתולה כתיבא (דברים כב) כי יהיה נערה בתולה מאורסה לאיש וגו' ודרשינן (כתובות דף מח ע"ב) בתולה ולא בעולה שהבעולה בחנק כשאר אשת איש], ואי קדשה ולא בעל, אינה כלום הוא. אמרו הרבנים לפני אביי, מצאנו אותה כגון שבא עליה ארוס שלא כדרכה [דאיתקוש משכבות להדדי שנאמר (ויקרא כ) משכב אשה שתי משכבות וקרינא בה כי יקח ובעלה ואכתי בתולה היא].

א"ל אביי, עד כאן לא חולקים רבי ורבנן אלא באחר, אבל בעלה, לדברי הכל אם בא עליה בעלה שלא כדרכה עשה אותה בעולה. מה זה שלמדנו, באו עליה [על נערה המאורסת] עשרה אנשים ועדיין היא בתולה, וכולם בסקילה. רבי אומר, אני אומר הראשון בסקילה וכולם בחנק. אמר רב נחמן בן יצחק, מצאנו אותה [בסקילה], כגון שקדשה בשטר [והקנין ההיא לא צריך ביאה] הואיל וגומר ומוציא גומר ומכניס [בלא ביאה הלכך אם לאו דר' יוחנן הוה אמינא לגבי כסף עד דמקדש ובעיל אבל השתא דנפקא לן מבעולת בעל דבבעילה לחודה מיקדשה ע"כ כי יקח דיליף קיחה קיחה אנגמריה דבכסף לחודה מיקדשה דאי עד דמקדש ובעיל כסף מהו אהני]. ורבי יוחנן זה שכתוב "ובעלה" איך הוא לומד אותו. אותו צריכים לזה שזו נקנית בביאה ואין אמה העבריה נקנית בביאה. הייתי אומר שנלמד מקל וחומר מיבמה, ומה יבמה שאין נקנית בכסף ונקנית בביאה, זו שנקנית בכסף אינו קל וחומר שנקנית בביאה. מה ליבמה שכן זקוקה ועומדת, הייתי חושב לומר, הואיל וכתב "אם אחרת יקח לו" הקישה הפסוק לאחרת [אשתו], ומה אחרת נקנית בביאה, כמו כן אמה העבריה נקנית בביאה, לכן לומדים [שלא].

ורבי מאיפה הוא לומד את הסברא הזאת. [שהוא שואל] אם כן שיכתוב ה' "ובעל" מהו "ובעלה", לומדים מזה שניהם. ולרבא שאמר, בר אהינא [שם איש] הסביר לי "כי יקח איש אשה ובעלה" קידושין המסורין לביאה הווי קידושין [לקמן בפ' שני גבי מקדש אחת משתי אחיות סתם לא הווי קידושין הואיל ואין ראויין לביאה שאינו ידוע איזו אשתו ואיזו אחות אשתו שהיא בכרת], אמנם קידושין שאין מסורין לביאה אינם קידושין, מה נאמר אם כן שיכתוב הפסוק "או בעלה" מהו "ובעלה" [משמע דקאי נמי אקיחה למילף הך דבר אהינא] לומדים מזה הכל. ורבי ה' בעולת בעל" הזה, איך הוא לומד אותו, אותו הוא צריך שהבעל עושה אותה בעולה שלא כדרכה ואין אחר עושה אותה בעולה שלא כדרכה. וכי רבי אוחז? את הסברא הזאת, והרי למדנו בברייתא באו עליה י' אנשים ועדיין היא בתולה, כולם בסקילה. רבי אומר, אומר אני הראשון בסקילה וכולם בחנק.

¹⁰¹ התחיל בשלהם כמ"ש אצל הלל.

¹⁰² רש"י, וז"ל אף דעת מקנה פי' מדעת שניהם (רשב"א).

¹⁰³ כמש"כ כי יקח, דהיינו כסף, והדר ובעלה.

אמר רבי זירא, רבי מודה דלענין קנס שכולם משלמים [אף על גב דלענין קטלא לא חשיב לה כבתולה לענין קנס בשאינה ארוסה מודה דכולה משלמין]¹⁰⁴. מה שונה מרציחה, שם שונה שאמר הפסוק "ומת האיש אשר שכב עמה לבדו". ורבנן ה"לברו" הזה, איך לומדים אותו. צריכים את זה לכמו שלמדנו "ומתו גם שניהם", עד שיהיו שניהם שוין כאחד [בני עונשין למעוטי גדול הבא על הקטנה]¹⁰⁵ דברי ר' אושעיא. רבי יונתן אומר "ומת האיש אשר שכב עמה לבדו". ורבי יוחנן הסביר הזה [דבעל עושה אותה בעולה שלא כדרכה כו' מנלן], מאיפה הוא לומד אותה. אם כן שיכתוב הפסוק "בעולת איש", מהו "בעולת בעל" לומדים מזה שתיים.

שאלוהו, תחילת ביאה קונה [באירוסין] או סוף ביאה קונה. יוצא מזה [הבדל] כגון שהערה בה ופשטה ידה וקבלה קדושין מאחר¹⁰⁶, או כהן גדול שקידש בתולה בביאה מהו [אם מותר לקדש בביאה אם תאמר תחילת ביאה קונה מותר ואם ליה ביאה קונה נמצאת בעולה משעת העראה שלא לשם קדושין ואסירה ליה שנאמר (ויקרא כא) בתולה מעמיו יקח]. אמר אמימר בשם רבא, כל הבעל דעתו על גמר ביאה¹⁰⁷.

שאלוהו ביאה עושה נשואין או אירוסין [המקדש בביאה מי הוא הך ביאה כנשואין או אינה אלא כשאר אירוסין]¹⁰⁸, לחלק [הלכתי?], ממנה,

¹⁰⁴ רש"י. ועי' רמב"ם (נערה בתולה פ"א ה"ח): אין האונס או המפתה חייב בקנס עד שיבוא עליה כדרכה ובעדים ואינו צריך התראה. ועיי"ש בראב"ד: א"א טעות היא זו ומפורש בגמרא דאפילו שלא כדרכה משלם קנס. ועי' תוס' ר"י הזקן: נראה שלא גריס [הרמב"ם] "כולהו". ומוסיף התוס' ר"י הזקן לדעת הרמב"ם דדבר פשוט הוא דאף בא האונס עליה שלא כדרכה דאיכא דין של "ולו תהיה לאשה", דדוקא בקנס ס"ל להרמב"ם דפטור דהנאת שכיבה אין כאן, אבל חייב לקחה לאשה יש כאן.

והנה בהא דבאו עליה עשרה שלא כדרכה שגם יש המצוה של ולו תהיה לאשה, ולכא' מי מאלו העשרה יקיים זאת המצוה, וכתבו הראשונים דהרי מבואר בכתובות (מ' ע"א) שלא הוה עשה דוחה לא תעשה שהרי תליא בה אם תרצה אם לא תרצה, ה"נ דלגבי האי מילתא דאיכא 'בנ"א, תליא ברצונה את מי תרצה קודם, ואת מי לא תרצה (הגר"ש"א).

¹⁰⁵ רש"י. וי"ח דלכ"ע מתמים על ביאת קטן, אלא פ' עד שיהיו שניהם במיתה אחת, וזה לפי ר"מ (סנהדרין סו ע"ב) הסובר נערה המאורסה ולא קטנה שלא כחכמים שם הסוברים אפילו קטנה, דלר"מ צריכים ששניהם חייבים סקילה ולא חנק (ר"ת בתוס').

¹⁰⁶ וכן מובא בש"ע (אה"ע סי' לג ס"ב): המקדש בביאה, דעתו על גמר ביאה. לפיכך אם קודם שגמר קבלה קידושין מאחר, מקודשת לשני. אבל אם הערה בה ופירש מיד, או שאמר תחלה שדעתו לקנות בהערה, קנה מיד, ע"כ. ולכאורה יש נפק"מ פשוטה כגון שחזרה בה לאחר תחילת ביאה אי הוה חזרתה חזרה או לא (הגר"ש"א). יש להעיר על מרן הגרי"ש"א, שהרי לא מוזכר דעת האשה כאן, ועי' ר"ן הובא לעיל הערה. **Error: Bookmark not defined.**

¹⁰⁷ אמנם עם רק עשה הערה ופירש מידמוכח שלא היה בדעתו לקנות בגמר ביאה, הערה קונה (רשב"א בתוס'), וי"א דהערה קונה כאשר מפרש שרוצה לקנות בהערה (רי"ב בתוס'), וי"א הערה כגמר ביאה, וכל מקום שמזכיר ביארה בהערה קאמר, וכך דברי הגמ' תחילת הערה קונה או סוף הערה קונה (ר"ת בתוס'), ולפי ר"ת אפילו נשיקה לבד (רע"א).

ועי' רמב"ם (אישות פ"ג ה"ה): המקדש בביאה [מסתמא] דעתו על גמר ביאה וכשיגמור ביאתו תהיה מקודשת, ובין שבא עליה כדרכה בין שבא עליה שלא כדרכה הרי זו מקודשת, ע"כ. ועי' מל"מ (איסור"ב פ"ז ה"ו) שלפי זה אסור לכה"ג לקדש בביאה. אמנם עי' ה"ה שמדייק לשון "מסתמא" דדוקא בבעל סתם אמרינן כן, אבל המפרש כמש"כ בתוס' יכול לקדש בביאה, ועוד ממשיך המ"מ כיון שהדבר תלוי בדעתו ממילא דבכ"ג שאסור לו לקדש בגמר ביאה אמרינן דבסתמא נמי דעתו לקדש בתחלת ביאה, ולהכי לעולם מותר לכ"ג לקדש בביאה, אף אם לא פירש, ודוחה סברא זו (הגר"ש"ר), ועי' רע"א (ד"ח כתובות ל ע"א): דעשה דבעולה לכ"ג הוא רק עליו ולא עליה יעו"ש, וא"כ י"ל דבאמת כמו שדעתו על גמר ביאה כן גם דעתה א"כ אף על פי שעליו שיש איסור אמרינן דמשום איסורא הוי כפירש שרוצה לקנות בהערה אבל אם הוא פירש היא לא פירשה דאצלה סתם הוא, דהא אין לה איסור דנימא מש"ה שגם דעתה אהערה, והגר"ש"ר העיר שאפשר קידושין שהם מעשה קנין צריכים כונה לקנות על ידם, וא"כ כל זה מצד האיש שהוא פועל את הקנין כמו שלמדנו "כי יקח, ולא כי תקח", אבל מצד האשה שאינה פועלת הקנין אין צריך אלא דעתה לקידושין ולא כונת קנין כלל וזה יש בהערה אפי' כשדעתם לקנות ע"י סוף ביאה. ולכן מצד האשה לא שייך שיהיה כאן עיכוב כלל רק מצד האיש.

ועי' שו"ע (אה"ע סי' לג ס"ב): המקדש בביאה, דעתו על גמר ביאה. לפיכך אם קודם שגמר קבלה קידושין מאחר, מקודשת לשני. אבל אם הערה בה ופירש מיד, או שאמר תחלה שדעתו לקנות בהערה, קנה מיד.

¹⁰⁸ רש"י. ועי' רמב"ם (אישות פ"א ה"א): הבא על ארוסתו לשם נישואין אחר שקידשה משיערה בה קנאה ונעשית נשואה והרי היא אשתו לכל דבר. ועי' הגר"ש"ר (אות סז): ביאת אירוסין שהיא מעשה קנין וצריך דעת קונה כיון שדעתו לקנות רק בכל הביאה אינו קונה קודם הגמר, אבל ביאת נישואין דהוי

ליורשה וליטמא לה ולהפר נדריה, אם תאמר שזה עושה נישואין, יורשה ומיטמא לה ומיפר נדריה, ואם תאמר שזה עושה אירוסין, אינו יורשה ואינו מיטמא לה ואינו מיפר נדריה¹⁰⁹. מהו. אמר אביי בא ושמע, האב זוכה בבתו בקדושה בכסף¹¹⁰ כשטר ובביאה וזוכה במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ומקבל את גיטה [אם גירשה בעלה מן האירוסין בעודה נערה]¹¹¹ ואינו אוכל פירות [מנכסים הנופלים לה מבית אבי אמה] בחייה. כשהיא נישאת יתר עליו הבעל שאוכל פירות בחייה¹¹¹. שנו ביאה ושנו נישאת [הרי ביאה לא עושה נישואין]. כאשר שנו "נישאת", על שאר [אכסף ושטר דאין עושין נשואין אבל ביאה לעולם אימא לך דנשואין עושה].

אמר רבא בא ושמע, בת שלש שנים ויום אחד מתקדשת בביאה [מדעת האב אבל פחות מכאן כנותן אצבע בעין ואינה ביאה]¹¹², ואם בא עליה יבם קנאה [ואם רוצה להוציאה מוציאה בגט], ו[אם קיבל בה אביה קדושין]¹¹³ חייבין עליה משום אשת איש, ו[כשהיא נדה שבעת ימים] מטמאה את בעולה

כמו חופה שאינה בגדר מעשה קנין אלא מעשה נישואין גרידא שע"ז ממילא נגמרים קניני הקידושין, בזה אין צורך בדעת קונה לקנות, רק צריך שתה"ל כונת המעשה לנישואין, וזה יש גם בתחילת ביאה כיון דהרי דעתו על כל הביאה ובכך סגי, ולכן לנישואין מהני אפילו הערה. ועי' עוד ברמב"ם שם: אפילו אם קידשה בביאה אסור לו לבוא עליה ביאה שנייה בבית אביה עד שיביא אותה לתוך ביתו ויתחד עמה ויפרישנה לו, וייחוד זה הוא הנקרא כניסה א לחופה והוא הנקרא נישואין בכל מקום, ועי' המגיד משנה שם: לא אמרו [בגמ' כאן] אם מותר לבא עליה ומשמע דאפילו מלמד הנאמר נשואין עושה אסור לבא עליה דהא מיחסרה כניסה לחופה. ועי' גר"ח: בהצד דנשואין עושה, יש לחקור, אם היינו דבמעשה הביאה יש גם מעשה חופה, או דקנין ביאה אלים מקנין כסף, דכסף אינו אלא קנין אירוסין אבל ביאה עושה קנין נשואין, אבל חופה אמנם אין כאן. והנה מדברי המ"מ רואים כצד השני. אמנם מהמשך הרמב"ם הגאה על ארוסתו וכו' רואים שבביאה נכלל גם מעשה חופה אף להתירה לבעלה, ומה שאינה גומרת להתירה לבעלה באופן דקידשה בביאה הוא מטעם אחר שהחופה להתירה צריכה להיות דוקא אחר הקנין אירוסין ולא בב"א, ולכן ביאה שניה היא מעשה חופה גם להתירה אבל ביאה ראשונה אף על פי שהיא מעשה חופה לא מהני חופה להתירה כשהיא בב"א עם הקנין (הגר"ש"ר).

וצ"ע למה העין משפט לא הביא: עי' שו"ע אה"ע סי' (סי' לג ס"א): בביאה כיצד, אמר לה בפני שני עדים: הרי את מקודשת לי בביאה זו, ונתייחד עמה בפניהם, הרי זו מקודשת אף על גב דחוצפא היא. ואין דינה אלא כמאורסה, ולא כנשואה. הגה: ויש אומרים דוקא שבא עליה בבית חמיו, אבל כנסה לביתו ובא עליה, או שקידש כבר ובא עליה, דינה כנשואה.

ועי' רא"ש (סי' יז): וכתב הרמב"ם ז"ל דהלכה כאביי ורבא דבעו למיפשט מהאי מתני' דאירוסין עושה ואף על גב דדחי להו גמרא פשטא דמתניתין כוותייהו משמע ותו מייתי ברייתא דר' יוחנן בן בג בג דלמיפשט דנישואין עושה ודחו לה ר"ב ורבינא דלעולם אירוסין עושה והלכתא כוותייהו.

ביאה נשואין עושה או אירוסין עושה. פי' בביאה ראשונה קא מבעיא לן אבל בביאה שניה פשיטא מילתא שאם היא לשם נישואין דנשואין עושה, דאתיא בכל וחומר מיבמה ומה יבמה שאין כסף קונה ביאה גומרת בה זו שכסף קונה בה אינו דין שביאה גומר בה, וא"כ מה ליבמה שכן זקוקה ועומדת הא נמי זקוקה ועומדת שהרי היא ארוסה כבר [כסף מקור לק' זו], ודוקא במפרש לשם נישואין אבל בסתם זנות בעלמא הוא כשנאמרנא לעיל. עי' לעיל הערה 2 לענין אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות.

¹⁰⁹ עי' יבמות כט ע"ב.

¹¹⁰ עי' לעיל הערה 17, ועי' בית שמואל סימן לז ס"ק א: וקידושה לאביה. ילפינן מקר' ויצאה חנם ובמציאה אמרינן הטעם אי שאל מסר אותה למנוול ומשמע קידושה לאביה כל מה שמקד' אותה אף על גב בפרוטה יכול לקדש והמותר הוי מתנה מ"מ זוכה אביה יש למילף מזה מי שנותן מתנה לבתולה זוכה אביה וכל"מ בתו' פ"ר"ש דף מ"ו שכתב אין למילף מציאה דשייך לאביה מן כסף קידושין משום מציאה מטריח את עצמה להגביה א"כ מתנה שפיר יש למילף, אף על גב דכתבו שם בסוף כסף קידושין שאני משום דיש לו פסיד' דיוצאת מרשותו א"כ גם מתנה אין למילף דהא בל"ז צריך ישוב בתוס' למה לא כתבו בתחילת דבריהם למילף מציאה מן קדושין שאני קדושין דיוצאת מרשותו אע"כ פרכ' זו לא כתבו אלא בסוף דבריהם לענין מה הצד אז פרכינן כל דהו וכן ראיתי בחדושי מהרש"א, וכו' איירי כשהיא אינה סמוכה על שלחנו כמ"ש בתוס' שם דף מ"ו ועי' בח"ה סי' ע"ח.

¹¹¹ עי' שו"ע (אה"ע סי' סט ס"א): כשנושא אדם אשה מתחייב לה בעשרה דברים, וזכה בה בד' דברים, אפילו לא נכתבו.

ביאור: אפילו לא נכתבו - בכתובה כלל (ט"ז ופח"מ).

עי' שו"ע (אה"ע סי' ט"ב): אלו הן העשרה דברים: מזונותיה, וכסותה, ועונתה, ועיקר כתובתה, ורפואתה, ולפדותה אם נשביה, וקבורתה, ולהיות ניזונת מנכסיו ויושבת בביתו אחר מותו כל זמן אלמנותה, ולהיות בנותיו ניזונות אחר מותו עד שיתארסו, ולהיות בניה הזכרים ממנו יורשים כתובתה יותר על חלקם בירושה שעם אחיהם.

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

צא א מיי' פ"ז מה"ל
תרומוה הלכה ג'
צב ב מיי' ה"א מה"ל
חיבורי בואה הלכה
ג' :

צג ג מיי' פ"ח מה"ל
הלכה ו' וי"ט'
הלכה ב ע"ש' אה"ע
סימן ו' ט"ו' ו' א' ו'
ט"ף יב' :

צד ד מיי' פ"ז מה"ל
תרומוה הלכה א' סג'
לזוין רכ' :

צה ה מיי' ט"ז מה"ל
ו"פ' הלכה ז'
[ומה"ל עממל גס עטר
ליכא למתן דהאימא
מפוסה לעיל בתוס' ה'
ד"ס ומתן שאף בעטר]

תוס' ר"י הוקין
מסמאה את בועלה אם
היא נדה : משכב
החתות כעליון שעושה
בועלה משכב ומושב
אפי' בעשר מצעות וו
על וו לשמא אוללים
ובסקים אבל לא לשמא
אדם וכלים כדאיתא
דחתומסורת לפי שאינה
בת עושין : בואה שעל
ידי חופה כלום ביאה
שאמר חופה חופה היא
שפירחין שנתים כפי
רבים בבית א' לברם
ועדים רואין חופה אבל
אין עדים נשואים עומים
בבית שאין לבטל כפי
שום ארס' אק"ל כבאיי
ורבא דביאה אירוסין
עושה ואפי' רדחוי ליה
תלמודא רחיתא גינור
דפושא (רמיהרין)
[יורהו] וייק ריחוסין
עושה וכן תלמא :

(6) ר"ל אפי' וכה
לע"ל עמוד א' דשט"ו
ממנ"י דביאה אירוסין
עושה :

ומה שפחה כנענית וכו' זו שביאחה מאבילתה בתרומה אינו דין שסכספה מאבילתה • וה"ל וימחל יבמה תופס שביאחה מאבילתה ואין כספה מאבילתה אף אי אביא ארוסה ויט לומר דהאי ק"ו אינו כ"א גליי מלתא בעלמא דארוסה מקרי קנין כספו כמו שפחה הלך לא שייך לזימיר דוכי ע"ל דליכא לזימיר יבמה תופס דליכא לזימירך מה ליבמה שכן אינה נקנית בכסף תלמוד בלשה ספקנית בכסף דין הוא שתחל בתרומה על ידי כסף : **ב"ד** שפחה כנענית שאין ביאחה מאבילתה • מהאי ק"ו ליכא למיירי שפחה אשה נקנית בכסף ובשטר דליכא לזימירך מה ליבמה כנענית שכן יולאה בכסף * כדפריך לעיל בגי אמה העבריה אבל לענין אכילת תרומה לא שייך לזימירך הכי :

זו שביאחה מאבילתה אינו דין שסכספה מאבילתה • וה"ל וימחל דין חסוף דינא כלומר מחוזה כח אשה בלא ללמוד כסף מכה ביאה דין כביאה ולא יאכיל אלא אחר חופה ודומתה בפ"ב דב"ק (דף סה') וי"ל הכא סברי כרבי שרשן דלמר לא אמרינן דין היכא דזימירך ק"ו ופי' אמרת הכא דין זימירך ק"ו ורבינו שמשון מקולי פריך דלא אמרינן דין אלא היכא דבעי לזימיר דין חדש כגון הסס דלמר קרן ברה"ט חגי נוק וראה בלא ללמוד ג"ס מק"ו דסן ורגל אבל הכא דרמחמא אמר קנין כסף וכלל ואין חט בזין ללמוד מן הק"ו אלא מהו קנין כסף : **ר"ב** אמר מדאורייתא מופשט פשיטא דלכלה • פי' ורבינא בלא לקיים לעולם חימא לך דביאה אירוסין עושה ודקאמרת מהי שנה הכא דפשיטא ליה ומהי שנה הכא דמספקא ליה בדאורייתא פשיטא דלכלה בין כביאה בין בכסף והא דשלא ליה לארוסה בתרומה מדרבנן ומדרבנן היה ריב"ז דן ק"ו דביאה פשיטא ליה דלכלה אפי' מדרבנן דלא שייך בה חשש סימפון משום דאין אדם עושה בטס אלא אם כן בודק ומק"ו רוצה לדון דכסף נמי ליכא למתס לסימפון כדמפרש בגמרא : זון שביאחה מאבילתה בתרומה • פ"ה דכנישאת פשיטא דכ"ע מודו דלא חיישין לסמפון דאין אדם שותה בטס אלא א"כ בודק וידע וקבל עליו וקשה מה שפירש בקונט' דחייבי כנישאת דלא חט בלא רבינא ליישב אלא דאירוסין עושה ויט ליישב דה"ק פי' הכי דבישואין פשיטא ליה דלכלה דכ"ע מדוד דאין אדם שותה בטס אלא א"כ בודק ה"ג אינו בלא עלויה אלא א"כ בודקה ואין אדם עושה בעילתו בעילת זות ואר"ס פירש דה"ק מה שפחה כנענית שאין ביאחה מאבילתה בתרומה אפילו מן התורה כספה מאבילתה אפילו מדרבנן זו שביאחה מאבילתה מן התורה אינו דין שסכספה מאבילתה אפילו ומיירי שפיר כביאה שלא ע"י חופה :

למא משכב חתות כעליון • שפחה בועלה מושב ומשכב אפי' עטר מלשון אבל לא להיות אב הסומתה לעומת אדם וכלים כמשכבה של נדה עממה אלא לעומת לזכרון ומשקין כעליון של זכ וכן מפרש לה במס' נדה (דף נג:) אבל פחותה מכה שלש שנים אינה מטמאה את בועלה אלא עומתה עטר כעונת עומתה :

למא משכב חתות כעליון • ואם נישאת לכהן אוכלת בתרומה • ואם בא עליה אחר מכל עריות שבתורה מומתין על ידה והיא פטורה ואם בא עליה אחר מן הפסולין פסלה מן הבהונה קתני ביאה וקתני נישאת הכי קאמר אי הני נישואין דבהן נינהו אוכלת בתרומה תא שמע * וכבר שלח ירמיה בן בג בג אצל רבי יהודה בן בתירה לנציבין שמעתי עליך שאתה אומר ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה שלחלו ואתה אי אתה אומר כן מוחוקני כך שאתה בקי בחדרי תורה לדרוש בקל וחומר אי אתה יודע ומה שפחה כנענית שאין ביאה מאבילתה בתרומה כספה מאבילתה בתרומה אינו דין שסכספה מאבילתה בתרומה אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים * אין ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה היכי דמי אי בביאה שעל ידי חופה וכסף שעל ידי חופה בתריוהו מיכל אכלה ואלא בביאה שעל ידי חופה וכסף שלא על ידי חופה הבא תרתי והבא חדא אלא לאו בביאה שלא על ידי חופה וכסף שלא על ידי חופה אי אמרת בשלמא נישואין עושה משום הכי פשיטא ליה דאלימא לה ביאה מכסף אלא אי אמרת קידושין עושה מאי שנא הבא דפשיטא ליה ומאי שנא הבא דמספקא ליה אמר רב נחמן בר יצחק לעולם אימא לך בביאה שעל ידי חופה וכסף שלא ע"י חופה ודקאמרת הבא והכי שאלה ליה ומה שפחה כנענית שאין ביאה מאבילתה בתרומה אפילו על ידי חופה כספה מאבילתה בלא חופה זו שביאחה מאבילתה בתרומה על ידי חופה אינו דין שסכספה מאבילתה בתרומה בלא חופה אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים אין ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה משום * דעולא וכן בג בג נבי שפחה כנענית לא שייך בקנינה הבא שייך בקנינה רבינא אמר מדאורייתא מופשט פשיטא ליה דאכלה ומדרבנן הוא דשאל ליה והכי שאלה ליה שמעתי עליך שאתה אומר ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה ולא חיישית * לסימפון שלא ליה ואתה אי אתה אומר כן מוחוקני כך שאתה בקי בחדרי תורה לדרוש בקל וחומר אי אתה יודע ומה שפחה כנענית שאין ביאה מאבילתה בתרומה כספה מאבילתה בתרומה ולא חיישין לסימפון זו שביאחה מאבילתה בתרומה אינו דין שסכספה מאבילתה בתרומה ולא נידוש לסימפון אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים ארוסה בת ישראל אינה אוכלת בתרומה עד

ספרי פסוק קח

כחובות מ: [על פי]

[על פי ו' ט"ז]

כחובות מ:

לטמא משכב חתחון כעליון [שעושה בוועלה מושב ומשכב אפי' עשר מצעות אבל לא להיות אב הטומאה לטמא אדם וכלים כמשכבה של נדה עצמה אבל פחותה מבת שלש שנים אינה מטמאה את בוועלה אלא טומאת ערב כנוגע בעלמא], ואם נישאת לכהן, אוכלת בתרומה [קס"ד שנכנסה לחופה לנישואין אוכלת בתרומה אבל פחותה מבת ג' שנים אין חופתה מאכילתה הואיל ואין ביאתה ביאה]¹¹², ואם בא עליה אחד מכל עריות שבתורה, נהרגין על ידה והיא פטורה [לפי שאינה בת עונשין], ואם בא עליה אחד מן הפסולין, היא נפסלת מן הכהונה¹¹³. שנו ביאה ושנו נישאת [אם כן ביאה לא עושה נישואין]. כך אמרו: אם הנשואין האלה היו של כהן, אוכלת בתרומה [האי מתקדשת בביאה דתנא ברישא אי לכהן הוי אוכלת בתרומה].

בא ושמע, וכבר שלח יוחנן בן בג בג אצל רבי יהודה בן בתירה לעיר נציבין: שמעתי עליך, שאתה אומר ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה. שלח לו: ואתה לא אומר כן. מוחזקני בך שאתה בקי בחדרי תורה, ולדרוש בקל וחומר אתה לא יודע¹¹⁴. ומה שפחה כנענית שאין ביאתה מאכילתה בתרומה [אם בא עליה כהן ולא קנאה בכסף אינה אוכלת דבעינן קנין כספו וקדושין נמי לא תפסי בה שתהא מקודשת לו בביאתה שהרי היא כחומר עם הדומה לחומר (לקמן סח ע"א), עכ"ז] כספה מאכילתה בתרומה [שנאמר (ויקרא כב) קנין כספו הוא יאכל בן], זו [אשה] שביאתה מאכילתה בתרומה [קס"ד השתא דביאה עושה נישואין כדמפרש ואילו ונישאת פשיטא ליה דאכלה דנפקא ליה בספרי מכל טהור בביתך יאכל אותו והך דבן בג בג התם תני לה]¹¹⁵, אינו דין שכספה מאכילתה בתרומה. אבל מה אעשה, שהרי אמרו חכמים: אין ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה¹¹⁶. איך מדובר [דיליף כסף מביאה אי נימא ביאה שלאחר חופה ויליף מיניה כסף שהכניסה אחר כך לחופה]. אם זה בביאה שעל ידי חופה¹¹⁶, וכסף שעל ידי חופה, בשניהם היא אוכלת [ונמאי

¹¹² רש"י. וז"ל הרשב"א בשמו: דכיון דאין ביאתה ביאה חופתה אינה חופה. ועי' משנה למלך (אישות פ"ג ה"א) שמכאן ראייה שמי שקידש בתו קטנה פחותה מבת ג' שנים ויום אחד בכסף או בשטר דק"ל דהיא אשת איש גמורה אם הכניסה אביה לחופה אין חופתה חופה, ורק הויה כארוסה. אמנם עי' תוספות (יבמות דף נז ע"ב ד"ה נשאת) שכתבו אבל פחותה מבת שלש כיון דלאו בת ביאה היא לא בדיק לה ואיכא למיחש לסימפון וגם חוזר ומשלחה לבית אביה ולחייב לא אכלה ע"כ. רואים דס"ל דחופה פחותה מבת שלש שנים הויה חופה ומש"ה הוקשה להם דכיון דהויה חופה אפילו אם נשאת פחותה מבת שלש שנים אמאי אינה אוכלת הא תו ליכא למיחש לשום חשש. ותירצו דנהי דחשיבא חופה מ"מ כיון דאין ביאתה ביאה חוזרת לבית אביה ולא בדיק לה וכו'.

¹¹³ עי' שר"ע (אה"ע סי' ו ט"ו): כל הנבעלת לאדם שעושה אותה זונה, בין באונס בין ברצון בין בשוגג, בין כדרכה בין שלא כדרכה, משהערה בה נפסלה משום זונה, ובלבד שתהיה בת שלשה שנים ויום אחד, ויהיה הבעול בן תשע שנים ויום אחד ומעלה.

סי' שר"ע (אה"ע סי' ז ס"ב) הובא לקמן הערה 1072.

¹¹⁴ עי' קוב"ש: לכאורה מה ענין ק"ו לבקיות בחדרי תורה, ואמר כבוד מ"ר הגר"ח הלוי זצ"ל, כי לדרוש בק"ו א"צ לבקיות, אבל לידע שהק"ו הוא של קימא, ואין עליו שום פירכא, לזה צריך להיות בקי בחדרי תורה. ובעומקם של דברים עי' זהר ח"ב צח ע"א על מי שמתאמץ בלימוד תורה והתגברות היצר הקב"ה "מכניס אותו לאדרא [גורן/חדר] שלו". פי' הגרמ"מ: סוד הבאני המלך חדריו (שה"ש א &), מסייע לו אלו היסורין, שאח"כ משיג סוד חדרי תורה, חדרי גן עדן, וזוכין לימות המשיח שהן סוד הדעת, אשר חדרים ימלא (עי' משלי כד ואד"ר קלו ע"ב). ועי' הגרמ"מ (תמונת האותיות דף רס): וכל דל"ת, חס"ד ד"ן רממ"ם והן חדרי תורה, ובכל חד"ר יש דל"ת לכנוס לתורה [פי' דבריו שיש לכל חלק של תורה חסד דין ורחמים, ר"ת חד"ר, ולכל חדר יש דלת, והוא מש"כ (תהלים קיח כ) זה השער לה].

¹¹⁵ עי' רמב"ם (תרומות פ"ו ה"ג): ישראלית שנשאת לכהן אפילו קטנה בת ג' שנים ויום אחד תאכל בתרומה וחזה ושוק, ודין תורה שתאכל משנתארסה שהרי היא קנינו, אבל אסור חכמים שתאכל עד שתכנס לחופה גזירה שמא תאכיל תרומה לאביה ולאחיה כשהיא ארוסה בבית אביה.

ועי' עוד רמב"ם (תרומות פ"ח ה"ז): האירוסין כיצד, בת כהן שנתארסה לישראל אסורה לאכול שהרי יש לו בה קנין, ובת ישראל שנתארסה לכהן לא תאכל עד שתכנס לחופה שמא תאכיל לבני בית אביה כמו שביארנו.

¹¹⁶ עי' תוס' ר"י הזקן: ביאה שאחר חופה. וקשה דבריו שהרי מהיכן מצינו דבר כזה. ועכ"ז הרי זה לא הפשטות של הגמ'.
עי' מ"מ (אישות פ"י ה"ב): נסתפקתי אי בעינן שיהיו קידושין קודמין לחופה

אבל אם קדמה החופה אל שאחר כך קידש מ"מ לא מהני החופה קודמת לחופה כשהיא כנשואה אף על דלמא כל שהיה שם חופה וקידושין הרי היא כנשואה ואף אם החופה נלווה לנישואין. ולכאורה הצד הראשון נראה יותר דבעינן שיהיו קודמין הקידושין לחופה דאי לא הויה לה החופה כמאן דליתא. אך ראיתי להרמב"ם (י ע"א): כי איבעיא לי' בשנכנסה לחופה בלא קדושין ומקדש לה (התם – נמחק בריטב"א וצ"ע פירושו) בביאה, וכן הוא בריטב"א. ועיין בתשובת

"אבל מה אעשה" דקאמר]. ואלא בביאה שעל ידי חופה [וקא יליף מיניה כסף שלא על ידי חופה היכי יליף לה מיניה הכא תרתי והכא חדא], וכסף שלא על ידי חופה, הרי כאן ב' וכאן א'. אלא לא [מדובר] בביאה שלא על ידי חופה, וכסף שלא על ידי חופה. אם תאמר [שביאה] עושה נישואין, לכן פשוט לו, שביאה יותר חזק מכסף. אבל אם תאמר [שביאה] רק עושה קידושין, למה מחלקים שכאן [ביאה] פשוט לו, וכאן [כסף] ספק אצלו.

אמר רב נחמן בר יצחק, לעולם אגיד לך: בביאה שעל ידי חופה, וכסף שלא ע"י חופה, וזה שאמרת כאן יש ב' וכאן א', עכ"ז יש קל וחומר, וכך שלח לו: ומה שפחה כנענית שאין ביאתה מאכילתה בתרומה אפילו על ידי חופה [דהא לאו בת נישואין היא], כספה מאכילתה בלא חופה, זו שביאתה מאכילתה בתרומה על ידי חופה, אינו דין שכספה מאכילתה בתרומה בלא חופה. אבל מה אעשה, שהרי אמרו חכמים: אין ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה, משום [ההלכה] של עולא [שאמרין לעיל דף ה ע"ב? שמא ימזגו לה כוס בבית אביה ותשקה לאחיה ולאחותיה. ומה שונה] בן בג בג. גבי שפחה כנענית לא שיר בקנינה, הכא שיר בקנינה [שעוד חסרה מסירה לחופה לענין ליורשה וליטמא לה].

רבינא אמר [מכאן אין לפשוט שנישואין עושה, שהרי אילו אירוסין מתיר לה לאכול מן התורה, וכסף גם כן מן התורה אוכלת]: מן התורה נתפשט לו שאוכלת, ומדברנן הוא ששלח לו [לאוסרה מדברנן], וכך שלח לו: שמעתי עליך, שאתה אומר ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה, ואת לא חושש לסימפון [פי' ביטול], שמא ימצא בה מום ונמצאו קידושי טעות]. שלח לו: ואתה לא אומר כן. מוחזקני בך שאתה בקי בחדרי תורה, ולדרוש בקל וחומר אתה לא יודע. ומה שפחה כנענית שאין ביאתה מאכילתה בתרומה, כספה מאכילתה בתרומה, ולא חוששין לסימפון, זו שביאתה מאכילתה בתרומה [שאם נישאת מודה שלא חוששים לביטול שאין אדם שותה בכוס אלא אם כן בודקו ויודע וקבל עליו], אינו קל וחומר שכספה מאכילתה בתרומה, ולא נחוש לסימפון. אבל מה אעשה, שהרי אמרו חכמים: ארוסה בת ישראל אינה אוכלת בתרומה

משאת בנימין סימן צ' שכתב דחופה דקודם קידושין לא קנה כלום וכו'. ומלבד שנראה שלא ראה דברי הרמב"ם שכתבנו. גם הראיה שהביא מריש פ"ק דקידושין אינה ראייה כלל. דהתם לא מיעטו אלא דחופה לא חשיבא כקידושין ולאפוקי מרב הונא אבל לעולם דחופה דקודם קידושין ואח"כ קידש חופה קונה לכל דבר. אמנם עי' ב"ש (סי' סד סק"ו): ובתשו' משאת בנימין סי' צ פסק דמהני יחוד באלמנה היינו ע"פ פסק הרב רמ"א סימן ס"א דחופת נדה הוה חופה מ"ה מהני באלמנה יחוד הראוי לביאה ויחוד שאמרנו היינו אחר הקידושין אבל קודם הקדושין לא מהני דק"ל חופה בלא קדושין אינו קונה.

ועי' מרדכי (תקמ"ו): עוד השיב על אחד שקדש כו' ובא מעשה לפני רש"י באחד שקדש ונמצא אחד מעידי קדושין קרוב או לא היה שוה פרוטה והשיב אף על פי שצריך לקדש פעם אחרת אין צריך לא כניסת חופה ולא ברכה אחרת של אירוסין ונישואין ואף על פי שצריך לקדש פעם אחרת ונמצא שהיתה החופה קודם הקדושין מה בכך הרי קטנה שהשיאוה אחיה ואמה אין הקדושין קדושין עד שיגדלו ויעלו ואמרי' פרק הכותב קטן שהשיאו אביו כתובתו קיימת שעל מנת כן קיימה ואמר רב הונא לא שאנו אלא מנה מאתים כו' נמצאת חופתו קודמת לקדושין.

עי' פ"ת (אה"ע סי' סא סק"א): שמביא את המל"מ והמ"ב, ומוסיף: ובתשו' הרדב"ז ח"א סי' שע"ב: ואי לאו דמסתפינא אמנא דאין הסדר מעכב שאם שדך אשה והכניס' לחופה וברך ז' ברכות ואח"כ קדשה הרי היא אשתו לכל דבר אף על פי שאין ראוי לעשות כן לכתחילה ודבר זה עדיין צ"ל, ועי' בס' סעה"מ שם בקונ' חופת חתנים ס"ח וכו' אין מכל אלה סתירה לדברי המ"ב הנ"ל דעד כאן לא כתבו התוס' והרמב"ם והרשב"א הנ"ל דאפילו שלא כסדרן מהני אלא איפה דנכנסה לחופה בלא קדושין ואח"כ קדשה בביאה משום דאע"ג דכנסה לחופה קודם הקדושין מ"מ בשעה שמקדשה בביאה הרי באתו שעה היא מסירה ג"כ לחופה וחופה וקידושין באים כאחד שהרי בין להסוברים דעיקר החופה הוא שביאנ' לביתו בין להרמב"ם דס"ל דצריך הבאה לביתו וגם יחוד מ"מ הא מיהא בשעה שנתייחד עמה וקדש' בביאה בעודה בביתו הרי היא מסור' לחופ' ונמצא שהחופה נמשכת עד שעת הקידושין והו"ל חופה וקידושין באים כאחד וכו' מעולם לא כתבו דחופה דקודם הקידושין מהני אלא דוקא איפה דבשעת הקידושין איתא לחופה בעין אבל בנדון המ"ב דבשעת קדושין ליתא לחופה כלל נראה דלכ"ע לא קני לה.

ועי' עוד בדברי תוס' ר"י הזקן שם: חופה היא שמייחדין שניהם בפני רבים בבית א' לבדם ועדים רואין היחוד, אבל אין עדים נשארם עמהם בבית שאין לבעול בפני שום אדם. ועי' רא"ש (כתובות פ"ה סי' ו), וכן רמב"ם אישות (פ"י ה"ב), הרי אין זמן המתנה מוזכר כלל, ועי' משנ ההלכות (חלק יב סי' שד"מ): והואה מדבריו שם שני דברים חלל, דתחת החופה צריך להיות עדים שנים רואים היחוד, והשנית שיהיו שם כל זמן שיוכל לבא עליה שהרי כתב אבל אין עדים נשארם עמהם בבית שאין לבעול בפני שום אדם, ומשמע דבחוץ הם צריכים לעמוד כל זמן שיוכל לעשות מעשה.

עד שתכנס לחופה¹¹⁷, משום דעולא. [ומה סובר] בן בג בג. אין סימפון בעבדים [פי' לבטל המקח]¹¹⁸, שאם זה כמומין שבגלוי הוא, הרי

¹¹⁷ פי' עד שהגיע זמן לעשות חופה, ול"ד שתכנס לחופה (ע' כתובות נו ע"א) (תוס').

¹¹⁸ ועוד אין אונאה בעבדים (ע' ב"מ נו ע"א).

ע" שרע' (ח"מ ס' רלב ס"ז): המוכר עבד או שפחה אין הלוקח יכול להחזירו מפני מומין שאין מבטלין אותו ממלאכתו והם הנקראים סמפון שאם היה סמפון זה גלוי כבר ראהו ואם אינו נראה כגון שומא בבשר או נשיכת כלב או ריח הפה או ריח החוטם וכיוצא בהם הואיל ואינו מבטלו ממלאכתו אינו מחזיר שאין העבדים לתשמיש המטה אלא למלאכה נמצא בו שחין רע או חולי המתיש כחו או שהיה נכפה פירוש שיש לו שגעון שמפיל אותו לארץ או משועמם פי' ת"י ובתמיהו לבב ובשעמימות לבא הרי זה מום מפני שמבטלו ממלאכתו וכן אם נמצא בו צרעת וכיוצא בו מדברים המגואלים הרי זה מום מפני שנפשו של אדם אוננת מהם ונמצא שאינו מתעסק לו במלאכת אכילה ושתיה וכן אם נמצא לטסים מזוין הרי זה מום המאבד את כולו מפני שהמלך תופס אותו והורגו וכן אם נמצא מוכתב למלכות הרי זה מום ומחזירו מפני שהמלך תופסו למלאכתו בכל עת שירצה אבל אם נמצא גנב או חוטף או גונב נפשות או בורח תמיד או זולל וסובא וכיוצא בדברים אלו אינו יכול להחזיר שכל העבדים בחזקת שיש בהם כל הרעות אלא אם כן פירש. הגה: ויש אומרים דגונב נפשות הוי כמו מוכתב למלכות אבל משחק בקוביא לא הוי מום:

ביאור: המוכר עבד או שפחה כו' - אפי' שהעבד סתמו שיש בו כל הדעות הרעות ואין מום מבטל בו המקח מ"מ ה"מ מומים הרגילים להיות בעבדים אמנם מומים שאינם מצויים בעבדים אפי' בעבד אם נמצא בו מום שאינו רגיל ומצוי נתבטל המק' וחוזר המוכר המעות ללוקח (ש"ך בשם הרש"ם), הקונה דבר, ונמצא שהמוכר קבלו מגנבים, משי וכיוצא בו דבר שאין בו סימן אין הגנבה מום בה, שהרי יש הרבה משי בשוק, ואינו ניכר, ועל אף שהיות עבד גנב הוא מום בעבד אפי' שאינו ניכר בגוף העבד וצורתו שהוא גנב ואפי' כשרואים אותו מכירים כי הוא העבד שיצא עליו שם גניבה בעיר, מה שאין כן במשי. ואפילו כלי א' שיש בו סימן, ומשתמשים בו תוך הבית, אפשר שאם היה גנב לא יהיה שום טעם לחזור בו מן המכר, כי יש כלים דומים אלו לאלו, וגם לא יהיה נודע כל כך, בפרט כשאינם לעין, כל שאין משתמשים אלא תוך הבית. מה שאין כן בעבד ובהמה שתשמישם מבית ומחוץ והמכירים אותם שהם גנובים יכולים להעיד עליהם על צורתם המוכחת עליהם. ואם היה גניבת המשי ההוא מפורסם בעיר והיתה באופן שלא יוכל הקונה למוכרה בגלוי כי יהיה נודע שהוא המשי הגנובה ויתברר ענין זה ע"י הסוחרים שהוא כן, הוא מום ויוכל לחזור בו (ש"ך בשם המב"ט).

שומא בבשר - פירוש שומא, יבלת. בבשר, בכל מקום שנמצא בבשרו אפילו בפניו (סמ"ע).

אבל אם נמצא גנב כו' וכיוצא בדברים אלו כו' - דוקא בעבד כנעני [שיש בהם כל הרעות] אבל בעבד ישראל לא והוי מום וחוזר וא"צ ליתן כפועל בטל (רע"א), מי ששכר שפחה ונודע לו שקודם שבאת לביתו היתה זונה, ואחיה טוען מאחר שאינה מעוברת מה איכפת לך, והרי בכה"ג הלוקח שפחה אין יכול לחזור דסמפון בעבדים ליכא. הוה מקח טעות, דודאי איכא למיחש מאחר שטעמה טעם איסור צריכה שימור שלא תצא חוצה בלילה ושלא ימשכו פוחזים לביתה, ויש כמה חששות. ואפילו בלוקח שפחה דק"ל מומין שבסתר שאין בהם ביטול מלאכה אינו חשוד. היינו מומין שהם בה נגד רצונה ובאונס דאין חשש הזיק להבא מחמת המום, משא"כ בכה"ג שטבעה ויצרה רק רע. ומזה, שאם נאנסה חייב לקיימה. ואפשר גם בנתפתתה פעם אחת בדרך מקרה, וידוע שכל ימיה היתה צנועה מקודם לזה וגם אחרי כן, מחויב בעה"ב להחזיקה, רק לא תקל ראשה ולא תצא מביתה רק ברשות בעה"ב, וי"ח דשפחה היא בחזקת זונה. גם מה דמשמע מדבריו דאף בעבד ישראל אמרין אין סמפון בעבדים, זו שגגה, דודאי דוקא בעבדים כנענים, משא"כ בעבד או שפחה ישראל שכל ישראל בחזקת כשרות. ומהאי טעמא פסק שם באחד ששכר שפחה עברית ואח"כ נודע לו שהיא מוחזקת לגנבנית, דודאי יכול לחזור בו, אף שהיתה יכולה להשכיר עצמה במקום אחר, כי בישראל ודאי דהוי מום גמור אי איכא עדות ברורה להוציאה מחזקת כשרות (פ"ת).

אבל משחק בקוביא לא הוי מום - לשון שאינו מדוקדק הוא, דגם גונב ממון וחוטף ובורח וזולל וסובא ה"ל אינו מום, דהרי לא פליגי היש אומרים כי אם אגונב נפשות ה"ל, וכאילו אמר ויש מפרשים דקוביוסטוס אין פירושו גונב נפשות כד"ל לדעה שכתב המחבר לפני זה, אלא פירושו משחק בקוביא, והוא שמונה בדברים שאין לו מום בהם (סמ"ע).

ועי' רש"ם (הובא בש"ך ח"מ ס' רלב ס"ז): ה"מ מומים הרגילים להיות בעבדים אמנם מומים שאינם מצויים בעבדים אפי' בעבד אם נמצא בו מום שאינו רגיל ונודע נתבטל המק' וחוזר המוכר המעות ללוקח, ועיי"ש בפ"ת: מי ששכר שפחה ונודע לו שקודם שבאת לביתו היתה זונה, ואחיה טוען מאחר שאינה מעוברת מה איכפת לך, והרי בכה"ג הלוקח שפחה אין יכול לחזור דסמפון בעבדים ליכא. הוה מקח טעות, דודאי יש למיחש מאחר שטעמה טעם איסור צריכה שימור שלא תצא חוצה בלילה ושלא ימשכו פוחזים לביתה, ויש כמה חששות. ואפילו בלוקח שפחה דק"ל מומין שבסתר שאין בהם ביטול

הוא ראה אותו [והסכים עם זה], ואם משום מומין שבסתר, מה זה משנה לו, הוא צריך אותו למלאכה, ולא איכפת לו. ואם נמצא שהוא גנב או קוביוסטוס [גונב נפשות]¹¹⁹, הרי הוא של¹²⁰. מה תאמר? [אם נמצא שהעבד] גזלן מזויין [שהרי זה לא שכיח ולא קיבל עליו] או נכתב פי' חייב מיתה] למלכות, [פסולים כ]אלה, יש להם קול [והוא הסכים עם זה]. הרי בין למר ובין למר לא אכלה, מה שונה ביניהם. יש ביניהם: קיבל [עליו את המומים, שאז אין חשש שהוא יבטל את הקידושין, אבל יש חשש שמא ימזוג כוס לאחיה או לאחותה, או¹²¹ מסר [האב לשלוחי הבעל ועודה בדרך משום סימפון יש משום שמא תשקה ליכא דליתנהו לאחיה ולאחותה גבה], או הלך [שלוחי האב עם שלוחי הבעל ועודה בדרך, שיש חשש ביטול, ואין חשש שמא תשקה לאחותה אינם אצלה]¹²².

בכסף, ב"ש אומרים בדינר וכו'. מהו טעמם של בית שמאי. אמר רבי זירא: מאחר ואשה מקפדת על עצמה ואין מתקדשת בפחות מדינר. אמר לו אביי: אם כן, כגון בנותיו של ר' ינאי, דמקפדות על עצמם ולא מקדשי בפחות מתרקבא [ג' קבים] של דינרים [דינרי זהב], גם כן אם פשטה ידה וקבלה זוז אחד מאחר, לא הוה קדושין. א"ל: לא אמרתי כאשר פשטה ידה וקבלה, אני אמרתי כאשר היא מתקדשת בלילה¹²³ [ולא ראתה כמה כסף היה] או דעשתה שליח [לקבל קדושה ולא שאל אותה בכמה ובנתיה דרבי ינאי נמי אי שוו שליח לא הוה קדושין אלא בתרקבא דדינרי]¹²³. רב יוסף אמר: טעמם של בית שמאי, כמו שאמר רב יהודה אמר רב אסי, שאמר רב יהודה אמר רב אסי: כל כסף האמור בתורה הוא כסף צורי [אם פירש שקלים הוי שקל צורי ואם סתם הוי מטבע הפחותה שבצורי]¹²⁴, ושל דבריהם [פי' מדיני דרבנן] כסף מדינה.

מה שהזכרנו, אמר רב יהודה אמר רב אסי: כל כסף האמור בתורה הוא כסף צורי, ושל דבריהם, כסף מדינה¹²⁵. וכי זה כלל [שכסף שכתוב בתורה דוקא כסף כתיב או שוייו ונ"מ דהוי כסף צורי ולא פרוטות].

מלאכה אינו חוזר, היינו מומין שהם בה נגד רצונה ובאונס דאין חשש הזיק להבא מחמת המום, משא"כ בכה"ג שטבעה ויצרה רק רע. ומזה, שאם נאנסה חייב לקיימה. ואפשר גם בנתפתתה פעם אחת בדרך מקרה, וידוע שכל ימיה היתה צנועה מקודם לזה וגם אחרי כן, מחויב בעה"ב להחזיקה, רק לא תקל ראשה ולא תצא מביתה רק ברשות בעה"ב, וי"ח דשפחה היא בחזקת זונה. גם מה דמשמע מדבריו דאף בעבד ישראל אמרין אין סמפון בעבדים, זו שגגה, דודאי דוקא בעבדים כנענים, משא"כ בעבד או שפחה ישראל שכל ישראל בחזקת כשרות. ומהאי טעמא פסק שם באחד ששכר שפחה עברית ואח"כ נודע לו שהיא מוחזקת לגנבנית, דודאי יכול לחזור בו, אף שהיתה יכולה להשכיר עצמה במקום אחר, כי בישראל ודאי דהוי מום גמור אי יש עדות ברורה להוציאה מחזקת כשרות.

¹¹⁹ רש"י, וי"א דהוה משחק בקוביא (תוס' בשם הר"ח).

¹²⁰ שסתם עבד הוא גנב (רש"י).

¹²¹ רש"י, וי"א שזה דבר א', ופי' מסר האב לשלוחי הבעל והלך גם הוא עמהם והלך חיישינן לסימפון דאז לא בדקינן לה עד שתהא בביתו אבל מסירה דהתם מירי כשלא הלך עמהם דאז בדק לה מיד (תוס').

¹²² רש"י, ועי' רשב"א שעולא לא חושש לסמפון, וכן נראה מרש"י כתובות (&).

¹²³ רש"י, וי"א שזה חוזר לדעת ב"ש, דגם לפי ב"ש אם פשטה ידה וקבלה פרוטה מקודשת (תוס'). וי"א בנתיה דר' ינאי נמי כי משויין שליח בדינר מקדשן דמידע ידען דכל דמקדש בשוה דינר מקדש וכיון שלא פירשה אתרצויי אתרצית בקדושי דינר, וה"ה לפשטה ידה וקבלה קדושי בליליא דאי לא נחא לה עלה דידה רמיא לגלויי שהיא מקפדת על עצמה יותר משאר כל הנשים (רשב"א).

¹²⁴ רש"י, הלך [כהמשך דברי רש"י] פרוטה לא מצית אמרת לפי שהיא של נחשת ובצורי מטבע של נחשת ליכא ובקדושין כסף כתיב דקיחה קיחה גמירי וכיון דאפיקתיה מפרוטה אלמא מידי דחשיבות שאל אוקמוה אדינר (תוס').

האישה נקנית פרק ראשון קדושין

יא

עין משפט
גר מצוה

צו א ב מיי פט"ו
מחלות מביאה
הלכה יב סמג לאוין קע
עוש"ע ח"ט סימן רלג
סעיף י :

צו ג מיי ס"ג מהלכות
עוונ ונטען הלכה א
ב סמג עשין נה :

רש"א

הגהות הב"ח

(6) תוס' ד"ע ד"ע וכו' י
יש ספרים הגרסי הכא
עד שחכמים : (ג) בא"ד
קשה מאי קאמר הא
כולהו אית ליה דעולא
כיב פיי ריבוי אית
ליה כוליה טעמי דעולא
ודסימפון : (ג) ד"ה
שכן וכו' ומש"כ קאמר
אלא מפתה בתייה דרבי
יבא וכו' דפומת מתקבץ

גליון הש"ס

רמב"ם ד"ה סנהו קלא
אית ליה ס"ה הקונטרס
וסבר וקבל עיני גיטין
דף פו ע"א חז"ה עלוני
מלכא :

[צ"ל רב אשי]

[ועי' תוס' בחובות מה
ד"ה רב אשי]

[צ"ל קפריין]

עד שחכמים לחופה משום דעולא . מנדקטן עד שחכמים לחופה

משמע דהיינו כמשנה אחרונה דפ' אע"פ (כחובות דף מ"ו) שאינה
אוכלת בהגעת זמן עד שחכמים לחופה ותימה דפ' אע"פ (ס"ה) פליגי
אמוראי במשנה ראשונה שאינה אוכלת בתרומה עד שגיגע זמן או

עד שתכנס לחופה משום דעולא וכן בג בג
"סימפון בעבדים לית ליה אי מומין שבגלוי
הוא הא קא חזי ליה אי משום מומין
שבסתר מאי נפקא ליה מיניה למלאכה
קא בעי ליה לא איכפת ליה *נמצא גנג
או קוביוסטום הגיעו מאי אמרת לסמים
מוזיין או נכתב למלכות הגזרו קלא אית
לחו *מבדי בין למר ובין למר לא אבלה
מאי בינייהו איכא בינייהו קיבל מסר והלך :
בבב"ש *אומרים דיניר וכו'; מאי מעמייהו
דב"ש אמר רבי זירא שכן אישה מקפדת על
עצמה ואין מתקדשת בפחות מדינר אמר ליה
אב"י אלא מעתה כגון בנתייה דר' ינאי דקפדן
אנפשייהו ולא מקרישי בפחות מטרקבא
דיניר הכי נמי דאי פשמה ידה וקבלה חד
זוזא מאחד הכי נמי דלא הוה קדושין א"ל
פשמה ידה וקבלה לא קאמינא כי קאמינא
דקדשה בליילא אי נמי דשויה שליח רב יוסף
אמר רב אשי *דאמר רב יהודה אמר רב
אשי 'כל כסף האמור בתורה כסף צורי ושל
דבריהם כסף מדינה : גופא אמר רב יהודה
אמר רב אשי כל כסף האמור בתורה כסף
צורי ושל דבריהם כסף מדינה : ובללא הוא
והרי

סימפון בעבדים ליכא . לבטל את המקח : הא קא חזי ליה - וסבר
וקיבל : נמצא גנג כו' . אינו בטל בדך דהא קי"ל המוכר עבד לחבירו
ונמלא גנג או קוביוסטום הגיעו וברייתא היא [בב"ב בהמוכר פירות]
(דף נ"ב) : קוביוסטום . גונב נפשות : הגיעו . הרי הוא שלו דסתם

עבד גנג הוא : לפטים מוזיין . דהא
לא שכיח ולא קבלו עליו : או מוכתב
למלכות . שנתחייב מיטה למלך :
קלא אית ליה - וסבר וקבל : קיבל
מסר וסלך . סימן הוא : קיבל - עליו
את המומים משום סימפון ליכא
משום דעולא איכא : מסר . האב
לשלוהי הבעל או שהלכו שלוחי האב
עם שלוחי הבעל ועודה בדרך משום
סימפון איכא משום שמוח תקשה ליכא
ליתנהו לחייה ולאחותה גבה :
תרכבא . שלשה קבין . דיניר .
זכובים : דשויה קבין . לקבל קדושה
ולא נמלך בה בכמה ובנתייה דרבי
ינאי נמי אי שוו שליח לא הוה קדושין
אלא בתרכבא דיניר : כל כסף
האמור בתורה כסף צורי . אם פירש
שקלים הוה שקל צורי ואם סתם הוה
מטבע הפחותה שצבורי : ושל דבריהם
כסף מדינה . לקמן מפרש לה כסף
מדינה שמינית שבכסף צורי כל סלע
הוא שמינית שבסלע צורי ואם דינר
הוא שמינית שבדינר צורי הלכך פרוטה
לא מליח למימר לפי שהיא של נחשת
וצבורי מטבע של נחשת ליכא
ובקדושין כסף כתיב דהא קימה קימה
גמירי וכיון דלפיקתי* מפרוטה אלמלא
מיד דחשיבות בעי אוקמה ארינר
קדושה : ה"ג גופא אמר רב יהודה
כו' : וכללא הוא - כסף כתיב
בתורה דוקא כסף כתיב או שזיין וכו' דהוה
כסף צורי ולא פרוטה :
והרי

צ"ב זב' כחובות ז"ג
חוספתא דר"ב פ"ד

[כחובות נח']

צ"ג לז' כפרות כ

כתיב דהוה כסף צורי ולא פרוטה :
והרי

קוביוסטום פ"ה גונב נפשות וקשה דבפ"ק דבכורות (דף ה')

אמר שאל קונטרסיקום הטפסר לר"ב גבי שקלים ובקע לגלגולת צבזיו
הכסף אתה מולא מאתיים ואחד ככר וי"א נמה ובנתינת הכסף אתה מולא ק' ככר משה רכסם גנג היה או קוביוסטום

היה או אינו בקי בחשבונות היה ומה ענין גונב נפשות לתסרון השקלים לכן פר"ח דקוביוסטום משחק צבזיבא והא דאמר *בבב"שית רבה
(פרשה ישלח) ויאמר שלחתי ליה עלה השחר דקאמר ליה יעקב למלך וכי גנג אתה או קוביוסטום אתה שאתה מתירא מה השחר לפרוטה
הקונטרס ינחא דלפירוש רבתי חתנאל נמי יש לומר דאדם שמשחק קבוצות רגיל להיות עליו טעים הרבה ועומן בפניהם : הנהי קלא אית
לוה . פ"ה וסבר וקבל וקשה לר"ת דבפרק המוכר פירות (ב"ב דף נ"ב) אמר צבזיבא לשמים מוזיין או מוכתב למלכות ואומר לו הרי שלך
לפניך ומפרש ר"ת קלא אית ליה ולא שכיח ולא חשו להו לסימפון כיון דלא שכיח ורבינו אליהו מקיים פי' הקונטרס דהיכא דקיבל
המוכר מעות אמרינן מדלא בדק הלוך קודם נתינת המעות הני מומין דאית להו קלא אש כן סבר וקבל והא דאומר לו הרי שלך
לפניך מיירי קודם שנתן הלוך מעות וקנת משמע כן הסם דפריך ולימא המולא מחבירו עליו הראייה* אלמלא משמע דהלוך מוחזק :

מסר והלך . פ"ה קבל או מסר או הלך כלומר מסר האב לשלוהי הבעל או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל וקשה דמשמע
האב דבמסר לשלוהי הבעל חיישין לסימפון ובפרק גזרה שנחפתמה (חובות מה) אמר *רב מסירתה לכל אף לתרומה משמע

דמשום סימפון ליכא למיחש לכך נדראה לפרש דמסר והלך חדר מילתא היא וה"פ מסר האב לשלוהי הבעל והלך גם הוא עמהם והלך
חיישין לסימפון דלא לו בדקין לה עד שיהא צבזיו אצל מסירה דהתם מיירי כשלא הלך לשלוהי הבעל לה מיד* :

אשה מקפדת על עמלה וכו' . ק"ד דר' זירא אפילו פשטה ידה וקבלה קאמר דאינה מקודשת הואיל ורגילה להקפיד על דינר
משום דכתיב כסף בקרא ולגבי ידיה לא חשיב כסף אלף דבר שרגילה בו להקפיד ומש"ה (ג) (קפדי) בנתייה דרבי ינאי שרגילות

להקפיד על תרכבא דיניר הכי נמי לא יתקדשו צדינר אפילו פשטה ידה וקיבלה פחות מתרכבא לא יתשב כסף לגבייהו ואין זו סברא ומשני
פשטה ידה לא קאמינא דאפילו בפרוטה היתה מתקדשת דכסף קרינא ציה כי קאמינא דקדושה בליילא אי נמי דשויה שליח ובהכי הוה פלוגתא
דב"ש וצ"ב דהמנ"י ופירש הקונטרס דבנתייה דרבי ינאי היכא דשוו שליח לא הוה קדושין אלף דוקא בתרכבא דיניר וקשה דא"כ נתת
דברייך לשיעורין כיון דזולתיך בטר כל אחת ואחת לפי דעתה דכה"ג פריך בפ"ק דגיטין (דף י"ד) ובפרק חוקת הבתים (ב"ב דף נ"ב) גבי בר
אלישיב וגראה דהכי פריך אלף מעתה כגון בנתייה דרבי ינאי וכו' וכי תומא הכי נמי דלא מתקדשי בפחות מתרכבא דיניר א"כ נתת דברייך
לשיעורין דבנתייה דרבי ינאי משום שכן עשירות לא מתקדשי בפחות מתרכבא דיניר ואחרות מתקדשות צדינר ומשני פשטה ידה לא קאמינא
דגלתה בדעתה דאינה מקפדת ומתקדשת אפי' בשוה פרוטה כי קאמינא דקדושה בליילא אי נמי דשויה שליח דלא כולן שוות דבפחות מדינר אינה
מתקדשת ואז אינן יולאות מכלל שאר נשים דהן יודעות שלא יתנו לשליח אלף כמו לשאר נשים : כ"ה כסף האמור בתורה סתם כסף צורי .
פי' הקונט' אם פירש שקלים הוה שקל צורי ואם סתם הוה מטבע פחותה שצבורי הלכך פרוטה לא מליח אמרת לפי שהיא של נחשת וצבורי מטבע
של נחשת ליכא ובקדושין כסף כתיב דקימה קימה גמירי וכיון דלפיקתי* מפרוטה אלמלא מיד דחשיבות בעי אוקמה ארינר ולקמייה בשממין
פי' הקונטרס דה"ג גופא אמר רב יהודה אמר רב אשי והיינו משום דאי קאי ארלעילי הוה ליה למיפרך אלאתר לימא רב אשי דאמר כתיב שמיא :

[קת"י דהא בחולין
א"ל איתא הכי להדיא ועי'
תוס' כחובות מה וזוסי'
צ"ב זב' תוס' בכורות ה'
קוביוסטום]

ט"ה הוא כו לא נמצא
שם כן בספר המוכר
פירות ודינר זה כתוב
ג"כ בכחובות פרק אע"פ
דף נח וכתב עליו מהרש"ל
שהוא ט"ס והגיה טס
גיפתא אחרתי [מהר"ס]

והרי

האשה נקנית פרק ראשון קדושין

צח א מ"י פ"ג מה"ל
טוען וטוען הל"א א
סגן עשין זה פושע
ח"מ סימן פח ע"ו א :

צמ ב מ"י פ"ג מה"ל
ערכין הלכה ח סגן
עשין קכ :

ק ג מ"י פ"א מה"ל
בטורים הלכה ו סגן
עשין קמד פושע ד'
סימן ט ספי"א א :

קא ד מ"י פ"א מה"ל
מקי ממונ הלכה א
סגן עשין סו :

קב ה מ"י פ"א מה"ל
ענינה בתולה הלכה
א סגן עשין א :

קג ו מ"י פ"ג מה"ל
א סגן לאוין פו
ועשין סו :

[בבבטורות ג אהא ואלה
מס און כסף ותנן
בש"א כדברי רבנן דברי
ובש"א וכו']

קד ו מ"י פ"ג מה"ל
חובל ומוק ה' ט
סגן עשין פושע ח"מ
סימן פח טפי"א ח :

קה ח מ"י פ"ג מה"ל
סגן ט פושע ט
עשין פח :

[ג'ל רהנן]

[לקמן יד ע"ג]

הגרות הב"ח
(ה) גמ' מפרטות מאי
מגרעה : (ג) תוס' ד"ה
וכי וכו' דלא קשה ולא
מיד דהא אזי היקא :

והרי טענה וכו' - פ"ה מדרקתני שתי כסף ש"מ קרא לאו דוקא קאמר כסף אלא אמונא בעלמא קפיד וכיון שלא פירש כמה לא מסרו אלא לתכמים ולא קים לנו לאשכנשיה בבביר מהי דאי קרא כסף דוקא קאמר נהי דמענה היא מטבע הפחותה שבבירי מיהו פתים מנח לאו ומנחי מה כלים שנים אף כסף שנים ומה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב כלומר שיהיו שני שתי כסף ולאפוקי ממ"ד טעט שני מחטין חייב בהודאה אחת מהן לכן ילא כלים למשהו כלומר שיתמייב עליהן בכל שהוא ורבותיו מפרטים שהדינר הוי מטבע הפחות שבבירי ופריך מדרקתני שתי כסף שהם מעות ולא קתני שני דהוי משמע שני דינרין ותירץ מה כלים דבר חשוב אף כסף דבר חשוב ומענה דבר חשוב ולירידי קשה בה טובא חדא ח"כ דכל כסף האמור בתורה הוא דינר היכי אחיה הך היקשא ומפיק לה מה כי אחא היקשא לאשמועינה מה כלים שנים אף כסף שנים הוא דאחא ועוד מאי קאמר מה כלים דבר חשוב וכי מחט דבר חשוב הוא והא אמר לך ילא כלים למשהו אלא לא חשבי מחטין ועוד בדקיה אמר הכס איפכא מה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב וכסף כי אחא להך דרשה אחא עכ"ל ור"י הקשה על פ"ה רס"י כיון דמטבע פחות שבבירי היא מענה היכי שייך כלל למימר כיון דלפיקתיה מפרטותה אוקמיה אדינר ה"ל למימר אמענה שהוא מטבע פחות שבבירי דבשלמא לקמן (דף יב-) דלמר כיון דלפיקתיה מפרטותה אוקמיה אדינר הייב בתר דאשכנשא דפרטותה הוי שפיר כסף לגבי אמה העבדיה וכיון דלפיקתיה מפרטותה דהוי כסף אוקמיה אדינר דהוי דבר חשוב אבל השתא דלמר דבבירי ליכא פרוטה אלא מטבע פחות שלהן היינו מענה נהי נמי דלפיקתיה מפרטותה אוקמיה אמואי מוקמיה ליה אמענה הוה לן לאוקמיה ועוד קשה דפי' דאחא לאפוקי ממ"ד טעטו שתי מחטין והודה לן בלחמיה מהן דחייב דהא צפ' שבועות דרשה דמה דבר חשוב אחי אליבא דשמואל דלרב סבירא ליה כסף כי אחא לכפירה הוא דאחא לכן נראה לר"י כמו שפי' בשם רבותיו דדינר הוי מטבע הפחותה שבבירי ומה שהקשה רס"י דאי כל כסף האמור בתורה דינר היכי אחיה היקשא ומפקא ליה הא כי אחא אחיה לאשמועינה מה כלים שנים אף כסף שנים אחא נראה דלא קשה (ג) ליה מדי דהא און היקא למחלה וכי היכי דגמרינן מנייה שנים גמרינן מנייה נמי דבר חשוב ומה שהקשה וכי מחט דבר חשוב הוא הא אמר' החס לך ילא כלים למשהו הא נמי לא קשה דאפי' מחט יש בו חשיבות גדול שראוי לעשות בו מלאכה גדולה והא דקאמר החס ילא כלים למשהו הן לאו דוקא למשהו אלא לאפוקי דלא בעינן שיהא הכלי שוה מענה אף שיהא שוה פרוטה ומ"מ חשיבות גדול יש שראוי לעשות בו מלאכה גדולה ומה שהקשה דבשבועות גרסי' איפכא הא נמי לא קשיא מידי דהתם היינו לשמואל דלא צלטרקיה ליה כסף למידי אחרינא ודריש ליה התם ללמד על כלים דבעינן דבר חשוב אבל הכא אחא אליבא דרב דמוקי כסף לכפירה ולירידיה דרשות נפקי ומכילים שנים ודבר חשוב ומיהו לפי' זה דלמר דבבירי ליכא מטבע קשה דהא כתיב (ויקרא כו) עשרים גרה השקל ומתרגמין עשרים מעין אלאמה היתה מענה בימי משה בכסף שבבירי ואומר ר"ח דגריה לא הוי מענה אלא משקל בימי בימי משה שהיה שוה מענה ושבו עשו ממנו מטבע וקראוהו מענה :

והרי טענה דכתיב כי יתן איש אל רעהו ונתן ^{כב} שבועות הדיינין המענה שתי כסף וההודאה שוה פרוטה החס דומיא *דכלים מה כלים שנים אף כסף שנים ומה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב והרי מעשר דכתיב וצרת הכסף ^{כג} ביך ותנן *הפורט שלע ממעות מעשר שני כסף ורבה והרי הקדש דכתיב ונתן הכסף וקם לו *ואמר שבואל יהקדש שוה כנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל הרם נמי *כסף כסף יליף ממעשר והרי קידושי אשה דכתיב *כי יקח איש אשה ^{כד} ובעלה וגמר קיחה *קיחה משרה עפרון *ותנן ^{כה} בית הלל אומרים בפרוטה ובשוה פרוטה נימא רב אסי דאמר בבית שמאי אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב יהודה אמר רב אסי כל כסף קצוב האמור בתורה כסף צורי וישל דבריהם כסף מדינה מאי קמ"ל *הנינא ד'משלעים של בן 'שלשים של עבד ד'חמישים של אונס וישל מפתה 'מאה של מוציא שם רע כולם בשקל הקודש במנה צורי וישל דבריהם כסף מדינה איצטריבא ליה דלא תנן *דחניא *התוקע לחבירו נותן לו סלע ולא תימא מאי סלע ארבע זוזי אלא 'מאי סלע פלגא דווא דעבידי אינשי דקרו לפלגא דווא *איסתירא רבי שמעון בן לקיש אומר מעמייהו דבית שמאי בדחוקיה *דאמר חזקיה אומר קרא *הפרה מלמד שמגרעת מפדינה ויוצאה א' אמרת בשלמא דיהב לה דינר היינו דמגרעה ואולה עד פרוטה אלא אי אמרת דיהב לה פרוטה מפרוטה (ה) מי מגרעה ודלמא ת"ק רחמנא היבא דיהב לה דינר תיגרע עד פרוטה היבא דיהב לה פרוטה לא תיגרע כלל לא

וכי טענה - שארם טוען את חבירו ומשבעין אותו אם הודה במקלט דכתיב כי יתן איש וגו' ועליו כתיב אשר יאמר כי הוא או דילפינן מינה (ב"ק דף ק"ז) שהמורה מקלט ישבע דוקרב בעל הבית החס כתיב ודרש' ליה לשבועה : ומנן שבועת דידינן - אינה בפחות מטענת שתי תורה אור מעות כסף ופליגי בה רב ושמואל

והרי טענה דכתיב כי יתן איש אל רעהו ^{כב} ונתן שבועות הדיינין המענה שתי כסף וההודאה שוה פרוטה החס דומיא *דכלים מה כלים שנים אף כסף שנים ומה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב והרי מעשר דכתיב וצרת הכסף ^{כג} ביך ותנן *הפורט שלע ממעות מעשר שני כסף ורבה והרי הקדש דכתיב ונתן הכסף וקם לו *ואמר שבואל יהקדש שוה כנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל הרם נמי *כסף כסף יליף ממעשר והרי קידושי אשה דכתיב *כי יקח איש אשה ^{כד} ובעלה וגמר קיחה *קיחה משרה עפרון *ותנן ^{כה} בית הלל אומרים בפרוטה ובשוה פרוטה נימא רב אסי דאמר בבית שמאי אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב יהודה אמר רב אסי כל כסף קצוב האמור בתורה כסף צורי וישל דבריהם כסף מדינה מאי קמ"ל *הנינא ד'משלעים של בן 'שלשים של עבד ד'חמישים של אונס וישל מפתה 'מאה של מוציא שם רע כולם בשקל הקודש במנה צורי וישל דבריהם כסף מדינה איצטריבא ליה דלא תנן *דחניא *התוקע לחבירו נותן לו סלע ולא תימא מאי סלע ארבע זוזי אלא 'מאי סלע פלגא דווא דעבידי אינשי דקרו לפלגא דווא *איסתירא רבי שמעון בן לקיש אומר מעמייהו דבית שמאי בדחוקיה *דאמר חזקיה אומר קרא *הפרה מלמד שמגרעת מפדינה ויוצאה א' אמרת בשלמא דיהב לה דינר היינו דמגרעה ואולה עד פרוטה אלא אי אמרת דיהב לה פרוטה מפרוטה (ה) מי מגרעה ודלמא ת"ק רחמנא היבא דיהב לה דינר תיגרע עד פרוטה היבא דיהב לה פרוטה לא תיגרע כלל לא

שבועות לה: בכורות כ: ב"מ

[שבועות לג']

[מעשר שני פלג מ"ט]

ב"מ מי בכורות כה: כ: מעילה יד: תמורה כז: ערכין כט:

[בבבטורות ג אהא ואלה
מס און כסף ותנן
בש"א כדברי רבנן דברי
ובש"א וכו']

בכורות מט: ע"ט

ב"ק לה: ג: בכורות כ:

עין אסתירא בכורות
סד' ג' גיטין מהב' מ"ק:
טובה כה: בכורות כ:
ערכין יט' (כט) כ"ב קה:
ב"ק לו :

גליון הש"ס
גמ' ושל דבייה כסף
מדינה: טיין בכורות דף
פז ע"א תורה' אמר אביה

דאין אונאה להקדש דכתיב שמואל דכי היכי דאימעיט מאונאה אימעיט נמי מצויול מקח: **כסף כסף** - גמר פדיון הקדש מדפיון מעשר אבל שאר כסף שבבירי לא יליף מנייה דלא דמו ועוד דהכא כספים יתירא כתיב: **כסף קצוב הוי כסף צורי** - ובכסף קדושין אינו קצוב ולא חיירי ביה רב אסי כלל: **קצוב** - שנאמר בו כמה כגון חמישים של אונס ושלשים של עבד ומאה של מוציא שם רע שנאמר בהן שקלים ונאמר חשבונ: **בשקל קודש במנה צורי** - שקל הקדש שיש בכה' שקלים מנה צורי: ושל דכריס **איצטריבא ליה דלא תנן** - כמה הוי ואשמועינן דהא כסף מדינה: **דחטן הוקע כו'** - כלומר היכא מליטו כסף דכריס דכדתנן כו': **הוקע לחבירו** - בחזו לשון רבתי הלוי ורבינו הזקן למדנו שהכהו אכלי האזון: ונותן לו **סלע** - כך שיערו דמי בושחו לארס ביטוי ואשמועינן רב אסי דלא תימא האי סלע ד' זוזי סלע צורי אלא פלגא דווא חשמי שבסלע צורי: **איסתירא** - סלע פלגא דווא חשמי סלע מדינה: **כדחוקיה** - לקמן בפירקין (דף יד) דקתני גבי עבד עברי קונה את עלמו בגיטין כסף שמחשב עם אדוניו כשבא לפדות את עלמו בכך וכך לקחתיו ולא היה דך לשעבדני אלא שש שנים נמלאת קונה עבודתי ללך וכו' וכל חשבון כמה שנים עבדתיך ולא מסתק מוקדתי דמי עבודתי שנים הללו וכול השאר ואמרין מנא ה"מ ואמר חזקיה ור' אבהו ולא כתיב ופדיתו בשמע שחף אדוניהו מסעייה בפדינה וזהו שמגרעת פדינה ויולאת אלא חן אמה העבדיה נקנית בפחות מדינר: **אי אמרת בשלמא וכו' מפרטות מאי מגרעה** - שתתן לו שוב כלום ולקמיה מסוב מילתיה ואמר וקידושי אשה לב' משאמה העבדיה נפקא ליה וכו' אלא דפרכי' גמרא ולא שבקי' לאסוקי למילתיה: לא

והרי טענה [שאדם טוען את חבריו ומשביעין אותו אם הודה במקצת, שהמודה מקצת ישבע], שנאמר "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור", ולמדנו במשנה, שבועת הדיינין, הטענה [צריך להיות לפחות] שתי [מעות]¹²⁵ כסף, וההודאה [לפחות] שוה פרוטה [מזה שכתוב "שתי כסף" רואים שהפסוק לא מדויק "כסף" אלא על דווקא כסף בכלל, וכיון שלא פירש כמה לא מסרו הכתוב אלא לחכמים, ורבנן לא חייבו שבועה אלא בשתי מעות]¹²⁶. שם, דומה לכלים, מה כלים שנים, אף כסף שנים, ומה כסף דבר חשוב, אף כלים דבר חשוב¹²⁷.

והרי במעשר, שנאמר "וצרת הכסף בידך", ולמדנו במשנה, הפורט סלע ממעות מעשר שני ז"ל המשך המשנה: ב"ש אומר בכל הסלע מעות. ומיהו שמעינן מינה שחילל תחילה המעשר בפרוטות של נחושת ועתה בא לפרוט בהן סלע¹²⁸. [אין לדמות משם, שהרי במעשר היה יכול לכתוב] כסף [ובמקומו כתוב הכסף בה' הידיעה] הכסף, לרבות [אפילו סלע]. והרי הקדש, שנאמר "ונתן הכסף וקם לו". ואמר שמואל, הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה, מחולל [דאין אונאה להקדש]. שם גם כן

¹²⁵ כל מעה 16 פרוטות.

¹²⁶ רש"י, ו"א דדינר היו המטבע הפחותה שבצורי (תוס').

¹²⁷ שיהו שוים שתי כסף ולא פוקי מ"ד התם טענו שני מחטין חייב בהודאת אחת מהן לכן יצאו כלים למה שהן, כלומר שיתחייב בכלים בכל שהו, ורבותינו מפרשים שהדינר הוא מטבע הפחותה שבצורי ופירכא מדקנתי שתי כסף שהן מעות ותיורצא מה כלים דבר חשוב אף כסף דבר חשוב ומעה דבר חשוב הוא ולדידי קטיא ביה טובא חדא דא"כ דכל כסף האמור בתורה דינר הוא היכי אתיא הך הקישא ומפקא ליה הא כי אתא הקישא לאשמועינן מה כלים שנים אף כסף שנים הוא דאתא ועוד מה כלים דבר חשוב וכי מחט דבר חשוב הוא והא אמרינן התם לכן יצאו כלים למשהו אלמא לא חשיבי מחטים ועוד בהדיא אמרינן התם איפכא מה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב וכסף כי אתא להך דרשא אתא? (רש"י).

ע"י ח"מ ס' פח ס"א: אין מודה מקצת הטענה חייב לישיבע, עד שיודה לפחות בפרוטה, ותהיה הכפירה לפחות שתי מעין כסף. ועיי"ש ס"ג: בד"א, כשתבעו פירות או מיני סחורות. אבל תבעו שני כלים, והודה לו באחד מהם, אין צריך שיעור, אלא אפילו היו עשרה מחטין בפרוטה, תבעו שנים והודה לו באחת מהם, חייב. ועיי"רשב"א (שבועות לט ע"ב): מצאתי למקצת מרבתינו הצרפתיים ז"ל שאמרו כן דכלי שוה פרוטה דוקא אמרו ומחטין דשמואל בשוין שתי פרוטות הן. ורבינו האיי גאון ושאר הגאונים ז"ל אין דעתם כן אלא בפירוש אמרו ב' מחטין אף על פי שאין שוין פרוטה דלכך יצאו כלים למה שהן, ומה שאמר הרב ז"ל שאם כן מצאנו ושיבת הדיינין בפחות משהו פרוטה אין ראהו זו מכרעת דאפשר לומר דכל כלי כיון שהוא ראוי למלאכתו חשוב הוא כפרוטה ויתר מפרוטה ויושבין עליו הדיינין, ואפשר דאפי' לענין קדושין כן וכמו שקונין בכלי (ב"מ מז ע"א) אף על פי שאין בו שוה פרוטה ואפשר דקנין משום כסף הוא. ועיי' קצה"ח ס' פח סק"ג: ולענ"ד נראה דודאי לא מהני בקידושי אשה, דהא בריש פ"ק דקידושין (ג ע"א) מנינא למעוטי חליפין, [וכן ב]דף י"ג ע"א תניא אף על פי שאין האשה נקנית בפחות משהו פרוטה הקרקע נקנית בפחות משהו פרוטה. ועיי' שם בנתה"מ: ולא קשה מידי [קושיית הקצה"ח], דהא בקנין סודר מהני אפילו תפס מקצת מהכלי, מטעם דכמאן דפסיק דמיא כדאיתא בב"מ (ז ע"א), ומקצת כלי ודאי לא חשיב לענין הודאה וקידושי אשה. ועוד, אפילו בהמה מיקרי כלי לענין קנין סודר (תוס' שם מ"ו ע"ב ד"ה ופירי) וכו', אלמא שלא דמי כלי דקנין סודר לכלי הודאה וקידושי אשה, דשם בעינן כלי חשוב דוקא.

ועיי' משובב נתיבות: אמנם לא מצינו לחלק בין כלי לכלי, ומ"ש דבקנין סודר מהני אפילו מקצת כלי, התם כיון דבעי שלש על שלש וכמבואר סימן קצ"ה ס"ד, והוא כל בגד לענין טומאה, ע"ש, וכל מה דמקרי כלי לענין קנין סודר ה"ה לענין הודאה ושבועה, ואין לנו לחלק.

ועיי' שר"ע (אה"ע ס' לא ס"ג): קידש באוכל או בכלי וכיוצא בו, ששוה פחות משהו פרוטה, הרי זו מקודשת מספק, שמא דבר זה שוה פרוטה במקום אחר.

¹²⁸ רש"י, אם כן יש כסף פחות מדינר. והקשה הרשב"א: משמע מלשונו דפירכא מדחלל המעשר על פרוטות של נחשת ולומר דכסף דוקא בעינן, וזהו תימה דהא למדנו במשנה בדינר ובשוה דינר דאלמא כסף האמור בתורה לאו כסף דוקא אלא שוה כסף ככסף, ועוד דא"כ הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מנא לן דמהיקשא דכסף כסף דמעשר לא גמרינן אלא שלא בעינן כסף דוקא אבל שרי"כ מיהא ניבעי, אלא ה"פ ולמדנו במשנה הפורט סלע ממעות מעשר שני דש"מ דמעיקרא חלל המעשר מטעם מעט על פרוטות עד שהשלימו לפרוטות שוה סלע ואח"כ בא להחליף הפרוטות בסלע דאל"כ הפוכי מטרתו למה לי להחליף מעשר בפרוטות ופרוטות בסלע ליחל מעיקרא מעשר בסלע, אלמא אלו בפרוטה אחת מצי מחלל ואף על גב שנאמר ונתת בכסף. והקשה הפנ"י על הרשב"א: הכא לאו מענין השווי מקשה לרבי אסי אלא אעיקר החילול דהא ק"ל אין מחללין פירות מעשר שני אלא על כסף שיש עליו צורה או על דבר מאכל וגו', ולפ"ז כי היכי דאין מחללין על אסימון של כסף דכסף צורה בעינן ה"נ אין מחללין על מטבע של נחשת דכסף דוקא, ונהי דלמסקנא דליתא לדרכי אסי וכו'.

לומדים [גזירה שוה] כסף כסף ממעשר [לומדים פדיון הקדש מפדיון מעשר אבל שאר כסף שבתורה לא יליף מיניה שלא דמו ועוד דהכא כספים יתירא כתיבא].

והרי קידושי אשה, שנאמר "כי יקח איש אשה ובעלה", ולומדים קיחה קיחה משדה עפרון, ולמדנו במשנה, בית הלל אומרים, בפרוטה ובשוה פרוטה. נאמר שרב אסי אמר כבית שמאי. אלא אם נאמר כך נאמר, אמר רב יהודה אמר רב אסי, כל כסף קצוב [שנאמר בו כמה כגון חמשים של קנס ושלשים של עבד ומאה של מוציא שם רע שנאמר בהן שקלים ונאמר חשבונן] הנאמר בתורה, כסף צורי, ושל דבריהם, כסף מדינה [וכסף קדושין אינו קצוב ולא איירי ביה רב אסי כלל]¹²⁹.

מה לומדים מזה. למדנו, חמש סלעים של כן¹³⁰, שלשים של עבד, חמשים של אונס ושל מפתה, מאה של מוציא שם רע, כולם בשקל הקודש במנה צורי [שקל הקדש שיש בכ"ה שקלים מנה צורי]. ושל דבריהם כסף מדינה, צריכים את זה שלא למדנו [כמה הוה ואשמועינן שהוא כסף מדינה], שלמדנו בבביתא [פי' איפה מצינו כסף דבריהם], התוקע לחבירו [באזנו, וי"א שהכהו אצל האוזן] נותן לו סלע [כך שיערו דמי בושחו לאדם בינוני]¹³¹, ולא תאמר מהו סלע, ארבע זוזים, אלא מהו סלע, חצי הזוז, שאנשים עשוי שקוראים לחצי זוז אסתרא [סלע שהוא חצי זוז שהוא סלע מדינה]¹³¹.

רבי שמעון בן לקיש אמר, טעמם של בית שמאי כמו חזקיה¹³², שאמר חזקיה, נאמר בפסוק "הפדה" מלמד שמגרעת מפדיונה ויוצאה. אם תאמר, זה מובן שנותן לה דינר, היינו שמגרעה והולך עד פרוטה, אבל אם תאמר שנותן לה פרוטה, מפרוטה איך אפשר לגרוע [ועל אף שלמסקנה ב"ש לומד קידושי אשה מאמה העבריה עכ"ז הגמ' שאלה ולא נתנה לסיים הדבר].

ואפשר כך אמר ה' [בפסוק], איפה שנתן לה דינר, תגרע עד פרוטה, ואיפה שנתן לה פרוטה, לא תגרע כלל.

¹²⁹ רש"י, עיי' תוס' (כתובות סז ע"א ד"ה אמר אביי): רב יהודה לא נתן סימן אלא אסילעין לחודיהו ולא אזוזי ואמנה דהא אמרינן בהחובל (ב"ק דף צ. ושם) התוקע לחבירו באזנו נותן לו סלע רבי יוסי הגלילי אומר מנה ואמרינן מהו מנה מנה צורי למדנו במשנה או מנה מדינה למדנו במשנה ופשט דמנה צורי למדנו במשנה. (מהגליון הש"ס).

¹³⁰ עיי' שר"ע הובא לקמן הערה 452.

¹³¹ עיי' שר"ע (סי' תת סמ"ב): כל אלו הסלעים הם מכסף מדינה, שאין בו כסף אלא שמינית שהם שלש מעין, שכל מעה משקל טז שעורות כסף צרוף שהוא עוטמני אחד:

ביאור: אלא שמינית כו' - לכל זמן זמן ומקום ומקום לפי מה שהוא המטבע שם שלא יפחות הכסף ממנו (סמ"ע).

אל תחשוב כן [שתהא נקנית בדבר שאין בו גירוע מאחר שנכתב גירוע כאן, אלא צריך להיות] דומה ליעוד [כי היכי שאמר לענין ייעוד שנכתב עמו אשר לא יעדה ולמדנו שרשאי האדון ליעדה לו בתוך שני אמהות ותהיה מקודשת לו אם יאמר לה הרי את מיועדת לי במה שיש לי עליך ואין צריך כסף אחר ואמר לקמן (דף יח ע"ב) אין אביה רשאי למוכרה לקרובים שהיא אסורה להם משום ערוה לפי שאין אני מקיים בה אשר לא יעדה וגירוע נמי כייעוד מה ייעוד אע"ג וכו']. מה ייעוד, אף על גב דאם הוא רוצה מייעד, ואם לא רוצה לא מייעד, כל מקום שאינו יכול ליעוד, מכירתו אינה מכירה, כמו כן כאן, כל מקום שלא יכול לגרוע מכירתו אינה מכירה¹³².

והרי ב"ש לומדים קידושי אשה מאמה העבריה [מסקנא דמילתא דריש לקיש היא דקא מסיק ואומר טעמא דב"ש כדחזיקיה], מה אמה העבריה לא נקנית בפרוטה, כמו כן אשה לא מקדשה בפרוטה [שלומדים מקידושי ייעוד]. ואולי בחצי דינר [ויש גירוע עד פרוטה]. ונאמר ב' פרוטות. כיון שהוציאה מפרוטה [אם כן צריכים דבר חשוב] העמידה על דינר [שהוא דבר חשוב]. רבא אמר הסיבה של ב"ש שלא יהו בנות ישראל כהפקר [לקנות בדבר מועט ומדרבנן הוא דקאמרי לה ב"ש דאפקעיה רבנן לקידושין הפחותין מדינן]¹³³.

וב"ה אומרים: בפרוטה. חשב רב יוסף לאמר, פרוטה כל דהו [כל מה שהדורות משנים את המטבע פעמים שפוחתין פעמים שמוסיפין ממשקלם]. א"ל אביי, והא עליו למדנו, כמה היא פרוטה, אחד משמנה באיסור האיטלקי. ואם תאמר זה בדורו של משה, אבל כאן מה שאנשים החשיבו? והרי כאשר הגיע רב דימי, אמר, שיער רבי סימאי בדורו, כמה היא פרוטה, אחד משמנה באיסור האיטלקי [מעשה בא לפניו באשה שנתקדשה בפרוטה והצריך להיות שיהא אחד משמנה באיסור ביטל את קידושין]. וכאשר הגיע רבין, אמר, רבי דוסתאי ורבי ינאי ורבי אושעיא שיערו, כמה הוי פרוטה, אחד מששה באיסור האיטלקי.

א"ל רב יוסף [לאביי]: אם כן [שאיין פרוטה פחותה מכאן] זה מה שלמדנו (ת"כ &): צא וחשוב כמה פרוטות בשני סלעים. יותר מאלפים [פרוטות], עכשיו [אם הוא אחד מח' באיסור האיטלקי] אינו אפילו אלפיים, ועכ"ז קוראים לזה יותר מאלפים. אמר להו אותו סבא, אני גרסתיה? קרוב לאלפים. סוף סוף, הוא אלף חמש מאות ושלשים ושש¹³⁴. כיון דיוצא מחצי, קורא לו, קרוב לאלפים.

מה למדנו לפני כן: כאשר הגיע רב דימי, אמר, שיער רבי סימאי בדורו, כמה היא פרוטה, אחד משמנה באיסור האיטלקי. וכאשר הגיע רבין, אמר, רבי דוסתאי ורבי ינאי ורבי אושעיא שיערו, כמה הוי פרוטה, אחד מששה באיסור האיטלקי. אמר לו אביי לרב דימי, נאמר שאתה ורבין חולקים במחלוקת תנאים הוזה, שלמדנו: פרוטה שאמרו חכמים, אחד משמנה באיסור האיטלקי, שש מעה כסף, דינר, מעה, שני פונדיונין [מיני מטבעות הם קטנות זו מזו וכן הדריסין הנצין שמנין], פונדיון, שני איסרין, איסר, שני מוסמיסים, מסמס, שני קונטרונקין קונטרנק, שתי פרוטות, נמצא פרוטה, אחת משמנה באיסור האיטלקי. רבן שמעון בן גמליאל אומר, שלשה הדרסין למעה, שני הנצין להדרים, שני שמנין להנץ, ב' פרוטות לשמין, נמצא פרוטה, אחת מששה באיסור האיטלקי. נאמר שאתה לומד כת"ק ורבין לומד כרבן שמעון בן גמליאל. א"ל: בין לפי דבריי ובין רבין לומדים לפי הת"ק¹³⁵, ואין קושי סתירה, כאן שנתייקרו האיסורים, וכן שניזל האיסורי. כאן שנתייקרו איסורי ועמדו קום עשרים וארבע בזווא, כאן שניזל, שעמדו שלשים ושתיים בזו.

אמר שמואל: קידשה בתמרה, אפילו עומד כור תמרים בדינר, מקדשתה, חיישין שמה שוה פרוטה במדי [כלומר במקום שאין תמרים מצויין]¹³⁶. והרי אנו למדנו, ב"ה אומרים, בפרוטה ובשוה פרוטה [ואם

באתה לומר כן אין שיעור קידושין]. אין קושי, כאן בקידושי ודאי, כאן בקידושי ספק [אם ישוה שוה פרוטה במקומו הווי קידושין ודאי ואם בא אחר וקידשה אח"כ מותרת לראשון ואינה צריכה גט משני ואם אינו ש"פ במקומו קידושי ודאי לא הווי לבטל קידושי שני אבל קידושי ספק הווי ואינה מותרת לאחר בלא גט דחיישין שמה ש"פ במדי ושיעור אהני לדעת אלו הן קידושין גמורים שמאחר שקידש בפרוטה במקומם אין גמגום [דבר].

היה איש שהתקדש באגודה של מוכין. ישב רב שימי בר חיאי לפני רב ועיין בה אם יש בה שוה פרוטה, כן, ואם לא, לא¹³⁷. ואם אין בו שוה פרוטה לא, והרי שמואל אמר חוששים. אין קושי, כאן קידושי ודאי וכאן קידושי ספק.

היה אדם שקידש באבן כחול [פ"י שיש שחור שנוטה לכחול]. ישב רב חסדא ושיער לו [לפי שבא אחר וקדשה בפרוטה אח"כ] אם יש בו שוה פרוטה, כן [מקודשת לראשון, ואין צריך גט לשני], ואם לא, לא [מקודשת לראשון אלא מקודשת לשני]. ואם אין בו שוה פרוטה לא, והרי אמר שמואל שחוששין. רב חסדא לא סובר כמו שמואל. אמרה לו אימו, והרי אותו יום שקדשה, היה בו שוה פרוטה [ורק עכשיו הוזלה]. אמר לה, את לא נאמנת [בעדותך להוכיח שקידושין הראשונה קידושין ו]לאסורה על אחר

חיישין שמה שוה פרוטה במדי אבל אין הכי נמי דאפילו ידעינן דשוה פרוטה במדי לא הווי קידושין גמורין כיון דהכא לא שוה וכו' אין לממון אלא מקומו ושעתו כשארמין בערכין (דף כד ע"א) לגבי הקדש אלא חומרא דרבנן בעלמא הוא באיסור אשת איש [ע"כ דברי הרמב"ן] ולשון הא בקידושי ספק לפי זה לא אתי שפיר, לפיכך נראה לי, דאי שוה פרוטה במדי קדושי תורה הן דכיון שהיא נתצתה בהן ושיון פרוטה באי זה מקום, אילו ידעו העדים שדרכה לתת פרוטה באותו דבר הווי ליה כאילו אמרה לדידי שוה לי כשארמין לגבי חמש סלעים של פדיון בכור כדאיתא לעיל דף ח ע"א.

ועי' רמב"ם (אישות פ"ד ה"ט): אם קידש בתבשיל או בירק שאינו מתקיים וכיוצא בהם אם לא היו שוה פרוטה באותו המקום אינה מקודשת כלל שהרי דבר זה אינו מגיע למקום אחר עד שיפסד ויאבד ולא יהיה שווה כלום, ודבר של טעם הוא זה וראוי לסמוך עליו.

ועי' ש"ע (אה"ע סי' לא ס"ג): קידש באוכל או בכלי וכיוצא בו, ששוה פחות משוה פרוטה, הרי זו מקודשת מספק, שמה דבר זה שוה פרוטה במקום אחר. ומובא הרמב"ם כ"א [ועי' מפרשי הש"ע שצ"ע איך פוסק הש"ע שאם הוא ספק כרמב"ם ספק לא כרמב"ם אז אפילו אם הוא מתקלקל זה ספק לרא"ש וכו'? אז גם תחילת דבריו הם ספק כרמב"ם או לא]. אמנם יש לדייק בלשון הרמב"ם: כל המקדש בשוה כסף אם היה שוה פרוטה באותה המדינה הרי אלו קידושי ודאי ואם אינו שוה פרוטה הרי אלו קידושי ספק. ועי' מגיד משנה: וכתב הרשב"א דמשמע שאפילו ידוע שש"פ בודאי במדי אינן אלא קידושי ספק שאין לך בכסף אלא מקומו ושעתו וכן מורה לשון רבינו. ועי' אבן האזל: בדבר דאין צריך מעיקר הדין דוקא כסף, וכמו בקדושין שכ' הרשב"א שלא צריך כלל רבוי דשוה כסף הוא ככסף משום שהיא מקבלת מדעתה ורצונה בודאי הוי ש"כ ככסף, בזה א"צ דה"י דוקא עכשיו במקום זה ראוי לקבל כסף.

ועי' פ"ת: עיין ס' מעין גנים לקמן ס"ה שהביא בשם הפ"י דדוקא בקידשה סתם אבל אם אמר לה בפ"י שמקדש בפרוטה ושמו אותו ואינו ש"פ אז לא הוי אף קידושי ספק אף דש"פ במדי מ"מ היא לא נתרצה לזה עד שיהא במקומה ש"פ ותמה על הפוסקים שלא הזכירו מזה הדין כלל ע"ש.

ועי' ב"ש: הרא"ש כתב דהרמב"ם ס"ל כשידוע שש"פ במקום אחר היא מקודשת מדאורייתא וכן ס"ל להר"ן דהיא מקודשת מדאורייתא [עי' לקמן נג ע"ב במע"ש], ונראה דאיידי דהעדים יודעים שש"פ במקום אחר אז ל"ל דהיא מקודשת מדאורייתא אבל אם א"י להעדים אז הוי כאלו קדשה בלא עדים כמ"ש בסמוך וליכא אלא חשש קידושין משום דהעדים מסופקים שמה ש"פ במקום אחר ונראה אף אם ידוע להעדים צ"ל הטעם דהוי כאלו אמרה היא לדידי ש"פ כיון שש"פ במקום אחר.

ועי"ש עוד בב"ש שאם הוא ספק ש"פ, ובררו אח"כ, ואז בשעתו שבררו ש"פ ולא יודעים אם בשעת הקידושין אם ש"פ, מקודשת ודאי, ועי' אבנ"מ החולק ועי' רמ"א ה"מ סי' רכ"ז ס"ט דלדבריו חוששין לשינוי השערים, וכל מקור דברי הב"ש שאם נמצא שיש בו ש"פ עכשיו חוששין לקידושין [והקצה"ח מתקן גרסת מקור דברי הב"ש], ואין קידושי ודאי, אבל ג"כ אין חזקת פנויה, אבל אם עכשיו אין ש"פ, אז נשאר חזקת פנויה, ואין אפילו ספק קידושין, ועי' נתה"מ סי' רכו סק"ח, שיש קנין ודאי, וספק ביטול.

הרדב"ב בתשו' דל דינו של שמואל דחיישין שמה שוה פרוטה במדי הוא רק להצריכה גט אבל אי נשאת בלא גט אין בניה ממזרים ולא פסל שמואל הבנים? ¹³⁷ אם לא יהיה בו השתא ש"פ לאיחשו לקידושי ראשון משום חזקת פנויה לא מחזקינן ריעותא שמה מעיקר היה שוה פרוטה ואם יהיה השתא ש"פ יהיה קידושי ספק כיון דאיתרע וחישינן דלמא בשעת קידושין נמי הווי ש"פ (אב"מ סי' לא סק"ג)

¹³² עי' רמב"ם הובא לעיל הערה נט.

¹³³ רש"י. ועי' ריטב"א: ואם תאמר היכי מפקעי רבנן קדושי דאורייתא, כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושין מיניה, וזימנין דמפקעו להו בגיטא דהו דל (גיטין ל"ג א'), וזימנין בלא שום גט כלל כהניא דאותביה אכורסייה דמסכת יבמות (ק"י ע"א), וכי הא דהכא לבית שמאי, וכבר פירשנוה יפה במקומות אחרים, אי נמי והוא הנכון דאפילו מדאורייתא אוקמיה רחמנא אדינר שהקפידה על בנות ישראל שלא יהיו כהפקר.

¹³⁴ שהסלע ד' דינרין והדינר כ"ד איסרים כדלקמן ואי איסר שמנה פרוטות לעולם נמצאו קצ"ב פרוטות בדינר והשמנה דינר שבשתי סלעים עולים כל אחד מאתיים פרוטות חסר שמנה הרי אלף ותקל"ו (רש"י).

¹³⁵ דהיינו כסתם מתני' והך דרבין לאו שהוסיפו על הפרוטות אלא האיסרין הוולו ועמדו שלשים ושתיים בדינר בימיהם ולעולם קצ"ב פרוטות בדינר חשוב ו' פעמים שלשים ושתיים ותמצא קצ"ב ובימי ר' סימאי היו האיסרים יקרים כמשפטם כ"ד בדינר ונמצאת שהפרוטה שהיא קצ"ב לדינר אחת משמנה באיסר (רש"י).

¹³⁶ רש"י. עי' ר"ן: וכתב הרמב"ן ז"ל וכן בתוס' דהא שאמרין חיישין לאו למימרא דאי ידעינן בודאי ליהווי קידושין גמורין אלא לומר דאפי' בסתמא

האשה נקנית פרק ראשון קידושין יב

יב

לא ס"ד . שהיא נקנית בדבר שאין בו גירוע מאחר שנכתב גירוע כאן : דומיא דייטוד . כי היכי דלמיר לנעין ייעוד שנכתב עמו אשר לא יעדה ולמדנו שראשי הדיון ליעדה לו בתוך שני אמהות וטהיה מקודשת לו אם יאמר לה אם מיועדת לי במה שיש לי עליך ואין לך דבר כסף אחר ואמר לקמן (דף י"ג) אין אביה רשאי למכרה לקרובים שהיא חסורה להם משום ערוה לפי שאין אני מקיים בה אשר לא יעדה וגירוע נמי כייעוד מה ייעוד אע"פ כו' . וקידושי אשה כו' . מהקדמא דמילתא דר"ל היא דקא מסיק ואומר טעמא דכ"ג כדחוקיה : אף אשה

זכור לא מצוה . ר"ב חסדא לא סבר ליה דשמואל . הכא לא מלי לגנוי הא בקידושי ספק כלעיל משום דמייירי שקדשה אחזו אח"כ בצרוטה והיה צד רב חסדא להפקיע קידושי ראשון כדלמיר לאו כל כמיך דלמיר לה אכתרא ואי הוה אומר דראשונים ספק הוה אח"כ ל"ל דלריכה גט מראשון א"כ תהיה אכורה משום דהויא גרוטא אחזו :

לא ס"ד דומיא דיייעוד מה ייעוד אע"ג דאי בעי מיייעד ואי בעי לא מיייעד כל היבא דלא מצוי מיייעד לא הוה זבניא זבניי ה"ג כל היבא דלא מצוי מיוגרעא לא הוה זבניא זבניי וקידושי אשה לב"ש נפקא להו מאמה העבריה מה אמה העבריה בפרוטה לא מקניא אף אשה בפרוטה לא מיקדשא ואימא / פלגא דדינר ואימא שתי פרושות כיון דאפיקתיה מפרוטה אוקמה אדינר רבא אמר היינו מעמא דב"ש שלא יהו בנות ישראל כהפקר : וכו' אומרים בפרוטה : סבר רב יוסף למימר פרוטה כל דהו א"ל אביי והא עלה קתני כמה היא פרוטה אחד משמנה באיסר האימלקי וכו' ה"מ בדורו של משה אבל הכא כדחשבה להו לאינשי והא כי אתא רב דימי אמר רבי סימא בדרויה היא פרוטה אחד משמנה באיסר האימלקי וכו' וייתי תר דוסתאי ורבי ינאי ורבי אושעיא שיערו כמה הוי פרוטה אחד מששה באיסר האימלקי א"ל רב יוסף אי הכי היינו דתנינא *צא וחשוב כמה פרושות בשני סלעים יותר מאלפים השתא אלפים לא היינו תר מאלפים קרי להו אמר להו ההוא סבא אנא תנינא לה קרוב לאלפים סוף סוף אלפא וחמש מאה ושתא הוא דהויין כיון דנפקא להו מפלגא קרוב לאלפים קרי ליה גופא כי אתא רב דימי אמר שיער ר' סימא בדרויה כמה היא פרוטה אחד מששה באיסר האימלקי אמר ליה רבי ינאי ור' דוסתאי ורבי ינאי ור' אושעיא כמה היא פרוטה אחד מששה באיסר האימלקי אמר ליה רב דימי נימא את ורבין בפלוגתא דהני תנאי קא מילגיתו דתניא *פרוטה שאמרו חכמים אחד משמנה באיסר האימלקי שש מעה כסף דינר מעה שני פונדיונין פונדיון שני איסרין אחד משמנה באיסר האימלקי רבן שמעון בן גמליאל אומר שלשה הדרסין למעה שני הנצין להדרים שני שמנין להנץ ב' פרושות לשמין נמצא פרוטה אחת מששה באיסר האימלקי לימא דמר אמר כתיב ורבין דאמר כרשב"ג א"ל בין ידידי ובין רבין אליבא דת"ק ולא קשיא הא דאיקור איסורי הא דוול איסורי הא דאיקור איסורי קום עשרים וארבע בוזוא הא דוול קום תלתין ותרין בוזוא אמר שמואל יקדשה בתמרה אפילו עומד כור חמרים בדינר מקודשת חיישין שמא שוה פרוטה במדי והא אנן תנן ב"ה אומרים בפרוטה ובשוה פרוטה לא קשיא הא בקידושי ודאי י"הא בקידושי ספק ההוא גברא דאקדיש בוזוא *דאורייתא יתיב רב שימי בר חייא קמיה דרב וקא מעיין בה אי אית בה שוה פרוטה אין אי לא לא ואי לית בה שוה פרוטה לא והאמר שמואל חיישין לא קשיא הא בקידושי ודאי הא בקידושי ספק ההוא גברא דאקדיש באבנא דכוחלא יתיב רב חסדא וקא משער ליה אי אית ביה שוה פרוטה אין ואי לא לא ואי לית ביה שוה פרוטה לא והא אמר שמואל חיישין רב חסדא לא סבר ליה דשמואל אמרה ליה אימיה והא ההוא יומא דקדשה הוה ביה שוה פרוטה אמר לה לאו כל כמיך דאסרת לה אברתא לאו

ח"ב פ' ויקרא

כ"ג מד: עדות פ"ד מ"ו חוספתא דרבי פ"ה

הגהות הב"ח (פ) רש"י ד"ה והא תקו וכו' לקידושין :

קא א מיי' ס"ד מהל' עבדים ס"ג סמך עשין ספ :

קא ב ב מיי' ס"ד מהל' אישות ס"ג יט סמך עשין מת טו' ע"ע אה"ע סימן לא עשין ג :

[ל' דאורייתא וכן נכתבו מ. וכתבת מה. ונמנמות מן אורייתא ודכ"ו מוכין ומן העיקר וס"ל לעיל ח. ד"ה חף שוה ועיין בערך ערך זוד ג]

תוס' ר"י הוקן שש מעה כסף דינר ד"ב של כסף הוא שש מעין : חיישין שמא שוה פרושת [במדי] א"כ מן דאמר דאי ידעינן בדיאי דוכתא דרשה ביה פרושת מקדשת ראי . והעיקר דאפילו ידעינן דכתבא שוה פרושת ר"ה ספק מקדשת ריאל ובהאי דוכתא לא שוה פרושה והספק הוא אי שוה פרושה דאמרו חכמים בהאי דוכתא מדיה כי הויא ספק הני מילי בדברי המתקיים אבל דבר שאינו מתקיים אין והייא ספק מקדשת ראי והספק ברעת חכמים אלא דבורין הוי דוכתא דלא שוה אפס הויא דרשה . ולא נהירא שאין מסיק לזאת הנורה ככל שיקדשו בשוה כסף יעיינו אם יש שוה כסף אם לא ובא הכי לא אפשר הליך לא נפיק מיניה תורבא : (הוא דאורייתא) [בוורא דאורייתא] אנדמה של מוכין : אבנא דכוחלא . אבן של כחל שוהיה דומה לכחול : וקא מעיין בה שאם יבא אחר ויקדשה חיישין רב חסדא לא סבר ליה דשמואל אמרה ליה אימיה והא ההוא יומא דקדשה הוה ביה שוה פרוטה אמר לה לאו כל כמיך דאסרת לה אברתא לאו

יקדוש ביה דוקא או אמילו שוה בשום מקום אע"פ שאינו שוה כהא ספק מקדשת ראי והייא ספק מקדשת ראי והספק ברעת חכמים אלא דבורין הוי דוכתא דלא שוה אפס הויא דרשה . ולא נהירא שאין מסיק לזאת הנורה ככל שיקדשו בשוה כסף יעיינו אם יש שוה כסף אם לא ובא הכי לא אפשר הליך לא נפיק מיניה תורבא : (הוא דאורייתא) [בוורא דאורייתא] אנדמה של מוכין : אבנא דכוחלא . אבן של כחל שוהיה דומה לכחול : וקא מעיין בה שאם יבא אחר ויקדשה חיישין רב חסדא לא סבר ליה דשמואל אמרה ליה אימיה והא ההוא יומא דקדשה הוה ביה שוה פרוטה אמר לה לאו כל כמיך דאסרת לה אברתא לאו

[אמר רב חסד] וכי זה לא המקרה של יהודית אשתו של רבי חייא, שהיתה לה צער לידה, ואמרה לו [לרבי חייא] אמי אמרה לי, אביך קיבל עבורך קידושין כאשר היית קטנה [מאשר אתך, ובעל זה אסור לך]. אמר לה [רבי חייא לאשתו] אימך אינה נאמנת לאסור אותך על¹³⁸. אמרי לו רבנן לרב חסדא. למה. הרי יש עדים ב[מקום] אידית [ואתו] היום היו בכאן והלכו להם¹³⁹, שיודעים שבאותו יום היתה בו שוה פרוטה. עכשיו מיהו אינם לפנינו. זה לא המקרה של רבי חנינא שאמר רבי חנינא, [וכי בגלל שיש] עדים שלה בצד אסתן [ואינן באים ומעידים], ותאסר¹⁴⁰.

אביי ורבא לא סוברים את ההלכה הזאת של רב חסדא [להתירה משום דאיכא סהדי באידית], שאם הקילו בשבויה שמנוולה עצמה לגבי האוסרים? שנקיל באשת איש¹⁴¹. נשאר מאותו המשפחה בסוריא [שנשאת לאחר וילדה לו] ורבנן פרשו ממנה, ולא משום שסוברים כשמואל¹⁴², אלא משום שסוברים כמו אביי ורבא [מאחר ויש עדים באידית לא מקילים בה]. היה אדם שקידש בשבט בר של הדס בשוק. ורב אחא בר הונא שלח לפני רב יוסף, כזה מקרה מה דינו. שלח לו, תכה אותו [משום פריצות שקידש בשוק] כמו שאמר רב, וצריך גט כמו שמואל [אם באת לינשא לאחר כשמואל שאמר חיישין שמא שוה פרוטה במדי]. שרב היה מכה [משום פריצות]¹⁴³ על המקדש בשוק, ועל המקדש בביאה, ועל המקדש ללא שידוכים¹⁴⁴, ועל המבטל גט¹⁴⁵, ועל המוסר ביטול על גט [כגון בגט המעושה בישראל דמוציא לעז על בניה], ועל המצער שליח של רבנן [שמזמינו לדין מפי הדיינין וזה קם עליו ומכהו]¹⁴⁶, ועל מי שחל עליו נידוי

¹³⁸ פירש אף על גב דהיא מהימנא לשווי נפשה חתיכה דאיסורא ולמדנו במשנה לקמן בפרק האומר (סה ע"א) קידשתני והוא אומר לא קידשתך הוא מותר בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו התם משום שלא אגידא גבייהו הילכך כי קא אסרה נפשה עילויהו מהימנא כיון שלא מפסדא לאחריני אבל הכא דאגיד' ביה ומשעבד' ליה ומטי איסורא לגביה לא מהימנא (תוס' ר"א). ועי' שעה"מ (אישות פ"ט ה"טו): מהו שאמר' שויה אנפשה חתיכה דאיסורא הוא משום הימנותא הוא דאדם נאמן על עצמו יותר מק' עדים והילכך יש למימר דכל דמשעבד' ליה לא מהימן לגביה לא אמרינן שויה אנפשה חתיכה דאיסור' אלא דוקא בטוענת כהיא דפרק האומר דהיא אומרת קדשתני דאיהי קים לה בגוה דודאי קדשה ומש"ה אמרינן שפיר דשויה אנפשה חתיכה דאיסורא ואסורה בקרוביו משא"כ בהא דשמעתין דאיהי לא קים לה בודאי שקדשה אביה אלא שאמה אמרה כן ואף על גב דאינה מכחישה לדברי האם מ"מ איהי לא בריא לה מילתא אלא ע"פ דבור אמה כל כי האי ליכא למימר שויה אנפשה ח"ד.

¹³⁹ רש"י. וי"א פ"ו והא יש סהדי כלומר יצא הקול שיש עדים באידית (תוס').
¹⁴⁰ בכתובות גבי בנתיה דשמואל דאשתבין ואייתניהו לבי מדרשא דרבי חנינא ואוקמיניהו לשבויהו אבראי הא אמרה נשביתי וטהורה אני וכן אידך והתירם לכהונה ואמרו ליה לר' חנינא הא יש סהדי במדינת הים שראו אותן שנשבו ולמדנו במשנה אם יש עדים שנשביית והיא אומרת טהורה אני אינה נאמנת ואמר להו השתא מיהא ליתנהו ואינן מעידין על שבייתן ונתירם (רש"י).

¹⁴¹ מ"מ אם הקלנו בשבויה היינו משום דאפילו יש סהדי שנשביית מ"מ לא היו יודעין אם נטמאה א"כ אינה אסורה מה"ת (א"כ) נקל באשת איש דאי יש סהדי דאותה אבנא דכוחלא אית בה שר"פ הויא א"א גמורה א"כ אין דין הוא שנקל עליה וי"מ אם הקלנו בשבויה משום דליכא אלא איסור לאו דזונה נקל בא"א דאיכא איסור מיתה ולא נהירא שהויה השבויה נמי פעמים דאיכא איסור מיתה אם הוא כהן ויש לו בן ממנה שהוא חלל ועבוד עבודה במזבח בשבת וזוהי יש חיוב מיתה (תוס').

¹⁴² למיחש שמא שר"פ במדי (רש"י). ועי' הגהות הגר"א שמוחק "ולאו משום דס"ל כשמואל" וגורס "ולאו משום דשמואל". פ"ו שלא בעינן להא דשמואל ומבלעדי דינו נמי פרשו רבנן מנייהו ונפק"מ מזה אם קידשה בכסף פחות מפרוטה דאז דינו של שמואל לא שייך דהרי לא קידשה בשוה כסף אלא בכסף מ"מ דינם של אביי ורבא שייכא דיש עדים באידית שהיה כסף שוה פרוטה ונחשוש לקול שאומר שם קידשה בפרוטה חיישין לה (הגריש"א).

¹⁴³ עי' שר"ע (אה"ע סי' כו ט"ד): האשה מתקדשת בקלשה דרכים: בכסף או בשטר או בביאה, מן התורה, אבל חכמים אסרו לקדש בביאה משום פריצות, ואם עבר וקידש בביאה, מכין אותו מכת מרדות והיא מקודשת. ואפילו קדשה בכסף או בשטר, אם לא שידך תחלה, או שקידש בשוק, מכין אותו מכת מרדות והיא מקודשת. הגה: וי"א שאין מכין אם קידש בכסף או בשטר, אפילו בשוק ובלא שידוכין (טור בשם הרא"ש), ולא ראיתי מימי שהכו מי שקדש בלא שדוכין. מכות מרדות (רש"י יבמות נב ע"א). ועי' פ"ת (אה"ע סי' כו ט"ד): רק אותו מכין ולא אותה.

¹⁴⁴ עי' לקמן יג ע"א הערה. **Error! Bookmark not defined.**
¹⁴⁵ השולח גט לאשתו והגיע בשליח ואמר לו גט שנתתי לך בטל הוא דילמא לא ידעי ליה אינש בדטליה קודם שיבא לידה ושמה יתנו השליח לאחר שבטלו ותנשא בו (רש"י). וי"א שמדובר בעל שבטל שליח שלא בפניו, שהרי אשה זו אינה יודעת שבטלו ותינשא, ואפילו שיש שסוברים (גיטין לג ע"א) שאפילו אם בטלו אינו מבוטל מ"מ הרי מוציא לעז על הגט (תוס').

שלשים יום, ועל חתן שגר בכית חמותו [שמא יכשל בה שסתם חמותה אוהבת את חתנה]¹⁴⁷. דווקא הדר ולא המבקר. והרי אותו חתן שבקר בכית חמוה רב ששת הכהו. שאמרה חמותו חשדוהו? ממנו. נהרדעי אמרו: רב לא הכה בכלום חוץ מהמקדש בביאה בלא שידוכים¹⁴⁸. וי"א ואפילו בשידוכים גם כן משום פריצות¹⁴⁸.

היה אדם שקידש במחצלת של הדס, אמר לו, והרי אין בו שר"פ¹⁴⁹. אמר להם, תיקדש בד' זוזים שיש [כרוכים] בה, לקחה וראתה [ולא השלכתה ואישיתקה]. אמר רבא, זה שתיקה לאחר ניתנת מעות¹⁵⁰, וכל שתיקה לאחר ניתנת מעות אינו כלום. אמר רבא, מאיפה אני יודע את זה. שלמדנו, אמר לה תקחי סלע זו בפקדון, וחזר ואמר לה התקדשי לי בו, בשעת מתן מעות [אם קודם שקבלתן אמר לה התקדשי לי בו מקודשת דכי קבילתיה אדעתא דהכי קבילתיה]¹⁵⁰, מקודשת. לאחר מתן מעות, רצתה מקודשת, לא רצתה, אינה מקודשת. מהו רצתה ומהו לא רצתה. אם תאמר רצתה שאמרה כן, לא רצתה שאמרה לא, משמע שהתחלה [שלא פליג בין רצתה ללא רצתה]

¹⁴⁷ ועי' רמב"ם (איסור' פ"ב ה"ב): מי שנטען על ערוה או שיצא לו שם רע עמה לא ידור עמה במבוי אחד ולא יראה באותה שכונה, ומעשה שהיו מרננין אחריה עם חמותו והכו אותו חכמים מכת מרדות מפני שעבר על פתח ביתה. וז"ל הראב"ד: זה המחבר ממשל משלים הוא והם רחוקים מאד אם אמרו בחמותו דייסא ביה מחמת בתה יאמרו באשה אחרת לאוסרו לדור ולראות בכל השכונה.

ועי' רמב"ם (איסורי ביאה פ"א ה"טו): אסרו חכמים על האיש שידור בבית חמיו. צ"ע שלא מובא בשר"ע.

¹⁴⁸ מפרש ר"ת דהיינו פריצותא לפי שצריך או עדי ביאה או עדי יחוד ודבר מכוער שמעמיד עדים על כך, ונראה לר"י דהיינו פריצות שעושין תחלת קניינן בביאה דומיא דמקדש בלא שידוכי (תוס').

¹⁴⁹ עי' שר"ע (אה"ע סי' כח ט"ה): אמר לה: התקדשי לי בחפץ זה, ואמרה לו: והרי אינו שוה פרוטה, ואמר: התקדשי לי בארבע זוזים שבתוכו, הרי זו ספק מקודשת. הגה: וה"ה אם לא חזר ואמר: והתקדשי לי, רק אמר לה: הרי בתוכו שוה פרוטה, מקודשת מספק. אשה שחטפה מעות מאיש א', והוא בקש ממנה שתחזירם לו, ולא רצתה, ואמר לה: הרי את מקודשת לי בהם, ושתיקה והחזיקה המעות, לא הוי קדושין, דהוי שתיקה דלאחר מתן מעות ולא כלום הוא.

ביאור: ה"ז ספק. אף על גב מ"ש לה תתקדש בד' זוזים היה אחר מתן מעו' מ"מ הוי ספק משום דאמרינן אי לא ניחא לה למה לא זרקא הקדושין אבל משום הספק שמא החפץ שר"פ בשאר מקומות אין לחוש דהא חזר ממה שרצה בתחלה לקדש בפחות משר"פ היינו בחפץ כ"כ הרא"ש והר"ן כתב דאין רצונו לקדשה בצפיאתא אלא בתחלה נמי היה כוונתו לקדש במעות שבו אלא היא לא הבינה ונ"מ מזה מ"ש בסמוך בשם הש"ג אם לא חזר ואמר תתקדש וכו' לפי הרא"ש לא מהני דהא קדושין חדשים הם מה שרוצה לקדש במעות והט"ז השיג על הרב רמ"א שהביא דברי הש"ג ולרמב"ם חיישין שמא דעתו היה על החפץ ואם לא לידה בתורת פקדון ואחר כך אמר תתקדש בו ושתיקה לא אמרינן אם לא ניחא לה הוה זרקא הקדושין ד"ל דסברה שתתחייב לשלם הואיל שבא לידה בתורת פקדון ולפוסקים הנ"ל בכה"ל ליכא חשש קידושין ואם היה בידה פקדון והתנו שאינה חייב' באחריות אז אפילו בפקדון אמרינן היה לה לזרוק ויש חולקים בזה (ב"ש).

וה"ה אם לא חזר וכו'. כבר כתבתי לפירוש הרא"ש לא מהני אם לא חזר ואמר תתקדשי דהא חזר ומקדש אותה מחדש במעות וט"ז כתב אפי' להר"ן לא מהני אם לא חזר ואמר התקדשי לי (ב"ש).

אשה שחטפה מעות מאיש אחד. כאן פסק בפשיטות דלאו כלום הוא והמעין בגוף התשובה סיים בסוף דבריו דחששה רחוקה היא מאד לחוש לקדושין ומ"מ לא באתי להקל כ"כ לומר שתהא מותרת בלא גט כי לכל הפחות עלינו להחמיר מחמת קלא, עכ"ל. ובאמת הדעת נותנת לדמות גזל לפקדון ואין כאן חשש קדושין (ח"מ).

ושתיקה וכו'. דמה לי אם בא לידה בתורת פקדון או בא לידה בתורת גזל לעולם שתיקה אחר מתנות מעות לא מהני אף על גב בתשו' מהר"מ פדור' לא החליט לקולא מ"מ בתשו' ש"י סימן כ"ח פסק לקולא ולכאורה נרא' אפילו אם אמרה הן לא מהני כיון שאין בידו א"י לקדשה בו כשם דא"י להקדיש דבר שאין בידו כן א"י לקדש בו וכן משמע בתשו' ש"י מיהו מדכתב בהג"ה שתיקה ש"מ דס"ל אם אמרה הן נעשה מיד פקדון אצלה ומקודשת ונעשה פקדון וקדושין כאחד לפ"ז מ"ש רבי יוחנן גזל ולא נתיאש שניהם א"י להקדיש היינו כ"א אינו יכול להקדיש אבל בריצוי שניהם נעשה הקדש, ועי' תשו' הנ"ל אפי' בפקדון אם תובע ממנה ואינה רצונה להחזיר לו א"י לקדש בו ולמ"ש אם אמרה הן מקודשת לי ג"מ מזה כלום (ב"ש).

¹⁵⁰ שמתחילה כשקיבלתה והמעות היו בתוכה לא ידעה בהן וכשידעה אחר כך ושתיקה שתיקה דלאחר מתן מעות היא ולא כלום היא דהאי דשתיקה משום שלא איכפת לה מימר אמרה מעיקרא לאו אדעתיה דהכי קבילתניהו (רש"י).

כי אמרה "לא" גם כן הווי קידושין, למה, והרי אמרה "לא". אלא לא, "רצתה", שאמרה "כן". "לא רצתה", ששתקה [ולא רצתה דקאמר ה"ק לא אמרה רוצה אני], ולומדים מזה ששתקה שלאחר מתן מעות אינו כלום. התקשו בה בפה הנהר [שם המקום] משמו של רב הונא בנו של רב יהושע, וכי הם דומים [השתיקה של כאן ושל שם]. והרי שם [כנסי בפקדון] נתנה לה בתורת פקדון, חשבה, אם זוקה אותו, ומשברה, היו מחייבים אותה [ולכן לא זרקתו, וזה שלא מחתה? משום שלא איכפת לה]. כאן בתורת קדושין נתנה לה¹⁵¹, ואם היה שלא רצתה לזרוק אותו. רב אחאי שאל, וכי כל הנשים יודעים דינים [יודעה כיון שלא קבלה נטירותא עלה אי שדיא להו לא תחייב]. כמו כן כאן חשבה, אם זוקה אותו, ומשברה מתחייב באחריותם. שלחה רב אחא בן רב לפני רבינא, כמו זה, מהו. שלח לו, אנחנו לא שמענו [לא הוא אמר לנו ולא אחר משמו], זה של רב הונא בנו של רב יהושע, אתם שמעו לכם חששו לה [ואצרכוה גט].

אוחה האשה שהיתה מוכרת מש¹⁵², הגיע איש וחטף משי ממנה. אמרה לו, תביא לי. אמר לה, אם אתן לך תקדשי לי. לקחה ושתקה, ואמר רב נחמן, יכולה לומר, כן לקחתי ולקחתי את שלי¹⁵³.

שאלה רב לרב נחמן¹⁵⁴, קדשה בגזל [פי' שלא נתן כסף] ובחמס [שנתן כסף, אבל הבעלים מעולם לא רצו למכור] ובגניבה או שחטף סלע מידה וקדשה מקודשת. שם ששידך [שדבר בה קודם לכן ונתרצית להתקדש לו דהתם כי שתקה משום דניחא לה הווא]. ומאיפה אתה יודע שאנחנו משנים בין שידך ללא שידך. שלמדנו, אמר לה, כנסי סלע זו שאני חייב לך¹⁵⁵, וחזר ואמר לה התקדשי לי בו, בשעת מתן מעות, רצתה

¹⁵¹ ונהי דציפתא לית בה שוה פרוטה כי הדר ואמר תקדוש בזווי דאית בה אי לא ניחא לה תשידינהו דהא לא נתחייבה בשמירתה ומדלא שדתינהו ש"מ נתרצית בקידושין (רש"י).

¹⁵² רש"י ב"מ נא ע"א.

¹⁵³ עיי' שו"ע (אה"ע סי' כח ס"ב): גזל את האשה או גנבה או חמסה, וחזר וקידשה בגזל או בגניבה ובחמס שלה, ואמר לה: הרי את מקודשת לי בו, אם לא קדם ביניהם שדוכים ונטלה ושתקה, אינה מקודשת. אבל אם שידך תחלה, (דהיינו שנתרצית לישא אותו, אף על פי שלא היו שוין בנתינת הנדוניא), או אפילו לא שידך תחלה וכשאמר לה: התקדשי לי בזה ונתנו בידה אמרה: הן, הרי זו מקודשת (וצריך לשלם לה גזילותיה). אבל אם אחר שבא לידה אמר: התקדשי לי בו, אף על פי שאמרה: הן, אינה מקודשת, אף על פי ששידך תחלה. (ואינה נאמנת לומר שבתחלה קבלה לשם קדושין).

ועיי' בב"ש: אינה מקודשת. משום דיכולה לומר דידי שקלתי ואפשר דוקא אם גזל ממנה חפץ אז"ל דידי שקלתי אבל אם גזל ממנה מעות דומה לחוב וא"י לומר דידי שקלתי מיהו מש"ס משמע אפילו במעות ז"ל דידי שקלתי וכו'.

ועיי' בט"ז: אבל אם שידך תחילה או שאמרה הן היא מחלה על הגזל.

ועיי' פתחי תשובה: ע' בתשובת מהר"ט ח"א סימן קל"ח שנסתפק בשידוכין הללו הנהוגים שקורין קנינים אי מקרי שידוך לענין זה דשמא בעינן נתרצת להתקדש לו עכשיו. ודעתו נוטה להחמיר. וכו' וע' בתשובת חתם סופר סימן ק"א שיצא לו מדברי מהר"ל בתשובה סי' ק"א דמסתמא חיישי' שמא שידך אלא דאם הוא כבר מושדך עם אחרת או היא מושדכת עם אחר לא חיישי'. וכו' ודווקא שכבר הגיע זמן אפרינו עם משודכת שלו והכין עצמו לחופהבהאל א חיישינן לשדך עם זו [ע"כ החת"ס, ומכאן דברי הפ"ת עצמו] ג"ל דשידוכין שבזמנינו שהמה בחרם וקנס לא חוששין לשדך עם אחר, ובעיקר דבריו [של החת"ס] למיחש שמא שדך מסתימת כל הפוסקים לא משמע כן.

ועיי' חלקת מחוקק: אף על פי שלא היו שוים בנתינת הנדוניא. כל' שהיא נתרצית להתקדש לו רק שהיא לא רצתה ליתן לו נידוניא כרצונו ואם כן עתה שנותן לה קדושין מסתמא הוא מסכים לדבריה שתתן לו נדוניא כמו שהיא חפציה.

וצריך לשלם לה גזילותיה – עיי' ר"ן כב ע"ב בדפי הר"ף: ואפי' בגזל דידה. ולא אמרינן מדקבלתי אחילתי. ועיי' מ"מ (אישות פ"ה ה"י) שמביא מהרשב"א שאין צריך לשלם, אמנם עיי' רשב"א יג ע"א לא משמע כן, ועיי' לקמן אב"מ סק"ח.

עיי' לקמן הערה רפב.

¹⁵⁴ עיי' כל זה לקמן נב ע"ב.

¹⁵⁵ עיי' שו"ע (אה"ע סי' ? שם ס"ג): וכן אם החזיר לה חוב שהיה לה אצלו ואמר לה: כנסי סלע זו שאני חייב ליכי והרי את מקודשת לי בו, קודם שתטלנו, ונטלתו ושתקה, אם היו ביניהם שידוכין הרי זו מקודשת. ואם לא שידך, אינה מקודשת עד שתאמר: הן. אבל אם לאחר שנתנו בידה אמר לה: הרי את מקודשת לי בו, אפילו אמרה: הן, אינה מקודשת אף על פי ששידך תחלה. הגה: וכל זה שאמר לה: כנסי סלע שאני חייב לך. אבל אמר לה: כנסי סלע זו, סתמא, וחזר ואמר: התקדשי לי בו, אף על פי שחייב לה ג"כ, והגיע זמן הפרעון, מקודשת, ואינה יכולה לומר: לפרעון קבלתי (ר"ן נגד הרמב"ם, שהוא ה"א הבאה). אמר לה: כנסי סלע זו שאני חייב לך, וחזר ואמר: לא לשם פרעון אני נותנו לך, רק לשם קדושין, "א דהוי מקודשת אפילו לא שידך. בקש ממנה שתלוה לו מעות על משכון, ונתנה לו המעות, וכאשר נותן לה המשכון אמר לה: התקדשי לי בו, וקבלתו ושתקה, הוי ספק קדושין.

מקודשת. לא רצתה, אינה מקודשת. לאחר מתן מעות, אפילו רצתה אינה מקודשת. מהו רצתה ומהו לא רצתה. אם תאמר ש"רצתה", שאמרה כן, [לא רצתה] שאמרה לא, הרי אם שתקה הווי קדושין, וילמד מקודשת סתם [ולא איצטריך לפלוגי ולמימר דכי אמרה לא אינה מקודשת שאף הקטנים יודעים בן] כמו שם [כדתנא בההיא דלעיל בשעת מתן מעות מקודשת]. אלא "רצתה" שאמרה כן, "לא רצתה" ששתקה¹⁵⁶. והרי למדנו "אינה מקודשת". למה. יכולה לומר, כן לקחתי, ולקחתי את שלי¹⁵⁷.

ואלא קשה [פי' זה מסקנה של "מאיפה אתה יודע שאנחנו משנים בין שידך ללא שידך"] זה שקדשה בגזל ובחמס ובגניבה או שחטף סלע מידה וקדשה, מקודשת. אלא לא, לומדים מכאן כאן ששידך וכאן שלא שידך.

כאשר רב אסי נפטר, נכנסו רבנן לחזור על שמועותיו [נתקבצו לבהמ"ד ואמרו כל ששמע שמועה חדשה מפיו יאמרנה באזני חביריו כדי לצרפם שלא ישתכחו]. אמר אותו רב, ור' יעקב שמו, כך אמר רב אסי אמר רב מני, כשם שאין אשה נקנית בפחות משהו פרוטה, כך אין קרקע נקנית בפחות משהו פרוטה¹⁵⁸. אמרו לו, והרי למדנו אע"פ שאין אשה נקנית בפחות משהו פרוטה, קרקע נקנית בפחות משהו פרוטה. אמר לו, כי למדנו אותה, בחליפין, שלמדנו, קונין [חליפין] בכלי ואע"פ שאין בו שוה פרוטה¹⁵⁹.

חזרו ישבו ואמרו¹⁶⁰, זה שאמר רב יהודה אמר שמואל, כל שאינו יודע בטוב גיטין וקידושין שלא יהא לו עסק בהם, אמר רב אסי אמר רבי יוחנן, וקשים לעולם יותר מדור המבול. שנאמר "אֵלֶּה וְכֹהֵשׁ וְרָצַח וְגָבַב וְנָאֵף פְּרָצוּ" וְדָמִים בְּדָמִים נִגְעוּ. איך זה משמע [מהכא קשים לעולם דקאי על כן תאכל אשת איש]. כמו שתרגם רב יוסף [שהיה בקי בתרגום נביאים שתרגם יונתן בן עוזיאל דהאי פרצו דמים בדמים נגעו באשת איש קאין], מולידים בנים מנשים של חבריהם, מוסיפים חטאים על חטאים. ונאמר "עַל כֵּן תִּאָכַל הָאָרֶץ וְאָמְלַל כָּל יוֹשֵׁב בָּהּ בְּחַיַּת הַשָּׂדֶה וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְגַם דְּגַי הַיָּם יֶאֱסָפוּ וְגו'" , ואילו בדור המבול לא נגזרה גזירה על דגים שבים, שנאמר "מכל אשר בחרבה מתו", ולא דגים שבים, ואילו כאן אפילו דגים שבים.

ונאמר עד שתעשה את כולם. אל תחשוב שנאמר [פי' מְנַאֲפִים מְלֵאָה הָאָרֶץ] פי' מְנַאֲפִי אֵלֶּה אֶבְלָה הָאָרֶץ [בעלמא כתיב מיהא שמעינן מינה דאכל חדא קאמר על כן תאכל דהא אלה חדא מאלה דקרא קמא היא]. ונאמר אֵלֶּה לְבַד, וְאֵלֶּה לְבַד.

ועיי' אב"מ (סק"ח): דלשיטת הר"ן דמתחלה אמר כנסי סלע זו שאני חייב ליכי וחזר ואמר לא לשום פרעון אלא לשום קידושין ובלא שידך מצי אמרה לפרעון קבלתי כדיבורא קמא ובשידך או אמרה הן נתרצית על דיבורא בתרא שאמר לא לשום פרעון אלא לשום קידושין בזה ודאי נראה דצריך לשלם חובו דהא ליכא כאן מחילה כלל אלא שסמכה בדיבור הקידושין ונתרצית בקידושין וא"כ הרי חזר הבעל בפירוש לא לשום פרעון אלא לשום קידושין וא"כ ליכא כאן מחילת החוב כלל והחוב בתוקפו ואפי' לדעת הפוסקים לעיל הערה 153, אבל הרמב"ם יחלוק על זה, דכיון דנתרצית בזה לדיבורו ונותן לשום פרעון וגם לשום קידושין תו ליכא חוב כלל כיון דנותן לה בפירוש לשום פרעון, וכן הוא שיטת הרשב"א.

עיי' ב"ח (אות ג) שהביא מתשובת רשב"א סימן קל"ז בחוב שלא הגיע הז"פ אפילו קבלה בשתיקה מקודשת, ועיי' ט"ז סק"ה כתב להשיג על הב"ח מתשובת הרשב"א סי' אל"ף רכ"ז שלא כתב האי מלתא דהגיע זמן פרעון אלא בפקדון שהיא יכולה לתפוס הכסף לפרעון שלה ולא אזלינן בתר דידי' אלא בתר דידה והיינו בהגיע זמן הפרעון דוקא אבל באומר בפירוש שנותן לשום פרעון ודאי אזלינן בתרי' אפי' בלא הגיע הזמן ואינה מקודשת כלל ובנותן לה סתם אפי' הגיע הזמן מקודשת, ועיי' אב"מ סק"ט כדעת הב"ח.

¹⁵⁶ וקבלתיה ואפי' אינה מקודשת דדידה שקלה מתן מעות אפילו רצתה שאמרה אין לא מקדשה דמעיקרא קבלתייה בחובה וכי הדר אמרה אין לא קיהיב לה מידי (רש"י).

¹⁵⁷ עיי' רע"א שמאירך אם החזיר לה הגזילה והוסיף לה גם פרוטה משלו וקבלתה בשתיקה.

האשה נקנית פרק ראשון קידושין יג

כשם שאין האשה נקנית בפתות משה פרוטה כך אין הקרקע נקנית כו' . ישימה דה"ל למידק אויפכאל דהא קניני אשה לא ידעינן אלא משה ושמה ו"ל דלמי ליה ג"ש דקוחה קיחה אלא נפקא ליה מוילאח חנם א"ל י"ל דאורחיה דגמ' למינקט הפשוט תמולה כדלח' בנדרים (דף כה:) כשם שגדרי

יג

עין משפט
גר מצוה

כי אמרה לא נמי הו קידושין . בתמיה : דשתקא מישתקא . ולא רלחה דקאמר ה"ק לא אמרה רחלה אזי : לא כלום היא . דהאי דשתקא משום דלא אויפת לה הוא : מי דמי . שתיקה דהכא לשתיקה דהתם : סהם . גבי כנסי בפקדון מעיקרא בחורה שמינה קבילתיה כי הדר אמר התקדשי לי בו סברה אי שדינא ליה כו' תורה אור

כי אמרה לא נמי הו קידושין אמאי והא קאמרה לא אלא לאו רצתה דאמרה אין לא רצתה דאישתיקה משתקה ושמוע מינה שתיקה דלאחר מתן מעות ולא כלום היא קשו בה בפום נהרא משמיה דרב הונא בריה דרב יהושע מי דמי התם בתורת פקדון יתבינהו ניהלה סברה אי שדינא להו ומיתברי מחייבנא בהו הכא בתורת קדושין יתבינהו ניהלה ואי אויחא דלא ניהא לה לישדינאו *פריך רב אחאי אטו כולהו נשי דינא ומירי ה"נ סברה אי שדינא להו ומיתברי מיתחיבנא דאחריותיהו שלחה רב אחאי בר רב לקמיה דרבנא כה"ג מאי שלח ליה אנן לא שמוע לן הא דרב הונא בריה דרב יהושע אתון דשמוע לכו חושו לה *היהיא אויחא דהוה קא מובנה *וורשבי אתא ההוא גברא חמף וורשכא מינה אמרה ליה הבה ניהלי אמר לה אי יתבינא לך מיקדשת לי שקל תיה ואישתיקה ואמר ר"נ יכולה למימר *אין שקלי וידי שקלי איתביה רבא לר"נ *קידשה בגול ובחמס ובגניבה או שחמף סלע מידה וקדשה מקודשת התם ברשדך ומנא תימרא דשני לן בין שדך ודלא שדך *דתניא *אמר לה כנסי סלע זו שאני חייב לבי וחור ואמר לה התקדשי לי בו בשעת מתן מעות רצתה מקודשת לא רצתה אינה מקודשת לאחד מתן מעות אפילו רצתה אינה מקודשת מאי רצתה ומאי לא רצתה אילימא רצתה דאמרה אין לא רצתה דאמרה לא הא אישתיקה הו קידושין ונתני מקודשת סתם כי התם אלא רצתה דאמרה אין לא רצתה דאישתיקה וקא תני דאינה מקודשת מאי מעמא יכולה למימר אין שקלי וידי שקלי ואלא קשיא הך דקדשה בגול ובחמס ובגניבה או שחמף סלע מידה וקדשה מקודשת אלא לאו שמע מינה *הא דשדך

האשה שהביאה מטלחה ומתה . משנה היא

במס' קנים (פ"ג משנה ה) וקנינו סיפא הביאה עולתה ומתה לא יצאו יורשיה מטלחה פרוטה משום דהוי מטלחת שמהו בעליה ולמיתה אולא משמיה דוקא יורשיה לא יצאו מטלחה אחר עולתה אבל היא ענמיה חס היתה חיה מביאה מטלחה אחר עולתה ופפוריה ותימה דברייתא תמיד נשחט (פסחים נט.) אמרינן דכל מטלחת קודמות לעולות שצאות ממנה אפילו מטלחת שפוק לעולת צבהם וח"ל אך אפשר שהביאה עולתה קודם מטלחה וליכא למימר דלכתמילה קאמר דמלוא להיות החטולות קודמות לעולות אבל דיעבד חס הקדימה העולה קריבה החטולות אחריה דהא פריך דבפרק תמיד נשחט (נט) ומי קריבה והתנה והקריב את אשר לחטולת רלחונה מה ת"ל כו' ומסקי זה צבה אז שכל החטולות קודמות לעולות הצאות עמהן אלמא משמע דאפילו דיעבד לא קריבה ו"ל דהתם מיירי במלורע ודוקא במלורע הוא דאמר אפילו דיעבד לא קריבה המסקנא דהתם (פסחים נט:) נוחא דקאמר ודיעבד נמי כשר משום דכתיב והעלה למשמע שהעלה כבר ומתנה ילפינן בעלמא מיניה מבנין אז דמאחר דגלי לן במלורע דדיעבד קריבה הוא הנין בעלמא :

כי אמרה לא נמי הו קידושין אמאי והא קאמרה לא אלא לאו רצתה דאמרה אין לא רצתה דאישתיקה משתקה ושמוע מינה שתיקה דלאחר מתן מעות ולא כלום היא קשו בה בפום נהרא משמיה דרב הונא בריה דרב יהושע מי דמי התם בתורת פקדון יתבינהו ניהלה סברה אי שדינא להו ומיתברי מחייבנא בהו הכא בתורת קדושין יתבינהו ניהלה ואי אויחא דלא ניהא לה לישדינאו *פריך רב אחאי אטו כולהו נשי דינא ומירי ה"נ סברה אי שדינא להו ומיתברי מיתחיבנא דאחריותיהו שלחה רב אחאי בר רב לקמיה דרבנא כה"ג מאי שלח ליה אנן לא שמוע לן הא דרב הונא בריה דרב יהושע אתון דשמוע לכו חושו לה *היהיא אויחא דהוה קא מובנה *וורשבי אתא ההוא גברא חמף וורשכא מינה אמרה ליה הבה ניהלי אמר לה אי יתבינא לך מיקדשת לי שקל תיה ואישתיקה ואמר ר"נ יכולה למימר *אין שקלי וידי שקלי איתביה רבא לר"נ *קידשה בגול ובחמס ובגניבה או שחמף סלע מידה וקדשה מקודשת התם ברשדך ומנא תימרא דשני לן בין שדך ודלא שדך *דתניא *אמר לה כנסי סלע זו שאני חייב לבי וחור ואמר לה התקדשי לי בו בשעת מתן מעות רצתה מקודשת לא רצתה אינה מקודשת לאחד מתן מעות אפילו רצתה אינה מקודשת מאי רצתה ומאי לא רצתה אילימא רצתה דאמרה אין לא רצתה דאמרה לא הא אישתיקה הו קידושין ונתני מקודשת סתם כי התם אלא רצתה דאמרה אין לא רצתה דאישתיקה וקא תני דאינה מקודשת מאי מעמא יכולה למימר אין שקלי וידי שקלי ואלא קשיא הך דקדשה בגול ובחמס ובגניבה או שחמף סלע מידה וקדשה מקודשת אלא לאו שמע מינה *הא דשדך

הוא דלא שדך כי נח נפשיה דרב אסי עיילו רבנן לנקוטניהו לשמעתתיהא א"ל

הוא מרבנן ור' יעקב שמייה הכי א"ל אסי א"ר מני כשם שאין אשה נקנית בפחות מש"פ כך אין קרקע נקנית בפחות מש"פ אמרו ליה והתניא אע"פ שאין אשה נקנית בפחות משהו פרוטה קרקע נקנית בפחות מש"פ א"ל כי תניא היהא בחליפין *דתניא יקונין בכלי ואע"פ שאין בו שוה פרוטה הדר יתבי וקאמרי הא *דאמר רב יהודה אמר שמואל "כל שאינו יודע בטיב גימין וקדושין לא יהא לו עסק עמהן אמר ר' אסי אמר רבי יוחנן וקשין לעולם ויחר מדור המבול שנאמר אלה וכחש ורצוח וגנוב ונאוף פרצו ודמים בדמים נגעו מאי משמע בדמחרנם בה בדות השדה ובעוף השמים וגם דני הים יאספו וגו' ואילו בדור המבול *לא נגזרה גזירה על דגים עבדו לכולהו לא סלקא דעתך דכתיב כ"י מפני אלה אבלה הארץ ואימא אלה לחוד והנך לחודיהו

דשמעי לכו חושו לה דמה צורך להביא תיפוק לי משום דשמואל רעת הר"ם כדכתבין והלכתא כרבא כמו שביאר פרק ה' . הילכך אם אינו מתקיים אינה מקודשת כלל . מכלל דרשינא כי אמר לה שובת מתן מעות : וורשבי ורש"ש . מפני שהם שלי לקתיהם ולא לקתיהם בתורת קדושין אבל אין אחרת הן (אינה) דהי דאי מקודשת : קדשה בגול איסקנא בפרקין דלקמן פורשי קא מפרש קדשה בגול בחסם ונבנתה אנון שחמף סלע מידה . אבל גול אז חסם דאחרים אינה מקודשת איי"כ נתייבשו העלים : גולן לא יתיב דמי . חסם יתיב דמי : דשדך איכא מאן דאמר ששאלה אחר שנולה אם רוצה לתקדשו לי בכסף שנולה או שחמס שיתנו לה בכסף קדושה ואמרה הן אע"פ ששתקה בשעת מתן מעות מקודשת דהא נתרצת כבר וחו לא יכלה למימר דידי שקלי : ומסתברא אע"פ ששדך זה כמה אפילו קודם שנולה וכן מלשון הר"ם שכתב פרק ה' אם לא שדך אותה מעולם . והשם דהואיל וכבר רצתה להתקדש לו בתורת קדושין נסלם וחו לא יכא למימר שלא נתרצת וכן עיקר : כי התם בני כנסי סלע זה בפקדון דמיני בשעת מתן מעות מקודשת וקאמנא

יג

קפז א ב ג מיי' ס"ה
מנ"ל איכות הל'
א פג עשין מת טו"ע'
לכ"ע ס' מת ס"ג פ :

קין ד ה מיי' ס"ה יג
טו"ע' שס ס"ג פ :

ו'ע' חוס' שנת כ"י ד"ה
חלד ומ"ש שס כ"ד"ו

קיו' ו מיי' פ"ה מנ"ל
מכירה הל' ד סנז
עשין פכ טו"ע' ח"מ ס'
ק' ס"ג פ :

קיו' ו מיי' שס ס"ה
לכ"ע ו סנז שס
טו"ע' ח"מ מיון ק"ה
ס"ג פ :

קב ה טו"ע' ח"ה
מיון מט ס"ג פ
ומיון ק"ד כסדר הגט
ס"ג פ :

תוס' ר"י הוקן

וקדשה מקודשת לראשון
וכ"כ מנ"ל ה"ט שכתב
ואמרה לו : דינא גמירי .
כלומר וכי הנשים הן
בקאות בריני מסמות
שירועות שמה שאדם
נוחן לה בתורת קדושין
אם אינה מתרצה ברבר
וחשליכם ויאבדו לא
היא חייבת לשלם
דתיב' דהואיל ולא
השליכם תני ר' יוחנן
בקדושין דלא איני
אשתלדעת דיני מסמות
שרוי אינה מתעסקת
בדינם כדאמרינן דהיא
בתיא פירקא אבל דינין
אויפא איש דבר משא
ומחן אין אשה לא .
אבל במירי דמעשר שני
לא אמרינן הכי כמו
שביארנו בגדה פרק
תינתק ובהריא אמרינן
בפ' האיש מקדש אשה
יודעת שאין מעשר
שני מתחיל ל' ידה
וכו' : והלכתא כרבא
ורב אחאי דכל שתיקא
דלאחר מתן מעות לאו
כלום הוא ואפילו קבלה
תחלה בתורת קדושין
הילכך היא מקודשת
ספק שמה שנת פרוטה
במדי דהל' כשמואל .
ואיכא מ"ד דהואיל
ואיסקנא מפרא אנון לא
שמעי לן כלומר לא
אמרה לן ולא אחר
משמו אתון דשמעי לנו
חינו לה חיישינן .
ונפקא מינה אם קדשה
ברבר שאין מתקיים
ואינו שות פרוטה ויש
בתוכו שות פרוטה אי
חיישינן לרב הונא היא
מקודשת בספק ואם בא
אחר וקדש תצא מזה
ומה ופשוט דשמואל
ליבא דהואיל ואינו מתקיי'
כדכתבין . וכן נראה
דבתיב' שביא אותה

כתובות מו. יבמות כד.
מו. דה לנ. ככורות ו.
[שנועות מהל' זכמים קב:
מיון ס"ה]

פ' תבילות משי ור"ח
פ' מרגלות ו' ג' ג' שס
פ' מלפס שנתנין על
הפדחה ערוך וככ"כ נ"א.
פר"ש קדושי משי שקריין
בוגר"ש]

שנועות ג' מו. מ"ז ק"י .
כ"ב ל'ג :
לקמן נ"ב . תוספתא
דקדושין פ"ד

סס פ"ב

הנהגות ה"ב ח'
(6) רש"י ד"ה מאי
וכו' דקסי :

גליון הש"ס
גב' ה' נגזרה גזירה
על דגים שנים . ע"י
הר"ם כדלפ"ו ד"ה
אשר גמרו :

כ"מ מו.
לעיל ו.

תוסע' ד
סס

ככהדיון קת. זכמים ק"ג :

ברל"ה ז
שנועות לט.
יבמה כג

קבא א ב מיי' פ'א
מלכות מחסרי
כמה הלכה י'
קבב ג מיי' פ'א מהל'
מלוח ולוח הל' ד'
סמג שוין ז' קט טע"ע
קבב ד מיי' וסמג שם
טע"ע שם סיגון
קולא טע"ק א'
קבב ה' מיי' פ'א מהל'
מלוח ל' א סמג
טע"ק ר'
קבה ו מיי' ט' ס' ט'

[עו' תוס' מנחות נ"ח:
ד'ה' וחי'א]

[עו' סיגון תוס' כ"ז
קטו. ד'ה' גובה]

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

מלוה הכתובה בתורה. פי' כגון קרבנות ופדיון הבן וערכין וזקוקן שלח היו יודעים עניני נתינות הללו אם לא (ב) שנתמייבה החורה בפריוס אבל מלוה כגון שלוח לו מעות בלא סמך זע"ג דכתיב הריש אשר אתה נוטה לו לא חסיד כתובה בתורה כיון שאין לר"ך לפרש בתורה שיעור הנתינה דפשיטא מה שהיה לוה לר"ך לפרוע: **אמר** רב פפא הילכתא מלוה על פה גובה מן היורשין דשיעבודא דאורייתא ואינו גובה מן הלקוחות דלית ליה קלא. תימה דלשיליה גט פשוט (כ"ג דף קטו.) קאמר רב פפא גופיה מלוה על פה גובה מן היורשים שלא המעול דלה בפני לוין ואינו גובה מן הלקוחות דשיעבודא לאו דאורייתא* ולומר כ"מ דהכא מייירי במלוה הכתובה בתורה כגון זקוקין וערכין וקרבן לחמר לעיל דשיעבודא דאורייתא דלא שייך טעמא דנשיילת דלת ולענין יורשים עשאים כמלוה בשטר ולענין לקוחות לא עשאים כמלוה בשטר אבל תוס' במלוה על פה שאינה כתובה בתורה כגון שהלוה מעות בלא סמך*:
אלא מיתה בעל מנ"ל. תימה דבפרק ד' מיתות (סנהדרין) דף נ"ד. מלר"ן קרא בלשון אב ובשאר עבדות שאכורות בין מחיים בין לאחר מיתה ובפ' הבא על יבמתו (יבמות דף נ"ה.) מלר"ך קרא ביבמה שיש לה בנים דלכורה לאחר מיתה הבעל והבא מלר"ך קרא להסיר אשת איש לאחר מיתה בעלם וי"ל דלחרי שרתינו שהסיר הכתוב אשת איש לאחר מיתה בעלם כדדורשין בשמעתין אילטרין קראי דהסם לאסור עריות לאחר מיתה דלא ניפק מאשת איש שהסיר הכתוב:

לכ"ע בעשה. אומר ר"י דלויא עשה בלשון איש כגון ודבק בלשון (בראשית ז') ולא בלשון חביבו. תימה דלא לפינן שחומר מיתה מוק"ו מג"ס (ג) ומה גט שאינו מחיר ליבם לעלמא בכל ענין מיתה שמתרת ליבם (ד) שאין לה בנים אינו דין שחומר לעלמא בכל ענין:

מדאמר רחמנא אלמנה לכ"ג. ואי"ל ודלמא ה"ק רחמנא אלמנה לכ"ג אסורה אפילו שקהו יבם הא כלכלי עתלמא שריא ליבמין אבל לעולם אימא לך דאשה לאחר מיתה נמי אסורה לכ"ע שלא במקום יבוס וי"ל א"כ ה"ל למיכתב הוי קרא אלמנה וגרסה וחללה בפרשת יבמין: **הדא** יבס לא איקרי אחר. תימה דגבי עדה אחזה אשה אחר לקמן (ד"ב ט"ז) דכס איקרי אחר דקאמר חס מכר את הגדה לאיש אחר ואחיו הוי כלכלי וי"ל דלא דמי דמקום שמדבר כל אדם הוי יבס כלכלי אחר

חבל הכא דבעי למימר דמותרת ליבס דוקא ח"כ הוי יבס אחר דוקא* : משום דלויא למפרך כלעיל יבמה

מי כסיד ופרשו. דמוסיף על ענין הראשון דניקו על כן אכולא מילתא: פרשו כסיד. ומילתא דבפ"ה נכפה היא וטלה לחודה כתיב על כן תאכל: תאכל: האשה. יולדת: וסוף שהפרישתה מהיים. והשמיעין דקריבה לאחר מיתה אבל לא הפרישתה לא אשמעינא תנא לכוף את היורשין תורה אור להקריבה שלא נמחיבו הנכסים:

מי כתיב ופרצו פרצו כתיב הדרו יתבי וקאמרי הא *רחנן *האשה שהביאה האטרה ומתה יביאו יורשין עולתה אמר רב יהודה אמר שמואל והוא שהפרישתה מהיים אבל לא הפרישתה מהיים לא אלמא קסבר שיעבודא לאו דאורייתא אמר רב אסי א"ר יוחנן ג' א"ע' ג. שלא הפרישה מהיים אלמא קסבר שיעבודא הוה דאורייתא והוא פלוגי בה דרא זימנא דרב ושמואל דאמרי תרוייהו *מלוה על פה אינה גובה מן היורשין ולא מן הלקוחות ור' יוחנן ור' דאמרי תרוייהו מלוה על פה גובה בין מן היורשין בין מן הלקוחות צריכא דאי איתמר בהא בהך קאמר שמואל משום דלא מלוה כתובה בתורה היא אבל בהך אימא מודה להו רבי יוחנן ולר"ל ואי אשמעינן בהא בהא קאמר ר' יוחנן *דמלוה כתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא אבל בהך אימא מודה ליה לשמואל צריכא *אמר רב פפא הילכתא מלוה על פה גובה מן היורשין ואינו גובה מן הלקוחות גובה מן היורשין *שיעבודא דאורייתא ואינו גובה מן הלקוחות דלית ליה קלא: וקונה את עצמה בגט ובמיחת הבעל: בשלמא גמ דכתיב *כתב לה ספר כריתות אלא מיתת הבעל מנגלן סברא הוה הוא אסרה והוה שרתה והוה עריות דאמר להו ולא שרי להו אלא מדאמר רחמנא יבמה שאין לה בנים אסורה היא יבמה שריא ליבם ויש לה בנים כלכלי ע"מא נמי אסורה אלא מדאמר רחמנא אלמנה לכה"ג אסורה היא לכהן הדיוט שריא ודילמא לכה"ג בלאו כלכלי ע"מא בעשה האי עשה מאי עבידתיה אי דאהניא מיתת הבעל תישתרי לבמרי אי דלא אהניא מיתת הבעל תוקמה במילתא קמייתא אלמנה לא אפיקתה ממיתה ואוקימתה על עשה מידי דהוה אפסולי המוקדשים דמעיקרא אית בהו מעילה ואסירי בגיזה ועבודה פרקינהו מעילה לית בהו בגיזה ועבודה אסירי אלא מדאמר קרא פ' ימות במלחמה ואיש ארר יקרנה *מתקף לה רב שישא בריה דרב אידי אימא מאן ארר יבם א"ר אישי ב' תשובות דבר דרא *דיבם לא איקרי ארר ועוד כתיב *ושנאה האישי האררון וכתב לה ספרים כריתות או כי ימות האישי האררון ואיתקש מיתה לגיוושין מה גירושין שריא וגומרת אף מיתה שריא וגומרת: והיבמה נקנית בביאה כו': בביאה מנגלן אמר קרא יבמה

מקשה על קוב המועיל על המט: לאו דאורייתא פ"ה. לומר דנכסיה דאינש ערבין ביה ומשתעבדים מדין ערב ויהיו מלוה על פה ומלוה של סמך שוין אלל מלוה בשטר שהיא שיעבדו דכתב ליה נכסי אחריו לך משמעבדי מלוה על פה לא משמעבדי: ור' אסי אמר כו'. והא נמי לנכסיה לשתעבדי אחריה תוס': **הא** פלוגי כה דתא זימנא. הני אחריו גופייהו שמואל ורבי יוחנן: אינה גובה מן היורשין. דשיעבודא לאו דאורייתא וכ"ש מן הלקוחות אבל מלוה בשטר הוא עלמא שיעבדו דכתיב ליה כל הנכסי דאחריין לך נכסי דלית לי אחריין למטרא דני: דלאו מלוה ספקוה בתורה. לא הוסיף עליו חובה המלק המלק אלל מעסקי מעשה עלמו: **אל** בפק. דיוולדת דמלות המלק היא עליה אימר חמירא ככתובה בשטר: דלית ליה קלא. ואחיו דאפסוד אנפשיה ואלף על גב דשיעבודא דאורייתא עבד רבין חקיקתא לזקוק דלא הוה ידע: דכתיב וכתב לה ספר כריתות. וגו' והיתה לאיש אחר: וסוף שרי

קטין סוף ס"ב וזמנים פ' מנחות ד'

כ"ק ק' ז"ב מה. קה. קשה ערכין ו' ו'. חמות קב. כזכות מה:

כזכות מה: ערכין ו': כ. לקמן כע:

כזכות מה: ז"ב קטו. וז"ע דמ"ב ב"כ אחר הט"י כדי שלא המעול דלת (ככר הקטות) ומישבין היעבדן כד"ה אחר ר"ס

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה ואסירי בגיזה דכתיב כל"ל ומיתה כדלמירין מחק:
(ב) תוס' ד"ה מלוה וכו' אלם לא שמיכתס התורה וכו' מעות חלולי בשטר זע"ג:
(ג) ד"ה לכת"ע עשה וכו' ומה גט. כ"ב ט"י הבעי י"ף לה מקרא ע"ש דף לד ויה: (ד) בא"ד כשאלן לה כניס:

גליון הש"ס
גב' שייעבדא דאורייתא. עיין ז"ב דף קשה ע"כ דר"ם ואין הכבוד: תוס' ד"ה מלוה וכו' ע"י כגון קרבנות. ע"י שמואל כ"ד דנייה ד"ה וזה דר"ם ח"ן סומכין:

[א] ע"כ כזכות מה. אלל יבם נמי אכתיב דמוכנסים ליה: חמירין לאיש אחר ולא יבס [חמנא] למיכס חוס' דר"ם ח"ה וכו' דמקום שערב כל אדם הוי יבס כלכלי אחר וכו' ל"ק מידי דככתובות הל"ל נמי מדבר בכל אדם ונס עלמא מסובאל דכ"י חוס' במקומו שם שייך על זה ולפון חובה למוד ע"ש וכן כהנו תוס' טעם הו' ד"ם לאחרי'

ע"ה תוס' כתובות פ"א ד"ה יבס תוס' טעם הו' ד"ה לאחרי'

מי כתיב "ופרצו" [שמוסיף על ענין ראשון דניקו? על כן על כל הענין]. כתיב "פרצו" [ומילתא באפי נפשה היא ועלה לחודה כתיב על כן תאבל].

חזרו, ישבו ואמרו, זה שלמדנו: האשה [פי' יולדת] שהביאה חטאתה ומתה, יורשה מביאים את עולתה. אמר רב יהודה אמר שמואל, והוא כשהיא הפרישתה מחיים [ואשמעינן דקריבה לאחר מיתה אבל לא הפרישתה לא אשמעינן תנא לכוף את היורשין להקריבה שלא נתחייבו הנכסים]. אבל לא הפרישתה מחיים, לא. רואים שסבר שיעבוד איננו דין תורה¹⁶⁰. רב אסי [והוא נמי לנכטינהו לשמעתיא אמרוהו התם] אמר בשם ר' יוחנן, אף על גב שלא הפרישה מחיים, רואים שסבר שיעבוד הוא דין תורה.

והרי חלקו בזה פעם אחת [פי' שמואל ורבי יוחנן]. שרב ושמואל אמרו שניהם, מלוה על פה, אינה גובה מן היורשים [ששעבוד איננו מן התורה וכ"ש מן הלקוחות. אבל מלוה בשטר, הוא עצמו שיעבדו שכתב לו כל נכסי שיש לי אחרים לשטר שלך] ולא מן הלקוחות. ור' יוחנן ור"ל אמרו שניהם: מלוה על פה גובה בין מן היורשים בין מן הלקוחות¹⁵⁸. וצריכים [את שני המקרים], שאם נאמר בזה, בזה אמר שמואל, משום שזה איננו הלואה הכתובה בתורה היא [לא הוטל עליו חובה מאת המלך אלא מעסקי מעשה עצמו]¹⁵⁹, אבל באלה [דיוולדת דמצות המלך היא עליה אימר חמירא ככתובה בשטר], נגיד שהם מודים לרבי יוחנן ור"ל. ואם היינו לומדים את זה, בזה אמר ר' יוחנן שהלואה כתובה בתורה דומה להלואה הכתובה בשטר, אבל באלה, נאמר שהוא מודה לשמואל, צריכים [את שני המקרים].

אמר רב פפא, ההלכה, שמלוה על פה גובה מן היורשים ולא מן הלקוחות¹⁶⁰. גובה מן היורשין ששעבוד הוא מן התורה, ואינה גובה מן הלקוחות שאין לו קול [ואיהו דאפסיד אנפשיה ואף על גב דשיעבודא דאורייתא עבוד רבנן תקנתא ללוקח שלא היה ידע].

וקונה את עצמה בגט ובמיתת הבעל. גט מובן, שנאמר "וכתב לה ספר כריתות [וגו'] והיתה לאיש אחר", אלא מאיפה יודעים מיתת הבעל. זה סברא, הוא אסרה והוא התירנה [כשאינו בעולם נפטרה הימנו שהרי בו

¹⁵⁸ ע"י ש"ע סי' קז ס"א: מצוה על היורשים לפרוע חוב אביהם [ע"י כתובות צא על"ב], וכופים אותם בכך כמו שכופים את אביהם. במה דברים אמורים, כשהניח קרקעות. אבל אם לא הניח אלא מטלטלים, אין כופין אותם לפרוע חוב אביהם מהם, אבל מצוה עליהם לפרוע חוב אביהם מהם, זהו מן הדין. אבל הגאונים תקנו שיהא בעל חוב גובה מהיורשים מטלטלים שהניח אביהם, הילכך כופין אותם לפרוע חובות אביהם, אפילו הוא מלוה על פה, אף מהמטלטלים שהניח אביהם.

פי' הסמ"ע: מצוה על היורשים לפרוע כו' וכופין אותם כו'. הטעם, דהיורשים במקום אביהן קיימי וכו', מיהו הני מילי בשיעבוד קרקעות, דעיקר סמיכת דעתו דמלוה עליהן. ואפילו ליה ואח"כ קנה קרקע, שלא סמכה דעת המלוה בשעת הלואה על קרקע זו שקנה וכו', מ"מ מהיורשים גובין אף מדין תורה, מטעם שכתבתי שלא מחשבי כאחר אלא כהלוה עצמו בדבר של קיימא כגון קרקע. משא"כ במטלטלין שאינם דבר של קיימא, דהא יכול להבריחם ולהעלימם מעין של מלוה, ומשום הכי אינם משועבדים למלוה מדין תורה לכפות ליורשים שיפרעו מהן חובות אביהן. אבל מ"מ משום מצות עשה דכיבוד אב ש בו, שגנאי הוא לאביהן שיהא בכלל ליה רשע ולא ישלם והן יירשו את ממונו ויאכלוהו ויחדו, אלא יכבדו את אביהן וישלמו חובו ממה שהניח. אבל כשלא הניח אביהן כלום אין בו מצות כיבוד אב ואם, שהיא דוקא בממון של אביהן ואמן וכמו שנתבאר ביר"ד סימן ר"מ [ס"ה] ע"ש.

¹⁵⁹ רש"י. וע"י תוס': מלוה הכתובה בתורה, פי' כגון קרבנות ופדיון הבן וערכין ונזקין שלא היו יודעים עיניו נתינות הללו אם לא שנתחייבה התורה בפירוש אבל מלוה כגון שלוה לו מעות בלא שטר אף על גב שנאמר האיש אשר אתה נושה לו לא חשיב כתובה בתורה כיון שאין צריך לפרש בתורה שיעור הנתניה דפשיטא מה שהוא ליה צריך לפרוע.

¹⁶⁰ פי' מלוה הכתובה בתורה כגון נזקין וערכין וקרנן לענין יורשים עשאוהו כמלוה בשטר ולענין לקוחות לא עשאוהו כמלוה בשטר אבל במלוה על פה שאינה כתובה בתורה כגון שהלוהו מעות בלא שטר גובה מן היורשים שלא תנעול דלת בפני לווין (תוס').

ע"י ש"ע (ח"מ סי' קיא ס"א): המלוה את חבירו על פה, אינו גובה אלא ממה שימצא ביד הלוה, אבל אינו טורף לא מהלקוחות שקנו ממנו ולא ממתנות שנתן, אבל מכל מה שימצא בידו, גובה, בין קרקע בין מטלטלים, אפי' קנאם אחר הלואה. אבל המלוה בשטר, טורף מהלקוחות וממקבלי המתנה שקנו ושקבלו ממנו קרקע אחר הלואה, אפילו אם אינו מפורש בשטר כן. אבל אם פירש בפירוש שהלוה לו על תנאי שלא יטורף מהלקוחות ולא ממקבלי מתנה, תנאו קיים, ואינו טורף מהם.

ביאור: אבל אינו טורף מהלקוחות כו'. אף על גב דק"ל [קדושין י"ג ע"ב] שיעבוד מלוה הוא דאורייתא אפילו בעל פה, מ"מ חז"ל תיקנו משום פסידא דלקוחות דלא יגבה מהן מלוה על פה דלית להו קלא (סמ"ע).

היתה קשורה]¹⁶¹. והרי עריות [כגון אשת אביו וכלתו ואשת אחי אביו שע"י קדושי הבעל נאסרו לקרוביו וכשימות הבעל לא שרו להו שאסורות לקרוביו לעולם], שאסר להו ולא התיר להו. אלא, מזה שאמר ה' [בתורה] יבמה שאין לה בנים אסורה, הא אם יש לה בנים מותרת. ואולי, אין לה בנים אסורה לעולם ומותרת ליבם, ואם יש לה בנים אסורה גם לכל העולם. אלא, מזה שאמר ה' אלמנה אסורה לכהן גדול, הא לכהן הדיוט מותרת. ואולי לכה"ג בלאו, ולכל עלמא [באיסור] עשה [ויצאה והיתה לאיש אחר ע"י גירושין ולא ע"י מיתה דושלחה לזו ולא לאחזרתי משמע ולאו הבא מכלל עשה עשה]¹⁶². ה"עשה" מה הוא עושה [שהיא הוא עומד בפניה ואיסור לאו וכתר שבה פקעו]. אם מיתת הבעל פועלת, שתתיר אותה לגמרי, ואם לא עוזר מיתת הבעל [דאשמיעך קרא דאין מיתה משלחת], שתעמיד אותה בדבר הקודמת [ולא איצטריך למיכתב לאו בכ"ג].

ולמה לא [וכי הוא לא דבר הגון]. היא יצאתה מ[חיוב] מיתה ומעמידים אותה על עשה, דומה לפסולי המוקדשים, שבתחילה [קודם פדיונם] יש בו מעילה ואסורים בגיזה ועבודה, ואם פדו אותם, אין בהם מעילה, ואסורים בגיזה ועבודה [ומותרין לאכילה לכל אדם ואיסורי בגיזה כשאמרינן בבכורות (דף טו) תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב ודריש ליה בפסולי המוקדשין לאחר פדיונן].

אלא, מזה שהפסוק אמר "פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה". שאל רב שישנא בנו של רב אידי, נגיד מי האחר, היבם. רב אשי אמר יש ב' תשובות בענין: א' יבם לא נקרא אחר. ועוד נאמר "ישנאה האיש האחרון וכתב לה ספר כריתות או כי ימות האיש האחרון", ומקשים מיתה לגירושין, מה גירושין מתירתה לגמרי, כמו כן מיתה מתירת לגמרי¹⁶³.

והיבמה נקנית בביאה כו'. מאיפה יודעים בביאה. אמר

¹⁶¹ רש"י. ע"י תרומת הדשן (פסקים וכתבים סימן קב): אשת אליהו הנביא ז"ל, או אשת ריב"ל אם יכולים לינשא לאיש אחר, אשת רעהו אסורה ולא אשת מלאך, שכולן רוחני ולא גופני (הובא בב"ש אה"ע סי' יז סק"א). וע"י חידושי הגר"ח (קידושין ז ע"א) שהקשה: ל"ל קרא דמיתה מתרת, תיפוק ליה דהמת אינו בר אישות, ונראה דהמת הוא בר אישות, אלא שאינו בר קנין, אבל אם יש לו אשה מקודם הוא בר אישות, אכן מלאך לא הוי כלל בר אישות. וע"י קוב"ש (ח"ב סי' כח) שמתרץ שאלת הגר"ח: מנ"ל ואף דאשת מת ודאי לא מיקרי אשת רעהו וצ"ל דאף דעתה אינה אשת רעהו מ"מ כיון שנאסרה שעה אחת אסורה עולמית עד שיתחדש בה דבר המתירה אלא דילפינן מקרא דאיתקש מיתה לגט וא"כ ה"נ אף דעתה אינה אשת רעהו מ"מ איסור שהיה בה להיכן הלך ותניא בסדר עולם שבעה בני אדם קפלו את העולם כולו ואלו הן אדם מתושלח שם יעקב עמרם אחיה השילוני אליהו ועדיין הוא קיים עכ"ל ומבואר מלשון הברייתא דאינו חשוב כמת ובב"מ ק"ד לאו כהן הוא מר עיין שם ואי נימא דחשוב כמת הא כתיב במתים חפשי ועוד דאי חשוב כמת אין צריך לקרא דאשת רעהו, ע"כ. וע"י הגרי"ש"א: למסקנת הגמ' דמיתת הבעל מתירה מסברא דהוא אסר לה והוא שרא לה, ואין כוונת התרוה"ד לדרשא אלא ג"כ מסברא דמאחר שעלה השמימה הרי האוסרה מתירה בזה שמסתלק הימנה.

וע"י ברכי יוסף (אה"ע סי' יז סק"א): אמרו באגדה פ"ק דמגילה (ז ע"ב), קם רבה ושחטיה לר' זירא, למחר בעא רחמיה ואחיה. ויש להסתפק אשת ר' זירא כי נשחט בעלה ומת, ודאי פקעי קדושיה והותרה לשוק, וכי חיה למחר ר' זירא, היה צריך לקדש לאשתו קדושין חדשים, דפנויה היא וכו', או דילמא הא דהאשה קונה עצמה במיתת הבעל, היינו דוקא כאשר מת ונשאר מת, אך כשלא נקבר וחי ע"י נביא או חסיד, אגלאי מילתא דאותה מיתה לא היתה מיתה כמות כל האדם, ולא פקעי קדושי קמאי ואשת איש, ולא תפס בה קידושי דאיניש דעלמא, ובעלה כאשר חי מותר בה מיד כאשר היה לפני מותו. ויש להביא ראיה, מהא דאתמר בירושלמי בגיטין פרק מי שאחזו הלכה ג', שאמרו גבי מתנה מעכשיו אם לא באתי וכו' ומת בתוך הזמן, מהו שתהא מותרת לינשא ר' יוסי אמר אסורה לינשא, אני אומר נעשו לו נסים וחיה. למדנו מהירושלמי, דאם אחר שמת נעשו נסים וחי, אכתי אגידא ביה אשתו זאת, ולא מהניא לה מה שמת ודאי, כיון דלבסוף חי, אמנם לא חיישנן כלל למעשה נסים שיחיה, דזה לא שכיחא כלל.

¹⁶² רש"י. יש עשה באשת איש כגון ודבק באשתו (בראשית ב) ולא באשת חבירו (תוס'). ע"י סנהדרין נח ע"א, שזה המקור לאיסור עריות לבן נח. וע"י פנ"י על התוס': ונראה דלפי"ז אפילו לפי המסקנא דבישראל יש קרא דמיתת הבעל מתיר אפ"ה בן נח אסור מ"עשה" ד"דובק", ובהו הוי אתי שפיר הא דקאמר יהודה הוציאוהו ותשרף משום דתמר בת כהן הוה ואכתי פנויה הוה, ולשיטת ר"י אתי שפיר דבן נח אין מיתת הבעל מתיר אבל לאחר שאמר יהודה צדקה ממני וא"כ ראה וזכור והכיר בה שהיא בתולה דער ואונן שלא כדרך שמשו ובבן נח לא הוי בעולת בעל אלא בכדרכה וקידושין נמי בבן נח לא מהני מידי והיינו דקאמר צדקה ממני ולא יסף לדעתה אפילו למ"ד לא פסק וכו', ע"כ. והקשה המהרש"ם (ח"ז סי' קמד), שלא מוזכר מילה בסנהדרין ולא ברמב"ם (מלכים פרק ט), ועוד הרי בסנהדרין נח ע"ב מוזכר איך ב"נ מגרש אשתו, ועל אף שאפשר ללמוד את זה רק בשפחה, אמנם הרמב"ם לומד את זה בכל ב"נ.

“בישראל” בבית דין של ישראל, ולא בבית דין של עכו¹⁷⁰. כתוב ישראל פעמיים [להקים לאחיו שם בישראל דברים]. ועוד צריכים את זה לכמו שלמדנו, אמר רבי יהודה, פעם אחת היינו יושבים לפני ר' טרפון, ובאתה יבמה לחלוץ, ואמר לנו, ענו כולכם, ואמרו “חלוץ הנעל חלוץ הנעל”¹⁷¹. ההלכה הזאת לומדים מ”ונקרא שמו”.

ובמיתת היבם. מאיפה למדנו את זה. קל וחומר, ומה אשת איש שהיא בחנק, מיתת הבעל מתירתה, יבמה שהיא בלאו [לשוק לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר], לא כל שכן. מה לאשת איש שכן יוצאה בגט, תאמר בזה שאינה יוצאה בגט. הא נמי יוצאה בחליצה. אלא, מה לאשת איש שכן אוסרה מתירה¹⁷². אמר רב אשי, כאן ג”כ [כשמת יבם נמצא אוסרה מתירה דאי לאו יבם מכי מיית הבעל אישתריא לה] אוסרה מתירה, יבם אוסרה, יבם שרי לה. ותהא אשת איש יוצאה בחליצה מק”ו, ומה יבמה שאינה יוצאה בגט, יוצאה בחליצה, זו שיוצאה בגט, אינו דין שיוצאה בחליצה. אמר הפסוק “ספר כריתות”, ספר כורתה, ואין דבר אחר כורתה. ותהא יבמה יוצאת בגט מקל וחומר: ומה אשת איש שאין יוצאה בחליצה, יוצאה בגט, זו שיוצאה בחליצה, אין דין שיוצאה בגט. אמר הפסוק “ככה” [ואמרה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו (דברים כה טו)], וככה מעכב. וכל מקום שיש עיכוב לא דורשים ק”ו. והרי יוה”כ, שנאמר “גורל” [על השעירים]¹⁷³ ו”חוקה” [כל חוקה מעכב]¹⁷⁴, ולמדנו, ויעשהו חטאת, הגורל עושה חטאת [שעיר גורל השם עולה עליו עושה חטאת], ואין השם עושה חטאת [אם קרא עליו שם חטאת אינו נקבע בכך ויפיל עליהם גורלות ואם יפול הגורל על חבירו יהא זה לעזאזל]. שיכול¹⁷⁵, והלא ק”ו הוא, ומה במקום שלא קידש הגורל קידש השם [אם אמר בשעת לקיחה זו לחטאת וזו לעולה הוקבעו ואם שינה פסול], מקום שקידש הגורל¹⁷⁶ אינו דין שיקדש השם. מלמד הנאמר? [שנה עליו לעכב] “ועשהו חטאת”, הגורל עושה חטאת, ואין השם עושה חטאת. וסיבת הדבר שהפוסק מיעטתו, הרי בלי זה, היינו דורשים קל וחומר [להביא מה שלא נכתב בפרשה ואף על גב שנאמר עיכובא], אף על גב שנאמר ביה “חוקה”. אמר הפסוק “לה” [ונכתב לה ספר כריתות], לה, ולא ליבמה. ונגיד “לה” לשמה. פעמים כתוב “לה” [ושנאה האיש האחרון (דברים כד ג)]. ועוד צריכים אותו, אחד “לה” לשמה, והשני “לה” ולא לה ולחברתה [ששמותן שוין שאין שתי נשים מתגרשות בגט אחד [י”ג שמוסיפים “או”] אם כתב פלוני מגרש פלונית ופלונית נשין].

אלא, אמר הפסוק “נעל” [קרא יתירא בית חלוץ הנעל דמצי למיכתב בית החלוץ], נעל כן, דבר אחר לא. וה”נעל” הזה בא ללמד את זה. הרי צריכים את זה כמו שלמדנו “עליו” אין לי אלא נעלו, מאיפה יודעים נעל של כל אדם. מלמד הנאמר? “נעל” “נעל” מרבה. מה למדו מ”נעלו”. נעלו הראוי לו, ממעט [נעל] גדול שאין יכול ללכת בו, ממעט לקטן שאין חופה את רוב רגלו, ממעט

¹⁷⁰ עיי' יבמות קא ע”ב, ועיי' שו”ע (אה”ע סי’ קסט ס”א): מצות חליצה בג’ דינים ישראלים וכו’, ואפילו הם הדיוטות, רק שידעו להקרות את היבם והיבמה. ואם חלצה בפני עמי הארץ שאינם יודעים להקרות, כשרה, ע”כ. מש”כ “ישראלים” היינו לאפוקי גרים, כמש”כ ביבמות שם, וצ”ע שלא מוזכר באף א’ מהנ”כ בשו”ע.

¹⁷¹ עיי' שו”ע (אה”ע סי’ קסט סמ”ב): אחר כך מקרין אותה מעומד: ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל (דברים כה, טו). ומצוה לכל העומדים שם לומר: חלוץ הנעל, שלש פעמים. וי”א שגם היבמה תאמר כן. ועיי”ש ב”ש ד”ה ג’ פעמים: חלוץ הנעל כאבל חלוץ הנעל כמנודה חלוץ הנעל כמורד במצות סיני.

¹⁷² הנתרת ע”י מיתת הבעל, שהרי בעלה הוא האוסרה לפיכך הוא מתירה במיתתו אבל יבמה קדידושי דבעל קאסרי לה היאך תהא מיתת היבם מתירתה (רש”י).

¹⁷³ ז”ל הפסוק (ויקרא טז ח): ונתן אהרן על שני השעירים גרלות גורל אחד לה’ וגורל אחד לעזאזל.

¹⁷⁴ ויקרא טז לד: והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר על בני ישראל וכו’.

¹⁷⁵ כלומר להכי איצטריך האי קרא שהייתי יכול לומר ומה במקום שלא קידש הגורל כגון רבי קנין שנאמר בהם (ויקרא ה) אחד לחטאת ואחד לעולה ואם הטיל עליהם גורל אינם נקבעים בכך ויכול לשנותם דק”ל בסדר יומא (דף מא) אין הקנין מתפרשות אלא או בלקיחת בעלים או בעשיית כהן (רש”י).

¹⁷⁶ שנאמר (ויקרא טז ח) ונתן אהרן וגו’ (רש”י).

הפסוק “יבמה יבא עלו ולקחה לו לאשה” [כלומר ביאתה הן ליקוחיה]. ונגיד לכל דבר היא כאשה [שנקנית בשטר וכסף, שהרי לשון הפסוק “לאשה”]¹⁶³. לא תחשוב, שלמדנו, יכול שכסף ושטר¹⁶⁴ יגמור בה [ביבמה] כמו שביאה גומרת בה. מלמד הפסוק “ויבמה” [ביאה משמע שנה עליה הכתוב לעכב]¹⁶⁵, ביאה גומרת בה¹⁶⁶. ונגיד, מהו¹⁶⁷ “ויבמה”. [שנאפילו] בעל כרחו [היבם יכול] ליבם [אותה]¹⁶⁸. אם כן שנגיד הפסוק “ויבם” מהו “ויבמה”, לומדים מזה שניהם¹⁶⁹.

בחליצה. מאיפה למדנו את זה [דהלוצה מותרת להנשא, היינו אפשר דמצות חליצה הוא מוטלת עליה, אבל לא מתירתה]. שנאמר “ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל” [הכי משמע בישראל ראויה להביא לבית משחלצה], כיון שחלוץ בה נעל, הותרה לכל ישראל. וכי “ישראל” זה הוא בא ללמד. והרי צריכים את זה לכמו שלימד רב שמואל בן יהודה,

¹⁶³ רש”י. לשון הש”ס שלנו היא “ואימא לכולה מילתא” ושל רש”י “ודילמא” וצ”ע אם יש חילוק ביניהם.

¹⁶⁴ עיי' ירושלמי (הובא לשונו בהערה 165) שאין מאמר אלא בכסף. ועיי' רמב”ם (יבום פ”ב ה”א): מדברי סופרים שלא יבא היבם על יבמתו עד שיקדש אותה בפני שני עדים בפרוטה או בשוה פרוטה וזהו הנקרא מאמר, ואין המאמר קונה ביבמה קנין גמור כמו שיתבאר והעושה מאמר ביבמתו שלא מדעתה לא עשה כלום שאין האשה מתקדשת אלא לרצונה, וקטנה מן האירוסין אין עושין בה מאמר אלא מדעת אביה.

וז”ל ה”ה: מדברי סופרים. בפרק ר”ג (יבמות דף נ”ב) אמר רב הונא מצות יבמה מקדש ואח”כ בועל ושם נתבאר שאין המאמר קונה קנין גמור כמו שיתבאר פ”ה ומתבאר שם שהמאמר ג”כ אפשר בשטר כדין קידושי אשה וכסף לאו דוקא. ועיי' שו”ע (אה”ע סי’ קסט ס”ב): מן התורה אין צריך לקדשה, אלא בא עליה. וחכמים תקנו שלא יבא עליה עד שיקדשה בפני עדים, בכסף או בשטר, והוא נקרא מאמר. הגה: ואם קדשה בשטר, נמי מקרי מאמר. ועיי' גר”א [על דברי הרמ”א]: ואם קידשה כו’. ר”ל בדיעבד כמ”ש ברש”י שם [יבמות נב ע”א ד”ה ובשטר כיצד]. והרמב”ם וטור השמיטו דין שטר, שסוברים דקושיית הגמ’ על מ”ש כיצד, והלא נתבאר ולא היה לו לומר אלא שמקודשת בשטר, אבל למסקנה אין מקודשת בשטר, וכ”ה בתוספתא וירושלמי רק קידושי כסף. ובספרי ש”ע של הרב [הרמ”א] לא היה כתוב “או בשטר” שגם הרמב”ם וטור לא כתבו בשטר והמ”מ כתב שם מגמרא הנ”ל.

¹⁶⁵ רש”י. יש להקשות על הגמ’, שהרי מה הה”א שכסף גומר בה כמו ביאה, הרי אין התחלה בכסף מן התורה כלל וכלל, וכי כל הגמ’ לפי ב”ש שמאמר פוטר צרתה. ועיי' ספרי (כי תצא סי’ רפח): העושה מאמר ביבמתו קנאה לעצמו ופסלה על ידי אחים יכול יהא גומר בה תלמוד לומר יבמה יבא עליה ביאה גומרת בה ואין מאמר גומר בה. אלא עיי' תוס’ יבמות כט ע”א ד”ה אלא לדחות, שאה”נ כל הגמ’ והדרשה הזאת היא רק לפי ב”ש [עיי' גר”א (אה”ע סי’ קסט סק”ד)]: ביאה גומרת כו’ מדנקט לשון גומרת מ’ דוקא בגומרת הוא החילוק אף על גב שאינן אלא מדרבנן. ועוד עיי' & שביאה ביבמה פועל גם נישואין, ואם לא דורשים “לאשה” להשוות אותה לאשה שנקנית בכסף, אולי זה המקור שנהיתה אישה, והוא נישואין, ועיי' לקמן הערה 436.

אמנם עיי' ירושלמי (יבמות פ”ב ה”א): יבמה יבא עליה. זה הביאה. ולקחה לו לאשה זה המאמר. יכול יהא כשם שהביאה גומרת בה כך יהא מאמר גומר בה. תלמוד לומר ויבמה עורה את כל הפרשה כולה לייבום. הביאה גומרת בה ואין המאמר גומר בה. אם כן מה הועיל בה מאמר. לאוסרה לאחין. רבי שמעון אומר המאמר או קונה או לא קונה. מה טעם דרבי שמעון יבמה יבא עליה זו הביאה. ולקחה לו לאשה זה המאמר. וכשם שהביאה גומרת בה כך המאמר גומר בה. או יבמה יבא עליה והרי היא לקוחה לו והמאמר לא הועיל בה כלום. רבי לעזר בן ערך אומר המאמר קונה קניין גמור ביבמה. מה טעם דרבי לעזר בן ערך ולקחה לו לאשה הרי היא כקידושי אשה. מה קידושי אשה קונין קניין גמור. אף המאמר קונה קניין גמור ביבמה. אי זו היא מאמר ביבמה הרי את מקודשת לי בכסף ובשוה כסף. בין רבנין בין ר’ שמעון מודיי בה כרבנין צד שקנה בה מאמר כנגדו אסור בצרה. וצד שלא קנה בה מאמר כנגדו הותר בצרה. לפיכך חולצת ולא מתייבמת, ע”כ. הרי שיש צד בגמ’ שזה כן קונה, והגמ’ שלנו דוחה את זה.

¹⁶⁶ עיי' שו”ע (אה”ע סי’ קע ס”ב): וכן המאמר (פי’ יבמה קנית מדאורייתא בביאה, לא זולת, וחכמים תקנו שיקדשה תחלה, וזהו הנקרא מאמר, פירוש: מאמר חכמים), אינו קונה בה קנין גמור, שאם בא להוציאה אחר המאמר, צריכה גט למאמר, וחליצה להפקיע הזיקה.

¹⁶⁷ נוסח הש”ס “ויאמא מא” ונוסח רש”י “האי מיבעי ליה”. וצ”ע אם יש הבדל ביניהם.

¹⁶⁸ כך דורשים ביבמות דף ח ע”ב (רש”י). עיי' אה”ע סי’ קסט ס”ז: הבא על יבמתו, בין בשוגג, בין לשום זנות, בין שאנסוהו עובדי כוכבים והדביקוהו ביבמתו בעל כרחו עיי' קושי, בין שהיה הוא מזיד והיא שוגגת או אנוסה, בין שהיתה היא מזידה והוא שוגג או אנוס, בין שהיא ערה או ישנה, קנה, אפילו בהנראה.

¹⁶⁹ כך דורשים ביבמות דף נד ע”א (רש”י). פי’ בדף ח’ דורשים כמו הה”א כאן, ודף נד כמו המסקנה. ועיי' בדף ח’ שיש עוד מקור לקנין בע”כ. אמנם אחרי הערה 165, יתכן שכל הדרשה של דף נד היא לפי ב”ש שיש מאמר מן התורה.

האישה נקנית

פרק ראשון קידושין

יד

עין משפט
גר מצוה

יבא עליה ולקחה לו . כלומר ביאתה הן ליקומיה : ודילמא כאלה .
מה אשה כסף וקטור כי ביאה אף יבמה כסף וקטור כי ביאה דהא
כתיב לאשה : ויבמה . ביאה משמע שמה עליה הכתוב לעבד : סיג
האי מיבעי ליה ויבמה בעל כרחיה . דלכחי דרשינן לה ביבמות (דף ה):

קבו א מיי' פ"ג מה' י
יבוס ה' אלו'ס' ס'
ה' ב' ס'ט' פ'ט' נ'א נ'ג
טו'ש'ע' א'ה'ע' ס'י'ט'ן ק'ע
ט'י'ט' י' ב'
קבו ב מיי' ט' טו'ש'ע'
ט' ט' ט'י'ט' ב' ב'
קבו ג מיי' פ"ד מה' י
יבוס ה' ב' ס'ט' פ'ט' נ'א נ'ג
טו'ש'ע' א'ה'ע' ס'י'ט'ן ק'ע
ט'י'ט' י' ב' :

אם כן . דלביאה גומרת אותה נוימא תורה אור
ויבס מתי' ויבמה למילק' נמי בעל כרחיה דכתיב^כ ויבמה כפ' ו
וכחי תניא ליה כהני' ביבמות כפ' ו
הבא על יבמתו (דף נד.) ויבס ביאה
גומרת בה ואין כסף וקטור גומרין
בה ויבמה בעל כרחיה : מנלן . דחלויה
מוסרת להשגא דילמא מלוח חלויה
הוא דרמא דרמנא עלה ולעולם לא
מסתריא : בישראל בית חלוץ . הכי
משמע בישראל ראויה להבוא לבית
משחלשה : פרי בישראל . להקים לחמו
ס'ס בישראל : שפיא בלאו . לשוק לא
תהיה אשת הגמ' המולה לאיש זר :
מה לאשה איש . הנתרת ע"י מיתת
הבעל : שכן אוסרה מתירה . שהרי
בעלה הוא האוסרה לפיכך הוא מתירה
במיתתו הוא הולך ביבמה דקדושי יבס
קאכחי לה איך תהא מיתת היבס
מתירה : ס'א נמי . כשמי' ב'ס' נמאל'
אוסרה מתירה דלי לאו יבס מתי' מית'
הבעל אוסרתי' לה : כפ'ס . יעשה
אשר לא יבנה וגו' : דכתיב גורל . על
השעירים : וכתיב חוקה . כפרשה
וכל חוקה עיובא הוא : סגורל עושה
חטאה . שעיר שגורל השם עולה עליו
עושה חטאת : ואין ס'ס . אם קרא
עליו ס'ס חטאת אינו נקבע בכך
ויפיל עליהם גורלות ואם יפול הגורל
על חבריו יהא זה לעזאזל : שפול .
כלומר הכי אולטרין האי קרא שהייתי
יכול לומר ומה במקום שלא קידש
הגורל כגון גבי קנין דכתיב בהם
(ויקרא ה) אחד לחטאת ואחד לעולה^כ
ואם הטיל עליהם גורל אינם נקבעים
בכך ויכול לשנותם דק"ל כסדר יומא
(דף מה.) אין הקנין מתפרשות אלא או
בלקחת בעלים או בטעיית כהן :
קידש ס'ס . אם אחד בשעת לקיחה
זו לחטאת וזו לעולה הוקבעו ואם
שניה פסול : כאן הארבע סגורל .
דכתיב ויקרא טו) וקנין ארבע וגו' אין
דיון בו : ס'ל . שנה עליו לעבד : סוס
דרשינן קל וחומר . להביא מה שלא
נכתב כפרשה ואע"ג דכתיב עיובא :
לה . דכתיב וכתב לה : מרי לה כתיב .
ומנחה האיש החמרון וגו' : ולא לה
ולמתירתה . ששמותן שוין שאין שתי
קאים מתגדרות בגט אחד אם כתב
פלוגי מנרש פלוגית ופלוגית שנוי'אמר
קרא נעל . קרא יתירא בית חלוץ
הנעל דמתי' למיכתב בית חלוץ :
פרט . לנעל גדול שאין יכול להלוק בו :
מכובי'א

[ט' חו'ס' יבמות ה':
ד"ה ויבמה]

קבו ד מיי' פ"ה מה' י
יבוס ה' ג' ס'ט' פ'ט' נ'א נ'ג
טו'ש'ע' א'ה'ע' ס'י'ט'ן ק'ע
ט'י'ט' י' ב' ב'
קבו ה מיי' פ"ד מה' י
יבוס ה' ג' ס'ט' פ'ט' נ'א נ'ג
טו'ש'ע' א'ה'ע' ס'י'ט'ן ק'ע
ט'י'ט' י' ב' ב' :

קבו ו מיי' פ"ה מה' י
יבוס ה' ג' ס'ט' פ'ט' נ'א נ'ג
טו'ש'ע' א'ה'ע' ס'י'ט'ן ק'ע
ט'י'ט' י' ב' ב' :

קבו ז מיי' פ"ה מה' י
יבוס ה' ג' ס'ט' פ'ט' נ'א נ'ג
טו'ש'ע' א'ה'ע' ס'י'ט'ן ק'ע
ט'י'ט' י' ב' ב' :

קבו ח מיי' פ"ה מה' י
יבוס ה' ג' ס'ט' פ'ט' נ'א נ'ג
טו'ש'ע' א'ה'ע' ס'י'ט'ן ק'ע
ט'י'ט' י' ב' ב' :

קבו ט מיי' פ"ה מה' י
יבוס ה' ג' ס'ט' פ'ט' נ'א נ'ג
טו'ש'ע' א'ה'ע' ס'י'ט'ן ק'ע
ט'י'ט' י' ב' ב' :

הא נמי יולאה בחלויה . כיון דחלויה במקום גט לא חשיב לה
פירכא : ונתהא אשת איש יולאה בחלויה . ואל"ת איכא
למיפדך מה ליבמה שכן בלאו ולכן דין הוא שתכלא בקל חמור בשלש
איש שהיא במיתה וי"ל כיון שמלטי שחלויה מפעק' אוסרה אין לחלק
בין חמור לקל והכי נמי אמרינן ביבמות
(דף קט.) וכי מאחר שהתרה מה לי
איסור לאו מה לי איסור כרת וע"ג'
דעבדינן מינה לעיל ק"ו ומה אשת
איש שהיא במיתה כו' לא דמי דהתם
אט רויס' להשוותם זה לזה ולנימא
דככולה אשה מותרת לאחר מיתה
בין דבעל בין דיבס אבל אין לומר
כשמשקיע את הקל לא יפקיע את
החמור דלחריבה נאמר עתה להפך
הוא הדיון את החמור דאין לחלק בין
לחמור בין לקל כדפירשתי :

ונתהא יבמה יולאת בגט מק"ו .
תימנה מה לאשת איש שכן
נקנית בשטר ולכך דין הוא שתכלא
בשטר אבל יבמה לא וכי תימא דלא
פרכינן מהכנסה להולאה לא לעיל
(דף ה:) פרכינן מה לשטר שכן מוליא
ומש"ה דין הוא שמכניס וכומו כן
נאמר עתה להפך דכיון שמכניס דין
הוא שמוליא ואומר הר"מ דעבד ק"ו
מייבס וימנחו וקורא לה אשת איש
דכתיב (דברים כה) ולקחה לו לאשה
כיון שלקחה נעשית כאשתו לכל דבר
להיות יולאה בגט אע"פ שהינה נקנית
בשטר : **א**מר קרא ככה עיובא .
וא"ת מנא לן דלתיא ככה למעוטי
יבמה מגט דילמא אחי למעוטי מיתת
היבס שלא תהא מותרת במיתת היבס
וי"ל דסברא הוא דככה יעשה לא
מומטע אלא יולאות דבידי אדם
דהיינו גט דומיא דחלויה דתלו בעשיה
אבל יולאה דבידי עמים דהוי ממילא
כגון מיתה לא מומטע : **ה**וא לאו
הכי דרשינן ק"ו אע"ג דכתיב ביה
חוקה . תימנה הא בפרק טרף בקלפי
(יומא דף מה.) מוקמי הא כדתיא
כרבי יהודה משום דסחם סיפרא
דבי יהודה ושמיית ליה לר' יהודה
בפרק הוליו' לו (ע"ס דף ס:) דאמר
לא כתיב חוקה אלא בדברים הנעשים
בבגדי לבן פוסק והגרלה הוי בדברים
הנעשים בבגדי לבן בחוץ א"כ מאי
פריך לעיל והר"י ור"ס דכתיב ביה גורל
וחוקה והא לא כתיב חוקה בהגרלה
כדפי' וי"ל דפריך הכא משום דכתיב
אשר עלה הרי זמני אלמא דריש ק"ו
אע"ג דכתיב עיובא והר"ב רבינו
ששון מקולי' תירץ מדרש'אמר ליה
לר' יהודה חזאת לגלות דלא קיימא
חוקה אלא ארבעים הנעשים בבגדי
לבן בפנים ש"מ דדרשינן ק"ו אע"ג
(היכא) דכתיב חוקה דלי לא דרשינן
ק"ו היכא דכתיב חוקה ליתוסק מוזאת
ואלא ידענא דחוקה לא כתיב ארבעים
הנעשים בחוץ דהיינו הגרלה
מדרש'אמר ועשהו חטאת למידרש
הגורל עושהו חטאת ואין השם עושהו

חטאת מכלל דלא קיימא חוקה ארבעים
ועשהו חטאת למעוטי קריית' ס'ס
דרשינן ק"ו אפילו היכא דכתיב חוקה :
חוקה בדברים הנעשים בבגדי לבן
הואל

חטאת מכלל דלא קיימא חוקה ארבעים
ועשהו חטאת למעוטי קריית' ס'ס
דרשינן ק"ו אפילו היכא דכתיב חוקה :
חוקה בדברים הנעשים בבגדי לבן
הואל

חטאת מכלל דלא קיימא חוקה ארבעים
ועשהו חטאת למעוטי קריית' ס'ס
דרשינן ק"ו אפילו היכא דכתיב חוקה :
חוקה בדברים הנעשים בבגדי לבן
הואל

חטאת מכלל דלא קיימא חוקה ארבעים
ועשהו חטאת למעוטי קריית' ס'ס
דרשינן ק"ו אפילו היכא דכתיב חוקה :
חוקה בדברים הנעשים בבגדי לבן
הואל

חטאת מכלל דלא קיימא חוקה ארבעים
ועשהו חטאת למעוטי קריית' ס'ס
דרשינן ק"ו אפילו היכא דכתיב חוקה :
חוקה בדברים הנעשים בבגדי לבן
הואל

חטאת מכלל דלא קיימא חוקה ארבעים
ועשהו חטאת למעוטי קריית' ס'ס
דרשינן ק"ו אפילו היכא דכתיב חוקה :
חוקה בדברים הנעשים בבגדי לבן
הואל

חטאת מכלל דלא קיימא חוקה ארבעים
ועשהו חטאת למעוטי קריית' ס'ס
דרשינן ק"ו אפילו היכא דכתיב חוקה :
חוקה בדברים הנעשים בבגדי לבן
הואל

חטאת מכלל דלא קיימא חוקה ארבעים
ועשהו חטאת למעוטי קריית' ס'ס
דרשינן ק"ו אפילו היכא דכתיב חוקה :
חוקה בדברים הנעשים בבגדי לבן
הואל

חטאת מכלל דלא קיימא חוקה ארבעים
ועשהו חטאת למעוטי קריית' ס'ס
דרשינן ק"ו אפילו היכא דכתיב חוקה :
חוקה בדברים הנעשים בבגדי לבן
הואל

חטאת מכלל דלא קיימא חוקה ארבעים
ועשהו חטאת למעוטי קריית' ס'ס
דרשינן ק"ו אפילו היכא דכתיב חוקה :
חוקה בדברים הנעשים בבגדי לבן
הואל

יבמות נד.

ס'ס ודף ה:

ס'ס קל:

[ס'ס חיתא של גרים
וכנ"ל]

ס'ס ודף קו: תוספתא
דיבמות ס"ב ספרי פרשה
כי תא

הנהרות הב"ה
(ה) גפ' ולא כתיב דין
אל גרים תרי :

לעיל ג:

[ס'ס וט"ז]

[פ' חו'ס' וצמיס טו: ד"ה
כל חו'ס' חולין כ: כ:
ד"ה ותהא]

[יומא ה:]

יומא ז: חולין כה.
[כרייתא כמ.]

[גיטין סו:]

יבמות קג:

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

קלה א מיי' פ"ב מה"א
עלום ה' נכ"ה א'
וה"ל יבטמ עשין פג :
קלו ב מ"י ט"ש ה"ב :
קלו ג מ"י ט"ש ה"ג :
קלח ד מ"י ט"ש ה"ד :
קלש ה מ"י ט"ש פ"ד
מלכה ה סג
עשין פה :
קפ ר ו מ"י ט"ש פ"ג
ה"ל וסג עשין פג :
קפא ה מ"י ט"ש ה"י
סג ט"ש :

מסולליא . נפחת כלמסיים ואזיל שאין לו עקב שול"ח בלע"ז :
מתני' נקנס בכסף ובשטר . בזמנא יליף לה : בשנים . לכוף שש
שנים יולא חפשי : וביזול . אם פגע בו יזבל בחוך שש : ובגרעון
כסף . פודה את עלמו ומגרע לו אדונו מפדיו דמי שיעבוד השנים
הורה אור

הואיל וכל קנינו בכסף . פ"ה הואיל ולא נאמר בו משכה
בישראל דכתיב או קנה מיד עמיתך דבר הקנה מיד ליד
דהיינו משכה וקנה לר"ת לפי שהיא סתמא הגמרא כד"ל דלר' יוחנן
לדאמר בפ' הזהב (ב"מ דף מו:) דבר תורה מעות קנות דרשין בפ"ב
דבכורות (דף יג:) מיד עמיתך בכסף

למסולים שואין לו עקב אם כן ניכתוב קרא
נעל מאי הנעל שמעות מינה תרתי : **מתני'**
עבד עברי נקנה בכסף ובשטר וקונה עצמו
בשנים יבויבל ויבגרעון כסף *ויחירה עליו
אמה העבריה שקונה את עצמה בסומנין
הנרצע נקנה ברציעה וקונה את עצמו בויבל
ובמיתת הארון : ג"כ עבד עברי נקנה בכסף
במנלן אמר קרא *מכסף מקנהו מלמד שנקנה
בכסף אישכחו עבד עברי הנמכר לעובד
כוכבים הואיל וכל קנינו בכסף נמכר לישראל

מנלן אמר קרא *והפדה *מלמד שמגרעת
פדיונה ויוצאה אישכחו אמה העבריה הואיל
ומיקדשה בכסף מיקניא בכסף עבד עברי
מנלן אמר קרא *כי ימכר לך אוחך העברי
או העבריה ועבדך שש שנים מקיש עברי
לעבריה אישכחו מברוהו ב"ד הואיל ונמכר
בעל כורחו מוכר עצמו מנלן יליף *שכיר
*שכיר הניחא למאן דיליף שכיר שכיר אלא
למאן דלא יליף שכיר שכיר מאי איכא
למימר אמר קרא *וכי תשיג *מוסף על ענין
ראשון וילמד עליון מתחתון *ומאן תנא דלא
יליף שכיר שכיר האי תנא הוא דתניא
המוכר עצמו נמכר לשיש ויתר על שש
מברוהו ב"ד אינו נמכר אלא לשיש המוכר
עצמו אינו נרצע מברוהו ב"ד נרצע מוכר
עצמו אין מעניקים לו מברוהו ב"ד מעניקים
לו המוכר עצמו אין רבו מוסר לו שפחה
בנענית מברוהו ב"ד רבו מוסר לו שפחה
בנענית רבי *אלעזר אומר זה וזה אינו נמכר
אלא לשיש זה וזה נרצע זה וזה מעניקים לו
זה וזה רבו מוסר לו שפחה בנענית מאי לאו
בהא קמיפלגי דתנא קמא לא יליף שכיר
שכיר ור"א יליף שכיר שכיר אמר רב טביומי
משמיה דאביי דבולי עלמא יליף שכיר שכיר
והבא בהאי קרא קמיפלגי מאי מעמא דתנא
קמא דאמר מוכר עצמו נמכר לשיש ויתר על
שש מעמ דרמנא גבי מברוהו בית דין
ועבדך שש שנים זה ולא מוכר עצמו ואידך
ועבדך לך ולא ליורש ואידך ועבדך אחרניא
כתיב ואידך הוא להרצאת אדון הוא
דאתא מאי מעמא דתנא קמא דאמר
מוכר עצמו אינו נרצע מדמעמ דרמנא
גבי מברוהו ב"ד *ורצע אדניו את אונו
במרצע אונו שלו ולא אונו של מוכר עצמו
ואידך

[לקמן י"א.]

[לעיל י"א. לקמן ט"ו.]

[ג"ל הארון.]

[יבמות ט. ושם נאמן.]

[אם גרסי' רבי אלעזר
בבב"ב י"ד או רבי אליעזר
ביו"ט פ' ט"ו לקמן ט"ו.
ר"ס ואידך]

הגהות הב"ח
(ה) רש"י ד"ה הואיל
וכי' בכסף ס"ד
ואח"כ מ"ה לישראל שלא
נאמרה בו כסף מנלן
ס"ד :

גליין הש"ס
ג"כ ומאן תנא דלא יליף
שכיר שכיר . עין
ב"מ ק"א ע"כ מ"ה
ויר"ב : תוס' ד"ה
הואיל וכו' משמע דאין
קנין שטר לעובד כוכבים.
עין במכות יג פ"א
תור"ע טו :

ת"ם ר"י הוקן
למסולים . שולא בלע"ז :
עקב . סא"ל בלע"ז :
בשנים . שיעבד שש שנים :
בזיבל . שהגיע תוך שש :
ובגרעון כסף . שגרע
פדיונו לפי מה שעבד
ופדוה השאר : יחירה .
שקונה עצמה בכל הני
ובהבאת שתי שטרות :
ובמיתת הארון . שהנרצע
אינו עובד לא את הבעל
ולא את (האר) [הבת].
וק"ל אין עבד עברי נהוג :
אלא כוונת שהיובל נהוג :
שכיר דכתיב כשנכר
שנה בשנה :

מוכר עלמו מנלן יליף שכיר

שכיר . פי' בקונטרס נאמר
במוכר עלמו כשכיר כחושב יהיה
עמך ונאמר במכרוהו ב"ד כי משנה
שכר שכיר וא"ת כיון דיליף שכיר
שכיר למה אישטרך ומכסף מקנהו
גבי עובד כוכבים יליף שכיר דכתיב
גבי עובד כוכבים (ויקרא כה) כשכיר
שנה בשנה וגו' ממכר לישראל ומכר
לישראל מאמה דמפרש גמ' לעיל
ו"ל דאישטרך ליה לכדדרשין לעיל
(דף ת.) בכסף הוא נקנה ואינו נקנה
בשפחה וכלים וא"ת אחמי אישטרך
והפדה לענין כסף לישחוק מניה
ויליף עבריה מע"ע הנמכר לישראל
ועברי הנמכר לישראל מעברי הנמכר
לעובד כוכבים מג"ש השכיר שכיר
ו"ל אה"ג חלל אישטרך לדרשה
אחרניא לגרעון כסף וא"ת אחמי
אישטרך היקשא דע"ע ועבריה לקנין
כסף יליף שכיר שכיר ממכר לעובד
כוכבים ו"ל היקשא דע"ע לעבריה
אישטרך למומר מה עבריה אינה
יולאה בראש איברים אף עברי אינו
יולא ומה עברי יולא בשש ויזבל אף
עבריה כו' : **ר"ך** ולא ליורש . פי'

כגון בת וחת אבל עובד הוא את הבעל כדלקמן (דף יו:) **ור"א** אונו
של מוכר עלמו . וא"ת למנלן אונו מעשתי דמוכר עלמו אינו נרצע
השוק ליה דמוכר עלמו אינו נרצע ואינו רבו מוסר לו שפחה כנענית
כדלקמן (דף כ"א) דבענין אהבתי את אשתי ואת בני ו"ל דלי לאו
אונו הוה יליפין מג"ש השכיר שכיר ממכרוהו ב"ד דאף על גב דלא
מני אמר אהבתי את אשתי ה"א דנרצע קמ"ל אונו דאין נרצע :
ואידך

שכיר . לשאר מיני והני לת"ק בדיחא כתיב מיעוטייהו ולא אהני
ליה גזירה שוה : ולא ליורשין . דאינו עובד לא את הבת ולא את
החת אם אין לו בן אבל עובד הוא את הבעל כדלקמן (דף יו:)
ועבדך אף חנין לו בן אבל עובד הוא את הבעל כדלקמן (דף יו:)
אדון . להרעות על הענקו שלא יקשה בעיניו דמפרש קרא :
אונו . מיעוט הוא דקרא יתירה לדרשה דהא כתיב ונתת בזהונו :
ונאמר

לומדים ממנו שניהם.^[177] למסולים שאין לו עקב. אם כן, שיכתוב הפסוק "נעל", מהו "הנעל".

מתני'. עבד עברי נקנה [לאדון] בכסף ובשטר¹⁷⁷. וקונה עצמו בשנים [לסוף שש שנים יוצא חפשי]¹⁷⁸ וביובל¹⁷⁹ [אם פגע בתוך שש] ובגרעון כסף¹⁸⁰. יתירה עליו אמה העבריה, שקונה את עצמה בסימנין¹⁸¹. הנרצע נקנה ברציעה¹⁸², וקונה את עצמו ביובל ובמיתת האדון [ואינו עובד את יורשיו אבל עבד הנמכר בתחילתו ומת האדון בתוך שש משלימן ליורשיו וכולהו יליף בגמ'].

גמ'. עבד עברי נקנה בכסף. מאיפה לומדים את זה. אמר הפסוק, "מכסף מקנתו"¹⁸³, מלמד שנקנה בכסף.

¹⁷⁷ עי' ירושלמי (פ"א ה"ב): ר' אמי בעא פשיטא זה שהוא נמכר בב"ד ב"ד כותבין שטרו זה שהוא מוכר את עצמו מי כותב את שטרו כתיב [דברים טו יח] לא יקשה בעיניך בשלחך אותו חפשי מעמך כי משנה שטר שכיב עבדך. ועי' פני משה: פשיטא. הוא זה שנמכר בב"ד ב"ד כותבין שטרו או בב"ד פלוני מכרוהו לפלוני. אמנם הרי מהלשון של הירושלמי משמע שמדובר על שחרור עבד בשטר.

עי' רמב"ם הובא לקמן הערה 208. ועי' רמב"ם (עבדים פ"ב ה"ב): אדון שמת אם הניח בן זכר הרי העבד עובד הבן עד סוף השש או עד סוף השנים שמכר עצמו להן או עד שיפגע בו יובל או עד שיגרע פדיונו ויתן השאר, אבל אם לא הניח בן זכר הרי זה יצא לחירות ואינו עובד לא את הבת ולא את האח ואין צריך לומר שאינו עובד שאר היורשין, והנמכר לגר צדק או לעכו"ם אפילו הבן אינו עובד אלא כיון שמת האדון יצא לחירות, נמצאת אומר שעבד עברי נקנה בכסף או בשטר וקונה את עצמו בחמשה דברים, בשנים או ביובל או בגרעון כסף או בשטר שחרור או במיתת אדון בלא בן ובעכו"ם או בגר אפילו הניח בן, מצוה לומר לו צא בשעת יציאתו אף על פי שלא אמר לו הרי הוא יוצא בחנם, ואינו צריך שטר, אפילו חלה והוציא רבו עליו הוצאות הרבה אינו חייב לו כלום שנאמר יצא לחפשי חנם.

¹⁷⁸ רש"י. ועי' מל"מ (אישות פ"א ה"א) מח' רשב"א (נדה מז ע"ב ד"ה שנה האמורה) ורש"י (ערכין יח ע"ב) אם מונים מעת לעת.

עי' רמב"ם (עבדים פ"ב ה"ב): מכרוהו בית דין עובד שש שנים מיום מכירתו ובתחלת השנה השביעית שלו יצא בן חורין, ואם פגעה בו שנת השמטה בכלל השש הרי זה עובד בה, אבל אם פגעה בו שנת יובל אפילו נמכר שנה אחת לפני היובל הרי זה יצא לחירות שנאמר עד שנת היובל יעבוד עמך בשנת היובל הזאת וגו'.

¹⁷⁹ עי' רמב"ם (עבדים פ"ב ה"ג): המוכר עצמו יש לו למכור עצמו ליתר על שש, הרי שמכר עצמו לעשר שנים או לעשרים שנה ופגע בו יובל אפילו אחר שנה הרי זה יוצא ביובל שנאמר עד שנת היובל יעבוד עמך.

¹⁸⁰ פודה את עצמו ומגרע לו אדונו מפדיונו דמי שיעבוד השנים שעברו והכל לפי חשבון דמי מקנתו כשנאמר (ויקרא כה) והיה כסף ממכרו במספר שנים קנאו בשש מנים ועתיד לצאת בסוף שש נמצא קונה עבודת כל שנה במנה (רש"י). פ' אם גב 100 ש"ח, ואין לו איך לשלם, אז הוא נמצא בשש שנים 16 ש"ח לשנה, ויכול לפטור את עצמו בזה. ועי' אבן העזר (פ"ב ה"ח) שאם נמכר שנה לפני היובל, אז מאחר והיובל היא הפקעה, נפקעה ואין יכול לפדות עצמו כפי הדמים עד היובל, אלא עד השש שנים.

ועי' נמחת חינוך (מצוה מב): מחשבין להקל על העבד כגון שקנאו במאתים ונכחש ועמד על מאה א"צ ליתן על השנים הנותרים רק בערך מאה ואם קנאו במאה ונשבח ושוה ר' מ"מ א"צ ליתן אלא לפי ערך מאה. וכל זה דווקא בע"כ של האדון, אבל ברצונו יוצא בשוה פרוטה. כמו עבד כנעני שקונה עצמו אפילו בשוה פרוטה הכא נמי שלא גרע מעבד כנעני דכל הדינים דגרעיון כסף הם דוקא בעבד כנעני דאדון וגם זה פשוט אבל בלא כסף כלל אינו יוצא כי הרב שמחל על גרעונו לא מהני.

עי' רמב"ם (עבדים פ"ב ה"ח): אחד המוכר עצמו בין לישראל בין לעכו"ם ואחד שמכרוהו ב"ד הרי זה מגרע מפדיונו ויוצא, כיצד הרי שמכרוהו בששים דינרים ועבד ארבע שנים ומצאה ידו הרי זה נתן עשרים דינרים ויצא לחירות, וכן אם מכר עצמו בארבעים דינרין לעשר שנים הרי זה מגרע ארבעה דינרין לכל שנה שעבד ונתן הנשאר כסף או שוה כסף ויוצא, וכן הנמכר לעכו"ם מחשב הדמים לפי השנים הנשארות עד שנת היובל שנאמר וחשב עם קונו משנת המכרו לו עד שנת היובל, כיצד מכר עצמו במאה ונשאר ליובל משנת מכירה עשר שנים מחשב עשרה לכל שנה שעבד וגורע הדמים ומשיב השאר כסף לא תבואה ב ולא כלים שנאמר כסף ממכרו בכסף הוא נגאל מיד העכו"ם ואינו נגאל בשוה כסף.

¹⁸¹ כדלעיל דף ד. עי' רמב"ם (עבדים פ"ד ה"ה): יתירה אמה העבריה שהיא יוצאה בסימנין, כיצד כגון שהביאה סימנין ונעשית נערה ויוצאה לחירות בלא כסף אפילו הביאה סימנין מאחר יום שלקחה הרי זו יוצאת לחירות שנאמר ויצאה חנם ריבה לה הכתוב יציאה אחרת בחנם יתר על העבד מפי השמועה למדו שהיא הבת סימנין נערות ותחזור לרשות אביה עד שתבגור ותצא מרשות אביה, היתה הבת אילונית שאין לה ימי נערות אלא יוצאת מקנותה לבגר כיון שבגרה תצא לחירות.

¹⁸² רמב"ם (עבדים פ"ג ה"ו): מוכר עצמו אינו נרצע, אבל מכרוהו ב"ד ועבד שש ולא רצה לצאת הרי זה נרצע ועובד עד שנת היובל או עד שימות האדון.

מצאנו עבד עברי הנמכר לעובד כוכבים, הואיל וכל קנינו [של עכו"ם] בכסף¹⁸³. מאיפה יודעים נמכר לישראל. אמר הפסוק, "והפדה", מלמד שמגרעת פדיונה ויוצאה [מדלא כתיב ונפדה משמע והפדה שאף הבעל מסייע בפדיונה אלמא בכסף נקנה דאי לא קנאה בדמים מהו מגרעה]¹⁸⁴.

מצאנו אמה העבריה, הואיל ומקודשת בכסף נקנית בכסף, מאיפה יודעים עבד עברי. אמר הפסוק, "כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה ועבדך שש שנים", מקיש עברי לעבריה.

מצאנו מכרוהו ב"ד, הואיל ונמכר בעל כורחו, מאיפה אנו יודעים מוכר עצמו. לומדים [גז"ש] "שכיר" "שכיר" "שכיר"¹⁸⁵. זה מוכר לפי מי שלומד "שכיר" "שכיר", אלא לפי מי שלא לומד "שכיר" "שכיר" מה תגיד. אמר הפסוק, "וכי תשיג"¹⁸⁶, מוסף על ענין ראשון, וילמד עליון מתחתון.

ומיהו התנא שלא לומד "שכיר" "שכיר". התנא הזה הוא, שלמדנו, המוכר את עצמו, נמכר לשש ויתר על שש [אם התנה לימכר לעשר שנים]¹⁸⁷. אבל מכרוהו ב"ד, אינו נמכר אלא לשש¹⁸⁸. המוכר את עצמו אינו נרצע. אבל מכרוהו ב"ד, נרצע. המוכר את עצמו, אין רבו מוסר לו שפחה כנענית [ואסורה לו אבל במכרוהו ב"ד כתיב (שמות כא) אם אדוניו יתן לו אשה]¹⁸⁹. אבל מכרוהו ב"ד, רבו מוסר לו שפחה כנענית [שיהו לו ולדות ממנה]. רבי אלעזר אומר, שניהם אינם נמכרים אלא לשש, שניהם נרצע, ושניהם מעניקים לו, ושניהם רבו מוסר להם שפחה כנענית.

האם חולקים בזה, שהתנא הראשון לא לומד "שכיר" "שכיר" [הילכך שלא כתיב ביה לא כתיב ביה], ור"א לומד "שכיר" "שכיר". אמר רב טביומי בשם אביו, כולם לומדים "שכיר" "שכיר" [לשאר מילי והני לת"ק בהדיא כתיב מיעוטייהו ולא אהני ליה גזירה שוה], וכאן חולקים בפסוק הזה. מה הטעם של התנא קמא שאמר המוכר את עצמו, נמכר לשש ויתר על שש. ה' מיעט [בפסוק] לגבי מכרוהו בית דין ועבדך שש שנים, זה, ולא המוכר את עצמו. והשני [ר"א איך הוא לומד] "ועבדך", [שהוא רק עובד] לך, ולא ליורש [דאינו עובד לא את הבת ולא את האח אם אין לו בן אבל עובד הוא את הבן]¹⁹⁰. והשני [פ"י] איך התנא קמא לומד את זה. כתוב עוד "ועבדך" [כי משנה שוכר שכיר עבדך]. והשני [איך הוא לומד "ועבדך" והשני]. אותו [ועבדך] בא [ללמד על] הרצאת אדון [להרצות על הענקו שלא יקשה בעיניו כדמפרש קרא].

מה הטעם של התנא קמא שאמר המוכר את עצמו אינו נרצע. מזה שמיעט ה' [בפסוק] לגבי מכרוהו ב"ד "ורצע אדניו את אדנו במרצע", אזנו שלו, ולא אזנו של מוכר עצמו.

¹⁸³ שלא נאמרה בו משיכה במטלטלין אלא בישראל כתיב (ויקרא כה) מיד עמיתך עד שימשוך מיד ליד לפיכך עבד נקנה לו בכסף (רש"י). הקשה התוס', שהרי בבכורות (יג ע"ב), וכן בע"ז (עב ע"א) איתא שעכו"ם קונה במשיכה. אלא פ' דברי הגמ' היא: הואיל וכל קניינו דעובד כוכבים בעבד עברי בכסף שנאמר ביה מכסף מקנתו לאפוקי שאינו קונה בשטר דישאל גופיה לא קני ע"ע בשטר אלא משום דאיתקף לאמה (לקמן טז ע"א).

¹⁸⁴ רש"י. ור"א כשם שקונה עצמה בכסף כך נקנית בכסף (רשב"א בשם ר"ת). ועי' מל"מ (עבדים פ"ב ה"א): מדלא הזכיר חליפין משמע דס"ל דאינו נקנה בחליפין וליכא למימר דבכלל כסף הוא דהא לקמן פ"ה בדין עבד כנעני כתב נקנה בכסף או בחליפין וה"נ מוכח מפ"ק דקידושין (דף כ"ב) דגרסינן התם ותנא דידן מילתא דליתא במטלטלין קתני כ' ואם איתא דבכלל כסף הוי חליפין הרי הזכירו תנא דידן ותנא ברא הזכירו יותר בפירוש א"ו דבכלל כסף לא הוי חליפין.

עי' טור (יורה דעה סימן רסז): ר"ת כתב דבחליפין נמי קונה עצמו מיד האדון אם יש לו כלי לעשות בו חליפין כגון שנתנו לו ע"מ שיצא בו לחירות והרמ"ה כתב דחליפין לא מהני אלא לאפקועי שיעבודא אבל לא לאפקועי איסורא ודוקא דלית בהו ש"פ אבל אי אית בהו ש"פ מהני אף לאפקועי איסורא וה"מ בחליפין הניתנין בתורת דמים אבל בסתם חליפין הניתנין ע"מ להחזיר מספקא לן אי כשוה כסף דמי ומהני לאפקועי איסור דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה או לא כשוה כסף דמי מידי דהוה אקידושי אשה דמהני בה כסף ושוה כסף ולא מהני בה חליפין הניתנין ע"מ להחזיר אף ע"ג דאית בהו שוה כסף ה"ה נמי הכא ואי ס"ל דלאו כשוה כסף דמי ולא מהני אלא לאפקועי שיעבודא עבדינן לחומרא דאיסורא הוא ודינא הוא דכייפין ליה לאדון או ליורשיו אם מת הוא למכתב ליה גט שיחרור מידי דהוי אמפקיר את עבדו ור"א הרמ"ה ש"ל כתב כדברי ר"ת.

עי' מקנה (לעיל ג ע"א ד"ה שם בא"ד לך נר' לר"ת וכו'): גבי עבד דנקנה בכסף ע"כ דממעט חליפין היינו כשאין בו שוה פרוטה או בענין חליפין דאשה שמתחייב במעותו קנין סודר ועושה קנין סודר לחזק הענין. ולא שייך לומר דמעט שוה בשוה דאם לא יועיל מדין חליפין יועיל מדין ש"כ. אמנם הגר"א קוטלר (הובא באהל חייא בשם הגר"פ) אמר שאין "תמורה" אצל ע"ע, ולכן אין מקום לחליפין בכלל.

ושני [איך] הוא לומד "אזנו" ¹⁸⁵. הוא בא ללמד גזירה שוה, שלמדנו, רבי אליעזר אומר, מאיפה לומדים לרציעה שהוא באוון הימנית. נאמר כאן אוון ונאמר לקמן אוון [במצורע עני שכל הפרשה לדרשה שהרי נאמרה לעצמה במצורע עשיר והוכפלה], כמו ששם ימין, כך כאן ג"כ ימין ¹⁸⁶. והשני [איך] הוא רציעה בימין]. אם כן שיאמר הפסוק "אוון" מהו "אזנו". והשני. אותו צריכים אותו, אזנו ולא אזנה [של אמה עבריה] ¹⁸⁷. והשני, לומד את זה מ"ואם יאמר העבד" העבד ולא האמה. והשני, צריכים את זה ללמד, עד שיאמר כשהוא עבד ¹⁸⁸. והשני, לומד את זה מ"עבד" "העבד" ¹⁸⁹. והשני לא דורש "עבד" "העבד" [אלא דרך הפסוק דרבר כך].

מה הטעם של התנא קמא שאמר שאין מעניקים למוכר עצמו. ה' מיעט [בתורה] גבי מכרוהו בית דין "הענק תעניק לו" לו ולא למוכר את עצמו. והשני [איך] הוא לומד. אותו צריכים ל"לו" ולא ליורשיו [אם לא הספיק להעניקו עד שמת]. יורשיו למה לא. ה' קראהו [בתורה] שכיר [והייתי אומר], כמו ששכיר, [שכר] פעולתו ליורשיו, כך זה פעולתו ליורשיו [ולכן לומדים שלא]. אלא "לו" ולא לבעל חובו [איך הארון מחוייב להגבות הענקו לבעל חובו ומשום דסבירא לן בעלמא כרבי נתן שאמר הנושה בחברו מנה וחברו בחברו מוציאין מזה ונותנין לזה איצטריך למעוטי הענקה מהאי דינא] ¹⁹⁰.

מזה שסוברים בדרך כלל? כרבי נתן, שלמדנו, רבי נתן אומר, מאיפה יודעים שהחייב לחבירו מנה וחבירו לחבירו [גם כן חייב מנה], שמוציאים מזה ונותנים לזה. מלמד הנאמר "ונתן לאשר אשם לו" בא "לו" להוציא ¹⁹¹. והשני [איך] הוא ילמד. בדרך כלל? לא סובר כרבי נתן ¹⁹².

¹⁸⁵ עיי' עיקר הסוגא של נרצא לקמן כא וכב.

¹⁸⁶ עיי' לקמן הערה 344. עיי' רמב"ם למקן הערה 339.

¹⁸⁷ עיי' רמב"ם עבדים פ"ג ה"ג: מפי השמועה למדו שאין האשה נרצעת וכן יראה מענין הכתוב שהרי אומר בנרצע אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני ומהו שנאמר ואף לאמתך תעשה כן להעניק שכשם שמצות עשה להעניק עבד עברי כך מעניק אמה העבריה.

¹⁸⁸ מואם יאמר העבד נפקא שאם לא אמר אהבתי את אדוני לא אצא חפשי עד שיכלו שש שניו אינו נרצע (רש"י).

¹⁸⁹ עיי' לקמן הערה קי.

¹⁸⁹ לשון הפסוק (שמות כא ה) ואם אמור יאמר העבד וכו', ואין צורך בה' הידיעה.

¹⁹⁰ רש"י. משמע מדבריו דדוקא שלא יתחייב הארון להגבותו הוא דמעטיה קרא אבל כשהוא ביד העבד יבא ב"ח ויגבנו (מ"מ פ"ג ה"ט).

ועיי' רמב"ם (עבדים פ"ג ה"ט): ענק עבד לעצמו ואין בעל חוב גובה הימנו. משמע דאפילו כשהוא ביד העבד אין ב"ח גובה וכן נראה מדבריו בפירוש המשנה שכתב ואין לב"ח שום זכות בו ולא יגבה חובו מזה משום דרחמנא זכי ליה לעבד ואין לב"ח שיעבוד על אותם הנכסים וכו' הענקה הוא מדין צדקה ושנינו בתוספתא מעשר עני אין משלמין את החוב וה"ה צדקה (מ"מ).

¹⁹¹ עיי' שו"ע (ח"מ סי' פו ס"א): ראובן שנושה ק' בשמעון, ושמעון בלו, מוציאין מלוי ונותנין לראובן, לא שנא אם נתחייב לו כבר לשמעון בשעה שלוה מראובן, לא שנא נתחייב לו אחר כך. ואין חלוק בזה בין מלוה בשטר למלוה על פה, כיון ששני הלווים מודים כל אחד למלוה שלו, מוציאין מלוי ונותנים לראובן בכל ענין שיתחייב לוי לשמעון, בין דרך הלואה שהלוה לו בין דרך מקח וממכר, בין דרך שכירות. הגה: ראובן שיש לו משכון מן העובד כוכבים, והעובד כוכבים חייב לשמעון, י"א דיכול שמעון לפדות המשכון מראובן, ונותן לו קרן ורבית שעלה עליו, וגובה חובו מן המותר (תשובת מהר"ל סימן קפ"ח). וכן נראה לי, מאחר שאין לעובד כוכבים לפרוע בענין אחר, שמעון יש לו כל זכות העובד כוכבים, ואף על פי שיש מי שחולק בזה (ב"י סימן ע"ב), נראה לדון כמו שכתבתי.

¹⁹² עיי' רמב"ם (עבדים פ"ג ה"ב): מה בין מוכר עצמו למכרוהו ב"ד וכו', מוכר עצמו אין מעניקין לו מכרוהו ב"ד מעניקין לו. ועיי' דבריו (מ"ל פ"ב ה"ו): ראובן שהיה חייב לשמעון מאה ולוי חייב לראובן מאה מוציאין מלוי ונותנין לשמעון.

ועיי' לח"מ (&?): דרבינו ס"ל כפירוש ה"ר בתנאל שפירש דלגבי מלוה כ"ע לא פליגי דק"ל כ"נ אלא דפלוגתיהוה הוא בשכירות אי איתא לדר"ג. ועיי' מ"מ שמקשה על כך מהרב המגיד בהלכות מ"ל דמוכח לא כך. ועיי' ש"ך ח"מ סי' פו (סק"?) שהרמב"ם ס"ל כמ"ש הרשב"א (גיטין פרק ד?) דמאן דס"ל כ"נ לא מוקי פלוגתא דר"א ות"ק בדר' נתן אלא דכולהו אית להו דר"ג וטעמא דת"ק דקאמר לו ולא למוכר עצמו ולא דריש לו ולא לב"ח משום דמסתברא קאי בעבד ממעט מילי דעבד אבל קאי בעבד וממעט ב"ח ומשמעות דורשין יש ביניהם.

ותירץ המ"מ: דרבונו ס"ל דהא דאצטריכו בגמרא לומר דת"ק לא ס"ל דר' נתן היינו מקמי דידעינן טעמא דת"ק דס"ל דמוכר עצמו אסור בשפחה כנענית אבל לפי האמת דדרשינן אם אדוניו יתן לו למעט מוכר עצמו משום דבעל כרחו מני משנה שיש נפקא תו לא איצטריך לו להענקה למעט מוכר עצמו משום דקרא דכי משנה ששכר שכיר הוא טעם שן הענקה וכמו שפירש"י ז"ל וכיון דטעמא דהענקה הוא משום דכי משנה שכר שכיר עבדך שפירשוהו הוא שמסר לו שפחה כנענית ממילא משמע דמוכר עצמו דאסור בשפחה ממיעוטא דלו אינו חייב להעניק וא"כ אייתר לן לו להענקה למעט ב"ח וכו' (עיי"ש אריכות). ועיי' הגר"ח

מהו טעמו של התנא הראשון שאמר, המוכר עצמו אין רבו יכול למסור לו שפחה כנענית. ה' מיעט [בתורה] לגבי מכרוהו בית דין "אם אדוניו יתן לו אשה" ¹⁹³, "לו" ולא למוכר את עצמו. והשני [איך] הוא לומד. "לו" בעל כחו. והשני. לומד מ"כי משנה שכר שכיר" [לומד בעל כרחו, ומש"כ "אדוניו יתן לו וכו'", למעט מוכר עצמו]. שלמדנו "כי משנה שכר שכיר עבדך", שכיר אינו עובד אלא ביום, עבד עברי עובד בין ביום ובין בלילה. וכי תעלה על דעתך שעבד עברי עובד בין ביום ובין בלילה, והרי כתוב "כי טוב לו עמך" עמך במאכל, עמך במשחה. ואמר רבי יצחק, מכאן שרבו מוסר לו שפחה כנענית, והשני [לומד שהרי] אם משם, הייתי אומר, זה רק בהסכמתו, אבל בעל כרחו, נאמר שלא. לכן לומדים [לא כך].

אלא מי התנא שלא לומד "שכיר" "שכיר". התנא הזה הוא, שלמדנו "ושב אל משפחתו וגו'" [] [במוכר עצמו כתיב לומר שיצא ביוכל], אמר רבי אליעזר בן יעקב, במה הפסוק מדבר, אם זה במוכר עצמו [וללמד שאם פגעו יוכל בתוך שש יובל מוציאין], הרי כבר נאמר [שנאמר לעיל מנייה עד שנת היובל יעבוד עמך], ואם בנרצע [ללמד שאף הנרצע יוצא ביוכל], הרי כבר נאמר, הרי אין הכתוב מדבר אלא במכרוהו בית דין שנים ושלוש שנים לפני היובל, שהיובל מוציאין ¹⁹⁴. ואם אתה חושב שהוא לומד, "שכיר" "שכיר" למה [צריך את הדרשה הזאת]. שילמד מ"שכיר" "שכיר". אמר רב נחמן בר יצחק, באמת הוא לומד "שכיר" "שכיר", וצריך, שהייתי אומר מוכר עצמו הוא שלא עושה איסור [] [שלא גנב כלום אבל מכרוהו ב"ד בגניבתו נימא נקנסיה לעבוד עד שש], אבל מכרוהו בית דין שעשה איסור אולי נקנס אותו, לכן לומדים [שלא].

אמר מו, אם [הפסוק מדבר] בנרצע, הרי כבר נאמר. מהו. שלמדנו [בפרשת יובל] "ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו וגו'", במה הפסוק מדבר. אם זה במוכר עצמו, הרי כבר נאמר [כשנאמר לעיל עד שנת היובל יעבוד עמך], אם במכרוהו ב"ד, הרי כבר נאמר [ושב אל משפחתו], הא אין הכתוב מדבר אלא בנרצע שנים ושלוש שנים לפני היובל, שהיובל מוציאין ¹⁹⁵. איך זה משמע. אמר רבא בר שילא, אמר הפסוק "איש", איזהו דבר שנוהג באיש ואין נוהג באשה, הרי אומר, זו רציעה.

וצריך לכתוב "מכרוהו בית דין" וצריך לכתוב "נרצע". שאם היינו לומדים? מכרוהו בית דין, משום שלא הגיע זמנו [לא מלאו שש שניו לצאת], אבל נרצע שהגיע זמנו אולי נקנס אותו [על שאמר לא אצא ועבר על כן עבדי הם (ויקרא כה) והוא קונה ארון לעצמו חנם]. ואם היינו לומדים? נרצע, משום שעבד לו שש [קודם לכן ואין רבו מפסיד בשילוהו אבל מכרוהו ב"ד שפגע בו יובל בתוך שש אימא שלא נפסדיה לארון קמ"ל], אבל מכרוהו בית דין שלא עבד לו שש, אולי לא, לכן צריכים [את שניהם].

וצריך לכתוב "ושבתם" וצריך לכתוב "לעולם" שאם ה' כתב "לעולם" הייתי אומר לעולם כמש [ועבדו לעולם והוא לעולמו של יובל דטפי מהכי ליכא למימר דהא כתיב קרא אחרינא ושבתם איש וגו' ואוקימנא בנרצע], כתב ה' "ושבתם" ואם ה' כתב "ושבתם" הייתי אומר היינו ¹⁹⁶ איפה שלא עבד שש, אבל איפה שעבד שש, לא יהא סופו חמור מתחילתו, כמו שתחילתו שש, כך סופו גם כן שש, לכן לומדים "לעולם" [מיד דחשוב עד לעולם], לעולמו של יובל.

אלא מי הוא שלא לומד "שכיר" "שכיר". רבי היא

שתירץ שיש מח' בדף יז עם מעניקין צאן גורן ויקב ולא כסף או ולא פירות. והנה הרמב"ם פסק למעט כסף, אם כן הגמ' כאן ל"מ' ממטינן כספים, שהרי אם מעניקין לבע"ח זה נחשב ככסף.

¹⁹³ עיי' רמב"ם (עבדים פ"ג ה"ג): מי שמכרוהו בית דין יש לרבו ליתן לו שפחה כנענית, בין הארון בין בנו של אדון אם מת אביו הרי זה נותן לו שפחה, וכופה על זה כדי שילידי ממנה עבדים והרי היא מותרת לו כל ימי עבדותו שנאמר אם אדוניו יתן לו אשה וגו', והמוכר עצמו אסור בשפחה כנענית כשאר כל ישראל.

ועיי' ש"ש קידושין פ"א סי' כב: והנה מדכתב והרי היא מותרת, משמע שאינו מותר בשפחה כנענית אלא אותה שמוסר לו רבו, ואפילו בלא כפייה, דמדעתו נמי שרי, כדמוכח בסוגיא, אבל שאר שפחה שאינו מסור לו אסורה, ולא עוד, אלא אפילו מסר לו רבו שפחה כנענית, לא אמרינן שמוותר נמי באחרת, הואיל ואידיחי מדלא יהיה קדש, אדחי לגמרי, אבל מכל מקום לגבי שפחה אידיחי לגמרי, אפילו אינה ראוייה להולידי עוד בניו לאדון, מותרת לו כל ימי עבדותו וכו', ונראה פשוט בעיני, שאם שפחתו של הארון אינה ראוייה לבנים, אין רבו מוסר לו שפחתו, וגם הוא אסור בה.

ועיי' רמב"ם ושו"ע בהערה עז.

¹⁹⁴ עיי' רמב"ם לעיל הערה 178.

¹⁹⁵ עיי' רמב"ם לעיל הערה 182.

¹⁹⁶ דיוצא נרצע ביוכל ולא קודם לכן איפה שלא עבד שש אחר רציעה אבל איפה דעבד שש אחר רציעתו אימא נפוק בשש שלא תהא רציעה חמורה מתחילת ממכרו (רש"י).

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

טו

עין משפט
נר מצות

ונאמר להלן און. *במאורע עני שכל הפרשה לדרשה שהרי נאמרה לעלמה במאורע עשיר והכפלה והכי אמרינן במנחות (דף י:):

הסוף (ה) [מאורין] ומיעוטא נפקא לן מדכתיב אזו דמאמע אזו טו זה ולא טל אחר: ולא אונס. טל אמה העבירה נרעט והא דכתיב (דברים טו) וחקף לאחמך תעשה כן

ובענין קאי דרלבמן (דף י: יו): כשהוא עבד. מואס יאמרו העבד נפקא

שאל לא אמר אהבתי את ארזי לא אלא חפשי עד שיכלו שש שני איוני

נרעט: עבד העבד. עבד עד שיאמר כשהוא עבד העבד נפקא ליה מה"א

יתירה למשטרי אמה: לא דריש. דלורחא דקרא לישמעתי הכי: ולא

ליורשיו. חס לא הספיק להעניקו עד שמת: פטולתו. שטר פטולתו:

ולא לבעל מוכו. חין הארון ממוייב להצבות העניקו לבעל חובו ומאוס

דכזירא לן בעלמא כרבי נתן דלמר הגושה בחברו מנה וחברו בחברו

מוילין מזה ונתמין לזה אינטיק למשטרי העניקה מהאי דינא: מכי

משנה שטר שכיר נפקא. גמריק בעל כרחו וכי תנא ביה קרא ארזי יתן

לו כ"ו למשטרי מוכר עלמו: ושכ יתן משפתחו. בחבור מנה כתיב לומר

שיאל ביובל: אם כמוכר עלמו. וללמד שאל פגעו יובל בחוק שש יובל

מויליו: הרי כבר אמר. דכתיב לעיל מויה עד שנת הא יובל יעבוד

עמך: אם נדרעט. ללמד שאף הנרעט יולא ביובל: הרי כבר אמר. וכתב

בני לה מני היא: ולא עבד איסורא. ללא נכח כלום אבל מכרוהו ב"ד

בגביהו נומא קרקעה לעבוד עד שש: ושכס איש אל אחותו. כדפריש

יובל העבד: הרי כבר אמר. כדאמר לעיל עד שנת הא יעבוד עמך:

אי במכרוהו ב"ד הרי כבר אמר. ושכ אל משפתחו כדאוקימנא לעיל:

ללא מטא וימיה. לא מלאו שש שני ללא: ליקנסיה. על שאמר לא אלא

ועבר על כי עבדי הם (ויקרא כה) וקנה קודם ארון עלמו חס: משום דעבד

ליש שש. קודם לכן ואין רבו חפסוד בשילוחו אבל מכרוהו ב"ד שפגע בו

יובל בחוק שש איומא ללא נפקדיה לארון קמ"ל: לעולם. ועבדו לעולם

והוא לעולמו של יובל דפי מהי ליכא למימר דהא כתיב קרא אחרינא ושכס

איש וגו' ואוקימנא כנרעט: ס"מ. דיואל נרעט ביובל ולא קודם לכן היכא ללא

עבד שש אחר רעיה אבל היכא דעבד שש אחר רעיהו איומא ניוק בשש ללא

תהא רעיה תמורה מתחילת ממוכרו: קמ"ל לעולם. מידי דהקוב עד לעולם:

ואם

ושבתם איש אל אחותו ואיש אל משפתחו וגו' במה הכתוב מדבר אי במוכר

עצמו הרי כבר אמר אי במכרוהו ב"ד הרי כבר אמר הא אין הכתוב

מדבר אלא בנרצע שחיים ושש שנים לפני היובל "שהיובל מוציא מאי

משמע אמר בר בר שילא אמר קרא איש איוהו דבר שוהג מוציא ואין

נוהג באשה היו אומר זו רציעה ואיצטרך למיכתב מכרוהו בית דין ואיצטרך

ואידך לג"ש הוא דלחא. פי' ויריך שפחה מופנה משני לדיון דאי אינה מופנה אלא מלד אחר איכה מ"ד (גמדה דף כב)

ללמדין ומשיבין ומזי משיבין דלירכא למיפך *מה ללמורע שכן עטון עץ ארו ואזוב ופי' הולעת: **ואידך**. פי' ח"ק בעלמא נמי לא ס"ל

כ"ל נתן מכתב ומדקדקין לחין הלכה כ"ל נתן דהא ר"א ורבנן פליגי בד"ל

נתן ור' אליעזר דשמותי הוא סבר כ"ל נתן והלכה כרבנן ועוד מדקדק ר"ת

מהא דאמר לקמן פ' האומר (דף סט.) גבי חשפויכניה דר' שמלאי ממוזירא

הוא ח"ל חי קדימך טהרינהו לבכך ומפרש משום דל"ל זיל גובו ואיודבן

לעבד עברי ופי' מוכר עלמו רבו מוסר לו שפחה כעניית למה ליה למימר זיל

גובו ה"ל למימר זיל זבון עמך אלא ש"מ לחין הלכה כ"ל דודאי מוכר

עלמו חין רבו מוסר לו שפחה כעניית וכי הוי דבחה לית הילכתא כוותיה

בחה דקאמר מעניקין לו נמי לית הילכתא כוותיה אלא דודאי חין מעניקין

לו כ"ק ועוד ראה מהא דאמר לקמן (דף סז) הא מני טוטיא היא דאמר לו

ולא לבעל טובו משמע לחין הלכה כוותיה ור"י פי' דהלכה כ"ל נתן

דהא גבי פלוגתא דחבי ורבא כפרק כל שעה (פסחים דף נא.) דאמר רבא

מכאן ולהבא הוא גובה חי חשפר לרבא ליישב אליבא דרב נתמן דאמר

יתומים שגבו קרקע בחובת אביון בעל חוב חוור וגובה אותה מהן אלא

כ"ל נתן וק"ל כ"ד נתמן דבימי ורבא נמי דתק להעמידה עמוטו וק"ל כ"ד

גבי חבי ומה שהבאתי מדמלית הילכתא כ"ל בחה דרבו מוסר לו

שפחה כעניית ה"ל נומא לית הילכתא כוותיה בהאי דמעניקין לו חין זה

ראה דילמא דהיא חין הלכה כוותו אבל בחמריני הלכתא כוותיה ועוד

דשמוא גם בחה דמוכר עלמו רבו מוסר לו שפחה כעניית נמי הילכתא

כוותיה והא דנקט חסם זיל גובו לרווחא דמילתא נקט דמכרוהו ב"ד

כ"ע מווד דרבו מוסר לו שפחה כעניית ומה שאזכור דר"א כוותיה

הוא ברוב ספר ס' גרס ר' אלעזר והא דקאמר טוטיא היא דילמא הכי קאמר

טוטיא היא וס"ל כוותיה וה"ל כנחלא מפרש לגבי מלה כ"ע חית לוח כ"ל

נתן והכי נפרש (ב) לעיל חליבא דר"א אלא לו ולא לבעל טובו משום דכתיב

לן בעלמא כ"ל נתן בשאר שפירות שמוילין מזה ונתמין לזה אחא לו

ואפקיה פי' שאינו משלם העניקה לב"ח ואידך ח"ק בעלמא נמי פי'

בשאר שפירות לא ק"ל כ"ל נתן משום דטרע בגויה אכל ב"ח כ"ע חית

לוח דרבי נתן כדפי': **ואידך** חי מהתם ה"א ה"מ מדעתיה.

חף על גב דמדעתו מואס ארזיני יתן לו חשה נפקא ח"מ הוא חמינא להלכתא

ארזיני מ"מ. כ"י טוב לו עמך. ה"ל חכרסם גרים כככיר כחובב יהיה

עמך (ויקרא כה) דמהתם ילפינן ב"ח אכל כספרי לא דריש מידי מני טוב

לו עמך לחין זה לוי אלא סיפור דברים בעלמא:

איוהו דבר שטוב ב"ח ואינו נוהג בחשה. ואם האמר ואיומא זו מכרוהו ב"ד ללא שייך

[כן הוא כהיה ניבמות קד. פ"ט]

קמב א מיי' פ"ג סג' עברי' סלכה ט:

קמב ב מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב ג מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב ד מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב ה מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב ו מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב ז מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב ח מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב ט מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב י מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב יא מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב יב מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב יג מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב יד מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב יו מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב יז מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב יח מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב יט מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב כ מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב כא מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב כב מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב כג מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב כד מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב כה מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב כו מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב כז מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב כח מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב כט מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב לו מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב לא מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב לב מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב לד מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב לה מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב לו מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב לז מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב לח מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב לט מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב לך מיי' פ"ג סג' ה' י:

קמב לו מיי' פ"ג סג' ה' י:

כ"ג

ספרי פ' ראה ונחמה כ"ד נימות קד מנחות י.

[לקמן כ"ג]

[לקמן ס"ז]

כחוסות י"ט. פ"ג. ג"ע י"ג.

ל"ו. פסחים ל"א. כ"ק מ"ז

ספרי פ' ראה [לקמן כ"ו] ופי'

ח"כ פ' ס' כ"ד

הגהות הב"ח (ה) רש"י ד"ה כהוא מיעוטא מאון נפקא לן (ב) ח"ה' ח"ה' ואידך פי' וכו' והכי נפרש ה"ל דלעיל:

ויקרא כה

גליון הש"ס רש"י ד"ה ונאמר וכו' כמאורע עני. ע"י' ניבמות דף ע"ב כ"ה ד"ס מעניקין ליה לירא:

הגהות הגר"א [א] ג"מ' (ויבטין אמאי לא שכיר ע"י' הכי פטולתו לורשוו אלא) חל"מ וי"ב ואידך הרי לו כתיבי ואידך הווא מנעי ליה לו ולא לבע"ח כ"ל:

[וע' חוס' כחוסות מ"ג. ד"ס ו"ע' חוס' כ"ק ס"ז ד"ס דכתיב]

האשה נקנית

פרק ראשון

קדושין

קב"א מ"י ס"ב מה"ל
עבדים טלטה 1

קב"א ב מ"י ט"ז מה"ל 1

אבואי קאמר ומה מי שאינו גנאל באלה נילף שכיר שכיר פירושו
שהוא מוכר עצמו לישראל גנאל באלה וא"כ כי נמי לא
ילפינן שכיר שכיר לומר שהיא מוכר עצמו לישראל גנאל באלה ממכר
לעובד כוכבים מ"מ נילף מוכי תשיג ו"י מוסיף על ענין ראשון וילמד
מוכר עצמו לישראל גנאל באלה

ואם לא יגאל באלה . גנמכר לעובד כוכבים כתיב: **באלה** . בקרובים
דכתיב לעיל מניה או דודו ונ"ו . **ומה מי שאינו גנאל באלה** . נמכר
לישראל לא כתיב ביה גאולת קרובים ללא נפקא לן (לעיל דף י"ד):
מוהפדה אלף גאולת עממה: **נילף שכיר שכיר** . גאולת קרובים
לנמכר לישראל ממכר לעובד כוכבים
תורה אור

[לנפקא לה]

ואם לא יגאל באלה רבי אומר "באלה הוא
גנאל ואין גנאל בשש שיכול" והלא דין הוא
ומה מי *שאינו גנאל באלה גנאל בשש זה
שגנאל באלה אינו דין שגנאל בשש ת"ל
באלה באלה הוא גנאל ואין גנאל בשש ואי
סלקא דעתך יליף שכיר שכיר אבואי קאמר ר' יוס
ומה מי שאינו גנאל באלה נילף שכיר שכיר
אמר רב נחמן בר יצחק לעולם יליף שכיר
שכיר ושאיני הכא דאמר קרא יגאלנו לזה
ולא לאחר ומאן תנא דפליג עליה דרבי ר' יוס
הגלילי ור"ע *דחגיג' לא יגאל באלה ר' יוס
הגלילי אומר באלה לשחרור בשאר כל אדם
לשעבוד ר"ע אומר באלה לשעבוד בשאר
כל אדם לשחרור מאי מעמא דרבי יוס
הגלילי אמר קרא אם לא יגאל באלה אלא
באדר ויצא בשנת היובל ור"ע אומר אם לא
יגאל אלא באלה ויצא בשנת היובל *ור' יוס
הגלילי מידי אלא באלה כתיב אלא בהאי
קרא קמפלגי *או דודו או בן דודו יגאלנו
(ה) זה גאולת קרובים *או השיגה ידו זה
גאולת עצמו וגנאל זו גאולת אחרים ר' יוס
הגלילי סבר מקרא נדרש לפניו שדי גאולת
קרובים אגאולת עצמו מה גאולת עצמו
לשחרור אף גאולת קרובים לשחרור ור"ע
סבר שחרור נדרש לאחריו שדי גאולת אחרים
אגאולת עצמו מה גאולת עצמו לשחרור אף
גאולת אחרים לשחרור אי הכי באלה למה ל'
אי לאו באלה ה"א *מקרא נדרש בין לפניו
בין לאחריו והכל לשחרור אי הכי הדר קושיא
לדוכתיה אלא בסברא קמפלגי רבי יוס
הגלילי סבר ממסתברא גאולת אחרים לשיעבוד
דאי אמרת לשחרור הוו מימנעי ולא פריקי
ליה ור"ע סבר ממסתברא גאולת קרובים
לשיעבוד דאי אמרת לשחרור כל יומא ויומא
אזל ומובין נפשיה א"ד חייא בר אבא א"ר
יוחנן זו דברי רבי יוס הגלילי ור"ע אבל
חב"א זהב לשחרור *מאן חכמים רבי היא
דמפיק ליה להאי באלה לדרשה ארתינא
ומקרא נדרש בין לפניו ובין לאחריו ורבי
האי *ויצא בשנת היובל מאי עביד ליה
מיבעי ליה לכדתניא ויצא בשנת היובל
בעובד

כשכיר שנה בשנה יהיה עמו: **דפליגי**
עליה דרבי . ואמרי דנמכר לעובד
כוכבים יולא לשש: ר' יוס הגלילי
כ"ו. דמפיק האי באלה לדרשה
אחריתו: **באלה לשיחרור** . גאלוהו
קרובים אינו משתעבד להם: **יולא**
בשנת סיבול . מוארו אחר שיגאלוהו
מן העבד כוכבים אלמא גאלו שאר
כל אדם משתעבד לו: **וגנאלו גאולת**
אחרים . ולמודך שכל אדם בישראל
וגאלו מיד העובד כוכבים ואין העובד
כוכבים יכול לעבד עליו ועבדו
כוכבים ימחה דיתו הכתוב למעלה הימנו:
יוסי סבר מקרא נדרש לפניו . גאולת
עצמו פשיטא לן דהויא לשחרור והיא
ממלכת על שאר גאולות לר' יוס אינה
ממלכת אלא על גאולת קרובים שהיא
לפניה ומקרא הגדרש ללמד נדרש
ללמד על שלפניו הכתוב למעלה הימנו:
שדי גאולת קרובים אגאלות עצמו
ללמד הימנו לפי שמלמד על שלפניו
הילכך גאולת קרובים למדו מגאולת
עצמו הכתובה אחריה: **לאחריו** .
הכתובה למנוה הימנו הילכך גאולת
עצמו ממלכת על גאולת אחרים אלמא
למוד גאולת אחרים מגאולת עצמו:
ה"א כ"ו . אבל השתא דכתיב באלה
לומר שיש חילוק בין אלה לאחרים למד
כדאית ליה ולמד כדאית ליה: **אי כ"ו** .
דבעלמא נדרש לפניו ולאחריו והכל
משום דכתיב באלה הוא הדר קושיא
לדוכתיה דר"ע הכי משמע שעבוד
דוילא בשנת היובל אקרובים: **אלא**
בסברא פליגי . כלומר אי פשיטא לן
דהאי באלה אקרובים קאי על כרחיך
שעבוד דוילא בשנת היובל אלא
משמע אלף בסברא פליגי אי האי
באלה אקרובים קאי או לאחרים קאי
דהא אחרים נמי בהואו קרא כתיב:
ר' יוסי הגלילי סבר ממסתברא . אחרים
לשעבוד דהאי באלה אקרובים קאי
דשעבוד דוילא בשנת היובל אלאחרים .
דאי אמרת כו' **ור"ע סבר ממסתברא** .
אקרובים שעבוד והאי אלה אחרים
קאי ושעבוד דוילא ביובל אקרובים
קאי דאי אמרת כו' **לכדתניא** . ללמודך
שא"פ שהעובד כוכבים תחת ידך אם
לא יגאל ישתעבד בו עד היובל ואי
למרת

[למ"ט ח"ס' חולין כ"ב.
ד"ה סיבול וכו' נראה
ד"ה שלם פחות כללו
הוא דין הוא]

מ"כ פרשה סדר ס"י
מסיקתא פ' י"ב ס"י

כ"ה ור"ע

הגרות הב"ח
(ה) ב"ב יגאלנו זו גאולת
קרובים כו' זו גאולת
עצמו

גליון הש"ס
גמ' דא"ר יגאלנו לזה
ולא לאחר. ט' וימא
מ ע"כ דר"ס ושכחו
משלח: תרומ' ד"ט אמר
וכו' דלא כתיב נקבה
בסדרא . וכיוצא בזה
נרמס כל ע"פ נרש"י
ט:

שבת ל"ב ב"ב ט"ז.
ט: נזכרים כ"ד [מנחות
י"ג. חולין ק"מ]

[פירושין פ"ה. ו'א"ף]

לא יגאל בעבד דלא כתיב
בהדיא בקרא שאדם אוכל בתלוש כדפי' הכא: **ומה** מי שאינו גנאל
באלה יולא בשש כו' . ואם האמר שיהא אחוזה ויכח שגאלת באלה ואינה גאלת בשש אף איני אביא ממכר לעובד כוכבים כדפי' (דף כ"ג) עביד
הוכחה מעבד לשדה ומשדה לעבד וי"ל דאיכא למפיק מה לשדה שכן אינה יולא בשש חתומה הארזון לכהי שיהא אחוזה ויכח שגאלת באלה ואינה גאלת בשש אף איני אביא ממכר לעובד כוכבים כדפי' (דף כ"ג) עביד
כוכבים שיואל במיתת הארזון על כן דין הוא שיואל בשש: **ור"ב** יוס הגלילי מידי אלף [באחר] כתיב . נראה ללא גרס ליה דפשיטא דקרא
הכי הוא ועוד דמסקנה לא מתרלה היא קאי בין לר' יוס הגלילי בין לר"ע וברוב ספרים אינו ולספרים ליה נראה להר"מ דהכי
פירשו מדי אלף [באחר] כתיב כיון דלא איירי כלל אלף מקרובים מניה לר' יוס הגלילי דבשאר כל אדם לשעבוד דינאח אקרובים מהו
למשקיה אבל אחרים לא מהו למפקיה אשילו לשעבוד ובהכי מתרלה ספיר אמסקנה דמייירי קרא נמי אגאולת רחוקים וה"כ פשיטא דקרא
הכי הוא למד כדאית ליה ולמד כדאית ליה: **א"ר** . בסברא קמפלגי . פי' בקונטרס אי פשיטא לן דהאי באלה אקרובים קאי ע"כ שעבוד דוילא
בשנת היובל אחרים משמע כדקאמר ר' יוס הגלילי מאס דמלית להקשות לר"ע מידי אלף באלה כתיב אלף בסברא פליגי אי האי באלה אקרובים
קאי או לאחרים קאי דהא אחרים נמי כתיב בהאי קרא ר' יוס סבר באלה אלו קרובים ור"ע סבר באלה אלו אחרים והקשה רבי' ברוך כיון דאית
ליה לר"ע דהאי באלה אלו אחרים ולשחרור הכי קאמר לעיל ר"ע באלה לשעבוד ארבה ה"ל למימר באלה היינו אחרים לשחרור ויש לומר לרבי
ר' יוס הגלילי קאמר כלומר מה שאתה קורא באלה דהיינו קרובים לשעבוד: **ור"ב** יוס הגלילי דבשנת היובל מאי עביד ליה . לא כשי נמאח אלא
דהא מיבעי ליה שאינו יולא מתחת יד עובד כוכבים עד היובל אלא הכי כשי אמאי נקט בשנת היובל והא כתיב בקרא ארתינא עד שנת היובל:
עובד

לא יגאל בעבד דלא כתיב
בהדיא בקרא שאדם אוכל בתלוש כדפי' הכא: **ומה** מי שאינו גנאל
באלה יולא בשש כו' . ואם האמר שיהא אחוזה ויכח שגאלת באלה ואינה גאלת בשש אף איני אביא ממכר לעובד כוכבים כדפי' (דף כ"ג) עביד
הוכחה מעבד לשדה ומשדה לעבד וי"ל דאיכא למפיק מה לשדה שכן אינה יולא בשש חתומה הארזון לכהי שיהא אחוזה ויכח שגאלת באלה ואינה גאלת בשש אף איני אביא ממכר לעובד כוכבים כדפי' (דף כ"ג) עביד
כוכבים שיואל במיתת הארזון על כן דין הוא שיואל בשש: **ור"ב** יוס הגלילי מידי אלף [באחר] כתיב . נראה ללא גרס ליה דפשיטא דקרא
הכי הוא ועוד דמסקנה לא מתרלה היא קאי בין לר' יוס הגלילי בין לר"ע וברוב ספרים אינו ולספרים ליה נראה להר"מ דהכי
פירשו מדי אלף [באחר] כתיב כיון דלא איירי כלל אלף מקרובים מניה לר' יוס הגלילי דבשאר כל אדם לשעבוד דינאח אקרובים מהו
למשקיה אבל אחרים לא מהו למפקיה אשילו לשעבוד ובהכי מתרלה ספיר אמסקנה דמייירי קרא נמי אגאולת רחוקים וה"כ פשיטא דקרא
הכי הוא למד כדאית ליה ולמד כדאית ליה: **א"ר** . בסברא קמפלגי . פי' בקונטרס אי פשיטא לן דהאי באלה אקרובים קאי ע"כ שעבוד דוילא
בשנת היובל אחרים משמע כדקאמר ר' יוס הגלילי מאס דמלית להקשות לר"ע מידי אלף באלה כתיב אלף בסברא פליגי אי האי באלה אקרובים
קאי או לאחרים קאי דהא אחרים נמי כתיב בהאי קרא ר' יוס סבר באלה אלו קרובים ור"ע סבר באלה אלו אחרים והקשה רבי' ברוך כיון דאית
ליה לר"ע דהאי באלה אלו אחרים ולשחרור הכי קאמר לעיל ר"ע באלה לשעבוד ארבה ה"ל למימר באלה היינו אחרים לשחרור ויש לומר לרבי
ר' יוס הגלילי קאמר כלומר מה שאתה קורא באלה דהיינו קרובים לשעבוד: **ור"ב** יוס הגלילי דבשנת היובל מאי עביד ליה . לא כשי נמאח אלא
דהא מיבעי ליה שאינו יולא מתחת יד עובד כוכבים עד היובל אלא הכי כשי אמאי נקט בשנת היובל והא כתיב בקרא ארתינא עד שנת היובל:
עובד

כ"ה

שלמדנו, "ואם לא יגאל באלה" [בנמכר לעכו"ם], רבי אומר, באלה [פי' בקרובים] הוא נגאל, ואין נגאל בשש. שהיה מקום לחשוב, שזה קל וחומר, מי שאינו נגאל באלה [בנמכר לישראל], נגאל בשש, זה שנגאל באלה, אינו ק"י שנגאל בשש. מלמד הנאמר, באלה, באלה הוא נגאל, ואין נגאל בשש. ואם עולה בדעתך שלומדים "שכיר" "שכיר", למה אומר, "מי שאינו נגאל באלה", שילמד "שכיר" "שכיר" [גאולת קרובים לנמכר לישראל מנמכר לעובד כוכבים דבנמכר לעובד כוכבים נמי כתיב שכיר שנה בשנה יהיה עמו].

אמר רב נחמן בר יצחק: באמת הוא לומד "שכיר" "שכיר", וכאן שונה, שנאמר בפסוק "וגאלנו", לזה, ולא לאחר¹⁹⁷. ומי הוא התנא שחולק על רבי [ואמרי דנמכר לעובד כוכבים יוצא לשש]. ר' יוסי הגלילי ור"ע, שלמדנו "לא יגאל באלה", ר' יוסי הגלילי [שלומד האי "באלה" לדרשה אחרת] אומר, "באלה" לשחרור [גאולתו קרובים אינו משתעבד להם]¹⁹⁸, בשאר כל אדם, לשעבוד¹⁹⁹. ר"ע אומר, "באלה" לשעבוד²⁰⁰, בשאר כל

197 ע"י רמב"ם (עבדים פ"ה ה"ב): כיצד [עבד כנעני] קונה את עצמו בכסף כגון שנתן אחד לרבו מעות ואמר לו על מנת שיצא עבדך בהם לחירות כיון שקיבל הרב את הכסף או שוה כסף יצא העבד לחירות, ואין צריך דעת העבד שזכות היא לו וזכין לאדם שלא בפניו, וכן אם נתן אחד לעבד מעות ואמר על מנת שתצא בהם לחירות אם רצה האדון לקבל המעות יצא העבד לחירות ואם לא רצה לא קנה העבד המעות שלא נתן לו אלא על מנת שיצא בהם לחירות, ואחד הכסף או שוה כסף בין לקנותו בין להקנותו עצמו לו.

ועי"ש בלח"מ: ואין צריך דעת העבד. כלומר דעל הסתם אמרין דניחא ליה אבל פירש העבד בהדיא שלא ניחא ליה לא ודלא כהרמב"ן (&) שכתב שאפילו לרבנן קונה בכסף על ידי אחרים אפילו בעל כרחו ועומד וצווח איני רוצה לצאת.

וע"י מנחת חינוך (מב: א"כ כאן אפ"ל דאף שלא מדעת העבד א"י לחירות אף דאינו עומד וצווח דאפשר לא היה זכות ל"א חובה כיון דהאדון חייב במזונות אשתו ובנים וגם מותר בש"כ דזילא לי' ע"י גיטין ד' ל"א סוגיא דתן גט זה וכו' אך להפוסקים גבי ע"כ דאפילו העבד עומד וצווח יוצא לחירות כיון דקבלת רבו גרמה לו ע"ש א"כ ה"נ אפילו בע"כ דעבד יוצא לחירות כיון דקבלת רבו גרמה לו.

198 רש"י. וע"י מקנה שזה דווקא בע"כ של העבד [שגאולת קרובים], שהרי אם זה ברצונו, אפילו כל א'. ולכאורה יש לע"י במאי גרע הקרוב משאר כל אדם ואמאי לא יהיה לו הזכות לגאול לשעבוד כשאר כל אדם, והבאור בזה פשוט, דהא מה שכל אדם יכולין לפדותו לשעבוד אינו בתורת מקח וממכר דהא ע"ע אינו נמכר, אלא שהתורה נתנה זכות מיוחדת לפדותו מהנכרי באופן זה שמעבירו מרשות עכו"ם לרשות ישראל, וזה דוקא בשאר כל אדם שאינו מצווה לפדותו לשחרור, אבל הקרוב שציותה אותו תורה לפדותו לשחרור, ה"ז מפקיע את הזכות לפדותו לשעבוד וממילא אפילו אם יקנהו לשעבוד מרצונו ג"כ לא תחול המכירה דהא ע"ע אינו נמכר (הגר"ש).

199 יש להסתפק אי משתעבד לישראל כדון כל עבד עברי עם כל דיניו, דעובד את הבן וכד', או דנימא דכיון דקאתי מכח עכו"ם אין לו יותר כח מזה שהוא בא מכוחו, והדעת נוטה דודאי אסור בשפחה כנענית שהרי לא הותר לו אצל העכו"ם [ע"י ריטב"א כ ע"ב ד"ה בעא, אמנם ע"י מהר"ם שיק יד ע"ב ד"ה שם גמ'] ואיך יותר לו אצל ישראל (הגר"ש).

ע"י רמב"ם (עבדים פ"ד ה"ז): יתר על אותן הדרכים שקונה בהן עצמה [אמה עבריה] כעבד עברי אין האדון יכול למכור אמה העבריה ולא ליתנה לאיש אחר בין רחוק בין קרוב ואם מכר או נתן לא עשה כלום שנאמר לעם נכרי לא ימשול למכרה בבגדו בה, וכן עבד עברי לא יכול למכרו לאחר ולא ליתנו.

ע"י לח"מ: ואם מכר ונתן לא עשה כלום וכו'. נראה דזאת היא הברייתא שאמרו במכילתא לעם נכרי לא ימשול למכרה הרי זו אזהרה לב"ד שלא ימכרה לנכרי ומפרש רבינו ז"ל שהאדון אינו יכול למכרה לשום אדם שבעולם בין רחוק בין קרוב. ודלא כהרמב"ן ז"ל שמפרש דקאי אבא ור"ל שלא ימכור האב את בתו לשפחה לעכו"ם וכו' וכיוצא בזה כתב רש"י ז"ל בפירוש החומש וז"ל לעם נכרי לא ימשול למכרה שאינו ראוי למכרה לאחר לא האדון ולא האב בבגדו בה אם בא לבגדו בה שלא לקיים מצות יעוד וכן אביה מאחר שבגד בה ומכרה לזה ע"כ משמע דאכולהו קאי אלא שקשה על רש"י ז"ל דלמה לא פירש בבגדו בה כיון שפירש טליתו עליה והיינו דאין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות אבל לשפחות אחר שפחות מוכר והיינו כרבנן דהלכתא כוותיהו ודלא כר"ש.

וז"ל המכילתא דרשב"י (משפטים פכ"א ס' ח): לנכרי לא ימכר יכול לא ימכרנה אבל יתננה במתנה ת"ל לנכרי לא ימשול יכול לא ימכרנה לאחרים אבל ימכרנה לקרובים ת"ל לעם לא ימכר יכול לא ימכר אבל יתננה במתנה ת"ל לעם נכרי לא ימשל יאמ' לאחרים מה אני צריך לומר לקרובים שאילו נאמר לאחרים ולא נאמר לקרובים הייתי אומ' לא ימכרנה לאחרים אבל ימכרנה לקרובים צריך לומר לאחרים וצריך לומר לקרובים.

ע"י ערכין כח ע"א: מתני'. המחירים בנו ובתו, ועבדו ושפחתו העברים, ושדה מקנתו - אין מוחרמין, שאין אדם מחרים דבר שאינו שלו. ע"י אבן ישראל על הרמב"ם הנ"ל שמביא את הגמ' ערכין למקור דברי הרמב"ם.

אדם, לשחרור. מהו טעמו של רבי יוסי הגלילי. אמר הפסוק, "אם לא יגאל באלה", אלא באחר, "ויצא בשנת היובל" [מאותו אחר שיגאלהו מן העובד כוכבים אלמא גאלו שאר כל אדם משתעבד לו]. ור"ע אומר, אם לא יגאל אלא "באלה", "ויצא בשנת היובל". ור' יוסי הגלילי [כשאלה על ר"ע] האם כתוב "אלא באלה".

אלא חולקים בפסוק זה "או דודו או בן דודו יגאלנו", זה גאולת קרובים²⁰¹, "או השיגה ידו", זה גאולת עצמו, "ונגאל" זו גאולת אחרים [ולמדך שכל אדם בישראל גואלו מיד העובד כוכבים ואין העובד כוכבים יכול לעכב עליו ובעובד כוכבים שתחת ידו הכתוב מדבר]. ר' יוסי הגלילי סבר, מקרא נדרש לפניו²⁰², ושמים גאולת קרובים על גאולת עצמו [ללמד הימנו לפי שמלמד על שלפניו הילכך גאולת קרובים למדו מגאולת עצמו הכתובה אחריה], כמו שגאולת עצמו לשחרור, כך גאולת קרובים לשחרור. ור"ע סבר, מקרא נדרש לאחריו [הכתובה למטה הימנו הילכך גאולת עצמו מלמדת על גאולת אחרים אלמא למדו גאולת אחרים מגאולת עצמו], ושמים גאולת אחרים על גאולת עצמו, מה גאולת עצמו לשחרור, אף גאולת אחרים לשחרור. אם כן למה כתוב "באלה". אם לא "באלה", הייתי אומר מקרא נדרש בין לפניו בין לאחריו, והכל לשחרור [אבל השתא שנאמר באלה לומר שיש חילוק בין אלה לאחרים למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה]. אם כן [דבעלמא נדרש לפניו ולאחריו והכא משום שנאמר באלה הוא הדר קושיא לדוכתיה דר"ע היכי משתמע שעבוד דויצא בשנת היובל אקרובים], חזר השאלה למקומו.

אלא חולקים בסברא²⁰³, רבי יוסי הגלילי סבר: מסתבר [אחרים לשעבוד דהאי באלה אקרובים קאי דשעבוד דויצא בשנת היובל אחרים דאם תאמר כו'] שגאולת אחרים לשיעבוד, שאם תאמר לשחרור, יהיו נמנעים ולא גואלים אותו. ור"ע סובר מסתבר [אקרובים שעבוד והאי אלה אחרים קאי ושעבוד דויצא ביובל אקרובים קאי דאם תאמר כו'] שגאולת קרובים לשיעבוד, שאם תאמר לשחרור, כל יום ויום ילך וימכור את עצמו. אמר רבי חייא בן אבא אמר רבי יוחנן, זוהי דברי רבי יוסי הגלילי ור"ע, אבל חכמים אומרים, הכל לשחרור. מיהו החכמים²⁰⁴. רבי היא, שלומד את ה"באלה" הזה לדרשה אחרת, ופסוק נדרש בין לפניו ובין לאחריו²⁰⁵, ורבי, "ויצא בשנת היובל" הזה, למה הוא צריך אותו. צריך אותו לכמו שלמדנו "ויצא בשנת היובל" [ללמדך שאע"פ שהעובד כוכבים תחת ידך אם לא יגאל ישתעבד בו עד היובל ואי אתה רשאי לבא עליו בעקיפין].

ולפלא שזה לא מובא בגמ', וצ"ע.

200 בפשטות כוונת הגמ' אפילו לשעבוד אבל לשחרור, ודאי דיכולים לגאולו, דשאר כל אדם אין להם הזכות לגאולו לשעבוד אלא לשחרור אבל קרוב יכול גם לשעבוד, אבל אם יפרש שגואל לשחרור ג"כ יועיל, אמנם ע"י תוס' ר"ד לקמן יח ע"א שמשמע אחרת (הגר"ש).

201 ע"י רמב"ם (עבדים פ"ב ה"ז): הנמכר לעכו"ם אם לא השיגה ידו לגאול קרוביו פודין אותו וקרוב קרוב קודם שנאמר או דודו או בן דודו יגאלנו, וב"ד כופין את קרוביו לפדותו שלא יטמע בעכו"ם, לא פדאוהו קרוביו או שאין ידם משגת מצוה על כל אדם מישראל לפדותו, ובין שפדאוהו קרובים בין שפדאוהו שאר אדם יצא לחירות, ויש לו ללוות ולגאול את עצמו מן העכו"ם וגואל לחצאין, אבל הנמכר לישראל אין הקרובים פודין אותו ואין ליה וגואל ואינו גואל לחצאין, אלא כיצד דינו אם השיגה ידו ליתן כפי השנים הנתורות נותן ויוצא ואם לאו לא יצא. וע"י כס"מ: גאולה תתנו וגו' איצטריך האי קרא לקובעו חובה. אבל הנמכר לישראל אין הקרובים פודים אותו. ומפרש רבינו דהינו שאין הקרובים חייבים לפדותו. וע"י הגר"ש: עכ"ז זכות גאולה יש לקרובים גם בנמכר לישראל, [וע"י במל"מ פ"ד ה"ב מש"כ בשיטת התור"ד בזה (ורבינו ישע"א)] שיעורי רש"י ס' קפב, ועי"ש שהראשונים חולקים על הכס"מ. ע"י לקמן הערה 312 [אפשר שהוא חזר על אותו דבר].

202 גאולת עצמו פשיטא לן דהואי לשחרור והיא מלמדת על שאר גאולות לר' יוסי אינה מלמדת אלא על גאולת קרובים שהיא לפניו ומקרא הנדרש ללמד נדרש ללמד על שלפניו הכתוב למעלה הימנו (רש"י).

203 כלומר אי פשיטא לן דהאי באלה אקרובים קאי על כרחך שעבוד דויצא בשנת היובל אחרים משתמע אלא בסברא פליגי אי האי באלה אקרובים קאי או אחרים קאי דהא אחרים נמי בההוא קרא כתיבי (רש"י).

204 ע"י ריטב"א: ומסתברא דהלכתא כרבי דהא קאמר לה רבי יוחנן בלשון חכמים דהוו רבים כי היכי דתיקום להלכתא.

205 בין נגאל על ידי אחרים בין נגאל על ידי קרובים הכל לשחרור (ריטב"א).

בעובד כוכבים שישנו תחת ידך, או אינו אלא בעובד כוכבים שאינו תחת ידך. אמרת? וכי מה אפשר לעשות לו. הלא אין הכתוב מדבר אלא בעובד כוכבים שישנו תחת ידך²⁰⁶.

ובשטר. מאיפה יודעים את זה. אמר עולא, אמר הפסוק, "אם אחרת יקח לו", הקישה הכתוב לאחרת [ללקיחת קידושין]. מה אחרת נקנית בשטר, אף אמה העבריה נקנית בשטר.

זה מובן לפי מי שאמר האדון כותב שטר של אמה העבריה [בתך נקויה לי ונתנו לאב כדרך שאר קידושין שהבעל כותב בתך היא מקודשת לך], אלא לפי מי שאמר האב כותבו [לא יליף משאר קידושין ומנליה דקני ליה שטרא]²⁰⁷, מה נאמר. שלמדנו, מי כותב שטר אמה העבריה. רב הונא אמר האדון כותבו, רב חסדא אמר האב כותבו.

זה מובן לפי רב הונא, אבל לפי רב חסדא מה נאמר. אמר רב אחא בר יעקב, אמר הפסוק "לא תצא כצאת העבדים" [בשן ועין בראשי איברים כעבד כנעני שאם סימא את עיניה וכן עינו של עבד עברי אינו יוצא בכך אלא נותן לו דמי עינו וזה משלים שש ויוצא], אבל נקנית היא כקנין עבדים [כנענים והם נקנין בשטר], ומהו, שטר²⁰⁸. ונאמר, אבל נקנית היא כקנין עבדים, ומהו, חזקה²⁰⁹. אמר הפסוק "והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם" [בעבד כנעני כתיב אותם כאחווה הנקנין בחזקה ולא אחר], אותם בחזקה, ולא אחר בחזקה. ונאמר, אותם בשטר, ולא אחר בשטר. הרי נאמר "לא תצא כצאת העבדים". ומה ראתי [ללמוד כך]. זה מסתבר, יש לרבות שטר, שכן מוציאה בבת ישראל. אדרבה, יש לרבות חזקה, שכן קונה בנכסי הגר [שמת ואין לו יורשין ונכסיו הפקר]. אמנם לא מצאנו באישות. עוד אפשר לומר, לזה עוזר "אם אחרת"²¹⁰. ורב הונא, "לא תצא כצאת העבדים" הזה, איך הוא דורש אותו. אותו צריכים לזה שאינה יוצאה בראשי אברים כעבד [ולגופיה איצטריך ולא למידק מיניה אבל נקנית כקנין עבדים דכל פסוק דמיבעי לגופיה לא אתי לדוקיא]. ורב חסדא [איך הוא לומד]. א"כ, הפסוק היה צריך לכתוב "לא תצא כעבדים", מהו "כצאת העבדים" [דלדוקיא נמי אתי לומר לך מדין יציאה לבדה מיעטתה ולא מדין הקנין]. לכן לומדים שניהם.

וקונה את עצמו בשנים. שנאמר "שש שנים יעבד ובשביעית וגו'".

ביובל. שנאמר "עד שנת היובל יעבד עמך".

בגרעון כסף. אמר חזקיה, נאמר בפסוק "והפדה", מלמד, שמגרע פדיונה ויוצאת. למדנו (&)²¹¹, וקונה את עצמו בכסף ובשוה כסף, ובשטר²¹². כסף מובן, שנאמר "מכסף מקנתו". שוה כסף נמי, "ישיב

²⁰⁶ ע"י ב"ק (ק"ג ע"ב) דרשינן לה מוחישב עם קונהו, שידקדק עם קונהו שלא יגלום עליו [פ"י רש"י: יגלום - יכול יניח את הכנעני לכפול ולהוסיף ולתבוע מה שלא נתן].

²⁰⁷ רש"י. ע"י רמב"ם (עבדים פ"ד ה"ג): אמה העבריה נקנית בכסף או בשוה כסף ובשטר ואינה נקנית בפרוטה מפני שצריך לקנותה בדמים שראויין לגרעון כדי שתגרע פדיונה ותצא, כיצד בשטר כותב על הנייר או על החרס בתי מכורה לך בתי קנויה לך ונותן ביד האדון, ושטר אמה העבריה האב כותבו. ע"י לעיל הערה נט.

וע"י אבן האזל: העיר בזה ידידי הגרש"ז זלזניק שי' דלמה כפל הדברים דהא כבר כתב לשון השטר, בתי מכורה לך וכו'.

והנה בעיקר דין שטר אמה העבריה קשה לי דהא לא מציינו חילוק בדין יעוד אם נמכרה בכסף או נמכרה בשטר, וא"כ כשנמכרה בשטר והאב כותב השטר לדין דקני"ל דמעוה הראשונות לקדושין ניתנו א"כ במה מיעדה, ואף דגם כשנמכרה בשטר ודאי נותן להאב כסף מ"מ עיקר המכירה הא נעשית בשטר, ונ"מ אם יתן הכסף אח"כ שלא לשם קנין אלא לשם פרעון כפי התנאי, ואולי דאף שנותן הכסף אח"כ לשם פרעון מ"מ ניתנו גם לקדושין, וגם בזה נאמר מעוה הראשונות לקדושין ניתנו, ולפ"ז נמצא שקודם שנתן הכסף לא יוכל ליעדה, אם אין שהות ביום לעשות בה שו"פ וגם אם מכרה עבור מלוה אף דאסור למכרה לפרוע חוב וכמו שכ' הרמב"ם בפ"א בדין עבד עברי, מ"מ אם עבר ומכרה ודאי הוי מכירה אבל לא יוכל ליעד אם אין שהות ביום דהא מלוה לא הוי כסף לגבי קידושין.

ע"י המשך לשונו בהערה עח.
²⁰⁸ וע"י רמב"ם (עבדים פ"ב ה"א): עבד עברי שמכרוהו ב"ד [והמוכר עצמו] נקנה בכסף ובשוה כסף ובשטר, כיצד בשטר כותב לו על הנייר או על החרס הריני מכור לך הריני קנוי לך ונותן לו השטר, ע"כ. וצ"ע איך הוא כותב בעל כרחו.

²⁰⁹ ולקמן (כב ע"ב) מפרש כיצד בחזקה שיכפוה לעשות מלאכה אחת (רש"י).

²¹⁰ הקישה הכתוב לאחרת לגלות על הלימוד של כצאת העבדים שבא ללמדנו על קנין השטר ולא על החזקה אבל עיקר שטר לאו מקידושין יליף דתימא אדון כותבו אלא משטר קרקעות יליף כשטר עבד כנעני ואב כותבו כי היכי דשטר שדות מוכר כותבו כדילפינן (לעיל דף ט ע"ג) מן ואקח את ספר המקנה (רש"י).

²¹¹ בבביתא (תוס').

²¹² מתני' נמי סברה דגופו קנוי והא שלא חשיב שטר משום דתנא דמתני' לא חשיב אלא יציאות שהם בע"כ של אדון אבל שטר מדעתו של אדון (תוס').

ע"י רמב"ם הובא לעיל הערה 180. וע"י הערה 177.

גאולתו" אמר ה' [בפסוק] לרבות שוה כסף ככסף. אלא השטר הזה, איך מדובר. אם תאמר שכתב ליה שטר על דמיה, היינו כסף. אלא [שטר] שיחרור. למה [צריכים] שטר [הא אין גופו קנוי אלא חוב ממון עבודת שש שנים שיש עליו], שתגיד לו בפני שנים²¹³, "לך" [לית לי עלך מידי ונפטר]²¹⁴. או בפני בית דין "לך". אמר רבא, זאת אומרת, עבד עברי גופו קנוי²¹⁵, והרב שמחל על גרעונו, אין גרעונו מחול.

יתירה עליו אמה העבריה. אמר ריש לקיש, אמה העבריה קונה את עצמה במיתת האב [פ"י אביה] מרשות אדון מקל וחומר, ומה סימנין שאין מוציאים מרשות אב, מוציאים מרשות אדון. מיתה שמוציאה מרשות אב²¹⁶, אינו דין שמוציאה מרשות אדון. רב הושעיא שאל מברייתא, יתירה עליו אמה העבריה, שקונה את עצמה בסימנין. ואם כן [כמו שר"ל אומר], שילמד גם כן מיתת האב. שנו [כמה דברים] ושיירו [עוד כמה]. מה שייר [שיש לומר] ששיירו [גם] את זה. שייר מיתת האדון [דאינה עובדת את הבן]²¹⁷. אי משום מיתת האדון, זהו איננו שיו, כיון שיש גם באיש [דנרצע יוצא במיתת האדון, דאינו עובד את הבן]²¹⁸ לא שנו אותו. ואלא שילמד את זה [פ"י שיגרוס מיתת האב הואיל ולא שייר מידי]. התנא [של המשנה], למד דבר שיש לו קצבה [וכסף מקנתו ושש שנים ויובל כולוהו ידעי לאימת וכמה], ולא לימד דבר שאין לו קצבה. והרי סימנין דאין להם קצבה [שיש שממחרת להביא ויש שמאחרת] ולמדו אותם. אמר רב ספרא: אין להם קצבה למעלה [אימת דמיתא לאחר י"ג]²¹⁹ שנים הוו סימני נערות], אבל יש להם קצבה

²¹³ ע"י ש"ך ח"מ סוף סי' שלג: ה"ה אם א"ל כך בינו לבינו ומודה בכך הוי מחילה, וכל הצורך של עדים לברר אם משקרים (ש"ך), אמנם אם א' מחל והתנה שהוא נאמן על מחילתו כשני עדים, הוה ליה כאלו התנה שכל עוד שתאמר שלא מחל, הדבר עומדת כאלו לא מחל (רע"א בשם הרש"ם).

²¹⁴ רש"י. אמנם יכול האדון להפקיר את העבד, ואז הוא יוצא לחירות, ולא צריך שטר שחרור (ע"י גיטין לח ע"א וע"ב) (תוס'), וע"י רמב"ם עבדים פ"ח ה"ג שמביא שצריך גט שחרור (בעבד כנעני), ולא מצאתי בעבד עברי.

²¹⁵ עד שיגיעו ימי חיפוש. ולפיכך הרב שמחל על גרעונו, אינו מחול, וצריך שחרור. ואם לאו חוזר ומשתעבד בו אם ירצה, שלא שייך בו מחילת ממון, אלא לשון שחרור. וכי כתב ליה לשון שחרור ונתן ליה, נפיק, שלא גרע מנעני דנפיק בשטר שנאמר או חופשה לא ניתן לה וגמר לה לה מאשה (רש"י). וכלומר לענין פדיון דאינו יכול למחול לו גרעונו אלא בשטר אבל לענין מציאה ופדיון מעשר זכוי ערוב אין גופו קנוי ואין ידו כיד רבו כדאיתא בב"מ (יב ע"א) גבי מציאת עבדו ושפחתו העברים (רשב"א) (ע"י ב"מ צט ע"א שאין גופו קנוי בע"ע, פי' לגמרי). שני קנינין הן בעבדות אחד קנין ממון והוא קנין מעשה ידיו ואחד קנין איסור שהוא אוסרו בבת ישראל ופוטרו ממקצת מצות, וקנין הגוף הזה הוא המצריכו גט חירות ואינו נפקע בדבור דומה לקנין אישות שהוא צריך גט להתירו (רשב"א בשם הרמב"ן). ולפי דברי רבינו נ"ר מוכר עצמו שאין רבו מוסר לו שפחה כנענית א"צ שטר שחרור אלא במחילת גרעונו סגי ליה, וצריך תלמוד דהא סתמא תניא (רשב"א). וע"י גר"ח שמשמע מדבריו, שכל זמן שלא נתן לו גט שחרור מעשה ידיו של האדון [כנראה כדברי רש"י שאין ב' קנינים שונים]. וז"ל הגרש"ר בשם הגר"ז: דהקנאת עבד עברי אינה הקנאת קנין בגופו למעשי ידיו כהקנאת דקל לפירות, אלא הגדר בע"ע גופו קנוי הוא שיש קנין מסויים של עבד שנהיה חפצא של עבד וההקנאה היא שמקנה עצמו לעבד וחל עליו חלות עבד, ודיני העבד הם שרבו קונה בו קנין למעש"י, וא"כ הקנין למעש"י הוא בא מצד דיני העבד ולא מצד הקנאתו.

וע"י רמב"ם (עבדים פ"ג ה"ז): אף על פי שהניח בן אין הנרצע עובד את הבן מפי השמועה למדו ועבדו לו ולא לבנו לעולם לעולמו של יובל, נמצאת למד שהנרצע אינו קונה את עצמו אלא ביובל ובמיתת האדון.

וע"י מל"מ שאין יציאה של גרעיון כסף, ולא של שטר, וע"י תוס' ר"ד ע"י רמב"ם (עבדים פ"ב ה"א): הרב שמחל לעבד על הכסף שנשאר לו לעבוד כנגדו אינו מחול לו עד שיכתוב לו שטר שחרור, כיצד הרי שקנהו בששים ועבד שנה או שנתיים ואמר לו שאר הדמים מחולין לך לך לדרך לא נפטר משעבודו עד שיכתוב לו שטר.

²¹⁶ שאין מעשה ידיה ליורשיו כדקיימא לן בכתובות (דף מג) אמר רב יהודה אמר רב בת התינונית מן האחין מעשה ידיה לעצמה אמר רב כהנא מ"ט דרב שנאמר והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם מגיד שאין אדם מוריש זכות שיש לו בבתו לבנו (רש"י).

²¹⁷ ע"י לקמן יז ע"ב.

²¹⁸ כדלעיל יד ע"ב.

²¹⁹ י"ב - רש"י.

האשה נקנית

פרק ראשון קידושין

ז

עין משפט
נר מצוה

לאחר לקיחת קידושין: **הינחא כו'**. פלוגתייהו לקמיה: **אדון כותב**.
בדק קנייה לי ונתנו לאב כדכך שאר קידושין שהבעל כותב בכתב
הוא מקודשת לי **אלא למ"ד אב כותב**. לא יליף משאר קידושין
ומגילה דקני ליה שקרא: **לא הלא כלתא סטריים**. בשן ועין בראשי
זיכרים כעבד כענני שאם הומוא את
ענייה וכן עניו של עבד עברי אינו
יולא כדך אלא טהן לו דמי עניו וזה
משלים שם ויולא: **אבל נקנית היא**
קניני עבדים. כענניו והם נקנין
בשטר כדלקמן (דף כ"ג) להיתקן
לקרקעות דנקנין בשטר בכסוף בחזקה:
ומאי ניפו חוקה. ולקמן (ס"ג) מפרש
כילד בחזקה שיכפה לעשות מלאכה
אחת: **ואם נתלתא אוחס**. בעבד כענני
כתיב אוחס כלחזה הנקנין בחזקה
ולא אחר: **בנכסי סגר**. שמת ואין לו
יורשין ונכסיו הפקר: **לפי הכני אס**
אחר. הקשה הכתוב לאחרת לגלות
על הלימוד של קנין כלתא העבדים שזא
ללמדו על קנין השטר ולא על החזקה
אבל עיקר שטר לאו מקידושין יליף ^{ס"ג}
לדימא אדון כותבו אלא משטר
קרקעות יליף כשטר עבד כענני ואב
כותבו כי הכי דשטר שדות מוכר
כותבו כדילפינן (לעיל דף ט"ו) מן וחקא
את ספר המקנה: **שאינה יולאה**
בראשי זיכרים. ולגופיה חליטתך
ולא למדק מיניה אבל נקנית כקנין
עבדים דכל קרא דמיבעי לגופיה לא
אחי לזקוף: **מאי כלתא**. לזקוף
נמי אחי לומר לך מדין יולאה לבדה
מישעשה ולא מדין הקנין: **למה לי**
שטר. הא אין גופו קניו אלא חוב
ממון עבודת שש שנים שיש עליו:
נימא ליה בנכסי סרי זיל. לית לי עלך
מיד ופטור: **גופו קניו**. עד שיגיעו
ימי חיפשו ולפיכך הרב שמחל על
גירעונו אינו מחול ולרדך שמחול ואל
לאו חוזר ומשתעבד בו אם ירלה ללא
שידך בו מחילת ממון אלא לשון שמחול
וכי כתיב ליה לשון שמחול ונתן ליה
כפיק ללא גרע מכענני דנפיק בשטר
דכתיב און חופשה לא יתן לה וגמר
לה על מלאכה: **במיתא סאב**. אביה:
מיתא סמוליה מרשות אב. שאין
מעשה ידיה לירשין כדקיימא לן
בכתובות (דף מג.) אמר רב יהודה
אמר רב בת הגיונית מן האחין
מעשה ידיה לענמה אמר רב כהנא
מ"ט דרב דכתיב והתחלתם אותם
לבעיכם אחריכם אותם לבעיכם ולא
בטוחים לבעיכם מגיד שאין אדם
מורס זכות שיש לו בבתו לבטו:
שייר מיתא אדון. דק"ל לקמן (דף ק"ג)
דאינה עובדת את הבן: **דאיסא דמי**
באיש. דגרעט נמי יולא במיתא דאון
דאינו עובד את הבן כדקאן במתניתין
(לעיל דף ק"ג): **ולא ניפני**. מיתת האב
הואיל ולא שייך מירי: **שיש לו קנס**
וכסף מקנתו ושש שנים יובל כולו
ישע לאימת אומת: **ופא סימני**
כו'. שיש שמהמהמה להביל ויש
שמאחרת: **למעלה**. אימת דמניחא
לאחר י"ג שנים הוא סימני גערות:
למטה

ד"כ פסוק
ד"כ פסוק
ד"כ פסוק

***בעובד כוכבים שישנו תחת ידך או אינו**
אלא בעובד כוכבים שאינו תחת ידך אמרת
וכי מה אפשר לעשות לו הא אין הכתוב
מדבר אלא בעובד כוכבים שישנו תחת ידך:
מחוב ששטר: **מגדן אמר עולא אמר קרא אם**
אדרת יקח לו הקישה הכתוב לאדרת מה
אדרת מקניא בשטר אף אמה העבריה מקניא
בשטר הניחא למ"ד שטר אמה העבריה
אדון כותבו אלא למ"ד אב כותבו מאי איכא
למימר דאימתר שטר אמה העבריהמי כותבו
רב הונא אמר אדון כותבו רב חסדא אמר
"אב כותבו הניחא לרב הונא אלא לרב חסדא
מאי איכא למימר אמר רב אחא בר יעקב
אמר קרא °לא תצא כצאת העבדים אבל
נקנית היא כקנין עבדים ומאי ניהו שטר
ואימא אבל נקנית היא כקנין עבדים ומאי
ניהו חוקה *אמר קרא °והתחלתם אותם
לבעיכם אחריכם אותם בחוקה ולא אחר
בחוקה ואימא אותם בשטר ולא אחר בשטר
הכתיב לא תצא כצאת העבדים ומה ראת
מסתברא שטר ה"ל לרבויו *שבן מוציאה
בבת ישראל אדרבה חוקה ה"ל לרבויו שבן
קונה בנכסי הגר *באישות מיהת לא אשכחן
אי בעית אימא להכי אהני אם אדרת ורב
הונא האי לא תצא כצאת העבדים מאי
דריש ביה ההוא מיבעי ליה שאינה יוצאה
בראשי אברים כעבד ורב חסדא א"כ לכתוב
קרא לא תצא כעבדים מאי כצאת העבדים
ש"מ תרתי: וקונה את עצמו כשנים: דכתיב:
°שש שנים יעבד וישבועית וגו': בייבל:

דכתיב ומתעבד בו אם ירלה ללא
שידך בו מחילת ממון אלא לשון שמחול
וכי כתיב ליה לשון שמחול ונתן ליה
כפיק ללא גרע מכענני דנפיק בשטר
דכתיב און חופשה לא יתן לה וגמר
לה על מלאכה: במיתא סאב. אביה:
מיתא סמוליה מרשות אב. שאין
מעשה ידיה לירשין כדקיימא לן
בכתובות (דף מג.) אמר רב יהודה
אמר רב בת הגיונית מן האחין
מעשה ידיה לענמה אמר רב כהנא
מ"ט דרב דכתיב והתחלתם אותם
לבעיכם אחריכם אותם לבעיכם ולא
בטוחים לבעיכם מגיד שאין אדם
מורס זכות שיש לו בבתו לבטו:
שייר מיתא אדון. דק"ל לקמן (דף ק"ג)
דאינה עובדת את הבן: **דאיסא דמי**
באיש. דגרעט נמי יולא במיתא דאון
דאינו עובד את הבן כדקאן במתניתין
(לעיל דף ק"ג): **ולא ניפני**. מיתת האב
הואיל ולא שייך מירי: **שיש לו קנס**
וכסף מקנתו ושש שנים יובל כולו
ישע לאימת אומת: **ופא סימני**
כו'. שיש שמהמהמה להביל ויש
שמאחרת: **למעלה**. אימת דמניחא
לאחר י"ג שנים הוא סימני גערות:
למטה

[מסורת מג.]

[לעיל ה.]

[לעיל ה.]

[לעיל יא: יד:]

[לעיל ט.]

ד"כ קנין לקמן כח.

[ועי' חו"ס ב"מ ק"ב.

ד"ה חז"ל]

כ"מ י"ב:

טובת נר. ד"כ י"ב. טו. מג:

כח כותבות ח"ל. עניית

ג: י"ד. יבמות כ"א.

ע"ה. סדר לקמן מ. [מ"ד]

לח כותב. טו. מכות כ"ה:]

לד"ה חז"ל. עניית
ג: י"ד. יבמות כ"א.
ע"ה. סדר לקמן מ. [מ"ד]
לח כותב. טו. מכות כ"ה:]

לד"ה חז"ל. עניית
ג: י"ד. יבמות כ"א.
ע"ה. סדר לקמן מ. [מ"ד]
לח כותב. טו. מכות כ"ה:]

לד"ה חז"ל. עניית
ג: י"ד. יבמות כ"א.
ע"ה. סדר לקמן מ. [מ"ד]
לח כותב. טו. מכות כ"ה:]

בעובד כוכבים שישנו תחת ידך. פי' בנקטורם אם לא יגאל
שתעבד בו עד היובל ואין אהר רשאי לבא עליו בעקפין
וא"ת היטוב ליה מדכתיב (ויקרא ט"ו) ותשע עם קונהו משנת המכרו
לו עד שנת היובל דלי בעבד כוכבים שאינו תחת ידך לא לית וי"ל

דלי מהתם ה"ל דמייירי בעבד כוכבים
שאינו תחת ידך דלתי קרא למימר
שמודיעין לו את הדין לעבד כוכבים
אם ירלה לשמוע לקבל עליו דין תורה
אבל בעבד כוכבים שישנו תחת ידך
ה"ל לא יעביד ליה כלל קמ"ל הא
קרא דליימר שהרי הרבה יובל כתיבי
בפרשה לומר שאפילו יכול להוליא
בעל כרחו לא תצא עליו בעקפין
ולא ילא א"כ ישלם כסף ואט"ג

דכתיב ותשע עם קונהו דרשקין ליה"ם
שידקדק עם קונהו ולא יכעוס עליו
ואט"ג שאינו תחת ידך פעמים שיטול
לבערים עליו ולהעניטו בדין ותשבון
יך מה שידך יובל ולמה לי נמי דקדוק
כלל וי"ל דהכא שהעבד כוכבים
בטוח עליו ונתן לו מעות על מדר
גופו כל הכתוב להשמיעו שלרדך
לקדוק: **שבן מוציא בבת ישראל**.
הא ללא נקט' שכן מכניס הוא
דמי טפי משום דבגט כתיב בהדיא:
ריבוא ליה בנכסי סרי זיל. תימה
אמאי פריך גמרא לימא

ליה בנכסי סרי זיל אמאי לא פריך
ויקריטו שהרי אפילו עבד כענני
שגופו קניו ילא בהפקר לשמואל
דלמך המפקיר עבדו ילא לחירות
ואו"ל גט שמרור כפ' האולת (ניסין
דף נח.) ולמה לי שטר ואפילו למ"ד
(ס"ג) דהמפקיר עבדו יולא לחירות
ולרדך גט שמרור היינו משום הפקעת
איסור כדי להתייר בבת ישראל וא"כ
בע"ע למה לי שטר דבלאו הכי
מויתר וי"ל דלחן ה"ג ומיזה לא הוה
קשה למה לי שטר ליפקוה בהפקר
דשפוט' דיש יליאות אחרות לבד
משטר אלא הכי קפ"ל ליה חף כשזב
להוליא בשטר למה לי שטר אותו
לשון הכתוב בשטר היינו הרי את
בן חורין הרי את לעלמך כדקאן
בהגמ"ש (ש"ס דף ס"ג) אותו לשון
עמנו יאמר לו בע"פ דס"ד דלחן לרדך
אלא מחילה כמו מחילת חוב בעלמא
ולכסוף דמסיק ע"ע גופו קניו לשון
הכתוב בשטר און מושיל בעל פה*:

אמר רבא זאת אומרת עבד
עברי גופו קניו. מולא
חשיב במתניתין שטר משמע דסבר
דעבד עברי אין גופו קניו ותימה
דרבא דקאמר עבד עברי גופו קניו
הכי פלוג במתניתין וליכא למימר
דרבא דייק מברייתא הכי וליה לא
בטריא ליה הכי דלמך לקמן בפירקין
(דף נח.) עד היכן גלגול שבוטע
ומסיק רבא לטעמיה דלמך רבא עבד
עברי גופו קניו וי"ל דמתני' נמי
סברה דגופו קניו והא ללא חשיב עבד
משום דתנא דמתני' לא חשיב אלא
יליאות שהם בע"פ של אדון אבל שטר
מדעתו של אדון: **(הר"ב שמתח**
על גרעונו. אבל אם לא היה גופו
קניו הייתה מחילה מועלת ויש לרדק
מכאן דמחילה לא בעי קנין ומיזה י"ג
לדמות דכיון שהוא מוחזק בגופו אין

לדמות דכיון שהוא מוחזק בגופו אין
לדמות דכיון שהוא מוחזק בגופו אין
לדמות דכיון שהוא מוחזק בגופו אין
לדמות דכיון שהוא מוחזק בגופו אין

קנב א"מ"י פ"ד מהל'
עבדים הלכה ג'
קנב ב מ"י פ"ב מהל'
עבדים הלכה ח'
וקלס' י'
קנב ג מ"י פ"ה מהל' יא:

קנב א"מ"י פ"ד מהל'
עבדים הלכה ג'
קנב ב מ"י פ"ב מהל'
עבדים הלכה ח'
וקלס' י'
קנב ג מ"י פ"ה מהל' יא:

[ב"מ דף ק"ג:]

חוס' ר"י הזקן

באפי ר' יוחנן וי' דקס"ד
דלית ליה ויחוא בניה
דעבר ולא היה אלא כלת
ולפיה לי שחורו יאמר
לו בפני עדים כ"י שלא
יחזור בו שדך ושעונן
מהא דמחילה א"כ קנין
צריכה קנין אבתי
לא בני ליה בנכסי אלא
בשטר דתתם קנין
לכתיבת עוסד: [ועת'
אפסרת]. מראובת ליה
שטר שחורו ולא מני ליה
באפסרת אלא בשטר
קניו לו כבשר שיש לו
זכות בגופו של עבד
וקנאי לעשותו של עבד
והיאל ויש לו זכות א'
דברבו אין אדון מפיק
זכות שיש לו על הרג
באפסרת אלא בשטר
הילכך אם מחל גרעון
כסף שיחייב ליתן לו
העבר אם ירצה לזאת

(ח) אולי ז"ל ויש לו זכות בגופו כבשר חובו אין האדון וכו' (ד) נראה דז"ל ותנא דמתני' לא חשיב ליה היינו משום וכו'.

למטה [אם הביאה לפני זמנה אינן סימנין]. שלמדנו, בן תשע שנים שהביא שתי שערות, הוא יבלת [ודרכה לצמח בה שער אלמא המביאה קודם ט' אינו סימן ויש לה קצבה למטה]. מבן ט' שנים יום אחד עד בן י"ב שנה ויום אחד²²⁰ ועוד בן, הוא יבלת²²¹. ר' יוסי בר' יהודה אומר: סימן בן י"ג שנה ויום אחד, דברי הכל סימן [אפילו נשרו אח"כ]²²². שאל רב ששת, ר' שמעון אומר, ד' מעניקים להם, ג' באיש וג' באשה, ואם אתה יכול לומר ד' באחד, לפי שאין סימנים באיש ואין רציעה באשה. ואם יש, שלמד גם מיתת אב. ואם תאמר כן הוא, שתלמד לימד ושייר. והרי כתוב ארבעה. ואם תאמר לימדו דבר שיש לו קצבה, ולא לימדו דבר שאין לו קצבה. והרי סימנים שאין להם קצבה ולמדו אותם. ואם תאמר כן הוא, כמו רב ספרא [שיש לה קצבה למטה], והרי יש מיתת האדון [ולא מוזכר באלה הד'], שאין להם קצבה ולמדוהו. מיתת האדון גם כן לא כתבו.

ואלא ארבעה מה הם. שנים ויובל [הפוגע בתוך שש] ויובל של רציעה [חפשי יובל האלה, כל חד נחשב בפני עצמו] ואמה העבריה בסימנים. כן הוא מסתבר [שלא למדו מיתת האדון], שלמדו בסוף, אתה לא יכול לומר ארבע באחד מהם, לפי שאין סימנים באיש ואין רציעה באשה. ואם יש [דתנא מיתת האדון ותרתי יובלי כחד חשיב להו הא איתא נמי באשה ומאי ניהו דקאמר אין רציעה באשה דבלא רציעה נמי הוה בה ארבעה ענק], באשה הרי מצאנו לה ארבע, לכן כך למדנו.

רב עמרם שאל, [למדנו:] ואלו מעניקים להם, היוצא בשנים, ויובל, ובמיתת האדון²²³, ואמה העבריה בסימנים. ואם יש [שגם מיתת האב מקבלת ענק], שילמד גם כן מיתת האב. ואם תאמר למדו ושייר, והרי כתוב "אלו". ואם תאמר שלמדו דבר שיש לו קצבה ולא למדו דבר שאין לו קצבה, והרי סימנים שאין להם קצבה ולמדו אותם. ואם תאמר, כן הוא, כדבר ספרא, והרי יש מיתת האדון, אלא זה פירכא לריש לקיש, והוא פירכא.

והרי ריש לקיש אמר ק"ו. זה קל וחומר עם פירכה, משום שיש לשאול, מה לסימנין שנשתנה הגוף²²⁴, תאמר במיתת אב שכן לא נשתנה

²²⁰ ע"י ש"ך (ח"מ סי' לה סק"א) שלא צריכים מעת לעת, ודלא כדברי חמודות (נדה פ"ה אות ה') שמסתפק, וע"י עוד מ"מ (אישות פ"ב הכ"א). וע"י סמ"ע (ח"מ סי' לה סק"ה), וכן ש"ך שם, וכן מג"מ (או"ח סי' נג סק"ג) שמש"כ "ויום א"י הוא לאו דווקא אלא כל שנכנס צאת הכוכבים של יום הראשון של שנת ה"ד הוה גדול בכל ענין. וע"י מ"ב סי' נה סמ"ב שמביא בשם אחרונים וצ"ע למה לא נמנה. וע"י ב"ש (אה"ע סי' קנה סק"כ) שכן צריכים מעת לעת ולא בתחילת היום. וע"י שו"ת רע"א (ח"א קיב) שמכריע כש"ך ומג"א.

²²¹ ע"י שו"ע (אה"ע סי' קנה ס"ד): אין שתי שערות סימן גדלות אלא א"כ באו מ"ב שנה ואילך, אבל אם באו קודם לכן, אפילו תוך שנת שנים עשר, חשוב כשומא, ואינה נחשבת גדולה על ידם אלא א"כ הביאה אחרות אחר שנים עשר שנה. ומיהו כשמוצאים לה שערות אחר הזמן מחזיקין אותה כגדולה אפילו לחליצה ולא חיישינן שמא באו קודם הזמן.

חזקה זו מקורו ברמב"ם (אישות פ"ב ה"ט), וכך משמעות הגמ' נדה מח ע"ב וע"י תוס' שם ד"ה בשלמא.

ע"י שו"ע (אה"ע סי' קעב ס"ו): בני כמה שנים יהיו לשיהיו נדונים כאילונית וסריס על פי סימנים הללו, נתבארו בהרמב"ם פרק שני מהלכות אישות ובסימן קנ"ה. הגה: סעיף י"ג לענין אילונית, והוא הדין לסריס. ו"א דאין לדון עכשיו דין סריס ודאי, דחיישינן שמא היה לו שערות ונשרו, או שהיו לו גומות, ואין אנו בקיאים [עיי' בריב"ש סימן תע"ד], כמו שנתבאר לעיל סימן קנ"ה לענין מיאון. וכן דיינינן ליה בספק סריס, וחולץ, וכן ראוי להורות.

ביאור: ז בני כמה שנים. עיי' תשובת ריב"ש סימן שפ"ד והובא בב"י ומדבריו נלמד הכלל אף על פי שיש לו סימני סריס קודם עשרים שנה אמרינן עדיין קטן הוא עד שהוא בן עשרים וזו הוא סריס, ואם הוא בן כ' ולא הביא סימני סריס ויש לו ב' שערות לא דיינינן ליה כסריס אף על פי שנולדו לו סימני סריס אחר כך כיון שהביא שתי שערות קודם סימני סריס כן הוא הגירסא בריב"ש ובב"י איתא טעות, וכן הביא בב"ח הגירסא, ואם קדמו סימני סריס אפילו אח"כ הביא ב' שערות מחזיקין לסריס ואם אין לו ס"ס ולא שתי שערות הרי הוא קטן עד רוב שנותיו ואז הרי הוא סריס אפילו אין לו ס"ס, ואם קודם רוב שנותיו הביא ב' שערות ואחר כך ס"ס הרי הוא גדול מיום הבאת ב' שערות, ואם הביא ס"ס ואחר כך ב' שערות הרי הוא סריס (ב"ש).

²²² ע"י במסכת נדה ששואלים למה הביאו י"ג ולא י"ב ותרצו (רש"י)?

²²³ ע"י קצה"ח (סי' לט סק"א) הקשה למ"ד שעבודא לאו דאורייתא איך גובים הענקה מהיורשים ביוצא במיתת האדון, הא לדידיה מלוה על"פ אין גובין מן היורשים, וכתב לחדש דחייב היורשים בהענקה ביוצא במיתת האדון אינו חוב אביהם אלא חוב עצמם, דחשיב כאילו היצאה מהיורשים, והם חייבים להעניק לו מנכסיהם.

²²⁴ גבי אדון שייך לומר שינוי הגוף גורם הוצאה משום דאין זה הגוף שקנה

(תוס')

הגוף. אחד לימד²²⁵, ענק עבד עברי לעצמו, וענק אמה העבריה לעצמה. ואחד לימד, ענק אמה העבריה, ומציאתה לאביה, ואין לרבה [במציאתה] אלא שכר בטלה כמה שבטלה ממלאכתה כשהגבהתה²²⁶ אלא שכר בטלה בלבד. נכון שזה מדובר שיוצאת בסימנים [ואביה קיים הוה דאב], וזה [מדובר] שיוצאת במיתת האב [דהואיל דליתיה לאב זכייה איהי בענק]. לא, שניהם שיצאו בסימנים, ואין סתירה, כאן שיש לה אב וכאן שאין לה אב.

זה מוכן ענק אמה העבריה לעצמה, זה ממעט האחים, שלמדנו "והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם", אותם לבניכם, ולא בנותיכם לבניכם, מכאן, שאין אדם מוריש זכות בתו [זכות שזכתה לו תורה בשבח בתו] לבנו. אלא ענק עבד עברי לעצמו, זה פשוט, אלא למי. אמר רב יוסף: אני רואה כאן י' כעיר יו"ד שהיא קטנה עשאה עיר גדולה כלומר האריך משנתו חנם].

אביי אמר, כך אמר רב ששת, מי זה. זה תוטאי, שלמדנו תוטאי אומר "לו" ולא לבעל חרובי²²⁷.

מה שלמדנו לפני כן, אלו מעניקים להם: היוצא בשנים, ויובל, ובמיתת אדון, ואמה העבריה בסימנין. אבל בורח, ויוצא בגרעון כסף²²⁸, אין מעניקים לו. ר"מ אומר, בורח אין מעניקין לו, ויוצא בגרעון כסף מעניקים לו. ר"ש אומר, ארבעה מעניקים להם, שלשה באיש וג' באשה, ואתה לא יכול לומר ארבעה באחד מהן, לפי שאין סימנין באיש ורציעה באשה.

מאפיה יודעים את זה. שלמדנו, יכול שלא יהיו מעניקים אלא ליוצא בשש [שהרי כל פרשת הענק רק כתוב בן], מאפיה [לומדים] לרבות יוצא ביובל, ובמיתת האדון²²⁹, ואמה העבריה בסימנין. מלמד הנאמר, "תשלחנו וכו' וכי תשלחנו" [פי' מאחר וכתוב "תשלחנו" פעמיים, זה מרבה שאר שילוחין להענק], יכול שאני מרבה בורח ויוצא בגרעון כסף, מלמד הנאמר? [כתוב בפסוק] "וכי תשלחנו חפשי מעמך", מי ששילוחו מעמך, להוציא בורח ויוצא בגרעון כסף, שאין שילוחו מעמך²³⁰. רבי מאיר אומר, בורח אין מעניקין לו, שאין שילוחו מעמך [פי' מדעתך אלא מאליהם], אבל יוצא בגרעון כסף, ששילוחו מעמך [שהיא מקבל גרעון ומשלח].

והרי בורח צריך להשלים [זמנו, להשלים שש שנים ולאחר ההשלמה הרי הוא כיוצא בשנים ויעניקהו]²³¹. שלמדנו, מאפיה [יודעים] לבורח שחייב להשלים [זמנו]. מלמד הנאמר, שש שנים יעבור

²²⁵ ע"י רש"י נדה כו ע"א ד"ה אמר אביי שהלשון "תנ"י היא לשון של משנה, וע"י תוס' ב"מ ה ע"א ד"ה רבי חייא שהוא לשון ברייתא. ע"י רמב"ם לעיל הערה 190.

²²⁶ רש"י. יש מקשים מב"מ (יב ע"א): כל איפה דמתבטל ממלאכת רבו כל מציאתו דרבו היא דהגבהת מציאתה היינו מלאכתה, ויש לומר דכאן בעבד נוקב מרגליות עסקינן דאין רבו רוצה לשנותו למלאכה אחרת (רשב"א). וע"י שו"ע ח"מ (ע"ר ס"ב): מציאת עבדו ושפחתו העברים, ומציאת אשתו שהיא מגורשת ואינה מגורשת אינה שלו.

קשה מאיזה טעם תתחייב שכר בטילה, דמטעם מזיק א"א דקטנה היא ועוד דמתבטל כיסו של חבירו פטור, כמ"ש הריטב"א כאן, וצ"ל הדחיוב הוא מדין בורח דצריך להשלים, אבל א"כ אין זה בתורת פריעת חוב, אלא מדיני עבדות, ומלשון שכר בטילה משמע דחייבת לו דמים (קוב"ש).

²²⁷ ומדסבירא לן כרבי נתן אתא לו אפקיה כדפרישית לעיל (דף טו ע"ב) (רש"י). ע"י רמב"ם ומל"מ, וע"י אר"ש (גניבה פ"ג ה"ד): אור שמח הלכות גניבה פרק ג הלכה יד

כיון דמוכר את עצמו אין מעניקין לו (שם י"ד ע"ב), ורק במכרוהו ב"ד, א"כ הוי להענקה דין דמי מכירה שנותן הרב כשקונה אותו מב"ד, וכשם שאין רשות לב"ד למוכרו בעד חוב, רק בעד גניבה, כן אין בעל חוב גובה מהענקה שנותן לו הרב ביציאתו, דכל מה דהוי בשביל מכירת גופו לא משעבדא לבע"ח, ולא יהיב ליה, ופלפול הגמרא קאי לפום הסברא דמוכר עצמו ג"כ מעניקין לו, אז מסתברא דכי לדידיה בע"ח גובה הימנו, רק מיעטו קרא דליתא בשעבודא דר"ג, דאין הרב נותן לבעל חובו של העבד, רק לעבד, ומידי העבד גבי בע"ח בדין סדור, אבל כיון דההלכה כמ"ד מוכר עצמו אין מעניקין לו, תו הוי הך הענקה אף דאתא לדידיה כדן דמים שנוטלים ב"ד בעד מכירתו, דאין בע"ח גובה מזה.

²²⁸ ע"י מנחת חינוך (מצוה מב אות ד') דהיינו דווקא בע"כ של האדון, אבל ברצונו מקבל הענקה. אמנם ע"י רמב"ם עבדים פ"ג ה"ד, שלא משמע כך כלל.

²²⁹ ע"י קצה"ח (סי' לט סק"א): אליביה דרב ושמואל דסבירא להו שעבודא לאו דאורייתא אפילו במלוה הכתובה, הא שלמדנו בברייתא בפרק קמא דקידושין (דף ט"ז ע"ב) ואלו מעניקין להם היוצאים בשנים ויובל ובמיתת האדון ואמה העבריה בסימנין, והיכי משכחת הענקה במיתת האדון הא אינו גובה מירשין אפילו כתובה בתורה וכו'. ואפשר דהך הענקה במיתת אדון אינו חוב אביהם אלא חוב עצמם ומנכסי עצמן צריך ליתן הענקה אפילו אם לא הביא איהן נכסים, דהו"ל כאילו קנו יורשין עבד והוציאו לחירות, ואף על גב שלא קנו ליה מעולם דהא נפיק במיתת אדון, מ"מ בבית אחת בא הקנין והחירות. אך דסברא לא מכרעת הכי וצ"ע.

הייתי אומר אפילו חלה [בתוך שש חייב להשלים ימי חליו]. מלמד הנאמר [כתוב בפסוק], "ובשביעית יצא" [ואפילו לא עבד שש שלימים].

אמר רב ששת, במה מדובר כאן, כגון שברח ופגע בו יובל [אחרי כן למחרת]²³⁰, מה הייתי אומר, הואיל ויובל הוציאו, נקרא שילווח מעמך, ולא קונסים אותו ומעניקים לו, לכן לומדים [שלא].

אמר רב: הייתי אומר אפילו חלה. מלמד הנאמר [כתוב בפסוק], "ובשביעית יצא". אפילו חלה כל שש. והרי למדנו, חלה שלש ועבד שלש, אינו חייב להשלים²³¹. חלה כל שש, חייב להשלים. אמר רב ששת, בעושה מעשה מחט²³² [בחליו שהוא מעשה קל קתני לעיל כל שש אינו חייב להשלים דהא עבד ליה מלאכה]. זה עצמו קשה, שאמרת, חלה שלש ועבד שלש, אינו חייב להשלים, הרי ארבע, חייב להשלים. אמנם כתוב בסוף, חלה כל שש, חייב להשלים, אבל ד' אין חייב להשלים. אלא כך נאמר, חלה ד', נעשה כמי שחלה כל שש וחייב להשלים [דהכי קתני כי חלה שלש אינו משלים חלה יותר מכאן כחלה כל שש והוא חייב להשלים].

²³⁰ רש"י. עי' סמ"ג (מ"ע סימן פ"ה) שפסק דבורח אין היובל מוציאו והרב בעל כסף משנה (עבדים פ"ב ה"ד) תמה עליו דמגמרא דידן מוכח דהיובל מוציאו. ונראה דלעולם דהסמ"ג ס"ל דהיובל מוציאו אבל מ"מ צריך להשלים מדין תשלומין כפועל חובו של חבירו והאיה ליה יובל שמוציאו מעבדות ובגמרא ה"ק מהו דתימא הואיל ומפיק ליה יובל כלומר מעבדות שילווח מעמך קרינן ביה וכו"א את הכי דצריך להשלים ליחייב בהענקה לבסוף כמו שהקשו בתחלה בורח השלמה שאל ופירש"י ז"ל ולאחר השלמה הרי הוא כיוצא בשנים ויעניקהו הכא נמי נימא הכי הא לא קשיא דשאני התם דקודם השלמה דין עבד לו וא"כ לאחר שהשלים שיצא מעבדות דין הוא שיהא חייב בהענקה כשאר עבדים שחייבה תורה להעניק להם כשיצאו מעבדות אבל הכא אף קודם השלמה בן חורין הוא דהא יובל מפיק ליה מעבדות וא"כ לכתא שילווח עבדו שיהא חייב בהענקה (מ"מ עבדים פ"ב ה"ד). צ"ע אם ברח ופגע בו יובל אם צריך גט שחרור, ועל זה עיקר דברי הסמ"ג. עי' תוס' ר"י הזקן הביא שנחלקו הראשונים בבורח ופגע בו יובל אם חייב להשלים לאחר היובל, דהר"מ פירש דלעולם אין לאחר יובל תשלומין, [וכנראה כונתו להרמב"ם שמבואר בדבריו (פ"ב ה"ה) דאם פגע בו יובל יוצא ואינו צריך להשלים, וכן היא ג"כ שיטת המאירי] ואית דמפרשי דלעולם לאחר היובל משלים כמה שברח, ומ"מ אין מעניקין לו כשסיים השלמתו, ולא מיקרי שילווח מעמך, והיינו טעמא משום דכשגמר להשלים עבודתו יוצא ביובל שעבר, עכ"ד, והרב המגיה כתב ע"ז דאולי צ"ל דכשעבד שנה יוצא ביובל הבא, אולם נראה דזה ודאי אינו, דא"כ יהיה צריך לעבוד עד יובל הבא, אלא נראה דמש"כ ר"י הזקן דיוצא ביובל שעבר הוא בדיקדוק גדול, וזה עיקר יסוד חן שיטה, וכן מבואר במאירי, ובאור דבריהם, דכשפגע בו יובל בזמן שברח שפיר חל דין הפקעה דיובל להפקיע העבדות אלא שבפועל אינו יוצא כיון שיש עליו חיוב השלמה, וחיוב השלמה ממשיך את העבדות, אבל כשהשלים עבודתו יוצא מחמת הפקעת היובל שחל כבר ביובל שעבר, ולהכי אין מעניקים לו כיון שבשעת שפגע בו יובל וחל דין הפקעת היובל היה בורח, ולא מיקרי שילווח מעמך (הגרש"ר).

עיי' רמב"ם הובא לעיל הערה 190.

²³¹ אמנם מלמדי תינוקות ושאר פועלים ועובדים אף כי נמי הוי אנוס אינו נוטל אלא מה שהרויח דאין לדמותם כלל לע"ע דעבד עברי גופו קנוי לאדונו הילכך חלה שלש אינו חייב להשלים דאין יכול לעשות מלאכה יותר מיכולתו אבל מלמד אין גופו קנוי אלא שכר עצמו ללמוד עד הזמן וכשאינו יכול להשלים לא יטול אלא מה שהרויח ועוד נראה לחלק בין מלמד לע"ע דעבד איפה דחלה ג' ועבד ג' היינו טעמא דאינו חייב להשלים משום שנאמר בספר (ישעיה טז) מקצה שלש שנים כשני שכיר אם כן מצינו דשנים דשכיר הן שלש שנים והיינו שנאמר כי משנה שכר שכיר עבדך שש שנים והילכך איפה דעבד שלש דהיינו שני שכיר אמר דאינו חייב להשלים ויטול שכרו כיון דעבדו ג' שנים דהיינו שני שכיר (תוס' והובא ברמ"א סי' של"ג ס"ה).

ועי' שו"ע (ח"מ סי' של"ג): התחיל הפועל במלאכה וחזר בו בחצי היום חוזר, ואפילו קבל כבר דמי שכירותו ואין בידו לשלם לבעל הבית, יכול לחזור בו והמעות חוב עליו, שנאמר (ויקרא כה נה) כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים. הגה: ומהאי טעמא אסור לפועל אפילו מלמד או סופר להשכיר עצמו להיות בבית בעל הבית בקבע שלשה שנים, ועיי"ש בסמ"ע: דג' שנים שם עבד ושכיר עליו שנאמר (ישעיה טז יד) מקצה שלש שנים כשני שכיר כו (סמ"ע). ו"א פ' יותר מג' שנים (ש"ך וט"ז). ו"א שמונת אפי' יותר מג' שנים דדוקא עבד עברי שאינו יכול לחזור בו ואינו יוצא קודם זמנו אלא בשטר שחרור עובר משום עבדי הם (ש"ך).

עי' מהר"מ מרוטנברג (ש"ת סי' פ"ה), שמדמה שכיר לעבד עברי, דשכירות ליומא ממכר הוא, ומה"ט כתב הר"ש (שם סי' שפ"ה) דאינו חייב להשתכר בשביל מזונתו אשתו דנמכר בגניבתו ולא בחובו, (וכן כתב בשו"ת הרא"ש כלל ס"ח, ובהגהת מיימוני, פ"ב בהל' אישות בשם ר"ת), אבל לפי מה שאנו בתוס' דאין לדמות שכיר לעבד, א"כ אין ראייה מהא דאינו נמכר בחובו, שלא יתחייב להשכיר עצמו, דאין זו מכירה (קוב"ש).

²³² עיי' רמב"ם עבדים פ"ב ה"ה ועיי' לעיל הערה 230.

למדנו, כמה מעניקים לו. חמש סלעים מכל מין ומין [מצאנך ומגרנך ומיקבך שוה ה' סלעים מכל אחד שהן ט"ו סלעים ולקמיה פריך מנינא אתא לאשמועינן], שהן חמש עשרה סלעים, דברי ר' מאיר. ר' יהודה אומר, שלשים, כשלשים של עבד²³³. [נזק שור מועד שהרג את העבד ולקמיה יליף טעמא]. ר"ש אומר, חמשים, כחמשים שבערכין [הוא ערך גדול שבערכין]. אמר רב: חמש סלעים מכל מין ומין, שהם חמש עשרה סלעים, דברי ר' מאיר. ור"מ בא ללמדך חשבון [בשלשה מינין של חמש היו להו ט"ו]. אלא הרי למדנו שהוא יכול ליתן פחות מזה המנין, ואם פחת ממין א' והוסף במין אחר, אין חסרון [להכי תני שהן חמש עשרה לאשמועינן שלא קפיד אלא אמנינא דט"ו סלעים אבל אחמש מכל מין לא קפיד דאי בצירי ליה מהאי וטפי ליה מהאי לית לן בה]. מהו טעמו של רבי מאיר. הוא לומד "ריקס" "ריקס" מבכור [לא תשלחנו ריקס (דברים טו) ובפדין הבן כתיב (שמות לד) וכל בכור בניך תפדה ולא יראו פני ריקס], מה שם חמש סלעים, אף כאן חמש סלעים. ונאמר, חמש סלעים מכולם. אם היה נאמר ריקס לבסוף [הענק תעניק לו מצאנך מגרנך מיקבך ולא תשלחנו ריקס כמו שאמרת], היינו כמו שאמרת, עתה שנאמר "ריקס" בתחילה [קודם הענק תעניק שדי ריקס כו'], תזרוק "ריקס" על צאן, "ריקס" על גורן, "ריקס" על יקב. ולמה לא לומדים "ריקס" "ריקס" מעולת ראייה [שאינו אלא שתי כסף]²³⁴. נאמר בפסוק "אשר ברכך יי' אלהיך" [סוף הענין של "הענק תעניק"], הוא ללמדך שתדרוש המקרא לרבות ולא למעט²³⁵.

רבי יהודה אומר, שלשים, כשלשים של עבד. מהו טעמו של רבי יהודה. הוא לומדים "נתינה" "נתינה" מעבד [כתיב הכא תתן לו וכתיב התם בנזקי עבד כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו (שמות כא)], מה שם שלשים, כמו כן כאן שלשים. ולמה לא לומדים "נתינה" "נתינה" מערכין, מה שם חמשים, כמו כן כאן חמשים. [תירוץ] אחד, דתפשתה מרובה לא תפשתה, מועט תפשתה. ועוד, יש ללמוד עבד מעבד.

ר' שמעון אומר: חמשים, כחמשים שבערכין. מהו טעמו של רבי שמעון. הוא לומד "נתינה", "נתינה" מערכין, מה להלן חמשים, כמו כן כאן חמשים. ונאמר, בפחות שבערכין. נאמר "אשר ברכך יי' אלהיך". ונלמד "נתינה" "נתינה" מעבד. מה שם שלשים, כמו כן כאן שלשים. [תירוץ] אחד, דתפשתה מרובה לא תפשתה [כולה חדא קושיא היא עד עבד מעבד הוה ליה למילף], ועוד, היה לו ללמוד עבד מעבד. ר' שמעון לומד "מיכה" "מיכה"²³⁶.

זה מובן לרבי מאיר, היינו שנאמר "צאן גורן ויקב" [לומר שזורקים את הגזירה שוה על כל חד מהם שיהיה לו ט"ו], אלא לר' יהודה ורבי שמעון, למה נאמר "צאן גורן ויקב" [הואיל וסופו לרבות כל דבר מאשר ברכך]. את זה צריכים לכמו שלמדנו, יכול לא יהו מעניקין אלא מצאן גורן ויקב, מנין לרבות כל דבר. מלמד הנאמר [כתוב בתורה] "אשר ברכך יי' אלהיך", א"כ, למה נאמר [מה לומדים מזה] צאן גורן ויקב. לומר לך, מה צאן גורן ויקב מיוחדים שישנן בכלל ברכה [צאן פרה ורבה וכן גידולי קרקע], אף כל שישנן בכלל ברכה, יצאו כספים, דברי ר' שמעון. רבי אליעזר בן יעקב אומר, יצאו פירות. ור' שמעון [איך הוא ילמד]. פירות משבחים בגופם.

ורבי אליעזר בן יעקב [איך הוא לומד]. כספים עושה בהם עסקים?²³⁷ וצריכים [את שניהן], שאם כתב ה' [בתורה], צאן, הייתי אומר רק בעלי חיים ולא גידולי קרקע, לכן כתב ה' [בתורה] "גורן". ואם כתוב "גורן" הייתי אומר כן בגידולי קרקע, ולא בעלי חיים, לכן נאמר "צאן". [אז] למה נאמר "ויקב"

²³³ עיי' רמב"ם לעיל הערה עט.

²³⁴ רש"י. והוא עצמו נלמדה מהלכה למשה (תוס' בשם הירושלמי).

²³⁵ רש"י. והדרשה של אשר ברכך מבטלת את הענין של תפשתה מרובה (תוס').

²³⁶ אין אדם דן ג"ש מעצמו ומסורה היא להם מרבתייהם ומסיני איזו תיבה נכתבה לג"ש ככל דבר הלמד מחבירו ועד השתא דהוה אמרינן דרבי שמעון גמר מרביה דנתינת הענק נדרש לג"ש הוה פרוכין ג"ש מנא ליה דגמר מנתינה דערכין נגמר מנתינה דעבד משה איצטרך לתרוצי ג"ש דה' שמעון לאו ג"ש דנתינה גמר אלא דמיכה כתיב עבד (ויקרא כה) וכי ימך וכתב בערכין (שם) ויקרא/כז) ואם מך הוא (רש"י). ועיי' לעיל הערה ט.

²³⁷ עיי' תוס' עמוד ב' ד"ה למר, שיש מוחקים ראב"י, אם כן לדברי ממעטים פירות וכל שכן כספים.

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

גמ' מ"ז

(יכול אפילו חלה . בתוך שש יהא חייב להשלים ימי חלויו : ס"ל וכשזכרתי
לא . ואפילו לא עבד שש שלימים) : ופגע בו יובל . אחרי כן למחרת :
בעושה מעשה מהט . בחלויו שהוא מעשה קל קחתי לעול כל שש אינו
חייב להשלים דהא עבד ליה מלאכה : מעשה מהט . תופר : חלה ד'
נעשה בו' . דהכי קתני כי מן שש כלש
חלויו משלים חלה יותר מכאן כחלה
כל שש והוא חייב להשלים : מכל מין
ומין . מלאך ומנרנג ומיקדך שיה
ה' סלעים מכל אחד שהן ט"ו סלעים
ולקמיה פריך מנינא אחא לאשמועינן :
כשלימים של עבד . זקן שור מועד :
שהרג את העבד ולקמיה יליף טעמא :
כחמישים של ערבי . הוא ערך גדול
שבערכין : מנינא אחא לאשמועינן .
בשלימה מנינא של חמש הוו להו ט"ו :
הא קמ"ל בו' . להכי תני שהן חמש
עשרה לאשמועינן דלא קפיד אלא
אמינא דט"ו סלעים אכל חמשה
מכל מין לא קפיד דלי צביר ליה מהאי
ועלי ליה מהאי לית לן בה : ריקס
ריקס . לא תשלחמו ריקס (דגרים טו)
ובפרדיו הבן כתיב (שמות לד) וכל
צבור צבין תפדה ולא יראו פני ריקס :
אי כתיב ריקס לבסוף . הענק תעניק
לו מלאך מנרנג ומיקדך ולא תשלחמו
ריקס דקאמרת : ריקס מעיקרא .
קודם הענק תעניק שדי ריקס בו' :
מעולת ראי . דליתיא אלא שתי כסף :
אשר צרכך . יוסף דהענק תעניק
הוא ללמדך שסדרוש המקרא לרבות
ולא לטעם : נתינה נתינה . כתיב
הכא תתן לו וכתיב החס בצנוקי עבד
כסף שלשים שקלים יתן לאדונו
(שם כא) : ונילף נתינה מעבד
חדא דתפשתה מרובה בו' . כולה חדא
קושיא היא עד עבד מעבד הוה ליה
למילף : מייבס מייבס גמר . אין חס דוג"ש
מעמלו ומסורה הוא להס מרבותיהס
ומסויי איזו תיבה נכתבה לג"ש ככל
דבר הלמד מחבירו ועד השתא דהוה
אמרינן דרבי שמעון גמר מרביה
דנתינת הענק כדרס לג"ש הוה
פרכינן ג"ש מנא ליה דגמר מנתינה
דערבין נגמר מנתינה דעבד מנ"ה
אליעזר לתרוי ג"ש דר' שמעון לאו
ג"ש דנתינה גמר אלא דמייבס כתיב
בעבד (ויקרא כה) וכי ימוך דכתיב
בערכין של (טו) וחס הוא : סינו
דמייבס לאס גורן וקס . למומר שדי
ג"ש אכל חד מינייהו דהוו להו ט"ו :
נמס לי . הואיל וסופו לרבות כל
דבר מאשר צרכך : בכלל צרכך .
לאן פרה ורבה וכן גידולי קרקע :
למעוטי

אמה העבריה בסומים ח"ל וכי תשלח . תימה דלקמיה דרשינן
אף לאמתך תעשה כן להעניקה ולמה לי תרי קראי וי"ל
דתרזייהו דרבי דלי לאו לאמתך לא הוה ילפינן העניקה בלמה
העבריה מוכי תשלחתי כון חלה תופר : חלה ד'
תורה אור

רבי יששת"ה הכא במאי עסקינן בגון שברחה ופגע
בו יובל מהו דתימא הואיל ואפיך ליה יובר
שילוחו מעמד קרינן ביה ולא ניקנסיה ונעניק
ליה קמ"ל אמר מר יבול אפילו חלה ת"ל
ובשביעית יצא אפילו חלה כל שש והתניא
חלה שלש ועבד שלש אינו חייב להשלים
חלה כל שש חייב להשלים אמר רב ששת
ב"בעושה מעשה מהט הא גופא קשיא אמרת
חלה שלש ועבד שלש אין חייב להשלים הא
ארבע חייב להשלים אימא סיפא חלה כל
שש חייב להשלים הא ד' אין חייב להשלים
הכי קאמר 'חלה ד' נעשה במי שחלה כל שש
וחייב להשלים : תנו רבנן כמה מעניקים לו
חמש סלעים מכל מין ומין שהן חמש עשרה
סלעים דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר 'שלישים
כשלישים של עבד ר' שאומר חמישים כחמישים
שבערכין אמר מר חמש סלעים מכל מין ומין
שהם חמש עשרה סלעים דברי ר' מאיר ור"מ
מנינא אחא לאשמועינן הא קמ"ל מיבצר הוא
דלא מבצר ליה מהאי מנינא ואי בצר ליה
מחד מנינא ומפי ליה מחד מנינא לית לן בה
מאי טעמא דרבי מאיר יליף ריקס ריקס
מבכור מה להלן חמש סלעים אף כאן חמש
סלעים ואימא חמש סלעים מבכורו אי כתיב
ריקס לבסוף דקאמרת השתא דכתיב ריקס
ברישא שדי ריקס אצאן ריקס אגורן ריקס
איבא ונילף ריקס ריקס ריקס *מעולת ראיא אמר
ריקס אשך ברכך יי' אלהיך רבי יהודה אומר
שלישים כשלישים של עבד מאי טעמא דרבי
יהודה יליף נתינה נתינה מעבד מה להלן
שלישים אף כאן שלישים ונילף נתינה נתינה
מערכין מה להלן חמישים אף כאן חמישים
חדא דתפשתה מרובה *לא תפשתה
תפשתה מעמא תפשתה ועוד עבד מעבד הוה
ליה למילף ר' שמעון אומר חמישים כחמישים
שבערכין מאי טעמיה דרבי שמעון גמר
נתינה נתינה מערכין מה להלן חמישים אף
כאן חמישים ואימא בפחות שבערכין אשר
ברכך יי' אלהיך כתיב ונילף *נתינה נתינה
מעבד מה להלן שלישים אף כאן שלישים
חדא דתפשתה מרובה לא תפשתה ועוד
עבד מעבד הוה ליה למילף ר' שמעון מיבס

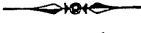
העניקה אלא ביואל' בשש דומיא דעבד
אכל בסומים לא : חר"ה שלש ועבד
שלש אינו חייב להשלים . יש שהו
רואים לומר שאותם שכירים מלמד
תינוקות אם חלו חזי זמן כמו כן לא
יהו משלימים את זמן כמו ע"ט
דהא ויעלו כל השכירות כיון שהו
אטוין וקסה דצפיק השוכר את
האומנין (ב"מ 97 ע"ג) קאמר רב פועל
יכול לחזור בו ואפילו בחגי האיס ופריך
והתקן השוכר את הפועל ושמע שמת
לו מת או שאחיו חמה יכול לחזור בו
טעמא דמת לו מת שאיטו חלה הא
לאו הכי אינו יכול לחזור בו והשתא
אי הכי אינו יכול טעמא דכירונו משלם
מאי פריך לרב דילמא היכא דמת לו
מת דלמיס הוא טעל שכירות משלם
ורב איירי בדלא קמיס ואינו טעל אלא
מה שהריות אלא ע"כ אף כי גמי הו
אטו אינו טעל אלא מה שהריות ולי
לא אמיס ידו על התחובה דבע"כ
שוכר עליו אס בחתה תבילתו ליה או
מטעמא דלאמר (שם ע"ג) גבי השוכר
את הפועל להעלות פשתו מן המסרה
והשתא פריך שפיר לרב ור"מ מלמד
תינוקות גמי אס חלו לא יקחו אלא
מה שהריות דאין לדמוס כלל לע"ט
דעבד עברי גופו קני לאדונו הילכך
חלה שלש אינו חייב להשלים ואין יכול
לעשות מלאכה יותר מיבולתו אבל
מלמד אין גופו קני אלא שר עלמו
ללמוד עד הזמן וכשאינו יכול להשלים
לא יעול אלא מה שהריות ועוד נראה
לחלק בין מלמד לע"ט דעבד היכא
חלה ג' ועבד ג' היינו טעמא דאינו
חייב להשלים משום דכתיב צפפר
(ישעי' טו) תקלה שלש שנים כשני שכיר
אס כן מנינו דשנים דשכיר הן שלש
שנים והיינו דכתיב כי משנה שר
שכיר עבדך שש שנים והילכך היכא
דעבד שלש דהיינו שני שכיר אמר
דאינו חייב להשלים ויטול שכרו כיון
דעבדו ג' שנים דהיינו שני שכיר :
ונילף ר' ריקס מעולת ראי .
וח"ת בעולת ראיא גופה

מנא לן דבכל שהוא נילף מבכור
ותהא ה' סלעים וי"ל דשמא הלכה
למשה מסני הוא דבכל שהוא דהא
למ"ד כפ"ק דמגיגה (דף ז.) דעולת
ראיה שתי כסף דבר תורה אמרו
צירובלמי פ"ק דמסכת פאה דהוי
הלכה למשה מסני :

חדא דתפשתה מרובה לא תפשתה .
תימה כיון דכתיב אשר
צרכך הוה לן למילף מן המרובה
כדלמד לעיל דפריך ונילף ריקס ריקס
משולת ראיא ומשני אמר קרא אשך
ברכך וי"ל דלא דמי ללשיל לא אשך
אלא חד ריקס אכסור ועולת ראיא
אית לן למילף מן המרובה משום
אשך צרכך אכל הכא חד נתינה
למר

(*) (ועי' מ"א מגיגה ז. ד"ה י' יומין)

קס א מ"י ס"ג
עבדים הלכה טו
סמג עשין טו :
קסא ב ג מ"י סס ס"ב
ה הלכה טו :
קסב ד ה מ"י סס ס"ג
ס"ל יד סמג עשין
סד ובלאלי קעה :

גליון הש"ס

גמ' בעושה מעשה מהט .
עין כ"ק דף טו
ע"ה מד"ה שמת גדולה :

נגינה ו.

נגינה ז. סוכה ה' ר"ה
ד' [יומא פ. חזקין קלה.
פרכין ד']

[ע' חזקין קלה : ונכש"י
שם ד"ה ח"ל ונתן את
הערבן וכ"כ בתוס'
סרי"ד]

ספרי פ' ראה

[ע' תוס' סוכה יא :
ד"ה וגדולי ונ"ק נד :
ד"ה פרי']

תוס' ר"י הוקן

ונכסל : ובשביעית .
אף בשביעית עובד היינו
כשברה : ובשביעית
יצא אע"פ שנתכסל
והיינו כשחלה : ופגע
בו יובל מרש"י מיד
לחלה שברה . וח"ה
פ' אע"פ (6) שברה
יצא לריות וכ"כ אם
פגע בו כשחור ומשלים
דלעולם אין לחזור יובל
כשעבר : שנה ביובל
שעבר : מחט מעושה
מלאכה קלה ואינו בסל
מכל וכל . אפילו חלה
כל שש כוח החולי יצא
אבל אם אינו יכול לעשות
שום מלאכה הואיל
ונתכסל רוב שש שלימים
וסתברא צאין זה הרין
אלא בעבד עברי אבל
שכיר אחר אם חלה
עם

מחשב עמו כל מה שנתכסל אם מעט אם הרבה . ואימא מ"ד דה"ה בשכר פועל . דשכיר קרייה רחמנא : ירושלמי ברח והלה שעבד רוב שש (ג.) ואם לא ברח היה פטור לא אבשת את חלייתך אבשתם מהרה :
(6) נראה דל"ל אע"פ שהוא עריין בורה בעת שפגע בו יובל וכ"כ וכו' . (ג.) אולי צ"ל כשעבד שנה ביובל הכלה ונ"כ כוה . (ג.) צ"ל כרת ותלה אע"פ שעבד רוב שש מייב להשלים ואף שאם לא כרת היס פטור משום דדו יובל
מימד ליה חלויו הוות נכחי לא אבשתה . ס"י לא חליט . וכן חלה ואח"כ כרת יוכל מימד ליה חלויו הות נכחי אבשתם כפריע . ס"י נתרפאת מהרה .

קסג א ב מ"י פ"ג מהל'
ענדים הלכה די
סגט עשין סד :
קסד ג מ"י' עס פ"ג
כלכה יב סגט
עשין פג :
קסה ד מ"י' עס פ"ד
הלכה ד :
קסו ה מ"י' עס פ"ה
כלכה ז :
קסז ו מ"י' עס פ"ו
הלכה יב :
קסח ז ח מ"י' עס פ"ז
הל' יב :
קסג ט י מ"י' ע"ו
מחלו חלוט הל'
ט י סגט עשין ז טו"ט'
ח"מ ט' רפב טע"ו א :
קע ב מ"י' פ"ז מהל'
ענודה כוכבים הל'
ה טו"ט'ע י"ד ט"ו קמ'
ספ"ג ד :
קעא ז מ"י' פ"ז מהל'
חלוט הלכה ז :
סגט עשין ז טו"ט'ע ח"מ
סיוט רפב ספ"ג א :
קעב ע טו"ט'ע ח"מ
קעו יב טו"ט'ע ב :

למר למעוטי כספים למר למעוטי פרוות. לרין לפרס דמר
ממעט כספים דוקא ומר ממעט פרוות דוקא אבל לפי
ספרים לאל גרסינן ורס"ז כספים משכני בעסקא לרין לומר למעוטי
פרוות וכ"ש כספים ומיחו קשה אחרי נקט כלל ויהא מכלל ופרט

לעיל מנינו למעוטי לכך נראה לרבי
דגרסינן למר לאחוי' כספים ולמר
לאחוי' למר והסתא אינטריק שפיר
יקב דחי לא כתיב יקב לא הוה מדביין
לא כספים ולא פרוות דהוה ממעטין
תרוייהו מולין וגורן אבל השתא דכתיב
לאן וגורן ויקב דחי יקב כעין מיעוט
אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט
אלא לרבות לר"ש אלא לרבות פרוות
דוקא למשכני גבויהו ולר"א בן
יעקב לרבויהו כספים דוקא דמשכני
בעסקא: **מרבא** הני את הבן
שן קס תחת אביו ליעדה ולשה
אחוזה. פי' כגונטרס המקדים שה
אחוזה פודה בית זרע חומר שעורים
בג' שקל כסף וס לא פדאה ומכרה
הגזבר לראוי (א) כשילוה מיד
הלוקח ביוכל מחלקת לכהניס אבל
אם לקחה בנו של המקדים מיד הגזבר
אינה יולאה מידו ביוכל להתחלק
לכהניס דכתיב ואלא מוכר את השדה
לאיש אחר ולא לבן וא"ת אחרי לא
קאמר ליה נחלה דבן קודם לאח וי"ל
דלא תשיב אלא הגבו ליתנהו באל
כלל ואיתנהו בןן אבל נחלה איסיא נמי
בלח במקום שאין בן וכת :

הרפי ענודה כוכבים קא שקיל.
ואין לומר טעמא מחוס
כרידה כלומר השתא הוכר לרבי
דזה חלקו דאלס בן אפילו באלו לרשותו
נמי יהא מותר מהאי טעמא*:
וארא מרבבן גזירה שמח יחזור
לסורו כו'. והשתא לא הוי
חליפי ענודה כוכבים דחכמים לא
קקנו לו ירושה כי אם ביהיר דהס
אמר וסא אמרו ולא"ת אחרי יחזור
לסורו הא מיד שנתגייר קקטן סטולד
דמי ואלס יחזור לסורו יש לו דין
ישראל מומר וי"ל שיעשה לויות
לו חלק ירושה אחין. ת"י :
כלן

[וע' היעב' תוס' פ"ז
סד' ד"ה ענול]

תוס' ר"י הוקן
עם קנהי' מחשב
עברי הנסכר לעובד
כוכבים חשבבכאילו הוה
בר הארון לא אמרינן
שלא יבא עשר השחרור
מיד הארון דניסוי וירי
באים כאחת שחבר
שנתן לו גפ שחרור
עשה לו יד לקבל
השטר ואין לארין שום
וכייה בו :

הנהות הנר"א
[א] גפ' והתניא. ז"ל
והקטן ומר' למעלה
דקטן לה. כדפי' איתא
דמילא וק' הניכסא
דקטן פ"א ע' כללי
הס"ס :

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

למעוטי כו'. ללא תימא אשר ברכך רבויה הוא וריבה הכל וכיון
דאיכתיב גדולי קרקע ובעלי חיים (כל שכן) כספים : **סגל גפ' סברכה.**
אם נהבך הנות בשבילו הרבה תוסקי על העניקן ולא חלו תפוחות
מן הכתוב : **עבד עברי עובד את סבן.** אם מת אדוניו עובד את בנו
תורה אור

עד מלאת שש או עד הויול הסוגטו
בהוכס : **ואינו עובד את סבן.** אם
אין לו בן : **ולא יורש.** שאר יורשין

כגון הבת או האם : **יעבד.** מלמא
כתיב יעבדך : **שן קס תחת אביו**
ליערס. שמייעד אחיה העבדיה
בכסף מקנתה ואין לריוס קידושין
אחרים דכתיב (שמות כא) והלא לבנו
יעבדה : **ולפדה אמונו.** המקדים
שה אחוזתו פודה בית כור זרע

חומר שעורים בתמסין שקל כסף
ואלא לא פדאה ומכרה גזבר לאחר
אין יכול עוד לפדוה ובשולאה מיד
הלוקח ביוכל מחלקת לכהניס אבל
אם לקחה בנו של מקדים אינה יולאה
ממעט ביוכל להתחלק לכניה דהני
פניו בערבין (ד' סה) : **ואלא לא יגלה**

את השדה בעלים ולא מוכר את השדה
גזבר לאחר ולא לבן או אינו אלא
לאחר ולא לאח כשהוא אומר לאיש
הני האם אומר הני מה אני מקיים
לאחר לאחר ולא לבן ומה ראיית
לרבות את הבן ולהוליא את האם
מכרה את הבן על שן קס תחת
אביו ליעדה ולעבד עברי : **אדרבה**
מכרה אני את פאה שן קס תחת
אמיו ליכוס כלום יש יכוס אלא במקום
שאין בן פה אם יש בן אין יכוס.
בנימוהא : **אלא טעמא.** מאי מרבית

לבן טפי מאח' דאיכא אתה פירכא
דכלום יש יכוס כו' ומגני שהי אחוזה
נמי מהאי פירכא כו' דחי לור האי
פירכא דכלום יש יכוס לא קיימת לן
לרבויה בן טפי מאח' דהתס לא בן
כתיב בהדיא ולא אח' כתיב בהדיא
אללא משום דקס תחת אביו ליעדה

דכתיב בהדיא הוא דמרביין להו
ופרכין עלה אדרבה מרבתי הני את
האח שכן קס ליכוס ואלטרין לשנויי
עלה כלום יש יכוס כו' הא שן קס
אין יכוס והתס ליכא למילף מדהכא
תריי והגא חדא דהא חדא וחדא

יערה לאל דאיכא יעדה בןן ויכוס
בלח דכתיב בהדיא : **מס נרעט אינו**
עובד את סבן. דכתיב (שמות כא)
ועבדו לו ולא לבן : **לסעניק.** בקרה
לעיל מיניה כתיב הענך והדר כתיב
ליעשה וכתבי בתריה וק' לאמתך

תעשה בן ומהענך קאי : **אם בן.**
לאמתך בן מאי תעשה בןן מאי תעשה
שאין קונהו ולא עם יורשי קונהו
כוכבים א"כ נכתוב קרא לאמתך בןן מאי תעשה
הבן ולא את הבת : נרצע דכתיב ורצע אדוניו את אזנו כמרצע ועבדו
לעולם* ולא את הבן ואת הבת נמכר לעובד כוכבים פנין אמר הוקיה אמר
קרא וחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו* **אמר רבא דבר תורה עובד**
כוכבים יורש את אביו שנאמר וחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו מכלל
דאיית ליה יורשים גר את העובד כוכבים שירשו את אבותם עובד כוכבים גר יכול
סופרים דתנן גר עובד כוכבים שירשו את אבותם עובד כוכבים גר יכול
לומר לעובד כוכבים מול אתה עובדת כוכבים ואני מעות מול אתה יין נסך
ואני פירות משבאו לרשות גר אמור ואי סלקא דעתך דאורייתא כי לא באו
לרשותו נמי כי שקיל חילופי עבודת כוכבים הוא דקא שקיל אלא מדרבנן
גזירה הוא דעבוד רבנן שנא יחזור לסורו תניא נמי הכי *במה דברים אמורים
כשירשו אבא כשנשתתפו אסור עובד כוכבים את הגר וגר את הגר אינו
לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים *דתנן ליה מעות מן הגר שנתגירו
בניו עמו לא יחזור לבניו ואם החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו (ב) [א] והתניא
רוח חכמים נוחה הימנו לא קשיא כאן שחרותו ולידתו שלא בקרובה
וכאן

[ז"ל ה"ג]
[כ"מ לא ספרי פ' ראה]

[כרפות לא עכנן ג'
כריעות יא] יבמות ט"א.
כרעות ס"ז גיטין ט"א.
דריס ג'. כ"מ לא דר.
סנהדרין טו. פ"ג ס"ג ז'
מכות י"ג פ"ו ס"ו.
[כתים קת] ד"ה לב' מד.

[ע' תוס' כ"ב קט.
ד"ס כ"ו]
ספרי פ' ראה פיקוחא
פ' ראה

[כ"ב קת: ערבין כה:

הנהות הב"ח
(א) גפ' והתניא דוח
הכמיס י"ב משנה
סוף שביעית : (ב) תוס'
ד"ה מרבתי אביו ומכרה
הגזבר לאחר סוד אינו
יכול לפדוה ובשילאה
מיד :

ספרי פ' ראה

כ"מ ט"א.

לקמן כ"ה:

נור ס"א.

ע"ז סד. דמאי פ"ז מ"י
תוספתא דמאי פ"ז

ע"ז סד:

[ז"ל דתניא וכ"ה כ"ה
שביעית פ"ו ט"ז]

לכניו. אם מה האב : אין רוח חכמים נוחה הימנו. אין דעת חכמים נוחה עליהם במעשיו כלומר אין מחזיקין לו טובה שלא להריוהו לכך : ולירבו

למר למעוטי²³⁶ כספים, למר למעוטי²³⁷ פדרות [שלא תאמר "אשר ברכך" הוא ריבוי ומרבה הכל וכיון דנתרבה כל מיני גדולי קרקע ובעלי חיים גם נתרבה (י"ג וכל שכן) כספים, לכן לומדים שלא].
 למדו החכמים, "אשר ברכך ה' אלהיך", יכול הייתי חושב נתברך הבית בגללו מעניקים לו, [ואם] לא נתברך בית בגללו אין מעניקים לו. מלמד הנאמר? "הענק תעניק", בכל אופן²³⁸. אם כן מה מלמד הנאמר? "אשר ברכך". שתתן לו הכל לפי הברכה [אם נתברך הבית בשבילו הרבה תוסיף על הענקו ואם לאו אל תפחות מן הכתוב]. רבי אלעזר בן עזריה אומר, הדברים ככתבם, נתברך הבית בגללו מעניקים לו, ואם לא נתברך הבית בגללו אין מעניקים לו. אם כן מה מלמד הנאמר? "הענק תעניק". דברה תורה כלשון בני אדם.

למדו החכמים, עבד עברי עובד את ה' [אם מת אדוניו עובד את בנו עד מלאת שש או עד היובל הפוגעו בתוכם]²³⁹, ואינו עובד את הבת²⁴⁰. אמה עבריה אינה עובדת לא את ה' ולא את ה' ולא את הבת²⁴¹. הנרצע²⁴² והנמכר לעכו"ם, אינו עובד לא את ה' ולא את הבת. אמר מר, עבד עברי, עובד את ה' ואינו עובד את הבת, מאיפה יודעים את זה. שלמדו החכמים, "ועבדך שש שנים", "לך", ולא לירוש' פני שאר ירושין כגון הבת או האח. אתה אומר, "לך", ולא לירוש', או אינו אלא "לך" ולא לבן. כשנאמר "שש שנים יעבדך" [ולא כתיב יעבדך] הרי לבן נאמר, הא מה אני מקיים "ועבדך שש שנים". "לך", ולא לירוש'. מה ראית לרבות את ה' ולהוציא את האח. מרבה אני את ה', שכן קם תחת אביו ליעדה [שמיעד אמה העבריה בכסף מקנתה ואין צריכה קידושין אחרים שנאמר (שמות כא) ואם לבנו ייעדנה] ולשדה אחוזה²⁴³. אדרבה, מרבה אני את האח, שכן קם תחת אחיו ליבום. כלום יש יבום אלא במקום שאין בן, הא יש בן אין יבום [כלומר יש יבום וכו' הוא ראייה]. אלא הטעם²⁴⁴, שיש את השאלה הזאת, הרי לולא זה, אח עדיף. ותלמד את זה שיש כאן ב' וכאן א'. שדה אחוזה גם כן, לומדים את זה מה שאלה הזאת, לתנא?, כלום יש יבום אלא במקום שאין בן.

אמה העבריה אינה עובדת לא את ה' ולא את הבת. מאיפה לומדים את זה. אמר רבי פדא, שנאמר בפסוק "ואף לאמתך תעשה כן", הקישה הכתוב לנרצע, מה נרצע אינו עובד לא את ה' [שנאמר (שמות כא) ועבדו לו ולא לבן] ולא את הבת, אף אמה העבריה אינה עובדת לא את ה' ולא את הבת. וה' לאמתך תעשה כן" הזה בא ללמד את זה. הרי צריכים את זה לכמו שלמדנו, "ואף לאמתך תעשה כן", להעניק²⁴⁵ [בקר אדלעיל מיניה כתיב הענק והדר כתיב רציעה וכתיב בתריה ואף לאמתך תעשה כן ואהענק קאי]. אתה אומר, להעניק, או אינו אלא לרציעה. כשנאמר "ואם אמר יאמר העבד", ולא אמה העבריה, הרי רציעה אמור, הא מה אני מקיים "ואף לאמתך תעשה כן". להעניק. א"כ [דלהקישא לחודיה אתא נכתוב ואף

²³⁸ ע"י רמב"ם לעיל הערה עט.

²³⁹ רש"י. ע"י הגרש"ר שמביא המנח"ח אם יש לבכור פי שנים. וע"י מקנה שאין הנכד יורש סבו בע"ע. וע"י ב"מ ע"א ע"א שגר אינו קונה ע"ע אלא כדן הנמכר לעכו"ם ולכן אינו עובד את ה'.

וע"י כס"מ בשם הרלב"ג (בפרשת משפטים), שיתבאר מזה שאין האדון שליט למכור עבדו או לתתו לאחר. והג"ר מנחם זימבא? כתב דלפי זה אין הבן בכור נוטל בעבד עברי פי שנים, דלאו מטעם ירושה קאתי לה, אלא משום דקם תחת אביו, ובזה בכור ופשוט שווים הם.

ע"י רמב"ם פ"ב ה"ב הובא לעיל הערה 177.

²⁴⁰ אם אין לו בן (רש"י)

²⁴¹ ע"י רמב"ם עבדים (פ"ד ה"ד): אמה העבריה עובדת שש שנים כעבד שמכרוהו ב"ד שנאמר כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה, ויוצאת בתחלת שבע, ואם פגע בה יובל בתוך שש יוצאה חנם כעבד, מת האדון אף על פי שהניח בן יוצאה חנם כנרצע שנאמר ואף לאמתך תעשה כן, וכן מגרעת מפדינה ויוצאה, ואם כתב לה שטר שחורו ומחל על השאר יוצאה חנם כעבד.
²⁴² ע"י רמב"ם הובא לעיל 215.

²⁴³ המקדיש שדה אחוזתו פודה בית כור זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף ואם לא פדאה ומכרה גזר לאחר אין יכול עוד לפדותה וכשיוצאה מיד הלוקח ביובל מתחלקת לכהנים אבל אם לקחה בנו של מקדיש אינה יוצאה הימנו ביובל להתחלק לכהנים ערכין כה ע"י? (רש"י).

²⁴⁴ אלא טעמא, מהו מרבית לבן טפי מאח דאיכא האי פירכא דכלום יש יבום כו' ומשני שדה אחוזה נמי מהאי פירכא כו' דאי לאו האי פירכא דכלום יש יבום לא קיימא לן לרבויה בן טפי מאח דהתם לא בן כתיב בהדיא ולא אח כתיב בהדיא אלא משום דקם תחת אביו ליעדה שנאמר בהדיא הוא דמרבין להו ופרכין עלה אדרבה מרבה אני את האח שכן קם ליבום ואיצטריך לשנויי עלה כלום יש יבום כו' אם יש אין יבום והתם ליכא למילף מדהכא תרתי והכא חדא דהא חדא וחדא וניהו אלא דאיכא יעידה בבן ויבום באח שנאמר בהדיא (רש"י).

²⁴⁵ ע"י רמב"ם לעיל הערה 187.

לאמתך כן מהו תעשה לאגמורי נמי אהענק], שנכתוב קרא "לאמתך כן", מהו "תעשה". לומדים מזה שניהם.

הנרצע והנמכר לעובד כוכבים אינו עובד לא את ה' ולא את הבת. הנרצע, שנאמר "ורצע אדוניו את אזנו במרצע ועבדו לעולם", ולא את ה' ואת הבת. מאיפה יודעים נמכר לעובד כוכבים. אמר חזקיה, נאמר בפסוק "וחשב עם קונוהו", ולא עם יורשי קונוהו. אמר רבא, דבר תורה [מזה] שצריכים למעט עבד עברי עובד כוכבים יורש את אביו, שנאמר "וחשב עם קונוהו", ולא עם יורשי קונוהו, משמע שיש לו יורשים²⁴⁶.

גר [יורש] את העובד כוכבים, אינו מדברי תורה אלא מדברי סופרים, שלמדנו במשנה, גר ועובד כוכבים שירשו את אביהם עובד כוכבים, גר יכול לומר לעובד כוכבים קח אתה עבודת כוכבים ואני מעות, קח אתה יין נסך ואני פירות, מאחר שבאו לרשות גר, אסור [להחליפם דקמתהני מאיסורי הנאה]²⁴⁷. ואם עולה בדעתך [שירושותן] הוא מן התורה, [אף] כי לא באו לרשותו גם כן [מכי מיית עובד כוכבים זכה בחצאין והשתא קא מחליף להו אלא ש"מ הא דירש את אביו עובד כוכבים לאו מדאורייתא הוא דאינו מתייחס אחר העובד כוכבים וכקטן שנולד מאביו דמי אלא מדרבנן הוא] כשלוקח [ירושותן] הוא לוקח חילופי עבודת כוכבים²⁴⁸. אלא [ירושותו הוא] מדרבנן, גזירה הוא דעשו רבנן שמא יחזור לסורו [משום ממונו]²⁴⁹. גם למדנו כך בברייתא, במה דברים אמורים, כשירשו, אבל כשנשתתפו, אסור.

עובד כוכבים [יורש] את הגר [שנתגייר האב], וגר [יורש] את הגר [אב ובנו שנתגייר], אינו לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים, שלמדנו במשנה, לזה מעות מן הגר שנתגיירו בניו עמו²⁵⁰, לא יחזיר לבניו [אם מת האב], ואם החזיר, אין רוח חכמים נוחה הימנו [במעשיו כלומר אין מחזיקין לו טובה שלא הצריכוהו לכך]²⁵¹. והרי למדנו בברייתא, רוח חכמים נוחה הימנו. אין סתירה, כאן שהורתו ולידתו שלא²⁵² בקדושה²⁵³,

²⁴⁶ ע"י ש"ע (ח"מ סי' רפג ס"א): העכו"ם יורש את אביו דבר תורה. והגר אינו יורש את אביו עכו"ם אלא מדבריהם תקנו לו שירש כשהיה, שמא יחזיר למרדו, ותנאי מועיל בירושה זו הואיל ואין העכו"ם מחויב לעמוד בתקנת חכמים. ולא העכו"ם יורש את אביו הגר, ולא גר את גר, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. אפילו היה לו בן שלידתו בקדושה, מאחר שהורתו שלא בקדושה אינו יורש את אביו ולא אביו יורשו. הגה וישראל שהיה חייב לעכו"ם ומת, אם אין עכו"ם יודעין מזה אינו חייב לפרוע לירשיו.

ביאור: הגוי יורש את אביו דבר תורה - אבל שאר ירושתיהן מניח אותן לפי מנהגן, מפני דלא מצינו שיהיה סדר נחלות אלא לישראלים לבד (רע"א). והגר אינו יורש כו' - דקטן שנולד דמי (סמ"ע וט"ז).

ותנאי מועיל בירושה זו - פירוש, שיכול להוריש למי שאינו ראוי לירשו ולעקור נחלה, וגוי וגר שירשו אביהן, יכול הגר לומר להגוי טול אתה ע"ז ויין נסך ואני מעות, כיון דאינו יורש את אביו מן התורה, לא מחשב כאילו הוא ברשותו, משו"ה יכול להתנות כן ולא אמרינן שהגר נהנה מע"ז, ואם משבאו לרשותו אסור (סמ"ע).

אפילו היה לו בן שלידתו בקדושה - ע"י לעיל סי' ע"ה ס"א (סמ"ע).

אם אין גוים יודעין כו' - אבל אם יורשי הגוי או שאר גוים יודעים מזה קאי בעון, דכיון דהגוי יורש את אביו, הוא בכלל גזילה, וגזל הגוי אסור, אבל אם אינו יודע, הוא בכלל ראה ויתר גוים (סמ"ע), וי"א דנראה הטעם, דהפקעת הלואתו שרי כמ"ש בסימן שמ"ח [סעיף ב' בהג"ה], רק במקום שיוודע יש חילול השם וכמ"ש שם בסימן שמ"ח ס"ב (ט"ז).

²⁴⁷ ע"י יו"ד (סי' קמו ט"ד): גר ועובד כוכבים שירשו את אביהם עובד כוכבים, יכול הגר לומר לעובד כוכבים: טול אתה עבודת כוכבים ואני מעות. אבל משבאת העבודת כוכבים לרשות הגר, אסור.

ביאור: ה יכול הגר לומר כו'. לפי שירושת הגר מדרבנן וחכמים הקילו בגר שלא יחזור לקלוקלו ש"ס ולפ"ז דוקא גר אבל מי שהמיר אביו ובנו עמו ומת אביו אינו יכול לומר לאחיו המומר טול אתה אלילים כו' וכן מי שנשתתף עם עובד כוכבים בסחורה ובאתה אלילים לידו אינו יכול לומר טול אתה אלילים כו' (ש"ך).

²⁴⁸ ואין לומר הטעם משום ברירה, פי' שהשתא הוברר הדבר שזה חלקו, דאם כן אפילו באו לרשותו גם כן יהא מותר מטעם זה (תוס'). וי"א דרק במין א' אומרים ברירה, אבל בב' מינין אין ברירה (רשב"א). וע"י רע"א שמתקשה בשאלת תוס' משום מש"כ ברשב"א שבפירוש רואים שאין ברירה אלא במין א'. וע"י ריטב"א: טעמא משום דאין לו ירושה אלא מדרבנן ואקילו בזה רבנן שיהא יכול לומר טול אתה עבודה זרה ואני מעות ואוקמוה בהא אדינא, אבל בנשתתפו דאית ליה זכיה גמורה אסור דחלופי עבודה זרה קא שקיל משום דאין ברירה, אי נמי יש ברירה ואסור מדרבנן מפני שירוצה בקיומו. וז"ל הרע"א: כוונת הריטב"א דגם באיסור דרוצה בקיומו יש חילוק דברירוש דרבנן אקילו, אבל לא בממון דאורייתא ובאמת החילוק קשה מאוד דאיסור רוצה בקיומו דאינו מכח זכיות הממון מה הפרש בין זה לזה.

וכאן שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה [איפה דליתו של בן בקדושה מיחלף בישראל גמור]²⁴⁹.

רב חייא בר אבין אמר בשם רב יוחנן: עובד כוכבים יורש את אביו דבר תורה, שנאמר "כי ירושה לעשו נתתי אקת הר שעיר". ואולי ישראל מומר שונה²⁵⁰. אלא מכאן רבא [שלמד את זה מ"וחשב עם קונהו"]. ולמה רב חייא בר אבין לא אמר כמו רבא [שלמד את זה מ"וחשב עם קונהו"]. מי כתיב "וחשב עם קונהו", ולא עם יורשי קונהו. ורבא למה לא אמר כרב חייא בר אבין, משום כבודו דאברהם שונה.

חכמים למדו, יש [הלכות] [בעבד] עברי שאין [בשפחה] עבריה, ויש [הלכות] [בשפחה] עבריה שאין [בעבד] עברי. יש [הלכות] [בעבד] עברי, שהוא יוצא בשנים, וביוכל, ובמיתת האדון, מה שאין כן [בשפחה] עבריה. ויש [הלכות] [בשפחה] עבריה, שהרי [שפחה] עבריה יוצאת [מאדונה] בסימני [גדלות], ואינה נמכרת פעמיים, ופודים אותה בעל כורחו, מה שאין כן [בעבד] עברי.

אמר מר, יש בעברי שאין בעבריה. ושאל סתירה, יתירה עליו [משמע שכל אלה ישנם בה] אמה העבריה, שקונה עצמה בסימנין. אמר רב ששת, כגון שיעדה²⁵¹ [ואז לא יוצאת אלא בגט]. יעדה, זה פשוט, שעריכים גט. מה הייתי אומר, שלא לבטל הלכה ממנו [הלכות אמה העבריה ואם רצתה לצאת בא' מאלו בלא גט תצא קמ"ל]²⁵². לכן לומדים [שלא]. אם כן, למה יוצאת בסימנים. כך נאמר, "אם לא יעדה" יוצאה אף בסימנין.

ואינה נמכרת ונשנית. משמע שעבד עברי נמכר ונשנה, והרי למדנו בכרייתא, "בגניבתו" ולא בכפילו [אם יש לו לשלם את הקרן ואין לו ממה לשלם הכפל אינו נמכר]²⁵³. "בגניבתו", ולא בזממו [אם העיד בחבירו שגנב והזום ואין לו במה לשלם אינו נמכר]²⁵⁴. "בגניבתו" כיון שנמכר פעם אחת, שוב אי אתה רשאי למוכרו²⁵⁵. אמר רבא, אין סתירה, כאן

²⁴⁹ רש"י. אז רוח חכמים נוחה הימנו (תוס' בשם רש"י), ו"א קרוב להיות כישראל ואתי לאיחלופי ולשוויה ישראל גמור ואם ייבם אשת אחיו יאמרו שאינה זקוקה עוד לאחיו שהיתה הורתם ולידתם בקדושה (ר"י בתוס'). ובדברי תוס' עי' ב"ב קמט ע"א, ור"ת מחלק שדווקא בהלואה אין רוח חכמים נוחה הימנו אבל בפקדון אין חסרון.

²⁵⁰ עי' רמב"ם (נחלות פ"ו ה"ב): ישראל שהמיר יורש את קרוביו הישראלים כשהיה, ואם ראו בית דין לאבד את ממונו ולקנסו שלא יירש כדי שלא לחזק את ידיהם הרשות בידן, וכו'. ועיי"ש במ"מ: בקדושת פ"ק (דף י"ח) אמרו עכ"ם יורש את אביו מן התורה שנאמר כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר והקשו ודלמא ישראל מומר שאני ותיצרו אלא מהכא כי לבני לוט וכו' אלמא דפשיטא להו שיש ירושה לישראל מומר.

²⁵¹ עי' רמב"ם (עבדים פ"ד ה"ז) הובא לקמן הערה 279.

²⁵² רש"י. מש"כ ברש"י "רצתה" העיר אחד התלמידים דאיק תלה רש"י דבר זה ברצונה, והא אם לא בטלו הילכתא מינה הרי חלה ההפקעה והיא יוצאת בעל כרחה, אולם נראה דכונת רש"י דאם אינה רוצה לצאת היא נשארת תחתיו ונעשית אשתו ע"י מה שאין אדם עושה ביאתו ביאת זנות ובעל לשם קידושין, כשאמרינן בכתובות ע"ג ע"ב גבי קידושי קטן וכן בקידשה בפחות משוה פרוטה דאדם יודע שאין קידושין תופסים בפחות משוה פרוטה וגמר ובעל לשם קידושין, אבל צ"ע דהכא הרי היא קטנה ולא סגי בדעתה דצריך גם את דעת האב ואי"ז תלוי ברצונה, וצ"ל דכונת רש"י דאם תרצה בהסכמת אביה תשאר תחתיו, מיהו אכתי צ"ע דעל דעת אביה יהיה צריך שעדים ידעו מזה דליהו עדים לקיומי, דזה מובן בעלמא שאמרינן שבועל לשם קידושין, כיון דאיכא חזקה דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, חשיב דכל העולם עדים על כך, ואי"צ עידי יחוד, אבל על דעת האב לאו כו"ע ידעי מהכי וצריך שיהו עדים על כך. ולפי מש"כ האב"מ בס' כ"ז סק"ו דאי"צ עדים לקיומי על דעתה ורצונה ניחא דמש"ה א"צ ג"כ עדות על הסכמת אביה, אולם בריטב"א לקמן מ"ג ע"א מבואר שלא כהאב"מ [וכמו שנתבאר לעיל ס"ק ע"ה] וע"כ צריך לדחוק דכונת רש"י דאם תרצה והיו עדים שאביה מסכים לזה, תשאר תחתיו, [מיהו אם יעוד נישואין עושה, הרי כבר יצאת מרשות האב ושוב לא שייך כלל שתתקדש אח"כ, וצ"ע] (הגרש"ר).

²⁵³ רש"י. ועי' מנ"ח (ריש מצוה מ"ב) שרואים מרש"י שאינו יכול הנגב לתפוס את תשלום הקרן כתשלום הכפל, וישאר חייב את הקרן וימכר על זה וכן הסברא נותנת, דפרעון ראשון הוי קרן ולא מיקרי כפל קודם הקרן עי' רמב"ם פ"ג ה"ב הערות ע"ג, 192.

²⁵⁴ רש"י. ועי' רמב"ם עדות (פ"כ ה"ח): העידו עליו שנמכר בעבד עברי והוזמו לוקין.

²⁵⁵ "אי אתה רשאי למוכרו" נמחק ברש"י, ובמקומו איתא "אינו נמכר". קס"ד ונמכר בגניבתו משמע ליה ונמכר פעם אחת ולא שתי מכירות (רש"י).

בגניבה אחת, כאן בשתי גניבות²⁵⁶. א"ל אביי "בגניבתו" משמע הרבה [אם עמד על שתייהן בדין א' כולן קרינן ביה בגניבתו]. אלא אמר אביי, אין סתירה, כאן באדם אחד, כאן בשני בני אדם²⁵⁷.

חכמים למדו, גניבו אלף, ו[העבד] שוה חמש מאות, נמכר וחוזר ונמכר²⁵⁸. גניבו חמש מאות, ושוה אלף, אינו נמכר כלל. ר' אליעזר אומר, אם היה גניבו כנגד ממכרו [לא פחות ולא יותר], נמכר, ואם לאו, אינו נמכר. אמר רבא, בזה ר"א זכה [פ"י נצח במחלוקת זה] לרבנן²⁵⁹, מה שונה גניבו חמש מאות ושוה אלף שאין נמכר. שנמכר כולו אמר ה' [בתורה] ולא חציו [כי השתא ששוה שכר עבודת שש שנים פי שנים בגניבתו ואין עליו לעבוד אלא חציו], כמו כן כאן "נמכר בגניבתו" אמר ה' [בתורה], ולא נמכר בחצי גניבתו.

ופודין אותה בעל כרחו. סבר רבא לומר, בעל כרחו של אדון. א"ל אביי, מהו²⁶⁰. שכתב לו שטר על דמיה. למה לקח מרגולת בידו, ונותן עבודה חרס. אלא אמר אביי, בעל כרחו של אב [אם יש לו כופין אותו ופודה אותה]²⁶¹, משום פגם משפחה. אם כן, עבד עברי נמי שנכפה לבני משפחה משום פגם משפחה. יחזור וילך וימכור את עצמו. כמו כן כאן יחזור וילך וימכור את עצמה. הרי למדנו, אינה נמכרת ונשנית. ומיהו [זה שלימד שאינה נמכרת ונשנית]. ר"ש היא, שלמדנו בכרייתא, מוכר אדם את בתו לאישות ושונה²⁶² [קיבל בה קידושין ונתארמלה או נתגרשה מן האירוסין חוזר ומקדשה לאחר וכסף קידושיה שלו אם לא בגרה], לשפחות ושונה²⁶³, לאישות אחר שפחות [מוכרה בקבלת קידושין אחר שמכרה לשפחות ויצתה וחזרה אליו], אבל לא לשפחות אחר אישות [קיבל קידושין וחזרה אליו שנתארמלה אין חוזר ומוכרה לשפחות]. רש"א, כשם שאין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות, כך אין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר שפחות.

והם חולקים במחלוקת התנאים הזה [כלורמ"ת"ק ור"ש חולקים בדרשה זו, שחלקו בו ר"א ור"ע], שלמדנו בכרייתא [בדברי ר"ע] "בבגרו בה"

²⁵⁶ בגניבה אחת פעם אחת דאם אינו שוה כל גניבתו אינו נמכר בשביל חציה ולכשיוציא ימכר משום חציה והאי דקתני ונמכר ונשנה בשתי גניבות אפילו לא עמד בדין עד שגנב שתייהם ואינו שוה אלא דמי האחת נמכר וחוזר ונמכר דכל חדא וחדא קרינן ביה ונמכר בגניבתו (רש"י). קשה דברי רש"י דהא לא אתיא לא כרבנן ולא כר"א לכן פרי"י כאן בגניבה אחת נמכר וחוזר ונמכר עד שישלם כל הגניבה דנמכר בגניבתו משמע שנמכר כמה פעמים עד שישלם כל גניבתו אבל בשתי גניבות לא ימכר אלא פעם אחת ופרי"ק בגניבתו טובא משמע איפה דגנב וחזר וגנב לאותו אדם עצמו מיקרי שפיר בגניבתו אימא דנמכר עד שישלם הכל ומשני באדם אחד דגנב וחזר וגנב לאותו אדם עצמו נמכר עד שישלם לו כל הגניבות דהיינו שפיר בגניבתו אבל בשני בני אדם אינו נמכר ונשנה (תוס' בשם הר"י).

²⁵⁷ שעמד בדין בבית אחת אינו נמכר ונשנה אפילו בגניבות הרבה דהוה דומיא דאחת הכתוב הוציאה בלשון יחיד אבל בשני בני אדם שמעמידים אותו שתי פעמים בדין נמכר בשביל כל אחת ואחת והוא הדין אם גנב ועמד בדין ונמכר וחזר וגנב משיצא חפשי חוזר ונמכר (רש"י).

עי' רמב"ם הובא לעיל הערה 190.

²⁵⁸ גירסת הרמב"ם "ואינו חוזר ונמכר" וכ"ה במכילתא והיא גירסא נכונה מאד (הגהות הגר"א). ז"ל הרמב"ם (הלכות גניבה פ"ג ה"ד): היה קרן הגניבה מאה ואין הגנב שוה אלא חמשים הרי זה נמכר ושאר הקרן עם הכפל עליו חוב עד שיצא בשיעית ויעשיר וישלם, היה הגנב שוה מאה ואחד אינו נמכר שנ' ונמכר בגניבתו עד שיהיו דמיו כולן מובלעין בגניבתו. ז"ל המכילתא (מכילתא דרשב"י, משפטים כ"ב ב): נמכר בגניבו ואין נמכר ונשנה בגנבו אין לך עליו מעתה אלא כדי גניבו ור' אליעזר אומר עד שיהא שקול כנגד גניבו.

²⁵⁹ אף על גב שאמר רבא בהא זכינהו ר"א לרבנן לא אמר שיהיה הלכה כן (מגיד משנה גניבה פ"ג ה"ד).

²⁶⁰ ה"ד בעל כרחו דעבריה טפי מעברי אי זאת אומרת דאי לית ליה גירעונה כתבינן ליה שטרא על דמיה ותתנם לו כשתשיג ידה מנא לן הא איהו נקוט מרגינתא גופה המשועבד לו ואנן יהיבנן ליה חספא (רש"י).

²⁶¹ רש"י. ור"א דנכופ בני המשפחה לפדותה בע"כ דאב משום שלא ניחא ליה לאב שתחזור לביתו ויהא פרנסתו לאב עליה (תוס' בשם הר"ם). ואם לא השיגה יד האב לפדותה כופין את בני המשפחה להלוות המעות לאב וכופין את האב לכתוב שטר עליו לבני המשפחה (תוס' ראש בשם הר"ם).

עי' רמב"ם פ"ד ה"ב הובא לקמן הערה צה.

²⁶² עי' שו"ע (אה"ע ס' לז ס"ג): וכן אם השיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה בחיי אביה, הרי היא ברשות עצמה. ואף על פי שעדיין היא קטנה, כיון שנשא, אין לאביה בה רשות לעולם. אבל אם קדשה, ונתאלמנה או נתגרשה כמה פעמים קודם שתבגר, חוזרת לרשות אביה.

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

קפ א מיי"ט ס"ג מהלכות
אישות הלכה יב סמנ
טעין ממ טור ש"ע
א"כ סימן לו סעיף ג
ויסמין זה סעיף ז :

קפא ב מיי"ד פ"ד מהל'
עבדים הלכה ט :

קפב ג מיי"ט ס"ג הל' יא :

קפג ד מיי"ט ס"ג הל' יב :

ור"א הד"ה. רש"י

כיון שפירש עליהו - פי' בקונטרס כד"ע גרם כיון שפירש עליהו דע"כ מיבעי ליה לאוקמי יש אם למקרא כדאמרינן פ"ק דסנהדרין (דף 7.) ויש אם למסורת כד"א כדדרשינן בבבבבב (דף 7.) דרמינן מהאי פלוגתא על מילתא אחריית דאמר התם לר"א יש אם למקרא ורמינן עלה מהא דיש אם למסורת כ"ל וה"פ ור"ע סבר כיון שפירש עליהו לנש יסוד איש גירשה בגט וחזרה אלל אביה איש יכול למוכרה דלון אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות דסבר יש אם למקרא כלומר בצגדו קרינן ביה שהיא לשון צגד דלי לשון בגידה איבעי ליה למימר בצגדו כמו בשמעו (דברים נט) והע"ג דבעלמלא קרינן בפגשו (במדבר נה) התם ליכא למיטעי אבל הכא איכא למיטעי : ***ר"ב** חליעור סבר יש אם למסורת ומללל כחצ בצגדו צו"ד משמע היינו לשון בגידה דלי לשון צגד הוא ליה למיכתב צו"ד והע"ג דכתיב (בראשית נט) ותחפשוהו בצגדו בלא יו"ד היינו משום דליכא למיטעי וקשה הכי דייק שהמסורה לשון בגידה מללל כחצ בצגדו צו"ד דלדרכה נידוק שהוא לשון פריסת טלית מללל כחצ בצגדו צו"ד ועוד דלון רגילות למיכתב לא יו"ד ולא יו"ד בתוך אריות הפעולה וגרסה לפרש שהמקרא והלי משמע לשון פריסת טלית כמו ותחפשוהו בצגדו דלי לשון בגידה היה ראו לקרות בצגדו אלל המסורת הוא לשון בגידה דלי לשון פריסת טלית היה לו לכתוב בצגדו עליה ולא בצגדו בה ומיהו קשה לר"ם דלון דרך הגמרא להקדים דברי ר"ע לדברי ר"א שהיה רבו לך נראה לר"ם דגרסי' כיון שפירש עליהו עליה דברי ר"א ור"ע אומר כיון שבגד בה וניתחל השתא שדברי ר"א קודמין לדברי ר"ע שהיה תלמידו וה"פ ר"א סבר יש אם למסורת ומסורת הו' לשון צגד דהיינו פריסת טלית מללל כחצ בצגדו צו"ד או בצגדו צו"ד אע"ג דבשמעו לא כחצ צו"ד היינו משום דליכא למיטעי ור"ע סבר יש אם למקרא היינו לשון בגידה דלי לשון

כיון שפירש עליהו עליה - דעל כרחק מיבעי ליה לאוקמי יש אם למקרא כד"ע כדאמרינן בסנהדרין בפ"ק ויש אם למסורת כד"א כדדרשינן בבבבבב דרמינן מהא פלוגתא על מילתא אחריית דאמרינן התם לר"א יש אם למקרא ורמינן עלה מהא דיש אם למסורת כ"ל בפ' כל פסולי המוקדשין ובמילתא

גרוסין שפירש עליהו עליה בדברי ר"ע ור"א ליתא התם : **לשם נכרי** - דהיינו לשפחות לא ומשול האב מאחר שפירש עליהו דלון עליה לשם יסוד אם גירשה בגט וחזרה אלל אביה אלל לא יערה וחזרה אלל אב חוזר ומוכרה כדבין דאמרי לעיל לשפחות אחר אישות הוא דלא כי הכא דמכי יעדה היה ליה לאישות אלל לשפחות אחר שפחות מני מצוין ור"א אומר כיון שבגד בה שמכרה לשפחות שוב אינו יכול למוכרה לעם נכרי דהיינו שפחות אלל לשפחות אחר אישות קידושין מני מצוין ור"ש דריש להא כד"א כיון שבגד בה שוב לא ימכרנה ודריש ליה נמי כר"ע דכיון שפירש עליהו עליה לא ימכרנה להכי קאמר לא לשפחות אחר אישות ולא לשפחות אחר שפחות : **למסורת** - בצגדו כתיב ולא בצגדו אין הכרת חירק בלא יו"ד ונקודה שחתת הבי"ת במקום יו"ד משתמשת אלל לפי מה שנכתב היה לו לקרות חתף קומץ בצגדו לשון בגידה כמו שחתה קורא בשמעו את דברי האלה (דברים נט) : **יש אם למקרא** - בצגדו קרינן כמו ותחפשוהו בצגדו (בראשית נט) : **יש אם למקרא ולמסורת** - הילכך דריש תרתייהו ור"א הא דאמר בסנהדרין גבי בסכת בסכת בבבבבב לר"ם יש אם למקרא התם ליכא למימר מקרא ומסורת דלי אישית להאי ליתיה להאי אם שפחה דפטות הכשרת לא תדרש מקרא והא תפסול לא תדרש מסורת אלל כאן יש לקיים טעיהם : **יסוד** - אחר לאמרו העבדיה הכי את יעודה לי בכסף מקנתך : **הא יעודי מיעד** - כלומר לקידושין שלא לשם שפחות מוכרה : **אין לאביס רשות בה** - כדאשכחן לענין גדרים דאפקה קרא מרשותיה

בבבבבב לה. מילתא פ' משטעים

כסנהדרין ד. סוכה ו' פתחים טו' בבבבבב לה. כריכות יו' מכות ז'

לקמן כ. מה :

לקמן מה :

לה. ובסוכה ו' :

וגר אלמנה וגרושה וגו' ולענין ירושה וירש אותה מכלן שהבעל יורש את אשתו : **סכא** - דקתני פירש עליהו לאו צייסוד קאי אלל בקידושין קטנה בעלמלא שלא נמכרה : **כיון שחמרה למי שנתחייב בה כו'** - כלומר שקדשה לאישות : **אין מוכרה** - האב לבתו לקרובים שהיא אכורה עליהם ליעד דבעינן אשר לא יעדה (שמות כא) : **מוכרה לקרובים** - ולא בעינן יסוד והיכא דאיתיה אחר קרא דתפסי : **ושון שמוכרה** - שהיא אלמנה לב"ג וקידושין תופסין לו בה דקידושין תופסין בחייבי לאוין כדלקמן בפ"ג (דף סח) : **אי דקדיש נפשה** - שלא ע"כ אביה ונתחלמלה הימנו : **אלמנה קרי לה** - בתמיה וכי יש בהמשה קטנה כלום : **ואמר רב עמרם גרסינן** : **סכא** - שנתחלמלה מקידושין יסוד והאי דהדר מני לצבונה ולא קרי ליה לשפחות אחר אישות אליכא דר' יוסי ב' יהודה הוא דאמר לקמן (דף יט.) מעות הראשונות של מקנתה לאו לקידושין ניתו וכי מיעד לה בעבדות שיש לו עליה מיעד לה ואין לקידושין אלו על האב וגזירת הכתוב היא שיהיו קידושין הילכך הדר מני לצבונה : **הא איש אדם מוכר כו'** - והפ' אחר אירוסין : **שאי אירוסין דידה** - כיון דהוא לא קידשה יכול למוכרה : **בשלמא אירוסין מאירוסין שאני** - דאיכא למימר אלל קפיד קרא דלא לצבנה בתר דקידשה וכיון דהני קידושין לאו איהו עביד ניסן לו רשות למוכרה : **אלל נישואין**

וגר אלמנה וגרושה וגו' ולענין ירושה וירש אותה מכלן שהבעל יורש את אשתו : **סכא** - דקתני פירש עליהו לאו צייסוד קאי אלל בקידושין קטנה בעלמלא שלא נמכרה : **כיון שחמרה למי שנתחייב בה כו'** - כלומר שקדשה לאישות : **אין מוכרה** - האב לבתו לקרובים שהיא אכורה עליהם ליעד דבעינן אשר לא יעדה (שמות כא) : **מוכרה לקרובים** - ולא בעינן יסוד והיכא דאיתיה אחר קרא דתפסי : **ושון שמוכרה** - שהיא אלמנה לב"ג וקידושין תופסין לו בה דקידושין תופסין בחייבי לאוין כדלקמן בפ"ג (דף סח) : **אי דקדיש נפשה** - שלא ע"כ אביה ונתחלמלה הימנו : **אלמנה קרי לה** - בתמיה וכי יש בהמשה קטנה כלום : **ואמר רב עמרם גרסינן** : **סכא** - שנתחלמלה מקידושין יסוד והאי דהדר מני לצבונה ולא קרי ליה לשפחות אחר אישות אליכא דר' יוסי ב' יהודה הוא דאמר לקמן (דף יט.) מעות הראשונות של מקנתה לאו לקידושין ניתו וכי מיעד לה בעבדות שיש לו עליה מיעד לה ואין לקידושין אלו על האב וגזירת הכתוב היא שיהיו קידושין הילכך הדר מני לצבונה : **הא איש אדם מוכר כו'** - והפ' אחר אירוסין : **שאי אירוסין דידה** - כיון דהוא לא קידשה יכול למוכרה : **בשלמא אירוסין מאירוסין שאני** - דאיכא למימר אלל קפיד קרא דלא לצבנה בתר דקידשה וכיון דהני קידושין לאו איהו עביד ניסן לו רשות למוכרה : **אלל נישואין**

[וע"פ חו"ס' בבבבבב לה. ד"ס ורמינא]

הגרות הב"ח
(ה) חו"ס' ד"ס בשלמא
וכי אין לך בו אלל מהוסי :

לה ואי אמרת נישואין עושה אין לאביה רשות בה ודוחק : **בשלמא** - אירוסין מאירוסין שאני - פי' שאני אירוסין דידה כיון דהוא לא קידשה יכול למוכרה אלל נישואין מנישואין כו' שאני פי' הקונטרס כיון דמלארבייתא נפקא מרשותיה לגמרי וקשה הוא אירוסין נמי או דלורבייתא כדלפינן לעיל מכי יקח וכו' דמ"מ יש לחלק בין אירוסין לנישואין משום דבנישואין נפקא מרשותיה לגמרי כדפי' הקונטרס הא ליתא דהא קטנה אי מסרה נפשה לחופה ה"ל דנפקא מרשותיה דאב פשיטא דלא לכך יש ליישב פי' הקונטרס הכי

בשלמא אירוסין מאירוסין שאני דאיתיה ברשותיה דאב היא לכל מיני יורשה וליטמאל לה ולהפר נדריה עם בעלה תוך ממכרה שאינו רשאי למוכרה אחר שקבל כסף קדושה א"כ הא מילתא הוי חדוש ואיכא למימר אין לך (ה) בה אלל חדושו ואיכא לאוקמי האי חדוש בצירוסין דידה פירוש ששקבל אביה קידושין אלל נישואין גמורין דמפקי לה לגמרי מרשותיה דאב א"כ אין לחלק בין נישואין דידה לנישואין דידה ובנישואין דידה נמי לא מני מצוין לה אלל קטנה דממכרה נפשה לחופה לא חשכחן דנפקא מרשותיה דאב בהכי :
במאי

כיון שפירש טליתו עליה²⁶³, שוב אין רשאי למוכרה, דברי ר"ע. ר"א²⁶⁴ אומר "בבגדו בה" כיון שבגד בה, שוב אין רשאי למוכרה²⁶⁵. במה חולקים. ר"א סבר: יש אם למסורת²⁶⁶. ור"ע סבר: יש אם למקרא²⁶⁷. ור"ש סבר: יש אם למקרא ולמסורת [הילכך דריש תרוייהו וא"ת הא שאמר בסנהדרין גבי בסכת בסכת בסוכות לר"ש יש אם למקרא התם ליכא למימר מקרא ומסורת דאי איתיה להאי ליתיה להאי אם שלשה דפנות הכשרת לא תדרש מקרא ואם תפסול לא תדרש מסורת אבל כאן יש לקיים שניהם]. ררב בר אבוה שאל, יעוד [אמר לאמתו העבריה הרי את יעודה לי בכסף מקנתין], עושה נישואין או אירוסין. מה יוצא מזה [להלכה]. לירושא, וליטמא לה, ולהפר נדריה²⁶⁸. מהו. בא ושמע, "בבגדו בה", כיון

²⁶³ ע"י רש"י: ונ"ל דמזה יצא המנהג לכסות את הכלה בהינומא. וישר המנהג בקצת מקומות שגם החתן הולך עם הקרואים לכסותה. וטוב היה שהוא בעצמו יכסנה. ונראה דזהו שאמרה רות "ופרשת כנפך על אמתך" ר"ל כנפי כסותך. אבל נ"ל דפרישת בגד לא ה' נהוג רק ביעוד, הואיל דעד עתה היתה לו לאמה, לכן נצרך להראות לה אות שמעתה היא לו לאשה ומכסה אותה בבגדו, להורות ששניהן שוין מתכסין בכסות אחד, כמנהג איש ואשתו. וכן רות שקראה א"ע אמתו לכן אמרה ופרשת כנפך על אמתך. ובזה יובן הא דלקמן דמוקי רנב"י הא דבבגדו בה בקדושין דעלמא (דלא שייכא בהם פרישת בגד) הוצרך לומר וה"ק כיון שמסרה כו'.

ע"י ט"ז (י"ד סי' שמב סק"א): ראיתי בספר הדרישה בזה הסי' במה שכתב הטור וכיון שחלה עליו החופה ה"ל לדידיה כרגל כתב וז"ל לפי מה שכתבתי לקמן בסימן שס"א והבאתי ראייה מגמרא ופוסקים דמה שמכסין ראש הכלה בשחרית מיקרי חופה נ"ל ג"כ לסמוך על זה דאם חלילה אירע אבילות לחתן או לכלה אחר שכיסו ראש הכלה דאין צריכין לפסוק שבעת ימי המשתה אלא קוברין המת מיד ונחודו שבעת ימי אבילות עד אחר שבעת ימי המשתה כדן אי מת אביו של חתן כן ואפשר לחלק דדוקא בימיהם דהוי מקדשין מתחלה בשעת שידוכין מ"ה מתחלת החופה בשחרית דשייך ייחוד אחר שנתארכה כבר משא"כ בזמנינו מיהו נראה דגם בימי המרדכי לא היו מקדשין רק כמו בזמנינו ואפי' הכי קרי חופה משעת כיסוי הכלה עכ"ל תמוהין לי דברי הרב טובא חדא במאי שחושב כיסוי ההינומא לחופה דהא כתב רמ"א באבן עזר סי' נ"ה דהמנהג בינינו לקרות החופה דוקא הייריעות על כלונסות כו' דזה החופה הנוהגת עכשיו כו' והרבה פעמים אנו רואים שמסלקין נדוניית החתן אחר כיסוי ההינומא ואם אין מסלקין אותו כראוי החתן פונה לדרכו ואין שם עדיין שום חיוב עליו לישאנה מחמת כיסוי ההינומא והיאך נאמר להקל שכבר חל עליו רגל משעת הכיסוי במקום דליכא פסידא דהיינו שהוא אבל שלא על אביו דאלו על אביו לא היה לו לבעול הדרישה לבקש היתר מחמת שכבר חל עליו חופה דבזה אפי' קודם החופה התירו לעשות החופה ואפי' לבעול בעילת מצוה כל זמן שלא נקבר המת. ועיי"ש הערת הדגול מרובה על ה"ט: ועיין בב"ח באה"ע סי' סימן ס"א דאפילו לפי דעה זו שזה מקרי חופה היינו במדינת רוס"א שהחתן בעצמו הולך עם הרב לכסות ראש הכלה, ע"ש, וכן עדיין המנהג בכל מדינות וואלא, אבל במדינות הללו שאין החתן הולך כלל לכסות ראש הכלה פשיטא שאין זה מקרי חופה כלל לשום דעה, דאי אפשר להיות חופה בלתי חתן או שלוחיו שם, שאם החתן היה מכבד להרב לכסות ראש הכלה אפשר דשלוחו של אדם כמותו, אבל במדינות הללו צד הכלה מכבדים להרב בכיסוי ההינומא בלי שום ידיעת החתן, פשיטא שאין זה חופה כלל.

ע"י לעיל הערה 98.
²⁶⁴ ע"י תוס' שר"ת גורס את התנאים בהיפוך: כיון שפירש טליתו עליה דברי ר"א ור"ע אומר כיון שבגד בה.

²⁶⁵ ע"י רמב"ם (עבדים פ"ד ה"י) הובא לעיל הערה 199.
²⁶⁶ כמה שנמסרה הכתיב של תיבה למשה צריכין לדורשה, ולא לפי הקרי (רש"י מכות ז ע"ב?). כדדייק' בבכורות לד ע"א (רש"י).

²⁶⁷ על כרחך מיבעי ליה לאוקמי יש אם למקרא כר"ע כשאמרינן בסנהדרין בפ"ק (ד ע"א) (רש"י). הרי בסנהדרין זה רבנן נגד ר"ש ולא ר"ע?

לשון הפסוק (שמות כא ח): אם רעה בעיני אדניה אשר לא יעדה והפדה לעם נכרי לא ימשל למכרה בבגדו בה. פי' רש"י (בגמ' כאן): לעם נכרי, דהיינו לשפחות לא ימשול האב מאחר שפירש טליתו אדון עליה לשם יעוד אם גירשה בגט וחזרה אצל אביה. אבל לא יעדה וחזרה אצל אב, תוזר ומוכרה כרבנן, שאמרי לעיל לשפחות אחר אישות הוא שלא כי הכא, דמ"כי יעדה" הוה ליה לאישות. אבל לשפחות אחר שפחות מצי מזבין. ור"א אומר כיון שבגדו בה שמכרה לשפחות שוב אינו יכול למוכרה לעם נכרי דהיינו שפחות אבל לשפחות אחר אישות קידושין מצי מזבין ור"ש דריש להא כר"א כיון שבגדו בה שוב לא ימכרנה ודריש ליה נמי כר"ע דכיון שפירש טליתו עליה לא ימכרנה להכי קאמר לא לשפחות אחר אישות ולא לשפחות אחר שפחות (רש"י). למסורת, בבגדו כתיב ולא בביגדו א"ת הברת חירק בלא יר"ד ונקודה שתחת הבר"ת במקום יר"ד משתמשות אבל לפי מה שנכתב היה לו לקרות חטף קמץ בבגדו לשון בגידה. יש אם למקרא – בבגדו קרינן כמו ותתפשהו בבגדו (בראשית לט).

²⁶⁸ ולא מוזכר להתיר ביאה, וע"י לעיל י ע"א הערה 108, אפילו אי יעוד נישואין עושה, א"ז משום דחשיב כמעשה חופה, דאם משום דחשיב כמעשה חופה היו צריכים ע"ז את דעת האב, [וכמש"כ התוס' לעיל ה' ע"ב דאע"פ שהיעוד יכול

שפירש טליתו עליה, שוב אינו רשאי למוכרה. מכירה הוא לא יכול למכרה, אבל יעודי הוא יכול ליעדה [כלומר לקידושין שלא לשם שפחות מוכרה]²⁶⁹, ואם תאמר זה עושה נישואין, כיון שנישאת, שוב אין לאביה רשות בה²⁷⁰ כדמצאנו לענין נדרים דאפקה קרא מרשותיה ונדר אלמנה וגרושה וגו' ולענין ירושה וירש אותה מכאן שהבעל יורש את אשתו, אלא לא, לומדים מזה, זה עושה אירוסין²⁷¹.

אמר רב נחמן בר יצחק: כאן דקתני פירש טליתו לאו ביעוד קאי אלא בקידושי קטנה בעלמא שלא נמכרה] שבקידושין הרגיל? מדובר, וכך נאמר, כיון שמסרה אביה למי שנתחייב בשארה כסותה ועונתה [כלומר שקידשה לאישות]²⁷², שוב אין יכול למוכרה.

בא ושמע, אין מוכרה לקרובים [האב לבתו לקרובים שהיא אסורה עליהם ליעוד דבעינן אשר לא יעדה]²⁷³. אמרו בשם רבי אליעזר, מוכרה לקרובים [ולא בעינן יעוד ואיפה דאיתיה אמר קרא דתפיס], ושניהם מסכימים, שמוכרה אלמנה לכהן גדול [כשהיא אלמנה לכ"ג וקידושין תופסין לו בה דקידושין תופסין בחייבי לאוין]²⁷⁴, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. האלמנה הזאת, איך מדובר. אם תאמר שהיא קדשה את עצמה [שלא על ידי אביה ונתארמלה הימנן], האם קוראים לה אלמנה [וכי יש במעשה קטנה כלום]. ואלא שקדשה אביה, מי יכול למוכרה. והרי אין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות.

ואמר רב עמרם א"ר יצחק, כאן [מדובר] בקדושי יעוד²⁷⁵, ולפי רבי יוסי ברבי יהודה, שאמר, מעות הראשונות לא ניתנו לקידושין. ואם תאמר הוא עושה נישואין, כיון שנישאת, שוב אין לאביה רשות בה. ואלא מה. הוא עושה אירוסין, ושניהם מסכימים שמוכרה, הרי אין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות [אפילו לאחר אירוסין]. אלא מה נאמר. שונה אירוסין דידה מאירוסין דאביה [דכיון שהוא לא קידשה יכול למוכרה], אפילו תאמר זה עושה נישואין, שונה נישואין דידה מנישואין דאביה. מה דינו כאן. זה מוכן ששונים אירוסין מאירוסין [דאיכא למימר אב קפיד קרא שלא לזבנה בת דקידשה וכיון דהני קידושין לאו איהו עביד ניתן לו רשות למוכרה]²⁷⁶, אלא נישואין מנישואין

לעשות בע"כ דאב החופה צריך לעשות מדעת] אלא דבעינן למימר דכיון דהקידושין נעשים ע"י מעשה יעוד, לא דמי לשאר קנין דקידושין, אלא הכא מעשה היעוד עושה קנין גמור, אבל לענין היתר ביאה לא סגי במה שנעשה קנין גמור, דלזה בעינן דוקא מעשה חופה (הגרש"ר).

²⁶⁹ רש"י. לאו דוקא יעודי מייעד אלא ר"ל קדושי מקדש לה (תוס').
²⁷⁰ ע"י שר"ע הובא לעיל הערה 262. וע"י שר"ע (אה"ע סי' נה ס"ז): המארס את בתו ונתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין, אפילו כמה פעמים, קודם שתבגור, כתובתה של אביה. נשאת, ונתאלמנה או נתגרשה מן הנשואין, אין לאביה בה כלום, אפילו בראשונה.

²⁷¹ ע"י רמב"ם (עבדים פ"ד ה"ט): היעוד כאירוסין ואינו כנישואין לפיכך אינו מתטמא לה ולא יירשנה ולא מיפר נדריה עד שתכנס לחופה, ואם שלש אלה לא יעשה לה לא יעדה לו ולא יעדה לבנו ולא נפדית בגרעון כסף ויצאה חנם בהבאת סימנין כמו שביארנו. הקשה הגאון רבי אהרן קוטלר (אוסף חידו"ת מהגר"א קוטלר סי' כ), הרי בכל נישואין אין הבעל מתחייב בשאר כסות ועונה אלא אחר נישואין ולא אחר אירוסין, ואם כן כיצד אמרה התורה על אדון שמייעד את האמה העבריה (שמות כא, ט, י), 'כמשפט הבנות יעשה לה שארה כסותה ועונתה לא יגרע', דמאחר שיעוד עושה רק אירוסין, אם כן כיצד כבר לאחר היעוד בשאר כסות ועונה.

²⁷² רש"י. וקשה שהרי אין חיוב שאר כסות וננואה עד נישואין.
וע"י ריטב"א: ותמיה מילתא למה ליה לאורוכי כולי האי ולמימר הכי קאמר כיון שמסרה כו' לימא התם בקדושי דעלמא ותו לא, ואיכא למימר משום דאי ביעוד אדון מיירי שכבר היא ברשותו וזן ומליבש אותה אתי שפיר בבגדו בה מלשון בגד שפירש טליתו עליה ליחודה לו לאשה, אלא בקידושין בעלמא היכי שייך בבגדו בה דמשום קדושין דמקדש לה ליכא פרישת טלית שהרי עדיין לא נכנסה לרשותו עד שימסרנה לו אביה לחופה, ולהכי מפרש דהכי קאמר כיון שמסרה לתא שנתחייב בכסותה ומשום כסותה נקט שארה ועונתה דכי הדדי נינהו ואמת כמאן שאמר מוזנות וכסות דאורייתא, ולפי מי שאמר דרבנן לאו דוקא נתחייב אלא למי שדרכו לתת לה שאר כסות ועונה כנ"ל.

וע"י תוספות ר"ד: כיון שפירש טליתו עליה. פירוש לשון ופרשת כנפך על אמתך (רות ג, ט). ואין זה לשון חופה, אלא גם הקידושין נקראין כן, שמשעה שקידשה היא נקראת על שמו.

²⁷³ ע"י לקמן דף כ. ע"י רמב"ם הערה 302.

²⁷⁴ ע"י לקמן דף סח (רש"י). ע"י רמב"ם (עבדים פ"ד ה"ב): יש לאדם למכור בתו לפסולין כגון אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט שאע"פ שהן בלאו קידושין תופסין בהן.

²⁷⁵ שנתארמלה מקידושי יעוד והאי דהדר מצי לזבונה ולא קרי ליה לשפחות אחר אישות אליבא דר' יוסי בר' יהודה היא שאמר לקמן (דף יט) מעות הראשונות של מקנתה לאו לקידושין ניתנו וכי מייעד לה בעבדות שיש לו עליה מייעד לה ואין קידושין אלו ע"י האב וגזירת הכתוב היא שיהיו קידושין הילכך הדר מצי לזבונה (רש"י).

האם הם שונים [כיון דנישואין דאורייתא ניהו נפקא לגמרי מרשותיה]²⁷⁶.

ולפי רב נחמן בר יצחק, שאמר, אפילו לפי רבי יוסי ברבי יהודה מעות הראשונות לקידושין ניתנו²⁷⁷, איך נסביר את זה [הרי הכספים קידושין דאב ניהו במאי מוקי לה ואפילו אירוסין עושה היכי הדר מזבין לה]? נעמיד? את זה כרבי אליעזר, שאמר, לשפחות אחר שפחות הוא לא יכול למכרה [דקדריש כיון שבגד בה ועד השתא מהדרין לאוקמה שלא כרבי אליעזר משום דשמותי הוא]²⁷⁸, אבל לשפחות אחר אישות יכול למכרה.

ריש לקיש שאל, אדם יכול ליעדה לבנו קטן²⁷⁹. "בנו" אמר ה' [בתורה] "בנו" כל שהוא?, או אולי בנו דומה לו, כמו שהוא גדול, כך בנו גדול. אמר רבי זירא, בא ושמע, "איש" [נאמר בפסוק] פרט לקטן²⁸⁰,

276 רש"י. נישואין גמורין דמפקי לה לגמרי מרשותיה דאב א"כ אין לחלק בין נישואין דידה לנישואין דידה ובנישואין דידה נמי לא מצי מזבין לה אבל קטנה דממסרה נפשה לחופה לא מצאנו דנפקא מרשותיה דאב בהכי (תוס').

277 דדין מעות הראשונות לקדושין ניתנו אינו שנתקדשה בזה למפרע דא"כ ה"ל גמ' למימר דאם זינתה קודם חייבת חטאת, ואין לומר דהוי אונס כיון דהיתה עומדת ליעוד דמעות יעוד קודמת למצות פדיה, וכו', ולכן מוכח מכל זה דדין מעות הראשונות לקדושין ניתנו אינו אלא על זכות קדושין שיהיה להאדון זכות ליעדה בשבילו או בשביל בנו, והנה א"כ שמעתי כן בשם גדולים שהסבירו זה באופן דהאדון נעשה כמו האב ומניחים ליסוד דאם האב היה רשאי לקדש את בתו היה יכול לקדשה בלא כסף כיון דיש לו זכות הקדושין שלה וזכות זה מסר להאדון, אבל לא נראה לי הסבר זה דכיון דע"פ האב אינו יכול לקדש בתו לא מצינו שיהיה לו זכות זה לקדשה בלא כסף אלא דא"צ לזה רק דזהו עיקר דין יעוד ואף דבכה"ג קדושין אם יתן לאשה כסף על אופן זה שיחול מעכשיו דין זה שלא תוכל להתקדש לאחר אם יקדשה אחר, כ"כ, ומ"מ לא תהיה מקודשת מעכשיו, לא מצינו דין כזה בקדושין, אבל זהו עיקר דין שחידשה תורה ביעוד שיכול האב למסור להאדון זכות זה שיוכל ליעדה לו או לבנו, וזהו מה שאמרין מעות הראשונות לקדושין ניתנו שניתנו לזכות יעוד, וממילא אינו שייך זה לדין ברירה כיון דאין כאן קדושין למפרע (אבן האזל עבדים פ"ד ה"ז).

278 רש"י, ולפי ר"ת לעיל & שמעמיד את זה כר"ע צ"ל דעד השתא מהדר לאוקמה כרבי אליעזר משום דרבנן דר"ש סברי כוותיה.

279 עיי' רש"י על התורה (שמות כא ט): ואם לבנו ייעדה. האדון, מלמד שאף בנו קם תחתיו ליעדה אם ירצה אביו, ואינו צריך לקדשה קידושין אחרים, אלא אומר לה, הרי את מיועדת לי בכסף שקיבל אביך בדמיך, ע"כ, ועיי' רמב"ם (עבדים פ"ד ה"ז): כיצד מיעדה לבנו אם היה בנו גדול ונתן רשות לאביו ליעדה לו הרי האב אומר לה בפני שנים הרי את מקודשת לבני, ע"כ.

ועיי' לחם משנה (עבדים פ"ד ה"ז): בפירוש החומש פירש"י ז"ל אלא אומר לה הרי את מיועדת לי בכסף שקיבל אביך בדמיך ואף על גב דנראה לכאורה דפליגי עם רבינו ז"ל דרבינו ז"ל סובר דהאדון הוא המקדש לבנו ורש"י ז"ל סובר דהבן עצמו מקדש נראה שלא פליגי דרבינו ז"ל כתב שנתן רשות לאביו ליעדה והרי עשה הבן שליח לאב לקדשה לו ורש"י ז"ל בפירוש החומש איירי שלא עשה הבן שליח לאב אלא הבן הוא עצמו לקדשה ברשות אביה:

אמנם הגר"ח (בסבטנסי): לומד את רש"י שמשמע דאם האב מיעד צריך שיהיה שליח מהבן, וברמב"ם: הרי דס"ל דהאב הוא המיעד ברשות הבן, ומשמע דדוקא האב שהוא האדון אבל לא הבן אף שהוא הבעל והמקדש, וטעם הדבר דמעשה היעוד שייך רק האדון ולא המקדש, ורק משום שבמעשה יעוד חלין כאן קידושין, לזה צריך שיהא מתאים לדיני מעשה קידושין, ולכך בעינן שיהא האדון שליח מהמקדש, ולפי זה מובן למה קידושין בלשון יעוד לא מועיל. ועיי' חידושי ר' אריה לייב מאלין (חלק א סימן לד): למסקנת הגמ' דבאמת חידוש דין דיעוד נאמר גם גבי בנו קטן, אלא דלהכי אין יעוד לבנו קטן משום שאין יעוד אלא מדעת וע' רש"י ותוס' משום דקטן לא מצי לשווי' שליח לקדש, והרי להדיא דמשו"ה לא מהני יעוד בקטן משום דאין מעשה קטן כלום, ונראה דבזה הוא דפליגי הבעיא דר"ל עם ר"י דר"ל הוי ס"ל דהוא העושה מעשה מדעת ור"י ס"ל דאין יעוד מועיל אלא מדעת והיינו דהבן הוא העושה מעשה היעוד ונמצא דהא דפרש"י בחומש דהבן הוא שמיעד הוא לפי מסקנת הגמרא אבל לפי מה דבעי ר"ל הוי ס"ל דהאב הוא עושה המעשה ובה גופא פליגי הכא, ובדעת הרמב"ם נראה דס"ל דכיון דלפ"מ דבעי ר"ל מוכרח לומר דהאב הוא עושה מעשה היעוד אף לפי המסקנא לא הדר הגמרא מזה, אלא שאמרין דאף דמעשה היעוד יכול לעשות האב בעצמו בלא שליחות דבן, אבל עכ"פ דעת הבן מיהא שאל ובקטן חסר דעתו שאין לו דעת לקדושין ומעיקרא הוי ס"ל שלא בעינן כלל אף דעת הבן, ורק ניהותא מצדו בעינן שלא ימחה אבל איפה דהוי זכות אדמדין לדעתו שרוצה מהני אף בלא דעתו.

280 ואף על גב דקטן לאו בר עונשין הוא מ"מ איצטרך קרא למעוטי דקס"ד שיהא נהרג כיון שהאשה נהרגת על ידו (תוס').

עיי' רמב"ם (איסור פ"א ה"ח): וכן השוכב עם הבהמה בשגגה והאשה שהביאה את הבהמה עליה בשגגה אין הבהמה נסקלת על ידו ואף ע"פ שהן גדולים, כל העריות כולן שהיה אחד גדול ואחד קטן הקטן פטור והגדול חייב

"אשר ינאף את אשת איש" פרט לאשת קטן²⁸¹. ואם תאמר [שהאב יכול] ליעד [לבנו הקטן], אם כן מצינו אישות לקטן. ואלא מה [נאמר]. אינו מיעד, [אם כן] למה צריך הפסוק למעטו [הואיל ואינה]. תפשוט מזה [שהאב יכול] ליעד [לבנו הקטן], אמנם הפסוק ממעטו ממיתה]. אמר רב אשי, כאן, ביבם בן תשע שנים ויום אחד הבא על יבמתו, שמן התורה ראויה לו [כלומר זקוקה לו באותה ביאה לכל דבר וקנאה ליורשה]²⁸², מה הייתי אומר, כיון שמן התורה ראויה לו וביאתו ביאה, הבא עליה מתחייב באשת איש, לכן לומדים [שלא].

מהו המסקנה? בא ושמע, אמר ר' אייבו א"ר ינאי, אין יעוד אלא בגדול, אין יעוד אלא מדעת²⁸³. [צריך לכתוב את] שניהם [האחד הוא כיון דאין יעוד אלא מדעת פשיטא דאין יעוד אלא בגדול]²⁸⁴. זה נאמר כ"למה? למה אין יעוד אלא בגדול, לפי שאין יעוד אלא מדעת. ועוד אפשר לומר, מהו מדעת. מדעת שלה²⁸⁵, שלמדנו, אביי בנו של רבי אבהו "אשר לא יעדה" מלמד שצריך ליעדה. הוא למדה, והוא הסביר אותה²⁸⁶, בקידושי יעוד, ולפי רבי יוסי ברבי יהודה, שאמר, מעות הראשונות לא ניתנו לקידושין. רב נחמן בר יצחק אמר: אפילו תאמר לקידושין ניתנו [ונפקא מינה דהוה ליה מכר את בתו לאישות ואם יעדה ונתארמלה שוב אין מוכרה לשפחות לרבי עקיבא], כאן שונה [דכתי' לשון יעדה למידרשה לשון דיעה], שאמר ה' [בתורה] "יעדה".

מהו [דבריו של] ר' יוסי בר' יהודה. שלמדנו "יעדה והפדה"²⁸⁷ צריך שיהא שהות ביום כדי פדייה, מכאן א"ר יוסי ברבי יהודה, אם יש שהות ביום כדי לעשות עמו שוה פרוטה, מקודשת, ואם לאו, אינה מקודשת. מוכן? שהוא סובר, מעות הראשונות לא ניתנו עבור קידושין²⁸⁸. רב נחמן בר יצחק אמר, אפילו תאמר שנתנו לקידושין, כאן שונה שאמר ה' [בתורה] "והפדה".

אמר רבא אמר רב נחמן, אדם יכול לומר לבתו קטנה, צאי וקבלי קידושין²⁸⁹. מדברי יוסי ברבי יהודה. שהרי? רבי יוסי ברבי יהודה אמר, מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו. וכאשר נשאר בה שוה פרוטה [מהמחיר שלה?] הוה קידושין [אלמא הואיל ומכרה ויודע שהאדון יכול ליעדה לאחר זמן מדעתיה הוה והוה ליה כאומר לה קבלי קידושין], כאן גם כן אין חילוק.

ואמר רבא א"ר נחמן, המקדש במלוה שיש עליה משכון, מקודשת²⁹⁰, מדברי יוסי ברבי יהודה, שהרי רבי יוסי ברבי יהודה אמר, מעות הראשונות לא ניתנו עבור קידושין [ואינו מקדשה אלא ע"י גרעון שיש לו עליה דהוה מלוה שהרי היא חייבת לו או הם או שוויים והיא עצמה משכון]. זהו הלואה היא, והיא עצמה משכון,

כמו שביארנו, אחר ער ואחד ישן הישן פטור, אחד מזיד ואחד שוגג המזיד חייב והשוגג מביא קרבן, אחד אנוס ואחד ברוצן האנוס פטור כמו שביארנו.

281 רמב"ם (איסור פ"ג ה"א): היתה הורתה שלא בקדושה וליתנה בקדושה נסקלת על פתח שער העיר, כל מי שמצותה לסקול אותה על פתח שער העיר אם היתה עיר שרובה עכ"ם סוקלין אותה על פתח ב"ד, וכל מי שמצותה לסקול אותה על פתח בית אביה אם לא היה לה אב או שהיה לה אב ולא היה לו בית הרי זו נסקלת בבית הסקילה, לא נאמר פתח בית אב אלא למצוה..

282 רש"י. ויש מקשים, שביבמות (צו ע"ב) ביאת בן ט' היא רק מדרבן ופוסלה על האחין אבל לא יורשה וכו', אלא "מדאורייתא חזיא ליה" בעלמא, כגון שהיה היבם גדול. וקטן זה ביאתו ביאה, כלומר שאם בא על אחת מכל עריות שבתורה, מומתים על ידו. לכן היה מקום לומר שמן התורה חשובה כאשתו, קמ"ל שזה רק דרבנן (תוס').

283 עיי' תוס' לעיל ה"א ד"ה שכן ישנן שלא צריכים רצונה ואפשר בע"כ אבל צריך להודיעה שלשם קידושין מיעדה. ועיי' שברש"י צריך הסכמתה.

284 רש"י. שהרי קטן לא מצי לשווי' שליח לקדש (המשך דברי רש"י המופיע בתוס'), ויא' שפי' שניהם היא שהם סתורן אהדדי דרישא שאמר' אין יעוד אלא בגדול משמע אפילו שלא מדעת מהני והדר אמרין אין יעוד אלא מדעת משמע אבל שלא מדעת לא מהני (תוס') בשם ה"ר אלחנן.

285 עיי' רמב"ם (עבדים פ"ד ה"ח): אין האדון מיעד אמה העבריה לא לו ולא לבנו אלא מדעתה אף על פי שכבר קיבל אביה מעותיה שהרי הוא אומר יעדה מדעתה, ואם מת האדון אין בנו יכול ליעדה לו שהרי יוצאה לחירות במיתת האדון.

286 הוא תני לתמיתין והוא אמר בה מנפשיה והאי טעמא דהאי צריך ליעדה רבי יוסי ברבי יהודה היא שאמר מעות הראשונות שקבל האב לאו לקידושין ניתנו ואין יעוד אלא בפרוטה שעליה לפיכך אין דעת האב בהן מתחילה ואם אינו מודיעה שתקבל עליה אין כאן קידושין (רש"י).

287 ואין יעדה אלא במקום פדייה שאם בא ליעדה בסוף שש צריך שיהא שהות ביום שאם תבוא לחשבון גרעונה דיהא עליה גרעון של פרוטה (רש"י).

288 דאי קבל אב ע"מ להתיעד וקידושי יעוד תלויין באב אף על גב דליכא שהות נמי כיון שאמר בתוך שש תתייעד לי הוה ליה יעוד למפרע משעת מכירה (רש"י).

האשה נקנית

פרק ראשון קדושין

יט

עין משפט נר מצוה

מי שאני - כיון דנשואין לאורייתא נינהו נפקא לגמרי מרשותיה : ולרב נחמן דאמר - לקמן לר' יוסי בר' יהודה נמי במעות הראשונות היא המקדשת דקידושין דלכ נינהו במאי מוקי לה ואפילו אירוסין עושה היכי הדר מוזבין לה : מוקי לה כרבי אליעזר - גרסינן : דאמר לשפחות אחר שפחות כו' - דקדושין תורה אור

במאי מוקי לה כרבי אליעזר - פי' בקונטרס ועד השתא מהדרין לאוקומי דלא כרבי אליעזר דשמותי הוא לפי' ר"ת דגרסינן הכא במאי מוקי לה כר' עקיבא ל"ל דעד השתא מהדר לאוקומי כרבי אליעזר משום דרבנן דר' שמעון קיימי כוותיה דאמרי אבל לא לשפחות אחר שפחות ור' שמעון נמי הכי אית ליה אלא שמוסיף עוד אבל לא לשפחות אחר שפחות :

איש פרט לקמן - ואף על גב דקמן לאו בר עושין הוא מ"מ אילמדיך קרא למשני דקס"ד שיהא נהרג כיון שהאשה נהרגת על ידו : **ומדאורייתא** חזיא ליה - פי' בקונטרס

דוקוקה לו וביאתו ביאה לכל דבר וקגלה ליורשה וליטמא לה כדתנן (גדה דף מה.) כן ט' שבא על יבמתו קגלה וקשה דזה אינו אלא מדרבנן ולפוסלה מן האחין כדתנן בהאשה רבה (יבמות דף טו) עשו ביאת כן ט' כמאמר בגדול אבל ליורשה ולשאר דברים לא היא לאשמו ולכן כ"ל דמדאורייתא חזיא ליה בעלמא בגון שהיה היבם גדול וקמן לו ביאתו ביאה כלומר שאם בא על אחת מכל עריות שבתורה מומהים על ידו מהו דתימא הוולג ומדאורייתא כו' כלומר אי לאו האי קרא דמעטיה ה"ל מדאורייתא חזובה לאשמו קמ"ל שאני קונה אותה אלא מדרבנן כדאמרין בעלמא (סג) עשו ביאת כן ט' כמאמר בגדול : **הרתני** - פי' בקונטרס הא בזה תליא כלומר חדא מילתא היא דכיון שאין יעוד אלא מדעת פשיטא דאין יעוד מעיל אלא בגדול שהרי קמן לא מלי לשויי שליח לקדש וה"ל אלתני פי' הרתני כלומר דסתמן אהדידי דרישא דאמרי' און יעוד אלא בגדול משמע אפילו שלא מדעת מהני והדר אמרינן און יעוד אלא מדעת משמע אבל שלא מדעת לא מהני :

אומר אדם לבתו קטנה לאי וקבלי קידושין מדר' יוסי. תימה מאי אהא לאשמועינן פשיטא למה לא התקדש אפילו היה אומר תן מנה ללוגי ותתקדש בני לך הימה מקודשת מדין ערב כלעיל (דף טו.) כ"ש שאמר לבתו וכי תימא דהכא לא שייך דין ערבות דהא לא דיבר למקדש א"ל לר' יוסי בר' יהודה דאמר דמקודשת בפרוטה אחרונה אטו נילף מינה דאם לא אמר כלום לא לבת ולא למקדש תהא מקודשת

מי שאני ולרב נחמן בר יצחק דאמר אפילו לרבי יוסי ברבי יהודה מעות הראשונות לקידושין ניתנו במאי מוקים לה מוקים לה כרבי אריעזר דאמר לשפחות אחר שפחות הוא דלא מצי מוזבין לה אבל לשפחות אחר אישות מצי מוזבין לה בעי ריש לקיש מהו שמייעד אדם לבנו קמן בנו אמר רחמנא בנו כל דהו או לילמא בנו דומיא דידיה מה הוא גדול אף בנו גדול אמר רבי יורא תא שמע **איש** פרט לקמן אשר ינאף את אשת איש פרט לאשת קמן ואי אמרת מייעד אם כן מצינו אישות לקמן ולא מאי אינו מייעד אמאי קא מבעט ליה קרא תיפשוט מינה דמייעד אמר דב אישי ה"כא ביבם בן תשע שנים ויום אחד הוא על יבמתו עסקינן דמדאורייתא חזיא ליה מהו דתימא כיון דמדאורייתא חזיא ליה וביאתו ביאה הבא עליה מתחייב באשת איש קמ"ל מאי הוי עלה תא שמע *אמר ר' אייבו א"ר ינאי אין יעוד אלא בגדול אין יעוד אלא מדעת חרתני מה מעם קאמר מה מעם אין יעוד אלא בגדול לפי שאין יעוד אלא מדעת ואיבעית אימא מאי מדעת *מדעת דידה דתני אביי בריה דרבי אבהו אשר לא יעדה מלמד שצריך ליעדה הוא תני לה והוא אמר לה בקידושי יעוד ואליבא דרבי יוסי ברבי יהודה *דאמר מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו רב נחמן בר יצחק אמר אפילו תימא לקידושין ניתנו ישאני הכא דאמר רחמנא יעדה מאי ר' יוסי בר' יהודה דתניא יעדה והפרה צריך שיהא שרות ביום כדי פרייה מכאן א"ר יוסי ברבי יהודה אם יש שרות ביום כדי לעשות עמו שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת אלמא קסבר מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו רב נחמן בר יצחק אמר אפילו תימא לקידושין ניתנו ישאני הכא דאמר רחמנא והפרה : אמר רבא אמר רב נחמן *אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושין מדרבי יוסי ברבי יהודה לאו אמר רבי יוסי ברבי יהודה מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו וכי משייר בה שוה פרוטה הו קידושי הכא נמי ל"ש ואמר רבא א"ר נחמן *המקדש במלוה שיש עליה משכון מקודשת מדרבי יוסי ברבי יהודה לאו אמר רבי יוסי ברבי יהודה מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו האי הלואה היא והיא גופא משכון היא וכי

הגרות הב"ח (ה) תוס' ד"ה לומר וכו' דין הוא שחובה שיהיו שאלו וכו' כדמשמע בפ' התקבל דמדין :

גליון הש"ס גב' תתיי מה עסק קאמר - כעין זה בינה דף י"ד ע"א כהא משיבא דף י"ד ע"א : שם מדעת ד"ה - עיין לעיל דף ט"א תוס' ד"ה שכן יצא כ"כ :

כיון שבגד בה ועד השתא מהדרין לאוקמה דלא כרבי אליעזר משום דשמותי הוא : אמאי ממעט ליה קרא - הוולג ליתא : מפשט דמייעד - ומיהו מייעד קרא ממיטה: דמדאורייתא חזיא ליה - כלומר זקוקה לו בזאתה ביאה לכל דבר וקגלה ליורשה כדתנן (גדה דף מה.) כן ט' שבא על יבמתו קגלה : סרי - הא מד הוא כיון דאין יעוד אלא מדעת פשיטא דאין יעוד אלא בגדול : שרריך ליעדה גרסי' - הוא תני לה והוא אמר לה - הוא תני למתניתין והוא אמר בה מגפשיה והאי טעמא דהאי לריך ליעדה רבי יוסי ברבי יהודה היא דאמר מעות הראשונות שקבל האב לקידושין ניתנו ואין יעוד אלא בפרוטה שעליה לפיכך אין דעת האב בהן מתחילה ואם אינו מודיעה שתקבל עליה אין כחן קידושין : לקידושין ניתנו - ונפקא מינה דהוא ליה מחר את בתו לאישות ואם יעדה ונתאחמלה שוב אין מוכרה לשפחות לרבי עקיבא : **כ"ס** - דכתי' לשון יעדה למירשה לשון דיעה: **יעדה וספדה** - ואין יעדה אלא במקום פרייה שאם בא ליעדה בסוף שש לריך שיהא שרות ביום שאם תבוא לתשכון גרמונה דיחה עליה גרעון כ"ל פרוטה : **מטות הראשונות לאו לקידושין ניתנו** - ידו קבל אב ע"מ להתיישב וקידושי יעוד תלוין בזה אף על גב דליכא שרות נמי כיון דאמר בתוך שש תתייעד לי הוה ליה יעוד למפרע משעת מכירה : וכי

אלה נחמן דאמר - לקמן לר' יוסי בר' יהודה נמי במעות הראשונות היא המקדשת דקידושין דלכ נינהו במאי מוקי לה ואפילו אירוסין עושה היכי הדר מוזבין לה : מוקי לה כרבי אליעזר - גרסינן : דאמר לשפחות אחר שפחות כו' - דקדושין תורה אור

מי שאני ולרב נחמן בר יצחק דאמר אפילו לרבי יוסי ברבי יהודה מעות הראשונות לקידושין ניתנו במאי מוקים לה מוקים לה כרבי אריעזר דאמר לשפחות אחר שפחות הוא דלא מצי מוזבין לה אבל לשפחות אחר אישות מצי מוזבין לה בעי ריש לקיש מהו שמייעד אדם לבנו קמן בנו אמר רחמנא בנו כל דהו או לילמא בנו דומיא דידיה מה הוא גדול אף בנו גדול אמר רבי יורא תא שמע **איש** פרט לקמן אשר ינאף את אשת איש פרט לאשת קמן ואי אמרת מייעד אם כן מצינו אישות לקמן ולא מאי אינו מייעד אמאי קא מבעט ליה קרא תיפשוט מינה דמייעד אמר דב אישי ה"כא ביבם בן תשע שנים ויום אחד הוא על יבמתו עסקינן דמדאורייתא חזיא ליה מהו דתימא כיון דמדאורייתא חזיא ליה וביאתו ביאה הבא עליה מתחייב באשת איש קמ"ל מאי הוי עלה תא שמע *אמר ר' אייבו א"ר ינאי אין יעוד אלא בגדול אין יעוד אלא מדעת חרתני מה מעם קאמר מה מעם אין יעוד אלא בגדול לפי שאין יעוד אלא מדעת ואיבעית אימא מאי מדעת *מדעת דידה דתני אביי בריה דרבי אבהו אשר לא יעדה מלמד שצריך ליעדה הוא תני לה והוא אמר לה בקידושי יעוד ואליבא דרבי יוסי ברבי יהודה *דאמר מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו רב נחמן בר יצחק אמר אפילו תימא לקידושין ניתנו ישאני הכא דאמר רחמנא יעדה מאי ר' יוסי בר' יהודה דתניא יעדה והפרה צריך שיהא שרות ביום כדי פרייה מכאן א"ר יוסי ברבי יהודה אם יש שרות ביום כדי לעשות עמו שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת אלמא קסבר מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו רב נחמן בר יצחק אמר אפילו תימא לקידושין ניתנו ישאני הכא דאמר רחמנא והפרה : אמר רבא אמר רב נחמן *אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושין מדרבי יוסי ברבי יהודה לאו אמר רבי יוסי ברבי יהודה מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו וכי משייר בה שוה פרוטה הו קידושי הכא נמי ל"ש ואמר רבא א"ר נחמן *המקדש במלוה שיש עליה משכון מקודשת מדרבי יוסי ברבי יהודה לאו אמר רבי יוסי ברבי יהודה מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו האי הלואה היא והיא גופא משכון היא וכי

אלה נחמן דאמר - לקמן לר' יוסי בר' יהודה נמי במעות הראשונות היא המקדשת דקידושין דלכ נינהו במאי מוקי לה ואפילו אירוסין עושה היכי הדר מוזבין לה : מוקי לה כרבי אליעזר - גרסינן : דאמר לשפחות אחר שפחות כו' - דקדושין תורה אור

מי שאני ולרב נחמן בר יצחק דאמר אפילו לרבי יוסי ברבי יהודה מעות הראשונות לקידושין ניתנו במאי מוקים לה מוקים לה כרבי אריעזר דאמר לשפחות אחר שפחות הוא דלא מצי מוזבין לה אבל לשפחות אחר אישות מצי מוזבין לה בעי ריש לקיש מהו שמייעד אדם לבנו קמן בנו אמר רחמנא בנו כל דהו או לילמא בנו דומיא דידיה מה הוא גדול אף בנו גדול אמר רבי יורא תא שמע **איש** פרט לקמן אשר ינאף את אשת איש פרט לאשת קמן ואי אמרת מייעד אם כן מצינו אישות לקמן ולא מאי אינו מייעד אמאי קא מבעט ליה קרא תיפשוט מינה דמייעד אמר דב אישי ה"כא ביבם בן תשע שנים ויום אחד הוא על יבמתו עסקינן דמדאורייתא חזיא ליה מהו דתימא כיון דמדאורייתא חזיא ליה וביאתו ביאה הבא עליה מתחייב באשת איש קמ"ל מאי הוי עלה תא שמע *אמר ר' אייבו א"ר ינאי אין יעוד אלא בגדול אין יעוד אלא מדעת חרתני מה מעם קאמר מה מעם אין יעוד אלא בגדול לפי שאין יעוד אלא מדעת ואיבעית אימא מאי מדעת *מדעת דידה דתני אביי בריה דרבי אבהו אשר לא יעדה מלמד שצריך ליעדה הוא תני לה והוא אמר לה בקידושי יעוד ואליבא דרבי יוסי ברבי יהודה *דאמר מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו רב נחמן בר יצחק אמר אפילו תימא לקידושין ניתנו ישאני הכא דאמר רחמנא יעדה מאי ר' יוסי בר' יהודה דתניא יעדה והפרה צריך שיהא שרות ביום כדי פרייה מכאן א"ר יוסי ברבי יהודה אם יש שרות ביום כדי לעשות עמו שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת אלמא קסבר מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו רב נחמן בר יצחק אמר אפילו תימא לקידושין ניתנו ישאני הכא דאמר רחמנא והפרה : אמר רבא אמר רב נחמן *אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושין מדרבי יוסי ברבי יהודה לאו אמר רבי יוסי ברבי יהודה מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו וכי משייר בה שוה פרוטה הו קידושי הכא נמי ל"ש ואמר רבא א"ר נחמן *המקדש במלוה שיש עליה משכון מקודשת מדרבי יוסי ברבי יהודה לאו אמר רבי יוסי ברבי יהודה מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו האי הלואה היא והיא גופא משכון היא וכי

אלה נחמן דאמר - לקמן לר' יוסי בר' יהודה נמי במעות הראשונות היא המקדשת דקידושין דלכ נינהו במאי מוקי לה ואפילו אירוסין עושה היכי הדר מוזבין לה : מוקי לה כרבי אליעזר - גרסינן : דאמר לשפחות אחר שפחות כו' - דקדושין תורה אור

מי שאני ולרב נחמן בר יצחק דאמר אפילו לרבי יוסי ברבי יהודה מעות הראשונות לקידושין ניתנו במאי מוקים לה מוקים לה כרבי אריעזר דאמר לשפחות אחר שפחות הוא דלא מצי מוזבין לה אבל לשפחות אחר אישות מצי מוזבין לה בעי ריש לקיש מהו שמייעד אדם לבנו קמן בנו אמר רחמנא בנו כל דהו או לילמא בנו דומיא דידיה מה הוא גדול אף בנו גדול אמר רבי יורא תא שמע **איש** פרט לקמן אשר ינאף את אשת איש פרט לאשת קמן ואי אמרת מייעד אם כן מצינו אישות לקמן ולא מאי אינו מייעד אמאי קא מבעט ליה קרא תיפשוט מינה דמייעד אמר דב אישי ה"כא ביבם בן תשע שנים ויום אחד הוא על יבמתו עסקינן דמדאורייתא חזיא ליה מהו דתימא כיון דמדאורייתא חזיא ליה וביאתו ביאה הבא עליה מתחייב באשת איש קמ"ל מאי הוי עלה תא שמע *אמר ר' אייבו א"ר ינאי אין יעוד אלא בגדול אין יעוד אלא מדעת חרתני מה מעם קאמר מה מעם אין יעוד אלא בגדול לפי שאין יעוד אלא מדעת ואיבעית אימא מאי מדעת *מדעת דידה דתני אביי בריה דרבי אבהו אשר לא יעדה מלמד שצריך ליעדה הוא תני לה והוא אמר לה בקידושי יעוד ואליבא דרבי יוסי ברבי יהודה *דאמר מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו רב נחמן בר יצחק אמר אפילו תימא לקידושין ניתנו ישאני הכא דאמר רחמנא יעדה מאי ר' יוסי בר' יהודה דתניא יעדה והפרה צריך שיהא שרות ביום כדי פרייה מכאן א"ר יוסי ברבי יהודה אם יש שרות ביום כדי לעשות עמו שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת אלמא קסבר מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו רב נחמן בר יצחק אמר אפילו תימא לקידושין ניתנו ישאני הכא דאמר רחמנא והפרה : אמר רבא אמר רב נחמן *אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושין מדרבי יוסי ברבי יהודה לאו אמר רבי יוסי ברבי יהודה מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו וכי משייר בה שוה פרוטה הו קידושי הכא נמי ל"ש ואמר רבא א"ר נחמן *המקדש במלוה שיש עליה משכון מקודשת מדרבי יוסי ברבי יהודה לאו אמר רבי יוסי ברבי יהודה מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו האי הלואה היא והיא גופא משכון היא וכי

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

משל

משל למאן פ' בקונטרס מדברי מי אנו למדין האל האל ים שהות ביום כו' אלמא השתא הוא דמתחלי קדושין בגרעון שיש לו עליה לרבנן מדברי חכמים אנו למדין דלמרי אפילו אין שהות ביום דקסברי לך ניתנו מעות הראשונות דלי בעינן ליעודי יהיה

קצא א מיי' פ'ד מהל' ענדים הלכה ז : קצב ב מיי' טס הל' טו : קצג ג מיי' טס הל' טו :

וכי משייר בה שזה פרוטה הווי קידושין . אלמא הואיל ומכרה ויודע שהאדון יכול ליעדה לאחר זמן מדעתיה הוה וזהו ליה כאומר לה קבלי קידושך : לאלו לקידושין ניפטו . ואינו מקדשה אלא ע"י גרעון שיש לו עליה דהוה מלוה שהרי היא חייבת לו או אם היא שוויים והיא תלמה משכנו : אפילו בסוף שש . ביום השלמה : משל לאומר לאשה כו' . כלומר מכאן אתה למד לאומר לאשה כו' : מעכשיו ולאחר שלשים יום . מקודשת לראשון דה"ק לה מעתה נתחלו אי בעינא זהו לאחר שלשים יום : משל למאן . מדברי מי אנו למדין : הא אל ים שהות ביום כו' . אלמא השתא הוא דמתחלי קידושין בגרעון שיש לו עליה : לרבנן . מדברי חכמים אנו למדין דלמרי אפי' אין שהות דקסברי לך ניתנו מעות הראשונות דלי בעינן ליעודי יהא יעוד מעכשיו דלי לאו מההיא שעתא מתחלי במאי מקדשה השתא : פשיטא . דמלינו למינף : מהו דמימא הא לא א"ל . לאכ האו אדון מעכשיו והילף מיניה דלפי' לא פירש מעכשיו אלא הרי את מקודשת לי לאחר שלשים הוה מקודשת לראשון : קמ"ל . האו דלמרי למדין המשל מדברי רבנן דלי אמר מעכשיו און אי לא לא : משל לאומר כו' . כלומר מכאן אתה למד לאומר לאשה כו' : משל למאן . מדברי מי אנו למדין : לרבי יוסי

תורה אור

וכי משייר בה שזה פרוטה ומייעד הווי קידושין הבא נמי לא שניא ת"ד כ"כ מצות יעוד אימר לה בפני שנים (ה) הרי את מקודשת לי הרי את מאורסת לי אפילו בסוף שש ואפילו סמוך לשקיעת החמה ונוהג בה מנהג אישות ואינו נוהג בה מנהג שפחות רבי יוסי ברבי יהודה אומר אם יש שהות ביום כדי לעשות עמו שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת משל *לאומר לאשה התקדשי לי מעכשיו לאחר שלשים יום ובא אחר וקידשה בתוך שלשים יום שמקודשת לראשון משל לכאן אילימא משל לרבי יוסי ברבי יהודה הא אם יש שהות ביום כדי לעשות עמו שוה פרוטה מקודשת ואם לאו לא אמר רב אחא בריה דרבא משל לרבנן פשיטא מהו דתימא הא לא אמר ליה מעכשיו קמ"ל תניא אידך המוכר את בתו והלך וקידשה לאחר שיהק באדון ומקודשת לשני דברי רבי יוסי ברבי יהודה וחכ"א *אם רצה לייעד מייעד משל *לאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום ובא אחר וקידשה בתוך שלשים יום שמקודשת לשני משל לכאן אילימא לרבנן האמרי רבנן אם רצה לייעד מייעד אלא אמר רב אחא בריה דרבא משל לר' יוסי בר' יהודה פשיטא מהו דתימא הא לא אמר לה לאחר שלשים יום קמ"ל תניא אידך המוכר את בתו ופסק על מנת שלא לייעד נתקיים התנאי דברי ר"מ וחכ"א *אם רצה לייעד מייעד מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה *וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ולר"מ תנאו קיים והתנאי *האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה ה"ו מקודשת *ותנאו בטל דברי ר"מ רבי יהודה אומר *בדבר שבממון תנאו קיים אמר חזקיה שאני הבא דאמר קרא *לאמה פעמים שאינו מוכרה אלא לאמה בלבד ורבנן האי לאמה מאי עבדי ליה האי מיבעי ליה לברתניא לאמה *מלמד שמוכרה לפסולים והלא דין הוא אם מקדשה לפסולים לא ימכרנה לפסולים מה למקדשה לפסולים שבן אדם מקדש את בתו כשהיא נערה ימכרנה לפסולים שאין אדם מוכר את בתו כשהיא נערה ת"ל לאמה מלמד שמוכרה לפסולין ר' אליעזר אומר אם ללמד שמוכרה לפסולין הרי כבר נאמר *אם רעה בעיני אדוניה שרעה בנישואיה מה ת"ל לאמה מלמד שמוכרה לקרובים

יעוד מעכשיו דלי לאו מההוא שעתא מתחלי במאי מקדשה השתא ופריך פשיטא דמלינו למינף ומשיי מהו דתימא הא לא אמר ליה לאכ מעכשיו ותילף מיניה דלפי' לא פירש מעכשיו אלא הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום תהא מקודשת לראשון קמ"ל האו תנא דלמרי אנו למדין המשל מדברי רבנן דלי אמר מעכשיו און ולי לא לא וקשה דבכוליה גמרא המשל בא ללמד על הדבר כמו משל למה הדבר דומה ועוד אידך נאמר דמייעוד נלמוד בזהא שעתא מקודשת לראשון והא לא איירי רבנן כלל כשבא אחר וקודש בתוך ימי המכירה לך פירש ר"י שהמשל בא ללמד ולומר דכי היכי דפשיט לן ההם בלומר לאשה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום ובא וקידשה אחר בתוך שלשים יום שמקודשת לראשון ה"א גבי ייעוד שאם בא אחר וקדשה אחר המכירה קודם הייעוד דאינה מקודשת דמעות הראשונות עליון ניתנו והכי קאמר משל למאן קמ"ל מי מלמד המשל אילימא לרבי יוסי בר' יהודה והאמר אס ים שהות ביום וכו' וחס כן לא דמי לאומר שהרי בעינן שיתן לה שום דבר בסוף אלא משל לרבנן המשל בא ללמד לנו על דברי רבנן שאם בא אחר וקדשה אחר המכירה קודם היעוד אינה מקודשת ופריך פשיטא דכיון שאמר לאשה כך הוא הדין ה"א גבי ייעוד כך הוא לרבנן ומשיי מהו דתימא הא לא אמר מעכשיו ואפילו לרבנן נמי תהא מקודשת לאחר שקדשה קודם הייעוד דלא דמי לאומר לאשה דהתם אמר לה מעכשיו קמ"ל דכיון דכל מכירה ע"מ לייעד כמאן דלמרי לה מעכשיו דמי : משל לרבי יוסי ברבי יהודה פ' בקונטרס מדברי ברבי יהודה אנו למדין משום דלא פירש מעכשיו אפי' דהוי ליה לקדשה זהו לאחר זמן מיהו כי קדמו אחר הווי קידושין ה"א לא שגא מהו דתימא הא לא ח"ל בשעת מתן מעות ע"מ שתייעד לי לסוף שש ומשום הכי אמר רבי יוסי דמקודשת לשני אבל היכא דלמרי התקדשי לי לאחר שלשים יום אימא אפי' דלא אמר לה מעכשיו חילא מהשתא ומקודשת לראשון אס ירנה שבתא שלשים קמ"ל דמי להדדי דכיון דהלה הכתוב ייעוד במעות הללו לאחר זמן מעיקרא כי יהבינה להכי יהבינה שאם ירנה לייעד מייעד ואפי' כיון דלא אמר מעכשיו מקודשת לשני גם פ' זה לא נהירא שהרי בזבלי גמרא המשל בא ללמד על הדבר ופירש רבינו יחזק מהו דתימא הא לא אמר לה לאחר שלשים יום וכיון דלא פירש נימא דרעתיה שיחולי הקידושין מעכשיו דמיהי טפי מהו שלא הזכיר שלשים יום שהרי כל שעה ושעה בדין ליעדה כל זמן שירעה ואם קדשה אחר חזקה מקודשת קא משמע לן כיון דלא אמר מעכשיו בהדיא מקודשת לשני : ר"ב מאיר תנאו קיים וכו' . מודרבנן אדרבנן לא קשיא דיעוד לא הוי דבר שבממון : לשני

קצד ר מיי' פ"ו מהל' אשוח הלכה ט ז ופרק י"ב טס הלכה ז : קצט טשין מח טו טש"ע אה"ע סימן לא טשי"ף ה וס' טס טשי"ף ז :

קצה ה מיי' פ"ד מהל' ענדים הלכה ז :

הגהות הב"ח
(ה) גב' כפני כניס הכי אם מועדת לי הרי את מקודשת :

(פ) חוש' מיר יא. ד"ה כא' על מנת

[שי"ך ג"ע] וכו' משייר בה שזה פרוטה הווי קידושין . אלמא הואיל ומכרה ויודע שהאדון יכול ליעדה לאחר זמן מדעתיה הוה וזהו ליה כאומר לה קבלי קידושך : לאלו לקידושין ניפטו . ואינו מקדשה אלא ע"י גרעון שיש לו עליה דהוה מלוה שהרי היא חייבת לו או אם היא שוויים והיא תלמה משכנו : אפילו בסוף שש . ביום השלמה : משל לאומר לאשה כו' . כלומר מכאן אתה למד לאומר לאשה כו' : מעכשיו ולאחר שלשים יום . מקודשת לראשון דה"ק לה מעתה נתחלו אי בעינא זהו לאחר שלשים יום : משל למאן . מדברי מי אנו למדין : הא אל ים שהות ביום כו' . אלמא השתא הוא דמתחלי קידושין בגרעון שיש לו עליה : לרבנן . מדברי חכמים אנו למדין דלמרי אפי' אין שהות דקסברי לך ניתנו מעות הראשונות דלי בעינן ליעודי יהא יעוד מעכשיו דלי לאו מההיא שעתא מתחלי במאי מקדשה השתא : פשיטא . דמלינו למינף : מהו דמימא הא לא א"ל . לאכ האו אדון מעכשיו והילף מיניה דלפי' לא פירש מעכשיו אלא הרי את מקודשת לי לאחר שלשים הוה מקודשת לראשון : קמ"ל . האו דלמרי למדין המשל מדברי רבנן דלי אמר מעכשיו און אי לא לא : משל לאומר כו' . כלומר מכאן אתה למד לאומר לאשה כו' : משל למאן . מדברי מי אנו למדין : לרבי יוסי

[קמ"ן ג"ע]

[טס]

מיר יא. מכות נ: גיטין פד: כחובות טז. פד. כחובות נז. צ"מ נא. זר. צ"ב קבר

ת"ל

מכרה כבר יולאה עכשיו שאינה מכרה איו דין שלא תמכר במסכת ערכין (דף עט:) : שרעפ בנישואיה . שאכורה לא מיהא תפסי ליה בה קדושין כדכתיב (שמות כא) אשר לא יעדה מכאן שאכורה לפסולין : לקרובים

מכרה כבר יולאה עכשיו שאינה מכרה איו דין שלא תמכר במסכת ערכין (דף עט:) : שרעפ בנישואיה . שאכורה לא מיהא תפסי ליה בה קדושין כדכתיב (שמות כא) אשר לא יעדה מכאן שאכורה לפסולין : לקרובים

שאינו

וכאשר נשאר בה שוה פרוטה ומייעד, הווי קידושין, כאן גם כן אין חילוק.

הרבנים למדו, איך מצות יעוד. אומר לה בפני שנים²⁹⁰, הרי את מקודשת לי, הרי את מאורסת לי, אפילו בסוף שש [ביום השלמתם] ואפילו סמוך לשקיעת החמה, ונוהג בה מנהג אישות ואינו נוהג בה מנהג שפחות. רבי יוסי ברבי יהודה אומר, אם יש שהות ביום כדי לעשות עמו שוה פרוטה, מקודשת, ואם לאו, אינה מקודשת.

משל [כלומר מכאן אתה לומד ל"אומר לאשה וכו'"], לאומר לאשה התקדשי לי מעכשיו לאחר שלשים יום [מקודשת לראשון] דה"ק לה מעתה נתחלו אי בעינא בהו לאחר שלשים יום, ובא אחר וקידשה בתוך שלשים יום, שמקודשת לראשון²⁹¹. משל למי [מדברי מי אנו למידין]²⁹². אם תאמר זה משל לרבי יוסי ברבי יהודה, הא אם יש שהות ביום כדי לעשות עמו שוה פרוטה, מקודשת [דמצינו למילף], ואם לאו, לא. אומר רב אחא בריה דרבא, משל לרבנן²⁹³. זה פשוט. מה הייתי אומר, הרי לא אמר ליה מעכשיו [לאב האי אדון מעכשיו ותילף מיניה דאפי' לא פירש מעכשיו אלא הרי את מקודשת לי לאחר שלשים תהא מקודשת לראשון], לכן לומדים [האי תנא שאמר למידין המשל מדברי רבנן דאי אמר מעכשיו אין אי לא לא, שאין הברל].

אחר לימד בברייתא, המוכר את בתו, והלך וקידשה לאחר, שיחק באדון ומקודשת לשני, דברי רבי יוסי ברבי יהודה. וחכמים אומרים, אם רצה [האדון] ליעד, מיעד²⁹⁴. משל, לאומר לאשה [כלומר מכאן אתה

²⁹⁰ ע"י רמב"ם (עבדים פ"ד ה"ז) הובא לקמן הערה 279.

ע"י גר"ח (יבום וחליצה פ"ד ה"ט): [צריכים עדים ליעוד] היינו משום דבלא עדים לא הוי קידושין כלל, וככל קידושין דעלמא, וקשה דהא לעיל אמרין דאין יעוד אלא מדעת ידיה, משום דמעות הראשונות לאו קידושין ניתנו, או משום שנאמר יעדה דהיינו מדעתה, והוי אביה העבריה היא קטנה, דבסימני גדלות הרי היא יוצאת כבר לחירות, וקשה לפי דברי הרמב"ם דאין מעידין על הקטן לקיומי מילתא, א"כ איך מהנו הכא העדים כיון דהיא קטנה. והפשוט בזה, דביעוד עצם הקידושין נעשה ע"י האב, ואף על גב דדרשינן מאשר לו יעדה דבעינן דוקא מדעתה, הוא דהוי גזירת הכתוב דבלא דעתה לא הוי יעוד ומעשה הקידושין כלל, ולא כמו בשאר קידושין דעיקר הקידושין תלוי בדעתה, ובדעתה הוא דנעשו הקידושין, וכדחזינו דלמ"ד מעות הראשונות לקידושין ניתנו אם הלכה ונתקדשה לאחר קודם יעוד הא תניא בקדושין דף י"ט ע"ב דאם רצה ליעד מיעד ובטלו קידושין האחר, ומפרש שם בגמ' הטעם משום דמיי דמי לאומר לאשה התקדשי לי מעכשיו, וקשה דהרי אכתי לא נעשית אשת איש למפרע, ואמאי לא תפסי בה קידושין, ואין זה דומה למעכשיו דנעשית אשת איש למפרע, אלא ודאי דהא מיהא דביעוד שוב אין הקידושין גומרין אלא מדעת האדון לחוד, ועל כן למ"ד מעות הראשונות לקידושין ניתנו דנעשה מעשה הקידושין לענין זה שאין היעוד תלוי שוב בדעתה, על כן אהניא זאת גם לענין זה שאינה יכולה לקבל עוד קידושין מאחר, לא ע"י עצמה ולא ע"י אביה, ודמאי זאת למעכשיו בחדא מילתא, דלענין זה שאין הקידושין תלויין עוד אלא בדעת האדון מהני היעוד שאח"כ למפרע, והוי כותניא דמעכשיו דדינה לענין זה כמקודשת למפרע, ואפילו למ"ד מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו, ולדידיה הא אינו חוזר ומיעד אם נתקדשה לאחר, אבל מ"מ הרי זהו מיהא משום דכיון דלאו לקידושין ניתנו א"כ הרי אין כאן עוד מעשה קידושין כלל, ועל כן תפסי בה קידושין שני, אבל הא מיהא דלענין קידושין היעוד הקידושין תלויים ונגמרים רק בדעת האדון, ודעתה לא בעינן רק למעשה הקידושין, אבל עיקר דעת המתקדשת כבר נעשה ע"י האב בשעת מכירה, וכדילפינן מינה דאומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושין, דגם שם לא מהניא דעתה רק למעשה הקידושין, ועיקר הקידושין הם מדעת האב, והכא נמי ביעוד דכוותה. והכי מוכח, דהלא הא דרשינן מאשר לו יעדה דבעינן דעתה, הא לא בעינן רק דעתה ולא דעת האב, ואף דקטנה היא והיא ברשות אביה, אלא ודאי דעיקר הקידושין תלוי רק בדעת האדון, ודעתה לא בעינן רק למעשה הקידושין, או דהוי גזירת הכתוב ביעוד דבעינן דעתה, ועל כן פקע מינה זכות אביה, ודעת אביה כבר היה בשעת מכירה.

²⁹¹ כי היכי דפשיטא לן התם דמקודשת לראשון ה"ה נמי גבי ייעוד אף על גב שלא אמר בשעת מכירה מעכשיו לכשארצה אייעד כיון דמעות הראשונות לקידושין ניתנו הוי כאלו פירש הכי בפירוש והבא עליה משעת מכירה עד שעת ייעוד יש בו איסור אשת איש דחל הייעוד למפרע משעת מכירה.

²⁹² רש"י. ו"א שפי' שהמשל בא ללמד ולומר דכי היכי דפשיט לן התם באומר לאשה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשי' יום ובא וקידשה אחר בתוך שלשים יום שמקודשת לראשון ה"ה גבי ייעוד שאם בא אחר וקדשה אחר המכירה קודם הייעוד דאינה מקודשת דמעות הראשונות לקידושין ניתנו והכי קאמר משל למאן על מי מלמד המשל (תוס' בשם הר"י).

²⁹³ מדברי חכמים אנו למידין שאמרי אפי' אין שהות דקסברי לכן ניתנו מעות הראשונות דאי בעינן ליעודי יהא יעוד מעכשיו דאי לאו מההיא שעתא מתחלי במאי מקודשת השתא (רש"י).

²⁹⁴ ע"י רמב"ם (עבדים פ"ד ה"ט): המוכר את בתו ואח"כ הלך וקדשה לאחר אם רצה האדון ליעד מיעד ואם לא ייעד האדון לא לו ולא לבנו כשתצא מרשות האדון יגמרו קידושיה ותיעשה אשת איש.

למד לאומר לאשה כו'], הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום, ובא אחר וקידשה בתוך שלשים יום, שמקודשת לשני. משל למי [פי' מדברי מי אנו למידין]. אם תאמר לרבנן, הרי הרבנן אמרו, אם רצה ליעד, מיעד. אלא אומר רב אחא בריה דרבא, משל לר' יוסי בר' יהודה [דמשום שלא פירש מעכשיו אף על גב דה"ל לקדושי בהו לאחר זמן כי קדמו אחר הווי קידושין ה"נ לא שנא]²⁹⁵. זה פשוט. מה הייתי אומר, הרי לא אמר לה לאחר שלשים יום²⁹⁶, לכן לומדים [דדמו אהדדי דכיון דתלה הכתוב יעוד במעות הללו לאחר זמן מעיקרא כי היבניהו להכי היבניהו שאם ירצה ליעד מיעד ואפילו הכי כיון שלא אמר מעכשיו מקודשת לשני, שאין חילוק].

אחר לימד בברייתא, המוכר את בתו, ופסק על מנת שלא ליעד, נתקיים התנאי, דברי ר"מ. וחכמים אומרים, אם רצה ליעד, מיעד, מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה²⁹⁷, וכל המתנה על מה שכתוב בתורה, תנאו בטל. [וכן] לפי רבי מאיר תנאו קיים. והרי למדנו בברייתא, האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה, ה"ז מקודשת ותנאו בטל, דברי ר"מ. רבי יהודה אומר, בדבר שבממון תנאו קיים [דניתן למחילה הוי תנאי קיים אבל עונה דצער דגופא הוא לא איתיהיב למחילה]²⁹⁸.

אמר חזקיה, כאן שונה, שנאמר בפסוק, פעמים שאינו מוכרה אלא לאמה בלבד. ורבנן, ה"לאמה" הזה איך לומדים אותו. את זה צריכים לכמו שלמדנו בברייתא, "לאמה" מלמד שמוכרה לפסולים [ממזר ונתין שאין רשאי ליעד ואינה נמכרת להם אלא לשפחות בלבד]²⁹⁹, והלא זה קל וחומר, אם מקדשה לפסולים [דקידושין תופסין בחייבי לאוין], לא ימכרה לפסולים [בתמיה]. מה למקדשה לפסולים³⁰⁰, שכן אדם מקדש את בתו כשהיא נערה, ימכרה לפסולים³⁰¹, שאין אדם מוכר את בתו כשהיא נערה. מלמד הפסוק, "לאמה", מלמד שמוכרה לפסולין. ר' אליעזר אומר: אם ללמד שמוכרה לפסולין, הרי כבר נאמר "אם רצה בעיני אדוניה", שרעה בנישואיה [שאסורה לו מיהא תפסי ליה בה קדושין כשנאמר (שמות כא) אשר לא יעדה מכאן שמוכרה לפסולין]. מה מלמד הפסוק "לאמה". מלמד שמוכרה

²⁹⁵ רש"י. ו"א מהו דתימא הא לא אמר לה לאחר שלשים יום וכיון שלא פירש נימא דדעתיה שיחולו הקידושין מעכשיו דמהני טפי מה שלא הזכיר שלשים יום שהרי כל שעה ושעה בידו ליעדה כל זמן שירצה ואם קידשה אחר אינה מקודשת קא משמע לן כיון שלא אמר מעכשיו בהדיא מקודשת לשני (תוס' בשם הר"י).

²⁹⁶ בשעת מתן מעות על מנת שתתייעד לי לאחר זמן ומשום הכי א"ר יוסי דמקודשת לשני אבל איפה שאמר התקדשי לי לאחר שלשים אף על גב שלא אמר מעכשיו חיילי השתא ומקודשת לראשון אם ירצה בסוף שלשים (רש"י).

²⁹⁷ ע"י ריטב"א גיטין פד ע"ב ד"ה אלא אמר רבינא איפה אמרין דמתנה על מה שכתוב בתורה כגון שארה כסותה ועונתה דודאי קא עקר. ופירש רבינו גר"ו דטעמא משום דאיהו לאו בהדי ידיה מתנה אלא הרי הוא כמתנה עם התורה, שממה שחיבתו תורה מתנה עמה שלא יהא חייב בה, וכיון דאין הדבר ניתן למחילה אליבא דר' מאיר, ואליבא דר' יהודה בדבר שאינו של ממון וכו' אבל הכא עמה הוא מתנה שהוא אומר לה ע"מ שתעשה או שלא תעשה, ובכל כי האי גונא שהוא מתנה עמה ועליה הדבר לעשות, כיון שאינה מוכרחת לעשות לא חשיב מתנה על מה שכתוב בתורה, ואי קיימא תנאה מגורשת ואם לאו אינה מגורשת. וע"י קוב"ש: מיהו "ל דגם בכה"ג מיקרי מתנה ע"מ שכתוב בתורה, דתנאי זה גורם שאין לו כח ליעד דאם ייעדה תבטל המכירה, וע"כ יתבטל היעוד, ונמצא שנעקר ממכירה זו דין יעוד ע"י תנאו, ומש"ה תנאו בטל. ע"י רמב"ם (עבדים פ"ד ה"ט): מוכר את בתו ופסק על האדון על מנת שלא ליעד אותה אם רצה האדון ליעד מיעד שהתנה על מה שכתוב בתורה שתנאו בטל.

²⁹⁸ ע"י שו"ע אה"ע סי' לח ס"ה: התנה בשעת הקדושין שלא יהא לה שאר וכסות, תנאו קיים, ואינו מתחייב לה בהם. אבל אם התנה שלא יתחייב בעונה, תנאו בטל וחייב בה. הגה: דכל המתנה על מה שכתוב בתורה, ואינו ממון, תנאו בטל. ו"א דכל מאי דתיקון רבנן הוי כמ"ש בתורה.

ביאור: שאר וכסות וכו'. היינו דוקא שלא אמר ע"מ שאין בקדושין שאר וכסות דאם התנה כך התנאי בטל (ב"ש).

דכל מאי דתיקון רבנן. פ'בדבר תקנה דרבנן אפילו בממון תנאו בטל דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה (ח"מ).

ע"י שו"ע (אה"ע סי' ס"ט ס"ז): זה שאמרנו שאין תנאי מועיל להסתלק מירושתה, היינו במתנה עמה אחר שנשאה או קודם שאירסה, אבל במתנה עמה בעודה ארוסה, מהני. (וע"ל סימן צ"ב. אמרו רז"ל: אין לך כשרה בנשים אלא אשה שעושה רצון בעלה).

²⁹⁹ ע"י רמב"ם הובא לעיל הערה 274.

³⁰⁰ כלומר מה לי לקנתר על מקדשה לפסולין הרי מצינו שהקידושין מסורין בידו לדבר גדול מזה שאפילו בשהביאה סימנין מקדשה כדילפינן לעיל (דף ד ע"ב) מוצאה חנם אין כסף (רש"י).

"כפי שניו". אין לי אלא עבד הנמכר לעובד כוכבים, הואיל ונגאל בקרובים ידו על התחתונה, מנין לנו נמכר לישראל. לומדים מהנאמר, "שכיר" "שכיר" לגזירה שוה.

אמר אביי, אני כבן עזאי בשוקי טבריה³⁰². א"ל אותו תלמיד לאביי, הרי אפשר לדרוש את הפסוקים האלה לקולה וגם אפשר לדרוש אותם לחומרא [פי' להחמיר על העבד השביח יתן כפי שניו הכספי ישיב לפי כסף מקנתו], מה ראית לדרוש אותם לקולא, שנדרוש אותם לחומרא. אל תחשוב כך, מזה שה' ית' הקיל בו, שלמדנו "כי טוב לו עמך", עמך במאכל ועמך במשחה, שלא תהא אתה אוכל פת נקיה והוא אוכל פת קיבר, אתה שותה יין ישן והוא שותה יין חדש, אתה ישן על גבי מוכים והוא ישן על גבי התבן³⁰⁶. מכאן אמרו, כל הקונה עבד עברי, כקונה אדון לעצמו³⁰⁷. ונאמר, דברים אלו לענין אכילה ושתייה, כדי שלא לצערו, אבל לענין פדיון, נחמיר עליו מדרכי יוסי ב'ר' חנינא [שלא בא לידי עבדות אלא שהיה חשוד על השביעית].

שלמדנו בבביתא, רבי יוסי ברבי חנינא אומר, בא וראה כמה קשה אבקה של שביעית [איסור הקל שבה העושה סחורה בפירותיה דהוה ליה לאו הבא מכלל עשה לאכלה (ויקרא כה) ולא לסחורה]³⁰⁷, אדם נושא ונותן בפירות שביעית, לסוף מוכר את מטלטליו, שנאמר "בשנת היובל [הזאת, וכי תמכרו אם תמכרו ותקנו מה שאסרתי לכם בו סוף למכור ממכריך וכל כלי ביתך] תשובו איש אל אחוזתו", וזה נסמן ל"וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך", דבר הנקנה מיד ליד. לא הרגיש³⁰⁸, לסוף מוכר את שדותיו, שנאמר "כי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו", לא באת לידו עד שמוכר את ביתו³⁰⁹, שנאמר "כי ימכור בית מושב עיר חומה". מה שונה שם שלא אמר "לא הרגיש" [דמשמע אם לא הרגיש סופו לבא לכך ובכולהו תנא לא באת לידו עד שמוכר דמשמע דפשיטא ליה לתנא דדרכו בכך שלא תבא לידו שישוב בתשובה עד שיקבל עוד פורענות], ומה שונה כאן שאמר "לא באת לידו". כדרכו הונא, שאמר רב הונא, כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה, הותרה לו. אתה חושב שהותרה לו. אלא נעשית לו כהיתר³¹⁰.

לא באת לידו עד שמוכר את בתו³¹¹, שנאמר "וכי ימכור איש את בתו לאמ"ה, ואף על גב דבתו לא נכתבה בזה הענין [לדרוש בה סמיכת פרשה מכל מקום הואיל ופרשת רבית סמוכה לפרשת ממכר בית אגן שהדי שכבר מכר את בתו אם יש לו בת קטנה קודם שלוח ברבית דניחא ליה וכו'], הרי למדנו, שימכור אדם ביתו ולא ילוה בריבית. למה. ביתו מגרע יוצאת, וזה מוסיף והולך. לא באת לידו עד שלוח ברבית, שנא' "וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך" [הכל בסדר סמיכת פרשיות הוא דורשו וכולן זו קשה משלפניה], וסמוך לו [נאמר] "אל תקח מאתו וגו'". לא באת לידו עד שמוכר את עצמו³¹⁰, שנאמר "וכי ימוך אחיך ונמכר לך", לא לך אלא לגר, שנאמר "לגר" [פרשה אחרת היא הסמוכה לנמכר לך וכי תשיג יד גר ותושב עמך וגו'], ולא לגר צדק אלא לגר תושב, שנאמר "גר תושב". "משפחת גר", זה עובד כוכבים, כשהוא אומר לעקר,

³⁰⁶ ע"י רמב"ם (עבדים פ"א ה"ט): כל עבד עברי או אמה העבריה חייב האדון להשוותן לו במאכל ובמשקה בכסות ובמדור שנאמר כי טוב לו עמך שלא תהא אתה אוכל פת נקי והוא אוכל פת קיבר אתה שותה יין ישן והוא שותה יין חדש אתה ישן על גבי מוכין והוא ישן על גבי התבן, אתה דר בכרך והוא דר בכפר או אתה דר בכפר והוא יושב בכרך שנאמר יוצא עמך מכאן אמרו כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו, וחייב לנהוג בו מנהג אחוה שנאמר ובאחיכם בני ישראל, ואף על פי כן צריך העבד לנהוג בעצמו מנהג עבדות באותן העבודות שהוא עושה לו.

³⁰⁷ רש"י, דעיקר איסור שביעית אינו אלא בעבודת קרקע כגון חרישה וזריעה אבל משא ומתן אינו אלא עשה בעלמא לאכלה ולא לסחורה ומסברא שבא לו עונש זה על משא ומתן מדה כנגד מדה (תוס').

³⁰⁸ לא שם לבו לפרענות הבא עליו לחזור בו מעבירה שבידו גבי לא הרגיש גרסינו לסוף שמוכר את שדותיו וגבי לא באת לידו בכולהו גרסי' בתוספתא עד שמוכר והכי משמע לא תבא בידו הרהור תשובה עד שבא לכל אלו (רש"י).

³⁰⁹ ע"י רמב"ם (פ"א ה"ב הובא לקמן הערה זה).

³¹⁰ ע"י רמב"ם (עבדים פ"א ה"א): עבד עברי האמור בתורה זה ישראלי שמכרו אותו ב"ד על כרחו או המוכר עצמו לרצונו, כיצד גנב ואין לו לשלם את הקרן ב"ד מוכרין אותו כמו שאמרנו בהלכות גניבה, ואין לך איש בישראל שמוכרין אותו בית דין אלא הגנב בלבד, ועל זה שמכרוהו ב"ד הוא אומר כי תקנה עבד עברי, ועליו הוא אומר במשנה תורה כי ימכר לך אחיך העברי, מוכר עצמו כיצד זה ישראל שהעני ביותר נתנה לו תורה רשות למכור את עצמו שנאמר כי ימוך אחיך עמך ונמכר לך ואינו רשאי למכור את עצמו ולהצניע את דמיו או לקנות בהם סחורה או כלים או לינתם לבעל חוב אלא אם כן צריך לאכלן בלבד, ואין אדם רשאי למכור את עצמו עד שלא יאשר לו כלום ואפילו כסות לא תשאר לו ואח"כ ימכור את עצמו.

וע"י רמב"ם (עבדים פ"א ה"ב): כבר ביארנו שאין האשה נמכרת בגניבתה וכן אינה מוכרת את עצמה ואינה קונה לא עבד עברי ולא עבד כנעני מפני החשד, ואין הגר נקנה א בעבד עברי שנאמר ושב אל משפחתו מי שיש לו משפחה.

לקרובים [אף על גב שאין כאן יעוד שאין קדושין תופסין בה], והרי זה קל וחומר, אם מוכרה לפסולין, שלא ימכרנה לקרובים. [אפשר לפרוך אין הק"ו] מה למוכרה לפסולין, שאם רצה לייעד מייעד, ימכרנה לקרובים, שאם רצה לייעד אינו מייעד. נאמר בפסוק "לאמה", מלמד שמוכרה לקרובים. ור"מ [דרדריש להאי לאמה בפוסק ע"מ שלא לייעד, איך הוא ילמד. המוכרה] לפסולין הוא ילמד מאיפה שר"א למד את זה, [וכאשר מוכרה] לקרובים סובר כרבנן [לעיל בשמעתין דקתני אין מוכרה לקרובים], שאמרו, אין מוכרה לקרובים.

אחד לימד³⁰¹, מוכרה לאביו ואין מוכרה לבנו, ואחר לימד, אין מוכרה לא לאביו [שאסורה לו משום בת בנן] ולא לבנו [דהויא ליה אחותו ואין קידושין תופסין בחייבי כריתות]. זה מוכן [מי שאמר ש]אינו מוכרה לא לאביו ולא לבנו, כרבנן, אלא מוכרה לאביו ואין מוכרה לבנו, כמי זה, לא כרבנן ולא אליעזר. באמת זה כרבנן, ומודו רבנן היכן שיש צד יעוד [כשמוכרה לאביו ויש לו בן לייעדה לבנו דהויא ליה בת אחיו אבל כשמוכרה לבנו אין כאן יעוד צד יעוד לא לו ולא לבנו דהויא ליה אחות אביו]³⁰².

הרבנים למדו "אם בגפו יבא בגפו יצא" בגופו נכנס, בגופו יצא. רבי אליעזר בן יעקב אומר, יחידי נכנס, יחידי יצא. מהו בגופו נכנס בגופו יצא. אמר רבא, לומר, שאינו יוצא בראשי אברים כעבד³⁰³. א"ל אביי, את זה לומדים מ"לא תצא תצאת העבדים". אם משם, הייתי אומר שניתן לו דמי עיניו ויצא [לא תצא בראשי אברים כעבד שיוצא ואין נוטל כלום אבל זו תצא ותטול דמי עינה קמ"ל קרא יתירא דאין דין יציאה בחסרון אברים כלל], לכן לומדים [שלא].

ר' אליעזר בן יעקב אומר: יחידי נכנס, יחידי יצא [פי' מש"כ בגפן, הוא כלשון בגופו, פי' יחידי]. מהו יחידי יצא. אמר רב נחמן בר יצחק, כך נאמר, [אם] יש לו אשה ובנים, רבו מוסר לו שפחה כנענית [אפילו בער כחו. ואם] אין לו אשה ובנים, אין רבו מוסר לו שפחה כנענית³⁰⁴.

הרבנים למדו, נמכר במנה והשביח ועמד על מאתים, מאיפה יודעים שאין מחשבין לו [כשבא לגרע ולפדות את עצמו] אלא מנה³⁰⁵, שנאמר "מכסף מקנתו" [משעת מקנתו ישיב גאולתו]. נמכר במאתים והכספי? ועמד על מנה, מנין לנו שאין מחשבין לו אלא מנה [את השנים שעליו לעבוד אלא במנה כאילו נמכר במנה ולקמיה יליף מהו חזית דרדריש להו לקולא וידו של עובד כוכבים על התחתונה כשאמרן]. לומדים מהנאמר

³⁰¹ ע"י לעיל הערה 225.

³⁰² ע"י רמב"ם (עבדים פ"ד ה"א): אין אמה העבריה נמכרת אלא למי שיש לה עליו או לבנו קידושין כדי שתהא ראויה ליעוד כיצד מוכר אדם את בתו לאביו שאע"פ שאין האדון יכול ליעדה לו ראויה היא לבנו שהרי האמה בת אחיו, אבל אינו יכול למכור את בתו לבנו מפני שאינה ראויה לאדון שהרי היא אחותו ולא לבנו מפני שהיא אחות אביו.

וע"י מ"מ: וכן אינו יכול למוכרה למי שהיה נשוי עם אחותה אף על פי שאפשר שתמות ויכול ליעדה הכי איתא בירושלמי פ"ק וכו"כ מהרי"ט בחידושו יע"ש.

³⁰³ ע"י רמב"ם (עבדים פ"ד ה"ו): אין אמה העבריה יוצאה בראשי איברים שנאמר לא תצא תצאת העבדים, וכן עבד עברי אם הפיל לו שינו או סימא לו עינו משלם לו כדי החובל בעבדיו וכו'.

וע"י מ"מ: וכן יע"א אם הפיל לו שינו וכו'. מהיקשא דע"ע לעבריה כתבו התוספות ז"ל בפ"ק דקידושין דנפקא לו הא מה עבריה אינה יוצאה בראשי איברים וכו' וכן כתב רש"י ז"ל בפירוש החומש:

³⁰⁴ ע"י רמב"ם (עבדים פ"ג ה"ד): אין עבד עברי מותר בשפחה כנענית עד שתהיה לו אשה ישראלית ובנים, אבל אם אין לו אשה ובנים אין רבו מוסר לו שפחה כנענית, ודבר זה קבלה הוא אפי' היה הנמכר כהן ה"ז מותר בשפחה כנענית כל ימי עבודתו.

וע"י משנה למלך, שנסתפק באם היה נשוי ישראלית כשנמכר בתוך הזמן נתאלמן, אם אחר שנתאלמן יכול אדוניה ליתן לו שפחה כנענית, והניח בצריך עיון. וצ"ח הגרעק"א שם בהגהותיו לדברי האוה"ח הק' בפ' משפטים (כ"א ג') דפשיטא לי' דתלוי בשעת קנייה כשנאמר אם בגפו "יבא", ולכן אם אז ה' נשוי אשה, הרי הוא מותר אח"כ בשפחה. עוד חוקר המשנל"מ להיפוך אם לא ה' נשוי אשה כשקנאו האדון, ואח"כ נשא אשה, אם רבו מוסר לו שפחה. וגם זה מדייק הגרעק"א מתוך דברי האוה"ח הק' דאזלינן בתר שעת ביאה לרשות אדון, וכיון שאז לא היה לו אשה, אין רבו מוסר לו שפחה כנענית.

³⁰⁵ כמה מגיע ממנה לכל שנה של שש שנים שתות מנה וכמה מגרע לכל שנה ואם נותרה שנה נותן לו שתות מנה ולא אמרין הרי השביח שנתיקרה הפעולה או החליף כח ועומד על מאתים תמנה מאתים לפעולת שש שנים ויתן לו שליש מנה (רש"י).

ע"י רמב"ם (עבדים פ"ב ה"ט): כל עבד עברי או עבריה שיצא גרעון כסף והבריאו הוסיפו דמיו או נשחף ופחתו דמיו מחשבין לו להקל עליו, כיצד הרי שנמכר במאה והרי הוא עתה שוה מאתים אינו מחשב עם אדונו אלא לפי מאה, נמכר במאתים והרי הוא שוה מאה מחשב עמו על פי השנים הנותרות לפי מאה.

האשה נקבת

פרק ראשון

קידושין

ב

עין משפט נר מצוה

לקרובים - אע"ג שאין כאן יעוד שאין קדושין תופסין בה: ורבי מאיר - דדריש להאי לאמה בפרסוק ע"מ שלא ליעוד: כרבנן - לעיל בשמעתין דקתני אין מוכרה לקרובים: אין מוכרה לאביו - שאסורה לו משום בה: ואלא לבנו - דהויא ליה אחוזו ואין קידושין תופסין בחיובי כריתות כדלקמן (דף טו): תורה אור

שאינו יולא בראשי אברים כעבד - דמ"ד ללא גרע מעבד כנעני שאינו יולא בשש ויובל ובגרתו כסף ועובד את הבת ואפילו הכי יולא בראשי אברים: **אבקה** של שביעית - פירוט איסור קל שבה דיעקב איסור שביעית אינו אלא בעבודת קרקע כגון מרישה וזריעה אבל משא ומתן אינו אלא עשה בעלמא לאכלה ולא לסמורה ומסבדא שבה לו עונש זה על משא ומתן מדה כנגד מדה:

הא קמ"ל ליזבן איניש ברתיה - אף על גב שזמדין אותה בעל כרחו* מכל מקום רבית קשה יותר: **לעקר** - זה עבודת טבחים - עסופה ליעקר: ד"ו ש"ך ל"ב

עבד ד' ופסו ליה תרתי ניתיב ליה תרתי כפי שניו - פירש בקונטרס לא איירי קרא לא בהשגיח ולא בהכסף וקשה דל"ח אמאי שני קרא בלישניה נכתוב אידי ואידי מכסף מקנתו או כפי שניו ואומר ה"ר ברוך דה"פ אסעוד רבות בקנים דעבד תרתי ופסו ליה ארבעתיב ליה ארבע מכסף מקנתו בין הכסף ובין השכיב משום שהוא סמוך לזמן כתיבה טפי מזמן ילידה ואם מעט נשאר בקנים דעבד ארבע ופס תרתי ניתיב ליה כפי שניו שהוא שיה עתה והוא כמון הזמן ילידה בין הכסף ובין השכיב:

בר (ד) הקונה עבד עברי כקונה ארון לעלמו - וקשה מאי ארון די לו להיות כדאדו ויש לומר כדליתא בזירושלמי דפעמיים אין לו אלא כר אחת אם שוכב עליו בעלמו אינו מקיים כי טוב לו עמך ואם אינו שוכב עליו וגם אינו מוכרו לעבדו זו מדה סדום מנאל ש"ל לריך למסור לעבדו ויחינו ארון לעלמו גאולתו ידו על התחונה נמכר לישראל מנלן ת"ל שכיר שכיר לגזירה שוה אמר אבוי *הריני כבן עזאי בשוקי טבריא א"ל ההוא מרבנן לאבוי מבדי הני קראי איבא למידרשינהו לקולא ואיבא למידרשינהו לחומרא מאי חוית דדרשינהו לקולא נידרשינהו לחומרא לא סלקא דעתך מדאקיל רחמנא לגביה *דתניא *כי טוב לו עמך יעמך במאכל ועמך במשתה שלא תהא אתה אוכל פת נקיה והוא אוכל פת קיבר אתה שותה יין ישן והוא שותה יין חדש אתה ישן על גבי מוכים והוא ישן על גבי החבן מכאן אמרו כל הקונה עבד עברי כקונה ארון לעצמו ואימא הני מילי לענין אבילה ושתיה כי היכי דלא ליצטער ליה הא לענין פדיון נחמיר עליה מדרבי יוסי בר חנינא *דתניא רבי יוסי ברבי חנינא אומר בא וראה כמה קשה אבקה של שביעית אדם נושא ונותן בפירות שביעית לסוף מוכר את מטלטליו שנאמר *בשנת היובל (ה) תשובו איש אל אחוזתו ויסמך ליה וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד לא הרגיש לסוף מוכר את שדותיו שנאמר *כי ימוך אחיך ומכר מאהותו לא באת לידו עד שמוכר את ביתו שנאמר *כי ימוכר בית מושב עיר חומה מאי שנא החם דאמר לא הרגיש ומאי שנא הבא דאמר לא באת לידו כדרב הונא *דאמר רב הונא כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו הותרה לו סלקא דעתך אלא נעשית לו כדוהר ילא באת לידו עד שמוכר את בתו שנאמר *וכי ימוכר איש את בתו לאמה ואע"ג דבתו לא כתיבא בהאי ענינא הא קמ"ל גיובין אינש ברתיה ולא גיויף בריביתא מאי טעמא ברתיה מנרעא ונפקא והא מוספא ואולא לא באת לידו עד שלוה בריבית שנא *וכי ימוך אחיך ומשה ידו עמך וסמך ליה אל תקח מאתו וגו' ילא באת לידו עד שמוכר את עצמו שנאמר *וכי ימוך אחיך ונמכר לך *לא לך אלא לגר שנאמר *לגר ולא לגר צדק אלא לגר תושב שנאמר גר תושב *מישפחת גר זה עובד כוכבים כשהוא אומר לעקר זה

לקרובים והלא דין הוא אם מוכרה לפסולין לא ימכרנה לקרובים מה למוכרה לפסולין שאם רצה ליעוד מיעוד ימכרנה לקרובים שאם רצה ליעוד אינו מיעוד אמר קרא לאמה מלמד שמוכרה לקרובים ור"מ לפסולין נפקא ליה מהיבא דנפקא ליה לר"א בקרובים סבר לה כרבנן דאמרי *אין מוכרה לקרובים תני חדא *מוכרה לאביו ואין מוכרה לבנו ותניא אידך אין מוכרה לא לאביו ולא לבנו בשלמא אינו מוכרה לא לאביו ולא לבנו כרבנן אלא מוכרה לאביו ואין מוכרה לבנו כמאן לא כרבנן ולא כרבי אליעזר לעולם כרבנן כודו רבנן היבא דאיבא צד יעוד: ת"ר *אם בגפו יבא בגפו יצא בגופו נכנס בגופו יצא רבי אליעזר בן יעקב אומר יחידי נכנס יחידי יצא מאי (בגפו) בגופו נכנס בגופו יצא אמר רבא ילומר שאינו יוצא בראשי אברים כעבד א"ל אבוי ההוא *מלא תצא כצאת העבדים נפקא אי מהתם הוה אמינא נתיב ליה דמי עיניה וניפוק קמ"ל ר' אליעזר בן יעקב אומר יחידי נכנס יחידי יצא מאי יחידי נכנס יחידי יצא אמר רב נחמן בר יצחק הכי קאמר *יש לו אשה ובנים רבו מוסר לו שפחה כנענית אין לו אשה ובנים אין רבו מוסר לו שפחה כנענית *ת"ר *גמבר במנה והשביח ועמד על מאתים מנין שאין מחשבין לו אלא מנה שנאמר *מכסף מקנתו נמכר במאתים והכסף ועמד על מנה מנין שאין מחשבין לו אלא מנה תלמוד לומר *כפי שניו אין לי אלא עבד הנמכר לעובד כוכבים הוא"ל ונגאל בקרובים ידו על התחונה נמכר לישראל מנלן ת"ל שכיר שכיר לגזירה שוה אמר אבוי *הריני כבן עזאי בשוקי טבריא א"ל ההוא מרבנן לאבוי מבדי הני קראי איבא למידרשינהו לקולא ואיבא למידרשינהו לחומרא מאי חוית דדרשינהו לקולא נידרשינהו לחומרא לא סלקא דעתך מדאקיל רחמנא לגביה *דתניא *כי טוב לו עמך יעמך במאכל ועמך במשתה שלא תהא אתה אוכל פת נקיה והוא אוכל פת קיבר אתה שותה יין ישן והוא שותה יין חדש אתה ישן על גבי מוכים והוא ישן על גבי החבן מכאן אמרו כל הקונה עבד עברי כקונה ארון לעצמו ואימא הני מילי לענין אבילה ושתיה כי היכי דלא ליצטער ליה הא לענין פדיון נחמיר עליה מדרבי יוסי בר חנינא *דתניא רבי יוסי ברבי חנינא אומר בא וראה כמה קשה אבקה של שביעית אדם נושא ונותן בפירות שביעית לסוף מוכר את מטלטליו שנאמר *בשנת היובל (ה) תשובו איש אל אחוזתו ויסמך ליה וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד לא הרגיש לסוף מוכר את שדותיו שנאמר *כי ימוך אחיך ומכר מאהותו לא באת לידו עד שמוכר את ביתו שנאמר *כי ימוכר בית מושב עיר חומה מאי שנא החם דאמר לא הרגיש ומאי שנא הבא דאמר לא באת לידו כדרב הונא *דאמר רב הונא כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו הותרה לו סלקא דעתך אלא נעשית לו כדוהר ילא באת לידו עד שמוכר את בתו שנאמר *וכי ימוכר איש את בתו לאמה ואע"ג דבתו לא כתיבא בהאי ענינא הא קמ"ל גיובין אינש ברתיה ולא גיויף בריביתא מאי טעמא ברתיה מנרעא ונפקא והא מוספא ואולא לא באת לידו עד שלוה בריבית שנא *וכי ימוך אחיך ומשה ידו עמך וסמך ליה אל תקח מאתו וגו' ילא באת לידו עד שמוכר את עצמו שנאמר *וכי ימוך אחיך ונמכר לך *לא לך אלא לגר שנאמר *לגר ולא לגר צדק אלא לגר תושב שנאמר גר תושב *מישפחת גר זה עובד כוכבים כשהוא אומר לעקר זה

ממכר בית אגן סהדי שכבר מכר את צדו אם יש לו בת קטנה קודם שלום ברבית דמיחא ליה וכו': ופי ימוך אחיך - הכל בסדר סמיכת פרשיות הוא דורשו וכוון זו קשה משלפניה: שנאמר לגר - פרשה אחרת היא הסמוכה לנמכר לך וכי תשיג יד גר ותושב עמך וגו': זה

ממכר בית אגן סהדי שכבר מכר את צדו אם יש לו בת קטנה קודם שלום ברבית דמיחא ליה וכו': ופי ימוך אחיך - הכל בסדר סמיכת פרשיות הוא דורשו וכוון זו קשה משלפניה: שנאמר לגר - פרשה אחרת היא הסמוכה לנמכר לך וכי תשיג יד גר ותושב עמך וגו': זה

קצו א מיי' ס"ד מנ"ג
קצו ב מיי' ס"ג י"א
קצו ג מיי' ס"ג י"א
קצו ד מיי' ס"ג י"א
קצו ה מיי' ס"ג י"א
קצו ו מיי' ס"ג י"א
קצו ז מיי' ס"ג י"א
קצו ח מיי' ס"ג י"א
קצו ט מיי' ס"ג י"א
קצו י מיי' ס"ג י"א

[על יתי: לקמן מ:]

עבד ד' ופסו ליה תרתי ניתיב ליה תרתי כפי שניו - פירש בקונטרס לא איירי קרא לא בהשגיח ולא בהכסף וקשה דל"ח אמאי שני קרא בלישניה נכתוב אידי ואידי מכסף מקנתו או כפי שניו ואומר ה"ר ברוך דה"פ אסעוד רבות בקנים דעבד תרתי ופסו ליה ארבעתיב ליה ארבע מכסף מקנתו בין הכסף ובין השכיב משום שהוא סמוך לזמן כתיבה טפי מזמן ילידה ואם מעט נשאר בקנים דעבד ארבע ופס תרתי ניתיב ליה כפי שניו שהוא שיה עתה והוא כמון הזמן ילידה בין הכסף ובין השכיב:

הנהרות הב"ח
(א) גמ' בשנת סינול
הנהרות הב"ח
(ב) גמ' בשנת סינול
(ג) גמ' בשנת סינול
(ד) גמ' בשנת סינול
(ה) גמ' בשנת סינול
(ו) גמ' בשנת סינול
(ז) גמ' בשנת סינול
(ח) גמ' בשנת סינול
(ט) גמ' בשנת סינול
(י) גמ' בשנת סינול

[על יתי: לקמן מ:]

תמורה ל. ט"ז ס' כהר

ערכין ג.

[ערכין ט. ערכין ג. סוטה מ.]

מ"כ ס' כהר פסקא
פרש כהר ערכין ג.
לקמן כהר לעיל סו.
ע"ש בחושבנות]

סוטה מ: ערכין ג: וסוטה
דערכין ס' פ"ה פסקא
פרשת כהר

ערכין ג: לקמן מ. יומא
סו: סוטה כהר. [מ"ק מ:]

ב"ק קני: ב"מ ע"ה.
[יבמות מ.]

האשה נקנית פרק ראשון קדושין

זה הנמכר לעבודת כוכבים עתה • לחבוב עמים ושאר לרכיה ולא לשם אלהות: **הא אהדרים קרא** • לכל ישראל לרחם עליו: **ידיחי אבן אחר סנופל** - אדמה אבן שלא תהא לו גאולה: **רבות בשנים** - משמע שהיא רבוי בשנים וכי אפשר להיוון מרובות על שש או מעטות: **אלה** - ה"ק אם יש רבוי בדמיו שנתרבה בתוך שנים הללו כיוון שהשנים מכסף מקנתו חשוב כמשפט קנייה להלן: **נחמטט כספו** - בתוך שנים הללו חשוב אורו כפי דמי שניו של עבדיו: **ניחב ליב** - דמי ארבע שנים ולא איירי קרא לא בהשביח ולא בהכסיף: **לחמין** - הגיע ידו לדמי חלי גרעונו יתגס וימטט חלי שניו מעליו: **או אין נגאל** - כלל אלא א"כ מאל כרי גאולתו: **עדה אחוה** - כתיב בה ומאל כרי גאולתו ולא לחלחין והכא כתיב ישיב גאולתו ולא כתיב כדי: **או דילמא לקולא אמרינן** - דגאולת לחלחין יש בה להקל ולהסמיך כדלקמיה והיכא דהוי קולא לגביה אמרינן דנגאל והיכא דהוי חומרא אמרינן דאינו נגאל כדלמך קרא גבי השביח והכסיף דחלחין לקולא: **לאו אמרס** - לעיל (דף י"ח) גיבוז חמש מאות ושוה אלף לדברי הכל אינו נמכר אלא ונמכר טולו ולא חליו משמע הכא נמי דכתיב (ויקרא כ"ה) או השגיגה ידו ונגאל כולו ולא חליו משמע: **משכחת לה לקולא** - דהויא לה הגאולה קולא גביה לטובתו ומשכחת לה לרעתו: **וזנייה במאה** - קלאו במנה ויהיב ליה האי עבד בטר הכי חמשים בגאולת חליו חי אמרת הויא גאולה כי אייקר תו לא ברשות דמריה אייקר אלא פלגיה ואם בא עבדיו לגמור פדיונו יהיב ליה מאה ונפיק: **ואי אמרת אינו נגאל** - אייקר כוליה ברשות דמריה ויהיב ליה מאה וחמשי: **והא אמרת נמכרה כו'** - דהיכא דשכח און מחשבים לו אלא כשעת מקנתו: **דאייקר וול ואייקר** - שקנהו במחתיס והול ועמד על מנה וחטיב ליה כפי שניו ונתן לו חמשים ולא הספיק לגמור פדיונו עד שהוקר ועמד על מחתיס: **ה"ג במסקנא ואי אמרת אינו נגאל לחלחין הני מאה פקדון נינהו גביה ישיב ליה ניהליה ונפיק וליג' והא אמרת נחמטט כספו כו'** - ואי אמרת אינו נגאל לחלחין לא קנחין אחרון בחורט גאולה ועבדו שהכסיף הוא עומד כוליה לפדומו והגך וזוי הוו פקדון גביה ויהיב להו ניהליה ונפיק: **סמוכר בית בעיר חומה** - שהוה נגאל עד שנה ולא יוחר: **נגאל לחמין** - אם נתן כחלי דמיו בתוך שנה מפריק פלגיה או לא: **גאולתו** - ימים תהיה גאולתו: **היכא דגלי** - בכדי גאולתו למימרא דכולה גאולה בעינן גלי: **והיכא** - דלא כתיב בה כדי לא מייחתינ ליה: **שנה** - אם אין לו ליה מחתיס וגואל מה שאין כן מוכר בשדה אחוה דבעינן והשיגה ידו (ויקרא כ"ה) משמע נמי שגואל לחלחין: **ואם גאל יגאל** - במקדיש שדה אחוה: **לפי שמלינו כו'** - ר"ש דריס טעמא דקרא בכל דוכתא (ב"ב דף ק"ט) והכא נמי יהיב טעמא לקרא ואחמשינן דהקפידה חורה לחזור שלא תפקע אחוה מיורשים לפי שיפה כח מוכר שאין נחלתו נפקעת שהרי חורת לו ביובל לפיכך לא חס ליפות כחו ללוות ולגאול לחלחין אבל מקדיש לפי שהורע כחו להספיד נחלתו ביובל כדכתיב (ויקרא כ"ו) והיה השדה בלאחו ביובל קדש וגו' ומתחלק לכהנים ייפה הכתוב כחו בתחלת פדיונו ללוות ולגאול לחלחין ומהכא חיה לן למיגמר נמי מוכר בית בבתי ערי חומה דלוא וגואל וגואל לחלחין שהרי הורע כחו ליחלט בתוך שנה ולא ילא ביובל: **איטיביה** - דקתני סיפא מוכר בית בבתי ערי חומה ויכח שאין ליה וגואל וכו': **מוכר שדה אחוה הורע כחו ליגאל מיד** - עד שחטא שתי שנים ביד הלוקח כדכתיב (ס"ה) ומכפר שני תבולות ימכר לך און מוכר שתי שנים מעת לעת ואח"כ גואל בגרעונו כסף כדכתיב (ס"ה) לפי רוב השנים ומשך את שני ממכרו וגו' כמה שנים הם משלקתה עד היובל שהיה עמיד להחזיר לבעלים עשרים שנה ודמיה עשרים מנה הרי שקניית תבולות כל שנה במנה וכן יגרע לכל שנה שאלה (א) לפי גאולתו: **הא**

רב א מיי פ"א מהל' שמיטה ויובל הל' ית' רד ב מיי פ"ב מהל' עבדים הלכס ז: רה ג מיי שם הלכס ז:

רו ד מיי פ"ה מהל' עבדים הלכס ז הפג עיני קד: רז ה מיי פ"א מהל' שמיטה הלכס טו: רח ו מיי שם הלכס ז:

רש ז מיי פ"ד מהלכות עבדים הלכס ט: רי ה מיי פ"ב מהל' שמיטה הלכס ד:

גאולתו

גאולתו גמר • נראה לר"ת דלאו ג"ש גמורה היא אלא גלי מילתא בעלמא הוא דלי ג"ש גמורה היא א"כ מלי קאמר או דלמא לקולא אמרינן לתומרא לא אמרינן הא כיון דהוי ג"ש בין לקולא בין לתומרא חיה לן למיילף לחין ג"ש למחלה וכן משמע לקמיה גבי בתי ערי חומה קאמר היכא דגלי גלי והיכא דלא גלי לא גלי ואי ג"ש היא אפילו היכא דלא גלי נמי:

איתביה

פ"י מסיפא דקתני מוכר בית בבתי ערי חומה ויכח שאינו ליה וגואל וגואל לחלחין ואם תאמר מלי פריך לרבי שמעון דילמא הך ברייתא אחיא כוותיה דרבי שמעון והא דקאמר לעיל גבי בתי ערי חומה שנה וגואל וגואל לחלחין היינו בטר דרבי לן קרא במקדיש אם גאל יגאל אבל יד

ערכין ל' מ"ט סוגיא זו
גאולה שמיטיס

לגירסא רש"ל לקמן בסמוך
דמוקד כד יתח א"כ גם
הכא מוכרתי לתמוך

רש"ל מ"ז

לעיל י"ח

ערכין ל'

הנהוה הב"ח
(א) רש"י ד"ה מוכר וכו'
שאלה נפי גאולתו:

גליון הש"ס
גבי מלמד שנה וגואל
וגואל לחלחין - עיין ב"ב
דף ק' ע"א ה"ד
ומחלי ועבדיו דף לא
ע"ה ת"ה תני תהא:

זה הנמכר לעבודת כוכבים עצמה [לחטוב עצים ושאר צרכיה ולא לשם אלהות].

אמר לו, הרי שם הפסוק חזר? [לכל ישראל לרחם עליו], שלמדנו בבית מדרש של רבי ישמעאל, הואיל והלך זה ונעשה כומר לעבודת כוכבים, נאמר לדחות? אכן אחר הנופל [אדחה אכן שלא תהא לו גאולה]³¹⁵. מלמד הפסוק "אחרי נמכר גאולה תהיה לו אחד מאחיו יגאלנו". ונאמר "גאולה תהיה לו", כדי שלא יתבלע? בין העובדי כוכבים. הרי לענין פדיון, שנחמיר עליה מדרבי יוסי ברבי חנינא.

אמר רב נחמן בר יצחק, שני פסוקים כתובים, כתוב "אם עוד רבות בשנים" [משמע שיהא רבוי בשנים וכי אפשר להיותן מרובות על שש או מועטות], וכתוב "ואם מעט נשאר בשנים". וכי יש שנים מרובות ויש שנים מועטות. אלא אם נתרבה כספו [ה"ק אם יש רבוי בדמיו שנתרבה בתוך שנים הללו כגון שהשיב מכסף מקנתו חשוב כמשעת קנייה להקל]. מכסף מקנתו, ואם נתמעט כספו [בתוך שנים הללו חשוב אותו כפי דמי שניו של עכשיו], כפי שניו. ונאמר כן נאמר: היכן שעבד שנתיים ונשאר לו ארבע, שנביא [דמי ארבע עשרה עשרה ולא איירי קרא לא בהשיב ולא בהכספי] לו ארבע מכסף מקנתו, ואם עבד ד' ונשאר לו שנתיים, שנביא לו שנתיים לפי שניו. א"כ, שנכתוב הפסו "אם עוד רבות שנים אם מעט נשאר שנים". מהו "בשנים". אם נתרבה כספו בשנים, מכסף מקנתו, ואם נתמעט כספו בשנים, כפי שניו.

אמר רב יוסף, רב נחמן דרש את אלה הפסוקים כסיני? (סימן: עבד בית חצאי בית עבד קרובים) רב הונא בן חנינא שאל את רב ששת, עבד עברי הנמכר לעובד כוכבים, נגאל לחציו [הגיע ידו לדמי חציו גרעונו יתנם וימעט חציו שניו מעליו] או אינו נגאל לחציו [כלל אלא א"כ מצא כדי גאולתו]. לומדים "גאולתו" "גאולתו" משדה אחוזה [כתיב בה ומצא כדי גאולתו ולא לחציו והכא כתוב ישיב גאולתו ולא כתיב כד]³¹⁶, מה שדה אחוזה אינו נגאל לחציו, כמו כן כאן אינו נגאל לחציו, או אולי לקולא אומרים ולא אומרים לחומרא [מאחר ויש בגאולת חציו להקל ולהחמיר, היכן שהוא לקולא נגאל לחציו, והיכן דהוא להחמיר אינו נגאל]. אמר לו, לא, שנאמר שם "נמכר" [פירושו] כולו ולא חציו [פי' אם גניבתו נ' ושוה ק' לכ"ע אינו נמכר]. כמו כן כאן, [נאמר] "נגאל" [פירושו] כולו, ולא חציו³¹⁷.

אמר אביי: אם תאמר שנגאל לחציו, נמצא שזה [לפעמים] לקולא ו[לפעמים] לחומרא, לקולא, שאם מכרוהו במאה, ו[לאחר זמן] נתן לו חמשים, שהוא חציו דמיו, ו[אח"כ] נשכח ועומד על מאתיים, אם תאמר שנגאל לחציו, נתן לו מאה ויוצא [שהרי רק חציו ברשותו של הקונה], ואם תאמר שאין נגאל לחציו [אז כולו ברשות הקונה, וברשותו של הקונה נשכח, ונשאר חוב מאה וחמשים, ולכן חייב], ליתן לו מאה וחמשים כדי לצאת³¹⁸. והרי אמרת, אם נתרבה כספו [דאיפה דנשכח אין מחשבים לו אלא כשעת מקנתו], מכסף מקנתו. כגון שנתייקר וניזל, ואחר כך נתייקר [שקנהו במאתים והוזל ועמד על מנה וחשיב ליה כפי שניו ונתן לו חמשים

³¹¹ ע"י רמב"ם (שמיטה ויובל פ"א ה"ח): מצא מעט רוצה לגאול חציו השדה שמכר קרובי שומעין לו שנאמר כדי גאולתו, או גואל את כולה או אינו גואל, ואם רצו קרובי לגאול גואלים שנאמר ובה גואלו הקרוב אליו.

וע"י דרך אמונה: אין שומעין לו. שיהא פירות חציו שדה אלא כל הפירות ללוקח ואם נתן לו חציו המעות היו פקדון אצלו עד שיביא שאר המעות ואז יגאלנו ויאכל הפירות ו"א שימתין עד שיהיו המעות כדי השנים שישארו ואז יחול הפדיון ומ"מ יכול לחזור בו עד אז וליטול המעות בחזרה.

³¹² ע"י רמב"ם (עבדים פ"ב ה"ז): הנמכר לעכ"ם אם לא השיגה ידו לגאול קרוביו פודין אותו וקרוב קרוב קודם שנאמר או דודו או בן דודו יגאלנו, וב"ד כופין את קרוביו לפדותו שלא יטמע בעכ"ם, לא פדאוהו קרוביו או שאין ידם משגת מצוה על כל אדם מישראל לפדותו, ובין שפדאוהו קרובים בין שפדאוהו שאר אדם יצא לחירות, ויש לו ללוות ולגאול את עצמו מן העכ"ם וגואל לחציו, אבל הנמכר לישראל אין הקרובים פודין אותו ואין ליה גואל ואינו גואל לחציו, אלא כיצד דינו אם השיגה ידו ליתן כפי השנים הנתרות נתן ויוצא ואם לאו לא יצא. ע"י לעיל הערה 201 {אפשר שהוא חזרה על אותו דבר}.

וע"י כ"מ: ויש לו ללוות ולגאול את עצמו וכו'. תמהני על פסק זה ששם בגמרא (דף כ' ע"ב) אמרין דבעא ר"ה מרב ששת עבד עברי הנמכר לעכ"ם נגאל לחציו או לא ופשט ליה דאינו נגאל. ע"י רע"א שציין לרמ"ע מפאנו ס' ע. וע"י אבן האזל הסבר בשם הגר"א קוטלר.

ע"י רמב"ם (עבדים פ"ב ה"ז): הנמכר לעכ"ם הואיל ויש לגאול עצמו לחציו כמו שביארנו פעמים יהיה להקל ופעמים להחמיר, כיצד להקל קנה אורו במאתים ושוחף והרי הוא עתה שוה מאה ונתן לו חמשים חציו דמיו והברי והרי הוא שוה מאה ונתן לו מאה שוה חציו דמיו הנשאר ויצא, כיצד להחמיר קנה אותו במאתים ונתן לו חציו דמיו שוה מאה ונשחף והרי עתה שוה מאה נתן לו חמשים שהן דמי חציו הנשאר ונמצא שנתן מאה וחמשים אף על פי שהוא עתה שוה מאה.

ולא הספיק לגמור פדיונו עד שהוקר ועמד על מאתיים] עוד פעם. נמצא לחומרא אם מכרו במאתים, ונתן לו מאה שהו אחציו דמיו, וניזל ועומד על מאה, אם תאמר נגאל לחציו, נתן לו חמשים ויוצא, ואם תאמר אין נגאל לחציו, אלה המאה [שנתן] הם פקדון אצלו, שיתן לו אותם ויוצא [שהרי אם אינו נגאל לחציו, אז לא קנאם האדון, ועכשיו שירד משויותו, ויכול לפדות את עצמו במחיר כזו]³¹³.

רב הונא בן חנינא שאל את רב ששת, המוכר בית בבתי ערי חומה [שהוא נגאל עד שנה ולא יותר], נגאל לחציו או אינו נגאל לחציו [אם נתן חציו דמיו בתוך שנה חציו הבית נגאל או לא]. לומדים "גאולתו" "גאולתו" משדה אחוזה, מה שדה אחוזה אינה נגאלת לחציו, כמו כן כאן אינו נגאל לחציו, או אולי היכן שגילה גילה [ככדי גאולתו זאת אומרת דכולה גאולה בעינן], והיכן שלא גילה לא גילה [שלא כתיב בה "כדי" לא מביאים אותו]. א"ל, ממדרשו של ר"ש נשמע, שלוה³¹⁴ וגואל [פי' אם אין לו, יכול ללוות מאחרים ולגאול, שונה ממוכר שדה אחוזה, שנאמר שם "והשיגה ידו". ועוד לימד הלכה ש]גואל לחציו. שלמדנו בברייתא, "אם גאל יגאל" [במקדיש שדה אחוזה] מלמד שלוה וגואל וגואל לחציו³¹⁵.

[רב שמעון דורש טעמו של הפסוק בכל מקום, וכאן הפסוק מלמדנו שהפקיד התורה לחזור שלא תפקע אחוזה מירושם, ומאחר ויפה כח המוכר שאין נחלתו נפקעת שהרי חוזרת לו ביובל, לכן לא חש לפדות כחו ללוות ולגאול לחציו, אבל מקדיש שהורע כחו להפסיד נחלתו ביובל, לכן ייפה הכתוב כחו בתחלת פדיונו ללוות ולגאול לחציו, ואפשר ללמוד מכאן למוכר בית בבתי ערי חומה שלוה וגואל וגואל חציו שהרי הורע כחו כמו מקדיש שדה] אמר ר"ש, למה. לפי שמצינו במוכר שדה אחוזה שיפה כחו, שאם הגיע יובל ולא נגאלה חוזרת לבעליה ביובל³¹⁶, הורע כחו שאינו ליה וגואל וגואל לחציו³¹⁷, מקדיש שהורע כחו, שאם הגיע יובל ולא נגאלה יוצאה לכהנים ביובל³¹⁸, יפה כחו שלוה וגואל וגואל לחציו. הרי המוכר בית בבתי ערי חומה גם כן הואיל והורע כחו, שאם מלאה לו שנה תמימה ולא נגאלה נחלט³¹⁹, יפה כחו שלוה וגואל וגואל לחציו.

שאלו מברייטא "אם גאל יגאל", מלמד שלוה וגואל וגואל לחציו [שכתוב בסוף "מוכר בית בבתי ערי חומה" יוכיח שאין ליה גואל וכו']. שהיית אומר שזה קל וחומר, ומה מוכר שדה אחוזה שיפה כחו, שאם הגיע יובל ולא נגאלה, חוזרת לבעליה ביובל, הורע כחו שאין ליה וגואל וגואל לחציו. מקדיש שהורע כחו, שאם הגיע יובל ולא נגאלה יוצאה לכהנים ביובל, אינו דין שהורע כחו שאין ליה וגואל וגואל לחציו. מה למוכר שדה אחוזה, שכן הורע כחו ליגאל מיד, תאמר במקדיש, שיפה כחו ליגאל מיד. מוכר בית בבתי ערי חומה יוכיח, שיפה כחו ליגאל מיד, ואין ליה וגואל וגואל לחציו. אין סתירה,

³¹³ ע"י רמב"ם (ערכין פ"ה ה"ב): רצה האדון למכור שדות אחרות משדותיו או ללוות כדי לפדות שדה זו שהקדיש הרשות בידו, בין בזמן שהיובל נוהג בין בזמן שאין היובל נוהג, והוא קודם לכל אדם, וכן אם רצה לגאול חציה גואל, מה שאין כן במוכר להדיוט, זה חומר בהדיוט מבהקדש.

וע"י רמב"ן וריטב"ם שהקשו שהרמב"ם (ערכין פ"ד ה"ו) כותב שאם רוצה ליתן סלע ופונדיון לשנה בכל שנה ושנה אין שומעין לו אלמא משמע דאינו נגאל לחציו אף במקדיש שדה אחוזה, וע"י משה אפרים שמתוך דמאי שאמרינן בנותן דבר שנה בשנה דאין שומעין לו לאו משום דאינו נגאל לחציו אלא היינו טעמא דלא מהני משום דמקדיש הלזה רוצה לגאול את כולה ולאכול את פירותיו וליתן דמיו שנה בשנה ונמצא דבא לגאול את השדה בהקפה וא"כ משה"ה אין שומעין לו להתורה אמרה וחשב לו הכהן את הכסף עד שיהיה כסף כולו כאחד וכמ"ש שם בגמרא.

³¹⁴ רמב"ם (שמיטה פ"א ה"ט): מוכר שדה לראשון וראשון מוכר לשני ושני לשלישי אפילו מאה זה אחר זה בשנת היובל תחזור לאדון הראשון, שנאמר בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו לאשר לו אחוזת הארץ.

וע"י דרך אמונה: תחזור לאדון הראשון. וה"ה שאין לשני יכול לגאול מהשלישי בע"כ וכן השאר דאצלם הוא שדה מקנה ובשדה מקנה אין דין גאולה ורק הראשון יכול לגאול בע"כ של כולם וכן קרובים של שני ושלישי וכו' אין יכולין לגאול רק קרוביו של ראשון.

הראשון. ומונין השתי שנים לראשון אף שביד השני לא ה' עדין שתי שנים: ³¹⁵ רמב"ם (שמיטה פ"א ה"ז): המוכר שדה אחוזתו והיו לו שדות אחרות ומכר מאותם השדות כדי לגאול שדה שמכר אין שומעין לו, שנאמר ומצא כדי גאולתו עד שימצא דבר שאינו מצוי לו בשעה שמכר, וכן אם ליה לגאול אין שומעין לו שנאמר והשיגה ידו לא שילוה.

וע"י דרך אמונה: ימכר מאותן השדות. ואפי' הן רעות ורחוקות מהעיר ומכרן כדי לגאול זו שהיא יפה וקרובה.

עד שימצא דבר כו'. וה"ה אם ה' לו מעות בשעת מכירה ועבר ומכר דקי"ל דביעבד מכור כנ"ל ה"ג אין יכול לגאול באותן מעות וצ"ע.

וכן אם ליה לגאול כו'. וכל אלו אם אין הלוקח מסכים אבל אם הלוקח מסכים מותר וכן בהא דבסמוך ה"ח.

זהו שיטת הרבנן [שלא דורשים טעמו של הפסוק, ואומרים היכן שנחלש כחו בדבר א' נחלש בדבר אחר, חוץ ממקום שהפסוק מגלה בפירושו], וזה ר"ש. אחד לימד [המוכר בית בעיר חומה לזה וגואל כו']³¹⁶, לזה וגואל וגואל לחציו, והשני לימד, אין לזה וגואל וגואל לחציו³¹⁷. אין סתירה, זה רבנן וזה ר"ש.

(סימן חרש חבש זמן).

אמר רב אחא בנו של רבא לרב אשי, יש לשאול [בהא תמניתין דאצרכה קרא למקדיש שילוה ויגאל משום דהא אתיא ליה מדינא של מוכר בית בעיר חומה שאין לזה וגואל]. מה למוכר בית בבתי ערי חומה, שכן הורע כחו ליגאל לעולם [שהרי רק יכול לגאול עד סוף שנה הראשונה]. תאמר במקדיש, שיפה כחו ליגאל לעולם [לעולמו של יובל אם לא מכרה הגזבר דאין מתחלקת לכהנים עד היובל]. אמר רב אחא הזקן לרב אשי, משום שיש לומר שחזור הדין, ונלמד את זה ממה הצד. מוכר שדה אחוזה יוכיח, שיפה כחו ליגאל לעולם [עד היובל ויובל חוזר בלא פדיין], ואין לזה וגואל וגואל לחציו. מה למוכר שדה אחוזה, שכן הורע כחו ליגאל מיד. מוכר בית בבתי ערי חומה יוכיח. וחזור הלימוד, לא ראי זה כראי

³¹⁶ רש"י. אמנם ע"י רש"י (ערכין לא ע"א) דאמקדיש שדה אחוזה קאי. והקשה התוס' (שם ד"ה תני חדא): ולא נהירא דא"כ הו"י סתם מתני' שלמדנו במשנה בהקדש מותר בכלן כר"ש ולא כרבנן ואור"י דקאי אמוכר בית בבתי ערי חומה וכן מוכחת הסוגיא בפ"ק דקדושין (דף כא. ושם כ"ע"ב) אבל מקדיש שדה אחוזה אפי' רבנן מודו דלוה וגואל לחציו.

וע"י רמב"ם שמיטה ויובל פ"א ה"ח שזה מדבר במוכר שדה אחוזה. וע"י רמב"ם ערכין פ"ה ה"ב שזה מדבר במקדיש שדהו.

³¹⁷ ע"י רמב"ם (שמיטה ויובל פ"ב ה"ב): ואין הקרובים פודין אותה אלא המוכר עצמו אם השיגה ידו, ויש לו למכור מנכסיו ולפדותו, אבל לא ילוה ויגאל ולא יגאל לחציו, ע"כ. כרבנן. אמנם ע"י שם פ"א ה"ח: מצא מעט ורצה לגאול חצי השדה שמכר אין שומעין לו שנאמר כ"י גאולתו, או גואל את כולה או אינו גואל, ואם רצו קרוביו לגאול גואלים שנאמר ובה גואלו הקרוב אליו, ע"כ, רואים שזה רשות ולא חובה, וזה סתירה.

ע"י ספר החינוך (מצוה שמא): אין הקרובים פודין אותה, אלא המוכר בעצמו, זהו דעת הרמב"ם וזכרוננו לברכה, ולא כן נראה בקידושין. ואינו לזה וגואל אלא ימכור נכסים אחרים אם יש לו ויגאלנה, או אם רווח מעות או נתנו לו יכול לגאלה בהן. ואינו גואל אותה לחציו, כלומר שיפרע לו קצת המעות בפעם אחת וקצתן בפעם אחרת, כמו שאמרנו זכרוננו לברכה בקידושין פרק קמא [כ' ע"ב]. ואם מת הלווק תוך שנה, פודה אותה מיד בנו, ואם מת המוכר, פודה אותה גם כן בנו של מוכר מיד הלווק. ויתר פרטיה, במסכת ערכין.

וע"י לחם משנה (עבדים פ"ב ה"ז): ויש לו ללוות ולגאול וכו'. וזלת מה שתמה הרב בכ"מ דרב ששת פשט הבעיא בפ"ק דקידושין דאינו גואל לחציו ואינו כדאי לדחות דברי רב ששת משום מאי דקאמר אביי את"ל נגאל לחציו וכו' דאביי לא בא אלא לפרש מאי דקאמר הבעיין לקולא אמרינן לחומרא לא אמרינן היכי משכחת לה קולא וחומרא אבל לפי פ' רבינו ז"ל נמצא אביי חולק על הבעיין ועל רב ששת שאפילו הבעיין לא משמע ליה שאמרינן נגאל לחציו אלא להקל עליו אבל שיהיה נגאל לחציו לגמרי בין להקל בין להחמיר לא עלה אפילו על דעת הבעיין כ"ש לדעת רב ששת שפשט דאינו נגאל לחציו לגמרי ולפי דברי רבינו ז"ל צ"ל דאביי פליג אבעיין ואפשטן ואית ליה שלא ילפינן משדה אחוזה דהיכא דגלי גלי לא גלי וכמו שאמרנו לקמן בגמרא גבי בעיא דבית בבתי ערי חומה וכל זה דוחק. ועוד דהא ק"ל כרבנן דאית להו דבית בבתי ערי חומה אינו לזה וגואל לחציו וכדפסק רבינו ז"ל בהלכות שמיטה ויובל א"כ מאי שנא דהתם לא אמרינן היכא דגלי גלי וכאן פסקינן כאביי שאמרינן היכא דגלי גלי. ועוד קשה על רבינו ז"ל דמשמע דהבעיא לא הו"י אלא לגאולת חציו אי ילפינן משדה אחוזה אבל לזה וגואל ודאי דלית ליה דהא בגופיה כתיב או השיגה ידו ונגאל וכדכתב רש"י ז"ל שם גבי עבד עברי הנמכר לעכו"ם יוכיח שיפה כחו ליגאל וכו' פירש"י ז"ל כשאמרינן לעיל ונגאל כולו ולא חציו ואינו לזה וגואל דהא או השיגה כתיב וכו' א"כ משמע דלהא לא ילפינן דבדידה כתיב דמהאי טעמא אמרינן בשדה אחוזה דאינו לזה וגואל משום דכתיב והשיגה ידו וכדכתב רבינו ז"ל בהלכות שמיטה ויובל פ"א. וקצת יש לתמוה ג"כ על הסמ"ג ז"ל שכתב ומסיק שם רב ששת שאינו לזה וגואל משמע דבהא נמי נסתפק הבעיין ואינו דבהא ודאי אין ספק כיון דכתיב ביה או השיגה ידו כמו בשדה אחוזה באופן שדברי רבינו ז"ל נתעלמו מעיני ואולי גירסא אחרת היה לו בגמרא וצ"ע. וא"ת כיון דרב הונא בר חיננא דבעי הך בעיא בפ"ק דקידושין גבי עבד עברי הנמכר לעכו"ם איהו גופיה בעי כי האי גוונא שם בבית בבתי ערי חומה ובעי שם דילמא לא ילפינן כלל דהיכא דגלי גלי אמאי לא בעי כי האי גוונא גבי עבד עברי הנמכר לעכו"ם אלא דבעי אי אמרינן אין נגאל לחציו וילפינן לגמרי מהתם לא דלמא לא ילפינן לגמרי מהתם אלא להקל ולא להחמיר אבל שאל ילפינן כלל משדה אחוזה לא משמע ליה ז"ל דהא תיקן רש"י ז"ל במ"ש כשאמר קרא גבי השביח והכסיו אחוזה לקולא כלומר שאמרינן לעיל נתרבה כספו מכסף מקנתו נתמעט כספו כפי שניו וכיון דאזיל ביה קרא לקולא ודאי דילפינן להקל ולא להחמיר ומשום הכי פשיטא ליה דילפינן ג"ש להקל גבי עבד עברי הנמכר לעכו"ם משדה אחוזה:

זה³²⁰, הצד השווה שבהם, שנגאלים, ואין לזה וגואל וגואל לחציו, אף אני אביא מקדיש [לפיכך הוצרך אם גאל יגאל לומר שלוה וגואל]. שנגאל, ואין לזה וגואל וגואל לחציו.

אמר מר זוטרא בנו של רב מרי לרבינא, יש לשאול, מה להצד השווה שבהן, שכן הורע כחו ליגאל בשנה שניה [דמוכר שדה אחוזה אין המוכר יכול לגאול עד שתבוא שנה שלישית ומוכר בית בעיר חומה אינו גואל אלא בראשונה נמצא שאין זה וזה גואלין בשניה], תאמר במקדיש, שיפה כחו ליגאל בשנה שניה. א"ל רבינא, משום שיש לומר, עבד עברי הנמכר לעובד כוכבים [כדלעיל (דף כ ע"ב)] ונגאל כולו ולא לחציו ואין לזה וגואל, שיפה כחו ליגאל בשנה שניה, ואין לזה וגואל וגואל לחציו.

רב הונא בן חיננא שאל מרב ששת, המוכר בית בבתי ערי חומה, נגאל לקרובים³¹⁸ [על כרחו של לוקח] או אין נגאל לקרובים. לומדים "גאולתו" "גאולתו" משדה אחוזה, מה שדה אחוזה אינה נגאלת לחציו ונגאלת לקרובים, אף זה גם כן אין נגאל לחציו ונגאל לקרובים [זה נצרך לרבנן שאמרו לעיל אין נגאל לחציו, ולכן נלמד שנגאל בקרובים], או אולי כאשר כתוב "גאולה" בחציון הוא שכתוב, וכי בקרובים לא כתוב. א"ל: אינו נגאל.

שאל מברייתא, "בכל גאולה תתנו" [ובכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו ואין לך יתירה הוא ולא פירש למאי אתא], לרבות בתים ועבד עברי [שהיו נגאלים לקרובים]. נכון שמדובר בבתי ערי חומה. לא, בבתי חצרים [עצירות שאין מוקפות חומה מימות יהושע]. בתי חצרים, בפירוש כתוב בהם, "על שדה הארץ יחשב" [הרי הן כשדה אחוזה]. ההוא לקובעו חובה [על הקרובים], ולפי רבי אליעזר, שלמדנו "וגאל את ממכר אחיו", רשות, אתה אומר, רשות, או אינו אלא חובה. הפסוק מלמד "ואיש כי לא יהיה לו גואל", וכי יש אדם בישראל שאין לו גואלים [מנוטלי חלק בארץ שאין לו גואלין מודע יעקב בעוד אחד מכל ישראל קיים הוא קרוב לו]. אלא זה שיש לו [גואלין אבל אין הגואל רוצה ליקח ולמדיך הכתוב שהרשות ביד הקרוב] ואינו רוצה ליקח שהרשות בידו, דברי רבי יהושע. ר"א אומר, "וגאל את ממכר אחיו" חובה [והיא כי לא יהיה לו גואל דריש בשאי אפשר ביד הראוי ליורשו ליגאל ואין הגאולה מוטלת אלא על הקרוב בן הכל]. אתה אומר, חובה, או אינו אלא רשות. הפסוק מלמד "בכל גאולה תתנו", הכתוב קבעו חובה.

הרבנים אמרו לרב אשי, וי"א שרבינא אמר לרב אשי, זה מובן לפי מי שאומר, לרבות בתי ערי חומה, היינו שנאמר "בכל". אלא לפי מי שאומר לרבות בתי חצרים, מהו "בכל" [נכתוב גאולה תתנו לארץ]. זה קשה³²⁰.

שאל אביי מברייתא, מה מלמד הפסוק [בעבד עברי הנמכר לעכו"ם] "יגאלנו" "יגאלנו" "יגאלנו" ג' פעמים. לרבות כל הגאולות [העומדות ליגאל שיהא נגאל כסדר הזה קס"ד שיהו נגאלין לקרובים בא ללמדנו] שנגאלות כסדר הזה. נכון מדובר בבתי ערי חומה ועבד עברי [הנמכר לישראל, שלא כתוב בו גאולת קרובים]. לא, בתי חצרים ושדה אחוזה. בתי חצרים ושדה אחוזה, כתובים בפירוש "על שדה הארץ יחשב". כמו שאמר רב נחמן בר יצחק, לקרוב קרוב קודם, כאן גם כן, לקרוב קרוב קודם [דגבי שדה אחוזה כתיב] ובא גואלו הקרוב אליו ולא פ"י הקרוב קרוב קודם כי הכא דפריש דודו ברישא ואם אין לו דוד ויא לאו משאר בשרו].

היכן נאמר זה של רב נחמן בר יצחק. על זה ששאלנו, עבד עברי הנמכר לישראל, נגאל לקרובים או אינו נגאל לקרובים. לפי רבי אל תשאל, שאמר, מי שאינו נגאל באלה נגאל בשש [אלמא ס"ל דאין נגאל בקרובים], משמע שלא נגאל.

אלא הוא שאל לפי רבנן³¹⁹, מהו. לומדים "שכיר" "שכיר" ולא דורשים "יגאלנו" [כתיב בנמכר לעובד כוכבים גבי קרובים ומשמע מיעוטא] או אולי "יגאלנו" לזה ולא לאחר. בא ושמע, "בכל גאולה תתנו", לרבות בתים ועבד עברי. נכון שמדובר בבתי ערי חומה ועבד עברי הנמכר לישראל. לא, עבד עברי הנמכר לעובד כוכבים³²⁰. עבד עברי הנמכר לעובד כוכבים, כתוב בפירוש "או דודו או בן דודו יגאלנו".

³¹⁸ ע"י רש"י שגורס בקרובים, וצ"ע. וע"י לעיל הערה 311.

³¹⁹ ע"י ר"א: בפשוטו נראה דהיינו ריה"ג ורע"ק שאמר לעיל (טו ע"ב) ומאן תנא דפליג עלי' דרבי וכו' וכ"ו בדברי הכ"מ והלח"מ (עבדים פ"ב ה"ז). אבל תמוה לי דהא הם לא פליגי רק בדרשא דובאלה דר' דריש ולא בשש ואינהו דרשי לדרשא אחרת ממילא ס"ל דנגאל בשש, אבל לענין דאין ע"ע נגאל באלה זהו אינו נוגע לדבריהם דריה"ג ורע"ק ואדרבא כיון שאמר' דלדידהו דדריש' לדרשא אחרת יוצא בשש והיינו בפשוטו דקיימא הק"ו דר' ומה מי שאינו נגאל באלה א"כ משמע דס"ל דאין ע"ע נגאל באלה אלא דבזה ז"ל דטעמייהו דיוצא בשש מגז"ש דשכיר אבל מ"מ לא מצינו רמז בדבריהם דס"ל דנגאל באלה ומה"ת לחדש פלוגתא, ולולי שאינו כדאי ה"י נראה לי במה שאמר' כי תבעי לרבנן היינו תנאי דדרשי' שכיר שכיר וכו' והכי הוא א"כ טעמא דר' דאינו נגאל באלה היינו משום שלא יליף שכיר שכיר וכדכרזה הש"ס לעיל להוכיח מה דר' לא יליף ש"ש ממילא לרבנן דילפי' שכיר שכיר נגאלה באלה או דטעמא דר' משום דדרשי' יגאלנה ולא לאחר ובזה לא מצינו מאן דפליג.

³²⁰ ע"י לעיל הערה 312.

האשה נקנית

פרק ראשון קידושין

כא

עין משפט
נר מצוה

סא רבנן - דלא יהיב טעמא לקרא ואמרי דהורע כמו במדה מילתא הורע נמי במילתא אחרייתא בר מהיכא דגלי ביה קרא ובבתי ערי חומה גמרינן גאולה גאולה משדה אחוזה והא דקא אמינא דבית בעיר חומה ליה וגואל כו' ל"ש קאמינא דיהיב טעמא לקרא: מי חדא - המוכר בית בעיר חומה ליה וגואל כו': איכא למיסרך. בהא מתניתין דלכרכה קרא למקדיש שיליה ויגאל משום דהא אחיאי ליה מדינא של מוכר בית בעיר חומה שאין ליה וגואל: מה למוכר בית בעיר חומה שכן הורע כמו לגאול לעולם - משנה ראשונה ואין: האמר במקדיש שיפס כמו לגאול לעולם - לעולמו של יובל אם לא מכרה הגזבר דאין מתחלקת לכהנים עד היובל: מוכר שדה אחוזה יוכיח כו' ועלמא עד היובל ויובל חוזר' בלא פדיון: אף אני איכא מקדיש: לפיכך הולך אם גאל יגאל לומר שליה וגואל: בשנה שנייה - דמוכר שדה אחוזה אין המוכר יכול לגאול עד שתבוא שנה שלישית ומוכר בית בעיר חומה אינו גואל אלא בראשונה כמלא שאין זה וזה גואלין בשניה: עבד עברי וכו' - כדאמר לעיל (דף כ:) ונגאל כולו ולא לחציו ואין ליה וגואל דהא לא השגיח כתיב (ויקרא כה): נגאל בקרובים - על כרחו של לוקח כדאשכחן בשדה אחוזה (סא) וכל גאולו הקרוב אליו וגו': אף הלא נמי אין נגאל לחצין: לרבנן קבעי ליה דאמרי לפיל אין גאל לחצין ונימא נמי דלחיי גמר דנגאל בקרובים: או דינאם כי כסיי - גאולתו בשדה אחוזה למטע חלצין הוא דכתיב שנאמר (סא) ומלא כדי גאולתו כדי כולו ולא כדי חציו הילכך כי חזר כתב ג"ש לתומר אחרת מילתא הוא דכתיב ולא למיגמר גאולת קרובים דלחו לגבי גאולתו כתיב: בכל גאולה תתנו וכל ארץ אחוזתכם גאולה תתנו לארץ ויקרא קרא יתירא הוא ולא פירש למאי אתא: לרבות בתים ועבד עברי - שיהו נגאלין בקרובים: בתי החלשים - עיירות שאין מקופות חומה מיומת והושע: על שדה הארץ יחשב - הרי כן כשדה אחוזה: לקובעו מוכס - על הקרובים: וכי יש לך אדם בישראל - מוטטלי חלק בארץ שאין לו גואלין מורע יעקב בעוד אחד מכל ישראל קיים הוא קרוב לו: אלא יש לו. גואלין אבל אין הגואל רוצה ליקח ולמכר הכתוב שהרשות ביד הקרוב: חובה - והוא כי לא יהיה לו גואל דרש בשאי אפשר ביד הראוי לורשו ליגאל ואין הגאולה מוטלת אלא על הקרוב מן הכל: מאי בכל - נכתוב גאולה תתנו לארץ: מה ת"ל - בעבד עברי הנמכר לעבד כוכבים: לרבות כל סגולות - העומדות ליגאל שיהא נגאל כשדר הוא קס"ד שיהו נגאלין לקרובים כל לממדת: ועבד עברי הנמכר לישראל דלא כתיב ביה גאולת קרובים: לקרוב קרוב קודם. דגבי שדה אחוזה כתי' וכל גאולו הקרוב אליו ולא פ"י הקרוב קרוב קודם כי הכא דפריש דודו ברישא וחס אין לו דוד בן דודו ואי לאו משאר בשרו: מי שאינו נגאל באלה נגאל בש - אלמא שאל דאין נגאל בקרובים: יגאלנו - כתיב בנמכר לעבד כוכבים גבי קרובים ומשמע מיעוטא: ההוא

[לקמן סא: ושם נאמן]

הא רבנן הא *ר"ש *תני חדא ליה וגואל וגואל לחצאין ותניא אידך *אין ליה וגואל וגואל לחצאין *ל"ק הא רבנן הא *ר"ש *סי' דרש חבש זמן *א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי איכא למיפרך מה למוכר בית בבתי ערי חומה שבן הורע כמו ליגאל לעולם האמר במקדיש שיפס כמו ליגאל לעולם *א"ל רב אחא סבא לרב אשי משום דאיכא למימר ניהדר דינא תיתי במה הצד מוכר שדה אחוזה יוכיח שיפס כמו ליגאל לעולם ואין ליה וגואל וגואל לחצאין מה למוכר שדה אחוזה שבן הורע כמו ליגאל מיד מוכר בית בבתי ערי חומה יוכיח *וחזר הדין לא ראי זה כראי זה הצד השהו שבהן שנאלין ואין ליה וגואל וגואל לחצאין אף אני אביא מקדיש שנגאל ואין ליה וגואל וגואל לחצאין *א"ל מר זוטרא בריה דרב מרי לרבינא איכא למיפרך מה להצד השהו שבהן שבן הורע כחם ליגאל בשנה שניה תאמר במקדיש שיפס כמו ליגאל בשנה שניה *א"ל רבינא משום דאיכא למימר עבד עברי הנמכר לעובד כוכבים יוכיח שיפס כמו ליגאל בשנה שניה ואין ליה וגואל וגואל לחצאין בעא מיניה רב הונא בר חיננא מרב ששת המוכר בית בבתי ערי חומה נגאל לקרובים או אין נגאל לקרובים גאולתו גאולתו משדה אחוזה גמר מה שדה אחוזה אינה נגאלת לחצאין יונגאלת לקרובים אף היא נמי אין נגאל לחצאין ונגאל לקרובים או דילמא כי כתיבא גאולה בחצאין הוא דכתיב בקרובים לא כתיב *א"ל יאיו נגאל איתביה *בכל גאולה תתנו *לרבות בתים ועבד עברי מאי לאו בתי ערי חומה לא בתי חצרים בתי חצרים בהדיא כתיב בהו *על שדה הארץ יחשב ההוא לקובעו חובה ואליבא דרבי אליעזר דתניא *וגאל את ממכר אחיו *רשות אתה אומר רשות או אינו אלא חובה ת"ל *ואיש כי לא יהיה לו גואל *וכי יש אדם בישראל שאין לו גואלים אלא זה שיש לו ואינו רוצה ליקח שהרשות בידו דברי רבי יחושע ר"א אומר וגאל את ממכר אחיו חובה אתה אומר חובה או אינו אלא רשות ת"ל בכל גאולה תתנו הכתוב קבעו חובה אמרי

קד ברייתא דקאמר דאית ליה וגואל וגואל לחצאין מיירי אם לא נכתב אם גאל יגאל דה"ל קאמר לעיל שיטל וי"ל דמשמע ליה כל שיטת הברייתא אף לפי האמת בבת דכתיב נמי אם גאל יגאל דלי לאו הכי אמאי קבע כל שיטה זו שאינה קיימת הוא מני למינקט ק"ו מע"ע מה ע"ע שיפס כמו שז"ל ציבול אפי"ה אית ליה וגואל וגואל לחצאין כדבסמוך מקדיש שיהיה כמו אם הנביע יובל אינה נגאלת ומתחלקת לכהנים אינו דין שאין ליה וגואל וגואל לחצאין ועל ק"ו זה ליכא למיפרך מדיי אלא פשיטא דהאי יוכיח מיירי אף לפי האמת בבת דכתיב אם גאל יגאל וא"ל מ"מ אמאי לא קבע האי ק"ו מע"ע כיון דליכא למיפרך מדיי עילוי"ל ו"ל דשדה משדה עדיפא ליה למינקט:

משום דאיכא למימר ע"ע הנמכר לעובד כוכבים יוכיח -

וא"ל ולמה לי ומלא כדי גאולתו דכתיב בשדה אחוזה למימר שאינו גואל לחצאין תיפוק ליה בצי"ק מע"ע ומה ע"ע הנמכר לעובד כוכבים שיפס כמו ליגאל מיד ואפי"ה אינו ליה וגואל וגואל לחצאין כדבסמוך מוכר שדה אחוזה שהורע כמו ליגאל מיד דכתיב במספר שני הבאות (ויקרא כה) אין דין שאין ליה וגואל וגואל לחצאין וי"ל דאדרבה אית לן למימר איפכא ומה מקדיש שהורע כמו יחלק לכהנים ציבול אפי"ה ליה וגואל וגואל לחצאין מוכר שיפס כמו שחזרת לבעלים ציבול אינו דין שליה וגואל וגואל לחצאין וכל"מ מה למקדיש שיפס כמו ליגאל מיד האמר במוכר שהורע כמו ליגאל מיד מ"מ בתי החלשים שיפס כן ליגאל מיד מנינו למיגמר מהאי ק"ו ולהיות ליה וגואל וגואל לחצאין ומאחר דחזין בבתי החלשים שדה אחוזה נמי מפק' ליה להאי דינא דמרייהו בתי פרש' כתיב על שדה הארץ יחשב ולהכי אינטיקד ומלא כדי גאולתו דכתיב במוכר שדה אחוזה לומר שאינו ליה וגואל וגואל לחצאין דס"ד למינקט ממקדיש כדפרישית ומהשתא ילפינן נמי בתי החלשים מיניה שאין ליה וגואל וגואל לחצאין:

מאי בכל - לכתוב גאולה תתנו לארץ ושמעין שדה אחוזה לקובעו חובה ובתי החלשים בכלל וא"ל לימא דלחי לרבות עבד עברי ויש לומר דמשמע ליה דלחי לרבות מידי דגאולת קרקע דכתיב וכל ארץ משמע דוקא ארץ מרבינן: לקובעו

ליה רבנן לרב אשי ואמרי לה רבינא לרב אשי בשלמא למ"ד לרבות בתי ערי חומה היינו דכתיב בכל אלא למ"ד לרבות בתי חצרים מאי בכל קשיא איתביה אביי *מה ת"ל יגאלנו יגאלנו ג' פעמים לרבות כל הגאולות שנגאלות כסדר הזה מאי לאו בתי ערי חומה ועבד עברי לא בתי חצרים ושרה אחוזה בתי חצרים ושרה אחוזה בהדיא כתיב על שדה הארץ יחשב כדאמר רב נחמן בר יצחק *לקרוב קרוב קודם ה"ל לקרוב קרוב קודם היכא איתמר דר"נ בר יצחק אהא דאיבעיא להו עבד עברי הנמכר לישראל נגאל לקרובים או אינו נגאל לקרובים אליבא דרבי לא תבעי לך דאמר *מי שאינו נגאל באלה נגאל בשש אלמא לא מפרך כי תביעי לך אליבא דרבנן מאי ילפינן שכיר ושכיר ולא דרשי יגאלנו או דילמא יגאלנו ליה ולא לאחר ת"ש בכל גאולה תתנו לרבות בתים ועבד עברי מאי לאו בתי ערי חומה ועבד עברי הנמכר לישראל *לא עבד עברי הנמכר לעובד כוכבים עבד עברי הנמכר לעובד כוכבים בהדיא כתיב ביה *או דודו או בן דודו יגאלנו

ההוא

ריא א מיי פ"ב מה' שמיה הלכה כ: ריב ב מיי' שם פ"א הלכה יח: ריג ג מיי' שם פ"ק י הלכה כ:

עדין לה.

ריד ד מיי' שם פ"ק יא הלכה יח: רטו ה מיי' פ"ק כ מה' עדין ה"ל: :

לעיל ה: ברכות לה. יבמות עו. יור. מ. כ"מ ד. סו: סנהדרין סו. זמנים כ: יא. טו. חולין ק"ו. [כ"ק ו. מ"ט ח"ד מנחות ו. ס:]

ת"כ פרשה בפר

צ"ק קט. סנהדרין סח

פסיקתא פרשת בפר ת"כ פרשת נהר

צ"ב ק"ו

[לעיל עו:]

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

רש"א ב מ"י ק"ב מהל'
פדוים הלכה ז'
ר"ז ג מ"י שם פ"ק ג'
הלכה ט'
ר"ח ד מ"י שם ה"א מ'

ר"ט ה מ"י שם ה"א ט'
ר"ב ו מ"י שם ה"א ד'

ר"ב א ח מ"י פ"ק ח'
מהל' מנבים ה"א ד'

ר"ב ט י מ"י שם
הלכה ג'

לקובעו

חובה ואפילו לר' יהושע • פירש בקונטרס ואפי' לרבי יהושע לאמר לגבי שדה אחוזה רשות הכל מודה דהוי חובה כי היכי דלא יטמע בין העובדי כוכבים והכל לא שייך לאקשויי מאי בכל דהא לא נכתב בהדיא עניינא אך הקשה ה"ר שמואל מקלוין

ספוא • בכל גאולה חתנו חלה ביה קרא לקובעו חובה: ואפי' לרבי יוסע • לאמר גבי שדה אחוזה רשות הכל מודה דחובה ללא יטמע בעובדי כוכבים: לעולמו של יובל • כדליפנין בריש פירקין (דף טו) מושבסם איש אל אחוזתו: סול • "ברוק"א בלע"ז: • סירא • קון • תורה אור מקדה • פטרי"א: • מכה • גרייפ"א

ובשנועות פירש החיבת
ען חזונה

"היהו לקובעו חובה ואפי' לרבי יהושע ת"ש מה ת"ל • יגאלנו יגאלנו יגאלנו ג' פעמים ויקרא לרבות כל הגאולות שנגאולות כסדר הזה מאי לאו בתי ערי חומה ועבר עברי הנמכר לישראל לא בתי חצרים ושרה ארוזה בתי חצרים בהדיא כתיב בהו • על שרה הארץ יחשב אמר רב נחמן בר יצחק ללקרוב קרוב קודם: והנרצע נקנה ברציעה: דכתיב ורצע אדוניו את אנו במרצע וגו' וקונה את עצמו ביובל ובמיתת הארון: דכתיב ועברו *ולא את הבן ולא את הבת לעולם לעולמו של יובל תנו רבנן *מרצע אין לי אלא מרצע מנין לרבות הסול והסירא והמחמ והמקדה והמכתב ת"ל • ולקחת לרבות כל דבר שנקח ביד דברי ר' יוסי בר' יהודה רבי אומר 'מה מרצע מיוחד של מתכת אף כל של מתכת ד"א המרצע להביא המרצע הגדול אמר רבי *אלעזר יודן בריבי היה דורש כשהן רוצעים אין רוצעים אלא *במילתא וחכ"א *אין עבר עברי כהן נרצע מפני שנעשה בעל מום וא"ת במילתא הם רוצעים היאך עבר עברי כהן יעשה בעל מום *הא אין נרצע אלא בגובה של און במאי קמפלגי דרבי דריש *כללי ופרמי ולקחת כלל מרצע פרט באזנו ובדלת חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא בעין הפרט מה הפרט מפורש של מתכת אף כל של מתכת ר' יוסי דריש ריבוי ומיעוטי ולקחת ריבה מרצע מיעט באזנו ובדלת חזר וריבה ריבה ומיעט וריבה ריבה

ספיקא פירש ר"א ספי
פירש ר"א שנועות ד:
בכורות לו: ג'א.
תליתא פירש משפטים

[בכורות לו: ע"ג]

שנועות ד: לו: בכורות לו
פירש ר"א שנועות ד:
מיר לה: כ"ט מ: חולין
סו: סוכה ג: מנחות כ"ח:

חולין לא קרד: הוריות י"ב

[לקמן לכו: לו:] יבמות
ה: קיד: כהנולדיו ט"א
[מכות כ']

יבמות ז:

ספי פירש ח"א
ספיקא שם

כיון דמוקי לה כרבי יהושע ע"כ לא חזי לקובעו חובה אלא בע"כ בלבד ואל"כ אין הריבוי דבכל ארץ אחוזתם שיהי ענין חובה אין מרבה קביעות חובה ולפענן ע"כ הוא מרבה חובה ואל"כ הוא ליה למומר בתי החללים וע"כ הנמכר לעובד כוכבים ולקובעו חובה בשתייהן

ההוא לקרוב קרוב קודם • ושלשה יגאלנו אחי חד לגופיה וחד בנתי החללים ובשדה אחוזה לכתב בחד קרא וחד למרדכי יגאלנו לזה ולא לאחר:

[לעיל יז:]

בביאה שניה כ"ע לא פליגי ולאסור • ואף ע"כ דגבי שפחה לא מפליגי בין ביאה ראשונה לשניה דאף ביאה שניה שריא דהא איתוב שמואל לעיל התם היינו טעמא דהוי חידוש שהרי אסור לא יהיה קדש גבי ישראל הוה נמי גבי כהן אכל הכא דכי שריא גבי ישראל אין כאן חידוש ולגבי כהן אסורה מטעם זונה ואע"פ שמתגיירת בעל כרחא עשהה הכתוב כגזירת גמורה ואכתי איכא אסורה לגבי כהן ולא מניט שהיה:

גיבסא העור עקב
מילת בביתא סיוע
הך שאלון וכן א"י
בכורות לו: במילת]

אשת אפילו אשת איש • ואע"פ דאין אישות בכוחות כדאיתא פ' ד' מיתות (סנהדרין ג"ב) מ"מ איכא עשה דקובי (בראשית ז) ודבק באשתו ולא באשת חבירו: • ה"ג

[וע"ס היטב כחוסות
ד"ה פרע]

[כדאיתא בסנהדרין תת:]

הכל מאי רבי רבי כל מילי מאי מיעט מיעט סם אמר מר המרצע להביא מרצע הגדול מאי משמע *כדאמר רבא • הירך המיומנת שבירך ה"ג המרצע מיוחד שבמרצעין: א"ר אלעזר יודן בריבי היה דורש כשהן רוצעין אין רוצעין אלא במילתא וחכ"א אין עבר עברי כהן נרצע מפני שנעשה בעל מום: ויעשה בעל מום אמר רבה בר רב שילא אמר קרא • וישב אל משפחתו למוחזק שבמשפחתו איבעיא להו עבר עברי כהן מהו שימסור לו רבו שפחה כנענית חידוש הוא לא שגא כהנים ול"ש ישראל או דילמא *שאני כהנים הואיל וריבה בהן הכתוב מצות יתרות רב אמר מותר ושמואל אמר אסור א"ל רב נחמן לרב ענן כי היתו בי מר שמואל *באיסקומדרי אימיליתו מ"מ לא תימרו"י מהא וחכ"א אין עבר עברי כהן נרצע מפני שנעשה בעל מום וא"ת אין רבו מוסר לו שפחה כנענית תיפוק לי דבעינא • אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני וליכא תו לא מידי איבעיא להו כהן מהו ביפת תואר חידוש הוא לא שגא כהן ולא שגא ישראל או דיקמא שאני כהנים הואיל וריבה בהן מצות יתרות רב אמר מותר ושמואל אמר אסור בביאה ראשונה דכ"ע לא פליגי דשרי דלא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע כי פליגי בביאה שניה רב אמר מותר ושמואל אמר אסור רב אמר מותר הואיל *ואישתריא אישתרי ושמואל אמר אסור דהא הויא לה גיורת וגיורת לכתן לא הויא א"ד בביאה שניה כ"ע לא פליגי דאסירא • דהויא לה גיורת כי פליגי בביאה ראשונה רב אמר מותר • דהא לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע ושמואל אמר אסור כל היכא דקרינא ביה • והבאתה אל תוך ביתך קרינא ביה וראית בשביה כל היכא דלא קרינא ביה והבאתה אל תוך ביתך לא קרינא ביה וראית בשביה *ת"ו וראית בשביה • בשעת שביה אשת ואפילו אשת איש יפת תואר • לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע *מוטב שיאכלו ישראל בשר תמותות

[גיבסא העור
באסקומדרי פירש ר"ח
כגורי כלבים פ"א כו'
והוא כפירוש רש"י בל"ן]

גליון הש"ס
גמ' לא דבנה חובה אלא
כנגד יתה"ר • ע"י כוטה
דף לו ע"א תר"ס כמאן:

שמחות פ"ז

הותרה לו במה שנתן עיניו בה: בשעת שבי • אם נתן מתחילה עיניו בה ולא שלקחה למכרה או לשפחה ואח"כ נתן עיניו בה: יפת תואר • משמע מתוך שמתגרה בה יצרו מחמת זופה התורה לו ובקובי אלא דמוטב שיאכלו ישראל בשר ממותות שחוטה בשר ממוכנת שחוטה ואע"פ שהיא מאוהה כדכתיב ביחזקאל (ז) ולא כל בפי בשר פגול: • ולא יאכלו בשר ממותות • לאחר שימותו ויהו נבלות: תמותות

[ע"י היטב בחולין לו:
עד:]

ההוא [”בכל גאולה תתנו”, תלה בו הפסוק] לקובעו חובה³²¹, ואפי' לרבי יהושע [שאמר גבי שדה אחוזה רשות הכא מודה דחובה שלא יטמע בעובדי כוכבים].

בא ושמע, מה מלמד הפסוק ”יגאלנו” ”יגאלנו” ”יגאלנו” ג' פעמים. לרבות כל הגאולות שנגאלות כסדר הזה. נכון שמדובר בבתי ערי חומה ועבד עברי הנמכר לישראל. לא, בתי חצרים ושדה אחוזה. בתי חצרים, זה כתוב בפירוש ”על שדה הארץ יחשב”. אמר רב נחמן בר יצחק, לקרוב קרוב קודם³²².

והנרצע נקנה ברציעה. שנאמר ”ורצע אדוניו את אזנו במרצע וגו'”. וקונה את עצמו ביוכל ובמיתת האדון³²³. שנאמר ”ועבדו” ולא את הבן ולא את הבת. ”לעולם” לעולמו של יובל³²⁴. שנו הרבנים, ”מרצע”, אין לי אלא מרצע, מנין לרבות החתיכת עץ חדודה³²⁵, והקוץ, והמחט, והמקדח, והמכתב [כלי שחוקקים בנקס]. מלמד הפסוק ”ולקחת” לרבות כל דבר שנקח ביד, דברי ר' יוסי בר' יהודה. רבי אומר, מה מרצע מיוחד של מתכת³²⁵, אף כל של מתכת. דבר אחר ”המרצע” להביא המרצע הגדול. אמר רבי אלעזר, יודן בריבי [יודן שמו וגדול בדורו היה וכל איפה דקרי ליה בריבי לשון חכמה וחרירות הוא] היה דורש, כשהן רוצעים, אין רוצעים אלא במילתא [אליה של און בבשר ולא בתנון]. וחכמים אומרים, אין עבד עברי כהן נרצע, מפני שנעשה בעל מום³²⁶. וא”ת במילתא [פי' בבשר ולא בתנון] הם רוצעים, היאך עבד עברי כהן יעשה בעל מום, הרי אין נרצע אלא בגובה של און³²⁷ [הרי יש לך ללמוד מכאן שאין רוצעין אלא בגובה של און].

במה חולקים [במה רוצעין און עבד עברי]. רבי דורש כללי ופרטי³²⁸, ”ולקחת” כלל, ”מרצע” פרט, ”באזנו ובדלת” חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש של מתכת, אף

³²¹ עי' לעיל הערות 201, 312.

³²² ושלושה יגאלנו אתי חד לגופיה וחד בבתי החצרים ובשדה אחוזה דכתב בחד קרא וחד למדרש יגאלנו לזה ולא לאחר (תוס').

³²³ עי' תוס' ר”ד: ראיתי כתוב בשם ר”ת דהא שלא תנא וקונה את עצמו בגרעון כסף משום דאין שייך בו כיון שלא נקנה בכסף. וכן נמי הנקנה בשטר בלא כסף כגון אם מכר האב את בתו בשטר ולא קיבל כסף דהא כתיב והפדה מלמד שמגרעת פדיונה ויוצאה ונפקא לן מהתם שנקנת בכסף אלמא משמע הנקנת בכסף יוצאה בכסף אבל בשטר אינה יוצאה בכסף וכו'. ואינו נראה לי לומר שמי שנקנה בשטר אינו מגרע פדיונו דהא הכי למדנו במשנה עבד עברי נקנה בכסף ובשטר וקונה את עצמו בשנים וביוכל ובגרעון כסף. ובעל כרחין האי גירעון כסף אכולהו קאי בין אם נקנה בכסף בין אם נקנה בשטר וכו' והנרצע שאינו יוצא בגרעון כסף אין הטעם מפני שלא נקנה בכסף אלא מפני שקנסתו תורה להרצע ולעבוד עד היובל ולפיכך אינו יוצא בגרעון כסף שלא זיכתו תורה לכך כי אם ביוכל ובמיתת האדון. ועי' מנחת חינוך (מב אות א): נראה דדוקא בתורת גרעון כסף סובר ר”ת דאינו יוצא אם נקנה בשטר אבל בכסף ברצון האדון דאינו בתורת גרעון כסף רק לא גרע מעבד כנעני דיוצא בכסף מודה ר”ת דאף אם נקנה בשטר יוצא בכסף.

³²⁴ כדלפינן בריש פירקין (דף טו) מושבתם איש אל אחוזתו (רש”י).

³²⁵ עי' לקמן הערה 339.

³²⁶ חולקין עליו וזו ראייה שלהם קים לן דאין עבד עברי כהן נרצע מפני שנעשה בעל מום ולא יכול עוד לשוב לחיזוק הראשון ולקמיה ילפינן ושב אל משפחתו למוחזק שבמשפחתו והיאך הוא נעשה בעל מום והתנו (בכורות דף לז) גבי מומין נפגמה אזנו מן הסחוס אבל לא מן העור (רש”י). עי' מרדכי (גיטין תסא): מעשה כהן שיצק מים עי' ר”ת והקשה לו תלמיד הא שנינו בירושלמי המשתמש כבהונה מעל. והשיב לו אין בהם קדושה בזמן הזה דק”ל בגדיהם עליהם קדושה עליהם ואי לא לא והקשה א”כ כל מיני קדושה לא ליעבד להו ושתיק ר”ת והשיב ה”ר פטר דנהי דיש בהן קדושה יכול למחול כשאמרין פ”ק דקדושין אין כהן נרצע מפני שנעשה בעל מום והשתא בלא הך טעמי תקשי היאך מצי משתעביה ביה אלא ודאי מצי מחיל והלכך איצטרך לטעמא לבעל מום דא”כ היה נרצע. ועי' מנחת חינוך (מצוה רסט): ולכאורה על תחלת המכר דמכרוהו ב”ד לא יספיקו התי' של ה”ר פטר דמוחל דבאמת נמכר בע”כ בגנבתו ואינו מוחל ומוכר עצמו אינו נרצע כלל. ונראה דהר”פ לא קשי' לי' מתחלת המכירה כיון דנמכר בגנבתו א”כ הוא בעל עבירה ואינו ראוי לכבוד וכו' אף דעשה תשובה מ”מ כ”ז שלא שלם הגנבה והתורה נתנה רשות למכרו ואם אינו רוצה ואינו מוחל ה”ל רשע דאינו רוצה לשלם א”כ שפיר נמכר בע”כ וכו'.

ועי' ש”ך (יורה דעה סימן רמו ס”ק יד): אין מצוה מן התורה להקדים את הכהן מכח וקדשתו אלא דוקא כשאין ישראל חכם גדול ממנו. ועי' א”ח ק”ח ס”מ”ה שהרמ”א מביא שאסור להשתמש עם כהן מכח המרדכי ה”ל, ודברי הש”ך לא מובאים במ”ב שם.

³²⁷ עי' לקמן הערה 344.

³²⁸ בכל התורה מקום שכולל ופורט דורש שהפרט פירוש של כלל ואין בכלל אלא מה שבפרט וכי חזר וכלל לא הוסיף לך בכלל האחרון אלא הדומה לפרט (רש”י).

כל של מתכת. ר' יוסי דריש ריבוי ומיעוטי³²⁹. ”ולקחת” ריבה, ”מרצע” מיעט, ”באזנו ובדלת” חזר וריבה, ריבה ומיעט וריבה, ריבה הכל, מהו מרבה כל דבר. מהו ממעט, ממעט סם [שלא יתן סם על אזנו וינקבה דהא לא דמי למרצע שאינו נוקב מכח אדם אלא מאלין].

אמר מר ”המרצע” להביא מרצע הגדול. איך זה משמע. כשאמר רבא, ”הירך” המיומנת שבירך³³⁰, וכן כאן ”המרצע” מיוחד שבמרצעין. א”ר אלעזר, יודן בריבי היה דורש, כשהן רוצעין, אין רוצעין אלא במילתא. וחכ”א: אין עבד עברי כהן נרצע, מפני שנעשה בעל מום. ושיעשה בעל מום [ומה בכך והלא רציעה מצוה היא]³³¹. אמר רבה בר רב שילא, אמר קרא, ”ושב אל משפחתו”, למוחזק שבמשפחתו.

שאלוהו, עבד עברי כהן, מהו שימסור לו רבו שפחה כנענית. חידוש הוא [שהתיר שפחה כנענית לישראל]³³², לא משנה כהנים ולא משנה ישראל, או אולי כהנים שונים, הואיל וריבה בהן הכתוב מצות יתירות. רב אמר, מותר³³². ושמואל אמר, אסור. א”ל רב נחמן לרב ענן, כאשר היינו בבית מדרש של מר שמואל, באיסקומדרי איטליתו [לא הטיתם לב לדקדק בשמועתכם אלא כמשחקין בפספסין]. למה לא אמרו לו מזה, וחכ”א, אין עבד עברי כהן נרצע מפני שנעשה בעל מום. וא”ת אין רבו מוסר לו שפחה כנענית [למה לי טעמא מפני שנעשה בעל מום בלאו הכי נמי לא שייך רציעה דבעינן אהבתי את אשתין], תיפוק לי דבעינא אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני וליכא. תו לא מדי [פי' אין להשיב על זאת].

שאלוהו, כהן [אסור בגירות שהיתה זונה קודם], מהו ביפת תואר [במלחמה]. חידוש הוא, לא משנה כהן ולא משנה ישראל, או אולי שאני כהנים, הואיל וריבה בהן מצות יתרות. רב אמר, מותר, ושמואל אמר, אסור. בביאה ראשונה, לפי כולם לא חולקים שמותר, שלא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע [פי' לא התירתה אלא בשביל יצר הרע שאם לא יתירה יעבור על האזהרה הילכך ככהן נמי יש לחשוש ליצר הרע ומותר]³³³, אלא חלקו, בביאה שניה [שכבר נתקרה רוחו], רב אמר, מותר, ושמואל אמר, אסור. רב אמר מותר, הואיל והותר הותר. ושמואל אמר אסור, שהרי היא גיורת³³⁴, וגיורת לא ראויה לכהן.

או אולי, בביאה שניה, לפי כולם אין חולקים שאסורה, שהרי היא גיורת, וחלקו בביאה ראשונה, רב אמר, מותר, שהרי לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע. ושמואל אמר, אסור, כל מקום שקוראים בו ”והבאתה אל תוך ביתך” [פי' לקיימה], קוראים בו ”וראית בשביה” [הותרה לו במה שנתן עיניו בהן]. כל מקום שלא קוראים בו ”והבאתה אל תוך ביתך”, לא קוראים בו ”וראית בשביה”.

הרבנן למדו ”וראית בשביה”, בשעת שביה [אם נתן מתחילה עיניו בה ולא שלקחה למוכרה או לשפחה ואח”כ נתן עיניו בה]³³³. ”אשת”, ואפילו אשת איש³³⁴. ”יפת תואר” [משמע מתוך שמתגרה בה יצרו מחמת יופיה התירה לו ובקושי אלא דמוטב שיאכלו ישראל בשר תמותות שחוטא בשר מסוכנת שחוטא ואף על פי שהיא מאוסה כשאמר ביחזקאל (ד &) ולא בא כפי בשר פגול], לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע³³⁵, מוטב שיאכלו ישראל בשר

³²⁹ אין הפרט פירוש של כלל שתאמר אין בכלל אלא מה שבפרט אלא למעוטי הוא בא לפי שבכלל היה מרבה את הכל ובא המיעוט אחרינו לומר בזה וכיוצא בו כללתי לך הילכך אפילו לא חזר וכלל הייתי מביא כעין הפרט וכי חזר וריבה ריבה הכל ולא מיעט לך אלא דבר אחד ומסרו הכתוב לחכמים איזה דבר הראוי למעט מן הכלל פי' מיעט ממעט קצת ממשמעו (רש”י).

³³⁰ בפרק גיד הנשה (חולין צ ע”ב) ר' יהודה אומר אין נוהג אלא באחת והדעת מכרעת של ימין ויליף לה מה”א דהירך ודרש הירך חשובה שבירכות (רש”י).

³³¹ רש”י. ועי' רמב”ם (עבדים פ”ג ה”ח): עבד עברי כהן אינו נרצע מפני שנעשה בעל מום והרי הוא אומר ושב אל משפחתו לחזקה שהיה בה, ואינו שב לשררה שהיה בה. ועי' מ”מ: אם יש לכהן מום קבוע, נרצע, שהרי אין הפרש בין מום אחד לשני מומין. ועי' עוד מ”מ ה”ח: אם אין שיעור לריצוע של עבד, ואין מום ככהן עד שיהא כרשינה, אלא גזירה שמא יבא ליתר (על פי הירושלמי). עי' ש”ם (מהדור”ק ח”ג סי' טז) אם מותר לכהן בזמן הזה לעשות ניתוח ודומה אם יודע שע”ז הוא גורם לעמו להיות בעל מום. ועי' התוס' בכורות (לז ע”ב) ד”ה כאן לשחוט שכתוב באי נמי דעי' הרציעה הוא רק נעשה בעל מום עובר ולא בעל מום קבוע.

³³² עי' לעיל הערה 304.

³³³ עי' רמב”ם (מלכים פ”ח ה”ג): אין אשת יפת תואר מותרת אלא בשעת השביה, שנאמר וראית בשביה, בין בתולה בין בעולה בין אשת איש שאין אישות לעכ”ם, וחשקת אף על פי שאינה יפה, בה ולא בחברתה שלא יבעול שנים, ולקחת לך לאשה שלא יקח שנים ויבעול אחת ויניח אחת לאביו או לאחיו, ומנין שלא ילחצנה במלחמה, שנאמר והבאתה אל תוך ביתך, יכניסה למקום ואח”כ יבעול.

³³⁴ ואף על פי דאין אישות בכותית כדאייתא פ' ד' מיתות (סנהדרין נב ע”ב) מ”מ יש עשה שנאמר (בראשית ב) ודבק באשתו ולא באשת חבירו (תוס'), פי' שיש כאן לפני עור?.

[כב ע"א]

מסוכנות שחוטות ואל יאכלו בשר מסוכנות נבילות [לאחר שימותו ויהו נבלות]. "וחשקת", אף על פי שאינה נאה [שהרי הפסוק רק תלה הדבר בחשקו ולא ביופיה]³³⁵. "בה", ולא בה ובחברתה [פי' שלא יקח שתיים]. "ולקחת", ליקוחין לך בה [קידושין תופסין ואף על פי שהיתה עובדת כוכבים שהרי אינה מתגיירה מדעתה]³³⁶. "לך לאשה", לך, ולא לאחרים שלא יקחנה לצורך אחרים כגון אביו, שלא יקח שתי נשים, אחת לו ואחת לאביו, אחת לו ואחת לבנו³³⁷. "והבאתה", מלמד שלא ילחצנה במלחמה [לבא עליה]³³⁸.

הרבנים למדו, "אם אמר יאמר", עד שיאמר וישנה³³⁹. אמר בתחילת שש ולא אמר בסוף שש, אינו נרצע, שנאמר, "לא אצא חפשי", עד שיאמר בשעת יציאה. אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת שש, אינו נרצע, שנאמר, "אם אמר יאמר העבד", עד שיאמר כשהוא עבד. אמר מר, אמר בתחילת שש ולא אמר בסוף שש, אינו נרצע, שנאמר, "לא אצא חפשי". למה שנו מ"לא אצא חפשי", שתלמד את זה שצריכים "אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני" ואין [קס"ד תחילת שש ממש תיפוק ליה דבעינן אהבתי את אשתי ואת בני ועדיין בתחילת שש אין לו אשה ובנים שלא מסרו לו עדיין שפחה כנענית]. ועוד, אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת שש, אינו נרצע, שנאמר, "העבד", וכי בסוף שש אינו עבד [יום אחרון נקרא סוף שש וכל היום הוא עבד]. אמר רבא, בתחילת פרוטה אחרונה, בסוף פרוטה אחרונה³³⁹.

³³⁵ רש"י. וז"ל הספרי (כי תצא פיסקא ריא): יפת תואר, אין לי אלא בזמן שהיא נאה מנין אפילו היא כעורה מלמד הנאמר וחשקת בה אף על פי שאינה יפת תואר. ועי' לעיל הערה 333.

³³⁶ רש"י. אמנם עי' רמב"ם (מלכים פ"ח ה"ה): וכיצד דין ישראל ביפת תואר, אחרי שיעלנה ביאה ראשונה והיא בגיורתה אם קבלה עליה להכנס תחת כנפי השכינה מטבילה לשם גרות מיד, ואם לא קבלה תשב בביתו שלשים יום, שנאמר ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים, וכן בוכה על דתה ואינו מונעה, ומגדלת את צפרניה, ומגלחת את ראשה כדי שתתגנה בעיניו, ותהיה עמו בבית, כנס ורואה אותה, יוצא ורואה אותה, כדי שיקוץ בה, ומגלגל עמה כדי שתקבל, אם קבלה ורצה בה, הרי זו מתגיירת וטובלת ככל הגרים. ועי"ש ה"ז: לא רצתה להתגייר מגלגלין עמה שנים עשר חדש, לא רצתה מקבלת שבע מצות שנצטוו בני נח ומשלחה לנפשה, והרי היא ככל הגרים התושבים, ואינו נושאה שאסור לישא אשה שלא נתגיירה. עי' מקור לדברי הרמב"ם ביבמות מז ע"ב ומח ע"א.

ועי' רמב"ם (מלכים פ"ח ה"ב, ה"ו): וכן בועל אשה בגיורתה אם תקפו יצרו, אבל לא יבעלה וילך לו, אלא מכניסה לתוך ביתו, שנאמר וראית בשביה אשת יפת תואר, ואסור לבעול אותה ביאה שניה עד שישאנה. וכו' ונושאה בכתובה וקידושין. רואים שצריך לקדש בכסף שטר או ביאה, ועם כתובה. ומש"כ אם תקפו יצרו, עי' כס"מ שהוא פי' מש"כ לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, משמע שזה לא דבר שמותר אלא אם כן יש לו יצר הרע שתוקפו, ולולא זה אסורה לו.

³³⁷ "שלא יקח שתי נשים, אחת לו ואחת לאביו, אחת לו ואחת לבנו" נמחק בתוס', ובמקומו איתא "שלא יקחנה לאביו ולא לבנו", ול"ג שתיים אחת לו ואחת לאביו או אחת לו ואחת לבנו דמאי איריא שתיים אפילו אחת לאביו נמי הוי איסור דהא לך דרשינן (תוס'). בכל ענין קשה, שהרי אין יצר, וכי זה אפילו אם אינו במלחמה.

³³⁸ רש"י. מתוך פירושו דבמלחמה אסור לבוא עליה כל עיקר ואפילו ביאה ראשונה אינו מותר עד לאחר כל המעשים ותימה א"כ מהו קאמר לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע כיון דבמלחמה אסור עד שיבא לביתו ולאחר כל המעשים היאך נתפייס יצרו בכך אכתי יש יצר הרע במלחמה ובביתו עד ירח ימים ועוד קשה אמאי קרי לה בשר תמותות כיון שנתגיירה וכו' ונראה לר"ת דביאה ראשונה מותרת במלחמה אבל ביאה שניה אסורה עד שתהא בביתו גיורת [והא דקאמר שלא ילחצנה כו' היינו להתחיל למנות ירח ימים דאין יכול לדוחקה לעשות סדר הפרשה עד שתהיה בביתו] ויש מיישבים פירוש הקונטרס ולא קשה מיד מה שהקשה אף נתפייס יצרו דאיכא למימר דבטל הימנו יצר הרע כיון שיש לו פת בסלו שסופה להיות מותרת לו לאחר כל המעשים ומה שהקשה אמאי קרי לה בשר תמותות כיון שנתגיירה הא נמי לא קשה דאיכא למימר לפי שמגיירה בע"כ ואינה גיורת גמורה קרי לה בשר תמותות (תוס'). ועי' תוס' סנהדרין כא ע"א.

ועי' רמב"ם (מלכים פ"ח ה"ג): אין אשת יפת תואר מותרת אלא בשעת השביה, שנאמר וראית בשביה, בין בתולה בין בעולה בין אשת איש שאין אישות לעכ"ם, וחשקת אף על פי שאינה יפה, בה ולא בחברתה שלא יבעול שתיים, ולקחת לך לאשה שלא יקח שתיים ויבעול אחת ויניח אחת לאביו או לאחיו, ומנין שלא ילחצנה במלחמה, שנאמר והבאתה אל תוך ביתך, יכניסה למקום ואח"כ יבעול.

עי' הירש קט עיונים ברמב"ם. הדין של ליקוחין לא מובא ברמב"ם? וצ"ע אם רש"י סובר כרמב"ם שלא ילחצנה במלחמה.

³³⁹ והכי פירושו כל תחילת שש דקתני כשמגיע להתחיל לסוף פרוטה אחרונה לפי חשבון גרעונה שעדיין עליו שוה פרוטה דהוי דמי עבד וכל סוף שש (פרוטה

הרבנים למדו, לו אשה ובנים [שפחה כנענית שנמסרה לו וילדה לו] ולרבו אין אשה ובנים, אינו נרצע, שנאמר "כי אהבך ואת ביתך"³⁴⁰. לרבו אשה ובנים ולו אין אשה ובנים, אינו נרצע, שנאמר, "אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני". הוא אוהב את רבו ורבו אוהב אינו אוהבו, אינו נרצע, שנאמר, "כי טוב לו עמך". רבו אוהבו והוא אוהב את רבו, אינו נרצע, שנאמר, "כי אהבך". הוא חולה ורבו אינו חולה, אינו נרצע, שנאמר "כי טוב לו עמך" [פי' טוב לו פרט לחולה]. רבו חולה והוא אינו חולה, אינו נרצע, שנאמר, "עמך". רב ביבי בר אבבי שאל, אם שניהם חולין, מהו. צריכים "עמך", והרי יש, או אולי צריכים "כי טוב לו עמך" והרי אין. תיקו³⁴¹.

הרבנים למדו, "כי טוב לו עמך", עמך במאכל עמך במשחה, שלא תהא אתה אוכל פת נקיה והוא אוכל פת קיבר, אתה שותה יין ישן והוא שותה יין חדש, אתה ישן על גבי מוכין והוא ישן על גבי תבן, מכאן אמרו, כל הקונה עבד עברי, כקונה אדון לעצמו³⁴².

הרבנים למדו, "ויצא מעמך הוא ובניו עמו" [על כרחיך בבני ישראלית דאי בבני כנענית האשה וילדיה כתיב], א"ר שמעון, אם הוא נמכר, בניו ובנותיו מי נמכרים. מכאן, שרבו חייב במזונות בניו³⁴³. כיוצא בדבר אתה אומר, "אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו", א"ר שמעון, אם הוא נמכר, אשתו מי נמכרה. מכאן, שרבו חייב במזונות אשתו. וצריכים [את שניהם], שאם למדנו "בניו", משום שאינם בני עבודה ואוכלים [שקטנים הם], אבל אשתו שראויה לאכול ולעבוד היא, נאמר שתעבוד היא ותאכל. ואם למדנו אשה משום שאין דרכה לחזור [פי' לחזור על הפתחים לפי שהיא בושה], אבל בניו דדרכס לחזור, נאמר לא, לכן צריכים [את שניהם].

הרבנים למדו,

אחרונה) מאחר שהתחיל בה נקרא סוף דלאו עבד הוא דאין עליו שוה פרוטה וה"ק אמר בתחילת שש קודם פרוטה אחרונה דכבר יש לו אשה ובנים ולא בסוף שש לאחר שהתחיל פרוטה אחרונה אינו נרצע ואפי' אמר ושנה שנאמר לא אצא חפשי סמוך ליציאה וכל זמן שיש עליו פרוטה שלימה לאו סמוך ליציאה הוא אי אמר ושנה בסוף פרוטה אחרונה ולא אמר בתחילת פרוטה אחרונה אינו נרצע שנאמר אם יאמר העבד עד שיאמר כשהוא עבד ובלשון אחרת גירסא זו בפי כל ואינו יכול להעמידה שהרבה תשובות בה וזה הלשון אמר יאמר עד שיאמר ושנה העבד עד שיאמר כשהוא עבד אמר בתחילת שש ולא אמר בסוף שש אינו נרצע שנאמר אם אמר יאמר בסוף שש ולא אמר בתחילת שש אינו נרצע שנאמר לא אצא חפשי והכי פירושו אמר בתחילת שש פעם אחת ולא חזר ואמר בסוף שש אינו נרצע דבעינן אמר יאמר שתי אמירות אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת שש אינו נרצע שנאמר לא אצא חפשי זה כבר יצא השתא קשיא לי טובא הא נמי תיפוק לי מאמר יאמר דהא לא אמר ושנה ואם באת לפרש אמר בסוף שש שתי פעמים א"כ לא דמיה לרישא דאי אומר בתחילת שש שתי פעמים מנא ליה דאינו נרצע ועוד מה לי דשביקה לדרשה קמייאת דדריש העבד עד שיאמר כשהוא עבד ונקיט ליה קרא אחרינא מלא אצא והרי כבר יצא תיפוק ליה מהעבד (רש"י).

ועי' רמב"ם (עבדים פ"ג ה"ט): כיצד רוצעין מביאו לב"ד של שלשה ואומר דבריו לפניהם ומגישו לסוף שש אל הדלת או אל המזוזה כשהן עומדין בבניין. משמע שצריכים לרצוע אותו בהיותו עבד.

³⁴⁰ לו אשה ולרבו אין אשה ובנים. נראה לי דאגב דנקט אשה ובנים גבי עבד נקט אשה ובנים גבי אדון אבל אין צריך שיהא לו בנים שנאמר את ביתך והיינו אשה כשאמר גבי כהן גדול שנאמר וכפר בעדו ובעד ביתו שצריך שתהא לו אשה אבל אבנים לא קפיד (תוס' רא"ש).

עי' רמב"ם (עבדים פ"ג ה"א): היתה לעבד שפחה כנענית ולו ממנה בנים ולרבו אין אשה ובנים אינו נרצע שנאמר כי אהבך ואת ביתך, לרבו אשה ובנים ולו אין אשה ובנים אינו נרצע שנאמר אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני, הוא אוהב את רבו ורבו אוהב אינו אוהבו אינו נרצע שנאמר כי טוב לו עמך, רבו אוהבו והוא אינו אוהב את רבו אינו נרצע שנאמר כי אהבך, הוא חולה ורבו אינו חולה אינו נרצע שנאמר כי טוב לו עמך, רבו חולה והוא אינו חולה אינו נרצע שנאמר כי טוב לו עמך עד שיהיו שניהם בטובה.

³⁴¹ עי' תוס' יו"ט (עדות פ"ח מ"ז): תיקו' שאמרו בגמרא היא נוטריקון תשבי יתרין קושיות ואבעיות. ועי' בהג"א בתיקו' (נ סע"א) תיקו איהו כו', והוא מחוסר תיקון, דשער הנ"ן חסר ממנה, נ' שערי בינה.

³⁴² עי' לעיל הערה צג.

³⁴³ עי' רמב"ם (עבדים פ"ג ה"א): כל עבד עברי הרי האדון חייב במזונות אשתו הנשואה לו ולא ארוסה ושומרת יבם, והוא שתהיה מותרת לו אבל אם היתה מאיסורי לאוין אפילו שנייה אינו חייב במזונותיה שנאמר אשתו עמו אשה הראויה לעמוד עמו, וכן חייב במזונות בניו ובנותיו, במכרוהו ב"ד נאמר אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו וכי תעלה על דעתך שכיון שנקנה זה נשתעבדה אשתו אבל לא בא ללמד אלא שהאדון חייב במזונותיה, ובמכור עצמו נאמר יצא מעמך הוא ובניו עמו, ובנמכר לעכו"ם נאמר יצא בשנת היובל הוא ובניו עמו, אחז אשה ובנים שהיו לו בשעת מכירה או אשה ובנים שהיו לו אחר מכירתו והוא שיקחנה מדעת האדון, אבל אם לקחה שלא מדעת רבו אינו חייב במזונותיה.

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

כמין חומר . פירש הקונטרס לרוב מרגלויות או בשמים שחלוי בלואר נשים להכשיר ור"ת פירש חומר מעשה וכן פירש הערוך* בלשון ערבי כשארמר להכזיבו מה מעשך אומר לו מה *חומר: **במה** נשתנה און . יש במדרש דמל"ע בנימטירא ד' מלות ארבע מלות שנה וגאלס הקב"ה והלך זה וקנה ארון לעלמו לפיכך ירלע במלע העולה כך :

ת"ל לעולם ס' . ואין לומר לעלמו של יובל דל"כ לשוק קרא מיניה וילף משנה לחוזה . ת"י : **איכא** דלמרי גדול היה . העבד ומהר בו שלא יזכה הוא בעלמו מן ההפקר לפיכך קדם לפני המיתה וזכה בו זה פירש למיתה יהודה הינדואה זה פירש לחיים מר זוטרא תחתיו במקומו שלא יהיה העבד רגע אחד בלא ארון :

אילו נאמר ונתה אונז בלטה הייתי אומר ידקור כנגד אונז בלטה . אבל און לא ירענה : לאון מאכראי . כלומר רחוק מן הדלת כדכתיב את אונז והדר יתן אונז בלטה ויקח את המרלע וידקור בלטה מעבר השני כנגד אונז לקיים ולקחת המרלע ונתה בלואו בלטה : דוקר ויודר . תורה אור

אילו *נאמר אונז בלרת הייתי אומר ידקור כנגד אונז בלרת רלת אין אונז לא ואון לא והכתיב *ורצע אדוניו את אונז במרצע אלא הייתי אומר ירצענה לאון מאבראי וינחנה על הדלת וידקור כנגד אונז בדלת תלמוד לומר באונז ובדלת *הא כיצד *דוקר והולך עד שמגיע אצל דלת דלת שומע אני בין עקורה בין שאינה עקורה ת"ל מוזהר ימה מוזהר מעומד אף דלת נמי מעומד *רבן יוחנן בן זכאי היה דורש את המקרא הזה *כמין חיבור מה נשתנה און מכל אברים שבגוף אמר הקב"ה און שישמעה קולי על הר סיני בשעה שאמרתי °כי לי בני ישראל

עבדים *ולא עבדים *לעבדים והלך זה וקנה ארון לעצמו ירצע ור"ש ב"ר היה דורש את המקרא הזה כמין חומר מה נשתנה דלת ומוזהר מכל בלים שבבית אמר הקב"ה דלת ומוזהר עדים במצרים בשעה שפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים והוצאתים מעבדות לחירות והלך זה וקנה ארון לעצמו ירצע בפניהם : **בתני** יעבד נגעני נקנה בכסף ובשומר ובחוקה *וקנה את עצמו בכסף על ידי אחרים *ובשומר על ידי עצמו דברי רבי מאיר והכמים אומרים בכסף ע"י עצמו ובשומר ע"י אחרים ובלבד שיהא הבסף משל אחרים *גב' מגלן דכתיב °והתנחלתם אותם לבניכם אחרים *ירשת אחוזה *הקישן הכתוב לשדה אחוזה מה שדה אחוזה נקנה בכסף בשומר ובחוקה אף עבד נגעני נקנה בכסף בשומר ובחוקה אי מה שדה אחוזה חוזרת לבעלים ביובר אף עבד נגעני חוזר לבעלים ביובר תלמוד לומר *לעולם בהם תעבודו תנא *אף בחריפין °ותנא דירן מילתא דליתא במטלמלין קתני מילתא דאיתא במטלמלין לא קתני אמר שמואל °עבד נגעני נקנה במשיכה כיצד תפיו ובא אצלו קנאו קנאו ובא אצלו לא קנאו בשלמא לתנא דירן מילתא דאיתא במטלמלין לא קתני דליתא במטלמלי קתני משיכה כי קתני מילתא דאיתא בין במקרקעי בין במטלמלי משיכה דבמטלמלי איתא במקרקעי ליתא לא קתני כיצד תפיו ובא אצלו קנאו קנאו ובא אצלו לא קנאו וקראו לא *והתניא כיצד במסירה אחוזה במלפה בשערה באוכף שעליה בשליף שעליה בפרומביא שבפיה וכוונ שבצוארה קנאה כיצד במשיכה *קורא לה והיא באה או שהכישא במקל ורצחה לפניו כיון שעקרה יד ורגל קנאה רבי אסי ואמרי לה ר' אחא אומר עד שתהלך לפניו מלא קומחה אמרי בהמה אדעתא דמרה אולה עבד אדעתיה דנפשיה קאזיל אמר רב אשי °עבד קמן כבהמה דמי תנו רבנן *כיצד בחוקה חזיר לו מנעלו או הולך כליו אחריו לבית המרחץ הפשישו *הרחיצו סכו גרדו הלבישו הנעילו הגביהו קנאו אמר ר' שמעון לא תהא חוקה גדולה מהגבהה *שהגבהה קונה בכל מקום מאי קאמר אמר רב אשי הגביהו הוא לרבו קנאו הגביהו רבו לו לא קנאו אמר רבי שמעון לא תהא חוקה גדולה מהגבהה שהגבהה קונה בכל מקום השתא דאמרת הגביהו היא לרבו קנאו אלא מעתה שפחה נגענית תקנה בביאה בי קאמרינן זה נהנה וזה מצטער הכא זה נהנה וזה נהנה הוא שלא כדרכה מאי איכא למימר אמר רב אחי [בר אריא] דמן אחא °מאן לימא לן דלא הנאה אית להו לתריויהו ועוד משכבי אשה כתיב הקישה הכתיב כדרכה לשלא כדרכה ר' יהודה הנדואה גר שאין לו יורשין היה חלש על מר זוטרא לשולו ביה חוייה דתקוף ליה עלמא טובא אמר ליה לעבריה שלוף לי מסנאי ואמטיניהו לביתא איכא דאמרי גדול היה זה

דלת : עקורה . מן המזוזה ומוטלת לארץ : **מס מוזהר מעומד** . דכלאו הכי לא מקרי מוזהר : חומר . לרוב המרגלויות ולרוב הבושם תלוי בלואר לתכשיר : **בתני** וקונה את עלמו . מיד רבו : **בכסף ע"י אחרים** . שיתנוהו לרבו ע"מ שיהא זה בן חורין אבל הוא עלמו לא יקבל מהם ואפילו ע"מ שאין לרבו רשות בו דקבצר אין קנין לעבד בלא רבו : **ובשומר ע"י עלמו** . שיקבלו הוא ובגמרא מפרש לכולה דרבי מאיר ורבנן : **ובלנד שיהא הכסף משל אחרים** . דעבד אין לו כלום דלס מלא מליאה או קבל מתנה הכל לרבו ואם בא לפדות ע"י עלמו לרין להיות משל אחרים ויתנוהו לו ע"מ שאין לרבו רשות בו : **גב' משה נקנים בכל הני** . ולקמן ילף בפירקין (דף טו.) וכל עובדי כוכבים ככענים משמכר לעבד אלא שכל עבדים נקראין על שם כענן משום דכתיב ביה (נראשית פ) עבד עבדים : **מילתא** . דליתיא בעבד וליתא בשאר במטלמלין קתני אבל חליפין דאיתנהו נמי בשאר מטלמלין שמתטלמלין גס הם נקנין בחליפין לא אליטריך ליה למיתני : **תקפו** . בחוקה : לא קנאו . דמדעתיה אלו ואין זו משיכה : **בשלמא לתנא דירן** . לא תיקשי לשמואל אמאי לא תני משיכה במתניתין דליחא לתרזוי כדאוקמינן דמילתא דאיתא במטלמלין לא קתני אלא תנא ברא דתנא חליפין בהדייהו תיקשי לשמואל אי איתיה דנקנה במשיכה ליתנייה נמי במתניתין : **מילתא דאיתא בין במקרקעי בין במטלמלי** . כגון חליפין ירצה ושנה עם השאר דאיתנהו במקרקעי אבל משיכה דליחא במקרקעי לא תנא בהדייהו : **כיצד במסירה** . גבי בהמה קארי דקמי מתני' (לקמן דף כה) בהמה גסה נקנית במסירה : **בשערה** . כגון שיער שכראש הסוס : **שליף** . על משאוי : **אדעתא דמרה אולה** . על דעת הקורא אותה לפי שאין לה דעת : **אדעתיה דנפשיה** . מדעת עלמו : **קמן** . דלית ליה דעת כבהמה דמי ואם קראו לשם קניה וזא אללו קנאו : **סחייר** לו מנעלו . העבד ללוקח : **גרדו** . גררתי' בלע"ז : **גבויסו** . העבד את הלוקח : **מאי קאמר** . מה ענין הגבהה דעלמא להגבהה דהכא הגבהה דעלמא לוקח מנביה החפץ והכא אמרינן שהעבד מנביה משום שבזדה שהלוקח משעבד בו לקטוהו בחוקה : **הא אגבהה ליה** . דהא אגבהה ליה : **גוסס וטוסה למוס** : אמר ליה . מר זוטרא לעבדיה דגר : **שלוף לי מסנאי** . לקטוהו בחוקה היה מתכוון שיהא בעבודתו כשימות ארזו : **איכא דלמרי גדול הוה** . העבד ומהר בו שלא יזכה הוא עלמו מן ההפקר לפיכך קדם לפני המיתה וזכה בו והגר פירש למיתה ומר זוטרא פירש לחיים תחתיו שלא יהא העבד בלא ארון רגע אחד : ואיכא

מילתא פ' משפטים
[פירוש ערך קודר א
איחא קודר ויודר עד
שגינע וכו']
חוספתא דר"ק פרק שביעי
[סוטה עו.]
[כ"ק קטו כ"מ י.]
[גיטין עו:]
ח"כ פ' סדר [בכורות
ג.]
[ע' חוס' גיטין לע' ד"ה
תסו:]
כ"ב עה : ע"כ חוספתא
דקידושין פ"ק [ע"כ]
חוספתא שם ע"כ כ"ב עג :
[ע' חוס' כ"ב עג : ד"ה
הרמיו']
כ"ב עג :

[ע"ל עברי הם ולא כו'
כ"ל כ"מ י.]
רלא ו מו"י שם ג' ל"ד
ופ"ה מהל' עבדים
ה"ל מ"ג שם ע"כ
ח"מ ס' קלו סע"ה
וטו"ש י"ד ס' רבו
סע"ה ס'
רלב ה מו"י פ"ב מהל'
מכירה ה"ל ס' סג
שם ע"כ י"ד שם סע"ה
כג וטו"ש ח"מ שם
סע"ה ג'
רלב ח מו"י שם ע"כ
ח"מ ס' קלו
סע"ה ב'
רלד י מו"י שם סג
שם ע"כ י"ד שם סע"ה
שם ע"כ וטו"ש ח"מ
ס' קלו סע"ה ג' :

גליון הש"ס
בתני' וקנה א"ע בכסף .
עין ימות מח ע"ל
ת"ס הכפורה : גב' מלא
לימא לן דלא הוה הנה
לתיויהו . עין יומא פ'
ע"ל ת"ס מה רות
ובסודרין ח"ע"כ ככ"י
ד"ה כד כדרכה :

[ע' ר"ש יומא לה ד"ה
הדיון וכו']

בשטר ובחזקה. אם [תשא] מה שדה אחוזה חוזרת לבעלים ביובל, אף עבד כנעני חוזר לבעלים ביובל. מלמד הפסוק "לעולם בהם תעבדו"³⁵⁰. תנא [א' לימד] אף בחליפין. ותנא שלנו, לימד דבר שאין במטלטלין, אבל דבר שאינו במטלטלין לא לימד [דאיתיה בעבד וליתא בשאר מטלטלין קתני אבל חליפין דאיתנהו נמי בשאר מטלטלין שהמטלטלין גם הם נקנין בחליפין לא איצטריך ליה למיתני].

אמר שמואל, עבד כנעני נקנה במשיכה, כיצד. תקפו [בחזקה] ובא אצלו, קנאו, קראו ובא אצלו, לא קנאו [דמדעתיה אזל ואין זו משיכה]³⁵¹. זה מובן לתנא שלנו³⁵¹, שלא לימד דבר שיש במטלטלים, אבל לתנא החזק³⁵², שילמד [גם] משיכה. כשלימד, דבר שיש גם בקרקעות וגם במטלטלים [כגון חליפין צירף ושנה עם השאר דאיתנהו במקרקעי אבל משיכה דליתא במקרקעי לא תנא בהדיהו], ומשיכה יש במטלטלים, ואין בקרקעות, [ולכן] לא לימדה.

כיצד, תקפו ובא אצלו, קנאו, קראו ובא אצלו, לא קנאו. וקראו לא. והרי למדנו כברייטא, איך [קונים] במסירה [גבי בהמה קאי דקתני מתני' [לקמן דף כה ע"ב] בהמה גסה נקנית במסירה]³⁵², אחוזה בטלפה³⁵³, בשערה [כגון שיער שבראש הסוס], באוכף שעליה, במשאי שעליה, בפרומכיה שבפיה, ובזוג שבצוארה, קנאה. כיצד במשיכה, קורא לה והיא באה³⁵⁴, או שהכישו במקל ורצתה לפניו, כיון דעת הקורא אותה לפי שאין לה אסי ואמרי לה ר' אחא אומר, עד שתהלך לפניו מלא קומתה. אמרו [לתרין], בהמה הולכת לדעת אדונה [על דעת הקורא אותה לפי שאין לה דעת], עבד הולך לדעת³⁵⁵ עצמו. אמר רב אשי, עבד קטן כבהמה דמי [שאינו לו דעת, ואם קראו לשם קנין ובא אצלו קנאו].

הרבנים למדו, כיצד בחזקה. התיר לו מנעלו [העבד ללוקח], או הוליך כליו אחריו לבית המרחץ, הפשיטו, הרחיצו, סכו, גרדו, הלבישו, הנעילו, הגביהו [העבד את הלוקח], קנאו³⁵⁶. אמר ר' שמעון, לא תהא חזקה גדולה מהגבהה, שהגבהה קונה בכל מקום. מהו אמר³⁵⁶. אמר רב אשי, הגביהו הוא לרבו, קנאו, הגביהו רבו לו, לא קנאו. אמר רבי שמעון, לא תהא חזקה גדולה מהגבהה, שהגבהה קונה בכל מקום³⁵⁷.

עכשיו [אחרי שאמרת שהגביהו הוא לרבו קנאו] שאמרת הגביהו הוא לרבו קנאו, אלא מעתה, שפחה כנענית קנהה בכיאה [דהא אגבהה ליה]. כאשר אנו אומרים [שנקנה], זה נהנה וזה מצטער, כאן זה נהנה וזה נהנה הוא. שלא כדרכה מה נאמר. אמר רב אחיי בר אדא דמן אחא, מי יאמר לנו שאין הנאה לשניהם³⁵⁷. ועוד נאמר "משכבי אשה", הקישה הכתוב כדרכה לשלא כדרכה.

ר' יהודה הנדואה [פי' מארץ כוש] היה גר שאין לו יורשין, חלה, נכנס מר זוטרא לשאול בו, ראה שחזק עליו העולם הרבה [גוסס ונוטה למות], אמר לעבדו [של ר' יהודה], תתיר לי מנעל שלי [לקנותו בחזקה היה מתכוון שיהא בעבודתו כשימות אדונו], ותוליך אותו לבית. יש אומרים [שהעבד] היה גדול³⁵⁸,

³⁵⁰ ואין לומר לעולמו של יובל דא"כ לשתוק קרא מיניה ונילף משדה אחוזה (ת"י).

³⁵¹ לא תיקשי לשמואל אמאי לא תני משיכה במתניתין דאיכא לתרוצי כדאוקמינן דמילתא דאיתא במטלטלין לא קתני אלא תנא ברא דתנא חליפין בהדיהו תיקשי לשמואל אי איתיה דנקנה במשיכה ליתנייה נמי במתניתין (רש"י).

³⁵² רש"י. עיי"ש שזה לא למסקנה לפי רוב ראשונים, אמנם רש"י שם ואשר"י ותוס' ב"ב עו ע"א ד"ה ספינה חולקים, ועי' שו"ע ס' קצז ס"א ורמ"א.

³⁵³ ג' בטלפיה (תוס' לקמן כה ע"ב).

³⁵⁴ עי' שו"ע (ח"מ ס' קצז ס"ג): כיצד קונין את הבהמה במשיכה, אין צריך לומר אם משכה והלכה או שרכב עליה והלכה בו שקנה, אלא אפילו קרא לה ובאה או שהכישו במקלו, או שהנהיגה בקול ורצתה בפניו, כיון שעקרה יד ורגל קנאה.

³⁵⁵ מדעת (רש"י).

³⁵⁶ מה ענין הגבהה דעלמא להגבהה דהכא הגבהה דעלמא לוקח מגביה החפץ והכא אמרינן שהעבד מגביהו משום עבודה שהלוקח משעבד בו לקנותו בחזקה (רש"י).

³⁵⁷ עי' רמב"ם (מכירה פ"ב ה"ב): הגביה את רבו קנה וכן אם הגביה הרב את העבד קנה. הראב"ד: נראה מדבריו שלא גריס בה פלוגתא אלא הכי גריס הגביהו הוא לרבו קנאו הגביהו רבו א"ר שמעון לא תהא חזקה גדולה מהגבהה. וכן הוא בתוספתא דקדושין (פ"א ה"ג), ועי' רשב"א שהלכה כרבי שמעון דהא אפילו משיכה קני וכ"ש בהגבהה דעדיף משיכה כמ"ש לקמן כה ע"ב.

³⁵⁸ עי' שו"ע (ח"מ ס' קצז ס"ב): הגבהה קונה בכל מקום, וכו'. ביאור: אפילו היכא דאינו מגביה בידו ממש אלא מוגבה מכחו דהיינו כשהוגבה מכחו דרך עליה נמי חשיב הגבהה אפילו אינו בידו כלל (קצה"ח).

³⁵⁸ העבד ונזהר בו שלא יזכה הוא עצמו מן ההפקר לפיכך קדם לפני המיתה וזכה בו והגר פירש למיתה ומר זוטרא פירש לחיים תחתיו שלא יאה העבד בלא אדון רגע אחד (רש"י).

אילו נאמר אזנו בדלת, הייתי אומר, ידקור כנגד אזנו בדלת, דלת אין, אזנו לא. ואזן לא. והנאמר "ורצע אדוניו את אזנו במרצע". אלא הייתי אומר, ירצענה לאזן מבחוץ [כלומר רחוק מן הדלת כשנאמר את אזנו והדר יתן אזנו בדלת ויקח את המרצע וירקור בדלת מעבר השני כנגד אזנו לקיים ולקחת המרצע ונתת באזנו בדלת], ויניחנה על הדלת וירקור כנגד אזנו בדלת. לומדים מהנאמר "באזנו ובדלת", הא כיצד. [נותנה אזנו על הדלת] דוקר והולך³⁴⁴ עד שמגיע אצל דלת. "דלת", שומע אני בין עקורה [מן המזווה ומוטלת לארץ] בין שאינה עקורה. מלמד הפסוק "מזווה", מה מזווה מעומד [דבלאו הכי לא מקרי מזווה]³⁴⁵, אף דלת נמי מעומד.

רבן יוחנן בן זכאי היה דורש את המקרא הזה כמין חומר, מה נשתנה דלת ונשתנה אזן מכל אברים שבגוף. אמר הקדוש ברוך הוא, אזן ששמעה קולי על הר סיני בשעה שאמרת "כי לי בני ישראל עבדים", ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע.

ור"ש ב"ר היה דורש את המקרא הזה כמין חומר, מה נשתנה דלת ומזווה מכל כלים שבבית. אמר הקדוש ברוך הוא, דלת ומזווה שהיו עדים במצרים, בשעה שפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות ואמרת "כי לי בני ישראל עבדים", ולא עבדים לעבדים, והוצאתים מעבודת לחירות, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע בפניהם.

מתני'. עבד כנעני נקנה בכסף ובשטר ובחזקה³⁴⁷, וקונה את עצמו [מיד רבן] בכסף³⁴⁸ על ידי אחרים [שיתנהו לרבו ע"מ שיהא זה בן חורין אבל הוא עצמו לא יקבל מהם ואפילו ע"מ שאין לרבו רשות בו דקסבר אין קנין לעבד בלא רבן], ובשטר על ידי עצמו [שיקבלנו הוא ובגמרא מפרש לכולה דרבי מאיר ורבנן]³⁴⁹, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, בכסף ע"י עצמו, ובשטר ע"י אחרים³⁴⁹, ובלבד שיהא הכסף משל אחרים [דעבד אין לו כלום דאם מצא מציאה או קבל מתנה הכל לרבו ואם בא לפדות ע"י עצמו צריך להיות משל אחרים ויתנהו לו ע"מ שאין לרבו רשות בן].

גמ'. מאיפא אנו יודעים את זה. שנאמר "והתנחלתם אותם לבניכם אחרים לרשת אחוזה", הקישן הכתוב לשדה אחוזה. מה שדה אחוזה נקנה בכסף, בשטר ובחזקה [ולקמן] יליף בפירקין (דף כו) וכל עובדי כוכבים כנענים משנמכר לעבד אלא שכל עבדים נקראין על שם כנען משום שנאמר ביה (בראשית ט) עבד עבדים], אף עבד כנעני נקנה בכסף,

³⁴⁴ גי' רש"י "וירוד".

עי' רמב"ם (עבדים פ"ג ה"ט): כיצד רוצעין מביאו לב"ד של שלשה ואומר דבריו לפניהם ומגישו לסוף שש אל הדלת או אל המזווה כשהו עומדין בבנין, בין דלת ומזווה של אדון בין של כל אדם, ונוקב את אזנו הימנית בגופה של אדון במרצע של מתנת עד שיגיע לדלת שנאמר ונתת באזנו ובדלת, ולא נאמר מזווה אלא שיהיה עומד בין אצל דלת בין אצל מזווה ומה מזווה כשהיא עומדת אף דלת כשהיא עומדת אבל הרציעה בדלת אף על פי שאין שם מזווה, האדון הוא שרוצע בעצמו שנאמר ורצע אדוניו לא בנו ולא שלוחו ולא שליח ב"ד, ואין רוצעין שני עבדים כאחד שאין עושין מצות חבילות חבילות.

עי' כס"מ: מביאו לב"ד של ג'. במכילתא והגישו אדוניו אל האלהים אצל הדיינים שימלך במוכרו.

עי' מ"מ: במרצע של מתכת - כרבי שדורש כללי ופרט, ועי' עצמות יוסף שהקשה שבשבעות (פ"א ה"ב) פק כמהין דרבי ריבוי ומיעוט.

שם: עי' ריטב"א, מרצע גדול, ורבינו לא הביא דרשה זו, אלא כתב בסתמא ומשמע דס"ל דאפילו נקב הכל שהוא מהני. עי' לעיל הערה 331.

³⁴⁵ עי' נוב"י (י"ד ח"ב ס' קפד): מרתף שפתחו הוא על שטח הארץ והמזוזות והמשקוף וגם הדלת הכל שוכבים על שטח הארץ כנהוג בקצת מרתפים שבתוך החדר אם הוא חייב במזווה. ידע שדלת כזה אין בו שייכות מזווה והמזוזות באופן זה אינם נקראים מזוזות ובתורה כתיב על מזוזות. וראיה מדברי רש"י במנחות ל"ד ע"א לול פתוח כו' וכו'. ועוד ראיה מקידושין כ"ב ע"ב מה מזווה מעומד אף דלת מעומד וכו'.

³⁴⁶ צרור המרגליות וצרור הבושם תלוי בצואר לתכשיט (רש"י). ור"ת פירש חומר מעשה (תוס').

³⁴⁷ עי' שו"ע (ח"מ ס' קצז ס"א): עבד כנעני דינו כקרקע לקנייה, נקנה בכסף או בשטר או בחזקה או בקנין סודר. הגה: ונקנה גם כן במשיכה כגון שתקפו והביאו אליו וכמו שיתבאר למטה (הובא לקמן הערה קיב).

³⁴⁸ עי' תוספות (יבמות דף מח ע"א): וא"ת [אחרי שלמדנו שהמפקיר עבדו יצא לחרות] אמאי לא חשיב הפקר גבי קנינים של עבד בפ"ק דקדושין (ג"ש) וי"ל שלא חשיב אלא קנינים שמקנה הרב לעבד עצמו והפקר אינו אלא סילוק בעלמא שהרב מסלק עצמו מן העבד ועוד יש לומר דמילתא דאיתא בכל מילי לא קתני כדקאמר התם לענין חליפין ותנא ידון מילתא דאיתא במטלטלין לא קתני.

³⁴⁹ עי' ס"ז (י"ד ס' רס"ז סקמ"ד): הזכיה בזה היא כשהוא גובה את הגט כדין הגבהה שהוא קונה בכל דוכתי ואין צריך כאן שימסור מיד ליד דוקא וכן הוא מבוואר בטור לדעת ר"ת שמסיים באומר תנו ולא מסרו מיד ליד השליח לא הוה כאומר זכה בגט זה לעבדי כיון שלא מסרו ביד השליח משמע דבאומר זכו א"צ מסירה לשליח אלא תכף שהגביה בשבילו או שהוא כבר בידו מהני ויוצא לחירות תכף.

זה פירש למיתה וזה פירש לחיים. ויש אומרים שהיה קטן [ואעפ"כ הוצרך לכל זאת], ודלא כאבא שאול [שאמר כל המחזיק בהן זכה אפי' לאחר זמן זכה בהן]³⁵⁹. שלמדנו בברייתא, גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו, והיו בהם עבדים, בין גדולים בין קטנים, קנו עצמן בני חורין. אבא שאול אומר, גדולים, קנו עצמן בני חורין, קטנים, כל המחזיק בהן זכה בהן³⁶⁰. וקונה את עצמו בכסף כו'. בכסף ע"י אחרים כן, אבל לא על ידי עצמו [שאם נתן לו כסף לפדות את עצמו אינו פדוי דמה שקנה עבד קנה רבו], כמה מדובר. אם תאמר שלא מדעתו [של העבד], הרי למדנו את זה מרבי מאיר, שאמר, חוב הוא לעבד שיצא מיד רבו לחירות [שאם היה עבד כהן פוסלו מן התרומה ואי עבד ישראל אוסרו בשפחה דשכיחא ליה פריצא ליה]. ולמדנו, מזכים לאדם שלא בפניו³⁶¹, ואין חבים לו אלא בפניו [אין אדם יכול ליעשות שלוחו שלא מדעתו לדבר שהוא חובה או הפסד והיכי תני מתניתין דנפדה על ידי אחרים שלא מדעתו]. אלא פשוט [מדובר שזה היה] מדעתו [ואם תאמר פשיטא עד, והרי זה מלמד אותנו, על ידי לא דאין קנין לעבד בלא רבו בשום צד], והרי זה מלמד אותנו, על ידי אחרים כן, על ידי עצמו לא. אם כן רואים, אין קנין לעבד בלא רבו³⁶¹. אם כן, נאמר בסוף, בשטר על ידי עצמו, על ידי עצמו כן, על ידי אחרים לא. ואם זה מדעתו [שאמר לו קבל גיטין], למה לא על ידי אחרים. ואם תאמר, מהו ע"י עצמו. אף ע"י עצמו, והרי למדנו מזה, שגיטו וידו באים כאחד [ולא אמרינן לא הוציא רבו את הגט מרשותו ואין זו קבלה]³⁶². והרי לא

³⁵⁹ רש"י. ר"ת גורס הכא וכאבא שאול כלומר אפילו לאבא שאול שאמר כל המחזיק בהן זכה בהן הוצרך לעשות כן שלא יקדמו אחר ועוד מפרש ר"ת בענין אחר יש שאמרי קטן הוה שאם היה גדול לא היה מועיל בו זה פירש למיתה וזה פירש לחיים ואף על פי שעבדות אחרים עליו קודם הוא לזכות בעצמו כיון שיש לו יד אבל קטן שאין לו יד כל הקודם זכה בהן כאבא שאול ולא אמר לו שלוף מסנאי מחיים אלא לאחר מיתת יהודה הנדהא עשה כך והיינו כאבא שאול שאמר קטן אין לו יד לזכות בעצמו ומשום הכי זכה בו מר זוטרא אפילו לאחר מיתה אבל לרבנן בין גדול ובין קטן ואפילו עבדות אחרים עליו קנה עצמו בן חורין (תוס'). ועי' בהג"ר א (ח"מ ס' ע"ה סכ"ט), שכן הוא שיטת הש"ע, וכרמב"ם ז"מ פ"ב ה"ז: גר שמת ובזבזו ישראל את נכסיו והיו בהן עבדים גדולים, קנו עצמן בני חורין, אבל העבדים הקטנים הרי הן כבהמה וכל המחזיק בהן זכה בהם, וכבר ביארנו דרכי החזקה שיקנו בהם את העבדים.

³⁶⁰ עי' רמ"ה (הובא בטור י"ד רסז): ואם לא זכה בהן שום אדם עד שיגדלו אין להם תקנה שבמיתת הגר לא פקע איסורא מינייהו שהרי כל הקודם בהם זכה וכן דמיתת הגר לא פקע איסורא מינייהו כי גדלו נמי בתר הכי אף על גב דפקע ממנא איסוריהו לא פקע דבמאי פקע השתא הא ליכא מיתת האדון דלפקע איסוריהו מינייהו. וז"ל הב"י: נראה לפי עניות דעתי דאפשר לומר דהא דכל הקודם בהם זכה היינו מפני שאין לו יד לזכות בעצמו וכל שלא זכה בו אדם עד שגדל בשעה שגדל דיש לו יד זוכה בעצמו ומקני אף לאפקועי איסורא מיניה שמאחר שזוכה בעצמו מחמת מיתת רבו הוא חזינן כאילו באותה שעה מת רבו. וביאור פלוגתתם נראה דהמ"ה סובר דהמתיר הוי עצם המיתה, ולכן סובר דכיון דאז לא התירה המיתה, [ומשום דהאיסור נגרר אחר הממון וכיון דהממון לא נפקע לא התירה המיתה את האיסור] ממיילא גם עכשיו שגדל זוכה בהממון לא נפקע האיסור, דהרי עכשיו ליכא מיתה שיתיר. אבל הב"י סובר דהא דמיתה מתרת היאור דהמיתה עצמה מתרת, אלא דכיון דליכא אדון זה הוי ההיתר, וממילא זה שייך אף עכשיו (שיעורי הגר"ד פ).

עי' שו"ע (ח"מ ס' ע"ה סכ"ט): גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו והיו בהם עבדים, גדולים קנו עצמם בני חורין, קטנים כל המחזיק בהם זכה: ביאור: קנו עצמם בני חורין - דמיד שמת הגר נסתלק ידו מעליהם וזכו בעצמן כיון שהן גדולים (סמ"ע).

³⁶¹ עי' רמב"ם (סנהדרין פט"ז ה"ב): כל המכה את חבירו אפילו הכה עבד הכאה שאין בה שוה פרוטה לוקה, אבל אם יש בה שוה פרוטה הואיל והוא חייב לשלם ממון אין אדם משלם ולוקה כמו שביארנו בכמה מקומות.

ועי' דבריו (ח"מ פ"ה ה"ג): המכה את חבירו הכאה שאין בה שוה פרוטה לוקה, שהרי אין כאן תשלומין כדי שיהיה לאו זה ניתן לתשלומין, ואפילו הכה עבד חבירו הכאה שאין בה שוה פרוטה לוקה שהרי ישנו במקצת מצות.

ועי' סמ"ע (סימן תכ ס"ק ו): חיוב תשלומין לא שייך במכה עבד שלו דמה שקנה עבד קנה רבו, ומשו"ה גם בהכאה דפחות משהו פרוטה לא מצינו גבי אדונו שום חיוב, דאם באנו לחייבו עליה מלקות יבוא להכותו מתחילה מכה רבה שיהיה בה שוה פרוטה כדי שיפטר מכל וכל, ומשו"ה סתמו הטור והמחבר לקמן בסימן תכ"ד ס"ג וכתבו דהחובל בעבדו הכנעני פטור, וליכא הרמב"ם בפ"ד דחובל דין', ודוחק לומר דאיירי דוקא בחבלה שיש בה שוה פרוטה ומעלה ולא בפחות ממנה. ועי' שם בהג"ר א סק"ו: [המחבר כתב החובל פחות משהו פרוטה בעבד כנעני] כתב של חבירו משום דבשלו אף ביש בה שו"פ לוקה כיון שאינו משלם שלא כסמ"ע שכתב דברים זרים מאד.

ועי' קצה"ח (תנד סק"א): החובל בעבד כנעני שלו פטור. והיינו אפילו ממלקות, ואף על גב דאיפה דליכא תשלומין בחובל מיחייב מלקות (סימן ת"כ ס"ב), כיון דפטורא דרבו אינו אלא משום דמה שקנה עבד קנה רבו והו"ל בר תשלומין אלא שרבו זוכה ממנו אח"כ.

למדנו כך [בברייתא]. שלמדנו בברייתא, בשטר ע"י עצמו ולא ע"י אחרים, דבריו ר"מ. אמר אביי, לעולם שלא מדעתו, וכסף שונה, מאחר וקונה אותו בעל כורחו מקנה אותו בעל כורחו. אם כן, גם שטר. השטר הזה לבד, והשטר הזה לבד [זה לשון קנייה וזה לשון שחרור]. כמו כן כסף זה לבד וכסף זה לבד [זה ניתן לקנייה וזה ניתן לשחרור]. עכ"ז המטבע הוא אחד [ואין ניכר הפרש ביניהם]. רבא אמר, כסף, קבלת רבו גרמה לו [ואין האחרים חבים אלא קבלת הרב הוא דחב והרב איננו שליחו אלא עושה לצורך עצמו, ומקנהו מאליו], שטר, קבלת אחרים גרמה לו [פ"י חירות השטר היא מתוך קבלת האחרים, ומאחר וזה חוב לו, אין חבין לאדם שלא מדעתו].

וחכמים אומרים, בכסף ע"י עצמו³⁶². בכסף ע"י עצמו כן, ע"י אחרים לא. למה. אע"פ שזה שלא מדעתו, הנה שמענו³⁶³ [טעמם של] רבנן, שאמרו, זכות הוא שיצא מתחת יד רבו לחירות, ולמדנו, מזכים לאדם שלא בפניו, ואין חבין לו אלא בפניו. ואם תאמר, מהו ע"י עצמו, אף ע"י עצמו, ולכן לומדים דיש קנין לעבד בלא רבו [כי יהיב ליה ע"מ שאין לרבו רשות בו], אם כן, שנאמר בסוף, בשטר ע"י אחרים ולא על ידי עצמו, והרי למדנו³⁶³, שגיטו וידו באין כאחד³⁶⁴. ואם תאמר, מהו ע"י אחרים. אף ע"י אחרים, והרי למדנו, שזכות הוא לעבד שיצא מיד רבו לחירות³⁶⁵, אם כן, נערכב אותם ונלמד אותם, בכסף ובשטר בין ע"י אחרים בין על ידי עצמו³⁶⁶.

אלא, בכסף, בין ע"י אחרים בין ע"י עצמו, בשטר, ע"י אחרים [ואפי' שלא מדעתו דזכות הוא לעבד כו'] ולא ע"י עצמו, ור"ש בן אלעזר הוא [הך סיפא דשטר דלית ליה גיטו וידו באין כאחד], דלמדנו בברייתא, ר' שמעון בן אלעזר אומר, אף בשטר, על ידי אחרים ולא ע"י עצמו, ושלוש מחלוקות בדבר³⁶⁶. אמר רבה, מהו טעמו של ר' שמעון בן אלעזר. למד "לה" "לה" מאשה, מה אשה עד שיוציא גט לרשות שאינה שלו [שנאמר (דברים כד) ונתן בידה ואינה לא אקניה לבעל לגופה], אף עבד נמי עד שיוציא גט לרשות שאינה שלו [של רבו ורבנן גמרי הכי מה אשה מקבלת גיטה אף עבד מקבל גט]. שאל רבה,

³⁶² עי' לעיל הערה 197, לקמן הערה ק"ח.

ועי' שו"ע (יר"ד ס' רסז סכ"ו): כיצד קונה את עצמו בכסף, כגון שנתן אחד לרבו מעות ואמר ליה: על מנת שיצא עבדך בהם לחירות, כיון שקבל הרב הכסף או שוה כסף יצא העבד לחירות ואין צריך דעת העבד. וכן אם נתן אחד לעבד מעות ואמר: על מנת שתצא בהם לחירות, אם רצה האדון לקבל המעות יצא העבד לחירות, ואם לא רצה, לא קנה העבד המעות. (ו"א דאף קונה עצמו בחליפין, אם יש לו כלי לעשות בו חליפין, כגון שנתנו לו לצאת בו לחירות.) ועי' שו"ע: וא"צ דעת העבד כו'. ויצא לחירות אפילו הוא בע"כ של עבד, ו"א דוקא שלא מדעתו אבל בע"כ לא ובשטר לכ"ע לא אין חבין לאדם שלא מדעתו שאני ועי' ט"ז: פירוש אב"י בעל כרחו ואל"ה הא אין חבין לאדם שלא מדעתו שאני

הכא דקבלת רבו את הכסף גרמה לו להשתחרר מאליו ואין אחרים חבין לו אלא קבלת רב והרב אין נעשה אלא מקבל הכסף לצורך עצמו הכי אמרינן בגמרא.

³⁶³ כלומר והא מעשים בכל יום שהעבד מקבל את גיטו ואי רבנן פליגי עלה דמילתא מי שבקינן רבנן ועבדינן כר"מ (רש"י). ועי' רמב"ן שלומדים את זה מגיטין עז ע"א שעשו מעשה על פי זה.

³⁶⁴ עי' שו"ע (יר"ד ס' רסז סמ"ד): מסר לו השטר בפני עדים, או שהיו העדים חתומין בו ומסרו לו בינו לבין עצמו, יצא בו לחירות. ו"א שצריך שימסרו לו בפני עדים. ואם אנו רואים אותו חתום א"צ שיבואו לפנינו עדי מסירה שאנו תולים שבידן נמסר.

ועי' שו"ע: שצריך שימסרו כו'. דעדי מסירה כרתי ועיין בח"מ ס"ס נ"א ובאבן עזר ס' קל"ג:

עי' ט"ז: שאנו תולין כו'. אבל אם ידוע לנו שלא נמסר בפני עדים אף על פי שחתמו עליו עדים לא יצא לחירות:

³⁶⁵ עי' שו"ע (יר"ד ס' רסז סמ"א): כיצד בשטר, כותב על הנייר או על החרס: הרי אתה בן חורין, או הרי אתה לעצמך, או אין לי עסק בך, ומסרו לידו או לאחר בשבילו, אפילו בלא ידיעת העבד, שזכות הוא לו שיצא מתחת יד רבו לחירות, ואם מוחה בידו מלקבלו, לא יצא בו לחירות.

עי' שו"ע: ואם מוחה בו העבד לא יצא בו לחירות. ולא דמי לכסף דלעיל סכ"ו ד"א דיצא לחירות אפי' בע"כ של עבד דרבו ניחא ליה בקבלת כסף ומקנהו מדעתו מה שאין כן בשטר אי נמי שכתש שקנה כן יוצא בכסף דטיבעא מיהא חדא הוא אבל שטר זה לשון קנין הוא וזה לשון שחרור הוא. (עי' ט"ז לעיל הערה 362).

³⁶⁶ עי' אריכות ברש"י הערה ק"ט.

לר' שמעון בן אלעזר [שאמר עבד אינו מקבל גיטו עבד מהו שיעשה שליח לקבל גיטו], עבד כנעני מהו שיעשה שליח לקבל גיטו מיד רבו. כיון דלומד "לה" "לה" מאשה, דינו כדינו של אשה³⁶⁷, או אולי [וע"י אחרים דקאמר שיזכה לו רבו גיטו על ידי אחרים או הם עושים שלא מדעתו], אשה שהיא יכולה לקבל גטה, גם יכולה לעשות שליח, עבד שהוא לא מקבל גיטו, שליח נמי לא יכול לעשות. אחרי ששאלו, חזר ופשוטו, "לה" "לה" מאשה [ועושה שליח, דינו כדינו של] אשה.

ואלא זה שאמר רב הונא בנו של רב יהושע, הני כהנים [המקריבים קרבנות] הם שלוחים של הרחמן [ה' ית', ולא שלוחי דידן ונפקא מינה למודר הנאה מכהן שהכהן מותר להקריב קרבנותיו]³⁶⁷, שאם תחשוב שהם שלוחים שלנו, מאיפה יש דבר שאנחנו לא יכולים לעשות, והם עושים. ולא, והרי עבד שהוא לא יכול לקבל גיטו יכול לעשות שליח [ואיך לומד רב הונא מטעם זה היתר בהקרה למודר הנאה]. ולא היא, ישראל לא שייך בתורת קרבנות כלל [שיהיו הן עובדים את העבודה], עבד שייך בגיטו [אם אינו מקבל גיטו משום שלא יצא מרשות רבו מקבל גיטו הוא גט לחברו שאינו עבדו של רבו אלא של איש אחר דהא יצא הגט לרשות שאינו של]³⁶⁸, שלמדנו בברייתא, נראין הדברים, שהעבד מקבל גיטו של חברו מיד רבו של חברו, אבל לא מיד רבו שלו [אם היו שניהם של איש אחד].

ובלבד שיהא הכסף משל אחרים. נאמר שחולקים בזה, שרבי מאיר סובר [בכסף ע"י אחרים], אין קנין לעבד בלא רבו [אם נתנו לו במתנה זכה בו רבו הילכך אף על גב דהוי כסף משל אחרים אי אפשר שיקבלנו הוא ויתן לרבו]³⁶⁹, ואין קנין לאשה בלא בעלה, ורבנן סוברים, יש קנין לעבד

³⁶⁷ והא מילתא איבעיא לן בנדרים פרק אין בין המודר (דף לה ע"ב) (רש"י) ואע"ג ששם נשאר כספק, וכאן נראה שנפשוט שהם שלוחי דרחמנא, ואין קושי למה שם לא נפשוט מכאן, שזה דרכו של הגמ', שעל אף שיש ראייה לצד א' לא תמיד מביאים אותו. ועוד אפשר לומר ששם הספק אם כהנים שלוחי ה' ית' דווקא ולא שלוחי דידן כלל, או אולי הם גם כן שלוחים שלנו, ונ"מ שאם היה כהן מקריב שלא לדעת הבעלים אם שלוחי ה' ית' הוי קרבן כשר, ואם דווקא שלוחי דידן אינו כשר, שהרי מקריב שלא מדעת הבעלים (תוס').

וע"י ר"ן (נדרים עב ע"א): ולענין הלכה כתב הרמב"ן ז"ל - כיון דבעיין לא אפשיטא נקטינן לחומרא וכו' אבל הרשב"א ז"ל כתב דנהי דבעיין לא אפשיטא מאלה מתנייתא דמיתת' עלה אפשיטא לה ממימריה דשמואל. דברי ר"ן אלה מובאים בגליון הש"ס בשם הגר"ב וכנראה שזה אותו מח'.

הקשה הממנה למה לא פשיט לה מהא שלמדנו במשנה ריש זבחים כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשום חובה. ואי נימא שלוחי דידן נינמא לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, ויבטל השליחות לגמרי, וזא יפסל הקרבן. וע"י ר"ן נדרים (לו ע"א): [מקשה הגמ': אם תאמר] שלוחי דידן נינמו אמאי פגול פגול, וז"ל הר"ן: שוגג הוא [דקשה] ליה זה מובן במזיד נהי דשלוחי דידן נינמו פיגול פיגול דכיון שמפגל במזיד אינו עושה שליחותו אלא אדעתא דנפשיה קעביד וק"ל בפ"ב דחולין (דף מ) דאדם אוסר דבר שאינו שלו על ידי מעשה אבל בשוגג אי שלוחי דידן נינמו אמאי פיגול פיגול דהא כיון דשוגג הוא לאו אדעתא דנפשיה קעביד שמתכוין הוא לעשות שליחותו ולימא שליח שותיק לתקוני ולא לעוותי וכו'. והוסיף הגר"ש"א: מבואר בר"ן דלמ"ד שלוחי דידן אין הקרבן נפסל [כשלה היה שלוחן] אלא רק על עולה לבעלים.

וע"י רמב"ם (נדרים פ"ו ה"ח): היה שמעון כהן הרי הוא מותר להקריב קרבנות ראובן, שהכהנים שלוחי שמים הם ואינם שלוחי בעל הקרבן

³⁶⁸ רש"י. וע"י רמב"ם (עבדים פ"ו ה"ח): כל הכשר להביא גט האשה כשר להביא גט העבד, והעבד מקבל גט לחבירו מיד רבו של חברו אבל לא מיד רבו של מקבל. ע"י כס"מ (עבדים פ"ו ה"ח) אבל גט שלו עצמו, גיטו וידו באים כאחד. וע"י מגיד משנה (ז"מ פ"ד ה"ו), דכן הוא לענין זכיה ממון עבור אחר, שאם רבו נותן לו כסף לזכות לפלוני לא זכה, אבל אם אחר נתן לו כסף לזכות לאחר, כן קנה.

³⁶⁹ ע"י ש"ע (יר"ד ס' רסז ס"ב): כל מה שקנה עבד, קנה רבו. בין שמצא מצאיה או נתנו לו מתנה, בין שנתנה לו האדון או אחר, לא זכה בה אלא הכל לאדון, בין גוף בין פירות. אפילו אמר ליה: על מנת שאין לרבו רשות בו אני נותן לך, אינו כלום אלא אם כן יאמר: אני נותן לך ע"מ שתצא בו לחירות. (ולכן אין יכול לקבל מתנה מרבו, אבל מקבל מתנה מאחר לרבו ומרבו לאחר).

ע"י ט"ז: ע"מ שאין לרבו רשות בו כו'. דכי א"ל תחלה קני קנה רבו ולא מהני תו מ"ש ע"מ שאין לרבו רשות בו דה"ל כאלו נותן מתנה לחבירו וא"ל על מנת שלא יהיה שלך וכו' דכל תנאי שסותר המעשה לא הוי תנאי, והא דמהני כשאומר על מנת שתצא לחירות, אמרי' בגמ' טעמא, דהא גם לדידיה לא אקני ליה, אלא א"ל ע"מ שתצא בהם לחירות, פירוש שתתנו לו בדמי פדיונו. ונ"ל דאע"ג דבסי' רכ"ב אמרינן גם כן דאם נותן לבתו מעות ע"מ שאין לבעלה רשות בהם לא מהני, ואפ"ה מהני שם אם אומר מה שאתה נותן לפיך, ולרמב"ם מהני גם כן אם יאמר כל מה שתצא לעשות בהם עשי. מ"מ הכא לא מהני הני לישני, אלא דוקא אם אומר על מנת שתצא בהם לחירות, דשאני עבד דאין לו יד כלל בלא האדון, לא בקרן ולא בפירות, א"כ תיכף שאמר לעבד הריני נותן לך מתנה, הוה כאומר להאדון עצמו, וע"כ לא מצי תו הדר ביה מן האדון. וא"כ מה מהני

בלא רבו [אם נתנו לו מתנה הואיל ודעת אחרת מקנהו ונותן זה לא גמר בלבו שיזכה בו הרב הויא דעבד ומיפריק ביה על ידי עצמו], ויש קנין לאשה בלא בעלה [ואשה כי עבד הואיל ובעלה זכאי במעשה ידיה ובמציאתה וכי היכי דפליגי לענין מתנה בעבד יש למשמע דה"ה באשה]. אמר רבה אמר רב ששת, לפי כולם, אין קנין לעבד בלא רבו [אי יהבי ליה סתמא], ואין קנין לאשה בלא בעלה, וכאן במה מדובר, דהקנה לאחר מנה, ואמר לו על מנת שאין לרבו רשות בו, ר' מאיר סובר, כאשר אמר לו קני, קנה עבד וקנה רבו, וכאשר אמר לו "על מנת", לא אמר כלום [דכיון דקנה עבד קנה רבו]. ורבנן סוברים, כיון שאמר לו "על מנת", תנאו חלה [דמעיקרא אדעתה דתנאה אקניה].

ור' אלעזר אמר, כל דבר בצורה זו, לפי כולם לא חולקים שקנה עבד וקנה רבו³⁷⁰. ובמה מדובר כאן, כגון דהקנה לו אחר מנה, ואמר לו על מנת שתצא בו לחירות [שתתנהו לרבו בפדיון], ר"מ סובר, כאשר אמר לו קנה, קנה עבד וקנה רבו, וכאשר אמר לו "על מנת", לא אמר לו כלום, ורבנן סוברים, לא הקנה לו, שהרי לא אמר לו אלא על מנת שתצא בו לחירות³⁷¹.

ושאל סתירה בין רבי מאיר לרבי מאיר, וסתירה בין רבנן לרבנן. שלמדנו בברייתא,

כשאומר מה שאתה נותן לפיך הרי סותר בזה מה שאמר תחלה שיהיה של הרב ואח"כ אומר שיהיה של העבד משא"כ כשאומר על מנת שתצא בהם לחירות בסוף אינו רוצה שיהיה של העבד אלא של הרב רק שבשביל זה יוציאנו לחירות אבל גבי אשה ודאי יש לה יד גם כן דהרי כל הנותן מתנה לאשה קנתה הגוף רק שהבעל אוכל פירות כמו שכתוב בא"ע סימן פ"ה וע"כ מהני אם אומר מה שאתה נותן לפיך דנהי דאם אמר ע"מ שאין לבעליך רשות בהם לא מהני היינו שכבר זכה הבעל בפירות בשעה שזכתה היא בקרן דיש במשמע שיהיה נושא פירות רק שלא יהנה מהם הבעל וזה לא מהני מה שאין כן כשאומר מה שאתה נותן לפיך שזה פירוש על מה שאמר הרי שלך מעות במתנה דרמז בזה לדבר שלא יעשה פירות אלא היא תהנה בו וכו' לא שייך בעבד דאין לו יד כלל מ"ה לא אמרו בגמ' חד לישנא באשה ועבד. והש"ך חולק: אם נתנו אחרים מעות לעבד ע"מ שלא יהא לאדון רשות בהן אלא שיהא הוא אוכל ולובש בהן נמי לא זכה האדון וכדלעיל סימן רכ"ב במי שנותן מעות לבתו ע"מ שלא יהא לבעלה רשות בהן וכו' דהא לעבד ג"כ לא נתנו מיד כ"א לאותו עת שהוא רוצה לעשות בו.

וע"י ש"ך: ע"מ שתצא בו לחירות. וכשתנו לרבו יצא בו לחירות טור ונתבאר לקמן סעיף כ"ו.

³⁷⁰ ע"י ש"ע (אה"ע ס' פה ס"א): נתן לה אחד מתנה ע"מ שאין לבעלה רשות (בה), קנה הבעל, והרי היא כשאר נכסי מלוג, אא"כ התנה הנותן בגוף המתנה שיהיה לך ולך, כגון שיאמר לה: הרי המעות נתונים לך ע"מ שתלבשי בהם או על מנת שתעשי מה שתצו בלא רשות הבעל. הגה: נתן לה אביה מתנה, והתנה באחד מדרכי אלו, ואח"כ מת אביה והיא יורשה אותו, נתבטלה המתנה וזוכה בה הבעל כבשאר נכסי מלוג.

ע"י ב"ש סק"ג: הנה בנדרים (פח ע"א) פליגי רב ושמואל ויש בזה ג' שיטות הר"ש בשם ר"ע הגאון כתב הלכה כשמואל אפילו אמר סתם ע"מ שאין לבעל רשות מהני וכן הוא דעת הרמב"ן וכו' ותוספות פ"ק דקידושין דף כ"ד בשם ר"ת פסקו הלכה כרב דצריך לומר דוקא ע"מ שאין לבעל רשות אלא מה שאתה נותן בפ"ך או כה"ג דמיוחד שום דבר אבל אם אמר סתם ע"מ וכו' מה שתרצה עשה לא מהני וכו', והרמב"ם (אישות פ"ג ה"ז) פסק כשמואל וס"ל אף לשמואל צריך שיאמר ע"מ שאין לבעלה רשות ומה שתרצה עשה וזו הוי כאלו אמר לה יהיה שלך אלא לאותו דבר שתרצה לעשות, וסתם [הש"ע] כאן כרמב"ם משום רוב הפוסקים ס"ל כשאומר ע"מ ומה שתרצה מהני וכו' בתשובת ריב"ש סי' רט"ו מיהו אם תפס הבעל נראה ד"ל קים לי כשיטת ר"ת וכו' ובי"ד סימן רכ"ב הביא שם דעת תוספת דשם לענין איסור חשש לדעת תוספות ג"כ כוועי"ש באב"מ דלשיטת הפוסקים דס"ל דבעינן דוקא שיאמר מה שאת נותנת בפ"ך או מה שתרצי תעשי דהוי נמי כמו לדבר מיוחד שלא קנתה אלא לאותו דבר שתרצה לעשות וזו בעלה אינו יורש אותה כיון דאשה גופה לא קנתה אלא למה שתעשה וכיון שלא עשתה כלום עדיין לא קנתה, אבל לשיטת הפוסקים דסגי באומר ע"מ שאין לבעלך רשות גרידא א"כ היא קנתה מיד אלא שהבעל אין לו בהן כלום א"כ אם מתה היא יורש אותה. ובס' מחנה אפרים הל' נדרים (ס' כ') כתב דלשיטת אותן הפוסקים כרב דבעי' מה שאת נושאת ונותנת לפיך אין הבעל יכול ליהנות מהן דגזל הוא בידו דהיא גופה לא קנתה אלא עד שתתן לתוך פיה. אמנם בספר שער המלך הל' נדרים (פ"א ה"ז) האריך בזה והוכיח מדברי רש"י דבעל רשאי ליהנות מהן וכמבואר ברש"י שם (דף פ"ח) מה שאת נותנת לפיך לא קנה בעל ויכול ליהנות מהן דמשל אשתו הוא הנהה.

אין אשה פודה מעשר שני בלא חומש [כעת הגמ' חושב שמדובר בשדה בעלה והיא נחשבת כבעלה בענין פדיון מעשר שני, ולכן צריכה להוסיף את החומש], ר"ש בן אלעזר אומר משום ר' מאיר, אשה פודה מעשר שני בלא חומש [דלאו דידה הוא ואין מוסיפין חומש על פדיון מעשרות והקדשות אלא בעלים]³⁷². איך מדובר, אם תאמר בזווי דבעל ומעשר דבעל, הרי היא עושה שליחותו דבעלה [ומ"ט דמאן שאמר פודין בלא חומש]. ואלא בזווי שלה [פי' בנכסי מלוג שלה]³⁷³ ומעשר שלו [משדותיה]³⁷⁴ "איש" אמר ה' ית' [בפסוק], ולא אשה [איש ממעשרו אמר רחמנא ולא אשה ממעשר בעלה דאשה כאחר דמיא]. אלא לא, בצורה כזו, שאחר הקנה לה מנה, ואמר לה על מנת שתפדי בו את המעשר³⁷⁵, ושמענו את ההפוך [את השמות של ר"מ ורבנן]? אמר אביי, תהפוך [אותם]?, רבא אמר, באמת אל תהפוך, וכאן מדובר במעשר שבא מבית האשה [שמת אביה והיה לו מעשר שני וירשתה עם שאר נכסים וירושה הבאה לה לאחר מכאן נכסי מלוג הן וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות]³⁷⁶ ור"מ לשיטתו³⁷⁶, שאמר, מעשר ממון הקדש³⁷⁷ הוא³⁷⁸, ולא קני ליה בעל³⁷⁹. ורבנן לשיטתם, שאמרו, ממון הדיוט הוא, וקני ליה בעל [כשאר נכסי מלוג, וכיון שהיא פודה בזווי של בעלה], הילכך היא עושה שליחות הבעל [ולכן צריך להוסיף חומש].

תנא [על המשנה], יוצא בשן ועין³⁷⁸ וראשי אברים שאינן חוזרים³⁷⁹, זה מובן שן ועין [שהרי הם] כתובים [בחומש], אלא ראשי אברים מאיפה

³⁷² עיי' רמב"ם (מע"ש פ"ה ה"ב): ואשה שפדת מעשר שני שלה לעצמה אינה מוסיפה חומש מפי השמועה למדו איש ממעשרו ולא אשה, וכן אם פדה פדיון פירות המעשר לעצמו מוסיף חומש.

ועי' דרך אמונה: ואשה שפדת. כגון אשה פנויה או אלמנה וגרושה שאין לה בעל ופודית מע"ש שלה במעות שלה פטורה מחומש ואפי' שלחה לאיש שיפדה עבורה כיון שהפירות שלה פטורין מחומש ואם יש לה בעל אם פודה פירות של הבעל במעות של הבעל חייבת בחומש דשליחותו היא וכן כל אשה שפודה מע"ש של איש במעותיו בשליחותו חייבת בחומש אבל אם פודית פירות שלה במעותיה כגון שנתן לה הבעל מתנה אין מוסיפה חומש ואם פודה ממעות נכסי מלוג שלה פירות של הבעל או להיפך או ששניהן מנכסי מלוג שלה יש דעות בזה בראשונים ועי"ל ה"א בזה.

³⁷³ רש"י. ו"א דכיון דנכסי מלוג ברשותו של בעל, ומה שקנתה אשה קנה בעלה כזווי ידידה חשיבי, לכן נ"ל דזווי ידידה מיירי כשהקנה לה אחר מנה ע"מ שאין לבעלה רשות בו דהא פרישין לעיל שאין הבעל אוכל פירות (תוס'). וכנראה שכוונת רש"י שהיא מכרה גופם, שיחול לאחר מיתתה או גירושה, ועל זה אינו ברשות בעלה. ועי' לעיל הערה 370, ולפי זה שנתן עבור פדיון מע"ש, הרי זה לא שלה בכלל. אמנם עיי' רשב"א שממון כאלה חשיב ממון דבעל.

³⁷⁴ רש"י. הקשה ר"ת שלא היה לו להזכיר איש ואשה כלל אלא הוה ליה למימר ממעשרו אמר רחמנא ולא ממעשר חבירו ונראה לר"ת דגרס אלא בזווי ידידה ומעשר ידידה והכי פירשו איש אמר רחמנא דמוסיף חומש על מעשרו ולא אשה אפילו בזווי ידידה ומעשר ידידה ואפי' היא אלמנה וגרושה אינה מוספת חומש (תוס').

עיי' מנחת חינוך (מצוה תעג): אני מסופק טומטום ואנדרוינוס דהוי ספק אשה אם חייבים בחומש אף הוי ספק דאורייתא וצריכים ליתן מספק או אפשר הוי ספק ממון ולקולא אף שהם בעצמם יאכלו החומש ג"כ מ"מ חל קדושה עליהם לאוכלה בירושלים דוקא וגם ה"ל ממון גבוה כמ"ש לעיל דגם מעות מע"ש ה"ל ממון גבוה א"כ יוצא המעות שלו לרשות אחר היינו רשות גבוה ה"ל ככל ספק ממון ולקולא.

ועי' ר"ן (סנהדרין ל ע"א): אף על גב דעד אחד נאמן באיסורין והיה בדין שיהיה נאמן לענין מעשר שני אפשר שעדות זה של מעשר שני דין ממון יש בו שהמעשר שני ממון גבוה הוא והוא בא להוציא הממון מחזקתו ודבר שבממון אינו פחות משנים ואעפ"י שיש איסור בדבר.

³⁷⁵ שתהיה כאיש אחר לפדות בלא חומש [כבר סברי כי אמר לה קני קנה ליה בעלה וכי אמר לה ע"מ לאו כלום הוא הילכך זווי הוה נמי דבעל ושליחותיה עבדא איש ממעשרו קנינא ביה ורבי מאיר סבר לדידה גופה לא אקני לה אלא להכי שתהא כאיש אחר לפדות בלא חומש (רש"י)].

³⁷⁶ שאמר לקמן בפ"ב מעשר ממון גבוה הוא ואכילתו משולחן גבוה הוא הילכך אינו כשאר נכסים למקנייה בעל בתקנתא דתקון רבנן פירות לבעל הילכך לא זכי ביה וכי פרקה ליה בזווי דבעל לאו ממעשרו הוא דזווי דחד ומעשר דחד (רש"י).

³⁷⁷ ג"ג גבוה.

³⁷⁸ עיי' שו"ע (יו"ד סי' רסז ס"ז): כיצד בראשי אברים, עבד שמל וטבל לשם עבדות, אם סימא אדוניו את עינו או הפיל שינו או חסרו אחד מראשי אצבעותיו ידיו ורגליו או ראשו אזניו או ראש החוטם או ראש הגויה או ראשי הדידים שבאשה, יוצא לחירות וצריך גט שחרור. (וכופין רבו לכתוב לו גט שחרור) אבל חתך לשונו, אינו יוצא לחרות.

ועי' שו"ע וט"ז: אבל חתך לשונו אינו יוצא לחירות. דאינו יוצא לחירות אלא באברים שבגולוי. ועי' פ"ת: "א דדוקא אם הוא אלם ואינו יכול לדבר בלא"ה אז

אנחנו לומדים את זה. דומה לשן ועין, מה שן ועין מומים שבגלוי ואינן חוזרים [אם נטלן כשן ועין וגמר במה מצינו], אף כל מומים שבגלוי ואינן חוזרים. ונאמר, שיהיו שן ועין כשני כתובים הבאים כאחד [פי' שאומרים אותו דבר, ואפשר ללמוד א' מהשני], וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים [ממנו לשאר מקומות, שהרי מזה שהפסוק גילה אותו דבר פעמים, הוא בא ללמד שדווקא בב' מקומות אלה ההלכה כך, ולא ללמוד מהם למקום אחר]. צריכים [את שניהם, ואין אחד נלמדת מהשני, וממילא אינם באים כאחד], שאם ה' ית' היה כותב [בחומש] שן, הייתי אומר אפילו

אינו יוצא בחתיכת לשונו אבל אם היה יכול לדבר קודם לכן ועי' חיתוך לשונו אינו יכול הוי מום שבגלוי ושוב פקפק בזה.

רש"י? זה חולק על תוס' וז"ל תוס': ותנא דידן שלא תנא להו משום דסבר דצריך גט שחרור.

עי' שו"ע (יו"ד סי' רסז ס"מ): יציאת העבד בראשי אברים, אף על פי שהוא קנס, נוהג בזמן הזה, שאם באו עדים בדבר אינו יכול להשתמש בו. ויש מי שכתב ששמתין אותו עד שיכתוב לו גט שחרור. (וה"ה אם הודה האדון) מעצמו.

עי' שו"ת התשב"ץ (ח"ג סי' קנו): אף על פי שאין דנין וכו' דיני קנסות וכו' אם תפס לא מפקינן מינה כי כן הוא לכל דיני קנסות וכו' הרי הוא תפוס ועומד בשלו כעבד כנעני שיוצא בשן ועין אף בזמן הזה [וכן הוא בש"ך ובבג"ר א"ב י"ד שם].

וז"ל הרמב"ם (עבדים פ"ה ה"ז): יציאת העבד בראשי אברים נוהג בכל מקום ובכל זמן ואין דנין בו אלא בב"ד סמוכין מפני שהוא קנס, לפיכך * העבד שאמר לרבו הפלת את שיני וסמית את עיני והאדון אומר לו עשיתי זה פטור שאם יודה מעצמו אינו חייב להוציאו לחירות בלא עדים שהמודה בקנס פטור כמו שביארנו בהלכות גניבה שכל מודה בקנס פטור מלשלמו.

וז"ל הש"ך: שאם באו עדים בדבר כו'. מדלא חילק משמע אף על פי שהודה קודם שבאו עדים לא אמרי' מודה בקנס פטור דכיון דבעינן ב"ד מומחין אין הודאתו שבב"ד של עכשיו כלום והב"ח האריך בזה ומסיק שלא כפינן ליה לרבו למכתב גט שחרור דדילמא ה"ל כמודה חוץ לב"ד וכהרמב"ן ומסקנת הרא"ש ומיהו לא כפינן ליה לרביה למיכתב גט שחרור דלמא ה"ל כמודה בפני ב"ד וכהרמב"ד וה"ל מודה בקנס ופטור וכדפי' שזאת היא דעת הרמב"ם ג"כ ע"ש ובמ"ש לקמן מה שנראה לי בדעת הרמב"ם בזה.

ועיי' שו"ע (פ"ג ה"ב): וה"ה אם הודה אדון מעצמו כו'. לכאורה משמע דאפי' אין כאן עדים כלל מתחייב בהודאתו לחוד דהעבד יוצא לחירות דאע"ג דאין ב"ד מומחין בזמן הזה מ"מ הודאתו הודאה דהודאת בע"ד כק' עדים דמי ומיהו לא מיפטר משום מודה בקנס פטור כיון שאין ב"ד בזמן הזה וכ"כ בעט"ז בהדיא וכן נראה מדברי הב"ח והסמ"ע סי' א' סוף ס"ק י"ח אבל תימה דבש"ס פ' מרובה ריש דף ע"ה משמע להדיא דאיפה שלא מיפטר משום מודה בקנס פטור הודאתו נמי לאו הודאה היא ע"ש גבי הא דקאמר התם שלא בב"ד הוה ובמאי דקאמר התם האי תנא שאמר שכבר אין לך עדים סבר חוץ לב"ד הוה כו' וכן מוכח בהרא"ש ספ"ק דב"ק והרמב"ן שם שהקשו אהרמב"ד אהא שאמרינן חוץ לב"ד הוה והאידינא ליכא בב"ד וה"ל כמודה חוץ לב"ד כו' אלמא דחוץ לב"ד הוי כהאידינא דליכא בב"ד ובחוץ לב"ד אמרינן התם דפטור אף על גב דאודי כיון דליכא עדים וכן משמע ברמב"ם פ"ג מהלכות גניבה שכו' וז"ל מי שהודה בקנס ואח"כ באו עדים אם הודה בתחלה לפני ב"ד ובב"ד פטור אבל אם הודה חוץ לב"ד כו' שהודה בפני ב' בלבד ואח"כ באו עדים ה"ז משלם קנס על פיהן עכ"ל אלמא דוקא טעמא דבאו עדים אחר כך אבל משום הודאתו לא מחייב דכיון שלא הוי הודאתו לפטור ה"ה לחיוב וכ"כ הב"י (ועיין בח"מ סי' פ"ו ס"כ"ו) ואף על גב דודאי ק"ל דהודאת בע"ד כק' עדים דמי אפילו לחיוב אפילו בזמן הזה וכמו שנתבאר בח"מ סימן ע"ט ופ' וכמה דוכתי היינו דוקא במילי דמונא אבל במילי דקנסא כיון דאין דנין דיני קנסות בזמן הזה ולא מהני הודאתו לפטור א"כ הודאתו לחיוב נמי לאו הודאה היא וזה שכו' הרמב"ם בסוף פ"ה מהלכות עבדים יציאת העבד בראשי אברים נוהג בכ"מ ובכל זמן ואין דנין בו אלא בב"ד סמוכין מפני שהוא קנס לפיכך העבד שאמר לרבו הפלת את שיני וסמית את עיני והאדון אומר לו לא עשיתי זה פטור שאם יודה מעצמו אינו חייב להוציאו בלא עדים שהמודה בקנס פטור כמו שביארנו בהל' גניבה עכ"ל כלומר לפיכך כיון שהוא קנס העבד שאמר כו' פטור שאם יודה מעצמו פטור אף בזמן הזה מפני שמודה בקנס פטור אף בזמן הזה איפה דליכא עדים ונהי דאיפה דליכא עדים לא מהני הודאתו לפטור איפה דתפס ועבד כתפוס דמי מכל מקום איפה דליכא עדים כלל ודאי דמודה בקנס פטור אף בזמן הזה דאין הודאתו הודאה כן ז"ל ודלא כהבית יוסף וב"ח שנדחקו בדבריו ומכל מקום נתבאר דאיפה דליכא עדים כלל אינו יוצא לחירות משום הודאת האדון וכן משמע בב"ח וצ"ל דמ"ש הרב וה"ה אם הודה האדון מעצמו ה"ק ה"ה אם הודה מעצמו קודם שבאו עדים שלא תימא דאירי שלא הודה כלל ודלא כהעט"ז וסייעתו דלעיל וכן עיקר. שוב מצאתי אין /און/ לי בביאורי טוה"מ סי' א' שחבר מהר"ר יוסף כהן מקראקא בסוף תשובות שאירתי יוסף כתב בהדיא דכל איפה שלא מיפטר משום מודה בקנס פטור הודאתו נמי לאו הודאה היא ע"ש:

³⁷⁹ כ"ד הם עיי' נגעים (פ"ו מ"ז) ועי' לקמן דף כה ע"א (רש"י).

האשה נקנית פרק ראשון קידושי

הואיל

ומדרש חכמים הוא. פי' משום הדי אומר דבשאר דברים לריך גט שחרור ואל"ס ומה בכך הואיל ומדרש חכמים הוא והלא כמה גופי תורה הלויין שאינם באין אלא מחד דרשה לכן נראה לר"ת דגט זה אינו אלא מדרבנן דמיטיבין שמה ימלאט בשוק ויחלש לו עבדי אהה לפי שאין המדרש יוצא לעולם של עבדי הקטן גט שחרור וריב"ז פירש דהואיל אין ועין דכתיב בהדיא בקרא ועליו כתיב לחפשי ישלחנו למשעמם חפשי מעיקרא ובהא פשיטא ליה דלא גמר שילוח שילוח משאר ולכן א"כ גט שחרור אכל חכמי דכתיב דלא נפק אלא מפורש דישלחנו ודאי בהכי גמירי שילוח שילוח מאשה ולכן לריך להו גט שחרור: **תרנגול** שחפשי רשאי ובסוס שלנף מלי נוק וכן מוכח בפרק ביבול הרגל (ב"ק דף ק"ח):

מן דחלו. מן שינק זה דעמיד להחליפה כגון בעבד קטן: **לחפשי** ישלחנו. ריבה לו שלוחים מדלא כתיב חפשי הוא או לא חפשי: **בעל ממלאכתו**. העין כסמת מלאכות והבן מללטים: **ודילול** בו טעם. חשמונו ממקומו ומחובר בבשר: **יולא** בו לחירות. אם עלם שליט תורה אור חורר הוא וכפול יליבש וליפול ודע"ג

כ"ק פה. גיעין מב

גיעין שם

כ"ק פה. גיעין מב

גיעין שם

כ"ק פה. גיעין מב

גיעין שם

כ"ק פה. גיעין מב

גיעין שם

כ"ק פה. גיעין מב

גיעין שם

כ"ק פה. גיעין מב

גיעין שם

כ"ק פה. גיעין מב

גיעין שם

כ"ק פה. גיעין מב

גיעין שם

כ"ק פה. גיעין מב

גיעין שם

כ"ק פה. גיעין מב

גיעין שם

כ"ק פה. גיעין מב

גיעין שם

כ"ק פה. גיעין מב

גיעין שם

כ"ק פה. גיעין מב

גיעין שם

כ"ק פה. גיעין מב

גיעין שם

שן דחלב כתב רחמנא עין ואי כתב רחמנא עין ה"א מה עין שנברא עמו אף כל שנברא עמו אבל שן לא צריכא ואימא כ"י יבה כלל שן ועין פרש כלל ופרש אין בכלל אלא מה שבפרש שן ועין אין מידי אחרת לא לחפשי ישלחנו חור וכלל כלל ופרש וכלל אי אתה דן אלא בעין הפרט מה הפרט מפורש מום שבגלוי ואינן חזורים א"ף כל מומין שבגלוי ואינן חזורים אי מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ובמל ממלאכתו ואינו חזור אף כל מומין שבגלוי ואינו חזור ובמל ממלאכתו אלמה תניא תלש בוקנו ודילול בו עצם עבדי ויצא בהם לחירות לחפשי ישלחנו ריביא הוא ואי ריביא הוא אפי' הכהו על ידו וצמתה וסופה לחזור נמי אלמה תניא *הכהו על ידו וצמתה וסופה לחזור אין עבד יוצא בה לחירות א"כ שן ועין מאי אהני ליה *ת"ד *בבולם עבד יוצא בהם לחירות וצריך גט שחרור דברי ר"ש ר"מ אומר אינו צריך ר"א אומר צריך ר' טרפון אומר אינו צריך ר"ע אומר צריך המבועים לפני חכמים ואומרים נראה דברי ר"ש בשן ועין שהותרה זכתה לו ודברי ר"ע בשאר אברים הואיל וקנס חכמים הוא קנס הוא קראי קא דרשינן אלא הואיל ומדרש חכמים הוא מ"ט דר"ש יליף שילוח שילוח מאשה מה אשה בשמר אף עבד נמי בשמר ור"מ אי כתב חפשי לבסוף כדקאמרת השתא דכתב לחפשי ישלחנו הוה ליה חפשי מעיקרא *ת"ד *הכהו על עינו וסמאה על אזנו ודרשה עבד יוצא בהן לחירות *נגד עינו ואינו רואה כנגד אזנו ואינו שומע אין עבד יוצא בהן לחירות אמר רב שמן לרב אישי למימרא דקלא לאו כלום הוא *והתני רמי בר יחזקאל *תרנגול שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית ותקע בו ושברו משלם נזק שלם ואמר רב יוסף אמרי בי רב *סוס שצנעף והזמור שנער ושברו כלים בתוך הבית משלמים חצי נזק א"ל שאני אדם דכיון דבר דעת הוא איהו מיבעית נפשיה *כדתניא *המבעית את חבריו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים כיצד תקע באזנו ודרשו פטור אהזו ותקע באזנו ודרשו חייב ת"ד *הכהו על עינו וכהתה על שינו ונדרה אסיכול לשחתה שן עכשיו אין עבד יוצא בהן לחירות ואם לאו עבד יוצא בהן לחירות תניא אידך *הרי שהיתה עינו כהיה וסמאה שינו נדרה והפילה אם יכול להשתמש בהן כבר עבד יוצא בהן לחירות

מביעי ליה לכדתניא הרי שהושיט כו'. השתא משמע דל"ע דכסלא נתכין לעין פטור ותימה בדפסק כ"ל הרגל (ב"ק דף ק"ח): אמר רבה היתה מוגנת לו אכן שחיון ולא הכיר בה משולם ועמד ונפלה לעין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן וי"ל דהאני הכא לויכא תרתי לטיבותא שהו מתכין לעובדה ולא נתכין לעין כלל אכל הוה דהתם הוה דומיא לכחול לו עין וסמאה לויכא חרה לעיבותא שנתכין לרפלות ומתא לריעותא שנתכין לעין:

ממויה ומטטה ואלא בהן לחירות. והא"כ דלעיל אמר כהיה וסמאה אם אינו יכול להשתמש בה כבר אין יולא שנת לחירות והכא כיון דסמאה רביא שנת שלם היה יכול להשתמש בה כבר מ"ט הכא שאני דמטטה עשהו מחוסר אכז:

ורתנא טוהא כו'. תימה דלא דמי לעוף דמתחילה לא היה בו דבר שרלו לפסול בו ולפילו עני סמויה בו לא היה פסול אכל עבד היה בו מתחילה דבר הגרתי לנחל בו. ת"י: **ת"י** מן העוף ולא כל העוף. תימה ל"ל קרא כיון דמוסר אכז פסול לבני נח כדדרשין בפ"ק דע"ז (דף ה'): **וכפ"ז** חזכירי בביאור מלך החי מכל בשר הבה במתא שחיו רשאי אכזין שלה וי"ל דלי לא כתיב קרא גבי ישראל הוה מוקמין קרא דכתיב נה ציטאל ולא לבני נח כדאמר בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף ע"ג.) כל מלוה שאמרה לבני נח ולא נשתי בסניו ציטאל נאמרה ולא לבני נח א"כ ה"ל כיון דלשתיקא בעל מוס כשפוטו טפי מזהמה אישתי אפילו מחוסר אכז וקרא דכתיב חייבי כהמנהל:

ואם לאו אין עבד יוצא בהן לחירות וצריכא דמי עיקרא נהורא בריא והשתא נהורא כחישא אבל הכא דמעיקרא נמי נהורא כחישא אימא לא ואי אשמועינן הא משום דסמיה לגמרי אבל החם דלא סמיה לגמרי אימא לא צריכא *תנו רבנן *הרי שהיה רבו רופא ואמר לו לכהול לו עינו וסמאה לחזור לו שינו והפילה שחק בארון ויצא לחירות רשב"ג אומר *ושחתה עד שיתכין לשחתה ורבנן האי ושחתה מאי עבדי ליה מיבעי להו לכדתניא ר"א אומר הרי שהושיט ידו למעי שפחתו וסימא עובר שבמעייה פטור מ"ט דאמר קרא ושחתה עד שיתכין לשחתה ואידך שחת שחתה לא דריש א"ר ששת *הרי שהיתה עינו עבד יוצא בהן לחירות מ"ט מחוסר אכז הוא ותנא *תנא כותב וזכרות כבהמה ואין תמות וזכרות בעופות יכול יבשה גפה נקמטה עינה ת"ל מן העוף *ולא כל העוף א"ר חייא בר אשי אמר רב היתה לו יתרת

ואם לאו שאני יכול להבחין בה בין דבר לדבר בדקדוק: אם יכול להשתמש בה כבר שהיה רואה בה קצת הואיל ועכשיו אינו רואה בה כלל יוצא לחרות (וכל זה): שחק. שברה לו לצאת מחמת ידו: פטור משלחתי הנזכר שלא יצא העובר לחרות כשילד. ומסתברא דמעמיהו דרבנן דלא דריש שחתה אלא לאפקי עובר דלאו בה השחתה הוא שחיק לא יצא לאויר הנשלים. אבל עבד אפי' שלא נתכוון ליגע באבר ויצא לחרות ודעו דאמר' בב"ב כ"ז כ"ד הרג אביר רבה היתה אבן אחת מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה מעולם או שהוכחה ואשנותיו לזרוק שתים חזק ארבע לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן דהיא היתה רבו רופא וכו' א"ל א"ל לבן א"ש שלא יצא עבד רבו לחרות. ור"ש ז"ל פירש שמא עובר רבנן ואינו יוצא לחרות שהרי לא ידע דבר שחתכו לו. ודעאמא דרשב"ג יעני שיצא לחרות שהרי נתכוון ליגע באבר א"ש שלא נתכוון לחיותו. ובתב ה"ר שם שאם נתכוון לזרוק לכהמה ורק לעבדו והפילו שינו או טיטא עינו לא יצא לחרות נראה שרחה הוה דריבא וצ"ע. ולפום סוגיא דגמ' רביא ריעא ופירושה כמו שבחכונתה סמיה א"ש שאין רואה בה כלל.

יתרת כהו ואם לאו שאני יכול להבחין בה בין דבר לדבר בדקדוק: אם יכול להשתמש בה כבר שהיה רואה בה קצת הואיל ועכשיו אינו רואה בה כלל יוצא לחרות (וכל זה): שחק. שברה לו לצאת מחמת ידו: פטור משלחתי הנזכר שלא יצא העובר לחרות כשילד. ומסתברא דמעמיהו דרבנן דלא דריש שחתה אלא לאפקי עובר דלאו בה השחתה הוא שחיק לא יצא לאויר הנשלים. אבל עבד אפי' שלא נתכוון ליגע באבר ויצא לחרות ודעו דאמר' בב"ב כ"ז כ"ד הרג אביר רבה היתה אבן אחת מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה מעולם או שהוכחה ואשנותיו לזרוק שתים חזק ארבע לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן דהיא היתה רבו רופא וכו' א"ל א"ל לבן א"ש שלא יצא עבד רבו לחרות. ור"ש ז"ל פירש שמא עובר רבנן ואינו יוצא לחרות שהרי לא ידע דבר שחתכו לו. ודעאמא דרשב"ג יעני שיצא לחרות שהרי נתכוון ליגע באבר א"ש שלא נתכוון לחיותו. ובתב ה"ר שם שאם נתכוון לזרוק לכהמה ורק לעבדו והפילו שינו או טיטא עינו לא יצא לחרות נראה שרחה הוה דריבא וצ"ע. ולפום סוגיא דגמ' רביא ריעא ופירושה כמו שבחכונתה סמיה א"ש שאין רואה בה כלל.

כ"ק פה. גיעין מב

גיעין שם

כ"ק פה. גיעין מב

גיעין שם

כ"ק פה. גיעין מב

גיעין שם

כ"ק פה. גיעין מב

גיעין שם

כ"ק פה. גיעין מב

גיעין שם

כ"ק פה. גיעין מב

גיעין שם

כ"ק פה. גיעין מב

גיעין שם

כ"ק פה. גיעין מב

גיעין שם

כ"ק פה. גיעין מב

גיעין שם

כ"ק פה. גיעין מב

גיעין שם

כ"ק פה. גיעין מב

גיעין שם

כ"ק פה. גיעין מב

גיעין שם

כ"ק פה. גיעין מב

גיעין שם

כ"ק פה. גיעין מב

גיעין שם

שן דחלב [שן שינוק בה, דעתיד להחליפה, כגון בעבד קטן], כתב הרחמן [ה' ית' בתורה] "עין". ואם היה נאמר הרחמן [ה' ית' בתורה] "עין", הייתי אומר, מה עין שנברא עמו, אף כל שנברא עמו, אבל שן לא, [אלא רואים שצריכים [את שניהם].

[ואולי] נאמר [שרק יוצא בשן ועין ולא שאר איברים, וצורת הלימדו הוא כך:], "כי יכה" כלל, "שן ועין" פרט, [רואים אם כן שיש] כלל ופרט, [וההלכה היא:] אין בכלל אלא מה שבפרט, רק שן ועין, ולא דבר אחר. [לא, אלא בא הפסוק] "לחפשי ישלחנו" [מדלא כתיב "חפשי הוא" או "יצא חפשי", בא "ישלחנו" לרבות שלוחים אחרים], חזר וכלל, [אם כן במקום כלל ופרט יש] כלל ופרט וכלל, [ואז ההלכה היא] אין אתה לומד אלא כעין הפרט. מה הפרט מפורש מום שבגלוי ואינן חוזרים, אף כל מומים שבגלוי ואינן חוזרים.³⁸⁰

אם [תאמר, שה"כעין הפרט" היא] מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ובטל ממלאכתו [העין נסמת מראות והשן מללעוס] ואינו חוזר, כמו כן [רק] כל מומין שבגלוי ואינו חוזר ובטל ממלאכתו. [אם כן] למה³⁸¹ למדנו בברייתא, תלש בזקנו ודילדל בו עצם [השמיטו ממקומו ומחובר בשר], עבד יוצא בהם לחירות [שהרי הוא עצם שאינו חוזר, וסופו ליכש וליפול ואע"ג שאין ביטול מלאכה, שהרי העצם דוקן לא עושה כלום, עכ"ז כיון שהוא בגלוי]³⁸¹. "לחפשי ישלחנו" הוא ריבוי [אין כאן כלל ופרט וכלל אלא ריבוי ומיעוט וריבוי, ומרבים את הכל, וממעטים כעין הפרט]. ואם זה ריבוי, אפי' הכהו על ידו ויבשה וסופה לחזור נמי. [אם כן] למה למדנו בברייתא, הכהו על ידו ויבשה, וסופה לחזור, אין עבד יוצא בה לחירות. א"כ [ששן ועין לא ממעטים כלום], שן ועין מהם עוזרים.

הרבנים למדו, בכל ראשי איברים, העבד יוצא בהם לחירות, וצריך גט שחרור [להתירו בבת חורין], דברי ר"ש. ר"מ אומר, אינו צריך, ר"א אומר, צריך, ר' טרפון אומר, אינו צריך, ר"ע אומר, צריך. המכריעים לפני חכמים אומרים, נראין דברי ר"ט, בשן ועין, שהתורה זכתה לו [לחירות], ודברי ר"ע, בשאר אברים, הואיל וקנס חכמים הוא. [וכי] הוא קנס. הרי דורשים פסוקים. אלא, הואיל ומדרש חכמים הוא³⁸².

מהו טעמו של ר"ש [שמצריך גט שחרור ליוצא בשן ועין. הוא] לומד "שילוח" "שילוח" מאשה, מה אשה בשטר, אף עבד נמי בשטר. ור"מ [אומר למה שר"ש אמר], אם היה נאמר "חפשי" לבסוף [פ"י שהיה נאמר ישלחנו לחפשי, שאין חיפשו אלא בשילוחו, הייתי אומר] כמו שאמרת, עכשיו שנאמר "לחפשי ישלחנו", הוא חפשי מעיקרא [ומה שנאמר "ישלחנו" בא לחדש שבכל שאר אברים יוצא לחירות עם שטר].

הרבנים למדו [עוד דרך שיוצא בראשי אברים, של"ד אם חתכו אלא אפילו], הכהו על עינו וסמאה, על אזנו, וחרשה, עבד יוצא בהן לחירות³⁸³. [הכה] נגד עינו [פ"י שהכה בכתל והפחידו בקולו ומאז אינו רואה או אינו שומע], ואינו רואה, כנגד אזנו, ואינו שומע, אין עבד יוצא בהן לחירות.

³⁸⁰ ע"י רמב"ם (עבדים פ"ה ה"ד): כיצד בראשי איברים המכה את עבדו בכונה וחסרו אחד מל"ד ראשי איברים שאינן חוזרין יצא לחירות וצריך גט שחרור, אם כן למה נאמר בתורה שן ועין לידון מהן מה שן ועין מומין שבגלוי ואינן חוזרין אף כל מומין שבגלוי ואינן חוזרין יצא העבד בו לחירות, אבל המסרס עבדו בביצים או החותך לטונו אינו יוצא לחירות שאינן מומין שבגלוי, וכן המפיל שן הקטן אינו יוצא לחירות שהרי סופו לחזור.

וע"י שעה"א: וצריך גט שחרור כו'. הנה מדברי רבינו ז"ל דקדק הרב בית דוד ה' עבדים ס' קצ"ד דדוקא בכ"ד אברים שאינן חוזרים הוא דצריך ג"ש מדרבנן שמא יאמרו עבד אתה כמ"ש התו' והר"ן אבל בשן ועין דכתיב בקרא בהדיא אין צריך ג"ש כלל והיינו משום דפוסק כהמכריעין לפני חכמים ועל פי זה תמה עליו מרן כ"מ שכתב שהכריע הר"ף כמ"ד צריך ג"ש בין בשן ועין בין בשאר ראשי אברים דמשמע שגם רבינו סובר כן ואי אפשר לומר כן שהרי כתב בהדיא א' מכ"ד ראשי אברים ואלו שן ועין הן מלבד כ"ד ראשי אברים ואולי כונתו ז"ל אדרבא אפכה שהר"ף חולק על רבינו בזה את"ד יע"ש ותמנהני עליו איך יצאו דברים אלו מפה קדוש כדהדיא כתב רבינו בפ"ד מה' חובל ומזיק דין י"א וז"ל כל עבד שיוצא לחירות ועדיין לא הגיע גט שחרור לידו אין לו קנס כו' לפיכך המפיל שן עבדו ואח"כ סימא את עינו ויוצא בשינו ואינו נתן לו גט שחרור כו' הרי מבואר דבשן ועין נמי צריך ג"ש דאלו למ"ד אינו צריך ג"ש נתן לו דמי עינו כדאייתא בפרק השולח וכן מבואר מ"ש מרן בסמוך דין י"ד ובהשג' הראב"ד ז"ל שם ולפ"י צ"ל ש"מ"ש רבינו לעיל בדין ג' שאין העבד יוצא לחירות אלא בכסף או בשטר או בראשי אברים לאו בחדא מחתא נינהו וזה פשוט.

וע"י לקמן הערה 397.

³⁸¹ רש"י. אמנם ע"י רמב"ם (עבדים פ"ה ה"י): הכהו על ידו וצבתה ידו וסופה לחזור אינו יוצא לחירות, תלש בזקנו ודלדל בו עצם מן הלחי יצא לחירות שהרי בטל מעשה השינים הקבועות באותו העצם.

וע"י כס"מ: תלש בזקנו וכו'. תמנהני על דין זה [שזה נגד הגמ' וי"ל שרבינו מפרש דכי אמרינן אי מה הפרט מפורש וכו' אלמה תניא תלש בזקנו וכו' היינו לומר דתלש בזקנו ודלדל בו עצם אף על פי שבטלו ממלאכתו ואין סופו לחזור כיון שאינו בגלוי שהרי העור מכסה לא היה יוצא לחירות אי לאו ריבויא דלחפשי ישלחנו וכו'.

אמר רב שמן לרב אשי, זאת אומרת, שקול אינו כלום הוא. והרי רמי בר יחזקאל לימד, תרנגול שהכניס ראשו לאויר כלי זכוכית ותקע בו ושברו, משלם נזק שלם³⁸². ואמר רב יוסף, אמרו בבית מדרש של רב, סוס שצנף, וחמור שנער, ושברו כלים בתוך הבית, משלמים חצי נזק [כדין צרורות - פ"י כל הזיק של בהמה שלא מחובר לגופו של בהמה]. א"ל, אדם [הניזק] שונה, כיון שהוא בר דעת, הוא הפחיד את עצמו [שנותן לבו אל פחד קול הבא פתאום]³⁸³, כמו שלמדנו בברייתא, המבעית את חבירו, פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, כיצד. תקע באזנו וחרשו, פטור, אחזהו ותקע באזנו וחרשו, חייב³⁸⁴.

הרבנים למדו, הכהו על עינו וכהתה³⁸³ [לא נסמית לגמרי אלא שרק רואה פחות], על שינו, ונדדה, אם יכול להשתמש בהן עכשיו, אין עבד יוצא בהן לחירות, ואם לא, עבד יוצא בהן לחירות. למדנו בברייתא אחרת, הרי שהיתה עינו כהויה וסמאה³⁸⁵, שינו נדודה והפילה, אם יכול להשתמש בהן כבר, עבד יוצא בהן לחירות, ואם לאו, אין עבד יוצא בהן לחירות. ו[אלא רואים שצריכים [את שניהם], שאם היינו לומדים [רק] הראשון, משום שבתחילה ראייתו בריא, ועכשיו ראייתו חלשה [שאינן יכול להשתמש בו], אבל כאן שבתחילה גם ראייתו חלשה [אע"ג שיכול להשתמש בו אולי נאמר שזה איננו עין], נאמר לא [יוצא לחרות]. ואם היינו לומדים את זה, משום שעיוורו לגמרי, אבל שם, שלא עיוורו לגמרי, נאמר לא, [אלא רואים שצריכים [את שניהם].

הרבנים למדו, הרי שהיה רבו רופא, ואמר [העבד] לו לכחול³⁸⁴ לו עינו, וסמאה, [אין] לחתור לו שינו [לנקרה ולגרר סביב מושבה], והפילה, [הרי העבד] שיחק באדון ויוצא לחירות³⁸⁵. רבן שמעון בן גמליאל אומר, "ושחתה", עד שיתכוין לשחתה. ורבנן [החולקים על רבן שמעון בן גמליאל], זה [שנאמר] "ושחתה" איך לומדים את זה. צריכים את זה לכמו שלמדנו בברייתא, ר"א אומר, הרי שהושיט ידו למעי שפחתו [להוציא עוברא פטור שלא נתכוין לעין כלל אבל כחול לי עיני דנתכוין לעין אף על גב שלא נתכוין לשחתה חייב] וסימא עובר שבמיעה, פטור³⁸⁷. למה. שנאמר בפסוק "ושחתה", עד שיתכוין לשחתה. והשני [איך הוא לומד את זה]. הוא לומד את זה מ"ושחתה" "שחתה" [למעט זה שלא נתכוין לשחת כלל ושחתה, משמע שעסוק בה הכותב מדבר ואפילו הכי מתכוין לשחתה בעיניו]. והשני "שחתה" "שחתה".

א"ר ששת, הרי שהיתה עינו סמויה וחסטה [פ"י הוציאה החוצה]³⁸⁶, עבד יוצא בהן לחירות, למה. מחוסר אבר הוא, [וניש עוד] תנא שלימד [אותו דבר, בקרבן] בהמה [צריכים שיהיה], תם וזכר, ואין [צורך בקרבנות של] עופות [שיהיו] תמים או זכרים. הייתי אומר אם יבשה גפה³⁸⁷, או נקטעה רגלה, או נחטטה [רואים שאפילו אם היתה סמויה מעיקרא כאשר הוציאה את עינו החוצה עשאתו לבעל מום] עינה [שהיא כשרה, לכן] מלמד הפוסק, "מן העוף", ולא כל העוף. א"ר חייא בר אשי אמר רב, היתה לו

³⁸² ע"י שו"ע (ח"מ ס' שצ ס"ט): כשם שחייב על כח שיש בו ממש שהתזו צרורות, כך חייב על כח שאין בו ממש, כגון סוס שצנף פירוש: צניפה בסוס, כמו נעירה בחמור, ונביחה בכלב, ושאגה באריה, וחמור שנוער ושברו כלים בכח קולם, ותרנגול שבר כלים ברוח כנפיו, או שהושיט ראשו לאויר כלי ותקע בו ושברו. במה דברים אמורים: כשיש בו זרעונים דהשתא הוא אורחיה, אבל אם אין בו זרעונים הוי שינוי ולא דינינן ליה השתא:

ביאור: דהשתא הוי אורחיה - פירוש, אורחיה להושיט שם ראשו כדי לאכול, וכל שאורחיה להושיט שם ראשו רגיל ג"כ לצעוק ולתקוע (סמ"ע).

³⁸³ ע"י רמב"ם (עבדים פ"ה ה"ח): הכהו על עינו וחסרה מאורה, על שנו ונדדה, אם יכול להשתמש בהם אינו יוצא לחירות ואם לאו יצא לחירות.

³⁸⁴ לשום בו כחול לרפואה (רש"י ביצה כב ע"א).

³⁸⁵ ע"י רמב"ם (עבדים פ"ה ה"ג): הרי שהיה רבו רופא ואמר לו כחול לי עינו וסמאה חתור לי שינוי והפילה שחק באדון ויוצא לחירות שאע"פ שלא נתכוין להזיק הרי נתכוון לנגוע באיברי העבד ונסתכן בה, ואין צריך לומר אם היתה עין העבד כואבת והיה רבו ועקרה לו שחייב יצא לחירות.

וצ"ע למה לא מביא מש"כ בב"ק (כו ע"ב) היתה מונחת לו אבן בחיקו ולא הכיר בה מעולם ועמד ונפלה לעין עבד. וע"י תוס' ד"ה מיבעי, ששואל כן, ומתוך שחיקו שונה שהוא מתכוין לטובה ולא נתכוין לעין כלל, אבל כאן מתכוין לעין על אף שמתכוין לרפואתו.

³⁸⁶ רש"י. פ"י על אף שלא היה יכול להשתמש בו מכבר, מ"מ כאן שונה שעשאו מחוסר אבר (תוס').

ע"י רמב"ם (עבדים פ"ה ה"ו): היתה לו אצבע יתירה וחתכה אם נספרת על גב היד עבד יוצא בה לחירות, היתה עינו סמויה וחסטה עבד יוצא בה לחירות שהרי חסרו אבר, והוא הדין לאחד מראשי איברים שהוא בטל ואינו עושה בו מלאכה שאם חתכו הרי חסרו אבר ויוצא לחירות.

³⁸⁷ מי שנחלה ר"ל, וידו השמאלית נשתק נחשב כמי שאין לו יד, ומקורו מגמ' שלנו שזה נחשב כמחוסר אבר, וע"י רא"ש חולין (פ"ג ס' יג) כל יבש כנטול דמי, אבל פשוט לע"ד שהוא רק יבש לגמרי שהוא דוקא באם לא תוציא טפת דם כרבנן דבכורות דף ל"ז (אג"מ א"ח ח"א ס' ח).

[לעבד] אצבע יתירה ו[האדון] חתכה, עבד יוצא בהן לחירות. אמר רב הונא, והוא, שנספרת על גב היד פני' שהיתה בשורת שאר האצבעות³⁸⁸.

זקני נוניא [שם מקום] לא באו לפירקיה [דרשה של יו"ט] של רב חסדא. [רב חסדא] אמר לרב המנונא, [שתגיד להם] לך ותסגרו פני' לנדותרו³⁸⁹. הלך [רב המנונא] ואמר להם, למה לא באו הרבנים לדרשה. אמרו לו. למה שנבא. הרי שאלנו דבר ממנו ולא תירץ לנו. אמר להם, וכי שאלתם אותי [שאלה] ולא עניתם לכם.

שאלו אותו, עבד שסרסו רבו בכזים, מהו³⁹⁰. האם זה דומה למום שבגלוי [ויוצא לחרות] [שהרי תליין בכיס וניכרים מבחוץ או לא הואיל וטמונין בתוך הכיס], או לא. לא ידע³⁹¹. שאלו אותו, מה שמך. אמר להם, המנונא. אמרו לו, לא המנונא אלא קרנונא [צחקו על שמו, בגלל שלא ידע בדברי תורה, ואמרו לו שהוא "קרנונא" כאילו יושב קרנות³⁹², ולא בעל תורה]³⁹³. בא [רב המנונא חזרה] לפני רב חסדא [וסיפר לו כל המעשה]. אמר לו [רב חסדא לרב המנונא], שאלו אותך [אם אתה יודע את דברי ה]ברייתא, שלמדנו במשנה, עשרים וארבעה ראשי אברים שבאדם, כולם אין מטמאין משום [נגע] מחיה³⁹⁴, ואלו הם, ראשי אצבעות ידים ורגלים,

³⁸⁸ עי' לעיל הערה 386.

³⁸⁹ עי' מו"ק יז ע"ג?

³⁹⁰ הקשה המקנה, אי בסירוס ע"י מעשה, כיון דקי"ל (שבת קי ע"ב חגיגה יד ע"ב) דהמסרס בין באדם ובין בהמה לוקה משום דבארצכם לא תעשו. וכיון דאיכא מלקות, אינו יוצא לחירות דקי"ל ממונא ומלקות לוקה ואינו משלם. ואף על גב דכתבנו לעיל דף ט"ז דחובל שאני כיון דריבתה התורה לתשלומין ה"ה לגבי עבד היינו בלאו דחובל גופא דהותר מכללו כדאייתא בכתובות דף ל"ב, אבל הכא כיון דאיכא לאו אחינא ל"ל דלוקה ואינו משלם. ואף דאיכא לאוקמא בשוגג או במזיד ולא אתרי ביה מ"מ תקשה מברייתא זו לר"ל דס"ל חייבי מלקות שוגגין פטורין. אלא נראה דהכא מיייר בסירוס שלא על ידי מעשה כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ' ט"ז מהל' איסורי ביאה הל' י"ב שהושיבו בשלג או במים עד שביטל ממנו תשמיש אינו לוקה עד שיסרס בידו וכו' וכמ"ש הכס"מ בהל' עבדים פ"ה דסירוס דשמעתין יש ביה משום ביטול מלאכתו שביטל בו כח הלידה.

ועי' עין יצחק [אה"ע סי' יא אות כד]: הר"ת והר"י בתוס' יבמות (דף ע"ה) ס"ל דניטל ביצה א' מוליד. ואף דמהירושלמי יבמות מוכח דס"ל בניטל ביצה א' אינו מוליד. עכ"ז סמכו א"ע על סוגיות ש"ס דילן דס"ל דמוליד לפי מה הוהוכחת. וע"כ אין בהן דסרסו בניצים איסור דמסרס. ואף דמוליד ואינו בטל ע"ז מן תכלית בריאתו ג"כ יוצא לחירות וכדמצינו בקידושין (דף כ"ד) דבמומין בגלוי אף על גב דליכא ביטול מלאכתו ג"כ יוצא לחירות כמו בהך דדילדל בו עצם /מזקנו/ מזקינא וכיוצא דיוצא לחירות. ולכן ל"ל דהתוס' ביבמות דס"ל דניטל ביצה א' מוליד אזלי לטעמייהו דס"ל בכל קלב"מ לא מהני תפיסה וכמשי"כ התומים בס' ל"ח ס"ק ד' בכוונת התוס' בסנהדרין (דף ע"ב) ד"ה לא קבלינהו כו'. א"כ לפ"ז מוכח מהך דקידושין הנ"ל דניטל ביצה א' מוליד. והרמב"ם דפסק דניטל ביצה א' ביד"א אינו מוליד ל"ל דאינו קשה עליו מהך דקידושין לפי ד"ל דס"ל כשיטת רש"י בב"מ דבקלב"מ מהני תפיסה והעבד הא הוי תפוס בעצמו. או ד"ל דהרמב"ם אזיל לטעמי' דפסק בפ"ד ה' חובל דחובל ביוה"כ אף במזיד ג"כ משלם אינו לוקה והובא בח"מ סי' תכ"ד סעי' ב' משום דרבתה תורה לתשלומין וה"ה אף איפה דאיכא לאו אחר זולת לאו דחובל. וע"כ מה"ט אף בחובל בעבדו ג"כ יוצא לחירות אף דאיכא עוד לאוי דסירוס. אבל לשיטת החולק על הרמב"ם בזה וכמשי"כ בספרי תרומת הכרי בס' תכ"ד וכמשי"כ במק"א לדון הרבה בזה. ע"כ שפיר ל"ל דהתוס' הוכיחו מהסוגיא דקידושין הזה דניטל ביצה א' ג"כ מוליד. והא דעבד יוצא בראשי אברים ומנה שם ראש הגוי' כמבואר בקידושין (דף כ"ה) ובי"ד סי' רס"ז סעי' כ"ז. אינו קשה כקושיות המקנה הנ"ל. דהא משכחת לי' אם נשתייר כחוט השערה דכשר כמבואר ביבמות (דף ע') ובאה"ע סי' ה' ופ"י רש"י שם שאין גיד אלא מעטרה ואילך וסירוס אינו אלא בגיד ובביצים' כמבואר באה"ע סי' ה' סעי' י"א ע"ש.

³⁹¹ לשון הגמ' "לא הוה בדיה", ועי' משנה (אבות פ"ד מט"ו): רבי ינאי אומר אין בידו לא משלות הרשעים ואף לא מיסורי הצדיקים, ועיי"ש במהר"ל: פירוש אין בידו הגהה על זה. וכנראה שהוא בכלל הלשון (ב"ב יא ע"א) אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, ועיי"ש במהר"ל: כל מי שבא לכאן ותלמודו בידו ג"כ, כי אם אין תלמודו בידו הרי הוא בלא שכל הנבדל, והנשמה שלו מתיחס אל הגוף, לכן אשרי לו שיש לו מעלה זאת שבא כאשר הוא דבק במדריגות האלקות הבלתי גשמי.

³⁹² בחנות - עי' רש"י ב"ק פב ע"א.

³⁹³ רש"י. וי"א ש"המנונא", היינו דג חם [וננא היא תרנום של דג], ואין כאן אלא דג קר, קרנונא.

³⁹⁴ עי' ויקרא (יג ב') ומחית בשר חי בשאת, ונאמר בה "לכל מראה עיני הכהן", שתהא כולה נראית כאחת פרט למחיה שהיא במקום המשופע ויורד לכל צד שאין יכו לראות ראש הנגע ורגליו כאחת (ספרא תזריע - פרשת נגעים פ"א אות ח).

וראשי האזנים [פני' שפת האוזן], וראש החוטם, וראש הגוייה³⁹⁵, וראשי דדים שבאשה [אבל שבאיש אינן בולטין כל כך ואין זה שיפוע]³⁹⁶. רבי יהודה אומר, אף שבאיש. ולמדנו על זה, בכלום [אם רבו קצצו] עבד יוצא בהם לחירות [שהם מום שבגלוי ואינו חוזר]. רבי אומר, אף הסירוס [בעבד יוצא לחירות, ורבי לא היה צריך להזכיר שן ועיין במשנה שזה פשוט מהפסוק]. בן עזאי אומר, אף הלשון [חשיב כראשי איברים ועבד יוצא בו לחירות אם נחתך על ידי האדון, שכן דרכו ליראות כשהוא מדבר ומום שבגלוי הוא]. אמר רב [רב חסדא מסיק ואזיל למילתיה למיפשט בעיא דסבי], רבי אומר, אף הסירוס, סירוס של מה. אם תאמר סירוס של גיד, היינו גוייה [דנמנה לענין נגעים ובכולהו אמר ת"ק עבד יוצא לחירות]. אלא לא סירוס של הביצים [היינו השאלה של ? הוא מחלוקת רבנן ורבי היא].

רבי אומר, אף הסירוס. ו[כך לפני] רבי, לשון לא [הוה מום גלוי אם הוא נחתך]. ושאלו סתירה, הרי המזה [מי חטאת של פרה אדומה], ונתזה הזאה על פניו [של טמא מת], רבי אומר, היזה [על אף שהזאה צריכים על אבר גלוי]. וחכמים אומרים, לא היזה. מהו, לאו על לשונו. לא, על שפתיו. על שפתיו, זה פשוט. מה הייתי אומר, לפעמים שמדביק שפתו [פני' סוגר פיו בחזקה עד ששפתיו נדבקות מאד ולא חשבים גלויים], לכן לומדים [שלא]. והרי למדנו בברייתא, על לשונו. ועוד למדנו בברייתא, ושניטל רוב הלשון [מכחור הוה מום], רבי אומר, רוב המדבר שבלשונו [ממקום פרישת דיבוקו ולמעלה קרי מדבר אף על גב דדיבור בבהמה לא שייכא קרי ליה מדבר הואיל והוא המדבר בלשון האדם].

אלא, רבי אומר סירוס [על אף שהן טמונין בכיס לעולם], ואין שאלה [דהוא הדין] לשון [שהרי הוא נגלה לפעמים]. בן עזאי אומר, לשון. אבל סירוס לא, ומהו "אף" [שאמר בן עזאי]. על [הכ"ד] הראשונים. אם כן, שנקדים של בן עזאי בתחילת הברייתא. התנא שמעה [ההלכה] של רבי וקבעה [אצל הראשונות, ורק אח"כ] שמעה [ההלכה] של בן עזאי ולימדה, והמשנה לא זזה ממקומה [פני' מאחר שנקבעה של רבי אצל הת"ק והיתה שגורה בפי התלמידים כך לא זזה של רבי ממקומו וסידרו של בן עזאי אחריה לפי שהגירסא השגורה בפה קשה לשנותה ולחזור ולגורסה בלשון אחר].

אמר עולא, הכל מודים בלשון לענין טומאה, דגלוי הוא אצל [טומאת] השרץ. למה. אמר הרחמן [ה' ית' בתורה] "אשר יגע בו" וקי"ל מגע מקום הנסתר אינו מטמא, ומקום הזה הוא בר נגיעה [כידיו הוא בגלוי שהרי מוציא לשונו ונוגעין בו בגלוי הילכך נגע שרץ בלשונו טמאהו. אמנם] לענין טבילה, נחשב הלשון כטמון [ואין צריך ביאת מים בתוך הפה]. למה. אמר הרחמן [ה' ית' בתורה] "ורחץ בשרו במים", מה בשרו מבחוץ אף כל מבחוץ [ולא שיכניס מים לתוך הפה ואף להוציא כל הלשון אינו יכול וטבילה למקצת לא אשכחין אבל נגיעה בכל שהוא הויא נגיעה]. לא נחלקו אלא לענין הזאה, רבי מדמי לה לטומאה, ורבנן מדמו לה לטבילה. ושניהם חולקים בפסוק זה, "והזה הטהור על הטמא וגר", רבי סבר, "והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי וחטאו" דריש על הטמא וחטאו חטוי על מקום טומאה הוי חטוי. רבנן סברי, "וחטאו ביום השביעי וכבס בגדיו ורחץ במים" [בעינן חטוי שיפול על מקום הראוי לרחיצה דהיינו טבילה]. ורבנן [ש]גם [הם] ידמוהו לטומאה. צריכים ללמוד טהרה מטהרה [הזאה מטיבילה]. ורבי [ש]גם [הם] ידמוהו לטבילה. "וכבס בגדיו" הפסיק את הענין.

וכי רבי סובר דלענין טבילה [הלשון] דומה כטמון. והרי אמר רבין אמר רב אדא אמר רבי יצחק, מעשה בשפחה של בית רבי, שטבלה ועלתה ונמצא עצם בין שיניה, והצריכה רבי טבילה אחרת [משום חציצה אלמא שאל ביאת מים לתוך הפה]. על אף שלא צריכים ביאת מים, [עכ"ז] צריכים מקום הראוי לבוא בו מים. כדרבי זירא, שאמר רבי זירא, כל הראוי לבלול, אין לבלילה מעכבת בו, ושאינו ראוי לבלול, הבלילה מעכבת בו [פני' מביאים מנחות מקמח ושמן, ואע"פ שאין צריך לבלול אותם יחד, חייבים להיות בכמויות שאפשר לבלול אותם יפה].

³⁹⁵ גיד (רש"י), פני' מקום הברית מילה. עי' לעיל הערה 380.

³⁹⁶ רש"י. וצ"ע אם יש לגבר דדים עם שיפוע או אבר אחר עם שפוע או אשה עם דדים שטוחים.

האישה נקנית

פרק ראשון

קידושין

כה

עין משפט גד מצוה

ישראל אֲלֶבֶט יִתְרֵיהֶּם : שֶׁנִּפְרַם עַל גַּב הַיָּד . שֶׁהִיא בְּזוּרָת שֶׁאֵר אֲלֻבְבוּת : **סְבִי דְנוּוִיָּא** . שֶׁסּוּמָא : וְזֵל לְנַעֲנִיבֵּוּ . אֲמֹר אֲלֵיהֶם הַסֹּבֵר וְלִישֵׁב בְּבֵית זֶה לְשׁוֹן גְּדוּי לְחַמְלִימֵי חֶסֶד כְּדֹאֲמֵר בְּמוֹעֵד קָמוֹן (דף י"ג.)
לֹאֲמַר לוֹ דַּךְ וְכִזְבוּ הַסֹּבֵר וְשֵׁב בְּבֵיתָךְ : פְּמוּמִין שְׂבַגְלוּ דְמִי . שְׁהֵרִי תְלוּמִין בְּכִסְוֵי וְנִמְנִי בְּחֻמְרֵי אִרְ לֹא תִהְיֶה אֹרֵר

במכות מהל דהה מעל

הואיל וכיסוי בתוך הכיס : **קרנולא** : יושב קרנות אחת ולא בעל תורה : **מחניפא בעו מינך** . גרסינן דמכרייהא דמי עלה דמחניפין רבי אומר אף הסירוס יליף לה : **אין מעמלין משום חמיה** . יש אחד מן הגנאים כדכתיב (ויקרא י"ג) ומהך בשר חי בשאת וכתבי זה (שם) לכל מראה עיני ההכן שהאכל כולה נראית כאחת פרט למחיה שהיא במקום המשופע ויורד לכל דל שאין יכול לראות ראש הגנע ורנולו כאחת : **וראשי אונים** . שפת האוזן : **ראש גוייה** . גיד : **וראשי דידים שבלאש** . אבל שזאש אופן בולטין כל כך ואלן שיש פשיטת : **לחירות** . דעולן אש קלט לו רבו מוס שבגלוי הוא ואינו חוזר : **רבי אומר אף הסירוס** . מוסף על אלו לענין עבד וכן וענין לא אלמטרין ליה לרבי למנות בתוספתא דבהריא כתיב ויזיל קרי בי רב הוא ות"ק לא פליגי בזה : **אף שלשו** . שדרכו ליראות כשהוא מדבר ומוס שבגלוי הוא : **אמר מר כו'** . רב חסדא מסיק ואיל למילתיה למיפשט בעיה דסבי : **היינו גוייה** . דלומני לענין

גנעים פ"ו מ"ז תוספתא דגנעים פ"ב

במכות מ. ע"ט

[ג' אומר]

חולין קטן לב: ע"ז לה: [גימנות ללב: שבוטע ד']

דהה מעל

דהה סו: ע"ט

במכות קדו: מרזים ענ: כ"ב פא: מכות ית: מנחות ית: קנ: חולין טג: דהה סו:

גליון הש"ס
גב' מ"ט אר יג
ג' הו"ט כנה ד' ג
ע"א ובי יג :

המנונא קרנולא . פ' בקונטרס יושב קרנות אחת ולא בעל תורה ור"ח פירש אחת אומר המנונא היינו חס נוגח דג חס ואלן כן אלל קר טעא דג שהוא קר : **רבי** מדמה ליה לטומאה . ור"ח מאי פריך לעיל ממאה עול לשונו דילמא הנהי שרשי דליתקם לטומאה אבל לענין ראשי אברים מדמינן לעבילה וי"ל דע"כ ליכא לדמוי לעבילה שהרי שן ועין לחירות ולגבי עבילה הוו כעמוון כדמסיק בסמוך דלא בעינן ביאת מיס : **ברך** הרואי לבילה כו' . עיקר מילתא דר' יוצא צפ' המנחות והגססם (מנחות דף ק"ג.) דתנן אש אמר הרי עלי מנחה של ששים ואחד עשרון מביא ששים בכלי אחד והאחד צפני עלמו ומפרש בגמרא משום דששים נכללין וס"א אין נכללין ופריך כי אין נכללין מאי הוי והתנן אש לא כלל כשר אמר ר' יוצא חלוי לבילה אין בילה מעכבת ואפי' לא כלל כשר וכל שאין חלוי לבילה בילה מעכבת בו דלרואי לבילה בעינן ואש האמר מאי פריך ואש לא כלל כשר נהי דלילה לא מעכבת היינו דוקא דיעבד אבל לכתחילה

יתרת והתכה "עבד יוצא בהן לחירות אמר רב הונא *יהיה שנשפחה על גב היד : סבי דנווניה לא אתו לפירקה דרב חסדא אמר ליה לרב המנונא ויל צנעינהו אזל אמר להו מאי מעבא לא אתו רבנן לפירקא אמרו ליה אמאי ניתי דבעינן מיניה מילתא ולא פשט לן אמר להו מי בעינה מינאי מידי ולא פשיטנא לכו בעו מיניה עבד שפרסו רבו בבצים מהו כמון שבגלוי דמי אי לא הוה ביריה אמרו לו מה שמך אמר להו המנונא אמרו ליה לאי המנונא אלא *קרנולא אחא לקמיה דרב חסדא א"ל מתניתא בעו מינך *דתנן 'עשרים וארבעה ראשי אברים שבאדם כולם אין מטמאין משום מחיה ואלו הם ראשי אצבעות ידים ורגלים וראשי אונים וראש החוטם וראש הגוייה וראשי דדים שבאשה רבי יהודה אומר אף שבאיש ותני עלה 'בכולם עבד יוצא בהם לחירות רבי אומר

אף הסירוס בן עזאי אומר אף הלשון אמר מר רבי אומר אף הסירוס סירוס דמאי אידימא סירוס דגיד היינו גוייה אלא לאו סירוס דביצים רבי אומר אף הסירוס ורבי לשון לא ורמינהו הרי מי שהיה מזה ונתזה הואה על פי רבי אומר הוה וחכמים אומרים 'לא הוה מאי לאו י'על לשונו לא על שפתיו י'על שפתיו פשיטא מהו דתימא זימנא דחלים שפתיה קמ"ל והתניא על לשונו ועוד תניא *וישנימל רוב הלשון רבי אומר 'רוב המדבר שבלשונו אלא רבי אומר סירוס ולא מיבעיא לשון בן עזאי *אמר לשון אבל סירוס לא ומאי אף אקמייתא אי הכי נקדמה דבן עזאי ברישא תנא שמעיה לדברי וקבעה ושמעיה לדבן עזאי ותני *ומשנה לא זוה ממקומה אמר עולא 'הכל מודים בלשון לענין טומאה דגלוי הוא אצל השרץ מ"מ אשר יגע בו אמר רחמנא והאי נמי בר נגיעה הוא לענין טבילה כמזון דמי מ"ט 'ורחץ בשרו כמים אמר רחמנא מה בשרו *מאבראי אף כל מאבראי לא נחלקו אלא לענין הזאה רבי מדמי לה לטומאה ורבנן מדמי לה לטבילה ותרייהו בהאי קרא קמיפלגי 'והוה המהור על הטמא וגו' רבי סבר והוה המהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי וחמאו רבנן סברי וחמאו ביום השביעי וכבס בגדיו ורחץ כמים ורבנן נמי גרמייה לטומאה מהרה משהרה הוה ליה למילף ורבי גרמייה לטבילה וכבס בגדיו הפסיק הענין וסבר רבי לענין טבילה כמזון דמי *והאמר רבין אמר רב אדא אמר רבי יצחק מעשה בשפחה של בית רבי שטבלה ועלתה ונמצא עצם בין שניה 'והצריכה רבי טבילה אחרת נהי דביאות מים לא בעינן 'מקום הראוי לכבא בו מים בעינן כדרבי יוצא *דאמר רבי יוצא 'כל הראוי לטבילה אין בילה מעכבת בו ושאינו ראוי לטבילה בילה מעכבת בו **בתנאי**

לשון . שהוא נגלה לפרקים : **ומאי אף** . דקאמר בן עזאי : **אקמייהא** . קאי אשערים וארבעה המטוין אלל געשים דקאמר ת"ק עבד וילא בהן לחירות מוסף בן עזאי לענין עבד אף הלשון : אלל לא גרסינן וסבי גרסינן **הנה שמעיה לדרי** וקבעה כו' . קבעה אלל הראשונות והדר שמעה לדבן עזאי שהיה מוסף לשון לבדו על הראשונות וגמאל חלוק על רבי בסירוס וקבעה בלשון אף כמו שאמרה בן עזאי והיה לו לתנא לקובעה בן ס"ק לרבי והדר למיתני תוספת סירוס עלה אלל שמאחר שקבעה של רבי אלל ת"ק והיתה שגורה צפי התלמידים קל דא זזה של רבי ממקומו והדרו של בן עזאי אחריה לפי שהגירסא האשורה צפה קשה לשנותה ולחומר לגורסה בלשון אחר : לענין **טומאה** . דק"ל מגע צית הסחרים אינו מנמאל ונפקא לן במסכת נדה (דף מג.) מולל אשר יגע בו הזב וגו' הא שטף טהור בתמיה הא טבילה בעי אלל כל אשר יגע בו הזב בדבר שהוא גלוי כידיו והזב לא שטף עדיין כל גופו כמים שלא טבל מוזבו וכבס בגדיו : **אשר יגע בו אמר רחמנא** . האי קרא דודיו לא שטף כמים הוא : **בר נגיעה** . כידיו הוא בגלוי שהרי מוליא לשונו וטועין בו בגלוי הילכך געע שרץ בלשונו טמאה : **פמוון דמי** . ואלן לריך ביאת מים בתוך הפה : **אף כל מחבראי** . ולא שייכים מים לתוך הפה ואף להוליא כל הלשון אינו יכול וטבילה למקלת לא אשכחין אבל נגיעה בכל שהוא הוה נגיעה : **רבי** . הריש על הטמא וחסיו חטוי על מקום טומאה הוי חטוי : **ורבנן סברי ומטאו וכבס בגדיו ורחץ** . בעינן חטוי שיפול על מקום הראוי לחיליה דהיינו טבילה : **טמרה מטמרה** . הואה מטבילה : **והטריעה רבי טבילה אחרת** . משום חיליה אלמא צני ביאת מים לתוך הפה : **כרי וירא דאמר** . במנחות (דף ק"ג.) אין מצינן מנחה של ששים ואחד עשרון בכלי אחד דקים להו לרבנן שאין נכללין יפה בשוין ביחד והוינן בה ובי אין נכללין מאי הוי והא אלן תנן אש לא כלל כשר ואמר רבי יוצא עלה כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו ואפי' לא כלל כשר וכל שאין חלוי לבילה בילה מעכבת בו דלרואי לבילה בעינן : **כתנאי**

רסב א ב מ"י פ"ס
מחל' עבדים הל"ז
סמג עשין פו עוש"ע
י"ד פ"י רסו טע"ט מ'
רסב ג מ"י ס"ג מחל'
עומלת לעת מל'ת:
רסד ר מ"י פ"ה מחל'
עבדים הל"ד סמג
עשין פו עוש"ע י"ד פ'
רסו טע"ט כו :
רסה ה ו' מ"י פ"ב
מחל' פסה הל"א :
רסו ה מ"י פ"ו מחל'
בילת מקדש הל"ז:
רסו ז מ"י פ"א מחל'
עומלת מת הל"ג:
רסה ז מ"י פ"א מחל'
מקוחות הל' א כמג'
עשין רמח עוש"ע י"ד
פ"א קתא טע"ט לה :
רסב כ מ"י פ"ב מחל'
מקוחות הל"ב
סמג לחוין ק"א עוש"ע
י"ד פ"א קתא טע"ט כז:
[ז"ל העתך בערך לע"כ
לא תחמרו לו קטנול מ"ו
לא כיצורה אלל אמרו לו
וכו הדגים חטין פן קיים
פן קטנול ראו לומר לך
וגוה חטין היעב מ"ט
מוספות בשם ר"ח
ער ל מ"י פ"א שס
הל"ז סמג ט'
פוש"ע שם טע"ט גמ :
רע"א פ מ"י פ"ו מחל'
מעשה הקדמות הל"ו:

תוס' ר"י הזקן

נפטר . שהיה בשורת שאר האצבעות: שסירוס שחרך ביציו ונעשה מים : מחיה אינה מספאה אלא בדבר שגריאה כולו כאחד דכתיב לכל מראה עיני דההן . אף הסירוס וכל' הלשון : ומפטרות הל'א והלכה כסחם מתניתין דרביה הם ה' ורת לא דהה רבנן אמרי דלשון אבר שכתור הוא דהא לא לילתה לו והאות: לא הוה דהואה בעינן כאבר גלוי (הוא) ולשון לא אבר גלוי הוא : והוא שלישי שביעי למפסא מת קאמר: מאבראי ולא שיכנס מים בתוך הפה וכל לשונו אינו יכול להציא כל שיבילה במקפת אלא אשכחין אבל נגיעה בכל שהוא הוה נגיעה : לענין שרץ אם נגע שרץ בלשונו שהוא ספסא אב והמאה ומפסא אדם כלים : והאמר רבין קס"ד והאי דאמר' כמזון דמי שאע"פ שיש שם דבר ורצין עלתה לו סבילה : מקום הראוי [בעינן] ופי' רבנן סודו בה דוסיא דבית הסחרים דתנן במקפאת [פ"ח מ"ח] הקפאים ובית הסחרים [אינן] צריכים שובא בהם מים : ותרס' רבא אמר רבא ילימור אדר בתוך ביתו שהוה אשה בשעת טבילה סדירה קפטיה במים אלמא האי אינן צריכים ביאת מים אלא (בעי) מקום הראוי לכבא בו מים מהוה בעי : כל הראוי לבילה במנחות הוה נבי ששים עשרון נכלליים בכלי א' ואלן מביאים בו בייחוד והתנן אמ לא בלל כשר ומשני רבי :

כ"ז אולי י"ל דדוקא ב"ד ראשי אברים יוצא לחירות וכו' ול :

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

ערב א מ"ו פ"ז מהל'
יבוא מקדש ה'לה'
ערב ב מ"ו פ"ב מהל'
מביעה ה"ה סגמ
עשין פס טו"ע ת"ו"ט ס"ו
ק"ו ספ"ו א :

לכחילה מלוה לכלול יש לומר דכיון דהאי גברא למנחה גדולה
קמכוין אם איתא דבעלמא כער דביעבד בהאי גברא שהתנדב
קרבן גדול שרי חף לכחילה עוד יש לומר דאיכא נפקותא אליבא
דמ"ד ההס אפילו המתנדב מנחה גדולה אינו מביא אלף לוג אחד
אם כן שהתנדב ס"א עשרונות
ינטרן להביא בשני כלים לפי שאין
בבלים יפה וינטרן להביא שני לוגים
שמן והוא לא התנדב אלף לוג אחד
והיו כמו יסוד שמנו דקיימא לן
(מנחת י"א). דייטור שמנו פסול ואי
הוא שרי דביעבד בכלי אחד היה
כזה להביא לכחילה שלא יצא לידי
ייסור שמן ומיהו קשה מ"ט דלר"י
אי שנה הכתוב בלילה לעכב ליבשי
בלילה ממש ואי לא שנה אפילו ראו
לא ליבשי וי"ל דודאי שנה הכתוב
בלל כמה פעמים אבל לא כתב
בלשון זוו"י *ובלילה משמע דאחא
לאמשעיה דלא בעינן אלף ראו ואל"ס
בטעמיה מנ"ל דבעינן ראו יש לומר
משום דכתיב ורחן אה כל בשרו
דמשמע אפי' בית הסתרים וכתיב
וידין ודרשין מה ידיו מאבראי חף
כל מאבראי ומשמעים בית הסתרים
מ"מ כיון דאיכא כל המרצין אפי'
בית הסתרים איכא למימר לכל הפחות
להכי מרבי דבעינן ראו לביאת מים :
בהמה גסה נקנית במסירה .
פ"י בקונטרס בטעמיה

[פ"ז ובגלל זכ"כ תוספות
מנחת י"א : ד"ה אגמל]

תום ר"י **הזקן**
אבא (ה) תרתי אברך
ולרב קרי הכיזה ויה א'
בהמה דקה וא' בהמה
גסה במשיכה ולא
במסירה . ואיכא סגמ
דאבר דוקא בסיפסא
ובהוצר של שניהם
דמנאי שכיבה בהני
רשות . אבל בה"ד
דלא פהניא בה משיכה
תנאי מסירה גסה
כתנא דמתני' . ונראה
דעת הר"ם כפי' קמא
והא דהמאמר אתהפנת
דאבר' [התם] ספירה
קונה בה"ד ספירי
בספיה ולא בבחמה :
פ"ל שאינו יכול להגביה
בהליפין בקנין סודר :
בשוכר את ספסור .
שיקנה לו פסוקו ארון
המסופלים : ארבעה
כלים דקני' ליה
כליו : ש"מ . ופלוניא
היא בבבא בתרא :
בסיפסא . צירי הר"י :
(ח) גרסת רבנו היה
אמר לו מי אמר אלף
בגסה גסה וכו' .

כתנאי . סרוס דבינים אי הוי מוס גלוי : **בבינים ולא בגיד** . בתמיה
גיד ודאי גלוי הוא : **אף בבינים** . ולא תימא מוס עמוון הוא דודאי
מינכר : **גניד ולא בבינים** . דודאי מוס עמוון הוא ולא מוס גלוי הוא :
מעון ונכות אף בבינים . דמינכר טפי כרות . כרותין המוטיין שהבינים
תורה אור תלויין בהן בבינים ומעריבין במקלס

כתנאי *ומעון וכתות ונתוק וברות *בז"ל ויקרא ולין נתוקין לגמרי : **נתוק** . צ"ל
לגמרי ועדיין תלויין בדים נתוק הוי
טפי מכרות כדאמרינן במנחות (ד'
ו) : להביא נטוק אחר כורת שחייב
אלמא נתוק הוי טפי מכרות :

מתני' נקנית במסירה . בטעמיה
מוסריס אחתה ללוקח
באפשר או בשערה כדתינא לעיל (ד'
ג) : כ"לד במסירה כו' אבל משיכה
לא מקניא דאין דרכה כך להוליעה
לפניו : **בגסה** . ולא במשיכה :
גמ' והא אן מן במסירה וכו'
נמי במסירה אמר . היה רגיל
לומר : **סדר ביה כו'** . בהמיה עד
הכא שמואל קאמר לה : **זו וזו** . הדקה
והגסה ופי האי תנא כדברא ליה לרב :
זו וזו בגסה . ולא במסירה ולא
במשיכה : **במה יקנה** . שאי אפשר
להגביהו : **מביא ארבעה כלים** .
דקני ליה כליו כו' : **ש"מ כו'** .
ופלוגתא היא בז"ב (ד' פה) :
בסימטא . זויה שהיא אלף רשות
הרבים ואינה לא רה"ר ולא רה"י :

בכרות לנ: [תוספתא
יבמות פ"ו]

[כ"ק יא: ב"ב סו: ע"ג]

כ"ק יא: ב"ב סו:

[כ"ט סו: ב"ב סה: פ"ז
ע"א]

מוסריס אחתה ללוקח באפשר כדתינא לעיל כ"לד במסירה אחתה בטעמיה ט' משמע מתוך לשונו דמסירה בעינן מיד ליד וכן פירש
ריב"ס ומייטי ראייה מהא דאמר בפ"ק דב"מ (ד' מ) : מאי לשון מסירה כאלס המוסר דבר לחבירו וכן היה דלומר *במליאה ובנכסי
הגר מאן מסר ליה ליקני דמשמע דמסירה הוי מיד ליד וקשה לר"י דהא אמרינן לעיל כ"לד במסירה אחתה בטעמיה כו' לנשון אחתה
בטעמיה משמע שמעלמו אחתה ולא מסרה לו ארס לכן נראה לרבי דלא בעינן מיד ליד אלא כיון דאמר לך חזק וקני קנה והא דקאמר
התם במליאה ובנכסי גבר מאן קמסר ליה דליקני היינו מי אמר לו לך חזק וקני ורשב"ס פ'י אהו בטעמיה אחו במנות המוכר דמשמע
נמי מתוך לשונו דלא בעינן מסירה מיד ליד ועוד ראייה מפרק המוכר את הספיה (ב"ב ד' ע) : דפלגי התם תנאי חד אמר ספיה
נקנית במסירה וחד אמר עד שימשוך ומסיק דכל היכא דאמר ליה לך חזק וקני כ"ע לא פליגי דקני כו' פליגי בגון דאמר ליה לך משוך
וקני מר סבר קפיד ומר סבר מראה מקום הוא לו מלאמר קפיד אלמא אינו מוסרה מיד ליד דאי מסר ליה אחי' לא קני הא בעינן
הקפדתו אלף ש"מ דמסירה לא הוי מיד ליד ועוד אי מסירה מיד ליד בעינן לא ה"ל למימר לך חזק וקני אלא תא חזק וקני :
בהמה גסה נקנית במסירה . פ"י בקונטרס דוקא במסירה אבל במשיכה לא מיקניא דאין דרכה כך להוליעה לפניו משמע לפירושו
דמסירה עדיפא ממשיה והא דקאמר בגמרא דרש רב בקימוחניא בהמה גסה נקנית במשיכה וכל שכן במסירה ופריך שמואל
לתלמידי דרב והאן במסירה תנן פ"י במסירה דוקא ולא במשיכה וקשה לר"י מאי פריך שמואל והאן במסירה תנן ולא במשיכה הא תנן
בפ"ק דב"מ (ד' ג) . היו שנים רוכבים על גבי בהמה או שהיה אחד רוכב ואחד מנהיג וכו' שהשנים יתלוקו משום דכל אחד קנה מחלה
ומנהיג היינו משיכה ועוד דאמר התם (ד' מ) : שמעת מיניה דמר שמואל תרתי רוכב ומנהיג חד קני וחד לא קני ולא ידענא הו מינייהו
הכי דמי אולימא רוכב ועוד ומנהיג אחד מנהיג מי איכא למ"ד דלא קני משמע דשמואל גופיה דקאמר הכא במסירה דוקא תנן קאמר
התם דמנהיג קני דהיינו משיכה ועוד קשה דבגמרא בכו פיל לר' שמעון במה יקנה חבשי הוי נמי בבהמה גסה ובמליאה ובנכסי גרה במה
יקנה אליבא דרבי מאיר ורבי אליעזר במסירה לא אפשר דמאן מסר ליה דליקני ומשיכה לא קניא בבהמה גסה לדידהו ומיהו הך פירכא
איכא לשטי ולחלק בין מקח וממכר למליאה ונכסי הגר דמקח וממכר דאפשר במסירה לא מיקני במשיכה אבל במליאה ונכסי הגר
דלא אפשר במסירה מקניא במשיכה אבל אכתי קשה מרבי אליעזר דאית ליה הכא במסירה דוקא כדקמי' במתעיתין דברי רבי מאיר
ורבי אליעזר וההס קמי' רבי אליעזר אומר רוכב בשדה ומנהיג בעיר קני ומוקי לה במקח וממכר אלמא משיכה קני חף לרבי אליעזר
לכך פ"י ר"י בהמה גסה נקנית במסירה היינו חף במסירה וכל שכן במשיכה עדיפא והשתא חיחא דפריך שמואל והאן במסירה תנן כלומר
חף במסירה ועוד יש לדקדק דמשיכה עדיפא ממוסירה מהא דקמי' בהמוכר את הספיה (ב"ב ד' ע) . ספיה נקנית במסירה דברי רבי
וחכמים אומרים לא קנה עד שימשכנה משמע דלא קני במסירה לרבנן אלא במשיכה אלמא דרבי דהמר במסירה לא למעוטי משיכה
אחא אבל למאן דאמר במשיכה למעוטי מסירה אחא והלשון נמי משמע דקאמר התם ספיה נמי תקני במסירה משמע על המשיכה
וכן סובר רשב"ס דמשיכה משיבה מן המסירה דפירש בפרק המוכר את הספיה (ס"ג ד' ע) : עלה דההיא דאבי' ורבא דאמרי תרווייהו
מסירה קונה ברשות הרבים ובחלר שאינו של שניהם משיכה קונה בסימטא [ובחלר שהיא של שניהן] ופירש רשב"ס התם מסירה קונה
ברשות הרבים משום דלא אפשר למיקנייה התם במשיכה דאין משיכה אלף כשמושך ברשותו והאי לאו רשותיה היא משיכה קונה בסימטא
דפיר הוי רשותו להניח שם מה שהוא לריך משא"כ ברשות הרבים וכיון דאפשר במשיכה שהוא קנין חשוב לאו אורחא דארעא
למיקנייה במסירה שהוא קנין גרוע ור"ת הקשה על פירוש רשב"ס וכו' מלות הן משיכה ומסירה שמבטלות זו את זו שאין לעשות אלף מן
המוכר ופירש רבינו תם דמסירה קונה בסימטא כל שכן מסירה עדיפא ממוסירה וכן פירש רש"י ומיהו שיטה משמעתא קשה
לפירושו כדפירשתי ור"ת ח"ס כהן מיישב פירוש רשב"ס ומפרש דמסירה לרבנן אלא במשיכה אלמא דרבי דהמר במסירה לא למעוטי משיכה
הנעוט שהסימטא רשות של יד הוא והקודם בו זכה וסממא דמילתא המוכר קדם והביא בהמתו לשם קודם שבא הלוקח ואם כן הוי
מקום בהמתו בחלרו ואין מסירה ולא שום קנין מהגי ברשות מוכר אע"פ דמשיכה קניא שם היינו משום שעקר הדבר ממקומו הראשון
ור"ת הקשה על מה שפירש רבינו תם דמסירה קונה חף בסימטא מההיא דפרק הספיה (ס"ג ד' ע) : דקאמר התם ספיה נקנית במסירה
דברי רבי וחכמים אומרים במשיכה ופריך היכי דמי אולימא ברשות הרבים וכו' עד דקאמר לימא אבי' ורבא דאמרי מסירה קונה ברשות
הרבים אמרי כרבי כו' משמע דאי הוי מוקי לה בסימטא לא הוי קשה מידי ואי מסירה קונה בסימטא אפי' אם מיירי פלוגתא דרבי
וחכמים בסימטא הוי ליה למיפך הכי לימא אבי' ורבא דאמרי רבי לך נראה לר"י הא דאמרי אבי' ורבא דאמרי אבי' מסירה קונה ברה"ר
היינו דוקא ברה"ר אבל לא בסימטא כמו שפירש רשב"ס [וע' הישב חוס' בגא בתרא עו. ד"ל ספיה] :

שמעת מינה כליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח . ואל"ס דלימא לא מיירי ברשות מוכר וי"ל סממא דמילתא ברשות מוכר מיירי שם
בהמה עומדת והוי מני למידיחי דאמר ליה מוכר יקנה לך בליך דבהא לכ"ע קנה לוקח כדאיתא בפרק הספיה (ב"ב ד' ע) :
א'

זה [אם סירוס ביצים הוא מוס גלוי] כמו המחלוקת התנאים, ומעוך וכתות ונתוק וכרות, כולן [פגיעות] בביצים [להתיר ככור משום מוס], דברי רבי יהודה, [וכי הם] בביצים ולא בגיד [הרי הגיד ודאי גלוי]. אלא כולן אף בביצים [ולא תימא מוס טמון הוא דודאי מינכר], דברי רבי יהודה. רבי אליעזר בן יעקב אומר, כולם בגיד, רבי יוסי אומר, מעוך וכתות, אף בביצים [שנותר ניכר], נתוק [פי' נתוק לגמרי ביד, ועכ"ז תלויים בכיס, והיא יותר מ"כרות"] וכרות [שנכרת החוטם שהביצים תלויים בהם בכיסים ומעורים במקצת ואינם נתוקים לגמרי], בגיד, ולא בביצים [דודאי מוס טמון הוא ולא מוס גלוי הוא].³⁹⁷

מתני'. בהמה גסה נקנית³⁹⁸ במסירה [בעליה מוסרים אותה ללוקח באפסר או בשערה כרתניא לעיל (דף כב ע"ב) כיצד במסירה כו']³⁹⁹. ו[בהמה] הדקה, בהגבהה [ולא במשיכה], דברי רבי מאיר ור' אליעזר. וחק"א, בהמה דקה נקנית במשיכה⁴⁰⁰.

גמ'. דרש רב בקימחוניא, בהמה גסה נקנית במשיכה. מצאנו שמואל לתלמידי דרב, אמר להם, האם אמר רב שבהמה גסה נקנית במשיכה. והרי אנתנו למדנו [שהיא נקנית] במסירה, ורב אמר [פי' היה רגיל לומר] "גם" במסירה, [וכי רב] חזר בו מאותו [ההלכה] [ע"כ הם דברי שמואל]. והוא

³⁹⁷ עי' רמב"ם (ביאת המקדש פ"ז ה"ח): שנים עשר באיברי הזרע ואלו הן: מי שנמעך הגיד שלו, או נכתת, או ניתק, או נכרת, מי שנמעכו הביצים שלו או אחת מהן, או נכתתו או אחת מהן, או נתקו או אחת מהן, או נכרתו או אחת מהן, מי שאין לו אלא ביצה אחת אף על פי שיש לו שני כיסין.

אמנם בהלכות עבדים (פ"ה ה"ד): אבל המסרס עבדו בביצים או החותך לשונו אינו יוצא לחירות שאינו מומין שבגלוי. כן הקשה הלח"מ ונשאר בצ"ע, ועי' אבן האזל: ובעיקר ההלכה מה שפסק הרמב"ם כאן דנחתך הלשון אינו יוצא לחירות ובמומי קדשים דהוי מוס הוא ודאי פשוט משום דכאן צריך לפסוק כת"ק ולא כרבי, ושם במומי בכור הוא סתם מתני' בבכורות דף מ', אלא דאנו צריכין למש"כ לבאר בטעמא דמילתא דדין ראשי אברים ודין מומי קדשים חלוקין וכו'.

³⁹⁸ עי' ב"מ מ"ז ע"ב [הובא לקמן כו ע"א] שיש מח' ר"ל ור"י, דלר"י כל הקנינים הם מדרבנן שהרי מעות קונות מן התורה, וכל הטעם שיש קנינים שמא יתן סכף, ויאמר המוכר נשרפו מה שקנית, או לר"ל שיש קנינים אלה מן התורה.

³⁹⁹ רש"י. קשה לר"י דהא אמרינן לעיל כיצד במסירה אחזה בטלפיה כו' דלשון אחיזה בטלפיה משמע שמעצמו אוזחה ולא מסרה לו אדם לכן נראה לרבי שלא בעינן מיד ליד אלא כיון שאמר לך חזק וקני קנה וכו' ורשב"ם פי' אחז בטלפיה אחז במצות המוכר דמשמע נמי מתוך לשונו שלא בעינן מסירה מיד ליד (תוס'). מש"כ שנקנית במסירה אבל משיכה לא מקניא דאין דרכה בכך להולכה לפניו [רש"י]. ו"א דבהמה גסה נקנית אף במסירה וכו' ש במשיכה יעדיפא (תוס'), ועי' גר"א סיק קצ' סק"א: דליכא למ"ד דבהמה לא נקנה במשיכה דמתני' היא בריש ב"מ (ב ע"א) היא א' רוכב וא' מנהיג ושם בגמ' (ח ע"א) מנהיג מי יש מ"ד שלא קנה ור"א שאמר במסכת קדושין במסירה, איהו אמר שם (ב"מ ט ע"א) מנהיג בעיר קני ומוקי שם במקח וממכר.

ועי' ב"ב (דף עו ע"ב) מסירה קונה ברשות הרבים ובחצר שאינו של שניהם משיכה קונה בסימטא ובחצר שהיא של שניהם, ופירש רשב"ם אין משיכה אלא כשמושך ברשותו ולכן אי אפשר ברה"ר, אמנם משיכה קונה בסימטא דשפיר הוי רשותו להניח שם מה שהוא צריך.

⁴⁰⁰ עי' שו"ע (ח"מ סי' קצ' ס"א) בהמה בין דקה בין גסה אינה נקנית במסירה אלא במשיכה, ואינו צריך להגביה [תוס'] כאן ורמב"ם מכירה פ"ב ה"ה. הגה: ויש אומרים דאף מסירה קונה בהמה גסה [רש"י ואשר"י כאן], ויש אומרים אף בדקה אם הוא בפני המוכר, אמר לו לקנות במשיכה ושינה, בין לגרעיותא כגון למסירה או למעליותא כגון שהגביה, לא קנה אלא במשיכה כמו שאמר לו. פי' הסמ"ע: ו"א אף בדקה - אם היא עומדת ברשות הרבים או בחצר שאינה של שניהם דהן מקומות שאין קנין שם במשיכה, משו"ה לא הטריוהו חז"ל למושכה מרשות הרבים לרשותו או לסימטא אלא די במסירה. מיהו דוקא בבהמה ס"ל דמהני מסירה, דומיא דספינה דמסירה ידידה הוי כמו משיכה דבנענוע כל זהו הולכת הספינה מעצמה, וכיון דשם משיכה עליו, אף על פי דבשאר דברים בעינן שימושך מרשות הרבים לרשותו או לסימטא, הבני שבמשיכתן לרשותו יש טורח הקילו בו לומר שסגי במסירה בזה ששם משיכה עליה, משא"כ בשאר מטלטלין אפילו כשהן ברשות הרבים.

ועי"ש ס"ב: הגבהה קונה בכל מקום, אבל משיכה אינו קונה אלא בסימטא או בחצר של שניהם, אבל לא ברשות הרבים ולא בחצר שאינה של שניהם. פי' הסמ"ע: הגבהה קונה בכל מקום. הטעם, משום דאף אם הוא ברשות הרבים או ברשות המוכר, מ"מ במה שמגביהו בידו מביאו אותו לרשותו, דכל מה שהוא ביד האדם הרי הוא כאילו מונח בביתו. ולא בחצר שאינה של שניהם - פירוש, והכניסה ומושכה שלא ברשות בעל החצר, אבל כשנתן רשות לזה הרי הוא כחצר של שניהם, או כחצר של זה שהרשה לו, וכמ"ש הרמ"א בסימן קצ"ח ס"ט, ע"ש.

ועי' קצה"ח: ונראה דאפילו איפה דאינו מגביה בידו ממש אלא מוגבה מכוחו דהיינו כשהוגבה מכוח דרך עליה נמי חשיב הגבהה אפילו אינו בידו כלל, ועי' אריכות לקמן הערה 405.

אמר כמו התנא הזה, שלמדנו בברייתא, וחכמים אומרים, זו וזו נקנית במשיכה [בהמה דקה וגסה ורב סוכר כמו התנא הזה]. רבי שמעון אומר, זו וזו בהגבהה [ולא במסירה ולא במשיכה].

שאל רב יוסף, אלא מעתה, לרבי שמעון איך יקנה פיל. אמר ליה אביי, [בקנין] חליפין⁴⁰¹, אי נמי, בשוכר את מקומו⁴⁰². רבי זירא אמר, מביא ארבעה כלים ומניחן תחת רגליו [ואז הוא קונה דרך כליו]⁴⁰³. לומדים מזה⁴⁰⁴, כליו של לוקח ברשות מוכר, קנה לוקח [כחצרו, ואין רשות מוכר מפריע]. במה מדובר כאן, בסימטא [זוית שהיא אצל רשות הרבים ואינה לא רה"ר ולא רה"י],

⁴⁰¹ עי' לקמן כח ע"א.

⁴⁰² ואז הוא קונה אותו מדין קנין חצר (עי' ב"מ יא ע"א).

⁴⁰³ רש"י. עי' ב"ב פה ע"א: כליו של אדם קונה לו בכל מקום שיש לו רשות להניחו. ועי' רמב"ם (מכירה פ"ד ה"א): כליו של אדם כל מקום שיש לו רשות להניחו קנה לו, כיון שנכנסו המטלטלין בתוך הכלי אין אחד מהן יכול לחזור בו והרי זה כמו שהגביהו או כמו שהונחו בתוך ביתו, לפיכך אין כליו של אדם קונה לו ברשות הרבים ולא ברשות המוכר, אלא אם אמר לו המקנה לך וקנה בכלי זה. ועי' רא"ש ב"ב פ"ה סי' טו: ברשות לוקח קונה ליה כליו אף בלא מדידה דכליו חשיב כמו משיכה, משמע שזה בגדר משיכה. אמנם עי' המשך לשונו: כיון שאמר ליה זיל קני הוי כרשות לוקח. ועי' רשב"א (ב"מ ט ע"ב): שמעינן מינה דכליו של אדם מדין חצרו הוא קונה. ועי' עבודה זרה (דף עא ע"ב): [אדם השופך יין לכלי של גוין] כי מטא לאורא דמנא קנייה, יין נסך לא הוי עד דמטי לארעיתיה דמנא. והקצה"ח (סי' קצד סק"ג) מצרף את הרשב"א והגמ' ע"ז להוכיח שיש לגוים קנין חצר על אף שאין בהם פרשת שלוחות. אמנם אם קנין כלים הם מדין חצר, למה לא הביאו קנין ד' אמות, עי' ב"מ י ע"א. ועי' שם בראשונים מח' אם זה שיש ד' אמות היא דווקא במציאה או בכל דבר. ועי' שו"ע (ח"מ סי' ר ס"ג): כליו של אדם כל מקום שיש לו רשות להניחו קנה לו וכיון שנכנסו המטלטלים בתוך הכלי אין אחד מהם יכול לחזור בו והרי זה כמי שהגביהו או כמי שהונחו בתוך ביתו. הגה ויש מחלקין דאם אינן ברשות לוקח רק בסימטא וכיוצא בזה אין כליו קונים אלא אם כן מדד או עד שיאמר לו זיל וקני לפיכך אין כליו של אדם קונים לו ברשות הרבים ולא ברשות המוכר אלא אם כן אמר לו המקנה לך וקנה בכלי זה ואז קנה אם הוא ברשות המוכר. פי' הסמ"ע: כל מקום שיש לו רשות להניחו - פירוש, כגון בסימטא או בחצר שהיא של שניהם, לאפוקי ברשות הרבים, וכ"ש בחצר דמוכר. ועי"ש בנתה"מ: דכלים מטעם חצר קונה, וכלי נידון כחצר המשתמרת (עי' דבריו שם סק"ג) ואין צריך לעמוד בצידו, ולפי"ז במקום דאין חצר המשתמרת קונה, כגון בקטנה בסימן רמ"ג, גם כלי לא קנה. ועי' שו"ע: אם הוא ברשות המוכר - וה"ה אם נתן לו רשות להניחו שם הכלי קנה (שו"ע, וכן דעת הסמ"ע), ו"ח שאפילו נתן רשות לא קונה ברשות מכור עד שאמר לו "לך וקנה", דהוי כאומר שאינו רוצה שיקנה לו חצירו, ודמי למשאל לו האויר של הכלי ג"כ בפירוש [וכן צ"ל בכל מקום דאיכא אומדנא דמוכח כגון בהיה הבעל מוכר קלתות, ה"ל כאילו פירש בהדיא ואל"ל זיל קני], כיון דאל"ל שיקנה הכלי הרי על כרחך השאיל לו באופן שיהיה יכול לקנות על ידו, ועל כרחך השאיל לו ג"כ אויר, משא"כ בנתן לו סתם רשות להניח שם הכלי, ודאי לא קנה, דהא אפילו מן הסתם צ"ל דנותן לו רשות להניח הכלי (נתה"מ). ועי' רע"א שם שהשאלת מקום לא מספיקה אלא צריכים לעשות קנין, אמנם ציין לדבריו בסי' קצב ס"ח, ששם איתא שבחצר שאין שייך נעל וגדר, אז החזקה היא בהעמדת בהמה וכדומה, וכנראה שכוונתו שאם המקום עשוי להנחת כלים, אז הנחת כליו הוה קנין חזקה.

והנה יש עוד קנין שלא מוזכר, וצ"ע בזה, עי' נתה"מ סי' קפ"ח סק"ו, והנה בקנין הגבהה יש שני עניני קנין, א', כשהוא בידו קנה אפילו לא הגביה כלל, שלא גרע ידו מחצירו, ועי' נתה"מ קצ"ח ס"ב סק"ז? אם בולט למעלה נגד אויר ידו, קנה מטעם חצר כמו נגד אויר חצירו, שלא בעינן מחיצות כשהוא נח, אבל אם בולט לצד ידו, אינו קונה מטעם ידו רק מטעם הגבהה. ועי' קצה"ח סי' יסח ס"ג סק"ז? שאין קנין יד אלא הכל מטעם הגבהה (והוא באמת מח' רש"י ותוס' כתובות לא ע"א והנתה"מ נוק' כעיקר כתוס').

⁴⁰⁴ שהרי זה מח' ב"ב דף פה ע"ז.

עוד אפשר לומר [משכחת לה הגבהה אצל פיל], בחבילות של זמורות [הגבוהים מן הארץ שלשה טפחים ומוליכין עליהם דהגבהת שלשה טפחים הגבהה היא דנפקא ליה מתורת לבוד]⁴⁰⁵.

מתני'. נכסים שיש להם אחריות [קרקעות - שאחריות כל אדם הלוח והנושה בחבירו עליהן לפי שקיימין ועומדין לפיכך נסמכין עליהן]⁴⁰⁶, נקנים בכסף או בשטר או בחזקה [פ'י חרש בה קצת או נעל או פרץ כל שהוא]⁴⁰⁷. [ונכסים] שאין להם אחריות [מטלטלים], אין נקנים אלא במשיכה⁴⁰⁸. נכסים שאין להם אחריות [מטלטלים] נקנים עם נכסים שיש להם אחריות [קרקעות], בכסף, ובשטר, ובחזקה [אם מכר מטלטלין עם קרקע כיון שקנה לוקח את הקרקע באחד משלשה קנינים נקנים מטלטלין עמה ללא צורך לעשות עוד קנין]⁴⁰⁹. וזוקקים? את הנכסים שיש להם אחריות לישבע עליהן [פ'י] אע"ג שאין נשבעין על הקרקעות לבדן כל שנתחייב לישבע על מטלטלין זוקקין המטלטלין את הקרקעות לישבע עליהן]⁴¹⁰.

גמ'. מאיפה יודעים [שקונים קרקעות] בכסף. אמר חזקיה, נאמר בפסוק "שדות בכסף יקנו". ואולי נאמר [שלא נקנית בכסף], עד שיש שטר [יחד עם הכסף], שנאמר, "וכתוב בספר וחתום". אם היה נאמר "יקנו" לבסוף [הפסוק, הייתי אומר], כמו שאמרת. עכשיו שנאמר יקנו בתחילת [הפסוק], בכסף, נקנה, שטר, הוא רק לראיה. אמר רב, לא שנו [שקנה בכסף לבד] אלא במקום שאין [מנהג המקום] לכתוב שטר [מכירה על

⁴⁰⁵ רש"י. ולפי' ר"ת הגבהת טפח מספיק [מח' רש"י ותוס' זו הוא בש"ע ס' קצח ס"ב], והרב משולם פ' שתולים תבילין זמורות למעלה והפיל קופץ ומגביה את עצמו מן הארץ וכן מצינו בחולין דף קמב ע"א (תוס'), ועי' תוס' (ב"ק צח ע"א) שהגבהה עובד גם כאשר איננו בידו, אבל כאשר הוא מורידו מגובה, ונמצא בידו, קנה כל שהוא למעלה מהקרקע, אבל להורידו מגובה ואינו בידו אינו קונה. עי' ש"ך ס' קצח סק"ג שלומד את התוס' בב"ק מסתפק בהגבהה מחמתו דבבר שאינו בעלי חיים, והנה"מ (פ"פ סק"ב) וקצה"ח (קצ"ז סק"א) חולקים עליו. ועי' קצה"ח ס' קעג סק"ד דה"ה דג בים שעולה לקראת פתיון חשיב הגבהה לקנות, עי' סמ"ע לעיל הערה 400.

⁴⁰⁶ רש"י. אמנם לפי הרע"ב שפירש אחריות שחוזר המלוה עליהם וטורף אותם מן הלקוחות, והרי לר"ג (ב"ק יב ע"א) דאין גובים עבדים מיתומים ומלקוחות דחשיב כמטלטלי, אם כן עבדים נקרא נכסים שאין להם אחריות, והרי אין נקנים במשיכה.

⁴⁰⁷ או מתקן גבולי השדה ומגביהם (רש"י ב"מ יד ע"ב).

ועי' ש"ע (ס' קצ ס"א): קרקע נקנה באחד מארבע דברים בכסף בשטר בחזקה ובקנין סודר. הגה: וכדן המקח כן דין שכירות קרקע כל ימי השכירות ועיין לקמן סוף סימן קצה.

ביאור: ובקנין סודר - באתרא דכתבי שטר (עי' לקמן ס"ז), אם יש ב' קנינים גם סודר וגם דמים, פשיטא דמהני, למנהג שלנו דנתפשט דכותבין שטר אחר כל קניני קנין סודר מכירות קרקעות, בודאי כל זמן שלא נכתב שטר לדין שניהם יכולים לחזור מגוף המקח כמו בכסף במקום שכותבין כו' (פ"ת).

⁴⁰⁸ עי' לקמן הערה 444.

⁴⁰⁹ עי' ש"ע (ח"מ ס' רב ס"א): המקנה קרקע ומטלטלין כאחד כיון שקנה הקרקע באחד מדרכי הקנייה נקנו המטלטלין עמהם בין שהיו שניהם במכר או במתנה בין שמכר מטלטלין ונתן קרקע בין שמכר קרקע ונתן מטלטלים כיון שקנה קרקע קנה המטלטלים. ויש אומרים דאפילו הקרקע בשכירות ומטלטלין במתנה [ר' ירוחם].

ביאור: ואפילו אם נמצאת השדה גזולה, ל"ל כיון דאם חזר ולקחה מבעלים הראשונים קנה זה נקנה המטלטלי' אג"ק. ואם ה' לו קרקע במתנה על מנת להחזיר יכול להקנות בקרקע זו לאחרים מטלטלי' אגב קרקע (רע"א). ולי"א דאפי' הקרקע בשכירות כו' - מש"כ "ו"א" קשה שזה דבר פשוט ואין חולק, אמנם ו"א דקרקע מושאל ומטלטלי' במתנה יש מי שכתב שלא קנה, אבל העיקר שכן קנה (ש"ך), וי"ח (רע"א ודג"מ על קידושין).

עי' ש"ע (ח"מ ס' קצ ס"ז): במה דברים אמורים שקנה בכסף לבדו במקום שאין דרך לכתוב שטר אבל במקום שזרכן לכתוב שטר לא קנה עד שיכתוב את השטר. [אפי' פ"ת ס' קצ סק"א שאפילו במקום שכותבים שטר, אם עשר גם קנין כסף וגם קנין סודר קנה, וכן עי' רמ"א קצב ס"ז: חזקה לחודה בלא כסף ובלא שטר קניא כל איפה שלא עייל ונפיק אזוז, ואפילו במקום שנהגו לכתוב שטר - ועי' רע"א לקמן הערה 421]. ועי' ש"ת בצלאל (הובא בש"ך): המחליף קרקע במטלטלין במקום שכותבים את השטר מאז שמשך המטלטלין אינו יכולין לחזור בהם, מאחר והקנין על הכסף חלה, אין מקום למונע את הקנין על הקרקע. ועי' סמ"ע: קנה עד שיכתוב שטר - הן שמדרכם לכתוב שטר שכתוב בו שדה נתונה לך או מכורה לך לחוד, הן שמדרכן שאינו קונה עד שיכתוב לו שטר מכירה גמורה, הן שמדרכם עד שיכתוב שטר ראייה לחוד, כפי המנהג כן יקום. ועי' רע"א: וזוהו שיש שכתובים שטר ממש. דבשכירות קנה בלא שטר כדלקמן ס' קצה ס"ז בהג"ה. ועי' פ"ת: ואפילו אם נשבע לקיים המקח לא הוי כפריש ודינו כאילו לא נשבע. דכיון דרגילין בהכי לא סמכה דעתיה דלוקח. וגם המוכר יכול לחזור אפילו אינו מתרצה הלוקח לחזור, ואפילו במוכר שדה מפני רעתה הדין כן, וי"ח.

קניית קרקע]. אבל במקום [שנהגים] לכתוב שטר [על קניית קרקע], לא קנה [מאחר ורגילים בזה אין סמיכות דעת אצל הלוקח עד שיקח שטר ועיקר דעתו לקנות עם השטר]⁴¹⁰. ואם פירש [אם רצוני יקנה לי כספי או יקנה שטרי], פירש [ואז קונה באיזה שדרך הוא רוצה]⁴¹¹. כמו המקרה הזה של רב אידי בר אבין כאשר קנה קרקע, אמר, אם אני רוצה לקנות בכסף אקנה, ואם אני רוצה לקנות בשטר אקנה. אם אני רוצה לקנות בכסף אקנה, שאם תרצה לחזור אינך יכול לחזור, ואם אני רוצה לקנות בשטר, אקנה, שאם ארצה לחזור, אני אחזור⁴¹².

ובשטר. מאיפה יודעים [שקונים קרקעות בשטר]. אם תאמר משום שנאמר "וכתוב בספר וחתום והעד עדים". והרי אמרת, שטר הוא ראייה בעלמא. אלא מכאן "ואקח את ספר המקנה" [אלמא יש קנין אף בספר לבדן]. אמר שמואל, לא שנו אלא בשטר מתנה, אבל במכר, לא קנה עד שיתן לו דמים [שלא גמר מוכר ומקנה עד דקביל דמים ואף על גב דקביל דמים שאל שטרא, חוץ מזה אם פירש כמש"כ לעיל]⁴¹³. רב המנונא שאל [איך שמואל אומר עד שיתן לו דמים, הרי למדנו במשנה], איך [קונים קרקע] בשטר. כתב לו על הנייר או על החרס אף על פי שאין בהם שוה פרוטה, שדי מכורה לך, שדי נתונה לך, הרי זו מכורה ונתונה [כעת חושב הגמ' שזה ב' אפשריות או שדי מכורה לך במכירה או שדי נתונה לך במתנה]⁴¹⁴. הוא שאל אותה, והוא ענה אותה, [כל זה מקרה א' ומדובר] במוכר שדהו מפני רעתה [שהוא רוצה שיקנה לו שטר ללוקח כדי שיכול לחזור בו]⁴¹⁵. רב אשי אמר, הוא רצה לתת לו כמתנה [והוא מקרה א'], ולמה כתב לו [גם] לשון מכר, כדי לחזק את כוחו [שאם יגבנה בעל חובו של הנותן, שהרי בכל חוב משועבד קרקעותיו, ישוב אליו מקבל המתנה לתבוע ממנו דמים המפורשים שבהם קנה את הקרקע]⁴¹⁶.

ובחזקה. מאיפה יודעים [שקונים קרקעות בחזקה]. אמר חזקיה, נאמר בפסוק [גדליה בן אחיקם אמר לו] "ושבו בעריכם אשר תפשתם", במה תפשתם. בישיבה [ומש"כ "תפשתם" מדבר על ה"שבו"]. בבית ר' ישמעאל למדו, "וירשתם אותה וישבתם בה", במה ירשתם. בישיבה.

ושאין להם אחריות, אין נקנין אלא במשיכה. מאיפה יודעים [שקונים מטלטלין במשיכה]. שנאמר "וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך", דבר הנקנה מיד ליד [פ"י במשיכה]. ולר' יוחנן שאמר (ב"מ מז ע"א), דבר תורה מעות קנות [כמו שמצינו בהקדש "ונתן הכסף וקם לו"]⁴¹⁴, מה אפשר לומר⁴¹⁵. התנא לימד תקנה דרבנן.

נכסים שאין להם אחריות. מאיפה יודעים את זה. אמר חזקיה, שנאמר בפסוק, "ויתן להם אביהם מתנות וגו' עם ערי מצורות ביהודה" [פ"י שנתן להם את המתנות יחד עם הערים]. שאלו, האם צריכים [שהיה המטלטלים] מונחים באותו הקרקע או לא. אמר רב יוסף, בא ושמע, ר' עקיבא אומר, קרקע [אפילו בגודל] כל שהוא חייבת בפאה ובבכורים,

⁴¹⁰ רש"י. עי' נ"י (ב"ב לו ע"א בדפי הר"ף): הכי אמרינן פ"ק דקדושין (דף כו ע"א) בגמ' נכסים שיש להן אחריות וכו' אמר רבא לא שנו אלא במקום שאין כותבין את השטר אבל במקום שכותבין את השטר לא קנה עד שיכתוב את השטר אי נמי עד שיחזיק [צ"ע אם היה לו כזה גירסא בגמ'].

⁴¹¹ עי' ש"ע (ח"מ ס' קצ ס"ח): התנה הלוקח ואמר אם ארצה אקנה בכסף ואם ארצה אקנה בשטר ונתן הכסף על תנאי זה הרי זה קיים ואין המוכר יכול לחזור בו מפני התנאי והלוקח יכול לחזור בו עד שיכתוב לו השטר וכן אם התנה המוכר בזה אז הדבר תלוי בו.

ביאור: אם ארצה - ואף אם לא אמר כן בשעת מכירה ואח"ז אמר ארצה לקנות בכסף לחודי' ל"ל דהוי קנין למפרע דע"פ הוי קנין אח"כ משעה שאמר לו כן ואפי' נתאלכו המעות (רע"א).

⁴¹² ואף אם לא אמר כן בשעת מכירה ואח"ז אמר ארצה לקנות בכסף לחודי' ל"ל דהוי קנין למפרע דע"פ הוי קנין אח"כ משעה שאמר לו כן ואפי' נתאלכו המעות (רע"א ס' קצ ס"ח).

⁴¹³ עי' ש"ע (ח"מ ס' קצא ס"א): בשטר כיצד כתב לו על הנייר או על החרס או על העלה שדי נתונה לך שדי מכורה לך כיון שהגיע השטר לידו קנה אע"פ שאין שם עדים כלל.

ביאור: או על החרס כו' - אף על גב דחרס ועלה הן דברים שיכולין לזייף הכתב שעליו, ומה"ט אין כותבין שטר חוב עליו אפילו לגבות לאלתר כ"ל סי' מ"ב, משא"כ בשטר קנין דלעולם לא בעינן שיהא ראוי להתקיים אלא שיקנה בו לשעתו (סמ"ע, וט"ז), עיין בתשובות רש"ם ס' רס"ה (ש"ך).

שדי נתונה לך שדי מכורה לך - פירוש, או שכתב ליה שדי מכורה לך, וכל אחד כפי עיניו, ודין קנין שדה דמתנה בשטר ע' לקמן ס' רמ"ה (סמ"ע), שליח שמכר שדה וחתם בשטר מכירה שמו אף שמברר לוקח בעדים שהי' זה שליחו של בעל השדה מ"מ לא קנה בשטר זה עיין ספר מקור חיים להל' פסח ס' תמ"ח ס"ק ט' (רע"א).

אף על פי שאין בו עדים כלל - דלא חייבו עדים אלא שלא ישקר, כדי שלא יוכל לכפור (סמ"ע).

⁴¹⁴ הרי זה פדיון הקדש, וכי כל פדיון הקדש היא קנין .

האשה נקנית

פרק ראשון קדושין

כו

עין משפט נר מצוה

אי נמי . משכחת לה הגבהה אלל פיל : כחבילי זמורות . הגבוהים מן הארץ שלשה טפחים *ומולין עליהם להגבהה שלשה טפחים הגבהה היא דנפקא ליה מתורת לבד : **מתני'** יש להם אחריות . היינו קרקעות שאחריות כל אדם הולא והגשה בחבירו עליהן לפי שקיימן ועומדין לפיכך נסמכין עליהן : הורה אור

אי נמי בחבילי זמורות . פ' בקונטרס משכחת לה להגבהה פיל מן הארץ שלשה טפחים *ומולין עליהם להגבהה שלשה טפחים הגבהה היא דנפקא ליה מתורת לבד ולפירושו בכלים לא מלי למימר דליקני מדין הגבהה שיניח כלים תחת רגליו דסתמייהו ארין דמפנין שלשה טפחים ולפי ר"ח

הורה אור אי נמי בחבילי זמורות : **מתני'** *נכסים שיש להם אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחוקה ישאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה *נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף ובשטר ובחוקה *והוקפין את הנכסים שיש להם אחריות לישבע עליהן : **גמ'** בכסף מגלן אחר החוקה אמר קרא שדות בכסף יקנו ואימא עד דאיכא שמר דכתיב *וכתוב בספר והתום אי כתיב יקנו לכסף כדקאמרת הישתה דכתיב יקנו מעיקרא כסף קני שמר ראייה בעלמא הוא אמר רב *לא שנו אלא במקום שאין כותבין את השמיר אבל במקום שכותבין את השמיר לא קנה ואי פריש פריש כי הא דרב אידי בר אבין כי זבין ארעא אמר אי בעינא בכספא איקני אי בעינא בשמרא איקני אי בעינא בכספא איקני דאי בעיתו למיהדרלא מציתו הדריתו ואי בעינא בשמרא איקני דאי בעינא למיהדר הדרנא בי :

דמפנין שלשה טפחים קני *ל"ל סתם כלים אין בעוביין טפח וקשה אמאי נקט חבילי זמורות לנקוט אבנים או עלים ומפרש הרב משולם להכי נקט חבילי זמורות לפי שהן מאכל פיל כדאמרינן פרק מפנין (שבת דף קכה.) מטלטלין חבילי זמורות שבת מפני שהן מאכל לפילין ומגביהין לפיל חבילי זמורות למעלה והוא קופץ ומגביה את עלמו מן הארץ ואוכלן ואין לתמוה אי תשיבא הגבהה כהכי דלכ"ג אשכחן בפרק שילוח הקן (חולין דף קמג.) כי היכי דליגבינהו ולקניניהו :

הנהגות הב"ח (ה) תוס' ד"ה אמר וכו' אייתי מקרא . כ"ב ע"ל דף ז' ד"ה איני שדות : (ג) ד"ה קרקע וכו' משמע דכלל שהוא ממש חייבת :

אמר קרא שדות בכסף יקנו . ה"ל (ה) אייתי מקרא דכתיב גבי עפרון (בראשית טג) דמשה דדילמלא ה"ל מנכרי שכל קנינו בכסף :

ער הגייר או על החרס . פ' לעיל (דף פ. *) : **ולמה** כתב ולמה כתב לו בלשון מתנה בשלמא מוכר משום אחריות אלל מה יפוי כח יש מתנה אי משום דמתנה לית ביה משום דינא דבר מלרא הא לית בפרק המקבל (ב"מ דף קה) דמתנה דלית בה אחריות אית בה משום דינא דבר מלרא וי"ל דשני שטרות כותב לו אם לריד לאחריות מראה של מוכר ולא לריד דינא דבר מלרא מראה של מתנה ומלמצי דבר מוכר [ועוד נראה דמייירי שפיר בשטר אחד והא דכתב ליה בלשון מתנה לפי שהאמת הוא כך וכו'] וצירושלמי בפירקין מפרש דיפוי כח של מתנה היינו לגבי צור ודות דמוכר שדה כסחט לא מוכר צור ודות אלל מתנה בעין יפה טוקן הכל :

קרקע כל שהוא חייבת בפאה . צירושלמי דמוכנת פאה פריך על הך משנה עד שלא קלרה לזניה חייבת בפאה ומשקלרה אין כלן שויר ומשני פתח שהיה שם קנה א' וכו משנה שיכולות מדרחיק לומר כן משמע דכלל שהוא (ג) חייבת בפאה וכן משמע בסמוך דרחיק לאוקמא במוכנת ואלה שם מרגליות ובפרק לא יחפור (ב"ב דף קז) מוקי לה בחטת דאי בלילן לא מייחייב בצבועים אה"כ היה לו י"ו אמה לכל רוח כשעור ויקרה ותימנה דהא חטת נמי יוקנת שלשה טפחים כדמוכח בשמעתא דערוגה בפרק ר' עקיבא (שבת דף פה.) וי"ל אה"ג עיקרה עד שלשה טפחים מ"מ אין עיקר ויקנה אלל כנגדו וכה"ג אשכחן גבי חילן גופיה אה"ג שהשרשים מתפשטים מוח לז"ו אמה כדמוכח בלא יחפור (ב"ב דף פה) אמה דרך הוא עיקר ויקנתו : **ובירודי** . פ' בקונטרס דל"ג בודיו דלחף מי שאין לו קרקע מתודה על המשער ויכול לומר ובדך את עונך את ישראל את הארמה אשר נתת לנו ואל דמי לצבועים דבעי למימר אשר נתת וכן פ"ר דל"ג בודיו ולא מוטעם דרש"י אלל משום צירושלמי (דפאה פ"ג) פ"ר אלל מילתא גופא אמר ליה כתי ובידיו אללנת משמע דלל גרסינן פ"ר וגם משמע מי שאין לו קרקע מתודה כגון פירות לקומין * ולכתוב

אי נמי בחבילי זמורות . הגבוהים מן הארץ שלשה טפחים *ומולין עליהם להגבהה שלשה טפחים הגבהה היא דנפקא ליה מתורת לבד ולפירושו בכלים לא מלי למימר דליקני מדין הגבהה שיניח כלים תחת רגליו דסתמייהו ארין דמפנין שלשה טפחים ולפי ר"ח

הורה אור אי נמי בחבילי זמורות : **מתני'** *נכסים שיש להם אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחוקה ישאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה *נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף ובשטר ובחוקה *והוקפין את הנכסים שיש להם אחריות לישבע עליהן : **גמ'** בכסף מגלן אחר החוקה אמר קרא שדות בכסף יקנו ואימא עד דאיכא שמר דכתיב *וכתוב בספר והתום אי כתיב יקנו לכסף כדקאמרת הישתה דכתיב יקנו מעיקרא כסף קני שמר ראייה בעלמא הוא אמר רב *לא שנו אלא במקום שאין כותבין את השמיר אבל במקום שכותבין את השמיר לא קנה ואי פריש פריש כי הא דרב אידי בר אבין כי זבין ארעא אמר אי בעינא בכספא איקני אי בעינא בשמרא איקני אי בעינא בכספא איקני דאי בעיתו למיהדרלא מציתו הדריתו ואי בעינא בשמרא איקני דאי בעינא למיהדר הדרנא בי : **שם** ובשטר : מגלן אילימא משום דכתיב *וכתוב בספר והתום הוא אמר רב *לא שנו אלא במקום שאין כותבין את השמיר אבל במקום שכותבין את השמיר לא קנה ואי פריש פריש כי הא דרב אידי בר אבין כי זבין ארעא אמר אי בעינא בכספא איקני אי בעינא בשמרא איקני דאי בעיתו למיהדרלא מציתו הדריתו ואי בעינא בשמרא איקני דאי בעינא למיהדר הדרנא בי : **שם** ובשטר : מגלן אילימא משום דכתיב *וכתוב בספר והתום הוא אמר רב *לא שנו אלא במקום שאין כותבין את השמיר אבל במקום שכותבין את השמיר לא קנה ואי פריש פריש כי הא דרב אידי בר אבין כי זבין ארעא אמר אי בעינא בכספא איקני אי בעינא בשמרא איקני דאי בעיתו למיהדרלא מציתו הדריתו ואי בעינא בשמרא איקני דאי בעינא למיהדר הדרנא בי :

הנהגות הב"ח (ה) תוס' ד"ה אמר וכו' אייתי מקרא . כ"ב ע"ל דף ז' ד"ה איני שדות : (ג) ד"ה קרקע וכו' משמע דכלל שהוא ממש חייבת :

אי נמי בחבילי זמורות : **מתני'** *נכסים שיש להם אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחוקה ישאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה *נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף ובשטר ובחוקה *והוקפין את הנכסים שיש להם אחריות לישבע עליהן : **גמ'** בכסף מגלן אחר החוקה אמר קרא שדות בכסף יקנו ואימא עד דאיכא שמר דכתיב *וכתוב בספר והתום אי כתיב יקנו לכסף כדקאמרת הישתה דכתיב יקנו מעיקרא כסף קני שמר ראייה בעלמא הוא אמר רב *לא שנו אלא במקום שאין כותבין את השמיר אבל במקום שכותבין את השמיר לא קנה ואי פריש פריש כי הא דרב אידי בר אבין כי זבין ארעא אמר אי בעינא בכספא איקני אי בעינא בשמרא איקני דאי בעיתו למיהדרלא מציתו הדריתו ואי בעינא בשמרא איקני דאי בעינא למיהדר הדרנא בי :

מסורה ומה יאת משער כשחנתו לו הא ק"ל כ"ר אלעזר דאמר בניסין פרק תנוי לא הכשיר ר' אלעזר אלא בניסין אבל בשפירות לא . תריין דלקנתו השרה אלא בעינא יבול לתרויין ולשפוקו משפועדו אל סוף עד דאיכא כתב שמיני יבול לתרויין והבא אטרי' דקנה ואם הוא פתח עבד בשמרא אחריתו . ועיקר שאם אין הוכר מורה לו בישור לא קנה כל עקר והבא מיירי שהאחר מורה שהתנה לו זה התקנה בזה והואיל ומורה לו שיקנה לו קרקע זה בזה השמר קנה דניחא ליה בהני שטרי מוכרה מפני רעתה . מירא אם פתח את הקרם שרתן לו המעות יגשה לו שפר אחר : מפני רעתה . ובפרק הקנה תרי משפעות את השמר סבר מפני שהיה קרקע בער מירו ופני שהיה חייב לזרים . רב אשי אל פליג במכר שרדו לפני רעתה . אלא בא חוקק לשון הבריתא דתני שר כמורה לך דתני דכתיב ויבן תנובת לך דכתיב דרמב"ם בלשון סבר דאחריות ס"ם הוא דמכר ולא כמפני שהיה חייב לזרים . רב אשי אל פליג במכר שרדו לפני רעתה . אלא בא חוקק לשון הבריתא דתני שר כמורה לך דתני דכתיב ויבן תנובת לך דכתיב דרמב"ם בלשון סבר דאחריות ס"ם הוא שביארנו גבי כסף ושפר אלא חוקק לרורה מנהיג דהואיל והגינו לעשות מעשה בנפך התקנה ודאי נכר והקנה וכן דעת הר"ם . מיד ליד היינו משיכה . תקנתא דרבנן דמשיכה קונה ולא מעות : עם עיי בבני ירושלמי כתיב ע"י

*ש"י הו"ס ד"ה וכו' ונכסוים שהיו דבני תוס' ב"ב ע"ל

בא ושמע, מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו באים בספינה [ושכח ליתן רשות לתרום]⁴¹⁹, אמר להם רבן גמליאל לזקנים, עישור [מעשור ראשון] שאני עתיד למדוד

419 רש"י, עיי' פנ"י: מה שהקשה תוס', קשה איך יצא מביתו כו' עכ"ל. ולענ"ד כבר נזהר רש"י ד"ל מזה שדקדק בלשונו הצח וכתב ושכח ולא נתן רשות לתרום ולא כתב שכח ולא תרום, והנראה מזה שהתבואה היה עדיין במחזור כשהלך ר"ג דאי אפשר לתרום אלא שהיה לו ליתן רשות לתרום לכשיתלש דאף לפמ"ש התוס' ב"פ דניזיר (י"ב ע"א ד"ה מ"ט) שנסתפקו אם אדם יכול ליתן רשות לשליח קודם שהגיע זמנו להפריש חלה מ"מ נראה דבכה"ג אם אמר לכשיתלש דמהני עיין לקמן (דף ס"ב ע"א) אלא ששכח ר"ג ליתן רשות וא"כ תו לא קשה מההיא דחבר שאינו מוציא מתחת ידו. נזכר שלא עישר מעשרותיו והוקשה לו ומיהר לעשרן באשר הוא שם (רש"י ב"מ יא ע"א). והיה ממחר לתרום בעודו בספינה שהיה ירא שמה יאכלו בני אדם ממנו ויסמכו עליו וסבורים שתרום דחזקה על חבר שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן (תוס' בשם רש"י). והקשה התוס': א"כ מה היה מועיל תיקונו אדרבה גרע טפי שמה יאכלו בני ביתו הכל ואף העישור עצמו מיהו יש לתרץ כן שלא היה לו חששא בכך שהיה הרבה תבואה בכרי והיה יודע שלא יאכלו בני ביתו הכל קודם שיבא ומן המותר יפריש מעשר. וכו' ואמר ר"ת ששעת הביעור היה שהיה צריך לבער מעשרותיו מתוך ביתו וליתנם לבעליהן, ולכן מובן למה לא מוזכר תרומה, וכל זה שלא כמו רש"י.

על מה שהקשה תוס' "גרע טפי שמה יאכלו וכו'", יש להקשות מה יותר חמור טבל או תרומה. עיי' יומא פג ע"א: תנו רבנן: מי שאחזו בולמוס [פ' רש"י: חולי האוחז מחמת רעבון, עיניו כהות והוא מסוכן למות, ע"כ, ואיתא במשנה שמאכילין אותו אפילו דברים טמאים], מאכילין אותו הקל הקל וכו', טבל ותרומה, תנאי היא, שלמדנו בברייתא: מאכילין אותו טבל, ואין מאכילין אותו תרומה. בן תימא אומר: תרומה ולא טבל. פ' רש"י: מאכילין אותו הטבל כמות שהוא ולא יפרישו ממנו תרומתו להאכילו תרומה לעצמה וחולין לעצמן, וכן תימא אומר: מוטב שיפרישו תרומתו ויאכילוהו כל אחד לעצמו ולא יאכילוהו טבל כמות שהוא. ונפסק ברמב"ם (מאל"א פ"ד ה"ז) כת"ק: טבל ותרומה אם אי אפשר לתקן הטבל מאכילין אותו טבל שאינו קדוש כתרומה וכן כל כיוצא בזה.

ועיי' פירשת דרכים (למשנה למלך – דרך החיים דרוש יט): כתב הר"ן (על הר"ף ביומא דף דע"ב) בשם הראב"ד בחולה שיש בו סכנה דשוחטין לו, דלמה לא נאכילוהו נבלה שהיא איסור לאו, ועדיף מלשחוט שהוא איסור סקילה. ותיירך דנהי דאיסור נבלה הוא איסור לאו ושבת איסור סקילה, מכל מקום יש חומרא אחרת בנבלה, שהאוכלה עובר על כל זית זית שבה, אבל לענין שבת לא עבר אלא בשעת שחיטה וחד איסור הוא דאיכא, ומשום הכי לאוין הרבה דנבלה לא מיקרו איסור קל לגבי חד לאו דשבת אף על גב דהוי איסור סקילה.

ולפי דבריו פשיטא דמתקנין לטבל ומאכילין אותו התרומה בפני עצמה, דליכא איסורא כי אם באותו זית דתרומה אבל בטבל חייב על כל זית זית שבה. ואף על גב שאין באותו זית של טבל תרומה להתחייב עליו, מכל מקום איסור הטבל אינו בשביל התרומה שיש בה אלא גזרת מלך היא שהאוכל טבל חייב מיתה, והרי כהנים שאוכלים תרומה וחייבים מיתה על הטבל וכמבואר. אלא פירוש דברי הר"ן בסוגיא היא דמירי דיש כאן שני קבים אחד של טבל ואחד של תרומה, ואין הבעלים כאן כדי שיתקן את הטבל, והשתא יש שני איסורים נפרדים אחד של טבל ואחד של תרומה, ונחלקו תנא קמא וכן תימא איזה מהם איסורו חמור, דעל כולם חייב על כל זית זית. וכן משמע ברמב"ם.

ועוד למה לא נעשה תיקון אחר להנצל מאיסור טבל ומאיסור תרומה והוא שיתקן ויפריש תרומה ויחזור ויערב אותה עם החולין והשתא ליכא איסור תורה כלל דהא מה"ת חד בתרי בטל כשנאמר אחרי רבים להטות ומה גם מן במינו, וכו"ת אין מבטלין איסור לכתחלה, לא מבעי' לסברת הראשונים (רשב"א ר"ן חולין צח ע"ב) דאין מבטלין איסור לכתחלה אינו אלא מדרבנן אלא אפי' למ"ד מדאורייתא פשיטא דאינו אלא איסורא בעלמא ואפי' לאו ליכא וא"כ מוטב שנעבור איסור זה דאין מבטלין איסור לכתחלה ממה שיעבור החולה איסור שהוא במיתה בידי שמים. וכו"ת דאיסור הטבל או התרומה עובר החולה ואיסור דאין מבטלין אנו עושין, שהרי אנו שוחטין לחולה בשבת כדי שלא יאכל נבילה הרי דאין חילוק בין אם נעשה האיסור ע"י חולה או ע"י אחרים כו', ותיירך דלשחוט בשביל החולה אנו צריכין להתיר איסור נטילת נשמה או איסור נבילה לצורך אכילתו בזה הוא דאנו משערינן איזה איסור קל ואיזה חמור ומאכילין אותו הקל, אבל הכא באיסור שאנו מבטלין אין בו צורך אכילה לחולה כלל דמאי אכפת ליה אם אנו מבטלין האיסור או לא ואין שאלו מצילין אותו מאיסור חמור מ"מ כיון שאין בו צורך אכילה לחולה לא ניתן איסור זה לדחות אף שהוא קל ומוטב שיעבור החולה על איסור חמור כיון שהוא צורך החולה ממה שנעבור אנו על איסור קל שאין בו צורך אכילה לחולה וכו'.

[כ"ע"ב]

ולכתוב עליה פרוסבול⁴¹⁵, ולקנות עמה נכסים שאין להם אחריות⁴¹⁶, ואם תאמר שצריכים מונחים בקרקע, [קרקע בגודל] כל שהוא, למה הוא ראוי [לשים בו מטלטלים]. רב שמאל בר ביסנא הסביר אותו לפני רב יוסף, כגון שנעץ בה מחט [והוא מוכר אותו המחט עם הקרקע]. א"ל רב יוסף, את מצעץ אותי, וכי התנא מתכופף [וכי התנא צריך להטריח את עצמו לזה] ללמדנו [קניני] מחט. אמר רב אשי, מי אמר לנו שלא תלה בה מרגולית שושה אלף זוז.

בא ושמע, אמר ר' אלעזר, מעשה במדוני [פ' אדם ממקום המכונה "מדרון"] אחד שהיה בירושלים, שהיו לו הרבה מטלטלים וביקש ליתנם במתנה, אמרו לו, אין לו תקנה עד שיקנם על גבי קרקע [והרי אין לו קרקע]. מה עשה. הלך ולקח בית סלע⁴¹⁷ [בתחילה חשבה הגמי שזה קרקע מלא רוחב סלע שהוא מטבע] סמוך לירושלים, ואמר [חלק הקרקע ה]צפוני זה לפלוני ועמו מאה צאן ומאה חביות, ומת, וקיימו את דבריו. ואם צריך שיהיו מונחים בה, בית סלע למה היא ראויה. מי סברת בית סלע, סלע ממש. מהו סלע. שגדול מאד. ולמה קראו לו סלע. שקשה כסלע [דאינה בת זריעה ולקחה בול].

בא ושמע, שאמר רב יהודה א"ר, מעשה באדם אחד שחלה בירושלים, כרבי אליעזר [שאמר אין דברי שכיב מרע ככתובים וכמסורין דמי], ואמרי לה בריא היה, כרבנן [הסוברים שדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורין דמו], שהיו לו הרבה מטלטלים וביקש ליתנם במתנה, אמרו לו, אין לו תקנה עד שיקנם ע"ג קרקע, מה עשה. הלך ולקח בית רובע [פ' בית זריעה רובע הקב לפי חשבון סאתים בחצר המשכן] סמוך לירושלים, ואמר טפח על טפח לפלוני ועמו מאה צאן ומאה חביות, ומת, וקיימו חכמים את דבריו, ואם תאמר שצריכים שיהיו מונחים בה, טפח על טפח למה הוא ראוי. כאן במה מדובר, לשויות [מעוה היו בידו ליתן מתנה וצבר דמי מאה צאן ומאה חביות עליו, של מאה צאה וחביות, ולא הם עצמם]. וכן הוא מסתבר, שאם תחשב מאה צאן ומאה חביות ממש, שיקנה אותם לו בחליפין [ואין מטבע קונה בחליפין]. ואלא מה. לשויות, שיקנה אותם לו במשיכה. אלא [שמדובר] שהמקבל המתנה לא נמצא, וכן כאן מדובר שהמקבל המתנה לא נמצא [וצריכים שיתן כליו של קונה למקנה, ולא היה אחר שם שרצה בהנאתו של קונה ליתן כליו עבורו]⁴¹⁸. ושנוכה לו [במשיכה עבורו על ידי] אחר. [הנותן] לא סומך [על משהו אחר למסור המטלטלין מפני שהמטלטלין בידו והיה מקיימם בביתו], חושב שהוא יתחבה ויאכל אותו. ואלא מהו "אין לו תקנה" [הרי יכול לזכות על ידי אחרים אם ירצה]. כך נאמר, לזה שלא סומך דעתו, אין לו תקנה עד שיקנם על גבי קרקע.

415 עיי' גיטין דף לז ע"ב? שאין כותבים פרוזבול אלא על הלוח שיש לו ללוח קרקע, ואפילו אם החוב הרבה יותר משויות הקרקע, עכ"ז כאשר הלל תיקן פרוזבול, הוא תקנו על שעבור קרקעות שהרי רק מלה על שעבור קרקעות הוא מצויה [ומלתא שלא שכח לא עבדו רבנן תקנתא – נוסף בתוס' (רש"י), ו"א שכותב פרוסבול על הקרקע משום דראוי לגבות חובו ואף על גב דליכא אלא קרקע כל שהוא חזי לגבות כל חובו כי ההיא דקטינא דאביי דכתובות בפרק מי שהיה נשוי (דף צא ע"ב) דגבי והדר גבי (רש"י).

416 עיי' ש"ע (ח"מ ס' רב ס"ז): קרקע כל שהוא מקנין על גביו מטלטלים הרבה הגה והא דבעינן קרקע כל שהוא לאפוקי אם ידענו בודאי שאין לו אבל כשאנו ידוע שאין לו והוא מקנה אגב קרקע סגי בכך ואין צריך לסיים הקרקע שמקנה על ידה ולכן מקנין אגב קרקע ארבע אמות אע"פ שאין יודעים שיש לו וע"ל ס' קיג איכול להקנות אגב מקומות של בית הכנסת אע"פ שהמקומות של רבים וכל אחד יושב על מקום אחר הוי כמו שאול לו מקנים על ידם. ועיי' ש"ך: ואין צריך לסיים הקרקע כו' - בני העיר שיש להם בית הכנסת או בית הקברות בשותפות יכול הוא להגבות אגבן מטלטלין.

ועיי' סמ"ע: אע"פ שאין יודעים שיש לו – אפילו אם ידוע שאין לו, אם הודה שיש לו, אדם נאמן על עצמו, א"נ שכתב לו ד' אמות קרקע בחצירו, הוי כאילו הודה שיש לו ונאמן על עצמו ומהני.

417 "אחד" נוסף בגרסת רש"י. הכא נמי דליתיה למקבל מתנה דליקנינהו בחליפין וניקנינהו ניהליה אגב אחר לא סמכה דעתיה ולפי גירסא זו אינה עומדת הכי נמי מסתברא ומכאן מדקדק ה"ר שמעי' דאין מועיל קנין סודר אלא בפני הקונה שלכך לא הקנה לו בחליפין ע"י קנין אחר וישב על מקום אחר הוי כמו שאול לו מקנים על ידם. גדול היא בעיני ריב"ן שהרי מעשים בכל יום שקונין בסודר שלא בפני הקונה המקבל מתנה ועוד תדע שבכל הגמרא משמע שמועיל קנין סודר שלא בפני הקונה ע"י אחר שהעדים קונין מן המקנה עבורו (תוס').

למטלטלים]. אבל אם לא נתן דמי כולן, לא קנה [את המטלטלים] אלא כנגד מעותיו⁴²⁴.

למדנו בבביתא כמו רבא, יפה כח הכסף מכת השטר, וכח השטר מכת הכסף. יפה כח הכסף, שהכסף פודים בו הקדשות ומעשר שני, מה שאין כן בשטר⁴²⁵. ויפה כח השטר, שהשטר מוציא בבת ישראל [גט אשה], מה שאין כן בכסף. ויפה כח שניהם מכת חזקה, וכח חזקה מכת שניהם. יפה כח שניהם, ששניהם קונים בעבד עברי⁴²⁶, מה שאין כן בחזקה. יפה כח חזקה, שחזקה, מכר לו עשר שדות בעשר מדינות, כיון שהחזיק באחת מהם, קנאם כולם⁴²⁷.

[כז ע"א]

נתן לו ליהושע [בן חנניא הלוי], ומקומו מושכר לו [ונתן לו רבי יהושע פרוטה בשכר המקום ונמצא מטלטלין נקנין עם הקרקע בכסף]⁴²⁰, ועיבור [מעשר ענין] אחר שאני עתיד למדוד נתון לו לעקיבא בן יוסף [שהיתה שנת מעשר עני, ור"ע גבאי עניים, והיה איתו בספינה], כדי שיזכה בו לעניים, ומקומו מושכר לו, מזה [שכתוב מקומן מושכר לו, ולא כתוב מקום מושכר לו] למדנו [כדי שזוכה במטלטלים אגב קרקעות] שצריכים [שהיה המטלטלים] מונחים בה [בקרקע]. שם שונה, כדי שלא להטריחם [להוציא משם את התבואה, אלא כל זמן שירצה יניחו אותם במקומם].

בא ושמע, שאמר רבא בר יצחק אמר רב, ישנם שני [דינים חלוקים] בשטר, [ראובן שרצה למכור שדהו לשמעון, ואמר ללוי וליהודה] תזכו [בנקנין חזקה]⁴²¹ בשדה זו לפלוני [שמעון], וכתבו לו את השטר [לראיה, יכול ראובן המוכר] לחזור בשטר [לומר איני רוצה שתהא לו ראייה בידו]⁴²² ואינו יכול לחזור בשדה. [אבל אם אמר המוכר תזכו לשמעון את השדה] על תנאי שתכתבו לו את השטר, [יכול המוכר] לחזור בין בשטר בין בשדה [שהיה לא עשאו שלוחים לזכות אלא עם השטר והרי חוזר לו בשטר]⁴²³.

ורב חייא בר אבין אמר רב הונא, ישנם שלשה [דינים חלוקים] בשטר, שנים הם זה שאמר. והאחר [השלישית], אם קדם מוכר וכתב לו את השטר [קודם נתינת הכסף או עשיית החזקה], כמו שלמדנו (&), כותבים שטר למוכר [פי' שדי מכורה לפלוני] אף על פי שאין לוקח עמו [ולא אמרין שזה שטר מוקדם ופסול, שהרי קנה ממנו מעכשיו, או כשיטת אביי שאמר העדים מזכים לזוכה בחתימתם]⁴²⁴. ע"כ הוא דברי המשנה ומכאן מתחיל דברי רבי חייא. כשאמר לו "קני קרקע זה בחזקה והשטר יחד עמה"⁴²⁵ כיון שהחזיק בקרקע, נקנה שטר בכל מקום שהוא⁴²⁶. לומדים מזה שלא צריכים שיהיו מונחים בה. שטר שונה, שהיא בית אחיות הקרקע הוא [וכאילו חלק של הקרקע]. והרי על זה למדנו, "זו היא ששנינו, נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות, בכסף, בשטר, ובחזקה" [אם כן צריך להיות שכל מטלטלים הוה כמו השטר כאן], לומדים מכאן שלא צריכים שיהיו מונחים שם, [וכן] לומדים משם⁴²⁷.

שאלו אותו, האם צריכים [לומר קני קרקע וקני מטלטלין] אגב [הקרקע] או לא⁴²⁸. בא ושמע, שלמדנו כל אלה [הציוורים המוזכרים בעמוד הקודם, שתקנה את זה עם מאה צאן], ולא מוזכר [שאמר] "אגב". ולפי דברך?, הרי לא כתוב "קני". אלא [בכולם לא קנה] עד שיאמר [הנותן המתנה] "קני" [בטפח על טפח עבור פלוני ועמו מאה צאן שבידי]. כאן גם עד שאמר אגב. וההלכה, לא צריכים שיהיה מונחים, אמנם צריכים [לומר] אגב וקני.

שאלו אותו, אם מכר השדה ונתן המטלטלין במתנה, מה דינם. בא ושמע, עישור שאני עתיד למדוד נתון ליהושע, ומקומו מושכר לו [והרי ניתנה לו המקום במכר והמעשר במתנה], לכן לומדים [שנקנו מטלטלים דמתנה אגב קרקע של מכר]⁴²⁹.

שאלו אותו, [מכר] שדה לאחד ו[מכר] מטלטלין לאחר, מה דינו [האם קנין של א' בשדה עוזר באגב למטלטלים עבור השני]. בא ושמע, עישור שאני עתיד למדוד נתון לעקיבא בן יוסף כדי שיזכה בו לעניים, ומקומו מושכר לו, מהו מושכר. מושכר למעשר. ואם תרצה נאמר, ר' עקיבא שונה, שהיה יד עניים [פי' היא כידם מאחר והיה גבאי צדקה, אבל, אדם אחר, לא].

אמר רבא, לא שנו [שהמטלטלים נקנים בחזקה של הקרקע] אלא שנתן כל דמי כולם [של המטלטלים, ורק אז חזקתו בקרקע מועילה

⁴²⁰ רש"י. ושואל תוס', למה לא הקנה לו המקום בקנין סודר, ועי' ב"מ צט ע"ב: כשם שהקרקע נקנה בכסף ובשטר ובחזקה כן שכירות קרקע נקנה בכסף בשטר ובחזקה ובחליפין לא קתני, לכן אולי אין חליפין בשכירות קרקע. ועי' סמ"ע סי' ש"ב ס"א, שחליפין מועיל, ועי' שו"ת הרמ"א שם הובא בש"ד דהוא הדין כל קנין שהוא מנהג באותו מקום "סיטומטה", עי' חו"מ סי' רא.

⁴²¹ רש"י. ועי' רע"א (חו"מ סי' רמג ס"ו): דווקא נקט והחזיקו דבקנין במקום שכותבין לא קנה עד שיכתוב השטר ויכול לחזור גם בשדה, אע"כ דמיירי בחזקה כדיון שהחזיקו בשדה גמר והקנה אף בלא שטר כדלעיל ס"י קצד, ועי' לעיל הערה 409.

⁴²² רש"י. שלא ניחא ליה דליפוק שטר עילויה דאיכא קלא בשטר טפי מבעדים ויאמרו שהוא עני שמוכר הכל ולא ימצא מלוה (תוס'). משמע מדברי רש"י שאם אין לו אמתלא, אז כופין על מידת סדום. ועי' סמ"ע סי' רמג ס"ו: אפילו כבר כתבו השטר, חזרתו חזרה, ואסורים ליתן להמקבל שטר, מטעם דיכול לומר לא ניחא לי דליפשו עלי שטרי ויזולו נכסי.

⁴²³ עי' שו"ע (חו"מ סי' סו ס"ו): המקנה לחבירו קרקע כל שהוא, והקנה לו על גבו שטר חוב, הרי זה קנה השטר בכל מקום שהוא בלא כתיבה ובלא מסירה, והוא שיאמר לו על פה: קנה לך הוא וכל שעבודא דאית ביה.

עי' סמ"ע: בלא כתיבה ומסירה. דכל שמקנה אגב קרקע דינו בקרקע, והקרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה ובקנין, וכמו שכתב הטור בריש סימן ק"ץ. ומיהו אמירה ע"פ כתבו הרא"ש והטור [המובאים בציונים אות כ"ב] דצריך, וזהו שכתב המחבר והוא שיאמר כ'.

⁴²⁴ עי' רמב"ם (מכירה פ"ג ה"ח): המקנה קרקע ומטלטלין כאחד כיון שקנה קרקע בכסף או בשטר או בחזקה נקנו המטלטלין עמהם בין שהיו שניהם במכר או במתנה, בין שמכר מטלטלין ונתן קרקע, בין שמכר הקרקע ונתן המטלטלין כיון שקנה קרקע קנה מטלטלין. ועי' הרב המגיד: ואני תמה למה לא כתב הרב כשהמטלטלין במכר שלא קנה את כולן עם הקרקע אלא בשנתן דמי כולן שהרי מימרא מפורשת היא שם אמר רבא לא שנו אלא בשנתן לו דמי כלן אבל לא נתן לו דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו ותניא כוותיה והוא בהלכות. ונ"ל שהרב מפרשה בהמוכר עייל ונפיק אזוזי כדעת קצת המפרשים ז"ל אבל אי לא עייל ונפיק אזוזי אף על פי שלא קבל דמי כולן נקנה הכל ללוקח ועל כן סתם הרב ז"ל וסמך לו על מה שיתבאר פ"ז דכל דעייל ונפיק אזוזי לא קני. אבל פירוש אחר ז"ל במטלטלין הנקנין עם הקרקע אינן קנויין אלא כשנתן לו דמי כולן אף על גב שלא עייל ונפיק אזוזי ונפיק אזוזי כחו של אגב כיון שאין קניית המטלטלין מחמת עצמן זה דעת רש"י ז"ל והרמב"ן והרשב"א ז"ל:

⁴²⁵ עי' בכורות נא ע"ו. עי' לעיל הערה 38.

⁴²⁶ עי' לעיל יד ע"ב.

⁴²⁷ עי' הערה 429.

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

במה דברים אמורים שנתן לו דמי כולל. ואם תאמר בלא חזקה נמי קנה מטעם כסף וי"ל דמיירי בחזרה דלא קנו בכסף וא"ת ומאי קאמר יפה כח חזקה מכה כסף והלא חזקה חיבה מועלת בלא כסף ואומר הר"ח דבמחנה מיהא קנה כולם כשהחזיק בחזת מהן בלא דמי וה"ר שמואל מאיברא פי' שנתן דמי כולם כגון שהמוכר היה חייב ללווקח מעות כבר והשתא ניחא דבזכות מעות לא היה קונה כי הוה ללא מני לקדושי בהן איסתא לפי שהוא מלוה ה"ל לא מני לניקוי בהן קרקע ובהאי נמי איכא יפה כח דחזקה שקונה בלא כסף :

במה דברים אמורים. דקנה בחזקה דקנה זו את שדה אחרת שאינה סמוכה לה בזמן שנתן לו כו' ומגלגלין הכתבין עם קרקע נמי בשדה שאינה סמוכה לה דמי והיינו דרבא: **מסייע ליה לשמואל**. הך דקתני כיון שהחזיק בחזת מהן קנאו כולן: **אגודו צידו**. כולן אגודות בצלד תורה אור זה שצידו: **איכא דאמרי תדע דלא** קני. וליתא דשמואל: וזו לא תיקני ל"ג: **ואמר ליה** זו קני מי קני. לשארף הא אמר זו הכא נמי כי החזקה בזה ואין השאר ניכרות עמה זו קני הוא: **גופין מוחלקין**. וכי אמר ליה זו קני הוא משמע ולא קנה השאר הכא לא זו קני הוא: **דאדנא דארעא פה פה**. דהא כולה מחוברת: **דאדנא**. טרינ"ק כמו סדן של פתחים כלומר עשת וחביב הקרקע חד הוא דהא כולה מחוברת: **אמן אמן**. יתירא למידרש ביה גלגול כדקא מסיים ואזיל אמן שלא סמייתא ארוסה ונשואה ולא אפשר לאוקמה חלל בגלגול: **על האלה**. ירכך נופלת וגו': **השבוט**. שהיה משביעה נעמוחת כדכתיב (שמואל ב' ה) והשביע אותה: **כנוסה**. שייך למיתני גבי יבמה שומרת יבם נזמנתה ומלפיה ליבום כמו שמר את הדבר (בראשית לז) להכי שייך לשון כניסה כדכתיב (דברים כה) לא תהיה אשת המת החולה לאיש זר אלא יבמה יקחנה לאשה צביון: **אי נימא כו' ומסקא** לה כשהיא ארוסה. ומיילי קתני ולא שתבע על כולם כלחד וה"ק צין שהיא ארוסה צין שהיא נשואה יכול להשביעה ולהסקותה: **לא שוות**. אם נסתרו דבעינן תחת אישה: **ולא נועלות כחוסה**. שהיא גרמה לנעמה ליאסר עליו: **וקא משקא לה כשהיא נשואה**. על סתירת אירוסין: **ונקא האיגוס**. שלא בא עליה אחר שנתקרה שנתקרה עליו כשהיא ארוסה: **ע"כ** אלא לאו ע"י גלגול. ולא גרבינן דקני לה כשהיא ארוסה ואסתתר גלגול לחופה כו': **גלגול**. שקינא לה כשהיא נשואה ונסתתרה ומגלגל עליה שבושה על אירוסין אע"פ שלא היו ראוין לנשבעה צפני עגלון שהרי לא קינא וחי קינא הויה לה לאוקומא בדקני לה ארוסה ואסתתרה ומסקא לה משכנסה לחופה וקרינא בה תחת אישך וכגון שלא בא עליה דהוה ליה מטוקה משון הא בעי לאוקומא הכי במסכת יבמות (דף נח.) ואותיבנא עלה מצלעדי אישך שקדמה שכיבת בוטל לצעל לצעל ולחזקתה על זנות ולא שקדמה שכיבת בוטל לצעל הילכך אין לך להשביעה על זנות של אירוסין בשום ענין אלא ע"י גלגול דזנות אירוסין קדמה שכיבת בוטל הוא וצבימות איכא דמוקי לה כשבא עליה ארוס צבית אביה ועולא לא סבירא ליה ההוא שניחא: **שלא**

עשר בהמות באפסר אחד

נראה דהיינו שכולן קשורין באפסר אחד והוא אחד בעלפיים או בשערה של אחת מהן ועלה קאמר מו לא קני השאר וה"ה בשדות בחזקה של אחת מהם קונה דלהא דמיילי דלי חזיק באפסר ממש מתי מייתי מהא דילמא הכא שאני שהחזיק בכולן וגדלא דדוקא שנתן דמי כל הבהמות כי הוה דבעינן בשדות שנתן דמי כולן ומשני התם אגודו צידו כלומר ראייה היה להיות צידו אם ירצה לחזו באפסר שכולן קשורים באפסר אחד ויקנה כולן השתא נמי הוה כמוחזקות יחד אבל שדות אינו יכול לחזו כולן כאחד: **אמן** מואש זה אמן מואש אחר כו'. וא"ת מנ"ל כל הני הא לא כתיב אלא תרי אמן וי"ל מחד אמן מפיק שפיר אלה שבוטע ואיש זה איש אחר שהרי אכל מה דכתיב בפרשה קאי ואלה ושבועה בהדיא כתיב בפרשה וכתיב נמי תחת אישך דמשמע צין מואש זה צין מואש אחר ואיך אמן קאי אחרונה ושומרת יבם דלא כתיבי בפרשה*: **ארא** דקני לה כשהיא ארוסה וקא משקי לה כשהיא נשואה. ויתחן אישך דקאמר רחמנא הכי משמע כלומר שאת עכשיו תחת אישך ואם תאמר מנ"ל לפרושי קרא הכי הא

אחרות אלא שנתן לו דמי כל המסלפין: קני כולם מי לא קני. פי' למאן דאית ליה בהמה נקנית במסירה: וזו לא תקני. לא גרסי אלא זו קני מי קני ופי' לשארף דהא קאמר ליה זה: **אפסר קביוטור** פ"ה: **וב"ש** שם רבינו שמואל: **אמן** שם. ויתחן נמי לא דשמואל בהפסר את חבית: ארוסה. והודיא על גלגול שקנא לה כשהיא נשואה ונסתתרה וקא משקי לה וקא סלגל לה השתא אם שפחה כשואה ארוסה. אבל ארוסה אינה שותה דתניא תחת אישך פרט לארוסה:

תוס' ר"י הוקן

אחרות אלא שנתן לו דמי כל המסלפין: קני כולם מי לא קני. פי' למאן דאית ליה בהמה נקנית במסירה: וזו לא תקני. לא גרסי אלא זו קני מי קני ופי' לשארף דהא קאמר ליה זה: **אפסר קביוטור** פ"ה: **וב"ש** שם רבינו שמואל: **אמן** שם. ויתחן נמי לא דשמואל בהפסר את חבית: ארוסה. והודיא על גלגול שקנא לה כשהיא נשואה ונסתתרה וקא משקי לה וקא סלגל לה השתא אם שפחה כשואה ארוסה. אבל ארוסה אינה שותה דתניא תחת אישך פרט לארוסה:

[ע"פ תוספות יבמות נח ד"ה שומרת]

משמע כלומר שאת עכשיו תחת אישך ואם תאמר מנ"ל לפרושי קרא הכי הא סומאה תחת אישך משמע שהסתירה הכי דמצינן מואש קיני דאירוסין צריש פרק ארוסה (סוטה דף כד.) הכי נמי גרבה סתירה: **ונקתה** האיש משון אחר רחמנא. וא"ת לוקמה כגון שבא עליה בשוגג שלא ידע עד לאחר מכן דנסתתרה דכ"ג מטוקה משון חשיב ליה דהא כי מוקי לה ע"י גלגול לאו מטוקה משון הוא אם זינתה באירוסין אלא כיון ששוגג הוא מטוקה משון קרינא ביה וי"ל דשאני הכא כיון שצבעת השקאה יודע שבא עליה באיסור צין שבא עליה בשוגג צין שבא עליה בזמיר לאו מטוקה משון הוא אבל ע"י גלגול שאינו יודע צבעת השקאה מטוקה משון קרינא ביה: **הרי** גרסי' אלא לאו ע"י גלגול. ולא גרסי' דקני לה כשהיא ארוסה ואיסתתרה ונכנסה לחופה וכו' אלא הכי גרסינן אלא לאו על ידי גלגול שקינא לה כשהיא נשואה ונסתתרה וגלגל עליה שבושה על אירוסין אע"פ שלא היו ראוין לנשבעה צפני עגלון שהרי לא קינא לה וכמו כן מגלגלין שבושה דקרקע אע"פ שלא היו ראוין לנשבעה צפני עגלון ארוסה ואיסתתרה ומשקי לה משכנסה לחופה דקרינא בה תחת אישך וכגון שלא בא עליה דהוה ליה מטוקה משון הא בעי לאוקמה הכי במסכת יבמות (דף נח.) ואותיבנא עלה מצלעדי אישך שקדמה שכיבת בוטל לצעל לצעל ולחזקתה על זנות ולא שקדמה שכיבת בוטל לצעל הילכך אין לך להשביעה על זנות של אירוסין בשום ענין אלא ע"י גלגול דזנות אירוסין קדמה שכיבת בוטל הוא וצבימות איכא דמוקי לה כשבא עליה ארוס צבית אביה ועולא לא סבירא ליה ההוא שניחא: **שלא**

שקניא לה כשהיא נשואה ונסתתרה ומגלגל עליה שבושה על אירוסין אע"פ שלא היו ראוין לנשבעה צפני עגלון שהרי לא קינא לה וכמו כן מגלגלין שבושה דקרקע אע"פ שלא היו ראוין לנשבעה צפני עגלון ארוסה ואיסתתרה ומשקי לה משכנסה לחופה דקרינא בה תחת אישך וכגון שלא בא עליה דהוה ליה מטוקה משון הא בעי לאוקמה הכי במסכת יבמות (דף נח.) ואותיבנא עלה מצלעדי אישך שקדמה שכיבת בוטל לצעל לצעל ולחזקתה על זנות ולא שקדמה שכיבת בוטל לצעל הילכך אין לך להשביעה על זנות של אירוסין בשום ענין אלא ע"י גלגול דזנות אירוסין קדמה שכיבת בוטל הוא וצבימות איכא דמוקי לה כשבא עליה ארוס צבית אביה ועולא לא סבירא ליה ההוא שניחא: **שלא**

ה"ק יב. יב. כה.

סוטה יח. יבמות נח.

סוטה כג. יבמות נח.

סוטה כה. מוז. שנוטח ה. יבמות נח.

סוטה פ' טח

[שם נז:]

[שם נח:]

[כדאיתא סוטה כד.]

[והוא חולק על שמואל], שאילו מסר לו עשר בהמות באפסר אחד, ואמר לו זר קני, וכי הוא קונה [לשאר הבהמות, חוץ מהראשון]. איך הם דומים, שם הם גופים מוחלקים [ולכן, כאשר אמר "קנה" משמע הוא ולא עוד], כאן חיבור הארץ הוא אחד [שהרי הכל מחוברת].

וזוקקים את הנכסים וכו' 433. אמר עולא, מנין לגלגול שבועה מן התורה, שנאמר "ואמרה האשה אמן אמן" [מש"כ אמן פעמיים מיותר, ובא לדרוש בו גלגול שבועה], ולמדנו במשנה, על מה היא אומרת אמן אמן. אמן על הגלגול [מש"כ: יתן ה' אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך בתת ה' את ירכך נפלת ואת בטנך צבה], אמן על השבועה [שמשביעה הכהן שלא נטמאת], אמן אם מאיש זה, אמן אם מאיש אחר, אמן שלא סטיתי ארוסה או נשואה או שומרת יבם [פי' אשה שמתה בעלה ללא ילדים, וצריכה יבום או חליצה] או כנוסה [פי' שיבם שלה יבם אותה] 434. ה"ארוסה" הזאת, איך מדובר, אם תאמר שקנה אותה כשהיא ארוסה, והשקה אותה כשהיא ארוסה, והרי למדנו במשנה, ארוסה ושומרת יבם לא שותות 435 [אם נסתרה] ולא מקבלת כתובה [שהרי היא עצמה גרמה לעצמה ליאסר עליו]. למה. אמר הרחמן [ה' ית' בתורה] "תחת אישך" 436, והרי אין. אלא שקנה אותה כשהיא ארוסה ונסתרה כשהיא ארוסה ומשקה אותה כשהיא נשואה [על סתירתה כשהיתה ארוסה]. וכי המים בודקים אותה. אמר הרחמן [ה' ית' בתורה], "ונקה האיש מעון" [שלא בא עליה אחר שנסתרה שנאסרה עליו בסתירה זו], בזמן שהאיש מנוקה מעון, מים בודקים את אשתו, אין איש מנוקה מעון, אין המים בודקים את אשתו 437. אלא על ידי גלגול [שקינא לה כשהיא נשואה ונסתרה ומגלגל עליה שבועה על אירוסין אף על פי שלא היו ראויין לשבועה בפני עצמן שהרי לא קינא] 438.

מצאנו [גלגול שבועה בענין] סוטה שהיא איסור, מאיפה יודעים בענין ממון. למדנו בבית מדרש של רבי ישמעאל, קל וחומר, ומה סוטה

433 ע"י הערה קלא.

434 ע"י רמב"ם (סוטה פ"ד ה"ז): יש לבעל לגלגל עליה שבועה שלא זינתה עם איש זה שקינא לה בו ולא עם איש אחר ושלא זינתה תחתיו משנתאסרה קודם שתנשא ולא אחר שנשאת, אבל אינו מגלגל עליה שלא זינתה קודם האירוסין ולא אחר שגרשה אם גרשה והחזירה שאם זינתה בעת זה לא תאסר עליו, וכל שתבעל ולא תהיה אסורה לו אינו מתנה עמה. לפיכך אם כנס יבמתו אינו מגלגל עליה שלא זינתה כשהיתה שומרת יבם אבל מגלגל עליה שלא זינתה תחת אחיו שאם זינתה תחת אחיו הרי זו אסורה עליו, וכן אם גרשה והחזירה מגלגל עליה שלא זינתה תחתיו בנישואין הראשונים. וכן יש לו לגלגל עליה בלהבא שלא תזנה תחתיו ושלא תזנה אחר שיחזרה אם יגרש ויחזיר, לפיכך כשתזנה להבא מים בודקין אותה ויארעו לה אותן המאורעות לכך נאמר +במדבר ה' כ"ב+ אמן אמן, אמן מאיש זה אמן מאיש אחר, אמן נשואה אמן ארוסה, אמן לשעבר אמן להבא. [השגת הראב"ד] וכן יש לו לגלגל עליה בלהבא שלא תזנה תחתיו ושלא תזנה אחר שיחזרנה אם יגרש ויחזיר. א"א כל זה לדעת ר"מ ואפשר שהלכה כמותו דסוגיין כוותיה.

435 ע"י רמב"ם (סוטה פ"ב ה"ב): ואלו הן הנשים שאינן ראיות לשתות אף על פי שהיא רוצה לשתות ובעלה רוצה להשקותה אלא יוצאות בלא כתובה משיבוא עידי סתירה אחר עידי קינוי ויאסרו על בעליהן לעולם, וחמש עשרה נשים הן, ואלו הן: ארוסה, ושומרת יבם, וקטנה אשת הגדול, וגדולה אשת הקטן, ואשת אנדרוגינוס, ואשת הסומא, או החגר, או האלם, או מי שאינו שומע, או שהוא כרות יד, וכן החגרת, והאלמת, והסומה, וכרות כף, ושאינה שומעת, כל אחת מאלו אינה ראויה לשתות.

436 מכאן משמע שארוס לא נחשב כאיש שלה. וכן ע"י לעיל יד ע"א רש"י ד"ה יבא עליה, יבא עליה ולקחה לו – כלומר ביאה הן ליקוחיה. היינו שיש ליקוחין, וחוש מזה יש מציאות של "איש".

437 ע"י רמב"ם (סוטה פ"ב ה"ח): כל איש שבא ביאה אסורה מימיו אחר שהגדיל אין המים המאריים בודקין את אשתו, ואפילו בא על ארוסתו בבית חמיו שאסורה מדברי סופרים אין המים בודקין את אשתו שנ' +במדבר ה' ל"א+ ונקה האיש מעון והאשה ההיא תשא את עונה, בזמן שהאיש מנוקה מעון האשה נושאה את עונה. [השגת הראב"ד] אפילו בא על ארוסתו בבית חמיו שאסורה מדברי סופרים אין המים בודקין את אשתו. א"א הא דלא כהלכתא משמע דריש ארוסה ושומרת יבם.

438 רש"י. ועי' ריטב"א: אף על גב דגמרינן גלגול שבועה מן התורה מסוטה, יש בסוטה מאי דליכא בעלמא, דאילו בסוטה הכהן פותח הגלגול מעצמו, ואילו בעלמא קיימא לן דאין בית דין פותחין לו לגלגל עד דטעין תובע שאמרינן התם (שבועות מט ע"א) אמר רב הונא לכל מגלגלין חוש משכיר רוב חסדא אמר לכל אין מקילין חוש משכיר מאי בינייהו יש בינייהו למפתח לו {ע"כ סוף הגמ' בשבועות, וצ"ע אם היה לו גרסא אחרת} לרב חסדא פתחין לרב הונא לא פתחין, וללכתא כרב הונא, ומודה רב הונא דבסוטה פותח הכהן, אלא דשאני סוטה דהוי איסורא וכל מיחייבי לאפירושה לאפירושה, וכן הוא בלעז ועליו דבר חשיבי, אבל הכל דממונא הוא אי לא טעין בעל דבר אין לנו לעשות עצמינו עורכי הדינין ולפתוח לו שילגלג עליו. ועי' ש"ע (צד ס"א): פאילו לא תבע התובע לגלגל ב"ד מעצמן מגלגלים. פי' הש"ך: כגון שהבית דין יודעין שיש לתובע עליו שבועת גלגול דאי לאו הכי אסור דהוי כעורכי הדיניינן.

כמה דברים אמורים [שחזקה בשדה זו מועיל לקנות עוד שדה] 428, שנתן לו דמי כולן 429. אבל לא נתן לו דמי כולן, לא קנה אלא כנגד מעותיו [ששילם] 430. זה [שלמדנו כיון שהחזיק באחת מהן קנאן כולן] ראייה לשמואל 431, שאמר שמואל, מכר לו עשר שדות בעשר מדינות, כיון שהחזיק באחת מהן, קנה את כולן. אמר רב אחא בריה דרב איקא, תדע, שאילו מסר לו עשר בהמות באפסר אחד, ואמר ליה קני, מי לא קני. אמר לו, איך הם דומים בכלל. שם [כולם] אגודות [באגד זה] שבידו 432, כאן אין איגודו בידו. ויש שאמרו, אמר רב אחא בנו של רב איקא, תדע שלא קני

428 רש"י. ולא קנה בקנין כסף, שמדובר במקום שלא קונים בכסף ללא שטר (תוס'), עי' לעיל הערה 421. בשדה אחת קנה בחזקה בלא מעות מכאן יש לדקדק אף במקום שכותבין את השטר אף על גב דכסף לא קני חזקה קניא והיינו טעמא משום דאלימ קנין חזקה משום שעשה מעשה בגוף הדבר מידי דהוה אמשיכה דקניא בלא כסף.

429 עי' ש"ע (ח"מ סי' קצב ס"ב): המוכר לחבירו י' שדות בי' מדינות כיון שהחזיק באחד מהם קנה כולם ואפילו היתה אחת מהם הר גבוה והשנית מצולה שהרי אין תשמיש של זו ותשמיש של זו במה דברים אמורים שנתן דמי כולם אבל אם לא נתן דמי כולם לא קנה אלא כנגד מעותיו לפיכך אם היו הכל במתנה קנה כולם. ויש חולקין במתנה והוא הדין בעשרה בתים או בית ושדה דינן כעשרה שדות.

ביאור: כיון שהחזיק באחת מהן כו' - כלל דבריו הוא, דאפילו במקום שאין קונין בכסף בלא שטר, בחזקה בלא שטר קונה, דחזקה עדיפא דעשה מעשה בגופה של שדה, לקנות אותה שדה לחוד מהני חזקה אפילו לא נתן מעות כלל, אבל כשבא לקנות כמה שדות, לא מהני החזקה שהחזיק באחת מהן, אפילו הן סמוכות זה לזה, אם לא שנתן לו דמי כולם, דאז קונה כולם בחזקה אחת, ואפילו במקום שאין קונין בכסף לחוד ואפילו אינן סמוכות זה לזה (סמ"ע).

שהרי אין תשמיש כו' - כלומר, אף על פי שאין תשמיש של זה כו' (סמ"ע).

שנתן דמי כולם - דאז מסתמא הקנה לו המוכר כולם בחזקה אחת (סמ"ע). אלא כנגד מעותיו - מיהו כנגד מעותיו קנה אפילו עייל ונפיק אזוזי (סמ"ע, נתה"מ). ו"א דבנתן מקצת דמי כל שדה ושדה קנה הכל. ו"א, דאף בכה"ג לא קנה רק כנגד דמיו. רק בנתן מקצת דמיו של אותו שדה שהחזיק מהני ואפי' לא נתן כלל ולא עייל ונפיק מהני לאותו שדה שהחזיק (רע"א).

לפיכך אם היה הכל במתנה כו' - דבמתנה הוא כאילו קיבל כבר דמיהן של כולם (סמ"ע). ויש חולקין במתנה - טעמייהו, דכיון שלא קיבל ממנו כלום מסתמא דעתו של הנותן שיהא הברירה בידו לחזור בו כל זמן שלא קנאוהו המקבל. ואפילו החולקין במתנה מודים בשכירות [דבסעיף שאחר זה] דבהחזיק באחת מהן קנה כולם אף על פי שג"כ לא נתן להמשכיר עדיין כלום, דשאני שכירות דאינה משתלמת אלא לבסוף, ומתחילת השכירות הסכים עמו להיות המעות עליו בחוב ובמלוה עד סוף זמן השכירות (סמ"ע). ו"א דאם אמר לו החזק באחת וקנה כולן, אפילו במתנה קנה לכולי עלמא (נתה"מ ורע"א), ו"א דאפילו במכר ולא נתן דמי כולם ואמר לו כך, קנה (נתה"מ).

והוא הדין בעשרה בתים - פירוש, לא תימא דוקא במכר לו עשר שדות דלית בהו דבר המפסיק כ"כ וסדנא דארעא חד, דינא הכי, ולא בבתיים שהן מופסקין ומחולקין כל אחד בנין בפני עצמו, קמ"ל דהקרקעות שהבתים עומדים עליהם מצרפין אפילו הן בעשר מדינות (סמ"ע).

430 עי' רשב"א עמוד א': מקדמא לא קנה אלא כנגד מעותיו שמעינן דנתן דמי כולן דקאמר ממש הוא אבל נתן מקצת דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו. ועי' נ"י ב"מ (מח ע"א מדפי הר"ף): ד"ה לא עייל ונפק אזוזי קני. דקדק הרשב"א ז"ל דההיא שאמרינן [קדושין דף כז ב] מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהם קנה כולם ואמרינן לא שאנו אלא שנתן דמי כולם אבל לא נתן דמי כולם לא קנה אלא כנגד מעותיו מיירי בדלא עייל ונפיק אזוזי ומאי כנגד מעותיו כנגד אותה שדה שנתן עליה מעות קאמר ואף על פי דבעלמא בשדה אחת קנה כולן הכא דשדות מחולקות עד שיתן דמי כולם או קצת דמים על כל אחת ואחת תדע דאילו בדעייל ונפיק אזוזי מאי שנא בעשר מדינות אפילו באחת נמי. ועי' ר"א (ס' קצב ס"ב): דעת הנ"י פרק השוכר דבנתן מקצת דמי כל שדה ושדה קנה הכל. אבל דעת הר"ן פ"ק דקדושין וכן הוא בח' רשב"א דאף בכה"ג לא קנה רק כנגד דמיו. רק בנתן מקצת דמיו של אותו שדה שהחזיק מהני ואפי' לא נתן כלל ולא עייל ונפיק מהני לאותו שדה שהחזיק עיין שם.

ובענין בתים: עי' נ"י (ב"ב לו ע"א בדפי הר"ף): הייתי מסופק מי שקנה שני בתים והחזיק באחד אם קנה חבירו דס"ל דסדנא דארעא שייך למימר טפי בקרקע ממש מבבתים הבנויים עליו ואח"כ ראייתי לאחד ממחברי ספרים שכתב ומינה למוכר בית ושדה שהחזיק בשדה שקנה בית או איפכא.

ועי' רמב"ם וכן בש"ע שלא מזכיר לשון אגב, והרי צריכים לשון אגב אם זה קניו אגב, ועי' ש"ע רב ו שאין קרקע נקנה אגב קרקע.

431 רש"י. צ"ע איך זה ראייה זהו זה. אבל עי' רמב"ם ב"ב נג? שגורס תניא כוותיה, וצ"ע.

432 רש"י. ו"א דאיירי שהוא אחז בטלפיים או בשערה של אחת מהן, שהרי אם הוא החזיק באפסר ממש, זה לא דומה לקנין חזקה לעשר שדות (תוס').

שלא ניתנה לתבוע [שבועתה] בעד אחד [אלא צריכים ב' עדים], מגלגלים. ממון שניתן לתבוע [שבועתה] בעד אחד, קל וחומר שמגלגלים. מצאנו [שבועתה] שבועה יודעים [ודאי] שאם תבע מודה במקצת, ומגלגל עליו תביעת קרקע. מאיפה יודעים [שבועתה] שבועתה [שפסק] [שהרי אי אפשר ללמוד ק"ו מסוטה, שסוטה כל שבועתה היא רק בספק, וכן גלגוליה, אבל ממון, עיקר שבועתו על ודאי]. למדנו כברייתא, רשב"י אומר, נאמרה שבועה בחוץ [לעזרה, פ"י כל דיני ממונות] ונאמרה שבועה בפנים [בתוך העזרה, היינו פרשת סוטה], מה שבועה האמורה בפנים, עשה בה ספק כודאי, אף שבועה האמורה בחוץ, עשה בה ספק כודאי⁴³⁹. עד היכן [כחה של] גלגול שבועה [לגלגל דבר שאין נשבעים עליו]. אמר רב יהודה אמר רב, מי שאמר לחבירו הישבע לי שאין אתה עבדי [האם חייב לישיבע שאיננו עבדו]. ההוא חייב נידוי, ומנדים אותו. שלמדנו כברייתא, הקורא לחבירו עבד [כנעני] מנודה, מנדין אותו [שמזלזל ביישראל, וכך מזלזלים בו]⁴⁴⁰. [ואם קרא לו] ממזר, סופג ארבעים [מלקות מרדות, ויותר טוב מנידוי. ואם קרא לו] רשע, יורד עמו לחייו [כלומר לו אין ב"ד נזקקים אבל הוא מותר לשנאתו ואף למעט פרנסתו ולירד לאומנתו]⁴⁴¹.

אלא אמר רבא, הישבע לי שלא נמכרת לי בעבד עברי. זה טענה מעולה היא, שיש אצלו כסף [ובלא גלגול נמי אי הוה מודה במקצת או היה לו עד אחד היה חייב שבועה דטענת מטלטלין היא זו שתובעו פעולתו

⁴³⁹ ע"י ר"ן: ושמינן משמעתיך דכולהו שבועות מגלגלין ברי על ברי וברי על שמה ושמה על ברי ואפי' שמה על שמה דהא סוטה שמה על שמה הוא ומגלגלין ואף על פי שיש חולקין (רמב"ן ד"ה ו"מ) ואומרין דשמה על שמה אין מגלגלין וסוטה שאני דכברי דמי שרגלים לדבר שהרי קינא לה ונסתרה אינו מחוור שאף על פי כן שמה הוא ומשום האי טעמא פרכינן מצאנו ברי שמה מנא לו ועוד שאם כן מצינו שמה על ברי על שמה מנלן וכו' אין מגלגלין והא אמרינן בפרק הנואל (דף צח ב) אישבע לי מיהא דכדרכה מתה ומגו דמשתבע דכדרכה מתה משתבע נמי דשכורה מתה. הקשה הגרע"א: ולא זכיתי [להבין] הא אדרבא שם במתני' לא נזכר בשמה ושמה שבועה ותוס' ופוסקים טרחו למצוא טעם לזה אבל עכ"פ ליכא ראי'.

⁴⁴⁰ רש"י, ועי' תוס': מכאן מדקדק ר"ת דכל איפה שאמר כה"ג, כי ההיא נדרים (דף ז ע"ב) בשומע אזכרה מפי חבירו היה חייב לנדותו, ואם לא נידהו הוא עצמו יהא בנידוי. לא שיהא ממילא, אלא ב"ד היו חייבין לנדותו, כשאמר הכא שמתו, משמתין ליה. והיינו מדה כנגד מדה כלומר הוא קרא לחבירו עבד דהוא אורו כך מקללין אותו באורו דהיינו נידוי וכן הקורא לחבירו ממזר הוא אומר שחבירו עבד בלאו לפיכך סופג את הארבעים כדין עובר בלאו. הקשה הגרע"א: לא זכיתי להבין דהתם דקורא לחבירו עבד שהוא באמת אינו עבד מזלזל אותו אבל הכא ממונא תבע ואומר שבאמת עבד הוא אמאי לא ישבע עליו וצ"ע.

⁴⁴¹ רש"י, ועי' ירושלמי ב"ק (פ"ח ה"ז): אינו נמחל לו עד שיבקש ממנו וכו' ומניין שלא יהא המוחל אכזרי שנאמר ויתפלא אברהם אל האלהים וגו'. גמ' אבל הוציא לו שם רע אין לו מחילה עולמית. ועי' ט"ז (א"ח ס' תרו סק"ג): משמע פ"י שאין המוחל אכזרי כשאין מוחל.

ע"י תענית ז ע"ב: אמר רב סלא אמר רב המנונא: כל אדם שיש לו עזות פנים סוף נכשל בעבירה, שנאמר ומצח אשה זונה היה לך. רב נחמן אמר: בידוע שנכשל בעבירה, שנאמר היה לך ולא נאמר יהיה לך. אמר רבה בר רב הונא: כל אדם שיש לו עזות פנים מותר לקרותו רשע, שנאמר העז איש רשע בפניו. ועי"ש בתוס': מותר לקרותו רשע - אף על גב שאמר' בקדושיין (דף כח). הקורא לחבירו רשע יורד עמו לחייו לזה מותר דודאי נכשל בעבירה ועומד במורדו דהכרת פניו ענתה בו.

ע"י ערוך ערך ח: ובב"מ (דף עא) אין מקבלין רשע יורד עמו לחייו, פ"י אם היה בעל מלאכה קובע חנות בציודו כמו שאמרו בפרק לא יחפור בר מבואר דאוק' ריחי' וכו' עד קא מפסקת לחיותאי, וכי קרי ליה רשע בלא דינא פסקינן דינא דמוקים עליה ריחיא לכתחילה (רע"א). ועי' רש"י (בבא מציעא דף עא ע"א): רגיל להתקוטט עמו כאילו הכהו, וכאילו בא להורגו, ואני שמעתי: רשאי לירד לתוך אומנותו של חבירו, ולמעט מזונותיו של חבירו, וקשה בעיני שיתירו חכמים לישראל להנמק ולגמול רעה.

ועי' אג"מ (ח"מ ח"א ס' לח): [משכ"כ] הקורא לחבירו רשע יורד עמו לחייו ופירש"י דהוא אף למעט פרנסתו ולירד לאומנתו, הוא רק כשהוא היה המתחיל ולא כשציעורו ומצד צערו קרא להמצערו רשע. וגם [אם אדם קרא לאנשים] קאמוניסטיים גוים שאומרים שאמר בכעסו מסתבר שאינו קקורא רשע, משום דקאמוניסטון הוא שם לא על הרשעות אלא על מפלגה והרבה רשעים בעולם שאינם קאמוניסטון וא"כ ידוע לכל שהוא רק שם זלזול בעלמא שאמר שהנהגתו בזה הוא כהקאמוניסטון. וכן הוא כשקורא ליהודי גוי שידוע לכל שהוא רק זלזול בעלמא שהנהגתו בזה כגוי, ול"ד לקורא רשע שאומר ממש שהוא רשע שכן יבינו השומעים קריאתו. ואף בקורא רשע על רש"י בב"מ דף ע"א פליג ע"ז וסובר שאסור לירד לאומנתו ולמעט מזונותיו.

ועי' י"ד ס' שלד סמ"ג [הובא לקמן הערה 1003] שלא מביא לא ענין של רשע ולא ענין של ממזר.

או גרעונו ומאי שונה זה משאר גלגול שבועה]. רבא הולך לשיטתו, שאמר רבא, עבד עברי גופו קנוי [ולכן אינה טענת מטלטלים אלא עבד דינו כקרקע]. אם כן, היינו קרקע. מה הייתי אומר, קרקע הוא שאנשים אמורים למכור בצינעא, ואם יש מי שמוכר, אין לו קול [ומכאן לומדים ההלכה של גלגול], אבל זה אם יש שמכרו יש לו קול, לכן לומדים [שלא].

מתני'. כל הנעשה דמים באחר [פ"י שדרכו לתתו בדמים כשקונים חפץ], כיון שזכה זה, נתחייב זה בחליפיו [איפה דנתנו בתורת חליפין ולא בתורת דמים אלא כעין שקונין בסודר כעין שלף איש נעלו, וברגע שמשך זוו אחד זה הקונה בתורת קנין חליפין נתחייב הקונה באונסי חליפין בכל מקום שהם אם מתו או אם נאבדו עליו לשלם המעות שפוסק לתת לו לפי שכשמשוך המוכר את הסודר או את הזוו בתורת חליפין נקנה המקח ללוקח בכל מקום שהוא]. כיצד. החליף שור בפרה או חמור בשור, כיון שזכה זה [פ"י שמשך בעל הפרה את השור], נתחייב זה בחליפיו [פ"י נקנית פרה ללוקח בכל מקום שהיא ואונסיה עליו]⁴⁴².

גמ'. מהו חליפין [המזכר כאן במשנה]. מטבע [פ"י שהוא הניתן דמים באחר בכל מקום], לומדים מזה שמתבע נעשה חליפין [אע"פ שמעות אין קנות. ומקשה הגמ' הרי למדנו שאין מטבע נעשה חליפין]. אמר רב יהודה, כך נאמר, כל דבר שאם נותנים אותו לאחר צריך לשומו בדמים [פ"י כל מטלטלים חוץ ממטבע].

⁴⁴² ע"י ש"ע (ח"מ ס' רג ס"א): כל המטלטלין קונים זה את זה בחליפין אין צריך לומר אם אין המקנה מקפיד לידע שיווי החפץ שנטול בחליפין כעין שקונין בסודר שזהו קנין גמור שמועיל לכל הדברים בין קרקע בין מטלטלי חוץ משטרות ועיין לעיל סימן סו בין בעלי חיים ופירות נמי אע"פ שאין קונים בהם נקנים בחליפין חוץ ממתבע שאינו נקנה בחליפין ולא קונה וכן דבר שאין בו ממש אין קנין מועיל בו כגון שקנו ממנו שילך עם פלוני למקום פלוני או שיחלקו חצר שביניהם (ועיין לעיל סימן קנו סעיף ב) וכיוצא באלו שהם קנין דברים ואין לו על מה לחול הגה וטובת הנאה לאו ממון ואינה נקנת בחליפין, ועיין לקמן סימן רמה האומר אתן דבר לפלוני אי הוי קנין דברים מי שקנו ממנו שיעשה שטר מחילה לחבירו הוי קנין דברים דשטר מחילה אינו אלא סילוק בעלמא אבל אי קנו ממנו להחזיר לחבירו כל זכותיו שיש לו עליו הוי קנין דברים אלא אפילו מקפיד לידע שיווי החפץ שנטול דהשתא דומה לדמים אפילו הכי נקנה כיצד היה לזה פרה ולזה חמור והעריכו אותם כמה שוה כל אחד מהם והסכימו להחליפם זה בזה כיון שמשך בעל הפרה את החמור נקנית פרתו לבעל החמור בכל מקום שהיא ואין שום אחד מהם יכול לחזור בו ויש אומרים דאם העריכו זה כנגד זה קונין אף בפירות ויש חולקין עיין בב"י שתי הדעות:

ביאור: אם אין המקנה מקפיד לידע שיווי החפץ כו' - פירוש, ואח"כ נותן לו כל דמי החפץ, דאל"כ אלא תאמר שזהו דמי תשלומי, קשה, הא אפילו בלא חליפין הוא קונה כמ"ש הטור והמחבר בריש סימן קצ"ט בהיו בידו מעות בלי מנין כו' (סמ"ע), דברי הסמ"ע בזה [סק"ב?] תמוהים מאד, ויתבאר בסעיף ג' (ט"ז), וי"ח שהקונה עושה שומא בעיניו (נתה"מ).

ופירות נמי אף על גב שאין קונין בהן כו' - כל דבר שאינו כלי ואינו בעל חיים נכלל בשם פירות, ועיין לעיל סימן קצ"ה סעיף ב' בהגה (סמ"ע).

חוץ ממתבע כו' - משום דעיקר סמיכת דעת של הקונה והמקנה כשעושיין חליפין במטבע היא על הצורה, והצורה עבידא דבטלה ע"י המלך שפוסלה, והוה כאותיות שאינן קונין ונקנין (סמ"ע), בשו"ת מהר"ם בר ברוך ס' רנ"ז אית' חוץ ממתבע ודבר שאינו מסויים. ותשובה זו ככתבה וכלשונו' אית' בתשובת רשב"א ס' אלף ק"ד ועיין בב"י כאן בשם הר"ן דדבר שאינו מסויים נקנה בחליפין מחנה אפרים בלה' קנין חליפין ס' ג' (רע"א), ובאנקי צעטל נקנין בחליפין, כי אין גופן מטבע אלא שעבוד נכסי הממשלה (פ"ח).

וטובת הנאה לאו ממון - וי"א דאפי' טובת הנאה אינה ממון, מ"מ לענין חליפין ואגב קרקע הוי ממון, רק גבי מתנות כהונה דכתיב נתינה, לא מהני חליפין, דהוי דרך מקח וממכר (ש"ך), דבריו תמוהין דהא טובת הנאה אפילו בירושה ליתיה, עי' רמ"א סימן ער"ו סעיף ו' ויש"ך שם, וכיון דאינו יכול להוריש מכל שכן דליתיה בהקנאה (קצ"ח). וי"א כיון דק"ל דטובת הנאה אינה ממון, אינה נקנית בחליפין, דהא מטבע ושטר ממון גמור הוא לענין קדושיין, ומ"מ לא מיקיין בחליפין מטעם דאין גופו ממון, מכל שכן בטובת הנאה דלאו ממון הוא לשום ענין (נתה"מ).

מי שקנו ממנו שיעשה כו' - להחזיר זכיות הוה קנין גמור (ט"ז).

אלא אפילו מקפיד לידע כו' - אדלעיל קאי, אמה שכתב בריש הסעיף אין צריך לומר אם אין המקנה מקפיד כו', ע"ז מסיק ואמר כאן אלא אפילו מקפיד לידע כו' (סמ"ע).

ע"י המשך בהערה הבאה.

כיון שזכה זה [פי' הלוקה משך הדבר הנקנה], נתחייב [המוכר] בחליפין [אע"פ שאינו כלי]. זהו גם כן מדויק [שלא מדובר במטבע], שנשנה: כיצד, החליף שור בפרה או חמור בשור, לכן לומדים [שלא קונים במטבע] 443. ולמה שעלה בדתנו שבתחילה מטבע נעשה חליפין, מהו "כיצד [החליף שור בפרה]", היה צריך לכתוב "כיצד החליף מעות בפרה". כך נאמר, פירות [פי' כל דבר שאיננו כלי] גם עושים [קונים בקנין] חליפין [ולא רק כלי, והמשנה בא ללמדנו שאפשר לעשות חליפין גם במעות וגם בשאר מטלטלין], כיצד, החליף בשר שור [וכל שכן שור חי שהוא דומה לכלי שמשמשים בו] בפרה או בשר חמור בשור, כיון שזכה זה, נתחייב בחליפין.

זה מובן לפי רב ששת, שאמר פירות עושים [פי' קונים בקנין] חליפין [אפשר להסביר את המשנה גם לפי מה שאמרו בתחילה בין לפי מה שתרצו "כל הנישום"], אלא לר"נ, שאמר, פירות לא עושים [קונים בקנין] חליפין, מהו יש לומר [פי' אפשר מובן "כיצד החליף וכו'"]. כך נאמר, יש דמים שהן כמו חליפין, כיצד, החליף דמי שור בפרה או דמי חמור בשור [פי' וכל המשנה אמר דבר א', ומדובר במטבע וכך הוא: כל הנעשה דמים באחר דהיינו מטבע פעמים שדמים קונים כמו חליפין דנעל ואף כשנתנוהו בתורת דמים, וכמו שמכר לו שור במנה ומשכו ונתחייב לו זה המנה אמר לו המוכר יש לך פרה ליתן בדמים א"ל הן שמאה לו במנה או בפרס אמר לו מוכר השור הרי מעות שאתה חייב לי נתונים לך בדמיה מעות הללו קונים בלא משיכת פרה כחליפין דכלים]. למה [הוא שונה מכל שאר קנין במעות]. הוא [התנא של המשנה שלנן] סובר כר' יוחנן, שאמר, דבר תורה מעות קונות 444, ולמה אמרו משיכה קונה. גזירה שמא [מקבל המעות] יאמר לו [לקונה] נשרפו חטיף בעלייה [שבו היו, ואם יקרה דליקה לא יטרח להצילם, שהרי הוא לא מספיד בשריפתם, וגם לא מרויח בהצלחתם, ולכן העמידו הרבנים את הרכוש ברשותו, שכן הפסד השריפה עליו, והשכר לחזור אם נתייקרו ואז יטריח להצילם], רבנן גזרו בדבר שהוא שכיח [כמו כל קנין של מעות], ודבר שלא שכיח [כמו שהיה חייב לו הדמים מלפני כן] לא גזרו בה רבנן.

ולריש לקיש, שאמר, משיכה מפורשת מן התורה [ולא קשור לתקנת חכמים, ואין הבדל בין שכיח ללא שכיח], זה מובן אם הוא סובר כמו רב ששת, שאמר, פירות עושים [פי' קונים בקנין] חליפין, הוא יתרוץ כמו רב ששת. אלא אם הוא סובר כמו רב נחמן, שאמר, פירות לא עושים [פי'

443 נקנית פרתו לבעל החמור כו' - וממילא נמי אם מתה הפרה או נתיקרה או הוזלה אחר שמשך זה החמור, דאז מתה או הוקרה או הוזלה הפרה ברשות בעל החמור (סמ"ע).

דאם העריכו - וה"ה אפילו לא העריכו, לשיטת ר"ת דס"ל דבחליפין שוה בשוה קונה אף בפירות, וכן שיטת המחבר עי' ס"ג דלשונות של זהב קונין זה את זה בהחלפה, ובסימן קצ"ה סעיף ב' כתב בהדיא דאין קונין אלא בכלי, וכתב שם הרמ"א בהדיא דשאר מטלטלין שאינן כלי דאין קונין בהם, ועל כרחך צריך לחלק כמ"ש ר"ת, דבחליפין שוה בשוה אין צריך כלי, ובסעיף ג' היה לו להרב בה"ה לציין עצמו דיש חולקין וס"ל דכל המטלטלין אין קונין זה את זה בהחלפה, רק כלים או בעלי חיים דעשוין למלאכה והוויין ככלים. והנה, לדעה זו דס"ל דבחליפין שוה בשוה קונה בכל מילי, נראה דלא דוקא כשמשך האחד נתחייב זה בחליפין, אלא אפילו נקנה להאחד באחד משאר קנינים, כגון שהחליפו שור בפרה, הקנה בעל השור לבעל הפרה השור בקנין סודר או באגב קרקע, נקנית הפרה לבעל השור, כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין (נתה"מ).

קונין אף בפירות - לא מקרי אינו שוה בשוה לענין דפירי לא עבדו חליפין אלא היכי דהמקח שוה כפלים מן המעות (רע"א).

444 עי' חו"מ סי' קצח ס"א: דבר תורה מעות קונות אבל חכמים תקנו שלא יקנו המטלטלים אלא בהגבהה או במשיכה דבר שאין דרכו להגביה וכיון שמשך או הגביה קנה אע"פ שלא נתן המעות.

ועי' סמ"ע: דבר תורה מעות קונות - י"א שלומדים משנאמר ונתן הכסף וקם לו, וי"א דאין למידן הדיוט מהקדש, אלא סברא הוא, כיון דרוב הקנינים נעשים בכסף, ומן התורה כסף קונה ולא משיכה ומסירה, ועי' קצה"ח ונתה"מ: ואיפה דליכא כסף ודאי אליבא דכ"ע משיכה קונה, דאל"כ מצאיה ומתנה במה יקנה מן התורה, ועי' קצה"ח: וי"א דגם מתנה אינו נקנה אלא בחליפין או בחצירו או באגב, וקשה על ה"א.

ועי' סמ"ע שלא יקנו המטלטלים כו' - אע"כ, שאם קידש המוכר אשה במעות שקיבל מן הלוקה, שהיא מקודשת, ללחומר לא עקרו בתקנתו דברי תורה.

ועי' ברע"א: ודקדקן כן מדברי הטור וברש"י ליתא הכי להדיה. ולדעת הטור והמחבר ס"י זה דהמעות נעשה בהלוואה ויכול להוציאם וליתן אחרים תחתיהם א"כ פשיטא דמקודשת כמו בלוה מעות וקידש בו וכ"כ ג"כ בפ"י וא"כ תמוה על זה הסמ"ע בזה ואם קידש אשה בהכלי ולא משך עדיין רק שהקנה לה בקנין תל אשלי יברבינן אם לאחר תק"ח אינה מקודשת או דאזלי בתר ד"ת באיסור, ועי' נתה"מ: עי' תוס' ב"מ מג ע"א ד"ה מאי שיש מחלוקת אם עשה קנין מן התורה אם מותר לו להשתמש במעות, ואם מותר לו, אז ודאי מקודשת ולא צריך לטעם שלחומר לא עקרו בתקנתו דברי תורה

קונים בקנין] חליפין [אלא רק כלי], ומטבע לא קנה 445, איך הוא לומד את המשנה. על כרחך כרב ששת ס"ל.

מתני'. רשות הגבוה [קונה], בכסף. ורשות ההדיוט, בחזקה [פי' משיכה]. אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט 446.

גמ'. הרבנים למדו, כיצד רשות הגבוה בכסף. גזבר שנתן מעות בכהמה [של קרבן צבור], אפי' בהמה בסוף העולם, קנה, ובהדיוט לא קנה עד שמשך 447.

כיצד אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. האומר שור זה עולה, בית זה הקדש, אפי' בסוף העולם, קנה, בהדיוט לא קנה

445 לר"ל מדאורייתא דנימא יש דמים שהם כחליפין לאוקמי אדאורייתא במלתא שלא שכיח כדאוקמה ר"נ היכי מתרץ לה למתניתין בין לדסליק אדעתין מעיקרא בין למאי דאוקימנא, יש משנין סוגיא של שמועה זו בשיטה אחרת ואמרי פלוגתא דר"נ רב ששת בפירי דוקא ולא בשאר מטלטלין ומוליכין שיטת הסוגיא בתר מאי דסליק אדעתא מעיקרא דלמאי דאוקימנא השתא מיתוקמא כר"נ שפיר דמודה הוא בשאר מטלטלין ולא מילתא היא דטעמא דר"נ מפורש בהזהב (דף מז) שאמר קרא נעל נעל אין מידי אחרנא לא וטעמא דרב ששת מלקיים כל דבר בכל דבר ומטבע היינו טעמא שלא עביד חליפין משום דדעתיה אצורתא וצורתא עבידא דבטלה שהמלכות פוסלתה ואינה כלום (רש"י).

446 הקשה התוס' י"ט אם יש אמירה למה צריכים כסף. ומתוך הגרע"א שבאמירה מהני ביה שאלה (עי' י"ד סי' רנח ס"ו) אבל על ידי קנין כסף לא מהני שאלה. ועי' ש"ך (חו"מ סי' רנה ס"ג): דוקא באמירה לגבוה נהי דהוי קנין גמור מכל מקום כיון שלא קנה אלא מצד האמירה אתי דבור ומבטל דבור, אבל כשמסרו לגזבר אמרי' דל אמירה מהכא שלא יהא כח הדיוט חמור מכל הקדש דהא בהדיוט גופא כשהקנהו במשיכה תו לא מהני שאלה וא"כ בהקדש נמי כיון שמסרו ליד הגזבר הרי קנהו ההקדש במשיכה ופשיטא שלא אתי דבור ומבטל משיכה דהא בהדיוט נמי אין לאחר משיכה כלום, ולפ"ז ה"ה איפה דקנהו ההקדש בקנין חליפין או שאר קנינים תו לא מהני שאלה שלא גרע כח הקדש מכל הדיוט. ועי' תוס' כט ע"א ד"ה משכו, שכל שבטעות היה כמו במקום שנשתנה השער לא הוי כמסירה להדיוט.

אמנם עי' בית יצחק (יר"ד ח"ב סי' פה): ונראה לי טעם מחלוקתן אי אמרינן במתנות עניים אמירה לגבוה כמסירה להדיוט, דאם נאמר כדברי הר"ן בקדושין דילפינן אמל"ג כמל"ד ממוצא שפתיך תשמור גם ממון עניים ילפינן מקרא הלו שנאמר בפ"ק ודרשינן ב"ר"ה ו' בפ"ק זו צדקה וכו' אבל לדברי הירושלמי פ"ק דקדושין דילפינן לה מלה' הארץ ומלוואה לא אמרינן במ"ע אמל"ג כמל"ד ופי' דברי הירושלמי נ"ל כמו שאמרינן בחו"מ סימן רמ"א דאם ה' הדברים בחצר מקבל מתנה זכה באמירה בעלמא וה"ה הכא דכל איפה דאיתא ב' גזא דרחמנא איתא ועי' תוס' בכורות י"ג דבהקדש ל"ש משיכה דכל איפה דאיתא ב' גזא דרחמנא איתא.

עי' פ"ת סי' ריב ס"ז: מי שנשבע או נדר ליתן לפלוני כך וכך ומת, יורשיו פטורין כו'. בדפשוט משמע דהיינו נדר לעני ואפ"ה יורשיו פטורין. משום שלא אמרו אמירתו לגבוה כמסירה להדיוט אלא גבי הקדש, אבל בעניים אינו אלא משום נדר, ול"כ בפשיטות בספר קצוה"ח לקמן סימן רנ"ב סק"ה. אך בסימן ר"צ סק"ג כתב דנודר ומת מחויבין הירשין לקיים, והיינו משום דס"ל דנודר לעניים כיון שנאמר בפ"ק זו צדקה, אית ביה שעבוד נכסיו ולא גרע משאר חוב, והארץ בזה, ומ"מ כתב בסוף דבריו שם שנראה מדברי הפוסקים כדעת הרמ"א בתשובה הנ"ל דנודר לעניים לית ביה משום שעבוד נכסים. וי"א דנודר לעניים נשתעבדו נכסיו ומחויבים הירשין לשלם. ועי' ב' הצדדים מובאים בשו"ת בש"ך סי' רמג ס"ב.

ועי' מרדכי (ס' תצה): כיצד אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט האומר שור זה עולה בית זה הקדש קנה והה"נ במחשבה בלא אמירה כשנאמר כל נדיב לב [עולות] כדילפינן פ"ג דשבועות אלא משום דהכא מיירי שכופין אותו ב"ד לתת ואין אנו יודעין מחשבתו עד שיאמר אבל ירא שמים חייב משיחש בדכותיה גרסי' פ"ב דנודר אמת בלבבו כגון רב ספרא והיינו מעליותא דאף להדיוט מקיים מחשבתו עי' פ' שור שנגח ד' וה' ורב האי גאון כתב וז"ל השלמת קשר המכירה להקדש הוא באמירה לבד כגון גזבר שאמר לישראל מכור לי השה הזה א"ל הרי מכור לך בכך וכך דמים קנה ההקדש אם יחפוץ ליתן דמים אפילו לא החזיק הגזבר במקח.

עי' תוס' בכורות יג ע"ב: דמשיכה לא שייכא בהקדש דכל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה ולהכי שייך טפי כסף מבהדיוט.

עי' תשב"ץ ח"ג סי' קנו: העשרה שביירו הקהל נדה רוחם אותם לקיים המצות שנה אחת ונהגו לעשות מה שקבלו עליהם ברצון הקהל חצי שנה ולא נתגלה עליהם מום מהמומן הפוסלין אותם מלקיימ' א"כ הרי מצוה זו שלהם כל שנתן. ודומה למי שבאה משמרתו לעבוד אותם מעליותא דא' משאר המשמרות רשאי לסלקו ממשמרתו כל אותו השבוע שכן התנו ביניהם ותנאם קיים באמירה בעלמא דאמירה לגבוה כמסיר' להדיוט.

עד שימשוך [בשור] או יחזיק [בכית]. משך [הדיוט חפץ של הקדש מיד הגזבר כאשר היתה שוה] מנה, ולא הספיק לפדותו [פי' שלם לגזבר לקבלו בחזרה] עד ששוה מאתים. נותן מאתים [שהרי התייקר ברשות הקדש, כל זמן שלא נתן מעות]⁴⁴⁸. למה. [נאמר] "ונתן הכסף וקם לו". משכו כאשר שוה מאתים, ולא הספיק לפדותו עד שעמד במנה, נותן מאתים. למה. שלא יהא כח הדיוט חמור מהקדש [שאם משכו מיד הדיוט ישלם כל מעותיו דקנאו במשיכה וברשותו הוא דול]⁴⁴⁹. פדאו [פי' נתן את המעות כאשר היתה שוה] מאתים, ולא הספיק למושכו עד ששוה מנה, נותן מאתים. למה. "ונתן הכסף וקם לו". פדאו [כאשר היתה שוה] מנה, ולא הספיק למושכו עד ששוה מאתים, מה שפדה פדוי, ואין נותן אלא מנה. למה. גם כאן שנאמר שלא יהא כח הדיוט חמור מהקדש. הרי ההדיוט חייב ב"מי שפרע" [וכיון שהדיוט אינו יכול לחזור בו בלא מי שפרע איפה שנתן לו כסף, כמו כן הקדש לא יחזור בו].

מתני'. כל מצות הבן על האב, אנשים חייבין, ונשים פטורות. כל מצות האב על הבן, אהד אנשים ואחד נשים חייבין. כל מצות עשה שהזמן גורם לה שתבא, אנשים חייבין, ונשים פטורות. כל מצות עשה שלא הזמן גורם לה שתבא, אחד האנשים ואחד הנשים חייבין. כל מצות לא תעשה, בין שהזמן גורם לה שתבא בין שלא הזמן גורם לה שתבא, אחד האנשים ואחד הנשים חייבין, חוץ מ"לא תקיף" [פאת הראש] ו"לא תשחית" [פאת הזקן] ו"לא תטמא למתים" [של כהנים]⁴⁵⁰.

גמ'. מהו [משמעות לשון] כל מצות הבן על האב. אם תאמר כל מצות שהבן חייב לעשות לאביו, [וכי בזה] נשים פטורות. והרי למדנו בבביתא, "איש", אין לי אלא איש, מאיפה יודעים אשה. כשהוא אומר, "איש אמו ואביו תיראו", הרי כאן נשים [והציווי לשניהם]⁴⁵¹.

אמר רב יהודה, כך נאמר, כל מצות הבן המוטלת על האב לעשות לבנו, אנשים חייבין, ונשים פטורות. למדנו ברייתא כזה שהרבנים למדו, האב חייב בבנו: למולו⁴⁵², ונאם הוא בכור] לפדותו [בה' סלעים]⁴⁵², וללמדו תורה⁴⁵³, ולהשיאו אשה⁴⁵⁴, וללמדו אומנות, וי"א, אף לסחוט במים [שמא יפרוש בספינה ותטבע ויסתכן אם אין יודע לסחוט]⁴⁵⁵. רבי יהודה אומר, כל שאינו מלמד את בנו אומנות, מלמדו ליסטות. וכי תחשוב שזה למדו ליסטות [והרי רק ישב ולא למד כלום]. אלא, כאילו מלמדו

⁴⁴⁸ עי' רמב"ם (ערכין פ"ז ה"ב): הפודה מיד ההקדש משך במנה ולא הספיק ליתן הדמים עד שעמד במאתים נותן מאתים שנאמר ונתן את הכסף וקם לו בנתינת הכסף הוא שלו, משכו במאתים ולא הספיק ליתן את הדמים עד שעמד במנה נותן מאתים, לא יהא כח הדיוט חמור מנכ הקדש, והרי קנה במשיכה ונתחייב בדמים.

⁴⁴⁹ רש"י. עי' רמב"ם (מכירה פ"ט ה"ב): הגזבר שקנה להקדש או שמכר, ידו על העליונה. כיצד נתן דמים של הקדש, אף על פי שלא משך הפירות, אם הוקרו קנה כדן תורה, ואם הוזלו הפירות חוזר, שהרי לא משך, ולא יהא כח הדיוט חמור מנכ ההקדש. וכן אם מכר חפץ של הקדש ומשכו הלוקח ולא נתן דמים והזול החפץ קנה, שלא יהא כח הדיוט חמור מנכ הקדש, ואם הוקר החפץ חוזר בו שהרי לא לקח הגזבר דמים, וההקדש אינו נקנה אלא בכסף שנאמר ונתן הכסף וקם לו, ואין הגזבר חייב לקבל מי שפרע. ראב"ד: אמר אברהם א"כ אם רצה חוזר ואם רצה ממשכן ונטול ממנו כשער הזול זהו היא ששינוי מי שקבל לספק סלחות משלשה ועמדו מארבעה מספק מארבעה שיד הקדש על העליונה, ע"כ. והרי בסלחות יש מי שפרע. ועי' ר"ן דהיכי דיהיב גזבר מעות על פירות ידועים והזול לא מצי לחזור שלא אמרינן בזה לא יהא כח הקדש גרע מהדיוט דהא הדיוט שאל לקבולי עלה מי שפרע. ומתני' דהכא שאני כיון שלא היו הסלחות בעין לא קנה הקדש קנין גמור ולפיכך אם רצה לחזור חוזר.

⁴⁵⁰ עי' רמב"ם (עבודה זרה פ"ב ה"ג): כל מצות לא תעשה שבתורה אחד אנשים ואחד נשים חייבין חוץ מבל תשחית ובל תקיף ובל יטמא כהן למתים, וכל מצות עשה שהיא מזמן לזמן ואינה תדירה נשים פטורות חוץ מקידוש היום ואכילת מצה בלילי הפסח ואכילת הפסח ושחיתו והקהל ושמחה שהנשים חייבות. עי' דבריה לקמן הערה 563 בענין הרמב"ם.

⁴⁵¹ עי' לקמן הערה 486.

⁴⁵² עי' שו"ע (י"ד סי' ט"א): מצות עשה לפדות כל איש מישראל בנו, שהוא בכור לאמו הישראלית.

⁴⁵³ עי' שו"ע (י"ד סי' רמ"א): מצות עשה על האיש ללמד את בנו תורה. ואם לא למדו אביו, חייב ללמד לעצמו. (ועי' סי' רמ"ו סעיף ו' [הוב"ד לקמן הערה 461]).

⁴⁵⁴ עי' שו"ע (או"ח סי' שו"ו): חפצי שמים מותר לדבר בהם [בשבת], כגון: חשבונות של מצוה, ולפסוק צדקה, ולפקח על עסקי רבים, ולשדך התינוק ליארס וללמדו ספר או אומנות.

עי' מג"א (ומ"ב): או אומנות - דהוא נמי עוסק במצוה דאם אין לו אומנות עוסק בגזל. ועי' לקמן פב ע"א.

⁴⁵⁵ אמנם לא מובא לא ברמב"ם ולא בשו"ע וכנראה שאין הלכה כמותו. אמנם שמעתי מהגר"ע אורבך שליט"א, שהוא לא ידע לסחוט. ושאלתי אותו מכאן על אביו הגרש"ז ז"ל, והוא אומר, שאביו טען, שבזה"ז חייבים ללמד לבן אדם איך לצנוח אם כן.

ליסטות [כיון דאין לו אומנות ויחסר לחמו ילך בפרשת דרכים וילסטט את הבריות].

למולו. מאיפה יודעים את זה. שנאמר "וימל אברהם את יצחק בנו". ואיפה שאביו לא מל⁴⁵⁶, הבית דין חייבים למולו, שנאמר "המול לכם כל זכר". ואיפה שבית דין לא מלו, הוא חייב למול את עצמו [כשיגדל]. שנאמר "וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה". מאיפה יודעים שהיא לא חייבת, שנאמר "כאשר צוה אותו אלהים", אותו, ולא אותה⁴⁵⁷. מצאנו מיד [פי' כשנאמר לאברהם אבינו], לדורות מאיפה יודעים את זה. למדו בבית מדרש של ר' ישמעאל, כל מקום שנאמר "צו", אינו אלא זירוז [פי' שהיא מהיר וזריז בדבר, והלכה זו נוהגת] מיד [ונוהגת] לדורות. זירוז, שנאמר "וצו את יהושע וחזקה ואמצהו". מיד ולדורות, שנאמר "מן היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם".

לפדותו. מאיפה יודעים את זה. שנאמר "כל בכור בניך תפדה". ואיפה שלא פדאו אביו, הוא חייב לפדות את עצמו, שנאמר "פדה תפדה"⁴⁵⁸. ומאיפה יודעים שהיא [פי' אימון] לא פודה [מאחר וזה מצות עשה שלא הזמן גורם לה לבא צריכים פסוק למעטה]⁴⁵⁹, שנאמר "תפדה תפדה", כל שמצווה לפדות את עצמו [אם הוא בכור ואביו לא פדאו], מצווה לפדות את אחרים, וכל שאינו מצווה לפדות את עצמו, אינו מצווה לפדות אחרים⁴⁶⁰. ומאיפה לומדים שהיא לא חייבת לפדות את עצמה, שנאמר "תפדה תפדה", כל שאחרים מצווים לפדותו, מצווה לפדות את עצמו, וכל שאין אחרים מצווים לפדותו, אין מצווה לפדות את עצמו. ומניין שאין אחרים מצווין לפדותה. שנאמר בפסוק, "כל בכור בניך תפדה", בניך, ולא בנותיך.

הרבנים למדו, הוא לפדות ובנו לפדות, הוא קודם לבנו, רבי יהודה אומר, בנו קודמו, שזה מצותו על אביו, וזה מצות בנו עליו. אמר רבי ירמיה, הכל מודים,

⁴⁵⁶ עי' שו"ע (י"ד סי' רס"א): אם לא מל האב את בנו, חייבים ב"ד למולו. ואם לא מלוהו ב"ד, חייב הוא, כשיגדל, למול את עצמו. ואם לא מל, חייב כרת. הגה: ובכל יום עוברים בעונשין אלו. ואין מלין בנו של אדם שלא מדעתו, אלא אם כן עבר האב ולא מלו בית דין מלין אותו בעל כרחו. ואין האשה חייבת למול את בנה.

עי' שו"ע (י"ד סי' רס"א): ואם אין אבי הבן אצל המילה, יש מי שאומר [רמב"ם מילה פ"ג ה"א] שאדם אחר מברך ברכה זו, דהרי הבית דין מצווין למולו. ונוהגין שמי שתופס הנער מברך ברכה זו [סמ"ק וראב"ד]. וכן אם האב בכני ואינו יודע לברך. ועי' הערה קמב.

ועי' שו"ע (י"ד סי' רס"א): נלענ"ד דצריכים להבין מה מעליותא בתופס הבן דהוא יברך, הב"י כתב ושמוא היינו משום שהוא כמו שליח בית דין, אם כן משמע דמייקק הדין ראוי שהב"ד יברכו דעליהו מוטל למול כדאי' בפ"ק דקדושין (דף כ"ט) והיכי שלא מהליה אבוא מחייבי ב"ד לממהליה והסנדק כמו שליח מהב"ד לברך, א"כ ממילא אם הב"ד אצל הברית והם רוצים לברך, אף שאחר תופס התינוק הם קודמים בברכה זו, וממילא על מרא דאתא החיוב למול ומגיע לו הברכה, ויוכל לעשות שליח למי שירצה, אלא דמסתמא אמרינן דהסנדק הוא שליח ב"ד אבל מ"מ אם במפורש עושים שליח לאחר לברך הרשות בידם. אמנם נראה דאין הפירוש דהסנדק הוא שליח ב"ד לברך שלא מצינו ענין שליחות על ברכה ובכל ברכת מצות דמצינו דאחר יכול לברך היינו שהוא יניה השומע ומוציאו בברכה זו מצד שומע כעונה אבל בלא שמיעה בודאי לא שייך שאחר יברך מצד שליחות, אלא דנראה דכוונתם דהתופס התינוק שהוא בכלל עוסקים בהכנסת הברית, הוא שליח הב"ד על הכנסת הברית ויכול לברך דאם השליח עושה המצוה בשליחות יכול לברך [ואז] אם הב"ד אצל הברית ואחר סנדק דיכולים הב"ד לברך, דהם כמו האב שעומד אצל הכנסת בנו לברית שמברך, אבל אינו יכולים לכבד לאחר לברך למי שאינו שלוחם בהכנסת הברית, דלענין ברכה לחוד לא שייך שליחות וכו', מ"מ צריך טעם להמנהג דסנדק מברך ולא המוהל וכו', ולזה צ"ל כיון דהב"י כ' בשם הר"ר מנוח, דאם האב הוא המוהל לא יברך להכניסו, שלא שייך ב' ברכות על מצוה אחת, ולזה נהי שלא קי"ל כן מ"מ בליכא אב ודנין דשלוחא דבית דין יברך, בחרו יותר בתופס הבן ולא להמוהל שליח יברך ב' ברכות. וא"כ י"ל דזהו במוהל דעלמא אבל באבי האב שהוא המוהל דלו שייכות ענין הברכה יותר מאחר, דאף דבמילה לא אמרינן בסוגיא דהיכי דליכא אב דחייב אבי האב למולו, ורק לענין ללמדו תורה אמרינן כן בקדושין וילפינן מקרא והודעתם לבניך ולבני בניך, מ"מ י"ל דלענין ברכת להכניסו הוא שייך יותר, כי הלבוש (סי' רס"ה) כ' דיש מתמיהים למה יברך האב להכניסו, הא המוהל שלוחו, ושלוחו של אדם כמותו, וכיון שהמוהל מברך על המילה מה צורך לאב לברך להכניסו, הרי המילה היא בריתו של א"א, וי"מ דברכת להכניסו אינה כלל על המילה רק האב משבח ומברך לד' שמיום ההוא והלאה מוטל עליו עוד מצות אחרות הנגרות אחר המילה, והם שמצוה לפדותו אם הוא בכור וללמדו תורה ולהשיאו אשה.

ועי' גר"א בי"ד שם שהרבה חולקים על זה, ועיי"ש בגר"א סקל"ה: ואבי הבן מברך אקב"ו להכניסו כו' שמצוה על האב למול את הבן יתר על מצוה שמצווין ישראל שימולו כל ערל שביניהן לפיכך אם אין שם אביו אין מברכין ברכה זו ויש מי שהורה שיברך אותה ב"ד או אחד מן העם ואין ראוי לעשות כן.

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

ואויל

כהן וטריף להו משעבדי . כלומר בזני חרי פריק ליה לזכריה שאם היה פודה עלמנו בזני חרי לא היה פודה בנו ממשעבדי דמיירי נשעטעבדו קודם שגולג הבן ולכך מקדים פדיון כפ"ו וק' דאדרבה יש אורחא ללקוחות דמלות גופו עדיף ויאמרו (ג) פדה את עלמך בתחלה ואם יאמר אפדה את עלמך ממשעבדי יאמרו אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום בני חרי ואפי' פדה בנו כבוד מבני חרי ויאמרו לכהן הנחנו לך מקום לגבות פדיון אותם חמש בני חרוין ולכך פירש ר"י דמיירי כגון דלויכא חמש משועבדי מילתך שעשאן אפוסיקי לכהן בעצור יעקב בנו ואח"כ מכרה ושוב גדל יעקב והיה לו בן ועמד הוא ובנו לפדות ואין להם אלא ה' סלעים מבני חרי ור' יהודה סבר מלתו הכוזבה צבורה ככוזבה בשטר דמי והו' לו אפוסיקאות בשטר לכהן קודם ולכן גובה מהן אפי' שיש בני חרי ליעקב לפי שמלותו על נכסי אביו יותר מעל נכסי עלמנו דחוב האב על נכסי האב ולא על נכסי הבן ואינם יכולים לומר הנחנו לך מקום בכנסי יעקב שאין עליו שלם חוב של אביו ומנכסיו אין לו כלום וכן משמע הלשון דקתני סוה מלותו על אביו : **היא** לן והא להו . פי' בקונטרס בני צבל היו הולכין וגורסין משניות התלמודים ומוחקר שולמית מוין למקומם אין לרכי הבית מוטל עליהם נושא אשה דהוה ליה צבל והרור ואח"כ לומד תורה אל נכסו לבני א"י הלומדים במקומם אין לו נושא אשה וכו' כל לרכי הבית מוטלין עליו ויבטלוהו וקשה לר"ת דמשמע דקאמר שמואל נטשא אשה תחלה כדי להיות צבל הרעור ומוקי לה לגמליה בזני צבל א"כ אחי איכא הרעור כיון שהולכים ללמוד חוץ למקומן ועוד קשה אחר ששא אשה איך ילא חוץ למקומן ללמוד והלא הוא לר"י לחזור אחר מוונת אשתו ובניו ובפ"ק דגיטין (קד) וי' אשכחן דשלח רבי אבייטר בני ארם הבאים משם לכאן הם מקיימין בעלמון וישטו את הילד בזונה ואת הילדה מכרו בין פירוש שלרבינו בניו ובנותיו להתמסכן בעצור מוונתיהן משמע שאין עושים יפה הם שהולכים ללמוד חוץ למקומן על כן נראה לר"ת אפסא דר' יוחנן דאמר ריחיס צלוהו ויעסוק בצורה לבני צבל דיבר שאינו יכול להגיע אשתו ויך וילמוד תורה ועוד שהם עניים ושמואל דאמר נושא אשה תחלה לבני א"י אמר שיכולים ללמוד במקומם וגם הם עשירים ונזבז לו שיטא אשה וילמוד תורה בצורה ומיהו פעמים שגם בני א"י היו יולדים חוץ למקומם לצבל ללמוד תורה אלף רובם היו לומדים במקומם ואין תימה אם שמואל שהיה מבני צבל דמורה לבני א"י מדבר להם ור' יוחנן אפי' שהיה מקנה

כל סיכא . לית ליה נכסי אלא ה' סלעים : ככוזבה בשטר דמיא . ובפדיון עלמנו היה ממויב קודם שיעבדו קרקעותיו וטרוף את הלקוחות הילך בחמשה בני חרי דלויכא פריק לזכריה דלויין זה אורחא (ה) שהרי מלות בנו עליו יותר ממלותו : ואויל כסן ורזא . תורה אור לקוחות על פדיון עלמנו : **לאו ככוזבה בשטר דמי** . ואינו גובה ממשועבדים : **דכתיב ולמדתם** . קרא אחריכא הוא ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם (דברים ה) : **דלא מייחביב** . ללמד את צנה דכתיב ולמדתם את בניכם קרי ציה ולמדתם לאקושיבו דלא מייפקדא ללמוד (ב) : **אחרים** . האב : **אם** . ה' סלעים : **והאב** רואה שיליח ממנו ואין לו סיפוק נכסים שילמדו שיהיה ילמודו בנו והוא יעריח אחר מוונת ויפסיקו : **כי רבנן** . בהג"ד רחוק מן השיבוש הוה : **לא ליהיב** . לרב אחא ועל כרחו ילון צבית המרדש ומתוך חסירותו יעשה לו נס והרוב את המזיק : **בס** . לן : **אידימי ליה** . מזיק : **כתיבא דשבע רישיה** . שהו לו שבע גולגולות : **פל כריעה דכרע** . רב אחא מתפלל על אחוה מזיק כתר חד רישא : **ספינתין** . סכנתם אותי : **הא לן הא לבו** . בני צבל היו הולכין וגורסין משניות התלמודים ומוחקר שולמית מוין למקומם אין לרכי הבית מוטלם עליו נושא אשה דהוה צבל והרור ואח"כ הוין ולומד תורה : **לכו** . לבני א"י הלומדים במקומם אם נושא אשה יהו לרכי הבית מוטלין עליו ויבטלוהו : **מייס** . רב הונא לרב המעטל : **דלא פריס סודר** . כדרך הגשולין שהיו רעילין לככות רלשן : הוה

[עלי יג' וס"ג]
[ע"י חוס' שטעות דר"ה בכל]
חוספתא דכבורות פ"ו [ע"ג]
ברכות כו.
מיתלתא ס' כא
הנרות הב"ח
(א) רש"י ד"ה ככוזבה וכו' דלויין זה אורחא ללקוחות שברי : (ב) ד"ה לא מייחביבכו ולימדתם דלא כתיב קרי ציה ולמדתם וכו' ללמוד אחרים ס"ד ואח"כ מ"ה הוא ס"ה : (ג) חוס' ד"ה ואויל וכו' ויאמרו לו אין :

תוס' ר"י הוקן
ידיה . כל שאחרים שהאב מצוה לפדותו . חמש ש שו ע ב ד י ש שעבדו יעקב א' אור שגולג רבנן יוש ביר רבאנן סלעים בני חרוין לפדות הניין . לפדות ולעלות ככומר ואין בירו כדאי אלו ולזה ששתי מצות אלו צריכים הנצאה לפדות צריך חמש סלעים לכהן ולעלות צריך פירות הוצאה הדרך . עולה לגרל במעט שבידו וכשחפצא ידו יפדה בנו פניו שריא מצוה שאינה עוברת . והלכה כרבנן והביא זה הוה במתניתין שבבבלין פ"ו אכל בשאר מצות פדיון ליה ל' יהודה דמטמא קאמר . ושעמ' מיהא דבשאר מילי עביד מצוה עוברת ברשא לדיברי הכל . ובאיורו זה במעט קפ"ו בתפלת הביאור : ואם א"א שיצרו בתנבר עליו : הא לן פ' בני צבל שהולכים חוץ לעירם ללמוד תורה אין צריכי הבית מוטלין עליהם הילכך ישא אשה ואח"כ ילמוד תורה . אבל בני ארץ ישראל חוץ לעירם ללמוד תורה אם ישאו אשה תחלה צריכי הבית מוטלם עליהם ומסתברא דרבי פורשי הא לן שיצרו מתנבר עלינו . הא להו שפתוך שרם הפנים בתורה אין יצאו מתנבר עליהם . ושחטא לא פליגי ומשואל ו' יוחנן עס הברייתא וכן נראה פ"ה הר"ם פ"א (מתלכות ית') :

(א) אולי י"ל שעבדי יעקב קודם שגולג רבאנן ויש ביד יעקב ה' סלעים נ"ח לפדות רבאנן בנו וע"י בתוס' ד"ה ואויל מ"כ נכס ר"י .

כל מקום שאין לו [נכסים] אלא חמש סלעים, הוא קודם לבנו. למה. מצוה של עצמו עדיף. מה שחלקו, היכן שיש חמש משועבדים וחמש בני חורין, ר' יהודה סבר, מלוה שנאמר בתורה הוה כהלוהה שכתובה בשטר [ובפדיון עצמו היה מחוייב קודם ששיעבד קרקעותיו, ויטרוף את הלקוחות. הילכך בחמש בני חרי שיש לפדות את בנו דאין זה אונאה, שהרי מצות בנו עליו יותר ממצותו], באלה החמש פודה את בנו, והולך הכהן וטורף לו לחמש המשועבדים שלו [על פדיון עצמו מהלקוחות שלו]⁴⁵⁷. ורבנן סוברים, מלוה שנאמר בתורה לא דומה ככתובה בשטר, ולכן מצוה של עצמו עדיף.

הרבנים למדו, לפדות את בנו ולעלות לרגל⁴⁵⁸, פודה את בנו ואחר כך עולה לרגל. ר' יהודה אומר, עולה לרגל ואח"כ פודה את בנו, שזו מצוה עוברת, וזו מצוה שאינה עוברת. זה מובן לר' יהודה, כשאמר הטעם, אלא רבנן מהו טעמם. שנאמר בפסוק "כל בכור בניך תפדה", ואחר כך [נאמר] "לא יראו פני ריקם".

הרבנים למדו, מאיפה אנו יודעים שאם היו לו חמשה בנים מחמש נשים, שחייב לפדות כולן⁴⁵⁹. מלמד הנאמר, "כל בכור בניך תפדה". זה פשוט, הרחמן [ה' ית' בתורה] תלה [המצוה] בפטר רחם. מה הייתי אומר, שנלמד "בכור" "בכור" מנחלה, כמו ששם ראשית אוננו, אף כאן ראשית אוננו, לכן לומדים [שלא].

ללמדו תורה⁴⁶⁰. מאיפה יודעים את זה. שנאמר "ולמדתם אותם את בניכם". ואיפה שאביו לא למדו, הוא חייב ללמד את עצמו, שנאמר "ולמדתם"⁴⁶⁰.

מאיפה אנו לומדים שהיא לא חייבת. שנאמר "ולמדתם" "ולמדתם", כל שמצווה ללמוד, מצווה ללמד, וכל שאינו מצווה ללמוד, אינו מצווה ללמד⁴⁶¹. ומאיפה אנו לומדים שהיא לא חייבת ללמד את עצמה. שנאמר "ולמדתם" "ולמדתם", כל שאחרים [פני האב] מצווין ללמדו, מצווה ללמד את עצמו, וכל שאין אחרים מצווין ללמדו, אין מצווה ללמד את עצמו. ומאיפה [אנו לומדים] שאין אחרים מצווין ללמדה. שנאמר בפסוק "ולמדתם אותם את בניכם", ולא בנותיכם.

הרבנים למדו, הוא ללמד ובנו ללמוד, הוא קודם לבנו, ר' יהודה אומר, אם בנו זריז וממולח ותלמודו מתקיים בידו, בנו קודמו [פני] אם אין לאב סיפוק נכסים שילמדו שניהם, כל שהאב רואה שיעזיח ממנו שילמדו בנו והוא יטריח אחר מזונות ויסיפיקנו⁴⁶². כמו [המקרה] הזה של רב יעקב בנו של רב אחא בן יעקב, שאביו שלחנו לפני אביי, כאשר הוא הגיע, ראה שהשמועות? לא היו מחודדים אצלו, א"ל, אני יותר טוב ממך, שב אתה,

⁴⁵⁷ רש"י. כלומר בבני חרי פריק ליה לבריה שאם היה פודה עצמו בבני חרי לא היה פודה בנו ממשעבדי דמיירי שנשתעבדו קודם שנולד הבן ולכן מקדים פדיון בנו (תוס').

⁴⁵⁸ ע"י ביה"ל (תרנ"ו ס"א ד"ה אפילו מצוה): מבואר בש"ע (או"ח תרנ"ו ס"א) דאין צריך לפזר הון רב על מצוה ונובע זה מסוגיא דב"ק אלא מעתה אי אתרמי לי תלתא מצותא ליתבי לכולא ביתה וסמכו זה לדין צדקה דהמבזבז וכו' לכאורה צ"ע מסוגיא דקידושין דף כ"ט דמבואר שם גבי פדיון הבן דאף אם אין לו רק ה' סלעים צריך לפדות עצמו וכן לענין לעלות לרגל ושם מיירי שאין לו נכסים כלל זולת אלו החמשה סלעים ע"ש אלא שיש לחלק מסוגיא דקידושין לו להא דב"ק וסוכה באופן זה דלפזר בהון רב אמנם אין מחוייב ומשום הטעם דשמא יעני ויצטרך לבריות וזה לא שייך במי שאין לו רק חמש סלעים וכי"ב ומתפרנס ממלאכתו ולא יגרע פרנסתו במה שיוציא זה על המצוה וכן להיפך לא יתחזק מצבו במה שלא יוציא. והאיר הגריש"א: והנה כל קושיותיו שהק' לכא' לא קשיא מידי דבפדיון הבן הרי חוב הוא שחייב לכהן ה' סלעים ויש לו שיעבוד ע"ז כשאר חובות, ומה שייך לומר בזה שלא יבזבז יותר מחומש האינו נפטר מידי חיובו ובחיוב ממון שהטילה עליו התורה כחוב ממש מסברא לא שייך בזה אל יבזבז יותר מחומש דאכתי לא פרע חיובו וחייב לפרוע חובו.

⁴⁵⁹ ע"י ש"ע (י"ד שה ס"ז): אין פדיון הבכור תלוי אלא בפטר רחם, שאם אינו בכור לאם אף על פי שהוא בכור לאב אינו חייב בפדיון. ואם יש לו כמה נשים, ויש לו בכור מכל אחת ואחת, חייב לפדות את כולם.

⁴⁶⁰ צ"ע אם זה המקור של מצות תלמוד תורה. ע"י לעיל הערה 453.

⁴⁶¹ ע"י רמ"א (י"ד סי' רמו ס"ו): ואשה אינה חייבת ללמד את בנה תורה, ומ"מ אם עוזרת לבנה או לבעלה שיעסקו בתורה, חולקת שכן בהדיהו.

⁴⁶² ע"י ש"ע (י"ד סי' רמה ס"ב): היה הוא צריך ללמוד, ויש לו בן ללמד, ואין ידו משגת להספיק לשניהם, אם שניהם שוים הוא קודם לבנו. ואם בנו נבון ומשכיל מה שילמד יותר ממנו, בנו קודמו. ואף על פי כן לא יבטל הוא. וז"ל ה"ט: לא יבטל הוא. פי' שלא ילמד הכל עם בנו אלא קצת עם עצמו. וז"ל הלבוש: היה הוא צריך ללמוד, ויש לו בן ללמוד, ואין ידו משגת להספיק לשניהם, אם שניהם שוים הוא קודם לבנו דמצוה דגופיה עדיף, ואם בנו נבון ומשכיל מה שילמד יותר ממנו, יקדים בנו ללמוד והוא יטרח אחר מזונות ויסיפיקו ויהיה שכרו גדול כאילו למד בעצמו, על דרך שמח זבולן בצאתך וגו' (דברים לג יח). מיהו אף על פי שבנו קודם לא יבטל הוא מה שיכול ללמוד, לקיים בעצמו גם כן ולמדתם אותם וגו'.

ואני אלך. אביי שמע שהוא מגיע, היתה מזיק? בבית המדרש של אביי [שהיתה רחוק מן הישוב], שכאשר היו שנים נכנסים שם אפילו כיום היו ניזוקין⁴⁶³. אמר להם?, אל תתן לו הארחה [שכך רב אחא יצטרך ללון בבית המדרש ומתוך חסידותו יעש הלו נס ויהרוג את המזיק], אפשר שיתרחש נס. נכנס, ולן באותו בית המדרש⁴⁶⁴, [המזיק] נדמה לו לנחש עם שבע ראשים, וכל כריעה שכרע [רב אחא בתפילתו על אותו המזיק] הוריד ראש אחד. אמר לו למחר, אם לא היה מתרחש נס, הייתי מסתכך⁴⁶⁵.

הרבנים למדו, ללמד תורה ולישא אשה, ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה, ואם אי אפשר לו בלא אשה, ישא אשה ואח"כ ילמוד תורה⁴⁶⁴. אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה, נושא אשה ואח"כ ילמד תורה. ר' יוחנן אמר, ריחיים בצוארו ויעסוק בתורה. ואין מחלוקת, זה לנו [בני בבל], וזה להם [בני ארץ ישראל, בני בבל היו הולכין וגורסין משניות התנאים בא"י ומתוך שלומדים חוץ למקומם אין צרכי הבית מוטלים עליו נושא אשה דהוה בלא הרהור ואח"כ הולך ולומד תורה]⁴⁶⁵.

רב חסדא שבח את רב המנונא לפני רב הונא שהוא אדם גדול הוא, א"ל, כשיבא לידך הביאהו לידך. כאשר הוא הגיע, ראה שלא לבש סודר [כדרך הנשואין שהיו רגילין לכסות ראשן]⁴⁶⁶. שאלוהו, למה את לא לובש סודר. א"ל, אני לא נשוי. החזיר פניו ממנו. אמר לו תראה שאני לא יסתכל בפניך עד שתנשא⁴⁶⁷. [זהו] רב הונא לטעמו, שאמר, בן עשרים שנה ולא נשא אשה, כל ימיו בעבירה. תעלה בדתך [שכל ימיו] בעבירה. אלא נאמר, כל ימיו בהרהור עבירה⁴⁶⁷.

אמר רבא, וכן למדו בבית מדרש של ר' ישמעאל, עד כ' שנה, יושב הקדוש ברוך הוא ומצפה לאדם מתי ישא אשה, כיון שהגיע כ' ולא נשא, אומר, תיפח עצמותיו?. אמר רב חסדא, זה שאני יותר טוב מהחברים שלי, שאני נשאתי בכך שש עשרה, ואם היה נשוי בארבע עשרה,

⁴⁶³ ע"י פסחים סד ע"ב שאביי סובר שסומכין על הנס, ורבא חולק, ואולי זה אביי לשיטתו.

⁴⁶⁴ ע"י ש"ע (י"ד סי' רמו ס"ב): ילמוד אדם תורה ואח"כ ישא אשה, שאם ישא אשה תחילה א"א לו לעסוק בתורה מאחר שריחיים בצוארו. ואם א"א לו בלא אשה, מפני שיצרו מתגבר עליו, ישא אשה תחילה. ע"י ש"ע שצ"ע לדברי האה"ע סי' בהערה 467.

⁴⁶⁵ רש"י. נראה לר"ת איפכא דר' יוחנן שאמר ריחיים בצוארו ויעסוק בתורה לבני בבל דיבר שאינו יכול להניח אשתו וילך וילמוד תורה ועוד שהם עניים ושמאל שאמר נושא אשה תחלה לבני א"י אמר שיכולים ללמוד במקומם וגם הם עשירים וטוב לו שישא אשה וילמוד תורה בטהרה (תוס').

⁴⁶⁶ ע"י רמב"ם (אישות פט"ו ה"ב): האיש מצווה על פריה ורביה אבל לא האשה, ומאימתי האיש נתחייב במצוה זו מבן שבע עשרה, וכיון שעברו עשרים שנה ולא נשא אשה הרי זה עובר ומבטל מצות עשה, ואם היה עוסק בתורה וטרוד בה והיה מתירא מלישא אשה כדי שלא יטרח במזונות ויבטל מן התורה הרי זה מותר להתאחר, שהעוסק במצוה פטור מן המצוה וכל שכן בתלמוד תורה.

מבן שבע עשרה – ע"י ה"ה היינו סוף י"ז שהוא מש"כ במשנה אבות בן י"ח לחופה.

ע"י חלקת מחוקק (סימן א ס"ק ב): אף על גב דכל המצות חייב לקיים מיד כשנעשה בן י"ג מ"מ מצוה זו קבלו חז"ל שבן י"ח לחופה מאחר שצריך ללמוד קודם שישא אשה (כמבואר בש"ע ט"ד סי' רמ"ו ס"ב) התחלת ללמוד גמ' הוא מבן ט"ו ואילך.

⁴⁶⁶ ע"י מג"א (או"ח סי' ח ס"ק &): משמע בקידושין דף כ"ט שבחור שלא נשא אשה לא היה מכסה ראשו בטלית אפילו הוא ת"ח, ובדף ח' איתא דמי שאינו ת"ח אפילו נשוי לא היה מכסה ראשו ע"ש.

⁴⁶⁷ ע"י ש"ע (אה"ע סי' א ס"ג): מצוה על כל אדם שישא אשה בן י"ח, והמקדים לישא בן י"ג, מצוה מן המובחר, אבל קודם י"ג לא ישא דהוי כזנות. ובשום ענין לא יעבור מעשרים שנה בלא אשה. ומי שעברו עליו כ' שנה ואינו רוצה לישא, ב"ד כופין אותו לישא כדי לקיים מצות פריה ורביה. מיהו אם עוסק בתורה וטרוד בה, ומתירא לישא אשה כדי שלא יטרח במזונו ויבטל מן התורה, מותר להתאחר. הגה: ובזמן הזה נהגו שלא לכופ על זה. וכן מי שלא קיים פריה ורביה ובא לישא אשה שאינה בת בנימ, כגון עקרה וזקנה או קטנה, משום שחושק בה או משום ממון שלה, אעפ"י שמדינא היה למחות בו, לא נהגו מכמה דורות לדקדק בענין הזיווגים. ואפילו נשא אשה ושהה עמה עשרה שנים לא נהגו לכופ אותו לגרשה, אף על פי שלא קיים פריה ורביה, וכן בשאר ענייני זיווגים.

ע"י ב"ש: מותר להתאחר. כ"כ הרמב"ם (אישות פט"ו ה"ב) והוא שאין יצרו מתגבר עליו והרא"ש (סי' מב) כתב קצבה לאותו לימוד לא ידענו שלא יתכן שיתבטל פ"ו כל ימיו שלא מצונו זה אלא בן עזאי שחשקה נפשו בתורה, והרמב"ם משמע דס"ל באמת אין קצבה לדבר אלא בן עזאי שחשקה נפשו בתורה היה לו היתר לבטל פריה ורביה אף על גב דהיה לו אפשר לישא אשה ולא יהיה לו טרחא משום מזונות ויהיינו מ"ש המחבר בסעיף אה"ז אבל אדם אחר צריך לישא אשה כשלא יהיה טרחא בשביל מזונות אבל אם יהיה טרח' בשביל מזונות ויצרו אינו מתגבר עליו מותר להתאחר כל זמן שאין יצרו מתגבר עליו ואין קצבה לדבר:

הייתי אומר לשטן חץ בעיניך [כלומר הייתי מתגרה בו ושטן הוא יצר הרע ולא אירא שיחטיאני]⁴⁶⁸. א"ל רבא לר' נתן בן אמי, כל זמן שיודך על צוארי בנך [פי' בעוד ידך תקיפה על בנך קודם שיגדיל ולא יקבל תוכחת השיאו אשה], משש עשרה ועד עשרים ושתיים [שנה], הגיע זמן לכנוס ויותר מעשרין ותרתינן אל תאחרהו]⁴⁶⁹. ויש אומרים, משמנה עשרה עד עשרים וארבעה. כמחלוקת התנאים, "חנך לנער על פי דרכו" [פי' דרך שכל ימיו יהא מתנהג בו חנך לו בנערותו ואיזוהי נערותו], ר' יהודה ורבי נחמיה, אחד אמר, משש עשרה ועד עשרים ושתיים, ואחד אמר, משמנה עשרה ועד עשרים וארבעה.

עד היכן חייב אדם ללמד את בנו תורה. אמר רב יהודה אמר שמואל, כגון זבולון בן דן [תלמיד שהיה בימיהם], שלימדו אבי אביו מקרא ומשנה ותלמוד, הלכות ואגדות. שאלו מברייא, למדו מקרא, אין מלמדו משנה [פי' אין חובת בנו עליו אלא במקרא מכאן ואילך ילמד הוא לעצמו]. ואמר רבא, מקרא, זו תורה⁴⁷⁰. כזבולון בן דן ולא כזבולון בן דן, כזבולון בן דן, שלמדו אבי אביו, ולא כזבולון בן דן, ששם מקרא, משנה ותלמוד, הלכות ואגדות, ואילו כאן מקרא לבד. וכי אבי אביו יחייב. והרי למדנו בברייא "ולמדתם אותם את בניכם", ולא בני בניכם, ומה אני מקיים "והודעתם לבניך ולבני בניך". לומר לך, שכל המלמד את בנו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו למדו לו ולבנו ולבן בנו עד סוף כל הדורות. הוא אמר כמו התנא הזה, שלמדנו בברייא "ולמדתם אותם את בניכם", אין לי אלא בניכם, בני בניכם מנין. מלמד הנאמר "והודעתם לבניך ולבני בניך"⁴⁷¹, א"כ, מה מלמד הנאמר "בניכם". בניכם, ולא בנותיכם. אמר ריב"ל, כל המלמד את בנו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני, שנאמר "והודעתם לבניך ולבני בניך", ומסמך אותו ל"יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב".

רבי חייא בר אבא מצאו לריב"ל, שזרק סדין על ראשו [סדין שאינו ראוי לעטיפת הראש אלא כסוי בעלמא שם על ראשו שלא לילך בגילוי ראשו ולא הספיק להתעטף בסודרון ומביא לילד שלו לבית הכנסת, א"ל, מהו כל זה [שמיהרת לצאת בלא עטיפה ההוגנת לך]. א"ל, וכי זה קטן מהו שנאמר "והודעתם לבניך", וסמוך לו "יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב". מכאן והלאה, רבי חייא בן אבא לא אכל בשר [מעט בגחלים שהיו רגילים לטעום בבוקר], עד דקרה עם ילד שלו, והוסיף [פי' שחזר על מה שקרא אתמול ומלמדו עוד פסוק יותר]. רבה בן רב הונא לא אכל בשר, עד שהביא לילד שלו לבית המדרש⁴⁷².

אמר רב ספרא משום ר' יהושע בן חנניא, מהו שנאמר "ושננתם לבניך". אל תקרי "ושננתם" אלא ושלשתם [שהיה יכול לכתוב "ושניתם"], לעולם ישלש אדם שנותיו, שליש במקרא, שליש במשנה, שליש בתלמוד [פי' גמרא, שהוא סברות וטעמי הדברים הלא ברורים במשניות והסתירות

⁴⁶⁸ רש"י. וז"ל רש"י סוכה לח ע"א: גירא בעיניה דסטנא - הרי זה לחץ בעיניו של שטן, שרואה בעיניו שאין בו כח לנתק מעלינו עול מצות.

⁴⁶⁹ לשון אחר אדיך על צוארי בעד בשעה שעוד ידך תקיפה עליו הוי הזיר ללמדו תוכחות ואיזה זמנו משיתסר וידך עשרים ותרתינן בציר משיתסר אין בו דעת לקבל תוכחות כל כך ואל תכביד יסורין ותוכחות ויותר מעשרים ותרתינן יש לחוש שלא יבעט זה עיקר (רש"י).

⁴⁷⁰ ע"י שר"ע (י"ד סי' רמ"ה ס"ו): היה מנהג בעיר שלוקח מלמד תינוקות שכר חייב ללמדו בשכר עד שיקרא תורה שבכתב כולה ואינו חייב ללמדו בשכר משנה וגמרא והני מילי שלא אפשר דחיקא ליה שעתא אבל אם אפשר ליה מצוה לאגמוריה משנה וגמרא הלכות ואגדות. וע"י ט"ז: תורה שבכתב - "לא ללא נ"ך ו"א עם הנ"ך. וע"י ש"ך: ו"א שאם מלמדו ש"ס מקיים חיובו.

⁴⁷¹ ע"י שר"ע (י"ד סי' רמ"ה ס"ג): כשם שמצוה ללמד את בנו כך מצוה ללמד את בנו שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך ולא לבן בנו בלבד אלא מצוה על כל חכם מישראל ללמד לתלמידים שגם הם נקראים בנים אלא שמצוה להקדים בנו לבן בנו ובן לבן חבירו. וע"י פ"ת: ובן בנו - ה"ה בן בתו, שכל הקרוב קרוב קודם.

ע"י דברות משה קידושין סי' נ' אות ט' שיש לכל א' ללמד עשירית מזמנו אפילו אם אינו נעזר על ידי הללמד. וע"י ערוך השולחן אורח חיים סימן מז ס"י ז"ל: תורה שבע"פ אחר שהתירו לכותבה הוי כמלמד תורה לרבים שהרי עיקר קיום התורה היא ע"י כתיבה ואלמלי כתיבה כבר נשתכחה תורה מישראל. וע"י פמ"ג בהקדמה לא"ח ז"ל: מהם זוכים להרביץ תורה רבבים עם תלמידים ומגדיים ועשו תישים ותרב הדעת ויש אשר לא זכו לזה מצאו עזר ותרופה לנפשם שכתבים בעט ברזל ועופרת ושמתעיהו מבדרינן בעלמא, ובפרט בעת ובעונה הזאת שמתלכת הדפוס מצוי וישיר כוחם של המדפיסים כי בעו"ה בצוקי העתים לולי הדפוס ח"ו נשתכחה תורה מישראל לולי ה' הותיר לנו שריד וברכות יחולו על ראשם, וכו'

⁴⁷² אולי זה בגלל שאסור לאכול לפני שעשית מצוה שמוטל עליך, ע"י א"ח &.

שבהם]. מי יודע כמה [שנים הוא] יחיה. לא, צריכים [להסביר את השילוש], לימים [של השבוע]⁴⁷³.

[כאן מתחיל ענין חדש] לפיכך נקראו ראשונים סופרים [כמש"כ (דבה"י א' ב &) ומשפחות סופרים יושבי יעבץ], שהיו סופרים כל האותיות שבתורה, שהיו אומרים, ר' ד"גחון", חציה של אותיות של ס"ת. "דרש דרש", חציה של תיבות. "והתגלח", של פסוקים. "כרסמנה חזיר מיער", ע"י דיער חציין של תהלים. "והוא רחום יכפר עון", חציו דפסוקים. שאל רב יוסף, ר' ד"גחון" מהצד הזה או מהצד הזה. א"ל, תביא ספר תורה ונמנה אותם. מי לא אמר רבה בר בר חנה, לא זז משם עד שהביאו ספר תורה ומנאום. א"ל, הם בקיאים בחסירות ויתרות, ואנחנו לא בקיאים⁴⁷⁴. שאל רב יוסף, "והתגלח" מהצד הזה או מהצד הזה. א"ל אב"י, פסוקים מיהא? תביא ותמנה. אנחנו גם לא בקיאים בפסוקים, שהרי כאשר הגיע רב אחא בר אדא אמר, בארץ ישראל פוסקים את הפסוק הזה לשלשה פסוקים, ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן.

הרבנים למדו, חמשת אלפים ושמונה מאות ושמונים ושמונה פסוקים היו פסוקי ס"ת, יותר עליו תהלים שמונה, חסר ממנו [במנין] דברי הימים שמונה.

הרבנים למדו, "ושננתם", שיהו דברי תורה מחודדים כפיך [חזור עליהם וברוך בעומקם שאם ישאלך אדם לא תצטרך לגמגם אלא שתוכל לומר מיד], שאם ישאל לך אדם דבר, אל תגמגם ותאמר לו, אלא אמור לו מיד, שנאמר

⁴⁷³ רש"י. פירש בקונטרס ימי השבת כלומר שני ימים מקרא ושני ימים משנה ושני ימים גמרא ולא נהירא דא"כ אכתי הוה מצי למיפרך מי ידע כמה חיי ונ"ל לפרש בכל יום ויום עצמו ישלש על כן תיקן בסדר רב עמרים גאון כמו שאנו נוהגים בכל יום קודם פסוקי דזמרה לומר מקרא ומשנה וגמרא ור"ת פי' שאנו סומכין אהא שאמרין בסנהדרין (דף כד.) בבל בלולה במקרא במשנה ובגמרא דגמרת בבל בלול מכולם (תוס').

ע"י י"ד רמ"ו ס"ד: חייב אדם לשלש למודו שליש בתורה שבכתב דהיינו הארבעה ועשרים שליש במשנה דהיינו תורה שבעל פה ופי' תורה שבכתב בכלל זה שליש בתלמוד דהיינו שיבין וישכיל אחרית דבר מראשיתו ויוציא דבר מתוך דבר וידמה דבר לדבר וידון במדות שהתורה נדרשת בהם עד שידע היאך עיקר המצות והיאך יוצא האסור והמותר וכיוצא בזה דברים שלמד מפי השמועה כיצד היה בעל אומנות ועוסק במלאכתו ג' שעות ביום וט' בתורה קורא ג' מהם בתורה שבכתב ובג' תורה שבעל פה ובג' דבר מתוך דבר במה דברים אמורים בתחילת לימודו של אדם אבל כשיגדיל בתורה ולא יהא צריך ללמוד תורה שבכתב ולא לעסוק תמיד בתורה שבעל פה יקרא בעתים מזמנים תורה שבכתב ודברי תורה שבעל פה כדי שלא ישכח דבר מדיני התורה ויפנה כל ימיו לתלמוד בלבד לפי רוחב לבו וישוב דעתו: הגה ו"א שבתלמוד בבלי שהוא בלול במקרא במשנה וגמרא אדם יוצא ידי חובתו בשביל הכל ואין לאדם ללמוד כי אם מקרא משנה וגמרא והפוסקים הנמשכים אחריהם ובזה יקנה העולם הזה והעוה"ב אבל לא בלמוד שאר החכמות ומ"מ מותר ללמוד באקראי בשאר חכמות ובלבד שלא יהיו ספרי מינים וזהו נקרא בין החכמים טיול בפרדס ואין לאדם לטייל בפרדס רק לאחר שמלא כריסו בשר ויין והוא לידע איסור והיתר ודיני המצות. וע"י ש"ך: שבתלמוד בבלי - אבל צריכים ללמוד גם ספרי פוסקים. ועוד שם: אבל לא בלימוד שאר החכמות - כגון ספרי הפילוסופים ותכונה וחכמת הקבלה וכיוצא בהן. ואין לשון הרב מתוקן שכתב וזהו נקרא בין החכמים טיול בפרדס כו' משמע שכל שאר החכמות זולת הש"ס נקרא טיול בפרדס ואינו כן שעניני מעשה בראשית ומעשה מרכבה הם שחכמים קוראים אותו פרדס, ואין ראוי לטייל בפרדס אלא מי שנתמלא כריסו לחם ובשר ולחם הוא לידע האסור והמותר, ויש שכתבו שלא ללמוד קבלה עד שיהא בן ארבעים שנה, שצריך קדושה וטהרה וזריזות ונקיות לזה ורוב המתפרצים לעלות בחכמה זו קודם הזמן הראוי קומטו בלא עת.

⁴⁷⁴ ע"י שר"ע (א"ח סי' קמג ס"ד): אם נמצא טעות בס"ת בשעת קריאה, מוציאים ספר תורה אחרת, ומתחילין ממקום שנמצא הטעות, וכו'. הגה: וכו' והא דמוציאין אחר, דוקא שנמצא טעות גמור, אבל משום חסירות ויתרות אין להוציא אחר, שאין ספרי תורה שלנו מדויקים כל כך שנאמר שהאחרת יהיה יותר כשר.

וע"י ב"י (ש"ת סי' ק"א) וז"ל כל מלא וחסר ותלוי בו דין, כמו קרנת קרנות, בסוכות בסוכת אם שינה פסול דיעבד, אבל מה שלא נ"מ לדינא וכו'.

ע"י בגליון הש"ס בשבת (נה ע"ב) חשיב ט"ו מקומות שהמסורת הוא בלישון אחד ולידין בלשון אחר. וכתב הש"א"ל (סי' ל"ו) דמזה דאנן לא בקיאינן בחסרות ויתירות שמכו שלא לקיים מצות כתיבת ספר תורה, דהרי תמיהא גדולה היא למה אין אנו חשים למצוה זו, אלא כתב שלפי שאנן לא בקיאינן א"כ הרי לא ידעינן איך לכתוב ואיך נקיים המצוה כצורתה אי לא ידעינן צורת הס"ת איך הוא, וקריאת התורה שאני. ע"י הערה קנא.

האשה נקנית

פרק ראשון

קדושין

ל

עין משפט
גד מצוה

הוא יזכר הרע ולא אירע שתיאמיני : **אדיך על זוארי דברך** - בעוד יך תקיפה על בך קודם שיגדיל ולא יקבל תוכתך השיאו אשה : **משיחסר** - שכן הגיע זמן לבטוח ויותר מעשרין ותרתיין אל תאחזרו לשון אחר אדיך על זוארי דברך תורה אור

משיטול דיו ורבי חנינא אמר משיטור תגורו ומפרש התם הא לן והא להו וע"כ רבי חנינא חט"ג שהיה מאריך ישראל היה מדבר לתלמידים שלפניו מבבל כדלמדי' התם הני חברין בבבלא כיון דשרו הגמיייה לא מערמי להו משמע דבני בבלי היו רגילים בהתרת נישואין ומיזו קשה מהא דלמור דפרק כינדר מצרכין (בבבא קמ"ד פ"ד) דקאמר רב חסדא על הארץ ועל פירותיה ורבי יוחנן אמר על הארץ ועל הפירות ופרך עלה דרב חסדא אינהו אכלי ולאן מצרכים ומשני אופוך ומאי קשיא דלמא רב חסדא שהיה מבבל מדבר לתלמידים שהיו לפניו מא"י ור' יוחנן לבני בבלי כמו בכל דוכתי וי"ל דקיש להו דלא הוו בלוייה שיהו תלמידי דרב חסדא מתלמידי א"י ומיזו נראה לה"ר יתחק דמהייל דכינדר מצרכין ל"ק מיה דשאלני ענין אכליה וזכרות דהין הוא לכל ארס שיבך לפי המנהג של מקום שהוא שם אפי' לא היה מאיתו מקום ולהכי מתמה גמרא אליבא דרב חסדא שהיה מבבל ולמה מצרכין על פירותיה למשנה היינו פירות של א"י : [ר"ת] עליו תהלים שמונה כו' - תימה דע"כ בחומש יש יותר דלפילו חס יתו פסוקי תהלים מג' תיבות בלבד אינו כ"כ כמו שיש בחומש - ח"י : **לריכא לוימי** - פירש בקונטרס ימי השבת כלומר שני ימים מקרא ושני ימים משנה ושני ימים גמרא ולא הירא דריב' אכתי הוה מלי למיפקך מי ידע כמה חיי וי"ל לפרש בכל יום ויום עלמו ישלש על כן תיקון כסדר רב עמרם גאון כמו שאנו נוהגים בכל יום קודם פסוקי דמורה לומר מקרא ומשנה וגמרא ור"ת פי' שאנו סומכין אהא דאמרינן בסנהדרין (דף כ"ד) בבבל צולה במקרא במשנה ובגמרא דגמרת בבבל בלול זכולם :

שכר א מיי"פ ס"א חס"ג
ה"ת הלכה ב סג
עשין יב קוש"ע י"ד סימן
רמה סעף ג
שכה ב ג מ"ו' שס
הלכה י"א וסמ"ג ס
קוש"ע י"ד סימן רמ
סעף ג

הנהגות הב"ח
(ה) רש"י ד"ה גמ' י"ג
קודם ד"ס לפק"י :

הנהגות הב"ח
(ה) רש"י ד"ה גמ' י"ג
קודם ד"ס לפק"י :

תוס' ר"י הוקן
גירא חז ומשל הוא :
יך על זוארי דברך
כלומר דקרא אורי
שליך בריך טובה שאם
יך בה בזה הזמן כל
ימי יך בה דכתיב
חונך לער על פי דרבו
גם כי יוקן לא יסור
ממנה ויהי דמפשישי
יך פשט כלומר הכתי
דך תוכחה - והא
דאמרינן לפני עור לא
תתן מכשול לאוזניה
למכה בנו גדול איירי
דוקא בבכתי דהיק
ופשיל [בב] יצר הרע
[וגרם לו להחסיא] :

תחום גדול כי בכל
חומש וכן בתקונים
מזוהרים ב"ס או ס' ח'
כף פסוק ז' ויארט לו
הדפס על ז'ו מתי
התורה בפסוקים]

ספרי פ' ואתחנן

אמור

הוה אמינא *לשמן גירא בעיניך א"ל רבא לר' נתן בר אמי אדיך על זוארי דברך משיחסר ועד עשרים ותרתי ואמרי לה מתמני סרי עד עשרים וארבעה כתנאי חונך לער על פי דרבו ר' יהודה ורבי נחמיה חד אמר משיחסר ועד עשרים ותרתיין וחד אמר מתמני סרי ועד עשרים וארבעה : עד היכן חייב אדם ללמד את בנו תורה אמר רב יהודה אמר שמואל כגון זבולון בן דן שלימדו אבי אביו מקרא ומשנה ותלמוד הלכות ואגדות מתיבי למדו מקרא אין מלמדו משנה ואמר רבא מקרא זו תורה כזבולון בן דן ולא כזבולון בן דן כזבולון בן דן דאילו התם מקרא משנה ותלמוד הלכות ואגדות ואילו הכא מקרא לבד ואבי אביו מי מוחרזיב והתניא *ולמדתם אותם את בניכם ולא בני בניכם ומה אני מקיים *והודעתם לבניך ולבני בניך לומר לך שכל המלמד את בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו למדו לו ולבניו ולבני בניו עד סוף כל הדורות הוא דאמר כי האי תנא דתניא ולמדתם אותם את בניכם אין לי אלא בניכם בני בניכם מנין *ת"ל והודעתם לבניך ולבני בניך א"כ מה ת"ל בניכם בניכם *ולא בנותיכם *אמר ריב"ל כל המלמד את בן בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מחר סיני שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך וסמך ליה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב רבי חייא בר אבא אשכחיה לריב"ל דשדי דיסנא ארישיה וקא ממשי ליה לינוקא לבי בנישתא א"ל מאי כולי האי א"ל מי זוטא מאי דכתיב והודעתם לבניך וסמך ליה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב מכאן ואילך רבי חייא בר אבא לא טעים אומצא עד דמקרי לינוקא ומוספיה רבה בר רב הונא לא טעים אומצא עד דמיתתי לינוקא לבית מדרשא אמר רב ספרא משום ר' יהושע בן חנניא מאי דכתיב *וישננתם לבניך אל תקרי ושננתם אלא ושלשתם *לעולם *ישלש אדם שנותרו שלישי בשלש שלישי בתלמוד מי יודע כמה חיי ללא צריכא ליומי לפיכך נקראו ראשונים סופרים שהיו סופרים כל-האבותיות שבתורה שהיו אומרים וא"ו דגהון חציין של אותיות של ס"ת דרש דרש חציין של תיבות והתגלה *של פסוקים *כירסמנה חזיר מיער עי"ן דיער חציין של תהלים והוא רחום יכפר עון חציין דפסוקים בעי רב יוסף וא"ו דגהון מהאי גיסא או מהאי גיסא א"ל נתיי ס"ת ואימנינהו מי לא אמר רבה בר בר חנה *לא וזו משם עד שהביאו ספר תורה ומנאום א"ל אינהו בקיאי בחסירות ויתרות אנן לא בקיאינן בעי רב יוסף והתגלה מהאי גיסא או מהאי גיסא א"ל אביי פסוקי מיהא ליתו לימניו בפסוקי נמי לא בקיאינן *דכי אתא רב אחא בר אריא אמר במערבא פסקי ליה להאי קרא לתלמידי פסוקי *ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בערב הענן תגורבנך *המשת אלפים ושמונים ושמונה פסוקים הוו פסוקי ס"ת יתר עליו תהלים שמונה חסר [א] ממנו דברי הימים שמונה *תנו רבנן ושננתם שיהו דברי תורה מיוחדים בכיך שאם ישאל לך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד שנאמר אמור

בשטה בעוד יך תקיפה עליו הוי זכיר ללמוד ותוכחות ואיזה זמנו משיחסר ועד עשרים ותרתיין בלוי משיחסר אין בו דעת לקבל תוכחות כל כך ואל תכביד יסורין ותוכחות ויותר מעשרים ותרתיין יש לחוש שלא יבעט וזה עיקר : על פי דרכו - דרך שכל ימיו יהא מתנהג בו חונך לו כנענותו ואיזה נענותו רבי יהודה ורבי נחמיה כו' : **זבולון בן דן** - תלמוד שהיה בימיים : אינו מלמדו משנה - אין חובת בנו עליו אלא במקרא מכהן ואילך ילמד הוא לעצמו : **סורס** - ולא עבדים וכתובים : **כזבולון בן דן** - **שלמדו אבי אביו** - ועד היכן נמי דקאמרי' הכי קאמרי' עד היכן ארס חייב ללמוד תורה כדודותיה אמר רב יהודה לבט ולכן בנו : **דשדי דיסנא ארישיה** - סדון שאינו ראוי לעמיפתה הראש אלא כסוי בעלמא שם על ראשו שלא ליתן בגילוי ראשו ולא הספיק להשתטף בסודרו : **מאי כולי סאי** - שמידתה לנאח בלא עמיפה ההוגנת לך : **לא טעים אומצא** - כשר מעט בעתולים היו רגילין לנטעם בכבך : **גד דמקרי לינוקא ומוספיה** - מהדר לו מה שקרא תחולו ומלמדו עוד פסוק יותר : **אלא ושלשתם** - מולל חכיו וטעיהם ששילשם : **לוימי** - ימי השבוע : **(ה) לפיכך נקראו כו'** - מילתא באפי נפשה היא : **גמ'** - כבודו וטעמי סתימתיקן של משניות ולתלמיס כמה שסותרים זו את זו : **נקראו ראשונים סופרים** - כדכתיב (ד"ה א ב ג) ומשפחות סופרים וישבי יעבדן : **וי"ו דגהון** - כל הולך על גהון : **לא וזו משם** - לא חיפרש היכא : **חסר ממנו** - ממנין ס"ת : **יסו מהודדין כפיך** - חזור עליהם וזדוק בעומקם שאם ישאל לרס לא שתקך לגמגם אלא שתוכל לומר מיד : אמור

[לקמן פ"א] טובה לת

[לפני כתיב]
[כרבות כתיב]
[א] חסר דמילא וד"ה
טו כ"ל :

הנהגות הגר"א
[א] חסר דמילא וד"ה
טו כ"ל :

ס' ו
ט"ז י"ז :

ויקרא י"א
ס"ה
הכלים ס
שם עת

שבת מט :

מדיס לת

שמות י"ט
[כפי תשובת הכתוב בכל החומשין עולה פסוקי התורה תחת אלפים הממס' וע' וי' י' י' י' ע"ק רמז התורה וזויה רשען גורם ה' אלפים [תק"ע]

"אמור לחכמה אחותי את וגו'" [שתהא בקי בה כאחותך שאסורה לך]⁴⁷⁵, ואומר, "קשרם על אצבעותיך כתבם על לוח לבך", ואומר, "כחצים ביד גבור ושלחם בהם עם אויביו" [כן בני הנעורים] [ותלמידיו של אדם קראוים בניו], ואומר, "חצי גבור שנונים", ואומר, "חציך שנונים עמים תחתך יפלו", ואומר, "אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם [אחר שדימה אותם לחצים הביא גם לשון של מילוי האשפה] לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער", מהו "את אויבים בשער". אמר רבי חייא בר אבא, אפי' האב ובנו, הרב ותלמידו⁴⁷⁶, שעוסקין בתורה בשער אחד נעשים⁴⁷⁷ אויבים זה את זה [מתוך שמקשים זה לזה ואין זה מקבל דברי זה]⁴⁷⁸, ואינם זדים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה, שנאמר "את והב בסופה", אל תקרי בסופה אלא בסופה פ'י' כך דורש אותה: ספר מלחמות מלחמה שעל ידי ספר אהבה יש בסופה].

הרבנים למדו, "ושמתם", סם תם [תרופה שלם שאינו חסר שום הצלה], נמשלה תורה כסם חיים, משל, לאדם שהכה את בנו מכה גדולה והניח לו רטיה על מכתו, ואמר לו, בני, כל זמן שהרטיה זו על מכתך, אכול מה שהנאתך ושתה מה שהנאתך [פני' כל מה שדעתך נוחה הימנו ואפי' דבש וכל מיני מתיקה שקשים למכה], ורחוץ בין בחמין בין בצונן ואין אתה מתיירא⁴⁷⁹. ואם אתה מעבירה, הרי היא מעלה דלקת.

כך הקדוש ברוך הוא אמר להם לישראל, בני, בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין. ואם אתם עוסקים בתורה, אין אתם נמסרים בידו, שנאמר "הלא אם תטיב שאת" [פ'י' "תטיב" כמ"ש כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו, היינו אם תלמדו תורה, "שאת", תתנשא על יצרך], ואם אין אתם עוסקין בתורה, אתם נמסרים בידו, שנאמר "לפתח חטאת רובך". ולא עוד, אלא שכל משאו ומתנו [של היצר הרע] כך [פ'י' באדם להחטיאו]⁴⁸⁰, שנאמר "ואליך תשוקתך", ואם אתה רוצה [תעסוק בתורה] אתה מושל בו, שנאמר "ואתה תמשל בו".

הרבנים למדו, קשה יצר הרע, שאפילו יוצרו קראו רע⁴⁸¹, שנאמר "כי יצר לב האדם רע מנעוריו". אמר רב יצחק, יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום⁴⁸² [פ'י' הפסוק הוא מיותרת, ובא ללמדנו שכל שעות היום רעתו

⁴⁷⁵ אי נמי מסיפא דקרא ומודע לבינה תקרא שתהא ידוע לך [רש"י].

⁴⁷⁶ עי' חדושי אגדות למהר"ל: הרב ותלמידו וכו'. ענין זה הוא נמשך למדת התורה שהיא אש, כמו שמבואר אצל מה שאמרו (שבת ס"ג א') אם ראית ת"ח שנוקם ונוטר איבה כנחש חגרהו על מתנך ובכמה מקומות, כי מדת התורה כך. ואמר אינם זדים משם עד שנעשים אוהבים מיד, וגם זה למדת התורה, כי התורה היא שכלית והשכל הוא אחד, לכך מיד בהפסק החילוק ביניהם, אז מיד הם חוזרים אל האהבה מצד השכל בעצמו שהוא שכל אחד מחבר אותם, ולכן נקראו החכמים אחים מפני כי השכל הוא מאחד אותם וזה מבואר.

⁴⁷⁷ נעשו [גיר' רש"י].

⁴⁷⁸ עי' אור ישראל מכתב ו: הלימוד בתורה אשר יקרא לימוד, הוא ללמוד בחריפת הדעת [גיפטיג] כל אחד מחזיק בכל עוז סברתו. הלשמה היא שקיטת הרוח, אם כדבריו ואם כדברי תבירו להיות שוה בעיניו. והמה כמעט דברים מתנגדים זה לזה, לזאת הורונו חז"ל איך להתנהג, כמאמרם קידושין (דף ל') אפילו האב ובנו הרב ותלמידו שעוסקין בתורה בשער אחד, נעשים אויבים זה את זה, ואינם זדים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה, שנאמר "את והב בסופה כו' ע"ש", והאיבה בראשונה היא בחי' הלימוד בחריפת הדעת [גיפטיג] כ"ל, והאהבה בסופה היא בחי' הלשמה, לבטל כל אחד דעתו לילך אחר הרוב או הגדול, או לעמוד כ"א בדעתו כמו עשו ב"ש כדבריהם כו' (יבמות דף ט"ד), עפ"י הנדרים המבוארים בגמ' ופוסקים בזה. אכן בהנהגת חיבה וריעות, היא בחי' הלשמה, לקיים האמת, היא בחי' הלימוד, להגיד ולחזק כ"א סברתו הנראה נכון בעיניו, והשלום היא בחי' הלשמה אהבו, (יבמות שם ע"ב).

⁴⁷⁹ עי' חדושי אגדות למהר"ל: ואין אתה מתירא וכו'. ר"ל כי התורה היא גוברת על היצר, מצד אשר לא שייך בתורה ההעדר, כי השכל הוא שלם בפעל, ובפרט התורה הוא על הכל ואין במדרגת התורה שולט ההעדר, ולכן התורה אינו מניח להתגבר היצר הרע שהוא ההעדר אשר הוא דבק בחומר, כי מאחר שנמשך האדם אחר שכל התורה אין היצר הרע שהוא ההעדר הדבק בחומר גובר עליו ולכן התורה הוא תבלין אל (התורה) [היצר].

⁴⁸⁰ עי' חדושי אגדות למהר"ל: כל משא ומתן שלו בך. ר"ל כי היצר הרע אין לו מציאות בעצמו כלל, ומציאות היצר הרע אינו רק שהוא העדר דבק בחומר, ואילו היה לו מציאות בעצמו לא היה כל משא ומתן [שלו] בך, עכשיו מפני שהיצר הרע הוא אינו רק שהוא העדר המציאות, לכך כל משא ומתן שלו באדם, כדכתיב ואלך תשוקתו כי כל תשוקתו אינו רק להכשיל את האדם מצד שזו מהותו ועצמו. והבן זה היטב, כי דבר זה רמזו בכמה מקומות, כי אין אל היצר הרע מציאות בעצמו רק שהוא העדר המציאות ולכן כל משא ומתן שלו בך.

⁴⁸¹ עי' חדושי אגדות למהר"ל: שאפילו יוצר שלו קורא אותו רע. פ'י' שהוא עצם הרע וליפכך קשה רעתו, כי כל עצם הוא קשה שכן מורה הלשון עצם, לכך יוצר שלו קורא אותו רע שהיוצר שנתן לכל אחד עצם יצירתו קורא אותו רע א"כ רע הוא בעצם, ומאחר שהוא רע בעצם קשה רעתו והבן זה.

⁴⁸² עי' חדושי אגדות למהר"ל: מתחדש עליו כל יום ויום וכו'. כבר התבאר, שאין ליצר מציאות מקיים, ותמיד הוא משתוקק השתוקקת חדש בעבור שהוא

מתחדשת], שנאמר "רק רע כל היום". ואמר ר"ש בן לוי, יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו⁴⁸³, שנאמר "צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו", ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו, אין יכול לו, שנאמר "אלהים לא יעזבונו בידו".

למדו בבית מדרש של ר' ישמעאל, בני, אם פגע בך מנוול זה [פ'י' יצר הרע המתגרה בך] משכהו לבית המדרש, אם אבן הוא נימוח⁴⁸⁴, ואם ברזל הוא מתפוצץ [שהתורה כמו אש המפעפע את הברזל], שנאמר "הלא כה דברי נאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע", אם אבן הוא נימוח, שנאמר "הוי כל צמא לכו למים", ואומר "אבנים שחקו מים".

להשיאו אשה. מאיפה יודעים את זה. שנאמר "קחו נשים והולידו בנים ובנות וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים". בנו מובן, בידו. אלא בתו, [וכן] בידו היא [להרגיל אנשים להשיאה]. כך נאמר, תתן לה מידי? ותלבישה ונכסיה? כדי שיקפצו עלה אנשים.

ללמדו אומנות. מאיפה יודעים את זה. אמר חזקיה, שנאמר בפסוק, "ראה חיים⁴⁸³ עם אשה אשר אהבת" [פ'י' אומנות שתחיה בו עם אשה מקיש אומנות לאשה], אם אשה [האמור כאן היא אשה] ממש, כשם שחייב להשיאו אשה, כך חייב ללמדו אומנות. אם תורה היא, כשם שחייב ללמדו תורה, כך חייב ללמדו אומנות⁴⁸⁴.

ויש אומרים, אף להשיטו בנהר. למה. חיותיה? הוא. רבי יהודה אומר, כל שאינו מלמדו אומנות, מלמדו ליסטות. ליסטות ס"ד. אלא, כאילו מלמדו ליסטות. מהו חילוק ביניהם [פ'י' מה רבי יהודה מוסיף]. יש חילוק ביניהם שלמד סחורה [אם למדו סחורה לת"ק הרי למדו חיים לרבי יהודה שבא טעמו אומנות דווקא, שכמה פעמים שאין לו במה לעשות סחורה ועומד ומלסטם].

כל מצות האב על הבן וכו'. מהו כל מצות האב על הבן. אם תאמר כל מצות שהאב חייב אבא לעשות לבנו, נשים חייבות. והרי למדנו כברייאתא, האב חייב לבנו למול ולפדותו, אביו, ולא אמו. אמר רב יהודה, כך נאמר, כל מצות האב המוטלת על הבן לעשות לאביו [כמו כיבוד ומורא], אחד אנשים ואחד נשים חייבין.

למדנו ברייתא כמו זה שהרבנים למדו, "איש", אין לי אלא איש. מאיפה יודעים אשה. כשהוא אומר, "תיראו", הרי כאן שנים, א"כ, מה מלמד הנאמר "איש". איש יכול לעשות [שאין מוחה בידו]⁴⁸⁵, אשה אין יכולה לעשות, מפני שרשות אחרים [בעלה] עליה⁴⁸⁶. אמר רב אידי בר אבין אמר רב, נתגרשה, שניהם שוים [במצות כיבוד].

הרבנים למדו, נאמר "כבוד את אביך ואת אמך", ונאמר, "כבוד את ה' מהונך", השוה הכתוב כבוד אב ואם לכבוד המקום⁴⁸⁷. נאמר, "איש אמו ואביו תיראו", ונאמר, "את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד", השוה הכתוב מוראת אב ואם למוראת המקום. נאמר, "מקלל אביו ואמו מות יומת", ונאמר, "איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו", השוה הכתוב ברכת אב ואם לברכת המקום. אבל בהכאה, ודאי אי אפשר [שהרי אין הכאה כלפי מעלה]. וכן בדין [שיוקשו לכיבוד ומורא על הבן שהרי] שלשתן שותפין בו [איש מזריע לובן שבו אשה מזרעת אדם שבו והקדוש ברוך הוא נופח בו נשמה מראה עין ושמיעת אוזן ודיבור (נדה לא ע"א)].

הרבנים למדו, שלשה שותפין הן באדם, הקדוש ברוך הוא, ואביו, ואמו, בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו, אמר הקדוש ברוך הוא, מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם וכבדוני. למדנו כברייאתא, רבי אומר, גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שבן מכבד את אמו יותר מאביו, מפני

היצר לדבר מה בלבד, ואין עמידה ביצר שיהיה לו קיום, כי כל דבר שאין בו שום טוב אינו קיים כלל, כי בכל בריאת ששת ימי בראשית נאמר כי טוב בכל אחד ואחד, ודבר זה נותן קיום לנמצאים, ודבר זה בארנו במקום אחר. ומפני שבינים ב' נברא המחלוקת, ולא נאמר בו כי טוב, אמרו (אבות פ"ה) כל מחלוקת שאינו לש"ש אין סופה להתקיים, ולפיכך היצר הרע שהוא נקרא רע אין קיום לו והוא מתחדש כל יום על האדם. וגם מפני כי היצר הוא לפי מה שהוא אדם יש לו יצר, והאדם תחת השתנות הזמן ויש לו שנוי בכל יום ויום, וכן יצרו כל יום ויום מתחדש יצרו.

⁴⁸³ עי' לעיל הערה 441 ודברי הערוך שם.

⁴⁸⁴ עי' מכות ח ע"ב, שאם למד אומנות אחת, אין מצוה ללמדו עוד א'.
⁴⁸⁵ רש"י. קשה שהרי הפסוק מדבר במורא ואין שום חסרון בבת לעשות מורא אב ואם אחרי שהתחתנה, אלא צ"ל ששניהם בדיבור נאמרו, וכן מדויק ברש"י בהערה הבאה.

⁴⁸⁶ ואף על גב דמעשה ידיה לבעלה מדרבנן בעלמא מ"מ אינה מצויה אצל אביה אלא אצל בעלה (תוס'). ועי' לקמן ל הע"א רש"י ד"ה סיפק בידו – אין אימת אחרים עליו.

⁴⁸⁷ עי' שו"ע (י"ד סי' רמ ס"ז): אחד האיש ואחד האשה שוין בכבוד ובמורא של אב ואם, אלא שהאשה אין בידה לעשות, שהיא משועבדת לבעלה לפיכך היא פטורה בכבוד אב ואם בעודה נשואה ואם נתגרשה או נתאלמנה חייבת. ועי"ש בש"י: אין בידה לעשות – אמנם אם אין בעלה מקפיד חייבת בכל דבר שאפשר כמו האיש.

שמפתחה בדבריים, לפיכך הקדים הקדוש ברוך הוא כיבוד אב לכיבוד אם. וגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שהבן מתיירא מאביו יותר מאמו, מפני שמלמדו תורה⁴⁸⁷, לפיכך הקדים הקדוש ברוך הוא מורא האם למורא האב.

לימד תנא לפני רב נחמן, בזמן שאדם מצער את אביו ואת אמו, אמר הקדוש ברוך הוא, יפה עשיתי שלא דרתי ביניהם, שאלמלי דרתי ביניהם ציערונני.

אמר ר' יצחק, כל העובר עבירה בסתר, כאילו דוחק רגלי שכינה⁴⁸⁸, שנאמר "כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי" [והעובר בסתר] ואומר אין המקום כאן לפיכך הוא נסתר לומר אין יודע נמצא כדוחק רגליו ומקצרו לומר אין כאן].

אמר רבי יהושע בן לוי, אסור לאדם שיהלך ארבע אמות בקומה זקופה⁴⁸⁹, שנאמר "מלא כל הארץ כבודו" [משמע משתרבב ויורד למטה והזוקף קומתו נראה כדוחק]. רב הונא בנו של רב יהושע לא מסגי ארבע אמות בגילוי הראש, אמר, שכינה למעלה מראשי.

שאל בן אלמנה אחת את ר' אליעזר, אבי אומר השקיני מים ואמי אומרת השקיני מים, איזה מהם קודם. אמר לו, הנח כבוד אמך ועשה כבוד אביך, שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך⁴⁹⁰. בא לפני רבי יהושע, אמר לו אוו דבר. אמר לו, רבי, נתגרשה [שאינן אמי חייבת בכבוד אביך] מהו. אמר ליה, מריסי עיניך ניכר שבן אלמנה אתה [פי' שגדלת כיתום, וככית הרבה, ולכן נפלו לך ריסיך, ואם כן זה לא שאלה למעשה אלא באת ללמוד, ולכן תדע שכבוד שניהם שוה עליך], הטל להן מים בספל וקעקע להן כתרנגולים [כאילו הוא מקרקר כתרנגול, שלא היה צריך לשאול, ולכן השיבו בלשון צחוק].

⁴⁸⁷ "מפני שמלמדו תורה" לא מופיע ברש"י ויקרא יט ג.

⁴⁸⁸ היינו דמצי כייף ליצירה וכדמוכח בחגיגה (דף טו). (תוס'). וז"ל הגמ' בחגיגה: אמר רבי יצחק: כל העובר עבירה בסתר כאילו דוחק רגלי שכינה, שנאמר כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי. איני. והאמר רבי אלעאי הזקן, אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו, ילך למקום שאין מכירין אותו, וילבש שחורין ויתעטף שחורין, ויעשה מה שלבו חפץ, ואל יחלל שם שמים בפרהסיא. לא קשיא, הא דמצי כייף ליה ליצירה, הא שלא מצי כייף ליצירה.

⁴⁸⁹ עיי' ש"ע (א"ח ס"ב ב טו): אסור לילך בקומה זקופה, ולא ילך ד' אמות בגילוי הראש.

ועיי' מ"ב: בקומה זקופה - שדוחק רגלי השכינה כביכול ע"כ כתבו האחרונים דאסור אפילו פחות מד"א ופשוט דאפילו עומד במקומו ואינו הולך כלל. ולא ילך - אפילו בבית שיש בו תקרה וכו' תחת אויר השמים דיש לזוהר לכ"ע.

ד"א - ומידת חסידות אפילו פחות מד"א ואפילו בעת השינה בלילה ויש שמצדידין לומר דאפילו ד' אמות אינו אסור מדינא רק להצונעין במעשיהן אבל כבר כתב הט"ז לקמן בסימן ח' דבזמנינו איסור גמור מדינא להיות בגילוי הראש ואפילו יושב בביתו ע"ש הטעם וכן כתב בתשובת מהר"י ברונא וכתב המ"א דאפילו קטנים נכון להרגילם בכיסוי הראש כי היכי דליהוי להו אימתא דשמיא כדאיאת (בשבת קנ"ו) כסי ראשך כי היכי דליהוי עלך אימתא דשמיא ודע עוד דלענין גילוי הראש די בכיסוי היד על הראש וה"ה אם מפלה ראשו שרי בגילוי הראש. ועיין בפמ"ג שכתב דליך ד"א תחת אויר השמים לא מהני בזה כיסוי הראש ביד.

בגילוי הראש - וכ"ש שאסור לברך וה"ה ללמוד בגילוי הראש ולא מהני בזה כיסוי היד דיד וראש חד גופא אינון ואין הגוף יכול לכסות את עצמו ויש מקילין בזה בשעת הדחק כגון בלילה שרוצה לשתות ואין לו כובע בראשו דדי במה שמכסה ראשו בידו אבל יותר טוב לנהוג כמו שהעולם נוהגין שממשיך הבית יד של הבגד על היד ומכסה בו ראשו דאז הוי שפיר כיסוי לכ"ע וכתב הפמ"ג דיש לזוהר בשעת הנחת תפילין של ראש שלא יברך הברכה בראש מגולה ופר"ק [פאה נכרית] משערות אף אותן שתפורין בבגד מתחתיו יש לאסור מפני מראית העיין שיאמרו ששערות הן ויש מקילין.

⁴⁹⁰ עיי' תוספת יבמות ה ע"ב: וכן אביך אומר השקיני ומצוה לעשות הנח כבוד אביך ועשה מצוה שאתה ואביך חייבין לעשות מצוה וי"ל דמהכא לפינן התם. עיי' רמב"ם אישות פט"ו ה"כ: צוו חכמים על האשה שתהיה מכבדת את בעלה ביותר מדאי ויהיה לו עליה מורא ותעשה כל מעשיה על פיו ויהיה בעיניה כמו שר או מלך מהלכת בתאות לבו ומרחקת כל שישנא, וזה הוא דרך בנות ישראל ובני ישראל הקדושים הטהורים בזיווגן, ובדרכים אלו יהיה יושבן נאה ומשובת, ע"כ. ועיי' ה"ה שמקורו מהגמ' שלנו.

וז"ל הגהות מיימוניות: כתנא דבי אליהו וכי מה טיבה של יעל שבאתה תשועה גדולה על ידה אמרו אשה כשרה היתה ועושה רצון בעלה מכאן אמרו אין לך כשרה בנשים אלא אשה ששושה רצון בעלה.

ועיי' ש"ע (ניח ס' רמ ט"ד): אבי אומר לו: השקיני מים, ואמו אומרת: השקיני מים, מניח אמו ויוסק בכבוד אביו. ואם היא מגורשת מאביו, שניהם שוים ולא יזה מהם שירצה יקדים.

ועיי' ש"ע: מניח אמו. שגם אמו חייבת בכבוד אביו.

דרש עולא רבה בפתח של בית הנשיא, מהו שנאמר "יודוך ה' כל מלכי ארץ כי שמעו אמרי פיך". "מאמר פיך" לא נאמר אלא "אמרי פיך", בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא "אנכי" ו"לא יהיה לך", אמרו אומות העולם, לכבוד עצמו הוא דורש, כיון שאמר "כבוד את אביך ואת אמך", חזרו והודו למאמרות הראשונות "כ"ש שחייב אדם בכבודו שאף הוא שותף בבריאתו כאביו ואמו וחיי ומוותו מסורין בידו]. רבא אמר, [אנחנו למדנו את זה] מכאן, "ראש דברך אמת" [לא הוזקק הכתוב לומר ראש דברך אמת אלא לפי שהיו מרוננים אחר דבריו הראשונים לומר לכבודו הזהיר ולאחר זמן חזרו והודו כששמעו סוף דבריו למדו שראש דבריו אמת]. ראש דברך ולא סוף דברך. אלא, מסוף דברך ניכר שראש דברך אמת.

שאלו את רב עולא, עד היכן כיבוד אב ואם. אמר להם, צאו וראו מה עשה עובד כוכבים אחד באשקלון ודמא בן נתינה שמו, פעם אחת בקשו חכמים סחורה שהיה משתכר ששים ריבוא [דינרי זהב], והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו [והוא יושן], ולא ציערו. אמר רב יהודה אמר שמואל, שאלו את ר' אליעזר, עד היכן כיבוד אב ואם. אמר להם, צאו וראו מה עשה עובד כוכבים אחד לאביו באשקלון ודמא בן נתינה שמו, בקשו ממנו חכמים אבנים לאפוד בששים ריבוא שטר, ורב כהנא לימד, בשמונים ריבוא, והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו, ולא ציערו. לשנה האחרת נתן הקדוש ברוך הוא שכרו, שנולדה לו פרה אדומה בעדרו. נכנסו חכמי ישראל אצלו, אמר להם, יודע אני בכס, שאם אני מבקש מכם כל מומן שבעולם אתם נותנין לי, אלא אין אני מבקש מכם אלא אותו מומן שהפסדתי בשביל כבוד אבא⁴⁹¹.

וא"ר חנינא, ומה מי שאינו מצווה ועושה, כך [הקב"ה משלם לו שכרו], מצווה ועושה על אחת כמה וכמה. שאמר ר"ח, גדול מצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה⁴⁹². אמר רב יוסף [שהיה עיורן], בתחילה הייתי אומר, מי שהיה אומר לי הלכה כר"י, שאמר, סומא פטור מן המצות, הייתי עושה יום טוב לתלמידים, שהרי [אני] לא מצווה והרי אני עושה⁴⁹³. עכשיו ששמעתי את זה שאמר רב חנינא, גדול מצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה, אדרבה, מי שאמר לי דאין הלכה כרבי יהודה, אני עושה יום טוב לתלמידים.

כאשר רב דימי הגיע, הוא אמר, פעם אחת היה [דמא בן נתינה] לְבוש סירקון [לְבוש מכובד מרוקם בחוטין] זהב והיה יושב בין גדולי רומי, ובאתה אמו⁴⁹³ וקרעתו ממנו, וטפחה לו על ראשו וירקה לו בפניו, ולא הכלימה⁴⁹⁴.

אבימי בנו של רבי אבהו לימד, יש מאכיל לאביו פסיוני [עוף חשוב ושמן] וטורדו מן העולם [שנענש עליו שמראה לו צרות עין על סעודתו], ויש מטחינו בריחים [שהוא עבודה קשה]

⁴⁹¹ יש לשים לב, שהגוי שאין לו עולם הבא, קיבל שכרו בעולם הזה.

ועיי' ש"ע (יר"ד ס' רמ ט"ח): עד היכן כיבוד אב ואם, אפילו נטלו כיס של זהובים אלו והשליכו בפניו לים, לא כלימם ולא יצער בפניהם ולא ינעוס כנגדם, שלא יקבל גזירת הכתוב וישתוק. הגה: כיון שאומרים דאם רוצה לזרוק מעות של בן לים דיכול למונעו, דהא אינו חייב לכבדו רק משל אב, אבל לא משל בן. ואין חילוק בין לכבדו או לצערו. ודוקא קודם שזרקו, דאפשר דממנע ולא עביד, אבל אם כבר זרקוהו, אסור לאכלומיה אבל יוכל לתבעו לדינא. ודוקא אם רוצה לזרוק כיסו לים, דאית ביה חסרון כיס, אבל אם רוצה להעביר ממנו ריוח בעלמא, אסור בכל ענין. בן שיש לו דין עם אביו, והאב הוא תובע הבן, צריך הבן לילך אחר אביו אף על פי שהבן הוא נתבע ודר בעיר אחרת, שזהו כבוד אביו. אבל האב חייב לשלם לבן הוצאות, דאינו חייב לכבדו משל בן, כמו שנתבאר.

ועיי' ש"ע: דהא אינו חייב כו'. והב"ח כתב דגם הסברא ראשונה ס"ל דאין לחלק בין לכבדו או לצערו אלא שטעמו דכיון שצריך אחר כך לשלם כל הפסדו לכן אין לו להכלימו בשביל כך וה"א ס"ל דכדי שלא לטרוח למיקם בדינא ודיינא יכול למנעו עיין שם:

⁴⁹² דמי שמצווה ועושה עדיף לפי שדואג ומצטער יותר פן יעבור ממי שאין מצווה שיש לו פת בסלו שאם ירצה יניח (תוס'). ועיי' ריטב"א: פירשו רבותינו ז"ל טעם הדבר שזה שטן מקטרגו כשהוא מצווה וזה אין שטן מקטרגו ולפום צערא אגרא, ורבינו הגדול ז"ל פירש שהמצות אינן להנאת האל יתברך המצוה אלא לזכותינו, ומי שהוא מצווה קיים גזירת המלך ולפיכך שכרו מרובה יותר מזה שלא קיים מצות המלך, מכל מקום אף הוא ראוי לקבל שכר שהרי מטוב לבב והחסידות הכניס עצמו לעשות מצות ה' ית', ודוקא במצוות שצוה ה' ית' לאחריים שיש לו בהן רצון, אבל העושה מאליו מצוות שלא צוה בהם תורה כלל זו היא שאמרו (עי' ירושלמי שבת פ"א ה"ב) כל שאינו מצווה בדבר ועושהו נקרא הדיוט.

⁴⁹³ שהיתה מטורפת מדעתה (תוס').

שקבל שאין משפט רשעי ישראל בגיהנם אלא י"ב חדש, אומר, זכרונו לברכה לחיי העולם הבא.

הרבנים למדו, חכם [הדורש ברבים על ידי מתורגמן, אם בא לומר דבר הלכה שאמר אביו או רבו, לוחש לתורגמן ואינו מזכיר שמם אלא], משנה שם אביו ושם רבו [פי' שיאמר: כך אמר אבא מורי או כך אמר רבי ומורי]. והתורגמן, אינו משנה לא שם אביו ולא שם רבו [אלא אומר: כך אמר פלוני]. אביו של מי [שהמתורגמן לא משנה שמן]. אם תאמר שזה אביו של המתורגמן, וכי התורגמן אינו בן חיוב [של כיבוד אב] הוא. אלא אמר רבא, שם אביו של חכם, ושם רבו של חכם. כמו זה שפיר כן רב אשי כאשר היה דורש בדרשת החג, היה אומר אבי מורי, והאמורה [תורגמן] שלו אמר כך אמר רב אשי [ולא אומר כך אמר אביו ואדוניו של חכם].⁴⁹⁸

הרבנים למדו, איזהו מורא, ואיזהו כיבוד. מורא, לא עומד במקומו [במקום המיוחד לאביו לעמוד שם בסוד זקנים עם חביריו בעצה]⁴⁹⁹, ולא יושב במקומו, ולא סותר את דבריו⁵⁰⁰, ולא מכריעו [אם היה אביו וחכם אחר חלוקין בדבר הלכה לא יאמר נראים דברי פלוני]⁵⁰¹. כיבוד, מאכיל ומשקה, מלביש ומכסה, מכניס ומוציא⁵⁰².

שאלו אותו,

⁴⁹⁸ רש"י. אם כן לקרא לאביו הרב פלוני אלמוני שליט"א היא איסור תורה. עי' שו"ע (י"ד סי' רמ ס"ב): איזה מורא, לא יעמוד במקומו המיוחד לו לעמוד שם בסוד זקנים עם חביריו, או מקום המיוחד לו להתפלל, ולא ישב במקום המיוחד לו להסב בביתו, ולא סותר את דבריו ולא מכריע את דבריו בפניו, אפילו לומר נראין דברי אבא, ולא יקראנו בשמו, לא בחייו ולא במותו, אלא אומר: אבא מארי. היה שם אביו כשם אחרים, משנה שמם, אם הוא שם שהוא פלאי שאין הכל רגילים לקרות בו. אבל שם שרגילין בו מותר לקרות אחרים שלא בפניו.

ועי' פ"ת: משנה שמם - עיין ברש"י גיטין דף ל"ד ע"ב גבי אביו. ז"ל: [אביו נקרא נחמני] על שם שרבה בר נחמני גידל אביו בביתו ולמדו תורה, שהיה יתום, השיאו את שם אביו "נחמני", רבה סתם הוא רבה בר נחמני. ועי' שו"ע: שלא בפניו כו'. והדרישה כתב דלאחרים אפילו בפניו אם אינו פלאי שרי וכן בפלאי שלא בפניו ועי' שהאר"ך והב"ח כתב בפני רבו ליכא איסורא מיהו יש לזהר מפני הכבוד ועי' ס' רמ"ב סעיף ט"ו.

ועי' ס' ט"ז: שלא בפניו. כן הוא ברמב"ם בהדיא והוא דבר מבואר מעצמו דפניו אסור בשל אחרים אפי' באינו פלאי דיסבור אביו שקורא אותו וכן מי שעומד לשם יסבור כן ואין שום חילוק בזה אם הוא פלאי או לא ואף על פי שבהענתקת הטור לרמב"ם לא נזכרה שלא בפניו אין בכך כלום כי סמך על הפשוט ובדרישה האריך כאן לחלוק על רמ"א במה שהגיה שלא בפניו ולא דק כלל כמו שיתבאר בס' רמ"ב בס"ד.

ועי' פ"ת: ולא יקראנו בשמו ונראה לי דאם אחרים שואלים ממנו בן מי אתה מותר לומר להם בן ר' פלוני אני וראה לזה ממ"ש מהרש"ל ביש"ש פ"ק דקדושין סי' ס"ה דהא דהרא"ש הזכיר רבו מהר"מ בשמו מפני שהיה לו שאר חכמים שהיו רבותיו הוצרך להזכירו כו' ובאביו לכ"ע אסור מפני שאין לו אלא אב אחד והא דהטור הזכיר את אביו מפני שהזכירו בלשון כבוד הרא"ש כלומר ראש לכל ישראל עכ"ד א"כ כשהוצרך להזכירו שאין יודעים אותו גם באביו שרי. ועי' רמ"א (סי' רמב סט"ו): אסור לתלמיד לקרות לרבו בשמו, וכו' וכל זה דוקא כשאינו מזכיר רק שמו לבד, אבל מותר לומר: ר' מורי פלוני. ועי' גר"א שמציין לרש"י (סנהדרין ק ע"א ד"ה בשמו) ועוד, וכן באביו כשאמר אבא מותר. ולפלא שלא מוזכר ברמ"א או בגר"א בס' רמ"מ.

ועי' אג"מ י"ד ח"א סי' קלג שיש לחלק בין לדרוש ברבים ללא ברבים [שדוקא ברבים].

⁴⁹⁹ עי' ט"ז: במקומו המיוחד כו'. בזה אפילו העמידה אסורה לו כיון שאביו משתמש שם ג"כ בעמידה משא"כ בסיפא במקום המיוחד להסב כו' מותרת לו העמידה ומשמע כאן באיסור עמידה ברישא היינו אפי' הוא רוצה לעמוד או לישב לבדו בלא שום אדם עמו בדרך עצה כדרך שאביו רגיל לעשות וכן בסיפא בשיבה אפילו אם אין רוצה אז לאכול אלא העמידה והישיבה לחוד הם אסורים.

⁵⁰⁰ עי' שו"ע: ולא סותר את דבריו. בין שחולק עליו בין שאומר להחולק עליו נראין דברין הוי סותר את דבריו ונראה דסותר דבריו אסור אף שלא בפניו. ועי' פ"ת: עיין בספר עצמות יוסף קדושין דף ל' שכתב דהבן עם האב יכולים להקשות ולתרוץ ולהסיק מסקנת ההלכה ואין בזה משום סותר את דבריו ע"ש.

⁵⁰¹ ועי' ט"ז: נראין דברי אבא. בטור סיים שנראה כמכריע דברי אביו אלא אם יש לו תשובה להשיב על החולקים ישיב עכ"ל והא דמצינו בטור ח"מ שהטור חולק עם אביו כמה פעמים היינו שלא בפניו כמו שכתב כאן דוקא בפניו אסור ומ"מ נ"ל דאם הוא חולק על אביו ויש ענין אחר שאומר כאביו והוא רוצה להוכיח ולכתוב דעתו דעת החולק על אביו לא יזכיר שם אביו אלא שם האחר כיון שיוכל לעשות דרך כבוד יעשה וזה למדתי מדברי הטור בח"מ סימן ק"ז במה שכתב כי לא קלקלו בגוף כו' ובהו הוא חולק על אביו ורמז הפלוגתא על בעל התרומות בסימן ק"ד ובהו נשא פנים לאביו וכמו שכתבתי בס"ד.

[לא ע"ב]
ומביאו לחיי העולם הבא⁴⁹⁴. אמר רבי אבהו, כגון אבימי בני קיים מצות כיבוד. חמשה בנים סמוכין היה לו לאבימי בחיי אביו, וכאשר רבי אבהו היה מגיע לקורא בדת, היה רץ ופותח לו [ואינו מניח לא] מבניו לילך, ואמר כן כן [פי' אני אפתח לך] עד שהגיע לשם. יום אחד אמר לו [אביו], תשקה לי מים, עד [שאבימי] הגיע לשם, [אביו] נדרם, התכופף ועמד עליו עד שהתעורר, הצליח הדבר ודרש אבימי מזמור לאסף [בעודו גחין לפניו שהבין במדרש מזמור אחד שבספר תהלים שלא היה מבין בו קודם לכן לדורשו]⁴⁹⁵.

אמר לו רב יעקב בן אבהו לאביי, [אדם] כמוני [שאני אהוב לאבי ומכובד לאמי ועושיין לי זאת מה אעשה]⁴⁹⁶ שעד שאני מגיע מבית המדרש, אבי מכין לי כוס ואמא מווגת לי, מה אעשה. א"ל, שתקבל מאמך ולא לקבל מאביך, כיון דבן תורה הוא יחלש דעתו [אם תקבל ממנו שירות]⁴⁹⁷. רבי טרפון היתה לו אמא, שכל פעם שהיתה רוצה לעלות על המטה, התכופף והעלה אותה. וכל פעם שהיתה יורדת ירדה עליו. בא ומשבחת אותו בבית המדרש. אמרו לו, עדיין לא יגיעת לחצי כיבוד, כלום זרקה ארנק [שלך] בפניך לים ולא הכלמתה⁴⁹⁸.

רב יוסף כאשר היה שומע קול פסיעות של אימו, אמר, אקום לפני השכינה שמגיע.

אמר רבי יוחנן, אשרי מי שלא ראה [הוריו] - פי' יתום, והוא מאושר מאחר ואי אפשר לקיים כבודם ככל הצורך והוא נענש עליהם. רבי יוחנן, כאשר התעברה אמו איתו, מת אביו. וכאשר ילדתו, מתה אמו, וכן אביי. לא נכון? והרי אמר אביי, אמרה לי אמי/ זאת היתה אותה אומנת?⁴⁹⁹

רב אסי היתה לו אמא זקנה, אמרה לו, אני רוצה תכשיטין. הוא עשה לה. אני רוצה גבר. חיפש לה?, אני רוצה גבר יפה כמותך. עזבה והלך לארץ ישראל. שמע שהיא הלך אחריו. בא לפני רבי יוחנן, ושאלו האם מותר לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ. אמר לו, אסור. ולקראת אמי, מה דינו. אמר לו, אינני יודע⁴⁹⁷. המתין קצת [רבי יוחנן], חזר ובא ואמר לו [רבי יוחנן], אסי, רצית לצאת [חזרה לבלל]. [אז הוא ברוך] מקום יחזירך לשלום. בא לפני רבי אלעזר. אמר לו חס ושלום, אולי [רבי יוחנן] הקפיד עלי. אמר לו, מה הוא אמר לך. אמר לו [הוא בירך אותי] המקום יחזירך לשלום. אמר לו, אם הוא היה מקפיד עליך לא היה מברך אותך. בנתיים, שמע שארון [של אמן] שמגיע. אמר, אם הייתי יודע, לא הייתי יוצא.

הרבנים למדו, מכבדו בחייו ומכבדו במותו. איך [מכבדים הורים] בחייו⁵⁰⁰. אם הוא במקום שדרכי אביו נשמעים, לא יאמר, שתשלח לי את זה בגללי [אפילו אם יודע שיכבדוהו כמו אביו], תורז את זה בשבילי, תפטור אותי בשבילי, אלא ככולם בשביל אבא [דבר זה שאני צריך, שיתלה הכבוד באביו, אבל אם אין דברי אביו נשמעים במקום זה, כדברי עצמו אל יתלה באביו שאינו לו אלא גנאי]. איך [מכבדים הורים] במותו⁵⁰¹. היה אומר דבר שמועה מפיו, לא יאמר, כך אמר אבא, אלא כך אמר אבא מרי, הריני כפרת משכבו [עלי יבא כל רע הראוי לבא על נפשן]. והיינו דווקא תוך שנים עשר חדש [למיתתו], מכאן ואילך [שכבר קבל מה

⁴⁹⁴ שמכבדו בדברו דברים טובים ונחומים והמלאכה מטיל עליו בלשון רכה מראה לו צורך השעה שאינן יכולין להתפרנס אלא ביגיעה זו ובגמרת ירושלמי גרס מעשה בשניהם מעשה באחד שהיה מאכיל לאביו פסיוני פעם אחת אמר לו אביו מאין לך כך אלה אמר לו סבא מה איכפת לך טחון ואכול כלומר לעוס ואכול הראהו שקשה לו [מדבריו איגלאי שאינו מאכיל הפסיוני מצד שמכבד את אביו אלא משום שמוטל עליו להאכילו ובע"כ מאכילו ונמצא שאף האכילה עצמה כיון שאינו לכבוד אלא בע"כ הוא ענין בזיון משום דענינים אלו תלוי בכוונה - אג"מ י"ד ח"א סי' רמז] ושוב מעשה באחד שהיה טוחן בריחיים והיה לו אב זקן ושלח המלך בשביל אביו לבא לעבודת המלך אמר לו בנו אבא טחון ואני אלך תחתך לעבודת המלך שאין לה קצבה (רש"י).

ועי' שו"ע (י"ד סי' רמ ס"ד): איזהו כבוד, מאכילו ומשקהו, מלביש ומכסה, מכניס ומוציא. ויתנו לו בסבר פנים יפות, שאפילו מאכילו בכל יום פטומות והראה לו פנים זועפות, נענש עליו. הגה: וכן להיפך, אם מטחין אביו בריחיים, וכונתו לטובה כדי שינצל אביו מדבר קשה יותר מזה, ומדבר פיוסים על לב אביו ומראה לו שכוונתו לטובה עד שיתרצה אביו לטחון בריחיים, נוחל עולם הבא (גמרא ורש"י פ"ק דקדושין וירושלמי). וישמשנו בשאר דברים שהשמש משמש רבו.

עי' אג"מ (י"ד ח"א סי' רמז): בענינים דכבוד ובזיון נחשב בתר הכוונה.
⁴⁹⁵ וי"מ שמקרא זה לבדו דרש מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך וגו' קינה לאסף מיבעי ליה ודרש כך שאמר אסף שירה על שכינה הקדוש ברוך הוא חמתו בעצים ואבנים שבביתו ומתוך כך הותיר פליטה בישראל שאלמלא כך לא נשתמרי משונאי ישראל שריד וכן הוא אומר כלה ה' את חמתו וצת אש בציון (איכה ד) (רש"י).

⁴⁹⁶ רש"י. יש ליעין ההבדל בין אהוב למכובד.
⁴⁹⁷ עי' גיטין נט ע"ב שרב אסי היה כהן, ולכן אסור ללכת לחו"ל בגלל טומאה דרבנן, ואפילו במקום כיבוד א"ר (תרה"ד סי' מ). ועי' עוד לקמן הערה קסב.

משל מי [מכבודו, פי' מי משלם על האוכל והשתיה שהוא מאכיל ומשקה את אביו]. רב יהודה אמר, משל בן⁵⁰², רב נתן בר אושעיא אמר, משל אב⁵⁰³. אורו ליה רבנן ליה רב ירמיה, ואמרי לה לבנו של רב ירמיה, [ההלכה] כמו מי שאמר, משל אב⁵⁰³. שאלו סתירה מבריייתא, נאמר "כבד את אבין ואת אמך", ונאמר "כבד את ה' מהונך", מה להלן בחסרון כיס, אף כאן בחסרון כיס, ואם תאמר משל אב, מה יוצא מזה [להלכה, הרי אין שום חסרון כיס אצלן]. לביטול מלאכה⁵⁰⁷.

בא ושמע, ב' אחים, שני שותפין, האב ובנו, הרב ותלמידו, פודים זה לזה מעשר שני [אם יש לאביו מעשר שני פודה הבן משלו לצורך אביו בלא חומש ולא אמר] הרי הוא כגופו שהרי הוא אוהבו ומזונותיו עליו ולא אחר ניהו לגביה והרי הוא כמי שפודהו הוא בעצמו⁵⁰⁴, ומאכילין זה לזה מעשר עני [אם יש לבן מעשר עני לחלק לעניים מאכילו לאביו אם אביו עני וכן כולם אף על פי שחביב עליו כגופו ואם לא היה בידו מעשר זה היה נותן לו מזונות משלן⁵⁰⁵, ואם תאמר משל בן, נמצא זה פורע חובו משל עניים. לא [אלא רואים] צריכים [את זה], להעדה [עליו מוטל להאכילו ולהשקותו מדה בינונית ואם אביו עני לצדקה יתירה יאכילנו מעשר עני]. אם כן, זהו מה שלמדנו עלה, אמר רבי יהודה, תבא מאירה למי שמאכיל את אביו מעשר עני, ואם זה להעדה, מה יוצא מזה [להלכה]. אפילו הכי זה מדבר מזולזל.

בא ושמע, שאלו את ר"א, עד היכן כיבוד אב ואם. אמר להם, כדי שיטול ארנקי ויזקקנו לים בפניו, ואינו מקלימו. ואם תאמר משל אב, מה יוצא מזה [להלכה]⁵⁰⁶. בראוי ליורשו, וכזה של רבה בר רב הונא, שרב

⁵⁰² עיי' ש"ע (ו"ד ס' רמ ס"ה): זה שמאכילו ומשקהו, משל אב ואם, אם יש לו. ואם אין לאב, ויש לבן, כופין אותו וזן אביו כפי מה שהוא יכול. ואם אין לבן, אינו חייב לחזור על הפתחים להאכיל את אביו. הגה: וי"א דאינו חייב ליתן לו רק מה שמחייב ליתן לצדקה. ומ"מ אם ידו משגת, תבא מארה למי שמפרנס אביו ממעות צדקה שלו. ואם יש לו בניו רבים, מחשבים לפי ממון שלהם, ואם מקצתן עשירים ומקצתן עניים, מחויבים העשירים לבד. אבל חייב לכבדו בגופו, אף על פי שמתוך כך בטל ממלאכתו ויצטרך לחזור על הפתחים. ודוקא דאית לבן מזונות לאיתזוני ההוא יומא, אבל אי לית ליה, לא מיחייב לבטל ממלאכתו ולחזור על הפתחים.

ועי' פ"ת: וזן אביו - כמו שחייב לזוננו לפרוע עליו את המוטל על הראש.

ועי' ט"ז: כפי מה שהוא יכול. פי' בתורת צדקה לפי עשרו, ומה שכתב רמ"א על זה בשם ר"א הוא תמוה דגם דעה הראשונה סוברת כן. והא דכופין כאן אף על גב דהוא מתן שכרה בצדה כתיב בצדקה כתיב למען יברכך, שאני צדקה דכתיב בה נמי לאו לא תקפוץ את ידך.

ועי' ש"ך: אינו חייב לחזור כו'. והוא הדין דאין צריך לכבדו משלו ויצטרך הוא לחזור על הפתחים.

עי' ש"ך: [לפרש למה הרמ"א מובא כיש אומרים, וכחולק על המחבר] ולשון אין הבן חייב לשאול על הפתחים לא משמע הכי דמשמע הא אם אין צריך לשאול על הפתחים חייב לפרנסו אף על גב שבדאי בה"ג לא מחויב כ"כ לוותר וליתן מדין צדקה וכו', דבזה אתי שפיר דלא תאמר מה שכתב כופין אותו וזן דהא אין ב"ד כופין אכבוד אב ואם שהוא מצות עשה ששכרה בצדה אלא כופין אותו מדין צדקה דאית בה גם כן מצות ל"ת כדלקמן ר"ס רמ"ח.

⁵⁰³ היכא דלית ליה לאב ואית ליה לבן חייב הבן לזון אביו (תוס' בשם השאלות), וי"א שלא יהא אלא אחר שחייבים לפרנס (ר"ח בתוס'). מח' זו בתוס' היא מח' ט"ז וש"ך בהערה 502.

⁵⁰⁴ עיי' רמב"ם מע"ש פ"ה ה"א: שני אחין או שני שותפין [אב ובנו] פודין זה לזה מע"ש כדי שלא יוסיף חומש, אשה שהכניסה לבעלה מעשר שני הואיל והוא ממון גבוה כמו שבארנו לא קנה בעל, לפיכך אם פדהו אינו מוסיף חומש.

עי' דרך אמונה: אב ובנו. כבר ביאר לעיל בה"ח דבנו הגדול פודה לו מע"ש בלא חומש וכאן בא להוסיף שגם האב פודה לבן בלא חומש ואף שהבן חייב לפרנס את אביו מ"מ נחשב כאחר, וה"ה הרב ותלמידו נחשבין כאחרים ופודין זה לזה מע"ש, ואף שסמוך על שלחנו ואף להמחמירין לעיל בהלכה ט' בבנו סמוך על שלחנו בתלמידי מודו.

⁵⁰⁵ עיי' רמב"ם (מתנות עניים פ"ו ה"א): אב ובנו, איש וקרובו, שני אחין, שני שותפין, שהיה אחד מהן עני נותן לו האחר מעשר עני שלו.

ועי' דרך אמונה: אב ובנו וכו'. אף על גב שחביב עליו כגופו ואם לא הי' בידו מעשר זה הי' נותן לו מזונות משלו מ"מ כיון דק"ל שאין הבן חייב ליתן מזונות לאביו רק להאכילו משל אב ולא משל בן מותר להאכילו מ"ע ומשמע מדברי רבנו שמואל לתתלה אבל י"א דדוקא אם אין ידו משגת כגון שניהם עניים אבל אם ידו משגת תבא מארה למי שמאכיל לאביו מ"ע דגנאי הוא לו וכן פסק הרמ"א וי"א דמ"מ יותר מההכרח יכול להוסיף לאביו מ"ע שיהא לו בריוח.

⁵⁰⁶ צ"ע שהיה המכלים אביו הוה איסור של מורא אב, ולא מצאנו שזה משל האב או משל הבן.

ועי' ש"ע (אה"ע ס' רמ ס"ח) עד היכן כיבוד אב ואם אפי' נטלו כיס של זהובים שלו והשליכו בפניו לים לא יכלימם ולא יעצור בפניהם ולא יעוס כנגדם אלא יקבל גזירת הכתוב וישתוק: הגה ויש אומרים דאם רוצה לזרוק מעות של

הונא קרע מעיל בפני בנו רבה, אמר, אלך ואראה אם הוא רתחן אם לא. ודלמא רתח [ויאמר לאבוה מידי בריתחיה, ואז רב הונא] עובר על "לפני עור לא תתן מכשול" [שגורם לבנו לחטוא]⁵⁰⁷. שמחלו לו לכבודו [וצריך לומר שהודיעו קודם לכן שלא יהא כמו נתכרין לאכול [בשרן] חזיר ועלה בידו בשר טלה (עי' לקמן פא ע"ב)]⁵⁰⁸. והרי הוא עובר על "לא תשחית". שעשה לו במקום התפירה [שאינו נחסר מדמיון]. ואולי משום הכי לא רתח. [אלא מדובר] שעשה לו בשעת רתיחתו.

רב יחזקאל לימד לבנו רמי, [התערבב כמה אנשים חייבים מיתה] נשרפים בנסקלים [ולא זוכרים העונש של כל א' וא', וליכא למימר כולן בשריפה דא"כ אזלת לך בתר מיעוטא]. רבי שמעון אומר, ידונו בסקילה, שהשריפה חמורה. אמר לו בנו [של רב יחזקאל] רב יהודה, אבא, לא לימדת לנו כך, מה קרה ששריפה חמורה. שתלמד את זה שרובם חייבים סקילה. אלא כך למדתו, [התערבב] נסקלים בנשרפים [ואע"ג דנשרפין רובא ידונו בסקילה מפני שהיא קלה]. א"ל, אם כן, נאמר הסוף, וחכמים אומרים, ידונו בשריפה, שהסקילה חמורה, מה קרה שסקילה חמורה. שתלמד את זה שרובם נשרפים. א"ל, שם רבנן הוא שאמרו לר"ש, זה שאמרת שריפה חמורה, לא, סקילה חמורה [זה שאמר סליקה חמורה איננו טעם לדבריו, אלא כך אמר, מה שאמרת שידונו בשריפה אחרי הרוב, ומה שאמרת שידונו בסקילה להקל עליהם, אין זה קולא אלא חומרא].

א"ל שמואל לרב יהודה, שינא [פי' מחודד בתלמוד]⁵⁰⁸, אל תאמר לאביך כך [להודיעו פתאום שהוא טועה], שלמדנו בבריייתא, הרי שהיה אביו עובר על דברי תורה, אל יאמר לו, אבא, עברת על דברי תורה, אלא אומר לו, אבא, כך כתוב בתורה. [שיאמר] כך כתוב בתורה, הרי הוא מצער [וכאילו אומר לו, עברת על דברי תורה]. אלא, אומר לו, אבא, מקרא כתוב בתורה כך [ושהוא עצמו יבין שטעה]⁵⁰⁹.

אלעזר בן מתאי אומר, אבא אומר השקיני מים, ויש עלי' מצוה לעשות [כגון קבורת המת או לוייתן], מניח אני כבוד אבא ועושה את המצוה, שאני ואבא חייבים במצוה. איסי בן יהודה אומר, אם אפשר למצוה להעשות ע"י אחרים, שתיעשה על ידי אחרים, וילך הוא בכבוד אביו. אמר רב מתנה, הלכה כאיסי בן יהודה⁵⁰⁹.

א"ר יצחק בר שילא א"ר מתנה אמר רב חסדא, האב שמחל על כבודו, כבודו מחול⁵¹⁰. הרב שמחל על כבודו, אין כבודו מחול. ורב יוסף אמר, אפי' הרב שמחל על כבודו, כבודו מחול⁵¹⁰. שנאמר "ויי' הולך לפניו יומם". אמר רבא, הרי?, התם [אצל] הקדוש ב"ה כל העולם שלו, והתורה שלו הוא, מחול לכבודו,

בן לים דיכול למונעו דהא אינו חייב לכבדו רק משל אב אבל לא משל בן. ואין חילוק בין לכבדו או לצערו. ודוקא קודם שזרקן דאפשר דממנע ולא עביד אבל אם כבר זרקוהו אסור לאכלומיה אבל יוכל לתבעו לדינא. ודוקא אם רוצה לזרוק כיסו לים דאית ביה חסרון כיס, אבל אם רוצה להעביר ממנו ריח בעלמא אסור בכל ענין. בן שיש לו דין עם אביו והוא תובע הבן צריך הבן לילך אחר אביו אע"פ שהבן הוא נתבע ודר בעיר אחרת, שזהו כבוד אביו. אבל האב חייב לשלם לבן הוצאות דאינו חייב לכבדו משל בן כמו שנתבאר. [פשטות דברי הרמ"א בסוף נגד הגר"ח הידוע, שללכת לאביו על הבן].

⁵⁰⁷ רש"י משמע שאין לפני עיור אם לא עבר. עיי' ש"ע (ו"ד ס' רמ ס"ב): המכה לבנו גדול, היו מנדין אותו, שהרי עובר על לפני עור לא תתן מכשול (ויקרא יט, יד). ולא מקרי גדול לדבר זה, רק אחר כ"ב שנה או כ"ד שנה [מר"ק יז ע"א].

ועיי' ב"מ ע"ב כל המלוה בלא עדים עובר משום לפני עור, פי' רש"י: שעולה על רוחו של לוח לכפור. משמע שעובר מיד, והרי במ"ק שמים האדם בנידוי על עבירה זו. [פשטות דברי הרש"י כאן נגד הידוע בשם הגר"ס שאין לפני עור במידות]. ואפשר לחלק בין היכן שעשה לטובה כמו כאן, ורק יש לפני עור אם עבר, מאשר במקום שלא לצורך.

⁵⁰⁸ וי"א גדול השיניים (ערוך ערך שן, וכן הוא בשטמ"ק כתובות יד ע"א בשם רה"ג).

⁵⁰⁹ עיי' ש"ע (ו"ד ס' רמ ס"ב): אמר לו אביו: השקיני מים, ויש לפניו לעשות מצוה עוברת כגון קבורת מת או לוייה, אם אפשר למצוה שתעשה ע"י אחרים, יעסוק בכבוד אביו. ואם התחיל במצוה תחלה, יגמור, דהעוסק במצוה פטור מן המצוה. ואם אין שם אחרים לעשות, יעסוק במצוה ויניח כבוד אביו. (מיהו אם אין זמן המצוה עוברת, יעסוק בכבוד אביו ואח"כ יעשה המצוה).

ועיי' ש"ך שמציין לסי' רמו ס"ח: ת"ת שקול כנגד כל המצות. היה לפניו עשיית מצוה ות"ת, אם אפשר למצוה להעשות ע"י אחרים לא יפסיק תלמודו, ואם לאו יעשה המצוה ויחזור לתורתו.

⁵¹⁰ עיי' ש"ע (ו"ד ס' רמ ס"ט): אסור לאדם להכביד עולו על בניו ולדקדק בכבודו עמהם, שלא יביאם לידי מכשול, אלא ימחול ויעלים עיניו מהם, שהאב שמחל על כבודו, כבודו מחול.

ועיי' ש"ע ברע"א ופ"ת: היינו שאין לו עונש אבל יש לו מצוה אם מכבדו. ועיי' לעיל הערה 507 בענין לפני עור.

האישה נקנית פרק ראשון קידושין

שנה א מ"ו פ"ו מהל' ת"ת כ"ו ע"ש
י"ד ס"ת רמ"ד
ס"ט י"ד
ב מ"ו פ"ו מהל'
מל"ס ה"ג
ג מ"ו פ"ו מהל'
ת"ת הל"ס פ'
כ"ט ע"ש י"ג ע"ש ע"ד
ד מ"ו פ"ו מהל' כ'
ה מ"ו פ"ו מהל' כ'
ו מ"ו פ"ו מהל' כ'
ז מ"ו פ"ו מהל' כ'
ח מ"ו פ"ו מהל' כ'
ט מ"ו פ"ו מהל' כ'
י מ"ו פ"ו מהל' כ'

זקן אשמואי. פי' בקונטרס אשמואי רשע ועם הארץ וקשה דהיכי קאמר איסי בן יהודה דשיבה משמע אשילו זקן אשמואי והלא מלוה אשילו להסומו לבזומו ולולו לכך פר"ס אשמואי לשון שוממין כמו פתחי שמואי רמזות (דף נ"ג): כלומר בור ועם הארץ כלומר שוממין והדרתה לא תסס וארעא לא תבור (בראשית מו): **ואין** זקן אלא תסס שאלמר אספה לי 'שבעים איס כ"י' - לאו גזירה טוה גמורה היא דאס בן ליבעו מומחין כי תסס אלא לא הוי אלא הוכחה בעלמא דזקן אשמואי אינו: **באין** טאל דפלגניהו ש"מ דהאי לאו האי' - וה"ק מפני שיבה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן שקנה חכמה ש"מ אפי' יניק ותכיס ופירש בקינטי' מדקפיד קרא לחכמה ש"מ דזקן לאו אשמואי אלא בעיני חכמה דהיה ליה כאל למימר 'ר' יוסי נמי זקן אשמואי פליג וקאמר דלא בעיני חכמה דל"כ הייט איסי בן יהודה כן פירש הקונטרס ועוד מוסיף ר"י לליכא למימר נמי דודאי פליג ואמר זקן אשמואי מהני ואיסי פליג עליה ואומר אפי' סבי דארמאי דהא כל שיבה במשמע קאמר דהא לא אשכחן בשום דוכתא דזקן עובד כוכבים לריך לכבדו ועוד דלקמן (דף נ"ג) קאמר דרבי יוחנן הוה קאי מקמי סבי דארמאי ותלי טעמא דבמה הרפתקי עזו עלייהו ולא קאמר משום דאיסי ות"ס כיון דבהדי שיבה נמי בעי חכמה כדפירש בקונטרס לרבי יוסי הגלילי דמרבה אפי' יניק ותכיס שיבה דכתב רחמנא למה לי פשיטא כיון דלפי' יניק ותכיס כ"ש שיבה ותכיס דמי גרע אס הוא זקן כהדי חכס וי"ל דאי לא כתב רחמנא שיבה ה"א דעיבטי זקן ותכס ממש אבל יניק ותכיס לא להכי אלא שיבה לגלויי דלא בעיני זקן ותכיס אלא במד לחוד סגי אשילו יניק ותכיס ומיהו קשה דאס בן מאי קאמר אי ס"ד כדקאמר ת"ק לכתוב רחמנא מפני שיבה תקום אדרבה לא לכתוב אלא זקן דהא נמי אמר זקן בלא שיבה זקן במשמעו זקן ממש משמע אלא דודאי זקן יניק ותכיס משמע והדרת קושיא לזוכתיה וגרסא לר"י דודאי יניק ותכיס לריך שיבה מופלג ולכן אינטיקן שיבה אפי' שאלו מופלג דכן ין זקן שאלו מופלג כמו יניק ותכיס שהוא מופלג אבל אס היו שנים בחכמה היניק והזקן לריך שיעמוד היניק מפני זקן דגבי יניק לריך שיבה מופלג בחכמה וגבי זקן אינו לריך: אין

כאל טורס דיליס טוא • בחמיה הכבוד תלי בחורה ואינו יכול למחול על כבוד החורה שהיא של הקב"ה: ובמורו ינסה • כי אס בחורה ה' חפלו ובחורו יהגה בחמילה היא נקראת תורת הסס ומשלמה וגרסה היא נקראת תורתו: רבנן • אחס חכמים ותשובים בעיניכס שלא עמודהס מפני ורבנן חכיריכס דקמו מפני לאו רבנן נינהו ובלגון תימה אמר להס: **סידור** • לגוע מעטו כאלו רואה לעמוד מפניו: **לא נדמו לו אלא לערביים** • שאמר להס ורחלו רגליכס שהערביים משתחווים לאבק רגליהס כדאמרן בבבא מליעא (ל' טו): אמרו לו בערביים משתחווים לאבק רגליהס: **רבן גמליאל כרבי** • כלומר ארס גדול וכן כל כרבי שבגמ': **זקן אשמואי** • אשס רשע ועם הארץ: **מוקני ישראל** • גמר זקן מוקני מה להלן גדולים ותכמים דכתיב (במדבר יא) אשר ידעת כי הם זקני העם ושטריו: **אין זקן אלא זה שקנה חכמה** • ולשון טרייקון דבר הכבוד ולקמיה פריך היינו ת"ק: **אלא במקום שיש לו סידור** • בעמידתו דהייט תוך ל' אמות דמכתא מילתא שמפניו הוא עומד: **יכול יסדרנו בממון** • יכול היא הידור זה הידור ממון לכבדו בממון: **יכול יעלים מינו כמי אלא ראשו** • לקמן (דף נ"ג) פריך דאנו כרשיעי עסקין: **דבר המסור ללב** • לכוו של עושה הדבר הוא יודע אס ראהו או לאו לפי סיכול להשמט מעיניו הכריות סאל יחייקורו כרשע וידיניהו לכף זכות ויאמרו לא דהאו לכך נאמר ויראת מאלהיך שכל המחשבות גלויות לו ויודע דבך נלסחור ולככול מלוחו נכאונת: **אלא יסרינו** • אס יכול לייך דרך אחרת סאל יעמיד את הליבור: **זקן ויראס** • להכי סמך ויראת לזקן לומר שאף הזקן יירא: **כל שיבה כמסמט** • ואפי' זקן אשמואי: **ס"ק סכר יניק ותכיס לא** • והכי קאמר תנא קמו זקן זקן אלא זקן אשמואי חכס אשמואי אספה לי 'שבעים איס מוקני ישראל וגו' והסס זקנים ותכמים היו כדכתיב אשר ידעת כי הם וגו' ואלמא זקנים ויודעים הוו: **ור' יוסי הגלילי** • דמפני ליה לקרא ממשמעו זקנה ומשם דריש ליה זה שקנה חכמה סכר דאפי' יניק ותכיס: **אי סלקא דעתך כדאמר ס"ק** • רחד הוא דליירי ביה קרא שיבה והוא חכס נכתוב מפני שיבה זקן תקום והדרת וגמר ג"ש מאי טאל דפלגניהו ש"מ תרתי מיילי נינהו וה"ק מפני שיבה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן שקנה חכמה ואשילו יניק ומדקפיד לחכמה אמרינן נמי שיבה לאו זקן אשמואי קאמר דליכא למימר רבי יוסי זקן אשמואי נמי פליג אס בן הייט איסי בן יהודה: **משום דבעי למיסמך** • לומר סאל יסריח כדלעיל: **כדקאמר רבי יוסי** • דתרי נינהו נכתוב בתריוויה קמה והוידור: יקול

הכא תורה דיליה היא הדר אמר רבא *אין תורה דיליה היא דכתיב °ובתורתו יהגה יומם וליילה אינו והא רבא משקי בי הלולא דבריה ודל ליה כסא לרב פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע וקמו מקמיה לרב מרי ולרב פנחס *בריה דרב חסדא ולא קמו מקמיה איקפד ואמר רבו רבנן והנו רבנן לאו רבנן ותו רב פפא הוה משקי בי הלולא דאבא מר בריה ודלי ליה כסא לר' יצחק בריה דרב יהודה ולא קם מקמיה ואיקפד אפי"ה הידור מעבד ליה בעו אמר רב אשי אפילו למ"ד הרב שמחל על כבודו כבודו מחול נשיא שמחל על כבודו אין כבודו מחול מויתיבי מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי צדוק שהיו מסובין בבית המשחה בנו של רבן גמליאל והיה רבן גמליאל עומד ומשקה עליהם נתן הכוס לר' אליעזר ולא נמלו נחמו לר' יהושע וקיבלו אמר לו רבי אליעזר מה זה יהושע אנו יושבין ורבן גמליאל (*ברבי) עומד ומשקה עלינו אמר ליה מצינו גדול ממנו ששמש (אברהם גדול ממנו ושמש) גדול הדור היה וכתוב בו °הוא עומד עליהם ושמו תאמרו כמלאכי השרת נדמו לו לא נדמו לו אלא לערביים ואנו לא יהא רבן גמליאל ברבי עומד ומשקה עלינו אמר להם רבי צדוק עד מתי אחס מניחים כבודו של מקום ואחס עוסקים בכבוד הבריות הקב"ה משיב רוחות ומעלה נשיאים ומוריד מטטר ומצמיח אדמה ועורך שולחן לפני כל אחד ואחד ואנו לא יהא רבן גמליאל ברבי עומד ומשקה עלינו אלא אי איתמר הכי איתמר *אמר רב אשי אפילו למ"ד °נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול מויתיבי שמחל על כבודו אין כבודו מחול שנאמר °שום תשיע עילך מלך *שטהא אימתו עילך: *ת"ר °מפני שיבה תקום יכול אפילו מפני *אשמואי ת"ל זקן זקן אלא חכס שנאמר °אספה לי 'שבעים איס מוקני ישראל רבי יוסי הגלילי אומר *אין זקן אלא מי שקנה חכמה שנאמר °ה' קני ראשית דרכו יכול יעמוד מפניו במקום רחוק ת"ל תקום והדרת לא אמרתי קימה אלא במקום שיש הידור יכול יהדרנו בממון ת"ל תקום והדרת מה קימה שאין בה חסרון כים אף הידור שאין בו חסרון כים יכול יעמוד מפניו מבית הבסא ומבית המרחץ ת"ל תקום והדרת לא אמרתי קימה אלא במקום שיש הידור °יכול יעצים עיניו כמי שלא ראהו ת"ל תקום ויראת *דבר המסור ללב נאמר בו °ויראת מאלהיך *רבי שמעון בן אלעזר אומר 'מנין לזקן שלא יסריח ת"ל זקן ויראת איסי בן יהודה אומר מפני שיבה תקום 'אפילו כל שיבה במשמע רבי יוסי הגלילי היינו תנא קמא איבא בינייהו יניק ותכיס ת"ק סבר יניק ותכיס לא רבי יוסי הגלילי סבר 'אפילו יניק ותכיס מ"ס דרבי יוסי הגלילי אמר לך אי ס"ד כדקאמר ת"ק א"כ נכתוב רחמנא מפני שיבה זקן תקום והדרת מ"ש דפלגניהו רחמנא למימר דהאי לאו האי לאו האי ש"מ אפי' יניק ותכיס ות"ק משום דבעי למיסמך זקן ויראת *ותנא קמא מ"ס אי ס"ד כדקאמר רבי יוסי הגלילי א"כ נכתוב רחמנא מפני

י"ג ע"י
פ"ב בני
[פילקוס רמ"ד רכס נ"ב
מלחא העתיק דרבי]
מסדרין י"ט: כתובות י"ז
סוטה מהל'
[מסדרין כ"ב]
"תיכ"ס' קדושתוספתא
דמגילה פ"ג
[כ"ב מהל' *לקמן נ"ג]
[ש' תוס' פכמים כאל:
ד"ס לכתוב ומה ע"ש
על ד"צ]

[וכי] כאן [אצל תלמיד חכם] התורה היא שלו [הרי הכבוד תלוי בתורה, ואינו יכול למחול על כבוד התורה אם היא של הקב"ה]. חזר רבא ואמר, נכון, התורה היא שלו, שנאמר "ובתורתו יהגה יומם ולילה" [הרי משלמדה וגרסה היא נקראת שלן]⁵¹¹. לא? והרי רבא היה משקה [שתיה] בחתונת בנו, והוציא כוס לרב פפא ולרב הונא בנו של רב יהושע וקמו לפניו. [וכאשר הוא השקה] לרב מרי ולרב פנחס בנו של רב חסדא, לא קמו לפניו. היקפד ואמר, [וכי] אלו התלמידים [אתם], רבנים [וחשובים בעיניכם שלא עמדתם מפני]. ואלו תלמידים [שלא עמדו לפני] אינם רבנים.

ועוד, רב פפא היה משקה [שתיה] בחתונת בנו אבא מר, והוציא כסוף לר' יצחק בנו של רב יהודה ולא קם מפניו, והקפיד. עכ"ז, הידור [לנוע מעט כאילו רוצה לעמוד מפניו] צריכים לעשות.

אמר רב אשי, אפילו למ"ד הרב שמחל על כבודו, כבודו מחול⁵¹². נשיא שמחל על כבודו, אין כבודו מחול⁵¹³. שאלו מברייטא, מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי צדוק שהיו מסובין בבית המשתה בנו של רבן גמליאל, והיה רבן גמליאל עומד ומשקה עליהם, נתן הכוס לר' אליעזר ולא נטלו, נתנו לר' יהושע וקיבלו. אמר לו רבי אליעזר, מה זה, יהושע, אנו יושבין ורבן גמליאל⁵¹⁴ ברבי [פ' אדם גדול] עומד ומשקה עלינו. אמר לו, מצינו גדול ממנו שמשם, [אברהם גדול ממנו ושמם] אברהם גדול הדור היה, וכתוב בו "והוא עומד עליהם". ושמא תאמרו, נדמו לו כמלאכי השרת. לא נדמו לו אלא לערביים [שהיו אמר להם ורחצו רגליכם, שהערביים משתחווים לאבק רגליהם], ואנו לא יהא רבן גמליאל ברבי עומד ומשקה עלינו. אמר להם רבי צדוק, עד מתי אתם מניחים כבודו של מקום ואתם עוסקים בכבוד הבריות. הקדוש ברוך הוא משיב רוחות ומעלה נשיאים ומוריד מטר ומצמיח אדמה, ועורך שולחן לפני כל אחד ואחד, ואנו לא יהא רבן גמליאל ברבי עומד ומשקה עלינו. אלא אם תאמר, כך תאמר, אמר רב אשי, אפילו למ"ד נשיא שמחל על כבודו מחול⁵¹⁵, מלך שמחל על כבודו, אין כבודו מחול, שנאמר "שום תשים עליך מלך, שתהא אימתו עליך"⁵¹⁶.

הרבנים למדו "מפני שיבה תקום", יכול אפילו מפני זקן אשמאי [פ' אשם, רשע ועם הארץ]⁵¹⁷. מלמד הנאמר "זקן", ואין זקן אלא חכם, שנאמר "אספה לי שבעים איש מזקני ישראל"⁵¹⁸ [פ' לומדים גזירה שוה,

⁵¹¹ עי' בהג"א בתיקו"ז מב ע"ד: (פסחים מט ע"ב) כל הלומד תורה בפני עם הארץ כאלו בועל ארוסתו בפניו. ואמר ארוסתו דכבר ארוסה היא מסיני, כמ"ש תורה צוה לנו משה מורשה אל תקרי מורשה כו' (שם), אלא שאינה נשואה עד שילמד אותה, וכמ"ש (ע"ז יט ע"א) כי אם בתורת ה' כו', בתחלה תורת ה' ואח"כ היא תורתו, וכמ"ש הדר אמר רבא אין, תורה דיליה היא דכתיב ובתורתו⁵¹² עי' לעיל הערה קסז.

⁵¹³ עי' שו"ע (יו"ד סי' רמד ס"ד): ראה את הנשיא, עומד מלפניו מלא עיניו, ואינו יושב עד שישב במקומו או עד שיתכסה מעיניו. וכולם שמחלו על כבודם, כבודם מחול, ואעפ"כ מצוה לכבדם ולקום מפניהם קצת.

ועי' פ"ת: ת"ח היודע נגן בכמה מיני כלי זמר הרשות בידו לנגן בכבוד לפני חתן וכלה ואין אסור לבזות עצמו מפני כבוד תורתו ואין יכול למחול על בזיונו. ואפילו מצוה עביד אחרי שהכל יודעים שאין לו שכר בעמלו ושהוא עושה לש"ש דבמצות שבין ישראל למקום, כ"ש מצוה שהזמן גרמא אין בו משום ביזוי כבוד עשה ומורה וכל הנוהג קלות בעצמו לצורך גבוה ומצות ה' אף שאינה מצוה עשה ממש רק גמילות חסד שילפינן מוהלכת בדרכיו הרי זה משובח ותבא עליו ברכה.

⁵¹⁴ "ורבן גמליאל" נמחק בכת"י וינציאה, וכת"י קושטא, ובמקומו איתא "וגמליאל".

⁵¹⁵ עי' חגיגה ה"ב וט"א שם שרבי מחל על נשיאותו.

⁵¹⁶ עי' רמב"ם (מלכים פ"ב ה"ג): ואסור לראותו כשהוא ערום ולא כשהוא מסתפר, ולא כשהוא בבית המרחץ, ולא כשהוא מסתפג, ואינו חולץ, שנאמר וירקה בפניו זה בזיון, ואפילו רצה אין שומעין לו, שהמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, והואיל ואינו חולץ אינו מיבם, וכן [אם מת הוא] כיון שאי אפשר ליבם את אשתו כן אין חולצין לה, אלא תשב לעולם בזיקתה.

⁵¹⁷ רש"י: הקשה התוס': והלא מצוה אפילו להכותו לבזותו לזלזלו ולקללו - נוסף בפסקי תוס' [מקור?] לכך פ"ת אשמאי לשון שוממין וכו' כלומר בור ועם הארץ, ע"כ. אבל דבריו תמוהים אצלי טובא דהא לא מצינו שתהא מצוה להכותו ולקללו אלא כשנתחייב מלקות או נידי (ביאור על ספר המצוות לרס"ג (הרב פערלא) עשין עשה יא יב).

⁵¹⁸ רש"י: לאו גזירה שוה גמורה היא דאם כן ליבעו מומחין כי התם אלא לא הוי אלא הוכחה בעלמא דזקן אשמאי אינו (תוס').

עי' שו"ע (יו"ד סי' רמד ס"א): מצות עשה לקום מפני כל חכם, אפילו אינו זקן אלא יניק וחכים, ואפי' אינו רבו, (רק שהוא גדול ממנו וראוי ללמוד ממנו). וכן מצוה לקום מפני שיבה, דהיינו בן שבעים שנה, (אפילו הוא עם הארץ, ובלבד שלא יהיה רשע).

ועי' שו"ע: יניק כו'. היינו שלא הגיע לכלל המצות.

ועי' שו"ע: רק שהוא גדול כו'. וכתבו התוס' דבעינן שיהא מופלג בחכמה יותר משאר העם [ולא משאר הדור, עי' שם סעיף י].

וכמו ששם גדולים וחכמים, וה"ה לכאן]. רבי יוסי הגלילי אומר, אין זקן אלא מי שקנה חכמה [פ' זקן הוא כנוטריקון, זה קנה], שנאמר "ה' קנני ראשית דרכו". יכול יעמוד מפניו ממקום רחוק. מלמד הנאמר "תקום והדרת", לא אמרתי קימה אלא במקום שיש הידור [היינו תוך ד' אמותיו שמוכח הדבר שעומד בגללן]. האם צריך שיהדרנו [פ' לכבודן] בממון. מלמד הנאמר "תקום והדרת", מה קימה שאין בה חסרון כיס, אף הידור שאין בו חסרון כיס. יכול יעמוד מפניו מבית הכסא ומבית המרחץ. מלמד הנאמר, "תקום והדרת", לא אמרתי קימה אלא במקום שיש הידור⁵¹⁹. יכול יעצים עיניו כמי שלא ראהו. מלמד הנאמר "תקום [והדרת פני זקן] ויראת", דבר המסור ללבו [של העושה, פ' הדבר ידוע לו אם ראהו או לא, ומאחר ובידו להשטט מעיני הבריות שלא יחזיקוהו כרשע ושידינהו לכף זכות ויאמרו לא ראהו], נאמר בו "ויראת מאלהיך" [שכל המחשבות גלויות לו וידוע כן שלסתור ולבטל מצותו נתכוונת]⁵²⁰.

רבי שמעון בן אלעזר אומר, מנין לזקן שלא יטריח [על הציבור, שאם יכול לילך דרך אחרת שלא יעמיד אותם]. מלמד הנאמר "זקן ויראת" [ומזה שכתובים א' ליד השני לומדים שאפילו הזקן שיירא]⁵²¹.

איסי בן יהודה אומר, מפני שיבה תקום, אפילו כל שיבה במשמע [אפילו זקן ורשע].

רבי יוסי הגלילי [הלומד מי שקנה חכמה] היינו [אותו דבר כמו ה]תנא קמא. יש [חילוק] ביניהם צעיר וחכים, ת"ק סובר, צעיר וחכים לא⁵²², רבי יוסי הגלילי סבר, אפילו צעיר וחכים⁵²³. מהו טעמו של רבי יוסי הגלילי. אמר לך, אם תחשוב כמו שאמר ת"ק, א"כ, שנכתוב הרחמן [ה' ית' בתורה] "מפני שיבה זקן תקום והדרת" [פ' ושנלמד גז"ש]⁵²⁴, מה שונה שחלקם הרחמן [ה' ית']. ללמד, שזה לא זה וזה לא זה זה⁵²⁵, לכן לומדים, אפי' צעיר וחכים. ות"ק [סובר] משום שצריך להסמיך זקן ויראת [ללמד שלא יטריח כדלעיל]. ותנא קמא מהו טעמו. אם תחשוב כמו שאמר רבי יוסי הגלילי, א"כ, שנכתוב הרחמן [ה' ית' בתורה]

עי' ט"ז: אפילו עם הארץ. זהו זקן אשמאי בגמ' לפי ר"ת ולא כרש"י דמפרש שהוא רשע.

ועי' שאילת יעבץ (ח"ב סי' קלה מכח שבועות ל ע"ב): ואשת חבר כחבר ממש. ובין בחייו בין לאחר מותו. כי מ"מ כבוד חכם הוא לכבד את אשתו, ועי' ברכי יוסף החולק.

⁵¹⁹ עי' שו"ע (יו"ד סי' רמד ס"ד): אין עומדים מפניהם לא בבית הכסא ולא בבית המרחץ, דכתיב: תקום והדרת (ויקרא יט, לב). קימה שיש בה הידור. (ודוקא בבית הפנימי של מרחץ, אבל בבית החיצון, עומדים).

עי' פ"ת: כתב הלחם משנה שדין זה אפילו ברבו מובהק ועי' בספר ארבעה טורי אבן על הרמב"ם שם שחולק עליו וסובר דדוקא ברבו שאינו מובהק או בשאר חכם או שיבה יש אלו דינים אבל רבו מובהק שהוא בכלל מורא צריך לקום בפניו גם בבית המרחץ וכן באביו וגם מה שאין בעלי אומניות חייבים או רשאים לעמוד היינו דוקא מפני חכם או רבו שאינו מובהק אבל מפני רבו מובהק צריכים לעמוד.

עי' שו"ע (יו"ד סי' שעו ס"א): אין אבל או חולה חייבים לעמוד אפילו בפני נשיא. ופ' רע"א: אין אבל או חולה - שלא הוי קימה שיש בה הידור, וה"ה בט' באב.

⁵²⁰ עי' שו"ע (יו"ד סי' רמד ס"ג): אסור להעצים עיניו ממנו קודם שיגיע לתוך ארבע אמותיו, כדי שלא יצטרך לקום מפניו כשיגיע לתוך ארבע אמותיו.

⁵²¹ עי' שו"ע (יו"ד סי' רמד ס"ו): אין ראוי לחכם שיטריח על הצבור לכוין לעבור לפניו שיעמדו מפניו, אלא ילך לו בדרך קצרה, כדי שלא ירבו לעמוד. ואם יוכל להקיף הדרך כדי שלא יעבור לפניו, זכות הוא לו.

עי' שו"ע: אין ראוי לחכם שיטריח כו'. נראה דהיינו דוקא בזמן הש"ס או במקומות שעוד היום יושבים על הקרקע וכדלקמן סעיף ט"ו וה"ה בכל מקום שיש טירחא אבל במקום שיושבים על הספסלים ואין טירחא בדבר אין קפידא מכל מקום לא יכוין לעבור לפניו כדי שיעמדו מפניו.

⁵²² צ"ע פ' דברי רש"י זקנים וידועים?.

⁵²³ יניק וחכים צריך שיהא מופלג ולכך איצטרך שיבה אף על פי שאינו מופלג דכך לי זקן שאינו מופלג כמו יניק וחכים שהוא מופלג אבל אם היו שוים בחכמה היניק והזקן צריך שיעמדו היניק מפני הזקן דגבי יניק צריך שיהיה מופלג בחכמה וגבי זקן אין צריך (תוס').

⁵²⁴ עי' לעיל הערה 518, שזה לא ג"ש גמורה.

⁵²⁵ וה"ק מפני שיבה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן שקנה חכמה ואפילו יניק ומדקפיד אחכמה אמרינן נמי שיבה לאו זקן אשמאי קאמר דליכא למימר רבי יוסי אזקן אשמאי נמי פליג אם כן היינו איסי בן יהודה (?).

"מפני שיבה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן", ומדלא כתב הכי, לומדים שהם אחד.

אמר מר, יכול יהדרנו בממוץ. מלמד הנאמר, תקום והדרת, מה קימה שאין בה חסרון כ"ס, אף הידור שאין בו חסרון כ"ס. וקימה שאין בה חסרון כ"ס, מי לא מדובר [אפילו] שהוא [עובד] כנוקב מרגליות [פי' אומנות יקרה], ובזמן שהוא עומד לפניו הוא מבטל ממלאכתו [ויש חסרון כ"ס]⁵²⁶. אלא מקישים קימה להידור, כמו שהידור [רק חייבים בהידור] שאין בו ביטול⁵²⁷ [דאין לשון הידור אלא נשיאות פנים או בממוץ או בכיבוד דברים ואין במשמעו ביטול מלאכה], אף קימה [רק חייבים בקימה] שאין בה ביטול⁵²⁸. ושנקה גם הידור לקימה, מה קימה שאין בה חסרון כ"ס, אף הידור שאין בו חסרון כ"ס. מכאן אמרו, אין בעלי אומניות רשאים⁵²⁹ לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעה שעוסקים במלאכתם⁵³⁰. ולא. והרי למדנו במשנה, כל בעלי אומניות⁵³¹ עומדים מפניהם [אלה שמביאים ביכורים, כאשר עוברים בירושלים] ושואלים בשלומם, ואומרים להם, אחינו, אנשי מקום פלוני, בואם לשלום⁵³². א"ר יוחנן, מפניהם עומדים, [אבל] מפני תלמידי חכמים אין עומדים. אמר רבי יוסי בר אבין, בוא וראה כמה חביבה מצוה בזמנה, שהרי מפניהם עומדים, מפני תלמידי חכמים אין עומדים⁵³². ואולי שם שונה, דאם כן, אתה מכשילן לעתיד לבא [שלא יביאו עוד שיאמרו נבזים אנו בעיניהם ולא משום חיוב מצוה הוה ואילו בני אדם הניכרים חשובים בעיר ועוסקים במצות לא הוה למיקם מקמייהו].

אמר מר, יכול יעמוד מפניו מבית הכסא ומבית המרחץ. ולא. והרי ר' חייא היה יושב בבית המרחץ, ועבר והלך רבי שמעון בר רבי, ולא קם מפניו והקפיד. ובא ואמר לו לאביו, שני חמישיות [מדרש אגדות] שניתי לו בספר תהלים⁵³³, ולא עמד מפני. ועוד, בר קפרא, ויש אומרים ר' שמואל בן ר' יוסי היה יושב בבית המרחץ, נכנס והולך ר' שמעון בר רבי ולא קם לפניו, והיקפד, ובא ואל לאביו, שני שלישי שלישי [ספר] שניתי לו בתורת כהנים [ברייתא של מדרש ספר ויקרא], ולא עמד מפני. ואמר לו, אולי הוא היה מהרהר בהם? [ולא הבין כעברך לפניו]. והסיבה הוא שהיה יושב ומהרהר בהם? אבל אם לא כן, לא [אין תירוץ לא לקום לפניו]. אין קושי, זה מדובר בחדר הפנימי [מקום שכני אדם עומדים עומדים והא דר' שמעון ברבי בחדר החיצון מקום שעומדים לברשים ששם מקום הידור הוא]⁵³⁴, וזה בחדר החיצוני. וכן הוא מסתבר, שאמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן,

⁵²⁶ מכאן משמע שמגיעת רווח הוא חסרון כ"ס.

⁵²⁷ מלאכה (נוסף בכת"י ואד אלהארה).

⁵²⁸ מלאכה (נוסף בכת"י ואד אלהארה).

⁵²⁹ הקשה התוס' שמשמע שיש כאן איסור, ומתוך שאם זה מלאכת אחרים, אין רשאים, היינו משום שזה גזל מהבעלים על זמנם, ועוד מתוך שיש ברשאים לשון חייבים.

⁵³⁰ ע"י ש"ע (ו"ד רמז ס"ה): אין בעלי אומניות חייבים לעמוד בפני תלמיד חכם בשעה שעוסקים במלאכתו. ואם הוא עוסק במלאכת אחרים ורוצה להחמיר על עצמו לעמוד מפניו, אינו רשאי.

⁵³¹ לעיל הערה 519 ולקמן הערה 532.

⁵³² ע"י שבי"ש (נוסף במשנה, וכן הוא בכת"י ואד אלהארה).

⁵³³ ומטעם זה עומדים מפני נושאי המטה שהמת בה ומפני נושאי התינוק לברית מילה (רע"ב שם). יש לדחות דשאני התם דבעידא דאזלי הם עוסקים במצוה ממש דמקרא כתיב והלכת אל המקום וגם בהוצאת המט "ל דעוסק במצוה ממש שכבוד היא למת לנשאו על כתפו וכדא' רז"ל דטען יטענוניה וכו' אבל בזה אכתי לאו עוסק במצוה הוא דאין שום מצוה בהולכת התינוק והכנה למצוה הוא דהוא ומ"ל דצריכין גם בזה לעמוד ואפשר דמכל מקום שכר פסיעות יש. ומ"מ לא מצאתי כן להפוסקים ז"ל אלא ראה זה כתב המרדכי שצריכים לעמוד כל העם בשעת מילה אמנם לאו משום כבוד העוסקים במצוה מטו בה אלא משום כבוד המצוה עצמה והביא זכר לדבר ויעמוד כל העם בברית [תוס' אנשי יש].

וע"י רמב"ם: אם היו הבאים רבים במינים יוצאין לקראתם רבים, ואם היו מועטין יוצאין לקראתם מעט. וכלל הוא אצלנו אין בעלי אומניות רשאים לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעת מלאכתו, וחייבו אותן כאן לעמוד מפני שהם רבים. וכבוד צבור שאני.

וע"י ש"ע (ו"ד שסא ס"ד): אפילו במקום שאינו צריך ללוות את המת, צריך לעמוד מפניו. וע"י ש"ע (ב"ט): פי' מפני העוסקים עמו שהם גומלי חסדים וכו' בכל דבר מצוה שאדם הולך ומתעסק בה יש לעמוד לפניו וכן משמע בפ"ק דקידושין (דף ל"ג) א"ר יוסי בר אבין בוא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה שהרי מפניהם עומדים בעלי אומניות ומפני תלמיד חכם אין עומדים משמע כל מצוה.

ע"י בנב"י (ו"ח ח"א ס"ז): ואטו יקומו בעלי אומנות בכל יום מפני קורא ק"ש בנבנתה הא ודאי ליתא הדרי אטו ת"ת לאו מצוה בשעתה היא וכל שעה אין לה תשלומין בחברתה שהרי אח"כ הוא חוב לעצמו וא"כ למה בפני ת"ח אין עומדים והא אי אפשר לת"ח בלא לימוד תורה דרך הילוכו דכתיב והגית בו יומם ולילה אלא ודאי דמצוה שאינה נוהגת בכל יום חביבה יותר.

בכל מקום מותר להרהר, חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא⁵³³. אולי לאונסו שונה [פעמים שהוא טרוד ומעיין בשמועתיה לפני כניסתו למרחץ וע"כ היא שגורה בפיו ולבו ומעיין בה בבית המרחץ].

יכול יעצם עיניו כמי שלא ראהו. וכי אנחנו מדברים ברשעים [שיבטל מצות עשה]. אלא, יכול יעצם עיניו מלפני שמגיע זמן החיוב [היינו תוך ד' אמות], שכאשר מגיע זמן החיוב, הרי לא רואה אותו שיקום לפניו. מלמד הנאמר, "תקום ויראת" [יש לך לירא מן היוצר היודע מחשבותיך שאתה מבקש תחבולות להפטר ממצותו]⁵³⁴. תנא, איזוהי קימה שיש בה הידור [פי' כבוד ונשיאות פנים שדבר הניכר הוא שבשבילו עמד]. הוי אומר, זה [כאשר הוא תוך ד' אמות] של זה שקם⁵³⁵. אמר אב"י, לא אמרנו [הלכה זו] אלא ברבו שאינו מובהק, אבל ברבו המובהק, מאז שהוא רואה אותו⁵³⁶. אב"י מאז שהוא שמע שהחומר של רב יוסף הגיע, היה עומד⁵³⁷. אב"י היה רוכב חמור על שפת נהר סגיא, וישב רב משרשיא ורבנן בצד השני [של הנהר] ולא קמו מלפניו, אמר להם, אינני רב המובהק שלכם. אמרו ליה, לא ידענו [לא נזכרנו לעמוד שהיינו טרודים].

ר' שמעון בן אלעזר אומר, מאיפה אנו לומדים לזקן שלא יטריח. מלמד הנאמר, זקן ויראת. אמר אב"י, אנו נוקטים, שאם הוא מסבך דרך אחרת [שלא לעבור לפני הצבור], מאריך ימים. אב"י היה מסבך דרך אחרת. שלא זירא מסבך דרך אחרת. רבינא היה יושב לפני ר' ירמיה מדיפתא, עבר אדם לפניו ללא כיסוי ראש, אמר, איזה חוצפה האדם הזה. א"ל, אולי הוא מעיר מתא מחסיא, שגס ליבם בחכמים [שתמיד רגילים אצלם, וחושבים כאילו הם מהם].

איסי בן יהודה אומר, מפני שיבה תקום, ואפילו כל שיבה במשמע. אמר ר' יוחנן, הלכה כאיסי בן יהודה. ר' יוחנן היה עומד מלפני זקני ארומאים [גוים], אמר, כמה מאורעות וצרות [וראו נסים הרבה ומופתים] עברו עליהם. רבא מיקם לא קם אלא עשה להם הידור⁵³⁸. אב"י נתן ידו לזקנים [כל כמה שעוברים אצלו ונשענין עליו]⁵³⁹. רבא שלח שלוחו [ליתן להם יד, אבל הוא עצמו לא הלך]⁵⁴⁰. רב נחמן שלח שליח סריס⁵⁴¹, אמר, לולא התורה [שלמדתי], כמה נחמן בר אבא יש בשוק [הלכך אין חשיבותי בשביל עצמי אלא בשביל תורה]. א"ר אייבו אמר ר' ינאי,

⁵³³ ע"י א"ח (פה ס"ב): אפי' להרהר בד"ת, אסור בבית הכסא ובבית המרחץ ובמקום הטנופת, והוא המקום שיש בו צואה ומי רגלים. וע"י ש"ע (ב"ב): אפילו בתוך הד"א של הבה"כ ממקום שכלה הריח ג"כ אסור להרהר.

ובבית המרחץ - כי נפיש זוהמא בתוכו ומאוס וה"ל כצואה ובה"כ טעם איסור ההרהר בכל אלו המקומות משום דבעינן והיה מחניף קדוש וליכא כתב ב"י מי שתלמודו שגור בפיו והרהר בבה"כ ובבית המרחץ לאונסו מותר, יש אומרים דכיון דאנוס הוא בהרהרו יכול אפילו לבטא בשפתיו וכן משמע מזבחים (קב ע"ב) אבל בספר ברכי יוסף מסיק דהדבור אסור בכל גווניו וכו', ומה שכתב דאם הרהר לאונסו מותר היינו ר"ל דאם הרהר לא עבד איסורא מאחר שהיה לאונסו ברם לכתחילה חובת גברא לדחות ההרהר. [ע"י מור וקציעה סי' קב שזה בכלל לא נתנה תורה למלאכי השרת - לקמן נד ע"א].

וז"ל הב"י: כתב הר"ר מנחם (פ"ג ה"ד ד"ה ואפילו להרהר) בירושלמי (ברכות פ"ג ה"ד) אמרינן דמותר להרהר בדברי תורה בבית הכסא ולא פליג אגמרא דידן דכי אמרינן אסור להרהר הני מיילי לכתחלה כלומר לשום מחשבתו ולבו לחשוב בדברי תורה אבל אם היה תלמודו שגור בפיו והרהר לאונסו מותר עכ"ל ומבואר הוא בגמרא דידן דגרסינן בפרק טבול יום (זבחים קב ע"ב) אמר רבא האי דינא מרבי אלעזר ברבי שמעון גמירנא בבית הכסא והיכי עביד הכי והאמר רבה בר בר חנא א"ר יוחנן בכל מקום מותר להרהר חוץ ממרחץ ובית הכסא לאנסו שאני ופירש רש"י לאנסו שהיתה שמועתו שגורה בפיו ומהרהר בה על כרחו ע"י ברכות כד ע"ב שהמהרהר הוא בכלל (במדבר טו לא): כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת הנפש ההוא עונה בה.

⁵³⁴ ע"י לעיל הערה 520, וע"י ש"ע (ו"ד ס"ח) מהד"ק ח"ג סי' ככ.

⁵³⁵ ע"י לקמן הערה קעג, וע"י ש"ע (ו"ד ס"ח רמז ס"ב): מאימתי חייב לקום מפניהם, משיגיג לתוך ארבע אמותיו עד שיעבור מכנגד פניו. ורוכב כמהלך דמי.

⁵³⁶ ע"י לקמן הערה קעג.

⁵³⁷ שער אפרים (סי' ע"ח)

⁵³⁸ ע"י ש"ע (ו"ד ס"ח רמז ס"ח): אפילו חכם שהוא ילד, עומד בפני הזקן המופלג בזקנה. ואינו חייב לעמוד מלא קומתו, אלא כדי להדרו. ואפילו זקן גוי, מהדרים אותו בדברים ונותנים לו די לסומכו.

ע"י ט"ז: ואינו חייב לעמוד מלא קומתו. כיון שהוא ילד חכם וצריכין לנהוג בו ג"כ כבוד אין לו להתבזות לקום מפני הזקן אלא יעשה לו הידור אבל שאר אדם צריך לעמוד מפני הזקן מלא קומתו כמו מפני החכם.

וע"י ש"ב: ואינו חייב כו'. כלומר ילד שהוא חכם יותר מהזקן אינו חייב כו' אבל אם אינו חכם יותר אף שהוא שוה לו בחכמה חייב לקום מפני הזקן.

⁵³⁹ ו"א שהיה מכבד עצמו בזקנים ופושט להם ידו שישען הוא עליהם, ואינו עיקר (רש"י).

⁵⁴⁰ ו"א שיצאו לקראתו לכבודו, ואינו עיקר (רש"י).

האשה נקנית פרק ראשון

קידושין

אין תלמיד חכם רשאי לעמוד מפני רבו אלף שחרית וערבית.
תורה למה חוקי רבא לעילי. שמה קמו מפניו שחרית הלך מי טעמו מפני רבו שחרית איש רשאי לעמוד מפניו אלף וערבית ולאו אדעתיה וגדלה לפרש דין זה איש עיג אלף בזהוטה. ערבית: אפסי לא. מאי ערמח איכא אורחא דמילתא הוא: לא הדרין צביה הרב דמתמחא עמוד שחרית וערבית אבל תלמידים ניערה גרסתי: וטוב לא יסיה לרשע. אין טוב אלף תורה *שנאמר

[ברכות ה']

לחרים חייבין לעמוד אפי' מזה פטמים ביום שמה יראה אחר ויחסד ואפילו אחס שרדין צביה הרב נמי יאה כלו פנים חדשות לריבין לעמוד:
אין ת"ח ט'. תימה וכי כל האי דלעיל מיירי בלא קמו שחרית וערבית ול"ל אינו רשאי אינו חייב כרפי' לעילי"ן ח"י: ו**אימא** מורא משקלות פירש בקונטרס גבי משקלות כתיב (דברים כה) אכן שלמה ולדק יתה לך וקסה דלא מליטו כבוש מקום דכתיב בהו מורא כהדיא ויס גרוסיס משקלות דכתיב (ויקרא יט) ולפני עור לא תתן מכשול ויראת ואל"ס א"כ מאי מטיי פני פני גמר גבי מכשול נמי כתיב לפני עור לא תתן מכשול וי"ל דלא דמי דעמודה מפני וכן שייך לירא מפני ה"ס כדאמר (ב"ק דף מה) את ח"ה הלך חירא לרבות ת"ח ור' יצחק מפרש דמליט מורא במשקלות כדאמר' במדש זכור את אשר עשה לך עמלק ואתה טיף ויגע ולא ירא אלהים הייע בשביל המשקלות ועל עון זה בא עמלק דבחר פרשת משקלות כתיב זכור את אשר עשה לך עמלק צברטט א"י תלא והייע דכתיב בחטאי (א) מלזני מרמה תועבת ה' ואכן שלמה רלוט וסמוך ליה בא זון ויבא קלון כלומר שאל עון זה בא זון וקלון של עמלק:
ותפלין

[וכי' חס' חולין נד:]

שענה ה' מ"י פ"ו מה"ל ח"ס ג"ל ר' סמך פסין ג' טו"ע י"ד ט"י רמב טעף עז:

שענה ה' מ"י פ"ו מה"ל ח"ס ג"ל ר' סמך פסין ג' טו"ע י"ד ט"י רמב טעף עז:

שענה ה' מ"י פ"ו מה"ל ח"ס ג"ל ר' סמך פסין ג' טו"ע י"ד ט"י רמב טעף עז:

שענה ה' מ"י פ"ו מה"ל ח"ס ג"ל ר' סמך פסין ג' טו"ע י"ד ט"י רמב טעף עז:

מכבוד שמים. שחרי פני יולרו איש מקבל אלף שחרית וערבית. תימה למה חוקי רבא לעילי. שמה קמו מפניו שחרית הלך מי טעמו מפני רבו שחרית איש רשאי לעמוד מפניו אלף וערבית ולאו אדעתיה וגדלה לפרש דין זה איש עיג אלף בזהוטה. ערבית: אפסי לא. מאי ערמח איכא אורחא דמילתא הוא: לא הדרין צביה הרב דמתמחא עמוד שחרית וערבית אבל תלמידים ניערה גרסתי: וטוב לא יסיה לרשע. אין טוב אלף תורה *שנאמר

[ברכות ה']

לחרים חייבין לעמוד אפי' מזה פטמים ביום שמה יראה אחר ויחסד ואפילו אחס שרדין צביה הרב נמי יאה כלו פנים חדשות לריבין לעמוד:
אין ת"ח ט'. תימה וכי כל האי דלעיל מיירי בלא קמו שחרית וערבית ול"ל אינו רשאי אינו חייב כרפי' לעילי"ן ח"י: ו**אימא** מורא משקלות פירש בקונטרס גבי משקלות כתיב (דברים כה) אכן שלמה ולדק יתה לך וקסה דלא מליטו כבוש מקום דכתיב בהו מורא כהדיא ויס גרוסיס משקלות דכתיב (ויקרא יט) ולפני עור לא תתן מכשול ויראת ואל"ס א"כ מאי מטיי פני פני גמר גבי מכשול נמי כתיב לפני עור לא תתן מכשול וי"ל דלא דמי דעמודה מפני וכן שייך לירא מפני ה"ס כדאמר (ב"ק דף מה) את ח"ה הלך חירא לרבות ת"ח ור' יצחק מפרש דמליט מורא במשקלות כדאמר' במדש זכור את אשר עשה לך עמלק ואתה טיף ויגע ולא ירא אלהים הייע בשביל המשקלות ועל עון זה בא עמלק דבחר פרשת משקלות כתיב זכור את אשר עשה לך עמלק צברטט א"י תלא והייע דכתיב בחטאי (א) מלזני מרמה תועבת ה' ואכן שלמה רלוט וסמוך ליה בא זון ויבא קלון כלומר שאל עון זה בא זון וקלון של עמלק:
ותפלין

[לעיל לב:]

אין תלמיד חכם רשאי לעמוד מפני רבו אלא שחרית וערבית כדי שלא יהיה כבודו מרובה מכבוד שמים מתיבי *ר' שמעון בן אלעזר אומר מעין לוקן שלא ישריה ת"ל וכן ויראת ואי אמרת שחרית וערבית בלבד אמאי לא נישתח חיובא הוא אלא לאו כולי' יומא לא לעולם שחרית וערבית בלבד ואפ"ה כמה דאפשר ליה לא נישתח אמר ר' אלעזר כל ת"ח שאין עומד מפני רבו נקרא רשע ואינו מאריך ימים ותלמודו משתבח שנאמר *וטוב לא יהיה לרשע מקלות ולא יאריך ימים כצל אשר איננו ירא מפני האלהים מורא זו אינו יודע מהו כשהוא אומר *ויראת מאלהיך הרי מורא זו קיבוח ואימא מוראת רבית ומוראת משקלות ר' אלעזר פני פני גמר איבעיא להו בנו והוא רבו מהו לעמוד מפני אביו ת"ש דאמר ליה שמואל לרב יהודה *שיננא ב' קום מקמי אבוך שאני רב יחזקאל דבעל מעשים הוה דאפילו מר שמואל נמי קאים מקמיה אלא מאי קאמר ליה הני קאמר ליה וימנין דאחי מאחורי קום את מקמיה ולא תיחזיש ליקרא דירי איבעיא להו בנו והוא רבו מהו שיעמוד אביו מפניו ת"ש דאמר ר' יהושע בן לוי אני אינו כדאי לעמוד מפני בני אלא משום כבוד בית נביא מעמא דאנא רביה הא אידו רבאי קאימנא מקמיה יה"ק אני

הנהרות הגר"א

כבוד בית נשיא איבעיא להו רכוב כמהלך דמי או לא אמר אביו ת"ש *א' טמא *וישב תחת האילן וטהור עומד טמא טמא עומד תחת האילן וטהור יושב טהור ואם יושב טהור ואם יושב רב נחמן בר כהן זאת אומרת *רכוב כמהלך דמי ש"מ איבעיא להו מהו לעמוד מפני ספר תורה ר' חלקיה ור' סימון ור' אלעזר אמרי *קל וחומר *מפני לומדיה עומדים מפניה לא כל שבן ר' אלעי ור' יעקב בר זבדי הו ירבי חליף ואויל ר' שמעון בר אבא וקמו מקמיה אמר להו הדא דאתון חבימי ואנא חבר ועוד כלום תורה עומדת מפני לומדיה סבר לה כר' אלעזר דאמר ר' אלעזר אין ת"ח רשאי לעמוד מפני רבו בשעה שעוסק בתורה *לייש עלה אביי: *הביטו אחרי משה עד בואו האהלה ר' אמר ור' יצחק נפחא *חד אמר לגנאי וחד אמר לשבח מאן דאמר לגנאי כדאימא מ"ד לשבח אמר חזקיה אמר לי ר' חנינא בריה דר' אבהו א"ר אבהו א"ר אבדימי דמן חיפא *חכם עובר עומד מלפניו ר' אמרת וכיון שעבר ד' אמות יושב *אב ב"ד עובר עומד מלפניו מלא עיניו וכיון שעבר ד' אמות יושב *אב ב"ד עובר עומד מלפניו מלא עיניו ואינו יושב עד שישב במקומו שנאמר והביטו אחרי משה עד בואו האהלה: *כל מצות עשה שהוזמן גרמא וכו': ת"ר איזוהי מצות עשה שהוזמן גרמא וכו' וכו' שופר וציצית ותפלין

הנהרות הגר"א

כבוד בית נשיא איבעיא להו רכוב כמהלך דמי או לא אמר אביו ת"ש *א' טמא *וישב תחת האילן וטהור עומד טמא טמא עומד תחת האילן וטהור יושב טהור ואם יושב טהור ואם יושב רב נחמן בר כהן זאת אומרת *רכוב כמהלך דמי ש"מ איבעיא להו מהו לעמוד מפני ספר תורה ר' חלקיה ור' סימון ור' אלעזר אמרי *קל וחומר *מפני לומדיה עומדים מפניה לא כל שבן ר' אלעי ור' יעקב בר זבדי הו ירבי חליף ואויל ר' שמעון בר אבא וקמו מקמיה אמר להו הדא דאתון חבימי ואנא חבר ועוד כלום תורה עומדת מפני לומדיה סבר לה כר' אלעזר דאמר ר' אלעזר אין ת"ח רשאי לעמוד מפני רבו בשעה שעוסק בתורה *לייש עלה אביי: *הביטו אחרי משה עד בואו האהלה ר' אמר ור' יצחק נפחא *חד אמר לגנאי וחד אמר לשבח מאן דאמר לגנאי כדאימא מ"ד לשבח אמר חזקיה אמר לי ר' חנינא בריה דר' אבהו א"ר אבהו א"ר אבדימי דמן חיפא *חכם עובר עומד מלפניו ר' אמרת וכיון שעבר ד' אמות יושב *אב ב"ד עובר עומד מלפניו מלא עיניו וכיון שעבר ד' אמות יושב *אב ב"ד עובר עומד מלפניו מלא עיניו ואינו יושב עד שישב במקומו שנאמר והביטו אחרי משה עד בואו האהלה: *כל מצות עשה שהוזמן גרמא וכו': ת"ר איזוהי מצות עשה שהוזמן גרמא וכו' וכו' שופר וציצית ותפלין

הנהרות הגר"א

כבוד בית נשיא איבעיא להו רכוב כמהלך דמי או לא אמר אביו ת"ש *א' טמא *וישב תחת האילן וטהור עומד טמא טמא עומד תחת האילן וטהור יושב טהור ואם יושב טהור ואם יושב רב נחמן בר כהן זאת אומרת *רכוב כמהלך דמי ש"מ איבעיא להו מהו לעמוד מפני ספר תורה ר' חלקיה ור' סימון ור' אלעזר אמרי *קל וחומר *מפני לומדיה עומדים מפניה לא כל שבן ר' אלעי ור' יעקב בר זבדי הו ירבי חליף ואויל ר' שמעון בר אבא וקמו מקמיה אמר להו הדא דאתון חבימי ואנא חבר ועוד כלום תורה עומדת מפני לומדיה סבר לה כר' אלעזר דאמר ר' אלעזר אין ת"ח רשאי לעמוד מפני רבו בשעה שעוסק בתורה *לייש עלה אביי: *הביטו אחרי משה עד בואו האהלה ר' אמר ור' יצחק נפחא *חד אמר לגנאי וחד אמר לשבח מאן דאמר לגנאי כדאימא מ"ד לשבח אמר חזקיה אמר לי ר' חנינא בריה דר' אבהו א"ר אבהו א"ר אבדימי דמן חיפא *חכם עובר עומד מלפניו ר' אמרת וכיון שעבר ד' אמות יושב *אב ב"ד עובר עומד מלפניו מלא עיניו וכיון שעבר ד' אמות יושב *אב ב"ד עובר עומד מלפניו מלא עיניו ואינו יושב עד שישב במקומו שנאמר והביטו אחרי משה עד בואו האהלה: *כל מצות עשה שהוזמן גרמא וכו': ת"ר איזוהי מצות עשה שהוזמן גרמא וכו' וכו' שופר וציצית ותפלין

הנהרות הגר"א

כבוד בית נשיא איבעיא להו רכוב כמהלך דמי או לא אמר אביו ת"ש *א' טמא *וישב תחת האילן וטהור עומד טמא טמא עומד תחת האילן וטהור יושב טהור ואם יושב טהור ואם יושב רב נחמן בר כהן זאת אומרת *רכוב כמהלך דמי ש"מ איבעיא להו מהו לעמוד מפני ספר תורה ר' חלקיה ור' סימון ור' אלעזר אמרי *קל וחומר *מפני לומדיה עומדים מפניה לא כל שבן ר' אלעי ור' יעקב בר זבדי הו ירבי חליף ואויל ר' שמעון בר אבא וקמו מקמיה אמר להו הדא דאתון חבימי ואנא חבר ועוד כלום תורה עומדת מפני לומדיה סבר לה כר' אלעזר דאמר ר' אלעזר אין ת"ח רשאי לעמוד מפני רבו בשעה שעוסק בתורה *לייש עלה אביי: *הביטו אחרי משה עד בואו האהלה ר' אמר ור' יצחק נפחא *חד אמר לגנאי וחד אמר לשבח מאן דאמר לגנאי כדאימא מ"ד לשבח אמר חזקיה אמר לי ר' חנינא בריה דר' אבהו א"ר אבהו א"ר אבדימי דמן חיפא *חכם עובר עומד מלפניו ר' אמרת וכיון שעבר ד' אמות יושב *אב ב"ד עובר עומד מלפניו מלא עיניו וכיון שעבר ד' אמות יושב *אב ב"ד עובר עומד מלפניו מלא עיניו ואינו יושב עד שישב במקומו שנאמר והביטו אחרי משה עד בואו האהלה: *כל מצות עשה שהוזמן גרמא וכו': ת"ר איזוהי מצות עשה שהוזמן גרמא וכו' וכו' שופר וציצית ותפלין

הנהרות הגר"א

כבוד בית נשיא איבעיא להו רכוב כמהלך דמי או לא אמר אביו ת"ש *א' טמא *וישב תחת האילן וטהור עומד טמא טמא עומד תחת האילן וטהור יושב טהור ואם יושב טהור ואם יושב רב נחמן בר כהן זאת אומרת *רכוב כמהלך דמי ש"מ איבעיא להו מהו לעמוד מפני ספר תורה ר' חלקיה ור' סימון ור' אלעזר אמרי *קל וחומר *מפני לומדיה עומדים מפניה לא כל שבן ר' אלעי ור' יעקב בר זבדי הו ירבי חליף ואויל ר' שמעון בר אבא וקמו מקמיה אמר להו הדא דאתון חבימי ואנא חבר ועוד כלום תורה עומדת מפני לומדיה סבר לה כר' אלעזר דאמר ר' אלעזר אין ת"ח רשאי לעמוד מפני רבו בשעה שעוסק בתורה *לייש עלה אביי: *הביטו אחרי משה עד בואו האהלה ר' אמר ור' יצחק נפחא *חד אמר לגנאי וחד אמר לשבח מאן דאמר לגנאי כדאימא מ"ד לשבח אמר חזקיה אמר לי ר' חנינא בריה דר' אבהו א"ר אבהו א"ר אבדימי דמן חיפא *חכם עובר עומד מלפניו ר' אמרת וכיון שעבר ד' אמות יושב *אב ב"ד עובר עומד מלפניו מלא עיניו וכיון שעבר ד' אמות יושב *אב ב"ד עובר עומד מלפניו מלא עיניו ואינו יושב עד שישב במקומו שנאמר והביטו אחרי משה עד בואו האהלה: *כל מצות עשה שהוזמן גרמא וכו': ת"ר איזוהי מצות עשה שהוזמן גרמא וכו' וכו' שופר וציצית ותפלין

הנהרות הגר"א

כבוד בית נשיא איבעיא להו רכוב כמהלך דמי או לא אמר אביו ת"ש *א' טמא *וישב תחת האילן וטהור עומד טמא טמא עומד תחת האילן וטהור יושב טהור ואם יושב טהור ואם יושב רב נחמן בר כהן זאת אומרת *רכוב כמהלך דמי ש"מ איבעיא להו מהו לעמוד מפני ספר תורה ר' חלקיה ור' סימון ור' אלעזר אמרי *קל וחומר *מפני לומדיה עומדים מפניה לא כל שבן ר' אלעי ור' יעקב בר זבדי הו ירבי חליף ואויל ר' שמעון בר אבא וקמו מקמיה אמר להו הדא דאתון חבימי ואנא חבר ועוד כלום תורה עומדת מפני לומדיה סבר לה כר' אלעזר דאמר ר' אלעזר אין ת"ח רשאי לעמוד מפני רבו בשעה שעוסק בתורה *לייש עלה אביי: *הביטו אחרי משה עד בואו האהלה ר' אמר ור' יצחק נפחא *חד אמר לגנאי וחד אמר לשבח מאן דאמר לגנאי כדאימא מ"ד לשבח אמר חזקיה אמר לי ר' חנינא בריה דר' אבהו א"ר אבהו א"ר אבדימי דמן חיפא *חכם עובר עומד מלפניו ר' אמרת וכיון שעבר ד' אמות יושב *אב ב"ד עובר עומד מלפניו מלא עיניו וכיון שעבר ד' אמות יושב *אב ב"ד עובר עומד מלפניו מלא עיניו ואינו יושב עד שישב במקומו שנאמר והביטו אחרי משה עד בואו האהלה: *כל מצות עשה שהוזמן גרמא וכו': ת"ר איזוהי מצות עשה שהוזמן גרמא וכו' וכו' שופר וציצית ותפלין

הנהרות הגר"א

כבוד בית נשיא איבעיא להו רכוב כמהלך דמי או לא אמר אביו ת"ש *א' טמא *וישב תחת האילן וטהור עומד טמא טמא עומד תחת האילן וטהור יושב טהור ואם יושב טהור ואם יושב רב נחמן בר כהן זאת אומרת *רכוב כמהלך דמי ש"מ איבעיא להו מהו לעמוד מפני ספר תורה ר' חלקיה ור' סימון ור' אלעזר אמרי *קל וחומר *מפני לומדיה עומדים מפניה לא כל שבן ר' אלעי ור' יעקב בר זבדי הו ירבי חליף ואויל ר' שמעון בר אבא וקמו מקמיה אמר להו הדא דאתון חבימי ואנא חבר ועוד כלום תורה עומדת מפני לומדיה סבר לה כר' אלעזר דאמר ר' אלעזר אין ת"ח רשאי לעמוד מפני רבו בשעה שעוסק בתורה *לייש עלה אביי: *הביטו אחרי משה עד בואו האהלה ר' אמר ור' יצחק נפחא *חד אמר לגנאי וחד אמר לשבח מאן דאמר לגנאי כדאימא מ"ד לשבח אמר חזקיה אמר לי ר' חנינא בריה דר' אבהו א"ר אבהו א"ר אבדימי דמן חיפא *חכם עובר עומד מלפניו ר' אמרת וכיון שעבר ד' אמות יושב *אב ב"ד עובר עומד מלפניו מלא עיניו וכיון שעבר ד' אמות יושב *אב ב"ד עובר עומד מלפניו מלא עיניו ואינו יושב עד שישב במקומו שנאמר והביטו אחרי משה עד בואו האהלה: *כל מצות עשה שהוזמן גרמא וכו': ת"ר איזוהי מצות עשה שהוזמן גרמא וכו' וכו' שופר וציצית ותפלין

שענה ה' מ"י פ"ו מה"ל ח"ס ג"ל ר' סמך פסין ג' טו"ע י"ד ט"י רמב טעף עז:

שענה ה' מ"י פ"ו מה"ל ח"ס ג"ל ר' סמך פסין ג' טו"ע י"ד ט"י רמב טעף עז:

שענה ה' מ"י פ"ו מה"ל ח"ס ג"ל ר' סמך פסין ג' טו"ע י"ד ט"י רמב טעף עז:

שענה ה' מ"י פ"ו מה"ל ח"ס ג"ל ר' סמך פסין ג' טו"ע י"ד ט"י רמב טעף עז:

שענה ה' מ"י פ"ו מה"ל ח"ס ג"ל ר' סמך פסין ג' טו"ע י"ד ט"י רמב טעף עז:

שענה ה' מ"י פ"ו מה"ל ח"ס ג"ל ר' סמך פסין ג' טו"ע י"ד ט"י רמב טעף עז:

שענה ה' מ"י פ"ו מה"ל ח"ס ג"ל ר' סמך פסין ג' טו"ע י"ד ט"י רמב טעף עז:

שענה ה' מ"י פ"ו מה"ל ח"ס ג"ל ר' סמך פסין ג' טו"ע י"ד ט"י רמב טעף עז:

שענה ה' מ"י פ"ו מה"ל ח"ס ג"ל ר' סמך פסין ג' טו"ע י"ד ט"י רמב טעף עז:

שענה ה' מ"י פ"ו מה"ל ח"ס ג"ל ר' סמך פסין ג' טו"ע י"ד ט"י רמב טעף עז:

שענה ה' מ"י פ"ו מה"ל ח"ס ג"ל ר' סמך פסין ג' טו"ע י"ד ט"י רמב טעף עז:

הנהרות הגר"א

[א] גמ' עמא יושב ט"י
ס"י בנותא כמרת
דכרות דף סה :

[עמ"ש על גמ' חגיגה
עז:]

גליון הש"ס

גמ' יושב תחת האילן
וטואר כו' ט"י
יבמות דף קג ע"ב פ"ח ט"ס
ס"ן סגמג :

גמ' פ"ג משנה ז

[ע' ג"ל ט"ס] כרכות
כס. תוספתא דגמ' ט"ס
ס"ו פ"ג מ' פ' מארע

כרכות י"ג טו. כס.

פסחים ק"ג. מ"ק י"ג
מ"ה י"ד. כ"ז.
*שקלים ט.

מ"ריון כו. כרכות כ

תוספתא דקידושין פ"א פ"ט
[ע"י מ"ש לעיל ע"ג]

ירושלמי סוף כרכות ס"א
ג ובקלים פ"ה ס"א יג :

אין לתלמיד חכם רשות⁵⁴¹ לעמוד מפני רבו אלא שחרית וערבית, כדי שלא יהיה כבודו מרובה מכבוד שמים [מי שעומד מפני רבו שחרית אינו רשאי לעמוד מפניו אלא ערבית]⁵⁴². שאלו שאילה מבריייתא, ר' שמעון בן אלעזר אומר, מנין לזקן שלא יטריח [אם יכול לילך דרך אחרת שלא יעמיד את הציבור]. מלמד הנאמר "זקן ויראת", ואם תאמר [שזה רק] שחרית וערבית בלבד, למה שלא ניטרח, [והרי] זה חיוב. אלא לא, כל היום [חייבים לעמוד לפניו]. לא, לעולם שחרית וערבית בלבד, ועכ"ז כמה שאפשר לו שלא יטריח.

אמר ר' אלעזר, כל ת"ח שאין עומד מפני רבו, נקרא רשע, ואינו מאריך ימים, ותלמודו משתכח, שנאמר "וטוב לא יהיה לרשע ולא יאריך ימים כצל אשר איננו ירא מלפני האלהים" [אין טוב אלא תורה שנאמר כי לקח טוב אלמא לתלמודו משתכח ולא יאריך ימים אלא כצל מה טעם לפי שאינו ירא מלפני ה' ומורא זו קימה היא]. מורא זו איני יודע מהו. כשהוא אומר, "ויראת מאלהיך", הרי מורא זו קימה. ונאמר שזה מורא של רבית [כמ"ש (ויקרא כה לו): אַל תִּקַּח מֵאִתּוֹ יָרֵאָה וְיִרְאָה מֵאֱלֹהֶיךָ וְחִי אֶחָדֶךָ עִפְרָן] או מורא של משקלות [כמ"ש (דברים כה טו): אֶבְרָתָהּ שְׁלֵמָה וְצִדְקָתָהּ יְהִי לְךָ]. ר' אלעזר למד "פני" "פני" [שכתוב כאן מלפני, וכתוב שם מפני שיבה וכו'].

שאלו [שאלה בבית המדרש, אדם ש]בנו הוא רבו, מהו [לבן] לעמוד מפני אביו. בא ושמע, שאמר לו שמואל לרב יהודה, שינא⁵⁴³, קום מלפני אביך [רב יחזקאל אע"ג שרב יהודה היה רבו. וממשיך הגמ' רב יחזקאל שונה, שהוא בעל מעשים⁵⁴⁴, שאפילו מר שמואל גם עומד בפניו. אלא מה זה שאמר לו [שמואל לרב יהודה, היינו איזה הוראה של חידוש יוצא מזה, שהוא חייב לעמוד בפני אביו]. כך אמר לו, לפעמים שאביו הגיע מאחורי [פי' מאחורי שמואל, ואע"פ שאינו ראוהו], קום אתה מלפניו, ואל תחוש לכבודי⁵⁴⁵. שאלו אותו, בנו והוא רבו, האם אביו יעמוד מפניו. בא ושמע, שאמר ר' יהושע בן לוי, אינני כדאי לעמוד מפני בני, אלא משום כבוד בית נשיא [פי' שהוא חתן של הנשיא], הטעם שאני רבו, [אבל אם] הוא רב שלי, אני צריך לעמוד לפניו. כך נאמר, אינני כדאי לעמוד מפני בני ואפילו הוא רבי, שהרי אני אביו, אלא משום כבוד בית נשיא [אני עומד לפניו]⁵⁴⁶.

שאלו אותו, רכוב כמהלך דמי [שאם רבו הולך חייב לעמוד בפניו], או לא [כמהלך אלא כיושב, שהרי הרב יושב, והדבר נקבע כפי מה שהרב עושה]. אמר אביי, בא ושמע, טמא [בטומאת צרעת שמתמא באוהל] יושב תחת האילן וטהור עומד, [טהור נהיה] טמא. טמא עומד תחת האילן וטהור יושב, [הטהור נשאר] טהור. ואם ישב הטמא, הטהור [נהיה] טמא. וכן באבן המנוגעת [אם אדם נושאה תחת האילן וטהור יושב תחת האילן לא נטמא הטהור עד שישב נושא האבן ואם ישב נושא האבן נטמא הטהור ואפי' הוא עומד]. ואמר רב נחמן בר כהן, זאת אומרת [ממשיך] [וכן באבן

⁵⁴¹ עי' תוס' ישנים – פי' אינו חייב.

⁵⁴² עי' רמ"א (סי' רמב סט"ז): "וא [רמב"ם ת"ת פ"ו ה"ח] דאין אדם חייב לעמוד לפני רבו, רק שחרית וערבית, ע"כ. אמנם זה לא מובא בש"ע, ועי' שם בהגהות מיימוניות: הרא"ש ז"ל כתב כרב אלפס שלא הביא דברים אלו שהם דברי רבי אבהו דס"ל כר' אלעזר שלא נתן קצבה לדבר וגם ר"ע דרש את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח ואם אדם מקבל פני שכינה כמה פעמים ביום צריך לעמוד ביראה ויראה, ע"כ. ועי' ש"ך שפסק כש"ע שלא כרמ"א. וז"ל הרמ"א: ודוק בבית הרב, אבל בפני אחרים שאין יודעים שעמד לפניו, חייב לעמוד [תוס' ד"ה אין].

ועי' שו"ת נודע ביהודה (אר"ח ח"ב סי' צד): לפי זה בזמן הזה שבעו"ה נתקיים והשימותי את מקדשיכם שאפילו בשעת שממה קדושתה עלי' והשכינה לא זהה מכותל מערבי ואין אונחנו הולכים לקבל פני השכינה שמה כלל כי לא חייבה אותנו התורה כ"א בקרבן חגיגה ועולות רא"י, אין מקום להטיל חיוב לקבל פני רבו כלל כשאנו הולך בלאו הכי ללמוד ממנו אלא שילך רק לקבל פניו דאם כן כבודו גדול מכבוד שמים ור' יצחק על זמן המקדש אמר שחייב לקבל פני רבו.

⁵⁴³ עי' לעיל הערה 508.

⁵⁴⁴ עי' ריטב"א (לג ע"א ד"ה אמר רבי יוחנן): פירוש וכיון דהוה בר מעשים הוה ליה לשמואל זקן לפי כבודו.

⁵⁴⁵ עי' שו"ע (י"ד סי' רמב ס"א): אין חולקין כבוד לתלמיד בפני רבו אלא אם כן רבו חולק לו כבוד (ב"ב קיט ע"ב).

⁵⁴⁶ עי' שו"ע (י"ד סי' רמ ס"ז): חייב לעמוד מפני אביו ואם האב תלמיד בנו כל אחד מהם עומד מפני השני. הגה ואם הבן רוצה למחול על כבודו לשמש אביו הרשות בידו דהא הרב שמחל על כבודו כבודו מחול ודוק בצנעא או אפי' בפרהסיא ודש בעירו שהכל יודעים שהוא אביו אבל אם הבן גדול בתורה ואין אביו דש בעירו איכא למיחש לבזיון התורה אם יתבזה הבן לפני האב ויש להם להרחיק זה מזה שלא יקל משום אחד בכבודו לפני חבירו וכן עשה מוה"ר"ע ס אביו.

עי' ש"ך: ודעת הרמב"ם ור"ח שאין האב עומד בפני הבן אלא אדרבה הבן עומד בפני אביו.

ועי' ט"ז: מוה"ר"ם - מיום שעלה לגדולה לא הקביל פני אביו לא רצה שאביו יבא אליו.

המנוגעת⁵⁴⁷]. רכוב כמהלך דמי [שההלכה של מהלך או עומד לא נקבע כפי האדם או האבן, אלא כפי הבהמה הנושאתו שהרי לא הולכים לפי האבן אלא לפי האדם הנושאה, שאם ההלכה היה לפי האדם או האבן עצמו, אפילו לא ישב הנושאה, נטמא הטהור, שהרי האבן יושב בחיקו או בכתיפו של זה הנושאה], וכך לומדים מזה⁵⁴⁷.

שאלו אותו, מהו לעמוד מפני ספר תורה. ר' חלקיה ור' סימון ור' אלעזר אמרי, קל וחומר, מפני לומדיה עומדים, מפניה לא כל שכן⁵⁴⁸. ר' אלעי ור' יעקב בר זבדי היו יושבים, הלך ר' שמעון בר אבא בפניהם, וקמו מפניו. אמר להם, אחד, שאתם חכמים ואני חבר⁵⁴⁹. ועוד, כלום תורה עומדת מפני לומדיה [הרי אתם שעסוקים בתורה, נחשבים כתורה עצמה, ואני רק לומד תורה, ולא לומד כעת]. הם סברו כר' אלעזר, שאמר ר' אלעזר, אין ת"ח רשאי לעמוד מפני רבו בשעה שעוסק בתורה. אביי קילל [למי שנוהג כרבי אלעזר הזה]⁵⁵⁰.

[נאמר] "והביטו אחרי משה עד בואו האהלה", ר' אמי ור' יצחק נפחא, חד הסביר את זה, לגנאי, וחד הסביר את זה, לשבח. מי שאמר לגנאי, כמו שלמדנו [במדרש תנחומא (כי תשא פרק כז): תראה צוארו, תראה שוקיו, הוא אוכל משלנו, ושותה משלנו, והגמ' לא רצה לפרסם דברי גנאי הנאמר על משה רבינו]. מי שאמר לשבח⁵⁵¹, אמר חזקיה, אמר לי ר' חנינא בנו של ר' אבהו א"ר אבהו א"ר אבדימי דמן חיפא, חכם שעובר, עומד מלפניו ד' אמות, וכיון שעבר ד' אמות יושב. אב ב"ד שעובר⁵⁵¹, עומד מלפניו מלא עיניו, וכיון שעבר ד' אמות יושב. נשיא שעובר, עומד מלפניו מלא עיניו, ואינו יושב עד שישב במקומו, שנאמר "והביטו אחרי משה עד בואו האהלה" [והרי משה היה נשיא]⁵⁵².

כל מצות עשה שהזמן גורם לה שתבא וכו'. הרבנים למדו, איזוהי מצות עשה שהזמן גורם לה שתבא. סוכה, ולולב, שופר, וציצית⁵⁵³,

⁵⁴⁷ ועי' שו"ע (י"ד סי' רמב סט"ז): ואפילו היה רכוב, צריך לעמוד מפניו, דחשיב כמהלך.

⁵⁴⁸ עי' שו"ע (י"ד סי' רמב ס"ב): הוואה ס"ת כשהוא מהלך, חייב לעמוד לפניו, והיה הכל עומדים עד שיעמוד זה שמוליכו ויגיעו למקומו, או עד שיתכסה מעיניהם. הגה: אבל לפני חומשים שלנו אין צריכים לעמוד. ויש מחמירים. השומע קול הנושא ספר תורה אף על פי שאינו רואה אותו, חייב לעמוד, ע"כ. עי' פ"ת: חייב לעמוד - אפילו אם עוסק בתורה חייב לעמוד מקמי ס"ת. ועי' בהגר"א: עד שיעמוד כו' - ממה דאיבעיא להו שם ברכוב כו'. ועי"ש או עד כו'. כמ"ש ביומא (נג ע"א) ברב. ועי' ט"ז: ע"כ נהגו לעשות פעמונים אבל לא נראה לע"ד כן דא"כ בשבת אין להוציא אותה ס"ת דמשמיע קול כדאייתא באו"ח סי' ט"ה ס"א גבי זוג שבצואר בהמה ופוקק זוז שבצוארה והיינו משום איסור השמעת קול בשבת וכו' לכן נ"ל שאין לעשות אותן פעמונים ומשום הכי לא הביאו רמ"א וכבר ראינו שהיה כן באיזה בית הכנסת ומיחו בהם וסלקום.

עי' י"ד (סי' רמב ס"ח): אם קראו לרבו לקרות בתורה בצבור אינו צריך לעמוד כל זמן שרבו עומד.

⁵⁴⁹ עי' ריטב"א (לג ע"א ד"ה אמר רבי יוחנן): יניק [צעיר] וחכים שאם האחר זקן וחכם ואינו לפי כבודו פטור [מלקום בפניו], וכשאמרין לקמן [הגמ' שלנו] חדא דאתון חכמינו ואנא חבר, שאין תלמיד חכם עומד בפני מי שקטן ממנו ולא מפני מי ששוה לו.

⁵⁵⁰ עי' שו"ע (י"ד סי' רמב ס"א): אפילו בשעה שהוא עוסק בתורה צריך לעמוד מפניו.

בצעירותי כאשר שאלתי את זה לא' מרבתי, הוא שאל אותי, איך יתכן שתראה אותי בזמן שאתה לומד.

עי' שו"ת חיים שאל (חלק א סימן עא אות ב): אדם שיושב וס"ת על ברכיו ועבר רבו ואין מקום להניח הס"ת במקום שיושב שהוא צר ודחוק אם מחוייב לקום מפני רבו עם הס"ת וכו', ויראה להביא ראיה ממ"ש בקדושין דף ל"ג דאין ת"ח הקורא בתורה עומד דאין תורה עומדת מפני לומדים ואף על גב דלייט אביי עלה מ"מ שאני התם דטעם אביי דהאמת שאין תורה עומדת רק דמפסיק ללמוד לקיים מצוה וכן היא המדה דהעוסק במצוה פטור מן המצוה אמרו לפי שהיום עוסק בזו ומבטל זו ולמחר עוסק במצוה שביטל היום ומבטל המצוה שקיים אמש. אבל עוסק בתורה אם אתה אומר שלא יפסיק לקיים מצוה א"כ לעולם לא יקיים מצוה ועוד שלא המדרש עיקר וכו' ולהכי סבר אביי דהכא נמי יפסיק הלימוד לקיים מצוה ואין זה נקרא תורה עומדת מפני לומדיה. כשבאמת צריכה התורה לעמוד כנ"ד גם אביי מודה.

⁵⁵¹ עי' שו"ע (י"ד סי' רמב ס"א): ראה אב בית דין, עומד מלפניו משיראנו מרחוק מלא עיניו עד שיעבור מלפניו ארבע אמות.

ועי' ש"ך: אב"ד כו'. כתוב בסמ"ק סימן ל"ב ודין נשיא ואב ב"ד אין אנו צריכין עתה ללמוד משמע דה"ל דאין בזמנינו נשיא ואב ב"ד ואף על פי שמקבלים בקהלות ראשי ישיבות ואב ב"ד אין להם אלא דין חכם ומה"ט לא נהגו עכשיו לעשות שורה לאב ב"ד כדלקמן סעי' ט"ו ועכשיו נהגו שלא לקום אלא מפני ראש ישיבה ואב"ד ואפשר שלא לחלק בין חכם לחכם השוו מודותיהם שכל שהוא תופס ישיבה או אב"ד נקרא חכם לעמוד מפניו ועדיין צ"ע.

[עירוני חצירות⁵⁵³] ומשתתפין [שתופי מבואות], חרץ מן המים ומלח [שצריך דבר שזן, ואלה לא מזינים, ובמקום מזונותיו של אדם חשוב דירתו ושבתתו], ואין עוד דבר [שלא מערבין בו]. והרי יש כמהין ופטירות [דאע"ג דהם מיני אוכלים, עכ"ז אינם מזינים]⁵⁵⁴. אלא, אין למדין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בו חרץ.

ומצות עשה שהזמן גורם לה שתבא, נשים פטורות. מאיפה יודעים את זה. לומדים מתפילין [בבנין אב], כמו שתפילין, נשים פטורות, כך כל מצות עשה שהזמן גורם [שתבא], נשים פטורות. ותפילין לומדים [שנשים פטורות] מתלמוד תורה [מהיקש, שהם כתובים יחד: ושננתם לבניך, ולידו נאמר וקשרתם לאות], כמו שבתלמוד תורה, נשים פטורות [שנאמר ושננתם לבניך, ודורשים ולא לבנותיך], כך תפילין, נשים פטורות. ושנניש תפילין למזוזה [לחייב נשים בתפילין]. תפילין הוקש לתלמוד תורה בין בפרשה ראשונה [של תפילין] בין בפרשה שניה. תפילין [הוקש] למזוזה [בפרשה ראשונה אמנם], בפרשה שניה לא הוקש [אלא תלמוד תורה מפסיק ביניהם]. ושנניש מזוזה לתלמוד תורה [לפטור אותם מחיוב מזוזה]. אל תחשוב [לפטור נשים מזה], שנאמר "למען ירבו ימיכם", [הרי תלה מתן שכרה בריבוי הימים, וכי גברים צריכים חיים, ונשים לא צריכים חיים].

והרי סוכה, דמצות עשה שהזמן גורם [שתבא], שנאמר "בסוכות תשבו שבעת ימים", הסיבה שכתב הרחמן [ה' ית' בתורה] "האזרח", להוציא את הנשים, הא לאו הכי נשים חייבות. אמר אביי, צריכים [לימוד לפטור נשים, שלולא זה], היינו חושבים לומר, הואיל שנאמר "בסוכות תשבו", תשבו, כמו שדרים, מה דירה, איש ואשתו, אף סוכה, איש ואשתו. ורבא אמר,

ותפילין [פי] הוא סוכר שלילה איננו זמן תפילין, או ששבת ויו"ט אינו זמן תפילין, ולכן יש זמן שלא חייבים בה, והזמן גורם את חיובו, ואיזוהי מצות עשה שלא הזמן גורם לה שתבא. מזוזה, מעקה, [השבת] אבידה, ושילוח הקן⁵⁵². וכי זה כלל. הרי [אכילת] מצה [בליל ראשון של חג הפסח], שמחה [בחגים], שנאמר ושמחת בחגך (דברים טז ד), הקהל, דמצות עשה שהזמן גורם לה שתבא, ונשים חייבות. ועוד, הרי תלמוד תורה, פריה ורביה [רק האיש מצווה על פריה ורביה ולא האשה], ופדין הבן, דאינם מצות עשה שהזמן גורם לה שתבא, ונשים פטורות. אמר רבי יוחנן, אין לומדים מן הכללות [פי] כל מקום שנאמר כלל, כמו "כל מצות עשה וכו'" ואפילו במקום שנאמר בו חרץ, שלמדנו במשנה, בכל מערבין

⁵⁵² ע"י תוס': אשה שאינה חייבת בעשה דיו"ט דהוי זמן גרמא וכו'.

ע"י ר"א (א"ח ס' קפח ס') ואשה ששכחה להזכיר יום טוב בבהמ"ז א"צ לחזור ולברך כמבואר בתשובתי סימן א'. וז"ל הש"ת: אשה מותרת להתענות ב"ט, דאיסור תענית ב"ט נראה שהוא מדין עונג, וכן הוא ברמב"ם (&), והרי מצות עונג הוא בכלל מצות עשה דעצרת תהיה לכם, דדרשינן מניה חציו לה' וחציו לכם, וא"כ לא תהא מצוה זו עדיפא מכל מ"ע שהזמן גרמא שנשים פטורות, ומה דאשה מחוייבת במצוה ד"ט הוא רק בלא תעשה שלא תעשה כל מלאכה, אבל לא במצות עשה דיו"ט, וכמ"ש תוס' בקידושין (דף ל"ד ע"א ד"ה מעקה) ואף להר"ן שם (יד ע"ב ד"ה ואי זו היא) דחייבות גם בעשה דיו"ט מ"מ זה רק בעשה דשבתית מלאכה משום דתמיד איתא גם לאו בהדי העשה, אבל בעשה דאין בה לאו פטורות וע"ש, וכיון דאינה במצות תענוג מותרת להתענות, וממילא אם שכחה להזכיר של יום טוב בברכת המזון א"צ לחזור ולברך, דהוי י"ט גבי דידהו כמו ר"ח לגבי דידן.

זולת בליל א' דפסח דמחוייבות במצוה מהקישא דכל שישנו בבל תאכל חמץ, וכן בשבת אם שכחה לומר רצה, דכיון דמחוייבת במ"ע דקידוש מהקישא דזכור ושמור מחוייבת ג"כ בכל מ"ע דשבת, כמ"ש הר"ן פרק כל כתבי (מד ע"א) וז"ל שם: כתב ר"ת דנשים חייבות בג' סעודות וכן לבצוע על שתי ככרות שאף הן היו בנס המן, ואין צורך שבכל מעשה שבת איש ואשה שוין כדילפינן מזכור ושמור את שישנו בשמירה ישנו בזכירה, ובכלל זה הוי כל חיובי דשבת עכ"ל, וממילא מחוייבת ג"כ במצות עונג דשבת ואסורה להתענות, ע"כ צריכה לחזור ולברך כנלע"ד.

וכיון דאינה במצות תענוג מותרת להתענות, לא מבעיא לדעת הראב"ד בהשנות פ"א מהלכות חגיגה ה"א דקיי"ל כאביי דאשה בעלה משמחה, שעל הבעל מוטל החיוב לשמחה אבל היא אינה בחיוב זה, והל"מ והלח"מ שם כתבו דגם הרמב"ם ס"ל כן, אלא אף לדעת הלח"מ (מעשה קרבנות פ"ד ה"ד) בדעת הרמב"ם דהלכה כר"ז דהיא מחוייבה בשמחה, מ"מ היינו דאסורה בהספד ותענית, ולהיות לה שמחה בשתיית יין ובשר אבל מ"מ נראה דאינה מחוייבת באכילת פת דנראה דאכילת פת אינו מצד חיוב שמחה דהא בשבת ליכא חיוב שמחה אלא דנראה דמן כבוד שבת לקבוע סעודה על הלחם, והכיבוד ועונג עם שמחה תרי מילי נינהו, ע"י ברמב"ם פ"ו ה"ו מהל' יום טוב שכ' כשם שמצוה לכבוד שבת ולעננה כך כל ימים טובים, שנאמר לקדוש ד' מכובד וכל יום טוב נאמר בהם מקרא קודש ואח"כ בהלכה י"ז שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שארי יום טוב כולם אסורים בהספד ותענית, וחייב להיות בהן שמח וטוב לב וכו', משמע דהם תרי מילי חיוב כיבוד ועונג וחיוב שמחה, ומה"ט בהל' י"ו נקיט ימים טובים, דמשמע ביום טוב ולא בחוה"מ, ובהלכה י"ז בחיוב שמחה נקט ז' ימי פסח וחי' ימי החג דגם חוה"מ בכללם, וא"כ נראה כיון דבשבת כל החיוב לאכול פת אינו מטעם שמחה אלא מטעם כיבוד שבת לקבוע סעודה על הלחם, [ואפשר מטעם כיון דברכו וקידשו ה' לשבת במן, דקראו הכתוב לחם קבעו חיוב לאכול סעודת לחם וכן ביום טוב כדכתבו דמה"ט צריך לקבוע ב' סעודות לחם] וא"כ י"ל דגם ביום טוב מדין שמחה ה' סגי בבשר ויין ובגדי צבעונים אלא דחיובי כמו בשבת וראיה דהרי בחוה"מ אף דאיכא חיוב שמחה מ"מ אין חיוב לאכול פת כדקיי"ל בש"ע א"ח (סי' קפ"ח ס"ז) וכיון דאין אכילת פת תלוי בחיוב שמחה י"ל דאין נשים חייבות במצות אכילת פת ביום טוב דהוי מצוה שהזמן גרמא וכו'.

וא"כ הדרן לדינא דבשכחה להזכיר מעין יום טוב בבהמ"ז דא"צ לחזור ולברך, ומה"ט יש לעיין על דברי הלבוש א"ח (סי' תצ"ז) והמתנה ברה"א אסור לו לעשות מלאכה כגון לאפות ולבשל לאחרים אלא כל היום עוסק בתפילה ובתחנונים או ילמוד כל היום דכיון דאינו מקיים חציו לה' וחציו לכם צריך לקיים כולו לד' וי"א דאשה שיש לה בעל או היא משועבדת לאחר, דיכולה לאפות ולבשל, כיון דמשועבדת לכך עכ"ל.

ולפי דברינו אין נשים בחיוב כולו לה' דהוי זמן גרמא, ונראה דאדרבא משם סייעתא לדידי דבפשוטו דברי הלבוש מוקשים דאטו מפני שהיא משועבדת לבעל או לאחר פקע ממנה חיוב המצוה, ולומר דמשה"ה באמת לא תתענה ותקיים חציו לכם וחציו לד', זה אינו במשמע מלשון הלבוש, ולזה נראה דבאמת אינו בחיוב המצוה זו כיון דהוי זמן גרמא אלא דמ"מ רוב נשי דידן מחמירין לעצמן וזוהירות וזריות לקיים רוב מ"ע שהזמן גרמא, כגון שופר סוכה לולב וכן בקידוש יום טוב והוי כקבלו עלייהו ולזה רוצים לקיים כולו לה', לזה כתב הלבוש כיון דמשועבדת לאחרים אין בכחן להחמיר על עצמן, בדבר שאינן מחוייבות מהדין להפקיע בזה זכות דאחרים.

⁵⁵³ רש"י, וע"י רש"י עירובין כו ע"ב שגורס עירובי חצירות ותחומין, ועיי"ש שהב"ח מוחק "ותחומין". ותוס' חולק וסובר שרק עירובין תחומין שעירובי חצרות צריכים פת.

⁵⁵⁴ כמהין הם פטריות שגודלים בתוך האדמה, ופטירות מעל האדמה.

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

לד

עין משפט נר מצוה

וספילין . וקסבר לילה לאו זמן תפילין חי גמי שבת ויו"ט לאו זמן תפילין הילכך כיון דליכא שעתא דלא מייחב בה זמן גרמא הוא : **אבידס** . השבת אבידה : **ובללא סוף** . בתמיה וכי כלל קלוב הוא דכל מלות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות : **וסרי אבילת מלא** . ליל ראשון שהוא חובה דכתיב (שמות יג) בערב וספילין מלות זמן גרם לה בנ"ו בניסן והשם חייבות כדאמר בפסחים (דף נג) : נשים חייבות באבילת מלה דבר תורה שגאמר לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מנחת כל שישגו בכל תאכל חמץ יאט בקום אכלו מלה ונשים חייבותו בכל תאכל חמץ דמלות לא תעשה היא : וכן **שמה** . בגלגל דכתיב (דברים טו) ושמחת בתוך דתה וצדק ובחק : **תלמוד תורה** . דלחמץ לעיל (דף כט) : נשים פטורות וכן פדיון הבן קלעיל בפירקין (סז) : **וסרי ודבי** . אמרינן ביבמות (דף סה) האיש מלווה על פרה ורביה אבל לא האשה ויליף לה מן וכשאוה איש דרבי לכבוד ואין דרכה של אשה לכבוד וכל דלא קרינן ביה וכשאוה ביה קרינן ביה פרו ורבו : **אין ודבי מן סבלנות** . כל היא דהני כלל כי היא גוונא כל מלות עשה וכו' וכל מלות לא תעשה הכל חייבין בראיה אין למדין מהם דליכא בהו דלאו דוקא ופליגי מקום שגאמר בו חוץ דליכא למימר מדאפיק היא דלפיקי **ש"מ** דוקא חויה ולא שירי מדי אפ"ה **עירובי חירות** : **ומשפסין** . שיהו מבוזות :

עירובין כו.

סו כו.

ותפילין ואיזוהי מצות עשה שלא הזמן גרמא מוזה מעקה אבידה וישילוח הקן ובללא הוא **הרי מצה** ישמחה **הקהל** דמצות עשה שהזמן גרמא ונשים חייבות ותו והרי תלמוד תורה פריה ורביה ופדיון הבן דלאו מצות עשה שהזמן גרמא הוא ונשים פטורות ***אמר רבי יוחנן** אין למדין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בו חוץ דתנן ***בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים ומלח ותו ליכא יהאיקא כמהין ופטורות אלא אין למדין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בו חוץ : ומצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות:מגלן** גמר מתפילין מה תפילין נשים פטורות אף כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות ותפילין גמר לה מתלמוד תורה מה תלמוד תורה נשים פטורות אף תפילין נשים פטורות ונקיש תפילין למוזה תפילין לתלמוד תורה איתקיש בין בפרשה ראשונה בין בפרשה שניה תפילין למוזה בפרשה שניה לא איתקיש ונקיש מוזה לתלמוד תורה לא סלקא דעתך דכתיב **למען ירבו ימכם בנים** גברי בעי דיי נשי לא בעי דיי והרי סוכה דמצות עשה שהזמן גרמא דכתיב **בסוכות תשבו שבעת ימים** טעמא דכתב רחמנא האורח ***להוציא את הנשים הא לאו הכי נשים חייבות אמר אביי** איצטריך סלקא דעתך אמינא הואיל דכתיב בסוכות תשבו **תשבו בעין תדורו** *מה דירה איש ואשתו אף סוכה איש ואשתו ורבא אמר איצטריך

ותפילין ויליף . א"ש דקיימא לן בהקומן רבה (מנחות דף נב) לילה זמן תפילין והלכה ואין מוריין כן מ"מ שפר הוא מלות עשה שהזמן גרמא שפרי אין טהגין בשבבות ובי"ט כדדשיקין בפרק המולא תפילין (עירובין דף נא) . לפי שאין לריבין אות דשבת גופא איקרי אות דכתיב כי אות היא ויליף להשגיגין הכא מלות עשה שהזמן גרמא ואמר ר"י דהיינו כרבי שמעון דבפרק התכלת (מנחות דף מג) . דסבר לילה לאו זמן ויליף הוא ופטר נשים כדאיתא התם וכן הלכה דהא בפרק במה מדליקין (שבת דף כה) : מפרש טעמא דסדין פטורה מן הלילה זכירה משום כבוד לילה והיינו טעמא דלרי שמעון דוקא ועוד קאמר בפ"ב דברכות (דף יד) : דבמערכתא און אומרים פתתה לילית בלילה ואיך נמי א"ש חן מתחילין ומתחילי במערכתא וכיון דמתחילין גמרינן ותימה היכי חשיב לילית מ"ע שהזמן גרמא למ"ד (מנחות דף מה) . לילית חובת טלית היא כיון דכלי קופסא חייבין בלילית והתם ליכא זמן גרמא כלל דבין ביום בין בלילה חייבין ואפילו למ"ד (ספ) לילית חובת בשרא הוא קשה דכמו דכסות לילה פטורה כשהוא לובשה ביום ה"כ כסות יום חייבת כשלושה בלילה דהכי אמרינן בירושלמי כסות יום שלבשה בלילה חייבת בלילית וא"כ היכי חשיב לה זמן גרמא כיון שחייבת בין ביום ובין בלילה ואומר ר"י כיון שחובת טלית בזה שהזמן גרם לבישתה ביום י"ש לה ליהשב זמן גרמא זמן לבישתה גרם החיוב : **מעקה** אבידה וסילוח הקן . תימה דרבי בכל הני כתיב לאו במעקה כתיב (דברים כג) לא תשים דמים בביתך א"ע דמוקמינן ליה (בב"ק דף טו) למגדל כלב רע וסולס רעוע דהיינו שימה בידים מ"מ אחי נמי למעקה דהא דרשי בסיפרי ועשית

זו מלות עשה לא תשים דמים זו מלות לא תעשה ובאבידה נמי כתיב (דברים כג) לא תוכל להתעלם ובשלות הקן כתיב (ספ) לא תקח האם על הבנים וא"כ איך יהיו נשים פטורות חפילו הם זמן גרמא והא השה הכתוב אשה לאיש לכל עושין שבתורה ואומר ר"י דבכולהו משכחת בהו עשה בלא לאו ומעקה אין סידך לא תשים דמים אלא בבונה בית מחתלה על מנת שלא לעשות מעקה אבל אם היה עושה לעשות מעקה ולאחר שבגאו נמלך או שעשה מעקה אין שם אלא עשה דועשית מעקה ואז נשים פטורות ובאבידה נמי משכחת לה עשה בלא לאו **א** כגון שנטלה על מנת להחזירה וכגון שנטלה **אחר** יאוש דהשתא לית בה לאו דלא תוכל להתעלם וגם ליכא לאו דלא תגזול נמי ואח"כ נמלך שלא להחזירה דהשתא אינו עובר אלא משום השב שטיבס ושלות הקן נמי כגון שלקח האם על מנת לשלח ואח"כ נמלך ולא עשה דהשתא ליכא לאו כי א"ש עשה דשלת משלח וי"מ דמ"מ

איכא נפקותא כשיהיה לאשה לקיים מלות עשה דאי הוה אמינא דנשים פטורות מעשה דלאו הזמן גרמא כמו כן יהיו פטורות מן האלפין דליכא למימר דחיי עשה וחיי ל"ת אבל כשן חייבות בעשה דלאו הזמן גרמא אז לא יבא עשה אחר וידחט דלין עשה דוחה לא תעשה ועשה אך הקשה הר"י יוסף מאריך ישראל על פירוש זה א"כ גבי חן מדליקין בשמן שריפה ביו"ט (שבת דף כה) . משום דל"ט עשה ולא תעשה ושריפת קדשים אינה אלא עשה אשה שאינה חייבת בעשה ד"ט דהו זמן גרמא וכי תוכל להליק בשמן שריפה ביו"ט וכו' אין הכי נמי אלא לא לישתמיטתה גמל דלא אמר לך אלא מאי אית לך למימר דעשה שיש עמו לאו אף הלאו אלים ולא דחי ליה עשה אף הכא הלאו אלים : **בבב** מערבין . פי' בנקטרים בין עירובי חירות בין עירובי חירות בעינן פת לכך נראה בכל מערבין עירובי חומין דוקא : **גברא** בני חיי נשי לא בני חיי . א"ש דהאי קרא דרשין ב"פ במה מדליקין (שבת דף נב) : גבי ביטול תורה בעון ביטול תורה בניסן קטנים מתיים מ"מ לא הוי כי אם אכמכתא בעגלוא והא דכתיב כי היא חייך דמשמע אשה נמי חייבת בת"מ מוחא טעמא גברא בני חיי י"ל דקרא לא קאי אלתלמוד תורה אלא אקיום מלות כלומר התורה מלמדת לך מלות שהם מייד ועוד יש לומר דאין ה"כ דהאי קרא קאי בין אלתלמוד תורה כדאמר התם ובין אמוזה כדאמר הכא מיהו אין סברא לומר דנחייבו נשים בתלמוד תורה משום סברא דגבי בני חיי וכו' כיון דלשקבן מיעוטא גביהו כדאמר לעיל **ה** אודעתם לבניך ולא לבנותיך אבל מוזה דליכא מיעוטא כלל אלא משום דרובה להקיש מוזה לתלמוד תורה רובה לפטור נשים יש סברא לומר דחיי סברא דגברא בני חיי וינפקא מהיקשא ומחייבי נשים במוזה :

איכא נפקותא כשיהיה לאשה לקיים מלות עשה דאי הוה אמינא דנשים פטורות מעשה דלאו הזמן גרמא כמו כן יהיו פטורות מן האלפין דליכא למימר דחיי עשה וחיי ל"ת אבל כשן חייבות בעשה דלאו הזמן גרמא אז לא יבא עשה אחר וידחט דלין עשה דוחה לא תעשה ועשה אך הקשה הר"י יוסף מאריך ישראל על פירוש זה א"כ גבי חן מדליקין בשמן שריפה ביו"ט (שבת דף כה) . משום דל"ט עשה ולא תעשה ושריפת קדשים אינה אלא עשה אשה שאינה חייבת בעשה ד"ט דהו זמן גרמא וכי תוכל להליק בשמן שריפה ביו"ט וכו' אין הכי נמי אלא לא לישתמיטתה גמל דלא אמר לך אלא מאי אית לך למימר דעשה שיש עמו לאו אף הלאו אלים ולא דחי ליה עשה אף הכא הלאו אלים : **בבב** מערבין . פי' בנקטרים בין עירובי חירות בין עירובי חירות בעינן פת לכך נראה בכל מערבין עירובי חומין דוקא : **גברא** בני חיי נשי לא בני חיי . א"ש דהאי קרא דרשין ב"פ במה מדליקין (שבת דף נב) : גבי ביטול תורה בעון ביטול תורה בניסן קטנים מתיים מ"מ לא הוי כי אם אכמכתא בעגלוא והא דכתיב כי היא חייך דמשמע אשה נמי חייבת בת"מ מוחא טעמא גברא בני חיי י"ל דקרא לא קאי אלתלמוד תורה אלא אקיום מלות כלומר התורה מלמדת לך מלות שהם מייד ועוד יש לומר דאין ה"כ דהאי קרא קאי בין אלתלמוד תורה כדאמר התם ובין אמוזה כדאמר הכא מיהו אין סברא לומר דנחייבו נשים בתלמוד תורה משום סברא דגבי בני חיי וכו' כיון דלשקבן מיעוטא גביהו כדאמר לעיל **ה** אודעתם לבניך ולא לבנותיך אבל מוזה דליכא מיעוטא כלל אלא משום דרובה להקיש מוזה לתלמוד תורה רובה לפטור נשים יש סברא לומר דחיי סברא דגברא בני חיי וינפקא מהיקשא ומחייבי נשים במוזה :

ס"א

שפ"א ב ג מ"י פ"ב
מ"ג ע"ז הלכה ג
סמג לאוין נ :

שפ"א ד ה מ"י פ"א
מ"ג עירובין
הלכה ח סמג עשין ח
עוש"ט א"ח סמג שמו
טע"פ ה :

שפ"ב ו מ"י פ"ד מה"ל
הפילין הלכה יג
סמג עשין כב טע"פ ג
א"ח סימן לח טע"פ ג :

שפ"ג ח מ"י פ"ו מה"ל
סוכה עשין א
סמג עשין מג עוש"ט
א"ח סימן תרנ"ט טע"א :

שפ"ד ט מ"י פ"ז מה"ל
סמג ט עוש"ט
א"ח סי' תרנ"ט טע"א :

תום ר"י הוקן
חוץ אע"ג דהני חוץ
מבר פלוגי אפ"ה אין
למדין דאיכא טפי
(דחתי) [דרינא] הוי .
ובפיק בכל מערבין
חוץ מן המים וכן הפלה
ופותיב ר"י יוחנן ותו
ליכא ויהא איכא כשהן
ופטורות :

סוכה כח. ת"כ פי אמור
כתיב האותה לנבות
הנשים

ג"ו ס"ב

[ג' לפי יאוש ע"י כ"מ
סו : וכו' תום' כס ד"ה
אינו עובר וכו']

הגרות מהר"ב
רנשבורג
א [תום' ד"ה מעקה כו'
כגון שנטלה ע"מ
להחזירה כו' . י"ל
כשנטלה לפני יאוש על
מנת להחזירה אחר יאוש
נמלך עליה שלא להחזירה
דהשתא ליכא לאו דלא
הכול להתעלם כדאיתא
מחילתו ויהא חסות
הבן תשיב ע"כ
היינו"כ כדאיתא טוה
האור' ועי' בעמות יום :
קריב לה :

גליון הש"ס
תום' ד"ה מעקה כס"ד
הלאו אלים . עיין
הגין קמא ע"א תר"ה
: 5 :

[דף כו. ג. וספ פסין
ה"ס ולמדתה את בניכם
ולא נטחיתם וכיכ תום'
שבת לב' ד"ה מקרא
כו' דכתיב ולמדתה אותם
אם בניכם ולא את נטחיתם]

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

לפרש א מיי"ט כ"ב מהל'
תגינה כל א מנת
עשין רבו :

שפור ב מיי"ט ס"א
ה"ל א סתת ס"ט :

סד"א יניף ט"ו ט"ו מתג המצות מה להלן נשים חייבות . פירש בקונטרס כל שיטתו בכל האכל חמץ שיטתו בקום אכול מה וא"ת למאי איצטרך במלה דכל שיטתו בכל האכל ולומר דנשים חייבות במלה בללו הכי נמי ידעינן שגשים חייבות במלה דאי פטורות למה לי האזרח להוליא את הנשים

דגבי סוכה פשיטא דפטורות דהא מ"ע שהזמן גרמא הוא אלא ש"מ דנשים חייבות במלה ולהכי איצטרך האזרח גבי סוכה להוליא את הנשים דלא יניף ט"ו ט"ו מתג המצות ואם כן למה לי טעמא דכל שיטתו וי"ל דע"כ איצטרך לטעמא דכל שיטתו דאי לא דחינו מיניה דנשים חייבות במלה ה"א האזרח אחא לרבווי נשים דלמטווי לא איצטרך דהא מ"ע שהזמן גרמא הוא אכל השתא דחינו דחייבות במלה מכל שיטתו בכל האכל חמץ א"כ ע"כ האזרח למטווי אחא דלרבות לא איצטרך דמג"ט דט"ו ט"ו נפקח :

אשה בעלה משמחה פ' בקונטרס אין מובת השמחה זה אלא על בעלה ששמחה אלמנה מאי איכא למומר פירוש דכתיב זה שמחה דכתיב (דברים טו) והלוי והגר והיתום והאלמנה ומשני בשרייה אללו כלומר לא נטויות היא אללא בעניה הכתוב מדבר שנתחייב מי שהיא שרייה אללא לשמחה משלו במאכל ובשמחה וכלי פשתן עד כאן לשונו וקשה לר"ת דהיינו בזמן שאין בהמ"ק קיים כדמוכח בערבי פסחים (פסחים 97 קט). דקאמר אנשים בראוי להם ציין ונשים בראוי להם בבגדי לבטוים וההוא מילתא לא מיתוקמא אלא בזמן שאין בהמ"ק קיים כדאמר התם דבזמן הזה אין שמחה אלא בציין אבל בזמן שבהמ"ק קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר וזבח שלמים וזבלת סם ושמחת ועוד דמשמע מתוך לשון הקונטרס שאינו חייב להעלותה לירושלים ולהאכילה שלמי שמחה מיהו במת' תגינה (97 א). לא משמע הכי דקאמר התם כן שאינו לר"ך לאמו חייב להעלות עולת

איצטרך סד"א יניף המשנה עשר חמשה עשר מתג המצות מה להלן נשים חייבות אף כאן נשים חייבות צריכא והרי ראייה דמצות עשה שהזמן גרמא ומעמא דכתב רחמנא *וכורך* להוציא הנשים הא לאו הכי נשים חייבות איצטרך סד"א יניף ראייה ראייה מהקהל ואדילפינן מתפילין לפטורא יניף משמחה לחיובא *אמר אביי* אשה בעלה משמחה אלמנה מאי איכא למימר בשרייה אצלו ונילף מהקהל משום דהוה מצה והקהל שני כתובים הבאים כאחד *וכל שני כתובים הבאין כאחד אין מלמדים אי הכי תפילין וראיה נמי שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים צריכי דאי כתב רחמנא תפילין ולא כתב ראייה הוה אמינא יניף ראייה ראייה מהקהל ואי כתב רחמנא ראייה ולא כתב תפילין הוה אמינא אקיש תפילין למוזחה צריכא אי הכי מצה והקהל נמי צריכי למאי צריכי בשלמא אי כתב רחמנא הקהל ולא כתב מצה ה"א יניף חמשה עשר חמשה עשר מתג הסוכות אלא ניתוב רחמנא מצה ולא בעי הקהל ואנא אמינא טפלים חייבים נשים י"א כ"ב שבן הילכך הוה להו ב' כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים הניחא למאן דאמר אין מלמדן אלא למאן דאמר מלמדן מאי איכא למימר ותו מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות מגלן דיליף מבזרא מה מורא נשים חייבות אף כל מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות ונילף מתלמוד תורה משום דהוה ליה תלמוד תורה ופרייה ורביה שני כתובים הבאים כאחד וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים ולרבי

איצטרך . למיטוזה בהדיא : מס לסלן נשים חייבות . בזכילת מלה לילה הראשונה : ראיה . מלות עשה היא יראה כל זוכך : ראיה ראיה מסקל . דכתיב ביה (דברים לא) בבא כל ישראל ליראות והתם נשים חייבות דכתיב האנשים והנשים והטף : ואדילפינן מספילין חזרה אור רש"י . אמתינ' (לשיל 97 טו). פריך דגמרא כל מלות עשה שהזמן גרמא מתפילין לפטור את הנשים בזנין אב דמה מליטו בחפילין : יניף . בזנין אב כמה מליטו משמחה שהיא מלות עשה שהזמן גרמא ונשים חייבות : בפלס משמחה . אין צוהת השמחה תלויה בה אללא על בעלה ששמחה קרי ביה ושמיחה : אלמנא מאי איכא לפימר . הא כתיב בה שמחה דכתיב (דברים טו) והגר והיתום והאלמנה : בשרייה אללו . לא נטויות היא אללא בעניה הכתוב מדבר ועליוה מי שהיא שרייה אללא לשמחה משלו במאכל ובשמחה וכלי פשתן : אי הכי תפילין וראיה נמי יוסי שני כתובים כו' . והכי ילפת מתפילין לפטור הא כתיב פטורא בין בחפילין לחיתקיש לת"ת בין בראיה דכתיב זוכך להוליא את הנשים : לריבי . למיכתב פטורא בתרוייהו דלא גמירי מהדדי הילכך לאו למימרא דאין מלמדן איכתיב בתרוייהו אללא משום דלא הוה גמירי חד מהבריה דמפרש ואולי : דלי כהב רחמנא . פטורא דנשים בחפילין ולא כתב בראיה ה"א יניף (6) ראייה מהקהל לחיוב את הנשים : אי"ס מנא והסקל נמי לריבי . ולאו שני כתובים הבאים כאחד עינאו ונילף שאר מלות עשה מיינייהו לחיובא : למאי לריבי . תרוייהו אללא חד מיינייהו נכתוב וגמירי אידך מיניה עם כל שאר מלות עשה : בשלמא אי הוה כהב . חיובא בהקהל לא הוה אחיאו מלה מיניה בזנין אב דלמא אמינא עמרא ג"ש מתג הסוכות ט"ו ט"ו מה להלן נשים פטורות דכתיב האזרח להוליא הנשים אף מלה נשים פטורות : ואנא אמינא טפלים חייבין . דכתיב (דברים לא) והטף :

פא"ל . יניף כל מלות עשה שהזמן גרמא ממנה והקהל לחיובא : פטורא . איש אמו ואביו תיראו דילפינן ביה נשים לשיל (97 טו). כשהוא אומר תיראו הרי כאן שנים : ונילף מסלמוד טורס . לפטורה : ופדיון

מנחת השם
תגינה כל א מנת
עשין רבו :
שפור ב מיי"ט ס"א
ה"ל א סתת ס"ט :
גליון הש"ס
הו"ס ד"ה ה"א כו'
דילפינן ראייה
מסקל . ט"ו וזמאן מ"א
כ"ט ה"א ח"ן מלמדים :

הנהרות הב"ח
(6) רש"י ד"ה דאי כתב
וכי יניף ראייה ראייה
מסקל : (3) חו"ס ד"ה
ה"א יניף ואח"כ צ"ל ד"ה
דאי כתב ואח"כ ד"ה
ולא נע .

[כל זה איחא בתגינה 11]

[לפטורה]⁵⁵⁹. משום שתלמוד תורה ופריה ורביה הם שני כתובים הבאים כאחד, וכל שני כתובים הבאים כאחד, אין מלמדים.

צריכים [לימוד לפטור נשים, שלולא זה], היינו חושבים ולומדים [גזירה שוה] "חמשה עשר" "חמשה עשר" מחג המצות, כמו ששם נשים חייבות [באכילת מצה כלילה הראשונה]⁵⁵⁵, אף כאן נשים חייבות, [אלא רואים ש] צריכים [את שניהם]. והרי רָאָה [פי' מצות עשה של יראה כל זכורך (שמות כג יז)], דמצות עשה שהזמן גורם [שתבא], וטעמא, דכתב הרחמן [ה' ית' בתורה] "זכורך", להוציא הנשים, הרי לולא זה [היינו חושבים ש] נשים חייבות. צריכים [לימוד לפטור נשים, שלולא זה], הייתי חושב ללומד "ראיה" "ראיה" מהקהל [שנאמר (דברים לא יא) בבא כל ישראל ליראות, והרי שם נשים חייבים, שנאמר (שם יב) האנשים והנשים]. [הגמרא שואלת על המשנה (לעיל כט ע"א) שלומד כל מצות עשה שהזמן גרמא מתפילין לפטור את הנשים בבנין אב דמה מצינו בתפילין] וכמקום שלומדים מתפילין לפטור [את הנשים], שנלמד [בבנין אב] משמחה [ביו"ט שבו נשים חייבים] לחיוב [שנשים יהיו חייבים בכל מצות עשה שהזמן גורם שתבא]. אמר אביי, אשה, בעלה משמחה [הרי אין חובת השמחה תלויה בה אלא על בעלה, וכאילו כתוב ושימחת]⁵⁵⁶. מה אפשר לומר באלמנה [הרי כתוב בשמחה (דברים טז יא) והגר והיתום והאלמנה. אלא נכון הדבר, שאין חיוב שמחה באלמנה בעצמה אלא כאשר האלמנה עניה, ואין לה לזון את עצמה, אז המצוה מוטלת על מי שהיא] שרויה אצלו [והוא חייב לשמחה במאכל ומשתה וכלי פשתן]⁵⁵⁷.

ושנלמד מהקהל [לחייב נשים בכל מצות עשה שהזמן גורם שתבא]. משום דהוה מצה והקהל שני כתובים הבאים כאחד [פי' שאומרים אותו דבר, ואפשר ללמוד א' מהשני], וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים [ממנו לשאר מקומות, שהרי מזה שהפסוק גילה אותו דבר פעמים, הוא בא ללמד שדווקא ב' מקומות אלה ההלכה כך, ולא ללמוד מהם למקום אחר]. אם כן, תפילין ורָאָה גם כן הוה שני כתובים הבאים כאחד, ואין מלמדים [מתפילין לפטור נשים]. צריכים [את שניהם, ואין אחד נלמדת מהשני, וממילא אינם באים כאחד], דאם היה כותב הרחמן [ה' ית' בתורה פטור של נשים]⁵⁵⁸ [בתפילין ולא ראה, הייתי אומר, שנלמד "ראיה" "ראיה" מהקהל. ואם היה כותב הרחמן [ה' ית' בתורה] ראה ולא תפילין, הייתי חושב להקיש תפילין למוזוזה, [אלא רואים ש] צריכים [את שניהם].

אם כן, מצה והקהל גם צריכים [ואינם ב' כתובים הבאים כאחד, וממילא שנלמד מהם לשאר מצות עשה שנשים חייבות]. למה צריכים אותם. זה מובן, אם היה כותב הרחמן [ה' ית' בתורה] הקהל ולא כתב מצה, הייתי חושב ללמוד מ"חמשה עשר" "חמשה עשר" מחג הסוכות [לחייב נשים]. אלא אם היה כותב הרחמן [ה' ית' בתורה] מצה ולא צריכים הקהל, והייתי אומר, טפלים [פי' הילדים] שניבים [שנאמר האנשים והנשים והטף], נשים לא כל שכן, לכך הם ב' כתובים הבאים כאחד, ואין מלמדים. זה מובן לפי מי שאמר [שני כתובים הבאים כאחד] אין מלמדים, אלא לפי מי שאומר מלמדים מה יש לומר.

ועוד, מצות עשה שלא הזמן גורם [שתבא] נשים חייבות מאיפה יודעים את זה. לומדים ממורא [אב ואם], מה מורא, נשים חייבות, אף כל מצות עשה שלא הזמן גורם [שתבא] נשים חייבות. ושנלמד מתלמוד תורה

⁵⁵⁹ עי' תוס': ונילף מת"ת - ואם תאמר אדרבה אית לן למילף ממורא לחיוב דהא אמר פ"ק דיבמות (דף ח.) כל היכא דאיכא לאקושי לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן ואמר הר"ם דמסברא דמת"ת איכא טפי למילף כיון דאשכחן דנשים פטורות ממצוה יקרה וחביבה כת"ת דין הוא שיהו פטורין בכל השאר שלא הזמן גרמא עי"ל דסברא הוא למילף טפי מת"ת ממורא דשאני אב ואם דהוקש כבודם לכבוד המקום ואין למילף שאר מצות מינה עי"ל דאין סברא לומר נילף ממורא דמורא נמי לפעמים דאינה חייבת היכא דרשות אחרים עליה כשאמרינן (לעיל דף ע"ב) אשה אין סיפק בידה לעשות. ועי' ריטב"א: [שמסביר אותו תירוץ של תוס'] ואיכא למימר דקסבר דממורא ליכא למיגרמא דשאני מורא דחמיר טובא דהוקש כבודו לכבוד המקום, דהא מהאי טעמא הוה ס"ד דלידחי עשה דמורא עשה ולא תעשה דאבדה אי לא משום דכתיב אני ה' כלכם חייבין בכבודי כדאיתא בפרק אלו מציאות (ב"מ ל"ב א'), מה שאין כן בעשה דעלמא שלא דחי עשה ולא תעשה, וכיון דחמיר כולי האי לא גמרינן מיניה לחומרא לאידך שלא חמירי כוותיה וגמרינן מתלמוד תורה כל היכא דאפשר.

והקשה המקנה על הריטב"א: דהאיך אפשר לומר דעשה דמורא חשיב טפי מעשה דת"ת, דהא אמרינן בסוף פ' קמא דמגילה דגדול ת"ת יותר מכיבוד אב ואם שהרי לא נעשו יעקב על י"ד שנה ששימש בבית עבר. ונראה דמורא שאני דעדיפא טפי מכיבוד והיינו שאמר התם שאמר לו אביו שחוט לי ובשל לי ולא אמר סתם שאם אביו צריך לאכול ישחוט לו. ועיין מה שכתבתי לעיל בזה [?], ולפמי' אתי שפיר דדוקא שאמר לו דהוא בכלל מורא שלא יסתור דבריו כמ"ש לעיל ה"א שידחה שאר עשה משום דהוקש מוראו למורא המקום אבל כיבוד לא אשכחן בתורה דהוקש, אף דקאמר לעיל דהוקש משום דכתיב כבוד ה' מהונך הוא מדברי קבלה, ובזה באמת ת"ת עדיפא כדאשכחן ביעקב אבל מורא ה"א דעדיף טפי משום דהוקש בתורה לכבוד המקום כדאיתא לעיל דף ל' ע"ב נאמר איש אמו ואביו תראו וכו'. ובזה נראה לי דאתי שפיר נמי הא דמקשה לר' יוחנן בן ברוקא וכו' מאי קושיא נימא דילפינן מפר' ורבי' לחומרא, ולסברת הריטב"א ז"ל אתי שפיר דכתבו התוס' בגיטין דף מ"א ע"ב דהא דכופין את רבו לשחררו אף על גב דהמשחרר עבדו עובר בעשה משום דפר' ורבי' מצוה רבה אלמא דעדיפא משאר עשה וליכא למילף שאר עשה מיני'.

וגם ב"ת מאיר: ועיין נמי קדושין ס"ח נמי הכי איתא והתוס' הכא. וגם בפסחים מ"ג ע"ב ד"ה ס"ד הקשו כמו הכא. והדבר צריך חיפוש בש"ס אם סוגי' הגמ' השתמשה בסברא זו של קולא כו' לחומרא מקשינן אף בקיום מצות עשה. ואולם אם לא נמצאת הסוגיא כי אם במניעת מעשה כמו שהוא בב' המקומות הנ"ל, לענ"ד יש ליישב קושייתם בפשוט.

⁵⁵⁵ רש"י. ועי' ריטב"א: פ' והאי גזירה שוה דרשינן לה לחייב לאכול כזית פת בסוכה לילה הראשון מדין סוכה דומיא דמחייב לילה הראשון של פסח לאכול כזית מצה וכדכתיבנא בדוכתא (סוכה כ"ז א'), וכיון דאיכא למידרש הא תו לא דרשינן ליה לחיובינהו בסוכה שהיא מצות עשה שהזמן גרמא, דאע"ג גזירה שוה דעלמא דרשינן לה בכל מידי דאפשר, הכא לא דרשינן ליה לסתור הכלל שבידינו והכתוב שמיעט נשים וכדכתיבנא לעיל (ל"ג ב' ד"ה וקשיא).

⁵⁵⁶ עי' לעיל הערה 552. ועי' רמב"ם חגיגה (פ"א ה"א): השמחה האמורה ברגלים היא שיקריב שלמים יתר על שלמי חגיגה, ואלו הם הנקראים שלמי שמחת חגיגה שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלהיך, ונשים חייבות במצוה זו.

⁵⁵⁷ ועי' וקשה לר"ת דהיינו בזמן שאין בהמ"ק קיים כדמוכח בערבי פסחים (פסחים דף קט.) דקאמר אנשים בראוי להם בין ונשים בראוי להם בבגדי צבעונים וההוא מילתא לא מיתוקמא אלא בזמן שאין בהמ"ק קיים כשאמר התם דבזמן הזה אין שמחה אלא בין אבל בזמן שבהמ"ק קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת וכו' [אלא] השמחה נוהגת באיש ובאשה אלמא בגוף הקרבן קאמר ומפרש ר"ת אשה בעלה משמחה בשלמי שמחה שלו שהחובה מוטלת על בעלה ובאלמנה על ששרויה אצלו אבל היא גופא לא מייחייבא לאתויי שלמי שמחה (תוס'). וביאר הגריש"א: ונראה דהבין רש"י דכיון דהיא מצד עצמה לא חייבה התורה בכזית בשר קדשים וכיון דעליה לא צייתה התורה לא שייך לומר דבזמן ביהמ"ק קיים בזה הוה השמחה דאדרבה כיון שלא מחייבת בכזית זו דבר תורה אנו אומרים דזה צורת השמחה מה שהיא כשלעצמה שריכה וא"כ גם כשביהמ"ק קיים הוה כן, ורק באיש שקבעה לו התורה שמחה אצלו גם אז החיוב גם שזה יהא לו שמחה מה שלא נתחדש באשה.

⁵⁵⁸ רש"י. אמנם תוס' לומד ההקיש של תפילין לת"ת.

ולרבי יוחנן בן ברוקא, שאמר על שניהם הוא אומר "ויברך אותם אלהים פרו ורבו" [ממילא החיוב גם נאמר על נשים], מה אפשר לומר. משום שת"ת ופדיון הבן שני כתובים הבאים כאחד [ע"י לעיל כט ע"א שנשים פטורות מלפדות בכוריהם], וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין.

ואפילו לרבי יוחנן בן ברוקא, שיהיה פריה ורביה ומורא [אב ואם] שני כתובים הבאים כאחד, ואין מלמדים [וממילא אין מקור לזה שמצות עשה שאין הזמן גורם חיובו, שנשים חייבות]. צריכים [את שניהם, וממילא אינם ב' כתובים הבאים כאחד], דאם היה כותב הרחמן [ה' ית' בתורה] מורא ולא כתב פריה ורביה, הייתי אומר "וכבשוה" אמר שהרחמן [ה' ית'] אמר [בתורה במצות פרו ורבו]: "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה", [ורק] איש דרכו לכבוש [את הארץ במלחמה], כן [חייב בפר"ד], אשה שאין דרכה לכבוש, לא [מצווה על פרו"ד]. ואם היה כתוב פריה ורביה ולא כתוב מורא [אב ואם], הייתי אומר איש שיכול לעשות [פ"י לכבד את אביו שאין אימת אחרים עליו], כן [מצווה במורא אר"א], אשה שאין יכולה ל⁵⁶⁰ לעשות, לא [מצווה במורא אר"א], וכיון שאינה יכולה לעשות, לא תתחייב כלל [אפילו אם היא פנויה, ואין אימת בעלה עליה, אלא רואים שצריכים [את שניהם]].

זה מובן לפי מי שאומר שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין, אלא לפי מי שאומר שמלמדין מה יש לומר. אמר רבא, פפונאי [פ"י התלמיד שמעיר פפונאי] יודע הטעם של הדבר הזה, ומיהו. רב אחא בר יעקב [שהיה דר בפפונאי], אמר קרא, "והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך", הוקשה כל התורה כולה לתפילין [וכאשר יש הקיש ובנין אב, לומדים את ההיקש, ולא הבנין אב], מה תפילין מצות עשה שהזמן גורם [שתבא] ונשים פטורות, אף כל מ"ע שהזמן גורם [שתבא], נשים פטורות.

ומזה [צריכים לימוד] שמצות עשה שהזמן גורם [שתבא] נשים פטורות, משמע שמצות עשה שלא הזמן גורם [שתבא] נשים חייבות⁵⁶⁰. זה מובן לפי מי שאומר שתפילין מ"ע שלא הזמן גורם [שתבא]⁵⁶¹, אלא לפי מי שאומר תפילין מ"ע שלא הזמן גורם [שתבא], מה יש לומר. מיהו ששמעת עליו שאמר תפילין מ"ע שלא הזמן גורם [שתבא]. ר' מאיר, והוא סובר שישנם כאן שני כתובים הבאים כאחד [פ"י מצה והקהל], וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין. ולר' יהודה, שאמר, שני כתובים הבאים כאחד כן מלמדים, ותפילין מ"ע שלא הזמן גורם [שתבא], מה יש לומר. משום שמצה שמחה⁵⁶² והקהל הם שלשה כתובים הבאים כאחד, ושלשה כתובים הבאים כאחד אין מלמדין⁵⁶³. וזה חולק על אביי לעיל (לד ע"ב) שלמד אשה בעלה משמחה.

וכל מצות לא תעשה וכו'. מאיפה יודעים את זה. אמר רב יהודה אמר רב, וכן למדו תביעת מדרש של ר' ישמעאל, אמר קרא, "איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם", [הרי רואים] שהפסוק השווה אשה לאיש לכל עונשים שבתורה [וכל לאו יש לו עונש מלקות]⁵⁶³.

⁵⁶⁰ רש"י. מכלל דמ"ע שלא הזמן גרמא נשים חייבות דאי פטורות הוה ליה למיכתב היקשא תורת ה' בפ"ך על ת"ת או על פדיון הבן להיקשה אליו ולומר כי היכי דנשים פטורות מתלמוד או מפדיון דהיינו מ"ע שלא הזמן גרמא ה"נ פטורות מכל מ"ע שלא הזמן גרמא כמו דמקיש לפטור דהזמן גרמא לתפילין אלא ש"מ מדכתב האי היקשא לתפילין דהוי הזמן גרמא מכלל דשאר מצות עשה שלא הזמן גרמא חייבות (ר"י בתוס').

⁵⁶¹ ע"י שבת דף טא ע"א, ועירובין צה ע"ב (רש"י).

⁵⁶² והוא חולק על אביי שאמר לעיל אשה בעלה משמחה (רש"י).

⁵⁶³ ע"י רש"י (יבמות פד ע"ב): עונשים - לאו וכתב אבל עשה לא הוי עונש הלכך מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות אבל לא תעשה בין שהזמן גרמא בין שלא הזמן גרמא נשים חייבות.

ע"י תוס' ב"ק טו ע"א ד"ה השוה: השוה הכתוב אשה לאיש - היינו דוקא היכא דהפרשה נאמרה בלשון זכר כי ההיא דריש תמורה (דף ב ע"ב) דפרק אמאי איצטרך רבוי לענין תמורה לפי שהפרשה נאמרה בלשון זכר והא השוה הכתוב אשה לאיש אבל היכא דכתיב איש בהדיא ודאי התם צריך רבוי כההיא דפרק ארבע מיתות (סנהדרין סו). איש כי יקלל אין לי אלא איש אשה מניין וא"ת לקמן בשור שנגח ארבעה וחמשה (דף מד: ושם ד"ה שור האשה) שאמר שור שור שבעה להביא שור האשה גבי שור שהמית אמאי איצטרך רבוי הא התם לא כתיב איש ואף על גב דכתיב גם בעליו יומת אינו אלא לשון זכר בעלמא ואומר ר"ת [דמקשינן] התם נגיחה למיתה ונגיחה לנזקין והוה ילפינן מנזקין דכתיב בהו (שמות כא) איש כי יגוף שור איש למעוטי אשה אי לאו רבוי דקרא.

ע"י פ"מ"ג (פתיחה כוללת חלק ב אות יד): והנה אם נשים מצוין על לאוין שאין בהם מעשה איכא לעיין, כי בקרא (במדבר ה ו) איש או אשה כי יעשו ורש"י קידושין (לה ע"א ד"ה לכל עונשין), ולאווין עונש מלקות, משמע לאו שאין מעשה פטורות, ויבמות (פד ע"ב ד"ה עונשין): לאו וכתב יע"ש, וברמב"ם (ע"ז פ"ב ה"ג) לא משמע כן, וכללא כ"ל ונקיט חוץ מבל תקיף ותשחית וטומאה, ולא הוציא השאר, ואלו הוה כן לא הוה שתיק מלפרושי, ע"כ.

[אחרי שהגמ' דיבר בענין עונשים הביא דרך אגב חיוב נשים בדיני ממון מיתה, ואינה קשורה למשנתינן] הבית מדרש של רבי אליעזר למדו, נאמר בפסוק "אשר תשים לפניכם", השוה הכתוב אשה לאיש לכל דינים שבתורה⁵⁶⁴. הבית מדרש של חזקיה לימוד, נאמר בפסוק "והמית איש או אשה", השוה הכתוב אשה לאיש לכל מיתות שבתורה [שיתחייב ההורגן עליהם מיתה, וכן שור הכופר]. וצריכים [את שניהם], שאם היינו לומדים [רק] הראשון [פ"י הלימוד של הבית מדרש של ר' ישמעאל שמדבר בקרבן שבועת הפקדון של גול הגר], משום כפרה, חס הרחמן [ה' ית'] עלה, אבל דינים, נאמר, איש, שהוא בן סחורה, כן [חייב בדינים, אבל אשה [שלא מתאים שתעסוק בסחורה], לא [חייבת בדינים]]. ואם היינו לומדים זה, משום שזה חייב [שאם היא איננה בכלל דינים, אין לה חיים, אלא הכל גוזלים אותה, והיא גוזלת את אחרים, וכולם פורשים ממנה], אבל [חיוב] כופר [בשור המועד שלה, שהרג אדם], נאמר,

למעשה הרמב"ם סה"כ מצטט המשנה, ואם דיוקו מהרש"י מעניין שלא מוזכר בכלל עד עתה, ועוד הרי ללא התראה או עדים, וכן לפני עור ועוד כהנה וכו'. וע"י מנחת חינוך (מצוה ח): מהיקשא דרב יהודה אמר רב חייבין ובאמת מבואר מדבריו דהוקשו לכל עונשין ולאווין עונשין הם א"כ אינו מוכח מדבר יהודה אמר רב רק לאווין שיש בהם מלקות אבל לאווין שאין בהם מלקות לא מוכח א"כ אין מזהירים הנשים כלל וגם מהפסוק איש או אשה כי יעשו אפשר דהוקשו בלאווין שיש בהם מעשה אבל בלאווין שאין בהם מעשה לא הוקשו כלל ואין הנשים מזהירים א"כ כאן דאין לוקין על לאו זה כמבואר בסמוך דהוי לאו שאין בו מעשה וגם ניתק לעשה א"כ מנלן דנשים חייבות.

אמנם ע"י רמב"ם (גז"א פ,א ה"א): כל הגזול את חברו שוה פרוטה עובר בלא תעשה שני' לא תגזול, ואין לוקין על לאו זה שהרי הכתוב נתקו לעשה שאם גזל חייב להחזיר שני' והשיב את הגזלה אשר גזל זו מצות עשה, ע"כ. אם כן לדבריהם אין איסור גזל אצל אשה?

⁵⁶⁴ ע"י תוס' (ב"ק טו ע"א ד"ה אשר תשים): תימה הא לפנייהם לא איירי אלא בכשרים לדון דכן דרשינן בפרק בתרא דגיטין (דף פח: ושם) לפנייהם ולא לפני הדייטות ואשה פסולה לדון שלמדנו במשנה בפרק בא סימן (נדה דף מט: ושם) כל הכשר לדון כשר להעיד ואשה פסולה להעיד כשאמרין בהחובל (לקמן דף פח: ובפרק שבועת העדות (שבועות דף ל.) וי"ל דההיא דפרק בא סימן (נדה ד' מט ע"ב) באיש איירי כלומר כל איש הכשר לדון כשר להעיד ומדכתיב (שופטים ד) והיא שפטה את ישראל בדבורה אין להביא ראיה דאשה כשירה לדון דשמה היו מקבלין אותה עליהם משום שכינה וא"ת בגיטין (ד' פח ע"ב) דרשינן לפנייהם למעוטי הדייטות והכא דרשינן לרבות אשה וי"ל דהתם ממעט משום דלפניהם קאי אלהים דכתיב בפרשה וא"ת בלא לפנייהם תיפוק ליה דבעינן מומחים מאלהים ויש לומר דלפניהם איצטרך לכל דבר עישוי וכפייה אף על פי שאינו דין דבעי מומחין וכן מוכח בפ"ק דסנהדרין (דף ז ע"ב) דדריש מאשר תשים אלו כלי הדיינין.

וע"י הגר"פ: ש"י התוס' דאשה כשירה לדון, ומדבריהם נראה דשייכא בה סמיכה ומשכח"ל אשה מומחה. וע"י ברשב"א בסוגיין שהביא את ד' התוס' וכתב דמד' הירושלמי מבו' דאשה אינה דנה, ובישוב קו' התוס' כתב הרשב"א וז"ל דמלפניהן מרבינן אפילו נשים שישנן בכלל דינין, ומדכתיב תשים לפנייהם דרשי' דיינים מומחין שיכולין לעשות ולחבוט וכו' ולפניהם נמי קאי אאלקים דכתיב טובא בפרשה דהיינו מומחין עכ"ל, ומשמע מדבריו דכל פסול אשה לדון הוי רק משום שאין נותנין לה סמיכה ואינה מומחה אולם א"י פסול הגוף לדון. ולכא"ו יש בזה נפק"מ לדינא בדיני ממונות בבבל דא"צ סמוכין, דלהמתבאר גם הרשב"א יודה שאשה כשירה לדון [זולת אי נימא שלא עבדי' שליח למי שאינו ראוי להיות סמוך וא"א לומר דשליחותיה קעבדה, וצ"ע בזה] [אכן גם אי נימא הכי אכתי יש בזה נפק"מ לדינא לענין התרת נדרים וגירות דסגי בהדייטות מעיקר הדין וא"צ לשליחותיה וד"ק, וצ"ע].

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

לרבי יוחנן בן ברוקא

לה

עין משפט
גר מצוה

ופדיון סכנ' דילפינ לעיל בפירקין (דף כט.) נשים פטורות מלפדות
בניהם דחייב חיפדה תפדה: ולר' יוחנן בן ברוקא דאמר. חיובא
בפריה ורביה כתיב בנשים הכי יליף תו שאר מצות עשה שלא הזמן
גרמא לחיוב ממורא הא הו מורא ופריה ורביה שני כתובים הבאין
כאחד: גריבי. כלומר לאו בזין כאלה תורה אור

יבמה מה: גישין מה:
שכת ק"פ

וינהו ולמימרא דלין מלמדין אלא
תרווייהו לריבי דלי איה כהב חד לא^{הב} אה
גמיר אידך מיניה: דרבו לכבש. אה
הארץ במלמטה ואין דרכה כו' וכוין
ללא קרינן בה וכבשה לא קרינן בה
פרו ורבו: כסיפ בידו לפשות. לכבד
אה אביו שאין אימת אחרים עליו:
לא תחייב כלל. אפילו פנייה:
הניחא כו'. לעיל קאי דלוחיבא נילף
מת"ת וטנינן משום דהוי ת"ת ופדיון
הבן כו': מ"א"ל. נילף מת"ת ופדיון
הבן שאר מצות עשה שלא הזמן גרמא
לפטור: פסונאי ידעי כו'. תלמידים
שכפונא ומנו רב אחא בר יעקב
שקיה דר בפפוטא כדלמר בהשואפין
(ב"ב דף ק"ט.) גבי שטן ופנייה לש"ס
תפוטו דרשה רב אחא בר יעקב
כפפוטא אחא שטן וכשקיה אכרעיה:
למנן הויה תורת פ'. הרי כל
התורה הוקשה לתפילין ולא שבקינן
הקישא וגמרין מבנין אב ממלה
והקהל לזמן גרמא ולא מתלמוד תורה
ופדיון הבן לשלא הזמן גרמא:
ומדמלות עשה שהזמן גרמא נשים
פטורות שלא הזמן גרמא נשים
חייבות. מדאילטרין למיכתב הקישא
למפסריהו מזמן גרמא מכלל דבשאר
מצות חייבות: הניחא כו'. פלוגתא
היא במסכת שבת (דף סא.) ובפרק
בבבא דעירובין (דף ט"ז.) מ"א"ל. א"כ
איכא חיובא למילף לשלא הזמן גרמא
נשים פטורות: ומשני מאן שמעת ליה
האי סברא ר"מ. בעירובין ולדידיה לא
אילטרין הקישא אלא כדגמרין
ברישא מבנין אב וגמר מראיהו דהוי
מצות עשה שהזמן גרמא וכשים פטורות
ודקשיא לן לעיל ונילף ממלה והקהל
לחיובא ר"מ סבר שני כתובים הבאים
כאחד אין מלמדין: ופריקין ולרבי
יהודה דלמר מלמדין. בסנהדרין כפ'
ד' מיתות (דף סז.) ואמר נמי בעירובין
(דף ט"ז.) דתפילין מצות עשה שלא^{במדרש}
הזמן גרמא מ"א"ל מהיכא חייבי פטורא
למצות עשה שהזמן גרמא: משום
דהוי שמעת לן כחייב
דלמר לעיל אשה בעלה משמחה: כה
לכל עונשין. ולאין עונשין מלקות
הן: דבי ר' אליעזר תנא כו'. לאו
לפרושי מתני' מייתי לה אלא חידי
דחייבתא עונשין מייתי נמי אגב
מהיכא חייברו לדיני ממונ ומיתה
למות על ידן ההורגן: לכל מיתות.
שיתחייב ההורגן עליהם מיתה וכן
האור כופר: הך קמייחא. דמשחתי
בקרבתן שבעת הפקדון גדול הך כפ'
גשא: דמיתות היא. דלי ליתא בכלל דינין
אזותה והיא גזולת את אחרים והכל בדינין הימנה:
איש או אשה דמשחתי גבי כופר דשור המועד שהרג את האדם:
דאיכא

[לעיל כו. וס"ג]

[לעיל ג:]

[כ"ק דה:]

[מסות י"א]

עירובין טז:

[לעיל כו. וס"ג]

פסחים מג. טוסה כה.
יבמות פד: כ"ק טו.
מסורה ג: נדה מה:

[כ"ק טו. ע"ג]

כ"ק ס

ולרבי יוחנן בן ברוקא ניהו מורא ופריה ורביה שני כתובין. וא"ת
אמאי לא קאמר לרבנן ליהו מורא ומזוהו ב' כתובים ולמאי
דפרישית לעיל דתרווייהו לריבי אחי שפיר: מברר דמ"ע שלא
הזמן גרמא נשים חייבות. פי' בקונטרס מדאילטרין קרא להיקישא
למיפטור נשים מזמן גרמא מכלל דמ"ע
שלא הזמן גרמא נשים חייבות פירוש
דלי ה"ל פטורות אמאי אילטרין
הקישא דתפילין למיפטור נשים מזמן
גרמא בלאו הכי נמי הוה ידעינן
השחא כשלא הזמן גרמא נשים פטורות
כ"ס הזמן גרמא ולא נהירא דהכי
מלי שתיק מהקישא דתפילין אדרבה
אזי שתיק מיניה הוה ילפינן ממלה
והקהל דמ"ע שהזמן גרמא דנשים
חייבות לכך פירש ר"מ מכלל דמ"ע
שלא הזמן גרמא נשים חייבות דלי
פטורות הוה ליה למיכתב הקישא
דחורת ה' בצדק על ת"ת או על פדיון
הבן להיקשה אליו ולומר כי הכי
דנשים פטורות מתלמוד (ה) או מפדיון
דהייט מ"ע שלא הזמן גרמא ה"ג
פטורות מכל מ"ע שלא הזמן גרמא
כמו דמוקש לפטור דהזמן גרמא
לתפילין אלא ש"מ מדכתב אחי
היקשה לתפילין דהוי הזמן גרמא
מכלל דשאר מצות עשה שלא הזמן
גרמא חייבות:

א"ר
למ"ד תפילין הוי מ"ע שלא
הזמן גרמא מלי איכא
למימר. פי' הקונטרס דאדרבה איכא
הוה לן למימר דשלא הזמן גרמא
נשים פטורות מתפילין ושהזמן גרמא
נשים חייבות ממלה והקהל דסבר
שני כתובים הבאים כאלה תפילין
ומשני מאן שמעת ליה דתפילין לא
הו זמן גרמא רבי מאיר וכבר לה
אין מלמדנים ופירש בקונטרס דלדידיה
לא אילטרין הקישא אלא כדגמרין
לעיל מבנין אב וגמרין מראיהו דהוי
מ"ע שהזמן גרמא וכשים פטורות
ודקשיא לן נילף ממלה והקהל לחיובא
ר"מ סבר שני כתובים הבאים כאחד
אין מלמדנים עכ"ל והיינו טעמא דמ"ע
שהזמן גרמא נשים פטורות דוקא
במצוה והקהל כהב רחמנא לומר
דחייבות אכל כל מ"ע שהזמן גרמא
בעלמא נשים פטורות דכיון דלין
מלמדין הו כמו מיעוטא דוקא הני
חייבות אכל אחריני לא וז"ת תיגה
זמן גרמא אכל שלא הזמן גרמא מנא
ליה דחייבות וי"ל כיון דת"ת ופדיון
הבן הו שני כתובים הבאים כאחד
ואין מלמדין הו כמו מיעוטא דוקא
הני פטורות אכל שלא הזמן גרמא
בעלמא נשים חייבות:

משום
דהוי שמחה מנה והקהל
שלאה כתובים הבאים
כאחד. וא"ת תרלת האיך דמ"ע
שהזמן גרמא דפטורות לילכא למילף
ממלה והקהל דאיכא שמחה כהדייהו
הו שלשה כתובים הבאים כאחד כדפרישית אלא דמ"ע שלא הזמן גרמא
מנ"ל דחייבות אימא דפטורות מתלמוד תורה ופדיון הבן וי"ל לית ליה
ד' יוחנן בן ברוקא והו לנו ג' כתובים הבאים כאחד ת"ת ופדיון
הבן ופריה ורביה וז"ל ואלאבי דלמר לעיל (דף נ"ד.) אשה בעלה משמחה
הו שלשה כתובים הבאים כאחד כדפרישית אלא דמ"ע שלא הזמן גרמא
מנ"ל דחייבות אימא דפטורות מתלמוד תורה ופדיון הבן וי"ל לית ליה
ד' יוחנן בן ברוקא והו לנו ג' כתובים הבאים כאחד ת"ת ופדיון
הבן ופריה ורביה וז"ל ואלאבי דלמר לעיל (דף נ"ד.) אשה בעלה משמחה

איש או אשה כי יעשו מכל חמאת האדם
השורה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים
שבתורה *דבי רבי אליעזר תנא אמר קרא
אשר תשים לפנייה השורה הכתוב אשה
לאיש לכל דינים שבתורה דבי חזקיה תנא
אמר קרא *והמית איש או אשה השורה הכתוב
אשה לאיש לכל מיתות שבתורה *דצריכא
דאי אישמעינן הך קמייחא משום כפרה חס
רחמנא ערה אבל דינין אימא איש דבר
מישא ומתן אין אשה לא ואי אישמעינן
הא משום דחיותה היא אבל כופר אימא
איש

הו שלשה כתובים הבאים כאחד כדפרישית אלא דמ"ע שלא הזמן גרמא
מנ"ל דחייבות אימא דפטורות מתלמוד תורה ופדיון הבן וי"ל לית ליה
ד' יוחנן בן ברוקא והו לנו ג' כתובים הבאים כאחד ת"ת ופדיון
הבן ופריה ורביה וז"ל ואלאבי דלמר לעיל (דף נ"ד.) אשה בעלה משמחה
הו שלשה כתובים הבאים כאחד כדפרישית אלא דמ"ע שלא הזמן גרמא
מנ"ל דחייבות אימא דפטורות מתלמוד תורה ופדיון הבן וי"ל לית ליה
ד' יוחנן בן ברוקא והו לנו ג' כתובים הבאים כאחד ת"ת ופדיון
הבן ופריה ורביה וז"ל ואלאבי דלמר לעיל (דף נ"ד.) אשה בעלה משמחה

איש או אשה כי יעשו מכל חמאת האדם
השורה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים
שבתורה *דבי רבי אליעזר תנא אמר קרא
אשר תשים לפנייה השורה הכתוב אשה
לאיש לכל דינים שבתורה דבי חזקיה תנא
אמר קרא *והמית איש או אשה השורה הכתוב
אשה לאיש לכל מיתות שבתורה *דצריכא
דאי אישמעינן הך קמייחא משום כפרה חס
רחמנא ערה אבל דינין אימא איש דבר
מישא ומתן אין אשה לא ואי אישמעינן
הא משום דחיותה היא אבל כופר אימא
איש

א"כ ליכא אלא ב' כתובים ומאי מתרין (ב) ר' יהודה דלמר מלמדין מ"ע שהזמן גרמא אימא דפטורות מתלמוד תורה ופדיון הבן וי"ל לית ליה
בהדי מלה והקהל והו ג' כתובים ואין מלמדנים ונשים חייבות בקידוש היום מן התורה דכתיב (שמות כ) זכור את יום השבת וזכרו על היום וכל
שקטו בשמירה יטו בזכרה והני נשי האילן וזאתה בשמירה איתנהו ממי בזכרה: משום כפרה חס רחמנא עליה. וא"ת כ"ס דלסא לא
ככתבה חס עליה טפי דלין עליה לא עונש ולא חמא וי"ל דמכל מקום אילטרין כפרה היכא דכתיב בה עונש לנשים כהדיא כגון גבי עריות:
א"ת

ש"פ א מ"ו פי"ב מהל'
ע"ז הל' ג סג
לאוין נא:

שפח ב מ"ו פי"ז מהל'
ח"פרי ביהא הל'
ה סג לאוין קה:

הנהגות הב"ח
(ה) תוב' ד"ס מכלל
וכו' מתלמוד תורה
או מפדיון הבן דהיינו
מ"ע: (ג) ד"ה משום
דכו' וכו' ומאי משום
(ג) יהודה:

כל ז' עד סופו איתא
כהדיא בשמירה כ: וכן
בבבבא כ: ס"ל לנחא
דך אכל אכ"י ס"ל בבבבא
ס' דנשים חייבות
מדרכין ובהו תוב' דהכא
אליכא דלכ"י קיימו ו"ע ואולי אכ"י מור כו ממי שמעיה מרנא דבבבא ע"ש שפתי תשובות דברנ

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

איש דבר מצות הוא אין אשה לא. ולאו דוקא דלא איתקש עבד לאשה לחייבו במצות כהנהגה דגמרא (בבבא 97 ד.) לה לה מאשה אלא הכי קאמר אינה חייבת כל כך כמו איש: **קרי** הוא בזקן לכל דבריו. ואל"ת ואין תמלא זקן בכרים והכי מו שאין לו זקן אחד מסימני סרים וחמריני *בכרים עד שיהיו בו כולן וי"ל כגון שהביא זקן אחד רוב שנתיו וכה"ג כה"ג סרים הוא כדאמר פ' יולא דופן (דה דף סו.) דכי לא גולדו בו סימני סרים הוא קטן עד רוב שנתיו ובהגוי לרוב שנתיו הוא גדול והוא סרים*:

[יבמות פ. וטז:]

שפחה א מו"י פ"ב מהל' ע"ז הל' ב סמך לאוין לא טו"ע י"ד פ"י קפא סעף יב.

[ע' היעב חוס' יבמות פ. ד"ט דהפ"ח]

להשחתה לא מנית אמרת

דיליף פאת וכו'. ואל"ת למה לי ג"ש הא מוכח ליה שפיר משני קרא דביביריה *וי"ל דה"מ מקמי דמענין דבביתא דיש להם חשיבות זקן בשום מקום אבל לכתר דשמענין דגלי ליה לן למעוטי מדשני כו': **אם** כן לכתוב את שבוקך. פירוש אי"כ. דלהכי הוא דלחל (ב) דהפסיק הענין נכתוב את שבוקך דהוא ליה כמאן דכתיב פאה דהא כתיב פאה כהאי קרא גבי רש וכול לומר בבנין אב שחייב בפאת זקן כהניס כדכתיב ופאת זקנס לא יגלחו ומייב פאת זקן בשראל והרי יליף גילוח דכתיב גבי כהניס דהוי השחתה בפאת פאת דשראל מכהניס מאי פאת ש"מ ג"ש שלימה לימוד הכתוב אף לכל האמור בענין כגון הקפת הראש ופאת זקן דרשינן בני אהרן ולא בנות אהרן וכו"כ בשראל מג"ש דפאת פאת: **וכי** כתב עם קדוש לשריטה הוא דכתיב. פירש בקונטרס דכו"ל גדידה ושריטה תרתי נינהו ומד זיד וחד כבלי ואל"ת מי הזיקקו לומר דכי עם קדוש קאי לשריטה שלא הזכירה בלוטה פרשה כלל ולא קאי אגדידה ואקראה דכתיבי כהאי ענינא וי"ל דניחא ליה טפי למימר דכי עם קדוש קאי לשריטה אע"פ שלא הזכיר בלוטה פרשה מלכרם המקרא ולומר דבניס אהם לא קאי אלא תתגודדו דסמך ליה אלא אקראה שאין סמך לו שהרי גדידה הפסיק הענין ואפ"ל לא מנית אמרת כדפרש גמרא ומה ראות להוויא את הקרחה וכו' ועוד דיש גם סירוס אחר דעם קדוש קאי אגדידה שלפני פניו ולא אקראה שלפניו:

דאיכא איבוד נשמה. משום הכי מייביה רחמנא לשלם כופר: **הקפת הראש**. הנשמה לדעיו לאחריו אזנו ולפדתו שאחורי האזנים חלקים הם עד סמוך לגובה והלדעים מקום שער הם כוסם והמשמית שער הלדעים שיהא ראשו מוקף בשאר לפדתו ולדעיו ואחרי אזניו עגול כפיב היא הקפה: **כל שישנו כשהספה**. תורה אור

ת"כ פ' אהור חוסה כג:

ניז"מ:

[בבבא ד: וט"ז]

[ע' חוס' שבועות כג ד"ט א"כ]

איש דבר מצות אין אשה לא ואי אישמעינן הא משום דאיכא איבוד נשמה חס רחמנא עלה אבל הנך תרתי אימא לא צריכא: חוץ מבל תקיף ובל תשחית כו': בשלמא בר תשמא למתים דכתיב *אמור אל הכהנים בני אהרן *בני אהרן ולא בנות אהרן אלא בל תקיף ובל תשחית מנלן דכתיב *לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך *כל שישנו בהשחתה ישנו בהקפה והני נשי הואיל *ולא איתנהו בהשחתה ליתנהו בהקפה ומגלן דלא איתנהו בהשחתה *איבעית אימא סברא דהא לא אית להו זקן *איבעית אימא קרא דאמר קרא לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך מדשני קרא בדיבוריה דא"כ ניכתוב רחמנא ולא זקנכם מאי זקנך זקנך ולא זקן אשתך ולא והתניא זקן אשה והסרים שהעלו שער הרי הן בזקן לכל דבריהם מאי לאו להשחתה אמר אביי להשחתה לא מצית אמרת דיליף פאת פאת מבני אהרן מה אהרן נשים פטורות אף כאן נשים פטורות ואי סבירן לן דכי כתב בני אהרן אכוליה ענינא כתיב נישתוק קרא מיניה ותייתי בקי' ואנא אמינא *ימה כהנים שריבה בהם הכתוב מצות יתירות בני אהרן ולא בנות אהרן ישראל לא כ"ש אי לאו ג"ש הוה אמינא הפסק הענין השחא נמי נימא הפסיק הענין ואי משום ג"ש מיבעי ליה *לכדתניא ד"א יגלחו יבול גילחו במספריים יהיה חייב ת"ל *לא תשחית יבול לקפוחם במלקט ובריהמיני יהא חייב ת"ל לא יגלחו דהא ביצד גילוח שיש בה השחתה הוי אומר זה תער א"כ ניכתוב קרא את שבוקך מאי פאת זקנך ש"מ תרתי ואלא הא דתניא זקן האשה והסרים שהעלו שער הרי הן בזקן לכל דבריהם למאי הלכתא אמר מר זוטרא *למזומא נגעים שוממא נגעים כתיב *ואיש או אשה כי יהיה בו נגע בראש או בזקן אלא אמר מר זוטרא למדת נגעים היא בת מדרה היא איצטריך סד"א לצדדים כתיב איש או אשה כי יהיה בו נגע בראש או בזקן אלא אמר מר זוטרא למדת נגעים קמ"ל איסי תני אף בל יקרוי נשים פטורות כ"מ דאיסי דדייש הכי בנים ואתם לה' אלהיכם לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת כי עם קדוש אתה לה' אלהיך בנים ולא בנות לקרחה אתה אומר לקרחה או אינו אלא לגדידה כשהוא אומר כי עם קדוש אתה לה' אלהיך ומה ראות אמר הא מה אני מקיים בנים ולא בנות לקרחה את הגדידה ולהוציא את הקרחה מרבה אני את הגדידה שישנה במקום השער ושלא במקום שער ומוציא אני את הקרחה שאינה אלא במקום שער ואימא בנים ולא בנות בין לקרחה בין לגדידה וכי כתב כי עם קדוש אתה לה' אלהיך בשריטה הוא דכתיב קסבר איסי שריטה וגדידה אחת

מכות כ"א. ניז"מ. ת"כ פ' קדושים

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה נשים וכו' לה' אלהיכם לא תתגודדו: (ב) תוס' ד"ה חס כן וכו' והפסיק הענין וכו' גבי רש והרי יליף גילוח דכתיב גבי כהניס דהוי השחתה בפאת פאת ישראל מכהניס אי מני וכול ללמוד בבנין אב חייב פאת זקן כהניס כדכתיב ופאת זקנס לא יגלחו ומייב פאת זקן בשראל ומה פאת ש"מ תתיי ג"ש שלימה לימוד דכתיב

כ"ב בבנין אב חייב פאת זקן כהניס ומייב יפאת זקן בשראל: **מאי פאת ש"מ סריס**. ג"ש שלימה לימוד הכתוב אף לכל האמור בענין: **למזומא נגעים**. שמיני מקום שער חלוקים מסימני עור כשר שבנגעי עור כשר כתיב שער לבן ובסימני נקקי ראש זקן שער להוב וקאמר הכא דאם העלתה אשה שער בזקנה הווי סימני נגעה כדון נקקי זקן: **כדפריש כתיב**. זקן של אשה דכתיב איש יאור אשה: **למזומא נגעים**. לכתפתה חטען דין סהרת מזורע כהגלחת וספרי: **אליצטריך**. למזומא נגעים כדלמנן מעיקרא להשוות סימני נקקי זקן אשה לסימני זקן איש ודלמדת כהניס כתיב סד"א ללדנין כתיב דלשה הכתוב בקרא לא קאי אלא אהתן הראש וכו' זקן דכתיב כתיב אהתן לאיש ולא לאשה קמ"ל תנא דברייתא הרי הן בזקן לכל דבריהם: **בנים ולא בנות**. בנים אהם לה' (א) לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בניס ולא בנות לקרחה אבל לגדידה אף הכתוב: **או אינו**. אלא אף לגדידה: **כשהוא אומר**. בפסוק שלאחרי כי עם קדוש אתה ואף הנשים בכלל עם: ה"ג מרבה אני את הגדידה שישנה במקום

שער ושלא במקום שער ומוציא אני את הקרחה שאינה אלא במקום שער: **גדידה**. אשגרימי"ד וחוקי האמורי היו על מתיאן: **בשריטה הוה דפסיק**. וקס"ד שריטה וגדידה תרתי נינהו מד זיד וחד כבלי ואל"ת דשריטה כהאי ענינא לא כתיב כיון דדמיא לגדידה כתבה הכא ולא תימא אף היא נשים פטורות כתיב כי עם קדוש נגעי וכו' שפיר טפי ולאו לכרוסי קרא דהא בנים ולא בנות גבי גדידה כתיב ומיניה סליק: **אחת**

איש שהוא בן מצות [פי' שהוא מצווה ביותר מצוות⁵⁶⁵] כן, אשה שלא מצווה כל כך כמו איש] לא [חייבת בכופר]. ואם היינו לומדים את זה, משום שיש איבוד נשמה [ולכן] חס הרחמן [ה' ית'] עלה [לשלם כופר], אבל שנים אלה [שבועת הפקדון, ודינים], נאמר לא, [אלא רואים ש]צריכים [את שניהם].

חוץ מבל תקיף ובל תשחית כו'. בל תטמא למתים מובן, שנאמר "אמור אל הכהנים בני אהרן, בני אהרן, ולא בנות אהרן. אלא לא תקיף [פאת ראשך, פי' לגלח את השערות מלפני אזניו, וזה מכונה כ"הקפה" שהוא מקיף את האוזן חלק מקדימה כמו שהוא מאחורה] ולא תשחית, מאיפה יודעים את זה. שנאמר "לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך", כל שישנו בהשחתה [הזקן] ישנו בהקפה [של הראש]. ונשים הואיל ואינן בהשחתה, אינן [באיסור] הקפה⁵⁶⁶. ומאיפה אנו לומדים שאינן בהשחתה. אם תרצה לומר, סברא, שהרי אין להם זקן. ואם תרצה לומר, פסוק, שנאמר בפסוק, "לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך", מזה ששינה הפסוק בדיבוריו, שאם כן שיכתוב הרחמן [ה' ית'] בתורה] "פאת זקנכם", מהו זקנך. וזקנך, ולא זקן אשתך [אפילו עלתה לה זקן והשחיתה]⁵⁶⁷. ולא. והרי למדנו בברייתא, זקן אשה והסריס שהעלו שער, הרי הן כזקן לכל דבריהם, מהו [יכול להיות שהם כזקן לכל דבריהם, וכי] לא להשחתה. אמר אביי, להשחתה לא יכול להיות, שלומדים "פאת" [ויקרא יד כז] "פאת" (שם כא ה) מבני אהרן [בנים דווקא ולא בנות], כמו ששם נשים פטורות, אף כאן נשים פטורות.

ואם אתה סובר, שכאשר כתוב בני אהרן, נאמר על כל הענין [שם], היינו גם טומאת מת וגם גילוח הזקן, וגם שאר מצוות, אם כן שנשחית הפסוק ממנו [פי' מהגזירה שוה, שהרי לא צריכים את זה למעט נשים ישראליות], ותלמד בק"ו, ואני אגיד, ומה כהנים שריבה בהם הכתוב מצות יתירות, בני אהרן, ולא בנות אהרן, ישראל לא כ"ש. לולא הגזירה שוה, הייתי אומר שהענין נפסק [והדיוק של בני אהרן רק מתייחס לאיסור טומאה, ולא לשאר מצוות המנויות שם]. עכשיו גם נאמר כן, הפסיק הענין. ואם זה משום ג"ש, צריכים את זה לכמו שלמדנו בברייתא [שכל הדיוקים שיש בהשחתת פאת הכהנים יש בהשחתת פאת ישראלים], "לא יגלחו", יכול גילחו במספרים יהיה חייב. מלמד הנאמר, לא תשחית [ובמספרים איננו השחתה]. יכול לקטו במלקט [כלי שבו מחלקים במ את תיק הסייף] או ברהיטני [כלי שבו מחלקים קורות] יהא חייב. מלמד הנאמר [אצל כהנים], "לא יגלחו", ואין זה דרך גילוח [ומהגזירה שוה לומדים שגם אצל ישראל רק חייבים דרך גילוח], הנה כיצד [צורת האיסור. דווקא גילוח

⁵⁶⁵ תוס'.

⁵⁶⁶ עי' י"ד (סי' קפא ס"ו): אשה אינה במצות הקפה [רא"ש מכות פ"ג סי' ג], ו"א שאף על פי שמתרת להקיף פאת ראשה, אסורה להקיף פאת ראש האיש ואפילו הוא קטן. [רמב"ם ע"ז פ"ב ה"ה]

ועי' רע"א: אסורה להקיף פאת ראש האיש. לענ"ד דזהו לכאורה לכ"ע יהיה אסור משום לפני עור דמכשלת להא שניקף. ואף היכא דה"מ לגלח בעצמו מ"מ הוא איסור דרבנן כמ"ש תוס' ריש שבת. ואולי י"ל דבזה ליכא איסור מדין מצוה להפרישו דאדרבה במה שהיא מגלחת אותו בזה מפרשתו דאם לא היתה מגלחת אותו היה מגלח בעצמו והיה עובר בב' לאוין דניקף ומקיף וע"י שהיא מגלחת מפרשתו מלאו דמקיף. ובמגלחת לקטן לכאורה מדחזיה דר"ה מניח לאשתו לגלח בניה הקטנים מוכח דליכא איסור כלל. ומה דלטיי רב אדא (דזהו דאיירי הראב"ד) הא לרב אדא מותר אף לאיש לגלח קטן משאמר לדידך מאן מגלח לקטן. וע"כ מה דלטיי היינו דלדידך דס"ל דמקיף קטן חייב וכמ"ש תוס' שם. ובזה ס"ל לרב הונא אם מקיף קטן חייב. אשה אינה רשאי להקיף קטן מדאורייתא כמו במקפת לגדול. אבל לדינא דאשה אינה בלאו דמקיף ד"ל דאפילו איסור דרבנן ליכא וצ"ע.

ו"ל הרמב"ם (ע"ז פ"ב ה"ב): האשה שגלחה פאת ראש האיש או שנתגלחה פטורה שנאמר לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית פאת זקנך כל שישנו בבל תשחית ישנו בבל תקיף ואשה שאינה בבל תשחית לפי שאין לה זקן אינה בבל תקיף, לפיכך העבדים הואיל ויש להם זקן אסורין בהקפה.

ועי' צפנת פענח: דזה לא הוי זקן כלל רק שומא בעלמא, וכן למד הגרד"פ.

⁵⁶⁷ רש"י. כתב הרע"ב דדרשינן זקנך ולא זקן אשתך. קשה לי הא מסקנא דסוגיין דלפי פאת פאת מבני אהרן ועי' בתוס' דאדחי לטעמא דזקנך ולא זקן אשתך. והרמב"ם בפירושו ובחיבורו נקט הטעם דאשה אינה בהשחתה דלית לה זקן (כפי צד האיבעית אימא קמא) ובחיבורו הוליד מזה דין חדש דעבדים מצווים בהשחתה והקפה כיון דיש להם זקן. וכבר תמה בזה המ"ל דהא למסקנא הטעם ונשים פטורי מגז"ש דפאת פאת וא"כ גם עבדים ליפטרו מגז"ש דלה לה מאשה. ולענ"ד קשה נמי מסוגיא דב"ק דף פח ע"א מה לאשה שכן אינה במילה קטן וכיח. והרמב"ם לפרוך מה להני זקן וקטן דאין מצוות על ההקפה משא"כ עבד וצ"ע (רע"א על המשנה לעיל כט ע"א).

עי' שר"ע (י"ד סי' קפא ס"ב): אשה שיש לה זקן, מותרת להשחיתו. ודינה בהשחתת זקן האיש, כדינה בהקפת ראש האיש.

שיש בה השחתה, הוי אומר, זה תע"פ⁵⁶⁸. א"כ [שהוא בא ללמד את זה], שנכתוב הפסוק "את שבזקנך", מהו "פאת זקנך" [אלא ללמד שאין חיוב אלא על הפאה]. לומדים מזה שניהם [גם פאת כהן וגם פאת ישראל, וזה דרך גזירה שוה].

ואלא זה שלמדנו בברייתא, זקן האשה והסריס שהעלו שער, הרי הן כזקן לכל דבריהם, לאיזה הלכה [נאמרה]. אמר מר זוטרא, לטומאת נגעים [שסימני מקום שיער חלוקים מסימני עור בשר שבנגעי עור בשר כתוב שער לבן ובסימני נתקי ראש זקן שער צהוב וקאמר הכא דאם העלתה אשה שער בזקנה הו סימני נגעה כדין נתקי זקן]. טומאת נגעים, זה כתוב בפירושו, "ואיש או אשה כי יהיה בו נגע בראש או בזקן". אלא אמר מר זוטרא, לטהרת נגעים [לכשתטהר תטען דין טהרת מצורע בתגלחת וצפורים]⁵⁶⁹. טהרת נגעים גם פשיטא, כיון דבת טומאה היא, בת טהרה היא. צריכים את זה [לענין טומאת נגעים, כמו שאמרנו להשוות סימני נתקי זקן האשה לסימני זקן האיש], הייתי אומר שזה נכתב לצדדים, איש או אשה כי יהיה בו נגע בראש, או בזקן הדר אתאן? לאיש, לכן לומדים [שלא].

איסי לימד, אף "בל יקרחו" נשים פטורות. מהו טעמו של איסי. שדורש כן, "בנים אתם לה' אלהיכם לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת, כי עם קדוש אתה לה' אלהיך", בנים ולא בנות לקרחה [אבל לגדידה אף הבנות]. אתה אומר, לקרחה, או אינו אלא [אף] לגדידה. כשהוא אומר [בפסוק שלאחריו], כי עם קדוש אתה לה' אלהיך [אף הנשים בכלל עם], הרי גדידה אומר [שהסריטה הוא חוקי האמורי היו על מתיחם], הא איך אני דורש בנים ולא בנות. לקרחה. ומה ראית לרבות את הגדידה ולהוציא את הקרחה. מרבה אני את הגדידה, שישנה במקום השער ושלא במקום שער, ומוציא אני את הקרחה, שאינה אלא במקום שער. ונאמר, בנים ולא בנות, בין לקרחה בין לגדידה, וכי כתב "כי עם קדוש אתה לה' אלהיך", בשריטה הוא שנאמר [חשבו ששריטה וגדידה הם ב' דברים א' ביד וא' בכלי, אע"ג ששריטה בענין זו לא נאמר כיון שדומה לגדידה, לכן כתובה כאן ולא תאמר אלא אף היא נשים פטורות נאמר כי עם קדוש לרבות וכך טוב יותר, ואינו לסרס את הפסוק שהרי בני סואל בנות נאמר בגדידה]. איסי סובר, שריטה וגדידה

⁵⁶⁸ עי' י"ד (סי' קפא ס"ו): אינו חייב על השחתת פאת הזקן אלא בתער, אבל במספרים מותר, אפילו כעין תער.

⁵⁶⁹ רש"י. פי' שזה אבר לענין טומאה, ונטמא. אמנם עי' צ"פ על הרמב"ם (ע"ז פ"ב ה"ב) שפי' שחייבים לגלח את הזקן הזה כאשר מגלחים אותה, וזה איננו כמו לגלח תוך החוטם.

אחת היא [שמשמעות שתייה בין ביד ובין בכלי].

אבוי אמר, טעמו של איסי, שלומד "קרח" ו"קרח" מביני אהרן, כמו ששם נשים פטורות, אף כאן נשים פטורות. ואם סוברים? שכאשר כתוב הפסוק [בני אהרן ודורשים לא בנות], בכל ענין הוא שנכתוב, שנשתוק הפסוק ממנו [פ' מהגזירה שיה לענין ישראל] ותלמיד בק"ו, ואני אגיד, ומה כהנים שריבה בהם הכתוב מצות יתירות, בני אהרן, ולא בנות אהרן, ישראל לא כל שכן. לולא הגזירה שיה, הייתי אומר הענין נפסק. עכשיו גם נאמר, הענין נפסק. ואם משום הגזירה שיה, צריכים את זה לכוון שלמדנו בברייתא, "לא יקרחו", הייתי אומר אפילו קרח ארבע וחמש קרחות לא יהא חייב אלא אחת, מלמד הנאמר "קרח", לחייב על כל אחת ואחת⁵⁷⁰. "בראש" [הנאמר אצל כהנים, מאחר שנאמר בישראל בין עיניהם משמע שזה דווקא סמוך לפדחת] מה מלמד הנאמר, לפי שנאמר "לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת", הייתי אומר שלא יהא חייב אלא על בין העינים, מנין לרבות כל הראש, מלמד הנאמר "בראש", לחייב על הראש כבין העיניים⁵⁷¹. ואין לי אלא כהנים, שריבה בהם הכתוב מצות יתירות, ישראל מאיפה יודעים את זה. נאמר כאן "קרח" ונאמר שם "קרח". כמו שכאן חייב על כל קרחה וקרחה וחייב על הראש כבין העינים, אף שם חייב על כל קרחה וקרחה וחייב על הראש כבין העינים. ומה שם [אצל ישראל] על מת, אף כאן על מת. א"כ [שהוא רק בא ללמד את הדבר הזה], שנכתוב הקרא "קרח", מהו "קרח" [זה כמו גזירה שיה יתירה לדרוש זה]. לומדים מזה שניהם.

רבא אמר, טעמו של איסי, שלומד "בין עיניכם" מתפילין, כמו ששם נשים פטורות, אף כאן נשים פטורות. ורבא למה לא אמר כאבוי. קרח קרחה לא משמע ליה. ואבוי למה לא אמר כרבא. אמר לך, [הנחת מקום] תפילין עצמם לומדים מכאן [פ' מהגזירה שיה לקרחה], כמו ששם הוא במקום שששים קרחה בגובהה של ראש, אף כאן מקום הנחה בגובה הראש.

ובין לאבוי ובין לרבא [שלומדים פטור של נשים מפסוק אחרת, אין דורשים בנים אתם], "בנים אתם" הזה איך דורשים אותו. את זה צריכים לכוון שלמדנו בברייתא, "בנים אתם לה' אלהיכם", בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים, אתם קרוים בנים, אין אתם נוהגים מנהג בנים, אין אתם קרוים בנים, דברי ר' יהודה. רבי מאיר אומר, בין כך ובין כך אתם קרוים בנים⁵⁷², שנאמר "בנים סכלים המה", ונאמר "בנים לא אמון בס", ונאמר "זרע מרעים בנים משחיתים", ונאמר "והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי". מהו ונאמר. ואם תאמר, [דווקא] סכלים הם שנאמר בנים [פ' כשאין בהם אלא שטות הוא שנקראו בנים], כי אין בהם אמונה [והו' רשעים] לא מיקרו בנים. בא ושמע, ונאמר "בנים לא אמון בס". ואם תאמר, כאשר אין בהם אמונה, הם נקראים בנים, כאשר עובדים ע"ז, לא מיקרו בנים, בא ושמע, ונאמר, "זרע מרעים בנים משחיתים" [השחתה היא לשון של ע"ז], ואם תאמר, בנים משחיתים הוא שנקראים [בנים, אבל] בנים מעולים לא יקראו [עוד לעולם, אפילו אם עשו תשובה], בא ושמע, ונאמר "והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי" [שחוזרים ונקראים בני אל חי על ידי תשובה]⁵⁷³.

⁵⁷⁰ ע"י ש"ע (י"ד סי' קפ ס"י): קרח קרחה אחת על ה' מתים, אינו חייב אלא אחת. אבל אם קרח ה' קרחות על מת אחד, חייב על כל אחת ואחת.

⁵⁷¹ ע"י ש"ע (י"ד סי' קפ ס"ט): קרחה הוא שתולש משער ראשו על המת בכל מקום בראש, בין ביד בין בסם, ושיעורו כדי שיראה מראשו כגריס פנוי בלא שיעור, ו"א שתי שערות. ויש מי שאומר דאיסורא איכא אפילו בשיער אחד.

⁵⁷² ע"י ש"ת הרשב"א ח"א סי' קצד: אע"פ שישאל מומר מותר להלוותו בריבית וכדאיתא בירושלמי בפרק קמא דעבודה זרה בכותאי דקסרין. וכן אין מחזירין לו אבידה דריבית ואבידה באחזה תלינהו רחמנא. ולפנים מן השורה להתחמד עמהם. והאי לא אחינו הוא ואין מרחמין עליו אדרבא מורדין. אבל לגבי טומאה באדם תליא רחמנא. ועוד זה אדם הוא ולא בהמה דקידושו קדושין וגיטו גט ואשתו אסורה עד שיגרש בגט כישאל. ובכלל בנים הוא כדברי רבי מאיר בשילהי פרק קמא דקדושין וכו'. ואף על גב דרבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה הכא רבי מאיר קראי קדייק. ומ"מ אף לרבי יהודה לאו מכלל אדם נפקי ולא בהמה נינהו שלא לטמא באהל שכן קידושיהו קידושין כדאיתא התם ביבמות, ע"כ. ורשב"א זו היא מקור לדברי הרמ"א (סי' שעב ס"ב): קבר של מומר, מטמא כשל ישראל. ויש לעיין בזה, שהרי הרשב"א מדבר בענין טומאת אהל, וקבר צ"ע אם סיבת טומאתו בגלל שנשאר בקבר ואפילו עצם הלוח, והרי מומר לא זוכה לזה, וצ"ע אם זה מטמא.

⁵⁷³ ע"י מהר"ל (נצח ישראל יא): כי לדעת רבי יהודה כיון שבשם "בנים" הצירוף היותר שיש לישראל אל אביהם שבשמים, אם אין עושים מעשה בנים אין ראויים הם לשם זה, שכבר יטל השם הנכבד הזה. ולדעת רבי מאיר אינו כך, כי שם "בן" נאמר על שהוא יתבדח בא ויעילה לישראל, ולא יעשה ישראל סרו ופרשו מן אביהם, זהו מצד העלול עצמו, אבל מה שהוא יתבדח עילה להם, לדבר זה אין הסרה כלל, כי אין ההסרה שלהם רק מצד העלול עצמו, ולא מצד העלה. לכן בכל ענין נקראו "בנים".

מתני'. הסמיכות⁵⁷⁴ [בקרבתנות], והתנופות⁵⁷⁵, וההגשות, והקמיצות [המנחות], והקטרות⁵⁷⁶, והמליקות [של קרבנות העוף], והקבלות, והזאות, נוהגים באנשים ולא בנשים [דאין העבודה כשרה בנשים]⁵⁷⁷, חוץ ממנחת סוטה⁵⁷⁸ ונזירה⁵⁷⁹ שהן מניפות [את מנחתם]⁵⁷⁵.

גמ'. סמיכות, שנאמר "דבר אל בני ישראל וכו' וסמך", בני ישראל סומכים, ואין בנות ישראל סומכות.

תנופות. "דבר אל בני ישראל וכו' והניף", בני ישראל מניפין, ואין בנות ישראל מניפות.

הגשות. שנאמר "וזאת תורת המנחה הקרב⁵⁷⁶ אותה בני אהרן", בני אהרן, ולא בנות אהרן.

קמיצות. שנאמר "והביאה אל בני אהרן וקמץ", בני אהרן, ולא בנות אהרן.

הקטרות. שנאמר "והקטירו אותו בני אהרן", בני אהרן, ולא בנות אהרן.

המליקות. שנאמר "ומלך וכו' והקטיר", ויש הקש בין מליקה להקטרה [וכנ"ל בהקטרה יש מיעוט שנשים אינם כשרות].

הקבלות. שנאמר "והקריבו בני אהרן". ואמר מר,

וקאמר רבי מאיר, לא זה בלבד שנקראו "בנים" כאשר הם סכלים, ופירוש "סכלים" כאשר הם נעדרים החכמה אשר ראוי שיהיה להם, ובשביל העדר קנין החכמה אין ראוי שיתבטל מהם שם "בנים". כי כאשר הם חוטאים בשגגה, שלא יבינו בשביל העדר החכמה, לא יסולק שם "בנים". אבל אינם פושעים שיהיו מזידים יודעים את רבונם ועם כל זה חוטאים. ועל זה אמר כי עוד יותר מזה, שגם כאשר הם פושעים במזיד נקראים אל ה' ית' "בנים", שנאמר "בנים לא אמן". הרי אף שהאב הוא מוכיח ומלמד ומזהיר את בניו, ויודעים הבנים את אביהם, ועם זה אין אמון בהם, מכל מקום שם "בנים" עליהם.

ולא זה בלבד, אלא אף אם דביקים לגמרי בעבודה זרה, ויוצאים במעשיהם מן הקב"ה להיות דביקים באלהי נכר, ובדבר זה היה ראוי לומר שיתבטל שם "בנים" אשר הם מצטרפים אל ה' ית' כמו צירוף הבן אל אביו, ועל זה אמר שגם בענין זה נקראו "בנים" אל ה' ית'. וכל זה מפני כי אין שייך בטול לענין זה אשר נקראו ישראל "בנים", כי שם "בנים" מצד אשר ה' ית' הוא עילה להם, כמו האב שהוא עילה אל הבן, והוא מצד עצמו של האב, ודבר זה אין שינוי לו בכל חטא אשר יעשו, תהיה החטא מה שהוא, שכל חטא שהוא הסרה מן ה' ית', הכל הוא מצד העלול. אבל מצד כי הוא יתברך עילה להם, דבר זה הוא מצד אמינות עצמו. ומפני כי עדיין יש לומר, כי אף אם ישראל הם בנים של הסבה הראשונה, הם דבר חסר כאשר הם חוטאים, ועל זה אמר כי נקראו 'בני מעלי', כדכתיב (הושע ב, א) "במקום אשר יאמר לא עמי אתם יאמר בני אל חי אתם". ודבר זה, שרוצה לומר שהם בנים באין חסרון. כי החסרון גם כן הוא מצד ישראל, שהם העלול, מצד הזה הוא החטא. אבל ה' ית', שהוא העילה, ברא ישראל בלא חטא, כי הדבר שהוא מצד העלול יש הסרה, כי יסיר לב האבן מעל לבם, מאחר שאין זה רק מצד העלול, ולכן נקראו ישראל 'בני מעלי'. כי מצד שנבראו מן העלה הם בתכלית הטוב, ואם הלכו אחר יצרם - אין זה מצד עצמם, רק הוא דבר מקרה, כמו שיתבאר בפרק שאחר זה. מכל מקום כיון שהם טובים מצד עצמם, שכן נבראו מן ה' ית' בשלמות, בשביל זה נקראו 'בני מעלי'. ותחלת בריאתם היה בטוב ובשלמות, רק כי אחר כך מצד עצמם נעשו רעים. ואל דבר זה יש סלוק והסרה מן החטא, כי ישו בו מדרכם. ודבר שהוא על ענין שתחלתו טוב וסופו טוב, אף על גב שבאמצע אינו טוב נחשב כאלו היה טוב מראשיתו עד הסוף. לכן אמרו ז"ל (ב"ב קכח). לענין פקח ונתחרש וחזר ונתפקח דהוי כאילו היה פקח מראש ועד סוף וכו'.

⁵⁷⁴ ע"י רמב"ם (מעש"ק פ"ג ה"ח): הכל סומכין חוץ מחרש שוטה וקטן ועבד ואשה וטומא ונכרי, ואין השליח סומך שאין סמיכה אלא בבעלים שנאמר וסמך ידו לא יד אשתו ולא יד עבדו ולא שלוחו.

⁵⁷⁵ ע"י רמב"ם (ביאת המקדש פ"ט ה"א): זר שעבד במקדש עבודתו פסולה וחיוב מיתה בידי שמים שנאמר והזר הקרב יומת מפי השמועה למדו שאין חיוב זה אלא לקרב לעבודה והיכן הזהיר עליו זר לא יקרב אליכם, אי זהו זר כל שאינו מזרע אהרן הזכרים שנאמר וערכו בני אהרן, והקטירו בני אהרן, בני אהרן ולא בנות אהרן.

וע"י מנחת חינוך (מצוה שצ): והרב המחבר [החינוך] אינו מביא הזכרים אפשר דאינם בכלל לאו הזה כיון דהם זרע אהרן לא הוי זרים. [ז"ל: שלא יעבדו זר במקדש, כלומר כל מי שאינו מזרע אהרן, שנאמר, זר לא יקרב אליכם]. ובודאי מודה הרב המחבר דנשים אסורים בעבודת המקדש ומחללי עבודה כמו שמבואר במסכת קידושין (דף לו) במשנה ובגמרא, דלפינן שם דעבודות פסולים בנשים ומחללי עבודה ע"ש בתוספות. אך יש לומר דסברת הרב המחבר דאינם בכלל זרים אך התורה מיעטת מן בני אהרן ולא בנות אהרן כמו שמבואר שם, אם כן אם עבדו נהי שהם מחללים עבודה מ"מ לא עברו אלא על לאו הבא מכלל עשה, בני זכו ואינן בכלל עונש כלל כי אינם עוברים על הלאו ואל תטעה דהרב המחבר כתב בסוף דנהוג בזכרים ונקבות היינו בנשי ישראל אבל נשי הכהנים אפשר דאינן בכלל.

⁵⁷⁶ פסוק זו היא מקור למצות הקרבה ע"י סוטה יד ע"ב.

האשה נקנית פרק ראשון קידושין לו

עין משפט
גור מצוה

אחם היא . משמעות שהיה בין ביד בין ככלי : **מני אהרן** . דכתיב (ויקרא כה) לא יקרחו קרחה בראשם גבי אמור אל הכהנים : **דכי כתיב קרא** . בני אהרן : **נשואו קרא** . מהך ג"ש גבי ישראל : **בראשם** . האמור אלל כהנים מה ס"ל לפני שנאמר בישראל בין ענייכם משמע כמוך לפדות : **והם לפני** . בישראל תורה אור

שצב א מ"י פ"ב מהל' פ"א ס"ג ע"ו סמג לאוין סב ע"ע י"ד ס"י קפ סעיף י :

שצב ב ג מ"י שם סור ט"ט סס סעיף ט :

שצב ד מ"י פ"ג מהל' מעשה הקרבנות ס"ג מ ע"ש ע"ש קפג :

שצב ה מ"י שם פ"ט הלכה טו :

שצב ו מ"י פ"ט מהל' ביאת מקדש הלכה ט :

שצב ז מ"י פ"ג מהל' סוטה הלכה טו ופ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה טו :

שצב ח מ"י פ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה טו ופ"ט מהל' מוצות הלכה ד :

אי לאו ג"ש ה"א הפסיק הענין . ואל"ת הכי תיסק ארעתין למימר הכי הא מפסיק לעיל (דף לה) : מפאת שאינה צביל תשחית ולא אמר דקרחה שכתוב בפרשה ראשונה קודם צל תשחית הפסיק הענין לפאת זקן וכו' דקאי אקרחה שהיא ראשונה בפרשה קרובה יותר לבני אהרן דכתיב בפרשה ועוד קשה

דת"ק דמתניתין הכי פליג אקרחה דקאלמר במתני' חוץ מבל תקיף ובל תשחית ולא קאלמר ובל יקרחו והא אפילו מפאת אמר לעיל דקאי לבני אהרן כ"ש דקאי אקרחה דקרובה לבני אהרן וי"ל דסד"ל דגבי קרחה דלע"ג שיהא קרובה לבני אהרן הפסיק הענין משום דכתיב (דברים יד) כי עם קדוש אתה למרבה נשים ואפילו בישראל ומפרש בגמרא ללא הפסיק הענין : **אם** כן ליכתוב קרא קרחה . פי' וליתן את האמור על זה בזה הוה מפקין כמה מלתי ואי משום דליבנה בזה מלות יתירות אין לנו לחלק מלתי אחת שלטו מולתיין ככהנים ובישראל בהדיא דודאי גוף המלוה לא היינו לומדים אצל פירות המלוה גמרי ספיר מהדרי : **תפילין** גופייהו מהבא גמריין להו . ואל"ת ומה בכך מ"מ מילף קרחה מתפילין דלון ג"ש למחלה ונימא מה תפילין נשים פטורות ה"ג גבי קרחה וי"ל דשמא לא נגמרה ג"ש אלא לאשמעינן מקום הנחת תפילין וקשה להר"ם אחאי אין מניחין תפילין בכל הראש כי הכי דקאלמר קרחה בכל הראש ושמא להכי מהכי האי בין ענייכם דהוה מלי למכתב בראשיתם ודע' דגבי קרחה כתיב בין ענייכם ואל"ת קרחה בכל הראש וי"ל דליגמר ג"ש נכתב :

הסמיכות וההגשות וההגשות בראש דההגשות ואילך מיירי ככהנים ואחור קראי בגמ' למעוטי כהנות אצל סמיכות ותפלות איירי בישראל :

הקבלות והזאות . והולכה ותיקא לא קתני דהולכה בכלל קבלה שהרי מן והקריבו ככהן נפקא כמו קבלה ותיקא בכלל הזאה ואל"ת אחאי אינטיק קרא בגמרא למעוטי נשים תיפוק ליה דכולהו מ"ע שהזמן גרמא הוה שהרי

בניי סכלים המה ואומר בנים לא אמון במ ורע מרעים בנים משחיתים ואומר ויהיה במקום אשר יאמר להם בני אל חי מאי ואומר ובי תימא סכלי הוא דמקרי בני כי לית בהו הימנותיהו לא מקירו בני ת"ש ואומר בנים לא אמון במ וכי תימא כי לית בהו הימנותא הוא דמיקרו בנים כי פלחו לעבודת כוכבים לא מיקרו בנים ת"ש ואומר ורע מרעים בנים משחיתים וכו' בנים משחיתים הוא דמיקרו בני מעלייא לא מיקרו ת"ש ואומר והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי : **מתני'** הסמיכות והתנפות וההגשות והקמיצות והקמרות והמליקות והקבלות והזאות נוהגים באנשים ולא בנשים חוץ ממנחת' וסוטה' ונזירה שהן מניפות : **גמ'** סמיכות דכתיב דבר אל בני ישראל וסמך בני ישראל סומכים ואין בנות ישראל סומכות : תנפות : דבר אל בני ישראל והניף בני ישראל מניפין ואין בנות ישראל מניפות : הגשות : דכתיב וזאת תורת המנחה הקרב אותה בני אהרן ולא בנות אהרן : קמיצות : דכתיב והביאה אל בני אהרן וקמץ בני אהרן ולא בנות אהרן : הקמרות : דכתיב והקמירו אותו בני אהרן בני אהרן ולא בנות אהרן : המליקות : דכתיב ומלך והקמיר אתקש מליקה להקמרה : הקבלות : דכתיב והקריבו בני אהרן ואמר מר והקריבו

סמיכה כשרה בנשים להכי אינטיק למעוטי ותפלה נמי אינטיק למעוטי משום דלשכתן תפלה דכשרה בנשים כדמפרש לקמן (א) : חוץ

אחת היא אביי אמר היינו מעמא דאיסי גמר קרחה קרחה מכני אהרן מה להלן נשים פטורות אף באן נשים פטורות ואי סבירא לן דכי כתיב קרא בכלי עניינא הוא דכתיב נשתוק קרא מיניה ותיתי בק"ו ואנא אמינא ומה כהנים שריבה בהם הכתוב מצות יתירות בני אהרן ולא בנות אהרן ישראל לא כ"ש אי לאו ג"ש הוה אמינא הפסיק הענין השתא נמי נימא הפסיק הענין ואי משום ג"ש מיבעי ליה לברתניא לא יקרו ויכול אפילו קרא ארבע וחמש קרחות לא יהא חייב אלא אחת ת"ל קרחה לחייב על כל אחת ואחת בראשם מה ת"ל לפי שנאמר לא תתגרודו ולא תשימו קרחה בין ענייכם למת יכול לא יהא חייב אלא על בין העינים מנין לדבות כל הראש תלמוד לומר בראשם לחייב על הראש כבין העינים ואין לי אלא כהנים שריבה בהם הכתוב מצות יתירות וישראל מנלן נאמר כאן קרחה ונאמר להלן קרחה מה באן חייב על כל קרחה וקרחה וחייב על הראש כבין העינים אף להלן חייב על כל קרחה וקרחה יחייב על הראש כבין העינים ומה להלן על מת אף כאן על מת א"כ נכתוב קרא קרא מאי קרחה שמעת מינה תרתי רבא אמר היינו מעמא דאיסי דיליף בין ענייכם מתפילין מה להלן נשים פטורות אף באן נשים פטורות ורבא מאי מעמא לא אמר כאביי קרא קרחה לא משמע ליה ואביי מאי מעמא לא אמר כרבא אמר לך תפילין גופייהו מהבא גמר לה מה להלן מקום שעושים קרחה בגובהה של ראש אף כאן מקום הנחה בגובה הראש ובין לאביי ובין לרבא האי בנים אתם מאי דרשי ביה האי מיבעי לברתניא בנים אתם לה' אלהיכם בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים אתם קרוים בנים אין אתם נוהגים מנהג בנים אין אתם קרוים בנים דברי ר' יהודה רבי מאיר אומר בין כך ובין כך אתם קרוים בנים שנאמר

בנים סכלים המה ואומר בנים לא אמון במ ורע מרעים בנים משחיתים ואומר ויהיה במקום אשר יאמר להם בני אל חי מאי ואומר ובי תימא סכלי הוא דמקרי בני כי לית בהו הימנותיהו לא מקירו בני ת"ש ואומר בנים לא אמון במ וכי תימא כי לית בהו הימנותא הוא דמיקרו בנים כי פלחו לעבודת כוכבים לא מיקרו בנים ת"ש ואומר ורע מרעים בנים משחיתים וכו' בנים משחיתים הוא דמיקרו בני מעלייא לא מיקרו ת"ש ואומר והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי : **מתני'** הסמיכות והתנפות וההגשות והקמיצות והקמרות והמליקות והקבלות והזאות נוהגים באנשים ולא בנשים חוץ ממנחת' וסוטה' ונזירה שהן מניפות : **גמ'** סמיכות דכתיב דבר אל בני ישראל וסמך בני ישראל סומכים ואין בנות ישראל סומכות : תנפות : דבר אל בני ישראל והניף בני ישראל מניפין ואין בנות ישראל מניפות : הגשות : דכתיב וזאת תורת המנחה הקרב אותה בני אהרן ולא בנות אהרן : קמיצות : דכתיב והביאה אל בני אהרן וקמץ בני אהרן ולא בנות אהרן : הקמרות : דכתיב והקמירו אותו בני אהרן בני אהרן ולא בנות אהרן : המליקות : דכתיב ומלך והקמיר אתקש מליקה להקמרה : הקבלות : דכתיב והקריבו בני אהרן ואמר מר והקריבו

בנים סכלים המה ואומר בנים לא אמון במ ורע מרעים בנים משחיתים ואומר ויהיה במקום אשר יאמר להם בני אל חי מאי ואומר ובי תימא סכלי הוא דמקרי בני כי לית בהו הימנותיהו לא מקירו בני ת"ש ואומר בנים לא אמון במ וכי תימא כי לית בהו הימנותא הוא דמיקרו בנים כי פלחו לעבודת כוכבים לא מיקרו בנים ת"ש ואומר ורע מרעים בנים משחיתים וכו' בנים משחיתים הוא דמיקרו בני מעלייא לא מיקרו ת"ש ואומר והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי : **מתני'** הסמיכות והתנפות וההגשות והקמיצות והקמרות והמליקות והקבלות והזאות נוהגים באנשים ולא בנשים חוץ ממנחת' וסוטה' ונזירה שהן מניפות : **גמ'** סמיכות דכתיב דבר אל בני ישראל וסמך בני ישראל סומכים ואין בנות ישראל סומכות : תנפות : דבר אל בני ישראל והניף בני ישראל מניפין ואין בנות ישראל מניפות : הגשות : דכתיב וזאת תורת המנחה הקרב אותה בני אהרן ולא בנות אהרן : קמיצות : דכתיב והביאה אל בני אהרן וקמץ בני אהרן ולא בנות אהרן : הקמרות : דכתיב והקמירו אותו בני אהרן בני אהרן ולא בנות אהרן : המליקות : דכתיב ומלך והקמיר אתקש מליקה להקמרה : הקבלות : דכתיב והקריבו בני אהרן ואמר מר והקריבו

[לעיל כה' ושי']

מכות כ. ספרי פ' ראה ת"כ פ' אמור

הנהרות הב"ח (א) חו"ט ד"ה הקבלות וד"ה חוץ מהל' :

[מנחות לו:]

[ג"ל להניף ספרי פ' ראה]

יבמה ד דברים לב' הוה ט

ה"כ פ' אמור ר"ה ג. עירובין ז"ב מניחה טו. חולין ס"ה. י"ד כ"ט כ"א מנחות ס"ה.

ט ב ט ג ט ד ט ה ט ו

גליון הש"ס תוס' ד"ה הקבלות וכו' ואל"ת אחאי אינטיק . ע' בראש פ' אמור ד"ה בני אהרן :

[ע' חו"ט' מנחות ז"ב ד"ה ירו וכו' יבמה דברי זה בקטות]

"והקריבו", זו קבלת הדם.

והזאות. הזאה של איזה קרבן. אם זה [הזאת דמה] של פרה אדומה, [הרי] "אלעזר" כתוב בה [ואפילו שאר כהנים פסולים וכל שכן נשים]⁵⁷⁷. אם זה [הזאת] של פנים [כגון הפרוכת והמזחב הזהב], הכהן המשיח [פי] כהן גדול וזה ממעט כהן הדיוט וכל שכן נשים] כתוב בה. אלא הזאה דבן⁵⁷⁸ עוף [שנאמר בחטאת העוף (ויקרא ה &) והזה מדם החטאת, ונצרך לימוד שנשים פסולות], דשלומדים בק"ו מבן צאן, ומה בן צאן שלא קבע לו כהן לשחיטתו [אלא כשרה בזר], קבע לו כהן לזריקת דמו [שנאמר (&) וזרקו בני אהרן], בן עוף שקבע לו כהן למליקתו [שנאמר (&) והקריבו הכהן אל המזחב ומלק את ראשו], אינו דין שיקבע לו להזאתו⁵⁷⁹. חוץ ממנחת סוטה ונזירה. א"ל רבי אליעזר לרבי יאשיה בן דורו⁵⁸⁰, אל תשב על רגלך, עד שאמרת לי את הגמרא הזאת, מאיפה לומדים שמנחת סוטה שטעונה תנופה. מאיפה יודעים את זה. בגופה כתיב "והניף את המנחה". אלא תנופה בבעלים [ולא בכהן], שהרי נאמר (&) ולקח הכהן מיד האשה וכו', מאיפה יודעים את זה. לומדים "יד" "יד" משלמים. נאמר כאן "ולקח הכהן מיד האשה", ונמאר שם "ידיו תביאנה" [והרי זה מדבר בבעלים], מה כאן כהן אף שם כהן, מה להלן בעלים אף כאן בעלים, איך. כהן מכניס ידו תחת יד בעלים ומניף⁵⁸¹. מצאנו סוטה, נזירה מאיפה יודעים את זה. לומדים "כף" "כף" מסוטה [שנאמר בסוטה (במדבר ה יח) "ונתן על כפיה" ובנזיר נאמר (שם ו יט) "ונתן על כפי הנזיר"].

מתני'. כל מצוה שהיא תלויה בארץ, אינה נוהגת אלא בארץ, ושאינה תלויה בארץ, נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ,

⁵⁷⁷ רש"י. ורק כשרה בכה"ג כמו אלעזר (תוס'). זה מח' ביומא מב ע"ב, ועיקר שגם כהן הדיוט כשר לזה, עי' רמב"ם פרה פ"א ה"א.

⁵⁷⁸ גירסת רש"י "דם".

⁵⁷⁹ עי' לעיל הערה קפ, וצ"ע שהרי אין שום מקור חוץ מזה, שזריקה פסולה באשה.

⁵⁸⁰ יש ב' רבי יאשיה, וא' בן דורו, וא' הזקן (רש"י).

⁵⁸¹ הקשה תוס': והא הוי חציצה דה"נ אמרינן במנחות (דף צד.) אין תנופה בחוברין פי' בשותפים דהיכי ליעביד לינפו והדר לינפו כלומר דהשותפין זה אחר זה יניפו חדא תנופה אמר רחמנא ולא שתי תנופות ואי מנח חד מן השותפין ידיה תחת ידיה דחבריה א"כ הוי חציצה אלמא דבכה"ג הוי חציצה ו"ל שלא דמי דהכא היינו טעמא שלא הוי חציצה בכה"ג לפי שהוא גזירת הכתוב דבעינן כהן ובעלים אבל התם גבי שני שותפין חשיב כה"ג חציצה אם אחד מהם מניח ידו תחת יד חברו לפי שאינה גזירת הכתוב שיהיו שניהן מניפים עוד "ל דה"נ לא מיירי שהכהן מניח את ידו תחת יד הבעלים ממש דבכה"ג הוי חציצה אלא ר"ל שאוחז הכלי למטה והבעלים אוחזין למעלה והשתא ליכא חציצה כלל דה"נ אשכחן גבי ביכורים שהכהן היה אוחז בשפתיו כלומר בשפת הכלי למעלה והבעלים למטה ה"נ גבי מנחות איפכא שיד הבעלים תהיה למעלה ויד הכהן למטה.

חוץ מן הערלה⁵⁸² וכלאים⁵⁸³ שאע"פ שתלויות בארץ נוהגים אף בחוץ לארץ הערלה הלכה למשה מסיני והכלאים מדרבנן, ר"א אומר, אף החדש.

גמ'. מהו (פירוש המילה) "תלויה", ומהו "שאינה תלויה". אם תאמר תלויה, שנאמר בה "ביאה" (פי' שתלאה הכתוב חיוב המצוה בביאת הארץ כמש"כ כי תבאו (ויקרא יט &), או כי יביאך (שמות יג &)), ושאינה תלויה, שלא כתיב בה "ביאה", והרי תפילין [שנאמר בו (&)] והיה כי יביאך] ופטר חמור⁵⁸⁴ שנאמר בהן ביאה, ונוהגין בין בארץ בין בחוץ לארץ [מצאנו כמה פעמים שרובנים בכלל הניחו תפילין]⁵⁸⁵.

אמר רב יהודה, ה"ק, כל מצוה שהיא חובת הגוף⁵⁸⁶ היינו אינה תלויה בארץ אינה מוטלת לא על הקרקע ולא על גידוליו אלא על גופו של אדם כגון שבת תפילין עבודת כוכבים פטר חמור מילה עריות וכיוצא בהם], ונוהגת בין בארץ בין בחוץ לארץ. חובת קרקע (פי' מצוה שמוטלת על הקרקע או גידוליו כגון תרומות ומעשרות חלה לקט שכחה ופאה שביעית חדש ערלה כלאים], אינה נוהגת בארץ. מאיפה יודעים את זה [שחובת הגוף נוהגת בכל מושבות וחובת הקרקע אינה אלא בארץ]. שהרובנים למדו "אלה החוקים", אלו המדרשות. "והמשפטים", אלו הדינים. "אשר תשמרון" זו משנה [לימוד שמביאה לידי מעשה, שנאמר "תשמרון לעשות" (&)]. "לעשות", זו מעשה. "בארץ", יכול כל המצות כולן לא יהו נוהגים אלא בארץ, מלמד הנאמר "כל הימים אשר אתם חיים על האדמה" (פי' בין בארץ בין בחוץ)]. אם [מדויק מה שכתוב?] "כל הימים", יכול יהו נוהגים בין בארץ בין בחוץ לארץ, מלמד הנאמר "בארץ". אחר שריבה הכתוב ומיעט, צא ולמד [על איזה מהם הכתוב אומר כל הימים אשר אתם חיים על האדמה] ממה שאמרו בענין [דסמוך ליה אבד תאבדון וגו' דהיינו עבודת כוכבים ועליהם נתרבו כל מושבות כדכתיב כל הימים אשר אתם חיים ודבר הלמד מעניינו אחד מ"ג מדות היא ונלמד מכאן דכל חובת הגוף נוהגת אף בחוץ], "אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם וגו'", מה עבודת כוכבים מיוחדת שהיא חובת

⁵⁸² עיי' ש"ע (י"ד סי' רצד ס"ח): ערלה נוהגת בכל מקום ובכל זמן, בין בשל עובד כוכבים בין בשל ישראל, אלא שבשל ארץ ישראל היא מן התורה ובחובה לארץ הלכה למשה מסיני. הגה: ואסור ללקוט לנכרי פירות מאילן שלו שהוא ערלה, משום שנהנה במה שמחזיק לו הנכרי טובה על זה (כל בו וב"ה בשם א"ח).

ועיי' ח"ת (י"ד ח"ב סי' רסו) שמפלפל ומעלה שערלה של עובד כוכבים בחוץ לארץ דרבנן בעלמא הוא ולא הלכה למשה מסיני, אבל מסיים הואיל ואנו מדמין כו' כיון שלא מצאתי זה להדיא בקדמונים.

⁵⁸³ עיי' ש"ע (י"ד סי' רצו ס"ט): כל השיעורים האלו שמרחיקים בין הגפנים והתבואה או הירק, אינם אלא בא"י או בסוריא. אבל בחוץ, מותר לזרוע בצד הגפנים בתוך הכרם, לכתחלה. ולא אסרו בחוץ אלא לזרוע שני מיני ירק או תבואה עם החרצן במפולת יד. ואם אמר לחינוק עובד כוכבים לזרוע לו בחוץ, מותר. אבל לא יאמר לעובד כוכבים גדול, שלא יתחלף בישראל. ואף על פי שמוותר לזרוע הירק בצד הכרם בחוצה לארץ, הרי אותו הירק הזרוע שם אסור באכילה, ואפילו בחוצה לארץ, והוא שיראה אותו לוקט ומוכר, אבל ספיקו מותר. הגה: ו"א והואיל ומוותר לזרוע ירק בצד הגפנים בחוץ, מותר לאכול אותו ירק גם כן. ואין לחוש אלא במקום דאיכא למיחש שזרע ב' מיני ירק או ב' מיני תבואה עם חרצן במפולת יד, ועל כן נהגו להקל במדינות אלו בירקות הנמצאים זרועות בכרמים, כי לא שכיח שזרעו באיסור.

ועיי' ט"ז: ואם אמר לחינוק כו'. הוא הדין לכתחלה מותר לומר כן דהכי עביד רב משרשיא לענין כלאי כרם דהא מדרבנן ניהו בחוץ לארץ אפי' בחטה ושעורה וחרצן במפולת יד ולא דמי לסירוס דאסור לעשות על ידי עובד כוכבים כמ"ש באבן העזר סימן ה' דהתם איסור דאורייתא הוא ועיי' מ"ש בסידמן רצ"ז סעיף ב'.

⁵⁸⁴ וכן מצינו בבכורות (דף יא.) דרמי בר חמא דהיה מבבל היה לו פטר חמור (תוס' בשם רש"י).

⁵⁸⁵ רש"י. עיי' רמב"ם (מאכלות אסורות פ"ה ה"י): במה דברים אמורים בנוגע בארץ ישראל שנאמר כי תבאו אל הארץ וגו'.

ועיי' לח"מ: אף על גב דבפ' האשה נקנית (דף ל"ז) אמר דלאו בהא תליא דהקשו שם והרי תפילין ופטר חמור דכתיב בהן ביאה ונוהגין בין בארץ בין בחוץ ואמר הטעם משום שהיא חובת קרקע מ"מ כתב רבינו הטעם דכתיב כי תבואו וכו' דמשמע ליה דהיא דרשא פשוטה יותר אף על פי שנחית בגמרא וכן דרכו של רבינו לכתוב הדרשה הפשוטה בכתוב אף על פי שאינה עיקר.

ועיי' ירושלמי ערלה פ"א ה"ב:

⁵⁸⁶ רמב"ם ע"ז פ"ז ה"א: מצות עשה היא לאבד עבודת כוכבים ומשמשיה וכל הנעשה בשבילה שנאמר אבד תאבדון את כל המקומות ונאמר כי אם כה תעשו להם וגו', ובארץ ישראל מצוה לרדוף אחריה עד שנאבד אותה מכל ארצנו, אבל בחוץ לארץ אין אנו מצווין לרדוף אחריה אלא כל מקום שנכבשו אותו נאבד כל עבודת כוכבים שבו, שנאמר ואבדתם את שמם מן המקום ההוא, בארץ ישראל אתה מצווה לרדוף אחריה ואי אתה מצווה לרדוף אחריה בחוץ לארץ.

הגוף, ונוהגת בין בארץ בין בחוץ לארץ, אף כל שהיא חובת הגוף, נוהגת בין בארץ בין בחוץ לארץ.

חוץ מן הערלה והכלאים. שאלו אותו, ר"א חולק לקולא [שאיין איסור חדש בחוץ] או לחומרא [שחדש אסור בחוץ]. מצדד הגמ' אם נאמר] הוא חולק לחומרא, וכך אמר התנא הראשון, חוץ מן הערלה ומן הכלאים, שזה הלכה למשה מסיני, אף על גב דאפשר לומר חובת קרקע היא, אבל חדש [לא נהג ואף על גב דכתיב ביה ממושבותיכם בסיפיה דולחם וקלי וכרמל וגו'] לאו למימרא ככ"מ שאתם יושבים אלא לומר שאף בארץ לא נתחייבו כל י"ד שנה שהיו בגלגל שכבשו ושחלקו עד שנתיישבו בה והכיר כל אחד את שלו, בארץ כן, בחוץ לארץ לא. למה. "מושב", משמע [רק] לאחר ירושה וישיבה, ובא ר"א לומר, אף חדש נוהג בין בארץ בין בחוץ לארץ. למה. "מושב", בכל מקום שאתם יושבים. או אולי הוא חולק לקולא [דקאמר ת"ק חוץ מן הערלה והכלאים מהלכה וכ"ש חדש דכתיב ביה מושבות ומשמע כ"מ שאתם יושבים ואתא ר"א למימר אף החדש הוא מן המצות התלויות בארץ ואין נוהג אלא בארץ דמושב לאחר ירושה וישיבה משמע], וכך אמר התנא הראשון, חוץ מן הערלה והכלאים, שזה הלכה למשה מסיני, וכ"ש חדש, ד"מושב", משמע כל מקום שאתם יושבים. ובא ר"א לומר, חדש אינו נוהג אלא בארץ, ד"מושב", משמע [רק] לאחר ירושה וישיבה. ומהו "אף". על הראשון [פי' כל מצוה התלויה בארץ].

בא ושמע, שאמר אביי, מיהו התנא [קמא של המשנה] שחולק על רבי אלעזר. ר' ישמעאל היא [שלמדנו שמושב לאחר ירושה וישיבה הוא ואין חדש נוהג אלא בארץ ובא ר"א לומר אף החדש נוהג כערלה וכלאים ונוהג בכל מושבות אם כן חולק להחמיר], שלמדנו בכרייתא, ללמדך, שכל מקום שנאמר בו "מושב", אינו אלא לאחר ירושה וישיבה, דברי רבי ישמעאל⁵⁸⁷. אמר לו ר"ע, הרי שבת⁵⁸⁸, שנאמר בו "מושבות", ונוהגת בין בארץ בין בחוץ לארץ. א"ל, שבת, ק"ו בא, מה מצות קלות נוהגות בין בארץ בין בחוץ לארץ, שבת החמורה לא כ"ש. מזה שאמר אביי, מיהו התנא שחולק על ר"א. רבי ישמעאל, לכן לומדים, רבי אליעזר חולק לחומרא, וכך לומדים.

הרי רבי ישמעאל על מה מדבר. על נסכים, בנסכים

⁵⁸⁷ גבי פרשת נסכים קאי בפרשת שלח לך דכתיב כי תבואו אל ארץ מושבותיכם ועשיתם אשה לה' וגו' ויליף ר' ישמעאל בשחיטת קדשים /זבחים/ (דף קיא) מקרא שלא בא הכתוב אלא להטעינם נסכים לבמות ציבור ולא לבמות יחיד ונפקא ליה מדכתיב אשר אני נתון לכם בבמה הנוהגת לכולכם הכתוב מדבר הלכך על כרחך האי מושבותיכם לאו כ"מ שאתם יושבים משמע דאין במת ציבור אלא במקום אחד אלא האי מושב דכתיב אתא קרא לאשמועינן דאף בבמת גלגל שהיה שם מזבח הנחשת כל י"ד שנה שכבשו וחלקו והיא במת ציבור לא נתחייבו בנסכים אבל משבאו לשילה דהיינו לאחר ירושה וישיבה נתחייבו בנסכים ושוב לא פסקו נסכים בממות ציבור ואפילו משחרבה שילה והיתה במת ציבור בנוב וגבעון והיינו דקאמר ללמדך של"מ כו' כלומר מדפריש לך קרא במה הנוהגת בכולכם ש"מ מושב דכתיב בנסכים לאו כ"מ משמע דא"כ הויא לה במת יחיד הנעשית בכ"מ בעשת היתר הבמות (רש"י).

⁵⁸⁸ נאמר בה לא תבערו וגו' ונוהגת בכ"מ אף מושבותיכם דנסכים בכ"מ קאמר ובבמת יחיד הנוהגת בכל מושבות הכתוב מדבר והאי דתלייה בביאת הארץ ה"ק עד עכשיו הייתם במשכן שהבמות נאסרו ועדיין לא הקרבתם נסכים אלא בבמות ציבור ומשתבואו לארץ כל י"ד שנה שלא הוקבע משכן שילה והיו שוכנים בגלגל טרודים במלחמה וק"ל שהותרו הבמות בא כתוב זה ללמדנו כי תבואו אל הארץ ותהא במת יחיד מותרת אף היא תטעון נסכים והכי איתא בזבחים (שם /קיא/) (רש"י). ו"א שהפסוק היא: שבת היא לה' בכל מושבותיכם בפרשת אמור אל הכהנים גבי מועדות (תוס').

האישה נקנית

פרק ראשון קידושין

לז

עין משפט
גד מצוה

ת"א א מ"י פ"י מהל' מאלכות אסורות כ"ז כ סנה (ל"ח) קד' עו"ש"ע י"ד סימן ל"ד סע"ף ח :

ת"ב ג מ"י ע"ש הלכה ח מ"ט ע"ש ס"י י"ט סע"ף סט :

[לנטינו איתא רב נחמן כ"ה דרב יוסף]

ת"ג ג מ"י פ"ז מהלכות ע"ז הלכה א סנה ע"ין טו :

חזן מן הערלה והכלאים . שאע"פ שחלויות בדרך טהורים אף בח"ל הערלה הלכה והכלאים מדברי סופרים כדלקמן (דף נח): אף ספרד . מלאכלו לפני העומר : ג' תולדות דכתיב כה ב"ש . שחללה הכתוב צביאת הארץ כגון כי תבואו (ויקרא יט) כי יביאך (שמות יג) : ספילין ופטר חמור . כתיב בהו והיה כי תורה אור

בניסן שלא יאכל מהם ומספק אין לאכור כל השעורים מיון דרוב השעורים נרשו קודם ט"ו בניסן ובידושלמי נמי משמע וחדש נובח אף בשל עובדי כוכבים ופריך עלה דמתני' דקתני אף האדם אמאי לא חני חלה ומשני לפי שאינה בשל עובדי כוכבים משמע וחדש דקתני במתניתין נוהג בשל עובדי כוכבים :

דרי תפילין ופטר חמור . פירש בקונטרס דטהר בח"ל דהא אשכחן בכמה דוכתין ברבנן אמוראי דבבב דמתני' תפילין וקונטריט דבכורות (דף ר"א) דרמי בר חמא דהיה מצבב היה לו פטר חמור וא"ת דלמא מדרבנן או עבדי וי"ל דמ"מ פריך שפיר דכי נמי מדרבנן או עבדי מ"מ הוה ליה למתניה במתני' מון מתפילין ופטר חמור דהא תשיב ערלה במתני' דמשמע דכמוהו דאיתו אלא מדרבנן דקתני יורד ולוקח וכו' וא"ת ה"י ח"סך ארעתיא למימר דמלוה התלויה בדרך אינה אלא א"כ לאמר בה ב"ה וה"י כלאים דלא כתיב בהו ב"ה וק"י ליה במתני' תלויה בדרך וי"ל דלעולם היה יודע דמלוה שהיא חובת הקרקע נקראת תלויה בדרך אע"פ דלא כתיב בה ב"ה אלא הוה סלקא דעתיה דאף אוחה שאינה חובת קרקע אלא חובת הגוף אי כתיב בה ב"ה הוה נמי נקראת תלויה בדרך ולהכי פריך רבי תפילין ופטר חמור : ד"ה לא ולמד ממה שכתוב בענין מה עבודת כוכבים מיוחדת . ול"ג עבודת כוכבים בכלל היחה ולמה ילחח להקיש אליה שה"י ילחח לומר אכד תאבדון :

ללמדך ש"מ שנאמר בו מושב . פירש בקונטרס דגזי פרשת נככים קאי דכתיב כי תבואו אל ארץ מושבותיכם ועשיתם אשה וגו' ויליף ר' ישמעאל מקרא דלא בא הכתוב אלא להטעינן נככים לבמת לבור ואפילו קרבן יחיד בבמת לבור כדמשמע לקמן (עמוד ב) אבל לא קרבן יחיד בבמת יחיד ונפקא לן מדכתיב בזה"ל פרשת נככים אשר אתי טען לכס משמע בבמת הטהרה כבולכס הכתוב מדבר הלכך ע"כ ה"י מושבותיכם לא משמע כל מקום שאתם יושבים ואין במת לבור אלא במקום אחד א"כ מושבותיכם דכתיב אתם לא משמעין דאף במת נגלגל שהיה שם מוצח הנתשת כל י"ד שנה שכבשו וחלקו וה"י במת לבור לא נתייבבו בנסכים אלא דוקא ע"כ שבו לשינה דהיינו אחר ירושה וישיבה ונתייבבו בנסכים ושוב לא פסקו נככים במת לבור אפילו משחרבה שילה היחה במת לבור גבוע וגבעון והיינו דקאמר ללמדך ש"מ בו' כלומר מדפירש לן קרא אלא הטהרה כבולכס ש"מ מושבותיכם דכתיב בנסכים לאו כי משמע דא"כ ה"י במת יחיד הנעשית בכ"מ בשעת היחר הבמות עכ"ל :

דרי שבת שנאמר בה מושבות . פי' בקונטרס דכתיב לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת ולא נהירא דהא חילטרין לרשא אחרינא דדררשין בפ"ק דשבת (דף כ.) בכל מושבותיכם אי הוה מצעיר אבל אתה מצעיר במדורות בית המוקד וע"ק דקאמר בסמוך סד"א הואיל בעניינא דמועדות כתיב וה"י קרא לא כתיב בעניינא דמועדות לכך נראה דקרא אחרינא הוה דכתיב שבת היא לה' בכל מושבותיכם בפרשת חמור אל הכהנים גזי מועדות : במאי

חזן מן הערלה יובלאים *ר"א אומר אף החדש : ג' מאי תלויה ומאי שאינה תלויה אילימא תלויה דכתיב בה ביאה ושאונה תלויה דלא כתיב בה ביאה וה"י תפילין ופטר חמור דכתיב בהו ביאה ונהוגין בין בארץ בין בח"ל אמר רב יהודה ה"ק כל מצוה שהיא חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בח"ל חובת קרקע אינה נוהגת אלא בארץ מנה"מ *דת"ר אלה החוקים אלו המדרשות והמשפטים אלו הדינים אשר תשמרון זו משנה לעשות זו מעשה בארץ יכול כל המצות כולן לא יהו נוהגים אלא בארץ ת"ל כל הימים אשר אתם חיים על האדמה אי כל הימים יכול יהו נוהגים בין בארץ בין בח"ל ת"ל בארץ אדר שריבה הכתוב ומיעט צא ולמד ממה שאמור בענין *אבד האבדון את כל המקומות אשר עבדו שם וגו' מה עבודת כוכבים מיוחדת שהיא חובת הגוף ונוהגת בין בארץ בין בח"ל בארץ אף כ"כ שהיא חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בח"ל : חזן מן הערלה והכלאים : איבעיא להו ר"א לקולא פליג או לחומרא פליג לחומרא פליג וה"ק ת"ק חזן מן הערלה ומן הכלאים דהלכתא גמירי לה אע"ג דאיכא למימר חובת קרקע היא אבל חדש בארץ אין בח"ל לא מ"מ מושב אחר ירושה וישיבה משמע ואחא ר"א למימר אף חדש נוהג בין בארץ בין בח"ל מ"מ מושב בכל מקום שאחם וישיבים או דלמא לקולא פליג וה"ק ת"ק חזן מן הערלה והכלאים דהלכתא גמירי לה וכ"ש חדש דמושב *כ"מ שאחם וישיבים משמע ואחא ר"א למימר חדש אינו נוהג אלא בארץ דמושב אחר ירושה וישיבה משמע ומאי אף אקמייחא ח"ש דאמר אב"י מאן תנא דפליג עליה דר"א ר' ישמעאל הוא *דתניא ללמדך שכל מקום שנאמר בו מושב אינו אלא לאדר ירושה וישיבה דברי רבי ישמעאל אמר לו ר"ע ה"י שבת שנאמר בו מושבות ונוהגת בין בארץ בין בח"ל א"ל שבת (ה) ק"ו אתיא מה מצות קלות נוהגת בין בארץ בין בח"ל שבת חמירא לא כ"ש מדאמר אב"י מאן תנא דפליג עליה דר"א רבי ישמעאל ש"מ רבי אליעזר לחומרא פליג ישמעאל מ"מ מ"מ רבי ישמעאל אהיבא קאי אנככים בנסכים ביאה

דלא בא הכתוב אלא להטעינן נככים לבמות יחיד ונפקא ליה מדכתיב אשר אתי טען לבור הכתוב מדבר הלכך על כרחך ה"י מושבותיכם לאו כ"מ שאחם וישיבים משמע דאין במת לבור אלא במקום אחד אלא ה"י מושב דכתיב אלא קרא לא משמעין דאף בבמת נגלגל שהיה שם מוצח הנתשת כל י"ד שנה שכבשו וחלקו וה"י במת לבור לא נתייבבו בנסכים אלא דוקא ע"כ שבו לשינה דהיינו אחר ירושה וישיבה ונתייבבו בנסכים ושוב לא פסקו נככים במת לבור אפילו משחרבה שילה היחה במת לבור גבוע וגבעון והיינו דקאמר ללמדך ש"מ בו' כלומר מדפירש לן קרא במה הטהרה כבולכס ש"מ מושב דכתיב בנסכים לאו כ"מ משמע דא"כ ה"י במת יחיד הנעשית בכ"מ בשעת היחר הבמות : וסרי שבת . נאמר בה לא תבערו וגו' ונוהגת בכ"מ אף מושבותיכם דנסכים כ"מ קאמר וצבמת יחיד הטהרה בכל מושבות הכתוב מדבר וה"י דתלייה צביאת הארץ ה"ק עד עכשיו הייתה במשכן שהבמות נאסרו ועדיין לא הקרבנם נככים אלא בבמות לבור ומשכבואו לארץ כל י"ד שנה שלא הוקבע משכן שילה וה"י שוכנים בנגלגל מרורים במלחמה וק"ל שאחריהם הבמות בא כפז זה ללמדנו כי תבואו אל הארץ וה"י במת יחיד מותרת אף היא הטעון נככים וה"י איתא בצבחים (שם) :

[לקמן ט.]

ה"י מ"ז

ספרי פ' ראה

[ממנות פד.]

ספרי פרשה שלח לך

הגרות הב"ח
(ה) ב"ב סנה מק"ו
איתא :

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

תד א מיי פ' מ' מהל
מנה סוכה א :

במאי קמייפלגי . פי' בקונטרס מה ראה ר"ע לחלוק על ר' ישמעאל אצל לא צעי מה ראה רבי ישמעאל לחלוק על ר"ע משום דרריש לכס צמה הנוגעת בצולמס כדפי' בקונטרס לעיל : **ר"א** קירבו נסכים במדבר . פי' עד שנתיישבו בא"י ואלע"ג דכתיב גבי מילואים וזה אחר תעשה על המזבח וכתיב צה נסכים בצולת תמיד בקרבן ליבור הוא דהואי אצל קרבן יחיד לא נתייב נסכים אלא מביאת הארץ ואיך ולאחר ירושה וישיבה ועל כן לא נתייב נסכים במדבר דלי' נתייב שוב לא דסיקו אפילו בגלגל ור"ע סבר קירבו נסכים במדבר פי' ונסכים דכתיב צפ' שלח לך היינו נסכי יחיד אף בצמת יחיד דלי' להטעין נסכים לקרבן יחיד בצמה גדולה לא אינטיריך קרא שכבר טעונה ושומרת זמנן שהיו במדבר וא"כ מושב דקאמר לא לאחר ירושה וישיבה קאמר שהרי במדבר הקריבו שיהי קודם ולא צא אלא להתייר קרבן יחיד בצמת יחיד צביאתו לגלגל כל י"ד שנה ובא הכתוב להטעין נסכים : **הוא"ל** וגאמרה ביאה בתורה סחס . צפ' בהעלותך על צדקא הספר לא גאמרה עד אייר למדת שאין מוקדם ומאוחר בתורה ולמה לא פתח בזה מפני שהוא עונן של ישראל שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד והוא"ל ולמה לא הקריבו וי"ל דסבירא להו כהנא דהכא דאמר שכ"מ שנאמר ביאה חיינו אלא אחר ירושה וישיבה ובפסח נאמר ביאה והוא"ל א"כ היאך הקריבו גם פסח זה וגם אותו פסח שעשו בימי יהושע קודם שנגבשה ונחלקה הארץ וי"ל שעשו ע"פ הדיבור והוא"ל כיון שמן הדיון לא היה להם לעשות מה גנות היה להם וי"ל דהיינו גנותם שנסתרו ליכנס לארץ עד מ' שנה מפני עון מרגלים ולפיכך לא נלקחו והוא"ל חייב ליכנס לארץ מיד היו מלווים מיד עוד י"ל דס"ל כי האי תנא דאמר דביאה הכתוב גבי תפילין משמע עשה מלוה זו שצבילה תכנס לארץ וכן משמע ביאה דכתיב גבי פסח והוא"ל א"כ למה לא עשו כי אם פסח אחד וי"ל לפי שהיו רובם ערלים וכתיב (שמות יב) כל ערל לא יאכל בו והיינו גנותם ומ"מ אינם חוטאים צמה שלא עשו אותו דהא ערל אסור באכילת פסח והוא"ל למה לא מלו לפי שלא נשבה להם רוח נפשות כל ארבעים שנה שהיו במדבר לפי שהיו נופים בעון מרגלים וכן משמע

ביאה ומושב כתיב צה . והכי יליף מיניה מושב בלא ביאה דלמא האי דמפרש ביה ביאת הארץ הוא דלא צעי למימר כל מוקם שאתם וישיבים אצל מושב בלא ביאה אימא לך אפילו ח"ל : **ס"ק** . רבי ישמעאל שכל מוקם שנאמר ביאה ומושב וחדא אחא ר' ישמעאל לאשמועינן דכתיב תורה אור ביה נמי ביאת הארץ ומושב : **צמאי קמיפלגי** . מה ראה ר"ע שלא למד כר' ישמעאל דכיון דכתיב ביאה ומושב בארץ קאמר לאחר ירושה וישיבה : **ר' ישמעאל סבר לא קירבו נסכים במדבר** . והוא"ל דכתיב במילואים (שמות כט) וזה אשר תעשה על המזבח וכתיב ביה נסכים בצולת תמיד בקרבן ליבור הוא דהווי אצל היחידים לא נתייבו נסכים אלא מביאת הארץ ואיך לאחר ירושה וישיבה : **ור"ע סבר קירבו נסכים** . ליחיד במדבר משקרב לרבים הלכך על כרחך אי להטעין נסכים לצמה גדולה לא אינטיריך קרא שכבר טעונה ושומרת וביאה אחרתהו כאן לא הוצרכה אלא מפני צמת יחיד שהייתה צביאתו לגלגל כל י"ד שנה ובא הכתוב להטעין נסכים : **האי סנה דבי ר' ישמעאל** . דלעיל דליה ליה ירושה וישיבה אלא היכא דכתיב מושב עם ביאה מפיק מאיך תנא מולא מדעתו של תנא אחר דלפילו לא כתיב אלא ביאה לתורה אינו אלא לאחר ירושה וישיבה : **ופרט לך כהנא סנה** . גבי מלך כתיב (דברים יז) כי תבא אל הארץ וגו' וירשתה וישבתה בה ואמרת אשימה עלי מלך : **וביכורים** . והיה כי תבוא אל הארץ (שם טו) דפריש בה נמי ירושה וישיבה : **מלך דדרכו לכבוש** . שימו עניהם לאלתר ויאל לפניהם : **מדי דסוה אמנס** . דהכל מודים שנתחייבו בה מיד דכתיב בה (במדבר טו) צבואכם ותניא (בספרי פ' שלח לך) משונה ביאה זו מכל ציאות שבתורה שנאמר בהן כי יביאך כי תבוא וכן נאמר צבואכם מכיון שצאו נתייבוי : **למה לי** . כיון דחובת הגוף היא פסיקא דטהגת בכל מושבות : **מבעי קידוש** . צ"ל ואלא נהיג קידוש אלא ביאה כדאמר בסנהדרין (דף יא) כל דרישות שאתה דורש יהיו מצות

ביאה ומושב כתיב בהו ה"ק ללמד שכל מקום שנאמר ביאה ומושב אינו אלא אחר ירושה וישיבה דברי ר' ישמעאל אי הכי אמר לו ר"ע הרי שבת שנאמר בו מושבות וא"ל שבת ק"ו היא נימא ליה אנא ביאה ומושב קאמינא דהא ועוד קאמר ליה דהא דאנא ביאה ומושב קאמינא ועוד דקא אמרת הרי שבת שנאמר בו מושבות שבת ק"ו היא במאי קמייפלגי בקירבו נסכים במדבר קא מיפלגי *ר' ישמעאל סבר לא קירבו נסכים במדבר ור"ע סבר קירבו נסכים במדבר אמר אביי האי תנא דבי ר' ישמעאל מפיק מאיך תנא דבי ר' ישמעאל דתנא דבי ר' ישמעאל הואיל ונאמרו ביאות בתורה סתם ופרט לך הכתוב באחד מהן לאחר ירושה וישיבה אף כל לאחר ירושה וישיבה ואיך משום דהווי מלך וביכורים שני כתובים הבאים כאחד *וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדו ואיך צריכי דאי כתב רחמנא מלך ולא כתב ביכורים הוה אמינא ביכורים דקא מיתתני לאלתר ואי כתב ביכורים ולא כתב מלך הוה אמינא מלך דדרבו לכבש לאלתר ואיך נכתב רחמנא מלך ולא בעי ביכורים ואנא אמינא ומה מלך דלכבש לאחר ירושה וישיבה ביכורים לא כל שבין ואיך אי כתב הכי הוה אמינא מידי דהוה אחלה קמ"ל והשתא דאמרת חובת הגוף נהגת בין בא"י בין בח"ל מושב דכתב רחמנא גבי שבת ל"ל איצטריך ס"ד אמינא הואיל ובענינא דמועדות כתיבא תיבעי קידוש כי מועדות קמ"ל מושב דכתב רחמנא גבי חלב ודם למה לי איצטריך ס"ד הואיל ובענינא דקרבתות כתיבי בזמן דאיכא קרבן ניתסר ח"ב ודם בזמן דליכא קרבן לא קמ"ל מושב דכתב רחמנא גבי מצה ומרור למה לי איצטריך ס"ד הואיל וכתיב °על מצות ומרורים יאכלוהו בזמן דאיכא פסח אין בזמן דליכא פסח לא קמ"ל ביאה דכתב רחמנא גבי תפילין ופטר חמור למה לי ההוא מבעי ליה לכדתנא *דבי ר' ישמעאל עשה מצוה זו שבשבילה תיכנס לארץ בשלמא למ"ד מושב כל מקום שאתם יושבים משמע היינו דכתיב °ויאכלו מעבור הארץ ירושה ס

ממחרת הפסח *ממחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול אלמא אקרו

השתא כן סברא דלעיל בצורים דמתניא לאלתר] ט"ו : **מושב** דכתב רחמנא גבי מצה למה לי . תימה דבסוף ערבי פסחים (פסחים דף ק"ג) מפיק מיניה לקבוע חובה בזמן הזה וי"ל דשמו תנאי הוא דהאי תנא מפיק ליה מעטרת תאכלו מצוה : **בזמן** דליכא פסח אין בזמן דליכא פסח לא קמ"ל מושבותיכם . והוא"ל ביאה דכתיב גבי פסח למה לי וי"ל דאתא לומר עשה מלוה זו שצבילה תיכנס לארץ והוא"ל מעטרת תאכלו מצוה (שמות יב) נפקא דהכתוב קבוע חובה ועל כרחך שלא בזמן פסח מיירי דלי' בזמן פסח מעל מצות ומרורים נפקא (פסחים דף ק"ג) וי"ל דתרי קראי מושבותיכם ובעטרת תאכלו מצוה לריבי חד לח"ל בזמן שצית המקדש קיים וחד לחולה לארץ בזמן שאין צית המקדש קיים : **ממחרת** הפסח אכול מעיקרא לא אכול . "הקשה ה"ד אברהם אבן עזרא היכי אמרינן ממחרת הפסח אכול דהא הוה עשר בנימין שחוטת הפסח קאמר דהיינו ט"ו בנימין שעדיין לא נקרב העומר דהכי נמי אשכחן צפרשת מסעי דכתיב ממחרת הפסח יאלו בני ישראל והם יאלו בני צ"ו ואומר ר"ם דהאי ממחרת הפסח דהכא היינו ט"ו בנימין נמי קאמר וה"פ דקרא ויאלו מעטרת הארץ כלומר מן הישן ממחרת הפסח שהרי הולכר לאכול מצוה וקלי דהיינו חדש לא אכלו עד עלם היום הזה דהיינו ט"ו בנימין לאחר שקרב העומר וה"ל אשכחן ט"ו דליקיי צבעה היום הוה דכתיב ולחם וקלי וברמל לא תאכלו עד עלם היום הזה ור"ם מפרש נהי דבעטרת הפסח הוה ט"ו (א) הכא ר"ל ט"ו ולשון התורה לתוד ולשון צבאיח לתוד ועל כרחך ל"ל כן דלס לא כן אמאי אינטיריך למימר מעיקרא לא אכול הא אין לחלק בין ט"ו לקודם ט"ו כיון דאכתי לא איקרב עומר אלא פשיטא דר"ל ט"ו דהיינו ממחרת אכילת הפסח וההיא דפ' מסעי ר"ל ממחרת שחוטת הפסח כדפירשתי . [וע"פ חס' ר"ה ג' ד"ה דלקריבו] : אקרו

זכמים ק"א מנייה וי
[ע"פ]

[לעיל כד' וס"ג]

[בכורות ה']

ר"ה י'

שם יתא וע' כס"ל
[ר"ש א']

ע' בירושלמי דמסכת
תלם פ"ב

[שם לא מלאחי ור"ל
יכנושו עב. והם מנואר
להי' כן וע"פ שם
נחום' ד"ה משום]

הגהות הב"ח
(ה) תוס' ד"ה ממחרת
וכי' דבעטרת ממחרת
הפסח ט"ו אכל הכא :

גם ביאה וגם מושב כתוב בהם [ואם כן איך לומדים ממנו מושב ללא ביאה אולי רק זה שמפורש בו ביאה הוא שלא צריך לומר כל מקום שאתם יושבים או מושב ללא ביאה אפשר אפילו בחו"ל]. כך נאמר, ללמד, שכל מקום שנאמר ביאה ומושב, אינו אלא לאחר ירושה וישיבה [של ארץ ישראל], דברי ר' ישמעאל. אמר לו ר"ע, אם כן, הרי שבת שנאמר בו מושבות. וא"ל, שבת ק"ו היא. ונאמר לו, אני דברתי על ביאה ומושב. אחד ועוד אמר לו, אחד, שאני דברתי על ביאה ומושב, ועוד, מה שאמרת, הרי שבת שנאמר בו מושבות, שבת, ק"ו היא.

במה חולקים [פי' מה ראה ר"ע שלא ללמוד כמו ר' ישמעאל שמאחר שנאמר ביאה ומושב משמע דווקא לאחר ירושה וישיבה]. חולקים אם קירבו נסכים במדבר, ר' ישמעאל סובר, לא קירבו [יחידים] נסכים במדבר [אע"פ שבקרבנות ציבור הקריבו], ור"ע סובר, קירבו [יחידים] נסכים במדבר [בבמת יחיד].

אמר אביי, ההלכה הזו [שאינן ירושה וישיבה אלא היכן שנאמר מושב עם ביאה] שלמדו בבית מדרש של ר' ישמעאל, הוא לאפוקי מהלכה אחרת שלמדו בבית מדרש של ר' ישמעאל [שאפילו במקום שלא נאמר אלא ביאה לבד אינוה אלא לאחר ירושה וישיבה]. שלמדו בבית מדרש של ר' ישמעאל, הואיל ונאמרו ביאות בתורה סתם, ופירט לך הכתוב באחד מהן [כמו לענין מלך, שנאמר כי תבא אל הארץ וגו' וירשתה וישבתה בה, ואמרת אשימה עלי מלך] לאחר ירושה וישיבה, כמו כן כל [ביאה היא אך ורק] לאחר ירושה וישיבה. והשני [למה הוא לא לומד שכל מקום שנאמר ביאה היא דווקא לאחר ירושה וישיבה ולא רק היכן שנאמר ביאה ומושב]. משום [שההלכות של] מלך וביכורים הם שני כתובים הבאים כאחד [שפירשו בהם גם ירושה וגם ישיבה], וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים. [למה הוא לא לומד שזה ב' כתובים הבאים כאחד, ולכן אין מלמדים]. צריכים [את שניהם, ולכן אין באים כאחד], שאם היה כתוב הרחמן [ה' ית' בתורה] מלך ולא ביכורים, הייתי אומר ביכורים שנהנים [חייבים בן] מיד [בכנסתם לארץ ישראל], ואם היה כתוב ביכורים ולא מלך, הייתי אומר מלך שדרכו לכבוש, [חייבים לשים עליהם] מיד [בכניסתם לארץ ישראל ויצא לפנייהם במלחמה]. והשני. שיכתב הרחמן [ה' ית' בתורה] מלך ולא צריכים ביכורים, ואני אגיד, ומה מלך שלכבש⁵⁸⁹? [עכ"ז הוא רק] לאחר ירושה וישיבה, ביכורים לא כל שכן. ושני. אם היה כתוב כך, הייתי אומר שזה דומה לחלה [שהכל מודים שנתחייבו בו מיד]⁵⁹⁰, לכן לומדים [שלא].

ועכשיו שאמרת, חובת הגוף נוהגת בין בא"י בין בחוץ לארץ, "מושב" שכתב הרחמן [ה' ית' בתורה] לגבי שבת, למה⁵⁹¹. צריכים, הייתי חושב לומר הואיל וזה נאמר בענין המועדים, צריכים קידוש [בית דין] כמו מועדות, לכן לומדים [שלא].

מושב שכתב הרחמן [ה' ית' בתורה] גבי חלב ודם [שנאמר (ויקרא ג &) בכל מושבותיכם כל חלב וכל דם לא תאכלו], למה. צריכים [את זה], הייתי חושב מאחר והוא כתוב בענין הקרבנות, בזמן שיש קרבן נאסר חלב ודם, ובזמן דאין קרבנות לא, לכן לומדים [שלא].

מושב שכתב הרחמן [ה' ית' בתורה] גבי מצה [בכל מושבותיכם תאכלו מצות (שמות יב &)] ומרור⁵⁹² למה. צריכים, הייתי חושב, מאחר ונאמר "על מצות ומרורים יאכלוהו [את הקרבן פסח]", בזמן שיש פסח כן [יש מצות מצה ומרור], בזמן שאין פסח לא, לכן לומדים [שלא].

ביאה שכתב הרחמן [ה' ית' בתורה] לגבי תפילין ופטר חמור⁵⁹³, למה. אותו צריכים לכמו שלמדו בבית מדרש של ר' ישמעאל, עשה מצה זו שבשבילה תיכנס לארץ. זה מובן לפי מי שאמר "מושב", משמע כל מקום שאתם יושבים [ולא מתייחס לירושה וישיבה של ארץ ישראל], היינו שנאמר "ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח", ממחרת הפסח אכול, בתחילה אל תאכל, רואים

⁵⁸⁹ לכבש (כת"י).

⁵⁹⁰ כתיב בה (במדבר טו) בבואכם ותניא (בספרי פ' שלח לך) משונה ביאה זו מכל ביאות שבתורה שנאמר בהן כי יביאך כי תבאו וכאן נאמר בבואכם מכיון שבאו נתחייבו (רש"י).

⁵⁹¹ ע"י יבמות ו ע"ב שלומד מזה שאין ממיתין מיתת בית דין בשבת.

⁵⁹² נמחק בכת"י, ובאמת אין פסוק כזה.

⁵⁹³ שמות יג יא-יב, טז: והיה כי יבאך ידוד אל ארץ הכנעני כאשר נשבע לך ולאבתך ונתנה לך. והעברת כל פטר רחם לה' וכל פטר שגור בהמה אשר יהיה לך הזכרים לה' וכו' והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים.

וצ"ע שהרי הפסוק "והיה כי יביאך" מדבר לא רק על פטר חמור, אלא גם על כל בחור, ועוד הרי תפילין הובא כלאחר יד.

בכת"י "ופטר חמור" נמחק.

שתקריב עומר ואחר כך תאכל. אלא למ"ד, לאחר ירושה וישיבה, שנאכל [חדש] מיד. לא היו צריכים [לאכול מחדש], שנאמר "ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד בואם אל ארץ נושבת את המן אכלו עד בואם אל קצה ארץ כנען", אי אפשר לומר עד בואם אל ארץ נושבת [פ"י מעבר הירדן ואילך], שכבר נאמר אל קצה ארץ כנען [היינו בערבות מוב אשר שם מת משה], ואי אפשר לומר אל קצה ארץ כנען, שהרי כבר נאמר עד בואם אל ארץ נושבת, אז איך. בשבעה באדר מת משה ופסק מן מלדרת, והיו מסתפקים ממן שבכליהם עד ששה עשר בניסן.

למדנו בעוד ברייתא, ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה, וכי ארבעים שנה אכלו. והלא ארבעים שנה חסר שלשים יום אכלו [שנסתפקו מעוגות שהוציאו ממצרים, והמן רק התחיל לרדת בט"ז איר]. אלא לומר לך, עוגות שהוציאו ממצרים טעמו בהם טעם מן⁵⁹⁴.

למדנו בעוד ברייתא, בשבעה באדר מת משה, ובשבעה באדר נולד⁵⁹⁵. מנין שבשבעה באדר מת. שנאמר "וימת שם משה עבד ה'", וכתוב "ויבכו בני ישראל את משה בערבות מואב שלשים יום", וכתוב "וכתיב בני ישראל את משה בערבות מואב שלשים יום", וכתוב "וכתיב אחרי מות משה עבד ה'", וכתוב "משה עבד ה' ועתה קום עבור", וכתוב "עברו בקרב המחנה וצו את העם לאמר הכינו לכם צידה כי בעוד שלשת ימים תעברו את הירדן", וכתוב "והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש

⁵⁹⁴ עי' תולעת יעקב (סתרי חג המצות): ואמרו ז"ל בפרק קמא דקדושין (לח א) עוגות שהוציאו ממצרים טעם מן טעמו בהם, הנה ביארו כי מוצא המן מוצא המצה ומקום אחד להם. והנה האוכל חמץ בפסח קוצץ נטיעות הגן הקדוש, שגורם הסתלקות האור הבהיר סוד מצה שמורה ולעורר החמץ הידוע שאור שבעיסה. וזו היא כוונת חז"ל באמרם (זוהר ח"ב קפב ע"ב) אלהי מסכה לא תעשה לך (שמות לד יז) וכתוב בתריה (שם יח) את חג המצות תשמור, מלמד שכל מי שאינו שומר את המצות ואוכל חמץ כאלו עובד ע"ז. ולפיכך עשו בו החזקה יתירה יותר משאר איסורין שבתורה. ועוד יש רמז אחר בביעור חמץ, והוא שעתיד הקב"ה לבער יצר הרע מן העולם בסוד (יחזקאל לו כו) והסירותי לב האבן מבשרכם וגו', ודוגמא זו נצטוונו לבער החמץ.

⁵⁹⁵ עי' אפיקי ים (נדרים כ ע"ב): העיבור הוא בחודש אדר הב' שהוא בין ו' חדשים של ימות הגשמים וו' של ימות החמה, שהם דל"ג באור ישר ואור חוזר כידוע, וזיגום ע"י ליתן דעת שהוא אדר שבו מת משה והדעת נתעלם ומאיר ניצוצו בת"ח שבדור שהם נבונים היודעים לעבר שנים וכו' כי אם אין בינה אין דעת, ומזלו דגים שהם ת"ח שחיותם במים ניצוצי רע"מ ליתן נחש בריח והוא ת"י המים שהוא ה"ג, מזלא שבו מתחברים שניהם וכו'.

עי' אור חדש (עמוד קלד): כיון שנפל פור [של המן] בירח שמת משה רבן שמח והוא לא ידע שבז' באדר מת משה רבינו עליו השלום ובז' באדר נולד משה רבינו עליו השלום ע"כ [לשון הגמ' מגילה יג ע"ב], פי' כי לכל דבר יש זמן מוגבל וכאשר הפיל המן גורלות לדעת איזה זמן שהוא סוף ישראל ונפל באדר, אז שמח, כי בזה הזמן מת משה, שהוא רבם של ישראל, והוא נחשב צורת כל ישראל. ולפיכך חשב כאילו יש כאן העדר כל ישראל כאשר ראה כי מרעה"ה מת בזה החודש ודעתו היה כי החודש הזה שהוא סוף ותכלית החדשים ג"כ מורה ח"ו על תכלית וסוף ישראל וכו'. ולא ידע כי בז' באדר נולד ג"כ, ופירוש זה כי הדבר שהוא שלם התחלתו וסופו מתחברים באחד, כמו שתראה בכדור שהוא שלם שמתחבר סופו אל תחלתו והוא השלמה לגמרי. ולכן אמר משה מלאו ימי כי היה שנותיו שלמים מלאים וכו' אין לומר כי הסוף שלו הוא מורה על ההעדר וחסרון מפני שהוא סוף כי אדרבא הרי הוא מורה השלמה כאשר הושלמו התמים מיום ליום וזה לא הוי רק השלמה ולא שייך בזה סוף לכך מורה כי הושלם וכל אשר הושלם הוא אל הש"י אשר מאתו נברא, ואל יקשה למה לא היה זה בשאר צדיקים כי כבר אמרנו כי משה היה צורת ישראל כמו שאמרתי והצורה היא שלימה בלא תוספת ולא חסרון ודבר זה ידוע, ולכן הוי ימיו שלמים בלא תוספת וחסרון כיון שמתחבר תכלית אל התחלתו והתחלתו בא מן הש"י אשר ברא אותו וכך תכליתו אשר מתחבר אל התחלתו הוא אל הש"י וזהו כאשר היו ימים שלמים בלא תוספת ובלא חסרון כמו שהיה אצל משה שהיו ימיו שלמים ובה מתחבר התכלית אל התחלה ובשילוב כל הוא שלם ומצד ההשלמה הוא אל הש"י לגמרי וכו', כאשר ראה המן שנפל הגורל בחודש הזה האחרון היה שמח כי אמר שהאחרון מורה שיש להם אחרית וכמו שהיה יציאת מצרים התחלה בחודש הראשון וכך סופם יהיה בחודש האחרון אמנם טעות המן היה כי לא ידע כי הסוף הזה הוא ההשלמה כאשר מחובר הסוף אל ההתחלה והדבר שהוא שלם הוא שב אל ה' ית' וכמו שהתחלה היה מן הש"י כי בחודש ניסן שהוא ההתחלה של ישראל הוציאו ה' ית' ממצרים א"כ התחלתו מן הש"י כך סופם אל הש"י ולפיכך הסוף שלהם ראוי שיהיה בחודש אדר שהוא סוף החדשים והוא מחובר לחדש ניסן ודבר זה דומה לגמרי למשה כי אף שהיה מיתת משה מצד עצמו בחודש אדר שהוא סוף החדשים מ"מ כיון שנולד בו היה ימיו בהשלמה והוא כאן סוף באשר דבק סוף אל התחלה ומצד הזה יש כאן השבה אל הש"י והוא סוף הנצחי וכך בישאל אף כי יש להם סוף אין התחלה והיה סוף רק השלמה ואין כאן סוף ממש כאשר הסוף יש לו חבור אל ההתחלה וזהו שלימות וההשלמה הזאת הוא אל הש"י ומצד הש"י יש להם הקיום הנצחי וכל עניין זה רמזו בזה שאמרו (אסתר רבה ז, יא) לא ידע המן כי באדר מת משה ובז' באדר נולד.

הראשון". צא מהן שלשים ושלשה ימים למפרע, הא למדת, שבשבעה באדר מת משה.

ומנין שבשבעה באדר נולד משה. שנאמר "ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבא", [בפשוטות] אין [המילה] "היום" מלמד [שום דבר], מה מלמד הנאמר "היום"⁵⁹⁶. מלמד, שהקב"ה יושב ומלא⁵⁹⁷ שנותיהם של צדיקים מיום ליום ומחדש לחדש, שנאמר "את מספר ימין אמלא"⁵⁹⁸.

למדנו בברייתא, ר"ש בן יוחי אומר, שלש מצות [חדש וערלה וכלאים] נצטוו ישראל בכניסתן לארץ [שהרי במדבר לא זרעו ולא קצרו ולא נטעו], ונהוגות בין בארץ בין בחוצה לארץ, ומתאים⁵⁹⁹ שינהגו, ומה חדש, שאין איסורו איסור עולם [אלא רק אסורה עד סוף יום ט"ז ניסן]. ואין איסורו איסור הנאה, ויש היתר לאיסורו [ביום ט"ז ניסן], נוהג בין בארץ בין בחוץ לארץ. כלאים, שאיסורן איסור עולם, ואיסורן איסור הנאה [שנאמר תקדש (דברים כב &)], והוא לשון הקדש⁶⁰⁰, ואין היתר לאיסורן, [וכי זה] איננו קל וחומר שינהגו בין בארץ בין בחוץ לארץ, והוא הדין לערלה בשתים [שהרי היא איסור הנאה ואין לו היתר בתוך ימי איסורו, אמנם אין איסורו איסור עולם]⁶⁰¹.

רבי אלעזר ברבי שמעון אומר [כחולק על אביו, וסובר שחדש אינו נוהג בחו"ל, וערלה וכלאים בחו"ל הם או הלכה למשה מסיני או מדרבנן],

⁵⁹⁶ מה ת"ל היום היום מלאו ימי ושני (נוסף במסכת סוטה יג ע"ב ומסכת ר"ה).

⁵⁹⁷ "יושב ומלא" נמחק בסוטה, ובמקומו איתא "משלים".

⁵⁹⁸ עי' מהר"ל חדושי אגדות (ראש השנה יא ע"א): פי' כי [חיי] הצדיקים הוא מחיי עולם הבא שהיא נקודה אחת שתומה, ולפיכך כמו שהי"ד אינו מתחלק כך הקב"ה ממלא שנותן שהם שלימות אחת, כי כאשר שנותיהן מלא אז שנותן אחת ובמדרש בראשית רבה (פרש' ויקרא) (פנ"ח) כתב טעם זה כי כתיב (תהלים ל"ז) ידוע ה' ימי תמימים אמר כשם שהם תמימים כך ימיהם תמימים, ופירוש הדבר הזה כי הצדיק הוא תמים ומאחר שהוא תמים כך ימשך ממנו שיהיו שנותיהן תמימים, לכך הקב"ה יושב ומלא שנותן של צדיקים מיום ליום משנה לשנה כדי שיהיה תמים ודבר זה מבוואר.

⁵⁹⁹ כת"י: ודין הוא.

החדש מפורש בו מושב וקסבר כל מקום שאתם יושבים משמע וערלה וכלאים מק"ו (רש"י).

⁶⁰⁰ רש"י: עי' לקמן נו ע"ב אחרת (רע"א).

⁶⁰¹ רש"י: הקשה ר"ת שהרי פרי שגדל בשני ערלה אסור לעולם, אלא פי' דערלה זו בשנה רביעית קאמר דיש היתר לאיסורו על ידי פירוש אבן בשתים ר"ל איסורו איסור עולם ואיסור הנאה והר"ד פירש דבערלה ממש קאמר דיש היתר לאיסורו והכי פירושו יש היתר לגרום איסור ולנטועם וכלאים אסור לגדלם ולזרועם וכו' וה"ר משה מפונטיי"א מפרש דערלה יש היתר לאיסורו על ידי ב"ד דפרי ערלה אסורין עד ט"ו בשבט ואם חיסרו ב"ד חדש כסליו הרי ממהרין יום התירין וכן חדש אסור עד י"ז בניסן ואם חסרו ב"ד חדש אדר נמצא שממהרין יום התירו מה שאין כן בכלאים שאין ב"ד יכולים להתירין בשום ענין ועוד אומר ר"י דאילן קאי דיש היתר לאיסורו לפרי שגדל בו דאינו נאסר מה שגדל לאחר ג' שנים וכן קנה שיבולת אין התבואה נאסרת משום חדש מה שגדל בקנה השבולת לאחר העומר הואיל והשריש קודם העומר (תוס'). נראה פי' דברי הר"י, ששל אף שאין איסור ערלה על האילן אלא על הפירות, אמנם הפירות שנחנטו לפני ט"ו בשבט בשנה הרביעית הם אסורים משום ערלה, ורק אלה שנחנטו לאחר ט"ו בשבט מותרים. ועי' הגר"פ שהסביר שיטת רש"י: ומוכח דרש"י סובר דדין ערלה הוי דין בהאילן דפירותיו אסורים, ולכן כיון דבהאילן לא הוי האיסור לעולם, אין זה איסור עולם.

האשה נקנית פרק ראשון קידושין לח

לא הוּוּ לריבי • שנתחפן מן המן שבכליהם • אל ארץ נושבים • מעבר הירדן וליך שהיא תצוה מארץ סיחון ועוג כדאשכחן במשה שהיה מתאווה ליכנס לה וקרי לה טובה • קלה ארץ כנען • בערבות מואב ששם מת משה שהיא ארץ האמורי ועל שפת הירדן שהיא קלה כניסת ארץ כנען • חפר שלשים • שנתחפן תורה אור

אקרוב עומר והדר אכול • צירושלמי מקשה למה לא אכלו מזה מחרש ויבא עשה דבערב תאכלו מלות ויחה לא תעשה דחדש ומתוך דלון עשה דקודם הדבור דוחה ל"ח דאחר הדבור אי נמי יש לומר דגזירה כוונת ראשון אמו כוונת שני • **רבני** ישראל אכלו את האון מ' שנה אי אפשר

מעונות שהולכו ממזרים דכתיב (שמות טו) ויטעו מזילות ויבאו כל עדה בני ישראל אל מדבר סין אשר בין אילים ובין סוּי במתה עשר יום לחדש השני וכתיב בתריה שבבטו על סיד הבשר וגו' וכתיב (סם) הגני ממטייר לכם לחם אלמא בשעה עשר בחייר המן התחיל לירד • ויבאו בני ישראל שלשים יום עמדו בערבות מואב לבכי ומשגלגלו יהושע להשיען הכינו להם לדה לדרך ג' ימים ובשלישי עברו את הירדן דכתיב בעור שלשת ימים וכתיב בעשור למדת הראשון • לא שלשים ושלשה למפרע • והן עשרה לניסן ועשרים וגו' דאדר למפרע והוא שבעה באדר ו' ימים עברו ממנו ועשרים ושלשה הרי כ"ט שאדר חסר הוא • שלש מלות • חדש וערלה וכלאים • בכניסתן לארץ שהרי במדבר לא זרעו ולא קלרו ולא נטעו • והוא פדין שינגו • החדש מפורש בו מושב וקסבר כל מקום שאחס יושבים משמע וערלה וכלאים מק"ו • שאין איסורו איסור עולם • אלא כל שעה עשר בניסן דכתיב עד עלים • ואין איסורו איסור הנאה • דתמן (מנחות 77 ע"א) קולר לשחת ומאכיל לבהמה • ויש פירוש לאיסורו • בזיוס שעה עשר עלמו איסורו מותר אם יש עומר קרב • כללם שאיסורן איסור עולם • זרע חטה וחרן אסורים הגפנים לעולם • ואסורין בהנאה • דכתיב (דברים כב) תקדש לשון הקדש • והוא פדין לערלה בשמים חף הערלה בזה בק"ו זה בשני הוכחות א"ע שהשלישי אין זה שאין איסורו איסור עולם מהו איסור הנאה הוא ואין לו היתר בתוך ימי איסורו • רבי אלעזר כ"ד • פליגי דלחובה וסבר דחדש אינו נוהג בח"ל וערלה וכלאים אינו אלא הלכה או דברי סופרים כדלקמן • כל

אקרוב עומר והדר אכול אלא למ"ד לאדר ירושה וישיבה ניכול לאלתר לא הוּוּ צריכי דכתיב ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד בואם אל ארץ נושבת את המן אכלו עד בואם אל קצה ארץ כנען *אי אפשר לומר עד בואם אל ארץ נושבת שכבר נאמר אל קצה ארץ כנען וא"א לומר אל קצה ארץ כנען שהרי כבר נאמר עד בואם אל ארץ נושבת הא כיצד בשבעה באדר מת משה ופסק מן מלידו והיו מסתפקין ממן שבבליהם עד ששה עשר בניסן תניא אידך ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה וכי ארבעים שנה אכלו והלא ארבעים שנה חסר שלשים יום אכלו אלא לומר לך עונות שהוציאו ממצרים מעמו בהם טעם מן *תניא אידך *בשבעה באדר מת משה ובשבעה באדר נולד מנין שבשבעה באדרמת שנאמר ויימת שם משה עבד ה' וכתיב ויבכו בני ישראל את משה בערבות מואב שלשים יום וכתיב ויהי אחריו מות משה עבד ה' וכתיב *משה עבדי מת ועתה קום עבור וכתיב *עברו בקרב המחנה וצונו את העם לאמר הכינו לכם צידה כי בעור שלשת ימים *תעברו דאת הירדן וכתיב והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון צא מהן שלשים ושלשה ימים למפרע הא למדת שבשבעה באדר מת משה ומנין שבשבעה באדר נולד משה דכ"ט שנאמר וייאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבא שאין ת"ל היום מה ת"ל היום *מלמד שהקב"ה יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיזם ליום ומחדש לחדש שנאמר *את מספר ימך אמלא תניא ר"ש בן יוחי אומר שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ ונהוגות בין בארץ בין בחוצה לארץ והוא הדין שינהגו ומה חדש שאין איסורו איסור עולם ואין איסורו איסור הנאה ויש היתר לאיסורו נוהג בין בארץ בין בח"ל כלאים שאיסורן איסור עולם ואיסורן איסור הנאה ואין היתר לאיסורן אינו דין שינהגו בין בארץ בין בח"ל והוא הדין לערלה בשמים *רבי אלעזר ברבי שמעון אומר

סדר עולם פ"י תוספתא דטוסיפ"א

עגלה יג:

[ג' אתם עובדים]

[ע"י היבט סוגיא לקמן טו: אלא מתורתא כדמוקיא]

[תוספתא פ"א]

[ג' הירדן בעור משה חנו רבנן בשבעה באדר טו']

[שבת ג:]

גמ' ר"א ב"ר שמעון אומר פליגי על אבותי וכן שבת מד ע"א: רש"י ד"ס ואסורין בהנאה וכו' לשון הקדש • אין זה המסכתא לקמן טו ע"כ וז"ע:

ר"ה י"א טוסיפ"א יג: סדר עולם פ"י תוספתא דטוסיפ"א פרק י"א פ"א טוסיפ"א פ"א טוסיפ"א

[ע"ע סוף פסחים מה: ד"ה ויהי]

כל מצוה שנצטוו ישראל [להנהיגה קודם שיכנסו לארץ דהיינו חובת הגוף] קודם כניסתן לארץ, נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ, לאחר כניסתן לארץ, אינה נוהגת אלא בארץ, חוץ מן השמטת כספים ושילוח עבדים⁵⁹⁷, שאע"פ שנצטוו עליהם לאחר כניסתן לארץ, נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ.

השמטת כספים חובת הגוף היא [והרי נצטוו עליה קודם כניסתם לארץ⁵⁹⁷]. לא נצרכת אלא לכמו שלמדנו בבביתא [שלא נצטוו עליה קודם לכן]. שלמדנו בבביתא, רבי אומר "זוה דבר השמיטה שמוט", בשתי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקע⁶⁰² ואחת שמיטת כספים. בזמן שאתה משמט קרקע, אתה משמט כספים, בזמן שאי אתה משמט קרקע [כמו במדבר ולאחר מכן כאשר גלן], אי אתה משמט כספים [עד כאן סוף השאלה]⁶⁰³. ונאמר, במקום שאתה משמט קרקע [ארץ ישראל], אתה משמט כספים, ובמקום שאין אתה משמט קרקע [בחצר לארץ], אין אתה משמט כספים⁶⁰⁴. מלמד הנאמר "כי קרא שמיטה לה", בכל מקום⁶⁰⁵.

שילוח עבדים חובת הגוף היא⁶⁰⁴. הייתי חושב לומר, הואיל ונאמר "וקראתם דורו. נהג בארץ", בארץ כן יש מצוה של שילוח עבדים, ואין בחוצה לארץ, מלמד הנאמר "ויובל היא", בכל מקום. אם כן, מה מלמד הנאמר "בארץ". בזמן שהדרור נוהג בארץ, נוהג בחוצה לארץ, אין דרור נוהג בארץ, אינו נוהג בחוצה לארץ⁶⁰⁵.

למדנו במשנה שם, החדש, אסור מן התורה בכל מקום⁶⁰⁶ [שהוא לומר "מושב", פי' בכל מקום שאתם יושבים]. ערלה, הלכה⁶⁰⁷. והכלאים, מדרבנן⁶⁰⁷.

⁶⁰² מחרישה וזריעה (רש"י גיטין לו ע"ב), ו"א דשמיטת קרקע קרי יובל שחזרת לבעלים ביובל (ר"ת בתוס').

⁶⁰³ עיי' שרע' (ח"מ סי' ס"א): אין שמיטת כספים נוהגת מן התורה, אלא בזמן שהיובל נהג. ומדברי סופרים שתהא שמיטת כספים נוהגת בזמן הזה, בכל מקום. הגה: כן הוא הסכמת הפוסקים. אבל ר"א דאין שמיטה נוהגת בזמן הזה, ונראה שעליהם סמכו במדינות אלו, שאין נוהגים דין שמיטה כלל בזמן הזה, והמנהג היו נוהגים עדין בזמן הראשון, כמו שכתוב בתשובה שהיה צווח ככרוכיא לבטל המנהג, ולא אשגחו ביה, וכבר כתבו גם כן האחרונים ז"ל טעם למנהג שאין נוהגין שמיטה כמבואר בדברי מהר"ק שורש צ"ב ומהר"ר איסרלן בת"ה סימן ש"ד ובמהר"ל, ואין לדקדק אחריהם. ובחשבון שנת השמיטה נפלה מחלוקת, והעיקר ששנת ש"כ ושנת ש"כז היתה שמיטה, ואם כן יהיה שנת ש"ד הבע"ל שמיטה, יהי רצון שיבנה בית המקדש ויחזרו אז למנות שמיטין ויובלות כי בא של"ה (בראשית מט, ט) לפרט. ועיי' סמ"ע: אין שמיטת כספים נוהגת כו' - מדכתוב זה דבר השמטה שמוט כל בעל משה ידו כו', שבשתי שמיטות הכתוב מדבר, בשמיטת קרקעות, והיינו יובל, שאינו נוהג בו אלא השמטת קרקעות שהיו חוזרין לבעליהן, ובשמיטת כספים דנשמטה ההלואה מהמלוה, והוקשו להדדי לומר שבזמן שאין שמיטת קרקעות [דהוא היובל] נוהג, דהיינו בזמן שאין כל יושביה בארץ ישראל, וכמו שכתוב ביובל (ויקרא כה י) וקראתם דרור בארץ לכל יושביה, שמיטת כספים גם כן אינה נוהגת. ומדברי סופרים שתהא כו' - וטעמם כדי שלא תשתכח תורת שביעית מישראל, אבל חרישה וזריעה לא אסרו בשביעית ויובל כדי שלא תשתכח, שלא היו רוב הציבור יכולין לעמוד בו ליאסר עבודת קרקע שתי שנים שביעית ויובל, דדוקא בזמן שהיה שמיטה ויובל נוהג מן התורה היתה מקיימת בהן הברכה לגדל בשנה שישית לשלש שנים. ולע"ד היה נראה טעם אחר, והוא, דכיון דקדושתן תלויה בארץ ולא שייכא בחו"ל, וכיון שלא שייכא לעשות בהו דבר בחו"ל, גם בא"י לא תיקנוהו, משא"כ שמיטת כספים שהיא חובת הגוף. טעם למנהג כו' - כיון שפשט המנהג שלא להשמיט והכל יודעים זה, ה"ל כאילו התנה המלוה על מנת שלא תשמט בשביעית. ועיי' קצה"ח: ואכתי קשיא לי בשנה השביעית גופה דאינו משמט אבל מיד כשהגיע תחלת השמיטה אין ב"ד נזקקין לגבות שום חוב וגם המלוה בעצמו אין לו ליוגוש מהתחלת שבע אף על גב דאינו משמט אלא בסופה, וזוה לא שייך תנאי דזה אינו תנאי שבממון אלא מלתא דאיסורא.

⁶⁰⁴ הקשה הגריש"א: וקשה לרש"י איך יפרש כאן שיש ה"א דינהג שילוח עבדים במדבר קודם שנכנסו לארץ, והא שחרור עבדים היו רק ביובל ולא שייך במדבר, ואולי גירסא אחרת לרש"י כאן, א"ג דידעה הכא לפירוש התוס'.

⁶⁰⁵ עיי' רמב"ם (שמיטה ויובל פ"י ה"ח): משגלה שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט מנשה בטלו היובלות שנאמר וקראתם דרור בארץ לכל יושביה בזמן שכל יושביה עליה, והוא שלא יהיו מעורבין שבט בשבט אלא כולן יושבים כתקנן [עיי' ערכין לב ע"ב], בזמן שהיובל [נוהג בארץ] נוהג בחו"ל שנאמר יובל היא ב"מ בין בפני הבית בין שלא בפני הבית.

וז"ל הדרך אמונה: נוהג בחו"ל. היינו לענין שילוח עבדים וכן נוהג שם דין עבד עברי ושדה חרמים וקבלת גר תושב שכל אלו תלויים ביובל כדבסמוך דין ט' אבל לענין איסור עבודת קרקע והפקר הפירות והחזרת שדה אחוזה אין נוהג אלא בא"י וכן בתי ערי חומה אין נוהג בחו"ל ועבר הירדן דינו כא"י ונוהג בו כל דיני יובל.

⁶⁰⁶ עיי' שרע' (ו"ד סי' רצג ס"ב): איסור החדש נוהג בין בארץ בין בחו"ל, בין בשל ישראל בין בשל עובד כוכבים.

⁶⁰⁷ עיי' לעיל הערה 583.

מהו הלכה. אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה של המדינה [הנהיגוהו עליהם בחו"ל]. עולא אמר רבי יוחנן, הלכה למשה מסיני. א"ל עולא לרב יהודה, זה מובן לדברי שאמרתי הלכה למשה מסיני, היינו שמחלקים בין ספק ערלה לספק כלאים [שספק ערלה חמורה יותר]. שלמדנו במשנה, ספק ערלה [כגון ספק עברו ג' שנים, או גוי לקט ולא ידוע אם מהערלה אם מכשרה] בארץ אסור [ככל ספק מן התורה לחומרא]⁶⁰⁸, בסוריא [מה שכבש דוד מארם צובה, וכיבוד יחיד אינו חשוב כיבוש, ולכן ספיקו מותר] מותר [דיוקא כשנלקט כבר, אבל לכתחילה אינו מותר לו לך רד ולקוט], בחוצה לארץ [שהוא רחוקה יותר מארם צבא, שאין בו חשש חילוף] יורד [ישראל] וקונה [מעכו"ם] הלוקט מפרדס שיש בו נטיעות ילדות [תוך שנות ערלה] וזקנות [לאחר שנת ערלה] ובלבד שהישראל לא יראה שהגוי לוקט [ערלה]. ואילו גבי כלאים, למדנו במשנה, כרם [של ענבים] הנטוע [בתוכו, בין הגפנים] ירק [והוא כלאי הכרם]⁶⁰⁹, ו[גוי] מוכר ירקות [ועומד] חוצה לו [ויש לחוש שמא מייק שגדל בכרם הוא וה"ל ספק כלאים]. בארץ אסור⁶¹⁰, בסוריא מותר, בחוצה לארץ יורד [גוי] ולוקט [מן הכלאים] ממש ומוכר לחבר, אע"פ שהוא רואה שנלקט משם] ובלבד ש[שהחבר עצמו] לא ילקוט ביד [ואם ערלה בחו"ל היא מדרבנן, מה שונה ספק ערלה מספק כלאים]. אלא לדברך.

⁶⁰⁸ רע"ב. ועיי' רב"ז (שו"ת ח"א סי' תק"פ): [ז] הקדמות להיתר סתם ענבים בארץ ישראל ראשונה דאין מונין שנות ערלה משעה שעשתה פירות אלא משעת נטיעה. שנית דשתי שבתות ויום א' חשוב שנה למדנו משתי מקדמות אלו כי מעט מן המועט עושין פירות לב' שנים ושתי שבועות ולא מיבעיא לנוטע גרעין או יחור דפשיטא דאינו עושה כלל לכמה שנים אלא אפילו המבריך או המרכיב לא ימצא אלא מעט הקדמה ג' דאחזוקי איסורא מספיקא לא מחזיקין וגרסינן בירושלמי איזהו ספק ערלה כרם של ערלה וענבים נמכרים חוצה לו בא"י אסור ובסוריא א"ר יודן אף זה ספיקו אסור בסוריא איזהו ספק המותר בסוריא כרם של ערלה וכרם אחר סמוך לו וענבים נמכרים חוצה לו בא"י אסור ובסוריא מותר הרי לך לכל הני אמוראי שלא היו ספק ערלה האסור בא"י אלא א"כ הוחזק האיסור. הקדמה ד' דרוב וקרוב הלך אחר הרוב ומשום הכי איצטריכין לאוקומי בענבים נמכרים חוצה לו אבל אם נמכרים ברחוק מקום אפילו היכא דאיתחזק איסורא כגון דידעין בודאי שיש כרם של ערלה בהאי בקעה לא חיישינן לה אף על גב דקריבא טפי דרוב וקרוב הלך אחר הרוב למדנו מהקדמה זו אף על גב דנתחזקו כרמים של ערלה כיון שאין אדם לוקח מתוכם או מחוצה להם אף על גב דאיכא למימר כאן נמצאו וכאן היו אפ"ה מותר. הקדמה ה' דלמיעוטא דמיעוטא לא חיישינן למדנו מהקדמה זו שאם אין שם כרם ידוע שכלו ערלה לא חיישינן למיעוטא דנטיעות שעושים פירות לב' שנים ושתי שבתות כמיעוטא דמיעוטא הוו. הקדמה ו' דספק ספיקא אפילו בדאורייתא מותר. למדנו מהקדמה זו דאפילו יתברר שיש שם נטיעות של ערלה הענבים הבאים לפנינו הוו ספק ספיקא ספק מאותו כרם ספק מקדמה ואפילו תימא מאותו הכרם ספק מהנטיעות החדשות ספק מהזקנות. הקדמה ז' כל דריש מרובא פריש למדנו מהקדמה זו דכיון שאינו לוקח מקום קביעותו אף על גב דיש שם כרם ידוע של ערלה מותר והכי משמע מהירושלמי שכתבתי למעלה שלא נקרא ספק ערלה שאסור בא"י אלא היכא דאית ביה תרתי שהכרם כלו ערלה וענבים נמכרים חוצה לו וכן נראה מדברי רש"י ז"ל וממה שכתב הרמב"ם ז"ל (מא"א פ"י ה"א) אפי' ראה ענבים יוצאים מכרם ערלה וכו' משמע שהכרם כלו ערלה מדלא קאמר מכרם שיש בו ערלה וכן פי' הרשב"א והריטב"א ז"ל משמע דדכוותה נקרא ספק ערלה דאסור בא"י אבל לא היה הכרם כולו ערלה אלא שיש בו קצת נטיעות של ערלה אפילו שהיו הענבים נמכרים חוצה לו מותר דאין זה ספק משום דאזלינן בתר רובא ורובא זקנות נינהו.

עיי' שרע' (ו"ד סי' רצד ס"ט): ספק ערלה בא"י, אסור. ובחוצה לארץ, מותר. כיצד, כרם שיש בו נטיעות של ערלה, וענבים נמכרים חוצה לו, בארץ ישראל, אסור. ובסוריא, מותר, והוא שלא ידע שהובאו מאותו הכרם. ובחו"ל, מותר, אפילו ידוע שהובאו מאותו הכרם, רק שלא יראה שנבצרו מנטיעות של ערלה. (וכל שכן שכרם שהוא ספק ערלה שהוא מותר).

עיי' שרע' (ו"ד סי' רצד ס"ט): כרם שהוא ספק ערלה, בארץ ישראל, אסור. ובסוריא, מותר, ואין צריך לומר בחוצה לארץ.

⁶⁰⁹ עיי' לעיל הערה 583.

⁶¹⁰ על אף שבכל מקום רוב וקרוב הולכים אחר הרוב, ורוב פירות אינם ערלה, אמנם עיי' הרמב"ן (ב"ב כד ע"א): כי האי לאו קרוב בלחוד הוא אלא במקומו ממש הוא וזחקה כאן נמצאו וכאן היו, והכי נמי מוכח בקידושין פרק קמא (ל"ח ב') דקאמרין בבביתא כרם הנטוע ירק וירק נמכר חוצה לו בארץ אסור והיינו משום דדרכך של כל הגננין למכור על פתח גנותיהן כשאמרין בסוף בבא קמא (ק"ט א') הילכך כמי שהוא במקומו דמי, וכיון דמקום שהוא מקומו ומצוי ליכא מאן שאמר רוב עדיף.

המשנה היה צריך לכתוב, או זה וזה [גם ערלה וגם כלאים] יורד וקונה, או זה וזה יורד ולוקט. והרי אמר שמואל לרב ענן, שיגרס במשנה, או זה וזה יורד ולוקט, או זה וזה יורד ולוקט [שלא אסרו בחור"ל אלא את הזורע או את הלוקט בידיים].

מר בנו של רבנא למד את זה להקל, זה וזה יורד ולוקט, ובלבד שלא ילקוט ביד. אמר לו לוי לשמואל, מלך⁶¹¹, תעשה לי ספק [פ"י תלקט ערלה של חור"ל שלא בפני, ולכן יהיה אצלי כספק] ואני אכול⁶¹². רב אויא ורבה בר רב חנן עשו [פירות ערלה] ספק אחד לשני.

חריפי פומבדיתא [פ"י עיפא ואבימי בני רחבה] אמרו, אין ערלה בחוצה לארץ. שלח רב יהודה לפני דרבי יוחנן, שתשלח לו, בספק [ערלה] תסתום [תתיר להם בהצנעה, ולא לדרוש כך ברבים מאחר ומקילים בה]. אבל בודאי תאבד [אותם הפירות בידיים], והכרזו על פירותיהם [של אלו המקילים בה שטעונים גניזה] וטעונים גניזה. וכל האומר אין ערלה בחוץ לארץ, לא יהא לו נין ונכד משליך חבל בגורל בקהל⁶¹³. וכמו מי הם סוברים. כמו זה שלמדנו בבביתא, רבי אלעזר בר' יוסי אומר בשם ר' יוסי בן דורמסקה, שאמר בשם רבי יוסי הגלילי, שאמר בשם רבי יוחנן בן נורי, שאמר בשם ר' אליעזר הגדול, אין ערלה בחוץ לארץ. ולא. והרי אנחנו למדנו במשנה⁶¹⁴, רבי אליעזר אומר, אף החדש⁶¹⁵. שתלמד "חדש" [והמילה "אף" נמחק]. וכך נאמר ערלה וכלאים הרי הם כשאר התלוין בארץ ואין נוהגין בחור"ל אבל חדש נוהג בחור"ל שנאמר בו "מורשב", פי' בכל מקום שאתם יושבים].

אמר רבי אסי אמר ר' יוחנן, ערלה בחוץ לארץ, [אסורה] הלכה למשה מסיני. א"ל ר' זירא לרבי אסי, והרי למדנו בבביתא, ספק ערלה בארץ, אסור. בסוריא, מותר [ואם הודאי בחור"ל הלכה למשה מסיני איך מזולזין בספק]. שתק כרגע אחד⁶¹⁶, א"ל, נאמר שכך נאמר [ההלכה למשה], ספיקו מותר, ודאה אסור⁶¹⁷.

אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן, לוקים על הכלאים מן התורה⁶¹⁸. אמר לו רבי אלעזר בר' יוסי, והרי אנחנו למדנו במשנה, הכלאים, מדברי סופרים. אין קושי, כאן בכלאי הכרם, כאן בהרכבת האילן. כמו שאמר שמואל, שאמר שמואל, "את חקתי תשמורו" [מזה שלא נאמר "ושמרתם את חקתי" משמע] חוקים שחקתי לך כבר [מלמד שהזהיר את נח ובניו עליהם], בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע. מה בהמתך בהרבעה,

⁶¹¹ שמואל נקרא מלך על שם שהיה בקי בדיני, ושופט כמלך השופט על הארץ (רש"י שבת נג ע"א), ועי' דניאל ב טו שאריון הוא כינוי למלך.

⁶¹² עי' אג"מ י"ד ח"א סי' קפו: אילן שעלה מאליו בחצר זה כשתי שנים ויש בו פירות שחשד והוא ספק ערלה דאפשר דעלת נפילת הגרעין בארץ ונקלט כבר עברו ג' שנים ומותר בחוץ לארץ. [ועי' פתחי תשובה (יורה דעה סי' רצד סק"ג): בח"ל דספיקו מותר ואפילו בספק שיותר נוטה לאיסור ואתחזק איסורא קי"ל דמותר בח"ל וכו' ואפילו בספק שהוא חסרון ידיעה דקי"ל בעלמא שלא הוי ספק נראה דמותר בח"ל]. ומסתבר כן [כדברי הפ"ת] לע"ד דהא לוי אמר לשמואל בקידושין דף ל"ט ספק לי ואיכול ופרש"י שילקוט שלא בפניו מודאי ערלה והוא לא ידע, והרי יכול להודע כשישאלנו וא"כ עוד גרוע מספק חכמה ומ"מ אינו מחוייב לשאול כלל אף דגם באיסור דרבנן מחוייב בספק אף שיותר לברר כל האפשר לו, אלא משום דערלה קילא אף שהוא מה הלכה מטעם דבפירוש נאמרה שפיקה מותר וא"כ לא נאמר האיסור אלא על הידוע בברור שהוא ערלה וכל שאינו יודע בברור שהוא ערלה הוא היתר גמור לדידיה ואין לו צורך לברר. וכן סובר לוי עוד יותר דליכא אף לפני עור ועיני בט"ז ס"ק ט"ו שאמר סברא זו לענין אחר [ז"ל: כל שאין ודאי ערלה אין מקום להחמיר והיתר גמור יש בדבר כאלו ודאי לנו שאין שם ערלה] וכו'. מסתבר שאף שהפוסקים לא פסקו כלום, אינו מצד שהאוכל המסופק צריך לשאול ולברר דבזה גם הם יסברו שאינו צריך כיון דהוא היתר גמור לדידיה אלא שסברי דנותן היודע אסור ליתן כיון שאצלו הוא ודאי ערלה ויש לדידיה כל דיני ערלה אף לאיסור לפני עור.

. לא מבעיא באם יש לו הנאה מזה שנותן דהא אף בחור"ל אסור בהנאה, וגם לוי יאסור בזה וצריך לאוקמי שמה שמתיר לוי הוא באופן שלא יכיר לו טובה. אלא אף באין לו הנאה נמי אסרי מטעם לפ"ע דלהנותן שהוא ודאי יש לו כל דיני ערלה אבל האוכל המסופק א"צ לברר כלל אף לידן. וא"כ כ"ש בספק אצלו אם כבר עברו ג' שנים שא"צ לחוש שמא בקי יבין שעדין לא עברו עליו שגם הבקי אפשר יטעה בשומתו. ולכן אם אך יש ספק מסתבר שיותר אף אם אינו בקי.

ועי' פ"ת (שם סק"ט בשם החת"ס): בהמצא שם אילנות שבאמת פירותיהם משונים דקים וקלושים ואף על גב דמצא כן לפעמים גם באילנות זקנים מ"מ הוא ספק הרגיל וקרוב לודאי שהם משני ערלה אין בידינו להתיר להדיא.

⁶¹³ לשון הפסוק מיכה ב ה. פי' רש"י: משליך חבל - חולק נחלה שכן דרך לחלק נחלה בחבל המדה.

⁶¹⁴ לעיל לז ע"א.

⁶¹⁵ רואים שבערלה הוא סובר כמו התנא הראשון ומוסיף חדש.

⁶¹⁶ והוא מלשון הפסוק דניאל ד טז.

⁶¹⁷ עי' לעיל הערה 608.

⁶¹⁸ עי' לעיל הערה 621.

אף שדך בהרכבה [פ"י דבר המסוים⁶¹⁹]. ומה בהמתך נוהג בין בארץ בין בחוץ לארץ, אף שדך נוהג בין בארץ בין בחוץ לארץ. אבל הרי כתוב "שדך" [פ"י המיוחד לך וחור"ל לא הקנו לך מן השמים]. אותו בא למעט זרעים⁶²⁰ שבחוץ לארץ.

רב חנן ורב ענן היו הולכים בדרך, ראו אדם שזרע זרעים יחד, אמר לו [אחד לשני], בא מר, ונשים אותו בחרם. אמר לו לא ברורים לי [הלכות כלאים]. ועוד ראו אותו אדם שזרע חטים ושעורים עם גפנים. אמר לו [אחד לשני], בא מר, ונשים אותו בחרם. א"ל, לא מוארים [לי הלכות כלאים, וכן] לא פוסקים כרבי יאשיה שאמר, [אין איסור תורה של כלאים] עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד⁶²¹.

רב יוסף [היה] מערב [כמה מיני] זרעים [ביחד] וזרע [בחור"ל, אבל לא בכרם]⁶²². א"ל אביי, והרי אנחנו למדנו במשנה, הכלאים מדברי סופרים [משמע אפילו כלאי זרעים]. אמר לו, אין קושי, כאן בכלאי הכרם, כאן בכלאי זרעים [שבכלאים זרעים לא נאמר "פן תקדש" אלא לומדים את זה מ"שדך", והוא רק בארץ ישראל כנ"ל], כלאי הכרם שבארץ אסורים בהנאה, בחוץ לארץ גם גזרו בהו רבנן. כלאי זרעים דבארץ לא אסירי בהנאה, בחוץ לארץ גם לא גזרו בהו רבנן. חזר אמר רב יוסף, זה לא דבר שאמרו [שכלאי זרעים אסורים בחור"ל], שרב זרע הגינה של בית המדרש של רב ערוגות ערוגות [לצורך התלמידים, שיאכלו את הירקות משם], למה. לא משום עירוב עירובי כלאים. אמר לו אביי, זה מובן אם לומדים

⁶¹⁹ חברותא כתב לאפוקי זרעים?

⁶²⁰ דכלאי הכרם בח"ל דמשום דאפקיה בלשון זריעה כתב שדך? (רש"י) איסור כלאי הכרם שאינו נוהג בחוץ לארץ מן התורה. אבל הרכבת האילן, אסורה אף בחוץ לארץ (חברותא?), ועי' תוס' שבת פד ע"ב ד"ה ארבע: אין נראה לומר דלהרכבת האילן קרי כלאי זרעים משום דבספ"ק דקידושין (דף לט). מפיק הרכבת האילן משדך לא תזרע כלאים ועוד דהתם בקידושין אמר אהיה מילתא גופא בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה ומה בהמתך נוהג בין בארץ בין בחור"ל אף שדך נוהג בין בארץ בין בחור"ל ופר"ק ואלא הא כתיב שדך ומשני שהוא למעוטי זרעים שבחור"ל (ובפ' המביא) משמע דבא"י אסירי מדאורייתא ואפי' לר' יאשיה שאמר אינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד היינו להתחייב משום כלאי הכרם שלא תזרע כרמך אבל אלאו שלא תזרע שדך מודה דחייב.

⁶²¹ לא ידענא מהיכא נפקא ליה דבעינן ב' מיני זרעים וחרצן שלישי ומפולת יד נפקא ליה (דברים כב), מלא תזרע כרמך כלאים משמע שזריעת הכרם עצמה תהיה בכלאים (רש"י). ונראה דהאי דבעי רבי יאשיה חטה ושעורה וחרצן היינו דוקא להתחייב משום כלאי הכרם אבל מכלאי זרעים מתחייב משני מינין כמו חטה ושעורה אפי' לרבי יאשיה וכו' דמשמע ליה דקרא ה"ק כרמך לא תזרע כלאים כלומר בעינן שיהיו כלאים קודם שיבואו בכרם אבל גבי שדך וכלאי זרעים כגון חטה ושעורה קרוים כלאים להתחייב כשזרען בקרקע דגוף הקרקע קרוי שדה ונראה דהלכה כרבי יאשיה (תוס').

עי' ר"ן (חולין מז ע"א בדפי הר"ף): אף על גב דבעי ר' יאשיה במפולת יד ה"מ לענין מלקות אבל לענין איסור הפירות מודה שאע"פ שלא זרען בבת אחת כל היכא דאיכא תרי מינין בר מכרם נאסרין הפירות דהא קי"ל [פסחים דף כה א] דזרוע מעיקרו בהשרשה זרוע ובה בתוספת.

ועי' שו"ע (י"ד סי' רצו ס"א): הזרוע שני מיני תבואה או שני מיני ירקות עם זרע הכרם, הרי זה לוקה שתיים, אחת משום שדך לא תזרע כלאים (ויקרא יט, יט) ואחת משום לא תזרע כרמך כלאים (דברים כב, ט) ואינו לוקה משום לא תזרע כרמך כלאים (דברים כב, ט) עד שיזרע בא"י חטה ושעורה וחרצן במפולת יד. וכן אם חפה אותם בעפר, לוקה.

⁶²² עי' שו"ע (י"ד סי' רצה ס"ג): מותר לזרוע זרעים זרוע אילן כאחד. וכן מותר לערב זרעי אילנות ולזרעם כאחד, שאין לך כלאים באילנות אלא הרכבה בלבד, בין אילן בירק, בין ירק באילן, בין ירק בירק שאינו מינו, ואפילו עץ סרק על עץ מאכל או עץ מאכל על עץ סרק.

עי' שו"ע: מותר לזרוע כו'. משמע אפי' בארץ ישראל מותר ואילו לטעמיה בבי' אבל באמת לא כוון יפה אלא נראה עיקר הטור דבארץ ישראל אסור דנהי דמשום הרכבת אילן ליכא איסורא דכלאי זרעים מיהא איכא כדלקמן ר"ס רצ"ז בהל' כלאי זרעים. (עי' רמב"ם ראב"ד כלאים פ"א ה"ו).

ארבע על ארבע רוחות הערוגה ואחת באמצע, נכון [שיש הוכחה ממעשה זו, שאסור לזרוע כלאים בחז"ל], אלא כאן [זרוע כן] משום נוי, או גם משום טרחה של השמש [שלא יצטרך להטריח להביא מין מסוים אם הוא בין שאר המינים].

מתני'. כל העושה מצוה אחת, מטיבין לו, ומאריכין לו ימיו, ונוחל את הארץ [פ"י חיי עולם הבא], וכל שאינו עושה מצוה אחת, אין מטיבין לו, ואין מאריכין לו ימיו, ואינו נוחל את הארץ.

גמ'. ושאלנו סתירה ממשנה, אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, אלו הן, כבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והכנסת אורחים, והבאת שלום בין אדם לחבירו, ותלמוד תורה כנגד כולם⁶²³. [הרי משמע שדווקא אלה זוכה לעולם הבא, והמשנה שלנו כותב שכל מצוה]. אמר רב יהודה, כך נאמר, כל העושה מצוה אחת יתירה על זכויותיו, מטיבין לו, ודומה כמי שמקיים כל התורה כולה. משמע, שאלה אפילו באחד גם כן [וכי אפילו שלא קיים שאר המצוות, והרי הוא רוב עוונות]. אמר רב שמעיה, לומר, שאם היתה שקולה, מכרעת [פ"י המשנה שכותב "אלו דברים" היינו מדובר באדם שמחצה עונות ומחצה זכויות, וכאשר א' מהזכויות הם א' מאלה, זה מכריע את הכף כאילו היה רוב זכויות]⁶²⁴. וכל העושה מצוה אחת יתירה על זכויותיו, מטיבין לו⁶²⁵.

ושאלנו סתירה ממקום אחר, כל שזכויותיו מרובין מעונותיו, מריעים לו [בעוה"ז לנקותו מעונותיו שיטול שכר שלם], ודומה כמי ששרף כל התורה כולה ולא שייר ממנה אפילו אות אחת. וכל שעונותיו מרובין מזכויותיו, מטיבין לו [לשלם לו שכר מצותיו בחייו כדי לטורדו], ודומה כמי שקיים כל התורה כולה ולא חיסר אות אחת ממנה. אמר אביי, המשנה שלנו [מדובר] שעושים לו יום טוב ויום רע [פ"י] זה שלמדנו מטיבין ומריעים, פ"י שעושים לו יום טוב ויום רע, מי שעושה מצוה יתירה, דהוה רוב זכויות ומתקנים לו בעולם הזה יום טוב, שנפרעים ממנו עונותיו, וזהו תיקון יום טוב לו לעולם הבא. וכל שעונותיו מרובים שלמדנו מריעים לו, היינו שעושים לו הזמנת יום רע שמשלמים לו שכר מצותיו כאן להיות מתוקן לו יום רע⁶²⁵.

⁶²³ ע"י ש"ע (י"ד סי' רמו סי"ח): ת"ת שקול כנגד כל המצוות. היה לפניו עשיית מצוה ות"ת, אם אפשר למצוה להעשות ע"י אחרים לא יפסיק תלמודו, ואם לאו יעשה המצוה ויחזור לתורתו.

⁶²⁴ ע"י הקדמה לשער המצוות לארז"ל: הנה אנחנו ראינו כמה וכמה מצוות שעושים בני אדם ואינם מתקיימים דברי רבותינו ח"ו בענין גודל שכרם אפילו בעוה"ז. אבל השרש שהכל נשען עליו הוא, שבעשיית המצוה לא יחשוב שהיא עליו כמשא וממחר להסירם מעליו, אבל יחשוב בשכלו כאלו בעשותו אותה המצוה ירויח אלף אלפים דינרי זהב, ויהיה שמח בעשותו אותה המצוה בשמחה שאין לה קץ מלב ומנפש ובחשק גדול, כאלו ממש בפועל נותנים לו אלף אלפים דינרי זהב אם יעשה אותה מצוה. וז"ס הפסוק תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב כו', וז"ס רב ברונא דחד יומא סמך גאולה לתפלה ולא פסק חוכא מפומיה כל ההוא יומא. וזה יורה על היות אמנות בטחוננו בבורא יתברך בתכלית האחרון, יותר משאם היה השכר מזומן לפניו בפועל. וכפי גודל שמחתו באמת ובטוב לבב הפנימי, כך יזכה לקבל אור עליון. ואם יתמיד בזה אין ספק שישרה עליו רוח"ק. וענין זה נוהג בקיים כל המצוות כלם, בין בעת שעוסק בתורה שיהיה בחשק גדול נמרץ בהתלהבות עצום, כאלו עומד לפני המלך ומשרת לפניו בחשק גדול למצוא חן בעיניו לקבל ממנו מעלה יתירה וגדולה.

גם העושה מצוה אין די לו עשייתה אבל צריך שיקיים מש"ל שיכוין בעשיית המצוה שהוא עושה אותה לשם עושיהן שהוא הש"ת, המשל בזה בעת שמסתפר ראשו לא די לו במה שלא ישחית הפאות, אבל צריך שיכוין שהוא מונע עצמו מלהשחיתם כדי לקיים מצוות בוראו שצוהו על כך. וכן בכל מצוה ומצוה יהיה הזיר ורזיז לכוין כונה זו. וכן בעת שמתפלל לפניו יתברך על איזו שאלה מן השאלות כמו מזונות ועושר ובנים וכיוצא בזה, לא יתפלל לסיבת עצמו שצריך לשאול אותה השאלה, אלא לקיים מצוותו יתברך, שנצטוונו שנתפלל אליו בעת צרותינו, להורות כי הוא אלהינו ואנחנו עמו ועבדיו ואילו ענינו תלויות כענין עבדים אל יד אדוניהם ואין לנו שום עזר אם לא ממנו יתברך וישים כל בטחוננו עליו.

⁶²⁵ רש"י פ"י ר"ת מתני' דעבדין ליה יום טוב ויום ביש ותרוייהו בעולם הזה ומטיבין לו דברייתא הוי פירוש אמתני' כלומר פעמים שעושים לו יום טוב כדי לקבל שכר מצותיו בעולם הזה ובאותו יום יהא דומה לו כמו שקיים כל התורה כולה אבל רוב ימיו של רשע שרוי ברעה והיינו שעונותיו מרובין על זכויותיו ומריעים לו היינו פעמים שעושים לו יום רע כדי למרק עונותיו בעולם הזה ובאותו יום יהא דומה לו כמי ששרף כל התורה אבל רוב ימיו של צדיק שרוי בטובה ושזכויותיו מרובין על עונותיו והיינו שלא כר' יעקב שאמר שכר מצוה בהאי עלמא ליכא כלל (תוס').

וע"י זה ח"ג קיא ע"א: העושה מצוה אחת מטיבין לו [מה שאמר (קידושין לט ע"ב) דעבדין ליה יום טוב - גר"א] בינוני זכון וחובי שקולין פלגו זכון לעילא ופלגו חובי לתתא ורזא דא (אסתר ה ו) מה שאלתך וינתן לך ומה בקשתך עד חצי המלכות ותעש צדיק גמור כל זכויו לעילא [לעולם הבא - גר"א] וחובי לתתא [לעולם הזה - גר"א] רשע גמור חובי לעילא וזכויו לתתא. תרגום:

רבא אמר [באמת כמו שאמרנו לפני כן שמטיבין לו בשכר פירות והקרן קיימת, וזה שכתוב "מריעים לו"], מי זה. רבי יעקב היא, שאמר, אין שכר מצוה בעולם הזה⁶²⁶, דלמדנו בבביתא, רבי יעקב אומר, אין לך כל מצוה ומצוה שכתובה בתורה שמתן שכרה בצדה, שאין תחיית המתים תלויה בה [באותו מתן שכר להודיעך שאין מתן שכר אלא לעולם הבא], בכיבוד אב ואם נאמר "למען יאריכון ימך ולמען ייטב לך", בשילוח הקן נאמר "למען ייטב לך והארכת ימים", הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות, ועלה לבירה ושלח את האם ונטל את הבנים, ובחזירתו נפל ומת, היכן טובת ימיו של זה. והיכן אריכות ימיו של זה. אלא, "למען ייטב לך", לעולם שכולו טוב "ולמען יאריכון ימך", לעולם שכולו ארוך.

ואולי זה לא יהיה כך [פ"י] לעולם לא יקרה דבר זה, אלא מאריכים ימיו ושנותיו]. ר' יעקב ראה מעשה. ואולי [הבן] היה מהרהר בעבירה [ולא היה ליבו לשמים ולכן מת]. מחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה [ולא היה לו לקבל עונש]⁶²⁶. ואולי [הבן] היה ההרהר בעבודת כוכבים [ולכן מת], ונאמר "למען תפוש את בית ישראל בלבם" [היינו שתפשו בלבם הרהורי ע"ז]. הוא גם כן אמר, אם תחשוב שיש שכר מצוה בעולם הזה, למה לא הגיג עליו המצוות, כדי שלא יבא לידי הרהור.

והרי א"ר אלעזר, שלוחי מצוה אין נזוקין⁶²⁷. שם שונה [ששליח מצוה לא ניזוק דווקא] בהליכתו. והרי אמר רבי אלעזר, שלוחי מצוה, אינן נזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן. היה סולם רעוע, שהזיקו קבוע, וכל מקום שהזיקו קבוע, לא סומכים על נס, שנאמר "ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני" [ואע"ג שהיה בשליחותו של מקום היה ירא מהזיק המצוה]⁶²⁸.

אמר רב יוסף, אם "אחר" [אלישע בן אבויה] היה דורש את הפסוק כמו רבי יעקב בר ברתיה, לא [היה] חוטא. ו"אחר" מה קרה איתו. יש שאמרו, שראה כזה מקרה, ויש שאמרו, שראה את הלשון של חוצפית המתורגמן [שנחתך לו כא' מהרוגי המלכות] שחזיר גירר אותו, אמר, פה שהפיק מרגליות ילחך עפר. יצא וחטא.

רב טובי בר רב קיסנא שאל סתירה לרבא, למדנו במשנה, כל העושה מצוה אחת, מטיבין לו, עשה כן, לא עשה לא. אבל למדנו הפוך, ישב ולא עבר עבירה, נותנים לו שכר כעושה מצוה. אמר לו, שם, כגון שבא דבר עבירה לידו וניצל הימנה [פ"י] ההוא ישב ולא עבר עבירה דקאמר נוטל עליה שכר בעבירה שבא לידו וכפה יצרו ולא עבר אין מצוה יתירה מזון, כמו זה שקרה לרבי חנינא בר פפי מלכה⁶²⁹ אחת תבעתו [לזנות], הוא אמר דבר, ונתמלא בשחין ומוגלה⁶³⁰, היא עשתה דבר ונתרפא, ברח ונטמן בבית המרחץ⁶³⁰, שכאשר היו נכנסים שנים אפילו ביום היו נזוקין [ממזיקים]⁶³⁰, למחרת, אמרו ליה רבנן, מי שמר עליך. אמר להו, שני

בארוה, העושה מצוה אחת מטיבין לו, בינוני זכויות וחובות שקולים, חצי זכויות למעלה וחצי חטאיו למטה, וזה סוד "מה שאלתך וינתן לך ומה בקשתך עד חצי המלכות ותעש". צדיק גמור כל זכויותיו למעלה וחובותיו למטה, רשע גמור חובותיו למעלה וזכויותיו למטה.

⁶²⁶ רש"י. ובגוים איפכא מחשבה רעה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה דכתיב (עובדיה א) מחמס אחיק יעקב תסוך בושה ונכרת לעולם ולא מצינו שעשה עשו ליעקב שום רעה אלא מחשבתו הרעה אשר חשב עליו מצרפה הקדוש ברוך הוא למעשה ומחשבה טובה של עובדי כוכבים אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה כדכתיב בניאל (ודריוש) עד מעלי שמשא הוה משתדר לשיזבויה פירוש שהיה דרוש עושה כל כחו להציל דניאל מגוב אריות אלמא אף על גב שהצילו עד הערב קאמר קרא שלא הצילו אלא מבקש להצילו מדכתיב לשיזבויה ולא כתב ושיזביה (תוס').

ע"י כל זה בדף ע"א.

⁶²⁷ פ"י כאשר האדם הולך לעשו' המצוה יש לו חבור ודביקות אל הש"י לגמרי, כי המצוה היא דרכי הש"י, והמתנועע אל המצוה הוא מתנועע אל הש"י, וכל מתנועע אל דבר מתקשר ומתחבר לשם לגמרי, ולכן אמרו בפרק כל כתיב (שבת ק"ח ב') א"ר יוסי יהא חלקי עם המתים בדרך המצוה כי תכלית האחרון שיהיה נשמת הצדק צרורה עם הש"י, וכאשר מת בדרך מצוה שהלך להתחבר עם הש"י נשמתו צרורה לשם לגמרי (מהר"ל).

⁶²⁸ ע"י לעיל הערה 463.

⁶²⁹ ע"י רש"י ב"מ פד ע"א: שרית נכרית, וע"י רש"י ע"ז י ע"ב שזה רומית.

⁶³⁰ ע"י לעיל כט ע"ב.

נושאי⁶³¹ קיסר שמרוני כל הלילה. אמר לו, שמא דבר ערוה בא לידך וניצלת הימנו, ששינינו, כל הבא דבר ערוה לידו וניצל הימנו, עושים לו נס⁶³².

"גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו"⁶³³, כגון רבי צדוק [שלשב כח לכוף יצרו להתגבר בחפצי קונו] וחביריו. מלכה אחת תבעתו לר' צדוק [אשה גדולה היתה שלא יכול ליפטר ממנה ומסור בידה להורגו], אמר לה, לבי חלש ואיני יכול, [האם] יש משהו לאכול. אמרה לו, יש דבר אסור. אמר לה, מה יצא מזה? [מזה שלא נודמן לו אלא מאכל טמא יש ללמוד]. שהעושה את זה, אוכל זה. [אותה המלכה]⁶³⁴ [הסיקה את התנור [לצלול החזיר שם] והיא הניחה החזיר בתוכו, עלה [רבי צדוק] וישב בתוכו]⁶³⁵. אמרה לו, מהו זה. אמר לה, שהעושה את זה [בועל גויה] נופל בזה [אש הגהנם]. אמרה לו, אם הייתי יודע כל זה [כמה חמור עליך הדבר] לא הייתי מצער אותך.

רב כהנא היה מוכר סלים [שנשים נותנות שם מקלות של טוייה]⁶³⁶, מלכה אחת תבעתו, אמר לה, אלך ואקשט את עצמי. עלה ונפל מגג לארץ, בא אליה וקבלו, אמר לה, הטרחת אותי [לבא אליך ממרחק] ארבע מאה פרוסי [אשר שם הייתי]. אמר לו, מי גרם לי, [וכי] לא העניות [שלולא העניות לא הייתי צריך לעסוק במלאכת נשים]. נתן לו כלי דיגרים.

רבא שאל סתירה לרב נחמן, למדנו במשנה, אלו דברים שאדם עושה אותן ואוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, אלו הן, כיבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והבאת שלום שבין אדם לחבירו, ותלמוד תורה כנגד כולם. בכיבוד אב ואם נאמר "למען יאריכון ימיך [לעולם הבא] ולמען ייטב לך [בחייך בעולם הזה]" בגמילות חסדים נאמר "רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה [בעולם הבא] וכבוד [בעולם הזה]". ובהבאת שלום נאמר "בקש שלום ורדפהו". וא"ר אבהו, לומדים "רדיפה" "רדיפה", נאמר כאן, "בקש שלום ורדפהו", ונאמר שם "רודף צדקה וחסד". בתלמוד תורה נאמר "כי הוא חייך [בעולם הזה] ואורך ימיך [בעולם הבא]". בשילוח הקן גם נאמר "למען ייטב לך והארכת ימים", שילמד גם את זה⁶³⁷. לימד ושייר⁶³⁸. לימד התנא אלו דברים, ואתה אמרת לימד ושייר.

אמר רבא, רב אידי הסביר לי⁶³⁹, "אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו", וכי יש צדיק טוב, ויש צדיק שאינו טוב. אלא, טוב לשמים ולבריות, זהו צדיק טוב. טוב לשמים ורע לבריות, זהו צדיק שאינו טוב. כיוצא בדבר אתה אומר, "אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו", וכי יש רשע רע, ויש שאינו רע. אלא, רע לשמים ורע לבריות [כמו רוצח או גולן], הוא רשע רע. רע לשמים ואינו רע לבריות [מגלה עריות מבזה מועדים אוכל חלב], זהו רשע שאינו רע.

הזכות, יש לה קרן ויש לה פירות, שנאמר "אמרו צדיק כי טוב וגו'". עבירה, יש לה קרן ואין לה פירות [ואין נפרעין ממנו יותר מכדי רשעו], שנאמר "אוי לרשע רע וגו'". ואלא מה אני מקיים "ויאכלו מפרי דרכם וממועצותיהם ישבעו". עבירה שעושה פירות, יש לה פירות [כגון חילול השם שאדם חשוב עובר עבירה ואחרים למדין ממנו לעשות כן], ושאין עושה פירות, אין לה פירות.

⁶³¹ ג' כושאי (גליון).

⁶³² שמעתי טעם הדבר שכל מי שמתגבר על יצרו, פירוש הדבר שהוא מתגבר על הטבע ומדה כנגד מדה הקב"ה מתגבר על הטבע בשבילו.

⁶³³ ע"י זהר ח"ב ג ע"א: כל אשר דבר יה"ה נעשה ונשמע והוה במתקלא חדא כמלאכין עלאין דהכי כתיב בהו (תהלים קג כ) ברכו יה"ה מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו.

תרגום: כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע והיו במשקולת אחד כמלאכים עליונים שכן כתוב בהם ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו.

⁶³⁴ ע"י רש"י שכותב "ארמית" וצ"ע אם פ' המילה מטרוניתא היא כינוי לגויה. ע"י לעיל הערה 629.

⁶³⁵ ע"י רע"א (ו"ד סי' ש"ה ס"א): מותר לאבד עצמו לדעת במקום תקיפת יצרו שלא יעמוד בנסיון. ועי"ש שהביא שבות יעקב: משום תשובה מותר להביא על עצמו מיתה ממש אבל מן הסתם לא אמרינן שעשו משום תשובה אבל היכי ידיענין שעשה משום תשובה ודאי דאין בו משום איבוד עצמו לדעת וכו' ומזומן לחיי ע"ה כי במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד.

⁶³⁶ ע"י רש"י משלי לא יט.

⁶³⁷ בלשון המשנה.

⁶³⁸ ע"י לעיל טז ע"א וע"ב.

⁶³⁹ אינו דומה לאלו דאלה כולוה הבריות נהנין ממנו ונמצא טוב לשמים וטוב לבריות ובהואו כתיב כי פרי מעלליהם יאכלו דבהאי קרא כתיב כי טוב כי פרי מעלליו יאכל בחייו אבל בשילוח הקן טוב לשמים הוא ואין כאן טוב לבריות ולא כתיב ביה כי פרי מעלליו יאכל והלכך לא תנייה גבי אוכל פירותיהן בעולם הזה (רש"י).

מחשבה טובה מצרפה למעשה, שנאמר "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו". מהו "ולחושבי שמו". אמר רב אסי, אפילו חשב אדם לעשות מצוה, ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה. מחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה, שנאמר "און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה'". ואלא מה אני מקים "הנני מביא אל העם הזה רעה פרי מחשבותם". מחשבה שעושה פרי⁶⁴⁰ [שקיים מחשבתו ועשה], הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה [ונפרעים ממנו אף על], מחשבה שאין בה פרי, אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה. ואלא זה שנאמר "למען תפוש את [בית] ישראל בלבם". אמר רב אחא בר יעקב, ההוא כתוב בענין עבודת כוכבים. שאמר מר, חמורה עבודת כוכבים, שכל הכופר בה כמודה בכל התורה כולה⁶⁴¹. עולא אמר, כמו שרב הונא, שאמר רב הונא, כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה, הותרה לו. וכי תחשוב שזה הותרה לו. אלא נעשית לו כהיתר⁶⁴².

אמר רבי אבהו משום רבי חנינא, נוח לו לאדם שיעבור עבירה בסתר ואל יחלל שם שמים בפרהסיא, שנאמר "ואתם בית ישראל כה אמר ה' וכו' איש גילוליו לכו עבדו [ואחר] אם אינכם שומעים אלי ואת שם קדשי לא תחללו". אמר רבי אלעאי הזקן, אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו, ילך למקום שאין מכירים אותו, וילבש שחורים [שלא יראה עצמו בכבודו אולי ירך לבבו בכך וגם אם יחטא אין אדם נותן לב לפי שאינו חשוב בעיניהם לכן ילבש שחורים]⁶³⁹ ויתכסה שחורים ויעשה כמו שלבו חפץ, ואל יחלל שם שמים בפרהסיא⁶⁴³.

איני? והרי למדנו בברייתא, כל שלא חס על כבוד קונו, ראוי לו שלא בא לעולם, מהו. רבה אומר, זה המסתכל בקשת⁶⁴⁴, רב יוסף אומר, זה העובר עבירה בסתר. אין קושי, כאן שיכול להתגבר על יצרו, וכאן שלא יכול להתגבר על יצרו. למדנו במשנה התם, אין מקיפין בחילול השם⁶⁴⁵, ק"ץ אחד שוגג ואחד מזיד [המלוה לאדם פעמים רבות וגובה את כולם יחד אין עושין כך מלמעלה למחללי השם אלא נפרעין מיד]. מהו אין מקיפין. אמר מר זוטרא, שאין עושים כחנוני [המחלק אוכל לפועלים וגובה מבעל הבית]. מר בנו של רבנא אמר, לומר, שאם היתה שקולה, מכרעת [פני' כאשר כף המאזנים שקולה, ויש בא' מהעוונות חילול השם, הוא מכריע את הכף לחובה], ואז "מקיפין" היינו לשון עיון.
הרבנים למדו, לעולם

⁶⁴⁰ פירות (ג' רש"י).

⁶⁴¹ ע"י רמב"ם (ע"ז פ"ב ה"ד): מצות עבודת כוכבים כנגד המצות כולן היא שנאמר וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות וגו' ומפי השמועה למדו שבעבודת כוכבים הכתוב מדבר, הא למדת שכל המודה בעבודת כוכבים כופר בכל התורה כולה ובכל הנביאים ובכל מה שנצטוו הנביאים מאדם ועד סוף העולם שנאמר מן היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם, וכל הכופר בעבודת כוכבים מודה בכל התורה כולה ובכל הנביאים ובכל מה שנצטוו הנביאים מאדם ועד סוף העולם והוא עיקר כל המצות כולן.

⁶⁴² הא דכתיב פרי מחשבותם בעובר ושונה כתיב כי הדר מהרהר לעשות מצטרפת למעשה ואפי' לא עביד לה אין חזרתו לשם שמים אלא שלא הוצרך לה כדבר הונא שאמר נעשית לו כהיתר (רש"י). ע"י לעיל הערה צד.

⁶⁴³ פ"י ר"ח ח"ו שהותר לו לעבור עבירה אלא כן אמר ר' אלעאי יגיעת דרכים והאכסנאות ולבישת שחורים משברים יצ' הרע ומונעים אדם מן העבירה (תוס').

⁶⁴⁴ ע"י שו"ע (אר"ח סי' רכט ס"א): הרואה הקשת, אומר: בא"י אלהינו מלך העולם זוכר הברית נאמן בבריתו וקיים במאמרו. ואסור להסתכל בו ביותר. מ"ב: ואסור להסתכל וכו' - והמסתכל בו ביותר עיניו כהות [חגיגה ט"ז] אלא רואה ומברך.

⁶⁴⁵ ע"י חידושי אגדות למהר"ל: תנן התם אין מקיפין בחלול השם וכו'. פ"י רבינו חננאל ז"ל הא דקאמר תנן התם משנה הוא במסכת אבות, ופרשו התוספת דשמה היינו דתנן (אבות פ"ד) המחלל שם שמים בסתר נפרעים ממנו בגלוי. אבל קשה לשון אין מקיפין עד כאן דברי התוספת. ובלא זה קשה דאין משתמע מהא דתנן המחלל ש"ש בסתר נפרעים ממנו בגלוי, בין אם פירשו שאין עושים בה כחנוני המקיף, ובין למאן דאמר שאם היתה שקולה מכרעת, אין זה משמע ממה שאמר נפרעים ממנו בגלוי.

ונראה כי פ"י אחד שוגג ואחד מזיד בחלול השם, היינו כל חומר שיש לחילול השם על שאר עבירות דאם לא כן, לא הוי לומר רק נפרעין ממנו בגלוי ואחד [שוגג וא'] מזיד, ומדאמר בחלול השם, ר"ל כל חומר שיש לחלול השם אחד שוגג ואחד מזיד שוה, ומפני שמשמע מתוך המשנה שאין חלול השם דומה לשאר חטאים, ולכן אמר תנן התם אין מקיפין בחלול השם, כלומר תנן החומר שיש לחלול השם יותר מן שאר חטאים אחד שוגג ואחד מזיד שוה בחומר הזה, וא"כ תנן שאין מקיפין בחטא של חלול השם לשאר חטאים, ולשון מקיפין דנקט כמו אין מקיפין בבוועי (חולין מ"ו ב'), דהיינו אין סומכין זה לזה, וכמו אין מקיפין שתי חביות (ביצה ל"ב) שפירושו אין סומכין שתי חביות, ור"ל דאין סומכין חלול השם לשאר עבירות לחבר אותם ביחד.
ע"י המשך לשונו בהערה

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

מ

עין משפט
נר מצוה

חבא א מיי מ"ב מה'י
פ"ח הלכות ד סמך
לאוין עו :

חבב ב עו"ש א"ח
ס"י כ"ט ע"י א:

חבב ג סמך לאוין ב :

[ועי' חו"ס הגיגה ע"ז
ד"ה יעשה וכו' שגיג
על עז]

הגרות הב"ח
(ה) נ"מ מחשבה שטושה
(ה"י) ח"מ וי"ב פ"א
מעשה וכן נקטו:

כריתות ו. פ"ח [שבת ס"ג
ע"פ] מוספתא דש"ס
פ"א תנא דבי אליהו פ"ט

[י"ג] הנה אנכי מבין
רעה אל העם הזה פרי
[ט]

יחזקאל כ

[תגיגה ע"ז.]

מוספתא קידושין פ"א

כגון רבי זדוק - שלבש כח לבוש יצרו להחזיר בחפלי קונו : אמר מאי נפקא מינה . דהא מילתא דלא נודמן לי אלא מאכל טומא יש לי ללמוד
מכאן דעבדי האי הבעול ארמיים ראוי למאכל טומא : שגרם טורח . ואשה ארמיית היתה ארמיית דבר הטומא קם ואשה גדולה
היתה שאין יכול לפטר ממנה ומאמר בידה להורגו : קא פנחה לים . לאוהו עלי בחוכו : נפיל בסי . בלאור של גיהסם : אי ידעי . אילו ידעתי
שמאמר עליכם הדבר כל כך : דיקולי . הליס נשמיס טעמיה קם פלמיין : אפרסמן . שהייתי במקום אחר רחוק ד' מאות פרסי : לאו פניוהא .
בתימה עסק לא העניות לא הארמית תורה אור
להיות חסין במלכות נשים : שפסא
קם כלי : דיגרי : ואביס : יאריכו
ימין . לעולם הבא : ייעב לך בחיך :
יפלא מיס . לעולם הבא צדקה וכבוד
בעולם הים : מיך . בעולם הזה
ואורך ימים לעולם הבא : בשלות
הקן נמי כו' . וליקטייה : רבי אידי
אפכרלי . אילו דומה לאלו להק
כולה הצריות נהני ממנו וממלא טוב
לשמים וטוב לצריות ובהואו כתיב כי
פרי מעלליהם יאכלו דבהאי קרא כתיב
כי טוב כי פרי מעללי יאכל בחיין
אכל בשלות הקן טוב לשמים הוא ואין
כאן טוב לצריות ולא כתיב ביה כי
פרי מעללי יאכל והלך לא תנייה
גבי אוכל פירותיהן בעולם הזה : רע
לשמים ורע לצריות . כגון רולח וגולן
וגב : רע לשמים ואינו רע לצריות .
מנהל עריות מבהו מערעים אוכל חלב :
אין לו פירות . אין נפרעין ממנו
יותר מכדי רשעו : עבידה שפוסה
פירות . כגון חילול הקס שארס חטוב
עובר עבירה ואחרים למדין ממנו
לשמות כן : מחשבה שפוסה פירות
שקיים מחשבתו ועשה : מלרע
למעשה . ונפרעים ממנו חף
המחשבה : טולא אמר . הא דכתיב
פרי מחשבתם צבוער וטובה כתיב כי
הדר מהרהר לעשות מלכרפת למעשה
ואפי' לא עבד לה אין חזרתו לשם
שמים אלא שלא הולך לה כדרך הוה
דלאמר נעשית לו כהיתר : ואם קם
קדמי לא סתלו . הייע פרהסיא
שהרואה מזולל בכבוד המקום : ילבש
שחורים . שלא יראה עלמו בכבודו
אלי יך לבבו כבך וגם אם יחמלי
אין אדם טוב לב לפי שאינו חסוב
בעיניהם לכן ילבש שחורים : אין
טושין לו כחמוני . המקוף לאדם
פעמים רבות וגובה כל הקפסותיו ומד
אין עושין כן מלמעלה למחללי השם
אלא נפרעין מיד : שאם סיפס . קף
המאזינס שקולה ויש בלחוד העונות
חילול השם מכריע את הקף לחובה
והאי מקיפין לשון עיוני כמו אין
מקיפין צבועי (חולין 97 מו)
אקפיעו ואידמו (סס 77 ג) שמקריב
זו אלא זו ומעין אס דוונות :
לפי

כתיב רב כהנא הוה קמובין דיקולי תבעתיה והיא מטרונותא אמר לה
איזיל איקשיט נפשאי סליק וקנפיל מאיגרא לארעא אתא אליהו קבליה אמר
ליה אמרתחן ארבע מאה פרסי א"ל מי גרם לי לאו עניותא יהב ליה שיפא
דיגרי : רמי ליה רבא לרב נחמן *תנן אלו דברים שאדם עושה אותן
ואוכל פירותיהן בעולם הזה והקפן קיימת לו לעולם הבא אלו הן כיבוד אב
ואם וגמילות חסדים והבאת שלום שבין אדם לחבירו ותלמוד תורה כנגד
כולם בכיבוד אב ואם כתיב *למען יאריכו ימך ולמען יישב לך בגמילות
חסדים כתיב *רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד ובהבאת שלום
כתיב *בקש שלום ורדפו *וא"ר אבהו אתיא רדיפה רדיפה כתיב הבא
שלום ורדפו וכתוב החסן רודף צדקה וחסד בתלמוד תורה כתיב
הוא חיידך ואורך ימך בשילוח הקן נמי כתיב *למען יישב לך והארבת
ימים ליתני נמי הא *תנא ושייר תני תנא *אלו דברים ואת אמרת תנא
ישעיייר אמר רבא רב אידי אסברא לי *אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם
יאכלו וכי יש צדיק טוב ויש צדיק שאינו טוב אלא טוב לשמים ולבריות
זהו צדיק טוב טוב לשמים ורע לבריות זהו צדיק שאינו טוב כיוצא בדבר
אתה אומר *אי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו וכי ירשע רע ויש
שאינו רע אלא רע לשמים ורע לבריות הוא רשע רע רע לשמים ואינו רע
לבריות זהו רשע שאינו רע : *הזכות יש לה קפן ויש לה פירות שנאמר
אמרו צדיק כי טוב וגו' עבירה יש לה קפן ואין לה פירות שנאמר אי לרשע
עבירה שעושה פירות יש לה פירות ושאיין עושה פירות אין לה פירות
מחשבה טובה מצרפה למעשה שנאמר *או נדברו יראי ה' איש אל רעהו
ויקשב ה' וישמע ויתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו *מאי
ולחושבי שמו אמר רב אסי אפילו חשב אדם לעשות מצוה וגאנס ולא
עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה *מחשבה רעה אין הקדוש ברוך
מצרפה למעשה שנאמר *און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה' ואלא מה
אני מקים *הנני מביא אל העם הזה רעה פרי מחשבותם מחשבה
שעושה ה' (ה) הקב"ה מצרפה למעשה מחשבה שאין בה פרי אין הקב"ה
מצרפה למעשה ואלא הא דכתיב *למען תפוש את [בית] ישראל בלבם אמר
רב אחא בר עקב הווא בעבודת כוכבים הוא דכתיב *דאמר מר *המורה
עבודת כוכבים שכל הכופר בה כמורה בכל התורה כולה עולא אמר כדבר
הונא *דאמר רב הונא כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו הותרה
לו סלקא דעתך אלא געשית לו כהיתר אמר רבי אבהו משום רבי תנינא נוה לו לאדם שיעבור
עבירה בסתר ואל יחלל שם שמים בפרהסיא שנאמר *ואתם בית ישראל בה אמר ה' איש גילוליו לבו
עברו [ואתר] אם אינכם שומעים אלי ואת שם קדשי לא תחללו *אמר רבי אלעאי הוקן אם רואה אדם שיצרו
מתגבר עליו ילך למקום שאין מכירין אותו וילבש שחורים ויתכסה שחורים ויעשה כמו שלבו חפץ ואל
יחלל שם שמים בפרהסיא איני *התניא *בל שלא חס על כבוד קונו ראוי לו שלא בא לעולם *מה היא
רבה אומר יזה המסתכל בקשת רב יוסף אומר זה העובר עבירה בסתר לא קשיא הא דמצי כייף ליצריה
והא דלא מצי כייף ליצריה תנן התם *אין מקיפין בחילול השם אחד שונג ואחד מויד מאי אין מקיפין אמר
מר זוטרא שאין עושים כחמוני מר בריה דרבנא אמר לומר שאם היתה שקולה מברעת : *ת"ר לעולם
יראה

פ"ח טושה

[על לט: פ"ח] שבת
קבו פאה פ"א ת"א

יבמות ק"ז

[שבת דה. ושי"ג]

מוספתא דש"ס פ"א אבות
ד"ג פרק מ

[על לט: חולין קמ"ב]

חולין ה. גרסיס כ"ה
שבוטת כ"י

יזח ס"ו פ"ט טושה
כב. לעיל כ"י [מ"ק כ"ז]

ערכין ג' מ"ק י"ז תגיגה
ט"ז

[תגיגה י"א] [ז"ל חתנן]

לגות פ"ד

האשה נקנית פרק ראשון קידושין

תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה - תימה דלמר בספ"ק דב"ק (דף י"ז) ר' יוחנן מטי ידיה ומנח תפילין והדר אמר

לן קיים אמרינן לימד לא אמרי' ופרקי' והא אמר מר גדול תלמוד תורה שהתלמוד מביא לידי מעשה פירש בקונטרס מ' נחלה בני קטן נחלה

בגדול וא"כ כיון דלמר קיים כל שכן לימד שאינו חשוב כל כך אלמא מוכח הסם מהכלל דמעשה גדול וי"ל דהסם הכי פי' והדר אמר לן קיים אמרינן לימד לא אמרינן ופרקי' הסם והאמר

מר גדול תלמוד שמביא לידי מעשה אי"כ היאך קיים אם לא לימד וכיון שאינו לנמנר לדידיה ודאי מעשה עדיף אבל

לנמנורי אמרינן ודאי עדיף טפי ממעשה והלכך לימד לאמרינן לימד לא אמרינן ומשיני הא לנמנור הא לאגמורי כלומר

לנמנר לדידיה ודאי מעשה עדיף אבל לנמנורי אמרינן ודאי עדיף טפי ממעשה והלכך לימד לאמרינן לימד לא אמרינן

וי"מ דהסם שלא למד עדיין וכל לימנך אם ילמוד תחילה או יעסוק במעשה אומרים לו למוד תחלה לפי שאין

עם הארץ חסיד אבל אדם שלמד כבר המעשה טוב יותר מלימודו* : **אין** תחילת דיתו של אדם אלא על

דברי תורה - והא דלמר בפרק במה מדליקין (שבת לא') כשמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת

בלמוכה היינו דווקא לענין שאלה ששאלין לו על משא ומתן אבל מ"מ נפרעים ממנו תחלה על שלא קבע

עהים לתורה* : ויש אומרים אף פסול לעדות : פירש בקונטרס הואיל

ואינו מקפיד על עלמו אינו בוש לזולל בעלמו ולפסול וקשה אמאי פסול לעדות הוא הא אמרינן בירושלמי

ר"ש כרבי הוא לכלל בשוקא חזיה ר"מ אמר לו אין שבת לתלמודי לאלול בשוק משמע דלאחר אין קפידא ופי' ר"ח

דכא מיייר שמוקף ואוכל וא"כ אם כן שמוקף דפסול דגזון הוא וי"ל שמוקף פחות משום פרוכה אי נמי

שגזול דבר שאינו מקפיד עליו והר"ד אליהו מפרש כגון שהלך אלל המוכרים וטועם משל כולם מעט

מעט כאלו רולה לקטע מנסה וניחא השתא שקורין כלב שדומה לכלב אוכל כאן מעט וכאן מעט ור"ח פירש דאוכל בשוק היינו שאוכל

סעודה דפט דגנאי ויטר : **הרן עלך האשה נקנית**

מסובין בעלית בית נתזה בלוד נשאלה שאילה זו בפניהם תלמוד גדול או מעשה גדול נענה רבי שרפון ואמר מעשה גדול נענה ר"ע ואמר תלמוד גדול נענו בולם ואמרו* תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה תניא

רבי יוסי ואמר גדול תלמוד שקדם לחלה ארבעים שנה לתרומות ולמעשרות חמשים וארבע לישבמיים ששים ואחת לויבלות מאה ושלש

מאה ושלש מאה וארבע היין קסבר יובל* מתחילתו הוא משמש וכשם שהלימוד קודם למעשה כך דינו קודם למעשה כדרב המנונא* דאמר רב

המנונא אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה שנאמר פומר מים ראשית מרון וכשם שדינו קודם למעשה כך שברו קודם למעשה שנאמר ויתן להם ארצות גוים ועמול לאומים יירשו בעבור ישמרו חקין מהלים* : **אין תתן**

ותורתיו ינצורו : כל שאינו לא במקרא ולא במישנה : א"ד יוחנן ופסול לעדות ת"ד האוכל בשוק הרי זה דומה לכלב ויש אומרים פסול לעדות אמר רב אידי בר אבין ה"לכה כיש אומרים דרש בר קפרא רגז

לפי סטעולס נידון אחר רובו כו' יראה אדם עלמא כאלו שקול כל העולם שקול כמחלה לדיקים וחכמים ומחלה רשעים וכאלו מעשיו שקולים כמחלה על מחלה עשה מזוה אחת נמלאו זכותו ומכריעין

וגמלא לדיק ועל ידו כל העולם הוכרע להיות רובן לדיקים : **ויפוי** תורה אור

יראה אדם עצמו כאלו חציו חייב וחציו זכאי עשה מצוה אחת אשריו שהכריע עצמו לכף זכות עבר עבירה אחת אוי לו

שהכריע את עצמו לכף חובה שנאמר וחומא אפולו חמא יחידי אחד יאבד טובה הרבה בשביל חמא יחידי שחמא אובד ממנו טובות הרבה ר' אלעזר

בר' שמעון אומר לפי ב'שהעולם* נידון אחר רובו והיחיד נידון אחר רובו עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות א' עבר עבירה אחת אוי לו

שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה שנאמר וחומא אחד כו' בשביל חמא יחידי שעשה זה אבד ממנו ומכל העולם טובה הרבה ר"ש בן יוחי אומר יאפילו צדיק גמור

כל ימיו ומרד באחרונה איבד את הראשונות שנאמר צדקת הצדיק לא תצילנו ביום

פשעו יאפילו רשע גמור כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירים לו שוב רשעו שנאמר ורשעת הרשע לא יבשל בה

ביום שובו מרשעו ויהיו כמחצה עונות ומחצה זכויות אמר ריש לקיש ב"בתוהא על הראשונות : **מתנאי*** כל שישנו במקרא

ובמשנה ובדרך ארץ לא במהרה הוא חומא שנאמר והחוטם המשוש לא במהרה ינתק

יובל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ אינו מן היישוב : **גמ'** אמר רבי

אלעזר ברבי צדוק למה צדיקים נמשלים בעולם הזה לאילן שכולו עומד במקום

מהרה ונופו נוטה למקום שומאה נקציץ נופו כלו עומד במקום מהרה כך הקב"ה מביא יסורים על צדיקים בעולם הזה כדי שיירשו

העולם הבא שנאמר והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאד ולמה רשעים דומים בעולם הזה לאילן שכולו עומד במקום

שומאה ונופו נוטה למקום מהרה נקציץ נופו כלו עומד במקום שומאה כך הקב"ה משפיע להן טובה לרשעים בעולם הזה כדי למורישן ולהורישן למדרגה התחתונה

שנאמר ויש דרך ישר לפני איש ואחריתו דרכי מות : * וכבר היה רבי שרפון וקנים

או מעשה גדול נענה רבי שרפון ואמר מעשה גדול נענה ר"ע ואמר תלמוד גדול נענו בולם ואמרו* תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה תניא רבי יוסי ואמר גדול תלמוד שקדם לחלה ארבעים שנה לתרומות

ולמעשרות חמשים וארבע לישבמיים ששים ואחת לויבלות מאה ושלש מאה ושלש מאה וארבע היין קסבר יובל* מתחילתו הוא משמש וכשם שהלימוד קודם למעשה כך דינו קודם למעשה כדרב המנונא* דאמר רב

המנונא אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה שנאמר פומר מים ראשית מרון וכשם שדינו קודם למעשה כך שברו קודם למעשה שנאמר ויתן להם ארצות גוים ועמול לאומים יירשו בעבור ישמרו חקין מהלים* : **אין תתן**

ותורתיו ינצורו : כל שאינו לא במקרא ולא במישנה : א"ד יוחנן ופסול לעדות ת"ד האוכל בשוק הרי זה דומה לכלב ויש אומרים פסול לעדות אמר רב אידי בר אבין ה"לכה כיש אומרים דרש בר קפרא רגז

לפי סטעולס נידון אחר רובו כו' יראה אדם עלמא כאלו שקול כל העולם שקול כמחלה לדיקים וחכמים ומחלה רשעים וכאלו מעשיו שקולים כמחלה על מחלה עשה מזוה אחת נמלאו זכותו ומכריעין

וגמלא לדיק ועל ידו כל העולם הוכרע להיות רובן לדיקים : **ויפוי** תורה אור

יראה אדם עצמו כאלו חציו חייב וחציו זכאי עשה מצוה אחת אשריו שהכריע עצמו לכף זכות עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו לכף חובה שנאמר וחומא אפולו חמא יחידי אחד יאבד טובה הרבה בשביל חמא יחידי שחמא אובד ממנו טובות הרבה ר' אלעזר בר' שמעון אומר לפי ב'שהעולם* נידון אחר רובו והיחיד נידון אחר רובו עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות א' עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה שנאמר וחומא אחד כו' בשביל חמא יחידי שעשה זה אבד ממנו ומכל העולם טובה הרבה ר"ש בן יוחי אומר יאפילו צדיק גמור כל ימיו ומרד באחרונה איבד את הראשונות שנאמר צדקת הצדיק לא תצילנו ביום פשעו יאפילו רשע גמור כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירים לו שוב רשעו שנאמר ורשעת הרשע לא יבשל בה ביום שובו מרשעו ויהיו כמחצה עונות ומחצה זכויות אמר ריש לקיש ב"בתוהא על הראשונות : **מתנאי*** כל שישנו במקרא ובמשנה ובדרך ארץ לא במהרה הוא חומא שנאמר והחוטם המשוש לא במהרה ינתק יובל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ אינו מן היישוב : **גמ'** אמר רבי אלעזר ברבי צדוק למה צדיקים נמשלים בעולם הזה לאילן שכולו עומד במקום מהרה ונופו נוטה למקום שומאה נקציץ נופו כלו עומד במקום מהרה כך הקב"ה מביא יסורים על צדיקים בעולם הזה כדי שיירשו העולם הבא שנאמר והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאד ולמה רשעים דומים בעולם הזה לאילן שכולו עומד במקום שומאה ונופו נוטה למקום מהרה נקציץ נופו כלו עומד במקום שומאה כך הקב"ה משפיע להן טובה לרשעים בעולם הזה כדי למורישן ולהורישן למדרגה התחתונה שנאמר ויש דרך ישר לפני איש ואחריתו דרכי מות : * וכבר היה רבי שרפון וקנים או מעשה גדול נענה רבי שרפון ואמר מעשה גדול נענה ר"ע ואמר תלמוד גדול נענו בולם ואמרו* תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה תניא רבי יוסי ואמר גדול תלמוד שקדם לחלה ארבעים שנה לתרומות ולמעשרות חמשים וארבע לישבמיים ששים ואחת לויבלות מאה ושלש מאה ושלש מאה וארבע היין קסבר יובל* מתחילתו הוא משמש וכשם שהלימוד קודם למעשה כך דינו קודם למעשה כדרב המנונא* דאמר רב המנונא אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה שנאמר פומר מים ראשית מרון וכשם שדינו קודם למעשה כך שברו קודם למעשה שנאמר ויתן להם ארצות גוים ועמול לאומים יירשו בעבור ישמרו חקין מהלים* : **אין תתן** ותורתיו ינצורו : כל שאינו לא במקרא ולא במישנה : א"ד יוחנן ופסול לעדות ת"ד האוכל בשוק הרי זה דומה לכלב ויש אומרים פסול לעדות אמר רב אידי בר אבין ה"לכה כיש אומרים דרש בר קפרא רגז

תבר א מוי' פ"ג מה' תשובה הלכך ד :

תכה ב מיי' סה ג :

תכו ג מיי' סה הכי ג :

תכו ד מיי' סה פ"ג הלכה א :

תכה ה מיי' סה פ"ג הלכה ג :

תכבו ו מיי' פ"א מה' ערות הלכה א סגנו לאוין ריד טו"ע ח"מ סימן לז סעיף י :

תל ג מיי' פ"ג מה' ח"מ הלכה ג טו"ע י"ד סימן רמו סעיף י :

תל ה מיי' סה פ"ג הלכה ה טו"ע י :

תל ו מיי' סה פ"ג הלכה ו טו"ע י :

תל ז מיי' סה פ"ג הלכה ז טו"ע י :

תל ח מיי' סה פ"ג הלכה ח טו"ע י :

תל ט מיי' פ"א מה' ערות הלכה א סגנו לאוין ריד טו"ע ח"מ סי' לז סעיף י :

תל י מיי' סה הלכה י טו"ע י :

תל י"א מיי' סה הלכה י"א טו"ע י :

תל י"ב מיי' סה הלכה י"ב טו"ע י :

תל י"ג מיי' סה הלכה י"ג טו"ע י :

תל י"ד מיי' סה הלכה י"ד טו"ע י :

תל י"ה מיי' סה הלכה י"ה טו"ע י :

תל י"ו מיי' סה הלכה י"ו טו"ע י :

תל י"ז מיי' סה הלכה י"ז טו"ע י :

תל י"ח מיי' סה הלכה י"ח טו"ע י :

תל י"ט מיי' סה הלכה י"ט טו"ע י :

תל כ מיי' סה הלכה כ טו"ע י :

תל כ"א מיי' סה הלכה כ"א טו"ע י :

תל כ"ב מיי' סה הלכה כ"ב טו"ע י :

תל כ"ג מיי' סה הלכה כ"ג טו"ע י :

תל כ"ד מיי' סה הלכה כ"ד טו"ע י :

תל כ"ה מיי' סה הלכה כ"ה טו"ע י :

תל כ"ו מיי' סה הלכה כ"ו טו"ע י :

תל כ"ז מיי' סה הלכה כ"ז טו"ע י :

תל כ"ח מיי' סה הלכה כ"ח טו"ע י :

תל כ"ט מיי' סה הלכה כ"ט טו"ע י :

תל ל מיי' סה הלכה ל טו"ע י :

תל ל"א מיי' סה הלכה ל"א טו"ע י :

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

מסורת הש"ס

יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי⁶⁴⁷, עשה מצוה אחת, אשריו שהכריע עצמו לכף זכות, עבר עבירה אחת, אוי לו שהכריע את עצמו לכף חובה, שנאמר "וחוטא אחד יאבד טובה הרבה", בשביל חטא יחידי שחטא, אובד ממנו טובות הרבה. ר' אלעזר בר' שמעון אומר, לפי שהעולם נידון אחר רובו⁶⁴⁸ והיחיד נידון אחר רובו [יראה אדם עצמו כאילו שקול, וכן כל העולם שקול כמחצה צדיקים וחסידיים ומחצה רשעים וכאילו מעשיו שקולים כמחצה על מחצה הוכרע להיות רובן צדיקים], עשה מצוה אחת, אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות, עבר עבירה אחת, אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה, שנאמר "וחוטא אחד כו'", בשביל חטא יחידי שעשה זה, אבד ממנו ומכל העולם טובה הרבה.

ר"ש בן יוחי אומר, אפילו צדיק גמור כל ימיו ומרד באחרונה, איבד את הראשונות⁶⁴⁷. שנאמר "צדקת הצדיק לא תצילנו ביום פשעו", ואפילו רשע גמור כל ימיו ועשה תשובה באחרונה, אין מזכירים לו שוב רשעו⁶⁴⁸, שנאמר "ורשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו"⁶⁴⁹. [ולמה צדיק שמרד חשיב כרשע] שיהיה כמחצה עונות ומחצה זכיות [ולמה איבד הראשונות]. אמר ריש לקיש, במתחרט על [כל הטובות] הראשונות⁶⁵⁰. מתני'. כל שישנו במקרא ובמשנה ובדרך ארץ, לא במהרה הוא חוטא, שנאמר "והחט המושלש לא במהרה ינתק", וכל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ, אינו מן היישוב⁶⁵¹. גמ'. אמר רבי אלעזר ברבי צדוק, למה צדיקים נמשלים בעולם הזה [כאשר יסורים באים עליהם]. לאילן שכולו עומד במקום טהרה ונופו

⁶⁴⁶ עי' לעיל הערה קפח.

⁶⁴⁷ עי' לקמן הערה 650.

⁶⁴⁸ עי' רמב"ם (תשובה פ"ב ה"א): אי זו היא תשובה גמורה, זה שבא לידו דבר שעבר בו ואפשר בידו לעשותו ופירש ולא עשה מפני התשובה, לא מיראה ולא מכשולן כח, כיצד הרי שבא על אשה בעבירה ולאחר זמן נתייחד עמה והוא עומד באהבתו בה ובכח גופו ובמדינה שעבר בה ופירש ולא עבר זהו בעל תשובה גמורה, הוא ששלמה אמר וזכור את בוראך בימי בחורותיך, ואם לא שב אלא בימי זקנותו ובעת שאי אפשר לו לעשות מה שהיה עושה אף על פי שאינה תשובה מעולה מועלת היא לו ובעל תשובה הוא, אפילו עבר כל ימיו ועשה תשובה ביום מיתתו ומת בתשובתו כל עונותיו נמחלין שנאמר עד אשר לא תחטך השמש והאור והירח והכוכבים ושבו העבים אחר הגשם שהוא יום המתיקה, מכלל שאם זכר בוראו ושב קודם שימות נסלח לו.

⁶⁴⁹ עי' לקוטי תורה (תהלים לב) לדוד משכיל אשרי נשוי פשע: איירי במי ששב בתשובה בשעת מיתתו שאין לו זמן לקיים שום מצוה אלא בהרהור תשובתו הוא נשוי פשע לבד כענין ר"א בן דורדיא שמת מתשובה וכו' וקשה אחר שלא סיגל מעש"ט האיך בא לעה"ב ומהיכן בא לו שם רבי וגם במה יתכסה שאין אדם יכל ליכנס שמה אם לא יהיה לו לבוש הנעשה ממע"ט כנזר בזוהר אלא זהו לגול יוחנן כה"ג ששימוש פ' שנה כה"ג ולבסוף נעשה צדוקי וכמו שבפעם הא' פגם לסוף ימיו כן תיקן בפ"ב שכל ימיו היה רשע ולבסוף שב בתשובה והנה הלבוש שעשה יוחנן כ"ג בכל המע"ט אשר סיגל בפ' שנים לקחו ר"א ושם רב היה ראוי אליו מפ"א וז"ש כסוי חטאה שלקח לו לבוש החוטא שהוא יוחנן כ"ג וגם הלבוש הרע שעשה ר"א נתנה ליוחנן כ"ג.

⁶⁵⁰ נראה דכל ענין תוהא על הראשונות זהו רק כשצירף לזה מעשה אבל במחשבה לבד לא איבד כל זכויותיו שעשה, וזהו בכלל מחשבה רעה שאין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה (הגריש"א).

אמנם עי' רמב"ם (תשובה פ"ג ה"א): כל מי שניחם על המצות שעשה ותהה על הזכיות ואמר בלבו ומה העולתי בעשייתן הלואי לא עשיתי אותן הרי זה איבד את כולן ואין מזכירים לו שום זכות בעולם שנאמר וצדקת הצדיק לא תצילנו ביום רשעו אין זה אלא בתוהה על הראשונות.

⁶⁵¹ עי' ש"ע (ח"מ סי' לד ס"ז): מי שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ, הרי זה בחזקת רשע ופסול לעדות מדבריהם. לפיכך אין מוסרים עדות לעם הארץ, ואין מקבלים ממנו עדות, אלא אם כן הוחזק שעוסק במצות ובגמילות חסדים ונוהג בדרכי הישרים ויש בו דרך ארץ, אף על פי שהוא עם הארץ ואינו לא במקרא ולא במשנה. נמצאת אומר: כל ת"ח בחזקת כשר, עד שיפסל. וכל עם הארץ בחזקת שהוא פסול, עד שיחזק שהולך בדרכי הישרים. וכל מי שמקבל עדות ע"ה קודם שתהיה לו חזקה זו, או קודם שיבואו עדים ויעידו שהוא נוהג במצות ובדרך ארץ, הרי זה הדיוט, ועתיד ליתן את הדין, שהרי מאבד ממונו של ישראל על פי רשעים.

עי' סמ"ע: מי שאינו לא במקרא ולא במשנה כו'. פירוש, שאינו בשום אחד מהם. דכל שירד לך חזקתו רשע ועובר על [רוב] עבירות שיבואו לידו, לפיכך בעיניו שיהיה מוחזק שהוא בו מצוות. ולשהוא בודאי בר שלשתן, אף שאינו ידוע שעוסק במצוות, כשר הוא אפילו לכתחילה, דחזקתו שהוא בר מצוות. אבל מסתמא שאנו יודעים בו שאינו למדן ואין אנו יודעים בו אם הוא בר דרך ארץ ומחזיק במצוות, בזה אמרו דאין מוסרין לו עדות לכתחילה אא"כ ידוע שהוא מוחזק במצוות ובדרך ארץ, אבל בדיעבד אין פוסלין עדותו.

[מעט ממנו] נוטה למקום טובא, נקצץ [ממנו] נופו, כולו עומד במקום טהרה⁶⁵². כך הקדוש ברוך הוא מביא יסורים על צדיקים בעולם הזה [נפרעין מן הצדיקים מעט עונות שבידם ונמצאו כולם נקיים], כדי שיירשו העולם הבא, שנאמר "והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאד".

ולמה רשעים דומים בעולם הזה [בטובה שמשפיעים להם]. לאילן שכולו עומד במקום טובא ונופו [פי' מעט ממנו] נוטה למקום טהרה [שיש בידם מיעוט טובות וזכויות], נקצץ נופו [שהוא קבלתם שחרם בעולם הזה], כולו עומד במקום טובא. כך הקדוש ברוך הוא משפיע להן טובה לרשעים בעולם הזה, כדי לטורדן ולהורישן למדריגה התחתונה, שנאמר "יש דרך ישר לפני איש ואחריתו דרכי מות" [כשרואין הרשעים שלותן נראית דרכם בעיניהם ישרה ואחריתה של אותה שלוה הזמנת דרכי מות היתה]⁶⁵³.

וכבר? היה רבי טרפון וזקנים מסובין בעלית בית "נתזה" בלוד, נשאלה שאלה זו בפניהם, תלמוד גדול או מעשה גדול. רבי טרפון ענה? ואמר, מעשה גדול⁶⁵⁴. ר"ע ענה? ואמר, תלמוד גדול⁶⁵⁵. כולם ענו ואמרו, תלמוד גדול, שהתלמוד מביא לידי מעשה [ואז נמצאו שניהם בידן]⁶⁵⁶. למדנו בברייתא, רבי יוסי אומר, גדול תלמוד, שקדם לחלה ארבעים שנה [כשיצאו ממצרים נתנה להם תורה בחדש השלישי ובחלה לא נתחייבו עד שנכנסו לארץ], לתרומות ולמעשרות, חמשים וארבע [שנה, שלא נתחייב בהם עד לאחר כיבוש וחילוק הארץ], לשמיטת, ששים ואחת [שנה, שרק אחר כיבוד וחילוק התחילו למנות שמיטות], ליובלות, מאה ושלוש [שנה, שלא התחילו למנות יובל עד שהתחילו למנות שמיטה. וכי היון מאה ושלוש. היו מאה וארבע. הוא סובר, יובל משמט מתחילתו [פי' מתחילת השנה מיום כיפור, אבל שמיטה רק משמטת בסוף השנה].

וכשם שהלימוד קודם למעשה, כך דינו קודם למעשה, כמו [ההלכה שאמר] רב המנונא, שאמר רב המנונא, אין תחילת [תביעת] דינו של אדם [ליום הדין] אלא על דברי תורה [למה לא עסקת בתורה]⁶⁵⁷, שנאמר "פוטר מים ראשית מדון" [פוטר מים" פי' הפורק עול תורה, שאין מים אלא תורה. "ראשית מדון", תחילת דינו], וכשם שדינו קודם למעשה [פי' פורענות תורה קודם לדין פורענות מעשה], כך שכרו [על עסקו בתורה] קודם למעשה, שנאמר "ויתן להם ארצות גוים ועמל לאומים יירשו בעבור ישמרו חקי"⁶⁵⁸ ותורותיו ינצורו [פי' יקיימו].

כל שאינו לא במקרא ולא במשנה. א"ר יוחנן, ופסול לעדות [כיון שאינו מן היישוב אין מקפיד על עצמו ואין לו בוש פנים⁶⁵⁹ וכן האוכל בשוק הואיל ואין מקפיד על כבודו אינו בוש לזלזל בעצמו וליפסל]. הרבנים למדו, האוכל בשוק, הרי זה דומה לכלב⁶⁶⁰. ויש אומרים, פסול לעדות. אמר רב אידי בר אבין, הלכה כיש אומרים⁶⁶¹. בר קפרא דרש, רגזן,

⁶⁵² פי' כי הצדיק יש לו דביקות בטהרה, וכאשר יש בצדיק חטא מה הרי הנוף נוטה למקום טובא ומ"מ העיקר שלו הוא צדיק רק שנוטה למקום הטומאה בדבר מה, וזה נקרא נופו נוטה למקום טובא, וקרוב הוא להיות נפרע בעולם הזה בשביל שהוא מעט ואינו עיקר האדם, וראוי שיהיה תשלום שלו בעולם שאינו עיקר, והרי דומה עה"ז לפרוזרד בפני עה"ב שהוא דומה לטרקלין (אבות פ"ד), וידוע כי הפרוזרד אינו עיקר רק הטרקלין עיקר, והמצוה אצל הצדיק הוא עיקר ותשלום המצוה בעולם שהוא עיקר. וההפך הוא ברשע כי החטא אצלו עיקר, ולכן פרעון החטא שלו בעה"ב שהוא עיקר (מהר"ל).

⁶⁵³ צ"ע אם רואים מהגמ' שעל אף שעולם הזה נידון על פי רוב, אבל עולם הבא לא.

ועי' מהר"ל: כלל הדבר בזה, כי הדבר שבא מן הש"י הוא בשלימת, הן השכר על המצות הן העונש, ומאחר שהוא כך אין ראוי שיהיה הצדיק שעשה מצות הרבה ויש לו שכר טוב אצל הש"י, אין ראוי שיהיה שכרו בעולם הזה, כי כל מה שהש"י עושה לו בעה"ז אינו הרבה שהוא לזמן מה, וא"כ לא יהיה לצדיק כמו שהוא מדת הש"י אשר צדקתו הוא כהררי אל. וכן אין ראוי שיהיה הרשע נפרע על חטא שהוא עושה בעולם הזה, כי הוא רשע. ולכן [בצדיק] כיון שענפיו שלו נוטים למקום טובא והם עבירות שלול, נפרע בעולם הזה שהוא מעט כי עד כמה יהיה ונשאר כולה טהור, ולעה"ב משלם לו שכרו שהוא כהררי אל, והפך הוא הרשע שנופים מעט שלו נוטים למקום טהרה, משלם לו על מעט מצות שעשה בעולם הזה שהוא מעט, ונשאר עומד כולו במקום טובא ולעה"ב נפרע על חטא שלו ואז משפטו תהום רבה.

לא עלתה בידו [בשכרו] אלא רגזותו [פי' כחש בשרו]. ולאדם טוב, מטעמים אותו מפרי מעשיו. וכל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ, [ראוי שת] דור הנאה ממנו, שנאמר "ובמושב לצים לא ישב", מושבו מושב לצים [פי' כל שאינו באחד מאלו במה יתעסק אם לא בליצנות].

הדרן עלך האשה נקטת
פירק האיש מביית

מתני'. האיש מקדש בו ובשלוחו⁶⁵⁴. האשה מתקדשת בה ובשלוחה⁶⁵⁵. האיש מקדש את בתו כשהיא נערה וכו"ש כשהיא קטנה וזה שמואב במשנה "נערה" דרך ארץ שקטנה לכתחילה לא, בו ובשלוחו⁶⁵⁶. גמ'. עכשיו בשלוחו מקדש, יש שאלה [אם יוכל לקדש] בו בעצמו. אמר רב יוסף, מצוה בו יותר מאשר על ידי שלוחו [כשהוא עוסק גופו

⁶⁵⁴ ע"י ש"ע (אה"ע סי' לה ס"א): האיש יכול לעשות שליח לקדש לו אשה, בין אשה סתם בין אשה פלונית, ויאמר לה השליח: הרי את מקודשת לפלוני. אבל אם אפשר לו לקדשה בעצמה, אסור לקדשה ע"י שליח, אלא אם כן מכירה, שמא אחר כך ימצא בה דבר מגונה ותתגנה עליו. ומכל מקום אף על פי שמכירה, מצוה שיקדשה בעצמה, אם אפשר.

וע"י ח"מ: מצוה שיקדשה בעצמו. ודוקא במצוה אמרין הכי אבל בברכת המצוה נתבאר בסימן שלפני זה אף לכתחלה אחר מברך. וע"י ב"ש: וכן מצוה יותר שיקדש האב את בתו בעצמו ולא ע"י שליח חדושי מהר"ט ומה שאנו אין נזהרין בזה ועושיין שדוכין ואין החתן רואה הכלה משום דאינו אלא שדוכין וקודם הקידושין רואה אותה ולזה סמך בסעודה שעושים בלילה קודם החופה כדי שיראה אותה בה"י ועוד היתר כמ"ש בתו' דאגן מתי מעט.

ע"י אריכות בהערה 705.

⁶⁵⁵ ע"י ש"ע (אה"ע סי' לו ס"א): האשה יכולה לעשות שליח לקבל קידושה, ומצוה שתתקדש על ידי עצמה, אם תוכל, אבל איסור ליכא כמו שיש באיש, ואומר האיש לשליח: הרי פלונית ששלחה אותך מקודשת לי, והשליח אומר: קדשתיה לך. ואם אמר: הן, דיו. ואפילו שאלה, אם היו עסוקים באותו ענין ונתן לשליח ולא פירש ולא אמר דבר, דיו. ואם מקדשה בשטר, אינו כותבו אלא מדעת השליח. ויש מי שאומר שאינו כותבו אלא מדעתה.

וע"י ח"מ: יכולה לעשות שליח לקבל קידושה. כבר נתבאר בסי' שלפני זה סעיף ג' דצריך לעשותו בעדים ואם נעשה בלא עדים אפ"ה יש להחמיר ולהצריכה גט. וע"י ב"ש: נראה אם גלתה דעתה דניח' לה להתקדש לזה יכול לזכות לה שום אדם ולקבל בשבילה קידושין [ע"י רמ"א סי' לז ס"ז הוב"ד לקמן הערה 656, גלוי לכל] דע"כ לא מבעי' בש"ס בגט אם יכול לזכות בגט משום בגט י"ל אפ"י בקטטה או מקום יבום לא ניח' לה הגט משום איתת' בכל דהוא ניח' לה אבל בקדושין לא שייך סבר' זו ויכול לזכות לה ועס"י ל"ה.

וע"י ח"מ: ומצוה שתתקדש ע"י עצמה. אף שאין האשה מצווה על פרו ורבו מ"מ היא עושה מצוה שמסייעת לאיש שיקיים המצוה על ידה.

וע"י ט"ז: כמו שיש באיש. פי' באיש יש איסור ע"י שליח מטעם שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו משא"כ באשה דבכל דהו ניחא לה דטב למיתב טן דו.

ע"י ח"מ: אלא מדעת השליח. נר' דכ"ש אם כתב מדעת האשה דעדיף מדעת השליח רק דלא תימ' כשמתקדש' ע"י שליח לא בעי דעת כלל דהא אפ"י במתקדש' ע"י עצמה פליגי בגמ' אי בעינן מדעת' קמ"ל דדין השליח כדין האשה ואם כתבו שלא מדע' שניהם היו ספק מקודש' כמו שנתבאר לעיל בסי' ל"ב.

⁶⁵⁶ ע"י ש"ע (אה"ע סי' לו ס"ז): כשם שיכול האב לקדשה בעצמו, כך יכול לקדשה על ידי שלוחו, או ע"י עצמה, שיאמר לה: צאי וקבלי קידושין. הגה: וצריך לומר לה כן בפני עדים, דהרי שליח קבלה צריך עדים, כמו שנתבאר לעיל סי' ל"ה סעיף ג'. ואם גלוי לכל שמכונה לחופה ולקבל קידושה, כאומר לה בפני עדים דמי. ואין חילוק בין נערה לקטנה, וכן עיקר. אבל יש חולקים ואומרים דאין בת קטנה יכולה לקבל קידושה, אלא האב בעצמו צריך לקבל. וכדי להוציא נפשו מפלוגתא, יחזיק האב יד הקטנה בשעה שמקבלת הקדושין, או יעמוד אצלה כשתקבלן, דהוי כאלו קבלן בעצמו. והכי עדיף טפי משיקבלו בעצמו, דהרי י"א דאסור לקדש בתו קטנה, כמו שיתבאר בסמוך. וכשמקדש הקטנה אומר לה הרי את מקודשת לי. ואם אמר: בתך מקודשת לי, הוי קידושין, דהרי היא במקום אביה עומדת, אף על גב שנתן לה הקידושין. ואם מקדשה בשטר, כותב בשטר: בתך מקודשת לי, ובשעה שנתן לה אומר לה: הרי את מקודשת לי. ואם שינה בדברים אלו, אפ"ה הויא מקודשת. וכששולחים הבנות הקטנות למקום אחר, ואין האב אצלן כשמקבלין לקדושה, הואיל והכינה להכניסה לחופה ולקדושין הוי כאלו מחזיק בידה בשעת קבלה דמיא.

ע"י ח"מ: כך יכול לקדשה ע"י שלוחו. נראה דמ"מ איכא בו יותר משלוחו דהא הוא מצוה דמי עליו וכמו שנתבאר למעלה סימן ל"ה ובב"כ לא כ"כ ולא ידעתי הפרש בין מצוה זו לשאר מצות:

ע"י ח"מ: או ע"י עצמה. לדברי המפרשי' (רמב"ן ט ע"א) הטעם דהוי כאלו אמר לה כל על מי שתן לך מנה מעלה אני עליו כאלו נתנו לי והתקדשי בו ולפ"ז ה"ה לקטנה דלמא נמי דלא גרעה מכלל אבל הרא"ש (סי' כה) כתב אף על גב דאין שליחות לקטן לטובתה ולרעותה נכשית שליח עיין עליו ולפ"ז דוקא ע"י עצמה ולא ע"י קטנה דלמא וע' בדברי הרא"ש שכתב שאינו דומה לערב ויש חילוק בין קדושי כסף לקידושי שטר ובין דיבר עם המקדש או לא דיבר עמו וע' בר"ן פ"ק דקידושין.

במצות מקבל יותר שכר. כמו זה שרב ספרא מחרין רישא [של דג לצורך שבת], רבא מלח שיבוטא [פי' סוג דג, לצורך שבת]⁶⁵⁷.

יש שאמרו, שיש בזה [המקדש על ידי שליח] איסור [אם יכול לקדש בעצמו], כמו זה שאמר רב יהודה אמר רב, שאמר רב יהודה אמר רב, אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה, שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו, והרחמן [ה' ית' בתורה] אמר "ואהבת לרעך כמוך"⁶⁵⁷. וכאשר נאמר [ההלכה של] רב יוסף, על סוף [המשנה] נאמר, האשה מתקדשת בה ובשלוחה.

עכשיו בשלוחה מתקדשת, וכי יש שאלה [אם היא מתקדש] בה בעצמה. אמר רב יוסף, מצוה בה יותר מבשלוחה, כמו זה שרב ספרא מחרין רישא [של דג לצורך שבת], רבא מלח שיבוטא [לצורך שבת]. אבל בזה אין איסור [אף על פי שלא ראתהו ליכא איסורא לומר שמא תראה בו דבר מגונה], כמו זה שאמר ריש לקיש, שאמר ר"ל, טוב לשבת בב' גופות מאשר לשבת כאלמנה⁶⁵⁸.

האיש מקדש את בתו כשהיא נערה. כשהיא נערה כן [יכול האב לקדשה], כשהיא קטנה לא. זהו ראייה לרב, שאמר רב יהודה אמר רב, ויש אומרים רבי אלעזר, אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה, עד שתגדל ותאמר בפלוני אני רוצה⁶⁵⁸.

שליחות מאיפה יודעים את זה. שלמדנו בכרייתא, [נאמר בנתינת גט] "ושלח" והיה אפשר לכתוב "וגרשה", ומה שהתורה השתמש היא לשון של שליחות זה [מלמד שהוא עושה שליח] להוליד גט לאשתו. ויש עוד דיוק, שהיה אפשר לכתוב "ושלח" ובמקום זה הלשון, התורה השתמש עם [לשון] "ושלחה", מלמד שהיא עושה שליח [לקבל את גיטתה]. "ושלח ושלחה" [פי' מזה שנאמר פעמים בפסוקי גירושין לשון שליחות], מלמד שהשליח עושה שליח. מצאנו בגירושין, בקידושין מאיפה יודעים את זה. ואם תאמר שלומדים מגירושין [בבבין אב]⁶⁵⁸. [הרי יש לשאול] מה לגירושין שכן ישנן בעל כרחו [ורק בגלל זה ישנן גם כן על ידי שליחות]. נאמר בפסוק "ויצאה והיתה", מקיש הויה לציאה, מה יציאה עושה שליח, אף הויה גם עושה שליח. ואלא זה שלמדנו במשנה, האומר לשלוחו צא תרום [מהתבואה שלי]. תרום כדעת בעל הבית [פי' לפי מה שהוא מכיר בעל הבית אף עיני יפה, אז תרומתו היא אחד חלקי ארבעים של התבואה, או אף עיני רעה אז תרומתו היא אחד חלקי ששים], ואם אינו יודע דעת בעל הבית, תרום בכינונית אחד מהמשים,

⁶⁵⁷ ע"י ש"ע (אה"ח סי' רנ ס"א): ישכים בבוקר ביום ששי להכין צרכי שבת, ואפילו יש לו כמה עבדים לשמשו ישתדל להכין בעצמו שום דבר לצרכי שבת כדי לכבדו, כי רב חסדא היה מחתך הירק דק דק, ורבה רב יוסף היו מבקעין עצים, ור"ז היה מדליק האש, ורב נחמן היה מתקן הבית ומכניס כלים הצריכים לשבת ומפנה כלי החול, ומהם ילמד כל אדם, ולא יאמר: לא אפגום כבודי, כי זה הוא כבודו שמכבד השבת.

גמ"א: להכין בעצמו: וה"ה בכל מצוה מצוה בו יותר מבשלוחו.

וע"י שעה"צ סק"ט: ונראה שלא שייך בזה לומר, מצוה שיוכל לעשות על ידי אחרים אין מבטלין התלמוד אפילו לזמן מועט, והכא הלא יוכל לעשות על ידי שלוחו דעדיף הוא ממי שהוא אחר לגמרי, יש לומר, דדוקא מצוה שאין מוטלת על גופו, כגון שיפסיק באמצע הלמוד לילך לגמול חסד עם איזה אדם במקום שאחר יוכל לעשות עמו הטובה היא, מה שאין כן בזה שהכבוד שבת מוטלת על גופו, וממילא מצוה בו יותר מבשלוחו. אי נמי דדוקא לענין כבוד שבת אמרינן כן דחמירא, מה שאין כן לענין שאר מצות אם הוא תלמיד חכם ונוגע לבטול תורה, וצריך עיון:

בה"ל: ישתדל וכו' - בהרמב"ם איתא על דין זה בלשון חייב [שז"ל בפרק ל' אף על פי שיהיה אדם חשוב ביותר ואין דרכו ליקח דברים מן השוק ולא להתעסק במלאכות שבבית חייב לעשות דברים שהן לצורך השבת בגופו שזה הוא כבודו. חכמים הראשונים מהן מי שהיה מפצל העצים לבשל בהן ומהן מי שהיה מבשל או מולח בשר או גודל פתילות או מדליק נרות ומהן מי שהיה יוצא וקונה דברים שהן לצורך השבת ממאכל ומשקה אף על פי שאין דרכו בכך וכו' ע"ש] והכונה על איזה דבר מן הדברים ועיין בקידושין מ"א דקאמר שם מצוה בו יותר מבשלוחו ואפשר דלהרמב"ם ג"כ לאו חוב גמור הוא אלא כעין חובה משום כבוד שבת וסברת הרמב"ם דאל"ה לא היו מבטלים כל הני אמוראים תורתן עבור זה ומ"מ לא הוי זה חובה גמורה ותדע שלא אשכחן בגמרא בשם חובה כ"א על הדלקת נר בשבת בדף כ"ה ע"ב ולענין ג' סעודות בדף ק"ז ע"ב ומ"מ צ"ע.

⁶⁵⁸ משל הוא שהנשים אומרות על בעל כל דהו (רש"י).

ואי קשיא ה"נ גבי דידה איכא איסורא כי היב קידושין לשלוחה ולא חזי לה אין הכי נמי ומיהו מתני' בדידה קאמר דהיא מיקדשא בה ובשלוחה הלכך הא דתנא בה למצוה אשמועינן אבל איסורא לגבי דידה ליכא אבל רישא דאיירי בדידה תנא בו משום איסורא (רש"י).
ע"י הערה רה.

האישה נקנית

פרק ראשון קידושין

מא

עין משפט נר מצוה

לא (ה) עלה בידו - בשכרו אלא כחש בשרו ברנותו לא נשחכר כלום:
דור - נזור - שנתמך וכמוסד לניס לא יטב - וזה שאיטו בחמד מאלו
 כמה יתעסק אם לא בלינות:
הדרן עלך האישה נקנית

האישי מקדש בו וכשלומו - בנמי' תורה אור

ליקף לה: כשתיק נערה -
 וכ"ש כשהיא קטנה אם קבל קידושין
 מקודשת והיא קטנה נערה אורח
 ארעה אשמועינן דקטנה לכהמלה לא
 כדמפרש בגמ' (גמ' מלוה בו יוסר
מכשלומו - דכי עסיק נופו במלות
 מקבל שכר טפי: מפרין רישא -
 לכבוד שבת: שיבוטא - דג: כהא
איסורא נמי איכא - אם יוכל לקדש
 בעלמא וקידש ע"י שליחא מלמא שיראנה
 שמה תתנגד עליו: וכן איסורא דרב
יוסף - דאמר מלמא הוא דאיכא ולאו
 איסורא אסיפא איסורא: **אבל כהא** -
 אע"פ שלא ראתה ליכא איסורא
 לומר שמה תראה בו דבר מנוגה:
דאמר ר"ל טב למיכס פן דו - משל
 הוא שהגסיס אומרות על בעל כל דהו
 שהוא טוב לשבת עם שני גופים משבת
 אלמנא: **פן גוף דו** - שנים ולי קשיא
 ה"ג נבי דיהא איכא איסורא כי היכי
 קידושין לשלומו ולא מוה לה אין הכי
 נמי ומיהו מתני' בדידה קאמר דהיא
 מיקדשה בה ובשלומו הלכך הא דתנא
 בה למטה אשמועינן אבל איסורא
 לגבי דיהא ליכא אבל רישא דליירי
 בדידה תנא בו משום איסורא: **ושלמי**
 בגירושין כתיב ושלחה מצויה ומלמא
 כתב ויגרשה ללמדנו דאם שהיית עושה
 שליח הולך גט לנשות: **מלמד**
שהאשה עושה שליח - לקבל גיטה
 קרי ביה ושלחה לא מפיק ה"ח: **ושלמי**
ושלמה - שני פעמים מלמד בענין:
שכן ישנן בעל כרחה - הלכך איסורא
 נמי על ידי שליחות: **חורם כדעת**

לקמן מר'

שבת קט'

כמוסד נזור: כשחייבין מהי
 כי טוטא תי: ד"ק נא.
 נדה י"ז (פסחים ע"ה)

ד"ק קוף: לעיל ז' יבמות
 קת: כמדות ע"ה

לקמן פה:

הנהגות הב"ח
 (ה) רש"י ד"ה לא עלתה
 בידו בשכרו אלא ברנותו
 כחש בשרו לא: (ב) תוס'
 ד"ה אבא וכו' עכ"ל
 לקדש יב' ע"ל סוף דף
 טא:

[לעיל סי' ע"ג]

כמוסד נזור: כשחייבין מהי
 מ"ד כבודות כ"ח: חוספתא
 דתמומות ס"ה (ע"ג)

גילוי הש"ס
 גמ' מנה שיבוטא - ע"י
 ע"ו דף ג"ט ע"א ת"ח
 יומינן: שם הלכה
 לאדם שיקדש את האשה
 עד שיראה ע"י מהיר"ח
 ח"א פ"א דכ"ד דף ג'
 ע"א: תוס' ד"ה האיש
 וכו' אלב כ"ז תיבת לא:
 ע"י נזר שבע"ש אהר"ס
 ד"ה על פיה:

לא עלתה בידו אלא רגנותא ולאדם טוב
 מצועימם ארתו מפרד מעשיו וכל שאינו לא
 במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ דור
 הנאה ממנו שנאמר ובומושב לצים לא
 ישב מושבו מושב לצים:

הדרן עלך האישה נקנית

האישי מקדש בו ובשלומו האישה
 מתקדשת בה ובשלומו: *האישי

מקדש את בתו כשהיא נערה בו ובשלומו:
גמ' השתא בשלומו מקדש בו מיבעיא אמר
 רב יוסף מצוה בו יותר מבשלומו כיהא *דרב
 ספרא מדרין רישא רבא מלח שיבוטא
 איכא דאמרי בהא איסורא נמי אית בה
 כדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה
 אמר רב ה"א אסור לאדם שיקדש את האישה
 עד שיראנה שמה יראה בה דבר מנוגה
 ויהא תתנגד עליו *ורחמנא אמר ואהבת לרעך
 כמוך וכו' איתמר דרב יוסף אסיפא איתמר

האשה מתקדשת בה ובשלומו השתא
 בשלומו מיקדשה בה מיבעיא אמר רב יוסף
 מצוה בה יותר מבשלומו כי הא דרב ספרא
 מדרין רישא רבא מלח שיבוטא אבל בהא
 איסורא לית בה כדרי"ל *דאמר ר"ל טב
 למיחב פן דו מלמיתב ארמלו: האישי
 מקדש את בתו כשהיא נערה: כשהיא
 נערה אין כשהיא קטנה לא מסייע ליה
 לרב *ראמר רב יהודה אמר רב ואיתימא
 רבי אלעזר אסור לאדם שיקדש את בתו
 כשהיא קטנה עד שהגדל והאמר בפלוני אני
 דברי' רוצה: שליחות מגיל דתניא וישלח מלמד
 יהוה עושה שליח ושלחה מלמד שהיא
 עושה שליח ושלח ושלחה מלמד שהשליח
 עושה שליח אישבחון בגירושין בקידושין
 מגיל וכ"ת דילין בגירושין מה לגירושין
 ששכן ישנן בעל כרחה אמר קרא ויצאה

והיתה *מקיש הויה לויצאה מה יציאה נמי משוי
 שליח ואלא הא דתנן *האומר לשלומו צא תרום כדעת בעל
 הבית ואם אינו יודע דעת בעל הבית תרום בבינונית אחד מחמשים
 פירת

לפון ר"ח דתניא שלח מלמד שעושה שליח פירוש ושלחה מצויה אחרון הוא ליה למיכתב ותנן בידה ולמה כתב שלח לומר שעושה שליח
 הוסיף ה' דכתיב שלחה מלמד שהיא עושה שליח ושלחה הוסיף ו' עוד מלמד שהשליח עושה שליח: **תורם** כדעת בעל הבית -
 פירוש לפי מה שמכיר בבעל הבית עינו יפה או עינו רעה ויש בתרומה שלם מרות לפי שלח לאמר זה שיעור מפורש אלא ראשית
 דגבך דמשמע כל שהוא וצירולמי מפרש להו ח"ל לוי ביטנית ח' מן החמשים ופקאל ליה מתרומת מכם דכתיב (במדבר לא) וממלכותי
 בני ישראל תקח אחד אחד מן החמשים כל מה שאתה אוחד אחד מן החמשים וכומו שמליט תרומת מכם אחד מחמשים ח' כל תרומה
 תורם אחד מחמשים וזו מדה ביטנית ועין רעה אחד מששים ופקאל ליה מקרא דכתיב (ויחוקק ימה) ששית הארפה מחומר החטים וששיתם
 הארפה מחומר השעורים וחומר היו שלשים סאין וארפה ג' סאין נמלל ששית הארפה עולה חמי סאה וכשסורס ששית הארפה מחומר
 נמלל דהיינו אחד מששים וחומר היו עין רעה ועין יפה אחד ממי' נפקא ליה נמי מהאי קרא דכתיב ששית הארפה וכתבי נמי בזרי קרא
 וששיתם כלומר וששיתם קאי אומר חטים וחומר שעורים דככל מד וחד איכא שסות דהיינו סאה לשני חומרים וכן ששית הארפה
 דכתיב בהאי קרא על וששיתם נמלל דהיינו אחד מארבעים דהויא סאה ומאי לששים סאין דהיינו חומר חטים וחומר שעורים:
 פירת

האישי מקדש - השתא בשלומו מקדש בו מיבעיא - ואין שייך לתרין
 הכא לאו דוקא ור"ל לא זו ח' ולא שייך לשטיי הכי
 אלא בשתי צבות *אבל בשתי צבות לא: *אייתמר דרב יוסף אסיפא
 אייתמר ולהכי לא מוקף ארישא ובגון שמכירה משום דהא מני' דלמלא

מתני' מיירי בין מכירה ובין בין
 מכירה והכי איסורא איכא ומלמא
 דרב יוסף לא נעט: **אסור** לאדם
 שיקדש אשה כו' אע"ג דקתני
 האישי מקדש לכתחילה לא נקט ליה
 אלא לאשמועינן דין קידושין:

כשהיא נערה אין כשהיא קטנה
 לא - והיא דלמלא

לרבותא נקט נערה וכל שכן קטנה
 וי"ל דרייק מדקתני כשהיא נערה ולא
 קתני האיש מקדש את בתו נערה
 משמע דוקא נערה אבל לא קטנה
 ח"ל וי"ל דרייק מלמלא קתני בנתני'
 האישי מקדש את בתו כהא דתנן
 (כחויות 97 מו:) האב וכו' צבתו
 בקדושה ולא מפרש נערה כי האל

משמע דהכא דמפרש נערה הוי
 דוקא ולא קטנה: **אסור** לאדם
 שיקדש את בתו כשהיא קטנה וכו'
 דמצי למיטב לזכור דאסורא ליכא משום
 דלמא ליתביט פן דו היא גדולה

שהיא מתקדשת ע"י עולמה דכוון
 שנתלית ליכא למיחש שמה תחזור
 אבל קטנה שמתקדשת ע"י אביה
 איכא למיחש שמה אם היתה גדולה
 לא היתה מתלית ועכשיו שלמו
 (ב) הנהיג לקדש בטחית אפי' קטנות
 היינו משום שכל יום ויום הגלות
 מתגבר עלינו ויש סופק ביד אדם
 עכשיו לתת לבתו דרוחא שמה לתת

זמן לא יהיה סופק בידו ומשך בתו
 עגונה לעולם: **וישררה** ושלחה
 מלמד שהשליח עושה שליח - פ"ה
 דתרי ושלחה כתיב בפרשה וא"ת הא
 איצטרך מד ושלחה למדרש דקטנה
 ושטה חינה יטלה להתגרס *רהכי
 שחמת ושלחה מי שמשלחה ואינה
 חוזרת פטט לזו שמשלחה והיא חוזרת
 וי"ל דושתלה בתתא שתי דרשות
 דמני למימר ותנן בידה ולשתוק
 מדכתב ושלח ש"מ לדרשא ומה"א
 דושתלה נפקא דרשא אחרת ור"ח
 פ"י דמושלחה אחרון דרש כולה
 דריש שלח דהוה מני למימר ותנן
 בידה וכן וי"ז דושתלה וכן ה'
 דושתלה ואידך דושתלה איצטרך לכת'
 דרשא דמשלחה ואינה חוזרת וזה

אין ר"ח דתניא שלח מלמד שעושה שליח פירוש ושלחה מצויה אחרון הוא ליה למיכתב ותנן בידה ולמה כתב שלח לומר שעושה שליח
 הוסיף ה' דכתיב שלחה מלמד שהיא עושה שליח ושלחה הוסיף ו' עוד מלמד שהשליח עושה שליח: **תורם** כדעת בעל הבית -
 פירוש לפי מה שמכיר בבעל הבית עינו יפה או עינו רעה ויש בתרומה שלם מרות לפי שלח לאמר זה שיעור מפורש אלא ראשית
 דגבך דמשמע כל שהוא וצירולמי מפרש להו ח"ל לוי ביטנית ח' מן החמשים ופקאל ליה מתרומת מכם דכתיב (במדבר לא) וממלכותי
 בני ישראל תקח אחד אחד מן החמשים כל מה שאתה אוחד אחד מן החמשים וכומו שמליט תרומת מכם אחד מחמשים ח' כל תרומה
 תורם אחד מחמשים וזו מדה ביטנית ועין רעה אחד מששים ופקאל ליה מקרא דכתיב (ויחוקק ימה) ששית הארפה מחומר החטים וששיתם
 הארפה מחומר השעורים וחומר היו שלשים סאין וארפה ג' סאין נמלל ששית הארפה עולה חמי סאה וכשסורס ששית הארפה מחומר
 נמלל דהיינו אחד מששים וחומר היו עין רעה ועין יפה אחד ממי' נפקא ליה נמי מהאי קרא דכתיב ששית הארפה וכתבי נמי בזרי קרא
 וששיתם כלומר וששיתם קאי אומר חטים וחומר שעורים דככל מד וחד איכא שסות דהיינו סאה לשני חומרים וכן ששית הארפה
 דכתיב בהאי קרא על וששיתם נמלל דהיינו אחד מארבעים דהויא סאה ומאי לששים סאין דהיינו חומר חטים וחומר שעורים:
 פירת

לפון ר"ח דתניא שלח מלמד שעושה שליח פירוש ושלחה מצויה אחרון הוא ליה למיכתב ותנן בידה ולמה כתב שלח לומר שעושה שליח
 הוסיף ה' דכתיב שלחה מלמד שהיא עושה שליח ושלחה הוסיף ו' עוד מלמד שהשליח עושה שליח: **תורם** כדעת בעל הבית -
 פירוש לפי מה שמכיר בבעל הבית עינו יפה או עינו רעה ויש בתרומה שלם מרות לפי שלח לאמר זה שיעור מפורש אלא ראשית
 דגבך דמשמע כל שהוא וצירולמי מפרש להו ח"ל לוי ביטנית ח' מן החמשים ופקאל ליה מתרומת מכם דכתיב (במדבר לא) וממלכותי
 בני ישראל תקח אחד אחד מן החמשים כל מה שאתה אוחד אחד מן החמשים וכומו שמליט תרומת מכם אחד מחמשים ח' כל תרומה
 תורם אחד מחמשים וזו מדה ביטנית ועין רעה אחד מששים ופקאל ליה מקרא דכתיב (ויחוקק ימה) ששית הארפה מחומר החטים וששיתם
 הארפה מחומר השעורים וחומר היו שלשים סאין וארפה ג' סאין נמלל ששית הארפה עולה חמי סאה וכשסורס ששית הארפה מחומר
 נמלל דהיינו אחד מששים וחומר היו עין רעה ועין יפה אחד ממי' נפקא ליה נמי מהאי קרא דכתיב ששית הארפה וכתבי נמי בזרי קרא
 וששיתם כלומר וששיתם קאי אומר חטים וחומר שעורים דככל מד וחד איכא שסות דהיינו סאה לשני חומרים וכן ששית הארפה
 דכתיב בהאי קרא על וששיתם נמלל דהיינו אחד מארבעים דהויא סאה ומאי לששים סאין דהיינו חומר חטים וחומר שעורים:
 פירת

גדול אבל קטנה לא - ולדבריו קשיא אפאי עד שתאמר בפלוני אני רוצה בעד שתגדיל פני גדולה בכל דרו נראה לה אלא לאו בדפרישנא ש"ס דאפי' גדולה כשאמר עושה לא נראה לה:
 והראב"ד תירין דה"ס

א א מ"י פ"ג מ"ל
 ח"ט הלכה ז' כ"ח
 ע"ן מה טו"ע א"ה"ט
 ס"י לה סוף פ:

ב ב מ"י ו"ט ו"ט
 טו"ע א"ה"ט סימן
 לו סוף פ:

ג ג מ"י ו"ט ו"ט
 טו"ע א"ה"ט סימן
 לו סוף פ:

ד ד מ"י פ"ג מ"ל
 ח"ט הלכה ז' כ"ח
 ע"ן ל טו"ע א"ה"ט ס"י
 כ"ט סוף פ:

ה ה מ"י פ"ג מ"ל
 ח"ט הלכה ז' כ"ח
 ע"ן ל טו"ע א"ה"ט ס"י
 כ"ט סוף פ:

ו ו מ"י ו"ט ו"ט
 טו"ע א"ה"ט סימן
 לו סוף פ:

ז ז מ"י פ"ג מ"ל
 ח"ט הלכה ז' כ"ח
 ע"ן ל טו"ע א"ה"ט ס"י
 כ"ט סוף פ:

ח ח מ"י פ"ג מ"ל
 ח"ט הלכה ז' כ"ח
 ע"ן ל טו"ע א"ה"ט ס"י
 כ"ט סוף פ:

ט ט מ"י פ"ג מ"ל
 ח"ט הלכה ז' כ"ח
 ע"ן ל טו"ע א"ה"ט ס"י
 כ"ט סוף פ:

י י מ"י פ"ג מ"ל
 ח"ט הלכה ז' כ"ח
 ע"ן ל טו"ע א"ה"ט ס"י
 כ"ט סוף פ:

יא יא מ"י פ"ג מ"ל
 ח"ט הלכה ז' כ"ח
 ע"ן ל טו"ע א"ה"ט ס"י
 כ"ט סוף פ:

יב יב מ"י פ"ג מ"ל
 ח"ט הלכה ז' כ"ח
 ע"ן ל טו"ע א"ה"ט ס"י
 כ"ט סוף פ:

יג יג מ"י פ"ג מ"ל
 ח"ט הלכה ז' כ"ח
 ע"ן ל טו"ע א"ה"ט ס"י
 כ"ט סוף פ:

יד יד מ"י פ"ג מ"ל
 ח"ט הלכה ז' כ"ח
 ע"ן ל טו"ע א"ה"ט ס"י
 כ"ט סוף פ:

יט יט מ"י פ"ג מ"ל
 ח"ט הלכה ז' כ"ח
 ע"ן ל טו"ע א"ה"ט ס"י
 כ"ט סוף פ:

כ כ מ"י פ"ג מ"ל
 ח"ט הלכה ז' כ"ח
 ע"ן ל טו"ע א"ה"ט ס"י
 כ"ט סוף פ:

כא כא מ"י פ"ג מ"ל
 ח"ט הלכה ז' כ"ח
 ע"ן ל טו"ע א"ה"ט ס"י
 כ"ט סוף פ:

כב כב מ"י פ"ג מ"ל
 ח"ט הלכה ז' כ"ח
 ע"ן ל טו"ע א"ה"ט ס"י
 כ"ט סוף פ:

כג כג מ"י פ"ג מ"ל
 ח"ט הלכה ז' כ"ח
 ע"ן ל טו"ע א"ה"ט ס"י
 כ"ט סוף פ:

כד כד מ"י פ"ג מ"ל
 ח"ט הלכה ז' כ"ח
 ע"ן ל טו"ע א"ה"ט ס"י
 כ"ט סוף פ:

כה כה מ"י פ"ג מ"ל
 ח"ט הלכה ז' כ"ח
 ע"ן ל טו"ע א"ה"ט ס"י
 כ"ט סוף פ:

כו כו מ"י פ"ג מ"ל
 ח"ט הלכה ז' כ"ח
 ע"ן ל טו"ע א"ה"ט ס"י
 כ"ט סוף פ:

כז כז מ"י פ"ג מ"ל
 ח"ט הלכה ז' כ"ח
 ע"ן ל טו"ע א"ה"ט ס"י
 כ"ט סוף פ:

כח כח מ"י פ"ג מ"ל
 ח"ט הלכה ז' כ"ח
 ע"ן ל טו"ע א"ה"ט ס"י
 כ"ט סוף פ:

כט כט מ"י פ"ג מ"ל
 ח"ט הלכה ז' כ"ח
 ע"ן ל טו"ע א"ה"ט ס"י
 כ"ט סוף פ:

ל ל מ"י פ"ג מ"ל
 ח"ט הלכה ז' כ"ח
 ע"ן ל טו"ע א"ה"ט ס"י
 כ"ט סוף פ:

לא לא מ"י פ"ג מ"ל
 ח"ט הלכה ז' כ"ח
 ע"ן ל טו"ע א"ה"ט ס"י
 כ"ט סוף פ:

לב לב מ"י פ"ג מ"ל
 ח"ט הלכה ז' כ"ח
 ע"ן ל טו"ע א"ה"ט ס"י
 כ"ט סוף פ:

לג לג מ"י פ"ג מ"ל
 ח"ט הלכה ז' כ"ח
 ע"ן ל טו"ע א"ה"ט ס"י
 כ"ט סוף פ:

לד לד מ"י פ"ג מ"ל
 ח"ט הלכה ז' כ"ח
 ע"ן ל טו"ע א"ה"ט ס"י
 כ"ט סוף פ:

האיש מקדש פרק שני קידושין

פיתת ' או הוסף ' תרומתו תרומה - פי' בקונטרס פיתת שתרם
 א' ממ' וקאי פיתת אבנל הבית וי"מ אפסל דפיתת שתרם
 אחד מששים וקאי פיתת תרומתו מ"מ משמע היכל דתרם העלית
 ואפי' אחת צבע"ב ולארו לו לא היה צדעתי לכך אפי' תרומתו תרומה

פיתת יי' . שתרם אחד מארבעים : תרומתו תרומה . דלמר ליה צהכי
 אמרתיך : מנן . דשליח תורם : גם אהם . ק תרומו גם אחס והאי
 גם יתירא הוא : במחשבה . נותן עניו צדד זה והכל צדד זה דכתיב
 (נמדבר יח) ונתחב : ואמרו לאחד . מבני תבורים : לא ובקס . פסח
 תורה אור האבוד : וכן אולפני עמו . שהרי

פיתת עשרה או הוסף עשרה תרומתו תרומה
 מנלן וכי תימא דיליף מגירושין מה לגירושין
 שכן ישנן חול אמר קרא אתם גם אהם
 לרבות את השליח ונכתוב רחמנא
 בתרומה וניתו הנך ונגמרו מיניה משום
 דאיכא למפרך שכן יישנה * במחשבה והא
 דתנן 'הבורה שאבד פסחה ואמרו לאחד
 צא ובקש ושחמו עלינו והלך ומצא ושחמו
 והן לקחו ושחמו אם שלו נשחמו ראשון הוא
 אוכל משלו והם אוכלים [א] ושחמו עמו מנלן
 וכי תימא דיליף מהנך מה להנך שכן ישנן
 חול אצל קדשים נפקא ליה מדרבי יהושע
 בן קרחה * דא"ר יהושע בן קרחה מנין
 שישלחו של אדם כמותו שנאמר * ושחמו

אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים וכי
 כל הקהל כולן שוחמין והלא אינו שוחמו
 אלא אחד אלא מכאן שישלחו של אדם
 כמותו נכתוב רחמנא בקדשים וניתו הנך
 וניגמרו מיניה משום דאיכא למפרך מה
 לקדשים שכן רוב מעשיהו ע"י שליח הדא
 מחדא לא אתיאת תיתי הדא מתרתי הי תיתי
 לא נכתוב רחמנא בקדשים ותיתי מהנך
 מה להנך שכן ישנן חול אצל קדשים לא
 נכתוב רחמנא בגירושין ותיתי מהנך מה
 להנך שכן ישנן חול אצל קדשים לא
 רחמנא בתרומה ותיתי מהנך ה"ג ואלא
 אתם גם אתם למה לי מיבעי ליה לכדרבי
 ינאי * דא"ר ינאי גם אתם למה אתם בני
 ברית אף שלוחכם בני ברית הא למה לי
 קרא מדרבי חייה בר אבא א"ר יוחנן נפקא
 * דא"ר חייה בר אבא א"ר יוחנן 'אין העבד
 נעשה שליח לקבל גט מיד בעלה של אשה
 לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין איצטרך
 ס"ד אמינא עבד דלאו בר היתורא הוא
 כלל אבל עובד כוכבים הואיל ואותיה
 בתרומה דנפשיה * דתנן 'העובד כוכבים
 והבורי שתרמו תרומתן תרומה אימא
 שליח נמי עביד קמשמע לן ור' שמעון
 דפטור דתנן *תרומת עובד כוכבים מדמעת
 ורבייבין עליה חומש * ור"ש פומר * אתם גם
 אתם למה לי איצטרך סד"א הואיל ואמר מר
 * אתם ולא אריסין אתם ולא שותפין אתם
 'ולא אפופרופום אתם * ולא התורם את
 שאינו שלו אימא אתם ולא שלוחכם
 נמי קמ"ל הניחא לרבי יהושע בן קרחה
 אלא לרבי יוחנן דמפיק ליה להאי קרא
 לדרשא אדרינא מנא לן דתניא * רבי יוחנן
 אומר מנין שכל ישראל כולן יוצאים

ב א מ"י פ"ד מהל'
 תרומות הלכה א :
 ג ב מ"י פ"ג מהל'
 קרן פסח הלכה ד :
 יד ג מ"י פ"א מהל'
 שולחן הלכה א סג
 עשין פ"ד טו"ע א"ע
 סימן קמ"ט ס"ף :
 פ"ד ד מ"י פ"ג ס"ב מהל'
 א ופ"ד מהלכות
 תרומות הלכה א סג
 עש טו"ע פ"י קמ"ט
 ס"ף :
 פ"ד ה מ"י פ"ו מהל'
 גירושין הלכה א סג
 עשין פ"ד טו"ע א"ע
 סימן קמ"ט ס"ף :
 יד ו מ"י פ"ד מהלכות
 תרומות הלכה טו :
 יח ו מ"י פ"ג מהלכה
 ע"ט כ"ג :
 יח פ מ"י פ"ג מהלכה טו

כ"מ כ"י ספרי פי קמ"ט
 [פ"ה יג']
 פסחים מז

מכילתא פ' בא נדרים
 עב מ"י יב כ"מ ו'
 [כרכות לה' תמ"ג י'
 מנחות כ"ג : לקמן מנ']

הגהות הגר"א
 [א] נ"ב וס' אולפני
 עמו כ"ג :

ג"עין כ"ג ב"מ (כ"ג) ע"ה

ג"עין כ"ג ע"ג

תרומות פ"ג מ"ט ג"עין
 כ"ג

תרומות ט"ז
 מיתר

ג"עין כ"ג

פסחים ע"ה : [וס' איתא
 ר' נתן]

פ"ד ה מ"י פ"ו מהל'
 גירושין הלכה א סג
 עשין פ"ד טו"ע א"ע
 סימן קמ"ט ס"ף :
 יד ו מ"י פ"ד מהלכות
 תרומות הלכה טו :
 יח ו מ"י פ"ג מהלכה
 ע"ט כ"ג :
 יח פ מ"י פ"ג מהלכה טו

[ג"ל שהק]

ג' במכש"א שמהק
 הגיטא

[ע"י דוס' מנחות סו
 ד"ה גזוה]

[פ"י על זה תנא בתוס'
 כותובת ג' ד"ה ה"ו י'
 ובקרא' ג"עין יב']

גילוי הש"ס
 גמ' לכות את שבת
 ע"י יבמות קא ע"כ ה"ה
 וקראו לו ובערין ד' ב
 ע"ה ה"ה קבנן :
 ש"ה יבמה במחשבה : ע"י
 ג"עין לא ע"ה ה"ה כ'
 תרומת מעשר יבמה מנא
 שולחו ש"ה כמותו * ע"י
 כפשי' כותבת א' וקרא
 כ"ד י"ד נפסוק וכו'
 איתו כל העדה : שם גם אחס למה לי * ע"י טורי אכן תנינא ג' ע"כ ד"ה מה ההם :

בפסח
 העובד כוכבים חייב בתרומה וילף מדגך ולא דיגון עובד כוכבים
 ליכא משום אחר מיעוט אחר מיעוט אחר מיעוט אחר מיעוט
 דלחזין אוסרתה : ומייבין עליה חומש .
 האוכלה בשוגג : ור' שמעון פומר .
 דקסבר אין מירוח העובד כוכבים חייב
 בתרומה וילף לה מדגך ולא דיגון
 עובד כוכבים במנחות (סג) ולדידיה
 ליכא מיעוט אחר מיעוט דמלך לכו
 נריכי : אהם גם אהם למה לי .
 פשיטא דלא הוי עובד כוכבים שליח
 דהא ליתיה בתרומה דנפשיה :
 איצטרך . לרביי שליח לתרומה משום
 דכתיב אתם למעוטי אריסין ומתרום
 חלקו של בע"ב ואצטרופום יתומים
 והתורם את שאינן שלו שלא מדעתו איתא
 למעוטי נמי שליח לכי איצטרך גם
 לרביי : סנייחא לרבי יהושע . דנפקא
 ליה שלוחות דקדשים מושחמו אותו :
 בפסח

בפסח
 העובד כוכבים חייב בתרומה וילף מדגך ולא דיגון עובד כוכבים
 ליכא משום אחר מיעוט אחר מיעוט אחר מיעוט אחר מיעוט
 דלחזין אוסרתה : ומייבין עליה חומש .
 האוכלה בשוגג : ור' שמעון פומר .
 דקסבר אין מירוח העובד כוכבים חייב
 בתרומה וילף לה מדגך ולא דיגון
 עובד כוכבים במנחות (סג) ולדידיה
 ליכא מיעוט אחר מיעוט דמלך לכו
 נריכי : אהם גם אהם למה לי .
 פשיטא דלא הוי עובד כוכבים שליח
 דהא ליתיה בתרומה דנפשיה :
 איצטרך . לרביי שליח לתרומה משום
 דכתיב אתם למעוטי אריסין ומתרום
 חלקו של בע"ב ואצטרופום יתומים
 והתורם את שאינן שלו שלא מדעתו איתא
 למעוטי נמי שליח לכי איצטרך גם
 לרביי : סנייחא לרבי יהושע . דנפקא
 ליה שלוחות דקדשים מושחמו אותו :
 בפסח

בפסח
 העובד כוכבים חייב בתרומה וילף מדגך ולא דיגון עובד כוכבים
 ליכא משום אחר מיעוט אחר מיעוט אחר מיעוט אחר מיעוט
 דלחזין אוסרתה : ומייבין עליה חומש .
 האוכלה בשוגג : ור' שמעון פומר .
 דקסבר אין מירוח העובד כוכבים חייב
 בתרומה וילף לה מדגך ולא דיגון
 עובד כוכבים במנחות (סג) ולדידיה
 ליכא מיעוט אחר מיעוט דמלך לכו
 נריכי : אהם גם אהם למה לי .
 פשיטא דלא הוי עובד כוכבים שליח
 דהא ליתיה בתרומה דנפשיה :
 איצטרך . לרביי שליח לתרומה משום
 דכתיב אתם למעוטי אריסין ומתרום
 חלקו של בע"ב ואצטרופום יתומים
 והתורם את שאינן שלו שלא מדעתו איתא
 למעוטי נמי שליח לכי איצטרך גם
 לרביי : סנייחא לרבי יהושע . דנפקא
 ליה שלוחות דקדשים מושחמו אותו :
 בפסח

בפסח
 העובד כוכבים חייב בתרומה וילף מדגך ולא דיגון עובד כוכבים
 ליכא משום אחר מיעוט אחר מיעוט אחר מיעוט אחר מיעוט
 דלחזין אוסרתה : ומייבין עליה חומש .
 האוכלה בשוגג : ור' שמעון פומר .
 דקסבר אין מירוח העובד כוכבים חייב
 בתרומה וילף לה מדגך ולא דיגון
 עובד כוכבים במנחות (סג) ולדידיה
 ליכא מיעוט אחר מיעוט דמלך לכו
 נריכי : אהם גם אהם למה לי .
 פשיטא דלא הוי עובד כוכבים שליח
 דהא ליתיה בתרומה דנפשיה :
 איצטרך . לרביי שליח לתרומה משום
 דכתיב אתם למעוטי אריסין ומתרום
 חלקו של בע"ב ואצטרופום יתומים
 והתורם את שאינן שלו שלא מדעתו איתא
 למעוטי נמי שליח לכי איצטרך גם
 לרביי : סנייחא לרבי יהושע . דנפקא
 ליה שלוחות דקדשים מושחמו אותו :
 בפסח

בפסח
 העובד כוכבים חייב בתרומה וילף מדגך ולא דיגון עובד כוכבים
 ליכא משום אחר מיעוט אחר מיעוט אחר מיעוט אחר מיעוט
 דלחזין אוסרתה : ומייבין עליה חומש .
 האוכלה בשוגג : ור' שמעון פומר .
 דקסבר אין מירוח העובד כוכבים חייב
 בתרומה וילף לה מדגך ולא דיגון
 עובד כוכבים במנחות (סג) ולדידיה
 ליכא מיעוט אחר מיעוט דמלך לכו
 נריכי : אהם גם אהם למה לי .
 פשיטא דלא הוי עובד כוכבים שליח
 דהא ליתיה בתרומה דנפשיה :
 איצטרך . לרביי שליח לתרומה משום
 דכתיב אתם למעוטי אריסין ומתרום
 חלקו של בע"ב ואצטרופום יתומים
 והתורם את שאינן שלו שלא מדעתו איתא
 למעוטי נמי שליח לכי איצטרך גם
 לרביי : סנייחא לרבי יהושע . דנפקא
 ליה שלוחות דקדשים מושחמו אותו :
 בפסח

פיחת עשרה [פי' שתרם א' מארבעים במקום א' מחמישים] או הוסיף עשרה [ותרם א' מששים], תרומתו תרומה [שהשליח יטעון, בכך אמרתך שרציית לתרום]⁶⁵⁹. מאיפה יודעים את זה [ששליח יכול לתרום עבור המשלח]. ואם תאמר שלמד מגירושין [בבבנין אב, הרי יש לשאול על זה] מה לגירושין שכן ישנן חול. נאמר בפסוק [כן תרימו גם אתם, ומזה שכתוב] "אתם" "גם אתם" [פי' המילה "גם" מיותרת ולומדים ממנו שגם שליח יכול לתרום], לרבות את השליח⁶⁶⁰.

ושנכתוב הרחמן [ה' ית' בתורה] בתרומה, ושיבא? ונלמד אלה ממנו. משום שיש לשאול, שכן ישנה במחשבה [פי' שהבעלים יכולים להסתכל בצד זה ולדעת שיפרישו תרומות ומעשרות מהצד השני, ולאכול מהצד השני, ואפשר רק בגלל זה ישנם שליחות בתרומה ואין ללמוד ממנה]⁶⁶¹.

וזה שלמדנו במשנה, חבורה שאבד פסחה⁶⁶², ואמרו לאחד [מבני החבורה], צא ותחפש [את הפסח האבוד] ושחוט עבורינו. והלך ומצא ושחט, והן לקחו [פסח אחר] ושחטוהו. אם שלו נשחט ראשון, הוא אוכל משלו והם אוכלים ושותים⁶⁶³ עמו [שהרי עשאוהו שליח עבורם לשחוט את הפסח, ושהם פסול]⁶⁶⁴. מאיפה יודעים את זה [ששלוהו של אדם כמותו לשחט קדשים]. ואם תאמר שלומדים מאלה [בבבנין אב, הרי יש לשאול על זה], מה לאלה שכן הם חשובים כחול אצל קדשים [שכן אפילו תרומה נחשב כחול כלפי קדשים]. אלא לומדים את זה מההלכה של רבי יהושע בן קרחה, דא"ר יהושע בן קרחה, מנין שלוחו של אדם כמותו⁶⁶⁵.

⁶⁵⁹ המשך לשון המשנה: אם נתכוין להוסיף אפילו אחת אין תרומתו תרומה. { } (רש"י). ואפילו אם לא נתרצה אח"כ מאחר ויש הרבה בני אדם דרכן לתרום בעין יפה מצי למימר ליה להכי אמדתך ובטלת דעתך אצל דעתי למה שאמדתך (תוס').

אמנם עי' רמב"ם (הלכות תרומות פ"ד ה"ז): האומר שלוחו צא ותרום תרום כדעתו של בעל הבית, אם היה יודע בו שהוא בעל עין רעה מפריש אחד מששים, ואם היה בעל נפש שבעה מפריש אחד מארבעים, ואם אינו יודע דעתו מפריש לו בינונית אחד מחמשים, נתכוון לבינונית ועלתה בידו אחד מארבעים או אחד מששים תרומתו תרומה, ואם נתכוון להוסיף על הבינונית ותרם אפילו אחד מתשעים ותשעה אין תרומתו תרומה.

עי' דרך אמונה: תרום כדעתו של בעה"ב. לפי מה שמכיר דעתו של בעה"ב וכדמפרש ואזיל ואפי' לא אמר לו בהדיא תרום לדעתי סתמא כוונתו שיתרום לפי מה שיוודע מנהגו וכן אין לו לתרום הכל מן היפות אלא מן הבינונית דהיינו מן היפות על היפות ומן הרעות על הרעות ואם תרום מן היפות נתבאר לעיל ה"ג אך אם יודע מנהגו של בעה"ב לתרום תמיד מן היפות תרום כן. ועלתה בידו. בטעות עד א' ממ' או א' מס' כיון שתרומה ניתנת באומדן וא"א לצמצם אדעתא דהכי עשאו שליח שאם יטעה יהא תר'ת אבל אם עלה בידו פחות מא' ממ' או יותר מא' מס' אין תר'ת כלל דבדואי אדעתא דטעות כזה לא שלחו.

ועי' כתובות צט ע"ב: טעה שליח, אמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי [ובטל השליחות, ומה שעשה אינו כלום, אבל טעה בעל הבית מעשיו קיים]. ומנא תימרא דשאני בין שליח לבעל הבית. דתנן, האומר לשלוחו צא ותרום, תרום כדעת בעל הבית, ואם אינו יודע דעתו של בעל הבית, תרום בבינונית אחד מחמשים, פיחת עשרה או הוסיף עשרה, תרומתו תרומה. ואילו גבי בעל הבית תניא: תרום ועלה בידו אפילו אחד מששים, תרומתו תרומה.

⁶⁶⁰ עי' רמב"ם (תרומות פ"ד ה"א): עושה אדם שליח להפריש לו תרומות ומעשרות שנאמר כן תרימו גם אתם לרבות שלוחכם ואין עושין שליח עכו"ם שנאמר גם אתם מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית.

⁶⁶¹ עי' רמב"ם (מעשר פ"ט ה"ה): דהיינו דווקא שעשו תנאי וכו', עי' בכורות נט ע"א ותוס' שם ד"ה במחשבה, ותוס' מנחות נה ע"א ד"ה במחשבה.

עי' תוס' (גיטין לא ע"א ד"ה כך תרומת מעשר): פריך [בגמ' שלנו] מה לתרומה שכן ניטלת במחשבה, משמע דל"ע פריך והיינו תרומת מעשר דכתיב בה אתם גם אתם ודלא כפי הקונטרס דפי' בבכורות דמשום מחשבה מוקי ר' יוסי בר' יהודה כאבא אלעזר בן גמלא ואין פשט הסוגיא מתיישבת כפירושו דמה לנו להזכיר מחשבה בדברי ר' יוסי בר' יהודה.

⁶⁶² עי' רמב"ם (קרבן פסח פ"ג ה"ד): חבורה שאבד פסחה ואמרו לאחד צא ובקש ושחוט עלינו הלך ומצא פסח שאבד ושחטו והם לקחו פסח אחר ושחטוהו אם שלו נשחט ראשון הוא אוכל משלו והן אוכלין עמו והשני ישרף ואם שלהן נשחט ראשון הן אוכלין משלהן והוא אוכל משלו, אין ידוע אי זה מהן נשחט ראשון או ששחטו שניהן כאחת הוא אוכל משלו והן אינן אוכלין עמו ושלחן יצא לבית השריפה ופטורין מלעשות פסח שני.

⁶⁶³ נמחק בגר"א.
⁶⁶⁴ רש"י. שלהם פסול מאחר ועל שלו הם נמנין, ושוב אין יכולין להימנות על שלהן, ושלחן ישרף, דפסח בלא בעלים הוא, ואוכלין כולן משלו (רש"י פסחים צח ע"ב).

⁶⁶⁵ עי' שו"ע (ח"מ ס' קפ"ס א'): הגה: בכל דבר שלוחו של אדם כמותו, חוץ מלדבר עבירה דקיימא לן אין שליח לדבר עבירה. ודוקא שהשליח בר חיובא, אבל אם אינו בר חיובא הוא שליח אפילו לדבר עבירה. האומר לשלוחו: צא

שנאמר "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים", וכי כל הקהל כולן שוחטים. והלא אינו שוחט אלא אחד. אלא מכאן, ששלוחו של אדם כמותו.

ושנכתוב הרחמן [ה' ית' בתורה] בקדשים, ואלה יבואו? וילמדו ממנו. משום שיש לשאול, מה לקדשים שכן רוב מעשיהן ע"י שליח [פי' כל עבודת הקרבנות על ידי כהנים שהם שלוחים]⁶⁶⁶.

אי אפשר ללמוד א' מהשני, ונלמד אחד משנים [ממה צד]. איזה נלמד. לא נכתוב הרחמן [ה' ית' בתורה] בקדשים ונלמד מאלה. [אי אפשר, שהרי יש לשאול] מה לאלה שכן ישנן חול אצל קדשים. לא נכתוב הרחמן [ה' ית' בתורה] בגירושין ונלמד מאלה. [אי אפשר שהרי יש לשאול] מה לאלה שכן ישנן במחשבה [שאפילו אם גמר בלבו לומר שור זה עולה הרי הוא עולה]. אלא לא לכתוב הרחמן [ה' ית' בתורה] בתרומה ונלמד מאלה. נכון [אפשר ללמוד מבנין אב מב' פסוקים של קדשים וגירושין], ואלא "אתם" "גם אתם" למה לי [פי' מה ה"גם" בא להוסיף].

צריכים אותו לכמו שלימד רבי ינאי, שא"ר ינאי, "גם אתם", מה אתם בני ברית, אף שלוחכם [חייבים להיות] בני ברית [ולא גוי]⁶⁶⁷. לזה למה צריכים קרא. לומדים את זה מדרבי חייא בר אבא א"ר יוחנן, שא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן, אין העבד נעשה שליח לקבל גט מיד בעלה של אשה⁶⁶⁸, לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין [רואים שלא צריכים פסוק, אלא מסברא מובן שדבר שלא שייך בו לא נעשה שליח עליו].

[עכ"ז] צריכים [את הדרשה של רבי ינאי], הייתי חושב לומר עבד דאינו בן התיר הוא כלל [פי' אינו שייך בכל להתיר אשת אשי מאחר שאין לו קידושין בכלל, ולכן אינו יכול לגרש], אבל עובד כוכבים הואיל וישנו בתרומה של עצמו. שלמדנו במשנה, העובד כוכבים והכותי שתרמו [את התבואה שלהם], תרומתן תרומה [ואסורה לזרים, שקנין עכו"ם לא מפקיע ארץ ישראל מקדושתו, ועוד דעבודת עכו"ם בתבואה אינו פוטרו מחיוב תרומות ומעשרות]⁶⁶⁹. שנאמר שגם נעשה שליח, לכן לומדים [שלא].

ולר' שמעון שפוטר, שלמדנו במשנה, תרומת עובד כוכבים מדמעת [פי' שאם נתערב בחולין אוסרתה] וחייבין עליה [האוכלו בשוגג] חומש, ור"ש פוטר [שסובר עבודת עכו"ם אינו מחייב בתרומה]. "אתם" "גם אתם" למה לי [הרי זה פשוט שאין עכו"ם נעשה שליח, שאיננו שייך לפרשת תרומה בכלל]. צריכים את זה, הייתי חושב לומר הואיל ואמר מר, "אתם", ולא אריסין [אינם יכולים לתרום חלקו של בעל הבית], "אתם", ולא שותפין, "אתם", ולא אפוטרופוס, "אתם", ולא התורם את שאינו שלו [שלא מדעת הבעלים], נאמר גם "אתם", ולא שלוחכם. לכן לומדים [שלא].

זה מובן לרבי יהושע בן קרחה [שלומד שליחות קדשים מ"ושחטו אותו"], אלא לרבי יונתן שלומדים את הפסוק הזה לדרשה אחרת, מאיפה לומדים את זה. שלמדנו בבבבנין, רבי יונתן אומר, מאיפה אנו לומדים שכל ישראל כולן יוצאים

ומכור לי קרקע או מטלטלין, או: קנה לי, הרי זה מוכר ולוקח ועושה לו שליחות וכל מעשיו קיימין. ואין העושה שליח צריך קנין ולא עדים, אלא באמירה בעלמא בינו לבין חבריו, ואין צריך עדים אלא לגלות הדבר אם כבר אחד מהם. הגה: ולכן האומר לחבירו: קח סחורה זו ואשתתף עמו, והלך וקנאה, לא יוכל לחזור בו, דהוי כשלוחו.

עי' קצ"ח: ש' מקשים א"כ לכל דבר מצוה יועיל השליח ויאמר אדם לחבירו שב בסוכה עבורי הנח תפילין עבורי. והרי בשליחות לדבר עבירה אי לאו דגלי קרא דאין שליח לדבר עבירה הוי ליה בדין שליחות ואף על גב דאין המשלח עושה כלום, אלא כיון דשליח של אדם כמותו לא אמרינן אלא במידי דעשיה דאז הו"ל מעשה שלוחו כמותו, אבל במידי דליכא עשיה לא אמרינן שליח של אדם כמותו, ומש"ה בפסח וקידושין וגירושין הו"ל מעשה שליח כמותו וכאילו הוא בעצמו שחט הפסח, וכן בקידושין וגירושין כאילו הבעל עצמו נתן הקידושין או הגירושין, אבל בתפילין כשהשליח מניח התפילין הנחה זו שהיא עשיה חשוב כאילו המשלח עשה הנחה זו, אבל אכתי לא הניח התפילין על ראשו אלא על ראש שלוחו דאין גוף השליח כגוף המשלח כיון דבמידי דממילא לא שייך מינוי שליחות. ועי' גר"ח מב ע"ב דלא מהני שליחות במצוה, דכל מאי דמהני שליחות הוא רק כשהמשלח בעלים על דבר השליחות, דכל מקור הדין של שליחות הוא מגיטין וקדושין ותרומה דשם הוא בעלים על דבר השליחות.

⁶⁶⁶ עי' לעיל כג ע"ב, ואם שלוחי דרחמנא, איזה דמיון זה?

האיש מקדש

פרק שני

קדושת

מב

עין משפט
נר מצוה

בפסח אחד . אע"פ שאין זו כוונת כלל אחד דקצבר חליפת פסחיס
לא מעכבא אלא זריקת דם לחורא : מייניס . מן המקרא עלמו דמכל
מקום אחד מהן שוחטו בשליחוסת : ואיש ליש שופסוס . והא של
כל הקהל הוא אכל עליה בעלמא לא : ויקפו לפס איש וגו' . אחד
לוקח לכל משפחה : איש וזכס . תורה אור

ודילמא שאני הסס דלית ליה שופסוס בגימור . פי' אכל לשייה
שליה היכא דליכא שופסוס מגליה ואין לומר דלוקן הכי
נמי היכא דליכא לו שופסוס בגימור לא מלי שוייה שליח דהא תנן
בפ' האשה (פסחים 97 פס): הכי שאמר לו רבו לא שוחטו עלי הפסח
ושכח מה אמר לו רבו או גדי טלה
יקח גדי וטלה . ויאמר אם גדי אמר
לי רבי טלה שלי וגדי שלו ולא טלה
אמר לי רבי גדי שלי וטלה שלו
ומדקאמר טלה שלי וגדי שלו משמע
שאין לו שופסוס בגדי אפי' שוחט
גדי עבור רבו אלמא דמלי לשייה
שליח אפי' היכא דלית ליה שופסוס
בגויה ואי' אמאי לא דמי לעיל נמי
דהכי' דלי יהושע בן קרחה מייירי
דלית ליה שופסוס בגויה כדלמך
הכא וי"ל דלרבי ויגנן דמפיק מהאי
קרא דכל ישראל יולאין בפסח אחד
דקצבר חליפת פסחיס לא מעכבא
א"כ האי דקאמר אחד שוחט לטול
מייירי דלית ליה שופסוס בגויה דהא
בכתי קרא מייירי אכל לרבי יהושע
בן קרחה דלמך דכל ישראל אין יולאין
בפסח אחד לפי שטרך דכל אחד
יאכל כוונת א"כ האי ושחטו וכו' כל
קהל עדת ישראל ר"ל דלמך שוחט
פסחיס הרבה דמחד פסח ליכא לכל
אחד כוונת וכו' מפיק שפיר דהכי' דליכא
שופסוס דמלי שמיט :

איש וזכה ואין קטן וזכה . ואם
תאמר ולמה לי קטן והא
ק"ל (גיטין 97 פס). דלוקן ד לקטן
וי"ל דלגבי פסח אלמטריך דס"ד
הואיל דשייך בחליפת פסחיס ולריך
להמנות עליו דכתיב (שמות יב) שה
לבים אפי' קטן יחמא אף לחמרים
זכה קמ"ל : **א"כ** לחוב ע"מ
לכות . וקשה דלמך בפ' הגזוקין
(גיטין ד' נב) דלוקן האפורופוס רשאין
לחוב ולכות בנכסי יתומים ופריך
הסס לכות אמאי לא ומשני לחוב
ע"מ לכות וי"ל דהסס מייירי בחביעת
חובות שיש לחמרים עליהם ובהא
ודאי אין רשאין דשמא לא יתבעוס
כשהן גדולים אכל כשהן חובעין
בצביל היתומים יש הכא בחלוקה
דקרקעות דכי גדלי נמי לריבין לחלוק
בהם ודאי מנעמיין אפורופוס לחוב
ע"מ לכות : **יתומים** שכלו .
אומר ר"ם דדוקא שכלו אכל אם היה
האחד מוחה אין להעמיד אפורופוס
לחלוק בעל כרחם ומחלוקת הארץ
אין להביא ראייה שהיו שם כמה יונקי
שדים דשאינה הסס שיהיה על פי

הדיבור ואורים ותומים ומיהו קשה מהא דלמך פרק אלמנה לכ"ג (גיטות 97 פס). גבי כהן שמת אשה מעוברת ועבדים וקאמר
הסס זכרים יאכלו ואי משום חלק העובר פי' דשמא ימלא עובר זכר וק"ל (סע) ילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל ועבדין
לה תקנתא כרז נחמן דלמך רב נחמן אמר שמואל יתומים שכלו לחלוק כו' מ"מ שמעינן מהסס דאע"פ שהאחד קטן ביותר ואין בו דעת
לישאל אם רוצה לחלוק אם לא דומיא דעובר דעבדין ליה תקנתא והכא חמירין דוקא בלא ושמא יש לומר דהסס תקנה היא לעובר שמחלה
חלקו בך שהעבדים אוחלים בערומה לפי שהתירומו בזול ועוד משום לא משמע שאם האחד היה מוחה בפירוש שטוב להעמיד לו על כרחו
אפורופוס לחלוק : **ובוררין** להם חלק יפה . מלשון בוררין היה מדקדק ר"ם דהיינו בלא גורל דמה ברירה שייך בגורל והיה מפרש שאין
לריבין גורל ולא שומת ב"ד וכל החלוקה הלויה דעתו כמו שהיו עושים יתומים עמלם וי"ל דהיינו חלוקת עמלם לחלוק בלא שומת ב"ד וכלל גורל
ולריבין ואין שייך ביה גוד או איגוד נמי נראה לר"ם דהוא כיון דאפורופוס כנעשו ע"מ ב"ד כמו יתומים עמלם לחלוק בלא שומת ב"ד וכלל גורל
דבכריות לבד תלויה החלוקה כשני אחים גדולים החולקים בנכסי אביהן שצורך כל אחד לעמלו והיה לענין דינא גוד או איגוד דמהגיא
חלוקת האפורופוס לגמרי ולא יוכלו למחות כשיגדלו ור"ם מפרש דהיינו דוקא בגורל וכי טריחוסא להטיל גורלות וגם לריך שומת ב"ד דוקא
בדבר דלא שייך ביה גוד או איגוד ובוררין שייך שפיר בגורל כגון אם יש שם שלש עדות שלא יחלוקו כל אחת לג' חלקים אלא בוררין כל
אחת לבהה שיהא כל אחד חלקו אחד בבית אחת וכמה עניניו ברירות יש בחלוקתם וכולמות שייך לומר שפיר חלק יפה ושבו הורה ר"ם לפי ר"ם :

הא
הענין להם אפורופוס בין לכות בין לחבה ושחבר דהלכה כר' יוסי בר' הנינא וכברייא דהיוקן שאין מעמידין אפורופוס לחוב ע"מ לכות וי"א וי"א
יתנן (א) דריבא דשני שמינתי לחלק הגדול היתומים יוכלו למחות וכ"ש שאין להם לחוב ע"מ לכות הליך היתקן כפירושה בתרא ולית הלכתא כהספתא דהדיא כר' יוחנן שייבא דאמר שיש רשות למנות
אפורופוס לחוב ע"מ לכות ולית הלכתא הכי אלא כר' נחמן וכן דעת הר"ם שלא הביא אלא דא רב נחמן וברייא דהיוקן' כמו שהספיק בחלתא : חלק יפה בכל כהם : הגדול היתומים . למחות לבשל חלוקה : שום הדיינים . ששמו
בכתי

בפסח אחד שנא' ושחטו אותו כל קהל
עדת ישראל בין הערבים וכי כל הקהל כולם
שוחטים והלא אינו שוחט אלא אחד אלא
מכאן שכל ישראל יוצאים בפסח אחד שליח
בקדשים מנא ליה מיניה ודילמא שאני התם
*דאית ליה שופסוס בגימור אלא מהבא
ויקרו להם איש שה לבית אבות שה
לבית ודילמא התם נמי דאית ליה
שופסוס בגימורו א"כ תרי קראי למה לי
אם אינו ענין להיבא דשייך תניהו ענין להיבא
דלא שייך האי מ"בעי ליה לכדרכי יצחק
*דא"ר יצחק איש זוכה *ולא הקטן וזכה
ההוא *מאיש לפי אכלו נפקא ואכתי מ"בעי
ליה דשוחטין את הפסח על היחוד סבר
לה כמ"ד *אין שוחטין את הפסח על היחוד
ואלא הא דאמר רב גידל אמר רב מנין
ששולחו של אדם כמותו שנאמר *ונשיא אחד
נשיא אחד מהבא ותיסברא דהא שליחותהיא והא קפנים
לא בני שליחות ניהו אלא כי הא דרבא בר
רב הונא *דאמר רבא בר רב הונא אמר רב
גידל אמר רב מנין שוכין לאדם שלא בפניו
שנאמר ונשיא אחד נשיא אחד ותיסברא
זכות היא הא הוה נמי איכא דאיכא
דניחא ליה בהר ולא ניהא ליה בבקעה
ואיכא דניחא ליה בבקעה ולא ניהא ליה בהר
ואלא כדרכא בר רב הונא דאמר רבא בר
רב הונא אמר רב גידל א"ר מנין ליתומים
שבאו לחלוק בנכסי אביהן שבית דין מעמידין
להם אפורופוס לחוב ולכות לחוב אמאי
אלא לחוב ע"מ לכות ת"ל ונשיא אחד נשיא
אחד ממשה תקרו : *א"ר נחמן אמר שמואל
יתומים (א) שבאו לחלוק בנכסי אביהם בית
דין מעמידים (ב) להם אפורופוס ובוררים להם
חלק יפה ואם הגדילו יכולים למחות ורב
נחמן דידיה אמר אם הגדילו אינם יכולים
למחות *דא"כ מה כח בית דין יפה ומי
הא
אית ליה לרב נחמן אם כן מה כח בית דין יפה והתנן *שום הדיינים
שפחתו שחות או הותירו שחות מברן במל רבן שמעון בן גמליאל
אומר מברן קיים (*ואמר רבן שמעון בן גמליאל) א"כ מה כח ב"ד יפה
ואמר רב הונא בר חיננא אמר רב נחמן הלכה כדברי חבמים לא קשיא

ולגמל משום דלית ליה שופסוס בגימור
בגימור וקאמרם אם איש ענין ענין
הוא לו דליצטרך לו למשטי קטן
שאין לו כח ליקח בצביל חמרים
להיות זוכה לכן במקרו : ואכתי
מיבטי ליה . איש לפי אכלו הסוס
דשוחטין את הפסח על היחוד ולא
איתרן לן שליחות היכא דלא שייך :
אין שוחטין את הפסח על היחוד .
רבי יהודה חמרה וליקף לה מלא
חוכל לזכות את הפסח בחדא ביחיד :
ופל סו נמי קטנים . בטחלי הארץ
וכי הוכיח להם בחורט שחוטין בלא
והלא אין שליחות לקטן דגבי ושלח
ושלחה איש כתיב (דברים כד) כי
יקח איש ומינה ולפניו (בב"מ 97 פס)
לדוקן הקטן עשה שליח : אלא . הוא
לאו לחמיו שליח אחא אלא לזכין
לאדם שלא בפניו אחא דקטניס כשלא
בפניו דמו וכיון דנחלת הארץ זכות
היא להם הינה חלוקתם חלוקה :
אלא כדרכא . כלומר לא זכות שלא
בפניו גרידאח איכא למשמע מינה
לגדולים אלא לאורוי' נמי דלקטנים
אפי' חובה הבאה מתמת זכות רשאין
ב"ד לעשות להן כי הכא דלכותם
בנחלה בלא ואע"פ שפעמים שחלוקה
זו חובתם דליכא דלא ניהא ליה בחלק
שכלל לו אפי' לא הריה ביה : נחוב
אמאי . אי שפיטא לן שיבא לחובתם
מה לנו להעמיד אפורופוס לך :
אלא לחוב ע"מ לכות . אט נעמידו
לדון ולעצור בצבילם לכותם
ולהגאסם ואם יחייבו דין מה
שעשו עשו : נשיא אחד . והכא זכות
וחובה הוה כדלמך דליכא דניחא
ליה (בהא) בכתי כו' כדלמך : ובוררין
לו חלק יפה . לכל אחד יפה לא יפה
לוה : שום הדיינים . ששמו נכסי
לוה למלוה שלא בפני לוה או שלא
מדעתו משום דלא הוה ליה יפה :

האיש מקדש

פרק שני

קדושי

הא דמטו הא דלא מטו . היא דמלי למימר הא דמטו בשמות
 והא דמטו בשמות מטהות ולא אלאמךך למי יטלין למתות
 ברוכות* : אברך שיה שלים מלי אמר ליה לטקוי שדרתיך כו' .
 ואלס הא אמר' בפי אלמנה יונתה (מחובות 97 ק. טס) שלים ממאן
 רבא אמר רב נתמן שלים כדמיין

[עו] היטב בתום' כשמות
 ק. ותום' לר. דל'
 [ג']

כה א מיי' פ"ג מני'
 מכיה הליב' סמג
 לאחי קנ טוטי' ע"מ
 כו' רב טעי' לו'
 בו ב מיי' ט' בל' ועל'
 מני' גלוח' בל' ב'
 סמג לאחי ט' טוטי' ע'
 כו' מיי' קנ טע' לו' וכו'
 רכו מיי' כט טוטי' לו'
 בו ב מיי' פ"ג מני'
 מכיה הליב' סמג
 טוטי' ט' כו' רכו'
 כט' לא [ולוחי גבולות
 יו כן וגו' המכ'ס'
 וכו' איט גבולות וכו'
 אלף גבולות וכו' יז'
 פ"ט :
 כח ד מיי' ט' בל'
 ופ"א מני' גלוח'
 הליב' סמג טוטי' ע'
 כט' פ' :
 כה ה מיי' פ"ג
 מני' מכיה הליב'
 סמג טוטי' ע' כו' מני'
 רכב כט' פ' :

הא דמעו הא דלא מעו אי דלא מעו מעו מאי
 יכולים למרות יכולים למרות ברוכות : *אמר
 רב נרבו "האחי' שחלק" ורי הן בלקוחות
 פחות משותות נקנה מקר יתר על שותות
 במל מקר שותות קנה ומחזיר אונאה אמר
 רבא הא (ג) דאמרן פחות משותות נקנה מקר
 לא אמרן אלא דלא שויה שליח אבל שויה
 שליח אמר *לחקני שדרתיך ולא לעותי
 אבדן אלא דלא אמר ניפליגן בשומא דבי
 דינא אבל אמר נפלוג בשומא דבי דינא
 מברן קיים *דרתן שום הדיינים שפיתרו
 שותות או הותירו שותות מברן במל רשב"ג
 אומר מברן קיים 'והא דאמרן שותות קנה
 ומחזיר אונאה לא אמרן אלא במסמלי אבל
 במקרקעי *אין אונאה לקרקעות ובמקרקעי
 לא אמרן אלא דפלוג בעילי' אבל פלוג
 במשותתא לא דרובה *דאמר *רבה 'כל
 דבר שבמדה ושבמשקל שבמנין אפילו
 פחות מברד אונאה נמי חוזר והא *דרתן
 'השולח את הבעירה ביד הרש שומא וקפון
 פפור מדיני אדם ודיב ברני שמים ישלח
 ביד פיקח פיקח חייב ואכאי נימא שלוחו של
 אדם כמותו שאני התם *דאין שליח לדבר
 עבירה *דאמיגן דברי הרב ודברי תלמוד
 דברי מי שומעים (ג) והדתיא *שליח שלא
 עשה שליחותו שליח מעל עשה שליחותו
 בעל הבית מעל כי עשה שליחותו דבעל
 הבית בעל הבית מידא מעל אמאי נימא אין
 שליח לדבר עבירה שאני מעילה *דילפא
 הטא הטא מתרומה מה תרומה משוי שליח
 אף מעילה משוי שליח ונילף מינה משום
 דהוי מעילה ושליחות יד שני כתובים הבאים
 כאחד *וכל שני כתובים הבאים כאחד אין
 מלמדין מעילה הא דאמרן שליחות יד מאי
 היא *דתיא עול כל דבר פשע בש"א לחייב

על המחשבה במעשה ובה"א אוני חייב ער
 שישלח בו יד שנאמר אם לא שלח ידו וגו'
 אמרו ב"ש לב"ה והלא אמר על כל דבר פשע
 אמרו להם ב"ה לב"ש והלא נאמר *אם לא
 שלח ידו במלאכת רעהו אמרו ב"ש לב"ה
 איב על כל דבר פשע למה לי שכיבוד אין לי
 אלא הוא *אמר לעבדו ולשלוחו מגין תל'
 על כל דבר פשע הניחא לב"ה אלא רב"ש
 דמוקמי ליה להאי קרא במחשבה במעשה
 נילף

כח הדי' פ"ג מני'
 טקוי מוון גליה סמג
 עש' טע טוטי' ע' כו' מני'
 מיו' כט' :
 לא ומוי' ט' בל' טוטי' ע'
 טע טוטי' ח :
 כה ה מיי' פ"ג מני'
 מטעה הליב' סמג
 עט' רי :
 לג כ מיי' ט' בל' ה'
 לרי מיי' פ"ג מני'
 גולה הליב' סמג
 כט טוטי' ע' כו' מני' רכב
 כט' ר :
 ליה כ מיי' ט' בל' טוטי' ע'
 כט' ט' :

כא דמטו . הא דמחט שותות או האמיר : ברוכות . מי שנפל לו
 חלק בברוח ואמר טח לי חלק בצפון שהיה לו שם עדה בסוכה לה
 שנפלה לו ממאנו : פריסן בלקוחות כו' . קר דינן של לקוחות קטבו
 בפרכ הוהב (כ"מ 97 ק. מט) : סיג ופל דאמרן יטר פל שטוס טעל
 פקס לא אפריגן אלא דלא אמר נפלוג
 תורה אור

הא דמעו הא דלא מעו אי דלא מעו מעו מאי
 יכולים למרות יכולים למרות ברוכות : *אמר
 רב נרבו "האחי' שחלק" ורי הן בלקוחות
 פחות משותות נקנה מקר יתר על שותות
 במל מקר שותות קנה ומחזיר אונאה אמר
 רבא הא (ג) דאמרן פחות משותות נקנה מקר
 לא אמרן אלא דלא שויה שליח אבל שויה
 שליח אמר *לחקני שדרתיך ולא לעותי
 אבדן אלא דלא אמר ניפליגן בשומא דבי
 דינא אבל אמר נפלוג בשומא דבי דינא
 מברן קיים *דרתן שום הדיינים שפיתרו
 שותות או הותירו שותות מברן במל רשב"ג
 אומר מברן קיים 'והא דאמרן שותות קנה
 ומחזיר אונאה לא אמרן אלא במסמלי אבל
 במקרקעי *אין אונאה לקרקעות ובמקרקעי
 לא אמרן אלא דפלוג בעילי' אבל פלוג
 במשותתא לא דרובה *דאמר *רבה 'כל
 דבר שבמדה ושבמשקל שבמנין אפילו
 פחות מברד אונאה נמי חוזר והא *דרתן
 'השולח את הבעירה ביד הרש שומא וקפון
 פפור מדיני אדם ודיב ברני שמים ישלח
 ביד פיקח פיקח חייב ואכאי נימא שלוחו של
 אדם כמותו שאני התם *דאין שליח לדבר
 עבירה *דאמיגן דברי הרב ודברי תלמוד
 דברי מי שומעים (ג) והדתיא *שליח שלא
 עשה שליחותו שליח מעל עשה שליחותו
 בעל הבית מעל כי עשה שליחותו דבעל
 הבית בעל הבית מידא מעל אמאי נימא אין
 שליח לדבר עבירה שאני מעילה *דילפא
 הטא הטא מתרומה מה תרומה משוי שליח
 אף מעילה משוי שליח ונילף מינה משום
 דהוי מעילה ושליחות יד שני כתובים הבאים
 כאחד *וכל שני כתובים הבאים כאחד אין
 מלמדין מעילה הא דאמרן שליחות יד מאי
 היא *דתיא עול כל דבר פשע בש"א לחייב

על המחשבה במעשה ובה"א אוני חייב ער
 שישלח בו יד שנאמר אם לא שלח ידו וגו'
 אמרו ב"ש לב"ה והלא אמר על כל דבר פשע
 אמרו להם ב"ה לב"ש והלא נאמר *אם לא
 שלח ידו במלאכת רעהו אמרו ב"ש לב"ה
 איב על כל דבר פשע למה לי שכיבוד אין לי
 אלא הוא *אמר לעבדו ולשלוחו מגין תל'
 על כל דבר פשע הניחא לב"ה אלא רב"ש
 דמוקמי ליה להאי קרא במחשבה במעשה
 נילף

כח הדי' פ"ג מני'
 טקוי מוון גליה סמג
 עש' טע טוטי' ע' כו' מני'
 מיו' כט' :
 לא ומוי' ט' בל' טוטי' ע'
 טע טוטי' ח :
 כה ה מיי' פ"ג מני'
 מטעה הליב' סמג
 עט' רי :
 לג כ מיי' ט' בל' ה'
 לרי מיי' פ"ג מני'
 גולה הליב' סמג
 כט טוטי' ע' כו' מני' רכב
 כט' ר :
 ליה כ מיי' ט' בל' טוטי' ע'
 כט' ט' :

נימין כה. מת. בלה
 לו. כ' ק. פ. ס. כ' מס' כמדות
 מת. כ' כ. ק.

כמות טע. לא. כ'ט
 קח. כמות טע. ע'וננין
 טע. [זוהמטו דרביס לו.]
 [פכטסי סמג תמרה טו]

כמות טע:

[כמות טע. לו. כ'ט
 קח. כמות טע. ע'וננין
 טע. [זוהמטו דרביס לו.]
 [פכטסי סמג תמרה טו]

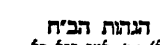
כמות טע:

[כ'ט פל. טע.]
 מר' ד' ספרדין טע.
 המורס כה. כ'ט טו.
 תמידי י' : תפילה כ. טע.
 דרביס דה. כמות טע:

[פכטסי לו. ספרדין
 פו. זכריס חה. תמרה
 ג. תפילה ית]

מכטי לעיל כה.

כ'ט מד. זכריס כג.)

הגרות הבי'ח
 (א) ג' אמר רבא פל
 דאמרי' : (ג) טע ופל
 דאמרי' יקר : (ג) טע
 והתקן שליח טעל : כ'ט
 זכריס הוה כמות טע : (א)
 (ג) רש"י ר' ד'ס לתיב
 טעל כמות טעל : כ'ט
 ט' כ'ט מ' טע פכטסי דוקא
 (א) רש"י ר' ד'ס דאמרי' וכו'
 מן עברי' ואמר נפלג
 מוט עול טעל טע :

ג'ל טעל
 [עו] טע' כמות טע.
 דריס אלמנה ופח טע
 ק. דריס אמר ר' יין
 [כ'ט טע כמות טע] דריס
 [מט]

גלוין העי'ם
 ג' מ' היין טל לקוחות
 עיין ג' מ' טע כ'ט
 מ'ה' א' לו' העי' :

(ה) ראה ד'ל' גוי' שליח טעלה האחר שליח : ולא לעותי . לא טעוי' לך שליח לקלקלי וכו' . (ב) נראה ד'ל' ר' ח' אס' הוה ביתר ביהמת כמות טעל וכו' .

כאן שטען [פי שפחתו בשתות או יותר, שהוא שיעור אונאה המבטל מקח, דחשיב כטעות], כאן שלא טעו. אי לא טעו, מהו "יכולים למחות". יכולים למחות ברוחות [מי שנפל לו חלק בדרום אומר נוח לי חלק בצפון שהיתה לו שם שדה סמוכה לה שנפלה לו מאמו (עי' ? פרשה של כופין על מדת סדום, והוא פרשה של בר מצרא)].

אמר רב נחמן, האחים שחלקו [בירושתם] הרי הן כלקוחות [לכל דיני אונאה]⁶⁶⁸, שאם טעו בין המחיר שבשוק למה שנתנו, פחות משישית, נקנה מקח. יתר על שישית, בטל מקח. שישית, קנה ומחזיר אונאה.

אמר רבא, זה שאמר, פחות משישית נקנה מקח, לא אמרו אלא שלא עשאו שליח, אבל אם עשאו שליח, אמר, שלחתי אותך רק לתקנתי ולא לקלולתי⁶⁶⁹.

זה שאמרו יתר משישית בטל מקח⁶⁶⁹, לא אמרו אלא שלא אמר "נחלק בשומה של הבית דין" [שהיה שומת הנכסים בג' אנשים שהם בית דין], אבל אם אמר נחלק בשומה של הבית דין, מכרן קיים, שלמדנו במשנה, שומה שעשו דיינים שפחתו שישית או הותירו שישית, מכרן בטל, רבן שמעון בן גמליאל אומר, מכרן קיים⁶⁷⁰.

זה שאמרו שישית קנה ומחזיר אונאה, לא אמרן אלא במטלטלים [שרק במטלטלין נאמרה הפרשה של אונאה]⁶⁷¹, אבל בקרקעות, אין אונאה לקרקעות. ובקרקעות, לא אמרו אלא שחלקו בעלות [הקרקע] בדמים, אבל חלקו במדידת [הקרקע, פי' שחלקום בחבל ליטול כל אחד ברעה וביפה] לא, כדרכה, שאמר רבה, כל דבר שבמדה ושכמסקל ושכמנין, אפילו פחות מכדי אונאה גם חוזר [שאין זה כשאר אונאות (ב"מ דף מט:)] פחות משתות אנשים מוחלים שכן אין כל אדם יכול לצמצם הדמים אבל טועה במדה טעות הוא ולא הקנה על דעת כן⁶⁷².

⁶⁶⁸ ע"י ב"מ מט ע"ב (רש"י).

ועי' שו"ע (ח"מ סי' רכז ס"ז): האחים והשותפים שחלקו המטלטלים הרי הם כלקוחות פחות משתות נקנה מקח ואין מחזיר כלום יתר על שתות בטל מקח שתות קנה ומחזיר אונאה ואם חלקו קרקעות אפילו שמו שוה מנה בדינר או שוה דינר במנה קיים ויש אומרים דדוקא עד פלגא ואם הטעו זה את זה במדה או במשקל או במנין אפילו כל שהוא חוזרים ואם עשו שליח שחלק ביניהם וטעה בכל שהוא בטלה החלוקה.

ביאור: הרי הם כלקוחות - כיון דכל אחד מהן הוא שותף בכולו, נמצא דבמה שחולקין שיקח ראובן דבר זה לבדו וימחול לו שמעון חלקו שבו, כדי שיקח שמעון דבר זה לבדו, הרי כלקח כל אחד חלק חבירו בעד החלק שיתן כנגדו בדבר השני (ס"מ"ע), מיירי דהמטלטלין הן פירות ושמו אותן, דבלא"ה הא חליפין אין להן אונאה כמבואר בסעיף כ'. אחד שאין לו חלק בגוף הסחורה רק שנתחייב ליתן לו חלק בריוח ואין לו חלק בהפסד, כשימכר הסחורה, ומכר חלק ריוח שלו, דאין בו דין אונאה (נתה"מ).

במדה או במשקל כו' ואם עשו שליח כו' - הטעם, דגם באלו דינן כלקוחות (ס"מ"ע).

⁶⁶⁹ ע"י שו"ע (ח"מ סי' רכז ס"ח) ואם התנו ביניהם שיחלקו בשום הדיינים וטעו בשתות בטלה חלוקה שהדיינים ששמו ופחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל.

ועי' ס"מ"ע: שהדיינים ששמו כו' - לעיל סימן ק"ט סעיף ג' נתבאר זה [עי' הערה ר"ד].

⁶⁷⁰ ע"י כתובות ע"ב (רש"י). לפי רש"י אם הסכימו לחלוק בשומת בית דין, אין ביטול למקח. אמנם ר"ת ור"ח גורסים הפוך, הא שאמר שתות קנה ומחזיר אונאה לא אמרן אלא דלא אמר נפלוג בשומא דבי דינא אבל אמר נפלוג בשומא דבי דינא לא והוי המקח בטל (תוס').

⁶⁷¹ ע"י ב"מ מז ע"ב.

⁶⁷² רש"י. ע"י שו"ע (ח"מ רלב ס"א): המוכר לחבירו במדה במשקל או במנין וטעה בכל שהוא חוזר לעולם שאין אונאה אלא בדמים אבל בחשבון חוזר כיצד מכר לו מאה אגוזים בדינר ונמצא ק"ט או צ"ט נקנה המקח ומחזיר הטעות ואפילו אחר כמה שנים וכן אם נמצא המעות חסר או יתר מהמנין שפסקו חוזר ואפילו לאחר שקנו מידו שלא נשאר לו אצל חבירו כלום חוזר שקנין בטעות הוא:

חוזר לעולם - פירוש, המקח קיים והאונאה שהטעה בה חוזרת, ומשלים לו המנין או המדה והמשקל בדברים שאפשר לו להשלים וכדמסיק במכר לו אגוזים, אבל במכר לו קרקע ואמר לו שהיא ארוכה כ' אמות, וחסירה חצי אמה ואין לו להשלים מקרקע שבצדה, המקח בטל לגמרי (ס"מ"ע), אבל "א דאף באי אפשר להשלים קנה ומחזיר הטעות דיש קנין לחצאין וכמו במוכר שדה ונמצאת חצויה גזולה, ועיין לעיל סי' קפ"ב ס"ח (רע"א), וכן יש מח' אם מכר גוף ופירות, ואין לו זכות אלא בפירות, והקונה אמר שרוצה לקבלם כן (רע"א בשם המ"מ), כל מחלוקתם אינו אלא כשהלוקח רוצה לקיים המקח לחצאין לפי חשבון הדמים שנתן, אבל כל שהלוקח מתרצה לקנות מקצתו בכל הדמים שנתן כ"ע יודו דקנהאבל במכר פירות ולא הגוף כיון שמקחו בטל בגוף ואין הפירות אלא מכח הקרקע הכל בטל (רע"א בשם המחנ"א).

וזה שלמדנו במשנה, השולח את הבעירה ביד חרש שוטה וקטן⁶⁷³, פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. [אבל אם] שילח ביד פיקח⁶⁷⁴, הפיקח חייב⁶⁷⁵. ולמה, שנאמר, שלוחו של אדם כמותו [לחייב את המשלח ולא השליח]⁶⁷⁶. שם שונה, דאין שליח לדבר עבירה⁶⁷⁵ [ולכן לא נחשב כשליח אלא כמי שעושה מעצמו], שאומרים, דברי הרב ודברי תלמיד, דברי מי שומעים.

וזה שלמדנו בברייתא, שליח שלא עשה שליחותו⁶⁷⁷ [משלח שנתן מעות הקדש לשליח לקנות דבר מה של חולין, בחושבו שהם של חולין, אם השליח קנה מה שלא ביקש], השליח מעל [ולא המשלח שהרי אינו שלוחו לדבר זה, והשליח חייב להביא קרבן מעילה. אבל אם השליח] עשה שליחותו, בעל הבית מעל [והבעל הבית חייב להביא קרבן מעילה]. הרי כאשר עשה שליחותו של בעל הבית, בעל הבית מעל, למה, שנאמר, אין שליח לדבר עבירה. מעילה שונה, שלומדים [גזירה שוה] "חטא" "חטא" מתרומה [נאמר במעילה: "וחטאה בשגגה מקדשי ה'" (&) ונאמר בתרומה "ולא ישאו עליו חטא" (&)], כמו שעושים שליח [להפריש] תרומה, כך במעילה עושים שליח⁶⁷⁸.

ושנלמד ממנה [ממעילה לכל התורה שיש שליח לדבר עבירה]. משום דהוי מעילה ושליחות יד [מי שנפקד אצלו דבר, ולוקחו לעצמו]⁶⁷⁹ שני כתובים הבאים כאחד, וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים. מעילה, זה שאמרנו. שליחות יד מהו. שלמדנו בברייתא "על כל דבר פשע", בית שמאי אומרים, לחייב על המחשבה כמעשה [שאם חשב לשלוח יד בפקדון, הרי הוא ברשותו מאותה השעה והלאה והוא חייב באונסין ככל גזלן]. ובית הלל אומרים, אינו חייב עד שישלח בו יד⁶⁸⁰, שנאמר "אם לא שלח ידו וגו'". אמרו ב"ש לב"ה, והרי נאמר "על כל דבר פשע". אמרו להם ב"ה לב"ש, והרי נאמר "אם לא שלח ידו במלאכת רעהו". אמרו ב"ש לב"ה, א"כ, "על כל דבר פשע" למה לי. שהיית חושב אין לי אלא אם הוא [שלח בו יד], אמר לעבדו ולשלוחו מנין [שחייב באונסים אם הם שלחו בו יד]. מלמד הנאמר, "על כל דבר פשע".

זה מוכן לב"ה, אלא לב"ש דמעמידים את הפסוק הזה שמחשבה כמעשה,

⁶⁷³ ע"י שו"ע (ח"מ סי' תיח ס"ז): השולח את הבעירה ביד חרש שוטה וקטן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. במה דברים אמורים: כשמסר להם גחלת וליבוה פירוש: מענין לבת אש שדרך הגחלת להכבות מאיליה קודם שתעבור ותדליק, אבל אם מסר להם שלהבת, חייב שהרי מעשיו גרמו:

⁶⁷⁴ ע"י שו"ע (ח"מ סי' תיח ס"ח): שלח הבעירה ביד הפקח, זה הפקח שהבעיר חייב לשלם והשולח פטור, וכן אם הניח שומר לשמור הבעירה השומר חייב⁶⁸⁰:

והשולח פטור - עיין ש"ך לעיל סימן לב ס"ב ד"ה וכן אם לא שכר, שכתב הא דלא קתני דהשולח חייב בדיני שמים, היינו כיון דפקח משלם תו לא שייך דיני שמים על המשלח, קשה אמאי לא תני דהמשלח חייב בדיני שמים אם אין לפקח לשלם או שהוא אלם ואינו רוצה לשלם, ואפשר ל"ל דאף דמי דגורם הפסד לחבירו חייב לצאת ידי שמים, זהו אם גורם היזק ודאי לחבירו, אבל הכא לא גרם לו היזק בבירור דהא הפקח חייב לשלם, רק אח"כ נתגלגל הפקח אין לו לשלם או שהוא אלם, ובשעת היזק לא גרם לו היזק בבירור, לכן פטור לשלם אף בדיני שמים. ויש להסתפק אם אחד אמר לחבירו לעשות היזק לאחר באופן שהשליח פטור מדיני אדם וחייב לצאת ידי שמים, אם המשלח חייב לצאת ידי שמים דכיון דשליח פטור מדיני אדם הוי ברי היזקא וחייב המשלח לצאת ידי שמים, או דילמא כיון דשליח חייב לצאת ידי שמים הוי לא ברי היזקא כו' (פ"ת).

וכן אם הניח שומר לשמור כו' - וכן הדין במי שמסר שור ביד שומר ויצא והזיק כמ"ש בסימן שצ"ו סעיף ח', ושם נתבאר חילוק דאם הוא שומר חנם או שומר שכר או שואל ודין שומר שמסר לשומר, ע"ש סעיף ט' (ס"מ"ע).

⁶⁷⁵ ע"י רמב"ם (מעילה פ"א ה"ב): במה דברים אמורים כשהיו החתיכות מקדשי בדק הבית אבל אם היו בשר עולה וכיוצא בו לא מעל אלא האוכל בלבד שהרי הוא חייב באיסור אחר יתר על המעילה, ובכל התורה כולה אין שליח לדבר עבירה אלא במעילה לבדה היא יתעבר עמה איסור אחר. [ראב"ד] אבל אם היו בשר עולה. א"ת ותוספתא אלא מנתחה איברים איברים כדאיתא בתמיד שהעולה אינה נעשית חתיכות אלא מנתחה איברים איברים כדאיתא בתמיד וכדתנן בשקלים בשר שנמצא בעזרה איברים עולה וחתיכות חטאת הילכך אלו שראו אותה חתיכות היה להם לטעות של חטאת הם וכאנוסים דמו דלא הוה להו לשילוי אבל האוכל חייב שהוא נהנה, וראוי לסמוך עליו.

שנלמד ממנה [ממעילה לכל התורה כולה שיש שליח לדבר עבירה]. משום דהוה מעילה וטביחה או מכירה שני כתובים הבאים כאחד, וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים, מעילה, זה שאמרנו. טביחה או מכירה, מהו. אמר קרא [וטבחו או מכרו], מה מכירה ע"י אחר [אי אפשר אלא על ידי אחר, הגנב והקונה], אף טביחה על ידי אחר [אפילו טבחה שליח נתחייב הגנב בתשלומי ד' וה' 77].

הבית מדרש של ר' ישמעאל לימוד, "או [בפסוק "או מכרו"]", [נכתב] לרבות את השליח. הבית מדרש של חזקיה לימוד, "תחת" [נאמר "חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה", וא' מה"תחת" מיותר], לרבות את השליח.

זה מובן לפי מי שאומר שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים, אלא לפי מי שאומר מלמדים מה אפשר לומר [והיו צריכים ללמוד ממנו שיש שליח לדבר עבירה]. גילה הרחמן [ה' ית' בתורה] בשחוטאי חוץ "דס יחשב לאיש ההוא דס שפך", הוא, ולא שלוחו.

מצאנו גבי שחוטאי חוץ, בכל התורה מאיפה יודעים את זה. לומדים משחוטאי חוץ. במקום ללמוד משחוטאי חוץ, שנלמד מאלה. חזר וכתב הרחמן [ה' ית' בתורה] "ונכרת האיש ההוא", אם אינו ענין לגופו, תנהו ענין לכל התורה כולה.

ולמ"ד שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים, זה שנאמר "ההוא" "ההוא" איך דורשים אותו. אחד, ממעט שנים שאוחזים בסכין ושוחטים [פ'י שהם פטורים מחטאת של שחוטאי חוץ] 78, ואחד, "הוא", ולא אנוס [פ'י ש"הוא" משמע שיהא בהוייתו ובישוב דעתו, וזה כולל אנוס שוגג ומוטעה], "הוא", ולא שוגג, "הוא", ולא מוטעה. והשני [איך הוא לומדים כל הלימודים האלה]. "מ"הוא" "ההוא". והשני לא דורש "הוא" "ההוא".

והרי למדנו, האומר לשלוחו צא הרוג את הנפש 79, הוא חייב, ושולחיו פטור. שמאי הזקן אומר משום חגי הנביא, שולחיו חייב, שנאמר "אותו הרגת בחרב בני עמון", מהו טעמו של שמאי הזקן. הוא סובר, שני כתובים הבאים כאחד מלמדים, ולא דורש "הוא" "ההוא".

ואם תרצה לומר, באמת הוא דורש ["הוא" "ההוא"], ומהו חייב. חייב בדיני שמים. משמע שהתנא הראשון סובר אפילו מדיני שמים גם פטור [וכי זה יתכן]. אלא יש חילוק ביניהם בדין [בעונש] גדול [חייב לפי שמאי] או דין [עונש] קטן [לפי התנא הראשון].

ואם תרצה לומר, שם שונה, שהרחמן [ה' ית'] גילה "אותו הרגת בחרב בני עמון", והשני [מסביר את הפסוק] הרי לך כחרב בני עמון, מה חרב בני עמון אין אתה נענש עליו, אף אוריה החתי אי אתה נענש עליו. מה טעמו [שלא נענש על רציחה אוריה]. הוא היה מורד במלכות, שאמר לו, "ואדוני יואב [ובזה שקרא לאחר "אדוני" לפני המלך, הוה מרידה] 80, וכל עבדי אדוני על פני השדה חונים".

אמר רבא, אם תרצה לומר ששמאי סובר, שני כתובים הבאים כאחד מלמדים, והוא ההוא לא דריש, מודה באומר לשלוחו צא בעול את העורה ואכול את החלב, שהוא חייב, ושולחיו פטור, שלא מצינו בכל התורה כולה זה נהנה וזה מתחייב 81.

למדנו, רב אמר, שליח נעשה עד [בין לקידושין בין ששלח ממון לבעל חובו מצטרף שליח עם עד להיות שנים או אם שניהם שלוחים היו ביחד שניהם מעידים בדבר], הבית מדרש של רבי שילא אמרו, אין שליח נעשה עד 82. מהו טעמם של בית מדרש של רבי שילא. אם תאמר משום שלא א"ל הוי לי עד. אלא מעתה, קידש אשה בפני שנים ולא אמר להם אתם עדי, גם כן שלא הוה קידושין [הרי ראו ומה שנאמר שצריך שיאמר אתם עדי היינו דווקא בעדי הוראה שעפעמים שאדם מודה לתובעו מנה ואומר הדין עמך מפני שרוצה להשתיקו מעליו עד לאחר זמן ואף על פי שאינו חייב לו כלום לפיכך אין השומע יכול להעיד בפני הודה עד שיאמר אתם עדי אבל בעלמא לא]. אלא, רב אמר, שליח נעשה עד, שזה מחזק את מעשה [העדות כשנעשה על ידי השליח], והבית מדרש של רבי שילא אמרו, אין שליח נעשה עד, כיון שמר אמר, שלוחו של אדם כמותו, הוה ליה כגופיה.

שאלו שאילה מברייטא, אמר לשלשה צאו וקדשו לי האשה, אחד שליח ושנים עדים, דברי ב"ש. וב"ה אומרים, כולם שלוחין הן, ואין שליח נעשה עד. עד כאן לא חלקו, אלא בשלשה, אבל בשנים, דברי הכל, לא. הוא כמו התנא הזה, שלמדנו בברייטא, רבי נתן אומר, בית שמאי אומרים,

677 ע"י ש"ת הריב"ש סי' פ"ב שכתב וז"ל ואם השליח אומר קדשתיה למשלח

והיא אומרת לא נתקדשתי הנה המשלח אסור בקרובותי מפני דברי השליח שהוא כמותו כו' ואף על פי שאין השליח כבעל דבר לגמרי דהא איפסקא הלכתא בפ' האיש מקדש השליח נעשה עד והאומר לשנים צאו וקדשו לי האשה הן הן שלוחיו הן הן עדי השליח משום דאינו נוגע בדבר ואין הנהא בעדות זו אבל מכל מקום הרי הוא כמותו בכל ענייני השליחות ולהוה דעת מי שסובר שאין השליח נעשה עד לומר שהוא כבעל דבר לגמרי אף על פי שאין נוגע בדבר ובה לא נפסקה הלכה כמותו אמנם כל מה שהשליח אומר בענין השליחות הרי הוא כאלו אמרו המשלח.

שליח ועד אחד, וב"ה אומרים, שליח ושני עדים. [וכי רב [אמר] כמו בית שמאי [נגד ההלכה]. אלא תהפוך את זה [ותגרוס ב"ש במקום ב"ה וכן להפוך]. ורב אחא בנו של רבא לימד הפוך. רב אמר, אין שליח נעשה עד, הבית מדרש של ר' שילא אמרו, שליח נעשה עד. ולהלכה, שליח נעשה עד 677.

אמר רבא אמר רב נחמן, אמר לשנים צאו וקדשו לי את האשה, [אלו השנים] הם שלוחיו, וגם עדי [ששליח נעשה עד], וכן בגירושין 678 [אם שלח גט לאשתו על ידי שנים].

677 ע"י ש"ע (אה"ע סי' לה ס"ב): השליח נעשה עד, לפיכך אם עשה שני שלוחים לקדש לו אשה, אין צריך עדים אחרים. בד"א, כשאין שם כפירת ממון, כגון שקידשה בשטר, או אפילו בכסף והיא מודה שקבלתו אלא שאומרת שלא קבלתו לשם קדושין אלא לשם פקדון, אבל אם יש שם כפירת ממון, שאומרת שלא קבלה מהם כסף (או שטר שיש בו שוה פרוטה), הרי זו ספק מקודשת.

וע"י רא"ש (סי' ד): אמר לשנים צאו וקדשו לי אשה הן הן שלוחיו וכו' ירושלמי (שם) א"ר אבין נראין הדברים כשקדש בשטר אבל בכסף נעשין כנוגעין בעדותן א"ר יוסי מכיון שהאמינום תורה אפי' בכסף מהימני א"ר בא אתא עובדא קמיה דרב ועשה שליח עד וה"ר יונתן הכהן ז"ל כתב בקידושי כסף היכא דליכא כפירת ממון כגון שהאשה אומרת לפקדון נתנהו לי והם אומרים לקידושין אמרינן הן הן שלוחין הן הן עדים אבל היכא דאיכא כפירת ממון כגון שהאשה אומרת לא קבלתי כלל לא אמרינן הן הן שלוחין הן הן עדים.

ע"י רשב"א: ודוקא כשקדשה בשטר שאין בו שוה פרוטה דאין כאן נגיעת עדות ואפי' לבתר דתקון רב נחמן שבוועת היסט דאין נשבעין על פחות משוה פרוטה ואפי' מדרבנן אבל קדשה בכסף א"נ בשטר שיש בו שוה פרוטה ומכחשא להו אינן נאמנין דהוה להו נוגעין בעדותן. ומיהו מסתברא דספק מקודשת היא ובעיא גיטא מיניה ואם רצה לכונסה נותן לה קדושין אחרים. ובשאינה מכחישתן איכא למימר דאפ"ה אינה מקודשת דאף על גב דהשתא לאו נוגעין בעדותן הן דהא מודיא מכל מקום אינם נאמנין מתורת עדות אלא מדין הודאתה ועדות אין כאן וה"ל כשניהם מודים (סה ע"א) שאינה מקודשת, וזה נראה עיקר.

וע"י ח"מ סק"ב: והיא מודה שקבלתו. זה הוא דעת הרמב"ם והנמשכים אחריו אבל יש פוסקים החולקים וסוברים אף שהיא מודה אינה אלא קדושי ספק כיון שאין נאמנים אלא מצד הודאתה ה"ל כמקדש שלא בעדים גם הרשב"א נסתפק בדבר ע"כ ראוי להחמיר אפילו בהיא מודה דאינם אלא קידושי ספק וכן פסק בב"ח דהכי נקטינן ודלא כמו שפסק כאן דהוי קידושי ודאי ואם מתחלה פטר העדי משבוועה לא הוי נוגעין וכמו שנתבאר בח"ה סימן קכ"א ואם כן הוי קידושי ודאי.

וע"י ריטב"א: מאי טעמא [דבי רב שילא] אי משום דלא אמר ליה הוי לי עד אלא מעתה קידש אשה בפני שנים ולא אמר להו אתם עדי הכי נמי דלא הוה קידושין. פ'י והא ודאי לא אפשר דבממון הוא דבעינן אתם עדי כדי שלא יאמר לו משטה הייתי בך או שלא להשביע את עצמי עשיתי, אבל בקידושין דליכא למימר כל חד מהני לא בעינן אתם עדי וכן הלכתא, מיהו כל היכא שיש באותו מעמד כשרים ופסולים או קרובים צריך לייחד עדי הקידושין, דאי לא כיון דאיכא עד פסול ביניהם עדות כולם בטלה.

וע"י שולחן ערוך (אה"ע סי' מב ס"ב): אם קידש לפני שנים, והאחד מהם קרוב, הוי כמקדש לפני עד אחד.

וע"י ש"ש בב"ש: והא דלא נפסל השני בצרופו כאשר מבואר בח"מ סי' ל"ז דשניהם נפסלים אפילו אם יבוא השני להעיד מחדש לא מהני וכו' וצ"ל דמיירי כאן בגווי דלא נתבטל העדות וכו' אף על גב דנתכוונו לשם עדות והעידו כבר ס"ל דנתבטלו העדות היינו לענין דהב"ד אינם יכולים לפסוק על פיהם, אבל כאן בעת הקדושין עדיין לא נתבטלו עדותן א"כ הקדושין היו קידושין כשרים, א"כ אף על גב דהב"ד אינם יכולים לפסוק ע"פ עדותן מ"מ המקדש קידש לפני כשרים.

וע"י רע"א (כאן בגמ', וכן בשו"ת ח"א סי' צד): בהריטב"א כתב בנמצא א' מהם קרוב או פסול דאף בלא באו להעיד בב"ד מ"מ הקדושין בטילין, והב"ש סי' מ"ב סק"ח כתב בהיפוך ולהב"ש קשה לכאורה מסוגיא (דף ס"ה ע"א) איתבי רבא לרב כהנא האומר לאשה קדשתך, הא וצ"ל דמיירי עדיהם כשרים ופסולים והעידו בב"ד, ולגבי דיד' דאומר קדשתך אסור בקרובותיה, דהא הקדושין נתקיימו, אבל היא אומרת לא קדשתי אין הב"ד יכולים לפסוק ע"פ עדים אלא ע"כ כהריטב"א דהקדושין בעצמן בטילין, ע"כ. ולי צ"ע אולי הב"ש מדבר באופן שהיו ג' עדים בקידושין, א' קרוב, וב' רחוקים כשרים, ואמרו לרחוקים "אתם עידו", וא' מהעדים בא יחד עם קרוב להעיד בפני ב"ד, ועל זה הב"ש טוען שלא נפסל הרחוק, מאחר, והוא מעיד על מה שהיה, ומה שהיה היה בכשרות.

678 ע"י ש"ע (אה"ע סי' קמב ס"ח): עשה הבעל שנים שלוחים להוליק גט לאשתו, אף על פי שלא נכתב ונחתם בפניהם, נותנים אותו לה ותהיה מגורשת. והוא שהיו כשרים להעיד, שהרי אין הבעל יכול לערער בגט זה אף על פי שאינו מקוים שהרי שלוחיו הם עדי. ור"א דאם בא הבעל וערער, צריך להתקיים בחותמיו. ור"א שאפילו לא עשה שליח אלא אחד, והשני מעיד שבפניו נתן הבעל לזה הגט להוליק לאשתו, אין צריך לומר: בפני נכתב ובפני נחתם. ויש מי שמצריך בזה שימסרנו בפני עדי שליחות עצמם.

האיש מקדש

פרק שני

קידושין

מג

עין משפט
גר מצוה

ניליף מיניה. ממעילה: מה מכירה. אינה מתקיימת אלא ע"י אחר הגנב מוכר והלווקח לוקח: אף עביסה. אפילו עבחה שליח נחתיב הגנב בשלמותו ד' ו': או מכרו. לרבות אפילו שליח: תמם הסור תמם הספ. לדת מייניהו יתירה הוא ודרוש לרבות שאם מינה שליח תחתיו לנכוח חייב הגנב: מאי איכא תורה אור

מורד במלכות הוא דקאמר ליה ואדוני יואב כו'. פי' בקונטרס מורד היה מהא דקאמר אדוני יואב צפני המלך דוד ולא נהירא דהרי יואב לא היה מורד במלכות ואומר רבינו מאיר אביו של ר"ת מה שאמר לו דוד שילך לביתו לאכול ולשקות והוא מילין בדבר כדתיב כל עבדי אדוני על פני השדה תונים ואני אבא אל ביתי לאכול וגו' בתמיה ולא היה לו לסרב וי"מ דהמרד היה שהקדים לומר אדוני יואב קודם המלך דוד* :

שרא מלניו בכל התורה כולה זה נהנה וזה מחתיב. וז"ת והא איכא מעילה שאם אמר הגזבר לשליח אכול ככר זה של הקדש והשליח לא ידע שהוא של הקדש דחייב המשלח ואמתי זה נהנה וזה מחתיב הוא וי"ל דמעילה לא מחתיב המשלח ע"י הגאון השליח אלא ע"י הגבחה דשליח דמיד דלגבחה שליח קנייה והיה שעתא חייב משלח תמם ומסופק היה ר"י באומר לשליח הוסיף ירך לכד של שמן ותהנה מן הסיכה או שב על עורות של הקדש או התחמם בגיני עולה והשליח לא ידע דהס של הקדש דהשתא לא עשאו שליח אלא מן ההגאון אם יתחייב המשלח כדלמרינן גבי מעילה או דילמא זה נהנה וזה מחתיב לא אמרינן :

ורא אמר ליה אחר עדי ה"ג ולא הוא קידושי. ופשיטא דהוא קידושין משמע דלא מלכרי לומר אתם עדיי כי אתם צבדולא כדלמרינן בצטנדרין (י"ב ע"ג) שאם אמר לחבירו אתה חייב לי מנה והורה אבני שנים אם לא אמר אחד מהם אתם עדיי יכול לומר לו היום או למחר משקא אני כך מיהו אי לא טענין לא טענינן ליה אבל עשוי אדם שלא להשביע עצמו כגון אם סודה הוה צפני שנים חייב אני כך צלל תבעת המלוה טענינן ליה אפי' כי לא טען :

עד כאן לא פליגי אלא כו'. תימיה אמתי קאמר עד כאן לא פליגי כי נמי פליגי מי לא פריך ספיר ממילתיה דב"ה וי"ל היינו טעמא דלא רצה למופקר מצ"ה דהוה מלי לטעי אופוך כדמטי בסמוך :

ולת"ת והא איכא מעילה שאם אמר הגזבר לשליח אכול ככר זה של הקדש והשליח לא ידע שהוא של הקדש דחייב המשלח ואמתי זה נהנה וזה מחתיב הוא וי"ל דמעילה לא מחתיב המשלח ע"י הגאון השליח אלא ע"י הגבחה דשליח דמיד דלגבחה שליח קנייה והיה שעתא חייב משלח תמם ומסופק היה ר"י באומר לשליח הוסיף ירך לכד של שמן ותהנה מן הסיכה או שב על עורות של הקדש או התחמם בגיני עולה והשליח לא ידע דהס של הקדש דהשתא לא עשאו שליח אלא מן ההגאון אם יתחייב המשלח כדלמרינן גבי מעילה או דילמא זה נהנה וזה מחתיב לא אמרינן :

ורא אמר ליה אחר עדי ה"ג ולא הוא קידושי. ופשיטא דהוא קידושין משמע דלא מלכרי לומר אתם עדיי כי אתם צבדולא כדלמרינן בצטנדרין (י"ב ע"ג) שאם אמר לחבירו אתה חייב לי מנה והורה אבני שנים אם לא אמר אחד מהם אתם עדיי יכול לומר לו היום או למחר משקא אני כך מיהו אי לא טענין לא טענינן ליה אבל עשוי אדם שלא להשביע עצמו כגון אם סודה הוה צפני שנים חייב אני כך צלל תבעת המלוה טענינן ליה אפי' כי לא טען :

עד כאן לא פליגי אלא כו'. תימיה אמתי קאמר עד כאן לא פליגי כי נמי פליגי מי לא פריך ספיר ממילתיה דב"ה וי"ל היינו טעמא דלא רצה למופקר מצ"ה דהוה מלי לטעי אופוך כדמטי בסמוך :

תום ר"י הזקן פביחה ומכירה. שאם נכח וצוה לשוחפו או למכרו נחתיב בארבעה ויחשיב: שליח המקדש אשה לאהרן (בצדקה עמו לערות הקדושות. ה"ב נמי דלא הוי קדושי. מה ענין אהרן עדי (לבאן) דרבי בעינן אתם עדי ה"ס שבעה לו מנה לי בירך ויהא אומר הן שפעמים משיב כך לתשוקין ומשפת אב"ל כי אבד אתם עדי לא מצי טענין הכי אבל הבא הואיל וראה המעשה נתנו לה וקדושתיה מה תועלת באברו אתם עדי: אלוהי מליחיה דערות כשעשוי דבר על ידי העדים :

א נראה דל"ל דמפקר עם ע"א.

ענין שליח לדבר עבירה בס"ק דב"מ י"ב כ"ק ע"א. ע"י.

[לעיל כד. וס"י]

זכמים קת.

[זכמים קת:]

לכאורה יפלא שהרי שמועצתו בעצמו קאמר הטעם מאוס טעמא: ואותו הנהג וכו' ומנחה בפ"י דתק קאם כוהן ליישב ע"ש

כ"ק י"ו.

ע"י ועברי אדוני

ניליף מיניה. ממעילה: מה מכירה. אינה מתקיימת אלא ע"י אחר הגנב מוכר והלווקח לוקח: אף עביסה. אפילו עבחה שליח נחתיב הגנב בשלמותו ד' ו': או מכרו. לרבות אפילו שליח: תמם הסור תמם הספ. לדת מייניהו יתירה הוא ודרוש לרבות שאם מינה שליח תחתיו לנכוח חייב הגנב: מאי איכא תורה אור

ניליף מיניה משום הוה מעילה מביחה ומכירה שני כתובים הבאים כאחד וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין מעילה הא דאמרן מביחה ומכירה מאי היא אמר קרא ושבתו או מכרו *מה מכירה ע"י אחד *אף מביחה על ידי אחר דבי ר' ישמעאל תנא או לרבות את השליח דבי חזקיה תנא תחת לרבותא את השליח הניחא למ"ד *שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין אלא למ"ד מלמדין מאי איכא למימר גלי רחמנא בשחומי חוץ דם יחשב לאיש ההוא דם שפך הוא ולא שלוחו אשכחן גבי שחומי חוץ *בכל התורה מגלי דיליף משחומי חוץ אדיליף משחומי חוץ ניליף מהנך הדר כתב רחמנא ונברת האיש ההוא אם אינו ענין לגופו תנהו ענין לכל התורה כולה ולמ"ד שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים הני ההוא ההוא מאי דריש בהו חד למעושי *שנים שאוחזים בסבין ושוחטים וחד הוא *ולא *אנוס הוא ולא שוגג הוא ולא מוטעה ואידך מהוא ההוא ואידך הוא ההוא לא דריש והא דתני 'האומר לשלוחו צא הרוג את הנפש הוא חייב ושולחיו פטור שמאי הזקן אומר משום חגי הנביא שולחיו חייב שנא' אותו הרגת בחרב בני עמון *מאי מעמיה דשמאי הזקן קסבר שני כתובים הבאים כאחד מלמדין והוא ההוא לא דריש ואיבעית אימא לעולם דריש *ומאי חייב בדיני שמים מכלל דת"ק סבר אפילו מדיני שמים נמי פטור אלא דינא רבה ודינא זוטא איכא בינייהו ואיבעית אימא שאני תתם דגלי רחמנא אותו הרגת בחרב בני עמון ואידך *הרי לך בחרב בני עמון מה חרב בני עמון אין אתה נענש עליו אף אוריה החתי אי אתה נענש עליו מאי מעמא מורד במלכות יהוה דקאמר ליה 'ואדוני יואב *וכל עבדי אדוני על פני השדה חונים אמר רבא את"ל סבר שמאי שני כתובים הבאים כאחד מלמדין והוא ההוא לא דריש מודה באומר לשלוחו צא בעול את הערוה ואכול את החלב שהוה חייב ושולחיו פטור שלא מצינו בכל התורה כולה זה נהנה וזה מחתיב : איחמר רב אמר שליח נעשה עד דבי רבי שילא אמרי אין שליח נעשה עד מ"ט דבי רבי שילא אימיא משום דלא א"ל הוי לי עד אלא מעתה קידש אשה בפני שנים ולא אמר להם אתם עדיי ה"ג דלא הוי נעשה עד אלוהי קא אמר רב אמר רב אמר רבי שילא אמרי אין שליח נעשה עד כיון דאמר מר *שולחו של אדם כמותו הוה ליה כגופיה מיתבי אמר לשלשה צאו וקדשו לי האשה אחד שליח ושנים עדים דברי ב"ש וב"ה אומרים כולם שלוחין הן ואין שליח נעשה עד עד כאן לא פליגי אלא בשלשה אבל בשנים דברי הכל לא הוא דתניא רבי נתן אומר בית שמאי אומרים שליח ועד אחד וב"ה אומרים שליח ושני עדים ורב כבית שמאי איפוך ורב אהא בריה דרבא מתני איפכא רב אמר אין שליח נעשה עד דבי ר' שילא אמרי שליח נעשה עד אמר רבא אמר רב נחמן אמר לשנים צאו וקדשו לי את האשה הן הן שלוחין הן עדיי וכן בגירושין וכן

ענין שליח לדבר עבירה בס"ק דב"מ י"ב כ"ק ע"א. ע"י.

[לעיל כד. וס"י]

זכמים קת.

[זכמים קת:]

לכאורה יפלא שהרי שמועצתו בעצמו קאמר הטעם מאוס טעמא: ואותו הנהג וכו' ומנחה בפ"י דתק קאם כוהן ליישב ע"ש

כ"ק י"ו.

ע"י ועברי אדוני

ענין שליח לדבר עבירה בס"ק דב"מ י"ב כ"ק ע"א. ע"י.

[לעיל כד. וס"י]

זכמים קת.

[זכמים קת:]

לכאורה יפלא שהרי שמועצתו בעצמו קאמר הטעם מאוס טעמא: ואותו הנהג וכו' ומנחה בפ"י דתק קאם כוהן ליישב ע"ש

כ"ק י"ו.

וכן בדיני ממונות [אם שלח חוב למלוה על ידי שנים, הם ג"כ שלוחים שלו, וגם עדים על פריעת החוב]⁶⁷⁹.

וצריכים [את שניהם], שאם היינו לומדים [לענין] קידושין, משום שזה בא לאסורה אותה [ואין לעדים רווח בזה שהיא אסורה עליהם ועל כל העולם בשקר, ולכן אין סיבה שלא להאמין להם]. אבל גירושין, נחוש אולי [א' מהשלוחים] נתן בה עיניו [ורוצה להתחלתן איתה, ולכן מתירה לשוק באיסור, כדי שהוא ישא אותה]. ואם היינו לומדים [לענין] גירושין, משום שאשה אינה ראויה לשנים [והרי צריכים ב' עדים, ולכן לא משקרים]. אבל בדיני ממונות, [נחשש ו]נאמר אלה יחלקו [בכסף, לכן רואים] צריכים [ללמד על כל א' וא'].

מה [רב נחמן] סובר [ששליח נעשה עד בדיני ממונות]. אם הוא סובר שהמלוה חבירו בעדים צריך לפרועו בעדים⁶⁸⁰ [ולולא העדים, אין הלוה נאמן לטעון פרעתו], אלה נוגעים בעדות [ואיך הם נאמנים לומר שפרעו

⁶⁷⁹ רש"י. ע' מרדכי (ס' תקי): בספר ראב"ה ב' פ"ט האלפס פ' כגון שאמר תנו מנה לפלוני שאני חייב לו כו'. אבל ראב"ן פ' דוקא שאמר בשעה שמסר להן החוב באו ופרעו לפלוני דומיא דגבי קדושין שאמר צאו וקדשו לי האשה, אבל אם צאו והולכו מנה לפלוני חוב שיש לו בידי או תנו או זכה, לא שייך למימר מגו דאי בעי אמר אהדרינהו ללוה כדאיתא ספ"ק דיטין הולך מנה לפלוני שאני חייב לו אם בא לחזור אינו חוזר, ואם מחזיר חייב לפרוע למשתלח לו, הולך כזכי דמי ונוגעין בעדותו. ועי' ש"ך (ח"מ ס' קא סקמ"ד), שאחרי תקנת שבעת היסת אין חילוק.

ע' ח"מ (ס' קא ס"ט): אמר לו הלוה או הנפקד: תולך לפלוני מעותיו שבידי, או שבא אחד ללוה או לנפקד ואמר: פלוני עשאי שליח להביא מעותיו, והאמינו ומסר לו הממון, והשליח אומר: נאנסו, או: מסרתי למלוה, והמלוה אומר: לא עשיתיו שליח ולא קבלתי, ישבע השליח שנתנם מלוה, וישבע המלוה או המפקד בנקיטת חפץ שלא קבלם, ויגבה חובו מהלוה או הנפקד, שהשליח אינו נאמן, לפי שהוא נוגע בעדות, שהרי צריך לישבע ליפטר. ואפילו יפטור הלוה או הנפקד את השליח משבועה, כדי שלא יהיה נוגע בעדות, אינו מועיל. ומיהו אם מתחלה כשסמרו בידו פטרוהו משבועה, יש מי שאומר דמהני. ואם אין השליח צריך לישבע, כגון שהלך המשלח עם השליח ועמד מרחוק וראה שעשה שליחותו, אינו נוגע בעדות והרי הוא עד אחד, ומזיק למלוה שבועה דאורייתא, ואם הם שני שלוחים, והלך המשלח עמם ועמד מרחוק וראה שעשו שליחותם, (הם עדים ופטור הלוה. ולי נראה דאינו נאמן בשנים), לשווייהו עדים על פיו לאפקועי ממונא דמלוה.

ועי' ש"ך ד"ה או מסרתי למלוה כו'. בש"ס איתא דין זה גבי שני שלוחים וכתב ראב"ן בתשובה שם דדוקא שנים ולא מצא אמר להו שליחתי אתכם לתקנת, ולא היה לכם ליתן למלוה ללא עדים, כדי שלא יכפור. משום שיכלו השלוחים לומר, חשבנו שלסיבה זו ביררת שנים, כדי שאנחנו נהיו עדים, ואת הטעת אותנו, שב' שלוחים הוא דבר שאינו שכיח, וכ"כ במרדכי (ב"מ ס' תיח). ועי' הגהות מיימונית (שלוחים פ"א אות ה) [וראב"ן] כתב דאין מנהג ליתן שכר לפועל באפי סהדי אבל מנהג להלוות ולפרוע באפי סהדי, ועיקר כהגהות מיימונית.

ועי' ר"ן: למה נשבעין השלוחין כלל והלא אין הלוה יודע אם פרעו למלוה אם לא ואין לו עליהם אלא טענת ספק ואין נשבעין היסת אלא בטענת ברי "ל דכיון שהלוה טוען ברי שמסר להם והמלוה ג"כ טוען ברי שלא נתנום לו מצרפין טענותיהן ומשבעין אותן וכיון דמשום הכי הוא היכא מית מלוה פטירי עדים אפילו מהיסת משום דהויא לה תביעת הלוה טענת שמה ואין נשבעין עליה והיכא דמיתו שלוחי נמי שקיל מלוה בלא שבועה דהוה ליה איני יודע אם פרעתיך כיון דליכא דמכחיש ליה (הובא בש"ך סקמ"ו).

ועי' תוס' ד"ה והשתא: וא"ת מ"מ למה לא יהיו העדים נאמנים לאחר שנשבעו לומר פרענום שהרי שוב אינם נוגעים בעדות ואומר ר"י דלכך אין נאמנים לאחר שנשבעו משום דרחמנא אמר (דברים יט) על פי שנים עדים יקום דבר דמשמע הנאמנים בדיבור בלבד אבל העדים הטעונים לישבע קודם שיאמנו דבריהם אין ממש בעדותם (הובא בש"ך סקמ"א).

ועי' ר"ן: וא"ת ואכתי יפטור הלוה את העדים משבועה ושוב לא יהו נוגעין בעדותן וכשאמרינן בפרק חזקת הבתים (דף מג א) וליסתלקו בי תרי מינייהו ולידייניהו "ל דלא אמרינן הכי אלא כשאין להם הנאה בדבר אבל הכא כיון דאיהו פטר להו חיישינן דמשום הנאה זו שמקבלין ממנו הם מעידין לו ולפיכך נראה שאם פטרם בשבועה מתחלה מהימני.

ועי' ריטב"א: ואיכא דקשיא ליה כיון דהני עדים לא מפסלי אלא משום נגיעת עדות דבעו למפרע ללוה או לאישתבועי ליה, ליפטרינהו לוח מממון ושבועה ותו לא נגעי בעדות וליתו ולסהדי, וכשאמרינן בבבא בתרא (מג ע"א) גבי בני העיר שנגב ספר תורה שלהם אין מביאין ראיה מאנשי אותה העיר דאקשינן וליסתלקו בי תרי מינייהו וליסהדו, והנכון דאנן בעינן בעדות תחלתו וסופו בכשרות הלכך התם כל כמה דלא סליקו נפשייהו הרי הם כבני העיר ובעלי דבר ניהו ולא עדים כו', אבל הכא מקמי דלפטרינהו לוח אינם בעלי דבר לגבי מלוה אלא עדים והוה להו נוגעים בעדות ופסלי ליה, וכי פטרינהו לוח השתא ואיתכשרו הוה להו תחלתן בפסלות וסופן בכשרות.

⁶⁸⁰ עי' שו"ע (ח"מ ס' ע ס"א): המלוה את חבירו בעדים, בלא קנין ובלא שטר, אין צריך לפרועו בעדים, אלא נאמן בשבועת היסת, לומר: פרעתיך.

את החוב], שהרי אם יאמרו לא פרענו [למלוה, אז הלוה יגיד] תפרע לי [תחזיר לי הכסף שנתתי לכם לפרוע את החוב, ואע"פ שהם נאמנים אם אין עדים שמסר להם, אבל לפעמים מוסרים להם בעדים]. אלא באמת? הוא סובר, המלוה את חבירו בעדים א"צ לפרועו בעדים [ונאמן לומר פרעתי, ושליח נעשה עד, ואינו נוגע בעדות], שמגו שיכלו לומר שהחזרנו [את הכסף] ללוה [ואין חיוב שבועה, שהרי אין מודה במקצת], יכולים לומר [פ' נאמנים לומר] שפרענו למלוה [ואינם נוגעים בעדות]. ועכשיו שהרבנים תקנו שבועת היסת⁶⁸¹, משביעים העדים שנתנו לו [למלוה], ונשבע המלוה שלא קיבלו, והלוה חייב לשלם למלוה.

האיש מקדש את בתו. למדנו במשנה שם, נערה המאורסה, היא או אביה⁶⁸² מקבלין את גיטה⁶⁸³, אמר רבי יהודה, אין שתי ידיים זוכות כאחד [בגוף א'], אלא אביה מקבל את גיטה. וכל שאין יכולה לשמור את גיטה, אין יכולה להתגרש [אפילו על ידי אביה]⁶⁸⁴.

אמר ריש לקיש, כמחלוקת לגירושין כך מחלוקת לקידושין [שאם קדשה עצמה היא מקודשת, ולר' יהודה אינה מקודשת, שכן לומדים קידושין מגירושין], ורבי יוחנן אמר, מחלוקת לגירושין, אבל לקידושין, דברי הכל, אביה ולא היא⁶⁸⁵. ואמר ר' יוסי בר' חנינא, מהו טעמו של ר' יוחנן בדעת הרבנן. גירושין שמכנסת את עצמה לרשות אביה, בין היא ובין אביה [שכן אומרים שאביה גם כן מרוצה בזה שהיא תקבל גיטה]. קידושין שמוציאה את עצמה מרשות אביה, אביה ולא היא.

והרי אמרנו [פ' קידושי דרבנן ליבם], שמוציאה את עצמה מרשות אביה, ולמדנו במשנה,

⁶⁸¹ אע"פ שמן התורה אין חיוב שבועה אלא במודה במקצת, ובכופר הכל פטור משבועה (ע' ב"מ ג'). החכמים תקנו שבועה, ולכן אפילו אלה שסוברים המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפרועו בעדים, ע"ז הם נוגעים בעדות שהרי אם יאמרו שהחזרנו לך את הכסף, צריכים לישבע, לכן הם מעידים שקבל המלוה מידם כדי שיפטרו מן השבועה, ושוה להם לגרום הפסד למלוה מאשר לישבע לשקר. לכן בממון צריך לומר שלא עומדים שלוחים יכולים להיות עדים, ומאחר והם אינם נאמנים כעדים, זה הדין של חנוני (שבועות מד ע"ב). שמעביד אמר לחנוני לתת לפועליו אוכל, והחנוני טוען שנתן, והפועלים טוענים שלא קבלו, אז החנוני נשבע שנתן, ומקבל כסף מהמעביד, והפועלים נשבעים שלא קבלו, ומקבלים אוכל מהמעביד, וכן כאן הרי הלוה מאמין לשבועת השלוחים, אבל המלוה לא מאמין, ולכן נשבעים ונוטלים (רש"י).

⁶⁸² פ' או היא או אביה. שהרי היא גדולה, ויש לה יד, ונאמר "ונתן בידה" ואביה, מאחר שיכול לקבל קידושיה, (כ"ל דף ג') ויש הקש בין הויה ליציאה. אבל קטנה אביה ולא היא, וכל זה דווקא מן האירוסין, אבל מן הנישואין היא ולא אביה שאין לאביה רשות בה (כ"ל יח ע"ב) (רש"י). על אף שרש"י כאן סותר את דבריו בד"ה הקודמת, עי' תוס' ד"ה תנן התם, שזה ב' מהדורות של רש"י. ומש"כ ברש"י, ודוקא מן האירוסין אבל מן הנישואין היא ולא אביה דמשנשאת אין לאביה רשות בה, אמנם עי' רש"י יבמות קט ע"א ד"ה קטנה, שכל שעשה נישואין, יכול האב לקבל גיטה, אז מאז אין לו רשות לקבל קידושיה, ועי' לעיל הערה Error! Bookmark not defined. הסתפק בה. צ"ל דזהו לא נמשך על מ"ש מקודם אבל קטנה אביה ולא היא, אלא דקאי על המתני' דקתני נערה המאורסה ע"ז כתבו דנערה נקט דאילו קטנה אביה ולא היא, וכן הא דקתני מאורסה משום דמן הנישואין היא ולא אביה, והיינו בנערה דמיני' מיירי מתני' (רע"א).

⁶⁸³ וז"ל השו"ע (אה"ע ס' קא ס"ב): נערה המאורסה, אף על פי שמתגרשת בקבלת גיטה כדאיתא, אביה יכול לעשות שליח קבלה. אבל היא אינה יכולה לעשות שליח קבלה, אלא אם כן אין לה אב, או שנשאת. ט"ז: אינה יכולה לעשות שליח וכו'. דלא אלימא ידה כיד אביה לענין זה. ועי' מד ע"ב בענין שליחות.

⁶⁸⁴ רש"י. ועי' תוס' שמביא ר"מ [ת] שסובר שעל ידי אביה יכולה להתגרש. וז"ל השו"ע (אה"ע ס' קא ס"ו): קדשה אביה כשהיא קטנה, ומת, או שנשאת, אם מבחנת בין גיטה לדבר אחר, דהיינו שנותנים לה צרור וזרקו, אגוז ונוטלו, ויש אומרים דהיינו משתגיע לעונת הפעוטות דהיינו בת שית או בת שבע, כל חד וחד לפום חורפיה, מתגרשת על ידי עצמה. ואם אינה מבחנת, וגירשה ע"י עצמה, אינה מגורשת. אבל ע"י אביה מתגרשת, אפילו אינה מבחנת. ויש מי שחולק ואומר שכל שאינה מבחנת אינה מתגרשת אפילו על ידי אביה. וב' דעות האלה הם רש"י ור"ת.

ועי' ב"ש: ע"י אביה מתגרשת. בש"ס איתא תרי טעמים למה שוטה אינה מתגרשת טעם א' משום דכתיב ושולח מביתו ושוטה חוזרת לביתו, טעם שני משום חשש זנות ובקטנה ליכא חשש זנות גם אין חשש דחוזרת לביתו כיון דאביה חי.

⁶⁸⁵ עי' שו"ע (אה"ע ס' לז ס"ד): נתקדשה קודם שתבגר, שלא לדעת אביה, אינה מקודשת.

קטנה מן האירוסין [שמת בעלה, ואין לה ילדים, ולכן נופלת ליבום] 686, אין עושים בה מאמר אלא מדעת אביה [שהיא עדיין ברשות אביה, כל זמן שלא השיאה], והנערה, בין מדעת עצמה בין מדעת אביה [אם כן וראים שכל מקום שהיא מוציאה את עצמה מרשות האב גם רבנים עומדים דביבורם?] (מה שאין כן בקידושין).

אלא אם תאמר, כך תאמר, אמר רבי יוסי בר' חנינא, מהו טעמו של ר' יוחנן לדעת הרבנן. קידושין שהיא מדעתה [שכן צריכים דעת של המקנה], אביה ולא היא [שהתורה זיכתה לו הכת], גירושין שישנה בעל כרחיה, בין היא בין אביה [והרי מה לנו לדעתו כי מקבל ליה הוא גם כן בעל כרחו]. הרי מאמר שהוא מדעתה, ולמדנו במשנה, בין היא ובין אביה. שם מדובר במאמר שבעל כרחיה, ורבי היא, שלמדנו בברייתא, העושה מאמר ביבמתו שלא מדעתה [כגון שאם זרק לה כסף ואמר לה הרי את מקודשת לי] 687, רבי אומר, קנה 688, וחכ"א, לא קנה.

מהו טעמו של רבי. הוא לומד מביאה של יבמה, כמו שביאה של יבמה בעל כרחיה 689, כמו כן כאן גם בע"כ. ורבנן סוברים, לומדים מקידושין, מה קידושין שהוא מדעתה, אף כאן ג"כ מדעתה. במה חולקים. רבי סובר, יש ללמוד עניני יבמה מיבמה, ורבנן סוברים, יש ללמוד עניני קידושין מקידושין. וכן הוא מסתבר [שזה שכתוב גבי מאמר בין היא בין אביה היא במאמר בעל כרחיה?], אבל בשאר קידושין, אביה ולא היא [כמו שרבי יוחנן תירץ, מזה שכתוב בסוף [המשנה, היינו: והנערה בין מדעתה בין מדעת אביה], מה שאין כן בקידושין].

אלא נאמר שזה שאלה על ר"ל. אמר לך ר"ל, מי זה. אותו [המשנה] היא רבי יהודה, שאמר, אין שתי ידים זוכות כאחת. אם זה רבי יהודה, [למה כתוב] מה שאין כן בקידושין, היו צריכים לכתוב, מה שאין כן בגירושין [ואפילו בגירושין שישנם בעל כרחיה ר' יהודה חולק, שאין שתי ידים זוכות כאחת]. נכון?, אלא מאחר שלימד מאמר שדומה לקידושין, לימד גם "מה שאין כן בקידושין".

ורבי יהודה, מה שונה מאמר [שבגירושין יש מחלוקת ובמאמר מודה בה?]. הואיל [והשומרת יבם] זקוקה ועומדת [לפיכך תופס בה בכל שהוא]. עכשיו שבאנו לזה [פי] שתלינו הטעם שזקוקה ועומדת לפי רבי יוחנן, אם כן לטעמו הראשון שגירושין מכנסת עצמה לרשות אביה, וקידושין מפקעת את עצמה ושאלנו ממאמר, אז כעת אין לשאול ממאמר, שיש לתרץ שבמאמר זקוקה ועומדת], ר' יוחנן גם לא תיקשי לך מתחילה, מאמר שונה מאחר והיא זקוקה ועומדת.

למדנו במשנה, האיש מקדש את בתו כשהיא נערה, בו ובשלוחו, כן [יכול] בו ובשלוחו, אבל לא בה ובשלוחה [אם כן נערה שיש לה אב לא מקדשת את עצמה]. וזה פורץ את שיטת ריש לקיש. אמר לך ר"ל, גם זה רבי יהודה. וכי אתה יכול להעמיד את זה כרבי יהודה. והרי לימדו בסוף, האומר לאשה התקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בזו, ואומרים, מיהו שלימד התקדשי התקדשי [שמפריד הנתנינות לקנינים נפרדים, אבל ללא זה כולם מצטרפים לשהו פרוטה]. ואמר רבה, ר"ש היא, שאמר [כאשר חמשה אנשים תובעים אדם א' להחזיר הפקדון שהפקידו אצלו, ואמר שבועה שאין לך בידי לא לך ולא לך וכו' אינו חייב אלא אחת], עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד [שבועה שאין לך בידי, ושבועה שאין לך בידי וכו'].

ואם תאמר כל המשנה ר' יהודה, ובענין לפרט [שלא חשיב פירוט עד שיאמר לכל א', וא' שבועה] הוא סובר כר"ש. וכי הוא סובר כך. והרי למדנו בברייתא, זה הכלל, כלל, אינו חייב אלא אחת, פרט, חייב על כל אחת ואחת, דברי ר"מ. רבי יהודה אומר, שבועה אין לך [בידי כלום] ואין 690 לך [בידי כלום] ואין לך [בידי כלום], חייב [אשם גזילות] על כל

686 עי' ש"ע (אה"ע סי' קסו ט"ג): אין עושין בה מאמר, אלא מדעתה. וקטנה שנתאלמנה מהאירוסין, אין עושין בה מאמר אלא מדעת אביה.
עי' ט"ז: מן האירוסין. שעדיין היא ברשות אביה ואם היא נשואה והיא קטנה עושה מאמר ע"י אחיה ואמה.

687 והקשה הברכ"ש (סי' כה אות ב): הא אינה זוכה בעל כרחיה הכסף, ואף דאשכחן גבי זנייה בעל כרחיה (עי' דבריו שם סי' יא) היינו דווקא שם ממין שהקנין הוא קונה אפילו בעל כרחיה, משום דהואיל וקני ליה בע"כ מקני לי בע"כ, ע"כ גם עצם הזכיה מהני אפילו בע"כ, ע"כ דבריו. ולי צ"ע ב' דברים א' שיש לחלק במציאות של בע"כ ע"י לעיל הערה 7, שזה על ידי שאנסו אותה לקבל את הכסף. ועוד עיי"ש וצ"ע כאן שהרי שם הגר"א מחלק בין שלא מדעתה, שזה שלא עשתה כלום, לבע"כ. ועוד צ"ע בדין מאמר דמה"ת שיהיה לו דין של הקנה, הרי אם זה שלומדים אותו מביאה, והרי הביאה אפילו אם נפל מהגג על יבמתו קנה, ואפשר שאין שום קנין, וזה מדויק ברש"י שלומד "תפס" ולא קנה.

688 צ"ע שלשון של רש"י היא שזה תופס ולא שקנה.

689 עי' יבמות ח ע"ב שלומדים מ"ויבמה" (רש"י).

690 הו' החיבור בא מרש"י ויש כזה צד בכת"י אחת. ועי' תוס' שגירסת רש"י שאם אמר שבועה לא לך לא לך הוי פרטא אבל אמר שבועה לא לך ולא לך כללא הוי ואינו חייב אלא אחת דו"ו מוסיף על ענין ראשון ור"ת גורס איפכא

אחת ואחת. רבי אליעזר/אלעזר? אומר, לא לך לא לך [ללא ר' החיבור] לא לך ולא לך שבועה 691, חייב על כל אחת ואחת [היינו דווקא אם הזכיר שבועה בסוף דבריו חשיב שבועה לכל א' וא', אבל אם אמר בתחילה, אז לא מצרפים השבועה לכל א' וא' אלא הוה כלל א', ורק חייב אחת]. ר' שמעון אומר, לעולם אינו חייב, עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד. אלא כל המשנה [של התקדשי התקדשין] ר' שמעון היא, ובשליחות הוא סובר כרבי יהודה [דאביה ולא היא].

ר' אסי לא נכנס לבית המדרש, ופגש את רבי זירא, אמר לו, מה אמרו היום בבית המדרש. אמר לו, אף אני לא נכנסתי. ר' אבין הוא שנכנס ואמר [לי לאחר שיצא], חברו כל [החבורות של בית המדרש וכולם הסכימו] כר' יוחנן [דבקידושין אביה ולא היא], וצווח ריש לקיש כמו עגור? [נאמר] "ויצאה" "והיתה" [הויה כיצאה מה גירושין בין היא בין אביה אף קידושין בין היא בין אביה], ואף אחד לא התייחס אליו. אמר לו, [וכי] רבי אבין בן [אדם שאפשר] לסמוך עליו [שמדקדק בשמועתו שאינו משכת]. אמר לו, כן, כמו מין הים למחבת משומן לטגנו הוא [לא היה לו שעות לשכוח בנתיים, שכשיצא מהבית מדרש אמר לי מיד 692]. אמר רב נחמן בר יצחק, אני לא [שמעתי בשם] רבי אבין ברבי חייא ולא רבי אבין בר כהנא, אלא רבי אבין סתם. מה יוצא מזה [שינוי להלכה]. לשאלו סתירה ממנו על עצמו.

שאל רבא מרב נחמן,

דאדרבה כשאומר ולא לך ולא לך משמע שהוא נשבע לכל אחד אבל כשאומר לא לך לא לך אינו חייב אלא אחת.

ועי' רמב"ם [צ"ע למה לא מובא בעין משפט] (שבועות פ"ז ה"י): היו חמשה תובעין אותו ואומרין לו תן לנו פקדון שיש לנו בידך, שבועה שאין לכם בידי אינו חייב אלא קרבן אחד, שבועה שאין לך בידי לא לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת.

ועי' מטה אפרים: שבועות דף לח ע"א ת"ר כלל אינו חייב אלא אחת פרט חייב על כל אחת ואחת וכו' אמר רב יהודה אמר שמואל כללו של ר' מאיר פרטו של ר' יהודה וכו' [ר' יוחנן אמר] בולא לך הכל מודים שהוא פרט לא נחלקו אלא בלא לך שר"מ אומר פרט ור"י אומר כלל וכו' במאי קא מיפלגי שמואל דייק מברייתא מדקאמר ר' יהודה ולא לך פרטא הוי וכו' וא"ל ר' יהודה בולא לך מודינא לך וכו' ופרש"י ולא לך גרסינן בכלוהו ולא גרסינן לא לך עכ"ל והרואה יראה שדבריו אדברי ר' יהודה קאי ולפי' דבריו הם מן המתמיהין דהא איהו גופיה פירש בקדושין דף מ"ד ע"א אהא שאמרין התם זה הכלל כלל אינו חייב אלא אחת פרט חייב על כל אחת ואחת דברי ר"מ ר"י אומר שבועה לא לך לא לך לא לך חייב על כל אחת ואחת וז"ל לא לך לא לך דוקא בלא וכו' אבל ולא לך ולא לך כללא הוי והמעייני יראה שדבריו סתרי אהדי וצ"ע.

691 עי' רמב"ם (שבועות פ"ז ה"י): היו חמשה תובעין אותו ואומרין לו תן לנו פקדון שיש לנו בידך, שבועה שאין לכם בידי אינו חייב אלא קרבן אחד, שבועה שאין לך בידי לא לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת.

692 כך פי' רש"י, אמנם הר"ח פירש דשני מקומות הם וקרובים זה לזה כלומר אין אדם משקר כה"ג דכיון דמקום קרוב הוא סבר אי משקרנא אתי אינש אחרינא ומכחישינו הילכך לא משקר (תוס').

האיש מקדש

פרק שני

קידושין

בד

עין משפט נר מצוה

קטנה . שהיא שומרת יבם מן האירוסין ועדיין רשות אביה עליה כל זמן שלא התייבש : והעברה בין מדעת אביה וכו' . אלמא היכא דמפקעת עגמה מרשות אב קיימו נמי רבנן במילתיהו : קידושין דמדעתה . דבעינן דעת המקנה : אביה ולא פיא . שהחורה וכתה לו אבל גירושין ששנה בעל כרחיה הורה אור

[ש' טעם כש"י יבמות יעו ד"ה קידושין]

בין היא בין אביה דמה לטו לדעתו כי מקבל ליה איהו נמי על כרחיה הוא : ורבי היא . דלמחר מלמחר תופס ביבמה בעל כרחיה אם זרק חסר כסף ואמר לה הרי את מקודשת לי : רבי אמר קנס . כשאר מלמחר להיות לריכה גט למלמחר זה אם בא לחלק לה : ביאה דיבמה קניא לה בעל כרחיה דנפקא לן מובימה כפ"ק דיבמות (דף תז) : וס"ג מסכתא . דהא דקטני גבי מלמחר בין היא בין אביה במלמחר ע"ל כרחיה קאי אבל כשאר קידושין אביה ולא היא כר' יוחנן : מדקמיני סיפא . כההיא והעברה בין מדעת אביה בין מדעת עגמה מה שאין כן בקידושין : היא ר' יסודא היא . ואל"ס במלמחר מ"ט מורה ומ"ט מלמחר מגירושין רבי שניהם על כרחיה לקמה פריך לה ומשני שכן זוקקה ועומדת : מה שאין כן בגירושין מיבטי ליה . ואפילו בגירושין דליתניהו בעל כרחיה פליג ר' יהודה נמי ואמר אין שתי ידיים זוכות כולתה : מ"ט מלמחר . כיון דבגירושין פליג דליתניהו בעל כרחיה ומ"ט מלמחר דמורה בה : הואיל וזוקקה ועומדת . לפיכך תופס בה בכל דהו : ספקא דליתיה לבי . דלית עגמה משום חזקה ועומדת לרבי יוחנן נמי לטעמיה קמח דהייב רבי יוחנן למתנות דרבנן גירושין מכנסת עגמה לרשות אביה וקידושין מפקעת עגמה והותיבא מלמחר דמפקעת עגמה לא תיקשי דליכא לשתיי נמי שני מלמחר הואיל וזוקקה ועומדת : דהו ובשלושה לא . אלמא נעברה שיש לה אב לא מקדשה עגמה וקס"ד דרבי הכל היא : ספקדי לי כו' . אם יש בחתם מתן שהו פרוטה מקודשת ואם לאו אין מלטרפין לש"פ דכיון דלמחר בכל חזק התקדשי כל חזק הוא קידושין באפי נפשיהו : מלן פנה . דבעינן התקדשי התקדשי ואי לא אמר התקדשי לכל חזק אלמא התקדשי לי בזו ובזו הוא מלטרפי לפרוטתה : ר"ש פיה דלמחר . גבי תמשה חובצין ואחרתן לנו פקדון שיש בידך אותו שבוטה שאין לך בדי לא לך ולא לך אינו חייב אלמא חתה עד שיאמר שבוטה לכל אחד ואחד : וכפרתי סבר לה כר"ש . דלא תשיב פרטא עד שיאמר לכל אחד ואחד שבוטה : כלל אינו חייב אלמא חתה

יבמות יעו

לעיל מה

לקמן ש

[לקמן מה שבוטה לו : מריה כו' פ"ז] *שבוטה לה . ע"כ

קטנה מן האירוסין אין עושים בה מאמר אלא מדעת אביה והעברה בין מדעת עצמה בין מדעת אביה (מה שאין כן בקידושין) אלא אי איתמר הבי איתמר אמר רבי יוסי בר' חנינא מאי מעמיה דר' יוחנן אליבא דרבנן קידושין דמדעתה אביה ולא היא גירושין דבעל כרחיה בין היא בין אביה הרי מאמר דמדעתה וקחני בין היא ובין אביה הרי חתם במאמר דבעל כרחיה ורבי היא דחנינא *העושה מאמר ביבמתו שלא מדעתה רבי אומר קנה וחכ"א לא קנה מאי מעמיה דרבי גמר מביאה דיבמה מה ביאה דיבמה בעל כרחיה אף הכא נמי בע"כ ורבנן סברי ילפינן מקידושין מה קידושין דמדעתה אף ה"ג דמדעתה במאי קמפלגי רבי סבר מילי דיבמה מיבמה הוה ליה למילף ורבנן סברי קידושין מקידושין הוה ליה למילף ה"ג מסתברא ברקא מתרין רבי יוחנן מדרקתני סיפא מה שאין כן בקידושין אלא גימא תיהוי תיובתא דר"ש אמר לך ר"ל הא מני רבי יהודה היא דאמר אין שתי ידיים זוכות כאחת אי רבי יהודה מה שאין כן בקידושין מה שאין כן בגירושין מיבעי ליה אין ה"ג אידי דחנא מאמר דרבי לקידושין תנא נמי מה שאין כן בקידושין ורבי יהודה מאי שנא מאמר הואיל וזוקקה ועומדת דאיתיה להבי ר' יוחנן נמי לא תיקשי לך מעיקרא שאני מאמר הואיל וזוקקה ועומדת תנן *האיש מקדש את בתו כשהיא נערה בו ובשלוהו בו ובשלוהו אין בה ובשלוהו לא תיובתא דר"ל אמר לך ר"ל הא נמי רבי רבי רבי יהודה היא ומי מצית בוקמת לה כרבי יהודה והקתני סיפא *האומר לאשה התקדשי לי בחמרה זו התקדשי לי בוו ואמרין מאן חנא התקדשי התקדשי ואמר רבה ר"ש היא *האמר עד שיאמר שבוטה לכל אחד ואחד וכי תימא כולה ר' יהודה ובפרטי סבר לה כר"ש ומי סבר לה והתניא *וה הכלל כלל אינו דייב אלא אחת פרט חייב על כל אחת ואחת דבר ר"מ רבי יהודה אומר 'שבוטה לא לך לא לך לא לך חייב על כל אחת ואחת ר"א לא לך לא לך לא לך ולא לך שבוטה חייב על כל אחת ואחת ר' שמעון אומר לעולם אינו חייב עד שיאמר שבוטה לכל אחד ואחד אלא כולה ר' שמעון היא ובשליחות סבר לה כרבי יהודה ר' אסי לא על לבי מדרשא אשכחיה לרבי וירא אמר ליה מאי אמור האידינא בי מדרשא אמר ליה אף אנא לא עייל ר' אבין הוא דעייל ואמר חברוחא כולה כר' יוחנן וצווח ריש לקיש כי חייב אמר ליה אין במין ימא לשיגני הוא אמר רב נחמן בר יצחק אנא לא רבי אבין ברבי ר' יואל ולא רבי אבין בר כהנא אלא רבי אבין סתם למאי נפקא מינה למירמא דידיה אידריה : בעא מינה רבא אמר רבא נחמן נערה

במאמר דבע"כ ורבי היא . ואל"ס א"כ מאי קאמר קטנה אין עושין בה מלמחר אלמא מדעת אביה והעברה מדעתה ומדעת אביה ואי כרבי הא לא בעינן לא דעתה ולא דעת אביה וי"ל דהכי קאמר לר"ך להודיע

כרחה: **מאי** שנא מלמחר פירי אמאי מחלק מלמחר מגירושין אי משום דמלמחר בע"כ גירושין נמי בע"כ ניטור : **רבי** יהודה אומר שבוטה לא לך לא לך חייב על כל אחת . כן גירסת הקונט' ופי' דבעינן זה הוי פרטא דאמר שבוטה לא לך ולא לך כלל הוי ואלו חייב אלמא אחת דר"ו מוסקי על ענין רלשון ור"ס גורם ליפכא דלדרכה כשלאמר ולא לך ולא לך משמע שהוא נשבע לכל אחד אבל כשלאמר לא לך לא לך אינו חייב אלמא אחת :

צווח ר"ל וילאה והיתה . ולע"ג דאפילו ר"ל לא מקיש אויה ליעיאה שהי בקטנה היא מתקדשת אף ע"כ עגמה לרבנן אם יש לה דעת לשמור גיטה ולינה מתקדשת על ידי עגמה מ"מ יש לנו להסתוות בכל מה שנוכל מלשון וילאה והיתה א"כ אין לנו לחלק בין קידושין לגירושין כנערה דהי נמי דמחלקין גבי קטנה היינו משום שאין לה יד לקבל קידושין אבל לקבל גיטה יש לה יד קיין ששאלה :

במין ימא לטיגי . פי' בקונטרס לא היתה שהות שמה גנתי כמו שולה דגים מן הים והתחבת נמונה על האור לתתן בטובה בשמן לעגנו ור"ח פירש דשני מקומות הם וקרוינים זה לזה כלומר אין אדם משקר כה"ג דכיון דמוקס קרויב הוא סבר אי משקרנא אחי אינש אמרינא ומתקשי הילכך לא משקר : קטנה

רבי רבי יהודה היא ומי מצית בוקמת לה כרבי יהודה והקתני סיפא *האומר לאשה התקדשי לי בחמרה זו התקדשי לי בוו ואמרין מאן חנא התקדשי התקדשי ואמר רבה ר"ש היא *האמר עד שיאמר שבוטה לכל אחד ואחד וכי תימא כולה ר' יהודה ובפרטי סבר לה כר"ש ומי סבר לה והתניא *וה הכלל כלל אינו דייב אלא אחת פרט חייב על כל אחת ואחת דבר ר"מ רבי יהודה אומר 'שבוטה לא לך לא לך לא לך חייב על כל אחת ואחת ר"א לא לך לא לך לא לך ולא לך שבוטה חייב על כל אחת ואחת ר' שמעון אומר לעולם אינו חייב עד שיאמר שבוטה לכל אחד ואחד אלא כולה ר' שמעון היא ובשליחות סבר לה כרבי יהודה ר' אסי לא על לבי מדרשא אשכחיה לרבי וירא אמר ליה מאי אמור האידינא בי מדרשא אמר ליה אף אנא לא עייל ר' אבין הוא דעייל ואמר חברוחא כולה כר' יוחנן וצווח ריש לקיש כי חייב אמר ליה אין במין ימא לשיגני הוא אמר רב נחמן בר יצחק אנא לא רבי אבין ברבי ר' יואל ולא רבי אבין בר כהנא אלא רבי אבין סתם למאי נפקא מינה למירמא דידיה אידריה : בעא מינה רבא אמר רבא נחמן נערה

מח א ב מ"י כ"כ מ"ג יבום כ"א סנה משי לא תושב"ט א"כ מ" קטא טע"ג : כ"ב מ"י מ"י מ"י מ"י טעוה ה"י סנה לנאין נחת :

תוס' ר"י הוקן

מאי ספיקא דר' יוחנן דרשוי הולק לרבנן בין קידושין לגיטין : דמדעתה דעת האשה בעינן אביה ולא היא שבערה שיש לה אב ליתיה בכל וכל ברעת אביה . בעל כרחיה . בעל כרחיה מה יוצק לרעת האב אפי"ן שיש לה אב . מאמר הבנים תקנו שיקדש אדם יבמתו בכסף ואותן קידושין נקראין מאמר וקס"ד דרבנן דרבי חנו לא דבעו מדעתה . ושאינו ר"ל היא דאמר בעל כרחיה מצי למפטר מאמר . ברקא מתרין ר' יוחנן . אביתו ולא היא : מאי שנא מאמר בין היא בין אביה מקדושין דעלמא . יתקבץ מהמט כנונה על האור לתתן בטובה בשמן לעגנו ור"ח פירש דשני מקומות הם וקרוינים זה לזה כלומר אין אדם משקר כה"ג דכיון דמוקס קרויב הוא סבר אי משקרנא אחי אינש אמרינא ומתקשי הילכך לא משקר : קטנה

שבוטה מפרש איזה כללו של ר"מ ופרטו : שבוטה . שאין לך בדי ולא לך ולא לך חייב . אשם גזולות : אם לך לא לך . דוקא בלא וי"ל אבל ולא שבוטה חתלה לא שדין חטילה וכלל הוא : אלא נמי לא פוסי בי מדרשא אבל רבי אבין פוס בני מדרשא . והוא אמר לי לאחר שלא שחברו כל חבורות של בית המדרש וממנו גמרו כרבי יוחנן דבקידושין אביה ולא היא : פי כרוביא . תרגום של עגור גרוא"ה בעל"ז : וילאס ויפסו . כן היה לועק בא כתיב וילאה והיתה הויה כליאה מה גירושין בין היא בין אביה : אמר ליה ואבין בר כהנא פנה . בלשון שאליה קאמר ליה ובקי אתה כרבי אבין זה שיש לשמוך על דבריו דמקדק בשמעתיהו שאני משלם כפני ימא לעניני . לא היתה שם סתמה גנתיים כששאלה מבית המדרש אמרה לי מיד כשולה דג מן הים והתחבת נמונה על האור לחתו שחברו בשמן לטנגו סגני פריז"ל בעל"ז : אלא לא ר' אבין כרבי חייא . כשמועה זו של ר' אבין לא שמעתי איזה אבין הוא : נערה

פי' רש"י

ג א מיי' ס"ה מהל'
גירושין גלוי' ס"ה
עשין : עוש'ט' אה"ע
ס"י קטנ' ס"ה : ז'
גא ב מיי' ס"ה פ"ב הל"ח
סמ' טס עוש'ט' אה"ע
ס"ה קמח עוש' : 5
גב ג מיי' ס"ו מהל'
גירושין הל"ע סמ' טס עוש'ט' טס ע"ג
גג ד מיי' ס"ז טס
גל"ה סמ' עוש'ט' : טס
גד ה ו מיי' פ"ג מהל'
אשכ' הל"ג סמ' טס
עשין מה עוש'ט' אה"ע
ס"י ל טע"ו יא :
גה ז מיי' ע"ז מהל'
יבוס הל' כה סמ' טס
עשין א"כ טע"ט אה"ע
ס"י קטנ' עט"ו : ז

קמנה שנתקדשה שלא לדעת אביה. ונראה דה"ס בעצרה איכא קידוש לר"ל אליבא דר' יהודה ולר' יוחנן אליבא דל"ע והא דנקיט קמנה מאוס דבעצרה לא שייך למימר לריכה מיאון דלחן מיאון בעצרה כדלמחר (מהל' ג) עד מתיבה ממאנת עד סתיבת' בעצרת: **מאן** דמתני הא. פי' בוקנטרם מאן דמתני פלוגתא דעולא דאשמואל לא מתני דאשמואל הא"י פי' דפריש בה ר"ג והוא ששייכו אלף סבר דאמר-אשמואל בלא שידכו ומס"ה פליג עלייהו: (3) איכא דלמרי אמר עולא אפי' מיאון אינה לריכה פירש בוקנטרם ואלף שידכו זה דחן פירש כן דלי שידכו ואלף דוקא מלי איכא בין איכא דלמרי ללישנא קמא וקשה דלחן זו כבדא לומר סתהא חלוקה כל כך דהא לעיל פריך גמרא אפי"ג דשידכו אלמא סבירא לגמרא שידכו פשוט הוא דבשידכו לריך מיאון והכא ללישנא דאיכא דלמרי אמרי' דלא לריך לכך נראה (ג) לפרש קמנה ואלף לא מייירי אלף דוקא בלא שידכו וכן מילוק בין איכא דלמרי ללישנא קמא דלישנא קמא פליג דרוב ושמאל דפירש בוקנטרם דמאן דמתני פלוגתא דעולא דרוב ושמאל כו' ולכן איכא דלמרי דכ"ע סבירא דלא פליג דאשמואל ומילתא זמירא נפשיה איתמר בלא שידכו וכן אמר חזא ומר אמר חזא ולא פליגי: **א"ר** א קדושה נפשה וקתני דבעיא מיאון. ומזכרת דעולא דלמרי אפילו מיאון אינה לריכה ואל"ל לשמואל מיי ניחא והא אינה דלמרי דבעיא גט כהני מיאון והכא קאמר לו מיאלו דמשמע דלא בעיא גט ו"ל בשלמא לשמואל לא ק"ל מידי דאיכא למימר דלעיל מייירי בשידך והכא מייירי בלא שידך ולכא לא מלריך אלף מיאון גטא לעולא קשה דלי מייירי בשידך גט ומיאון בעי לפי ר"י ללישנא דאיכא דלמרי ולפי' הקונטרס אפי' מיאון לא לריך ולי מייירי בלא שידך אפי' מיאון לא לריך בין לפיכך הקונטרס בין לפי ר"י: אלף

נערה מהו שתעשה שליה לקבל גיטה מיד בעלה כיד אביה דמיא או כחצר אביה דמיא כיד אביה דמיא מה אביה משוי שליה אף היא נמי משוי שליה או דילמא כחצר אביה דמיא ועד דממיא גיטא לידה לא מיגרשה ומו מספקא ליה לרבא הא *והאמר רבא *כתב גט ונתנו ביד עברה ישן ומשמרתו ה"ז גט ניעור אינו גט ניעור אמאי אינו גט דהויא לה חצר משתמרת שלא לדעתה ואי ס"ד כחצר אביה דמיא כי מציא גיטה לידה נמי לא היגרש דהויא לה חצר המשתמרת שלא לדעת אביה אלא לעולם פשימא ליה דכי יד אביה דמיא והכי קמביעיא ליה מי אלימא כיד אביה לשייה איהו שליה או לא א"ל *אין עושה שליה איתביה *קמנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שייגיע גט לידה לה אב הא מרקתני סיפא *אם אמר (ה) אביה צא וקבל גט לבתי אם רצה בעל לחזור בו לא יחזור מבלל דרישא בדיש דה אב עסקינן חסורי מיחסרא והכי קתני קמנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שייגיע גט לידה הא נערה ה"ז גט במה דברים אמורים כשאין לה אב אבל יש לה אב ואמר אביה צא וקבל איתמר קמנה שנתקדשה שלא לדעת אביה אמר שמואל צריכה גט וצריכה מיאון אמר קרנא דברים בגו אם גט למה מיאון אם מיאון למה גט אמרו ליה הא מר עוקבא ובי דיניה בכפרי אפכוה שדרוה לקמיה דרב אמר ליה האלהים צריכה גט וצריכה מיאון *וחם ליה לזרעיה דאבא בר אבא דנימא הכי וטעמא מאי אמר רב אחא בריה דרב איקא צריכה גט שמא נתרצה האב בקידושין צריכה מיאון שמא לא נתרצה האב בקידושין ויאמרו אין קידושין תופסין באחותה אמר ר"ג והוא ששירכו עולא אמר *אפילו מיאון אינה צריכה *אע"ג דשידכו מאן דמתני הא לא מתני הא איכא דאמרי אמר עולא קמנה שנתקדשה שלא לדעת אביה אפילו מיאון אינה צריכה מתיב רב כהנא *וכולן אם מרו או מיאנו או נחגרשו או שנמצאו איילוניות צרותיהן ותריות דקדשה מאן אלימא דקדשה אביה במיאון סגי לה גט מעליא בעיא אלא לאו דקדשה ליה נפשה וקתני דבעיא מיאון הוא מותיב לה והוא מפרק לה כגון שנעשה לה מעשה יתומה בחיי האב מתיב רב המנוא *אין מוכרה לקרובים משום ר' אלעזר אמרו מוכרה לקרובים ושויין

נערה. לרצון דלמרי מקבלת מה גיטה מהו שנתקדשה חצר שליה לקבל את גיטה בחיי אביה: כיד אביה כו'. הא דלמרי רצון דהיא עלמא מקבלת מאי סבירא להו ליד אביה מדמו לה או לחצר אביה מדמו לה: ופי' מספקא ליה לרבא. קשה על חזק גט דעת תורת חזק כשהוא ניעור: פי' ויהי משמרתו הרי זה גט. דהויא לה חצר המשתמרת לדעתה על ידה: ניעור אינו גט. דהויא חצר המשתמרת לדעת העבד עלמא ולינו דומה לחצר גמורה דכי אתרביא חזרה משום דסתם חצר המשתמרת על פי הבעלים שגדרה סתיבת ופוסח וטעל: אינו גט עד שיעור גט ליה. דלחן שליוח לקטן הילך המביאו לה יחא שלוחו של בעל לאולכה ויתנוגו לה: אם אמר לו אביה. של קמנה: אם רצה הבעל לחזור בו. משמרתו לו: לא יחזור. דלחן לקבלה הייא הוא ומשכא גט לזו נתגרשה ואפילו נשקף הגט מיד: כמה דברים אמורים. דקמנה לא שייך בה שליחות כשאין לה אב אבל יש לה אב ואמר ליה אביה כו' כלומר חבל יש לה אב שייך בה שליחות ע"פ אביה אפי' נערה שהיא אמר לו אביה בין של קמנה בין של נערה התקבל לבתי כו' ומהשתא לא תקשי דיוקא דרישא דהא בשאין לה אב קתי: קמנה שנתקדשה שלא לדעת אביה. לא אמר לה אביה דקבלו ולא ידע בקמנה הכל מודים שאין קידושיה קידושין שלא לדעתו: לריכה גט ולריכה מיאון. כדלמרי טעמא לקמיה: אמר קרנא דברים בתוך דבר זה כלומר יש טעובה ותימה בדברי שמואל: אמרו ליה. בני בית המדרש לקרנא: הא מר עוקבא וביא דינו כדפרי. טס מקום סמוך לנו אלס הנדעוה ששמואל טס רחוק ממנו כה ומשאל למר עוקבא והא היה אב ב"ד בימי שמואל כדלמרי במו"ק (דף טו): **אפכוה ושדרוה לקמיה דרב.** בשם קרנא לריכה גט ומיאון וכסם שמואל דברים בגו ושדרוה לקמיה דרב לידע אלס וידע לדברי שמואל שהיה חלוק על הדבר ומאוס דרב אהבו של שמואל היה אפכוה אולי וידע לדברי קרנא שאלמרו בשם שמואל: **אבא בר אבא.** אביה דשמואל הוה: **ולריכה מיאון שמה לא נתרנס האב בקידושיה ויאמרו** יבמות כ: **הכרזה שהלכרטה גט סבור** שנתרנה האב בקידושיה והוא ליה גרשמו מעליא ושבו אין קידושין תופסין לו באחותה שלחות גרשמו הא דלמרי לריכה גט כששידך בה לפי קודם קידושין דאיכא לספוקי שמה נתרנה כשמשע וכו' להו קידושין למפרע: **אפי' מיאון אינה לריכה.** שאין מעשה פלוגתא דעולא דאשמואל לא מתני דאשמואל הא"י פירוש דפריש בה ר"ג והוא ששייכו אלף סבר דאמר-אשמואל בלא שידכו ומס"ה פליג עלייהו: (3) איכא דלמרי אמר עולא אפי' מיאון אינה לריכה פירש בוקנטרם ואלף שידכו זה דחן פירש כן דלי שידכו ואלף דוקא מלי איכא בין איכא דלמרי ללישנא קמא וקשה דלחן זו כבדא לומר סתהא חלוקה כל כך דהא לעיל פריך גמרא אפי"ג דשידכו אלמא סבירא לגמרא שידכו פשוט הוא דבשידכו לריך מיאון והכא ללישנא דאיכא דלמרי אמרי' דלא לריך לכך נראה (ג) לפרש קמנה ואלף לא מייירי אלף דוקא בלא שידכו וכן מילוק בין איכא דלמרי ללישנא קמא דלישנא קמא פליג דרוב ושמאל דפירש בוקנטרם דמאן דמתני פלוגתא דעולא דרוב ושמאל כו' ולכן איכא דלמרי דכ"ע סבירא דלא פליג דאשמואל ומילתא זמירא נפשיה איתמר בלא שידכו וכן אמר חזא ומר אמר חזא ולא פליגי: **א"ר** א קדושה נפשה וקתני דבעיא מיאון. ומזכרת דעולא דלמרי אפילו מיאון אינה לריכה ואל"ל לשמואל מיי ניחא והא אינה דלמרי דבעיא גט כהני מיאון והכא קאמר לו מיאלו דמשמע דלא בעיא גט ו"ל בשלמא לשמואל לא ק"ל מידי דאיכא למימר דלעיל מייירי בשידך והכא מייירי בלא שידך ולכא לא מלריך אלף מיאון גטא לעולא קשה דלי מייירי בשידך גט ומיאון בעי לפי ר"י ללישנא דאיכא דלמרי ולפי' הקונטרס אפי' מיאון לא לריך ולי מייירי בלא שידך אפי' מיאון לא לריך בין לפיכך הקונטרס בין לפי ר"י: אלף

בכרת דכהני (ויקרא יח) כהנים כל שנחיה ולי קדיש אחותה אחי לאפקה בלא גט: **וטוא ששידכו.** הא דלמרי לריכה גט כששידך בה לפי קודם קידושין דאיכא לספוקי שמה נתרנה כשמשע וכו' להו קידושין למפרע: **אפי' מיאון אינה לריכה.** שאין מעשה פלוגתא דעולא דאשמואל לא מתני דאשמואל הא"י פירוש דפריש בה ר"ג והוא ששייכו אלף סבר דאמר-אשמואל בלא שידכו ומס"ה פליג עלייהו: (3) איכא דלמרי אמר עולא אפי' מיאון אינה לריכה פירש בוקנטרם ואלף שידכו זה דחן פירש כן דלי שידכו ואלף דוקא מלי איכא בין איכא דלמרי ללישנא קמא וקשה דלחן זו כבדא לומר סתהא חלוקה כל כך דהא לעיל פריך גמרא אפי"ג דשידכו אלמא סבירא לגמרא שידכו פשוט הוא דבשידכו לריך מיאון והכא ללישנא דאיכא דלמרי אמרי' דלא לריך לכך נראה (ג) לפרש קמנה ואלף לא מייירי אלף דוקא בלא שידכו וכן מילוק בין איכא דלמרי ללישנא קמא דלישנא קמא פליג דרוב ושמאל דפירש בוקנטרם דמאן דמתני פלוגתא דעולא דרוב ושמאל כו' ולכן איכא דלמרי דכ"ע סבירא דלא פליג דאשמואל ומילתא זמירא נפשיה איתמר בלא שידכו וכן אמר חזא ומר אמר חזא ולא פליגי: **א"ר** א קדושה נפשה וקתני דבעיא מיאון. ומזכרת דעולא דלמרי אפילו מיאון אינה לריכה ואל"ל לשמואל מיי ניחא והא אינה דלמרי דבעיא גט כהני מיאון והכא קאמר לו מיאלו דמשמע דלא בעיא גט ו"ל בשלמא לשמואל לא ק"ל מידי דאיכא למימר דלעיל מייירי בשידך והכא מייירי בלא שידך ולכא לא מלריך אלף מיאון גטא לעולא קשה דלי מייירי בשידך גט ומיאון בעי לפי ר"י ללישנא דאיכא דלמרי ולפי' הקונטרס אפי' מיאון לא לריך ולי מייירי בלא שידך אפי' מיאון לא לריך בין לפיכך הקונטרס בין לפי ר"י: אלף

בכרת דכהני (ויקרא יח) כהנים כל שנחיה ולי קדיש אחותה אחי לאפקה בלא גט: **וטוא ששידכו.** הא דלמרי לריכה גט כששידך בה לפי קודם קידושין דאיכא לספוקי שמה נתרנה כשמשע וכו' להו קידושין למפרע: **אפי' מיאון אינה לריכה.** שאין מעשה פלוגתא דעולא דאשמואל לא מתני דאשמואל הא"י פירוש דפריש בה ר"ג והוא ששייכו אלף סבר דאמר-אשמואל בלא שידכו ומס"ה פליג עלייהו: (3) איכא דלמרי אמר עולא אפי' מיאון אינה לריכה פירש בוקנטרם ואלף שידכו זה דחן פירש כן דלי שידכו ואלף דוקא מלי איכא בין איכא דלמרי ללישנא קמא וקשה דלחן זו כבדא לומר סתהא חלוקה כל כך דהא לעיל פריך גמרא אפי"ג דשידכו אלמא סבירא לגמרא שידכו פשוט הוא דבשידכו לריך מיאון והכא ללישנא דאיכא דלמרי אמרי' דלא לריך לכך נראה (ג) לפרש קמנה ואלף לא מייירי אלף דוקא בלא שידכו וכן מילוק בין איכא דלמרי ללישנא קמא דלישנא קמא פליג דרוב ושמאל דפירש בוקנטרם דמאן דמתני פלוגתא דעולא דרוב ושמאל כו' ולכן איכא דלמרי דכ"ע סבירא דלא פליג דאשמואל ומילתא זמירא נפשיה איתמר בלא שידכו וכן אמר חזא ומר אמר חזא ולא פליגי: **א"ר** א קדושה נפשה וקתני דבעיא מיאון. ומזכרת דעולא דלמרי אפילו מיאון אינה לריכה ואל"ל לשמואל מיי ניחא והא אינה דלמרי דבעיא גט כהני מיאון והכא קאמר לו מיאלו דמשמע דלא בעיא גט ו"ל בשלמא לשמואל לא ק"ל מידי דאיכא למימר דלעיל מייירי בשידך והכא מייירי בלא שידך ולכא לא מלריך אלף מיאון גטא לעולא קשה דלי מייירי בשידך גט ומיאון בעי לפי ר"י ללישנא דאיכא דלמרי ולפי' הקונטרס אפי' מיאון לא לריך ולי מייירי בלא שידך אפי' מיאון לא לריך בין לפיכך הקונטרס בין לפי ר"י: אלף

נערה מהו שתעשה שליה לקבל גיטה מיד בעלה כיד אביה דמיא או כחצר אביה דמיא כיד אביה דמיא מה אביה משוי שליה אף היא נמי משוי שליה או דילמא כחצר אביה דמיא ועד דממיא גיטא לידה לא מיגרשה ומו מספקא ליה לרבא הא *והאמר רבא *כתב גט ונתנו ביד עברה ישן ומשמרתו ה"ז גט ניעור אינו גט ניעור אמאי אינו גט דהויא לה חצר משתמרת שלא לדעתה ואי ס"ד כחצר אביה דמיא כי מציא גיטה לידה נמי לא היגרש דהויא לה חצר המשתמרת שלא לדעת אביה אלא לעולם פשימא ליה דכי יד אביה דמיא והכי קמביעיא ליה מי אלימא כיד אביה לשייה איהו שליה או לא א"ל *אין עושה שליה איתביה *קמנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שייגיע גט לידה לה אב הא מרקתני סיפא *אם אמר (ה) אביה צא וקבל גט לבתי אם רצה בעל לחזור בו לא יחזור מבלל דרישא בדיש דה אב עסקינן חסורי מיחסרא והכי קתני קמנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שייגיע גט לידה הא נערה ה"ז גט במה דברים אמורים כשאין לה אב אבל יש לה אב ואמר אביה צא וקבל איתמר קמנה שנתקדשה שלא לדעת אביה אמר שמואל צריכה גט וצריכה מיאון אמר קרנא דברים בגו אם גט למה מיאון אם מיאון למה גט אמרו ליה הא מר עוקבא ובי דיניה בכפרי אפכוה שדרוה לקמיה דרב אמר ליה האלהים צריכה גט וצריכה מיאון *וחם ליה לזרעיה דאבא בר אבא דנימא הכי וטעמא מאי אמר רב אחא בריה דרב איקא צריכה גט שמא נתרצה האב בקידושין צריכה מיאון שמא לא נתרצה האב בקידושין ויאמרו אין קידושין תופסין באחותה אמר ר"ג והוא ששירכו עולא אמר *אפילו מיאון אינה צריכה *אע"ג דשידכו מאן דמתני הא לא מתני הא איכא דאמרי אמר עולא קמנה שנתקדשה שלא לדעת אביה אפילו מיאון אינה צריכה מתיב רב כהנא *וכולן אם מרו או מיאנו או נחגרשו או שנמצאו איילוניות צרותיהן ותריות דקדשה מאן אלימא דקדשה אביה במיאון סגי לה גט מעליא בעיא אלא לאו דקדשה ליה נפשה וקתני דבעיא מיאון הוא מותיב לה והוא מפרק לה כגון שנעשה לה מעשה יתומה בחיי האב מתיב רב המנוא *אין מוכרה לקרובים משום ר' אלעזר אמרו מוכרה לקרובים ושויין

הגהות הב"ח
(6) בני' סיפא אלס אמר
לו אביה: (3) חוס' דיה
מאן ה"ל
עס ד"ה
איכא וכו': (2) בא"ד לכך
נראה לרי' לפרש:

יבמות כ:
לעיל יח: כ.

קדושין כ:
לעיל יח: כ.

נערה [לפי רבנן שאומרים שהיא מקבלת את גיטה בחייה אביה], האם היא יכולה לעשות שליח לקבל גיטה מיד בעלה. [האם כאשר היא מקבלת גט עצמה היא נידון] כיד אביה, או [אם היא נידון] כחצר אביה. [פ"י היא נידון] כיד אביה, מה אביה עושה שליח אף היא גם עושה שליח, או אולי [היא נידון] כחצר אביה, ועד שמגיע הגט לידה אינה מגורשת⁶⁹³, וכי מסתפק רבא בזה [אם האדם יש לו דין חצר כשהוא ער]. והרי אמר רבא, כתב גט [לאשתו] ונתנו ביד עבדה ישן [והיא⁶⁹⁴] משמרתו, הרי זה גט [שהרי הוא נתן את הגט בחצר המשתמרת לדעתה על ידי זה שהיא עומדת לידו]⁶⁹⁵. [אם העבר] ניעור, אינו גט. למה [אם העבר] ניעור זה אינו גט. שהוא חצר משתמרת שלא לדעתה [אלא רק לדעת העבר עצמו, וכל הפרשה של חצר אשה היא רק משתמרת לדעתה], ואם תחשב [שהיא נידון] כחצר אביה, גם כאשר יגיע הגט לידה שלא תתגרש, שהרי היא חצר המשתמרת שלא לדעת אביה.

אלא, באמת פשוט [שהיא נידונת] כיד אביה, וכך שאלו, האם היא חזקה כיד אביה [שאפילו] היא תעשה שליח או לא. א"ל, אין עושה שליח⁶⁹⁴. שאלו שאלה [ממשנה], קטנה שאמרה [לשליח] התקבל לי גיטי, אינו גט עד שיגיע גט לידה⁶⁹⁵. הרי [משמע דווקא קטנה, אבל] נערה, ה"ז גט. כאן במה מדובר, כשאין לה אב. הרי מזה שכתוב בסוף, אם אמר אביה צא וקבל גט לבתי, אם רצה בעל לחזור בו, לא יחזור, משמע, שהתחלת המשנה מדובר כשיש לה אב. [המשנה כתובה] חסר וכך לימדו: קטנה שאמרה התקבל לי גיטי, אינו גט עד שיגיע גט לידה, אבל נערה, ה"ז גט, במה דברים אמורים, כשאין לה אב, אבל יש לה אב, ואמר אביה צא וקבל לבתי גיטה, ורוצה בעל לחזור, לא יחזור.

למדנו, קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה [שאינו קידושה קידושין כל זמן שזה שלא לדעתו], אמר שמואל, צריכה גט [וגם] צריכה מיאון [פ"י

⁶⁹³ ע"י רמב"ם (גירושין פ"ג ה"ב): שנים ששלחו שני גיטין ונתערבו נותנין שניהן לזו ושניהן לזו בעידי מסירה, לפיכך אם אבד אחד מהן הרי השני בטל. וז"ל ה"ה: כתוב בעיטור משאמרין נותן שניהם לזה ש"מ דספק נערה ספק בוגרת נותן גט לאביה ואח"כ נותן לה ומגורשת ע"כ. ואינו יודע מהו דהא ק"ל כרבנן שאמרי נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה כנזכר פ"ב וכן פסק הוא ז"ל עצמו וכיון שכן כשהגיע גט לידה מגורשת היא ממ"נ אף על גב דלא נתנו לאביה.

וע"י א"ש: והנה להסיר הפליאה מרבינו בעל העיטור נראה, בהקדם, הא דבעי בקדושין פרק האיש מקדש (מד, ב) נערה מהו שתעשה שליח לקבל גט מיד בעלה, כיד אביה דמיא או כחצר אביה וכו', אלא לעולם פשיטא ליה דכיד אביה דמיא, והכי קא מבע"ל, מי אלימא כיד אביה לשויה איהו שליח או לא ע"כ.

והנה מוכח דאפילו נערה אין לה הרשות להתגרש רק משום דהיא כיד אביה. ובגיטין (דף כא, א) אמר רבא ואב"א שליחות לקבלה נמי אשכחן בע"כ שכן אב מקבל לבתו קטנה בע"כ, וכן בריש התקבל (שם סב, ב) איש הוי שליח לקבלה שכן אב מקבל גט לבתו קטנה, חזינן דאב מקבל בתורת שליחות ממנה.

וצ"ל דבאמת אין שום יכולת להבת כל זמן שאביה בחיים והיא ברשותו על עסקי קדושה וגיטה, רק מצד שהיא כיד האב, וידה ליד האב דמיא, והוי כמו שקיבל אביה את גיטה. ובכ"ז פשיט ריש התקבל (שם) שאיש אף על גב דליתיה גביה תורת קבלת גט בכ"ז הוי שליח לקבלה, שכן מצאנוהו בתורת קבלה של גט בבתו קטנה וא"ש וכו'.

מה דמקבלת נערה גיטה הוא דאנו דנין דהוי כאילו הגיע הגט ליד אביה, אבל היא לעצמה לידו ידיה בפ"ע, אין זה כלל לר' יוחנן, דסבר בקדושין אביה ולא היא, דאין לה דעת אצל אביה וכו' היא מתגרשת במה שמקבלת גיטה מיד בעלה, משום שאביה זכה בהנייר של הגט, דכל שבח נעוריה לאביה וכו', ויצאה והיתה, וכמו דזכי בקדושה בכסף שלה, כן זכי בנייר של גיטה, ולכן מתגרשת, וכאן שספק שמה היא נערה שמה היא בוגרת, ואם היא בוגרת, הלא אז שייך נייר של הגט להאשה ולא לאביה, דכבר נפקא מרשותיה, וכיון דמספקא לן הלא לא מצינן לאפוקי מרשותה הנייר דהיא קנתה בו מספיקא, וכיון שאנו דנין שהנייר שלה יהיה מצד ספק, ואין אתה יכול להוציא ממנה, וא"כ תו להתירה לעלמא מספקא לן שמה היא נערה, והיא לאו בת איגרושי בלא קבלת אביה, רק דמתגרשת בע"כ דאב, דהוי כאילו זרק הגט ליד האב בע"כ, וא"כ מה שזרק לידה כאילו זרק ליד אביה, ותו מספיקא הא הנייר שלה, ולא של אביה, א"כ לא זכה אביה בהנייר, והוי כאילו לא נתן לאביה רק דברים בלא נייר, ואותיות פורחות, וכמו הרי זה גיטך והנייר שלי דאינה מגורשת (גיטין עה, א), כיון דלא יהיב לאביה הנייר, הלא לא תוכל לדון רק כספירת דברים בלא ספר בא ליד האב.

לכן שפיר אמר העיטור דנותן גט לאביה ואח"כ נותן לה, דבנתניה לה בעצמה בלבד אינה מגורשת אם נערה היא, וכדפרישית, ולכן לא אמר שיתן לה ואח"כ לאביה, דשמה בעת הנתניה הראשונה היתה נערה, ולא נתגרשה בקבלתה, ואח"כ בעת שיקבל אביה היא בוגרת, לכן צריכין למיתן לאביה ואח"כ לה, דמתגרשת ממנ"פ.

⁶⁹⁴ ע"י לעיל הערה 683.

⁶⁹⁵ ע"כ לשון המשנה.

ע"י ש"רע (אה"ע סי' קמא ס"ג): קטנה, אפילו אין לה אב, או שנשאת, אינה יכולה לעשות שליח קבלה. אבל אביה יכול לעשותו, אם היא ארוסה.

שתאמר אי אפשר בבעלי זה]. אמר קרנא [שם אדם, יש] דברים בפנים [פ"י יש קושי והסבר טמון בדברי שמואל], אם גט למה מיאון. אם מיאון למה גט. אמרו [בני בית המדרש לקרנא], הרי מר עוקבא ובית דינו ב"כפרי" [והוא מקום קרוב ובא נשאל אותן]. הפכו אותה [והזכירו שקרנא אמר את זה ושמואל אמר שיש עומק בדבריו], ושלחו אותה לפני רב [לידע אם הוא יודה לדברי שמואל שהיה חולק, ומשום שרב אוהבו של שמואל, הוא הפך את השמות, אולי בזה יודה לדברי קרנא? שאמרו בשם שמואל]⁶⁹⁶. אמר להם [רב], האלהים, צריכה גט וצריכה מיאון, וחס ליה? לזרעו של אבא בן אבא [אביו של שמואל] שאמר כך. ומהו טעם [הדבר]. אמר רב אחא בנו של רב איקא, צריכה גט, שמה נתרצה האב בקידושין [שכן כל מי שרואה שחייבו גט, יחשוב שהאב נתרצה בקידושה, והוה גרושה גמורה, ואז אין קידושין תופסין באחותה, ואם קדיש אחותה, יבואו להוציאה ללא גט]⁶⁹⁷. צריכה מיאון, שמה לא נתרצה האב בקידושין, ויאמרו, אין קידושין תופסים באחותה.

אמר ר"ג, [זה שאמר שמואל שצריכה גט דווקא] כשדרכו⁶⁹⁷ [פ"י ששידך בה לאביה? קודם הקידושין שיש מקום להסתפק שמה נתרצה האב כששמע והוה קידושין למפרע]. עולא אמר, אפילו מיאון אינה צריכה [שכן מעשה קטנה אינם כלום כל זמן שאביה חי]. [וכי דברי עולא הם] אף על גב דשידכו. [ומתרת הגמ'] מי שלימד את זה [שעולא חולק על שמואל] לא לימד את זה [שמדובר ששדכו]. יש שאמרו [שדברי עולא אינם קשורים לדברי שמואל בכלל], אמר עולא, קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה, אפילו מיאון אינה צריכה [באין אם שדכו או לא]⁶⁹⁸.

שאל רב כהנא [ממשנה], וכולן⁶⁹⁹ אם מתו, או מיאנו, או נתגרשו, או שנמצאו איילוני, צרותיהן מותרות. מי קדשם. אם תאמר שאביה קדשה, וכי מספיק לה במיאון [והלא זכתה תורה לאב בקידושי בתו], היא צריכה גט מעולה. אלא לא [אביה קדשה אלא] שהיא קדשה את עצמה, ולמדנו שצריכה מיאון. הוא שאל את זה, והוא תירץ את זה, כגון שנעשה לה מעשה יתומה בחיי האב⁷⁰⁰.

מתב רב המנוגא, אין מוכרה [את ביתו] לקרובים [שהרי אין להם קידושין בה וצריכים מכירה שהיא ראויה ליעוד]. אמרו בשם ר' אלעזר, [שכן יכול ל]מוכרה לקרובים

⁶⁹⁶ רש"י. ע"י פ"ת (ח"מ סי' יח ס"א): שלשה דיינים שישבו בדין ושנים מזכין ואחד דעתו לחייב, ו"א דאין המחייב רשאי לעשות תחבולה לומר איני יודע כדי שיוסיפו עליהם דיינים, ויש חולקים, ו"א דלכ"ע חד מרבנן אשר נתמנה לדון עם שני יושבי קדושה, יש לו תקנה לבטל הדין המקולקל אשר יצא מידם להסתלק מן הדין, או לומר איני יודע כדי שיוסיפו הדיינים כדי שיצא הדין לאמיתו, כיון דכוונתו לש"ש להוציא הדין לאמיתו ע"י שיוסיפו הדיינים, אף על גב דשקורי קא משקרת כי ידעת הדין, מ"מ קי"ל מותר לשנות מפני השלום ודינא שלמא הוא כו', וע"י שו"ת רב פעלים (ח"ג חושן משפט סי' א) שהביא ראיה מהגמ' שלנו שמותר לשקר כדי להעמיד הדבר על אמיתתו [לבדוק בפנים].

⁶⁹⁷ ע"י לקמן הערה 706.

⁶⁹⁸ רש"י, ו"א דווקא שלא שדכו (תוס').

⁶⁹⁹ ט"ו עריות ששינו ביבמות שפוטרות צרותיהן וצרות צרותיהן מן החליצה ומן היבום וליף לה מקרא שהערה הנופלת ליבום לפני קרוב שהיא עליו בכרת פטורה ופוטרת צרתה וכולן העריות אם מתו קודם שמת הבעל או מיאנו בבעל או נתגרשו (קודם מיאון) דכשמתה ונפלה הצרה לפני היבם לא צרת ערוה היתה ולא פטרה ערוה צרותיה ומותרות ליבם וקתני בתו באותן ט"ו וקאמר דאם מיאנה בחיי אחי אביה שהוא בעלה ומת לאחר מיאון צרתה מתייבמת לאביה אלמא יש לנו בתו ממאנת בחיי אביה ואין מדובר (רש"י).

ע"י ש"רע (אה"ע סי' קעג ס"ז): היה אחיו נשוי אשה שהיא ערוה ליבם, ולו עוד אשה אחרת, ואחר כך מתה הערוה בחיי בעלה, או גירשה, או שהיתה קטנה ומיאנה בו, ואחר כך מת, מותרת צרתה להתייבם. אבל אם לא מיאנה בו בחייו, ומיאנה בו אחר מותו, צרתה חולצת ולא מתייבמת.

⁷⁰⁰ כגון שהשיאה אביה לאחר ונתארמלה או נתגרשה בקטנותה שהרי היא בחיי אביה כיתומה דכיון שהשיאה אין לאביה רשות בה ואחרי כן קדשה היא את עצמה לאחי אביה דהני קידושין בעו מיאון שלא היה לה להמתין את דעת אביה ובמיאון סגי להו דאין מעשה קטנה כלום אלא מדרבנן דתקון נישואין לקטנה שאין לה אב שלא ינהגו בה מנהג הפקר (רש"י).

ושניהם מסכימים, שמוכרה כאשר היא אלמנה לכהן גדול, [וכן אם היא] גרושה או חלוצה לכהן הדיוט [שכן קידושין תפוסים בחייבי לאוים]. האלמנה הזאת איך מדובר. אם תאמר שקדשה אביה [והוא מת, וכך נעשתה אלמנה], האם הוא יכול למכור אותה [אחרי זה]. הרי אין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות. אלא לא [שמדובר] שהיא קידשה היא את עצמה, וקוראים לה אלמנה. אמר רב עמרם אמר ר' יצחק, כאן [מדובר שנתקדשה] בקידושין יעוד [אחרי שנמכרת לאמה עבריה, והאדון עשה יעוד ומת], ואליבא דר' יוסי בר' יהודה, שאמר, מעות הראשונות לאו לקידושין ניתנו [והיא מתקדשת בשו"פ שנשאר בכסף מכירתה, וזה נעשה על ידי האדון ולא על ידי אביה, ולכן המכירה שניה איננה שפחות אחר אישות, אלא שפחות אחר שפחות].

איתמר, [אם הגבר שנתן לה כסף קידושין שלא לדעת אביה] מת, ו[אז היא] נפלה לפני אחיו ליבוס, אמר רב הונא אמר רב, ממאנת למאמר. ואינה ממאנת לזיקתו. איך מדובר.

עשה בה מאמר⁷⁰¹, צריכה גט וצריכה חליצה וצריכה מיאון. צריכה גט, שמא נתרצה האב בקידושי שני. צריכה חליצה, שמא נתרצה האב בקידושי ראשון. צריכה מיאון, שמא לא נתרצה האב לא בקידושי ראשון ולא בקידושי שני, ויאמרו, אין קידושין תופסין באחותה. [אבל אם היבוס] לא עשה בה מאמר, אינה צריכה אלא חליצה בלבד, איך אמרת כזה דבר? שתצטרך גם מיאון, שמא יאמרו, אין קידושין תופסין באחותה. [לזה לא חוששין, ש]כולם יודעים [שאפילו אם חליצה זו חליצה גמורה קידושין תופסין באחותה] אחות חלוצה [אסורה רק מ]דרבנן. שאמר ריש לקיש, כאן לימד רבי⁷⁰², אחות גרושה, מדאורייתא⁷⁰³, אחות חלוצה, מדברי סופרים⁷⁰⁴.

שנים שהיו שותים יין תחת אילן צפצפה [מין ערבה]⁷⁰⁵, א' לקח כוס יין ונתנה לחברו, ואמר תקדש בתך לבני [בכוס יין זו], אמר רבינא, אפילו לפי מי שאמר חוששין שמא נתרצה האב,

⁷⁰¹ דק"ל ביבמות (דף נ) הדעושה מאמר ביבמתו ובא לפוטרה בלא כניסה צריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו וזו שקדשה שלא לדעת אביה אף צריכה מיאון עמהם שמא לא נתרצה האב לא בשל ראשון ולא בשל שני ולא היתה צריכה לא גט ולא חליצה והרואה שהצרכנוה גט אומר שהקידושין קידושין גמורים הן ואין קידושין תופסין לו באחותה וקשיא לי למה לי שמא לא נתרצה האב בקידושי ראשון אפילו נתרצה בשל ראשון ובשל שני לא נתרצה אין זה גט וכיון דאין כאן גט תפסי קידושין באחותה דקידושין תופסין באחות חלוצה כדלקמיה והרואה שהצריכוה גט אומר דגט גמור הוא קידושין אין תופסין באחותה וצריכה מיאון ואומר אני שמא לא נתרצה בקידושי ראשון כדי נסבה (רש"י).

⁷⁰² ביבמות שנינו החולץ ליבמתו ונשא אחיו את אחותה ומת חולצת ולא מתיבמת המגרש אשתו ונשא אחיו את אחותה ומת הרי זו פטורה דהויא לה אחות גרושתו שהיא ערוה לו בחייה ועל משנה זו אמר ריש לקיש כאן שנה לנו רבי ממשנה זו אנו למדים דאחות גרושה הויא ערוה מן התורה אבל אחות חלוצה אינה אלא מדברי סופרים (רש"י).

⁷⁰³ עיי' שו"ע אה"ע סי' טו ס"א: אחות אשתו אסורה לו מן התורה, כל זמן שאשתו קיימת, לא שנה אם היא אחותה מן האב או מן האם, ואפילו גירש את אשתו. אבל לאחר מיתתה, מותר באחותה. (וכל המגרש, אפילו מחמת קול בעלמא, נאסר בקרובותיה).

ועיי' פ"ת: שאשתו קיימת. עיין בתשובת מגיד מראשית מהרב רבי חיים אלפאנדרי ס"ס ב' שחקר בב' אחיות דאסורן הכתוב דוקא בחיי'. אם היה ראובן נשוי עם לאה ונעשית טריפה בחייה כגון ניקב קרום של מוח וכיוצא וקידש לאחותה אי הוי מקודשת דלא מקרי בחיי' כיון שטריפ' אינה חיה ע"ש שלא העל' בזה דבר ברור ולע"ד אין כאן מקום ספק כלל דודאי מקרי בחייה עיין בנדה דף כ"ג בפרש"י ד"ה למימרא דחיי ובתוס' שם ובב"ש לקמן סימן ל"ז סק"ב ודק:

⁷⁰⁴ עיי' שו"ע אה"ע סי' קעד ס"ג: אחות חלוצה, אסורה מדרבנן. לפיכך נפלה לפני יבמה, חולצת ולא מתיבמת. וכן צרתה אסורה מדרבנן, וחולצת ולא מתיבמת.

⁷⁰⁵ לשון אחר, תחת מחצלות נתונת על גבי זיזים הבולטים ברה"ר לשבת תחתיהם מפני החמה (רש"י).

עיי' שו"ע אה"ע סי' לה ס"ג: א"צ עדים במינוי האיש שליח לקדש לו אשה, רק שהשליח והמשלח מודים בדבר. (ולא מקרי הודה, רק אם הודה בפני עדים כדרך הוראה [ריב"ש קצנ]). אבל בשליחות האשה שהיא עושה שליח לקבל קדושין, צריך שיהיה בעדים [רמב"ם אישות פ"ג ה"ו]. ו"א שגם בשליחות האיש צריך עדים [ראב"ד שם]. הגה: ו"א דאף בשליחות האשה בלא עדים יש להחמיר [רא"ש סי' זו]. ואם לא היו עדים אצל הקדושין, והאשה והשליח אומרים שנתקדשה כופר, ובא אחר וקדשה, צריכה גט [ריב"ש סי' פב]. ואם אין עדים בדבר, והמשלח כופר שעשאו שליח, ו"א דהוי ספק מקודשת [מרדכי סי' תקיג], ו"א דאינה מקודשת כלל [ראב"ה הובא במרדכי ה"ל], וכן נראה עיקר. ועיי' ח"מ: אבל בשליחות האשה וכו'. הטעם שנלמד משליחו' קבלת הגט שאמרו שצריך שני עדים בשעת מינוי השליח.

שם: ו"א שגם בשליחו' האיש צריך עדים. זה לשון הר"ן, מה בין שליח קבלה שלה לשליח הולכה שלו ומה ענין קידושין לגיטין דבגט כיון דקא נפיק גיטא מתותיה ידיה בדין הוא שיהא נאמן דהא הימניה בעל אבל בשליחות קידושין למה יהא נאמן כיון שאין הוכחה. ועיי' ט"ז: אף בשליח הבעל כל שאין עדים הו"ל כקידושין עצמן בלא עדים דלאו כלום הוא דאין דבר שבעררה פחות משנים.

עיי' ח"מ: בשליחו' האשה בלא עדים יש להחמיר. זה לשון הרא"ש נוכל לחלק בין גט שבא להתיר לקדושין שבאים לאסור ונשוא שליחות האיש והאשה בקידושין וגם הר"ן כתב אין הנדון דומה לראיה כלל דבגט שהיא מוציאה עצמה מרשות הבעל א"א בלא עדים אבל בקידושין שהיא אוסרת עצמה אם הודאת הבעל מספיק לשליחו' למה לא תספיק הודאת האשה לשליחות קבלת קדושה ומחזורתא דמילתא וכו' ועיין שם:

שם: ואם לא היו העדים אצל הקדושין. נראה דטעות הוא וכצ"ל ואם לא היו עידי הקידושין בפנינו או שר"ל אם אין כאן עדים שיעידו שהקדושין היו כדת וכראוי רק שהם בעצמם אומרים שנתקדש' להמשלח ע"י השליח בפני עדים שהלכו למד"ה ולא היו עדים אחרים אצל הקידושין שיעידו על זה:

שם: ובא אחר וקידשה צריכה גט. משמע אף שבתחלה אמרה האשה בפנינו שהיא א"א גמורה שקדשה השליח להמשלח ואח"כ קידשה אחר אפ"ה צריכה גט אף על גב דאשה דעלמ' שבאה עם בעלה בחזקה שהיא אשתו וקדשה אחר מסתמ' א"צ גט שאני הכא שהאשה בעצמה אינה יודע' בבירור שהמשלח שלחו לזה השליח וגם המשלח אינו יודע בבירור' שהשליח עשה שליחותו רק מכח חזקה וחזקה זו אינה חזקה רק לחומר' ולא לקולא לפוטרה בלא גט.

שם: והמשלח כופר שעשאו שליח ו"א דהוי ספק. נראה דזה פשוט דאין כח ביד השליח לאסור קרובי האשה על המשלח מאחר שהוא כופר בשליחו' וקרא כתיב לא יקום ע"א באיש וכל ע"א בהכחשה לאו כלום הוא וכו"ה בסימן מ"ב רק לגבי האשה דאינה יכולה להכחישו דאולי האמת כדברי השליח הוי ספק מקודשת וצריכה גט מספק ואסורה בקרוביו ועוד אכתוב מזה לקמן.

עיי' שו"ע אה"ע סי' לה ס"ד: יש מי שאומר [רא"ש ה"ל] שאפילו לא מינוהו שליח בהדיא, אלא שגילה דעתו שהוא חפץ באשה פלונית ואמר לו לשדכה לו, והלך השדכן וקדשה לו בלא מינוי שליחות, הרי זו מקודשת.

עיי' ב"ש: שגילה דעתו. נלמד מסוגיא קדושין דף מ"ה דהקשה שם דלמא ארצויה קמיה פי' הרא"ש ה"בן גילה דעתו שרוצה שיקדש לו אשה זו והיינו ראייה של יש מי שאומר שהיא בסעיף א"ח' (כלומר מסוגיא זו למדו היינו כ"א לפי שיטתו ומ"ש ה"ב' דהרא"ש חולק על הרמ"ה אין מוכרח) ולמ"ד ש"ה צריך למנות לפני עדים צ"ל דגילה דעתו לפני עדים:

עיי' ח"מ: והלך השדכן וקידשה לו וכו' מקודשת. מלשון זה משמע דמקודשת ודאי וצ"ל דהוי עדים בשעה שגילה דעתו לשדכן דכבר נתבאר דאפילו בממנה שליח בהדי' צריך עדים לדעת קצת פוסקים ומיהו המדקדק בל' הרא"ש לא משמע דס"ל דהוי קידושין וודאין דהא על מאי דאמרין בגמ' בקידושין דף מ"ה ע"א בעובד' דבי תרי דשנו דאמר חד לחבריה מיקדש' לי ברת' לברי בכסא דחמיר' אמר רבי' למ"ד חיישינן שמא נתרצה האב דהיינו הבת שנתקדשה שלא לדעת אביה שמא נתרצה ה"בן לא אמרינן שקידש לו האב שלא מדעתו ופריך ודלמ' שליח שוויה ה"בן לאב כלומר ומכח זה יש לחוש לקידושין ומשני לא חציף אינש לשווייה לאבוהו שליח וע"ז כתב הרא"ש היה נראה לדקדק משמועה זו שאם גילה דעתו ה"בן לאב שהוא חפץ בה וכו' שהיא מקודשת לו מל' היה נראה לדקדק דקאמר משמע דלא בריר' ליה כולי האי דהוי קידושין ודאין.

ועיי' לעיל הערה 655 ח"מ וב"ש לגבי גילוי דעת של האשה בקבלת קידושה. עיי' שו"ע אה"ע סי' לה ס"ה: יש מי שאומר שאם האב הרצה הדברים לפני ה"בן שהוא רוצה לקדש לו, ושתק ה"בן, והלך האב וקידשה לו, הרי זו מקודשת, דמחמת כיסופא דאב שתק ועשאו שליח לקדש לו. אבל באיניש אחרני, כהאי גוונא, הרי זו ספק מקודשת.

עיי' ח"מ: הרי זו מקודשת דמחמת כיסופא דאב. כבר תמה בב"ח וגם מהרש"ל תמה למה נאמר דהוי קידושין ודאי ולא קידושי ספק דאיכ' למימר דלא מחמת כיסופ' שתק אלא שלא נתרצה או שנתפק בדבר.

האיש מקדש

פרק שני

קידושין

מה

עין משפט
גרי מצוה

ושון שמוכרה אלמנה כו'. והיול יש לו בה קידושין אע"פ שהן בעצירה קידושין תופסין בחיובי לאוין : אלימא דקדשא אביס . ולאשו סנתאלמנה הימט לפני מכירה זו : בקידושי יטוד . סנתאלמנה מקידושי יטוד ואל"ס הלא ע"י אביה ברא לה והוא ליה מוכר לאשיות ושוב איט מוכרה לשפוחת הא מחנ' אליבא דרבי יוסי דאמר מעשה הראשונות שמקבל על המכירה לאו לקידושין מיטט אלא לשפוחת ויטוד שחופס בה מחמת שפוחת פרוכות פעולה שיש לו עליה הוא ברא ולא ע"י אביה ברא לה דלחוי הק מכירה כבתיאחא שפוחת בחר אשיות : איתמר מס . זה שקדשה שלא לדעת אביה : ממלגת למאמרו . לריכה מילון עם גט הטוטל עליה אם עשה בה מאמרו אחרו הכג מלריכה להיות עמו מילון : ואינא ממלגת לויקטו . אבל אם לא עשה בה מאמרו דלון עליה גט אלא חליצה לויקטו אורה חליצה אינה זוקקת להיות ממלגת עם החליצה והשאה מפרש למילתא והיול : כינד עשה בה מאמר . דקיל' ביבמות (דף ג) דעטשה מאמר ביבמות ובלא לפטורה בלא כניסה לריכה גט למאמרו וחליצה לויקטו חו שקדשה שלא לדעת אביה אף לריכה מילון עמה שמה לא נתרצה האב לא בשל ראשון ולא בשל שני ולא היסה לריכה לא גט ולא חליצה והראשהלכרטהגט אומר שהקידושין קידושין גמורים הן והין קידושין תופסין לו בחלושה וקשיא לי למה לי שמה לא נתרצה האב בקידושי ראשון אפילו נתרצה בשל ראשון ובשל שני לא נתרצה אין גט וכיון דלון כלן גט תפסי קידושין בחלושה דקידושין תופסין בחלושה כדלקמיה

[לעיל י"ה]

לעיל י"ט

יבמות י"ג ק"ו

יבמות מה'

אלא לאו דקדשה אינה נפשה וקרי לה אלמנה. אלמא בעי גט או מילון דלי לאו הכי לא קרי לה אלמנה וקשה לעולא דלמאר אפי' מילון לא לריכה ואל"ס אמאי לא משני דמיירי כששידכו להכי קרי לה אלמנה וי"ל כיון דשידך הייט כמו שקדשה אביה ואל"ס הדרת קשיא לדוכתיה וזי מני מזבין לה והא אין אדם מוכר את בתו לשפוחת אחר אשיות אבל אליבא דשמואל נימא דמוקי לה בלא שידכו וקרי לה אלמנה משום דבעי מילון אלא לעולא קשיא ואל"ס ומגרושה לכהן הדיוס נמי תיקשי אפי' לרב ושמואל דלויס דהכי משקמת לה גרושה לכהן דלויס אי מיירי בשידכו מי מני מזבין לה הא אין אדם מזבין כו' ואי מיירי בלא שידכו הא לא בעינא אלא מילון וסיכי קרי לה גרושה הא אינה אסורה לכהן וי"ל דלעולם מיירי בלא שידכו ומיירי שקד אינע שלא מיגלה אלא גרשה דלמח הוא נפסלה לכהן בלחוי גט כיטומה שהשיאוה אחיה וחמה דאם מיגלה לא נפסלה לכהן ואם גרשה פסלה מן הכהונה אבל ודאי פשיטא דלא בעי אלא מילון :

צריכה מילון שמה לא נתרצה לא לראשון ולא לשני . פירש הקוטנרס שמה לא נתרצה לראשון כדי נכסה דלחוי נתרצה לראשון ולא נתרצה לשני קידושין תופסין בחלושה דלחוי חלושה דרבנן כדאמרין בסמוך והס יאמרו דלא תפסי בה קידושין ויטודי אשית איש לעלמא בלא גט ורבינו שמשון מקולי' אומר דהא נמי כדי נכסה דלחוי נתרצה לראשון ולשני איכא למיחש להא שמה יאמרו ואל"ס קידושין תופסין בחלושה והרי הן תופסין בחלושה מן התורה דלי משום נתרצה

שמה

שמה

שמה

שמה

שמה

שמה

שמה

שמה

שמה

שמה

שמה

שמה

שמה

גו א עיי' ס"ב מכל' אסורי ביאה ס"ג סנה לאוין קה סוסע' א"ס ע"י סו ספי' כו : נ"ב ב מיי' ס"א מכל' יבוס ס"ג סנה ספי' כו ואלוין קי סוסע' א"ס ס' קנד ספי' ג : נ"ח ב מיי' ס"ג מכל' אשיות הל"ץ סנה כסין מה סוסע' א"ס ס'סן לה ספי' ג ס :

תוס' ר"י הוקן

מת זה שקדשה קפנה שיש לה אב שלא לדעת האב . בקדושי שני ולא בקדושי ראשון ובכאן בקדושי ראשון אינו כלום וקדושי שני קדושין וכו' צריך גס . בקדושי ראשון ודאי זוקקה ולא אבית לו אם נתרצה במאמר שני אס לא :

אין קידושין תופסין . שרי אצותה גירש בנס ובמצא שואת אצות גרושתו ודאי ערה עליו מן התורה . אצות חלוצה שאצורה עליו אינו אלא מדרבנן ומדאורייתא שריא ליה הילכך כ"ע מרו שאם קדשה צריכה גס : כגון ר' . ביבמות פרק התולץ תג דהילץ יבמות ונשא אחיו את אחותה ומת חלוצת ולא מתייבבת הפגרת אשתו ונשא אחיו ומת פטורה מן החליצה וכן היבוס ועליה אבד רבי שמשון בן לקיש כגון שנה רבי וכו' צי"ל . יוין והוצאת מן הותול' : ברוח' . וקסנה גבי עררה היתה . נתרצה בני קסנה התקדשה אב לא לדעת אביה :

שמה

שמה

שמה

שמה

שמה

שמה

שמה

שמה

שמה

שמה

ושון שמוכרה אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הריוש האי אלמנה היכי דמי אילימא דקדשה אביה מי מצי מזבין לה הא אין אדם מוכר את בתו לשפוחת אחר אשיות אלא לאו דקדיש אידי נפשה וקא קרי לה אלמנה *אמר רב עמרם אמר ר' יצחק הבא בקידושי יטוד ואלביא דר' יוסי בר' יהודה *דאמר מעות דראשונות לאו לקידושין ניתנו : איתמר מת ונפלה לפני אחיו ליבום אמר רב הונא אמר רב *ממאנת למאמרו ואינה ממאנת לויקטו כינד עשה בה מאמר צריכה גט וצריכה חליצה וצריכה מילון צריכה גט שמא נתרצה האב בקידושי שני צריכה חליצה שמא נתרצה האב בקידושי ראשון צריכה מילון שמא לא נתרצה האב לא בקידושי ראשון ולא בקידושי שני ויאמרו אין קידושין תופסין באחותה לא עשה בה מאמר אינה צריכה אלא חליצה בלבד מאי אמרת תיבעי נמי מילון שמא יאמרו אין קידושין תופסין באחותה הבל יודעים אדות הלוצה דרבנן *אמר ריש לקיש כאן שנה רבי "אחות גרושה מדאורייתא "אחות הלוצה מדברי סופרים יהנהו בי תרי דתוו קא שרתו חמרא תותי ציפי בבבל שקל חד מיניירו כסא דחמרא יהב ליה לחבריה אמר מיקדשא לי ברתך לברי אמר רבינא אפילו למאן דאמר חיישינן שמא נתרצה האב

שמה

שמה

שמה

שמה

שמה

שמה

שמה

שמה

שמה

שמה

שמה

שמה

שמה

הבל יודעים אחות חלוצה דרבנן דלמאר ריש לקיש כגון שנה רבי אחות חלוצה דרבנן . ששטיט ביבמות (דף מה) החולץ ליבמותו ונשא אחיו את אחותה ומת חולצת ולא מתייבמת המגורש את אשתו ונשא אחיו את אחותה ומת פטורה מן החליצה ומן היבוס דהוא ליה אחות גרושתו שהיא ערוה לו בחייה ועל משנה זו אמר ריש לקיש כגון שנה לנו רבי משנה זו או למדים דאחות גרושה היא ערוה מן התורה אבל אחות חלוצה אינה אלא מדברי סופרים : טוסי ישי . תחת חילי נלפפה שהוא מין ערבה . לכן אחר מחלולת נחוטת ע"ג זיון הבולטין כרה"ר לשבה דחיתא משה החמה : ברקן נבדי . כקד לבי : אפילו למ"ד . דעת סנתקדשה שלא לדעת אביה שמה נתרצה האב אמרינן :

לא אומרים שמה נתרצה הבן [אף על פי שבקידושי בתו, היא שמחה בכל שהוא, אבל גבר מדייק ומתחתן, וכן אינו ברשות אביו לקדש לו אשה שלא בשליחותו]. הרבנים אמרו לרבינא, אולי [בן] עשה [את אביו להיות] שליח [שלו. לא חוששין לזה] שאדם לא מתחצף לעשותו את אביו שליח. ואולי [הבן] גילה דעתו שהוא חפץ בה [והאב נעשה לו שליח מאליה וזכין לאדם שלא בפניו]. אמר לו רבה בר שמי, בפירוש אמר מר [רבינא], שלא סבר להא דרב ושמואל [דחוששין שמה נתרצה האב, וכ"ש אין חוששין שמה הבן עשה את אביו שליח, לולא ששמענו שעשאו שליח⁷⁰⁶].

⁷⁰⁶ עיי' ש"ע (אה"ע סי' לז ס"א): קטנה או נערה שקידשה עצמה בלא דעת אביה, או נשאת, אינו כלום. ואפילו מיאון אינה צריכה. ואפילו שדכה אביה תחלה. ואפילו נתרצה האב בפירוש אחר הקדושין. ו"א שאם נתרצה האב כששמע, הווי קדושין משעת שמיעה, אפילו אם לא שידך ואפילו אם לא נתרצה מיד כששמע, אלא שתק ולא מיחה ואח"כ נתרצה, הוכיח סופו על תחלתו והוי קדושין משעת שמיעה, אפילו נתאלכו המעות קודם שמיעה. הגה: ו"א דאם נתאלכו המעות קודם, לא הוי קדושין [עיי' אות Error Bookmark not defined. בד"א, כשלא מיחה היא או אביה קודם שנתרצה, אבל אם מיחה היא או אביה קודם שנתרצה, לא הווי קדושין אפילו נתרצה האב אחר כך. הגה: ויש אומרים דאם שמע האב ושתק ולא מיחה מיד, הוי כאלו נתרצה. ואם לא שמע האב, או שהלך למדינת הים ונתגדלה הבת ושתקה ולא מיחה, גדלו הקדושין עמה וצריכה גט, ויש אומרים דבעינן שבעל אחר שנתגדלה. ויש להחמיר כסברא הראשונה. עיי' לעיל הערה רכט].

ועיי' ב"ש סקט"ו ד"ה או נשאת. היינו קדושין ונשואין היה הכל בלא דעת אביה ובש"ס פליגי בזה ר"ה ור"י ולר"ה אוכלת בתרומה ש"מ דהוי קידושין ודאי וכ"כ הריב"ש סימן קנ"ג ובת' רשב"א סי' אלף ר"ט כ' בשם הרמב"ן בקידוש ונשאת לכ"ע צריכה גט ומיאון בזה לא נדחה בדרי רב ושמואל ותימ' על המחבר שפוסק בפשיטות דלא הוי קדושין גם מ"ש בספרו ב"י להרא"ש היה גירס' אחרת בש"ס לכאורה תמוה מנ"ל דהיה לו גירס' אחרת אלא נראה גירסתו ג"כ נגירס' שלנו בש"ס דאתמר נתקדשה לדעת ונשאת שלא לדעת ואביה כאן רב הונא אמר אינה אוכלת ור' ירמיה אמר אוכלת והלכת' כר"ה שהוא רבו של רבי ירמיה אלא כשהיה הקדושין ונשואין שלא לדעת אביה כאן בזה ס"ל ר"ה דאוכלת פסק עולא כר"י שהוא תלמיד דר"ה וצ"ע

ועיי' אבני מילואים (סימן לז ס"ק י): ונראה דהתם בגמ' ובתשו' הרשב"א מיירי שאביה כאן ואמרינן דנתרצה כיון דנעשה לה מעשה יתומה בחיי אב ושתק ש"מ דנתרצה אבל כאן בש"ע מיירי שנתקדשה ונשאת שלא לדעת אביה ואין אביה כאן.

ועוד נראה דאף אם אביה כאן לא הוי קידושין דהא טעמא דרב הונא הואיל ונעשה לה מעשה יתומה בחיי אב כולי האי לא הוי שתיק אבל בקידושין גרידא אפי' אבי' כאן אמרי' מרתח רתח ע"ש. ולדעת הר"ן והרמב"ם אפילו נתרצה האב בפ' אחר הקידושין לא מהני כל שנתקדשה שלא לדעת אביה וכמו שיבואר בס"ק י"ד וא"כ אפילו אח"כ נשאת ונעשה לה מעשה יתומה דהוי ראי' מדשתק כל כך נתרצה תו לא מהני רציו של האב אחר הקידושין ורב הונא לטעמ' דס"ל חופה קונה א"כ כיון דנשאת ושתק כל כך ש"מ דאודי ונתרצה וקונה החופה ועמש"ל סק"ו, אבל לדידך דק"ל חופה אינו קונה א"כ לא מהני נשאת דנהי דנשאת חשיב כשתיקה וכהודאה שנתרצה כיון דבשעת קידושין אינו מוכח שנתרצה תו לא מהני הריצוי אח"כ ובמה מקדשה ובעת הנשואין נמי חופה אינו קונה ודו"ק. ועיי' לקמן הערה 712.

ועיי' ש"ע (אה"ע סי' לז ס"ב): קטנה שקדשה עצמה למי שגילה האב דעתו שהיה חפץ לקדשה, חיישין שמה נתרצה. עיי' ב"ש (סקט"ז): דאף שהסכים על השידוך מ"מ כוונתו שיקדש הוא בעצמו. ועיי' ט"ז (סק"ז): מאי שנא מס"ב דאם גילה האב דעתו שהיה חפץ לקדשה דחיישין וצריך לומר דהך שדכה לכאן אין פירושו שאמר בפירוש שרוצה להתחתן עמו אלא ספור דברים היו בין הבעל ובניהם ולא שום הסכמה.

בקטנה שהלך אביה למדינת הים שהיא יכולה להתקדש מדרבנן כדן יתומה דאין לה אב דתקנו רבנן קידושין משום הפקר וזו שהלך אביה למד"ה הרי היא כיתומה משום הפקר וה"ר מנחם מיינו"י אינו מודה בדבר ומעשה אירע באחד שהלך לארץ רחוקה ולו בת קטנה ונתקדשה הבת ואסר ה"ר מנחם מיינו"י לקיימה ואמר חיישין שמה יקדשה אביה לאיש אחר במקום שהוא ונמצא בא זה עליה באיסור אשת איש ושלח לו רבינו תם לדבריק אם מת האב במד"ה היא תאסר לכל אדם לעולם שמה יקדשה אביה במדינת הים ואין אנו יודעים למי והשיב רבינו מנחם דלהא לא חיישין שמה יקדש אמרי' שמה יקדש לא אמרינן ועל זה אמר ר"ת דהשתא דאתית להכי אף כשהיא קטנה מותרת דכיון דלא חיישי' שמה יקדש א"כ היא מותרת לעולם דכל שעה ושעה יש לנו לומר דעדיין לא יקדש ואפי' חיישת שמה יקדש הואיל וכל שעה יש לומר עדיין לא יקדש מותרת היא אצלו ולא דמי לשמא ימות (תוס').

ועיי' נוב"י (ש"ת ח"ב יר"ד סי' נז): טעמא דה"ר מנחם דודאי גם חששא שמה ימות הוא נגד החזקה שאנו חוששין שמה ימות אחר שעה לאוסרה תיכף בתרומה וה"ל לומר חזקה שיחיה אחר שעה כמו שהוא חי עכשיו. אבל הטעם שהרי אלמלא דלא ילפינן מקרא או מהלכה דאזלינן בתר חזקה מצד הסברא לחוד לא הוי ידעינן דאזלינן בתר חזקה שהרי במס' חולין (דף י"ב) אמר מנא

אדם קידש [בת קטנה] באגודה של ירק בשוק. רבינא אמר, אפילו למי שאמר חוששין שמה נתרצה האב, היינו דרך כבוד, אבל דרך בזיון לא. א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא, איזה בזיון. אם זה בזיון של ירק, או בזיון של השוק. נפקא מינה. שקידש בכסף בשוק, או באגודה של ירק בבית. מהו [התשובה]. א"ל, כל א' מהם הוא דרך בזיון.

איש אמר [לתת בתו קטנה] לקרובה, ואשתו אמרה לקרובה, והיא הכרתה עד שאמר לה, שהיא תהי לקרובה [ועשו סעודה לחיבת החיתון, וזימנו את קרוביה]. כאשר היו אוכלים ושותם, בא קרובו בעליה וקדשה. אביי אמר נאמר "שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב" [ולא חוששים בזה שמה נתרצה האב, שהוא יחזור בדיבורו]. רבא אמר [טעם אחרת למה ודאי אין חוששין], חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה. מהו [ההבדל] ביניהם. יש [הבדל] ביניהם, [אם הוא] לא טרח [דלפי אביי לא חוששין, ולרבא חוששין].

נתקדשה [לכהן] לדעת אביה, והלך אביה למדינת הים ועמדה ונישאת, אמר רב, אוכלת בתרומה עד שיבא אביה וימחה, רב אסי אמר, אינה אוכלת⁷⁰⁷, שמה יבוא אביה וימחה, ונמצאת זרה⁷⁰⁷ אוכלת בתרומה למפרע.

היה [כזה] מעשה, ורב חשש להלכה זו של רב אסי⁷⁰⁸. אמר רב שמואל בר רב יצחק, ומודה רב, שאם מתה אינו יורשה⁷⁰⁹ [אע"פ דלענין תרומה מחזקינן לו בחזקה שנתרצה בחופה, היינו רק משום שמן התורה מותרת לאכול בתרומה, עכ"ל], מעמידים את הכסף בחזקת אדונו [פי' יורשיה, שהרי זה ספק אם האב מרוצה בחופה]⁷¹⁰.

[קטנה ש]נתקדשה לדעת [אביה] וניסת שלא לדעת [אביה], ואביה כאן?, רב הונא אמר, אינה אוכלת, רב ירמיה בר אבא אמר, אוכלת. רב הונא אמר, אינה אוכלת, ואפי' לרב שאמר אוכלת, שם הוא שהאב איננו, אבל כאן שהאב נמצא, זה [שהאב] שתק, הוא משום כעסו. רב ירמיה בר אבא אמר, אוכלת, ואפי' לרב אסי שאמר אינה אוכלת, שם הוא שמה יבוא אביה וימחה, אבל כאן מזה ששתק, הוא נרגע.

נתקדשה שלא לדעת אביה וניסת שלא לדעת, ואביה כאן, רב הונא אמר, אוכלת, רב ירמיה בר אבא אמר, אינה אוכלת. אמר עולא, הא דרב הונא, כחומץ לשנים וכעשן לעינים, עכשיו ומה שם שיש קידושי דאורייתא, אמרת לא אכלה, כאן לא כל שכן,

הא מלתא דאמור רבנן אוקי מלתא אחזקתה והרי בכל הלימודים שם לא אשכחן אלא לשעתא דאוקי אחזקה אבל להבא לא אשכחן ולכן לא מצינן לסמוך אחזקה להבא ולכן חיישין להבא לכל מילי ולכן חייש הר"ר מנחם שמה יקבל בה אביה קדושין.

והנה לדעת הר"מ הנ"ל קשה מאשת כהן שאוכלת בתרומה ולא חיישת לשמא ימות בעלה ומ"ש זו שחוששת שמה יקבל אביה קדושין. ונראה דדעת הר"ם דכל מידי שאם יתעביד בפנינו יבוא מכשול בודאי ולא היה אפשר להוציא מן האיסור אנו חוששין לו אבל דבר שאם יתעביד בפנינו יהיה אפשר להנצל מן האיסור אז שוב אין חוששין לו והוא הדבר אשת כהן שלא נתגרשה אוכלת בתרומה ואין חוששין למיתת הבעל שהרי אם ימות הבעל לפנינו באמצע אכילה אין כאן מכשול ולא לעבר ולא להבא לעבר אין מכשול שבהיתר אכלה ומה שלא בלעה עדיין תפלוט מפיה ואין כאן מכשול להבא ולכן אוכלת והולכת בלי חשש. אבל זו אם אתה מתירה להנשא. הגע בעצמך אם באמצע הבעילה יקבל האב קדושין אי אפשר להנצל מן המכשול להבא. שהרי אף שיפרוש ממנה מ"מ גם על הפרישה עובר ויציאתו הנאה ואף אם ימתין עד שימות האבר שזהו תיקונו בפירסה נדה באמצע תשמיש מ"מ וכי הדבר הזה אין בו איסור אלא ששם שנעשה הדבר כבר אנוס הוא. ונמצא שאם יקבל אביה קדושין באמצע הביאה יש מכשול להבא וכל חשש להבא אין סומכין על החזקה ולכן אסר הר"ר מנחם. זה הנלע"ד דעתו של הר' מנחם מיינו"י.

ודעת ר"ת נלע"ד דגבי אשת כהן יש שתי חזקות חזקת חיים של הבעל וחזקת היתר שלה שיש לה חזקה שמותרת בתרומה וחזקת חיים של הבעל מעולם לא איתרע אבל נגד זה סובר דמעולם לא יועיל חזקת חיים על להבא לומר שלא ימות שהרי סוף אדם למות ובודאי ימות ולא היה מעולם חזקה שלא ימות אבל חזקת היתר של האשה שמותרת לאכול בתרומה זו חזקה טובה. ואין לומר הרי בודאי סוף הבעל למות ותהיה אסורה שהרי אולי לא ימות כל ימי חיי אשתו וא"כ חזקת היתר שלה היא חזקה טובה.

⁷⁰⁷ דרבנן (תוס').??

⁷⁰⁸ עיקר כרב אסי, אך ר"ת פסק כרב (תוס').

⁷⁰⁹ עיי' ש"ע (אה"ע סי' צ ס"ד): קטנה שנתקדשה לדעת אביה, ונשאת שלא לדעת אביה, בין בפניו בין שלא בפניו, אפילו שתק האב, אם מתה, אין הבעל יורשה אא"כ רצה האב בנשואים.

עיי' ח"מ: אפילו שתק האב. דהאי דשתק משום דמרתח רתח.

⁷¹⁰ ואפי' הוא מוחזק בנכסי מלוג שלה אינו בחזקתו אלא בחזקת יורשי האשה דתפיסתו שלא כדן היתה (תוס').

אלא [אמר עולא] נראים דברי התלמיד רבי ירמיה שהוא תלמיד של רב הונא. אמר רבא, מהו טעמו של רב הונא. הואיל ונעשה בה מעשה יתומה בחיי האב⁷¹¹.

למדנו, קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה, אמר רב, בין היא ובין אביה יכולים לעכב [הואיל ובשעת קבלה לא נתרצה האב אם באתה לחזור קודם שיתרצה האב, חוזרת ולא מהניא תו ריזיו האב]⁷¹². ורב אסי אמר, אביה ולא היא. רב הונא שאל שאלה מברייתא לרב אסי, ויש אומרים חייא בר רב לרב אסי, "אם מאן ימאן אביה" [בענין מפותה]. אין לי אלא אביה [יש לו זכות למנוע קידושין], היא עצמה מאיפה אנו יודעים [שהיא יכולה לעכב הקידושין וחשבתה בפיתה לשם קידושין, למדנו שיכולים לחזור

⁷¹¹ בחייו קידשה והשיאה עצמה שלא לדעתו כאילו היא יתומה והוא ראה ושתק או הפקיר זכות שיש לו בה או שתיקתו הודאה דבשלמא נתקדשה לדעתו וניסת שלא לדעתו איכא למימר בחדא שתיקה מרתח רתח אבל כולי האי לא שתיק (רש"י).

⁷¹² רש"י. קשה שהרי אין מעשה הקטנה כלום? והיא יכולה לעכב אע"פ שהאב מסכים. ואע"פ שהאב יכול לקדשה בעל כרחו, היכא דנתקדשה שלא לדעת אביה ואח"כ נתרצה האב ואתה רוצה לומר דמקודשת מטעם דזכות הוא לו אמרינן כיון דבתו מעכבת דחוב הוא לו ולא היה מתרצה אם היה יודע דמעכבה (תוס').

עי' לעיל הערה 706, ועי' ש"ע (אה"ע סי' לז ס"א): וי"א שאם נתרצה האב כששמע, הוה קדושין משעת שמיעה וכו', בד"א, כשלא מיחתה היא או אביה קודם שנתרצה, אבל אם מיחתה היא או אביה קודם שנתרצה, לא הוה קדושין אפילו נתרצה האב אחר כך.

ועי' ב"ש: אבל אם מיחתה. הנה לדעת תוס' אפילו אחר ריזיו האב יכולה היא לעכב מאחר דמיקרא לא קידשה האב בעצמו, והרמב"ם כתב [ז"ל: (אישות פ"ג ה"ג): דנתקדשה קודם שנתבגור שלא לדעת אביה אינה מקודשת אפילו נתרצה האב אחר שנתקדשה, ואפילו נתאלמנה או נתגרשה מאותן הקידושין אינה אסורה על הכהן, ובין היא ובין אביה יכולין לעכב, בין שנתקדשה בפניו בין שנתקדשה שלא בפניו אינה מקודשת]. ריזיו אחר הקדושין לא מהני וכתב דיכולים לעכב ולכאורה קשה מאחר דריזיו לא מהני למה לי העיכוב שלה תיפוק ליה בלא עיכוב נמי לא הוה קידושין ותירץ הבי"ט דה"ק ריזיו אחר הקדושין לא מהני אבל ריזיו בעת הקדושין מהני ואם היה ריזיו אביה יכולה היא לעכב אח"כ וכו'.

ועיי"ש באב"מ: והנה אכתי צריך טעמא גם לדעת רש"י דמפרש שחוזרת קודם שנתרצה האב נמי תיקשי מאי מהני חזרתה ומחאתה כיון דסוף סוף הרי נתרצה. ונראה דלשיטת הרמ"ה והריטב"א דלא הוה קידושין למפרע אלא מכאן ולהבא דהיינו אחר שנתרצה ולדידהו טעמא דמקודשת אחר שנתרצה האב היינו משום דין ערב ובהאי הנאה שמניח לה הכסף עפ"י האב והובא בס"ק "ב ע"ש וא"כ תן מנה לפ' ואקדש אני לך אינו אלא כשרוצה פ' לקבל המנה אבל אם אינו רוצה לקבל לא שייך ב' דין ערב דהא עיקר דין ערב אינו אלא כשבא הנאה לבן דעת על פיו והכא שמחתה הקטנה ואינו רוצה בכסף א"כ ממילא ליכא דין ערב.

אלא דלשיטת רש"י דמקודשת למפרע כשנתרצה בסוף תיקשי כיון דנתרצה לבסוף ומקודשת למפרע א"כ אמאי מהני עיכובא דידה, ונראה דלשיטת רש"י נמי דמקודשת למפרע כשנתרצה לבסוף אינו אלא משום שאמרינן דכיון דנתרצה לבסוף מסתמא ניחא ל' בזכות בתו אבל כל זמן שלא נתרצה ולא שמע אינו מוכח דניחא ל' בזכות בתו כיון דיוצאה היא לכמה דברים משרותו וכמ"ש הר"ן הובא לעיל, וכיון דמיחתה הבת א"כ מוכח דריזיו שנתרצה האב אח"כ לאו משום דניחא ל' בזכות בתו כיון דאיהי גופה לא ניחא לה וא"כ כיון דלאו משום זכות בתו וניחותא דידה הוא דנתרצה א"כ אינו מוכח שנתרצה מעיקרא לניחותא דידה ולרצונה.

* עי' אב"מ: ומהר"ט בחידושי הקשה עלה דא"כ לעולם תהי' קידושין תלויין דשמא תמחה אח"כ וכוונת תוס' אינו אלא כשמיחתה קודם ריזיו דאב או אחר ריזיו דאב והיא לא שמעה ריזיו דאב ואמרינן דאדעתא דהכי לא נתרצה אבל אם נתרצית הבת בתר דשמעה ריזיו דאב ודאי תו לא מהני מחאתה וא"כ זה שנתרצה בשעת קידושין ושניהם בבת אחת נתרצו האב והבת ודאי תו לא מהני מחאת הבת ועיי"ש שם.

ובני הבחור כמר זאב וואלף ש' אמר דלפי שיטת הרא"ש הא דמהני צאי וקבלי קידושין דהוא בתורת שליחות ואף על גב דאין קטן נעשה שליח, לטובתו ולזכותו נעשה שליח וזה היא נמי שיטת הרמב"ם וכמ"ש בס"ק ג' ע"ש. ואמרינן פ"ק דכתובות (דף י"א) גר קטן מטבילין אותו ע"ד בית דין דזכין לאדם שלא בפניו כו' הגדילו יכולין למחות, וכתב שם הר"ן [ד, א, מפי הר"ן] משאמרינן הגדילו יכולין למחות משמע דמחאה דקטנות לאו כלום הוא ואי אפשר לצמצם שתמחה מיד כשתגדיל אלא דנהי דמחאה דקטנות לאו מחאה היא לענין שאם נתרצית אח"כ אין מחאתה כלום אפ"ה מהני לה מחאה דקטנות לענין עמדה במחאה דקטנות גם אחר שתגדיל וע"ש. וא"כ ה"נ כיון דאין שליחות לקטן אלא משום דלזכותו ולטובתו נעשה שליח ומהני בזה מחאה וכמו בשאר זכי' דקטן דמהני ל' מחאה ואף על גב דמחאה דקטנות לאו כלום הוא מהני ל' לענין שאם עמדה במחאתה זו גם אחר שתגדיל דתו לאו זכות היא ואינה נעשית שליח למפרע דבתר מחאה דידה ה"ל חוב עכ"ד.

בה⁷¹³]. מלמד הנאמר, "אם מאן ימאן", בכל ענין. אמר רב, אל תלך אחרי דבר שאיננו, שאפשר לתרץ לך לך [ולהעמיד את הפסוק], כגון שפיתה שלא לשום אישות. [אם הוא] פיתה [אותה] שלא לשום אישות, צריכים פסוק [ללמד שגם אביה וגם היא יכולים לעכב] [אין שום צד לומר שהביאה היתה כקידושין לעשותה אשת איש]. אמר ר"נ בר יצחק [הפסוק לא בא ללמד יכולת לעכב אלא שאע"פ שהיא ממאנת, עכ"ז], שמשלם קנס כמפותה. א"ל רב יוסף, אם כן [אני אביא לך ראייה לדברך], היינו שלמדנו, "מהר ימהרנה לו לאשה", שצריכה הימנו קידושין, ואם פיתה לשום אישות, למה צריכים קידושין. א"ל אביי [אין ראייה משם, שאפשר לומר שצריכה קידושין לדעת אביה].

מתני⁷¹⁴. האומר לאשה התקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בזו, אם יש באחת מהן שוה פרוטה, מקודשת, ואם לאו, אינה מקודשת [מאחר ואמר התקדשי פעמיים, כל א' הוה קידושין בפני עצמה]⁷¹⁴. בזו ובזו ובזו, אם יש שוה פרוטה בכלן, מקודשת, ואם לאו, אינה מקודשת. היתה אוכלת ראשונה ראשונה, אינה מקודשת עד שיהא באחת מהן שוה פרוטה. גמ'. מיהו התנא [שלומד כאשר הוא אומר] התקדשי התקדשי [זה

מחלקם לפרטים, אבל כאשר אמר בזה ובזה הוה כלל אחד]. אמר רבה, ר"ש היא, שאמר, [כאשר חמשה אנשים תובעים אדם א' כסף, והוא כופר, ונשבע לשקר לכולם, חייב קרבן אחת] עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד. בזו ובזו ובזו, אם יש בכלן ש"פ כו'. על איזה [מקרה מדובר] "אם יש בכלן"?. אם תאמר [שזה מדובר על המקרה] בתחילת המשנה [שאמר התקדשי בין כל תמרה ותמרה], מה קרה [שה דווקא בגלל] שהיא אוכלת אותם. אפילו אם הם מונחים לפניך [זה אותו הלכה], שהרי הוא אמר "התקדשי לי בזו" [ולא בכלם יחד].

אלא [ההלכה של אכלה מדבר דווקא] על סוף המשנה [שאמר התקדשי לי בזו ובזו], ואפילו [אם התמרה] הראשונה [שוה פרוטה מקודשת אף על פי שאין באחרונה שוה פרוטה]. והרי זה מלוה [כיון דקידושין לא נגמרו עד שתקבלם כולם והיא כבר אכלה את הראשונה קודם שתקנה אותה בקידושיה הויא זו הראשונה מלוה גבה]. אמר רבי יוחנן, הרי שלחן והרי בשר והרי סכין, ואין לנו לאכול [יש משנה לפנינו ואין אנו יודעים פירושה].

רב ושמואל אמרו שניהם, באמת מדובר [זה שהיא אכלה אותם] על תחילת המשנה, והיא נכתבה [בצורה של] "אין שאלה", שאין שאלה [כאשר התמרים] מונחים [לפניה], שאם יש [תמרה אחת] שהיא שוה פרוטה, [היא מקודשת], ואם אין [אף תמרה א' ששו"פ] אינה [מקודשת], אבל [אם היא] אוכלת [את התמרים], מאחר והנאתם קרובה ומוכנה לפניך, נאמר שהיא גמרה [בדעתה] והקנה את נפשה⁷¹⁵, לכן לומדים [שלא].

רבי אמי אמר, באמת [זה שהיא אכלה אותם] מדבר על הסוף, ומהו "עד שיהא באחת מהן שוה פרוטה". עד שיהא באחרונה שוה פרוטה⁷¹⁶. אמר רבא, למדנו מדברי רבי אמי שלשה [הלכה], למדנו שהמקדש במלוה אינה מקודשת [שהרי שאלו שוה מלוה, ולא ענו שהמקדש במלוה מקודשת]⁷¹⁷, ולמדנו שהמקדש במלוה ופרוטה⁷¹⁸, דעתה [של האשה]⁷¹⁹ על הפרוטה⁷²⁰.

⁷¹³ עי' ש"ע (אה"ע סי' קעז ס"ג) הובא לעיל הערה 7.

⁷¹⁴ עי' שו"ע (אה"ע סי' לא ס"ה): האומר לאשה: התקדשי לי בתמרה זו, התקדשי לי בזו, התקדשי לי בזו, אם יש בא' מהן שוה פרוטה הרי זו מקודשת; ואם לאו, אינה מקודשת אלא מספק, שמא תשוה תמרה אחת פרוטה במקום אחר. ואם אמר לה: התקדשי לי בזו ובזו ובזו, כלן מצטרפות, שאם יש בכלן שוה פרוטה, מקודשת, ואם לאו, אינה מקודשת אלא מספק. היתה אוכלת ראשונה ראשונה, אם יש באחרונה שוה פרוטה מקודשת, ואם לאו אינה מקודשת אלא מספק. שאותם תמרים שאכלה הרי הן כמלוה, והמקדש במלוה אינה מקודשת, שאין קדושין אלא בתמרה אחרונה.

עי' ב"ש: כתב ר"י היכא דמפסיק בין דיבור בזו ובזו אפילו תוך כדי דיבור חיישינן שמא חזר וצריך שיהא כ"א שוה פרוטה ואז מקודשת בודאי. ועיי"ש בח"מ: ולדידן דק"ל כשמואל [שמא שוה פרוטה במדי לעיל יב ע"א] אין נפקותא בזה דבלאו הכי מקודשת מספק אף שאין בכלום ש"פ.

ועי' אב"מ: כתב בד"מ ז"ל ר"י ח"א נתיב כ"ב וכתב הרמ"ה הא דכי אכלה ראשונה אינה מקודשת הני מילי דלא איפסק בין חדא לחברתה שיעור דאיכא למיחש לאמלוכי דמוכחא מילתא דמעיקרא נמי דעת' אבתרייתא אבל היכא דאיפסק בין חדא לחברתה שיעור דאיכא למיחש לאמלוכי לא מביעי' כדי דיבור דאיכא למיחש דמעיקרא ה' דעתו לקדשה בראשונה לבד ואח"כ נמלך אלא אפי' לא מפסיק כדי דיבור הפסקה הוא דקיי"ל בקידושין דתכ"ד לאו כדיבור דמי הלכך אם יש באחד ש"פ מקודשת ל"ש קמייתא ל"ש בתרייתא עכ"ל.

ולמדנו שמעות קידושין [שנתנו בצורה שלא קונים⁷¹⁵] חוזרים [פי] שהמעות הם אינם מתנה אלא פקדון, שהרי קראו לזה מלוה, ולא שזה מתנה⁷¹⁶. שלמדנו⁷¹⁷, המקדש את אחותו [בכסף], רב אמר, מעות חוזרים, ושמואל אמר, המעות מתנה⁷¹⁸. רב אמר, מעות חוזרים, אדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו, וגמר ונתן לשום פקדון. ושיגיד לה [שהוא נתן לה] לפקדון. הוא חשב, שהיא לא תקבלה. ושמואל סובר, מעות מתנה, אדם יודע שאין קידושין תופסים באחותו, ונתן לשום מתנה. ושיגיד לה [שהוא נתן לה] למתנה. הוא חשב שהדבר יבייש אותה. רבינא שאל ממשנה, המפריש חלתו [לא כשהוא יעסה כמו שמחויב, שנאמר "ראשית עריסותיכם", אלא כאשר הוא] קמח⁷¹⁹, אינו חלה [ואם אינו מחזיר הקמח לבעלים, הוא] גזל ביד כהן [שהרי הוא של הבעלים].

⁷¹⁵ פי' אם אמר לה התקדשי בפרטה זו ובזו ובזו ובעוד שלא נגמרו הקידושין חזר בו מלקדשה לא אמר' דליהו המעות שמסר לה קודם החזרה מתנה אלא פקדון הוא אצלה וחוזרין לו וה"נ אמרין כשאמר לה התקדשי בתמרה זו ובזו ובעוד שלא גמר דיבורו אכלה הראשונה ושניה מה שאכלה מלוה הן אצלה ולא יחולו אלא מה שהוא בעין ולכן צריך פרוטה באחרונה (תוס'). והאם זה המח' בגרסאות

⁷¹⁶ רש"י. ועי' ריטב"א (וה"ה ברמב"א): והקשו עליו אם כן אפילו לרב נמי היכי שמעינן דמעות בעלמא חוזרין ולא הוו מתנה, דלעולם אימא לך דהתם כיון שלא גמר קידושו ואיכא למימר לשם מתנה אמרין לשם מתנה כשמואל, אבל הכא דליכא למימר מתנה שהרי גמר קדושו מודה שמואל דלא אמרין מעות מתנה אלא או לשם פקדון או לשם קדושין, ועוד שמואל גופיה אמאי לא אוקים מתניתין כרבי אמי ואסיפא קאי וקמייתא פקדון, ולא דמי לאחותו דהויא מתנה מטעמא דכתיבנא, והא עדיפא ליה ממאי דאוקמה ארישא דהויא אוקימתא דחיקתא, ועוד כיון שאמר מרן ז"ל דלשמואל כיון שגמר קידושו במשנתו אמרין דלשם קדושין יבניהו אע"ל דבדידה בלחוד לא חיילי קדושין, אם כן תיקשי לן מתניתין לכולי עלמא ואפילו לרב אמאי הויא קמייתא פקדון כלל נימא לשם קדושין הוה כיון שגמר קדושו ותתקדש בה, דהא על כרחין לא אפיליגו רב ושמואל במקדש אחותו אלא משום דליכא למימר בה דלשום קדושין נתן. אבל כל היכא דאיכא למימר לשם קדושין, לשם קדושין אמרין ולא לשם פקדון ולא לשם מתנה:

עי' מרדכי (קידושין רמז תקלה): אדם שגירש אשה מן האירוסין קודם שהכניסה לחופה ותובע ממנה הכסף או הטבעת שנתן לה בתורת קדושין מסקנת התלמוד פ' מי שמת בין שהרגיל הוא הקטטה בין שהרגילה היא אין מחזרת לו הקדושין גזרה שמה יאמרו אין הקדושין קדושין ויבואו להתירה באחותה בחייה אבל הדין לא נתברר דהא איפליגו תנאי אי קדושין לטבועין נתנו ולא איפסיקא הלכתא כמאן לטבועין פירוש כשנתן לה הקדושין כאילו נטבעו לים ולא ישוב עוד אליו אבל בקדושין על תנאי ולא נתקיים או בקדושי ספק מוכח פרק המדיר בסופו דלכ"ע לאו לטבועין ניתנו.

ועי' שו"ע (אה"ע סי' נ"א): המקדש את האשה, בין שחזרה היא בה ובין שחזר הוא, בין שמת הוא בין שמתה היא או שגירשה, אין הקדושין חוזרין לעולם. אפילו קדשה באלף דינר, הרי הם מתנה גמורה שאין לה חזרה. ואם היו קדושי טעות, חוזרים המעות. וכן אם היתה מאמנת. וכן אם היו קדושין על תנאי ולא נתקיים התנאי. וכן אם היו קדושי ספק. (וכל זה לא מיירי אלא מן הארוסין, אבל מן הנשואין, הקדושין חוזרין).

ועי' ח"מ ד"ה או שגירשה - צריך לפרש כגון שגירשה מצד החיוב שנאסרה לו דה"א דליקנסו אותה שתחזיר גם כסף הקידושין.

ועי' ב"ש ד"ה קידושי טעות - היינו מה שהדעת טועה אבל אם הוא טעות שאין הדעת טועה כגון המקדש את אחותו הוי מתנה. ועי' אב"מ שמקיים את דברי המרדכי.

⁷¹⁷ עי' רשב"א שגורס "דאתמר" ועי' תוס' שגורס "אתמר".

⁷¹⁸ שולחן ערוך יורה דעה הלכות חלה סימן שכז סעיף א

המפריש חלתו קמח, אינה חלה, וגזל ביד כהן, ושאר העיסה חייבת בחלה. ואותו הקמח שהפריש לשם חלה, אם יש בו עומר ועשהו עיסה, ה"ז מפריש ממנה חלה. ודוקא באומר שיחול עליה שם חלה בעודו קמח, אבל המפריש קמח ואומר: כשתיעשה עיסה יחול עליה שם חלה, דבריו קיימים.

עי' ט"ז: וגזל ביד כהן. בגמרא פ' האיש מקדש (דף מ"ו) מוכח אפי' יודע הנתן שאין מפרישין חלה קמח לא אמרין דודאי גמר ונתן לשם מתנה דטעמא משום דאתי לידי חורבא זימנין דלא ידע כהן הדין על בוריו כדאיתא בגמ' שם ובזה מתורץ קושיא שם בגמ' למה הוצרך בגמ' לומר טעמא דחורבא ולא מתרץ בקיצור דאין אדם יודע שפיר הטעם בחלה ומוהר"ר מאיר ז"ל מלובלין דחק עצמו לתרץ קושיא זאת בדרך רחוק ולפי מה שכתבתי א"ש דתנא סתמא קתני המפריש חלתו קמח דמשמע אפי' אם הוא ת"ח אפ"ה הוה גזל ביד כהן ואי לאו טעמא דחורבא היה קשה למה לא נימא בזה אדם יודע הדין על בוריו ונתן לשם מתנה אלא ודאי כיון שיש לחוש שיבוא לידי חורבא ויבוא לידי איסור ע"כ לא פלוג רבנן דגוריון באינו תלמידי חכם שיבוא לידי איסור דוק בגמ' שם ותמצא שכן הוא בלי ספק כן נראה לי.

ועי' ש"ד: וגזל ביד כהן. כלומר שצריך להחזירה אם טעו ונתנו לו.

שם: אם יש בו עומר. כלומר כשיעור חלה.

והרי לפי מה שלמדנו [למה זה גזל ביד כהן. שנגיד, אדם יודע שאין מפרישים חלה קמח, ונתן לשם מתנה. שם שונה, שיצא מזה חרבן, שלפעמים יש לכהן [עיסה שהיא] פחות מחמש רבעים? קמח [ואינו חייב בחלה], ולש את זה ביחד [הקמח שניתן לו, שהכהן חושב שהוא חלה, וממילא אינו חייב להפריש ממנו חלה, ובאמת איננו], וחושב שעיסתו מתוקנת, ויבא לאכול טבל.

והרי אמרת, אדם יודע שאין מפרישים חלה קמח. יודע ואינו יודע, יודע, שאין מפריש חלה קמח, ואינו יודע, שיחשוב, מהו טעמו. משום טירחה של הכהן [יש הלכה שלא מפרישים עד סוף הכנת האוכל, שבוה הכהן לא יצטרך לעבוד], והוא מחל טרחתו. ותיחוי תרומה, ולא תאכל עד שיוציא עליה חלה ממקום אחר. מי לא למדנו במשנה, [המפריש תרומה] מן [ירק שגדל בעציץ] הנקוב⁷¹⁹ [שהוא חייב בתרומה, שחשיב כמחובר לקרקע] על [ירק שגדל בעציץ] שאינו נקוב [שהעציץ מחשיב אותו כתלוש מן הקרקע, היינו שהפריש מירק שחייב בתרומה על שאינו חייב], תרומה [ואין הכהן חייב להחזירו לבעלים], ו[שהכהן] לא תאכל [ממנו, שהרי הוא טבל], עד שיוציא עליה תרומה ומעשר ממקום אחר [לאו דווקא ממקום אחר, אלא אפילו מיניה וביה. היינו דווקא] בב' כלים [פי' מעציץ נקוב ושאינו נקוב] הוא [פי' הכהן] יקשיב, אבל בכלי א' [פי' כמו חלת קמח שנטלה על קמח הנשאר שם] הוא לא יקשיב.

ואם תרצה לומר, לעולם הכהן יקשיב [בכל ענין, שכן כהנים ורזיזים ואין נותנים תרומה אלא לכהן חבר, אלא החרבן היא] שהבעל הבית יחשוב שנתקנה עיסתו [בוה שהפריש חלה מהקמח], ויבא לאכל טבל. והרי אמרת, אדם יודע שאין מפרישים חלה קמח. יודע ואינו יודע, יודע, שאין מפרישין חלה קמח, ואינו יודע, שחושב הטעם הוא משום טירחה של הכהן, וטירחה של הכהן קיבל על עצמו.

ושיהיה תרומה ויחזור ויתרום, והרי למדנו במשנה, משאינו נקוב על הנקוב, תרומה, ויחזור ויתרום⁷²⁰. הרי העמדנו את זה בב' כלים מקשיב, בכלי א' איננו מקשיב. והרי הוא לא יקשיב, והרי למדנו במשנה, התורם קישות ונמצא מרה, אבטיח ונמצאת סרוח, תרומה, ויחזור ויתרום. שם שונה, שמן התורה זה תרומה מעולה⁷²¹, מדרבי אלעאי, דא"ר אלעאי, מנין לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה⁷²². שנאמר "ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו", אם אינו קדוש, למה שיהיה נשיאת חטא. מכאן, לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה. אמר רבא,

⁷¹⁹ עי' רמב"ם (תרומות פ"ה הט"ז): התורם מפירות הגדלין בארץ על הגדלין בעציץ נקוב, או מפירות עציץ נקוב על הגדלין בארץ תרומתו תרומה, תרם משאינו נקוב על הנקוב תרומתו תרומה ויחזור ויתרום, תרם מן הנקוב על שאינו נקוב תרומתו תרומה ולא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות ממקום אחר.

ועי' דרך אמונה:

התורם. וה"ה למעשרות בכל הפרטים.

או מפירות עציץ נקוב על הגדלים בארץ. וכ"ש מעציץ נקוב על הנקוב, וכן משאינו נקוב על שאינו נקוב.

תרומתו תרומה. וה"ה שלכתחלה יכול לתרום מנקוב על הארץ והמארץ על נקוב.

תרם משאינו נקוב על הנקוב. ה"ל מן הפטור על החיוב, ולכתחלה אסור לתרום כנ"ל ה"ד ואם תרם תרומה ויחזור ויתרום.

תרומתו תרומה. דהא מדרבנן חייבת ויש עליה שם תרומה ואסורה לזרים ונותנה לכהן, והכהן יכול לאכלה בלי תיקון דכיון דמדרבנן היא תרומה פטרה את עצמה.

תרומה. ולא אמר' דהוי הפרשה בטעות שאילו ידע שלא תפטור את הנקוב לא ה' תורם דמ"מ מדרבנן תר"ת.

ויחזור ויתרום. מן הנקוב שהרי לא פטר את הנקוב ודוקא במידי דלאו בר גורן אבל תבואה שגדלה בעציץ שא"נ ונתמרחו בארץ אפשר דחייבת מה"ת לפ"ד הראב"ד כדון פירות ח"ל שנתמרחו בארץ לעיל פ"א הכ"ב ע"ש.

תרם מן הנקוב על שאינו נקוב. ה"ל מן החיוב על הפטור ולכתחלה אסור להפריש כנ"ל ה"ד ואפי' בזה"ז שהוא מדרבנן דאינו נקוב חשוב פטור לגבי נקוב.

תרומתו תרומה. ופוטרת את האיני נקוב ולכן אסורה לזרים (שלה) וחייב ליתנה לכהן ויכול ליתנה לכהן בטבלה והכהן יתקנה ואף על גב דבעלמא אין משלחין טבל אפי' לחבר הכא כיון שאין הטבל שלו ע"כ נתנו להם (שלז) ו"א שהישראל צריך לתקנה תחלה ואח"כ יתנה להם.

ולא תאכל. כי מדאורייתא אינה תרומה כלל כי עשאה על הפטור ונשארה טבל ולכן לא יאכלנה הכהן עד שיפריש ממנה תרומה ומעשרות.

ממקום אחר. אבל לא מיני' ובי' שמה יאמרו שאין עליה קדושת תרומה ו"א דיכול להפריש גם מינייה וביה ובחז"א פסק כדעה ראשונה וכן אם הפריש מעש"ר או מע"ש או מע"ש מנקוב על שאינו נקוב לא יפריש מיני' ובי' ובדיעבד מהני גם אם הפריש מיני' ובי'.

לא למדנו כך [במקרה שהיא אוכלת כל תמורה כאשר קבלתה, שאין מצטרפים לפרוטה] אלא כשאמר לה "בזו ובזו ובזו" [שלא נגמרה הקנין קידושין עד האחרונה שהוא גמר דבורו, ואז היו הראשונים מלוה]⁷²⁰, אבל [אם] אמר לה "באלו", אפילו אוכלת גם כן היא מקודשת, [שהרי] כאשר היא אוכלת, היא אוכלת משלה [וקבלתה הראשונה לא היה בתור מלוה, ומשנגמר דיבורו הקנה לה בתורת קידושין]⁷²¹.

למדנו ברייתא כמו רבא: התקדשי צנובר ברמון ובאגוז, או שאמר לה התקדשי לי באלו, אם יש בכלולן שוה פרוטה, מקודשת, ואם לאו, אינה מקודשת. [אבל אם אמר לה התקדשי לי] בזו ובזו ובזו, אם יש בכלולן שוה פרוטה, מקודשת, ואם לאו, אינה מקודשת. [אם אמר לה התקדשי לי] בזו נטלתו ואכלתו, [התקדשי לי] בזו נטלתו ואכלתו, ועוד בזו ועוד בזו, אינה מקודשת עד שיהא באחת מהן שוה פרוטה.

[המקרה] הזה [של] באצטורבל ברמון באגוז, איך מדובר. אם תאמר שאמר לה, או באצטורבל או ברמון או באגוז, אם יש בכלולן שוה פרוטה מקודשת, והרי אמר "או". ואלא באצטורבל וברמון ובאגוז, היינו בזו ובזו ובזו. אלא לא [שאמר לו] עם ו' המוסיף אל, [שאמר לה] "באלו". הרי מזה שכתוב בסוף "או שאמר לה התקדשי לי באלו", משמע שההתחלה לא מדובר "באלו". [אלא הסוף בא] לפרש [את ההתחלה], התקדשי לי באצטורבל ברמון באגוז, איך [מדובר], כגון שאמר לה התקדשי לי באלו. ולמדנו בסוף, [התקדשי לי] "בזו" נטלתו ואכלתו, אם יש באחת מהם שוה פרוטה, מקודשת, ואם לאו, אינה מקודשת. והרי בהתחלה לא מחלק בין אוכלת למנחת, לומדים מזה, כל מקום שאמר לה "באלו" כשאכלה [אותה], אכלה משלה, וכך? לומדים.

[כעת הגמ' שואל על מה שכתוב לעיל "היתה אוכלת" שרוב ושמואל זה מדבר על ההתחלה של המשנה ולרבי אמי על הסוף של המשנה] זה מובן לפי מי שאמר שזה מדבר על הסוף [פי' רבי אמי], ומהו "עד שיהא באחת מהן שוה פרוטה", עד שיהא באחרונה שוה פרוטה. כך גם "עד שיהא באחרונה שוה פרוטה". אלא לרב ושמואל שאמרו שניהם, שזה מדבר על ההתחלה, וצריכים "ואוכלת", כאן מזכיר כללי, ולא מזכיר פרטי. מי זה כאן. רבי, שאמר, לא משנה [אם אמר] כזית כזית ולא משנה [אם אמר] כזית וכזית, זה פרט.

אמר רב, המקדש במלוה, אינה מקודשת⁷²², מלוה להוצאה ניתנה [הלוח רשאי להוציאה בהוצאה ואינו חייב להעמידה בעסק שהיא מצויה

720 רש"י. עי' שר"ע (אה"ע סי' לו ס"ו): אם אמר לה: התקדשי לי באלו, ואכלה אותם ראשונה ראשונה, גם אותם שאכלה מצטרפות לווה פרוטה, כיון שגמר כל דבריו קודם שנתן לה כלום, א"כ מיד כשנתן לה הראשונה, בתורת קידושין באה לידה, ומדידה קאכלה. וה"ה אם אמר: בזו ובזו, וגמר כל דבריו קודם שקבלה אותם, כולם מצטרפות אפילו אכלה ראשונה ראשונה. ויש מי שחולק בזה.

עי' ח"מ: ויש מי שחולק בזה. כלומר אף דנגמר הדיבור כיון דלא נגמרו הקידושין עד אחר מסירת האחרונה כיון שחלקו זו מזו כ"א שאכלה ה"ל מלוה וע' בב"ח:

721 רש"י. עי' שר"ע (אה"ע סי' לו ס"ו): אם אמר לה: התקדשי לי באלו, ואכלה אותם ראשונה ראשונה, גם אותם שאכלה מצטרפות לווה פרוטה, כיון שגמר כל דבריו קודם שנתן לה כלום, א"כ מיד כשנתן לה הראשונה, בתורת קידושין באה לידה, ומדידה קאכלה. וה"ה אם אמר: בזו ובזו, וגמר כל דבריו קודם שקבלה אותם, כולם מצטרפות אפילו אכלה ראשונה ראשונה. ויש מי שחולק בזה.

עי' אב"מ (סקט"ז) שמש"כ לעיל מו ע"ב, מעות בעלמא חוזרין ופירש רש"י דאי אמרת בעלמא מעות מתנה ואי לא גמר קידושין בעי לאהדרינהו השתא דגמר לאו מקדש במלוה הוא ומתנה נמי לא הוה דהא על דעת קידושין נתנו, עכ"ל. ובתוס' שם ד"ה ואפי' בקמייתא, שכאן שונה מהמקדש לאחר ל', שאפילו נתאכלו המעות מקודשת, דהתם הרי הדיבור נגמר מיד קודם שנתאכלו אבל הכא דלא נגמרו הקידושין עד אחר מסירת האחרונה ובתוך כך אכלה ראשונה ושניה איכא למימר דמלוה הן אצלה. ועי' ר"ן (כד ע"א) שהמקדש לאחר שלשים אפי' נתאכלו המעות לאו למלוה דמי וברשותה דידה קא מיתאכלי, משום דהמקדש אינו יכול לחזור מכסף קידושין אם היא עומדת בדיבורה לקבל הקידושין דאדעתא דהכי ייב לה אבל אם ה' המקדש יכול לחזור ולקח הכסף מידה תוך שלשים א"כ ודאי למלוה דמי, וא"כ כל שלא נגמר הדיבור ה' יכול המקדש לחזור בו לגמרי דעדיין לא זכתה בתמורת שהגיע לידה וכיון דיכול לחזור ה"ל מלוה אצלה, אבל לשיטת תוס' תלוי בגמר המסירה ומשום דקודם גמר המסירה יכול המקדש לחזור לגמרי ומשום דאשה עדיין לא זכתה בהם וכמו בכור בשלושים דיכולין שניהם לחזור עד סאה אחרונה וא"כ לא זכתה בכסף עד גמר כל הנתניה.

ועי' ב"ש סק"ד ד"ה ויש מי שחולק בזה. היינו שגמר דבריו ולא גמר הנתניה ס"ל להר"מ דתלין הכל בגמר דבריו, אבל לתוס' צריך לגמור הנתניה קודם האכילה ולכ"ע אם אמר באלו אז נגמר הדבור והנתניה לא נגמר מצטרפים כיון שלא חלקם ולא אמר בזו ובזו.

בכל עת שיתבענו וכיון דלהוצאה ניתנה הוא כאילו שלה, ולא נתן לה כלום. אולי נאמר שזה מחלוקת תנאים, המקדש במלוה, אינה מקודשת, ויש אומרים, מקודשת. נכון? שחולקים בזה, שמר סובר, מלוה להוצאה ניתנה, ומר סובר, מלוה לא ניתנה להוצאה. וכי זה מסתבר? נאמר? הסוף, ושניהם מסכימים במכר⁷²³, שזה קנה [פי' אם מכר לו קרקע שנקנה בכסף, אם אמר ליה, מלוה שיש לי עליך היא לך בשביל המכר, ונתרצה לו, קנה הלוקח, רק אם ישנה בעיני]. ואם תאמר שמלוה להוצאה ניתנה, במה הוא קונה אותה. אמר רב נחמן, החבר שלנו [רב] הונא, מעמיד את זה בדבר אחר. ובמה מדובר, כגון שאמר לה התקדשי לי במנה, ונמצא מנה חסר דינר. מר סובר, הדבר מבייש אותה לתבוע אותה, ומר סובר, אין הדבר מבייש אותה לתבוע אותה.

ואלא זה שאמר רבי אלעזר, התקדשי לי במנה, ונתן לה דינר, הרי זו מקודשת וישלים, נאמר, שאמר את דבריו כמחלוקת תנאים? אמרו, מנה חסר דינר, הדבר מבייש אותה לתבוע אותה [בגלל מיעוטה ביחס לכל כסף קידושין, ולכן לא סומכת שתקבלי ולכן אינה מקודשת], מנה חסר תשעים ותשע, אין הדבר מבייש אותה לתבוע אותה.

שאלו שאילה מברייתא, האומר לאשה התקדשי לי בפקדון שיש לי בידך, והלכה ומצאתו שנגנב או שאבד, אם נשתייר הימנו שוה פרוטה, מקודשת, ואם לא, אינה מקודשת⁷²⁴. אף על פי שלא נשתייר הימנו שוה פרוטה, מקודשת [באותו ההנאה שהוא מוחל לה]. רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר, מלוה

723 עי' שו"ת חתם סופר (י"ד ח"ב סי' קלד): הרמב"ם פסק דקרקע ניקני במלוה וס"ל אשה אינה מתקדשת במלוה וקשי' עליו גמרא כאן, ועי' ש"ך ח"מ ריש סימן קצ"א ובחידושי אמרתי דהתוס' הקשו בקידושין כ"ו מ"ט יליף קנין קרקע בכסף משדות בכסף יקנו ולא יליף משדה עפרון ו"ל לפי מ"ש רש"י ו"ו ר"י ע"ב המקדש במלוה אינה מקודשת דקייחא משדה עפרון גמרי' דהייב מידי בשעת קידושין ומלוה להוצאה ניתנה וכבר הו' שלה ומעות אחרים חייבת לו עכ"ל משמע מלשונו אי לאו דילפינן משדה עפרון הו' מלוה נמי איקרי כסף אך כיון דגמרי' גז"ש בעינן ממש כי התם דהייב כסף ממש לעפרון בשעת מעשה אבל אי הו' מפי' מוצאה חנם הוה מתקדשת במלוה דנמי מקרי כסף ואם כן הרווחנו קושי' תוספות דלהכי יליף קנין קרקע משדות בכסף יקנו דאי משדה עפרון לא ה"מ למיקני במלוה דבעי דומיא דהתם מה שאין כן כדמפי' משדות בכסף יקנו קונין אפילו במלוה וא"ש.

724 עי' רא"ש: הא שאמרינן גבי פקדון אם נשתייר ממנו שו"פ מקודשת היינו כשלא ידעה האשה כמה היה הפקדון ונתרצה להתקדש לו באותו פקדון הן רב הן מעט אבל אם ידעה האשה סכום הפקדון ונגנב או נאבד ממנה אינה מקודשת שלא נתרצת להתקדש לו אלא בסכום הפקדון שידעה שהיה בידה וגם הוא אינו חייב לשלם כיון שלא הזכיר סכום בשעת הקידושין. עי' שר"ע (אה"ע סי' כח ס"ו): היה לו פקדון בידה, או שהשאלה חפץ, ואמר לה: התקדשי לי בפקדון או בשאלה שבידך, ונמצא שנגנב או נאבד, אם נשתייר ממנו שוה פרוטה, מקודשת. ואם לאו, אינה מקודשת. ודוקא שאינה יודעת סכום הפקדון, ומתרצת להתקדש בו הן אם הוא רב הן אם הוא מעט, אבל אם ידעה סכום הפקדון, ונמצא שנגנב או נאבד, אף על פי שנשתייר ממנו שוה פרוטה, אינה מקודשת, (שאינה מתרצת להתקדש אלא בסכום הפקדון).

ועי' ח"מ: ודוקא שאינה יודעת סכום הפקדון. [ו"א] דאף דיודעת סכום הפקדון אם אמר לה סתם התקדשי לי בפקדון שיש לי בידך משמעו במה שיש מהפקדון בידך בין רב בין מעט וכו' ומיהו אם א"ל בכל מה שהפקדתי אצלך אם נמצא חסר ממנו שו"פ אינה מקודשת.

ועי' אב"מ: טעמא דהרא"ש משום דכל שסבורה שהפקדון כולה בעינא א"כ דעתה להתקדש בכלהו ואם נאבד הפקדון אף על גב דחייבת לשלם והו' מלוה כיון דטעמא דמלוה ופרוטה מקודשת משום דדעתה אפרוטה לחוד' ולא אמלוה דלית' בעין דאם ה' דעתה אתרווייהו אמלוה ופרוטה לא ה' מקודשת וכמו שיבואר סק"ז והיכא דסבורה דכולה בעין אם נמצא אח"כ מלוה לא מיקדשה אף על גב דנשאר פרוטה דמלוה ופרוטה נמי אם דעתה אתרווייהו אינה מקודשת וכמו שיבואר בס"ק הנזכר מש"ה צריך לומר דלא ידעה סכום הפקדון.

ועי' ט"ז ד"ה ומתרצת להתקדש. אין פירושו שבפירוש אומרת כן אבל מסתמא לא דאם כן פשיטא דאזלינן בתרה אלא ה"ק כיון שהיא אינה יודעת הסכום מסתמא מתרצית וכו' וכן בספא שאינה מתרצית וכו' היינו נמי מסתמא וכאומרת בפירוש דמי.

וז"ל הב"ש ד"ה אבל אם יודעת סכום הפקדון. כ"כ הרא"ש אבל הריטב"א חולק ע"ז וס"ל כל שלא אמר תתקדש בכל הפקדון אמרינן דעתה להתקדש בכל דהו אפילו בפרוטה.

עו א מיי' פ"ג מנ"ל
מלוה וזה מלכ"ה
המג עשין דר טו"ט
ה"מ כ"ג ע"ג ט"ו
ע"ב מ"י פ"ג מנ"ל
מלוה וזה מלכ"ה
כמג עשין דר טו"ט
ה"מ כ"ג ע"ג ט"ו
ע"ב מ"י פ"ג מנ"ל
מלוה וזה מלכ"ה
כמג עשין דר טו"ט
ה"מ כ"ג ע"ג ט"ו
ע"ב מ"י פ"ג מנ"ל

אלא מלוה ברשות בעלים לחזרה איכא בנייהו . פי' דלח"ק דר"ש
אינה מקודשת משום דמלוה ברשות לוח קיימא ור"ש בן
אלעזר דלמך מקודשת משום דמלוה ברשות מלוה קיימא ור"ח חכמי
נימא רב כהנא חזרה לשמעיה דהא אינה דלמך המקדש במלוה
אינה מקודשת לא מני סבר כר"ש בן
אלעזר וי"ל דרב נמי סבר כושיה
ולא תיקשי מידי דהא דלמך רב
אינה מקודשת מיירי במלוה שהתחיל
להלוואה ובהא קלמך דאינה מקודשת
אפילו נשתייר שיה פרוטה ור"ש בן
אלעזר לא חיירי אלא במלוה שהיא
עדיין בעין ור"ש בן אלעזר
דר"ש בן נשתייר ט"פ מקודשת
דמשמע ר"ש שהתחיל להלוואה וי"ל
דר"ש בן אלעזר מיירי שנגנבו לו
שצדו שלא שלח בהן יד אבל אם
התחיל להלוואה אינה מקודשת :
אלא הא דלמך רב הוהא האו"ל
קודם מחבירו ביקע צו
קנאו . לענין שלא יוכל המשאל לחזור
צו קלמך אבל לענין להחייב
באונסין כי לא ביקע צו נמי חייב
באונסין כדאמר בפרק האו"ל (ב"ב
דף טז.) דמשמע משיכה חייב
באונסיה : **רעולם** שטר חוב
דלמך . אבל שטר חוב דידה
אינה מקודשת ור"ח ומאי שנא והא
אידי ואידי מלוה היא וי"ל דודאי
מלוה דידה שקנאנו כבר וליט טתן
לה שום דבר חזש שהרי ארס
המעוט היו שלה קודם קידושין דין
הוא דאינה מקודשת אבל כשתתן
לה המלוה דלמך טתן לה דבר
חזש שלא היה צודה קודם אמר
דמקודשת דהי דלין המלוה בעין
מ"מ זכות הוא לו כאלו היה בעין :

פרי ס"א כפקדון . דלם נשתייר אין לא נשתייר לא : **אבל** דכ"פ
הפקדש במלוה . ששנה בעין מקודשת : וסכר"א מפרט"א ס"א .
דקתי במלוה א"ע"פ שלא נשתייר מקודשת : פי' דקביל עליה אחריות .
שאם יגנב תשלמט לו : סייענו מלוה . כיון שנגנב ונחתיבה צו נמלא
מלוה אלה וכיון דתנא במלוה א"ע"פ
שלא נשתייר מקודשת פקדון נמי
שלא נשתייר תתקדש ביה : **אלא**
דלא קביל עליה אחריות . וכי
אזננב לא אחייבא ביה אבל קבלה
עליה אחריות מקודשת : אדמי .
במלוה נפלוג בפקדון גופיה דיש
פקדון שאפי' לא נשתייר כלום
מקודשת : **אלא** . על כרחך דקבלה
עליה אחריות קמי דלא לא נשתייר
אינה מקודשת דמלוה היא והמקדש
במלוה אינה מקודשת וכי נשתייר
מקודשת בהיא שזר וגבי מלוה
הרי"ב הכי א"ע"פ ששתייר אינה
מקודשת משום דלאוהא ניתנה :
כמאי קמיפליגי . אי בלהואה ניתנה
פלגי סוף סוף כהנא חזרה רב
לשמעיה : אשכחתינו לבנן צבי
רב . מלאחי התלמידים בבית המדרש
דכל היכא דמיירי צבי רב לאו רב
משום הוא אלא בבית המדרש הוא :
וקאמרי . לעולם להואה ניתנה דברי
הכל ואם שלח בה יד להואה ממנה
שה פרוטה הרי החזיק בהם ואין
הבעלים יכולין לחזור והוא ליה
מלוה ואינה מקודשת ואפילו רובה
בעין והכל בשלם הולאה ממנה כלום
ולכתי אמר ר"ש בן אלעזר מקודשת
דקסבר מלוה שהיא טולה בעין
ברשות בעלים היא לחזרה אם בא
מלוה לחזור צו ולתובעה חזר הילכך
השתא הוא דיהבה גיהילה הוא
הדין לאונסין קיימא נמי ברשותיה
דאי מחאבס פטור הוה : **האו"ל**
קודרום . לפשרה ליה : ביקע צו
הוא חזקה להשתמש צו ימי שאלתו
ואין המשאל יכול לחזור צו : לימא
כהנא אמר . דל"ך מאיר אש ביקע
צו קנאו לא ביקע צו לא קנאו
ולח"ק אפילו לא ביקע צו נמי דמלוה
אינה ברשות בעלים לחזרה : **דלא**
סדרה בעינא . הילכך מיד דרשאי
הלוה ליקח צבן סחורה כיון הוא
ליה ברשותיה ואין המלוה יכול לחזור
שהרי לא לכך הלווה לקבל מעות
הללו עממן אלא מעות אחרים : נימא
כהנא . הא דרב דלמך המקדש
במלוה אינה מקודשת : ופירשה
עלין . כתב לה הרשאה עלין :

תוס' ר"י הוקן

אז : אינה מקודשת
אם קבלה עליה אחריות
דמלוה היא . כפקדון
ואם יש במלוה בעין
שהו פרוטה מקודשת
דכיל לחזור בו המלוה
דכיל לחזור במאי קמיפליגי
במלוה ניתנה סוף
סוף כהנא אמר רב
לשמעיה : אשכחתינו
כדאמר לעולם להוצאה
ניתנה דבריהכל בשלם
בו יד והואל הוציא
מנה פרוטה הרי
החזיק בה ואין הבעלים
יכולים לחזור בה והא
שלא הוציא ממנה כלום
הלוה עדיין פליגי אם
היו ביד המלוה כל זמן
שלא הוציא הלוה כלום
מנה וא"ע"פ שהיא ביד
אז : לאונסין אם
המלוה היא עדיין בעין
ביד הלוה ונאנסה
שנגנבה א אברהם חייב
באחריותה : לחזרה אם
יכול לחזור בו המלוה
כל זמן שהיא בעין ביד
המלוה : השואל קודם
סחורה פי' לזון קצוב
ולית הלכתא כרב הוה
כפר שכארו בהשווא .
ביען לו שמשמש בו
קנאו איתון ימים
שאלו . והלכה כר"ח
דברשות לוח קיימא
ואינו יכול לחזור בו :
לית לוח דר' וביירי
כשתב לוח שטר נקנות
צו החוב ופסי לוח שטר
החוב : (ב) ופסק היר"ם
בכתבים דלא סבא
דעתה ואינה מקודשת
א"ע"פ דבחה דרשמי
שלישן ולכה כר' סאור
דהא דרב לי שנה פקדון
[ול"ש מלוה] קנאו לא מצי
למיטר לאו בעל דברים
דדרי את הילכך מקודשת
והלכתא בלא מעמא
דאי כדאיתא בנישין .
(ב) נראה דלי"ל אם הם
ברשות המלוה לחזרה כל
זמן וכו' . (ב) נראה דהכך
כח"ל ומר סבר דאש
לא תפלה דעתה . ופסק
ה"רם כהנאים .

התחיל להלוואה אינה מקודשת :
אלא הא דלמך רב הוהא האו"ל
קודם מחבירו ביקע צו
קנאו . לענין שלא יוכל המשאל לחזור
צו קלמך אבל לענין להחייב
באונסין כי לא ביקע צו נמי חייב
באונסין כדאמר בפרק האו"ל (ב"ב
דף טז.) דמשמע משיכה חייב
באונסיה : **רעולם** שטר חוב
דלמך . אבל שטר חוב דידה
אינה מקודשת ור"ח ומאי שנא והא
אידי ואידי מלוה היא וי"ל דודאי
מלוה דידה שקנאנו כבר וליט טתן
לה שום דבר חזש שהרי ארס
המעוט היו שלה קודם קידושין דין
הוא דאינה מקודשת אבל כשתתן
לה המלוה דלמך טתן לה דבר
חזש שלא היה צודה קודם אמר
דמקודשת דהי דלין המלוה בעין
מ"מ זכות הוא לו כאלו היה בעין :
דכ"פ לית לה דרבי . מלאך יש
להוי"ת דלין הלכה כרבי
מדהוה מני למימר דכ"פ אית להו
דרבי דמסירת אוחיות לחודה מהני
והכא גבי אשה נמי מיירי שמסר לה
את השטר והיינו טעמא דחכמים
דלמך אינה מקודשת משום דקסברי
דלר"ך לומר צפה כשמוכר לו השטר
קני לך אינה וכל שעבודיה והוא לא
אמר לה כך ופלגי דרזכ פפא דכי
הכי דלמך רב פפא דרזכ דמיכתב
ליה קני לך אינה וכל שעבודיה כמו
כן לר"ך לומר הכי צפה למ"ד אוחיות
במסירה נקנות ומדקאמר גמרא
דכ"פ לית להו דרבי שמע מינה
דלית הלכתא כושיה דרבי ובפרק
המוכר את הספינה (ב"ב דף ע"ו)
יש ספרים חלוקין אית דגרסי דהלכה
לאוחיות נקנות במסירה ואית
דגרסי דהלכה דלין אוחיות נקנות
במסירה ומשמע הכא שהיה גירסא
דלין אוחיות נקנות במסירה :
המוכר

הרי היא כפקדון עד כאן לא פליגי אלא
דמר סבר מלוה א"ע"ג דלא נשתייר הימנה
שוה פרוטה ומר סבר נשתייר הימנה שוה
פרוטה אין ואי לא נשתייר הימנה שוה
פרוטה לא אבל דכילי עלמא מקדש במלוה
מקודשת אמר (ליה) רבא ותסברא הא
מחרצתא הא משבשתא היא האי פקדון היכי
דמי אי דקביל עליה אחריות היינו מלוה אי
דלא קביל עליה אחריות אי הכי אדחתי סיפא
ובמלוה א"ע"פ שלא נשתייר הימנה שוה
פרוטה מקודשת נפלוג וניתני ברידה במה
דברים אמורים שלא קבלה עליה אחריות
אבל קבלה עליה אחריות א"ע"ג דלא נשתייר
הימנה שוה פרוטה מקודשת אלא תריץ הכי
ובמלוה א"ע"פ שנשתייר הימנה שוה פרוטה
אינה מקודשת ר' שמעון בן אלעזר אמר
משום ד"מ מלוה הרי היא כפקדון במאי
קמיפליגי אמר רבה אשכחתינו לרבנן בבי
רב דיתבי וקאמרי במלוה ברשות בעלים
לחזרה והוא הדין לאונסין קמיפליגי דמר סבר
מלוה "ברשות לוח קיימא ותוא הדין לאונסין
ומר סבר מלוה ברשות בעלים קיימא והוא
הדין לאונסין ואמינא להו לאונסין כולי
עלמא לא פליגי דברשות לוח קיימו מאי
טעמא לא גרעא משאלה מה שאלה דהדרה
בעינא חייב באונסין מלוה לא כל שבן אלא
הכא מלוה ברשות בעלים לחזרה איכא
בינייהו ואלא הא *דאמר רב הונא השואל
קודרום מחבירו ביקע צו קנאו לא ביקע
בו לא קנאו לימא כהנא אמרה לשמעיה
לא עד כאן לא פליגי אלא במלוה דלא
הדרה בעינא אבל בשאלה דהדרה בעינא
דברי הכל ביקע צו אין לא ביקע צו לא
קנאו נימא כהנא התקדשי לי בשטר חוב
או שהיה לו מלוה ביד אחרים והדרשה עליהם
ר"מ אמר מקודשת וחב"א *אינה מקודשת
האי שטר חוב היכי דמי אילימא שטר חוב
דאחרים היינו מלוה ביד אחרים אלא לאו
שטר חוב דידה ובמקדש במלוה קמיפליגי
לעולם שטר חוב דאחרים והכא *במלוה
בשטר ובמלוה על פה קא מיפליגי במלוה
בשטר במאי פליגי בפלוגתא דרבי ורבנן
קמיפליגי *דרתניא אוחיות נקנות במסירה דברי
רבי וחב"א בין שכתב ולא מסר בין שמסר
ולא כתב לא קנה עד שכתבו וימסור מר
אית ליה דרבי ומר לית ליה דרבי ואיבעית
אימא דכ"פ לית להו דרבי והכא ברדב פפא
קמיפליגי *דאמר רב פפא דרזכ מאן
למיכתב ליה קני לך הוא וכל שעבודיה
ומר לית ליה דרבי פפא ואיבעית אימא
פפא והכא ברשמיאל קמיפליגי דאמר שמיאל
המוכר

התחיל להלוואה אינה מקודשת :
אלא הא דלמך רב הוהא האו"ל
קודם מחבירו ביקע צו
קנאו . לענין שלא יוכל המשאל לחזור
צו קלמך אבל לענין להחייב
באונסין כי לא ביקע צו נמי חייב
באונסין כדאמר בפרק האו"ל (ב"ב
דף טז.) דמשמע משיכה חייב
באונסיה : **רעולם** שטר חוב
דלמך . אבל שטר חוב דידה
אינה מקודשת ור"ח ומאי שנא והא
אידי ואידי מלוה היא וי"ל דודאי
מלוה דידה שקנאנו כבר וליט טתן
לה שום דבר חזש שהרי ארס
המעוט היו שלה קודם קידושין דין
הוא דאינה מקודשת אבל כשתתן
לה המלוה דלמך טתן לה דבר
חזש שלא היה צודה קודם אמר
דמקודשת דהי דלין המלוה בעין
מ"מ זכות הוא לו כאלו היה בעין :
דכ"פ לית להו דרבי . מלאך יש
להוי"ת דלין הלכה כרבי
מדהוה מני למימר דכ"פ אית להו
דרבי דמסירת אוחיות לחודה מהני
והכא גבי אשה נמי מיירי שמסר לה
את השטר והיינו טעמא דחכמים
דלמך אינה מקודשת משום דקסברי
דלר"ך לומר צפה כשמוכר לו השטר
קני לך אינה וכל שעבודיה והוא לא
אמר לה כך ופלגי דרזכ פפא דכי
הכי דלמך רב פפא דרזכ דמיכתב
ליה קני לך אינה וכל שעבודיה כמו
כן לר"ך לומר הכי צפה למ"ד אוחיות
במסירה נקנות ומדקאמר גמרא
דכ"פ לית להו דרבי שמע מינה
דלית הלכתא כושיה דרבי ובפרק
המוכר את הספינה (ב"ב דף ע"ו)
יש ספרים חלוקין אית דגרסי דהלכה
לאוחיות נקנות במסירה ואית
דגרסי דהלכה דלין אוחיות נקנות
במסירה ומשמע הכא שהיה גירסא
דלין אוחיות נקנות במסירה :
המוכר

אימא דכ"פ לית להו דרבי . והכא בשמסר וכתיב מיירי אלא שכתב לה קני לך האי שטר ולא כתב לה קני לך כל שעבודא דלית ביה מאן דאמר
אינה מקודשת כרב פפא : דכילי טעמא אית להו דרבי פפא . וכי אמר ר"מ מקודשת בשכתב לה כו' והכא דשמואל קא מיפליגי :
ואפילו

כ"מ ט"ז

כ"ב ע"ו . קנאו יבמות פ"א .
סנהדרין ל"א :

כ"ב ט"ז

[וע' תוס' כ"ב ע"ו : ד"ה
אמר ר"ש ותוס' ט"ז ע"ו .
ד"ה אמר למימין]

אולי תגיד שזה [פ]י ספיקן של רב שאמר המקדש במלוה אינה מקודשת] מחלוקת תנאים, התקדשי לי בשטר חוב, או שהיה לו מלוה ביד אחרים וכתב לה הרשאה עליהם, ר"מ אומר, מקודשת, וחכ"א, אינה מקודשת [דלר"מ אם ביקע בו קנאו ולא בקיע בו לא קנאו ולת"ק אפילו לא ביקע בו נמי מלוה אינו ברשות בעלים לחזרה]⁷³⁴. השטר חוב הזה, איך מדובר. אם תאמר שטר חוב של אחרים⁷³⁵, היינו מלוה ביד אחרים. אלא לא [בשטר חוב של אחרים, אלא בשטר חוב שלה, וחולקים במקדש במלוה. באמת [מדובר] בשטר חוב של אחרים⁷³⁶, וכאן חולקים במלוה בשטר ובמלוה על פה.

במה חולקים במלוה בשטר. חולקים במחלוקת של רבי ורבנן, שלמדנו כברייטא, אותיות נקנות במסירה [לבד ואין צריכים כתיבת שטר למכור שטר, אלא כל שמסר לו המלוה השטר, הלוה חייב לשלם למי שהשטר בידו], דברי רבי, וחכ"א, בין שכתב [שטר על מכירת השטר] ולא מסר [לו את השטר], בין שמסר ולא כתב, לא קנה עד שיכתוב וימסור⁷³⁷. אחד [פ]י זה שאמר מקודשת] סובר כרבי, ואחד [פ]י זה שאמר שאינה מקודשת] לא סובר כרבי.

ואם תרצה לומר, כולם לא סוברים כרבי, וכאן חולקים [בהלכה] של רב פפא, שאמר רב פפא, מי שמכר שטר לחבירו, צריך לכתוב לו "קני לך הוא וכל שעבודיה". אחד [פ]י זה שאומר שהיא מקודשת] סובר כרב פפא, ואחד [פ]י זה שאומר שהיא אינה מקודשת] לא סובר כרב פפא. ואם תרצה לומר, כולם סוברים כרב פפא, ו[ומה שאמר ר"מ שהיא מקודשת תלו] כאן בחולקים [בהלכה] של שמואל, שאמר שמואל,

[פסוקים] הרי היא כפקדון [שאם נשאר שו"פ מקודשת ואם לא אינה מקודשת], ולא חלקו, אלא שמר סובר, מלוה אף על גב שלא נשתייר ממנה שוה פרוטה, ומר סובר, אם נשאר ממנה שוה פרוטה, כן [מקודשת], ואי לא נשתייר הימנה שוה פרוטה, לא, אבל לפי כולם המקדש במלוה [שנשאר מהמלוה בעין], מקודשת.

אמר רבא [לרבי שמעון בן אלעזר], וכי התירוץ הזה מוכנת [שיש צד שמלוה אע"פ שלא נשאר ממנו מקודשת]. הרי [צריך להיות שזה הברייטא] היא משובשת⁷²⁵. [וכן צריך לאמר] איך מדובר בפקדון הזה. אם היא קיבלה על עצמה אחריות, [אם נאבד] היינו מלוה [ואם במלוה אע"פ שלא נשאר אצלה מקודשת צריך להיות דה"ה בפקדון]. ואם שלא קיבלה עליה אחריות, אם כן, מזה שכתוב בסוף, ובמלוה, אף על פי שלא נשאר ממנה שוה פרוטה, מקודשת, נחלק ונלמד בה [במלוה לבד], כמה דברים אמורים, שלא קבלה עליה אחריות, אבל אם היא קבלה עליה אחריות, אף על גב שלא נשאר ממנה שוה פרוטה, מקודשת.

אלא כך צריך לתרץ⁷²⁶, ובמלוה, אף על פי שנשאר ממנה שוה פרוטה, אינה מקודשת. ר' שמעון בן אלעזר אומר משום ר"מ, מלוה הרי היא כפקדון. כמה חולקים [אם חולקים בזה אם מלוה להוצאה נתנה, הרי זה מחלוקת תנאי, ורב לא יכול להגיד את זה בשם עצמו]. אמר רבה, מצאנו לתלמידים של בית מדרש שישבו ואמרו⁷²⁷, שחולקים במלוה ברשות בעלים לחזרה והוא הדין לאונסים, שאחד סובר, מלוה [כל זמן שהיא כולה בעין] עומדת ברשות ליה [ואין המלוה יכול לחזור בו] והוא הדין לאונסים⁷²⁸, ומר סובר, מלוה עומדת ברשות בעלים והוא הדין לאונסים. ואמרתי להם, לאונסים, כולם לא חולקים שעומדת ברשות ליה⁷²⁹. למה. שזה לא פחות משאלה, מה שאלה שחוזרת כמות שהוא, חייב באונסים, מלוה לא כל שכן⁷³⁰.

אלא כאן יש חילוק ביניהם במלוה ברשות בעלים לחזרה. וזה שאמר רב הונא, השואל קורדום מחבירו [לעשרה ימים]⁷³¹, ביקע בו [הויה חזקה להשתמש בו ימי שאילתו]⁷³², קנאו [פ]י ואין המשאל יכול לחזור בו⁷³³, לא ביקע בו, לא קנאו, נאמר, שהוא אמר דברי כמחלוקת תנאים. לא, עד כאן לא חולקים, אלא במלוה שלא חוזרת [למלוה אם חוזר בו כל זמן שהוא כולו] בעין [פ]י כיון שרשאי הלוה לקחת מהם סחורה מיד הויה ליה ברשותה ואין המלוה יכול לחזור שהרי לא לכך הלוהו לקבל מעות הללו עצמן אלא מעות אחרים], אבל בשאלה שחוזרת בעין?, דברי הכל ביקע בו, כן [קנה להיות שואל], לא ביקע בו, לא קנאו.

⁷³⁴ ע"ל לעיל הערה 53.

וע"ל שו"ע (אה"ע סי' כח ס"ח): אמר לה: התקדשי בשטר חוב, ונתנו לה, שמיני הנייר, אם יש בו שוה פרוטה, מקודשת. ואם לאו, הרי היא ספק מקודשת. ע"ל ב"ש: התקדשי בש"ח. אף על גב [ד]הלוה משלם שכר הסופר, א"כ הנייר שלה היא, מ"מ לא גרע ממשכון ומה מדייק המגיד דס"ל להרמב"ם דאין דעתו על הנייר דאי דעתו על הנייר ה"ל הנייר כמשכון היה לרמב"ם לכתוב דין זה בהחזרת המשכון ועיין לקמן.

וע"ל אב"מ: ולפי מ"ש בקצה"ח סי' ס"ו סק"ז דהלוה נותן שכר הסופר אלא דצריך הלוה להקנות הנייר למלוה דאל"כ אותיות פורחות באויר וא"כ ה"ל של המלוה לגמרי וטפי עדיף ממשכון ע"ש.

וע"ל ס"ז ד"ה הרי זה ספק. מקודשת דשמה שוה פרוטה במקום אחר.

⁷³⁵ ע"ל תשב"ץ (חלק ג סימן פה): שמעון קדש את האשה בחוב שחייב לו ראובן במעמד שלשתן. ואח"כ בא ב"ח של שמעון לגבות מה שחייב לו ראובן לשמעון אם יהיו נפקעין הקדושין או לא. אם המלוה הוא בעיר כשקדשה ולא מיחה בקדושין כבר מחל בזכותו שאפילו במקדש בטבעת שאולה אם השאילה לו על מנת לקדש בה את האשה הרי היא מקודשת מטעם זה. וגם אם אינו בעיר ואינו ידוע שזה הכסף שנתן לה בקדושיה אם ה' ביד הלו' וחל שעבודו עליו אנו טוענין שאחר נתן לו זה הכסף לקדש את האשה על מנת שלא יחול עליו שעבוד המלו' דק"ל טענין ללוקח.

וע"ל גליוני הש"ס: ולענ"ד אפי' לא רצה לוי אח"כ בהתוודע לו לגבות אותו החוב ג"כ יש להסתפק ד"ל דכיון דבשעה שקידש ה' החוב משועבד ללוי בשיעבודא דר"נ הרי קידש בדבר שאינו שלו ואי השתא אין לוי רוצה לגבות מאותו החוב מתנה בעלמא הוא דיהיב השתא לוי לאשה ואין כאן קידושין וי"ל ג"כ דכיון דבהתוודע לו אין רוצה לגבות הוכיח סופו על תחלתו שגם בשעת קידושין אילו ה' יודע ה' מסלק עצמו משיעבודו ואולי תלוי בפלוגתא דיאוש שלא מדעת ואכ"מ להאריך.

⁷³⁶ של בשטר חוב שלה אינה מקודשת, שכבר קנאתו ואינו נותן לה שום דבר חדש, שהרי אותם המעות היו שלה מקודם הקידושין אבל כשנתן לה המלוה דאחרים נותן לה דבר חדש שלא היה בידה קודם אמר דמקודשת דנהי דאין המלוה בעין מ"מ זכות הוא לו כאילו היה בעין (תוס').

⁷³⁷ ע"ל ב"ב עז ע"א, וע"ל ח"מ סו ס"א: אותיות, אין נקנין אלא בכתובה ומסירה.

ע"ל סמ"ע, דאין קנין סודר וחליפין חלין כי אם אדבר שגופו ממון והוא בידו, משא"כ שטר זה דאינו אלא לראיה שכן וכך חייב ושהשדות של הלוה משועבדים לו, אבל עדיין אינו שלו, דק"ל כרבא [פסחים ל' ע"ב] שאמר בעל חוב מכאן ולהבא הוא גובה, ולכן אפילו מסר השטר ביד הזוכה (כו') ואמר לו בע"פ קני לך איהו וכל שעבודיה עדיין מילי במילי הוא, עד שיכתוב לו אתה פלוני קנה שטר זה ממני על פלוני איהו וכל שעבודיה, דכתיבה זו מחשב מעשה והוא עצמו הקנין וא"צ קנין אחר. וע"ל ש"ך: עיקר דמכירת שטרות דאורייתא, [ודלא כ]הרמב"ם פ"ו מהלכות מכירה [ה"ב].

⁷²⁵ ע"ל רש"י לעיל הערה Error: Bookmark not defined. מבואר דסברת מ"ד מלוה לאו להוצאה ניתנה היינו דצריך להעמידה לעיסקא, והיינו דמחצה מלוה ומחצה פקדון, וגם אותו מחצה מלוה אין יכול למישיב ב' שיכרא, והיינו דצריך נמי להשיקעו בתוך העיסקא וע"ל הגריש"א.

⁷²⁶ על כרחך בדקבלה עליה אחריות קנתי דאם לא נשתייר אינה מקודשת דמלוה היא והמקדש במלוה אינה מקודשת וכי נשתייר מקודשת בההיא שיעור וגבי מלוה תריץ הכי אף על פי שנשתייר אינה מקודשת משום דלהוצאה ניתנה (רש"י).

⁷²⁷ לכר"ע מלוה להוצאה נתנה, ואם הוציא ממנה שוה פרוטה הרי החזיק בהם ואין הבעלים יכולים לחזור והוה ליה מלוה ואינה מקודשת, אע"פ שרובה בעין, והכאב שלא הוציא ממנה כלום (רש"י).

⁷²⁸ ע"ל ב"ק קיח ע"א, וע"ל שו"ע (ח"מ סי' עג ס"א): (המלוה ניתן לתבוע בכל מקום). אפי' הלוהו בישוב, יכול לתבעו במדבר ולכופו שיפרענו שם, אם יש לו כדי סיפוקו עד שיגיע לישוב וכדי לפרעו.

כל זה שונה מדין פקדון דלא ניתן ליתבע אלא במקומן ע"ל שו"ע סי' רצג ס"א. מש"כ הלוואה ה"ה שכירות או שקנה ממנו ולא שילם, וחייב לו (ש"ך).

⁷²⁹ ע"ל שו"ע (ח"מ סי' קכ ס"א): המעות באחריות הלוה, עד שיפרענו ליד המלוה או ליד טעמא דרבנן דמי רב לפי מ"ש הר"ן בתשובה סי' י"ט בשואל ספר

⁷³⁰ מבואר בטעמא דרבנן דמי רב לפי מ"ש הר"ן בתשובה סי' י"ט בשואל ספר דאינו חייב באונסין משום דמשאל ספר מצוה קעביד ונהנה פרוטה דרב יוסף ותו לא הוי שואל דשואל כל הנאה שלו והובא בש"ך סי' ע"ב [ס"ק כ"ט] וכיון דמלוה על המשכון אית ב' משום מצוה דהלוואת כסף וכמ"ש הפוסקים א"כ בלוה מעות היכא דאין לו דין ליה אלא דין שואל והיינו שהלוואה בעינא תו לית ב' דין שאלה דהא המלוה מצוה קעביד דשאר ליה לאו בתורת שאלה הוא אלא משום דלהוצאה ניתנה וחייב במעות אחרים אבל במלוה בעין לוי מאיר דלית ב' דין ליה א"כ גם דין שואל לית ב' כיון דהמלוה מצוה קעביד וכמו בשואל ספר אלא דרבה הוא דלית ל' פרוטה דרב יוסף ולכן רבה הוא דקאמר ואמינא ליה אנא לאונסין כ"ע לא פליגי דלא גרע משאלה אבל רבנן דבי רב ס"ל כרב יוסף וקבד במלוה ברשות בעל"ל לחזרה וה"ה לאונסין קמפלגי ומשום דמלוה מצוה קעביד ואית ל' הנאה פרוטה דרב יוסף וא"כ אית ל' ללוה דין שוכר (אב"מ סי' כח סק"ח).

⁷³¹ רש"י. ולא סתם, שהרי בסתם המשאל יכול לתבעו מתאי שהוא רוצה.

⁷³² רש"י. וצ"ע למה הגבתו לא מספיקה?

⁷³³ רש"י ותוס'. אבל לענין חיוב אונסין גם שלא ביקע בו חייב (תוס').

המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו, מחול, ואפי' יורש [של מלוה] מחול⁷³⁸. שאחד סובר כשמואל, ואחד לא סובר כשמואל.

⁷³⁸ מאחר והלוה לא נתחייב ללוקח כלום אלא מחמת המוכר והרי מחלו אצלו. ובזה ר"מ לא סובר כשמואל ולכן היא וסמך דעתה ולא חוששת שימחל את השטר, ורבנן סוברים כשמואל, ולכן אשה לא סומכת דעתה שחוששת שמא ימחול את השטר ואינה מקודשת (רש"י, וכן ר"ת הובא ברא"ש כתובות פ"ט ס' י). פי' יש שני שעבודים על הלוה אחד שעבוד הגוף והשני הוא שעבוד נכסים ושעבוד הגוף ליתיה במכירה לפי שהוא דבר שאין בו ממש ואינו נמכר אלא שעבוד נכסים. ור"א שהשטר מחול מאחר, ומכירת שטרות הוא מדרבנן, ואין כחו חזק להפקיע כח הראשון שלא יוכל למחול (תוס', וכן הוא ברמב"ם מכירה פ"ו ה"ב). ועי' סמ"ע (ח"מ ס' סו סקנ"ה) שמיא גם שיטת רש"י וגם של תוס'. ועי' ראב"ד על הרמב"ם שם ז"ל: מפני שהלוה אומר ללוקח אני לא שעבדתי לך את עצמי, לפיכך אם כותב לו בשטר חוב משתעבדנא לך ולכל מאן דאתי מחמתך אינו יכול למחול משמכר שטר חוב. והקצה"ח (סו סקל"ו): ונראה מתוך דבריו שאינו מחלק בין שעבוד גוף לשעבוד נכסים ומצד המלוה היה המכירה קיים, אלא אחר שהמלוה מחול אומר הלוה ללוקח לדידך לא משתעבדנא מה לי במכירתו של המלוה. וזה נראה שיטת רש"י (כתובות דף פה ע"ב) המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול ז"ל, שאמר ליה לוח ללוקח לאו בעל דברים דידי את.

ועיין בבעל התרומות שער (נ"א ח"ד ס' ה') כתב בשם הראב"ד (תמים דעים ס' ס"א) דכל כמה דלא כתב זיל דון ואפיק לנפשך אף על פי דכתב ליה קני לך איהו וכל שעבודיה לא מצי לתבוע ללוה, וכתב שם ראייה מהא שאמרין (כתובות פו ע"א) אי פקח הוא מקרקש ליה בזוזי וכתב ליה שטרא בשמיה שמע מינה דלא יכול לתבועו ע"ש. והקשה בגידולי תרומה דהא שם טעם אחר כדי שלא יהא המוכר יכול למחול, ע"ש שהניח בצ"ע.

אך הן דברי הראב"ד בשיטתו דסבירא ליה בטעם דיכול למחול מפני שהלוה אומר לאו בעל דברים דידי את ולא שעבדתי עצמי לך, ומשום הכי כיון דלא מצי תבע ללוה אלא מחמת הרשאתו משום הכי יכול למחול דהרשאה אינו אלא שליחות, אבל אי נימא דאע"ג דלא כתב ליה דון ואפיק לנפשך רק דכתב ליה קני לך איהו וכל שעבודיה מצי תבע ללוה, ע"כ מחמת הקנאה הוא, אי"כ אינו יכול למחול ולמה ליה לכתוב שטרא בשמיה יכתוב קני לך כו', דהראב"ד בשיטתו סבירא ליה דאי הוי קנה אינו יכול למחול ועיקר הטעם דהקנין אינו מועיל לגבי לוח שאמר לאו בעל דברים דידי את ואינו אלא מחמת הרשאה ומשום הכי יכול למחול.

ובר"ן פרק הכותב (כתובות מד, ב בדפי הר"ף) כתב על דברי ר"ת ז"ל, ומיהו כשמת הלוה אף על פי ששעבוד גופו פקע שעבוד נכסים לא פקע, לפי שעיקר ערבותן של נכסים בענין זה הוא שכל זמן שלא יצא הלוה ידי חובו שירד לנכסיו ויפרע מהם, אבל כל זמן שנפקע מחמת המלוה אף שעבודו של נכסים נפקע עכ"ל. וביאור דבריו, דשעבוד נכסים דין ערב ממש הוא, ודון מיניה דערב אילו הלך הלוה למדינת הים או מת הלוה ולא הניח אחריו כלום ודאי הערב חייב לשלם, ואילו היה המלוה מוחל ללוה גם הערב נפטר, ומשום דהערב נתערב בשביל הלוה אם לא יפרע חובו מן הלוה אזי יהיה קם תחתיו לפרוע חובו, ובזה נתחייב מתחילת הערבות בעוד שהיה חל על הלוה שעבודו ובשעה שהיה הלוה קיים, אלא דכשהלוה פורע בעצמו או שמחל לו המלוה דהוי כפרעון א"כ ממילא נפטר הערב כיון שקבר קיבל המלוה את חובו על ידי פרעון או על ידי מחילה דהוי כפרעון ממש. והוא הדין בנכסוהי דבר אינש אינון ערבין ביה בשעה שהיה הלוה חי אם לא יפרע מהלוה יהיה נכסוהי ערבין ביה ושעבוד הזה נעשה בעוד הלוה קיים, ולכן כשמת הלוה צריכין הנכסים לשלם כיון שנתערבו עבור זה מתחילה, אבל אם היה פרעון או מחילה דהוי כפרעון והוי כאילו קיבל המלוה את חובו ממילא נפטר הערב.

ועי' רמב"ן ב"ב ע"ב ע"ב שמוכיח מכאן שמכירת שטרות מן התורה?

עי' ש"רע (ח"מ ס' סו סכ"ג): המוכר שטר חוב כדינו, אם חזר ומחלו ללוה, מחול. (מיהו אין הלוקח מחויב להחזיר ללוה שטרו. ויש חולקין) (ר"ן פרק הכותב ורבינו ירוחם נ"ד שתי הדעות). ומאי תקנתיה, יפייס ללוה שיעשה לו שטר על שמו, או יקבל עליו הלוה בקנין או בהודאתו בפני עדים, שזקפו עליו במלוה לקונה, ושוב לא יוכל למחול. ואפילו אם התנה עמו שלא יוכל למחול, אם מחלו מחול. ואפילו אם סלק עצמו מכה החוב ההוא לגמרי, וריקן כל כחו בשטר לקונה, אפילו הכי אם מחלו מחול. ואפילו היורש של המוכר יוכל למחול. ומיהו אין היורש יכול למחול לעצמו כדי להפסיד ללוקח. כיצד, ראובן הלוה לבנו בשטר, ומכרו לשמעון, ומת ראובן, לא יאמר הבן: הואיל ואני יורש החזקתי למחול לעצמי ואין לי לשלם כלום מדינא דגרמי שאני לא כיוונתי להזיק ללוקח אלא לפטור עצמי, אלא פורע כל החוב ללוקח. ויש מי שחולק ואומר שאף לעצמו יכול למחול. הגה: לעיל סימן ס' סעיף ח' (גם בטור שם ס' ז) נתבאר שאם ראובן צוה לכתוב שטר שלו על שם שמעון, אין שמעון יכול למחול, הואיל ואין הממון שלו, אבל ראובן יכול למחול, כי הוא נקרא בעל השטר. ואפילו לא מחלו בהדיא, רק שמחל ללוה כל מה שבידו או כיוצא בזה, גם שטר זה נמחל, אף על פי שנכתב על שם שמעון (תשובת רשב"א סימן תתקכ"ו/תתקכ"ז).

ואם תרצה לומר, כולם סוברים כשמואל, וכאן חולקים באשה, אחד סובר, אשה סומכת דעתה [עליו], שהיא יאמר [לעצמה], הוא לא יעזוב אותי ולמחול לאחר. ואחד סובר, אשה גם לא סומכה דעתה.

במה חולקים, במלוה על פה, בההלכה של רב הונא אמר רב, שאמר רב הונא אמר רב, מנה לי בידך תנהו לפלוני, במעמד שלשתן, קנה [וזה הלכה ללא טעם למה הוא קונה]⁷³⁷. אחד סובר, רב אמר [ההלכה שלן] בפקדון [שונמצא בעין, והמקבל סומך דעתו עליו], אבל מלוה לא. ואחד סובר, לא שנה מלוה ולא שנה פקדון.

ונאמר שזה [המקדש במלוה] כמחלוקת תנאים [הזה], התקדשי לי בשטר, ר"מ אומר, אינה מקודשת [אע"פ שהנייר שוה פרוטה אין דעתה להתקדש בפרוטת הנייר אלא כמה שכתוב בו], ור' אלעזר אומר, מקודשת, וחכ"א, שמים את הנייר⁷³⁷, אם יש בו שוה פרוטה, מקודשת, ואם לאו, אינה מקודשת. איך מדובר השטר הזה. אם תאמר שזה שטר חוב של אחרים, יש סתירה בדברי רבי מאיר [שהרי למדנו לעיל התקדשי לי בשטר חוב ר"מ אמר מקודשת]. אלא בשטר"ח שלה [שהיא חייבת לו כסף, ויש לו שטר עליו], וחולקים במקדש במלוה.

א"ר נחמן בר יצחק, כאן כמה מדובר, כגון שקדשה בשטר שאין עליו עדים [שכתב לה על הנייר הרי את מקודשת לי ולא החתים עליו עדים אלא מסרו לה בפני עדים], ור"מ הולך לשיטתו, שאמר, עדי חתימה כורתים [הופכים את השטר לגט כריתות]⁷³⁷, ור' אלעזר הולך לשיטתו, שאמר, עדי מסירה כורתים⁷³⁷. והרבנים מסתפקים אם כר"מ או כרבי אלעזר [דאי כרבי אלעזר או דעתו גם כן על נייר]⁷³⁷, לכן שמים את הנייר, אם יש בו שוה פרוטה, מקודשת ואם לאו, אינה מקודשת⁷³⁷.

ואם תרצה לומר, כגון שכתבו שלא לשמה, וחולקים בהלכה של ריש לקיש⁷³⁷, שריש לקיש שאל, שטר אירוסין שכתבו שלא לשמה, מהו. עושים מקש בין הויה ליציאה, כמו שיציאה צריכים לשמה אף הויה גם צריכים לשמה, או אולי עושים הקיש בין ההויה, כמו שבהויה של כסף לא צריכים לשמה, אף הויה של שטר לא צריכים לשמה. אחרי [שריש לקיש שאל], הוא חזר ופשט אותה, "ויציאה" "הויה", מקישים הויה ליציאה. אחד סובר כר"ל, ואחד לא סובר כר"ל.

ואם תרצה לומר, כולם סוברים כר"ל, וכאן כמה מדובר, שכתבו לשמה ושלא מדעתה [פי' שלא ידעה שנתבהח], וחולקים במחלוקת של רבא ורבינא ורב פפא ורב שרביא. שנאמר, כתבו לשמה ושלא מדעתה, רבא ורבינא אמרו, מקודשת⁷³⁷, רב פפא ורב שרביא אמרו, אינה מקודשת [שכן בכתבת הגט צריכים דעת מקנה, שהוא הבעל, ולכן הוא הדין בשטר קידושין צריכים דעת מקנה, והיא האשה, שמקנה את עצמה לבעל בשטר זה].

ונאמר שזה [הספק של רב במקדש במלוה] כמו המחלוקת תנאים הזה, שלמדנו בברייתא, [האשה שאמרה לאיש] תעשה לי [מהזהב שלי] צמיד נזמים וטבעות ואקדש אני לך [בשכר פעולתך]. כיון שעשאם, מקודשת⁷³⁷, דברי רבי מאיר. וחכ"א, אינה מקודשת עד שיגיע ממון לידה. איך מדובר הממון הזה. אם תאמר אותו הממון, משמע שהתנא הראשון [רבי מאיר] סובר [מקודשת], אפי' אותו ממון לא [מגיע לידים שלה בכלל, וכי יתכן]. א"כ כמה הוא מקדש אותה. אלא לאו בממון אחר, ושמע מינה שחולקים במקדש במלוה, וכולם סוברים ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף [פי' כל פרוטה ופרוטה כשנגמרה, נתחייב בה בעל המלאכה לפרוע בשירות עשיית המלאכה, ולכן כאשר הוא מחזיר לה העבודה, החיוב שכירות]⁷³⁷ הוה מלוה [למפרע]⁷³⁷.

אולי חולקים בזה, שאחד סובר, המקדש במלוה, מקודשת, ואחד סובר, המקדש במלוה, אינה מקודשת. לא, לפי כולם המקדש במלוה אינה מקודשת, וכאן חולקים בישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, אחד סובר,

האיש מקדש

פרק שני

קידושין

מח

עין משפט נר מצוה

ואפילו יורש - של מלוה: מוחל - שהלוה לא נחייבו ללווק כלום אלא מחמת המוכר והרי מחלו אלו ר"מ לית ליה דשמואל הלכך סמכה דעתה ולא חיישין דלמא איזיל ומחיל ליה ורבנן אית להו דשמואל הלכך לא סמכה דעתה דסברה איזיל ומחיל ליה: אית לכו דשמואל דלי בצי איל ומחיל ליה: והפלא תורה אור

המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול - י"מ היינו טעמא דמחלו מחול משום דקינן שטר איזיל מדרבנן ולא אלוס להפקיע כח הראשון שלא יוכל למחול אותו וכן משמע דברק מי שמוסר שטרות אינן אלא מדרבנן: **כי** קאמר רב בפירוש אבל במלוה לא - וא"ת אמאי לא קאמר דכ"ע

כי קאמר רב חפילו במלוה והכא מיירי במעמד שלשון וקמפילגי דשמואל דלמר אפי' יורש מחול א"כ סבירי כשמואל ובסמכה דעתה קא מופלגי וכדלמך רב אלא מולא קאמר הכי שמועמיה דאפי' שמואל מורה דקאמר להכי לחבירו במעמד שלשון ומחלו אינו מחול והא דקאמר לעיל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול היינו דוקא כשאין הלוה בפניו בשעת שמכר לו את השטר: **אירימא** בשטר חוב דאחרים קשיא דר"מ אדר"מ ואם תאמר ומאי קשיא לישני לעיל מיירי דאמר ליה קני קני שטר וכל שיעבוריה והכא מיירי דלא אמר ליה וי"ל שהיה חופס לדוחק מאחר שהלשונות שוים לומר שאינם בסוגנון אחד:

ורבנן מספקא לכו בי' - לפירוש זה לא גרס במילתייהו ואם לאו אינה מקודשת דהא חפילו ליכא בנייר שזה פרוטה לריכה גט מספקא דמאר עדי מסירה כרתי כר"ל דאי אמרת דאין לריכה גט א"כ קאי כר"מ דאמר עדי חתימה כרתי מכל וכל וא"כ מאי האי *דקאמר מספקא לכו אי כר"מ אי כר' אלעזר:

שמין את האייר - דוקא אליבא דרבנן אמרי' דשמין את האייר אבל לר"מ אפי' איכא בנייר שזה פרוטה אינה מקודשת דאמר עדי חתימה כרתי הקידושין וא"ת לרבנן אמאי שמין את האייר חפילו כי ליכא בנייר שזה פרוטה מקודשת מספקא כרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי וי"ל דלוח מהגי אס היה זו שזה פרוטה מקודשת קידושין גמורין אבל אס אינו שזה פרוטה אינה מקודשת כי אס מספקא להאריכה גט אס נשאת לאחר: **דכ"ע** ישנה לשפירות מתחלה ועד סוף - אין לדקדק מכאן דהלכה דישנה לשפירות מתחלה ועד סוף דהא לא הוה מני למימר דכ"ע אינה לשפירות דא"כ מ"ס דמ"ד אינה מקודשת אך יש להביא ראיה דהלכה דישנה לשפירות מתחלה ועד סוף מהא"א דפ"ק דמסכת ע"ז (דף י"ב) תנן הגיע לכיפה

מקודשת דברי רבי מאיר והכ"א אינה מקודשת עד שיגיע ממון לידה האי ממון ה"ד אירימא אותו ממון מכלל דת"ק סבר אפי' אותו ממון נמי לא אלא במאי בו מקדשא אלא לאו בממון אחר ושמוע מינה במקדש במלוה קמפילגי וסברי דכ"ע *ישנה לשפירות מתחלה ועד סוף והוה מלוה מאי לאו בהא קמפילגי דמר סבר המקדש במלוה מקודשת ומר סבר המקדש במלוה *אינה מקודשת לא דכולי עלמא מקדש במלוה אינה מקודשת והכא בישנה לשפירות מתחלה ועד סוף קמפילגי מר סבר

אינה שמקנה את האשה לעמה בגט זה אף הויה בעינן דעת מקנה והיא האשה שמקנה את עצמה לבעל בשטר זה: כהני תנאי - מקדש במלוה דשמעיה דרב: שירין - אלעזר אפרגמין שירין (במדבר לא) וקאדס אני נך - דבכר פטולת שזהוה משלה הוא: אוסו ממון - שחזירט לה לאחר שגמרת: מכלל דת"ק חפילו אוסו ממון נמי לא - בסמיה כלומר מכלל דקינן ששטאן דקאמר ר"מ אף על פי שלא ליה קא מחתה אלא במאי בו מקדש: אלא במקדש במלוה קמפילגי - והכא מאי מלוה איכא דקסברי טולחו ישנה לשפירות מתחלה ועד סוף כל פרוטה ופרוטה כשגמרה נחייבו בה בעל המולכה לפועל בשפירות עשיות המלכה הלכך שמועמין לה ההוא הויה לה מלוה למפרע:

אינה מקודשת - ודאי אלא ספק דהא מספקא להו הלכה כר' אלעזר ומסתברא דמקדש בשטר מלוה אס יש בו שזה פרוטה מקודשת נמי דרעתה נמי איירא כדאוקימנא לרבנן כו"ס דבשטר מלוה פילגי ואיכא מ"ד רהואיל ואוקימנא משטר מלוה ואוקימנא בשטר קידושין כולחו מורו דבשטר מלוה דעתה אמלה ולא איירא: לשמה ושלא מרעתה - ורבנן מספקא להו הלכך שמיין את הנזיר וכו': שירימא - אצורה מתרמינן שירימא: אין

באשה קא מופלגי - כלומר אס היה מקנהו קרקע בדמי שטר זה ודאי לא קנה המלוה את הקרקע ללא סמכה דעתה דבעל קרקע אבל באשה סבר ר"מ דסמכה דעתה דכיון דאיתיהא אלא לא שביק ליהוי ומחיל לאחרייה - במעמד שלשון - אמר לו קן קנה ויזין טעם דבבר דהא חד הוא מתלת מיני דשוניהו רבנן הלכתא בלא טעמא במס' גיטין: **בפקדון** - דאיתיה בעינן ובסמכה דעתה דמקבל: **נימא כתנאי** - במקדש במלוה: **התקדשי** לי בשטר - גרס ולא גרס הכא בשטר חוב: אינס מקודשם - ואפי' הנייר שזה פרוטה ללא דעתה להפקיע בפירוט הנייר אלא במה דתיבא ציה: **ר' אלעזר אומר מקודשם** - ואפי' אין בנייר שזה פרוטה כדמפרש טעמא לקמן אי משום דמקדש במלוה מקודשת אי משום כדמטינן לקמיה: **שמין אס היייר** - דרעתה נמי אייר: **קשיא דרי"מ אדר"מ** - דהא תניא לעיל התקדשי לי בשטר חוב ר"מ אומר מקודשת: **אלא לאו בשטר חוב** יודע - שיש לו מלוה עליה: **בשטר שאין לו עדים עליו** - שטר אירוסין קאמר שכזה לה על הנייר הרי את מקודשת לי ולא החתימ עליו עדים אלא מסרו לה דכפי עדים פלוגתא דר"מ ורבי אלעזר במסכת גיטין גבי גט דקאמר ר' אלעזר אע"פ שאין עליו עדים אלא נתנו לה דכפי עדים כשר שאין העדים חותמים על הגט אלא מפני תקון העולם: **כרתי** - משוי ליה ספר כריתות: **מספקא לכו**

כהאי אי כר"מ אי כרבי אלעזר: **וכזירא** להו דרעתה נמי איירא כר הלכך שמין כ' ולפי הירוחן הזה נראה בעיני דלא גרס בהא דרבנן ואס לאו אינה מקודשת אלא והכ"א שמין את האייר אס יש בו שזה פרוטה מקודשת ובאין שזה מידי לא איירי משום דמספקא לכו בהאי אי כר"מ דא"כ ר' אלעזר והשתא שיש בו הוא דלחו לאיפולגי דאס יש בנייר שזה פרוטה מקודשת כחורטסכך דדעתיהו נמי אייר: **שכתבו** - לשטר אירוסין שלא לשמה: **ליאה** בעינן לשמה דכתיב (דברים כד) וכתב לה לשמה הוא: **שלא מדעתה** - לא ידעה כשכתבו: **רבא ורבינא אמרו** מקודשת - טעמיהו מפרש"ב"ק (לעיל ע"ב) מה יליאה לא בעינן דכתיב מדעתה סברי בעל כרחיה מגרשה אף הויה כו': **אינה מקודשת** - מה יליאה בעינן בכתיבה בגט דעת מקנה דהיינו בעל שמקנה את האשה לעמה בגט זה אף הויה בעינן דעת מקנה שירין (במדבר לא) וקאדס אני נך - דבכר פטולת שזהוה משלה הוא: אוסו ממון - שחזירט לה לאחר שגמרת: **מכלל דת"ק חפילו** אוסו ממון נמי לא - בסמיה כלומר מכלל דקינן ששטאן דקאמר ר"מ אף על פי שלא ליה קא מחתה אלא במאי בו מקדש: **אלא במקדש במלוה קמפילגי** - והכא מאי מלוה איכא דקסברי טולחו ישנה לשפירות מתחלה ועד סוף כל פרוטה ופרוטה כשגמרה נחייבו בה בעל המולכה לפועל בשפירות עשיות המלכה הלכך שמועמין לה ההוא הויה לה מלוה למפרע:

[גטין ג: כה: ושי"ג]
[גטין ג: ושי"ג]
[גטין ג: ושי"ג]
[גטין ג: ושי"ג]

[גטין ג: ושי"ג]
[גטין ג: ושי"ג]

[גטין ג: ושי"ג]
[גטין ג: ושי"ג]

[גטין ג: ושי"ג]
[גטין ג: ושי"ג]

[גטין ג: ושי"ג]
[גטין ג: ושי"ג]

גליון הש"ס
גמ' שמין את האייר - פ"ז ע"ב תורה וכו' יוסף:

פ"ב ב ג מו"י ט"ו מה"ל
מכירה הלכה י"א
כמה עשין פ"ב טו"ט
ח"פ ט"ו טו טפ"ג כ"ג
[ע' טו"ט] כמות פה:
ד"ס המוכר וח"ו כ"ב ע"ב
ד"ה קני'

פ"ב ב ג מו"י ט"ו מה"ל
מכירה הלכה י"א
כמה עשין פ"ב טו"ט
ח"פ ט"ו טו טפ"ג כ"ג
[ע' טו"ט] כמות פה:
ד"ס המוכר וח"ו כ"ב ע"ב
ד"ה קני'

פ"ב ב ג מו"י ט"ו מה"ל
מכירה הלכה י"א
כמה עשין פ"ב טו"ט
ח"פ ט"ו טו טפ"ג כ"ג
[ע' טו"ט] כמות פה:
ד"ס המוכר וח"ו כ"ב ע"ב
ד"ה קני'

פ"ב ב ג מו"י ט"ו מה"ל
מכירה הלכה י"א
כמה עשין פ"ב טו"ט
ח"פ ט"ו טו טפ"ג כ"ג
[ע' טו"ט] כמות פה:
ד"ס המוכר וח"ו כ"ב ע"ב
ד"ה קני'

פ"ב ב ג מו"י ט"ו מה"ל
מכירה הלכה י"א
כמה עשין פ"ב טו"ט
ח"פ ט"ו טו טפ"ג כ"ג
[ע' טו"ט] כמות פה:
ד"ס המוכר וח"ו כ"ב ע"ב
ד"ה קני'

פ"ב ב ג מו"י ט"ו מה"ל
מכירה הלכה י"א
כמה עשין פ"ב טו"ט
ח"פ ט"ו טו טפ"ג כ"ג
[ע' טו"ט] כמות פה:
ד"ס המוכר וח"ו כ"ב ע"ב
ד"ה קני'

פ"ב ב ג מו"י ט"ו מה"ל
מכירה הלכה י"א
כמה עשין פ"ב טו"ט
ח"פ ט"ו טו טפ"ג כ"ג
[ע' טו"ט] כמות פה:
ד"ס המוכר וח"ו כ"ב ע"ב
ד"ה קני'

פ"ב ב ג מו"י ט"ו מה"ל
מכירה הלכה י"א
כמה עשין פ"ב טו"ט
ח"פ ט"ו טו טפ"ג כ"ג
[ע' טו"ט] כמות פה:
ד"ס המוכר וח"ו כ"ב ע"ב
ד"ה קני'

פ"ב ב ג מו"י ט"ו מה"ל
מכירה הלכה י"א
כמה עשין פ"ב טו"ט
ח"פ ט"ו טו טפ"ג כ"ג
[ע' טו"ט] כמות פה:
ד"ס המוכר וח"ו כ"ב ע"ב
ד"ה קני'

פ"ב ב ג מו"י ט"ו מה"ל
מכירה הלכה י"א
כמה עשין פ"ב טו"ט
ח"פ ט"ו טו טפ"ג כ"ג
[ע' טו"ט] כמות פה:
ד"ס המוכר וח"ו כ"ב ע"ב
ד"ה קני'

האיש מקדש פרק שני קידושין

ב"ה מ"י פ"י מה' שכיבות ב"ה ד' סג' עשין ט' ט"ז ט"ח ט"ט ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"יא ס"יב ס"יג ס"יד ס"טו ס"טז ס"יז ס"יח ס"יט ס"כ ס"כא ס"כב ס"כג ס"כד ס"כה ס"כו ס"כז ס"כח ס"כט ס"ל ס"לא ס"לב ס"לג ס"לד ס"לה ס"לו ס"לז ס"לח ס"לט ס"ס ס"סא ס"סב ס"סג ס"סד ס"סה ס"סו ס"סז ס"סח ס"סט ס"סז ס"סח ס"סט ס"סז ס"סח ס"סט

לפיכא שמעמידים בה עבודת כוכבים אסור לבטוחה וקאמר ר"ח
בגמ' דאם בנה סכרו מותר ומפרסם התם טעמא מטוס דישנה
לשכירות מתחילה ועד סוף ואימתא קמימאסר במתוס אחרון ובמתוס
אחרון לית בה שיה פרומה ש"מ דהיי הילכתא ליתא מאן דפליג
ואין נפקותא לענין חזרה דהא דלמר
רב (כ"מ דף ע"ו) פוגע יבול לחזור
אפי' בחלי היום היינו אפי' למ"ד
אינה לשכירות אלא לבסוף אבל איכא
נפקותא לענין קידושין דלי ישנה
לשכירות מתחילה ועד סוף חשיב האי
שכירות מלוה ואינה מקודשת ולענין
עבודת כוכבים אס בנה סכרו מותר
ואע"ג דינה לשכירות מתחילה ועד
סוף מ"מ אינה משתלמת אלא לבסוף
כדלמרי' דפרק חזרה נק' (כ"מ דף
ס"ה) כשכיר שנה בשנה שכירות של
שנה זו אינה משתלמת אלא בשנה
הארת: פ"ה במ"א - פ"ה הקונטרס
במ"א דהיינו חשונים אמרי' זו ולא
במה שכתבו בממרא דחשבו במה
שכתבו ולא זו וזינרוא פירש לר
דגים שטעוי ליימים רבים לטבל והכוס
נריך לו לשומרו לשון אחר זינרוא
אמן כמו יזר שרריך כללי שמשוין
שון לזמן גדול זו ובמה שכתבו
וקשה לר"ח דלזן זה סדר הכרייתא
שהביא לך פ"ה במ"א זו ובמה
שכתבו שהמים בטלים לגבי הכוס
בממרא זו ולא במה שכתבו שהין
חשוב ואינו בטל לגבי הכוס ומ"מ
ל"ח חשב כ"כ שנאמר דעתה הא
על יצין אבל בלתיא במה שכתבו
דחשבו יותר מן הכוס אבל לא זו
הכוס אינו בטל לגבי זינרוא ומיהו
קשיא דר"ח לזן קשיא הוא שהרי
מליט בגמרא דלזין חושש לסדר
הכרייתא כדלמרי' בפ"ה היק' (סוכה כ"ו)
ק"ו לא יקן ארס בחפיון לא שנת
קבט ולא ערלי' כו' וזוק ומשכח:
איכא דניחא ליה בכספא ולא ניחא
ליה בדהבא - פ"ה כגון
שליכה כסף להשלים תכשית של כסף
שעושה ומיהו היכא שהטעה האשה
במעון לא פליג ר"ב שמעון: פ"ה
דהוה לזיר בבלייתא - פ"ה בקונ' פ"ה
כשנתנו לשלוח ליה לר"ב
בסמרטוט וכשהגיע ליד האשה מלאהו
של זהב ולעיל כי פריך נמלא מעיקרא
נמי זהב היה לא מני' לטעמי' מנא' נמלא'
דהוה לזיר בבלייתא דהא האשה עלמה
מקבלת קידושין א"כ יודעת היא שזאל
של זהב שאם היא סבורה שזאל של
כסף היו קשיא ליה אמורי' מקודשת והא'
איכא דניחא ליה בכספא ולא ניחא
ליה בדהבא וכו"ש שהשליח יודע כך
דלא"כ טעמה הוא ואין הקידושין כלום
ולא שייך ההם טעמא דמראה מקום
הוא לו אבל היה טעמא ששטחו שליש
לקבל קידושין שייך טעמא דמראה
מקום הוא לו:

***אינה** לשכירות אלא בסוף ומר ישנה
לשכירות מתחילה ועד סוף ואיבעית אימא
דב"ע ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף
ומקדש במלוה אינה מקודשת והכא באומן
קונה בשבח כלי קמיפלגי מר סבר *אומן
קונה בשבח כלי ומר סבר *אין אומן קונה
בשבח כלי ואי בעית אימא דב"ע אין אומן
קונה בשבח כלי וישנה לשכירות מתחלה
ועד סוף ומקדש במלוה אינה מקודשת
והכא במאי עסקינן כגון שהוסף לה *נופך
משלו דמר סבר מלוה ופרומה דעתיה
אפרומה ומר סבר דעתיה אמלוה ובפלוגתא
דהני תנאי *דתניא בשכר שעשיתי עמך
אינה מקודשת בשכר שאעשה עמך מקודשת
ר' נתן אומר בשכר שאעשה עמך אינה
מקודשת וכל שבן בשכר שעשיתי עמך
רבי יהודה הנשיא אומר באמת אמרו בין
בשכר שעשיתי בין בשכר שאעשה עמך
אינה מקודשת ואם הוסיף לה נופך משלו
מקודשת בין ת"ק לרבי נתן איכא בינייהו
שכירות בין רבי נתן לר' יהודה הנשיא איכא
בינייהו מלוה ופרומה מר סבר מלוה ופרומה
דעתיה אמלוה ומר סבר דעתיה *אפרומה:
בתנאי התקדשי לי בכוס זה של יין ונמצא
של דבש דבש ונמצא של יין ברדינ
זה של כסף ונמצא של זהב של זהב ונמצא
של כסף על מנת שאני עשיר ונמצא עני עני
ונמצא עשיר אינה מקודשת ר"ש אומר אם
המעה לשבח מקודשת: ג"מ *ת"ד התקדשי
לי בכוס זה תני חדא בו ובמה שכתבו ותניא
איך בו ולא במה שכתבו ותניא איך
במה שכתבו ולא בו ולא קשיא דהא במאי
הרי זו מקודשת: ולית ליה לר"ש *היין
ונמצא חומץ חומץ ונמצא יין שניהם יכולין
להוור בהם אלמא איכא דניחא ליה בחלא
ואיכא דניחא ליה בחמרא הכא נמי איכא
ניחא ליה בכספא ולא ניחא ליה בדהבא
אמר רב שימי בר אשי' אשכחתיא לאבוי
דתיב וקמסבר ליה לבריה הכא במאי
עסקינן כגון שאמר לשלוהו הלויני דינר
של כסף ולך וקדש לי אישה פלונית והלך
והלוה של זהב מר סבר קפידא ומר סבר
*מראה מקום הוא לו אי הכי התקדשי לי
התקדשי לו מיבעי ליה המעה לשבח המעה
לשבח מיבעי ליה נמצא מעיקרא נמי דוהב
הוה אלא אמר רבא *אני וארי שבחבורה
הרניכנא ומנר ר' חייא בר אבין הכא במאי
עסקינן כגון שאמרה היא לשלוחה צא וקבל
לי קדושי מפלוני שאמר לי התקדשי לי

אינה לשכירות אלא לבסוף - כשמחזירין לה והרי לשם קידושין הוא
מוחלן אללה ואין כאן מלוה כשמחזירין לה: ואיבעית אימא דב"ע
ישנה כו' - וכו"ע המקדש במלוה אינה מקודשת: והכא באומן
קונה כו' - כלומר הכא בשלל התנה להיות שכיר ימים אלא קבלן
שקבל עליו לגמור המלאכה בכך וכן
ובאומן קבלן כשמשכירו ועשה מן
הזהב כלי קונה לזכות בכלי כשהוא
משכירו קמיפלגי ר"מ סבר אומן קונה
בשבח כלי ואין צו לומר ישנה לשכירות
כו' דכל מה שמשיבתי איש מלוה על
הבעלים אלא בכלי הוא והכא כשמחזירו
לו בשכר הקלוב היאם שעתא הרי
הוא כמזכרו לו: אין אומן קונה כו' -
והרי הוא כשאר שכירות: בשכר
שעשיתי עמך - התקדשי לי אינה
מקודשת דהויה ליה כמלוה: בשכר
שאעשה עמך מקודשת - לכשיגמור
ויחננו לו דקא סבר אינה לשכירות
אלא לבסוף: ר' נתן אומר בשכר
שאעשה עמך אינה מקודשת - דינה
לשכירות מתחילה ועד סוף: וכו"ש
וכו' (ה) ויזין דגמור והחזירו לה כבר
היא מלוה גמורה: ואם הוסיף לה
כו' - מללל דרבי נתן סבר אפינו
הוסיף לה אינה מקודשת דכר סבר
מלוה ופרומה דעתיה אמלוה: איכא
בינייהו שכירות - אם ישנה מתחילה
ועד סוף או לאו דפרדסיית: זו
ובמה שכתבו - בשניהם זכאה
דלמטרפי' לטוב פרומה: זו קדשה
ולא במה שכתבו *אני וזה בו ואינו
מנתקף לשלוח: במאי דלא שחיבא
(היא) ולא הייה דעתה אלא בכלי:
בממרא - במה שכתבו ולא זו
דעבדי למשקייא ומהררי טוב למריה:
בליהרא - לר' דגים שטעוי ליימים רבים
לטבל זה והכוס נריך לשומרו זו
ובמה שכתבו ו"ל אינרא שמן לזון
יזר (במזכר יו') - שניהם - הולקח
ומוכר ומשנה בבבא בתרא היא:
איכא דניחא ליה בחלא - ואף על גב
דממרא עדיף פממים שזה נריך
לחומץ: האל במאי עסקינן כו' -
כלומר אי טעום גבי דידה הוי לא
הוה פליג ר"ש אלא כגון דהוה טעום
גבי דידה דלמר לשלוח כו' - ט"ק
סבר קפידא היא - ולא ניחא ליה
לתת לה זהב ואין זה שלוח - בואת
ורבי שמעון סבר מינה ניחא ליה
דחשיבותא היא גביה והאי דקאמר
ליה דינר סבר מראה מקום הוא לו
להקל עליו ולומר אם איך יבול להלוות
לי דינר זהב תלוה לי דינר כסף: אי
סבי - דשליח קדשה לו התקדשי לו
מיבעי ליה ועוד אם טעום גביה הוא
אם הטעמו מבעי ליה ועוד נמלא של
זהב דקתיא מצי איש מעיקרא כי
יהביה בחזקת מצי יהביה: קפידא -
לא הייה חפזיה אלא בשל כסף דאיכא
דניחא ליה בכספא: ומר סבר מראה
מקום היא לו - אף אם לא יתן אלא
כסף קבלו ומיהו היכא דטעמי' איש
גופה לא פליג ר"ש: ומאי נמלא - הא
מעיקרא הכי הוה: דהוה לזיר בבלייתא -
כשנתנו לשלוח היה לרור סמרטוט
ומלאהו של זהב: כולוה סמרטוט
מראה מקום הוא לו - האומר לשלוהו
ג"מ

[למן סג' כ"ב ס"ה
סג' ק"ה ערכין י"ח.]

כ"ק ע"ג כ"ב ק"ב.

[פ' תוס' לעיל ט' ד"ה
והילכתא]

סוספתא קידושין פ"ה
[פ"ה]

הנהרות הב"ח
(ה) ר"ש ד"ה וכו'
וכו' דכיון:

[וממטרפי'
לעיל מ"ו וכו']

סוספתא קידושין פ"ה

כ"ב סג'

[למן מט' ע"ג
סג' כ"ב פ"ו קס"ה]

שנת ק"א: וכו']

[כ"ב קס"ה]

(ה) מכלל ע"ד לבנת אינה מקודשת שייך בהמשך ולקמן דף מט' ע"ב - (ג) וכן פירושו ג"כ הכוונה לקמן דף מט' ע"ב ד"ה מצי מנולת כס' ר"ח פ"ה - (ג) אינו מונח דלדברא בממרא שטעמו דלינה מקודשת מטוס דליכא דניחא ליה בכספא וכו' וכו'.

אינה לשכירות אלא בסוף [פ"י כשמחזירן לה, והרי לשם קידושין הוא מוחלו אצלה, ואין כאן מלוה כשמחזירן לה], ואחד סובר, ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף.

ואם תרצה לומר, לפי כולם, ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, ומקדש במלוה אינה מקודשת, וכאן חולקים באומן קונה בשבח כלי [וכאן הגבר התנה להיות קבלן, שקבל עליו לגמור המלאכה בכך וכך, ובאומן קבלן כשמשיבחו ועשה מן הזהב כלי קונה לזכות בכלי כשהוא משיבחו, כל מה שמשיבחו אינו מלוה על הבעלים אלא בכלי הוא זוכה, וכשמחזירו לו בשכר הקצוב היא שעתא הרי הוא כמוכרו לו], אחד סובר, אומן קונה בשבח כלי, ואחד סובר, אין אומן קונה בשבח כלי [אלא הוה ככל שכיר]⁷³⁹.

ואם תרצה נאמר, לפי כולם, אין אומן קונה בשבח כלי, וישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, ומקדש במלוה אינה מקודשת, וכאן במה מדובר, כגון שהוסיף לה נופך משלו⁷³⁹, שאחד סובר, מלוה ופרוטה⁷⁴⁰, דעתו⁷⁴¹ על פרוטה [ומקודשת], ואחד סובר, דעתו על המלוה [ואינה מקודשת. והם חולקים] במחלוקת של התנאים האלה, שלמדנו בברייתא, [איש שאומר לאשה הרי את מקודשת לך] בשכר שעשיתי עמך, אינה מקודשת [שזה מלוה⁷⁴²], בשכר שאעשה עמך, מקודשת [לכשיגמור ויתנונו לה, והוא סובר אינה לשכירות אלא לבסוף]. ר' נתן אומר, בשכר שאעשה עמך, אינה מקודשת [שהוא סובר ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף], וכל שכן בשכר שעשיתי עמך [שהרי כיון שגמרו והחזירו לו כבר היא מלוה גמורה לכו"ע]. רבי יהודה הנשיא אומר, באמת אמרו, בין בשכר שעשיתי, בין בשכר שאעשה עמך, אינה מקודשת, ואם הוסיף לה נופך משלו [בתיקון הדבר], מקודשת [ולפי זה רבי נתן שחולק סובר אפילו הוסיף לה אינה מקודשת שסובר המקדש במלוה ופרוטה, דעתו על המלוה. במחלוקת ש]בין ת"ק לרבי נתן חולקים בשכירות [אם אינה אלא לבסוף או שישנה מתחילה ועד סוף. במחלוקת ש]בין רבי נתן לר' יהודה הנשיא חולקים במלוה ופרוטה, אחד סובר, מלוה ופרוטה, דעתו על המלוה [ואינה מקודשת], ואחד סובר, דעתו על הפרוטה [ומקודשת].

מתני'. התקדשי לי בכוס זה של יין ונמצא של דבש, של דבש ונמצא של יין, בדינר זה של כסף ונמצא של זהב, של זהב ונמצא של כסף⁷⁴³, על מנת⁷⁴⁴ שאני עשיר ונמצא עני, עני ונמצא עשיר⁷⁴⁵, אינה מקודשת⁷⁴⁶, ר"ש אומר, אם הטעה לשבח, מקודשת.

⁷³⁹ ע"י שר"ע (אה"ע סי' כח ס"ו ברמ"א): נתן משלו פרוטה לצורך המלאכה, וקדשה בו, מקודשת לכולי עלמא, דה"ל כמלוה ופרוטה.

ע"י אב"מ: היינו דוקא נופך שהוא דבר בעין אבל אם נתנה לאומן צבע לצבע והוסיף האומן צבע וסימנין דידו' כיון דאין אומן קונה בשבח כלי גם הסימנין ה"ל מלוה.

וע"י ב"ש משלו פרוטה - לכאורה נראה דוקא אם נתן שום דבר מסוים איירי אבל אם נתן מעות נעשה ג"כ מלוה כמו השכירות ולא הוי קידושין. וע"י אב"מ: ודברי ב"ש בלי ביאור דנראה אם לקח במועותיו נופך הרי הוא שלו ממש ואם קבעו א"כ תוך השירים ונתן לה מקודשת.

⁷⁴⁰ ע"י לעיל הערה רמח.

ע"י שר"ע (אה"ע סי' כח ס"ד): היא לו מלוה אצלה, ונתן לה עתה פרוטה ואמר לה: התקדשי לי במלוה ופרוטה, הרי זו מקודשת.

וע"י אב"מ: היינו דעתא אפרוטה רק אפרוטה לפי שהוא בעין דאי נימא דעתא אפרוטה היינו נמי אפרוטה א"כ תיקשי מ"ט דמ"ד מלוה ופרוטה אינה מקודשת וכי ס"ד דדעתא אמלוה לחוד ולא אפרוטה ואם קידשה במלוה פרוטה ובפרוטה בעין נימא דדעתא רק אמלוה ולא אפרוטה אלא ודאי מ"ד אינה מקודשת משום דדעתא אתרווייהו ומ"ד מקודשת ס"ל דעתא רק אפרוטה שהיא בעין, וכן מבואר בתשובת הרשב"א סי' אלף רל"ג וכו', ומבואר דהיכא שמקדש בראוי ושאינו ראוי לא הוי קידושין והא דמקדש במלוה ופרוטה דמקודשת אינה אלא משום דדעתא רק אפרוטה ומ"ד אינה מקודשת היינו משום דדעתא אתרווייהו ומקדש בראוי ואינו ראוי אינה מקודשת וכו'. ע"כ לא אמרינן בקידשה בראוי ואינו ראוי לא מהני אבל היכא דהכל הוא בתורת כסף אלא דמקצת כסף ראוי ומקצת כסף אינו ראוי אבל זה שמקדש בכסף ובשטר אמרינן דעתו להיות ארכב"ל אתרי ריכשי ואם קנין שטר לא מהני יהיה לה בתורת קידושי כסף.

⁷⁴¹ כך הוא בכל הגרסאות, וצ"ע אם דעתו הקובע, או גם דעתה? ע"י לעיל מו ע"א שזה דעתה!

⁷⁴² לשון רש"י "כמלוה" וצ"ע למה הוסיף הכ' הדמון?

⁷⁴³ כגון שצריכה כסף להשלים תכשיט של כסף שעושה ומיהו היכא שהטעה האשה בממון ר"ש לא חולק (תוס').

⁷⁴⁴ ע"י ב"ש (סי' לח סקמ"ד): בעינן בכל התנאים שמתנה קפידא אם משנה אבל אם אין קפידא כלל אם משנה לא בטלו הקדושין מחמת השינוי וכאן שיש קפידא משום כשהוא עשיר אי"כ טרחה רבה עליה וכו', אבל כשמשתנה סתם שהוא בן עיר אף ע"ג שהוא בן עיר וכן כדל"ל הוא דהא בן עיר הוא.

וע"י פ"ת (סי' לח סק"ד) שהקשה מלקמן סב ע"א שמשמע מהמשנה דווקא לא הטעתו הא אם הטעתו גילוי דעת מספיקה לבטל קידושין, וכאן הרי איתא שאמר על מנת. צ"ל לפ"ז מתני' דקתני ע"מ שאני כהן ה"ה באינו אומר ע"מ כל

גמ'. הרבנים למדו, התקדשי לי בכוס זה, אחד לימד, בו ובמה שבתוכו [פ"י ששניהם נותנה לה, וגם שניהם מצטרפים לשהו פרוטה], ואחד לימד, בו ולא במה שבתוכו, ואחר לימד, במה שבתוכו ולא בו. ואין קושי, זה [שאמר בו ולא במה שבתוכו מדובר בכוס של] מים [שאינה חשובה, וממילא אין דעתה על המים אלא על הכלי], וזה [שאמר במה שבתוכו ולא בו מדובר בכוס של] יין [שהיו רגילים לשתות היין ולהחזיר את הכוס], וזה [שאמר בו ובמה שבתוכו מדובר בכוס של] ציר⁷⁴⁷ דגים [והוא עשוי להחזיק ימים רבים והכוס צריך לשומרו⁷⁴⁸].

אם הטעה לשבח, הרי זו מקודשת. ו[כ"י] ר"ש לא סובר [אם א' מוכר לשני כד] יין ונמצא חומץ⁷⁴⁹, חומץ ונמצא יין, שניהם [גם המוכר וגם הלוקח] יכולים לחזור, רואים, שיש אדם שרוצה בחומץ [אע"ף שזה יותר זול], ויש שרוצה יין. כאן גם כן, יש שרוצה כסף ולא רוצה זהב. אמר רב שימי בר אשי, מצאתי את אביי שהיה יושב ומסביר לבנו, כאן במה מדובר, כגון שאמר לשלוחו הלויני דינר של כסף ולך וקדש לי אשה פלונית, והלך והלוה של זהב [שאיין הטעות אצלה אלא אצלו, ובטעות שאצלה לא היה חולק], אחד סובר, [המשלח] הקפיד [באיזה חומר ללות ולקדשה, וכל שנתן לה זהב, הריאנו שלוחו בזה⁷⁵⁰], ואחד סובר, [שהוא לא מקפיד אלא כל שאמר לו של כסף] הוא מראה מקום [שבזה שהוא מקל על השליח, אבל הוא מרוצה בהחשיבות של זהב].

אם כן [למה כתוב במשנה] התקדשי לי, היו צריכים לכתוב, התקדשי לו. [ועוד למה כתוב במשנה] הטעה לשבח, היו צריכים לכתוב, הטעהו לשבח. נמצא, מתחילה שהיה של זהב. אלא אמר רבא, אני וארי שבחבורה נסביר את זה, ומיהו [הארי שבחבורה]. ר' חייא בר אבין, כאן במה מדובר, כגון שאמרה היא לשלוחה צא וקבל לי קדושי מפלוני שאמר לי התקדשי לי בדינר של כסף, והלך ונתן לו דינר של זהב, אחד סובר, [שזה היה] בקפידה [שיש שרוצים כסף ולא שההב], ואחד סובר, [שזה רק] מראה מקום עבדו, ומהו "נמצא". [כשנתנו לשליח] היה צרור בסמרטוט [ומצאתו של זהב].

אמר אביי, ר"ש ורבין שמעון בן גמליאל ור"א, כולם סוברים מראה מקום הוא לו. ר"ש, זה שאמרנו.

רבין שמעון בן גמליאל, שלמדנו במשנה,

שגילה דעתו מקודם לכן ונמצא בהיפוך אינה מקודשת אלא דנקיט ע"מ משום סיפא דמתני' אף על פי שאמרה בלבי היה להתקדש לו א"מ וזה דוקא באומר ע"מ בשעת קדושין אבל אי ליכא רק ג"ד אתי דברים שבלב זידה ומבטל אינך דברים שבלב כו' וא"כ דיוקא דאיך מתני' דוקא דאי הטעתו בג"ד בעלמא אינה מקודשת וה"ה אם הוא הטעה אותה.

⁷⁴⁵ ע"י ט"ז (סי' לח סק"ד): ונמצא עשיר. זימנין דניחא לה בעני יותר דהוא כפוף תחתה ובשבח יוחסין לא ניחא לה דמתגאה עליה:

⁷⁴⁶ ע"י שר"ע (אה"ע סי' לח ס"ד) הוב"ד בהערות 771 ו772.

⁷⁴⁷ וי"א שזה לא שמן (רש"י).

⁷⁴⁸ רש"י. אמנם ר"ת פירש אחרת: במיא בו ובמה שבתוכו שהמים בטלים לגבי הכוס בחמרא בו ולא במה שבתוכו שהיין חשוב ואינו בטל לגבי הכוס ומ"מ אינו חשוב כ"כ שנאמר דדעתה תהא על היין אבל בציהרא במה שבתוכו דחשוב יותר מן הכוס אבל לא בו דהכוס אינו בטל לגבי ציהרא.

וע"י שר"ע (אה"ע סי' כט ס"ט): האומר לאשה: התקדשי לי בכוס זה, אם היה מלא מים הרי זו מקודשת בו ובמה שבתוכו, מצטרפו לשהו פרוטה. ואם היה מלא יין, הרי מקודשת בו ולא במה שבתוכו. ואם היה מלא שמן, הרי זו מקודשת במה שבתוכו ולא בו, לפיכך אם לא היה בשמן שוה פרוטה, הרי זו מקודשת בספק. ואם היה בשמן שוה פרוטה, הרי זו מקודשת ודאי [רש"י]. ויש חולקים ואומרים במים, בו ולא במה שבתוכו, ובין, במה שבתוכו ולא בו, ובשמן או בציר דגים, בו ובמה שבתוכו [ר"ת].

⁷⁴⁹ ע"י שר"ע (ח"מ סי' רל"ג ס"א): המוכר לחבירו מין ממיני פירות ונתן לו מין אחר אין כאן מכר ושניהם יכולים לחזור בהם כיצד מכר לו חטים לבנות ונמצאו אדומות או איפכא או יין ונמצא חומץ או איפכא או עצים של זתים ונמצאו של שקמה או איפכא.

ביאור: לבנות ונמצאו אדומות כו' - בחלוקה זו אפילו אם המין השני הוא עדיף וביוקר יותר מהמין שהתנה עמו בשעת מכירה, אפ"ה גם הלוקח יכול לחזור בו, וכן איפכא במוכר, כיון דהוא מין אחר לגמרי, יאמר לא במין זה אני חפץ אף על פי שהוא ביוקר יותר, משא"כ ברעות ונמצאו יפות כיון דהכל מין אחד וכל העולם ניחא להו ביפות יותר מברעות, מש"ה אינו יכול לחזור בו אלא זה שנתאנה (ס"מ).

⁷⁵⁰ רש"י. וע"י גר"א על אה"ע סי' לה ס"ז שזה המקור לדברי הרמב"ם המבואר בשר"ע שם: וכן בכל מה ששינה, שאם אמר לו לקדש, סתם, וקידשה על תנאי, או שאמר לו לקדשה על תנאי, וקידשה סתם או ששינה בתנאי, אינה מקודשת.

גט פשוט [רגיל], עדין בתוכו מתחת לכתב. אמנם גט] מקושר של כהן⁷⁵¹, עדין מאחוריו. [גט] פשוט שעדין חתמו מאחוריו, או [גט] מקושר שעדין חתמו בתוכו, שניהם פסולים [מאחר ולא עשו כתיקון חכמים]. ר' חנינא בן גמליאל אומר, [גט] מקושר שעדין חתמו בתוכו, כשר, שיכול לעשותו פשוט [פ"י שלא לתפרו]. רבן שמעון בן גמליאל אומר, הכל כמנהג המדינה⁷⁵¹. ושאלנו על זה, ו[כ"י] התנא קמא לא סובר [שצריכים לעשות כ]מנהג המדינה. ואמר רב אשי, במקום שנהגים בפשוט ועשאו מקושר, או במקום שנהגו לעשות מקושר ועשאו פשוט, לפי כולם אין מחלוקת דודאי זה הקפדה, כאשר חלקו, במקום שנהגו גם בפשוט וגם במקושר, ואמר לו [הבעל לשליח] תעשה פשוט [והרי זה יותר קל], והלך ועבד לו מקושר [היותר קשה], אחד סובר, זה הקפדה [שיעשה דווקא כאשר אומר, ואם שינה הרי איננו שלוחו]. ואחד [רשב"ג] סובר, מראה מקום הוא לו [פ"י] מאחר וזה מנהג המדינה גם לעשות מקושר, אז אין בזה הקפדה כלל, והוה שליח.

ר' אלעזר. שלמדנו במשנה, האשה שאמרה התקבל לי גיטי ממקום פלוני, וקבל לה גיטה ממקום אחר, פסול⁷⁵² [שהרי הוא איננו שלוחו שם], ורבי אלעזר מכשיר. רואים שהוא סובר, מראה מקום היא לו.

אמר עולא, המחלוקת [במשנה אם אמר של כסף ונמצא של זהב], בשבח ממון [שר"ש סובר אע"פ שהטעה אותה מסתמא היא מסכימה], אבל בשבח יוחסין [שהוא קידשה ע"מ שהוא ממזר ונמצא נתין, הוא לא רוצה שהוא יתגאה עליה], דברי הכל אינה מקודשת. למה, [כאילו שהיא אומרת] אינני רוצה נעל יותר גדול מרגלי. וכן למדנו בבביתא, מודה ר' שמעון, אם הטעה לשבח יוחסין, אינה מקודשת.

אמר רב אשי, המשנה גם מדויק כך, שכתוב, ע"מ שאני כהן ונמצא לוי, לא ונמצא כהן, נתין [פ"י] גבעוני, דוד גזר עליהם⁷⁵² ונמצא ממזר, ממזר ונמצא נתין, ור"ש לא חלק. מר בר רב אשי שאל, אלא זה שלמדנו, ע"מ שיש לי בת או שפחה מגודלת [גדולה], ואין לו, על מנת שאין לו ויש לו, דשבח ממון הוא, [והרי שם ר"ש] לא חלק. אלא חלק בתחילה ואותו דבר בסוף, [וממילא הוא הדין כאן ר"ש] חלק בתחילה וה"ה בסוף. כאן עכשיו, שם, שני המקרים שבח ממון, חלקו בתחילה והוא הדין בסוף, כאן שהוא שבח יוחסין, אם חלקו, היו צריכים לכתוב כך. אם תרצה לומר, כאן גם שבח יוחסין, מי אמר מהו [שפחה] מגודלת, גדולה ממש. [עוד אפשר לומר] מהו [שפחה] מגודלת, חשובה⁷⁵³, שהיא אמרה, אינני רוצה שהיא תקח [תשמע] דברי, וי"ל ויגיד אותם לפני שכנים שלי [ולכן דווקא שפחה חשובה יכולה לספר עם השכנים].

הרבנים למדו, [איש שאמר לאשה הרי את מקודשת לי] על מנת שאני בעל קורא, עדין שקרא שלשה פסוקים בבית הכנסת, הרי זו מקודשת. ר' יהודה אומר, כיון שקרא ויתרגם⁷⁵². [האם כוונתך] שיתרגם מדעתו, הרי למדנו בבביתא, ר' יהודה אומר, המתרגם פסוק כצורתו [ללא התוספת של אונקלוס], הרי זה שקרן⁷⁵³. והמוסיף על [דברי אונקלוס, שבא לומר הואיל וניתן רשות להוסיף אוסיף גם אני בכל מקום שארצה], הרי זה מחרף ומגדף [פ"י] מבזה את המקום משנה את דבריו ואונקלוס כשהוסיף לא מדעתו הוסיף שהרי בסיני ניתן אלא שנשתכח וזכור ויסדר⁷⁵⁴. אלא מהו

⁷⁵¹ מקום שנהגו בפשוט ועשאו מקושר, או מקום שנהגו מקושר ועשאו פשוט, פסול. שהרי כאשר הבעל עשאו שליח לכתוב, הוא עשאו שיכתוב כמנהג המדינה, אבל התנא קמא למד כאשר כתבו שלא במקום העדים? (רש"י).

⁷⁵² ע"י שו"ע [אה"ע סי' לח ס"ה]: ע"מ שאני יודע לקרות, צריך שיקרא התורה ויתרגם אותה תרגום אונקלוס הגר. (ו"א דאם יודע לקרות ולתרגם ג' פסוקים, סג). ואם אמר לה: ע"מ שאני קראה, צריך להיות יודע תורה, נביאים וכתובים בדקדוק יפה.

ע"י ח"מ: בדקדוק יפה. נראה דמכ"ש שצריך לתרגם את התורה בתרגומו של אונקלוס.

⁷⁵³ דאדרבה מצוה הוא להוציא הדין לאורה אלא הכי מתרגם לא תתנע מלאפא למאן דמתבעי מינך דינא (תוס'). ורבינו חננאל פירש המתרגם פסוק כצורתו כגון ויראו את אלהי ישראל (שמות כד) דמתרגם וחזו ית אלהא דישאל הרי זה בדאי דשכינה ממש לא ראו דכתב (שם לג) כי לא יראני האדם וחי והמוסיף עליו שאמר וחזו ית מלאכא דאלהא הרי זה מחרף שתולה שבח המקום במלאך אלא הכי מתרגמי' וחזו ית יקרא דאלהא דישאל (תוס').

⁷⁵⁴ ע"י מהר"ל: דע כי התרגום הוא מדה אחרת מן המקרא, כי הוא הגלוי מן המקרא, וגלוי הזה צריך שיהיה משוער לפי ערך המקרא, והוא תרגום אונקלוס שקבלו אותו בסיני שתייה התורה מפורשת ונגלית כמו שראוי לפי ערך המקרא. ואם מתרגם פסוק כצורתו במקום שיש לו גלוי יותר, הוא בדאי, כי המקרא לפי ערך התרגום הוא בקצור יותר, מפני שאינו בגלוי ל"כ כמו התרגום, כי דרך הכתוב להסתיי ולבא בקצרה, וכאשר מקצר בתרגום לפי קצור התרגום שהיה צריך שיהיה בו תוספת, וא"כ לפי זה המקרא שהוא אינו גלוי ל"כ יותר קצר, ואם מוסיף בתרגום לפי זה המקרא הוא יותר, מה שהוא לפי האמת, ולפיכך אם יתרגם הכתוב כצורתו אז הוא בדאי, כי לפי תרגום שלו היה המקרא יותר ממה שהוא לפנינו והרי זה בדאי שאינו כן.

תרגום. תרגום שלנו [אונקלוס]. וזה [שמספיק שיאמר ג' פסוקים] כשאמר לה [שהוא] בעל קורא, אבל אמר לה אני קורא?, [אינה מקודשת] עד דיקרא תורה נביאים וכתובים בדיק.

[אם אמר לה הרי את מקודשת לי] על מנת שאני שונה, חזקה אמר, [פ"י] שונה הוא מי שיודע [הלכות]⁷⁵⁵ [פ"י] הלכה למשה מסיני. ור' יוחנן אמר, תורה.

שאלו שאלה מבריייתא, איזו היא משנה. ר' מאיר אומר, הלכות, ר' יהודה אומר, מדרש [ספרא וספרי שהם מדרשים שדורשים פשט הפסוקים].

ואם מוסיף עליו לתרגם ולפרש יותר הוא מחרף ומגדף, וכאלו הוא אומר שה' ית' קצר במקום שראוי היה יותר לפרש, וכאלו ח"ו היה נעלם ממנו דבר זה, אבל מה שכתב יותר בתורה דבר אחר חרוף וגדוף, שהוא פירש יותר רק דבר זה הוא גדוף שנתן תורה ללמד אותם וקצר מן מה שראוי לפרש.

כלל הדבר, כי כאשר מוסיף על התרגום, כאלו אומר שהש"י קצר ממה שהוא ראוי וכאלו אין כחו ויכלתו להשלים את האדם בהשלמה הראויה לו, ודבר זה הוא חרוף וגדוף כלפי [מעלה]. ועוד יש חרוף וגדוף, כי מאחר שהוסיף על התרגום, א"כ לפי ערך התרגום יש תוספת ג"כ בתורה, והתוספת הזה הוא דבר שאינו, וכאשר יאמר כי התורה נתנה מן הש"י כמו הדבר שהוסיף הוא דבר שאינו כך הנותן הוא דבר שאין בו ממש והכל הוא חרוף וגדוף כלפי מעלה, וזהו הפירוש ברור כי לא על כתובים פרטיים ומיוחדים נאמר זה כמו שהוא לפי רש"י ולפי רבינו חננאל, רק בכל מקום שמוסיף נאמר ע"ב כך.

וע"י זהר ח"ב קלב ע"ב: קדושה די בסופא אייה תרגום כמה דאוקימנא ודא אפילו יחיד יכול לומר לה איננו מלי דתרגום אבל מלין קדושהו (קדושה) דא דקא מקדשי מלאכי עלאי לאו איהו ביחיד והא אוקימנא כל קדושה דאיהו בלשון הקודש יחיד אסיר ליה למימר תרגום לעולם ביחיד ולא בסגיאין ויחיד איהו תקונא דליה ודאי ולא סגיאין וסימן לרזא דא שנים מקרא ואחד תרגום שנים לישנא דסגיאין איהו דודאי קדושה דלשון הקדש אסיר ואיהו (איהו) ביחיד קדושת תרגום אסיר איהו בסגיאין אלא ביחיד לעולם אחד תרגום תנינן ולא תרינן ולא יתיר תרגום אתיא למיעוטא* והכי אצטריך לשון הקדש אתיא לרביינא והכי אצטריך דמעלין בקדש ולא מורדין ובתרגום מורדין ולא מעלין אחד תנינן ולא יתיר ולא מעלין כלל.

*דחתרגום היינו לשון לבן הארמי (רח"ו במ"מ).

תרגום: קדושה זו שמקדשים המלאכים העליונים אינה ביחיד, והרי בארנו כל קדושה שהיא בלשון הקודש אסור ליחיד לאמרה. תרגום, לעולם ביחיד ולא ברבים. והיחיד הוא תקון שלו ודאי ולא רבים. וסימן לסוד זה, שנים מקרא ואחד תרגום. שנים זה לשון רבים, שודאי קדושה של לשון הקודש אסורה ביחיד. קדושת תרגום אסורה ברבים אלא ביחיד לעולם אחד תרגום. שנינו ולא שנים ולא יותר. התרגום בא למעט, וכך צריך לשון הקדש בא לרבו, וכך צריך שמעלים בקודש ולא מורדיים. ובתרגום מורדיים ולא מעלים. שנינו, אחד ולא יותר ולא מעלים כלל.

וע"י פרי עץ חיים (שער הנהגת המלי - פרק א): סוד התרגום - דע, כי תמיד תקרא פסוקים אלו עם תרגום. ותכוין, כי המקרא הוא הפנים, ותרגום אחוריים וכו', והנה, מ"ש שחייב האדם לקרות הפ' שמו"ת, הוא, כי שנים מקרא הוא כנגד ת"ת ויסוד. והענין, כי שנים מקרא, ר"ת שם, והוא שדי הויה, עולה שם. וכן מקרא, בגימטריא שם ע"ה, להורות על ב' שמות הנז', שהם בת"ת ויסוד. וז"ס, לשון הרגיל בדברי ר"ל, לומר שנים מקרא ולא אמרו שנים תורה. וגם במקרא נמצא פנים ואחור, והנה, פנים הוא לשון רבים, ואחור הוא לשון יחיד. כי לשון קדש הוא פנים, והוא שנים מקרא. אך התרגום שהוא אחור, אינו אלא אחד, וז"ס ואחד תרגום. גם תבין הענין, כי האחור הוא תמיד בסוד הריבוע, שתמיד אות ראשונה הולכת עם כל האותיות שלפניה, וכן השניה הולכת עם כל שלפניה, וכן השאר הולכת עם כל שלפניה. וזהו ענין ואחד תרגום, כי התרגום שהוא אחוריים, לעולם הוא א', הראשון הולך עם כולו, וכן הב' עם כולו שלפניו, וכן כל השאר נקשרים כאחד. אך לה"ק הנקרא פנים, הם רבים כי כ"א בפ"ע, כזה - אל"ף דל"ת נון י"ד. אך התרגום, הוא קשור ביחד כידוע, וזהו שנים מקרא וא' תרגום. ואבאר לך הטעם, למה אחוריים הם תרגום. והענין, כי תרגום ג' תרדמה, והנה נסירת אחוריים הוא ע"י התרדמה שנאמר ויפל ה' אלהים תרדמה על האדם, והוא סוד התרגום. גם ט"א, שהרי בכל ספירה מ"ס, יש הויה א', ואחור שלה שהוא ריבוע, ג' ע"ב. נמצא ט' פעמים ע"ב, מנין תרגום, נגד כל אחוריים, מן החכמה עד היסוד. וכולם ניתנים אל המלכות, וזהו ואחד תרגום, שכל האחוריים, הם במספר תרגום. והבן. והנה תרדמה, בגימטריא תרגום, כי בלשון תרגום מדבר עם הנביאים, שאין יכולים לקבל הנבואה רק ע"י תרדמה, וזהו תרדמה נופלת על אברם. ולזה אמר במחזה, שהוא לשון תרגום, ע"ש בזהר. ודע, כי לשון תרגום הוא אחוריים של הקדושה, וכן אחוריים הם בסוד פכמ"מ, ואלו נק' תרדמה. וזהו ויפל ה' אלהים תרדמה על האדם, כי הנסירה היתה בסוד אב"א, שזהו סוד תרדמה, שאז ננסרת, ואח"כ ויביאה אל האדם.

⁷⁵⁵ ע"י לקמן הערה 756.

האיש מקדש

פרק שני

קדושים

צ"ה א מ"י פ"ח מ"ה
א"ש ח"ל ד' ע"ש
א"ע מ"ן ת" ט"ף כ'
צ"ו ב מ"י ש' הל"ה
ט"ש ע"ש ש"ע כ'
צ"ז ד מ"י ש' ע"ש
ש"ש ע"ה
צ"ח ד מ"י ש' ע"ש
ש"ש ע"ה כ"ט

לבנות לה בית - פי' בןקנטרם לבנות לה ולא בנו כמו אז יבנה שלמה במה לכמות ואמרי' (שבת 77 טו) ביקש לבנות ולא בנה וי"מ מודכתיב לה ולא כתיב להן משמע דליכא אלא חלתי והיינו חופה ולא נתיירא דהא בכל הפרשה קרא חופה לשון ימוד ועל זה ש"ך שפיר לבנות לה וי"מ מודכתיב לה בלא מפי' ה"א דכל לה שבמקרא מפי' ה"א בר משלטה והה אחד מהס הוא כמו לא באל"ף ואשמעינן דלא נתקיים לה שם זה וכן פירש רש"י גבי ויקרא לה ט"ח בשמו (נמדבר ג) שהוא רפה לפי שלא נתקיים לה שם זה: **דברים** שכלב אינם דברים - משמע דוקא משום שלא פירש דבריו אבל אם פירש דבריו להדיא ולאמר בשעת המכר שהוא מוכרם לפי שהוא רזה ללכת לארץ ישראל הוה המכר בטל וקשה אמאי הא בעינן תנאי כפול והרי לא התנה שאלם לא ילך לא יתקיים המקום ורש"ס פירש (סוכה 77 מ"א) גבי התרוג על מנת להחזיר אם החזירו יאל לא החזירו לא יאל ואמ"נ דבעינן תנאי כפול הני מילי בליסור כגון התקדשי לי על מנת שתחני לי מאתיס וזו וכן בגט *אתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע (8) אבל במזמן לא בעינן תנאי כפול ולא נתיירא דהא כל תנאי ילפינן מזני גד וצ"י ראוין והתם דבר שבמזמן ואומר ר"י לדרך לחלק ולומר דש דברים שאלים לריבין תנאי כפול אלא גלוי מילתא דאין שהדי דלעתא דהכי עבד וגם יש דברים דאפילו גלוי מילתא לא בעי כגון התיא* דהכותב כל נכסיו לאתיס ושמע ש"ס לו בן שהמתנה בטלה וכן הכותב כל נכסיו לאתמו לא עשה אלא אפטרופא לפי שאלו אומיין שכלך היה דבעתו וכמו כן חזן סהדי דלא זבן אלא דלעתא למסק לארעא דישראל*:

ה"ג מאי תורה מדרש תורה: בן עזאי וכן זומא - תלמידים היו ובחורים ולא באלו לכלל סמוכה ולא היו בימייהם כמותם בתורה דתתן (סוכה 77 מ"ט) משמע בן עזאי בטלו השקדנים: **כל מקום** - מאחד מן המקומות: **ואפילו במסכת בלה** - שאין עומק בה וברייתא תורה אור וכן היא שטויה בלה בלא ברכה

מאי תורה מדרש תורה והני מילי דאמר לה תנינא *אבל אמר לה תנא אנא עד דתני הילכתא ספרא וסיפרי ותוספתא *ע"מ שאני תלמידי* אין אומרים בשמעון בן עזאי וכשמעון בן זומא *אלא כ*ששואלין אותו בכ"מ דבר אחד בלימודו ואומרין ואפילו במסכתא דבלה *על מנת שאני חכם אין אומרים כחכמי יבנה כר' עקיבא וחבריו אלא כל ששואלים אותו דבר הכמה בכל מקום ואומרה *על מנת שאני גבור אין אומרים כאבנר בן נר וכיואב בן צרויה אלא כל שחבריו מתיראים ממנו מפני גבורתו *על מנת *שאני עשיר אין אומרים כרבי אלעזר בן הרסום וכרבי אלעזר בן עזריה אלא כל שבני עירו מכבדים אותו מפני עושרו *על מנת שאני צדיק אפילו רשע גמור מקודשת שמא תהדר תשובה בדעתו *על מנת שאני רשע אפילו צדיק גמור מקודשת שמא תהדר דבר עבודת כוכבים בדעתו עשרה קבים חכמה ירדו לעולם תשעה נמלה ארץ ישראל ואחד כל העולם כולו עשרה קבים יופי ירדו לעולם תשעה נמלה ירושלים ואחד כל העולם כולו עשרה קבים עשירות ירדו לעולם תשעה נמלו רומיים קדמונים ואחד כל העולם כולו *קבים עניות ירדו לעולם תשעה נמלה בבל ואחד כל העולם כולו *עשרה קבים גסות ירדו לעולם תשעה נמלה עילם ואחד כל העולם כולו וגסות לבבל לא נחית והכתי' *ואישא עיני וארא והנה שתיים נשים יוצאות ורוח בכנפיהם ולהנה כנפים ככנפי החסידה ותשאנה את האיפה בין הארץ ובין השמים ואומר אל המלאך הדובר בי אנה המה מוליכות את האיפה ויאמר אלי לבנות לה בית בארץ שנער וא"ר יוחנן זו חנופה וגסות הרוח שירדו לבבל אין להכא נחית ואשתרבוני הוא דאשתרבוני להחם דיקא נמי *דקתני לבנות לה בית ש"מ איני והאמר מר סימן לבנות עניות ועניות בבבל הוא דאיכא מאי עניות עניות דחורה דכתיב *ארות לנו קמנה ושדים אין לה *וא"ר יוחנן זו עילם שזכתה ללמוד ולא זכתה ללמד עשרה קבים גבורה ירדו לעולם תשעה נמלו פרסיים וכו' עשרה קבים כנים ירדו לעולם תשעה נמלה מדי כו' עשרה קבים כשפים ירדו לעולם תשעה נמלה מצרים כו' עשרה קבים נגעים ירדו לעולם ט' נמלו חוירים כו' *קבים זנות ירדו לעולם תשעה נמלה ערביא כו' עשרה קבים עוות ירדו לעולם תשעה נמלה מישן כו' עשרה קבים שיחה ירדו לעולם תשעה נמלו נשים כו' עשרה קבים *שברות ירדו לעולם תשעה נמלו כושיים כו' עשרה קבים שינה ירדו לעולם תשעה נמלו עברים ואחד נמלו כל העולם כולו: **מ"ג** *ע"מ שאני כהן ונמצא לוי לוי ונמצא כהן נתין ונמצא ממזר ממזר ונמצא נתין בן כרך בן כרך ונמצא בן עיר על מנת שביתי קרוב למרחץ ונמצא רחוק רחוק ונמצא קרוב *על מנת שיש לו בת או שפחה מגודלת ואין לו או על מנת שאין לו ויש לו על מנת שאין לו בנים ויש לו או על מנת שיש לו ואין לו ובכולם אע"פ שאמרם בלבי היה להתקדש לו אע"פ אינה מקודשת וכן היא שהמתעו: **מ"ד** *הויה גברא דובין לנכסיה אדעתא למסק לארץ ישראל ובעידנא דובין לא אמר ולא מידי אמר רבא *הני דברים שבלב אינם דברים מנא ליה לרבא הא אילימא דתנן

הגרות הב"ח
(ה) תוס' ד"ס דברים וכו' דשכיב מרע אם לא מתי לא הא גט אם מתי יאה גט כו' אבל במזמן לא בעינן

הגרות הב"ח
(ה) תוס' ד"ס דברים וכו' דשכיב מרע אם לא מתי לא הא גט אם מתי יאה גט כו' אבל במזמן לא בעינן

הגרות הב"ח
(ה) תוס' ד"ס דברים וכו' דשכיב מרע אם לא מתי לא הא גט אם מתי יאה גט כו' אבל במזמן לא בעינן

הגרות הב"ח
(ה) תוס' ד"ס דברים וכו' דשכיב מרע אם לא מתי לא הא גט אם מתי יאה גט כו' אבל במזמן לא בעינן

הגרות הב"ח
(ה) תוס' ד"ס דברים וכו' דשכיב מרע אם לא מתי לא הא גט אם מתי יאה גט כו' אבל במזמן לא בעינן

הגרות הב"ח
(ה) תוס' ד"ס דברים וכו' דשכיב מרע אם לא מתי לא הא גט אם מתי יאה גט כו' אבל במזמן לא בעינן

הגרות הב"ח
(ה) תוס' ד"ס דברים וכו' דשכיב מרע אם לא מתי לא הא גט אם מתי יאה גט כו' אבל במזמן לא בעינן

הגרות הב"ח
(ה) תוס' ד"ס דברים וכו' דשכיב מרע אם לא מתי לא הא גט אם מתי יאה גט כו' אבל במזמן לא בעינן

הגרות הב"ח
(ה) תוס' ד"ס דברים וכו' דשכיב מרע אם לא מתי לא הא גט אם מתי יאה גט כו' אבל במזמן לא בעינן

הגרות הב"ח
(ה) תוס' ד"ס דברים וכו' דשכיב מרע אם לא מתי לא הא גט אם מתי יאה גט כו' אבל במזמן לא בעינן

הגרות הב"ח
(ה) תוס' ד"ס דברים וכו' דשכיב מרע אם לא מתי לא הא גט אם מתי יאה גט כו' אבל במזמן לא בעינן

הגרות הב"ח
(ה) תוס' ד"ס דברים וכו' דשכיב מרע אם לא מתי לא הא גט אם מתי יאה גט כו' אבל במזמן לא בעינן

הגרות הב"ח
(ה) תוס' ד"ס דברים וכו' דשכיב מרע אם לא מתי לא הא גט אם מתי יאה גט כו' אבל במזמן לא בעינן

הגרות הב"ח
(ה) תוס' ד"ס דברים וכו' דשכיב מרע אם לא מתי לא הא גט אם מתי יאה גט כו' אבל במזמן לא בעינן

הגרות הב"ח
(ה) תוס' ד"ס דברים וכו' דשכיב מרע אם לא מתי לא הא גט אם מתי יאה גט כו' אבל במזמן לא בעינן

הגרות הב"ח
(ה) תוס' ד"ס דברים וכו' דשכיב מרע אם לא מתי לא הא גט אם מתי יאה גט כו' אבל במזמן לא בעינן

הגרות הב"ח
(ה) תוס' ד"ס דברים וכו' דשכיב מרע אם לא מתי לא הא גט אם מתי יאה גט כו' אבל במזמן לא בעינן

הגרות הב"ח
(ה) תוס' ד"ס דברים וכו' דשכיב מרע אם לא מתי לא הא גט אם מתי יאה גט כו' אבל במזמן לא בעינן

הגרות הב"ח
(ה) תוס' ד"ס דברים וכו' דשכיב מרע אם לא מתי לא הא גט אם מתי יאה גט כו' אבל במזמן לא בעינן

הגרות הב"ח
(ה) תוס' ד"ס דברים וכו' דשכיב מרע אם לא מתי לא הא גט אם מתי יאה גט כו' אבל במזמן לא בעינן

הגרות הב"ח
(ה) תוס' ד"ס דברים וכו' דשכיב מרע אם לא מתי לא הא גט אם מתי יאה גט כו' אבל במזמן לא בעינן

הגרות הב"ח
(ה) תוס' ד"ס דברים וכו' דשכיב מרע אם לא מתי לא הא גט אם מתי יאה גט כו' אבל במזמן לא בעינן

עשרה קבים חכמה [תורה ודרך ארץ] ירדו לעולם, תשעה נטלה ארץ ישראל, ואחד כל העולם כולו. עשרה קבים יופי ירדו לעולם, תשעה נטלה ירושלים, ואחד כל העולם כולו. עשרה קבים עשירות ירדו לעולם, תשעה נטלו רומיים⁷⁶⁴ קדמונים⁷⁶⁵, ואחד כל העולם כולו⁷⁶⁶. י קבים עניות ירדו לעולם, תשעה נטלה בבל, ואחד כל העולם כולו. עשרה קבים גסות ירדו לעולם, תשעה נטלה עילם [פרס⁷⁶⁷], ואחד כל העולם כולו.

וגסות לא ירד לבבל. והרי נאמר 'ואשא עיני וארא והנה שתיים נשים יוצאות ורוח בכנפיהם וְלִהְיֶה כְנָפֵים כְּנָפֵים חַסִידָה וְתִשָּׁאֲנָה אֶת הָאֵיפָה' [פי' היצר הרע שנמסר בידם השליכו בתוכה] בין הארץ ובין השמים. וְאָמַר אל המלאך הדבר בי אנה הִמָּה מוֹלְכוֹת את האיפה. ויאמר אלי לבנות לה בית בארץ שְׁנָעַר [וְהַיּוֹכֵן וְהַיְזִיקָה שָׁם עַל מְכַנְתָּהּ]. וא"ר יוחנן, זו חנופה וגסות הרוח שירדו לבבל.

כן, ירדה לכאן [בבל], והתערבב לשם [עילם]. וכן הוא מדויק, שנאמר 'לבנות לה בית' [לה] בלשון יחיד, אע"פ שבתחילה נאמר 'ב' נשים', וכן לומדים. לא נכון? והרי אמר מר, סימן לגסות, עניות, ויש עניות בבבל. מהו עניות [שהוא סימן לגסות הרוח]. עניות בתורה [פי' שתורה אינה נחה על גסי הרוח שמתוך גסותו אינו משמש כל צרכו את רבו, ואינו מחר על שמועתו], שנאמר 'אחות לנו קטנה ושדים אין לה', וא"ר יוחנן, זו 'עילם', שזכה ללמוד ולא זכתה ללמד [פי' מאחר והמקום הוא מקום שלא לומדים תורה, לא זכו אלו החכמים ללמד].

עשרה קבים גבורה ירדו לעולם, תשעה נטלו פרסיים וכו' [ואחד נטלו כל העולם כולו]. עשרה קבים כנים? ירדו לעולם, תשעה נטלה מדי כו' [ואחד נטלו כל העולם כולו]. עשרה קבים כשפים ירדו לעולם, תשעה נטלה מצרים כו' [ואחד נטלו כל העולם כולו]. עשרה קבים נגעים ירדו לעולם, ט' נטלו חזירים כו' [ואחד נטלו כל העולם כולו]. י קבים זנות ירדו לעולם, תשעה נטלה ערביא כו' [ואחד נטלו כל העולם כולו]. עשרה קבים עזות [ממדות] ירדו לעולם, תשעה נטלה מישן⁷⁶⁸ כו' [ואחד נטלו כל העולם כולו]. עשרה קבים שיחה ירדו לעולם, תשעה נטלו נשים כו' [ואחד נטלו כל העולם כולו]. עשרה קבים שכרות ירדו לעולם, תשעה נטלו כושיים כו' [ואחד נטלו כל העולם כולו]. עשרה קבים שינה ירדו לעולם, תשעה נטלו עבדים, ואחד נטלו כל העולם כולו.

מתני'. האומר לאשה, הרי את מקודשת לי ע"מ שאני כהן⁷⁶⁹ ונמצא לוי, לוי ונמצא כהן, נתין ונמצא ממזר, ממזר ונמצא נתין, בן עיר ונמצא בן כרך [ישיבת כרכים קשה שהכרך הוא מקום שווקים והיוקר מצוי בו ודוחק עוברים ושבים], בן כרך ונמצא בן עיר [אף על פי שהטעה לשבח טעות הוא. האומר לאשה, הרי את מקודשת לי] על מנת שביתי קרוב למרחץ ונמצא רחוק, רחוק ונמצא קרוב. [האומר לאשה, הרי את מקודשת לי] על מנת שיש לו בת או שפחה מגודלת⁷⁷⁰ ואין לו, או על מנת שאין לו ויש לו, על מנת שאין לו בנינים ויש לו, או על מנת שיש לו ואין לו, ובכולם אף על פי שאמרה בלבי היה להתקדש לו [אע"פ שהדבר כן כמו שהוא עכשיו שאין תנאו אמת], אעפ"כ אינה מקודשת⁷⁷¹. וכן היא שהטעתו.

גמ'. אדם מכר קרקעותיו על דעת לעלות לארץ ישראל⁷⁷² ונאנס ולא עלה, ובשעה שמכר לא אמר כלום. אמר רב, [זה שמכר רק בתנאי שיזכה לעלות לארץ ישראל] הם דברים שבלב, ודברים שבלב אינם [חשובים] דברים [כל זמן שלא גילה דעתו, שעולה לארץ ישראל, ואין לו כח לבטל המכירה, אמנם אם גילה דעתו שמכר בגלל שהוא עולה לארץ ישראל אפילו אם לא אמר בתנאי שיזכה לעלות, שהרי אין צד שהוא יגור כאן ללא קרקע]. מאיפה רבא יודע את זה. אם תאמר מזה

מהו תורה, מדרש תורה. והיינו כשהוא אמר לה [הרי את מקודשת לי על מנת שאני] תנינא [פי' שאני לומד?], אבל אם אמר לה אני תנא [מלמד?], עד שלמד ההלכה של ספרא וספרי ותוספתא⁷⁵⁶. [האומר לאשה הרי את מקודשת לי] על מנת שאני תלמיד, אין אומרים כשמעון בן עזאי וכשמעון בן זומא [שלא היו בימיהם כמותם], אלא כל ששואלין אותו בכל מקום דבר אחד בלימודו⁷⁵⁷ [פי' היכן שלומד כעת] ואומרו, ואפילו במסכת כלה [פי' מסכת קלה שאין בה עומק].

[האומר לאשה הרי את מקודשת לי] על מנת שאני חכם, אין אומרים כחכמי יבנה, כר' עקיבא וחביריו, אלא כל ששואלים אותו דבר חכמה [דבר התלוי בסברא⁷⁵⁸] בכל מקום ואומרה⁷⁵⁹.

[האומר לאשה הרי את מקודשת לי] על מנת שאני גיבור⁷⁶⁰, אין אומרים כאבנר בן נר וכיוצא בן צרויה, אלא כל שחבריו מתיראים ממנו מפני גבורתו.

[האומר לאשה הרי את מקודשת לי] על מנת שאני עשיר⁷⁶¹, אין אומרים כרבי אלעזר בן חרסום [עשיר מופלג - עי' יומא לה ע"ב] וכרבי אלעזר בן עזריה, אלא כל שבני עירו מכבדים אותו מפני עושרו⁷⁶².

[האומר לאשה הרי את מקודשת לי] על מנת שאני צדיק⁷⁶², אפילו רשע גמור, מקודשת, שמא הרהר תשובה בדעתו.

[האומר לאשה הרי את מקודשת לי] על מנת שאני רשע⁷⁶³, אפילו צדיק גמור, מקודשת, שמא הרהר דבר עבודת כוכבים בדעתו.

⁷⁵⁶ עי' רמב"ם (אישות פ"ח ה"ד): על מנת שאני יודע לשנות צריך להיות יודע לקרות המשנה, ואם אמר על מנת שאני תנאה צריך להיות יודע לקרות המשנה וספרא וספרי ותוספתא של ר' חייא. ועי' רא"ש: [אם אמר אני תנאה] פי' הלכות משנה ויותר היה נראה דהלכתא כו' יוחנן דסבר כו' יהודה וספרי וספרא הם מדרשי תורה והא דקאמר תנאה אנא מוסיף הילכתא ותוספתא.

ועי' ש"ע (אה"ע סי' לח סכ"ו): ע"מ שאני יודע לשנות, צריך להיות יודע המשנה. (ו"א דאם יודע מדרשי התלמוד, מקודשת). ואם אמר: על מנת שאני תנאה, צריך להיות יודע לקרות המשנה וספרא וספרי ותוספתא של רבי חייא. וכנראה שהרמ"א צריך להיות בסוף ולא באמצע.

ועי' ח"מ ד"ה צ"ל יודע המשנה. לא נתפרש אם צריך כל המשניות מהש"ס או די במשנה אחת או ג' משניות כדעת הטור בע"מ שאני יודע לקרות. וז"ל הב"ש: דינו כמו בע"מ שאני יודע לקרות דא"צ לידע כל התורה לדעת ה"א שהבי' כן ה"א א"צ לידע כל המשניות.

ועי' ח"מ ד"ה מדרשי התלמוד. כלומר הדרשות שדורש בתלמוד מפסוקי התורה והיינו נמי ספרי וספרא הנקראים בגמרא מדרש תורה וגם פה לא נתפרש אם צריך לידע כולן או מקצתן.

ועי' ח"מ ד"ה ותוספתא של ר' חייא: וה"ה תוספתא של ר' אושעיא ⁷⁵⁷ עי' ש"ע (אה"ע סי' לח סכ"ז): על מנת שאני תלמיד, כל ששואלין אותו דבר אחד בתלמודו, ואומרו, אפילו בהלכות החג שמלמדים אותן ברבים מדברים הקלים סמוך לחג כדי שיהיו כל העם בקיאים בהם.

ועי' ט"ז: בהלכות החג. בגמ' אמרינן אפילו יודע בהלכות כלה ופי' רמב"ם כלה לשון דרשה דהיינו שרגילין לדרוש באלול ובאדר סמוך לחג ומלמדין אותם ברבים בדברים הקלים שיהיו הכל בקיאים בהם.

⁷⁵⁸ עי' גיטין ו ע"ב: אמר רב יוסף: מאן לימא לן דר' אביתר בר סמכא הוא. ועוד, לא איהו דשחל ליה לרב יהודה וכו', וכתב ליה בלא שירוטוט, וא"ר יצחק: שתיים כותבין, שלש אין כותבין וכו' א"ל אביי: אטו כל דלא ידע הא דר' יצחק לאו גברא רבה הוא. בשלמא מילתא דתליא בסברא - לחיי, הא גמרא היא, וגמרא לא שמיע ליה.

⁷⁵⁹ עי' ש"ע (אה"ע סי' לח סכ"ח): על מנת שאני חכם, כל ששואלים אותו דבר חכמה, דהיינו דבר התלוי בסברא, בכל מקום, ואומרה.

ועי' ח"מ: דבר התלוי בסברא בכל מקום. נראה דהכ' ג"כ בא' מן המקומות סגי כמו בע"מ שאני תלמיד ואפשר דמי שיוודע להשיב דבר התלוי בסבר' במקום א' יודע להשיב בכל המקומות.

⁷⁶⁰ עי' ש"ע (אה"ע סי' לח סכ"ט): ע"מ שאני גבור, כל שחבריו מתיראים ממנו מפני גבורתו.

⁷⁶¹ עי' ש"ע (אה"ע סי' לח סכ"ל): ע"מ שאני עשיר, כל שבני עירו מכבדים אותו מפני עשרו.

עי' רע"א: ע"מ שאני עני א"צ שיעור כ"כ.

⁷⁶² עי' ש"ע (אה"ע סי' לח סכ"א): ע"מ שאני צדיק, אפילו רשע גמור, הרי זו מקודשת מספק, שמא הרהר תשובה בלבו.

עי' ב"ש: שמא הרהר. עי' ברי' הביא פלוגתא אם מהני הרהור בגזלן קודם שהחזיר הגזילה ונראה אם הוא אומר שהרהר בתשובה נאמן כמו אם אמר קיימתי התנאי והיא א"י להכחישו, מיהו בתנאי ע"מ שאני רשע אפשר דינו נאמן לעשות לנפשו רשע, ועי' ח"מ: הרהר תשובה בלבו. אעפ"י שאנו רואין הגזילה עדיין בידו ולא מקרי בעל תשובה עד שישליך השרץ מיזו מ"מ כיון שהסכים בדעתו להשיב נקרא ג"כ צדיק ומידי ספק קידושין לא נפקי.

⁷⁶³ עי' ש"ע (אה"ע סי' לח סכ"ב): ע"מ שאני רשע, אפילו צדיק גמור, הרי זו מקודשת מספק, שמא הרהר ע"א בלבו.

⁷⁶⁴ י"ג רומי.

⁷⁶⁵ נמחק בכת"י.

⁷⁶⁶ עי' מהר"ל: עשו ירש זה העולם ועשירותו, כאשר ידוע בעניין עשו, ולא כן ישראל אשר הם דביקים בעולם העליון אשר מעלתו השכל הפשוט. ועי' בהגור"א במגילת אסתר על פי הרמז (א א): וראויים היו ישראל שלא יהיה להם כלום בעולם הזה רק שקדם [יעקב] ולקח ממנו [עשו] הבכורה.

⁷⁶⁷ עי' רש"י לקמן ד"ה דכתיב אחות.

⁷⁶⁸ שבו רובם ממזרים עי' לקמן ע"ב (רש"י).

⁷⁶⁹ עי' לעיל הערה 746.

⁷⁷⁰ עי' עמוד א'.

⁷⁷¹ עי' רמ"א (אה"ע סי' לח סכ"ד): אא"כ אמרה כן בפירוש בשעת הקדושין ושמעו הבעל ושתק.

שלמדנו במשנה, [נאמר] "קריב אותו" [והוא פוסק מיתור, ולכן בא לחדש דבר], מלמד שכופים אותו [לקיים נדר], הייתי אומר אפילו בעל כרחו. מלמד הנאמר, "לרצונו", הא כיצד. כופים אותו עד שיאמר רוצה אני⁷⁷². ולמה [זה נחשב לרצונו]. הרי בלבו איננו רוצה. אלא לאו, משום שאמרו דברים שבלב אינן דברים. ואולי שם שונה, שכולם יודעים שהוא רוצה בכפרה.

אלא מהסוף [של אותו המשנה], וכן אתה מוצא בגיטי נשים ושחרורי עבדים, כופים אותו עד שיאמר רוצה אני⁷⁷³. ולמה [זה נחשב לרצונו]. הרי בלבו איננו רוצה. אלא לאו משום שאמרו דברים שבלב אינן דברים. ואולי שם שונה, משום שיש מצוה לשמוע דברי חכמים [והאפשר להעמיד אותו שהוא רוצה לקיים מצוה, וגמר בלבו לקיים דברי הבית דין].

אלא אמר רב יוסף, מכאן, המקדש את האשה, ואמר כסבור הייתי שהיא כהנת והרי היא לוייה, לוייה נמצאת כהנת, ענייה והרי היא עשירה, עשירה והרי היא ענייה, מקודשת, מפני שלא הטעתו. ולמה. הא אמר שהוא חשב אחרת. אלא משום שאמרו דברים שבלב אינן דברים. אמר לו אביי, אולי שם שונה, שזה [שמש"כ מקודשת היינו רק] לחומרא [ואם קבלה קידושין מאחר, חייבת גט משניהם]⁷⁷⁴.

אלא אמר אביי, מכאן, ככולם אף על פי שאמרה בלבי היה להתקדש לו, אעפ"כ אינה מקודשת [והרי זה לקולא], ולמה. הא אמרה שחשבה אחרת. ואולי שם שונה, שמאחר והתנה [בפירוש בפיו, והיא שמעה ולא מיחתה לומר אע"פ שזה לא קיים אני רוצה להתחתן], איננה נאמנת לעקור את התנאי.

אלא אמר רב חייא בר אבין, היתה מעשה בבית מדרש של רב חסדא, ורב חסדא [הלך]⁷⁷⁵ לבית מדרש של רב הונא, ופשטו, האומר לשלוחו הבא לי [מעות] מן החלון או מן השק והביא לו [והיו של הקדש, וזה היה שגגת הבעל הבית, שחשבו להיות של חולין]⁷⁷⁶, אף על פי שאמר בעל הבית, לא רציתי מזה [אלא מחלון אחר או שק אחר], כיון שהביא לו מזה, בעל הבית מעל [וחייב קרבן מעילה, שהרי השליח עשה שליחותו]. ולמה. הרי אמר שחשב אחרת [אם כן השליח לא עשה שליחותו]. אלא לאו משום שאמרו דברים שבלב אינן דברים. ואולי שם שונה, [שהבעל הבית] בא⁷⁷⁷ [פ"י אמר שק] כדי לפטור את עצמו מקרבן מעילה [אבל האדם שבציור

⁷⁷² ע"י רמב"ם (מעשה הקרבנות פ"ד הט"ז): אף על פי שנאמר לרצונו כופין אותו עד שיאמר רוצה אני, בין שנדר ולא הפריש בין שהפריש ולא הקריב כופין אותו עד שיקריב.

⁷⁷³ ע"י ש"ע (אה"ע סי' קלד ס"ה): הא דאינו גט כשהוא אנוס, וכו' [אבל אם אנסוהו] כדן, כנון שהוא חייב להוציא ואינו רוצה, ואנסוהו ב"ד עד שהוציא, הוי גט.

וע"י בבאר הגולה: פ"י אונסין אותו עד שיאמר רוצה אני כדתנן במשנה דערכין. וע"י פ"ת שצ"ן לנתה"מ (סי' רה סק"א): אם אנסו באונס הגוף או באונס ממון כדי למכור [וה"ה לגרש], ובהאי הנאה שנפטר מהאונס במכירה זו אמרין אגב אונסא וזווי נמר ומקנה, דאומדנא דמוכח הוא דגמר ומקני שוב א"צ לאמירתו, דהא אנן סהדי דגמר ומקני, דכל היכא דאיכא אומדנא דמוכח הויין דברים שבלב ג"כ דברים.

ע"י רמב"ם (עבדים פ"ז ה"ז): מי שחציו עבד וחציו בן חורין הואיל ואינו מותר לא בשפחה ולא בבת חורין כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב שטר עליו בחצי דמיו, ב"ד"א בעבד מפני שהאיש מצווה על פריה ורביה אבל השפחה תשאר כמות שהיא ועובדת את רבה יום אחד ואת עצמה יום אחד, ואם נהגו בה החוטאים מנהג הפקר כופין את רבה לשחרר וכותב עליה שטר בחצי דמיה.

⁷⁷⁴ זה איננו מסקנת הגמ' שם, וצ"ע למה לא מודגש לא שם ולא כאן.

⁷⁷⁵ זו תוספת של רש"י בגירסא.

⁷⁷⁶ ע"י רמב"ם (מעילה פ"ז ה"א): מי ששגג ולקח הקדש או מעות הקדש ונתנו לשליח להוציאו בתורת חולין, אם עשה השליח שליחותו המשלח הוא שמעל, ואם לא עשה שליחותו אלא עשה השליח מדעת עצמו השליח הוא שמעל, כיצד בעל הבית שאמר לשלוחו תן [לי] מאותו בשר לאורחין הלך ונתן להן ככר, או שאמר לו תן להן ככר ונתן להן בשר, אמר לשלוחו הבא לי מן החלון והביא לו מן המגדל, או שאמר לו הבא מן המגדל והביא לו מן החלון, השליח מעל, וכן כל כיוצא בזה, הלך השליח והביא מן החלון כמו שאמר לו אף על פי שאמר השולח לא היה בלבי שיביא אלא מן המגדל בעל הבית מעל, שהרי עשה שליחות מאמרו ודברים שבלב אינן דברים, ואפילו היה השליח חרש או שוטה או קטן שאין להן שליחות אם עשה כמאמרו בעל הבית מעל ואם לא עשה שליחותו בעל הבית פטור, אמר לשלוחו תן לאורחין חתיכה חתיכה של בשר הלך השליח ואמר להן טולו שתיים שתיים, בעל הבית מעל שהרי נעשה דברו והשליח פטור מפני שהוא מוסיף על שליחות בעל הבית ולא עקר השליחות, אבל אם אמר להם השליח טולו שתיים שתיים מדעתי שניהן מעלו, נטלו האורחים שלש שלש אף האורחין מעלו מפני שכל אחד מהן עשה שליחות חבירו והוסיף מדעתו, נמצא חבירו חייב לפי שנעשו דבריו ולא נעקרה השליחות והוא חייב על זה שהוסיף מדעתו.

⁷⁷⁷ גירסת ד"ה של רש"י קאמר שונה מש"ס "קאתי", ובכל הכת"י שבידינו איתא "קאתי".

שלנו, טרח לעלות לארץ ישראל ונאנס. אם הוא רוצה לשקר לפטור את עצמו מקרבן] היה לו לומר שזה היה במזיד [ואין קרבן מעילה אלא בשוגג. וכי] בן אדם יעשה את עצמו רשע [אפילו כדי לפטור את עצמו מקרבן. אם כן, אם רצה לפטור את עצמו מקרבן מעילה] היה לו לומר נזכרתי [שהלכת, שמעות אלה הם הקדש, וזה היה קודם שהשליח מעל, ואחרי שהוא לא יכול להחזיר אותו], שלמדנו בברייתא⁷⁷⁸, נזכר בעל הבית ולא נזכר שליח, שליח מעל [ובעל הבית פטור מאחר ונזכר, לא הוה שגגה אצלו, אמנם השליח חייב שכן הוציא מעות הקדש לחולין, אמנם לולא שהבעל הבית היה זוכר, הבעל הבית היה מועל, שכן יש שליח לדברי עבירה במעילה, אבל מאחר והבעל הבית פטור, חוזרים לכלל שאין שליח לדבר עבירה]⁷⁷⁹.

אדם שמכר קרקעותיו לדעת שיעלה לארץ ישראל [וגילה כך במכירתם], עלה ולא הצליח לדור שם [או בגלל חסור מזונות או שלא מצא דירה]. אמר רבא, כל שעלה הוא רק לדעת לגור, והרי לא גר [והוה כמי שלא עלה, ולכן המכירה חוזרת]. יש שאמרו, [שמכר] לדעת לעלות, והרי עלה⁷⁸⁰.

אדם שמכר קרקעותיו לדעת שיעלה לארץ ישראל [וגילה כך במכירתם], ובסוף לא עלה, אמר רב אשי, אם הוא רוצה, הוא יכול לעלות [והדבר תלוי בו ולא בטל המכירה]. יש שאמרו, [וכי] אם הוא רוצה הוא לא יעלה. מהו ההבדל ביניהם. יש חילוק ביניהם, אם נולד אונס בדרך [אם כן ללשון הראשון לא מחזירים הקנין בזה שמעט שיש ליסטים בדרך, שאמר "אם ארצה לטרוח ולחזור אחרי שיירה היה עולה", אבל ללשון השני, כל עיכוב מחזיר את הקנין].

מתני'. האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה פלונית במקום פלוני, והלך וקדשה במקום אחר, אינה מקודשת [שזה שאמר "במקום פלוני" הוא בקפידה, שיש לו אוהבים במקום פלוני ואם בא אדם לומר דברים עלי בפניה ימחו בידו, ואם קדשה במקום אחר, איננו שלוחו לכך. אבל אם אמר צא וקדש לי אשה פלוני, והרי היא במקום פלוני, וקדשה במקום אחר, הרי זו מקודשת [שמה שאמר לו "הרי היא" רק היכן שאפשר למצא אותה]⁷⁸¹.

גמ'. וכן למדנו במשנה אותו דבר בענין גיטין. האומר תנו גט זה לאשתי במקום פלוני, ונתנו לה במקום אחר, פסול⁷⁸². [תן גט זה לאשתי] והרי היא במקום פלוני, ונתנו לה במקום אחר, כשר⁷⁸³. וצריכים [את שניהם], שאם היינו לומדים בענין קידושין, משום⁷⁸⁴ שבא לקרבה, ובמקום זה אוהבים אותי ולא מדברים עלי דברים, ובמקום זה שונאים אותי, ומדברים עלי דברים. אבל בענין גיטין שבא להרחיק אותה, אולי נאמר שלא איכפת לו. ואם היינו לומדים בענין גירושין, אני רוצה שתתבזיזי⁷⁸⁵ במקום זה, ובמקום זה אינני רוצה. אבל בענין קידושין, נאמר לא איכפת לו, [אלא רואים ש]צריכים [את שניהם].

מתני'. המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים, ונמצאו עליה נדרים, אינה מקודשת⁷⁸⁶. כנסה⁷⁸⁷ סתם, ונמצאו עליה נדרים, תצא שלא בכתובה [שאמר הבעל, אינני רוצה אשה שנודרת הרבה, אבל צריכים גט מדרבנן מספק, מאחר ולא פירש אולי דעתו היה להתקדש אפילו אם אינה נדרנית]⁷⁸⁸. על מנת שאין עליה נדרים, ונמצאו בה מומים, אינה מקודשת. כנסה סתם, ונמצאו בה מומים תצא שלא בכתובה, שכל המומים הפוסלים בכהנים פוסלים בנשים⁷⁸⁹.

גמ'. [קשה] שכן למדנו אותו משנה במסכת כתובות [אז למה היא נכתבה פעמיים]. כאן בקידושין צריכים אותו, [לדיני קידושין שבו] ולמדנו [הלכות] כתובות אגב [הלכות] קידושין. ושם בכתובות צריכים אותו, [לדיני כתובות שבו] ולמדנו [הלכות] קידושין אגב [הלכות] כתובות. מתני'. המקדש שתי נשים בשוה פרוטה⁷⁹⁰, או אשה אחת בפחות משוה פרוטה, אף על פי שאחר כך שלח מתנות [ששוים פרוטה]⁷⁹¹,

⁷⁷⁸ כך תוקן בגליון, אע"פ שבכל הכת"י שבידינו איתא דתנן ולא שלמדנו בברייתא. אמנם לא מצאתי את הדברים לא במשנה ולא בברייתא.

⁷⁷⁹ רש"י. וע"י רע"א: רש"י ד"ה שליח מעל כתב דאף שהוא עושה בשליחות הבעה"ב מ"מ כיון דהבעה"ב נזכר ואינו מועל תו הוי כמו בכל מילי דאין שליח לדבר עבירה דגזירת הכתוב הוי רק היכא דיש מעילה להמשלח, וזה רק להסוברים דבשוגג גם כן אין שליח לדבר עבירה. אבל להסוברים דבשוגג גם בעלמא יש שליח לדבר עבירה וכו' [ע"י לעיל הערה ר"ט], וי"ל כמו שכתב רש"י חגיגה דכשנזכר אנו סהדי דלא ניחא לי' עוד בשליחותי ומבטל השליחות.

וע"י רמב"ם (מעילה פ"ז ה"ג): הנותן פרוטה הקדש לשלוחו ואמר לו הבא לי בחציה נרות בחציה פתילות, הלך והביא לו בכולה נרות או בכולה פתילות, או שאמר לו הבא לי בכולה נרות או בכולה פתילות הלך והביא בחציה נרות ובחציה פתילות שניהם פטורים, בעל הבית לא מעל שהרי לא נעשה שליחותו בפרוטה, והשליח לא מעל שהרי לא עקר שליחותו בפרוטה, אבל אם אמר לו הבא לי בחציה נרות ממקום פלוני ובחציה פתילות ממקום פלוני והלך והביא נרות ממקום פתילות ופתילות ממקום נרות השליח מעל.

האיש מקדש פרק שני קידושין

עין משפט
נר מצוה

קריב אטו: קרא יתירא הוא דהא כתיב ברישא דקרא זכר תמים
קריבטו: שכוּפין אטו. לקיים דברי נדרו: דמלוט לשמוט דברי
חכמים: ואית לן לחזוקיה בחזקת מקיים מלוט וגמר בלבו לקיים
דברי בית דין: שפני ספס דלוממרא - כלומר איכא למימר דהא
דתי מקודשת לוממרא קאמר שאינה תורה אור

מוחרת לאחר בלא גט אבל קידושין יקרא
גמורים לא הוּוּ בלבוט קידושין אחרים
שלא יתפס בה שאלם כה אחר וקדשה
לריכה גט אף משני: אינה מקודשת
והיית קולא: כיון דלא תפס. שפירס
תנאו בפיו לאו כל כמינה למיעקר
תנאו דבדרים שכלב האולף ושמטה
ולא מיתקו לומר אעפ"כ אני תפילה
כך קדש אותי בלא תנאי: ורב חסדא
סוה רב רב הונא: כלומר לא לבי
מדרשו של רב הונא לענין דבדר: כ
סבא לי מן סהלון: מעות והוּוּ שם
מעות של הקדש ושגג בעל הבית
כסבור סקן חולין: דלומסקמא.
סקמא: וסבא לו. ומחומו חלון:
לא סיס בלבי: מכיס זה אלא מכיס זה:
בע"כ מעל: שפיר עשה שליח
שליחוהו והגן (מעילה דף כ"ג) השליח
שעשה שליחוהו הבע"כ עמל: וסבא לא
סיס בלבי קאמר: והוּוּ ליה לא עשה
שליחוהו: **למיפטר נפשיה מקרבן**
קאמר: וסקרי קא משקר אבל האי
גברא חזין דעריה לעלות לארץ
ישראל וגאס: לא עביד איניש כו'.
קשיא היא כלומר דילמא האי דלא
מיפטר משום דלא תמימן הוא
ודקאמרת היא לו לפטור עלמו בענין
אחר לומר מויד הייתי הא לא ניחא
ליה למימר דמשני נפשיה רשע:
נוכרתי: לאחר (שהלכתי) להוליא
בזוק בשליחוהו נוכרתי שהם של
הקדש קודם שהולא: **שנית מעל:**
ועל הבית עטור דכין שנוכר לא
שגגה היא גביה ושליח חייב שהולא
מעות הקדש לחולין ואילו לא נוכר
בעל הבית הוה רמיזא מעילה עליה
דאיכתיבי עליה למעול שולחו על ידו
דריש פירקין (לעיל דף מב): אבל
השתא דלמיפטר בע"ה רמיזא מעילה
השליח ככל התורה כולה דחין שליח
לדבר עבירה והעושה הוא מתחייב:
דזכי לניכסייה אדעתא למיסק: ופריש
ליה דאדעתא דהכי עביד: ולא
איסדר: ולא יכול לדור או משום
איסור מוזנות או לא מאל דירה: והא
לא מיסדר ליה: והוא ליה כחולין דלא
מלי למיסק ורב זבדי: אי בעי הוּוּ
סליק. ובדידיה קיימא מילתא ולא
במלה זבדיה: אי בעי לא סליק.
בתמיה מו חכמו: דאיסילידי ליה
אונסא באורחא: שמוט שהוּוּ ליסמיט
בדרך לישטא קמא לא הדריגן זבדי
דהכי קאמר דחי בעי למטרח
ולאחזרי בחר שפירתא הוה סליק
ולישטא בתרא דקא מתמה התמיה

ר"ס ו. יבמות ק"ב. כ"ג. מ"ג.
[שליח כהנא.]

ר"ס פ' ויקרא כ"ב. מ"ח.
פ"ט ערובין כהנא. ע"ב.
[יבמות ק"ו. כב"י ויהא ע"ב.]

[יבמות כ. ע"א.]
לקמן כ"ג.

הנהרות הב"ח
(ה) ב"ב הל"ג ר"ב עיין
כ"ב יבמות ל"ב ע"ב:
(ב) רש"י ד"ה אינה כו'
בפניה יממו:

מעילה כהנא.

יבמות פ"ז כ"ט נזכירות
כ"ב.

ז"ל שהלכת

לקמן נ"ט.

גישין ס"ה.

כתובות ע"ב.

כתובות ע"ב.

גליון הש"ס
דבר והתנאי הא קאמר
כסבור הייתי. ע"ו
השבת מומיזין סדר נשים
ס"ג ג' ודוק:

היה לו לומר מויד הייתי. דכתיב דחין אטו מחמיטס אטו לומר
בלבי היה כך מכל מקום מויד הייתי הו עטמה מקובלת ויתר
ואין נראה כל כך רמזות והר"ם פ' ודאי מויד הייתי אטו מחמיטס
לו יוסר כ"ה הא דלמרי' בפ"ק ד"מ (דף ג:) גבי אמרו לו סמיט חלקת
חלב והוא אמרו לא חלכתי דהכמיט
פוטרים מטעם דלס ירלה לומר מויד
הייתי: **דאיתירידי** ליה אוכפא
באורחא. ועליל שהולך לומר דברים
שכלב חין דברים לרד לומר דללשנא
דחי בעי לא סליק דאיסילידי ליה אוכפא
באורחא וללשנא דחי בעי סליק לרד
לומר דאיסילידי אונס שפילי ע"י
חזיר לא היה יכול לעלות:

חוששין
רוצה אני ואמאי הא בלביה לא ניחא ליה לאו משום דאמרינן
דברים שבלב אינן דברים ודלמא שאני החם משום *דמצוה לשמוע
דברי חכמים אלא אמר רב יוסף מוכא *המקדש את האשה ואמר כסבור
הייתי שהיא כהנת והרי היא לוייה ונמצאת כהנת ענייה והרי היא
עשירה עשירה והרי היא ענייה מקודשת מפני שלא המערתו *ואמאי הא
קאמר כסבור הייתי אלא משום דאמרינן דברים שבלב אינן דברים אמר
דיה אבוי דלמא שאני החם דלחזמרא אלא אמר אבוי מוכא כבולס
אע"פ שאמרה בלבי היה להתקדש לו אעפ"כ אינה מקודשת ואמאי הא
קאמרה בלבי היה ודלמא שאני החם דכיון דריתיה לאו כל כמינה
דעקרא לה לחגאיה אלא אמר רב חייה בר אבין עובדא הוה בי רב
חסדא ורב חסדא בי רב הונא ופשמיה מהא *האומר לשלוחו הבא לי מן
החלון או מן הדלומסקמא והביא לו אע"פ שאמר בעל הבית לא היה לי
בלבי אלא על זה כיון שהביא לו מזה בעל הבית מעל ואמאי הא קאמר
בלבי אלא לאו משום דאמרינן דברים שבלב אינן דברים ודלמא שאני
החם דלמיפטר נפשיה מקרבן קאתי (ה) הוה ליה *למימר מויד הוה לא
עביד איניש דמשוי נפשיה רשיעא הוה ליה לומר נוכרתי * (דחנן) 'הנוכר
בעל הבית ולא נוכר שליח שליח מעל יהויה גברא דובנייהו לניכסיה
אדעתא למיסק לארעא דישיראל סליק ולא איתרד ליה אמר רבא כל
דסליק אדעתא למימר הוה לא איתרד ליה איכא דאמרי אדעתא
למיסק והא סליק ליה הוה גברא דובנייהו לניכסיה אדעתא למיסק לארץ
ישיראל לסוף לא סליק אמר רב אשי אי בעי סליק איכא דאמרי אי בעי לא
סליק מאי בינייהו איכא בינייהו דאיסילידי אונסא באורחא: **מתני'** *האומר
לשלוחי צא וקדש לי אישה פלונית במקום פלוני והלך וקדשה במקום
אחר אינה מקודשת הרי היא במקום פלוני וקדשה במקום אחר הרי זו
מקודשת: **ג'.** *וחנן נמי גבי גישין 'האומר חנו גטא ביה לאשתי במקום
פלוני ונתנו לה במקום אחר פסול 'הרי היא במקום פלוני ונתנו לה במקום
אחר כשר וצריכא דאי אשמעינן גבי קידושין במקום דלקורבה קאתי
בהאי אתרא רחמו לי ולא ממלי מזלי עלוי בהאי אתרא סגו לי ממלי
מזלי עלוי אבל גבי גישין דלרחוקה קאתי אימר לא איכפת ליה ואי אשמעינן
גבי גירושין בהאי אתרא ניחא ליה דניבוי בהאי אתרא לא ניחא ליה אבל
גבי קידושין אימא לא איכפת ליה צריכא: **מתני'** *המקדש את האשה
על מנת שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת כנסה
סתם ונמצאו עליה נדרים תצא שלא בכחובה 'על מנת שאין עליה
מומין ונמצאו בה מומין אינה מקודשת [?] כנסה סתם ונמצאו בה מומין
תצא שלא בכחובה *שכל המומין הפוסלין בבניהם פוסלין בנשים:
ג'. *וחנן נמי גבי כתובות כי האי גוונא הכא קידושין איצטריכא ליה
תנא כתובות אמו קידושין החם כתובות איצטריכא ליה תנא קידושין
אמו כתובות: **מתני'** *המקדש שתי נשים בשוה פרושה או אשה
אחת בפרות משהו פרושה אף על פי ששלהם בלונות לאחר כמאן
אינה

תנינה י: מעילה כהנא.
[ז"ל דתניא וצ"ל תנינה
שם ופ"ט ג"כ.]

ק"ו ג' מ"י פ"ד מהל'
אישות ה"ל כ' סג
שם ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ק"ו ט' מ"י ט"ז ט"ז

ק"ו ג' מ"י פ"ד מהל'
אישות ה"ל כ' סג
שם ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ק"ו ט' מ"י ט"ז ט"ז

ק"ו ג' מ"י פ"ד מהל'
אישות ה"ל כ' סג
שם ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ק"ו ט' מ"י ט"ז ט"ז

ק"ו ג' מ"י פ"ד מהל'
אישות ה"ל כ' סג
שם ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ק"ו ט' מ"י ט"ז ט"ז

ק"ו ג' מ"י פ"ד מהל'
אישות ה"ל כ' סג
שם ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ק"ו ט' מ"י ט"ז ט"ז

ק"ו ג' מ"י פ"ד מהל'
אישות ה"ל כ' סג
שם ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ק"ו ט' מ"י ט"ז ט"ז

ק"ו ג' מ"י פ"ד מהל'
אישות ה"ל כ' סג
שם ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ק"ו ט' מ"י ט"ז ט"ז

ק"ו ג' מ"י פ"ד מהל'
אישות ה"ל כ' סג
שם ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ק"ו ט' מ"י ט"ז ט"ז

ק"ו ג' מ"י פ"ד מהל'
אישות ה"ל כ' סג
שם ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ק"ו ט' מ"י ט"ז ט"ז

ק"ו ג' מ"י פ"ד מהל'
אישות ה"ל כ' סג
שם ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ק"ו ט' מ"י ט"ז ט"ז

ק"ו ג' מ"י פ"ד מהל'
אישות ה"ל כ' סג
שם ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ק"ו ט' מ"י ט"ז ט"ז

ק"ו ג' מ"י פ"ד מהל'
אישות ה"ל כ' סג
שם ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ק"ו ט' מ"י ט"ז ט"ז

ק"ו ג' מ"י פ"ד מהל'
אישות ה"ל כ' סג
שם ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ק"ו ט' מ"י ט"ז ט"ז

ק"ו ג' מ"י פ"ד מהל'
אישות ה"ל כ' סג
שם ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ק"ו ט' מ"י ט"ז ט"ז

ק"ו ג' מ"י פ"ד מהל'
אישות ה"ל כ' סג
שם ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ק"ו ט' מ"י ט"ז ט"ז

ק"ו ג' מ"י פ"ד מהל'
אישות ה"ל כ' סג
שם ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ק"ו ט' מ"י ט"ז ט"ז

ק"ו ג' מ"י פ"ד מהל'
אישות ה"ל כ' סג
שם ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ק"ו ט' מ"י ט"ז ט"ז

ק"ו ג' מ"י פ"ד מהל'
אישות ה"ל כ' סג
שם ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ק"ו ט' מ"י ט"ז ט"ז

ק"ו ג' מ"י פ"ד מהל'
אישות ה"ל כ' סג
שם ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ק"ו ט' מ"י ט"ז ט"ז

ק"ו ג' מ"י פ"ד מהל'
אישות ה"ל כ' סג
שם ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ט"ז ט"ז ט"ז ט"ז
ק"ו ט' מ"י ט"ז ט"ז

האיש מקדש פרק שני קידושי

קיש א מיי פיד מכל
 יאזח כל כ סמ
 עשינמ עוביע הדיע סי
 מג טעי א
 קב ב ב מיי טס פט
 טלכמ טמ טס טס
 טוביע ארע סמו טס
 טפוי א
 קב ד ה מיי טס טל
 כט טוביע טס
 טעי א
 קבב ז ו מיי טס טל
 ב סמ טס טוביע
 ארע סי מל טעי ב ב

חוששין לסבלנות . פי בקונטרס שייך האשה ונתלית
 וקם קודם הקדושין ושלה סבלנות בעדים חוששין
 שמה לשם קידושין שלה משמע מיוחד פירושו דחיישין שמה מחמת
 קידושין לה ולכן נקט בלשון שייך דל"כ לא הוא קידושין דמנא ידעה
 כדלמר בפ"ק (לעיל דף 97 א) גבי נתן

לה קידושין ולא פירש וקשה להר"ם
 וכי שייך מאי הוה וקשה בעיניו שידבר
 ומניין לענין ובלאוהו ענין לכך נראה
 לפרש חוששין כלומר כיון ששלה לא
 סבלנות חיישין שמה קידשה כבר
 וכן משמע בסמוך דקאמר באתרא
 דמקדשי והדר כתבי כחובה חיישין
 והסם על כרחך לרדך לומר דחיישין
 שמה קידש כבר ללאן חיישין שמה
 לשם קידושין שלה לא שייך דהא
 פשיטא ללא שילת לה הכחובה לשם
 קידושין: **ד"ג** מקדשי והדר מסבלי
 פשיטא . דמקדשה כלומר היכא דשלת
 סבלנות קודם הקדושין דמקדשה

דלמלא לשם קידושין שלה וי"מ פשיטא
 דמקדשה דלמאי דקדשה כבר והו
 כמו ספירשתי ומשני לא לריכא דרובא
 מקדשי והדר מסבלי ומיעוטא מסבלי
 והדר מקדשי מהו דתימא ניחוס
 למיעוטא פי' ולא תהא מקדשה קמי'ל
 דלתיני בתר רובא ותהא מקדשה
 וקשה דהכי קאמר ניחוס למיעוטא
 והו להקל מהו איין זו קושיא דה"פ
 אשכחן בכמה דכתיב (גיטין דף ע"ב)
 חיישין שמה בזי מילין כתבו והו
 תשאל להקל והו גיטא מכל וכל וכן
 בריש פ' אחד דיני ממונות (פסהדרין
 דף ג"ג) טקס שכתבו בו זמנו בשבת
 או בעשרה בתשיי כבר חיישי' שמה
 אחרוהו וכתבוהו ור"ח גרס אפסא
 לא לריכא דרובא מסבלי והדר מקדשי
 ומיעוטא מקדשי והדר מסבלי מהו
 דתימא לא ניחוס למיעוטא פירוש שלא
 תהא מקדשה קמי'ל דחיישי' למיעוטא
 ותהא מקדשה אהסתא ניחא דחיישין
 למיעוטא משום תומך דליכור אשת
 איש והסתא הא דקאמר רב פפא
 באתרא דמקדשי והדר מסבלי הייט
 שמיעוטא מקדשי והדר מסבלי ואפי'ה
 חיישי' למיעוטא מסבלי והדר מקדשי
 הייט שגולס מסבלי והדר מקדשי אך
 ר"י מלא כחוב גירסא אחרת מסבלי
 והדר מקדשי פשיטא ללא חיישין
 ואינה מקדשה לא לריכא דרובא
 מסבלי והדר מקדשי ומיעוטא מקדשי
 והדר מסבלי מהו דתימא ניחוס
 למיעוטא ותהא מקדשה קמי'ל :

לא תקח . פי' לא יאך לך ליקויון
 בה תימה אס לא תקח משמע
 שאין ליקוים תופסים בה א"כ אמאי
 תפסי קידושין בחייבי לאוין כגון אלמנה
 ל"ג אגרוהו וחללה לכהן הדינן וי"מ
 כתיב בהן לא תקח וי"ל דלא ממשמעות
 ללא תקח דרשי' אלמ משמע ליה דה"פ
 לא תקח ואלה אל אחותה לא תקח בבית
 אחת פירוש לכל אחת ואחת פי' דין
 אחת אשה ואלהה ואלהה אשה נפקא
 לן בצפרא דלמור ("קידושין דף סו:) דלויין
 קידושין תופסין בה דחייבי כתיבות הוי:
 דהכי היינו דכתיב ונכרתו הנפשות העשקות ואי קידושין לא תפסי (ב) כרת מי מחייב . וקשה דלמרינן ביבמות פירק ארבעה חמין
 (דף כה:) גבי שלשה אחים טעם מהם גשולים ל"ב אחיות דרבי שמעון פוטר בשמיהן מן החלילה ומן הייבוס שנאלמ אשה אל אחותה לא
 תקח ללרור בשטע שנגעשו לרות זו לזו (ג) אלמא משמע אע"ג דקידושין לא תפסי ט' בהם כרת כיון שפוטר אחת מן החלילה ומן הייבוס
 וי"ל דשליה תס לריכא למיפקר כרפריך הכא כרת מי מחייב דבלא קידושין נמי איכא כרת דקא פגע בשלש אחיו שלא במקום מלוה :

היה זה וישל שבועית היתה ואמר הרי כולכם מקודשות לי בכלכלה זו וקיבלה
 אחת מהן ע"י כולן ואמר חכמים אין אחיות מקודשות : **ג** מנהני מילי אמר
 ירמי בר חמא דאמר קרא אשה אל אחותה לא תקח לצרור *התורה אמרה
 בשעה שבעשו צרות זו לזו לא יאך לו ליקוים אפי' באחת מהם אמר ליה
 רבא אפי' הכי היינו דכתיב *ונכרתו הנפשות העשקות מקרב עמם אי קידושין
 לא תפסי בה כרת מי מחייב אמר רבא קרא בזה ארור זה ומתניתין
 כדרבה דאמר רבה *כל שאינו בזה ארור זה אפי' בבית אחת אינו גופא אמר
 רבה כל *שאינו בזה ארור זה אפי' בבית אחת אינו איתביה אביי
 המרבה

היתה וישל שבועית היתה ואמר הרי כולכם מקודשות לי בכלכלה זו וקיבלה
 אחת מהן ע"י כולן ואמר חכמים אין אחיות מקודשות : **ג** מנהני מילי אמר
 ירמי בר חמא דאמר קרא אשה אל אחותה לא תקח לצרור *התורה אמרה
 בשעה שבעשו צרות זו לזו לא יאך לו ליקוים אפי' באחת מהם אמר ליה
 רבא אפי' הכי היינו דכתיב *ונכרתו הנפשות העשקות מקרב עמם אי קידושין
 לא תפסי בה כרת מי מחייב אמר רבא קרא בזה ארור זה ומתניתין
 כדרבה דאמר רבה *כל שאינו בזה ארור זה אפי' בבית אחת אינו גופא אמר
 רבה כל *שאינו בזה ארור זה אפי' בבית אחת אינו איתביה אביי
 המרבה

היה זה וישל שבועית היתה ואמר הרי כולכם מקודשות לי בכלכלה זו וקיבלה
 אחת מהן ע"י כולן ואמר חכמים אין אחיות מקודשות : **ג** מנהני מילי אמר
 ירמי בר חמא דאמר קרא אשה אל אחותה לא תקח לצרור *התורה אמרה
 בשעה שבעשו צרות זו לזו לא יאך לו ליקוים אפי' באחת מהם אמר ליה
 רבא אפי' הכי היינו דכתיב *ונכרתו הנפשות העשקות מקרב עמם אי קידושין
 לא תפסי בה כרת מי מחייב אמר רבא קרא בזה ארור זה ומתניתין
 כדרבה דאמר רבה *כל שאינו בזה ארור זה אפי' בבית אחת אינו גופא אמר
 רבה כל *שאינו בזה ארור זה אפי' בבית אחת אינו איתביה אביי
 המרבה

אינה מקודשת שמחמת קידושין הראשונים
 שלה יוכן קמן שקדשי : **ג** וצריכא דאי
 אישמעינן שוה פרושה איירי דקא נפיק
 ממונא מיניה מעי אבל פחות משהו פרושה
 אימא *יודע שאין קידושין תופסין בפרות
 משהו פרושה וכי קא משרד סבלנות
 אדעתא דקידושין קא משרד ואי אישמעינן
 הני תרתי משום דבין פרושה לפחות משהו
 פרושה לא קים להו לאינשי אבל קמן
 שקדשי הכל יודעין שאין קידושי קמן כלום
 אימא כי קא משרד סבלנות אדעתא
 דקידושי קא משרד קא משמע לן איהמר
 רב הונא אמר חוששין לסבלנות וכן אמר
 רבה חוששין לסבלנות אמר רבה *ומתבינין
 אישמעתין אף על פי ששלח סבלנות
 לאחר מכאן אינה מקודשת אמר ליה אביי
 החם בדקתני מעמא שמחמת קידושין
 הראשונים שלח איכא דאמרי אמר רבה
 מנא אמינא לה בדקתני מעמא שמחמת
 קידושין הראשונים שלח הבא הוא דמעי
 הא בעלמא הוו קידושין ואביי לא מיבעיא
 קאמר לא מיבעיא בעלמא דלא נרות לתורת
 קידושין כלל אלא אפילו הבא דנרות
 לתורת קידושין אימא הוו קידושין קא
 משמע לן מאי הו עלה אמר רב פפא
 באתרא דמקדשי והדר מסבלי חיישין
 מסבלי והדר מקדשי לא חיישין מקדשי
 והדר מסבלי פשיטא ל"א צריכא דרובא
 מקדשי והדר מסבלי ומיעוטא מסבלי והדר
 מקדשי מהו דתימא נירוש למיעוטא קא
 משמע לן בעא מיניה רב אחא בר רב
 הונא מרבא תוחוק שמר כתובה בשוק
 מהו אמר ליה וכי מפני שמחויק שמר
 כתובה בשוק נחויק בה כאשת איש מאי
 הו עלה אמר רב אשי באתרא דמקדשי
 והדר מסבלי חיישין חיישין כתבי והדר
 מקדשי לא חיישין מקדשי והדר כתבי
 פשיטא ל"א צריכא דלא שכיח ספרא מהו
 דתימא ספרא הוא דאתרמי קא משמע לן :

מתני' המקדש אשה ובתה או אשה
 ואחותה כאחת אינן מקודשות *ומעשה
 *בחמש נשים ובהן שתי אחות וליקם
 אדם אחד כלכלה של חאנים ושלחה
 היתה וישל שבועית היתה ואמר הרי כולכם מקודשות לי בכלכלה זו וקיבלה
 אחת מהן ע"י כולן ואמר חכמים אין אחיות מקודשות : **ג** מנהני מילי אמר
 ירמי בר חמא דאמר קרא אשה אל אחותה לא תקח לצרור *התורה אמרה
 בשעה שבעשו צרות זו לזו לא יאך לו ליקוים אפי' באחת מהם אמר ליה
 רבא אפי' הכי היינו דכתיב *ונכרתו הנפשות העשקות מקרב עמם אי קידושין
 לא תפסי בה כרת מי מחייב אמר רבא קרא בזה ארור זה ומתניתין
 כדרבה דאמר רבה *כל שאינו בזה ארור זה אפי' בבית אחת אינו גופא אמר
 רבה כל *שאינו בזה ארור זה אפי' בבית אחת אינו איתביה אביי
 המרבה

היה זה וישל שבועית היתה ואמר הרי כולכם מקודשות לי בכלכלה זו וקיבלה
 אחת מהן ע"י כולן ואמר חכמים אין אחיות מקודשות : **ג** מנהני מילי אמר
 ירמי בר חמא דאמר קרא אשה אל אחותה לא תקח לצרור *התורה אמרה
 בשעה שבעשו צרות זו לזו לא יאך לו ליקוים אפי' באחת מהם אמר ליה
 רבא אפי' הכי היינו דכתיב *ונכרתו הנפשות העשקות מקרב עמם אי קידושין
 לא תפסי בה כרת מי מחייב אמר רבא קרא בזה ארור זה ומתניתין
 כדרבה דאמר רבה *כל שאינו בזה ארור זה אפי' בבית אחת אינו גופא אמר
 רבה כל *שאינו בזה ארור זה אפי' בבית אחת אינו איתביה אביי
 המרבה

היה זה וישל שבועית היתה ואמר הרי כולכם מקודשות לי בכלכלה זו וקיבלה
 אחת מהן ע"י כולן ואמר חכמים אין אחיות מקודשות : **ג** מנהני מילי אמר
 ירמי בר חמא דאמר קרא אשה אל אחותה לא תקח לצרור *התורה אמרה
 בשעה שבעשו צרות זו לזו לא יאך לו ליקוים אפי' באחת מהם אמר ליה
 רבא אפי' הכי היינו דכתיב *ונכרתו הנפשות העשקות מקרב עמם אי קידושין
 לא תפסי בה כרת מי מחייב אמר רבא קרא בזה ארור זה ומתניתין
 כדרבה דאמר רבה *כל שאינו בזה ארור זה אפי' בבית אחת אינו גופא אמר
 רבה כל *שאינו בזה ארור זה אפי' בבית אחת אינו איתביה אביי
 המרבה

היה זה וישל שבועית היתה ואמר הרי כולכם מקודשות לי בכלכלה זו וקיבלה
 אחת מהן ע"י כולן ואמר חכמים אין אחיות מקודשות : **ג** מנהני מילי אמר
 ירמי בר חמא דאמר קרא אשה אל אחותה לא תקח לצרור *התורה אמרה
 בשעה שבעשו צרות זו לזו לא יאך לו ליקוים אפי' באחת מהם אמר ליה
 רבא אפי' הכי היינו דכתיב *ונכרתו הנפשות העשקות מקרב עמם אי קידושין
 לא תפסי בה כרת מי מחייב אמר רבא קרא בזה ארור זה ומתניתין
 כדרבה דאמר רבה *כל שאינו בזה ארור זה אפי' בבית אחת אינו גופא אמר
 רבה כל *שאינו בזה ארור זה אפי' בבית אחת אינו איתביה אביי
 המרבה

היה זה וישל שבועית היתה ואמר הרי כולכם מקודשות לי בכלכלה זו וקיבלה
 אחת מהן ע"י כולן ואמר חכמים אין אחיות מקודשות : **ג** מנהני מילי אמר
 ירמי בר חמא דאמר קרא אשה אל אחותה לא תקח לצרור *התורה אמרה
 בשעה שבעשו צרות זו לזו לא יאך לו ליקוים אפי' באחת מהם אמר ליה
 רבא אפי' הכי היינו דכתיב *ונכרתו הנפשות העשקות מקרב עמם אי קידושין
 לא תפסי בה כרת מי מחייב אמר רבא קרא בזה ארור זה ומתניתין
 כדרבה דאמר רבה *כל שאינו בזה ארור זה אפי' בבית אחת אינו גופא אמר
 רבה כל *שאינו בזה ארור זה אפי' בבית אחת אינו איתביה אביי
 המרבה

היה זה וישל שבועית היתה ואמר הרי כולכם מקודשות לי בכלכלה זו וקיבלה
 אחת מהן ע"י כולן ואמר חכמים אין אחיות מקודשות : **ג** מנהני מילי אמר
 ירמי בר חמא דאמר קרא אשה אל אחותה לא תקח לצרור *התורה אמרה
 בשעה שבעשו צרות זו לזו לא יאך לו ליקוים אפי' באחת מהם אמר ליה
 רבא אפי' הכי היינו דכתיב *ונכרתו הנפשות העשקות מקרב עמם אי קידושין
 לא תפסי בה כרת מי מחייב אמר רבא קרא בזה ארור זה ומתניתין
 כדרבה דאמר רבה *כל שאינו בזה ארור זה אפי' בבית אחת אינו גופא אמר
 רבה כל *שאינו בזה ארור זה אפי' בבית אחת אינו איתביה אביי
 המרבה

[בכרות לג. שבת קכ"א
 עירובין טז. גיטין ל"ח
 נמוט מ"י.]

הנהגות הב"ח
 (6) רש"י ד"ה אלל קרא
 בוס חת: (3) חו"ט ד"ס
 א"י הכי וכו' לא תפסי טס
 כרת וכו': (2) בא"ד טס
 עשבו צרות זו לזו לא
 יאך לך ליקוים אפי' באחת
 מהם אמר רבא קרא בזה ארור זה ומתניתין
 כדרבה דאמר רבה *כל שאינו בזה ארור זה אפי' בבית אחת אינו גופא אמר
 רבה כל *שאינו בזה ארור זה אפי' בבית אחת אינו איתביה אביי
 המרבה

כ"ב קמ"ג

יבמות טז. כה:

עירובין טז. מ"ד:

אינה מקודשת [ולא אמרינן יודע היה שאין קידושיו קידושין וגמר ושלח סבלונות לשם קידושין אלא אמרינן מחמת קידושין הראשונים שלח] י"ב, שמחמת קידושין הראשונים שלח. וכן קטן שקידש [ושלח סבלונות אחרי שהגדיל].

גמ'. צריכים [את שניהם, גם המקדש ב' נשים וגם המקדש בחצי פרוטה], שאם היינו לומדים [רק שתי נשים ב] שוה פרוטה, מאחר ויצא ממנו כסף, טועה [האיש בכך, וחשב שיש כסף קידושין ואל עולה בדעתו שהמתנות יהיו לשם קידושין], אבל פחות משה פרוטה, נאמר, יודע שאין קידושין תופסים בפחות משה פרוטה, וכאשר שלח מתנות, על דעת קידושין שלחם. ואם היינו לומדים ב' אלה, משום שאנשים לא יודעים [ההבדל הלכתי] בין פרוטה לפחות משה פרוטה, אבל קטן שקידש, הכל יודעין שאין קידושין קטן כלום, נאמר, כאשר שלח מתנות, על דעת דקידושי שלחם, לכן לומדים [שלא].

למדנו, רב הונא אמר [מי ששידך באשה ושלחה מתנות בעדים], חוששים לסבלונות [שנתנו לשם קידושין, ולכן אפילו אם אחר קידשה, צריכה גט מן הראשון], וכן אמר רבה, חוששין לסבלונות. אמר רבה, וקשה מהמשנה שלנו [ואכול לתרצין], אף על פי ששלח סבלונות לאחר מכאן, אינה מקודשת. אמר לו אביי, שם טעמו כתוב, שמחמת קידושין הראשונים שלח. יש שאמרו, אמר רבה, מאיפה אנו יודעים את זה. כמו שלמדנו טעמו, שמחמת קידושין הראשונים שלח, כאן הוא טועה, הרי במקרה גילה? [שבו אין מקום לחשוש שסמך על קידושין אחרים] הווי קידושין. ואביי. אמר את זה כ"אין שאלה", אין שאלה שבמקרה גילה, שלא בא בתורת קידושין כלל [לא נתן לה כלום לשם קידושין לפני כן], אלא אפילו כאן שבא בתורת קידושין, נאמר דהווי קידושין, לכן לומדים [שלא].

מהו המסקנה. אמר רב פפא, במקום שמקדשים ואחר כך נתנים מתנות, חוששים [מאחר ודרכם לקדש בתחילה, אז חוששים ששלח אלה לשם קידושין, אבל במקום שנתנים מתנות ואחר כך מקדשים, לא חוששים. [במקום] שמקדשים ואחר כך נתנים מתנות, זה פשוט. לא, [אלא] צריכים [את זה במקום], שרוב מקדשים ואח"כ נתנים מתנות, ומיעוט נתנים מתנות ואחר כך מקדשים. מה הייתי אומר, לחשוש למיעוט [ואינה מקודשת], לכן לומדים [שלא חוששין למיעוט, והיא מקודשת] 780.

780 ע"י ר"ח שגרס הפוך לא צריכא דרובא מסבלי והדר מקדשי ומיעוט מקדשי והדר מסבלי מהו דתימא לא ניוחש למיעוטא פירוש שלא תהא מקודשת קמ"ל דחיישי למיעוטא ותהא מקודשת והשתא ניוחש דחיישינן למיעוטא משום חומר דאיסורא אשת איש (תוס') (והוא גירסת הש"ע).

ע"י ש"ע (אה"ע סי' מה ס"א): מקום שנהגו לשלוח סבלונות לארוסה אחר שתתארס, ובאו עדים שראו סבלונות הובלו לה, חוששין שמא נתקדשה וצריכה גט מספק, אף על פי שרוב אנשי העיר אין משלחין סבלונות אלא קודם הקידושין, (אעפ"י שלא שלח הסבלונות בעדים [ר"ן קידושין כב ע"א בדפי הר"ף]). ומקום שנהגו כלם לשלוח סבלונות בתחלה, ואחר כך מקדשים, (אעפ"י שפלעמים שולחין דרך מקרה אחר קדושין, הואיל ואין מקפידים בכך [שם]) וראו סבלונות, אין חוששין לה. ורש"י פירש שחשש הסבלונות הוא שמא הם עצמם ניתנו לקדושין. הגה: ולכן אפילו יש עדים שלא קידשה כבר, חיישינן שמא הסבלונות לשם קידושין. ויש לחוש לשני הפירושים ההחמיר [טור]. וכל זה ששולח סתם, אבל אם פירש בהדיא ששולח לה לשם סבלונות, ליכא למחשש לפירוש [ר"ן קדושין כא ע"ב מדפי הר"ף]. וכל שכן אם אמר ששולח לשם לדרון בעלמא, אפילו אמר שהחתן שלח לכלה [מהר"ק שורש ק"ע]. וכל זה מיירי בדשידך תחלה, אבל בלא שדוכין ליכא למחשש, לכולי עלמא [ש"ת הרשב"א אלף רכ"ג]. וכל היכא דחיישינן, אפילו אמרו שניהם שלא כיונו לשם קדושין [הר"ן כב ע"א מדפי הר"ף ומהר"ק שורש כ"ח] ונשבטו על זה, אינם נאמנים [תרומת הדשן סי' ר"ז]. "א דכל סבלונות ששלח מיד אחר השדוכין יום או יומים, אין לחוש להם כלל. ואפילו שלח לה אח"כ, ג"כ, דמאחר ששלח לה תחלה אנו רואים דמסבל ואח"כ מקדש, ואין חוששין לסבלונותיו [מהר"ק שורש ק"ע]. וכל חששא דסבלונות אינו אלא להצריכה גט לכתחלה, אבל אם כבר נשאת, לא תצא, ואזלינן בספיקא להקל [שם]. "א דאם לא שלח לה הסבלונות בעדים אין חוששין לפירוש רש"י שהסבלונות הן עצמן לקידושין, ואפילו למאן שאמר המקדש בעד אחד חוששין לקדושין, בסבלונות ליכא למחשש [מהר"ק שורש כח, וק"א, וק"ע]. ויש מחמירין אם שלח בעדים, אף על גב דלא היו עדים בנתינה לאשה [תרומת הדשן סימן ר"ז]. "א דכל זה מיירי דהכלה קבלה הסבלונות בעצמה, אבל במקום שדרך הכלות שאין מקבלין הסבלונות, רק אחר מקבל להן, אין חוששין להם [מהר"ק שורש קע"א]. ו"א שאין לחלק בין שלח לה הסבלונות או אם החתן נותן לה בעצמו, וכן עיקר [ש"ת הרשב"א ח"א אלף ק"פ ואלף קפ"ט], ודלא כיש מי שהחמיר לומר דבמקום שהחתן בעצמו נותן לה חוששין בכל ענין [תשובת מהר"ש]. "א דבמקום דהיה לנו למחשש טעמה איסורא אם היה כוונתו לקדש בשליחות הסבלונות, כגון ששלח בשבת [מהר"ק שורש ק"ע] או שיש חרם בשלח שלא לקדש כי אם בעשרה [ש"ת הריטב"א סח], אין חוששין לסבלונות שמא הם קדושין. לא שלח לה החתן בעצמו, רק אבי החתן שלח, לא חיישינן לפירוש"י שמא הסבלונות עצמן הם קדושין, אפילו אמר השליח: החתן שלח לה. וכל זה

רב אחא בר רב הונא שאל את רבא, ראו שטר כתובה שלהם בשוק, מהו [אם זה הווי מקודשת, אם נתקדשה לאחר]. אמר לו, וכי מפני שמחזיק שטר כתובה בשוק, נחזיק בה כאשת איש. מהו המסקנה. אמר רב אשי, במקום שמקדשים ואח"כ כותבים כתובה, חוששים, [אמנם במקום] שכותבים ואחר כך מקדשים, לא חוששים. [במקום] שמקדשים ואחר כך כותבים, זה פשוט. לא [אלא רואים ש] צריכים [את זה במקום] שסופר לא מצוי [בעיר תמיד], מה הייתי אומר, שמא נודמן לו סופר, וקדם לכתוב קודם קידושין, לכן לומדים [שלא] י"ב.

מתני'. המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת [פי' שאמר הרי שתיכם מקודשות לי] י"ב, אינן מקודשות [ואין אחת מהן צריכה גט] י"ב. ומעשה בחמש נשים ובהן שתי אחיות, וליקט אדם אחד כלכלה של תאנים, ושלחן היתה ושל שביעית היתה, ואמר הרי כולכם מקודשות לי בכלכלה זו, וקיבלה אחת מהן ע"י כולן, ואמרו חכמים, אין האחיות מקודשות.

גמ'. מאיפה לומדים את זה. אמר רמי בר חמא, שנאמר בפסוק "אשה אל אחותה לא תקח לצרור", התורה אמרה, בשעה שנעשו צרות זו לזו [כגון דקדשם כאחת], לא יהא לו ליקוחים אפי' באחת מהם. אמר לו רבא, אם כן [פי' שהפסוק מדבר במקרה כזה, וכי] זהו שנאמר "ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם", ואם קידושין לא תופסים בהם, מי מחייב כרת. אלא אמר רבא, הפסוק [מדבר] בזה אחר זה [שקדשה הראשונה, והיא אשתו גמורה, ואז אם בא על אחותה ענוש כרת], והמשנה מדבר כמו רבה, שאמר רבה, כל שאינו בזה אחר זה, אפי' בבת אחת אינו. מה שלמדנו לפני כן, אמר רבה, כל שאינו בזה אחר זה, אפי' בבת אחת אינו. שאל אביי שאלה מברייא, אתה

מיירי דידעינן בודאי בשליחות הסבלונות, אבל בקלא דסבלונות לא חיישינן לכולי האי [תרומת הדשן ח"ב סי' רכ"ו].

ועי' ב"ש: סבלונות. הטעם הוא לפרש"י חיישינן שמא הסבלונות הם הקדושין אף ע"ג דלא היו מתעסקים בעניני קדושין ולא אמר כלום שנותן לשם קדושין מ"מ יש חשש קידושין כיון שהיה גמר שידוכין ביניהם וכו', ועי' לעיל הערות 49 ו52.

אף על פי שרוב וכו' - פי' רוב עיירות סביב לאותו מקום משלחים סבלונות משום הכי נקרא מקום שנהגו מיהו באותה העיר הרוב אין משלחים, מיהו "א דחיישינן למיעוט ממש מיעוט עיר זו בשל סביבות מ"מ חוששין למיעוט והטעם דחוששין כאן למיעוט משום חומרא דאשת איש חיישינן למיעוט. אף על פי שלא שלח בעדים - היינו לפי' תוספת חוששין לזה.

ששולח לה סתם - ודוקא כשאומר בל' חיבה אז חיישי' לקדושין משמע אם שולח סתם ולא אמר כלום אין חוששין לפי' אם אמר לדרון או לסבלונות אין חוששין אפילו אם דיבר בל' חיבה.

שהחתן שולח לכלה - דמשודכת נקראת ג"כ בלשון כלה. ליכא למחשש לכ"ע - דאל"כ כל מי שיתן לאשה פנויה שום מתנה בפני עדים ניוחש לקדושין מיהו מתוס' שלנו יש לדייק אפילו לא שדיך נמי חיישי' לפי' תוספת.

יום או יומים - הטעם דאם אית' דקידש אותה אחר השידוכין היה קול להדבר בשלמא כשנתישן הדבר "ל שמא נשכח הדבר אבל יום או יומיים לא נשכח הדבר והיינו לפי' תוספת ליכא חשש אבל לשיטות רש"י אכתי יש לחוש שמא עכשיו קידש אותה עם הסבלונות וכו'.

אם שלח בעדים - כיון דשלח ע"י עדים אנו סהדי דשלח לשם קידושין ובודאי שליח עשה שליחותו ודומה להא דק"ל הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה אף על גב הביאה היא הקדושין והעדים לא ראו הביאה מ"מ הואיל דראו הדברים המוכיחים על הביאה הוי קידושין כן ה"נ כששלח סבלונות בעדים וכו'.

[כל ס"א מאוד ארוך, ורק עשיתי ב"ש]

לבדוק ר"י בתוס' עוד פעם.

המרכה במעשר [שבמקום להפריש א' חלקי עשר, הפריש א' חלקי ט'], פירותיו מתקנים ומעשרות מקולקלים [שהרי הכרי היתה בתחילה טבל, ושם מעשר חלה רק על חלק מהתבואה שהפריש לשם מעשר, והשאר נשאר טבל, ואסור לכל אדם עד שיתקנה ואם איתא דכל שאינו בזה אחר זה אינו בבת אחת כלל אמאי פירותיו מתקנים ולמה חל שם מעשר אפי' לפי חשבון הרי אינו בזה אחר זה שאם הפריש פעם אחת וחזר והפריש אפי' היה שם מעשר חל על האחרון⁷⁸¹, ולמה. שנמאר, כל שאינו בזה אחר זה, אפי' בבת אחת אינו. אמר לו, מעשר שונה, שישנו בחצאים, שאם אמר תתקדש [תפריש] חציו של החטים, קדשה [וחלה עליו שם מעשר, שונה מנשים, ולכן כשהפריש בבת אחת יורת מכשעור יש לו למעשר לחול על כל חטה וחטה לפי חשבון, ויש לומר שנתפשו הכל לפי חשבון, אבל גבי אחיות, אין מקום לתפוס קצת קידושין לכל א' וא'⁷⁸²]. והרי מעשר בהמה, דאין [מעשר בהמה] לחצי [שכן אי אפשר לקרא לב' בהמות, שחצי מכל א' הוה מעשר על ט' בהמות]⁷⁸³, ואינו בזה אחר זה, ואמר רבא, יצאו שנים בעשירי וקרא את שניהם עשירי, דינם כעשירי ואחד עשר מעורבים זה בזה [פ' א' מהם מעשר גמור, אבל מאחר ולא יודעים איזה מהם, אז הוה ספק]⁷⁸⁴. מעשר בהמה שונה, שישנה [אפילו] בטעות. שלמדנו במשנה, קרא לתשיעי עשירי, ולעשירי תשיעי, ולאחד

⁷⁸¹ רש"י. עי' רמב"ם (מעשר פ"א ה"ד, וכן הוא בשו"ע י"ד שלא סע"ו): אין מעשרין באומד אלא במדה או במשקל או במנין, וכל המדקדק בשיעור משובב, והמרבח במעשרות מעשרותיו מקולקלין שהרי הטבל מעורב בהן ופירותיו מתקנים.

דך אמונה: אין מעשרין מאומד. דכיון שהתורה נתנה מדה אסור להרבות ולא למעט ובדיעבד אם עשר מאומד אם כיון להשיעור הרי טוב ואם פחת או הוסיף דינו כדבסמוך ו"א [הג"א בשו"א פאה פ"ה מ"ב ועי' יר' דמאי פ"ה ה"ב ובחז"א דמאי סי' ט"ו סק"ו] שאם טעה בדבר מועט בכדי שהדעת טועה הוי כתרם כשיעור ו"א [עי' תוס' בגיטין לא ע"א ד"ה כשם שתרומה [שאבא אלעזר בן גמלא לא חושש למרבה במעשרותיו, וגם מחלק בין מרבה במתכוין] ויש"ש פ"ג דגיטין סי' כ"ה, מיהו הר"ש בפ"ק דתרומות מ"ז דחה תי' [זה] שאם עישר באומד אפי' טעה הרבה מעשרותיו מעשר כ"ז שלא הרבה או מיעט במתכוין ולא כיון לעיני יפה דאז הוי מרבה או ממעט במעשר ואם כיון לעיני יפה מהני. והמרבה במעשרות. דין זה בין במעש"ר ובין במע"ש או במעשר עני [עי' תוס' מנחות נד ע"ב].

מעשרותיו מקולקלין. כגון שהיו לו ס' קבין והי' צריך לתת ו' קבין ונתן ז' קבין הרי הכרי של ג' קבין הנשארין מתוקן וחל מעשר על ה' קבין וח' תשיעיות קב שזהו המעשר של ג' קבין וקב ותשיעיות קב נשאר טבל במה שהפריש שלא כיון לפטור זה רק לעשותו מעשר ולא נודע איזה הטבל שם. [עי' אפיקי ים ח"א סי' יב]

⁷⁸² רש"י. ועי' רשב"א: ור"י ז"ל פ' דבמעשר דגן נמי בשהפריש שני סאין האחת מעשר כל חיטיה והאחת חולין דומיא דמעשר בהמה, וה"פ שאני מעשר דאיתיה בזה אח"ז לחצאין שאם אמר סאה אחת מחצית כל חטה וחטה שבה יהא מעשר ואח"כ אומר כן מסאה האחרת חל המעשר בשתייהן במקצת כל חטה וחטה, ולפי שישנו בזה אח"ז כה"ג אף כשהפריש שתיים בבת אחת חל המעשר באחת לגמרי להיות כל חיטיה מעשר והאחרת טבל גמור וה"ל טבל ומעשר מעורבין זה בזה, ועי' ריטב"א עירובין נ ע"א: ופרקינן שאני מעשר דאיתיה לחצאין דאי אמר תקדוש פלגא פלגא דחטתא קדשה. פ' כי כשהפריש שני כורין מעשרה אי אמר תקדוש פלגא פלגא דחטתא ולא יהא כאן בין הכל אלא כור אחד של מעשר קדיש, פרש"י ז"ל וכיון שכן כשהפריש שני כורין ביחד אומרין כי לכך נתכוון, ורש"י ז"ל פ' דאפילו לא נתכוון לכך כיון דיכול להיות בשום ענין בזה אחר זה אף בבת אחת ישנו, וכשאמרין בסמוך דכיון דאיתיה בזה אחר זה בטעות איתיה בבת אחת אפילו שלא בטעות.

⁷⁸³ צורת הפרשת מעשר בהמה היא כך: מכניסים כל הבהמות לדיר, ומוציאים אותם א' א', והעשירי נתקדש במעשר בהמה. ואם אחרי שמנה את הבהמה התשיעי שיצא מעדרו, אינו יכול למנות חציו של ב' הבהמות הבהמות, ויקריב כל א' חציו, וגם אינו בזה אחר זה שאחר שקרא לעשירי עשירי, חזר וקרא לאחד עשר עשירי, השני איננו קדוש (רש"י).

⁷⁸⁴ דינם לשלוח אותם למרעה עד שמקבלים מום, ואז הוא מביא בהמה של חולין, ויאמר כל מקום שהשלמים נמצא יהא מחולל על בהמה זו של חולין, ויקריב אותו כשלמים, ושניהם נאכלים לבעלים, שהרי שניהם ספק מעשר ומעשר בהמה נאכל במומו לבעלים כמו שלמים. ובמקרה כזה אינו בזה אחר זה, שהרי אחרי שקרא עשירי עשירי, האחד עשר איננו קדוש (רש"י).

עי' רמב"ם (בכורות פ"ח ה"ד): יצאו תשיעי ועשירי כאחד בין שקרא שניהם עשירי, בין שקראם תשיעי, שניהם שמוקדשין ויאכלו במומו ואינו קרוב, וכן אם יצא עשירי ואחד עשר כאחד, אם קראן לעשירי הרי עשירי ואחד עשר מעורבים זה בזה והם כמו מעשר שנתערב בשלמים שיאכלו במומו כמו שביארנו בהלכות פסולי המוקדשין, ואם קראן אחד עשר הרי העשירי והחולין מעורבין זה בזה ויאכלו במומו.

עשר עשירי, שלשתן קדושים [פ' התשיעי נאכל אחרי שקיבל מום, העשירי מעשר, והאחד עשר שלמים, אבל קידושין אינם בטעות]⁷⁸⁵. הרי [לחמין] תודה [שהוא קרבן שמובא על מ' חלות], שאינם בטעות [שאם שחט תודה על מ' חלות ונתכוון לחלות שחורות ונמצאו לבנות, לא נתקדשו, ככל הקדש בטעות שאינם קדוש], ואינם בזה אחר זה [שאם שחט תודה על מ' חלות, וחזר ואמר על מ' חלות אחרות, השניים לא נתקדשו], ולמדנו, תודה שנשחטה על שמונים חלות [שהביא איתו לעזרה], חזקה אמר, ארבעים מתוך שמונים נתקדשו⁷⁸⁶. ור' יוחנן אמר, לא קדשי לה ארבעים מתוך שמונים. [וכן] לא נאמר על זה, אמר ר' יהושע בן לוי, הכל מודים, כל מקום שאמר שיתקדשו ארבעים מתוך שמונים, שנתקדשו [רק מ', והשאר לאחירות אם יאבדו או יטמאו אלו יהיו אלו במקומם. ואם אמר] לא יתקדשו ארבעים אלא אם כן נתקדשו [כל ה]שמונים, לא נתקדשו [כדברי רבה שכל שאינו בזה אחר זה אינו בבת אחת]. לא נחלקו, אלא [ששחט] בסתם, אחד סובר, שכונתו היתה לאחירות [ולבו היה רק למ'], ואחד סובר, שהוא התכוין לקרבן גדול [וכולם היו בלבון].

ורבא, למה הוא הסביר [את דברי המשנה שאינה מקודשת] כדברי רבה. שתלמד את דבריו שאלה הם קידושין שאין מסורים לביאה [שאפילו אם רק קידש אחת מהן, אלא שלא פירש איזו היא, אינה מקודשת שזה קידושין ללא התיר ביאה, שאין ידוע איזה מהן אחת אשה ואיזו אשתו. נכון אפשר לתרץ כך, אבל רבא] הסביר לפי דברי רמי בר חמא.

למדנו, קידושין שאין מסורים לביאה, אביי אמר, הוה קידושין⁷⁸⁷, רבא אמר, לא הוה קידושין. אמר רבא, "בר אהינא"⁷⁸⁸ הסביר ל⁷⁸⁹, "כי יקח איש אשה ובעלה" [פ' כי יקח היא קידושי כסף, וכתוב "ובעלה" שצריכים להיות ראויה לביאה]⁷⁹⁰, קידושין המסורים לביאה הוה קידושין, קידושין שאין מסורין לביאה לא הוה קידושין.

למדנו במשנה, המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת, אינן מקודשות [כנ"ל משהו כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו], הרי [אפשר להבין מזה דווקא כאחת, אבל אם קידש] אחת מאשה ובתה [ולא פירש איזה] או מאשה ואחותה, מקודשת, ולמה. הרי הם קידושין שאין מסורים לביאה⁷⁹¹, זה פורך את רבא. אמר לך רבא, ולדבריך, נאמר בסוף, מעשה בחמש נשים ובהן שתי אחיות, וליקט אחד כלכלה של תאנים, ושלחן היתה ושל שביעית היתה, ואמר הרי כולכם מקודשות לי בכלכלה זו, ואמר חכמים, אין אחיות מקודשות, אחיות הוא דאינן מקודשות, הא הנשים האחרות מקודשות. איך מדובר. אם תאמר שאמר כולכם, [זה דומה להלכה של הנותן מתנה לאשה ולעובר שבמעיי אמו, שהעובר אינו קונה כלום אז גם האשה לא קונה כלום, שהרי היתה קנין א', ולא הקנה לזה בלא זה, ויש משל לזה כאילו נתן מתנה] והקנה לאת ולחמור, [שהרי העובר לא קונה כמו שחמור לא קונה, ומי שהקנה] לך ולחמור, לא קנה.

⁷⁸⁵ רש"י. עי' רמב"ם (בכורות פ"ח ה"א): המכניס צאן לדיר והתחילו לצאת אחת אחת והוא מונה כמו שביארנו וטעה במנין וקרא לשמיני או לשלמטה ממנו עשירי או שקרא לשנים עשר או שלמעלה ממנו עשירי לא נתקדשו, אבל אם קרא לתשיעי או לאחד עשר עשירי נתקדשו, ודבר זה הלכה מפי הקבלה נשמע שהטעות מתקדשות למעשר שלמעלה ממנו ושלמטה ממנו אבל לא שלפניהם ושלאחריהם, אפילו קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי בין בטעות בין בכונה שלשתן מוקדשים.

⁷⁸⁶ עי' רמב"ם (פסולי המוקדשין פ"ב ה"ט): תודה שנשחטה על שמונים חלות, לא קדשו ארבעים מתוך שמונים, ואם אמר יקדשו ארבעים מתוך שמונים, מושך ארבעים מתוך שמונים ומרים מהם אחת מכל קרבן, והארבעים השניות יפדו לחולין.

⁷⁸⁷ עי' שו"ע (אה"ע סי' מא ס"ב) הובא לקמן הערה רפ.

⁷⁸⁸ רש"י לעיל ט ע"ב.

⁷⁸⁹ הבינני דבר זה שיכולני להביא לו ראייה מן התורה? (רש"י).

האיש מקדש פרק שני קידושין

נא

עין משפט
נר מצוה

המרכזה במעשרות - המפריש אחד מתמשה סמנה ארבעה לחולין בלד זה ומדר חמישית למעשר: **מעשרותיו מקולקטין** - לטוב ולמעשר מנוכרין זה בזה שסכרי כולו טוב הוא וכמנהג ארבעה לחולין לא היה לו לטול מן המעשר אלא חלי מדה חמישית והוא הפרשי מדה שלמה וכן מעשר לא חל עליו

המכרה במעשר פירותיו מתוקנים ומעשרות מקולקטין ואמאי נימא כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבית אחת אינו אמר ליה שאני מעשר דאיתיה לחצאים דאי אמר תתקדש פלגא (א) דחימתא קדשה והרי מעשר בהמה דליכא לחצאין וליכא בזה אחר זה

קידושין שאין מסורין לביאה רבא אמר לה הו קידושין פי' בקונטרס דכתיב ובעלה דבעינן ראיין לביאה וקשה דהא חייבי לאוין חייס ראיין לביאה ותפסי בזה קידושין לך נראה לפרש קידושין שאין מסורין לביאה כלומר שאיסור הביאה ע"י קידושין והיינו היכא דקדש אחת משתי אחיות בסתם שמקודש הקידושין היכה כל אחת מהן ומתרת ועכשיו ע"י הקידושין נלכדו שתיים אבל חייבי לאוין איסור הביאה לא בזה ע"י הקידושין שהרי מקודש לך נלכדו בביאה כמו אחר הקידושין:

קבא ר מיי פיה מהל' משבר הלכס די פתח עשין קתה טועש' יוד סי' טלף טעף עו:
קבא ר מיי פיה מהל' מברות הלכ' די קבה ר מיי טס הל' א:
קבא ר מיי פ"ב מהלכות פסולי מוקדשין פלגה עו:
קבא ר מיי פ"ט מהל' ארומות' כ"ב טעף עו טועש' אה"ט סי' מה טעף ב:

מנחות ד': עירובין ג' תוס' דמאי פ"ח

עירובין ג' בכורות ס:

ג"ז טס

מנחות טז: עירובין ג'

בכריתותין ובמנחות טס
איכא ר' יודא ובל"ג

לגמ' סד. יבמות כ"ג

ע"ל ט:

כ"ב קנ"ג. ע"פ תוס' ד"ה ר"ג אמר קטם מנחה

[ר"ב רבא כ"א בעירובין]

***ואמר דבא יצאו שנים בעשירי וקראן עשירי עשירי ואחד עשר מעורבים זה בזה שאני מעשר בהמה דאיתיה במעות *דתנן יקרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי שלשתן מקדושין הרי תודה דליתא במעות וליתא נמי בזה אחר זה ואיתמר *תודה שנשחטה על שמונים חלות חוקיה אמר קדשי לה ארבעים מתוך שמונים ור' יוחנן אמר לא קדשי לה ארבעים מתוך שמונים לאו איתמר עלה אמר *ר' יהושע בן לוי היכל מודים כל היכא דאמר קדשי לה ארבעים מתוך שמונים קדשי לא יקדשו ארבעים אלא אם כן קדשי שמונים לא קדשי לא נחלקו אלא בסתם מר סבר לאחריות קא מיכוון ומר סבר לקרבן גדול קא מיכוון ורבא למה ליה לשנויי ברבה תיפוק ליה קידושין שאין מסורין לביאה נינהו לרבוי דרמי בר חמא קאמר:**
***איתמר קידושין שאין מסורין לביאה אבוי אמר הו קידושין רבא אמר דכ"ל לא הו קידושין אמר *רבא בר אהינא אסברא לי כ"ו יקח איש אשה ובעלה קידושין המסורין לביאה הו קידושין קידושין שאין מסורין לביאה לא הו קידושין תנן המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת אינן מקודשות הא אחת מאשה ובתה או מאשה ואחותה מקודשת ואמאי קידושין שאין מסורין לביאה נינהו תיובתא דרבא אמר לך רבא ולמעמד איכא סיפא מעשה בחמש נשים ובהן שתי אחיות וליקט אחד בכלכלה של תאנים ושלחן היתה ושל שבעיות היתה ואמר הרי כולכם מקודשות לי בכלכלה זה ואמרו חכמים אין אחיות מקודשות אחיות הוא דאינן מקודשות הא נבריות מקודשות ה"ד אילימא דאמר כולכם קני *את וחמור היא ואת וחמור לא קנה אלא**

תוס' ר"ה הוקן
תיפוק לי דאפי' לא קדש אלא אחת מהן והואיל ולא פירש איזו אינה מקודשת לביאה דהא לא ידעי' איזו היא אחת אשה: לרבוי דרבי' דמקום לקרא לקדשן שתיין כא': מסורין לביאה כגון שאמר א' מבנותיך מקודשת דהא לא ידעי' א' דאם' לאהיות אחת כגון מקודשת וקבלה האחת בשליחות הברחה שאינו יכול לישא אחת מהן שפא אחות אשתו היא' את וחמור הוא מתנה לגילד לעובר שבפניו אפוי או לחמור שאמר קני את לחמור לרב אהונת איני קונה כלום גם הנולד שניה לא לא תקנה לה בלא או וחמור או עבר לא בני קנין ניתנה ובא נמי לא קדש האחרית אלא כמו שקדש האחרות ומקודשת אינן מקודשות דכל שאינו בזה אחר זה הוא' בבית אחת אינו' א' אחת כגון לאו את וחמור הוא שפא קדש וי לא קדש ויקאמר שאין האחרות מקודשות אלא דקדושין שאינן מסורין לביאה לא הו קידושין' וכן אמר הראשון שלא קדש האחרות כלל שהרי אין אחת מהן מסורה לביאה ויהי איתחוסר וס' נבריות מקודשת וה' נאבותינא כפי שפא לרב אהונת איני קונה את וחמור לא קנה כלום הא נבריות מקודשות אפאי את וחמור הוא' ובשני ולאוי בני אוקיפנת דאמר הראיה לביאה ככס תתקדש לי היכלך ל' את וחמור לא קנה את אבר כולכם אין נבריות מקודשות והני' דאמר

ספק מעשר ומעשר במה נלכל בממונו לבעלים והא הכא דלית בזה אחר זה וליתו קרא לעשירי עשירי לא קדש אחד עשר כלל וכי קראו בהדי חשביו חד מיייהו מעשר לפעור את התעטות: **שני מעשר דאיתיה בטעות** - אם טעה ומלקוח העשירי בשמו הו מעשר דתנן [קרא] להשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר שבא אחריו של זה קרא עשירי(עד)שלתן מקודשין וסוף המעשה תשיעי נלכל בממונו והעשירי מעשר ואחד עשר קרב שלמים וליף לה מקראי הלכך כי היכי דחל שמו על הטעות חל נמי כי נפיק אחד עשר בהדיה ולא הפסיד העשירי את שמו בכך אבל קידושין דליתנהו בטעות אינו *בזה אחר זה בכל מקום שאינו *בבית אחת: **ופרי הודס** - לתמי תודה: **דליטמוטו בטעות** - שאם שחט תודה על ארבעים חלות ומכחון לשמורות ומאלו נבעתן שאין לוחן שבדעתו לא קדשו דתנן (מיר דף נ"א) הקדש טעות ב"ש אומרים הקדש וז"ל אומרים אינו הקדש: **וליתמוטו בזה אחר זה** - שאם שחט על ארבעים חלות וחמור אחד על ארבעים אחרות יקדשו גם אלו עם אלו על קדש שהתורה טענה ארבעים חלות כדאמרין במנחות (נד"ט ע"ג) ושחטת הוצח מקדשן קודשת הגוף כדאמרין התם (דף ט"ה) קדשו על ארבע חלות שאין חלות בביאה דהיי קדשו בלחם מלחם מלחם דכתיב על חלות לחם חמץ יקריב קרבנו וגו': **על שמונים חלות** - הביא אלה לעזרה שמונים: **קדשו ארבעים מתוך שמונים** - ויולא ידי תודתו והתם מפרש היכי מתחללים: **לא קדשו** - קח סלקא דעתך בדרכה פליגי דלמור כל שאינו בזה אחר זה אינו בבית אחת ומקשי לה מדרשקה שהיה רבו של ר' יוחנן כדאמרין (ג) בעירובין (דף כ"ד) גבי סבל שפסקה אחת מהתירובין: **סיפא דאמר וכו'** - כלומר היכא דלא נתכוון שיקדשו אלא ארבעים וחס השאר הביאו לאחיות שחט יאבדו או יטמאו אלו ירו אלו תמתיחן: **לא יקדשו** - כלומר לא נתכוון שיקדשו ארבעים בלא ששקדו וחמור (לכולם) תמכונתי: **לא קדשו** - כדרכה דכל שאינו בזה אחר זה אינו בבית אחת: **ספחא** - ששחט סתם ושלך לו: **לאחריות מהכחין** - ולא היה צבול אלא על ארבעים: **קרבן גדול** - עול כולם היה לבו: **ורבא נמה ליה לגמיי** - לעיל טעמא דמתני' דקדש אינה מקודשת כדרכה: **סיפוק ליה** - דאפי' לא קדש אלא אחת מהן אלא שלא פירש איזו היא חיה ליה לרבא דליתנהו מקודשת קידושין שאין מסורין לביאה הן שאין ידוע מהן אחיות אשה ושמעין ליה לרבא דלמור לקמן קידושין שאין ראיין לביאה אינן קידושין: **לדבריו דמי בר המה קאמר לה** - ליידיך דליפת ליה מהאי קרא לא תוקמא לקרא בבית אחת דקדשו ונכרתו אלא אוקמי בזה אחר זה והדר תיפוק לך בבית אחת דמתני' מיניה וביה משום דרכה: **איתמר גרס**: **קידושין שאין מסורין לביאה** - קידש אחת משתי אחיות ולא פירש איזויהי מוסר דלין יכול לישא אחת מהן דלמור זו היא אחות אשתי: **בר אהינא אסברא לי** - הבינינו דבר זה שכולנו להביא לו רחיה מן התורה: **כי יקח איש** - דהיינו קידושי כסא דגמרתין לה: **(לשל דף ג')** **קיתה קיתה** וכתיב ובעלה דבעינן רחיה לביאה: **כמתח** - הוא דקדשן מקודשות משום דכל שאינו בזה אחר זה אפי' בבית אחת אינו אלא אחת מהשנים וכן פירש מקודשת: **פא חכמים** - עתה מקודשות: **קני את וחמור כול** - כותן מנחות לגולד ולעובר שבמני אמו שאינו קונה כלום גם הטולד אינו קונה שהרי לא הקנה לזה בלא זה והכא נמי איכא חדא דלא חויא ליה כלל:

תורה אור
*המכרה במעשר פירותיו מתוקנים ומעשרות מקולקטין ואמאי נימא כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבית אחת אינו אמר ליה שאני מעשר דאיתיה לחצאים דאי אמר תתקדש פלגא (א) דחימתא קדשה והרי מעשר בהמה דליכא לחצאין וליכא בזה אחר זה

[לגמ' סד.]

הגרות הבי' (ה) נ"ב פלגה פלגה דחיתוה: (ג) רש"י דיה לא קדשו וכו' בעירובין' כ"ב פ' ט"ז דף כ"ז ואיתא נמי כ"ב פ' ט"ז דף כ"ז קאריס דף ק"נ:

נבריות מקודשות פיירי [דאמר] הראיה לביאה שלא קדש כלל האחרות אבל לרב נחמן דאמר קנה חציה חתני' מוקמא כלישנא דמתני' דאמר כולכם ואפי' נבריות מקודשות היינו שהרי' הביא לשון מבעשה בפירוטו וכן האמת * ובהו נמצא הדין גרול בספרי ה"ם שדורא הביא הדין כשיניא דאביי כנשים פ"ח וכתב שאם אמר כולכם אין אחת מהן מקודשת ובמכירה פכ"ב פס"ב כרב נחמן דקנה מחציה ויהי א"א מבלי מעות ספר: כולכם) ואותה לא היה את וחמור דהא אין אחיות מקודשות משום שפיקא הוא דלא ידעי' קדש הא ידעי' בת וכויתוקדושין היא והלכך נבריות מקודשות' והיא רלא אוקמא דאמר ג) אחת מהן שמוס דתני במנתי' כולכם' אין

האישי מקדש פרק שני

קידושין

האחד חולץ לשתייהן • פי' האחד יחיד ויהי השני אחד חולץ ואחד מייבס והוקף מחולץ והדר יבומי פירושו שחלץ היחיד תחילה והדר יבומי א' מן השנים אחד חלילה אחיו דממה נפשך מותר דלי חלץ אחיו לזקוקו א"כ מותר זה ליקח אחותה כיון דחלץ אחיו פקע הזיקה ואי לא חלץ לזקוקו א"כ זה ייבס וזקוקו ככל יבומי אחד מן השנים אפי' לאחר חלילה אחיו שאין כלן אחות וזקוקו כדפירשתי לא מישתרי דכיון דלא חלץ היחיד לשתייהן לזיקה למיתב בזה שמתייבמת שמה זו יבמתו של יחיד וגמלא כונסה כפגע ביבמה לזקוב בלא חלילה ולא מוליגו לפרס דזוקף מוחלץ והדר יבומי קאי' אשנים אבל אופכל לא משום דשמה פגע בחמותו וזקוקו דהא מרישא שמעינן : והלכתא

אלא לאו אמת מכס • דלאו את וחמור הוא דאם קידש זו לא קידש זו: **רבא מסרין** • מהני' לטעמיה הא דקתני כחמה לאו למידק הא אחת מלשה ובתה מקודשת אלא ה"ק המקדש אחת מלשה ובתה הרי הוא כמו שקדשן כחמה ואינן מקודשות דקידושין שאין מסורין לביאה הן : **הרי כולנס** • ואתם משתי אחיות כו" דהשתא לאו את וחמור הוא דהא דלין אחיות מקודשות משום ספיכא הוא דלא ידע הי קדיש הא חי ידע בת זכייה היא הלכך נכריות מקודשות והא דלא זוקתא כגון דלאמר אחת מכס משום דקתני במתני' כלכס ואין לשבש הספרים ולומר דאחת מכלכס גרס וכגון שלא קידש אלא חתול דא"כ לא מתרכל הא דלשמועין לקמן (דף נ"ב) ממתי' אשה נעשית שליח לחברתה במקום שנעשית לה נרה : **המקדש את בתו פתח** • אחת מבנותיו מקודשת לו : אין הבגרות בכלל • אם יש בגרות הרבה אין אחת מהן בספק קידושין הללו להלכתך גט לפי שאינן נכנסות לקבל להו קידושין : **הא קטנות בכלל** • ונכריות גט ואפי' הרבה : **כשאין שם אלא בוגרת אחת וקטנה אחת** • וכיון שאין הגדולה בספק אין קידושין אלא בקטנה וקידושי' ודאי הן וה"ה אם היו שם גדולות הרבה כיון דלין בכלל הוה להו קידושין בקטנה ולהכי אילטרך לטעמי' כשאין שם אלא גדולה אחת דעל כרחך קטני' דומיא דגדולות דייקנין ומהשתא דייק הכי הא קטנה בכלל: **והא בוגרות קטני** • טובא ודמותה דייקנין על כרחיך הא קטנות בכלל והלכתא דתרי' : **בוגרות דלמלא** • כל איש שיש לו בת בוגרת אין אותן הבגרות בכלל קידושין שקבל אביה : **אי הכי מאי למימרא** • אי אמרת בשלמא דלחילוף טובא אילטרך למתני משום דזוקף דידה למידקא קטנות בכלל לאשמועי' דקידושין שאין מסורין לביאה הוה קידושין אלא השתא לא ליהו אילטרך ולא דזוקף דידה אילטרך דפשיטא דבבוגרת אין לו נשות ואין כהן עוד אלא קטנה וקידושין מסורין לביאה הן ופשיטא דהוה קידושין: **דשומיה שניתי** • לקדשה לכל הבא : **דאית ליה סנהא מיניה** • דכסף קדושה שלו : **מי לא עסקינן** • קושיא היא וכי לא שמעינן מינה ממתי' דאפי' אמרה לאביה קידושי' לדידך קתני נמי דאיהי בכלל: **דרמיא עליה** • דכתיב(רמיא כס) ואת

הנהגות הב"ח
(ב) גמ' הא אחת מלשה
ובתה או אחת מלשה
ואחותה מקודשת ואם
אמר בהלכות י' כיס
ג' ביאה מתקדשי י' אין
אחיות מקודשות וכו'
וליקט אתם אחד כ"ל
וכן כמקור :

לקמן סד:
[שם כל העינין]

כ"ב קני' כבודות מה
חולין י'

יבמות כג:

גס זש

גליון הש"ס
גמ' א"ה מה למימרא •
כתיב וס כבודות ד' פס
ע"ב וע' בשו"ט מקובלת
שכנסתה דמכרין וכו' וכו'
קושיא: רש"י ד"ה דנתיב
עליה דכתי' ואת כבודותי
כתובות ד' נ' ע"ב :

תוס' ר"י הזקן
אין הבגרות בכלל
ואיני צריכות גם שהרי
אין בידו לקדשה הא
קטנת או נערות בכלל
אפי' היו רבות כולן
צריכות גם דקדושין
שאין מסורין לביאה
הוה קידושי' : גדולה
לביאה ניהו שהרי ידע
פי קידש שהרי אין שם
אלא אחת: ומאי בגרות
דמשמע רבות : בוגרת
דלמלא כל איש ואיש
שיש לו בגרות אין
הבגרות בכלל הקדושין
וה"ה אקמא בבגרות
אחת דמינה דייקי' הא
קטנה בכלל קדושין
ואי הוה רבות דייקנין
הא קטנות ושמעינן
מינה דקדושין שאין
מסורין לביאה הוה קדושי'
אם הכי דמיירי שאין
שם אלא גדולה וקטנה
ומאי בגרות דלמלא
מאי אמת לאשמועינן
שמיא שהרי אין הבגרת
בירו לקדשה וכ"ה דריקא
אתא לאשמועינן אתא
קטנות בכלל לאשמועינן
דאף שאין מסורין לביאה
הוה קדושין : **והא**
דבוגרת' הנהו דכסף קדושה
שלי מקטנה ולא מבוגרת :
מי לא נסקי' • קושיא הוא
כלמי וכי לא שמעינן
במחילת' דאקמא במחילת'
בכלל בשום ענין משמע
דאפי' אמרה ליה כהן קדושין
שלי קובלי וקדושין קדש
בירו שתם דאפי' אין
הבגרות בכלל : ומשני
אפי' כלומר אנה"ל
כדקאמרת ולפעם דלא
שביק איניש מצוה דרמיא
עליה (כתובין) בנתיב
תנן לאנשי' ומסתברא
א"ג דרמיא שיפה אילכא
דרבא היא ולא קיל' כותיה
ביעיל' קני' ופסוקי
לאוקמא מחני' בבגרות
רבתי' [מ] קטנות בכלל
אפי' הלכתא בכל איש
שיפה כרבא דרמיא
עליוהא היא וליה בת
פלוגתא וכ"כ ר"ה פ"ה
חמש בעת נערות או
קטנות אחת מבנותיה
לא' מבני ובגון שעמורה
שליח

מקודשות ורבא מחרץ למעמיה המקדש אחת מאשה ובתה או אחת מאשה ואחותה נעשה כמי שקידש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת ואינן מקודשות ומעשה נמי בחמש נשים ובהם שתי אחיות וליקט אחד כלכלה של תאנים ואמר הרי כולכם ואחת משתי אחיות מקודשות לי בכלכלה זו ואמרו חכמים אין אחיות מקודשות ת"ש *המקדש את בתו סתם אין הבגרות בכלל הא קטנות בכלל ואמאי קידושין שאין מסורין לביאה נינהו ותויבחה דרבא אמר לך רבא *הכא במאי עסקינן כשאין שם אלא גדולה וקטנה הא בוגרות קתני מאי בוגרות בוגרות דעלמא אי הכי מאי למימרא הכא במאי עסקינן דשיתיה שליח מהו דתימא כי מקבל קידושי אדעתה דידה קא מקבל קמ"ל דלא שביק איניש מידי דאית ליה הנאה מיניה מי לא עסקינן דאמרה ליה קידושי לדידך אפי"ה *לא שביק איניש מצוה דרמיא עליה ועביד מצוה דלא רמיא עליה ת"ש *מי שיש לו שתי כתי בנות משתי נשים ואמר קידשתי את בתי הגדולה ואיני יודע אם גדולה שבגדולות ואם גדולה שבקטנות אם קטנה שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנות כולן אסורות חוץ מקטנה שבקטנות דברי ר"מ הכא במאי עסקינן *כשהוכרו ולבסוף נתערבו דיקא נמי דקתני איני יודע ולא קתני אין יודע ש"מ *אי הכי מאי למימרא לאפוקי מדר' ויסי דאמר לא מוחת איניש *נפשיה לספיכא קמ"ל דמחית איניש נפשיה לספיכא ת"ש *מי שקידש אחת משתי אחיות ואינו יודע איזו קידש נותן גם לזו וגם לזו הכא במאי עסקינן כשהוכרו ולבסוף נתערבו דיקא נמי דקתני איני יודע ולא קתני איני יודע אי' הכי מאי למימרא סיפא איצטריכא ליה 'מת ולו אח אחד חולץ לשתייהן היו לו שנים אחד חולץ ואחד מייבס אם קדמו וכנסו אין מוציאין אותם מידם דוקא מחילין והדר יבומי אבל יבומי והדר מחילין לא דקא פגע באחות וזקוקתו ת"ש *שנים שקדשו שתי אחיות וזה אינו יודע איזו קידש וזה אינו יודע איזו קידש זה נותן שני נותן שני גמין ה"ג שהוכרו ולבסוף נתערבו דיקא נמי דקתני אינו יודע ולא קתני אין יודע שמע מינה אי הכי מאי למימרא סיפא איצטריכא ליה מת ולזה אח ולזה אח זה חולץ לשתייהן וזה חולץ לשתייהן לזה אחד ולזה שנים

האחד
בנותיהם תנו לאנשים : גדולות : בנות הראשונה : קטנות : בנות השנייה : אם קטנה שבגדולות : וכל' חלמית שבקטנות דלגבי קטנות חותה זה ולגבי בנות שניה מקרי כולה בנות גדולות : כולן אסורות : לחתום עד שיתן גט ואפי' חלמית שבקטנות דלגבי קטנות חותה הבת גדולה היא ושמעינן דהמקדש אחת משתי אחיות סתם שתייהן לריכות גט : **שסוכרו** • בשעת קידושין פירש לו : **ולבסוף נתערבו** • שכת אחיו גדולה פירש לו : **לאסוקי מדר' יוסי** • דפליג בחזק פירקא (לקמן דף סד) ואמר כולן מותרות להגשא לחתום כלל גט חוץ מן הגדולה שבגדולות : **דלא מחית איניש נפשיה לספיכא** • להוכיר שם גדולה אם לא גדולה שבכולן שאם ישתכח הדבר שלא יבא בספק : **אין מוציאין אותם מידם** • אפי' לא כנס הראשון את יבמתו • ופגע בחמותו וזקוקו מותרת שנסבה השני פקע זיקה והותרה לראשון לקיימה לחמות זקוקה דרבנן היא ולא קבסי ליה להוליא : **אין ידוע** • משמע לנלוס : **סיפא איצטריכא ליה** • דקתני את שנים אחד חולץ ואחד מייבס ולאשמועינן דוקא הכי מוחלץ חד מינייהו למדא ברשאי והדר מייבס שני לשניה ממה נפשך אם זו ארוסת אחיו שמיבס ואם לאו נכרית בגמולתו הוה אלוהי אחות יבמתו וזקוקה לו דמחויב דמיא לחמותו לשמוע סברי נפטרה זיקת אחותה הימנה בחלילה אחיו ולא גזרו על אחות חלולה משחללה אלא על החלוץ לבדו דקא פגע באחות וזקוקה וכל זמן שלא חלץ א' מן האחים אסורה אחותה על כולן מדכרייהם משום דנתיב לחמות אשתו : הכי גרסינן דיקא נמי דקתני ואין יודע ולא קתני ואין יודע :

האחד

אלא לא [איננו בכלל את וחמור], שאמר להם "אחת מכס", ולמדנו, אין אחיות מקודשות.

לפי רבא ההתחלה קשה. ולפי אביי הסוף קשה. אביי מתרץ לטעמו, רבא מתרץ לטעמו. אביי מתרץ לטעמו, המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת, אינן מקודשות, הרי [משמע שאם קידש] אחת מאשה ובתה מאשה ואחותה, מקודשת. ואם אמר, הראויה לביאה תתקדש ל⁷⁹⁰, אינה מקודשת. ומעשה גם בחמש נשים ובהן שתי אחיות, וליקט אחד כלכלה של תאנים ואמר הראויה לי מכס תתקדש לי, ואמרו חכמים, אין אחיות מקודשות.

ורבא מתרץ לטעמו, המקדש אחת מאשה ובתה או אחת מאשה ואחותה, נעשה כמי שקידש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת ואינן מקודשות [שהם קדושין שאין מסורין לביאה, ואין משמעות כאבין], ומעשה גם בחמש נשים ובהם שתי אחיות, וליקט אחד כלכלה של תאנים ואמר הרי כולכם ואחת משתי אחיות מקודשות לי בכלכלה זו, ואמרו חכמים, אין אחיות מקודשות [שזה קידושין שאין מסורים לביאה, ואין קני את וחמור].

בא ושמע [למדנו במשנה] המקדש את בתו סתם [אמר אדם לאב, אחת מבנותיך מקודשת לי]⁷⁹¹, אין הבוגרות בכלל [אם יש בוגרות, אין לאף א' מהם ספק קידושין, להצטרך גט מאחר ואינן ברשותו לקבל קידושין עבורם ללא שליחות], הא קטנות בכלל [משמע אפילו הרבה, וכולם צריכות גט]. ולמה, הם קידושין שאין מסורים לביאה, וזה פורץ את רבא. אמר לך רבא, כאן במה מדובר, כשאין שם אלא גדולה [א'] וקטנה [א'], ואז אין ספק קידושין בכלל, והם מסורים לביאה, ובאמת זה היה כך אפילו אם היו הרבה גדולות]. הרי כתוב בוגרות. מאי בוגרות. בוגרות של העולם [נהרי כשהאב הזה קיבל כסף קידושין עבור ביתו, אין כל הבוגרות בעולם בכלל הספק]. אם כן, אז לא הזכירו את זה בכלל. כאן במה מדובר, [שבוגרת אחת בעולם] עשאה [את האב של בת] שליח [לקדשה לכל גבר שיבא]. מה הייתי אומר כשמקבל קידושי [כסף], הוא קיבל על דעתה, לכן לומדים [שלא], שאדם לא עווב דבר שיש לו הנאה ממנו [ואם הוא מקדש את ביתו, הוא מקבל את הכסף קידושין].

וכי לא מדובר [שהבוגרת] אמרה לו [לאב המקדש, שהכסף] קידושין יהיה שלך. עם כל זה, אדם לא עווב מצוה המוטלת עליו [שנאמר (ירמיה כט &) ואת בנותיכם תנו לאנשים]⁷⁹¹ ועושה מצוה שלא מוטלת עליו.

בא ושמע, מי שיש לו שתי כתי בנות משתי נשים⁷⁹², ואמר, קידשתי את בתי הגדולה, ואיני יודע אם גדולה שבגדולות [מאשתי הראשונה], ואם גדולה שבקטנות [מאשתי השנייה], אם קטנה [וכ"ש אמצית] שבגדולות שהיא גדולה [יתר] מן הגדולה שבקטנות, כולן אסורות [לאחרים עד שיתן גט] חוץ מקטנה שבקטנות, דברי ר"מ [אם כן רואים שקידושין שאין מסורים לביאה הוה קידושין]. כאן במה מדובר, כשהוכר [בשעת הקידושין] מי נתקדשה [ולבסוף נתערבו [שכח איזו קידש לו]]. וזה גם מדויק, שלמדנו איני יודע ולא כתוב אין ידוע, וכך למדנו? אם כן למה נאמר [בכלל]. להוציא מדעת דר' יוסי, אמר, אדם מוריד את עצמו לספק [וכשנאמר בתי הגדולה ודאי כוונתו היתה להכי גדולה, וכולם חוץ ממנה מותרות], לכן לומדים [שלא, אלא], אדם מוריד את עצמו לספק.

בא ושמע [למדנו במשנה], מי שקידש אחת משתי אחיות, ואינו יודע איזו קידש, נותן גט לזו וגט לזו. כאן במה מדובר, כשהוכר [את מי קידש] ולבסוף נתערבו. וכן מדויק, שכתוב אינו יודע ולא כתוב אינו יודע. אם כן למה נאמר [בכלל]. צריכים את זה עבור הסוף, מת ולו אח אחד⁷⁹³, חולץ

⁷⁹⁰ עי' שו"ע אה"ע סי' מא ס"ג הובא לעיל הערה רעו.

⁷⁹¹ רש"י. ועי' כתובות כב ע"ב (רע"א).

⁷⁹² עי' לעיל הערות רעו ורפ.

⁷⁹³ עי' שו"ע אה"ע סי' קעו ס"א): מי שקידש אחת משתי אחיות, ואינו יודע איזו קידש, אפילו לא הוכרו מעולם, שלא נתנו לביאה, הוה קדושין וצריך גט לכל אחת ואחת. מת, ולו אח, חולץ לשתיהן. היו לו שני אחים, אחד חולץ ואחד מייבם לשניה. קדמו שני האחים וכנסו את שתיהן, אין מוציאים אותם מידן. ואם נמלכו בב"ד ואמרו להם שיחלוץ האחד ויבם השני, והלכו שניהם ויבמו, יוציאו.

ביאור: אין מוציאים אותם מידן. משום דכ"א יאמר אני כנסתי את היבמה ואח"ל שלא כנס היבמה מ"מ אחר שכנס השני פקע הזיקה ומדייק הרא"ש דוקא כשכל א' י"ל אני כנסתי היבמה אבל המייבם אחות זקוקתו יוציא אף לדעת תוס' דס"ל אם כנס לחופה אל יוציא כמ"ש בס"ס קנ"ט דשם בתחלה קידש אותה ולא חל עליה באיסור ואפשר לומר אפי' אם ליתא כאן אלא אח א' וכנס לאחת חלץ לשני' לא יוציא ד"ל ג"כ ידי כנסתי ואף את"ל דלא כנס דידה מ"מ פקע הזיקה כיון שכנס אחותה אף על גב שכנס באיסור מ"מ י"ל כה"ג ד"ל שכנס היבמה לא יוציא מיהו למה שדייק הנ"י במתניתין דלא תנא באח א' אם כנס לא יוציא היינו שחלץ לא' וכנס לא' לא יוציא דשמא כנס היבמה א"כ חליצה זו לאו כלום דהא חלץ לשאינה יבמתו מזה דייק אף כה"ג יוציא אף על

לשתיהן, היו לו שני [אחים], אחד חולץ ואחד מייבם, אם קדמו וכנסו, אין מוציאים אותם מידם [אפי' לא כנס הראשון את יבמתו ופגע באחות זקוקתו מאחר שכנסה השני פקע זיקה והותרה לראשון לקיימה דאחות זקוקה דרבנן היא ולא קנסי ליה להוציא]. דוקא אם חלץ ואחר כך יבם, אבל אם יבם ואחר כך חלץ, לא, שאז הוא פוגע באחות זקוקתו.

בא ושמע [למדנו במשנה], שנים [שאינם אחים] שקדשו שתי אחיות, זה אינו יודע איזו קידש, ו[גם] זה אינו יודע איזו קידש⁷⁹⁴, זה נותן שני גטין, וזה נותן שני גטין. גם כאן [מדובר] שהוכר [את מי קידש בשעת קידושין] ולבסוף נתערבו [שכחו]. וכן מדויק, שכתוב אינו יודע ולא כתוב אינו ידוע, וכך למדנו? אם כן למה נאמר [בכלל]. צריכים את זה עבור הסוף⁷⁹⁵: מת, ולזה אח ולזה אח, זה חולץ לשתיהן [שאם חלץ וא' ויבם השני, הרי זה ספק שמא אחיו היה נשוי לזה שחלץ, וממילא הוא מקדש אחות של אשה שנפלה לו ליבום, ואסורה לו] וזה חולץ לשתיהן. לזה [אחד] אחד ולזה שני [אחים],

פי שהיא ספק אחות חלוצתו מ"מ גזרו חז"ל בחליצה כמו בגרושתו מזה נראה אם כנס בלא חליצה יוציא דאל"כ אכתי קשה למה לא תנא אם כנס אל יוציא ונראה מל"ש אם כנס אחת ואח"כ חלץ דיוציא דאל"כ אכתי קשה למה לא תנא אל יוציא גם כאן בתחלה באיסור כנס, ואפשר השתא נמי איסור והכניס' היא אינה יבמתו א"כ היא אחות חלוצתו ומ"ש ב"ח בזה א"ל (ב"ש).

⁷⁹⁴ עי' שו"ע אה"ע סי' קעו ס"ג): שנים שקדשו שתי אחיות, זה אינו יודע איזו קידש וזה אינו יודע איזו קידש, ומת, ולזה אח ולזה אח, כל אחד חולץ לשתיהן; ואין שום א' מהם יכול לייבם. לזה א' ולזה שנים, היחיד חולץ לשתיהן, והשנים א' חולץ לאחד תחלה, ואח"כ יבם השני לשניה. ואם קדמו השנים וכנסו אחד שחלץ היחיד, אין מוציאים מידם, אפילו שניהם כהנים. היו לזה שני אחים ולזה שני אחים, אחיו של זה חולץ לאחת, ואחיו של זה חולץ לאחת, ואח"כ האח השני של זה מייבם חלוצתו של זה, ואח השני של זה מיבם חלוצה של זה. אם קדמו שני האחים של הא' וחלצו לשתיהן, לא יבמו השני אחים האחרים של השני לשתיהן, אלא א' חולץ וא' מייבם לשניה. קדמו השנים האחרונים וכנסו, אחר שחלצו השנים הראשונים, אין מוציאים מידם.

⁷⁹⁵ דקתני היו שנים אחד חולץ ואחד מייבם ולאשמועינן דוקא הכי מיחלץ חד מייבמה לחדא ברישא והדר מייבם שני לשניה ממה נפשך אם זו ארוסת אחיו שפיר מייבם ואם לאו נכרית בעלמא היא ואינה אחות יבמתו הזקוקה לו דתייהו דמיא לאחות אשתו שהרי נפטרה זיקת אחותה הימנה בחליצת אחיו ולא גזרו על אחות חלוצה משחלצה אלא על החלוץ לבדו דקא פגע באחות זקוקה וכל זמן שלא חלץ א' מן האחין אסורה אחותה על כולן מדבריהם משום דדמיא לאחות אשתו (רש"י).

[האח] היחיד חולץ לשתייהן [שהרי אינו יכול לכנוס דילמא פגע באחות זקוקה], והשני [אחים], אחד חולץ ואחד מיבם. אם קדם ויבם [לפני שאחיו חלץ], אין מוציאין אותן מידם [מחייבים אותם להתגרש]. דוקא שחלץ [א' מהאחים לשתייהן] ואחר כך [א' מהאחים] יבם [לא' מהנשים]. אבל אם יבם ואחר כך חלץ [פ'י שא' מהב' אחים יבם, לפני שניהם עשו את כל החליצות], לא [מותן]. שהרי הוא פוגע בספק [יבמה לשוק] [שאם הוא נושא את זו שהיתה יבמה של היחיד, זה איסור יבמה לשוק, ואם הוא נושא את זו שהיתה אחות של יבמות של אחיו, זאת אחות זקוקתו].

בא ושמע, טביומי לימד, יש [אדם] זה חמשה בנים ול[אדם] זה חמשה בנות⁷⁹⁶, ואמר אחת מבנותיך מקודשת לאחד מבני [ושניהם שלוחים], כל אחת ואחת צריכה חמשה גיטין [שכל א' ספק מקודשת]⁷⁹⁷. מת אחד מהם, כל אחת ואחת צריכה ארבעה גיטין וחליצה מאחד מהן [שהיא גם ספק מקודשת וגם ספק יבמה]. ואם תאמר, גם כאן [מדובר] שניכר [בשעת הקידושין מי קידש למי] ולבסוף נתערבו [שכחון], הרי כתוב אחת מבנותיך לאחד מבני, [אלא זה] פרכה לרבא. וההלכה כמו אביי ב[שש מקומות אלה המרומזים ב]יע"ל קג"ם [יאוש שלא מדעת, עד זומם נפסל למפרע, לחי העומד מאליו]⁷⁹⁸, קידושין שלא נמסרו לביאה, גילוי דעת בגט, מומר אוכל נבילות לתיאבון].

מעשה בחמש נשים. אמר רב, לומדים מהמשנה ארבע הלכות, ורב הסכים לג'. לומדים שמי שקידש אשה בפירות שביעית⁷⁹⁹, מקודשת [שהרי זוכה בהן מן ההפקר, וכיון דזכה בהן ממונו הוא לכל דבר, ואין חסרון של "לאכלה" ולא לסחורה ולא לדבר אחר⁸⁰⁰]. ולומדים שאם קידשה בגזל, אינה מקודשת, אפילו בגזל שלה [ואין לסמוך על זה שמאחר וקיבלה אותה, היא מחלה לו]. מאיפה [אנו יודעים את זה]. מזה שכתוב "שלהם היתה ושל שביעית היתה", הטעם הוא ששביעית הוא הפקר, הרי [אם עשה כן] בשאר שנים, לא. ולמדנו אשה נעשית שליח לחבירתה, ואפילו במקום שנעשית לה צרה [פ'י אשה של אותו גבר, ואף על פי שבכל עדות שהאשה כשרה לה אין הצרה נאמנת, אמנם שליחותה כיון שעשתה עשתה שהרי הכא בקידושין הללו הן נעשות צרות ע"י זו שקבלה וכתוב נכריות מקודשות⁸⁰¹]. ו[ההלכה] האחר [שרב לא הסכים לו], מהי קידושין שאין

⁷⁹⁶ ע"י שו"ע (אה"ע סי' לז סי"ט): מי שיש לו חמשה בנים ועשו כולם את אביהם שליח לקדש להם, ואמר אבי הבנים למי שיש לו ה' בנות: אחת מבנותיך מקודשת לאחד מבני, וקיבל האב הקדושין, כל אחת צריכה גט מכל האחים. מת אחד מהם, כל אחת צריכה ארבעה גיטין וחליצה מאחד מהם.

⁷⁹⁷ ע"י מ"מ (אישות פ"ה ה"ב): שהקשה איך יש שליחות כזה להזיק לו, ואפשר לחלק בין שליחות בעלמא לשליחות האב.

⁷⁹⁸ רש"י, ור"ת לומד שזה ימי לידה שאינה רואה בהן שאין עולים לספירת יזבתה, ו"א שזה לא אפשר ולא כמכוין.

⁷⁹⁹ ע"י רמב"ם (אישות פ"ה ה"ג): המקדש בפירות שביעית או באפר פרה אדומה או במים שמילאן לעשותן מי נדה הרי זו מקודשת. המקדש בהקדש של בדק הבית בשוגג הרי זו מקודשת, והוא ישלם קרן וחומש להקדש ויביא אשמו כדון כל מועל בשגגה, ואם קידש בו במזיד אינה מקודשת. [ראב"ד] או במים שמלאן לעשות מי נדה הרי זו מקודשת. א"א דוקא בשכר הבאת האפר והמים או בשכר מילוי המים.

⁸⁰⁰ ע"י רש"י וע"ז סב ע"א. וע"י תוס' איך שהבין את דברי רש"י: אע"ג דאסור לקנות מהם חפץ כדכתיב לאכלה ולא לסחורה ה"מ לכתחילה אבל בדיעבד המקח קיים וכן גבי אשה בדיעבד מקודשת וכן משמע לקמן במתניתין (דף נו:): דקתני מכרן וקידש בדמיהן מקודשת. וע"י תוס' (ע"ז סב ע"א): אף על פי שאמרנו שאסור לפרוע חובו מפירות שביעית משום דלאו לאכלה הוא מ"מ לקדש אשה מותר אף על גב דלאו לאכלה הוא כשאמרין פרק האיש מקדש (קידושין דף נב). מעשה באחד שקידש חמש נשים בכלכלה של שביעית ואמרו חכמים אין האחיות מקודשות הא אחרות מקודשות וטעמא דמשום פריה ורביה אקילו ביה רבנן ומיהו יש לדחות דהתם דיעבד אבל לכתחלה אסור.

⁸⁰¹ רש"י. וע"י רא"ש: [על דברי רש"י]: ואין זה שום חדוש כיון שעשאתה שליח והיא נתרצית להיות שלוחה למה לא תהיה שלוחה אף על פי שנעשית לה צרה ור' יצחק פ'י דאיצטרך לאשמועינן דאפילו כשקבלה סתם נעשית שליח לחברתה ואני אומר פ'י דלא בעי למימר כשקבלה סתם שלא אמרו לה קבלי בשבילנו דפשיטא דלא מהני כלום דאטו אם אמר אדם לאשה התקדשי לי בחפץ זה וקבלה אשה אחרת החפץ בלא צויה תהיה מקודשת ואין לומר דשאני הכא שהמקבלת גם היא עצמה מתקדשת וכל שכן דגרוע טפי דאדרבה יש לנו לומר דדוקא לעצמה קבלה שהרי לא אמרו לה לקבל בשבילה ואף אם אמרו לה שמא לא הסכימה דעתה לעשות כשליחותן להכניס ארבע צרות לביתה אלא הכי פירושו כשקבלה סתם אמרו לה קבלי בשביל כולנו והיא לא אמרה כן אקבל גם בשבילכם אלא שתקה וקבלה סתם וקא משמע לן דכיון שקבלה בסתם ולא אמרה בפירוש איני רוצה לעשות שליחותכם מסתמא בשביל כולם קבלה ואף על פי שנעשו לה צרות.

וע"י שו"ע (אה"ע סי' לו סי"ח): אשה נעשית שליח לחברתה לקבל קדושין, אף ע"פ שנעשית לה צרה, שמקדש לשתייהן. ויש מי שאומר [הרא"ש] שאפילו אם

מסורים לביאה. ושיחשיבה. משום שהוא מסופק [אם ההלכה] כאביי או כרבא [ולכן מוכן הלשון שלומדים ד' דברים מהמשנה על אף שהאחרון הוא לא ידע איך ללמוד].

כאשר ר' זירא עלה [לארץ ישראל], אמר את ההלכה הזאת [של קדשה בגזל אינה מקודשת] לפני ר' יוחנן. אמר לו, וכי רב אמר כך [חשבו שזה שאלה, שר' יוחנן חולק על זה]. והרי הוא לא אמר 2. והרי ר' יוחנן אמר, גזל [גזלן] ולא נתייאשו הבעלים [אלא עוד מצפים לקבלו בחזרה]⁸⁰², שניהם אינם יכולים להקדיש, זה לפי שאינו שלו, וזה לפי שאינו ברשותו⁸⁰³. כך אמר לו, מי אמר רב כמוני. שאלו שאלה מברייטא, קידשה בגזל בחמס [נתן כסף בעל כחו של בעל החפץ, ולקחון] או בגניבה, או שחטף סלע מידה וקדשה, מקודשת. שם [מדובר] בגזל שלה [ומזה שקבלתה, מחלה לו על הגזילה]⁸⁰². הרי מזה שכתוב בסוף "או שחטף סלע משלה", משמע שתחילת [הברייטא] מדובר בגזל מאחר. [אין משמעות אלא הסוף] בא לפרש [את ההתחלה], קידשה בגזל בחמס או בגניבה, כיצד, כגון שחטף סלע מידה וקדשה בו.

כשאמרה לה: קבלי גם בשבילי, ולא השיבה הן אלא שתקה וקבלה סתם, מסתמא גם בשבילה קיבלה.

וע"י פ"ת: שמקדש לשתייהן. עיין בס' בית מאיר שכתב דנראה דאשת איש אינה יכולה להיות ש"ק לחברתה לקבל קדושין מבעלה ואף דהכא ק"ל דנעשה שליח ואפילו במקום שנעשה לה צרה היינו במקדש לשתייהן ד"ל מגו דזכיה לנפשה כו' ואפילו אם היתה זו כבר מקודשת מ"מ יכולה לקבל קדושין מבעלה לחברתה כיון שהיא רק ארוסה ואין ידה כיד בעלה משא"כ אם היא כבר נשואה לו דידה כיד בעלה ונמצא אין הכסף יוצא מרשותו וכדקיי"ל בח"מ סי' רמ"ג דאין אדם יכול לזכות ע"י אשתו לאחר ואולי יש לחלק דדוקא במזכה שלא מדעת הקונה הוא דאינו יכול אבל בנעשית שליח לקבלה עדיף אך זה צ"ע דלא מסתבר לחלק בכך ע"ש.

ע"י ח"מ: וקבל' בסתם. מכאן משמע דאין שליח לקבלה צריך שיאמר הן דאפ"י קיבל בשתיקה סגי וכמ"ש למעלה.

וע"י אב"מ: שהביא את דברי הח"מ, וגם דברי הב"ש ז"ל: מ"ש ושתקה וקיבלה סתם היינו שלא אמרה שהיא שליחה אבל מ"מ השיבה הן עכ"ל. ואין נראה כן מלשון הרא"ש, דאי נימא שאמרה הן ה"ל כאילו קיבלה בפירוש בשביל כולם ומדכתב ולא אמרה בפירוש איני רוצה ודאי משמע שהיה שתקה לגמרי. ולכן נראה דהתם כיון שאשה גופ' נתרצית להתקדש לזה אלא שאמרה לזו שתקבל את הכסף בשבילה ושליח שפיר נעשה בשתיקה וכו' אבל באומר לשליח קבלה הרי זה לקידושין למי ששלחך כיון דאינו אומר שיעשה שליחותו דהא שליח קבלה שליח דאשה הוא אינו צריך למחות וכמו בנתן הוא ואמרה היא.

⁸⁰² ע"י רמב"ם (ערכין פ"ו הל"ד): הגזל את חבירו ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולין להקדיש, זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו וכן כל כיוצא בזה.

⁸⁰³ ע"י תוס': מילתיה דרבי יוחנן קא משמע לן דאין הנגזל יכול להקדישן לפי שאינו ברשותו אבל בגזלן ליכא שום חידוש.

והרי כתוב במשנה גזל דידה, ורב אמר אינה מקודשת. אין קושי, זה [שהיא מקודשת] ששדכו [מקודם לכן], והיא נתרצית להתקדש [לו], וזה [שאינה מקודשת] שלא שדכו⁸⁰⁴.

אותה אשה שהיתה שותפת רגליה בספל מים, בא אותו האיש, וחטף כסף מחברו וזרק לה, ואמר לה [הרי את] מקודשת לי, בא אותה הגבר לפני רבא, אמר, אין מי שחושש לדברי רבי שמעון שאמר, סתם גזילה הוה יאוש [שמאחר ויודעים מי גזלו ואי אפשר להוציא ממנו, מתייאשים]⁸⁰⁵.

⁸⁰⁴ ע"י לעיל הערה 153.

⁸⁰⁵ ע"י ש"ע (אה"ע סי' כח ס"א): המקדש את האשה בגזל או בגניבה או בחמס, אם נתיאשו הבעלים, ונודע שקנה אותו דבר ביאוש, הרי זו מקודשת. ואם לאו, אינה מקודשת. הגה: קדשה בגזל או גניבת עובדי כוכבים, הוי מקודשת דהא אינה צריכה להחזיר רק מכח קידוש השם. קדשה בגזל אחר יאוש לבד, מקודשת מדרבנן.

ע"י בהג"א סק"ד מח' רמב"ם (אישות פ"ה ה"ז), ורא"ש ב"ק פ"ז סי' ב, שמדובר מיה שינוי רשות קודם הקידושין, וע"י רשב"א (ד"ה לית), ור"ן שהיות הכסף בידה מהו שינוי רשות.

וע"י ח"מ: ונודע שקנה אותו. זה הוא לשון הרמב"ם (אישות פ"ה ה"ט) ולפי פשוטו משמעות לשונו דסתם גזילה לא הוי יאוש, על כן כתב "ונודע שקנה אותו", כלומר שיש עדים שנתיאשו הבעלים מן הגזילה והגזולן קנה הגזילה ביאוש, אבל אם בשעת קדושין עדיין לא נודע אם נתיאשו אף שאח"כ נודע שכבר היה יאוש קודם הקידושין הוי כיאוש שלא מדעת והטור בח"מ סי' שסח למד בגמ' ב"ק דף ק"ד מח' ר"א ד"א (בעל המאור) דהא דמחלקין בין גנב לגזולן ובגזולן לא הוי יאוש ובגנב הוי יאוש השני' שהוא דעת הרא"ש הוי איפכי דבישראל דדייני בגמי ימר אפילו לסטים הוי יאוש ומחלוקת רבנן ור"ש בגנב וגזולן הוא בכותי ובגנב וגזולן כתי' ק"ל כרבנן דגזולן לא הוי יאוש ובגנב הוי יאוש, אבל היש"ש למד עיקר כדברי הבעל המאור, והרא"ש לא חולק, ולפ"ז מה שכלל כאן גנב וגזולן בחדא מחתא קשה דהכא בישראל עסקינן דסתם גנב הוי יאוש ואם כן למה כתב ואם לאו אינה מקודשת ואתרווייהו וצ"ל דואם לאו דקאמר היינו בודאי לא נתיאשו ומסתם יאוש לא מיירי ודברי הרמב"ם בפ"ו מהלכות גזילה וכן בש"ע סי' שס"ח בח"ה משמע דמחלק בין גזולן כותי לגזולן ישראל וזה נוטה לדעת הטור וצריכים עיון וכו', ע"כ.

וע"י קצה"ח סי' שסח סק"א: ודברי מוהרש"ל נראין, דאפילו לרבה שאמר בידוע נמי מחלוקת, לאו משום דס"ל דיאוש לא מהני, אלא משום דאע"ג דשמעינמי מייאש אמרי רבנן דבלבו אינו מתייאש דכל שעתא דעתיה למינקט בדינא וכו' וצ"ל דפלוגתא דר"ש ורבנן בגזול ישראל מיירי.

וע"י ב"ש: המחבר פסק שם [ח"מ סי' שסח ס"א] גניבה הוי יאוש בגנב ישראל או גנב עכ"ם, וגזולן ישראל נמי הוי יאוש, וקשה למה כתב כאן סתם גזילה וגניבה לא הוי יאוש ותיירץ ב"ח כאן לענין קידושין דאורייתא לא אמרי' סתם גניבה וגזילה יאוש אלא דוקא כשנודע דהיא יאוש אז היא מקודשת מדאורייתא אבל מסתמא לא הוי קדושי דאורייתא אבל מ"מ היא מקודשת מדרבנן וצריכה גט מדרבנן וכו'. ועיי"ש ברמ"א: סתם גניבה הוי יאוש אפילו בעובד כוכבים.

וע"י ח"מ: הרי זו מקודשת. אף ע"ג דיאוש כדי לא קני הכא שהוא ביד אשה הרי כאן יאוש ושינוי רשות כשהוא בידה וכיון דקנתא היא אף הוא קונה אותה [לשון המ"מ פ"ה מה"א]. וע"י ב"ש: הרי זו מקודשת. בח"מ סי' שנו"ס, שם מבואר לשיטת הרמב"ם דס"ל אם לקח מן גנב מפורסם אפילו אם היה יאוש ושינוי רשות צריך הלוך להחזיר לבעלים דמי החפץ, לפי זה אי אפשר לומר דאיירי כאן בגנב מפורסם דא"כ במה מקדש אותה אלא איירי שהוא גנב שאינו מפורסם מיהו קשה דכאן משמע דהוי קידושי דאורייתא ושם כתב הבית יוסף בגנב שאינו מפורסם מן הדין היה צריך להחזיר הדמים אלא מפני תקנת השוק אין צריך להחזיר אם כן אינה מקודש' מדאורייתא, וכן שמעתי מקשים בשם הגאון מהר"ר יעקב מלובלין ז"ל ו"ל לשיטתו הב"י דס"ל במעמד שלשתן שהוא תקנת חכמים מ"מ הוי קידושי דאורייתא כן ה"נ הוי קידושי דאורייתא [ע"י לעיל הערה]. **Error! Bookmark not defined.** אלא לדעת רמ"א דס"ל במע"ש לא הוי קידושי דאורייתא קשה, וכו' וכו' קשה למה שכתב הרב רמ"א בח"מ סי' שנו"ס בזה"ל מחזירים גניבה אפילו אחר יאוש ושינוי רשות מחמת דינא דמלכותא א"כ במה מקדש אותה דהא צריכה להחזיר וכו' מ"מ מדאורייתא קנתה החפץ ודמי החפץ צריך הנגזל ליתן לה והוי קידושין דאורייתא היינו אם אינה יודעה שהוא גנוב ואם אמר לה שגנוב לא הוי קידושין כלל דהא בכי האי גוונא ליכא תקנת השוק אם כן צריכה להחזיר הדמים מדאורייתא והוא מקדש אותה סתם סבורה דמקדש אותה בכל דמי החפץ אם כן בטלי הקידושין וכו'.

וע"י אב"מ: מ"ש הב"ש דבגנב שאינו מפורסם ולא הודיע אותה שהוא גנוב דמקודשת לפי שאין צריכה להחזיר [החפץ] ולא הדמים משום תק"ה, הנה משום תק"ה אין צריך להחזיר רק הדמים שנתן והלוקח צריך להחזיר מותר הדמים דאין מנכין מתק"ה רק דמים שנתן ומה שהחפץ שוה יותר צריך הלוך להחזיר לבעלי' וכמ"ש הב"י בח"מ סי' שנו"ס וכן שם בסמ"ע ע"ש, וא"כ בקידושין גם אין מנכין לאשה עבור הקידושין רק שוה פרוטה דזה הוי דמים שנתן ומה ששוה החפץ יותר מפרוטה צריכה להחזיר לבעלים וכיון דדעת האשה להתקדש בכולה והיא אין לה אלא פרוטה הוי קידושי טעות, וכו'.

אותו האריס קידש במלא יד של בצלים, באו לפני רבא, אמר לו מי מחל לך [חלקו של בעל הבעל בצלים]⁸⁰⁶. והיינו דווקא במלא היד, אבל באגודה, יכול לומר, אני אקח אגודה ואתה תקח אגודה, אגודה כאגודה. אותו עושה שוכר [מתמרים של בעל הבית למחצית שוכר], שקידש בכלי של שוכר⁸⁰⁷. בא הבעלים של השוכר ומצאו. אמר לו למה לא תביא לה מזה שהוא חריף [שהוא עדיף שלא דללו אותו, ויש לו לחלוותי לתת עוד טעם במים אחרים?]. באו לפני רבא. אמר, לא אמרו "כלך אצל יפות" [כל ששליח עשה מעשה, והמשלח אומר לו "יש יפים יותר מקום אחר ובאמת יש יפים יותר שם] - כלך אצל יפות" זה גילוי דעת שהוא מרוצה בשליחות שנעשה, ונתגלה שלמפרע היתה שליחות] אלא לענין תרומה [שהרי הם עומדות להפריש, אבל מי שלקח לעצמו, כל מה שאמר בעלים הוא שלא לביישו, ובודאי למפרע הוא לא מרוצה]. שלמדנו כברייתא, כיצד אמרו [ברכותינו, שליח התורה שלא מדעת [בעלים של התבואה] תרומתו תרומה⁸⁰⁸. אדם⁸⁰⁹ שיורד לתוך שדה חבירו, ומלקט [תבואה] ומפריש תרומה ללא רשות [הבעלים], אם יש חשש גזול [שאם הבעלים יקפידו עליו על מה שעשה, וחשיב כגזולן], אין תרומתו תרומה [שאם?], ואם לא, אז תרומתו תרומה. ומהיכן יודעים אם יש חשש גזול או לא, שאם יבא הבעלים, ומצאו, ואמר לו יש יפים יותר, אם נמצא שם יפות מהם, אז תרומתו תרומה, ואם לא [אין שם יפים יותר], אין תרומתו תרומה. ואם הבעלים היו גם בלקטים ומוסיפים [על מה שעשה ההוא], בכל ענין [בין שיש יפות יותר, בין שאין יפות יותר] תרומתו תרומה. אבל כאן הוא עשה מקום בושתו, ואינה מקודשת.

מתני'. [כהן] המקדש [אשה] בחלקו [שחלק עם הכהנים מהקרבנות], בין קדשי קדשים בין קדשים קלים, אינה מקודשת⁸¹⁰. במעשר שני, בין שוגג בין מזיד, לא קידש⁸¹¹, דברי רבי מאיר [דלדעת ר"מ מעשר ממון גבוה ולא ממון של הדיוט]. רבי יהודה אומר, בשוגג, לא קידש, במזיד, קידש. ובהקדש, במזיד, קידש, ובשוגג, לא קידש, דברי ר' מאיר. רבי יהודה אומר, בשוגג, קידש, במזיד, לא קידש⁸¹².

גמ'. נאמר, שמשנה שלנו דלא כרבי יוסי הגלילי. שלמדנו כברייתא "ומעלה מעל בה", לרבות קדשים קלים שהן ממון [שהוא מתחייב עליהם קרבן שבועה?], דברי ר' יוסי הגלילי. אפי' אפשר לומר [שהמשנה כמין] ר' יוסי הגלילי, ור' יוסי הגלילי אחר [דבריו] מחיים, אבל לאחר שחייטה לא. למה. כאשר זכו הכהנים בזה ושוק של השלמים, או הבעלים [בבשר], זכו משלחן גבוה [שהרי רק הקרבת האימורים וזריקת הדם מתיר הבשר]. וכן מדויק [מהמשנה], שנאמר, המקדש בחלקו [לאחר שחלקו, ולא כתוב המקדש בקדשים קלים], בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים, לא קידש, וכך לומדים?.

הרבנים למדו, לאחר פטירתו של ר' מאיר, אמר להם רבי יהודה לתלמידיו, אל יכנסו תלמידי רבי מאיר לכאן, מפני שמצערים הם, ולא ללמוד תורה הם באים, אלא הם באים כדי לקצץ אותי בהלכות [ולהראות חריפותם]. דחק סומכוס ונכנס, אמר להם, כך שנה לי ר' מאיר, המקדש בחלקו, בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים, לא קידש. כעס ר' יהודה עליהם, אמר להם, לא כך אמרתם לכם, אל יכנסו מתלמידי ר"מ לכאן, מפני שמצערים הם, ולא ללמוד תורה הם באים, אלא כדי לקצץ אותי בהלכות. וכי מאיפה יש אשה בעזרה [שהרי אם הוציאו את חלקם מחוץ לעזרה הם נפסלים ביוצא, ונשים אין נכנסות לעזרה כמש"כ בפ"ק דכלים⁸¹³]. אמר ר' יוסי, יאמר, מאיר שכב [מת], יהודה כעס, יוסי שתק, דברי תורה מה תהא עליה. וכי אין אדם עשוי לקבל קידושין לבתו [קטנה או נערה] בעזרה. ואין אשה עשויה לעשות לה שליח לקבל קידושיה בעזרה. ועוד, [אם אשה] דחקה ונכנסה, מה דינו.

למדנו כברייתא, [כהן המקדש בחלקו] ר' יהודה אומר, מקודשת, ר' יוסי אומר, אינה מקודשת. אמר ר' יוחנן, שניהם מקרא אחד דרשו, "וזה יהיה לך מקדש הקדשים מן האש", ר' יהודה סבר, לך ולכל צרכיך [אפילו לקידושי אשה]. ור' יוסי סבר, כאש, מה אש לאכילה, אף הוא גם לאכילה [ולא לדבר אחר]. אמר ר' יוחנן,

ומה שהקשה ב"ש דאכתי אינה מקודשת מן התורה כיון דאינו אלא מתקנת השוק ולדעת הב"י דס"ל במעמ"ש מקודשת מן התורה נחא אבל לדעת הרמ"א דס"ל במעמ"ש אינו אלא מדרבנן ה"נ לא ליהוי קידושי תורה. הנה ברמ"א לא הזכיר דין זה דמעמ"ש הוא מדרבנן אלא בדרכי משה הביא דברי ר"י בסתם דבמעמ"ש אינה מקודשת אלא מדרבנן [הרי זה גם מובא ברמ"א?].

אמנם נראה לחלק דהתם במעמ"ש גוף המעמ"ש אינו אלא מדרבנן ולא זכתה בחוב אלא מדרבנן ואינו כסף אלא מדבריהם וכמו כן ביאוש דקונה מדרבנן ה"ל כסף מדבריהם. אבל ביאוש ושינוי רשות דגוף החפץ קונה מן התורה, אלא דמי התורה חייב להחזיר דמי החפץ לבעלים, ומדבריהם אין צריך להחזיר הדמים מחמת תקנת השוק, וכיון דכבר פטרו חכמים אותו מן החוב ולית ליה לנגזל שום טענה על הלוך א"כ מה לי מן התורה או מדבריהם, כיון דאין טענה לנגזל על האשה אודות הדמים, ה"ל כאלו כבר נתנה את הדמים לנגזל ומקודשת מן התורה לכ"ע. ע"י המשך ההלכות בהערה רפג.

נמנו [התלמידים, ורבו צד אחד ובטלו המועטים וחזרו בהם וכולם] למדו, [כהן] המקדש בחלקו, בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים, אינה מקודשת, ורב אמר, עדיין היא מחלוקת [שלא עמדו למנין ור' יהודה לא חזר בו]. אמר אביי, זה מסתבר כדברי ר' יוחנן [שרבי יהודה חזר בו], שלמדנו כברייטא, מנין שאין חולקים [הכהנים חלקים ב]מנחות כנגד [חלקם ב]זבחים [כפי דמיהם⁸⁰⁶, לומר טל אתה מנחה ואני חזה ושוך וכו']⁸⁰⁷. מלמד הנאמר "וכל מנחה אשר תאפה בתנור וכו' לכל בני אהרן תהיה" [פי' שבמנחה עצמה יחלקו כל בני אהרן, ולא כנגדם זבחים וכו'].

ואולי [הכתוב רק מיעוט] לא יחלקו מנחות כנגד זבחים, שלא קמו תחתיהם בדת? [שהרי עני מביא חטאת עוף במקום בהמה], אבל יחלקו מנחות כנגד עופות, שהרי קמו תחתיהן בדת. מלמד הנאמר "וכל נעשה במרחשת וכו' לכל בני אהרן תהיה" [ופסוק זה מיותרת, שהיה אפשר לכתוב כל מנחה לכל בני אהרן תהיה, ולמה פירש כל מיני מנחות, ללמד שמחלקים בין כל בני אהרן המנחות, ולא מחלקים מנחות נגד זבחים].

יכול לא יחלקו מנחות כנגד עופות, שהללו מיני [הקרבת] דמים והללו מיני [הקרבת] קמחים, אבל יחלקו עופות כנגד זבחים, שהללו והללו מיני דמים. מלמד הנאמר, "על מחבת" [ואם אינו נצרך לענין מנחות כנגד שבהים ששני מינים הם, תלמד אותו שאין מחלקים עופות נגד זבחים]. יכול לא יחלקו עופות כנגד זבחים, שהללו מעשיהם ביד [מליקתן בצפורן] והללו מעשיהם בכלי [שחיטתן בסכין], אבל יחלקו מנחות כנגד מנחות, שהללו והללו מעשיהם ביד. מלמד הנאמר, "וכל מנחה בלולה בשמן וכו' לכל בני אהרן".

יכול לא יחלקו [מנחת] מחבת [כלי ררוד, שכאשר מבשלים את המנחה במחבת האור שורף את השמן, ולכן נהיה קשה] כנגד [מנחת] מרחשת [כלי עמוקה, וכאשר מבשלים השמן איננה נשרפת, והיא רכה] או [מנחת] מרחשת כנגד [מנחת] מחבת, שזו מעשיהם רכים וזו מעשיהם קשים, אבל יחלקו מחבת כנגד מחבת [שאני אטול מנחה של ראובן, ואת המנחה של שמעון] ומרחשת כנגד מרחשת, שהללו והללו מעשיהם קשים, ואלה מעשיהם רכים. מלמד הנאמר, "וחרבה לכל בני אהרן תהיה".

יכול לא יחלקו בקדש קדשים, אבל יחלקו בקדשים קלים [שהרי יש לו זכיה בו, ויכול אפילו למכור שאין]. מלמד הנאמר "איש כאחיו", וכתוב בסמוך "אם על תודה", כשם שאין חולקין בקדשי קדשים, כך אין חולקים בקדשים קלים. "איש", [כל כהן שהוא] איש מקבל חלק אפי' הוא בעל מום [שהם היו מתלעעים בעצים, ומפשיטים מנתחים ושוחטים את הקרבנות], ואין הקטן מקבל חלק אפי' אין לו מומים⁸⁰⁸. מי המחבר של ספרא [תורת כהנים] סתם [כאשר לא מוזכר שמו]. ר' יהודה, והוא אמר שאין בה דין חלוקה כלל⁸⁰⁹, לכן לומדים [שלא חזר בו, שהרי מזה שאין בה דין חלוקות רואים שאינם ממונו אל אמשלחן גבוה הם זוכים].

אמר רבא, וכי אין לנו ברייתא כרב, והרי למדנו כברייטא, [בחלוקת לחם הפנים] הצנועים לא לוקחים בכלל [לאחר מיתת שמעון הצדיק שנשתלחה מארה בלחם הפנים וכל כהן מקבל רק כפול⁸¹⁰], והגרוננים

⁸⁰⁶ ה"ה שלא כפי דמים ג"כ אסור (הגרשי"א).

⁸⁰⁷ ע"י רמב"ם (מעש"ק פ"י ה"טו): ולמה חלק הכתוב במנחות בין מנחות האפיות ומנחת הסלת, שהרי באפיות הוא אומר כל המנחה אשר תאפה בתנור לכהן המקריב אותה לו תהיה, ובמנחת הסלת הוא אומר וכל מנחה בלולה בשמן וחרבה לכל בני אהרן תהיה איש כאחיו, שהאפיה כשחולקין אותה אנשי בית אב כל שיגיע לו חלקו אפילו כזית פת הרי הוא ראוי לו שהרי אוכלו מיד, אבל הסלת אם יחלקו ביניהן נמצא מגיע לזה מלא כפו סלת או פחות שאינו ראוי לא ללוש אותו ולא לאפותו לפיכך היה עולה על הדעת שיחלקו מנחה כנגד מנחה ולא יחלקו מנחה זו בפני עצמה על כל אנשי בית אב, הוצרך הכתוב לומר בה לכל בני אהרן תהיה איש כאחיו לומר שיחלקו בפני עצמה, מכאן אמרו חכמים אין חולקין מנחה כנגד מנחה אפילו מעשה מחבת כנגד מעשה מחבת או סלת כנגד סלת, אלא כל אחת ואחת חולקין שיריה בפני עצמה.

⁸⁰⁸ ע"י רמב"ם (מעשה קרבנות פ"י ה"ז): אין הקטן חולק אפילו בקדשים קלים אף על פי שמותר להאכילו קדשי קדשים, וכן אשה ואנדרונינוס אין חולקין להם בקדשי המקדש כלל שנאמר איש כאחיו, אבל בעל מום בין קבוע בין עובר בין שנולד במומו בין שהיה תמים ונפסל חולק ואוכל שנאמר לחם אלהי מקדשי הקדשים וגו', והוא שיהיה ראוי לאכילה, אבל אם היה טמא אינו חולק לאכול לערב.

⁸⁰⁹ פ"י שאינו יכול ליטול ממון אחר של חבירו, אבל מיניה וביה ישנם חלוקה (תוס').

⁸¹⁰ וכל זמן ששמעון הצדיק שימש, כל כהן קיבל כזית, ויש אוכל ושבע ויש אוכל משאיר.

ע"י ערה"ש (א"ח סי' נג סכ"ב): אין למנות ש"ץ ע"פ אלמות משרי העיר ואף ע"פ שרוב הצבור חפצים בו ואסור לאדם להתפלל בלא רצון הצבור וכל מי שמתפלל בחזקה ודרך אלמות אין עונין אמן אחר ברכתיו אם יש בו יראת שמים יברח מהעמוד אם רואה אפילו רק יחידים שאין רוצים בו וכל מצוה

חולקים [בתחילה חשב הגמ' פי' חולקים דרך עליו, שמניח חלוק לחבירו ולוקח כנגדו במקום אחר, אם כן רואים שיש בו דין חלוקה. ומסיק הגמ', שבאמת אין בו דין חלוקה אלא] מהו [הלשון] "חולקים", חוטפים⁸¹¹. כמו שכתוב בסוף, מעשה באחד שחטף חלקו וחלק חבירו⁸¹², והיו קוראים אותו בן חמסן עד יום מותו⁸¹³. אמר רבה בר רב שילא, מהו הפסוק [שחמסן הוא לשון של חמסן]. "אלהי פלטיני מיד רשע מכף מעול וחומץ". רבה אמר, מכאן, "למדו היטב דרשו משפט אשרו חמוץ".

מעשר שני, בין בשוגג בין במזיד, לא קידש, דברי ר' מאיר, ר' יהודה אומר, שוגג, לא קידש, מזיד, קידש וכו'. מאיפה יודעים את זה. אמר רב אחא בנו של רבא, בשם הגמרא [פי' כך נקבעה בגמרא ושגורה כפי בני בית המדרש] "וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא קדש לה'", "לה' הוא, ולא לקדש בו אשה"⁸¹¹.

הרי תרומת מעשר, שנאמר "בן תרימו גם אתם תרומת ה'", ולמדנו במשנה, המקדש בתרומה, מקודשת. שלא כתיב ביה "לה'" [מלמד שתהא שלן].

והרי חלה, שנאמר בה, "תתנו לה'". ולמדנו במשנה, המקדש בתרומות אפילו חלה, שנאמר "מראשית עריסותיכם תתנו לה' תרומה", מקודשת. שלא נאמרה בה "קדש".

והרי שביעית, שנאמר בה "יובל הוא קדש תהיה לכם", ולמדנו במשנה, המקדש בפירות שביעית, מקודשת. שלא נאמרה בה "לה'".

והרי תרומה, שנאמר "קדש ישראל לה' ראשית תבואתו", ולמדנו במשנה⁸¹², המקדש בתרומה, מקודשת. אותו [הפסוק] מדובר בישראל [והם נקראים קדש לה'].

שהוא במחלוקת אינה מצוה ולא יתקוטט לעשות מצוה שאינה מוטלת עליו שהרי אכילת קדשים בודאי מצוה גדולה היא ומ"מ שנינו בלחם הפנים שהצנועים מושכים את ידיהם מהחלוקה אם מתקוטטים בעד זה כדאיאתא ביומא (לט ע"א) ועל זה אמרו (מועד קטן ה"א) כל השם אורחותיו זוכה ורואה בישע אלהים.

ויש להקשות היאך מבטלין מצות אכילה, והרי עדיף ליתן לכהן אחד כזית כדי לקיים מצות אכילה.

ותירץ החת"ס דמכיון דאייתא והיתה לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו, וא"כ קיימו המצוה ע"י אכילת הכהן גדול שאכל כזית ויותר.

וממשיך החת"ס דברש"י ביומא הרי כתב דבזמן שמעון הצדיק אכלו "כפול" והיו שבעין, ולא משכו ידיהן מ"כפול", הרי משמע דקיימו בזה מצות אכילה, ולכן לא משכו ידיהן, ועפ"ז כתב החת"ס חידוש גדול דה"ה בכל מקום שצריך אכילה, וכן האוכל פחות מכזית ושבע בזה, חייב בברכת המזון מדאורייתא?

⁸¹¹ ע"י שיעורי הגרש"ר: בחידושי הגר"ז לזבחים ו. הביא מהגר"ח זצ"ל שביאר בהא דמע"ש ממון גבוה, דאין הכונה שברשות הקנינים הוא ממון גבוה, דודאי שהקנינים הוא שלו, אלא שקדושת המע"ש שבחפצא יש לו דינים של ממון גבוה וזה מפיק את דיני הממון, שלא יוכל למכור ולא לתת במתנה או לקדש בו אשה, ומשום דהקדושה לא ניתנה בשביל להשתמש בזה כממון, וכיון שכן הרי השתמשויות אלו הם סתירה לקדושת החפצא וזה מפיק את דיני הממון שלא תחול המכירה או המתנה, אבל א"ז מפיק את הבעלות שלו, ולענין מה שהמע"ש ניתן ה"ז ממון גמור דידיה, והוכיח כן מלשון הרמב"ם בפ"ה מאישות ה"ד, וז"ל: קידשה במעשר שני בין בשוגג בין במזיד אינה מקודשת לפי שאין לו לעשות בו שאר חפציו עד שיתחלל שנאמר במעשר לה' הוא, ע"כ, ומזה שלא כתב הרמב"ם לפי שאינו שלו, אלא לפי שאין לו לעשות בו שאר חפציו, מבואר דבאמת בתורת הקנינים הוי שלו, אלא שיש לזה דינים של ממון גבוה, והיינו שאין לו לעשות בו שאר חפציו, עכ"ד, ובאמת דכן הוא דיוק לשון הגמרא, דיליף מקרא דלה' הוא ולא לקדש בו אשה, דבפשוטו הוי רק ראייה שאינו שלו, דהא דאין מקדשין בו לפי שאינו שלו, אבל להגר"ח הוא מדויק טפי דהוי רק ילפותא שלקדש בו ניתן בשביל לקדש בו אשה.

והנה במנחות פ"ב. איפליגו אמוראי במתפס מעות מע"ש לשלמים דרבי יוחנן אמר קני ור"א אומר לא קני, וקאמר הגמרא דאליבא דר"י שאמר מעשר ממון הדיוט הוא דכ"ע לא פליגי דקני כי פליגי אליבא דר"מ שאמר מעשר ממון גבוה הוא מאן שאמר לא קני כר"מ ומאן שאמר קני כיון דמעשר קני ליה שלמים כי מיתפסת ליה נמי תפיס, ע"כ, ובשלמא אי נימא דאפילו אי מע"ש ממון גבוה מ"מ בקנינים הוא שלו אלא שהקדושה מפקעת את דיני הממון, א"ש סברת מ"ד דקני, כיון שהרי דין המע"ש הוא שצריך לקנות ממנו שלמים, ממילא א"ז סתירה עם דיני הקדושה ושפיר יכול להתפס את המעות עצמן בקדושת שלמים, אבל אי נימא דאם מע"ש ממון גבוה היינו הקנינים הוי של גבוה, צ"ל דהך מ"ד סבר דלענין התפסה בשלמים הוי שלו, אולם א"ז מסתבר כ"כ, אבל לסברת הגר"ח שפיר ניחא דהרי לעולם הוי שלו אלא שדין המעשר מפיק את דיני הממון, אבל את ההתפסה בשלמים א"ז מפיק, וכמש"נ.

האיש מקדש

פרק שני

קידושין

נג

עין משפט
נר מצוה

ממנו וגמרו - (6) למנין ורבו האומרים אינה מקודשת ובטלו המועטים וחזרו בהם וגמרו לומר אינה מקודשת: **עדיין היא מחלוקת** . לא עמדו למנין ולא חזר בו ר' יהודה: **כוותיה דר' יוחנן מסתברא** . דחזר בו ר' יהודה: **שאין חולקין מנחות כנגד זבחים** . כפי דמים לומר טול אלה מנחה ואני חזה וזקן תורה אור

מנחות ע"ב:

ס"ט ע"ב:

הגהות הב"ח
(6) רש"י ל"ה ממנו וגמרו עמדו למנין:

[שנת קנה. ערוכין זו: יומא לט. תולין קלנ:]

[לקמן נח.]

בכורות כט. לקמן נח.

וסמך ליה אס על תורה . ואל"ת והא מוקמינן לה כר' יהודה ור' יהודה לא דריש סמוכים אלא במשנה תורה כדליתא בריש יבמות (77 ד.) וי"ל דלאו סמוכים ממש דריש אלא וי"ל מוסף על ענין ראשון דכתיב (ויקרא ז) וחלת תורת זבח השלמים: **איש** חולק ואפי' בעל מוס . ללא מהכל נפקא אלא מוקרא אחרינא דכתיב (ויקרא ו) כל זכר לרבות בעל מוס ולא אלטרין לך דרשא דהכל אלא לומר לך שאין כהן קטן חולק ואפי' ס:

נמנו וגמרו המקדש בחלקו בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים לא קידש ורב אמר עדיין היא מחלוקת אמר אב"י כוותיה דר' יוחנן מסתברא *דתיניא *מנין שאין חולקים מנחות ויקרא כנגד זבחים ת"ל *וכל מנחה אשר האפה בתנור *לכל בני אהרן תהיה יכול לא יחלקו מנחות כנגד זבחים שלא קמו תחתיהם בדלות אבל יחלקו מנחות כנגד עופות שהרי קמו תחתיהן בדלות ת"ל *וכל נעשה במרחשת לכל בני אהרן תהיה *יכול לא יחלקו מנחות כנגד עופות שהללו מיני דמים והללו מיני קמחים אבל יחלקו עופות כנגד זבחים שהללו והללו מיני דמים ת"ל *על מחבת יכול לא יחלקו עופות כנגד זבחים שהללו מעשיהם ביד והללו מעשיהם בכלי אבל יחלקו מנחות כנגד מנחות שהללו מעשיהם ביד ת"ל *וכל מנחה בלולה בשמן לכל בני אהרן יכול לא יחלקו מחבת כנגד מרחשת ומרחשת כנגד מחבת שזו מעשיהם רכים וזו מעשיהם קשים אבל יחלקו מחבת כנגד מחבת ומרחשת כנגד מרחשת שהללו והללו מעשיהם קשים אי נמי מעשיהם רכים ת"ל *וחרבה לכל בני אהרן תהיה יכול לא יחלקו בקדש הקדשים אבל יחלקו בקדשים קלים ת"ל *איש כאחיו וסמך ליה *אם בקדשי קדשים כך אין חולקים בקדשים קלים איש ואיש חולק אפי' בעל מוס ואין הקמן חולק ואפי' הם *סתם ספרא מני ר' יהודה והוא קאמר דלית בה דין חלוקה כלל ש"מ אמר רבא וכרב מי לא תניא *והתיניא הצנועים מושבין את ידיהם והגרגרנים חולקים מאי חולקים חופפים כדקתני סיפא מעשה באחד שחטף חלקו וחלקו חברו והיו קוראין אותו בן חמצן עד יום מותו אמר רבה בר רב שילא מאי קראה *אלהי פלמני מיד רשע מכף מעשר שני בין בשוגג בין במזיד לא קידש דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר שוגג לא קידש מזיד קידש וכו': מנא הני מילי אמר רב אחא בריה דרבא ויקרא משמיה דגמרא *וכל מעשר הארץ מורע הארץ מפרי העץ לה' הוא קדש ויהיה ויכול לחזור חלקו בקרבן זבחים כדכתיב *בן תרימו גם אתם בשביל זה: **איש כאחיו** . למעוטי קטן: **אפי' בעל מוס** . שאף הם היוס *בדכתיב בה *תחתו לה' ותנן *המקדש בתרומה מקודשת דלא כתיב ביה קדש ותלמיים בעלים ומפשיטים ומנתחים ופוחים: **ספרא** . תורת כהנים הוא בתורת כהנים איתא אלמא לית בה דין שאר חלוקות בעילוי דמים ושמינין מינה דלאו ממונו הוא אלא משלתו גבוה הוא דזב: **הלנוטין מושבין ידיהם ממנו** . גבי לחם הפנים תניא ארבעים שנה שמיים שמוען הלדיק נשתלחה ברכה בלחם הפנים וכל כהן המנישו כזית יש אוכל ושבע יש אוכל ומותרין מולין נשתלחה בלחם הפנים וכל כהן המנישו כפול הלנוטין מושבין ידיהם ממנו דלא מהני להו מידי והגרגרנין חולקין וקס"ד דהאי חולקין לאו לטול חלקו המנישו קאמר כיון דנשתלחה בו מאירה כפול למאי חזי אלא חולקין. דכך עילוי מניח חלקו לחבירו וטול כנגדו במקום אחר אלמא אית בהו דין חלוקה ועל כרחק הא ר' יהודה היא דאמר ממונו הוא ומשני לעולם אין זו דין חלוקה ומאי חולקין חלקו המנישו קאמר וכשאינו שוק לו חוטף חלקו חבירו ואוכלו והא דתנן במסכת סוכה (77 ד.) הככבים חולקין בלפון חלקו המנישו קאמר ובעוד שהיה בו ברכה: **מאי קרא** . דמזמן לשון חמץ: **אשרו חמוץ** . החיזק יד הגזול להליו מיד עושקו: ולא אשרו חמוץ לא גרסין הכא אלא בדבא קמא (77 ד.) גבי מנין שמוקפין לחובע תחלה: **משמים דגמרא** . קך נקבעה בגמרא אגורה כפי בני בית המדרש: **דלא כתיב לה'** . מלמד שמהא שבו תרומת ה' שזוה עליה הוא: **ופרי חלה כו'** ותנן המקדש בתרומות . כל תרומות בדמעת ומהה נמי תרומה היא דכתיב (שמדבר טו) מראשית עריסותיכם תהנו לה' תרומה: **ותנן המקדש בפירות שביעית מקודשת** . דקתני (לעיל 77 ד.) ושל שביעית היתה ולאמו חכמים אין אחיות מקודשות הא ככריות מקודשות: **ההוא בישראל כתיב** . והם קרוים קדש לה': ולא

ממנו וגמרו - (6) למנין ורבו האומרים אינה מקודשת ובטלו המועטים וחזרו בהם וגמרו לומר אינה מקודשת: עדיין היא מחלוקת . לא עמדו למנין ולא חזר בו ר' יהודה: כוותיה דר' יוחנן מסתברא . דחזר בו ר' יהודה: שאין חולקין מנחות כנגד זבחים . כפי דמים לומר טול אלה מנחה ואני חזה וזקן תורה אור

נמנו וגמרו המקדש בחלקו בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים לא קידש ורב אמר עדיין היא מחלוקת אמר אב"י כוותיה דר' יוחנן מסתברא *דתיניא *מנין שאין חולקים מנחות ויקרא כנגד זבחים ת"ל *וכל מנחה אשר האפה בתנור *לכל בני אהרן תהיה יכול לא יחלקו מנחות כנגד זבחים שלא קמו תחתיהם בדלות אבל יחלקו מנחות כנגד עופות שהרי קמו תחתיהן בדלות ת"ל *וכל נעשה במרחשת לכל בני אהרן תהיה *יכול לא יחלקו מנחות כנגד עופות שהללו מיני דמים והללו מיני קמחים אבל יחלקו עופות כנגד זבחים שהללו והללו מיני דמים ת"ל *על מחבת יכול לא יחלקו עופות כנגד זבחים שהללו מעשיהם ביד והללו מעשיהם בכלי אבל יחלקו מנחות כנגד מנחות שהללו מעשיהם ביד ת"ל *וכל מנחה בלולה בשמן לכל בני אהרן יכול לא יחלקו מחבת כנגד מרחשת ומרחשת כנגד מחבת שזו מעשיהם רכים וזו מעשיהם קשים אבל יחלקו מחבת כנגד מחבת ומרחשת כנגד מרחשת שהללו והללו מעשיהם קשים אי נמי מעשיהם רכים ת"ל *וחרבה לכל בני אהרן תהיה יכול לא יחלקו בקדש הקדשים אבל יחלקו בקדשים קלים ת"ל *איש כאחיו וסמך ליה *אם בקדשי קדשים כך אין חולקים בקדשים קלים איש ואיש חולק אפי' בעל מוס ואין הקמן חולק ואפי' הם *סתם ספרא מני ר' יהודה והוא קאמר דלית בה דין חלוקה כלל ש"מ אמר רבא וכרב מי לא תניא *והתיניא הצנועים מושבין את ידיהם והגרגרנים חולקים מאי חולקים חופפים כדקתני סיפא מעשה באחד שחטף חלקו וחלקו חברו והיו קוראין אותו בן חמצן עד יום מותו אמר רבה בר רב שילא מאי קראה *אלהי פלמני מיד רשע מכף מעשר שני בין בשוגג בין במזיד לא קידש דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר שוגג לא קידש מזיד קידש וכו': מנא הני מילי אמר רב אחא בריה דרבא ויקרא משמיה דגמרא *וכל מעשר הארץ מורע הארץ מפרי העץ לה' הוא קדש ויהיה ויכול לחזור חלקו בקרבן זבחים כדכתיב *בן תרימו גם אתם בשביל זה: איש כאחיו . למעוטי קטן: אפי' בעל מוס . שאף הם היוס *בדכתיב בה *תחתו לה' ותנן *המקדש בתרומה מקודשת דלא כתיב ביה קדש ותלמיים בעלים ומפשיטים ומנתחים ופוחים: ספרא . תורת כהנים הוא בתורת כהנים איתא אלמא לית בה דין שאר חלוקות בעילוי דמים ושמינין מינה דלאו ממונו הוא אלא משלתו גבוה הוא דזב: הלנוטין מושבין ידיהם ממנו . גבי לחם הפנים תניא ארבעים שנה שמיים שמוען הלדיק נשתלחה ברכה בלחם הפנים וכל כהן המנישו כזית יש אוכל ושבע יש אוכל ומותרין מולין נשתלחה בלחם הפנים וכל כהן המנישו כפול הלנוטין מושבין ידיהם ממנו דלא מהני להו מידי והגרגרנין חולקין וקס"ד דהאי חולקין לאו לטול חלקו המנישו קאמר כיון דנשתלחה בו מאירה כפול למאי חזי אלא חולקין. דכך עילוי מניח חלקו לחבירו וטול כנגדו במקום אחר אלמא אית בהו דין חלוקה ועל כרחק הא ר' יהודה היא דאמר ממונו הוא ומשני לעולם אין זו דין חלוקה ומאי חולקין חלקו המנישו קאמר וכשאינו שוק לו חוטף חלקו חבירו ואוכלו והא דתנן במסכת סוכה (77 ד.) הככבים חולקין בלפון חלקו המנישו קאמר ובעוד שהיה בו ברכה: מאי קרא . דמזמן לשון חמץ: אשרו חמוץ . החיזק יד הגזול להליו מיד עושקו: ולא אשרו חמוץ לא גרסין הכא אלא בדבא קמא (77 ד.) גבי מנין שמוקפין לחובע תחלה: משמים דגמרא . קך נקבעה בגמרא אגורה כפי בני בית המדרש: דלא כתיב לה' . מלמד שמהא שבו תרומת ה' שזוה עליה הוא: ופרי חלה כו' ותנן המקדש בתרומות . כל תרומות בדמעת ומהה נמי תרומה היא דכתיב (שמדבר טו) מראשית עריסותיכם תהנו לה' תרומה: ותנן המקדש בפירות שביעית מקודשת . דקתני (לעיל 77 ד.) ושל שביעית היתה ולאמו חכמים אין אחיות מקודשות הא ככריות מקודשות: ההוא בישראל כתיב . והם קרוים קדש לה': ולא

קמא א מו"י פ"י מהל' מעשה הקרבעת סלכה עו: קמא ב מ"י שם סל"ו: [וע"ע בתוס' יבמות ד' ד"ה וכו' פ"י ובתוס' מנחות ע"ב. ד"ס תלמוד לומר]

ל' בתרומות

ל' בתרומות

ממנו וגמרו - (6) למנין ורבו האומרים אינה מקודשת ובטלו המועטים וחזרו בהם וגמרו לומר אינה מקודשת: עדיין היא מחלוקת . לא עמדו למנין ולא חזר בו ר' יהודה: כוותיה דר' יוחנן מסתברא . דחזר בו ר' יהודה: שאין חולקין מנחות כנגד זבחים . כפי דמים לומר טול אלה מנחה ואני חזה וזקן תורה אור

נמנו וגמרו המקדש בחלקו בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים לא קידש ורב אמר עדיין היא מחלוקת אמר אב"י כוותיה דר' יוחנן מסתברא *דתיניא *מנין שאין חולקים מנחות ויקרא כנגד זבחים ת"ל *וכל מנחה אשר האפה בתנור *לכל בני אהרן תהיה יכול לא יחלקו מנחות כנגד זבחים שלא קמו תחתיהם בדלות אבל יחלקו מנחות כנגד עופות שהרי קמו תחתיהן בדלות ת"ל *וכל נעשה במרחשת לכל בני אהרן תהיה *יכול לא יחלקו מנחות כנגד עופות שהללו מיני דמים והללו מיני קמחים אבל יחלקו עופות כנגד זבחים שהללו והללו מיני דמים ת"ל *על מחבת יכול לא יחלקו עופות כנגד זבחים שהללו מעשיהם ביד והללו מעשיהם בכלי אבל יחלקו מנחות כנגד מנחות שהללו מעשיהם ביד ת"ל *וכל מנחה בלולה בשמן לכל בני אהרן יכול לא יחלקו מחבת כנגד מרחשת ומרחשת כנגד מחבת שזו מעשיהם רכים וזו מעשיהם קשים אבל יחלקו מחבת כנגד מחבת ומרחשת כנגד מרחשת שהללו והללו מעשיהם קשים אי נמי מעשיהם רכים ת"ל *וחרבה לכל בני אהרן תהיה יכול לא יחלקו בקדש הקדשים אבל יחלקו בקדשים קלים ת"ל *איש כאחיו וסמך ליה *אם בקדשי קדשים כך אין חולקים בקדשים קלים איש ואיש חולק אפי' בעל מוס ואין הקמן חולק ואפי' הם *סתם ספרא מני ר' יהודה והוא קאמר דלית בה דין חלוקה כלל ש"מ אמר רבא וכרב מי לא תניא *והתיניא הצנועים מושבין את ידיהם והגרגרנים חולקים מאי חולקים חופפים כדקתני סיפא מעשה באחד שחטף חלקו וחלקו חברו והיו קוראין אותו בן חמצן עד יום מותו אמר רבה בר רב שילא מאי קראה *אלהי פלמני מיד רשע מכף מעשר שני בין בשוגג בין במזיד לא קידש דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר שוגג לא קידש מזיד קידש וכו': מנא הני מילי אמר רב אחא בריה דרבא ויקרא משמיה דגמרא *וכל מעשר הארץ מורע הארץ מפרי העץ לה' הוא קדש ויהיה ויכול לחזור חלקו בקרבן זבחים כדכתיב *בן תרימו גם אתם בשביל זה: איש כאחיו . למעוטי קטן: אפי' בעל מוס . שאף הם היוס *בדכתיב בה *תחתו לה' ותנן *המקדש בתרומה מקודשת דלא כתיב ביה קדש ותלמיים בעלים ומפשיטים ומנתחים ופוחים: ספרא . תורת כהנים הוא בתורת כהנים איתא אלמא לית בה דין שאר חלוקות בעילוי דמים ושמינין מינה דלאו ממונו הוא אלא משלתו גבוה הוא דזב: הלנוטין מושבין ידיהם ממנו . גבי לחם הפנים תניא ארבעים שנה שמיים שמוען הלדיק נשתלחה ברכה בלחם הפנים וכל כהן המנישו כזית יש אוכל ושבע יש אוכל ומותרין מולין נשתלחה בלחם הפנים וכל כהן המנישו כפול הלנוטין מושבין ידיהם ממנו דלא מהני להו מידי והגרגרנין חולקין וקס"ד דהאי חולקין לאו לטול חלקו המנישו קאמר כיון דנשתלחה בו מאירה כפול למאי חזי אלא חולקין. דכך עילוי מניח חלקו לחבירו וטול כנגדו במקום אחר אלמא אית בהו דין חלוקה ועל כרחק הא ר' יהודה היא דאמר ממונו הוא ומשני לעולם אין זו דין חלוקה ומאי חולקין חלקו המנישו קאמר וכשאינו שוק לו חוטף חלקו חבירו ואוכלו והא דתנן במסכת סוכה (77 ד.) הככבים חולקין בלפון חלקו המנישו קאמר ובעוד שהיה בו ברכה: מאי קרא . דמזמן לשון חמץ: אשרו חמוץ . החיזק יד הגזול להליו מיד עושקו: ולא אשרו חמוץ לא גרסין הכא אלא בדבא קמא (77 ד.) גבי מנין שמוקפין לחובע תחלה: משמים דגמרא . קך נקבעה בגמרא אגורה כפי בני בית המדרש: דלא כתיב לה' . מלמד שמהא שבו תרומת ה' שזוה עליה הוא: ופרי חלה כו' ותנן המקדש בתרומות . כל תרומות בדמעת ומהה נמי תרומה היא דכתיב (שמדבר טו) מראשית עריסותיכם תהנו לה' תרומה: ותנן המקדש בפירות שביעית מקודשת . דקתני (לעיל 77 ד.) ושל שביעית היתה ולאמו חכמים אין אחיות מקודשות הא ככריות מקודשות: ההוא בישראל כתיב . והם קרוים קדש לה': ולא

האישי מקדש פרק שני קידושין

קמה א מיי"פ ס"ז מהל'
מעילה ל"י :

אידו לא ניחא ליה משום אונסא דאורחא . פי' צוקנטרס דעל כרכך אונסא דאורחא עליה ידיה רמיא שהמעשר אין כאן צו שיה פרוטה שלא ניתן להוילאו אלא צירוסלים שאפי' ימכרנו ומיזו נתפסין בקדושתו וקידושין לריבין שיהו זה ידע מעיקרא דמעשר הוי כיון דבשי לקבולי עליה אונסא דאורחא לא הוה מקדש לה ציה דשכיח לאיתטסי גבי איתתא טפי מגבירא משמע מתוך פירושו שלא יחולו הקידושין במזיד עד שיהו צירוסלים וקשה דפריך בצבורות (דף טז:) וזרי מעשר שהקפידה תורה בכסף וזרי פי' כשפודה אותו לריך לפדותו בכסף שיש צו תורה וקאמר ר' יהודה במזיד קידש ומאי פריך והא איהו לא אמר שגמרו עד שיהיה המעשר צירוסלים ואירוסלים לא הקפידה תורה בכסף וזרי דכתיב (דברים יד) ונתת הכסף בכל אשר תאוו נשכך אלא ש"מ מקודשת אפי' בגבולין אם קבלה את המעשר לכן י"ל כפירוש הקונטרס שני דפירש אי נמי אפי' דלון אחריות מוטל עליו לא ניחא ליה דתיקו לה תרעומת עליה לומר לו קדשתי בדבר שלא הוטל לי מיהו קשה דמשמע הכא דמתני' איירי בגבולין ואפי' קאמר ר' יהודה דבמזיד קידש דמעשר ממון הדיוט הוא וכן משמע לקמן (דף נד:) דקאמר הפודה מעשר שני שלו מוסיק חומש ומוקין לה כר' יהודה א והיה ע"כ בגבולין איירי דאי צירוסלים אין פורין צו מעשר שני אלמא משמע דמעשר שני ממון הדיוט הוא לר' יהודה אפי' בגבולין וקשה מפרק חלק (סנהדרין דף קיב:) דמשמע התם דבגבולין כ"ע לא פליגי דממון גבוה גבי עיסת מעשר שני ר"מ פוטר מן התלה וחכמים מתייבין ואמר רב חסדא ממוקטק במעשר שני צירוסלים ר"מ סבר ממון גבוה הוא ורבנן סברי ממון הדיוט הוא אבל בגבולין דברי הכל פטורים וי"ל דאמ"ג דלר' יהודה ממון הדיוט הוא אפי' בגבולין מ"מ קאמר רב חסדא דלאו עיסה היא להתחייב בתלה שהאיל אין לאכול :

ולאו ממילא שמעתי מינה תרגמה רבין סבא קמיה דרב אמר קרא הוא בהוייתו יהא : ובהקדש במזיד קידש בשוגג לא קידש דברי ר"מ ר"י אומר בשוגג קידש במזיד לא קידש : פי' יעקב שמעית מינה דר' יוחנן חרתי שגגת מעשר דר' יהודה יקדש הקדש דר"מ שניהם אין אשה מתקדשת בהם חדא לפי שאין אשה רוצה וחדא לפי שאין שניהם רוצים ולא ידענא הי מינייהו אמר ר' ירמיה ניחוי אנו מעשר איהו לא ניחא לה משום מרחא דאורחא איהו ניחא ליה דניקני איתתא ממילא אלא הקדש תרוייהו לא ניחא להו דנתחיל הקדש על ידיהו ור' יעקב אמר איפכא מסתברא מי לא איכא למימר מעשר איהו לא ניחא לה משום מרחא דאורחא איהו לא ניחא ליה משום אונסא דאורחא אלא הקדש בשלמא איהו לא ניחא לה דנתחיל הקדש על ידה אלא איהו מי לא ניחא ליה דניקני איתתא ממילא בעא מיניה רבא מרב חסדא אשה אין מתקדשת מעות מהו שיצאו לחולין אמר ליה אשה אין מתקדשת מעות היאך יצאו לחולין בעא מינה רב חייה בר אבין מרב חסדא במבר מאי אמר ליה אף במבר לאקנה איתיביה *חנוני כבעל הבית דברי ר"מ ר' יהודה אומר *חנוני כשולחני עד כאן לא קא מיפלגי אלא דמר סבר חנוני כשולחני ומר סבר חנוני כבעל הבית אבל דבולי עלמא אם הוציא מעל רבי מאיר לרביו דר' יהודה קאמר לדידי אם הוציא נמי לא מעל אלא לדידך אודי לי מיהא דחנוני כבעל הבית ואמר ליה לא כשולחני אמר רב חזרנו

תוס' ר"י הוקן

(א) דגמרא . כך נקבעה בבית המדרש בשנתו לא קדש אפי' התלמידי . בהיותו יהא קידש לה' תרתי . מעט דתתייבין בבי דימניתין דתני לר' יהודה בשוגג לא קדש אפי' הוא אית ליה לר' יהודה מעשר שני דהיום הוא ובהקדש לר' מאיר (הבא) [בחדא] יריב פועל שהיא אינה רוצה ובפיקא מינה שאם ברקעה ואמרת רוצה אני א"צ לבדוק אית דמסתמא ניחא ליה : מרחא דאורחא צריכה להעלותו לירושלם . דנתחל שאמרו קדושין הרי מחלל שוה היא הוצאתו והוא דבר אמר . ור' יעקב דלא ידע הי מינייהו . אפי' דאורחא עליה רמי שומעיה עליה רב כן ש"מ שלא ניתן להוציא לירושלם ואפי' נסברו דמיזו נתפסין בקדושתו . ואתתא שבהא לאיתנוס' שפי מנברא : ממיילא ואי"פ שעליו לשלם ההקדש השתא ניחא (ב) ניחא אין לו ענה כלום.שיצאו לחולין להנות בהן מעתה ושנתה הקדש לר' מאיר בעי . היאך יצא מאיר יצא מרשות הבאי אחרי שאין דבריהם קיימים . במבר מאי אם קונה הפק במעות הקדש לר' מאיר בשוגג קנה או לא קנה : (ה) שייך לר' אבא ע"מ כסותו . (ו) נחלה דר"ל ע"פ הלוחל עתה כלום .

דבשי לקבולי עליה אונסא דאורחא לא הוה מקדש לה ציה דשכיח לאיתטסי גבי איתתא טפי מגבירא משמע מתוך פירושו שלא יחולו הקידושין במזיד עד שיהו צירוסלים וקשה דפריך בצבורות (דף טז:) וזרי מעשר שהקפידה תורה בכסף וזרי פי' כשפודה אותו לריך לפדותו בכסף שיש צו תורה וקאמר ר' יהודה במזיד קידש ומאי פריך והא איהו לא אמר שגמרו עד שיהיה המעשר צירוסלים ואירוסלים לא הקפידה תורה בכסף וזרי דכתיב (דברים יד) ונתת הכסף בכל אשר תאוו נשכך אלא ש"מ מקודשת אפי' בגבולין אם קבלה את המעשר לכן י"ל כפירוש הקונטרס שני דפירש אי נמי אפי' דלון אחריות מוטל עליו לא ניחא ליה דתיקו לה תרעומת עליה לומר לו קדשתי בדבר שלא הוטל לי מיהו קשה דמשמע הכא דמתני' איירי בגבולין ואפי' קאמר ר' יהודה דבמזיד קידש דמעשר ממון הדיוט הוא וכן משמע לקמן (דף נד:) דקאמר הפודה מעשר שני שלו מוסיק חומש ומוקין לה כר' יהודה א והיה ע"כ בגבולין איירי דאי צירוסלים אין פורין צו מעשר שני אלמא משמע דמעשר שני ממון הדיוט הוא לר' יהודה אפי' בגבולין וקשה מפרק חלק (סנהדרין דף קיב:) דמשמע התם דבגבולין כ"ע לא פליגי דממון גבוה גבי עיסת מעשר שני ר"מ פוטר מן התלה וחכמים מתייבין ואמר רב חסדא ממוקטק במעשר שני צירוסלים ר"מ סבר ממון גבוה הוא ורבנן סברי ממון הדיוט הוא אבל בגבולין דברי הכל פטורים וי"ל דאמ"ג דלר' יהודה ממון הדיוט הוא אפי' בגבולין מ"מ קאמר רב חסדא דלאו עיסה היא להתחייב בתלה שהאיל אין לאכול :

דבשי לקבולי עליה אונסא דאורחא לא הוה מקדשה לה ציה דשכיח לאיתטסי טפי גבי איתתא מגבירא א"כ לא רמי אחריות עליה לא ניחא ליה דליתים מינה פן תיעבד ותאמר לו קידשתי בדבר שלא נהתייב צו : **בשגגת איהו לא ניחא לה דניתחל הקדש על ידה** . דמה הנות יא לה שחילולו אם לא תאמר בהקדשות אלו לקדשה בהיתר משלו : **דניקני איתתא ממילא** . ואפי' שעליו לשלם להקדש השתא מיהא ניחא ליה שמה אין לו משלו עכשו כלום : **אשה** . הא קאמרינן דלישה מקודשת בשגגת הקדש לרבי מאיר : **משום מהו שילאו לחולין** . להנות מהן עתה וזה יתחייב בהן קרבן מעילה : **היאך ילאו לחולין** . כמה ילאו מרשות הקדש אחרי שאין דבריהם קיימין : **במכר מאי** . לקח החפץ במשנתו הקדש בשוגג לרבי מאיר קנה או לא קנה : **לא קנה** . ולא ילאו משנת לחולין ואין מעילה לרבי מאיר בהקדשות אלא באוכל אוכלי הקדש אבל המוליא מעות הקדש אין לו מעילה בכל מקום שהן שם הקדש עליהם : **חנוני כבעל הבית** . משנה היא במעילה גובר המפקיד מעות אלא שולחני אם לרורין לא ישתמש בהם לפיכך אם הוליא לא מעל הגובר אלא שולחני ואם מותרים ישתמש בהם לפיכך אם הוליא מעל הגובר דברשותיה עבד דמיעד ידע דשולחני לריך למעות תדיר אבל בעה"כ צין כך וצין כך לא ישתמש בהן ללאו אדעתא דהכי אפקדיניהו גביה דסתם כשה"כ אינו משתמש תמיד במעות לפיכך אם הוליא מעל בעה"כ בולא הגובר שהקדו: **חנוני כבעה"כ** . שאינו לריך תמיד למעות שנותים לו פירות וכל מוכר כשאריו רוי לו במעוטי מעות שצדור' יהודה אומר חנוני כשולחני : **אבל דכ"ע** . המוליא מעות הקדש מעל אחד מהם אלמא במכר לר' מאיר קנה דאם לא קנה היאך ילאו מעות לחולין : **לדידי** . אם הוליא לא מעל לא זה ולא זה שאין מעילה במעות אלא באוכלין: (א) **לדידך** . דיש מעילה במעות: **אודי לי מיהא דחנוני כבעה"כ** . והוא מעל ולא גובר ללאו ברשותיה עבד וא"ל ר' יהודה לא מודיעא נך בהא אלא כשולחני הוא ומעל גובר דמיעד ידע דלריך תמיד למעות לקנות מסורה :

מעילה כלא כ"מ מנ.
חוספתא דמעילה ספ"ד

הגהות הב"ב
(א) ושי"ל ד"ה לדידי וכו'
באכולין אלא לדיד :

גליון הש"ס
תוס' ד"ה איהו כספ"ד
האיל ואין רחמי שם
לאכול . עיין ב"מ ד' ד'
מ"א מ"ה כ"א :

הגהות מבר"ב
רנשבבורג
[א] תוס' ד"ה איהו
ואתה ע"כ בגבולין
אוי . עי' ש"מ ששגת
ארי סיון ז"ל דף ס"ז
ע"א וע"כ :

[עו"פ תוס' בכורות ט'
ד"ה ותנן ע"י היטב תוס'
סוכה ל" ס"ה ל"א]

[ז"ל דמעל מעל. ט"ז]

[ז"ל דמעל מעל]

וכי לא יודעים את זה ממילא [מזה שהפסוק משווה ישראל לתרומה, ששניהם קודש לה]. תרגמה רבין סבא הסביר לפני דרב, נאמר בפסוק [בענין מעשר שני (בעמוד א')] "הוא", שיהיה במציאותו [לה', ולא לקדש בו אשה].

ובהקדש, במזיד קידש, בשוגג לא קידש, דברי ר"מ. ר"י אומר, בשוגג קידש⁸¹³, במזיד, לא קידש. א"ר יעקב, למדנו מדברי רבי יוחנן ב' [הסברים לדברי המשנה, שהמקדש] כמעשר [שני] בשוגג לר' יהודה [הואיל ולשיטתו מעשר שני ממון הדיוט למה בשוגג לא קידש, והמקדש ב]הקדש בשוגג לר"מ [הוא ולשיטתו אם קידש מזיד, מקודשת, היה צריך להיות אותו דבר בשוגג], שניהם אין אשה מתקדשת בהם. אחד לפי שאין האשה רוצה [להתקדש בהם, ואם היתה יודעת שהוא כן, לא היתה מקבלת אותו לשם קידושין והווי להו קידושי טעות], ואחד לפי שאין שניהם רוצים [ואפילו אם היא אמרה רוצה אני, הוא לא מרוצה], ולא ידענו איזה מהם [שניהם לא רוצים ואיזה מהם היא לא רוצה].

אמר ר' ירמיה, נראה אנו יוש לנו לפשוט את הדבר⁸¹⁴, מעשר, היא לא רוצה [להתקדש בה] משום טרחה של הדרך [שהרי מעשר שני חייבים לאכול בירושלים], והוא מרוצה בו, שיקנה אשה ממילא [פי' בחינם ללא טורח]. אלא הקדש, שנים לא רוצים שיחלל הקדש על ידיהם.

וה' יעקב אמר, [מסתבר הפוך⁸¹⁵, וכי אין לומר, מעשר, היא לא רוצה משום טרחת הדרך⁸¹⁶, והוא לא רוצה משום אונס הדרך] שהרי כל אונס על אחריותו, מאחר ואין המע"ש שו"פ מחוץ לירושלים, ואפילו אם תמכרנו, דמיו נתפסים בקדושת מע"ש ואם היה יודע בתחילה שזה מעשר שני כיון שצריך לקבל אליו כל אונס שיקרה בדרך, לא היה מקדשה לה בו, שהרי אונסים שכחים⁸¹⁷, וי"א הוא לא רוצה שיאנס ממנה ותעצב ותאמר לו קדשתי בדבר שלא נהיית בן, אלא הקדש, זה מובן היא לא רוצה שיחלל הקדש על ידה [שהרי אין לה הנאה בחילולו, ולולא החילול הוא היה צריך לקדשה בהיתר משלן], אבל הוא, וכי הוא לא רוצה שיקנה לו אשה ממילא [בחינם, ואע"ג שצריך לשלם להקדש, הרי היא מקודשת לו, ואולי אין לו משלו עכשיו לקדשה בן]⁸¹⁸.

שאל רבא את רב חסדא, [המקדש אשה בהקדש בשוגג] האשה אינה מתקדשת, האם המעות יצאו לחולין [ומותר להשתמש בהם, ומאחר

⁸¹³ צ"ע בדבריו, שהרי הוא רק קונה בקבלתה, ונמצא שלא נתן דבר שלו לאשה, כל שהיא קיבלה ממון סגי בזה, ועי' מח' רמב"ם רשב"א לעיל הערה 805 בבהגר"א.

⁸¹⁴ רש"י ב"מ ח ע"ב.

⁸¹⁵ ל"ג וכי הפוך לא מסתבר, וכן משמע ברש"י.

⁸¹⁶ עיי' הגרש"א: ואין להקשות שהרי יכולה לחלל על שו"פ דקיי"ל דמע"ש שחיללו על שו"פ מחולל, אכן כיון דלכתחילה אסור לעשות כן, א"כ זה לא נחשב עצה בשבילה, והגם דכתבו הראשונים דבזמנינו מותר לכתחילה לחלל על שו"פ, וכך נוהגים, מ"מ כל זה בזמנינו שבלא"ה א"א להעלותו ולאכלו בירושלים, אבל בשמעתין בע"כ איירי כשיכולין להעלותו ולאכלו בירושלים מדנקט "משום אונסא דאורחא" א"כ בע"כ או דשמעתין איירי בזמן המקדש, או כמו הנך ראשונים דס"ל דגם אחר חורבן הבית היו יכולין לעלות ולאכול בירושלים.

⁸¹⁷ והרי אם יש אונס ולא הגיע לירושלים היא אינה מקודשת, ולפי הא"נ מקודשת. ועי' תוס': משמע מתוך פירושו שלא יחולו הקידושין במזיד עד שיהו בירושלים, וזה קשה מגמ' בכורות, ולכן עיקר כפירוש השני, ע"כ. ועי' תוס' רא"ש, ולפירושו זה [הראשון של רש"י] משמע שאין בו אלא שו"פ מצומצם בירושלם וכי מדלת מיניה טרחה ואונסא דאורחא אינו שוה כאן פרוטה, שאם היה כ"כ מן המעשר שהיה שוה בכאן פרוטה היתה מתקדשת, ע"כ. ועי' הגרש"ר: [להסביר את התוס' רא"ש]: שאם היה יותר הרי יש לו כאן דמים שיכול למוכרו באופן שלא יתחלל והלוקח יעלנו לירושלים וימכרנו שוה מנה בזול. ועי' לעיל ב"ש הערה 136.

⁸¹⁸ הקשה הגרש"ר: וכי איירי כאן ברשיעי דניחא ליה שיתחלל ההקדש ולעבור על לאו מעילה כדי דניקני איתתא ממילא, והא ודאי אם היה יודע שהיא הקדש לא היה ניחא ליה, ואין לומר דאחרי שהוא נתן בשוגג ניחא ליה דניקני איתתא עי"ז אף שבמזיד לא היה רוצה, דהא שוגג הוי נמי עבירה דהרי מתחייב בקרבן ע"ז, ואין אפשר לומר דניחא ליה, והיה אפשר לומר בבאור הסוגיא דסבר השתא הגמ' דגם אם לא היתה מתקדשת מ"מ ההקדש היה יוצא לחולין, כיון שהרי לעולם במעילה בשוגג שאמרין שההקדש יוצא לחולין הרי אם היה יודע שזה הקדש לא היה מוציא, ואפ"ה אמרינן דהוי מעילה ויוצא ההקדש לחולין, ומשום דהגז"כ במעילה הוא שהמעשה הוצאה הוא שמחלל ומוציא לחולין ואפילו בשוגג יש לזה דין מעשה הוצאה, [ור"מ דפליג וס"ל דהקדש בשוגג אינו מתחלל, באמת מה"ט הוא דס"ל דכיון שאם היה יודע שזה הקדש לא היה מוציא אי"ז חשוב מעשה הוצאה] וכיון שכן "לי דהיינו שאמרין דאיהו ניחא ליה דניקני איתתא ממילא, והיינו משום דבדיעבד אחרי שאינו יכול לתקן שהרי ההקדש בין כך יוצא לחולין גם אם לא יהיה ניחא ליה שתתקדש, להכי אמרינן דניחא ליה דניקני איתתא ממילא, אבל איהי לא ניחא לה משום דאע"ג דבין כך המעות מתחללים מ"מ לא ניחא לה לתקדש עי"ז.

ונתחללו המעות, האיש חייב קרבן מעילה]. אמר לו, [אם] האשה אינה מתקדשת, איך המעות יצאו לחולין [הרי לא יצאו מרשות הקדש מאחר ואין מעשיהם קיים].

רב חייא בר אבין שאל את רב חסדא, במכר מה דינו [הקונה חפץ במעות הקדש בשוגג לפי רבי מאיר, האם קנה או לא⁸¹⁹]. אמר לו, אף במכר לא קנה [והמעות נשארו הקדש, ואין קרבן מעילה, ואין שום מעילה לפי רבי מאיר אלא רק באוכל הראוי לאכילה (עי' לקמן נד ע"ב בר פדא), אבל מעות הקדש, הרי בכל מקום שהם נמצאים, שם הקדש עליהם⁸²⁰]. שאלו שאלה מברייטא⁸²¹, [גזבר המקפיד מעות אצל שולחני, אם היו בכיס קשור, אין לשולחני להשתמש בהם, ואם הוציא אותם בכל אופן, השולחני עבר על איסור מעילה ולא הגזבר. ואם היו לא בכיס, אז מותר לשולחני להשתמש בהם, ואז אם הוציא, הגזבר מעל, שהרי הוא ידוע ששולחני צריך למעות תדיר, והוא כאילו עשה ברשותו ושליחותו, אבל בעל הבית בכל ענין אין לו להשתמש בהם, שלא הפקידם על דעת זו, שסתם בעל הבית אינו משתמש תמיד במעות, ואז אם הוציא בעל הבית מעל ולא הגזבר. אבל חנוני אינו כמו שולחני ולא כבעל הבית, ובוזה יש מחלוקת] חנוני [דינו] כבעל הבית דברי ר"מ [שהרי אינו צריך תמיד למעות, שנותנים לו פירות, וכל מכר חנותם באשראי]. ר' יהודה אומר, חנוני [דינו] כשולחני [שהוא צריך מעות לקנות סחורה, והגזבר יודע, ולכן כל שהמעות לא סגורים, הגזבר מעל]⁸²². עד כאן לא נחלקו, אלא שאחד סובר, חנוני מעל [אחד מהם או הגזבר או הנפקד, אם כן צריך להיות שקנה בהקדש, ויצאו המעות לחולין]. רבי מאיר לפי שיטת ר' יהודה קאמר. [ורבי מאיר כאילו אמר] לדברי [שאין מעילה במעות], אם הוציא גם לא מעל. אלא לדברך [שיש מעילה במעות], אתה מודה לי שחנוני [דינו] כבעל הבית [ובעל הבית מעל ולא הגזבר, ורבי יהודה] אמר לו [לרבי מאיר], לא, כשולחני.

אמר רב,

⁸¹⁹ העיר הגרש"ר: צ"ל, דאיירי הכא במקח על קרקע דנקנית בכסף ולהכי כיון דלא ניחא להו בהאי כסף ממילא מתבטלת המכירה, אבל במטלטלין דנקנין במשיכה והכסף הוא רק תשלום דמי המקח א"כ בזה שנותן לו דמים דלא ניחא להו בהכי לא יתבטל הקנין, והגם דבגמרא איתא סתמא, מ"מ ע"כ צריך לומר כן, דומיא דקידושין שהכסף עושה הקידושין, ע"כ. אמנם ברש"י כתוב הפוך, וצ"ע.

⁸²⁰ אמנם במזיד, המעות כן נתחללו (תוס').

⁸²¹ ממשנה (רש"י).

⁸²² עיי' רמב"ם (מעילה פ"ז ה"י): הפקידן אצל שולחני או חנוני ולא היו חתומין ולא קשורין קשר משונה והואיל ויש לו רשות מן הדין להשתמש בהן אם הוציאו שניהן פטורין, בעל הפקדון פטור שהרי לא אמר לו השתמש בהן, והחנוני פטור מפני שאינו קשורין קשר משונה ולא חתומין וכאילו השתמש ברשות.

חזרנו על כל צדדים של ר"מ, ולא מצינו הקדש בשוגג שאין מתחלל, במידת מתחלל [אלא בכל ענין הקדש מתחלל]. ומשנתנו [שהמקדש אשה בהקדש בשוגג, שאינה מקודשת, ומקום שלא נחלל, מדובר] בכתנות כהונה שלא בלו [וראוים לעבודה, וכל זמן שראויים לעבודה אין מעילה בשגגתן, שהרי לשם כך הוקדשו], וניתנו ליהנות בהן [בשוגג, רק שלא יתכוין לחללן]. לפי שלא ניתנה תורה למלאכי השרת [שהיה הכהנים זריזים כמלאכים להפשיטן בגמ' עבודה ולא ישהו עליהם אחר העבודה כהרף עין⁸²³].

בא ושמע, כתנות כהונה שבלו, מועלין בהם⁸²⁴ [שהרי מאחר ואין ראויים לעבודה הם כשאר הקדש ולא ניתנו להנאות בהם], דברי ר"מ. היינו? אפי' לא בלו. לא, דווקא שבלו.

בא ושמע⁸²⁵, מועלים ב[שקלים] חדשים⁸²⁵ [פי' החצי שקלים שהיו צריכים לתת ברי"ח אדר, מי שלא נתן אז, נותנה שם כל אותו השנה,

⁸²³ עי' תוס' לקמן סו ע"א: מיד שהיו יכולין להפשיטן היו זקוקין להפשיטן. ⁸²⁴ עי' רמב"ם (מעילה פ"ה ה"י): כתנות כהונה שבלו מועלין בהן כשאר קדשים, והחדשים הואיל וניתנו ליהנות בהן אין מועלין בהן. והקשה המל"מ: הא ק"ל דכל דבר שנעשה בו מצותו שוב אין מועלין בו וכדאיתא בפ' כל שעה (דף כ"ו) ובכמה דוכתי וכו', בפרק החליל (דף ג"א) תנן מבלי כהנים ומהמייניהם מהן היו מפקיעין ובהן היו מדליקין, וכו' טעונים גניזה אלא לדצורך מצוה התירו וכו' נסתפקתי בכלי שרת שניקבו או שנשברו ששוב אינם ראויים לעבודה וכמ"ש רבינו (פסולי המקודשים פ"ג ה"כ) אם יהיה בהם דין מעילה וכו' ובגדי כהונה שבלו שיש בהם מעילה וכמ"ש רבינו [כאן] שאני בגדי כהונה דרחמנא אמר והניחם שם ואין ללמוד הימנו לדבר אחר וכדאיתא התם בפרק כל שעה או דלמא שאני בגדי כהונה ששוב אינם ראויים למצותם כלל דהא לא מהניא להו גיהוץ וכמו שפסק רבינו (כלי המקדש פ"א ה"ה) מש"ה אי לא דרבינהו קרא לא היה בהם דין מעילה אבל כלי שרת שיכול להתקן אותם ולעשות אותם כלי מחדש וכמו שפסק רבינו (שם ה"ג) ז"ל: ואם נשברו מתיך אותם ועושה אותן כלי אחר ואין קדושתן מסתלקת מהן לעולם אפשר דראוי למצותם הם ויהיה בהם דין מעילה ולא נגמרה מצותם ולזה נוטה דעתו. ואפשר שלזה כיון רבינו במ"ש ואין קדושתם מסתלקת מהם לעולם לומר דלא תימא דהוי כדברים שנעשה בהם מצותם דק"ל דאזדא קדושתם מהם ואין בהם מעילה אלא הני כיון שיש להם תקון קדושתם אינה מסתלקת מהם ויש בהם דין מעילה.

עי' סוכה נא ע"א: מבלי מנסי כהנים ומהמייניהם היו מפקיעין, ומהן מדליקין [לשמחת בית השואבה]. ועי' תוס' שבת (כ"א ע"א ד"ה שמחת): תימה היכי שרי להדליק והא לאו צורך קרבן הוא ואמר בפ"ב דקידושין (דף נד. ושם) בגדי כהונה שבלו מועלין בהן ודוחק לומר לב"ד מתנה עליהן דמה צורך יש להן להתנות בשביל זה. ונראה לרי"ה דהואיל ולכבוד הקרבן היו עושין דכתיב ושבתם מים בששון (ישעיה יב) צורך קרבן חשוב ליה.

⁸²⁵ עי' רמב"ם (מעילה פ"ו ה"ג): המפריש שקלו והוציאו בשאר צרכיו, בין הוא בין תבירו מעל, נתנו לחבירו לשקולו על ידו הלך ושקלו על ידי עצמו אם כבר נתרמה התרומה מעל השוקל שהתורם תורם על העתיד להגבות כמו שביארנו בשקלים וכאילו הגיע שקל זה ללשכה ולפיכך מעל, ואם עדיין לא נתרמה תרומה לא מעל, ולעולם אין מועלין בשירי הלשכה.

ועי' דבריו (שקלים פ"ב ה"ו): לא הספיקו להן השקלים שבשלוש קופות הגדולות וכל עד שלא הגיע ניסן חוזרין ותורמין משירי הלשכה.

ועי' כס"מ במעילה מסביר את דברי הרמב"ם שפסק כרי"ב ובכס"מ שקלים: למה פסק [הרמב"ם] כרי"מ ושבת ת"ק. ונ"ל שטעמו משום דבהאי מקדש מתיב לרב מדתניא מועלין בחדתין ואין מועלין בעתיקין דברי ר' יהודה ר"מ אומר מועלין אף בעתיקין שהיה ר"מ אומר מועלין בשירי הלשכה. ופירשו התוספות שם דת"ק סבר כמ"ד חוזר ותורם מתקלין חדתין שהובאו אחרי התג ואל יתורם משירי הלשכה ולכך מועלין בחדתין שמה יצטרכו להם אבל לא בעתיקין לפי שתורת שירי לשכה עליהם ר"מ אומר מועלין אף בעתיקין שהיה ר"מ אומר מועלין בשירי הלשכה ור"מ לטעמיה שאמר שלמו כלם חוזר לשירים ודומים זה לזה דכי היכי דחוזרים לשירים הם חוזרים לעתיקין אם יצטרכו ומשני לא תימא ר"מ אלא אימא ר"י ופירש"י אימא ר"י אומר מועלין בעתיקין. וכיון דבגמרא דין אמרינן דר"י הוא שאמר מועלין בעתיקין ממילא ידעינן דר"י הוא שאמר יחזור לשירים והלכה כמותו לגבי ר"מ.

ועי' שעה"מ (שקלים): לפי דעתו [של הכס"מ] דס"ל דרבי' פסק כאוקמתא דרב אי"כ היה לו לפסוק כרי"ב דמועלין בשירי הלשכה ובגדי כהונה אף על פי שלא בלו נמי מועלין בהם וכרי"ב שאמר בשוגג קידש. ובר מן דין קשה טובא שהרי הא שאמר ר"מ לא תימ' ר"מ אלא אימא ר"י אינו אלא אליבא דרב דס"ל דבהקדש בין בשוגג בין במזיד מתחלל ומתני' בכתנות כהונה שלא בלו הוא דפליגי ומטעמא דניתנו ליהנות בהם ומש"ה קשיא ליה מההיא דמועלין בשירי הלשכה וצריכין לדחוקי ולמימר לא תימא ר"מ כו' אמנם לרי"ב ובר פדא דס"ל דטעמא דר"מ משום הקדש בשוגג אינו מתחלל לא קשיא ליה מההיא דמועלין בעתיקין דהיא מייירי בשוקל כנגדן משקלות שנהנה מגוף השקלים כמ"ש התוס' לקמן ד"ה לא אמרו וא"נ דמועלין במזיד קאמר כמ"ש התוס' ר"ד וכו' וליישב דעת מרן ז"ל נ"ל דס"ל דודאי לענין פלוגתא דר"מ ור"י דמתני' גבי קידושין לא קימ"ל

והגזברים קונים בו קרבנות צבור, ומאחר והוא מעות הקדש עבור קרבנות, מועלים בהם] ואין מועלים ב[שקלים] ישנים [מי שלא נתן חצי שקל בשנה אחת, נותנו לשנה הבאה, והגזברים לוקחים ממנו למה שנשאר מהשקלים שגבו בזמנם, ולא הצטרכו לקרבנות צבור⁸²³]. ר' מאיר אומר, מועלין אף ב[שקלים] ישנים, שהיה ר"מ אומר, מועלים בשירי הלשכה. ולמה [מועלים בה]. שנאמר, הואיל וניתנו ליהנות, לפי שלא ניתנה תורה למלאכי השרת, שהרי חומת העיר ומגדלותיה משירי הלשכה אתו⁸²⁶ [ולמה מועלים בהם בשוגג, מאחר ועומדים לחומת העיר, ולא נתנה התורה למלאכי השרת, שהיו זריזים מליהנות מן החומה לישב בצילה או עליה, אלא על כרחך, אע"פ שהתורה הנאת החומה עצמה, עכ"ז לשאר הנאות, הם [המעות או החומה] עומדות בקדושתם, והנהנה מהם מעל]. שלמדנו במשנה, חומת העיר ומגדלותיה וכל צרכי העיר, באין משירי הלשכה.

אל תגיד [שמחבר המשנה ההוא], ר"מ, אלא נאמר, ר' יהודה [הוא]. בא ושמע, שלמדנו בבבויטא, אמר ר' ישמעאל בר רבי יצחק, אבני ירושלים שנפלו, מועלים בהם, דברי ר"מ. אל תגרוס ר"מ [אומר מועלים בישינים], שתגרוס רבי יהודה [מועלים בישינים, וסובר רבי יהודה אף על פי שניתנו כתנות כהונה ליהנות לכהנים לאחר עבודה לענין שאר הנאות בקדושתיהן קיימי ומעל זה בקידושין ויצאו לחולין אבל מזיד שאין בו מעילה לא נתחלל ואל קידש⁸²⁷].

אם [מחבר המשנה הוא] ר' יהודה, וכי ירושלים נתקדשה [שיש בו איסור מעילה]. והרי למדנו במשנה, [הנודר, ואומר, הרי כבר זה עליך כשה [ומובן שכונתו לשה של קרבן תמיד, וכן הנודר ואומר הרי עלי כבר זה] כדיר [בהמות הקדש או דיר עצים של הקדש⁸²⁷], כעצים [של הקדש], כאישים [?], כהיכל [של בית המקדש], כמזבח [של בית המקדש], כירושלים, ר' יהודה אומר, כל האומר ירושלים, לא אמר כלום. ואם תאמר, משום שלא אמר כירושלים [אלא אמר ירושלים], והרי למדנו בבבויטא, ר' יהודה אומר, כל האומר כירושלים, לא אמר כלום, עד שידור בדבר הקרב בירושלים.

כאוקמתא דרב אלא כאוקמתא דר"י ובר פדא דהקדש בשוגג מתחלל הוא דפליגי אלא דס"ל לרבינו דהך שינויא שאמר ר"מ אלא אימא ר"י קושטא קאי משום דלבר פדא שאמר לא אמרו הקדש שוגג מתחלל אלא לענין אכילה בלבד אין מעילה לר"מ אלא באכילה בלבד ולא בשאר הנאות וכמ"ש הרשב"א ז"ל משם ר"ח יע"ש דהשתא על כרחין צריך לומר דלבר פדא נמי צ"ל לא תימא ר"מ אלא ר"י דאל"כ תיקשי לבר פדא מהה"י דמועלין בעתיקין וכ"כ הרשב"א ז"ל ליישב דעת רבי' תנאל וז"ל ומועלין בעתיקין הא אוקימנא כרי"ב עכ"ל וא"כ מש"ה פסק דיחזור לשיריים משום דלבר פדא דק"ל כותיה צ"ל דר"י הוא שאמר יחזור לשיריים ולא ר"מ כמ"ש מרן ומה שפסק רבי' דאין מועלין בשירי הלשכה אף על גב דלפ"ז ר"י ס"ל דמועלין בשירי הלשכה והי"ל לפסוק כרי"ב ז"ל דכיון דבגמ' אמרי' דב' תנאי אליבא דר"י מש"ה פסק רבי' כת"ק דר"י כההיא ברייתא דקאמר אליבא דר"י דהאומר כירושלים לא אמר כלום משום דאין מועלין בשירי הלשכה כו' וא"נ משום דסתם מתני' דקתני חומת העיר ומגדלותיה באין משירי הלשכה ולא קתני מבה"מ משמע דס"ל דאין מועלין בשירי הלשכה דלמאן דס"ל מועלין באין אף מבה"מ כמ"ש התו' בד"ה תרי תנאי?.

⁸²⁶ עי' רמב"ם (שקלים פ"ד ה"ח): כבש היו בונים מהר הבית להר המסחה שעליו מוציאין פרה אדומה, וכן היו עושין כבש שמוציאין עליו שער המשתלח, ושניהם נעשין משירי הלשכה, וכן מזבח העולה וההיכל והעזרות נעשין משירי הלשכה, אמת המים שבירושלם וחומת ירושלם וכל מגדלותיה וכל צרכי העיר באין משירי הלשכה, וגוי שהתנדב מעות לדברים האלו או שהתנדב לעשות עמהם בתנן אין מקבלין ממנו ואפילו גר תושב, שנאמר לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו ונאמר ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלם.

ועי' שעה"מ: וראיתי להר"ב עצמות יוסף בפרק האיש מקדש ד"ד ע"א שהק' דאם כן נראה דלמאי דק"ל אין מועלין בשירי הלשכה וכמו שפסק רבי' בספ"ו מהל' מעילה דירושלים לא קדשה והאומר כירושלים לא אמר כלום וכדפריכין בגמ' אי ר"י ירושל' מי מיקדשא והתניא כאימרא כו' ומשני תרי תנאי ואליבא דר"י ובודאי דהך שינויא קיימ' לכולהו תי' בין אליבא דרב בין אליבא דר"י וכיון שכן ק' שרבי' בפ"א מה' נדרים ה"ד פסק דהאומר הרי הן עלי כהיכל כירוש' הרי אלו אסורין יע"ש מה שתיירץ ולע"ד אחר המחילה לק"מ ואישתמיט מיניה דברי הר"ן ז"ל בפ"ק נדרים ד"א וז"ל כירוש' כקרבנות ירוש' וכתב עוד בד"ה ב' תנאי וז"ל תנא דמתנן' סבר דלר"י דעתו על דבר הקרב בירושלים וכי אמר כירוש' מיתסר ותנא בתרא סבר דדעתו על דבר עצים ואבנים וכ"כ הרא"ש משם הירוש' יע"ש וא"כ מעתה דברי רבינו נכונים דמש"ה פסק דהאומר כירוש' הרי זה נדר משום דפסק כסתם מתני' דהאומר כירוש' דעתו על דבר הקרב בירוש' ומא' דפריך בגמ' אי ר"י ירוש' מי מיקדשא והתניא כו' והוכרח לומר ב' תנאי כו' הכי פריך כיון דס"ל לר"י ירוש' מיקדשא הן לו יהיה דהאומר כירוש' דעתו על עצים ואבנים אמאי לא אמר כלום ומש"ה הוכרח לשנויי ב' תנאי כו' אבל לדין אף על גב דקיימא לן אין מועלין בשירי הלשכה אפ"ה פסקי' כסתם מתני' דהאומר כירוש' אסור משום דדעתו על דבר הקרב בירושלים כנ"ל פשוט:

האיש מקדש

פרק שני

קידושין

נד

עין משפט נר מצוה

הורנו על כל לדין של ר"מ כו'. כלומר אע"פ ששנינו לר"מ בשוגג לא קידש לאו משום דכ"ל הקדש בשוגג אין מתחלל שחורטו ככ"מ ששנה ר"מ בהלכות הקדש ולא מילי מקום שאמר ט הקדש מתחלל בזמור ואין מתחלל בשוגג אלא בין בשוגג בין בזמור מתחלל וליטתאו להני טעמא דר' יוחנן דלר"מ יש מעילה בשוגג הקדש ויזון דמעל נפק לחולין ומוסרי'. דקתני בשוגג לא קידש אלמא לא נתחלל: ככתובות כהונה שלא בלו. ורלוויין לעבודה וכל זמן שראויין לעבודה אין מעילה בשוגגן שלכך הוקדשו מתחלה ליהנות בהם שוגגין רק שלא יתכוין לחללן שלא נתנה תורה למלאכי שרת שיהו ההגיים וריזים כמלאכים להפשיטן בגמר עבודה ולא יסוהם עליהם אחר העבודה כהרף עין ואל"כ היכי קאמר ר' יהודה דבשוגג קידש וגם בזמור אליבא דר"מ הרי לא נתחללו דהא כלי שרת הן וכלי שרת (ב) אמרי' דיש מועל אחר מועל ואין יולאין לחולין וי"ל דאריי' דאוסן כחטו לא נתחנכו עדיין לעבודה דלא אין קדושת כלי שרת עליהם אלא קדושת בדק הבית כדאמר פ"ק דטהרין (ד' ע"ג) עבודתן מהכבדן: מועלין במדתי' ואין מועלין בעתיקין כו'. כך היה הענין של הבאת שקלים ב'א' בזמור משמיטין על השקלים להביא וכל אורו חדש היו מביאין שקליהם בלשכה עד פרום חג הפסח היינו אחד בניסן ותורמין מהן תרומה ראשונה שבג' פרקים בשנה תורמין בפרום הפסח ובפרום עזרת ובפרום החג כלומר כל השקלים הבאים מאחד בזמור עד אחד בניסן ונתנו טוך הלשכה ותורמין מהן תרומה ראשונה בשלש קופות של שלש האין ומסן היו לוקחין כל קרבנות זבוח עד פרום עזרת לפי הדרך ומן המותר של אותן קופות פליגי [תנאי] הסם (בשקלים פ"ד מ"ד) חד אומר שטוין מהן רקועי פתיחין לפי' למוצח ומדאומר

ימח ל' מעילה יד' נכרות כה:

שקלים ד'

שס ו'

נדרים י'

[שם י"א]

בבתנות כהונה . פ"ה משנתנו דקתני לא קידש אלמא לא מתחלל במקדש בכתנות כהונה שלא בלו ורלוויין לעבודה וכל זמן שראויין לעבודה אין מעילה בשוגגן שלכך הוקדשו בתחילה ליהנות בשוגגן בכל עת שלא יתכוין לחללם שלא ניתנה תורה למלאכי שרת שיהו ההגיים וריזים כמלאכי שרת להפשיטן בגמר העבודה ולא יסוהם עליהם אחר עבודה כהרף עין ואל"כ היכי קאמר ר' יהודה דבשוגג קידש וגם בזמור אליבא דר"מ הרי לא נתחללו דהא כלי שרת הן וכלי שרת (ב) אמרי' דיש מועל אחר מועל ואין יולאין לחולין וי"ל דאריי' דאוסן כחטו לא נתחנכו עדיין לעבודה דלא אין קדושת כלי שרת עליהם אלא קדושת בדק הבית כדאמר פ"ק דטהרין (ד' ע"ג) עבודתן מהכבדן: מועלין במדתי' ואין מועלין בעתיקין כו'. כך היה הענין של הבאת שקלים ב'א' בזמור משמיטין על השקלים להביא וכל אורו חדש היו מביאין שקליהם בלשכה עד פרום חג הפסח היינו אחד בניסן ותורמין מהן תרומה ראשונה שבג' פרקים בשנה תורמין בפרום הפסח ובפרום עזרת ובפרום החג כלומר כל השקלים הבאים מאחד בזמור עד אחד בניסן ונתנו טוך הלשכה ותורמין מהן תרומה ראשונה בשלש קופות של שלש האין ומסן היו לוקחין כל קרבנות זבוח עד פרום עזרת לפי הדרך ומן המותר של אותן קופות פליגי [תנאי] הסם (בשקלים פ"ד מ"ד) חד אומר שטוין מהן רקועי פתיחין לפי' למוצח ומדאומר

קמו א ב מ"י פ"ה
מחיל מעילה ה"י י"ד
קמו ב מ"י שם פ"ו
הלכה ג'
קמח ד מ"י פ"ד מהיל
שקלים ה"י י"ד
קמח ה מ"י פ"ה מהיל
נדרים הל"ד ט"ז ע"ג
י"ד ס"י ד פט"ו ב

[עמ"ס דסווסת לקמן סו. ד"ס הקפ]

הגהות הב"ה
(ה) חו"ט ר"ה בכתנות
וכו' אמרי' דיש מועל.
כ"כ לקמן ד' פ"ה ט"ז

[שם ביומא י"ב]

יהודה אין מעילה בשירי לשכה ששאר עורך על הקופות לאחר ג' תרומות: ה"ג שהיה ר"מ אומר מועלין בשירי לשכה: והא תומא טעיר ומגדלוטיב כו'. ואמאי מועלין בהן כימא לא נתנו שנגות אותן מעות למעילה מאחר שעומדין לתומת העירי שלא ניתנה תורה למלאכי שרת שיהיו וריזים מליהנות מן החומה ליבש ב"ילה ועליה אלא על כרחך אע"פ שהותרה הגתה האות לענין שאר הגלות מיהא בקדושתיהו קיימי: אימא ר' יהודה אומר מועלין בעתיקים . כדאמרי' במתני' מ"י בשוגג קידש דקסבר אע"פ שניתנו כתנות כהונה ליהנות לכהנים לאחר עבודה לענין שאר הגלות בקדושתיהו קיימי ומעל זה בקידושין וי"ל לחולין אבל מודי שאין בו מעילה לא נתחלל ולא קידש: כאימרא . הרי עלי כבר זה כאימרא כשה התמיד: כדיריס . דיר בהמות הקדש ודיר הע"ים: וכי יומא . הא דאמר ר' יהודה לא אחר כלום משום דלא אחר בירושלים אלא הרי זה עלי ירושלים: תרי

מוחך פירוש רש"י אס מועלין בהן או לא אמנס ר' ימח בן אברהם להן לבסוף להקריב קרבנות והכי גמי חגי במסכת שקלים (סג) גבי קופות דקאמר הסם שלמה שליטת כלומר *שכלתה כל הקופה השלישית חוזר לשניה שלמה שניה חוזר לראשונה שלמו שלשמן יחזור ויתרום פירוש מתקלין חדיין שזבחו אחר הגב ואלו יתרום משירי הלשכה ר"מ אומר יחזור לשיריים שהיה ר"מ אומר מועלין בשיריים שמה יטברו להם לבסוף והשתא סבר כמאן דאמר יחזור ויתרום ולכך מועלין בחדיין שמה יטברו להם אבל לא בעתיקין פירוש דהיינו שפירות אחרים וכחבו עליהם תקלין עתיקין דמי שלא שקל אשתקד מביאו לשנה הבאה ונתנו לטוך שופר זה ואין מועלין בהן לפי שורת שירי הלשכה עליהן ועשוין מהן חומות מעלין ומגדלוטיב ר"מ אומר מועלין אף בעתיקין שהיה ר"מ אומר מועלין בשירי הלשכה ור"מ לעטמיה דאמר הסם שלמו כולם חוזר לשיריים ודמוין זה לזה דכי היכי דחוזרים לשיריים ה"ו חוזרים לעתיקין אס יטברו ואל"כ היכי מ"י לתרום מעתיקין לקרבנות ליבור הא בעינן תרומה חדשה כדדדשי' ברי"ה (ד' ו) הבא מתרומה חדשה מעולת חדש בחדשו וי"ל דהיינו למלוא אבל היכא דלא אפשר עבדינן אל"כ י"ל כיון שבאו בשנה זו כלומר שלא היה שנה תמימה מן ההבאה שפיר קרינא ציה תרומה חדשה ומתוך כך ימח קושיא אחרת שמקשין העולם דבמסכת שקלים (ד' ו) אמר אבני מוצח ועזרות והיכל מועלים בהם ופרין הסם וכי יש מעילה בשיריים הרי משיריים נעשין וכי יומא ר"מ היא דאמר מועלין בשיריים כלום אחר ר"מ אלא בחוך שנתו ולאו חוץ לגנתו קיימינן שהרי מוצח והיכל כמה שנים יש שנטעו וקשה דהא ר"מ אומר הכא מועלין בעתיקין אע"פ דעברו נתן ואל"כ מ"י לוקומי חוטיהה היא דמסכת שקלים ומואי פריך הסם כלום אחר ר"מ ופי' דאמר ר"מ אלא דקרינן ציה תרומה חדשה מאחר שהבאה בשנה זו ימח שפיר הא דלא מילי לוקומי היא דהתם כר"מ: אימא ר' יהודה . מנאן משמע דל"כ לעלי גבי אין מועלין בעתיקין דברי רבי יהודה דאי גרם ליה הל"ל איפוך אלא ודאי סתמא נשנית וגם ר"מ מחק מספרו :

שעושין מהן קיץ למוצח והשאר מן הלשכה לאחר שנתמלאו הקופות נעשו שיריים לתומת העיר ומגדלוטיב ומניסן ואילך המביא שקלו נותנו בתקלין חדיין פירוש שפירות הנקראים כך רחבים למטה וקאריס למעלה ועל שם שנותנין לטובן שקלים חדשים משנה זו נקראים תקלין חדיין ומשמגיע אחד בסיון דהיינו פרום עזרת תורמין תרומה שניה שנותנין שקלים שזבחו בתקלין חדיין לטוך אותן שלש קופות כדי להקריב קרבנות ליבור עד פרום החג ומפרום עזרת המביא שקלו כמו כן נותנו עוד בתקלין חדיין עד אחד בשירי דהיינו עד פרום החג ואלו תורמין תרומה ג' להקריב קרבנות זבוח עד א' בניסן ואס לא מהספקא תרומה שליטת עד ניסן בהא פליגי הסם (ס ו) ת"ק סבר יחזור ויתרום פ"י מחדיין שבאו בין סוכות לפסח אבל מן השיריים שנטעו תרומה לאחר שנתמלאו הקופות אין תורמין ועולם ור"מ סבר דיק מן השיריים ומאותן שבאו אחר שללו שלשה פרום התרומה דהיינו בין סוכות לניסן ולא משמע פירש דמועלין בחדיי' לר' יהודה אף לאחר כל התרומה שמה יטברו להן לבסוף להקריב קרבנות והכי גמי חגי במסכת שקלים (סג) גבי קופות דקאמר הסם שלמה שליטת כלומר *שכלתה כל הקופה השלישית חוזר לשניה שלמה שניה חוזר לראשונה שלמו שלשמן יחזור ויתרום פירוש מתקלין חדיין שזבחו אחר הגב ואלו יתרום משירי הלשכה ר"מ אומר יחזור לשיריים שהיה ר"מ אומר מועלין בשיריים שמה יטברו להם לבסוף והשתא סבר כמאן דאמר יחזור ויתרום ולכך מועלין בחדיין שמה יטברו להם אבל לא בעתיקין פירוש דהיינו שפירות אחרים וכחבו עליהם תקלין עתיקין דמי שלא שקל אשתקד מביאו לשנה הבאה ונתנו לטוך שופר זה ואין מועלין בהן לפי שורת שירי הלשכה עליהן ועשוין מהן חומות מעלין ומגדלוטיב ר"מ אומר מועלין אף בעתיקין שהיה ר"מ אומר מועלין בשירי הלשכה ור"מ לעטמיה דאמר הסם שלמו כולם חוזר לשיריים ודמוין זה לזה דכי היכי דחוזרים לשיריים ה"ו חוזרים לעתיקין אס יטברו ואל"כ היכי מ"י לתרום מעתיקין לקרבנות ליבור הא בעינן תרומה חדשה כדדדשי' ברי"ה (ד' ו) הבא מתרומה חדשה מעולת חדש בחדשו וי"ל דהיינו למלוא אבל היכא דלא אפשר עבדינן אל"כ י"ל כיון שבאו בשנה זו כלומר שלא היה שנה תמימה מן ההבאה שפיר קרינא ציה תרומה חדשה ומתוך כך ימח קושיא אחרת שמקשין העולם דבמסכת שקלים (ד' ו) אמר אבני מוצח ועזרות והיכל מועלים בהם ופרין הסם וכי יש מעילה בשיריים הרי משיריים נעשין וכי יומא ר"מ היא דאמר מועלין בשיריים כלום אחר ר"מ אלא בחוך שנתו ולאו חוץ לגנתו קיימינן שהרי מוצח והיכל כמה שנים יש שנטעו וקשה דהא ר"מ אומר הכא מועלין בעתיקין אע"פ דעברו נתן ואל"כ מ"י לוקומי חוטיהה היא דמסכת שקלים ומואי פריך הסם כלום אחר ר"מ ופי' דאמר ר"מ אלא דקרינן ציה תרומה חדשה מאחר שהבאה בשנה זו ימח שפיר הא דלא מילי לוקומי היא דהתם כר"מ: אימא ר' יהודה . מנאן משמע דל"כ לעלי גבי אין מועלין בעתיקין דברי רבי יהודה דאי גרם ליה הל"ל איפוך אלא ודאי סתמא נשנית וגם ר"מ מחק מספרו :

תרי

[ג"ל שכלו כל השלם קופות חוזר לשניה שלמה ט' . נ"ה רש"י]

קב א מיי פ"ג מהל' מעשר בני גליל': קבא ב מיי פ"ו מהל' מעילה הל"ג: קבג ב מיי פ"ט מהל' מעשר בני גליל': קבד ד מיי פ"ט מהל' טושיט י"ד הי' רב ט"ו: קנה ה מיי פ"ז מהל' מעילה הל"ג: קנהו ז מיי פ"ה מהל' מעשר בני גליל': קנ"א ו"ב הל"ג טושיט י"ד ס' טלח ט"ו קנ"ב ק"ה ח מיי פ"י מהל' מעילות פסוקות הל"ג ופ"ט מהל' מעשר בני גליל' סגמ קנ"ג קנ"ט טושיט י"ד ס' קנ"ו מיי פ"ח מהל' מעשר בני גליל':

תרי תנאי ואל"כ דר' יהודה. פ"ה איכא למ"ד ירוסלים מקדשא שאם יטול מאבני החומה לבנותם בביתו מעל ואיכא למ"ד לא מקדשא מיהו קשה דבפ' שני דיני גזירות (במנחות דף ק"ב) הני אבני מוצח וההיכל והעזרה באין מבדק הבית מוח לחומת העזרה כגון חומת העיר באין משירי לשכה וזממכת שקלים (דף ז.ו). תנאי אבני מוצח וההיכל והעזרות משירי הלשכה מוח לחומת העזרה כגון חומת העיר באים מלשכת בדק הבית וי"ל דבש"א פליגי דההיא דשני דיני גזירות ס"ל אין מועלין בשירים וכמאן דלאמר ירוסלים אינה קדושה והכי קאמר דלצני מוצח וההיכל והעזרות קדושים באין מבדק הבית דקדוש כמו כן וחומת העיר דאינו קדוש בא משירי הלשכה וההיא דמסכת שקלים דקאמר אבני מוצח וההיכל והעזרה באין משירי לשכה סבר דמועלין בשירי הלשכה ולקך עושין מכן דבר קדושה וכו' מן מבדק הבית דקדוש טפי מוח לחומת העזרה כגון חומת העיר ומגדלותיה באין מבדק הבית כלומר חף מבדק הבית דקדוש קדושה גדולה דקסבר ירוסלים קדושה: **קרבן** מי מחייב. ללא היה חייב בזבחה אלא באכילה או בהגלת הגוף: **נזק** קדש קדש ממעשר. ווא"ל אי"ל ל"ל הלולים דרררר מיינה צפ"ל כ"ל מדברין (ברכות דף לה.) אחילה והדר אכליה תיפוק ליה מהך ג"ש וי"ל דחי מג"ש לא הוה ידעינן דפריון רבעי טוגא אלא בזמן שמעשר שני טוגא ולא בשנה שלישית אי נמי ה"ל מאי חיות דגמר ממעשר יולף משביעית שתופס דמיו ואינו יולף לחולין (אבל מאחר דגמרי מהלולים שאינו תופס דמיו גמרי ממעשר): לעיל ר"ל אמרו אלא לענין אכילה. הא דנקט אכילה דהקדש והדליק בו הגר דמעל שהרי כילה אותם מן העולם וא"ל אי"ל אמאי מועלין שחדתי וי"ל דהאם נמי איירי ששקל כנגדן משקולות שנהנה מנוף השקלים ועוד כמו אכילה ולא אחא אלא למעוטי האלחה:

תרי תנאי נינהו ואל"כ דר' יהודה אמר עולא משמיה *דבר פדא אומר היה ר"מ הקדש במזיד מתחלל בשוגג אין מתחלל ולא אמרו בשוגג מתחלל אלא לענין קרבן בלבד וכי מאחר דאין מתחלל קרבן במאי מחייב אלא כי אתא רבין פריש משמיה דבר פדא אומר ר"מ הקדש במזיד מתחלל בשוגג אין מתחלל ולא אמרו בשוגג מתחלל אלא לענין אכילה בלבד אמר רב נחמן אמר רב אדא בר אהבה *הלכה כר"מ במעשר הואיל וסחם לן תנא כותיה י"הלכה כר' יהודה בהקדש הואיל וסחם לן תנא כותיה כר"מ במעשר מאי היא רתנן *כרם רבעי ב"ש אומרים אין לו חומש ואין לו ביעור וב"ה אומרים יש לו ב"ש אומרים יש לו פרט ויש לו עוללות וב"ה אומרים יבולו לגת מ"ט דב"ה גמרי *קודש קודש ממעשר מה מעשר יש לו חומש ויש לו ביעור אף כרם רבעי יש לו חומש ויש לו ביעור וב"ש לא גמרי קודש קודש ממעשר וב"ה אומרים במעשר כמאן סבירא להו אי כר' יהודה אמאי כולו לגת האמר *מעשר ממון הדיוט הוא אלא לאו כר"מ כר' יהודה בהקדש מאי היא *דתנן הישיל ביד פיקח ונזכר עד שלא הגיע אצל חנווני חנווני מעל לכשיציא ובר' יהודה במעשר מי לא תנן *והתנן הפודה מעשר שני שלו מוסף עליו חמישיתו בין משלו בין שניתן לו במתנה מני אילימא ר"מ היא מי מצי יהיב ליה במתנה *והאמר מעשר ממון גבוה הוא אלא לאו ר' יהודה לא לעולם ר"מ והבא במאי עסקינן כגון דיהיב ניהליה במיבליה וקסבר *מתנות שלא הורמו כמי שלא הורמו דמיון ת"ש *הפודה נמסר רבעי שלו מוסף עליו חמישיתו בין משלו בין שניתן לו במתנה מני אילימא ר"מ מי מצי יהיב ליה והא גמרי קודש קודש ממעשר אלא לאו ר' יהודה לעולם ר"מ והבא במאי עסקינן כגון דיהיב כשהוא סמדר ודלא כר' יוסי *דאמר סמדר אסור מפני שהוא פרי ת"ש *משך הימנו מעשר בסלע ולא הספיק לפדותו עד שעמד בשתים נותן סלע ומשתכר בסלע ומעשר שני שלו מני אילימא ר"מ אמאי משתכר בסלע *ונתן את הכסף וקם לר"מ אמר רחמנא אלא לאו ר' יהודה לעולם ר' יהודה *והבא חד סתמא והבא תרי סתמי ואי סתמא דיקא *מה לי חד סתמא מה לי תרי סתמי אמר רב נחמן בר יצחק הלכה כר' מאיר *הואיל ותנן בבבירתא כוותיה תנן

תרי תנאי ואל"כ דר' יהודה. איכא למ"ד ירוסלים מקדשא כהקדש שאם יטול מאבני החומה לבנותם בביתו מעל ואיכא למ"ד לא מקדשא: בר פלג פליג אררס וס"ל כר' יוחנן דטעמא דר"מ במתני' מאוס דקסבר אין הקדש מתחלל בשוגג דמקח טעות הוא דלא ימח ליה תורה אור דנתחלל הקדש על ידיה: **ולא אמרו בשוגג מתחלל**. כלומר לא כתיב בצורה מתחלל אלא שצריך קרבן מעילה אבל המעות כל מקום שהולכות הקדש הם: **לענין אכילה**. האוכל ככר של הקדש דלול ליה הקדש וה"ה להללקת נר ולכל האלה אבל האלחא מעות הקדש אין בהם מעילה דלא דמין מרשות הקדש: **כר' במעשר**. דממון גבוה הוא: **כר' יהודה בהקדש**. דשוגג מתחלל ולא מזיד: **אין לו חומש**. המתחלל פירותיו להעלות הדמים לירוסלים אין לר"ך להוסיף חומש ואפי' בעליו: **אין לו ביעור**. בשנה שלישית וששית של שמיטה שהמעשרות מתבצרים מן הבית שאכור לשהותן וימר דלכתיב כי תכלה לעשר וגו': **יש לו**. כדליף לקמן: **יש לו דין פרט ויש לו דין עוללות**. דכרמך קרינא ביה והענינים אוכלין חותן זבוסלים או פודין אותן ומעלין דמיה: **כולו לגם**. דקסברי כולו ממון גבוה הוא כמעשר שני דליף מיינה כדפרש ואילן ולא קרינא ביה כרמך: **פרט**. הגוסר בשעת זבירה וכתבי (ויקרא י"ט) ופרט כרמך לא תלקט: **עוללות**. אשכול שאין לו פסיוגין אלא אחת היא כולה: **וב"ה**. דמדמו כרם רבעי למעשר כמאן סבירא להו במעשר לענין ממון גבוה או ממון הדיוט: **אלא לאו כר"מ**. וכו' כסחם ממנה חייב להו דהלכה כמותן: **וכר' יהודה בהקדש מאי היא**. היכן תנן בשוגג מתחלל במזיד אין מתחלל: **שילח ביד פיקח**. רישא הכי תנן שלח ביד מרס שופה וקטן עשו שליחותן גזבר מעל לא עשו שליחותן לא מעל שלח ביד פיקח ומכר עד שלא הגיע אלל חנוני וחוקמינן תתם כשהוכרו שיהיה גיבזר ושלח: **חנוני מעל כשיואל**. דסגנה גביה איתיה אבל הני מזידין נינהו ולא מחייבי מעילה אלמא שוגג מתחלל מזיד אין מתחלל: **משלו**. שהפריש ממכרו: **בין שניתן לו במתנה**. קס"ד לאחר שהפריש ניתן לו וקתיני מוסף חומש דשלו הוא וקרינא ביה אם גאל יגאל איש ממעשרו (ויקרא כ"ז): **ממון גבוה הוא**. ולא מני יהיב ליה והוא ליה כ"זה שניתן לו כאלו אינו שלו ואין מוסף חומש אלא בעלים דלא קרינא ביה ממעשרו: **וקסבר כו'**. דליכא למ"ד בעלמא כמי שהורמו דמיון ואיזו ס"ל כל זמן שלא הורס לאו ממון גבוה הוא דלין שם מעשר עליו כלום: **והא גמר קדש קדש**. האי תנא גמר ממעשר דאי לא גמיר חומש בנטע רבעי מנ"ל אלמא מעשר נמי יתן במתנה ור' יהודה היא: **כשהוא סמדר**. כשהענינים ניכרים לאחר שגפלה הפרח וקמ"ל דכל זמן שהוא סמדר עולה פרי וקרינא ביה ערלחו את פריו: **משך הימנו**. איש מחבירו: **נותן סלע**. וקנה את המעשר שמסכה שמשכו קנאו ולא אמרינן ברשות בעליו מעשר אייקר לר"ך לחללו בשנים: **מפני שמעשר שני שלו**. שהמעשר ממון הדיוט וקנאה ומסכה את מעולטין: **כפי גרסינן לעולם ר' יהודה ופסקה חד וסחם מהם סחמי**. כר"מ סחם לן תרי זמני בשתי מקומות תנא רבי משנה לו דכרס רבעי חדל כסדר זרעים (מעשר שני ס"ה מ"ג) וחדל בעדיות (פ"ד מ"ה) הכי גרסינן ואי סתמא דוקא מה לי חד סתמא כו': **הואיל ותנן בבבירתא כוותיה תנן**

[עו' חוס' תמורה י' ד"ה חתמך]

מעשר שני פ"ה מ"ג פאה פ"ה מ"ו עזיות פ"ד מ"ה [תוספתא דמ"ט פ"ד]

[ב"מ ז. מנחות פ"ג.]

מעילה כ"ה.

מעשר שני פ"ד מ"ג ב"מ [ה"ה]

ב"ק ס"ט לט"ל כ"ד. [ש"ס] מולין ק"ב

[לקמן נתי וכו']

מעשר שני פ"ה מ"ה ס ב"מ [ה"ה]

ערלה פ"ה מ"ז [פסחים כ"ב] זכיות לוי מעשר שני פ"ד מ"ו

[ע' תוספות שבת קמ"ה ד"ה וזמין]

יבמות ק"ה ש"ס

ברכות כ"ו. [בכורות כ"ו.]

תוס' ר"י הוקן

כ"ה מאיר במעשר וכו': כרם רבעי במעשר שני פ"ה היא שניה. הפודה מעשר שני. במ"ש פ"ד היא שניה. בבבליה וקסבר ר"מ איני דקיל סחמיט שלא הורמו כמי שהורמו כמו שנבאר בסוף פרקין א"ה הלכתא כהך מתניתין שאם נתנו לו סבל שלא הורס סמנו מעשר שני שאם בא לפדותו מוסף בו חומש דרסא דפסקי' הלכה כר"מ דאמר סמון גבוה הוא וסמון הוא משום דב"ה דאפרי בברם רבעי כולו לגת וילפי קדש קדש ממעשר קדש קדש כלי מעשר הארץ לה' הוא ולא קרי לה' אלא כשהוא יקרא מעשר דכתיב כל מעשר עליו ועל קרי שם מעשר עליו וכו' דהבא מסיק דהפסא דהך מתני' דתני בין שנתן לו במתנה בבבלי שמוסף חומש שמוס דקסבר מתניתן שלא הורמו לאו כמי שהורמו דמיון אויקמתא בעלמא היא ולא סמ"י עלה אלא סמ"א דמתני' הוא כדלכתובנא. א"ל נביל לפשי דקסבר נבי מעל גבוה משוייה ממון גבוה דמתנות שלא הורמו לאו כמי שהורמו דמיון וסמ"א דמילתא דכתיבנא על קרייה רחמנא לה' דע שנק' מעשר ודעת הר"ם הבין כשבושבתו [ש"כ] פ"ג דב"ש מעשר שני ממון גבוה הוא שאמר לה' הוא אפי' אינו נקנה במתנה א"כ נתן לו את הסבל והקבל פפרשי מעשר וכו' והבא ר"מ פ"ה הפודה מעשר לעצמו בין שהיה שלו בין שנפל לו בירושה בין שניתן לו במתנה בשבילי ה"ז מוסף שם עליו חומש וכו' ופ"ה ח"ב מתנתן שלא הורמו הרי הן כמו שהורמו אפי' ישראל שנפלו לו סבלים וכו': כבבירתא עדיית העירו כל דבריה מפי גדולים וחסודי' ומסתני' דכרס רבעי יש לו חומש קאמר דמעשר דב"ה דמזי קדש קדש ממעשר אלמא ממון גבוה הוא:

שילח

ביד פיקח וזכר כו'. וא"ל אמאי לא מיייתי מרישא דקאמר שילח ביד מרס שופה וקטן עשו שליחותו גזבר מעל לא עשו שליחותו חנוני מעל אלמא היכא דהוי שוגג חייב קרבן מעילה וי"ל דמהיא לא נוסחא אלא דבשוגג מתחלל אבל דבמזיד לא מתחלל לא שמעינן ומהך דהכל שמעינן תרי מוקאמר מוכר עד שלא הגיע אלל חנוני חנוני מעל ולא בעל הבית אלא ממעשר דבמזיד אינו מתחלל ומקאמר חנוני מעל לכשימול מכלל דבשוגג מתחלל: (* וי"מ חוס' זכיות לה. ד"ה חתמיה וכו' ב"ק ס"ג ד"ה קודש]

אלא זה ב' תנאים בדעת רבי יהודה [א' סובר שירושלים נתקדשה כהקדש שאם יטול מאבני החומה לבנות בביתו מעל, וא' סובר שלא נתקדשה].

אמר עולא בשם בר פדא [כחולק על רב, וסובר כרבי יוחנן (לעיל נג ע"ב) שטעמו של ר"מ משום שאין הקדש מתחלל בשוגג, שזה מקח טעות, שאיננו רוצה שיתחלל הקדש על ידו], ר"מ היה אומר, הקדש במזיד מתחלל, בשוגג אין מתחלל, ולא אמרו בשוגג מתחלל, אלא לענין קיבוצ' בלבד. ואם אינו מתחלל, במה חייב קרבן. אלא כאשר רבין הגיע [לבית המדרש]⁸²⁷, הסביר בשם בר פדא, ר"מ היה אומר, הקדש במזיד מתחלל, בשוגג אין מתחלל, ולא אמרו בשוגג מתחלל, אלא לענין אכילה בלבד [האוכל ככר⁸²⁸ של הקדש, שקדושתו הלכה, וכן להלדיק נר, אבל הוצאות מעות הקדש, אין בהם מעילה שהרי לא יצאו מרשות הקדש].

אמר רב נחמן אמר רב אדא בר אבהו, הלכה כר"מ כמעשר⁸²⁹ [דהוה ממון גבוה], מאחר ולמדנו משנה סתם [פי' ללא להזכיר שם המדבר] כמותו. והלכה כר' יהודה בהקדש⁸³⁰ [שבשוגג מתחלל ולא במזיד], מאחר ולמדנו משנה סתם [פי' ללא להזכיר שם המדבר] כמותו.

מה הוא [המשנה שלומד] במעשר [שהיא ממון גבוה] כר"מ. שלמדנו במשנה, כרם [ענבים שאחרי ג' שנים של ערלה, והוא שנה] הרביעי [וחייבים לאכלו פירותיו בירושלים], ב"ש אומרים, [המתחלל פירותיו על כסף, כדי להעלות הכסף לירושלים] אין [צריך להוסיף] חומש [אפילו הבעלים]. ואין לו [חייב] ביעור [בשנה ג' ו' של שמיטה, שבא המעשרות מתבערים מן הבית בגלל שאסור להשהותם]. וב"ה אומרים, יש לו⁸³¹. ב"ש אומרים, יש לו [הלכה של] פרט [פי' גרגרי הענבים הנושרים בשעת בצירה. והטעם שיש לזה הלכה של פרט מאחר וזה נחשב הכרם שלך, ואז העניים אוכלים אותם בירושלים או פודים אותן ומעלים את דמיהם לשם] ויש לו [הלכה של] עוללות [אשכול שאין לו פסיגין? אלא כולה אחת?], ואסור לקטוף את זה, וחייבים להשאיר את זה עבור העניים]. וב"ה

⁸²⁷ עי' רש"י עירובין מה ע"ב.

⁸²⁸ עי' רמב"ם (מע"ש פ"ג ה"ז): מע"ש ממון גבוה הוא שנאמר ליי' הוא, לפיכך

ולא קרבן?

⁸²⁹ עי' רמב"ם (מע"ש פ"ג ה"ז): מע"ש ממון גבוה הוא שנאמר ליי' הוא, לפיכך אינו נקנה במתנה אלא נתן לו הטבל והמקבל מפריש המעשר, ואין מקדשין בו את האשה ואין מוכרין אותו ואין ממשכנין אותו ואין מחליפין אותו ואין מרהינין אותו.

עי' דרך אמונה: מע"ש ממון גבוה הוא. ומ"מ זכות האכילה שייך לו ואסור לשום א' ליטול ממנו שזה שלו לענין אכילה ולכן מוסיף עליו חומש כשפודהו דנחשב בעליו וכן מורישו לבניו מה"ט וזכות האכילה דוקא לבניו כדמשמע לקמן רפ"ה ו"א (האב"ד ת"ב) שא"א להורישו ואין הירוש מוסיף חומש אבל רוב הראשונים דעתם כרבנו ואפי' מע"ש שאין הבעלים יכולים לאכלו אסור ליטול ממנו שיש לבעלים טוה"ג ויכול להאכילם למי שירצה ויש ראשונים (רשב"א ב"ק סז) שפסקו דמע"ש ממון הדיט הוא ואפשר לקדש בו אשה וליתנו במתנה. לפיכך אינו נקנה במתנה. אף על גב שמתור לתתו במתנה ואין בזה בזיון כמו במכירה מ"מ א"א להקנותו במתנה שאינו שלו ונשאר ברשות הראשון אך השני יכול לאכלו כיון שנתן לו הראשון רשות אבל אם פודהו השני אינו מוסיף חומש שהמע"ש נשאר של הראשון ו"א דחוי לירושלים אסור ליתנו במתנה ולא הותר אלא בירושלים.

נתן לו הטבל. ואפי' אחר מירוח ואף על גב דרבנו פסק לעיל פ"ב ה"י ובכמה מקומות דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמי כאן אין שייך לומר דנעשה ממון גבוה לפני שהורמו כיון דעדיין אין אסורין חוץ לירושלים ואין עליהן קדושת מע"ש ו"א דכיון דק"ל כמי שהורמו א"א לתת במתנה אפי' בטבלו א"א נתן לו קודם מירוח.

⁸³⁰ עי' לעיל הערה 825.

⁸³¹ עי' רמב"ם (מע"ש פ"ט ה"ב): הרוצה לפדות נטע רבעי פודהו כמעשר שני, ואם פדהו לעצמו מוסיף חומש, ואין פודין אותו עד שיגיעו לעונת המעשר שנאמר להוסיף לכם תבואתו עד שיעשה תבואה, ואין פודין אותו במחבר כמעשר שני והרי הוא ממון גבוה כמעשר, לפיכך אינו נקנה במתנה אלא אם נתנו בוטר, ודינו בשאר הדברים לענין אכילה ושתייה ופדייה כמעשר.

עי' כס"מ: למה שינה רבינו וכתב בוטר במקום סמדר דמשמע דבוטר גדול מסמדר וע"כ לא שרינו אלא סמדר ולא בוטר ואין לומר שטעמו משום דמשמע ליה טעמא דשרינן סמדר משום דאינו פרי ובוטר נמי אינו פרי שהרי כשהגיע לכפול הלבן מברכין עליו בורא פרי האדמה וצריך עיון. ומה שאמר ודינו בשאר הדברים וכ'.

ועי' דרך אמונה: א"א נתנו בוטר. היינו לפני עוה"מ ובכסף משנה הקשה דלא מצינו אלא סמדר כדלקמן ה"ג דהיינו בעודו פרח או מיד שנפל הפרח אבל לפני עונת המעשרות אף שאין נפדה ומ"מ קדוש וכנ"ל סק"ב וכן נראה שהסכים בחז"א ואולי צ"ל כאן א"א נתנו סמדר.

אומרים, כל [הכרם נכנס] לגת⁸³² [לעשות מזה יין, שהרי כולו ממון גבוה כמון מעשר שני, ואינו נחשב ככרמך של הבעלים אלא של גבוה].

מהו טעמו של בית הלל. הוא לומד [גזירה שוה] קודש קודש ממעשר [שני לכרם רבעי], מה מעשר יש לו חומש יש לו ביעור, אף כרם רבעי יש לו חומש יש לו ביעור. וב"ש לא לומד [גזירה שוה] קודש קודש ממעשר. וב"ה [שאומרים] [כרם רבעי דינו] כמעשר, סוכרים כמו מי. אם זה כר' יהודה, למה כולו לגת, הרי הוא אמר, מעשר ממון הדיוט הוא [ולכן חייבים להשאיר מכרמך עבור העניים]. אלא [ב"ה] לא [סוכרים כמו רבי יהודה אלא] כר"מ. [ומאחר והלכה כב"ה, דעתם במשנה נחשב כסתם משנה].

מה הוא [המשנה שלומד] בהקדש [שבשוגג מתחלל ולא במזיד] כר' יהודה. שלמדנו במשנה, [גזבר הממונה על מעות של הקדש ששלחם ביד חרש שוטה או קטן לקנות דבר מה, כל שעשו שליחותן הגובר מעל, ואם לא עשו את שליחותן לא מעל. ואם הגזבר] שלח ביד פיקח⁸³³, ונוכר [גם הגזבר וגם השליח שהמעות הם של הקדש] קודש שהגיע אצל חנווני [לקנות דבר מה], כאשר חנווני מוציא [פירוש קונה בו דבר], מעל [שהרי הוא בשוגג, והגזבר והשליח לא מעלו, שעשו במזיד].

וכי לא למדנו [שום] משנה כר' יהודה במעשר [שהוא ממון הדיוט]. והרי למדנו במשנה, הפודה מעשר שני שלו⁸³⁴, מוסיף עליו חומש, בין משלו [פי' מהכרי שלון] בין שניתן לו במתנה [הגמ' חושב שזה מדובר לאחר שהפריש המעשר שני, אז נתן לו]. מי הוא [המחבר של המשנה]. אם תאמר שזה ר"מ, מי יכול לתת לו במתנה. והרי אמר, מעשר ממון גבוה הוא [ואין לו זכות לתתו במתנה, וזה שניתן אינו מוסף חומש, שהרי אינו הבעלים עליו]. אלא [מחבר המשנה] אינו [ר"מ] אלא המחבר [הוא] ר' יהודה. לא, באמת [מחבר המשנה היא] ר"מ, וכאן במה מדובר, כגון שניתן לו, כאשר הוא טבל. וסובר, מתנות שלא הורמו [פי' הופרשו], דומים כאילו לא הופרשו⁸³⁵ [ולכן עוד לא חל עליו שם מעשר אינו ממון גבוה].

בא ושמע, הפודה נטע רבעי⁸³⁶ [פי' כל פרי עץ? של שנה הרביעית] שלו, מוסיף עליו חומש, בין משלו בין שניתן לו במתנה, מיהו [המחבר של המשנה הזאת]. אם תאמר ר"מ, וכי הוא יכול לתתו [במתנה, הרי זה אינו שלו]. והרי הוא לומד [גזירה שוה] קודש קודש ממעשר [שני, ולולא לימוד זה, אין מקור לחיוב חומש בפדיון נטע רבעי]. אלא [מחבר המשנה] אינה [ר"מ] אלא הוא ר' יהודה. באמת [מחבר המשנה הוא] ר"מ, וכאן במה מדובר, כגון שניתן [לו] כשהוא סמדר [פי' בגידול הענבים, לאחר שנפל הפרח וניכר הענב, כל זמן שאינו ענב אלא רק סמדר אין שם נטע רבעי עליו⁸³⁷]. ודלא כר' יוסי, שאמר סמדר אסור, מפני שהוא פרי.

בא ושמע, [איש קנה] במשיכה מחבירו מעשר ב[כמות מסוים השוה] סלע⁸³⁸, [והקונה] לא הספיק לפדותו עד שעמד [שער בשוק, שכמות כזה שוה] שתי [סלעים. אז הקונה יכול] לתת סלע [בפדיון והוא] משתכר בסלע, והמעשר שני הוא שלו [שהרי קנה אתה מעשר בשעה שעשה משיכה, ברשותו המעשר התייקר ולא ברשות הבעלים, שאם היה מתייקר ברשות בעלים היה צריך לפדותו בשנים. ואם המעשר שני שלו צ"ל שמעשר ממון הדיוט ונקנה במשיכה]. מיהו [מחבר של המשנה]. אם תאמר ר"מ, למה [הוא] משתכר בסלע [הרי זה ממעון גבוה]. והרחמן אמר [פי' כתוב בתורה] ונתן את הכסף וקם לו" [אין הקדש נקנה במשיכה אלא רק בקנין כסף]. אלא [מחבר המשנה] אינו [ר"מ] אלא המחבר [הוא] ר' יהודה.

באמת? [המחבר] ר' יהודה, וכאן סתם אחד [פי' יש משנה א' כשיטתו של רבי יהודה ללא שם המחבר], ושם שני סתמים, [פי' יש ב' משניות כשיטתו של ר' מאיר ללא שם המחבר]. ואם דווקא סתם [משנה ללא שם המחבר], מה זה משנה אם יש סתם א' או שני סתמים. אמר רב נחמן בר יצחק, הלכה כר' מאיר, הואיל ולמדנו כמותו במשנה המובחר [מסכת עריות נקרא מובחר שכל דבריהם העידו מפני הגדולים והלכה כמותם].

⁸³² עי' רמב"ם (מע"ש פ"ט ה"ד): כרם רבעי אין לו לא שכחה ולא פאה ולא פרט ולא עוללות, ואין מפרישין ממנו תרומה ומעשרות כשם שאין מפרישין ממעשר שני, אלא כולו עולה לירושלים או נפדה ויעלו הדמים ויאכלו בירושלים כמעשר.

⁸³³ רמב"ם (מעילה פ"ז ה"ה): השולח פרוטה ביד שלוחו לקנות לו בה חפץ ונוכר בעל הבית שהיא הקדש קודם שתגיע ליד החנווני השליח מעל שהוא שוגג ובעל הבית כבר נזכר ואין המזיד חייב בקרבן מעילה כמו שביארנו, נזכר אף השליח וידע שהיא הקדש קודם שתגיע לחנווני שניהם פטורים מקרבן מעילה והחנווני חייב כשיוציא אותה פרוטה שנתערבה במעותיו שהרי הוא שוגג, והדעו לחנווני שפרוטה שנתנו לו הקדש שלשתן פטורין ונתפס המקח ההקדש.

⁸³⁴ עי' רמב"ם (מע"ש פ"ה ה"א): הפודה מעשרו לעצמו בין שהוא שלו בין שנפל לו בירושיה בין שניתן לו בטבלו מתנה כמו שביארנו, הרי זה מוסיף עליו חומש, אם היה שוה ד' נותן חמשה, שנאמר ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמישיתו יוסף עליו.

⁸³⁵ עי' לקמן נח ע"ב הסוגיא.

למדנו במשנה, בהמה שנמצאת מירושלים ועד⁸³⁶ מגדל עד⁸³⁷, וכמדתה לכל רוח, [אם הבהמה] זכר [חוששין שהוא בא מירושלים, ורוב בהמות היוצאות ממנה הם קרבנות, ולכן תולין הלכתי שהוא] עולה⁸³⁸,

⁸³⁶ כן הוא לשון המשנה, אמנם יש גורסין בין ירושלים למגדל עדר.

⁸³⁷ ע"י רשב"ם (בראשית וישלח לה כא): סמוך לבית לחם היתה.

⁸³⁸ ע"י רמב"ם (פסולי המוקדשין פ"ו ה"ח): בהמה שנמצאת מירושלים ועד מגדל עדר וכמדתה לכל רוח, אם נקבה בת שנתה היא כונסה לכיפה עד שתמות שמה חטאת היא, היתה בת שנים יביאנה שלמים ויביא עמה לחם שמה תודה היא, מצא זכר בן שתי שנים אין לו תקנה, שמה אשם הוא ועדיין לא כפרו בעליו, מצא זכר בן שנה מניחו עד שיפול בו מום, ומביא שתי בהמות תחתיו ומתנה ואומר אם עולה היה זה עולה תחתיו ואם שלמים היה זה שלמים תחתיו, ומקריב האחד עולה ונסכיו משל צבור, והאחר שלמים עם הלחם שמה תודה היה, ומה יעשה בזה הנמצא יאכל במומו שאפילו היה בכור או מעשר במומו הוא נאכל, ואם פסח אחר זמנו הוא הרי זה שלמים ובזמנו הכל נזהרין בו, ואם תאמר שמה אשם זזיר או אשם מצורע הוא, אינן מצויין תמיד, לפיכך לא חשו להן.

וע"י שער המלך: הנה בתוס' הק' וז"ל וא"ת ויקנה באותן של שלמים ואי משום סמיכה דשלמים טעונין סמיכה ואשם אין טעון סמיכה הא סמיכה לא מעכבא ואי משום אכילה הא קסבר דמביאין קדשים לבית הפסול וי"ל דאין להתנות אשם בשלמים שהרי שלמים טעונין נסכים ואשם אין טעון נסכים וא"ל כו' שהרי אין נסכי חובה ונסכי נדבה שוין נסכי חובה לספלים ונסכי נדבה מזלפה על גבי אשים ע"ל. ונראה שכונתם לומר דאע"ג דפלוגתא היא בפרק כל התדירו דף צ"א שאמרין התם יין כדברי ר"ע לספלים וכן לר"י דס"ל דבר שאינו מתכוין? אסור ס"ל דנסכי נדבה לספלים אלא דלר"ש דס"ל דשא"מ מותר אמרינן התם דמזלפו על גבי האישים מ"מ כיון דהך מתני' ר"ש היא דס"ל מביאין קדשים לבית הפיסול פריך שפיר דלר"ש אין נסכי חובה ונסכי נדבה שוין אלא שלדעת רבינו ז"ל נראה דלא ניתן ליאמר תירוץ זה שהרי דעת רבינו (מעשה קרבנות פ"ו ה"ד) דנסכי נדבה מזלפה על גבי אישים ננסכי חובה וצ"ל דס"ל כתירוץ השר מקוצי שכתבו בדבור של אח"ז דאין לומר דיתנה אשם בשלמים דשמה היום או למחר ידע בעל האשם שנאבד ויבא אחר תחתיו ונמצא מביא חולין בעזרה וכ"נ שהוא דעת התוס' במנחות דצ"א ע"ב ד"ה דמייתי ומתנה וכו'.

יש עוד הרבה אריכות בו.
וע"י אר"ש: ומקריב האחד עולה, ונסכיו משל צבור, והאחר שלמים עם הלחם כו'.

זה אינו משל צבור, אלא משל המוצא, דעל נסכי העולה חששו שמה יניח אותה המוצא ויברח, אבל שלמים דספק שמה נדבת המוצא הוא, ואף אם היא מחוללת תחת הנמצאת ג"כ הבשר נאכל להמוצא, וכיון דהוא אכיל בשר כמו בעלים, לא יפוש בשביל הנסכים שיביא למזבח, ופשוט.

ודעת רבינו נראה דבתורה ושלמים כיון דשניהן נאכלין לכל אדם ובמקום אחד בירושלים, אלא שהן חלוקין בזמן אכילתן בלבד, אם הם בתערובות, דאז ודאי ממעט באכילתן, זה אסור לרבנן, אבל בספק שמה היא שלמים שמה היא תודה, ובפרט דעיקר מצות אכילת שלמים ביום הראשון היא, לא חייש לספיקות, ויביאין לבית הפסול, ולכן מתנה בתורה ושלמים. ודוקא אשם ושלמים גם בספק לא מתנה, משום דחלוקין במקום ובאכלין, דאשם קדשי קדשים הוא. אבל תודה ושלמים מתנה בספק, והא שאמרו בפרק התודה (מנחות) דף (ע"ז) [פ' ע"ב] בתודה שנתערבה ומתה אחת דהוי ספק, דאינו מביא בהמה ולחם ומתנה בשלמים, משום דמעט באכילתן, התם הוי מובן אחר. דכיון שצריך להניף הלחם מספק גם עם תודה הקיימת גם עם בהמה שמביא, ורואה שספק תודה ספק שלמים הוי הבהמה שמביא, אתי להקל ולהותיר ולאכול אותה ביום השני, אבל כאן דאינו מניף הלחם אלא עמה לבד, אין אנו חוששין להא דמעט באכילתן, ואתי ליד פסול, וד"ק.

ולכן במצא זכר בן שתי שנים דשמה אשם הוא אין לו תקנה, דספק אשם ספק שלמים לא מצי מתנה, דכיון דאשם קדשי קדשים הוא תו לא מביא לבית הפסול, ולא מצי מתנה. [מהוספות].

ע"י רמב"ם (שקלים פ"ד ה"ג): כל הבהמות הנמצאות בירושלם או חוצה לה בקרוב ממנה הבאות עולות כמו שיתבאר בפסולי המוקדשין נסכיהן באין מתרומת הלשכה, וכן גוי ששלח עולתו ממדינה אחרת ולא שלח עמה דמי נסכים יביאו נסכיהם מתרומת הלשכה.

ע"י בפ"י ועוד אחרונים דהקשו דנימא סמוך מיעוטא דחולין לפלגא דעולות ויוכל להקריבן עולות, דהחשש לשלמים הוי מיעוט, וכן עד"ז יוכל להקריבו לעולה, דסמוך מיעוט וכו'.

ותירץ הגריש"א: דבמקום שבכל צד שתאמר הוי מיעוט, לא אמרינן סמוך מיעוטא לפלגא להיות רוב, שהרי כמו שאתה יכול לומר שיש רוב לעולה, כן יש רוב לשלמים.

וע"י מקנה שהקשה, הרי על הצד שהן חולין הרי הן שייכין לבעלים שאיבדום, ואינו יכול להקדישו לפי שאינו שלו.

[אמנם אם הבהמה היא] נקבה [תולין שהיא] שלמים [שהרי אין נקבה קריב עולה]. אלא זכרים, תולין שהוא עולה, ולא שלמים [וכי מקריבים אותו כעולה, הרי אפשר שהוא שלמים]. אמר ר' אושעיא, כאן [לא בא להקריבו כזה אלא] אם בא [המוצא לקבל על עצמו] חוב דמיה [שרוצה להוציאה לחולין]⁸³⁹ ולהקדיש תמורתה אחרת, אם הוא זכר הוא חייב בדמי עולה שמה של עולה היה, וכך נאמר, חיישינן שמה [הוא] עולה, וזה רבי מאיר, שאמר, הקדש במזיד מתחלל [ולכן יכול המוצא להוציאן לחולין במזיד במכירתה, ובכספו יביא ב' קרבנות א' עולה וא' שלמים, ויאמר אם עולה היא הרי היא מתחלל על זו והשני יהא שלמי נדבה ואם שלמים היא הרי היא מחוללת על של שלמים והשני לנדבת עולה].

וכי קדושת הגוף [פ' קדשי מזבח] מתחלל [ללא מום]. והרי למדנו במשנה, אין מועל אחר מועל במוקדשים [שהרי בפעם הראשונה שמועלים בו הוא יוצא לחולין], אלא בבהמה [של קדשי מזבח הראויה לקרבן] ובכלי שרת בלבד⁸⁴⁰. איך, היה רוכב על גבי בהמה [שמוקדש לקרבן], בא חבירו ורכב, בא חבירו ורכב, כולם מעלו. היה שותה בכוס של זהב, בא חבירו ושתה, בא חבירו ושתה, כולם מעלו.

אותו [משנה] ר' יהודה היא [שהרי כתוב אין מועל אחר מועל, משמע בשוגג, שהרי אם זה במזיד אין מעילה. והמשנה] הוזה [של מסכת שקלים] הוא ר' מאיר [שהקדש במזיד מתחלל אפילו קדושת הגוף. ושואלת הגמ' מדברי רבי יהודה נשמע לרבי מאיר. [וכי] רבי יהודה לא אמר, הקדש בשוגג מתחלל [שעיקר חילול הוא בשוגג], וקדושת הגוף לא מתחלל. לר"מ נמי, אף על גב דהקדש במזיד מתחלל [שעיקר חילול הוא במזיד], קדושת הגוף לא מתחלל. [אי אפשר ללמוד א' מהשני] ששם הוא לא מתכוין להוציאו לחולין, וכאן הוא מתכוין להוציאו לחולין [ולכן יש מקום לחלק בין חילול מזיד של ר"מ לחילול שוגג של ר"י, ויש לימוד הפסוק מזה שהמועל חייב קרבן מעילה, אז קדושת הגוף לא מתחלל, אבל בחילול מזיד לר"מ מאחר והוא מתכוין לחללו, אילו קדושת הגוף מתחלל].

נאמר? ששמענו דברי רבי מאיר, בקדשי קדשים, [וכי גם] בקדשים קלים שמענו את זה. א"ל אותו רב ורבי יעקב שמו, קל וחומר, קדשי קדשים מתחללים, קדשים קלים לא כל שכן. וכן למדנו, אמר ר' חמא בר' עקיבא אמר רבי יוסי בר' חנינא, אומר היה ר"מ, הקדש במזיד מתחלל, בשוגג אין מתחלל, אחד קדשי קדשים ואחד קדשים קלים, קל וחומר, קדשי קדשים מתחללים, קדשים קלים לא כל שכן.

ותירץ הגריש"א: בהמה זו מכיון שאסור לעבוד בה, והרי היא אוכלת ואינה עושה, א"כ מתיר לו למכרה ולשמור את דמיה עבור הבעלים, ולכן שפיר יכול להקדישה.

⁸³⁹ לפי רש"י זה פדיון תמימים, ולפי תוס' לא מצאנו לר"מ פדיון תמימים, ולכן צ"ל שהוא מתכוין לגוזלה.

האיש מקדש

פרק שני

קידושין

נה

עין משפט
נר מצוה

קמ"א מ"י פ"ו מהל'
פסולי המוקדשין
הלכות ג'
קמ"ב מ"י פ"ו מהל'
מעילה ט"ז

אמר רב אשעיה בבא לחוב בדמייה . פירש בקונטרס אינה ודאי לא מקרבה ומיירי בבא להתייב בדמייה פירות אדם זה המזלזה קבל עליו לתקן כל הספק שעליה ורזלה להזליה לחולין והכי קאמר חיישין שמה עולות ויבוא ב' דמים ויאמר אם זו עולה תהא מחוללת על זו והאחרת תהא שלמי גרבה ואם הייתה זו שלמים תהא מחוללת על זו והאחרת תהא נדבכת עולה ורבי מאיר היא דאמר הקדש כו' משמע מותר פ"י הקונטרס לדרוך שיחלל הקדושה שעל הבמה הנמלאת על אותה שהביא וברוך חילול דוקא וקסבר ר' מאיר דנפדין תמימים וקשה שרי לא מליט דסבר רבי מאיר דתמימים נפדין יותר משאר תמימים ולא שייך זה כלל בפלוגתא דידיה ור' יהודה לקב"ל דלעולם קסבר בעלמא דתמימים אינם נפדין כגון דרך חילול והכא מיירי שנתכוון לגולה ולקטתה מיד המקדש ולזכות בה ולשטת בה וצ"ל שרי ואחר שהזליה לחולין עלה בדעתו לחוב בדמייה כדפרישתי:

אין מועל אחר מועל . פירש בקונטרס אין מעילה זו אחר זו בקרן אחד של הקדש דכיון ששעל בה הראשון יולא לחולין אלא בהמה וכלי שרת בלבד תימה דבתוספתא דמעילה (פ"ג) תניא קדוה של הקדש ציקע בו ובא חבירו וציקע בו כולן מעלו נתנו לחבירו וחבירו לחבירו הוא מעל וחבירו מותר לזקק בו לכתחילה והשתא היכי דמי וזי האי קדוה כלי שרת כי נתנו לחבירו אמאי לא מעל חבירו הא אמרינן יש מועל אחר מועל בכלי שרת ואם אינה כלי שרת אמאי אמר כולן מעלו הא אין מועל אחר מועל אלא בהמה וכלי שרת בלבד ויש לומר דלעולם הדין מועל אחר מועל היינו (ב) כשהוא סבור שהכלי של חבירו ואז הוא מתכוין לגולה היכא דנתנו לחבירו כרין שליחות יד בפקדון דהיכא דמתכוין להזליה מרשות לרשות נקרא גזול על כל הפקדון אפילו לא הזיזו אלא מקתנן אכל האי דתוספתא דקאמר בא חבירו וציקע בו ובא חבירו וציקע כל חד וחד יסבור שהוא שלו ואינו מתכוין להזליה מרשות לרשות אלא ליהנות ולהיטות אחרו והנהגה וזו כשיהנה לא ימעול אלא כפי טובת הנאה שיש לו במלאכה ומאסו הכי אמרינן שלא יאל לחולין ומעלו כולן אכל נתנו לחבירו וחבירו לחבירו לא מעל אלא הראשון שהזיזו מרשות לרשות "ונהי נמי דסבר שהיא שלו מ"נ מתכוין הוא להזיזו מרשותו לרשות חבירו ולפיכך ז"ל בא חבירו ורכב עליו ובא חבירו ורכב עליו כולן מעלו ואש"ג שמתכוין לגולה ולהזיזו מרשות לרשות דכאן לא חייב אריזה בהמה וכלי שרת אפילו בקדשי בדיק הבית יש מועל אחר מועל היכא דאיתו מתכוין להזיזו מרשות לרשות אלא ליהנות ממנו ולהניח כדפרישתי אלא לעולם מיירי שמתכוין לגולה ואש"ג אמרינן דכולן מעלו כדפרישתי וראיה לחלק בין נכחה מדבר כסבור שהוא שלו לדבר שהיה סבור שהוא של אחרים מהיה דאמרינן (מעילה דף ג.) גבי נטל אבן או קורה של הקדש לא מעל נכחה לחבירו הוא מעל וחבירו לא מעל ופריך דלא מעל באבנים מאורות לגזר שאינם יולאים מרשות הקדש וגם הגזר לא נתכוון לגולה אלא ליהנות מהם כסבור שהם שלו וכיפא דקתני הוא מעל מיירי שנתכוון להזיזו מרשות לרשות כדקתני נתנם לחבירו הוא מעל ועוד ראיה מהיה דפרק אלו נערות (כתובות נד) דקאמר התם הניח להם אביהם פרה שאולה כסבורים הם דשל אביהם היא טבחה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול אכל כסבורים שהיא דפקדון וטבחהו ואכלוה משלמין דמי בשר שלם אם כן מליט חילוק בין סבור שהוא שלו לכוזר שהוא של אחרים: **קדשים** קלים מי שמעט ליה . אם הוא של קדשים קלים מה תקנה נעשה לה אפילו נתכוון לגולה לא תאל לחולין כיון דליכא מעילה בזה דשעלמה קדשי קדשים כגון בדיק הבית ומטאת דין הוא שיזאל לחולין על ידי מעילה שמועל בהן ואם תאמר מאי קשה ליה ולא יזינא לחולין אלא יבוא בהמה אחרת ויאמר אם זו עולה הרי אני גולה זו תהא עולה תחתיה ואם היא קדשים קלים כגון שלמים היא עגמה תהא שלמים ולא יקרבי אלא היא ואחרת לעולת נדבה ויש לומר דאי אפשר למיעבר הכי שריי יש לספק בדמה זאת הנמלאת תהא חששת כסור ומעשר דלא השוו

כפי גרסינן טנן סתם כסמס שנמלאת מירושלים למגדל עדר כו' וזכרים עולות . משום דחיישין שמה מירושלים יאלת ורכב בהמות היוולאת ממנה וזכרים הם ואיכא לספוקי בכל זכמים שהיא ראיה להם הילכך זכר דחוי לעולה מהספקא לעולה ולקמן פריך עלה : **נקבות** זכמי שלמים . דלילו בעולה ליכא לספוקי : **שלמים** לא סוו . בתמיה דילמא שלמים היא והכי מקריב לה עולה : **אמר** רבי אשעיה בבא לחוב בדמייה עסקינן . כלומר אינה ודאי לא קרבה וה"ק אם בא אדם זה לעשות לה תקנה ובא לקבל על עצמו חוב כל דמיה שהוא בספק ולהזליה לחולין ולהקדיש את דמיה אם זכר הוא נתייב אף בדמי עולה דחיישין שמה עולות הן : **ורבי** מאי היא דאמר . במתניתין (לעיל דף נב) הקדש במזיד מתחלל ויכול זה להזיזו לחולין מזיד ויפספו הדמים בקדושתה ועל ידי תנאי יבוא שני דמים אחד לעולה ואחד לשלמים ויאמר אם עולה היא הרי היא מתחלל על זו והשני היא שלמי נדבה ואם שלמים היא הרי היא מחוללת על של שלמים והשני נדבכת עולה : **ודקדוה** הגוף . דקדשי מוצח מי מתחללת בלא מוס : **אין מועל** אחר **מועל** . אין שתי מעילות זו אחר זו בקרן אחד של הקדש דכיון שמועל בו הראשון יאל לחולין : **אלא** כסמס . של קדשי מוצח הראיה לקרבו לפי שאין יולאה לחולין כשהיא תמימה וכן כלי שרת : **פסיק** ר' יסודס פ"א . מדקתני אין מועל אחר מועל אלא תמונה הוא דנפיק לחולין אש"ג דשוגג הוא דאי מזיד ליכא מעילה והאי סברא לרבי יהודה הוא דשמעט ליה דאמר במתניתין (ס) הקדש בשוגג מתחלל : **הא** רבי מאיר פ"א . הך מתניתין דשקלים

שקלים פ"ו מ"ד

מעילה י"ב

[אמאי דלי"ג בר שוקבא]

הגהות הב"ח
(ח) רש"י ד"ה אמר וכו' כגון קדשי בדיק הבית : (ב) הוסי' ד"ה אין וכו' דאמרינן הכא דאין מועל אחר מועל היינו היכא דנתנו לחבירו אף נמי כשהוא סבור שהכלי של חבירו נתנו לחולין כדפרישתי

דבהמה שנמלאת כרבי מאיר מקמינן לה דאמר הקדש מתחלל במזיד ואש"ג קדושת הגוף נמי מתחלל : **ופרישין** מדר"י **נשמע** לרבי מאיר . בחילול מזיד דהא פלוגתיהו יליחא אלא במזיד ושוגג אכל בקדושת הגוף וקדושת דמים אין מתחלל כשייבס באותו הקדש שאין מתחלל לר' יהודה בשוגג אין מתחלל במזיד לר' מאיר : **לאו** א"ר **יהודה** **קדש** **בשוגג** **מתחלל** . והוא עיקר חילול וקאמר דקדושת הגוף לא מתחללן שוגג : **לר' מאיר** נמי . דקאמר עיקר חילול הקדש במזיד קדושת גוף לא אחר דנתחיל : **ומאני** **סמס** **לא** **מכיון** **לאספוקינהו** **לחולין** **כו'** . כלומר חילול דמזיד לר' מאיר עדיפא מחילול דשוגג לר' יהודה דלילו שוגג לא מכיון לאספוקינהו לחולין וגזירת הכתוב הוא מדמחייביה רחמנא קרבן מעילה הילכך קדושת הגוף לא מתחיל אכל חילול מזיד לר' מאיר מכיון לאספוקינהו לחולין הילכך קדושת הגוף נמי מתחללת : **אימר** **דשמעט** **ליה** **לר' מאיר** **כו'** . אדרבי אשעיה פריך דאוקמה היא שקלים כר"מ אמר דשמעט ליה לר"מ דאמר הקדש במזיד מתחלל בקדשי קדשים כגון קדשי (א) הבית דהיינו סתם הקדש והוא הדין לקדשי קדשים דכולהו הוי לגבוה כקדשי בדיק הבית : **בקדשים** **קלים** **מי** **שמעט** **ליה** . והיא דבהמה איכא לספוקי נמי בקדשים קלים והיכא שמעט ליה לרבי מאיר דמתחללן במזיד : תהי

הוא מעל וחבירו לא מעל ופריך מכדי משקל שקלה מה לי שקלה חבירו ומוקי רישא דלא מעל באבנים מאורות לגזר שאינם יולאים מרשות הקדש וגם הגזר לא נתכוון לגולה אלא ליהנות מהם כסבור שהם שלו וכיפא דקתני הוא מעל מיירי שנתכוון להזיזו מרשות לרשות כדקתני נתנם לחבירו הוא מעל ועוד ראיה מהיה דפרק אלו נערות (כתובות נד) דקאמר התם הניח להם אביהם פרה שאולה כסבורים הם דשל אביהם היא טבחה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול אכל כסבורים שהיא דפקדון וטבחהו ואכלוה משלמין דמי בשר שלם אם כן מליט חילוק בין סבור שהוא שלו לכוזר שהוא של אחרים: **קדשים** קלים מי שמעט ליה . אם הוא של קדשים קלים מה תקנה נעשה לה אפילו נתכוון לגולה לא תאל לחולין כיון דליכא מעילה בזה דשעלמה קדשי קדשים כגון בדיק הבית ומטאת דין הוא שיזאל לחולין על ידי מעילה שמועל בהן ואם תאמר מאי קשה ליה ולא יזינא לחולין אלא יבוא בהמה אחרת ויאמר אם זו עולה הרי אני גולה זו תהא עולה תחתיה ואם היא קדשים קלים כגון שלמים היא עגמה תהא שלמים ולא יקרבי אלא היא ואחרת לעולת נדבה ויש לומר דאי אפשר למיעבר הכי שריי יש לספק בדמה זאת הנמלאת תהא חששת כסור ומעשר דלא השוו

מתחללים

קס א בגד הוהוה
מיי פ"ז מהל' סבלי
מוקדשין ה"ח :
קסא י מיי' פ"ז מהל'
מעשר שני הלפ"ז :

[פירושו ע"י נמרסי
טירובין סו.]

מתנותיהם ומתנות של שלמים לשלמים טעונו שתי מתנות וזכור ומעשר מתנה אחת ולא יכול להקריבה אלא לר"ך להמתין עד שימנומם ולא ר"ה להר"ך שימתין לה עד שימנומם וזו היא מתנה של שלמים תהא מחולל על מנות הללו דנהי דקדשים קלים אינם מחוללים היינו לזמן שהם תמימים משום דמשמע ליה לרבי ארשיהא הא דקתני זכרים עולות ונקבות זכרי שלמים היו נזיר שמאל הבהמה מלי למיעבד הכי בלא המתנה עד שימנומם :

דמייתו נמי תורה. ור"ת ואמאי לר"ך להביא בהמה אחרת לתורה בזהה ענמה שיעשה וזכי שלמים יתנה ויאמר אם אינה שלמים תהא תורה וזי משום המטות הוה שוין וזי משום דלא שוו בחילתן דשלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד ותורה ליום ולילה ואין מביחין קדשים לבית הפסול ע"כ האי תנא קסבר דמביחין מדקתני בסמוך פסח שלא זמנו שלמים ואע"ג דפסח אינו נאכל אלא ליום ולילה ושלמים נאכלים לז' ימים ולילה אלמא לא חייה מן האכילה וי"ל משום דתורה בעי לחם ור"ת לייטי לחם ויתנה אם היא תורה הרי לחמה ואם היא שלמים תהא הלחם נדבה לא חין לחם בזה נדבה וחולין בעורה הוא כדלמרנין בפרק הסודרה (מנחות 97 ע"ב) :

ודילמא אשם הוא. ואם תאמר ויתנה בזהה ואזי משום סמיכה דשלמים טעונו סמיכה ואשם חין

טעונו סמיכה הא סמיכה לא מעבד ואזי משום אכילה הא קסבר דמביחין קדשים לבית הפסול ויש לומר דחין להתנות אשם בשלמים שהרי שלמים טעונו נסכים ואשם חין טעונו נסכים ואין לומר שיתנה לנסכים ויאמר אם היא שלמים מוטב ואם לאו יהו נסכי נדבה שהרי חין נסכי חובה ונסכי נדבה שוין נסכיה חובה לספלים ונסכי נדבה מולפן על גבי אישים : **ודילמא** אשם נזיר ואשם מלורע הוא. ואל תאמר אשם מלורע מיהא יתנה בשלמים שהרי שוין הן בנסכים ויש לומר דעיקר קושיא מאשם נזיר ואשם מלורע כק"ך אבא אשם נזיר ע"ג וי"ל דבאשם איכא חששא אחרינא נשקף יתכן מרונה על בעורת מלורע והכא ליכא מלורע עוד אחרת ה"ר שמשון מקובי דחין לומר שיתנה אשם בשלמים דשמה היום או למחר ידע בעל האשם שגאבד האשם ויבא אחר תחתיו ולא ידע שנמלא ויהיה אורו שביבא חולין לעורה משום דהוי אשם שנתפירו בעליו באחר (ולמיתה) [ולרעייה] אולא והשתא חיחא דלא מלי להקשות מידי אבל בעולה ליכא למיחש להא אם יביא עולה אחרת שהרי עולה בזה נדבה : **שרא** בזמנו היו שלמים. ור"ת כיון דמזהר זיהי בפסח איך יבא ליד פסח שלא בזמנו וי"ל דלפעמים הפסח חולה ומפריש אחר או שמה מיירי בפסח שנטמאו בעליו אי נמי כגון שהפריש שני פסחים לאחריות שעכשו לא נקרב אלא אחד מהן ושאר אחר זמנו : **אשתתב** בת שנתה מאי. אבל לעיל גבי אשם לא מלי למיבעי אשתתב בת שתי שנים מאי לפי שטבל לומר שהיה תקנה ברעייה דכל שנתתה מהה באשם רועה ואם כן תרעה עד שתסתאב והדמיו יהיו לקיין המזבח אבל בשנתת חין בה תקנה כלל ומשום הכי בעי גמורא ומאי תקנתיה ור"ת לעיל דקאמר זכרים עולות ליחוש דילמא שעירי רגלים וראשי חדשים שהם חטאות לבור והם זכרים ור"ת אמאי לא בעי גמורא לעיל כי הכא דילמא חטאות ז"ל דלהא ליכא למיחש דהא לב ז"ד מתנה עליהם שאם נאבדו יהיו חולין :

אין לוקחין בהמה במעשר שני. פירש בקונטרס חוץ לירושלים משום דכתיב (דברים יד) וזרת הכסף בידך ועוד שמה תכתיב בטורח הדך : שמה תכתיב בטורח הדך ולא נהירא דהא דבעינן כסף לורה היינו דוקא דרך חילול כגון לקנות דבר שאינו אוכל שאז לר"ך לחזור ולמכור אבל במקח הולין בהמה ולאכולה בירושלים שרי ולא בעינא כסף לורה והכי נמי אמר בהגוזל קמא (ב"ק 97 ע"ב) מי שיש לו מנות צבבל שאינם יולאין בירושלים וצ"ב בהמה צבבל וממנוי לה בירושלים אלמא לא בעינן כסף לורה ליישנא דשמה תכתיב כל שאינה כוליה האי דאיכא למימר דיותר טוב לקנות בהמה ולהעלותה לירושלים ואע"ג שמתכשת מטורה מר"ך מלהביא המעות של בבל שאינה כוליה בירושלים אבל ליישנא דכסף לורה קשה טובא כדפרישית לכך נראה לר"י לפרש דהיינו טעמא דחין לוקחין בהמות כו' גזירה שמה יגדל עדרים עדרים והכי נמי אמרינן בפרק לולב הגזול (סוכה 97 ע"ב) דקאמר התם משום שני מתחללין על בהמה חיה וטוף בין חיים בין שחוטים דברי ר' מאיר ותכתיב אומרים על שחוטים מתחללין על חיון חין מתחללין ומסיק מחלוקת בזכרים אבל בנקבות דברי הכל חין מתחללין על חיון שמה יגדל מהם עדרים ובזכרים פליגי אי גזרינן זכרים אטו נקבות חין לא דרבי מאיר לא גזר ורבנן גזרי והכא דקאמר חין לוקחין זכרים אטו נקבות ואם תאמר כיון דטעמא הוי משום גזירה אמאי קאמר התם לשון מתחללין דמשמע אפילו ידעבד לא מהי ואלא גזירה בכל דוכתי דכל דבר שהוא דרבנן דיעבד מהי ויהי כן מתחללין מיבעי לה ויש לומר כיון דבהיה לולב הגזול יש תקנה לעשות לומר יחורו דקאמר התם אלא מאי דרבנן חין מתחללין חין מתחללין מיבעי לה ויש לומר כיון דבהיה לולב הגזול יש תקנה לעשות לומר יחורו דמים למקומן כדקאמר הכא משום הכי קאמר דאפילו ידעבד לא מהי דאי אמרינן מהי כך לי דיעבד כמו שהיה עושה אורו בתחלה :

[ע"י ה"ר חיים ח'ס' מנחות
ל"א : ד"ה דמייתו וכו'
ותוס' חולין כ"ג : ד"ה
דאמר ומזהר לצ"ב]

הכי כה ר' יוחנן. בזה דרבי ארשיה : **וכי** אומרים לו לאדם פו'. לכל בהמות מזבח אכור לחללה תמימה שנאמר אם צבהמה הטמאה ופרה בערכך ואמר מר (מנחות 97 ע"ב). צבעלי מומין שפדו הכתוב מדבר יכול יופדו על מוס עובר כו' והוה שבה לימלך ולחוב דמיה נאמר לו עמוד וחסד לחללה

מזיר צבעלי שזוכה לתקן הקרבתה של בהמה זו : **אלא** אמר רבי יוחנן. הא דקתני זכרים עולות לא היא ולא דמיה קריבין בעורה תמימה אלא ממתינן לה עד שתומם מוס קבוע ויהא מותר לחללה ומייתי שתי בהמות חדא בעולה וחדא לשלמים ומתנה אם זו עולה תהא זו עולה תחתיה וחזרתה שלמי נדבה ואם זו שלמים תהא זו שלמים תחתיה וחזרתה עולת נדבה : **דמייתו נמי** תורה. ומתנה : **ודילמא** אשם הוא. וליכא למימר דמייתו נמי אשם דחין אשם בזה נדבה : ומשני אשם בן שתי שנים דאשם גינות ומשילות ושפחה חרופה כתיב בהן חיל והאי מתני' דאשתתב בן שנה וליכא לספוקי באשם :

ודילמא אשם נזיר או אשם מלורע. דכתיב בזה כבש : **בזמנו**. כל זמן שהוא ראוי לפסח : **שלא** בזמנו. עבר זמנו : **שלמים** הוא. והא מייתי שלמים : **למאי** סלקתא. תירוצא הוא כלומר למאי הילכתא אחיה לספוקיהו בצבור ומעשר למיכליהו בזמנו שספק צבור ושפק מעשר נאלקין בזמנו לבעלים שהרי חין להם פרוין והכי נמי לכשפדו נאלקין בזמון

ואוכלן בזהה צבור ומעשר האין נשחטין באיטלי וחין נשקלין בליטורא : **הטאת** בת שנתה. שחין דכתיב (ויקרא ה) נקבה שני האלן כשבה וכל כשבה (בן שנה) [בת שנתה] היא : **ואישתתב** בת שני שנים. ובהמה דמתניתין בבת שתי שנים עסקינן : **עו** בת שנתה **הטאת**. ליכא דקרא (במדבר טו) לסימנא בעלמא נקט כלומר אם בת שנתה היא מקריבה חטאת : **הטאת** מלקא דעמך. דילמא לכו חטאת היא והכי קריבה והנאי נמי ליכא דחטאת לא קריבה נדבה : **הטאת** כונסה לניסא והיא מהה מאיליה. כדון חטאת שאינה ראויה ליקרב כגון חמש חטאות דאולי למיתה (תמורה 97 ע"ב) : **לניסא** לא דוקא או שמה חיפה היתה מתוקנת לכך : **ויסא** מהה. שאין נותנין לה מזנות : **אין** לוקחין בהמות במעשר מעשר שני. חוץ לירושלים דכתיב (דברים יד) וזרת הכסף בידך ועוד שמה תכתיב בטורח הדך :

בגוגר שהרי עולה היא אחרת שהרי עולה בזה נדבה : **שרא** בזמנו היו שלמים. ור"ת כיון דמזהר זיהי בפסח איך יבא ליד פסח שלא בזמנו וי"ל דלפעמים הפסח חולה ומפריש אחר או שמה מיירי בפסח שנטמאו בעליו אי נמי כגון שהפריש שני פסחים לאחריות שעכשו לא נקרב אלא אחד מהן ושאר אחר זמנו : **אשתתב** בת שנתה מאי. אבל לעיל גבי אשם לא מלי למיבעי אשתתב בת שתי שנים מאי לפי שטבל לומר שהיה תקנה ברעייה דכל שנתתה מהה באשם רועה ואם כן תרעה עד שתסתאב והדמיו יהיו לקיין המזבח אבל בשנתת חין בה תקנה כלל ומשום הכי בעי גמורא ומאי תקנתיה ור"ת לעיל דקאמר זכרים עולות ליחוש דילמא שעירי רגלים וראשי חדשים שהם חטאות לבור והם זכרים ור"ת אמאי לא בעי גמורא לעיל כי הכא דילמא חטאות ז"ל דלהא ליכא למיחש דהא לב ז"ד מתנה עליהם שאם נאבדו יהיו חולין :

הוספתא דהל' פ"ק מנחות מה שכת' וי"ע כי בעירובין לבאמר יומא ליה לתבר דליעבי באכורא וטא ולא יעבד עט הארן איורי' רבס

[ע' הוס' זמנים שהי
ד"ה איכא בן שנה]

הוספתא דמעשר שני פ"א [ע"ט]

הגהות הב"ח
(ה) גבי למאי הילכתא.
כ"ב עיין בנזכים 97 ע'
ע"א וז"ע :

הגהות מהר"ב
רנשבורג
[א] גמ' ואלא בזמנו
שלמים הוא. כ"ב ע"י
מרו"ב ה"ר אהרן ריב"א :

ר' יוחנן היה מתהה [בדברים אלו של רבי אושעיא], וכי אומרים לו לאדם [המוצא הזה] עמוד וחטא [ותחלל את הבהמה] בשביל שתזכה [לתן הקרבן בהמה זו]. אלא א"ר יוחנן, ממתין לה עד שתקבל מום [קבוע, ואז מותר לחללה], ומביא שתי בהמות [א' לעולה וא' לשלמים] ומתנה [אם זו עולה תהא זו עולה תחתיה וחבירתה שלמי נדבה ואם זו שלמים תהא זו שלמים תחתיה וחבירתה עולת נדבה]⁸⁴⁰. אמר מר, [מה שכתוב למעלה שאם מצא בהמה] זכר הוא עולה. אולי הוא [קרוב] תודה. [נכון] שגם יביא תודה [ויתנה]. והרי [קרוב] תודה [צריך לחם. שיביא גם לחם. ואולי [הבהמה הנמצא הוא קרבן] אשם [ואין אשם נדבה]. אשם [רק מגיל] בן שתי שנים [שנאמר בה "איל" והוא רק בן שנתיים], ו[מדובר] שמצא בן שנה. ואולי הוא אשם מצורע, או אשם נזיר [שבהם לא נאמר "איל" אלא "כבש"]. לא שכיחי. ואולי הוא [קרוב] פסח. פסח כל זמן [שהוא ראוי לפסח הבעלים] מאד נזהרים בו, ואם עבור זמנו הוא שלמים [והרי אמרנו שהוא מביאו דמיו כספק שלמים]. ואולי הוא בכור או מעשר [בהמה]. לאיזה הלכה [אתה מביא אולי הוא ספק בכור או מעשר]. לאכלו במומו, גם זה נאמר במומו [פי' אוכלו בתורת ספק בכור או מעשר, שאין לשחטו באיטליז, ואין לשקלו במשקולת]. אמר מר, נקבות זבחי שלמים. אולי היא תודה. שמביאים [אותה גם כן בספק] תודה. והרי צריכים לחם. שמביאים גם לחם. ואולי היא חטאת [ואין חטאת נדבה]. חטאת בת שנתה [שנאמר בה כשבה], ו[המשנה מדבר] שמצא בת שתי שנים. ואולי [הבהמה היא] חטאת שעברה שנתה. [לא חוששים לזה שהוא] לא שכיח. ומה [ההלכה אם] מצא בת שנתה. למדנו בברייתא, חנניא בן חכינאי אומר, עז בת שנתה לחטאת, [וכי] אתה חושב לחטאת. אלא אמר אביי, כ[דין] חטאת [שאינה ראויה ליקרב, אלא] כונסה לכיפה [מקום המתקנת לכך, ולא נותנים לה מזונות] והיא מתה מאליה. הרבנים למדו, אין קונים בהמה במעות מעשר שני [מחוץ לירושלים שצריך לפדות בכסף עם צורה, ועוד שמא תכחיש בטורה הדרך]⁸⁴¹.

⁸⁴⁰ עי' לעיל הערה 838.

⁸⁴¹ עי' תוס' שאין חיוב פדיון בכסף צורה כאשר הוא מחליף מע"ש במקום להוליך בהמה ולאוכלה בירושלים. אלא עיקר החסרון היא שמא יגדל עדרים עדרים.

עי' רמב"ם (מעשר שני ונטע רבעי פ"ז ה"ז): וכן אין לוקחין בהמה בכסף מעשר חוץ לירושלים, ואם לקח בשוגג יחזרו הדמים למקומן במזיד תעלה ותאכל בירושלים ואם אין מקדש תקבר היא ועורה.

ועי' דרך אמונה: היינו בהמה חיה ולעיל פ"ד ה"ו מבואר דאסור לחלל על בהמה חיה ואם חילל לא חל החילול גזרה שמא יגדל מהם עדרים עדרים ושם לא חילק בין שוגג למזיד דכיון דחילל מזיד הוא [וכן גבי פירות לא חילק שם בין שוגג למזיד מה"ט] אבל כאן כשקנה ל"ש לגזור שיבטל המקח שמא יגדל עדרים דגזרה זו שייכת רק על הלווקח ולא על המוכר ולכן במזיד לא בטל המקח ו"א דוקא בבהמה בעלת מום חיישי' שיגדל עדרים עדרים אבל כאן מייירי בבהמה תמימה ובזה לא חיישי' שיגדל ואין חילוק בין קנה לחילל:

יחזרו הדמים למקומן. דהוי מקח טעות כ"ל ה"ו ואין המוכר יכול לטעון איני מאמינך שהיית שוגג דאנן סהדי דלא הי' עושה איסור וסתמא שוגג הוא אבל המוכר יכול לומר איני מאמינך שהי' מעות מע"ש וצריך הלווקח לברר שהי' מעות מע"ש, ואם אין המוכר לפנינו תעלה לירושלים כ"ל שם:

תעלה ותאכל בירושלים. שאין לה פדיון כדון הלקוח בכסף מעשר ואם היא תמימה יקריבנה שלמים ואם היא בע"מ או חי' או עוף יאכלנה לבשר תאורה ו"א שאם הקונה התנה עם המוכר שלא תחול קדושת המעות על הבהמה אלא המעות יהיו בקדושה ועל המוכר להעלותן לירושלים קונסין אותן ויחזרו דמים למקומן דחיישי' שהמוכר יזלזל בזה ולא יעלנה לירושלים אמנם "א דכיון דקי"ל מע"ש ממון גבוה ואין יכול למוכרם כלל א"כ בלא קנס יחזרו דמים למקומן:

{ נו ע"א }

ואם [אע"פ שזה אסור] קנה, בשוגג [שלא ידע שהם מעות מע"ש, כופים את המוכר] להחזיר הדמים [שזה מקח טעות]⁸⁴², שאילו ידע שהן מעות מע"ש לא היה קונה אותן, שזה טורח להוליך את הבהמה לירושלים. ואם הוא קנה הבהמה [במזיד, תעלה [את הבהמה] ותאכל [אותן] במקום [פי' בירושלים].

אמר רבי יהודה, במה דברים אמורים [שבמזיד צריך לקחתו לירושלים], במתכוין וקנאו מתחילה לשם שלמים [שכן דרך כל בהמות שנקחות בכסף מעשר ליקרב שלמים], אבל אם התכווין להוציא מעות מעשר שני לחולין [ובכוננתו לאכלו מחוץ לירושלים]⁸⁴³, בין שוגג [פי' שבשוגג חשב לקנות בהמה לצורך חולין] בין מזיד, [כופים את המוכר] להחזיר הדמים [בשוגג מבטלים המקח שזה מקח טעות, אבל במזיד הוא משום קנס שקנסו על שעבר על לפני עור, שלולא קונה המוכר לא יכול לחלל מעותיו]⁸⁴⁴. והרי אנחנו למדנו במשנה, רבי יהודה אומר, במזיד קידש [מאחר ולא היה טעות, אז לא בטלו חכמים הקידושין משום קנס]. אמר רבי אלעזר [אין מקום לקנס בקידושי אשה ש]אשה יודעת שאין מעות מעשר שני מתחילין על ידה, [ולא נתכוונה להוציא לחולין וחושבת] להעלותו לירושלים לאכלו שם.

ר' ירמיה שאל, והרי בהמה טמאה עבדים או קרקעות, שאדם יודע שאין מעות מעשר שני מתחללים עליהם, ולמדנו במשנה, אין לוקחים בהמה טמאה עבדים או קרקעות במעות מעשר שני אפילו בירושלים [שיש מקום לומר כאשר הוא לקח המעות, הוא על דעת להעלותו לירושלים], ואם קנה, יאכל כנגדן [פי' הלוקח יקח מעות משלו ויאמר כל מקום שהמעות ביד מוכר יהיה מחוללות על אלו ויעלם ויאכלם בירושלים]⁸⁴⁵. אלא כאן מדובר באשה חכמה, שידעת [שאין מע"ש מתחלל על ידי קידושיה ועולה ואוכל אותם].

אמר מר, אם קנה, יאכל כנגדן. ולמה. שיחזרו דמיו למקומם כמו שם [מה שאמרנו לגבי לוקח בהמה טהור מזיד]. אמר שמואל,

⁸⁴² עי רשב"א: פירשו בתוס' משום דהוי מקח טעות שאלו ידע מוכר דמעות אלו של מעשר שני הם לא היה מוכר לו בדמים אלו משום דאית ליה טירחא דאורחא, וכשאמרין לעיל גבי קדושין איהי לא ניחא לה משום טרחא דאורחא דכיון דשוגג הוא לא נפקי מעות לחולי.

⁸⁴³ רש"י, ועי' תוס': כלומר שהתנה עם המוכר שלא תחול קדושת המעות על הבהמה אלא המעות יהו בקדושה ועל המוכר להעלותו לירושלים והיינו מתכוין להוציא מעות מעשר שני לחולין שהקדושה לא תחול על בהמתו יחזרו דמים למקומם דחיישין שמה יאכלם המוכר חוץ לירושלים שהוא סבור המוכר דפקע מינייהו קדושת מעשר שני ואף על גב שפירש לו הלוקח קסבר שאין ללוקח להפקיע קדושת המעות כיון שמכר לו דבר הראוי להתחלל.

⁸⁴⁴ רש"י. ועי' תוס': מאי לפני עור לא תתן מכשול איכא הכא הלא אם לא יקח ממנו יקח מאדם אחר ולא שייך לפני עור אלא דוקא דקאי בתרי עברי דנהרא כגון מושיט כוס יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח כשאמרין פ"ק דמסכת ע"ז (דף 1:).

ועי' משנה למלך (מלוה ולוה ד, ב)

ועי' הגריש"א: והנה תוס' דידן משמע כהכתב סופר, ואף אם יכול למצוא מוכר אחר שלא ידע שרוצה לאוכלו חוץ לירושלים, הרי עובר על לפני עור בשוגג, ואפ"ה כתבו תוס' דבכה"ג ליכא לפני עור, וע"כ כדברי הכתב סופר.

⁸⁴⁵ עי' תוס': פי' ריב"א אין זה אלא קנס שקנסו ללוקח אבל לעולם המעות קודשים ביד המוכר, והר"ר מאיר מפרש שכאן שונה הלוקח יכול לחלל המעשר ביד המוכר משום דזכות הוא לו למוכר וזכין לו לאדם שלא בפניו דהא זכיה מטעם שליחות.

עי' רמב"ם (מע"ש פ"ז ה"ז): לקח עבדים וקרקעות ובהמה טמאה בין במזיד בין בשוגג אם ברח המוכר ה"ז יאכל כנגד אותן המעות בירושלים בתורת מעשר, זה הכלל כל שהוציא חוץ לאכילה ושתייה וסיכה מדמי מעשר וברח המוכר או מת יאכל כנגדו, ואם היה המוכר קיים יחזרו הדמים למקומן, וכן אם הביא עולות וחטאות ואשמות מדמי מעשר יאכל כנגדן.

ועי' דרך אמונה: יאכל כנגד אותן המעות וכו': דהיינו שיקח אוכל אחר בירושלים ויאמר כל מקום שהמעות נמצאות הרי הן מחוללות על אוכל זה ואף על גב שא"א לחלל דבר שאינו ברשותו כאן שזכות הוא לו אפשר לחלל [תוס' ד"ה &&] ו"א דבשוגג לא מקרי אינו ברשותו כיון שאם הי' יודע הי' מחזיר [ריטב"א] ו"א דבאמת לא חל החילול ואינו אלא קנס שיצטרך לחלל הואיל וקנה דבר האסור [רשב"א].

האישי מקדש

פרק שני

קידושין

נו

עין משפט
נר מצוה

קסב א ב מ"ו ס"ו
מ"ג מ"ד מ"ה
מ"ז מ"ח מ"ט

בשוגג . שלא ידע שהן מעות מעשר שני יחזרו דמים למקומם כופין המוכר להחזיר הדמים דמקח טעות הוא שאילו ידע שהן מעות מעשר לא היה לוקחה דמריחא ליה מילתא להוליכה לירושלים ובמעות היה ניחא ליה לאמטויניהו : **במקום** . בירושלים דתיב (דברים יב) אל המקום אשר יבחר וגו' : **נד"א** .

ואם לקח בשוגג יחזרו דמים למקומם . פי' בקונת' דכופין המוכר להחזיר הדמים דמקח טעות הוא דלא היה יודע שמעות מעשר הן לא היה לוקחה דמריחא ליה מילתא להוליכה לירושלים והמעות הוה ניחא ליה לאמטויניהו וז"ל מה קנס הוא למוכר בהך ארצה ריוח הוא לו שיפטר לעלות לירושלים כי המעות של מעשר שני אינן צדו כיון דאמרינן יחזרו למקומם וי"ל דודאי קנס הוא לו מה שאנו אומרים יחזרו דמים למקומם דכלאו חזרה המקח יכולים לפטור מלהעלות המעות לירושלים שהיינו מזריכים הלוקח לחלל קדושת מעות המעשר שצד המוכר מאחר שהמוכר לפינו וזהו הלוקח מעל לירושלים והיינו דפריך ליקסיה ללוקח שיאכל כנגדן בירושלים ויחלל עליהם קדושת מעות המעשר שצד המוכר :

במוזר תעלה והאכל במקום . וקשה כמאן אחיח' הך ברייתא אי כרבנן הא אמרי' אין מתחללין אפי' דיעבד ואי מואיר אפי' לכחמיה מחללין דהכי' אחיח' בחוספתא דמסכת שביעית (פ"ו) דקתני אחד שביעית ואחד מעשר שני מחללין על חיה ועוף ועל הבהמה בעלת מוס והא דנקט לעיל מתחללין במלמיה דר"מ דמשמע דיעבד משום רבותא דרבנן קנטה לאשמועינן דאפי' דיעבד אין מתחללין ואומר ר"י דלחיה נרבנן ולכך מתחלל הכא על בהמה דמייירי דחמיה דחיה לשלמים וצ"ל חיה לירושלים ויאלכה בתורת שלמים והכא מייירי דבעלת מוס דלא חיה לשלמים ולכך אין מתחלל דיעבד גזירה שמה יגדל עדרים עדרים והכי נמי אחיח' בחוספתא דמעשר שני בהך ברייתא דקתני במילתיה דרבי יהודה אם היה בעלת מוס או שהיו פירותיו שטמאין בין בשוגג בין במזיד יחזרו דמים למקומם ומהיחא דהגוזל קמא (ב"ק 97 א:) דקאמר זבין בהמה ומטויה לה התם שמה אחיח' כו' מאיר דאמר מוצר לחלל

הבהמה בעלת מוס והא דנקט לעיל מתחללין במלמיה דר"מ דמשמע דיעבד משום רבותא דרבנן קנטה לאשמועינן דאפי' דיעבד אין מתחללין ואומר ר"י דלחיה נרבנן ולכך מתחלל הכא על בהמה דמייירי דחמיה דחיה לשלמים וצ"ל חיה לירושלים ויאלכה בתורת שלמים והכא מייירי דבעלת מוס דלא חיה לשלמים ולכך אין מתחלל דיעבד גזירה שמה יגדל עדרים עדרים והכי נמי אחיח' בחוספתא דמעשר שני בהך ברייתא דקתני במילתיה דרבי יהודה אם היה בעלת מוס או שהיו פירותיו שטמאין בין בשוגג בין במזיד יחזרו דמים למקומם ומהיחא דהגוזל קמא (ב"ק 97 א:) דקאמר זבין בהמה ומטויה לה התם שמה אחיח' כו' מאיר דאמר מוצר לחלל

הבהמה בעלת מוס והא דנקט לעיל מתחללין במלמיה דר"מ דמשמע דיעבד משום רבותא דרבנן קנטה לאשמועינן דאפי' דיעבד אין מתחללין ואומר ר"י דלחיה נרבנן ולכך מתחלל הכא על בהמה דמייירי דחמיה דחיה לשלמים וצ"ל חיה לירושלים ויאלכה בתורת שלמים והכא מייירי דבעלת מוס דלא חיה לשלמים ולכך אין מתחלל דיעבד גזירה שמה יגדל עדרים עדרים והכי נמי אחיח' בחוספתא דמעשר שני בהך ברייתא דקתני במילתיה דרבי יהודה אם היה בעלת מוס או שהיו פירותיו שטמאין בין בשוגג בין במזיד יחזרו דמים למקומם ומהיחא דהגוזל קמא (ב"ק 97 א:) דקאמר זבין בהמה ומטויה לה התם שמה אחיח' כו' מאיר דאמר מוצר לחלל

הבהמה בעלת מוס והא דנקט לעיל מתחללין במלמיה דר"מ דמשמע דיעבד משום רבותא דרבנן קנטה לאשמועינן דאפי' דיעבד אין מתחללין ואומר ר"י דלחיה נרבנן ולכך מתחלל הכא על בהמה דמייירי דחמיה דחיה לשלמים וצ"ל חיה לירושלים ויאלכה בתורת שלמים והכא מייירי דבעלת מוס דלא חיה לשלמים ולכך אין מתחלל דיעבד גזירה שמה יגדל עדרים עדרים והכי נמי אחיח' בחוספתא דמעשר שני בהך ברייתא דקתני במילתיה דרבי יהודה אם היה בעלת מוס או שהיו פירותיו שטמאין בין בשוגג בין במזיד יחזרו דמים למקומם ומהיחא דהגוזל קמא (ב"ק 97 א:) דקאמר זבין בהמה ומטויה לה התם שמה אחיח' כו' מאיר דאמר מוצר לחלל

הבהמה בעלת מוס והא דנקט לעיל מתחללין במלמיה דר"מ דמשמע דיעבד משום רבותא דרבנן קנטה לאשמועינן דאפי' דיעבד אין מתחללין ואומר ר"י דלחיה נרבנן ולכך מתחלל הכא על בהמה דמייירי דחמיה דחיה לשלמים וצ"ל חיה לירושלים ויאלכה בתורת שלמים והכא מייירי דבעלת מוס דלא חיה לשלמים ולכך אין מתחלל דיעבד גזירה שמה יגדל עדרים עדרים והכי נמי אחיח' בחוספתא דמעשר שני בהך ברייתא דקתני במילתיה דרבי יהודה אם היה בעלת מוס או שהיו פירותיו שטמאין בין בשוגג בין במזיד יחזרו דמים למקומם ומהיחא דהגוזל קמא (ב"ק 97 א:) דקאמר זבין בהמה ומטויה לה התם שמה אחיח' כו' מאיר דאמר מוצר לחלל

הבהמה בעלת מוס והא דנקט לעיל מתחללין במלמיה דר"מ דמשמע דיעבד משום רבותא דרבנן קנטה לאשמועינן דאפי' דיעבד אין מתחללין ואומר ר"י דלחיה נרבנן ולכך מתחלל הכא על בהמה דמייירי דחמיה דחיה לשלמים וצ"ל חיה לירושלים ויאלכה בתורת שלמים והכא מייירי דבעלת מוס דלא חיה לשלמים ולכך אין מתחלל דיעבד גזירה שמה יגדל עדרים עדרים והכי נמי אחיח' בחוספתא דמעשר שני בהך ברייתא דקתני במילתיה דרבי יהודה אם היה בעלת מוס או שהיו פירותיו שטמאין בין בשוגג בין במזיד יחזרו דמים למקומם ומהיחא דהגוזל קמא (ב"ק 97 א:) דקאמר זבין בהמה ומטויה לה התם שמה אחיח' כו' מאיר דאמר מוצר לחלל

ואם לקח בשוגג יחזרו דמים למקומם במזיד תעלה ותאכל במקום אמר רבי יהודה במה דברים אמורים במתכוין ולקח תחילה לשם שלמים אבל במתכוין להוציא מעות מעשר שני לחולין בין שוגג בין מוזר יחזרו דמים למקומם והאנן תנן *רבי יהודה אומר במזיד קידש *אמר רבי אלעזר אשה יודעת שאין מעות מעשר שני מתחללין על ידה ועולה ואוכלתו בירושלים מתקף לה ר' ירמיה והרי בהמה טמאה עבדים וקרקעות אדרם יודע שאין מעות מעשר שני מתחללין עליהן *ורתנן *אין לוקחים בהמה טמאה עבדים וקרקעות במעות מעשר שני אפי' בירושלים ואם לקח יאכל כנגדן אלא הבא באשה חכירה עסקינן דירעה אמר מר אבא לקח יאכל כנגדן^[א] ואמאי יחזרו דמיו למקומם כי התם *אמר שמואל כשברח

הבהמה בעלת מוס והא דנקט לעיל מתחללין במלמיה דר"מ דמשמע דיעבד משום רבותא דרבנן קנטה לאשמועינן דאפי' דיעבד אין מתחללין ואומר ר"י דלחיה נרבנן ולכך מתחלל הכא על בהמה דמייירי דחמיה דחיה לשלמים וצ"ל חיה לירושלים ויאלכה בתורת שלמים והכא מייירי דבעלת מוס דלא חיה לשלמים ולכך אין מתחלל דיעבד גזירה שמה יגדל עדרים עדרים והכי נמי אחיח' בחוספתא דמעשר שני בהך ברייתא דקתני במילתיה דרבי יהודה אם היה בעלת מוס או שהיו פירותיו שטמאין בין בשוגג בין במזיד יחזרו דמים למקומם ומהיחא דהגוזל קמא (ב"ק 97 א:) דקאמר זבין בהמה ומטויה לה התם שמה אחיח' כו' מאיר דאמר מוצר לחלל

הבהמה בעלת מוס והא דנקט לעיל מתחללין במלמיה דר"מ דמשמע דיעבד משום רבותא דרבנן קנטה לאשמועינן דאפי' דיעבד אין מתחללין ואומר ר"י דלחיה נרבנן ולכך מתחלל הכא על בהמה דמייירי דחמיה דחיה לשלמים וצ"ל חיה לירושלים ויאלכה בתורת שלמים והכא מייירי דבעלת מוס דלא חיה לשלמים ולכך אין מתחלל דיעבד גזירה שמה יגדל עדרים עדרים והכי נמי אחיח' בחוספתא דמעשר שני בהך ברייתא דקתני במילתיה דרבי יהודה אם היה בעלת מוס או שהיו פירותיו שטמאין בין בשוגג בין במזיד יחזרו דמים למקומם ומהיחא דהגוזל קמא (ב"ק 97 א:) דקאמר זבין בהמה ומטויה לה התם שמה אחיח' כו' מאיר דאמר מוצר לחלל

הבהמה בעלת מוס והא דנקט לעיל מתחללין במלמיה דר"מ דמשמע דיעבד משום רבותא דרבנן קנטה לאשמועינן דאפי' דיעבד אין מתחללין ואומר ר"י דלחיה נרבנן ולכך מתחלל הכא על בהמה דמייירי דחמיה דחיה לשלמים וצ"ל חיה לירושלים ויאלכה בתורת שלמים והכא מייירי דבעלת מוס דלא חיה לשלמים ולכך אין מתחלל דיעבד גזירה שמה יגדל עדרים עדרים והכי נמי אחיח' בחוספתא דמעשר שני בהך ברייתא דקתני במילתיה דרבי יהודה אם היה בעלת מוס או שהיו פירותיו שטמאין בין בשוגג בין במזיד יחזרו דמים למקומם ומהיחא דהגוזל קמא (ב"ק 97 א:) דקאמר זבין בהמה ומטויה לה התם שמה אחיח' כו' מאיר דאמר מוצר לחלל

הבהמה בעלת מוס והא דנקט לעיל מתחללין במלמיה דר"מ דמשמע דיעבד משום רבותא דרבנן קנטה לאשמועינן דאפי' דיעבד אין מתחללין ואומר ר"י דלחיה נרבנן ולכך מתחלל הכא על בהמה דמייירי דחמיה דחיה לשלמים וצ"ל חיה לירושלים ויאלכה בתורת שלמים והכא מייירי דבעלת מוס דלא חיה לשלמים ולכך אין מתחלל דיעבד גזירה שמה יגדל עדרים עדרים והכי נמי אחיח' בחוספתא דמעשר שני בהך ברייתא דקתני במילתיה דרבי יהודה אם היה בעלת מוס או שהיו פירותיו שטמאין בין בשוגג בין במזיד יחזרו דמים למקומם ומהיחא דהגוזל קמא (ב"ק 97 א:) דקאמר זבין בהמה ומטויה לה התם שמה אחיח' כו' מאיר דאמר מוצר לחלל

לעיל נב: (במכות פז)

(במכות סז)

מעשר שני ס"א מ"ו

יע"ע הע"ב חו"ס סוכה
מ: ד"ה שמה יגדל

הגהות הב"ח
(א) חו"ס ד"ה מקח וכו' רזה למר הלוקח וכו' (ב) בא"ד על מעות וכו' וישנו כל מתחללין הללו ומשום מה חלל להקדש ופי' בריב"ז כ"ל :

הגהות הגר"א
[א] גב' ואמאי יחזרו דמיו למקומם . י"ב פי' דהא צבכהה עמאה בין שוגג כו' כמ"ש בחו"ס ד"ה ממזר בשם החוספתא :

הבהמה בעלת מוס והא דנקט לעיל מתחללין במלמיה דר"מ דמשמע דיעבד משום רבותא דרבנן קנטה לאשמועינן דאפי' דיעבד אין מתחללין ואומר ר"י דלחיה נרבנן ולכך מתחלל הכא על בהמה דמייירי דחמיה דחיה לשלמים וצ"ל חיה לירושלים ויאלכה בתורת שלמים והכא מייירי דבעלת מוס דלא חיה לשלמים ולכך אין מתחלל דיעבד גזירה שמה יגדל עדרים עדרים והכי נמי אחיח' בחוספתא דמעשר שני בהך ברייתא דקתני במילתיה דרבי יהודה אם היה בעלת מוס או שהיו פירותיו שטמאין בין בשוגג בין במזיד יחזרו דמים למקומם ומהיחא דהגוזל קמא (ב"ק 97 א:) דקאמר זבין בהמה ומטויה לה התם שמה אחיח' כו' מאיר דאמר מוצר לחלל

[ציור זו דווקא] כשברח [המוכר, עם הדמים בידו⁸⁴⁶]. וטעמו [של הלכה זו] שברח, הרי אם לא ברח, קונים את המוכר. ושקנוס את הלוקח⁸⁴⁷. [כמשל] שאין העכבר הגנב אל"א החור [ולולא החור שהעכבר מצניע גניבתו שם, הוא לא היה גונב כלל]. ולולא העכבר, מה החור היה עושה [כי אין לו הגניבה]. זה מסתבר, שכל מקום שיש איסור שם קונים⁸⁴⁷.

מנ"י. המקדש [אשה] בערלה [בתור כסף קידושין, והוא איסור הנאה, וכן כולם], בכלאים [שגדלו ירק ב]כרם, בשור [שהרג ולכן חייב] סקילה, ובעגלה ערופה, בצפורי מצורע, ובשער נזיר, ובכור חמור, ובשר בחלב, וחולין שנשחטו בעזרה, אינה מקודשת⁸⁴⁸. מכר [א' מאלה

⁸⁴⁶ אמנם עי' תוס' ד"ה כשברח, שמדובר שקנה עבדים והעבדים ברחו.

⁸⁴⁷ עי' תוס': והיינו המוכר שהרי המעות דמעשר ברשותו היו קיימא ולפיכך נקנסו ליה שיחזרו דמים למקומם והיינו שלא מכר בהמתו וזה דוחק לפירוש ריב"א דפירש דלעולם המעות שביד המוכר קדושים מקדושת מעשר וצריך להעלותן לירושלים אבל לפירוש הר"ם ניחא אף זה קשה לפירוש הקונטרס לעיל דפי' גבי אבל מתכוין להוציא מעות מעשר שני לחולין דהמעות יצאו לחולין והבהמה קדושה ועלה קאמר יחזרו דמים למקומם ואם כן לפי סברא זו הוי ליה למקנסייה ללוקח למימר דיאל כנגדו בירושלים שהרי האיסור הוא בידו דהיינו בהמה אבל לפירוש [ריב"א] ניחא שהרי האיסור הוא ביד המוכר ⁸⁴⁸ עי' תוס': וא"ת אמאי אינה מקודשת הא שרי ליהנות ממנו שלא כדרך הנאתו כשאמר בפ' כל שעה (פסחים דף כד:) ויש לומר בכאן מיירי דליכא שוה פרוטה אלא כדרך הנאתו אי נמי יש לומר דמירי שפיר דאיכא שוה פרוטה אף שלא כדרך הנאתו מ"מ כיון שהאשה סבורה שיש לה ליהנות דרך הנאתו ואינו כן לא סמכה דעתה והוי מקח טעות.

עי' ריב"א: ואיכא דקשיא ליה אמאי אינה מקודשת בערלה דהא אפשר ליהנות בה שלא כדרך הנאתה, כשאמרינן בפרק כל שעה (פסחים כד ע"ב) כל איסורין בשבתורה אלא לוקין עליהם אלא כדרך הנאתן, ולא מילתא היא דנתי דלית בהו איסורא דאורייתא איסורא דרבנן מיהא איכא, והמקדש באיסורי הנאה דרבנן כגון סתם ינם וכיוצא בו אינה מקודשת וכו' וכי תימא והא שרי שלא כדרך הנאתן אפילו מדרבנן לחולה שאין בו סכנה כשאמרינן בפרק כל שעה (פסחים כה ע"ב) וכו', והא לא קשיא דאע"ג דחולה שאין בו סכנה מותר בו שלא כדרך הנאתן מכל מקום איסור הוא לה למכרה לחולה זה ולטול דמים ממנו.

ועי' רש"י (ע"ז דף נד ע"ב ד"ה למעוטי ערלה): ערלה היא אסורה בכל מקום שהיא אבל דמיה אינה תופסת לאסור. ואם מכרן וקידש בדמיהן מקודשת דלא מיתפסי באיסורא וממונא הוא, אף על גב דאיהו אסור לאתהנווי מיניה, מיהו ההיא הנאה מטיא לה על ידי ערלה אבל איהי לא מערלה קא מטיא ליה ודוקא קידושי אשה אבל איתהנווי מיניהו מדרבנן אסור.

והמשנה למלך (אישות פ"ה ה"א) העלה דלשיטת רש"י כה"ג מקודשת כל שהיא ראוי ליהנות בו אף על גב דאסור למקדש.

עי' שו"ע (אה"ע סי' כח ס"א): המקדש באיסורי הנאה דרבנן לגמרי, שאין לו עיקר בדאורייתא, מקודשת [עי' פסחים ז ע"א ורא"ש כאן סי' לא]. ואם בחמץ דאורייתא ושעות דרבנן, או בחמץ דרבנן ושעות דאורייתא, ספק מקודשת. ואם באיסורי דאורייתא לגמרי, כגון חמץ דאורייתא בשעות דאורייתא, אינה מקודשת.

עי' ח"מ: עד הלילה חוששין לקדושין וכו' והנה אף דבא"ח סי' תמ"ה פסק בש"ע כחכמים דחמץ מן הנקברים ואפרן אסור היינו לחומרא אבל לענין קידושין אפשר לומר דאולי אפרן מותר והוא שוה פרוטה במדי וא"כ הוי ספק מקודשת אבל אם האשה סבורה שמקדשה בגוף החמץ כגון שאינה יודעת שזה חמץ בודאי אינה מקודשת. ועי' ב"ש: כל שאר איסורי הנאה דק"ל שלא כדרך הנאה מותר ליהנות מהם כמ"ש ב"ד סימן קנ"ה יכול לקדש בהם כשהיא יודעת שהוא דבר איסור אף על גב דהיא אינה חולה וא"י ליהנות בו אפי' שלא כדרך הנאתן מ"מ יכולה למכור לחולה. ועי' אבנ"מ שלפי הריב"א איסורי הנאה אפילו מדבריהם אסור למכור לחולה.

ועוד עי' באב"מ: מאי איריא מקדש באיסורי הנאה אינה מקודשת בדלא ידעה אפי' באיסורי אכילה נמי אינה מקודשת היכא דלא ידעה וסבורה שמתור באכילה דודאי שוה יותר היתר אכילה מאיסור אכילה אלא דסתם קידושין אינה מקפדת על השיווי וכל דאית בה שו"פ מקודשת וכמו שאמרו במקדש בשט"ח אם יש בנייר שו"פ מקודשת ובדיני קידושין לא מיירי במקפדת על השיווי וסתמא דמלתא קאמר המקדש באיסורי הנאה אינה מקודשת ואפי' ע"י שליח או בלילה ומש"ה במקדש באיסורי אכילה אף על גב דלא ידעה כל שהוא שו"פ מקודשת אלא דבשלא כדרך הנאתו הוא דמקפדת דטעמא דשלא כדרך הנאתו מותר באיסורי הנאה הוא משום דלא מיקרי הנאה כל שהוא שלא כדרך הנאתו ומה"ט נמי האשה מקפדת שלא תהי' הנאתה מקדושין אלא שלא כדרך הנאתו ולפי"ז אפרן אם ה' שו"פ אף על גב דלא ידעה כיון דהנאה (שלא) [הוין] כדרך הנאתו וכן אבנ"מ מקפדת ומש"ה כתבו תוס' דאין באפר שו"פ.

ועי' פ"ת שהביא מהמל"מ (ה"ל) אם היתה האשה חולה מסוכנת דשרו לה איסורים אלו או אם היתה חולה שאב"ס וקידשה באיסורי הנאה של דבריהם למ"ד דכל איסורי דרבנן הותרו בחול' שאב"ס. ורצה להוכיח מדברי רש"י בפ"ד

האיסורי הנאה], וקידש בדמיהן, מקודשת [שאין הדמים נאסרים בהנאה]⁸⁴⁹.

גמ'. בערלה. מאיפה יודעים את זה [שערלה אסורה בהנאה]. שלמדנו בברייתא "ערלים לא יאכל", איני יודע אלא איסור אכילה, מאיפה יודעים שלא יהנה ממנו, [לדוגמא] לא יצבע בו [בפרות הראויים ליצטבע בו כגון קליפי אגוזים ושומר לפרי אסור כפרי], ולא ידליק בו את הנר [משמנו]. מלמד הנאמר, "וערלתם ערלתו", לרבות את כולם⁸⁴⁹.

בכלאי הכרם. מאיפה יודעים את זה. אמר חזקיה, נאמר בקרא "פן תקדש", [ודורש] פן תוקד [בו] אש"ו. רב אשי אמר [דורשים] פן יהיה קדש. [יש לשאול על דברי רב אשי] אם כן, [שילמדו] כמו שקודש תופס את דמיו [והופך את הדמים שבו קנו את הקודש להיות הם עצמו כדין קודש] ויוצא [הבהמה] לחולין, אף כלאים יתפוס את דמיו [ויאסור אותם בהנאה, והרי למדנו במשנה שאם מכרם וקידש בהם האשה מקודשת] ויוצא לחולין [פי' ויתיר את האיסור כלאים שבה]. אלא, יותר טוב [לדורש] כדברי חזקיה.

שור הנסקל. מנין. שלמדנו בברייתא, ממשמע שנאמר "סקול יסקל השור", איני יודע שנבילה היא⁸⁵⁰, ונבילה אסורה באכילה [מזה שכתוב לא תאכלו כל נבלה]. מה מלמד הנאמר "לא יאכל את בשרו". מגיד לך, שאם שחטו לאחר שנגמר דינו, אסורה באכילה. בהנאה מנין. מלמד הנאמר "ובעל השור נקי". איך יש משמעות [כזה]. שמעון בן זומא אומר, כאדם שאומר לחבירו, יצא פלוני נקי מנכסיו, ואין לו בהם הנאה של כלום.

[שואלת הגמ' על דברי שמעון בן זומא?] מאיפה [יודעים] שזה [שכתוב] "לא יאכל את בשרו", בא [ללמד] איפה ששחטו לאחר שנגמר דינו. אולי איפה ששחטו לאחר שנגמר דינו היא מותרת, וזה [שנאמר] "לא יאכל", בא [ללמד] איפה שסקלוהו [ו"לא יאכל" מלמד איסור הנאה]. וכדר' אבהו א"ר אלעזר, דא"ר אבהו א"ר אלעזר, כל מקום שנאמר "לא יאכל" "לא תאכל" או "לא תאכלו", [כולל גם] איסור אכילה וגם איסור הנאה⁸⁵⁰, עד שיפרט לך הכתוב, כדרך שפרט לך בנבילה [שנאמר "לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה", מלמד שמתור בהנאה].

דברים אלו [שלומדים איסור הנאה מלשון אכילה, מובנים רק] היכן שלומדים איסור אכילה מ"לא יאכל" [שהרי כל הנאות הם בלשון אכילה, ולומדים מנבילה, אמנם] כאן איסור אכילה לומדים מ"סקול יסקל". שאם תחשוב שהוא מלמד "איסור הנאה" שנכתוב קרא "לא יהנה", או [עוד אפשר לומר שייכתוב] "לא יאכל", ולמה [נוסף ו]נאמר "את בשרו". [אלא ללמד ד]אף על גב ששחטו כמו [כל] בשר, אסור.

שאל מר זוטרא, ונאמר, דברים אלו [שאפילו שחטו אסור] איפה שבדק צור ושחט בה, [שאי אפשר ללמוד מנבילה, שהרי זה שחוט ולא נבילה] שנראה כסקילה, אבל איננה שחטיה בסכין. וכי כתוב דברים של סכין בתורה [בענין שחטיה, אם כן כאשר שחטה בצור איננה סקילה אלא שחטיה, ועכ"ז אסור לך הכתוב בשרו, אם כן אותו דבר בשחטו בסכין]. ועוד למדנו בברייתא, בכל שוחטין, בין בצור, בין בזכוכית, בין בקרומית של קנה. ועכשיו שלומדים שניהם, גם איסור אכילה וגם איסור הנאה מ"לא יאכל", זה [שנאמר] "בעל השור נקי" מה הוא בא [ללמדנו]. להנאת עורו, הייתי חושב לומר "לא יאכל את בשרו" נאמר, בשרו אסור, ועורו מותר.

ולתנאים האלה, שלומדים את ה"בעל השור נקי" הזה לחצי כופר [שאם שור תם הרג אדם פטור מחצי כופר] ולדמי ולדות [אם שור נגח אשה בהריון ויצאו ילדיה אינו משלם דמי ולדות לבעל]. מאיפה יודעים הנאת עורו. מ"את בשרו", את הטפל לבשרו. והאחרים,

דע"ז דף נ"ד דכיון דלמתקדשת שריא הויה מקודשת דבתר ידיה אזלינן. ושוב כתב דלבו מהסס אם יש ללמוד דנון זה מדברי רש"י ה"ל דאפשר דמה שהותר לחולה דבר האסור אינו סיבה שתתקדש בהם ד"ל דלא חשיב ממון אלא מה שהוא שוה לכל כו'.

⁸⁴⁹ עי' שו"ע (אה"ע סי' כח ס"ב): עבר ומכר איסורי הנאה וקידש בדמיהם, מקודשת.

ועי' ב"ש: בדיעבד אבל לכתחלה המעות אסור לו אף על גב שאינו תופס דמים כ"כ הרא"ש בשם רש"י (ע"ז ה"ל) וע' בא"ח סימן תמ"ג ס"ג.

ועי' רע"א: כ' הרא"ש כיון דידע הלוקח שהוא של ערלה נתן המעות לשם מתנה, וא"כ ה"נ אמאי מחזירין המעות בעין הא הוי מעות מתנה כיון שידע שהוא של בעל וא"י למוכרה. והרמב"ם שכ' ג"כ דאם המעות בעין מחזירין לטעמיה אזיל דס"ל בפכ"ו ממלות, דגם בהלואה אם המעות בעין מחזירים וה"ה הכא. דלא ס"ל להרמב"ם מעות מתנה. אבל לשיטת הרא"ש קשה.

וצ"ל דבאמת מ"ש הרא"ש מעות מתנה ל"ד דהא באמת קיימ"ל בהכיר בה שאינו שלו דמעות פקדון. וכמ"ש הב"ש (ס"ס כח) אלא דכוונת הרא"ש ג"כ דמעות פקדון, רק דטעמא דמכרן וקידש בדמיהן מקודשת משום דהוי פקדון בהיתר תשמיש כמ"ש הג"ל. ומש"ה כיון שקדש אשה הוי כמו לוח המעות. אבל הכא כ"ז שהוא בעין הוי פקדון. וכמ"ש במעות מותרים בב"מ (דף מד). ומ"ש הרא"ש בכתובות פ' נערה דהמעות בעין חוזרין מטעם גזול ע"כ ג"כ לאו דוקא אלא מטעם פקדון. וכן הוא בהר"ן פ' נערה דהוי פקדון.

לא דורשים [את המילה] "את" [לרבות]. כמו⁸⁵⁰ שלמדנו בבבלי, שמעון העמסוני, ואמרי לה נחמיה העמסוני, היה דורש כל אתין שבתורה [לריבוי]. כיון שהגיע ל"את ה' אלהיך תירא" פירש [שירא מלרבות שום דבר להשוותו למורא המקום]. אמרו לו תלמידיו, רבי, כל אתין שדרשת מה תהא עליהם. אמר להם, כשם שקבלתי שכר על הדרישה, כך קבלתי על הפרישה. עד שבא רבי עקיבא ולימד, את ה' אלהיך תירא, לרבות תלמידי חכמים⁸⁵¹.

בעגלה ערופה. מאיפה יודעים את זה [שעגלה ערופה אסורה בהנאה]. אמרו בבית מדרש של רבי ינאי, "כפרה" כתיב בה [שנאמר כפר לעמך ישראל, ולכן דינו] כקדשים [שאסורים בהנאה, שהרי מועלין בהם?].

ציפורי מצורע [הצפורים שנעשו מחוץ לעיר, להכשיר אותו לבא במחנה]. מאיפה יודעים את זה [שהוא אסורים בהנאה]. שלמדו בבית מדרש של רבי ישמעאל, נאמר מכשיר בפנים [קרבן אשם מצורע שמכשיר אותו להיכנס למחנה, וזה בפנים לקירות של העזרה] ומכפר מבפנים [כל הקרבנות שנעשו בפנים לקירות העזרה], ונאמר מכשיר בחוץ [צפורי מצורע שנעשו מחוץ לעזרה] ומכפר מבחוץ [עגלה ערופה]. כמו שמכשיר ומכפר האמור בפנים, דינו של מכשיר דומים למכפר [אין הבדל בין הקרבנות אשם], אף מכשיר ומכפר האמור בחוץ, דינו של מכשיר דומים למכפר.

למדנו, ממתי ציפורי מצורע נאסרים. רבי יוחנן אמר, משעת שחיטה [נאסר השחוטה, והמשולחת מותרת⁸⁵²]. ור"ל אמר, משעת לקיחה [נאסרו שניהם, עד שישלח המשולחת וניתרת בשילוחה]. ר' יוחנן אמר משעת שחיטה, שחיטה הוא שאסורת אותה. ר"ל אמר משעת לקיחה, שלומדים את זה מעגלה ערופה, כמו שעגלה ערופה [נאסרת] מחיים, אף ציפורי מצורע [נאסרת] מחיים.

⁸⁵⁰ נוסח רש"י: כמו התנא הזה - שפרש מלדרוש "את" לריבוי.
⁸⁵¹ עי' נתיב התורה פרק ט: מעלת ומדרגת לומדי תורה אי אפשר לפרש מעלתם ומדרגתם העליונה כאשר אתם התורה, עד שאמרו בפרק שור שנגח ד' וה' (בב"ק מ"א ע"א) תניא שמעון העמסוני היה דורש וכו'.

יש שואלין בזה למה לא הקשה לו מן ואהבת את ה' אלהיך גם כן כמו את ה' אלהיך תירא. ותירוש שאלה זאת כי המורא שייך דוקא אל אלהות, שבזה מורה שהוא אלוה ומושל, והוא הענין האלהות, שהוא נבדל מן האדם ואינו משותף עמו וירא מפניו. ולפיכך לא היה קשה לו מה שכתוב ואהבת את ה' אלהיך, אם בא לרבות שיהיה אוהב חכמים או הבריות או מה שיהיה, בשביל זה לא יהיה כאן שתוף לאלהות. אבל עם יראת ה' ית' אין לשתף שום דבר כלל עד שבא רבי עקיבא ולימד את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח.

ורצה בזה כי יש לשתף יראת חכמים עם יראת שמים כי יראת חכמים השלמה ליראת שמים, ואין כאן חס ושלוש שום שיתוף. וזה כי יראת ה' ית' הוא מצד שהוא ית' נבדל מן הכל, לכך שייך בו היראה. ואין שייך היראה מצד החבור רק מצד שהוא נבדל מהכל ואין לו שתוף עם זולתו, ותלמידי חכמים שהם נבדלים מן שאר אדם גם כן מצד השכל שיש בתלמיד חכם, כמו שהוא יתברך נבדל מהכל, מפני כן התלמיד חכם שיש לו דביקות עם ה' ית' בערך שאר אדם וה' ית' נבדל מן הכל והתלמיד חכם נבדל משאר אדם, ולפיכך אם אין לאדם יראה מן תלמיד חכם ומשותף עם תלמיד חכם לגמרי מבלי יראה מן התלמיד חכם בזה עצמו כאלו יש לו שתוף עם ה' ית', כי לפי ערך שאר בני אדם התלמיד חכם יש לו דביקות עם ה' ית' והוא נבדל משאר אדם, והרי זה מבטל היראה של הש"ת שצריך שיהיה האדם נבדל מן הש"ת לגמרי, וזה אשר אינו ירא מתלמיד חכם אשר התלמיד חכם נבדל ממנו ויש לו דביקות בו יתברך בערך שאר אדם הרי הוא מבטל יראת שמים, שהתלמיד חכם דבק בו יתברך וטפל אליו יתברך בערך שאר בני אדם.

והרמב"ן (בנמוקיו שם) מפרש כי לכך פירשו רבותינו זכרונם לברכה בכל מקום על מלת את שבא לרבות שהוא מלשון אתא דהוא לשון רבוי. ואין הדבר כך כלל, אבל מה שפירשו זכרונם לברכה את לרבות כי לשון את לפי שטוטו כמו שפירשו המדקדקים כי בא זאת המלה על עצם הפעול, וכך פירש הרבי דוד קמחי זכרונם לברכה וכן הרב אברהם אבן עזרא זכרונם לברכה כי מלת את מורה על עצם הפעול, וכל עצם נמשך אחריו דבר טפל כי העצם נושא אל הדבר הטפל, ולפיכך מורה לשון את על הדבר הטפל אל העצם כמו השער ועור וכמו תולדות השמים. ומפני כי חכמים גם כן דבוקים עם ה' ית' טפלים אצלו נמשכים אחר ה' ית', ולפיכך יאמר בזה את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים כי הם טפולים עם השכינה. ולפיכך לא נמנע רבי עקיבא לדרוש את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים ואין כאן אלהית כלל, וזהו בערך שאר האדם, אבל הוא יתברך בעצמו נבדל מהכל אין לו שתוף וחבור לשום נמצא, רק בערך שאר אדם יש לת"ח חבור וצירוף עם ה' ית'. והתבאר לך כי על ידי התורה יש לאדם חבור ודביקות אל ה' ית', עד שיאמר את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים שהם טפלים אליו והם מתרבים בלשון את כמו ולא יאכל את בשרו הדבק לבשרו היינו העור וכמו האחרים דמריבין מן את, ודבר זה מבואר.

ועגלה ערופה גופה מאימתי [נאסרת, שהרי אין דמיה קדושין, ולא קדושת מזבח, ולא קדושת בדיק הבית]. א"ר ינאי, גבול שמעתי בה [מתי נאסרת] ושכחתי. וסבורין התלמידין מדעתם לומר⁸⁵², ירידתה לנחל איתן היא [הגורמת לה שם עריפה ו]אוסרת אותה⁸⁵³. [אפשר לשאול על דעת ר"ל] מה עגלה ערופה משעת לקיחה לא נאסרת, אף ציפורי מצורע גם משעת לקיחה לא נאסרו. הרי כאן [דומה לשם?], התם [עגלה ערופה] יש לו גבול אחרת [ירידתה לנחל], כאן [בצפורי מצורע] וכי יש לו גבול אחרת.

שאל ר' יוחנן לריש לקיש שאלה מברייתא, "כל [פי] כל הוא ריבוי צפור טהורה תאכלו", לרבות את המשולחת. "וזה אשר [פי] אשר הוא ריבוי לא תאכלו מהם", לרבות את השחוטה. ואם תשוב [שצפורי מצורע] מחיים אסורה, וכי יש לשאול לאחר שחיטה [ולמה יש דרשה לאוסרה]. מה הייתי אומר, שזה דומה לקדשים, שאסורים מחיים ובא שחיטה [ושאר העבודות שלה] ומכשיר אותה [ממילא יש לומר שגם כאן אחרי גמר מצותה של צפורי המצורע, מותרים], לכן לומדים [שלא].

שאלו שאילה מברייתא, שחטה [צפור מצורע] ונמצאת טריפה [פסולה לטהרת המצורע שנאמר בה "חיות"⁸⁵³, חייב] לקחת זוג [לצפור] השניה, והראשונה מותרת בהנאה [כל זה בהוה אמינא ששחיטה היא שאסרה אותה, והרי אין שחיטה לטריפה], ואי ס"ד מחיים אסורה, הראשונה למה מותרת בהנאה [שהרי אם בשעת קנייתה לא היתה טריפה, מה היתה אותה]. א"ל, כאן במה מדובר, כגון שנמצאת טריפה בבני מעיה [שבשעת הלקיחה לא היתה ראויה, ולא חלה עליו איסור צפורי מצורע כלל], שלא חל עלה קדושה כלל.

שאלו שאלה מברייתא, שחטה [צפור מצורע] שלא באזוב ושלא בעץ ארז ושלא בשני תולעת, ר' יעקב אומר, הואיל והוקצה למצותה, אסורה⁸⁵⁴. רבי שמעון אומר, הואיל ונשחטה שלא כמצותה, מותרת. עד כאן לא פליגי, אלא מר [ר' יעקב] סובר, שחיטה שאינה ראויה [למצותה] שמה שחיטה [לאוסרה]. ומר [רבי שמעון] סובר, שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה. אבל לפי כולם, לא נאסרה מחיים [שאם נאסרה מבה נפקע איסורה. התנאים האלה סוברים] כמחלוקת התנאים הזה, שלמדו בבית מדרש של ר' ישמעאל, נאמר מכשיר בפנים [קרבן אשם מצורע שמכשיר אותו להיכנס למחנה, וזה בפנים לקירות של העזרה] ומכפר מבפנים [כל הקרבנות שנעשו בפנים לקירות העזרה], ונאמר מכשיר בחוץ [צפורי מצורע שנעשו מחוץ לעזרה] ומכפר מבחוץ [עגלה ערופה], כמו שמכשיר ומכפר האמור בפנים, דינו של מכשיר דומים למכפר [אין הבדל בין הקרבנות אשם], אף מכשיר ומכפר האמור בחוץ, דינו של מכשיר דומים למכפר.

מה למדנו לפני כן, "כל צפור טהורה תאכלו", לרבות את המשולחת, "וזה אשר לא תאכלו מהם", לרבות את השחוטה. ואני הופכו [אשר לא תאכלו] מרבה המשולחת]. אמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יוחי, לא מצינו בעלי חיים שאסורים [שאסורים בתמידות]. שאל רב שמואל בר רב יצחק, ולא. הרי

⁸⁵² רש"י זבחים ע"ב.

⁸⁵³ עי' רמב"ם טומאת צרעת פ"א ה"א ט: שחט אחת מהן ונמצאת שלא היתה דרור יקח זוג לשניה והראשונה מותרת באכילה, שחט אחת ונמצאת טרפה יקח זוג לשניה והראשונה מותרת בהנאה. [ראב"ד] והראשונה מותרת בהנאה. א"א ובתוספתא ארישא ושתייהן מותרות באכילה.

האיש בקדש

פרק שני

קידושין

נו

עין משפט נר מצוה

את לא דריש . לריבויא : כי האי הנא . שפירט מלורטן : סיה דורט כל אמן שכתורה . לריבויא : פירט . שירא לרבות סוס דבר לשוואו למורה המקום : כפרה כתיב נס . כפר לעמך ישראל דברים כא) : קדשים . וקדשים אסורין בהגלה שהרי מועלין בהן (ולא פרכין אי מה קדש כו' דלין תורה אור

כפרה כתיב בה קדשים . דכתיב (דברים כא) כפר לעמך ישראל וקדשים אסורין בהגלה שהרי מועלין בהן תימה דכתיבות (ד' 97) מפיק ליה מוערפו שס שס תהא קבורה ו"ל דכתיבוי לריבי דלי משום כפרה ה"ל דוקא מחיים אסורה בהגלה כמו קדשים אבל לאחר עריפה מותרת כיון שנגעית מותה ונחמיה להכי אלמריך ונרפ שס וחי מוערפו שס לומר ה"ל דוקא לאחר עריפה אסורה בהגלה אבל מחיים לא להכי אלמריך כפרה אי נמי יש לומר דהא דקאמר הכא כפרה כתיב בה לא עיקר דרשא היא דהא אלמריך לדרשה אחרייה כדלמרינן בפי' קמ"ל דמולי' (ד' 97) דילמא עריפה היא וכי תימא מאי נפקא לן מינה כפרה כתיב בה קדשים אלא עיקר דרשה דהכא הוי מוערפו שס :

עין נחש ורש"י

[פסחים כב: זצ"ג]

מזביין על ההיקס) : **טורי מורע** . מכשירי בחון קן שהרי חון לעיר נעשית מותה ולהכשיר את המורע דכ"ה לכה במתנה : **מכשיר בפנים** . אשס מורע : **מכשיר בפנים** . כל הקרבנות : **מכשיר בחון** . עגלה ערופה : **מה פנים עשה מכשיר מכשיר** . לא חלק בין אשס מורע לשאר אשמות : **משעת שחיטה** . נאסרת השחוטת והמשולחת מותרת כדלקמן : **משעת לקיחה** . נאסרות שתייה עד שישלח המשולחת ומותרת בשליחה : **מעגלה ערופה** . מה הסם מיתסרא מחיים קדשים אף כאן מחיים : **ה"ג ועגלה ערופה מאימתי אמר רבי ינאי כו'** . מאימתי נאסרת האויל ואין דמייה קדושין לא קדושת מוצח ולא קדושת דרק הבית אלא היא עגלה לעריפה : **גבול שמעתי בה ושכחתי** . מאימתי נאסרת : **ירידה נגזל אינן** . היא הגורמת לה שם עריפה ואסרתה : **הכל מי אית לה גבול אחרינה** . וכיון דילפינן לה איסור מחיים ע"כ קיחה היא דגרמא : **כל** . רבויא הוא : **אשר** . רבויא הוא : **לאחר שחיטה מיבישא** . ולמה לי קרא למיסרה בשלמא להיתרא דמשולחת אלמריך קרא אלא איסורא דשחוטת למה לי : **ואתאי שחיטה ומכשרה לה** . עס שאר עבודות והא כנוי מכשר לאחר גמר מותה : **עריפה** . פסולה לטירת מורע דכתיב חיות (ויקרא

כבודו הו' כ"ק מלוסחמס

כ"ג : [מגינה יב: ע"ג]

קעב ד הו' מ"י' שס

הלכה :

[ע"ע חוס' ע"ז כ"ג

ד"ב כפרה ונחמין כ"ב

ד"ה א"ר ינאי]

***את לא דריש** *כדתניא שמעון העמסוני ואמרי לה נחמיה העמסוני היה דורש כל אתין שבתורה כיון שהגיע ל"א את ה' אלהיך תירא פירש אמרו לו תלמידיו רבי כל אתין שדררשת מה תהא עליהם אמר להם בשם שקבלתי שבר על הודישה כך קבלתי על הפרישה עד שבא רבי עקיבא ולימד את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים : בעגלה ערופה : **מגלן אמרי דבי *רבי ינאי** : כפרה כתיב בה בקדשים : **ציפורי מצורע** : **מגלן *דתנא דבי רבי ישמעאל** ואמר מכשיר ומכפר מבפנים ונאמר מכשיר ומכפר מבחוץ מה מכשיר ומכפר האמור בפנים עשה בו מכשיר כמכפר אף מכשיר ומכפר האמור בחוץ עשה בו מכשיר כמכפר איתמר *ציפורי מצורע מאימתי אסורים רבי יוחנן אמר *משעת שחיטה ור"ל אמר משעת לקיחה ר' יוחנן אמר משעת שחיטה שחיטה הוא דאסרה לה ר"ל אמר משעת לקיחה (ב) *מעגלה ערופה נפקא מה עגלה ערופה מחיים אף ציפורי מצורע מחיים ועגלה ערופה גופה מאימתי *א"ר ינאי גבול שמעתי בה ושכחתי ונסבין חבריא לומר יירידתה לנחל איתן היא אוסרתה אי מה עגלה ערופה משעת לקיחה לא מיתסרא אף ציפורי מצורע נמי משעת לקיחה לא מיתסרי הכי השתא החם אית ליה גבול אחרינה הכא מי אית ליה גבול אחרינה איתבייה ר' יוחנן לריש דק"יש בל צפור טהורה תאכלו *לרבות את המשולחת וזה אשר לא תאכלו מהם לרבות את השחוטת ואי ס"ד מחיים אסורה לאחר שחיטה מיבעיא מהו דתימא מידי דהוה אקדשים דמחיים אסרי ואתיא שחיטה ומכשרה לרו קמ"ל איתבייה *שחמיה ונמצאת טריפה יקח זוג לשניה ודראשונה מותרת בהנאה ואי ס"ד מחיים אסורה הראשונה אמאי מותרת בהנאה א"ל הכא בבאי עסקינן כגון שנמצאת טריפה בבני מעיה דלא חל עלה קדושה כלל איתבייה *שחמיה שלא באזוב ושלא בעץ ארו ושלא בשני תולעת ר' יעקב אומר 'הואיל והזקצה למצותה אסורה רבי שמעון אומר הואיל ונשחמיה שלא כמצותה מותרת עד כאן לא פליגי אלא מר סבר השחימה *שאינה ראויה שמה שחימה ומר סבר שחימה שאינה ראויה לא מיתסרא תנאי היא דתנא *דבי ר' ישמעאל נאמר מכשיר ומכפר מבפנים ונאמר מכשיר ומכפר בחוץ מה מכשיר ומכפר האמור בפנים עשה בו מכשיר כמכפר בחוץ עשה בו מכשיר כמכפר גופא כל צפור טהורה תאכלו ירבות את המשולחת וזה אשר לא תאכלו מהם לרבות את השחוטת ואיפוך אנא אמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יוחי לא מצינו *בעלי חיים שאסורים מתקוף לה רב שמואל בר רב יצחק ולא הרי מוצקה

משעת שחיטה

נמי תיחסר משחיטת חיות ומושלתה נמי תיחסר משחיטת חיות עד השילוח ואין לפרש משעת שחיטה בשחוטת ובמשולחת ליהא איסור כלל דהא תנא לפורי מורע דמשעת תרתייהו : **כ"ג** אית ליה גבול אחרינה . דלין לומר הבאת ליפורים כמו אורת עגלה ערופה דהא ארדת עגלה ערופה כתיב כפרשה (דברים כא) והרידו זקני העיר את העגלה אבל הבאת ליפורים לא כתיב אבל לקיחה כתיבה דכתיב (ויקרא יד) ולקח למטה : **ו"ה** אשר לא תאכלו לרבות השחוטת . ואל"ס להך תנא איסור הגלה מגלן ליה אליבא דחוקיה דאמר"ל לא תאכלו לא משמע איסור הגלה ו"ל דגמרי איסור משולחת משחוטת מה שחוטת אסורה אף משולחת אסורה ואיסור דמשולחת הגלה הוא דמחיים לא שייך לחילה" :

שחמיה

ונמלאת טריפה . פירט בקונטרס דקס"ד שבדק בסומינן נמלאת שנטרפה בשחיטה כגון שקבץ הוושט דלי נטרפה משיקרא כגון ניקב קרום (ג) או נחתכו רגליה לא שייך למימני נמלאת והיינו דקאמר גמרא אמאי מותרת בהגלה כלומר איסור שבה היכן להך ומשני שנמלאת טריפה בבני מעיים ולא חל בשעת שחיטה *אלא מקודם שחיטה ולהכי מוקי לה בטרפות דבני מעיים דלי הוה מוקי לה בטרפות שבחון וקודם שחיטה לא הוה קרי ליה נמלאת אלא השחוטת טריפה אבל בטרפות דבני מעיים נקרא שפיר נמלאת שהרי אינו נראה וקשה כי נמי נמלאת טריפה שקבץ הדקין שמה הטרפות בא אחר הלקיחה וח"כ אמאי מותרת תאכר נאסר לכ"ל דמעיקרא ס"ד שומת ונמלאת טריפה כגון שקבץ הדקין ופריך אמאי מותרת שמה אחר לקיחה היה ומשני שנמלאת טריפה בבני מעיים כגון שניטל הכבד או טריפות אחרת שדו"ה היה משגול :

תנאי

היא לאחר מכשיר כו' אף כי מכשיר כמכפר . פי' בקונטרס מכשיר היינו ליפורי מורע ומכפר עגלה ערופה תימה דהכא משמע דילפינן ליפורים דאסורים בהגלה מועגלה ערופה ודכתיבות (ד' 97) משמע דלפינן עגלה ערופה מליפורים ויש לומר דמעיקרא לריך למילף ליפורים מועגלה ערופה דמה עגלה ערופה אסורה משעת עריפה אף ליפורים דלפינן אסור דשייך בה והיינו על כרחך מחיים קודם שנתלחה וכיון דלשכחן איסור מחיים במשולחת אס כן שפיר יתקו הסם עגלה ערופה דנאסרת מחיים מליפור המשולחת ואחר כך ילפינן ליפור השחוטת דנאסרה אף מחיים דהיינו משעת לקיחה מעגלה ערופה :

[פסחים כא:]

[ע"ע חוס' כ"ג

ד"ב כפרה ונחמין כ"ב

ד"ה א"ר ינאי]

ז"ל ולא רש"ל

תוס' ר"י הוקן

כפרה . כפר לעמך ישראל וקדשים אסורי בהגלה : צפורי מצורע מכשיר בחון שורר תיץ לעיר נעשית מצוהה להכשיר התצורע לבא אל המתנה : מכשיר בפנים . אשס מצורע : כפר בפנים . כל הקרבנות : מכפר בחון עגלה ערופה : המשולחת א' : שהצפורים שהיה משלה שחותרת לכל רבייה היא : השחוטת שוארת ומקוצה . החמה שרוקצה לתקובת ע"ו :

ע"ז כ"ג : מולי' יא .

[נחמיה ע"ג : מגילה כא:]

מולי' קמ . כריתות כ"ה . ע"ג

מולי' פ"ב .

[ע' מולי' סג]

ז"ל שס

נחמיה ע"ג

כריתות כ"ה .

ספרי פרשת ראה

[מולי' קמ.]

נעשים פי"ד ט"ה

תוספתא דנעשים פי"ט ע"ג

כתובות לה . ז"ל ע"א .

מולי' פ"ג . פ"ד .

[מולי' קמ . כריתות כ"ה.]

הגהות הב"ח

(ה) נב' משעת לקיחה קיחה מעגלה ערופה . ז"ל כ"ה כ"א : (ג) חוס' ד"ה שמה וכו' ק"ו של מוח או נתמנו וכו' שחוטת ולא מקודם :

ע"ז נ"ד :

האיש מקדש פרק שני קידושין

קרי רובע ורבע בעדים דבעלי חיים נינהו ואסירי. להכי נקט בעדים דאי על פי עד אחד או על פי בעלים אינם אסורין להדיור ואם חלמך לפי ר"ת דמפרש דשור הסקל שרי בהנאה כל זמן שהיא חי או אלא עד אחר הסקילה וכן נמי קאמר ברובע ורבע אם כן קשה מהכא דמאי קאמר דבעלי חיים אסירי דמשמע אסורין בהנאה אף מחיים ולפי שיטתו לא נזכר כלן הגהה כלל אלא ה"פ לא מנינו בעלי חיים דאסירי כלומר שהאסיר הכתוב שלא לשמונו כדי לאכול הבשר ופרך הרי רובע ורבע דבעלי חיים נינהו ולא האסיר הכתוב אלא לשמונו כדי לאכול הבשר אכל ליהנות מהם כל זמן שהם חיים ודאי מותר:

מוקפה . בהמה שהוקפה לתקופת ע"ו אסורה לנבזה כדאמר בתמורה (דף כח.) מן הבהמה להזיל את הרובע ורבע מן הבקר להזיל את הכעבר מן האלן להזיל את המוקפה כעבד שהסתווה לה: **רובע ורבע בעדים.** דבני סקילה נינהו דכתיב (ויקרא כ) תורה אור והגדת את האשה ואת הבהמה ורבע דכתיב (שם) ואת הבהמה והרובע וילפינן לעיל (דף קז טו) משנאמר דינו נאכר ואפילו שחטו ולהכי נקט בעדים דלוי נסקל בעד אחד דלמך מר (צ"ק דף מד) כמיתת הבעלים כך מיתת השור: **יטו.** חומתה על היס: **צנצנ.** חומתה על המדבר ורמזא חמר קרה: **שעומד ברוך הטייר ויורקנה חוץ לחומה.** מדכתיב ושלח את הלפור המיה אל מחוץ לעיר מכלל דעומד בעיר ומשלחה אל החוץ דאי בעומד חוץ לעיר מאי ושלח אל מחוץ לעיר איכא הא מעיקרא קודם שילוח נמי החס קיימא: **רבע חמר.** כבדא הוא שהמשולחת מותרת דלא אמרה התורה שלא לתקלה שפאא למכשול עון וילכדנה אדם ויאכלנה המושלחת אכמכתא בעלמא היא: **חמר קדש ייסי.** חסר וי"ו כתיב למודרש ביה קודש הוא זה ואי מן השלשה עשר במסורת חסריים: **קדוש קרינן.** להכי קרינן קדוש למטוטי דמיו שאין דין קדושה עליו קודש משמע שם קדושה קדוש משמע הוא קדוש: פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון בצבורות: **לאחר עריפה ודברי הכל.** דלמך החס קדוש רבי שמעון לאחר עריפה רבי אבהו אסור וגמיר עריפה עריפה מעגלה ערופה: **ומותר בהנאה.** דכתיב (שמות כג) ללכב תשליטון ואורו: **שחוט עלי בשני.** שחוטו זבחי בולגרי דכתיב (ויקרא ח) ושחט את בן הבקר וגו': **ושלך בשלך.** דכתיב (דברים יב) וזבחת מן הבקר ומן המלאך וישיפה דקרב בשעריך: **אסור בשלך אסור.** בהנאה דמי ימיר הנאה שגאסר בה מחיים אחרי שאין דמו מרק: **ושחטו ושחטו אורו ושחטו אורו.** שלם פרכיות סמוכות זו לזו בשלמים בראשונה כתיב ושחטו פתח אהל מועד ובשתיים כתיב ושחטו אורו מת"ל אלו שלשה מעשיות למשמע: מובלגה זה נשחט בעורה ולא אחר: **לפי שנאמר כי ירחק וזכחה.** ובא הכתוב להחיר להם בשר תאווה משיבולו לארץ והם יתרחקו מן המשכן לפי שבמדבר לא הותרו לאכול שום בהמה הראויה להקריבה אלא על ידי הקרבה: **בזריחוק מקום.** חוץ למקדש: **אסם וזבח.** חולין שלך ואי אתה זוכה בעורה שהוא מקום הקרוב לו: ה"ג פרט לחולין שלא ישחטו בעורה: **אלא תמימים.** ובזריחוק להקריבה הכתוב מדבר דלוי בשאין ראויה להקריבה לא יחסר בשר תאווה דידה במדבר: **שכן יחסר.** כתיב להקריב כיון דדמי להו כהני אחי למיגמר ליה במה מליגו להחמיר ולאסור: **שהיא בשחיטה ככפה.** ואיתקש לפסולי המוקדשין בפרשה זאת אך כאשר יאכל את הטבין וגו' ודרשינן ליה בשחיטת חולין (דף כח.) מה פסולי המוקדשין בשחיטה אף לבי ואלו בשחיטה וכיון שבשחיטה איתקש ואלו שחיטתו מפורשת **אם הפטום.** שאין שחיטתו מפורשת

מסכתא דב"ק פ"ד

ח"כ פ"ב מזוה

יומא סו: חולין קטו.קמ.

פסחים כג.

ז"ל הוא קדש כהני למדעיה ביה קדוש הוא כו"י דע"ל

בבביות ט.

מכילתא פ' משפטים חולין קטו.

מכ"כ לקמן נה. כתיב דר"ה בבשר בחלב ו' שמעון לטעויה דלמך לעיל מותר בהנאה ע"ל משמע דברים כלן ויהא חמנה בבביות ובמנות ובחולין איתא ר"ש בן יודא אמר משו"ר ש[

הגהות הב"ח (ה) נה' דלמך קדש ושלח את הלפור המיה על פני: (ג) שם שחוט שני: (ג) רש"י ד"ה ח' ב' כתיב וכו' דביעבר תאווה וכו' א"ל מד כבעלי מומין ומד למת ומד לעשות:

ספרי פ' ראה

גליון הש"ס נ"ב רש"י אומר משום ר"ש (בן יוחאי). כן הוא בחולין קטו:

[נו"ע חוס' סנהדרין ע"פ. כ"ה ב"ש ב"ש נגמ' וכו' נחמ"ע. כ"ה ח"י אמת]

[ע' חוס' חולין קטו. ד"ה לא חמנה וכו' קושיא ופירוק ולא נזכרו מ"ש ר"ש ה"ה דר"ה כ"ה אחר וכו' וקרא דלמך כו' אכמכתא בעלמא ח"י]

חולין קטו. בבביות ט. כמיתת קדש

בר שעומד חוץ העיר ויורקנה חוץ לחומה. פי' הקונטרס דבפרה לא מהני שילוח דבעינין ושלח על פני השדה וקשה שהרי מלוצה היה ונטהר לך לעיר ושלח אלא כל שעומד בעיר מן החומה וי"ל דשאר אחר כפרה היה ההן נושא או הוא או שלוחו לעיר ומשלחה חוץ לעיר: **מה עלי בשלך אסור.** פי' בקונטרס אסור בהנאה לפי שאין להם מי יתירם כיון שהוקדשו אינן יכולין להיות זוכים אליה ע"י זריקה מתרת בקדשים ולא שגשחו בחוץ אין מוקדן והקשה הר"מ דמזו כן מנינו זריקה מויליאה מידי מעילה ואפילו הכי אמרינן (משנה דף יב) קדשים שמוחו יאחו מידי מעילה ואט"ל שלא זרק הדם וכמו כן נאמר שהשחיטה חוליה מידי אסור אחר מן החי ויהיו מותרים אכילה לפיכך פרט הר"ם מה שלי בשלך אסור ואין להם תורת קדשים לעלות למוצה לפטור הבעלים אף שלך בשלי לא היה להם תורת חולין ולא חוו להתרה דשי"ך בזה דהיינו אכילה:

תלמוד לומר ושחטו ושחטו אורו ושחטו אורו. פי' בקונטרס דהלחי קרף לריב חד לחיה וחד לעופות וחד לאיסור אכילה דיעבד כדמפרש גמרא אם אינו ענין לשחיטה תניהו לאכילה דלבעלי מומין לא אינטיק קרא אף לשחיטה כדמפרש טעמא שהרי הוא מין הכשר והספר רוצה להביאו מסבדא ולא לר"ך קרא חט"ג דכתיב נמי קאמר מרבה אי את החיה שישנה בשחיטה ככמה משמע דבלאו קרא מייחיה לה ויש לומר דה"ק מרבה אי את החיה בדוחק אי לאו קרא אכל כיון דאיכא קרא נוקי בה קרא אכל כבעלי מומין יותא שוין עקן מין כגורי וישנו בשחיטה עון י"ל מ"ל ושחטו ושחטו אורו ושחטו אורו דמשמע דלמך ג' קרף חד לבעלי מומין וחד לחיה וחד לעופות ואיסור אכילה דיעבד נפקי לה מקרא דתמימים דכי היכי דנפקא לן דאסירי לאכול תמימים מוזבחה ואכלת כמו כן נמי אסור לבי מותר דנפקא לן דאסור לשחוטו בעורה דלמך קרא דמה שאתה זוכה קאי אכולה: אלא

מוקפה ונעבר דבעלי חיים נינהו ואסירי כ"י אסירי לגבוה להדיוט מישרא שרי מתקיף לה רבי ירמיה אפי' רובע ורבע בעדים דבעלי חיים נינהו ואסירי אלא אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יודי לא מציינו רוב בעלי חיים שאסורים דבי ר' ישמעאל תנא דאמר קרא י"שלה (ה) על פני השדה כשרה מה שרדה ויקרא מותרת אף היא נמי מותרת האי שרדה להכי הוא דאחא הואא מיבעי ליה לכדתניא *ישרה שלא יעמוד ביפו ויורקנה לים בנבת ויורקנה למדבר ושלא יעמוד חוץ לעיר ויורקנה בתוך העיר אלא כל שעומד בעיר ויורקנה חוץ לחומה ואיך א"כ ניכתוב קרא שרדה מאי השרה שמע מינה תרתי *ברא אמר *לא אמרה תורה שלח לתקלה: בשער ניזר: מנלן דאמר קרא *קדש יהיה גדל פרע שער ראשו *גיודלו יהיה קדוש אי מה קדש תופס את דמיו ויוצא לחולין אף שער ניזר תופס את דמיו ויוצא לחולין מי קרינן קודש קדוש קרינן: בפטר חמור: נימא מתניתין דלא בר' שמעון דתניא 'פטר חמור *אסור בהנאה דברי ר' יהודה ור' שמעון מתיר אמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו לאחד עריפה ודברי הכל: בשר בחלב: מנלן *דתנא דבי ר' ישמעאל *לא תבשל גדי בחלב אמו ג"פ אחד ואיסור אכילה ואחד איסור הנאה ואחד איסור בישול מתניתין דלא כי האי תנא *דתניא ר"ש בן *יהודה אומר בשר בחלב אסור באכילה ומותר בהנאה שנאמר *כי עם קדוש אתה לה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו ולהלן הוא אומר *ואנשי קודש התיזו לי מה לחל אסור באכילה ומותר בהנאה אף כאן אסור באכילה ומותר בהנאה: וחולין שנשחטו בעורה: מנא הני מילי אמר ר' יוחנן משום ר' מאיר אמרה תורה שחוט (ג) לי בשלי ושלך בשלך מה שלי בשלך אסור *אף שלי בשלי אסור אי מה שלי בשלך ענוש כרת אף שלי בשלי ענוש כרת אמר קרא *ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה' ונכרת על קרבן ענוש כרת על חולין שנשחטו בעורה אין ענוש כרת איכא למיפרך מה לשלי בשלך שכן ענוש כרת אלא אמר אב"י מהבא *ושחטו *ושחטו אורו *ושחטו אותו תלחא קראי יתירי מה תלמוד לומר לפי שנאמר *כי ירחק מכם המקום וזבחת ברחוק מקום *אתה זוכה ואי אתה זוכה במקום קרוב פרט לחולין שלא ישחטו בעורה ואין לי אלא תמימים הראויים ליקרב מנין לרבות בעלי מומין מרבה אני את בעלי חיים מרבה אני את החיה שהיא בשחיטה כבהמה מנין לרבות את העופות תלמוד לומר ושחטו ושחטו אותו ושחט אותו יכול לא ישחטו ואם שחט יהא מותר תלמוד לומר כי ירחק מכם המקום וזבחת ואכלת מה שאתה זוכה במקום קרוב פרט לחולין שנשחטו בעורה ואין לי אלא תמימים הראויים

לכו איכא למיגמר נמי מינה שלא תהא שחיטה בעורה דכל דבר זביחה אסר רחמנא: **מנין לרבות הראויים** בתורה: הכי גרסינן בתורת כהנים תלמוד לומר ושחטו ושחטו אותו ושחט אותו והכי נמי גרסינן דאסור לבי מותר דנפקא לן דאסור לשחוטו בעורה דלמך קרא דמה שאתה זוכה קאי אכולה: לעופות וחד לאיסור אכילה דיעבד ודקתי מרבה אי את החיה הכי קאמר אי לא כתיב קרא איכא למימר תאח לריבויא בדוחקא: ה"ל

מוקצה [בהמה שהוקצה לקרבן ע"ז] ונעבד [בהמה שהשתחוה לו], שהם בעלי חיים, ואסורים [לעולם. יש לחלק, שאלה] אסורים לגבוה [לעולם, אמנם] מותרים להדיוט⁸⁵⁴.

רבי ירמיה שאל, הרי רובע ונרבע [בהמה שבא על בן אדם או בן אדם בעל אותן] בעדים⁸⁵⁵, שהם בעלי חיים, ואסורים [לעולם, שהרי הם חייבים סקילה]. אלא אמר רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יוחי, לא מצינו רוב בעלי חיים שאסורים.

הבית מדרש של ר' ישמעאל למדו [ההתיר של צפור הנשלחת מזה], שנאמר בפסוק, "ושלח את הצפור החיה על פני השדה", [והצפור דומה] כשדה, מה שדה מותרת, אף זה גם מותרת [ואין בה איסור הנאה]. ה"שדה" הזה בא ללמד את זה. [הרי] צריכים אותו כמו שלמדנו בביריתא, [נאמר] "שדה", שלא יעמוד ב"פ"ק⁸⁵⁶ [שחומת גבולו על הים] ויזקנה לים, [וכן לא יעמוד] בגבת [אשר חומת גבולה במדבר] ויזקנה למדבר, ושלא יעמוד חוץ לעיר ויזקנה בתוך העיר, אלא כל שעומד בעיר⁸⁵⁷ ויזקנה חוץ לחומה⁸⁵⁸ [כמו שנאמר (ויקרא יד נג) "ושלח את הציפור החיה אל מחוץ לעיר אל פני השדה"]. והשני [?] א"כ, היה צריך להיות כתוב בפסוק "שדה", מהו "השדה". לומדים מזה שניהם. רבא אמר [אין דרשה לזה

⁸⁵⁴ עי' רמב"ם (איסור מזבח פ"ג ה'ו'): וכן הרובע והנרבע והמוקצה לע"ז והנעבד אף על פי שהן מותרין באכילה הרי הן פסולין לגבי המזבח שנאמר כי משחתם בהם כל שיש בו השחתה פסול, ובעבירה הוא אומר כי השחית כל בשר, ובע"ז כתיב כי שחת עמך, וכן בהמה ועוף שהרגו את האדם הרי הן כרובע או נרבע ופסולין למזבח.

⁸⁵⁵ עי' הגרי"א: כתב הב"ח בתשו' (קיא) דנראה דרובע ונרבע דאסירי זה רק אחר גמ"ד של ב"ד בהא נאסר בהנאה ה"ה בזה"ז דאין ב"ד של כ"ג שידונו על הריגתה מ"מ אם נרבעת על"י גוי אסורה בהנאה והוא משום דגוי נדון בעד אחד ובדיין אחד א"כ שור דומיא דבעליו ומה שצריך בכל בהמה נרבעת כ"ג לדונה זה משום וגם את הבהמה להקיש שור לבעליו שזה הגוי די בעד אחד ובדיין אחד ושיק זה גם כהיום עיין שם. והח"צ (סימן ע"ד) כתב לחלוק דגם בשורו של גוי בעינן כ"ג וא"כ לא שייך היום איסור הנאה אפילו נרבעת מעכ"ל, ועוד כתב דאפילו נהרגת על"פ אחד מ"מ מאן ימר דבה"ג נאסרת דלמא רק בב"ד של כ"ג שייך אסור הנאה מחיים. והמנ"ח (מצוה נ"ב) אחר שהביא דברי הב"ח ומה שנחלק עליו הח"צ כתב דמוכח בגמ' סנהדרין (טו ע"ב) דהארי והנמר וכו' דהמיתו דל"א יכול להורגו והיינו שנדונים על"פ אחד שוינהו רבנן כמאן דגמר דינייהו ואסורים בהנאה א"כ ה"ג כיון דכ"א ממתין ממילא נאסרים בהנאה מוכח דגם על"פ אחד איכא איסור הנאה עיין שם.

⁸⁵⁶ עי' רמב"ם (טומאת צרעת פ"א ה"א): טהרת מצורע מצות עשה, ותגלחתו כשיטהר מצות עשה, כיצד מטהרין את המצורע מביא מזרק של חרש חדש וקבלה היא שיהיה [חדש] ונותן לתוכו רביעית מים חיים הראויין לקדש אותן מי חטאת, ושיעור זה מדברי סופרים, ומביא שתי צפורים דרוז טהורות לשם טהרת צרעת שנאמר ולקח למטה, ושוחט את הברורה שבשתיהן על המים שבכלי חרס וממזה עד שיהיה הדם ניכר במים, וחופר וקובר הצפור השחטה בפניו, ודבר זה קבלה מפי השמועה. ונוטל עץ ארז ומצותו שיהיה ארכו אמה ועוביו כרביע כרע מכרעי המטה, ואזוב שאין לו שם לוי כמו שביארנו אין פחות מטפה, ושני תולעת משקלו שקל, ואם טעמו פסלו כצביעת התכלת, וכל השיעורים הלכה, ולוקח עם שלשתו הצפור החיה, וארבעה מינין אלו מעכבין זה את זה, ועץ ארז ואזוב שנתקלפו פסולין, וכורך האזוב עם הארז בלשון של זהורית ומקיף להן ראשי אגפיים וראש הזנב של צפור החיה, וטובל ארבעתן במים שבכלי ודם שעליהן, ומזה שבע פעמים על אחר ידו של מצורע ומשלח את הצפור, וכיצד משלחה, עומד בעיר וזורקה חוץ לחומה ואינו הופך פניו לא לים ולא לעיר ולא למדבר, שנאמר מחוץ לעיר אל פני השדה, שלחה וחזרה חוזר ומשלחה אפילו מאה פעמים, ואח"כ מגלח הכהן את המצורע, כיצד מגלחו, מעביר תער על כל בשרו הנראה אפילו בית השחי ובית העורה שיער שעל כל הגוף עד שיעשה כדלעת שנאמר את כל שערך, א"כ למה נאמר ראשו וזקנו וגבות עינו לרבות כל כיצוא בהן ולמעט שיער שבתוך החוטם לפי שאינו נראה, ואח"כ מבכס בגדיו וטובל ויטהר מלטמא בבאה ומלטמא משכב ומושב, ויכנס לפניו מן החומה ומונה שבעת ימים ואסור בהן בתשמיש המטה שנאמר מחוץ לאהלו מלמד שאסור בתשמיש המטה, והמצורעת מותרת בתשמיש המטה. [ראב"ד] שבתוך החוטם לפי שאינו נראה. א"א והלא ריבה שיער של בית הסתרים ומה טעם לשיער שבתוך החוטם אף על פי שאינו נראה אלא היינו טעמא לשיער שבתוך החוטם שאינו מעכב לפי שאינו ברוב האדם.

⁸⁵⁷ בתוך העיר (גירסת רש"י).

⁸⁵⁸ עי' רמב"ם (טומאת צרעת פ"א ה"א) שמביא מחוץ לחומה, ועי' מל"מ: וראיתי להרב ברק אהרן שהביא לישראל דברייתא דקידושין וכתב וז"ל וצ"ל דאחר הכפרה צריך הכהן לשוב לעיר או הוא או שלוחו ממש משלחה חוץ לעיר ע"כ. נראה שהוקשה לו דהא המצורע הוא חוץ לעיר ואיך יהיה המשלח תוך העיר. ואי לזה כיון לא צדק שהרי אין המצורע משולח אלא חוץ מעיירות המוקפות חומה בא"י וכמ"ש רבינו בפ"י דין ז' ובעינן נמי שיהו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון וכמ"ש הר"ש פ"ק דכלים מ"ז.

שצפור המושלחת מותרת, אלא זה סברא, לא אמרה תורה "שלח" לתקלה [שתהא למכשול עון וילכדה אדם ויאכלנה⁸⁵⁹], וכל דרשת הפסוק היא רק אסמכתא⁸⁶⁰.

בשער נזיר. מאיפה יודעים את זה [ששער נזיר אסורים בהנאה]. שנאמר בפסוק "קדש יהיה גדל פרע שער ראשו" [קדוש כתוב חסר לדרוש בו קודש הוא⁸⁶¹], גידולו יהיה קדוש⁸⁶². [ואם תשאל] אם מה קודש תופס את דמיו ויוצא לחולין [פי' כאשר מוכרים קרבן הכספים נהיו קודש, והבהמה יוצא לחולין], אף שער נזיר תופס את דמיו ויוצא לחולין [?]. וכי הקריא היא קודש. [אלא] קרואים קדוש [וזה כדי למעט דמיו, שאין דין קדושה עליו, שהמשמעות של קדוש שהוא עצמו קדוש, אבל קודש משמע שהיא בכלל קדשים].

בפטר חמור. ונאמר, שהמשנה שלנו לא כמו ר' שמעון. שלמדנו בביריתא, פטר חמור אסור בהנאה⁸⁶³, דברי ר' יהודה, ור' שמעון מתיר. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח, [המשנה שלנו מדובר בגוף החמור] לאחר עריפה, ולפי כולם.

בשר בחלב. מאיפה יודעים את זה [שבשר בחלב אסורה בהנאה]. שלמדו בבית מדרש של ר' ישמעאל, [נאמר בפסוק] "לא תבשל גדי בחלב אמו" שלשה פעמים, אחד [מלמד] איסור אכילה, ואחד [מלמד] איסור הנאה, ואחד [מלמד] איסור בישול. המשנה שלנו שלא כמו התנא הזה: שלמדנו בביריתא, ר"ש בן יהודה אומר, בשר בחלב אסור באכילה ומותר בהנאה, שנאמר "כי עם קדוש אתה לה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו", ולהלן הוא אומר, "ואנשי קודש תהיון לי [ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשלכון אתו]" [ומזה שמותר לתת לכלב, אין בו איסור הנאה], מה להלן אסור באכילה ומותר בהנאה, אף כאן אסור באכילה ומותר בהנאה.

וחולין שנשחטו בעזרה. מאיפה יודעים את זה [שחולין שנשחטו בעזרה אסורה בהנאה]. אמר ר' יוחנן משום ר' מאיר, אמרה תורה, שחוט לי בשלי [פי' קרבנות בעזרת בית המקדש שנאמר ושחט את בן הבקר לפני ה' וכו'] ושלך בשלך [שנאמר (דברים יב כא): כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשום שמו שם זבחת מבקרך ומצאנך אשר נתן ה' לך כאשר צויתך ואכלת בשעריך בכל אות נפשך]. מה שלי בשלך [קרבן השחוט מחוץ לעזרה] אסור [בהנאה, שהרי כל הטעם שניתר איסור הנאה של קרבן הוא בזריקת דמו, ואין זריקת הדם כאשר נשחט מחוץ לעזרה⁸⁶⁴], אף שלך בשלי אסור [חולין שנשחטו בעזרה⁸⁶⁵].

ויש לשאול על זה הרי' אם מה שלי בשלך ענוש כרת, אף שלך בשלי ענוש כרת. אמר קרא, "ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה' וכו' ונכרת", על קרבן ענוש כרת, על חולין שנשחטו בעזרה אין ענוש כרת. יש לשאול, [הרי מקור של איסור חולין שנשחטו בעזרה היא משחוטין חוץ] מה לשלי בשלך שכן ענוש כרת [וכן צריך להיות הנלמדת ממנו]. אלא אמר אביי, מכאן [לומדים איסור חולין שנשחטו בעזרה] "ושחטו"⁸⁶⁶, "ושחט אותו"⁸⁶⁷ "ושחט אותו"⁸⁶⁸, הם ג' פסוקים מיותרים [וכולם מיעוטים שמשמע רק זה נשחט בעזרה ולא אחר], מה מלמד הנאמר. לפי שנאמר "כי ירחק ממך המקום זבחת" [בא הכתוב להחיר להם בשר תאווה משיבאו לארץ והם יתרחקו מן המשכן לפי שבמדבר לא הותרו לאכול שום בהמה הראויה להקרבה אלא על ידי הקרבה], ברחוק מקום [מחוץ למשכן] אתה זובח [את החולין שלך], ואין אתה זובח במקום קרוב [פי' בעזרה, וזה] ממעט חולין, שלא ישחטו בעזרה.

ואין לי אלא [בהמות] תמימים [ללא מום] הראויים לקרב [על המזבח כקרבן, שבזה מדבר הפסוק, שהרי אם אינה ראויה להקרבה לא נאסרה בשרו במדבר]. מאיפה אנו יודעים לרבות בעלי מומים. מרבה אני את בעלי מומים, שכן מין המכשיר⁸⁶⁹ [בהמה הכשרה להקריב כיון שדומה לו בזה, אפשר ללמוד ממנו בכנין אב [דמיון כל שהיא] להחמיר ולאסור].

מאיפה אנו יודעים לרבות את החיה [שאסור לשחטו בעזרה]. מרבה אני את החיה, שהיא בשחיטה כבהמה [שחיטת חיה כתובה ליד קרבנות שנפסלו ששניהם צריכים שחיטה, וזה היה הקש, ולכן אפשר ללמוד ממנו שאסור שחיטתו בעזרה, שכל בהמה שצריך שחיטה נאסר].

מאיפה אנו יודעים לרבות את העופות [שאסור לשחטם בעזרה, והרי שחיטתן אינה מפורש בתורה, ולכן אינו נכלל בדרשה של חיה]. מלמד הנאמר, "ושחטו" "ושחט אותו" "ושחט אותו" [א' לחיה וא' לעופות, וא' לאיסורי אכילה בדיעבד].

יכול לא ישחוט, ואם שחט יהא מותר. מלמד הנאמר, "כי ירחק ממך המקום וכו' וזבחת וכו' ואכלת", מה שאתה זובח ברחוק מקום אתה אוכל, ואין אתה אוכל מה שאתה זובח במקום קרוב, פרט לחולין שנשחטו בעזרה.

ואין לי אלא תמימים [בהמות ללא מומים]

הראויים להקרה, מאיפה אנו לומדים לרבות בעלי מומים. מרבה אני בעלי מומים, שכן מין המכשיר⁸⁵⁹ [בהמה הכשרה להקריב כיון שדומה לו בזה, אפשר ללמוד ממנו בבנין אב [דמיון כל שהיא] להחמיר ולאסור]. ומנין לרבות את החיה. מרבה אני את החיה, שהיא בשחיטה כבהמה⁸⁶⁰. מנין לרבות את העופות. מלמד הנאמר, "ושחטו" "ושחט אותו" "ושחט אותו" [א' לחיה וא' לעופות, וא' לאיסורי אכילה בדיעבד, וכן שנתרבו כל אלה לענין איסור שחיטה, נתרבו ג"כ לענין אכילה כתמימים]. הייתי חושב [אסור] לשחוט, ואם שחט, ישליכנו לפני כלבים. מלמד הנאמר, "לכלב תשליכון אותו", אותו אתה משליך לכלב, ואי אתה משליך חולין שנשחטו בעזרה⁸⁶¹.

מר יהודה מצא את רב יוסף ורב שמואל בנו של רבה בר בר חנה שהיו עומדים בפתח של הבית מדרש של רבה, אמר להו, למדנו בברייתא, המקדש בפטר חמור [לפני עריפתו⁸⁶²], בכשר בחלב, ובחולין שנשחטו בעזרה [שהוא לא דורש בריחוק מקום, ממילא, אין איסור שחיטה מן התורה, וגם אין איסור הנאה], ר' שמעון אומר מקודשת, וחכ"א אינה מקודשת. משמע, שחולין שנשחטו בעזרה לר' שמעון איננו [אסורה] מן התורה⁸⁶³. ושאלו סתירה, ר"ש אומר, חולין שנשחטו בעזרה ישרפו [ואין מספיק לקברו, אם כן רואים שזה מן התורה⁸⁶⁴], וכן חיה שנשחטה בעזרה⁸⁶⁵. שתקו. באו לפני רבה, אמר להו, קטנרן [בעל מחלוקת] אני אעמיד אתכם⁸⁶⁶, במה מדובר כאן [שר"ש אומר שחולין שנשחטו בעזרה

⁸⁵⁹ גירסת הב"ח "הכשר", ועי' הערה שכב.

⁸⁶⁰ צ"ע אם זה שונה ממה שכתוב בדף נז ע"ב.

⁸⁶¹ עי' רש"י ד"ה ואי אתה?

עי' רמב"ם [שחיטה פ"ב ה"א-ב]: בכל מקום מותר לשחוט חוץ מן העזרה, שאין שוחטין בעזרה אלא קדשי מזבח בלבד, אבל החולין אסור לשחוט בעזרה בין בהמה בין חיה בין עוף וכן הוא אומר בבשר תאווה כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' וגו' וזבחת מבקרך ומצאנך וגו' ואכלת בשעריך, הא למדת שאין שוחטין בשר תאווה אלא חוץ למקום אשר בחר ה'.

וזה שנשחט חוץ למקום הוא שמותר לאכלו בכל השערים, אבל השוחט חולין בעזרה אותו הבשר טהור ואסור בהנייה בכשר בחלב וכיוצא בו, וקוברים אותו ואפרו אסור אפילו שחט לרפואה או לאכילת עכו"ם או להאכיל לכלבים, אבל הנוחר בעזרה, והמעקר, ועכו"ם ששחט, והשוחט ונמצא טרפה, והשוחט בהמה חיה ועוף הטמאים בעזרה הרי אלו כולן מותרין בהנייה. ולא בהמה וחיה בלבד, אלא כל החולין אסור להכניסן לעזרה אפילו בשר שחוטה או פירות ופת אם עבר והכניסן מותרין באכילה כשהיו, ודברים אלו כולן דברי קבלה הן, וכל השוחט חולין בעזרה או האוכל כזית מבשר חולין שנשחטו בעזרה מכין אותו מכת מרדות.

ועי' כס"מ: מ"ש רבינו דברי קבלה, אין הכוונה שהוא דרבנן אלא הכוונה שנאמר כן בקבלה מסיני, והוכיח כן מדברי רבינו (פ"ה מאישות) המקדש בא"ה אינה מקודשת, מדסתם רבינו משמע דגם במקדש בחולין שנשחט אינה מקודשת א"כ מוכח דס"ל לרבינו דחולין שנשחטו בעזרה דאורייתא.

ועי' רע"א: מדפסק (הרמב"ם) בשוחט טריפה בעזרה דמותר בהנאה וגם פסק דחיה בעזרה אסור בהנאה, דמהנך ב' דינים דייק בסוגיין (חולין פה) דסבר ר"ש חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא, וראיה זו כ' הלח"מ שם, אלא דתמה שם מ"ש רבינו (פ"א מתמך) דכ"מ שנאמר לא יאכל ול"ת גם איסור הנאה במשמע, והיינו כדר' אבוהו בפסחים (כ"א) ומבואר שם דלר' יהודה שאמר דברים ככתבן לגר בנתניה ולעכו"ם במכירה נפקא מלתא דר' אבוהו מקרא דאותו ומוכח דחש"ב לאו דאו' ע"ש, וא"כ רבינו דפסק כר"י דדברים ככתבן, ואעפ"כ פסק כר"א מוכח דאתי מדרשא דאותו, ומוכח דס"ל לרבינו חולין שנשחטו בעזרה לאו דאו' ע"ש שנדחק והחליט לעיקר בדעת רבינו דחולין שנשחטו בעזרה דאורייתא.

ויש לתמוה על הנך אריותא הכ"מ והלח"מ האין העלילו עין מדברי רבינו (פ"ב ה"ח מגניבה) שכתב השוחט חולין בעזרה חייב ד' וה' אעפ"י שחולין שנשחטו בעזרה אסורין בהנאה [ר"ל ונימא מכין ששחט בה פורתא אסרה איך לאו דמא קטב כמבואר בסוגיין] והואל ומדבריהם הוא הר"ז חייב עכ"ל, הרי מפורש דעת רבינו דחולין שנשחטו בעזרה דרבנן וכמבואר בסוגיין דלמ"ד חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא אינו חייב ד"ה אלא א"כ שחט בחוץ וגמון בפנים עיין שם (ב"ק ע"ב).

⁸⁶² עי' לעיל נז ע"ב.

⁸⁶³ עי' תוס' שהקשה שהרי זה כן אסור בהנאה מדרבנן ואין מקדשים בחמץ דרבנן, ומתרץ שיש לחלק בין דרבנן שיש לו עיקר מן התורה, ועי' לעיל הערה 848.

⁸⁶⁴ והסיבה ששורפים אותו, שמא יטעו הרואה שזה היה קרבן שנפסל, שדינו בשריפה ולא בקבורה.

⁸⁶⁵ נוסף בדפוס קושטא: אי אמרת בשלמא חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא היינו דגזרינן חיה אטו בהמה אלא אי אמרת לאו דאורייתא [איהו] גופא גזרא ואנן גזרינן גזירה לגזירה.

⁸⁶⁶ עי' ת"י הושע ב כא.

אינם מן התורה, והמקדש בהם מקודשת], כגון שנשחטה ונמצאת טריפה, ור"ש לשיטתו, שלמדנו בברייתא, השוחט את הטרופה, וכן השוחט ונמצאת טריפה, זה וזה חולין בעזרה, ר"ש מתיר בהנאה [שחיטה שאינה ראויה איננה שחיטה, והרי כל האיסור הוא על הנשחט, וזה לא נשחט⁸⁶⁷], וחכמים אוסרים [ששוחטים שחיטה שאינה ראויה הוה שחיטה].

מכרן וקידש בדמיהן, מקודשת. מאיפה יודעים את זה. מזה שגילה הרחמן [ה' ית' בתורה] בעבודת כוכבים "והיית חרם כמוהו", כל שאתה נהנה ממנה הרי הוא כמותו [ואסורה בהנאה⁸⁶⁸], מכלל שכל איסורים שבתורה שרו [דמיהם].

[ולמה מתירים דמיהם של כל איסורי הנאה], שנלמד ממנו [לכל איסורי הנאה שדמיהם אסורים]. משום שעבודת כוכבים ושביעית הם שני כתובים הבאים כאחד, וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים. עבודת כוכבים, זה שאמרנו. שביעית מה היא. "ויובל היא קודש תהיה לכם", מה קודש תופס את דמיו [אוסר דמיו כמותו], אף שביעית תופסת דמיה⁸⁶⁹.

[ולמה לומדים, הרי יש לשאול] מה קודש תופס את דמיו ויוצא לחולין, אף שביעית תופסת דמיה ויוצאה לחולין. מלמד הנאמר, "תהיה", שתשאר בהוייתה [בקדושתה⁸⁶⁸]. כיצד. קנה בפירות שביעית בשר⁸⁶⁹, אלו ואלו מתבערים שביעית [שיש להם קדושת שביעית. ואם קנה] בכשר דגים, יצא בשר [מקדושת שביעית, שרק בפירות שביעית כתוב בו "תהיה" בהוייתו תהא, אבל בחילופיהם לא, והם יוצאים לחולין] נכנסו דגים [בקדושת שביעית. ואם קנה] בדגים יין, יצאו דגים [מקדושת שביעית ונכנסו יין [בקדושת שביעית. קנה] ביין שמן, יצא יין [מקדושת שביעית ונכנסו שמן [בקדושת שביעית], איך. אחרון אחרון נתפס בשביעית, והפיר עצמו אסור [אחר זמן הביעור שלא יצא מקדושתו]. זה מובן לפי מי שאמר [שתי כתובים הבאים כאחד] אין מלמדין, אלא לפי מי שאמר מלמדין מה אפשר לומר. מיעוטי כתיבי?, כתיב כאן "כי חרם הוא", וכתיב התם, "ויובל היא", [רק] היא [פי' שביעית, או "הוא" ע"ז] כן [נתפס דמיו], ולא דבר אחר.

מתני'. המקדש [אשה] בתרומות, ובמעשרות, ובמתנות [הזרוע והלחיים והקיבה], ובמי חטאת, ובאפר חטאת, הרי זו מקודשת, ואפילו ישראל [בתחילה חשבה הגמ' שמדובר שאין לישראל אלא זכות לחלק את זה למי שהוא רוצה, והוא נקרא "טובת הנאה", והוא מקדש אשה עם הזכות ממוני של טובת הנאה]⁸⁷⁰.

גמ'. אמר עולא, טובת הנאה אינה ממון [לקדש בו אשה]⁸⁷¹. איתיביה רבי אבא שאל על עולא שאלה מהמשנה, המקדש בתרומות, ובמעשרות, ובמתנות, במי חטאת, ובאפר פרה, הרי זו מקודשת, ואפילו ישראל. א"ל, כאן [מדובר] בישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו הכהן, [והמחבר של המשנה] סובר, מתנות [שעוד] לא הופרשו כאילו הופרשו [מאחר ועומדת לתרום, ואז זכה הכהן בהם בחייו בתרומה שבו, ולכן גם הירוש הזה יפרישנה וימכרנה לכהנים, וכן האשה שנתקדשה יכולה למכור את זה לכהנים].

שאל ר' חייא בר אבין את רב הונא, טובת הנאה, ממון או אינה ממון. אמר לו, למדנו, המקדש בתרומות, ובמעשרות, ובמתנות, במי חטאת, ובאפר פרה, הרי זו מקודשת, ואפילו ישראל. א"ל, ונכין לא העמדנו [את המשנה] בישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו כהן.

⁸⁶⁷ עי' לעיל הערה 861. ועי' שם בכס"מ: מ"ש אבל הנוחר בעזרה וכו'. בפ' האיש מקדש (דף נ"ז): משמע דלא מיתסר בהנאה אלא בשוחט דומיא דזבחת וכל הנני לאו שחיטה נינהו. ומ"ש דה"ה לשוחט ונמצאת טריפה בס"פ האיש מקדש (דף נ"ח) ובפ' כסוי הדם (דף פ"ה): תניא ושוחט את הטרפה וכן השוחט ונמצאת טריפה זה וזה חולין בעזרה ר"ש מתיר בהנאה וחכמים אוסרים ופסק כר"ש וצריך טעם למה. ועי' שער המלך: ואפשר דיצא לרבינו כן משאמרין בפ' ל"ה דפ"ה ראה ר' דבריו של ר"ש בכסוי הדם ושנאה בלשון חכמים ואמרין דה"ט משום דכתיב אשר יאכל ור"מ הוא למעוטי עוף טמא ור"ש עוף טמא מ"ט דלאו בר אכילה טריפה נמי לאו בר אכילה וכן פסק רבינו ז"ל פרק י"ד מהלכות ה"י.

אמנם עי' רע"א: יותר יש לתמוה דכפי הנראה בפשטות הסוגי' (חולין פה: וקידושין נח א) דפלוגתייהו דר"ש ורבנן תליא בפלוגתא דפליגי ג"כ באר"ב [אותו ואת בני?] וכסוי דם אם שחיטה שאינה ראוי' שמה שחיטה או לא, וכיון דקיי"ל בכל מילי שמה שחיטה זולת בכיסוי מקרא דאשר יאכל, א"כ מילא לענין חולין בעזרה מהראוי לפסוק כרבנן דשמה שחיטה ובנמצאת טריפה תהא אסורה בהנאה. [עיי"ש אריכות גדול].

⁸⁶⁸ רש"י סוכה מ ע"ב.

א"ל, אתה הוצאה. הוא התיבייש, שהוא חשב שהוא מופקע מלימוד וטיפש, או שאתה עושה שטויות וכאלו משחק עם קנים (הוצא). א"ל, כך אמרתי. רב אסי מעיר הוצל סובר כמותך.

ונאמר שזה [אם טובת הנאה ממון או לא] כמחלוקת תנאים [הזה:]: הגונב טבלו של חבירו, משלם לו דמי טבלו של חבירו, דברי רבי, ר' יוסי בר' יהודה אומר, אינו משלם אלא דמי חולין שבו [אבל דמי תרומה ומעשר הרי הם ממון השבט, ואינו יכול לגבות ממונם, שהוא לא התורב, ואפילו יבא כהן, הוא יגיד, תביא ראיה שזה היה הולך אליך ולא אל כהן אחר]. ונכון שחולקים בזה, שאחד סובר, טובת הנאה ממון, ואחד סובר, טובת הנאה אינה ממון. לא, לפי כולם, טובת הנאה אינה ממון, וכאן בטבלים שנפלו לו מבית אבי אמו כהן, ובמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין חולקים⁸⁶⁹, אחד סובר, זה דומה למי שהורמו [ורבי סובר שאבי אמו זכה בתרומה ומעשרות שבו, שהרי מעשר ראשון ניתן לכהנים אחרי שעזר קנס ללוים (עי' יבמות פו ע"ב)], ואחד סובר, אינם דומים למי שהורמו [רבי יוסי סובר שצריך הירוש לתתם לכהן ואין לו בהם אלא טובת הנאה, והיא אינה ממון].

ואם תרצה לומר, לפי כולם [מתנות שלא הורמו] דומים כאילו הורמו, וטובת הנאה אינה ממון [ולא מדובר שנפלו לו מבית אבי אמו כהן, אלא שגדלו בארצו], וכאן חולקים בהלכה של שמואל, שאמר שמואל, חיטה אחת פוטרת את הכרי, שאחד סובר כשמואל [רבי סובר כשמואל, ולכן בעל הטבל יאמר לגנב, שהיה מפריש רק חיטה אחת, ולכן הגנב צריך לשלם לו על כל התבואה, אבל במעשר רבי מודה לר' יוסי בר' יהודה שאין לו זכות תביעה, שהרי זה כסף של שבט לוי או כהנים], ואחד לא סובר כשמואל.

ואם תרצה לומר, לפי כולם לא סוברים כשמואל, וכאן טעמו של רבי, שהרבנים קנסו לגנב [שלא תהא תרומה אצלו ממון שאין לו תובעים ונמצא החוטא נשכר].

ואם תרצה לומר, לפי כולם סוברים כשמואל, וכאן טעמו של רבי יוסי בר' יהודה, שקנסוהו רבנן לבעל הבית, שלא היה לו להשאיר טבליו.

למדנו במשנה, המקדש בתרומות, ובמעשרות, ובמתנות, במי חטאת, ובאפר פרה, הרי זו מקודשת, ואף על פי ישראל. ושאלו סתירה, הנוטל שכר לרון, דינו בטלים, להעיר, עדותו בטלה, להזות [על הטמא] ולקדש [מי חטאת], מימיו מים סרוחים⁸⁷⁰ ואפרו אפר בא מקלוי באש [ואיננו קדוש כמי חטאת]. אמר אביי, אין קושי, כאן בשכר הבאת [האפר ממקום למקום] ומילוי [המים שאלה הם טרחה והתורה לא הטילה עליו ומותר לקחת כסף, ולכן מקודשת בהם שיכול למכור את השכר הבאה⁸⁷¹]. כאן בשכר הזאה וקידוש [שאינו טרחה והוא לוקח שכר על זה שלמד את ההלכות שלו, והתורה צוותה שצריכים ללמד תורה בחינם]. וכן מדויק [שהמשנה שלנו מדבר על שכר הבאת המים ולא הזאה עצמן], שלמדנו כאן במי חטאת ובאפר פרה [הרי שאינם מעורבים עדיין], ושם כתוב להזות ולקדש, וכך מובן?.

הדרן עלך האיש מקדש.

מתני'. האומר לחבירו צא וקדש לי אשה פלונית, והלך וקדשה לעצמו, מקודשת לשני⁸⁷². וכן האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר

⁸⁶⁹ עיי' ספרי (קרח פיקסא קא): כן תרימו גם אתם תרומת ה' למה נאמר לפי שהוא אומר ואל הלויים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל, ישראל נותנים מעשר ללוים אבל כהנים אין נותנים מעשר ללוים ואין נותנים מעשר ללוים שומע אני יהיו אוכלים אותו בטיבולו ת"ל כן תרימו גם אתם תרומת ה'.

ועיי' שעה"מ (מעשר פ"א ה"ד): ואולם מדברי רש"י ז"ל פ' הא"מ דנ"ח ע"ב ד"ה לא דכ"ע שכתב רז"ל יזכה אבי אמו בתרומות ומעשרות שבו שאף מעשר ראשון לכהנים מדקנסינהו עזרא ללוים עכ"ל מבוואר דס"ל דכהן המפריש מעשר מטבלו חייב ליתנו ללוי מד"ת קודם דקנסינהו עזרא והנראה דלעיל שם דמוקמינן למתני' דהמקדש בתרומות ובמעשרות כו' בישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו לא הוצרך רש"י לפרש כן משום דאיכא למימר דתלמודא חדא מינייהו נקט לחלוקת מקדש בתרומות ובמעשרות דקתני מתני' מיירי נמי בישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו לוי וכן כתב הריטב"א שם וכו'.

⁸⁷⁰ רש"י אמנם תוס' למד שזה מים מכונסים ואינם מים חיים הנצרכים למי חטאת.

⁸⁷¹ עיי' תוס' לא שמעינן מיניה היכא דעבד בשכר דלא מהני אלא אסמכתא בעלמא הוא דלא מהני אפילו דיבעד.

⁸⁷² אע"פ שאמר השליח לאשה בשעת קדושין פלוני שלחני לקדשך לו ובתוך כך אמר הרי את מקודשת לי, והיא ידעה דקידשה לעצמו, ולולא זה איננה מקודשת, ולומדים שאין צד שהוא אמר "לי" והתכוין למשלחו (תוס').

שלשים יום, ובא אחר וקידשה בתוך שלשים יום, מקודשת לשני⁸⁷³. בת ישראל [שנתקדשה לאדם השני והוא] כהן תאכל בתרומה [שהיא מקודשת ודאי]. מעכשיו ולאחר שלשים יום⁸⁷³, ובא אחר וקידשה בתוך שלשים יום, מקודשת ואינה מקודשת [לשני הגברים, עד שאחד מה יתן לה גט, והיא אסורה לאדם אחר עד ששניהם יתנו לה גט], בת ישראל [שנתקדשה לאדם השני והוא] כהן או בת כהן [שנתקדשה לאדם השני והוא] ישראל לא תאכל בתרומה [הבת כהן שמא היא התחתנה עם ישראל, ואז הוא פוסל אותה בקידושין שלו מהתורה, והבת ישראל שמא לא התחתנה עם כהן].

גמ'. האומר לחבירו צא וקדש. למדנו, מה שעשה עשוי, אלא שנהג בו מנהג רמאות. והמחבר של המשנה שלנו גם כתב "הלך", ופירושו ש[הלך ברמאות.

מה שונה כאן שכתוב "האומר לחבירו" שיש משמעות הלשון שלא שלחו לסם כך אלא אם יודמן לו במקום פלוני דרך אצלה].

עיי' רמב"ם (אישות פ"ט ה"ז): העושה שליח לקדש לו אשה והלך וקידשה לעצמו הרי זו מקודשת לשליח, ואסור לעשות כן, וכל העושה דבר זה וכיוצא בו בשאר דברי מקח וממכר נקרא רשע.

עיי' שו"ע (אה"ע ס' לה ס"ט): העושה שליח לקדש לו אשה פלונית, והלך שליח וקדשה לעצמו, הרי זה מנהג רמאות ומה שעשה עשוי, אם לא קדשה במעות המשלח. אפ"ל אמר לה תחלה: פלוני שלחני לקדשך לו, (ובשעת קדושין אומר לה: הרי את מקודשת לי, הרי זו מקודשת לשליח) (טור). ודוקא שהאשה שמעה והבינה יפה קודם קבלת הקדושין שאמר: הרי את מקודשת לי, דאם לא כן אדעתה דמה שאמר לה בתחלה לקדשה לפלוני קבלה הקדושין. אבל אם טעה השליח ואמר: מקודשת לי, אין כאן בית מיחוש, דהקדש בטעות לא הוי הקדש. (נאמן השליח לומר דטעה). ויש מי שמחמיר להצריכה גט.

ועיי' ב"ש: אם לא קידשה במעות כו'. ל"ד במעות שאין מקדשין במטבע [עיי' אות ג] וכשמקדש במעות המשלח היינו כשיש קפיד' אם יחלוף דאז הוי גזל בידו אבל דבר שאין קפיד' ויש לשליח להחליף לא הוי גזל.

ועיי' ט"ז: דאי במעות המשלח ה"ל גזל כן כתב המרדכי בשם רמב"ם והקשה בדרישה דבלאו טעמא דגזל הוה כן דהא בחו"מ ס' קפ"ג כתב בשם רמב"ם דאם שולח לקנות סחורה וקנה השליח במעות המשלח ואומר לו זקפתי עלי המעות במלוה ולדידי קנתי דאין בדבריו כלום וצריך ליתן הסחורה לבעל המעות והתם לא שייך טעמא משום גזל, ונראה לי דלא קשה מידי דשם נמי משום גזל הוא דלא חשידינן ליה בגזלן שנוטל מעות חבירו בלא ידיעתו דרך הלואה.

עיי' אב"מ: [לתרץ ה"טז] גבי סחורה אמרינן כיון שקנה במעות המשלח אעפ"י שקנה במשיכה וכיוצא אפ"ה אין דעת המוכר אלא לבעל המעות אבל בקידושין כיון דאשה לא נתרצית אלא לזה ודאי לא ה' דעת האשה לבעל הפרוטה דאולי בעל הפרוטה אינו הגון לה ולכן צריך לומר הטעם משום גזל וא"כ קידשה בדבר שאינו שלו וזה פשוט. ועייין ב"ש שכתב במעות המשלח לאו דוקא דאין מקדשין במטבע, וכבר כתבנו בס' כ"ז סק"א דשפיר מקדשין במטבע.

ועוד עיי' ט"ז בחו"מ שייקר שאפילו אם אמר בפני עדים שהוא זוקף המעות למלוה קנה למשלח.

⁸⁷³ עיי' שו"ע (אה"ע ס' מ ס"ג): האומר לאשה: הרי את מקודשת לי בפרוטה זו מעכשיו ולאחר ל' יום, ובא אחר וקידשה בתוך השלשים יום, הרי זו מקודשת מספק לשניהם; לפיכך שניהם נותנים גט, בין בתוך ה' יום ובין לאחר ה' יום. ביאור: מספק לשניהם. דמספק' ליה לרב דס"ל הכי בקידושין ד' נ"ט ע"ב אי תנאה אי חזרה הוא (ופרש"י מספק' ליה האי לאחר שלשים יום אי תנא' הוי אם לא אחזור בי תוך ל' יום יהיו קידושין מעכשיו אי חזרה הוי ממאי דאמר מעכשיו וקאמר אינו אומר מעכשיו אלא התקדשי לי לאחר ל' הילכך לעולם אלא מספק דאי הוי תנאה קידושי ראשון חיילי קידושי שני לא חיילי ואי חזרה הוי קידושי שני חיילי קידושי ראשון לא חיילי) ועייין בב"ח אם א' מגרש וא' כונס מי נקר' ראשון דק"ל בעלמ' לא יגרש שני וישא ראשון (ח"מ).

ומה שונה שם [לעיל דף נ"ע] שכתוב "האומר לשלוחו" [צא וקדש לי אשה פלונית במקום פלוני והלך וקדשה במקום אחר אינה מקודשת]. כאן הריבוי מלמד אותנו [הלכה] ושם הריבוי מלמד אותנו [הלכה], כאן הריבוי מלמד אותנו, שאם היה כתוב במשנה "שלוחו", הייתי אומר "שלוחו" הוא רמאי, שסומך עליו, וסובר, שהוא יעשה לי שליחותי, אבל חבירו שלא סומך עליו, נאמר שאיננו רמאי. ושם ריבוי מלמד אותנו, שאם היה כתוב "לחבירו", הייתי אומר "חבירו" כאשר קדשה במקום אחר אינה מקודשת, שסובר שהוא לא יטרח [לחפש אותה במקום אחר ולא עלה בדעתו לעשותה שליח אלא באותו המקום], אבל שלוחו יטרח, ונאמר מראה מקום הוא לו [ואם תמצאנה שם קדשנה לי שם, ואיני מבקשך ללכת למקום אחר, אמנם אם אכן כן עשה, הוא שלוחו], לכן לומדים [שלא]. רבין חסידא הלך לקדש אשה לבנו, וקדשה לעצמו. והרי למדנו במשנה? מה שעשה עשוי, אלא שנהג בו מנהג רמאות. לא נתנה אליו [פי] לא הסכימו לתנה לצורך בנו. אם כן הוא היה צריך להודיע [לבנו] - כדי להוציא את עצמו ממנהג רמאות]. הוא חשב, בינתיים איש אחר יקדש אותה ש"ט.

רבה בר בר חנה נתן כסף לרב, אמר, תקנה לי שדה פלונית, והלך וקנאו לעצמו. והרי למדנו בברייתא, מה שעשה עשוי, אלא שנהג בו מנהג רמאות⁸⁷⁴. [כאן מקרה מיוחדת שמודבר] בבקעה של אנשי קשושים [ולא מסכימים לכל א' לקנות שם], ונהגו כבוד לרב ולא לרבה בר בר חנה. [אם כן] הוא היה צריך להודיע [לרבה בר בר חנה] - כדי להוציא את עצמו ממנהג רמאות]. הוא חשב, שבינתיים יבא אדם אחר ויקנה אותה.

רב גידל היה מחזור על חצר מסוים [לקנותה], רבי אבא הלך וקנאו, רב גידל הלך לרבי זירא וסיפר [דברי צעקתו]. רבי זירא הלך וסיפר לרב יצחק נפחא, אמר לו, המתן עד שיעלה אצלנו לרגל [כאשר הרב דורש בהלכות הרגל מקבלים פניו, ואפשר לדבר איתו]. כאשר עלה, מצאוהו, אמר לו, עני המחזור אחרי לחם⁸⁷⁵ [לזכות בה מן ההפקר או שיתננה לו בעל

⁸⁷⁴ עי' לקמן הערה 876.

⁸⁷⁵ עי' ש"ע (ח"מ סי' רלז ס"א): המחזיר אחר דבר לקנותו או לשכרו, בין קרקע בין מטלטלים, ובא אחר וקנאו, נקרא רשע. והוא הדין לרוצה להשכיר עצמו אצל אחר. ויש אומרים שאם בא לזכות בהפקר או מקבל מתנה, מאחר ובא אחר וקדמו, אינו נקרא רשע, כיון שאינו דבר המצוי לו במקום אחר [תוס']. והקונה קרקע על מצר חבירו, אע"פ שאין בה משום דינא דבר מצרא, יכול בעל מצר לקדמו לקנותה, ולא מקרי רשע, דהוי כמציאיה. וכן אן קונה דבר אחד, ובא חבירו ויכול לקנותו בזול, שאינו מוצא לקנותו כך במקום אחר, הוי כמו מציאה ויכול לקנותו, כל זמן שלא זכה בו הקונה. ויש אומרים דלא שני [רש"י]. הגה: וסברא הראשונה נראה עיקר ואפילו לסברא זו דוקא בעני אבל בעשיר לא אם לא בדבר שאינו מצוי דאז אפילו בעשיר מקרי רשע, וע"ל סימן קנו ס"ה, וכל זה לא מיירי אלא כשכבר פסקו הדמים שביניהם ואין מחוסרין אלא הקנין אבל אם מחוסרין עדיין הפסיקה שהמוכר רוצה בכך והקונה רוצה יותר בזול מותר לאחר לקנותו בין אם המוכר עכ"ם או ישראל, ויש מי שכתב שהוא חרם רבינו גרשום שלא להשיג גבול בשכירות בתים מן עכ"ם והוא הדין במקום שנהגו לשכור ההלואה מן העכ"ם:

המחזיר כו' - שני שדרו בעיר אחד מכמה שנים ולא היו להם חנות עד הנה והנה אחד מהפך לקנות החנות מן שר ואדון של העיר והקדימו האחר דאינו נקרא רשע דהוה לו כמו מציאה מאחר שלא יכול למצוא עוד חנות באותו העיר כי אין המנהג רק להשכיר החנות להלוואות רבית רק לאדם אחד ולא נימא שיחפש לו מקום אחר למחייתו אפילו לא יצטרך לילך מן העיר רק שלא ימצא מחייתו בהשקט ומנוחה מעניין אחר כמו זה שפיר חשוב כמו מציאה, אמנם בקנה בסתם ודעתו לדורי דורות שיהיה לו הרשות להלוואות ביחודי וידע ששום גוי אינו מלוה ברבית ואיש אחר בא לקפח מחייתו אשר טרח בה הראשון הוה כמו שקנה ישוב מן השר כמו שמביא ג"כ ראייה בתשובה, וה"ה נמי מי שהוחזק בחנות אחד מכמה שנים ואין לו מחייה אלא זו וידוע ששום גוי לא יסיג גבול אפשר מן הנכון שגם כן ישראל לא ירד לתוך אומנתו [ש"ך בשם המהרש"ל], כל שיש לו רשיון מהממשלה ובא אחר לקחת הרשיון ולדחות הראשון אסור [ש"ך בשם משאת בנימין] המחזיק בחזקה, ובא אחר והחזיק נקרא רשע, אבל אם הממשלה דוחפים אותו עליו, אין לו איסור להשתמש בו [ש"ך בשם האלשיך], ויש חולקים שאינו נקרא רשע במחזיק בחזקה [רע"א בשם הכנה"ג], לא מצינו דיקרא רשע במי ששכר בית ובא אחר ולקחה [רע"א].

נקרא רשע - ומכריזין עליו בבית הכנסת שעשה מעשה רשע כזה [סמ"ע]. יש ספק אי הוי דבר תורה, או מדברי סופרים נמי רשע מיקרי, וי"א דכל מקום שאמרו חכמים דנקרא רשע מחייבין אותו להחזיר המקח, ויש חולקים, ואפשר דיש ביד ב"ד לענשו עונש אחר דרך קנס כדי שלא יעשה כזאת, ובשווג דלא ידע פשוט דאין עליו שום דין כלל [פ"ת].

כיון שהפקר והמתנתו [דבר המצוי] - משא"כ כשכבא לקנות דבר דיכול להשתדל לקנותו גם במקום אחר, אף שיהיה לו טירחא בזה. והחולקים סבירא להו דאף במתנה והפקר נקרא רשע, דכיון דזה כבר בא ליקחנו ולקבלו ה"ז השני כנוטל במה שכבר זכה בו הראשון [סמ"ע].

הבית⁸⁷⁶ ובא אחר ונטלה הימנו, מה דינו. אמר לו, נקרא רשע [שיורד לחיי חבירו]. אם כן למה הרב עשה כך. א"ל, לא ידעתי [שרב גידל מחזיר אחריו]. אם כן שגם עכשיו הרב יתנהו [ימכר לו אותה]⁸⁷⁶. אמר לו, אני לא אמכור אותו, שזה הקרקע הראשונה שלי [שלקחתי מעולם], ולא סימן [טובה] הדבר [שימכור אדם מקחו הראשון], אם הוא מבקש, אני אתן לו במתנה. רב גידל לא ירד בה, שנאמר "ושונא מתנות יחיה"⁸⁷⁷, רבי אבא לא ירד בה, משום שרב גידל חזר אחריו. לא זה ירד בה ולא זה ירד בה, ונקרא קרקע של הרבנים [הפקר לתלמידים].

וכן האומר לאשה התקדשי לי כו'. [ואם] לא בא אחר וקידשה בתוך שלשים, מה דינו. רב ושמואל, שניהם אמרו, מקודשת⁸⁷⁸, ואף על פי שהמעות נתאכלו [אינם בעין בתוך ה' יום, שבזמן שרוצים שיחול הקידושין אינם], למה [חלה הקידושין אם אין מעות]. הדמים האלה אינם דומים לא למלוה [שנאמר המקדש במלוה אינה מקודשת] ולא לפקדון [שנאמר אם לא נשאר בה שוה פרוטה אינה מקודשת כדלעיל דף מז]. לא דומים לפקדון, שהפקדון הוא ברשות הבעלים כאשר הם נאכלים, ואלה נאכלו ברשותה. גם כן אינם דומים למלוה, שמלוה ניתנה להוצאה [לפני שהתחיל הקידושין, וכאשר אמר התקדשי לי בה, אינם שלו ולא נתן לה כלום, אבל הרי המעות האלה לא נתנו לה להוציאם אלא] בתורת [על מנת] שתתקדש בהם, [ולכן כאשר אכלה אותם היא אכלה דבר שהוא שלה, וכאשר הגיע זמן היא מקודשת].

לא בא אחר וקידשה, וחזרה בה [ואמרה בתוך ל' יום, איננה רוצה בהם], מה דינו. ר' יוחנן אמר, חזרת, שדיבור בא ומבטל דיבור⁸⁷⁹. ריש לקיש אמר, אינה חזרת, דיבור לא יכול לבטל דיבור. ר' יוחנן שאל לריש לקיש שאלה מברייטא, [האומר לשלוחות לך ולתרום, וחזר הבעלים ו]ביטל [אותו מלהיות שלוחו הן בפניו והן שלא בפניו], אם עד שלא תרם, ביטלו, אין תרומתו תרומה⁸⁸⁰. והרי כאן שזה דיבור ודיבור, ובא דיבור ומבטל דיבור. [כאן] שונה [שהרי יש] נתינת מעות ליד אשה, שהם כמו מעשה [ואע"פ שלא חלו מיד, עכ"ז הוה מעשה לחול לאחר ל' יום, ונקרא דיבור שאינו מעשה ממש], ודיבור לא יכול לבטל מעשה.

שאלו שאלה מברייטא [משנה], השולח גט לאשתו, והגיע [אפילו במקרה נפגש] בשליח או ששלח אחריו שליח, ואמר לו גט שנתי לך בטל הוא, הרי זה בטל [ולא חוששים שהוא מדבר כך רק לצער אותה, אבל לא ביטל את השליחות], והא נתינת גט ליד שליח דומים כמו נתינת מעות ליד אשה, וכתוב, הרי זה בטל. שם גם כן, כל זמן שלא מגיע הגט לידה [אין במעשה שלו⁸⁸¹ כלום], זה דיבור ודיבור הוא, בא דיבור ומבטל דיבור.

שאל ר"ל לר' יוחנן מברייטא [משנה], כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה [מי שיוצר כלי שאפשר להשתמש בו איך שהוא, וגם אפשר ליצור אותו לכלי אחר, ברגע שהוא חושב, שהוא רוצה אותו לכלי איך שהוא, חשיב כלי, ומקבל טומאה], ואין עולים מידי טומאתן [אם נטמאן] אלא בשינוי מעשה [שיעשה מעשה לגרום שאינם חשבים כלי בכלל].

⁸⁷⁶ עי' ח"מ (סי' קפג ס"ב): הנותן מעות לחבירו לקנות לו קרקע או מטלטלים והניח מעות חבירו אצלו והלך וקנה לעצמו במעותיו מה שעשה עשוי והרי הוא מכלל הרמאים ואם היה יודע שזה המוכר אוהב אותו ומכדו מוכר לו ואינו מוכר למשלחו הרי זה מותר לקנות לעצמו והוא שיודעו ואם מפחד שמא יבא אחר ויקדמו לקנות הרי זה קונה לעצמו ואחר כך מודיעו. הגה קנאה סתם במעותיו יכול לומר אחר כך לעצמי קניתי [ר"ן כב ע"ב בדפי הר"ן]. ודוקא בקרקע סתם אבל בקרקע מיוחד הואיל והוא מנהג רמאות ודאי מעיקרא קנאה משלח ולא יכול לחזור בו, קנאה באחד מדרכי הקנאה בלא מעות זכה המשלח ואפילו מכרה השליח אינו כלום [שו"ת הרשב"א ח"ג סי' קלב].

ועי' סמ"ע: לעצמו במעותיו - פירוש, במעות של עצמו דהיינו של השליח. שם: היה יודע שזה המוכר כו' - לשון "היה יודע", משמע שידע זה משעה ראשונה שא"ל לקנותו לו, ומשו"ה אמר שחוביב להודיעו מיד כדי שלא יסמוך עליו זה, ואפילו ככה"ג אם מפחד שמא יאמר לו אל תקנה עד שאשלח ואשתדל שימכרו לי, וביני ביני יקדמו אחר, מותר לקנותו בלא הודעתו מיד, רק שיודיעו אחר"כ. ועי' ט"ז שהקשה על הסמ"ע הרי הגמ' מדבר שלא ידעו מהשינוי עד שעת המקח עצמו.

שם: ואח"כ מודיעו - כדי להוציא נפשו מהחשד וגם כדי שלא יסמוך ע"ז.

האומר

פרק שלישי קידושין

נמ

עין משפט טר מצוה

גמ' ומאי שנא התם : צפ' האיש מקדש : דקמני האומר לשנותו. לא וקדש לי אשה פלונית במקום פלוני והלך וקדשה במקום אחר אינה מקדשתה מאי שנא התם דקדקו לשון שלוחות משלחו לשם כך והבא נקט חבירו שלא שלחו לשם כך אלא אם יודמן לו במקום פלוני דרך אלהה : דפטר. האי משלח לא טרח האי שליח לבקשה לי במקום אחר ולא סמכה דעתיה לנאיש שליח אלא בזאתו מקום : **מראה מקום** הוא לו. אם ממלכה שם קדשה לי שם ואינו ממתיק למקום אחר ומינהו אם עבד עבד : **לא יכנסו ניהלים**. לא רלו ליתנה ללוך כנו : ומקמינן איבעי ליה לאודועיה. להוילע עלמנו מן מנהג רמאות : **באגא דאלימי**. בקעה של צבלי זרוע היתה ולא יניחו לכל אדם לקנות קרקע אלא : **מהפך ביהויה ארעא**. מחזר עליה לקנותה : **קבליה**. קבל עליה כושר דברי נטמיהו לר' זורא : **רגל**. כשורשין בהלכות הרגל היו מקבלין פני הרב : **עני מהפך בחררה**. מחזר אחריה לזכות בה מן ההפך או שיחננה לו בעל הבית : **נקרא רשע**. שורד לחיי חבירו : **לא סופ ידענה**. שרב גידל מתעסק בה : **לא ארעא קמייהו**. לי הוא לו רשונה שלקחתי מעולם : **ולא מסמנא מילתא**. אינה סימן טוב שימכור אדם מקחו הראשון : **ארעא דרבנן**. הפקר לתלמידים : **ואפ"ט שנאלכו המעות**. בחוק לי יום דכי צבו קידושין לניחל ליתנייהו למעות אפ"ט חילי : **לא למלוה דמו**. דינמו התקדש במלוה אינה מקודשת : **ולא נלקיון דמו**. דינמו אל לא כשתייר בה שיהיה פרוטה אינה מקודשת כדאמר בהאיש מקדש (לעיל 97 מו). התקדשי לי בפקדון והלכתי ומלאתו שנגנב או שגאבד אם כשתייר בו שיהיה פרוטה מקודשת כו' : **לשוללה יתנה**. מקמי דיסתחלו קידושין וכו' אמר לה התקדשי לי בה לאו דריתו וכו' ולא מידי יהיב לה אבל לא ליה ליה ניהו לה להוילין אלא ע"מ שתתקדש בהן ולהכי כי אכלה דיהה אכלה ולכי מנא זמנא מקדש : **ומורה כה**. בחוק לי אמרה אי אפשי בהן : **ביטל אם עד שלא תרם ביטל**. האומר לשלוחו לא והרום וזכו וצטלו מלוהות שלוחו או בצפוי או שלא בצפוי : **דכי מעשה דמו**. ואפ"ט שלא חלו מיד מיד מעשה מיהו לחול אחר שלשים והא דקרי ליה דיבור ממש ללאו מעשה ממש הוא : **ופגיש בשליח**. רבותא אשמעינן אפ"ט שלא יא אחרינו לשם כך אלא שפגע בו ואמר לו הכי בטל וכו' אמרינן ללעוירי בעלמא קא מטיין והכי מפורשת צפ' השולח : **כל כמה דלא מעט גיטא**. ליד האשה לאו מידי הוא : **יורדין לידי טומאה במתקנה**. כגון גולגמי כלים דאמר בהכל שוחטין (חולין 97 כה). כל שעתיד לשוף לשבץ ולגרר וקדש ההם דלכתי שחרון מלכיה הוא וטוהרתי ואם הישב עליה שלא לשוף ושלא לשבץ הביאחו מתקנה על ידי גמיר מלכיה מכלן ולהבא : **ואין עולין מעומאמן**. משקבלה : **אלא בשינוי מעשה**. שיבשה בה מעשה לקלקלם שיבשרם או יקבצם וכן עד שלא יקבלו טומאה אין עולין מתורת קבלת טומאה שירדו במתקנה זו אלא בשינוי מעשה עד שיהפיל לשוף לשבץ ולגרר :

לעיל כ.

[לעיל מה' וצ"ל]

[הוספת דינמות פ"ד]

הגהות הב"ח
(ב) צפ' באגא דאלימי
הוא לרב כ"ל ויהיה
ליה מתק :

צ"ב יג : מגילה כת
חולין מה' :

מדיס כט : בצורות מט.

[בצורות אחרת תעבדו
כפ"י שאין כתיב וכו'
גמרינן]

גיטין לג : מדיס כט :
תרומוס פ"ג מ"ד

גיטין לג.

הוספה דלמי צ"ב פ"ג
דפ"ז שכתב מה רוביה
גי : כלס פ' כה מ"ט
מתכות כט :

ומאי שנא התם *דקתני האומר לשלוחו הכא רבותא קמ"ל והתם רבותא קמ"ל הכא רבותא קמ"ל דאי תנא שלוחו היה אמינא שלוחו הוא דהוי רמאי דסמכה דעתיה סבר עבד לי שליחותי אבל חבירו דלא סמכה דעתיה אימא לא ליהוי רמאי התם רבותא קמ"ל דאי תנא האומר לחבירו היה אמינא חבירו הוא דכי קדשה במקום אחר אינה מקודשת דסבר לא טרח אבל שלוחו דטרח אימא *מראה מקום הוא לו קמ"ל *דיבין חסידא אויל לקדושי ליה איתתא לבריה קידשה לנפשיה והתניא מה שעשה עשוי אלא שנהג בו מנהג רמאות *לא יהודה ניהליה איבעי ליה לאודועי סבר אדהכי והכי אתא איניש אדרינא מקדש לה רבה בר בר חנה דהיב ליה זוזי לרב אמר זבנה ניהלי להאי ארעא אול זבנה לנפשיה והתניא *מה שעשה עשוי אלא שנהג בו מנהג רמאות *באגא דאלימי הוה (ב) ליה לרב נהגי ביה כבוד לרבה בר בר חנה לא נהגי ביה כבוד ליה לאודועי סבר אדהכי והכי איניש אדרינא זבין לה רב גידל הוה מהפך בהדיא ארעא אול רבי אבא זבנה אול רב גידל קבליה לרבי זורא אול רבי זורא וקבליה לרב יצחק נפחא אמר ליה המתן עד שיעלה אצלנו לרגל כי שליח אשכחיה אמר ליה עני מהפך בחררה ובא אחר ונמלה הימנו מאי אמר ליה *נקרא רשע ואלא מר מאי מעמא עבד הכי א"ר לא הוה ידענא השתא נמי ניתבה ניהליה מר א"ל זבוני לא מזבנינא לי דארעא קמייתא היא ולא מסמנא מילתא אה בעי במתנה נישקליה רב גידל לא נחית לה *כרתיב *ושנא מתנות יהיה רבי אבא לא נחית לה מושם דהפך בה רב גידל לא מר דרבנן : וכן האומר לאשה התקדשי לי כו' : לא בא אחר וקידשה בתוך שלשים מהו רב ושמואל דאמרי תרייהו *מקודשת *ואע"פ *שנשתאלו המעות מאי מעמא הני זוזי דמו למלוה דמו ולא לפקדון דמו לפקדון לא דמו פקדון ברשותא דמרא קא מתאבלי והני ברשותא דיהה קא מתאבלי למלוה נמי לא בתורת קידושין יהבינהו ניהלה לא בא אחר וקידשה וחזרה בה מהו ר' יוחנן *אמר 'חזרת אתי דיבור ומבטל דיבור ריש לקיש אמר אינה חוזרת לא אתי דיבור ומבטל דיבור איתיביה ר' יוחנן לריש לקיש *ביטל אם עד שלא תרם ביטל אין תרומתו תרומה והא הכא דדיבור ודיבור הוא וקאתי דיבור ומבטל דיבור שאני נתנית מעות ליד אשה דכי מעשה דמו ולא אתי דיבור ומבטל מעשה *איתיביה 'השולח גמ לאשתו והגיע בשליח או ששלח אחריו שליח ואמר לו גמ שנתתי לך במל הוא הרי זה במל והא נתנית גמ ליד שליח דכי נתנית מעות ליד אשה דמי וקתני הרי זה במל התם נמי כל כמה דלא מאא גיטא לידה דיבור ודיבור הוא אתי דיבור ומבטל דיבור איתיביה ר' לר' יוחנן *כל הכלים יורדין לידי מומאתן במחשבה ואין עולים מידי מומאתן אלא בשינוי מעשה

לקדושי איתתא לבריה . ומיירי דלרצוי ארלי קמיה ושתיק לנאיש שליח אמר לעיל (97 מה') דלא חתיף איניש דמשוי אביו שליח אכל הכא דלרצוי ארלי ושתיק איכא לנמינר דסמך עליו : **עני** המהפך בחררה ובא אחר ונטלה כו' . פי' בקונטרס דמיירי בחררה של הפקר וקשה מהא דתמן בשנים אוחזין (צ"מ 97 י.) ראה אה המליאה ופול לו עליה וזו שפירש עליה עליה ובא אחר ונטלה הרי היא שלו וכן הא דקאלמר התם (סס) מי שליטת מקנת הפאה עתה עליה עליה מעבירים אותו הימנה ואמאי עני מהפך בחררה הוא ואומר ר"ת דאכור דמהפך דנקט הכא לא שייך אלא דוקא כשרולה העני להרויח בשכירות או כשרולה לקנות דבר אחר וחזירו מקדים וקונה והוי דומיא דרב גידל ומש"ה קאלמר דנקרא רשע כי למה מחזר על זאת שטרך בה חבירו יך וישתכר במקום אחר אבל אם היתה חררה דהפקר ליכא אכור שם לא זכה בזאת לא ימלא חררה ומיאו קשה מההיא דפקר לא יחפור (צ"ב 97 כא) : דקאלמר התם מרשוקין מן הדג כמלא ריתא דג אפ"ט שהוא של הפקר ונראה דהג הייט טעמא מפני שהוא יורד לאומנתו כי הוה דקאלמר התם (סס) האי בר מצוה דלוקין ריחא וזאת בר מצוה עליה ולוקין בהיה מי לעבד עליה דקאלמר ליה דקא ספקת לחיותא ועוד אומר רבינו מאיר אביו של ר"ת דמיירי בדג מת שגן דרך הדגים להשיס במלוות דג מת והדגים מתאכלים שם סביב אותו הדג וכיון שזה פירש מולדתו תחילה וע"י מעשה שטעה זה מתאכלים שם סביב ודלוי אם היה חבירו פירש הוה כאלו גזול לו ויכול לומר לו תוכל לעשות כן במקום אחר ומכלן נראה לומר ר"י יתקן שאכור למלמד להשיב עלמו לבעל הבית שם לו מלמד אחר צביון כל זמן שהמלמד צביון שמאחר שהוא שכיר שם יך המלמד במקום אחר להשתכר שם אם לא שיאמר צב"ב דלוי רלונו לעכב המלמד שלו אבל אם שכר צב"ב המלמד אחד יוכל צב"ב אחר לכסור אותו מלמד עלמו ואינו יוכל לומר לו צב"ב לך שאכור מלמד אחר דמינא ליה אין שזה ילמוד בני יפה ממלמד אחר :

[כפסר חכמים סימן
תקצ"ז איתא רב עשר]

י מ"ו פ"ד מהלכות
תמונות ה"ז ט טו"ע
י"ד סימן ט"א טע"ף לו :

יא ח"מ פ"ו מהלכות
גירושין ה"ז יא פסג
ע"ג כ טו"ע א"ע
סימן קמ"א טע"ף נט :

יב ח"מ פ"ח מהלכות
כלים הלכ"ז :

תוס' ר"י הוקן
ובת כהן לישראל לא תאכל שמת קדושין הן ואיזוין פוסלים ולא מאבולין : לא יהיב ניהליה . לא הוי רוצים לתתה לבנואיבעי ליה לאודועי . להבן קודם שיקדשה לרצויה צטו מטתה רמאות ואסור לעשר כן : באגא דאלימי . בקעה של בעלי ודעות היתה פני היא מרהים לקנות קרקע אצלם אלא לאדם שהיה תושב בעיניהם : לאודועי . שלא יתיירו לי לקנותה בשבילי קודם שיקחנה : מתקן עליה . לקנותה : קבלה . סיפר תלמידי . לר"ב בטרודש' בהלכות הרגל והיו כלם באים לקבל פני הרב : תורה . ענה . פר"ש מחזר לזכות בה מן ההפך או שיחננה לו בעל הבית ע"כ . ולא נתיירא דהא חנן בפיאה פ"ה נפל מקנת פיאה ודוקא על הימנא אין לו בה כלום . נפל לו עליה או פירש שליחו עליה מעבדיון אותה הימנא ויבירשלימי ובתופתא תני בשם ר' מאיר קניסין איהו ומצינן דהימנא את החלוש ואת החזיר . חנן ורוא לא בתורה דהפקר איירי אלא דהתייב כי האי בונא ספקין לה מניה . אלא דרביה דק עבידא שריצה לקנותה או שישתכר עם בעל הבית כדי שיחפורנה ובע אחר ועשה מה שראו היה משתדל לעשות עם בעל הבית וה נקרא רשע ומיורו אין

דמו מלוה להוציאה ניתנה הני בתורת קידושין יהבינהו ניהלה לא בא אחר וקידשה וחזרה בה מהו ר' יוחנן *אמר 'חזרת אתי דיבור ומבטל דיבור ריש לקיש אמר אינה חוזרת לא אתי דיבור ומבטל דיבור איתיביה ר' יוחנן לריש לקיש *ביטל אם עד שלא תרם ביטל אין תרומתו תרומה והא הכא דדיבור ודיבור הוא וקאתי דיבור ומבטל דיבור שאני נתנית מעות ליד אשה דכי מעשה דמו ולא אתי דיבור ומבטל מעשה *איתיביה 'השולח גמ לאשתו והגיע בשליח או ששלח אחריו שליח ואמר לו גמ שנתתי לך במל הוא הרי זה במל והא נתנית גמ ליד שליח דכי נתנית מעות ליד אשה דמי וקתני הרי זה במל התם נמי כל כמה דלא מאא גיטא לידה דיבור ודיבור הוא אתי דיבור ומבטל דיבור איתיביה ר' לר' יוחנן *כל הכלים יורדין לידי מומאתן במחשבה ואין עולים מידי מומאתן אלא בשינוי מעשה

מצינן אחת מידי : רשע . שורד לחיי חבירו : קמייתא . ראשונה שלא קניתי מעולם ואם אסמכה אינו סימן טוב : ארעא דרבנן . הפקר לתלמידים : מהו . דין אלו הקדושין : ואפ"ט שנאלכו כל המעות . ליה וכו' בעי למילח הני קדושין ליתנהו למעות בעולם אפ"ט מקדשת : לא למלח דאיה מקדשת ולא לפקדון שאם אין בפקדון שיה פרוטה עניי איה מקדשת . מלוה להוציאה ניתנה ולא רידיה הוא ולא יחב למידי . וחזרה בה תוך שלשים יום שאסרה בפני שנים או אפשי בקדושין . אבל אם היה הוא הוה חוק ל' יום פשיטא שלא נגמרו הקדושין ואינה זקוקה ליכס והוא מחזר בקדושה . אתי דבר דהשתא ומבטל

האומר פרק שלישי קידושין

י"א מ"י א"ת מ"כ'
סומא איתגב ס"ב
סמך עשוך רמו :

מיד מחשבה מיהא תפיס . תימא לפרוך נמי גבי תרומה לעיל לר"
דקאמר אס עד גלא תרס ציטלו און תרומתו תרומה זאל אס
משתרס ציטל תרומתו תרומה וזאילו תרס השליש בתמשה דלא
תרומה יטעלה באומר ומחשבה אלמא לא אחי דיבור ומבטל דיבור וי"ל
דמתקשה לתרומה היה יודע דמתקשה
דמי דרבינן (במגדה ר"ח) ויודע נכס לרס
והוי כאלו תרס צידים ואפילו מעשה
אינו מוילא אפילו תרס אח"כ כריו
אחר מתקבת השליש זאל גבי טומאה
אין המחשבה מומאחו זאל מזיכוהו
לידי תורת קבלת טומאה וזאתה הבאה
יכולה להחבטל דהלכ מודים דע"י
המעשה מתבטלת א"כ תחבטול על ידי
מחשבה : ר"ל קידשה עלמה ומורה
בה מהו . גראה לפרס ומורה בה
בלא אמייתה לשליש דאי אמרה לשליש
אין לרננו שתקדשי פשיטא דלינה
מקודשת דאטו משום דאמרה לו מיהוי
לי שליח לקדשי לא מלי' חוורה :
אם ציטל עד שלא תרס ס' . הלא
לא משני כדלעיל שאני נתינת
מעוה ליד האשה דלמעשה דמי היינו
משום דהלא ליכא נתינת מעוה אלף
דיבור לכד : **מתררת** גט לא
צטילה . פי' דמשתמא אינו מחבטין
לבעול אלף השליש ולפי זה אס אמר
בפירות אני מבטל גטו טלמו שהוא
צטול ופסול לגרש בו ובכפר השולח
(ויקין דף נ"ג) גרים גיטול גופיה מי
קא צטל משמע שאין גטו מתבטל
ולריך לפרס אתה סבור שהגט יכול
ליפסל בצטול ולא היה דהרי הוא
כמו מעוה שאין מתבטלות דמאחר
דגטו כחוב כהלכתו אינו יכול
לבעול ואם ירצה ימורו ויגרש בו
אפילו

מעשה מוציא מיד מעשה . החיול לטוף ציטל מהס חורה גמר מלאכה
למס כלי צין שירד לכו ע"י מעשה שהחליקו וגילה דעתו שאין מחוסרין
עוד תיקון צין שירד לנו ע"י מחשבה : מחשבה אינה מוציאה . הישב
עליהן לטוף לשבץ אחר שחישב עליהן שלא לטוף שלא לשבץ אין
יואלץ מיד מתקנתן הלאשונה : דמי
חורה אור
מחשבה מוציא מיד מעשה ומיד מחשבה
מחשבה אין מוציאה לא מיד מעשה ולא מיד
מחשבה בשלמא מיד מעשה לא מפקה דלא
אתי דיבור ומבטל מעשה אלא מיד מחשבה
מיהא תפיס שאני מחשבה דמימאה דכי
מעשה דמי וכדרב פפא *דרב פפא רמי כתיב
כי יתן וקרינן כי יותן *הא כיצד כי יותן דומיא
דכי יתן מה יתן דניחא ליה אף יותן דניחא
ליה רב וביד מתני להא שמעתתא אהא *וכן
היא שנתנה רשות לשלוחה לקדשה והלכה
היא וקדשה את עצמה אם שלא קדמו
קדושה קדושוין ואם של שלוחה קדמו אין
קדושה קדושוין לא קדשה את עצמה וחורה
בה מהו רבי יוחנן אמר 'חורה ר"ל אמר אינה
חורת ר' יוחנן אמר חורת אתי דיבור ומבטל
דיבור ר"ל אמר אינה חורת לא אתי דיבור
ומבטל דיבור איתביה רבי יוחנן לר"ל ביטל
אם עד שלא תרס ביטל אין תרומתו תרומה
אמר רבא הכא במאי עסקינן כגון שקדם
בעל הבית ותרם את בריו דהוה ליה מעשה
איתביה ריש לקיש (ב) *כל הכלים יורדים
לידי מומאמן במחשבה ואין עולין ממומאמן
אלא בשינוי מעשה מעשה מוציא מיד מעשה
ומיד מחשבה מחשבה אינה מוציאה לא מיד
מעשה ולא מיד מחשבה בשלמא מיד מעשה
לא מפקה לא אתי דיבור ומבטל מעשה אלא
מיד מחשבה מיהא תפיס א"ל שאני מחשבה
דמימאה דכי מעשה דמי וכדרב פפא רב

הרמ' ר"י הובין

וכן דאז שנתנה רשות
ב' התרא . ולא לשלמי
במר ר"ל דלא אתי דיבור
ומבטל דיבור גירדא :
מוד שיהוור גירש בו
בשאורו הלכה גם
שנתנו לך בבל הוא :
מחורה גם לא במה
בבאי לישאנו כמי
שנתנו פרק השולח
בבאי פקעו דהא כחלי
קדושה ראשון אשתי איש
גמרתי היא . מר רב
הסדא . ארישא אמר
אמר מביישא : אי תנאה
וי . חיי ולאדרי ל' יום
כליב התקדשי בו
מעכשיו אם לא אזור
על ל' יום ואם לא חור
בו מוקדשת היא לו
מיעה דאשתיה אי
חורה הוי שחור בו
מעכשיו רקאבר ואינו
רצוה שיחילי הקדושתין
עד אחר ל' יום ויבטל
לחור שהיא לא נתן לה
הבכף עד שתחור בו ואי
חורה הוי מקדשת
לשנה שחור מדי הכסף
הוי היא בזה הלכך
לעולם וזריכה אבר
פשיטא . ושמאל אבר
אינו בזה הספק אלא
ל' יום שפט אמת
הראשון ולא פסור
הקדושתין נכסא קדושה
שני הלך לפסור עכ"ל
ר"ש . והיא פירושא
דאומר לאשת הרי את
מקדשת לי מעכשיו
ולאדרי שלישי יום ובא
אחר וקדשה בתוך ל'
יום ואי"ל סת או חור
בו הראשון בתוך ל'
יום מקדשת לשני
דגאלא מילתא לפסור
קדושה ראשון לא הוי
קדושה שהרי חור בו
או מת כמו שגמרה
מלשון ר"ש לשמואל
דאמר תנאה הרי את
ראשון חוק שלשים יום
דמי קדושה שני קדושה
אלמא יכול לחור בו
הרי"ל ר"ל כתב בפ"א
שצריכה גם פשיטא
אפילו תוך ל' יום אלמא
אפילו לא סני ליה
בחורה תוך ל' . ונראה
שפ"א תנאה הוי ה'ק
לה קדושה נחלה
מוציאה במסר ל' יום
מטבא עד לאחר ל' יום
והיא מקדשת בהאי
לישנה לראשון תוך ל'
יום ואינו יכול לחור בו
משעה ראשונה בגלל זה
שאם מיה קדושה שני הוי קדושה
מן הדיבוס שאין כאן קדושתין כלל ואם קדשה אחר אפילו קדם שפת בתהס דקדושה שני קדושתין . לשמאל פשיטא ליה דתנאה הוי דאפילו תנאה הוי הבטל יכול לחור בו . דהני תנאי . דאפילו גנישין כח"כ :

פפא רמי כתיב כי יתן וקרינן כי יותן הא כיצד כי יותן דומיא דיתן מה יתן
דניחא ליה אף יותן נמי דניחא ליה איתביה רבי יוחנן לר"ל השולח גט לאשתו
והגיע בשליח או ששלח אחריו שליח ואמר לו גט שנתי לך במל הוא הרי
זה במל תיובתא דר"ל תיובתא והילכתא כוותיה דר"ל ואפילו בקמייתא ואע"ג
דאיכא למומר שאני נתינת מעוה ליד אשה דלמעשה דמי אפילו הכי אתי
דיבור ומבטל דיבור קשיא הילכתא אהילכתא אמרת הילכתא כרבי יוחנן
וקימוא לן *הילכתא רב נחמן דאביעי אלהי מהו שיהוור ויגרש בו רב נחמן
אמר *חורו וכגמרש בו רב ששח אמר אינו חור וכגמרש לן הילכתא
כותיה דרב נחמן *נדי דבטליה מחורת שליח מחורת גט לא במליה : מקדשת
לשני : אמר רב 'מקדשת לשני לעולם ושמאל אמר מקדשת לשני עד
ל' יום לאחר ל' יום פקעי קדושת שני וגמרי קדושה ראשון יתיב רב הסדא
וקא קשיא ליה קדושה שני במאי פקעי אמר ליה רב יוסף מר ארישא מתני
לה וקשיא ליה רב יהודה אסיפא מתני לה ולא קשיא ליה מעכשיו ולאחר
שלשים יום וכו' אמר רב 'מקדשת ואינה מקדשת לעולם ושמאל אמר
מקדשת ואינה מקדשת אלא עד ל' יום לאחר ל' פקעי קדושה שני וגמרי
קדושה ראשון לרב מספקא ליה אי תנאה הואי אי חורה הואי לשמואל פשיטא
ליה דתנאה הואי ובפלוגתא דהני תנאי *דתנאי "מהיום ולאחר מיתה גם
ואינו גם דברי חכמים רבי אומר כזה גם ונימא *רב הלכה כרבנן ונימא
שמאל הלכה כרבי צריכא דאי"ל אמר רב הלכה כרבנן הוה אמינא התם
דלחוקא קאתי אבל הכא דלקרובה קאתי אימא מודה ליה לשמואל דתנאה
הואי ואי אמר שמואל הלכה כרבי הוה אמינא התם הוא דאין גם לאחר
מיתה אבל הכא דיש קדושוין לאחד ל' אימא מודי ליה לרב צריכא אמר
אביי ולמעמיה דרב בא אחד ואמר לה הרי את מקדשת לי מעכשיו ולאחר
ל' יום ובא אחר ואמר לה הרי את מקדשת לי מעכשיו ולאחר עשרים יום
יום אס לא קדשה אחר צנתיים אימא דילמא הוי חורה דלא רצה לקדשה מעכשיו שמה דעתו
קמשמע לן : ולמעמיה דרב . דמספקא ליה בחורה ותנאה זאל אחד ולאחר מעכשיו ולאחר שלשים וזאל אחר ולאחר מעכשיו
ולאחר עשרים שכלו על שני בתוך של ראשון ואם דראשון חורה הוה לכו דשני קדושתין דהא ראשון הדר ביה ממעכשיו :

כ"ז כב
לקמן פ"ט ע"ט

זכא וכו' נתי נתן כלים ס"ה
מ"ס סוכה יג' : הוסיפה
דליים כ"ז ס"ג ופי'

הגהות הב"ח
(ה) גבי איתויה ריש
לקום דמי יתק
כל הכלים :

(כמותו יג' ופי')

גיעין עבד כ"ז קלו
[תוספתא דגיעין ס"ה]
[ע' תוס' ממות ל']
דק' ולימא']

[הכלל הוא] מעשה מוציא מיד מעשה ומיד מחשבה [שאם יש כלי והוא מתחיל לשפשו לתקנו ולהפוך אותו לכלי אחר, נבטלה הגמר מלאכה לשם כלי, גם אם נהיה כלי על ידי מעשה תיקון, וגם אם נעשה כלי על ידי מחשבתו להשאיר אותו איך שהוא]. מחשבה אין מוציאה לא מיד מעשה ולא מיד מחשבה [שאם יש כלי שמוכן על ידי מעשה, או שחשבו שהוא ישתמש בו איך שהוא, ואחר כך הוא חשב לשפשו ולתקנו, מחשבתו השניה לא מוציאה מידי המחשבה הראשונה].

זה מובן [שמחשבה] לא מוציאה מיד מעשה, שלא אתי דיבור ומבטל מעשה, אלא מיד מחשבה שתוציא תפיק. מחשבה של טומאה שונה, שזה דומה כמעשה [שהרי התורה קוראו מעשה]. וכמו ההלכה של רב פפא, שרב פפא שאל סתירה, כתיב "כי יתן" [מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכם. - והרי הלשון כי יתן משמע בידיים] וקרינן "כי יתן" [וזה נעשה ממילא]. איך [מבינים את זה]. "כי יתן", דומה ל"כי יתן". כמו ש"יתן" [משמע] שהוא רוצה בו [הוא מעשה בידיים אע"פ שהוא רק מחשבה?], אף "יותן" שהוא רוצה בו.⁸⁷⁷

רב זביד למד את ההלכה [פי' המחלוקת של רבי יוחנן וריש לקיש] על זה, וכן אם היא נתנה רשות לשלוחה לקדשה⁸⁷⁸, והלכה היא וקדשה את עצמה, אם שלה קדמו, קידושה קידושין. ואם של שלוחה קדמו, אין קידושה קידושין. לא קדשה את עצמה, וחזרה בה [בין בפני השליח ובין שלא בפניו⁸⁷⁹], מה דינו. רבי יוחנן אמר, חזרת⁸⁷⁹, ור"ל אמר, אינה חוזרת. ר' יוחנן אמר חזרת, בא דיבור ומבטל דיבור, ר"ל אמר אינה חוזרת, לא בא דיבור ומבטל דיבור. רבי יוחנן שאל לר"ל, [השולח שליח לתרום תרומה]. ביטל [את השליח], אם עד שלא תרם ביטל, אין תרומתו תרומה. אמר רבא, כאן במה מדובר, כגון שקדם בעל הבית ותרם את כריו, שהוא מעשה.

ריש לקיש שאל [לרבי יוחנן], כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה [מי שיוצר כלי שאפשר להשתמש בו איך שהוא, וגם אפשר ליצור אותו לכלי אחר, ברגע שהוא חושב, שהוא רוצה אותו לכלי איך שהוא, שחייב כלי, ומקבל טומאה], ואין עולים מידי טומאתן [אם נטמאו] אלא בשינוי מעשה [שיעשה מעשה לגרום שאינם חשובים כלי בכלל. הכלל הוא] מעשה מוציא מיד מעשה ומיד מחשבה [שאם יש כלי והוא מתחיל לשפשו לתקנו ולהפוך אותו לכלי אחר, נבטלה הגמר מלאכה לשם כלי, גם אם נהיה כלי על ידי מעשה תיקון, וגם אם נעשה כלי על ידי מחשבתו להשאיר אותו איך שהוא]. מחשבה אין מוציאה לא מיד מעשה ולא מיד מחשבה [שאם יש כלי שמוכן על ידי מעשה, או שחשבו שהוא ישתמש בו איך שהוא, ואחר כך הוא חשב לשפשו ולתקנו, מחשבתו השניה לא מוציאה מידי המחשבה הראשונה].

זה מובן [שמחשבה] לא מוציאה מיד מעשה, שלא אתי דיבור ומבטל מעשה, אלא מיד מחשבה שתוציא תפיק. מחשבה של טומאה שונה, שזה דומה כמעשה [שהרי התורה קוראו מעשה]. וכמו ההלכה של רב פפא, שרב פפא שאל סתירה, כתיב "כי יתן" [מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכם. - והרי הלשון כי יתן משמע בידיים] וקרינן "כי יתן" [וזה נעשה ממילא]. איך [מבינים את זה]. "כי יתן", דומה ל"כי יתן". כמו ש"יתן" [משמע] שהוא רוצה בו [הוא מעשה בידיים אע"פ שהוא רק מחשבה?], אף "יותן" שהוא רוצה בו.

שאלו שאלה מברייטא [משנה], השולח גט לאשתו, והגיע [אפילו במקרה נפגש] בשליח או ששלח אחריו שליח, ואמר לו גט שנתתי לך בטל הוא, הרי זה בטל [ולא חוששים שהוא מדבר כך רק לצער אותה, אבל לא ביטל את השליחות]. וזה פורך את ריש לקיש, וההלכה כמו רבי יוחנן, ואפילו בצירור הראשון [שאם לא בא אחר וקידשה וחזרה בה תוך ל' היא יכולה לבטל את הקידושין]. ואע"ג שיש מקום לומר שנתנת המעות ליד האשה שונה, שזה כמו מעשה, עכ"ב בא דיבור ומבטל דיבור.

קשה [וישמ סתירה] בין הלכה להלכה. שאמרת, שההלכה כרבי יוחנן, ואנו לומדים שההלכה כרב נחמן. ששאלו אותו, [השולח גט לאשתו, ואמר לשליח "גט שנתתי לך בטל הוא"] מהו שיחזור ויגרש בו. רב נחמן אמר, חזור ומגרש בו, רב ששת אמר, אינו חוזר ומגרש בו, ואנו

לומדים שההלכה כמו רב נחמן. אפילו שבטלו מתורת שליח, מתורת גט לא בטלו⁸⁸⁰.

מקודשת לשני. אמר רב, מקודשת לשני לעולם שליח [שהרי היה לה זמן לחול בתוך ל'?,] ושמואל אמר, מקודשת לשני עד ל' יום, לאחר ל' יום נפקעו קידושי שני וחלו קידושי ראשון. ישב [והתבונן] רב חסדא והתקשה, במה נפקעו קידושי שני. אמר לו רב יוסף, הרב [אתה] לומד את זה על ההתחלה של המשנה [שלא אמר מעכשיו], וזה קשה לך, רב יהודה לומד את זה על סוף המשנה, וזה לא קשה לו.

[סוף המשנה היא:] מעכשיו ולאחר שלשים יום וכו', אמר רב, מקודשת ואינה מקודשת לעולם [ואפילו ולאחר ל' היא עומד בספק קידושי שניהם ואסורה לשניהם ללא גט של א' מהם]⁸⁸¹, ושמואל אמר, מקודשת ואינה מקודשת עד ל' יום [שמא ימות הראשון ולא יגמרו הקידושין שלו ואז חלו קידושי השני למפרע], לאחר ל' נפקעו קידושי שני [וחלון] וגמרו קידושי ראשון. רב מסתפק, אם זה [פי' מה שאמר לאחר ל'], הוא תנאי [אם לא אחזור בי בתוך ל'⁸⁷⁸], יהיו קידושין מעכשיו או חזרה [שהרי אמר מעכשיו, ולאחר ל', ולכן אם זה תנאי לא חלו קידושי שני לאחר ל', אבל אם זה חזרה, חלק קידושין שני ולא קידושי ראשון], וזה פשוט לשמואל שזה תנאי [ולכן כל זמן שלא חזר בו תוך ל' הוה קידושין גמורים אחר ל'].

[והם באמת חולקים] במחלוקת של התנאים האלה, שלמדנו בברייטא, [הנותן גט לאשתו שיחול] מהיום ולאחר מיתה, גט ואינו גט⁸⁸² [פי' זה ספק גט, שאם "ולאחר מיתה" פי' תנאי מהיום יהיה גט אם אמות, ולכשימות נמצא גט למפרע מאותו היום, או אולי זה חזרה וחזר בו מהיום, ואמר זה גיטך לאחר מיתה, ואז לא אמר כלום, שהרי אין גט לאחר מיתה, שהרי מאחר שמת איך הוא יכול לגרש], דברי חכמים, רבי אומר, כזה גט [שזה ודאי תנאי]. ונאמר שרב סובר שהלכה כרבנן, ונאמר ששמואל סובר שהלכה כרבי. [אלא] צריכים [לגרוס איך שגרסנו], שאם רב היה אומר הלכה כרבנן, הייתי אומר, שם [יש להסתפק בדבריו ולומר אולי זה חזרה] שבא להרחיקה [וקשה בעינינו לרחקה ולגרשה, ולכן חזר בו מ"מעכשיו"], אבל כאן שבה לקרבה, נאמר [שרב] מודה לשמואל שזה תנאי [שהרי הוא יגיד כל מה שיכול כד לקרבה, ומה שאמר לאחר ל' לא חזר בו מ"מעכשיו" בכלל]. ואם שמואל אמר הלכה כרבי, הייתי אומר, ששם הוא [אמר שזה תנאי ולא חזרה שכל א' יודע] שאין גט לאחר מיתה [ואין אדם עושה כזה דבר על כלום, ולכן אין צד של חזרה], אבל כאן שיש קידושין לאחר ל' [אם לא קדשה אחר בינתיים], נאמר שהוא מודה לרב [שאפשר כוונתו הוא לחזרה, שלא רצה לקדשה מעכשיו שמא דעתו על אחרת, וימלוך בתוך ל' יום, אלא רואים שצריכים [את שניהם]].

אמר אביי, ולפי טעמו של רב [שמספק בחזרה או תנאי, אם] בא אחד ואמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר ל' יום, ובא אחר ואמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר עשרים יום [אם הראשון הוא חזרה השני מקודשת שהרי הראשון חזר בו],

⁸⁸⁰ עיי' ש"ע (אה"ע סי' קמא ס"ו): השולח גט ביד שליח וביטל הגט, ה"ז חוזר ומגרש בו כשירצה, שלא בטלו מתורת גט אלא מתורת שליחות. לפיכך אם היה הגט ביד הבעל ובטלו, כגון שאמר: גט זה בטל הוא, אינו מגרש בו לעולם. וכן אם פירש בעת שבטלו, והוא ביד השליח, ואמר: גט ששלחתי הרי הוא בטל מלהיות גט, אינו מגרש בו; ואם גירש, הרי זו ספק מגורשת.

ביאור: אינו מגרש בו לעולם. ואם גירש ה"ז ספק כמ"ש בסמוך משום דאפגלי בזה הפוסקים אם יכול לבטל הגט אחר שנכתב, ואם ביטל קודם שנכתב עיין סימן קל"ד (ב"ש).

⁸⁸¹ עיי' לעיל הערה 873.

⁸⁸² ש"ע (אה"ע סי' קמא ס"ג): הרי זו גיטך מעכשיו, או מהיום, ולאחר מיתה, ומת, ה"ז ספק מגורשת, שמא אחר שאומר: מעכשיו, חזר בו מלשון מעכשיו, וסמכה דעתו על לאחר מיתה.

⁸⁷⁷ עיי' רמב"ם (טומאת אוכלים פ"א ה"ב): ואלו הן השבעה משקין שמכשירין את האוכלין לטומאה: המים והטל והשמן והיין והחלב והדם והדבש, ואינן מכשירין עד שיפלו על האוכלין ברצון הבעלים, ולא יהיו סרוחין שהמשקה הסרוח אינו מכשיר וכיון שהוכשר האוכל אף על פי שישב והרי הוא נגוב הרי זה מקבל טומאה.

⁸⁷⁸ עיי' לקמן הערה 1098.

⁸⁷⁹ עיי' ש"ע (אה"ע סי' לו ס"ו): מי שקדש ע"י שליח לא יקדש פעם אחרת בשעת חופה, שלא להוציא לעז על הקדושין הראשונים, שיאמרו: אין קידושי שליח כלום [ועיין לעיל סוף סימן ל"ד]. חזרה וביטלה השליחות קודם שקיבל הקדושין, הרי הוא בטל, ואינה מקודשת. ואם אין ידוע אם ביטלה השליחות קודם קבלת הקדושין או אחר כך, הרי זו ספק מקודשת.

ובא אחר ואמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר עשרה ימים⁸⁸³. מ[האי]ש[ו]ן ראשון ומ[האי]ש[ו]ן אחרון צריכה גט, מאמצעי אינה צריכה גט. מה דעתך⁸⁸⁴ [וכי יש טעם לזה]. אם זה תנאי, [אז קידושין] הראשון הוא קידושין, ואלה [פ]י כל השאר] אינם קידושין. ואם זה חזרה [אז] האחרון הוא קידושין [שאינן אחריו], ואלה [פ]י כל השאר] אינם קידושין. זה פשוט? מה הייתי אומר, שהלשון משמע גם תנאי וגם חזרה [ומאחר וכל א' אומר את זה בלשון שהוא רוצה, יש לחשוש בכל א' אולי הוא לבד תנאי, וכל האחרים הם חזרה, ולכן] תצטרכי גט מכל א' וא', לכן לומדים [שלא, אלא יש לו משמעות אחת, אבל] אנו מסתפקין באיזה מהם הוא העיקר, אבל כולם יהיו או תנאי או חזרה, ובכל ענין האמצעי לא חלה קידושין].

עולא אמר [בשם] רבי יוחנן, אפי' מאה תופסין בה⁸⁸⁵, וכן אמר ר' אסי אמר רבי יוחנן, אפילו מאה תופסין בה. אמר לו רב משרשיא בנו של

⁸⁸³ ה"ה אם קדשה סתם, מאחר ולא היה מי שבא אחריו, ועל"ז כתוב עשרה ימים שזה המשך הלשון (רש"י).
⁸⁸⁴ רש"י עירובין צז ע"א.

⁸⁸⁵ עי' ש"ע (מ ס"ד): אמר לה: הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר ל' יום, ובא אחר ואמר: הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר עשרים יום, ובא אחד ואמר: הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר י' ימים, אפילו הם מאה, על הסדר הזה, קדושי כולם תופסין בה וצריכה גט מכל אחד ואחד, מפני שהיא ספק מקודשת מכולן.

עי' גר"א שהתקשה למה הרמב"ם (שהוא מקור לדברי השו"ע) פסק כר' יוחנן שכולם צריכים לתת גט, והוא מטעם ספק ולא מטעם שיוור.

ועי' ב"ש: על הסדר הזה. משמע דאם אחד קידש אותה מעכשיו ולאחר מ' שהוא אחרי כלות זמן הראשון, אינה מקודשת לשני כלל אלא רק לראשון. אבל רא"ן כתב אף בכה"ג קדושין תופסים בה לרבי יוחנן שאמר רוחא שביק כל א' לחבירו. גם לפי מש"כ המגיד משנה, שהר"ף לא פסק כאב"י, אם כן חיישינן שמא אחד אמר בלשון תנאי ואחד בלשון חזרה, א"כ שמא זה שאמר מעכשיו ולאחר ל' יום אמר בלשון חזרה וכן כולם, וז"ש מעכשיו ולאחר מ' יום אמר בלשון תנאי [אם כן צריכה גט משניהם]. והנה לכמה פוסקים הלכתא כר' יוחנן שאמר רוחא שביק ואז היו ודאי קדושין [לראשון וזה שאמר מהיום ולאחר מ' איננו כלום], אף על גב שיוור בקדושין לא היו קדושין [כמו בחצין מקודשת לי (לעיל דף ז ע"א)], מ"מ בכה"ג לא היו שיוור דלא שייך אלא עד ל' יום כמ"ש בר"ן. עוד נ"מ דיכול לגרש כל א' מיד, דהא הקדושין חלין מיד, ולהני פוסקים דפסקו כרב שאמר ספק הוא אם תנאי הוא או חזרה כמה שפסק הרמב"ם והמחבר, אינו יכול לגרש מיד שמא תנאי הוא ועדיין לא חלין הקדושין [רשב"א בתשו' סי' תש"ז - וקשה על דבריו שהרי לרב רק הראשון ואחרון צריכים לתת גט]. מיהו נראה הרא"ש לא ס"ל כן דהא הבין דהרמב"ם פוסק כרב שאמר מספק לן אם תנאי או חזרה והרמב"ם כתב שניהם נותנין גט בין תוך ל' יום בין אחר ל' יום וכן פירשו המגיד והב"י דברי הרמב"ם א"כ ע"כ ס"ל דכ"א יכול לגרש מיד אפי' אם תנאי הוא וי"ל הטעם הוא שאמרין ממ"נ אם נתקיים התנאי אם כן מעכשיו היא מקודשת ושפיר חיל הגט ואם לא נתקיים התנאי אז נתבטלו הקדושין וכאלו מגרש לאשה אחרת שאינה אשתו, אלא קשה א"כ אתה מצריך כרוז לכהונה שמא לא נתקיים התנאי והגט בטל, ואפשר דדומה כאלו מגרש על התנאי וכשלא נתקיים התנאי מותרת לכהונה וא"צ כרוז משום דידוע הוא שיגרש על תנאי כן ה"ג, מיהו נראה דיש להחמיר כדעת הרשב"א.

ועי' ח"מ: מפני שהיא ספק מקודשת מכולן. וחיישינן דלמא איש א' אמר לשון של תנאי וא' אמר לשון של חזרה וחיישינן נמי לדרב יוחנן דס"ל דאפילו מאה תופסין וכו' כי שרגא דליבני וכו'. ועי' ט"ז רק הביא הצד הראשון ולא של ר' יוחנן.

ועי' אב"מ [להסביר דברי הרשב"א בשו"ת]: טעמא דרשב"א דלא מהני גט אף על גב דאיגלאי מילתא למפרע שנתקיים התנאי (עי' תוס' יבמות לה ע"ב ד"ה יג"ל), כל ספק שתלוי בעתידות אינו ראוי להתברר עכשיו לא מהני הגט בקדושין על תנאי ואף על גב דבתר שנתקיים התנאי איגלאי מילתא למפרע דהגט ה' בהכשר מ"מ כיון דבשעת תנינה אין יודעין עתידות לא מהני. ועי' שו"ע (אה"ע סי' לח ס"ל): אמר לה התקדשי לי בפרוטה זו על מנת שאתן לך מנה, ואח"כ אמר שאינו רוצה לקיים תנאו לעולם, אין כופין אותו לקיימו, אלא קידושיו בטלים ואינה צריכה גט. ומ"מ בעל נפש לא ישאנה בלא גט, שמא אח"כ יאמר שרוצה לקיים התנאי, לקלקלה על השני. [עי' שם בט"ז] אמנם רואים מכאן דמהני גט היכא דתנאי בקידושין אף על גב דעדיין לא נתקיים התנאי בשעת נתינת הגט. אלא זה שיטת הרמ"ה (מקור לשו"ע) גנד תוס', ומסביר האב"מ שהרשב"א בב"ש לומד כמו הרמב"ם (גירושין פ"ח ה"ד) שאין תנאי בגט, משום דאין ברירה בכתיבת הגט, ואם כן מובן למה אי אפשר לכתוב גט. [ולי נראה שהרי אין גט כל זמן שלא חלה הקידושין].

ועי' אב"מ דלפי הר"ן לקמן הערה ששמה, אם קידושי כולם תופסין בה, צ"ל דכה"ג באומר מעכשיו ולאחר שלשים דכבר התחיל בקניינו הוי ל' מעשה ושוב לא אתי דיבור ומבטל מעשה (עי' לעיל נט ע"א), אך קשה הא תינח חזר בדיבור אבל כל שנתקדשה לאחר דה"ל נמי מעשה, א"כ ה"נ דנתקדשה לאחר נימא דמוציא מידי מעשה. ועי' רשב"א: דגמרא לא נסיב טעמא משום מתחיל וגומר

רב אמי לר' אסי, אני אסביר לך טעמו של רבי יוחנן [שאי אפשר לומר שטעמו שהוא משמע ב' לשונות, שאם כן אין מקום לומר "תופסין" שהרי אין נתפס אלא א' מהם, ואנו מסופקים בו, ומה שכתוב תופסים צ"ל שיש צד קידושין לכל א' וא'. האנשים האלה], עשו עצמם כמסדר לבינים⁸⁸⁶, שכל א' וא' משאיר רווח לחבירו⁸⁸⁷.

רב חנינא שאל, [אדם שנותן גט לאשתו שיחול] מהיום ולאחר מיתה, גט ואינו גט, וואי מת, חולצת [שמא איננו גט וזקוקה ליבם] ולא מתיבמת [שמא גט והוא ודאי אשת אחיו שלא במקום מצוה]⁸⁸⁶, זה מובן לרב [וזה אפילו] ראייה לו [לדבריו אם א' אמר מהיום ולאחר ל', והשני אמר מהיום ולאחר כ' וכו'] שהיא מקודשת ולא מקודשת לעולם]. לשמואל [שאמר שהיא מקודשת ולא מקודשת עד ל' שבה חלה של הראשון] גם [איננו קושיא עליו, שהוא יענה] מיהו [המחבר של המשנה]. רבנן היא [המספקים אם זה לשון תנאי או חזרה], ואנו סוברים כרבי [שזה ודאי לשון של תנאי]. אלא לר' יוחנן שאמר שזה שיוור [שכל א' משאיר לשני מקום לחול הקידושין שלון], כל גט שמשאיר בה [משנהו] אינו כלום הוא⁸⁸⁷, והיא חייבת ביבום. אמר רבא, גט להוציא ומיתה להוציא, מה ששייר גט גמרתו מיתה. אמר לו אב"י, וכי הם דומים. גט מוציאה מרשות יבם, מיתה מכינסה לרשות יבם. אלא אמר אב"י, שם טעמו [שצריכה חליצה] הוא, גזירה משום [מקרה] שהבעל אומר, הרי זה גיטך [מהיום אם אני ימות, [ודינן] שזה גט [ודאי, ואין צורך של חליצה, שברור שכוונתו לתנאי, והוא גט למפרע כאשר מות, אבל כאן הרי איננו גט, ונופלת ליבום, אבל חוששים שאנשים יבלבלו בין המקרים, ולכן בשניהם אסור ליבם]. ושגזור "מהיום אם מתי" שתחלוץ אטו "מהיום ולאחר מיתה" [לרבי יוחנן שזה פשוט שזה שיוור ואיננו גט כלל]. אם אתה אומר חולצת [יש חשש שיאמרו גם] מתיבמת [שמה שאמרת שהיא צריכה חליצה, אם כן איננו גט, ויבא ליבם גרושה והיא איסור כרת. אם כן] גם כאן, אם אתה אומר חולצת, מתיבמת. תתייבם, ואין בזה כלום, [שהרי הגט היא איננה כלום, וכל האיסור של יבום הוא סה"כ] חשש דרבנן.

מתני'. האומר לאשה הרי את מקודשת לי [בפרוטה זו] על מנת שאתן לך מאתים זו, הרי זו מקודשת, והוא יתן⁸⁸⁸. [ואם אמר הרי את מקודשת לי בפרוטה זו] על מנת שאתן לך מכאן ועד ל' יום, [אם הוא] נתן לה בתוך שלשים, מקודשת, ואם לאו, אינה מקודשת. [ואם אמר הרי את מקודשת לי בפרוטה זו] על מנת שיש לי מאתים זו, הרי זו מקודשת, אם יש לו⁸⁸⁹. [ואם אמר הרי את מקודשת לי בפרוטה זו] על מנת שאראך מאתים זו, הרי זו מקודשת, ויראה לה [מאתים זו] שהם שלון⁸⁹⁰. ואם הראה על השלחן [פ]י הוא פרטן כספים והוא מראה לה מעות שאינן שלון, אינה מקודשת [שכוונתה היתה שיראה לו כסף משלון].

גמ'. למדנו, רב הונא אמר, "והוא יתן" [פ]י מתאי שירצה, ומאז הקידושין חלין למפרע משעת הקידושין, אבל אם מת קודם קיום התנאי, אינה צריכה חליצה, שהרי לא חלו הקידושין אף פעם]. רב יהודה אמר, "לכשיתן". רב הונא אמר והוא יתן, שזה תנאי, [והוא יכול] לקיים התנאי והולך? רב יהודה אמר לכשיתן, וכאשר יתן הווי קידושין, אמנם עכשיו לא הווי קידושי. מהו [ההבדל הלכתי] ביניהם. יש [הבדל] ביניהם, אם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר. לרב הונא לא הווי קידושין, לרב יהודה הווי קידושין.

ולמדנו במשנה גם גבי גיטין באותו אופן, האומר לאשה הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זו, הרי זו מגורשת, והיא תתן. למדנו, רב הונא אמר, והיא תתן⁸⁹¹, רב יהודה אמר, לכשתתן. רב הונא אמר והיא תתן, הוא תנאי, והיא מקיימת התנאי והולכת? רב יהודה אמר לכשתתן, כאשר תתן לו הוא גט, עכשיו איננו גט.

אלא כל חד וחד רוחא שביק לחברי' כלומר שייך בה זמן שיחולו גם קידושי אחרים. ולפי שיטתו לר' יוחנן במעכשיו גומרין הקידושין תיכף אלא דשייר רוחא שיחולו גם קידושין אחרים.

ועי' ב"ח: יש נפק"מ לדינא לר"ח דלאו כל שלשתן שוה (דקידושין) ודאי הן דאורייתא ואי מית חד מינייהו והיא ערוה לאחיו פוטרת צרותיה מחליצה ומיבום אבל לר"ף דקידושי ספק הן אינה פוטרת ומ"מ לגבי גט השווי דצריכה גט משלשתן. ומקשה ה"ט: ודאי אינה פוטרת מחליצה זו האשה דהא אסורה לו לאחיו שקידשה להיות לו לאשה כיון שהיא תפוסה לאנשים אחרים ג"כ בקדושיהן ממילא לענין פטור הצרות הוי כאלו זו לא היתה אשתו של אחיו המת כמפורש לקמן סי' קע"ג ס"ד דאם היתה היבמה באיסור על הבעל אינה אשתו ואינה פוטרת הצרה שלה מחליצה. והאב"מ חולק על ההוכחת ה"ט שהרי יש לחלק בין ערוה ודאי לכאן.

⁸⁸⁶ עי' שו"ע (אה"ע סי' קעג סט"ו): היו לאחיו באשתו ספק גירושין, ונפלה לפניו ליבום, חולצת ולא מתיבמת. אבל אם היה לאחיו ספק קדושין, הרי זו יכולה להתייבם.

ביאור: חולצת ולא מתיבמת. שהיא ספק גרושת אחיו שהיא בכרת משא"כ בספק קידושין מותרת ממ"נ (ב"ש).

⁸⁸⁷ עי' לעיל ה ע"א כריתות, דבר הכורת בינו לבניה (רש"י). אמנם עי' תוס' שזה גט לאחר מיתה, ואין גט לאחר מיתה.

מהו [ההבדל הלכתי] ביניהם [שהרי פשוט לרב הונא אסורה להתחתן עד שתתן שמה לא יתקיים התנאי והגט בטל ובונה מהבעל החדש יהיו ממזרים]. יש [ההבדל הלכתי] ביניהם שנתקרקע הגט או שאבד, לרב הונא היו גט, לרב יהודה לא היו גט.

וצריכים [ללמד את שני המקרים], שאם היינו מלמדים בענין קידושין, בזה אמר רב הונא, משום שבא לקרבה [וממחה לקרבה אליו וגמר הקידושין בפרטה שנתן בין אם יתקיים התנאי או לא], אבל בגירושין שבא להרחיקה, נאמר שהוא מודה לרב יהודה [שלא החליט שיהיה גט עד שתתן אולי יתפייסו, שאין אדם ממחה להרחיק את אשתו]. ואם נאמר בזה [בגירושין], בזה אמר רב הונא [שמגורשת מיד והבעל לא חושש לעכב גירושיה עד שיקבל הכסף], משום שהוא לא מבייש לתבוע [הכסף לקיום התנאי], אבל כאן שהיא מביישת לתבוע [הכסף לקיום התנאי], נאמר שהוא מודה לרב יהודה [שהיא לא מתרצת בקידושין עד שיתן, אלא רואים שצריכים [את שניהם].

שאלו שאילה מברייטא, [אדם אומר לאשתו] הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז, אף על פי שנתקרקע הגט או שאבד [טרם שנתן המאתים זוז], הרי זו מגורשת, [עכ"ז אסור לה] לינשא לאחר לאחר עד שתתן⁸⁸⁸. ועוד למדנו, אמר לה הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז ומת, [אם היא] נתן [לו הכסף קודם שמת], אינה זקוקה ליבם. [ואם] לא נתנה [לו הכסף קודם שמת], זקוקה ליבם. רבן שמעון בן גמליאל אומר, [היא יכולה] לתתה לאחיו או לאביו או לאחד מן הקרובים. עד כאן לא חלקו [התנא קמא ורשב"א], אלא שאחד סובר, [המתנה לתת לי, פירושו] לי ולא ליורשיי, ואחד סובר, [פירושו לי] או אפי' ליורשיי⁸⁸⁹. [אבל אכן כן רואים] שלפי כולם זה תנאי [ואפילו לת"ק אם אמר הבעל "לי או ליורשיי", אפילו אם מת, יכולה היא לתת הכסף ליורשיו, ולמפרע חל הגט, ואינה צריכה חליצה], וזה פורח את רב יהודה.

אמר לך רב יהודה, מיהו [מחבר של המשנה]. רבי היא, שאמר רב הונא אמר רבי, כל האומר על מנת, דומה כאילו אמר "מעכשיו" [יחול הדבר ולא בשעת קיום התנאי], ורבנן חולקים על רבי, ואני אמרתי כרבנן.

מה שלמדנו לפני כן, אמר רב הונא אמר רבי, כל האומר ע"מ, דומה כאילו אמר "מעכשיו". אמר רבי זירא, כאשר היינו בבבל, היינו אומרים, זה שרב הונא אמר בשם רבי, כל האומר על מנת, דומה כאילו אמר "מעכשיו", רבנן חולקים עליו. וכאשר עליתי לשם [לארץ ישראל], מצאתי לרבי אסי שישב ואמר בשם רבי יוחנן, הכל מודים, האומר על מנת דומה כאילו אמר מעכשיו. לא נחלקו, אלא מהיום ולאחר מיתה. והרי למדנו בכרייתא, [כראיה לדברים האלו. הנותן גט לאשתו ואמר לה שיחול] מהיום ולאחר מיתה, [זה] גט ואינו גט דברי חכמים, רבי אומר כזה גט. ולפי רב יהודה שאמר שגם חולקים בפירוש מהן על מנת, לפני שיחולקו ב"מהיום ולאחר מיתה", שיחולקו בעל מנת. [חלקו בזה כדי] להודיע לך כח [החידוש של] רבי, שמהיום ולאחר מיתה גם כן זה גט. ושיחולקו ב"על מנת" להודיע לך כח [החידוש של] רבנן. זה יותר [חידוש ללמד] כח של התיר [מאשר כח של אסור].

על מנת שאתן לך מכאן וכו'. זהו פשוט [ששם לא נתן לה בתוך ל' אינה מקודשת א"כ למה היו צריכים לכתוב את זה במשנה]. מה הייתי אומר, שזה איננו תנאי, ואינו מקפיד על ל' יום, ורק אמרן כדי לזרזו, לכן לומדים [שלא].

על מנת שיש לי מאתים זוז וכו'⁸⁸⁷. ושנחשוש אולי יש לו. ועוד הרי למדנו, חוששים שמה יש לו. אין קושי, כאן [שמקודשת רק אם יש לו] מדובר בקידושי ודאי [אם אני יודעים שיש לו, ואם בא אחר וקידשה אינה מקודשת לשני ואינה צריכה גט מהשני], וכאן [שחוששים שמה יש לו, מדובר] בקידושי ספק [ואם בא אחר וקדשה צריכה גט משניהם]⁸⁸⁹.

⁸⁸⁸ עיי' שו"ע (אה"ע סי' קמ"ג): אמר לה: ע"מ שתתני לי מאתים זוז מכאן ועד שלשים יום, ומת בתוך השלשים יום, קודם שנתנם לו, אינה יכולה לקיים התנאי, שאם נתן ליורשיו אינו כלום, וכיון שכן, כיון ששלמו שלשים יום ולא נתנה לו, בטלו הגירושין וחולצת ואם מתה. ואם אמר לה: ע"מ שתתנו לי מאתים זוז, ולא קבע לה זמן, ומת קודם שתתן לו, אף ע"פ שאבד הגט או נקרע קודם שימות, הרי זו לא תנשא לזר עד שתחלוץ.

ועי' פ"ת: שאם נתן ליורשיו אינו כלום. דוקא באמר "שתתני לי" ומשום דמלת "לי" מיותרת שהיה לו לומר שתתני, אבל אם באמת אמר שתתני ולא אמר לי, לא אמר לי ולא ליורשיי, ויש חולקין.

ועי' ב"ש: בטלו הגירושין. כל זה שפיר לשיטות הפוסקים דפסקו כרבנן בס"ח אבל ל"א שהביא בה"ג שם דפסקו כרשב"ג אז הוי כה"ג נתקיים התנאי וע"ש מה שכתבתי. וז"ל הרמ"א שם [דכל שאין העיכוב ממנה, הוי גט].

⁸⁸⁹ עיי' שו"ע (אה"ע סי' ס"ד): על מנת שיש לי מנה, אם ידוע בעדים שיש לו מנה, מקודשת בודאי, ואם אין ידוע, מקודשת מספק, אפילו הוא אומר: אין בידי.

עיי' ח"מ: אם ידוע בעדים שיש לו מנה. היינו כשאין אנו רואין מנה בידו אבל אם אנו רואין מנה בידו אנו סהדי דיש לו דכל שבידו חזקה שהם שלו, ואם

ע"מ שאראך מאתים זוז וכו'. למדנו, לא נתכוונה אלא לראות [כסף] משלו [לפיכך אם הראה על השלחן שלפניו והוא שולחני והמעות אינם שלו אינה מקודשת].

ואם הראה לה על השלחן, אינה מקודשת. זה פשוט. [זה] לא [פשוט, אלא] צריכים [את זה], שאע"פ שלקח כסף בעסקא [למחצית שכר היו לפניו על שולחנו להחליף ולהשתכר]⁸⁹⁰.

מתני'. [האומר לאשה, הרי את מקודשת לי] על מנת שיש לי בית כור עפר [מקום הראוי לזרוע ל' סאה]⁸⁹¹. הרי זו מקודשת, ו[בתנאי שיש לו]⁸⁹². [האומר לאשה, הרי את מקודשת לי] על מנת שיש לי [בית כור] במקום פלוני⁸⁹³, אם יש לו באותו מקום, מקודשת, ואם לאו, אינה מקודשת. על מנת שאראך בית כור עפר⁸⁹⁴, הרי זו מקודשת, ו[בתנאי ש]יראנה, ואם הראה בבקעה [מקום הפקר], אינה מקודשת [שהיא התכוונה להראות לו משלו].

גמ'. [כנ"ל למה אמרו שאינה מקודשת] שנחשוש שמה יש לו. ועוד למדנו, חוששים שמה יש לו. אין קושי, זה [שאמרו אינה מקודשת, פי' אינה] מקודשת ודאי, וזה [שאמרו חוששים שמה יש לו] בקידושי ספק⁸⁹⁵. למה למדו את זה בענין קרקע, ולמה למדו [גם] בענין כסף [הרי שניהם בדיוק אותו הלכה]. צריכים [את שניהם], שאם היינו לומדים בענין כסף, [היינו אומרים שזה], משום שאנשים אמורים להצניע אותו [ולכן בו רואים אם יש לו זה קידושי ודאי ואם לא זה קידושי ספק], אבל בקרקע, נאמר אם שיש לו ארעא, זה [צריך להיות] שיש לו קול [פי' שזה מפורסם שיש לו קרקע פלונית, ואם לא יודעים שיש לו קרקע, אז לא חוששים לספק קידושין, אמנם מזה שלמדו את שניהם], לומדים [שאין הבדל בין קרקע לכסף].

על מנת שיש לי במקום פלוני, אם יש לו וכו'. זה פשוט [ששם אין לו אינה מקודשת, שהרי הוא לא קיים את התנאי]. מה הייתי אומר, [שיש לו] לומר לה מה זה משנה לך [אם זה קרוב או רחוק]. אני אטרח ואביא, לכן לומדים [שזה כן משנה, ואין לו זכות לומר כך].

על מנת שאראך בית כור עפר. למדנו, לא נתכוונה זו אלא לראות משלו.

ואם הראה בבקעה, אינה מקודשת. זה פשוט. לא [זה איננו פשוט אלא] צריכים [את זה, שאפילו אם], לקח [את הבית כור] באריסות [זהו מספיק לקיים את התנאי, ולכן לומדים שלא]⁸⁹⁶.

בענין הקדש למדנו במשנה,

אומר יש לי מנה במקום פלוני, ושניהם מודים שלא היה לו, לא מהני שניהם מודים שאין לו. עיי' ב"ש: אם ידוע בעדים שיש לו. היינו שראו אצלו מנה אף שא"י של מי הם אומרים חזקה כל מה שיש ביד אדם הוא שלו, ואם עדים מעידים ידוע להם שלא היה לו מעולם מנה אינה מקודשת. עיי' ב"ש: אפילו אומר אותו פלוני: עיי' לקמן (ספ"ט) אם היא ג"כ אומר' שיש אצלו הוי שניהם אומרים שנתקיים התנאי.

⁸⁹⁰ עיי' שו"ע (אה"ע סי' לח ס"ח): על מנת שאראך מנה, אינה מקודשת עד שיראנה מנה שלו. ואפילו הראה לה מנה שיש לו בעסקא מאחרים, אינה מקודשת. הגה: ו"א דאפילו הגיע מחלקו מן הריח מנה, אינה מקודשת, מאחר שעדיין לא חלקו. הראה לה מנה משלו, והיא משועבדת לבעל חוב, מקודשת. לא היה לו בשעת קדושו, והרויח אח"כ והראה לה, ו"א דמקודשת. אבל באומר לה: ע"מ שיש לי, ל"כ בכה"ג אינה מקודשת, ולא חיישינן דילמא מראה לה בתר הכי למהו ספק קדושין. אמר לה: ע"מ להביא לה ר' ז, זו, דינו כמו בע"מ שאראך מנה, וצריך להיות משלו.

ועיי' ח"מ: עד שיראנה מנה שלו. אפילו יש עדים שיכול להראות לה לא הוי קדושין דלא ניח' לה לסמוך אסהדי עד שתראה בעצמה כפי תנאו.

עיי' ח"מ: מאחר שעדיין לא חלקו. לשון הר"ן אינו כן וזה לשונו דכיון שלא הגיע זמן העסק ורווח' לקרני' משתעבד לא חשיבי כשלו משמע שאם הגיע זמן החלוקה אף שעדיין לא חלקו הרי הריח שלו מאחר שבידו לחלוק וליטול חלק ריח שלו. ומוסיף הב"ש: אף על גב בסמוך כתב אפילו משועבד לב"ח הוי כשלו שם איירי כשהוא בידו ועי' בח"ה סימן קע"ו שם אית' המקבל עיסק' מחבירו יכול המקבל לחלק אימת שירצה ושנים שקבלו עיסק' מאחר א"י לחלק תוך הזמן צ"ל הכא איירי נמי כשקיבל עם אחר דא"י לחלק תוך הזמן. ועיי' אבני מילואים לא קשה קושית הב"ש דנהי דיכול לחזור בו מלאיעסקוי ב' אבל ברווחא מיתה אית ל' שעבוד לקרנא ולא מצי לאפלוגי עד עת הזמן זהו בריא ועיקרא דהאי מלתא.

⁸⁹¹ כל סאה נזרע בחמישים על חמישים אמה, והוא חצי שטח של חצר המשכן, אם כן שלשים כור היא נזרע בשטח של 50 * 50 * 30 = 75,000 אמה מרובע, והוא במרובע 273.85 אמה.

המקדיש שדה [אחוזות] בשעה שהיובל [נוהג], נותן [כפדיונו לא כפי שריון אלא כל שדה נפדה] בזרע חומר שעורים [מקום שיכולים לזרוע בו כור שעורים כשזורעים במפולת יד ובזריעה בינונית⁸⁹²] חמשים שקל כסף. [אם] היו חריצים עמוקים עשרה טפחים, או סלעים גבוהים עשרה טפחים, אין נמדדים עמה⁸⁹². פחות מזה [בגובה או בעומק], נמדדים עמה.

ושאלנו בה, אע"פ שלא נתקדשו יחד בקרקע זו [שהמדרון שלהם יחשב כשטח], שיתקדשו בפני עצמם [וששטח שלהם יחשב כחלק אבל שטוח ולא במדרון]. ואם תאמר, כל זמן שאיננו בית כור, לא נחשב [כשדה בכלל], אבל שאלנו סתירה, "שדה" מה מלמד הפסוק [הרי היה יותר מתאים לכתוב "ואם מאחוזותו יקדיש" ולמה נוסף המילה "שדה"]? לפי שנאמר "זרע חומר שעורים בחמשים", אינני יודע אלא שהקדיש בענין הזה [שיש בו כדי לזרוע כור שעורים]. מנין לרבות [שדה שאין בו אלא כדי לזרוע] לתך [פי' חצי כור] או חצי לתך, [או אפילו רק] סאה, תרקב [פי' חצי סאה] וחצי תרקב, ואפי' רובע [רובע של קב] קב היא ששית של סאה [שהוא שליש תרקב] מנין. מלמד הפסוק "שדה", בכל ענין.

אמר מר עוקבא בר חמא, כאן מדובר בחריצים מלאים מים, משום דאינם ראויים לזריעה. וכן גם מדויק, שלמדנו [חריץ וסלע] דומה לסלעים גבוהים [והרי אי אפשר לזרוע על סלע], וכן לומדים? אם כן, אפילו גם פחות [מכזה גובה או עומק]. לא, אם יש כאלה שהם פחות מעשרה טפחים גובה או עומק החריצים [נקראים כלים [מקום כינוס מים] של הקרקע, [מקום הסלעים] נקרא שדרה של הקרקע [ולא נקראים סלעים לעצמם].

לגבי מר למדנו במשנה, האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך, והיו שם חריצים עמוקים עשרה טפחים או סלעים גבוהים עשרה טפחים, אין נמדדים עמה, [אמנם אם היו חריצים עמוקים או סלעים גבוהים] פחות מזה, נמדדים עמה. ואמר מר עוקבא בר חמא, אף על פי שאין מלאים מים, למה. אמר רב פפא, לפי שאין אדם רוצה שיתן את מעותיו בשדה אחת, ויראה לו כשנים וכשלשה מקומות⁸⁹³.

מהו [ההלכה] כאן [בענין תנאי של קידושי אשה]. מדרמים את זה להקדיש [והחריצים וסלעים נמדדים עמה] או למכר [ואינם נמדדים עמה]. זה מסתבר שמדרמים את זה להקדיש, [שהגבר] יגיד לה, אני אטרח ואזרע ואביא [ולכן זה לא משנה לך]⁸⁹⁴.

⁸⁹² עיי' תוס': פירש בקונטרס [בערכין דף כה ע"א: אין נמדדין עמה] להיות נגאלים בדין חומר שעורין אבל ליגאל בשוויין מיהא קדשי, דאין לומר דלא קדשי כלל דהא לא גרע מבור וגת ושובך דתנן ס"פ המוכר את הבית (ב"ב דף עא ע"א) המקדיש שדהו הקדיש כולו ואפילו בור וגת ושובך וכל שכן סלעים ונקעים.

⁸⁹³ עיי' ש"ע (ח"מ ריח ס"א): האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך והוא הדין אם אמר בית כור לבד, והיה בתוך השדות גאיות קטנים עמוקים עשרה טפחים אע"פ שאין בה מים, או סלעים גבוהין עשרה טפחים ורחבן ארבע ואין בהם רובע הקב, אין נכללים בתוך הבית כור שאין אדם רוצה ליתן מעותיו במקום אחד ונראים כשנים או שלשה מקומות, ולוקח אלו הגאיות והסלעים בכלל הבית כור בלא דמים. הגה: ויש אומרים דנשאר למוכר, ומכל מקום הלוקח צריך ליקח שדה השדה בלבד שיכול לעבור המחרישה ביניהם:

בית כור - הוא שדה שרגליו זרוע עליה ל' סאין (סמ"ע). **והוא הדין אם אמר בית כור לבד -** ולאפוקי ממאן שאמר דדוקא בית כור עפר דגילה דעתו דקנהו לזריעה, משא"כ בית כור סתם דאיכא למימר לבנות עליה בית או למשטח עליה פירות קנהו (סמ"ע). **אף על פי שאין בהם מים -** פירוש, ואז ראוי לזרוע בתוכו, ומינה דה"ה בסלעים דאע"פ שיש עליהן עפר הרבה מלמעלה עד שראויין לזריעה (סמ"ע). **ורחבן ד' טפחים -** שאז הן חשובים מקום בפני עצמן ולענין שבת מחשבי רשות היחיד (סמ"ע). **ואין בהם רובע הקב -** הוסיף הרמ"א וכתב "דלא יהיה בהן רובע הקב", משום דהמחבר מסיק וכתב דלוקחן הלוקח בלא דמים, וכתב עליו, בתנאי שלא יהיה באחד מהן רובע הקב, דאם יש בו רובע הקב לא נמכר בכלל שאר בית כור שילקחם הלוקח בלא דמים, אמנם שיתת המחבר לא ברור למסקנה. אבל "א דנשאר להמוכר והלוקח צריך לקבל השדה אע"פ שהגאיות והסלעים בתוכו והוא הרמ"א ברמ"א הבא (סמ"ע). **הלוקח צריך ליקח כו' -** ואינו יכול לומר איני רוצה שדה מופסקת בסלעים, ובלבד שלא יפסיקו בכל אורך השדה שאז לא היה יכול לעבור מחרישה ביניהן (סמ"ע). ועיי' ש"ע (ס"ב) היו פחות מכאן ואפילו מלאים מים נמדדים עמה, וכו'.

אפילו מלאים מים - פירוש, דאז אינן ראויים לזריעה כלל, וה"ה בסלעים שאינן גבוהין ל' טפחים אפילו אינן ראויין לזריעה כלל נמדדין עמה, משום דאין לך שדה שאין בה טרשים או גאיות, והיה ללוקח להתנות ע"מ שתתן לי הכל במישור דוקא (סמ"ע).

⁸⁹⁴ עיי' ר"ן: וכתב הרשב"א ז"ל דנהי דהללו מצטרפים לבית כור ואף על פי שגראים כשנים או שלשה מקומות אפי' הכי אם היה לו בית כור מוחלק לגמרי בשנים ושלשה מקומות אינה מקודשת דהני אף על פי שחולקין רשות לעצמן מ"מ מכלל השדה הן והיינו שאמרינן לפי שאין אדם רוצה שיתן מעותיו בשדה אחת ויראה לו כשנים ושלשה מקומות ולא אמרינן ויתנו לו בשנים וג' מקומות ומיהו כי מלאים מים שאמרינן דלא מצטרפי דוקא לבית כור הוא דלא מצטרפי

מתני'. ר' מאיר אומר, כל תנאי שאינו [כפול] כמו התנאי של בני גד ובני ראובן, אינו תנאי⁸⁹⁵ [ואפילו אם לא נתקיים התנאי הדברים מתקיימים]⁸⁹⁶, שהרי משה אמר אם יעבור חלוצים לפני אחיכם, ינחלו בעבר הירדן, ואם לא יעברו חלוצים לא ינחלו שם, ולולא הכפל היו נוחלים בעבר הירדן, שלא משמע מזה שאם לא יעשו לא יקבלו וה"ה נמי דבעינן תנאי קודם למעשה מדלא אמר תנו להם אם יעברו משמע דאם אמר הכי לא אתא תנאה ומבטל מעשה דמתנה דקדמיה ושמעינן נמי דבעינן הן קודם ללאו מדלא אמר תחלה אם לא יעברו אל תתנו ואם יעברו ונתתם], שנאמר "ויאמר [וכו'] אליהם אם יעברו בני גד ובני ראובן", ונאמר "ואם לא יעברו חלוצים". רבי חנינא בן גמליאל אומר [כל תנאי לא צריך לכפול, שמה שנאמר תנאי מבינים שאם לא מתקיים התנאי לא מתקיים המעשה, ובבני גד ובני ראובן⁸⁹⁷] צריך הדבר [חיובי ושלילי] לאומרו, שאלמלא כן, משמע [שאם לא יעברו חלוצים] שאפי' בארץ כנען לא ינחלו [שהם שונאים אותה].

גמ'. ר' חנינא בן גמליאל אמר לר"מ דבר [שאלה] יפה. רבי מאיר יענה, אם תחשוב שזה לא בא [ללמדנו] תנאי כפול, שיכתוב "ואם לא יעברו ונאחזו בתוככם" [והייתי מפרשת שאם לא יעברו לא יפסידו]. למה נאמר "בארץ כנען" [זה משמע שהוא בא למעט, שלק ינחלו חלק בארץ גלעד כנגד חלקם שבארץ כנען, אלא רואים שהוצרך לכפול, ולולא זה מתנת משה היה קיימת, שלא מובן השלילי מהחיוב].

אבל אם היה שם בית כור עפר חוץ מאלו מקודשת דאף על גב דנראין כשנים ושלושה הא אמרינן דלא איכפת לן.

עיי' ש"ע ("אה"ע ס' לח ס"ב): היה לו בית כור עפר והיו בו בקעים עמוקים ל' טפחים או סלעים גבוהים ל' טפחים, אם היו הבקעים מלאים מים, הרי הן כסלעים ואין נמדדין עמו, מפני שאינם ראויים לזריעה. ואם אינם מלאים מים, נמדדים עמו, מפני שהם ראויים לזריעה. ובור מלא מים, אף על פי שאינו בר זריעה, נמדד עמו.

ועיי' ח"מ: עמוקים עשרה. ושיעור רחבן לא נתפרש ועיי' בר"ן. וכן אם אינם עמוקים ל' אבל רחבן ל' טפחים או ד' אמות [ב' דעות בירושלמי] עיי' שם דשיעור סלעים [איננו כמו חריצים אלא] כמו במכר.

ועיי' ב"ש: מלאים מים. אף על גב לענין מכר ק"ל אפילו אם אין בהם מים אין נמדדים כמ"ש בח"מ ס' ר"ח שאני קדושין ד"ל מה איכפת לך אנא טרחנא ומייתי לך. אף על גב אם התנה אם יש לי בית כור במקום זה ויש לו במקום אחר לא מהני מה שאומר אנא טרחנא ומייתי לך שאני התם דהא עבר על התנאי דהא אין לו במקום שהתנה ויש קפידא קצת אבל כאן לא עבר על התנאי, ושיעור רחב ועומק ע' בח"מ שם.

⁸⁹⁵ עיי' ש"ע ("אה"ע ס' לח ס"ב): כל תנאי צריך להיות בו ארבע דברים, ואלו הן: שיהיה כפול, ושיהיה הן שלו קודם ללאו, ושיהיה התנאי קודם למעשה, ושיהיה התנאי דבר שאפשר לקיימו. ואם חסר התנאי אחד מהם, הרי התנאי בטל, וכאילו אין שם תנאי כלל, אלא תהיה מקודשת מיד, כאלו לא התנה כלל. (הזכיר לאו קודם להן וחזר והזכיר הלאו אחר הן, הוי תנאי כאילו הזכיר הן קודם ללאו).

ועיי' ב"ש: התנאי קודם למעשה. גם צ"ל שיכול לקיימו ע"י שליח כמ"ש ס"ס קס"ט אלא בקדושין אתקש הווי' להדדי כי היכא קדושי כסף ושטר מהני תנאי כי יכול להיות ע"י שליח כן מהני תנאי בביאה. אפילו באמירה צריך להקדים תנאי ולא כרמב"ם שכתב הקדים המעשה היינו שעושה המעשה ואם נותן הקדושין ולא אמר לה דמקדש אותה ואח"כ אומר לה הרי את מקודשת ומתנה תנאי כפול אף על גב דהנתינה היה בתחלה מ"מ הוי התנאי קודם משום כל זמן שלא אמר לה כלום הוי כפקדון בידה ומעת שאמר לה מתחילין הקדושין ואז אמר התנאי קודם והיינו שהיא אומרת הן כמ"ש בסי' כ"ז. ואם אמר בעת הנתינה ה"א מקודשת ואח"כ אפי' תוך כדי דיבור אמר על תנאי כך וכך לא הוי תנאי וכן בעלמ' מי שנותן מתנה לא' ואחר הנתינה אפי' תוך כדי דיבור אומר על תנאי כך וכך לא מהני התנאי כיון שקודם לזה זכה בסתם. וכל התנאים שמתנה עם השליח אפי' לא כפל התנאי קיים שלא התרצה את עצמו אלא בתנאי זה.

ועיי' ח"מ: הוי תנאי כאלו הזכיר הן קודם ללאו. דין זה הוא גמרא ערוכה בגיטין דף ע"ה אתקין שמואל בגיטא דש"מ אם לא מתי לא יהא גט אם מתי יהא גט ואם לא מתי לא יהא גט ולא היה צריך לכתוב דין זה בשם הר"ן ובאמת המעיין בר"ן (פרק מי שאחזו דף תק"ץ ע"ב) יראה מלשונו כי יש להוציא דין אחר מדבריו כי הוא כתב שם בזה הלשון ונ"ל דמאי דבעינן הן קודם ללאו היינו שלא יהא מסיים דבריו בהן דבגמרא דבריו אדם מתפס ונמצא מעשה קיים ותנאי בטל הלכך אף על גב דמקדימין לאו להן כי היכא דלא לקדים פורענותא לנפשיה כיון שגומר דבריו בלאו סגי עכ"ל נמצא אתה למד מדבריו כי אם הקדים לאו להן ואח"כ הן ללאו ואחר כך לאו להן אינה מקודשת מאחר דסיים דבריו בהן ואין קפידא על שמתחיל דבריו בלאו רק שלא יסיים בהן.

עיי' המשך הענין הערה 898.

⁸⁹⁶ כגון הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז ולא פירש לכפול ואם לא תתני לי לא יהא גט אין כאן תנאי של מאתים זוז כלל ואפי' לא נתנה הוי גט (רש"י).

לומדים מזה שהוא בא [ללמדנו] תנאי כפול. ור' חנינא בן גמליאל [יענה] אי לא כתב הרחמן [ה' ית' בתורה] "בארץ כנען", הייתי אומר "ונאחזו בתוככם" בארץ גלעד, אבל ארץ כנען כלל לא [פי' שהפסוק לא בא לכפול התנאי, אלא לפרש, שאפילו אם לא יעברו לא יפסידו נחלתם בארץ ישראל⁸⁹⁷]. ורבי מאיר, "בתוככם", משמע [כולל] כל מקום שיש לכם [אם כן מה שמוזכר ארץ ישראל הוא בא למעט ארץ גלעד, שלא יטלוהו כולה על פי מתנתו של משה, ומשליש לא מובן החיובי]⁸⁹⁸.

⁸⁹⁷ רש"י, אמנם עי' תוס': אם יעברו חלוצים בראשי הצבא להיות ראשונים במלחמה בשכר טובה זו שיעשו עם אחיהם תנתן להם ארץ הגלעד ואם לא יתאמצו יותר מאחיהם כלל וכלל לא יטלו מארץ כנען קממע לן דאף על פי כן יטלו, כיון שהוקצה ארץ כנען לשאר שבטים שהרי מאותה שעה ששאלו בני גד ובני ראובן ארץ גלעד נעשו כמו שסלקו עצמן מלחלוק בארץ כנען, ולכן היה מקום לחשוב שלא יקבלו בכלל.

⁸⁹⁸ המשך ענין הלכות תנאי כפול: עי' רמב"ם (אישות פ"ה ה"ד): אם אמר לה הרי את מקודשת לי בזה ונתן בידה והשלים ואמר אם תתן לי מנה הרי את מקודשת ואם לא תתני לי לא תהי' מקודשת הרי בטל התנאי מפני שהקדים המעשה אעפ"י שהי' הכל תוך כדי דיבור.

והקשה עליו הטור, שזה פשוט, שהרי אחרי המעשה הוא יכול להתנות. והב"י תירץ, דאע"ג דגמר דברי הקידושין הוא התנאי, שהרי הוא אומר הרי את מקודשת לי על תנאי כך וכך, אעפ"י שנתן לה הקידושין קודם זכירת התנאי, מכל מקום כיון דדברים אחדים הם בלי הפסק לולא הלימוד מתנאי בני גד ובני ראובן, היתה חלה התנאי.

ועי' ט"ז: משמע מזה [מדברי הטור] הנותן מתנה לחבירו ואומר הנני נותן לך מתנה זו ונותנה לו ואח"כ אומר איזה תנאי במתנה לא מהני אפילו אם [הוא] תוך כדי דיבור אין בתנאי זה כלום כיון שקודם לזה זכה בסתם וכו' נמצא דלפי האמת דיש לנו לימוד מבני גד גם בכל דבר שיש בו תנאי בטל התנאי והמתנה קיימת.

והקשה האב"מ מח"מ ס' קצה ס"ז: בשאר דרכי הקנייה [חוץ מחליפין] אין שום אחד מהם יכול לחזור בו לאחר כדי דיבור. [וכן הובא שם בקצה"ח]. והא דהקשה הטור דהוא מלתא דפשיטא כו' נראה בטעמו משום דבקיודשין ק"ל תוך כדי דיבור אינו כדיבור וליתיה בחזרה וכו'.

עי' חו"מ רמ"א ס"ב: במה דברים אמורים: כשהיה תנאי זה כדן התנאים הקיימים על הדרך שיתבאר בטור אבן העזר סימן לח או שכתוב בסוף השטר וקנינא מיניה כחומר כל תנאים וקנינים העשויים כתיקון חכמים, שאם לא כן המתנה קיימת והתנאי בטל.

פי': מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה ואף על גב דהוי תנאי ומעשה בדבר אחד וכו' ואף על גב דליכא תנאי כפול, דלא בעיא כפול אלא בגיטין וקדושין משום חומרא דעריות אבל בממון בגילוי דעת בעלמא סגי דהא אזלינן בממונא בתר אומדן דעתא (ש"ך ס"ו בשם הרא"ש), ראובן נתן ממונו לשני בניו וריבה לזה ומיעט לזה והטיל תנאי במתנתו על מנת שלא יוכל אחד למכור שום דבר מכל אלו הקרקעות ושלא ימשכנם ולא יתן עד שיהא לקטן עשרים שנה, ועמד הגדול ומכר מאחוזתו קודם שיהיה לקטן עשרים שנה. מאחר והיכא דליכא אומדנא דמוכח וגם אין הוכחה במעשיו בעינן תנאי כפול, לכן המתנה קיימת (ש"ך בשם הרא"ש), כשהיה תנאי זה כדן התנאים הקיימים - דגבי ממון נמי בעינן תנאי כפול ושאר דיני תנאי, אמנם לא כן הוא במתנה על מנת להחזיר, דאפילו לא כפל התנאי מחויב להחזיר כעין מה שהתנה, כיון שנתן לו על מנת שיחזיר מחויב הוא בכך, והיכא דאינו כדיני תנאי, מחויב הוא עכ"פ לקיים תנאו כמו שהתנה, אלא שאם אינו מקיים תנאו היכא שאינו כדיני תנאי בני גד ובני ראובן המעשה לא נתבטל, וא"כ ה"נ כיון דהתנה על מנת להחזיר מחויב הוא בכך כמו התם בחליצה דמחייבין במאתים זוז אי לאו משום משטה, וכי היכי דהתם מחייבין מדין שכירות שפסקה ה"נ מחייבין אותו עבור משיכת האתרוג וכמ"ש (קצה"ח), ויש חולקים וכל שלא נעשה בדיני תנאי חשבינן אותו לפטומי מילי בעלמא (נתה"מ).

ועי' שו"ע (אה"ע ס' לח ס"ד): "א דלא בעי שיהיה בתנאי ארבעה דברים אלו אלא במקום דאיתי מינייהו חומרא, ולא היכא דאיתי מינייהו קולא. וז"ל הב"ש: טעמא משום דס"ל דלא ק"ל כר"מ שאמר צריך תנאי כפול אלא בגיטין וקדושין חיישינן לחומרא אבל הלכתא כחכמים, ובאומר תנאי כפול ה"ה כל הג' דברים אחרים, אמנם צ"ע שהרי נראה עיקר דלא בעינן תנאי כפול אבל ג' דברים אחרים כן צריכים. ועי' נתה"מ רמ"א ס"ב: המנהג דבקרע צריך תנאי כפול משא"כ במטלטלין. ולענין אי ביטול התנאי או מחיל אי נתקיים המתנה למפרע, יש בזה מחלוקת "א דדוקא בתנאי של ממון מהני ביטול דהו"ל כאומר הריני כאילו התקבלתי, משא"כ בשאר תנאים או בתנאי דשב ואל תעשה, ו"א דאין לחלק, דאפילו בתנאי דמומין ונדרים ושאר תנאים ואפילו בשב ואל תעשה מהני ביטול, דהו"ל כאילו אמר בשעת התנאי אם אהיה מקפיד, ומש"ה בשאינו מקפיד כשנתודע לו, הו"ל קדושין למפרע. ואי הקפיד כששמע ואח"כ מחל, אי היה בדברים שאינן של ממון ונתבטל המעשה לא מהני מחילה לאחר שהקפיד, אבל בדברים של ממון הוי כקיום התנאי. ויש חולקים (קצה"ח סימן רמ"ג ס"ק ב') דגם בממון כל שהקפיד והיה יכול לחזור בו מש"ה אף שמוחל אח"כ אף השני חוזר.

למדנו, אמר רבי חנינא בן גמליאל, משל [של משה], למה הדבר דומה. לאדם שהיה מחלק נכסיו לבניו. אמר, פלוני בני יירש שדה פלונית, ופלוני בני יירש שדה פלונית, ופלוני בני יירש שדה פלונית, ואם לא יתן, יירש עם אחיו בשאר נכסים. מי גרם לו לירש עם אחיו בשאר נכסים, כפילות [התנאי] גרם לו.

והנה המשל לא דומה למשנתינו. שם כתוב, יש במשמעות [דבריו] שאפילו בארץ כנען [שלא אהוב להם] לא ינחלו [אם לא יעברו חלוצי מלחמה], אם כן כפילות [התנאי] לארץ גלעד גם מועיל [שיקבלוהו גם אם לא יעברו חלוצי מלחמה]. וכאן כתוב, מי גרם לו לירש עם אחיו בשאר נכסים, כפילות [התנאי] גרם לו. אם כן הכפילות מועיל לשאר נכסים.

אין קושי, זה [שמשמע שכל שכן ירשו בארץ גלעד מדובר], לפני שרבי מאיר אמר [הדרשה שלו על הפסוק] "ונאחזו" [ואז סבר רחב"ג שכל הפסוק ר"מ דורש לתנאי כפול, ולכן אמר לו שלולא זה שהפל משה תנאו, יש משמע שאפילו בארץ כנען לא יטלו וכ"ש במקום שאהוב להם, שהחיובי מובן השלישי, והברייתא שכתוב שלא עזר הכפילות אלא לארץ כנען, רחב"ג אמר את זה אחרי שרבי מאיר אמר את הדרשה על "ונאחזו"?], וכאן לאחר שאמר ר' מאיר [הדרשה על הפסוק] "ונאחזו".

זה מובן לרבי מאיר, היינו שנאמר "אם תיטיב שאת [תקבל שכר] ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ [פורענות מוכנה לך, רואים כפילות הנצרכת, ולולא הכפילות השכר רובץ מהשליש]. אלא לר' חנינא, למה [כתוב בפסוק] אם תיטיב, הרי זה היה מובן מהשליש. הייתי חושב לומר, אם תיטיב, שכר, אם לא תיטיב, לא שכר ולא דין, לכן לומדים [שלא].

זה מובן לר' מאיר, היינו שנאמר "אז תנקה מאלתי" [מאחר והשביעו אם לא אל בית אבי תלך חול עליך השבועה ולא משמע שאם תלך לא תחול⁸⁹⁹], אלא לרבי חנינא בן גמליאל, למה [אברהם פירש לאליעזר אם תלך תנקה, אלא רואים שאם לא כפלו לא היה מבטל את התנאי לשבועה, ואפילו אם ילך תחול עליו אם יקח לו אשה מבנות כנען. לא צריכים את זה, הייתי חושב לומר, איפה שנעים לאשה ולא נעים להם [לקרובים שלה], שיביא [אותה] בעל כרחם, לכן לומדים [שלא]. למה [נאמר] "אם לא תאבה האשה". צריכים את זה, הייתי חושב לומר, איפה שנעים להם [לקרובים שלה] ולא נעים לה, שיביא אותה בעל כרחם, לכן לומדים [שלא].

זה מובן לר' מאיר, היינו שנאמר "אם בחקותי תלכו ואם בחקותי תמאסו", אלא לר' חנינא בן גמליאל, למה [צריך לכפול, זה היה מובן מאליו שמהשליש מובן החיובי]. צריכים את זה, הייתי חושב לומר, "אם בחקותי תלכו", ברכה, "אם בחקותי תמאסו", לא ברכה ולא קללה, לכן לומדים [שלא].

זה מובן לר"מ, היינו שנאמר "אם תאבו ושמעתם וגו' ואם תמאנו ומירתם וגו'", אלא לרבי חנינא בן גמליאל, למה [כפלן]. צריכים את זה, שהייתי חושב לומר, "אם תאבו", טובה, "ואם תמאנו", לא טובה ולא רעה, לכן לומדים [שלא].

מהו

⁸⁹⁹ רש"י אמנם עי' תוס': בשלמא לר' מאיר דלית ליה מכלל הן אתה שומע לאו אף על פי שסברא הוא כשאדם מתנה עם חבירו אם תעשה זה אתן לך זה ואם לא תעשה לא אתן לך כמו כן כאן אף על פי שהוא סברא שלא השביעו אלא על מנת שיתנו הוצרך לפרש אם לא יתנו תהיה נקי אבל לר' חנינא דאזיל בתר סברא לפי דעת בעלי הפרש למה פירש אם לא יתנו לך פשיטא אם לא ירצו ליתן דיהיה נקי. ולמה"ר יצחק נראה ששתי שבועות השביעו אחת שיקח אשה לבנו ממשפחתו ושבועה אחרת שאם לא יתנו לא תקח אשה מבנות כנען ודייק מדכתיב ונקית משבועתי זאת משמע שיש שבועה אחרת.

"חַרְבַּתְּ אֶפְלֹי" 900 [שמשמע שתאכלו את החרב, ותשבעו ממנו]. אמר רבא, מלח גס, ולחם שעורים קשה 901 ובצל. [כמו ש]אמר מר, פת מתנור גדול ללא שמן במלח ובצלים, קשים לגוף כחרבות.

זה מובן לרבי חנינא בן גמליאל, היינו שנאמר [באשה סוטה, שהתייחד עם גבר שבעלה אסר עליה להתייחד איתו, וכאשר מביאים אותה לכהן, הוא משיביעה אותה] "אם לא שכב איש אותך ואם לא שטית טומאה תחת אישך הנקי" [שלא צריכים לכתוב החיובי, אלא זה מובן מתוך השלילי, ומתוך הברכה מובן שקלה, וכל זה השבועה השניה שמשביעים את האשה סוטה]. אלא לרבי מאיר, היו צריכים [לכתוב נוסף החיובי, שאם כן עשית] תחנקי. אמר ר' תנחום, כתוב "הנקי" [ללא "לדרשו כקריאתו שאם לא שכב תהא הנקי מהשבועה הראשונה, ומובן אם כן שאם שכב איש אז תחנקי].

זה מובן לר' מאיר, היינו שנאמר "הנקי" [ללא "י?], אלא לרבי חנינא ב"ג, למה [לא כתוב בלשון אחר כמו תחיה או כדומה]. צריכים [לכתוב הנקי, שולוא זה] הייתי חושב לומר אם לא שכב איש, הנקי, ואם שכב, לא הנקי ולא תחנקי, אלא איסור? בעולם, לכן לומדים [שלא].

זה מובן לרבי מאיר, היינו שנאמר "הוא יתחטא בו ביום השלישי ובוים השביעי יטהר ואם לא יתחטא וגו'", אלא לרבי חנינא ב"ג, למה [צריכים לכתוב גם חיובי וגם שלילי, מספיק לכתוב הוא יתחטא, ומובן שאם לא יתחטא]. צריכים [לכתוב את שניהם, ולולא זה] הייתי חושב לומר מצות הזאה בשלישי ובשביעי, ואיפה שעשה באחד מהם עשה [שהלשון "והוא יתחטא" הוא או לשון של תנאי שרק בזה הוא נטהר, ואפשר ללמוד אותו כלשון מצוה וצווי בעלמא, שזה בזה מצוה ולא אם עשה כך הוא ג"כ טהור], לכן לומדים [שלא, אלא צריכים לעשות בשניהם, ולולא זה איננו טהור].

[ולפי כולם] למה נאמר "והזהה הטהור על הטמא ביום השלישי ובוים השביעי". צריכים [לכתוב כך, ולולא זה] הייתי חושב לומר, שלישי, למעוטי שני, שביעי, למעוטי ששי, שהוא ממעט בימים [הנצרכים] לטהרה, אבל איפה שעשה בשלישי ובשמיני שהוא מוסיף בימי טהרה, נאמר שזה מעויל. [לכן לומדים [שלא]. למה נאמר "וחטאו ביום השביעי". צריכים [לכתוב כך, ולולא זה], הייתי חושב לומר שזה [דרוקא לענין] קדשים, אבל לתרומה [בהזאה] אחת זה מספיק, לכן לומדים [שלא].

מתני'. המקדש את האשה, ואמר [אחרי הקידושין] כסבור הייתי שהיא כהנת והרי היא לוייה, [או אם אמר כסבור הייתי שהיא] לוייה והרי היא כהנת, [או אם אמר כסבור הייתי שהיא] עניה והרי היא עשירה, [או אם אמר כסבור הייתי שהיא] עשירה והרי היא עניה, הרי זו מקודשת, מפני שהיא לא הטעה אותו [אלא הוא הטעה את עצמו, וכיון שלא פירש שהתחתן בתנאי שהיא כהנת או כדומה, אינו נאמן לבטל הקידושין, שזה דברים בלבד, ולא נחשבים לכלום 902. גוי] האומר לאשה 903 הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייירי או [ישראל שאמר לגוי הרי את מקודשת לי] לאחר שתתגייירי, [או עבד כנעני האומר לאשה הרי את מקודשת לי] לאחר שאשתחרר או [ישראל שאמר לשפחה כנענית הרי את מקודשת לי] לאחר

900 הפסוק בשלימות היא: ואם־תמאָנוּ וּמְרִיתֶם חֲרֵב תֶּאֱכְלוּ כִּי פִי יִי דָּבַר.

901 ע"י רש"י כתובות לט ע"ב.

902 כל הסוגיא של דברים שבלב היא לעיל דף נ ע"א.

ע"י שו"ע (אה"ע סי' לח סכ"ד): אם כנסה סתם ואמר: כסבור הייתי שהיא כהנת, והיא לוייה, או לוייה והיא כהנת, עשירה והיא עניה, עניה והיא עשירה, הרי זו מקודשת.

פשטות זה ודאי מקודשת אע"פ שיש משמעות בדף נ ע"א שזה ספק.

ע"י בירושלמי שאמר שם מקודשת אפילו בעדים ר"ל אף אם אמר זה בפני עדים כיון שלא התנה זה בפניה בגדר תנאי לא הוה תנאי. וע"י לעיל הערה 771.

היכא דידוע לכל העולם מה שבלבו כגון שלש שנים דחזקה מחיל לא הוי דברים שבלב, אבל היכא דאינו ידוע לכל מחשבתו ה"ל דברים שבלב ולא מהני, ולכן זה שמחל בלב ואינו ידוע מחשבתו לשום אדם, ואפילו כתב שובר נמי לא מוכח דמוחל עכשיו דאפשר רוצה למוחלו אח"כ בנתינת השובר, א"כ דברים שבלב בלבד הוי ולא הוי דברים (קצה"ח סי' יב).

903 ע"י שו"ע (אה"ע סי' מ ס"ה): האומר לאשה: הרי את מקודשת לי בפרוטה זו לאחר שאתגייירי, לאחר שתתגייירי, לאחר שאשתחרר, לאחר שתשתחררי, לאחר שימות בעליך, לאחר שתמות אחותיך, אינה מקודשת, לפי שאינו יכול עתה לקדשה.

ע"י ב"ש: אינה מקודשת. אפילו אם הקדושין בעין מ"מ קדושין הראשונים לאו קדושין הם וצריך לקדשה מחדש אחר שנתגיייר ויאמר אז שמקדש אותה בזה ודוק! כשהו בעין מיהו קדושין אלו לאו לטבועי' נתנו מאחר שהקדושין סבילים וצריכה היא להחזיר לו ולא אמרינן במתנה נתן אלא המקדש אחותו [ע"י לעיל הערה רט] אמרינן במתנה נתן לה ואם א"י קידש לאחר ל' ובא שני וקידש תוך ל' ואמר לה לאחר שימות בעלך הרי זו מקודשת דהא בידו לקדש' מיד אפילו אם אמר מעכשיו ולאחר ל' יום מ"מ ביד השני לקדשה קדושי ספק לכן גם עכשיו ספק קידושין הם.

שתשתחררי, [או ישראל האומר לאשה נשואה הרי את מקודשת לי] לאחר שימות בעליך או [ישראל הנשוי לאחות של אשה, ואחות אשתו היא ערוה לו, והוא אומר לאחות אשתו, הרי את מקודשת לי] לאחר שתמות אחותיך, [או ישראל האומר לאשה שמתה בעלה, וזקוקה ליבום או לחליצה, הרי את מקודשת לי] לאחר שיחלוץ לך יבימתך [התנא הזה סובר שאין קידושין תופסין ביבמה לשוק 904], אינה מקודשת [שכל אלה הם דברים שלא באו לעולם ואם אין בידו לקדשה עכשיו, אינו יכול לעשות מעשה שיחול לאחר מכאן]. וכן האומר לחבירו 905 אם ילדה אשתך נקבה הרי זו מקודשת לי, אינה מקודשת. (אם היתה אשת חברו מעוברת והוכר עוברת, דבריו קיימין, ואם ילדה נקבה, מקודשת).

גמ'. למדנו במשנה שם, אין תורמין מן התלוש על המחובר [טעם הדבר שהרי המחובר אינו חייב בתרומה, שרק חייב בגמרא מלאכתו 906], ואם תרם, אין תרומתו תרומה [אלא התלוש הוא טבל וגם המחובר כאשר יגמר מלאכתו יהיה טבל ויהיה חייב בתרומה].

שאל רב אסי מר' יוחנן, [אם] אמר פירות ערוגה זו תלושים יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברים זו מחוברים [לכשיתלשו ונתלשו, או אם אמר] פירות ערוגה זו מחוברים יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושים לכשיתלשו ונתלשו, מהו [האם אומרים שלמפרע נהיה תרומה, והוא כמקדשי דבר שלא בא לעולם או לא]. א"ל, כל [דבר] שהוא בידו [כזה] שהרי בידו תלוש ולהפריש מיד, לא נחשב כמחוסר מעשה.

שאלו שאלה, האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגיייר, לאחר שתתגייירי, לאחר שאשתחרר, לאחר שתשתחררי, לאחר שימות בעליך, לאחר שתמות אחותיך, לאחר שיחלוץ ליך יבמייך, אינה מקודשת. זה מובן שכולם אינם בידו, חוץ מהגר, הרי זה בידו [להתגיייר]. גם גר איננו בידו, שרבי חייא בר אבא אמר בשם ר' יוחנן,

904 ע"י שו"ע (אה"ע סי' מ ס"ו): האומר ליבמה: הרי את מקודשת לי בפרוטה זו לאחר שיחלוץ ליך יבמייך, הרי זו ספק מקודשת.

וע"י ח"מ: לאחר שיחלוץ לך. ה"ה אם קדשה מיד הוי ג"כ ספק קידושין דק"ל כשמואל [ע"י יבמות צב ע"ב] לקמן סי' קנ"ט דיבמה שנתקדש' צריכ' גט מספק אלא קמ"ל אפילו לאחר שיחלוץ אינם רק קידושי ספק ולא ודאי.

905 ע"י שו"ע (אה"ע סי' מ ס"ח): האומר לחבירו: אם תלד אשתך נקבה תהא מקודשת לי, אינו כלום. ולהרמב"ם וקצת מפרשים, אם היתה אשת חבירו מעוברת והיו העובר, הבת מקודשת, וצריך לחזור ולקדשה מאביה לאחר שתולד, כדי שייכנסנה בקדושין שאין בהם דופי.

ע"י ח"מ: והוכר העובר הבת מקודשת. משמע דהוי קידושין גמורין [לדעת הרמב"ם] ואף על גב דק"ל המזכה לעובר לא קנה שאני קידושין דהאב בעולם והוא זכה בכסף הקידושין מיהו קשה במה שפסק בח"מ סימן ר"ט ס"ד מה שתלד פרתי או שפחתי אפילו היתה הפרה או השפחה מעוברת לא קנה כלום ומ"ש הכא דבהוכר העובר מקודשת אף על גב דיש לחלק דדעתו של אדם קרובה אצל בתו ואצל אשתו לפיכך יכול לקבל קידושי בתו ולהקנותה אף על גב שלא בא לעולם משא"כ בפרה ושפחה מ"מ הלא דברי הרמב"ם נלמדים מקידושין סב ע"ב, דס"ל דכולהו מודו דשחת דבי כבשא דבר שבא לעולם הוא ומהני בתרומה (פרש"י שחת דמי כבשא שדה בית הבעל שדייה במי גשמים) ואשתו מעוברת כשהוכר עוברת מקודש' ולפי זה מזכה לעובר כשהוכר' עוברת דקנה וא"כ קשה דברי הש"ע אהדיי דכאן הביא דברי הרמב"ם דהוכר עוברת בא לעולם מיקרי ובחור"מ סימן רי ס"א פסק סתם דהמזכה לעובר לא קנה והיה לו להביא דעת הרמב"ם דאם הוכר עוברת מיקרי בא לעולם והמוכר עובר שפחתו כשהוכר עוברת קנה הלוקח.

וע"י אבנ"מ: כבר כתבנו בישוב דברי הרמב"ם בספר קצה"ח סי' ר"ט סק"א ובסי' ר"י סק"ב שם כתבנו לחלק בין קדושת הגוף דחיייל גם בדבר שלא בא לעולם.

ובמח' זו תלוי אם גורסים המוסגר.

906 רש"י, וע"י תוס' הא דמחובר פטור נפקא לן מדכתיב ממנו דדריש בספרי ממנו ולא מן המחובר.

וע"י רע"א (תרומות פ"א מ"ה): אף ממה שנתייבש כל צרכו ולא צריך עוד לינק מן הקרקע מקרי מחובר לענין דלא הוי תרומה. כך נ"ל מוכח בסוגיא דפסחים דף ל"ג ע"א במה דמוקי שם דאחמיץ במחובר. ואפ"ה אמרינן שם דלא היה לו שעת הכושר לענין תרומה. ומ"מ יש לדחות ד"ל דהברייתא דהתם ס"ל דעומד לתלוש לאו כתלוש דמי. אבל למאי דק"ל פ"ו דשבועות מ"ו דעומד לתלוש כתלוש דמי כמ"ש הרע"ב שם י"ל דגם לענין תרומה כן. אח"ז ראייתי דמדברי תוס' סנהדרין דט"ו ע"א ד"ה שערו וכו' מבוואר דס"ל בפשיטות דאף למ"ד דעומד לקצור כתלוש דמי אעפ"כ לא הוי כתלוש לענין תרומה. וע"י דרך אמונה (תרומות פ"ה ה"ט): אבל אם צמקה ונסתלק החיות ממנה ואינה עומדת בשום יניקה עם האילן דינו כתלוש ויכול לעשרה [חזו"א לקוטים לזרעים סי' ג' סק"א].

האומר פרק שלישי קרושין סב

סב

עין משפט
גד מצוה

מב א מ"ח פ"ח מהל'
א"ת חלכה ו סנה
עשו מה ט"ז ע"ה
ס"מ נה ט"ז ע"ה

מב ב מ"ח פ"ח מהל'
הלכה יד סנה ע"ה
ט"ז ע"ה א"ת ט"ז ע"ה

מב ג מ"ח פ"ח מהל'
הלכה יד סנה ע"ה
ט"ז ע"ה א"ת ט"ז ע"ה

[גיטין פ"ה]

מב ד מ"ח פ"ח מהל'
הלכות ו סנה ע"ה
ט"ז ע"ה א"ת ט"ז ע"ה

חבר האכלו - משמע אכילתכם הוא חרב תהיו נשבעים : גלגיתא . גסה : היינו דכתיב אם לא שכת סניק . לא כפל ואם שכת לא הנקי אלא מכלל ברכה אחת שומע קללה דלי מאוס דסמך ליה ואח כ שטית וגו' ההוא לא מפרש ביה קללה אשבעה קמייתא אלא אשבעה דבחריה קאי דסמך תורה אור

מולין ק"ג

ימא לה גיטין ס.

שבעות ל"ט ט"ז ט"ז
ט"ז פ"ה מ"ז ט"ז
ט"ז ע"ה ע"ה

ליה והשביע הכסן את האשה בשבעות האלה וקמייתא שבעות שאין בה אלה דהכי כתיב והשביע אותה הכסן וגו' ולא פ"ה קללה אלא מכלל ברכה : אלא לרבי מאיר . ואם שכת חנקי מיבעי ליה : הנקי כתיב . בלא יוד למדרשה במקראו לשבעה ראשונה לא שכת תהא נקיה ובמסורת כמי מדרשה אשבעה קמייתא למשדריה אקרא דבחריה ולמימר חנקי ואת כי שטית כלומר אם שטית תחנקי : אלא לרבי פנינא . דלא בני כפילה למה לי למיכתב כי האי לישנא ואיכא למדרשה הכי והכי נכתוב תמיה א"י לטון אורי : סד"א מלוא סוטה כג' וכו' ולי עבד כדמ' מניינו עבד . דרישא דקרא לאו בלישנא דמגאה כתיב דלא כתיב אם יתחטפו למשמע מיניה הא אם לא יתחטפו לא יטרה אלא הוא יתחטף וזו איכא למימר לטון ליווי בעלמא הוא : וסוטה סטעור פל סטעור וגו' למא לי . לאו לרבי חנינא פריך אלא לרבי הכל בני ליה : למטוטי שטי . שלא ריחק האשה ממומאחו : ה"ג אבל היכא דעבד כשלישי ובשמיני דקא מפיש בימי סטרה אימא שפיר דמי ולא גרים צדיעי ובשמיני דהא ודאי שפיר דמי דכל מה ששמעה האשה הלא ראונה און כך כלום ובלבד שלא ירכה וסלא ימעט בימים שבין האשה להאשה כדאמר גבי כהן הפורש שבעה לפני יום הכפורים (יומא דף ת"ז) בשלמא ראשון שמת שלישי שני שמת שלישי וכו' דאיכא לספוקי נמי שמת עשירי או יותר הוא וזו גרסא הכי לענין מלוא האשה בזמנה הוא דגרסינן : דקא מפיש בימי סטרה . מרחיק והולך מיום מגע הסוטה : בתנאי שלא ספספו . אלא הוא הטעה את עלמו וכיון דלא פירש לאו כל כמיניה דהו לאו דברים שכלב : לאחר שיתנוץ ליד יבמין . קסבר הכי הוא תנא און קידושין תוספין ביבמה לטון : אינה מקודשת . דהוא ליה דברים שלא באו לעולם ועכשיו אין בידו לקדשה : ג' מחובר אינו חייב בתרומה דראשית דגן כתיב (דברים יח) מידי דמיוגן שגחסף כברי הלך לא חל סם תרומה על התלוש והפורש עליו וטבל הוא ביד כהן ויכול לתרום עליה ממקום אחר וכולה מולין והמחבר שפורש עליו כן נתקוללשיתלוש כר"ך לתרום : פירות ערוגה ו מחוברים כלומר או שאמר פירות ערוגה ו מחוברים יהיו תרומה כו' ונתלוש ממנו שחאה תרומה למפרע מי הוי כמקדיש דבר שלא בא לעולם או לאו כל צדיק . כי האי שבידו לתלוש ולהפריש מיד : כר"ך

הגרות הב"ח
(ח) וכו' ד"ה בשלמא
וכו' לאו רותי שתיקומו
דברים שלא שכת :

[ש' ט"ז] יומא ח' ד"ה
מקשינן]

לעיל ג.

כ"ח פ"ה יבמות כ"ג כ"ג
כתובות נ"ה

תרומוט ט"א ח"ט

הגרות הגר"א
[א] נ"ה וכו' ספסוף
על סטעור . כ"ג כ"ג
והואו כיום השביעי :
[ב] שם ח"ט לקדשה
כו' . כ"ג כ"ג לקדשה :

גליון הש"ס
ג' אמר פירות ערוגה
לשערי ח"ט אם אמר
פירות ערוגה ו נתלוש
יכו תרומה על פירות
ערוגה ו כפולש פ"ה
ט"ז ר"ח משנה ד"ס
שפסון דברים :

תוס' ר"י הוקן

שלא דמעתה דהוא חסדא
את עצמו [ובין] דלא
פריש דברים שכלב אינן
דברים : לאחר שהולך
קברו הוא תנא און
קרושין תוספין ביבמה
לשוק : אינה מקודשת
הר"ל דבר שלא בא
לעולם ועכשיו אין כתיב
לשוק : מתובר אינו
חייב בתרומה דגין
התנא ודגן נאסף כברי
משמע תורם מן הפסוק
על החיוב הוא שכל
ביד ישראל וכן הירוב
על הפסוק הוא שכל
ביד כהן : כלשתלוש
וגתלוש י"ח חיילה עליה
שם תרומה למפרע :
ופירות ערוגה ונתלוש או
שאמר פירות כו' : כל
שבידו לתלוש ולהפריש
מיד : והוי ג' שבת
התנאי . תנא לאהר
שאתגיר אינה מקדשת

[מנהג האמר רב תיגא
לקדש כ"ג לא שאל שאין
אשתי מעוברת כו' ואני
שעלוי מוכח דלא כתיב'
לך כוספת כמשה וכו'
כתיב' וכו' מהרש"א]

בשלמא לרבי חנינא בן גמליאל הייט דכתיב אם לא שכת הנקי . פירש בקונטרס שלא כפל אם שכת לא הנקי אלא מכלל ברכה אחת שומע קללה דלי מאוס דסמך ליה ואח כ שטית וגו' ההוא לא מפרש ביה קללה אשבעה קמייתא אלא אשבעה דבחריה קאי דסמך תורה אור

חבר תאכלו אמר רבא *מילחא גלגיתא נהמא דשערי אקושא ובצלי דאמר מר פת פורני חריבה במלח ובצלים קשים לגוף כחריבות בשלמא לרבי תנינא בן גמליאל חיינו *דכתיב *אם לא שכת איש אותך ואם לא שמת מומאה תחת אישך הנקי אלא לרבי מאיר חנקי מיבעי ליה *אמר ר' תנחום *הנקי כתיב בשלמא לר' מאיר היינו דכתיב הנקי אלא לרבי תנינא ב"ג למה לי אצטרך סד"א אם לא שכת איש הנקי ואם שכת לא הנקי ולא חנקי אלא איסורא בעלמא קמ"ל *בשלמא לרבי מאיר היינו דכתיב *היא יתחטא בו ביום השלישי וביום השביעי יתגר ואם לא יתחטא וגו' אלא לרבי תנינא ב"ג למה לי אצטרך סד"א מצות הויא בשלישי ובשביעי והיכא דעבד בחד מינייהו עבד קמ"ל [א] והוה המתור על הפמא ביום השלישי וביום השביעי למה לי אצטרך סד"א שלישי למעוטי שני שביעי למעוטי ששי דקא ממועט בימי סהרה אבל היכא דעבד *בשלישי ובשמיני דקא מפיש בימי סהרה אימא שפיר דמי קמ"ל וחטאו ביום השביעי למה לי אצטרך סד"א הני מילי [ב] לקדשים אבל לתרומה בחדנמיסגיא קמ"ל : מתני' *המקדש את האשה ואמר כסבור הייתי שהיא כהנת והרי היא לוייה לוייה והרי היא כהנת עניה והרי היא עשירה עשירה והרי היא עניה הרי זו מקודשת מפני שלא המעתה *האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאור שאתגיר או לאור שתתגררי לאור שאתחרר או לאור שתשתררי לאור שימות בעליך או לאור שתמות ארוותך לאור שיהלויך לך יבמך אם אינה מקודשת ז"כ האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקבה הרי זו מקודשת לי אינה מקודשת *ואם היתה אשת חברו מעוברת ותובר עוברת דבריו קיימין ואם ילדה נקבה מקודשת) : ג' *תנן התם אין תורמין מן התלוש על המחובר ואם תרם אין תרומתו תרומה בעא מיניה רב אסי מר' יוחנן אמר פירות ערוגה זו תלושים יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברים יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושים לכשתילשול ותלשו מהו א"ל כל שבידו לאו כמחובר מעשה דמי איתיביה האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאור שאתגיר לאור שאתחרר לאור שאתגררי לאור שיהלויך לך יבמך אינה מקודשת בשלמא כולחו לאו בידו אלא גר הוי בידו גר נמי לאו בידו דאמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן גר

ואם לא יתחטא . תימא מה ענין זה למחלוקת אפילו לר"מ למה לי והלא בהרבה מקומות כתיב (ויקרא יד) ורחץ במים וטהר ולא הולךך לגמד ואם לא ירחץ לא יטהר וי"ל דלא דמי דהסם מילתא דפשיטא כיון דקלוהו הוא טלוה הקב"ה אם לא עשה לא יח אלא הלא משמע ק"ת שהוא לטון תנאי מוכתיב הוא יתחטא ויח כאלו כתיב אם יתחטא בו יטהר ולא כתיב ויתחטא ויטהר ולא הוי ליווי כמו ורחץ וטהר : אין תורמין מן התלוש על המחובר . פ"ה בקונטרס המחובר אינו חייב בתרומה דכתיב (דברים יח) רשחף דגן דבעיני מדי דמיוגן וכו' וכו' הוי מן החיוב על הפסוק וקשה דאם כן לדבריו בתלוש נמי קודם שנתמרה לא הוי תרומה שהרי לא מיוגן וליהא דהא אמר בעלמא (יערוגין דף נ"ג) מעשר ראשון שהקיימו שבעולים פסור תרומה גדולה דמשמע דמאי ע"ה וק"מ כהני דאמר (תרומה פ"א מ"ח) התורם מדבר שנגמר מלאכתו להיט אחר מירוח על דבר שלא עמרה מלאכתו והיטו קודם מירוח תרומתו תרומה לכ"ג

מדיכתיב ממוט דרתיס כספרי ממוט ולא מן המחובר דהא קרא בתלוש מיירי וע"כ אחא למימר ממוט אפילו צדיעבד פסור דביעבד ממוט דלי מסוס דכתיב דגן ומחובר לא מיוגן הוא אלא שמוע מניה דפסול אפילו צדיעבד במחובר והיחא דמעשר שהקיימו שבעולים דמאי צדיעבד מיירי בתלוש וקודם מירוח : גר

האומר פרק שלישי קידושין

גר צדקה משפט כתיב ביה דקין - נראה דוקא בקבלת מלות האו דבעינן ג' אבל כדכתיב בחד כתיב חס ככר קיבל עליו המלות ורביה מהאיא דבימות (דף מה) דקאמר חס האו דהו קרי ליה בר ארמאי פרוק משום דלמא עבד אמר רבי'ל מי לא עבד לקרוי כלומר וכו' לא קרי מילין

בא מ"י מ"י ס"ג מהל' אשורי כולה הלכה ו' ז' ס"ג מהל' קין ע"ש ע"י ס"ג מהל' ק"ה ס"ג ז' :

בא ב' ט"ז א"ע ס"י מ ט"ז :

בא ג' ד' מ"י ס"ג מהל' אשורי הלכה ו' ס"ג מהל' קין ע"ש ע"י ס"ג מהל' ק"ה ס"ג ז' :

בא ה' מ"י ס"ג מהל' אשורי הלכה ו' ס"ג מהל' קין ע"ש ע"י ס"ג מהל' ק"ה ס"ג ז' :

גר צדקה משפט כתיב ביה דקין - נראה דוקא בקבלת מלות האו דבעינן ג' אבל כדכתיב בחד כתיב חס ככר קיבל עליו המלות ורביה מהאיא דבימות (דף מה) דקאמר חס האו דהו קרי ליה בר ארמאי פרוק משום דלמא עבד אמר רבי'ל מי לא עבד לקרוי כלומר וכו' לא קרי מילין

לכך נראה דהוא קרי ליה בר ארמאי פרוק משום דלמא עבד אמר רבי'ל מי לא עבד לקרוי כלומר וכו' לא קרי מילין

לכך נראה דהוא קרי ליה בר ארמאי פרוק משום דלמא עבד אמר רבי'ל מי לא עבד לקרוי כלומר וכו' לא קרי מילין

לכך נראה דהוא קרי ליה בר ארמאי פרוק משום דלמא עבד אמר רבי'ל מי לא עבד לקרוי כלומר וכו' לא קרי מילין

לכך נראה דהוא קרי ליה בר ארמאי פרוק משום דלמא עבד אמר רבי'ל מי לא עבד לקרוי כלומר וכו' לא קרי מילין

לכך נראה דהוא קרי ליה בר ארמאי פרוק משום דלמא עבד אמר רבי'ל מי לא עבד לקרוי כלומר וכו' לא קרי מילין

לכך נראה דהוא קרי ליה בר ארמאי פרוק משום דלמא עבד אמר רבי'ל מי לא עבד לקרוי כלומר וכו' לא קרי מילין

לכך נראה דהוא קרי ליה בר ארמאי פרוק משום דלמא עבד אמר רבי'ל מי לא עבד לקרוי כלומר וכו' לא קרי מילין

לכך נראה דהוא קרי ליה בר ארמאי פרוק משום דלמא עבד אמר רבי'ל מי לא עבד לקרוי כלומר וכו' לא קרי מילין

לכך נראה דהוא קרי ליה בר ארמאי פרוק משום דלמא עבד אמר רבי'ל מי לא עבד לקרוי כלומר וכו' לא קרי מילין

לכך נראה דהוא קרי ליה בר ארמאי פרוק משום דלמא עבד אמר רבי'ל מי לא עבד לקרוי כלומר וכו' לא קרי מילין

לכך נראה דהוא קרי ליה בר ארמאי פרוק משום דלמא עבד אמר רבי'ל מי לא עבד לקרוי כלומר וכו' לא קרי מילין

לכך נראה דהוא קרי ליה בר ארמאי פרוק משום דלמא עבד אמר רבי'ל מי לא עבד לקרוי כלומר וכו' לא קרי מילין

תוס' ר"י הוקן

תוס' ר"י הוקן... (text continues with commentary on the laws of betrothal and marriage)

ג"ה

ג"ה... (text continues with commentary on the laws of betrothal and marriage)

ואמר רבי

ואמר רבי... (text continues with commentary on the laws of betrothal and marriage)

פ"י

פ"י... (text continues with commentary on the laws of betrothal and marriage)

יבמות מה ז' :

מ"י ס"ג מהל' ק"ה ס"ג ז' :

יבמות ט"ז :

מ"י ס"ג מהל' ק"ה ס"ג ז' :

יבמות ט"ז :

מ"י ס"ג מהל' ק"ה ס"ג ז' :

יבמות ט"ז :

לכך נראה דהוא קרי ליה בר ארמאי פרוק משום דלמא עבד אמר רבי'ל מי לא עבד לקרוי כלומר וכו' לא קרי מילין

גר צריך שלשה⁹⁰⁷ [ישראלים שיחאספו יחד להטבילו ולהודיעו מקצת מצות קלות וחמורות]. למה. שנאמר בו "משפט" [משפט אחד יהיה לכם כגד כאזרח⁹⁰⁸], וממילא צריך להיות] כדין [פי' כמו בית דין, ואם כן להתגייר אינו בידן], שמי יכול לומר שיחאספו שלשה [יהודים ה] אלה.
 ר' אבא בר ממל שאל, אלא מעתה, הנותן פרוטה לשפחה, ואמר הרי את מקודשת לי לאחר שאני אשחרר אותך, גם כן הווי קידושין [שהרי בידו לשחררה]. איך הם דומים⁹⁰⁹, שם מתחילה [היא] בהמה, עכשיו [יש לה] דעת אחרת [וכי אין לך מחוסר מעשה גדול מזה⁹⁰⁸].
 ואלא זה שאמר ר' אושעיא, הנותן פרוטה לאשתו⁹⁰⁹, ואמר לה הרי את מקודשת לי לאחר שאגרשך, אינה מקודשת. אמנם גם כאן לפי [דברי]

⁹⁰⁷ עי' יבמות מז ע"א. עי' שו"ע (י"ד רסח ס"ג): כל ענייני הגר, בין להודיעו המצות לקבלם בין המילה בין הטבילה, צריך שיהיו בג' הכשרים לדון, וביום. מיהו דוקא לכתחלה, אבל בדיעבד אם לא מל או טבל אלא בפני ב' (או קרובים) ובליה, אפילו לא טבל לשם גרות, אלא איש שטבל לקרוי ואשה שטבל לנדתה, הוי גר ומותר בישראלית, חוץ מקבלת המצות שמעכבת אם אינה ביום ובשלשה. ולהר"ף ולהרמב"ם, אפילו בדיעבד שטבל או מל בפני שנים או בליה, מעכב, ואסור בישראלית, אבל אם נשא ישראלית והוליד ממנה בן, לא פסלין ליה.

ועי' ש"ך: אבל בדיעבד אם לא מל או טבל כו'. אבל בקבלת המצות אם לא קיבל בפני ג' אפי' בדיעבד מעכב דקבלת מצות הוי כתחילת דין שנתבאר בח"מ ס' ה' אבל טבילה ומילה הוי כגמר דין שנתבאר שם דגומרין בליה.

אלא בפני שנים. לאו דוקא שנים אלא בפני אחד וכן מוכח בהתוס' פרק החולץ ב"ה יש לך עדים (דף מ"ז) מיהו ל"ל דנקט שנים כיון דאם מכירין היינו אותו שהיה עובד כוכבים אינו נאמן לומר גיירתי עצמי כדלקמן וא"כ צריכין שיהיו ב' לפחות שידעו שנתגייר כראוי ואף באשה נראה בשעה שטבלה נפשה הוי צריכין לאנשים רואים אותה שטבלה להיות עדים בדבר.

ועי' שו"ע (י"ד ס' רסח ס"ב): כשבא להתגייר אומרים לו: מה ראית שבאת להתגייר, אי אתה יודע שישאל בזמן הזה דחופים סחופים (פי' אבודים וסחופים מן מדוע נסחף אבירך (ירמיה מו, טו)) ומטורפים, ויסורים באים עליהם. אם אמר: יודע אני ואיני כדאי להתחבר עמהם, מקבלין אותו מיד ומודיעים אותו עיקרי הדת שהוא יחוד ה' ואיסור עבודת כוכבים, ומאריכין עמו בדבר זה, ומודיעים אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות, ומודיעים אותו מקצת עונשין של מצות, שאומרים לו: קודם שבאת למדה זו אכלת חלב אי אתה ענוש כרת, חללת שבת אי אתה חייב סקילה, ועכשיו אכלת חלב אתה ענוש כרת, חללת שבת אתה חייב מצות. ואין מרבין עליו ואין מודקדין עליו. וכשם שמודיעים אותו ענוש של מצות כך מודיעים אותו שכן של מצות, ומודיעים אותו שבעשיית מצות אלו יזכה לחיי העוה"ב, ושאיין שום צדיק גמור אלא בעל החכמה שעושה מצות אלו ויודעם. ואומרים לו: הוי יודע שהעולם הבא אינו צפון אלא לצדיקים, והם ישראל זה שתראה ישראל בצער בעולם הזה, טובה היא צפונה להם שאינם יכולים לקבל רוב טובה בעוה"ז? כעובדי כוכבים, שמא ירום לבם ויתעו ויפסידו שכר עולם הבא, ואין הקדוש ברוך הוא מביא עליהם רוב פורענות כדי שלא יאבדו, אלא כל העובדי כוכבים כלים והם עומדים. ומאריכין בדבר זה כדי לחבבן. אם קבל, מלין אותו מיד וממתינים לו עד שיתרפא רפואה שלימה ואח"כ מטבילין אותו טבילה הוגנת בלא חציצה. (ו"א שיגלח שערוותיו ויטול צפרני ידיו ורגליו קודם טבילה) (טור ור"ף ורא"ש) ושלשה (תלמידי חכמים) (ג' טור) עומדים על גבי מודיעים אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות פעם שנייה, והוא עומד במים. ואם היתה אשה, נשים מושיבות אותה במים עד צוארה, והדיינים מבחוץ, ומודיעין אותה מקצת מצות קלות וחמורות, והיא יושבת במים, ואח"כ טובלת בפניהם והם מחזירים פניהם ויוצאין, כדי שלא יראו אותה כשתעלה מהמים, ויברך על הטבילה אחר שיעלה מן המים, וכיון שטבל הרי הוא כישאל, שאם חזר לסורו הרי הוא כישאל מומר שאם קדש קדושו קדושין.

⁹⁰⁸ לי נראה שכוונת הגמ' היא שהרי הסכמת גויה איננה הסכמת יהודיה, ואולי זה כוונת רש"י.

ועי' רשב"א: דלגבי גר לא שייך למימר מעיקרא בהמה דבעבד דוקא הוא דאיכא למימר הכי משום דאיתו איתקש לבהמה דכתיב שבו לכם פה עם החמור אבל גוי לא וכדמשמע נמי ביבמות פרק כיצד (כ"ב א') גבי חוץ ממי שיש לו מן השפחה והנכרית דשפחה נפקא לן משום דאין לו חיים ומהיקשא דחמור, ונכרית מבן בןך הבא מן הגויה קרוי בנה.

ועי' ריטב"א: הכי השתא התם מעיקרא בהמה והשתא דעת אחרת. פי' וכדבר שלא היה בעולם דמי, והוא הדין דמצי לתוציני הכי בפירכא דלעיל דגר, אלא דהתם קושטא בעי לשנויי ליה דגר לאו בידו הוא, ודכוותה בתלמודא.

⁹⁰⁹ עי' שו"ע (אה"ע ס' מ ס"ז): הנותן שתי פרוטות לאשה ואמר לה: הרי את מקודשת לי היום באחת, ובאחת לאחר שאגרשך, הרי זו מקודשת, וכשיגרש אותה תהיה ספק מקודשת. אבל אם נתן פרוטה לאשת איש ואמר לה: הרי את מקודשת לאחר שתגרש, או אם נתן פרוטה לאשתו ואמר לה: הרי את מקודשת לי לאחר שאגרשך, אינו כלום.

ועי' אב"מ, שהגמ' לא פשטה את הספק, והרמב"ם (אישות פ"ז ה"ה) פסק שמקודשת ודאי, וכתב הר"ן (דף כו ע"א מדפי הר"ף) בשם הרשב"א דאיפשטא

ר' יוחנן [שאמר כל שבידו לא מחוסר מעשה] הווי קידושין. [לא, כאן אחרת ש]אע"פ שבידו לגרשה, [וכן] בידו לקדשה [אולי היא לא תתרוצה]. [לפי זה, שאמרנו אין בידו לקדשה] תפשוט שאלת רב אושעיא, הנותן שתי פרוטות לאשה, באחת אמר לה התקדשי לי היום, ובאחת אמר לה התקדשי לי לאחר שאגרשך. תפשוט מזה שאינם קידושין. אולי [הם כן קידושין] וכמו שתפסי קידושין עכשיו, תפסי גם לאחר כן [אבל הרי באשתי לא תפסי בה קידושין שהרי היא מקודשת ועומדת]⁹¹⁰.

יש ברייתא כמו רבי יוחנן [דכל דבר שבידו אינו כאילו מחוסר מעשה], אין תורמין מן התלוש על המחובר, ואם תרם, אין תרומתו תרומה. אמר פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברת, פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו לא אמר כלום. אבל [אם] אמר לכשיתלשו ונתלשו, דבריו קיימין [מאחר ובידו לתלוש ולהפריש]⁹¹¹.

יותר מזה [אפילו מה שאין בידו דקסבר אדם מקדיש ומקנה דבר שלא בא לעולם] א"ר אליעזר בן יעקב, אפילו אמר פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברת, פירות ערוגה זו מחוברת יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושין, לכשיביאו שלישי⁹¹² ויתלשו [הרי עדיין לא הביאו שלישי, ואין בידו לתלוש ולהפריש דתבואה שלא הביאה שלישי איננה תבואה]. והביאו שלישי ונתלשו, דבריו קיימין. אמר רבה, לא א"ר אליעזר בן יעקב, אלא בשחת [פי' שראוי לקצור ולהאכיל לבהמה שהוא דבר הניכר וחסוב], אבל באגם [שאינה אלא צמחים רכים], לא [מאחר ואיננו חשיב ככלום, לא חל עליהם שם תרומה למפרע]. רב יוסף אמר, אפילו באגם. איך משמע [הלשון] הזה "אגם" שהוא לשון מבצל [ועולה מן הארץ ויש בו כדי לכוף]. אר"א, שנאמר בפסוק, "הלכוף כאגמון ראשו".

כמי הולך זה [פי' שיטת ר' חנינא] שלמדנו בברייתא, האומר לחברו אם ילדה אשתך נקבה מקודשת לי, לא אמר כלום, וא"ר חנינא, לא שנו אלא שאין אשתו מעוברת, אבל אשתו מעוברת, דבריו קיימין [אם כן רואים שדבר שלא בא כלל לעולם הוא דאין מקנה אבל בא מקצתו, כן מקנה]. כמי [מהגמ'] שלנו זה מתאים]. אם זה כמו רבה [שמצריך שחת, היינו דווקא] כשהוכר עוברת. ואם זה כמו רב יוסף, אף על פי שלא הוכר עוברת [ורבי חנינא אמר מקודשת לפי ר' אליעזר בן יעקב וכדרכי אליעזר בן יעקב קי"ל דמשנתו קב ונקי (גיטין סז ע"א)].

ויש שאמרו, אמר רבה, לא א"ר אליעזר בן יעקב, אלא בשחת של בית הבעל [שמספיק לה במי גשמים], אבל בשחת של בית השלחין [שרק גודל עם משקים אותן] לא [שהרי אינה דבר שבא לעולם, שלולא ההשקה שלו היא מפסידה]. רב יוסף אמר, אפילו בשחת של בית השלחין.

כמי הולך זה שלמדנו בברייתא, האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקבה מקודשת לי, לא אמר כלום, ואמר רבי חנינא, לא שנו אלא שאין אשתו מעוברת, אבל אשתו מעוברת, דבריו קיימים, כמי. [אם זה] כשהוכר עוברת [זה] דברי הכל.

אמר אביי, רבי אליעזר בן יעקב ורבי מאיר, כולם סוכרים, אדם מקנה דבר שלא בא לעולם.

רבי אליעזר בן יעקב, זה שאמרנו. רבי,

ממקום אחר, והיינו מפ' אעפ"י (דף נ"ט) שאמרין באומר לחבירו שדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנה ממך תקדש דקדשה אלמא כל שבידו עכשיו להקדישה אעפ"י שיבא בנתיים שלא יכול להקדישה, ואף כאן כל שניהם רוצין עכשיו ובידם להתקדש לעולם אעפ"י כשנותן לה גט לא תהא ברשותו להתקדש לו כיון שעכשיו ביד שניהם שתתקדש לעולם אפי' קידושין דלאחר גירושין מהני כו', ואני חוץ להחמיר ולומר דלא איפשטא בעיא דרב אושעיא מהאי דפ' אף על פי דהתם היינו טעמא כיון שבידו להקדישו עכשיו יכול הוא ג"כ להקדישו אחר זמן לפי שאותו הקדש עצמו שהוא מקדיש לאחר זמן אף מעכשיו יכול הוא להקדישו משא"כ בקידושי שאותם קידושי שניים אי אפשר להם שתחול עכשיו שהרי היא מתקדשת קידושי ראשונה דבבת אחת הוא נותן שתי פרוטות הללו ואומר כן ואיכא למימר דקידושי שני' שלאחר גירושין לא חיילי עכ"ל, וכ"כ הר"ן בנדרים (דף כ"ט) ונראה מזה דאם לא נתן לה אלא פרוטה אחת ואמר לה התקדשי לי לאחר שתתקדש לאחר ותתגרש דמקודשת דבזה גם הר"ן מודה דהרי זה דומה לאומר שדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנה ממך תקדש כיון דהשתא פנוי' היא ויכול לקדשה היום ואף על גב שיבא בנתיים זמן שלא תוכל להתקדש וממילא דה"ה כשתתקדש אח"כ לדידי' עצמו כבר חיילי קידושין הראשונים לאחר שתתגרש, וכן נראה מבעי' דרב אושעיא דבעי לה בנותן שתי פרוטות אבל בחד פרוטה לאחר שתתקדש ותתגרש מהני וכמ"ש אלא דוקא בשתי פרוטות הוא דבעי לה ומשום דכיון דבבת אחת מקדשה א"כ קידושי ראשונה מונעין מלחול קידושי שני' וכמ"ש הר"ן.

שלמדנו, "לא תסגיר עבד אל אדוניו", רבי אומר, הפסוק מדבר בלוקח עבד על מנת לשחררו [שהרי אם שחררו כבר, אינו נקרא עבד]. איך מדובר. אמר רב נחמן בר יצחק, כגון שכתב לו [לעבד שטר הכתוב בו] "לכשאקחך הרי עצמך קנוי לך מעכשיו" [והרי אין בידו לקנותו, אם כן הוה דבר שלא בא לעולם, ועכ"ז, וראים שרבי סובר שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם].

רבי מאיר, שלמדנו בברייתא, [גוי] האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגירי, או עבד כנעני האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתחרר או [ישראל שאמר לשפחה כנענית הרי את מקודשת לי לאחר שתשחררי, או ישראל האומר לאשה נשואה הרי את מקודשת לי לאחר שימות בעליך או [ישראל הנשוי לאחות של אשה, ואחות אשתו היא ערוה לו, והוא אומר לאחות אשתו, הרי את מקודשת לי] לאחר שאתחנך, או ישראל האומר לאשה שמתה בעלה, וזוקקה ליבום או לחליצה, הרי את מקודשת לי] לאחר שיחלץ לך יבימתך [התנא הזה סובר שאין קידושין תופסין ביבמה לשוק], אינה מקודשת [שכל אלה הם דברים שלא באו לעולם ואם אין בידו לקדשה עכשיו, אינו יכול לעשות מעשה שיחול לאחר מכאן]. רבי מאיר אומר, מקודשת, רבי יוחנן הסנדלר אומר, אינה מקודשת, רבי יהודה הנשיא אומר, מקודשת, ולמה אמרו אינה מקודשת. משום שנאה [של זה שמתנים את הקידושין במיתתן. אם כן רואים שגם רבי סובר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, וברשימה בעמוד א' של רבי אליעזר בן יעקב, רבי ור"מ], שימנה גם רבי יהודה הנשיא. רבי, היינו ר' יהודה הנשיא.

ושימנה גם רבי עקיבא [בכלל אלה שסוברים אדם מקנה שלא בא לעולם]. שלמדנו בברייתא, מעשה ידי קונם [פי' יהיה אסורים כקרבן] לך, אין [בעלה] צריך להפר [נדרה, שהרי לא חלה שהיא משועבדת לך]. רבי עקיבא אומר, [בעלה צריך] להפיר, שמא תוסיף עליו יותר ממה שראוי לו [פי' יותר ממה שהיא חייבת לעשות לו]⁹¹⁰, והרי העדפה אסורה אע"פ שלא באה לעולם בשעת הנדר⁹¹¹. הנה למדנו על [ברייתא] זו, אמר רב הונא בנו של רב יהושע, [כל זה מדובר דווקא] כשאומרת "יקדשו ידי למי שבראם"⁹¹², וידיים נמצאים בעולם [עכ"ז כמה שידיה משועבדת לבעלה לא יכולה להקדיש]⁹¹³.

⁹¹⁰ עיי' כתובות סד ע"ב: עושה לו משקל ה' סלעים שתי ביהודה שהם עשר סלעים בגליל וכו'.

⁹¹¹ עוד אפשר לתרץ שנדר היא קדושת הגוף וחלק אפילו מדבר שלא בא לעולם עיי' כתובות נט ע"ב.

עיי' שו"ע (אה"ע סי' פא ס"ב): האשה שאמרה: יקדשו ידי לעושיהן, או שנדרה שלא יהנה ממעשה ידיה, אינו נאסר במעשה ידיה, מפני שידיה משועבדים לו. אבל צריך הוא להפר לה, שמא יגרשנה ותהיה אסורה לחזור לו.

עיי' ח"מ: דעת הר"ן אם אמרה קונם שאני עושה לפיך לחוד פי' מה שאני עושה יהיה קונם לפיך יהיה עלי כהקדש מליהנות לו מאחר שהמלאכה אינה בעולם שעדיין לא נעשית אינה יכולה להקדישה דהוי דבר שלא בא לעולם וכן אם אמרה בל' הקדש יקדשו ידי לעושיהן מאחר דהשת' אינו חל גם לאחר גירושין אינו חל דהוי כאומר שדה זו לכשאקחנה תקדוש דלא קדשה משום דאין בידה ה"נ דאין בידה לגרש עצמה. ע"כ צ"ל דלא הקדישה הידים לאחר גירושין לכל העולם לקדושת הגוף וכו' והיה ראוי לחול מיד רק דאלמוה רבנן לשעבודא דבעל בעודה תחתיו ולאחר גירושין חל הקונם אף שעדיין לא נתגרשה, ועי' ביר"ד סי' רל"ד כתב שם הב"י דמייירי שאומרת בזה הלשון יקדשו ידי לעושיהן על פיך כל' שידיה יהיו אסורים על פיך כהקדש. אבל דעת הרמב"ם אינו כן בדקונם לחוד סגי לאסור דבר שלא בא לעולם מאחר שאין לו פדיון. וכן באומר יקדשו ידי לעושיהן הוי קדושת הגוף שידיה נעשו הקדש וחל עליהן ההקדש לפחות לכשתתגרש, ואז מעשה ידיה אסורות על כל העולם. ונראה דלדעת הרמב"ם כשם אם אמר הבעל לאשה יקדשו ידיך לעושיהן דהוי הקדש ה"ה אם אמר קונם מעשה ידיך נמי חל אף קודם שעשתה המלאכה מאחר שמעלה לה מנוונת דהא הרמב"ם בקונם לחוד נאסר דבר שלא בא לעולם.

ועיי' ב"ש: כאן סתם [השו"ע] כדעת הרמב"ם דס"ל אם אמרה קונם חל אפילו על דבר שלא בא לעולם וכן הוא דעת הגמ' גם קונם מפקיע' מידי השיעבוד, והא דמעשה ידיה אין אסורי' מיד משום דאלמוה חז"ל שיעבוד הבעל ולאחר הגט חל האיסור וכן אם אמרה יקדשו ידי אף על גב הידים משועבדים לו ובש"ס דהקשה הא משעבד' ליה ואין חל הקדש היינו לפי הס"ד דאין הקדש מוציא מידי שיעבוד אבל לפי המסקנ' דהקדש מוציא מידי שיעבוד חל הקדש אף על גב הידים משועבדים לו אלא קודם הגט לא חל משום דאלמוה שיעבוד הבעל דאין חל מיד אבל אחר הגט חל אף על גב בעת שקדשו היו הידים משועבדים לו וכו', מיהו לדעת אחר' שהר"ן צ"ל דווקא בלשון קונם ולהקדיש הידים וכן פירש הרמ"א ביר"ד סוף סימן רל"ד ואינו יודע למה לא הגיה כאן, ואם היא אינה ניוזנת ממנו ואמרה יקדשו ידי אז מ"י מיד אסורים הג"א ולמ"ד העדפה ע"י דחק שלה הוא והוא אוכל פירות אם אמרה יקדשו ידי לכ"ע צריך להפר דאל"כ חל הקדש מיד על העדפה כיון דאין לו אלא הפירו' לא אלמוה חז"ל שיעבוד שלו.

מתני'. האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאדבר עליך לשלטון ואעשה עמך כפועל [פועלת יום אחד], דבר עליה לשלטון ועשה עמה כפועל, מקודשת, ואם לאו, אינה מקודשת⁹¹².

גמ'. אמר ריש לקיש, והוא, שנתן לה שוה פרוטה [ואמר לה התקדשי לי בפרוטה זו על מנת וכו']. אבל בשכר לא [מקדשה דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ומלוה הוא]. והרי למדנו בברייתא, [האומר לאשה הרי את מקודשת לי] בשכר שהרכבתיך על החמור [כבר נתחייבה לו והוי מלוה גבה, או בשכר] שהושבתיך בקרון או בספינה, אינה מקודשת. [אמנם אם אמר הרי את מקודשת לי] בשכר שארכיבך על החמור [פי' בלשון עתיד, ואחר כך הרכיבה, או בשכר] שאושיבך בקרון או בספינה, מקודשת. ואם תאמר גם כן [מדובר] בשנתן לה שוה פרוטה [וההושבה וכו'] הוא רק תנאי, והרי אמר "בשכר".

ועוד למדנו, [האשה שאמר לגבר] שב עמי ביחד [ובזה לא אשב יחיד] ואקדש [אני] לך⁹¹³, [או שאמר] שחוק לפני, [או שאמרה] רקוד לפני, [או שאמרה] עשה לי כמו הבנתי הזה [ואקדש אני לך, אז], שמים [את מה שעשה], אם יש בו [כ]שוה פרוטה, מקודשת, ואם לאו, אינה מקודשת. ואם תאמר שגם כן [ומדובר] שנתן לה שוה פרוטה [ואמר ע"מ שתרקוד לפני וכו'], והרי אמר "שמין אותי", זה פירכה לריש קיש.

אמר לך ריש לקיש, התנא החיצוני [פי' בברייתא] הזה סובר, אין [חייב תשלום] שכירות אלא לבסוף. והתנא שלנו סובר, ישנה [חייב תשלום] שכירות מתחילה ועד סוף. ומה דחק את ריש לקיש, להעמיד את המשנה בישנה [חייב תשלום] שכירות מתחילה ועד סוף⁹¹⁴, [ומדובר] כשנתן לה [שו"פ]. אמר רבא, היה לו קשה המשנה, מה שקרה שלימד "על מנת" [שהוא משמעות של לשון תנאי] שילמד "בשכר". אלא לומדים מזה, כל "על מנת" מדובר כשהוא נתן לה.

מתני'. [האומר לאשה הרי את מקודשת לי בפרוטה זו] על מנת שירצה אבי. [אם] רצה האב, מקודשת. ואם לאו, אינה מקודשת. מת האב, הרי זו מקודשת. מת הבן, מלמדים את האב לומר שאינו רוצה [כדי לעקור את הקידושין למפרע ולא תזקק ליבם]⁹¹⁵. גמ'. מהו "על מנת שירצה אבי". אם תאמר [שכוונת הדבר היא] "עד שאמר אבא כן". [הרי] כתוב [בחלק] האמצעי [של המשנה]. מת האב, הרי זו מקודשת, והרי לא אמר "כן". אלא

ועיי' אב"מ שמתרץ קושיית הב"ש על הרמ"א.

⁹¹² עיי' שו"ע (אה"ע סי' לח ס"ב): אמר לה: התקדשי בפרוטה ע"מ שאעשה עמך כפועל או אדבר עליך לשלטון, אם יש עדים שעשה עמה כפועל או דבר עליה לשלטון, מקודשת בודאי, ואם אין עדים, מקודשת מספק.

עיי' ח"מ: או שאדבר עליך לשלטון. ואם היא אומרת לדברים הללו ולמלאכה זו לא הייתי חפוצה מדברי התוס' שהביא הרא"ש והטור דגרסינן התם אם דבר עליה לשלטון כדרך המדברים דמשמע שדברים ידועים הם מה שיש לו לדבר עליה ואם שינה ודיבר דברים אחרים אינה מקודשת אבל אם אינם דברים ידועים אינה יכולה לומר לא הייתי צריכה לדברים אלו דהא מכל מקום קיים הוא תנאו. ועיי' בית מאיר.

ועיי' ח"מ: אם יש עדים שעשה עמה כפועל. ואם היא מודה שעשה הודאתה כעדים דמי ואם היא מכחישתו בודאי אינו נאמן לגבי דידה ואם היא אומרת איני יודע על זה פסק כאן דהוי מקודשת מספק ובסוף הסי' כתב הרב בהג"ה ד"א דלעולם נאמן כן שאין כנגדו מכחישו.

⁹¹³ עיי' הערה כט, שהוא צריך לומר "כן".

⁹¹⁴ עיי' שו"ע (אה"ע סי' לח ס"ג): לא נתן לה כלום, ואמר לה: התקדשי לי בשכר שאעשה עמך כפועל או שאדבר עליך לשלטון, אינה מקודשת, שישנה לשכירות מתחלה ועד סוף והוה ליה מקדש במלוה. ועיי' הערה רנב. ועיי' לעיל מח ע"א ושו"ע (אה"ע סי' כח ס"ה).

[שנאמר שכוונת הדבר היא] "על מנת שישתוק אבא" [כשישמע רצה האב ששתק בשעת שמיעה מקודשת לא רצה שמיחה, אבל הרין כתוב בסוף [המשנה], מת הבן, מלמדים את האב לומר שאינו רוצה. ולמה [צריך האב לומר שאינו רוצה]. והרי [הוא] שתק [עד עכשיו, וחלו הקידושין]. אלא [כוונת הדבר ש]אמר לה "על מנת שלא ימחה אבא", ההתחלה [של המשנה] בטעם אחת [פי' על מנת שישתוק אבי, ואז שתק הרי זו מקודשת לא שתק אלא מיחה לאלתר אינה מקודשת], והאמצע והסוף [של המשנה] בטעם אחת [פי' על מנת שלא ימחה אבי, ואז מת האב עד שלא מיחה הרי זו מקודשת אבל כל ימי חייו אינם קידושין מת הבן מלמדין וכו']. א"ר ינאי, כן.

אמר ריש לקיש, למדנו מדברי רבי ינאי, שדוחקים [פשוט במשנה] ומעמידים את המתנה כב' טעמים ולפי תנא אחת, ולא מעמידים [את המשנה] כב' תנאים ובטעם אחת [פי' וחולקים במשמעות לשון שהתנא של התחלת המשנה סובר "על מנת שירצה" הוא לשון שתיקה, וכיון ששתק חלו קידושין מיד, והתנא של סוף המשנה סובר "על מנת שירצה" הוא לשון שלא ימחה הוא, ואינם קידושין עד שימות].

רב יוסף בר אמי אמר, לעולם טעם אחת הוא, ומהו על מנת שירצה אבי. ע"מ שלא ימחה אבי מכאן ועד שלשים יום [ומאחר וקבע זמן למחאתו, הלכך רצה האב, פי' שעברו שלשים ולא מיחה, הרי זו מקודשת. לא רצה, פי' שמיחה תוך שלשים, אינה מקודשת. ואם מת האב בתוך שלשים, מקודשת שאומרים, מי עוד יכול למחות. ואם מת הבן בתוך שלשים מלמדין את האב למחות].

מתני'. [אדם אומר] קדשתי את בתי [קטנה⁹¹⁵] ואיני יודע למי קידשתי⁹¹⁶, ובא אחד ואמר אני קידשתי, [הוא] נאמן⁹¹⁷. [באו ב'

⁹¹⁵ צ"ע שרש"י רק מוזכר בגמ' ולא במשנה.

⁹¹⁶ עי' ש"ע [אה"ע סי' לז ס"כ]: האב שאמר: קידשתי את בתי ואיני יודע למי, אסורה לכל העולם עד שיאמר: נודע לי למי קדשתי. ואפילו לא נודע לו עד שבגרה. ו"א דאם החתן עמד לפניו תחלה ולא הכירו, ואחר כך אמר שמכירו, אינו נאמן.

ע"י פ"ת: אבי הבת שאומר שהנער היה גדול כשקדש את בתו נאמן לאסור את בתו אפי' אם יש עדים שיאמרו שהיה קטן באותו פרק ויש חולקים דהא כל עיקר דין שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא מדין נדרי איסור נגעו בה ועיקר דטעמא דשויה אנח"א הוא משום דאדם נאמן על עצמו יותר מק' עדים וכיון שהתורה האמינה לאב בעד בתו הרי הוא כמעיד על עצמו.

ע"י ט"ז: ואח"כ אמר שמכירו וכו'. כתב ב"י בשם רבינו ירוחם בשם התוס' בזה ואמר קדשתי בתי ושתק ואחר שעה אמר לאיש הזה אינו נאמן דכיון דלא אמר מיד תוך כדי דיבור משמע ודאי שאינו מכיר חתנו ולכך לא פירש מיד עכ"ל משמע דתוך כדי דיבור מהני וקשה ממ"ש רמ"א ס"ט"ז אפילו חזר תוך כדי דיבור ואמר בתך פלונית אינו מועיל דגבי קידושין לא אמרינן כדיבור דמיה ונראה דלעיל סיים דיבורו תחילה שאמר בתך מקודשת לי אלא שאח"כ בא לפרש ובה לא מהני וכן אם בא לסמוך דבריו הראשונים כהיה דפ' יש נוחלין דף ק"ג א אבל כאן שאמר קדשתי בתי אין כאן סיום עדיין אלא הסיום הוא במ"ש לאיש הזה על כן מהני אם הוא תוך כדי דיבור דהוי הכל דבור אחד ואם כן ה"ה לעיל מקודשת לי בתך תוך כדי דיבור סיים פלונית ה"נ דמהני.

ועי' ש"ע [אה"ע סי' לז סכ"א]: בא אחד ואמר [בפני האב]: אני קדשתי, נאמן, ומותרת לו כיון שהאב אומר: איני יודע. וכשכונסה, אינו צריך לקדשה. אבל אם האב מכחישו, יש מי שאומר שאינו נאמן אפילו להצריכה גט.

ועי' ב"ש: מה נאמן. אף על גב דבדר שבערונה בעינן שנים היינו להוציא מחזקת' אבל כאן מעמידה בחזקתה ואומר הוא המקדש ה"ן:

ועי' רע"א: ואם אמר א' מבנותי קדשתי ואיני יודע למי כתב המהרי"ט ע"פ הירושלמי דא"נ דהוא חושב דזאת היא הפנויה מש"ה אמר שהוא קידש אותה, ועי' פ"ת שהביא ק"ע שחולק.

⁹¹⁷ ועי' ש"ע [אה"ע סי' לז סכ"ב]: באו שנים וכל אחד אומר: אני קדשתי, שניהם נותנים גט. ואם רצו, אחד נותן גט ואחד כונס. [וצריך קדושין כשכונסה, מאחר שנתגרשה כבר מאחר].

ועי' ח"מ: שניהם נותנין גט. ואם קדם א' מהם וכנס מוציאין מידו, ונראה אפילו הא' נתן אח"כ גט מוציאין מזה דהא כנסה באיסור ואסורה לבעול ונ' דגם להשני אסורה מספק דכשם שאסורה לבעול כך אסורה לבעול.

ועי' ב"ש: וצריך קידושין. משום דחיישינן שמא המגרש הוא המקדש ועיין בסוגיא לשיטות רש"י ותו' מוכח להאי תירוץ אירתותי מרתת א"צ הכונס לקדשה משום שאמרין האי דמגרש הוא מרתת והשני הוא קידש אותה ולהפוסקים אלו דס"ל דצריך לקדשה קשה לישב הסוג' ארתותי מרתת ואם כנס זה קודם שגירש השני אסורה לו משום דהוי ביאת זנות ואסורה ג"כ לשני דשמא הוא ביאת זנות ואסורה לבעול ולבעול:

ועי' ש"ע [אה"ע סי' לז סכ"ג]: בא אחד וכנסה, ואח"כ בא אחד ואמר: אני קדשתי, אינו נאמן לאוסרה עליו. ו"א דאפילו לא כנסה ממש, אלא כיון שהתירוה ליכנס ככנסה דמי.

[אנשים] זה אמר אני קידשתי, וזה אמר אני קידשתי, שניהם נותנים גט [להתירה לאחר], ואם רצו, אחד נותן גט ואחד כונס.

גמ'. אמר רב [מה שכתוב במשנה אם בא אחד ואמר אני קידשתי נאמן, פי'], נאמן ליתן גט ואין נאמן לכונס. [הוא] נאמן ליתן גט, שאין אדם חוטא ולא בשביל עצמו [פי' אין אדם חוטא כשלא נהנה ממנו, ולהתיר אשת איש לחינם, אין הנאה עבורו.], ואין נאמן לכונס, [שמא] נאמר יצרו תוקפו. רב אסי אמר, אף נאמן לכונס [שאין אדם חציף לומר לפני האב שקבל הקידושין, אני הוא שנתתי לך, שהוא מפחד אולי הוא יכחיש לו, ויאמר, אני יודע זה לא אתה שנתן לי הקידושין]. ומודה רב אסי, [באשה ש]אומרת נתקדשתי ואיני יודעת למי נתקדשתי, ובא אחד ואמר [אני] קידשתי, שאין נאמן לכונס⁹¹⁸.

למדנו במשנה, רצו, אחד נותן גט ואחד כונס, זה פורה את רב. אמר לך רב, שם שונה, מאחר ויש אחר איתו [שאומר אני קדשתי], הוא מפחד [שמא יכיר האב שחבירו קידשה ולא הוא, וההוא אומר אמת, והשני שמשקר מפחד לכונסה ונותן גט בחינם].

למדנו בבבביתא כרב אסי, קידשתי את בתי [קטנה] ואיני יודע למי קידשתי, ובא אחד ואמר קידשתי, אף נאמן לכונס. כנסה, ובא אחר ואמר אני קדשתי, אינו נאמן לאוסרה עליו. האשה שאמרה נתקדשתי ואיני יודעת למי נתקדשתי. ובא אחד ואמר אני קידשתי, אין נאמן לכונס, מפני שהיא מרחמת עליו [ולכן אינו מפחד לשקל, שהיא תרחם עליו ותרצה בו, ותכחיש כל הבא לומר עוד אני הוא].

שאלו, מהו לסקול על ידו של האב, פ' אם הוא אמר קדשתי את בתי ועדי קידושין אינם באין לפנינו, וזינתה, מהו להחזיק על פיו כדין נערה המאורסה ולסוקלה]. רב אמר, אין סוקלין⁹¹⁹, ורב אסי אמר, סוקלין. רב אמר אין סוקלין, כאשר הרחמן [ה' ית' בתורה] האמין לאב [כמש"כ את בתי נתתי לאיש הזה], הוא [רק] לענין האיסור [פי' לאסור אותה על כל העולם, אבל] להרגה לא האמינוהו. רב אסי אמר סוקלין, לכל דבר הרחמן [ה' ית' בתורה] האמין לאב.

אמר רב אסי, אני מודה לך, ב[אשה עצמה ש]אומרת נתקדשתי [וזינתה] שאין סוקלים [ואף על פי שהחזיקה עצמה קודם הזנות בחזקת ארוסה]. ואמר רב אסי, הדברים שלי משברות גגים [פי' קשים לשמוע אותם, שטעמם לא מובנת], עכשיו ומה⁹¹⁸ במקום שאם בא לכונס כונס [פי' האומר לפני האב אני קידשתי, כונס, אם כן לא מחזיקים לה כל כך כמקודשת על פי האב שנחמיר עליה לאוסרה על זה, ועכ"ז], אמרת שסוקלים [על פי האב]. במקום שאם בא לכונס, אין כונס [כשהיא אמרה נתקדשתי ואיני יודעת למי, שהחמרנו עליה לאוסרה למי שבא ואמר אני קידשתי, אלמא בחזקת מקודשת היא, ואין אנו יודעים למי, אינו קל וחומר שסוקלים. [רב אסי מסיק] היא לא [קושיא למי שמביין בעומק דברי תורה], הרחמן [ה' ית' בתורה] האמין לאב [ולכן סוקלים], ולא האמין לה [ולכן אין סוקלין, דלענין דיני נפשות לא הורגים משום חשש, ולענין איסור, הוא טעם אחר, שהיא עשתה את עצמה כחתיכת איסור, והוא לא מפחד בגלל רחמנותה ואין פחד מהאב].

ורב חסדא אמר, אחד זה ואחד זה, אין סוקלים. ורב חסדא הולך לטעמו [שאמר אין הב נאמן להחזיק את הבן ליענש על פי, לא הוא ולא אחר]. שאמר רב חסדא, בני זה בן תשע שנים ויום אחד⁹¹⁹ [ואז ביאתו ביאה לחייב אחת מן העריות שהיא גדולה מיתה], בתי זו בת ג' שנים ויום אחד [אז ביאתה ביאה לחייב העריות הגדולים מיתה], נאמן [רק] לקרבן [חטאת על ביאת שוגג], אבל לא למכות ולא לעונשים [ולזה צריכים עדים על הגיל שלהם]. למדנו בבבביתא כמו רב חסדא, בני זה בן י"ג שנה ויום אחד, בתי זו בת י"ב שנה ויום אחד [שרק אז הם גדולים⁹¹⁹],

ע"י ח"מ: אינו נאמן לאוסרה עליו. אבל אם הביא שני עדים שהוא קדשה אף ע"פ שהאב מכחיש את העדים אין נאמנות של אב מועיל נגד עדים ואסורה לבעול ולבעול כ"כ ר' ירוחם ופשוט הוא, ועי' לעיל הערה 916.

⁹¹⁸ נמחק ברש"י. נ"מ?

⁹¹⁹ ע"י מח' מעת לעת לעיל הערה 220.

נאמן לנדרים⁹²⁰, ולחרמים [אם א' מהם חרמים פי' הקדיש נכסיהם לבדק הבית, הוה קודש, או אם אמר ערי עלי, מעריכים אותו לחייבו], ולהקדשות, ולערכים, אבל לא למכות [לודאות שעצם זה שיש להם ב' שערות הם סימן יחד עם הגיל שאב אמר] ולעונשין. מתני'. [איש שמעיד] קדשתי את בתי, קדשתי⁹²¹ וגרשתי [פי' קבלתי את גיטה] כשהיא קטנה, והרי היא [עוד] קטנה [בשעה שהוא אמר כן], נאמן [לפוסלה לכהן, כגרושה]⁹²². [אבל אם הוא אמר] קדשתי וגרשתי כשהיא קטנה, והרי היא גדולה [בשעה שהאב אמר כן], אינו נאמן⁹²³ [כל שלא אמר כך כשהיתה קטנה, והיא מותרת לכהן. האב שאמר] נשבית [בתי, והיא פסולה לכהונה, משום ספק זונה] ופדיתי, בין שהיא קטנה בין שהיא גדולה, אינו נאמן⁹²⁴.

⁹²⁰ ככל עד א' נאמן באיסורים. ועל אף שזה דווקא כאשר הוא בידו, אבל כיון שסופו ליגדל עשאוהו כדבר שבידו. אבל רק אב שמדייק טפי לדעת שניו לפי שעליו מוטל להודיעו לאחרים, ולכן רק לאב עשאוהו כבידו ולא לאחרים. ⁹²¹ נמחק בכתי'.

⁹²² ע"י ש"ע (אה"ע סי' לז ס"ה): האב שאמר על בתו בעודה קטנה או נערה, קדשתי וגרשתי, נאמן לפוסלה מן הכהונה. ודוקא שאמר, גרשתי תוך כדי דיבור לקדשתי, אבל היכא שהוחזקה אשת איש על פיו, אינו נאמן לומר לאחר זמן גרשתי [ע"י ס"ז' שהרשב"א חולק].

ע"י ט"ז: תוך כדי דיבור. [ע"י רמ"א סי' לז ס"ט] שאין תוך כדי דיבור בקידושין דגם בזה מועיל תוך כדי דיבור דאכתי לא סיים דבריו ואין כאן פירוש דבריו ולא חזרה מדבריו אלא סיום דבריו. אמנם ע"י ב"ש: תוך כדי דיבור וכו'. משום כשאמר קדשתי ואח"כ אמר גרשתי אינו מפרש דבריו אלא אומר מלתא אחרית, ואינו נאמן אלא מחמת מיגו, משום הכי אינו נאמן אלא תוך כדי דיבור דאז שייך לומר מיגו דלא אמר כלום אבל אחר כדי דיבור לא אמרין מיגו דלא היה אומר כלום משום דהוה מיגו למפרע ומגו למפרע לא אמרין ולא דומה להא דק"ל בקדושין תוך כדי דיבור לאו כדבור הוא דשם לא איירי לענין מיגו אלא כשהוא מקדש ועושה מעשה בפני עדים ואח"כ רוצה לחזור אפי' תוך כדי דיבור א"י לחזור אף על גב בעלמא תוך כדי דיבור יכול לחזור מ"מ בקדושין א"י לחזור. וע"י אב"מ: הא שאמרין גבי קידושין תוך כדי דיבור לאו כדבור היינו דוקא כשמקדש ועבד מעשה אבל העדים שהעידו פלוני קידש יכולין לחזור תוך כדי דיבור ע"ש, אבל הכא דליכא מעשה קידושין אלא שאומר האב או האשה ולא עדיף מעדים שאמרו דיכולין לחזור תוך כדי דיבור, וא"כ הוי מגו שפיר וזה פשוט וברור.

ע"י ח"מ: אינו נאמן לומר לאחר זמן גרשתי. לכאורה משמע דלאו דוקא גרשתי אינו נאמן לפוסלה לכהונה דה"ה באומר קידושי תנאי היו או פסולי עדות היו עידי הקדושין וכיוצא בדברים אלו ג"כ אינו נאמן להחזיקה בפניה כל שהוחזקה א"א על פיו ואינו נאמן להתירה לעלמא רק כמשמעות פשט הכתוב בתי נתתי לאיש הזה לאיש אסרה הזה התירה (פרש"י לאיש אסרה על הכל שאין אנו יודעין למי וכי אמר הזה התירה לזה).

⁹²³ ע"י ש"ע (אבן העזר סי' לז ס"ו): אם אחר שבגרה אמר: קדשתי וגרשתי כשהיתה קטנה, אינו נאמן. וע"י ח"מ: קדשתי וגרשתי כשהיתה קטנה. נראה דמ"ש אם אמר קדשתי בלבד כשהיתה קטנה דאין נאמן לאוסרה על כל העולם אחר שעכשיו היא גדולה.

ע"י ש"ע (מהר"ש סי' לז ס"ז): אב שאמר שקידש בתו, ואח"כ קדשה לאחר ואמר: קדושי ראשון הוי בפסולי עדות דאורייתא ואינו כלום, נאמן. (ול"ג דוקא תוך כדי דיבור נאמן, וכמו שנתבאר בסמוך סעיף כ"ה).

ביאור: ול"ג דוקא תוך כ"ד נאמן. וכבר כתבתי בסמוך סעיף כ"ה דלאו דוקא לומר גרשתי אינו נאמן לאחר כ"ד להחזיקה בגרוש' לאוסר' לכהן דה"ה כל דבר המבטל הקדושין ומחזיקה בפניה אינו נאמן לאחר כ"ד אבל ב"ח בקונטרס אחרון חילק ביניהם דדוקא לענין גירוש לא הימניה רחמנ' אבל בכל מה שיאמר בקדושי ביתו נאמן אף לאחר כ"ד ובאמת לא ידעתי אם אין לאב נאמנות בגירושין למה נאמן אף תוך כדי דיבור ואם הטעם מכח מיגו דאי בעי שתק והוה אסורה על כל העולם מיגו זה שייך נמי אף לאחר כ"ד (ח"מ).

ואמר קידושי ראשון הוי בפסולי עדות. ומשמע דבזה אפי' אחר כדי דיבור יכול לומר כן והא דבענין גבי גרשתי דוקא תכ"ד כתב בט"ז לחלק משום דכל האומר קידושי ראשון הוי בטעות ה"ל אמתלא לדבריו ויכול לחזור ע"י אמתלא אבל בגרשתי דאינו אמתלא להודאת הקידושין מש"ה בעינן דוקא תכ"ד ודבריו נכונים ועמ"ש בקונטרס שב שמעתתא (ש"י פ"ח) (אב"מ).

⁹²⁴ ע"י ש"ע (אה"ע סי' ז ס"ח): האב שאמר: נשבית בתי, ופדיתי, בין שהיא גדולה בין שהיא קטנה, אינו נאמן לאוסרה. (ה"ה אם אמר שנבעלה בעילת איסור).

וע"י ח"מ: אינו נאמן לאוסרה. פשוט דמ"מ הוי כעד א' דעלמ' ומצטרף עם אחר לאוסרה אף קאמר רק לו לבדו לא נתנה תורה נאמנות כמו שנתנה לו תורה לנשואין. והקשה הב"ש: לענין שבוייה אינו אפילו כע"א לצרף עם עד אחר להעיד על בתו או על אשתו [שהרי הוא קרוב] וכו' כל דבר שאומר שנפסל מחמת ביאתו או נישואים שלו נאמן ולא דבר אחר לכן כתבתי דאם אמר דמאמין לדבריה מה שאמרה שנאנסה תחת בעלה או היא זונה ובניה שהי' לה ממנו הם חללים נאמן.

גמ'. מה שונה ההתחלה [שהאב נאמן], ומה שונה הסוף [שהאב אינו נאמן]. ההתחלה [כשהיא עודנה קטנה] בידו [כל זמן שהיא קטנה בידו לקדשה לאחר ולחזור ולקבל גט ממנו, ולכן נאמן, שהרי למה שהוא ישק"ט⁹²⁵, אם הוא רוצה פסולה], והסוף אינו בידו [לקדשה משגדלה, וכן אין בידו⁹²⁶ למוסרה ביד עכו"ם כשבוייה לא קטנה ולא גדולה].

ולא. והרי בידו להשיאה [כשהיא קטנה] לחלל [בן שנולד מגרושה שהתחתנה עם כהן⁹²⁵], שפוסלה מכהונה. זה לא קשה, המשנה שלנו הולך [כרבי דוסתאי בן יהודה, שאמר, בנות ישראל מקוה הרהר לחללים [פי' דבת של חלל כשרה לכהונה, שאשתו טיהרה את הזרע⁹²⁶]. והרי בידו להשיאה לממזר [ובזה היא פסולה לכהונה⁹²⁷. המשנה שלנו הולך] כרבי עקיבא, שאמר, אין קדושין תופסין בחייבי לאוין [וממזר איסור לאו, וממילא אין ביד האב להשיאה לממזר].

הרי בידו להשיאה [כשהיא קטנה והיא] אלמנה לכהן גדול וכרבי סימאי. שלמדנו בכרייתא, ר' סימאי אומר, מן הכל עושה ר' עקיבא ממזר חוץ מאלמנה לכהן גדול, שהרי אמרה תורה "לא יקח" [נסמך לו כתוב] "ולא יחלל", [קידושין כזה] עושה [זרע שהם] חלולים [מן הכהונה], ואין עושה ממזרים [אם כן קידושין תופסין לו בה, ונתחלל. אלא משנתינן] כרבי ישבב, שאמר, בואו ונצווה על עקיבא בן יוסף, שהיה אומר, כל שאין לו ביאה בישראל, הולד ממזר [שמרבה פסולין בישראל]. זה מובן לר' ישבב אם [הוא אומר משום] טעם של עצמו [ולא שהוא בא לאפוקי בא לאפוקי רבי סימאי], זה מובן, אבל אם [רבי ישבב] בא לאפוקי מטעמו של ר' סימאי [ולא להוסיף אלא חייבי לאוין של כהונה, אבל מציר ואדומי וכו' שהן חייבי עשה מודה דקידושין תופסין לו בה], הרי בידו להשיאה לחייבי עשה, [והן מחללין אותה מתרומה ומן הכהונה].

אמר רב אשי, וכי זה מובן [מה שאמרנו], שההתחלה [הוא נאמן] משום שהוא בידו. אע"פ שזה בידו לקדשה, [וכן] בידו לגרשה. ועוד, אילו אמר [הגביר⁹²⁷] הזה שאינו רוצה בה [לקדשה], וכי יכול לקדשה אליו בעל כרחו. אלא אמר רב אשי, [הטעם של] התחלה [של המשנה], שהרחמן [ה'] ית' בתורה] האמינו [לאב על ביתו], כרב הונא, שאמר רב הונא אמר רב, מנין לאב⁹²⁸ שנאמן לאסור את בתו מן התורה. שנאמר "את בתי נתתי לאיש הזה", "לאיש", אוסרה [על כל העולם, שאין אנו יודעים למין], "הזה", היתרה [לכולם אחרי גט]. בנישואין האמינו הרחמן [ה'] ית' בתורה] לאב, כשבוייה לא האמינו.

מתני'. מי [גבר נשוי ללא ילדים] שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים [מאשה אחרת חוץ מאשה הזאת], נאמן⁹²⁹ [והיא לא חייבת חליצה להתחתן. אמנם אם האיש הזה, ואמר בשעת מיתתו] יש לי אחים [ולפי דבריו אשתו אסורה להתחתן אחרי מיתתו עד שהיא מקבלת או יבום או חליצה, ועד עתה היא היתה בחזקת שאינה זקוקה ליבום], אינו נאמן⁹³⁰.

גמ'. רואים, [שהוא] נאמן להתיר ואין נאמן לאסור. שנאמר, משנתינו שלא כר' נתן. שלמדנו בכרייתא, בשעת קידושין אמר [הגבר לאשתו], יש לו בנים [ואינה זקוקה ליבום, והוא אמר כך כדי שלא תדאג מן היבום, ותתירצה לו, ומיהו כשקידשה לא אמר הרי את מקודשת לי על מנת שיש לי בנים. ואם] בשעת מיתה אמר אין לו בנים. [או במקרה ש]בשעת קידושין אמר אין לו אחים [ואינה זקוקה ליבום, ואין לדאוג מן היבום]⁹³¹, [אבל] בשעת מיתה אמר יש לו אחים [וזקוקה ליבום], נאמן להתיר [פי' מה שאמר בשעת קידושין הוא נאמן ואינו נאמן במה שאמר בשעת המיתה] ואין נאמן לאסור, דברי רבי. ר' נתן אומר, אף נאמן לאסור.

אמר רבא, שם שונה, כיון דבשעת מיתה חזר בו [מדבריו הראשונים], שנאמר שהוא אומר את האמת [שלא יהא עון תלוי בו אבל מתני' שלא אמר בשעת קידושין אין לי אחים כי אמר השתא יש לי אינו נאמן שהוא אמר כך רק לצער אותה]. אמר לו אביי, וזה אינו קל וחומר. עכשיו, ומה שם שהוא מחליש דיבורו [שאמר בשעת קידושין], אומרים שהוא אמר את האמת. המשנה שלנו שלא מחליש דיבורו, אין קל וחומר [שהוא נאמן].

אלא אמר אביי, המשנה שלנו [מדובר] שלא מוחזק לן באחי ולא מוחזק לן בבני, שאמרו, כיון שלא מוחזק לן [לא] בבנים ולא באחים, [ממילא האשה בחזקת שאינה זקוקה ליבום, אם] אמר יש לי בנים, נאמן [שזה כמו המוחזקות. אבל כשהוא אומר] יש לי אחים [ואין לי ילדים], אינו נאמן [שזה נגד המוחזקות], הוא אינו נאמן שהוא אומר אתה על כל העולם.

הכרייתא [שרבי נתן אמר נאמן לאסור]

⁹²⁵ ע"י רש"י שמדגיש אלמנה לכה"ג וקשה, למה לא גרושה לכהן הדיוט.

⁹²⁶ ואע"פ שיכול לפוסלה לכהונה על ידי קידושין וגירושין כ"ל, אבל זה רק פוסלה כגרושה, אבל אם היא בת כהן היא מותרת בתרומה, אבל נשבית היא פסולה לתרומה.

⁹²⁷ בפשטות זהו היה בגריסת הגמ' של רש"י.

⁹²⁸ ע"י לעיל הערה 916.

[מדובר] שהוא מוחזק לנו באחים ולא מוחזק לנו בבנים [ולא שיש עדים בדבר אלא רק חזקה בעלמא, פי', כך שמענו עליו קודש קידושין וכאשר אמר בשעת קידושין יש לי בנים ואין לי אחין אי לאו דהדר ביה בשעת מיתה הוה מהמינינן ליה], שאמרו מה לי לשקר. מהו אמר [פי' למה עוזר דיבורו, אם זה] לפטור אותה מיבום, הרי הוא יכול לפטור אותה בגט [מחיים סמוך למיתתו], רבי סבר, מה לי לשקר דומה [הנאמנות שבו] כעדים [וכאילו באו עדים בשעת קידושין בדבר זה], ובאים עדים [פי' ה"מה לי לשקר"] ועוקרים את החזקה [וממילא מה שאמר בשעת מיתה להוציא מהחזקת שאינה זקוקה ליבום, אינו נאמן עליו]. ורבי נתן סובר, "מה לי לשקר" דומה [הנאמנות שלו] כמו חזקה, ולא בא חזקה ועוקר חזקה לגמרי [ואע"פ שהיא בחזקת שאינה זקוקה ליבום, כל שלא חוזר הוא בו, היא מותרת לעולם, אע"פ שלא עוקר החזקה לגמרי, עכ"ז הוא מחליש את החזקה, ואם הוא חוזר בו, הוא נאמן, שאין אדם חוטא כשלא נהנה ממנו]⁹²⁹[⁹³⁰].

מתני'. [אב] המקדש את בתו סתם [פי' אמר לאיש, "בתי מקודשת לך" ולא פירש איזו מהם], אין הבוגרות בכלל [כל הבנות הקטנות נכללים בדברים האלה כספק, אמנם כל הבוגרות מותרות לכל אדם ואינם צריכות גט מזה, לפי שאינם ברשות האב לקדשם]⁹³¹. מי שיש לו שתי כיתי בנות משתי נשים [שנשא שניה לאחר מיתת הראשונה], ואמר, קדשתי את בתי הגדולה, ואיני יודע אם גדולה שבגדולות [הראשונה], או גדולה שבקטנות [פי' שבכת השניה], או קטנה שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולות שבקטנות, כולן אסורות [שכל אחת קרויה גדולה ביחס לקטנה ממנה], חוץ מן הקטנה שבקטנות, דברי ר' מאיר. רבי יוסי אומר, כולן מותרות, חוץ מן הגדולה שבגדולות [שאין אדם מכניס את עצמו לדבר שיבא לידי ספק לחכמים, וכאשר אמר גדולה, הוא התכוין לגדולה שבגדולות]⁹³². [וכן אם אמר] קדשתי את בתי הקטנה, ואיני יודע אם קטנה

⁹²⁹ עי' לעיל סג ע"ב.

⁹³⁰ עי' שו"ע (אה"ע סי' קנז ס"ח): לא היה מוחזק באחים, ויצא קול שיש עדים שיעידו שיש לו אחים, והעדים במדינה אחרת, אפי' אמר הוא בשעת מיתתו: אין לי אח, הרי זו חוששת, ותמתין עד שיבואו עדים שאמרו, וישאלו. ועי' ב"ש: ויצא קול. אפי' אמר אין לי אח ואח"כ יצא קול חיישינן לקול ואפי' קול דלא אתחזק בב"ד חיישינן.

⁹³¹ עי' שו"ע (אה"ע סי' לז ס"ו): המקדש בתו, סתם, או שאמר לו: אחת מבתותי מקודשת לי, אין הבוגרת בכלל, אפילו נתנה לו רשות לקבל קידושה ושיהיה הכסף שלו. ודוקא דשויתיה שליח לקבל קידושין, סתם, ולא אמרה: מפלוני, אבל אמרה: מפלוני, גם היא ספק מקודשת, ושאר הבוגרות אינן בכלל. ועי' ס"ז: אין הבוגרת בכלל. דלא שביק אינש מצוה דרמיא עליה דהיינו להשיאה אותה דכתיב ותנו בנותיכם לאנשים ועביד מצוה דלא רמיא עליה דהיינו הבוגרת וכשאמרה מפלוני יש קצת סברא דעליה קאמר וקיי"ל קידושין שלא נמסרו לביאה דהיינו שאסר בכל אחת מהם שמא קידש אחותה אפילו (הכי) הוי קידושין וכולן צריכות גט.

ועי' ב"ש: גם היא ספק מקודשת. עיין בח"מ סימן קפ"ג [אם עשה שליח לקנות לו קרקע ידוע וקנה אמרינן מסתמ' קנה אותה להמשלח צ"ל שאני הכא ד"ל דלא קידש אלא הבנות שהן ברשותו דמצוה רמ' עליו לכן כולן בספק ואפשר אפילו לא אמרה שהכסף יהיה שלו מ"מ היא נמי בכלל כיון דעשתה אותו לשליח לקדשה לפלוני.

ועי"ש ס"ז: מי שיש לו שתי בנות, אפילו שתיהם קטנות, ושידך אחת מהן לאחד, ואחר זמן קבל ממנו קידושין ואמר, סתם: בתך מקודשת לי, אפילו היו עסוקים בה, שתיהן אסורות לו וצריכות גט ממנו. הגה: ואפילו חזר תוך כדי דיבור ופירש: בתך פלונית, אינו מועיל (מרדכי ריש קידושין בשם רבא"ה) וכל כי האי גוונא דהוה קידושין שלא נמסרו לביאה, כופין אותו לגרש (רשב"א סימן אל"ף ר"ו). המקדש את בתו, סתם, אין הבוגרות בכלל.

עי' ח"מ: זמן קבל ממנו. משלשן זה משמע דוקא לאחר זמן האם תכף אחר השידוכין קיבל הקדושין מסתמ' לזו ששידך קידש וכן פסק במרדכי בשם רבא"ה דכשם שעסוקים באותו ענין מהני אף שנתן בשתיקה דק"ל כו' יוסי ה"ה ה"נ מהני דמסתמא לאותו ששידך לה קידש אך אחר זה משמע אפילו היו עסוקים בה מדברין מעסק קידושי פלונית ואח"כ נתן קידושין סתם לא מהני לאפוקי לאחרני מידי ספק:

⁹³² עי' שו"ע (אה"ע סי' לז ס"ז): מי שיש לו שתי כתי בנות משתי נשים, וכולן ברשותו לקדשן, ואמר למקדש בשעת הקדושין: קידשתי לך את בתי הגדולה, ואיני יודע אם גדולה שבגדולות או גדולה שבקטנות, אם קטנה שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנות, כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות. עי' ח"מ: וכולן ברשותו שלו לקדשן. כלומר לאפוקי בוגרת דאינה בכלל הספק אפילו שוותיה שליח ומיהו אם עשתה שליח לקבל קדושין מפלוני נתבאר לעיל ס"ו דגם היא בכלל וא"כ אם היא הגדולה שבגדולות היא לבדה מקודשת כמו אם היו כולן בוגרת ונתנו לו רשות. ועי' אב"מ: [כחולק על הח"מ:] ולענ"ד נראה דמידי ספיקא לא נפקא דע"כ לא אמרינן בכולם בוגרות ונתנו לו רשות דהגדולה שבגדולות קאמר משום דלא מעייל אינש לספיקא ואמרינן מסתמא

שבקטנות, או קטנה שבגדולות, או גדולה שבקטנות שהיא קטנה מן הקטנות שבגדולות, כולן אסורות, חוץ מן הגדולה שבגדולות, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר, כולן מותרות, חוץ מן הקטנה שבקטנות⁹³³.

גמ'. [מה שאמר המקדש את בתו סתם אין הבוגרות בכלל] הרי הקטנות בכלל [אפילו אם יש שתיים או יותר, ואז יש ספק לאיזה הוא התכוין, אם כן כל א' אסורה מספק אחות אשתו]. לומדים מזה, שקידושין שאין מסורים לביאה [בגלל איסור] הוה קידושין [שהרי מצריכים גט. לא, אין כזה משמעות], כמה מדובר כאן, כשאין שם אלא גדולה וקטנה [ואם אין הבוגרת בכלל הספק קידושין, אז יש רק בת אחת, ואין ספק. אך אפשר לומר כך] והרי כתוב "בוגרות" [לשון רבים, משמע שגם היו כמה קטנות ש"י]. מהו "בוגרות". בוגרות של העולם [של כל איש ואיש המקדש את ביתו].

[דין זה הוא] פשוט, [מאחר ואין שם אלא גדולה וקטנה אחת] בוגרת מהו מעשיהם [של אבות קשור אליהם]. כאן כמה מדובר, [שהבוגרת] עשאתו שליח [לקדש אותה למי שהוא רוצה]. מה הייתי אומר, כשמקבל קידושין, הוא מקבל עבורה [והיא בכלל הספק, וזה קידושין שלא מסורים לביאה], לכן לומדים [שלא], שאדם לא עוזב דבר שיש לו הנאה ממנו [שכסף קידושיה שלו] ועשה דבר שאין לו הנאה ממנו. וכי לא מדובר [שהבוגרת] אמרה לו [כסף] קדושין שלי, הם שלך. עכ"ז, אין אם עוזב מצוה שמוטלת עליו [בתו קטנה דרמיא עליה להשיאה ומצוה הוא עליו דכתיב ואת בנותיכם תנו לאנשים (ירמיהו כט)], ועושה מצוה שאינה מוטל עליו.

מי שיש לו שתי כיתי בנות. וצריכים [את שני המקרים של "בתי גדולה" ושל "בתי קטנה"], שאם היינו לומדים את הראשון, בזה אמר ר' מאיר, שמאחר ויש קטנה ממנה, לזאת קרואים לה גדולה [דשבח הוא לאדם לקרות בתו בלשון גדולה אם יש קטנה ממנה], אבל בזה [בקטנה], נאמר שהוא מודה לר' יוסי, ד"קטנה" הוא קורא לזאת שהיא קטנה מכולם [דכל שהוא יכול לקרות בתו גדולה אין קורא אותה קטנה]. ואם היינו לומדים בזה [פי' רק בקטנה, שר"מ חושש לכל א' חוץ מהכי גדולה], בזה ר' יוסי אמר [שרק ההכי קטנה בכלל, שזה גנאי לקרא לבת קטנה], אבל בזה [בתי גדולה], נאמר שהוא מודה לר"מ, [אלא רואים ש]צריכים [את שניהם].

זאת אומרת, דר"מ סובר, אדם מכניס את עצמו לספק. ור' יוסי סבר, אין אדם מכניס את עצמו לספק. והרי שמענו להיפך. שלמדנו במשנה, הנודר [דבר זה אסור עלי בהנאה] "עד הפסח", אסור עד שיגיע [פסח. ואם נדר, דבר זה אסור עלי בהנאה] "עד שיהא פסח", אסור עד שיצא [פסח, דכיון שאמר לישנא יתירא בעוד שיהא פסח קאמר. ואם נדר] "עד פני פסח", רבי מאיר אומר, אסור עד שיגיע [ומשיגיע אין כאן פני פסח, ואף על פי שכל יום ויום של פסח פני הוא לחבירו, אין אדם מכניס את עצמו לספק שיהא צריך לשאול איזה הוא. וכשאמר "פני", הוא אמר הראשון שבכולם שהוא פני שבכולן]. רבי יוסי אומר, עד שיצא אחד ואחד הוא פני לחבירו, ולא יודעים איזה ש"י". אמר רבי חנינא בר אבדימי אמר רב, מחליפים השיטות [של נדרים, שר"מ אומר עד שיצא, ור' יוסי אומר עד שיגיע]. והרי למדנו בברייתא [כראיה לזה שמחליפים שיטתם בנדרים], זה הכלל, כל שזמנו קבוע ואמר עד פני, רבי מאיר אומר, עד שיצא, רבי יוסי אומר, עד שיגיע.

אמר אביי, מחלוקת, בשתי כיתי בנות [דדווקא במקרה כזו יש לומר שכל הכת הראשונה נקרא גדולה כלפי הכת השניה וכל כת שניה נקרא קטנה ביחס לכת הראשונה], אבל בכת אחת [פי' שנולדו מאשה אחת], דברי הכל הגדולה ממש, [אין] הקטנה ממש, [שאם היה מקדש את הבת] האמצעית היה קורא אותה בשמה [ואין קורא לה לא גדולה ולא קטנה]. אמר לו רב אדא בר מתנה לאביי, אלא מעתה,

לישנא גדולה קא מכוין על גדולה שבגדולות אבל שוית' שליח לקבל קידושין מפ' היא ספיקא אחרני מי אמרינן כיון דשוית' שליח לקבל קידושין מפ' מסתמא שליח עושה שליחותו דכה"ג גבי מקח וממכר היכא דשוויא שליח לקנות קרקע פ' אמרינן דודאי לשליחות קא מכוין ולא מהימן לומר לידי קניתי או דלמא כיון דלא שביק אינש מצוה דרמיא עליו מסתמא מצוותו קא עביד וכיון דזה הספק אינו מחמת לשונו לומר בזה לא מעייל אינש לספיקא דאם כונתו למצוה דרמיא עלי' ודאי אין הבוגרת בכלל וא"כ מידי ספיקא לא נפקא וה"ל ספק קידושין אפי' היא גדולה שבגדולות ודר"ק.

עי' ט"ז: אין הגדולה שבגדולות. דלא מחית אינש נפשיה לספיקא להזכיר שם גדולה אם לא גדולה שבכולן שבאם שיתכח הדבר שלא יהא בספק.

⁹³³ עי' שו"ע (אה"ע סי' לז ס"ח): וכן אם אמר לו: קידשתי את בתי הקטנה, ואיני יודע אם קטנה שבקטנות או קטנה שבגדולות, אם גדולה שבקטנות שהיא קטנה מן הקטנה שבגדולות, כולן מותרות חוץ מן הקטנה שבקטנות. עי' שו"ע (אה"ע סי' לז ס"ט) הובא לעיל הערה 796.

[כשאמר קדשתי בתי הגדולה, ויש ב' כיתות, אז הבת ה]אמצעית שבכת השניה [פ' הכת הקטנה] צריכה להיות מותרת [כמו הקטנה שבכת הקטנה, ולמה כתוב שכולם אסורות]. במה מדובר כאן, כשאין שם [בכת הקטנה] אלא [רק ב' בנות] א' גדולה וא' קטנה [וממילא אין אמצעית, ואם היה, היא היתה מותרת]. וכך הוא גם כן מסתבר [שמדובר שאין אמצעית אלא רק ב' בנות], שאם יש [בת אמצעית, היו צריכים] לכתוב אותה [ו"אינו יודע אם גדולה שבגדולות או גדולה שבקטנות או אמצעית שבקטנות כולן אסורות"].

ולטעם שלך [שאם האמצעית היתה אסורה היו צריכים לכתוב אותן], האמצעית שבכת ראשונה [האומר קדשתי את בתי הגדולה, ויש ג' בנות גדולות], דודאי [האמצעית בכלל] הספק, ואסורה, וכי היא כתובה [פ' הרי היא לא מוזכרת בכלל, ולמה]. עכשיו, שם כתוב שהקטנה שלה אסורה, והוא הדין לזאת שמבוגרת ממנה. כאן אם יש, שיכתבוהו.

רב הונא בנו של רב יהושע אמר לרבא, הרי פסח [פ' הנודר עד פני פסח] שדומה לכת אחת [שיש צד שהימים האמצעים נקראים פני מאחד ויש מאחור ממנו], וחולקים [ר"מ ור"י]. אמר לו, שם בלשון [של בני עולם] בעולם חולקים [שמי שאוסר, לא אוסר משום שסובר שכל שיש מאחור ממנו נקרא פני, אלא חולקים בלשון בני אדם], אחד סובר, עד פני הפסח, עד לפני פסח, ואחד סובר, עד שיפנה פסח.

מתני'. האומר לאשה קדשתיך, והיא אומרת לא קדשתי. הוא אסור בקרובותיה [שהרי הוא עשה אותה דבר שאסור עליו בהודאתו⁹³⁴], והיא מותרת בקרוביו⁹³⁵. היא אומרת קדשתי, והוא אומר לא קדשתיך. הוא מותר בקרובותיה, והיא אסורה בקרוביו⁹³⁶. קדשתיך, והיא אומרת לא קדשת אלא בתי, הוא אסור בקרובות גדולה [פ' אמא], וגדולה [והאמא] מותרת בקרוביו, הוא מותר בקרובות קטנה [פ' הבת] וקטנה [פ' הבת] מותרת בקרוביו [שאין אמה נאמנת עליה, ואין אפילו ספק קידושין לחייב גט]⁹³⁶. [האומר לאשה] קדשתי את בתך, והיא אומרת לא קדשת אלא אותי. הוא אסור בקרובות הקטנה [פ' הבת]. והקטנה [פ' הבת] מותרת בקרוביו. הוא מותר בקרובות גדולה [פ' האמא]. וגדולה [פ' האמא] אסורה בקרוביו⁹³⁷.

גמ'. האומר לאשה קדשתיך וכו'. וצריכים [את שני המקרים, שבכולם מי שאסר את עצמו בדיבורו, נאסר, ומי שלא אסר את עצמו אינו נאסר], שאם היינו לומדים כלפיו [שאמר קדשתיך, היא מותרת בקרוביו, שהוא מקשר], משום שגבר לא איכפת לו [לאסור את עצמו על קרובותיה, ואפשר שיהיה] מקרה שיאמר [קדשתיה אע"ג שלא קדשה], אבל היא [שאמרה קדשתי, שהרי היא אסורה על כל העולם עד שיתן לה גט]. נאמר לולא דידועת בבירור בדבריה, לא היתה אומרת, [ואז היינו אומרים] שאיסור אותו בקרובותיה, [ואפילו נתן לה גט], לכן לומדים [שלא].

קידשתיך והיא אומרת וכו'. עוד [את המקרה] הזה למה לי [פ' למה הביאוהו]. צריכים את זה, הייתי חושב לומר, מן התורה הרחמן [ה' ית']

⁹³⁴ עי' לעיל הערה 138 וכן 916, ובפרט בפ"ת שם, שהפ"ת חוזר על דבריו כאן בס"י מח ס"א, אם יש עדים שמכחישם דברי א'.

⁹³⁵ עי' ש"ע (אה"ע ס' מח ס"א): האומר לאשה: קדשתיך, והיא אומרת: לא קדשתיך, הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו.

עי' ח"מ: האומר לאשה קדשתיך. בטור כתב קדשתיך בפני פלוני ופלוני משמע אם אמר סתם קדשתיך יכול לפרש דבריו שלא בעדים. וכ"כ הרא"ש בתשובה [מובא בש"ע ס' טו ס"ל] על פלגש של ראובן שאמרה קדשני ראובן, אין דבורה כלום [לאסור אותה על קרוביו] עד שתאמר קדשני ראובן בפני שני עדים. ויש להסתפק באולי דוקא בפלגש הנ"ל פסק כן, אבל איש ומכ"ש ת"ח היודע שאין קידושין בלא עדים, אם אמר סתם קדשתיך מסתמ' כדון קידושין קאמר ואינו נאמן לומר אח"כ שהי' בלא עדים.

ועי' פ"ת: והיא מותרת. עיין בתשו' שב יעקב ס' ל"ב דמתחילה נסתפק באשר לשון הש"ס כגון שאמר קדשתיך בפני פ' ופ' והלכו להם למדה"י משמע אם העדים שפרט בשמם ינשם במקום קרוב נכון לשאלו את פיהם עכ"פ דבמקום שיש לברר נכון לברר כדאי' בריש חולין כו' ושוב הביא תשובת רמ"א ס' ל' והוזכר בקצרה בב"ש לעיל ס' מ"ב ס"ק ט"ו דמבואר שם דאין חוששין לדבריו כלל [ז"ל הרמ"א שם: מצאו כתוב בשטר: פלוני קידש פלונית, ועדים חתומים בו, כל זמן שאין השטר מקויים, אין לחוש לקדושין (מרדכי קידושין תקסט)] וא"צ להמתין על העדים כלל לשאלו את פיהם אפי' הם במקום קרוב ומ"מ מסיק הוא ז"ל דאם לא תפסיד כלום בהמתנה זו אפשר הואיל דאיכא לברר ע"י שאלת פיהם של העדים צריכין לברר ע"ש וכבר כתבתי בזה לעיל ס' מ"ב ס"ק ט"ז.

⁹³⁶ עי' ש"ע (אה"ע ס' מח ס"ג): קדשתיך, והיא אומרת: לא קדשתיך, אלא בתי, הוא אסור בקרובות האם והאם מותרת בקרוביו, ומותר בקרובות הבת, והבת מותרת בקרוביו.

⁹³⁷ עי' ש"ע (אה"ע ס' מח ס"ד): קדשתי את בתך, והיא אומרת: לא קדשת אלא אותי, הוא אסור בקרובות הבת, והבת מותרת בקרוביו, ומותר בקרובות האם, והאם אסורה על קרוביו.

בתורה] האמין לאב [על קידושי ביתו], מדרבנן שנאמין לה [פ' לאמה], ותאסר בתה בדיבורה [ותצטרכי גט ותאסר בקרובותיו], לכן לומדים [שלא].

קידשתי את בתך וכו'. עוד [את המקרה] הזה למה לי [פ' למה הביאוהו]. מאחר ולמדו את זה [קידשתיך והיא אומרת קדשת את ביתי], למדו גם [את המקרה] הזה.

למדנו, רב אמר, כופים [אותו ליתן לה גט], ושמואל אמר, מבקשים [ממנו ליתן גט]⁹³⁸. על איזה [מקרה]. אם תאמר על ההתחלה [האומר לאשה קדשתיך, והיא אומרת לא קדשתיך], אין [מקום ל] כופים ואין [מקום ל] מבקשים [שהיא אינה צריכה ממנו גט, שהרי היא מותרת בקרוביו, ואם מחייבים גט, היא תאסר באחיו, ככל גרושת אחיו]. אלא על הסוף [היא אמרה קדשתיך], זה מובן שמבקשים [ממנו ליתן גט, שצריך בקשה לאסור את עצמו בקרובותיה בחינם, להתיר אותה לינשא הואיל ואין חפץ בה], אלא למה [יש צד ש] כופין. [שהוא] יאמר, איני רוצה לאסור את עצמי בקרובותיה. אלא למדו הלכות אחד ליד השני [לא לחלוק זו על זו באו אלא להוסיף האחרון מה שלא פירש הראשון], אמר שמואל, מבקשים ממנו ליתן גט. אמר רב, אם נתן גט מעצמו [בלא בקשה], כופים אותו ליתן כתובה שגילה דעתו שקדשה ואפילו לא עשה חופה עכ"ז ארוסה יש לה כתובה⁹³⁹⁹⁴⁰.

וכן למדנו, אמר רב אחא בר אדא אמר רב, ויש אומרים אמר רב אחא בר אדא אמר רב המנונא אמר רב, כופים ומבקשים. [וכי אין אפשר לעשות] שניהם. כך נאמר, מבקשים ממנו ליתן גט, ואם נתן מעצמו, כופים אותו ליתן כתובה.

אמר רב יהודה, המקדש בעד אחד⁹⁴⁰, אין חוששין לקידושו. שאלו את רב יהודה, [אם גם האיש וגם האשה] שניהם מודים [לדברי העד], מהו [הא דתניא אין חוששין משום דלא מהימן הוא והא הימנוה או דלמא משום דאין קדושין חלין בלא עדים ויליף דבר דבר מממון כתיב בעריות ערות דבר (דברים כד) ובממון כתיב על פי שני עדים יקום דבר (שם ט)]. הוא ענה [כן ולא והיה רפוי בידו] פ' לא היה מחזיק בדבריו לא לאיסור ולא להיתר פעמים שאמר כן ופעמים שאמר לא ולא היתה מוחזקת הוראה זו בידו.

למדנו, אמר רב נחמן אמר שמואל, המקדש בעד אחד, אין חוששין לקידושו, ואפי' שניהם מודים. רבא שאל לרב נחמן מברייתא, האומר לאשה קדשתיך, והיא אומרת לא קדשתיך, הוא אסור בקרובותיה, והיא מותרת בקרוביו. אם [מדובר במקרה] שיש עדים, למה [היא] מותרת בקרוביו. ואם [מדובר במקרה] שאין עדים, למה אסור בקרובותיה. אלא לא, [מדובר במקרה שקדשה] בעד אחד [וכתוב שהוא אסור בקרובותיה, מפני מילא הקידושין חלים. לא] במה מדובר כאן, כגון שאמר לה קדשתיך בפני [עדים] פלוני ופלוני [והיה קידושין גמורים לכל דבר], והם הלכו למדינת הים [שאי אפשר לברר דבריו]⁹⁴¹.

שאלו שאלה מברייתא, המגרש את אשתו ולנה עמו [פ' נבעלן בפונדק] אפילו לאחר זמן, ב"ש אומרים, אינה צריכה הימנו גט שני [דאפשר שנבעלה לשם זנות], וב"ה אומרים, צריכה הימנו גט שני [שאין אדם בועל לזנות]⁹⁴². אין מדובר. אם יש עדים [שנבעלו והוה עדי קידושי ביאה], מהו טעמם של ב"ש. ואם אין עדים, מהו טעמם של בית הלל. אלא לא [מדובר במקרה שיש] עד אחד [ושניהם מודים, אם כן רואים שעד א' מספיק ליצור קידושין].

ולדברייך, [למה] נאמר בסוף, ומודים [ב"ה לב"ש] בנתגרשה מן האירוסין, שאין צריכה הימנו גט שני, מפני שאין לבו גס בה [אינו מתבייש לבעלה]. ואם תחשוב שעד אחד נאמן, מה משנה מן האירוסין או מן הנשואין. אלא כאן במה מדובר, כגון שיש עדי יחוד ואין עדי ביאה, בית שמאי סוברים, לא

⁹³⁸ עי' ש"ע (אה"ע ס' מח ס"ו): כל מקום שאמרנו שאמרה האשה לאיש: קדשתיך, והוא אומר: לא קדשתיך מבקשים ממנו שיכתוב לה גט להתירה. הגה: ואז נאסר בקרובותיה, הואיל ונתן לה גט. אבל אם הוא אומר: קדשתיך, והיא אומרת: לא קדשתיך, וכפאו לגט משום חשש הנמנע לנושאה, אין האשה נאסרת בקרוביו מחמת הגט (מרדכי דקדושין תקלא).

ועי' ח"מ: מבקשין ממנו שיכתוב לה גט. לא כתב כאן בדין הכתובה כלום משום דפסק לקמן ס' י"ד דארוסה אין לה כתובה.

ועי' פ"ת: מבקשים ממנו. עי' בתשו' הרדב"ז ח"ה ס' שני אלפים של"א שכ' שאם טוענת שישבעוהו על ככה אין שומעין לה ע"ש.

⁹³⁹ עי' תוס': מכאן יש להוכיח דאלמנה מן האירוסין יש לה כתובה ואפילו לא כתב דהא מסתמא הכא מיירי דלא כתב לה דאי כתב לה א"כ מאי מבקשין שייך למימר הכא.

⁹⁴⁰ עי' לעיל הערה 938.

⁹⁴¹ עי' ש"ע (אה"ע ס' מח ס"ה): כל אלו שטוענין הקדושין, כשטען הטוען שהיו שם עדים והלכו להם למדינה אחרת או מתו, אבל אם הודו שהיו הקדושין בלא שני עדים, אין כאן קדושין.

⁹⁴² עי' לעיל הערה 2, וכן הערה. Error Bookmark not defined.

האומר פרק שלישי קידושין סה

עין משפט
גד מצוה

עא א מ"י פ"ט מהל' אישות הלכה טו סמג
עשין מה טו"ע א"ע
ס"י מה סוף פ' :

עב ז מ"י ט"ז טו"ע
ט"ט סוף פ' :

עג ז מ"י ט"ז טו"ע
ט"ט סוף פ' :

עד ז מ"י ט"ז טו"ע
ט"ט סוף פ' :

עו ז מ"י ט"ז טו"ע
ט"ט סוף פ' :

עז ז מ"י ט"ז טו"ע
ט"ט סוף פ' :

עח ז מ"י ט"ז טו"ע
ט"ט סוף פ' :

עט ז מ"י ט"ז טו"ע
ט"ט סוף פ' :

פ ז מ"י ט"ז טו"ע
ט"ט סוף פ' :

פא ז מ"י ט"ז טו"ע
ט"ט סוף פ' :

פב ז מ"י ט"ז טו"ע
ט"ט סוף פ' :

פג ז מ"י ט"ז טו"ע
ט"ט סוף פ' :

פד ז מ"י ט"ז טו"ע
ט"ט סוף פ' :

פה ז מ"י ט"ז טו"ע
ט"ט סוף פ' :

פז ז מ"י ט"ז טו"ע
ט"ט סוף פ' :

פח ז מ"י ט"ז טו"ע
ט"ט סוף פ' :

פח ז מ"י ט"ז טו"ע
ט"ט סוף פ' :

ואם נתן גט מעלמו כופין אותו ליתן כתובה • מאן יא להוכיח דאלמנה מן האירוסין יש לה כתובה ואפילו לא כתב דהא מסתמא הכא מיירי דלא כתב לה דאי כתב לה א"כ מאי מבקשין שייך לומר הכא אלא ש"מ דמיירי הכא דלא כתב לה כתובה ואפ"ה קאמר כופין אותו ליתן כתובה ובפרק הכותב (כתובות פט): דבעי אלמנה מן האירוסין יש לה כתובה או אין לה כתובה היה יכול להוכיח מהכא אבל לא ראה ששהרי לא ראה להוכיח מהאמוראין כי אם מן המשנה:

אלמנית שכתב שניה תשקרי • ארישא קאי דמסקתא לכל כת שניה בגדולה אלמנית לגבי מאן קרי לה גדולה אי לא לגבי קטנה דהיא כת אלמנא שכתב אחת פלוגי: בשאין סס • שכתב שניה שום אלמנית להכי קאי דאסרות כוון אבל אי הוה הסס אלמנית הוה תני מתניתין חוץ מן הקטנה שכתבט וכל הוה תני חוץ מן הקטנה: והכי נמי מסתברא • דבליכא אלמנית עסקינן: דאם איכא דאיכא • אלמנית וכולה בעי לאשמועינן דאסורין נתיייה גבי אינו יודע וימא הכי ואלו יודע אם גדולה שבגדולות אם גדולה שבקטנות או אלמנית שבקטנות כוון אסורות אלף מלתא תייה לאשמועינן בה אסורא שמת מינה סבירא ליה דלא אסירא וכו' קתני כוון אסורות בדליכא אלמנית: וליטעמין • דחמרת דלי ס"ל דאסורות אלמנית נמי קאי הוה מפרש לה: אלמנית שכתב ראשונה • דהוא אסירא אם ישנה סס דהא מודים דכל כת ראשונה לגבי כת שניה גדולה קרי לה ואסורה ניתייה ברישא כי היכי דשמת מינה דאסורות עלה קאי ולא תיסק אדעתין למישרי ולומר דכי קתני כוון אסורות כשאין סס אלמנית: הכי סתמא • דבהיא לא אלמנית ליה לפרושי דהך ע"ג דמתניתין כולה בשאין סס אלא שמים בכל כת לא תיסק אדעתין דאי הוה סס אלמנית לא הוה תני כוון אסורות דכוון דתנא קטנה דידה לאסורא ולאשמועינן דקרי לה גדולה כ"ס אלמנית דקשישא מינה אלא כת שניה דכי לא תנא לה איכא לומר דמתניתין בשאין סס אלא גדולה וקטנה אבל אלמנית לא הוה קרי לה גדולה אם איכא דאיכא אלמנית ואכולה קאי אסורות לתיייה בדייה וכמעט דהך הוא אסורה דלא נעטי לאוקמא בשאין סס אלמנית: והכי סתמא וכו' פלוגי • דאיכא לת"ל לימים אלמניות נמי קרי פני האול ויש מאורח ממנו: הוה בלישא דתנא פלוגי • דמאן דאמר לאו משום דסבירא ליה דכל שיש מאורח ממנו קרי פני אלא משום דשמת ליה כלאן בני אדם מיפני פיסחא קאמר סיהא הפסח פנוי פונה ועובר:

רב ארז בר מנהג
לאביי הוא ס"א

כתובות ע"ז

התם תנא קטנה דידה לאיסורא והוא הדיון להך דקשישא מינה הכא אם איכא דאיכא ניתייה אמר ליה *רב הונא בריה דרב יהושע לרבא הא פסח דכי כת אחת דמי ופליגי אמר ליה התם בלישא דעלמא קמיפלגי מר סבר עד פני הפסח עד קמי פיסחא ומר סבר עד דמיפני פיסחא: **מתני'** *האומר "לאשה קדשתך והיא אומרת לא קדשתי היא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו" היא אומרת קדשתי והיא אומר לא קדשתי היא מותרת בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו *קדשתך והיא אומרת לא קדשתי אלא בתי הוא אסור בקרובות גדולה וגדולה מותרת בקרוביו הוא מותר בקרובות קטנה וקטנה מותרת בקרוביו *קדשתי את בתך והיא אומרת לא קדשתי אלא אותי היא אסור בקרובות קטנה וקטנה מותרת בקרוביו הוא מותר בקרובות גדולה וגדולה אסורה בקרוביו: **גמ'** האומר לאשה קדשתך וכו': וצריכא דאי אשמעינן גביה דידה משום דגברא לא איכפת ליה ומיקרי אמר אבל אידי אימא אי לאו דקים לה בדיבורה לא הות אמרה וליחסר איהו בקרובותיה קמ"ל: קדשתך והיא אומרת וכו': הא תו למה לי איצטרך ס"ד אמינא מדאורייתא הימניה רחמנא לאב מדרבנן הימניה לדידה ותיחסר ברתה בדיבורה קא משמע לן: קדשתי את בתך וכו': הא תו למה לי אידי דתנא הא תנא נמי לא איתמר רב אמר כופין ושמואל אמר מבקשין אדוייא אילימא ארישא לאו כופין איכא ולא מבקשין איכא אלא אסיפא בשלמא מבקשין לחיי אלא כופין אמאי • אמר לא ניחא לי דאיתמר בקריבה אלא שמעתתא אהדרי איתמר "אמר שמואל מבקשין ממנו ליתן גט אמר רב *אם נתן גט מעצמו כופין אותו ליתן כתובה איתמר נמי אמר רב אחא בר אדא אמר רב ואמרי לה אמר רב אחא בר אדא אמר רב המנונא אמר רב כופין ומבקשין תרתיה ה"ק מבקשין ממנו ליתן גט ואם נתן מעצמו כופין אותו ליתן כתובה אמר רב יהודה המקדש בעד אהרן אין חוששין לקדושו בעו מיניה מרב יהודה שניהם מודים מאי *אין ולא רפיא בדיה איתמר אמר רב נחמן אמר שמואל המקדש בעד אהרן אין חוששין לקדושו "ואפי' שניהם מודים איתביה רבא לרב נחמן האומר לאשה קדשתך והיא אומרת לא קדשתי היא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו אי דאיכא עדים אמאי מותרת בקרוביו ואי דליכא עדים אמאי אסור בקרובותיה אלא לאו בעד אחד *הכא במאי עסקינן כגון דאמר לה קדשתך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים איתביה *המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדק ב"ש אומרים אינה צריכה הימנו גט שני וב"ה אומרים 'צריכה הימנו גט שני היכי דמי אי דאיכא עדים מאי מעמייהו דב"ש ואי דליכא עדים מאי מעמייהו דבית הלל אלא לאו בעד אחד וליטעמין אימא סיפא ומודים בנתגרשה מן האירוסין שאין צריכה הימנו גט שני מפני שאין לבו גם בה ואי סלקא דעתך עד אחד מהימן מה לי מן האירוסין מה לי מן הנשואין אלא *הכא במאי עסקינן כגון דאיכא עדי יחוד וליכא עדי ביאה בית שמאי סברי לא אמרין

גמ' וצריכא • לאשמועינן כבולה דמי שאמר עלמו דביבורו נאסר ומוי שלא אסר עלמו אינו נאסר: גבי דידיה • כי אמר קדשתך לא מיסתרא איהי בקרוביו משום דאיהו שקרי משקר וגברא לא איכפת ליה אם אסר עלמו בקרובותיה חס: ומקרי ואמר • קדשתי ואע"ל דלא קדשה: אבל איסי כ"י אמרה קדשתי דאסרה נפשה אכולה עלמא עד שיתן לה גט או לאו דקים לה דקדשה לא הוה אמרה ונתסר איהו על פיה בקרובותיה ואפי' לא נתן לה גט: **מדרבנן הימנו** • רבנן קאמר על הבת ותהא לריבה גט ותאסר בקרובותיו: **כופין** • ליתן לה גט: לא כופין איכא כו' • דאין לריבה ממנו גט דהא קתני מותרת בקרוביו ואי בעיא גט הוה מיסתרא בלחיו דהיא לה גרושת לחיו: **ואלא אסיפא** • דלמרה קדשתי דבעי גט: **שבלמא מבקשין** • ממת ליתן גט: **לחיי** • שלריך בקשה לאסור עלמו בקרובותיה כדי להסירה לישא האול ואין תנן בה: **ושמעתא דרב ושמואל אהדי אחמר** • לא לחלוף וזו על זו בצו אלא להסיף האחרון מה שלא פירש הראשון: **ואם נתן מעלמו** • כלא בקשה כופין אותו ליתן כתובה דגלי דעסיה דקדשה וארוסה יש לה כתובה: **שניסם מודים** • לדברי העד: **מסו** • הא דתניא חין חוששין משום דלא מהימן הוא והא הימנה או דלמא משום דאין קדושין חלין בלא עדים וילין דבר דבר ממזמן כתיב בעצמות ערות דבר (דברים כד) ובמזמן כתיב על פי שני עדים יקום דבר (שם יט): **אין ולא** • לא היה מחויב בדבריו לא לאסור ולא להיתר פעמים שאמר הן ופעמים שאמר לאו ורפיא בדיה ולא היתה מוחזקת הוראה זו בידו: **אימא נמי** • לא גרסינן נמי: **ואי ליכא עדים** • ואפי' מודה אמאי אסור בקרובותיה ע"פ עלמו הלא אין קידושין אפילו לדבריו דאי נמי אמר בעד אחד הוה קידושין בשנייהם מודים היכא דאין עד אחד לא אמרת דעד אחד חשיב לחייב שבועה בדברי ממוטל כדבעיה מיי חשיב להתקיים קידושין בפניו וכלבד שיהו שנייהם מודים: **אלא לאו בעד אחד** • וקתני הוא אסור בקרובותיה אלמא זה שמורה לו נאסר דחשיב לאיתפובי קדושין קמייהו: **קדשתי בפני פלוני ופלוני** • דהוה לאו קידושין גמורין לכל דבריו ואלמא הוא לאסור את עלמו: **ולנה עמו כפונדקי** • ואפי' לאחר זמן: **אי דאיכא עדים** • דנתקדשה בביתה: **אלא לאו בעד אחד** • ושנייהם מודים: **אמרין**

גליון הש"ס
תוס' ד"ה ואלו נתן גט מעלמו כופין וכו' שבי
לא ראה לכו' כ"ח
מהאמוראים • וכעין זה כתבו ההוס' לשל דף כג ע"כ ד"ה דל"ה ועיין
כתובות דף מ"ד ע"א
ת"ר' והלכתא וכו'
דברים דף עב ע"א ד"ה
ולענין הלכה:

[שבת קנ"ג ע"ב יד]

גיטין פ"א ערוך פ"ד
מ"ה הוספתא דגיטין פ"ו
[מ"ט] ט"ה דעיות
פ"ב [ע"ט]

האומר פרק שלישי קידושין

פ"א מ"י פ"ב מ"ג
גי'ושי'ן הלכה י'

פ"ב מ"י פ"א מ"ג
מכירה ה"ט ע"א
ע"ש פ"ג ט"ב ט"ז ט"ח ט"ט
קט"ג ו"ה קט"ט ט"ף ט"ק :

פ"ג מ"י פ"ג מ"ג
שגרות הלכה ב :

פ"ד מ"י פ"ג מ"ג (א)

פ"ה מ"י פ"ג מ"ג
טומאת מטבב ומטבב
הלכה ח :

[ע"י היטב תוספות
סנהדרין ו' ס"ה ל"ב]

תוס' ר"י הוקן

דבר כי מצא בה ערות
דבר והביע על פי שנים
עדים יקום דבר :
[למדינת] [קדושתיה]
נאסרות וקרוביו
נאסרין בה : איבא מ"ד
שאם קידש אשה בינו
לבינה והמין עדים
אחרים הכולל או אחרים
גנדר והיא לא ידעה
בהם והיא מקודשת
דהא עדי קדושין א"צ
לוטר להם אתם עדי
ואע"פ שלא ידעה בהם
מ"מ הא איבא עדים :
יחזיקו דאיתנה מקודשת
דחבא דקדושת בפני
שנים והיא ראו
המעשה לא שייך הבא
שום השפחה שהרי היא
ראתה שהם ראו שקבלה
סוח : אבל כשקבלה
קדושין ממנו במקום
שאין שם אחר ואינה
חושבת שיראה לה שום
אדם יכלה למיטר משפחה
הייתי בך שהיו לא
היתה חושבת שיראה
לה שום אדם והרבר
ידוע שהמקדש בלא
עדים אינו כלום :

ל' א'זכרו סהדי אלף לשקרי - מכאן אמר ר"ח דאין לר"ח עדים
לעשות קנין והא דלאמר פרק חוקת הבתים (ב"ב 77 מ"י) קנין
בפני שנים ואין לר"ח לומר כהובו לאו משום דלא מהני בלא שנים
ודולו מהני אפי' בלא שנים אלף ה"ק קנין הרגול בפני שנים אין
לר"ח לומר כהובו אבל ודאי אין לר"ח

שנים וכן משמע בפרק הובב (ב"מ
97 מ"ה) דקאמר התם היה עומד
בגורן ואין בידו מעות כו' ופריך עלה
ויקניניהו ניהליה אגב סודר ומשני
לית ליה סודר ואמאי לא משני
דלא היו שם עדים אלף ש"מ דקנין
מהני בלא עדים וכן משמע בפ"ק
דסנהדרין (77 ו'1) דקאמר התם פסרה
בזימור וק"ל (ספ) דפסרה לריכה
קנין : אמר לו עד אחד אכלת
חלב והלה שותק נאמן . פירוש
לשתיקה כהודאה דמי והוי טרע לו
מעלמו אבל אמר לו איני יודע אינו
נאמן לתייבוי קרבן דכתיב (ויקרא ד'
או הודיע אליו ולא שוידעוהו ואחרים
דזווקא אחד אבל שנים נאמנים
ומביא קרבן על ידס כדאמר התם
(כריתות 77 י"א) אם הביאוהו שנים
לידי מיתה תמורה לא יביאוהו לידי
קרבן הקל וגרין כמו לפרש והלה
שותק דלאמר לו העד אכלת חלב
והיה לך יודע והוא שותק :

ותנא תנא והלה אומר לא
אכלתי . הא דנקט לא

אכלתי ה"ה אם אמר איני יודע
לפניו משום דכתיב (ספ) או הודיע
והא דנקט לא אכלתי משום דבעי
למיתני סופא גבי שנים אומרים
אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי
וכהא איבא רבותא לר"מ דאפילו
אמר לא אכלתי מחייב ר"מ :

נשמאו טהרוטיך והלה שותק
נאמן . שאמר לו העד

בפניך נטמאו וכן לר"ח דלא אכלת
חלב כדפרישית וקשה דהא בעי' הנוקין
(גיטין 77 ג"ד) מייטוי היה עושה עמו
בטהרות ואמר לו נטמאו טהרוטיך
נאמן טהרות שעשיתי עמך ביום
פלוגי נטמאו אינו נאמן ופריך התם
מאי שנא רישא ומאי שנא סופא ומשני
אמר אביי כל שבידו נאמן וכל שאינו
בידו אינו נאמן וסופא איירי שאין
הטהרות בידו לכך אינו נאמן והאי
אמר אביי דנאמן כשאמר לו אכלת
חלב ונא' ש"ן בידו להאכילו חלב
וכן קשה לקמן דנאמן לומר שורך
כרבע אפי"ג דאין בידו להרביע שורו
ו"ל דהיא דהנוקין מייירי כשאינו
שותק אלף מכתשו והכא איירי
כששותק ואינו מכתשו ומיהו קשה
מרבא דהכא משמע דלא פליג רבא
עליה דאביי דלאמר דכל דבר שאין
בידו בעי שותק והתם קאמר רבא
לשכחה ולא אמר ליה והדר לשכחה
אבל אמר ליה אינו נאמן משמע אבל
אז אמר ליה מיד נאמן בכל ענין
אפי' אין בידו ואפי' אין שותק והכא
לא פליג אבאי דבאין בידו בענין
אבל הכא מעולם לא היה בידו כלל ולכן
בעי שותק ונראה דהלכה כרבא לגבי אביי
ועתה בענין זה יש שלשה דיעים בדבר
שהיה בידו כגון שותק מהימן ופי'
לא שתיק לא מהימן ובדבר שאין בידו
לעולם כגון אכלת חלב ושורך כרבע
אפי' שתיק מהימן ופי' לא שתיק לא
מהימן ודבר שאין בידו עשה אבל היה
בידו פלוגי אביי ורבא כדפרישית התם
גבי טהרות שעשיתי עמך דלרבא
היבא דלשכחה ואמר ליה מהימן ואפילו
אינו שותק והלכה כרבא כדפרישית ושותק
דלאמר בשמעתין דנאמן נראה לר"י
היינו בדבר שיש לו שותק ופי' דאין
לידע כגון שאמר לו נתגסק ייך בפניך
דומיא דאכלת חלב אבל אם אמר לו נתגסק
ייך שלא בפניך שותק היבא דהיא חזקה
אזכר דהיא חזקה אלא דלא מהימן כבי'
אבל אפי' לא מהימן כל שכן
דנאמן במלתא אחריתי ולר"ח לומר דהא
דאמר בכל דוכתי' (גיטין 97 ג"ד) עד
אחד נאמן באיסורין היינו דוקא להאכיר
כגון בשור או מהימן או חזקה וזו
היינו דוקא בדבר שאינו יכול להחזיר
אבל להחזיר חלב בדבר שיכול להחזיר
כגון שאמר לו יש שרך בטהרוטיך או
שויד טוכבים

אמרין הן הן עדי יחוד כו' . משתאה
שנתייחדה עמו אין לר"ח להעיד על
הביאה דכיון דלבו גם כה מחזיקין
איתו בחזקה שבה עליה לשם קידושין
: ואיבא דאמרין . לריכה שני גיטין .
קס"ד כדי להתייר . לישאל : וגובה
כחובתה מן החבילה . תורה אור

אמרין הן הן עדי יחוד *הן הן עדי
ביאה ובית הלל סברי אמרין הן הן עדי
יחוד הן הן עדי ביאה ומורים דראי
בנתגרשה מן האירוסין דלא אמרין הן הן
עדי יחוד הן הן עדי ביאה מפני שאין
לבו גם כה אמר רב יצחק בר שמואל בר
מרחא משמיה דרב המקדש בעד אחד
אין חוששין לקדושתו ואפילו שניהם
מורים אמר רבה בר רב הונא המקדש
בעד אחד בי דינא רבה אמרי אין חוששין
לקדושתו מאן בי דינא רבה אמרי אין
מקדש בעד אחד בר רב הונא אמר רב
המקדש בעד אחד בי דינא רבה אמרי אין
חוששין לקדושתו מאן בי דינא רבה רבי
מתיב רב אחדבוי בר אמי שנים שבאו
ממדינת הים ואישה עמהם וחבילה עמהם
זה אומר זו אשתי וזה עבדי וזו חבילתי
וזה אומר זו אשתי וזה עבדי וזו חבילתי
ואישה אומרת אלו שני עבדי וחבילה שלי
צריכה שני גיטין וגובה כתובתה מן החבילה
היכי דמי אי דאית ליה סהדי להאי ואית ליה
סהדי להאי מי מצוי אמרה אלו שני עבדי
וחבילה שלי אלא לאו בעד אחד ותסברא
עד אחד בהבחה מי מהימן אלא למישרי
לעלמא דכ"ע לא פליגי ד"שרי והבא הבי
קאמר צריכה שני גיטין כדי לנבות כתובתה
מן החבילה ור' מאיר היא דאמר *ממלשלי
משתעבדי לכתובה מאי הוי עלה רב כהנא
אמר אין חוששין לקדושתו רב פפא אמר
חוששין לקדושתו אמר ליה רב אשי לרב
כהנא מאי דעתך דילפת דבר דבר מממון
אי מה להלן הודאת בעל דין *כמאה עדים
דמי אף כאן הודאת בעל דין כמאה עדים
דמי א"ל התם לא קא חייב לאחריני הבא
קא חייב לאחריני מר זוטרא ורב אדא סבא
בני דרב מרי בר איסור פליגי ניכסיהו בהדי
הדדי אתו לקמיה רב אשי אמרו ליה *על-
פי שני עדים אמר רחמנא דאי בעי למיהדר
לא מצוי הדרי בהו ואנן לא הדרו או דלמא
לא מקיימא מלתא אלא בסהדי אמר להו
לא איברו סהדי אלא לשקרי אמר אביי
אמר לו עד אחד אכלת חלב והלה שותק
נאמן ותנא תונא *אמר לו עד אחד אכלת
חלב והלה אומר לא אכלתי פמור טעמא
דאמר לא הא אישתיק מהימן ואמר אביי
אמר לו עד אחד נשמאו טהרוטיך והלה
שותק נאמן ותנא תונא *עד אחד אומר
*נשמאו והלה אומר לא הא אישתיק מהימן
ואמר אביי אמר לו עד אחד

שורך

שורך

שורך

שורך

שורך

שורך

שורך

שורך

שורך

שורך

שורך

שורך

שורך

שורך

שורך

שורך

שורך

שורך

שורך

שורך

שורך

שורך

שורך

שורך

שורך

הנהרות הב"ח
(ה) רש"י ד"ה אלף וכו'
(ב) רש"י ד"ה ר"ה
מורה לו צריכה : (ג) ר"ה
עד אחד וכו' ואפילו לא
מכתש לא אלף איהו :

[יבמות ט"ז] כתיבת פא :

גיטין מ: פ"י תוספתא
דב"מ פ"ק (ב"מ ג')

כריתות י"א יבמות פ"ז
(ב"מ ג')

יבמות

כריתות י"א טכרות פ"ה
מ"ע

[במשנה דטכרות איתא
טורח]

מנסך

אומרים שעדי יחוד [חשובים] עדי ביאה [משראוה שנתייחדה עמו אין צריך להעיד על הביאה דכיון דלבו גס בה מחזקין אותו בחזקת שבא עליה לשם קידושין], ובית הלל סוברים, אומרים שעדי יחוד [חשובים] עדי ביאה. ובדאי [ב"ה] מודים [לב"ש] בנתגרשה מן האירוסין, שלא אומרים שעדי יחוד [חשובים] עדי ביאה, מפני שאין לבו גס בה [אלא הוא מתבייש לכוועלה].

אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא בשם רב, המקדש בעד אחד, אין חוששים לקידושיו, ואפילו שניהם מודים. אמר רבה בר רב הונא, המקדש בעד אחד, בית דין של רבה אמרו, אין חוששים לקידושיו. מיהו בית דין של רבה. רב. ויש שאמרו, אמר רבה בר רב הונא אמר רב, המקדש בעד אחד, בית דין של רבה אמרו, אין חוששים לקידושיו. מיהו בין דין של רבה. רבי.

רב אחדכוי בר אמי שאל, שנים שבאו ממדינת הים ואשה עמהם וחבילה עמהם, זה אומר זו אשתי וזה עבדי וזו חבילתי, וזה אומר זו אשתי וזה עבדי וזו חבילתי, ואשה אומרת אלו שני עבדי וחבילה שלי. [האשה] צריכה שני גיטין [משני הגברים, בתחילה חשבה הגמ' שזה כדי להתירה להנשא לעולם], וגובה כתובתה מן החבילה [שהרי בכל אופן, כל א' אומר שזה אשתו, אם כן חייב לה כתובה, והיא טוענה שזה שלה, אם כן לכו"ע עד כדי הכתובה היא שלה, והשאר יהא מונח בספק עד שיבא אליהו הנביא]. אין מדובר. אם יש לזה עדים [כדברין] ויש לזה עדים [כדברין], וכי יכולה לומר אלו שני עבדי וחבילה שלי⁹⁴³. אלא לא [מדובר שיש לכל א'] עד אחד [כדברין], ואם כן אפילו אם אינה מודה, היא חייב בגט כדי להינשא לעולם. [וכן] זה מוכן, [וכן] עד אחד שמכחישים אותו עוד עד, נאמן כלל⁹⁴⁴. אלא להתירה לעולם, לפי כולם לא חולקים שהיא מותרת, וכאן כך נאמר, צריכה שני גיטין כדי לגבות כתובתה מן החבילה [כלומר לעולם החבילה מונחת עד שיבא אליהו אלא א"כ נתנו לה שניהם גט מעצמן והגט מביאה לידי גיבוי כתובה מן החבילה ממה נפשך אם של זה הוא הרי מיחייב לה כתובה על פיו וכן זה וכ"ש אם כולה שלה], ור' מאיר היא, שאמר, מטלטלי משתעבדים לכתובה [וזה מה שהביריתא בא ללמדנן].

מהו המסקנה. רב כהנא אמר, אין חוששים לקידושין שלו, רב פפא אמר, חוששין לקדושין שלו. אמר לו רב אשי לרב כהנא, מהו דעתך. שלמדת [גזירה שוה] "דבר" "דבר" מכסף, [הרי יש לשאול] מה [מצינו] שם הודאת בעל דין דומים [כאילו יש] מאה עדים [דכתיב (שמות כב) אשר יאמר כי הוא זה הרי שסמך על מקצת הודאתו], כמו כן כאן [בעדות אשה, נאמר] הודאת בעל דין דומים [כאילו יש] מאה עדים. א"ל, שם [הודאתו] לא מחייב אחר [ולכן נאמן], כאן מחייב אחר [שהרי קרובותיה נאסרו בו, וכן קרוביו נאסרין בה].

מר זוטר אורב אדא סבא הבנים של רב מרי בר איסור [שהיו שותפים, או שירשו ירושה] חלקו נכסיהם, באו לפני רב אשי, אמרו ליה, אמר הרחמן [ה' ית' בתורה] על פי שני עדים [וחיוב זו, לאיזה הלכה, האם זה], שאם רוצים לחזור [ולומר לא כך היה], לא יכולים, ואנחנו לא חוזרים [שאתנו לא שקרנים, ואין צריכים עדים], או אולי לא מתקיימת הדבר אלא בעדים [ואפילו הם מודעים אין דבריהם קיימים אלא בעדים, ואז נמצא אני

⁹⁴³ לשון רש"י: מי מצי אמרה וכו' - דתיהוי מותר הכתובה שלה ושלחן בספק? ⁹⁴⁴ ואפילו ללא הכחשה הרי לכו"ע עד אחד רק מחייב שבועה, וכאן אין מקום לשבועה (רש"י), ועי' כתי"ש "דבאשה" במקום "בהכחשה".

עי' רמב"ם (גירושין פ"ב ה"ז): אשה ושני אנשים שבאו ממדינה אחרת, זה אומר זו אשתי וזה עבדי, וזה אומר זו אשתי וזה עבדי, והאשה אומרת שניהן עבדי, הרי היא מותרת לכל ואף על פי שניהן החזיקוה באשת איש הואיל וכל אחד מהן לעצמו העיד אינו נאמן.

ועי' שעה"מ (אישות פ"ט הל"א): ומשמע מדבריו אלו דס"ל דטעמ' דאינם נאמנים משום דכל אחד מעיד לעצמו אבל אם לא היו עדים מעידים לעצמם אלא שאחד מעיד שהיא אשת ראובן ואחד מעיד שהיא אשת שמעון היתה מוחזקת באשת איש על פיהם ואף על פי שמכחישים זה את זה והאשה גם כן מכחישתו וכן כתב הרב מחנ"א עדות סימן ו' י"ג והדבר תמוה דא"כ מאי פריך בגמ' ותסברא עד אחד בהכחש' כו' ומאי קושיא התם שאני דתרווייהו מחזיקים אותה לא"א ומש"ה הכחשתה דידה לא מהני ואף ע"פ שמחזיקים אותה לא"א ע"פ ע"א וכו' כיון דאפילו למ"ד מקדש בע"א חוששין קאמר מתורת חששא ולא להחזיקה בא"א גמורה אמטו להכי הואיל ואיכא ריעותא דמכחישינן זה את זה זה ה"ל תרתו לריעותא וכל כי האי לא חיישינן הדבו דלא להוסיף עליו.

ועי' רע"א על הרמב"ם: כיון דא' מהם ודאי פסול א"א לצרף עדותו לשוויה לא"א א"כ אף באין מעידין על עצמן מ"מ הא מכחישינן זה את זה. עי' מחנ"א בפנים.

מחזיק בשלו והוא בשלי שאין חלוקתנו כלום]. אמר לו, לא נבראו⁹⁴⁵ עדים אלא לשקרנים [הכופרים בדברים לומר לא כן הוא]⁹⁴⁶.

אמר אביי, אמר לו עד אחד [אתה] אכלת חֲלֵב [בשוגג וחייב אתה קרבן], והוא שותק, נאמן [העד, וכשר הקרבן, ואין כאן משום או הודע אליו חטאתו (ויקרא ד) ולא שיודיעוהו אחרים⁹⁴⁷]. וכן למדנו, אמר לו עד אחד אכלת חלב, והוא אומר לא אכלתי, הוא פטור [מקרבן]. הטעם [שהוא פטור, משום] שאמר, "לא", הרי אם שתק, [מי שהעיד עליו] נאמן⁹⁴⁸.

ואמר אביי, אמר לו עד אחד, נטמאו טהרות שלך⁹⁴⁸, והוא שותק, נאמן. וכן למדנו, עד אחד אומר נטמאו, והוא אומר לא נטמאו, פטור. הטעם [שהוא פטור] שאמר "לא", הרי אם שתק, נאמן [זה שהעיד על טהרותיו].

ואמר אביי, אמר לו עד אחד

⁹⁴⁵ רש"י שבת נג ע"ב.

⁹⁴⁶ עי' שו"ע (ח"מ סי' קצה ס"א): בקנין כיצד, יתן הקונה למקנה כלי כל שהוא ויאמר לו: קנה זה חלף הקרקע או המטלטל שמכרת או שנתת לי. וכיון שמשך המקנה הכלי, נקנה הקרקע או המטלטלים ללוקח או למקבל מתנה בכל מקום שהוא, אף על פי שלא החזיק ולא נתן כסף ולא כתב שטר ולא משך, ואין שום אחד מהם יכול לחזור בו, אפילו אין עדים בדבר, אם מודים זה לזה. פי' הסמ"ע: אפילו אין עדים כו'. דלא איברי סהדי אלא להמשקרים וכופרים זה את זה.

⁹⁴⁷ עי' תוס': אמר לו עד אחד אכלת חלב והלה שותק נאמן - פירוש דשתיקה כהודאה דמי והוי נודע לו מעצמו אבל אמר לו איני יודע אינו נאמן לחייבו קרבן דכתיב (ויקרא ד) או הודע אליו ולא שיודיעוהו אחרים ודוקא אחד אבל שנים נאמנים ומביא קרבן על ידם כשאמר התם (כריתות דף יא): אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל וצריך נמי לפרש והלה שותק שאמר לו העד אכלת חלב והיה לך לידע והוא שותק.

עי' רמב"ם (שגגות פ"ג ה"א-ב): מי שהעידו עליו עדים שחטא חטא שחייבין עליו חטאת קבועה ולא התרו בו אלא אמרו ראינוך שעשית מלאכה בשבת או שאכלת חלב והוא אומר אני יודע בודאי שלא עשיתי דבר זה, אינו חייב חטאת הואיל ואם יאמר מזיד הייתי יפטר מן הקרבן כשאמר להן לא אכלתי ולא עשיתי נעשה כאומר לא אכלתי בשגגה אלא בזדון שהוא פטור מן הקרבן ולא הכחיש את העדים. שתק ולא הפליג את העדים (אלא) אפילו אמרה לו אשה אכלת חלב או עשית מלאכה בשבת ושתק חייב להביא חטאת, אמר לו עד אחד חלב הוא זה ושתק, וחזר ואכלו בשגגה מביא חטאת, ואם התרו בו לוקה עליו, אף על פי שעיקר העדות בעד אחד.

עי' שער המלך: נראה מדברי רבינו שדעתו כדעת התוס' ז"ל מ"ש ושתק משמע דבאומר איני יודע אינו חייב קרבן אך קשה דלקמן (פ"ח ה"ג) כתב וז"ל האוכל חתיכה ועד אחד אומר לו כו' והוא אינו יודע אם חטא הרי זה מביא אשם תלוי הרי משמע דאפי' באומר איני יודע חייב וכבר ראיתי להרב לח"מ ז"ל שם שנתקשה בזה וכתב דליכא למימר דס"ל לרבינו דבאומר איני יודע אינו חייב חטאת אבל מביא אשם תלוי דא"כ קשה דבריש פרק האשה רבה דדקדקו ממתני' דקתני עד א' אומר אכלת והוא אומר לא אכלתי פטור הא אישתק מביא מהימן מ"ל דנאמן להביא חטאת נימא חטאת הכי דייק' מינ' הא אשתק מביא אשם תלוי א"ו דאין לחלק בין חטאת לאשם תלוי גבי עד א' דאי נאמן לגמרי נאמן ואי אינו נאמן אפי' לאשם תלוי אינו נאמן אשר מכח זה דחק את עצמו בדברי רבינו ז"ל וכתב דאינו יודע שכתב בפ"ח לאו דוקא וכו' אפשר לומר דהיינו דייק דאם איתא הו"ל למתני' לאשמעינן האי דינא באומר איני יודע והכי הו"ל עד א' אומר אכלת חלב והלה אומר איני יודע ה"ז מביא אשם תלוי וממילא שמעי' דבאומר לא אכלתי פטור לגמרי ולא הו"ל למתני' באומר לא אכלת דהשתא איכא למטעי בדיוקא דאיני יודע אי חייב חטאת או אשם תלוי אלא ש"מ דבשתק מהימן לגמרי ובהכי יתיישב ג"כ דברי רבינו ז"ל כנ"ל ובמ"ש התוס' דוקא א' אבל ב' נאמנים ראיתי להרב ח"ה שכתב וז"ל והיא סיפא דהך דא"ל עד א' כו' בר"פ אמרו לו ואלביא דר"מ קאמרי דב' נאמנים כמ"ש התוס' לקמן אבל רבנן פליגי עליה וס"ל דב' נמי אין נאמנים עכ"ל [יש עוד הרבה בשער המלך ומובאים בהערה שעה.].

⁹⁴⁸ בפניך (תוס').

שורך נרבע, והוא שותק, נאמן [ואסור להקרה, אבל לסוקלו צריכים ב' עדים כמש"כ (ב"ק דף מד ע"א) כמיתת הבעלים כך מיתת השור], וכך למדנו [לענין פסולי קרבן בובחים ע"ב ובבכורות מא ע"א: בהמה], שנעבדה בו עבירה, או שהמית, על פי עד אחד או ע"פ הבעלים, נאמן [לפסולו לקרבן]. זה [שנפסל] על פי עד אחד, איך מדובר. אם הבעלים מודים, היינו ע"פ הבעלים. אלא לא, [רק שהעד העיד, והבעלים] שותק. וצריכים [את שני המקרים ללמד שבכל א' שתיקה כהודאה], אם היינו לומדים [רק] את הראשון, לולא שידע [בבירור] שנעשה [העבירה] לא היה מביא חולין בעזרה, אבל נטמאו טהרותיך, אפשר לומר, זה ששתק, חשב שהם ראויים לו בימי טומאתו [ולא איכפת לו, ואינו הודאה ומותרים לטהורים]. ואם היינו לומדים זה [נטמאו טהרותיך], משום דמפסיד לו בימי טהרתו, אבל שורו נרבע, אפשר לומר, כל השוורים לא עומדים למזבח [להקריב], ולא איכפת ליה להכחישו והודאה מיהא לא היא ומותר להקריב, [אלא רואים] צריכים [את שניהם].

שאלו אותו, עד אחד [אמר לבעל] אשתו זינתה, ושותק, מה דינו [האם היא אסורה לו]. אמר אביי, נאמן [העד לאסור את אשתו עליו]. רבא אמר, אינו נאמן⁹⁴⁹ [העד, ואשתו מותרת לו, משום], שזה דבר שבערוה, ואין דבר שבערוה פחות משני [עדים]. אמר אביי, מאיפה יודעים את זה. שהיה סומא שהיה מסדר משניות לפני שמואל, יום אחד הוא איחר⁹⁵⁰ ולא הגיע [לעת הקבוע לו], שלח שליח אחריו [שימהרנו לבא]. כשהלך השליח בדרך א', הוא הגיע [בדרך] אחר. כאשר הגיע השליח, אמר [לסומא] אשתו [פ'] אשתך זינתה. בא לפני שמואל, אמר לו, אם אתה מאמין לו, תגרש אותה, ואם לא, אל תגרש אותה. מהו [פירוש דבריו שנאמן לך], אם הוא נאמן לך שאינו גזלן [פ'] הוא כעד אחד פשוט שידעת בו שאינו מפסולי עדות שאינו גזלן. היינו כאן מקור לדברי אביי שעד א' נאמן לגבי זנות לאסור אשה על בעלה, אם הוא מאמין. ורבא [מפרש את דברי שמואל] אם הוא נאמן לו כשתי עדים, לך ותגרשה [הואיל והיא לא הכחיש את העד]⁹⁵¹, ואם לא, אל תגרשה.

ואמר אביי, מאיפה לומדים את זה. שלמדנו בברייתא, מעשה בינאי המלך [שהיה מן הכהנים החשמונאים] שהלך [למדינת] כוחלית שבמדבר וכיבש שם ששים כרכים, ובחורתו היה שמח שמחה גדולה, וקרא לכל חכמי ישראל. אמר להם, אבותינו היו אוכלים [ירקות] מלוחים בזמן שהיו עסוקים בבנין בית המקדש [השני כשבאו מן הגולה, והיו עניים והיו מוציאים הוצאות במלאכה]. אף אנו נאכל מלוחים זכר לאבותינו [להיות זכר לעוני אבותינו ולהורות לפני הקדוש ב"ה שהצליחנו והעשירנו], והעלו מלוחים על שולחנות של זהב ואכלו.

והיה שם אחד איש לך, לב רע, ובליעל, ואלעזר בן פועירה שמו, ויאמר אלעזר בן פועירה לינאי המלך, ינאי המלך, לבם של פרושים עליך [פ'] התלמידים החכמים הפרושים שונאים אותך ואין שמחים בהצלחתך]. ומה אעשה [כדי לברר דברייך]. תן ציץ [הקודש של בגדי כה"ג על מצחך] בין עיניך [והם יעמדו לפי שהשם כתוב בו, והם יגלו את לבם]⁹⁵², לבש את הציץ בין עיניו. היה שם זקן אחד, יהודה בן גדידה שמו, ויאמר יהודה בן גדידה לינאי המלך, ינאי המלך, רב לך [זה לא מספיק לך] כתר מלכות, הנח כתר כהונה לזרעו של אהרן. שהיו אומרים, אמו נשבת ב[עיר] מודיעים [ולכן הזקן מחה בו, ששבוייה אסורה לכהונה, ולכן הוא חלל]. וחפשו [עדות אם נשבה או לא] ולא מצא. והעיף את חכמי ישראל בזעם⁹⁵³.

⁹⁴⁹ עיי' ש"ע (אה"ע סי' קעח סעיף ט): לא קינא לה, ובא עד א' ואמר לו: זינתה, והיא שותקת, אם הוא נאמן בעיניו ודעתו סומכת עליו כשנים, יוציא ויתן כתובה, ואם לאו, מותרת לו. הגה: והוא הדין אם היא עצמה אומרת לו שזנתה, כמו שנתבאר לעיל סי' קט"ו סעיף ו'.

עיי' ב"ש: והיא שותקת. כן הוא גירסת הב"י ועיי' סימן קט"ז ולדעת מהרש"ל כשהיא שותקת אפילו אינו נאמן בעיניו כשנים חייב להוציאה כיון דהיא שותקת, אלא גירסתו והוא הבעל שותק, אז אם הוא נאמן כתרי בעיניו חייב להוציאה ואם הוא אומר מ"ל זאת וכיוצא בו אין חייב להוציאה אלא משום לזות שפתיים.

⁹⁵⁰ רש"י יבמות צג ע"א.

⁹⁵¹ עיי' ש"ת רשב"א (המיוחסות לרמב"ן סי' קיג) שעיקר הגרסא שהיא מכחישתו, שזה עד א' בהכחשה, אבל עיי' ר"ן: אי מהימן לך האי עד כשאר עד אחד ידיעת ביה שאינו מפסולי עדות דלאו גזלן הוא אפקה הואיל ולא הכחשתו, ועיי' לעיל הערה 949.

⁹⁵² אע"ג שאינו שעת עבודה בגדי כהונה ניתנו להנאות מהם, עיי' לעיל דף נד ע"א.

⁹⁵³ עיי' רשב"א: והרמב"ן נ"ו הקשה מה ראו להקפיד ולערער עכשיו על כהונתו יותר ממה שהקפידו עליו שמונים שנה ששמש בכהונה גדולה, ותריך דאפשר שהיו יודעין שיש עדים מכשירים אותו אבל לפי שעשה שלא כהוגן שהניח את הציץ במדינה והוא אסור מדרבנן ואיהו לא אשגח בדרבנן ועוד שהי' בשעת שכרות לפיכך הקפיד אותו זקן, ואינו מחזור לי דהא טעמא יהיבנן בגמרא

ויאמר אלעזר בן פועירה לינאי המלך, ינאי המלך, הדיוט שבישראל כך הוא דינו [לסבול כזה חרפה], ו[כ]ן אתה מלך וכהן גדול, כך הוא דינך [אלא עליך לנקום בהם]. ומה אעשה. אם אתה שומע לעצתי, הרגם. ותורה, מה תהיה איתה [שמא תשתכח תורה מכלל ישראל. אמר לו אב"פ]. הרי [הספר תורה] כרוכה ומונחת בקרן זוית, כל הרוצה ללמוד יבוא וילמוד [שבו נמצא כל המצוות, ולא ישתכח]. אמר רב נחמן בר יצחק, מיד נזרקה בו אפיקורסות⁹⁵⁴, שהיה לו לומר, זה מוכן תורה שבכתב, [אבל] תורה שבעל פה מה [יהיה איתו]⁹⁵⁵. מיד והוציא [ולשון אחר ובערה] הרעה על ידי אלעזר בן פועירה, ויהרגו כל חכמי ישראל. והיה העולם שותק, עד שבא שמעון בן שטח והחזיר את התורה ליושנה.

איך מדובר [זה שחפשו עדות ולא נמצא, ששמעו שהחזיקוהו בחזקת כשרות]. אם תאמר ששני [עדים] אמרו שנשבה, ושנים אמרו שלא נשבה, למה סמכת על אלה [שלא נשבה], שתסמוך על אלה [שנשבה], ואיך אמרו ולא נמצאו⁹⁵⁶. אלא [מדובר] בעד אחד [שאמר שנשבה], וטעמו ששנים הכחישוהו, אבל לולא זה נאמן. ורבא [סובר] באמת [מדובר] בשני [עדים שאמרו שנשבה] ושנים [שאמרו שלא נשבה], וכמו שאמר רב אחא בר רב מניומי, בעדי הזמה, וכן כאן בעדי הזמה.

ואם תרצה לומר, כדרבי יצחק, שאמר רבי יצחק, שפחה הכניסוהו [וסבורים שהיא זאת וגנבה מהם לאחר שנשבת עד שלא נתייחדה בלא עדים לכן אין כאן הכחשת עדים]. אמר רבא,

למחאתו של יהודה בן גודגאד שהיו אומרים אמו נשבת במודעית, ואם יהודה בן גודגאד היה יודע שיש עדים מכשירין לא היה לו לערער עליו על כהונתו וללגלג עליו מה שאינו, ואם לא ה' יודע מכשיריו מעיקרא מאי סבר כששתק ולבסוף מאי סבר כשצווח, אלא מסתברא דעד עכשיו שלא מיחו בידו לפי שלא ה' הדבר ברור אצלם וכשאמרין ויבוסף הדבר ולא נמצא, ועכשיו שראו שהקים בציץ שלא כהלכה ושעת הודאת הנס היתה סבור אותו זקן שכל מעשיו שגגה הן ואם ימחה בידו יקבל ומיחה ולא קיבל.

⁹⁵⁴ ג"ג מינות, עיי' רמב"ם (תשובה פ"ג ה"ז-ח): חמשה הן הנקראים מינים: האומר שאין שם אלוה ואין לעולם מנהיג, והאומר שיש שם מנהיג אבל הן שנים או יותר, והאומר שיש שם רבון אחד אבל שהוא גוף ובעל תמונה, וכן האומר שאינו לבדו הראשון וצור לכל, וכן העובד כוכב או מזל וזולתו כדי להיות מליץ בינו ובין רבון העולמים כל אחד מחמשה אלו הוא מין.

שלשה הן הנקראים אפיקורסין: האומר שאין שם נבואה כלל ואין שם מדע שמגיע מהבורא ללב בני האדם, והמכחיש נבואתו של משה רבינו, והאומר שאין הבורא יודע מעשה בני האדם כל אחד משלשה אלו הן אפיקורוסים, שלשה הן הכופרים בתורה: האומר שאין התורה מעם ה' אמילו פסוק אחד אמילו תיבה אחת אם אמר משה אמרו מפי עצמו הרי זה כופר בתורה, וכן הכופר בפרושה והוא תורה שבעל פה והמכחיש מגידיה כגון צדוק ובייתוס, והאומר שהבורא החליף מצוה זו במצוה אחרת וכבר בטלה תורה זו אף על פי שהיא היתה מעם ה' כגון ההגרים כל אחד משלשה אלו כופר בתורה.

⁹⁵⁵ עיי' אור תורה (ליקוטים): ובכלל מעלת תלמוד תורה הוא לתן כבוד לתלמידי חכמים העוסקים בתורה לשמה, אשר מהם תצא תורה לישראל וכו' עקר התורה הוא מתברר על ידי תלמידי חכמים העוסקים בה, שהרי כל הדברים הכתובים בספר התורה אינם מפורשים בעצמם בשום אופן, כי אם על פי הדרכים שקבלו החכמים איש מפי איש ועל פי דרכי המדות שהתורה נדרשת בהם, עד שאפלו מה שנראה מפרש בהיפך יש כח בידם לבארה בהיפך, וכמו שכתב הגאון בפרושו לפרשת משפטים שהתורה שבכתב עם תורה שבעל פה הם בחינת חותם ונחתם יעוין שם, וכך נמסר להם בתורה שבעל פה שקבלום איש מפי איש עד משה רבנו עליו השלום שקבלו מסיני. ואם כן עקר כבוד התורה הוא לכבוד תלמידי חכמים שבזה יכירו מעלתם ויתנהגו על פי דבריהם, וכמו שכתוב בתורה, ועשית וכו', ככל אשר יורוך כו' לא תסור וכו' ימין ושמאל (דברים טז, י"א), ואפלו יאמרו לך על ימין שהוא שמאל, והוא מה שאמרו רבותינו ז"ל במסכת שבת בפרק כל כתיבי (ק"ט, ב), אמר רב יהודה לא חרבה ירושלים אלא על שביזו בה תלמידי חכמים, שנאמר והיו מלעיבים במלאכי האלקים ובוזים דבריו ומתעטעים בנביאיו, עד עלות חמת ה' בעמו עד לאין מרפא, מאי עד לאין מרפא, אמר רב יהודה אמר רב כל המבזה לתלמידי חכם אין רפואה למכתו. ובאור דבריהם הוא שזהו כלל כל התורה שיהיו נותנים כבוד למחזיקים בה, ובלעדי זה חס ושלום יפול התורה בכללה, מאחר שמבזים אותם יבואו אחר כך להכחיש דבריהם וקבלתם, ואם כן אין לך בטול כל התורה יותר מזה, והוא מה שאמר הכתוב, והיו מלעיבים כו' ובוזים דבריו, רצה לומר תורה שבעל פה שמסר הוא יתברך למשה רבנו עליו השלום בדבור ולא בכתובה, וגם מבזה בזה לנביאים הקדושים אשר כל התורה נמסרה לחכמים שקבלום מן הנביאים, כמו שכתוב בריש פרק א' ממסכת אבות, משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים, וזקנים לנביאים, ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה כו'. עיי' המשך בהערה שטט.

⁹⁵⁶ ואי אמרת אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי איתתא אחזקתה ה"מ אי היא קמן והיתה באה לב"ד להתיירא אבל בנה זה הנדון אין לו חזקה דכשרות שהרי מעידים על תחילת לידתו בפסול (רש"י). ועיי' תוס' שתי תרי ביחוסין שיש איסור תורה החמירו ואסורה היא מדרבנן ועיי' תוס' כתובות כו"ב ד"ה אגן.

האומר פרק שלישי קידושין

סו

עין משפט
ג' מ' צו

שורך נרבע - ואסור להקריבה לכל לסקולו תרי בעיני דלמור מר (ב"ק דף מד.) כמיסתה הבעלים כך מיסתה השור; **והוא חונא** - לענין פסולי קרבן בזבחים וזבבות; **וגריבא** - לאשמועינן כפולתו דהתיסקו הודאה היא; **מזי ליה בימי עומאמו** - ולא איכפת ליה ולאו הודאה היא ומותרים לפרואריס; **לאו נכחי מוכח קיימי** - ולא איכפת ליה להכחישו והודאה מיהא לא הייא ומותר להקריבה לריבא; **אשהו וינסה בעד אהד** - כלומר אמר לו עד אהד אשקך וינסה והוא שותק מהו ליאסר העד עליו; **ולא סוס אפי** - הווא סוס אפי עפע הקבוע על פני שמואל; **עדי** - שמואל שליח בתריה שימארט לבא; **מאי לאו מיסין לך** - האי עד כשאר עד אחד דידעת ביה שליחו מפסולי עדות דלאו גולגל הווא; **אפקה** - הואיל ולא הכחשתו; **ינאי סהלך** - מן הכהנים של תשמונאליס הווא; **למומלי** - עס מדינה שבמדבר; **מלומיס** - ירקות הס ושמן קקולי בשלון ארמי כמו הקוטופס מלוח עליו שית (אויב ל); **כסיו סוקוס ככנין** - בית שני שבלו מן הגולה והיו עמיסו אהו מנוליין הולאות כפולתא חף אהו נאכל מלוחין להיות זכר לעוני אבותינו ולהודות לפני הקדוש ב"ה שהללחנו והשגירנו; **ולאן של פרושים עליך** - שגולך הס ולן שמוסיס בהלכתך; **ומה אשפש** - לודע שכן הווא; **הקס לנס בלין שבין עיניך** - מן ליין הקדש על מלךך ועמרו על רגליהם לפי שהקס כחובו בו והס יגלו איה לבס וצט"ג ולאו שעת עבודה כדלמר בפ"ג (עלי מד.) עבדי כהונה ניתנו ליהנות בהם; **שהיו אומרים אמו נשבים מן המדיעים** - לך מיחו בו שהיו הפרושים אומרים עליו אמו נשבים במדיעים כך של בית תשמונאי היה ושבדיה פסולה לכהונה וקשה לבזו וגמלא חלל; **אכדלו חכמי יצרנא בועס** - שקעם הסולך בעליהם; **כך הווא דינו** - לסבול מרפטו; **וכך הווא דינך** - בתמיה שלא תנקס מהם; **רומסס** - הרנס; **מה סהא עליה** - שמה שתחכה אמר לה הרי ס"ת הדינה ומופתח כתיבה המלות ולא ישכחו; **והואן כרעה** - לכוון וליין ליין ויגמול שקדים (במדבר יו) ל"א כפרה לשון טוליים (יחזקאל ה) כלינוך המכבער בתלה; **מטון כן שעה** - אחי אשהו היה והחזינאו; **היני דמי** - יבזוק הדבר ולא גמלא דמשמע שהחזיקוהו בחוקת כשרות; **סמוך אהני** - דלמרי אשתבאי והיכי קאמר ולא מלאו ואי אמרת אוקי תרי לכבדי תרי ואוקי איתתא אהתקפה ה"מ *אי היא קמן והתנה בזה לבי"ד להסתיר אכל כהן זה הסבור על חוקת כשרות שבה מעידיס על תחילת לידתו בפסול; **אלא לאו בעד אהד** - העיד על השבדיה ובאזו טעיס והכחישו; **ודכ אהא בר מניומי** - בעלמא; **שפטא ככניסו חתמיה** - הכניסו להם שפתא ובסבוריס שז"ל זלמו וגבנוה מוסא לאמר שנסבית עד שלא נתיחדה בלא עדים הילכך אין כהן הכחשת עדים; **מנח**

בכונות מהל' ונחמס ע: [מסכתא דב"ק פ"ד]

פ"ה דאכל

[ב"ק מהל']

גיטין ב"ג ג. סד. [בבבית סה.]

ז"ל מה לבס למחות כד מהיות כהן - ס"ה ח"מ

גליון הש"ס
תוס' ד"ה הקס וכו'
ומפרש ר"מ ע"י זומא
סע"ט ח"ה עבדי כהונה

מנכס ייך כל ואלרך האיכסור בהא ודאי יש לחוס לדכריו ולבדוק כדלמר לקמן (עמוד ג) גבי בעל מוס דמאי אמר ליה שלח ואחוי וכשארס עושה חבירו שליח לשמור ייט או להביא מן המרקק לאמן דהייט צירו ומיהמן עליה כבי תרי כססומך עליו והא דבעינן שותק היינו דוקא דלא עשהו שליח:

"שורך נרבע והלה שותק נאמן ותנא חונא *וישנעבדה בו עבירה ושהנאום על פי עד אחד או ע"פ הבעלים נאמן האי ע"פ עד אחד הדיכי דמי אי דקא מדור בעלים היינו ע"פ הבעלים אלא לאו דרשתיק וצירוכא דאי אשמעינן הך קמייתא אי לאו דקים ליה בנפשיה *דעבד חולין בעודה לא הוה מייתי אבל נשמאו מהרותך מימר אמרינן האי דרשתיק דסבר חוי ליה בימי מומאמו ואי אשמעינן הא משום דקא מפסיד ליה בימי מהרתו אבל שורו נרבע מימר אמר *כל השוורים לאו לגבי מובחקיימו צריכא איבעיא לרו איתרו וינתה בעד אחד ושותק מהו אמר אביי נאמן רבא אמר 'אינו נאמן הוי דבר שבעודה ואין דבר *שבוערה פחות משנים אמר אביי מנא אמינא לה דהווא סמיא דהוה מסדר מתנייתא קמיה דמר שמואל יומא חד נגה ליה ולא הוה קאתי שדר שליחא אבתריה אדאזיל שליחא בחדא אורחא אתא איהו בחדא כי אחא שליח אמר אשתו וינתה אחא לקמיה דמר שמואל א"ל אי מהימן לך זיל אפקה ואי לא לא תפיק מאי לאו אי מהימן עיקר דלאו גולגל הווא ורבא 'אי מהימן לך כבי תרי זיל אפקה ואי לא לא תפקה ואמר אביי מנא אמינא לה דתניא מעשה בינאי המלך שהלך לכוחלית שבמדבר וכיבש שם ששים כרכים ובחורתו היה שמח שמחה גדולה וקרא לכל חבמו ישראל אמר להם אבותינו היו אוכלים מלוחים בזמן שהיו עסוקים בבנין בית המקדש אף אנו נאכל מלוחים זכר לאבותינו והעלו מלוחים על שולחנות של זהב ואכלו והיה שם אחד איש ליץ לב רע ובליעל ואלעזר בן פועירה שמו ויאמר אלעזר בן פועירה לינאי המלך ינאי המלך לבס של פרושים עליך ומה אעשה הקם להם בצייץ שבין עיניך הקים למה בצייץ שבין עיניו היה שם וקואחד יהודה בן גדיהו שמו ויאמר יהודה בן גדיהו לינאי המלך ינאי המלך רב לך כתר מלכות הנח כתר כהונה לורעו של אהרן שהיו אומרים אמו נשבים במדיעים ויבוקש הדבר ולא נמצא ויברלו חבמי ישראל בועם ויאמר אלעזר בן פועירה לינאי המלך ינאי המלך הדייט שבישראל כך הוא דינו ואתה מלך וכהן גדול כך הוא דינך ומה אעשה אם אתה שיומע לעצתי רובכם ותורה מה תהא עליה הרי כרוכה ומונחת בקרן זוית כל הרוצה ללמוד נורקה בו אפיקורסות דהוה ליה למימר תינה תורה שבכתב תורה שבעל פה מאי מיד ורוציץ הרעה על ידי אלעזר בן פועירה ויהי מיד כל חבמי ישראל והיה העולם משתומם עד שבא שמעון בן שמחה והחזיר את התורה ליושנה היכי דמי אילימא דבי תרי אמרי אישתבאי מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני אלא בעד אחד ומעמא דקא חבא נמי בעדי חומה ואיבעית אימא כדריבי יצחק דאמר רבי יצחק שפחה הבניסו תחתיה אמר רבא

אמר רבי הוא אהו חומה וכהו אמרת המקדש בעד אי לין חוששין לקידושיו לדין דבר שבערה פחות משנים וי"ל דהתם אפשר כיון דלא קדשה בפני עדים המעומת מתנה אכל הכא הבדיה אופרת בין צעדים בין שלל צעדים ואין אלו לריבין אלא שיעד הבעל האמת מיהו קשה למשמע הכא עד אחד נאמן ובמסכת סוטה (דף ג:) משמע לדין האשה נאסרת על בעלה אלא על עסק קיטיו וסתיירה משמע דבעינן עדים ויש לומר דהתם מיירי בצינו שותק אכל כשותק בעד אחד מהימן*:

רבא אמר כו' ואל"ס כיון דשותק ושתיקה כהודאה דמיא למה לא תאסר עליו וכי לא יוכל לעסוק עליו תיבה להיסורא וי"ל דקסבר רבא דטעמא דשותק מהימן לאו משום דשתיקה כהודאה דמיא אלא משום דליכא רגלים לדבר מהימי ליה וכיון שאין האיכסור מכח עדות כבעל אלא מכח עדות העד לא מהימי ליה דעד אחד אינו נאמן כדבר שבערה: **הקם** להם צייץ שבין עיניך פירש צוקנרס ואע"ג דלאו שעת עבודה היא הך אמרינן לעיל (דף נד.) דבגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן וקשה לדרכיה משמע מהתם דמיד שזי יעולן להפשעין שפיו זקוקין להפשעין מוקדמא לא ניתנה תורה למלאכי השרת משמע בשלל לנורך אסירא *ימפרש רבינו סס דדוקא ליין משום דכתיב בו (שמות כח) והיה על מלחו תמיד משמע דמותר שלא בשעת עבודה אבל בשאר בגדים לא וינאי היה כהן מוצע בית תשמונאי:

מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני - דאשכבאי והיכי קאמר גמרא ולא גמלא הקסה כקונט' הדרכה אוקי תרי כבדי תרי ואוקי אס ינאי כחוקת כשרות כדלמרינן גבי כהן צפרק [האשה שנתארמלה] (כתובות דף טו) ותיקן ה"מ או הוה אימי קמן והיכה בהל לבי"ד להסתירה התם לית לה חוקה דכשרות אכל בנה זה הגרון לפיטו אין לו חוקת כשרות שהיה מעידיס על תחילת לידתו בפסול שזומים אשתו נשבים קודם שגולו וא"ס מ"מ תיהי ליה חוקה דאיהייה שהייה בחוקת כשרות דהא אמרינן צפרק קמול דכסותות (דף יג.) לכדידי המבשי בה מעשי צבקה וי"ל דלא אמר אוקי תרי כבדי תרי אלא כתרומה דרבנן ותרי ותרי ספיקא דרבנן ובהל לא המעירו אכל ציוחסין דליכא איסורא דלורייתא החמירו ואסורה היא מדרבנן (*):

אלמר (* [בבבית ציואל כהנו ככונות כו: ד"ה אמן] אישתבאי ובי תרי אמרי לא אלא בעד אחד ומעמא דקא חבא נמי בעדי חומה ואיבעית אימא כדריבי יצחק דאמר רבי יצחק שפחה הבניסו תחתיה אמר רבא

מנח

מבכשי ליה בי תרי הא לאו הכי מהימן ורבא לעולם תרי ותרי *ובדאמר רב אהא בר רב מניומי בעדי חומה חבא נמי בעדי חומה ואיבעית אימא כדריבי יצחק דאמר רבי יצחק שפחה הבניסו תחתיה אמר רבא

אינם שמוסיס בשמחתך * ומה אעשה לירע אם כן הו' הקס חן צייץ הקדש על סמךך שיעמרו על רגליהם לפי שהקס כתוב בו והס יגלו איה לבס וצט"ג ולאו שעת עבודה כדלמר בפ"ג (עלי מד.) עבדי כהונה ניתנו ליהנות בהם; שהיו אומרים אמו נשבים במדיעים כך של בית תשמונאי היה ושבדיה פסולה לכהונה וקשה לבזו וגמלא חלל; אכדלו חכמי יצרנא בועס - שקעם הסולך בעליהם; כך הווא דינו - לסבול מרפטו; וכך הווא דינך - בתמיה שלא תנקס מהם; רומסס - הרנס; מה סהא עליה - שמה שתחכה אמר לה הרי ס"ת הדינה ומופתח כתיבה המלות ולא ישכחו; והואן כרעה - לכוון וליין ליין ויגמול שקדים (במדבר יו) ל"א כפרה לשון טוליים (יחזקאל ה) כלינוך המכבער בתלה; מטון כן שעה - אחי אשהו היה והחזינאו; היני דמי - יבזוק הדבר ולא גמלא דמשמע שהחזיקוהו בחוקת כשרות; סמוך אהני - דלמרי אשתבאי והיכי קאמר ולא מלאו ואי אמרת אוקי תרי לכבדי תרי ואוקי איתתא אהתקפה ה"מ *אי היא קמן והתנה בזה לבי"ד להסתיר אכל כהן זה הסבור על חוקת כשרות שבה מעידיס על תחילת לידתו בפסול; אלא לאו בעד אהד - העיד על השבדיה ובאזו טעיס והכחישו; ודכ אהא בר מניומי - בעלמא; שפטא ככניסו חתמיה - הכניסו להם שפתא ובסבוריס שז"ל זלמו וגבנוה מוסא לאמר שנסבית עד שלא נתיחדה בלא עדים הילכך אין כהן הכחשת עדים; **מנח**

יבמות ז'ד. כריתות כ'ד.

אינם שמוסיס בשמחתך * ומה אעשה לירע אם כן הו' הקס חן צייץ הקדש על סמךך שיעמרו על רגליהם לפי שהקס כתוב בו והס יגלו איה לבס וצט"ג ולאו שעת עבודה כדלמר בפ"ג (עלי מד.) עבדי כהונה ניתנו ליהנות בהם; שהיו אומרים אמו נשבים במדיעים כך של בית תשמונאי היה ושבדיה פסולה לכהונה וקשה לבזו וגמלא חלל; אכדלו חכמי יצרנא בועס - שקעם הסולך בעליהם; כך הווא דינו - לסבול מרפטו; וכך הווא דינך - בתמיה שלא תנקס מהם; רומסס - הרנס; מה סהא עליה - שמה שתחכה אמר לה הרי ס"ת הדינה ומופתח כתיבה המלות ולא ישכחו; והואן כרעה - לכוון וליין ליין ויגמול שקדים (במדבר יו) ל"א כפרה לשון טוליים (יחזקאל ה) כלינוך המכבער בתלה; מטון כן שעה - אחי אשהו היה והחזינאו; היני דמי - יבזוק הדבר ולא גמלא דמשמע שהחזיקוהו בחוקת כשרות; סמוך אהני - דלמרי אשתבאי והיכי קאמר ולא מלאו ואי אמרת אוקי תרי לכבדי תרי ואוקי איתתא אהתקפה ה"מ *אי היא קמן והתנה בזה לבי"ד להסתיר אכל כהן זה הסבור על חוקת כשרות שבה מעידיס על תחילת לידתו בפסול; אלא לאו בעד אהד - העיד על השבדיה ובאזו טעיס והכחישו; ודכ אהא בר מניומי - בעלמא; שפטא ככניסו חתמיה - הכניסו להם שפתא ובסבוריס שז"ל זלמו וגבנוה מוסא לאמר שנסבית עד שלא נתיחדה בלא עדים הילכך אין כהן הכחשת עדים; **מנח**

(ח) ז"ל למחות כד מהיות כהן - ס"ה ח"מ

האומר פרק שלישי קידושין

אמר

רבי טרפון משל לעומד ומקריב על גבי המזבח - וא"ת מאי משל הוא זה הרי במשל אפי' נודע שפסול היה בשעת עבודה אפי' עבודתו כשרה כדמוכח בסמוך מקרא וכבי האי גווגא גבי מקוה אם נתנא שמעיהו היתה חתלה בעשות טהרותיו טהרות למפרע אפילו לר' טרפון ואור"י דבתרתי פליגי

מנא אמינא לה דתנן *אמר ר' שמעון מועשה במגורה של דסקים ביבנה שהיתה עומרת בחוקת שלימה ומדרו ונמצאת חסירה כל מהרות שנעשו על גבה היה ר' טרפון משהר ור' עקיבא *משמא אמר רבי טרפון מקוה זה בחוקת שלם הוא עומד מספק אתה בא לחסרו אל תחסרנו מספק אמר רבי עקיבא אדם זה בחוקת שמה הוא עומד מספק אתה בא למהרו אל תמהרנו מספק אמר רבי טרפון משל לעומד *ומקריב על גבי המזבח ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה *שעבודתו כשירה אמר רבי עקיבא משל לעומד ומקריב ע"ג המזבח ונודע יש הוא בעל מום ישעבודתו פסולה אמר רבי טרפון אתה דימיתו לבעל מום ואני דמיתו לבן גרושה או לבן חלוצה נראה למי דומה אי דומה לבן גרושה ולבן חלוצה נדוננו כבן גרושה או כבן חלוצה אסרומה לבעל מום נדוננו כבעל מום התחיל רבי עקיבא לדרן מקוה פסולו ביחוד ובעל מום פסולו ביחוד וא"י יוכיח בן גרושה ובן חלוצה שפסולו בשנים דבר אחר מקוה פסולו בגופו בעל מום פסולו בגופו ואל יוכיח בן גרושה ובן חלוצה שפסולו מאחרים אמר ליה ר' טרפון עקיבא *כל הפורש ממך כפורש מן החיים היא בעל מום שפסולו ביחוד היכי דמי אי דקא מבחיבי מאי ליה מי מהימן אלא דשתיק ודכותיה גבי בן גרושה ובן חלוצה דשתיק וקתינ מקוה פסולו ביחוד ובעל מום פסולו ביחוד וא"י יוכיח בן גרושה ובן חלוצה שפסולו בשנים וא"י יוכיח דקא מכחישי ליה ודקאמרת אמאי מהימן דאמר ליה שלח אחוי והיינו דקתינ מקוה פסולו בגופו ובעל מום פסולו בגופו וא"י יוכיח בן גרושה ובן חלוצה שפסולו מאחרים ובן גרושה ובן חלוצה דעבודתו כשירה מנלן אמר רב יהודה אמר שמואל דאמר קרא *והיתה לו ולזרעו אחריו בין זרע כשר ובין זרע פסול אבזה דשמואל אמר *מהבא ב"ר ה' חילו ופועל ידיו תרצה אפילו חולין דכ"ס שבו תרצה רבי ינאי אמר מהבא *ובאת א"ל הכתן אשר יהיה בימים ההם *וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל בהן שלא היה בימיו אלא זה כשר ונתחלל בעל מום דעבודתו פסולה מנלן אמר רב אמר הגני נתן לו את בריתו שלום *כשהוא שלם ולא כשהוא חסר והוא שלום כתיב אמר רב נחמן וי"ו דשלום קטיעה היא: *מתני' קידושין ואין עבירה הולך אחר הובר ואיזה זו כהנת לוייה וישראלית שגשאו לכהן לוי וישראל וכל מקום שיש קידושין ויש עבירה הולך אחר הפגום ואיזה זו או אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממורת ונתינה לישראל בת ישראל לממזר ולנתנין וכל מי שאין לה יש לה על אחרים קידושין הולך ממזר ואיזה זה *זה הבא על אחת מכל העריות שבתורה *וכל מי שאין לה לא עליו ולא על אחרים קידושין הולך כמותה ואיזה זה זה וכל שפחה ונכרית: *גמ' כל מקום שיש קידושין אמר רבי *שמעון לרבי יוחנן כלל הוא דכל מקום שיש קידושין ואין עבירה הולך אחר הובר הרי

פליגי בטירות שנתעו על גביו למפרע מר אויל בטר חוקה דמקוה ומר אויל בטר חוקה דלרס ובשאל נודע חסרון המקוה למפרע [ופליגי ע' נמי בטמא שטבל במקוה ולאחר זמן נודע שהיה חסר בזה שעה שטהרותיו טהרות למפרע והוא מיימי המשל] ופליגי נמי במקוה שטבל בה כהן ועבד עבודה וזכו עדים והעידו שהיה המקוה חסר קודם העבילה רבי טרפון אומר כשרה העבודה מידי להוה אכן גרושה וכן חללה והוא קאי המשל:

שירה ואחוי - מרגום של והפשיט ושלח (ויקרא ח) מלאן יש להוכיח דכל דבר שיכול להחבר עד א' נחמן עליו ואפילו עד א' מכחישו: **ולזרעו** אחריו בין זרע כשר בין זרע פסול. וברשי מכליתין

(ד' .7) אמר זרע אין לה אין לי אלא זרע כשר זרע פסול מנין ת"ל וכו' משמע דלשון זרע לא משתמע אלא כשר וי"ל דשאי הכא דזרעו מיותר דהוה מלי למיכבד ולכינוי שהרי בזנות לזה שייך ברית כהונה ולכן דרשין מיניה אפילו זרע פסול אבל הכס אינו מיותר שהרי הכס יש לו בת כמו בן:

כל מקום שיש קידושין ויש כו' וכל מקום שאין קידושין ואיזה זה הבא על אחת מכל העריות שבתורה - נראה לר"י דהך סתמא איתא כרבי שמעון הסימני דלמר בסוף פ' החולין (יבמות מט.) יש ממוזר מחייבי כריתות ולא מחייבי לאוין וכה"ג קאמר הכא ועוד נראה לר"י דהכלה כי הך סתמא אפי"ג דליכא סתמא אחריתא ביבמות (ד' אב.) כר' עקיבא מ"מ הך סתמא עיקר משום למתנא גבי הילכתא פסיקתא דקידושין ועוד דמלינו בהרבה מקומות כי האי סתמא כדקתא הכס (יבמות ד' יד.) פשיטא בני חייבי לאוין כשרים ניהו ועוד חיי איהו ממזר כל שאיסורו איסור ערוה ועושה כרת משמע דלא היו ממזר אלא מחייבי כריתות*:

צו א מ"י פק"י מ"ה מקוואת ה' ו טור ע"י ד ר"ח סני' ע"ה צד ב מ"י פ"ו מהלכות כ"ה מקדש ה' : צד ג מ"י ש"ס ה' א :

צו ר מ"י ש"ס הלכה י : צו ה מ"י פ"ט מ"ה ח"סרי כ"ה ה' טו ע"ש"ע א"ש"ע ח ע"ש"ע צד ו מ"י ש"ס פ"ט הלכה ב ע"ש"ע ש"ס ע"ש"ע ד : צמז מ"י ש"ס ה' א ע"ש"ע ש"ס סימן ד סע"ף ג : ק ח"מ"ט ש"ס ה' ד ע"ש"ע ש"ס סימן ח ע"ש"ע :

תום ר"י הוקן ויחדנו להם שפחה חתתיה ורווינו סבורים שהיא זו ונאמנים דליכא הכחשה: כהנה.מגורת מים כתיב: בריכה: של דיוסקים' שם אדם: כפרה דאמר השיא הוא דחסר וכשפסולו בו היה שלם: סתמא דלא ידעין מאימא חסר ונמצא שאין פסולה: ביחוד' בא אחר ואמר מדרתו ונמצא חסר נאמן דעד אחר נאמן באיורים:ביחוד' בא א' ואמר בעל מום הוא נאמן: שלא אחוי אם איך בעל מום הפשט בנדיך ונראה: שיש קידושין' שקדושין חופסין בה: ואין עבירה' בנישואיה שלא אסרה תורה:

[וע"ע סוף' יבמות מט. ד"ט שמעון]

כחוספתא דמקוואת פ"א וע"י כפי' רבינו שמעון כפי' משה ב

מרוצות ס"ח מ"א חובספא דמרוצות פק"ח (ספחים ע"ב) מכות י"א:

[נכחים ג.]

ספחים ע"ב מכות י"ב

ר"ה כה: ע"ש סנהדרין כה: ע"ש

מ"ר מג:

ממורה ה:

[ימין שפא ר"ש בן לקיט]

מאיפה יודעים את זה [דאין עד אחד נאמן בדבר ערוה לפסול ואפילו אין לו מכחיש]. שלמדנו במשנה, אמר ר' שמעון, מעשה בבירכת מים של דסקים [פי' או שם הבעלים או שם המקום] ביבנה, שהיתה עומדת בחזקת שלמה [פי' מ' סאה, ומקוה כשרה], ומדרו ונמצאת חסרה, כל טהרות שנעשו על גבה, היה ר' טרפון מטהר [שאמר השתא הוא דחסר ובשעה שטבלו בה אדם וכלים שלימה היתה] ור' עקיבא מטמא [דלא ידעין מאימת חסרה ונמצא שאינה טבילה]⁹⁵⁷. אמר רבי טרפון [לרבי עקיבא], מקוה זה בחזקת שלם הוא [היה] עומד, מספק אתה בא לחסרו, אל תחסרנו מספק. אמר רבי עקיבא, אדם זה בחזקת טמא הוא עומד, מספק אתה בא לטהרו, אל תטהרנו מספק.

אמר רבי טרפון, משל [להוכיח כדברין], [לכהן] העומד ומקריב על גבי המזבח, ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה, שעבודתו כשרה⁹⁵⁸. אמר רבי עקיבא, משל [להוכיח כדברין], לעומד ומקריב על גבי המזבח ונודע שהוא בעל מום, שעבודתו פסולה [אפילו בשוגג]⁹⁵⁹. אמר רבי טרפון, אתה דמיתי אותו לבעל מום ואני דמיתי אותו לבן גרושה או לבן חלוצה, נראה למי דומה. אי דומה לבן גרושה ולבן חלוצה, נידונו כבן גרושה או כבן חלוצה, אם דומה לבעל מום, נידונו כבעל מום.

התחיל רבי עקיבא לדרן, מקוה פסולו ביחיד [בא אחד ואומר אני מדדתי ונמצא חסר נאמן דקי"ל] [גיטין דף ב:]: דעד אחד נאמן באיסורין], ובעל מום פסולו ביחיד [בא אחד ואמר בעל מום הוא נאמן], ואל יוכיח בן גרושה ובן חלוצה שפסולו בשנים [שכל דבר שבעורה צריך ב' עדים]. דבר אחר, מקוה פסולו בגופו, בעל מום פסולו בגופו, ואל יוכיח בן גרושה ובן חלוצה שפסולו מאחרים [מחמת אמן]. אמר לו ר' טרפון, עקיבא, כל הפרור ממך כפורש מן החיים.

הבעל מום הזה שפסולו ביחיד, איך מדובר. אם הוא מכחישו, וכי הוא נאמן. אלא ששתק. וכמותו לגבי בן גרושה ובן חלוצה ששתק [אם כן עד א' ושתיק אינו כלום בדבר שבעורה], וכתוב, מקוה פסולו ביחיד, ובעל מום פסולו ביחיד, ואל יוכיח בן גרושה ובן חלוצה שפסולו בשנים.

ואביי אמר, באמת [מדובר] שהוא מכחיש אותו, ומה שאמרת למה הוא נאמן. שאמר לו תפשט ותראה [פי' אם אינך בעל מום תפשט בגדיך ונראה והיינו דקאני בעל מום פסולו בגופו שנוכל לברר הדברים וכן מקוה חסרונו לפנינו]⁹⁶⁰. וזהו שכתוב, מקוה פסולו בגופו, ובעל מום פסולו בגופו, ואל יוכיח בן גרושה ובן חלוצה שפסולו מאחרים.

⁹⁵⁷ ע"י י"ד (ס'י' ר"א ס"א): מקוה שנמדד ונמצא חסר, בין שהיה המקוה ברשות הרבים בין שהיה ברשות היחיד, כל הטהרות שנעשו על גביו למפרע טמאות, עד שיוודע זמן שנמדד בו שהיה שלם.

וע"י ש"ך: בין ברה"ר כו'. כלומר אף על גב דבעלמא קי"ל ספק טומאה ברה"ר טהור הכא אמרינן העמד טמא על חזקתו.

⁹⁵⁸ ע"י רמב"ם (ביאת המקדש פ"ו ה"ו): כהן שעבד ונבדק ונמצא חלל עבודתו כשירה לשעבר ואינו עובד להבא, ואם עבד לא חילל שנאמר בך י"י חילו ופועל ידיו תרצה אף חולין שבו תרצה.

ע"י כ"ס"מ: ולכאורה הוה משמע דלא מכשרינן אלא מה שעבד קודם שנודע אבל אם עבד אחר שנודע חילו ורבינו משמע ליה דכיון דלא אשכחן בקרא דמחלל עבודתו אדברא אשכחן בהדיא דלא מחלל מהי תיתי לן לומר שאם עבד לאחר שנודע חילל ותנא אורחא דמילתא נקט דאין דרך לעבוד אחר שנודע.

וע"י שעה"מ: וקשיא לי טובא לדעת רבינו ז"ל דבפרק האומר אמרי' מעשה במגורה ביבנה כו' ונמצאת חסרה כל טהרות שנעשו על גבה למפרע היה ר"ט מטהר כו' אר"ט משל לעומד ומקריב ע"ג המזבח ונודע שהוא בן גרושה שעבודתו כשרה והק' בתו' דמאי משל הוא זה הרי בבן גרושה אפילו נודע שפסול היה בשעת עבודה אפ"ה עבודתו כשרה ובמקוה כה"ג טמא למפרע אפילו לר"ט ות"י משם ר"י דבתרתי פליגי כו' ופליגי נמי במקוה שטבל בו כהן ועבד עבודה ובאו עדי' והעידו שהיה המקוה חסר קודם הטבילה דלר"ט כשרה העבודה מידי דהוה אבן גרושה ואהא קאי המשל.

והשתא לדעת רבינו ז"ל אכתב קשה דמאי משל הוא זה דבן גרושה שאני דאפילו עבד אחר שנודע עבודתו כשרה משא"כ במקוה דאם עבד עבודה אחר שבאו עדים והעידו שהיה המקוה חסר דעבודתו פסולה כדקי"ל בעלמא דטמא מחלל עבוד' ועיין בהריטב"א ז"ל שתי' לקו' התו' הלזו משם הרמב"ן דבן גרוש' ובן חלוצה לא הכשירה תורה עבודתו למפרע אלא כשנמצא ספק אבל כשנמצא ודאי חלל ככ"ע עבודתו פסולה ועוד ת"י שם ת"י אחר יע"ש"ב והמעייין יראה שלדעת רבינו לא יתכן שום א' מהתי' האלו והדבר צ"ע.

⁹⁵⁹ ע"י רמב"ם (ביאת המקדש פ"ו ה"א): כל כהן שיש בו מום בין מום קבוע בין מום עובר לא יכנס למקדש מן המזבח ולפנים שנאמר אל הפרוכת לא יבוא ואל המזבח לא יגש, ואם עבר ונכנס לוקה אף ע"פ שלא עבד, ואם עבד במקדש פסל וחילל עבודה לוקה אף על גב העבודה, שנאמר אשר יהיה בו מום לא יקרב, מפי השמועה למדו שאזהרה זו שלא יקרב לעבודה.

⁹⁶⁰ ע"י תוס': מכאן דכל דבר שיכול להתברר עד א' נאמן עליו ואפילו עד א' מכחישו.

ובן גרושה ובן חלוצה שעבודתו כשירה, מאיפה יודעים את זה. אמר רב יהודה אמר שמואל, שנאמר בפסוק, "והיתה לו ולזרעו אחריו", בין זרע כשר ובין זרע פסול [פי' חלל, ולכתחילה לא קאמר דהא מחולל קרייה רחמנא שנתחלל מקדושת כהן]. אביו של שמואל אמר, מכאן, "ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה", אפילו חללים שבו, תרצה⁹⁶¹. רבי ינאי אמר, מכאן, "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם", וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל כהן שלא היה בימיו. אלא, זה כשר ונתחלל.

בעל מום שעבודתו פסולה [בשוגג, אפילו בדיעבד]⁹⁶², מאיפה יודעים את זה. אמר רב יהודה אמר שמואל, שנאמר בפסוק, "לכן אמר הנני נתון לו את בריתי שלום", כשהוא שלם ולא כשהוא חסר. והא שלום כתיב. אמר רב נחמן, וי"ו דשלום היא קטועה⁹⁶³.

מתני'. כל מקום שיש קידושין [פי' שקידושין תופסין בה] ואין עבירה [פי' שהתורה לא אסרתה, יחוס] הולד הולך אחר הזכר, ואיזה זו. זו כהנת לויה וישראלית שנשאו לכהן לוי וישראל⁹⁶⁴ [לוי שנשא כהנת או ישראלית, אז בנה לוי כמותו, וכן כהן שנשא לויה או ישראלית בנה כהן, שנאמר למשפחתם לבית אבותם]. וכל מקום שיש קידושין ויש עבירה, [יחוס] הולד הולך אחר הפגום [שבשניהם], ואיזה זו. זו אלמנה לכהן גדול [זה לפי מי שאמר קידושין תופסין בחייבי לארין], גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתיני⁹⁶⁵. וכל מי שאין לה עליו קידושין אבל יש לה על אחרים קידושין, הולד ממזר, ואיזה זה. זה הבא על אחת מכל העריות שבתורה [שהם חייבי כריתות]⁹⁶⁶. וכל מי שאין לה לא עליו ולא על אחרים קידושין, [יחוס] הולד כמותה, ואיזה זה. זה וולד שפחה [פי' ולדה שפחה ואם ששחררו בעליו כשר ומותר בישראלית] ונכרית [פי' ולדה נכרית ואם גיירוהו הוי גר כשר ואינו ממזר]⁹⁶⁷.

גמ'. כל מקום שיש קידושין. אמר לו רבי שמעון לרבי יוחנן, [וכי] זה כלל, דכל מקום שיש קידושין ואין עבירה, הולד הולך אחר הזכר. הרי

⁹⁶¹ פי' חללין שבשבת לוי, שהפסוק מדבר בשבת לוי (רש"י).

⁹⁶² שהרי במזיד כתיב (ויקרא כא) אך אל הפרוכת לא יבא וגו' ולא יחלל את מקדשי (רש"י).

⁹⁶³ ע"י רע"א: אר"נ וי"ו דשלום קטיעא הוא, ועין בריטב"א שכתב דהיינו שהויו כרות ונחלק באמצע מדלא קאמר ויו זעירתא היא והסכים לזה בספר אור תורה, ובש"ת בתי כהונה ח"ב ביר"ד סי' כ"א כתבו חכמי וויניצי' לישב דעת הרמב"ם ויתר עמודי ההוראה שהשמיטו דין זה לגמרי דיש לכתוב וי"ו קטיעא היינו משום דס"ל דפירכת הש"ס בעל מום מ"ל דפסול היינו לשינויא דשמואל דילפינן דבן גרושה דעבודתו כשירה מקרא דהיתה לו ולזרעו אחריו דזרעו בין כשר בין פסול משמע משר"ה ראוי דגם בע"מ בכלל וצריכא לשינויא שלם ולא כשהוא חסר, אבל לאבוה דשמואל דיליף מקרא דברך ה' חילו אפי' חללים שבך זהו שייך רק לענין חלל אבל בע"מ מה"ת לומר שהוא כשר, ומשר"ה ר"י א"ש בעצמו משני כשהוא שלם ולא כשהוא חסר דלשטיט' הוא דאיצטריך לכן, ואם כן לדינא א"צ להך לימודא וממילא אין צריך לדרשא דו"ו קטיעא. והרב המחבר הוסיף בטעם לשבח דדברי חכמי וויניצי' אינם מספיקים. כיון דר"נ אמר וי"ו דשלום קטיעא הוא אף דלאבוה דשמואל ל"צ לדרשא זו מ"מ לא יחלוק על מציאת נוסח הכתיבה, ולזה כתב הוא דודאי דשמואל דילפינן מהאי דרשא דו"ו קטיעא דבע"מ מחלל עבודתו א"כ הוי עיכוב לכתוב כן אבל למאי דקי"ל כאבוה דשמואל דא"צ לדרשא זו כנ"ל, וא"כ הו"ו קטיעא אתא לענין אחר ולא ללמוד ממנו הלכה אינו מעכב בדיעבד, וא"כ י"ל דמשר"ה השמיט הרמב"ם ז"ל דמידי דהוי כשאר אותיות זעירות שלא פירשם, אלא כתב בפ"ז ה"ח, ויזהר באותיות גדולות וקטנות וכו' לפי שסמך על המנהג הפשוט הרגיל בין הסופרים, ודברי פח"ח ולעיקר הדין העלה שם דיש לכתוב וי"ו זעירא ולא וי"ו הנחלקת לשנים. וע"י בתשובתי ח"א סי' ע"ה.

⁹⁶⁴ ע"י לקמן הערה 1093.

⁹⁶⁵ ע"י שר"ע (אה"ע סי' ח ס"ד): כל הנישאת באיסור, הולד הולך אחר הפגום שבשניהם, שאם אחד מהם מפסולי כהונה, הולד פסול לכהונה, ואם אחד מהם מפסולי קהל, הולד אסור לבא בקהל.

ע"י אבנ"מ (סי' ד סק"ח): חייבי עשה לא חשיב יש עבירה אלא דוקא חייבי לאוין, וא"כ להם דכתיב גבי מצרי ואדומי דאינו אלא חייבי עשה וכתבי להם דהלך אחר פסולו דאפי' ישראל שנשא מצרית נמי אינו ביש עבירה א"כ ה"ה בנתגיירו דהלך אחר פסולו דהא במצרי לעולם ליכא עבירה דאינו אלא עשה ומה נמי בגר שנשא ממזרת אף על גב דליכא עבירה נמי הלך אחר פסולו.

⁹⁶⁶ ע"י שר"ע (אה"ע סי' ד ס"ג): איזהו ממזר, זה הבא מאחת מכל העריות, בין בחייבי מיתות בין בחייבי כריתות, חוץ מהבא מהנדה שאע"פ שהוא פגום אינו ממזר אפילו מדרבנן.

וע"י ט"ז: שהוא פגום. פי' פגום ומקולקל והוא מעזי פנים המורדים והפושעים [ואין משפחתו מיוחס וראוי להרחיק מהם - ב"ש] כדאייתא בנדרים וכו' אבל אינו ר"ל פגום לכהונה.

⁹⁶⁷ ע"י שר"ע (אה"ע סי' ח ס"ה): ולד שפחה ונכרית, כמותן. בין שנתעברו מכשר, בין שנתעברו מפסול.

גר שנשא ממזרת, שיש קידושין ואין עבירה [כדלקמן דף עג ע"א שקהל גרים לא מקרי קהל, ומותר בממזרות], הולד הולך אחר הפגום⁹⁶. שלמדנו בבביתא, גר שנשא ממזרת, הולד ממזר, דברי רבי יוסי. אמר לו, מי סובר שהמחבר של משנתנו ר' יוסי היא. [המחבר של משנתנו הוא ר' יהודה היא, שאמר, גר לא ישא ממזרת, ו[ממילא] יש קידושין ויש עבירה, הולד הולך אחר הפגום. [אם כן] שיכתבוהו [בפירושו]. למדו "כל מקום" [שכתוב] בסוף [המשנה, יש משמעות של כלל ו[מרב]ה [אותו].

ואם תרצה לומר, באמת [מחבר של המשנה] רבי יוסי היא [שאמר גר מותר בממזרת, ואם קשה, שמשמעות המשנה שזה כלל, שכל מקום שאין עבירה יחוס הולד הולך אחר הגבר, זה איננו כלל אלא], לימד [המשנה] "איזו זו" למעט. ו"איזו זו" [פי] רק כהנת לוייה וישראל שנשאו לכהן וכו' יחוס הולד הולך אחר הזכר ולא עוד, [אבל יש אחרים שאע"פ שיש קידושין ואין עבירה יחוס הולד הולך אחר הפגום].

והרי חלל שנשא בת ישראל, שיש קידושין ואין עבירה, הולד הולך אחר הזכר [ביתם פסולה לכהונה אם כן חשובה חללה]. זה לא קשה, [מחבר המשנה] סובר כמו ר' דוסתאי בן ר' יהודה [שבבנת ישראל מקוה טהרה לחללים, ובתה כשרה לכהונה]⁹⁶.

והרי ישראל שנשא חללה, דיש קידושין ואין עבירה, הולד הולך אחר הזכר [שכרתו כשרה לכהונה, ולא אמרין חללה היא כפגום שבשניהם]. לימדו "כל מקום" של התחלת [המשנה] מרבא אותו. ושיכתבוהו בפירושו [לגבי כהנת לוייה וישראלית]. משום שלא נשנית [בלשון קצר], איך יכתבוהו. כהנת לוייה וישראלית וחללה שנשאת לכהן לוי וישראל, וכי חללה ראוייה לכהן [הרי יש עבירה].

והנה יש [המקרה] של רבה בר בר חנה, שאמר רבה בר בר חנה בשם רבי יוחנן, מצרי שני [שאביו היה מצרי, ונתגייר] שנשא מצרית ראשונה [שהיא היתה מצרית ונתגיירה], בנה הוא שלישי [ומותר לישא ישראלית, כמ"ש דור שלישי יבא להם, והרי יש קידושין ואין עבירה, ויחוס הולד הולך אחר האב]. לימדו [במשנה] "כל מקום" בהתחלה לרבות [מקרה כזו].

ולפי רב דימי, [שחולק על רבה בר בר חנה] ואמר, [בנה של מצרי שני שנשא מצרית ראשונה] הוי [מצרי] שני [שיחוסו הולך אחר הפגום]⁹⁷. לימדו [במשנה] "איזו זו" למעטו.

והנה יש [המקרה] כשכבא רבין אמר רבי יוחנן, באומות הלך אחר הזכר, [אבל אם] נתגיירו, [היחוס] הלך אחר הפגום שבשניהם. לימדו [במשנה] "איזו זו" למעטו. מה דינו כאן. אם תאמר זה מובן המשנה שלנו, רבי יהודה היא, "כל מקום" שכתוב בתחילת [המשנה], מרבא ישראל שנשא חללה [וגם המקרה של] רבה בר בר חנה. "איזו זו", [בא] למעט [המקרים של] רב דימי ורבין,

דאז הנקבה פגומה וכיון דיש קידושין ויש עבירה הולך אחר הפגום, ומש"ה לא קשיא ליה ליש ששאל אלא ממצרי ואדומי דאית בהו נקבה פגומה לזה מיישב דמצרי ואדומי לא חשיב עבירה כיון דאינו אלא חיבי עשה.

דיש קידושין ויש עבירה והולד הולך אחר הפגום, והולד מצרי שני. ואיכא למימר דאין ה"ג לרב דימי כך הוא אבל לדברי רבה בר בר חנה דמכשיר במצרי שני שנשא מצרית ראשונה אפשר דה"ה דבהא נמי בנה כשר, ואנן אליבי' דרבה בר בר חנה מקשינן סתמא.

ותמהני בזה דאפי' לרבה בב"ח דס"ל במצרי שני שנשא מצרית ראשונה דאזלינן בתר דידי' היינו דוקא במצרי שנשא מצרית אבל עמוני שנשא מצרית אזלינן בתר פגום שבשניהם, וטעמא דמלתא כתב רש"י בקידושין שם (דף ס"ז) ד"ה בנה שלישי ז"ל ומותר לישא ישראלית כיון דיש קידושין ואין עבירה לבית אבותם קרינן ביה כישאל וכו', וא"כ בישראל שנשא מצרית ודאי אזלינן בתר הפגום כיון דאינו מעם אחד בזה הוא דכתיב להם אחר פסולן וכמו בממזר דכתיב לו הלך אחר הפסול דאם ישראל נשא ממזרת הולד ממזר.

ועי' בב"ש: אפילו לכהונה. כן ס"ל לר' יוחנן אף על גב דביאתם בעבירה מ"מ הבת כשרה ובפ' אלמנה לכ"ג מבואר גר עמוני ומובא הבא על בת ישראל פסלוה וכו"פ הר"ף והרמב"ם פ"ח והרא"ש, ולפ"ז צ"ע על הרא"ש איך למד נכרי ועבד הבא על בת ישראל שהולד פגום לכהונה בק"ו מאלמנה לכ"ג הא יש למפרך גר עמוני יוכיח שפוגם בביאתו ויש עביר' בביאתו ומ"מ בתה כשרה לכהונ' והיינו טעמא של הרמב"ם דס"ל נכרי ועבד הבא על ב"י הולד כשר לכהונה משום דס"ל הק"ו פריכא הוא ותו' בערל שם הקשו כן על הסוגיא, וב"ח כתב אהא גר עמוני ומובא שנש' ב"י הבת כשרה לכהונה ול"ד לנכרי ועבד הבא על ב"י שהולד פגום לכהונה משום נכרי ועבד אין קידושין תופסים בהם ול"ד דהא נכרי ועבד אתי' מק"ו אלמנה לכ"ג מחמת שאין איסורה שוה בכל ולא אמר הטעם דקידושין תופסים בה, ונראה דאשתמיט' מיניה דברי תוס' הנ"ל.

ועי' אבנ"מ: ולהרמב"ם הולד שני. דעת הרמב"ם דלרבה בב"ח מצרי שני שנשא מצרית ראשונה אזלינן בתר דידי' ומשום דכתיב למשפחותם לבית אבותם ולרב דימי ס"ל דה"ל מצרי שני משום דהכתוב תלאן בלידה והיינו דתלאן נמי בלידה אבל אין ה"ג דתלאן נמי באב וכדכתיב למשפחותם לבית אבותם. ושיטת רש"י בקידושין (דף ס"ז) ד"ה ולרב דימי ז"ל דשני הוא ויליף לה מאשר יולדו הכתוב תלאן בלידה למימרא דבתר אימיה שדינן ל' מדלא כתיב אשר יולדו ע"ש, ומבואר דבין לקולא אין לחומרא שדי ל' בתר אימיה ומדלא כתיב אשר יולדו משמע רק בתר אימיה. ולדעת הרמב"ם הא דלא כתיב אשר יולדו משום דבפ' הערל (דף ע"ח) אמרו אי כתב רחמנא להם הוה אמינא מצרית מעוברת שנתגיירה היא ובנה חד כתב רחמנא אשר יולדו וע"ש, ומש"ה כתב אשר יולדו ולא אשר יולדו לאשמעינן דהוי בנה שני.

⁹⁶ עיי' שר"ע (אה"ע ס' ד סכ"ב): גר ועבד משוחרר, מותרים בממזרת. וכן ממזר מותר בגירות ובמשוחררת, משום דקהל גרים לא אקרי קהל, והולד ממזר. ואפילו היתה הורתו ולידתו בקדושה, כגון שהיה אביו גר ונשא גיורת, אפילו הכי מותר בממזרת, ודוקא עד עשרה דורות, אבל מכאן ואילך אסור, שכבר נשתקע ממנו שם גירות ויבואו לומר: ישראל נושא ממזרת. ולהרמב"ם מותר בממזרת, וכן בן בן בנו, עד שישתקע שם גירותו ממנו ולא יודע שהוא גר, ואח"כ יאסר בממזרת. אחד הגרים ואחד העבדים המשוחררים, דין אחד לכולם. ועיי"ש בב"ש: מותרים בממזרת. דק"ל קהל גרים לא נקרא קהל, ונ"ל מות' היינו מצד ממזרת אין איסור אבל מ"מ אסור להרבות ממזרים כי בניו הם ממזרים.

⁹⁷ עיי' שר"ע (אה"ע ס' ח ס"א): כהנים, לויים וישראלים מותרים לבא זה בזה, והולד הולך אחר הזכר.

ועיי"ש ס"ב: לויים וישראלים וחללים, מותרים לבא זה בזה, והולד הולך אחר הזכר.

ועיי"ש ס"ג: לויים, ישראלים וחללים, גרים ועבדים משוחררים, מותרים לבא זה בזה. והגר והמשוחרר שנשא לוייה או ישראלית או חללה, הרי הבן ישראלי. וישראלי או לוי או חלל שנשא גיורת או משוחררת, הולד הולך אחר הזכר.

⁹⁷ עיי' שר"ע (אה"ע ס' ד ס"ו): נתגיירה אחת מאלו ושאת לישראל, או שנתגייר אחד מאלו ונשא אשה ישראלית, הולד הולך אחר הפסול. לפיכך גר עמוני או מצרי שני שנשא בת ישראל, הבת כשרה אפילו לכהונה, שאחר איזה מהם שנלך היא כשרה. אבל מצרי שני שנשא מצרית ראשונה, הולד שני. מצרי ראשון שנשא מצרית שניה, ו"ה הולד שלישי, ולהרמב"ם הולד שני.

עי' שער המלך [איס"ב פ"ב ה"כ]: יש ששאל, נימא כל מקום דסיפא לאתויי ישראל שנשא מצרית דיש קידושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפסול, ו"ל דלא קרינן יש עבירה אלא חיבי לאוין אבל לא חיבי עשה ומצרי ואדומי חיבי עשין נינהו. ושואל השעה"מ, יש לדקדק עליו דאכתי תיקשי ליה דאמאי לא קאמר לאתויי עמוני ומובא שישא ישראלית דחיבי לאוין נינהו וקרינן ביה יש עבירה. ועי' אבנ"מ: ונראה משום דהתם במתני' תנן ברישא כל מקום שיש קידושין ואין עבירה הולד הולך אחר הזכר והיינו מדכתיב למשפחותם לבית אבותם והדר תנן בסיפא יש קידושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפגום והיינו דאין הולכין אחר הזכר אלא אחר הפגום וממזרת ונתניה לישראל הולך אחר הפגום הולך על גב דהזכר כשר וכיון דק"ל עמוני ולא עמונית א"כ לא מצי לאתויי עמוני ומובא שישא ישראלית הולך אחר הפגום דאם הזכר כשר ת"ל דהולד הולך אחר הזכר ואפי' יש קידושין ואין עבירה ולא עדיף במה שיש עבירה, ואם הזכר כשר והנקבה פגומה דהולך אחר הפגום ולא אחר הזכר, הא בעמוני לא משכחת נקבה פגומה, דהא עמוני ולא עמונית ולא משכחת לה אלא בממזרת ונתניה,

האומר פרק שלישי קידושין

סז

עין משפט
גר מצוה

קא א מיי' פצ"ו מהל'
אורי ביאה ה"ב
טו"ע אה"ע פט"ו ד
טע"ף כ"ב
קב ב ג מיי' פק"ו י"ט
מהל' אסורי ביאה
הלכה די טו"ע אה"ע
סימן ט טע"ף ג'
ק"ד ר מיי' ט"ס פ"ב
הלכה כ סנה לאוין
ק"ב ק"ו טו"ע ט"ס
סימן ד טע"ף ו'
ק"ד ה מיי' ט"ס הלכה
כא סנה ט"ס טו"ע
ט"ס טע"ף ז'

מתני' ר' יהודה היא - הקשה ה"ר יעקב מקובי לר' יהודה נמי איכא למיפדך הרי גר מזרי שגשא ממורת דיש קידושין ואין עבירה כדאמר לקמן (דף ע"ד) דמודה הוא בפסולי קהל דהיינו גר מזרי דמוטר בממורת ואפ"ה אמר דהולך הולך אחר הפגום והוי ממזר ותיזך ר"י בר אבירה דהגמרא לא נחית לאקשויי אלא"כ שי אחד מהם כשר כגון גר כשר הרלווי לבא בקהל שגשא ממורת דהכי משמע ליה הפסול דיש קידושין ואין עבירה וגר מזרי שגשא ממורת שניהם פסולים ולכן לא רעה להקשות מנייה מיכו בטר הכי פריך ממזרי אף על גב דלמי כשר לבא בקהל וה"ה דהוא מני למיפדך ממזרי שגשא ממורת אלא דפריך ליה שפיר :

ונתנייה . פ' בספיא תנא כל מקום לאתויי ולא פריך ולתנייה בהדיא כדפריך בסמוך דכיון דסבר גר אסור בממורת דליקרו קהל הוי קלח בכלל ממורת ונתינה לישראל דמי במתניתין ולא לרדך למיתנייה במתניתין עפי כולי האי ומ"מ אילטרך למיתני כל מקום דלי לאו הכי לא הוה מני לאתויי (אלא) ממורת ונתינה לישראל לבד :

וקרי חלל שגשא בת ישראל והולך הולך אחר הזכר . פירוש שהיא חלל כמו אביו וא"ת מאי פריך מה דבין פסול לאו משום דלזילין בטר הזכר יהודה אלא משום דנקבה פגומה שהיא אמו שזכר פוסלה צביאתו והוי חללה ויש לומר דע"כ פסולו של בן לאו משום פסול דנקבה הוא דהא ישראל שגשא חללה יוכיח שבתו כשרה לכהונה ואף על גב דאמה פסולה אס כן משמע דלזילין דוקא בטר הזכר לכן פריך שפיר :

הא מני ר' דוסתאי דאמר כמות ישראל כ' . וא"ת איתא לא משני תנא כל מקום לאתויי כדאמרין על ישראל שגשא חללה ויש לומר דא"כ מנינו למיפדך ונתינה בהדיא ולא מני נמי לשני משום דלא מתיי לה דהכי נתינה כדאמרין בסמוך דהא ודאי מני למיתני במתניתין כהנה שפאחת לכהן וללוי ולישראל ולחלל שהרי לא הוזכרו כשרות ליגשא לפסולים :

בנה שלישי הוי . פירש בקונטרס ומוטר לישא ישראלית כדכתיב (דברים ע"ב) דור שלישי יבא להם כישראל וזה דלמרינן ציבמות עבירה לבית אבותם קרינא ציה כישראל והא דקאמר ציבמות או מזרי שגשא ישראלית דיש קידושין ויש עבירה עד ג' דורות הולך הולך אחר המזרי ויולדו להם כתיב אחריהם הולכים הולדות אבל לענין מזרי ומזרית לא מוגמר לן הא להם מדי דהתם בתרתייהו להם קרינא ציה הוא מזרי והיא מזרית עכ"ל ודקדק הר"ם דלא תימא דוקא ישראל שגשא מזרית שייך לומר הלך אחר הולך אחר שניהם פסולין אבל בשניהם פסולין לא שייך לומר הלך אחר פסולין דשניהם פסולים שהרי עמומי ומזרית שניהם פסולים והולכים אחר הפגום אלא הדבר תלוי בזה כשהם משני עממים שייך לומר כן דקרא בשני עממים איירי וקאמר הלך אחר הפסול שזכר עם ועם אבל כששניהם מעם אחד לא שייך לומר כן :

כל מקום דרישא לאתויי ישראל שגשא חללה ודרבה בר בר חנה ואיוו לו למעוטי דרבין ורב דימי . פירוש או או קתני כלומר אי אחיא כל מקום דרישא לאתויי מילתא דרבה בר בר חנה א"כ אחיא איזו לו למעוטי דרבין אבל לא דרב דימי משום דהא דרב דימי יתא כיון דמילתא דרבה בר בר חנה אחיא שהרי דברי זה סותרים את דברי זה דרבה בר בר חנה קאמר מזרי שני שגשא מזרית ראשונה כה שלישי ולדברי רב דימי אינו אלא שני ואי לא אחיא כל מקום דרישא לאתויי מילתא דרבה בר בר חנה משום דלית הילכתא כותיה א"כ כולל לומר דאיוו או דרישא אחי למעוטי ההיא דרב דימי : מנא

גב' גר שגשא ממורת דיש קידושין ואין עבירה . דגר מותר בממורת לר' יוסי דאמר קהל גרים לא מקרי קהל קהל לקמן בפרק בתרא (דף ע"ג) . ונתנייה . גבי קידושין ויש עבירה במתני' בהדיא אלמנה לר' : כל מקום דסיפא . דיש קידושין ויש עבירה

כל מקום כללל משמע לאתויי הך ללא פריש לה בהדיא : ואיבעית אימא לעולם רבי יוסי היא . דלמך גר מותר בממורת ודקשיא לך כללל היא מתניתין לאו כללל כ"ל דלמי תנא בה ויזויו זו היא כהנת ולויה כו' למימרא דהכי הוא דהולך הולך אחר הזכר אבל יש אחריהם אה"ע"פ שיש קידושין ואין עבירה הולך הולך אחר הפגום : ואיוו או ופו לא . כלומר אס כן דליוו זו דוקא אבל מידי אחרינא לא חזיל אחר הזכר גבי יש קידושין ואין עבירה : וסרי חלל וכו' . ותנן לקמן (דף ע"ג) בת חלל זכר פסולה לכהונה אלא אחר הזכר הוא ומיקרי חללה : כריבי דוסתאי פ"ל . להנא דידן דאמר (ט"ס) צנות ישראל מקום טהרה לחללין וצנה כשרה לכהונה : וסרי ישראל שגשא חללה דיש קידושין ואין עבירה . ללא אסורה אלא לכהנים והולך הולך אחר הזכר דתנן לקמן (ט"ס) בתו כשרה לכהונה ולא אמרינן חללה היא כפגום שבשניהם : ונתנייה **בספיא** . גבי כהנת ליה וישראלית ומשני משום דלא מתיי לה צינה נישנית לו להנא עם השאר כלשון ק"ד דנימא ואיוו כהנת ליה וישראלית ותללה שגשאו לכהן ללוי וישראל דמשמע חללה נמי לכהן אין עבירה : והאיכא . יש קידושין ואין עבירה דהולך הולך אחר הזכר הא דרבה בר בר חנה . מזרי שגשא

אביו : **מזרי** רבאשונה . שנתגירה היא : **בנה שלישי** . ומוטר לישא ישראלית כדכתיב (דברים ע"ב) דור שלישי יבא להם דכיון דיש קידושין ואין עבירה לבית אבותם קרינא ציה כישראל והא דלמרינן ציבמות (דף ע"ג) להם הלך אחר פסולין היינו לענין ישראל שגשא מזרית או מזרי שגשא ישראלית דיש קידושין ויש עבירה עד שלשה דורות הולך הולך אחר המזרי ויולדו להם כתיב ואחריהם הולכים הולדות אבל לענין מזרי ומזרית לא מוגמר לן הא להם מידי דהא בתרתייהו להם קרינא ציה והוא מזרי והיא מזרית : **ולרב דימי** . דאמר ציבמות ציבוק הערל (דף ע"ג) דמי הוא ויליף לה מאשר יולד הכתוב תלוא צילדה למימרא דבטר אימיה שדין ליה מדלא כתיב אשר יולדו : **והאיכא** . גבי יש קידושין ואין עבירה הולך הולך אחר הפגום הא דריש אהרן רבין וכו' בלומות הלך אחר הזכר איש ואשה הבאים משני אומות [כדלקמן] . נתגייירו . דיש קידושין ואין עבירה : **הולך הולך אחר הפגום** . כדלקמן בשמעתין ומתניתין תני הולך הולך אחר הזכר : **תנא איזו או** . דרישא למעוטי ולאשמועינן דמתני' לא כללל כ"ל ומרישא מילתיה דרבין ליכא לאקשויי למימר ומתנייה במתניתין גבי הולך הולך אחר הזכר דמתניתין גיש קידושין מיירי והכי דלא נתגייירו אין כאן קידושין : **האי מאי** . אסוגיא דשמעתין פריך דשנינו לעיל ואי בעית אימא רבי יוסי היא אי אמרת בשלמא רבי יהודה היא דאמר גר אסור בממורת לפיכך בתו הולך אחר הפגום כדן כל מקום שיש קידושין ויש עבירה איכא לתרוי כל מקום דמתניתין לאתויי מאי ואיוו או למעוטי מאי כל מקום דרישא לאתויי ישראל שגשא חללה דהוא הולך הולך אחר הזכר : **ודרבה בר בר חנה** . מזרי שני שגשא מזרית ראשונה דיש קידושין ואין עבירה לפיכך הולך שלישי : **ואיוו או למעוטי דרב דימי ורבין** . כלומר ואיוו או דרישא דמשמע אבל בעלמא לא חזיל אחר הזכר אי פ"ל כרב דימי דאף מזרי שני שגשא מזרית ראשונה כה שני אשמועינן איזו או דמתניתין למעוטי הא דלא חזיל בטר זכר וכל מקום דרישא לא תיטי אלא ישראל שגשא חללה וכדרבין דאמר נתגייירו הלך אחר הפגום ולא חזיל אחר זכר ואף על גב דלן עבירה ופי"ל כרבה בר בר חנה

[לקמן ע"כ פ"ט אה"ט
כוספסא פ"ה איהא
להדיא גר דאחר בפסולת
הולך ממזר דברי רבי
יוסי'
[לקמן ע"כ חוספסא ט"ס]

[עליל ס"ד לקמן ע"ד
מ"ג]

יבמות ע"ת.

[ט"ס]

תוס' ר"י הוקן
(א) ויש עבירה כגון
חיובי לאוין : נשוא
מסורת דקדק גרים לא
איירי קהל לר' יוסי :
מזרי [שני] שנתגיייר
אביו ונפשא שהוא שני :
ראשונה שנתגיייר היא :
שלישי וסותר לישראל
דכתיב דור שלישי יבא
להם בקהל ה' :

(ב) נראה דל"ל ואף
עבירה דגר מותר בממורת
דקהל גרים וכו' :

האומר פרק שלישי קידושין

ק"ה א מ"י פ"ט מ"ה
עבדים גמלים
עשין רב [עין מ"ב] :

ק"ב מ"י פ"ב מ"ה
אכסרי טיהא ה"ל כ"ה
מוש"ט א"ש"ע סימן ד
שע"י :

ק"ג מ"י פ"ד מהלכות
אישות הלכה יב פמג
עשין מה מוש"ט א"ש"ע
סימן מד שע"י :

מנא הני מילי . נראה דלא בעי מה"מ הולד ממזר דהא ביבמות (דף מט.) מוכח ליה מלא יגלה כקף אביו ומסמך ליה לא יבא ממזר ומוקמי לה ביבמות (שם) בשומרת יבם של אביו שהיא לו אשת אחי אביו שהיא בכרת אלא בעי מנא לן דאין קידושין תופסין בהן וקשה

דמאי בעי הלא הדבר פשוט בכל הגמרא דקידושין לא תפסי דהא בזה תליא דכיון דהוי ממזר מחייבי כריתות לא תפסי קידושין דהא ר"ע הוא דאמר (שם) דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין ולא ידעינן אלא משום דשמעינן ליה לר"ע דאמר יש ממזר מחייבי לאוין וכיון דיש ממזר דין הוא דלא תפסי בה קידושין והכי נמי אמרינן בשמעתין הכל מודים בזה על הנדה שצ"ל הולד ממזר דהא תפסי בה קידושין אלא דהא בזה תליא ואור"י דאין ה"ל דכלל זה אמת אליבא דר"ע והכא בעי אליבא דרבי ירושע דאמר (שם) אין ממזר מחייבי לאוין [וכריתות] אלא מחייבי מיתות ב"י ופ"ה מודה דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות כדאמר"ה (הכל מודים) שאין קידושין תופסין באלמות אלא דבר פשוט הוא לר"ע ואליבא דרבי ירושע בעי גמרא מנא לן דלא תפסי קידושין בחייבי כריתות :

כל מקום דסיפא . דיש קידושין ויש עבירה : לאהוי גר שנסא ממורת . לרבי יהודה דיש עבירה הולד הולך אחר הפגום דהוי ממזר : כדאמרין . לאהוי ישראל שנסא חללה : ואינו זו דרש"א כדאמרין . למעוטי דרבין או דרב דימי וגר שנסא ממורת : כל מקום דסיפא תורה אור

כל מקום דסיפא לאהוי גר שנשא ממורת אלא אי אמרת רבי יוסי היא כל מקום דרש"א כדאמרין איזו זו כדאמרין אלא כל מקום דסיפא לאהוי מאי ולמעמד"ל ר"י יהודה איזו זו דסיפ"למה לי אלא איירי דתנא רישא איזו זו תנא סיפא איזו זו ה"ל איירי דתנא רישא כל מקום תנא נמי סיפא כל מקום גופא *כי אתא רבין אמר רבי יוחנן באומות הלך אחר הזכר נתגירו הלך אחר הפגום שבשניהם מאי באומות הלך אחר הזכר *כדתניא "מנין לא" מן האומות שבא על הבנענית והוליד בן שאתה רשאי לקנותו בעבד תלמוד לומר

וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו"י יכול אף *עבד שבא על שפחה מן האומות והוליד בן שאתה רשאי לקנותו בעבד ת"ל *אשר הולידו בארצכם מן הגולדין בארצכם ולא מן הגרים בארצכם : נתגירו הלך אחר הפגום שבשניהם : במאי אילימא במצרי שנשא עמונית מאי פגום איכא עמוני ולא עמונית יאלא בעמוני שנשא מצרית ואי זכר הוי האי שדיא אבתריה דידיה ואם נקבה הויא שדיא אבתריה דידה : כל שאין לה עליו קידושין : מנא הני מילי דאמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן ומטו בה משום דרבי ינאי ורב אחא בריה *דרבא ומטו בה משום רבי יוסי הגלילי אמר קרא *ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר לאחרים ולא לקרובים מתקופלה רבי אבא ואימא לאחר ולא לבן בן בהדיא כתיב ביה *לא יקח איש את אשת אביו אחר למה לי שמע מינה לאחרים ולא לקרובים ואימא אידי ואידי לבן הא לבתחילה והא דיעבד לבתחילה *מאחות אשה נפקא ומה אחות אשה בכרת לא תקדש חיבי מיתות בית דין לא כל שכן ואימא ארי ואידי באחות אשה הא לבתחילה הא דיעבד אין הכי נמי ואשכחן אחות אשה שאר עריות מנא ילפינן מאחות אשה מה אחות אשה מיוחדת שהיא ערוה וחיבינן על ודונה כרת וע"ש שנגתה חמאת ולא תפסי בה קידושין אף כל שהיא ערוה וחיבינן על ודונה כרת ועל שנגתה חמאת לא תפסי בה קידושין *בשלמא כולחו אחיין אלא אשת איש ואשת אח איכא למיפרך מה לאחות אשה שכן אין לה היתר במקום מצוה תאמר באשת אח שיש לה היתר במקום מצוה אשת איש נמי איכא למיפרך מה להנך שכן אין לה היתר בחיי אוסרין תאמר באשת איש שיש לה היתר בחיי אוסרין אלא א"ר יונה ואייתמא רב הונא בריה דרב יהושע אמר קרא *כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונבחרו *הוקשו כל העריות בולם לאחות אשה מה אחות אשה לא תפסי בה קידושין יא"ף כל עריות בולם לא תפסי בה קידושין אי הכי אפילו

הכא עמונית יאלא בעמוני שנשא מצרית ואי זכר הוי האי שדיא אבתריה דידיה ואם נקבה הויא שדיא אבתריה דידה : כל שאין לה עליו קידושין : מנא הני מילי דאמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן ומטו בה משום דרבי ינאי ורב אחא בריה *דרבא ומטו בה משום רבי יוסי הגלילי אמר קרא *ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר לאחרים ולא לקרובים מתקופלה רבי אבא ואימא לאחר ולא לבן בן בהדיא כתיב ביה *לא יקח איש את אשת אביו אחר למה לי שמע מינה לאחרים ולא לקרובים ואימא אידי ואידי לבן הא לבתחילה והא דיעבד לבתחילה *מאחות אשה נפקא ומה אחות אשה בכרת לא תקדש חיבי מיתות בית דין לא כל שכן ואימא ארי ואידי באחות אשה הא לבתחילה הא דיעבד אין הכי נמי ואשכחן אחות אשה שאר עריות מנא ילפינן מאחות אשה מה אחות אשה מיוחדת שהיא ערוה וחיבינן על ודונה כרת וע"ש שנגתה חמאת ולא תפסי בה קידושין אף כל שהיא ערוה וחיבינן על ודונה כרת ועל שנגתה חמאת לא תפסי בה קידושין *בשלמא כולחו אחיין אלא אשת איש ואשת אח איכא למיפרך מה לאחות אשה שכן אין לה היתר במקום מצוה תאמר באשת אח שיש לה היתר במקום מצוה אשת איש נמי איכא למיפרך מה להנך שכן אין לה היתר בחיי אוסרין תאמר באשת איש שיש לה היתר בחיי אוסרין אלא א"ר יונה ואייתמא רב הונא בריה דרב יהושע אמר קרא *כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונבחרו *הוקשו כל העריות בולם לאחות אשה מה אחות אשה לא תפסי בה קידושין יא"ף כל עריות בולם לא תפסי בה קידושין אי הכי אפילו

לגבי תרתייהו קאלמר והכא גבי חס ליכא פגם : מזרי ואדומי עשה בהם נקבות כזכרים כדאמר ביבמות (דף עז.) : אי זכר . הולד שדיא בטר עמוני ואיסור זכרים משום ולעולם ולא אמרי' שדיא בטר מזלרת ויהא דור שלישי מותר ואי נקבה היא שדיה בטר מזלרת ולא בטר עמוני למשריה לדידה *מטו ולא עמונית אלא בנה יהא מותר שהוא שלישי דאמר קרא (דברים עג.) להם הלך אחר פסולין : מנא"מ דאין קידושין תופסין בחייבות אצל הולד ממזר נפקא לן מנא לן יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כקף אביו ומסמך ליה לא יבא ממזר ומוקמינן לה ביבמות (דף מט.) בשומרת יבם של אביו שהיא לו אשת אחי אביו שהיא בכרת אלא בעי מנא לן דאין קידושין תופסין בהן וקשה דמאי בעי הלא הדבר פשוט בכל הגמרא דקידושין לא תפסי דהא בזה תליא דכיון דהוי ממזר מחייבי כריתות לא תפסי קידושין דהא ר"ע הוא דאמר (שם) דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין ולא ידעינן אלא משום דשמעינן ליה לר"ע דאמר יש ממזר מחייבי לאוין וכיון דיש ממזר דין הוא דלא תפסי בה קידושין והכי נמי אמרינן בשמעתין הכל מודים בזה על הנדה שצ"ל הולד ממזר דהא תפסי בה קידושין אלא דהא בזה תליא ואור"י דאין ה"ל דכלל זה אמת אליבא דר"ע והכא בעי אליבא דרבי ירושע דאמר (שם) אין ממזר מחייבי לאוין [וכריתות] אלא מחייבי מיתות ב"י ופ"ה מודה דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות כדאמר"ה (הכל מודים) שאין קידושין תופסין באלמות אלא דבר פשוט הוא לר"ע ואליבא דרבי ירושע בעי גמרא מנא לן דלא תפסי קידושין בחייבי כריתות :

לגבי תרתייהו קאלמר והכא גבי חס ליכא פגם : מזרי ואדומי עשה בהם נקבות כזכרים כדאמר ביבמות (דף עז.) : אי זכר . הולד שדיא בטר עמוני ואיסור זכרים משום ולעולם ולא אמרי' שדיא בטר מזלרת ויהא דור שלישי מותר ואי נקבה היא שדיה בטר מזלרת ולא בטר עמוני למשריה לדידה *מטו ולא עמונית אלא בנה יהא מותר שהוא שלישי דאמר קרא (דברים עג.) להם הלך אחר פסולין : מנא"מ דאין קידושין תופסין בחייבות אצל הולד ממזר נפקא לן מנא לן יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כקף אביו ומסמך ליה לא יבא ממזר ומוקמינן לה ביבמות (דף מט.) בשומרת יבם של אביו שהיא לו אשת אחי אביו שהיא בכרת אלא בעי מנא לן דאין קידושין תופסין בהן וקשה דמאי בעי הלא הדבר פשוט בכל הגמרא דקידושין לא תפסי דהא בזה תליא דכיון דהוי ממזר מחייבי כריתות לא תפסי קידושין דהא ר"ע הוא דאמר (שם) דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין ולא ידעינן אלא משום דשמעינן ליה לר"ע דאמר יש ממזר מחייבי לאוין וכיון דיש ממזר דין הוא דלא תפסי בה קידושין והכי נמי אמרינן בשמעתין הכל מודים בזה על הנדה שצ"ל הולד ממזר דהא תפסי בה קידושין אלא דהא בזה תליא ואור"י דאין ה"ל דכלל זה אמת אליבא דר"ע והכא בעי אליבא דרבי ירושע דאמר (שם) אין ממזר מחייבי לאוין [וכריתות] אלא מחייבי מיתות ב"י ופ"ה מודה דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות כדאמר"ה (הכל מודים) שאין קידושין תופסין באלמות אלא דבר פשוט הוא לר"ע ואליבא דרבי ירושע בעי גמרא מנא לן דלא תפסי קידושין בחייבי כריתות :

[גמל מו : ארס יודע כ"ג]

[ג"ל דרבא אפר מסו]

[ש"י מוס' יבמות נד . ד"ה שכן נידו לנכות]

תוס' ר"י הוקן
מן האמות ואינו מכלל לא
האמות ואינו מכלל לא
חיהו כל נשמה : שבא
על הבנענית ה"ה' לחי
ויבטי' ה' אמות : בעבד
ואתה יכול לחיותו ושרי'
ליה בטר זכר : אשר
הולידו בארצכם משמע
שהם מארץ אחרת
ודולידו כן שנישאו
מבנות הארץ . ועל
מיהו כתיב ועבדך
ואפתך והיו לך
מאת הגוים אשר
סביבתיכם : וגם מבני
הרשעים כלומר לא
משאר אומות אלא
אתה רשאי לקנות אלא
אף סאתן שגולדו
בארצכם (א) אע"פ
שהולידו בארץ אחרת
כגון שאביהם סאתה הארץ
ואסן מארץ אחרת
ובת"כ גרסי' ולא מן
הבנעניים שבארצכם
כלומר שגולדו מן
הבנעניים : אחר הפגום
(ש ב ש י ח ס) לענין
עבדות לא מציון
לסימך דהא נתגייירו
מציון לענין יוחסין ולא
מציון חילוק בין אומה
לאומה שנתגייירו אלא
בפסוטי וזוואבי עם
מצרי ואדומי דעמין
ומזבא הזכרים אדומים
איסור עולם ונקבות כותרות

אומר עולם ונקבות כותרות מיד ואדומי אחר זכרים ואחר נקבות אדומים עד דור שלישי . ואיכא פ' תפלת השהר והשתא כולם סוהרים תיבך משנתגייירו שבא מנהרב וכלכל כל האמות וכל דרשי מרובא פריש : (ה) נראה דל' ולא מן הגרים כאלו"ס א"ש"ע שגולדו בל"ן חלוקה וכו' .

"כל מקום" שבסוף [המשנה], כל מקום דיש קידושין ויש עבירה], מרבה גר שנשא ממזרת [לרבי יהודה דיש עבירה דהולד הולך אחר הפגום דהוי ממזר]. אלא אם תאמר רבי יוסי היא, "כל מקום" של התחלת [המשנה] כמו שאמרנו [לרבות ישראל שנשא חללה, וכן מה שכתוב] "איזו זו" [של התחלת המשנה כמו שאמרנו למעט המקרה של רבין או של רב דימי וגר שנשא ממזרת], אלא "כל מקום" שבסוף [המשנה] מה הוא מרבה [הרי אין עוד מקרה שיש קידושין ויש עבירה והולד הולך אחר הפגום חוץ מאלה שכתובים במשנה].

ולדברך, לר' יהודה למה כתוב "איזו זו" בסוף [המשנה]. אלא מאחר שכתוב בתחילת [המשנה] "איזו זו", כתוב בסוף [גם כן] "איזו זו". אותו דבר כאן מאחר וכתוב בתחילת [המשנה] "כל מקום", כתוב גם בסוף "כל מקום".

מה שלמדנו לפני כן, כשהגיע רבין אמר בשם רבי יוחנן, באומות [היחוס] הולך אחר הזכר. [ואם] נתגיירו, [היחוס] הולך אחר הפגום שבשניהם. מהו "באומות הלך אחר הזכר" פי' לאיזה הלכה יש ללכת אחר הזכר], כמו שלמדנו בברייתא, מאיפה אנו יודעים שא' מן האומות [שאינן מן האומות של ארץ ישראל שאמר הכתוב עליהם "לא תחיה כל נשמה"] שבא על הכנענית⁹⁷¹ [שהיא בכלל לא תחיה כל נשמה], והוליד בן, שמותר לקנותו בעבד [שהיחוס הולך אחר הגבר ומותר לחיותם]. מלמד הנאמר, "וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו" [ולעיל כת"ב "ועבדך ואמתך אשר יהיו לך מאת הגוים אשר סביבותיכם שאינן מן האומות מהם תקנו עבד ואמה" וכתוב סמוך לו "וגם מבני התושבים", כלומר ולא משאר אומות לבדם שאין בהם מערכוב שבע אומות, אלא אף מבניהם שמולידים אותם תושבים הבאים לגור עמכם ומולידים מן הכנעניות, מהם תקנו], הייתי חושב אף עבד שבא על שפחה מן האומות והוליד בן, שמותר לקנותו כעבד, מלמד הנאמר, "אשר הולידו בארצכם", מן הנוולדין בארצכם [אשר הולידו בני שאר האומות מבנות ארצכם, שלידתן בארצכם, דהיינו אימותיהם], ולא מן הגרים בארצכם [שהולידו בני ארצכם במקומות אחרים מבנות שאר אומות ובאו הבנים לגור כאן אצל אבותם⁹⁷²].

נתגיירו, הלך אחר הפגום שבשניהם. כמה [מדובר⁹⁷³ לענין עבדות ליכא למימר נתגיירו אלא לענין יחוסין ולא מצינו חילוק בין אומה לאומה משנתגיירו אלא בעמוני ומצרי וזה אסור לעולם וזה עד דור שלישי ופגום משני צדדים במאי משכחת לה דקאמר הפגום שבשניהם]. אם תאמר במצרי שנשא עמונית [הולד הולך אחר המצרי ואסור עד דור שלישי דאילו עמונית מותרת מיד], איזה פגום יש [בצד האם דקאמר נתגיירו אתרייהו קאי לשון רבים ומשמע דבמידי דמשכחת ביה פגם לגבי תרוייהו קאמר והכא גבי אם ליכא פגם. כתוב בפסוק] עמוני [אסור לבא בקהל], ולא עמונית. אלא בעמוני שנשא מצרית [שבהם נקבות זכרים לענין פגם, עי'

⁹⁷¹ ה"ה חוית ויבוסית וכו', אלא כולם נקראים על שם כנעני, שכתוב ארץ כנען (רש"י).

עי' רמב"ם (עבדים פ"ט ה"ג): אחד מן האומות שבא על שפחה כנענית שלנו הרי הבן עבד כנעני שנאמר אשר הולידו בארצכם, אבל העבד שלנו שבא על אחת מן האומות אין הבן עבד שנאמר אשר הולידו בארצכם ועבד אין לו יחס. [השגת הראב"ד] אחד מן האומות שבא על שפחה כנענית שלנו וכו'. א"א זהו בהיפך ממה שאמרנו בגמרא שהרי אמרו באומות הלך אחר הזכר ולענין לא תחיה כל נשמה איתמר אם רשאי לקיימו בעבד או לא ואם הוא כנעני אינו רשאי לקיימו אבל הוא מהפך הלשונות ומבלבל העניינים, וכתב בכאן עבד כנעני לקיים העבד לעשות תורה חדשה, מעתה מה שאמר אבל עבד שלנו שבא על אחת מן האומות אין הבן עבד כנעני שנאמר אשר הולידו בארצכם ועבד אין לו יחס אם אינו עבד כנעני אינו רשאי לקיימו קאמר וזהו טעות גדולה אף לדבריו.

ועי' כ"מ: מפרש רבינו דלענין אם הולד עבד או בן חורין איתמר אבל רש"י פירש דלענין אם יש לולד דין ז' עממין והוא בכלל לא תחיה כל נשמה או לא איתמר ומ"מ יש לתמוה עליו שר"י אמר הלך אחר הזכר ולפי דברי רבינו אינו הולך אחר הנקבה שכתב שאם האם כנענית הבן עבד כנעני ואם האם משאר אומות אין הבן עבד. והראב"ד מפרש כפירוש רש"י ולפיכך השיג על רבינו וכו'. ולדעת רבינו ל"ל דמשמע ליה דלא מיירי התם לענין אם הוא בכלל לא תחיה כל נשמה שאינו ענין לסוגיית דשם והוא גורס בדברי ר' יוחנן באומות הלך אחר הנקבה וגורס בשתי הבהות דמייתי לה מאשר הולידו בארצכם.

ועי' שעה"מ: עי' כ"מ ועיין עוד בהרב ל"מ ז"ל שכתב שרבינו ז"ל מפרש הא דקאמר בגמ' מאי באומות הלך אחר הזכר שלא כפירוש ז"ל שפירש למאי הלכתא כו' אלא ה"פ מנ"ל הא דבאומות הלך אחר הזכר ומשני כדנתיבא כו' דמדאצטרך קרא לומר דא' מן האומות שבא על שפחה כנענית אזלי' בתר דידה והוי עבד כנעני משמע דבאומות הלך אחר הזכר דאי אחר הנקבה ל"ל לומר בשפחה כנענית אזלי' בתר דידה וכי גרעא שפחה שהוטבלה לשם עבדות מגויה כו' יע"ש.

וקשה לי עלה דאכתי מנ"ל דבאומות הלך אחר הזכר, אימא דהלך אחר הפגום שבהם כדון ישראל ובשפחה כנענית גלי לן דאזלי' בתר דידה ותו דלפי דרכו נמי נראה דק' מההיא דפ"ק דסוטה וצ"ע.

יבמות עז ע"ב], ואם [הילד] זכר, [יחוסין] הולך אחרי [הגבר, ואיסור זכרים שבו לעולם], ואם היא נקבה, [היחוסין] הולך אחריה [שמותרת אחרי דור שלישי]⁹⁷².

כל שאין לה עליו קידושין. מאיפה לומדים את זה [דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות אבל הולד ממזר נפקא לן ביבמות מה ע"ב]. אמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן, ויש אומרים בדבר זה לומר בשם רבי ינאי, ורב אחא בנו של רבא, ויש אומרים בדבר זה לומר בשם רבי יוסי הגלילי, נאמר בפסוק, "ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר", לאחרים, ולא לקרובים ["והיתה" היא לשון קידושין הוא שהיתה לו בהן לאשה], ואל רבי אבא, ונאמר, "לאחר", ולא לבן [של בעלה, אבל שאר קרובות, מותר]. בן כתוב בו בפירושו, "לא יקח איש את אשת אביו" [לא יהיה לך בה ליקוחין, שאין קידושין תופסים]. ולמה [כתוב] אחר. לומדים מזה, לאחרים, ולא לקרובים.

ונאמר, שניהם לבן, זה לכתחילה, וזה כדיעבד [כלומר "לא יקח" לא מלמד שלא יהיו קידושין תופסין בהם, אלא אזהרה שלא יקדשנה, ומיהו אי קדיש ניהו קידושין. ובה הפסוק השני לומר שאין בה הויה כלל, ורק מדובר בבן בעלה, כיון שאמר ולא פירש איזה קרובים אין לך להביא באיסור זה אלא האסור שבכולן שקרוב מן הכל]. לכתחילה לומדים מאחות אשה [שנאמר בה "לא תקח" פי' לא תקדשנה], ומה אחות אשה בכתר לא תקדש, חייבי מיתות בית דין לא כל שכן. ונאמר, שניהם [גם לא תקח וגם והיתה לאיש אחר] באחות אשה, זה לכתחילה, זה דיעבד [כיון שמצינו בה שהזהיר עלה לכתחילה, יש לומר שהפוסק חוזר וכותב "והיתה לאיש אחר" למעט בעל אחותה, שאין לו בה הויה, אבל שאר קרובים שלא מצינו בו אזהרת ליקוחין לכתחילה לא אמר שגם כדיעבד לא נתפסו, אלא רק שאסור לעשות]. נכון [היה אפשר ללמוד כך, אמנם] מצאנו אחות אשה. שאר עריות מאיפה יודעים את זה. לומדים מאחות אשה [במה מצינו], מה אחות אשה מיוחדת שהיא ערוה וחייבים על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת, ולא תופסים בה קידושין, אף כל שהיא ערוה וחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת, לא תופסים בה קידושין. זה מוכן שלומדים כולם, אלא אשת איש ואשת אח יש לשאול, מה לאחות אשה שכן אין לה היתר במקום מצוה [כשאיין לו בנינים מאחיו אשת], תאמר באשת אח שיש לה היתר במקום מצוה [יבוס]. וגם באשת אח יש לשאול, מה לאלה [אחות אשה] שכן אין לה היתר בחיי אוסרין [אחותה, שאפילו גרש אשתו אחותה אסורה], תאמר באשת איש שיש לה היתר בחיי אוסרין [שבעלה מתירה בגט].

אלא א"ר יונה, ויש אומרים רב הונא בנו של רב יהושע, אמר קרא, "כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו", הוקשו כל העריות כולם לאחות אשה, מה אחות אשה לא תפסי בה קידושין, אף כל עריות כולם לא תפסי בה קידושין⁹⁷³. אם כן,

⁹⁷² עי' שר"ע ("אה"ע ס' ד ס"ז): עמוני שנשא אשה מצרית, הולד עמוני. ומצרי שנשא עמונית, הולד מצרי, שבאומות הלך אחר הזכר. אבל אם נתגיירו, הלך אחר הפגום שבשניהם. לפיכך גר עמוני שנשא גיורת מצרית, הולד, אם הוא זכר, דינו כעמוני להיות אסור לעולם. ואם היא נקבה, דינה כמצרית. הגה: גר מצרי שנשא גויה עמונית הבן הוא עמוני והבת היא מותרת ("ג מצרית). עי' ב"ש: שבאומות הלך אחר הזכר. כ"כ הרמב"ם והטור אף על גב דבש"ס איתמר לענין לא תחיה כל נשמה מ"מ ילפינן התחנותו מלא תחיה ל"כ תוס' פ"ק דסוטה. ואין לשאול למה הולכים אחר הפגום כשנתגיירו הא הוי יש קידושין ואין עבירה וי"ל דילפי' מקרא להם הלך אחר הפסול.

ועי' אבני'מ: לפיכך גר עמוני שנשא גיורת מצרית. איכא למידק מנ"ל דהלך אחר הפגום וכו'. ונראה לפי מ"ש לעיל [הערה 970] דחייבי עשה לא חשיבי יש עבירה אלא דוקא חייבי לאוין, ואי"ל להם דכתבי גבי מצרי ואדומי דאינו אלא חייבי עשה וכתבי להם דהלך אחר פסולו דאפי' ישראל שנשא מצרית נמי אינו ביש עבירה, א"כ ה"ה בנתגיירו דהלך אחר פסולו, דהא במצרי לעולם ליכא עבירה, דאינו אלא עשה, ומה נמי בגר שנשא ממזרת אף על גב דליכא עבירה נמי הלך אחר פסולו. ואף על גב דביבמות (דף ע"ח) מצריך צריכי לו הלך אחר הפסול ולהם הלך אחר הפסול דאי כתב להם משום דבא מטיפה פסולה אבל ממזר דבא מטיפה כשירה ואי כתב לו משום דאסור לבא בקהל לעולם ע"ש. וא"כ מנ"ל גבי ממזר היכא דאין עבירה כגון בגר שנשא ממזר, היינו משום דבתר דגלי להם במצרי דהלך אחר פסולו אפי' באין עבירה דמצרי לעולם אין עבירה כיון דאינו אלא עשה ה"ה לו דכתבי בממזר דומיא דלהם דבמצרי ואדומי נמי אפי' באין עבירה כגון גר שנשא ממזרת הלך אחר הפסול.

ועי' ט"ז: גר מצרי שנשא כותית עמונית וכו'. הגהה זו קשה להבינה דאי אזלינן בתר דנחשב כאילו גר מצרי הוה ישראל ובא על הגויה גם אם היא בת תהיה מותרת כעמונית כדון ישראל הבא על הגויה ושפחה ולדה צ"ל לכל דבר ואי אזלינן בתריה אפילו בן להוי מצרי וצ"ל דמספקא ליה בתר מ' ניזל כיון דאחד מהם גוי ואחד מהם גר על כן [אזלינן לחומרא בתרווייהו. ומ"מ קשה דאין שום מקור לזה וביש ספרים כתוב כאן הבת היא מותרת וט"ס הוא וצ"ל מצרית]. עי' ח"מ: הבת מותרת. יש גורסין הבת היא מצרית והוא טעות דהא ולדה כמוה אלא מותרת גרסינן כלומר לאחר שנתגיירה.

אפילו נדה [אם קידש פנויה בימי נדוטה לא להו קידושין ואם בא עליה בנדתה היא הולד ממזר. אז] למה אביי אמר, הכל מודים [פ] אפילו שמעון התימני שאמר יש ממזר מחייבי כריתות, וכן ר"ע יש ממזר בחייבי לאוין], בבא על הנדה או על הסוטה [אשת איש שקינא לה ונסתרה⁹⁷³ אסורה לבעלה אף על גב דחייבי לאוין], שאין הולד ממזר [שהרי היא עדיין מקודשת לו]⁹⁷⁴. אמר חזקיה, [המקור לזה היא ש]נאמר בפסוק "ותהי נדתה עליו", אפילו בשעת נדתה יש בה הויה [נישואין].

הנה אפשר לעשות ההקיש [של רבי יונה כל עריות] לנדה [וללמוד שיש קידושין תופסים בכל עריות שבתורה] ויש לעשות [אותו] ההקיש לאחות אשה [וללמוד שאין קידושים תופסים בהם], מה ראית שעשית הקיש לאחות אשה, שתעשה הקיש לנדה. [ישנם כאן] קולה וחומרה [פ] לעשות הולד ממזר, שהממזרות תלויה בקידושין, שכל מי שאין לה עליו קידושין הולד ממזר, וכל מקום שיש הקיש ואפשר ללמוד לקולה או לחומרה, מקישים לחומרה.

רב אחא בר יעקב אמר, [לא לומדים מהקיש, אלא] לומדים בקל וחומר מיבמה [לשוק], ומה יבמה שהיא בלאו, לא תפסי בה קידושין, חייבי מיתות וחייבי כריתות לא כל שכן. אם כן, שאר חייבי לאוים גם [שלא יתפסו בהם קידושין, ושיהיה הולד ממזר, אע"פ שאין ללמוד קל וחומר, שנלמד בנין אב]. אמר רב פפא, הולד ממזר, חייבי לאוים כתוב בהם בפירוש [שקידושין תופסים בהם, שכתוב] "כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה", וכי יש שנואה לפני המקום, ואהובה לפני המקום⁹⁷⁵. אלא אהובה, אהובה בנישואיה, שנואה, שנואה בנישואיה [שנישואיה שנואים לפני המקום כגון חייבי לאוין וקאמר רחמנא כי תהיין אלמא אית בהו הויה], ואמר הרחמן [ה] 'ית' בתורה, "כי תהיין"⁹⁷⁶.

⁹⁷³ ע"י רש"י יבמות מט ע"ב שלומד סוטה היא אשה שזנתה ודאית.

⁹⁷⁴ רש"י. ע"י תוס': משמע מתוך לשון הקונטרס שאינו מודה אלא בסוטה שלא יצאת מתחת בעלה דהכי משמע לישנא שהרי עדיין קידושין תופסין בה כלומר הקידושין שנתקדשה בהן כבר אבל מחזיר סוטתו כלומר שגרשה וחזר וכנסה לא מיירי דבהא לא מודה ר"ע דודאי הולד ממזר וקשה דהא בפרק יש מותרות (יבמות דף פה:) משמע בהדיא דאפילו מחזיר סוטתו שאין הולד ממזר וכו' לכך אומר ר"י דידעינן בסוטה דתפסי בה קידושין אף במחזיר סוטתו ואין הולד ממזר ממשמעות דהאי קרא דמפיק מיניה (שם דף יא:): דסוטה אסור להחזיר דהיינו מלא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנסתרה וכתב להיות לו לאשה דמשמע שאם החזירה איכא הויה וכוין דתפסי בה קידושין אין הולד ממזר מיהו קשה דהא עיקר קרא במחזיר גרושתו הוא דכתב ואפ"ה אמר ר"ע דמחזיר גרושתו לא תפסי בה קידושין וגם הולד ממזר כשאמר פרק החולץ (שם מד.) ולא דרשי' להיות לו לאשה לשון הויה ובמחזיר סוטתו דלא אתיא אלא מדרשא אמר דתפסי בה קידושין ודרשינן להיות לו לאשה לשון הויה ואין סברא לומר כן לכך אומר ה"ר שלמה מדר"ש דיש ליישב פ' הקונט' וכיון דכל זמן דלא גרשה לא היא הולד ממזר כדפי' אין לומר דמשום שגרשה היא איסור נוסף דמה גרעותא יש בה אחר הגירושין יותר מלפני הגירושין וכיון דסברא הו' לומר דלאחר גירושין נמי אין הולד ממזר הכי נמי איכא למימר דתפסי בה קידושין דהא בהא תליא מילתא.

ע"י שו"ע (אה"ע סי' מד ס"ו): המקדש אחת מכל העריות לא עשה כלום, שאין קדושין תופסין בהן, חוץ מהנדה, שהמקדש נדה מקודשת קדושין גמורים, ואין ראוי לעשות כן.

ע"י ח"מ: ואין ראוי לעשות כן. הטעם כתב במ"מ שכיון שאין ראוי לביאה ולא לחופה אין ראוי לקדש' ו"א שמא יגע בבשרה ועיין לקמן סי' ס' שאף לחופה כשר הדבר שלא תכנס עד שתטהר ואם כונס' מודיעים לחתן תחילה שהיא נדה.

וע"י ט"ז: [אחרי שכתב כדברי הח"מ] ומה שאנו אין נזהרים בזה לפי שכבר הוכן כל הצורך סעודה ואין להפסיד בשביל זה והא דתופסין קידושין בנדה משום שנאמר ותהי נדתה עליו אפילו בשעת נדה היא מתקדשת עליו.

וע"י לעיל הערה 966.

⁹⁷⁵ כלומר וכי אהבתו או שנאתו של בעל חשובה לפני המקום לשנות דין הנחלה בשבילה שהוצרך הכתוב לכתוב לא יוכל לבכר את בן האהובה לא הוה ליה למיכתב אלא כי את הבכור יכיר ואנא ידענא לא שנא אמו אהובה ולא שנא אמו שנואה (רש"י).

⁹⁷⁶ ע"י שו"ע (אה"ע סי' מד ס"ז): המקדש אחת מהשניות או מאיסורי לאוין או מאיסורי עשה, הרי זו מקודשת קדושין גמורים, חוץ מיבמה שנתקדשה לזר, שאינה מקודשת אלא מספק.

או מאיסורי לאוין. פטש משמעות הלשון אם אחד קידש שניה או איסור לאוין תופסין בה עוד קידושין וכבר כתבתי לעיל בס' ט"ו מה שנתספק הרב מהרמ"א בדין זה בד"מ.

וע"י אב"מ: והיינו בדרכי משה כתב דאם א' קידש שני' או חייבי לאוין תופסין בה קידושי אחר. והב"ש כתב דע"כ תופסין בה קידושי אחר דאל"כ סותר למ"ש הב"י סי' מ"ב בשם מ"כ דאם קידש אחד לפני פסולי דרבנן ובא אחר וקידש ג"כ לפני פסולי דרבנן קידושי שניהם תופסין בה עכ"ל.

ולר"ע, שאמר, אין קידושין תופסין בחייבי לאוין, איך הוא מעמיד את "כי תהיין". באלמנה לכהן גדול, וכו' סימאי, שלמדנו כברייטא, רבי סימאי אומר, מן הכל היה ר"ע עושה ממזר, חוץ מאלמנה לכהן גדול [בההוא הוא דתפסי קידושי דגלי רחמנא בה דאין הולד ממזר אלא חלל], שהרי אמרה תורה, "לא יחלל", חילולים הוא עושה, ואינו עושה ממזרות. ולר"י ישבב, שאמר, בואו ונצווה על עקיבא בן יוסף [שפוסל הרבה מישראל], שהיה אומר כל שאין לו [היתר] ביאה בישראל הולד ממזר. זה מובן לר"י ישבב אם בא לאפוקי מדעת ר' סימאי [ולא בא לעשות כלל של עצמו, אז אפשר להעמיד את "כי תהיין" במצרי ואדומי בתוך ג' דורות שהם חייבי עשה], אבל אם טעם של עצמו אמר, אפי' חייבי עשה, במה הוא מעמיד את [הפסוק]. בבעולה לכהן גדול [שזה איסור עשה ולא לאו]. ומה שונה [בעולה לכה"ג לאיסור מצרי או אדומי]. משום שהוא עשה שאין שוה בכל [ישראל אלא רק לכה"ג, ולכן הוא יותר קל].

ורבנן, במקום להעמיד את [הפסוק] בחייבי לאוין, שתעמידה בחייבי עשה. הני חייבי עשה במה הם. אם שתיהן מצריות, שתיהן שנואות. אם אחת מצרית ואחת ישראלית, שתי נשים מעם אחד בעינין [שהרי הפסוק מדמה אותם]. ואם [הפסוק מדבר ב]בעולה לכהן גדול [כמו ר' סימאי], וכי כתיב "תהיין לכהן". ורבי עקיבא. בעל כרחך [צריך לומר] שהוא עוזב פסוק דחוק, ומעמיד אותה בעצמו [מאחר וגילה לך הפסוק ביבמה שלא תופסים בה קידושין, שנלמד ממנה לכל חייבי לאוין, שאין בהם קידושין, אז צ"ל "כי תהיין" מדובר בחייבי עשה, וזה או מצרי או בעולה לכה"ג]. וכל מי שאין לה עליו וכו', [ומי זאת] שפחה כנענית⁹⁷⁷. מאיפה יודעים את זה [שלא תופסים קידושין בשפחה כנענית]. אמר רב הונא, אמר קרא, "שבו לכם פה עם החמור", עם הדומה לחמור⁹⁷⁸. מצאנו שלא תפסי בה קדושין,

מיהו נראה לחלק דגבי קידושין בפני פסולים דרבנן אף על גב דמדאורייתא קידושי ראשון הוי קידושי תורה כיון דאינן פסולי דאורייתא מכל מקום מדרבנן עכ"פ לא הוי קידושין וצריך לקדשה שנית לפני כשרים. משי"ה תופסין בה קידושי שני, כיון דרבנן משוי לה לחומרא כאלו אין כאן קידושין וכאלו קידש בלא עדים. אבל בחייבי לאוין, אפי' רבנן לא החמירו כלל בגוף הקידושין, אלא דאסורא עביד, וכיון דתפסי בה קידושי ראשון א"כ קידושי שני לאו כלום הוא ואפי' מדרבנן. ומל"ש בקידושי שניה, אף על גב דרבנן אסרוה אבל בגוף הקידושין ליכא ריעותא כלל, דחכמים נמי לא החמירו בה יותר מחייבי לאוין, ואין בה לא חייבי מיתות ב"ד ולא חייבי כריתות, וא"כ בודאי תפסי קידושי ראשון ואפי' מדרבנן ליכא שום ריעותא בגוף הקידושין, אלא דאסורא רמי עלה ולא החמירו יותר מחייבי לאוין וזה פשוט.

וע"י פ"ת: מאיסורי לאוין. עיין בתשו' נ"ב טניינא סי' נו"ן שבדעת השואל עלה לחלק דדוקא קידושי כסף ושטר תופסין בחייבי לאוין שאין כאן עבירה בקדושין לחדו אבל אם קידש ח"ל בביאה לא תפסו הקדושין לפי מה דקיי"ל כר"ב בתמורה דכל מקום שאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני. והוא ז"ל השיב לו שזה טעות וכו' ולדברך המקדש אשה בביאה ביה"כ לא תהיה מקודשת [והוא הדין לקדש נדה בביאה] ואין חילוק בין קידושי כסף ושטר לקידושי ביאה בשום דבר. ואי עביד לא מהני ל"ש כאן דהרי השוחט בשבת וביו"ט שחטיתו כשיירה ולא אמרינן אי עביד לא מהני והטעם כ"ש הש"ך ב"ח סי' ר"ח דלא אמרי' אי עביד לא מהני אלא במעשה שאי אפשר לעשותו בהיתר כלל כו' ומעתה גם אם קידש חייבי לאוין בביאה גוף הקדושין היה יכול להיות בהיתר שיקדש בכסף ושטר אלא שהוא עשה באיסור ולכן הקדושין קיימים (חוץ מזה י"ל עוד לפמ"ש הנ"ב עצמו בס' קל"ט בהיתר הזה. שם דבקדושין גלי קרא דמועיל אפילו עביד נגד מה דאזהיר רחמנא דהרי כה"ג שקידש אלמנה כו' וה"ה בכל אזהרות כו' ע"ש, ועוד י"ל לפמ"ש בתשו' רבינו עקיבא איגר דלא אמרי' דלא מהני אלא היכא דבטיול המעשה תבוטל העבירה כו' ע"ש וכאן אף אי נימא דלא מהני והקידושין בטלים מ"מ לא תבוטל העבירה דבעילת חייבי לאוין. ודבר זה תליא במחלוקת שבין הרמב"ם והראב"ד בפט"ו מהא"ב בכל חייבי לאוין אי לוקין בביאה בלא קדושין ע"ש (דוק).

⁹⁷⁷ ע"י שו"ע (אה"ע סי' מד ס"ח): המקדש עכ"ם או שפחה אינו כלום, שאינן בני קדושין. וכן עכ"ם ועבד שקידשו ישראלית, אינו כלום.

⁹⁷⁸ ע"י חדושי הגר"ח: שפחה כנענית מנלן אמר רב הונא אמר קרא שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור, נכרית מנלן אמר קרא לא תחתן בם. לכאורה קשה למה לן קרא בנכרית נילף בק"ו משפחה, דאם בשפחה לא תפסי קידושין כ"ש דבנכרית גמורה לא תפסי קידושין. ומוכח מהא דמה דלא תפסי קידושין בשפחה אינו משום חסרון יהדות אלא דין מסויים בעבד דילפינן מקרא דחשיב עם הדומה לחמור דמש"ז לא תפסי בה קידושין ולכן ליכא למילף מינה נכרית. ולפ"ז מיד כשמחזרה דבכר לא קרינן בה עם הדומה לחמור תפסי בה קידושין אף קודם טבילה, ואף על גב דצריכה טבילה מד"ת, מ"מ זה אינו מעכב הקידושין, דרק דין עבדותה מעכב קידושיה, ומש"ה אחר שחרור תפסי בה קידושין אף קודם טבילה, משא"כ בנכרית דלא תפסי בה קידושין משום חסרון יהדות, מש"ה אין תופסים בה קידושין עד שתטבול. ע"י ריטב"א סב ע"ב?

האומר

פרק שלישי קידושין

סח

עין משפט נר מצוה

אפילו נדה נמי • אם קידש פנויה בימי גדושה לא להו קידושין ואם בא עליה בגדושה יהא הולד ממזר : **אלמה אמר אביי** • ביבמות בהובחן : **הכל מודים** • שמעון התימני דלמר (יבמות מס) יש ממזר מחייבי כריתות מודה בבא על הגדה ור"ע דלמר (סס) יש ממזר מחייבי לאוין מודה בבא על הסוטה תורה אור

יבמות מט. פ"ט

[שם ה. ע"ז מ"ז]

יבמות כג.

תמורה כתי. [יבמות יז. וט"ז]

כתובות כתי. [לעיל סד. יבמות מט.]

[פסחים נט. נדה לג.]

יבמות סב. מהו יז. כ"ק מט. כתובות ק"א.

אפילו נדה נמי אלמה* אמר אביי הכל מודים בבא על הגדה ועל הסוטה שאין הולד ממזר אמר חוקיה אמר קרא ותהי נדתה עליו אפילו בשעת נדתה תהא בה הוייה מכרי איבא לאקושה לנדה ואיבא לאקושה לאחת אשה מאי חיות דמקשת להו לאחות אשה אקושה לנדה* קולא וחומר לחומר מקשינן רב אחא בר יעקב אמר אחיאי בקי* מיבמה ומה יבמה שהיא בלאו לא תפסי בה קידושין חייבי מיתות וחייבי כריתות לא כל שכן אי הכי שאר חייבי לאוין נמי* אמר רב פפא חייבי לאוין בהדיא כתיב בהו* כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה וכי יש שנואה לפני המקום ואהובה לפני המקום אלא אהובה אהובה בנישואיה שנואה שנוא בנישואיה* וקאמר רחמנא כי תהיין ולר"ע דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין כי תהיין נמי* אמר רבי סימאי* דתנאי רבי סימאי* אומר מן הכל היה ר"ע עושה ממזר חוץ מאלמנה לכהן גדול שהרי אומר ממזרות ולר' ישבב דאמר בואו ונצווה על עקיבא בן יוסף שהיה אומר כל שאין לו ביאה בישראל הולד ממזר הניחא לר' ישבב אי לאפוקי מדר' סימאי קאתי שפיר אלא אי מעמא דנפשיה קאמר ואפי' חייבי עשה במאי מוקים לה בבעולה לכ"ג ומאי שנא משום דהוי ליה עשה שאין שוה בכל ורבנן אדמוקי לה בחייבי לאוין נוקמא בחייבי עשה הני חייבי עשה במאי נינהו אי שתיהן מצריות שתיהן שנואות אי אחת מצרית ואחת ישראלית שתי נשים מעם אחד בעינן אי בעולה לכהן גדול מי כתיב תהיין לכהן ורבי עקיבא בעל בורחין* שבקיה לקרא דהוי דחיק ומוקי אנפשיה : וכל מי שאין לה עליו וכו' : שפחה כנענית מנלן אמר רב הונא אמר קרא* שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור אשכחן דלא תפסי בה קדושי ולדה

הכל מודים בבא על הגדה ועל הסוטה שאין הולד ממזר • פי' בקונטרס ביבמות (דף מט.) גדה משום דכתיב תהיה בגדהה דמשמע יש לה הויה והט"ו דקיימא זכרת מ"מ לא הוי ממזר ובה על הסוטה כו' כגון אשמו שזימנה לאסורה לבעלה דנפקא לן ביבמות פ"ק (דף י"א) מייחורא דלחרי אשר הוטמאה דכתיב גבי מחזיר גרושה ואפי' דחייבי לאוין הוא שהרי הויא עליו וכלו דלא יוכל בעלה לשוב לקחתה ואם כן הוי לן למימר דהולד ממזר אליבא דר"ע מ"מ מודה הכא בסוטה דלון הולד ממזר שהרי עדיין קידושין תופסין בה משמע מתיק לטון הקונטרס שאינו מודה אלא בסוטה שלא ילאת מתחת בעלה דהכי משמע לישא שפיר עדיין קידושין תופסין בה כלומר הקידושין שנתקדה בהן כבר אבל מחזיר סוטה כלומר שגרשה וחזר וכשהי לא מיירי דבהא לא מודה ר"ע דודאי הולד ממזר וקשה דהא דברק יש מותרות (יבמות דף פ"ה) משמע בהדיא דאפילו מחזיר סוטה שאין הולד ממזר דקאמר הסם מחזיר סוטה איכא זינייהו ואפי' לא שייך בה טעמא דפירש בקונטרס שפירש הטעם דמשום הכי לאו ממזר משום דעדיין קידושין תופסין בה לכך אומר ר"י דידעינן בסוטה דתפסי בה קידושין אף במחזיר סוטה ואין הולד ממזר ממשמעות דהאי קרא דמפיק מיניה (שם דף י"א) דסוטה אסור להחזיר דהיינו מלא יוכל בעלה לראשון אשר שלחו לשוב לקחתה אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנסתרה וכתיב להיות לו לנדה דמשמע שאלה החזירה איכא הויה וכיון דתפסי בה קידושין איז הולד ממזר מיהו קשה דהא עיקר קרא במחזיר גרושה הוא דכתיב ואפי' אמר ר"ע דמחזיר גרושה לא תפסי בה קידושין וגם הולד ממזר כדלמר פרק החולץ (שם מ"ד) ולא דרשי' להיות לו לנדה לטון הויה ובמחזיר סוטה לנדה איכא אלא מרשע אמר דתפסי בה קידושין ודרשינן לעולם לו לנדה לטון הויה ואין סברא לומר כן לכך אומר ה"ר שלמה מדרי"ש דיש לישב פ"י הקונט' דיון דכל זמן דלא גרשה לא יהא הולד ממזר כדפי' איז לומר דמשום שגרשה היא איכא נוסף דמה גרישועא יש בה

[כ"ג רבא • ע"ז]

תוס' ר"י הובחן

אפי' נדה • אם קידש נדה לא יהיו קידושין ואם בא על גדה יהיה הולד ממזר : דא דאביי בתחולץ • הכל מודים שמשני תיבתי ורבי עקיבא לפני התם : לאחות אשה להפסד דלא ליהו קדושי והולד ממזר : לנדה לקולא והווי קדושי ואין הולד ממזר : ודק דחומר כלי' שפיר עריות חוץ מאחת אשה דלא תפסי בה קדושי והולד ממזר : ודק דחומר דאמר רחמנא לא תהיה לאיש לנדה : והך שיפה היא כפ"ד דיבמה לשוק (אי) לא תפסי בה קדושי והולד ממזר (א) או לרבי עקיבא בשאר חייבי לאוין או לפי ר"ש לרב כפי שבאנו בסוף החולץ • ומיהו ש"מ מיהא בהדיא דאפילו יד' דלא תפסי בה קדושי (תורה) [שאני] אלא] בלא דהא אפר בהדיא סח יבמה שהיא בלאו לא תפסי בה קדושי כפי שבאנו בסוף שבאנו ביבמות פרק האשה רבה • חייבי מיתות וחייבי כריתות לא כלש' : חייבי לאוין נמי נילף בהם מצינו דנהו דליכ' ק"ו נתיב בטח מצינו שלא יהיו קדושין תופסין בחייבי לאוין (א) והוינן כהדיא אית בה הייית :

אחר הגירסות יותר מלפני הגירסות וכו' וסברא הוי לומר דלאחר גירסות נמי איז הולד ממזר הכי נמי איכא למימר דתפסי בה קידושין דהא בהא תליא מילתא : **לחומר** מקשינן • ווא"ט דרדרבה מומר לומר דתפסי בה קידושין לאסורה לעלמא וי"ל דלדרבה מומר הוא לומר דלא תפסי בה דמתוך כך אנו אומרים דהולד ממזר דאי הווי תפסי בה קידושין הייתי אומר איז הולד ממזר ולא הייתי לומר שאר חייבי כריתות מוקקת יבם יש אצו והיינו אומר שבכולן לומר הולד ממזר כמו בגדה אבל מאחר דלא תפסי בה קידושין יש לנו לומר שיהו כולן למדות מוקקת אצו ווא"ט לרבי יהושע דלמר איז ממזר מחייבי כריתות מחי חומר אלא למימר דלא תפסי בה קידושין וי"ל דמשמע ליה דלמר פגום מיהא הוי ואי תפסי בה קידושין אפילו פגום לא הוי : **ונדה** יבמה שהיא בלאו לא תפסי בה קידושין • ווא"ט אמאי לא קאמר גדה תוכיב שהיא זכרת תפסי בה קידושין אף אף אצו כל הקמור שזכרת וי"ל דק"ו זה אינו אלא גילוי מילתא בעלמא דיש לנו להקיש לאחות אשה ואין לנו לומר גדה תוכיב : **וכי** יש אהובה ושנואה לפני המקום • ואין לפרש דלדקת ורשעת קאמר דלס כן לא היה לריך לומר לא יוכל לנדה דלטו משום דלמיה רשעה יפסיד בגה שהוא צטר נחלוה אבל השקה כיון דרעה זנישואין דחייבי לאוין ס"ל דללוו בוגד ממזר הוא : ולדה

אמר הגירסות יותר מלפני הגירסות וכו' וסברא הוי לומר דלאחר גירסות נמי איז הולד ממזר הכי נמי איכא למימר דתפסי בה קידושין דהא בהא תליא מילתא : **לחומר** מקשינן • ווא"ט דרדרבה מומר לומר דתפסי בה קידושין לאסורה לעלמא וי"ל דלדרבה מומר הוא לומר דלא תפסי בה דמתוך כך אנו אומרים דהולד ממזר דאי הווי תפסי בה קידושין הייתי אומר איז הולד ממזר ולא הייתי לומר שאר חייבי כריתות מוקקת יבם יש אצו והיינו אומר שבכולן לומר הולד ממזר כמו בגדה אבל מאחר דלא תפסי בה קידושין יש לנו לומר שיהו כולן למדות מוקקת אצו ווא"ט לרבי יהושע דלמר איז ממזר מחייבי כריתות מחי חומר אלא למימר דלא תפסי בה קידושין וי"ל דמשמע ליה דלמר פגום מיהא הוי ואי תפסי בה קידושין אפילו פגום לא הוי : **ונדה** יבמה שהיא בלאו לא תפסי בה קידושין • ווא"ט אמאי לא קאמר גדה תוכיב שהיא זכרת תפסי בה קידושין אף אף אצו כל הקמור שזכרת וי"ל דק"ו זה אינו אלא גילוי מילתא בעלמא דיש לנו להקיש לאחות אשה ואין לנו לומר גדה תוכיב : **וכי** יש אהובה ושנואה לפני המקום • ואין לפרש דלדקת ורשעת קאמר דלס כן לא היה לריך לומר לא יוכל לנדה דלטו משום דלמיה רשעה יפסיד בגה שהוא צטר נחלוה אבל השקה כיון דרעה זנישואין דחייבי לאוין ס"ל דללוו בוגד ממזר הוא : ולדה

האשה

לחין לית בה קידושין וכו' שהיו ע"כ מחייבי עשה קאמר וכגון דמיה מצינה מחייבי עשה

[וההלכה ש]ולדה כמותה, מאיפה יודעים את זה. שנאמר בפסוק, "האשה וילדיה תהיה לאדוניה".

נכרית מאיפה יודעים את זה [שאינן קידושין תופסין בה]⁹⁷⁹. אמר קרא, "לא תחתן בם" [לא תהא לך בם תורת חיתון]. מצאנו [מקור] שלא

⁹⁷⁹ עיי' קובץ הערות (סימן לו סעיף ו): נכרית מנ"ל דלא תפסי בה קידושין. וקשה כיון דהוא מחייבי כריתות לא איצטריך קרא, דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות.

[עיי' סנהדרין פב ע"א: "ובעל בת אל נכר" זה הבא על הנכרית, וכתוב בתורה "יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער ועונה מאהלי יעקב ומגיש מנחה לה' צבאות"].

ושאלתי דבר זה את כבוד קדושת מורי הגר"ח זצ"ל מבריסק, והשיב דנהי נמי דהוי מחייבי כריתות, אבל אינו בכלל היקשא דר' יונה (שם ס"ז ע"ב), דלא נכתב בפרשת עריות עכ"ד.

ולולי דבריו היה אפשר עוד לומר, כיון דהכרת הוא דוקא אם בא עליה בפרהסיא, ולא בצניעה, משו"ה לא דמי לכל חייבי כריתות. [אבל בחי' הר"ן לסנהדרין נסתפק בזה עיין שם, דאפשר דגם בצניעה איכא כרת].

ועיי' שו"ע (אה"ע ס"ו טז ס"ב): הבא על העובדת כוכבים, אם לא פגעו בו קנאים ולא הלקוהו בית דין, הרי עונשו מפורש בדברי קבלה שהוא בכרת, שנאמר: כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר (מלאכי ב, יא) יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ולא יהיה לו ער ועונה (מלאכי ב, יב) אם ישראל הוא לא יהיה לו ער בחכמים ולא עונה בתלמידים. הגה: ועון זה יש בו הפסד שאין בכל העריות, שבנו הבא מן השפחה ומן הכותית אינו בנו, משא"כ בשאר עריות (טור בשם הרמב"ם). הבא על העובדת כוכבים בפרהסיא, שדינו שקנאים פוגעים בו, כמו שיתבאר בחושן המשפט סימן תכ"ה, הוא בכלל עריות ודינו ליהרג ולא יעבור (ב"י בשם א"ח בשם הרמב"ם), כמו בשאר עריות, כמו שנתבאר ביורה דעה סימן קנ"ז.

ועיי' ח"מ: ולא הלקוהו ב"ד. מלשון זה משמע דעונש דקר' לא קאי רק על דבר שהו' אסור מן התורה כגון דרך אישות או פרהסיא אבל לא בצנעא ולשון כי חלל יהודה משמע ג"כ פרהסיא. ועיי' ב"ש: ולא הלקוהו ב"ד. כתב בדרישה וב"ח אפי' בעל בצנעא מ"מ כיון דלא קיבל דינו אז עונשו מפרש בקבלה כה"ל ובח"מ לא כ"כ.

ועיי' אב"מ: ובחידושי הר"ן פרק הנשרפין (דף פ"ב) ז"ל ב"ד של חשמונאי גזרו הבא על הכותית משום נשג"א ואת' והרי אמרו קנאין פוגעין בו והיא הלכה למשה מסיני וכיון שכן למאי איצטריך ב"ד של חשמונאי, ובפרק אין מעמידין אמרינן שאין קנאין פוגעין אלא בפרהסיא ואתו אינהו וגזרו אפילו בצנעא ומעתה אף הכרת האמור בקבלה כמו כן אינו אלא בפרהסיא שאם הי' הכרת אף בצנעא למה הוצרכו ב"ד של חשמונאי לגזור על הכותית הרי יש בו כרת. אלא שמכל מקום יש לתמוה מה ענין לחלק הכרת בין צנעא לפרהסיא, ואפשר שהכרת מפני חילול השם וחילול לית' אלא בפרהסיא. או אפשר לומר שכמו כן יש כרת בצנעא כמו בפרהסיא אלא שמפני שבדיני אדם אין עושין לו כלום מאחר שהקנאין אין פוגעין בו אלא בפרהסיא גזרו ב"ד של חשמונאי שיהי' מלקין אותו ד' מלקיות משום נשג"א כדי להרחיק את אדם מן העבירה שיש בני אדם רשעים שאין עומדין בעצמם בשביל כרת המסור לשמים ובשביל המלקות יתרחק מן האיסור ומעתה אפי' בפרהסיא הועילה גזירתם כשלא פגעו בו קנאין ומאי שאמרינן בע"ז שלא היתה גזירתם אלא בצנעא כו' דאלו בפרהסיא לא ימסור אדם לעבירה זו שאם יבא קנאי אחד שיהרגנו אלא עיקר גזירתם היתה בצנעא והי' בפרהסיא היכא דלא הוי ב' קנאי עכ"ל.

ולפ"ז איסור כותית מן התורה אפי' בצנעא כיון דהיא הלכה למשה מסיני שיהא קנאין פוגעין ואין חילוק בין צנעא לפרהסיא וכמו כן עונש כרת האמור בקבלה ג"כ אפי' בצנעא וב"ד של חשמונאי למלקות הוא דגזור וכמ"ש הר"ן ועמ"ש בסו"ט ז' ס"ק (י"א) [ג].

ועיי' ט"ז: ועון זה יש בו הפסד. ז"ל מהר"א שטיין יש מקשים אמאי לא הביא ההיא דעושין פסין אברהם אבינו אינו מניח לשאר (עבירות שעבר) בגיהנם אלא הבא על הגויה דערלתו נמשכת וצ"ל מאחר שפי' התוס' בפ' הזהב דאף הבא על הגויה עולה אחר י"ב חודש א"כ הוה כמו אשת איש שעולה נמי אחר י"ב חודש כדמוכח שם פ' הזהב וא"כ מאחר שכתב הסמ"ג שהיא קשה מכל עריות ממילא לא גרע מעריות דאשת איש שאינו עולה עד אחר י"ב חודש שאין צריך להזכירו עכ"ל וכתב רש"ל על זה אבל מ"מ אין נראה בעיני לומר כן שיהיה גדול עונשו משאר עריות שהן בכרת ומיתה אלא ר"ל שהפסד גדול יש כאן דעל ידי זה סופו להדבק בע"ז ולחלל השם והוא דלא מיייתי כאן ההיא דאברהם משום דהתוס' פי' לשם דהבא על הגויה אינו נענש לירד לגיהנם אלא א"כ יש לו שאר עבירות שיורד בשבילם לגיהנם דאז כשבא על הגויה אינו מעליהו אחר י"ב חודש משו"ה לא תני נמי הבא על הגויה באיך שלשה שיורדים ואינם עולים מיד ומחיי טעמא לא הזכירו הסמ"ג לפי שהוא רוצה להזכיר תיכף העון במי שבא על הגויה לחוד בלא צירוף שאר עבירות עכ"ל. ולענ"ד אין צורך לכל ה"ל כי לא בא להזכיר כאן העונש של עבירה כי בודאי גדול עונו מנשוא אלא דקמ"ל רבותא דמצינו גריעותא בעבירה זו מה שלא מצינו בעריות דישראל ועל כן אמר כאן הפסד ולא קאמר עונש ובא לתרץ דלכאורה תקשי לך הא איתא בעלמא שבעבירה זו מוליד בן לע"ז והוא שאמרינן כאן דאינו בנו לזה אמר שיש כאן הפסד אף על גב דהבא על ערוה או על הגויה אינו מבקש שיהיה לו בן מאותו

תפסי בה קידושי, [אבל ההלכה ש]ולדה כמותה, מאיפה יודעים את זה. א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי, שנאמר בפסוק, "כי יסיר את בנך מאחורי" [לעיל מיניה כתיב בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך וסמך ליה כי יסיר את בנך מדלא כתיב כי יסיר את בתך משמע דבן הנולד לעובד כוכבים מכתך קאמר שסיירונו העובד כוכבים מאחוריו ושמעינן דבן בתך אפילו מן העובד כוכבים קרוי בנך], בנך הבא מישראלית קרוי בנך [לאו מקרא דייק לה אלא ה"ק מדלא קפיד קרא אבן הנולד ממנה ש"מ בנך מישראלית קרוי בנך אבל בנך מן העובדת כוכבים אינו בנך], ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה [מדלא כתיב נמי כי תסיר את בנך דנשמע מיניה דקפיד נמי קרא ובתו לא תקח לבנך משום כי תסיר את הבן הנולד לה מבנך אלמא בן העובדת כוכבים אינו קרוי בנך אלא בנה].

אמר רבינא, לומדים [מדקרי ליה לבן בת ישראל הבא מן העובד כוכבים בנך]. בן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך. שנאמר שרבינא סובר, עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל, הולד ממזר [דאתא לאשמועינן דלא שדינן ליה בתר עובד כוכבים דנימא עובד כוכבים הוא ואם נתגייר יהא מותר לבא בקהל אלא בתר ישראלית שדינן ליה וכיון שבבעירה נולד הוה ליה ישראל פסול כשאר נולדים ממי שאין עליו קידושין דתנן במתני' (לעיל דף סו:): שהם ממזורים, ומשני - מהכא לא תשמע ממזרות נהי דשמעינן מינה דכשר לא הוי מדשדי ליה בתר ישראל להיות נולד בעבירה ממזר מיהא לא תשמע מינה כשארמינן ביבמות (דף מה) דממזר מאשת אביו יליף מה אשת אב דאין לו עליה קידושין אבל יש לו קידושין על אחרת ועלה כתיב שהולד ממזר דסמך ליה לא יבא ממזר אף כל שאין לו עליה קידושין אבל יש לו קידושין על אחרת לאפוקי עובד כוכבים דלית ליה קידושין כלל], אע"פ שאינו כשר, ממזר לא הוי, נקרא פסול [כשאר נולדים בעבירה מחייבי לאוין או עשה שאינן ממזרים]. אותה [הפסוק - לא תחתן בם וכי יסיר] נאמר בשבעה גוים [שבארץ כנען], שאר אומות מאיפה יודעים את זה. אמר הפסוק, "כי יסיר את בנך", לרבות כל המסירים.

זה מובן לר"ש, שדורש טעם הפסוק⁹⁸⁰ [טעמא דחיתון משום כי יסיר ולא איצטריך קרא לפרושי טעמא ואיתר ליה כי יסיר לרבות שאר אומות, ורבנן איצטריך קרא לפרושי טעמא ב' אומות גופייהו ולמעוטי שאר אומות שאינן אדוקין בעבודת כוכבים כמותן], אלא לרבנן למה [כל גוי לא תופס בו קידושין]. אמר קרא, "ואחר כן תבוא אליה ובעלתה וגו'" [פי' לאחר שתשהא כפי גזירת הכתוב שהתיר לך יפת תואר והיתה לך כתיב דריש בה הויה אבל מעיקרא קודם היתר לא קרינן בה והיתה], מכלל, שבתחילה לא תפסי בה קידושין⁹⁸¹.

מצאנו שלא תפסי בה קידושין, ולדה כמותה מאיפה יודעים את זה. אמר קרא, "כי תהיין לאיש וילדו לו", כל מקום שקוראים בו "כי תהיין", קוראים בו "וילדו לו" [שמתיחס אחר אביו], וכל מקום שלא קוראים בו "כי תהיין", לא קוראים בו "וילדו לו" [אלא אחריה הוא מתיחס]⁹⁸². אם כן, גם אפשר ללמוד כך ב[שפחה. נכון, אם כן] "האשה וילדיה תהיה לאדוניה" למה [כתוב]. לכמו שלמדנו בברייתא,

בעילה מ"מ מצינו שעל"פ יש מעלייתא שבזה קיים פרו רבו כדאיתא בסו"ט א' דאפילו בממזר קיים פ"ר משא"כ בבא על הגויה אין שם רק עבירה לחוד דמוליד בן לע"ז ולזה דוקא נקרא זרעו אבל לא לקיום פ"ר דהוה כאילו אינו בנו כלל ומסיר אותו להיות אחרי ע"ז וכו' כלומר דלצד מעלייתא אינו בנו ולגריעותא נקרא בנו כן נראה לענ"ד נכון:

⁹⁸⁰ עיי' לעיל הערה **Error! Bookmark not defined.**

⁹⁸¹ עיי' לעיל הערה 977.

⁹⁸² עיי' שו"ע (אה"ע ס"ד ט"ט): עובדי כוכבים ועבד שבאו על הממזרת, הולד ממזר. ואם באו על בת ישראל, בין פנויה בין אשת איש, הולד כשר, ופגום לכהונה.

עיי' ב"ש: הולד כשר. דק"ל כל מקום שאין קידושין ולא קרינן כי תהיין לא קרינן וילדו לו, ש"ס ס"פ האומר.

ועיי' לקמן הערה שפג בשם הח"מ.

האומר לשפחתו [המעוברת], הרי את בת חורין [כשטר שחרור זה] ועובר שלך עבר. הולד כמותה [פי' משוחרר], דברי ר' יוסי הגלילי, וחכ"א דבריו קיימים [והיא משוחררת ולא הולד], משום שנאמר "האשה וילדיה תהיה לאדוניה. איך [הפוסק] מלמד [שדבריו קיימים]. אמר רבא, [הפוסק איננה ראייה לדברי חכמים אלא] לרבי יוסי הגלילי [ופירושו: בזמן שהאשה לאדוניה הולד שתלד לאדוניה אין האשה לאדוניה אין הולד לאדוניה]⁹⁸³.

מתני'. ר' טרפון אומר, יכולים ממזרים להיטהר [מפסול זרעם שבניהם לא יהיו ממזרים]. כיצד. ממזר שנשא שפחה, הולד עבד [כנ"ל סח ע"א ולדה כמותה]. שיחררו, נמצא הבן, בן חורין [ומותר בישראלית]⁹⁸⁴. רבי אליעזר אומר, הרי זה עבד ממזר.

גמ'. שאלו [שאלה בבית המדרש, האם] רבי טרפון אמר [אפילו] לכתחילה [אפשר לעשות כך, והאיסור לישא שפחה משום "לא יהיה קדש" דוקא בישראל כשר נאמר ולא בממזר], או [רק] בדיעבד [ויש בזה איסור לא יהיה קדש, דשפחה דינה כבהמה וביאותיה הפקר וקדישות]⁹⁸⁵. בא ושמע, אמרו לו לרבי טרפון, טיהרת את הזכרים [שילכו למקום שאין מכירין ויאמר עבד אני ונושא שפחה ואין מוחה בידן] ולא טיהרת את הנקבות [אין דרך אשה לגלות ממקומה ולבקש תחבולות לינשא בסתר מאחר שיש מוחין בידה אלמא ר' טרפון דיעבד קאמר דאי לכתחילה כיון דאין מוחין בידה ממזרת נמי תנסיב לעבד]. ואם תאמר שאמר לכתחילה, ממזרת גם תנשא לעבד⁹⁸⁶. עבד אין לו יחוס [אין הולד מתיחס אחר אביו דכתיב (בראשית כב) עם החמור עם הדומה לחמור כבהמה שאין הולד כרוך אחרי האב, הילכך אפילו אם נושאת לעבד לא מהני מידן].

בא ושמע, מארח של רבי שמלאי היה ממזר, ואמר לו, אם הייתי [מכירך] קדום [שנשאת אשה הייתי משיאך עצה] לטהר בניך. אם תאמר, זה מוכן [אם דברי רבי טרפון הם] לכתחילה, אלא אם תאמר בדיעבד, מהו

⁹⁸³ ע"י ש"ע (י"ד סי' רסז ס"א): הכותב לשפחתו מעוברת: הרי את בת חורין וולדך עבד, דבריו קיימים. את שפחה וולדך בן חורין, לא אמר כלום.

⁹⁸⁴ ע"י ש"ע (אה"ע סי' ד סעיף כ): ממזר הבא על העכו"ם, הולד עכו"ם. ואם נתגייר, הרי הוא כישראל. ואם בא על השפחה. הולד עבד. נשתחרר, הרי הוא בן חורין. לפיכך, ממזר נושא, לכתחילה שפחה שקבלה עליה מצות, וטבלה לשם עבדות, להתיר בניו שישתחררו ויהיו מותרים בישראלית.

ע"י ח"מ: לפיכך ממזר נושא לכתחילה שפחה. אבל ממזרת לעבד הולד הולך אחריה ואין תקנה לולד וא"כ אפשר דאסורה לו לדעת הרמב"ם דלא התירו איסור שפחה לממזר רק מפני תקון הולד.

וע"י ב"ש: לא ממזר נושא לכתחלה. לשון הרמב"ם (איסור פט"ו ה"ד) ולא גזרו על שפחה לממזר מפני תקנת הולד ומשמע דהוה מתרץ בזה קושית הר"ן [ל ע"א בדפי הר"ף] איך ממזר נושא שפחה הלא הוא חייב כל המצות ותירץ משום תקנת הולד התירו. ולטעמו אזיל דס"ל דליכא איסור דאורייתא בשפחה כמ"ש בס' ט"ז אלא מדרבנן אסור, הם אמרו והם אמרו משום תקנת הולד מותר. אבל לר"ת [המובן בר"ן שם] איכא איסור דאורייתא מ"ה צריך ליתן הטעם הא דמותר בשפחה משום דכתיב לא יהיה קדש [משמע שאין ממזר בכלל שכיון שיצירתו בעבירה - לשון הר"ת, ופי' האבנ"מ: שנולד מאיסור ערוה שאין קידושין תופסין בה] וזה קדש ועומד.

וע"י פ"ת: כל זה דוקא בממזר ודאי, אבל בספק ממזר יכול לטהר זרעו בזה האופן שאיש יהודי ישחרר שפחתו בעל מנת שתנשא לכשר, ואז זה הספק ממזר יכול לישא אותה שפחה. אם הוא כשר, גם זרעו כשר. ואם הוא ממזר, נמצא שהשפחה אינה משוחררת כו' ע"ש. ולי"א דספק ממזר מותר בשפחה. וע"י הערה קה.

⁹⁸⁵ ע"י ש"ע (אה"ע סי' כו ס"א ברמ"א): אם מייחד אליו אשה וטובלת אליו, יש אומרים שמותר והוא פלגש האמורה בתורה [ראב"ד אישות פ"א ה"ד]. ולי"א שאסור, ולוקין על זה משום לא תהיה קדשה (דברים כג, יח) [רמב"ם שם].

וע"י ב"ש: מ"ש לוקין בפלגש אין מוכרת, והמהר"ט מסביר את הרמב"ם כשהיא מזומנת לזנות אז הוי קדשה אבל כשהיא פלגש ליכא איסור ואפילו לאסור, שם אסור משום דבושה לטבול ובה עליה בנדה אבל משום איסור פלגש י"ל דמותר, ואין להקשות איך ס"ד לומר דליכא איסור בפלגש הא ק"ל כלה בלא ברכה אסורה כנדה ופלגש היא בלא ברכה וקידושין וגם קשה איך מותרת למלך כבר תירץ בתשו' הרמב"ן סי' רפ"ד דוקא כשרוצה לישא אשה שתהיה קנויה לו לכל דבר ותהיה אסורה לכל אדם אז אמרה התור' שיקדש אותה ויכנס אותה לחופה ויבדק ז' ברכות אבל פלגש אין צריך ברכה וקידושין.

וע"י ש"ע (אה"ע סי' ד ס"א): עבד שהוטבל לשם עבדות, אסור בישראלית. וישראל אסור בשפחה, בין אם היא שלו בין אם היא של אחר.

וע"י בהגר"א: עבד כו'. גיטין (מ ע"ב) ומי איכ' כו' ושאר מקומות. ולכל הפוסקים הוא מדאורייתא כמ"ש (דברים כג יח) לא תהיה קדשה כו' וכמ"ש בתרגום אונקלוס שם. אבל הרמב"ם כתב שגוי מדברי סופרים ופסוק הנ"ל קאי מפניו הבא על פנויה כמ"ש פ"א מה' אישות וכמ"ש (סי' כו ס"א בהג"ה) וע"ש פ"ב מהא"ב ה"א י"ב י"ג.

⁹⁸⁶ ע"י ש"ע סי' ד ס"ט הובא לעיל סח ע"ב הערה 982.

[העצה שהיה אומר לו]. איזה עצה היה נותן לו, ואמר לו, לך ותגנוב⁹⁸⁷, ותמכר כעבד עברי [ותהא שפחה מותרת לך דמכרוהו בית דין רבו מוסר לו שפחה כנענית כנ"ל &]. וכי היו עבדים עברים בזמן ר' שמלאי. והרי אמר מר, אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג [שאפשר לקרא בו עד שנת היובל יעבוד עמך]. אלא לא, לומדים מזה, רבי טרפון אמר [אפילו] לכתחילה, וכך לומדים מזה. אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה כר' טרפון.

רבי אליעזר אומר, הרי זה עבד ממזר. אמר ר' אלעזר, מהו טעמו של רבי אליעזר. שנאמר בפסוק [לא יבא ממזר בקהל ה' גם דור עשירי לא יבא] לו [בקהל ה'], הולך אחר פיסולו [פי' לא יבא לו - שהוא מושך דור אחריו]. ורבנן [איך לומדים "לו"']. אותו [מדבור] בישראל שנשא ממזרת⁹⁸⁸, הייתי חושב לומר "למשפחתם לבית אבותם" נאמר, בא "לו", והוציאו. ורבי אליעזר. נכון, אף על גב שכתוב "למשפחתם לבית אבותם" בא "לו", והוציאו, גם כאן אף ע"ג שנאמר "האשה וילדיה תהיה לאדוניה", בא לו והוציאו. ורבנן [לומדים] כל ולד כמעני שפחה כנענית, דומה לולד במעני בהמה [ואין מתייחס אחרי אביו כלל].

מתני'. עשרה יוחסים עלו מבבל [עם עזרא], כהנים, לויים, ישראלים, חללים [פי' כהנים חללים שנולד מפסולי כהונה], גרים, [עבדים] משוחררים, ממזרים, נתינים [גבעונים שמלו בימי יהושע, ודוד המלך גזר עליהם שאסורים בקהל ה'], שתוקים, ואסופים. כהנים, לויים וישראלים, מותרים לבא [פי' להתחתן] זה בזה⁹⁸⁹. לויים, ישראלים, חללים, גרים ועבדים משוחררים, מותרים לבא זה בזה [אבל כהנים אסורים בחללים כאיסור תורה, וגירות ומשוחררת בחזקת זונה ואסורים לכהן]. גרים [ועבדים] משוחררים, ממזרים ונתינים, שתוקים ואסופים, כולם מותרים לבא זה בזה [שסובר קהל גרים לא איקרי קהל, ואין איסור ממזרים לגר, ושתוקי ואסופי הם ספק ממזרים, ומותרים בממזר]. ואלו הם שתוקים: כל שהוא מכיר את אמו ואינו מכיר את אביו [וכשקורא פלוני אבא אמו משתקתן]. אסופים, כל שנאסף מן השוק ואינו מכיר לא את אביו ולא אמו⁹⁹⁰. אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי.

גמ'. עשרה יוחסים עלו מבבל. מה קרה שכתוב "עלו מבבל". שיכתוב "הלכו לארץ ישראל". למדנו מזה דבר דרך אגב, כמו שלמדנו "וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך", מלמד, שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל, וארץ ישראל גבוה מכל הארצות. זה מוכן בית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל [הרי הפסוק מדבר בארץ ישראל], היינו

⁹⁸⁷ ונכון קשה איך הוא יכול לתת לו עצה לגנוב יותר מאשר לישא שפחה כנענית.

⁹⁸⁸ ע"י ש"ע (אה"ע סי' ד ס"ח): ישראל שנשא ממזרת, או ממזר שנשא בישראלית, הולד ממזר לעולם.

⁹⁸⁹ ע"י לעיל הערה 969.

⁹⁹⁰ ע"י ש"ע (אה"ע סי' ד ס"א): אסופי שנאסף מהשוק הוי ספק ממזר, כגון שאין הוכחה שלא הושלך לשם מיתה, אבל אם יש הוכחה שלא הושלך לשם מיתה, בין שיש הוכחה בגופו, כגון שהוא מהול או שאיבריו מתוקנים ומיושרים כמו שעושים לנערים, או שהוא משוח בשמן, או ששמו לו כחול בעיניו, או תלו לו קמיע, בין שיש הוכחה במקום, כגון שנמצא במקום מצויני שם או שתלוי במקום באילן שאין חחיה מגעת שם והיה סמוך לעיר, או שנמצא בבית הכנסת הסמוך, או בצידי רשות הרבים, אין בו משום אסופי, כיון שחוששין עליו לשומרו, ולא הושלך שם אלא משום רעבון.

וע"י פ"ת: אבל אם יש הוכחה. ע' בתשו' י"ב סי' ז' שכתב דלכאורה קשה טובא מה בכך דכל הני לית בהו משום אסופי אכתי שתוקי הוא ומה לנו במה שאין בו משום אסופי דמה חומר יש באסופי יותר מבשתוקי וכו' ומסיק דההפריש הוא דשתוקי שידענו את אמו וצריכין לדון גם על האם ולדידה הוי קבוע דלמא אזלא איהי לגבייהו ולכך האם והולד פסולים. אבל אסופי אנו דנין רק על הולד והולד מקרי פי' כמו בט' חנויות כו' דבשר הנמצא בשוק אמר' כל דפריש מר"פ ולכך ליכא באסופי שום חשש רק מדרבנן החמירו באסופי אפי' ברוב כשרים משום רגלים לדבר שהרי השליכתו למיתה ולא חסה עליו ולהכי היכא שיש הוכחה שלא השליכתו מחמת פסולו הוא כשר משום שיש רוב כשרים ומשום שתוקי אין לאסרו דכל דפריש מרובא פריש וכו' והעלה לדינא דגם בשתוקי אם לא נבדקה אמו כלל עד שמתה כגון שילדה במקום שאין ב"ד או שלא נזקקו הב"ד לזה לשלוח לשאול את פיה ממי נתעברה עד שמתה האם בלי בדיקה ושוב אין לנו שום עסק לדון על האם ממי נבעלה ואין אנו דנין רק על הולד והולד מקרי פירש ואין שום רגלים לדבר שפסול הוא שהרי גדלתו אמו ולא השליכתו א"כ אם רוב כשרים הולד כשר ע"ש באורך. וע' בס' קהלת יעקב מהגאון מליסא בס' ו' ס"ח וכו', וע' בתשו' מהר"ט ס"ב ח"א' סי' י"ח דף מ"ה ריש ע"ב מבואר ג"כ שלא כדברי הנ"ב ע"שה"ה גמ' בתשו' חמדת שלמה סי' א' כתב ע"ד הנ"ב ה"ל דעיקר דבריו תמוהים מאד כאשר האריך בזה בס' בית מאיר וברמב"ם מבואר כמעט להדיא דאפי' לא נבדקה האם עד שמתה הולד שתוקי וקאי על מ"ש לפני זה דמייירי בין ברוב כשרים בין ברוב פסולים וגם מתשו' בשמים ראש סי' ה' (הובא לעיל ס"ט סק"ג) נראה מדבריו דלא כדברי הנ"ב הנ"ל ע"ש עוד.

האומר לשפחה • מעוברת : הרי אם זה חורין • בגט שחרור זה וולך עבד : ולזה כמו • משומר כדילף כסיפא שנאמר האשה וילייה תהיה לאדוניה בזמן שהאשה לאדוניה הולך שחלו לאדוניה אין האשה לאדוניה אין הולך לאדוניה : מאי הלמוד • היכא שמעין מהאי קרא דכריו קיימין : אמר רבא אדרבי יוסי ויוסי הגלילי • האי קרא אדרבי יוסי קאי ולזה כמוה משום שגא' כו' :

תורה אור

מתני' יכולין ממזרין ליעטר • מפסול וערס שאלו יהו כניהם ממזרים :

בגט עבד • ואין ממזר הוא ולזה כמוה : בן חורין • ומותר בשראליה :

הרי זה עבד ממזר • בגמרא יליף לה טעמא : גמ' נכתובה קאמר •

ממזר נושא שפחה דקסבר דכי כתיב לא יהיה קדש בישראל כשר כתיב ולא בממזר : או דיעבד קאמר •

ממזר שגאש שפחה הוא לכתחילה לא ישא רבא ישראל הוא וקרינא ביה לא יהיה קדש (דברים כג) דמתרגמינן לא יסב גברא וגו' דשפחה הרי היא ככהמה וביאותיה הפקר וקדישות :

טיהרם אם הוכרים • שילבו למקום שאין מכירין ויחמר עבד חני ונשא שפחה ואין מוחה בידו : ואם נסקבות

לא טיהרם • אין דרך אשה לגלות למקומה ולבקש תחבולות לנשא בסתר מאחר שיש מוחין בידה אלמא ר' טרפון דיעבד קאמר דאי לכתחילה כיון דאין מוחין בידה ממזרת נמי תנסיב לעבד : עבד כנעני אין לו חיים • אינו מתיים אחר חביו דכתיב (בראשית כג) עם החמור עם הדומה לחמור כבהמה שאין הולך כרוך אחרי האב הילך ר' מינסבא לעבד לא מוהי מוהי : אי אקדמתי אפטרסיך לבני • אם הייתי מכירך קודם שגאש אשה הייתי משיחך ענה למה בניך :

שפיר • שהיה אומר לו ליקח שפחה : מאי ניסו • מתי הוא אמר ליה איסורא לא היה מניסב ענה למיעבד ומשני דמינסב לו ענה ואמר ליה זיל גובז וחיודן לעבד עברי ותתא שפחה מותרת לך דמכרתי ביה דין רבו מוכר לו שפחה כנענית ולא מוכר

תורה אור

ממזר כס :

יוסי קאי ולזה כמוה משום שגא' כו' :

מתני' יכולין ממזרין ליעטר •

מפסול וערס שאלו יהו כניהם ממזרים :

בגט עבד • ואין ממזר הוא ולזה כמוה :

בן חורין • ומותר בשראליה :

הרי זה עבד ממזר • בגמרא יליף לה טעמא :

גמ' נכתובה קאמר •

ממזר נושא שפחה דקסבר דכי כתיב לא יהיה קדש בישראל כשר כתיב ולא בממזר :

או דיעבד קאמר •

ממזר שגאש שפחה הוא לכתחילה לא ישא רבא ישראל הוא וקרינא ביה לא יהיה קדש (דברים כג) דמתרגמינן לא יסב גברא וגו' דשפחה הרי היא ככהמה וביאותיה הפקר וקדישות :

טיהרם אם הוכרים • שילבו למקום שאין מכירין ויחמר עבד חני ונשא שפחה ואין מוחה בידו : ואם נסקבות לא טיהרם • אין דרך אשה לגלות למקומה ולבקש תחבולות לנשא בסתר מאחר שיש מוחין בידה אלמא ר' טרפון דיעבד קאמר דאי לכתחילה כיון דאין מוחין בידה ממזרת נמי תנסיב לעבד : עבד כנעני אין לו חיים • אינו מתיים אחר חביו דכתיב (בראשית כג) עם החמור עם הדומה לחמור כבהמה שאין הולך כרוך אחרי האב הילך ר' מינסבא לעבד לא מוהי מוהי : אי אקדמתי אפטרסיך לבני • אם הייתי מכירך קודם שגאש אשה הייתי משיחך ענה למה בניך :

שפיר • שהיה אומר לו ליקח שפחה : מאי ניסו • מתי הוא אמר ליה איסורא לא היה מניסב ענה למיעבד ומשני דמינסב לו ענה ואמר ליה זיל גובז וחיודן לעבד עברי ותתא שפחה מותרת לך דמכרתי ביה דין רבו מוכר לו שפחה כנענית ולא מוכר

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

עבד חני • שפחה כנענית

האומר פרק שלישי קידושין סט

אלא ר' אמר דיעבד מאי ניהו • פי' הקונטרס מתי האי דקאמר ליה איסורא לא הוה מניסב ליה ענה למיעבד וה"ה גמי כשא"ל זיל גובז וחידון בעבד עברי דהוה מתי לאקשווי ומי שרי להשיאו ענה לגובז ולעשות איסורא חלל גמרא פריך שפיר עוי"ל דאי הוה מקשה ליה הכי הוה ליה לשניי דלמר ליה זיל ומכור ענמך וכו' אליעזר דלמר (לעיל דף יד) חמד זה וחמד זה רבו מוכר לו שפחה כנענית :

הדרן עלך האומר

הדרן עלך האומר (ה) הולך עבד שיהררו נמצא הבן בן חורין *רבי אליעזר אומר הרי זה עבד ממזר : גמ' איבעיא להו רבי טרפון לכתחילה קאמר או דיעבד קאמר תא שמע אמרו לו לרבי טרפון מיהרת את הזכרים ולא מיהרת את הנקיבות ואי אמרת לכתחילה קאמר ממזרת נמי תניסב לעבד עבד אין לו חיים תא שמע דאישפויכניה דרבי שמלאי ממזר הוה ואמר ליה אי אקדמתך מהרתינהו לבנך אי אמרת בשלמא לכתחילה שפיר אלא אי אמרת דיעבד מאי ניהו דמניסב ליה ענה ^א ואמר ליה זיל גובז ואיזידן בעבד עברי ובשני דר' שמלאי עבד עברי מי הוה והאמר מר *אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג אלא לאו שמע מינה רבי טרפון לכתחילה קאמר ישמע מינה אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' טרפון : רבי אליעזר אומר הרי זה עבד ממזר : אמר ר' אלעזר מאי מעמיה דרבי אליעזר דאמר קרא ^ב לו הלך אחר פסולו ורבנן הוה בישראל שנשא ממזרת סלקא לאו אע"ג דכתב למשפחותם לבית אבותם אחא לו אפקיה הכא נמי אף ע"ג דכתיב ^ג האשה וילדיה תהיה לאדוניה אחא לו אפקיה ורבנן כל ולד במעי שפחה כנענית כולד במעי בהמה דמי :

הדרן עלך האומר

*עשרה יוחסים עלו מבבל כהני לויי ישראל חללי גירי וחרורי ממזרי נתיני שתוקי ואסופי *כהני לויי וישראל מותרין לבא זה בזה לויי ישראל חללי גירי וחרורי מותרין לבא זה בזה ואלו הם שתוקי *כמזרי נתיני שתוקי ואסופי כולם מותרין לבא זה בזה ואלו הם שתוקי *כל שהוא מכיר את אמו ואינו מכיר את אביו *אסופי כל שנאסף מן השוק ואינו מכיר לא את אביו ולא אמו אבא שאלו היה קורא לשתוקי כדוקי : גמ' עשרה יוחסים עלו מבבל : מאי אורייתא דתני עלו מבבל נתיני הלכו לארץ ישראל מילתא אגב אורחיה קמ"ל *כדתניא ^א וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך מלמד שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל וארץ ישראל גבוה מכל הארצות בשלמא בית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל היינו דכתיב דברי

הדרן עלך האומר

עשרה יוחסין עלו מבבל • כשעלו בני הגולה ובגמרא מפרש לה דאשמועינן שמשפחות שבבבל מיוחסות הן שהפריש עזרה כל הפסולין משם והולכין עמו : מללין • כהנים חללין שגולדו מפסולי כהונה : ומורוי • משוררי • נתיני • גבעונים שמלו בימי יהושע ואמרינן ביבמות (דף עה) דוד גור ועוריה • שתוקי ואסופי • מפרש להו ואולי חזוהי שתוקי כו' : לויי וישראל חללי גירי וחרורי מותרים לבא זה בזה • אבל כהנים בחללי גירי ומוריה לא שחללה בלאו גיורת ומשוררת בחוקת זונה : גירי ומורוי מותרים כו' מותרים לבא זה בזה • ודוקסר קהל גרים לא איקרי קהל ולא חזוהו ממזרים לבא בקהל גרים אבל לויי ישראלים במוזרו לא ושתוקי ואסופי ספק ממזרים הם ומותרים להסתערב בממזרים כדלמר בגמרא (לעיל דף עג) • בקהל דתי הוא דלא יבא בקהל ספק יבא : ואינו מכיר אם אביו • וכשקורא פלוני אבא אמו משתקו : דדוקי • בגמרא מפרש ליה : גמ' מילתא אגב אורחיה קא משמע לן • על פי דרכו שהיה הולך ומדבר דכריו ליוחסין השמיעו ולמדנו דבר חדש בלישנא דקנען ולמדנו עוד ממנו דאי"ב גבוה מבבל • בשלמא בית המקדש גבוה • השמעת מינה דהא באתרן ישראל משתעי קרא :

דברי

משוררריים : נתיני • גבעונים שמלו בימי יהושע ואמרי' ביבמות דרוד נור עליהם : לבא • כהני לויי וישראל מותרים לשאת זה את זה : אבל חללה היא בלאו לכהן וגיורת ומשוררת ספק ונותן נתינו : גרי • קסבר לא אקרי קהל : גרולה

הגהות בה"ח (ה) במשנה שנשא שפחה בגט עבד : (ג) רש"י ד"ה אלא וכו' עמך הק"ד והל"כ מיה' לו. לא יבא לו :

ק"ב א מ"י פ"ו מהל' עבדים הלכה ה' טו"ט י"ד סימן רסו טע"ף ס"ג :
ק"ד ב מ"י פ"ו מהל' איסורי ביאה הל' ג' ס"ג ל"ג ק"ו טו"ט ט"ז :
ה"ט סימן ד טע"ף כ :

קס"ד ד מ"י פ"ו מהל' איסורי ביאה הל' ג' ד' ס"ג ל"ג ק"ו טו"ט ט"ז :
ק"ו ה מ"י פ"ו מהל' טו"ט ט"ז :
טע"ף ט"ז :
א ו מ"י פ"ט מהל' איסורי ביאה הל' טו' טו"ט ט"ז סימן ח טע"ף ה' :
ב ו מ"י פ"ט מהל' טו' טו"ט ט"ז סימן ט טע"ף ט"ז :
ג ה מ"י פ"ט מהל' טו' טו"ט ט"ז סימן ט טע"ף ט"ז :
ד ה מ"י פ"ט מהל' טו' טו"ט ט"ז סימן ט טע"ף ט"ז :

ה י מ"י פ"ט מהל' טו' טו"ט ט"ז סימן ט טע"ף ט"ז :
טע"ף ט"ז :

תוס' ר"י הוקן

אין לו חיים • לעולם לכתחילה מותר ואפ"ה פטורת אין לה תקנה שאם תנשא לעבד אין הבן מתייחס אחריו אלא אחריה ונמצא שהוא כפופ • אם אקדמתוך אין הכרחיך קודם שנשא אשה יהיית משיחך ענה שבנתה והיו כשרים : לכתחילה כפופ בשפחה מותר ה"הו שהיה משאוי לישא שפחה וישחררה הבנים : א"א טעמא דרבי טרפון דיעבד אבל לכתחילה אביו ודאי רבי שמלאי לא משאוי ענה : וישנובט עבד עברי שפחתו ב"ד מותר בשפחה ולא מוכר עצמו ולהכי נכסי זיל גובז וה"ה דכפי לאקשווי מי שרי לאונסו ענה למנבב אלא דתיה מותרין ליה דמ"ל כר' אליעזר דאמר אפי' מוכר עצמו רבו מוכר לו שפחה כנענית : והאמר מר בבסבת ערכין אין דין עבד עברי נוהג [אלא בזמן שהיובל נוהג] דקרינן ביה עד שנת היובל יעבוד עמך • הלכה כר' טרפון דמבזר לישא שפחה אפילו לכתחילה דאפי' איסורא דרבנן ליבא שלא נזרו על השפחה לפסוד מפני תקנת בניו :

עשרה יוחסין עלו מבבל • כהנים חללין שגולדו מפסולי כהונה : ומורוי • משוררי • נתיני • גבעונים שמלו בימי יהושע ואמרי' ביבמות דרוד נור עליהם : לבא • כהני לויי וישראל מותרים לשאת זה את זה : אבל חללה היא בלאו לכהן וגיורת ומשוררת ספק ונותן נתינו : גרי • קסבר לא אקרי קהל : גרולה

עשרה יוחסין פרק רביעי קדושין

ומבני לוי לא מלאהי סם ואלת והא אמרי במתניתין עשרה יוחסין עלו מבבל וקא חשיב לויס ויס לומר דכל הלויס שעלו עמו היו קולאי בהוות ואינם ראויים לשבור שירה של דוכן: **שאני** התם דריע חוקתייהו פ' בקונטרס במה שאין אוכלין בקדשים ולא נהירא דמכל מקום איכא למיחש דילמא אהו לאסוקינהו מתרומה לקדשים ומקדשים ליוחסין וגדלה לפרש דריע חוקתייהו לפי שבקשו כתב יוחסין ולא מלאו:

[אלא מאי גדולה חוקה - בשלמא למ"ד אין מעלין היינו גדולה חוקה דאף מ"ג דהוי לן למיגור דילמא אתי לאסוקינהו ליוחסין דהא לית ליה ריע חוקתייהו א"כ לא גזרי' אלא למ"ד מעלין דלית ליה סברא דריע חוקתייהו מאי גדולה חוקה הא דלא גזרינן הכא משום דריע חוקתייהו. ת"י:]
אין

דברי ריבות בשעריך וקמת ועליה וגו' - מלאן שהמקדש גבוה מכל ארץ ישראל דכל לרדיה סחם וכבז ועליה: **אשר העלה ואשר הביא את בני ישראל מארץ מצרים** - דהיינו בכל ומכל הארצות אשר הדחתים סם וכתיב אשר העלה: **מסייע ליה לרבי אלעזר** - דקטק תנא דרין תורה אור

דברי ריבות בשעריך וקמת ועליה אלא ארץ ישראל גבוה מכל ארצות מגלן דכתיב לכן הגה ימים באים נאם ה' *לא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את בני ישראל מארץ מצרים *צפון ומכל הארצות אשר הדחתים שם מאי איריא דתני עלו מבבל נתני עלו לארץ ישראל מסייע ליה לרבי אלעזר דאמר *ר' אלעזר לא עלה עזרא מבבל עד שעשאה כסולת נקיה ועלה

איתמר אביי אמר עלו מאיליהם תנן ורבי אמר העלום תנן וקמפילגי בדרבי אלעזר דאמר רבי אלעזר לא עלה עזרא מבבל עד שעשאה כסולת נקיה ועלה אביי לית ליה דרבי אלעזר רבא אית ליה דרבי אלעזר איבעית איכא דכולי עלמא אית להו דרבי אלעזר והבא בתא קא מפלגי מר סבר אפרושי אפרושינהו ומנפשייהו סליקו ומר סבר בעל כרחיהו אסוקינהו בשלמא למאן דאמר עלו היינו דאמר רב יהודה אמר שמואל *בל ארצות עיסה לארץ ישראל וארץ ישראל עיסה לבבל אלא למ"ד העלום מידע ידעינהו נהי דידיע לההוא דרא לררא אחרני לא ידעי *בשלמא למאן דאמר עלו היינו דכתיב *ואקבעם אל הנהר הבא *על אחוה ונחנה שם ימים שלשה ואבינה בעם ובכהנים ומבני לוי לא מצאתי שם אלא למאן דאמר העלום הא מיוהר והירי נהי דאיוהור בפסולים בכשירים לא איוהרו: כהני לויי וישראל:

מגלן דסליקו דכתיב וישבו הכהנים והלויים ומן העם והמשוררים והשוערים והנתינים בעריהם וכל ישראל בעריהם: חללי גירי וחרורי: חללי מגלן *דתניא ר' יוסי אומר גדולה חוקה שאני *ומבני הכהנים בני חביה בני הקוי בני ברוילי אשר לקח מבנות ברוילי הנלעדי אשה ויקרא על שמה אלה בקשו כתבם המתויהשים ולא נמצאו וינאצו מן הכהונה ויאמר התרשתא להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים עד עמוד כהן לאורים *ותומים ואמר להם הרי אתם בחוקתכם במה הייתם אוכלים בגולה בקדשי הגבול אף כאן נמי בקדשי הגבול ולמאן דאמר *מעלים מתרומה ליוחסין הני דאבול בתרומה אתו לאסוקינהו שאני התם דריע חוקתייהו ואלא מאי גדולה חוקה דמעיקרא אבול בתרומה דרבנן ולבסוף אבול בתרומה דאורייתא ואיבעית אימא לעולם השתא נמי בדרבנן אבול בדאורייתא לא אבול *ויבי מסקינן מתרומה ליוחסין מדאורייתא מדרבנן לא מסקינן אי הכי מאי גדולה חוקה דמעיקרא אבול משום למיגור משום תרומה דאורייתא לבסוף אף ע"ג דאיכא למיגור משום תרומה דאורייתא בדרבנן אבול בדאורייתא לא אבול והכתיב *ויאמר התרשתא להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים בקדש הקדשים הוא דלא יאכל הא כל מידי ניכול הכי קאמר לא מידי דמיקרי קדש ולא מידי דמיקרי קדשים לא מידי דמיקרי קדש דכתיב *וכל זר לא יאכל קדש ולא מידי דמיקרי קדשים דאמר קרא *ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל *ואמר מר *במורם מן הקדשים לא

בירושלים היו צבועי ובמרת המלאכה ובאימת כל סביבותיה והגך לויי דקתני מתניתין מהגך דלא חזו לעבודה היו: **מוסר וסירי בהו** - יודע היה מי עלה ומי לא עלה: **גדולה חוקה** - יש לסמוך עליה יפה: **בקשו כתבם המתיישבים** - כתב יוחסין: **התרשתא** - נחמיה בן חכליה קרוי בן בספר עזרא ובגמרת ירושלמי נמצא שעל שם שהיה משקה למלך היה לרין לשחות קודם שלא יתחדוהו שמה העיל סם המות במשקה המלך התיירו לו יין של עובדי כוכבים לשחות לכך נקרא התרשתא: **עד עמוד הכהן לאורים ותומים** - כלדס שאומר לחבירו עד שיבא משוח (ב) דלורים ותומים לא היו צבועי שני: **ואמר להם כו'** - מדכתיב מקדש הקדשים שמעינן דלא חשיב בתרומה האלת מקדשי המוקדש: **אמר להם** - תרומה איני יכול לאסור עליכם מפני חוקתכם שהחוקתם צבבל לחללה: **תבונה האבול** - כלל מקום: **אף כאן כו'** - אלמא מדכתיב ויגאלו שמע מינה נתחללו מן הכהונה והיינו חללים: **ולמ"ד** - במסכת כתובות (דף כז:): **מעלין מתרומה ליוחסין** - הראה כהן אוכל בתרומה צנוקומו אין לרין לבדוק אחריו ציוחסין ונשא כהן בתו הני כיון דלכלי בתרומה אתי לאסוקינהו ואמאי לא חש לה נחמיה דלא לאסוקינהו: **שאני התם** דריע חוקתייהו - לא אלעזרין למיחש להאי דכיון דשאר כהנים אוכלים בקדשי המקדש והם נגאלו מהם הריע חוקתם ויש בהם היכר ולא אתי לאסוקינהו: **ואלא** - כיון דליכא למיגור מידי מאי גדולה חוקה דאמר רבי יוסי מאי רבותא לא היה לו לומר אלמא מנין לחוקה כו' מדקאמר גדולה רבותא לשמועינן דלע"ג דליכא לז איסור השתא טפי מעיקרא סומכינן עלה: **בתרומה דרבנן** - תרומת חוץ לארץ: **תרומה דאורייתא** - משבחו לארץ: **השתא נמי תרומה דרבנן היא** - דלכול דמעיקרא ומאי ניבנה תרומת פירות וירק: **בתרומה דאורייתא** - דגן ופירות ויבנה לא אבול: **ליכא למיגור משום תרומה דרבנן** - דלא הווי גבייהו: **ובל ו לא יאכל קדש** - כל אורו הענין מדבר בתרומה ולא בקדשים דכתיב וכל השמס וטהר ואחר יאכל מן הקדשים וליכא לאוקמי אלמא בתרומה שמוחסר כפורים מותר בה: **ולא מידי דאיקרי קדשים** - חזה ושוק של שלמים דלשכחן דאיקרי קדשים: **במורם מן הקדשים** - חזה ושוק: לא

תוס' ר"י הוקן
גדולה חוקה כלומר ראו לטמון עליה: כתבם המתיישבים כתב ויחס: התרשתא - הוא נחמיה בן חכליה ובתלמוד ירושלמי נמצא על שם שהיה משקה למלך התיירו לו יינם של עובדי כוכבים לשחות לכך נקרא התרשתא: עד עמוד הכהן כלומר עד שיתבדר דאורים ותומים לא היו בניה שני בקדשי הגבול תרומה וינאצו ונתחללו מן הכהונה ותינו חללים ליוחסין ונשא כהן בתו וכיון שראו אותם אוכלים בתרומה ירא כהן בתם ונמצא שנושא בת חלל: ריע חוקתייהו פ' ר"ש דשאר כהנים אוכלים בקדשי המקדש והם אינם אוכלים ודעו כי כהן נמצא בת ירושם כמו שכתבנו בתבונה פרק האשה: תרומה דרבנן - תרומת תבנה לארץ: תרומה דאורייתא - תרומת הארץ: לא אבול אלא בתרומה דרבנן כגון תרומת פירות וירק. תרומה דאורייתא דגן תרומה ויצטר ומאי קדש הקדשים דמשמע הא לשאר מיני אבול ח"ק לא במידי דאיקרי קדש דכתיב זר לא יאכל קדש (א) קדשים דרבנן: (ב) אולי י"ל דלא חללי רק קדשים דרבנן

[י"ל ולא יאמר]

[י"ל ציננה]

[כתובות ק"ה לקמן ע"ה ע"ס]

[ימות פו]

[י"ל אל אחת]

[כתובות כ"ד]

[י"ל ואתומים]

[ימות פו. כתובות כה]

הגהות הב"ח
(ב) רש"י ד"ה עד עמוד וכו' דלורים ותומים כ"ב ע"ה בסוטה דף מט ע"ב

שנאמר "דברי ריבות בשערין וקמת ועלית" שכל צדדיה סתם וכתב ועלית, אלא ארץ ישראל גבוה מכל ארצות מאיפה יודעים את זה. שנאמר "לכן הנה ימים באים נאם ה' לא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את בני ישראל מארץ צפון ומכל הארצות אשר הדחתים שם" [ארץ צפון - דהיינו בבל ומכל הארצות אשר הדחתים שם וכתב אשר העלה]⁹⁹¹.

מה קרה שכתוב "עלו מבבל". שיכתוב "עלו לארץ ישראל". זה ראייה לרבי אלעזר, שאמר ר' אלעזר, לא עלה עזרא מבבל, עד שעשאה כסולת נקיה ועלה [לפי שראה אותם שנתערבו בהן וראה שהיו חכמי הדור עולין עמו ואין עוד בבבל שיתעסק לבדוק בהן לייחסן עמו והפריש פסוליהן והוליתן עמו והדור שראו הפרשתם הכירו בהם ולא חשש שיתערבו בהן אלו הפסולין העולים ולדורות הבאים]. למדנו, אביי אמר, למדנו: עלו מאיליהם, ורבה אמר, למדנו: העולם [בעל כרחם]. וחולקים בדברי רבי אלעזר, שאמר רבי אלעזר, לא עלה עזרא מבבל, עד שעשאה כסולת נקיה ועלה. אביי לא מסכים עם דברי רבי אלעזר, רבה מסכים עם דברי רבי אלעזר.

אם תרצה לומר, כולם מסכימים עם דברי רבי אלעזר, וכאן חולקים בזה, שאחד טוב, [עזרא] הפריש [הפסולים, ומתוך שהופרשו] הכירו [בהם אנשי מקומם וידעו] שלא יתערבו [עוד בהם]. ואחד סובר, בעל כרחם העולם. זה מובן לפי מי שאמר "עלו" [שעלו מאיליהם ולא הכירו בהם העולים עמהם כל כך], היינו שאמר רב יהודה אמר שמואל, כל ארצות עיסה⁹⁹² [פי' ספק יחוס (כמו עיסה שמערבים בה שאור מים וקמח מלח וסובין), ופסולת ביחס] לארץ ישראל [לפי שבני ארץ ישראל עסוקים לבדוק ביוחסים], וארץ ישראל עיסה [פי' ספק יחוס ביחס] לבבל [שנעשית בבל כסולת נקיה ובני ארץ ישראל לא הכירו כל כך ויש שנדבקו עמהם, ועזרא הפריש בני בבל ויצא משם]⁹⁹³. אלא לפי מי שאמר "העולם" [הואיל ובעל כרחם העולם עם אלו יצא קול פסול עליהם והכל] ידעו [בפסולין ונזהרו בהם כל העולים]. אע"פ שאותו דור ידעו, לדורות אחרות לא ידעו. זה מובן לפי מי שאמר "עלו", היינו שנאמר "ואקבצם אל הנהר הבא על אחוה ונחנה שם ימים שלשה ואבינה בעם ובכהנים ומבני לוי לא מצאתי שם" [פי' לא ידע עזרא מי עלה עמו ומי לא עלה עמו וסבור שהיו שם לויים כשרים ולא מצא ראויים לעבודה אלא מאותן שקצצו בהונות ידיהם בשיניהם ואמרו איך נשיר את שיר ה' וגו']. אלא לפי מי שאמר "העולם", הרי נזהרו [אם כן צ"ל שעזרא יודע היה מי עלה ומי לא עלה]. אע"פ שנהרו בפסולים לא נזהרו בכשרים.

כהני לויי וישראל. מאיפה אנו לומדים שעלו [מבבל]. שנאמר "וישבו הכהנים והלויים ומן העם והמשוררים והשוערים והנתינים בעריהם וכל ישראל בעריהם".

חללי גירי וחוררי. מאיפה יודעים חללים. שלמדנו בבבלי, ר' יוסי אומר, גדולה חזקה [פי' ויש לסמוך עליה], שנאמר "ומבני הכהנים בני חביה בני הקרן בני ברזילי אשר לקח מבנות ברזילי הגלעדי אשה ויקרא על שם, אלה בקשו כתבם המתייחסים [פי' כתב יחוסם] ולא נמצאו ויגואלו מן הכהונה, ויאמר התרשתא [פי' נחמיה]⁹⁹⁴ להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים עד עמוד כהן לאורים ותומים [פי' כמו עד שיבא משיח שאורים ותומים לא היו בבית שני]". ואמר להם, הרי אתם בחזקתכם [של כהנים], במה הייתם אוכלים בגולה. בקדשי הגבול [פי' תרומה, שנאכלת בכל מקום, מותר אבל קדשי מזבח אסורה], אף כאן גם בקדשי הגבול [אם כן מזה שכתוב "ויגואלו" רואים שנתחללו מן הכהונה והיינו חללים?].

⁹⁹¹ עי' מהר"ל (חדושי אגדות): ארץ ישראל גבוה מכל הארצות וב"ה גבוה מכל א"י. וזה כי א"י קדושה מכל הארצות, וב"ה קדוש מכל א"י, ודבר שהוא קדוש עליון הוא והחמרי הוא שפל, לכן אף אם תאמר כי כל הארץ הוא ככדור והכדור הוא שווה בכל צד, מתיחס אל א"י הגובה דהיינו שיש להניח ראש הכדור א"י עד שתהיה א"י בגובה, אע"ג שכל כדור יכול להניח הראש בכל מקום מן הכדור, מ"מ יש להניח ראש הכדור א"י מפני מדרגת קדושתה שהוא מתעלה על שאר הארץ. ומפני זה יאמר כאשר הולך אל ארץ ישראל שהוא עולה, ויותר נקרא עליה כאשר הולך לב"ה, שכל דברים אשר אין להם קדושה נקרא שפלים והקדושים נקרא גבוהים, ולפיכך ראוי שיניח ראש הכדור מן הארץ א"י למעלת הארץ וקדושתה (יש), כאשר יניח ראש הכדור ארץ [ישראל], א"כ א"י הוא בגובה ודבר זה בהנחה בלבד וזה מבואר.

⁹⁹² עי' לקמן הערה 999.

⁹⁹³ עי' לקמן ע"א ברש"י שבבלי צריך לבדוק ביחוס בן ארץ ישראל, אבל בן ארץ ישראל לא צריך לבדוק יחוסם של בני בבל.

⁹⁹⁴ על שם שהיה משקה למלך והיה צריך לשתות קודם שלא יחשדוהו שמה הטיל סם המות במשקה המלך, ומאחר והתירו לו לשתות יין של עכו"ם נקרא התרשתא.

ולפי מי שאמר, מעלים מתרומה ליוחסין [פי' כל הרואה כהן שאוכל בתרומה אין צריך לבדוק אחריו ביוחסין וכהן יכול לישא את ביתו]⁹⁹⁵, אלה שאוכלים בתרומה יבא להעלותם [ליחוס של כהן ודאי]. שם שונה, שחזקתם נחלשה [שהרי שאר כהנים אוכלים בקדשי המקדש והם לא]⁹⁹⁶. ואלא [פי' אם אין גזריה] מהו גדולה חזקה [דמשמע שיש צד איסור עכשיו יותר מלפני כן, ולכן היה לו לומר "מנין לחזקה"]. בתחילה אכלו בתרומה דרבנן [של חו"ל], ולבסוף אכלו בתרומה דאורייתא [של ארץ ישראל]. ואם תרצה לומר, לעולם עכשיו גם דרבנן אכלו [של פירות וירקות], בדאורייתא לא אכלו [מיני דגן, ענבים וזתים]. וכאשר מעלים מתרומה ליוחסים [היינו דווקא כהן שאוכל תרומה] מן התורה, [אבל כהן שאוכל תרומה] מדרבנן לא מעלים.

אם כן, מהו גדולה חזקה. שבתחילה אין לגזור משום תרומה דאורייתא⁹⁹⁷ [שלא היה אצלם], לבסוף אף ע"ג שיש לגזור משום תרומה דאורייתא, דרבנן אכלו, בדאורייתא לא אכלו. אבל הרי נאמר "ויאמר התרשתא להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים", בקדש הקדשים הוא שלא יאכל, הא כל דבר [אחר] אכלו [פי' אפילו תרומה דאורייתא או קדשים קלים]. כך נאמר, אסור [לכם לאכל] כל דבר שנקרא קדש, וכל דבר שנקרא קדשים. כל דבר שנקרא קדש, שנאמר "וכל זר לא יאכל קדש" [פי' תרומה, שכל אותו הענין מדבר בתרומה], וכל דבר שנקרא קדשים [פי' חזה ושוק של שלמים שנקראו קדשים], שנאמר בפסוק, "ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל", ואמר מר, במורם מן הקדשים [פי' חזה ושוק]

⁹⁹⁵ רש"י. ועי' רמב"ם (איסורי ביאה פ"כ ה"ד): מי שהעידו עליו [שני] עדים שראוהו שהיה אוכל בתרומה של תורה הרי זה מיוחס, ואין מעלין ליוחסין לא מנשיאת כפים ולא מקריאה בתורה ראשון ולא מחילוק תרומה בבית הגרנות ולא על פי עד אחד.

⁹⁹⁶ רש"י. וי"א שבקשו כתב יחוסם ולא מצאו (תוס').

⁹⁹⁷ גירסת רש"י "הארץ".

לא תאכל [ואפילו אין לה זרע, ושבה אל בית אביה, חזרת לתרומה ואינה חזרת לחזה ושוק].

גירי וחרורי. מאיפה יודעים את זה. אמר רב חסדא, שנאמר בפסוק "וכל הנבדל מטומאת גויי הארץ אליהם".

ממזרי. מאיפה יודעים את זה. שנאמר "וישמע סנבלט החרוני וטוביה העבד העמוני", ונאמר "כי רבים ביהודה בעלי שבועה לו כי חתן הוא לשכניה בן ארח ויהחנן בנו לקח את בת משלם בן ברכיה" [ושכניה היה ישראל, וחתנו היה טוביה העבד, ויהחנן בנו של טוביה לקח את בת משלם, פי' ישראלית לאשה]. והוא סובר, עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל, הולד ממזר [אם כן, רואים בפסוק שעלו בן של עבד שנשא ישראלית, והוא ממזר, מבבל]. זה מובן למ"ד הולד ממזר, אלא לפי מי שאמר הולד כשר⁹⁸, מה אפשר לומר. ועוד, מאיפה יודעים שהיו להם בנים, אולי לא היו להם בנים. ועוד, [אפי' היו להם ממזרים], מאיפה יודעים [שאותם נשים ובניהם] היו בכל ועלו [לארץ ישראל], דילמא היו שם [בארץ ישראל] נותרו בימי גדליה אותם, שכניה ומשלם ושם נשאו טוביה ובנו את בנותיהם].

אלא מכאן, "ואלה העולים מתל מלח תל חרשא כרוב אדון ואמר ולא יכלו להגיד בית אבותם וזרעם אם מישאל הם". "תל מלח", אלו בני אדם שדומים מעשיהם למעשה סדום [שהיו מגלי עריות, והוה מעשה ממזרים לגבי ישראל], שנהפכה לתל מלח. "תל חרשא" [מלשון מחרישה], זה שקורא אבא, ואמו משתיקתו. "ולא יכלו להגיד בית אבותם" [פי' אביו וזרעם [פי' אמו] אם מישאל הם", זה הוא אסופי שנאסף מן השוק [ששתוקי מכיר את אמו ולא אביו, וכאן לא ידעו אם הם ישראל בכלל]. "כרוב אדון ואמר", אמר רבי אבהו, "אמר אדון" [מחליף מילי הפסוק ודורשו], אני אמרתי יהיו ישראל לפני חשובים ככרוב [קדושים ככרובי הקדש כחיות הקדש דכתיב ביה (יחזקאל י) פני הכרוב], והם שמו עצמם כנמר [כחיה זו שאינה מקפדת בזוג חבירתה]. יש שאמרו, אמר רבי אבהו, אמר אדון [פי' אמר ה' ית'], אף על פי ששמו עצמם כנמר, הן חשובים לפני ככרוב.

אמר רבה בר בר חנה, כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו, מעלה עליו הכתוב כאלו חרשו לכל העולם כולו וזרעו מלח [מאחר ולא יכול להגיד יחוסם קרואים להם תל מלח, ו"חרשא" הוא לשון חורש], שנאמר "ואלה העולים מתל מלח תל חרשא".

אמר רבה בר רב אדא אמר רב, כל הנושא אשה [הפסולה לן] בשביל כסף⁹⁹, יהיו לו בנים שאינן הוגנים, שנאמר "בה' בגדו כי בנים זרים ילדו". ושמא תאמר, [לפחות] הכסף ישאר [לן]. מלמד הנאמר, "עתה יאכלם חדש את חלקיהם". ושמא תאמר, חלקו [פי' כמו נכסי צאן ברזל יכלו] ולא חלקה [פי' כגון נכסי מלוג, שהרי היא לא עשתה שום איסור, שחזרה לינשא למיחוס]. מלמד הנאמר, "חלקיהם". ושמא תאמר, [שהכסף יכלה] לאחר הרבה זמן. מלמד הנאמר, "חדש". מהו המשמעות. אמר רב נחמן בר יצחק, חודש נכנס וחודש יוצא וממנום אבד.

ואמר רבה בר רב אדא, ואמרי לה אמר רבי סלא אמר רב המנונא, כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו [פי' שפסולה לן], אליהו כופתו [פי' קושרו כמו הנלקים בבית דין] והקב"ה מלקהו ברצועה. ולמדנו, על כולם [פי' כהנים לויים וישראלים] אליהו כותב, אוי לו לפוסל את זרעו ולפוגם את משפחתו ולנושא אשה שאינה הוגנת לו, והקב"ה חותם. אליהו כופתו והקב"ה רוצעו.

וכל הפוסל [פי' מגדף תמיד את המשפחות], פסול⁹⁹, ואינו מדבר בשבח לעולם [אין דרכו של פסול לדבר בשבח הבריות לעולם]. ואמר

⁹⁸ עי' שו"ע (אה"ע סי' ב ס"א): לא ישא אדם אשה שיש בה שום פיסול. הגה: כל הנושא אשה פסולה משום ממון, הויין לו בנים שאינם מהוגנים. אבל בלאו הכי, שאינה פסולה עליו אלא שנושאה משום ממון, מותר (תשובת ריב"ש סימן ט"ו). מי שרוצה לישא אשה פסולה, בני משפחתו יכולין למחות בו (הר"ן פרק המוכר). ואם אינו רוצה להשיג בהם, יעשו איזה דבר לסימן שלא יתערב זרעו בזרעו. ומי שפסקו לו ממון הרבה לשדוכין וזדורו בהם, לא יעגן כלתו משום זה ולא יתקוטט בעבור נכסי אשתו, ומי שעושה כן אינו מצליח ואין זיווגו עולה יפה, כי הממון שאדם לוקח עם אשתו אינו ממון של יושר, וכל העושה כן מקרי נושא אשה לשם ממון, אלא כל מה שיתן לו חמיו וחמותו יקח בעין טוב ואז יצליחו.

עי' ח"מ: וכל העושה כן מקרי נושא כו'. אף על גב דלפני זה כתב כל שאינה פסולה עליו מותר לישא משום ממון היינו אם נותנין לו ממון (ברצון טוב) אבל לעגן כלתו בשביל זה או לעגן עצמו ולהמתין מלישא אשה עד שימצא אשה שתתן לו ממון אסור וליהם כחיים בארחות חיים ורבים נכשלים בעבירה כשאינם נושאים אשה במהרה ועליהם נאמר כל הנושא אשה לשם ממון וכו' כלו' שהעיקוב מלישא אשה בשביל חמת ממון גורם לו להוליד בנים ממון זרים.

⁹⁹ עי' שו"ע (אה"ע סי' ב ס"ב): כל המשפחות בחזקת כשרות ומותר לישא מהם לכתחלה, ואעפ"כ אם ראינו ב' משפחות שמתגרות זו בזו תמיד (או שני בני אדם שמתגרים זה בזה), או ראינו משפחה שהיא בעלת מצה ומריבה תמיד,

שמואל, [והפסול הזה] פוסל [בדווקא] במומו [שלו עצמו]. אותו האיש מנהרדעא שנכנס לבית השחיטה [פי' איטליז] בפומבדיתא, אמר לו, תביא לי בשר. אמרו לו. המתן עד שאני שוקל לשלוחו של רב יהודה בן יחזקאל [העומד כאן ליטול], ואז אביא לך. אמר, מיהו יהודה בן שויסקאל [שם גנאי, ופי' גרגרן האוכל צלי המכונה שויסק בארמית] שקודם לי, שיקח לפני. הלכו ואמרו לרב יהודה. [והרב] שם אותו בנידוי [מנדים על כבוד הרב].

אמרו [לרב יהודה, אותו איש הוא] רגיל לקרא לאנשים עבדים, [ורב יהודה] הכריז עליו שהוא עבד. הלך [הרשע] ההוא והזמין [את רב יהודה] לדין לפני רב נחמן, הביאו שטר הזמנה [לדין]. רב יהודה הלך לפני רב הונא, ושאל אותו, שאני אלך [לפני רב נחמן לדין] או לא אלך. אמר לו, ללכת, אין שאלה ללכת¹⁰⁰, משום שאתה אדם גדול [יותר מרב נחמן, שאתה ראש בפומבדיתא ורב נחמן ראש בנהרדעא], אלא משום כבוד בית הנשיא, תקום ותלך [שרב נחמן חתן של הנשיא].

[רב יהודה] הגיע [לרב נחמן], ומצאו שעשה מעקה. אמר לו, אתה לא סובר לזה שאמר רב הונא בר אידי אמר שמואל, כיון שנתמנה אדם פרנס [מנהיג] על הצבור, אסור בעשיית מלאכה בפני שלשה¹⁰⁰ [שגנאי הוא ושפלות לדור שכפופים לזה שאין לו מי שיעשה מלאכתו]. אמר לו, וכי מעקה [לשון] מכוער שכתוב בתורה [שאתה אומר גונדריא], או מחיצה [כמון] שאמרו רבנן [רב יהודה ניסה לתופסו בדבריו, לקנטרו להודיעו שלא היה לו להנשא עליו להזמינו לפניו]. א"ל, תשב הרב על קרפיטא [פי' הספסל בלשון לעז]. א"ל, וכי שנואי [לשון] ספסל שאמרו רבנן, או [לשון] איצטבא שאנשים אומרים. א"ל, שתאכל הרב אתרונגא [פי' אתרוג]. אמר לו, כך אמר שמואל, כל האומר אתרונגא, [הוא אומר כך בגלל] ששליש רוחו גסה [ולכן משנה דיבורו], או [תגיד] אתרוג כמו שקראו רבנן, או אתרוגא [כמון] שאנשים אומרים. אמר לו, שתשתה הרב אנבגא [פי' כוס רביעית של אספרגוס]. אמר לו, וכי שנואי [לשון] איספרגוס שקראוהו רבנן, או אנפק שאנשים אומרים.

אמר לו, שתבא דונג [שם ביתו של רב נחמן] שתשקה לנו. אמר לו, כך אמר שמואל, אין משתמשים באשה¹⁰⁰. [רב נחמן ענה, אבל] היא קטנה. בפירוש אמר שמואל, אין משתמשים באשה כלל, בין גדולה בין קטנה [שלא ילמדנה להיות רגילה בין האנשים].

שתשלח הרב [דרישת] שלום לילתא [אשתו של רב נחמן]. א"ל, כך אמר שמואל, קול באשה ערוה¹⁰⁰ [שנאמר השמיעני את קולך ואם אשאל בשלומה תשיבני. אמר לו רב נחמן] אפשר [לשלוח שאילת שלום] ע"י שליח. א"ל, כך אמר שמואל,

או ראינו איש שהוא מרבה מריבה עם הכל ועז פנים ביותר, חוששין להם וראוי להתרחק מהם, שאלו סימני פסלות הם. וכן כל הפוסל אחרים תמיד, כגון שנותן שמץ במשפחות או ביחידים ואומר עליהם שהם ממזרים, חוששין לו שמה ממזר הוא. ואם אומר להם שהם עבדים, חוששים לו שמה עבד הוא, שכל הפוסל במומו פוסל. וכן מי שיש בו עזות פנים ואכזריות ושונא את הבריות ואינו גומל להם חסד, חוששים לו ביותר שמה גבעוני הוא.

עי' ב"ש: ועז פנים. כתב הב"י כהן ליכא חשש זה אפי' אם הוא ע"פ ובדרישה כתב כיון שהוא ע"פ ומרבה מריבה חיישינן אפילו כהן. [בפשוטו עז פנים הוא מי שלא מתבייש מעבירות שלו, אמנם מדף ע"ב משמע שזה בעל מחלוקת]. עיי"ש: וכן מי שיש לו ע"פ ואכזריות וכו'. ובש"ס איתא ג' סימנים יש בישראל ביישנים רחמנים וג"ח כל שיש לו ג' סימנים וכו' וכל שאין לו ג' סימנים אין ראוי לדבק בו צ"ל שאין לו ג' סימנים כלל אבל אם יש א' מסימנים אלו ראוי לדבק בו וגבעונים היה ניכר בהם שאין להם שום סי'.

¹⁰⁰ עי' שו"ע (ח"מ סי' ז ס"ו): מי שתובעין אותו לדון לפני דין שקטן ממנו, אין הדין יכול לכופו לילך לפניו, אלא מכנפי מאן דאיכא התם מחכימי ומעיינים ביניהו.

מי שתובעין אותו לדון כו' - לא במספר שנים תליא מילתא אלא קטן ממנו בחכמה קאמר, ואף שהוא גדול בשנים אין יכול לכופו, וה"ה אם ב"ד של שלשה והנתבע גדול מכל אחד מהם (פ"ת).

לכופו לילך לפניו - אם הנתבע רוצה לילך לדון לפני דיינים שקטנים ממנו, יכול ללכת, ואין זה לזולזל אלא חסרון כבוד, וחכם שמחל על כבודו כו'. ומהאי טעמא שרי ליה להזמינו, ואין זה כמזלזל בתורתו, דאי בעי מצי אתי ואי לא בעי הרשות בידו כו' (פ"ת).

ומעיינים ביניהו - פירושו, דנין ביניהו. והכי קאמר, כשדייני העיר הם שפלים בעיני החכם לדון לפניו, מכנפי חכמי העיר הגדולים שבהן ובפניהן הוא דן, וכל זה הוא זיקא אם יש לו חסרון בב"ד, אבל אם אין לו חסרון בב"ד אלא שזילא להת"ח מילתא לירד לדין עם עם הארץ, בזה יתבאר לקמן סימן קכ"ד דשולחין הדיינים סופריהו להת"ח וכותבין טענותיו והן פוסקין עליהן (סמ"ע), ו"א דפי' "מעיינין" אם מן הראוי הוא שילך או לא (ש"ך), כיון דיש כאן אוסף כל החכמים לית ליה זילותא (פ"ת).

אין שואלין בשלום אשה [שמא מתוך שאילת שלום יהיו רגילים זה עם זה ע"י שלום ויבואו לידי חיבה. שאל רב נחמן, וכי אסורה גם] על ידי בעלה [ואני מסכים להיות השליח]. אמר לו, כך אמר שמואל, אין שואלין בשלום אשה כלל [שמרגיל לבה ודעתה אצלן]¹⁰⁰¹.

אשתו [של רב נחמן] שלחה לו, תפטור אותי במהרה [פי] תמחר לעשות בקשת האיש או דינו כדי להפטר ממנו, שלא יעשה אותך כשאר עמי הארץ. א"ל, מהו דרכו שלך כאן [פי] למה באתה לכאן. אמר לו, את שלחת אחרי שטר הזמנה [לדין]. אמר לו, עכשיו אני יודע [לדבר] שיחתו של אדוני, וכי אני אשלח לך שטר הזמנה. [רב יהודה] הוציא שטר הזמנה מחיקו והראה לו. אמר לו, הנה האדם והנה השטר. אמר לו, הואיל ובאתה, לכאן נדבר¹⁰⁰² על ריבו של אותו האיש, כדי שלא יאמרו שרבנים מחנפים א' לשנים.

אמר לו, למה שמת אותו אדם בנידוי. הוא ציער [ביזה] שליח של רב¹⁰⁰³. ושתכה אותו, שרב היה מכה מי שמצער שליח של רבנים. עשיתי לו משהו יותר טוב [פי] יותר חמור לקנסו. למה הכרזת עליו שהוא עבד. אמר לו, שהוא רגיל לקרא לאנשים עבדים, ולמדנו, כל הפוסל, פסול, ואינו מדבר בשבח לעולם, ואמר שמואל, במומו פוסל¹⁰⁰⁴. אפשר שמואל אמר, לחוש לזה, [אבל] מי אמר [שמותר] להכריז עליו.

בינתיים, א"ל אותו אדם שתבע את רב יהודה, אתה קראת לי עבד, ואני מגיע מבית חשמונאי המלך. אמר לו, כך אמר שמואל, כל שאמר שבא מבית חשמונאי, הוא עבד [שכל זרעו הרגם הורדוס ועבד היה ומלך תחתיהן וקרא בניו על שם בית חשמונאי ומסתמא לאו בנות ישראל נסיב דנזהרים הם להשיא בנותם לעבדים והוו להו כולם עבדים]. א"ל, אתה לא סובר כזה שאמר רב אבא אמר רב הונא אמר רב, כל ת"ח שמורה הלכה ובא, אם קודם המעשה אמרה [את ההלכה לתלמידיו בשם רבו, נאמן

¹⁰⁰¹ ע"י שרע" (אה"ע סי' כ"א): אין שואלים בשלום אשה כלל, אפילו ע"י שליח, ואפי' ע"י בעלה אסור לשלוח לה דברי שלומים. אבל מותר לשאול לבעלה איך שלומה.

ע"י ח"מ: אין שואלים בשלום אשה כלל. כלומר אפילו שלא לשלוח לה שלום רק לשאול על שלומה גם זה אסור רק לבעלה מותר לשאול מה שלום הגברת והטעם פשוט כי באולי האחר יגיד לה שלפוני שאל על שלומך ויבאו לידי חיבה אבל לשלוח אפילו ע"י בעלה אסור.

ע"י פ"ת שצ"י לריטב"א: הכל לפי דעת ויראת שמים וכן הלכתא דהכל כפי מה שאדם מכיר בעצמו שיצרו נכנע וכפוף לו ואין מעלה טינא בלבו כלל מותר לו להסתכל ולדבר עם העורה ולשאל בשלום אשת איש וכו' אלא שאין ראוי להקל בזה אלא לחסיד גדול.

ע"י ט"ז: נהגו היתר באגרת שלומים שלנו שפורשים בו האשה ואף על פי כן נהגו להחמיר שלא להזכירה בשמה, היינו שבתחילת האגרת כותבין ולאשתך וכו' אבל לבסוף האגרת שרגילין לכתוב ותאמר שלום לפלוני אסור לכתוב ותאמר שלום לזוגתך דהיינו שולח לה ע"י בעלה שאלת שלום דאסור. ונראה לי דכל זה הוא מצד שמראה אהבה בדרישת שלום אבל אם יש צורך כגון שלא היתה בקו הבריאה או כיוצא בזה מותר לכתוב תודיעני משלום אשתך.

¹⁰⁰² לשון רש"י דבר זכותו.

¹⁰⁰³ ע"י שרע" (ח"מ ח ס"ה): אף בשליח ב"ד אסור לנהוג קלות ראש, והמצער, יש רשות לבית דין להכותו מכת מדרות. והשליח נאמן כשנים להעיד שביזה, כדי לנדונו. הגה: והשליח ב"ד יכול להגיד לב"ד, ואין בזה משום לשון הרע. וכן יוכל בעצמו לעשות דין במסרב בו, להכותו, וכן אם הזיקו (בממונו) פטור. וע"ל ריש סימן י"א.

פי': והמצער יש רשות כו' - פירוש, כשיש עדים שמצערו מכין אותו מכת מדרות, אבל בלא עדים אין השליח נאמן להכותו על פיו אלא לנדונו על פיו, ולפי זה צריכין למחוק הוא"ו של "ולהעיד", וצ"ל "להעיד", ואף על פי שהנידוי הוא חמור בעיני רוב העם וגם לדינא דגמרא מהכאה, מ"מ לענין נאמנות לא הימנעוהו לשלוח יד בגופו בלא עדים, דדוקא לענין נידוי שהוא ביד ב"ד ואין שולחין יד בגופו הימנעוהו, והא דכתב אצל הכאה המצער, ואצל נידוי המבזה, משום דשתי מימראות המה בשתי מסכתות, נקט לשון דהמימראות בשניהם (סמ"ע).

ואין בזה משום לשון הרע - וכ"כ המחבר (לקמן יא ס"א) (סמ"ע). להכותו - וכן אם הזיקו בממונו פטור, כצ"ל. ואפילו יכול להצילו בדבר אחר (סמ"ע), ו"א דדוקא היכא דאין יכול להציל ע"י דבר אחר, אבל ביכול להציל חייב בהזיקו, ודבר שנעשה בפני דיינים אלו, אינו יכול לומר לדון לפני ב"ד אחר (פ"ת).

וכן שם (יר"ד סי' שלד סמ"ג): על כ"ד דברים מנדין את האדם, ואלו הן: (א) המבזה את החכם, אפילו לאחר מותו. (ב) המבזה שליח ב"ד. (ג) הקורא לחבירו עבד וכו'.

ע"י ש"ך: המבזה את החכם. והוא שראוי להורות ויגע בתורה. יש לשים לב שהוא ביזה את רב יהודה, ורב יהודה רק הזכיר השליח. ועוד האדם הזה הצליח לכלול במעשיו ג' ראשונות שבחובו נידוי.

¹⁰⁰⁴ ע"י לעי להערה 999.

לאומרה בשעת מעשה, ואם לא אינו נאמן להעיד בשם רבו, שמא מחמת מעשה הבא לידו אמר כך], שומעים לו, ואם לאו, אין שומעים לו¹⁰⁰⁵. אמר לו, הא יש רב מתנה שסבור כמותי.

רב מתנה לא ראה [ביקר ב]נהרדעא שלש עשרה שנים, אותו יום הגיע, אמר לו, האם אתה זוכר מה שאמר שמואל, כאשר עמד רגל א' על שפת הנהר, וא' על הגשר [עוד אפשר על הספינה לעבור את הנהר]. א"ל, כך אמר שמואל, כל שאמר שבא מבית חשמונאי המלך, הוא עבד, שלא נשאר מהם אלא אותו ילדה, שעלתה לגג והירימה קולה ואמרה, כל שאמר מבית חשמונאי אני, הוא עבד, נפלה מהגג ומיתה. הכריזו עליו שהוא עבד. אותו יום, קרעו כמה כתובות בנהרדעא [נשים מאותו המשפחה].

כאשר [רב יהודה] יצא [מנהרדעא] יצאו אחריו לוסקלו [לפי שגיל האת פסולם]. אמר להם, אם תשתקו, תשתקו. ואי לא, אני אגלה עליכם זה שאמר שמואל, שני משפחות יש בנהרדעא, אחד נקרא בית יונה ואחד נקרא בית עורבתי, וסימניך, [המשפחה עם שם של עוף] טמא, טמא [פי] הם ממזרים. המשפחה עם שם של עוף [טהור, טהור [ישראלים כשרים]. זרקו אותם אבנים מידם, [ומתוך כל אותם האבנים שהשליכום בנהר] עמד מכשול [סתימה במי הנהר ומנע את מהלך המים] בנהר המלך.

רב יהודה הכריז בפומבדיתא [שהוא היה גר שם], אדא ויונתן הם עבדים [כנענים], יהודה בר פפא הוא ממזר, בטי בר טוביה ברמות רוח [בגאווות] לא לקח שטר שחורו [ועל אף שאין רשות רבו עליו אסור לבת ישראל]. רבא הכריז במחוזא [עירן], בלאי, דנאי, טלאי, מלאי, זגאי [שמות מקומות או משפחות], כולם לפסול. אמר רב יהודה, גובאי הם גבעונים, דורונגיתא כפר של נתינים. אמר רב יוסף, [האנשים שגרים בכפר] בי כובי [קרוב ל]פומבדיתא, כולם עבדים.

אמר רב יהודה אמר שמואל, ארבע מאות עבדים, ואמרי לה ארבעת אלפים עבדים היו לו לפשחור בן אימר [מימי ירמיה], וכולם נטמנו בכהונה [נשא בנות כהנים שהיו מחזיקין עצמן ככהנים מתוך שהיו אוכלים תרומה מחמת [שהיו] עבדי כהנים], וכל כהן שיש בו עזות פנים אינו אלא מהם¹⁰⁰⁶. אמר אביי, כולם גרים בשור שבנהרדעא. ו[הוא] חול על רבי אלעזר, שאמר ר' אלעזר, אם ראית כהן בעזות מצח אל תהרהר אחריו [פי] אחר משפחתם, שנאמר "ועמך כמריכי כהן" [פי] שהם בני מריבה.

אמר רבי אבין בר רב אדא אמר רב, כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו, כשהקב"ה משרה שכירתו, מעיד על כל השבטים ואין מעיד עליו, שנאמר "שבטי יה עדות לישראל" [אותן שהן ישראל הוא מעיד עליהן שהן משלן]. אימתי הוי עדות לישראל, בזמן שהשבטים שבטי יה. אמר ר' חמא ברבי חנינא, כשהקב"ה משרה שכירתו, אין משרה אלא על משפחות מיוחדות¹⁰⁰⁷ [שבישראל [משפחות שהם ישראל גמורים], שנאמר "בעת ההיא נאם ה' אהיה לאלהים לכל משפחות ישראל", לכל ישראל לא נאמר אלא לכל משפחות.

"והמה יהיו לי לעם", אמר רבה בר רב הונא, זו מעלה יתירה יש בין ישראל לגרים, דאילו בישראל כתיב "והייתי להם לאלהים והמה יהיו לי לעם", ואילו בגרים נאמר "מי הוא זה ערב את לבו לגשת אלי נאם ה', והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים" [פי] והייתי להם לאלהים אף על פי שאינם לי לעם ומתוך שאני מקרבן הם יהיו לי לעם אבל גרים אין מקרבין אותן מן השמים אלא אם כן הן מקרבין עצמם תחילה להיות טובים].

אמר רבי חלבו, קשים גרים לישראל כספחת¹⁰⁰⁸ [שאינם זהירים במצות והרגילים אצלם נמשכים אצלם ולומדים מן מעשיהם], שנאמר "ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב". נאמר כאן ונספחו, ונאמר התם [בטומאת נגעים] "לשאת ולספחת".

אמר רבי חמא בר חנינא, כשהקדוש ברוך הוא

¹⁰⁰⁵ ע"י שרע" (יר"ד סי' רמב ס"ו ברמ"א): ותלמיד חכם שאמר דבר הלכה בדבר השייך לדידיה אם אמרה קודם מעשה שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו ודוקא שאמר כך קבלתי אבל אם אומר דבר מסבא ומראה פנים לדבריו והוא נראה שומעין לו אבל אין שומעין לדידיה דלמא מדמי דברים להדדי שאינן דומים אבל אם הוא פשוט שומעין לו:

כך קבלתי - י"א היינו דווקא שהרב קיים (ט"ז).

דבר מסבא - היינו בדבר שהוא פשוט לכל, דאז אין סומכים על המורה אלא על הסבא (ט"ז)

פשוט - היינו בש"ס או בפוסקים (ש"ך).

¹⁰⁰⁶ ע"י לעיל הערה 999.

¹⁰⁰⁷ נמחק בגרסת רש"י.

מטהר שבטים [פי' מיחסם], שבטו של לוי מטהר תחילה, שנאמר "וישב מצרף ומטהר כסף וטיהר את בני לוי וזיקק אותם כזהב וכסף והיו לי"י מגישי מנחה בצדקה". אמר רבי יהושע בן לוי, כסף מטהר ממזרים¹⁰⁰⁸ [המטומעים בישראל מחמת עשרם, והוא גורם להם שיטהרו שלעתיד לבא אין הקדוש ברוך הוא מבדילם מאחר שנדבקו בהם משפחות ישראל הרבה], שנאמר "וישב מצרף ומטהר כסף" [פי' אותם שנטמעו מחמת עשרם]. מהו "מגישי מנחה בצדקה". א"ר יצחק, צדקה עשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל, שמשפחה שנטמעה, נטמעה [ואינו מבדילם, אם כן ריב"ל חולק על רבי חמא בר חנינא, שריב"ל לומד "מטהר" אינו כ"מבדיל", אלא כ"מכשירם"]¹⁰⁰⁹.

מה שלמדנו לפני כן, אמר רב יהודה אמר שמואל, כל ארצות עיסה [פי' ספק יחוס (כמו עיסה שמערכים בה שאור מים וקמח מלח וסובין), ופסולת ביחס] לארץ ישראל, וארץ ישראל עיסה לבבל. בימי רבי בקשו לעשות בבל עיסה לארץ ישראל [פי' להחזיק משפחות ארץ ישראל מיוחסות ולברוק אחר משפחות בבל כל הבאים לישא משם אשה]. אמר להן, אתם שמים לי קוצים בין עיני [משום דרבי ממשפחת בבל היה]. רצונכם, יצטרף עמכם ר' חנינא בר חמא [והוא ישיב לכם דבר הלכה]. ר' חנינא בר חמא הצטרף איתם. אמר להם, כך מקובלני מר' ישמעאל בר' יוסי שאמר משום אביי, כל ארצות עיסה לארץ ישראל, וארץ ישראל עיסה לבבל.

בימי רבי פנחס בקשו לעשות בבל עיסה לארץ ישראל, אמר להם לעבדיו, כשאני אומר שני דברים בבית המדרש, תטלוני בעריסה ורצו [אחוצה שלא יפשפשו אחר דבריו ויהא צריך לגלות משפחות, והוא היה זקן ולא היה יכול לרוץ, ולכן היה בעריסה]. כשנכנס [לבית המדרש], אמר להם, אין שחיטה לעוף מן התורה [זו הלכה תמיהה ולא גלה להם טעמו כדי שיהו טרודים בסברא הראשונה ולא יחזרו אחר טעם השניה עד שיפטר מהם]. עד שישבו ועיינו בדבר, אמר להם, כל ארצות עיסה לארץ ישראל, וארץ ישראל עיסה לבבל, [אז עבדיו] נטלוהו בעריסה ורצו, רצו אחריו [התלמידים] ולא הגיעוהו. ישבו ובדקו [במשפחות ארץ ישראל לברר את דבריו]. עד שהגיעו לסכנה [לפסול משפחות אנשי זרע שיהרגו] ופירשו. א"ר יוחנן, היכלא [פי' שבועה בהיכלו של מושע בדיני היא [לגלות פסול משפחות ארץ ישראל], אבל מה אעשה שהרי גדולי הדור נטמעו בה. הוא סובר כר' יצחק, שאמר ר' יצחק, משפחה שנטמעה, נטמעה.

אמר אביי, גם אנחנו למדנו כך [דכל משפחה שנטמעה נטמעה דאין להפרישה ולהרחיקה ולברר ספק מטמעייהם מי נטמע מי לא נטמע אלא יניחום והם ספק והם כשרים לעתיד לבא], משפחת בית הצריפה [פי' שם המשפחה] היתה בעבר הירדן וריחקה בן ציון בזרוע [פי' אדם חשוב ואיש זרוע הכריזו שהם פסולים בכח]. עוד אחרת היתה וקירבה בן ציון בזרוע. כגון אלו אליהו בא לטמא ולטהר [לעתיד לבא דכתיב (מלאכי ג) והשיב לב אבות על בנים זה מבני בניו של זה], לרחק ולקרב, [ודווקא] כגון אלו שידועים [שהכל מחזיקים אותם בפסולים]¹⁰¹⁰ שנתקרבו בזרוע, אבל משפחה שנטמעה, נטמעה.

¹⁰⁰⁸ ל"נ שאפשר לפרש, שהרי ממזר רק יכול לישא שפחה, והרי זה קנין כספו, ועם הדומה לחמור, ובוה כספו מטהרו.

¹⁰⁰⁹ ע"י שר"ע (אה"ע סי' ב ס"ה ברמ"א): משפחה שנתערב בה פסול, ואינו ידוע לרבים, כיון שנטמעה נטמעה והיודע פסולה אינו רשאי לגלותה, אלא יניחנה בחזקת כשרות, שכל המשפחות שנטמעו בישראל כשרים לעתיד לבא. ומ"מ כשר הדבר לגלות לצנועין. ודוקא משפחה שנטמעה ונתערבה, אבל כל זמן שלא נתערבה מגלין הפסולים ומכריזין עליהם, כדי שיפרישו מהם הכשרים.

ע"י ב"ש: כיון שנטמעה. בש"ס קאי על ממזר, שלא נודע פיסולו ולכאורה קשה הא ק"ל ממזר לא חי (יבמות ע"ב), והיינו אינו חי "ב חודש כמ"ש בספר חסידים דאינו חי כמו טרפה דאינו חי, ואפשר במקומו היה ידוע ואז חי ואחר כך הלך למקום אחר ונושא אשה ושם אינו ידוע אם הוא ממזר. וע"י ב"ש: נטמעה. הר"ן כתב ראה לדן זה מדמצינו אליהו לא יגלה לעתיד הפסולים שנטמעו דאף על גב הכל גלוי לו עוד איתא בש"ס אר"י היכלא בדיניו הוא לגלות אלא כיון שנטמעה נטמעה ותו איתא שם עוד אחרת היתה ולא רצו חכמים לגלות' מכל זה נשמע אפילו אם ידוע לשנים שנטמעה באיזה משפחה פסול אין ראוי לגלות כמה דמצינו בש"ס דלא היו מגלים אף על גב דהיה ידוע לחכמים, עוד נראה מש"ס הנ"ל דוקא ממזרים ונתינים דאינו ראויים לבוא בקהל ונטמעו אין מגלין אבל חללין דיש להם תקנה להתחתן בישראלים מגלים גם אלי' לעתיד יגלה לכן אמר רבי יוסי ממזרים ונתינים טהורים לעתיד ואיירי שנטמעו כמו שכתב הר"ן ומ"מ נקית ממזרים ונתינים ש"מ חללים מגלים.

וע"י ח"מ: היודע פיסולה אינו רשאי לגלותה. אפשר מלייר בפסול שאינו מבורר רק שחשש קול יוצא ועל זה קאי דא"צ להודיע רק לצנועים אבל שני עדים שידועין מתערבות פסול רחוק לומר שלא יעידו מאחר שהבנים כשיודעו הם ספק ממזרים. [וע"י פירוש דברי אביי לקמן והוא מרש"י.]

¹⁰¹⁰ ע"י לעיל בח"מ הערה 1009 שאפשר ב' עדים מספיק.

למדנו, עוד [משפחה] אחרת היתה [חוץ מהמשפחה שכן ציון קירב] ולא רצו חכמים לגלותה. אבל חכמים מוסרים אותו לבניהם ולתלמידיהן פעם אחת בשבע שנים, ויש אומרים פעמיים בשבע שנים. אמר רב נחמן בר יצחק, זה מסתבר כמי שאמר פעם אחת בשבע שנים, כמו שלמדנו, הריני נזיר אם לא אגלה משפחות, יהיה נזיר ולא יגלה משפחות¹⁰¹¹. אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן, שם בן ארבע אותיות [פי' קריאתו וכתובתו ופירושו], חכמים מוסרין אותו לתלמידיהן פעם אחת בשבע שנים, ואמרי לה פעמיים בשבע שנים. אמר רב נחמן בר יצחק, מסתבר כמי שאמר פעם אחת בשבע שנים, שנאמר "זה שמי לעולם", לעלם [פי' מלשון להעלים] כתיב [פי' חסר ללא אות ו']¹⁰¹². רבא חשב לדרשו בדרשת החג. א"ל אותו זקן^{שם}, לעלם כתיב.

רבי אבינא שאל סתירה, כתיב "זה שמי", וכתיב "זה זכרי" [מדלא כתיב שמי וזכרי משמע שלמדו שני שמות ואמר לו זה שמי מיוחד ובוה השני אני נזכר]. אמר הקדוש ברוך הוא, לא כשאני נכתב אני נקרא, נכתב אני ביו"ד ה"י, ונקרא באל"ף דל"ת¹⁰¹³.

הרבנים למדו, בראשונה שם בן שתיים עשרה אותיות [לא פירשו לנו]¹⁰¹⁴ היו מוסרין אותו לכל אדם, משרבו הפריצים [המשתמשים בן], היו מוסרים אותו לצנועים שבכהונה [לברך בו העם במקדש לאחר עבודת ציבור של תמיד של שחר], והצנועים שבכהונה מבליעים אותו בניעמת אותיות הכהנים [פי' אותן שלא היו בקיאים בו ומברכין בשם בן ארבע אותיות כשהיו מושכין את קולם בניעמה היו אלו ממהרים להבליע את השם בן י"ב ולא היה נשמע לרבים מקול נעימות חביריהם בניעמת ביסוס קול שקורין טרוף]. תניא, אמר רבי טרפון, פעם אחת עליתי אחר אחי אמי [שהיה כהן] לדוכן [פי' לברך ברכת כהנים], והייתי אזני אצל כהן גדול, ושמעתי שהבליע שם בניעמת אחיו הכהנים.

אמר רב יהודה אמר רב, שם בן ארבעים ושתיים אותיות [לא פירשו לנו]¹⁰¹⁵, אין מוסרין אותו אלא למי שצנוע ועניו, ועומד בחצי ימיו^{שם}, ואינו כועס, ואינו משתכר, ואינו מעמיד על מדותיו [לשמור שנהא שמה ישתמש בו להנאם], וכל היודעו והזהיר בו והמשמרו בטהרה, אהוב למעלה ונחמד למטה, ואימתו מוטלת על הבריות, ונוחל שני עולמים, העולם הזה והעולם הבא.

אמר שמואל משמו של הזקן, בבל בחזקת כשרה עומדת, עד שיודע לך [משפחה שאתה בא ליבדק בה] כמה נפסלה, שאר ארצות בחזקת פסול הן עומדות, עד שיודע לך כמה נכשרה [פי' צריך אתה לבדוק אחר המשפחה]. ארץ ישראל, מוחזק לפסול, פסול, מוחזק לכשר, כשר. זה עצמו קשה. אמרת, מוחזק לפסול, פסול. הרי סתם הוא כשר. וחזר ולימד, מוחזק לכשר, כשר, הרי סתם פסול. אמר רב הונא בר תחליפא בשם דרב, לא קשה,

¹⁰¹¹ ע"י מהר"ל בחדושי אגדות: פעם אחת בשבוע ואמרי ליה פעמים בשבוע. פי' למאן שאמר פעם אחת כי צריך שיהיה נעלם כמו שאמר אחר כך לעלם כתיב, ובפעם אחת הוא נעלם. ואמרי ליה פעמיים בשבוע, פי' שאין צריך להקפיד רק שלא יהיה נגלה, ואין דבר זה גלוי בפחות מג' שכן אמרו חכמים (ב"ב ל"ט ב') כל מלתא דמתאמרה באפי' תלתא לית בה משום לישינא בישינא, דמשמע שאם אמר דבר באפי' שלשה שלא שייך בזה לשון הרע, אם שוב מגלה הדבר, כיון שאמרו בפני ג' כבר הוא נגלה, והוא הדין נמי אם אין מגלה ג' פעמים שאז נקרא שהוא נגלה דבר זה אין ראוי, אבל בפחות מג' אינו נגלה ומותר. ומייתי ראייה כמ"ד פעם אחת בשבוע שהרי כתיב לעלם ללמוד שיהיה נעלם זה פעם אחד:

¹⁰¹² ע"י רמב"ם (תפילה פ"ד ה"י): ואומר את השם ככתבו והוא השם הנהגה מי"ד ה"א וא"ו ה"א, וזה הוא השם המפורש האמור בכל מקום, ובמדינה אומרים אותו בכינויו והוא באל"ף דל"ת, שאין מזכירין את השם ככתבו אלא במקדש בלבד, ומשמט שמעון הצדיק פסוק הכהנים מלברך בשם המפורש אפילו במקדש כדי שלא ילמוד אותו אדם שאינו חשוב ושאינו הגון, ולא היו חכמים הראשונים מלמדין שם זה לתלמידיהם ובניהם ההגונים אלא פעם אחת לשבע שנים, כל זה גדולה לשמו הנכבד והנורא.

¹⁰¹³ ע"י מהר"ל בחדושי אגדות: לא כשאני נכתב וכו'. דע כי הכתיבה הוא מורה על עצמו יתברך כמו שהוא, אבל הקריאה הוא על מה שהוא אצל הנמצא, לכן השם נכתב בשם בן ד' אותיות ונקרא בשם בן ד', והוא הוראה כי הנמצא הגשמי אינו דבק בשם העצמי אשר לו יתברך, ואם היה השם נכתב ונקרא בשם בן ד', היה הוראה כי הש"י היה דבק בשלימות עם הנמצאים אשר הם נמצאים גשמיים, עכשיו שהוא נכתב בשם הויה ונקרא בשם אד' הקריאה מורה על הנגלה כאשר הוא אל הנמצא, אבל שם בן ד' שהוא העצם הוא נבדל מן האדם הגשמי, לכן שם הקריאה הוא שם אדנות המצטרף אל הבריות והוא אדון להם, אבל לעולם הבא לא יהיה הש"י נבדל מן העולם כמו עולם הזה שהוא עולם גשמי, ולכן לא יהיה נקרא בשם בן ד' ואף במקדש שהוא קדוש נבדל מן הגשמי, [היו קוראים השם ככתבו כי במקדש היה הדביקות במעלה יתירה לכן קוראים בשם ה'].

¹⁰¹⁴ וע"י בהגר"א בספד"צ ב' ע"א.

¹⁰¹⁵ ע"י ע"ח שער ט"ל פרק יד, ג' סוגי שם מ"ב, וכן שם שער מו פרק ז.

עשרה יוחסין

פרק רביעי

קדושינו

עא

עין משפט
גר צוה

מטרה השבטים . יוחסין : **כסף מטרה מזמרים** . המטומעים
בישראל מחמת ממונם והוא גורם להם שיטרו שלעמיד לבא און
הקב"ה מצדלים מאחר שגדבון בהם משפחות ישראל הרבה : **שנאמר**
וישב מלך ומטרה כסף . אותם נקטמנו מחמת עשרם וסיפיהם דקרא

יותר משאר עובדי כוכבים כדי שיתוספו עליהם גרים ולא נהירא
דהא אמר ציבמות (דף מו.) עובד כוכבים הבא להחזיר אומרים לו
מה ראית שצאת להחזיר דעו שישאל דוים דחופים ואמרי' הסם
משום דפרוש הוא דלמר מר קשון גרים לישראל כספתם אלמא

כא ב ג מ יו"ט
מהל' מלכים הלי"ג
מו"ע א"ע ס"ג סע"ג
ה כג"ט :
כא ד ה מ"י פ"ד מהל'
תלה הלי"ג :

והיו לה' מגישי מנחה בלדקה לדקתו תורה אור
של הקב"ה היא שאינו מבדילים אלא
הואיל שנטמנו נטמנו ורבי יהושע
בן לוי סבירא ליה האי מטרה לאו
מדביל פסולתין קאמר אלא מטרהם
ומכשירים כולם : **עיסה** . כעיסה שהיא
מעורבת וצבס ר' משה מרומא"ץ
שמעתי עיסה כפסולת ענבים שנתקט
משקה שלם : **צקשו לעשות צבל**
עיסה . להחזיק משפחות ארץ ישראל
מיוחסות ולבדוק אחר משפחות צבל
כל הבאים לישא משם אשה : **קוים**
אחס משימים בין עיני . משום
דרבי ממשפחת צבל היה מכני צביו
של הלל שעלה וקיבל נשיאותו של
צבי בתיירא : **יעפל לכם רבי מנינא** .
להשיבכם דבר : **עלוינו בנריסה**
ורונו . שלא יפסדו אחר דבריו
ויהא ר'רך לגלות משפחות והוא
היה זקן ולא היה יכול לרוץ : **אמר**
לכם אין שטיפה לעוף . דבר שהוא
תימה להם ולא גלה להם טעמו
כדי שיהו טרודים כשברא הראשונה
ולא יחזרו אחר טעם השני עד
שיפטר מהם וטעם דאין שטיפה
לעוף מן התורה בשחיטת חולין (דף

"מטרה שבטמים שבטמו של לוי מטרה חחילה
מנא יושב מצרף ומטרה כסף וטירה את
בני לוי וזיקק אותם כזהב וככסף והיו לוי
מגישי מנחה בצדקה אמר רבי יהושע בן
לוי כסף *מטרה כמזורים שנאמר וישב מצרף
ומטרה כסף מאי מגישי מנחה בצדקה א"ר
יצחק צדקה עשה הקב"ה עם ישראל
ישמשפחה שנממעה נממעה : גופא אמר
רב יהודה אמר שמואל כל ארצות עיסה
לארץ ישראל וארץ ישראל עיסה לבבל :
בימי רבי בקשו לעשות בבל עיסה לארץ
ישראל אמר ר'רן *קוצים אחם משימים לי
בין עיני רצונכם ימפל עמכם ר' חנינא בר
חמא נמפל עמכם ר' חנינא בר חמא אמר להם כך מקובלני מר' ישמעאל
בר' יוסי שאמר משום אביו כל ארצות עיסה לארץ ישראל וארץ ישראל
עיסה לבבל בימי רבי פנחס בקשו לעשות בבל עיסה לארץ ישראל אמר
להם לעבדיו בשאני אומר שני דברים בבית המדרש מלוגי בעריסה ורוצו
כי עייל אמר להם *אין שחיטה לעוף מן התורה אדיתבי וקמעיניי בה אמר
להו כל ארצות עיסה לארץ ישראל וארץ ישראל עיסה לבבל נמלוהו בעריסה
ורצו רצו אחריו ולא הגיעותו ישבו וברקו עד שהגיעו לסכנה ופירשו א"ר
יוחנן *היכלא בדינו היא אבל מה אעשה שהרי גדולי הדור נממעו בה
סבר לה בר' יצחק דאמר ר' יצחק משפחה שנממעה נממעה אמר אביי אף
אנן נמי חנינא *משפחת בית הצריפה היתה בעבר הירדן *וריוחקה בן ציון
בורוע *עוד אחרת היתה *וקרבה בן ציון בורוע כגון אלו אליהו בא לממא
ולמחר ר'רחק ולקרב כגון אלו דידעין אבל משפחה שנממעה נממעה חאנא
עוד אחרת היתה ולא רצו חכמים לגלותה אבל חכמים מוסרים אותו לבניהם
ולחלמדיהן פעם אחת בשבוע ואמרי לה פעמים בשבוע אמר רב נחמן
בר יצחק מסתברא כמאן דאמר פעם אחת בשבוע כדחניא *הריני נזיר
אם לא אגלה משפחות יהיה נזיר ולא יגלה משפחות אמר רבה בר בר
חנה אמר ר' יוחנן שם בן ארבע אותיות חכמים מוסרין אותו לחלמדיהן
פעם אחת בשבוע ואמרי לה פעמים בשבוע אמר רב נחמן בר יצחק *מסתברא
במאן דאמר פעם אחת בשבוע דכתיב *זה שמי לעולם לעולם כתיב *רבא
סבר למוררשיה בפירקא א"ל הווא סבא לעלםכתיב רבי אבינא רמי כתיב *זה
שמי וכתיב *זה זכרי אמר הקב"ה הלא כשאני נכתב אני נקרא נכתב אני
ביו"ד ה"י ונקרא באל"ף רל"ת ת"ד בראשונה שם בן שתיים עשרה אותיות
היו מוסרין אותו לכל אדם משרבו הפריצים היו מוסרים אותו לצנועים
שבכחונה והצנועים שבכחונה מבליעים אותו בנעימת אחיהם הכהנים
תניא אמר רבי מרפון פעם אחת עליתי אחר אחי אמי לדוכן והמיתו אותי
אצל כהן גדול ושמעתי שהבליע שם בנעימת אחי הכהנים אמר רב יהודה
אמר רב שם בן ארבעים ושתיים אותיות אין מוסרין אותו אלא למי שצנוע
ועניו ועומד בחצי ימיו ואינו כועס ואינו משתכר ואינו מעמיד על מדותיו
וכל היודעו והודיר בו והמשמרו במהרה אהוב למעלה ונחמד למטה ואימתו
מוטלת על הבריות ונחל שני עולמים העולם הזה והעולם הבא אמר שמואל
משמיה דסבא בבל בחוקת כשרה עומדת עד שיוודע לך במה נכשרה ארץ
ישראל מוחוק לפסול פסול מוחוק לכשר כשר הא גופא קשיא אמרת
מוחוק לפסול פסול הא סתמא כשר והדר תני מוחוק לכשר כשר הא
סתמא פסול אמר רב הונא בר חזליפא משמיה דרב לא קשיא

[כחך רב אלסם טוף פ'
חומר לעיל גבי יבולין
מזמין לעשר כילי ממזר
שאלא כספה וכו' וחינו
דלר' בן לוי כסף מטרה
מזמין שאלמ וכו' וזו
הדפסם שם כסף רש"י
כסף מטרה דמזר יקח
שפחה ויוליד ממנה בן
וימכרה וכן פי' הר"ן
כמוסות אומיות של כרב
אלסם וסוים חלל וכו'
ע"ס]

סגורין לת.

מיר כט. חולין ד. וס"י

עדות פ"ח מ"ז

*אם איחא וריחקה בני

ציון

ג"ז שם

שם איחא וקירבה בני

ציון

[תוספתא למיר ס"א]

פסחים ג.

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה קשים

ב"ו ומדקדוקי כסס. כ"ג

וכי משמע בנסחם

סוף דף לא דאין עושין

מזכיר שכולה גרים שאל

ויקדקו בו ויביאוהו לרבי

פסול ומ"ש פ"ד א"ל

הסוף תמה על גיטסה

ו"ע :

גליון הש"ס

גמ' היכלא בדינו .

עין מו"ט פ"ב מהל'

ע" דכחות :

תוס' ר"י הזקן

מטרה פי' ר"ש לעתיד

לבא שלא יבדילם הקב"ה

מאחר שגדבון בהם

משפחות ישראל והר"ף

פי' בפרקין דלעיל בנשא

שפחה כ"ו מרפון .

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

שם שם שם שם שם

עשרה יוחסין פרק רביעי קידושין

כאן להשיאו אשה. פי' מיוחסת מוד' אמהות דלוי משום ישראליים לא לר"ך להיות בחזקת כשר דכללו הכי מותר בישראליות כדלמור בעלמא (יבמות דף מה.) גבי עובד כוכבים הטול מעובד כוכבים הבא על בת ישראל דלמורי' ליה זיל גלי או נסיב בת מיך אלמא משמע דמקום שזון מכירין אורו ונתקינו ישראליות ומותר לישראל:

לפי הענין נראה שבכל היתה בין שני נהרות גדולים הללו חדקל ופרת זה מן המזרח וזה מן המערב ובלזן ומושיבין מן הדרום ללפון וסופו של פרת שופך בחדקל כל זה יש ללמוד מכאן ארץ ישראל בדרומה של צבל כדכתיב מלפון תפתח הרעה אלמא דצבל מלפון ופרת יורד מארץ ישראל לצבל כדלמור בעלמא (שבת דף סה:) מיטרא במערבא שהדא רבא פרת שמיניו היו רבין ומלחים על שפתיו וקא צעי גמרא מה שבין שתי הנהרות פשיטא לן דצבל הוא חבל משפת חדקל ומבחוץ עד היכן מתפשט רוחב של צבל למר רב עד נהר עזק ור"ם פי' שנהר פרת היה בא ומשך מן הלפון לדרום שהרי נהר פרת בא מקדמת עזק וגן עזק הוא מלפון של עולם *וארץ ישראל לדרום ופרת בא מעזק והיה מושך מלפון לדרום והא דלמור מיטרא במערבא שהדא רבא פרת דמשמע דמושך מדרום ללפון י"ל דה"ק שהמים של פרת רבים כל כך שיתורו המים למקום שצלו דהיינו מדרום ללפון:

הנהרות הב' ה' (ב) גם שפיתחו כצבל:

[עו' הייבוי מוס' כ"ב פד. ד"ה בצפרא ומוס' כדמות נה. ד"ה מערלא]

[ג"ל ערשמה]

[ג' הערוך לבי שיהלא פי' שם משפחה]

[כ"ב קנ"ג גטין כת.]

גליון הש"ס
גב' וכו' עובד כוכבים ועבד כו'. לעיל כה ע"ב לקמן עה ע"ב יבמות מה ע"ה סה ע"ב ע"ש ודילמא מהך. עיין מהכ"ה בתרא יבמות דף כג ע"ב:

כאן להשיאו אשה. פי' מיוחסת מוד' אמהות דלוי משום ישראליים לא לר"ך להיות בחזקת כשר דכללו הכי מותר בישראליות כדלמור בעלמא (יבמות דף מה.) גבי עובד כוכבים הטול מעובד כוכבים הבא על בת ישראל דלמורי' ליה זיל גלי או נסיב בת מיך אלמא משמע דמקום שזון מכירין אורו ונתקינו ישראליות ומותר לישראל:

כאן להשיאו אשה כאן להוציא אשה מידו אמר רב יוסף כל שסיחרו (ב) בבבל משיאין לו אשה והאידינא דאיכא רמאי היישינן ועירי הוה קא מישתמיט מיניה דר' יוחנן דהוה אמר ליה נסיב ברתי יומא חד הווי קאזלי באורחא ממו *לעורקמא דמיא ארכביה לר' יוחנן אכתפיה וקא מעבר ליה א"ל אורייתך כשרה בנתין לא כשון מאי דעתך אילימא מרתנן עשרה יוחסין עלו מבבל כהני לויי אמו כהני לויי וישראלים כולו סליקו כי היכי דאישתויר מהני אישתויר נמי מהני אישתמיטתיה הא דאמר *ר"א לא עלה עזרא מבבל עד שעשאה כסולת נקיה ועלה עולא איקלע לפומבדיחא לבי רב יהודה חזיה לרב יצחק בריה דרב יהודה דגדל ולא נסיב א"ל מאי מעמא לא קא מנסיב ליה מר איתתא לבריה א"ל מי ידענא מהיכא אנסיב אמר ליה אמו אנן מי ידענן מהיכא קאחינן דילמא מהנך דכתיב *נשים בציון ענו בתולות בערי יהודה וכו' תימא *עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר *ודילמא מהנך דכתיב בהו *השוכבים על מצות שן וסרוחיים *ערסותם *ואמר רבי יוסי בר' חנינא אלו בני אדם המשתנים מים בפני ממותיהם ערומים *ומגדף בה ר' אבהו א"ה היינו דכתיב *לכן עתה יגלו בראש גולים בראש גולים אלא אמר ר' אבהו אלו בני אדם שאוכלין ושותין זה עם זה ומדביקין ממותיהם זו בזו ומחליפין נשותיהם זה לזה ומסריהם ערסותם בשכבת זרע שאינה שלהם אמר ליה היכי נעביד אמר ליה זיל בתר שתיקתא כי האי דבדקי בני מערבא כי מינצו עמי תרי בהדי הדדי חזו התי מנייהו קדקים ושתיקאמרי *האי מיוחס שפי *אמר רב שתיקותיה דבבל היינו ירוסא איני והא איקלע רב *לבי בר שפי הלא) ובדק בהו מאי לאו ביחסותא לא בשתיקותא הכי קאמר להו בדוקו אי שתיקאי לא שתיקאי אמר רב יהודה אמר רב *אם ראית שני בני אדם שמתגרים זה בזה שמץ פסול יש באחד מהן ואין מניחין אותו לידבק אחד בחבירו אמר ר' יהושע בן לוי *אם ראית שתי משפחות המתגרות זו בזו שמץ פסול יש באחת מהן ואין מניחין אותה לידבק בחברתה א"ר פפא סבא משמיה דרב בבל בריאה מישון מיתה מדי חולה עילם גוססת ומה בין חולין לגוססין *רוב חולין לחיים *רוב גוססים למיתה עד היכן היא בכל רב אמר עד נהר עזק ושמואל אמר עד מושכני ולא מושכני בכלל והאמר *רבי חייא בר אבא אמר שמואל מושכני הרי היא כגולה ליוחסין אלא עד מושכני בכלל לתחתית בדיגלת עד היכא אמר רב שמואל עד אפמיא תתאה תרתי אפמיא הויין חדא עיליתא וחדא תתייתא חדא כשרה וחדא פסולה ובין חדא לחדא פרסה וקא קפדי אהרדי ואפילו נורא לא מושלי אהרדי וסימניך דפסולתא הא דמישתעיא מישנית לעיל בפרת עד היכא רב אמר עד אקרא דתולבקני ושמואל אמר עד גישרא דבי פרת ור' יוחנן אמר עד מעברת דגיזמא לייט *אביי ואותימא רב יוסף אדרב אדרב לייט ארשמואל לא לייט אלא לייט אדרב וכו' *ארשמואל ואב"א לעולם אדרב לייט ארשמואל לא לייט וגישרא דבי פרת לתתאיה הוה קאי והאידינא

לפי הענין נראה שבכל היתה בין שני נהרות גדולים הללו חדקל ופרת זה מן המזרח וזה מן המערב ובלזן ומושיבין מן הדרום ללפון וסופו של פרת שופך בחדקל כל זה יש ללמוד מכאן ארץ ישראל בדרומה של צבל כדכתיב מלפון תפתח הרעה אלמא דצבל מלפון ופרת יורד מארץ ישראל לצבל כדלמור בעלמא (שבת דף סה:) מיטרא במערבא שהדא רבא פרת שמיניו היו רבין ומלחים על שפתיו וקא צעי גמרא מה שבין שתי הנהרות פשיטא לן דצבל הוא חבל משפת חדקל ומבחוץ עד היכן מתפשט רוחב של צבל למר רב עד נהר עזק ור"ם פי' שנהר פרת היה בא ומשך מן הלפון לדרום שהרי נהר פרת בא מקדמת עזק וגן עזק הוא מלפון של עולם *וארץ ישראל לדרום ופרת בא מעזק והיה מושך מלפון לדרום והא דלמור מיטרא במערבא שהדא רבא פרת דמשמע דמושך מדרום ללפון י"ל דה"ק שהמים של פרת רבים כל כך שיתורו המים למקום שצלו דהיינו מדרום ללפון:

עתה יגלו בראש גולים בראש גולים אלא אמר ר' אבהו אלו בני אדם שאוכלין ושותין זה עם זה ומדביקין ממותיהם זו בזו ומחליפין נשותיהם זה לזה ומסריהם ערסותם בשכבת זרע שאינה שלהם אמר ליה היכי נעביד אמר ליה זיל בתר שתיקתא כי האי דבדקי בני מערבא כי מינצו עמי תרי בהדי הדדי חזו התי מנייהו קדקים ושתיקאמרי *האי מיוחס שפי *אמר רב שתיקותיה דבבל היינו ירוסא איני והא איקלע רב *לבי בר שפי הלא) ובדק בהו מאי לאו ביחסותא לא בשתיקותא הכי קאמר להו בדוקו אי שתיקאי לא שתיקאי אמר רב יהודה אמר רב *אם ראית שני בני אדם שמתגרים זה בזה שמץ פסול יש באחד מהן ואין מניחין אותו לידבק אחד בחבירו אמר ר' יהושע בן לוי *אם ראית שתי משפחות המתגרות זו בזו שמץ פסול יש באחת מהן ואין מניחין אותה לידבק בחברתה א"ר פפא סבא משמיה דרב בבל בריאה מישון מיתה מדי חולה עילם גוססת ומה בין חולין לגוססין *רוב חולין לחיים *רוב גוססים למיתה עד היכן היא בכל רב אמר עד נהר עזק ושמואל אמר עד מושכני ולא מושכני בכלל והאמר *רבי חייא בר אבא אמר שמואל מושכני הרי היא כגולה ליוחסין אלא עד מושכני בכלל לתחתית בדיגלת עד היכא אמר רב שמואל עד אפמיא תתאה תרתי אפמיא הויין חדא עיליתא וחדא תתייתא חדא כשרה וחדא פסולה ובין חדא לחדא פרסה וקא קפדי אהרדי ואפילו נורא לא מושלי אהרדי וסימניך דפסולתא הא דמישתעיא מישנית לעיל בפרת עד היכא רב אמר עד אקרא דתולבקני ושמואל אמר עד גישרא דבי פרת ור' יוחנן אמר עד מעברת דגיזמא לייט *אביי ואותימא רב יוסף אדרב אדרב לייט ארשמואל לא לייט אלא לייט אדרב וכו' *ארשמואל ואב"א לעולם אדרב לייט ארשמואל לא לייט וגישרא דבי פרת לתתאיה הוה קאי והאידינא

פסולה. התחונה: ואפי' נורא לא מושני אהרדי. כדי שלא יהרגו גולים אלס שלא דפסולתא פא דמשמטיא מישינא. וסומניו זה יאז בדין שלא תטעה או זו פסולה הך דמתעבי בלשון מישן שהיא קרובה למישן. על שפת פרת במערבא של צבל עד היכן ארכה משוך לדרום: עד גישרא דפרת. שמואל היה מוסף: לייט. כל שסומן על זה שאין ימוסה של צבל משוך כל כך: ארשמואל לא לייט. בתמיה והרי הוא מוסף: ארשמואל לא לייט. די אמרה שמואל למיתיה פותח היה ולא מוסף וצמי שמואל היה הגשר למטה מאקרא דתולבקני: והאידינא

[עליות של מים המכוסין כן פרש"י בגמילה כת:]

[עיל סע:]

[יבמות כג. מה.]

שבת פב:

[פ"ג לה. מג. מסהדין ג: מ:]

[ג"ל אמר רב מיהאחא דבבל היינו שתיקתא כן הוא בס"א]

[גיטין כה. שבעות ג. ג: ערכין יח.]

[לקמן עב. ע"ש]

מסכתו לעיל ג:

כאן להשיאו אשה [צריך בדיקה], כאן להוציא אשה מידו [לחייבו לגרשה, לא בודקים¹⁰¹⁶].

אמר רב יוסף, כל שסיחתו בבבל [פי שמדבר בלשון של אנשי בבל] משיאין לו אשה [ללא בדיקה, שמחזיקים לו מבבל]. והיום שיש רמאים [שמלמדים שפת בבל להחזיקו במיחוס], חוששים.

זעירי היה משתמט מר' יוחנן, ש[רבי יוחנן] היה אומר לו, לישא את ביתו [ולא היה חפץ בה מפני שהיא מארץ ישראל והוא היה מבבל]. יום אחד היו הולכים [יחד] בדרך. הגיעו לעורקא של מים. [זעירי] הרכיב את ר' יוחנן על כתפיו והעבירו. א"ל, תורתי כשרה [שהרי אתה תלמיד], ובנותי אינם כשרים [שאינך חפץ בה]. מהו דעתך [שאינך רוצה לישא את ביתי, מפני שאתה מחזיק בבבל במיחוסים]. אם תאמר מזה שלמדנו במשנה, עשרה יוחסין עלו מבבל, כהני לויי, וכי כל הכהנים לויים וישראלים עלו. כמו שנשאר מאלה, נשאר [בבבל] מאלה [לא כשרים]. רבי יוחנן שכחלא למד @ זה שאמר ר"א, לא עלה עזרא מבבל, עד שעשאה כסולת נקייה ועלה.

עולא ביקר בפומבדיתא לבית מדרש של רב יהודה, ראה את רב יצחק בנו של רב יהודה שגדל ולא נשא אשה. א"ל, למה אתה לא נושא אשה לבניך[בנו] @. א"ל, איני יודע מאיפה אנשא לו [פי' איזו אשה מיוחסת]. אמר לו, וכי אנחנו יודעים מאיפה אנו מגיעים, אולי מאלה שנאמר "נשים בציון ענו בתולות בערי יהודה". ואם תאמר, עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל, הולד כשר. ואולי מאלה שנאמר בהם "השוכבים על מטות שן וסרוחים על ערסותם", ואמר רבי יוסי בר' חנינא, אלו בני אדם המשתנינים מים בפני מטותיהם ערומים. ומגדף בה ר' אבהו? אם כן, היינו שנאמר "לכן עתה יגלו בראש גולים", משום דמשתנינים מים בפני מטותיהם ערומים יגלו בראש גולים. אלא אמר ר' אבהו, אלו בני אדם שאוכלין ושותין זה עם זה, ומדביקים מטותיהם זו בזו, ומחליפין נשותיהם זה לזה, ומסריחים ערסותם בשכבת זרע שאינה שלהם.

אמר לו, מה נעשה. אמר לו, לך אחרי השתיקה¹⁰¹⁷ [שאל לך משפחה שתקנית שסתם בני מריבה הם פסולין שמתוך פסולן שהיו פורשים מהם שמרו איכה והחזיקו במריבה ומיחוסת דבבל היינו שתיקותו מתוך שהם שתקנים והחזיקו במיחוסים א"כ הבא לבדוק בבבל אינו בודק אלא בשתיקה לבדוק בשתקנים], כמו זה שבדקו בני ארץ ישראל, כאשר רבים שנים יחד, תראו איזה מהם קדם ושתק. אמרו, זה יותר מיוחס¹⁰¹⁸. אמר רב, שתיקותו של בבל היינו יחוסו.

באמת, והרי רב ביקר לבית של בר שפי חלא [בן אדם שופה חומץ. ויש גורסים: לבי שיחלא] ובודק בו. [ב]מה [בדקו] ביחוסו. לא, בשתיקותו. כך נאמר להו, בדוקו אי שתקן או לא שתקן. אמר רב יהודה אמר רב, אם ראית שני בני אדם שמתגרים זה בזה, שמץ פסול יש באחד מהן. [ומן השמים] אין מניחים אותו לידבק אחד בחבירו [לכך הטילו מן השמים מריבה ביניהן]¹⁰¹⁹.

¹⁰¹⁶ משמע שבח"ל כן בודקים אפילו לגרשה.

¹⁰¹⁷ עי' חדושי אגדות למהר"ל: זיל בתר שתיקותא וכו'. פי' כי השותק ואינו מגלה פסול משפחות, הוא מיוחס. וזה יש לך להבין, כי אין לך יחוס משפחה רק זרע יעקב שלא יצא ממנו פסול, ועשו הוליד ממזרים כאשר ידוע למבין, ומי שהוא שותק ואינו פוסל משפחות הוא דבק במדריגה פנימית והוא עצם היחוס שדבק בפנימיות, והמגלה פסולים פסול כי המוציא אל הגלוי הוא פסול, והוא נמצא מן גלוי ערוה, ולכן הוא מגלה ג"כ פסול של ערוה, אבל מי שהוא מיוחס וקדוש הוא דבק במדריגה פנימית ואינו מוציא אל הגלוי פסול משפחות שבאו מן גלוי ערוה, ולפיכך יחוסא דבבל שתיקותא. וכל הפוסל פסול ובמומו פוסל, כי מגלה עצמו אשר יש בו פוסל באחר ומה שהוא בו מן גלוי עריות הוא מגלה, ולפיכך כל הפוסל פסול ובמומו פוסל וזה מבורא.

¹⁰¹⁸ עי' שר"ע (אה"ע ס' ב ט"ד): כל שקורין לו ממזר, ושותק, או נתין, ושותק, או חלל, ושותק, או עבד, ושותק, חוששין לו ולמשפחתו ואין נושאים מהם, אא"כ בודקין כמו שנתבאר. הגה: וי"א דוקא משפחה שנתערב בה אחד מאלו הפסולים, אבל אדם אחר שקורין לו כך ושותק, אין בכך כלום. (טור בשם ר"י ובית יוסף בשם הרמב"ן והרשב"א). ויש אומרים עוד דכ"ז דוקא בדורות הראשונים שהיו ב"ד נזקקים למי שחרף חבירו ומענישין אותו כראוי, לכן הוי שתיקה כהודאה. אבל עכשיו, השותק על המריבה הרי זה משובח, אא"כ קורין לו כך שלא בשעת מריבה (ב"י בשם השגות הראב"ד). וי"א דלא אמרינן שתיקה כהודאה. אא"כ צווח על פיסול אחר, אבל אם שותק תמיד לא הוי כהודאה (הר"ן סוף פ"ק דכתובות). וכל זה מיירי בפיסול הנוגע בעצמו, אבל אם רוצים לפסול זרעו בפניו ושותק, אין בכך הודאה, אבל למיחש קצת מיהא בעינן (תשובת ר"מ פדוואה סימן י"ד). והשומע חרפתו בשאר דברים ושותק, סימן הוא שהוא מיוחס.

¹⁰¹⁹ עי' לעיל הערה 999.

ועי' ערוה"ש ס' ב ט"ו: כתב הרמב"ם ז"ל [פ"ט] אף על פי שכל המשפחות בחזקת כשרות הן ומותר לישא מהן לכתחלה מ"מ שתי משפחות המתגרות זו בזו תמיד או משפחה שהיא בעלת מצה ומריבה תמיד או איש שהוא מרבה

אמר ר' יהושע בן לוי, אם ראית שתי משפחות המתגרות זו בזו, שמץ פסול יש באחת מהן, ואין מניחין אותה לידבק בחברתה. א"ר פפא הזקן בשם רב, כבל, בריאה [פי' מיוחסת ונקייה]. מישון, מיתה [פי' כולם ממזרים גמורים]. מדי, חולה [פי' רובים כשרים ומיעוטן פסולים כחולים הללו שרובן לחיים]. עילם, גוססת [פי' רובים פסולים ומיעוטם כשרים]. ומה בין חולים לגוססים. רוב חולין לחיים, רוב גוססים למיתה.

עד היכן היא בבל [לענין יחוס]. רב אמר, [עד החרדק ולחורץ] עד נהר עזק, ושמואל אמר, עד נהר יואני. לעיל בחידקל עד איפה. רב אמר, עד בגדא ואוונא [פי' מקומות הם סמוכות זה לזה וחדקל מפסיק ביניהן], ושמואל אמר, [עוד יותר מזה בארחה לדרום] עד מושכני, ומושכני לא ככלל. והאמר רבי חייא בר אבא אמר שמואל, מושכני, הרי היא כגולה [פי' פומבדיתא] ליוחסין. אלא, עד מושכני, ומושכני ככלל. לצפון על דפת חדקל [במזרח של בבל] עד איפה [אורכה משוך לצפון]. אמר רב שמואל, עד אפמיא התחתונה [ולא עד ככלל]. ישנם ב' אפמיא. אחד עליון ואחד תחתון, אחד כשירה ואחד פסולה, ובין אחד לשני פרסה. ו[בני העיירות] מקפידים אחד על השני ואפילו אור לא משאילים אחד לשנים. וסימנין, הפסולה, מדבר בלשון מישון [וכתוב לעיל מישון מיתה].

למעלה בנהר פרת [על שפתו במערבה של בבל] עד איפה [ארחה משוך לדרום]. רב אמר, עד אקרא דתולבקני?, ושמואל אמר, [עוד יותר] עד הגשר של בית פרת. ור' יוחנן אמר, עד מעברת דגיזמא?. אביי קילל¹⁰²⁰ [כל מי שסומך על דברי רבי יוחנן ליוחסים, שאין בכל משוך כל כך]. ויש אומרים רב יוסף [קילל הסומך על] רב. וכי קייל את [הסומך על] רב ולא [הסומך על] שמואל. אלא, קילל [הסומך על] רב וכל שכן [הסומך על] שמואל. וי"א שבאמת קילל את רב, ולא קילל [הסומך] על שמואל, וגשר של בית הפרת למטה עומדת,

תמיד מריבה עם הכל והוא עז פנים ביותר חוששין להן וראוי להתרחק מהם שאלו הן סימני פסלות וכן כל הפוסל אחרים תמיד כגון שנתן שמץ פסול במשפחות או ביחידים ואומר עליהם שהם ממזרים חוששין לו שמה ממזר הוא ואם אומר עליהם שהם עבדים חוששין לו שמה עבד הוא שכל הפוסל במומו פוסל וכן מי שיש בו עזות פנים ואכזריות ושונא הבריות ואינו גומל חסד חוששין לו שמה גבועוני הוא ססימני ישראל עם קדוש ביישנין רחמנין וגומלי חסדים ע"ל ובכנהן כשהוא עז פנים קצת ליכא חששא דכתיב ועמך כמריבי כהן [ב"י] ומ"מ אם הוא מרבה מריבה תמיד חוששין לו [ב"ש] וכתב המהרש"ל [יש"ש פ"ד דקדושין סי' ד'] ואני אומר אם בזמנינו באת להחמיר במשפחות מתגרות זו בזו לא הנחתם משפחה לא"א שתהא בחזקת כשרות כי בעוה"ר הדור פרוץ ואין מורה ולעולם מתגרים משפחות זו בזו ומשום הכי נראה אפילו מי שדרכו לפסול משפחות ולומר עליהם פסולים אין חוששין עליו שהוא הפסול כי הדור פרוץ ומורגל בכך ואין חוששין למשפחתו אלא הוא חומץ בן יין לבד ע"ל ואם המהרש"ל אמר כן בדורו ק"ו לדורות אלה.

ארי' א"ר אם ראית שני בני אדם שמתגרים זה עם זה וכו' אריב"ל אם ראית שתי משפחות וכו'. המחבר מביא רק את דברי ריב"ל, והרמ"א מוסיף גם את דברי ר"י א"ר, והטעם בזה דהמחבר סבר דהנך אמוראי פליגי אהדדי, דלריב"ל דוקא במשפחות המתגרות זב"ז צריך לחוש להם אבל בב' ב"א לא חייש דיתכן שזה מקרה שמתגרין זה עם זה, ורק כשיש משפחות המתגרות זו עם זו יש לחוש לשמץ פסול באחת מהן, דהמקרה לא יתמיד, והרמ"א מפרש דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, ומה דריב"ל הזכיר משפחות והרי לכאורה ק"ו משני בני אדם, היינו משום שיש גם רבותא גבי משפחות דחוששין מחמת זה לכל המשפחה ומצד זה יש רבותא במשפחות שלא שמענו בב' ב"א ששם שמענו שחוששין רק לאותם ב"א ומשמיענו ריב"ל דב' משפחות חוששין אף לכל המשפחה (הגריש"א).

עי' חדושי אגדות למהר"ל: אם ראית שני בני אדם וכו'. אף על גב שאמרינן לעיל האי דקדים ושתיק מיוחס טפי, אם כן אם מתנגדים תמיד הוי לו לומר שתייהם פסולים, הך דלעיל איירי שמוציא פסול מפיו, וכאן אמר שמתגרים זה בזה ואין האחד מוציא שם פסול על השני, ואמרינן דשמץ פסול יש באחת ואין מניחין להדבק זה בזה, כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים (תהלי' קכ"ה) ולכך הם מתגרים תמיד.

¹⁰²⁰ לייט אביי ואיתימא רב יוסף אדרב מצינו כמה פעמים לשון זה אצל אביי, ואצל ר' אבהו מצינו בכמה דוכתי הלשון "מגדף בה רבי אבהו", וכתבו התוס' בכתובות (ב: ד"ה פשיט) דגבי כל אמוראי מצינו לשון שהיה רגיל בה, ולשונות אלו הם מצד אורייתא דקא מרתחא בהו שקינאו לאמיתת התורה, וכך צ"ל גם לגבי הלשונות שמצינו לפעמים בהשגות הראב"ד על הרמב"ם שאין בזה ח"ו שום צד של זלזול בכבוד הרמב"ם ז"ל אלא הוא מצד קנאותו של הראב"ד לאמת (הגרי"ש"א).

והיום הפרסיים העלוהו [את הגשר למעלה, ולכן שינו את הגבול של כבל].

אמר לו אביי לרב יוסף, לצד זה [בשפתה כלפי מערב] עד היכן הפרת [מתפשט רחבה של כבל]. אמר לו, מה באת לשאול. [אולי רצית לשאול] על עיר בירם [שיושבת בצד זה], המיוחסים שבפומבדיתא [שהם בין ב' הנהרות] נושאים [אלה] מעיר בירם [אם כן הם מוחזקים בחזקת יחוס]. אמר רב פפא, כמו המחלוקת [שיש] בענין יוחסין [בארצה ורחבה של כבל], כך [יש] מחלוקת לענין גיטין [שהמביא גט מבבל לא צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, שונה משאר חו"ל]. ורב יוסף אמר, מחלוקת ליוחסין, אבל לגיטין [גבול כבל] לפי כולם עד האגם השני של קנים למטה מהגשר.

אמר רמי בר אבא, חביל ימא [שם מקום], כרתה [ותפארתה] של כבל [בענין יוחסין]. שוניה וגוביא [שמות מקום], תפארת של חביל ימא. רבינא אמר, אף ציצורא [שם מקום]. וכן למדנו, חנון בן פנחס אומר, חביל ימא, תפארת של כבל, שוניה וגוביא וציצורא, תפארת של חביל ימא. אמר רב פפא, והיום התערבו בהם כותים. ולא היא [לא התערבו בהם כותיים, אלא קול יצא על ידי], שהוא [הכותין] ביקש מהם אשה ולא נתנו לו.

מהו חביל ימא. אמר רב פפא, זו פרת דבורסי. אותו גבר שאמר לו אני מאת שוט מישוט?, עמד רבי יצחק נפחא על רגליו ואמר, [וכן] שוט מישוט עומדת בין הנהרות. ואפילו אם היא בין הנהרות עומדת, מהו. אמר אביי אמר ר' חמא בר עוקבא אמר רבי יוסי בר' חנינא, בין הנהרות, הרי היא כפומבדיתא ליוחסין. ואיפה היא עומדת. אמר ר' יוחנן, מקום שעל נהר פרת למעלה, מכל המקומות הנזכרים למעלה. והנה אמר רבי יוחנן, עד [עד] מעברתא דגיזמא? [ולא יותר]. אמר אביי, יוצאת רצועה [באלכסון] ממעברתא דגדמא ומקפת את הפסולין עד מעלה מאיחי דקירא שהי' מן הפסולין ושוט משוט בפי הרצועה על פרת].

אמר רב איקא בר אבין אמר רב חננאל אמר רב, נהר ניהוונד, הרי היא כפומבדיתא ליוחסין. א"ל אביי, לא תציתו ליה?, יבמה היא שנפלה לו שם. א"ל, וכי היא שלי. היא של רב חננאל, והוא הלך ושאל לרב חננאל, אמר להו, כך אמר רב, נהר ניהוונד, הרי היא כפומבדיתא ליוחסין. והוא חולק על ר' אבא בר כהנא, שאמר ר' אבא בר כהנא, מהו שנאמר 'וינחם בחלח ובלחור נהר גוזן וערי מדי' [בעשרת השבטים שהגלה סנחריב מדבר]. חלח, זו חלזון. חבור, זו הדייב. נהר גוזן, זו גינזק. ערי מדי, זו חמדן וחברותיה. ואמר לו, זו נהוונד וחברותיה. מהו חברותיה. אמר שמואל, כרך מושכי, חוסקי ורומקי. אמר רבי יוחנן, וכולם לפסול [כל מקום שגלו השבטים נטמעו עובדי כוכבים בכנותיהם ועובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל אפילו אם אינו ממזר, עכ"ז היו פגום]. חשבו ש"מושכי" היינו מושכני. והנה אמר ר' חייא בר אבין אמר שמואל, מושכני, הרי היא כפומבדיתא ליוחסין. אלא מושכי לחוד, ומושכני לחוד. ותלת עלעין פפמה [ותלת שדים? בפה, בחיה השניה שבמראה דניאל כתיב והיא כבל] בין שנה [בפיו בין שיניו. בפומה משמע מבפנים בין שיניה משמע שבולטות מבחוץ]. אמר רבי יוחנן, זו חלזון הדייב ונציבין?, שפעמים מושלת עליהם ופעמים פולטת?.

וארו חיה אחרת תנינה דמיה לדב, רב יוסף לימד, אלו פרסיים, שאוכלים ושותים כדוב, ובעלי בשר כדוב, ומגדלים שער כדוב, ואין להם מנוחה כדוב [דוב אין לו מנוחה כשהוא קשור הולך ובא תמיד סביבותיו]¹⁰²¹. כאשר ר' אמי ראה פרסי רוכב, אמר, היינו דוב נודד.

¹⁰²¹ ע"י (נר מצוה עמוד יא): והיה מלכות השני מלכות מדי, והוא כח גופני באדם כח פחות מהראשון. וכל ענין כח הגוף הזה שהוא לעולם חסר והוא מקבל תמיד, וכנגד זה מלכות שניה. ולכן אמר דניאל על מלכות זה (דניאל ז, ה) וארו חיוה אחרי תנינה דמיה לדב.. ואמרו בפרק עשרה יוחסין (קידושין עב, א) וארו חיוה אחרי תנינה דמיה לדב (שם ז, ה). תני רב יוסף אלו פרסיים, שאוכלין ושותין כדוב, ומסורבלין כדוב, ומגדלין שער כדוב, ואין להם מנוחה כדוב, פירש, שהם מבקשים תמיד לבלוע, כך הוא מדהם. ולכן כתיב אצל מלכות זה במגלת אסתר (אסתר ז, י) וישם המלך אחרושוש מס על הארץ ואיי היים. ומה בא הכתוב הזה לומר, מה שאמר ששם המלך מס על הארץ. רק שבא לומר, שכל זה כח אחרושוש שהיה חסר ומבקש תמיד למלאות נפשו מן העושר, וזה היה עצם מלכות שניה. וכן אמר דניאל על זאת החיה (דניאל ז, ה) וכן אמרין לה קומי אכלי בשר שגיא. וכן אמרו (מגילה יא, א) אחרושוש.. ורבי חנינא אמר שהכל נעשו רשין בימיו.. וכל זה שרצה למלאות נפשו מן תאוות הגופניות. וכאשר ידע המן ענין אחרושוש, רצה גם כן שימכור לו ישראל בעד כסף, שזהו ענין כח אחרושוש וזהו יהיה ח"ו בולע את ישראל. ומפני כי אחרושוש תמיד חפץ לבלוע, ולפיכך אמר להמן הכסף נתון לך, ולא שאין אני רוצה הכסף שלך, רק מקבל אני ממך וחוזר אני ונתון לך ולא אחזיק בכסף, שזה אולי היה לו גנאי גדול לקבל כסף ולתת עם אחד להריגה בשביל כסף. רק בשביל אהבת כסף, היה מקבלו וחוזר ונתן הכסף אליו, וכבר בארנו במקומו (אור חדש ד"ה ועשרת אלפים) מענין זה. כלל הדבר, כי ענין מלכות השניה שהיה חפץ ורוצה לבלוע הכל.

א"ל רבי ללוי [שהיה בעל משלים], תגיד לי משל על פרסיים, אמר לו, דומים לחיילות של בית דוד [גיבורים]. תגיד לי משל על חברין [אומה הסמוכה לפרסיים ומשחיתים הם וטרפנים הם יותר מפרסיים], דומים למלאכי חבלה. תגיד לי משל על ישמעאלים, דומים לשעירים של בית הכסא [שהם מלובשים שחורים ודומים לשדים]¹⁰²². תגיד לי משל על תלמידי חכמים שבבבל, דומים למלאכי השרת [לבושים לבנים ועטופים כמלאכי השרת]¹⁰²³.

כאשר רבי נטה למות [נזרקה נבואה בפומיה], אמר, הומניא [שם עיר] יש בבבל, כולה [מלא] עמונים. מסגריא [עיר] יש בבבל, כולה ממזרים. בירקא [עיר] יש בבבל, שני אחים יש שמחליפים נשותיהם זה לזה. בירתא דסטיא [עיר] יש בבבל, היום סרו מאחרי המקום, שהציף מצודת דגים בשבת, והלכו וצדו בהם בשבת, ור' אחי ברבי יאשיה שם אותם בנידוי, ונשתמדו¹⁰²⁴. אקרא דאגמא יש בבבל, אדא בר אהבה נמצא בה,

¹⁰²² ע"י ספר הליקוטים (פרשת תולדות): ועשו אדמוני כולו כאדרת שער, מלובש בקליפות הנקראים שעירים, שהם בעלי שער מהשעירים של בית הכסא, שאין למטה מהם.

וע"י ספר הכונות הישן: כפת הירדן - אמבריא בלע"ז, הוא הנרד שמתגבר כנגד ריחו של בית הכסא.

וע"י זהר ח"ב רכו ע"ב: תא חזי בשעתא דהאי נרדא סלקא ריחא לעילא כדון חביבותא אתקשרת וסלקא האי נרדא לאתאחדא לעילא וכלהו רתיכין קדישין כלהו סלקין ריחין לאתעטרא לגבי דלעילא אינון רתיכין כלהו אקרון עלמות שיר כמה דאת אמר (תהלים מו א) על עלמות שיר והוא אוקמה מאי עלמות שיר אלא כמה דאת אמר (שיר ו ח) ועלמות אין מספר מאי ועלמות אין מספר כמה דאת אמר (איוב כה ג) היש מספר לגדודיו ובגין דלית להו חושבנא כתיב (ש"ה"ש ו ח) ועלמות אין מספר.

תרגום: בא וראה בשעה שהנרד הזה העלה ריח למעלה אז החביבות נקשרה ועולה הנרד הזה להאזז למעלה וכל המרכבות הקדושות כולן מעלות ריחות להתעטר למעלה כל אותן מרכבות נקראות עלמות שיר כמו שנאמר על עלמות שיר והרי פרשוה מה זה עלמות שיר אלא כמו שנאמר ועלמות אין מספר מה זה ועלמות אין מספר כמו שנאמר (איוב כה) היש מספר לגדודיו ומשום שאין להם חשבון נאמר ועלמות אין מספר.

וע"י שעה"כ יג ע"א: ושבלת נרד הוא ת"ת, כי הוא קו האמצעי בין שני ענפי קו הימין וקו שמאל, כדמיון השבלת עם ענפיו מן הצדדין.

¹⁰²³ ע"י חגיגה טו ע"ב: והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מאי דכתיב כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא אם דומה הרב למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו.

¹⁰²⁴ ע"י י"ד ס' שלד ס"א: הגה: ומנדין למי שהוא חייב נידוי, ואפילו יש לחוש שעל ידי כן יצא לתרבות רעה, אין לחוש בכך. וז"ל הט"ז: ויש לי להביא ראיה איפכא מתלמוד ערוך פ"ק דקדושין (דף כ') במי שנמכר לעבודת אלילים עצמם דהיינו לחטוב לה עצים ושאר צרכים לא לשם אלהות ואמרה תורה שצריך לגאול אותו וכו' והנה ק"ו יש כאן דמה התם שכבר נעשה כומר לעבודת כוכבים ואפ"ה הזהיר' תורה בקום עשה שחייבין לפדותו ק"ו בזה שעדיין לא התחיל בעבודת כוכבים כלום פשיטא שצריכים אנו להיות נזהרים להיות לפחות בשב ואל תעשה ולא לעשו' מעשה להביאם לידי עבודת כוכבים ודאי זה דבר שאין שוה על הלב להניחו.

עשרה יוחסין

פרק רביעי

קידושין

עב

לדק

והאידינא הוא דליוס פרסאי . שלקחיהו ממקומו ובגאורו למעלה מארקר ויהי לא בעי לתתא פרת עד היכן לפי שפרת טופל בחדקל ועוד בכל מושבת למטה ממנו עד אפמיא תתאה כדאמר לעיל : לפך גיסא דפרת עד היכא . בשפחה כלפי מערב עד היכן מתפשט רחבה של צבל : מאי תורה אור

גיסא דפרת עד היכן . פי' בקונטרס להכי לא בעי לתתא פרת עד היכא לפי שפרת טופל בחדקל ועוד בכל מושבת למטה ממנו עד אפמיא תתאה כדאמר לעיל : איתתא בעא מינייהו ולא יהבו ליה . ולכן הוליא עליהם לעו וי"מ דקאי' חרבי פפא ולא נהירא דח"י שיעלה צבעתו של אוסר לדיק להוליא לעו עליהם שפלא

דערך . שפחה לישאל : משום בירס . שמה בירס שישבת בך גיסא מיבעיא לך : מייחסי דומבדיתא . שהיא בין שתי הגהרות מזירס נסבי ש"מ מוחזקין הם בה בחזקת ירום : כמחלוקת ליוחסין . בארכה ורחבה של צבל : כך מחלוקת לגיטין . דקימא לן (גיטין 97 ב.) המביא גט משאר ארעות לריך שיתאר בפני נכתב ובפני נחתם לפי שאין בקיאות לשמה והמביא גט מארץ ישראל לצבל אינו לריך לומר וצבל הרי הוא כארץ ישראל לגיטין שאף הם היו חכמים ובקיאות לשמה : עד ארצה טניינא . אגם של קניס ועברה שקורין אושרא' : טניינא דגישרא . שני אגמים היו למטה מהגשר זה למטה מזה : תביל ימא . שם מקום :

והאידינא הוא דליוס פרסאי אמר ליה אביי לרב יוסף למה גיסא דפרת עד היכא אמר ליה מאי דעתך משום בירס מייחסי דפומבדיתא *מבירס נסבי *אמר רב פפא כמחלוקת ליוחסין כך מחלוקת לענין גיטין ורב יוסף אמר מחלוקת ליוחסין אבל לגיטין דברי הכל עד ארבא תניינא דגישרא אמר רמי בר אבא חביל ימא *תבילתא דבבל שוניה וגוביא תבילתא דחביל ימא רבינא אמר אף ציצורא תניא נמי הכי חנן בן פנחס אמר חביל ימא תבילתא דבבל שוניה וגוביא וציצורא תבילתא דחביל ימא אמר רב פפא והאידינא אייערבי בהו כותאי ולא היא איתתא הוא דבעא מינייהו ולא יהבו ליה מאי חביל ימא אמר רב פפא זו פרת דבורסי הווא גברא דאמר להו אנא מן שוש מישוש עמד רבי יצחק נפחא על רגלי וואמר שוש מישוש בין הגהרות עומדת וכי בין הגהרות עומדת מאי הרי היא כגולה ליוחסין והיכא קיימא אמר ר' יוחנן *מאידי דקרא ולעיל והא אמר רבי יוחנן עד מעברתא דגיומא אמר אביי *רצועה נפקא אמר רב איקא בר אבין אמר רב חננאל אמר רב חלוון ניהונד הרי היא כגולה ליוחסין א"ר אביי לא תציתו ליהיבמה היא דנפלה ליה תתא א"ל אמר רבי היא דרב חננאל היא אויל שיילוה לרב חננאל אמר להו הכי אמר רב חלוון ניהונד הרי היא כגולה ליוחסין ופליגא דר' אבא בר כהנא *ראמר ר' אבא בר כהנא מאי דכתיב *וינחם בחלה ובחבור נהר גזון וערי מדי חלה זו חלוון חברו זו הדייב נהר גזון זו גינזק ערי מדי זו חמון וחברותיה ואמרי לה זו נהונד וחברותיה מאי חברותיה אמר שמואל כרך מושבי חוסקי ורומקי אמר רבי יוחנן וכולם לפסול קסלקא דעתא מושבי היינו מושבני והאמר *ר' חייא בר אבין אמר שמואל מושבני הרי היא כגולה ליוחסין אלא מושבני לחוד ומושבני לחוד *ותלת עלעין בפומה בין שיניה אמר רבי יוחנן זו חלוון הדייב ונציבין שפעמים בולעין ופעמים פולחין *וארו חיוא אחרי תנינא דמיה לדוב *תני רב יוסף אלו פרסיים שאוכלין ושותין כדוב ומסורבלין כדוב ומגדלין שער כדוב ואין להם מנוחה כדוב ר' אמי כי הוה חזי פרסא דכייב אמר היינו דובא ניידיא א"ל רבי ללוי הראני פרסיים אמר ליה דומים לחיילות של בית דוד הראני חברין דומין למלאכי חבלה הראני ישמעאליים דומין לשעיריים של בית הכסא הראני תלמידי חכמים שבבבל דומים למלאכי השרת כי הוה נוחא נפשיה דרבי אמר הומניא איכא בבבל כולה עמונאי היא מסגריא איכא בבבל כולה דממוזיא היא בירקא איכא בבבל שני אחים יש שמחליפיים נשותיהם זה לזה בירחא דסטיא איכא בבבל היום סרו מאחרי המקום דאקפי פירא בכורי בשבתא ואויל וצדו בהו בשבתא ושמתיהו ר' אחי רבי יאשיה ואישתמוד אקרא דאגמא איכא בבבל אדא בר אהבה יש בה היום

[פי' חוס' ר"ס ע"ג ד"ה י"ז]

גיטין 1.

[פי' תכלת כלומר מה תכלת מובחר שבגלימתא כך זו מושבת של ארעות על צבל פי' חרבי אחריי ככל ערוך]

[ג'י' הסרוך ערך דקד ד' מחאה]

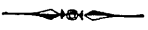
גיטין ז' ד"ה נ"ג

יבמות ט"ז

לעיל ע"ה ט"ז

ע"ז ג' מגילת י"ח

הגהות הב"ח (ב) רש"י ד"ה ותלת וכו' נחיה הראשונה שבמראה וכו' והיא צבל וק"י בפומה כ"ל וד"ה א"

כמעט רחבה של צבל : מאי תורה אור דערך . שפחה לישאל : משום בירס . שמה בירס שישבת בך גיסא מיבעיא לך : מייחסי דומבדיתא . שהיא בין שתי הגהרות מזירס נסבי ש"מ מוחזקין הם בה בחזקת ירום : כמחלוקת ליוחסין . בארכה ורחבה של צבל : כך מחלוקת לגיטין . דקימא לן (גיטין 97 ב.) המביא גט משאר ארעות לריך שיתאר בפני נכתב ובפני נחתם לפי שאין בקיאות לשמה והמביא גט מארץ ישראל לצבל אינו לריך לומר וצבל הרי הוא כארץ ישראל לגיטין שאף הם היו חכמים ובקיאות לשמה : עד ארצה טניינא . אגם של קניס ועברה שקורין אושרא' : טניינא דגישרא . שני אגמים היו למטה מהגשר זה למטה מזה : תביל ימא . שם מקום : תבילתא דבבל . מכלילא ותפארתה של צבל ליוחסין : שוניה וגוביא וליוסר מוקומות הם : תבילתא דחביל ימא . תפארת של חביל ימא : איתתא בעא מינייהו . כותיים לא נכתבו בהם אבל הקול יא על ידי ששאל כותי אחד אשה מהם אצל הם לא נכתבו לו ויש אומרים רב פפא בעא מינייהו איתתא ולא יהבי ליה לכך היה מוליא עליהם שמן פסול וקשה בעיני לומר כן : כגולה . פומבדיתא קרי גולה דראש השנה (דף ע"ג) : מאידי דקירא . מקום על נהר פרת למעלה מן המקומות הנזכרים למעלה : והאמר ר' יוחנן . לעיל מיחסותא דצבל בפרת עד מעברתא דגדמא ותו לא : אמר אביי רצועה נפקא . באלכסון ממעברתא דגדמא ומקפת את הפסולין עד מעלה מאידי דקירא שהי' מן הפסולין ושטו משוט בפי הרצועה על פרת : חלוון . נהר : וינחם בתלה ונחבור . בעשרת השבטים שהגלה סמרייב משחתי : וכוון לפסול . כל מקום שגלו השבטים נטמעו עובדי כוכבים בצנותיהם ועובד כוכבים ועבד הבא על צם ישראל אפילו למ"ד (יבמות 97 מה.) הולד ממזר לא הוי פגום מיהא הוי :

והנה עלעין בפומה . בחיה (ב) השניה שבמראה דניאל כתיב והיא צבל : בפומה בין שיניה . בפומה משמע מצפנים בין שיניה משמע שבולטות בפתחן : בולעין . ומוסורבליס כדוב . בעלי צפר לשון ערבי ושומן הוא ובעלתא (שבת 97 ק"ו) מני אמרי קמן מסורבליס בצפר המולובש בצפר ככרצל : דוב אין לו מנוסה . כשהוא קשור הולך וצא תמיד סביבותיו : דובא ניידיא . דוב נודד : פרלני פרסיים . בעל משלות ודומיות היה לוי וקאמר לו רבי משלו לי פרסיים למה הם דומים : כחילות של בית דוד . גבורים : סבריין . אומה הסמוכה לפרסיים ומשחיתים הם וטרפנים הם יותר מפרסיים : לשעיריים . מלוכשים שמורים ודומים לשדים : דומים למלאכי השרת . לבושים לבנים ועטופים כמלאכי השרת וכתיב (יחזקאל ט) והאיש לבוש הברדס והכי נמי אמרינן בצמה מדליקין (שבת 97 ב.) על רבי יהודה שהיה מתעטף ויושב בסדינים המגויינין ודומה למלאך כו' ובגדרים (דף ע"ג) נמי אמרינן מאן מלאכי השרת רבנן ואמאי קרי ליה מלאכי השרת משום דמגויינין כמלאכי השרת במלבושים נאים : פי קא ניתא נפשיה . נזרקה נבואה בפומיה : סומניא . עיר ששמה כך : מסגריא . עיר היא וכל הקך כולוה מוקומות ניהו : בירחא דסטיא . על שם סטרו מאחרי המקום ופרת רבי היאך סרו : דאקפי פירא כדורי ואויל וניידי בצפתא ושמתיהו וכו' . הליף הביבר דגים הרבה והלכו ולדו : דאקפי . הליף כדמתרגמינן וליף הברזל (מלכים ז ו) וקפא פרזלא : פירא . בריכה עשויה לגדל דגים וצלבנ"ז ביבר : ואישתמוד . נשתמדו : היום

גליון הש"ס תוס' ד"ה בין וכו' וכו' דשני מוקומות הן . עיין עירובין 97 י"ט ע"ה דר"ה א"ס בין הנסרות :

עשרה יוחסין פרק רביעי קדושין

בר א מיי' פ"ח מהל'
עבדים הלי"ג [כ"ב]
וכ"ו געטיין לג. לדין
ד"ג [מגן ללאין ק"ו ע"ש
י"ד כ"י רסו טע"י סד :

[ע"ש נהו"ס ד"ה אמר
לית]

כה ב מיי' פט"ו מהל'
אסובי גיבה סלי'
סמג ללאין ק"ו ע"ש
ה"ט ס"ד טע"י כ"ב :
בו ג מיי' ט"ז ע"ש
ה"טס י"א סמג ט"ז
קוש"ט ה"ט ע"י ז טע"י
כ"ב :

היום יושב בחיקו של אברהם אבינו. פירש בקונטרס יש לומר
מת וא"כ אין זה רב אלא בר אהבה שבגמרא ונראה לומר
יושב בחיקו של אברהם שנקנס לבית מילה וזה רב אלא בר אהבה
שהאריך ימים הרבה משמת רבי עד רב אלא בר אהבה
כר ילחק כדלמרי' ב"ב (דף כ"ג.) א"ך
ר"י פ"י דשני רב אלא בר אהבה
הו"ו: ***המשה** קהלי כתיבי .
פי' גבי אהרנס פסולי יוחסין אכל
קהל דגבי פלוג דכא לא חשיב דלא
בפסולי יוחסין משתעי עוד לומר
ר"י משום דלא שייך ביה קהל :
ומד

היום יושב בחיקו של אברהם היום נולד רב
יהודה בבבל דאמר מר כשמת ר' עקיבא
נולד רבי כשמת רבי נולד רב יהודה בשמת
רב יהודה נולד רבא א' כשמת רבא נולד רב
אשי ללמדך *שאין צדיק נפטר מן העולם עד
שנברא צדיק כמותו שנאמר וזרח השמש

היום יושב בחיקו של אברהם היום נולד רב
יהודה בבבל דאמר מר כשמת ר' עקיבא
נולד רבי כשמת רבי נולד רב יהודה בשמת
רב יהודה נולד רבא א' כשמת רבא נולד רב
אשי ללמדך *שאין צדיק נפטר מן העולם עד
שנברא צדיק כמותו שנאמר וזרח השמש

תוס' ר"י הקוקן

זו דברי ר' מאיר מחני'
אסובי גיבה סלי'
ישראל דמשפט דאין
כל ארצות בחוקת
כשרות תוך מבבל .
גישא ממורת דלא איקרי
קהל הילכך אינהו לא
וזו בכלל לא יבא
מסור בקהל ה' :

ובא השמש עד שלא כבתה שמשו של עלי וזרח שמשו של שמואל הרמת' שמואל
שנאמר ונר אלהים מרם יכבה ושמואל שוכב וגו' צוה ה' ליעקב סביביו
צדיו *רב יהודה אמר כגון הומניא לפום נהרא ויהי כהנבא ופלמיהו ב' יוחסיה
בניהו מת ואפול על פני ואועק קול גדול ואומר אדה אדני ה' רב ושמואל
חד אמר לטובה וחד אמר לרעה מאן דאמר לטובה כי הא דאיסתנדרא
דמישן חתניה דנבוכדנצר הוה שלא ליה מכולי האי שבייה דאיתית לך לא
שדרת לן דקאי לקמן בעי לשדורי ליה מישראל א"ל פלמיהו בן בניהו אנן
דחשיבנין ניקו מקמך הכא ועבדין ניולו להתם ואמר נביא מי שעשה טובה
בישראל ימות בחצי ימיו מאן דאמר לרעה דכתיב ותבא אורתי אל שער
בית ה' הקדמוני הפונה קדימה והנה בפתח השער עשרים וחמשה איש
ואראה בתוכם את יאוניה בן עזר ואת פלמיהו בן בניהו שרי העם וכתיב
ויבא אורתי אל חצר בית ה' הפנימית והנה פתח היכל ה' בין האולם ובין
המזבח כעשרים וחמשה איש אחוריהם אל היכל ה' ופניהם קדמה ממשמע
שנאמר ופניהם קדמה *איני יודע שאחוריהם כלפי מערב מה תלמוד לומר
[אחוריהם] אל היכל ה' מלמד שהיו (ה) מפריעין עצמם ומתריזין עצמם כלפי
מעלה וקאמר נביא מי שעשה הרעה הוואת בישראל ימות על מיטתו תסתיים
דשמואל דאמר לרעה דאמר רבי חייא בר אבין אמר שמואל מושכני הרי היא
כגולה ליוחסים מישון לא חשו לה לא משום עבדות ולא משום ממורות
אלא כהנים שהיו בה לא הקפידו על הגרושות לעולם אימא לך שמואל אמר
למזבה ושמואל למעמיה דאמר *המפקד *עבדו יצא לחירות ואינו צריך גט
שחרור שנא' כל עבד איש מקנת כסף עבד איש ולא עבד אשה אלא עבד
שיש לו רשות לרבו עליו קרוי עבד עבד שאין לרבו רשות עליו אין קרוי עבד
אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר' מ' אבל חכמים אומרים כל ארצות
בחוקת כשרות הם עומדות אמימר שרא ליה לרב הונא בר נתן למינסב
איתתא מחזייתא אמר ליה רב אשי מאי דעתין דאמר רב יהודה אמר
שמואל זו דברי ר' מאיר אבל חכ"א כל ארצות בחוקת כשרות הן עומדות
והא בי רב כהנא לא מתני הכי ובי רב פפא לא מתני הכי ובי רב זביד
לא מתני הכי אפ"ה לא קיבלה מיניה משום דשמיע ליה מרב זביד
דנהרדעא ת"ר *ממזירי ונתניו שהורים לעתיד לבא דברי ר' יוסי ר' מאיר
אומר אין שהורים אמר לו ר' יוסי והלא כבר נאמר וזרקתי עליכם מים
שהורים ומהרתם אמר לו ר' מאיר כשהוא אומר מכל שומאותיכם ומכל
גלוליכם ולא מן הממורות אמר לו ר' יוסי כשהוא אומר אמהר אתכם
הוי אומר אף מן הממורות בשלמא לרבי מאיר היינו דכתיב וישב ממזרותיכם
באשדוד אלא לר' יוסי וישב ממזר באשדוד כדמתרגם רב יוסף יתבון
בית ישראל לרוחצן בארעהון דהו דמו בה לנוכראין אמר רב יהודה אמר
שמואל *הלכה כרבי יוסי אמר רב יוסף אי לאו דאמר רב יהודה אמר שמואל
הלכה כרבי יוסי הוה אתי אליהו מפיק מינן צוורני צוורני קולרין ת"ר
*גר' גינשא ממורת דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר גר לא ישא ממורת אחד גר
אחד עבד משוחרר וחלל מותרים בכהנת מ"ט דרבי יוסי חמשה קהלי כתיבי

ובא השמש עד שלא כבתה שמשו של עלי וזרח שמשו של שמואל הרמת' שמואל
שנאמר ונר אלהים מרם יכבה ושמואל שוכב וגו' צוה ה' ליעקב סביביו
צדיו *רב יהודה אמר כגון הומניא לפום נהרא ויהי כהנבא ופלמיהו ב' יוחסיה
בניהו מת ואפול על פני ואועק קול גדול ואומר אדה אדני ה' רב ושמואל
חד אמר לטובה וחד אמר לרעה מאן דאמר לטובה כי הא דאיסתנדרא
דמישן חתניה דנבוכדנצר הוה שלא ליה מכולי האי שבייה דאיתית לך לא
שדרת לן דקאי לקמן בעי לשדורי ליה מישראל א"ל פלמיהו בן בניהו אנן
דחשיבנין ניקו מקמך הכא ועבדין ניולו להתם ואמר נביא מי שעשה טובה
בישראל ימות בחצי ימיו מאן דאמר לרעה דכתיב ותבא אורתי אל שער
בית ה' הקדמוני הפונה קדימה והנה בפתח השער עשרים וחמשה איש
ואראה בתוכם את יאוניה בן עזר ואת פלמיהו בן בניהו שרי העם וכתיב
ויבא אורתי אל חצר בית ה' הפנימית והנה פתח היכל ה' בין האולם ובין
המזבח כעשרים וחמשה איש אחוריהם אל היכל ה' ופניהם קדמה ממשמע
שנאמר ופניהם קדמה *איני יודע שאחוריהם כלפי מערב מה תלמוד לומר
[אחוריהם] אל היכל ה' מלמד שהיו (ה) מפריעין עצמם ומתריזין עצמם כלפי
מעלה וקאמר נביא מי שעשה הרעה הוואת בישראל ימות על מיטתו תסתיים
דשמואל דאמר לרעה דאמר רבי חייא בר אבין אמר שמואל מושכני הרי היא
כגולה ליוחסים מישון לא חשו לה לא משום עבדות ולא משום ממורות
אלא כהנים שהיו בה לא הקפידו על הגרושות לעולם אימא לך שמואל אמר
למזבה ושמואל למעמיה דאמר *המפקד *עבדו יצא לחירות ואינו צריך גט
שחרור שנא' כל עבד איש מקנת כסף עבד איש ולא עבד אשה אלא עבד
שיש לו רשות לרבו עליו קרוי עבד עבד שאין לרבו רשות עליו אין קרוי עבד
אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר' מ' אבל חכמים אומרים כל ארצות
בחוקת כשרות הם עומדות אמימר שרא ליה לרב הונא בר נתן למינסב
איתתא מחזייתא אמר ליה רב אשי מאי דעתין דאמר רב יהודה אמר
שמואל זו דברי ר' מאיר אבל חכ"א כל ארצות בחוקת כשרות הן עומדות
והא בי רב כהנא לא מתני הכי ובי רב פפא לא מתני הכי ובי רב זביד
לא מתני הכי אפ"ה לא קיבלה מיניה משום דשמיע ליה מרב זביד
דנהרדעא ת"ר *ממזירי ונתניו שהורים לעתיד לבא דברי ר' יוסי ר' מאיר
אומר אין שהורים אמר לו ר' יוסי והלא כבר נאמר וזרקתי עליכם מים
שהורים ומהרתם אמר לו ר' מאיר כשהוא אומר מכל שומאותיכם ומכל
גלוליכם ולא מן הממורות אמר לו ר' יוסי כשהוא אומר אמהר אתכם
הוי אומר אף מן הממורות בשלמא לרבי מאיר היינו דכתיב וישב ממזרותיכם
באשדוד אלא לר' יוסי וישב ממזר באשדוד כדמתרגם רב יוסף יתבון
בית ישראל לרוחצן בארעהון דהו דמו בה לנוכראין אמר רב יהודה אמר
שמואל *הלכה כרבי יוסי אמר רב יוסף אי לאו דאמר רב יהודה אמר שמואל
הלכה כרבי יוסי הוה אתי אליהו מפיק מינן צוורני צוורני קולרין ת"ר
*גר' גינשא ממורת דברי ר' יוסי ר' יהודה אומר גר לא ישא ממורת אחד גר
אחד עבד משוחרר וחלל מותרים בכהנת מ"ט דרבי יוסי חמשה קהלי כתיבי

הנהגות ה"ח

(ה) גמ' מנמד טעין
מתריזין כלני מעט
ומפריעין עצמם כלפי
(ב) רש"י ד"ה תמשה
קהל הילכך אינהו לא
לסמ בקהל וקהל דמלני :

היום יושב בחיקו של אברהם היום נולד רב
יהודה בבבל דאמר מר כשמת ר' עקיבא
נולד רבי כשמת רבי נולד רב יהודה בשמת
רב יהודה נולד רבא א' כשמת רבא נולד רב
אשי ללמדך *שאין צדיק נפטר מן העולם עד
שנברא צדיק כמותו שנאמר וזרח השמש

היום יושב בחיקו של אברהם היום נולד רב
יהודה בבבל דאמר מר כשמת ר' עקיבא
נולד רבי כשמת רבי נולד רב יהודה בשמת
רב יהודה נולד רבא א' כשמת רבא נולד רב
אשי ללמדך *שאין צדיק נפטר מן העולם עד
שנברא צדיק כמותו שנאמר וזרח השמש

הנהגות מהר"ב

רנשבורג
[א] גמ' כשמת רבא נולד
רב אשי . . . המנכ"ס
דכדתה חבורה הוה לו
היכאסה עור שלח מיה
רכא וכו' דור שלישי יבא
בטל הלבנות דף י"א ע"ב :

היום יושב בחיקו של אברהם היום נולד רב
יהודה בבבל דאמר מר כשמת ר' עקיבא
נולד רבי כשמת רבי נולד רב יהודה בשמת
רב יהודה נולד רבא א' כשמת רבא נולד רב
אשי ללמדך *שאין צדיק נפטר מן העולם עד
שנברא צדיק כמותו שנאמר וזרח השמש

היום יושב בחיקו של אברהם היום נולד רב
יהודה בבבל דאמר מר כשמת ר' עקיבא
נולד רבי כשמת רבי נולד רב יהודה בשמת
רב יהודה נולד רבא א' כשמת רבא נולד רב
אשי ללמדך *שאין צדיק נפטר מן העולם עד
שנברא צדיק כמותו שנאמר וזרח השמש

תוספתא דקדושין פ"ח
[לעיל סז.]

היום יושב בחיקו של אברהם היום נולד רב
יהודה בבבל דאמר מר כשמת ר' עקיבא
נולד רבי כשמת רבי נולד רב יהודה בשמת
רב יהודה נולד רבא א' כשמת רבא נולד רב
אשי ללמדך *שאין צדיק נפטר מן העולם עד
שנברא צדיק כמותו שנאמר וזרח השמש

היום יושב בחיקו של אברהם היום נולד רב
יהודה בבבל דאמר מר כשמת ר' עקיבא
נולד רבי כשמת רבי נולד רב יהודה בשמת
רב יהודה נולד רבא א' כשמת רבא נולד רב
אשי ללמדך *שאין צדיק נפטר מן העולם עד
שנברא צדיק כמותו שנאמר וזרח השמש

לנוכראין . תרגומו של ממוזר והכי קאמר וישב העם שהיה מנוכר מגבול ארצו ונטרד כממוזר באשדוד גם הוא מגבול
ארץ ישראל ויהאעב חלקה להם אע"פ שלא נכבשה צימוי כדכתיב (יהושע יג) אהה זקנת באת צימים והארץ נשאררה הרבה מאד
לנשתה וקא חשיב ואזיל תמשת סרני פלמשים העזתי והאשדודי וגו' : לוורי לוורי . חבורות חבורות ל"א קולרין קולרין והוא
לשון מעשה בקולר של בני אדם דסוף יבמות (דף קכג.) גי נושא ממורת . דקסבר קהל גרים לא חיקרי קהל והולד ממזר
דכתיב לו הלך אחר פסולו : לא ישא ממורת . לא קסבר דקהל גרים חיקרי קהל : ומותרים כהנא . ואלע"פ שהכנאים חסורים בגיורת
ומשתמרת וחללה דקסבר לא הוהו כהנות כשירות להשכר לפסולין לאוהן שהפסול אינו מוזהר עליהן כגון אלו : תמשה קהלי כתיבי .
גבי זאמרת פסולי יוחסין לא יבא ממזר כקהל ה' (דברים כג) לא יבא לו בקהל (סג) לא יבא עמומי ומזבחי בקהל (סג) לא יבא להם
בקהל (סג) דור שלישי יבא בקהל (ג) דמלני ואדומי (סג) וקהל דגבי פלוג דכא (סג) לא חשיב דלאו מן פסולי יוחסין קא משתתא :

היום יושב בחיקו של אברהם היום נולד רב
יהודה בבבל דאמר מר כשמת ר' עקיבא
נולד רבי כשמת רבי נולד רב יהודה בשמת
רב יהודה נולד רבא א' כשמת רבא נולד רב
אשי ללמדך *שאין צדיק נפטר מן העולם עד
שנברא צדיק כמותו שנאמר וזרח השמש

היום יושב בחיקו של אברהם היום נולד רב
יהודה בבבל דאמר מר כשמת ר' עקיבא
נולד רבי כשמת רבי נולד רב יהודה בשמת
רב יהודה נולד רבא א' כשמת רבא נולד רב
אשי ללמדך *שאין צדיק נפטר מן העולם עד
שנברא צדיק כמותו שנאמר וזרח השמש

יומא לת :

יבמות טו : ע"ש שוה"כ

סוכה ג' : יומא ע"י :

יבמות מה . מיר סב :
געטיין לת :

[לקמן ע"ה]

תוספתא דקדושין פ"ח

[ע' תוס' דמסכתין טו :
ד"ה שור ושם נאז' תוס'
זכמים מה . ד"ה הלכתא]

{ עב ע"ב }

היום יושב בחיקו של אברהם [פי' נכנס לברית מילה].

היום [שבו מת רבין] נולד רב יהודה בבבל. שאמר מר, כשמת ר' עקיבא נולד רבי, כשמת רבי נולד רב יהודה, כשמת רב יהודה נולד רבא, כשמת רבא נולד רב אשי, ללמדך, שאין צדיק נפטר מן העולם עד שנברא צדיק כמותו¹⁰²⁵, שנאמר "זרח השמש ובה השמש", עד שלא כתבה שמשו של עלי, זרחה שמשו של שמואל הרמתי, שנאמר "ונר אלהים טרם יכבה ושמואל שוכב וגו'".

"צוה ה' ליעקב סביבו צריו" צרים שהיו סובבים אותם בארצם דהיינו עמון ומואב שהצירו להם יותר מן הכל ואף בגלותם כגון הומניא שהוא עיר כולה של עמונים היא כשארמי' לעיל הושיבם סנחריב בבבל והיו מצירים לישראל שבפום נהרא, רב יהודה אמר, כגון הומניא לפום נהרא.

"ויהי כהנבאי ופלטיוו בן בניהו מת ואפול על פני ואזעק קול גדול ואומר אהה אדני ה'". רב ושמואל [פרשו את הפסוק], אחד אמר לטובה [פי' שהנביא מיילל עליו], ואחד אמר לרעה [פי' שהיה רע בעיניו שמת מיתה יפה, והיה מגיע לו עונש]. מי שאמר לטובה, שהשולט של מישן היה חתנו של נבוכדנצר, ושלח לו, מכל השבי שהבאתי לך [מהיהודים] שלא שלחת לנו שיעמדו לפנינו. חשב לשלוח לו [עבדים מהשבי] מישראל, א"ל פלטיהו בן בניהו, אנו חשבנו לעמוד לפניך [לשרתך] כאן, והעבדים תשלחו? לשם. ואמר נביא, [וכי] מי שעשה טובה [הזאת] בישראל [שהציל את הגולה מלחיות עבדים] ימות בחצי ימיו.

מי שאמר לרעה, שנאמר "ותבא אותי אל שער בית ה' הקדמוני הפונה קדימה, והנה בפתח השער עשרים וחמשה איש, ואראה בתוכם את יאזניה בן עזר ואת פלטיהו בן בניהו שרי העם", ונאמר "ויבא אותי אל חצר בית ה' הפנימית והנה פתח היכל ה' בין האולם ובין המזבח כעשרים וחמשה איש אחוריהם אל היכל ה' ופניהם קדמה", מובן מזה שנאמר "ופניהם קדמה", אינני יודע שאחוריהם כלפי מערב. מה מלמד הנאמר "אחוריהם אל היכל ה'". מלמד, שהיו מגלים¹⁰²⁶ את עצמם ומתריזין עצמם [פי' עשיית צרכיהם] כלפי מעלה [היינו מש"כ "אחוריהם", הוא אחוריהם ממש, ועשו את זה כנגאי בדווקא]. ואמר נביא, [וכי] מי שעשה הרעה הזאת בישראל, שימות על מיטתו [ולא מיתה משונה].

זה מובן, ששמואל הוא שאמר לרעה, שאמר רבי חייא בר אבין אמר שמואל, מושכני, הרי היא כפומבדיתא לענין יחסים. מישון, לא חשו לה לא משום עבדות ולא משום ממזרות. אבל כהנים שהיו בה, לא הקפידו על הגרושות [ואם לא חשו משום עבדות היינו שלא מסכים עם זה שנאמר שעבדים נשלחו למישון].

באמת נאמר לך, ששמואל [הוא ש]אמר לטובה, ושמואל לטעמו, שאמר, המפקיר עבדו, יצא לחירות, ואינו צריך גט שחרור [להתירו בבת ישראל], שנאמר "כל עבד איש מקנת כסף", [ולמה כתוב "איש", וכי הוא בא לדרוש] עבד איש ולא עבד אשה. אלא עבד שיש לו רשות רבו עליו, קרוי עבד, עבד שאין לרבו רשות עליו, אין קרוי עבד [ולכן מה שנשלחו עבדים למישון, לא חשו לה משום שכל עבד שאין לרבו רשות עליו אינו עבד, ועבדים אלה, מאחר וגזלום מהם ונתיאשו מהם, זהו הפקר].

אמר רב יהודה אמר שמואל, [כל המשנה שכתוב שעלו פסולים לארץ ישראל, ומשמע דאין כל הארצות בחזקת מיוחסות חוץ מבבל בלבד] זו דברי ר' מ', אבל חכמים אומרים, כל ארצות בחזקת כשרות הם עומדות¹⁰²⁷. אממר התיר לרב הונא בר נתן לנשוא אשה ממחוזא [ומחוזא אינו בתוך גבול בבבל]. אמר לו רב אשי, מהו דעתך [שהתרת אשה מחוץ מבבל ללא בדיקה]¹⁰²⁸. אממר אמר, הנה אמר רב יהודה אמר שמואל, [כל מה שכתוב שרק בבבל כשרה ליחוס] זו דברי ר' מאיר, אבל חכ"א, כל ארצות בחזקת כשרות הן עומדות. [רב אשי שאל] והרי בבית מדרש של רב כהנא לא למדו כך [בשם שמואל, אלא כמו שכתוב לעיל אמר רב יהודה אמר שמואל כל הארצות עיסה, היינו בחזקת פסולות], וכן בבית מדרש של רב פפא לא למדו כך, וכן בבית מדרש של רב זביד לא למדו כך. ועכ"ז [אממר] לא הסכים לדבריו, משום ששמע מרב זביד דנהרדעא [שונה מרב זביד סתם].

הרבנים למדו, ממזירי ונתיני, טהורים לעתיד לבא, דברי ר' יוסי, ר' מאיר אומר, אין טהורים. אמר לו ר' יוסי, והלא כבר נאמר, "וזרקת עליכם מים טהורים וטהרתם". אמר לו ר' מאיר, כשהוא אומר "מכל טומאותיכם

¹⁰²⁵ ע"י חדושי אגדות למהר"ל: אין צדיק נפטר מן העול' וכו'. דבר זה מורה על מעלת הצדיק איך הם נקשרים בעולם הנצחי התמידי וההווה שאינה פוסקת ולפיכך אין צדיק נפטר מן העולם עד שצדיק אחר כמותו נולד וזה מפני כי ההווה שלהם בלתי הפסק כלל כאשר ראוי למדריגה אשר דבק בה הצדיק ולפיכך אין צדיק יוצא מן העולם עד שנולד צדיק כמותו כי הצדיק השפעת נשמתו ממקור העליון שאינו פוסק ועוד מבורא.

¹⁰²⁶ רש"י סוכה נג ע"ב.

¹⁰²⁷ ע"י לעיל הערה 999.

¹⁰²⁸ ע"י לעיל עא סע"א.

ומכל גלוליתכם", ולא מן הממזרות. אמר לו ר' יוסי, כשהוא אומר "אטהר אתכם", הוי אומר, אף מן הממזרות. זה מובן לרבי מאיר, היינו שנאמר "וישב ממזר באשדוד" [פי' יבדלו הממזרים מהם וישבו בפני עצמם לעתיד לבא], אלא לר' יוסי, מהו "וישב ממזר באשדוד". כמו שרב יוסף תרגם, ישבו בית ישראל לבטח בארצם, שהם דומים לגוים [פי' וישב העם, שהיה מנוכר מגבול ארצו ונטרד כממזר, והיכן ישבו באשדוד, כי גם הוא מגבול ארץ ישראל].

אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה כרבי יוסי. אמר רב יוסף, לולא שאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי, אליהו היה בא, ומוציא מהם חבורות חבורות¹⁰²⁹.

הרבנים למדו, גר נושא ממזרת [ואין איסור, שקהל גרים אינו קהל, אבל הילד ממזר]¹⁰³⁰, דברי ר' יוסי, ר' יהודה אומר, גר לא ישא ממזרת [שקהל גרים הוה קהל, ויש איסור]¹⁰³¹, אחד גר, אחד עבד משוחרר, וחלל, מותרים בכהנת [אף על פי שהכהנים אסורים בגיורת ומשוחררת וחללה דקסבר לא הוזהרו כהנות כשירות להנשא לפסולין כאלה]. מה טעמו של רבי יוסי. [בענין אזהרת פסולי יחסין] כתוב חמשה פעמים קהל [והיה יכול לכתוב א'],

¹⁰²⁹ י"ג שגורס קולרין..

¹⁰³⁰ ע"י לעיל הערה 968.

¹⁰³¹ ע"י שו"ע (אה"ע סי' ז סכ"ב): הכהנת מותרת לינשא לחלל ולגר ולמשוחרר, שלא הוזהרו כשרות להנשא לפסולי כהונה, שנאמר בני אהרן (ויקרא כא, א) ולא בנות אהרן. [ע"י סוכה כג ע"ב].

אחד [לקהל] כהנים [פי], שאם רק היה כתוב פעם אחת קהל, הייתי אומר שרק כהנים אסורים בממזרות, ואחד [לקהל] ליום [פי] ואם היה כתוב רק פעמיים הייתי אומר שכהנים ולויים אסורים, אבל ישראל מותרים בממזרות, ואחד לישראלים, ואחד להתיר ממזרות] בשתוקי [אף על פי שזה ודאי וזה ספק לא חיישינן שמא זה כשר ואסור לישא ממזרת דהכי דרשינן בקהל ודאי הוא דלא יבא ממזר הא בקהל ספק כגון שתוקי יבא, ואחד להתיר שתוקי בישראל [וכך דורשים, ממזר ודאי הוא דלא יבא בקהל הא ממזר ספק יבא, ומה שכתוב במשנה שתוקי פסול, הוא מדרבנן, כדלקמן שמא ישא אחותו מאביו, אמנם] קהל גרים לא נקרא קהל [שהרי אין עוד פעם שכתוב "קהל" לרבות אותם].

ורבי יהודה [איך הוא למד]. כהנים ולויים לומדים מ"קהל" אחד [שהרי כולם שבט אחד, ואין חצי שבט מכונה כ"קהל", [ממילא יש א'] מיותר [ללמד על] קהל גרים. ואם תרצה לומר, גם כן [כהנים ולויים] חשובים כב' קהלים, [אמנם] להתיר [ממזר] בשתוקי ושתוקי בישראל לומדים מ"קהל" אחד, [שנאמר] "לא יבא ממזר בקהל ה'", ממזר ודאי הוא שלא יבא, הא ממזר ספק יבא. בקהל ודאי הוא שלא יבא, הא בקהל ספק יבא. ואם תרצה לומר, אלה גם כן [חשובין כ]ב' קהלים [פי] צריכים ב' פסוקים לב' דרשות האלה, ואם רק היה "קהל" אחד מיותר, היינו לומדים שספק ממזר לא יבא בקהל ה', והוא ככל ספק איסור שיש איסור ואין מלקות¹⁰³²], וטעמו, שרבי יהודה מכאן, "הקהל חוקה אחת לכם ולגר הגר" ו"המילה "קהל" מיותר, ומלמד שקהל גרים נקרא קהל. ולרבי יוסי. "חוקה אחת" הפסיק הענין.

אחד גר, ואחד עבד משוחרר, וחלל, [כולם] מותרים בכהנת. זהו ראייה לרב, שאמר רב יהודה אמר רב, לא הוזהרו [כהנות] כשירות מלהינשא לפסולים [לכהונה, ואע"פ שבת של גר או חלל אסורים לכהנים]. דרש ר' זירא במחוזא, גר מותר בממזרות, כל הציבור סקלוהו באתרוגים שלהם [פי] שהיו שם גרים הרבה והוקשה להם שאמר קהל גרים לא איקרי קהל]. אמר רבא, [וכי] מי ידרוש כזה דבר במקום שגרים נמצאים. דרש רבא במחוזא, גר מותר בכהנת, טעונוהו בשיראי? חזר ודרש להם, גר מותר בממזרות [שלא הוזהרו כשירות לינשא לפסולין], אמרו לו, הפסדת את הראשונה? אמר להם, מה שטוב לכם שתעשו, אם תשארו מכאן [מבנות ישראל] תנשא להם, ואם תשארו [ממזרות] תנשאו. וההלכה, שגר מותר בכהנת ומותר בממזרת. מותר בכהנת, לא הוזהרו כשירות להנשא לפסולים, ומותר בממזרת, כרבי יוסי.

אלו הן שתוקי, כל שמכיר. אמר רבא, מן התורה שתוקי כשר, למה. רוב כשרים אצלה [פי] אצלו אמו, והיא פנויה, ואין רוב העולם ממזרים או קרובים שלה, שהולד יהיה ממזר, ואפילו גוי או עבד אם בא עליה אין הולד ממזר] ומיעוט פסולין אצלה [ממזרים וקרובים], ואם אלה הלכו אליה [היינו בבעילה זו שנתעברה ממנו, אם הבעול הלך אליה], כל שפירש, פירש מהרוב. מה אמרת [פי] למה אמרת שהם הלכו אליה. אולי היא הלכה אליהם [וגם בזה הולד איננו ממזר], והוא קבוע, וכל קבוע

¹⁰³² רש"י, אמנם עי' רמב"ם (טומאת מת פ"ט ה"ב): דבר ידוע שכל אלו הטומאות וכיוצא בהן שהן משום ספק הרי הן של דבריהן, ואין טמא מן התורה אלא מי שנטמא טומאת ודאי אבל כל הספיקות בין בטומאות בין במאכל' אסורות בין בעריות ושבטות אין להם אלא מדברי סופרים [ואף על פי כן דבר שחייבין על זדונו כרת ספיקו אסור מן התורה, שהרי העושה אותו חייב אשם תלוין] כמו שביארנו בהלכות איסורי ביאה ובכמה מקומות. [השגת הראב"ד] דבר ידוע שכל אלו הטומאות וכו'. א"א זהו שיבוש גדול שהרי אמרו בכמה מקומות ספיקא דאורייתא לחומרא וספיקא דרבנן לקולא וזו ספיקא דאורייתא היא אבל היה לו לומר משום דה"ל ספק ספיקא ואפילו בדאורייתא לקולא.

ועי' חוות דעת (בית הספק): והנה, הרשב"א בתורת הבית הארוך (בית ד שער א יא ע"ג) והר"ן בקידושין (טו ע"ב ד"ה גרסינן) הקשו אהרמב"ם (איסורי ביאה פ"ח ה"ז, טומאת מת פ"ט ה"ב) דסובר דספיקא דרבנן, מהא דילפינן דאזלינן בתר רובא מפסח וקרבתות בחולין דף (יא ע"א), ולהרמב"ם קשה האיך מצינן למילף דאזלינן בתר רובא מפסח וקרבתות, הא בלאו הכי כל ספק מותר אפילו ליכא רובא. ועוד הקשו, דא"כ למה לי קראי בממזר להתיר ספק (קידושין עג ע"א), הא בכל התורה ספק מותר. וכו' ולפענ"ד נראה דהרמב"ם הוציא זה מש"ס ערוכה במסכת סוטה (דף כ"ט ע"א) ובהו יתיישבו כל הקושיות. שאמר התם רב גידל רמי, כתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל, טמא ודאי הוא דלא יאכל הא ספק יאכל, וכתיב כל טהור יאכל בשר, טהור ודאי הוא דיאכל אבל ספק לא יאכל כו'. ושם ליכא יתורא, אלאמך דכל לישנא דקרא משמעותה על הודאי ולא על הספק. וכו' ובממזר דאצטרך יתורא, נראה ג"כ דלא קשה, דבממזר שריא רחמנא אפילו ספיקא חדד בחד, כגון בת ישראל וממזרת שנתערבו ולדוניהן, אי נמי כגון דאזיל הוא לגבייהו, דספק כי האי דאיבע אסורא בכל התורה אסור ובממזר מותר, אי נמי כמו שתירצו הפוסקים דאצטרך להתירו בבת ישראל וממזרת, כן נראה לי ברור בדעת הרמב"ם.

דומה כמחצה על מחצה¹⁰³³, והתורה אמרה "לא יבא ממזר", ממזר ודאי הוא שלא יבא, הרי ממזר ספק, יבא. בקהל ודאי הוא שלא יבא, הא בקהל ספק יבא, ולמה אמרו שתוקי פסול. גזירה שמא ישא אחותו מאביו³². אלא מעתה, שתוקי לא ישא שתוקית, שמא ישא אחותו מאביו. [וכי] כל הזנויות אלה [מטלים על אביו של זה]. בת שתוקית [שנולדה משתוקית שנשא לכשר לה] לא ישא [שתוקי], שמא ישא אחותו מאביו [פי] שבנו של בעל השתוקית הוא שבא על אמו של זה תחלה בזנות ואח"כ נשא שתוקית]. אלא [למסקנה, מקרה כזה] לא שכיח, כמו כן כאן [המקרה] לא שכיח [שישא אחותו, או שתוקי בכלל הוא דבר שלא שכיח, ולכן הרבנים לא גזרו על זה]. אלא, מעלה עשו ביוחסין.

ואמר רבא, דבר תורה אסופי כשר [אף על פי שאין מכירים את אמו וניחוש שמא מאשת איש שנבעלה לאחר דרוב פסולין אצלה ליכא למימר הכין], למה. אשת איש תולה [ההריון] בבעלה [ואפילו אם ילדה ממזר אינה משליכתו לפי שיש לה לומר מבעלי הוא]. כמה [אפשר לתלות בפסול ממזר, יש] מיעוט ארוסות [ואין לתלות הריון שלהם בבעלם] ומיעוט [נשואות] שהלך בעליהם למדינת הים [ואין לתלות הריון שלהם בבעלם]. כיון שיש פנויות, ויש גם [ילדים מנשואות, והשליכו אותם ברחוב] מחמת רעבון, יש חצי חצי, והתורה אמרה, "לא יבא ממזר בקהל ה'", ממזר ודאי הוא שלא יבא, הרי ממזר ספק יבא. בקהל ודאי הוא שלא יבא, הרי בקהל ספק יבא. ולמה אמרו אסופי פסול. שמא ישא אחותו מאביו [אבל אין לחוש שמא ישא אחותו מאמו, מאחר שמכירים את חמותו, שהיא בחזקת כשרה ולא מספיקין לה במזנה לומר שהיא בנה והשליכתו].

אלא מעתה, אסופי לא ישא אסופית, שמא ישא אחותו בין מאביו בין מאמו. [וכי] כל [הבנים] האלה [שהיו לה] זוקה [לרחוב, שנחזיק כל הנאספים בני אָם אחת, ולא חוששים לב' אמהות, כנ"ל שאין חוששין שאדם א' עשה כל הזנויות האלה].

בת אסופי [שנולדה מאסופית שנשא לכשר לה] לא ישא, שמא ישא אחותו. אלא [לא חוששים לזה שזה] לא שכיח, כמו כן כאן [לא חוששים לכך שזה] לא שכיח. אלא, מעלה עשו ביוחסים.

אמר רבא בר רב הונא, מצאו [את האסופי הזה] מהול^{33א},

¹⁰³³ עי' שו"ע (אה"ע סי' ו ס"ח): ראוה שנבעלה או שנתעברה בעיר, אפילו לא היה שוכן שם אלא עכו"ם אחד או חלל אחד ועבד וכיוצא בהם, הרי זו לא תנשא לתתלה לכהן, שכל קבוע כמחצה על מחצה הוא. ואם נשאת, לא תצא הואיל והיא אומרת: לכשר נבעלתי וכו'. עיקר הגויגא בכתובות דף טו ע"א. עי' ב"ש: שכל קבוע וכו'. ואיירי בדאיכא תרי רובי אלא כשנבעלה בעיר אשר דר בה פסול א' אז הוי קבוע אפילו לא ידעינן אם אייהו אול' לגביה או אייהו אזל מ"מ לא מהני תרי רובי וכו"כ הב"י ולא מהני תרי רובי אלא כשהביאה היה במקום דנייד.

ועי' אב"מ: אפי' לא היה שוכן שם אלא כותי א'. כתב בנימוקי יוסף ס"פ אלמנה ל"ג (כג ע"ב מדפי הר"ף) דהיכא דאיכא אבי' או אחי' בעיר דה"ל לדידה חייבי כריתות והולד ממזר חיישינן למיעוטא ע"ש ועמ"ש בזה בשב שמעתתא ש"ד פ' כ"ב.

ועי' ח"מ: הואיל והיא אומרת לכשר נבעלתי. אפי' ברוב פסולין מכשר ר"ג ולא דוק' במקום קבוע שהוא כמחצה על מחצה.

וד"ל השב שמעתתא: [לפי הנ"ל] וא"כ האינדא נמי איכא לימחש למיעוט דליהוי ספק ממזר ממיעוט ספיקי ערוה,

אמנם לפי ענ"ד נראה מסתימת הב"י ורמ"א דלא הביאו הך דנימוקי יוסף לא ס"ל ואפשר דלא חשו לה. ומשום דכיון דבכל התורה כולה מהני רובא אלא משום מעלת יוחסין הוא דחשו בחד רוב. א"כ דוקא היכא דפסול קבוע במקומו הוא דדנו חז"ל דליהוי כמחצה על מחצה אפילו באזלי אינהו לגבה, אבל היכא דאינו פסול בעצמו אלא שהוא פסול לזו האשה לא דנו בזה דין קבוע להחמיר בחד רוב, וד"ל הרמב"ם (איסור"ב פ"ח ה"ו) ראוה שנבעלה בעיר או נתעברה בעיר אפילו לא היה שוכן שם אלא נכרי אחד או חלל אחד ועבד וכיוצא בהן הרי זו לא תנשא לתתלה לכהן, שכל הקבוע כמחצה על מחצה עכ"ל. ומשמע דלא מיפסל אלא ע"י פסול הניכר במקומו בפני עצמו ולא ע"י עריות.

וכן מוכח לענ"ד מהא דתנן סוף פ"ק דכתובות (ד"ד, ב') תינוקת שנאנסה א"ר יוסי אם רוב אנשי העיר משיאין לכהונה הרי זו תנשא ע"ש. ואי נימא דחיישינן לאביה ולקרוביה א"כ ליתיה להך כללא אם אנשי העיר משיאין לכהונה דהא קרוביה משיאין לכהונה, וע"ש פירש"י רוב העיר משיאין לכהונה היינו דרוב העיר כשרין להשיא בנותיהן ואלמנותיהן לכהונה ומשמע הא כל שמשיאין לכהונה תו לית לן למיחש למידי, והרי אביה ואחיה משיאין לכהונה בנותיהן ואלמנותיהן, אלא על כרחך מוכח דלא חשו למיעוטא אלא בפסול שניכר במקומו בפני עצמו ולא ע"י שאר ערוה זה הנראה לענ"ד, ונהי דאם ידוע דאזלא אייהו לגבייהו אית לן למיחש גמ בפסול קורבא, כיון דהוי ליה כמחצה על מחצה, אבל כל היכא דידעינן דפירש ומסתמא נמי הלך הבעול אצלה כמבואר בטור אה"ע סי' סימן ו' ע"ש. א"כ לא חיישינן מדרבנן אלא לפסול ידוע. דזה הוי גנאי ומשום מעלת יוחסין החמירו. אבל היכא דאינו פסול בעצמו אלא ע"י שאר ערוה ועל ידה כל כהאי גוונא לא חיישינן אפילו בדרבנן, וכדמוכח מהך דמשיאין לכהונה ודוק.

עשרה יוחסין

פרק רביעי

קידושין

עג

עין משפט נר מצוה

חד לפסיס . מדהוה מלי למוכתביהו לכולוהו בחדא אזרה וחד קהל לא יבא ממזר ועמומי ומואזי בקהל גם דור עשירי לא יבא להם בקהל עד עולם ובגי מזרי ואדומי דור שלישי יבא להם בכס : חד **לקהל כהנים וחד לקהל לויים וחד לקהל ישראלים** . דלי הוה כתיב

חד להיניח קאמר אבל לויים תורה אור

מואזים ולי כתיב תרי יבא להם וכהניס אבל ישראלים לא : וחד **למישרי ממורת כשוקי** . א"ע"פ שזה ודאי וזה ספק לא חיישין שמה זה כשר ואסור לישא ממורת דכתי דרשינן בקהל ודאי הוא דלא יבא ממזר הא בקהל ספק כגון שוקי יבא : וחד **למישרי שוקי ישראל** . דרשינן כתיב ממזר ודאי הוא דלא יבא בקהל הא ממזר ספק יבא ודקתי מתני' שוקי פסול הוא מדרבנן כדלקמן שמה ישא אחרת מאביו : **קהל גרים לא איקרי קהל** . דלא חייבת לן קרא לקהל גרים : **מזד קהל נפקי** . דשבת אחד הס ואין לקרות קהל חתי השבת : **הני נמי פרי קהלי ניסו** . גבי כהנים ולויים איקריבו תרי קהלי לדרשה ואפי' הכי חייבת להו חד לקהל גרים : **ממזר כשוקי ושוקי ישראל מזד קרא נפקי** . חד מקהל ודאי וחד ממזר ודאי בקהל ודאי הא ממזר ספק בקהל ישראל ודאי או ממזר ודאי בקהל ספק יבא : **ואיבעית אימא הני נמי תרי קהלי ניסו** . כלומר להגן תרתי דרשות תרי קראי איקריבו ולי לא חייבת קרא לא הוה דרשינן ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ספק ממזר יבא אלף הוה אמרינן ככל שאר ספיקי איסור על הודאי אזרה ודאי לנקות עליו ועל אזרה ספק אזרה ספק לאיסורא :

[גימנות עג:]

שם סדי . פס . לקמן עו .

[ברכות מה . כחובות עו . יומא פד : יבמות עו : זכמים עג .

קהל חוקא אחת לכס ונגר . למה לי דכתיב למכתב קהל הכה אלף למימר דגר קהל קאי ולא שמועין דאיקרי קהל : **לא הווארו כשירות** . כהנות : **לינשא לפסולין** . לפסולי עהונה גר חלל משותרי כההניס שהווארו על בטותיהם והס לא הווארו עליהם מלישא אותן אבל לפסולין שהאניס הפסולין הווארו עליהן מלישא אותן כגון ממזרין או כתיבים אף הניס הווארו עליהם דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה והכי אמרינן ציבמות כפרק י' מותרות (דף ק"ד) : **רגמוסו כ"ע** . שחיו שם גרים הרבה והוקשה להם שאמר קהל גרים לא איקרי קהל : **איכא דרביש כו' בתמיה** : **מותר בכהנים** . דלא

כחובות יג . עו .

הגהות הב"ח
ואם רש"י ד"ה לא
יבא וכו' בעל השוקות
הוא בעל השוקות שכל
על אמו :

לכוולוהו בחדא אזרה וחד קהל לא יבא ממזר ועמומי ומואזי בקהל גם דור עשירי לא יבא להם בקהל עד עולם ובגי מזרי ואדומי דור שלישי יבא להם בכס : חד **לקהל כהנים וחד לקהל לויים וחד לקהל ישראלים** . דלי הוה כתיב

חד לכהנים וחד ללויים וחד לישראלים וחד למישרי ממזר בשוקי וחד למישרי שוקי בישראל*

קהל גרים לא איקרי קהל ורבי יהודה כהנים ולויים מחד קהל נפקי אייתר ליה לקהל גרים ואיבעית אימא ה"ג תרי קהלי ניגהו ממזר בשוקי ושוקי בישראל *מזד קרא נפקא ל"א יבא ממזר בקהל ה' ממזר ודאי הוא דלא יבא ממזר ספק יבא בקהל ודאי הוא דלא יבא הא בקהל ספק יבא ואיבעית אימא הני נמי תרי קהלי ניגהו ושעמיה דרבי יהודה מהבא הקהל חוקה אחת לכם ולגר הגר ולרבי יוסי חוקה אחת הפסיק הענין אחד גר ואחד עבד משוחרר וחלל מותרין בכהנת מסייעא ליה לרב דאמר רב יהודה *אמר רב ל"א הווארו כשירות להנשא לפסולים דרש ר' זירא במחזא גר מותר בממורת רגמותו כולי עלמא באתרוגיהו אמר רבא מי איבא דרביש מילתא כי האי בדוכתא דשכיחי גיורי דרש רבא במחזא גר מותר בכהנת מענהו בשיראי הדר דרש להו גר מותר בממורת אמרו ליה אפסידתא לקמייתא אמר להו דמבא לכו עבדי לכו אי בעי מהבא נסיב ואי בעי מהבא נסיב והילכתא גר מותר בכהנת ומותר בממורת מותר

למישרי שוקי בישראל . תימה הכי מידרש שוקי בישראל מיתורא דקהל וי"ל דמקוש ממזר לקהל מה גבי קהל ממועטין קהל ספק ח"ל גבי ממזר ממועטין ממזר ספק . ת"י :

מעתה שוקי שוקית **אלא** דמותר בה ובפרק החולין (גימנות דף ק"א) אמר רבא גופיה ס"ל כר"א דמתני' *אמר ספיקו אסור וי"ל דההס קאמר רבא אליביה אבל הכה דקאמר מ"ע אמרו שוקי פסול קא בעי אליבא דכ"ע : **מאי איכא** מיעוט ארוכות כו' . תימה דמשמע טעמא דליכא לייחא משום דהוה מיעוט ולא ידעינן שמארוסה היא הא אם חנו יודעינן שמארוסה היא ודאי איכא לחזוקי בממזרות ולא היא דלפילו ידעינן שמארוסה היא לא היו ממזר דהא אמרי' (לקמן דף ע"ה) ארוסה שפירא הולך כשר ועוד קשה דמאי קאמר ומיעוט שהלכו בעליהם למימנת הים דהאי נמי יש לנו להכשירו דשמח בה על ידי שם ושימש כי הוא עובדא* (פירוש למי) דלכזה דשמואל שהלך למדינת הים ובה על ידי שם ושימש והוליד את שמואל ויש לומר דהכא איכא ריעותא שהשליכו ואם חנו יודעים שהוה מארוסה מחזיקין ליה כדורי ממזר שאם הוה מן הארוס לא היתה משליכו אי נמי יש לומר דלא תלין שבה עליה על ידי שם אלא חוקא כשארמית קן אבל האי אסופי כיון דלין אמו מעירה עליו אין לתלות בהכי :

בד"א

בכהנת לא הווארו כשירות להנשא לפסולים ומותר בממורת כרבי יוסי : **אלו הן שוקי כל שמכיר** : אמר רבא דבר תורה שוקי כשר מאי מעמא רוב כשרים אצלה ומיעוט פסולין אצלה ואי אולי אינהו לגבה *כל דפריש מרובא פריש מאי אמרת דילמא אזלה אידי לגבייהו הוה ליה קבוע יוכל קבוע כמחצה על מחצה דמי והתורה אמרה *לא יבא ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא בקהל ודאי הוא דלא יבא הא ספק יבא ומה טעם אמרו שוקי פסול גזירה שמא ישא אחרת מאביו אלא מעתה שוקי שוקית לא ישא שמא ישא אחרת מאביו כל כי הני מזנו ואולי בת שוקית לא ישא שמא ישא אחרת מאביו אלא שכיחא ה"ג לא שכיחא אלא *מעלה עשו ביוחסין ואמר רבא דבר תורה אסופי כשר מאי מעמא אישת איש בבעלה חולה מאי איבא מיעוט ארוכות ומיעוט שהלך בעליהם למדי' כיון דאיכא פנויה ואיכא נמי דמחמת רעבון הוה פלגא ופלגא התורה אמרה לא יבא ממזר בקהל ה' ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא בקהל ודאי הוא דלא יבא הא בקהל ספק יבא ומה טעם אמרו אסופי פסול שמא ישא אחרת מאביו אלא מעתה אסופי אסופית לא ישא שמא ישא אחרת בין מאביו בין מאמו כל הני שדי ואולי בת אסופי לא ישא שמא ישא אחרת אלא לא שכיח אלא מעלה עשו ביוחסים אמר רבא בר רב הונא *מצאו מהול אין

אין דכיון דמכירים את אמו דפטיה היא רוב העולם כשרים אלנה שאין הרוב ממזרים וקרובים שהולך מהם ממזר ואף עובד כוכבים ועבד אם בה עליה אין הולך ממזר : ומיעוט פסולין . כגון ממזרין וקרובין : **ואי דאולי אינהו לגבה** . ואם צבעולה זו הלך צבעול אלנה דהשתא נד ליה ממקום קביעתו ואין לדנו בתורה קבוע שהוא כדון כמחמה על מחמה יס לנו לומר כל דרביש מרובא פריש מאי הוולד כשר : **מאי אמרת** . מאיזה טעם תבא לפסולו דילמא אזלה אידי כיון זה אלף ספק והווארו אמרי' ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא : **כל כי הני נמי** . בתמיה וכי כל בעילות הנמלחות נעיל על אביו של זה לומר הוא הוליד כל שוקי העיר : **בה שוקית** . שגורה על ידי כשואין שגשגת למוחר לה : **לא ישאנה** . שוקי שמהו בן של בעל השוקית הוא (א) שבה על אמו של זה תחלה בזנות ואח"כ נשא שוקית : **אלנה לא שפיה** . מסקנה דקושיא היא אלף להכי לא חיישין משום דלא שפיה שגשגת לו אחרת אי נמי שוקי מליחא דלא שכיחא ומליחא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן וזה עיקר : **דבר תורה אסופי כשר** . א"ע"פ שאין מכירים את אמו ויחוש שמה מליחא איש שצבעולה לאחר דרוס פסולין אלנה ליכא למימר הכי : **מאי טעמא אשה איש צבעולה חולה** . אם ילדה ממזר אינה משליכוהו לפי שיש לה לומר מצעלי הוא : **מאי איכא** . לחזוקי בממזרות איכא מיעוטא שהן ארוכות ואין להם לתלות צבעול כו' כשואות שהלכו בעליהן למדינת הים כיון דאיכא נמי למימר של פנויה הוא וכשר או של אשה מצבעולה שהשליכוהו אמו מחמת רעבון : **שמה ישא אחרת מאביו** . דאחרת מאביו כיון דמכירין את ממוצאיהם שהיא ארוכה כשירה לא מספקין לה במזנה לומר שהוא היה צנוה והשליכוהו : **כל הני שדי ואולי** . וכי כל בניס שהיו לה השליכה שנחזק כל הנאספים בני אם אחת ובהספק בני אב אחד ומשתי אמהות נמי לא כדאמר לעיל כל הני מזנו ואולי : **בה אסופי** . מן הכשואין שמה בעל האסופית הוא אביו :

אין

כו א מיי"ס ס"ה מהל' איברי ביאה הלכה יא סמך לאזין קבה עובדע אפי' ס' ז סעי' כב וס' ב סעי' ג . כח ב מיי"ס שם פ"ח הלג'ו וז' ע"ש א"ע ס' ו סעי' ט :

[לקמן ע"ה]

כט ב ד מיי"ס שם ט עו ה' כ"א : ל ה מיי"ס שם ה' ל"א ע"ש א"ע ס' ד סעי' ל"א :

[כל יספור המשנה זה המלא סגולות גדולות סוף הלכות גיטין והוכח כדל"ש פיקוח ס' ע"ש]

תוס' ר"י הוקן

אסור דקהל גרים כקרי קהל ח' . ופי' לפסולים שבכהנים דווארו על בתותיהם והם לא דווארו בכרונה אבל לפסולים שהאניסו ה' ס' ל' י'ס דווארו עליהם לישא אותם כגון פסור או פסול אף הו דווארו דהוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה והכי איתא ביש סתרות'כ"ב כשרין אצלה רוב העולם שאלו אצל פנויה שאין יולד ממזר אפי' מעובר כוכבי' ועבר שאין פסור אלא מקריבים : אינהו לגבה כהנעל אצלה : כ"א אפרת לפסול אותם דילמא אזלה לגבייהו וזה הקורבן נשאר בספק קביעותו (ג) שותקית ורבנן שרי ספקן בספקן : אשת איש א"ע"פ שרוב פסולים אצלה אם נבעלה לפסול לה דעלד אינו ממזר דרוב בעילות אחר הבעל ואם ילדה ממזר אינה משליכו שכיחא לומר סבילי דהוא :

(א) נראה דל"ל לפסולים . פ"א לפסולי שבהנים הם וכן הווארו על נשותיהם ולא הווארו על זרעיהם על זרעיהם של הפסולים . (ב) נראה דל"ל שוקי שוקית לא ישא ורבנן שרו ספיקן בספיקן .

לא א ב מיי פטוי מה' /
 אסורי ביאה ה' ל' /
 טושע' ארבע סי' ד'
 טע' ל':
 לב ב מיי פ"ב מה' /
 מלות הל"ד כמנ /
 עשין לו טושע' ח"מ'
 סי' רנז טע"ב: /
 לג ד מיי פ"ט מה' /
 אסורי ביאה ה' ל' /
 טושע' י"ד סי' ק'
 טע"ג:
 לד ה מיי ט"ז טע" /
 ה' ל' טושע' א"ע'
 סי' ד טע"ג: /
 לה ו מיי פ"ב מה' /
 מיתה הל"ד כמנ /
 עשין פט טושע' ח"מ'
 סי' רכב טע"א: /

בד"א בזמן שמקחו בידו. פירש בקונטרס דרמי עליה למידק לפי שהוא בני שפרע אם יחזור בני שנתן המעות ויחזיר לו דמיו אבל בזמן שאין מקחו בידו אלא שניהם אוחזין בו אינו נאמן דכיון דלא עליה רמיא לא דייק לזכור מי הוא ופריך ויחזיו זוזי ממאן נקיט אחין מקחו בידו קבל הפירוש הקונטרס דפי' שלא קבל המעות אלא ממאן מהם והא דרמי מידבר לכיר ממאן קביל זוזי ומשני אלא דנקיט זוזי מתרוייבו ולא ידעי כו' ולפי זה אמרינן דאפילו אמר שידע לא להימני משום דלא רמי עליה למידק כך שיטת הקונטרס ומה שפי' דפריך אחין מקחו בידו דקאמר דלזוזי נאמן ופריך ויחזיו זוזי ממאן נקיט פירוש ולאזוזי שנתן לו המעות ודלי' נתלה קשה דמאי יש לנו להאמינו טפי מעד אחד דעלמא דכיון שאין מקחו בידו לא שייך לומר מינו כדי להאמינו לכן פי' ר"ת בזמן שמקחו בידו ולא הוא נאמן מטעם מינו דמאי אמר הוא מוכרי או חרתי וקניתי אבל אין מקחו בידו אינו נאמן דלא לא שייך מינו ופריך ויחזיו זוזי ממאן נקיט נתי נמי דמקחו בידו אמרי' נאמן אם יאמר אחי שלא קבל המעות לזה נהרתי דמשמע דנאמן בכל ענין ואמאי נאמן הוא מינו במקום עדים דאזוזי מסדי דלאזוזי שנתן המעות נתלה ומשני דנקיט זוזי כו' ולפי זה גרסו' ולא ידעי ולא גר' ולא ידע דמשמע שאין אנו חוששין *לידעינו דודאי חיישינן לידעינו אי הוה ידע ולפי זה ז"ל שלא ידע שאם ידע היה אמרי' נתלה לזה דכתיב צבא מליצא (נח"ל: ג) גבי שנים אוחזים בטלית דמוקי לה בגמרא במקח וממכר ופריך מקח וממכר ניחוי זוזי ממאן נקיט ופירש הס' רס"כ כפי שיטתו דהכל ועוד פירש הס' אע"ג דאמר בפ' בתרא דקידושין דבזמן שאין מקחו בידו אינו נאמן והכל הוא כלין מקחו בידו דתרויבו ארוקין בטלית ואמאי פריך שיהא המוכר נאמן הא מוקמינן הס' בדנקיט זוזי מתרוייבו והשתא ס"ד דלא נקיט זוזי אלא מחד אך לפ"ת קשה דמאי פריך הס' ויחזיו זוזי ממאן נקיט והא לפירושו אע"ג דלא נקיט זוזי אלא מחד אין לנו להאמינו כדפרישית לכן ז"ל הס' ויחזיו זוזי ממאן נקיט כולל היכי קמי' במתני' זה נקיט שאין לו בה פחות מחליה כו' נשאל למוכר ממאן קבל המעות ולהיכי בעד אחד לפטור את מי שמסייע אפי' משבועת היסת ולחייב את שנגדו שבועה דאורייתא אבל להוליא ממון מזה ולמסור לזה פשיטא דלזוזי נאמן רק כדפרישית ומשני דנקיט זוזי מתרוייבו וגם לפירוש זה גרסו' לא ידע אך אם הוא ידע פשיטא

לא ידע
 לא ידע
 לא לידעינו

תוס' ר"י הוקן
 חיה. מילתא נאמנא /
 לומר זה בן פלני וזה /
 בן פלני: ערער. על /
 הדלד לומר זה בן פלוני. /
 דלית ליה הוקה דכשרות /
 שלא נודע לבריות מי /
 הוא הכשר והם עדיין /
 בקביעותם שלא יצאו /
 מהבית וינסא דטרובא /
 פריש: לזה מברתי את /
 שנים שערערין על /
 המקח המוכר נאמן /
 כשנים לומר לזה מברתי. /
 אינו נאמן אפי' בעד /
 ביד המוכר מידק דייק /
 המוכר לפי סבר כדו /
 שלא יתן מה שמכר /
 לראובן לשבעון אבל /
 אין מקחו בידו אינו /
 שניהם ארוקין בו אינו /
 נאמן דכיון דהו' לא /
 רמיא עליה לא דייק /
 לזכור מי הוא הלווקח /
 משמע שמינו אבל /
 בעד אית נאמן ואפי' /
 דמסתייב ברידאנן סתרי /
 דלא מצי לזכור ליה.

אין בו משום אסופי. דאי לאו דכשר הוא לא הוה טרחא ביה למימחלה ליה: משלטי דמדיה. איבריו מתוקנים ומושרים: אין בו משום אסופי. דאי פסול הוא לא הוה מתקנה ליה הואיל ודעיה להשליכו אלא מחמת רעבון האשך ל"א משלטי דמדיה איבריו גדולים ומלובן ומזורז אין זה מנהג אלא

בצבעה שמתוך תשמיש חרירי הולך מלובן ומזורז דלחמר במסכת נדה (דף לא.) ג' חדשים אחרונים תשמיש יפה לנשקה ויפה לולד שמתוך כך הולך מזורז ומלובן: דמדיה. איבריו כמו הדומי תשמיש עירובין (דף לו.) והדומי תשמיש בודן דלניאל (ב): מלי כותלא. סביבות עיניו ליפתו: רמי חומרי. קשרים טעושים לרפואה ותולין לחיוק דלמרינן במסכת שבת (דף סו:) הצנים יולאים בקשרים: מלי פיתקא. קמייע של כחב: מלי קמייע. של עיקרין: אין בו משום אסופי. דהא חסה על חייו והוכיח תחילתה שזוהבחה ולא השליכתו למות: מלי בדיקלא אי מטיא ליה מיה רעס. ויכולה לפורפו משם יש בו משום אסופי כללו של דבר כל מקום שיש להבין דלדעת מיתה השליכתה ולא חסה עליו יש בו משום אסופי: ודחא דמטיא למהא. אי חלי בלין ששמו ודחא שלי"ר צלע"ז אי סמיכא למתא אע"ג דלא מטיא ליה חיה יש בו משום אסופי דלחמך בערבי פסחים (פסחים דף ק"א:) ודחא דמטיא למתא לא פתיחא כתיב כנסויה. בתי כניסויה. שנהם חון לעיר הוו ולי לא שכיחי בה רעים כגון אורחים יש לדאג ממוקיים: פירא דפופלי. גמלא בחפירה העשויה להטיל סם גרמייה תמרים למאכל בהמות יש בו משום אסופי דמוך לעיר עבדי ליה ושכיחי בהו מוקין: מריפסא דגהרל. כמורה בעריבה והשליכתה לאמנעית ההגר מקום שהספינות עוברות תמיד אין בו משום אסופי דלך טרחא להוליכו עם חרפות הגהר שיעברו ספינות עם וימלאוהו: פירא. מקום שיפוע הגהר ט"י הפסרת שלגים שאין דרך ספינות לעבור שם יש בו משום אסופי: נאמניו עליו. לומר בנינו הוא: כשני רעבון. שהרבה נשליכו לא רלו חכמים לפוסלס מחמת יליאת קול: נאמנים ללגנר. ולא לחר זמן אבל כל שאר הנאמנין נאמנים נמי לאחר זמן: ופוטרת הכרותיה. מן הטומאה כדמפרש: זה ילא על עומדי. כדמפרש דלא אהדרא אפה נאמנה: ואם לאו. דלאהדרא אפה אינה נאמנה: שפוי ישנות. במסכת נדה (דף ט"ז.) מוקי לה במשוללות ודבוקות ז' ב'ו: כשיעור ווסס. לאחר מליאה מיד ובמסכת נדה (דף י"ד.) מפרש שיעור ווסס צדד המשקוף ואינו מחובר אלא גשים שילדו בבית אחת אשת

[פ' בעבור ערך סדס]
 [תני תומלה עירך עק]
 [ממיתה דקפסחא]

גליון הש"ס
 ג"ב שלשה נאמנים
 עיין מדרש ב"ר ויבש פ'
 פ"ט:

נדה ס:

גיטין ט. כ"ב. לב. כמובן
 ט.

חוספתא דב"מ פ"ק
 [כ"ג] לא מברתי וכל'
 כ"ג' וכל"ט]

שעומד העד הוא הקינות שולא לנקח מיד: זה כפן וזה זה ילא מעורר על הולד לומר זה חוקק דכשרוס. שלא טרע דכריות מי הוא הכשר ולא ילא חיה לומר לי מברתי וכלי המקח לקמן מוקי ליה שניהם נתנו לו דמיס כל אחד ואחד דמיס שלמים אחד מדעתו ואחד צעל כרשו: בזמן שמקחו בידו. דרמיא עליה למידק שלא לחזור לו מזה ולהחזיר לו דמיו ויתן המקח למי שלא נמכר לו דקס ליה בני שפרע הילכך מידק דייק: אבל בזמן שאין מקחו בידו. ושניהם אוחזין בו אינו נאמן דכיון דלאו עליה רמיא חו לא דייק לזכור למי הוא: ויחזיו

אין בו משום אסופי [אלא הוה ילד כשר, שלולא זה לא היה טורח למהלך¹⁰³⁴. וכן משלטי הדמיה [פי' שאיבריו מתוקנים ומישרים], אין בו משום אסופי [דאי פסול הוא לא הוה מתקנא ליה הואיל ודעתה להשליכו אלא מחמת רעבון הושלך. אם התינוק] נמשח בשמן, [או אם סביב עיניו] יש כחול [יפור, און] נמצא עם קשרים [לרפואה, און] תלוי פתק [לקמע, און] תלוי קמע [של עזבים], אין בו משום אסופי [שהרי חס על חייו והוכיח תחילתו שאוהבתו ולא השליכתו למות].

[אם הילד] תלוי בעץ, אם חיה מגיע אליו [ויכולה לטורפו משם], יש בו משום אסופי, אם לאו, אין בו משום אסופי [כללו של דבר כל מקום שיש להבין דלדעת מיתה השליכתהו ולא חסה עליו יש בו משום אסופי. אם הילד תלוי בעץ] זרד, אם הוא סמוך לעיר, יש בו משום אסופי [אפילו אם חיה לא מגיע אליו לטורפו, שיש בעץ זו הרבה שדים], ואם לאו, אין בו משום אסופי.

[אם התינוק היה נמצא] בבית הכנסת קרוב לעיר, ושכיחי בו רבים, אין בו משום אסופי, ואם לאו [פי' לא שכיחי בה רבים כגון אורחים יש לדאוג ממזיקים], יש בו משום אסופי.

אמר אמירו, [תינוק הנמצא] בחפירה של גרעני תמרים [למאכל בהמות] יש בו משום אסופי [שהוא נעשה מחוץ לעיר, ושכיחים בהו מזיקים].

[תינוק הנמצא בעריבה] בחריפות הנהר [פי' אמצע הנהר שהוא מקום שהספינות עוברות תמיד], אין בו משום אסופי [דלכך טרחה להוליכו עד חריפות הנהר שיעברו ספינות שם וימצאוהו, אבל ב]פשרי [שיפוע הנהר, היינו ע"י הפשרת השלגים, שאין דרך הספינות לעבור שם], יש בו משום אסופי.

[תינוק הנמצא] בצידי רשות הרבים, אין בו משום אסופי, רשות הרבים, יש בו משום אסופי. אמר רבא, ובשני רעבון, אין בו משום אסופי. [ההלכה] הזה שרבא אמר [על איזה מקרה]. אם תאמר על רשות הרבים, מאחר וזה שני רעבון, זה הורגו. ואלא על צידי רשות הרבים, מה קרה שני רעבון [הוא אינו אסופי], אפילו בלא שני רעבון. אלא רבא אמר [דבריו], על כל שאמר רב יהודה אמר רבי אבא אמר רבי יהודה בר זבדי אמר רב, כל זמן שיש שוק, אביו ואמו נאמנים עליו [לומר בנינו הוא] ¹⁰³⁵. נאסף מן השוק, אין נאמנים עליו. למה. אמר רבא, הואיל ויצא עליו שם אסופי. ואמר רבא, ובשני רעבון [שהרבה נשלכין], אף על פי שנאסף מן השוק, אביו ואמו נאמנים עליו [לא רצו חכמים לפוסלם מחמת יציאת קול].

אמר רב חסדא, שלשה נאמנים מיד [ולא לאחר זמן] אבל כל שאר הנאמנין נאמנים נמי לאחר זמן], אלו הן, אסופי, חיה [מייילדת], ופוטרת חברותיה.

אסופי, זה שאמרנו.

חיה, שלמדנו בברייתא, חיה נאמנת לומר [על לידת תאומים, או ב' נשים של איש א' במקום א'] זה יצא ראשון [והוא הבכור] וזה יצא שני. במה דברים אמורים, ש[המייילדת] לא יצתה [מהחדר] וחזרה, אבל יצתה וחזרה, אינה נאמנת. רבי אליעזר אומר, [אם] הוחזקה על עומדה, נאמנת, ואם לא, אינה נאמנת. מה ההבדל ביניהם [אם יצתה או לא הוחזקה על עומדה]. יש ביניהם שחזרה פניה [מהתינוקות] ¹⁰³⁶.

¹⁰³⁴ ע"י שו"ע י"ד ס' רס"ה ס"ד: ממזר, כישראל הוא ומברכים עליו ברכת מילה עד כורת הברית. ועי' בהג"ר"א שם: כמ"ש בפ"ב דיבמות (כב ע"א). ועי' דבריו בתיקון² שאסור למול ממזר.

¹⁰³⁵ ע"י שו"ע (אה"ע ס' ד ס"ב): הולד שהיה מושלך בדרך, ובא א' ואמר: בני הוא ואני השלכתי, נאמן. וכן אמו נאמנת. נאסף מן השוק, ובאו אביו ואמו ואמרו: בנינו הוא, אין נאמנים הואיל ויצא עליו שם אסופי. ובשני רעבון נאמנים, שמפני הרעב השליכוהו והם רוצים שיזונו אותו אחרים ולפיכך שתקו עד שנאסף.

¹⁰³⁶ ע"י שו"ע (ח"מ ס' רעז ס"ב) שלשה נאמנים על הבכור חיה ואמו ואביו. חיה מיד, שאם אמרה זה יצא ראשון נאמנת.

ביאור: חיה מיד - ר"ל כשלא יצאה החיה מהחדר וחזרה, אבל יצאה וחזרה אינה נאמנת (פ"ת), כאן מייירי שלא בהכחשה מאב ואם, עי' ט"ז אה"ע ס' ד' ס"ה: הן נאמנות של חיה הוא לעולם כל זמן שלא מכחישים אותה, ואם מכחישין אותה ודאי אינה נאמנת אפילו לאלתר, כיון דלית להולד חזקת כשרות אפילו חד יכול לערער, וה"ה אביו דכיון דלא בעינין עדות כשרים שהם שנים ממילא אפילו קרוב יכול לערער, דהא התורה האמינה לאב לענין הבכורה, וכן אם שני עדים יעידו שלא כדבריה ודאי נאמנים, אף על פי שאין דרכם של עדים להכיר בענין ולד הנולד, מ"מ אם אירע שאומרים שדקדקו ויודעים שפיר, ודאי אין אחר ב' עדים כלום. וא"כ ה"ה האב שהרי נתנה לו התורה נאמנות דכתוב יכיר, ודאי אם הוא אומר שהוא מכיר בטוב לא הפסיד מכירתו שהרי אמרה תורה וסתם יכיר ולא דוקא אחר ז' ימים אלא שאין לרכו להכיר קודם הברית, ולא האמינו להחיה אלא לאלתר אבל אחר כך לא דאפשר לטעות בקל, משא"כ כאן בתערובות ולד משתי נשים בודאי במעט הבחנה יש היכר על כן האמינו לחיה עד עולם כל זמן שאין ערעור.

פוטרת חברותיה מה היא. שלמדנו במשנה, שלש נשים שהיו ישנות במטה אחת, ונמצא דם תחת אחת מהן, כולן טמאות. בדקה אחת מהן ונמצאת טמאה, היא טמאה וכולן טהורות. אמר רב חסדא, [היינו דווקא] שבדקה עצמה כשיעור ווסת [פי' מיד לאחר שמצאתה את הדם בדקה עצמה, פי' שהעד היתה בהשיג ידה, ולא חסרה רק לקנח מיד] ¹⁰³⁷.

הרבנים למדו, נאמנת חיה [שהיו ב' נשים שילודות במקום א'] לומר זה כהן וזה לוי, זה נתין וזה ממזר. במה דברים אמורים, שלא קרא עליה שם ערער [שלא יצא מעורר על הולד לומר זה בנה של אשת ממזר], אבל קרא עליה ערער, אינה נאמנת. ערער של מה. אם תאמר ערער [של עד] אחד, והרי אמר רבי יוחנן, אין ערער פחות משנים. אלא ערער של שנים. ואם תרצה לומר, לעולם נאמר לך ערער של אחד, ומה שאמר רבי יוחנן אין ערעור פחות משנים, היינו היכן שיש חזקה דכשרות [שהיו מוחזקין בו בחזקת כשר], אבל איפה שאין חזקה של כשרות, אחד גם נאמן ¹⁰³⁸.

נאמן בעל מקח לומר לזה מכרתי ולזה אין מכרתי, במה דברים אמורים, בזמן שמקחו בידו, אבל אין מקחו בידו, אינו נאמן ¹⁰³⁹.

¹⁰³⁷ ע"י שו"ע (י"ד ס' קצ ס"ג): שלש נשים שישנות במטה אחת, ומשולבות (פירוש תכופות ודבוקות יחד כשליבות הסולם) שרגליהן מעורות זו בזו, ונמצא דם תחת אחת מהן, כולן טמאות. ואם אינן משולבות זו בזו, ונמצא דם תחת האמצעית, כולן טמאות, נמצא תחת הפנימית, היא ואמצעית טמאה, והחיצונה טהורה, נמצא תחת החיצונה, היא והאמצעית טמאה, והפנימית טהורה. במה דברים אמורים, כשעלו דרך מרגלות המטה, אבל אם עלו דרך החיצונה, כולן טמאות, שאולי דרך עברתה נטף ממנה. והני מילי כשלא נמצא על סדין העליון, אבל אם נמצא בו, בין כך ובין כך כולם טמאות, מפני שהוא עשוי להתהפך אילך ואילך:

ואם אינן משולבות וכו' - ולא חיישינן שמא מתוך שינה התהפכו להיות משולבות (ש"ך).

¹⁰³⁸ ע"י שו"ע (אה"ע ס' ד ס"ה): נשים שילדו בבת אחת, אשת כהן ולוי וישראל וממזר, נאמנת החיה לומר: זה הבן כהן הוא, או לוי, או ממזר, מפני שלא הוחזק ואין אנו יודעים יחוסם. במה דברים אמורים, כשהוחזקה נאמנת ולא ערער עליה אדם. אבל אם ערער עליה אפילו אחד, ואמר: בשקר מעידה, אינה נאמנת והרי הבן בחזקת כשר ואין לו יחוס.

ועי' ט"ז: נאמנת החיה לומר וכו'. נראה דהך נאמנות הוא לעולם וראיה מדאיתא שם בפ' עשרה יוחסין דף ע"ג אמר רב חסדא ג' נאמנות לומר לאלתר ולא לאחר זמן פירש"י אבל כל שאר הנאמנים נאמנים נמי לאחר זמן עכ"ל וחשיב שם חיה דת"ר נאמנת חיה לומר זה יצא ראשונה וזה יצא שניה וכו' וא"כ הך נאמנות דחיה לענין זה כהן וכו' שלא הוזכרו שם לאלתר ודאי אין חילוק בזה וכו' ואם [אב ואם] מכחישין אותה ודאי אינה נאמנת אפילו לאלתר דהא אמרינן כאן בגמרא כיון דלית להולד חזקת כשרות אפילו חד יכול לערער זה פשוט כיון דחד יכול לערער ה"ה אביו דכיון דלא בעינין עדות כשרים שהם שנים ממילא אפילו קרוב יכול לערער וכו'.

ועי' פ"ת: נאמנת החיה כו' או ממזר. ע' במ"מ פט"ו מהא"ב דין ל"ב שכתב דמתוך דברי ה"ה בפרקין דין י"א שכתב ועוד שהיא קרובה לו (הרב המגיד כתב זה לחלק למה החיה נאמנת אף לפסול והאם אינה נאמנת לפסול) נראה דאם חיה זו קרובה לולד אינה נאמנת לומר שהוא ממזר להתירו בממזרת וצ"ע ע"ש.

ועי' ב"ש: בחזקת כשר וכו'. היינו כשעד זה מעיד עליו שהוא כשר ומערער על עדותה אז הולד כשר ע"פ עדותו אף על גב בחדר זה יש ג' ממזר מ"מ כל ולד מהם אין לו חזקת פסול וע"א נאמן להכשירו והיינו עד כשר ואז נדחה עדות החיה כמ"ש בסמוך בשם הרמב"ם ומ"ש ואין לו יחוס היינו דהעד זה א"י יחוסו אלא מעיד דולד זה לא ממזר הוא או ל"ל לענין יחוס כהונה אין ע"א נאמן אלא להכשירו לבוא בקהל ישראל נאמן משום ספק ממזר כשר מדאורייתא.

¹⁰³⁹ ע"י שו"ע (ח"מ ס' רכב ס"א): נאמן בעל המקח לומר לזה מכרתי ולזה לא מכרתי, אימתי: בזמן שהמקח יוצא מתחת ידו, אבל אם אין המקח יוצא מתחת ידו הרי הוא עד אחד בלבד, ודינו בעדות זו כדון כל אדם שהרי אינו נוגע בעדותו. לא שנא נקט זוזי מחד לא שנא נקט זוזי משנים ואמר שאחד מהם נתן לו בעל כרחו ולפיכך: אם נטל הדמים משנים ונטל מ אחד מדעתו ומאחד בעל כרחו ולא ידע ממי נטל מדעתו וממי נטל בעל כרחו, בין שהיה המקח בידו בין שהיו שניהם תופסים בו אין כאן עדות כלל, וכל אחד מהם נשבע כתקנת חכמים בנקיטת חפץ ונטול חצי המקח וחצי הדמים:

ביאור: נאמן בעל המקח - בדין זה יש ג' שיטות, א', כשנקט זוזי מאחד הוא מעליותא, דבזה מדכר דכיר למי זבין, אפילו אם אומר שנתרצה למי שלא נתן מעות, דכשלקח המעות ודאי רמי אנפשיה באיזה אופן לקחם אם להחזיק אם להחזירם, וא"כ צריך שיעד למי יחזיר, ובודאי ע"י המעות יודע האמת. ולא בעינין ב' ידיעות דהיינו שלזה מדעתו ולזה בע"כ, אלא ידיעה זו סגי. שיטה ב', אם נקט הרבה זוזי מחד אינו נאמן כשאומר שנתרצה להשני, דאנן סהדי דלא כן הוא, ועוד ס"ל באין מקחו בידו לא הוה שום נאמנות למוכר טפי מעד אחד דעלמא לכל מילי, דדוקא כשיש מקחו בידו דיש לו מיגו, אז הוא נאמן טפי משאר עד אחד. שיטה ג', נאמן במקחו בידו ואין נאמן באין בידו, רק כעד אחד, וזה שמעיד כנגדו יתחייב שבועת התורה וזה שמסייעו יש לפוטרו לגמרי כיון שזה מסייעו [והמחבר כדעה השלישית] (ט"ז).

ונראה ממי הוא לקח את הכסף [כעת הגמ' חושב שלא קיבל מעות אלא מאחד מהם, ואז דאי יזכור המוכר ממי לקח כסף]. לא [פי' שזה לא מדובר בצירוף שלקח כסף רק מא' מהם אל] צריכה [לומר שמדובר] שלקח [כסף] משניהם, ואמר, מאחד [מהם לקחתי כסף] מרצון, ואחד [דחף לי כסף] נגד רצוני, ולא ידוע [לנו] מיהו ברצון, ומיהו לא מרצוני¹⁰⁴⁰. נאמן דין לומר לזה זכיתי ולזה חייבת¹⁰⁴⁰, במה דברים אמורים, שבעלי דינים עומדים לפניו, אבל אין בעלי דינים עומדים לפניו [אז מוטל

בזמן שהמקח יוצא מתחת ידו - ואפילו אומר שנתרצה להשני שלא נתן לו המעות, משום דמידק דייק כל זמן שהמקח בידו כדי שלא לעמוד במי שפרע אם יאמר שנתרצה למי שלא נתרצה תחילה (סמ"ע), ו"א וניחזי זוי ממאן נקטי בין מקחו בידו או אין מקחו בידו, ואפילו אומר המוכר בזמן שמקחו בידו שמכר למי שלא נתן המעות אינו נאמן דהוי כגמו במקום עדים, אבל אי אין ידוע לעדים מאיזה מהן קבל אף ע"פ שהמוכר אומר שנתרצה למי שלא נתן המעות נאמן במגו כשמקחו בידו דאל"פ שמודה ממי קבל המעות מ"מ אי בעי לא הודה כלל שקבל ממנו המעות (ש"ך).

ע"י המשך פירוש השו"ע לקמן בהערה שצב.

¹⁰⁴⁰ ע"י שו"ע (ח"מ סי' כג): כל זמן שבעלי דינים עומדים לפני הדיין, נאמן לומר: לזה חייבתי ולזה זכיתי. ונסתלקו מלפניו, אינו נאמן. אם אין בידו פסק דין. ודוקא בשודא דדייני, אבל דין התלוי בטענות לא שייך בו נאמנות, שלפי הטענות יזכה הזוכה, ובלבד שלא יסתור טענות הראשונות. ביאור: נאמן לומר כו' - אבל פשרון אין לו נאמנות כזאת (סמ"ע).

נסתלקו מלפניו כו' - אם אין בידו פסק דין - משמע דאם יש בידו פסק דין נאמן אף שנסתלקו מלפניו, כששניהם מודים שהפסק דין נכתב מיד קודם שנסתלקו, אך שמחולקים שלא נפסק כן מלפניו, אמנם כשהבע"ד אומר שהפסק ניתן לו אחר שנסתלקו, אז אינו נאמן (ש"ך), אם יצאו מבית דין, וא' טען שהדיין זכינו, נאמן החכם הדיין לומר לא זכיתי לך, כיון שהוא אומר משמו והוא מכחישו, אבל לומר שזיכה לחבירו, בזה אינו נאמן, ויכול להכחישו, ולומר לא זכית לזה, דבזה אין כחו מהחכם הדיין אלא שמכחישו ואומר לא זכית לזה אלא לי. וכשנסתלקו מלפניו ואינו חוזר הדין לשודא והבעל דין לא מצי אמר כבר זיכה אותי בקרקע כיון דבזה שאומר משמו יכול הדיין להכחישו אלא שאומר ידעתי שלא זיכה לחבירי, וא"כ אם השני רוצה עוד בשודא הדר דינא לשודא וכו' (קצה"ח), ויש חולקים על הקצה"ח שהרי שניהם מודים שכבר נפסק הדין והקרקע של אחד, והמוחזק שאומר לי זיכה והקרקע שלי, לאו מטעם עד נאמן, רק מטעם מוחזק, והחכם אינו נאמן להוציא מיד המוחזק, ממילא המוחזק נאמן. וכן במקום שאין אחד מוחזק הדין כל דאלים גבר, אין החכם נאמן לקלקל הדין דכל דאלים גבר, דעד אחד אין לו נאמנות בשום דבר בממון, ושודא מחדש אינו יכול לעשות כיון דבזה שניהם מודים שאין לדיין שוב כח, שכבר עשה שלו והקרקע כבר הוא רק של אחד מהן (נתה"מ).

אינו נאמן - אם רק בעל דין [אחד] אומר שכבר זיכה לו, והדיין ובעל דין השני אמורים שלא נפסק עדיין, הדיין נאמן ואפילו בנסתלקו מלפניו כיון שיש עדים שקיבלו לדיין. אבל ליכא עדים שקיבלו לדיין ונסתלקו מלפניו, נאמן הבעל דין במיגו דלא קיבלו לדיין, ואין לו דין מיגו בעדים, כיון שכבר נסתלקו שוב אין לדיין שם שני עדים (נתה"מ).

אם אין בידו פסק דין - דאילו יש בידו פסק דין הרי מפורש בו הדין וא"צ לנאמנותו, ועוד אפשר לפרש להדיא דכתוב בפסק דין בסתם קרקע פלוני היא של הנתבע ביד אחד מהן, והאחר טוען אני הוא שזכיתי בדין וממני נפל, ואתה מצאתו או לקחתו מידי וכיוצא בזה, נאמן הדיין לומר זה שהפסק בידו זכיתי, וא"צ אפילו היסת, אבל אם אין פסק דין בידו, או שאומר לזה שהפס"ד אינו בידו זכיתי, אינו נאמן, דאינו נאמן אלא כשמסייע לאותו שהפסק דין בידו לפוטרו משבועה, וצ"ל דמיירי שאין אחד מהם מוחזק, דאילו מי שהפס"ד בידו מוחזק, אפילו אין פס"ד בידו נאמן הדיין לפוטרו משבועה, דלא גרע מעד דעלמא, ואילו שכנגדו מוחזק, אין הדיין נאמן אף שפס"ד בידו, כיון שאין מוכח מפס"ד גופיה וזה טוען ממני נפל, ודמי נמי לדלקמן סימן מ"ט סעיף ז' לשני יוסף בן שמעון שאין אחד יכול להוציא שטר על חבירו. אלא מיירי דומיא דנכסי לטוביה שלא היה שום אחד מוחזק. ועדיין צ"ע לדינא, דכיון שאין מוכח מפס"ד גופא, אמאי יהא נאמן טפי מעד דעלמא להפסיד לזה שכנגדו כיון שהוא בחזקת שניהן (ש"ך), ויש חולקין דהא אנן קיימא לן דאין חוששין לנפילה (קצה"ח), ו"א דעיקר כש"ך ודוקא בשטר ראייה לא חיישינן לנפילה, מה שאין כן פסק דין שאין הפסק דין שבידו ראייה כלל, דהא שכנגדו יכול להכחישו ולומר שנתן לו הפסק דין אחר שנסתלקו מלפניו, ואם יודה יודה בכל ואין צריך לראיה ולא זהיר ביה, וכן אם עדים יהיו יודעין שניתן קודם שנסתלקו מלפניו, מסתמא יהיו יודעין כל הפסק דין ולא זהיר ביה, דלא חיישינן שיהיו העדים יודעים רק מקצת הדברים (נתה"מ).

בשודא דדייני - פירוש יש דינים שאין הדיין יכול לברר הדין מתוך הטענות, ודינם הוא שהדבר תולה בראות הדיין ליתנו למי שיראה לדיין שהיתה דעת הנותן קרובה אליו. ויש מפרשין שהדיין הרשות בידו ליתנו לאחד משניהן למי שירצה בלי טעם. והנה אלו אחר שנידונו בשודא המה מחולקים, כל אחד אומר לי זיכה, ואינם רוצים לדון מחדש לפני דין זה או לפני אחר שמא ישתנה דעתו כיון דלא זיכה לזה ע"פ הדין לפי טענותו, בהא קאמר דתלוי בנאמנות הדיין כל

על הדיין לזכור שעדיין לא יצאו משם, אבל משגמרו את דינם ואומר איש פלוני זכאי ואיש פלוני חייב, שאין בעלי דינים עומדים לפני לא מוטל עליו לזכור, אינו נאמן. ונראה מי לקח את הזכות (פי' מי אוהו בידו הפסק דין של זכות). לא [פי' שזה לא מדובר בצירוף כזון צריכה [לומר שהם] קרעו את זכותם. ונחזור ונידונו [לפי טענותיהם]. אלא כל הספק מדובר בדין שיאנו תלוי בטעם אל] בפיו של הדיין [פי' שהכל תלוי בנטיית לב של הדיין, ודוגמא שא' כתב בצוואתו סכום לטוביה, ויש שנים בעיר, וא' חבירו, ו' לא, אז אם פסק בכזה דיון אינו חוזר, שמא יטה ליכור לצד השני]¹⁰⁴¹.

אמר רב נחמן, שלשה נאמנין על הבכור, אלו הן, חיה, אביו, ואמו. חיה, מיד. אמו, כל שבעה [ימים ראשונים של חייו, שאביו אינו מכיר, שעוד לא נכנס לברית, אבל אחרי ח' ימים מוטל על אביו להכיר]. אביו, לעולם, כמו שלמדנו בכרייתא, "יכיר", יכירנו לאחרים. מכאן א"ר יהודה, נאמן אדם לומר זה בני בכור, וכשם שנאמן לומר זה בני בכור, כך נאמן לומר זה בן גרושה או זה בן חלוצה [ופסולים לכהונה]. וחכמים אמורים, אינו נאמן [על בן גרושה וכן חלוצה]⁸.

אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי. מהו בדוקי. אם תאמר שבודקים את אמו. ו[היא] אומרת נבעלתי לכשר, [והיא] נאמנת¹⁰⁴². כמי [זה] הולך. וכין כרבן גמליאל, [הרי כהן] למדנו פעם אחת. שלמדנו במשנה, [פנויה] היתה מעוברת, ושאלה בה טיבו של עובר זה. אמרה להם מאיש פלוני וכהן הוא, רבן גמליאל ור' אליעזר אמורים, נאמנת, ורבי יהושע אומר, איננו חיים על פיה. ואמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה כרבן גמליאל. [זה איננו חזרה על אותו הלכה, אלא צריכים את שניהם] אחד [היינו שיטת ר"ג] להכשיר אותה [לכהונה], שלא נבעלת לגוי או שאר [פוסל]. ואחד [היינו שיטת אבא שאול] להכשיר בבתה [לכהונה], אבל לפי ר"ג ביתה פסולה לכהונה. זה מובן לפי מי שאמר לדברי המכשיר בה פוסל בבתה, אלא לפי מי שאמר שהמכשיר בה מכשיר בבתה. [אם כן] מה אבא שאול בא ללמדנו. [ההלכה של] אבא שאול יותר טוב משל רבן גמליאל, שאם [רק היינו לומדים מההלכה] של שם [של ר"ג], הייתי אומר שם שרוב כשרין אצלה [כגון פנויה ורוב העיר משיאין לכהונה אבל היכא דרוב פסולין אצלה כגון ארוסה והיא אומרת מן הארוס הוא או פנויה ואין רוב העיר משיאין לכהונה]. אבל היכן שרוב פסולים אצלה, נאמר [של]א [נאמנת, אלא] לומר שנאמנת לפי אבא שאול אפילו אם רוב פסולים אצלה]. אמר רבא, הלכה כאבא שאול.

מתני'. כל האסורין לבא בקהל, מותרים לבא זה בזה [כגון ממזר בשתוקין], רבי יהודה אוסר. רבי אליעזר אומר, ודאי [אסורים בקהל] בודאים, מותר [כגון ממזר בנתין]. ודאי [אסורים בקהל] בספק [אסורים בקהל, כגון ממזר בשתוקית], או ספק [אסורים בקהל] בודאי [אסורים בקהל, כגון שתוקי בממזרות], או ספק [אסורים בקהל] בספק [האסורים בקהל, כגון שתוקי בשתוקית, או אסופי באסופית, או אסופי בשתוקית], אסור [אולי זה כשר וזה פסול]. ואלו הן הספיקות, שתוקי, אסופי, וכותי [אותם שהושבי סנהריב בערי שומרון]¹⁰⁴³.

גמ'. מהו "כל האסורין לבא בקהל". אם תאמר ממזר ונתין שתוקי ואסופי, הרי הם כתובים בתחילה [פי' במשנה הקודמת]. ממזר ונתין, שתוקי ואסופי, מותרים לבא זה בזה. ועוד, על מה ר' יהודה אוסר. אם תאמר [שר' יהודה אוסר] על ודאי בספק, הרי כתוב בסוף, ר"א אומר, ודאים בודאים, מותרים, ודאים בספיקות וספקים בספיקות, אסור, משמע שר' יהודה לא סובר כך. ואם תאמר, ר"י אוסר גר בממזרות, וכי כתוב [במשנה רמז על] גר בממזרות. כתוב "כל האסורין לבא בקהל" [וגר אינו אסור בקהל]. אמר רב יהודה,

זמן שעומדין לפניו, דאז רמיא אנפשיה לאדכורי למי חייב ולמי זיכה, משא"כ כשנסתלקו מלפניו. ודינא דהני אם כבר נסתלקו, שיתפשו אהדי או מחלקין אותו ביניהם, ואם האחד מוחזק אמרינן לשני המע"ה (סמ"ע), וכל זה לאו דוקא שודא דדייני, אלא הוא הדין נמי כשקיבלוהו עליהם לדון אותם כפי אומד דעתו, אינו יכול לחזור ולדון אותם פעם שניה, שמא יתפוך לבדו באומד דעתו והרי כבר זכה הזוכה בדינא, ויש חולקים, וא"כ צ"ע לדינא (ש"ך).

ובלבד שלא יסתור טענות הראשונות - פירוש, דלא יהיו מחולקים איך היו הטענות, דאם היו מחולקין אי אפשר לומר שהדיין יציע לפניו טענותיהן (סמ"ע), משמע דאם סותרים טענות ראשונות אין הדיין נאמן לומר כך טענו אפילו עורן לפניו, שאינו נאמן דין אחד רק לומר לזה זכיתי ולזה חייבתי מה שתלוי בדין, משא"כ בזה (ש"ך).

¹⁰⁴¹ רש"י. ועי' תוס': שודא דדייני דכל מה שירצה הדיין לעשות יעשה דהפקר ב"ד היה הפקר ושודא לשון השלכה כמו רמה בים דמתרגמינן שדי בימא.

¹⁰⁴² ע"י שו"ע (אה"ע סי' ד סל"ז): ארוסה שנתעברה והיא בבית אביה, אם היא אומרת שמהארוס נתעברה, אם הוא מודה או שאינו מפנינו, הולד כשר. ואם אינו מודה, אלא מכחישה שאינו ממנו, הולד ממזר ודאי.

ועי' רמב"ם (איסור פט"ו ה"טז): וכשם שנאמן לומר בני זה בכור כך נאמן לומר בני זה ממזר או בן גרושה או בן חלוצה, ע"כ. וצ"ע למה לא מובא בשו"ע.

בבא א מ"י פ"ח מה"ל
אסורין ביאה ב"ג
סגן לאוין קבל עוש"ע
א"ש ע"ו ק"ע ה
ב"ד ב' מ"ו ח"ס פ"א
ה"ל סגן לאוין
ק"ע עוש"ע א"ש ע"ו
ד"ע י"ג
ב' מ"י ח"ס פ"ח
ה"ל סגן לאוין
קבל עוש"ע ח"ס פ"ו
ע"ו ח"ג ע"ג כ"י

הבי קאמר כל האסורים לבא בקהל כהונה ומאי ניהו גירות פחותה כו'. ואל"ת אמאי לא פריך הא תנא ליה רישא דג"ר מותר במזמרת כדפריך לעיל. וי"ל ללאו עיקר קושא היה דפריך הא תנא ליה רישא אלף עיקריה אל"ת א"כ קאמר ר' יהודה חוסר אהייא : **דהרי** גר דמוחר בבנהגה ומותר במזמרת. ואל"ת מאי פריך והרי הטעם שהוא מותר לפי שלא הוזכרו כשרות להישא לפסולים ולא משום הכשר גר הוא דלעולם אמרינן דכהן אסור בגירות ומותר אסור ר"ל כל שמותר לבא בקהל מטעם יחוס אסור ליקח מזמרת ונראה לפרש הרי גר שגשא בת ישראל שבהגה מותרת לכהן ומותרת במזמר ככ"ח כן יעקב וכה"ג פריך בסמוך :

דת"ק סבר ממוזר מחוסרו הוי ממוזר. ואם תאמר היכי משתמע פלוגתאיהו ממתני' ופירש הקונטרס דה"ק כל הגולדים מאיסור ערוה ממזרים הם ומותרים לבא זה בזה בני חיובי כריתות בזבי חיובי מיתות עכ"ל ולא נראה דדוקח הוא לכך פרי"ד דה"ק "כל האסורין לבא בקהל שאלו קידושין אין חופסין בהם כגון חיובי כריתות מותרין לבא זה בזה כלומר כל שצא מאיסור תפיסת הקידושין דהיינו בני חיובי כריתות ומיבני מיתות דאין קידושין חופסין בהם טעם מותרין לבא זה בזה דקסבר יש ממוזר מכל דבר דלא תפסי קידושין : **מאי** קא משמע לן טעמה כו' ר' יהושע אומר כל שחייבין עליו מיתת בית דין . ופירושו כמו טעמא חדא וימנאל דלעיל דלבא טעמא דבה ליה למיתניאל הסה גבי מיתת דר' יהושע וכן היה ר' יהודה אומר כדבריו ואל"ת אמאי אל"ת פריך למיפדך טעמא דפריך דר' יהודה דר' יהודה דהכל קאמר ר' יהודה דאין ממוזר אלף מחייבי מיתות ב"ד ובמסכת יבמות (דף מט.) קאמר לא יגלה כסף אביו ליה לבלועתו אביו שהיה בלאו רבוין ליה ליה אם כלומר בן שמעון היה אפי' מחייבי לאוין דהא ר' יהודה גמ' דריש סמוכיס במשנה תורה וי"ל דר' יהודה סבר התם דאשחא אב דכתיב בין לא יקח ובין לא יגלה הוי מוחר דהשתא חנוסת אביו לא יקח דכתיב לא יגלה כסף אביו אשחא מיבעיא ואל"ת למידרשה ולומר דלא יבא ממוזר דוקא מאשת אביו ולמנאל הכי מלא יקח עד לא יגלה דהיינו אשת אביו הוי ממוזר טפי לא הוי ממוזר :

ועל הבהגה ועל הלוייה ועל בת ישראל (פסולת) * ל' יוסי אומר כל שזרעו פסול פוסל וכל שאין רעו פסול אינו פוסל רבן שמעון בן גמליאל אומר כל

הבי קאמר . כלומר לעולם ר' יהודה אגר במזמרת קאי דשמע ליה לת"ק דליירי בה והאי בקהל דקאמרת קהל כהונה הוא דכתיב אסור בגירות ואפי' פחותה מבת ג' שנים ולאו בת ביאה היא ואין שם משום חשש זנות דכתיב (יחזקאל מד) כי אם בחולות מוצר בית תורה אור ישראל : **ודלג** כרי"ש . דאמר לקמן

הכי קאמר כל האסורים לבא בקהל כהונה מאי ניהו גירות פחותה מבת שלש שנים ויום אחד ודלא *כ"ב* שמעון בן יוחי מותרין לבוא זה בזה ונוקמה בבת שלש שנים ויום אחד ואפי' לר' שמעון בן יוחי א"כ *מצידה תברה אלא מעמא דבת שלש שנים ויום אחד היא פחותה מבת שלש שנים ויום אחד דמותרת לבא בקהל כהונה אמורה לבוא זה בזה הרי פחותה מבת שלש שנים ויום אחד לר' ש בן יוחי דמותרת לבא בקהל כהונה ומותרת לבא זה בזה וכללוא הוא דכל האסורים לבא בקהל כהונה מותרין לבא זה בזה והרי אלמנה וגרושה וחללה וזונה דאסורים לבא בקהל כהונה ואסורים לבא זה בזה ותו היא מותרת אסור והרי גר שמותרת בכהונה ומותר במזמרת אלא אמר רב תנן בר הושעיא ה"ק כל שבהן אסור לישא את בתו ומאי ניהו גר שנגשא גירות *וכ"ב* אליעזר בן יעקב מותרין לבא זה בזה וכללוא הוא דכל שבהן אסור לישא את בתו מותרים לבא זה בזה הרי הלל שנגשא בת ישראל דבהן אסור לישא בתו ואסורין גמי לבא זה בזה לא קשיא *כ"ב* דוסתאי בן יהודה והרי הלל שנגשא חללה וכהן אסור לישא בתו ואסור גמי לבא זה בזה ותו היא מותרת אסור ודרבי גר שנגשא בת ישראל וכהן מותר לישא בתו ומותרין לבא זה בזה אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הבא ממוזר מאחותו וממוזר מאשת איש איכא בינייהו ת"ק סבר אפי' ממוזר מאחותו גמי הוי ממוזר ור' יהודה סבר מאשת איש הוי ממוזר מאחותו לא הוי ממוזר מאי קמ"ל *תנינא אידוהו ממוזר כל שהוא בלא יבא דברי ר' עקיבא שמעון התימני אומר כל שחייבין עליו כרת בידי שמים דהלכה כדבריו ר' יהושע אומר כל שחייבין עליו מיתת ב"ד אלא אמר רבא גר עמוני ומואבי איכא בינייהו והכי קאמר כל האסורים לבא בקהל ומאי ניהו גר עמוני ומואבי מותרין לבא זה בזה אי הכי מאי ר' יהודה אסור ה"ק אע"פ שרבי יהודה אסור גר במזמרת הני מילי גר דראוי לבא בקהל אבל גר עמוני ומואבי דאין תשע שנים ויום אחד גר עמוני ומואבי מצרי וארומי כותי ונתין הלל וממוזר שבאו על ישראל (פסולת) * ל' יוסי אומר כל שזרעו פסול פוסל וכל שאין רעו פסול אינו פוסל רבן שמעון בן גמליאל אומר כל

איש . מיתות (ב) איכא בנייטו . לאו בגר אפליגו אלף דקסבר יש ממוזר מחייבי כריתות ואל"ת כל הגולדים מאיסור ערוה ממזרים הם ומותרים לבא זה בזה בני חיובי כריתות בזבי חיובי מיתות עכ"ל אין ממוזר אלף מחייבי מיתות ועטמא מפורש ביבמות (דף מט.) : טעמא . פלוגתא אחריתי במתני' בתנאי אחריתי ולמה ליה לרבי למיתני לתרתי בזבי ניתני הסה לגבי ר' יהושע וכן היה ר' יהודה אומר כדבריו : **שהוא בלא יבא** . אע"פ שאינו אלף בלאו הולד ממוזר : כל שחייבין . על אשה ביאה כרת בידי שמים : כל שחייבין עליו מיתה ב"ד . אכל חייבי כריתות לא וטעמא דכתיב וכלוהו מפרש ביבמות (טז) : **זה בזה** . הס במזמרת ומותר בהם : אי הכי אמאי ר' יהודה אסור . הכי ודאי לא ימנאל דלא ליה חזו לבא בקהל : (ס) : כלומר וכולהו דר תנא הוא : כו' ע"ש שנים ויום אחד . שהוא גר עמוני וכו' דכתיב הוי אפליג חזו לביאה : פסולה מן הכהונה וכן הכהונה ולוייה וישראלית מליגשא עוד לכהן : כל שזרעו פסול . מן הכהונה פוסל את אשתו מן הכהונה ולקמן מפרש מאי בנייטו : כל

איש. מיתות (ב) איכא בנייטו. לאו בגר אפליגו אלף דקסבר יש ממוזר מחייבי כריתות ואל"ת כל הגולדים מאיסור ערוה ממזרים הם ומותרים לבא זה בזה בני חיובי כריתות בזבי חיובי מיתות עכ"ל אין ממוזר אלף מחייבי מיתות ועטמא מפורש ביבמות (דף מט.) : טעמא . פלוגתא אחריתי במתני' בתנאי אחריתי ולמה ליה לרבי למיתני לתרתי בזבי ניתני הסה לגבי ר' יהושע וכן היה ר' יהודה אומר כדבריו : שהוא בלא יבא . אע"פ שאינו אלף בלאו הולד ממוזר : כל שחייבין . על אשה ביאה כרת בידי שמים : כל שחייבין עליו מיתה ב"ד . אכל חייבי כריתות לא וטעמא דכתיב וכלוהו מפרש ביבמות (טז) : זה בזה . הס במזמרת ומותר בהם : אי הכי אמאי ר' יהודה אסור . הכי ודאי לא ימנאל דלא ליה חזו לבא בקהל : (ס) : כלומר וכולהו דר תנא הוא : כו' ע"ש שנים ויום אחד . שהוא גר עמוני וכו' דכתיב הוי אפליג חזו לביאה : פסולה מן הכהונה וכן הכהונה ולוייה וישראלית מליגשא עוד לכהן : כל שזרעו פסול . מן הכהונה פוסל את אשתו מן הכהונה ולקמן מפרש מאי בנייטו : כל

[יבמות ט. לקמן ע"ג]
[פסולת ע"ד ח"ג א"כ]
[פסולת חברה פ"ט]

הגהות הב"ה
(ב) רש"י ד"ס ממוזר
וכו' מיתות ב"ד ה"ס :

[יבמות ט. לקמן ע"ג]

[ש"ס ס. לקמן ע"ג]

יבמות מט. ספרי פ'
ספ' תל

יבמות סה. [תוספתא דגו' כ"א]

יבמות סט.

כך נאמר, כל האסורים לבא בקהל כהונה [פי' ר' יהודה מדובר בגר שאסור למזורת, ששמע שהתנא הראשון מדובר בה, וכאשר התנא אמר קהל כוונתו לקהל כהונה], מי הם. גיורת פחותה מבת שלש שנים ויום אחד¹⁰⁴⁴ [אע"פ שאיננה בת ביאה, ואין שם משום חשש זנות, אמנם הוא לומד מזה שנאמר "כי אם בתולות מזרע בית ישראל", שכל גיורת הם בעולות]. ודלא כר' שמעון בן יוחי [שגירות שנתגיירה לפני בת ג' כשרה לכהונה], מותרין לבוא זה בזה [וכך נאמר "כל האסורין לבא בקהל כהונה", ומי הם שנוסף בכלל זה יותר מן הראשונים שאסורין בקהל ישראל, גיורת שפחותה מבת שלש שנים, וכ"ש יתירה על בת שלש שנים מותרין אלה האסורים, גיורת ומזרעים ונתיני ושתוקי לבא זה בזה].

ולמה לא מעמידים את המשנה ב[גיורת] בת שלש שנים ויום אחד, ואפי' לפי ר' שמעון בן יוחי. א"כ, מצידה נשברה [פי' תשובות מוכנות לצידו, ורשב"י לא התיר גר במזורת], אלא טעמו של בת שלש שנים ויום אחד, הא פחותה מבת שלש שנים ויום אחד, שמותרת לבא בקהל כהונה, אסורה לבוא זה בזה, הרי פחותה מבת שלש שנים ויום אחד לר"ש בן יוחי, שמותרת לבא בקהל כהונה, ומותרות לבא זה בזה.

וכן זה כלל, שכל האסורים לבא בקהל כהונה, מותרין לבא זה בזה [פי' עם ממזר]. והרי אלמנה וגרושה וחללה וזונה, שאסורים לבא בקהל כהונה, ואסורים לבא זה בזה [פי' עם ממזר]. ועוד, הרי מותר, אסור [פי' מזה שלא התיר לבא במזורת אלא האסורות לכהנים הרי המותר בקהל כהונה אסור במזורת], והרי גר, שמותר בכהנת ומותר במזורת.

אלא אמר רב נתן בר הושעיא, כך נאמר, כל שכהן אסור לישא את בתו, ומי הוא. גר שנשא גיורת, וכר' אליעזר בן יעקב [שגר שנשא גיורת בתו פסולה לכהונה]. מותרין לבא זה בזה [פי' עם ממזר]. וכן זה כלל, שכל שכהן אסור לישא את בתו, מותרים לבא זה בזה [פי' עם ממזר]. הרי חלל שנשא בת ישראל, שכהן אסור לישא בתו, ואסורין גם לבא זה בזה [פי' עם ממזר].

[זה] לא קשה, [משנה זן] כר' דוסתאי בן יהודה [כנ"ל עז ע"ז? בנות ישראל מקוה טהרה לחללים, ובנותיהם כשרים לכהונה]. והרי חלל שנשא חללה, וכהן אסור לישא בתו, ואסור גם לבא זה בזה [פי' עם ממזר]. ועוד, הרי מותר, אסור [?] מותר לישא כהן בתו, ואסור לבא במזר. והרי גר שנשא בת ישראל, וכהן מותר לישא בתו, ומותרין לבא זה בזה [גר עם ממזרת].

אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה, כאן ממזר מאחותו [שהוא איסור כריתות] וממזר מאשת איש [שהוא איסור מיתה] יש [חילוק] ביניהם [ולא קשור לגר]. ת"ק סבר, אפי' ממזר מאחותו גם הוא ממזר. ור' יהודה סבר, מאשת איש הוא ממזר, מאחותו לא הוא ממזר [ולכן אסורים לבא זה בזה]. מה לומדים [מזה למסקנה].

למדנו, איזהו ממזר. כל שהוא בלא יבא [בקהל ה', ואפילו אם אינו אלא איסור לאון], דברי ר' עקיבא, שמעון התימני אומר, כל שחייבין עליו [פי' על אותו ביאה] כרת בידי שמים, והלכה כדבריו, ר' יהושע אומר, כל שחייבין עליו מיתה ב"ד [אבל לא חייבי כריתות]¹⁰⁴⁵.

אלא אמר רבא, גר עמוני ומואבי יש [חילוק] ביניהם. וכך נאמר, כל האסורים לבא בקהל, ומה הם. גר עמוני ומואבי, מותרין לבא זה בזה. אם כן, למה¹⁰⁴⁶ ר' יהודה אסר [אלה ודאי אינם נקראים קהל שהרי לא ראוי לבא בקהל]. כך נאמר [וכל המשנה תנא אחת], אף על פי שרבי יהודה אסר גר במזורת, היינו גר שראוי לבא בקהל, אבל גר עמוני ומואבי שאינם ראויים לבא בקהל, לא¹⁰⁴⁷.

¹⁰⁴⁴ ע"י שר"ע הובא לקמן הערה 1053.

¹⁰⁴⁵ ע"י לעיל הערה 966.

¹⁰⁴⁶ כך הוא גרסת רש"י.

¹⁰⁴⁷ ע"י לעיל הערה 968 נוסח השר"ע. וע"י ח"מ (סימן ד ס"ק כב): יש להסתפק

אם גר עמוני דחייב בכל המצוות אם מותר בשפחה כממזר (דפסק לעיל סעיף כ' דמס' נושא לכתחלה שפחה) או עדיף מממזר ואסור לישא שפחה ואם נושא ממזרת הולך הולך אחר פגום שבשניהם והוא ממזר עמוני ומ"מ (הממזר עמוני) מותר בשפחה דלא עדיף משאר ממזר.

וע"י ב"ש:

וע"י שם באב"מ: ונראה דכיון דהא דמותר לדעת הרמב"ם שישא ממזר את השפחה אינו אלא משום תקנת הולד הא לאו תקנת הולד ה' אסור בשפחה ע"פ מדרבנן וכמו כן "ל בנתין דמותר בשפחה מפני תקנת הולד או עמוני לישא שפחה הכל מפני תקנת הולד אבל להיפך שישא עבד את הנתינה דאין כאן תקנת הולד דהא הולד יהי' אסור משום נתינה וכיון דאין כאן תקנת הולד היא אסורה ע"פ מדרבנן ותו לא קשה וישא נתינה דכיון דליכא תקנת ולד ואף על גב דאיכא תקנה לחצי עבד שישא אשה לא התירו אלא משום תקנת הולד והתם ליכא תקנת הולד.

וראיתי בשער המלך [פ"טו איס"ב ה"ד] שכתב בשם הרשב"א יבמות (דף ע"ז) דגר מצרי מותר לישא שפחה והביא שם דברי ירושלמי דפ' עשרה יוחסין דקאמר בהדיא דעמוני נותנין לו שפחה ע"ש, ודעת הרשב"א דשפחה אסור מן

הרבנים למדו, בן תשע שנים ויום אחד [שאז ראוי לביאה], גר עמוני או מואבי [און מצרי או אדומי] [און] כותי או נתיני [און] חלל או ממזר, שבאו על הכהנת ועל הלוייה ועל בת ישראל, פסולה [לכהנת מהתורה, ומן הכהונה, ולויה וישראלית מלהינשא לכהן], ר' יוסי אומר, כל שזרעו פסול [מן הכהונה], פסול [אשתו מן הכהונה], וכל שאין זרעו פסול, אינו פסול, רבן שמעון בן גמליאל אומר,

התורה א"כ ע"כ הא דמותר עמוני ומצרי בשפחה לאו משום תקנת הולד הוא כיון דמן התורה אסור בשפחה לא הוי מותר משום תקנת הולד אע"כ דהכי דינא דעמוני ומצרי מותר בשפחה וא"כ הדרא קו' לדוכתי' וישא נתינה או מצרית כיון דלאו משום תקנת הולד הוא מותר בשפחה וא"כ בחצי עבד וחצי ב"ח אמאי כופין את רבו כיון דאית ליה תקנתא בנתינה. ואפשר דעמונית אינו רשאי לישא כיון דעמוני ולא עמונית היא אסורה בעבד אבל מצרית ונתינה יכול לישא.

ונראה דבתוס' שם בגיטין (דף מ"א) ז"ל וא"ת ישא ממזרת דצד עבדות שרי בה כו' וכת' דאית צד עבדות ומשתמש באשת איש ישאנה באיסור בלא קידושין כמו שממזר נושא שפחה וכמו לישא שפחה אינו יכול. והנה לשיטת הרמב"ם שפחה מדרבנן ובת ישראל בזנות לוקה משום לא תהיה קדשה. ועיין טור סי' כ"ו ובהרב המגיד פ"א (מאישות ה"ד) ומבואר מדבריהם שם דכל היכא דאית בה צד קידושין לוקה בלא קידש ושפחה דאינה בת קידושין מותרת מן התורה. ומש"ה שפחה ה' יכול לישא דאינה בת קידושין וחצי עבד וחצי ב"ח דאינו יכול לישא שפחה משום צד חירות אינו יכול לישא מצרית או נתינה כיון דהיא בת קידושין אסור לבא עלי' בלא קידושין ואם בקידושין אתי צד עבדות ומשתמש בצד אשת איש. ואפי' לדעת החולקין על הרמב"ם וסוברים דביבאת פנו' ליכא איסור תורה ע"פ אסור מדרבנן בלא קידושין וכמ"ש בח"מ סי' כ"ו דהא אפי' יחוד פנו' גזרו בב"ד של דוד וא"כ לא משכחת בלא קידושין אלא בשפחה דממזר נושא שפחה ומשום דהיא לאו בת קידושין, אבל היכא דאית בה קידושין ע"פ מדרבנן אסור וא"כ מצרית או נתינה אינו יכול לישא דבלא קידושין אסור ע"פ מדרבנן ואם בקידושין אתי צד עבדות ומשתמש באשת איש אלא רק לישא שפחה דבה ליכא צד קידושין ואסור משום צד חצי ב"ח, ועמ"ש בס' מ"ד סק"ד לדעת הרשב"א חצי עבד וחצי ב"ח קידושיו תופסין וגם לדעת הרמב"ם בר קידושין הוא אלא דאין לו יד לקדש מטעמא שכתבנו שם ע"ש ועמ"ש (בסי') [בס"ק] כ"ו.

כל שאתה [פי' כהן] נושא בתו, אתה נושא אלמנתו, וכל שאין אתה נושא בתו, אין אתה נושא אלמנתו. מה [החילוק ש]יש בין תנא קמא ובין ר' יוסי. א"ר יוחנן, יש ביניהם מצרי שני [היינו הבת של גר מצרי, שלפי התנא הראשון מצרי שני אסורה, אבל שלישי (היינו הנכדה של גר מצרי) ישראל גמור הוא], ושניהם לא למדוה אלא מכהן גדול באלמנה. שהתנא הראשון סובר [זשה] כמו כהן גדול באלמנה, מה כהן גדול באלמנה שביאתו פוסל [שזה] והיא אסורה לכהן לעולם], אף כל שביאתו בעבירה פוסל [אותה] והיא אסורה לכהן לעולם, שכן ביאת מצרי שני אסורה]. ורבי יוסי סבר, כמו כה"ג באלמנה, מה כה"ג באלמנה שזרעו פסול ופוסל, אף כל שזרעו פסול ופוסל, לאפוקי מצרי שני שאין זרעו פסול, שנאמר בפסוק "בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל ה'".

רבן שמעון בן גמליאל אומר, כל שאתה נושא בתו, אתה נושא אלמנתו, וכל שאי אתה נושא את בתו, אי אתה נושא אלמנתו. מאי יש בין ר' יוסי לרבן שמעון בן גמליאל. אמר עולא, גר עמוני ומואבי יש ביניהם, ושניהם לא למדוה אלא מכהן גדול באלמנה, שר' יוסי סובר, כמו כה"ג באלמנה, מה כהן גדול באלמנה שזרעו פסול [פי' חלל] ופוסל [אותה] לכהנים לעולם], אף כל שזרעו פסול ופוסל [שכן זרעו של עמוני ומואבי הזכרים פסולים, אבל הנקבות כשורות]. ורבן שמעון בן גמליאל, ככהן גדול באלמנה, מה כה"ג באלמנה שכל זרעו פסול, אף כל שכל זרעו פסול אפילו נקבות, לאפוקי גר עמוני ומואבי, דנקבות הוה כשורות לכהן בקהל, שאמר מר, "עמוני", ולא עמונית, "מואבי", ולא מואבית.

אמר רב חסדא, הכל מודים באלמנת עיסה [פי' אלמנה של ספק חלל], שפסולה לכהונה¹⁰⁴⁸. מיהו שמיקל במח' תנאים הזה. רבן שמעון בן

¹⁰⁴⁸ ע"י שר"ע (אה"ע סי' ב ס"ה): משפחה שנתערב בה ספק חלל, כל אשה כשרה שנשאת לאחד מאותה משפחה ונתאלמנה, אסורה לכהן לכתחלה, ואם נשאת לא תצא, מפני שהם שתי ספקות, שמא זו אלמנת אותו חלל, שמא אינה אלמנתו, ואם נאמר שהוא אלמנתו, שמא אינו חלל. הגה: וי"א דוקא האלמנה דהוה ליה חזקת כשרות, אבל בתה, אפילו נשאה, תצא. ויש מקילין ואומרים דאין חלוק בינה לבתה. אבל אם נתערב בה חלל ודאי, כל אשה מהם אסורה עד שיבדוק, ואם נשאת תצא. והוא הדין אם נתערב בה ספק ממזר או ממזר ודאי.

ע"י ב"ש: אסורה לכהן לכתחלה. בש"ס אוקמיה אליבא דר"ג כשהיא אינה אומרת ברי שבעלה כשר היה אבל אם אומרת ברי מודה ר"ג דכשרה לכהונה מיהו י"ל לדידן דלא ק"ל כר"ג באומרת ברי לכשר נבעלתי וק"ל דאין נאמנת אפילו אם איכא רוב כשרים כמ"ש ב"י ו' א"כ ה"נ לא מהני ברי שלה וכן נשמע מלשון הרמב"ם והיינו לשון המחבר דסתם וכתב דאסורה לכהן משמע אפילו אם אומרת ברי, מיהו ק' למ"ש הב"י ס"ו דר"ג בעצמו מודה פנויה שנתעברה דאסור לישא לכהן אא"כ דאיכא תרי רובי כשרים א"כ מה מקשה לר"ג בסוגיא זו מהא דר"ג אוסר אלמנות עיסה היינו שנתערב ספק חלל דהא בספק חלל לא שייך תרי רובי והיה נראה להוכיח מזה בספק חלל ואיכא חד רוב דומה לשאר איסור כשיש תרי רובי לפי"י מוכח דמהני ברי דידה /הא/ תתרי רובי מהני ג"כ ברי דידה ומסוגיא זו נשמע דפליגי ר"ג ור"י כשאינה אומרת ברי דבעלה כשר היה כמ"ש גם אינה שותקת כשאומרים לה דהיא ממזרת או חללה בזו ס"ל לר"ג דאסורה לכהן לכתחלה ואם נשאת לא תצא אבל שותקת כשאומרים לה שהיא ממזרת או חללה ל"ל דתצא כיון דיש תערובת במשפחה זו כמ"ש בסמוך.

וע"י ח"מ: אבל בתה אפילו נשאת תצא. בגמ' בקידושין דל"ה ע"א מבואר דהמכשירי' באלמנ' לכתחילה מודים בבתה דאסורה עכ"פ לכתחילה ורשב"ג דמחמיר אמר דכל שאין אתה נושא בתה אין אתה נושא אלמנתו אבל דהבת אפילו נשאת תצא אפי' בס"ס זה לא מצינו מבואר והדקדוק שדקדק הב"י והכ"מ מדברי הרמב"ם אינו כדאי לבנות ע"ז יסוד ולחדש דין זה גם בדברי התוס' (בכתוב' דף י"ד ב"ד אלמנת עיסה ובד"ה תנו רבנן) לא נזכר אף שיש חילוק בין בת לאלמנה היינו לכתחלה אבל לא שתצא הבת ועיין בב"י לקמן ס"ס ז' כן שם הובא בטור מקור דין זה:

וע"י אבנ"מ: אבל בתה אפי' נשאת תצא. ובתוס' הקשו מ"ש בת ומ"ש אלמנה כיון דאי' ס"ס, ותיצו משום דבת לית לה חזקת כשרות. והגאון מוה"ר הילמן הקשה דהא ה"ל ספק א' בגוף וספק א' בתערובת. ועיין ב"ש מ"ש בזה. וראינו בס' בית מאיר שכתב עלה וז"ל ובענייני אחרי רואי כל הגדולים תפסו האלמנה והבת לס' א' בגוף וס' א' בתערובת זחלתי ואירא מלחוות דעתי ומכל מקום עצור במילין מי יוכל הא מבואר בש"ך י"ד סי' ק"י סעיף ד' מדיני ס"ס דאם הי' בחצר תרנגולת ספק טריפה ותרנגולת כשרה ונמצא ביצה שרי מטעם ס"ס ספק א' אם הטילה הספק ואת"ל הטילה שמא כשירה ובזה לא נחלק אדם נו', והש"ך בקיצורים לא הקפיד בניכר אם לא ובנדון שלפנינו לא מיבעי' להש"ך דהוי ס"ס באופן המועיל האלמנה והבת דהא לא צריכין לדון על התערובת כי אם על האלמנה והבת הבאים מכח התערובת ואין הבדל ביניהם לבין הביצה והבת היינו הביצה ממש ובשעה אחת חלו השני ספיקות אם החלל בעל אותה והתל בעל כשר הוא והוי ב' ספיקות בעיני אחד וגוף אחד נו'. שוב אחר כמה שנים מצאתי שקדמי בזה המנחת יעקב כלל מ"ג ס"ק כ"ד עכ"ל. {המשך בהערה הבאה.}

גמליאל, והוא אמר, כל שאתה נושא בתו, אתה נושא אלמנתו, וכל שאין אתה נושא בתו, אין אתה נושא אלמנתו. מהו בא למעט. למעוטי אלמנת עיסה [מאחר ואסור בתה לכהן שמא חלל היה], שפסולה לכהונה, לאפוקי מהתנאים האלה [המזכרים למעלה], שלמדנו במשנה, רבי יהושע ור' יהודה בן בתירא העידו על אלמנת עיסה, שכשירה לכהונה. למה. הוה ספק ספיקא [בעלה היתה ספק, והיא בא מכתו ליפסל], וספק ספיקא לקולא.

ודאים בודאים, מותר. אמר רב יהודה אמר רב, הלכה כרבי אליעזר. כאשר הוא אמר את זה לפני שמואל, אמר לי, הלל לימד, עשרה יוחסים עלו מבבל, וכולם [פי' כל אלה שאסורים בקהל] מותרים לבא זה בזה, ואתה אמרת, הלכה כרבי אליעזר.

ושאלו סתירה בין דברי לרב לדברי רב. ושאלו סתירה בין דברי שמואל לדברי שמואל. שלמדנו, ארוסה שעברה [ואינו ידוע אם זה מהארוס או מאיש אחר], רב אמר, הולד ממזר [ודאי, שאומרים הבעל בא מרוב העולם, ורוב העולם פסולים אצלה,¹⁰⁴⁹ אם כן רואים שרב עושה את ספק כודאי, כמו התנא הראשון שאמר ספיקות מותרים בודים], ושמואל אמר, הילד שתוקי¹⁰⁵⁰. [שהוא ספק מהארוס וכשר, וספק מאחר ופסול]. רב אמר הולד ממזר, ומותר בממזרת. ושמואל אמר הולד שתוקי, ואסור בממזרת. תהפוך [את השמות], רב אמר, הולד שתוקי, ושמואל אמר, הולד ממזר.

למה צריכים את שניהם [גם שתוקי מפנויה, וגם ארוסה שעברה]. צריכים [את שניהם], שאם היינו לומדים בזה [רק בפנויה], בזה אמר רב [שהלכה כר"א שאסור בממזרת], משום שרוב כשרים אצלה [ועכ"ז אסור בבת ישראל משום שהוא שתוקי], אבל שם [ארוסה שעברה] שרוב פסולים אצלה, נאמר שמודה לשמואל [ש?]. ואם למדנו את זה [ארוסה שעברה], בזה אמר רב [שהוא שתוקי], משום שיש לתלות בארוס, אבל בזה, נאמר שמודה לשמואל [שהוא ממזר, אלא רואים שצריכים את שניהם].

ואם תרצה נאמר, באמת שלא להפוך [את השמות בברייתא], ומהו ממזר שרב אמר. לא שמותר בממזרת, אלא שאסור בבת ישראל. ושמואל אמר הולד שתוקי, שאסור בבת ישראל. אם כן, [שמואל] היינו [אותו דבר כמון] רב. אלא מהו שתוקי [לשמואל]. שמשתיקים אותו מדין כהונה [אם הארוס הוא כהן, הילד אינו כהן]. זה פשוט, עכשיו מדין ישראל משתיקים אותו, האם יש שאלה מדין כהונה. אלא מהו שתוקי. שמשתיקים אותו מנכסי אביו. זהו פשוט, מי יודעים מיהו אביו [שנצאי נכסים משאר היורשים של הארוס ונביא לזה]. לא [אלא] צריכים [את זה] כאשר הוא תפס [מנכסי הארוס משמת, ואמר אבי היה, ומשמואל רואים שמוציאים ממנן].

ואם תרצה נאמר, מהו שתוקי. בדוקי. שבדקים את אמו ואומרת לכשר נבעלתי, נאמנת. כמו מי [זה הולך]. כר"ג. הרי [כבר] אמר שמואל [את זה] פעם אחת. שלמדנו במשנה, היתה מעוברת, ואמרו לה מה טיבו של עובר זה. מאיש פלוני וכהן הוא, ר"ג ורבי אליעזר אומרים, נאמנת, רבי יהושע אומר, אינה נאמנת, ואמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה כרבן גמליאל. [אלא] צריכים [את שניהם], שאם [רק היינו לומדים] משם, הייתי אומר שם רוב כשרים אצלה, אבל כאן שרוב פסולים אצלה, נאמר שלא, [אלא רואים שצריכים את שניהם].

תניא, וכן רבי אלעזר אומר, כותי לא ישא כותית. למה. אמר רב יוסף, עשאוהו כגר לאחר עשרה דורות. שלמדנו בברייתא, גר עד עשרה דורות, מותר בממזרת, מכאן ואילך [מאחר ונתיישנו בישראל ונראים כישראל ואסור בפסולות לקהל], אסור בממזרת, ויש אומרים, עד שישתקע שם גוי ממנ¹⁰⁵¹. א"ל אביי, וכי הם דומים. שם [לגבי גר וממזרת] גר ישן [הרואה אינו מכירו לפני דורות וחושב שהוא ישראל הבא מישראלית] וממזרת חדשה, יאמרו [הרואים], ישראל הוא שנושא ממזרת, כאן שניהם אותו דבר [ואם הם גרים ישנים הם מחזיקים את זה בכשרות מחזיקים גם את זה בכשרות]. אלא, כאשר רב דימי הגיע, אמר, רבי אלעזר סבר לה כרבי ישמעאל,

¹⁰⁴⁹ ולענ"ד נראה דאינו דומה הבת להך דביצה המבואר בש"ך, ומשום דהתם הביצה שנמצא ואינו ידוע איזו תרנגולת הטילה ולכך משוי ליה ספק ספיקא הבאין כאחת על הביצה, אבל אם הי' ידוע איזו תרנגולת הטילה זו הביצה ה"ל כמי שנחתך חתיכה אחת מתרנגולות אלו שנתערבו וידוע שזו החתיכה היא משל זו התרנגולת ודאי לא עדיף החתיכה מן התרנגולת עצמה וכמו כן זו הביצה שידוע שהיא מזאת ה"ל כתרנגולת עצמה. והכא באלמנה ובת שידוע שאלמנה זו היא אשת פ' וזה הוא ספק חלל הרי הבת או האלמנה כמוהו, ואין ה"נ אם הי' ספק על הבת מי אבי' או על האלמנה מי בעלה ה"ל כהאי דביצה שמואר בש"ך, אבל כאן שידוע הבת מי אביה וכמו כן האלמנה מי בעלה דכה"ג גבי ביצה נמי אסורה כמו התרנגולת ולא אמרו גבי ביצה שמתרת משום ס"ס אלא אם אינו ידוע איזה תרנגולת הטילה וזה ברור.

¹⁰⁵⁰ ע"י לעיל הערה 1042.

עשרה יוחסין פרק רביעי קירושיין

עה

עין משפט
גר מצוה

כז א מיי פ"ט מהל'
חסורי ביאה ה' כי
סנה לאוין קב טו"ע
א"ע סי' ב סעי' ה
וכבוד סי' ז
כז ב מיי' שם פ"ז
הלכה י סנה לאוין
קבל טו"ע א"ע סי' ז
סעיף כו
מח ג מיי' שם הל"ח
טו"ע שם סעי' כב:

ושניהם לא למדוה אלא מ"ג באלמנה . וז"ל מאי קאמר
למדוה מ"ג והא עיקר דרשה נפקא לן ב' אלמנה
לכה"ג (יבמות 97 סה.) מני תסיה לרשע זר דמיון שנבעלה לפסול לה
פסלה וי"ל דה"ק דלא תיקיף להו מכה"ג באלמנה דמנינו למימף מיניה
למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה
דמפרש גמרא בסמוך וכן ר"ך
לומר ברש מסכת נדה (97 ז) גבי
שניהם לא למדוה אלא מסוטה :

ובורן מותרין לבא זה בזה . וז"ל
מאי וכוון ופי' בקונטרס
כל האסורין מותרין לבא זה בזה קשה
לר"י דמידי כל האסורין קאמי ונראה
לר"י לפרש דכל אחד ואחד מותר
במינו והיינו דלא כרבי אלעזר
דמתניתין דלדידיה ספיקו בספיקו
אסור עוד יש לומר ומותרין לבא זה
בזה כסדר דמתני' ונראה דהלכה
כרבי אלעזר דהא רב פסיק כותיה
והלכה כרבי זאבדאי לגבי שמואל*
ועוד דרביא נמי סבר דהלכה כרבי
אלעזר כפרק החולץ (יבמות 97 ז).
גבי ספק בן ט' לראשון וכן ז'
לאחרון והלכה כרביא : **בנות** לא
ישא כותיה . וז"ל ה"ך מסופק מ"ט
והא רבי *אלעזר גופיה קאמר
במתניתין (שעל 97 עה.) דספיקו
בספיקו אסור וכוסי הוא מן
הספיקות כדתנן במתניתין ונראה
להר"מ דהכי פירשו שהרי הם
שניהם דמיה היתר גמור הוא
ואפילו אם אחד ממור והאחד אינו
ממור מכל מקום גר הוא ומותר
בממורת ולא דמי לשאר ספיקות
דמתניתין דשקוי ואסופי :
ורבי

כל שאסה נושא בזה . לכהן קאמר ולקמן מפרש : **מלרי שני איכא**
בינייהו . להנא קמא כל מלרי סהם האסור בקהל קאמר ואפילו שני
ומיהו שלשי' לחו מלרי קרי ליה דשרחל מעליה הוא : **מכסן גדול**
באלמנה . שמיט שמחלה בביאתו כדילפינן לה לקמן* (97 ע.) מלא
יתלל שני חילויין במשעמ מולא כתיב תורה אור
לא יתל אחד לה ואחד לורעו ופוסל
אח אשה בביאתו : **אף כל כו' .**
ומלרי שני ביאתו בעבירה הוי :
גר עמוני ומואבי איכא בינייהו .
לרבי יוסי פוסל דהא יש מורעו
שהוא פסול שהכריס אסורים חסור
עולם ולרבי שמעון הואיל וצחו
כשרה דעמוני ולא עמונית אלמנתו
נמי כשרה : **מה כסן גדול באלמנה**
שורעו ממנו פסול . חלל : אלמנה
עיסה . בכחכות (97 יד.) מפרש
אלמנה ספק חלל שהיתה מעורבת
בספקות בעלה היה ספק והיא בזה
מכחו דהויא לה (ה) ספק ספיקא :
למעוטי אלמנה עיסה . דהואיל דאי
אשה נושא בזה שמה חלל היה וסנן
(לקמן עו.) ב' חלל זכר פסולה מן
הכהונה לעולם אי אשה נושא אלמנתו :
ספק ספיקא . בעלה היה ספק והיא
בזה מכחו להיפסל : **חלל שונה** .
משנה אחת בצרייתא עשרה יוחסין
כו' וכל האסורין שבהם מותרין לבא
זה בזה : **ארוסה שעיברה** . ואין ידוע
אם מארוס אם מאיש אחר : **סולד**
שחקי . שמה מארוס וכשר שמה
מאחר ופסול : **ורבי אמר סולד**

[ע' רש"י ונרשי מה
ספ:]

יבמות סה.

[במזוה מצי:]

[ג"ל אלעזר]

ג"ז שם ט"ז

תוס' ר"י הוקן
הכל מודים הני תנאי
דלעיל : אלמנת עיסה .
פ"י' מי שהיא אלמנת
מאיש שהיה כתיבה ספק
מזופעת כן בעלה הוא
ספק חלל . והר"ם פי'
בקידושה פ"י' שנתערב
במשפחה ספק חלל או
ספק נתון או ספק
ממור . והמשול משפחה
זו (במשפחה) [כעיסה]
שנתערבה חלקיה
כשנילוש הקטן ופי'
ספק ספקא שמא זו
אלמנת אותו ספק שמא
אינה אלמנתו ואת'
שהיא אלמנתו שמא לא
היה חלל או ממור וספק
דמותה כרשב"ג כפ"ש
פ"ק דבבבב . והבא
גרסי' רשב"ג ובעדות
בפיא דהאי משנה
גרסי' ר"ג והלכתא
כותיה . ור"ש פי'
ספק ספקא [מלת]
היה ספק והיא באה
מכחו לפי' נקרא
ספקא : הלל
שנה בביריתא דעשרה
יוחסין והני דכל האסורין
לבא בקהל מותרים לבא
זה בזה ממור וראי'
בספיקו דאמרי' ביבמות
פרק אלמנה ושם
ביאורה פה :
(ה) חולני ג"ל ארוסה
שעיברה ביבמות .

כל שאתה נושא בתו אתה נושא אלמנתו
ובל שאי אתה נושא בתו אי אתה נושא
אלמנתו *מאי איכא בין תנא קמא ובין ר'
יוסי א"ר יוחנן מצרי שני איכא בינייהו ושניהם
לא למדוה אלא מכהן גדול באלמנה דתנא
קמא סבר כי כהן גדול באלמנה מה כהן
גדול באלמנה שביאתו בעבירה ופוסל בה
אף כל שביאתו בעבירה פוסל ורבי יוסי
סבר כי כ"ג באלמנה מה כ"ג באלמנה
שורעו פסול ופוסל אף כל שורעו פסול פוסל
לאפוקי מצרי שני שאין זרעו פסול דאמר
קרא בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבא
דחם בקהל ה' רשב"ג אומר כל שאתה
נושא בתו אתה נושא אלמנתו וכל שאי אתה
נושא את בתו אי אתה נושא אלמנתו מאי
איכא בין ר' יוסי לרשב"ג אמר עולה גר
עמוני ומואבי איכא בינייהו ושניהם לא
למדוה אלא מכהן גדול באלמנה דר' יוסי
סבר כי כ"ג באלמנה מה כהן גדול באלמנה
שורעו פסול ופוסל אף כל שורעו פסול פוסל
ורשב"ג ככהן גדול באלמנה מה כ"ג באלמנה
שכל זרעו פסול אף כל שכל זרעו פסול
אפילו נקבות לאפוקי גר עמוני ומואבי
דנקבות הוו כשרות לבא בקהל *דאמר מר
עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית אמר
רב חסדא *הכל מודים באלמנת עיסה
שפסולה לכהונה מאן מיכל בהני תנאי רבן
שמעון בן גמליאל וקאמר כל שאתה נושא בתו אתה נושא אלמנתו
ובל שאי אתה נושא בתו אי אתה נושא אלמנתו למעוטי מאי למעוטי
אלמנת עיסה שפסולה לכהונה לאפוקי מדהני תנאי *דתנן העיד רבי
יהושע ור' יהודה בן בתירא על אלמנת עיסה שבשירה לכהונה מאי מעמא
הוי ספק ספיקא וספק ספיקא לקולא : ודאן בודאן מותר : *אמר רב יהודה
אמר רב הלכה כרבי *אליעזר כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי הלל
שונה עשרה יוחסין עלו מבבל וכולם מותרים לבא זה בזה ואת אמרת
הלכה כרבי *אליעזר ורמי דרב אדרב ורמי דשמואל אדשמואל דאיתמר
*ארוסה שעבירה רב אמר הולד ממור ושמואל אמר הולד שתוקי רב אמר
הולד ממור ומותר בממורת ושמואל אמר *הולד שתוקי ואסור בממורת איפוך
רב אמר הולד שתוקי ושמואל אמר הולד ממור תרתי למה לי צריכא דאי
איתמר בהא בהא קאמר רב משום דרוב כשרים אצלה אבל התם דרוב
פסולים אצלה אימא מודי לשמואל ואי איתמר בהך בהא קאמר רב משום
דאיכא למיתלה בארוס אבל בהא אימא מודי לשמואל צריכא ואי בעית
אימא לעולם לא תיפוך ומאי ממור דקאמר רב לאו מותר בממורת אלא
דאסור בבתי ישראל ושמואל אמר הולד שתוקי דאסור בבתי ישראל אי הכי
היינו דרב אלא מאי שתוקי שמשחקין אותו מדין כהונה פשיטא השתא מדין
ישראל משחקין ליה מדין כהונה מיבעי אלא מאי שתוקי שמשחקין אותו
מנכסי אביו פשיטא מי ידעין אבואה מנו לא צריכא דתפס ואי בעית אימא
מאי שתוקי בדוקי שבדוקים את אמו ואומרת לכשר נבעלת נאמנת כמאן
כר"ג האמר שמואל חדא זימנא *דתנן היתה מעוברת ואמרו לה מה מינו
של עובר זה מאיש פלוגי וכהן הוא ר"ג ורבי אליעזר אומרים נאמנת רבי
יהושע אומר אינה נאמנת ואמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן גמליאל
צריכא דאי מהתם הוה אמינא התם רוב כשרים אצלה אבל הכא דרוב פסולים אצלה אימא לא
צריכא תניא וכן רבי אלעזר *אומר כותי לא ישא כותית מאי מעמא אמר רב יוסף עשאוהו כגר לאחר
עשרה דורות דתניא גר עד עשרה דורות מותר בממורת מכאן ואילך אסור בממורת זייש אומרים עד
שישתקע שם עבודת כוכבים ממנו א"ל אביי מי דמי התם גר ישן וממורת חדשה אמרי בר ישראל הוא דקא
נסיב ממורת הכא אידי ואידי כי הדדי נינהו אלא כי אתא רב דימי אמר רבי אלעזר סבר לה כרבי ישמעאל
ורבי

כתובות יד . עדות ספק
במל"ג מ"ג

יבמות לו .

[ג"ל אלעזר]

[ג"ל אלעזר]

יבמות סה .

הנהגות הב"ח
(ה) רש"י ד"ה אלמנת
וכו' ספק ספיקא . כי
ט"ש בכחכות עוד פי'
אמר על ספק ספיקא :

כתובות יג . עו . לעיל עה .

מסכתא דקידושין פ"ה

במ"א מ"ו פ"ח מה"א
א"כ"ו ב"ה ה"ב
ט"ו ע"ה ס"י 1
קט"ו ת

ורבי ישמעאל סבר לה כר"ע דאמר. עובד כוכבים ועבד הבא
על בת ישראל הולד ממוזר. האריך בקונטרס ולריך פירוש
לפירושו מהו האיסור ונ"ל דהיינו מחשש דילמא ממוזר בן ישראל
ישא כותיה שהיא עובדת כוכבים גמורה שהיא מכותי וכותיה

ר' אלעזר. דאמר כותי לא ישא כותיה סבר לה כר' ישמעאל כו' לא
איתפרש היכא איתמר לא בשמנה ולא בצרייתא חללא משמעתי דר'
יוחנן ור' יהושע בן לוי דאמרי לקמן שלש מחלוקות בדבר: **גירי**
אריות הן. והרי הן כשאר עובדי כוכבים שגשאו בנות ישראל: **ור'**
תורה אור **ישמעאל סבר לה כר' עקיבא כו'.**

ועבדת כוכבים גמורה מאחר
דכותיה גירי אריות הן ונמלא שממור
לוקח עובדת כוכבים ור"ת אחמי
איתעריך למימר דקסבר עובד כוכבים
ועבד הבא על בת ישראל הולד
ממוזר לימא הולד כשר וכו' דא"כ
למיחש טפי שלא תגשא לעובד כוכבים
אשתא יא לומר אס הולד כשר א"כ
הוא הולך אחר העובד כוכבים
כדאמר בס"פ דלעיל (דף סז:) וליכא
למיחש לכך אס תגשא לעובד כוכבים
אבל השתא דקסבר הולד ממוזר
א"כ הולך אחר אמו ואיכא למיחש
טפי שלא תגשא לעובד כוכבים א"י
נמי דע"כ סבר ר"א הולד ממוזר
מדתכתיב כותי בנותי' כדבי ספיקות
דהיינו ספק ממורת מיהו קשה לפי'
הקונטרס דמשמע דבשום ענין כותי
לא ישא כותיה ולפירושו אס מקבלים
עליהם גירות גמור ליכא למיחש
למידי שהרי גר מותרת במזמרת לכך
נראה לר"י לפרש דכי הכי דבנות
ישראל נטמנו בהן ה"כ נטמנו בהן
בני ישראל וכיון דקסבר עובד כוכבים
ועבד הבא על בת ישראל הולד ממוזר
איכא למיחש שגמא אחד מהן ישראל
גמור שטנד מיישראל וישראלית והאחר
שגמא ממוזר הוא מעובד כוכבים שגא
על בת ישראל ור"ת היכא אשכחן
דקסבר ר"ע עובד כוכבים ועבד
הבא על בת ישראל הולד ממוזר לא
אשכחן בשום דוכתא אלא משום
דאמר (יבמות דף מט.) יש ממוזר
מחייבי לאוין בשלמא עבד אית ביה
לאו דלא יהיה קדש (דברים נב) אלא
עובד כוכבים היכן מנינו לאו צביאתו
אדרבה צ"ד של סס גזרו עליו
כדכתבי (בראשית לח) הוליתיה והשקף
ואין סברא לומר דעשה מיהא אית
ביה מהבוא קרא דהוליתיה ותשקף

עין בהמה"א

סנהדרין מה: מלוג ג:
נהה טו: צ"ק לנה יבמות
כד: ט"פ

יבמות מה: ט"פ סה:
סוטה כו:

יבמות יד: [תוספתא
יבמות פ"א]

[לעיל כג. וצ"ע]

ס"א הקצונים

ורבי ישמעאל סבר לה כר' עקיבא ר' אלעזר
סבר לה כרבי ישמעאל *דאמר כותים גירי
אריות הם ור' ישמעאל סבר לה כר' עקיבא
דאמר עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל
הולד ממוזר ומי סבר לה ר' ישמעאל כר"ע
והאמר רבי יוחנן משום ר' ישמעאל *מנין
לעובד כוכבים ועבד שבאו על הכהנת ועל
ההויה ועל בת ישראל שפסולה שנאמר *ובתיה^ק
בהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה מי
שיש לו אלמנות וגרושין יצא עובד כוכבים
ועבד שאין לו אלמנות וגרושין ואי ס"ד סבר
לה כר"ע השתא ממוזר הוי מיפסל בביאתו
מיבעיא אלא ר' אלעזר סבר לה כר' ישמעאל
דאמר כותים גירי אריות וסבר לה כר' עקיבא
דאמר עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל
הולד ממוזר ומי סבר לה רבי אלעזר כרבי
עקיבא *והאמר ר' אלעזר אע"פ שנחלקו ב"ש
ובית הלל בצרות מודים שאין ממוזר אלא ממי
שאיסורו איסור ערוה וענוש כרת אלא כי
אתא רבין אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן
ואמרי לה אמר ר' אבא בר זבדא אמר רבי
חנינא ואמרי לה אמר ר' יעקב בר אידי אמר
רבי יהושע בן לוי *שלש מחלוקות בדבר ר'
ישמעאל סבר כותים גירי אריות הן וכהנים
שנשמעו בהם כהנים פסולים היו שנאמר
*ויעשו להם מקצותם כהני במות ואמר רבי
רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מן
הקוצים שבעים ומשום הכי פסלינהו ורבי
עקיבא סבר כותים גירי אמת הן וכהנים
שנשמעו בהן כהנים כשרים היו שנאמר ויעשו
להם מקצותם כהני במות ואמר רבה בר
בר חנה אמר רבי יוחנן מן *הבחורים
שבעים ואלא מפני מה אסרום מפני שהיו
מייבמים את הארוסת ופוטריים

מלג

ורבי ישמעאל סובר כר' עקיבא, ר' אלעזר סובר כרבי ישמעאל, שאמר, כותים גירי אריות הם [והם כשאר גוים שנשאו בנות ישראל¹⁰⁵²]. ור' ישמעאל סובר כר' עקיבא, שאמר, עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל, הולד ממזר [ככל חייבי לאוים]. ולכן כותי לא ישא כותית ששניהם ספק ממזר, שאפשר לומר בכל אחד מהם אולי הוא בא מישראלית הנישאת לעכו"ם, והשני הוא בא מכותי וכותית, וכגון].

וכי ר' ישמעאל סובר כר"ע. והרי אמר רבי יוחנן בשם ר' ישמעאל, מאיפה אנו יודעים שעובד כוכבים ועבד שבאו על הכהנת ועל הלוייה ועל בת ישראל שפסלוה [לכהונה ולתרומה]¹⁰⁵³. שנאמר "ובת כהן כי תהיה

¹⁰⁵² עי' שר"ע (י"ד ס' רסח ס"ב): כשיבא הגר להתגיר, בודקים אחריו שמא בגלל ממון שיטול או בשביל שררה שיזכה לה או מפני הפחד בא ליכנס לדת. ואם איש הוא, בודקין אחריו שמא עיניו נתן באשה יהודית. ואם אשה היא, בודקין אחריה שמא עיניה נתנה בבחורי ישראל, ואם לא נמצאת להם עילה מודיעים להם כובד עול התורה וטורח שיש בעשייתה על עמי הארצות, כדי שיפרשו. אם קיבלו ולא פירשו, וראו אותם שחזרו מאהבה, מקבלים אותם. ואם לא בדקו אחריו, או שלא הודיעוהו שכהן המצות ועונשו, ומל וטבל בפני ג' הדיוטות, ה"ז גר אפי' נודע שבשביל דבר הוא מתגיר, הואיל ומל וטבל יצא מכלל העובדי כוכבים, וחוששים לו עד שתתברר צדקתו. ואפילו חזר ועבד עבודת כוכבים, הרי הוא כישראל מומר שקדושו קדושין.

¹⁰⁵³ עי' שר"ע (אה"ע ס' ו ס"ח): אי זו היא זונה [האסורה לכהן], כל שאינה בת ישראל, או בת ישראל שנבעלה לאדם שהיא אסורה לינשא לו איסור השוה לכל, או שנבעלה לחלל אף על פי שהיא מותרת לינשא לו. לפיכך הנרבעת לבהמה, אף על פי שהיא בסקילה, לא נעשית זונה ולא נפסלה לכהונה, שהרי לא נבעלה לאדם. והבא על הנדה, אף על פי שהיא בכרת, לא נעשית זונה ולא נפסלה לכהונה, שהרי אינה אסורה לינשא לו. וכן הבא על הפנויה, אפי' היתה קדשה שהפקירה עצמה שהיא במלקות, לא נעשית זונה ולא נפסלה מכהונה, שהרי אינה אסורה לינשא לו. אבל הנבעלת לאחד מאיסורי לאוין כולל ואינה מיוחדת בכהנים או מאיסורי עשה, וא"צ לומר למי שהיא אסורה לו משום ערוה, או לעובד כוכבים ועבד, הואיל והיא אסורה לינשא לו הרי זו זונה. וכן הגיורת והמשוחררת, אפילו נתגירה ונשתחררה פחותה מבת שלש שנים, הואיל ואינה בת ישראל הרי זו זונה ואסורה לכהן. וכן יבמה שבא עליה זה, עשאה זונה. ור"א שהבא על חייבי עשה או על חייבי לאוין, אפילו חייבי לאוין דשאר, לא עשאה זונה, חוץ מהבא על היבמה.

עי' ח"מ: כל שאינה בת ישראל. היינו סיפא דכתב: וכן הגיורת והמשוחררת. ולא ידעתי לאיזה טעם כפל דבריו.

ועי' ב"ש: איזהו היא זונה כל שאינה ב"י. לרמב"ם עכ"ל. שלא זנתה היא זונה ולוקין להכהן הבא עליה מן התורה. לפ"ז איירי כאן אם היא כותית, ולא איירי בגיורת. ולא כח"מ שהקשה למה כפל דבריו דהא כתב אח"ז וכן הגיורת ולתוספות ולשאר פוסקים דוקא בזנתה לוקין הכהן הבא עליה ובגיורת אף כשלא זנתה.

ועי' ב"ש: שהיא אסורה לינשא לו. כן הוא דעת הרמב"ם פ"ט וכן משמע מפ"י רש"י פ' הע"י שנבעלה בעילת זנות פ"י בת ישראל נתיין ולמזר ש"מ בחייבי לאוין נעשית זונה אבל תוס' פ' החולץ דף מ"ד והרא"ש והסמ"ג והראב"ד פסקו דלא נעשית זונה אלא מחייבי מיתות או חייבי כריתות או מעכ"ם ועבד דאין קידושין ותופסין בהם, מקרא כי תהיה לאיש זר ילפינן דביאת נתיין ומזר וגר עמון ומואב פוסלין ונאסרת לכהן ובניה ג"כ חללים כשנשאת.

ועי' אב"מ: לאחד מאיסורי לאוין השוין בכל. כתב הרב המגיד פ"ח מאיסורי ביאה (ה"א) ז"ל ודע שרבינו כשהזכיר נבעלה לאדם שהיא אסורה לא הוצרך להוציא מחזיר גרושתו דהא ודאי לא פסיל לה משום דלאו זר אצלה מעיקרא הוא לפי שלא אמרו כן אלא לתרומה אבל לכהונה כבר נפסלה מחמת שנתגרשה ומכל מקום בדן היה לו לבאר עכ"ל.

ואיכא למידק בדברי הרמב"ם פ"ט מא"ב (ה"ה) שכתב ז"ל לפיכך כהן שבא על זקוקה ליבם ונתעברה מביאה ראשונה הולד כשר לפי שאינה מאיסורי כהונה ונעשית זונה, חזר ובא עלי' ביאה שני' ונתעברה וילדה היא חללה וילדה חלל לפי שהיא מאיסורי כהונה עכ"ל. וכיון דמחזיר גרושתו לאו זר אצלה מעיקרא כיון דאינו אלא ע"י קידושין וביבמות (דף ט"ו) מבואר להדי' בפ"י רש"י ד"ה היא עצמה מתחללת כו' דאין נפסלת בחייבי לאוין אלא בזר אצלה מעיקרא לאפוקי מחזיר גרושתו ויבמה לשוק דלאו זר מעיקרא הוא עכ"ל, וכן בתוס' שם ד"ה מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת כו' ולאפוקי מחזיר גרושתו ויבמה לשוק דלאו זר אצלה מעיקרא הוא וכ"כ תוס' יבמות (דף ע"ז) ד"ה כ"ג באלמנה ע"ש דיבמה לשוק ומחזיר גרושתו לא פסלי ע"ש.

ועוד קשה לי טובא דהא בש"ס משמע להדי' כן דיבמה לשוק לא נפסלה וכמו מחזיר גרושתו הוא ע"ש פ"ק דיבמות (דף ט"ו) שאלו את ר' יהושע צרת הבת מהו כו' קבעי מיני' צרות וקפשיט ל' בני צרות תרתי קא בעי מיני' צרות מאי ואת' צרות כבית הלל בני צרות דב"ה לב"ש מאי למאי נפקא מיני' למיפשיט ולד צרות גרושתו לב"ה מאי קאמרין ק"ו ומה אלמנה לכ"ג שאין אסורה שוה בכל בנה פגום זה שאיסורה שוה בכל אינו דין שבנה פגום או דלמא איכא למיפקר מה לאלמנה שהיא עצמה מתחללת ע"ש, ופי' רש"י תאמר במחזיר גרושתו ויבמה לשוק דלאו זר מעיקרא הוא וע"ש, ואמר להם צרות מתיירא אני

אלמנה וגרושה וזרע אין לה, מי שיש לו אלמנות וגרושין [פי' שתופסים בה קידושין, או ביאתו לא פוסלה מלשוב לבית אביה], יצא עובד כוכבים ועבד שאין לו אלמנות וגרושין. ואי תחשוב [שר' ישמעאל] וסבר כר"ע, עכשיו הוא [הילד] ממזר, יש שאלה אם הביאה פוסל [אותה לכהונה ולתרומה].

אלא, ר' אלעזר סבר לה כר' ישמעאל, שאמר, כותים גירי אריות, וסובר כר' עקיבא שאמר, עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל, הולד ממזר. וכי רבי אלעזר סובר כרבי עקיבא. והרי אמר ר' אלעזר, אף על פי שנחלקו ב"ש ובית הלל בצרות [שב"ש אומרים צרת ערוה מתיבמת וב"ה אומרים ליבם אלא תינשא לשוק בלא חליצה], מודים שאין ממזר אלא ממי שאיסורו איסור ערוה וענוש כרת [ובני העושים כב"ש ממזרים לב"ה הן דהוו להו בני אשת אח שלא במקום מצוה שהיא בכרת אבל בני העושים כבית הלל לב"ש אין ממזרים לפי שהן בני חייבי לאוין שנשאת יבמה לשוק בלא חליצה].

אלא, כאשר רבין הגיע, אמר [בשם] ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן, ויש אומרים שר' אבא בר זבדא אמר בשם רבי חנינא, ויש אומרים שר' יעקב בר אידי אמר בשם רבי יהושע בן לוי, שלש מחלוקות בדבר [פי' בכותים וכהנים האמורים בקרא שנטמעו בהם]. ר' ישמעאל סבר, כותים גירי אריות הן, וכהנים שנטמעו בהם, כהנים פסולים היו, שנאמר "ויעשו להם מקצותם כהני במות", ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, מן הקוצים שבעם [פי' קוצן שהוא פסול, ור"א מוצקין הן מן העם לפסול], ומשום כך פסלינהו. ורבי עקיבא סבר, כותים גירי אמת הן, וכהנים שנטמעו בהן, כהנים כשרים היו, שנאמר "ויעשו להם מקצותם כהני במות". ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, מן הבחירים שבעם, ואלא מפני מה אסרום, מפני שהיו מייבמים את הארוסות [פי' רק היו מחייבים ארוסה בחליצה, וכן רק היו מתירים ארוסה על ידי יבום].

כו' בני צרות אני מעיד לכם ע"ש. ואי נימא דיבמה לשוק נפסלה משום זונה וכדברי הרמב"ם היכי מעיד בבני צרות.

ובטור פסק דמחייבי לאוין לא נעשית זונה לבד מיבמה לשוק דנפסלה בביאתה. וכתב הב"י בטעמו משום דיבמה לשוק לא תפסי [בה] קידושין ע"ש. ומבואר מדברי רש"י ותוס' ה"ל שכתבו בפשיטות דיבמה לשוק לא נפסלה לכהונה. ועוד דהיכי קאמר למיפשיט ולד מחזיר גרושתו לב"ה מי קאמר' ק"ו כו' והיכי בעי למיפשיט דהא אם יאמר ביבמה לשוק דבנה פגום אכתי איכא לספוקי גבי מחזיר גרושתו ומשום דיבמה לשוק היא עצמה מתחללת ומשום דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין משא"כ במחזיר גרושתו לא אמרינן ק"ו ומשום דמה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת וגבי מחזיר גרושתו קידושין תופסין. ולכן נראה מדברי רש"י ותוס' דס"ל דגם ביבמה לשוק לא מיפסלא לכהונה דאע"ג דאין קידושין תופסין בה אפ"ה לא חשיבא זונה, דדוקא עבד ועכו"ם נפסלו משום דכתיב אלמנה וגרושה יצאו אלו שאין בהן אלמנות וגירושין שאין קידושין בהם, אבל יבמה לשוק כיון שעומדת לחליצה חשיבא באלמנות וגירושין. וכיוצא בזה כתבו תוס' פרק החולץ (דף מ"ט) ד"ה הכל מודים בבא על הנדה ז"ל ואפי' למ"ד דהוי ממזר מנכרי ועבד מכל מקום אין ממזר מיבמה לשוק דכיון דיבמה עומדת לחלוץ כמו ליבם חשיבא בת תפיסת קידושין עכ"ל.

ועוד נראה דוקא לעכו"ם ועבד דמעולם לא הי' להם אלמנות וגירושין אבל יבמה לשוק כיון דקודם שנתקדשה לבעלה היתה בת קידושין חשיבא נמי בת אלמנות וגירושין וכו'.

ומכל הלין מבואר דיבמה לשוק לא נפסלה ומשום דלא חשיב זר מעיקרא. וא"כ דברי הרמב"ם פ"ט מא"ב שכתב לפיכך כהן שבא על זקוקה ליבם כו' ונעשית זונה, קשה כיון דמחזיר גרושתו לא נעשית זונה ומשום דלא הוי זר מעיקרא וכמ"ש הרב המגיד א"כ יבמה לשוק נמי לא הוי זר מעיקרא, ואין לומר בשיטת הרמב"ם משום אלמנה וגרושה וסובר הרמב"ם דגם יבמה לשוק חשיבה אין לה אלמנות וגירושין ולכהונה בק"ו מתרומה, דהא קידושין תפסי ביבמה ומידי ספיקא לא נפקא ואיך חשיב לה הרמב"ם לודאי זונה וכו'.

והנראה לענ"ד בשטת הרמב"ם דס"ל דמחייבי לאוין נמי הוי זונה [וביבמות] (בדף ס"ח) דקאמרי מנא הני מילי שאמר רב יהודה אמר רב אמר קרא ובת כהן כי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול פסולה דהיינו לתרומה דלא כתיב זונה אלא לכהונה דכתיב זונה לא יקחו להכי צריך קרא לתרומה, ובש"ס שם שאמרו אשכחן לתרומה לכהונה מנ"ל, היינו כמ"ש הרשב"א בחידושי שם שהקשה בהא דילף מכי תהי' לאיש זר ותיפוק ל' משום זונה ותיירץ דאין זונה אלא מחייבי כריתות, ואח"כ כתב דאיצטריך כי תהי' לאיש זר להיכא דנאנסה דליכא משום זונה וכשאמרו פ' הבא על יבמתו (דף נ"ו) באשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עלי' משום טומאה משום זונה לא ועלה כתב שכן עיקר ע"ש. וא"כ הרמב"ם לטעמי' שכתב פ"ח מא"ב (ה"ו) דנאנסה לוקה משום טומאה ואף משום זונה וע"ש, וא"כ לכהונה לא צריך למילף משום איש זר אלא משום דהוי זונה ואפי' באונס ועיקר קרא דלאיש זר אינו אלא לתרומה דזונה לא כתיב אלא לכהונה [והדכתיב] [וכדכתיב] לא יקחו, עי' המשך בהערה .

ופוטרים את הנשואות [מן החליצה ומן היבום]. מה הם דורשים. "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר", זאת שיושבת בחוץ [ארוסה, שעוד לא נכנסה לרשות הבעל לנשואין], היא "לא תהיה לאיש זר", אבל זה שלא יסבה בחוץ [הנשואה], תהיה לאיש זר. ורבי עקיבא לטעמו, שאמר, יש ממזר מחייבי לאוין.

ויש אומרים, [שחכמים אסרו את הכותים] לפי שאינם בקיאים בדקדוקי מצות. מיהו [ה]יש אומרים [הזה]. אמר רב אידי בר אבין, רבי אליעזר היא, שלמנו בברייתא, מצת כותי מותרת [לאכלו בפסח, ואין בו חשש חמץ], ואדם יוצא בה ידי חובתו ב[ליל] פסח [שצריכים שימור לשם מצוה, אם כן הם בקיעים במצות שימור]¹⁰⁵⁴, ורבי אליעזר אומר, לפי שאין בקיאים בדקדוקי מצות, רבן שמעון בן גמליאל אומר, כל מצוה שהחזיקו בה כותים, הרבה מדקדקים בה יותר מישראל. ואלא כאן מהו [ה]אין בקיאים [שייך לומר בענין יוחסין]. לפי שאין בקיאים בתורת קידושין וגירושין.

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח, ממזר מאחותו וממזר מאשת אח נתערבו בהם. מה לומדים מזה [פי' למה כתוב ממזר מאחותו, שיכתוב ממזר סתם. אלא לומדים מזה שיש ממזר מחייבי כריתות [ולא רק מחייבי מיתות. אם כן] שיכתוב אחד [מהם או ממזר מאחותו]. מעשה שהיה כך היה. ורבא אמר, עבד שפחה נתערבו בהם [עבד נשא מבנותיהם ושפחה נשאת לאחד מהם ואין אותה משפחה ידועה]. איזה איסור [נתערב בהם, שאסרו אותם]. שפחה. [אם כן] שיכתוב אחד [מהם, פי' רק השפחה, שהרי ולדה שפחה, אבל עבד הבא על בת ישראל הולד כשר]. מעשה שהיה כך היה.

מתני'. [כהן] הנושא אשה בת כהן, צריך לבדוק אחריה [שאינן ממזרות או אחת מן הפסולות לקהל]¹⁰⁵⁵ [ארכע אמהות [ב] מצד האב וב' מיחוס].

¹⁰⁵⁴ וא"ת והא אמרי' (שביעית פ"ח מ"י) כל האוכל פת כותי כאילו אוכל חזיר וי"ל היינו דווקא פת שהכותי לש ועושה בביתו אבל העיסה שהכותי עושה בביתו של ישראל מותר ונראה הא דקאמר ואדם יוצא בה ידי חובתו היינו דוקא שגם הכותי יאכל ממנה דאל"כ לא יצא ידי חובתו דהא לית להו לפני עור לא תתן מכשול (תוס').

להבין למה כותי לא מקפיד על לפי עור לא תתן מכשול, עי' מהר"ל (נתיב התורה - פרק טו): ר' ינאי אמר [הלומד תורה ולא שימש תלמידי חכמים] הרי זה כותי [סוטה כב ע"א]. כי כותי אינו מבקש לעמוד על התורה ולהבין אותה, כי לא למדו כותיים התורה רק מה שראו לפניהם במעשה עשו וזוה החזיקו הכותיים, אבל שיהיה להם התורה לא היה להם כלל, וכך מי שלמד המשנה בלי בירור טעם המשנה חסר למוד התורה, שלא נחשבת המשנה למוד התורה רק המשנה הוא איך יעשה המעשה. ומפני כך נקרא כותי שאין לו התורה מצד הלמוד, אבל ישראל ראו להם התורה מצד השכל, כי התורה השכלית ראו להם בפרט וכמו שאמר הכתוב (דברים ד') כי מי גוי גדול וגו' חכם ונבון וגו' וכמו שהתבאר בפרק שלפני זה, כי מיוחדים ישראל לקבל השכל מן השם יתברך וכמו שאמרנו על ישראל (ברכות נ"ח ע"א) ברוך שחלק מחכמתו ליראיו כמו שהתבאר, וזה שלא למד רק המשנה נחשב כותי שאין לו התורה מצד החכמה רק שנהגו כך, ואין עשיית המצות רק מצד השכל.

ועי' דבריו בחידושי אגדות: הרי זה כותי. פירוש כי הכותי אינו רוצה רק בתורה שבכתב, ותורה שבכתב אין טעם לו, ולא כן התורה שבעל פה, שכל אשר אמרו חכמים הכל בטעם ובשכל, וזה שלמד המשנה כמו שאנו לומדין תורה שבכתב בלי טעם המשנה הרי זה כותי, ואם היו הכותיים חוקרים על המצות ולעמוד על בוריהם, הרי בודאי היו מקיימים את המצות כמו שאמרנו חכמים, כי הדעת והחכמה נותן לעשות המצוה כמו שאמרנו חכמים, אבל עשיות המצות שלהם בלי דעת וחכמה, לכן נקרא כותי, שכל דבר שלא נתברר בחכמה נקרא זה תורת כותי, ולכן הלמד משנה [בלי] שיבין הטעם הוא כותי.

ולפי זה מובן שהם מקפידים על מצות יותר מישראל, שכל חייהם זהו רק מצות, ולא תורה.

ול"נ שהאיסור של לפני עור היא חיוב עליהם משום ערבות של כלל ישראל. וזה שלא שייך לתורה, אין לו חלק בכלל ישראל, ואה"נ אין להם חלק בלפני עור.

ועי' תנ"ח (מז ע"ג): כתיב (משלי י') ובאבד רשעים רנה (הושע יד י') כי ישרים דרכי ה' וגו' ופושעים יכשלו בס לקיימא בהו ובאבד רשעים רנה דהא אורייתא קא סתים [פי' התורה סתם את זה שכל מעשה בראשית נכתב בלשון יחיד, אבל נעשה אדם נכתב בלשון רבים].

בהגר"א: **האא כתיב ובאבוד כו'** - כמו הלעיטהו לרשע וימות (ב"ק סט ע"א) כמ"ש (בר"פ פ"ח ס"ח) שאמר הקב"ה למשה כתוב וכל מי שרוצה לטעות יטעה וכו' ישרים דרכי ה' הדרך שהוא עם ה' ופושעים יכשלו שאין מצרפין הקב"ה בעובדא דילהון שיאבדו ויקויים אז ובאבוד רשעים רנה.

ולפי זה מובן (&) גדול תלמוד שתלמוד מביאה לידי מעשה. אבל הרי לא מוזכר שמעשה מביא לידי תלמוד.

¹⁰⁵⁵ רש"י, וקשה על דבריו שהרי כתוב בגמ' לא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים. אלא צ"ל שמדובר בחללות.

מצד האם], שהן שמנה [שכל אמה צריכים לבדוק גם האמא של האמא]: אמה ואם אמה [של האשה שהוא נושא, המכונה מכאן ואילך "הכלה"], ואם אבי אמה [של הכלה] ואמה [של אבי הכלה], ואם אבי אמה [של הכלה] ואמה [של אבא אביה של הכלה], ואם אבי אמה [של הכלה] ואמה [של אבא אביה של הכלה].¹⁰⁵⁶ [ואם הכהן נושא] לוי או ישראלית, מוסיפין עליהן עוד אחת [בכל אחת ואחת, דהיינו כל אשה ואמא ואם אמא]¹⁰⁵⁶. אין בודקין לא מן המזבח ולמעלה¹⁰⁵⁷ [אם מצאו שאבי אביה שימש על המזבח, לא בודקין לא אשתו ולא אימו או אם אמו, שידוע שהוא מיוחס], ולא מן הדוכן ולמעלה [אם הועד שעמד אצל הלויים בדוכן לשורר שיר, לא בודקים לא אשתו ולא אמו ולא אם אמו], ולא מן הסנהדרין ולמעלה [אם נמנה בסנהדרין אין צריך לבדוק]. וכל שהחזיקו אבותיו משוטרי הרבים או גבאי צדקה, משיאין [ביתם] לכהונה ואין צריך לבדוק אחריהן. רבי יוסי אומר, אף מי שהיה חתום עד בערכי [פי' סדרי הדיינים] ה"שנה" של ציפורי [עיר שקרובה לציפורי, והם היו רגילים לייחס את הראויים לדון שהיו מיוחסים, שהיו רגילים רק למנות דיין מיוחס]. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר, אף מי שהיה מוכתב באסטרטיא של מלך.

גמ'. מה שונה [שרק] בודקים נשים ולא בודקים גברים. נשים כאשר הם רבות אחת עם השניה, רבות בעריות [אין זו מגנה את זו בפסול ייחוס אלא בזנות], ואם יש דבר [פי' פסול יחוס], ואין לו קול. גברים כאשר רבים אחד עם השני, רבים ביוחסין¹⁰⁵⁸, אם יש דבר [פי' פסול], יש לו קול.

והיא גם שתבדוק בו בשלו [פי' למה החכמים לא הצריכו אותה לבדוק ביחוס בעלה, ד' אמהות אולי יש בנשי משפחתו ממזרות]. זהו ראייה לרב, שאמר רב יהודה אמר רב, לא הוזהרו [בנות כהן] כשרות מלהינשא לפסולים [כגון חללי גירי וחורוי וכיון דלא הקפידה תורה עליהם ליוחסין רבנן גם לא עשו בהם מעלה לחייב בדיקה ואפילו מחמת ממזרות ושתוקות אלא רק כאשר אתחזק איסור בו אבל לחשש ולבדוק לא חייבוה]¹⁰⁵⁹.

רב אדא בר אהבה לימד, ד' אמהות שהם שנים עשרה [על כל זוג מוסיף לבדוק עוד אם למעלה]. למדו בברייתא, ד' אמהות שהם שש עשרה [על כל זוג מוסיף לבדוק עוד אם וגם אם האם למעלה]. זה מובן לרב אדא בר אהבה,

¹⁰⁵⁶ עי' שר"ע (אה"ע ס' ב ט"ג): משפחה שקרא עליה ערער, והוא שיעידו שנים שנתערבו בהם ממזר או חלל או שיש בהם עבדות, ה"ז ספק. ואם משפחת כהנים היא, לא ינא ממנה אשה עד שיבדוק עליה ד' אמהות שהן שמונה, אמה ואם אמה, ואם אבי אמה ואמה. וכן הוא בודק על אם אביה ואמה, אם אבי אביה ואמה. ואם היתה משפחה זו שקרא עליה ערער לויים או ישראלים, מוסיף לבדוק עליהם עוד אחת ונמצא בודק עשרה אמהות. אבל אשה הבאה לינשא אינה צריכה לבדוק, שלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים.

עי' ב"ש: והוא שיעידו שנים. כ"כ הרמב"ם (איסור"ב פי"ט ה"ח) אבל רש"י (עמוד ב' ד"ה כשקרא) פי' שקראו שנים שמץ פסול ולא שמעידים עדות גמור.

ועי' ב"ש: אבל אשה וכו'. לפי רש"י שהבאתי בסמוך דליכא עדות גמור שנתערבו ממזר שפיר אבל לרמב"ם דאיכא עדות גמור קשה למה א"צ בדיקה הלא היא מוזהר' שלא תשא ממזר דק"ל כל שהוא מוזהר היא ג"כ מוזהר' ואפשר משום כ"א ממשפחה הוא ספק ממזר ומן התורה כשר לכן היא דאינה מוזהר' על חלל וא"צ בדיקה משום חלל מ"ה לא החמירו חז"ל דצריכה בדיקה משום חשש ממזר כמ"ש רש"י לפי שיטתו דליכא עדות גמור ולא החמירו חז"ל עליה לבדוק כיון דמדאורייתא א"צ בדיקה משום חללה כן הוא לפי הרמב"ם אפילו אם איכא עדות גמור א"צ בדיקה, מיהו בעל המאור ובמלחמות ה' חולקים עליו וס"ל משום חשש ממזר צריכה היא לבדוק אחריו ומכ"ש כשיש עדים שנתערבו ממזר וכן הוא לפרש"י לכן פרש"י דליכא עדות גמור משום דס"ל כשיש עדות גמור צריכה היא לבדוק אחריו ויש להחמיר.

¹⁰⁵⁷ רמב"ם איסור"ב פ"כ ה"ב: אי זהו כהן מיוחס כל שהעידו לו שני עדים שהוא כהן בן פלוני הכהן ופלוני בן פלוני הכהן עד איש שאינו צריך בדיקה והוא הכהן ששימש על גבי המזבח, שאילו לא בדקו בית דין הגדול אחריו לא היו מניחין אותו לעבוד, לפיכך אין בודקים מהמזבח ומעלה ולא מן הסנהדרין ומעלה שאין ממנין בסנהדרין אלא כהנים לויים וישראלים מיוחסין.

¹⁰⁵⁸ רמב"ם איסור"ב פי"ט ה"כ: ולמה בודק בנשים בלבד משני שהנשים כל עת שיריבו זה עם זה יחרף את חבריו בפסול שיש בייחוסו, ואילו היה שם פסול היה נשמע, אבל הנשים אין מחרפות בייחוסין.

עשרה יוחסין פרק רביעי קידושין

[שיך לעיל ע"א במטה]

***אין** בודקין מן המזבח ולמעלה כו' - ואם תאמר תאמי לא קמיין אין בודקין משטרות ולמעלה דהא חמריין כפ"ב דתובנות (דף כד:) מעלים משטרות ליוחסין ו"ל דלון זה רבותא דהא עדות מעליה הוא ור"ת ינתיני נמי אין בודקין מנשיאות כפיס ולמעלה ומתרומה ולמעלה כדאמר בדברק ב' דתובנות (סג) מעלין מתרומה ליוחסין ויש לומר דגם זה אינו רבותא כיון דלא שיך אלא כהנים אבל הא [דגן] אין בודקין מן המזבח ולמעלה רבותא הוא דמיירי אפילו בעבודות הכשרות בזרים כגון שמיטה או הפסע אפי"ג דשמיטה כשרה כגשים ובעצמים היינו דיעבד אבל לכתחילה לא בעדי כו' אם כשרים מיוחסין: ***והקל** מעליך ונשאו אתך - ה"ג רש"י ו"ג"ג במש"א הע"א ששרי גבי שכינה כתיב כו' והאי קרא דהכא כתיב ביתרו ולא כתיב ביה במש"א הע"א:

מוקי לה כלויים וישראלים - דקתני מתניסין מוסיפין עליהן עוד אחת: **מי לימא פליגא** - אמתניין: **מאי מוסיפין עוד אחת** - דקתני מתני: **ווג אחת** - שתי אמהות: **וו דברי ר"מ** - סתם מתניסין דלמריך בדיקה: **כשקרא עליו ערער** - א"ל בדיקה אלא אם קראו עליה שני עדים שמך תורה אור

מוקים לה בלידה ובת ישראל אלא מתניתא גימא פליגא לא "מאי עוד אחת ווג אחת אמר רב יהודה א"ר זו דברי ר' מאיר אבל *חכמים אומרים יבל משפחות בחוקת כשרות הן עומדות אינו והאמר רב חמא בר גוריא אמר רב משנתניו כשקורא עליו ערער מאן דמתני הא לא מתני הא איכא דאמרי אמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר' מאיר אבל חכמים אומרים כל משפחות בחוקת כשרות הן עומדות אמר רב חמא בר גוריא אמר רב "אם קורא עליו ערער צריך לבדוק אחריה: אין בודקין מן המזבח ולמעלה: מאי מעמא אי לאו דבדוקה לא הווי מסקי ליה: ולא מן הדוכן ולמעלה: מאי מעמא מייחסי כהונה ומייחסי ליה: ולא מסנהדרין ולמעלה: מאי מעמא מרימר מאי קראה "כולך יפה רעייתו ומום אין בך אימא מומא" ממש אמר רב אחא בר יעקב *אמר קרא "והתיצבו שם עמך העמך" והקל מעמך *אמר רב נתנן אמר קרא "והקל מעמך" כל מי שהוחזקו אבותיו משומרי הרבים: למימרא דלא מוקמינן מפסולים *ורמינהו הכל כשרים לדון דיני ממונות ואין הכל כשרים לדון דיני נפשות והוינן בה הכל לאיתויי מאי ואמר רב יהודה לאיתויי ממזר אמר אביי בירושלים וכן תני רב שמעון בר זירא *ביקדושי דבי לוי בירושלים: וגבאי צדקה משיאים: מאי מעמא כיון דמנצו בהדי אינשי דאמר רב *ממשכנים על הצדקה ואפילו בערב שבת ואם איתא דאיכא אית ליה קלא אושפויכניה דרב אדא בר אהבה גיורא היה והיה קא מנצי איהו ורב ביבי מר אמר אנא עבידנא *סררותא דמתא ומר אמר אנא עבידנא *סררותא דמתא אתו לקמיה דרב יוסף אמר להו *תנינא [ב] "שום תשים עליך מלך מקרב אחיך" כל משימות שאחה משים לא יהיה אלא מקרב אחיך אמר ליה רב אדא בר אהבה ואפילו אמו מישראל אמר ליה *אמו מישראל מקרב אחיך קרינא ביה הלכך רב ביבי דגברא רבא הוא ליעיין במילי דשמיא ומר ליעיין במילי דמתא אמר אביי הלכך מאן דמשרי צורבא מדרבנן באושפויכניה לאשרי כרב אדא בר אהבה דידע למהפך ליה בזכותיה רבי זירא ממפל בהו רבה בר אבהו ממפל בהו במערבא אפילו ריש כורי לא מוקמי מיניהו בנהרדעא אפי' ריש נגרותא לא מוקמי מיניהו: רבי יוסי אומר אף מי שהיה וכו': מאי טעמא דייקי ומחתמי: רבי הנינא בן אנמינגום וכו': אמר רב יהודה אמר שמואל בחיילות של בית דוד אמר רב יוסף מאי קרא *והתיחשם בצבא במלחמה וטעמא מאי אמר רב יהודה אמר רב כד' רב' שתהא זכותו וזכות אבותם מסייעתן והאיכא *צלך העמוני מאי לאו דאתי' *צלך העמוני לא דיתוב בחת והאיכא *אתי הגיתי וכי תימא הכי נמי דיתוב בגת והא *אמר רב נתנן אחי הגיתי בא ובמלה ועוד *אמר רב יהודה אמר רב ארבע מאות ילדים היו לו לדוד וכולם בני יפת תואר היו וכולם מסתפרים קומי ומגדלים בלורית היו וכולם יושבים בקרוניות של זהב והיו מהלכים בראשי גייסות והן הן בעלי אגורפים של בית דוד דאולי לבעותי עלמא:

[עלי ענ:]

[מדות פ"ה מ"ד ע"א]

יבמות דף קא
סנהדרין לו:

דיבורא שיך לעיל ע"א
במש"א

כ"ב מ:
[כ"ג דמשמות דקרא קא
ליף שום תשים מקרב
אחיך תשים דמשמע כל
משמות ואפי' שרה
קטנה: וכו' כ"ג]
יבמות מה: קב:

[ע"י כ"ב ח:]

ע"א מד:

סנהדרין כ"ה ע"א וד' מט
ע"א

הגהות הגר"א
[ב] גמ' אמר לנו תניא
תשים עליך מן
כ"ל: [ב] רש"י ד"ה
שום היו ויחסי כלה
גמית כו' - כ"ב ע"א
דנין אכל הסודקין היו
אחרי כהן כו' במש"א
בספרי פ' קמ' והוא
בתיבת דלון:

תוס' ר"י הזקן
ריש כורא' מובנה על
המדות: ריש נגרותא'
בור השלשוק ב"ת
השלשוק ופגעים הוא
של רבים וממנין שם
שומר שלא ידלה איש
ביום של הבירו: בערתי
שהיה כתוב בשהיה
הדיינים: ישנה מעיר
ישנה של צפורי: של
בית דוד: שהיו באים
למהלוקת חוש בהרש
והדורים חלילה והוא
לשון איסוריא:

שהוא מעמד אותה [את הברייתא] בלוייה או בת ישראל [כמש"כ במשנה, מוספים עליהם עוד אחת]. אלא ברייתא שנאמר¹⁰⁶⁰ שחולק [על המשנה]. לא, מהו עוד אחת. [עוד] זוג אחת [פי' אמה ואם אמה אחת]¹⁰⁶¹. אמר רב יהודה א"ר, זו [פי' משנתנו שמחייב בדיקה] דברי ר' מאיר, אבל חכמים אומרים, כל משפחות בחזקת כשרות¹⁰⁶². לא יתכן. והרי אמר רב חמא בר גוריא אמר רב, משנתנו, כשקרא עליו ערעור [א"צ בדיקה אלא אם קראו עליה שני עדים שמץ של פסול ולא שמעידים עדות גמורה אלא יציאת קול, ואם זה רק ר"מ, יתכן שחכמים לא יחייבו בדיקה¹⁰⁶³]. מי שלימד את זה [פי' דברי רב חמא בר גוריא בשם רב], לא לימד את זה [שהמשנה רבי מאיר, אלא הם ב' אמוראים בדעת רב]. יש שאמרו, אמר רב יהודה אמר רב, זו דברי ר' מאיר, אבל חכמים אומרים, כל משפחות בחזקת כשרות. אמר רב חמא בר גוריא אמר רב, [אבל לחכמים] אם קורא עליו ערעור, צריך לבדוק אחריה.

אין בודקין מן המזבח ולמעלה. למה. לולא שבדקוהו לא היו מעלים אותו.

ולא מן הדוכן ולמעלה. למה. שאמר מר, ששם היו יושבים [הסנהדרין] ומייחסים הכהנים והלוויים [להבדיל פסולים מן העבודה ומן הדוכן].

ולא מסנהדרין ולמעלה. למה. שרב יוסף לימד, כשם שבית דין [פי' סנהדרין] מנוקים בצדק, כך מנוקים מכל מום [פסול יוחסין]¹⁰⁶⁴. אמר מרימר, מהו הפסוק [שמרמו לזה]. "כולך יפה רעיתי ומום אין בך". נאמר, מום ממש. אמר רב אחא בר יעקב, אמר קרא, "והתיצבו שם עמך", עמך, בדומים לך [פי' מיוחסין כמותך]¹⁰⁶⁵. ואולי משום שכינה [פי' סנהדרין] שבאותה שעה הוצרכו להיות מיוחסין, משום שכינה על שם נבואה נאספו שם, אבל סנהדרין שהן לרון כגון סנהדרי דיתרו חותן משה לא. אמר רב נחמן, אמר קרא, "ההקל מעליך ונשאו אתך", בדומים לך.

כל מי שהוחזקו אבותיו משוטרי הרבים. זאת אומרת, שלא מעמידים אותם [שוטרי הרבים, פי' דינים, ולא בכלל הסנהדרין של כ"ג] מפסולים. ושאלו סתירה, הכל כשרים לרון דיני ממונות, ואין הכל כשרים לרון דיני נפשות. ושאלו, מה נתרבה [במילת] "הכל". אמר רב יהודה, לרבות ממזר¹⁰⁶⁶. אמר אביי, בירושלים [שהיו מקפידים על כל דיניהם לייחסין]. וכן תני רב שמעון בר זירא בקידושי דבי לוי, בירושלים.

ונבאי צדקה משיאים. למה. כיון שרבים עם אנשים, שאמר מר, ממשכנים על הצדקה [פי' כאשר הקהל פסקו על איש צדקה, ואינו נותן, נוטלים משכונות בעל כרחו] ואפילו בערב שבת [שהאדם טרוד ומתוך כך מריכין עמהן ומבזין אותן]¹⁰⁶⁷, ואם יש דבר [פסול], יש לו קול.

מארח של רב אדא בר אהבה היה גר, והיה רב עם רב ביבי. אחד אמר, אני אמנה כשרה על העיר, ואחד אמר, אני אמנה כשרה על העיר,

באו לפני רב יוסף, אמר להם, למדנו "שום תשים עליך מלך וכו' מקרב אחיך", [מזה שכתוב "שום תשים", כפל הלשון מלמד ש] כל משימות שאתה משים לא יהיה אלא מקרב אחיך [ולא גר]¹⁰⁶⁸. אמר לו רב אדא בר אהבה, ואפילו אמו מישראל [גם כן פסול לזה]. אמר לו, [אם] אמו מישראל, קוראים אותו "מקרב אחיך". הלכך, רב ביבי שהוא בן אדם גדול, יעיין [ישלוט] בדברי שמים [פי' גבאי צדקה ופוסק צדקה, ומחלק הצדקה וסדר המתרגם והמפטירים], ואתה תעיין [תשלום] בדברי העיר [פי' שאר צרכי צבור לדברי הרשות, לשומר כלי זיין של בני העיר, לחפירת בור לשדות מים, להעמיד דלתות לשערי העיר]. אמר אביי, הלכך מי שמארח בחור חרין¹⁰⁶⁹ במלונו, שיארח [אחד] כמו רב אדא בר אהבה, שיודע למצא לו זכות? רבי זירא התעסק בו [פי' במארח שלו, לכבדו ולהושיב לו בשררה]. רבה בר אבוה התעסק בו [פי' במארח שלו, לכבדו ולהושיב לו בשררה]. במערב [פי' בארץ ישראל], אפילו ממונה על המדות לא מעמידים מהם [מגרים]. בנהרדעא, אפי' שוטר הממונה להשקות בית השלחים לא מעמידים מהם.

רבי יוסי אומר, אף מי שהיה וכו'. למה. מדייקים ומחתימים [רק מיוחסים].

רבי חנינא בן אנטיגנוס וכו'. אמר רב יהודה אמר שמואל, בחיילות של בית דוד [שהיו באים בחלוקה חדש בחדש וחוזרין בתמידות, וכותבין בשמות משפחת פלוני ופלוני בחדש פלוני והיו זהירין לייחסן מכל מום]. אמר רב יוסף, מהו הפסוק [שמרמו לזה]. "ההתיצבם בצבא במלחמה". ולמה [ייחסו החיילים]. אמר רב יהודה אמר רב, כדי שתהא זכותם וזכות אבותם מסייעתם. והרי יש "צלך" העמוני [אשר נמנה בראשי גבורים לדוד]. מהו [פי' למה נקרא העמוני] שבא מעמון [ונתגייר אלמא לא הקפיד על הגרים]. לא, שהיה גר בעמון. והרי יש אוריה החתי, מהו [פי' למה נקרא החתי] שבא מחת. לא, שהיה גר בחת. והרי יש אתי הגיתי. ואם תאמר, גם כן שהיה גר בגת, והרי אמר רב נחמן, אתי הגיתי בא ובטלה [צלמים של עטרת מלכם, והוא שם של האליל של עמון, וגיתי היה גוי, שרק גוי יכול לבטל עבודה זרה]. ועוד, אמר רב יהודה אמר רב, ארבע מאות בחורים היו לו לדוד [בחיילותיו, ולא בנין], וכולם בני יפת תואר [כל אימותם היו נשים שנלקחו במלחמה] היו [ולכן נהגו מנהגי גוים], וכולם מסתפרים קומי ומגדלים בלורית [מאחורי ערפם] היו, וכולם יושבים בקרונות של זהב והיו מהלכים בראשי גייסות, והן הן בעלי אגרופים של בית דוד. [אלה] הלכו לאיום [ולא ירדו בתוך המלחמה].

¹⁰⁶⁰ גיר' רש"י, וכן הוא בכתי' מינכן "מי אמר".

¹⁰⁶¹ עי' לעיל הערה 1056.

¹⁰⁶² עי' לעיל הערה 999.

¹⁰⁶³ עי' לעיל עג ע"ב אין ערעור פחות מב', ועי' לעיל ב"ש הערה 1056.

¹⁰⁶⁴ עי' רמב"ם סנהדרין פ"ב ה"ו: כשם שבית דין מנוקין בצדק כך צריכין להיות מנוקין מכל מומי הגוף, וצריך להשתדל ולבדוק ולחפש שיהיו כולן בעלי שיבה בעלי קומה, בעלי מראה, נבונים לחש, ושידעו ברוב הלשונות כדי שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן.

¹⁰⁶⁵ עי' רמב"ם סנהדרין פ"ב ה"א: אין מעמידין בסנהדרין בין בגדולה בין בקטנה אלא אנשים חכמים ונבונים, מופלגין בחכמת התורה בעלי דיעה מרובה, יודעים קצת משאר חכמות כגון רפואות וחשבון ותקופות ומזלות ואיצטגנינות ודרכי המעוננים והקוסמים והמכשפים והבלי ע"ז וכיוצא באלו כדי שיהיו יודעים לרון אותם, ואין מעמידין בסנהדרין אלא כהנים לויים וישראלים המיוחסים הראויים להשיא לכהונה, שנאמר והתיצבו שם עמך בדומין לך בחכמה וביראה וביחס.

¹⁰⁶⁶ עי' ש"ע (ח"מ סי' ז ס"ב): ממזר, ואפילו שלשתן ממזרים, הרי אלו כשרים לרון לכל. וכן אם היה כל אחד מהם סומא באחת מעיניו, כשר. אבל הסומא בשתי עיניו פסול.

ביאור: ואפילו שלשתן ממזרים כו' - הוא הדין בשלשה גרים שאמן מישראל דכשרים לרון ישראלים (סמ"ע).

סומא באחת מעיניו כשר כו' - פירוש אפילו בתחילת דין (סמ"ע).

בשתי עיניו פסול - דכיון דלכולי עלמא בלילה אסור לרון, ולזה ביממא לילה הוא (סמ"ע), אם היה שפוי בתחילת דין ונסמא קודם גמר דין, לדעת הסמ"ע כשר לגמור הדין, דאף בלילה גמר דין כשר, אבל "א שפסולו משום שהוקש לראית נגעים ואז פסול הוא אפילו לגמ"ד מגזירת הכתוב. ועיקר למסקנה דלגמר כשר ורק התחלה פסול. ואם ידעת שהשני יש לכופו על זה (פ"ת), וי"א דבדיעבד כשר (ש"י), לפי דעת הסמ"ע כשר בדיעבד. וכן פתוח בתחילת דין ונסתמא בגמר דין מותר (נתה"מ), אם אינו סומא ממש רק שכהו שתי עיניו, דהיינו שחלש ראות עיניו אך יכול לראות, לכ"ע יכול להיות דין (פ"ת).

¹⁰⁶⁷ עי' ש"ע (יר' סי' רמח ס"ב): ממשכנים על הצדקה, אפילו בערב שבת.

¹⁰⁶⁸ עי' רמב"ם (מלכים פ"א ה"ד): אין מעמידין מלך מקהל גרים אפילו אחר כמה דורות עד שתהיה אמו מישראל, שנאמר לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא, ולא למלכות בלבד אלא לכל שררות בישראל, לא שר צבא לא שר חמשים או שר עשרה, אפילו ממונה על אמת המים שמחלק ממנה לשדות, ואין צריך לומר דין או נשיא שלא יהא אלא מישראל, שנאמר מקרב אחיך תשים עליך מלך כל משימות שאתה משים לא יהו אלא מקרב אחיך.

ועי' ש"ע (ח"מ סי' ז ס"א): בית דין של ג', שהיה אחד מהם גר, הרי זה פסול לרון לישראל, אלא אם כן היתה אמו (או אביה) מישראל. וגר דן את חבירו הגר, אף על פי שאין אמו מישראל.

ביאור: הרי זה פסול לרון כו' - פירוש, אפילו בדיני ממונות, דכל שימה ושררה צריך להיות דוקא מישראל ולא גר, ואפילו זרע זרען דגרים אסור בכל שימות, אבל גר אגר חבירו לא מיעטו קרא (סמ"ע), ואפילו ממונה על אמת המים אסור מדאורייתא (נתה"מ).

או אביו - אביו הוא כל שכן, דאביו מישראל עדיף טפי (סמ"ע).

אלא אם כן היתה אמו מישראל - שגם זה מקרב אחיך מיקרי (סמ"ע).

וגר דן את חבירו - אפילו בכפיה מותר לרון גר חבירו. ובלא כפיה מותר לרון אפילו לישראל (סמ"ע וש"י), היינו גר ממש, אבל הורתו ולידתו בקדושה ישראל מעליא הוא, וצריך שיהיה הדין אמו מישראל. תוס' יבמות ק"ב [ע"א] ד"ה לענין. ובדיין לא סגי הורתו ולידתו בקדושה, ע"ש ברש"ל, ועיין בשו"ת מהר"א ששון ס"ס ט"ו (רע"א)

¹⁰⁶⁹ רש"י תענית ד ע"א.

מתני'. בת חלל זכר, פסולה מן הכהונה לעולם¹⁰⁷⁰ [פי' בת בנו ובת בן בנו עד סוף כל הדורות של חללים זכר בן זכר בת האחרון פסולה כבת הראשון אבל בתו מישאל כשרה]. ישראל שנשא בת חלל, בתו כשרה לכהונה [אבל כהן שנשא בת חלל בתו חללה דכל ודל הנוולד בביאת איסור כהונה הוי חלל]. חלל שנשא בת ישראל, בתו פסולה לכהונה. רבי יהודה אומר, בת גר זכר כבת חלל זכר [ואפילו מישראלית כבת חלל זכר ופסולה לכהונה]. רבי אליעזר בן יעקב אומר, ישראל שנשא בת ישראל, בתו כשרה לכהונה¹⁰⁷¹, וגר שנשא בת ישראל, בתו כשרה לכהונה, אבל גר שנשא גיורת, בתו פסולה לכהונה, אחד גר ואחד עבדים משוחררים, אפי' עד י' דורות, עד שתהא אמו מישאל, ר' יוסי אומר, אף גר שנשא גיורת, בתו כשרה לכהונה.

גמ'. מהו [פירוש הדבר "פסולה מן הכהונה] לעולם". מה הייתי אומר, שזה דומה למצרי או אדומי, מה שם לאחר שלשה דורות [הזכרים כשרים לקהל], כמו כן כאן, לאחר שלשה דורות [פסולי חללות מותרים לאחר ג' דורות, ואז בתו כשרה לכהונה], לכן לומדים [שלא].

ישראל שנשא חללה. מאיפה לומדים את זה. אמר ר' יוחנן בשם ר' שמעון, נאמר כאן "ולא יחלל זרעו בעמיו", ונאמר לעיל "לא יטמא בעל בעמיו" [אסור לכהן להטמאות לאשתו הפסולה לו], מה לעיל זכרים [אסורים לטמאות את עצמם] ולא נקבות, אף כאן [הפסול חללות חלה על] זכרים ולא נקבות. אלא מעתה, בתו של כה"ג [מן האלמנה] תתיר [אם אין פסול חללות בנקבות]. וכי כתוב "בנו", כתוב "זרעו" [ואפילו נקבות], "לא יחלל זרעו בעמיו". שתתיר בת בנו. נאמר "לא יחלל זרעו", מ'קיש זרעו אל הוא עצמו, מה הוא, בתו פסולה, אף בנו, בתו פסולה. שתאסר את בתו [לכהונה]. לא דאם כן, הגזירה שוה [לעיל שדווקא זכרים ולא נקבות בענין חללות] לא עזר לכלום.

חלל שנשא בת ישראל, בתו פסולה. הרי זה כתוב בתחילת המשנה, "בת חלל זכר פסולה מן הכהונה לעולם". מאחר וכתוב בתחילת המשנה "ישראל שנשא חללה", כתוב גם בסוף "חלל שנשא בת ישראל" [ואע"פ שאין הלכה נלמדת ממנה, עכ"ז זה כתוב כדי לעשות המשך ללשון המשנה].

המשנה שלנו לא כרכי דוסתאי בן יהודה, שלמדנו בבביתא, רבי דוסתאי בן יהודה אומר, כשם שבני ישראל מקוה טהרה לחללות [להכשיר את בתה ממנו לכהונה], כך בנות ישראל מקוה טהרה לחללים [להכשיר את בתו ממנו לכהונה]. מהו טעמו של ר' דוסתאי בר' יהודה. אמר קרא "לא יחלל זרעו בעמיו" [מזה שכתוב "בעמיו" ולא "בעממיו"], בעם אחד [פי' ששניהם חללים] הוא דמחלל [את בתו], בשני עממים [שהוא חלל והיא ישראלית רגילה] אינו מחלל [את בתו, ולכן היא כשרה לכהונה].

הרבנים למדו "לא יחלל זרעו", אין לי אלא זרעו [פי' שזרעו פסולה לכהונה], מאיפה לומדים שהיא עצמה¹⁰⁷² [שהאלמנה שנשא כה"ג מתחללת בביאתו מן התרומה, אם היא היתה בת כהן, ומן הכהונה ללקות

¹⁰⁷⁰ ע"י ש"ע (אה"ע סי' ז סט"ז): חלל שנשא כשרה, הולד ממנה חלל. וכן בן בנו, כלם חללים עד סוף כל הדורות. ואם ילדה בת, אסורה לכהונה. אבל אם נשאת אותה הבת לישראל וילדה ממנו בת, אותה הבת כשרה לכהונה, שישאל שנשא חללה הולד כשר.

¹⁰⁷¹ ע"י ש"ע (אה"ע סי' ז סכ"א): גר שנשא גיורת, וילדה בת, לא תנשא לכתחלה לכהן אפי' בת בתה עד כמה דורות, אף על פי שהורתה ולידתה בקדושה. ואם נשאת לכהן, לא תצא. ואם יש בה צד א' של ישראל, כגון גר שנשא ישראלית או ישראל שנשא גיורת, הבת מותרת לכהן לכתחלה. וה"ה למשוחרר שנשא ישראלית או ישראל שנשא משוחררת.

ע"י ח"מ: ואם נשאת לכהן לא תצא. הרמב"ם פ"ט מהא"ב מסיים הואיל והורתה ולידתה בקדושה משמע הא הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה בתר הריון אזלינן ואסורה לכהונה, ובי' כתב על דברי הרמב"ם (ורצה להוכיח דמיירי שהורתה ולידתה בקדושה ולא תימא הכי אמאי לא תצא) דהא גיורת פחותה מבת ג' פסולה לכהונה ולא דק דאין זה ראייה ללידתה בקדושה. ועי' ב"ש: ומצאתי כתוב לפרש דברי הבי' ע"פ הפלוגת' בקדושינן דף ע"ז דאי הורתה שלא בקדושה לא תצא אם כן הקרא בתולה מזרע ישראל אתיא כרשב"י דלמד מקרא זה גיורת כשרה ואנן ק"ל גיורת פחותה מג"ש פסולה לכהונה ולזה כתב הבי' דק"ל גיורת פחותה מג"ש פסולה אם כן הורתה שלא בקדושה פסולה, ואם יש צד א' ישראל נראה דבעינן גם הורתה ולידתה בקדושה:

¹⁰⁷² ע"י ש"ע (אה"ע סי' ז סט"ב): איזו היא חללה, זו שנולדה מאיסורי כהונה, כגון כהן הדיוט שבא על הזונה או על הגרושה, וכהן גדול שבא עליהן או על האלמנה, או שנשא בעולה ובא עליה, הרי אלו נתחללו לעולם. ואם הוליד ממנה, בין זה שחיללה בין אחר, הולד, בין שהוא זכר בין שהוא נקבה, חלל, והיא עצמה נתחללה בביאתו משעהרה בה, בין שבא עליה בשוגג בין במזיד, בין באונס בין ברצון, והוא שיהיה כהן מבן ט' שנים ויום אחד ולמעלה, והנבעלת מבת ג' שנים ויום א' ומעלה. אבל כהן שקידש אחת מאיסורי כהונה, ונתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין, לא נתחללה. אבל מן הנישואין, אף ע"פ שלא נבעלה, נתחללה, שכל נשואה בחזקת בעולה היא אף על פי שנמצאת בתולה.

כהן הדיוט הבא עליה אחריו משום חללה]. אומרים קל וחומר, מה זרעו שלא עבר עבירה, מתחלל, היא שעברה עבירה, קל וחומר שמתחללת. הוא עצמו יוכיח, שעבר עבירה [פי' הכה"ג נשא אלמנה] ואין מתחלל¹⁰⁷³ [אלא הוא רק פסול לכהונה עד שידור הנאה ממנה או מגרשה. ועונה הגמ', זו איננה פירכא שכן]. הוא לא מתחלל אף פעם [אפילו בא על שפחה או זונה], תאמר בה שמתחללת בכל מקום [אם בא עליה כותי או חלל או ממזר וכו']. ואם תרצה לומר [איזה תשובה על הקל וחומר להכשירה] אמר קרא "לא יחלל זרעו", לא יחולל זה שהיה כשר ונתחלל. מהו [פירוש הדבר] "אם תרצה לומר". ואם תאמר יש לשאול, מה לזרעו שכן יצירתו בעבירה. אמר קרא "לא יחלל", לא יחולל זה שהיה כשר ונתחלל.

הרבנים למדו, איזו היא חללה. כל שנולדה מן הפסולים. מהו "פסולים". אם תאמר פסולים לו, הרי מחזיר גרושתו שפסולה לו, ובניה כשרים, שנאמר "תועבה היא", היא תועבה, ואין בניה תועבים¹⁰⁷⁴. אמר רב יהודה, כך נאמר, איזו היא חללה. כל שנולדה מן פסול כהונה. רק נולדה, אבל לא נולדה, לא [נתחלל]. הרי אלמנה וגרושה זונה שלא נולדה [פסולה לכהונה], ונהיתה חללה. אמר רבה, כך נאמר, איזו חללה מוזכרת שלא היה לה שעת הכושר בכלל. כל שנולדה מן פסול כהונה. מהו [פירוש המילה] "מוזכרת". אמר רב יצחק בר אבין, כך נאמר, איזו היא חללה, שעיקרה מדברי תורה [פי' ממשמעות המקרה] ואין צריכים לפרשה מדברי סופרים. כל שנולדה מן פסולי כהונה [אבל חללה הנעשית חללה ע"י ביאה הוצרכו לדרוש בה מקראות כגון זו שהיתה כשרה ונתחללה].

הרבנים למדו, [כה"ג הבא על] אלמנה אלמנה אלמנה, אינו חייב אלא אחת. [כהן הבא על] גרושה גרושה גרושה, אינו חייב אלא אחת. [כהן הבא על] אלמנה וגרושה וחללה זונה, בזמן שהם כסדר [שנתאלמנה תחילה ונשאת לשני וגירשה ונשאת לכהן ונתחללה ואח"כ נבעלה לאחד מן הפסולים או לקרובים בעילת זנות ונעשית זונה], חייב על כל אחת ואחת. [אבל אם היא] זינתה [מקרובים או ממזר] ו[אח"כ] נתחללה [שבא עליה כהן ועשאה חללה שהיתה אסורה עליו משום זונה] ו[אחר כך] נתגרשה ו[אח"כ] התחנתה לאיש אחר [ונתאלמנה, אינו חייב אלא אחת¹⁰⁷⁵]. אמר מו, [מה שכתוב לעיל] אלמנה אלמנה אלמנה, אינו חייב אלא אחת. במה מדובר ה"אלמנה" הזאת. אם תאמר שבא על אלמנת ראובן, ו[גם] על אלמנת שמעון ו[גם] על אלמנת לוי, למה אינו חייב אלא אחת.

¹⁰⁷³ ע"י ש"ע (אה"ע סי' ז ס"ג): הכהן עצמו שעבר ובא על אחת מאיסורי כהונה, לא נתחלל.

¹⁰⁷⁴ ע"י רמב"ם איסור' פט"ו הל"ב: המחזיר גרושתו משנשאת הולד כשר שהרי אינה ערוה.

צ"ע למה לא מובא בש"ע. ועי' פ"ג: ר"ל אף לכהונה מותרת הבת ועיין מש"כ רבינו לקמן פ"ט ה"ה [ז"ל: כהן הבא על ערוה מן העריות חוץ מנדה או על אחת מחייבי לאוין השוין בכל עשה אותה זונה כמו שביארנו, חזר ובא עליה ביאה שנייה בין הוא בין כהן אחר נעשית חללה וזרעו ממנה חללים, לפיכך כהן שבא על זקוקה ליבם ונתעברה מביאה ראשונה הולד כשר לפי שאינה מאיסורי כהונה ונעשית זונה, חזר ובא עליה ביאה שנייה נתעברה וילדה היא חללה וולדה חלל לפי שהוא מאיסורי כהונה].

ועי' שם בשער המלך: אמר' בפרק אלמנה ל"ג (דף ס"ט) ואימא נבעלה לפסול לה אף מחזיר גרושתו לאיש זר אמר רחמנא מי שזר אצלה מעיקרא לאפוקי האי דלאו זר מעיקרא הוא ע"כ. ודרשה זו היא דרשה גמורה ואף שרבינו לא הביאה כבר עמד על זה ה"ה לעיל רפ"ח מהלכות אלו וז"ל ודע שרבינו כשהזכיר נבעלה לאדם שהיא אסורה לו לא הוצרך להוציא מחזיר גרושתו משנשאת דהא ודאי לא פסיל לה משום דלאו זר אצלה מעיקרא הוא משום שלא אמרו כן אלא לתרומה אבל לכהונה כבר נפסלה מחמת שנתגרשה ומ"מ עדיין היה לו לבאר ע"כ.

¹⁰⁷⁵ ע"י רמב"ם (איסור' פ"ז ה"ח-ט): כלל גדול הוא בכל איסורים שבתורה שאין איסור חל על איסור אלא א"כ היו שני איסורין באין כאחת, או שהיה האיסור האחד מוסיף דברים אחרים על אותו האיסור, או אם היה כולל דברים אחרים עם איסור זה.

לפיכך אשה שהיתה אלמנה ונעשית גרושה ונעשית חללה ונעשית זונה ובא עליה כהן גדול אחר כך לוקה ארבע מלקיות על ביאה אחת, לפי שהאלמנה אסורה לכהן גדול ומותרת להדיוט, חזרה להיות גרושה נוסף בה איסור ונאסרת לכהן הדיוט, לפיכך נוסף בה איסור אחר על איסור האלמנה ועדיין היא מותרת לאכול בתרומה, נעשית חללה נוסף בה איסור שהיה נאסרת בתרומה ועדיין היא מותרת לישראל, נעשית זונה והואל יש שם זנות שאוסרה על ישראל אם זינתה אשתו ברצון נוסף בה איסור אחר, והוא הדין לכהן הדיוט שבא על הגרושה שנעשית חללה ואחר כך זונה שהוא לוקה שלש על ביאה אחת, אבל אם נשתנה סדר זה אינו לוקה אלא אחת.

הרי [הנשים האלה הם] גופים מוחלקים, והם [גם כן] שמות מוחלקים. אלא שבא על אלמנה אחת שלש ביאות. איך מדובר. אם שלא התרו בו, פשוט שאינו חייב אלא אחת. אלא דהתרו בו על כל אחד ואחד, [אז] למה אינו חייב אלא אחת. והרי למדנו במשנה, נזיר שהיה שותה יין כל היום כולו, אינו חייב אלא אחת, אמרו לו אל תשתה אל תשתה והוא שותה, חייב על כל אחת ואחת. לא [אלא] צריכים [לומר שמדובר], שבא על אלמנת ראובן שהיתה [גם כן] אלמנת שמעון שהיתה [גם כן] אלמנת לוי¹⁰⁷⁶. מה הייתי אומר הרי שמות מוחלקים, לכן לומדים [שלא, אלא] צריכים גופים מוחלקים, והרי אין.

אלמנה וגרושה וחללה זונה. מה סובר התנא הזה. אם הוא סובר, איסור חל על איסור, גם הפוך [הוא חייב על כל אחת ואחת]. ואם הוא סובר, אין איסור חל על איסור, אפילו כסדר הזה גם לא [חייב אלא אחת]. אמר רבא, התנא הזה, לא סובר שאיסור חל על איסור, [אבל] כן סובר שאיסור מוסיף [חל על איסור, פי' כשהאיסור השני מוסיף עליה לאוסרה במה שהיתה מותרת לו מחמת האיסור הראשון, ורק כסדר יש ככולן איסור מוסיף]¹⁰⁷⁷. אלמנה אסורה לכהן גדול ומותר לכהן הדיוט, [אחרין] שנהיתה גרושה, מאחר ונוסף לה איסור לגבי כהן הדיוט, נוסף לה [גם כן עוד] איסור לגבי כהן גדול [ונאף על פי שאסורה לו כבר ומיחייב שתי פעמים מלקות], ועדיין מותרת לאכול בתרומה, [אחרין] שנהיתה חללה, מאחר ונוסף לה איסור לאכול בתרומה, נוסף [עוד] איסור לגבי כהן גדול. אלא זונה, איזה איסור מוסיף יש בה. אמר רב חנא בר רב קטינא, הואיל ושם זנות פוסל בישראל [פי' אם אשת ישראל זנתה תחתיו, אסורה לו, וכאן אע"פ שאינה זנות תחת בעלה, מיהו שם זנות מצאנו שהוא מוסיף].

תנא לימד לפני רב ששת, כל שהיא ב"יקח" [פי' כל שאתה קורא בה כשהיא בתולה "יקח", היינו שראויה לכ"ג], הרי הוא ב"לא יקח" [ישנו בכל יקח אם היתה אלמנה], כל שאינו ב"יקח", אינו ב"לא יקח", חוץ מכהן גדול שבא על אחותו אלמנה [שלוקה עליה משום איסור אחותו ולא איסור כהונה]. אמר לו, מי אמר לך [כך]. ר' שמעון היא, שאמר, אין איסור חל על איסור. שלמדנו בברייתא, רבי שמעון אומר, האוכל נבילה ביום הכפורים, פטור [מכרת, שאין איסור יו"כ חל על איסור נבילה שקדם]¹⁰⁷⁸.

¹⁰⁷⁶ עי' רמב"ם (איסור"ב פ"ז ה"א): מי שנתאלמנה מאנשים הרבה או נתגרשה מאנשים הרבה אין לוקין עליה אלא אחת על כל ביאה, אלמנה בין מן האירוסין בין מן הנישואין אסורה.

¹⁰⁷⁷ רש"י. ועי' ריטב"א: פירוש איסור מוסיף כל שנוסף בחתיכה זו תוספת חומרא באיסור האחרון יותר על הראשון, הן לנאסר הראשון כגון שנוסף בו איסור הנאה או חומרא אחרת, או שנוסף בו איסור לאחרים שלא היו נאסרין באיסור ראשון כהני דפריש תלמודא הכא, ויש איסור כולל והוא שלא נוסף באיסור אחרון שום חומר בחתיכה זו לשום אדם יותר על האיסור הראשון, אלא שחל איסור דרך כלל על חתיכה זו עם שאר חתיכות דהיתר ומיגו דחייל איסורא אהיתירא חייל איסורא, כגון נבלה שנתנבלה מערב יום הכיפורים דכי אתי יום הכיפורים וחייל איסור אכילה בחתיכות של היתר חייל נמי בנבלה, ויש איסור בת אחת והוא כל שחלין בחתיכה אחת שני איסורים כאחד שלא קדם אחד לחברו, ובאיסור בת אחת מודו כולי עלמא אבל באיסור מוסיף ואיסור כולל איכא פלוגתא, ומאן דמדה באיסור כולל מודה נמי באיסור מוסיף, ואיכא דמדה באיסור מוסיף ולא מודה בכלל, ואיכא נמי דלא מודה בחד מינייהו כדאיתא במסכת שבעות (ע"ש כ"ד א' ב') בהדיא.

¹⁰⁷⁸ ועי' עוד ברש"י: [כל זה] אם נתנבלה מערב יום כפורים הרי קדם איסור נבלה ואם נתנבלה ביום כפורים אפי' הכי אסורה היתה עליו מבערב משום אבר מן החי.

עי' ריטב"א: ולא נהירא דאם כן כשנתנבלה ביום הכיפורים ופקע מיניה איסור אבר מן החי אמאי לא חיילו עליה כי הדדי איסור נבלה ויום הכיפורים דהא איסור בת אחת היא דמודה בה רבי שמעון, דהא דכוותה אמרינן ביבמות פרק ארבעה אחין (לג ע"א) גבי זר, שאלו מליקה שחייב שתיים אפילו לרבי שמעון משום דהוי איסור בת אחת, ומאן דמדה באיסור כולל מודה נמי באיסור מוסיף, ואיכא משום מעילה, ואפילו לאחר מליקה נמי כל זמן שלא הזה דמה שלא נראית לכהנים, וכדתנן במסכת מעילה (ח ע"א) חטאת העוף מועלין בה משהקדישה נמלקה הוכשרה ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלונה הזה דמה חייבין עליה משום פגול נותר וטמא ואין בה מעילה, דאלמא אפילו אחר מליקה יש בה מעילה עד שמה דמה ונראית לכהנים, וכל זמן שיש בה איסור מעילה לא חיילי עליה איסור נבילה ולא איסור זרות איסור נבלה דמליקה לא חייל דהא קדים ליה איסור מעילה מחיים ואין איסור חל על איסור, ואיסור זרות, נמי לא חייל דאע"ג דקדשה אין איסור זרות חל עליה לא מחיים ולא במליקה עד שהזה דמה ונראית לכהנים, וכדתנא בהדיא בפרק אלו הן הלוקין (מכות י"ח ב') זר שאכל בשר חטאת ואשם קודם זריקת דמים פטור דכתיב ואכלו אותם אשר כבר בהם וזר לא יאכל, הלכך כל זמן שלא הזה דמה יש בה מעילה ולא חיילי בה איסור נבילה ואיסור זרות ומכיון שהזה דמה פקע איסור מעילה וחיילי עלה איסור נבילה ואיסור זרות כאחד, וכן פירש רבינו חננאל ז"ל.

שם זה רבנן, הרי אמרו, איסור חל על איסור. אפי' תאמר שזה רבנן, הרבנן אמרו איסור חל על איסור, היינו [דווקא] איסור חמור על איסור קל [ויוה"כ שהוא בכרת חומר חלק על איסור נבילה שהיא בלאו], אבל איסור קל על איסור חמור, לא חלה [ולכן אין איסור אלמנה שהיא בלאו, חלה על איסור אחותו שהיא בכרת].

יש שאמרו, מי זה [שצריך לימוד לומר שלא יחול איסור אלמנה לכה"ג על איסור אחותו]. רבנן, שאמרו, איסור חל על איסור. והרבנן אמרו איסור חל על איסור, היינו איסור חמור על איסור קל, אבל איסור קל על איסור חמור לא חלה. שאם [תאמר שהמחבר של הברייתא היא] ר"ש, עכשיו איסור חמור על איסור קל לא חלה, וכי יש לשאול אם איסור קל על איסור חמור. מה הייתי אומר איסור כהונה שונה [שריבה בהן הכתוב מצות יתירות הילכך אפילו קל על חמור דעלמא ליחול], לכן לומדים [שלא].

אמר לו רב פפא לאביי, ישראל הבא על אחותו, עושה אותה לזונה¹⁰⁷⁹ [שהיה נבעלה בעילת פסול ואסורה לכהן משום זונה]. האם הוא עושה אותה לחללה [ללקות כהן עליה משום חללה]¹⁰⁸⁰ או לא. וכי אומרים קל וחומר, מחייבי לאוים הויה חללה, מחייבי כריתות לא כל שכן. או אולי אין חללה אלא מאיסור כהונה¹⁰⁸¹. אמר לו, אין חללה אלא מאיסור כהונה בלבד.

אמר רבא, מאיפה יודעים הדבר שאמרו רבנן, אין חללה אלא מאיסור כהונה. שלמדנו בברייתא, לא יאמר [פי' לא היה צריך לכתוב התורה] גרושה בכהן גדול, ונלמד בקל וחומר מכהן הדיוט, ואני אגיד, עכשיו לכהן הדיוט אסורה, יש לשאול לכהן גדול. [אז] למה נאמרה. כשם שחלוקה גרושה מזונה וחללה [האמורות אצל] כהן הדיוט [שם זונה וחללה וגרושה היא לוקה עליה אף משום גרושה], כך חלוקה בכהן גדול. זה פשוט, [וכי יש צד] שיהיה פחות [בגלל שהוא כהן גדול]. אלא, כשם שחלוקה גרושה מזונה וחללה בכהן הדיוט, כך אלמנה חלוקה מגרושה וחללה זונה בכהן גדול [שם היתה אלמנה וגרושה וחללה זונה חייב על כל אחת ואחת. אין] למה נאמרה חללה. [אלא זה פסוק מיותר, ולומדים מזה ש] אין חללה אלא מאיסור כהונה [ולא מאיסורים הנוהגים בישראל. אין] למה נאמרה זונה. נאמר כאן [בכהן גדול] זונה ונאמר להלן [בכהן הדיוט] זונה, מה כאן זרעו חללים, אף להלן זרעו חללים. אמר רב אשי, הילכך, כהן הבא על אחותו,

ויש שפירשו דמשום הכי פטור מיום הכיפורים ולא חייל אחתיכה זו שנתנבלה ביום הכיפורים באיסור בת אחת, משום דאיסור נבילה קודם בה לאיסור יום הכיפורים ולא הוי איסור בת אחת דנבילה שיעורה בכזית קודם ביום הכיפורים שיעורו בככותבת, ולא נהירא דאנת לאו לחיוביה לאוכל אתינן אלא לדון באיסורין היאך חלין, וחתיכה שיש בה כותבת הרי קדים וחייל ביה איסור יום הכיפורים כשם שחל איסור נבילה על כזית שבו ואין אחד מהם קודם לחברו, וזה פשוט מאוד וכו'.

לפיכך יש לפרש האוכל נבלה ביום הכיפורים פטור שהוא פטור מן האחרון, שאם נתנבלה מערב יום הכיפורים פטור מיום הכיפורים וחייל משום נבלה דקדים דאין איסור חל על איסור קודם, ואם נתנבלה ביום הכיפורים מעיקרא חייל עליה איסור יום הכיפורים ולא חייל עליה השתא איסור נבלה לפיכך חייב משום יום הכיפורים ופטור משום נבלה, ורבנן מודו בנתנבלה ביום הכיפורים ופליגי עליה בנתנבלה מערב יום הכיפורים, דקא סברי דאתי איסור יום הכיפורים וחייל איסור נבלה באיסור כולל, דמגו דאתכלל איסורא דיום הכיפורים בחתיכות דהיתירא חייל נמי בנבילה דאיסור חמור חייל על איסור קל בכלל

עי' גר"ח [לתרץ שאלת הריטב"א]: לפי מש"כ הרמב"ם (מאכ"א פ"ד ה"ז) והוא מספרי פ' ראה ומירושלמי נזיר פ"ו, דנבילה ואבר מן החי מצטרפים זה עם זה, אם כן הוא כמו איסור אחד ולא חל יוה"כ על הך דנבילה.

וז"ל הרמב"ם: כל הנבלות מצטרפות זו עם זו וכו', אבל בשר נבילה עם בשר בהמה טמאה אין מצטרפין, כיצד וכו' אם קבץ חצי זית מנבלת בהמה טהורה וחצי זית מן הטרפה, או חצי זית מבשר נבלה וחצי זית מבשר מן החי מן הטהורה ואכלו לוקה.
¹⁰⁷⁹ עי' לעיל הערה 1053.

¹⁰⁸⁰ אע"פ שגם זונה חייב מלקות, אמנם אם התרו בו משום חללה, ואין בה רק איסור זונה, לא חייב.

¹⁰⁸¹ עי' לעיל הערה 1072.

עושה אותה לזונה [נ"מ שאם כהן בא עליה, לוקה], ולא עושה אותה לחללה [שהרי אין חללה אלא מאיסור כהונה וזה איסור לכל ישראל. ואם] חזר ובא עליה [הוא פעם שנית או כהן אחר], עשה אותה חללה¹⁰⁸² [שהרי אסורה לו משום זונה שאינו נוהג אלא בכהונה].

אמר רב יהודה, כהן גדול [המקדש ובא על¹⁰⁸³] אלמנה [והוא הדין כהן הדיט נושא גרושה או חללה], לוקה שתיים, אחת משום "לא יקח" [בשעת קידושו], ואחת [בביאה שלאחר הקידושין, לוקה שתיים] משום "לא יחלל" [שהרי בביאה זו שאסורה לכהן, הופך אותה לחללה]. ושילקה [פעם שלישיית] גם משום "לא יחלל זרעו" [שהרי חילל זרעו, וזה נוסף על מה שחלל אותה. נכון, אם היה גומר ביאתו, היה חייב גם משום לא יחלל זרעו¹⁰⁸⁴], אלא ההלה של רב יהודה מדובר [שלא גמר ביאתו] [אלא רק הכניס האבר ולא הזריע].

רבא שאל ממשנה, [כה"ג שבא על אשה אחת שהיא] אלמנה [וגם] גרושה, לוקה משום שני שמות [פ"י אלמנה וגרושה]. נכון "שני שמות" ולא יותר. לא, שני שמות על זה [אלמנה ולא יחלל], ושני שמות על זה [גרושה ולא יחלל]. אם כן, הרי נאמר בסוף [המשנה], גרושה וחלוצה, אינו חייב אלא על אחת [וכי פירוש דבריו, שהוא חייב אחת על זה ואחת על זה, וזה קשה]. אך כך נאמר, אינו חייב אלא על אחת [על שם גרושה הוא חייב על כל חיובים התלויים בה אבל על חלוצה לא חלוצה לאו דאורייתא אלא דרבנן], ולעולם [על האחת הזאת חייב משום] שני שמות. וחלוצה דרבנן. והרי למדנו בברייתא?, [נאמר בפסוק: ואשה] גרושה [מאישה לא יקחו], אין לי אלא [שכה"ג אסור בגרושה, מאיפה יודעים] [שכה"ג גם כן אסור בחלוצה. מלמד הנאמר, "ואשה". באמת חלוצה היא] מדרבנן¹⁰⁸⁵, והפסוק הוא לסמיכות¹⁰⁸⁶.

אמר אביי, קידש [כ"ג או כהן הדיט אחת מן הפסולות האמורות בענין] לוקה, בעל לוקה¹⁰⁸⁷. קידש, לוקה משום "לא יקח" [קידושין

¹⁰⁸² ע"י שו"ע (אה"ע סי' ז ס"ד): כהן שבא על אחת מהערייות, או על יבמה לשוק, ונתעברה מביאה ראשונה, אין הולד חלל, אבל עשאה זונה. ואם חזר ובא עליה, הוא או כהן אחר, הולד חלל. אבל הבא על הגיורת ומשוחזרת, אפילו נתעברה מביאה ראשונה, הולד חלל.

ע"י ח"מ: כהן שבא על אחת מכל הערייות. אין נפקותא לדידן, דמאחר דהולד ממזר מכל הערייות הוא גרע מחלל רק לענין התראה ומלקות יש נ"מ.

וע"י ט"ז: אין הולד חלל. קשה דהא עכ"פ ממזר הוא ו"ל דנפק"מ לענין אכילת תרומה ולענין טומאת מת יש ספק בממזר כהן וצ"ע.

¹⁰⁸³ ע"י רמב"ם (איסורי ביאה פ"ז ה"ד): קידש כהן גדול אלמנה ובעלה לוקה שתיים, אחת משום אלמנה לא יקח, ואחת משום לא יחלל, ובין כהן גדול ובין כהן הדיט שנשא אשה מן הארבע ולא בעל אינו לוקה.

¹⁰⁸⁴ קשה שזה רק אם יש לו זרע.

¹⁰⁸⁵ ע"י שו"ע (אה"ע סי' ו ס"א): כהן אסור מן התורה בגרושה, זונה וחללה, ואסור בחלוצה מדרבנן. לפיכך אם עבר ונשא ספק חלוצה, אין צריך להוציא. אבל גרושה, אפילו אינה אלא ספק גרושה, צריך להוציא בין שנתגרשה מן האירוסין בין שנתגרשה מן הנשואין. ואפילו ריח גט פוסל בכהונה וכופין אותו להוציא.

וע"י באר היטב: מדרבנן. כהן שהחזק בכהן ימים רבים ונשא חלוצה כי לא ידע שחלוצה היא אין כופין אותו להוציא. ו"א דאין כופין בכהני בזמן הזה דכהני ספק נינהו. ואם רוצה לגרש זכור לטוב כיון שבניו נדחין מכהונה במ"מ. אבל אין כופין בשוטים. ו"א חלילה להוציא לעז על יחוסיה כהונה בזה"ז ושיהיו כל הבכורים מבלי פדוים.

וע"י ח"מ: אין צריך להוציא. משמע אבל לכתחילה גזרו אף על ספק חלוצה.

¹⁰⁸⁶ ע"י לעיל הערה שיג.

¹⁰⁸⁷ ע"י רמב"ם (איסורי ביאה פ"ז ה"ב): כל כהן שנשא אחת מהשלש נשים אלו בין גדול בין הדיט ובעל לוקה ואם בא עליה דרך זנות אינו לוקה משום זונה או גרושה או חללה שנאמר לא יקחו עד שיקח ויבעול. [הראב"ד]: אין השכל מודה בזה שהרי למדו כהן הדיט מכהן גדול לחלול הזרע בג"ש זונה זונה הלכך כי הדדי נינהו באסורייהו וטעות הוא בידו והטעהו מה שראה בגמרא כהן גדול באלמנה לוקה שתיים אחד משום לא יקח ואחד משום לא יחלל והוא סבר דוקא כהן גדול ולא היא אלא משום דלא מיתני ליה בכהן הדיט חלול דאשה בשלא גמר ביאתו קמיידי דליכא חלול זרע.

ע"י רמב"ם (איסורי ביאה פט"ו ה"ב): אחד ממזר שנשא ישראלית או ישראלי שנשא ממזרת כיון שבעלו אחר הקידושין לוקין, קידש ולא בעל אינו לוקה, בעל ולא קידש אינו לוקין משום ממזרות שאין לך בכל חייבי לאוין מי שלוקה על בעילה בלא קידושין אלא כהן גדול באלמנה כמו שיתבאר, המחזיר גרושתו משנשאת הולד כשר שהרי אינה ערוה. [ראב"ד] אחד ממזר - על הבבא ראשונה אין זה מחזור וקשיא ליה ממזרת דאלו נעירות וכו' דפריך התם א רבי יצחק קשיא ממזרת והמבין יבין עכ"ל. [ראב"ד] אלא כה"ג - לא נתבאר ולא יתבאר והאומרה לא יתפאר כי טעות גדול היא השתא איסור כהונה דכתיב ביה לא יקח אמרי' בעל ולא קידש לוקה הנך פסולין דלא כתיב בהו אלא ביאה לחודה לא כל

משמע שהן הקונים אותה]. בעל, לוקה משום "לא יחלל". רבא אמר, בעל [אחר קידושין] לוקה [שתיים, אחת משום לא יקח ואחת מקום לא יחלל], לא בעל אינו לוקה [אפילו אחת], משום שנאמר "לא יקח ולא יחלל", למה "לא יקח", משום "לא יחלל". ומודה אביי [לרבא], [בישראל והוא הדין כהן] מחזיר גרושתו¹⁰⁸⁸ שאם קידש ולא בעל, שאינו לוקה, "לקחתה להיות לו לאשה" [פ"י אישות של ביאה] אמר הרחמן [ה' ית' בתורה], והרי אין [עד שבוועל]. ומודה רבא [לאביי], ככהן גדול באלמנה שאם בעל ולא קידש, שלוקה, "ולא יחלל זרעו בעמיו" אמר הרחמן [ה' ית' בתורה], והרי הוא חילל [זוהו אינו תלוי בקידושין בכלל]. ושניהם מודים, [בישראל ה]מחזיר גרושתו, שאם בעל ולא קידש, שאינו לוקה, שהתורה אסרה [רק] דרך ליקוחים [שכן נאמר לא יוכל לשוב לקחתה, שהאיסור היא הליקוחין, היינו הקידושין].

רבי יהודה אומר, בת גר זכר כבת חלל [וביתו פסולה לכהן]. למדנו בברייתא, רבי יהודה אומר, בת גר זכר כבת חלל זכר, וזה קל וחומר, מה חלל שבא מטפה כשרה, בתו פסולה, גר שבא מטפה פסולה, אינו קל וחומר שבתו פסולה. [יש לשאול על הקל וחומר] מה לחלל שכן יצירתו בעבירה [שנתעברה אמו באיסור אבל עובד כוכבים בעובדת כוכבים אין עיבורו באיסור]. כהן גדול באלמנה יוכיח, שאין יצירתו בעבירה??, [ועכ"ף] בתו פסולה. [יש לשאול על הקל וחומר] מה לכהן גדול באלמנה שכן ביאתו בעבירה [באלמנה זו לפיכך בת הנולדה מהן פסולה לכהונה שהרי יצירתה בעבירה תאמר בגר שנשא ישראלית שביאתו בהיתר]. חלל יוכיח [שכן נשא ישראלית שאין ביאתו בעבירה]. וחזר הדין, לא ראי זה כראי זה¹⁰⁸⁹, הצד השווה שבהן, שאינן ברוב הקהל [שחלוקין משאר קהל שזה יצירתו בעבירה וזה ביאתו בעבירה], אף אני אביא את הגר, שאינו ברוב הקהל [שבא מטיפה פסולה] ובתו פסולה.

מה להצד השווה שבהן שכן יש בהם צד עבירה. לא תאמר, כהן גדול באלמנה יוכיח, אלא נאמר, מצרי ראשון [שנשא מצרית ראשונה שאין יצירתו בעבירה ולא ביאתו בעבירה ובתו פסולה דהא שניה היא ורחמנא אמר דור שלישי] יוכיח. מה למצרי ראשון שכן אינו ראוי לבא בקהל [שזה יצירתו בעבירה וזה אינו ראוי לבא בקהל וגר אינו ברוב קהל שבא מטפה פסולה]. חלל יוכיח. וחזר הדין, לא ראי זה כראי זה¹⁰⁹⁰, הצד השווה שבהן, שאינן ברוב קהל ובתו פסולה, אף אני אביא את הגר, שאינו ברוב קהל ובתו פסולה. מה להצד השווה שבהן שכן פוסלים בביאתם [אשה מהכהונה]. ורבי יהודה, גר גם פוסל בביאתו, ולומד את זה ב"מה הצד" מהדין הזה [פ"י מה חלל שבא מטפה כשרה פוסל גר שבא מטפה פסולה לכ"ש כר"].

ר' אליעזר בן יעקב אומר גר. למדנו בברייתא, רבי שמעון בן יוחי אומר, גירות פחותה מבת שלש שנים ויום אחד [שאינה בכלל זונה], כשרה לכהונה, שנאמר "יכול הטף בנשים וכו' החיו לכס", והנה פינחס היה עמהם [פ"י בין היוצאים למלחמת מדין, ואם מחיים אותם לכס, היינו מותר לכהנים]. ורבנן [איך הם לומדים את הפסוק] "החיו לכס", לעבדים ולשפחות [ולא לאישות]¹⁰⁹¹.

וכולם [כל הארבע תנאים החולקים בזה] דרשו את זה מאותו פסוק, "אלמנה וגרושה לא יקחו" להם לנשים "כי אם בתולות" מזרע בית ישראל. רבי יהודה סבר, עד דאית כל זרע מישראל [כלומר כל עיקר הקרוי זרע היינו מן האב ולכן בת גר זכר פסולה ואפ"י נשא ישראלית]. רבי אליעזר בן יעקב סבר, מזרע, ואפילו מקצת זרע [אפ"י זרע כחוש כגון מן האם גר שנשא ישראלית, אם יש צד אחד ישראל מכשיר ומיהו גר וגירות בתו פסולה]. רבי יוסי סבר, מי שנזרעו בישראל [אפ"י גר שנשא גירות בתו כשרה, ומיהו צריך להיות שהורתה ולידתה בקדושה]. רבי שמעון בן יוחי סבר, מי שנזרעו בתוליה בישראל [שצמחו וגמרו בתוליה משבאה לכלל ישראל דהיינו כשנעשית בת שלש גמרו בתוליה לביאה שאם תבעל מכאן ואילך אינן חוזרין אבל קודם שלש כל שעה הם חוזרין וצומחים ובאין, ולכן אפ"י גירות עצמה מכשיר ובלבד שלא תהא ראויה לביאה בגיותה דתיפוק לה מכלל זונה].

אמר לו רב נחמן לרבא,

שכן והדין נתן שהביאה תאסר כדי שלא ירבה ממזרות בישראל ופצוע דכא כדי שלא תזנה אשתו תחתיו והממזרות רבה.

¹⁰⁸⁸ ע"י רמב"ם (גירושין פ"א ה"ב): המגרש את אשתו ונתקדשה לאחר אף על פי שלא בעלה באסרה על הראשון, ואם החזירה הראשון ובעלה לוקה וכופין אותו להוציא ש' לא יוכל בעלה הראשון וגו'.

¹⁰⁸⁹ ע"י לעיל הערה כד.

¹⁰⁹⁰ ע"י לעיל הערה כד.

¹⁰⁹¹ ע"י לעיל הערה 1053.

הרי הפסוק הזה ההתחלה [מדבר] ככהן גדול [שכן כתוב אלמנה וגרושה לא יקח], והסוף [מדבר] ככהן הדיוט [שכן כתוב בתולות מזרע בית ישראל והאלמנה אשר תהיה אלמנה מכהן יקח]. אמר לו, נכון. וכי זה הדרן [לכתב הפסוק כך [מבלי לפרש שמדובר באדם אחר]. אמר לו, כן, שנאמר "ונר אלהים טרם יכבה ושמואל שוכב בהיכל ה'", והלא אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד. אלא, "נר אלהים טרם יכבה בהיכל ה'", "ושמואל שוכב" במקומו [בבית משמר הלויים שהיו שומרים את הבית].

"והאלמנה אשר תהיה אלמנה מכהן יקחו", [משמע שמותר לו אלמנה] מכהן, כן, [אבל אלמנה] מישראל, לא [הרי לא הוזהר כהן הדיוט על אלמנה]. כך נאמר, "מכהן יקחו" [פי'] משאר כהנים [שאינו כה"ג] יקחו. וכך למדנו, "מכהן יקחו", משאר כהנים יקחו. רבי יהודה אומר, מן המשיאים לכהונה יקחו [פי'] אלמנת אדם שראוי להשיא בתו לכהונה יקחו למעוטי אלמנת גר]. רבי יהודה לטעמו, שאמר, בת גר זכר כבת חלל זכר, כל שאתה נושא בתו, אתה נושא אלמנתו, וכל שאין אתה [פי'] כהן נושא בתו [גר], אין אתה נושא אלמנתו.

ר' יוסי אומר, אף גר שנשא גיורת. אמר רב המנונא בשם עולא, הלכה כרבי יוסי. וכן אמר רבה בר בר חנה, הלכה כרבי יוסי, ומיום שחרב בית המקדש, נהגו כהנים מעלה בעצמן, כרבי אליעזר בן יעקב¹⁰⁹². אמר רב נחמן, אמר לי הונא, [מי ש]בא לשאול, מורים לו כרבי אליעזר בן יעקב, [אבל אם כרב] נשא [בת גר וגיורת], אין מוציאים אותה ממנו, כרבי יוסי¹⁰⁹³.

מתני'. האומר בני זה ממזר [שנולד לו מחייבי כריתות], אינו נאמן [דקרוב הוא אצלו ואינו כשר להעיד עליו], ואפילו שניהם [פי' האב והאם] מודים על העובר שבמעיה ממזר הוא, אינם נאמנים, רבי יהודה אומר, נאמנים¹⁰⁹⁴.

¹⁰⁹² עי' לעיל הערה 1071.

¹⁰⁹³ עי' שו"ע (אה"ע סי' ד סכ"א): גר שנשא בת ישראל, או ישראל שנשא גיורת, הולד ישראל לכל דבר ואסור בממזרת.

עי' ט"ז: גר שנשא בת ישראל. הרמב"ם כתב כן ותמה הר"ן ע"ז דבשלמא בגוי הבא על בת ישראל הולד ישראל ואסור בממזרת לפי שאי אפשר לו להתחס אחר אביו דלמשפחותם לבית אבותם בישראל כתיב אבל זה שישראל גמור הוא למה לא יתיחס אחר אביו ויהא נידון כגר דמותר בממזרת והרי יש כאן קידושין ואין עבירה דהולד הולך אחר הזכר וצ"ע ע"כ. ולענ"ד נראה לתרץ דכיון דכי אזלת בתר תחילה שהיה גוי היה ישראל גמור אסור בממזרת ואתה בא להוציא גר מכלל גוי שהיה תחילה מטעם שהוא ישראל גמור עכשיו מצד שאתה נותן לו שם משפחה בישראל א"כ הוה נמי בכלל ישראל ג"כ שאסור בממזרת בשלמא בגר עצמו דמותר בממזרת הוא מטעם שלענין זה שיהיה מותר בממזרת לא נכנס הוא לקדושה זו ונשאר עליו ההיתר שהיה בגיותו וכאלו הוא עדיין גוי לזה משא"כ בזה הבן שאתה עוקר ממנו שם גיות של אביו כיון שאתה רוצה לקרות בו למשפחותם לבית אבותם האין יהיה מותר בממזרת דכל שהוא בכלל קדושה זו אין עליו שם גיות כלל וכישראל גמור. ועי' ב"ש: ואפשר דס"ל להרמב"ם כלל זה לא אתמר אלא בישראל ולא כשיש צד אחד גר דהא גר בממזרת ק"ל ג"כ הולד ממזר או גב דיש קדושין ואין עבירה. ועי' אב"מ [להסביר שיטת הב"ש] והיינו דלמשפחותם לבית אבותם לא נאמר אלא בישראל ולא בגר.

1094 עי' שו"ע (ח"מ סי' רעט ס"ב): היינו מוחזקין בזה שהוא אחיו או בן דודו, ואמר אינו אחי ואינו בן דודי אינו נאמן. אבל נאמן הוא על מי שהחזק שהוא בנו לומר אינו בני ולא יירשנו. ואפילו היו לבן בנים, אע"פ שאינו נאמן עליו לומר אינו בני לענין יחוס, ואין מחזיקין אותו ממזר על פי, נאמן הוא לענין ירושה ולא יירשנו. הגה¹⁰⁹⁴ ואם מת הבן ואמר על בני בניו אין אלו בני בני כי לא היה אביהם בני, אינו נאמן אף על הירושה מאחר שאין בני קיים.

ביאור: שהחזק שהוא בנו - בתולה משרתת בבית עשיר, ופתאום הרתה ונחשד בעל הבית וכן אמרה הבתולה, והוא כחש, והזונה נתנה שם לבנה הנ"ל כשם העשיר, אח"כ נסע למדינה אחרת, ולקחו אחד מן הקצינים לביתו, אח"כ מתה אשת הקצין שאצלו בן הזונה ולקח הזונה הנ"ל לאשה, וילדה לו ב' בנים. ואח"כ מת העשיר שבביתו ונתעברה, ולא עלה על דעת בנה לירש. אח"כ מת הקצין, ואמר לפני מותו דרך וידוי כי בן חורגו לפי דעת העולם, הוא בנו ממש, כי היה באותן הימים שכן אל בית העשיר וממנו נתעברה, ונתן לה אז תקיעת כף לישא אותה רק שתגיד על בעל הבית שלה כדי שיוכרח ליתן לה סך רב, רק כאשר העשיר לא נתן לה מאומה עבר על התקיעת כף, וכן אמרה האם כי מעולם לא בא עליה אדם זולתו. אח"כ הצליח הנער הספק הזה במשאו ומתנו ונעשה עשיר מופלג ומת בלי ז"ק, ובאו שני כיתי בנים לירש, בני העשיר שכיחש ובני הקצין שהודה. ודאי יפה עשה הנער שלא ביקש לירש את העשיר, דק"ל נאמן אדם לומר אפילו על כלי שמוחזק שהוא בנו שאינו בנו, ואין קריאת שם ועלייתו לתורה וחתמתו ראייה כלי, שהכל נעשה על פי האם והיא אינה נאמנת עליו. ואפילו ודאי בא עליה ונתעברה, אינו בדין שירש אפילו העשיר שותק או אומר איני יודע אם ממני נתעברה, דכשם דאפקרה לדידה ה"נ לאחריני, משא"כ באומר זה בני דנאמן, אף על פי ד"ל דאי אפשר לדעת כי אם בתפוסים, מ"מ מהמינין ליה, ולכן ודאי השני הוא הקצין הנ"ל נאמן, ואם היה בא זה הנער

גמ'. מהו "ואפילו שניהם". אמר [בצורה של] "אין שאלה", "אין שאלה" הוא [האב], שלא ידוע לו, אלא אפילו היא [האם] שידוע לה, לא נאמנת [שלא נפסל אלא בעדות גמורה], ואין שאלה היכן שיש לו חזקה של כשרות [שכבר יצא לאויר העולם] שלא נאמנת, אלא אפילו עובר גם שאין לו חזקה של כשרות, לא נאמנת.

רבי יהודה אומר, נאמנים. כמו שלמדנו, "יכיר", יכירנו לאחרים, מכאן אמר רבי יהודה, נאמן אדם לומר זה בני בכור¹⁰⁹⁵, וכשם שנאמן אדם לומר זה בני בכור, כך נאמן אדם לומר זה בן גרושה וזה בן חלוצה, וחכמים אומרים, אינו נאמן [לפסול, אבל לענין בכור, נאמן]. אמר רב נחמן בר יצחק לרבא, זה מובן לרבי יהודה, היינו שנאמר "יכיר", אלא לרבנן למה [נאמר] "יכיר". כשצריך הכיר [כגון שבא ממדינת הים ולא הוחזק לנו בכור אלא על פי אביו]. לאיזה הלכה. לתת לו פי שנים. זהו פשוט, למה צריכים לזה פסוק, מתוך שאם ירצה, יביא לו במתנה, נאמן גם כן לתת לו [בדיבורו בתורת בכורה. יש חילוק בזה] בנכסים שנפלו לאחר מזה [לאחר שאמר לפנינו בכור הוא נפלו לו והוא רוצה ליתן לדרך רחוקה ומעיד עליו שאם יפלו נכסים של אב או אחד ממורשישם לפניו בחייו יטול זה בהן חלק בכורה, ולכן לולא הלימוד מהפסוק, מאחר ואין מיגו שיכול לתת, שהרי עכשיו לא יכול, שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ועכשיו לוקח אותו בתורת ירושה]. ולפי רבי מאיר, שאמר, אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, למה יש [את הפסוק] "יכיר". [צריכים את זה לנכסים] שנפלו לו כשהוא גוסס [שהרי גוסס לא יכול לדבר, ואם יפלו לו נכסים רק בגלל הדרשה של "יכיר" יכול לקבל הבכור על פי עדותו].

מתני'. מי שנתן רשות לשלוחו לקדש את בתו, והלך הוא [האב] וקדשה, אם שלו קדמו, קידושו קידושין [שבטלו לשליחותו של השליח¹⁰⁹⁶], ואם של שלוחו קדמו, קידושו קידושין¹⁰⁹⁷. ואם אינו ידוע [איזה מהם קדם],

לירש עם שני בני הקצין פשוט שירש עמהם, כדק"ל האומר זה בני נאמן אף על פי שאינו מוחזק לבנו. ובענין ירושת הנער שבאו שני מיני אחים, נראה דלבני העשיר משתיקים אותם בניזיפה, כי נוסף על מה שלא יזכו בדין עוברים על לאו מקלל אביו, וקים להו בארור לבייש אביהם בקבר לעשותו נואף. ובני הקצין לכאורה נראה דהמה יורשים ע"פ דברי האב, ואף על פי שאחר שמת האב כיחשו בו ועמדו בדין וטענו שאביהם גופיה אי אפשר לו לדעת אם ממנו נתעברה או מהעשיר או מאחר, מ"מ אחר שיצא הדין שהאב נאמן, מצו למימר אחר מות האב שהוא אחיהם ורוצים ליורשו, מ"מ נראה דאם קדם אחר ותפס זכה, כתופס בנכסי שתוקי ואסופי דבסימן רע"ו סעיף ד' בהג"ה כו' (פ"ת), בעל הבית אחד כהן ירא אלקים ציוה והגיד לפני מותו על בן אחד מבניו שאין זה בנו רק בן ישמעאל שנתחלף. והעלה דאין האב נאמן בזה לשום דבר, הן למילי דאיסורא והן לענין ירושה, כיון שמעודו החזיקו לבנו שזנו ופרנסו והשיאו והחזיקו לכהן בקריאת ס"ת ראשון ובנשיאת כפים. ואף דמצד הסברא הוא זר ותמוה, כי מי פתי ימציא ויבדה מלבו להבאיש ריח בנו כ"ש בשעת מותו, מ"מ אין לנו לדון ע"פ אומדנא נגד דברי חז"ל אפילו לענין ממון, כ"ש לענין איסור והיתר (פ"ת).

היא על פי שאינו נאמן כו' לענין יחוס כו' - משום דלענין יחוס אי אפשר לומר שבנו יהיה פסול בממזרות ובן בנו יהיה כשר, אבל בירושה אין לבן בנו חלק ושייכות להירושה, וגם יכול להפקיעו מהן בחייו ולומר יהיו כל נכסי לפלוני (סמ"ע).

כי לא היה אביהם בני - ונראה דמיירי שכבר הוחזק אביהם בבנו, ומש"ה אינו נאמן אף על הירושה, כיון דבתורת הכרה אינו נאמן כשמת הבן, ובתורת מיגו נמי אינו נאמן כיון דהוא נגד חזקה. אבל היכא דאינו נגד חזקה דהיינו דלא אתחזק בבנו ואינו אלא ספק שקול, מהימן לומר שאביהם לא היה בנו ולהעביר מנחלתו במיגו דאי בעי יהיב כולי נכסי לאחרים (קצה"ח), אם אמר על בן הבן שאבי הבן אף שנולד מאשתו מ"מ אינו בנו שהוא ממזר מאיש אחר, וממילא הוי כאומר על בן הבן שהוא ממזר, דמי לאומר עליו שהוא עבד, דהרי רוצה ג"כ לפסולו מקהל ואינו נאמן במיגו גרוע. ואם אמר על אחר שלא היה מוחזק בבנו, שמת ואשתו מעוברת, שהמת היה בנו, אפשר דאינו נאמן דלית ליה מיגו דאי בעי נתן לו במתנה, דהא המזכה לעובר לא קנה אפילו הוא בן בנו, ודוחק לומר שהיה יכול להקנות לאחר בקני ע"מ להקנות (נתח"מ).

מאחר שאין בנו קיים - ואין נאמן לפסול הבני בנים אלא מכח פסלותו לבנו שהאמינתו עליו התורה (סמ"ע).

¹⁰⁹⁵ עי' לעיל הערה .

¹⁰⁹⁶ רש"י וקשה למה צריכים את זה הרי קידש אשת איש?

¹⁰⁹⁷ עי' שו"ע (אה"ע סי' לז ס"ט): האב שנתן רשות לשלוחו לקדש בתו, והלך הוא וקדשה לאחר, ושלוcho קדשה לאחר, איזה מהם שקדם הוה קידושין. ואם אינו יודע איזה קדם, אסורה לשניהם וצריכה גט משניהם.

ועי' ח"מ: וצריכה גט משניהם. ואם רצו א' נותן גט וא' כונס כדלעיל סימן ל"ו סעיף ז'.

שניהם נותנים גט [אם היא רוצה להינשא לאחר], ואם רצו, אחד נותן גט ואחד כונס. וכן האשה שנתנה רשות לשלוחה לקדשה, והלכה [היא] וקדשה את עצמה, אם שלה קדמו, קדושה קידושין, ואם של שלוחה קדמו, קידושיו קידושין, ואם אינן יודעין, שניהם נותנים לה גט, ואם רצו, אחד נותן לה גט ואחד כונס.¹⁰⁹⁸

גמ'. וצריכים [את שני המקרים, א' של ביתו וא' של היא עצמה], שאם היינו לומדים בענין שלו, משום שגבר יודע יוחסין [וכשמצא מיוחסת קידשה לו וביטל את השליח], אבל אשה שלא יודעת ביוחסין, נאמר [אף על גב שקדשה את עצמה לא ביטלה את השליח ולא סמכה על קידושה שסוברת אולי השליח ימצא מיוחס מזה ו] שלא יהיו קידושה קידושין. ואם היינו לומדים בענין שלה, משום שאשה מדייקת ומתחנת, אבל הוא, נאמר לא איכפת לו [בכתו אם תנשא למיוחס כל שהוא ולא בטל לשליחות דשליח ואפילו מקדשה לגרוע וזה שקדם קדשה סבר דילמא לא ימצא אבל אם מצא לא בטלו, אלא רואים ש]צריכים [את שניהם].

למדנו, [בחורה ש]קדשה אביה בדרך ו[היא] קידשה עצמה בעיר [באותו היום], והיא בוגרת [בו ביום, והאב יכול לקדשה עד שהיא בוגרת ללא רשותה]. רב אמר, הרי היא בוגרת לפנינו [וקדושה קידושין ואל של אביה], ושמואל אמר, חוששים לשני הקידושין [שלא כשקדשה האב נערה היתה וקדמו קידושין]. מתאי. אם תאמר [שזה מדובר] בתוך ששה [החדשים שבין נערות לבגרות, שכן מאז שבחורה בת י"ב ויש ב' נערות יש עד ששה חדשים של נערות, אבל אם יש סימניה ניכרים בדדיה היא בוגרת מיד, וכין] בזה רב יאמר, הרי היא בוגרת לפנינו [הרי כל ששה החדשים האלה היא בחזקת נערה עד שנכיר בסימני בגרותה, וכאשר בדקה בערב ונמצאת בוגרת מי אימר שבבוקר גם היתה בוגרת, אולי רק עכשיו נהיתה בוגרת].¹⁰⁹⁹ אלא [מדובר] לאחר ששה [חדשים של נערות. וכין] בזה שמואל יאמר חוששים לקידושי שניהם [הרי ודאי נתמלאו ששה חדשים היא בוגרת]. והרי שמואל אמר, אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים בלבד.¹¹⁰⁰

לא [אלא רואים ש]צריכים [לומר שמדובר], שקדשו באותו יום שנשלם ששה [חדשים שלה, אביה בבוקר והיא בערב והיום הזה היא בחזקת שתבגר]. רב אמר, הרי היא בוגרת לפנינו, ומה שעכשיו היא בוגרת, גם בבוקר היתה בוגרת [שכל היום היא בחזקת שתביא]. ושמואל אמר, עכשיו הוא שהביאה סימנים.

¹⁰⁹⁸ עי' שו"ע (אה"ע סי' לו ס"ז): אם קיבל שלוחה קידושין מאחד, והיא בעצמה קיבלה קדושין מאחר, ואין ידוע אם קדושין שקבל שלוחה קדמו שלה או שלה קדמו, אסורה לשניהם, וצריכה גט משניהם. ואם רצו, אחד נותן גט ואחד כונס. (ומקדשה קידושין אחרים) (רבינו ירוחם נ' כ"ב). במה דברים אמורים, ברחוקים, אבל אם קדשה השליח לאב, וקידשה היא בעצמה לבן או לאח, שניהם נותנין גט ואסורה לשניהם.

¹⁰⁹⁹ עי' שו"ע (אה"ע סי' לו ס"ה): קדשה אביה בבקר וקידשה עצמה בערב, ושניהם ביום שנשלם בו ששה חדשים של ימי נערות, ובדקה ומצאה בוגרת, מחזיקים אותה בחזקת בוגרת וקידושי האב אינם כלום. ויש מי שאומר דאפילו אינה מכחישתו לומר שגט הסימנים בבוקר. ויש מי שאומר דזקא מכחישתו, אבל באינה מכחישתו צריכה גט ואסורה לשניהם.

עי' ח"מ: דאפי' אינה מכחישתו. אפשר לומר אף דהיא מודה ואומרת בבירור שלא היתה בוגרת בשעה שקדשה אביה אומרים שהיא אינה נאמנת, לאסור את עצמה על בעלה מיהו אפשר לפרש דאינה מכחישתו היינו שגם היא אינה טוענת ברי. ועי' ב"ש: כתב הרמב"ם פ"ג דין י"ד דכל שהיא ספק בוגרת בין קדשה אביה לבדו בין שקדשה היא עצמה ה"ז מקודשת וי"ל הרמב"ם איירי בספק אם היא יב"ש ו' חדשים ולספק זה לא מהני חזקת פנויה כמו בכל ספק קדושין.

ועי' ח"מ: אבל באינה מכחישתו צריכה גט משניהם. אפשר לומר דלאו דוק משניהם דה"ה קידש' אביה לבדה ג"כ צריכ' גט דכל שאינה מכחישתו מודה רב דחיישין ולא מוקמינן לה אחזקת פנויה ולפי תוס' שמודה שמואל בקידש' אביה לבד דאינה מקודשת דאמר' העמד אשה אחזקת פנויה כמה שהיתה קודם קידושה והרי היא בוגרת לפנינו ואין קידושי האב קידושין עכ"ל התוס', מיירי במכחישתו מל"ש אם היא מודה בבירור דודאי נאמנ' לאסור עצמה אם לא קידש' עצמה אחר קידושי אב.

¹¹⁰⁰ עי' שו"ע (י"ד סי' רלד ס"א ברמ"א): פ' כשהאשה עברה שנים עשרה שנה ויום אחד, אז אם הביאה ב' נערות נקראת נערה עד ו' חדשים אחר כך, שאז נקראת בוגרת, כלומר מלאה שער כי תרגום ירושלמי של איש שעיר גבר בגר.

[לפי] שמואל, מה [זה] שונה ממקוה. שלמדנו במשנה, מקוה שנמדד ונמצא חסר, כל טהרות שנעשו על גביו [פ"י בכלים שהטביל בו] למפרע, בין ברשות היחיד [שבו ספק טומאה טמא] בין ברשות הרבים [שבו ספק טומאה טהורה], טמאות [שזה אינה ספק, אלא ודאי¹¹⁰¹] אם כן משמע שהולכים אחרי שעת מציאתן, אם כן שעת מציאתה היא בוגרת]. שם שונה, שיש לומר, העמד טמא על חזקתו ונאמר לא טבל. אדרבה, העמד מקוה על חזקתו ונאמר לא חסר. הרי [המקוה] חסר לפניך. כאן גם, הרי [היא] בוגרת לפניך. [נאמר שרק] עכשיו הוא שבגרה. שם גם [נאמר שרק] עכשיו הוא שחסר. שם [ישנם] שנים לרעה? [טמא על חזקתו והרי חסר לפניך], כאן [גבי קידושי האב יש רק] אחד לרע [הרי בוגרת לפנינו, אבל אם באת לומר העמד אשה על חזקתה יומא דמשלם שית אין לה לא חזקת בגרות ולא חזקת נערות שהיום היא עשויה להשתנות¹¹⁰²].

[לפי] שמואל, מה שונה [המקרה הזה] מחבית. שלמדנו כברייתא, היה בודק את החבית [של יין] להפריש עליה תרומה [שכל פעם שיש לו טבל הוא אומר שחלק מהחבית הזה יהיה תרומה על הטבל], ואחר כך נמצאת חומץ [ואין חומץ נעשה תרומה על יין, שהם ב' מינים שונים], כל ג' ימים [י"א אחרי הבדיקה הראשונה] ודאי [היא יין], והפרשתו הוה הפרשה, מיכן ואילך ספק [חומץ ספק יין¹¹⁰³]. ושאלנו סתירה בין חבית למקוה, מה שונה כאן [מקוה] שזה ודאי [טמאה], ומה שונה שם [חבית] שזה ספק¹¹⁰⁴.

ואמר רב חנינא מסוריא, מי לימד "חבית". רבי שמעון היא, שלגבי מקוה גם [דינו כ]ספק [ולא כ]ודאי, שלמדנו כברייתא, כל טהרות שנעשו על גביו למפרע, בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים, טמאות, ורבי שמעון אומר, ברשות הרבים, טהורות, ברשות היחיד, תולין, אבל לרבנן, טבל למפרע [זה שניתקן על ידי חבית זו דאמרינן מדהשתא החמין מעיקרא נמי חומץ]. שם שונה, שיש לומר, העמד טבל על חזקתו ונאמר לא נתקן. אדרבה, העמד יין על חזקתו ונאמר שלא החמין. הרי החמין לפניך. גם כאן הרי היא בוגרת לפנינו. עכשיו הוא דבגרה. שם, עכשיו הוא שהחמין. שם [ישנם] שנים לרעתו, כאן יש אחד לרעתו. ונאמר שזה [המח' של רב ושמואל] כמחלוקת תנאים [הזה],

¹¹⁰¹ עי' לעיל הערה 957.

¹¹⁰² עי' חזקה העשויה להשתנות.

¹¹⁰³ ור"א ג' ימים לפני הבדיקה האחרונה זה ודאי חומץ, ולפי ג' ימים עד היום הבדיקה הראשונה זה ספק.

¹¹⁰⁴ עי' רמב"ם תרומות פ"ה ה"ד: הבודק את החבית והניחה להפרישה תרומה על אחרים עד שתעשה כולה תרומה ויתננה לכהן, ולאחר זמן בדקה ומצאה חומץ, מעת שבדקה תחלה עד ג' ימים ודאי יין וכל יין שחשב אותו הימים שהתרומה שלו בחבית זו הרי הוא מתוקן, מכאן ואילך ספק וצריך להפריש ממנו תרומה שנייה.

ועי' דרך אמונה: והניחה להפרישה. ואף על גב שאסור להפריש תרומה שלא מן המוקף, משכחת לה שעבר ועשה, א"נ בתרומת מעשר שמוטר (כ"ל פ"ג ה"כ) א"נ בערב שבת ועי"ט דמותר להרבה פוסקים לעשר שלא מן המוקף לכבוד שבת וי"ט (כ"ל פ"ג ה"י) א"נ במקום שיכול לצאת מזה תקלה דמותר (כדלקמן פ"י ממעשר ה"י) או כגון שהי' מרתף מלא חביות של יין וכולן נגעו זה בזה ובדק א' מהן ואח"כ הפריש ממנה כל פעם על החביות שלוקח דהוי מוקף וחביות פתוחות שאם היו סתומות הרי צריך לפתחן (כ"ל פ"ג ה"ח) או שהקיף ולא דקדק עם החמיצה או לא.

עד שתעשה כולה תרומה. וקובע מקום כל פעם כגון בתחלה בתחתיתה ואח"כ בפירות הסמוכין להתרומה וכן בכל פעם.

ויתננה לכהן. אבל קודם שנתמלא החבית אין חייב לתתה לכהן מיהו אם הכהן בא לבקש אפשר שצריך ליתן לו חלקו גם קודם שנתמלא.

עד ג' ימים ודאי יין. שאילו הי' מתחיל להחמין אז ג' ימים קודם כבר ריחו חומץ וכיון שלא הרגיש בריח חומץ ע"כ שעד ג' ימים עדיין הי' יין:

מכאן ואילך ספק. ואפשר שאם נמצא חומץ חזק מאד אז ג' ימים האחרונים ודאי חומץ דאי לא החמין לפני ג' ימים אינו יכול להעשות חומץ חזק כזה ויש מקצת פוסקים דס"ל דלעולם ג' ימים האחרונים ודאי חומץ אפי' אינו חומץ חזק אבל דעת רוב הפוסקים כרבנו:

ספק. ויש פוסקים שהוא ודאי חומץ [חוץ מג' ימים הראשונים] העמיד טבל על חזקתו ויכול לחזור ולהפריש בברכה כיון שיש רעותא לפנינו:

וצריך להפריש ממנו. על כל מה שהפריש תרומה שניה בלא ברכה דזקא על מה שעדיין קיים אבל על מה שנאלץ א"צ להפריש שאינו מועיל כלום.

עשרה יוחסין פרק רביעי קידושין

עמ

עין משפט
נר מצוה

צ א מ"י פ"ע מלכות
 אבות הלכה ד סמג
 עשין מה עוש"ע אר"ע
 סימן לו ספ"ק :

צ ב (מ"י) פ"ג ט"ז
 הל' (ד) ע"י מ"ט
 זכ"ת סמג ט"ז ע"ט
 אר"ע סימן לו ספ"ק :

צ ב מ"י ט"ז
 הל' ב עוש"ע י"ד
 סימן לה ספ"ק אר"ע :

צ ד מ"י פ"י מלכות
 מקלות הלכה ו
 עוש"ע י"ז סימן לה
 ע"ט ע" :

צ ה מ"י פ"ה מה'ל
 הרווחת הלכה כד :

קידשה אביה בדרך כו' וקידשה עלמה וכו'. וז"ל אמר' אר"ע לויגו רב ושמואל כה"כ כפלונו בקידשה אביה גרידא כמה דפירש דלויגו בקידשה אביה ואחר כך קידשה היא עלמה ו"ל דודאי לא פליגי בקידשה אביה למוד דבדעה"א מודה שמואל דלינה מקודשת דלמרינן העמד אשה לחזקת פנויה כמו שהיה קודם שקידשה והרי היא בוגרת לפנינו ואין קידושי האב קידושין אצל ענה שקדשה אף היא עלמה ליכא חזקה לפנויה לדמה נפשי אשה איש היא או משום קידושי אביה או משום קידושי דידה וליכא הוי כפרא ומשום הכי פליגי שמואל :

[אילימא בחזן עשה וכו' . מתוך פי' רש"י משמע דבדקוק בחזן ו' ומלאכה בוגרת ומש"ה פריך בהא לימא וכו' ואין גראה לנעולם לא תמכר לנכור תוך ו' אלא מיירי דבאה לפניו אחר עשה ו"ל השתא הוא דבגרה . מ"י] :

שניהם נותנים גם ואם רצו אחד נותן גם ואחד כונס *וכן "האשה שנתנה רשות לשלוחה לקדשה והלכה וקדשה את עצמה אם שלה קדמו קדושיה קידושין ואם של שלוחה קדמו קידושיה קידושין ואם אינן יודעין שניהם נותנים לה גם ואם רצו אחד נותן לה גם ואחד כונס :

ג וצריכא דאי אשמעינן גבי דידה משום דגברא קים ליה ביוחסין אבל איתתא דלא קים לה ביוחסין אימא לא ניהו קידושיה קידושין ואי אשמעינן גבי דידה משום דאיתתא דייקא ומינסבא אבל אידיה אימא לא איכפת ליה צריכא אימא קידשה אביה בדרך וקידשה עצמה בעיר והרי היא בוגרת רב אמר י"הרי היא בוגרת לפנינו ושמואל אמר חיישינן לקידושי שניהם אימת אילימא בחזן ששה בהא נימא רב הרי היא בוגרת לפנינו השתא הוא דבגרה אלא לאחר ששה בהא נימא שמואל חיישינן לקידושי שניהם *דהא אמר שמואל 'אין בין נערות לבגרות אלא ששה חרשים בלבד לא צריכא דקדיש בההוא יומא דמשלים ששה רב אמר הרי היא בוגרת לפנינו מדהשתא בוגרת בצפרא נמי בוגרת ושמואל אמר השתא הוא דאיתרי סימנים ושמואל מאי שנא מיהא *דהנן 'מקוה שנבמד ונמצא חסר כל מהירות שנעשו על גביו למפרע בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים ממאות שאני התם דאיכא למימר העמד ממה על חזקתו ואימר לא מבל אדרבה העמד מקוה על חזקתו ואימר לא חסר הרי חסר לפניך הכא נמי הרי בוגרת לפניך השתא הוא דבגרה התם נמי השתא הוא

ישמואל מ"ש ממקוה . ואם תאמר לרב נמי תקשי דע"כ לא קאמר רב דמפלה נמי בוגרת הויא אלא משום דליכא חזקה דנערות כדפי' בקונטרס אצל אי הויא חזקה דנערות מודה רב דלוקמא לחזקה והכי נמי גבי מקוה איכא חזקה דקמ"ל לרב נמי קשה ונקט שמואל משום דפרך ניה בדדיו ספי :

ב ג' ימים ודאי . ל"ג הראשונים דהא פליגי בה אמוראי (בב"א דף ק"ו) דליכא למ"ד ג' ימים הראשונים ודאי יין מכלן ואילך ספק ואיכא למ"ד ג' ימים האחרונים ודאי חזן ומקודש ספק ואיכא למ"ד דג' ימים הראשונים ודאי יין ג' ימים האחרונים ודאי חזן ובינתיים ספק :

[אדרבה העמד מקוה על חזקתו ואימר לא חסר . לשון אדרבה קשה דה"ל לחומר ולמיהו כהא איכא פירושי הכי שרפין עלה קדשים אצל גבי יין לקמן אין צי"ד לישב כך . מ"י] :

והן

קיים ליה ביוחסין . וכשאלו מיוחסת א' קידשה לו וביטל את השליח אבל קידשה דלא קים לה ביוחסין אימא א"כ קידשה עלמה לא ביטלה את השליח ולא הכמה על קידושה על ביהוה מיוחסת מזה : **לא איכפת ליה** . צבדוהו אש הנשא למיוחס כל דהו ולא ביטלה לשליחות דשליח ופילו מקדשה לגרוע והא דקיים קדשה סבר דלמא לא משכח אצל אי משכח לא ביטלה וקידשה היא בעיר . בו ביום : **הרי היא בוגרת** . בדקוהו לדעת אש ולא מרשות האב להיות קדושיה קידושין ומלאכה בוגרת בו ביום : **הרי בוגרת לפנינו** . וקדושיה קידושין ולא של אביה : **חיישינן לקידושי שניהם** . שמה שקידשה האב נערה היתה וקדמו קידושי : **אי נימא בחזן עשה** . חדשים שבין נערות לבגרות דלמרינן אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים בלבד כשהביאה סימני נערות אינה זוהיה להיות בוגרת אלא ששה חדשים ופעמים שהיא מזהרת לנכור וסימניה נכרים בדדה כדתנן במ"ס נדה (דף מ"ו) . פנה בוחל ומל : **כהא אמר רב הרי בוגרת לפנינו** . הא כל ארזן ששה חדשים בחזקת נערה היא עד שכתיר בסימני בגרותה וכו' בדקוהו בפניו ואשתכחא בוגרת מי יימר דלפרח נמי בוגרת היא ודילמא השתא הוא דבגרה : **אלא לאחר ששה** . חדשים והא דרזי משמלו לה ששה חדשים בגרה לה : וכו' תימא צב"ר הוא דליכא אף ספי איכא אף אלא בלבד קאמר לא גרס' דמהיכא תיסק דרעתין למימר הכי מי קאמר אין בין נערות לבגרות פחות מששה חדשים : **וקדיש ביומא דמשלים שיה** . אביה צבוקר והיא בערב והיום הזה היא בחזקת שחב"ר : **מדשקלא בוגרת בלפרח נמי בוגרת** . שכל היום היא בחזקת שחב"ר : **על כיו** . בכלים שהצביל בו : **בין שהוא ברשות היד** . שספק טומאה עמא בו : **בין שנעשו ברבי"ר** . שספק טומאה טהור בו : **טמאות** . דלאו ספק הוא אלא ודאי

לפי נט

מה סה . כהונתו נט

[עין תוס' ד"ה סה . ד"כ וכו' כו' מיישנים הגרסא]

כ"ב לו . דהה כו' : [תוספתא ב"ב ס"ד]

[תוספתא מקלות פ"ה]

הגהות מהר"ב
 רנשבורג
 א' ע"י ד"ה משום
 דגברא כו' מיוחסת
 כ"ב מיוחסת זה וכו'
 נלפון הרע"ב כהמשניות :

דחסר התם תרתי לריעותא הכא חדא לריעותא ושמואל מאי שנא מחבית *דחגיגא 'היה בודק את החבית להפריש עליה תרומה והולך ואחר כך נמצאת חומץ כל ג' ימים ודאי מיכן ואילך ספק ורמינן חבית אמקוה מ"ש דהבא ודאי ומ"ש דהבא ספק ואמר רב חגיגא מסוריא מאן תנא חבית רבי שמעון היא דגבי מקוה נמי ספיקא משוי דחגיגא *כל מהירות שנעשו על גביו למפרע בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים ממאות ורבי שמעון אומר ברשות הרבים מהירות ברשות היחיד תולין אבל לרבנן מבל למפרע שאני התם דאיכא למימר העמד מבל על חזקתו ואימר לא ניתקן אדרבה העמד יין על חזקתו ואימר לא החמיץ הרי החמיץ לפניך הכא נמי הרי היא בוגרת לפנינו השתא הוא דבגרה (הכא) נמי השתא הוא דאחמיץ התם תרתי לריעותא הכא חדא לריעותא הוא דאיכא נימא כתנאי

מ

ולאו חזקה נערות איש בה שסוים היא עשויה להשקות : **סיה בודק את החבית** . תמיד שלא תחמיץ והינה אוחה חבית להיות מפרש עליה והולך כלומר להיות סומך עליה כהפרשת תרומותיו כשכא לשמות מזה לוגין טבל במקום אחר חומר הרי שני לוגין חבית פלונית תרומה על מזה לוגין הליו וכן עושה דתיר וח"כ מגלגל חזן ואין ידוע מאימתי החמימה וכל תרומה סמך עליה משתחמלה לא תיקן דקסבר יין ומזה לוגין הליו הן : **ב** ג' ימים ודאי . גרסין ולא גרסין הראשונים אמוראי פליגי בה בבב"א (דף ק"ו) איכא למ"ד כל ג' ימים הראשונים שאחר הבדיקה שצדקה ומלאה יין הרי היא בחזקת יין ודאי וכל טבלים שפלה תרומתן בה בלחות ג' ימים מתקונים הן מכלן ואילך ספק והיא תרומה ליאסר לזרים ויחזור ויתרסו דשמואל כבר החמימה ולא היה תרומה ואיכא למ"ד כל ג' ימים שלפני בדיקה זו האחרונה שפלה מזה הרי היא בחזקת ודאי חזן ואם עשאה בלחות ג' ימים תרומה על מקום אחר אינה תרומה ומותרת לזרים אם יתקנה מטבלה ולא חזן גמור בפחות מג' ימים וזו שגמלגל חזן צידוע שלשה ימים יש שנתקלה : **מכאן ואילך** . מג' ומלפניו ספק וכו' הירומה ליאסר לזרים ויחזור ויתרסו : **מ"ש** . גבי מקוה המחזיקין ליה בחסר משעה רשאונה שהתחמו בה חזקתו דקתי כל טהרות שנעשו על גביו אפילו ברשות הרבים טמאות אלמא ללו ספק הוא דאי ספק הוא הוה ליה למימר כדפי' בטרות והאי מקוה על כרחיך בתחילתו השלימוהו בחרבשים סאה וקא מחזיקין ליה מהאי שעתא בחזקת חסר ודאי : **ומאי שנא** . גבי חבית דקתי מכלן ולהנן ספק ולא אמרינן משעתא דסליק רזיו מלובדקו החמין : **וא"ל** חגיגא גרס : **ברבי"ר תולין** . כל ספק טומאה לר"ש כדפי' חזן דכדמפרש טעמא בשמעתא קמייתא נדה (דף ג') . דלא דמי לספק כוטה דהתם יש רגלים לדבר : **טבל למפרע** . זה שיתקן על ידי חבית זו ולמרינן מדהשתא החמין משקירא נמי חזן וה"ל נימא מדהשתא בוגרת בלפרח נמי בוגרת : **נימא כהנאי** . הא רב ושמואל :

גיעין לה . נדה במקלות
פרק ב מ"ב

כ"ב חתם

תוס' ר"י הוקן

נותנים גם . אם באות להנשא לאחר . ואם רצו וכו' ומיירי שהתרוקמו מעל אש קרובים כגון שני אחים או אב ובנו (מ"א) שנתנה נותנים נפ' : **הרי** . בו ביום : **הרי היא בוגרת** . פירש שבת בבית ליעת אם היא ברשות עצמה לקבל קדושה ומצוות בנות (ח) : **הרי בוגרת לפנינו** (ואין קדושה) [קדושיה] קדושין ואין חוששין לקדושי אביה : **אימתו כלום** . הא הרי היא בוגרת דקאמרת'ל שבתקנתה עתה שהביאה סימני בגרות וקסברי תודייהו דהא איו קאמר רב וכו' כדפרישנא לעיל

ספינה דתנן פ' יוצא דופן אצמל קאי וסימני בגרות קאמר כלומר . איזוהי את הבוגרת . באיזה זמן נעשו קדושין אלו וביקוהו והביאה סימני בגרות אילמא בתוך ו' הרישם שבין נערות לבגרות בהא קאמר רב וכו' כדפרישנא לעיל (ה) גראה ד"ל ומלאכה בוגרת ור"ל שבדקוהו ענה שהנזיל וכו' ואסימני בגרות קאמר חומר אום סימני בגרות וח"כ כ"ב דהיור אימתי כלומר הרי היא בוגרת דקאמרת בהא זמן נעשו וכו' .

עשרה יוחסין פרק רביעי קידושין

צדא א מיי' פי'ט מהל'
זכיה הלכה ככ
עוש'ע חמ' סומן רחל'
ספ'ק ב בגמ' :

צו ב עוש'ע רח'ע ס'
לו ספ'ק ה :

צו ג ד ה מיי' פי'ט
מהל' אסור' בריה
בכל'ו ז סמ' לאון קכ
קור רח'ע מ' ג :

נהיך אין מוילאזין מידו בלא ראייה. וה"מ כיון דתנא דהוא מוילאזין מידא אפילו הומוקו בהם בלא ראייה כ"ש דאין מוילאזין מידו וי"ל דהא קמ"ל דבראייה מיהא מוילאזין דה"ל כיון דלא כתב כדמהק' על רגלוהי כו' אפילו בראייה לא מפיקי העמוד הגוף על חזקתו. פי' ותיבה נערה יומא דמכלים שית הרי הוים עשויה להשקטת וכו' אין בה חזקה דנערות ולא חזקה דבגרות ור"י פי' דרגילות הן לבח דבקר ואין שייך חזקה דנערות: **א"ל** הא מן מפקא נפשה מחזקה. אי מספקין לה בנערות הרי הוים אין לה חזקה משום דכר לא מנערות ולא מבגרות שהרי הוים עשויה להשקטת:

במבכשתו פי' בנקונטרס שמכשתו אביה ואומרת בגרתי מחתמול ולא דק דהא בזימא דמשלים שית איירי: **וא"י** ס"ד לא פלגי אמאי קפיד. כי עבד רב יוסף בר מנשא עובדא במכשתו דהא שמואל נמי מודה לרב דאינה מקודשת אלא ס"מ דפלגי מיהא בזין מכשתו דרב נמי דקאמר מילתיה דאינה מקודשת בזין מכשתו ורב יוסף עבד עובדא כוותיה ואיה ספריס דגרסי ודלמא כי עבד רב יוסף בזין מכשתו ולפיכך כעס שמואל דלפניו רב נמי מודה לשמואל דחיישינן ורביך נט מספק ורב יוסף עבד עובדא דלא כמד ולא נהירא דהא מתוך לטנא דגמרא משמע דלכל הפחות כרב עבד דקאמר עבד עובדא כרב:

והילכתא הויתיה דרב. ואף על גב דכבולי גמרא ק"ל (בגרות דף מנ) דהילכתא כוותיה דרב בזכורי הולך לפסוק כאן הלכה כמותו מקום דליכא אמוראי דפקי כשמואל: **מביא** ראייה על הבנים ואינו מביא ראייה על האשה. פי' בנקונטרס האשה היתה נדבכת כבר גד' אמהות קודם שהולכה למדינת הים ובגמ' מוקי ככרוכין אחריה וה"מ מאי קמ"ל מתני' דאין לריך להביא ראייה על האשה פשיטא דכיון דנדבכת כבר דשוב אין לריך להביא ראייה ועוד קשה אמאי אולטרך לחזור ולמיתני הא טעם ליה ברישא לכן פרי' אין לריך להביא ראייה על הבנים שהן שלו ללא אמרין שלקחה האשה איש אחר במדינת הים ולא על האשה שהיו בני דכיון דכרוכין אחריה מהה מביא ראייה על הבנים פי' שהבנים שלו מן האשה שמהם אבל אינו מביא ראייה שהם מן האשה שהלכה עמו למדינת הים דידעין בה שהיא מיוחסת שהרי כבר בדקוה אלא מחזק שהביא ראייה שהבנים הם ממחשבו שמהם במדינת הים אין לריך סו להביא ראייה שאלותיה היתה מיוחסת אחרת שם אולם ממנה אלו בניס דמסתמא מחשבו שהולכי מכלן הם מחזק שלא שמענו שגא' שם אשה אחרת והאשה על האשה שהלכה למדינת הים: **ה"מ** על הקטנים: **באשה אחת**. שתאמר אשה אחת נשאתי ועל הבנים על הגדולים ועל הקטנים אמר ריש לקיש לא

פי' טעם מן האשה שהלכה כו' ודלא ככ"ל ספרי' כי' שהבנים שלו מן האשה שמהם סו. רש"י

תוס' ר"י הוקן

לפני לפי' ר"ש: כאן במכירתו וכו' שהיא אושרת שפן הבין הביאה אלו הסמיני בגרות ומיחד לשמואל אם לא מצאנה לה סיבנים אחר שנתקדשה אין תושבים לקדושה כל עיקר עד שתיבא סיבנים (א' הדינים עד שרצאו). וקא בני דנימא נמי דאמוראי נמי לא פלגי ואפילו רב מודה שיש לבגרת סיבנים ואיזו סיבנים אצטל קאי והוא דקאמר הרי היא בגורת לפנינו כלומר ואין חוששים לקדושה אביה איירי במכירתו. ותברא וכו' אלא כי עבד איתו עובדא דלא הוה ביה החיוב כלל שלא ברקח כלל אלא דעבדו בתו עובדא דרב ששתתא תשלום חשיבה הדיש' של ה' דין בגורת ואין סיבנים אחרים לבגרת כל עיקר והוה עיקר הדין: לא על האשה שרצא מיוחסת פרי' שכבר ברקח אותה כשנשאת והוא פירושה מתני' ר"ם הוא. ולא היא דאפילו כל המשפחות בחוקת שכרות עוסדת כדאמר רבנן וזאת האשה שנשאת כאן ידענו שפחתה ובחוקת שכרות עוסדת אבל כשנשא אשה בפי' אין אנו יודעים שפחתה ואין אנו יודעים חזקת הולכי להשיא הבנים צריך ראייה אבל להאבילי בתרוסה האב נאמן כדאייה בהאשה שנתארמלה. ומתני' מפרשה שיש צינא להחיות הבנים בכריתם או בישראל מיהא להחיות הבנים שהיו ראוים למהותם כ"כ הר"ם באסורי ביאה מ"ב. ולא על הבנים דמיירי בקטנים וכרוכין אחריה דרדאי מאותה אשה הם. מביא ראייה בעדים על האשה שהיא מיוחסת שהרי לא נשאה כאן ואין אנו יודעין אבל אלו על הבנים שנתקדשה אחריה: **באשה אחת** שאמר אשה אחת נשאתי: [בשתי נשתי] פרי' אבל שתי נשאתי וכו' אפילו שתירן קיסות ורביא ראייה על האחת והבנים כרוכין אחריה צריך להביא ראייה (א' על בניה שאלו בניו של זו מביא ראייה עליה שהיא מיוחסת ועל הגדולים ועל הקטנים ואפילו כרוכין אחריה דשמוא בניה על חזקתה היו וגולתן: לא

מי מוילא מיד מי. הכותב נכסיו לאחרים ולא שייך כלום דק"ל (ב"ב דף קנז) בשכיב מרע שאין מתנתו חס ומתנה אס עמד דגלי דעמיה מדלא שייך מידי דמלוה מחמת מיתה היה ואם כריא היה מתנתו מחמת ועכשיו הוא אומר שכזב מרע מייסה וכן אומרים בריא היה מי מוילא נכסיו מיד מי: **הוא מוילא מידם**.

אם עמדו והחזיקו בנכסים ואין לריך. כ"ב קנז: להביא ראייה שהיה שכיב מרע ואפילו הוא בריא עכשיו בשעת חזרה לא אמרין מדהשתא בריא אומר שכתב בשעת מתנה נמי בריא: **רבי נתן** אומר **אם בריא הוא**. עכשיו בשעת חזרה עליו להביא ראייה ואי לא מייסה מחזיקין ליה כי השתא והיטו כרב: **ושמואל** דאמר **כרבי יעקב**. דלא חייל בזר השתא אלא אמרין שמה בשעת מתנה שכזב מרע היה: **הסם כו**. וכיון דספיקא הוא אמרין העמוד ממון על חזקה שהיה מוחזק בה קודם מתנה זו שהיה ספק: מי איכא למימר **טעמד גוף על חזקתו**. ותיבה נערה יומא דמשלם שית אין בה לא חזקה נערות ולא חזקה בגרות שהוים היא עומדת להשקטת: מי **מפקא נפשה מחזקה**. כלומר כי מספקין לה בנערה מי מספקין לה מחזקה הרבה נערות זיוס משלם שית: **במכשתו**. והא דקתני הרי היא בוגרת לפנינו במכשתו לאינה לומר נכר בגרתי מחתמול: **כולי עלמא כייני לה**. קפידא הוא דקפיד עליה ואמר לכל תלמידים נמדה חכמה בקב קטן שיראיש לסמוך על חכמתם ולהתיר ספק אשת איש: **ומדרבנן כייני ליה**. חכמה בקבא רבה שפלו לו חכמה יתירה וכומך על בינהו להתיר ספק ולומר מדהשתא בגורת בנפרא נמי בגורת: **אמאי קפיד**. הא רב במכשתו קאמר והאי דעבד עובדא כוותיה במכשתו עבד דלאו אלא ודאי בזין מכשתו פלגי והאי שזאן מכשתו עבד עובדא: **מתני'** אינו לריך להביא ראייה **לא על האשה**. שהיא מיוחסת שכבר בדקוה כשנשאה ולא על הבנים. כדמוקי בגמרא בקטנים וכרוכין אחריה דבחזקת אמן הן ואין לריכס לייחס ע"י עדים: **מביא ראיה על הבנים**. שהיו בני אותה אשה: **ואין לריך להביא ראייה על האשה**. שהיתה מיוחסת לפי שכבר בדקוה אחריה כשנשאה כאן: **מביא ראיה על האשה**. שהיא מיוחסת ואינו מביא ראייה על הבנים שהרי כרוכין אחריה: **מהם ואלו בניו**. שאין כאן שום הוכחה מביא ראייה על האשה שהיא מיוחסת ועל הבנים שמתאווה אשה היו: **(גמ')** וכו'. דקתני ממתינין א"ל להביא ראייה על הבנים: **ככרוכין אחריה**. כדבקיין אלה: **מ"ר נשאתי אשה במדינת הים**

הוא מוילא מיד מי. הכותב נכסיו לאחרים ולא שייך כלום דק"ל (ב"ב דף קנז) בשכיב מרע שאין מתנתו חס ומתנה אס עמד דגלי דעמיה מדלא שייך מידי דמלוה מחמת מיתה היה ואם כריא היה מתנתו מחמת ועכשיו הוא אומר שכזב מרע מייסה וכן אומרים בריא היה מי מוילא נכסיו מיד מי: **הוא מוילא מידם**. אם עמדו והחזיקו בנכסים ואין לריך. כ"ב קנז: להביא ראייה שהיה שכיב מרע ואפילו הוא בריא עכשיו בשעת חזרה לא אמרין מדהשתא בריא אומר שכתב בשעת מתנה נמי בריא: **רבי נתן** אומר **אם בריא הוא**. עכשיו בשעת חזרה עליו להביא ראייה ואי לא מייסה מחזיקין ליה כי השתא והיטו כרב: **ושמואל** דאמר **כרבי יעקב**. דלא חייל בזר השתא אלא אמרין שמה בשעת מתנה שכזב מרע היה: **הסם כו**. וכיון דספיקא הוא אמרין העמוד ממון על חזקה שהיה מוחזק בה קודם מתנה זו שהיה ספק: מי איכא למימר **טעמד גוף על חזקתו**. ותיבה נערה יומא דמשלם שית אין בה לא חזקה נערות ולא חזקה בגרות שהוים היא עומדת להשקטת: מי **מפקא נפשה מחזקה**. כלומר כי מספקין לה בנערה מי מספקין לה מחזקה הרבה נערות זיוס משלם שית: **במכשתו**. והא דקתני הרי היא בוגרת לפנינו במכשתו לאינה לומר נכר בגרתי מחתמול: **כולי עלמא כייני לה**. קפידא הוא דקפיד עליה ואמר לכל תלמידים נמדה חכמה בקב קטן שיראיש לסמוך על חכמתם ולהתיר ספק אשת איש: **ומדרבנן כייני ליה**. חכמה בקבא רבה שפלו לו חכמה יתירה וכומך על בינהו להתיר ספק ולומר מדהשתא בגורת בנפרא נמי בגורת: **אמאי קפיד**. הא רב במכשתו קאמר והאי דעבד עובדא כוותיה במכשתו עבד דלאו אלא ודאי בזין מכשתו פלגי והאי שזאן מכשתו עבד עובדא: **מתני'** אינו לריך להביא ראייה **לא על האשה**. שהיא מיוחסת שכבר בדקוה כשנשאה ולא על הבנים. כדמוקי בגמרא בקטנים וכרוכין אחריה דבחזקת אמן הן ואין לריכס לייחס ע"י עדים: **מביא ראיה על הבנים**. שהיו בני אותה אשה: **ואין לריך להביא ראייה על האשה**. שהיתה מיוחסת לפי שכבר בדקוה אחריה כשנשאה כאן: **מביא ראיה על האשה**. שהיא מיוחסת ואינו מביא ראייה על הבנים שהרי כרוכין אחריה: **מהם ואלו בניו**. שאין כאן שום הוכחה מביא ראייה על האשה שהיא מיוחסת ועל הבנים שמתאווה אשה היו: **(גמ')** וכו'. דקתני ממתינין א"ל להביא ראייה על הבנים: **ככרוכין אחריה**. כדבקיין אלה: **מ"ר נשאתי אשה במדינת הים**

כך כפי' רש"י אצל רש"י מוחזק תיבת דילמא וכן בסו"ס ד"ס ואי ס"ד יש לגמרי בדברי'ס וליכא למימר דרב יוסף עבד עובדא בזין מכשתו ולפיכך כעס וכו'

נמי דאמוראי נמי לא פלגי ואפילו רב מודה שיש לבגרת סיבנים ואיזו סיבנים אצטל קאי והוא דקאמר הרי היא בגורת לפנינו כלומר ואין חוששים לקדושה אביה איירי במכירתו. ותברא וכו' אלא כי עבד איתו עובדא דלא הוה ביה החיוב כלל שלא ברקח כלל אלא דעבדו בתו עובדא דרב ששתתא תשלום חשיבה הדיש' של ה' דין בגורת ואין סיבנים אחרים לבגרת כל עיקר והוה עיקר הדין: לא על האשה שרצא מיוחסת פרי' שכבר ברקח אותה כשנשאת והוא פירושה מתני' ר"ם הוא. ולא היא דאפילו כל המשפחות בחוקת שכרות עוסדת כדאמר רבנן וזאת האשה שנשאת כאן ידענו שפחתה ובחוקת שכרות עוסדת אבל כשנשא אשה בפי' אין אנו יודעים שפחתה ואין אנו יודעים חזקת הולכי להשיא הבנים צריך ראייה אבל להאבילי בתרוסה האב נאמן כדאייה בהאשה שנתארמלה. ומתני' מפרשה שיש צינא להחיות הבנים בכריתם או בישראל מיהא להחיות הבנים שהיו ראוים למהותם כ"כ הר"ם באסורי ביאה מ"ב. ולא על הבנים דמיירי בקטנים וכרוכין אחריה דרדאי מאותה אשה הם. מביא ראייה בעדים על האשה שהיא מיוחסת שהרי לא נשאה כאן ואין אנו יודעין אבל אלו על הבנים שנתקדשה אחריה: **באשה אחת** שאמר אשה אחת נשאתי: [בשתי נשתי] פרי' אבל שתי נשאתי וכו' אפילו שתירן קיסות ורביא ראייה על האחת והבנים כרוכין אחריה צריך להביא ראייה (א' על בניה שאלו בניו של זו מביא ראייה עליה שהיא מיוחסת ועל הבנים שהם כרוכין אחריה שאם כן הוא אצלם בניו כדקשי

שכיב מרע שכתב נכסיו לאחרים ולא שייר כלום דקי"ל (ב"ב דף קמו:):
אם עמד, אין מתנתו מתנה שכן מזה שלא שייר כלום לעצמו, גילה דעתו
דמצוה מחמת מיתה היה, אבל אם היה בריא, אז מתנתו מתנה. ועכשיו הוא
אומר שכיב מרע הייתי, והמקבלים אומרים בריא היה] מי מוציא מיד מי.
[אם הלקוחות החזיקו בנכסיו], הוא [פי' השכיב מרע] מוציא מידם
[אפילו] בלא ראייה [שהיה שכיב מרע, אלא כל שהוא בריא עכשיו אומרים
שמוזה שהוא עכשיו בריא, גם מחתילה, בשעת מתנה, גם היה בריא], והן
אין מוציאים מידו בלא ראייה, דברי ר' יעקב. רבי נתן אומר, אם הוא בריא
[עכשיו, בשעה שרוצה לחזור], עליו להביא ראייה שהיה שכיב מרע [ולולא
זה נוקטים שהי הבריא גם בשעת הנתינה]. ואם שכיב מרע הוא, עליהם
להביא ראייה שבריא היה¹¹⁰⁵.

1105 ע"י שר"ע (ח"מ סי' רנא ס"ב): (ב) מתנת שכיב מרע שאין כתוב בה
שמתוך החולי הזה שצוה בו מת ואין העדים מצויים לשאול להם, הגה ויכולים
העדים לסמוך על עצמו או על משמשיו האומרים שהכביד עליו החולי ונפטר,
שמתוך כך יכולים העדים להעיד כך אע"פ שהרי זה המצוה מת, הרי המתנה
בטלה, שאין מיתתו ראייה שמא מחולי שנתן בו המתנה נתפרא ואחר כך חלה
חולי אחר ומת, לפיכך הנכסים בחזקת היורשים עד שיביא ראייה שמתוך החולי
הזה שנתן בו מתנה זו מת. הגה: ואם תפס המקבל למטלטלין, מתוך שיכול
לומר שלי הן נאמן לומר שמחולי הראשון נפטר. וכן הדין עם עמד החולה ורוצה
לחזור במתנתו ואומר שמתנת שכיב מרע היה, והמקבל אומר שבריא היה ולא
יכול לחזור על המקבל להביא ראייה. וכן בכל מקום שהוא פלוגתא דרבנותא אם
זכה המקבל עליו להביא ראייה.

ביאור: שאין כתוב בה שמתוך החולי כו' - אף דאין היורשין טוענין כן אנן
טוענין להו (סמ"ע).

לסמוך כו' עד ונפטר שמתוך כך יכולים העדים - כן צ"ל. שיכולים עדים לסמוך
בזה על"פ נשים ועבדים המשמשים אותו, ואין צריכים לעמוד עמו, אלא כיון
ששוואים לבני ביתו ובני אדם הרגילים אצלו והם אומרים הכביד פלוני הכביד
פלוני, ומת מתוך כך, הרי יכולין להעיד עליו שנפטר מתוך חליו, ומ"ש להעיד כך,
אינו ר"ל שיעידו בב"ד שכן שמעו מפי עצמו או משמשיו, אלא ר"ל יכולין להעיד
כך שנפטר מתוך החולי הראשון וכאלו ארוהו וידעוהו הן עצמן (סמ"ע).

אף על פי שהרי זה המצוה מת - פירוש, והוה לן למימר כיון שמת לפנינו ולא
ידעינן משום בריאותו, יעמידו על חזקתו שודאי לא נתפרא ביני ביני (סמ"ע).
עד שיביא ראייה כו' - ואם אינו מביא ראייה הנכסים בחזקת היורשים בלי
שבועה, אף שהמקבל טוען ברי (סמ"ע).

ואם תפס המקבל כו' - וה"ל כשעמד השכיב מרע והשכיב מרע אומר נתייך לך
כשהייתי שכיב מרע והריני חוזר בו ומקבל מתנה אומר בריא, על המקבל להביא
ראיה, ואם היו המטלטלים ביד המקבל מתוך שיכול לומר שלי הן ישבע היסת
שבריא היה, אבל אם יש עדים שמחמת מתנה זו באו לידו אז הם ברשות הנותן
ועל המקבל להביא ראייה (ש"ך), וי"א דעיקר שהנותן הוא המוציא (ט"ז). כשידוע
שהנותן הוציא המתנה מתחת ידו למקבל וכמ"ש, כיון שיש עדים שמחמת
מתנה זו באה לידו, ובזה קונה לאלתר אם ימות ואינו יכול לחזור וכמ"ש בסימן
קכ"ה סעיף ט', וא"כ כיון דכבר יצא מרשות הנותן אם יתקיים התנאי והוא
שימות, והשתא דמספקא לן אם נתן במתנת בריא ולא היה שום תנאי או שנתן
במתנת שכיב מרע והוי כמו תנאי אם ימות דאם עמד חוזר וכמ"ש בשר"ע סימן
קכ"ה, דאין הנותן יכול לחזור בו כל זמן שלא עמד כיון שזיכה ומסר ליד מקבל
או שלחו אבל אם עמד חוזר, וכיון דהיכא שהוציא הנותן המתנה מתחת ידו
למקבל אין זה כמתנה שיוכל לחזור בו אלא דהוי כמו תנאי אם ימות, וא"כ יש
כאן מתנה ודאי אלא שנסתפק אם יסתלק מחמת התנאי, או לא הוי תנאי כלל
אלא מתנת בריא ממש, ובכה"ג מוקמינן המתנה ביד המקבל, ואפילו ליכא מיגו.
אבל אם נתן לו ע"י שטר וקנין ותפס אח"כ המקבל דכל כה"ג אם היה שכיב
מרע אין בזה דין מתנת בריא כלל אלא מתנת שכיב מרע ממש ויכול לחזור בו
אפילו לא עמד, וכיון דאנו מסופקים דשמה היה שכיב מרע א"כ לא יצאתה כלל
מרשות הנותן והמקבל שלא כדון ירד כיון דשכיב מרע אינו מהני אלא לאחר
מיתה, וכל כה"ג אין המקבל נאמן אלא במיגו (קצה"ח ונתה"מ).

והמקבל אומר שבריא היה - ומיירי שמפורש בהשטר שהיה בקנין, ואינו
מפורש בהשטר כדקציר רומי בערסיה נתן פלוני לפלוני כו', והנותן טוען
שמתנת שכיב מרע בכולה היה ורוצה לחזור בו. ואפילו נכתב הקנין ביפוי כח כדרך
הקנינים שעושין בשכ"מ בכולה, אפ"ה מצי טוען המקבל שבריא היה, משום דגם
בבריא כותבין לפעמים ביפוי כח, וכמ"ש בסימן ר"ן סעיף כ"ג (סמ"ע).

על המקבל להביא ראייה - ואם אין לו ראייה ישבע הנותן היסת, משא"כ
בירושין בדין שלפני זה וכנ"ל. ומ"ש הרמ"א "וכן הדין" כו', היינו בעיקרא דינא
לענין הבאת ראייה וליטול הן שוין (סמ"ע).

וכן בכל מקום שהוא פלוגתא דרבנותא - פירוש, כגון בדין זה דפליגי ביה
בגמרא, ואם שניהן מוחזקים או אין שום אחד מוחזק ואין שם חזקת מרא קמא
חולקין (סמ"ע).

ועי' מג"א סי' ח סק"א: הרא"ש כתב דנהגו שלא לבדוק דאוקי אחזקתייהו
אלא שהחוד על דבר ה' יש לו לבדוק והב"ח כ' דלא אוקמי' אחזקתי' כיון שאין
החזק' בטבע ממילא אלא מכא אדם שתיקן הציצית [ורובא עדיף מחזקה]
דאמר ר"פ האשה בתרא [ובבכורות מסקי'] דרובא דתליא במעשה לא חשיב

שנאמר, רב אמר כרבי נתן, ושמואל אמר כר' יעקב [שלא הולכים
אחרי מה שהוא עכשיו, אלא אומרים שמה בשעת המתנה היה שכיב מרע].
אמר לך רב, אני ?? אפילו כרבי יעקב, עד כאן לא אמר ר' יעקב, אלא
דווקא שם, שיש לומר העמד כמותו על חזקתו [מאחר וזה ספק], אבל כאן
וכי נאמר העמד גוף על חזקתו [ותהי נערה יום שנשלם ו' חדשים, והרי אין
בה לא חזקת נערו ולא חזקת בגרות, שהרי היום עומדת להשתנות].
ושמואל אמר, אני ?? אפילו לרבי נתן, עד כאן לא אמר רבי נתן שם, שהרי
כולם בחזקת בריאים, מי שמוציא את נפשו מחזקה [זו], עליו להביא ראייה.
אבל כאן מי מוציא את עצמו מחזקה שלפני כן [פי' וכי מספקים אותה אם
היא נערה או לא, מי מוציאים אותה מחזקת הרבה נערו ביום שנשלמה
לשש חדשים?].

ונאמר [שרב ושמואל חולקים במחלוקת] תנאים הזה, קידשה אביה
בדרך וקידשה עצמה בעיר, והרי היא בוגרת, אחד לימד הרי היא בוגרת
לפנינו. ואחר לימד, חוששים לקידושי שניהם. נכון שאחד [סובר] כמו רב,
ואחד כשמואל. לא, שניהם כשמואל, כאן [מה שנאמר "הרי היא בוגרת
לפנינו" מדובר שהילדה] מכחישה אותו [את אביה לומר כבר בגרתי
מאתמול¹¹⁰⁶]. כאן [שחוששים מדובר] כשאינה מכחישה אותו¹¹⁰⁷.

ונאמר, מזה שאין מחלוקת תנאים, וגם אין מחלוקת אמוראים. וכי זה
מסתבר. הרי רב יוסף בנו של רב מנשיא מ"דויל" עשה מעשה כמו רב,
ושמואל הקפיד ואמר, כל העולם נמדדה [חכמתה] במדה קטנה רב'
שיראים לסמוך על חכמתם להתיר ספק אשת איש], ותלמיד זה מודד [את
חכמתו] במידה גדולה [שפכו לו חכמה יתירה וסומך על בינתו להתיר ספק
ולומר מדהשתא בוגרת בצפרא נמי בוגרת]. ואם תחשוב שלא חולקים,
למה הוא הקפיד אולי הוא רק עשה מעשה כשהיא הכחישה אותו, [והרי
רב אמר דווקא במחכישה אותו, וזה שעשה מעשה, עשה כמו רב. אלא
ודאי חולקין כשאינה מכחישה אותו, וזה שעשה מעשה, כשהיא לא
הכחישה אותו]. אמר לו מר זוטרא לרב אשי, כך אמר אמימר, ההלכה כמו
שמואל, ורב אשי אמר, ההלכה כמו רב. וההלכה כמו רב.

מתני'. מי שיצא הוא ואשתו למדינת הים, ובא הוא ואשתו ובניו
ואמר אשה שיצאת עמי למדינת הים, הרי היא זו, ואלו בניה. אין צריך
להביא ראייה [על היחוס שלה, שכבר בדקה כשנשאה], לא על האשה ולא
על הבנים. [אם הוא אומר אשתין מתה ואלו בניה, [צריך] להביא ראייה על
הבנים [שהרי בני אותה האשה], ואינו מביא ראייה על האשה [שמתה
שהיתה מיוחסת, לפי שכבר בדקה כשנשאה]. אשה נשאתי במדינת הים
הרי היא זו ואלו בניה, מביא ראייה על [יחוס] האשה, ואין צריך להביא
ראיה על הבנים. מתה ואלו בניה, צריך להביא ראייה על האשה ועל הבנים
[שהרי אין כאן שום הוכחה על האשה שהיא מיוחסת ולא על הבנים
שמואתה אשה היו].

גמ'. אמר רבה בר רב הונא, וכולם [פי' כל הבנים שכתוב במשנה
שא"צ להביא ראייה עליהם דווקא] בכרוכים אחריה [גדבקו אצלה].
הרבנים למדו, אשה נשאתי במדינת הים, מביא ראייה על האשה וא"צ
להביא ראייה על הבנים, ומביא ראייה על הגדולים [שאינם דבקים בה] ואין
צריך להביא ראייה על הקטנים. במה דברים אמורים, באשה אחת [כשנאמר
נשאתי אשה אחת], אבל בשתי נשים [פי' שנשא שתי נשים וא' מתה¹¹⁰⁸],
מביא ראייה על האשה [על יחוסה] ועל הבנים, [גם] על הגדולים [וגם] על
הקטנים [אפילו דבוקים בה, שאולי הם בניה של חברתה וגדלתם].
אמר ריש לקיש,

רוב ע"כ, ולא ידענא מאי קאמר דהתם אמר' שמה לא בא עליה זכר ואת"ל בא
עליה שמה לא נתעברה משא"כ כאן דנתקנו הציצית' כהלכתן אוקמה אחזקתייהו
כמו מקוה שהמשיכו לתוכה מ' סאה ש"צ לבדוקה בכל עת שטובל בה אך נ"ל
דמ"מ חייב לבדוק משום דאין סומכין על החזקה במקום דיכולים לבררו כמ"ש
בי"ד סי' א ולפי טעם זה אם בתוך שיתעסק בבדיקתו לא יוכל להתפלל עם
הצבור רשאי ללבושו בלא בדיק' אך נ"ל ס"א דלא מקרי חזקה דעשויה ליפסק
בכל שעה וכמ"ש בי"ד סי' ר"א סי' ס"ה בשם תשובת הר"ן ומה"ט לא נהגו
לבדוק החוטין שלמעלה מן הגדיל שמונחין על הבגד משום דאין עשוין ליפסק
ואף על גב דכתב הב"י סי' י"ג בשם הרא"ש דלא חיישי' כ"כ דאף אם יפסקו אין
נפסלין מיד לשיטתיה אוזיל דס"ל דלא מיפסקו עד שיפסקו כולן אבל לדין
חיישינן ועסי' י"ב ומ"מ יש לסמוך על"ז בשעת הדחק אם יודע שהיו כל החוטין
שלמים מאתמול וכ"מ בב"ח כאן, ובסי' י"ז כתב דאם בדקו כשגזזו א"צ לבדוק
בשעת הברכה וכמ"ש בי"ד סי' י"ח.

¹¹⁰⁶ רש"י. וטוס' חולק וסובר שבגרה לפני קידושי האב.

¹¹⁰⁷ עי' לעיל הערה 1099.

¹¹⁰⁸ רש"י. וקשה לי, דלהיימן במיגו דלא הי' אומר שהי' לו עוד אשה אחרת,
וצ"ע (רע"א), ועי' רמ"א לעיל.

לא שנו [שסומכים על זה שדבוקים בה] אלא בקדשי הגבול [פי] אם הוא כהן אז הם אוכלים בקדשי הגבולה אחרי שהביא ראייה על אשה זו שהיא כשרה לכהונה ואז סומכים על הננים הדבוקים בה למה שהם בניה ואינם חללים¹¹⁰⁹, אבל ביוחסין לא [סומכים על זה, ובנות לא נישאות לכהנים עד שביאו ראייה שהם בנותיה של זו], ורבי יוחנן אמר, אפילו ביוחסין [סומכים על החזקה שהם דבוקים בה]. ורבי יוחנן הולך לשיטתו [שאמר שסומכים על חזקה שהוחזקו לדבק בה בחזקת שהיא אמו אפילו לענין דיני נפשות ליסקל ולישרף זה על זה כדלקמן וכ"ש ליוחסין להכשר כהונה], שר' חייא בר אבא אמר בשם ר' יוחנן, מלקין על החזקות [פי] על דבר שאנו מחזיקים כן, ואפילו אין עדות בדבר, סוקלין ושורפין על החזקות¹¹¹⁰, ואין שורפין תרומה על החזקות [דבר שהוא טמא מתוך חזקה ולא מתוך שהוא ראייה ונגע בתרומה כגון תינוק שהוא סתמא מוחזק טמא שמחפש באשפה שיש שם נבילות ושרצים ונגע בתרומה אין שורפין אלא תולין].

מלקין על החזקות, כרב יהודה, שאמר רב יהודה, הוחזקה נדה בשכינותיה [שראו שכינותיה שהיא מלובשת בבגדי נדותה]¹¹¹¹, בעלה לוקה עליה משום נדה.

סוקלין ושורפין על החזקות, כמו [שאמר] רבה בר רב הונא, שאמר רבה בר רב הונא, איש ואשה תינוק ותינוקת, שהגדילו בתוך הבית [בחזקת שהיא אשתו ואילו בניהם ואין אנו מכירין בהם בעדות גמור], נסקלין זה על זה [אם בא הבן על האשה נסקל הבן עליה משום בא על אמו והיא עליו] ונשרפין זה על זה [אם בא האיש על הבת דבתו כשריפה].

א"ר שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא, מעשה באשה שבאת לירושלים ותינוק מורכב לה על כתפיה והגדילו [בחזקת בנה], ובא עליה, והביאום לבית דין וסקלום, לא מפני שבנה ודאי, אלא מפני שכרוך אחריה¹¹¹².

ואין שורפין תרומה על החזקות, שאמר ר' שמעון בן לקיש, שורפין על החזקות, ור' יוחנן אומר, אין שורפין. והם הלכו לטעמם. שלמדנו במשנה, תינוק שנמצא בצד העיסה ובצק בידו [וידוע שלקה מן העיסה], ר"מ מטהר, וחכמים מטמאין, מפני שדרכו של תינוק לשחק [עם שרקים ונבלות שבאשפה]¹¹¹³. ושאלו על זה, מהו טעמו של ר"מ. הוא סובר, רוב

¹¹⁰⁹ עי' לעיל עו"ב חכמים אומרים כל המשפחות בחזקת כשרות.

¹¹¹⁰ עי' שר"ע (אה"ע סי' יט ע"א): מי שהחזק בשאר בשר, דנין על פי חזקה זו אף על פי שאין שם ראייה ברורה שזה קרוב, ומלקין וחונקין וסוקלין על חזקה זו.

ועי' ח"מ: דנין ע"פ חזקה זו. הרמב"ם סיים בלשונו ראייה לדין זה מה שדנה תורה במקלל אביו ומכה אביו שיומת ומנין לנו ראייה ברורה שזה אביו אלא בחזקה כן שאר קרובים בחזקה וכתב המ"מ שראיה זו מפורשת בירושלמי (&). ועי' ב"ש: קשה [על הרמב"ם] למה לא יליף בש"ס ריש חולין מזה דאזלינן בתר החזקה ועי' ריש ס' קמ"ט הבאתי פלוגת' כל שנשא אשה ס"ל לכמה פוסקים דהוי כאילו ראינו שבעל אותה ולכאורה משמע דרמב"ם לא ס"ל כן דאל"כ מ"ל להבי' ראייה מן מקלל או מכה אביו דלמא נשא אותה לפנינו מזה ידוע לנו שהוא בעלה ואז אמר' רוב בעילות מבעל אבל חזקה לא אמרינן, ומהר"ק בתשובה ס' פ"ז מחלק בדינים אלו וכתב לענין מלקות אזלינן אחר החזקה בלא ראייה אבל לענין דיני נפשות בעינן ראייה עם חזקה כגון שנוהג עמה כאיש עם אשתו או בנה כרוך אחריה ולכאורה לא משמע כן מהרמב"ם והטור.

ועי' ח"מ: ומלקין וחונקין וסוקלין וכו'. ה"ה דנאסרת על הכהן משום זונה וכ"ש הוא מדיני נפשות.

¹¹¹¹ עי' שר"ע (יר"ד סי' קפה ט"ב): אם הוחזקה נדה בשכנותיה, שראוה לובשת בגדים המיוחדים לימי נדותה, חשיבה כודאי טמאה.

עי' ט"ז: כודאי טמאה - ואין לתלות שינוי הבגדים במידי אחרינא.

מבואר לקמן סי' קצה ס"ח שראוי לאשה שתייחד בגדים לימי נדותה. ואף בזמננו שרוב הנשים לא נהגו לייחד בגדים לימי נדותה, שייך שתחזק שהיא טמאה בדרכים אחרים, וכגון אם אמרה לפני השכנות סיפורי דברים המוכיחים לפנייה שהיא טמאה, ונתחזק כן בליבן (תבואות שור סי' א ס"ק כט).

פעם נשים לבשו בגדים מיוחדים כאשר הם טמאות להודיע לכולם, שזה נוגע להלכות טומאה וטהרה, וכיום, שאין דיני טומאה וטהרה אין צורך להודיע.

¹¹¹² עי' רמב"ם (איסור' פ"א ה"ב): מי שהחזק בשאר בשר דנין בו על פי החזקה, אף ע"פ שאין שם ראייה ברורה שזה קרוב ומלקין ושורפין וסוקלין וחונקין על חזקה זו, כיצד הוי שהחזק שזו אחותו או בתו או אמו ובא עליה בעדים הרי זה לוקה או נשרף או נסקל ואף על פי שאין שם ראייה ברורה שזו היא אחותו או אמו או בתו אלא בחזקה בלבד, ומעשה באשה אחת שבאת לירושלים ותינוק מורכב לה על כתפיה והגדילתו בחזקת שהוא בנה ובא עליה והביאה לב"ד וסקלוה, ראייה לדין זה מה שדנה תורה במקלל אביו ומכה אביו שיומת ומנין לנו ראייה ברורה שזה אביו אלא בחזקה כן שאר קרובים בחזקה.

¹¹¹³ עי' רמב"ם (שאר אבות הטומאה פט"ז ה"ג): הסומא והישין והמהלך בלילה ספיקו ברה"י טמא מפני שיש בו דעת להשאל, בד"א שכל שאין בו דעת לישראל ספיקו טהור בשהיה הדבר שקול ואין שם חזקה, אבל אם היה הדבר ידוע

תינוקות משחקים ומיעוט אין משחקים, ועיסה בחזקת טהרה עומדת, ותסמוך המיעוט¹¹¹⁴ לחזקת [טהרה של העיסה] ונחלש הרוב. ורבנן [סוברים] מיעוט כמי שאינו [שהרוב מבטלו. אבל מה שכן יש], רוב וחזקה, ורוב עדיף.

אר"ל משום רבי אושעיא, [חזקה של תינוק הנ"ל] זוהי [חזקה] ששורפין עליה את התרומה [לפי ר"מ?]. ר' יוחנן אמר, אין זו חזקה ששורפין עליה תרומה. אלא איזו חזקה לרבי יוחנן ששורפין עליה את התרומה. כשלמדנו במשנה, עיסה בתוך הבית וצבים וצפרדעים [הדומים זה לזה אבל הצב הוא טמא והצפרדע טהור] מטפלין שם [פי] עושים חתיכות חתיכות?¹¹¹⁵ ונמצאו חתיכות בעיסה [ואין ידוע אם הם של הצבים או של הצפרדעים]. אם [יש] רוב שרצים [אם הבית מוחזק להיות שרצים מצוים שם יותר מצפרדעים טמא אף לישרף שחזקה ורוב שישנם לפנינו הוא, אבל ההיא של תינוק הוא רוב שאיננו לפנינו, העיסה] טמאה. אם רוב צפרדעים, טהורה.

יש ברייתא כמו רבי יוחנן [שחכמים מטמאים לתלות], שני דברים אין בהם דעת לישראל, ועשאו חכמים כאילו שיש בהם דעת לישראל [שכן ספק טומאה ברשות היחיד טמא, אבל כאשר אין בו דעת לשאול ספיקו טהור (עי' נדה דף ד ע"ג)]. תינוק ועוד אחרת. תינוק, זה שאמרנו. ועוד אחרת מהי. עיסה בתוך הבית ותרנגולים ומשקנים טמאים שם¹¹¹⁶, ונמצאו

שחזקתו שנטמא ה"ז טמא, כיצד תינוק טמא שנמצא בצד העיסה והבצק בידו הרי העיסה טמאה שדרך התינוק לטפח ובכך היא חזקתו ואין שורפין על חזקה זו.

¹¹¹⁴ שכן ר"מ חושש למיעוט, אבל רבנן לא חוששים למיעוט, עי' נדה דף לב.

¹¹¹⁵ עי' רמב"ם (שאר אבות הטומאה פט"ז ה"ה): איזו חזקה ששורפין עליה ברשות היחיד, עיסה בבית ושרצים וצפרדעים מטפלין שם ונמצאו חתיכות מבשרן בעיסה אם רוב המטפלים שרצים העיסה טמאה ותשרף, ואם הרוב צפרדעים טהורה.

¹¹¹⁶ עי' רמב"ם (שאר אבות הטומאה פט"ז ה"ד): היו משקין טמאין ובצק טהור ובהמה או חיה או עופות בבית ונמצא בבצק מקום נשיכתו, חזקה ששתו משקין ונשכו בבצק וטמאוהו, היתה שם פרה ובין המשקין והבצק כדי שתלחך את לשונה הרי הבצק טהור, ובשאר כל הבהמה כדי שתנגב את פיה, פחות מזה הבצק טמא, ואם היה כלב אפילו היו משקין בצד הבצק ה"ז טהור, שאין דרכו של כלב להניח המזון ולילך לו אל המים, נמצא בבצק נקירת התרנגולין אם יש בין המשקין והבצק כדי שינגבו את פיהן בארץ הבצק טהור, ואם לאו טמא שחזקתן ששתו וניקרו בבצק במשקין שבפיהם, בד"א בשהיו המשקין צלולין שבבואה של תינוק ניכרת בהן אבל עכורים הבצק טהור, שאילו נקרו במשקין היה מקום המשקין ניכר בבצק, אם היו צלולין אף על פי שהבצק בחזקת טומאה אין שורפין על חזקה זו אלא תולין.

עשרה יוחסין פרק רביעי קידושין

קח א מיי' פטו' מה' אבות בטומאות גלגל ד: קו ב ג מיי' פכ"ב מה' אבות ביאה ה' ה' כענ' לאוין קח טו' טע' אה'ע' יומין ככ טע"ו: ה' קו ד מיי' טס הלכה ה' טו'טע' טס טע"ק: ה' קח ה מיי' טס פכ"א הלכה ז טסג טס טע"ט' אה'ע' טימן כה טע"ו: קפ ו מיי' טס טכ"ב הלכה ח טסג טס טע"ט' אה'ע' טימן ככ טע"ו: ה' ז"ל דר"ש חיבי' בשלחן אשתו עמו וז"ל ר' שמעון אמר כו' ר"א חיי' חיי' קי ו מיי' פ"ב מה' אכל הלכה י טו'טע' יד טימן טג טע"ו: ד: קיא ה (מיי' פכ"ב מה' אבות ביאה ה' ה' ט) אה'ע' טימן ככ טע"ו: ה' טסג טס טע"ו: ה' קיב ו מיי' פ"ב מה' טוטה הלכה ח: ה'

רבי שמעון אומר אף איש אחד מתייחד עם שתי נשים בזמן ששטחו עמו. משמע לרובן אפילו אשתו עמו ואסור להתייחד עם שתי נשים ואפילו לרבי שמעון נמי עם שתי נשים ואשתו עמו הוא דברי אבא בר עבדא דרבי אבהו דפרק אין מעמידין (פ"ו דף קה.) גבי הא דתנן לא תתייחד אשה עמהם ובעי עליה במרחץ במלוי עסקין אילימא בחד ודכוותה בישראל מי שרי והתני לא יתייחד כו' ומסיק בשאשטו טל עובד כוכבים עמו עובד כוכבים אין אחד משמרתו ישראל אשתו משמרתו ומזלזל מוקי לה ההם כרבי שמעון משמע דאפילו כרובן נמי אשתו ובאשה אחת נמי משמע דשרי כשאשתו עמו לכך נראה לר"י (ב) דלרבי שמעון אינו אסור אלא בשלחן אשתו עמו דוקא והכי גרסינן ר' שמעון אומר אף איש אחד מתייחד עם שתי נשים [א] בזמן שאשתו עמו וישן עמהם בפונדקי מפני שאשתו משמרתו מתייחד אדם עם אמו ועם בתו וישן עמהם בקירוב בשר ואם הגדילו זו ישנה בכמותה וזה ישן בכמותו: **ג** מ"ט תנא דבי אליהו הויאל *ונשים דעתן קלות עליהן מצא הני מילי א"ר יוחנן *משום ר' ישמעאל רמו ליתוד מן התורה מנין שנאמר כו' יסיתך אחריך בין אמך וכי בן אם מסית בן אב אינו מסית אלא לומר לך בן מתייחד עם אמו ואסור להתייחד עם כל עריות שבתורה *פשוטיה דקרא במאי כתיב אמר אביו לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא בן אב דסני ליה ועייין ליה עצות רעות אלא אפילו בן אם רלא מני ליה אימא צייתי ליה קמ"ל נימא מתני' דלא כאבא שאול רתניא *כל שלשים יום יוצא בחיק ונקבר באשה אחת ושני אנשים אבל לא באיש אחד ושתי נשים אבא שאול אומר אף שאול בשעת אנינות תביר יצירה ורבנן סברי לה כו' יצחק דאמר רבי יצחק מה יתאונן אדם חי גבר על חפאיו אפילו בשעת אנינותו של אדם יצרו מתגבר עליו ואבא שאול כי כתיב ההוא במתערעם על מדותיו כתיב והכי קאמר מה יתערעם על מדותיו וכי גבר על חפאיו דיו חיים שנתתי לו ורבנן כי ההוא מעשה דההיא איתתא דהוה עובדא ואפיקתיה: אבל אשה אחת: *אמר רב יהודה אמר רב הלא שנו אלא בכשרים אבל בפרוצים אפילו בי עשרה נמי לא הוה מעשה והוציאיה עשרה בכמותה אמר רב יוסף תרע דמזיחברי בי עשרה וגנבי כשורא ולא מיכספי מהדדי נימא מסייע ליה *מוסרין לו שני תלמידי חכמים אינו שמוא יבא עליה בדרך תלמידי חכמים אין אינשי רעלמא לא שאני תלמידי חכמים רידיעי לאתריי

נקורים. ביקרור"ש בלע"ז שנקרו תרנגולים בעיסה: טוהין. אס עיסה זו של תרומה חייטין שמא שחו התרנגולין ממקין הנמאים ובעוד המשקה פופח בתרומתיהם נקרו בעיסה ונדקחמר שני דברים הללו עשאים כמי שיש בו דעת לישאל ושינוי בזהות מהן טוהין מכלל תורה אור דיעוק טוהין: **בריבי**. גדול הדור ריב"ל: **ופירושו לא שפע**. דבאדומים נמי היה לו לפרש ולהקטין זין ללולים לעכורים משקין ללולין עמין ליבלע: **שכוחה של חינוך**. דמות קלסתר פניו: **מתני'** עם ז' נשים. מפני שרעתן קלה וסחיהן טמות להתפנות ולא תירא זו מתצרתה שאף היא תעשה כמותה: **עם ז' נשים**. שהאחד בום מחזירו: **מתייחד אדם עם אמו**. טעמא מפרש בגמ': **וישן עמהם**. הין עם אמו ובעודו קטן קלמר עינה צקירוב בשר כרמפתא ואול: **נגדלו זה ישן כמותו כו'**. וכן הבת עם אביה בעודה קטנה: **ג** מ"ט מלי טעמא. לא יתייחד עם שתי נשים כלשה שמתייחדת עם ז' נשים: **דעתן קלה עליהן**. וסחיהן טמות להתפנות: **אלא**. להכי נקט קרא בן אמן לומר שהבן מניח אלף האם: **שפטים דקרא במאי כתיב**. לנגנן שפוטו של מקרא שמדבר בהסתה אחמי נקט בן אמן: **בן אב פני ליה**. לפי שמעט בחלק ירושתו: **בן אם לא פני ליה**. שאין להם חלק ירושה יחד זה יורש את אביו וזה יורש את אביו: **דלא כלבא שאול**. דלמר איש מתייחד עם שתי נשים: **כל שלשים יום**. ולד שמו בתוך שלשים יום אין לריך לכבדו במוחו ולהיאו לקבורה לא במטה ולא בכליבה אלף בחיק: **ונקבר באשה אחת ושני אנשים**. וז"ל רבי ללוות אלף ג': **אבל לא כלבא אמר ושתי נשים**. משום יחוד שלא היה בתי הקבורות סמוכין לעיר: **מה יתאונן**. מה מושיל הניעות אלדס לסמוך על כך מלהזהר בירכו כל זמן שהוה חי לריך להיות גבר על חפאיו שאם לא כן יהא יצרו גובר עליו ויחפאיו: **על מדותיו**. על קירוביו הקרובות לרובו: **מה יתאונן אדם חי**. למה יתאונן אדם חי למה יתערעם אלדס על הקרובות הבאות עליו אחר כל החמד שאני עושה עמו שנתתי לו חיים ולא הבאתי עליו מיתה: **וכי גבר על חפאיו הוה**. שלא חפא לי ובלדקתו הוה חי בתמינה: **ורבנן**. אפילו תביר יצירה כדקאמרת יש לחוש פעמים שאין עם אנינות ועושין עלמין כאלו נושאין טימק מן ויואלין לעבירה כי ההוא עובדא (ה) דהוה עובדא כהבאי איתתא ואפיקתיה לטימק חי בחזקת מת לעשות עבירה עם הוואך עמה

פ"ו כה.

[דוקא שתי נשים אבל ג' לא ארבע ומחר רבי לקמן פ"ב ד"ס לא יתייחד כו']

[שבת לג:]

פ"ו לו פ"ט סנהדרין כ"א: ע"ג

[פירוטין כג: וסג נאמן]

פ"ק כד. שמוח פ"ג

מוטה ז. ט"ו כה: ע"ט

מוטה ז.

הנהגות הב"ח
(א) רש"י ד"ס ורבנן וכו' כי ההוא עובדא דהבאי איתתא דהוה עובדא ואפיקתיה: (ב) חוסי' ד"ס ר' שמעון וכו' לכן נראה לר"י דלרבנן נמי אינו אסור: (ג) ד"ה כי וכו' תביר יצרו כדקאמרת יש לחוש:

פ"ו כה.

[דוקא שתי נשים אבל ג' לא ארבע ומחר רבי לקמן פ"ב ד"ס לא יתייחד כו']

[שבת לג:]

פ"ו לו פ"ט סנהדרין כ"א: ע"ג

[פירוטין כג: וסג נאמן]

פ"ק כד. שמוח פ"ג

מוטה ז. ט"ו כה: ע"ט

מוטה ז.

הנהגות הב"ח
(א) רש"י ד"ס ורבנן וכו' כי ההוא עובדא דהבאי איתתא דהוה עובדא ואפיקתיה: (ב) חוסי' ד"ס ר' שמעון וכו' לכן נראה לר"י דלרבנן נמי אינו אסור: (ג) ד"ה כי וכו' תביר יצרו כדקאמרת יש לחוש:

פ"ו כה.

[דוקא שתי נשים אבל ג' לא ארבע ומחר רבי לקמן פ"ב ד"ס לא יתייחד כו']

[שבת לג:]

פ"ו לו פ"ט סנהדרין כ"א: ע"ג

[פירוטין כג: וסג נאמן]

פ"ק כד. שמוח פ"ג

מוטה ז. ט"ו כה: ע"ט

מוטה ז.

הנהגות הב"ח
(א) רש"י ד"ס ורבנן וכו' כי ההוא עובדא דהבאי איתתא דהוה עובדא ואפיקתיה: (ב) חוסי' ד"ס ר' שמעון וכו' לכן נראה לר"י דלרבנן נמי אינו אסור: (ג) ד"ה כי וכו' תביר יצרו כדקאמרת יש לחוש:

פ"ו כה.

[דוקא שתי נשים אבל ג' לא ארבע ומחר רבי לקמן פ"ב ד"ס לא יתייחד כו']

[שבת לג:]

פ"ו לו פ"ט סנהדרין כ"א: ע"ג

[פירוטין כג: וסג נאמן]

פ"ק כד. שמוח פ"ג

מוטה ז. ט"ו כה: ע"ט

מוטה ז.

הנהגות הב"ח
(א) רש"י ד"ס ורבנן וכו' כי ההוא עובדא דהבאי איתתא דהוה עובדא ואפיקתיה: (ב) חוסי' ד"ס ר' שמעון וכו' לכן נראה לר"י דלרבנן נמי אינו אסור: (ג) ד"ה כי וכו' תביר יצרו כדקאמרת יש לחוש:

פ"ו כה.

[דוקא שתי נשים אבל ג' לא ארבע ומחר רבי לקמן פ"ב ד"ס לא יתייחד כו']

[שבת לג:]

פ"ו לו פ"ט סנהדרין כ"א: ע"ג

[פירוטין כג: וסג נאמן]

פ"ק כד. שמוח פ"ג

מוטה ז. ט"ו כה: ע"ט

מוטה ז.

הנהגות הב"ח
(א) רש"י ד"ס ורבנן וכו' כי ההוא עובדא דהבאי איתתא דהוה עובדא ואפיקתיה: (ב) חוסי' ד"ס ר' שמעון וכו' לכן נראה לר"י דלרבנן נמי אינו אסור: (ג) ד"ה כי וכו' תביר יצרו כדקאמרת יש לחוש:

חורים חורים בעיסה [אם העיסה של תרומה], תולים [שמא שתו התרנגולין ממשקין הטמאים ובעוד המשקה טופח בחרטומיהם נקרו בעיסה], לא אוכלין ולא שורפין [ומזה שאמר שני דברים הללו עשאו כמי שיש בו דעת לישאל ושנינו באחת מהן תולין מכלל דתינוק תולין].
 א"ר יהושע בן לוי, היינו דווקא במשקים לבנים, אבל במשקים אדומים, אם [התרנגול] נקיר, היינו יודעים. ואולי הוא בלע את העיסה. א"ר יוחנן, דבר זה שמע גדול הדור [פ"י ר' יהושע בן לוי] ופירושו לא שמע [שכן גם במשקים אדומים צלולים נוחין לבלע משא"כ עכורים]. היינו דווקא במשקים צלולים שניכר בפניו של תינוק, אבל משקים עכורים, לא¹¹¹⁷.

מתני'. אסור לאדם להתייחד עם שתי נשים [מפני שדעתן קלה ושתייה נוחות להתפתות ולא תירא זו מחבירתה שאף היא תעשה כמותה¹¹¹⁸], אבל אשה אחת מותרת להתייחד עם שני אנשים [שהאחד בוש מחבירן]. רבי שמעון אומר, אף איש אחד מתייחד עם שתי נשים בזמן שאשתו עמו ויושנת עמהם במלון, מפני שאשתו משמרתו¹¹¹⁹. מותר לאדם

¹¹¹⁷ ע"י רמב"ם אבות הטומאות (פ"ט ה"ד): היו משקין טמאין ובצק טהור ובהמה או חיה או עופות בבית ונמצא בבצק מקום נשיכתו, חזקה ששתו משקין ונשכו בבצק וטמאוהו, היתה שם פרה ובין המשקין והבצק כדי שתלחך את לשונה הרי הבצק טהור, ובשאר כל הבהמה כדי שתנגב את פיה, פחות מזה הבצק טמא, ואם היה כלב אפילו היו משקין בצד הבצק ה"ז טהור, שאין דרכו של כלב להניח המזון ולילך לו אל המים, נמצא בבצק נקירת התרנגולין אם יש בין המשקין והבצק כדי שינגבו את פיהן בארץ הבצק טהור, ואם לאו טמא שחזקתן ששתו וניקרו בבצק במשקין שבפיהם, בד"א בשהיו המשקין צלולים שבבואה של תינוק ניכרת בהן אבל עכורים הבצק טהור, שאילו נקרו במשקין היה מקום המשקין ניכר בבצק, אם היו צלולין אף על פי שהבצק בחזקת טומאה אין שורפין על חזקה זו אלא תולין.

¹¹¹⁸ ע"י רש"י לקמן פ"א ד"ה לא יתייחד, שעם שלש או יותר מותר.
¹¹¹⁹ ע"י ש"ע (אה"ע סי' כ"ג): כל אשה שאסור להתייחד עמה, אם היתה אשתו עמו הרי זה מותר להתייחד, מפני שאשתו משמרתו. אבל לא תתייחד ישראלית עם העובד כוכבים, ואף על פי שאשתו עמו.

ע"י ש"ע (אה"ע סי' כ"ה): לא תתייחד אשה אחת, אפילו עם אנשים הרבה, עד שתהיה אשתו של אחד מהם שם. וכן לא יתייחד איש אחד, אפילו עם נשים הרבה. הגה: ו"א דאשה אחת מתייחדת עם שני אנשים כשרים, אם הוא בעיר. וסתם אנשים, כשרים הם. אבל אם הם פרוצים, אפילו עם 'אסור. וכל זה בעיר, אבל בשדה, לאו בלילה אפילו בעיר, בעינן שלשה. אפילו בכשרים. ויש מתירין איש אחד עם נשים הרבה, אם אין עסקו עם הנשים.

וע"י ח"מ: לא תתייחד אשה אחת אפילו עם אנשים הרבה. הטעם דבגמ' בקדושין דף פ"א ע"א מסיק כל שאינן כשרים כגון רב חנינא בר פפי וחביריו אפי' ' כשרים אסורה להתייחד עמהם ועיין בר"ן והא דנקט אשה אחת יש להסתפק אם דוקא אשה אחת אבל שתי נשים עם שני אנשים רבים מיקרי וש"י או אחת לאו דוק' וה"ה שתיים ולא מיקרי רבים בפחות משלשה נשים ושלשה אנשים.

וע"י ב"ש: עד שתהי' אשתו של א' מהם. ואז אשה זו בעלה משמרתה והיא לא תזנה אז השני' בושא ג"כ לזנות, ומזה נשמע דס"ל לרמב"ם שתי נשים אסורים להתייחד עם אנשים הרבה דאל"כ ת"ל אפילו אם אחת לאו אשת אחד מהם היא מותר', לפ"ז נ"ל מ"ש אח"ז נשים הרבה עם אנשים הרבה מותר היינו ג' נשים מותר אבל שתי נשים אסור, ואשה אחת עם אנשים הרבה ואחד מהם הוא בעלה מותר דהא בעלה משמרת אותה וכן איש א' עם נשים רבות מותר כשאשתו עמו, גם נשמע מהרמב"ם דס"ל סתם אנשים לא מחזיקים אותם לכשירי' דהא כתב עם אנשים הרבה אסור.

וע"י ב"ש: אבל בשדה או בלילה. הטעם הוא בשדה שמא יצטרך א' לנקביו ולך ממנה ותשאר היא עם אחד, ודוק' כשילכו עמה לשמור אותה אז לא ילכו שניהם ממנה וישאר א' עמה אבל אין הולכים עמה לשמור מותר דאם יצטרך א' לנקביו ילך גם השני עמו ותשאר היא לבדה, אבל לא חיישיתן שמא ישאר א' עמה דהא בכשרים איירי ולא יעבור במזיד, ובלילה אסורים להתייחד משום דחיישיתן שמא ישן א' מהם וישאר השני עמה אף על גב דאפשר לו להקיץ את חבירו מ"מ בינו לבינו מתייחד עמה מיהו יש חולקים, דהא כתב שמא ישן א' והשני יעשה איסור ויבא עליה לפ"ז בדרך אסור אפי' אם אין הולכים לשמור אותה מיהו קשה למה חיישיתן שיעשה במזיד איסור דהא בכשרים איירי ואפשר ליישב קצת, וכתב בפרישה מזה נתפשט המנהג הנשים לוקחים עמהן תינוק או תינוקות ונוסעים עם העגלון ערל משום כשתצטרך היא או התינוק לנקביו תלך היא עם התינוק, ועיקר כיש חולקים.

ע"י ח"מ: ויש מתירין איש א' עם נשים הרבה וכו'. כלו' עם שלשה נשים.
 ע"י ב"ש: אם אין עסקו עם הנשים. כי לדעת רש"י מי שעסקו עם הנשים גרע טפי ואסור להתייחד אפילו עם נשים רבים ותוס' ס"ל אפילו אם אשתו עמו אסור להתייחד כיון שעסקו עם הנשים אבל הרמב"ם ס"ל מי שעסקו עם הנשים עדיף טפי והיינו מ"ש בסעיף ז' ואפילו איש שעסקו עם הנשים אסור להתייחד כלו' דה"ה דמותר להתייחד הואיל ועסקו עם הנשים קמ"ל.

להתייחד עם אמו ועם בתו¹¹²⁰, ו[אפילו מותר] לישן עמהם בקירוב בשר. ואם הגדילו, זו ישנה בכסותה וזה ישן בכסותו [אפילו באותו מטה].

גמ'. למה [אסור להתייחד עם ב' נשים, אבל מותר לאשה להתייחד עם ב' אנשים]. למדו בבית מדרש של אליהו, הואיל ונשים דעתן קלה עליהן [ושתייה נוחות להתפתות]. מאיפה יודעים את זה. א"ר יוחנן משום ר' ישמעאל, מהיכן יש רמז ליחוד מן התורה. שנאמר "כי יסיתך אחיך בן אמך", וכי בן של האם מסית, אבל בן האב אינו מסית. אלא לומר לך, בן מתייחד עם אמו [פ"י הוא מצוי אצל אמו], ואסור להתייחד עם כל עריות שבתורה.

במה מדובר את פשטות הפסוק. אמר אביי, נאמר [בצורה של] אין שאלה, אין שאלה [אחיו] בן אביו שהוא שונאו [שממעט מירושתן] ומייצע לו עצות רעות, אלא אפילו [אחיו] בן אמו שלא שונאו [שאינן להם חלק ירושה יחד זה יורש את אביו וזה יורש את אביו], נאמר שיקשיב לו, לכן לומדים [שלא].

נאמר, שמשנה שלנו לא כאבא שאול [שכן הוא מתיר לאיש להתייחד עם ב' נשים]. שלמדנו בברייתא, [תינוק שמת בתוך] שלשים יום [ללידתו], יוצא בחיק [ואין צורך של כבוד של מטה או כליבה?], ונקבר באשה אחת ושני אנשים [ואין צורך של רבים ללוותו], אבל לא באיש אחד ושתי נשים [משום יחוד שלא היה בתי הקברות סמוכין לעיר], אבא שאול אומר, אפילו באיש אחד ושתי נשים. אפילו תאמר [המשנה שלנו] אבא שאול, בשעת אנינות יצרו שבור. ורבנן. סברי לה כר' יצחק, שאמר רבי יצחק, [נאמר] "מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו" [פ"י מה מועיל אנינות לאדם לסמוך על כך מלהזהר ביצרו כל זמן שהוא חי צריך להיות גבר על חטאיו שאם לא כן יהא יצרו גובר עליו ויחטיאנו], אפילו בשעת אנינותו של אדם יצרו מתגבר עליו. ואבא שאול [איך הוא לומד את הפסוק]. הפסוק ההוא מדבר ב[מין] שמתרעם על המקרים הקורים לו, וכך נאמר, למה [שאדם] יתלונן על צרותיו. וכי גבר על חטאיו [פ"י שלא חטא לי ובצדקתו הוא חי]. זה לא מספיק [כל החסד, שאני עושה עמו] החיים שנתתי לו. ורבנן, [אפילו] שיצרו שבור, כמו שאמרת, יש לחוש שלפעמים אין שם אנינות ועושים את עצמן כאילו נושאין תינוק מת ויוצאין לעבירה] כמו אותו המעשה, שהיה באותו האשה שהוציאה [תינוק חי בחזקת מת לעשות עבירה עם ההולך עמה לקובר.

אבל אשה אחת. אמר רב יהודה אמר רב, לא שנו אלא ב[אנשים] כשרים, אבל ב[אנשים] פרוצים, אפילו בתוך עשרה גם אסור [להתייחד]. היה מעשה ועשרה אנשים הוציאו [אשת איש] במטה [פ"י בחזקת שהיא מתה והקלקלו עמה]. אמר רב יוסף, תדע, שעשרה אנשים מתחברים וגונבים קורה [שיש בו משוי של עשרה אנשים] ולא מתביישים אחד מהשני.

אולי זה [שלמדנו במסכת סוטה היא] ראייה [למה שאמרנו, שרק אנשים כשרים מותרים להתייחד עם ב' נשים (ולפי זה כשרים היינו תלמידי חכמים)]. איש שקינא את אשתו בפני בית דין, שהיא חייבת לשנות מי סוטה. אז הבית דין], מוסרים לו [לבעל] שני תלמידי חכמים [שילוו את שניהם לבית המקדש], שמא יבא עליה בדרך [והרי היא אסורה לו, ואם בא עליה, אז אין המים בודקים אותה], רק תלמידי חכמים, ולא אנשים של העולם. תלמידי חכמים שונים, שיודעים

¹¹²⁰ ע"י ש"ע (אה"ע סי' כ"א): אסור להתייחד עם ערוה מהעריות, בין זקנה בין ילדה, שדבר זה גורם לגלות ערוה, חוץ מהאם עם בנה והאב עם בתו והבעל עם אשתו נדה. וחתן שפירסה אשתו נדה קודם שיבעול, אסור להתייחד עמה, אלא היא ישנה בין הנשים והוא ישן בין האנשים. ואם בא עליה ביאה ראשונה ואח"כ נטמאת, מותר להתייחד עמה [ועיין ביר"ד סי' קצ"ב].

ע"י ב"ש: אסור להתייחד. תוס' פ"ק דשבת (יג ע"א ד"ה מה) כתבו יחוד מדאורייתא אסור וכ"כ הטור, והרמב"ם כתב איסור ייחוד מן הקבלה דאינו אלא רמז מתורה לכן אין מלקין אותו אלא מכות מרדות, ובכלל עריו' נכלל חייבי לאוין, [ולקמן פ"א ע"ב] מבואר רב אסי אמר מותר להתייחד עם אחותו לפי שעה ודר עם אמו בקביעות וכתב הרא"ש דהלכה כרב אסי ואינו יודע למה הרמב"ם והטור השמיטו ואפשר דס"ל אף על גב דהלכה כרב אסי במה דפליג עם שמואל אבל מה שהוסיף על המתני' לית הלכת' כוותי' כי במתני' לא תנא אלא יחוד עם אמו. וע"י פ"ת: אף לתוס' דוקא איש א' עם הערוה אסור מדאורייתא אבל איש א' עם ב' נשים או להיפך דלקמן ס"ה אינו אלא דרבנן. ומ"ש הב"ש בכלל עריות נכלל חייבי לאוין עיין בטעם המלך שפקפק על זה.

ע"י ח"מ: חוץ מהאם עם בנה והאב עם בתו. עם אלו התירו אפילו דירה בקביעו' ועם אחותו התירו יחוד ארעי וכתב הרא"ש דהלכה כרב אסי ומ"מ המחמיר תבא עליו ברכה.
 ע"י פ"ת בהערה .

להתחרות בו [שאם יבא עליה אין מים בודקין אותה].

אמר רב יהודה אמר רב, וזה שאמרנו אשה מתייחדת עם ב' אנשים [היינו דווקא בעיר, אבל בדרך, עד שיהיו שלשה, שמא יצטרך אחד מהם להשתין] וצריך להתרחק לצניעות, ונמצא אחד מתייחד עם הערה.

שנאמר שזה [המשנה במסכת סוטה] ראייה לזה [?], מוסרים לו שני תלמידי חכמים, שמא יבא עליה בדרך, שניהם הוא, הרי שלשה. שם כדי שיהיו עדים עליו [אם יבא עליה ויעידו לפני ב"ד ולא ימחו עליה מגילה].

רב ורב יהודה היו הולכים בדרך, היה אשה שהלכה לפניהם, רב אמר לרב יהודה, תמהר ללכת שנקדמנה לגינהם. אמר לו, והרי אתה הוא שאמר, בכשרים מותר. אמר לו, מי אמר שבכשרים כגון אני ואתה. אלא כגון מי. כגון רבי חנינא בר פפי וחביריו [רבי צדוק ורב כהנא, עי' לעיל מ ע"א].

אמר רב, מלקים [מכות מרדות] על [מי שעובר על איסור] ייחוד¹¹²¹, ואין אוסרים [אשת איש על בעלה] על הייחוד [פי' אם עברה והתייחדה עם מישהו]. אמר רב אשי, לא אמרו [שמלקים] אלא בייחוד פנויה, אבל בייחוד של אשת איש לא, שלא תהא מוציא לעז על בניה [שיאמרו ראוה שזינתה לכך הלקוה, שכן אין מיתת בית דין בזמן הזה]. מר זוטרא היה מלקה [על ייחוד אשת איש] ומכריז [עליה שלא זינתה אלא נתייחדה]. אמר רב נחמן מ"פרהטיא" לרב אשי, שגם אתה תלקה ותכריז. א"ל, יש שישמעו בזה [במלקות] ולא ישמעו בזה [בהכרזה].

אמר רב, מלקין על "לא טובה השמועה" [מי שיוצא קול עליו שהוא עובר עבירות]¹¹²², שנאמר "אל פני כי לא טובה השמועה". מר זוטרא הושיב לה ידית על כתפיה, וקורא [לפניו] "אל פני" [להודיע שעל לאו זה הוא לוקה].

אמר רבה, [אשה ש]בעלה בעיר, אין חוששין משום ייחוד [להלקות שהיא מפחדת כל רגע שבעלה יבא]¹¹²³. אמר רב יוסף, [אם הבית שבו מתייחדים יש לן] פתח פתוח לרשות הרבים, אין חוששין משום ייחוד¹¹²⁴.

1121 עי' ש"ע (אה"ע סי' כב ס"ב): כשארע מעשה אמנו ותמר, גזר דוד ובית דינו על ייחוד פנויה. ואף על פי שאינה ערוה, בכלל ייחוד עריות היא. ושמי והלל גזרו על ייחוד עובדי כוכבים. נמצא, כל המתיחד עם אשה שאסור להתיחד עמה, בין ישראלית בין עובדת כוכבים, מכין את שניהם ממת מרדות, האיש והאשה, ומכריזין עליהם. הגה: ודוקא בידוע שנתיחד עמה, אבל היא אינה נאמנת עליו. ואפילו עד אחד אינו נאמן. ומכל מקום במקום שנראה לבית דין דאיכא למיחש לאיסורא, צריך להפרישן. חוץ מאשת איש שא"פ שאסור להתיחד עמה, אם נתייחד אין לוקין, שלא להוציא לעז עליה שזינתה ונמצא מוציאין לעז על בניה שהם ממזרים.

1122 עי' ב"ש: מכין את שניהם מ"מ. אבל אין אוסרים את א"א על בעלה ולא פנויה על כהן ועיני תוס'. ועי' ח"מ: ומכריזין. כרוז זה לפי רש"י קאי על א"א שמכריזין לטובתה שלא זינתה והמלקות שלוקין אותה אינו רק בשביל שנתיחדה, אמנם ברמב"ם משמע שהוא מדבר על פנויה, וגם לטובתה, ולשון הש"ע מעותק מלשון הרמב"ם.

ועי' ח"מ: ואפילו ע"א אינו נאמן. לאו דוק' על היחוד אינו נאמן דאפי' על ביאה ממש ועל כל אסורין שבתורה ע"א אינו נאמן בהכחשה.

ועי' ח"מ: אין לוקין שלא להוציא לעז. ואין לומר יכריזו שלא הלקו משום זנות רק משום יחוד איכ' דשמע בהא שהלקו ולא ישמע בהכרזה הכי איתא בקדושין שם.

1123 עי' ש"ע (אה"ע סי' קעח ס"כ): אשת איש שטוענת על איש אחד שהוא רודף אחריה, והוא מכחישה, אין להאמינה כדי לייסרו; אבל יגזרו עליו נדוי, שלא ידבר עמה כלל, ושלא יזורו בשכונה אחת, ואם הוא מוחזק בעיניהם לחשוד על העריות, ראוי לגעור בו בזיפה ולאיים עליו שאם לא יתנהג כשורה יבדילוהו מביניהם לרעה וידחוהו בשתי ידיים כמו שאר"ל מלקין על לא טובה השמועה (שמואל - א, ב, כד), וכמו שכתב הרמב"ם בפ"ד מסנהדרין.

1124 עי' ש"ע (אה"ע סי' כב ס"ח): אשה שבעלה בעיר אין חוששין להתיחד עמה, מפני שאימת בעלה עליה. ואם היה זה גס בה, כגון שגדלה עמו או שהיא קרובתו, או אם קינא לה בעלה עם זה, לא יתייחד עמה אף על פי שבעלה בעיר.

עי' ב"ש: אשה שבעלה בעיר אין חוששין. היינו כשטו' תוס' דליכ' איסור ולרש"י אסור ואין לוקין.

עי' פ"ת: שאימת בעלה עליה. עיין בס' בינת אדם שער ב"ה סי' כ"ז שכ' דנ"ל דדוקא בביתה אין בה משום יחוד אבל אם הולכת לבית אחר אף על פי שבעלה בעיר יש בה משום יחוד דבזה לא שייך דמסתמי מבעלה השתא אתי כיון דאינו יודע היכן היא ואף בידועת שיועד היכן היא מ"מ אם בעלה נתן לה רשות ללכת לבית פלוני ודאי חיישי' וכ"ש כשנתן לה רשות לדבר דבר סתר עם פלוני ולהסגיר הדלת דאסור דבזה אין שייך אימת בעלה ע"ש.

1124 עי' ש"ע (אה"ע סי' כב ס"ט): בית שפתחו פתוח לרשות הרבים, אין חשש להתיחד שם עם ערוה.

עי' ח"מ: בית שפתחו פתוח לר"ה. נראה דה"ל בגס בה ובקינא לה אסור.

עי' פ"ת: שפתחו פתוח לר"ה. הא פתח סתום אפי' אינו נעול והוא פונ' לר"ה או פתוח לחצר והוא עמה ביחוד בהבית הוא יחוד וכו' בלילה באפילה הוא יחוד

רב ביבי ביקר בבית רב יוסף, אחרי שאכלו [בעליה, ואז רב יוסף ואשתו ירדו למטה, והוא נשאר בעליה, ורב יוסף] אמר לו [לאשתחובני ביתו?], קח את הסולם מתחת ביבי [פי' מתחת, שלא יהיה איסור יחוד. ושאל רב יוסף, למה שיהיה איסור יחוד]. הרי אמר רבה, בעלה בעיר, אין חוששין משום ייחוד. רב ביבי שונה, שהוא בעל בריתו [של אשתו של רב יוסף], ולא מתביישת ממנו¹¹²⁵.

אמר רב כהנא, אנשים בבית החיצון ונשים מבפנים, אין חוששים משום ייחוד [שאיין לחיצונים צורך לעבור דרך לפנים, ואיך יתייחד האיש אחד עם הנשים. אבל הפנימים יש להם צורך לעבור דרך לחוץ, הילכך] אנשים בפנים ונשים בחוץ חוששין משום ייחוד [שמא יצא אחד מהם וייתיחד עם הנשים]. למדנו במשנה הפוך. אמר אביי, עכשיו שאמר רב כהנא כך, ולמדנו במשנה הפוך, אני אעשה לחומרא [לשני הצדדים]¹¹²⁶.

אביי סידר קנקנים [בכל מקום שבו קבוצת אנשים ונשים יחד, היה מסדר קנקנים של חרס ביניהם שאם יבאו זה אצל זה יקשקשו וישמע קול]. רבא סידר קנים [שכל מי שעובר עליהן נשמע קולם]. אמר אביי, ריעוע של ימות השנה [ליחוד ולעבירה] ימות הרגל [שיש קבוצת אנשים ונשים לשמוע דרשה ונותנים ונושאים זה עם זה].

אלה שביות שבאו לנהרדעא, העלו אותם לבית רב עמרם החסיד [שכן הוא צוה עליהם לפדותם], לקחו את הסולם מפניהם, בזמן שא' מהם עברה [אצל פי ארובה מן העליה לבית], נפל אור בפניה, רב עמרם לקח את הסולם שעשרה אנשים לא יכלו להרים, והרימו לבד. עלה והלך [לחבוע א' מהם לעבירה], כאשר הגיע לחצי הסולם, הרחיב [ופיסק את רגליו לעמוד במקומו בחזקה להתגבר על יצרו], הרים קולו, [וצרח] יש אש בבית עמרם [הזעיק בני השכונה ליאסף ולבא לככות הדליקה כדי שיחדל מיצרו שיתבייש מהן]. באו התלמידים [שהיו סבורים שהיה שם דליקה], אמרו לו, בישת אותנו. אמר לו, מוטב שתיכספו עמרם בעולם הזה, ולא תיכספו ממנו לעולם הבא. [רב עמרם] השביע [את יצרו] שיצא ממנו, ויצא ממנו כעמוד אש¹¹²⁷, אמר לו, תראה, שאתה אש ואני בשר, ואני חזק ממך.

רבי מאיר היה מתלוצץ בעוברי עבירה [אומר שנקל הוא להתגבר על יצרו אם היו רוצים], יום אחד נדמה לו השטן כאשר¹¹²⁸ בצד השני של הנהר, ולא היה ספינה [לעברון], לקח החבל [מתוח משפת הנהר אל שפתו ואוחזין בו לבא על דף קצר המוטל ברוחב הנהר] ועבר. כאשר הגיע לחצי החבל, [היצר הרע] עזבו [לר"מ], אמר, לולא שהיו מכריזים ברקיע הזהרו בר' מאיר ותורתו, הייתי עושה את דמיך [לשווי של] שתי מעות¹¹²⁹.

ר' עקיבא היה מתלוצץ בעוברי עבירה, יום אחד נדמה לו שטן כאשר בראש הדקל, לקח את הדקל ועלה והלך. כאשר הגיע לחצי הדקל, [היצר הרע] עזבו, אמר, לולא שמכריזים ברקיע הזהרו ברבי עקיבא ותורתו, הייתי עושה את דמיך [לשווי של] שתי מעות.

פלימו היה רגיל לומר כל יום, חץ בעיני של השטן¹¹³⁰. יום אחד ערב יוה"כ היה, נדמה לו כעני, הגיע וקרא על הדלת, הוציא לו לחם. אמר לו, יום כהיום כל העולם בפנים ואני בחוץ. נכנס והביא לו לחם. אמר לו, היום כהיום שכולם על השלחן, ואני לבד. הביאוהו לשבת בשלחן. היה יושב, מילא נפשו שחין ופצעים, והיה עושה דברים מאוסים, א"ל,

אפי' בלא פתח וכן ביום אם הוא תחת מרגלות המטה הוא מקום שאין אדם רואה אותם וכן מה שהזכירו חז"ל חורבה אפילו תימא דהוא בלא פתח ודלת הוי מקום המוצנע וראוי לביאה כיון דלא שכחי אינשי דעיילי תמן כו'.

עי' פ"ת: פתוח לר"ה. דוקא ביום ובחצי שעה מהלילה, דכשאין עובר ושב מאי מהני פתח פתוח ואף מי שעיסקו עם הנשים מותר להתעסק עמהן בבית שפתחו פתוח לר"ה ואין בו משום יחוד לכ"ע וגם פריץ שרי בפתח פתוח לר"ה.

עי' פ"ת: לרשות הרבים. עיין בס' חכמת אדם כלל ק"ב דין ז' שכ' אם פתוח לחצר שיש שם ג' בני אדם נדחשב ר"ה לטומאה צ"ע אם הוא הדין לענין יחוד.

1125 עי' לעיל הערה 1123.

1126 עי' ש"ע (אה"ע סי' כב ס"ו): נשים הרבה עם אנשים הרבה, אין חוששין ליחוד. היו האנשים מבחוץ והנשים מבפנים, או אנשים מבפנים והנשים מבחוץ, ופירשה אשה לבין האנשים או איש אחד לבין הנשים, אסורים משום ייחוד.

עי' ח"מ: נשים הרבה עם אנשים הרבה וכו'. המ"מ פל"ב מהא"ב דין ח' כתב שדין זה יוצא מהא דאמרין גבי חתן הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים משמע דשני אנשים לבד החתן ושתי נשים לבד הכלה ומשמע דבבית א' קאמר ובאמת כי ראייה זאת חלושה היא דהא איכ' לפרש דהאנשים והנשים לאו נשים דעלמ' רק נשי האנשים ועוד החתן והכלה הם איש ואשתו והם שמירה לאחריהם ואף דיש לחלק בין הכלה לאשה אחרת מ"מ מ"ל לחלק וללמוד מזה קולא ועוד הא הרא"ש מפרש דהוא ישן בין האנשים או היא ישנה בין הנשים כמבואר בה"מ ופי' סי' קצ"ב עוד יש לדקדק לדברי הפוסקים דש"ל דסתם אנשים כשרים הם ואפי' אשה אחת עם שני אנשים שרי ובפרוצים אפי' עשרה אסור

(כדבסמוך בהג' לפני זה) אם נשים הרבה שרי עם הרבה פרוצים או נימ' כיון דפרוצים הם אסור אפי' עם הרבה נשים וכן הסבר' נותנת וא"כ אין נפקות' לדין זה רק לדעת הרמב"ם.

אפי' בלא פתח וכן ביום אם הוא תחת מרגלות המטה הוא מקום שאין אדם רואה אותם וכן מה שהזכירו חז"ל חורבה אפילו תימא דהוא בלא פתח ודלת הוי מקום המוצנע וראוי לביאה כיון דלא שכחי אינשי דעיילי תמן כו'.

עי' פ"ת: פתוח לר"ה. דוקא ביום ובחצי שעה מהלילה, דכשאין עובר ושב מאי מהני פתח פתוח ואף מי שעיסקו עם הנשים מותר להתעסק עמהן בבית שפתחו פתוח לר"ה ואין בו משום יחוד לכ"ע וגם פריץ שרי בפתח פתוח לר"ה.

עי' פ"ת: לרשות הרבים. עיין בס' חכמת אדם כלל ק"ב דין ז' שכ' אם פתוח לחצר שיש שם ג' בני אדם נדחשב ר"ה לטומאה צ"ע אם הוא הדין לענין יחוד.

1125 עי' לעיל הערה 1123.

1126 עי' ש"ע (אה"ע סי' כב ס"ו): נשים הרבה עם אנשים הרבה, אין חוששין ליחוד. היו האנשים מבחוץ והנשים מבפנים, או אנשים מבפנים והנשים מבחוץ, ופירשה אשה לבין האנשים או איש אחד לבין הנשים, אסורים משום ייחוד.

עי' ח"מ: נשים הרבה עם אנשים הרבה וכו'. המ"מ פל"ב מהא"ב דין ח' כתב שדין זה יוצא מהא דאמרין גבי חתן הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים משמע דשני אנשים לבד החתן ושתי נשים לבד הכלה ומשמע דבבית א' קאמר ובאמת כי ראייה זאת חלושה היא דהא איכ' לפרש דהאנשים והנשים לאו נשים דעלמ' רק נשי האנשים ועוד החתן והכלה הם איש ואשתו והם שמירה לאחריהם ואף דיש לחלק בין הכלה לאשה אחרת מ"מ מ"ל לחלק וללמוד מזה קולא ועוד הא הרא"ש מפרש דהוא ישן בין האנשים או היא ישנה בין הנשים כמבואר בה"מ ופי' סי' קצ"ב עוד יש לדקדק לדברי הפוסקים דש"ל דסתם אנשים כשרים הם ואפי' אשה אחת עם שני אנשים שרי ובפרוצים אפי' עשרה אסור

(כדבסמוך בהג' לפני זה) אם נשים הרבה שרי עם הרבה פרוצים או נימ' כיון דפרוצים הם אסור אפי' עם הרבה נשים וכן הסבר' נותנת וא"כ אין נפקות' לדין זה רק לדעת הרמב"ם.

אפי' בלא פתח וכן ביום אם הוא תחת מרגלות המטה הוא מקום שאין אדם רואה אותם וכן מה שהזכירו חז"ל חורבה אפילו תימא דהוא בלא פתח ודלת הוי מקום המוצנע וראוי לביאה כיון דלא שכחי אינשי דעיילי תמן כו'.

עי' פ"ת: פתוח לר"ה. דוקא ביום ובחצי שעה מהלילה, דכשאין עובר ושב מאי מהני פתח פתוח ואף מי שעיסקו עם הנשים מותר להתעסק עמהן בבית שפתחו פתוח לר"ה ואין בו משום יחוד לכ"ע וגם פריץ שרי בפתח פתוח לר"ה.

עי' פ"ת: לרשות הרבים. עיין בס' חכמת אדם כלל ק"ב דין ז' שכ' אם פתוח לחצר שיש שם ג' בני אדם נדחשב ר"ה לטומאה צ"ע אם הוא הדין לענין יחוד.

1125 עי' לעיל הערה 1123.

1126 עי' ש"ע (אה"ע סי' כב ס"ו): נשים הרבה עם אנשים הרבה, אין חוששין ליחוד. היו האנשים מבחוץ והנשים מבפנים, או אנשים מבפנים והנשים מבחוץ, ופירשה אשה לבין האנשים או איש אחד לבין הנשים, אסורים משום ייחוד.

עי' ח"מ: נשים הרבה עם אנשים הרבה וכו'. המ"מ פל"ב מהא"ב דין ח' כתב שדין זה יוצא מהא דאמרין גבי חתן הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים משמע דשני אנשים לבד החתן ושתי נשים לבד הכלה ומשמע דבבית א' קאמר ובאמת כי ראייה זאת חלושה היא דהא איכ' לפרש דהאנשים והנשים לאו נשים דעלמ' רק נשי האנשים ועוד החתן והכלה הם איש ואשתו והם שמירה לאחריהם ואף דיש לחלק בין הכלה לאשה אחרת מ"מ מ"ל לחלק וללמוד מזה קולא ועוד הא הרא"ש מפרש דהוא ישן בין האנשים או היא ישנה בין הנשים כמבואר בה"מ ופי' סי' קצ"ב עוד יש לדקדק לדברי הפוסקים דש"ל דסתם אנשים כשרים הם ואפי' אשה אחת עם שני אנשים שרי ובפרוצים אפי' עשרה אסור

(כדבסמוך בהג' לפני זה) אם נשים הרבה שרי עם הרבה פרוצים או נימ' כיון דפרוצים הם אסור אפי' עם הרבה נשים וכן הסבר' נותנת וא"כ אין נפקות' לדין זה רק לדעת הרמב"ם.

אפי' בלא פתח וכן ביום אם הוא תחת מרגלות המטה הוא מקום שאין אדם רואה אותם וכן מה שהזכירו חז"ל חורבה אפילו תימא דהוא בלא פתח ודלת הוי מקום המוצנע וראוי לביאה כיון דלא שכחי אינשי דעיילי תמן כו'.

עי' פ"ת: פתוח לר"ה. דוקא ביום ובחצי שעה מהלילה, דכשאין עובר ושב מאי מהני פתח פתוח ואף מי שעיסקו עם הנשים מותר להתעסק עמהן בבית שפתחו פתוח לר"ה ואין בו משום יחוד לכ"ע וגם פריץ שרי בפתח פתוח לר"ה.

עי' פ"ת: לרשות הרבים. עיין בס' חכמת אדם כלל ק"ב דין ז' שכ' אם פתוח לחצר שיש שם ג' בני אדם נדחשב ר"ה לטומאה צ"ע אם הוא הדין לענין יחוד.

1125 עי' לעיל הערה 1123.

1126 עי' ש"ע (אה"ע סי' כב ס"ו): נשים הרבה עם אנשים הרבה, אין חוששין ליחוד. היו האנשים מבחוץ והנשים מבפנים, או אנשים מבפנים והנשים מבחוץ, ופירשה אשה לבין האנשים או איש אחד לבין הנשים, אסורים משום ייחוד.

עי' ח"מ: נשים הרבה עם אנשים הרבה וכו'. המ"מ פל"ב מהא"ב דין ח' כתב שדין זה יוצא מהא דאמרין גבי חתן הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים משמע דשני אנשים לבד החתן ושתי נשים לבד הכלה ומשמע דבבית א' קאמר ובאמת כי ראייה זאת חלושה היא דהא איכ' לפרש דהאנשים והנשים לאו נשים דעלמ' רק נשי האנשים ועוד החתן והכלה הם איש ואשתו והם שמירה לאחריהם ואף דיש לחלק בין הכלה לאשה אחרת מ"מ מ"ל לחלק וללמוד מזה קולא ועוד הא הרא"ש מפרש דהוא ישן בין האנשים או היא ישנה בין הנשים כמבואר בה"מ ופי' סי' קצ"ב עוד יש לדקדק לדברי הפוסקים דש"ל דסתם אנשים כשרים הם ואפי' אשה אחת עם שני אנשים שרי ובפרוצים אפי' עשרה אסור

(כדבסמוך בהג' לפני זה) אם נשים הרבה שרי עם הרבה פרוצים או נימ' כיון דפרוצים הם אסור אפי' עם הרבה נשים וכן הסבר' נותנת וא"כ אין נפקות' לדין זה רק לדעת הרמב"ם.

עשרה יוחסין פרק רביעי קידושין

פא

עין משפט
נר מצוה

לאחריו ביה. שאם יבא עליה אין מים בודקין אותה: לא שנו. לחמר אשה מתייחדת עם שני אנשים: **שמה יעטרך אחד לנקביו**. ובטו להרחק לנטיעות: **דניסו עליה ספדי**. אם יבא עליה ויעידו לפני ב"ד ולא ימרו עליה מגילה: **דניא כרעך**. מהר ללכת שנקדמה: **בגון ולא**. בתמיה: **רבי עקיבא בר תורה אור**.

מלקין על הייחוד. פי' בוקנטרס דמיירי בפנייה דהכי מוקי לה כבמוך ואין אורסים על הייחוד מיירי בייחוד אשה איש וקשה להם כן ללדין קתני רישא בפנייה וסופא בלאת איש ונראה לפרש דסופא נמי מיירי בפנייה ובלאורסה לכהן משום זונה ומיהו קשה

סוסה. (ע"ז לה) [לעיל טו:]

פני וחכיריו. רבי לרוב ורב כהנא בפ"ק (לעיל דף מ:). **מלקין על הייחוד**. מדרות: **ואין אורסין**. אשה איש על בעלה ממות ייחוד: **לא אמרו**. דמלקין: **אשה מוליא לטו**. שיאמרו ראה שזינתה לך המוקדלנה והאידנא ליכא מיסת ביה דין למיקטלניה: **מר ונערה מלקין**. על ייחוד אשה איש ומכריו עליה שלא זינתה אלא נתיחדה: **על לא טובה השמועה**. מי שזולא קול עליו שהוא טובר עבירות מלקין אותו ללא טובה השמועה ללו הוא דכתיב: **בבני עלי אל בני לאו יש כאן על לא טובה השמועה: אפסרה**. קבסטר"ל: **קורא לפניו אל בני להודיע שכל ללו זה הוא לוקה: בטלס בעיר אין חוששין לה משום ייחוד**.

לאחריו ביה *אמר רב יהודה אמר רב *ל"ש אלא בעיר אבל בדרך עד שיהיו שלשה שמה יצטרך אחד מהם להשתין ונמצא אחד מתייחד עם הערוה נימא מסייע ליה מוסרים לו שני תלמידי חכמים שמה יבא עליה בדרך תרי ואיהו הא תלתא התם כי היכי דניהוו עליה ספדי רב ורב יהודה הו קאזלי באורחא הוה קאזלא הוהא אתתא קמיהו א"ל רב לרב יהודה דל כרעך מקמי גיהנם אמר ליה והא מר הוא דאמר בכשרים שפיר דמי א"ל (ה) מי יימר דבכשרים בגון אנא ואת אלא בגון מאי בגון *רבי חנינא בר פפי וחביריו *אמר רב כמלקין על ייחוד ואין אורסין על הייחוד אמר רב איש ילא אמרן אלא בייחוד פנויה אבל בייחוד דאשת איש לא שלא תהא מוציא לעז על בניה (ה) מר זוטרא מלקי ומכריו א"ל רב נחמן מפרהמיא לרב איש מר נמי לילקי ולכריו א"ל איכא דשמע בהא ולא שמע בהא אמר רב מלקין על לא טובה השמועה שגאמרו א"ל בני כי לא טובה השמועה מר זוטרא מותיב לה אפסירה על כתפיה ומקרי ליה אל בני אמר רבה "בעלה בעיר אין חוששין משום ייחוד אמר רב יוסף פתה פתוח לרשות הרבים אין חוששין משום ייחוד רב ביבי איקלע לבי רב יוסף בתר דכרך ירפתא אמר להו שקולי דרגא מתותי ביבי והא אמר רבה בעלה בעיר אין חוששין משום ייחוד ישאני רב ביבי דשושבינתיה הואי וגיטא ביה אמר רב כהנא אנשים מבחוני ונשים מבפנים אין חוששין משום ייחוד

בערה בעיר אין חוששין לה משום ייחוד. פי' בוקנטרס

אין חוששין להלקות משמע מתוך פירושו הו ליסורא מיהא איכא וקשה להם כן מילי פריך כבמוך על רב יוסף דקאמר שקולו - דרגא מתותי ביבי והאמר רבה בעלה בעיר אין חוששין לה משום ייחוד ומילי קושיא נהי דמלקות ליכא ליסורא מיהא איכא ונראה לפרש אין חוששין כלל משום ייחוד ואפילו ליסורא ליכא:

סקבא דשחא ריגולא. פירוש של ימות השנה לייחוד ולעבירה (ה) כלומר ימות הרגל [יש] קבולות אנשים וגם לשמוע הדרסה ומוטין עין זה על זה וי"ל לכך כהנא להטעמו לאחר פסח ולאחר סוכות: **אבי**

אנשים מבפנים ונשים מבחוץ חוששין משום ייחוד במתניחא תנא איפכא

אמר אביי "השתא דאמר רב כהנא הכי ותנא מתניחא איפכא *אנא נעביד לחומרא אביי דייר גולפי רבא דייר קנה אמר *אבין *סקבא דשחא ריגולא הנך שבייחא דאתאי לנהרעא אסקניהו לבי רב עמרם חסידא אישקולו דרגא מקמיהו בהדי דקא חלפה חדיא מנייהו נפל נהורא באיפומא שקליה רב עמרם לדרגא דלא הו יכלין בי עשרה למדלייא דלייא לחודיה סליק ואזיל כי ממא לפלגא דרגא איפשת רמא קלא נורא בי עמרם אתו רבנן אמרו ליה כסיפתין אמר להו מוטב תיכספו בי עמרם בעלמא דרין ולא תיכספו מיניה לעלמא דאתי אישבעיה דינפק מיניה נפק מיניה כי עמודא דנורא אמר ליה חוי דאת נורא ואנא בישרא ואנא עדיפנא מינך רבי מאיר הוה מתלוצץ בעוברי עבירה יומא חד אידמי ליה שמן כאיתתא בתך גיסא דנתרא לא הוה מברא נקמ מצרא וקא עבר כי ממא פלגא מצרא שבקיה אמר אי לאו דקא מכריו ברקיעא הוהו בר מאיר ותורתו שויתיה לדמך תרתי מעי ר' עקיבא הוה מתלוצץ בעוברי עבירה יומא חד אידמי ליה שמן כאיתתא בריש דיקלא נקמיה לדיקלא וקסליק ואזיל כי ממא לפלגיה דדיקלא שבקיה אמר אי לאו דמכריו ברקיעא הוהו ברבי עקיבא ותורתו שויתיה לדמך תרתי מעי פליטו היה רגיל למימר כל יומא *גרא בעיניה דשמן יומא חד מעלי יומא דכיפורי היה אידמי ליה כעניא אתא קרא אבבא אפיקן ליה ירפתא אמר ליה יומא כי האידינא כולי עלמא גואי ואנא אבראי עייליה וקריבו ליה ירפתא אמר ליה יומא כי האידינא כולי עלמא אחבא ואנא לחודאי אתחזו אתבתו אחבא היה יתיב מלא נפשיה שידנא וכיבי עליה הוה קעביד (ג) ביה מילי דמאוס א"ל **רוב**

ליחסך ולבא לכבוד הדליקה כד שיתול מיליני סחתיים מהן: **אמו דיבנן**. שהו כבורים מהיה שם דליקה: **אשכפיה**. רב עמרם ליגר הרע שילא ממנו: **מחולץ בעבירה**. אומר שנקל הוא להתגבר על יגרו אם היו רונים: **אידימי ליה שטן**. דהא ליגר הרע: **בסוף גיפלא דשכרלה**. ללך השני שמעבר המים: **לא טוס עברא**. ספיטת המעבורות: **נקבא מגריל**. הכל ממות משפת הכנר אל שטרו ותוחין בו (ד) לבא על דך קאר המוטל ברוחב הכנר: **שכפיה**. היגר לרבי מאיר: **אשכפא**. על השלחן חולקין: **ויפיי**. ולגין המולין ליה ומחוסין: **רוב**

[חוב] מלקין פנויה על הייחוד וחכיריו משמשים ייחוד וכו'. מר נמי לילקי ולכריו נבי אשות איש: כהו. במלקות ולא שפם בהורה ויבזיא לעז על הגנים. על לא מברא. פי שירא עליו קול שירא עובר עבירה דמלקין אותו: וכבי עליו כהו לוי. לא מברא לאו הוא: אפסרה. מ"ל קבוסט"ר. מר אפסרה ביהמה. ובקרי לפני הלקח אל בני לחוריו טמאין זה לוקה: אין דשששים משום ייחוד חלקותה. דברוך ריפתא שבעלו: שקולו דרגא. מלקי חיליה שאר ייר ותייחוד: שושבינתיה. כולל ביה. אנשים בחוץ ביהת החיצון ונשים בבית הגניסין אין לחש לייחוד שאין לראש ליכנס בבית הנשים חוץ"ה שהאשה כהתבא תחילה עם האנשים לא איסתא לן דאשה מתייחדת עם

[ע"ז ראה מדברת עם אחד ואמרו לה כו']
[ע"ז אם זה איש פלוני כו']

ק"ב א עוש"ט א"ש פי' כב ספי' ה כהנ"ה:
ק"ב ב מ"י פכ"ב פכ"ג א"כ"י ביאה ה"ג ספג לאוין קבו עוש"ט א"ש ספון כב ספי' ב:
ק"ב ד מ"י פכ"ד מה"ל סנהדרין ה"ה עוש"ט א"ש פי' קמ ספי' ב:
ק"ב ו מ"י פכ"ב מה"ל ס"א יב עוש"ט סס ספי' ח ספי' ח:

ק"ו ו מ"י פכ"ב מה"ל סס ספי' ח:
ק"ו ז מ"י פכ"ב מה"ל סס ספי' ח:
ק"ח א מ"י פכ"ב מה"ל סס ספי' ח:
ק"ח ב מ"י פכ"ב מה"ל סס ספי' ח:
ק"ח ג מ"י פכ"ב מה"ל סס ספי' ח:
ק"ח ד מ"י פכ"ב מה"ל סס ספי' ח:

[פי' בין שאלוין וסופין ועלין מנחלתן מתייחודין וכלוין ליה עבירה. ערוך]

תוס' ר"י הוק
זה פוח: לנקביו וצריך להרחק משום צניעות. [מוסרים לו א' ת"ח].
השקנת לאשת ומעלה אותה לירושלים להשקתה. ת"ח שירעו שאברה לבעל ויתרו בו אם יבא עליה: דל כרעך מהר ללכת שנקביתנה. ומסתברא דלפנים שירתת הרין עבר שרצה להתרחק מן הכבוד אבל לכל שני אנשים כשרים מותר. ויבזרו רבי [יצחק] [דקוח] ורבי בנימין: **מלקין** פי שושבינתיה עם אשת מלקין עניניהם סבת סודות ואם אשת איש רואה שושבינתיה אשתו לבעלה: אמר רב [ישש] הא דאמר רב מלקין דקא דוקא פנויה אבל באשת איש אין מלקין אותה וב"ש שאין אבריון אשתו שאם אשת מלקי חסידא שושבינתיה לבי החין איתת דהאידנא ליכא מיתת ב"ד מלקין. מ"ר"ש והשת איש שושבינתיה ומדיע שמשום ייחוד הלקות ולא משום ייחוד והר"ם פ"ב דקדושיה

[ע"ז אן וי"א כהנ"ה] ג' הערוך אביי
הנהרות הגר"א [א] ג"ם אמר ליה מ"י דבכש"ס) ה"א"ת וי"ב ס"א א"ז ח: (ב) שם והוה קעביד מילי דמימליס כ"ל ותיבת ביה נמחק: (ג) רש"י ד"ה בעלה וי"ב להקות. ל"ב כלומר להקות ולהכריו כסדרה מר זוטרא: (ד) ר"ה קמו מלא וכו' וחוסין בו לעבור על דף: (ה) תוס' ד"ה סקבא וכו' ולעבירה ימות כ"ל ותיבת כלומר נמחק:

עשרה יוחסין פרק רביעי קידושין

מיב שפיר. שב להונן שלא המאוסו: **הכו לי כסא**. מוזג לי כוס: **אכמר**. שותי'ר בלע"ז: **שדה ביה כיוו**. השליך בתוכו את כיוו לימה היואלה מן הריאה: **נחרו ביה**. גערו בו: **שקא**. הוא החויק עלמו כמת: **שקא**. הלקיח כמו שקל: **שמעו דקאמרי פלימו קטל גברא**. השמעו לנכשי ביוו קול יולא מכוון (2) וזומרים פלימו קטל גברא: **ערק**. פלימו כסבור שבאים עליו ונאשי המלך לזכרו: **טשא**. נכבדא בבית הכסא חוץ לעיר: **חוייה**. שטן פלמינו דלמטער: **מאי טעמא אמרס הכי**. למה הורגלת לקללי: **אלא סיכי נימא**. לדחוקך מעלי שלא חתמילי: **תורה אור**.

אביי

מכלי להו מכולה דברא. נראה דהני אמוראי תומרא בעלמא קא עבדי (1) ולכן קיימא לן כרבנן דרבי יהודה (לקמן דף 35.) דלמזנו לו לא נחשדו ישראל לא על משכב זכור ולא על הבהמה: **הכל**.

תיב שפיר אמר ליה הבו לי כסא יתבו ליה כסא אכמר שדא ביה ביחו נחרו ביה שקא ומית שמעו דהוו קאמרי פלימו קטל גברא פלימו קטל גברא ערק ומשא נפשיה בבית הכסא אויל בתריה נפל קמיה* כי דחוייה דהוה מצטער גלי ליה נפשיה אמר ליה מאי מעמא אמרת הכי ואלא היכי אימא אמר ליה לימא

מר רחמנא נגער ביה בשטן רבי חייא בר אשי הוה רגיל כל עידן דהוה נפל לאפיה הוה אמר תרחמן יצילנו מיצר הרע יומא חד שמעתינהו דביתיה אמרה מכדי הא כמה שני דפריש ליה מינאי מאי מעמא קאמר הכי יומא חדא הוה קא גרים בגינתיה קשמה נפשה חלפה ותנייה קמיה אמר לה מאן את אמרה אנא דרותא דהרדי מיומא תבעה אמרה ליה אייתי ניהליה להך רומנא דריש צויעתא שוור אול אחייה ניהלה כי אתא לביתיה הוה קא שגרא דביתיה תגורא סליק וקא יתיב בגויה אמרה ליה מאי האי אמר לה הכי והכי הוה מעשה אמרה ליה אנא הואי לא אשגח בה עד דיהבה ליה סימני אמר לה אנא מיהא לאיסורא איכוני כל ימיו של אותו צדיק היה מתענה עד שמת

באותה מיתה* דתניא* אישה הפרס וה' יסלח לה כמה הכתוב מדבר באישה שנדרה בגזיר ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה שהפר לה בעלה והיתה שותה יין ומממאה למתים רבי עקיבא* כי הוה מטי להאי פסוקא הוה בני אמר ומה מי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר מלה אמרה תורה צריכה כפרה וסליחה מי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר על

אחת כמה וכמה כיוצא בדבר אתה אומר* ולא ידע ואישם וגישא עונו כשהיה רבי עקיבא מגיע לפסוק זה היה בוכה ומה מי שנתכוין לאכול שומן ועלה בידו חלב אמרה תורה ולא ידע ואישם וגישא עונו מי שנתכוין לאכול חלב ועלה בידו חלב על אחת כמה וכמה איסי בן יהודה אומר ולא ידע ואישם וגישא עונו על דבר זה ידו כל הדווים: מתייחד אדם עם אמו: אמר רב יהודה אמר

רב אסי מתייחד אדם עם אחרות ודר עם אמו ועם בתו כי אמרה קמיה דשמואל אמר אסור להתייחד עם כל עריות שבתורה ואפילו עם בתה תנן מתייחד אדם עם אמו ועם בתו וישן עמהם בקירוב בשר ותיובתא דשמואל אמר לך שמואל וליטעמך הא דתניא אחרות וחמותו ושאר כל עריות שבתורה אין מתייחד עמהם אלא בעדים בעדים אין שלא בעדים לא אלא תנאי היא דתניא אמר רבי מאיר הוזהרו בי מפני בתי אמר רבי מרפון הוזהרו בי מפני בלתי ליגלג עליו אותו תלמיד אמר רבי אבהו מושום רבי חנינא בן גמליאל לא היו ימים מועמים עד שנכשל אותו תלמיד בתמותו אפילו עם בתה* אביי

מבלל ליה מכולה דברא רב ששת מעבר ליה מצרא רב תנן מנהרדעא איקלע לרב כהנא לפום נהרא חזייה דיתוב וקא גרס וקיימא בהמה קמיה אמר ליה לא סבר לה מר אפילו עם בהמה אמר ליה* לאו אדעתאי אמר רבא דמתייחד אדם עם שתי יבמות ועם שתי צרות עם אשה וחמותה* (א) עם אשה ובתה* בעלה עם אשה ותינוקת שיודעת מעם ביאה ואין מוסרת עצמה לביאה: הגדילו זה ישן בכסותו וכו': וכמה אמר רב אדא בר רב עזא אמר רב אסי* תינוקות (3) בת תשע ישינים ויום אחד תינוק בן שתים עשרה שנה ויום אחד איכא דאמרי תינוקות בת שתים עשרה שנה ויום אחד תינוק בן שלש עשרה ויום אחד יוזה וזה כדי שיהיו* שדים נכונו ושערך צמח אמר רפרם בר פפא אדרי* (א) לכן שומא ותינוק בן י"ב שנה ויום אחד קרי ליה הגדיל ולא יישן עם אמו עוד בקירוב צער: זס וזס. בין ללישנא קמא בין ללישנא דברא דהינוקת צעיקן שדים נכונו בסמינו נערות בסמינון* [שדדים] דהיינו צוחל כדתנן במסכת גדה (דף נו.) צוחל אלו ימי הנעורים ושערך למח אלא דללישנא קמא וי אחיה

שערות מתשע שנים ולמעלה הוי סימן גמור וללישנא דברא הוי שומא עד צת שנים עשרה שנים ויום אחד: **נושא לעמוד לפניו**. בידוע שיש בה טעם ביאה: **לא סבר לה מר דמקדשא**. אין חלוני יודע שהיא מקודשת ויש לו להתרחק מאשת איש: **הכל**.

שערות מתשע שנים ולמעלה הוי סימן גמור וללישנא דברא הוי שומא עד צת שנים עשרה שנים ויום אחד: **נושא לעמוד לפניו**. בידוע שיש בה טעם ביאה: **לא סבר לה מר דמקדשא**. אין חלוני יודע שהיא מקודשת ויש לו להתרחק מאשת איש: **הכל**.

עצמה לביאה מתוך קושנה הילכך אין כאן משום דעת קלה. וזה וזה בין לישנא קמא [ובין] לישנא דברא רמ"ל ללישנא קמא דמתשע שנים ויום אחד בקמיה וי"ב ויום אחד בקמיה וי"ב שנים. בושא. שיש בה צד שנים ביאה הילכך לא ישן עמה בקירוב בשר אף על פי שהיא קמנה עדיין בהלכות הרי"ף הכי יאחא לא שני אלא דמקדשא אבל לא מקדשא לית לן בה (א) ונראה דה"ל ליש דקמנה שבושה לעמוד ערומה אסור לישן עמה בקירוב בשר דוקא כשהיא מקדשת שיש בה צד שנים ביאה. ונראה שפירש הרי"ף טעם ביאה (ב): ארובה כנפיה. שישן עמה בקירוב בשר שתייהה תחת בגדי פתחו: רזון

קב א מיי פכ"ב מה"ל
אסורי ביאה ה"ל ב
טו"ע א"ע סי' כד :

קבא ב מיי ט"ז מה"ל
טו"ע א"ע סימן
ה סמ"ק :

קבא ג מיי ט"ז מה"ל
טו"ע א"ע סימן
ה סמ"ק :

קבא ד מיי ט"ז מה"ל
טו"ע א"ע סימן
ה סמ"ק :

קבא ה מיי ט"ז מה"ל
טו"ע א"ע סימן
ה סמ"ק :

קבא ו מיי ט"ז מה"ל
טו"ע א"ע סימן
ה סמ"ק :

קבא ז מיי ט"ז מה"ל
טו"ע א"ע סימן
ה סמ"ק :

קבא ח מיי ט"ז מה"ל
טו"ע א"ע סימן
ה סמ"ק :

קבא ט מיי ט"ז מה"ל
טו"ע א"ע סימן
ה סמ"ק :

קבא י מיי ט"ז מה"ל
טו"ע א"ע סימן
ה סמ"ק :

קבא י"א מיי ט"ז מה"ל
טו"ע א"ע סימן
ה סמ"ק :

ל"ג כד חזייה דהוה
בצבער ל"ז

[מיר כג.]

הגהות הב"ח
(א) גמ' עם אשה וחמותה
עם אשה ובת חמותה
עם אשה ובת בעלה:
(ב) שם תינוקת בת
השבע. י"ב עיני בלשתי
הבינו על גירסא זו וכתב
ד"ר' תינוקת בת ג' שנים
ויום אחד ותינוק בן ט'
שנים ויום אחד א"ל
תינוקת בת י"א שנה ויום
אחד ותינוק בן י"ב שנה
ויום אחד א"ל בלשתי
גורם כתיבתו וכן גרס
ד"ר' כפרס"י: (2) דרש"י
כ"ד שמעו וכו' ממחון
ועומרים:
(ד) ד"ר' א"ש פירש
א"ש"ע שאינה הפרס לריבין
מלמא: (ה) ד"ר' והיתה
שונה וכו' שכתבה היתה
שונה כיון: (ו) ד"ר' שתי
א"ש"ע וכן א"ש
ואתה: (ז) חות' ד"ר'
לכ"י וכו' דלמן:

ס"א נהרא

[ביבמות טו. ע"ג]

ביבמות טו.

ביבמות טו.

ביבמות טו.

ביבמות טו.

ביבמות טו.

ביבמות טו.

ביבמות טו.

ביבמות טו.

ביבמות טו.

ביבמות טו.

ביבמות טו.

ביבמות טו.

ביבמות טו.

ביבמות טו.

ביבמות טו.

ביבמות טו.

שב יפה [ואל תמאיסנו]. אמר לו, תביא [פי' תמוזג] לי כוס. נתנו לו כוס. השתעל והשליך בתוכו ליחו [היוצא מן הריאה]. גערו בו, החזיק את עצמו כמת. שמעו [אנשי ביתו, קול יוצא מבחוץ] שהיו אומרים, פלימו הרג אדם. פלימו הרג אדם. ברח [פלימו כסבור שבאים עליו נוגשי המלך להורגו], והתחבא בבית הכסא [מחוץ לעיר], הלך אחריו, ונפל [פלימו] לפניו. כאשר [השטן] ראה [שפלימו] היה מצטער, גילה את עצמו [שהוא השטן לפלימו], אמר לו, למה אמרת כך [למה הורגלת לקללני]. ואלא איך נאמר [לדחותך מעלי שלא תחטיאני]. אמר לו, שיאמר, הרחמן [ה' ית' בתורה] נגער ביה בשטן¹¹²⁷.

רבי חייא בר אשי היה רגיל כל זמן שהיה נופל על פניו [בתחנון], היה אומר, הרחמן יצילנו מיצר הרע¹¹²⁸. יום אחד אשתו שמעו, אמרה, הרי כמה שנים [שמחמת זקנה] פירש ממני [ולמה הוא ירא מיצר הרע], ולמה אמר כך. יום אחד היה לומד בגינתו, [אשתו] קשטה את עצמה [בתכשיטיה קישוטי בשמים ואפרסמון] ועברה פעמים לפניו. אמר לה, מי את. אמרה, אנא "חרותא" [שם זונה ניכרת בעיר] שחזרתי לכאן היום. תבעה [אותו לזנות]. אמרה לו, תביא לי הרימון שבראש הדקל. קפץ, הלך, והביא לה. כאשר חזר לביתו, היה אשתו הסיקה את התנור, ועלה וישב בתוכו [כדי להרוג את עצמו¹¹²⁹]. אמרה לו, מה זה. אמר לה, כך וכך היה המעשה, אמרה לו, זה היה אני. לא התייחס אליה, עד שנתנה לי סמינים. אמר לה, אני והתכונתי לאיסור. כל ימיו של אותו צדיק היה מתענה, עד שמת באותה מיתה. שלמדנו בברייתא, "אישה הפרם וה' יסלח לה" [פי' שצריכים סליחה], במה הכתוב מדבר [מאחר שאישה הפרה, איזה עבירה יש, ואיזה צורך של סליחה]. באשה שנדרה בניזיר, ושמע בעלה והפר לה,

¹¹²⁷ ע"י מהר"ל: ואמר שהיה לו לומר יגער ה' בך השטן, כלומר שלא יחשוב האדם עצמו נגד השטן עד שיהי' הסטן מורה בו, אך יאמר יגער ה' בך השטן, שיתן הכח אל הש"י שהוא עוזר את האדם ודוחה הסטן מן האדם, וכמו שביארנו במסכת סוכה שאמר שם (נ"ב ב') כל יום יצרו של אדם מבקש אותו להורגו ואלמלא השם עוזר לו לא היה יכול לעמוד שנאמר צופה רשע לצדיק ומבקש המיתו ה' לא יעזבו וכמו שביארנו לשם, ולא שיהיה הדבר תולה בעצמו רק הש"י מסלק הסטן והבן הדברים האלו.

¹¹²⁸ ע"י זהר ח"א קעט ע"א: וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען (בראשית לו א) רבי חייא פתח ואמר (תהלים לד כ) רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו יהוה תא חזי כמה מקטרגין אית ליה לבר נש מיומא דקב"ה יב [ביה] שמתא (לבר נש) לאתקיימא בהאי עלמא דכיון דנפיק בר נש לאוירא דעלמא מיד אודמן לאשתתפא בהדיה יצר הרע כמה דאתמר דכתיב (בראשית ד ז) לפתח חטאת רובץ וגו' וכדון אשתתף בהדיה יצר הרע ותא חזי דהכי הוא דהא בעירי מיומא דאתילידו כלחו נטרי גרמיייהו וערקין מן גו נורא ומן כל אתרין בישין ובר נש מיד אתי לארמא גרמיה גו נורא בגין דיצר הרע שארי בגויה ומיד אסטוי ליה לארחא בישא

ואוקיימא דכתיב (קהלת ד יג) טוב ילד מסכן וחכם ממלך זקן וכסיל אשר לא ידע להזהר עוד טוב ילד דא הוא יצר טוב דהוא ילד מיומין זעירין עמיה דבר נש דהא מתליט שנין [ואילן] (עמיה) כמה דאתמר ממלך זקן וכסיל ממלך דא הוא יצר הרע דאיהו אקרי מלך ושלט בעלמא על בני נשא זקן וכסיל דאיהו זקן ודאי כמה דאתקמוה דכד אתיליד בר נש ונפיק לאוירא דעלמא איהו אודמן עמיה דבר נש ועל דא איהו מלך זקן וכסיל אשר לא ידע להזהר עוד (קהלת ד יג) להזהיר לא כתיב אלא להזהר בגין דאיהו כסיל ועליה אמר שלמה ע"ה (קהלת ב יד) והכסיל בחשך הולך דהא מסוסיא דחשך קא אתיא ולית ליה נהורא לעלמן.

תרגום: "וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען". רבי חייא פתח ואמר, "רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו ה'". בא וראה כמה מקטרגים יש לו לאדם מן היום שהקדוש ברוך הוא נתן בו נשמה (ד"א לאדם נ"א להתקיים) בעולם הזה, שכיון שאדם יוצא לאויר העולם, מיד מזדמן להשתתף עמו יצר הרע, כמו שנאמר, "לפתח חטאת רובץ" וגו', ואז משתתף עמו יצר הרע. ובא וראה שכן הוא, שהיה בהמות מיום שנולדים, שומרים את עצמם ובורחים מתוך האש ומכל המקומות הרעים, ואדם מיד בא לזרוק את עצמו לתוך האש, משום שיצר הרע שרוי בתוכו, ומיד מסיט אותו לדרך רעה.

ובארנו, שכתוב, טוב ילד מסכן וחכם ממלך זקן וכסיל אשר לא ידע להזהר עוד. "טוב ילד", זהו יצר הטוב, שהוא ילד מימים מועטים עם האדם, שהרי משלשה עשר שנים ואילך (עמו), כמו שנתבאר. "ממלך זקן וכסיל", "ממלך", זה הוא יצר הרע שהוא נקרא מלך ושולט בעולם על בני אדם. "זקן וכסיל", שהוא זקן ודאי, כמו שבארנו, שכאשר אדם נולד ויוצא לאויר העולם, הוא מזדמן עם האדם, ועל כן הוא "מלך זקן וכסיל". "אשר לא ידע להזהר עוד". לא כתוב להזהיר אלא "להזהר", משום שהוא כסיל, ועליו אמר שלמה עליו השלום, "והכסיל בחושך הולך", שהרי מפסולת החושך הוא בא, ואין לו אור לעולמים.

¹¹²⁹ ע"י רע"א (יל"ד ס"י שמה ס"א): מותר לאבד עצמו לדעת במקום תקיפת יצרו שלא יעמוד בניסיון. ועיי"ש שהביא את דעת השב"י: משום תשובה מותר להביא על עצמו מיתה ממש ואין בו משום איבוד עצמו לדעת וכו' ומזומן לחיי עה"ב כי במקום שבעלי תשוב' עומדי' אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד.

והיא לא ידעה שהפר לה בעלה, והיתה שותה יין ומטמאה למתים [אף על פי שבהיתר כיון שהיא לאיסור נתכונה צריכה סליחה]¹¹³⁰.

רבי עקיבא כאשר הגיע לפסוק זה היה בוכה, אמר, ומה מי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה, אמרה תורה, צריכה כפרה וסליחה, מי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר, על אחת כמה וכמה. כיוצא בדבר אתה אומר, "ולא ידע ואשם ונשא עונו", כשהיה רבי עקיבא מגיע לפסוק זה היה בוכה, ומה מי שנתכוין לאכול שומן ועלה בידו חלב, אמרה תורה, "ולא ידע ואשם ונשא עונו", מי שנתכוין לאכול חלב ועלה בידו חלב, על אחת כמה וכמה. איסי בן יהודה אומר, "ולא ידע ואשם ונשא עונו", על דבר זה ידו כל הדווים [שיש להם לב לדוות ידו על זה שאינו מתכוין ויש כאן נשיאות עון].

מתייחד אדם עם אמו. אמר רב יהודה אמר רב אסי, מותר לאדם להתייחד עם אחותו [לפרקים אבל אינו דר תמיד ביחוד אצלה בבית], ודר עם אמו ועם בתו [שאין יצרו חזק עליהם, שאנשי כנסת הגדולה תיקנו, שלא יגרה בקרובות]. כאשר אמר [הלכה זון] לפני שמואל, אמר, אסור להתייחד עם כל עריות שבתורה, ואפילו עם בהמה. למדנו במשנה, מותר לאדם להתייחד עם אמו ועם בתו, וישן עמהם בקירוב בשר, וזה פורץ את שמואל. אמר לך שמואל, ולדברך, הרי למדנו בברייתא, אחותו וחמותו ושאר כל עריות שבתורה, אסור להתייחד עמהם אלא בעדים. כן, שלא בעדים אלא זה מחלוקת תנאים.

שלמדנו בברייתא, אמר רבי מאיר, [לאנשי ביתו] הזהירו בי [פי' להיות עמי] ועם בתי [שלא אתיחד עמה]. אמר רבי טרפון, [לאנשי ביתו] הזהירו בי [פי' להיות עמי] ועם כלתי [שלא אתיחד עמה], תלמיד א' ליגלג עליו. אמר רבי אבהו משום רבי חנינא בן גמליאל, לא היו ימים מועטים, עד שנכשל אותו תלמיד בחמותו.

אפילו עם בהמה. אביי [כשהיה הולך בשדה] היה מונע הבהמות מכל השדה [בגלל איסור יחוד]¹¹³⁰. רב ששת היה מעביר [את הבהמות] לגבול [שדהו]. רב חנן מנהרדעא ביקר אצל רב כהנא ל"פום נהרא", ראה שישב וגורס ולפניו בהמה עומדת. אמר לו, אתה לא סובר [שאסור להתייחד] אפילו עם בהמה. אמר לו, לא ידעתי.

אמר רבא, מתייחד אדם עם שתי יבמות¹¹³¹ [נשי שני אחין ששונאות זו את זו כשתי צרות שדואגות שמא תפול ליבום לפני בעלה ותיעשה לה צרה], ועם שתי צרות, עם אשה וחמותה, [וכן עם חמותה ובת חמותה] עם אשה ובת בעלה [שכולם שונאות זו את זו], עם אשה ותינוקת שיודעת טעם ביאה [כלומר מה היא ביאה שתדע לספר דברים בשוק] ואין מוסרת את עצמה לביאה [פי' מתוך קוטנה עדיין לא לבשה יצר הילכך אין כאן משום דעת קלה שלא תהא נוחה להתפתות].

הגדילו, זה ישן בכסותו וכו'. וכמה. אמר רב אדא בר בר עזא אמר רב אסי, תינוקת בת תשע שנים ויום אחד [והוא סובר שאז הוה סימן גדלות אם נשאר עד גיל י"ב]. תינוק, בן שתים עשרה שנה ויום אחד. יש שאמרו, תינוקת, בת שתים עשרה שנה ויום אחד, תינוק, בן שלש עשרה שנה ויום אחד. וזהו, כדי שיהיו "שדים נכוננו ושערך צמח" [שרק אז היצר מתגרה בה]¹¹³¹. אמר רפרם בר פפא א"ר חסדא, לא שנו אלא שאינה בושה לעמוד לפניו ערום [אז בירוע שיש בה טעם ביאה], אבל בושה לעמוד לפניו ערום, אסור. למה, יצר מלבישה¹¹³².

רב אחא בר אבא ביקר בבית רב חסדא חתנו, לקח את נכדתו, והושיבה בחיקו. אמר לו, אתה לא יודע שהיא מקודשת [ויש להתרחק מאשת איש]. אמר לו, עברת [על ההלכה שאמר] רב, שאמר רב יהודה אמר רב, וי"א רבי אלעזר, אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה, עד שתגדיל ותאמר בפלוגי אני רוצה. אתה גם עברת [על ההלכה שאמר] שמואל, שאמר שמואל, אין משתמשים באשה. אמר לו, אני סובר כההלכה האחרת של שמואל, שאמר שמואל,

¹¹³⁰ ע"י ש"ע (אה"ע סי' כד): לא נחשדו ישראל על משכב זכר ועל הבהמה, לפיכך אין איסור להתייחד עמהן, ואם נתרחק אפילו מיחוד זכר ובהמה, הרי זה משובח. וגדולי החכמים היו מרחיקין הבהמה, כדי שלא יתייחדו עמה. ובדורות הללו שרבו הפריצים, יש להתרחק מלהתייחד עם הזכר.

ע"י ח"מ: ובדורות הללו שרבו הפריצים. בב"ח כ' דהרב כתב זה לפי מדינתו שהיו פרוצים בעבירה זו, אבל במדינתנו א"צ להתרחק מדינא רק ממת חסידות ומ"מ נראה דוקא יחוד בעלמא אבל לשבכ יחד ומל"ש שני רווקים יחדיו בכל מקום צריך להתרחק ולמחות ביד העושים כן.

¹¹³¹ ע"י הערה .

¹¹³² ע"י לעיל הערה שפה.

הכל לשם שמים [ואין דעתי אחריה לחיבת אישות אלא לחיבת קורבה ולעשות קורת רוח לאמה כשאני מחבב את בתה].

מתני'. לא [ירגיל] אדם רווק להיות מלמד ילדים, [וכן] אשה לא [תרגיל להיות] מלמד ילדים¹¹³³. רבי אלעזר אומר, אף מי שאין לו אשה לא [יהיה רגיל] ללמד ילדים. ר' יהודה אומר, לא ירעה רווק בהמה [שלא יתאוה לה], ולא יישנו שני רווקין אחת [שלא יבואו לידי משכב זכור], והכמים [שלא נחשדו במשכב זכור ובהמה]¹¹³⁴.

גמ'. למה [שלא ילמד לילדים]. אם תאמר משום [שהרווקים חשודים על משכב זכור עם] הילדים, והרי למדנו בברייתא, אמרו לו [חכמים] לר' יהודה [אחרי מה שאמר במשנה שלא יישנו ב' רווקים בטלית אחת], לא נחשדו ישראל על משכב זכור ולא על הבהמה¹¹³⁵. אלא רווק [לא ילמד], משום אמותיהם של הילדים [שמצויות אצלו להביא את בניהן לבית הספר], אשה, משום אבות של הילדים.

ר' אלעזר אומר, אף מי שאין לו אשה כלל [ומסיף ארתנא קמא דקאמר רווק שלא נשא אשה מימיו ואתא ר' אלעזר למימר אפילו היתה לו ומתה אבל יש לו ואינה שרויה אצלו מותר], או אולי בשאינה שרויה אצלו. בא ושמע, אף מי שיש לו ואינה שרויה אצלו, לא ילמד לילדים.

ר' יהודה אומר, לא ירעה כו'. תניא, אמרו לו לרבי יהודה, לא נחשדו ישראל על משכב זכור ולא על הבהמה.

מתני'. כל שעסקיו עם הנשים [פי' שמלאכת אומנותו נעשית לנשים והנשים צריכות לן] לא יתיחד עם הנשים [אפילו עם הרבה נשים לפי שלבו גס בהו וכולן מחפות עליו]. ולא ילמד אדם את בנו אומנות הנשים. רבי מאיר אומר, לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה [ואל יאמר בלבו אומנות זו אינה מעשרת], ויתפלל למי שהעושר והנכסים שלו, שאין אומנות שאין בה עניות ועשירות, שלא עניות מן האומנות ולא עשירות מן האומנות, אלא הכל לפי זכותו. רבי שמעון בן אלעזר אומר, ראית מימך חיה ועוף שיש להם אומנות. והן מתפרנסין שלא בצער, והלא לא נבראו אלא לשמשני, ואני נבראתי לשמש את קוני, אינו דין שאתפרנס שלא

¹¹³³ ע"י שו"ע (אה"ע סי' כב ס"ב): מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות, מפני שאמות הבנים באות לבית הספר לבניהם ונמצא מתגרה בנשים. וכן אשה לא תלמד קטנים, מפני אבותיהם שהם באים בגלל בניהם ונמצאו מתייחדים עמה. ואין המלמד צריך שתהיה אשתו שרויה עמו בבית הספר, אלא היא בביתה והוא מלמד במקומו.

ע"י ב"ש: מי שאין לו אשה. המחבר פוסק אפילו היה לו אשה כמ"ש ואין המלמד וכו' משום דס"ל הלכת' כו' אליעזר דאמר מי שהיה לו אשתו ואינה שרויה עמו אסור להיות מלמד מיהו המגיד פוסק כת"ק דוקא רווק שלא היה לו אשה אסור וכן מדייק מהר"ף וכו' תמה על מנהג שנהגו היתר ללמוד בקהל' אחרות ואין אשתו עמו וצ"ל דסומכים על סברת המגיד:

שם: לא ילמד תינוק'. עם זכרים או נקבות וכן אשה לא תלמד עם ילדים או ילדות וכ"כ בפרישה:

שם: ונמצא מתגרה בנשים. כאן כתב מתגרה ובאשה כתב מתייחד' עמהם נראה כאן אפילו אם ליכ' יחוד אסור משום גירוי בנשים אבל בנשים לא שייך גירוי ואין אסור אלא אם מתייחדת. וע"י ט"ז: תחילה מתגרה בנשים ואח"כ כתב מתייחדים עמהם דתחילה נקט לבית הספר ששם מתקבצים מלמדים הרבה ואין שם יחוד רק גירוי אבל באשה שהיה בביתה יש חשש יחוד. כתב בתשובת מהר"ו סי' נ"ה דמי שאין לו אשה לא ישכור משרתת אלמנה אפילו אם יש לה בן אצלה דלאו כל שעה יהיה הבן שם והיינו אם הוא לבדו בבית.

ע"י ח"מ: וכן אשה לא תלמד קטנים. מדלא קאמר וכן אלמנה משמע דבכל אשה מיירי כל שאין בעלה בעיר חוששין לה שמא תתיחד אבל גבי איש שאין האיסור משום יחוד רק שלא יתגרה בנשים ע"כ איסורו דוקא כשאין לו אשה אבל יש לו אשה אף שאשתו במקום אחר פת בסלו מיקרי ואין יצרו מתגבר עליו ומיהו מדסיים א"צ שתהא אשתו עמו שרויה בבית הספר משמע דבעיר מיהו בעי שתהא אשתו מזומנת לו. וע"י ב"ש: אפילו נשואה משום גבי איש כיון דאשתו עמו היא משמרתו לפי שדרכה להיות תמיד בביתה אבל אין דרך איש להיות תמיד בביתו כ"כ בכ"מ פ"ב הת"ת והיינו הואיל ודרכו ליסע למקום אחר מ"ה אסור אבל אם הוא בעיר מותר כמ"ש בסמוך ולא כהג"ת דרישה לפ"ז ו"ל אפילו אם בעלה באותו בית אסור כיון שדרכו ליסע למקום אחר דלא כט"ז ב"ד סי' רמ"ה ונ"מ למ"ש הכ"מ דיחוד מותר כשאשתו עמו בעיר ולפי הטעם שכתבתי בסעיף לפני זה מהני כשאשתו עמו בעיר ולא חיישינן משום גירוי ולטעם זה אין חשש משום יחוד, מיהו קשה הא מבואר כאן אפילו אין אשתו עמו מותר א"כ לא שייך הטעם היא משמרתו ואפשר דס"ל אפילו אין אשתו שרויה עמו בבית הספר מ"מ בכל עת תבא אליו ושייך לומר היא משמרתו ואם הוא בעיר אחרת אסור, כתב בט"ז בשם תשובת מהר"ו סי' נ"ה מי שאין לו אשה לא ישכור משרתת אלמנה אפילו אם יש לה בן אצלה דלא בכל שעה יהיה הבן שם והיינו אם הוא דר לבדו בבית.

¹¹³⁴ ע"י לעיל ח"מ הערה 1130.

¹¹³⁵ ע"י שו"ע (אה"ע סי' כד), הובא לעיל הערה 1130.

בצער. אלא שהורעתי מעשי [פי' ?], והרסתי את פרנסתי. אבא גורייך איש "צדיק" אומר משום אבא גוריא, לא ילמד אדם את בנו חמר, גמל, קדר, ספן [כשלנים בדרכים הם נכנסים ולוקטים עצים מן הכרמים ופירות ועוד שנשכרים לאדם ומעבירין על תנאם], רועה [בהמות שלו שמעבירין לרעות בשדה אחרים] וחונני [מלומד באונאה להטיל מים ביין צרורות בחטין]. שאומנותן אומנות ליסטים. רבי יהודה אומר משמו [של אבא גוריא], החמרין רובן רשעים [מפני ליסטיות], והגמלין רובן כשרין [שפורשין למדברות למקום גדודי חיות וליסטין יוראים לנפשם ומשברים לבם למקום], הספנין רובן חסידים [שפורשין למקום הסכנה ותמיד הם ברעדה יותר מן הגמלין]. טוב שברופאים לגיהנם¹¹³⁶ [אינו ירא מן החולי ומאכלו מאכל בריאים ואינו משבר לבו למקום ופעמים שהורג נפשות ויש בידו לרפאות העני ואינו מרפא], והכשר שבטבחים שותפו של עמלק [ספיקי טריפות באות לידו וחס על ממונו ומאכילין]¹¹³⁷. רבי נהוראי¹¹³⁸ אומר, מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה, שאדם אוכל משכרה בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, ושאר כל אומנות אינן כן, כשאדם בא לידי חולי או לידי זקנה או לידי יסורין ואינו יכול לעסוק במלאכתו, הרי הוא מת ברעב, אבל התורה אינה כן [שאף הבא לידי זקנה או יסורין ואינו יכול לעסוק בה הוא אוכל ממתן שכרה], אלא משמרתו מכל רע בנערותו, ונותנת לו אחרית ותקוה בזקנותו, בנערותו מהו אומר. "וקי ה' יחליפו כח", בזקנותו מהו אומר "עוד ינובון בשיבה". וכן הוא אומר באברהם אבינו "ואברהם זקן וכו' וה' ברך את אברהם בכל". מצינו שעשה אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה, שנאמר "עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרת מצותי חוקותי ותורותי".

גמ'. הרבנים למדו, כל שעסקיו עם הנשים, סורו רע [פי' מנהגו רעה קרבותו רע להשתדל עמו שיהא סר אליו וכו' לביתו], כגון הצורפי [זהב שעושים לנשים שירים ונשמים וטבעות], והסורק [בגדים], והמנקרות [רחיים של יד, שכן נשים טוחנות בהם], והרוכלים [שמוכרים קישוטי בשמים], והאורגים, והספרים [הנשים צריכות להן כשביל בניהם], והכובסים, והמקיזים, והמחם המרחצאות, והבורסקי [מעבד להם עורות ללבוש ולנעול], אין מעמידים מהם לא מלך ולא כהן גדול. למה. לא משום שהם פסולים, אלא משום שאומנותם זולה.

הרבנים למדו, עשרה דברים נאמרו במקיז דם¹¹³⁶ [כולם סימני גאווה, וחלוקים ממדת הכשרים], מהלך על צידו, ורוחו גסה, ונתלה ויושב [פי' לא יושב ללא משענת או לאחוריו או לצידו], ועינו צרה [פי' קמצן בממונו, שכן דרכו ללכת לחולים להקזי להם דם, ואוכל אצלם], ועינו רעה [פי' נותן עיניו בבריאים שיחלו ויהיו צריכים לן], אוכל הרבה [שכן אוכל עם הרבה אנשים בכל יום], ומוציא קצת [בשרותים, שכן מאכלו יפה בלחם נקי, ובשר שמן, שהם ממעטים את הזבל, שכן כל מטופל מכין לו סעודת הקוה, שהוא מאכל בריאה], וחשד על העריות [מתוך שהנשים צריכות לו ועסקו עמהן] ועל הגזל [שהנשים גוזלות מבעליהן ונותנות לן] ועל שפיכות דמים [שלפעמים מקיז מדאי הרבה דם, ומאחר והבריות מוסרים נפשן לידו הוא מתגאה].

דרש בר קפרא, לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה. מה היא. אמר רב יהודה,

¹¹³⁶ ע"י מהר"ל: טוב (רוב) שברופאים לגיהנם. נראה דפירושו מפני שמלאכתו בטבע, והטבע היא לחומר, וכל עסקי הרופא בגוף החמרי, ולפיכך טוב שברופאים לגיהנם, כי הצורה לא תקרא טבע כלל [רק] מה שאחר הטבע, ולפיכך ראוי לו הגיהנם, כי הגיהנם דבק באדם מצד החומר. ודבר זה בארנו במסכת אבות (פ"א) אצל ולא תרבה שיחה עם האשה עיני שם, וגם אצל ההולך אחר עצת אשתו נופל בגיהנם (ב"מ נ"ט א'), כי הגיהנם שהוא ההעדר דבק בחומר, ובפרק הרואה (ברכות ס"א א') אצל ולא אחר אשה. ואין לך אומנות בעולם שכל עסק שלו בחומר ולא מצד הצורה כלל רק הרופא, שכל עסק שלו עם גוף האדם מצד טבעו החמרית ולא עיני בצורה, ומאחר שעסק שלו בגוף החמרי לא מצד הצורה כלל, אי אפשר שלא יהיה מתחבר עם הגיהנם, כי כל דבר מתחבר אל אשר הוא מינו, ומאחר כי כל ענין אומנות שלו בחומר שהוא העדר הצורה דביקותו בגיהנם שהוא ההעדר ואין לו שלימות כלל והבן זה. ויש ראייה גדולה לזה, מה שאמרו במסכת ברכות (י' ב') והטוב בעיניך עשיתי זה שגנו ספר רפואות עיני שם ותמצא מבואר דבר זה, ולכן אמר טוב שברופאים לגיהנם, ופי' זה ברור. ע"י המשך בהערה.

¹¹³⁷ ע"י מהר"ל: כשר שבטבחים וכו'. פי' [שהוא] כמו עמלק שהיה כתיב (דברים ל"ה) אשר קרך בדרך ואתה עיף ויגע והיה נוהג בזה אכזריות, וכן טוב שבטבחים הוא שותף של עמלק שמתלבש בו מדת אכזריות והוא מדה רעה מאוד.

¹¹³⁸ ע"י עירובין יג ע"ב שרב נהוראי קוראים לו ר' מאיר.

עשרה יוחסין

פרק רביעי קידושין

פב

עין משפט
ג' נר מצוה

הכל לשם שמים - ואין דעתי אחריה לחיבת אשפות אלא לחיבת קרובה ולעשות קורת רוח לאלהה כשאלו מחבב את בתה: **מתני'** לא ילמד רווק סופרים - רווק פגיו בלא אשה: **סוברים** - מלמדי טיעוקות בלומר לא ירגיל רווק עצמו להיות מן הסופרים ובגמל' מפרש טעמא וכן לא תלמד אשה סופרים לא תרגיל תורה אור

הכל לשם שמים - ועל זו אנו סומכין השתא שלטו משתמשים בנשים: **ר' ילמד רווק סופרים** - פי' תלמידים רווק הוא אדם פגיו שלא נשא אשה מעולם ותרגום של וזמורים כשלו יכשלו הוא רווקים (ישעיה מ): **וְרָאָה ירעה** בזהם א מפני שיש לו תלמוד ויתר מאד אחר ששאל אשה:

קבר א מיי' פכ"ז מהל' ארובי ביאה הלכ' יג ומיי' פ"ב מהל' ת"ת הלכה ד סוג ללוין קבר טו"ע אה"ע סי' כב סעיף כ :

קבר ב מיי' פכ"ז מהל' ארובי ביאה הלכ' טו"ע אה"ע סי' כד :

קבר ג מיי' פ"ח מהלכ ס"י ככ סעיף כ :

קבר ד מיי' פ"ח מהל' מלכים הלכה ו :

[ע"י תי"ע]

[מ"ק כמ"י]

פ"ח שאמנתו

פ"ח תוס' מה יד' ד"ה רוכני]

ג'יון הש"ס

מתני' ששע אברהם אבינו את כל המורה וימאכח ע"כ בנ"ב סוף קייס וצ"ל אה"ע סי' כ"ג ב"ב"מ אין מעמידים מהם לא מהל' ע"י תי"ט פ"ח משנה ג' דסנהדרין :

יומא כה: מיימא דרכ וז"ע ויש ג' יושב

ג'יון הש"ס

פ"ח שאמנתו

פ"ח תוס' מה יד' ד"ה רוכני]

ג'יון הש"ס

פ"ח שאמנתו

פ"ח תוס' מה יד' ד"ה רוכני]

ג'יון הש"ס

פ"ח שאמנתו

פ"ח תוס' מה יד' ד"ה רוכני]

ג'יון הש"ס

פ"ח שאמנתו

פ"ח תוס' מה יד' ד"ה רוכני]

ג'יון הש"ס

פ"ח שאמנתו

הכל לשם שמים - אלא ילמד אדם רווק סופרים ולא תלמד אשה סופרים רבי אלעזר אומר אף מי שאין לו אשה לא ילמד סופרים ר' יהודה אומר לא ירעה רווק בהמה ולא יישנו שני רווקין במלית אחת וחכמים מתירים: **ג'מ' מאי מעמא אילימא** משום ינוקי והתניא אמרו לו ר' יהודה לא נחשדו ישראל על משכב זכור ולא על הבהמה אלא רווק משום אמהתא דינוקי אשה משום אבהתא דינוקי: ר' אלעזר אומר אף מי שאין בו איבעיא להו מי שאין לו אשה בלא או דלמא בשאינה שרויה אצלו תא שמע אף מי שיש לו ואינה שרויה אצלו לא ילמד סופרים: ר' יהודה אומר לא ירעה בו: תניא אמרו לו לרבי יהודה לא נחשדו ישראל על משכב זכור ולא על הבהמה: **מתני'** כל ששקמו עם הנשים לא יתיחד עם הנשים ולא ילמד אדם את בנו אומנות הנשים רבי מאיר אומר לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה ויתפלל למי שהעושר והנכסים שלו שאין אומנות שאין בה עניות ועשירות שלא עניות מן האומנות ולא עשירות מן האומנות אלא הכל לפי זכותו רבי שמעון בן אלעזר אומר ראית מימך חיה ועוף שיש להם אומנות והן מתפרנסין שלא בצער והלא לא נבראו אלא לשמשני ואני נבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער אלא שהורעתי מעשי וקפחתי את פרנסתי אבא גוריון איש צדיין אומר משום אבא גוריא לא ילמד אדם את בנו חמר גמל קדר ספן רועה וחונני שאומנותן אומנות ליסמים רבי יהודה אומר משמו *החמרין רובן רשעים והגמלין רובן כשרין הספנין רובן חסידים טוב שברופאים לגיהנם והכשר שבטבחים שותפו של עמלק רבי נהוראי אומר מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה שאדם אוכל משכרה בעולם הזה והקין קיימת לו לעולם הבא ושאר כל אומנות אינן בן כשארם בא לידי חולי או לידי זקנה או לידי יסורין ואינו יכול לעסוק במלאכתו הרי הוא מת ברעב אבל התורה אינה בן אלא משמרתו מכל רע בנערותו ונותנת לו אחרית ותקוה

בזקנותו בנערותו מהו אומר וק"י ה' יהלפו כח בזקנותו מהו אומר עוד ינובון בשיבה וכן הוא אומר אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא אברהם בכל *מצינו *שעשה אברהם בקול' וישמור משמרתו מצותי חוקתי ותורותי: **ג'מ' חנו רבנן כל שעסקו עם הנשים סורו רע בגון הצורפים והסריקים והנקורות והרוכלין והגרדיים והספרים והכובסים והגרע והבלן *והבורסקי *אין מעמידים מהם לא מלך ולא *כהן גדול מאי טעמא לא משום דפסילי אלא משום דיל אומנותיהו תנו רבנן עשרה דברים נאמרו בגרע מהלך על *צידו ורדוהו גסה ונתלה ויושב ועינו צרה ועינו רעה אוכל הרבה ומציא קימא וחשוד על העריות ועל הגול ועל שפיכות דמים *דרשבר קפרא לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה מאי היא אמר רב יהודה**

מתמא

לרפאות העני ואינו מרפא: **עוב שבועה** - ספקי טריפות בזהו לידו וחס על ממונו ומאכילן: **אכל הסורה אינה כן** - שאף הבא ליד זקנה או יסורין ואינו יכול לעסוק בה הוא אוכל ממקן שכרה דכתיב עוד ינובון בשביה: **ג'מ' סורו רע** - מנהגו רעה קרבותו רע להסתדל עמו שהא חלו וזכא לביבו: **סורפין** - זרפי זכב העושין לגנים שירן ממים וטבעות: **הסריקים** - סורק בגדים לגנים פלוקי'ד"ל: **הסוקרות** - מנקרי ריחים של יד נגשים עומות בהם כרתן ככתובות (דף נט:) אלו מלאכות שהאשה עושה לצבלה עומת ופוחה ואמרין (ע"ס ברייתא) דילד: **הרובלין** - מוכרין קטוני בשמים לגנים: **הספרי** - הגשים לרבותן להן בשביל צביה: **הסנע** - וסנע - אופות המקוין דם על סם שמגרע את הדם: **הסורפין** - מועד להם עורות לבלב וללעול: **הסנע** - מתמם מרחלאות: **הסנע** על לידו ורובו גסם ונתלה ויושב - שלשתן סימני גאולה אבל אין זו דומה לזו וזכולן הוא חלוק ממדת הכשרים נתלה ויושב אינו יושב אלא חס כן כסמך או לחאוריו או על לידו דרך גאולה ובשביל שהבריות מוסרין נפשו לידו הוא מתגאה: **ועינו לרם** - בזמנו להוליל כלום מפני שהוא מלומד לחכול אלל המקוין ואינו מלומד להוליל: **ועינו רע** - עוקן עינו בבריאים שיחלו והיו לריכין לו: **אוכל הרעס** - שמתולד לחכול עם כמה אנשים בכל יום: **ומגיל קימא** - מתוך שמאלכו יפה בלחם נקי ובשר שמן שממנעים את הזבל שכל אדם מכין לבעודת הקהה מאלכ בריאה: **הסוד על סעריות** - מתוך שהגשים לריכות לו ועסקו עמו: **ועל סגול** - שהגשים גולות מצבעיהן וטוהגות לו: **ועל ספיקות דמים** - זימנין דשפי ליה לדמא לפחות מרביעית:

מתמא

מתמא

מתמא

מתמא

מתמא

מתמא

מתמא

מתמא

[ע"י תוס' מה יד' ד"ה רוכני]

ג'יון הש"ס

פ"ח שאמנתו

פ"ח תוס' מה יד' ד"ה רוכני]

ג'יון הש"ס

פ"ח שאמנתו

פ"ח תוס' מה יד' ד"ה רוכני]

ג'יון הש"ס

פ"ח שאמנתו

פ"ח תוס' מה יד' ד"ה רוכני]

ג'יון הש"ס

פ"ח שאמנתו

פ"ח תוס' מה יד' ד"ה רוכני]

ג'יון הש"ס

פ"ח שאמנתו

פ"ח תוס' מה יד' ד"ה רוכני]

ג'יון הש"ס

פ"ח שאמנתו

פ"ח תוס' מה יד' ד"ה רוכני]

ג'יון הש"ס

פ"ח שאמנתו

פ"ח תוס' מה יד' ד"ה רוכני]

תופר. למדנו בכרייתא, רבי אומר, אין לך אומנות שבטלה מן העולם [בין שהיא נקיה בין שהיא מאוסה יש בה צורך ואם לא ילמדנה זה ילמדנה אחר], אשרי מי שרואה את הוריו [פי' יולדיו, וגם ילדיו] באומנות מעולה, אוי לו למי שרואה את הוריו באומנות פגומה. אי אפשר לעולם בלא בסם [פי' מוכר בשים] ובלא בורסקי [מעבד עורות]. אשרי מי שאומנותו בסם, ואוי לו מי שאומנותו בורסקי [שהן עובדים בצואת כלבים, ומסריחיים]. אי אפשר לעולם בלא זכרים ובלא נקבות, אשרי מי שבניו זכרים, ואוי לו למי שבניו נקיבות.¹¹³⁹

ר"מ אומר, לעולם ילמד אדם לבנו אומנות נקיה וקלה, ויבקש רחמים למי שהעושר והנכסים שלו¹¹⁴⁰, שאין עניות מן האומנות ואין עשירות מן האומנות אלא למי שהעושר שלו, שנאמר "לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבאות"¹¹⁴¹.

ר"ש בן אלעזר אומר, אם ראת מימך¹¹⁴². תניא, ר"ש בן אלעזר אומר, מימי לא ראיתי צבי קייץ¹¹⁴³ [פי' מייבש תמרים], וארי סבל [נושא

¹¹³⁹ ע"י זהר ח"ג מג ע"ב: וילדה זכר כלילן כחדא מסטרא דימינא ואם נקבה תלד כלילן בחד נוקבא ודכר מסטרא שמאלא דשלטא סטר שמאלא על סטר מינא יתיר ודכורא אתכפיא בימינא דלא שלטא וכדין ההוא דכר דנפיק מנו נוקבא מסטר שמאלא כל אורחוי כנוקבא (ולא אקרי דכר) אבל דכר דנפיק מנו מינא הוא שלטא ונוקבא דנפקא מניה אתכפיא דהא סטר שמאלא לא שלטא ועל דא וילדה זכר כתיב:

תרגום: וילדה זכר כלולים יחד מצד הימין, ואם תלד נקבה כלולים באחד, נקבה וזכר מצד השמאל, שיותר שולט צד השמאל על צד הימין, והזכר נכנע בימין שלא שולט, ואז אותו הזכר שיוצא מן הנקבה מצד השמאל כל דרכיו כמו נקבה, (ולא נקרא זכר), אבל הזכר שיוצא מתוך הימין הוא שולט, והנקבה שיוצאת ממנו נכנעת, שהרי צד השמאל לא שולט, ועל כן כתוב וילדה זכר.

פי' הרמ"ז: כל אורחוי כנוקבא, פי' מדותיו כשל הנקבה לדעתו קלה וכוהו תשוש ונוטה לכליות ולעצלות וכיוצא, ולזה רמזו ר"ל באומנם אוי לו למי שבניו נקבות, פי' שהזכרים שלו הם מצד הנוק' וכו' ונלע"ד שיצחק אבינו ע"ה בתחילה נקרא (בראשית יח י') בן שרה, שהיה מבחינה זו קודם העקידה, ולזה לא צוהו ה' שישאנו אשה, פי' שלא נתן כן על לבו, אבל בעקידה פרח ממנו בחי' הנקבה וניתנה לו של זכר, וזה שאמרו ר"ל וה' ברך את אברהם בכל, שנתן לו בן, ור"ל שאז היה בן מצד גבורות שלו והיתה בו בחינת זכרות ב"ן דמ"ה, שלגבי רבקה היה זכר, ולכן השתדל להשיאו אשה.

¹¹⁴⁰ ע"י מהר"ל: ויתפלל וכו'. נראה דכך פירושו, שלא יחשוב אם יש לו אומנות כבר יש לו פרנסה, שאין הדבר כך אלא יתפלל למי שהעושר והנכסים שלו וכו', דאין עניות מן האומנות ואין עשירות מן האומנות, כלומר שהעושר הוא שפע ברכה, וכל אשר הוא שפע ברכה הוא מצד הנותן ואין מעצמו, עד שיאמר האדם כשיש לו מלאכה חשובה כי יש לו עושר, כי א"כ היה העושר ביד אדם עצמו כאשר ישתדל אחר מלאכה חשובה, ואין הדבר כך, כי צריך לנתינת השם יתברך שנותן לו ברכה, לכן יתפלל אל הש"י אשר יש לו העושר והנכסים שיתן לו עושר, וזה שאמר הכל לפי זכותו.

¹¹⁴¹ ע"י מהר"ל: לי הכסף וכו'. מקדים הכסף, כדי להסמיק הזהב שהוא חשוב אל הש"י דכתיב אמר ה'. ועוד כי הכסף יותר קרוב אל הש"י בעבור זכות ופשיטות הכסף, וראיה לזה שהכהן הגדול לא היה נכנס לפניו בפניו בבגדי זהב, והעגל היה של זהב. ודבר זה ידוע למבינים כי הזהב אינו פשוט בעבור הנוון שלו, ולכן היה העגל מן זהב ואלו כסף שהוא לבן ואין לו גוון כלל והוא פשוט, לאפקוי הזהב שהוא בעל גוון ולכן מקדים הכסף קודם הזהב כי מצד הפשיטות שבו הוא יותר קרוב אליו, ובפרק ר"ע שם פרשנו גם כן שם. ולי הזהב, והרי כל העולם שלו יתברך, זה מבואר גם כן שם.

¹¹⁴² ע"י מהר"ל: אם ראית חיה ועוף וכו'. פי' הפרנסה לאדם הוא קיומו, ואם היה אדם חסר פרנסה שהוא קיום מציאותו אין זה מפעולת הפועל שיפעל פעולה שאין לה קיום ועמידה, אבל מגדר הפועל השלם שיהיה פעולתו בשלימות, ולפיכך נמצא בכל הנמצאים שיש להם פרנסה בלא טורח ובלא עמל כאשר ראוי, ומל"ש היה ראוי דבר זה לאדם אשר הוא מבוחר מן הנמצאים, וכן היה קודם שחטא האדם עד שהעושר את מעשיו וקפח פרנסתו, והנה ג"כ אחר הקללה אם הוא רעע הוא מוסיף עוד קללה על הקללה הראשונה.*

¹¹⁴³ ע"י מהר"ל: לא ראיתי צבי קייץ וכו'. ר"ל שאל יחשוב האדם, כי האדם נברא בטבע שיהיה עמל ועושה מלאכ' שאין זה כך, וכשנברא האדם לא נבראת עמו המלאכה ותקון בגדיו ובנין הבתים, רק בג"ע היו בלא דברים אלו, וא"כ אין אלו פעולות לאדם מצד השלימות, ולא נמצא בב"ח אלו הפעולות והם מתפרנסים בלא דברים אלו, א"כ פעולות אלו הם לאדם מצד החסרון שחטא שקפח פרנסתו, ולולי זה לא היה צריך לדברים אלו. וזכר ג' דברים כי באדם ג' דברים הגוף והנפש והשכל, ובכל שלשתן משמש האדם בהם לצורך חיותו, ואמר כי אין שלימות האדם במה שהוא משמש לצורך פרנסתו הן בגופו הן בנפשו הן בשכלו, וזה כי הארי יש לו גוף חזק כאשר נודע מענין הארי, והרי אין משמש בכח גופו שיש לו לצורך פרנסתו, וכנגד הכח הנפשי אמר שהצבי שיש בו כח נפשי שהרי יש בו מהירות התנועה מאוד שהוא כח נפשי, והרי אינו משמש בכח זה לצורך פרנסתו, ולפיכך אמר ולא ראיתי צבי קייץ, דהיינו שיהיה מתקן מזונותיו בקייץ, וצריך לזה כח תנועה להכניס את פירות הקייץ לבית, וכנגד

משאות], ושועל חנוני, והם מתפרנסים שלא בצער, והם לא נבראו אלא לשמשני. ואני נבראתי לשמש את קוני, מה אלו שלא נבראו אלא לשמשני מתפרנסים שלא בצער, ואני שנבראתי לשמש את קוני, אינו דין שאתפרנס שלא בצער. אלא שהרעותי את מעשי וקיפחתי את פרנסתי, שנאמר "עונותיכם הטו".

רבי נהוראי אומר, מניח אני כל אומנות וכו'¹¹⁴⁴. תניא, רבי נהוראי אומר¹¹⁴⁵, מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה, שכל אומנות¹¹⁴⁶ שבעולם אין עומדת לו אלא בימי ילדותו, אבל בימי זקנתו הרי הוא מוטל ברעב, אבל תורה אינה כן, עומדת לו לאדם בעת ילדותו, ונותנת לו אחרית ותקוה בעת זקנתו, בעת ילדותו מהו אומר. וקוי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים, בזקנתו מהו אומר. עוד ינובון בשיבה¹¹⁴⁷ דשנים ורעננים יהיו. הדרן עלך עשרה יוחסין וסליקא לה מסכת קידושין.

הדרן עלך עשרה יוחסין וסליקא לה מסכת קדושין.

השכל אמר לא ראיתי שועל חנוני, כי השועל הזה יש בו חכמה מכל חית השדה ואין משמש בכח זה לצורך פרנסתו להיות חנוני בעל משא ומתן. וכיון שלא נמצא בב"ח שישמשו בכחות אלו לצורך פרנסתו, וא"כ מה שהאדם פועל בכח גופו וזיעת אפו ונושא משא גדול לצורך פרנסתו, אין זה מצד שלימות האדם, שהרי אין צריך דבר זה לב"ח שהוא יותר פחות מן האדם, וכן מה שאין לאדם מנוח ביום ובלילה רץ אחר פרנסתו כצבי ומשמש לזה הכח נפשי שלו, אין זה מצד השלימות שהרי לא נמצא זה בב"ח שהוא למטה הימנו, וכן אין שלימות השכל של אדם שמשמש בו אל פרנסת האדם, כיון שלא נמצא שצריך דבר זה הב"ח שהוא פחות מן האדם, אבל דבר זה גרם החטא שחטא וקפח פרנסתו, כי מן פועל אשר פעל הכל א"א שיהיה פועל אותם ויחסרו פרנסתם, שאין ראוי שיהיה נברא דבר זה בחסרון, כי החסרון הוא ההעדר אשר דבק בו ואם היה בעל ההעדר אין ראוי לו המציאות, ולכן בכל הנבראים נאמר כי טוב (בראשית א') שהם טובים ואין העדר בהם, ולכן ראוי להם הבריאה ולכן נברא האדם בלא חסרון רק שחטא וקפח פרנסתו.*

¹¹⁴⁴ ע"י מהר"ל: מניח אני כל אומניות וכו'. פי' כל אומניות הם בעת בחירתו שהאדם הוא בתקופו, אבל בעת חולשת גופו ויחלשו כחות הגופנים אז מוטל ברעב, אבל התורה מפני שאינה גופנית אין לה התלות בגוף כלל, ונותנת לו כח וגבורה מן הש"י, ונותנת אליו השמירה מן הש"י ג"כ.

¹¹⁴⁵ ע"י מהר"ל: תניא רבי נהוראי אומר וכו'. ואם תאמר מה הביא בהך ברייתא יותר ממה ששנוי במשנה. ל"ל שרוצה לסיים המסכתא בדבר טוב, שכן מצינו בכל מקום שמסיים דבריו בטובה. ועוד יש לומר שקבע התנא כאן שהחטא הוא שמביא קללה לעולם ומקפח פרנסה, כן התורה מביא הפרנסה לעולם כמו שמוכיח מדברי רבי נהוראי דקאמר בנערותו מהו וכו' וקוי ה' יחליפו כח, ומזה נראה כי התורה מחלפת כח הנחסר לאדם, ולפיכך התורה ג"כ מחזרת החסרון שנחסר ע"י קללות החטא וזה מבואר.

¹¹⁴⁶ כל אומניות - אין להן מתן שכר לאחר זמן אלא שכר המצוי להם בשעתן אבל תורה מתן שכרה בא מאליו לאורך ימים ואף לחולה ולזקן שאינו יכול לעסוק בה עכשיו אוכל מן הקודמות. (רש"י)

¹¹⁴⁷ שנאמר עוד ינובון בשיבה - יצמחו צמח ויתייחד שכן לעת שיבתן דשנים ורעננים יהיו וגו'. (רש"י).

* בכמה מקומות כאשר המשנה מזכיר איש או אשה מזכירם בה' הידיעה, אמנם אין דיוק בדבר שבכל מקום שונה התנא לשון הרהוט לו בפה (תוס').

² { } המשנה שלנו מדבר רק באירוסין, אשר גורמת איסור אשת איש, ועכ"ז לא מטמא לה אם הוא כהן ולא יורש אותה, ואין חיוב כתובה. כל אלה חלים רק בנישואין, אשר הוא חופה עי' לקמן דף ח ע"א, וכן כתובות יב ע"א, ומח ע"ב ורמב"ם אישות פ"י ה"ב, וש"ע אה"ע סי' סא, ועי' @ למה בזה"ז עושים שניהם בבת אחת.

³ עי' ב"ש (סי' ל"א סק"ה): וכתב המרדכי (סי' תפח) דאין מקדשים במטבע והיינו מדרבנן אין מקדשים וכו'. ועי' מקנה (יב ע"א): צ"ע בזה דהא מפורש במתני' דאשה נקנית בדינר לב"ש ובפרוטה לב"ה ובגמרא דף ח' אמר ר"א אמר לאשה התקדשי לי במנה ונתן לה דינר ולא מצינו איסור לזה אפי' מדרבנן וכו' וע"כ דנקנית אף במטבע אף דדעתה אצורתא לא בעינן דבר המסוים. ועי' אב"מ (סי' כ"ז סק"ב): המעיין במרדכי יראה דאינו אלא עיון [ז"ל: גרסי' בהזהב דעתה אצורתא וצורתא עבידא דבטלה עיין שם האיך אפי' צ"ע אם כן איך מקדשין במטבע שיש עליו צורה. ועי' ד"מ (סי' לא ס"ב) שמביא את דברי המרדכי]. עי' לקמן הערה 872.

ועי' באר היטב (סי' כז סק"ג): שו"ת אלשי"ך סימן ק"ד: מנהגינו עכשיו שאומר לה הרי את מקודשת לי בטבעת קידושין זו כדת משה וישראל. והמב"ט ח"א סי' רצ"א כתב דלכתחלה צ"ל הרי את מקודשת לי בטבעת זו אבל בדיעבד לא מעלה ולא מוריד ודווקא באומר הרי את מקודשת לי אבל אם אמר תהא לי מקודשת צ"ע בזה. ועי' פ"ת הנ"ל ועיקר דאין צ"ל "בזה".
^ד עי' לקמן דף יא ע"א ביאור שיטתו.
^ה 96 פרוטות.

^י בכל מקום ב"ש מחמירים על בית הלל, חוץ מכמה מקומות שנשנים במס' עדיות (פ"ד מ"ז) כל הקולי ב"ש וחומרי ב"ה. ואף על גב דאי קבלה קדושין של פרוטה מאחר, הו"ו ב"ש לחומרא, שהרי היא מותרת להתחתן, אבל לבית הלל היא אסורה (תוס').

הא שלא מפרש כמה הוא דינר משום דדינר היו יודעין כמה היה שהוא אחד מכ"ד דינר של זהב (ב"מ מד ע"ב) אבל פרוטה יש פלוגתא בגמרא לקמן (דף יב ע"א) דלפעמים עולים בשויות ולפעמים יורדים ועוד דדברי ב"ה דפוסקים כמותם צריכים לפרשם יותר (תוס').

^ז עי' יב ע"א שלפעמים זה אחרת (תוס').
^ח עי' לקמן ד ע"ב עיקר הדרשה והלימוד.

^ט פי' שכל מקום שיש אותו מילה בחומש, אפשר ללמוד מא' לשני, ועי' פסחים סו ע"א: אין אדם דן ג"ז לעצמו, ועיי"ש ברש"י ד"ה וכי: אין אדם דן גזירה שוה מעצמו אלא אם כן נתקבלה ובאה מסיני וכו', וכיון דהוא כן קיבל, הרי הוא כמו שנכתב בגופו בפירושו. ועי' כעין זה ברש"י לקמן יז ע"א.

^י עי' חי' ר' אברהם בר יו"ט - הכי הוא לישראל דקרא (הובא בישרון ח"ז).

^{יא} ועיי"ש בב"ש: אין כופין על כך. דק"ל מפותה בין היא ובין הוא יכולים לעכב ואם נטען שאנס אותה דאז הוא אינו יכול לעכב מ"מ אין כופין אותו כיון דאינו אלא חשד אבל אם בוודאי בא עליה כופין אותו בזה יש חילוק בין אונס למפתה. [וצ"ע על הב"ש שאם זה כשיטתו נגד הרמ"א בחו"מ סי' ר"ה זה מובן, אבל מפשטות הרמ"א זה כשיטתו בחו"מ שאין מקום לכופין].

עי' אב"מ (סי' מב סק"א): לדעת הי"א דאנסוהו לקדש לא מהני ומשום דה"ל תלויה וקני א"כ היכי משכחת לה הא שאמרו אונס שותה בעציצו וכופין אותו לכנוס וכמ"ש הרמב"ם וכו'. ואין לומר דהרמב"ם לטעמיה דאנסוהו לקדש מהני אבל לדעת הי"א שלא מהני אמת דאין כופין את

האונס והא דשותה בעציצו היינו מצותו בכך לכנוס, דהא דברי הרמב"ם דכופין את האונס נובעין מתוספתא כתובות (פ"ג ה"ט) אחד האונס ואחד המוציא שם רע שגירשו כופין אותו להחזיר אחד האונס ואחד המפותה בין היא בין אביה יכולין לעכב שנאמר ואם מאן ימאן אביה ונאמר ולו תהיה לאשה לו אתה כופה ואי אתה כופה ליבם ע"ש. הרי מבואר דין כפי' לכנוס. ועוד מבואר בדברי הרמ"א בסי' קע"ז (ס"ה) שעל חשד אין כופין א"כ ממילא נשמע היכי דידוע כופין לכנוס וכמ"ש הב"ש. וגם הדבר מפורסם בכל התשובות דאונס כופין אותו לכנוס והלכה מרווחת היא בלי שום חולק, ע"כ. אמנם הרמ"א לא מדבר בחשד, וקשה.

^ב שהרי כל התורה כולה בלשון זכר נאמרה (תוס').

^ג עי' ספרא (מצורע פרק זבים פרשתא א אות ז): מבשרו טמא ולא מחמת דבר אחר. מיכאן אמרו בשבעה דרכים בודקים את הזב עד שלא נזקק לזיבה. במאכל ובמשתה בקפיצה במשא ובחולי ובמראה ובהרהור.

^ד אע"ג שמצינו כמה דברים שנקראים בלשון זכר ונקבה וכן בלשון חכמים מיהו איפה שאפשר לתרץ מתרצים (תוס').

^ה עי' נדה לו ע"ב: כשהוא אומר כי יזוב זוב דמה הרי אונס אמור.

^ו וכתוב (נוסף בכת"י).

^ז י"ג תקח (גליון), אמנם לא מצאתי כת"י כזה. "ולא נאמר כי תלקח אשה לאיש" (נמחק בכת"י).

^ח עי' לקמן דף ה ע"א.

^ט עי' לקמן דף ה ע"א שיש מח' ר"י הגלילי ורבנן בדרשה זו, אלא דגמ' לא קפיד הכא אלא לאתווי חדא דרשא דפשיטא ליה בין לרבנן בין לר' יוסי לפי שאין כאן מקום עיקרו של דבר זה (רמב"ן).

^י יש שמוחקים המילה "הכ"י".

^{יא} עי' רשב"א שגורס "אית ליה צערא בגוויהו".

^{יב} עי' רש"י (חגיגה דף יג ע"ב): קטיגור - שונא. סניגור, אוהב.

^{יג} רש"י. מה שרש"י משנה בין "כתוב" ל"מפורש" נראה שצריכים שמות בגט ולא בקידושין, וצ"ע.

^{יד} אין דין הכתוב בזה ראוי לנהוג בזה (רש"י ב"ק ד ע"א). ויש מפרשים את הלשון כך: אין חומרא של זה כחומרא של זה ולכך אין החומרות גורמות זה הדין אלא הצד השוה שבהן גורם הדין (תוס' ב"ק ב ע"א ד"ה לא הרי).

^{טו} רש"י. והקשה הר"ז (ספר הצבא) שהרי אמה עבריה אינה אישות, ועוד זה לא בעל כרחה של האב, וכמו כל קידושי קטנה.

^{טז} עי' שו"ע (אה"ע סי' כו ס"ב): אם הכניס אשה לחופה, אינה מתקדשת בכך. וי"א שהוא ספק.

^{יז} שלא לצורך (רש"י סוטה יט ע"ב). בחנם ואגב גררא נקטיה (ר"ן שבת כט ע"א בדפי הרי"ף).

^{יח} רש"י. כיון שהתורה אמרה כי יקח איש אשה ולא אמרה כי תלקח אשה לאיש אין לה זכות להכניס את עצמה לרשות הבעל ומש"ה אמרי' בפ"ק דקידושין (דף ה) דאי אמרה היא הריני מאורסת לך אין בדבריה ממש אלא מכיון שהיא מסכמת לקדושי האיש היא מבטלת דעתה ורצונה ומשווי נפשה אצל הבעל כדבר של הפקר והבעל מכניסה לרשותו הלכך אין אנו דנין בקדושין מצד האשה אלא מצד הבעל (ר"ן נדרים ל ע"א). עי' לקמן נ ע"ב מח' רש"י ותוס', שמשם משמע דלפי תוס' יש פרשה של דיבור בקידושין וצ"ע לכאן.

^{יט} עי' שו"ע (אה"ע סי' כז ס"ח): נתן הוא ואמרה היא וכו', ואם ענה הבעל: הן, בשעת נתינה, הוי ודאי קדושין אפילו אין עוסקין באותו ענין [עי' טור שמקורו ברמ"ה]. ועיי"ש בחלקת מחוקק: בב"ח כתב דוקא במדבר עמה תחלה על עסקי קידושין אבל באינו מדבר הוי ספק קדושין אף על גב שאמר הן דיש הן שהוא כלאו. והבית שמואל נוקט שלא כב"ח. ועי' הגר"א מביא ראיה לשיטת הב"ש מלקמן יג ע"א

ד"ה"ן לשון מעולה. ועי' במשנה למלך (אישות פ"ג הל"ב) העלה דזהו רק אם נפרש דספיקא הוי היינו אם נתן הבעל לשם קידושין או לשם מתנה אבל אם נפרש דהספק הוא כיון שנגמר בדיבורה הוי כי תלקח, גם עניית הבעל הן לא מהני. אמנם הגרע"א טען דבנתן הוא ואמרה היא אין סברא שנותן לשם מתנה כיון דהיא אמרה שמקבלת לשם קידושין והוא נתן לה הוי כמסכים.

ל עי' שולחן ערוך (אבן העזר סי' קלו ס"ג): כשיתן לה הגט יאמר לה: הרי את מגורשת ממני בגט זה ומותרת לכל אדם, או הרי את משולחת ממני. ואם שלוחו נותנו לה, אומר: הרי את מגורשת מפלוני בגט זה והרי את מותרת לכל אדם. ואם אמר לה: איני אישך איני בעליך, יש מי שאומר שאינו גט, אפילו היה מדבר עמה על עסקי גיטה, דכתיב ושלחה (דברים כד א) ולא שישלח את עצמו. ויש מי שאומר שאם היה מדבר עמה על עסקי גיטה, הוי ספק מגורשת. [כאן משמע שזה לשון אמירה בשעת נתינת הגט, אמנם עי' לקמן דף ו' רע"ב, רש"י משמע שהוא לשון הכתוב בגט].

לא רש"י. ואין לומר ד"אהיה" אפילו ידים שאין מוכיחות לא הוויין דדילמא אהא בתענית קאמר, דטפי משמע אהיה לשון נזירות מלשון תענית, דאהיה משמע מיד, ופעמים שאכל ולא מצי למימר אהיה בתענית עד למחר אבל גבי נזירות מיד יכול להתחיל נזירותו אם ירצה (תוס'). לא מיקרו ידים מוכיחות אלא במי שמתחיל הדבור ואינו גומר אותו (ריב"ש רסו).

ב רש"י, וי"א שהוא כלשון (שמואל א' כא ו): אשה עצורה לנו כתמול שלשום, פי' אשה שהיהת אצלנו מתמול שלשום היה זה אבל עכשיו אנחנו טהורים, ולפי זה מובן שכל הלשונות בנויות על פסוקים (תוס' ורבותיו של רש"י).
ז עי' לעיל הערה 47, ועי' לקמן הערה 655.

ועי' עוד בנו"כ שם: בית שמואל: מדבר עמה. כתוב בכסף משנה: דוקא שאמרה הן אבל שתיקה לא מהני [בהיה מדבר עמה על עסקי קידושין] מיהו משאר פוסקים לא משמע כן, ולכו"ע דוקא כשמדברים בענייני קידושין שלה. ועי' פ"ת: לא שנא היו מדברים על עסקי קידושין לעצמו לא שנה על עסקי קידושין לחבירו כגון דשוויא שליח ונתן לה קדושין ולא פירש דיו.

עי' שו"ע (אה"ע קלו ס"ב): במד"א, בשלא היה מדבר עמה על עסקי גיטה. אבל אם היה מדבר עמה על עסקי גיטה, ונטל הגט ונתן בידה ולא אמר כלום, ה"ז גט.
ועי' ט"ז: ולא אמר לה כלום הרי זה גט. אפילו לכתחילה די בזה.

יד רש"י. וי"א שלא ידבר עם הנשים על עסקי קידושין לקדשם שפעמים שתהא מקודשת באמירתם או בנתינתם ולא יבין (תוס').

ועי' טז סי' קלו סק"ב: זה כלל הוא דבמקום ספק אזלינן לחומרא באיסור דאורייתא ואם כן בל"מ שנזכר פלוגתא בענין גירושין לא תפסינן לומר דקיי"ל לחומרא כמ"ד אינה מגורשת ואסורה לאחר ד"ל איפכא תפסינן לחומרא לומר מגורשת לענין אם קדשה אחר שצריכה ממנו גט ואם כן פשיטא שהמתעסק בגט צריך שידע ההלכה על בוריה הלכה כמאן כיון דלכל אחד יש חומרא ויוכל לבא לידי קלקול.

עי' שו"ע (אה"ע סי' מט ס"ג): כל מי שאינו בקי בטיב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק עמהם להורות בהם, שבקל יכול לטעות ויתיר את הערוה וגורם להרבות ממזרים בישראל.

עי' ט"ז: להורות בהן. לסדר הקידושין תחת החופה אין קפידא שאין שם הוראה אבל בסידור גיטין הרבה מאוד פרטים וזהו ודאי בכלל הוראה ואין ליתן לסדר גיטין אלא למומחה ברבים וכן המנהג בינינו שמכבדין בסידור קידושין אפילו אינו למדן גדול משא"כ בגט ועיין מ"ש בהקדמה בפי' פשוט דכל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין דהיינו אפילו דברים שאין בהם קולא יטעה אפילו הכי לא יתעסק בהם אלא צריך שידע הכל על בורין וזה משמעות הלשון בטיב

גיטין וקידושין. ועי' פ"ת דיש חולקין שלא יסדר קידושין לכתחילה ולהכי נקט הש"ס לא יהא לו עסק משמע כל התעסקות בענין קדושין וגיטין וגם רש"י ז"ל שכ' שלא יהא דיין בדבר לא כיון דוקא אם יהי' דיין לדון על הגיטין או הקדושין אם הם כהוגן רק דה"ה שלא יסדר לכתחלה וזה נכלל ג"כ בכלל דיין וכו' [וישנם] תקנה מרבני צרפת שהיו בימי ר"ת שגזרו ואמרו שלא יסדר שום אדם קדושין כ"א מי שנבחר לרב או מ"צ בקהילתו.

ל רש"י. פי' ואז צריכים להודיע למי שנתמנה על גיטין וקידושין את ההלכה הזו (תוס' כתוספת על הרש"י).

ל עי' שו"ע (אה"ע סי' קלו ס"ד): אמר לה: הרי את לעצמך, ה"ז גט. אבל אם אמר לה: הרי את בת חורין, לא אמר כלום.

ל רש"י. ועי' לעיל ברע"א שמקשה, שכל הלשונות האלה בקידושין, הם גם כן בשטר קידושין, ולכן ל"ד תלוי בדעת האשה ובהבנתה.

ל עי' שו"ע סי' קצ ס"ג: האומר לחבירו תן מנה לפלוני וקנה לך קרקע שלי כיון שנתן קנה.

ביאור: תן מנה לפלוני וקנה כו' - דין זה נלמד מערב, דכשאומר ראובן לשמעון הלוה מנה ללוי ואני ערב לך, דנתחייב ונשתעבד ראובן הערב לשמעון המלוה בנתנם על פיו ללוי הלוה, ה"נ נתחייב ראובן המוכר ליתן שדה לשמעון הלוקח כשיתן שמעון על פיו מנה ללוי, א"צ ששמעון יגיד משהו, ועי' ס"ק הבאה (סמ"ע).

ס"ד: יש אומרים שהוא הדין לאומר לחבירו הילך מנה ויהיה שדך מכור לפלוני כיון שקבל זה ממנו נקנה השדה לאותו פלוני הגה והוא שאותו פלוני חפץ בזה כגון שעשאו שליח או שאמר למוכר שדך קנוי לי במה שנתן לך פלוני הגה והוא שאותו פלוני חפץ בזה כגון שעשאו שליח או שאמר למוכר שדך קנוי לי במה שנתן לך פלוני.

ביאור: הילך מנה ויהא שדך מכור לפלוני כו' - דין זה נלמד מקנין עבד כנעני, דכשנותן ראובן מנה לשמעון האדון ואומר לו במנה זו שתקבל ממני שחרר עבדך, דקונה העבד נפשו בזה, אף על גב דאין העבד הקונה נפשו נותן לו כלום לאדונו המקנה לו, ה"נ דכוותיה (סמ"ע), ואף אם הוא עכו"ם, דלא בעי' שזוכה הוא בשביל פלוני דנימא בי' אין שליחות לעכו"ם אלא דעי' קבלת המעות מקנה לי לעכו"ם. ובסודר כה"ג, אם ראובן נותן סודר לשמעון שיקנה לעכו"ם שדהו קנה, ויש חולקים (רע"א).

והוא שאותו פלוני כו' - המחבר לא ס"ל אמירה זו כלל ומהאי טעמא, והרמ"א אפשר דמיירי שלא נתן הכסף דרך מתנה עבד פלוני אלא אדעתא שיחזיר לו כספו, וכה"ג לא הוי זכות משום דאימר לא נחא ליה בהאי זבינא ומש"ה צריך אמירה אח"כ, אבל אם נתן כספו דרך מתנה שיקנה אותו פלוני, נראה דמודה הרמ"א דא"צ אמירה שזה זכות וזכין לאדם שלא בפניו (קצה"ח). וי"ח דמיירי בפשיטות שקנה שדה באלף זוז ונתן לו במתנה מנה כדי לעשות קנין בהשדה בכסף ומותר המעות ישלם הלוקח, ומשום הכי לא מהני עד שיתרצה הלוקח, דאימר לאו זכות הוא לו לקנות השדה באלף זוז אף שיש לו מתנה מנה, ואפילו נתן לו כל המעות במתנה לא נגמר המקח עד שעשאו שליח או שאמר למוכר שדך קנויה לי (נתה"מ).

ס"ה: וכן יש אומרים שהוא הדין לאומר לחבירו תן מנה לפלוני ויהיה שדי מכור לו לאותו פלוני עצמו כיון שקבל פלוני המנה מזה נקנה לו לאותו פלוני עצמו השדה והוא שהלוקח חפץ בזה וכדרך שנתבאר בסמוך:

ביאור: ויהיה שדי מכור לו כו' - זה נלמד מבייניהו מדין ערב וקנין עבד, דכמו שערב נתחייב אף על גב דלא קיבל דבר ממי שנתחייב לו, כן ראובן נתחייב ליתן שדהו ללוי אף על פי שלא נתן לו לוי כלום, וא"ת לא דמי דשם המלוה נתחסר ממון על פי הערב לכן מן הראוי דנתחייב לו הערב, משא"כ בזה דלוי לא נתחסר ממון מאיזה טעם יתחייב לו ראובן, בזה אמרינן קנין עבד יוכיח דאינו נחסר העבד ממון

וקונה, וא"ת שאני התם דקיבל האדון המקנה מזה, ערב יוכיח, וחוזר הדין ונילף מבינייהו (סמ"ע).

ס"ו: וכן יש אומרים שהוא הדין לאומר לחבירו הילך מנה ויהיה שדי מכור לך עצמך בו כיון שזכה במנה נקנה לו השדה והוא שיהיה אדם חשוב שהמוכר נהנה במה שהוא מקבל ממנו מתנה הגה ראובן שהיה חייב לשמעון מנה והגיע זמן הפרעון ואמר שמעון לראובן אמכור לך קרקע במנה ונתרצה ראובן ונתן לו מנה לא יוכל שמעון לומר מנה זו אני גובה בחובי רק הקרקע קנויה לראובן ואחר כך יגבה שמעון חובו.

ביאור: הילך מנה ויהיה השדה מכור לך כו' - בזה לא כתב הרמ"א שצריך הלוקח לומר שדה שלך קנויה לי במה שקיבלתי ממך מנה. והטעם, דכל הני אמירות אינן אלא כדי לגלות דעתו דניחא ליה בהקנין וכנ"ל ס"ד"ל" (סמ"ע).

אדם חשוב - ו"ח שאין קנין אדם חשוב בממונות (קצה"ח). ועיקר כמחבר (נתה"מ), בזה לא מהני בנותן ע"מ להחזיר משום דאין הנותן מתחשב ע"כ (רע"א).

ראובן שהיה חייב לשמעון מנה כו' עד לא יוכל שמעון לומר מנה זו אני גובה בחובי כו' - לקמן סימן ר"ד סעיף י"א משמע מהמחבר שאין במטלטלין הדין כן, מיהו בשניהן הדין שוה באמת, דגם המטלטלין נמכר לראובן במנה שקיבל, רק שמחזיקו בידו בתורת משכון עד שיפרע המנה שחייב לו, והמכירות המה כל חד לפי דינו, דהיינו בקרקע דנקנית בכסף קנוי לו לגמרי ומיד, כיון שיכול לחזור ולטורפו ממנו בחובו, ובטלטל שאינו נקנה בכסף, קנוי לענין שצריך לקבל עליו מי שפרע (סמ"ע), היינו דוקא אם נתרצה שמעון מעיקרא ואמר לו אמכור לך קרקע זו במנה, אבל אם ראובן אמר לשמעון הילך מנה ושמעון קיבל המנה בשתיקה יכול לומר אין שקלי וידי שקלי, כיון דלא נתרצה מעיקרא בפירוש, וה"ה הכא במכר אם הזכיר בתחלה לשום פרעון, אף על גב דאמר אח"כ בעד קרקע שלך, לא קנה וקבלה לשם פרעון חוב (קצה"ח).

ס"ז: במה דברים אמורים שקנה בכסף לבדו במקום שאין דרך לכתוב שטר אבל במקום שדרך לכתוב שטר לא קנה עד שיכתוב את השטר.

ביאור: בד"א - היינו כשנכתב השטר אז קנה בכסף, והמחליף קרקע במטלטלין במקום שכותבים את השטר מאז שמשך המטלטלין אינן יכולין לחזור בהם, מאחר והקנין על הכסף חלה, אין מקום למנוע את הקנין על הקרקע (ש"ך בשם השו"ת בצלאל), היינו אפילו במקום שדרך לכתוב שטר ראיה ולא קנין, לא קנה ללא שטר [לשונו היא: דבכל עסקינן שכיון שדרך לכתוב בשטר לוקח לא סמכא דעתיה עד שיכתוב השטר, ולכן ה"ה בכל זמן אם יש דבר שלולא זה לא סמכא דעתיה, כמו לרשום מרשויות, גם כן לא קנה] (ש"ך בשם הרשד"ם).

לא קנה עד שיכתוב שטר - הן שמדרכם לכתוב שטר שכתוב בו שדה נתונה לך או מכורה לך לחוד, הן שמדרכם שאינו קונה עד שיכתוב לו שטר מכירה גמורה, הן שמדרכם עד שיכתבו שטר ראיה לחוד, כפי המנהג כן יקום (סמ"ע), ובזה אין שוה שכירות לקנין ממש. דבשכירות קנה בלא שטר כדלקמן סי' קצה ס"ט בהג"ה (רע"א), ובענין אם צריך החוזר לקבל מי שפרע. ואם נשבע לקיים המקח לא הוי כפריש ודינו כאילו לא נשבע (פ"ת). דכיון דרגילין בהכי לא סמכא דעתיה דלוקח. וגם המוכר יכול לחזור אפילו אינו מתרצה הלוקח לחזור (פ"ת), עיין לקמן סימן קצ"א דגם במוכר שדהו מפני רעתה הדין כן, ולא דמי לשטר בלא כסף דמבואר בשו"ע שם דמהני במוכר מפני רעתה, דבשלמא בשטר בלא כסף דהטעם דלא מהני הוא משום דלא סמכא דעתיה דמוכר בלא קבלת דמים, איכא למימר במוכר מפני רעתה גמר ומקני, אבל בכסף בלא שטר במקום שכותבין שטר דהלוקח הוא דלא סמכא דעתיה, א"כ במוכר מפני רעתה כל שכן דקפיד, שהכסף אזיל מכליו ואפילו חספא לא יחבי ליה, וי"ח (פ"ת).

ט ע"י רש"י ברכות נו ע"ב ד"ה שיראי. ועי' רמב"ם (אישות פ"ז הי"ח): אמר לה הרי את מקודשת לי בבגדים אלו שהן שוין חמשים דינרים והיו של משי וכיוצא בהן שהאשה מתאוה להן, אם היו שוין חמשים הרי זו מקודשת משעת לקיחה, ואינן צריכין שומה בשוק ואחר כך תהיה מקודשת כדי שתסמוך דעתה אלא הואיל והן שוין כמו שאמר לה הרי זו מקודשת משעה ראשונה, ואם אינן שוין אינה מקודשת.

מ רש"י. ועי' אב"מ (סי' לא סק"א): דברי רש"י נראה תמוה במה שלא פי' כפשוטו שאמר לה התקדשי בחפץ זה ששוה חמשין ואפשר דאם אמר לה התקדשי בחפץ זה ששוה חמשין ואם נמצא אח"כ ששוה פחות דינר ה"ל בכלל אונאה ופחות משתות ה"ל מחילה ואפי' במטבע שנינו פ' הזהב (נא ע"ב) כמה תהיה הסלע חסירה ויהיה בו אונאה עד שתות וא"כ איפה דיהיב לה סלע לקידושין וחסר עד שתות נמי ה"ל קידושין ולזה כתב רש"י שאמר לה התקדשי בחמשים זוז והרי לך אלו בדמיהן בזה ליכא מחילה וצריך להיות השיראין שוה חמשין בלי גרעון ואכתי צ"ע. ועי' פ"ת סק"ג: אם אינו שוה נ' זוז אפילו אם פחות משיעור אונאה אינה מקודשת כיון שאמר בנ' זוז אמרינן שלא מקניא נפשיה בפחות מסך זה, דבהקנאה דידה לא שייך מחילה אפילו בפחות משיעור אונאה, כמו אם אמר במנה זה ונמצא חסר דינר דבטלין הקדושין. ואם נמצא שהחפץ שוה הרבה יותר, כגון שאמר המקדש בשוה נ' זוז ונמצא ששוה מאה נראה דהחפץ שלה וא"צ להחזיר הדמים דבזה שייך ג"כ לומר כשאמרינן בח"מ סימן רכ"ז ס"כ בחליפין שזה רוצה במחט יותר מבשריון ומבואר שם בסמ"ע דאפי' שמו אותו בתחלה ה"נ שייך לומר שזה רוצה באשה יותר מן החפץ.

מא ע"י שו"ע (אה"ע סי' לא ס"א): אין מקדשין בפחות משוה פרוטה. ומיהו אם קדשה בחפץ סתם, אין צריך לשום אותו תחלה אם שוה פרוטה, אלא אם שוה פרוטה, מקודשת.

ועי' ב"ש: מקודשת. היינו למפרע משעת הנתני' חלו הקדושין אבל אם מקדש באבנים טובות וכיוצא בזה מבואר ברש"י ותו' (עי' לקמן הערה 98) אם לא היה נישום בעת הקידושין אפי' שמו אח"כ לא מהני ואינה מקודשת אפילו מעת השומא ומה שמדייק הר"ן מהרמב"ם דס"ל מעת השומא היא מקודש' יש לדחות ומ"ש הרמב"ם וא"צ שומא ואח"כ תהיה מקודש' כוונתו לומר כל דבר שאין צריך שומא לא אמרי' דצריך שומא ואח"כ תהיה מקודשת אלא א"צ שומא כלל אבל דבר הצריך שומא לא מהני אם שמו אח"כ וכ"כ ב"ח מהרי"ט ואם לא שמו צריך לקדשה מחדש וכ' הרשב"א דא"צ ליקח ממנה הקדושין ולקדש אותה מחדש אלא אומר לה הרי את מקודשת לי בזה ולא אמרי' דהוי שתיק' אחר מתן מעות משום דדומה לשדיך ולכאור' קשה דסותר למ"ש בס"כ כ"ח אף בשדיך לא מהני כששתק' אחר מתן מעות ואפשר דהכא עדיף טפי כיון שקבלה לשם קידושין מיהו קשה למה כתב בס"כ כ"ז דצריך לטול ממנה קידושין וע"ש מ"ש בזה, גם משמע מרש"י ותו' בסוגי' זו דפליגא על הריטב"א שהבאתי בס"כ כ"ח דס"ל אם מקדשה בגזל ואח"כ קנה מהנגזל חלין הקדושין מאותה שעה וכאן משמע שלא חלין הקדושין אפילו אחר השומא:

מב רש"י. וי"א דהכא הטעם אין תלוי בקנין חצרה אלא כשהסלע שלה סמכה דעתה ובשאינו שלה לא סמכה דעתה ובעי כשהסלע של שניהם אי סמכה דעתה או לא (תוס'). וקשה לדעת רש"י שהרי חצר השותפין אין קונין בו מקח זה מזה (ב"ב פד ע"ב) (רשב"א ותוס'), וי"א כיון דאית לה שותפות בגויה הכי קאמרה ליה הניחהו על הסלע שתקבלהו לי ואיהו כיון דמחזר לקדשה מושיל לה מקומו וקנתה ומיקדשא או דלמא תנהו על הסלע שלך קאמרה לומר שאינה רוצה בהן (רשב"א), ויש מקשים במה תזכה בסלע שיהי' חצרה, הא בכל שכירות ושאלה לא מזכה רק בקנין (רע"א). עי' ב"ש (סקט"ז): איירי כל הסוגיא [לדעת התוס']

בבא המנה אח"כ לידה אז אמרין כשאמרה הניחה על הסלע והוא אין שלה גלתה דעתה שאין רצונה להתקדש לו תו לא הוי קדושין אפילו כשבא לידה כמו בהבא מיהבא ובסלע של שניהם עלתה בתיקו אם בא לידה, מיהו גם לשיטות תו' נראה אם היה סלע שלה ועמדה אצל הסלע מקודשת מדין חצר אלא הסוגיא לא איירי מזה.

עי' שו"ע (אה"ע סי' ל ס"ט): התקדשי לי במנה, ואמרה לו: הניחהו על הסלע, אינה מקודשת. ואם היה סלע שלה, מקודשת. (וי"א דוקא בייחדה לו הסלע, כגון שאמרה לו: תן על סלע פלוני או על סלע שלי, אבל אמרה סתם: על הסלע, ונתן על שלה, אינה מקודשת). היה סלע של שניהם, הרי זו מקודשת בספק. הגה: והרא"ש והתוספות מפרשים דכ"ז מיירי שנתן אח"כ לתוך חיקה בשתיקה, אפילו הכי אם אמרה תחלה: תן על סלע, אינה מקודשת, ובסלע שלה וכו'.

עי' ב"ש: הניחהו על הסלע. הנה לפרש"י ורמב"ם איירי הסוגיא שתתקדש מתורת חצר אם הסלע שלה הוא וכן בסלע של שניהם עלתה בתיקו אם תתקדש בתורת חצר אף על גב בעלמא ק"ל חצר שותפין אין קונין זה מזה מ"מ כאן בקדושין שיש לה חלק בחצר ולו ניחא שתקנה אמרינן שמקנה לה החצר, ולשיטות תוס' לא איירי בתורת חצר כי חצר שותפין לא מהני אפילו בקדושין אלא איירי כל הסוגיא בבא המנה אח"כ לידה אז אמרין כשאמרה הניחהו על הסלע והוא אין שלה גלתה דעתה שאין רצונה להתקדש לו תו לא הוי קדושין אפילו כשבא לידה כמו בהבא מיהבא ובסלע של שניהם עלתה בתיקו אם בא לידה, מיהו גם לשיטות תו' נראה אם היה סלע שלה ועמדה אצל הסלע מקודשת מדין חצר אלא הסוגיא לא איירי מזה, וכתב הרא"ש כל הסוגיא בתנו לעני תנו לכלב איירי נמי שבא לידה וכמ"ש בהג"ה בסמוך, מיהו נראה דכוונתו אם אמר תנו לכלב דעלמ' דאפילו בא לידה אינה מקודשת אבל אם אמרה תנו לכלב שלי מקודשת בהוא הנאה שנתן לכלבה אפילו לא בא לידה וכן אם הכלב רץ אחריה עלתה בתיקו אם היא מקודשת בהיא הנאה דקא מצלה נפשה והיינו אפילו אם לא בא לידה היא ספק מקודשת ומ"ש בהגה גם זה מיירי שנתן אח"כ לתוך חיקה ה"ק אפילו נתן לחיקה מ"מ בכלב דעלמא אינה מקודשת ובכלב רץ אחריה ספק קדושין וכ"כ בח"מ וכן לשיטות רש"י והרמב"ם איירי התחלת הסוגיא מדין חצר ותנו לכלב שלי ע"כ לאו מתורת חצר אלא בהיא הנאה שנתן לכלב שלה:

ועי' אבנ"מ: אמנם נראה דלשיטת תוס' ע"כ לא מיירי משום חצר דאי נימא משום חצר א"כ מנ"ל לש"ס דמיירי בנתן אח"כ תוך חיקה בכדי למיבעי בסלע של שניהם בזרק לתוך חיקה אח"כ כיון דמצינו לומר דברייתא לא מיירי מזרק לתוך חיקה אח"כ.

לכן נראה דברייתא לא מיירי (מתוך) [משום] חצר לשיטת תוס' ומשום דסתם סלע אינה משתמר ואפי' עומד בצדו לא מהני לפי מ"ש הרב המגיד פ"ז מגזילה (ה"ח) דעומד בצדו לא מהני אלא בתוכה ע"ש וכ"כ הרמ"א בח"מ סי' ר' (ס"א) ואינו במשמע שהאשה עומדת על הסלע, וע"כ אינו אלא בזרק לתוך חיקה ואפ"ה אם הסלע אינו שלה דחי קא מדחי לי' לכן בעי לה בסלע של שניהם. ועיין בח"מ שכתב ודעת הרמב"ם דלא כדברי התוס' וס"ל דחצר של שניהם אף דלא קנה לענין מקח מ"מ גבי קידושין הוי ספק ויליף לה מהאי דסלע של שניהם ע"ש ועמ"ש בסק"ג.

ועי' ח"מ: וי"א דוק' בייחדה לו סלע. דברי הרמ"ה אף שכ' אותם בשם י"א הם מוסכמים ואין חולק עליהם דזה דבר פשוט דאם היא אמרה תן על הסלע דרך דחיה מה מועיל שהוא נתן על סלע שלה הא אפילו לתוך חיקה לא מהני:

ועי' ח"מ: והרא"ש והתוס' מפרשים דכל זה מיירי. המעיין ברא"ש יראה פשוט דלא מוקי לה הרא"ש בזרק לתוך חיקה בהניח על סלע שלה דמה לי חיקה ומה לי חצירה או סלע שלה רק דהתוס' והרא"ש כתבו זה משום דס"ל דבסלע של שניהם אינו קונה מטעם חצר דבבבא חצר של שניהם לא הוה

מקודש' ע"כ הוכרחו לפרש דלאו משום חצר מיירי והיכא דאמרה הנח על סלע אינה מקודשת אפילו נתן לתוך חיקה אבל בהנח על סלע שלי מקודשת אף בלא חיקה דמה לי חצירה או סלע שלה או חיקה וזה לדעתי ברור ובב"ח עשה מחלוק' בין הרמ"ה והתוס' בחנם ודעת הרמב"ם דלא כדברי התוספו' וס"ל דחצר של שניהם אף דלא קנה לענין מקח מ"מ לענין קידושין הוי ספק קידושין ויליף לה מהיא דסלע של שניהם וס"ל כרש"י וכן פסק לעיל סעיף ג' דחצר של שניהם הוי קידושי ספק.

מ"ג עי' שו"ע (אה"ע סי' ל ס"י): התקדשי לי בככר זה, ואמרה לו: תנהו לעני פלוני, אפילו היה עני הסמוך עליה, אינה מקודשת. (וגם זה מיירי שנתנו אח"כ בחיקה).

עי' ח"מ: וגם זה מיירי שנתנו אחר כך. כלומר אפילו נתנו בתוך חיקה.

מ"ד וצריכים כל הג' מקרים, שלא משנה אם זה אכילה או שתיה או דבר אחר (תוס').

מ"ה רש"י. וכן לכולם. ומקרה זה שונה מדין ערב שבתחילה שאלה שלא בתורת קידושין, ולכן יש לומר כשאמרה תן, אדעתא דתחילה אמרה (תוס').

מ"ו רש"י. ועי' תרומת הדשן (סי' ריג): מי שמשאיתו בתו קטנה הקטנה בעצמה מקבלת קידושיה והאב יעמוד אצלה ויחזיק בידה לקבל הקידושין במצותו ובמאמרו וכו' ואף על גב דאין המקדש אומר הרי בתך מקודשת אלא הרי את מקודשת אין קפידא, דרוצה לומר הרי את מקודשת לי מכח אביך.

עיין בר"ן שהביא בשם הרמב"ן דהא שאמרין בין ע"י עצמה הוא באמר לה "צאי וקבלי קדושין" דמהני אף בקדושי שטר, ועוד כתב דהא שאמרין דצריך לכתוב בדוקא בתוך מקודשת לי הוא רק בעל ידי אביה, אבל בע"י עצמה אף בכתב לה "הרי את" מהני, והר"ן חולק וסובר בשטר דלשון השטר הוא המועיל בעינין שידבר עם מי שפועל ועושה קדושין וכיון שהאב הוא המקדש ע"כ גם בע"י עצמה בעינין שייכתוב בדוקא בתוך מקודשת לי, ועי' שו"ע אה"ע סי' בסימן לז ס"ז ברמ"א [הובא לקמן הערה 656] כתב דלכתחילה צריך לכתוב בתוך מקודשת לי גם בע"י עצמה ואם כתב הרי את מהני בדיעבד, ועי"ש בהג"ה דמשום דהר"ן לא כתב לחלוק על דברי הרמב"ן אלא רק כתב "חוכך אני להחמיר", ע"כ פסק להחמיר כהר"ן אבל בדיעבד מהני כהרמב"ן.

מ"ז פ"י שטר מכר, אבל שטר קידושין לומדים מ"כי יקח" דבעל כותבו (תוס').

מ"ח עי' לקמן הערה 100.

מ"ט רש"י. ועי' או"ש (אישות פ"ג ה"ד): נסתפקתי דמבעי להגמרא ריש זבחים אם סתמא כשר בגט, ומסיק דפסול משום דאיתתא לאו להתגרש קיימא, ולכן בקדשים כשר הקרבן, משום דסתם לשמו קאי. ולפי זה יתכן דבקדושין שאמרו סוף פרק יש נוחלין איתתא לאינסובי קיימא אפשר דסתמא כשר, או אפשר דשאני קרבן דסתמא לשמו ולשם בעלים קאי וכו' אולם מדברי הירושלמי מוכח דסתמא פסול לקדושין, והוא, בריש תרומות על משנה דחשו"ק שתרמו אין תרומתן תרומה, ע"כ, וצ"ע שלא מוזכר לא ברמב"ם ולא בשו"ע לשם האיש כמו בגיטין.

נ' עי' שו"ע (אה"ע סי' נא): איש ואשה שהיו ביניהם שדוכין, ואמר לה: כמה את מכנסת לי, כך וכך, ואמרה לו: וכמה אתה נותן לי או כותב לי כך וכך, וכן האב שפסק ע"י בנו ובתו: כמה אתה נותן לבנך כך וכך, וכמה אתה נותן לבתך כך וכך; עמדו וקדשו, קנו אותן הדברים ואף על פי שלא היה ביניהם קניין, ואלו הן הדברים הנקנים באמירה; והוא שיהיו הדברים שפסקו מצויים ברשותם, שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ודברים אלו לא ניתנו ליכתב, לפיכך אפילו נכתבו, אינם כשטר שיטרוף בהם ממשועבדים.

נ"א נראה שרש"י לא גורס "ונישוואין", ועי' תוס' רא"ש: שטרי אירוסין שהם לצורך נישואין. אמנם עי' מל"מ (אישות

פ"ב) שמסתפק אם יש חופה קודם קידושין, והגריש"א הביא משם שיש מקום לומר שהשטר נישואין היינו שכבר עשה חופה קודם שקידש ובא לכתוב שטר קידושין שלמעשה כבר יש כאן נישואין. ועי' רמב"ן לקמן י ע"א שיש חופה קודם אירוסין.

¹² רש"י. ואם עשה נישואין, אפילו קטנה האב לא יכול לקבל את גיטה (תוס'), ועי' לקמן הערה 682.

¹³ עי' שו"ע (אה"ע סי' קסז ס"ד): קטנה מבת שלש שנים ויום אחד ומעלה, ביאתה ביאה לכל דבר; ואם בא עליה יבם, קנאה; אבל אינה חולצת עד שתהא בת י"ב שנה ויום אחד ובדקה אח"כ ומצאוה שהביאה ב' שערות.

ביאור: קנאה. ויורש נכסי אחיו ויורש' ומטמאה לה (ב"ש).

אינה חולצת. אפילו בדיעבד אין חליצת קטנה חליצה, המגיד אבל מגרשה בקטנותה (ב"ש).

¹⁴ רש"י. ויש מקשים שזה כל העריות, אלא כוונת הגמ' כהמשך של קנין היבם, שזה קנין מן התורה (ר"י בתוס').

¹⁵ רש"י. ז"ל הספרי (קרח סי' קיז): כל טהור בביתך יאכלנו למה נאמר והלא כבר נאמר כל טהור בביתך יאכל אותו ומה מלמד הנאמר כל טהור בביתך יאכלנו להביא את בת ישראל המאורסת לכהן שתהא אוכלת בתרומה או אינו מדבר אלא בנשואה כשהוא אומר כל טהור בביתך יאכל אותו הרי נשואה אמורה הא מה מלמד הנאמר כל טהור בביתך יאכלנו להביא את בת ישראל המאורסת לכהן שתהא אוכלת בתרומה. ועי' תוס' יבמות (סח ע"א) דהקשו לפי האמת דילפינן ארוסה מקנין כספו א"כ ל"ל קרא מיוחד לרבות נשואה מכל טהור בביתך. וכתבו דאה"נ וההיא דספרי אסמכתא בעלמא היא.

¹⁶ עי' כנה"ג (הגה"ט אה"ע סי' כו ס"ז): אשה שנתקדשה בלילה, ספק אם הם קדושין. סדר הגט למהר"י מינץ ז"ל סימן נ"ז. ובהג"ה שם כתב ובפ"ק דקדושין יראה בהדיא דהוי קדושין. אמר המאסף: מ"ש שם דהוי ספק קדושין נ"ל הטעם משום שנאמר ויצאה והיתה, ומצאנו בפ"ק דקדושין דמקשינן הויה ליציאה וכו' ופה [בעיר] תיריא היה מנהג קבוע לקדש בלילה, ובטלתי המנהג והנהגתי לקדש ביום.

מקורם מהאו"ז (ח"א סי' תשמח): נפלאותי על חכם כמותך שאתה מביא מקיום הגט שהוא דרבנן על נתינת הגט מידו לידה או מיד שלוחו לידה שהוא דאורייתא המתירה לשוק ופוסלה לכהונה למיקם עליה בלא דגרובה. ונראה בעיני דאשה שקבלה גיטה בלילה שאינה מגורשת דתחילת דין שפטינן ביום ולא בלילה, ע"כ. ומובא בתרומת הדשן סי' רמח, ורמ"א סי' קכג ס"ה. ועי' נוב"י (אה"ע סי' קיד) שצייך לרש"י סנהדרין (&): במשנה בריש סנהדרין החליצה והמייאונין בשלשה וז"ל רש"י: המייאונין יתומה קטנה וכו' יוצאה בלא גט במיאון כל זמן שלא גדלה תחתיו ובשלשה בעינן דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון, ע"כ. היינו גט שהוא להוציא מקידושין תורה דומיא דהכי תיקנו מיאון לקידושין קטנה שהוא דרבנן שיהיה בשלשה, וא"כ מוכח דגט צריך שלשה. וכו' וכל זה בנשואה אבל ארוסה דליכא כתובה ולא תנאי כתובה ואין לבעל שום זכיה בנכסי ארוסתו ולא שום שיעבוד וחיוב נגדה. ואין לסמוך על דברי הרמ"א (ח"מ סי' ה ס"ב) שבדיעבד שדנו דין בלילה שכשר, ע"כ. והנה בדברי הנוב"י רואים שלא היה לו את האו"ז לפניו אלא רק שו"ת הרא"ם, ושו"ת תרומת הדשן, והרי מבואר שחלק מהדין היא שפוסלה לכהונה ולא קשור לדיני ממונות, ולכן אין לסמוך על דבריו בענין ארוסה.

ועי' שו"ת רע"א (ח"ב סי' עא): [איתא ב]מהר"י מינץ בסי' נ"ז, אשה שקבלה גט בלילה אינה מגורשת, וכן אם הוא קדושין וכו' ובשו"ת הרא"ם ח"ב סי' ל"ו האריך מאד, בדיני גט בלילה, והעלה דמדינא דאורי' אינו גט, וכתב שם ומגמגם אני על הקדושין משום שנאמר ויצאה והיתה ויש צדדים בדבר עכ"ל, נראה אופן ספיקתו, ד"ל דלענין זה ל"ש היקישא ויצאה והיתה כיון דבגט עצמו לא כתיב קרא

לפסול בו בלילה רק מסברא כיון דגובה כתובתה הוי כתחילת דין, וכיון דהסברא ליתא בקדושין ממילא אין לפוסלו, וכו', ונ"ל ראי' דעכ"פ בקדושין מדינא מהני בלילה, מההיא שאמרינן פ"ט דגיטין המגרש וכו' ולנה עמו בפונדק וכו' אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובעל לשם קדושין, והרי לנה משמע רק בלילה ואפ"ה מהני אם בעל לשם קדושין וכו', ובודאי בשעת הדחק אם נמשך עד הלילה יש לסמוך להתיר לקדשה כיון דאפילו בגט רבו המקילים, אך שלא בשעת הדחק ראוי ונכון לקדש ביום לחוש לספיקא דהרא"ם וכו', וכדנראה דהרמ"א הביא דברי מהר"י מינץ לענין גט, והשמיט דברי הר"י מינץ לענין קדושין, נראה שלא חש לה לענין קדושין, ועי' בגט פשוט (סי' כ"ג) דתמה על הרא"ם, דהא סוגיא ערוכה בקדושין (דף ח' ו"א) דקדשה בלילה, עיין שם, ולענ"ד יש לדחות, דהא עיקר יסודו דהרא"ם בגט כיון דקיי"ל כר"א ביבמות (דף ק"ד) דחלצה בלילה פסול דחליצה כתחילת דין, ה"נ גט הוי כתחילת דין, א"כ י"ל מה שאמרינן בקדושין (דף ח') ל"צ דיהבה נהיליה בלילה ה"נ דאשתכח וכו', היינו דלת"ק דר"א דיבמות דחליצה בלילה כשר דכגמר דין דמי, ממילא גם גט כשר בלילה, דמשכחת לה דיהבה בלילה, ולר"א עכ"פ משכחת דאשתכח ביני זוזי, וכן ההיא דדף י"א דאר"ז כי קאמינא דקדשה בלילה, י"ל דר"ז ס"ל להלכה כת"ק דר"א בחליצה, וכדס"ל ביבמות שם לרבה בר חייא קטוספאה, אח"ז ראיתי בספר שער המלך ריש הל' גירושין כתב לתרץ קושיית הג"פ הנ"ל, ד"ל דהרא"ם ס"ל דבקדושי כסף לא מקשינן ליציאה, ומסתפק רב בקדושי שטר, עיין שם, ולפי הנ"ל אין הכרח, ד"ל דגם בקדושי כסף מספקא ליה, אמנם דברי השער המלך מספיקים ליישב ראייה דידן מההיא לנה עמו בפונדק, ד"ל דבאמת כסף וביאה מהני בלילה אבל לא לקדושי שטר, עכ"פ זכינו לדון מכח ראי' דידן דלמנהגינן דמקדשים בכסף מותר בלילה, כן נראה לענ"ד.

¹⁷ עי' עמוד הבאה שמפרש לה כסף מדינה שמינית שבכסף צורי אם סלע הוא שמינית שבסלע צורי ואם דינר הוא שמינית שבדינר צורי הלכך פרוטה לא מצית למימר לפי שהיא של נחושת ובצורי מטבע של נחושת ליכא ובקדושין כסף כתיב דהא קיחה קיחה גמירי וכיון דאפיקתי' מפרוטה אלמא מידי דחשיבות שאל אוקמוה אדינר כדלקמן (רש"י).

והקשה הריטב"א דלכו"ע פרוטה לאו מטבע הוא בזמן משה אלא ע"כ ב"ה דס"ל בפרוטה ס"ל שלא דיברה תורה על 'צורת' מטבע אלא על 'ערך', וערך ממון הוה מפרוטה, א"כ נמצא דכל פרוטה לא חשיבות מטבע וכסף יש לה אלא ערכו הוא חשיבותו ואין לזה מעלה יותר משוה כסף עצמו שהרי אין לזה חשיבות מטבע, וא"כ קשה מה שנו ב"ה במתני' בפרוטה ובשוה פרוטה, הא כל מעלת פרוטה היא בשויתה ואין לזה שום משמעות בזה שהיא מטבע של פרוטה. ותירץ הריטב"א דנקטו ב"ה אגב ב"ש, ולב"ש יש כאן חידוש שגם בשוה דינר מהני, וזהו חידוש שהרי דינר עצמו דין מטבע לו, ולכן נקטו ב"ה נמי בכה"ג.

והקשה האבנ"מ הא לעיל מרבינן מקרא דעבד עברי ישיב לרבות שוה כסף ככסף, והיינו שיכול לפדות עצמו בשוה כסף, והרי בע"ע קיי"ל דצריך שימכר בשתי פרוטות שיהא שייך יכול לעשות גירעון כסף, וא"כ איירי בפרוטות, ונפקא לן להלן מוהפדה, א"כ מה צריך ריבוי לשוה כסף ככסף, הא כל מכירתו לא הויה אלא בשוה כסף שהרי אין חשיבות לפרוטות בתורת מטבע אלא בתורת שויות (הגריש"א)?

¹⁸ עי' שו"ע (סי' תכ סמ"א): יש הכאות רבות שיש בהם ביזוי וצער מעט ואין בהם נזק, וכבר פסקו להם חכמים דמים קצובים, וכל המכה את חבירו הכאה מהן משלם אותו הממון הקצוב, וכולם קנסות הן, ואותו הממון הקצוב הוא דמי הצער והבושת והרפוי והשבת, בין צריך לרפואה בין לא צריך זהו משלם. וכמה הוא משלם: הבועט בחבירו ברגלו משלם ה' סלעים, הכהו בארכובתו משלם ג' סלעים,

קבץ אצבעותיו כמו אוגד אגודה והכהו בידו כשהיא אגודה משלם "ג סלעים, תקע את חבירו בכפו משלם סלע, סטרו על פניו משלם חמשים סלעים, סטרו באחורי ידו משלם ק' סלעים, וכן אם צרם באזנו או תלש בשערו או רקק והגיע בו הרוק משלם מאה סלעים, וכזה הוא משלם על כל מעשה ומעשה. כיצד: כגון שבעט בחבירו ארבע בעיטות, אפילו זו אחר זו משלם עשרים סלעים, סטרו על פניו שתי סטירות משלם מאה סלע, וכן בשאר. הגה: יש אומרים אע"ג דאיתא בגמרא הקורא לחבירו ממזר סופג ארבעים, מכל מקום יש מקומות שאין נוהגין כן והולכין אחר המנהג, ונראה לי דהוא הדין באלו הדברים הנזכרים.

ביאור: הוא דמי כו' - ר"ל הריפוי והשבת הוא בכללו, שאף אם יש מחמת אותה הכאה הוצאות ממון דריפוי או שבת, אין צריך לשלם לו יותר (סמ"ע).

בין צריך לרפואה - עי' לקמן סעיף מ"ג כתב הרמ"א דעת החולקים ע"ז ואומרים דדמים הללו אינן בשביל ריפוי ושבת, כי לא קצבו דמים קצובים כי אם אצער ובושת שהן בכל מכות שמכה אדם לחבירו, ואם יש ריפוי ושבת משלם עוד נוסף על קצבה זו לפי הענין, ובהן לא יוכלו חז"ל ליתן בהן קצבה (סמ"ע).

משלם ק' סלעים כו' - וכן הפורע ראש האשה משלם ק' סלעים כו'. המלעיג על דברי חכמים לוקה, והקורא לאשת חבירו זונה או פרוצה לוקה ד' מלקיות, ועי' לעיל סי' ב [מאן דאתקנס מנה בדינא סופג ארבעים, במאתים, שמונים, על כל מנה ארבעים] (סמ"ע).

סופג ארבעים - היינו מדה כנגד מדה, הוא אומר שחבירו עבר בלאו לפיכך כו', עי' מג"א [שהקשה הרי שהוא יהיה ממזר היינו שאביו חטא], ועי' שם במחצית השקל [שיכול לומר אביו זנה או אמו זנתה, ולכן אין לחייבו]. ואפילו רווק דעכ"פ רוצה הוא להביאו לידי מלקות לכשישא אשה, ולא דוקא הקורא ממזר דינו במלקות, אלא כל הוצאות שם רע שהוא בלאו. המלקות נוהגין לפדותן בממון, והוא מ' זהובים, וכ"כ הרמ"א לעיל סוף סימן ב' כו', וי"א לפדות המלקות בה' זהובים ריינוס, ומנהג הלכה אפילו בע"כ של המתבייש, ובאמת ט"ס הוא וצ"ל בח' זהובים ריינוס, [ועיין בתשובות נחלת שבעה: כל הוצאות שם רע שמוציא על חבירו שהוא עובר בלאו הוא בכלל מלקות, כגון שקורא אותו גנב או גולן וכו', ויש קבלה לפדות המלקות הבאים מתוך מריבה בשמונה זהובים רייניש, וי"א בעד כל מכה זהוב אחד. ולעניות דעתי נראה שאין לקבוע מנהג על זה כי העשיר לפי עושרו הכל לפי מה שהוא אדם והעני לפי עניו].

וי"א שיתן מ' זהובים לצדקה והמתבייש יברור מה לעשות בהם, וי"א שהוא של המתבייש, ואין כאן מחלוקת, דודאי בפוגע בכבוד עצמו של המתבייש הרי הממון של המתבייש אפילו למשתי ביה שיכרא, אמנם בפוגע בכבוד אבותיו, לא יאכל הלה וחדי בבזיון אבותיו, אלא כי היכי דלהוי כפרה להמבייש יחלק הממון לצדקה בעבור נשמת שוכני עפר, ומ"מ טובת הנאה להבן שהוא גואל הדם שלהם, ואם קראו ממזר בן ממזר חייב שתים, אבל אם אמר לו אביך ואתה ממזרים אינו חייב כי אם מלקות אחת, והטעם, כי הדבר ידוע שמי שהוא ממזר בנו וזרעו עד סוף כל הדורות ממזרים, והואיל והקדים וקרא לאביו ממזר הנה נתחייב שיהיה הוא וזרעו ממזרים, אבל אם הקדים לקרוא לבן ממזר שאפשר שיהיה האב כשר, וזה צריך עוד האב לו באמרו שהוא בן ממזר נתחייב ב' מלקות (פ"ת).

י"ט לקמן דף יד ע"ז? גבי עבד עברי קונה את עצמו בגירעון כסף שמחשב עם אדונו כשבא לפדות את עצמו בכך וכך לקחתני ולא היה לך לשעבדני אלא שש שנים נמצאת קונה עבודתי לשנה בכך וכך חשוב כמה שנים עבדתיך וצא מכסף מקנתי דמי עבודת שנים הללו וטול השאר ואמרינן מנא ה"מ ואמר חזקיה והפדה ולא כתיב ונפדית משמע שאף אדוניה מסייע בפדיונה וזהו שמגרעת פדיונה ויוצאת אלמא אין אמה העבריה נקנית בפחות מדינר (רש"י).

ועי' רמב"ם עבדים (פ"ד ה"ג): אמה העבריה נקנית בכסף או בשוה כסף ובשטר ואינה נקנית בפרוטה מפני שצריך לקנותה בדמים שראויין לגרעון כדי שתגרע פדיונה ותצא, ע"כ. רואים שחזקיה למסקנה גם לב"ה. ועי' מל"מ: אף על גב דבגמרא לא נאמר זה אלא אליבא דב"ש דס"ל דקידושי אשה בדינר ואנן לא קי"ל כוותיה אלא כב"ה מ"מ גבי אמה לא פליגי אלא דבית הלל לא ילפי קידושין מקידושי יעוד וב"ש ילפי אבל גבי אמה שלא סגי בפרוטה כ"ע מודו. ויש לדקדק דמדברי רבינו נראה דדוקא בפרוטה אינה נקנית אבל כל שהוא יותר מפרוטה סגי ואילו בגמרא אמרינן ואימא פלגא דדינר ואימא שתי פרוטות כיון דאפיקתיה מפרוטה אוקמוה אדינר ופירש"י פלגא דדינר ואימא גירוע עד פרוטה משמע שקושיית הגמרא קאי לאמה וא"כ מ"ל לרבינו שלא בעינן דינר. ונראה דס"ל דקושיית הגמרא לא קאי אלא גבי קידושין ובזה שייך לומר כיון דאפיקתיה מפרוטה אוקמוה אדינר כלומר דכיון דחשיבותא בעינן אוקמוה אדינר דחשוב וזה מובן לגבי קידושין שייך שפיר היאך תירוצא לומר דכיון דבכל הקנינים בפרוטה סגי וגבי קידושין לא שמעת מינה בעינן דבר חשוב וכיון שכן אוקמוה אדינר אבל גבי אמה מהו שלא סגי פרוטה לא הוי משום דבעינן דבר חשוב אלא דגזירת הכתוב הוא שיהיה בה דין גרעון כי היכי דבעינן שיהיה בה דין יעוד וא"כ לפי טעם זה כל שהוא יותר מפרוטה סגי.

עי' לקמן הערה 207.

ס' שהאיסור אחד מכ"ד בדינר כמו שאמרת אבל הפרוטות גדולות ממה שאמרת שהדינר שש מעה והמעה ג' הדריסים הרי י"ח הדריסים לדינר והם שלשים ושש הנצין והם שבעים ושנים שמינין והם קמ"ד פרוטות חלקם לכ"ד חלקים תמצא ששה בכל חלק הרי שש פרוטות לאיסור שהוא אחד מכ"ד בדינר (רש"י).

ס"א על זה סומכין החתנים בזמן הזה שדרים בבית חמותם ואפילו למאן דחייש לעיל מה שדרין עכשיו בבית חמותם היינו בשביל טובת הנאה שדרים בלא שכירות בבית דיש הוכחה שאינם דרים בשביל חמותם אלא בשביל שאר טובות שעושין להם (תוס'), דבשל סופרים הלך אחר המיקל (נוסף בתוס' יבמות נב ע"א), ועי' בהר"א (אה"ע כו ס"ד): נהרדעי לא פליגי באיסורא דהא כולו ודאי איסורא ולא פליגי אלא במלכות, אמנם צ"ע שהרי לא מוזכר בשו"ע, וכן מוזכר ברמב"ם ואולי זה המח'.

ועי' שו"ע (סי' כו ס"ד): אם עבר וקידש בביאה, מכין אותו מכת מרדות והיא מקודשת. ואפילו קדשה בכסף או בשטר, אם לא שידך תחלה, או שקידש בשוק, מכין אותו מכת מרדות והיא מקודשת. הגה: וי"א שאין מכין אם קידש בכסף או בשטר, אפילו בשוק ובלא שידוכין, ולא ראיתי מימי שהכו מי שקדש בלא שדוכין. והנה השו"ע בנוי על הרמב"ם (אישות פ"ג הכ"ב) דהלכה לא כנהרדעא, והרמ"א כתוס'.

ס"ב רש"י. עי' רע"א: המאורע נער אחד אמר לנערה קחי חפץ זה לפקדון, וכשבאתה לקחתו ואחזה בחפץ בעוד שהוא והיא אדוקין בחפץ, אמר לה הרי את מקודשת לי ושתקה ואח"כ העיד אחד שראה הטבעת מונח בקרקע וא"י אם זרקתו מיד או אח"כ או אמה באה ונטלתו מידה, וע"א העיד שזרקתו מיד שאמר השליכה אותה מיד תיכף וגם היא אומרת כן.

כיון שלא עבדה מעשה דבשעה שסילק ידו דאז הוא שעת חלות הקדושין נשאר החפץ ממילא בידה ולא עשתה מעשה, כל שהיתה יכולה לסלק ידה וישארו הקדושין בידו לא מיקרי שתיקה דלאחר מתן מעות, דטעמא דשתיקה לאחר מתן מעות לאו כלום הוא, משום דסברה אי שדינא ליה מחייבינא ליה באחריותא, אבל זו שהיתה יכולה לסלק ידה וישאר בידו שלא יפול ע"ג קרקע ולא עבדה, אלמא דנתרצית בקידושין, אמרינן דהו"ל למשדייה ומוכחינן מזה דנתרצית אלולי דסברה דתתחייב באחריות, ממילא בזו

דהיה בידה לעשות בענין דליכא חיוב אחריות, דהיינו לסלק ידה וישאר בידו מדלא עבדה כן הוי הוכחה דנתרצית, כמו הוכחה דהו"ל למשדייה.

ועוד הרי הנותן לא חזר רק לקדש אותה ואם לא תתרצה לקדושין יהיה בידה בפקדון גם י"ל בענין נ"ד דבעוד שניהם אחוזים בחפץ אמר הרי את מקודשת לי, אינו נכלל בלישנא דרישא שלא הוי שעת מ"מ ממש וגם לא נכלל בלשון דסיפא, שלא הוי אחר מתן מעות ממש ועי' רמ"א (סי' כ"ח ס"ד) גבי זרק לתוך חיקה וכו', הואיל ולא נתרצית תחילה לקדשה ליה משמע דבשדיך הוי קדושין אף דבשתיק אחר מתן מעות גם בשדיך לא הוי קדושין, והברייתא נקט מילתא דפסיקא בב' קצוות, דבשעת מ"מ ממש אף לא שדיך מקודשת, ולאחר מ"מ ממש אף בשדיך אינה מקודשת ומענין נ"ד לא מיירי דזהו פעמים מקודשת בשדיך ופעמים אינה מקודשת בלא שדיך.

ועוד נראה דנטילה הוי הודאה והסכמה מיד, אלא דאם זרקתו תכ"ד הוי גילוי למפרע שלא נטלתו לקדושין, ונ"מ לדינא דאם היינו דנין דהוכחה דריצוי לא נגמר עד אחר שיעבור כדי דיבור, א"כ הוי צריכים שעידי קדושין לא ילכו משם עד אחר כ"ד, דהעדים צריכים להיות עדות של הריצוי דזהו מעשה הקדושין, אבל אם אמרינן דהנטילה בעצמותו דנין לרצוי, כ"ז שאין לנו הוכחה בהיפוך מכח הזריקה תכ"ד, א"כ הקדושין נגמרו מיד בעדים.

עי' שו"ע (אה"ע סי' כח ס"ד): נתן לה פקדון ואמר לה: כנסי פקדון זה, וחזר ואמר: הרי את מקודשת לי בו, אם אמר לה כן קודם שנטלתו, ונטלתו, אף על פי ששתקה, הרי זו מקודשת. הגה: וי"א דוקא שנטלתו בידה, אבל אם זרק לה הקידושין, אפילו לתוך חיקה, שתיקה כה"ג לאו כלום היא, הואיל ולא נתרצית תחלה לקדושי ליה. ואם אחר שנטלתו בתורת פקדון אמר לה: הרי את מקודשת לי בו, ושתיקה, אינו כלום. אבל אם אמרה: הן, הרי זו מקודשת. ביאור: אפי' לתוך חיקה שתיקה כהאי גוונא לאו כלום. לכאורה משמע דדין זה קאי דוקא היכא דבתחלה אמר לה כנסי פקדון זה ואח"כ זרק לתוך חיקה אבל מדברי הרמ"ה משמע דקאי אכל הזורק קדושין לתוך חיקה בלא שידוכין ובלא גילוי דעתה שהיא רוצה בקידושין דאינה מקודשת ובב"ח מפרש דברי הרמ"ה דר"ל דאחר שזרק לתוך חיקה נערה חיקה עד שנפלו הקדושין מתוך חיקה ואזלה לעלמא וכוונתו הוא דאם לא נערה חיקה הוי שתיקה בשעת מתן מעות (ומהני כמבואר בקדושין דף י"ב ע"ב) ואי לא ניחא לה תשדינהו ע"כ מפרש דבריו דלאחר כן השליכה אותה מחיקה ועיין בתשובת הריב"ש סי' ק"ע מ"ש מדין זה ומשמעות לשונו בתחלת דבריו שכתב והיא פושטת ידה ולוקחה הטבעת וכו' משמע מלשון זה שכל שאינה פושטת יד רק שזרק לתוך חיקה כיון דלא עבדה מעשה דמוכח דניחא לה אין זה קדושין ונראה מ"מ הוי ספק קדושין באשר עובד' דהריב"ש הוי בהשליכה מיד ע"כ פסק דלא הוי קדושין כלל אבל /לא/ השליכה מיד אפשר לומר דהוי ספק קדושין דלאו כ"ע דינא גמירי והיא נתיראה להשליך ע"כ לאפוק' צריכה גט מספק ועיין במ"ש לקמן בריש סי' ל' ועיין מ"ש סי' מ"ב (ח"מ).

אבל אם אמרה הן. אבל שדיך לא מהני כאן כ"כ הר"ן וריב"ש ועיין ר"ס ל"א וצ"ל אף על גב דשדיך אין ראייה על ריצוי שלה אא"כ בשדיך ולקחה בתחלה בתורת קדושין אלא שהיה חייב לה או שגזל ממנה אבל אם בתחלה קבלה לשם פקדון לא מהני בשדיך (ב"ש).

ס' עי' שו"ע (ח"מ סי' קצ ס"ב): בכסף כיצד מכר לו בית או שדה ונתן לו כסף שוה פרוטה קנה ואין אחד מהם יכול לחזור בו ואפילו נתן לו הכסף על מנת שיחזירהו לו קנה.

ביאור: בכסף כיצד כו' - הקונה במלוה אינו קנין, ובמטלטלין אין מוסרין אותו למי שפרע, אבל בשט"ח שאינו יכול למחול אפשר לקנות כיון דאית ליה הנאה גמרו ומשעבדי נפשייהו מיהו אם היה נתן לו שט"ח באופן שיכול

לחזור ולמחלו לא היה נקנה לו הקרקע כלל ואפילו שאם מחלו יתחייב לשלם מדינא דגרמי, אבל במטלטלי לא שייך האי דינא דסמכא דעתי' מ"מ לא עדיף השט"ח ממעות עצמו דאין מטלטלין נקנין במעות אלא במשיכה (ש"ך), וי"א אפילו בשט"ח שיכול למחול קנה בקרקעות (קצה"ח), אמנם בחוב של עצמו ודאי לא קנה, אפילו שאינו יכול לחזור, וי"א דשטר חוב דידיה קונה כמו הכסף, ועדיף מכסף, שקונה קנין גמור אפילו במטלטלים, והיינו משום דלא שייך נשרפו חיטיך כיון דהמוכר לא קיבל הדמים (רע"א ופ"ת), ואם כתב לו שטר על הזקיפה עיין שו"ת ב"ח סי' ק"מ באורך ושו"ת הראנ"ח ח"א סי' קטז (רע"א).

ונתן לו כסף שוה פרוטה - דפחות מפרוטה אין חשיבות לקנות בו. ואיירי דוקא בשנתן לו השוה פרוטה על דמי הפרעון והשאר זקף עליו במלוה, או לא עייל ונפק אזוזי (עי' ס"י), או כשכל שיווי המקח אינו אלא פרוטה. אבל אין לומר דלא איירי כאן בכסף שנותן בשביל שיווי המקח, אלא שנותן לו פרוטה שבפרוטה זו נשתעבדו זה לזה, זה לקנות וזה למכור, ושאין אחד יכול לחזור בו, דומיא דקנין שטר וחזקה וקנין סודר, (סמ"ע), וי"א שדרך נתינה לחוד ולא בתורת שיווי ג"כ קנה (ט"ז).

שם - אם גזל הכסף מאחר וקנה בו קרקע, אם המוכר מכיר שהמעות הוא גזל, אזי אין הלוקח קונה בגזל דלאו מידי יהיב ליה כיון שאין המעות שלו, וגם המוכר צריך להחזיר המעות לבעל המעות, משא"כ אם המוכר לא ידע שהמעות הוא גזל אז קנה (פ"ת).

על מנת שיחזירהו לו - דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה וקנין בכל דבר חוץ מקדושי אשה (עי' אה"ע סי' כ"ט ס"א) (סמ"ע).

ס' עי' שו"ע (ח"מ סי' קצה ס"ב): אין קונים אלא בכלי ואע"פ שאין בו שוה פרוטה ובלבד שיהא עשוי מדבר חשוב לאפוקי כלי העשוי מגללי בקר ואין קונים בדבר שאסור בהנאה ולא בפירות ולא במטבע בהמה מקרי כלי וקונין בה אבל שאר מטלטלין שאינן כלי אין קונין בהם מטבע שנפסל. **Error! Reference source not found.** לגמרי הוי ככלי וקונין בהם ואין קונין בכליו של מקנה/

ס' בשמעתיה דר' אסי הא שאמר רב יהודה כו' א"ר אסי עלה קשים לעולם דיינים המורים הוראה בעריות ואינם בקיאים יותר מדור המבול (רש"י).

ס' כמו וכן יפרוץ (שמות א) מולדין בנין (רש"י). ס' הא דאמור רבנן נכסי משתעבדי על חוב המוטל על המת איננו מן התורה לומר דנכסוהי דאינש ערבין ביה ומשתעבדים מדין ערב ויהיו מלוה על פה ומלוה של שטר שוין אלא מלוה בשטר שהוא שיעבדו דכתב ליה נכסי אחראין לך משתעבדי מלוה על פה לא משתעבדי (רש"י).

ס' והאי שלא יליף ליה ממשמעות דקרא שנאמר בתריה לא יוכל בעלה הראשון כו' הא לאחר שרי משום דאיכא למפרך כדלעיל לזה בלאו ולכולי עלמא בעשה (רש"י).

ס' לשון הפסוק (ויקרא כה מז): וכי תשיג יד גר ותושב עמך ומך אחיך עמו ונמכר לגר ותושב עמך או לעקר משפחת גר. ועי' רמב"ם (גניבה פ"ג ה"א): דין הגנב לשלם וכו' ואם אין לו קרקע ולא מטלטלין בית דין מוכרין אותו ונותנין דמיו לניזק שני' אם אין לו ונמכר בגניבתו.

פ' בגניבתו דכי ימכר ע"י אחרים משמע והדין נותן שיהא נקנה בכסף בלא חזקה הואיל ויש בו צד קל שנמכר בעל כרחו (רש"י).

פ' נאמר במוכר עצמו (ויקרא כה) כי ימוך אחיך ונמכר וגו' כשכיר כתושב יהיה עמך, ונאמר במכרוהו ב"ד (דברים טו), כי משנה שכר שכיר וגו' (רש"י).

פ' במוכר עצמו לעובד כוכבים וסמכוה לפרשת מוכר עצמו לישראל וילמד נמכר לישראל לעובד כוכבים בהיקישה ובנמכר לעובד כוכבים כתיב מכסף מקנתו (רש"י).

פ' רש"י. ועי' ריטב"א: עיקר הפירוש בזה שנמכר בפירוש בין לשש בין ליותר על שש כפי מה שיתנו ביניהם, והוא

הדין לפחות משש דהא לא מצאנו ליה דרשא דקרא שיהא סתמא לשש דקרא ונמכר לך כתיב ולא יהיב ביה שיעורא כלל. ועי' מל"מ (עבדים פ"ב ה"ג): להריטב"א אם נמכר בסתם הדין הוא שיהא עובד עד היובל. ובמ"ש הריטב"א דנמכר לפחות משש ראיתי למהרימ"ט (דף ט"ל) דמקהי ביה קיוהא דאי פחות משש שכיר מיקרי ומה בינו לשכיר ואין לחלק בין נוטל שכירותו מקודם לנוטל מאוחר אחד זה ואחד זה שכיר מיקרי ויוצא אפילו בחצי זמן ע"כ.

עי' רמב"ם עבדים פ"ג ה"ב: מה בין מוכר עצמו למכרוהו ב"ד מוכר עצמו אינו נרצע ומכרוהו בית דין נרצע, מוכר עצמו אסור בשפחה כנענית ומכרוהו ב"ד רבו מוסר לו שפחה כנענית, מוכר עצמו נמכר לעכו"ם ומכרוהו ב"ד אינו נמכר אלא לישראל שנאמר כי ימכר לך אחיך אין ב"ד מוכרין אותו אלא לך, מוכר עצמו נמכר לשש ויתר על שש מכרוהו ב"ד אינו נמכר אלא לשש, מוכר עצמו אין מעניקין לו מכרוהו ב"ד מעניקין לו. ועי' לקמן הערה 192.

ע"י שנאמר (דברים טו) ועבדך שש שנים אבל במוכר עצמו לא כתיב שש דכי תקנה עבד עברי מיד אחרים משמע ורציעה במכרוהו ב"ד כתיבא וכן הענקה דגבי ימכר לך כתיבי (רש"י).

ע"י רש"י. ועי' ריטב"א: יש אומרים שאסור גם כן אפילו מדעתו בשפחה כנענית, וראייתם מעובדא דרבי שמלאי (לקמן ס"ט א') שאמר ליה לההוא גברא אי קדימתך טהרתניהו לבנך דאמינא לך זיל גנוב ואיזדבן בעבד עברי ותשתרי בשפחה כנענית, דאלמא ליכא תקנתא אליבא דתנא קמא דהלכתא כוותיה דישתרי בשפחה כנענית על ידי מכירת עצמו, דאי לא למה ליה למימר זיל גנוב לימא ליה זיל איזדבן בעבד עברי, ואין זה נכון דאם כן מוכר עצמו למה צריך גט חירות שהרי אין גופו קנוי ממש, ולא מצינו גט אלא במקום שיש לרב קנין איסור דומה לגט אשה שצריכה גט, ובעבד כנעני לגבי קנין ממון שבו בהפקר סגי ליה אלא שצריך גט לקנין איסור כשנאמרנא במסכת גיטין וכו'. [היכן מצאנו שטר שחרור בעבד עברי, הרי כתוב במשנה שש יובל וכסף?]

עי' מחנ"א הלכות עבדים א'.

ע"י לקמן דף יז ע"ב.

ע"י ועי' רמב"ם (איסור פ"ב ה"א): העבדים שהטבילו אותם לשם עבדות וקבלו עליהם מצות שהעבדים חייבים בהם יצאו מכלל העכו"ם ולכלל ישראל לא באו, לפיכך השפחה אסורה לבן חורין, אחד שפחתו ואחד שפחת חבירו והבא על השפחה מכין אותו מכת מרדות מדברי סופרים, שהרי מפורש בתורה שהאדון נותן שפחה כנענית לעבדו העברי והיא מותרת לו שנאמר אם אדוניו יתן לו אשה.

ועי' שו"ע (אה"ע טז ס"ג): שפחה שהוטבלה לשם עבדות, אסורה לבן חורין. אחד שפחתו ואחד שפחת חבירו. והבא עליה, היו מכין אותו מכות מרדות.

וז"ל הב"ש: מכין אותו מ"מ. אבל אינו חייב מלקות מדאורייתא וכתב המגיד דס"ל לרמב"ם דפסק כן דאזהרה לא תהיה קדשה קאי על הבא על פנויה בת ישראל בזנות מ"ה ס"ל הבא על קדשה בת ישראל לוקין מלקות אבל לא קאי על ביאת עבד ושפחה ולא כתרנום אונקלוס דס"ל דקאי על ביאת עבד ושפחה דקדושין שלהם אין תופסים והוי כל ביאתם ביאת זנות, והטור בסי' כ"ו כתב הבא על פנויה לוקין משום לא תהיה קדשה ובסי' זה כתב בשם הרמב"ם הבא על שפחה לוקין רק מ"מ, ובפרישה שם הקשה בסי' כ"ו דדברי הטור סותרים זא"ז ומחלק וכתב בסי' זה איירי בשפחה דאינה מוכנת לזנות אבל אם היא מוכנת לזנות או בת ישראל המוכנת לזנות לוקין משום לא תהיה קדשה, וליתא דהא הרמב"ם חולק על התרגום כמ"ש בהדיא ברמב"ם א"כ לא תהיה קדשה לא קאי כלל על שפחה ולא קאי אלא על בת ישראל, ואין להקשות למה ב"י המופקרת לוקין על לא תהיה קדשה ושפחה אפילו אם מופקרת ומוכנת לזנות אין לוקין כבר תי' המגיד והבאתי

בסי' כ"ו, מיהו יש להביא ראיה לדעת התרגום מש"ס פרק החולץ שאמר שם נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר אפי' למ"ד אין ממזר בחייבי לאוין נכרי ועבד שאני ש"מ למ"ד יש ממזר בחייבי לאוין שפיר דהולד ממזר משום דיש לאו בעבד ונכרי ולא מצינו שום לאו רק לא יהיה קדש ולא תהיה קדשה וע' פרש"י ס"פ אלמנה לכ"ג ותו' ב"ב דף י"ג וס"פ האומר משמע נמי דאיכא לאו בנכרי ועבד שאמר ר' טרפון יכולני לטהר ממזרים שישא שפחה ומבעי' שם אם ר"ט לכתחלה קאמר ופרש"י והר"ן אף ע"ג דאיכא לאו לא יהיה קדש, ולרמב"ם י"ל דקשה ליה לר"ט דמתיר לממזר שישא לכתחלה שפחה הא ממזר חייב בכל המצות ואיך ישא שפחה וכן הקשה ר"ת והר"ן ותיצו משום דממזר קדש ועומד, ורמב"ם הוכיח מזה דליתא הדרוש של הת"א ולא יהיה קדש לא קאי על עבד וליכא א"ד בעבד ושפחה אלא איסור דרבנן הוא והם אמרו דמותר לישא שפחה לממזר משום תקנות הולד נשמע לשיטות תו' ורש"י והר"ן יש לאו בשפחה ועבד כדעת הת"א ולרמב"ם ליכא לאו, אבל א"ל לרמב"ם נמי יש לאו בשפחה ועבד אלא סבירא ליה דאין לוקין משום דהוי לאו שבכללות דילפינן מלאו זה נמי הבא על פנויה בזנות אם כן קשה למה לוקין מי שבא על פנויה וכן דוחה בפרישה סברא זו בסימן כ"ו, והערני לזה אריה שבחבורה גדול בתורה התורני מהר"ר וואלף ר"י דיין מק"ק פינטשוב.

וז"ל הבהגר"א: אבל רש"י ? ותוס' ? וש"פ ס"ל שהוא מדאורייתא וכדעת ת"א וכן מ' ביבמות מ"ד מ"ה.

ע"י אכן לפי מה שכתבתי בפ"ד הל' ז' דמעוה הראשונות לקדושין ניתנו אינו דהוי קדושין ממש אלא דהוא זכות קדושין, וזהו חדוש בדין יעוד ואח"כ מיעדה בדברים כדאיתא בירושלמי, א"כ אפשר דכאן הוי חדוש דגם שטר זה שיש בו גם זכות לקדושין האב כותבו, דאף דבשטר קדושין הבעל כותב זהו דוקא בשטר קדושין ממש, אבל זה אינו קדושין אלא מכירה על קדושין וגם בזה האב כותבו.

ולפ"ז אפשר דנוכל לכונן זה גם בדברי הרמב"ם דכיון דקיי"ל אינו מוכרה לקרובים משום דצריך שתהי' ראויה ליעוד, וא"כ ע"כ כשמוכרה בשטר ג"כ צריכה שתהי' ראויה ליעוד, וא"כ אם לא נימא כמו שכתבנו הי' צריך לומר דמה דכתב הרמב"ם לשון השטר מכירה בתי מכורה לך זהו בעיקר המכירה מצד האב, אבל מצד אפשרות היעוד שיוכל ליעדה גם אם אין שהות ביום יהי' צריך שגם הקונה שהוא האדון יכתוב בתוך קנויה לי שכשירצה ליעדה יועיל השטר לקדושין דהא הרי את קנויה לי מהני בשטר קדושין כדאיתא בקדושין דף ו', ולכן כתב הרמב"ם וכפל דבריו ושטר אמה העבריה האב כותבו לומר שרק האב כותבו ומ"מ מהני אח"כ ליעוד וכמו שכתבנו.

ע"י עי' רמב"ם (עבדים פ"ג ה"ד): היוצא בגרעון כסף אין מעניקין להם שנאמר וכי תשלחנו חפשי מעמך וזה לא שלחו חפשי אלא העבד נתן שאר הדמים שנשאר לו לעבוד בהן ואחר כך יצא. דיוקו של הרמב"ם מ"חפשי" לא מופיע בגמ' שלנו.

עי' מנחת חינוך (מצוה מב אות ד): הא דיוצא בגרעון דאין מעניקין לו היינו בע"כ כיון דאין שילוחו מעמך אבל ברצון האדון בודאי מעניק לו דשילוחו מעמך וגם אינו בכלל גרעון כלל רק הוא כמו שטר שחרור שלא גרע מע"כ.

לא מצאתי בפירוש היוצא בשטר אם מעניקים לו. ועי' הגרד"פ: והיינו דהטעם [בדעת הרמב"ם שאין מעניקין בגר"כ] משום דאין זה חפשי, וא"כ לפ"ז הרי אין חילוק אם הגרעון כסף הוא בע"כ או מדעתו, דאף מדעתו הא אין זה חפשי, כיון ששילם לו.

וביותר נראה, דהיכא דהוי מדעתו לא הוי מדין יציאה כלל, אלא רק מכירה לעצמו, וא"כ פשוט שלא שייך ביה הענקה כל עיקר. [עי' לעיל הערה 199 שאין מכירה בע"ע.]

⁹ עי' רמב"ם עבדים פ"ב ה"ד: אחד המוכר עצמו או שמכרוהו ב"ד וברח חייב להשלים שש, ואם פגע בו יובל יוצא לחירות. ועי' הערה 230.
^{9א} י"ג לרבות (תוס').
^{9ב} י"ג לרבות (תוס').

^{9ג} רש"י. והשתא לא הוי חליפי עבודת כוכבים דחכמים לא תקנו לו ירושה כי אם בהיתר דהם אמרו והם אמרו (תוס'). אבל גר שנתגייר והמיר דעתו, אינו יורש, אבל בניו יורשין (רע"א).

לשון הרמב"ם שמא יחזור למרדו, ונוסף שם (נחלות פ"ו ה"י): ויראה לי שתנאי מועיל בירושה זו הואיל ואין העכו"ם מחוייב לעמוד בתקנת חכמים. פי' שיכול להוריש למי שאינו ראוי ליורשו ולעקור נחלה (סמ"ע). ועי' חידושי הגר"ח על הש"ס כאן, וכן חידושי הגר"ז על הרמב"ם כאן.

ועי' קוב"ש שמוכח מכאן שיש ירושה באיסורי הנאה על אף שאין מכירה בו. ועי' רשב"א נדרים (סוף פרק השותפות?) שמביא מח' בזה.

אחד מת בערב פסח אחר חצות היום ולא מכר חמצו קודם מותו וגם לא ביטל ונשאר בעזבונו חמץ בסך רב, למעשה אין שום חיוב על היורשים לבער חמץ זה ואינם עוברים על כל יראה כלל, דכיון שבעת שמת מורישם כבר היה אחר חצות שאסור בהנאה מן התורה, א"כ לא מיחשב דמים להורישו ליורשיו ואפי' בחייו כבר לא היה נחשב שלו ואיננו ברשותו [ואחר הפסח זה הפקר] (נוב"י או"ח ח"א סי' כ). וקשה על הנוב"י מהגמ' שלנו. והגר"ש"א תירץ: איתא במס' ע"ז (מ"ב ע"א) ישראל המוצא ע"ז של הפקר אין יכול לבטלו גזירה שמא יגביהו ויזכה בו, והק' שם הר"ן הא ליכא זכי' באיסוה"נ, ותי' הר"ן דכיון דיש בו צד ביטול כבר שייך בזה זכי' ויש בו ממון. וא"כ נראה דה"נ לענין ירושה שאני ע"ז משאר איסוה"נ, דע"ז של עכו"ם כיון דיש בה צד ביטול יש בה ממון ושייך בזה ירושה משא"כ שאר איסוה"נ וכמש"כ, נמצא לפ"ז דהכא שמקשה הגמ' ואי ס"ד דאורייתא כי לא באו לרשותו נמי, והיינו שיש ירושה, עיקר קושיית הגמ' היא על טול אתה ע"ז ואני מעות, אבל בסיפא דברייתא דטול אתה יין נסך ואני פירות לא מקשה הגמ' מידי דהתם לא שייך בו דין ירושה דין נסך איסוה"נ הוא ואין בו דין ירושה.

^{9ד} עי' חו"מ סי' קכז ס"ב: הלוה מהגר שנתגיירו בניו עמו, ומת, לא יחזיר לבניו, ואם החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו. במה דברים אמורים, כשהיתה הורתן ולידתן שלא בקדושה; אבל אם היתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה, רוח חכמים נוחה הימנו.

ביאור: לא יחזיר לבניו. דכל גר הוא כקטן שנולד, ונמצא שאינו בתורת ירושה, וגם חכמים אמרו (סנהדרין עו ע"ב) שהמחזיר אבידה לגוי הרי הוא בכלל ספות הרוה את הצמאה. וזה נמי אעפ"י שאינו גוי אלא גר, מ"מ אין להחזירו לבניו, דבניו לא עדיפי בזה מאחרים. ולפירש"י דפירש אין רוח חכמים נוחה הימנו דאין מחזיקין לו טובה בכך, אתי שפיר טפי. אבל הר"ן פירש כפירוש הראשון שאין רוח חכמים נוחה הימנו דאין רוח חכמים נוחה עליהן מכח מעשיו. ויש מפרשים כאילו אמר אין רוח חכמים זורחת ויוצא "ממנו" מזה העושה כן (סמ"ע).

^{9ה} רש"י. עי' סמ"ע שסו סק"א: פי', אין רוח חכמה וחסידות בקרבו, ועי' ש"ך רפ"ב ס"א, שהוא בגדר עבריין.

^{9ו} עי' רשב"א שיש שמוחקים "שלא", וכן הוא בר"ף, וקשה.

^{9ז} שאז יש חשש שמא יחזור לסורו, אבל בלידתו בקדושה אין חשש (רשב"א).

^{9ח} מכרה ויצאה בשש או ביובל או במיתת האדון ועודה קטנה חוזר ומוכרה אבל יוצאה בסימנין לא דאפילו לא מכרה מעולם והביאה סימנין אינו מוכרה כדתניא במסכת ערכין (דף כט ע"ב) יכול ימכור אדם את בתו כשהיא נערה

אמרת ומה מכורה כבר יוצאה עכשיו שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר (רש"י).

עי' רמב"ם (עבדים פ"ד ה"ג): המקדש את בתו כשהיא קטנה ונתארמלה או נתגרשה אינו יכול למוכרה שאין אדם יכול למכור את בתו לשפחות אחר אישות אבל מוכרה לשפחה אחר שפחות, כיצד מכרה לשפחות תחלה ויעד אותה האדון ומת האדון או גרשה וחזרה לרשות האב כשהיא קטנה הרי האב מוכרה פעם שנייה אפילו לכהן, וכן אם נפלה לפני יבם מן היעוד וחלץ לה אף על פי שהיא חלוצה פסולה מפני שהיא קטנה הרי נפסלה מן הכהונה ויש לו למכרה לכהן הואיל וקידושין תופסין בה כמו שנתבאר.

^{9ט} רש"י. דאכתי ברשותיה דאב היא לכל מילי ליורשה וליטמא לה ולהפר נדריה עם בעלה חוץ ממכירה שאינו רשאי למוכרה אחר שקבל כסף קדושיה (תוס'). {לבדוק תוס' כאן והערה הבא אם זה מובן}

^{9י} אין לפרש דמיירי במשכון שלא בשעת הלוואה דקני לה מדרבי יצחק דאם כן היה לו להביא כאן דרבי יצחק כמו שמביא לעיל (דף ח ע"ב) גבי קידשה במשכון מקודשת ולעיל היה לו להביא דרבי יוסי ברבי יהודה אלא אפי' במשכון בשעת הלוואה איירי ואפי' אין מחזיר לה משכון אלא שמוחל לה את המלוה ואף על פי שהמשכון בידו דהא המקדש במלוה שיש עליה משכון קאמר ולא המקדש במשכון (תוס').

עי' שו"ע (אה"ע סי' כח ס"א): היה אצלה מלוה על משכון, אפילו במשכנו בשעת הלוואה, וקדשה באותה מלוה והחזיר לה המשכון (או שהיה המשכון ברשותה) (ר"י בשם הרמ"ה), הרי זו מקודשת. וי"א שאפי' לא החזיר לה המשכון, מקודשת.

ביאור: אפילו לא החזיר לה המשכון. משמע כאן כשיש בידו משכון א"צ לומר בהנאת מחילה אלא מקדש אותה סתם וכ"כ הרא"ש והטור מיהו לדעת תוספת אפילו כשיש בידו משכון צריך לומר בהנאת מחילה וכל זה דוקא כשהוא בידו בתורת משכון אבל כשאין בידו למשכון אף על גב שיכול לתפוס אינה מקודשת כל כמה דלא גלי דעתו דנקטי לה בתורת משכון (ב"ש).

^{9יא} בתמיה והלא אין המכירה מסורה בידו כל כך שהרי אינו מוכרה כשהיא נערה כדדרשין ק"ו ומה מכורה כבר יוצאה עכשיו שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר במסכת ערכין (דף כט ע"ב) (רש"י).

^{9יב} כי הוה בדיחא דעתיה (פי' בשמחת הדעת?) [עי' שבת עז ע"ב] הוי רגיל למימר הכי הריני פתוח ומוכן להשיב לשואלי דבר תורה כבן עזאי שהיה דר בטבריא שהיה חרף ודרשן ואמר (בכורות נח) כל חכמי ישראל לפני כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה (רש"י).

^{9יג} איתא בירושלמי דפעמים אין לו אלא כר אחת אם שוכב עליו בעצמו אינו מקיים כי טוב לו עמך ואם אינו שוכב עליו וגם אינו מוסרו לעבדו זו מדת סדום נמצא שע"כ צריך למסור לעבדו והיינו אדון לעצמו (תוס'). ועי' רא"ש (סי' כז): אם יתנה הכל לפי תנאו.

ועי' נוב"י (אה"ע ח"ב סי' לא): א"כ [לפי הרא"ש] גם עתה יכול העבד למחול ולמה הוא מדת סדום נגד הרב ולא נגד העבד ועד שאנו אומרים שנכוף לרב שימסור לעבדו נכוף העבד שימחול לרבו וישכב הרב על הכר והעבד ישכב על הארץ, אלא ודאי לתרץ דברי הרא"ש שלא יהיו סותרים לדברי התוס' ובפרט שדברי התוס' הם דברי הירושלמי צריכין אנו לומר דזה מקרי מתנה על מה שכתוב בתורה ובמתנה עמ"ש בתורה במה שהוא צער לגופו תנאו בטל ולכן במקדש אשה ע"מ שאין עליו שאר כסות ועונה קי"ל דבעונה תנאו בטל דהוא צערא דגופה ה"נ שישכב על הארץ הוא צער לגופיה אבל לשתות יין חדש או יין ישן או לאכול פת נקיה או פת קיבר אינו מקרי צערא דגופיה כמו שאר כסות ולא כתב הרא"ש שאם התנה הכל לפי תנאו אלא ביין ישן ופת נקיה אבל לישן ע"ג הארץ מודה הרא"ש שתנאו

בטל. ובוזה מדוקדק ג"כ דברי התוס' שאחזו בלשונם דפעמים אין לו אלא כר אחד והלא יין ישן ופת נקיה נשנה בברייתא קודם וה"ל להתוס' לאחזו בלשונם שפעמים אין לו אלא כוס אחד או פת אחד, א"ו דבזה יכול העבד למחול כדברי הרא"ש ולא שייך מדות סדום דמה חזית שנכוף הרב על מדת סדום נכוף העבד על מדות סדום לכן אחזו שכיבת הכר שהוא צערא דגופיה ולא יכול העבד למחול וא"כ עכ"פ מ"מ קונה אדון לעצמו.

^צ ע"י רש"י (ערכין דף ל ע"ב): נעשית לו כהיתר, דומה בעיניו כהיתר הלכך ברישא שלא עבר עדיין אלא פעם אחת תני הרגיש דמשמע שהיה יודע ונותן אל לבו שהיה עובר אבל לא נרתע מן העבירה ועשאה ובפעם שניה תני לא באת לידו שאפילו על לבו אין עולה שתהא עבירה. ע"י אורחות צדיקים הקד': מי שטבעו נוטה למידה רעה, או שהורגל במידה רעה, ולא יתן אל לבו לשוב ממנה, אך תמיד מתגבר בה, זה מביא אותו שימאס ויגעל במידות טובות, וע"י פע"ח (ק"ש ג): הקליפות הם מתים, כי הרשעים אפילו בחייהם קרויים מתים, כי אין בהם נשמת קדושה מן היסוד הנקרא אל חי, רק מן הקליפות הנק' מות וצלמות. וע"י אותן הניצוצין הם חיים, וזהו סבת חפץ ורצון הקליפות לאחזו נשמות ישראל להחטיאן, כי אין להם חיות לולא ע"י חטיאנו, שאז יש להם יכולת לחטוף נשמות קדושות, והם חיים.

^{צה} ע"י רמב"ם (עבדים פ"ד ה"ב): אין האב רשאי למכור את בתו אלא א"כ העני ולא נשאר לו כלום לא קרקע ולא מטלטלין ואפילו כסות שעליו ואעפ"כ כופין את האב לפדותה אחר שמכרה משום פגם משפחה, ברח האב או שמת או שלא היה לו לפדותה הרי זו עובדת עד שתצא. ע"י רש"י לעיל הערה 261. וע"י מ"מ: ונראה דלעולם לא כפינו לאב על כסף מכירתה שיחזירם לאדון אלא אם היו לו קרקעות ומכר את בתו מפני שהיה חס עליהם או שנפלו לו נכסים בירושה לאחר מכן הוא שכופין לאב לפדותה וז"ש רש"י אם יש לו דאלת"ה למה ליה למימר אם יש לו פשיטא דאם אין לו לא כייפינו ליה דאטו היעלה על הדעת שנכוף אותו שישכיר עצמו כדי לפדותה וכו'.

^{צו} רש"י. ע"י הערה 1024.
^{צז} רש"י. נראה לר"ת דלאו ג"ש גמורה היא אלא גלוי מילתא בעלמא הוא דאי ג"ש גמורה היא א"כ מהו קאמר או דלמא לקולא אמרינן לחומרא לא אמרינן הא כיון דהוי ג"ש בין לקולא בין לחומרא אית לן למילף דאין ג"ש למחצה וכן משמע לקמיה גבי בתי ערי חומה קאמר איפה דגלי גלי ואיפה שלא גלי לא גלי ואי ג"ש היא אפילו איפה שלא גלי נמי (תוס').

^{צח} רש"י. ושואל הרשב"א: היכי הוה פקדון והא איהו לפרעון קבלינהו דאף כשת"ל דאינו נגאל לחצאין היינו שאינו יכול לכוף את האדון לקבל פדיונו לחצאין אף על גב דבעלמא הוי פרעון וכו' אבל אי ארצייה ואיתרצי וקביל לפרעון אמאי לא הוי פרעון כיון דקבלי' קבלי' ואף כשתמצי לומר שאסור לגאול לחצאין כשם שאסור לגאול תוך שתי שנים כשלמדנו במשנה בערכין פ' המוכר שדהו שלמדנו במשנה התם המוכר שדהו בשעה שהיובל נוהג אינו מותר לגאול פחות משתי שנים שנאמר במספר שני תבואות ימכור לך, ואמרינן עלה בגמרא אחד הלוקח ואחד המוכר קיימי עלה בעשה אפ"ה אי עבר וקביל קביל ואיפריק לה וכו', ואיכא למימר דהכא בדקביל סתם וכאותה שאמרו במסכת שבועות (מא ע"א) באל תפרעני אלא באפי תרי דתנו הלכתא אזל ופרעיה בין דיליה לדילי' ואתניסו כו' ואמר אין קבלתינהו מיניה מיהו אמינא ליהו פקדון בידי עד דמייתי תרי דתנו הלכתא ומקיים תנאיה והכא כיון דקבלינהו סתם ומדינא לא הוי פרעון דבר תורה חשבינהו להו כפקדון עד דפרע ליה דמי כולי' אבל אי אתנו בפירוש שיהא פרעון בין שתמצא לומר נגאל או אינו נגאל פרעון הוי ויהיב ליה מהו דאישתאר עליה ונפיק, ומהכא נמי

משמע דאף כשתמצי לומר נגאל לחצאין בעבד אינו עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד ואם קרקע הוא כגון בית בבתי ערי חומה אינו נוטל חצי פירותיו אלא כולהו פירות דלוקח הוה עד דפרע ליה כוליה דאלת"ה האי נמי כי אתרצי וקביל חצי דמיו הא אפריק פלגיה וזכה בחצי פירותיו מעתה וא"כ היכי קרי' להו פקדון אדרבה פרעון גמור הוי, והלכך מסתברא לענין ממשכן שדהו שגואל לחצאין מדינא כדבעינן למיכתב אי גאל לחצאין פירי מיהא כולהו דמלוה ניהו דכוליה שדה אשתעבודי אשתעבד לכולה מלוה ועד דפרע ליה כולה מלוה לא שקיל פירי ולא כלום וכו'.

^{צט} רש"י. וע"י תוס' ב"ב קג ע"א ד"ה ואמאי, שגם המקדיש ב' שדות לא יכול לפדות א' מהם.

^ק רמב"ם ערכין פ"ד ה"ט: לפיכך אין ראוי לאדם להקדיש שדהו לפני היובל בפחות משתי שנים ואם הקדישה הרי זו מקודשת, ואינה נפדית בגרעון כסף אלא אם רצה הפודה ליתן חמשים שקל לכל חומר פודה אותה ואם לא פדאה הרי זו יוצאה לכהנים ביובל כמו שיתבאר.

^{קא} ע"י רמב"ם (שמיטה פ"ב ה"ד): מכר לראשון וראשון לשני בתוך השנה מונין לראשון כיון ששלמה שנה ראשונה הוחלט הבית ביד השני, שהמוכר מכר לשני כל זכות שתבוא לידו, הגיע י"ב חדש ולא גאלה הרי זו נחלטת ביד הלוקח, וכן אם נתן הבית מתנה ולא גאלו כל י"ב חדש הרי זה נחלט ביד זה שנתן לו מתנה.

^{קב} אין דין הכתוב בזה ראוי לנהוג בזה (רש"י ב"ק ד ע"א). לא ראי זה דהתם פירושו אין חומרא של זה כחומרא של זה ולכך אין החומרות גורמות זה הדין אלא הצד השווה שבהן גורם הדין (תוס' ב"ק ב ע"א ד"ה לא הרי).

^{קג} ומכל מקום לענין הלכה קי"ל כהך פשיטותא דרב ששת, דאינו נגאל בקרובים, ולא חיישינן להאי קושיא, כי מכל מקום לא עלו דבריו בתויבתא, אלא קושיא בעלמא, והיא עומדת על פרקה בשינוי, וכן פסק נמי הרמב"ם (שמיטה פ"ב ה"ב) דאינו נגאל לקרובים, ואף דדחי אליבא דרב ששת, ומוקי האי ברייתא שכל גאולה תתנו, אליבא דר' אליעזר, לקובעה חובה. מכל מקום לא קי"ל הכי, אלא כר' יהושע, שאינו אלא רשות, וכן פסק הרמב"ם (שם, פ"א ה"ח) (יש"ש קידושין פ"א סי' לב).

^{קד} רש"י שבועות ד ע"ב.

^{קה} רש"י. הותר איסור לא יהיה קדש גבי ישראל הותר נמי גבי כהן (תוס'). ע"י רמב"ם איסור"ב (פ"ב ה"א) שאיסור שפחה היא דרבנן. וע"י מ"מ עבדים (פ"ג ה"ג) שהרמב"ם למד שאין איסור תורה בשפחה מכאן, ואח"כ נוקט דלעולם שפחה אסורה מדין תורה אלא דשאני עבד משום שנמכר יצא מכלל בני ישראל, עיי"ש אריכות. ובכתבי הגר"ח כתב לבאר, דאף דסובר הרמב"ם דשפחה מותרת לישראל מה"ת, אפ"ה שפיר יש חידוש בהיתר שפחה לעבד עברי. ומשום דנהי דאיסור לאו ליכא בשפחה לישראל, מ"מ הרי ביאתה הוי ביאת זנות, כיון דהוי ביאה שלא תפסי בה קידושין, וזהו החידוש דהתירה תורה שפחה לעבד, דהוי ביאתה ביאת אישות, ולא ביאת זנות. ע"י הערה 984.

^{קי} רש"י. כיון שלא התיר יפת תואר אלא במלחמות הרשות שבו הכתוב מדבר שמע מינה דגבי כנענים לא אמרינן לא דברה תורה אלא כנגד היצה"ר דאע"ג דאיכא יצר אמר לא תחיה אפילו במקום יפת תואר (תוס' סוטה לו ע"א ד"ה כמאן). מסופר בשם הגר"י אברמסקי, שמכאן רואים שבכל התורה כולה, חוץ מכאן לא חוששים לזה.

^{קי} לגבי כהן אסורה מטעם זונה ואף על פי שמתגיירת בעל כרחה עשאה הכתוב כגירות גמורה ואכתי יש איסורא לגבי כהן ולא מצינו שהתיר (תוס').

ע"י רמב"ם (מלכים פ"ח ה"ד): הכהן מותר ביפת תואר בביאה ראשונה, שלא דברה תורה אלא כנגד היצר, אבל אינו יכול לישאנה אחר כך מפני שהיא גיורת.

^{קי} ע"י לקמן הערה 336.

קט ועי' פי גופי הלכות: וחשקת אף על פי שאינה יפה. קצת קשה דמאי קמ"ל לענין דינא דבשלמא ברייתא איכא למימר קרא קדריש אבל רבינו לענין דינא מאי קמ"ל וכי סלקא דעתך שלא הותר אלא יפת תואר דוקא ואם היא כעורה לא אדהוצרך להתיר אף על פי שאינה יפה. ואפשר דכיון דתנא הדין כמ"ש קודם וכן בועל אשה בגיותה אם תקפו יצרו אבל לא יבעלנה וילך לו אלא מכניסה לתוך ביתו א"כ סד"א דדוקא יפת תואר התיירה לו תורה דכיון שהיא יפת תואר אינו רוצה אותה לשעה דוקא לזנות עמה אלא דעתו לישאנה אם כן ליכא למיחש שמא יבעלנה וילך לו אבל כשאינה נאה וחושק בה לשעה מחמת היצר יש לחוש כיון שאינה נאה שלא ירצה לישאנה ולהוליכה לביתו אלא יפייס יצרו לבא עליה לפי שעה ויניחנה וילך לו ולא הוה שרינן ליה כלל קמ"ל. וכי תימא א"כ לא ליכתוב יפת תואר כיון דאפילו שאינה נאה התייר, "ל תרתי או דמכח דכתיב נמי יפת תואר מפרשינן וחשקת אף על פי שאינה יפה אבל אי לא כתיב אלא וחשקת הוה מפרשינן שאתה חושקה מחמת יופיה אבל אם אינה נאה לא התייר דחיישינן שמא יעבור ויבעלנה לשעה וילך לו ולא יקחנה לאשה ומה גם לפי ר"ת דביאה ראשונה מותרת במלחמה ואין צריך הבאה לבית. אי נמי "ל דאי לא כתב יפת תואר הוה אמינא דיפת תואר לא שריא כלל דאיכא למיחש דכיון שהיא יפת תואר לא ימתין עד והבאת אל תוך ביתך אלא בתוך המלחמה ילחצנה, אי נמי כיון שהיא יפה איכא למיחש דאחר ביאה ראשונה שצריך כל המעשים כדי שיבעול ביאה שניה כיון שהיא יפה יתקפנו יצרו לבא עליה קודם המעשים ולכך אי לא כתב יפת תואר הו"א דיפת תואר מחמת חששא זו לא שריא רחמנא כלל.

והתוס' פ' במה אשה הקשו במה שאמרו מהרהור לא יצאנו והא אפי' יפת תואר הותרה להם ומה הרהור יש, ותייצו משום דכתיב בה ולא בחברתה אם כן שייך הרהור עבירה ליקח שתיים. ולי נראה דאפי' באחת שייך הרהור כשאמרן דכיון שלא הותרה ביאה שניה אלא אחר כל המעשים מידי הרהור לא יצאנו קודם כלות כל המעשים דכיון שהיא יפת תואר שמא הרהרנו מתי נבעול. אי נמי "ל עם מ"ש בברייתא וראית בשביה אין לך היתר אלא בשעת שביה אם כן היה שייך הרהור אפילו באחת שלא בשעת שביה.

בה ולא בחברתה שלא יבעול שתיים. קצת קשה דכיון דברייתא לא קתני שלא יבעול שתיים אמאי לא פירש כמו שכתב רש"י ז"ל שלא יקח שתיים. ויראה דרבינו סובר דמיעוט בה כתוב אחר וחשקת דהיינו לענין בעילה אבל מותר ליקח כמה מהם לרקחות ולטבחות ובשלמא אי הוה כתיב בה אחר ולקחת הוה משמע מיעוט בה שהיה חוזר על ולקחת דהיינו כפי' רש"י ז"ל שלא יקח שתיים. ובזה רבינו מיישב הגירסא שדחו התוס' וז"ל ולא גרסינן שלא יקח שתיים אחת לו ואחת לאביו דמאי איריא שתיים אפי' אחת לאחר אסור דלך כתיב וזה נמשך לפירושם דאפילו לעצמו ושלא לבעול לא יקח שתיים אבל לפי' רבינו דלא בה ובחברתה רוצה לומר שלא יבעול שתיים אבל ליקח שתיים שלא לבעול אלא אחת מותר אם כן אצטריך למתני שלא יקח שתיים דסד"א דכיון שיכול ליקח שתיים לעצמו שלא לבעול אלא אחת אם כן סד"א דיקח שתיים לעצמו ואחר כך יניח האחת לאביו לבעול כיון דמעיקרא בהתר לקח וזה שכתב רבינו שלא יקח שתיים ויבעול אחת ויניח אחת לאביו הא שלא להניח לאביו מותר ליקח שתיים לדעת רבינו ז"ל.

ומניין שלא ילחצנה במלחמה אלא מכניסה לביתו וכו'. דעת רבינו כמו שכתבו שם התוס' והקשו על פי' רש"י ז"ל דסבר דאפילו ביאה ראשונה לא יבעול עד אחר כל המעשים. ויש לעיין דכיון דהם סברו כונת רש"י ז"ל דאפי' שהביאה לבית ביאה ראשונה לא יהא אלא אחר המעשים תיקשי להו מאי במלחמה דקתני דמשמע הא בבית יבא עליה אלא ודאי במלחמה משמע דכל שלא הביאה לבית לא

יבעול אפי' ביאה ראשונה. ותו דאם אפי' אחר שהביאה לבית בעינן כל המעשים לא הוה ליה לתפוס הברייתא דרשתו ולומר והבאת אל תוך ביתך שלא ילחצנה במלחמה דלשון זה משמע דווקא בבית ילחצנה אפילו קודם מעשים דאי בעי מעשה אפי' לביאה ראשונה אחר הבאה לבית, היה להם לתפוס דרשתם בסוף הפסוק ולומר ואחר כן תבא אליה מלמד שלא יבעלנה קודם לכן ומהיכן דקדקו לפרש בדברי רש"י ז"ל כן דהא רש"י לא הוצרך לפרש אלא יביאה לביתו ויבעול ביאה ראשונה משום דחזי דהברייתא תפס קרא דוהבאת כשאמרן.

ק' עי' רמב"ם (עבדים פ"ג ה"י): ואם אמר יאמר העבד עד שיאמר וישנה, העבד עד שיאמר כשהוא עבד אבל אם אמר אחר שש אינו נרצע עד שיאמר וישנה בסוף שש בתחלת פרוטה אחרונה, כיצד כגון שנשאר מן היום שוה פרוטה מדמי מכירתו או יתר מעט, אבל אם נשאר פחות משוה פרוטה הרי זה כאומר אחר שש.

עי' לח"מ: לפי פירוש רש"י ז"ל נראה דקודם פרוטה אחרונה שיש עליו לרבו צריך שיאמר אהבתי וכו' וכן אחר שהתחיל פרוטה אחרונה דהיינו שנשאר עליו פחות משוה פרוטה לקיים תרי קראי חד דהעבד וחד דלא אצא וכן נראה לשון הגמרא שאמר בתחלת פרוטה אחרונה כו' אבל רבינו ז"ל שכתב ששתי אמירות יהיו יחד וקודם שיתחיל השוה פרוטה קשה לשון הגמרא טובא דלא משמע הכי. ועוד דלא מיקיימי תרי קראי חד דהעבד דמשמע כשהוא עבד וחד דלא אצא דמשמע שיאמר בשעת יציאה ומשמע שיהיו שתי האמירות בשני זמנים חלוקים וכדמשמע מדברי רש"י ז"ל. ונראה לומר דרבינו ז"ל מפרש דכשאמרה הברייתא בתחילת שש ר"ל קודם שיהיה עליו שוה פרוטה הרבה ולבסוף שש אחר שנשאר פחות משוה פרוטה וה"ק הברייתא אם אמר הרבה קודם שיהיה עליו שוה פרוטה אינו מועיל ואם אמר אחר שיש עליו פחות משוה פרוטה אינו עבד ולא מיקיים קרא דהעבד לכך לקיים ב' המקראות צריך שיאמר וישנה שתי פעמים סמוך לשוה פרוטה שנשאר עליו או יותר מעט ועם זה נתקיימו הכתובים דמיקרי עבד כיון שיש עליו שוה פרוטה ומיקרי אצא דהוא סמוך לפרוטה אחרונה דהיא עת יציאה דכשיפחות פרוטה הוי יציאה דלא מיקרי עבד ודברי רב הכי מיפרשי לפירוש רבינו ז"ל מאי בתחלת שש בתחלת פרוטה אחרונה כלומר כשאמר קודם הרבה מפרוטה אחרונה מיקרי תחלה וסוף מיקרי סוף פרוטה אחרונה דהיינו שנשאר עליו פחות משוה פרוטה ובשום אחד מאלו הזמנים לא מהני בב' האמירות אלא זמן שיהיה סמוך לפרוטה אחרונה דהוי שעת יציאה ומיקרי עבד כן נ"ל לפרש דברי רבינו ז"ל ודוחק.

ועי' מ"מ: [אחרי דברי הלח"מ] ואכתי ק"ל לפי' זה לישנא דברייתא דקאמר אמר בתחלת שש ולא אמר בסוף שש דלא הו"ל אלא אמר בתחלת שש אינו נרצע משום שנאמר לא אצא חפשי דאי אמרת בשלמא לרש"י ז"ל דס"ל דהאמירה הא' היא בתחלת שש איצטריך לומר ולא אמר בסוף שש לומר שכל שתי האמירות אמרם בתחלת שש אבל לרבינו דס"ל דתחלת שש לאו זמן אמירה היא לא איצטריך לומר ולא אמר בסוף שש עיין בפירושו למשנה שכתב עד שיאמר בתחלת שש ובסוף שש.

אשר ע"כ נ"ל דרבינו ס"ל דכדי לקיים קרא דהעבד וקרא דלא אצא צריך שיתחיל מזמן שהוא עבד ויסיים סמוך ליציאה וזהו שכתב רבינו כגון שנשאר מן היום שוה פרוטה דאז נמצא שמתחיל מזמן שהוא עבד שהרי יש לו עליו ש"פ ומסיים סמוך ליציאה או יתר מעט כלומר כדי שיסיים סמוך ליציאה לקיים קרא לא אצא חפשי.

והשתא א"ש דברי הברייתא דקאמר אמר בתחלת שש ולא אמר בסוף שש כלומר שלא סיים האמירה בפחות מש"פ וכן אם אמר בסוף שש ולא התחיל בתחילת שש לא מהני משום דלא מיקיים תרי קראי ויצא לו לרבינו דין זה מפני שהוקשה לו דלשתוק קרא מאם אמר יאמר ומדכתב

קרא העבד ולא אצא חפשי ע"כ צריך שתי אמירות א"ו דאי לאו קרא דאם אמר יאמר ה"א דלעולם דחד אמירה סגי אלא שצריך שיתחיל מזמן שהוא עבד ויסיים סמוך ליציאה וא"כ כי אתא קרא דאם אמר יאמר לא עקר מאי דהוה ס"ל בקראי דהעבד ולא אצא חפשי אלא דחדש לנו שצריך שיהיו שתי אמירות אבל אה"נ דזמנם הוא שיתחיל מזמן שהוא עבד ויסיים סמוך ליציאה כמו דהוה ס"ל אי לא כתב קרא אם אמר יאמר.

ק"א רש"י. ע"י רע"א (גיטין ע"א): בשחרור אם אמר טלי הגט שחרור מקרקע והשתחררי בו דמהני דכשנטל העבד הגט הוא ביד רבו דיד עבד הוא יד רבו ממש דקני ליה גופו, ואח"כ כשמשחררו רבו בדרך גיטו וידו באין כא' הוי כנותן מידו לידו ממש כמו באם השטר בחצר הרב והקנה לעבדו החצר והגט שבתוכו ה"נ כיון שבתחילה כשהיה הגט ביד העבד הוי ביד הרב וכשמקנה לו לעבדו גופו עם הגט שעליו הוי נותן גוף העבד מרשותו לרשות העבד עם הגט שעליו.

ק"ב ע"י שו"ע (ח"מ סי' קצו ס"ה): תקפו והביאו אצלו קנאו, אבל אם קראו ובא אצלו, או שאמר לו רבו הראשון לך אצל הלוקח והלך אצלו לא קנה, ואם הוא עבד קטן קראו ובא אצלו קנאו.

ביאור: אבל אם קראו כו' - דעבד גדול אדעתו דנפשו הולך ולא מחמת קריאת הלוקח, ולכך אינו דומה למשיכה, משא"כ כאשר קורא לעבד קטן דהוא דומה לבהמה ואדעתו דרבו הלוקח נמשך אחר קריאתו והולך. ונראה דה"ה נמי דמהני כשרבו הראשון אמר לו לך אצל הלוקח (סמ"ע), ו"ח שרבו ראשון לא יכול לעשות קנין עבור הקונה (קצה"ח ונתה"מ).

ק"ג ע"י שו"ע (ח"מ סי' קצו ס"ב-ג): (ב) במה היא החזקה בקנין העבדים, שישתמש בו בפני רבו כדרך שמתממשין בעבדים, ואם הוא שלא בפני רבו צריך שיאמר לו לך חזק וקני:

(ג) כיצד: התיר לו מנעלו או שהנעיל לו מנעלו או שהולך כליו אחריו לבית המרחץ, או שהפשיטו או סכו או גרדו או הלבישו או הגביה את רבו קנה, ויש אומרים שהוא הדין אם הגביהו רבו:

ביאור: כיצד התיר לו כו' - פירוש, כל אלו הן בכלל קנין חזקה, דמה חזקה היא בגופה של קרקע שנעל או גדר או חפר בה, אף בעבד בעינין שיהנה מגופו של עבד (סמ"ע). ה"ה אם הגביהו רבו - נראה דלא פליגי רק בהגבהה שהוגבה מכחו, אבל בהגביה בידו, הגבהה גופיה משיכה הוא שמשכו לרשותו, וידו עדיפא מחצירו (נתה"מ).

ק"ד ע"י רש"י (סנהדרין נח ע"ב): שלא כדרכה, אין כאן דבק, שמתוך שאינה נהנית בדבר אינה נדבקת עמו.

ק"ט ע"י שו"ע (ח"מ רמג ס"א): המזכה לחבירו מתנה על ידו אחר, כיון שהחזיק הזוכה בנכסים או בקרקע או שהגיע השטר לידו, זכה המקבל ואין הנותן יכול לחזור בו, ויד המקבל על העליונה אם רוצה מקבל ואם אינו רוצה אינו מקבל.

זכה המקבל - דזכין לאדם שלא בפניו (סמ"ע).

ואם אינו רוצה אינו מקבל - כגון שיש בהמתנה עבדים והיה צריך לפרנסן, וכמ"ש לקמן בסימן רמ"ה סעיף י"א. אי נמי משום דלא ניחא ליה במתנות, דכתיב ושונא מתנות יחיה, וכמ"ש בסימן רמ"ט סעיף ה' ולעיל בסימן קע"א סעיף י' (סמ"ע).

ק"טו רש"י. וצ"ע למה אי אפשר לומר שהזכות של האדון בידו של עבד, הוא יכול לוותר ולמחול אותו, שהרי לגבי אחרים, העבד נחשב כבר זכייה, ע"י לקמן הערה 368. ק"ז גיטין יא ע"ב (רש"י).

ק"ח ע"י רשב"א: ולענין פסק הלכה ק"ל כחכמים דבין בכסף בין בשטר בין ע"י עצמו בין ע"י אחרים, ומשמע נמי דבכסף שע"י אחרים אפי' בעל כרחו דכיון דמצאנו לר"מ דאית לי' הכי משום דקבלת רבו גרמה לו וכו', ור' אלפסי ז"ל כתב בכסף ע"י אחרים אף על פי שנתנו לרב שלא

מדעתו של עבד דק"ל זכות הוא לעבד שיוצא לחירות, משמע דס"ל לרב ז"ל דבעל כרחו לא אלא דוקא שלא מדעתו ושיאמר העבד כשמע רוצה אני אבל צווח לא יצא לחירות דכי אמרינן זכין לו לאדם שלא בפניו ה"מ בשנתרצה כשמע אבל בצווח לא כשאמרינן בפרק יש נוחלין (קלח ע"א), ובשטר הסכימה דעת רבותינו הצרפתים ז"ל שאינו בע"כ עד שישמע ויאמר רוצה אני אבל בצווח לא, וכן דעת הרמב"ן וכו' וקשיא לי דהא בשמעתא דא"ר אלעזר אמרנו לר"מ כו' דבפ"ק דגיטין, משמע לכאורה דלרבנן אפי' בע"כ נמי וכו' ומתנת ממון שאני דלאו זכות גמור הוא ואדרבה חוב מצד עצמו שנאמר ושונא מתנות יחיה, אלא מיהו מצד שנפשו של אדם מחמתן קרי' ליה זכות ואף על פי שהוא מצד עצמו חובה זכין לו שלא בפניו אבל גט שחרור דזכות גמור הוא ומתירו בבת חורין ומכניסו לכלל מצות ישראל זכין לו מ"מ ואפי' עומד וצווח בטלה דעתו אצל כל אדם.

ק"ט רבי מאיר אית ליה בכסף על ידי אחרים ואפי' שלא מדעתו ולא ע"י עצמו דאין קנין לעבד בלא רבו ובשטר ע"י עצמו ולא ע"י אחרים שלא מדעתו דחוב הוא לו וכסף אף על פי דחוב הוא לו קבלת רבו גרמה לו ור"ש בן אלעזר אית ליה בין בכסף בין בשטר ע"י אחרים דקסבר זכות הוא לו ולא ע"י עצמו דגבי כסף אית ליה אין קנין לעבד בלא רבו וגבי שטר לית ליה גיטו וידו באין כאחד כדקתני אף בשטר כו' וכ"ש בכסף אלמא בתרוייהו אית ליה ע"י עצמו לא ורבנן דמתני' אית להו בכסף בין ע"י אחרים בין ע"י עצמו דיש קנין אחרים דזכות הוא לו וכן בשטר בין ע"י אחרים בין ע"י עצמו ודקיימא לן גיטו וידו באין כאחד כרבנן עבדינן ליה והאי שלא ערביניהו ותניניהו משום דסיפא ר"ש בן אלעזר היא אבל רישא ה"ק ליה רבנן לר"מ אף בכסף ע"י עצמו דיש קנין וכ"ש ע"י אחרים דזכות לו וכ"ש שטר דזכות ואם באנו לפרש שלש מחלוקות ולומר דרבנן אית להו בכסף בין ע"י עצמו בין ע"י אחרים ובשטר ע"י אחרים ולא ע"י עצמו ורבי שמעון בן אלעזר סבר כו' מאיר בכסף דע"י עצמו לא ואין קנין ורבנן בשטר דאין גיטו וידו באין כאחד א"כ הא דק"ל גיטו וידו באין כאחד יחידאה היא וכו' מאיר עבדינן ליה הילכך ליכא לפרושי אלא כדפרישית דרישא דמילתא אמרוה רבנן וסיפא אתאן לר' שמעון בן אלעזר (רש"י).

ק"י ועושה שליח לקבלה כאשה דנפקא לן (לקמן דף מא ע"א) מושלחה מביתו מלמד שהאשה עושה שליח והיינו דקאמר על ידי אחרים (רש"י), ו"א איפה שאמר העבד לאחר לקבל ליה גיטו מיד רבו מהני קבלתו או לא דכי לא א"ל לקבל גיטו ובא ומקבלו פשיטא לן דמהני שאמרינן במתניתין (לעיל דף כב ע"ב) ובשטר ע"י אחרים אבל אמירתו שאמר לו לך וקבל גיטי שמא מיגרע גרע לפי שבא מטעם שליחות או לא (תוס'). לפי רש"י משמע שזכייה מטעם שליחות, אבל בתוס' הפוך.

וע"י ריטב"א: דנפקא מינה [בין זכיה לשליחות] בשפירש הרב שאינו נותן לו בתורת זכוי אלא בתורת שליחות שאמר לו הילך כמו שאמר, דבכי האי גוונא אי לא מצי האי משוי שליח לא יצא לחירות כלל ואפילו הגיע הגט לידו דהוה ליה טול גיטך מעל גבי קרקע שהרי שליח זה לא זכה לו ואינו שלוחו של אדון ולא שלוחו של עבד ולא הגיע הגט לידו של עבד לא מיד האדון ולא מיד שלוחו, והחכם הגדול ר' יצחק הלוי ז"ל קרובו של רבינו נר"ו תירץ דבר מהכי נמי נפקא מינה דאי הוי שליח קבלה כיון שהגיע גט לידו יצא לחירות ואף על פי שהעבד צווח עכשיו כשמע, ואילו מדין זכייה כל איפה דכי שמע צווח מעיקרו לא יצא לחירות כדפרישית לעיל, ואף על גב דאיהו שדריה ואיכא גלווי דעתא דניחא ליה דליקבליה ניהליה אפילו הכי כיון דלאו שלוחו הוא גלווי דעתא לא מהני ויכול למחות כשידע בדבר וזה נכון מאד. ואגב אורחין שמעינן מהכא דמה שזכין לו לאדם שלא בפניו אינו מטעם שליחות דהא הכא דזכין לעבד בגיטו ומספקא לן אי מצי משוי שליח וכו'.

קכא רש"י. עי' תו"כ (בחוקותי פ"ד פ"י אות יא): ואם גאל יגאל, לרבות את האשה, ואם גאל יגאל לרבות את היורש. והובא בזבחים ו ע"א. ועי' ראב"ד (פרק יב אות י): ואת היורש – אדם היורש מעשר שני מאביו ופדאו מוסיף חומש אע"פ שלא הפרישו הוא מ"מ הרי הוא שלו עכשיו. וקשיא לי, יורש למה לי לרבווי לא יהא אלא שניתן לו, מי לא מוסיף עליה חומש. ואיכא למימר דמקבל מתנה ויורש חדא שיטה נינהו, וקמ"ל דמעשר ממון הדיוט הוא ומצי לאורוטיה לבריה, ומצי נמי למיהביה במתנה וכו' [אבל למ"ד מעשר ממון גובה אין בה ירושה], ע"כ. והקשה הצפנת פענח (שו"ת סי' פא), הא זה מבואר להיפוך עי' בקידושין נ"ב ע"ב ובירושלמי מעשר שני פרק ד' ס"ל דלמ"ד מתנה אינה כמכר גם למ"ד ממון גבוה, מ"מ יכול ליתן במתנה [וממילא אפשר להורישו ג"כ] וכו', [אלא צ"ל ד]אף למ"ד מע"ש ממון גבוה, מ"מ יש בו גם גדר ממון הדיוט וכו', למ"ד [מע"ש ממון] גבוה גם אשה צריכה חומש במע"ש שנפלה לה מאביה דל"ה שלה לגמרי. ולפי זה מובן לשון רש"י שירשה בכלל שאר נכסים, והנה רש"י ס"ל כשיטת הראב"ד דאם ממון גבוה ל"ה בזה גדר ירושה גמורה, מ"מ היכי שיש במקצת חל גם על זה.

קכב עי' רמב"ם מע"ש פ"ג ה"ז: מע"ש ממון גבוה הוא שנאמר ליי' הוא, לפיכך אינו נקנה במתנה אא"כ נתן לו הטבל והמקבל מפריש המעשר, ואין מקדשין בו את האשה ואין מוכרין אותו ואין ממשכנין אותו ואין מחליפין אותו ואין מרהינין אותו.

ועי' דרך אמונה: מע"ש ממון גבוה הוא. ומ"מ זכות האכילה שייך לו ואסור לשום א' ליטלו ממנו שזה שלו לענין אכילה ולכן מוסיף עליו חומש כשפודהו דנחשב בעליו וכן מורישו לבניו מה"ט וזכות האכילה דוקא לבניו כדמשמע לקמן רפ"ה וי"א שא"א להורישו ואין היורש מוסיף חומש אבל רוב הראשונים דעתם כרבנו ואפי' מע"ש שאין הבעלים יכולים לאכלו אסור ליטלו ממנו שיש לבעלים טוה"נ ויכול להאכילם למי שירצה ויש ראשונים שפסקו דמע"ש ממון הדיוט הוא ואפשר לקדש בו אשה וליתנו במתנה.

עי' חדושי הגר"ח (לקמן נב ע"ב): מעשר שני באמת הוי ברשות הבעלים ככל ממון דעלמא, והא דיש לו דין ממון גבוה אינו אלא משום דיני קדושה שבו, מצד מה שניתן רק למצותו לאכול בירושלים ולא לעשות בו שאר חפציו מחמת קדושתו, משום זה גופא נידון כממון גבוה.

קכג עי' רמב"ם מע"ש פ"ה ה"א: שני אחין או שני שותפין [אב ובנן] פודין זה לזה מע"ש כדי שלא יוסיף חומש, אשה שהכניסה לבעלה מעשר שני הואיל והוא ממון גבוה כמו שבארנו לא קנה בעל, לפיכך אם פדהו אינו מוסיף חומש.

עי' דרך אמונה: לא קנה בעל. ואין לו זכות לאכלו ולא למכרו ליקח בו קרקע לאכול פירות כיון שהוא ממון גבוה הוי כאינו שלה ואף שנותנת לו רשות לאכלו מ"מ אינו שלו ואין מוסיף חומש אבל אם ה' ממון הדיוט כיון שיש לו זכות למכרו וליקח בו קרקע לאכול פירות הו"ל מעשרו אף שאין לו בו אלא פירות:

ועי"ש בביאור ההלכה: אשה שהכניסה לבעלה כו'. בקדושין כ"ד א' תניא אין אשה פודה מע"ש בלא חומש רשב"א אומר משום ר"מ אשה פודה מע"ש בלא חומש ומסיק הכא במעשר דאתא מבי נשא עסקי' ור"מ לטעמי' שאמר מעשר ממון הקדש הוא ולא קני לי' בעל ורבנן לטעמייהו שאמרי ממון הדיוט הוא וקני לי' בעל הלכך שליחותא דבעל קעבדה פירש"י ממון הדיוט הוא וחיללא עלי' תקנתא דרבנן ופירות לבעל כשאר נכסי מלוג והנה בכתובות ע"ט ב' הביא הרא"ש מחלוקת רש"י והר"ף גבי הכניסה לו עז לחלבה דהבעל אוכל החלב דדעת רש"י משום דאיכא שיעור עור ונוצה ודעת הר"ף דאע"ג דליכא שיעור כלל אוכל הפירות והרא"ש הסכים לדעת רש"י וקשה דהא כאן במע"ש ליכא שיעור כלל דמע"ש אין מוכרין אותו אפי' לר' יהודא כדמסיק בירו' ריש מע"ש וא"כ איך הבעל אוכל פירות

לדעת רש"י וכבר הקשה כן באו"ש פכ"ב מאישות הלכה ל"ד והביא ראי' מכאן לדעת הר"ף, והרשב"א בקדושין כתב דמע"ש אין לו קרן דהא אינו יכול ליקח בו קרקע שיאכל פירותיו אלא קרנא קאכיל והלכך כשתמצא לומר דממון הדיוט הוא הרי הוא כשלו ולטעמי' אזיל שפסק בכתובות ע"ט ב' כהר"ף מיהו קשה דהרשב"א בכתובות כתב דטעם הר"ף כיון דגופה משועבד לה לפירותי הו"ל גוף כקרן וכ"כ הב"ש באה"ע סי' פ"ה סק"ל ג טעם הר"ף והרמב"ם משום שיש חלק אחר וכן בדקל יוציא פירות אחרים הו"ל כגוף וא"כ כאן במע"ש ל"ש זה שהרי אין כאן אלא אכילת פירות בלבד ומבואר בכתובות שם דבהמה אי מיתה שכיחא הוי לאשה ולא לבעל (אי לאו משום עורה) דאין כאן קרן אלא פירות וא"כ למה אוכל כאן ועי' בגליון הש"ס לרעק"א בב"מ צ"ו ב' שהקשה כעין זה על שיטת רש"י ועי' באו"ש הנ"ל מה שתירץ שם אבל על מע"ש אין תירוצו עולה, אמנם אפשר לומר (וקצת העירני לזה חתני הר"י צביון נ"י) דהרי פודה את המע"ש ויכול ליקח בדמים בירושלים בהמה וישאר עורה שהרי העור יוצא לחולין וכדא' בכתובות שם דעורה הוי שיעור ואפשר ג"כ שאם יקח פירות בסלם או יין בקנקנה הוי ג"כ שיעור שיוצאין לחולין כדלקמן פ"ח ואף על גב דאשה שנפלו לה בהמות אין הבעל יכול לשחטן ולאכלן וליתן לה את העור שא"ה דלא קאי לשחיטה אלא לעבוד בהן אבל במע"ש שא"א אלא לאכלם יכול לאכלם דהו"ל פירות ולהשאיר לה עורה ובלא"ה אפשר כיון דכל מע"ש ראוי לפדותו על ממונו ואח"כ למכור הפירות וליקח קרקע ויאכל הפירות זוכה בהן הבעל למ"ד ממון הדיוט הוא אך לשון הרשב"א הנ"ל קשה וצ"ע:

קכד עי' רש"י ברכות יא ע"א.

קכה נראה לר"ת דגט זה אינו אלא מדרבנן דחיישינן שמא ימצאנו בשוק ויאמר לו עבדי אתה לפי שאין המדרש ידוע לעולם לכך תקנו גט שחרור וריב"א פירש דודאי שן ועין שנאמר בהדיא בקרא ועלייהו כתיב לחפשי ישלחנו דמשמע חפשי מעיקרא ובהא פשיטא ליה שלא גמר שילוח שילוח מאשה ולכן א"צ גט שחרור אבל שאר אברים שלא נפקי אלא מיתורא דישראל ודאי בהכי גמירי שילוח שילוח מאשה ולכן צריך להו גט שחרור (תוס').

קכז עי' תוס' (ב"ק צח ע"ג && ד"ה מתיב): נהי שאין ניכר בו כלום כשהוא ישן או עומד במקום אחד ושותק מ"מ דלפי מנהגו שמתנהג והולך ניכר שהוא חרש חשיב מום שבגלוי ועוד יש לומר דאין צריך שיהא קלקול בגלוי אלא שהאבר שיש בו קלקול יהא בגלוי.

עי' רמב"ם עבדים פ"ה ה"ז: הכהו על עינו וסמאה על אזנו וחרשה עבד יוצא בהן לחירות, הכהו כנגד עינו ואינו רואה כנגד אזנו ואינו שומע אין עבד יוצא בהן לחירות.

ועי' שעה"מ: ונראה דכיון דמבעית את חבירו חייב לשלם את נזקו מד"ש ה"נ גבי עבד אם רצה לצאת י"ש חייב להוציאו לחירות. האמנם תמיהא לי מילתא דלא לישתמיט לשום אחד מהפוסקים ז"ל ראשונים ואחרונים לאשמועי' דין זה גבי עבד ובר מן דין קשה לי לדעת רש"י ז"ל שכתב בפרק השוכר את הפועלים גבי אין אדם מת ומשלם דכל דבדיני שמים חייב אי תפס לא מפקינן מיניה וכו' וכיון שכן קשה שהרי יציאת ראשי אברים דאע"ג דלא מגבינן קנסא בבבל כיון דקיי"ל דאי תפס לא מפקינן מיני' העבד הרי הוא תפוס בעצמו וא"כ ה"נ כיון דבד"ש חייב המבעית את חברו הכא נמי אי תפס לא מפקינן מיני' וא"כ הו"ל לומר דהעבד יוצא לחירות כיון שהעבד הוא תפוס בעצמו והי' נראה לומר דאע"ג דבד"ש חייב ה"מ גבי מבעית את חבירו אבל גבי עבד כיון דאיכא מצות עשה דלעולם בהם תעבודו אפילו מד"ש לא מחייב והיינו שלא כתבו הפוסקים ז"ל דין זה גבי עבד.

קכז רש"י. וממילא אם בהמה עשה א' מכל הנזקים האלה והזיק לאדם, פטור.

קכ עי' שו"ע (ח"מ סי' תכ ס"ב): המבעית את חברו, אע"פ שחלה מהפחד פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, והוא שלא נגע בו כגון שצעק לו מאחוריו או שנראה לו באפילה וכיוצא בו, וכן אם זעק לו באזנו וחרשו, פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. אחזו ותקע לו באזנו וחרשו, או שנגע בו והדפו בשעה שהבעיתו, או שאחזו בבגדיו, חייב בתשלומין.

ביאור: אחזו ותקע לו באזנו חייב בתשלומין - בכאן לא כתב כמה חייב כי סמך אמ"ש לפני זה בסעיף כ"ה, וחזר וכתבו כאן כדי לכלול בין שאר דינים שחילק בכולן בין אחז בו ועשה מעשה בגופו דחייב, ובין לא אחז בו דפטור בדיני אדם (סמ"ע).

ועי' שו"ע (ח"מ סי' תכ ס"ה): צעק באזנו וחרשו, פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. אחזו ותקע באזנו וחרשו או שהכהו באזנו וחרשו, נותן לו דמי כולו אם אינו בעל אומנות, ואם הוא בעל אומנות וראוי עדיין לאותו אומנות, רואים כמה נפחתו דמיו ונותן לו.

ביאור: פטור מדיני אדם כו' - דכל שלא אחזו לעשות מעשה בגופו גרמא בעלמא מיקרי, ומ"מ חייב בדיני שמים כיון שנחרש בסיבתו (סמ"ע).

ותקע באזנו כו' - אף דלא תקע באזנו אלא הכה על הכותל כנגד אזנו ונתחרש, חייב אם אחזו (סמ"ע).

רואים כמה נפחתו דמיו - היינו שאינו צריך ליתן דמי כולו ששוה לפי אומנותו, דהא עדיין ראוי לאומנות הזה, אבל עכ"פ צריך ליתן דמי כולו ששוה אילו לא היה בעל אומנות (פ"ת).

קכט עי' רמב"ם (עבדים פ"ה ה"ט): היתה עינו כהה וחסר מאורה או שנו נודדת והכהו האדון והפיל השן הנודדת או סמא העין הכהה אם היה משתמש בהן כל שהוא יצא לחירות ואם לאו לא יצא לחירות.

ועי' שעה"מ: היתה עינו כהה כו' או סימא עין הכהה כו'. כתב הר"ן פ"ק דקדושין וז"ל ומיהו משמע לי דדוקא סמא לגמרי הא לא"ה אף על פי שעכשיו אינו יכול להשתמש אין עבד יוצא בהן לחירות דחדא מתרתי בעי או ששנהו מנהורא בריא לאינו יכול להשתמש או מנהורא כחישא שהי' יכול להשתמש בו לסמיות עין לגמרי כו' והכי מוכח בצריכותא דעבדין בגמר' עכ"ל. ויש לדקדק דאמאי לא הכריח הדבר מגופ' דבריית' דקתני היתה עינו כהה וסמא ואם איתא לישמועי' רבותא אפילו כהתה עוד דבר שאינו יכול להשתמש ובגמרא עבדין צריכותא דאם אשמועינן קמייתא משום דמעיקרא נהורא בריא והשתא נהורא כחישא אבל הכא דמעיקרא נמי נהור' כחישא לא ואי אשמועינן בתרייתא משום דסמיא לגמרי אבל התם דלא סמיא לגמרי אימא לא צריכא והשתא אם איתא דאפילו כהתה עוד דבר שאינו יכול להשתמש יוצא לחירות אכת' קשה דתרת' ל"ל למיתני וליתני חדא היתה עינו כהה וכהתה עוד אם יכול להשתמש כו' דמהשתא מכ"ש נפקא אידך ששנהו מנהורא בריא לכחישא ואי לזה היתה כונת הר"ן ז"ל במ"ש והכי מוכח בצריכותא דעבדין בגמרא לא ה"ל לומר הכי מוכח דהדבר מוכרח בעצמו מברייתא גופה מדלא תני חדא בכהתה עוד ואידך נפקא מכ"ש וי"ל דאכת' תרווייהו צריכי דאי הוי תני היתה עינו כהה וכהתה עוד אם יכול להשתמש כבר כו' הו"א דוקא בעינו כהה וסמא לגמרי הוא דאינו יוצא לחירות כל שאינו יכול להשתמש כיון דמעיקרא נמי נהורא כחישא אבל בהכהו על עינו וכהתה אפילו יכול להשתמש בו עכשיו הו"א דיוצא לחירות כיון ששנהו מנהורא בריא לכחישא ותלמודא ה"נ דהוה מצי למעבד הך צריכותא אלא דלפום מאי דתני לה ברייתא בהכהו על עינו וסמא נקט הך צריכותא דעדיף טפי כנ"ל. וראיתי להרב עצמות יוסף ז"ל שהקש' על דברי הר"ן הללו וז"ל ויש לדקדק למה צריך בגמ' לעשות צריכות אחר דהא הני תרת' צריכי לאשמועינן דיש לחלק בין היתה כהה מעיקרא להיתה בריאה דבהיתה בריאה סגי בכהתה ובהיתה

כהויה צריך שיסמאנה ואי לא הוה תני אלא חדא הו"א שהדין שוה בשניהם וצ"ע עכ"ל ולדידי ל"ק מידי דאם איתא דתנא לא נחית לאשמועינן בברייתא דהיתה עינו כהה וסמא אלא לומר דכהתה עינו כהה בעינא שיסמאנה לגמרי ומשום דלא לטעי כאידך ברייתא דבכהתה לחוד סגי א"כ להו"ל למתני בהיתה עינו כהה וסמא ולאשמועינן דינא מכח דיוקא מדלא תני סמא אלא בפרושה הו"ל לאשמועינן ולמיתני היתה עינו כהה וכהתה עוד אפילו יכול להשתמש בו כבר אינו יוצא לחירות כיון דכל עיקרו של תנא לא נחית אלא לאשמועינן הך דינא אלא מוכרח דתנא עיקר דינא דסמא אתא לאשמועינן דיוצא לחירות ומש"ה הוצרכו בגמרא למיעבד צריכותא דלא נפקא מקמייתא מטעמא דמעיקרא נהורא בריא כו' ונ"ל פשוט:

קל עי' רמב"ם (עבדים פ"ה ה"ב): הושיט ידו למעי שפחתו וסמא עין העובר שבמעיה לא יצא לחירות שהרי לא ידע דבר שיתכוין לו.

קלא רש"י. ועי' ריטב"א לקמן כז ע"ב דה"ה עבדים ושטרות. ועי' שו"ע (ח"מ סי' צה ס"ה): טענו כלים וקרקעות, בין שהודה בכל הכלים וכפר בכל הקרקעות, בין שהודה בכל הקרקעות וכפר בכל הכלים, בין שהודה במקצת הקרקעות וכפר בכל הכלים, פטור משבועת התורה. אבל אם כפר בכל הקרקעות, והודה במקצת הכלים וכפר במקצתם, חייב ליטע שבועת התורה על הכלים, ומגלגלים עליו שבועה על הקרקעות. וכן הדין בטענו כלים ועבדים או כלים ושטרות.

עי' סמ"ע: פטור משבועת התורה. דאין חיוב שבועה דאורייתא אא"כ תהיה הכפירה וההודאה במטלטלין שגופן ממון.

קלב עי' שו"ע (ח"מ סי' רמא ס"א): הנותן מתנה לחבירו בין קרקע בין מטלטלין אין המקבל זוכה בה אלא באחד מהדרכים שהקונה זוכה בהם, וכיון שקנה באחד מהדרכים ההם אפילו שלא בפני עדים קנה אם שניהם מודים. ביאור: בין קרקע בין מטלטלים - וכן עבדים בדרך שנקנה בו, ופשוט הוא (סמ"ע).

קלג רש"י. עי' שו"ע (ח"מ סי' קצא ס"ב): במה דברים אמורים במוכר שדהו מפני רעתה אבל בשאר קרקעות אע"פ שהגיע שטר המכר בעדים לידו לא קנה עד שיתן דמים. ביאור: מפני רעתה - דאז ודאי גמר להקנותה להלוקח בשטר לחוד כדי שלא יוכל לחזור בו (סמ"ע).

עד שיתן דמים - פירוש, כל הדמים, כנ"ל סי' ר"צ סעיף ט"ז. ואם מקנה לו שדה בחוב שחייב לו המוכר, וכתב לו שטר שדי מכורה לך, קנאו בשטר לחוד, שודאי גמר להקנותו לו במה שנתחייב לו כבר (סמ"ע). ויש שנסתפק אם התנה שיקנה בשטר לחוד אי קונה אפילו אינו מוכר מפני רעתה, כמו בכסף בלא שטר בסימן ק"ץ סעיף ח'. ואי זקף הדמים במלוה, ודאי מהני בשטר אפילו בלא נתינת דמים, ואם נשבע לקיים המקח בשטר לחוד, הוי כפירש לקנות בשטר ללא דמים (נתה"מ), ו"א דאפי' לא עייל ונפיק אזוזי לא קנה. ואם נתן דמי מקצתה ולא עייל ונפיק אזוזי ג"כ אינו קונה כיון דלא לשם קנין נותנים לו לפיכך אף על פי שקיבלם אין מזה ראייה דניחא ליה שיקנה בהם. וממילא אפי' נגד דמים לא קנה דאין קנין שטר לחצאין ועיין לעיל סי' ק"צ ס' ט"ו בהגה. ועיין ריטב"א קדושין דדוקא באתרא דלא קנה בכספא אבל במקום שאין כותבים שטר נהי דלא קנה מדין שטר כיון דנתן רק מקצת מ"מ קנה מדין כסף דהיינו בעייל ונפיק נגד מעות שקיבל ובלא עייל ונפיק כולה (רע"א).

עי' ר"ן: ו"א דדוקא כל הדמים אבל במקצת דמים אפילו לא עאיל ונפיק אזוזי לא קני דכי אמרינן (ב"מ דף עז ע"ב) דבמקצת דמים קנה הכל כל איפה שלא עאיל ונפיק אזוזי ה"מ בנותן מקצת דמים לשם קנין דכיון שקבלם לשם קנין ולא עאיל ונפיק אשאר גלי אדעתיה דניחא ליה דליקני בהכי אבל הכא דמים הללו לא לשם קנין נתנם לו שהרי

בשטר הוא קונה אלא לשם פרעון נתנו ולפיכך אף על פי שקבלם אין כאן הוכחה דניחא ליה שיקנה בהן ולפיכך י"ל שאפילו כנגד מעותיו אינו קונה דכיון דבשטר הוא קונה אי אפשר לו לקנות בו מקצת השדה שעל כל השדה נכתב ולא על חציו וכיון שבטל כח השטר במקצתו בטל כולו. ועי' ריטב"א: דדוקא באתרא שלא קנה בכספא אבל במקום שאין כותבים שטר נהי שלא קנה מדין שטר כיון דנתן רק מקצת מ"מ קנה מדין כסף דהיינו בעייל ונפיק נגד מעות שקיבל ובלא עייל ונפיק כולה.

ק"ל רש"י. וי"א שהוא כותב ב' שטרות נפרדות, ואם בא מצרן, של השדה וטוען שהוא יקנה אותה, ומחייבים אותו למכור למצרן בגלל ועשית הישר והטוב (עי' ב"מ ק"ח ע"ב, וחור"מ ס' קעה), אמנם במתנה אין דין של מצרן, ולכן אם בא מצרן הוא מוציא את השטר מתנה. ועוד המוכר מוכר בעין רעה, ולא מוכר את הבור ואת הדות, אבל הנותן מתנה נותן גם בור ודות (עי' ?).

ק"ל גירסת רש"י "אמר לך ר"ל" – המשנה לא קשה לי שהתנא מלמד תקנה דרבנן, שחכמים עקרו קנין מעות ואמרו לא תקנה אלא משיכה גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיבך בעלייה (רש"י).

ק"ל עי' שו"ע (חור"מ ס' רמג ס"ו-ז): אמר לשנים זכו בשדה זו לפלוני וכתבו שטר עליו והחזיקו בשדה, יכול הנותן לחזור בו בשטר עד שיגיע ליד בעל המתנה אע"פ שאינו יכול לחזור במתנה עצמה:

ביאור: והחזיקו בשדה – דווקא נקט והחזיקו דבקנין במקום שכותבין לא קנה עד שיכתוב השטר ויכול לחזור גם בשדה, אע"כ דמיירי בחזקה דכיון שהחזיקו בשדה גמר והקנה אף בלא שטר כדלעיל ס"ס קצד (רע"א).

יכול הנותן לחזור בו בשטר עד שיגיע כו' - ור"ל, אף שהחזיקו בשביל המקבל בהשדה דשוב אינו יכול הנותן לחזור בנתינת גוף השדה, אפילו כבר כתבו השטר, חזרתו חזרה, ואסורים ליתן להמקבל שטר, מטעם דיכול לומר לא ניחא לי דליפשו עלי שטרי ויזולו נכסי (סמ"ע).

אף על פי שא"י לחזור - ואם אמר וכתבו שטר ותנו לידי י"ל דיכול לחזור גם בשדה (רע"א).

(ז) אמר להם זכו לו בשדה זו על מנת שתכתבו לו את השטר או על מנת שתתנו לו ק"ק זוז, אע"פ שהחזיקו בשדה יכול לחזור בו שלא יכתבו לו שטר או שלא יתנו לו ק"ק זוז ותבטל גם המתנה, ואפילו כתבו לו השטר כל זמן שלא מסרוהו בידו אם מיחה בהם מלמסרו לו בטלה המתנה. הגה: והוא הדין בשנים שעשו קנין שישאו זה את זה ואמרו על מנת שיכתבו השטרות ואחר כך חזר האחד קודם כתיבת השטרות ומוחה בכתיבת השטר, נתבטל הקנין הואיל ואמרו על מנת שיכתבו השטרות (ע"ל ריש סימן כט סעיף ד):

ביאור: על מנת שתכתבו לו השטר כו' עד ותבטל גם המתנה כו' - הטעם, כיון שאמר על מנת הרי תלויה המתנה בהכתיבה, וזולת הכתיבה לא תחול המתנה, וכיון דמהני מחאתו לענין השטר, מתנת השדה התלויה בה ממילא בטלה, משא"כ בסעיף דלפני זה, דשם מיירי שלא אמר על מנת (סמ"ע).

או שלא יתנו לו מאתים זוז ותבטל כו' - ולא אמרינן בזה דיקיימו הן התנאי ליתן לו מאתים זוז משלהן, דאין בו חובה לנותן השדה בעל כרחו ויתקיים המעשה למפרע, והטעם, משום דתנאי זה אינו אלא פטומי מילי בעלמא, שהוא טובתו של לוקח, ועליה רמיא לאתנווי ולא על המוכר, ותנאי כזה לאו תנאי הוא. ואין לומר, כיון דלאו תנאי הוא א"כ הוה כאילו אינו ויתקיים המעשה, דזה אינו, דדוקא לטובת הלוקח הוא כאילו אינו, כיון דלא התנהו איהו, אבל מה שיש בהתנאי טובת המוכר במקומו עומד התנאי, דהיינו כל שחוזר בהתנאי מבוטל המעשה, שהרי תלאן זה בזה (סמ"ע).

וה"ה בשנים שעשו קנין כו' – במקור הדברים איתא שעשו קנסות ביניהן למי שיעבור, ועל אותן קנסות עשו

קנין בעל מנת שיכתבו השטרות. וכה"ג דוקא מצינו דחל הקנין, שהוא דבר שבממון, ומקנה לו ממונו שיהיה משועבד לו ממנו סך הממון אם לא יקיים מה שקיבל עליו, ויש בו חילוקי הדין שאמר על מנת שיכתוב או לא אמר על מנת, אבל קנין על חיוב שישאו זה את זה גרידא כמ"ש הרמ"א כאן לא מצינו, דה"ל כקנין דברים. ומש"ה נראה דרגילין לכתוב בהתנאים, ערבים בעד הקנס פלוני ופלוני, דאילו ערבים לישא זה את זה, לא חל הקנין עליו (סמ"ע), קשה לי על דברי הסמ"ע ממעשים בכל יום שאחד נותן לחבירו רשות ע"י קנין שיעשה שידוך בשבילו. ואפשר דנותן לו כח להתחייב עצמו בקנס (ט"ז).

ואמרו על מנת שיכתבו השטרות כו' - דוקא באומר על מנת, שתלה קנין השידוכין בכתיבת השטרות, מש"ה כשמוחה בכתיבת השטר ויש בידו למחות, נתבטל ג"כ קנין השידוכין, וכמו שנתבאר במתנת שדה על מנת שיכתבו לו השטר, אבל בלא אמר על מנת לא נתבטל קנין השידוכין וחייב בקנס על הבושת (סמ"ע).

ומוחה בכתיבת השטר נתבטל הקנין - אף אם כבר נכתבו התנאים, רק שעדיין לא נמסרו להצדדין ומחה מלמסרן, דאין מוסרין, ואין חיוב בושת שהרי מחלו בזה שהתנה בכתיבת השטר (סמ"ע), וי"א דכיון דכל תנאי שהוא לטובת המקבל ולא נתקיים התנאי יכול המקבל לומר הריני כאילו התקבלתי, היכא שאמרו שניהם על מנת שיכתבו השטרות כל אחד התנה לטובתו ולא לטובת שכנגדו אלא שכל אחד התנה שיהיה לו שטר על שכנגדו, א"כ אפילו מוחה השני מלכתוב יכול לומר הריני כאילו התקבלתי כיון דאינו אלא טובתו, והרי הוא כשאר תנאים יכול לומר הריני כאילו התקבלתי, ואפילו שחוזר בשטר ובשידוכין אבל הבושת מחייב לשלם, אבל זה רק לפי הש"ך שיש בושת ללא מעשה, קנין, אבל למ"ד שצריך קנין, ולהקנין על תנאי שנתבטל אין בושת (קצה"ח), ועיקר כסמ"ע ואי אפשר לומר הריני כאילו התקבלתי, דכיון דלשון התנאי היה שיכתבו שני שטרות, הוי כאילו התנו שיתנו שטר לידו ושטר לשכנגדו, ובשטר שכנגדו יכול לבטל השליחות של העדים ונתבטל המעשה כמו בע"מ שתכתבו לו את השטר (נתה"מ).

ק"ל עי' שו"ע (חור"מ ס' רלח ס"א): כותבין שטר למוכר שמכר שדה לפלוני אע"פ שאין אותו פלוני לפנינו והוא שמיד הקנה לו השדה בקנין או שהעיד על עצמו שכבר קנה באחד מדרכי הקנייה ובלבד שיהיו העדים מכירים השמות שבשטר שזהו פלוני בן פלוני וזהו פלוני בן פלוני אבל אין כותבין שטר ללוקח אלא מדעת המוכר ויש מי שאומר שאפילו קנו מהמוכר שהקנה לפלוני שלא בפני הלוקח ובא הלוקח שיכתבו לו השטר אין שומעין לו שלא אמרו סתם קנין לכתובה עומד אלא בפניו הגה: מי שבא לעדים ואמר בית שיש לי במקום פלוני אני נותנו לפלוני אע"פ שאין העדים יודעין אם יש לו בית במקום פלוני או לא יכולין לכתוב דהרי אינן מעידין רק על המתנה ואם אין לו ממילא המתנה בטילה:

ביאור: אף על פי שאין אותו פלוני לפנינו - דזכין לאדם שלא בפניו, וכיון דאין כותבין השטר בלשון כאילו הסכים הלוקח בקנין, אלא שהמוכר אמר להם כך וכך וכמ"ש בסמוך, נמצא דאין בו צד חובה להלוקח (סמ"ע)

והוא שמיד הקנה לו בקנין - דאל"כ איכא למיחש שמא כתב ליתנו לו בניסן ולא נתנו לו עד תשרי ואזל זבנה לאחריו ביני ביני ואזל האי ומפיק לשטר שזמנו בניסן וטריף שלא כדין מאידך דזבנה בתר ניסן, אבל אם הקנה לו השדה מיד בקנין תו כדין טריף, דהא הוא קנה מתחילה מהשתא (ש"ך), והיינו כשאומר שרוצה להקנות לו בשטר, והלכך בעי קנין, דכשהודה שמכר כבר אין צריך קנין כמו שסיים. וצ"ל דמיירי כאן בא"ל זכה, וכעין מה שמבואר לעיל סימן רל"ה סעיף כ"ג, ובאמר לעדים זכו בשביל הלוקח אז הברירה ביד הלוקח ולא ביד המוכר, ואז בודאי חשיב זכות ללוקח ובהני לכולי עלמא ק"ל (נתה"מ).

או שהעיד על עצמו כו' - לאו דוקא שהעיד שקנה באחד מדרכי הקנין, אלא אפילו הודה סתם שמכר כבר, אמרינן שבדאי מכר באופן המועיל כמבואר לעיל בסימן ס' סעיף ו' בהג"ה (נתה"מ).

השמות שבשטר שזהו פלוני בן פלוני וזהו פלוני בן פלוני - אין בידי לישב הא דכתב המחבר בהדיא דצריכין להכיר שניה, אלא דוקא כשהלוקח בא עם המוכר לפני עדים צריכין העדים להכיר שניה, דאז העדים כותבין שניהן הסכימו זה במכירה וזה בלקיחה וא"כ יהיה הפסד ללוקח, מה שאין כן כשהמוכר בא לבדו, דאז אין העדים כותבין אלא איך שהמוכר בא לפניו ואמר להם כך וכך, וקול כזה לא יפסיד להלוקח, שהרי אין הקול יוצא שהלוקח הסכים להדבר, ויאמרו יכול להיות שאין לו שום ידיעה מזה, (סמ"ע).

אין שומעין כו' - ואף אם אמר הלוקח לכתוב בלשון שאמר להם איך שקניתי שדה פלוני מפלוני, דגם לזה אין שומעין לו (סמ"ע), עי' לעיל סי' ל"ט ס"ד ברמ"א שיש חולקין (ש"ך).

אף על פי שאין העדים יודעין אם יש לו - דלית להו למידק אי קושטא קאמר או לא, דמאן לימא להו שאינו של אחד שבסוף העולם, הא אינהו לא קא מסהדי אלא על המתנה שהוא נותן. והיינו דוקא היכא שאין ידוע להם שאותו הבית היה בחזקת אדם אחר, בזה אין להם לחוש שמא של אחר הוא כיון דלא מסהדי אלא על המתנה, אבל אם ידוע להם שהיה הבית בחזקת של אחר והוא אומר להם שקנה ממנו או נתן לו במתנה, בודאי דאין להם לעדים לכתוב עד שיראו שטר קנין או עדי חזקה, והוא בכלל מ"ש אין כותבין שטר ללוקח אלא מדעת המוכר (פ"ת).

שם - שטר מכירה שכתוב בו איך שבא לפנינו ראובן ואמר לנו הוה עלי עדים וכתבו ותנו ליד שמעון אותו חצי בית שהיה שייך לגיסי לוי, ולקחנו אותו מגיסי לוי ע"פ דת ודין תורתנו, ומעתה החצי בית עם כל זכויותיו יהיה שייך לשמעון כו', ועתה בא בע"ח של לוי ורוצה לגבות חובו מן חצי בית של לוי הנ"ל באמרו שמעולם לא הוחלט לראובן, וראובן אין לו שטר מכירה מלוי ולא עדי חזקה, רק ראובן אמר מעצמו כן לעדים, ונשאל אם יכול זה הבע"ח להוציא מחזקת ראובן שנזכר בשטר שאותו חצי הבית לקח מגיסו לוי ע"פ דת ודין תורתנו, ומסתמא עדים אכולי מילתא מסהדי כו'. ראובן צריך לברר שניתן לו ע"פ דת או בשטר או בחזקה, אבל אם אינו יכול לברר בשטר או בחזקה, חצי הבית ברשות גיסו לוי עומד, והודאת לוי אינה כלום במקום שחב לאחרים, ובע"ח של לוי גובה מן הבית הנ"ל, דלא אמרינן בכהאי גוונא חזקה שכדין עשו, מדצריך אח"כ ג"כ להביא עדים (פ"ת).

קלח עי' לעיל הערה 409. עי' שו"ע (חו"מ סי' רב ס"ב): (ב) במה דברים אמורים כשהיו אותם המטלטלים צבורים באותה קרקע אבל אם היו במקום אחר צריך שיאמר לו קנה מטלטלין אגב קרקע אפילו היו המטלטלין במדינה אחרת וא"ל קנה אותם על גבי קרקע פלוני כיון שקנה קרקע נקנו המטלטלין אע"פ שאינם צבורים בתוכה ואם לא אמר ליה קנה אגב קרקע לא קנה מאחר שאינם צבורים בתוכה הגה ויש אומרים דאפילו הם צבורים בתוכה צריך שיאמר קנה אגב קרקע וכן נראה לי עיקר ויש אומרים דבעינן דוקא לשון אגב אבל "עם" לא מהני ויש חולקין.

ביאור: צבורים באותה קרקע - כיון דמונחים על הקרקע הן נקנין עם הקרקע אפילו לא אמר להלוקח שיקנם אגב קרקע, דמחשבינן המטלטלין שעל הקרקע כאילו הן מגוף הקרקע ומחוברים אצלה (סמ"ע).

אגב קרקע אפי' הי' - ואגב בתלוש ולבסוף חברו, כקרקע דמי וקונין אגבי מטלטלי'. ועיין רש"י סוכה ל"א ד"ה מחלוקת. ועיין לעיל סי' צ"ה ס"א בהגה (רע"א).

ויש אומרים דאפילו הם צבורים כו' - והיינו דוקא כשאין הקרקע משומר לדעתו, דאל"כ היה קונה בתורת חצר

(סמ"ע), עיין מ"ש בסימן ר' סק"ב דבדעת אחרת אינו צריך שימור כלל אפילו לדעת נותן א"צ שימור (קצה"ח).

שם - ויש אומרים דאין חצרו קונה אלא כשהוא כבר חצרו משא"כ הכא דחצירו ומתנתו באים כא' (ש"ך), וי"ח, ולתרץ שיטת הש"ך שלא יהיה טועה בדבר משנה צ"ל דודאי אם היה בחצר בפני המוכר או שהקנה לו החצר והמטלטלין כאחת וקנה הקרקע בפני המוכר, כגון שנתן לו הכסף או שהחזיק בפניו, ודאי דקנה המטלטלין ג"כ, דחצירו כידו והוי כאילו משך או הגביה המטלטלין בפני המוכר דקנה, דבפניו אין צריך לומר לו לך וקני. רק כונתו, כגון שנתרצו בפיסוק דמים על הקרקע ועל המטלטלין, ואמר לו המוכר לך חזק וקני. דאז אם הם צבורין ואמר לו אגב, אף אם הלך הלוקח והחזיק שלא בפניו קנה גם המטלטלין, כיון דהם צבורין ואמר ליה אגב, דהחזקה מועלת אף לקנין המטלטלין, מהני אמירתו לך חזק וקני, ולדעת המחבר אפילו בלא אגב מהני החזקה להמטלטלין, דחשבינן המטלטלין כאילו הן מחוברין לקרקע שהן צבורים כנ"ל, אבל אם לא אמר לו אגב קרקע, להרמ"א אפילו הם צבורין, ולא אמר לו רק לך חזק וקני, והלוקח החזיק שלא בפניו, כיון דחזקה אינה מועילה להמטלטלין רק להקרקע, כיון דלא אמר אגב, א"כ מה בכך שנעשה חצירו וחצירו כידו והוי כהגבהה או משיכה להמטלטלין, מה בכך, הא משיכה והגבהה לא מהני שלא בפני המוכר רק כשאמר לו לך משוך וקני, והכא לא אמר לו רק חזק וקני, וכיון דחזקה לא הוי קנין להמטלטלין כשלא אמר אגב, לא מהני אמירת המוכר לך חזק שיקנה המטלטלין מתורת חצר, וזה ברור (נתה"מ). וי"א בדברי הש"ך, אם עיקר קנין המקום הוא רק כדי לקנות המטלטלים ואין כונתו להחזיק המקום לחלוטין, אז קונה המטלטלים אבל אם הוא קונה גם הקרקע וכונתו לקנות הקרקע והמטלטלין שניהם יחד לחלוטין, בזה פסק הש"ך שאינו קונה המטלטלים, ועי"ל דמיירי שהקנה לו המקום רק לדריסת הרגל, ואז אינו קונה מטעם חצר, כמבואר בסימן קצ"ח בש"ך סק"ו, משא"כ מטעם אגב קנה אפילו בכה"ג (פ"ת).

וכן נראה לי עיקר - וממילא בהפקר דליכא דעת אחרת ולא שייך אמירת אגב, לא קנה מטלטלין אגב קרקע (נתה"מ).

דוקא לשון אגב אבל עם לא מהני - כלומר, דאומר קנה לך הקרקע וקנה לך המטלטלין עמו. והטעם נראה, משום דלשון עמו משמע דאשניהן בשוה קאי קנין זה, וזה לא מהני, משא"כ לשון אגב (סמ"ע), עם לא מהני. מה שהקשה הסמ"ע [סק"ו] על העיר שושן, י"ל הא גופא מביעיא לתלמודא, אי הוי האי עם דקרא לשון הפסוק, וממילא אין צריך המקנה לומר שום לשון, לא עם ולא אגב, או דילמא הפסוק אמר לשון הנותן לומר שהוא צריך לומר עם, וה"ה אגב, וא"כ למסקנא מהני עם. אלא דמ"מ כיון דרש"י [קידושין כז ע"א ד"ה כל הני] ס"ל דדוקא אגב בעינן כמ"ש הב"י [מחודש ב'], (והרמ"ה) [והרא"ה] המובא שם אות ו' חולק עליו, ודאי אין שומעין (להרמ"ה) [להרא"ה] נגד רש"י, ובפרט להוציא ממון ע"י זה (ט"ז).

קלט רש"י. ועי' רמב"ם (מכירה פ"ג ה"ט): במה דברים אמורים [המקנה קרקע ומטלטלין כאחד כיון שקנה קרקע בכסף או בשטר או בחזקה נקנו המטלטלין עמהם] כשהיו אותן המטלטלין צבורין באותה קרקע, אבל אם היו במקום אחר צריך שיאמר לו קנה מטלטלין אגב קרקע וכו'. וז"ל הראב"ד: אמר אברהם זה הפרש שכתב בין צבורין לשאינן צבורין אינו מחוור דשמעתא לא מיחזיא אלא לעולם אגב וקני בעינן אפילו בצבורין בה דאי לא היכי פסקה למילתיה ואמר והלכתא אגב וקני בעינן צבורין לא בעינן והא זמנין דצבורין בעינן ואגב לא בעינן.

ועי' ה"ה שלמד שכל השאלה אם צריכים לומר אגב היא דווקא אחרי שידענו שלא צריכים צבורים, ולכן כל השאלה היא כשלא צבורים.

ומח' רמב"ם ראב"ד זו היא מח' מחבר רמ"א סי' רב ס"ב, הוב"ד לעיל הערה קלח.

ועי' סמ"ע סי' רב סק"ג: כיון דמונחים על הקרקע הן נקנין עם הקרקע אפילו לא אמר להלוקח שיקנם אגב קרקע, דמחשבינן המטלטלין שעל הקרקע כאילו הן מגוף הקרקע ומחוברים אצלה.

ובדעת הראב"ד, עי' שם בש"ך סק"ג: והיינו דוקא כשאין הקרקע משומר לדעתו דאל"כ הוי קונה בתורת חצר, עכ"ל סמ"ע. וזה אינו אלא מהר"ן והרב המגיד מוכח דאפי' בחצר המשתמר לא מהני צבורין וכן מוכח להדיא בהשגות הראב"ד, והטעם נלפע"ד דאין חצרו קונה אלא כשהוא כבר חצרו משא"כ הכא דחצירו ומתנתו באים כא'. ועיי"ש בנתה"מ החולק על הש"ך. ואם היה בחצר בפני המוכר בשעת הקנין, ודאי דקנה המטלטלין ג"כ, דחצירו כידו והוי כאילו משך או הגביה המטלטלין בפני המוכר דקנה, דבפניו אין צריך לומר לו לך וקני. רק כונתו של הש"ך, כגון שנתרצו בפסוק דמים על הקרקע ועל המטלטלין, ואמר לו המוכר לך חזק וקני. דאז אם הם צבורין ואמר לו אגב, אף אם הלך הלוקח והחזיק שלא בפניו קנה גם המטלטלין, כיון דהם צבורין ואמר ליה אגב, דהחזקה מועלת אף לקנין המטלטלין, מהני אמירתו לך חזק וקני, אבל אם לא אמר לו אגב קרקע, להרמ"א אפילו הם צבורין, ולא אמר לו רק לך חזק וקני, והלוקח החזיק שלא בפניו, כיון דחזקה אינה מועילה להמטלטלין רק להקרקע, כיון שלא אמר אגב, א"כ מה בכך שנעשה חצירו וחצירו כידו והוי כהגבהה או משיכה להמטלטלין, הא משיכה והגבהה לא מהני שלא בפני המוכר רק כשאמר לו לך משוך וקני, והכא לא אמר לו רק חזק וקני, וכיון דחזקה לא הוי קנין להמטלטלין כשלא אמר אגב, לא מהני אמירת המוכר לך חזק שיקנה המטלטלין מתורת חצר.

עי' קצה"ח סי' ערה סק"א: המחזיק בנכסי הגר והוי בתוכם מטלטלין נקנה בתורת אגב, אמנם חלוקין הם נכסי הפקר מנכסי מתנה בזה, היינו דבנכסי מתנה ק"ל דאגב לא שאל צבורין וכמבואר בשו"ע סימן ר"ב ס"ב, אבל בנכסי הפקר ודאי שאל צבורין, דכל שבתוך הקרקע המה צבורין הרי הוא כמו הקרקע ממש, ועיי"ש בנתה"מ החולק שאין אגב ללא דעת אחרת מקנה.

קמ עי' שו"ע (חור"מ סי' רב ס"ג): הקנה השדה לאחד והמטלטלים לאחר אע"פ שא"ל קנה המטלטלים על גבי קרקע והחזיק האחד בקרקע לא קנה השני מטלטלין ואם תפסן אחר שחזר בו המקנה אין מוציאין מידו שהרי תפסן אחר שקנה חבירו הקרקע שנקנו אלו על גבו ויש חולקין וסבירא להו דמוציאין מיד התופס כדין כל ספק ממון.

ביאור: אף על פי שאמר ליה קנה המטלטלין – לא משנה אם אמר כך למקנה המטלטלין או השדה (סמ"ע)

לא קנה השני כו' - איבעיא דלא איפשטא היא בגמרא, ואמרינן בה דהמוציא מחבירו עליו הראיה (סמ"ע)

כדן כל ספק ממון - נראה דר"ל, דוקא ספק ממוןא דאתיא מכח ספיקא דדינא, ותפס בו שלא ברשות. ועיין מה שכתבתי בכללים דדיני תפיסה ? (סמ"ע), בכל מקום שיש ספק בתלמוד ופוסקים מי יזכה בממון, לא מהני תפיסה לשום אחד שיתפוס אחר שנולד הספק, וזה הכלל בכל מקומות להתוס' בפרק קמא דב"מ [ו' ע"ב ד"ה פוטר] גבי תקפו כהן מוציאין מידו, אלא שהרמב"ם [פ"א מנזקי ממון ה"א] ס"ל דמהני תפיסה, כמ"ש [השו"ע] בסימן ש"ץ [סעיף ב'] [ט"ז] קמ, וכן בסי' שפ"ח ס"א וס"ז וסי' ש"צ ס"ב וס"ז וס"י שצ"א וסי' ת"י ס"ב וסי' ת"ד ס"ח בכל אלו כתב המחבר דתפיסה מהני והרמ"א כתב עלה ויש חולקין. ואולם בסי' רמ"ח ס' י"א סתם הרמ"א כמחבר (ושם בש"ך ס"ק ז' תמה ע"ז) וכן בסי' שס"ב ס"ו ובס"י שס"ג ובי"ד סי' רס"ז ס' ל"ט בכל אלו סתם כמחבר ובי"ד שם ס"פ כתב הרמ"א וי"א דמהני בי' תפיסה עיין שם. ומדברי הרמ"א לקמן סי'

ש"צ ס"ז מבואר דאפי' אם מסייע להתופס ספק ספיקא לא מהני כמ"ש בגליון שם (רע"א).

עי' שו"ת מהר"ט (חור"מ סי' פ"ג): אף דקיי"ל דקרקע בשכירות ומטלטלין במתנה מהני קנין אגב, היינו דוקא כשהקרקע היה של המקנה, אבל אם הקרקע מושכר להמקנה אינו יכול להקנות בקנין אגב וז"ל: באגב שלא קני אלא עי' קרקע שנקנה קנין גמור. לא בשכירות כדמשמע בעובדא דמדוני בפ"ק דקידושין דא"ל אין לה תקנה עד שיקנה אגב קרקע והלך וקנה סלע וכו' וכי לא היה לו מקום בשכירות או בשאילה. ועי' רע"א (תוספתא דמעשר שני אות כא): הכא במשנה מבואר להיפוך, וזה לשון המשך המשנה: אמר רבי יהושע עשור שאני עתיד למוד נתון לאלעזר בן עזריה ומקומו מושכר לו ונתקבלו זה מזה שכר, ע"כ, והרי לא היה לר' יהושע אלא בשכירות, ועכ"ז עשה קנין אגב, ועי' לעיל הערה 409. ול"נ שאם השכירות היה במיוחד עבור להקנות לאחר באגב, לכו"ע מועיל, עי' לשון המהר"ט בפנים.

קמא עי' שו"ע (י"ד סי' רס): מצות עשה לאב למול את בנו, וגדולה מצוה זו משאר מצות עשה.

קמב עי' ריטב"א: ואיהי מנא לן שלא מיחייבא למול את בנה. ואם תאמר למה לי קרא תיפוק לי דהא מצות עשה שהזמן גרמא היא דמילה ביום ולא בלילה ונשים פטורות, יש למימר דהתם הוא במצוה דנפשה אבל הכא במצוה דבנה הוה אמינא דמחייבא שלא גרעה מבית דין דמחייבי למימהליה להכי איצטריך קרא למיפטרה דכתיב אותו ולא אותה, ומי שמכניסו לברית זה מחייב לברוכי אקב"ו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו כדאיתא במסכת שבת (קל"ז ב'), הלכך אי אבוה מהיל ליה מברך ליה אבוה, ואי בית דין מהילי ליה אינהו מברכי לה, ואי איהו מהיל נפשיה איהו גופיה מברך לה, וזה פשוט. ועי' הערה 456.

קמג כל זה למ"ד (יבמות עב ע"א) דמילה שלא בזמנה נוהגת בין ביום ובין בלילה, ועל אף שאין מילה לפני יום ח', מאחר ומיום ח' והלאה אין להם הפסק לא הוה זמן גורם אותה (תוס'). והגריש"א טען שהסיבה שהרמב"ם לא מביא פטור אשה ממילה משום שזה בכלל מ"ע שהזמן גרמא.

קמד עי' שו"ע י"ד סי' ש"ו: עבר האב ולא פדה את בנו, כשיגדיל חייב לפדות עצמו. (ויש מי שכתב דכותבין לו על טס של כסף שאינו נפדה ותולין לו בצוארו, כדי שידע לפדות עצמו כשיגדיל) (מהר"ל). היה הוא לפדות ובנו לפדות, יפדה עצמו תחלה ואח"כ יפדה את בנו. ואם אין לו אלא כדי פדיון אחד, יפדה עצמו.

ועי' פ"ת: כשיגדיל חייב עיין בת' זכרון יוסף ח"ד סוס"י כ"ו שכתב דהיינו שיהיה בן י"ג שנה דוקא דאע"ג שחייב בכל המצות מדרבנן משהגיע לחינוך היינו דוקא במצות שיכול לקיימן גם אחר שיגדיל משא"כ במצוה זו דפדיון שאם יקיימנה עכשיו לא יכול לקיימה שוב כשיגדיל ע"ש וכעין סברא זו כתב המזרחי סוף פרשה לך לך בטעם הדבר לא מל אאע"ה א"ע קודם שנצטוה ע"ש ועמ"ש לקמן ר"ס שע"ג:

קמה רש"י. ועי' ש"ך (יורה דעה סימן שה ס"ק יב): פודין נמי בלילה וכן משמע בפ"ק דקדושין דף כ"ט סוף ע"א וברש"י ותוספות שם מיהו נוהגין לפדות ביום.

קמו עי' שו"ע י"ד סי' שה ס"ב: אין האשה חייבת לפדות את בנה.

ועי' פ"ת: אם פדאתו האשה מנכסי בעלה אינו פדוי וכשיבא בעלה אבי הבן יפדנו בלא ברכה.

קמז עי' רמב"ם (ת"ת פ"א ה"א) נשים ועבדים וקטנים פטורים מתלמוד תורה אבל קטן אביו חייב ללמדו תורה שנאמר ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם.

עי' ערוך השולחן (ס"ה) הקטן פטור מכל המצות וגם האב אינו חייב שהקטן יעשה מצות, דהא דקיי"ל שחייבין לחנך את הקטן זהו מדרבנן וכו' אבל מן התורה אין שום חיוב לחנכו, והרי אפילו קטן אוכל נבלות אין מצווין עליו

להפרישו, וא"כ מאי שנא דבלימוד התורה חייבתו תורה להאב ללמדו. אמנם הטעם מובן, דזה מובן מצות יקיים כשיגדיל, אבל אם לא ידע בתורה כלל עד שיגדיל, אז כשיגדיל יהיה כפרא אדם ויצא לתרבות רעה, דבאין תורה אין מצות, לפיכך חייבתו תורה ולמדתם אותם את בניכם להרגילו בתורה, וכו'.

^{קמ"ה} עי' לקמן לט ע"ב, עוד ענין של מקום שאפילו ב' נכנסים ניזוקין, ומקור לזה שאין סומכין על הנס.

^{קמ"ט} עי' לקמן עג ע"ב בענין אסופי הנמצא בבית הכנסת. ^{ק"י} עי' מגילה כח ע"א: אמר רבי יוחנן: אסור לאדם להסתכל בצלם דמות אדם רשע, שנאמר לולא פני יהושפט מלך יהודה אני נשא אם אביט אליך ואם אראך. ועי' מג"א (רכה סק"כ): והא שאמרי' אסור להסתכל בצלם דמות אדם רשע הכא מיירי שרואהו ומ"מ נראה דדוקא להסתכל בו ביותר ולהתבונן בצלמו ודמותו אסור אבל ראייה בעלמא מותר.

^{קכ"א} והקשה באגרות משה (י"ד סי' קס"ג) מה זכות לימד השאג"א הא מידי ספק לא יצא וא"כ יכתוב מספק, ולפי דרכו היה נראה דצריך לכתוב כמה ספרים כדי לצאת כל הדיעות והמסורות החלוקות בזה. ומכח תמיהתו היה נראה דכיון דילפינן לה למצות כתיבה מ"ואתם כתבו לכם את השירה הזאת" בעינן מילתא דומיא דשירה דברירא לן וכל זמן שלא ברירא לן צורת כתיבתה לא נכלל בכלל המצוה והחייב דהרי אין ברור הוא וצ"ע. (ועי' בת' רבינו שליט"א צוהר ח"ב).

^{קכ"ב} עי' חדושי אגדות למהר"ל: יצרו של אדם מתגבר עליו ומבקש המיתו. ידוע דבר זה, כי יצרו של אדם הוא הרע אשר דבק באדם והרע הוא ההפסד, לכך מבקש להמיתו ולהעדיר את האדם. והבן דבר זה, איך הקדוש ברוך הוא שהוא ברא המציאות ונותן לו למציאות קיום שלו, ולכך היצר הרע שהוא ההעדר שהוא דבק באדם ורוצה להעדיר את האדם, הקדוש ברוך הוא עוזר לו שהוא משפיע המציאות ומקיים אותה, ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזר לנמצאים לא היה האדם יכול לעמוד מפני ההעדר הדבק בנמצאים והבן זה היטב.

^{קכ"ג} עי' חדושי אגדות למהר"ל: אם אבן הוא נמוח וכו'. פי' אם אבן נמוח, זה נאמר על שני יצרים, האחד הוא יצר עריות שהוא דבק בחומר וזה אשר נמשל לאבן שהוא גוף חומרי, ואמר שהוא נמוח מן התורה שהתורה היא שכלית והשכל כמו שאמרנו מבטל היצר הרע, שהרי התורה היא תכלית ליצר הרע, כי השכל יש לו מציאות בפעל, ולכך הוא גובר על היצר הרע שהוא ההעדר והוא הפך המציאות ומסלק ההעדר הזה.

וכן אם הוא ברזל, הוא נגד יצרא דע"ז, שזה היצר אינו דבק בגוף רק בנפש, ולפיכך נקרא יצרא דע"ז [ברזל] שהיצר הזה מן הנפש שממנו מחשבות רעות וזרות של ע"ז לקצץ בנטיעות מה שהוא יתברך אחד ואין שניות, ויצר הרע של ע"ז מקצץ האחדות ולעשות לו שניות, ולכן נקרא ברזל, ופי' זה מופלג מאוד כאשר תבין אותו והוא עיקר. ויש מפרשים, אם אבן הוא נמוח, ר"ל לפעמים הוא מגרה בו שלא יקיים מצות עשה מפני שטורח עליו לעשות ולקיים, (עם) שהאדם נעשה כמו אבן שלא לעשות מצות עשה אפילו הכי נמוח, וכן אם הוא פועל לעבור מצות לא תעשה כמו הברזל שהוא מחתך ומשחית כך הוא מחבל לעשות ולעבור מצות לא תעשה ועושה מעשה של השחתה, אפ"ה הוא מתפוצץ.

^{קכ"ד} עי' י"ד (סי' רמ"א): צריך לזהר מאד בכבוד אביו ואמו ובמוראם. הגה: ומ"מ אין ב"ד כופין על מצות כבוד אב ואם, דהוי ליה מצות עשה שמתן שכרה בצדה שאין ב"ד כופין עליה.

^{קכ"ה} מכאן מדקדק ר"ת דנשים מברכות על מצות עשה שהזמן גרמא אף על גב דפטורות לגמרי דאפילו מדרבנן לא מיחייבי כדמוכח פרק מי שמתו (ברכות דף כ ע"ב) מ"מ יכולות הן לברך ואין כאן משום לא תשא את שמו לשוא

(שמות כ) משום מברכות ברכה שאינה צריכה דאי לאו הכי היכי שמח רב יוסף והלא מפסיד כל הברכות כולן (תוס'). ועי' ריטב"א: והשיב עליו ר"י בעל התוספות ז"ל דמהא ליכא ראייה כלל שאפילו תאמר שסומא לרבי יהודה אף על פי שהוא פטור מן המצות דין הוא שיברך עליהם, דאע"ג דפטור מן המצות מדאורייתא חייב הוא בהם מדרבנן, ובחייבא דרבנן שפיר מצי לברך אשר קדשנו במצותיו וצונו דומיא דברכת נר חנוכה ומקרא מגילה כדאיתא בפרק במה מדליקין (שבת כ"ג א'), אבל נשים ממצות עשה שהזמן גרמא פטורות הן אפילו מדרבנן, כדמוכח במסכת ברכות (כ' ב') גבי קידוש היום דאי לאו דכתיב זכור ושמור כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה והני נשי הואיל ואיתנהו בשמירה איתנהו בזכירה היו פטורות מקידוש היום אפילו מדרבנן, וכן מוכח במקומות אחרים ולקמן בפירקין, וכיון שפטורות מהם אפילו מדרבנן היאך אומרות אשר קדשנו במצותיו וצונו הא ודאי ברכה לבטלה היא.

^{קכ"ו} עי' שו"ע (י"ד סי' רמ"ג): עד היכן מוראם, היה הבן לבוש חמודות ויושב בראש הקהל, ובאו אביו ואמו וקרעו בגדיו והכוהו על ראשו וירקו בפניו, לא יכלים אותם אלא ישתוק ויירא מן מלך מלכי המלכים שציוהו בכך. ועי' ש"ך: וקרעו בגדיו כו'. מיהו מותר לתבעו בדיון כדלקמן סעיף ח' בהג"ה.

^{קכ"ז} עי' שו"ע (י"ד סי' רמ"ה): אם האב רוצה לשרת את הבן, מותר לקבל ממנו אלא א"כ האב בן תורה. ועי' ר"ן: אם היה אביו מקפיד בדבר הרבה יקבל מכה הירושלמי בהערה קנח.

^{קכ"ח} איתא בירושלמי דאמיה דר' ישמעאל כל שעתא ושעתא דהוה אתי רבי ישמעאל מבי מדרשא היתה רוחצת את רגליו והיתה שותה את המים כששמע רבי ישמעאל שהיתה עושה כך היה מסרב בדבר עד שבאת לפני חכמים והיתה קובלת על ר' ישמעאל בנה שלא היה מקיים מצות כיבוד ונבהלו חכמים בדבר ושאלו לרבי ישמעאל וספר להם המעשה וצוו לו שיניחנה לעשות רצונה ובענין זה הוא כיבוד (תוס').

^{קכ"ט} מגדלת/אימא חורגת? ^{ק"ס} עי' שו"ע (י"ד סי' רמ"ו): היה צריך על שום דבר בעיר, ויודע שישלימו חפצו בשביל אביו, אף על פי שיודע שגם כן יעשו בשבילו, לא יאמר: עשו לי דבר פלוני בשבילי, אלא יאמר עשו בשביל אבא, כדי לתלות הכבוד באביו. ועי' ש"ך: ויודע שישלימו כו'. וכשהוא מסופק בדבר הרשות בידו לעשות כמו שירצה.

כדי לתלות הכבוד באביו. אבל אם יודע שלא ישלימו חפצו בשביל אביו ובשביל עצמו ישלימו לו לא יבקש בשביל אביו שאין זה אלא גנאי לאביו כיון שלא יעשו בשבילו ע"כ לשון עט"ז והוא מדברי הטור ורש"י ובבית יוסף כתב על זה ורבי' ירוחם כתב בשם רמ"ה שאפי' אינן חולקין באותו מקום כבוד לאביו כלל יתלה באב שיעשו בשביל הבן אף על פי שתלה באביו עכ"ל ומביאו ד"מ.

^{קס"א} עי' שו"ע (י"ד סי' רמ"ט): חייב לכבדו אפילו אחר מותו. כיצד, היה אומר דבר שמועה מפיו, אומר: כך אמר אבא מארי הריני כפרת משכבו, אם הוא תוך שנים עשר חדש, ואם הוא לאחר שנים עשר חדש, אומר: זכרונו לברכה. הגה: ואין חילוק בין אם לאב בכל זה. יש אומרים דאם כותב תוך שנים עשר חודש דבר ומזכיר אביו, א"צ לכתוב הריני כפרת משכבו אלא זכרונו לברכה, דהא כתיבתו מתקיימת לאחר שנים עשר חודש, ויש מחמירים אפילו בכתיבה, וכן נוהגין.

ועי' ש"ך: ואם הוא לאחר כו' אומר ז"ל. גם תוך י"ב חודש יכול לומר ז"ל רק דלאחר י"ב חודש לא יאמר הכ"מ משום דמשפט רשעים בגיהנם רק י"ב חודש וכן נוהגין. מפשטות הלשון, וכן מהשו"ע משמע שאין מצוה לומר הכ"מ או זללה"ה אלא דווקא כאשר מזכיר דבר שמועה שלו. ועי' ט"ז י"ד סי' רמ"ב סק"ב שמה שאומרים ז"ל היא קיצור

של ז"ל לחיי העולם הבא, וזה רק אחרי י"ב חדש, אבל עי' בש"ך שם, שתמיד מותר לומר ז"ל רק שעד י"ב חדש אומרים הכ"מ. כנראה שדברי הש"ך בנויים על המדרש: בראשית רבה (פרשה מט פסקה א) כל מי שהוא מזכיר את הצדיק ואינו מברכו עובר בעשה מה טעמיה זכר צדיק לברכה וכל מי שהוא מזכיר את הרשע ואינו מקללו עובר בעשה מה טעמיה ושם רשעים ירקב.

^{קסב} עי' שו"ע (י"ד סי' רמ סכ"ה): תלמיד שרוצה ללכת למקום אחר, שהוא בוטח שיראה סימן ברכה בתלמודו לפני הרב ששם, ואביו מוחה בו לפי שדואג שבאותה העיר העובדי כוכבים מעלילים, אינו צריך לשמוע לאביו בזה. הגה: וכן אם האב מוחה בבן לישא איזו אשה שיחפוץ בה הבן, א"צ לשמוע אל האב.

עי' תרומת הדשן סי' מ הובא לעיל הערה 497, ועי' עירובין מז ע"א שמותר לכהן לצאת לח"ל טומאה דרבנן ללמוד תורה ולישא אשה ואפי' מוצא ללמוד, הולך לח"ל, לפי שלא מן כל אדם זיכה ללמוד. אם כן רואים שת"ת חמור מכיבוד או"א, ע"כ. אמנם יש לשאול על דבריו, שהרי ת"ת הוא חיוב, וכיבוד או"א כזה היא לא חיוב אלא מצוה, שהרי היא לא צוותה אותו לבא לקראתה.

ועי' בהג"א (רמ סקל"ה) שמביא גמ' מגילה (טז ע"ב): אמר רבה אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא: גדול תלמוד תורה יותר מכבוד אב ואם, שכל אותן שנים שהיה יעקב אבינו בבית עבר לא נענש. ועוד ז"ל: ואפי' משום כל מצוה שא"א להעשות ע"י אחרים נדחה כבוד או"א.

ועי' פ"ת בשם הח"ד: נראה דה"ה אפילו ספק לו שמא יראה סימן ברכה מותר. וכתוב עוד אחד היה רוצה להתפלל בבהכ"נ שמתפללין שם יותר בכוונה ואמו מוחה בזה אין צריך לשמוע לה. ועוד עיין (בתשובת חוות יאיר סי' ר"ד) שנשאל באשה שציוותה בחליה קודם פטירתה לבנה שלא ישכיר ביתו לשום אדם. ודר בו בשכירות שנה זקן ת"ח מחוייב לחוש לה אפילו שהת"ח מתמיד בתורה וקיי"ל גדול ת"ת מכבוד או"א עכ"ז לא דמי להיטמא או אל תחזיר או מיחה שלא ימחול לפלוני או לא יסע ללמוד למקום שלבו חפץ או שלא ישא פלונית דכולם מצוה דגופיה ניהו עשה או ל"ת משא"כ שיניח לת"ח ללמוד בביתו אף כי ודאי טוב וישר הוא מ"מ אינה חובה ולא מצוה דרמיא עליה כלל.

בדברי רמ"א: עי' גר"א: כמ"ש בסט"ו [שאין כיבוד או"א במקום מצוה או עבירה] וכמו שכתוב שם (קידושין מא ע"א): [אמר רב יהודה אמר רב: אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה, שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו, ורחמנא אמר: ואהבת לרעך כמוך, ע"כ. וכנראה שאם לא רוצה להתחתן ודאי תתגנה עליו]. ועי' ס"ה זה כו' [זה שמאכילו ומשקהו, משל אב ואם, אם יש לו. ואם אין לאב, ויש לבן, כופין אותו וזן אביו כפי מה שהוא יכול. ואם אין לבן, אינו חייב לחזור על הפתחים להאכיל את אביו] וכ"ש צערא דגופא [לא חייב לסבול כדי לקיים כיבוד או"א]. ועוד שלא אמרו אלא מאכילו כו' דשייך ביה אבוה, ועי' תוס' לב ע"א ד"ה ר"י. ונראה לר"י כו' [הא שאמר כיבוד אב קודם היינו דוקא להניח לאביו לעשות רצונו בממונו לפי שזהו גוף הכיבוד אבל באבידתו כיון שאין האב נהנה באבידה עצמה אין הבן חייב להפסיד אבידתו בשביל אביו ואף על גב שאמרין בסמוך כדי שיטול ארנקי ויטיל לים ואינו מכלימו למ"ד משל בן התם מיירי באותו ענין שיש לאב קורת רוח בכך כגון שזורקו לים למירמא אימתא אינשי ביתיה]. וכ"ש לדידן [הסוברים משל האב] כנ"ל ס"ה. ועי' תוס' (יבמות ו ע"א ד"ה שכן) [שללכת להביא דבר לאביו חשיב הכשר מצוה ולא מצוה], אלמא אין השליחות מצוה רק מה שמאכילו. ועי' ברשב"א [ז"ל: אמר לו אביו חמר אחר בהמה זו להביא גוזלות או דבר שצריך ליהנות ממנו ולפיכך כשהוא מחמר אין זה ממשו של כבוד אלא הכשר כבודו ואף על פי שאמר לו האב לחמר אחר הבהמה לפי שאין עיקר כבודו אלא במה שיש לו בו הנאה וכשאמרין

בקדושין (לא ע"ב) איזהו כבוד מאכילו ומשקהו מלבישו ומנעילו אבל אמר לו לעשות דבר שאין לו בו הנאה של כלום אין זה כבוד שנצטווה עליה וכבוד כזה אין בו עשה של תורה שידחה אפילו לאו גרידא], שמשמע מדבריו שדוקא לדחות לאו [זה לא חשיב כיבוד או"א אמנם יש בזה קיום של כיבוד או"א].

^{קסג} עי' פאה (פ"א מ"א): אלו דברים שאין להם שיעור הפאה והבכורים והראיון וגמילות חסדים ותלמוד תורה. עי' רא"ש (פאה פ"א מ"א): והאי שלא חשיב נמי כבוד אב ואם, למ"ד בפ"ק דקידושין משל אב ניחא דהוי בכלל גמילות חסדים שהוא בגופו כדמפרש בירושלמי אבל למ"ד משל בן קשה, ושמא יש לו שיעור למטה שלא יפחות מאותו שיעור, א"נ גמילות חסדים דמתני' איירי גם בממונו מדאורייתא אלא דמפרש בירושלמי תקנת חכמים שתקנו שאין לבזבז יותר מחומש.

^{קסד} עי' ריטב"א לעיל לא ע"ב: ואסיקנא משל אב, ואף על גב דאייתנין לעיל (לא ע"א) ראייה מעובדא דדמה בן נתינה שהפסיד בשביל כבוד אביו ששים רבוא שכר, תירצו בתוספות דהתם שלא הפסיד משלו אלא העברת ריוח בעלמא לא חשוב דבר האבד ולא חסרון כיס, וכדחזינן נמי לענין מלאכת חול המועד (מו"ק י ע"ב) דהעברת ריוח לא חשיב דבר האבד ואסור למכור פרקמטיא בחולו של מועד אף על פי שלא ישתכר במכירתה לאחר המועד כמו שמשתכר עכשיו דלאו דבר האבד הוא, הכא נמי לא חשיב דבר האבד אלא בביטול מלאכתו. ועי' ר"ן (יג ע"א בדפי הר"י 99): תקשי לן הא שאמר' לעיל עד היכן כבוד אב ואם צאו וראו מה עשה עובד כוכבים אחד באשקלון שהפסיד בשבילו ששים רבוא שכר איכא למימר דכי אמרינן דדוקא משל אב ה"מ לכבודו אבל כדי שלא לצערו יש לו לאבד כל ממון שבעולם [בגלל מורא?] אי נמי כי אמרינן משל אב ה"מ בדאיכא חסרון כיס אבל התם עבורי רווחא בעלמא הוה. ועי' לקמן הערה 526.

^{קסה} עי' טורי אבן מגילה כח ע"א: אע"ג דהרב רשאי למחול על כבודו הני מילי כגון בקימה והידור רשאי למחול עליהם כיון דתורה דיליה היא אבל לתת כבודו לאחר אם הוא ע"ה כבודו לאחר לא יתן דאיכא משום משנאי כדפירש"י שגורם לבני אדם לשנאותו שהרואה ת"ח שפל לפני ע"ה אומר אין נחת רוח בתורה. ואיכא זלזול לכבוד התורה ולומדיה. וכה"ג כתב הריב"ש בתשובה סימן (ר"כ) בשם הראב"ד דאע"ג דהרב שמחל על כבודו מחול דתורה דילי' היא היינו במידי דלית בי' בזיון אלא באותן דברים שחייב אדם לנהוג כבוד לרבו מחמת תורתו כגון לעמוד מפניו וכיוצא בזה יכול למחול. אבל על בזיונו אינו יכול למחול אדרבה אסור למחול דהתורה מתבזה בכך. ודמי למאי שאמר התם האב שמחל על כבודו מחול דליכא למימר שהאב יכול למחול לבן לומר לו דברי חרופי' וגדופי' והיינו שאמר בפ"ב דיומא (דף כ"ג ע"א) דת"ח צריך שיהא נוקם ונוטר כנחש לדבר תורה. ויש לי להביא רא' מהא עובדא דאמימר דאותבינהו לכולהו משום דהאי עשה והאי עשה עשה דכבוד התורה עדיף ואמאי ה"ל למחול על כבודם כדי לקיים אידך עשה.

^{קסו} עי' שו"ע (י"ד סי' רמ ס"א): ראה אביו שעבר על דברי תורה, לא יאמר לו: עברת על דברי תורה, אלא יאמר לו: אבא כתוב בתורה כך וכך, כאילו הוא שואל ממנו ולא כמזהירו, והוא יבין בעצמו ולא יתבייש. ואם היה אומר שמועה בטעות, לא יאמר לו: לא תתני הכי.

^{קסז} עי' שו"ע (י"ד סי' רמב ס"ב): הרב המובהק שמחל על כבודו בכל הדברים האלו, או באחד מהם, לכל תלמידיו או לאחד מהם, כבודו מחול. ואף על פי שמחל, מצוה על התלמיד להדרו. (ואסור לבזותו).

^{קסח} רמב"ם (ביכורים פ"ד ה"ז): כל בעלי אומניות שבירושלים עומדין מפניהם ושואלין בשלומן אחינו אנשי מקום פלוני בואכם בשלום, והם מהלכין בתוך ירושלים

והחליל מכה לפניו עד שהם מגיעים להר הבית, הגיעו להר הבית נוטל כל אחד ואחד סלו על כתיפו ואומרים הללויה הללו אל בקדשו וכו' עד כל הנשמה תהלל יה הללויה והם מהלכים בהר הבית וקוראין עד שמגיעין לעזרה, הגיעו לעזרה דברו הלויים בשיר ארוממך יי' כי דליתני וגו'.

ועי' דרך אמונה: כל בעלי - וכן ת"ח שעוסקים בתורה צריכין לעמוד בפניהם.

עומדים מפניהם. ואף על גב שאין בעלי אומניות צריכין לעמוד בפני תלמידי חכמים בשעה שעוסקים במלאכתן כמש"כ רבנו בפ"ו מת"ת ה"ב כאן חביבה מצוה בשעתה וכן כל העוסק במצוה כגון נושאי המת ומכניסי התינוק למילה וכן הגובה צדקה אם אין מקבל שכר על טרחתו צריך לעמוד לפניו וי"א דדוקא בבכורים חייבו לעמוד בפניהם כדי שלא תהא מכשילן לעתיד לבא כי אם לא יקבלום בסבר פנים יפות לא ירצו לבא ועוד שהיא מצוה הבאה לקיצים וגם הוא כבוד הרבים לכן חייבו לעמוד בפניהם.

קסט שיש בספר תהלים ה' ספרים כמו בשל תורה אשרי האיש (תהלים א) כאיל תערוג על אפיקי מים (שם מב) אך טוב לישראל (שם עג) תפלה למשה (שם צ) יאמרו גאולי (שם קז) לכל אחד מן הספרים אלו מסיים באמן לבד מן האחרון שהוא סוף תהלים (תוס').

קע רש"י. עי' לעיל הערה 519 ועי' ש"ך שם סק"ג: משמע דאפילו בבית האמצעי של מרחץ עומדים כיון די שם שאילת שלום וכמ"ש בא"ח סימן פ"ד. [פי' שבאמצעי יש שהם לבושים ויש שהם ערומים].

קעא היו תמיד לפניו לפי שהיה שר חתן הנשיא ואב ב"ד היו רגילין לעמוד לפניו משרתים להכות ולכוף מאן שלא ציית דינא וכשהיו זקנים עוברים לפניו היה שולח אלה סריסים להחזיק בידם אבל הוא עצמו לא שלא לזלזל בתורתו (רש"י).

קעב עי' תנחומא שם (בובר): אשרי יולדתו של זה, כל ימיו הקדוש ברוך הוא מדבר עמו, כל ימיו הוא משולם להקב"ה. ועי"ש (דפוס ורשא): טובא לינוקיא דהא כדן ינקין [טוב לילד, שהרי כך ילדים]. נ"ל פירושו, שהילדים שלא יכלו להנאות מדברי תורתו, נהנהו מלראותו.?

ועי' ירושלמי (שקלים פ"ה ה"ב): מחמי צדיקיא ומזכי טוביא דזכת למיחמי יתיה [תראה צדיק ומזכה הרבה שזכה לראות אותו].

קעג עי' שו"ע (י"ד סי' רמד ס"ט): הרואה חכם עובר אינו עומד עד שיגיע לתוך ארבע אמותיו וכיון שעבר מלפניו יושב ואם הוא רבו מובהק עומד מלפניו מלא עיניו ואינו יושב עד שיתכסה בעיניו או עד שישב במקומו.

ועי' ט"ז: הרואה חכם - כל מי שגדול ממנו וראוי ללמוד ממנו כמש"כ רמ"א לעיל ס"א.

ועי' ש"ך: לתוך ד' אמותיו - שאינו נראה שעומד לפניו אלא לצרכו. מלפניו יושב - י"א היינו אחרי ד' אמות.

עי' לעיל הערה 513.

קעד עי' מנחות מג ע"א: ת"ר: הכל חייבין בציצית וכו', ר"ש פוטר בנשים, מפני שמצות עשה שהזמן גרמא הוא וכו' מאי טעמא דר"ש, שלמדנו בביריתא, וראיתם אותם, פרט לכסות לילה וכו'. וכן נפסק ברא"ש בריש הלכות ציצית.

ועי' רמב"ם (ציצית פ"ג ה"ז): חובת הציצית ביום ולא בלילה שנאמר וראיתם אותו בשעת ראייה. וכן הוא ברש"י מנחות ד"ה שהזמן גרמא היא - דלילה לר"ש לאו זמן ציצית והוי יום זמנה. והנה שני השיטות מובאות להלכה (או"ח סי' יח). ולמ"ד שכסות לילה ביום פטור מציצית למה חשיב מצות עשה שהזמן גורם שתבא, ואומר ר"י (תוס' קידושין) כיון שחיובו תלי במה שהזמן גרם לבישתה ביום יש לה לחיוב זמן גרמא שזמן לבישתה גורם החיוב.

קעה עי' לעיל הערה 486.

קעו עי' שו"ת רע"א (ח"ב סי' קנג). @@@@

קעז עי' לעיל הערה 450.

קעח עי' רמב"ם (מעש"ק פ"ט ה"ז): היתה אשה בעלת הקרבן אינה מניפה, אבל הכהן מניף שקרבנה טעון תנופה והיא פסולה לתנופה, ולעולם אין אשה מניפה אלא הסוטה והנזירה בלבד כמו שביארנו, ותנופה קודמת להגשה בכל מקום.

קעט עי' לקמן הערה 575.

קפ והולכה בכלל קבלה, וזריקה בכלל הזאה (תוס').

קפא עי' רמב"ם (סוטה פ"ג ה"ו): ואחר כך משקה אותה ואחר שתשתה לוקח כלי השרת שבו המנחה ונותנו על ידה וכהן מניח ידו תחתיה ומניפה במזרח כשאר כל התנופות מוליך ומביא ומעלה ומוריד, ואחר שמניף מגיש המנחה לקרן דרומית מערבית של מזבח כשאר מנחות של יחיד וקומץ ומקטיר הקומץ והשאר נאכל לכהנים.

קפב עי' רמב"ם (נזירות פ"ח ה"ד): ואחר כך נוטל הכהן את הזרוע בשלה מן האיל וחלת מצה אחת מן הסל ורקיק אחד ונותנן על כפי הנזיר או הנזירה ומניפן ואחר כך הותר הנזיר לשתות יין ולהטמא למתים.

קפג עי' רמב"ם שמיטה ויובל פ"ט ה"ב: אין שמיטת כספים נוהגת מן התורה אלא בזמן שהיובל נוהג שיש שם שמיטת קרקע, שהרי ישוב הקרקע לבעליו בלא כסף, ודבר זה קבלה הוא, אמרו חכמים בזמן שאתה משמיט קרקע אתה משמיט כספים בכל מקום בין בארץ בין בחוצה לארץ, ובזמן שאין שם שמיטת קרקע אין אתה משמיט כספים בשביעית אפילו בארץ.

קפד רש"י, אמנם תוס' פי' שמיטת כספים חובת הגוף הוא וא"כ פשיטא דנוהג אפילו בחוץ לארץ.

קפה כאן סוף השאלה לפי תוס', שמזה שיש הקיש בין שמיטה קרקע לשמיטת כספים יש מקום לחשוב שרק נוהג בארץ ישראל.

קפז לפי תוס' זה מקורו של ר"א בן ר"ש.

קפח עי' לעיל הערה 582.

קפח רש"י. ועי' תוס': וא"ת בלאו הכי נמי אמרי' במסכת ר"ה (דף יז.) דרב חסד מטה כלפי חסד כשהן שקולין וי"ל דבשאר מצות כשמעשיו שקולים הוי כבינוני אבל בהני חשיב צדיק גמור.

עי' רמב"ם (תשובה פ"ג ה"ב): אדם שעונותיו מרובין על זכותיו מיד הוא מת ברשעו שנאמר על רוב עונך, וכן מדינה שעונותיה מרובין מיד היא אובדת שנאמר זעקת סדום ועמורה כי רבה וגו', וכן כל העולם כולו אם היו עונותיהם מרובין מזכותיהן מיד הן נשחתין שנאמר וירא ה' כי רבה רעת האדם, ושקול זה אינו לפי מנין הזכיות והעונות אלא לפי גודלם, יש זכות שהיא כנגד כמה עונות שנאמר יען נמצא בו דבר טוב, ויש עון שהוא כנגד כמה זכיות שנאמר וחוטא אחד יאבד טובה הרבה, ואין שקולין אלא בדעתו של אל דעות והוא היודע היאך עורכין הזכיות כנגד העונות. [הראב"ד] אדם שעונותיו מרובין על זכותיו מיד הוא מת ברשעו. א"א לא כמו שהוא סובר שכשאמר רשעים נחתמין לאלתר למיתה שמיד מתים, ואינו כן כי יש רשעים חיים הרבה אלא נחתמין לאלתר שלא ימלאו ימיהם שני הדור שנגזרו עליו, ועיקר דבר זה ביבמות (נ').

קפט עי' רמב"ם תשובה פ"ט ה"א: מאחר שנודע שמתן שכרן של מצות והטובה שנזכה לה אם שמרנו דרך ה' הכתוב בתורה היא חיי העולם הבא שנאמר למען ייטב לך והארכת ימים, והנקמה שנוקמים מן הרשעים שעזבו ארחות הצדק הכתובות בתורה היא הכרת שנאמר הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה, מהו זה שכתוב בכל התורה כולה אם תשמעו יגיע לכם כן ואם לא תשמעו יקרה אתכם כך וכל אותן הדברים בעולם הזה, כגון שובע ורעב ומלחמה ושלום ומלכות ושפלות ושיבת הארץ וגלות והצלחת מעשה והפסדו ושאר כל דברי הברית, כל אותן הדברים אמת היו ויהיו ובזמן שאנו עושים כל מצות התורה יגיעו אלינו טובות העולם הזה כולן, ובזמן שאנו עוברין עליהן תקראנה אותנו הרעות הכתובות, ואף על פי כן אין אותן

הטובות הם סוף מתן שכרן של מצות ולא אותן הרעות הם סוף הנקמה שנוקמין מעובר על כל המצות, אלא כך הוא הכרע כל הדברים, הקדוש ברוך הוא נתן לנו תורה זו עץ חיים היא וכל העושה כל הכתוב בה ויודעו דעה גמורה נכונה זוכה בה לחיי העולם הבא, ולפי גודל מעשיו ורוב חכמתו הוא זוכה, והבטיחנו בתורה שאם נעשה אותה בשמחה ובטובת נפש ונהגה בחכמתה תמיד שיסיר ממנו כל הדברים המונעים אותנו מלעשותה כגון חולי ומלחמה ורעב וכיוצא בהן, וישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידנו לעשות התורה כגון שובע ושלוש ורובי כסף וזהב, כדי שלא נעסוק כל ימינו בדברים שהגוף צריך להן אלא נשב פנויים ללמוד בחכמה ולעשות המצוה כדי שנזכה לחיי העולם הבא, וכן הוא אומר בתורה אחר שהבטיח בטובות העולם הזה וצדקה תהיה לנו וגו'. וכן הודיענו בתורה שאם נעזוב התורה מדעת ונעסוק בהבלי הזמן כענין שנאמר וישמן ישרון ויבעט, שדין האמת יסיר מן העוזבים כל טובות העולם הזה שהן חזקו ידיהם לבעוט ומביא עליהם כל הרעות המונעים אותן מלקנות העולם הבא כדי שיאבדו ברשעים, הוא שכתוב בתורה תחת אשר לא עבדת את ה' וגו', ועבדת את אויבך אשר ישלחנו ה' בך, נמצא פירוש כל אותן הברכות והקללות על דרך זו, כלומר אם עבדתם את ה' בשמחה ושמרתם דרכו משפיע לכם הברכות האלו ומרחיק הקללות מכם עד שתהיו פנויים להתחכם בתורה ולעסוק בה כדי שתזכו לחיי העולם הבא וייטב לך לעולם שכולו טוב ותאריך ימים לעולם שכולו ארוך ונמצאתם זוכין לשני העולמות, לחיים טובים בעולם הזה המביאים לחיי העולם הבא, שאם לא יקנה פה חכמה ומעשים טובים אין לו במה יזכה שנאמר כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול, ואם עזבתם את ה' ושיגיתם במאכל ובמשתה וזנות ודומה להם מביא עליכם כל הקללות האלו ומסיר כל הברכות עד שיכלו ימיכם בבהלה ופחד ולא יהיה לכם לב פנוי ולא גוף שלם לעשות המצות כדי שתאבדו מחיי העולם הבא ונמצא שאבדתם שני עולמות, שבזמן שאדם טרוד בעולם הזה בחולי ובמלחמה ורעבון אינו מתעסק לא בחכמה ולא במצות שבהן זוכין לחיי העולם הבא.

קצ רש"י שבת סב ע"ב.

קצא רש"י ברכות ס ע"א.

קצב עי' לקמן עב ע"א ואפשר שזה לבוש ישמעאלים.

קצג וקאמר בגמרא מאי אין מקיפין, ור"ל במה אין סומכין חלול השם לשאר עבירות. וקאמר מר זוטרא שאין עושים בה כחונני המקיף, שממתין עד שיהיה חייב לו עוד ונפרע הכל ביחד שסומך חובותיו זה לזה, וכך אין עושים בחלול השם שיהיה סומך חטא חלול השם לשאר חטאים ולהיות נפרע הכל ביחד, כמו שעושה החונני שסומך החובות שלו ביחד רק נפרע מיד, ובזה נבדל לעצמו חלול השם משאר חטאים. ולמר בריה דרבינא, שאם היתה שקולה מכרעת כלומר שלא תתחבר חלול השם לשאר חטאים, שהרי אם שקולה המאזניים חלול השם מכרעת, וא"כ אין חלול השם דומה לשאר חטאים. ומה שאין עושים בחטא חלול השם כמו החונני המקיף, זה מפני כי הש"י נפרע מן החוטא כדי שיכבד שמו יתברך, כי זה חלל את שם כבודו ולפיכך אין להמתין בזה כדי שלא יהיה נמשך החילול מאחר, כי מה שנפרע הוא תקון החילול שהיה מחלל כבודו. וכן אם היתה שקולה מכרעת היינו שאין דומה חטא (לאחר) [לשאר] חטאים, מה שהחטאים אחרים הם מצד העושה בלבד כי מה יפעל אל הש"י, וזה שמחלל כבודו יש ממש יותר בחטא הזה מכל החטאים דסוף סוף חלל שם כבודו, ולכך אם היתה שקולה מכרעת. כי הרציחה שהרג הנפש אינו דומה לחטא חלול השם, כי האדם בר מיתתו הוא בעצמו וסופו למות, אבל כבודו יתברך הוא לנצח נצחים, ולכך החטא הזה שהוא חלול שמו, מיוחד שיש ממש בחטא הזה ולפיכך היא מכרעת כך יש לפרש.

ויש לך לדעת כי פרשנו גם כן עוד דברים גדולים על חלול [ה]שם, מה שאמר אחד שוגג ואחד מזיד בחלול השם, מה שנבדל חטא זה משאר חטאים, כי כאשר הוא מחלל שמו יתברך אשר השם הזה מורה על המהות, כי השם הוא בא על (ה)מהות הדבר ועצמו, ומפני זה ראוי שיהיה אחד שוגג ואחד מזיד בחלול השם. וזה, כי חטא השוגג מתיחס אל גוף, שאצל הגוף שייך שוגג כאשר הוסר מאתו השכל ונעשה בעל גוף, לכך חטא השוגג אינו במדריגת המזיד כאשר האדם הוא חוטא בדעתו ושכלו, ודבר זה שייך בכל החטאים, כי מצד שהאדם בעל גוף אין החטא מצד המדריגה הנבדלת רק מצד מדריגתו הגופנית, אבל החטא בחלול השם, מצד כי השם הוא המהות המופשט, אי אפשר שתהיה החטא רק במדריג' עליונה נבדלת שזה ענין השם שהוא בא על המהות המופשט, ולפיכך אמר אחד שוגג ואחד מזיד בחלול השם, שכמו שהחוטא במזיד בודאי חטאו גדול שהרי חטאו מצד השכל שהוא נבדל בלתי גשמי, וכך השוגג בחלול השם הוא החוטא במדריגה הנבדלת, שהרי השם בא על המהות המופשט השכלי בלבד.

ומזה עצמו תבין החומר שיש לחלול השם למר זוטרא שאין מקיפין בחלול השם כמו שעושה החונני. וכך אמרו בשבועות בפרק שבועת הדיינים (שבועות ל"ט ב') אצל שבועת שוא שבכל החטאים יש לו זכות תולה אבל בשבועת שוא נפרע מיד ואין מקיפין, וזה כי שאר החטאים מפני שלא היה החטא במדריגה הנבדלת לגמרי, וכל דבר הוא תחת הזמן ולפיכך אין עונש החטא יוצא לפעל מיד, אך יוצא העונש לפעל בזמן, אבל החטא בשמו יתברך אשר השם בא על המהות המופשט השכלי ולא שייך זמן בדבר זה כלל, ולפיכך אין מקיפין בחלול השם ויוצא העונש לפעל מיד, כי חטא במדריגה שאינה תחת המשך הזמן כלל וכבר בארנו דבר זה.

וכן למר בריה דרבינא שאם היתה שקולה מכרעת, כי אין החטא [הזה] דומה לשאר חטאים כלל מצד שהוא חוטא במדריגה העליונה לגמרי, ולפיכך אם היא שקולה מכרעת ודבר זה ברור, כי החטא הזה שהוא חוטא בשמו יתברך אשר השם בא על המהות המופשט השכלי ואין לחטא זה חומר רק שהיא מכריע, כי העבירה הזאת נחשב כמו שאר עבירה רק שיש כאן תוספת מה שהחטא מגיע עד המדריגה העליונה, ודבר זה מכריע אף כף המאזנים שקולה אף [אם] יש בכף שניה מצוה ג"כ, ואין משפט חומר זה רק להכריע בלבד, כי תוספת זה מה שחוטא במדריגה עליונה אין החומר שלו לשקול כנגדו, רק שהוא חומר בלבד, כי המשקל עצמו תלוי בגוף החטא ובגוף המצוה, אבל חומר זה אינו גוף החטא ולפיכך אינו משמש רק להכרעה בלבד, ובאמת דברים אלו עמוקים מאוד. ומעתה יש לפרש מה שאמר תנן אין מקיפין בחלול השם כמשמעו, כי מה שאמר אחד שוגג ואחד מזיד בחלול השם, מזה עצמו נלמד דבר זה שאין מקיפין בחלול השם, הן מה שפי' מר זוטרא הן מה שפירש מר בריה דרבינא, הכל נלמד מזה שאמר אחד שוגג ואחד מזיד בחלול השם ואין להאריך יותר.

קצד עי' רמב"ם (תשובה פ"ג ה"ד): אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב רמז יש בו כלומר עורו ישינים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם, אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם ועיזוב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה, לפיכך צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כולה כאילו חציו זכאי וחציו חייב, וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב, חטא חטא אחד הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה וגרם לו השחתה, עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה שנאמר וצדיק יסוד עולם זה שצדק הכריע את כל העולם לזכות והצילו, ומפני ענין זה נהגו כל

בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים ולעסוק במצות מראש השנה ועד יום הכפורים יתר מכל השנה, ונהגו כולם לקום בלילה בעשרה ימים אלו ולהתפלל בבתי כנסיות בדברי תחנונים ובכיבושין עד שיאור היום.

^{קצ"ה} פ' מפני כי המעשה הוא עיקר, אבל התלמוד שהוא למד לעשות אינו עיקר כמו המעשה, שהרי התכלית לעשות, כי אין האדם שכלי, כי אלו היה שכלי לגמרי היה התורה שלו עיקר, אבל האדם אינו שכלי לגמרי ולכן המעשה עיקר שהמעשה על ידי האדם כפי אשר ראוי שיהיה צדיק ע"י מעשה, שכל מעשה הוא בגוף ואלו התורה הוא בשכל, ודבר זה בארנו במסכת אבות (פ"א) אצל לא המדרש עיקר אלא המעשה עיקר ובכמה מקומות (מהר"ל).

^{קצ"ו} מפני שמביא לידי מעשה, כי התלמוד הוא התחלה ובכח ההתחלה הוא הכל, וזה שאמר גדול תלמוד שמביא לידי מעשה, וידוע שכל הדברים אשר קודמים מעלתם יותר גדול, מפני שהוא סבה לאחר, והרי הוא סבה, והסבה יותר גדול מן המסובב. וכן כל הראיות שהביא רבי יוסי גדול תלמוד וכו' הם ראיות חזקות וגדולות, שהתלמוד גדול מפני שקדם לחלה ולתרומה וליובל הכל להודיע מדרגת התורה שהיא גדולה על הכל (מהר"ל).

^{קצ"ז} עי' לעיל הערה 623.

עי' אור תורה (אות עג): הענין כי תלמוד תורה יש בו ב' בחינות, א' שעל ידה באים לידי מעשה, לידע כל פרטי המצות היאך לעשותם, ובזה הוא רק הכנה למעשה, והב' שתלמוד תורה בעצמה הוא מצוה גדולה מאד, ואם כן יש בה ב' מעלות, ולכן הוא יותר מן המעשה. וזהו כונת דבריהם בסוף פרק קמא דבבא קמא (יז, א. וראה גם בקדושין מ, ב), במה שאמרו נענו כלם ואמרו תלמוד גדול, שמביא לידי מעשה, שלכאורה הוא תמוה, דמביא טעם לסתור, דמצד שהתלמוד הוא כדי לבא לידי מעשה, אם כן היה מוכח מזה, שמעשה יותר גדול, שהוא העקר, והתלמוד אינו רק הכנה לזה. אבל נראה כונתם בזה, שלכך תלמוד יותר גדול, שמלבד שזה עצמו מצוה מיחדת מאתו יתברך ככל המצות, אבל גם יש בו עוד מעלה, שמביא לידי מעשה, ואם כן מזה מוכח דיותר גדול מן המעשה, שאין בו אלא פרט מצוה אחת.

^{קצ"ח} עי' שו"ע (י"ד סי' רמו ס"ט): תחלת דינו של אדם על ת"ת, ואחר כך על שאר מעשיו.

^{קצ"ט} עי' לעיל דף לז ע"י? תשמרון זו משנה (רש"י).

^י עי' לעיל הערה 651.

^{יא} היינו להיפך מעז פנים, ועי' לקמן הערה 999.
^{יב} כגון שהלך אצל המוכרים וטועם משל כולם מעט מעט כאילו רוצה לקנות מהם וניחא השתא שקורין כלב שדומה לכלב אוכל כאן מעט וכאן מעט ור"ת פירש דאוכל בשוק היינו שאוכל סעודה דפת דגנאי יותר (תוס').

^{יג} עי' שו"ע (ח"מ סי' לד ס"ח): הבזויים, פסולים לעדות מדבריהם; והם האנשים שהולכים ואוכלים בשוק בפני כל העם, וכגון אלו שהולכים ערומים בשוק בעת שהם עסוקים במלאכה מנוולת וכיוצא באלו, שאין מקפידים על הבושת, שכל אלו חשובים ככלב ואין מקפידים על עדות שקר. ומכלל אלו המקבלים צדקה מהעובדי כוכבים בפרהסיא, אף על פי שאיפשר להם שיוזנו בצנעא מבזים עצמם ואינם חוששים, כל אלו פסולים מדבריהם.

ועי' סמ"ע: שהולכין ואוכלים בשוק בפני כל העם. אבל כשאינו בפני כל העם אמרו בגמרא [ירושלמי מעשרות פ"ג ה"ב] דגנאי הוא לתלמיד חכם לעשות כן, אבל אין אדם נפסל בכך.

שאיין מקפידין על הבושת. פירוש, וחיישינן נמי שיעידו שקר ולא יחששו שיוודע הדבר ותבוא עליהן חרפה ובושה, דהא אין מקפידין על הבושה.

^{יד} עי' סנהדרין מה ע"א שלומדים מזה: ברור לו מיתה יפה. ועי' נדה יז ע"א: אמר רב חסדא: אסור לו לאדם

שישמש מטתו ביום, שנאמר ואהבת לרעך כמוך. מאי משמע? אמר אב"י: שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו. ועי' רמב"ם (דעות פ"ו ה"ג): מצוה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו שנאמר ואהבת לרעך כמוך, לפיכך צריך לספר בשבחו ולחוס על ממונו כאשר הוא חס על ממונו עצמו ורוצה בכבוד עצמו וכו'. ועי' הגה"מ: ודוקא שהוא רעך בתורה ובמצות אבל אדם רשע שאינו מקבל תוכחה מצוה לשנאתו שנאמר יראת ה' שנאת רע ואומר הלא משנאיך ה' אשנא וגו'. (בערבי פסחים) ע"כ.

ועי' רמב"ם (אבל פ"ד ה"א): מצות עשה של דבריהם לבקר חולים, ולנחם אבלים, ולהוציא המת, ולהכניס הכלה, וללוות האורחים, ולהתעסק בכל צרכי הקבורה, לשאת על הכתף, ולילך לפניו ולספור ולחפור ולקבור, וכן לשמח הכלה והחתן, ולסעדם בכל צרכיהם, ואלו הן גמילות חסדים שבגופו שאין להם שיעור, אף על פי שכל מצות אלו מדבריהם הרי הן בכלל ואהבת לרעך כמוך, כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים, עשה אתה אותן לאחיק בתורה ובמצות.

ועי' שו"ע (י"ד רנב ס"ב): המעלים עיניו מפדיון שבויים, עובר על לא תאמץ את לבבך (דברים טו, ז). ועל לא תקפוץ את ירך (דברים טו, ז). ועל לא תעמוד על דם רעך (ויקרא יט, טז). ועל לא ירדנו בפרך לעיניך (ויקרא כה, נג). ובטל מצות פתוח תפתח את ירך לו (דברים טו, ח). ומצות וחי אחיק עמך (ויקרא כה, לו). ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט, יח). והצל לקוחים למות (משלי כד, יא). והרבה דברים כאלו.

^{י"ה} עי' ט"ז (אה"ע סי' קמ ס"ק ה): מביא הר"ן דעת הר"פ הכהן דא"ג דאיבעיא לן המזכה לאשה במקום קטטה מהו ומסקינן דאפ"ה חוב הוא מטעם טן דו מ"מ כתבו הראשונים דהיכא דידוע לכל שהוא זכות כגון במומר זכות הוא לה שלא שייך טן דו שהכל יודעין שלא תרצה לדור עמו וטוב לה המות ממנו ודאי זכות הוא לה.

^{י"ו} ואף על גב שאמר לעיל דאיסורא ליכא משום דטב למיתב טן דו ה"מ בגדולה שהיא מתקדשת ע"י עצמה דכיון שנתרצית ליכא למיחש שמא תחזור אבל קטנה שמתקדשת ע"י אביה איכא למיחש שמא אם היתה גדולה לא היתה מתרצית ועכשיו שאנו נוהגים לקדש בנותינו אפי' קטנות היינו משום שבכל יום ויום הגלות מתגבר עלינו ואם יש סיפק ביד אדם עכשיו לתת לבתו נדוניא שמא לאחר זמן לא יהיה סיפק בידו ותשב בתו עגונה לעולם (תוס').

עי' שו"ע (אה"ע סי' לז ס"ח): מצוה שלא יקדש בתו כשהיא קטנה עד שתגדל ותאמר: בפלוני אני רוצה. הגה: ו"א דנוהגין בזמן הזה לקדש בנותינו הקטנות, משום שאנו בגלות ואין לנו תמיד סיפוק כדי צרכי נדוניא. גם אנו מתי מעט, ואין מוציאים תמיד זיווג הגון. וכן נוהגין.

עי' ח"מ: מצוה שלא יקדש בתו כשהיא קטנה. כלומר אף על גב דבגמרא אמרו אסור לקדש בתו אפשר באומר לה צאי וקבלי קידושין ליכ' איסור' ומ"מ מצוה להמתין עד שתגדיל. ועי' ב"ש: והא דאיתא בסנהדרין (עו ע"ב) והבאתי בסי' א', קודם פרקן מצוה להשיאן, היינו קטנה שיש לה דעת לומר בפלוני אני רוצה ומ"ש כאן עד שתגדיל ותאמר היינו אורח' דמלת' בסתמ' בקטנות לא שכיח שתאמר פלוני אני רוצה ומ"ש הח"מ, נראה דליתא הלכתא כרב דאמר אסור דהא מצינו כמה מעשים בש"ס דהיו מקדשין בקטנות.

עי' ט"ז: בפלוני אני רוצה. וכתב הר"ן אף על גב דטב למיתב טן דו וניחא לה בכל דהו היינו בגדולה דכיון דשוויה שליח סברא וקבלה ולא חיישינן לאיחלופי אבל קטנה מדעתה יש לחוש לכשתגדיל לא תתרצה בו:

^{י"ז} עי' רשב"א: וא"ת בשלמא שליח דידיה משוי שליח אבל שליח דידיה היכי משוי שליח והא מילי נינהו ומילי לא מימסרן לשליח, כשאמרין בהמביא תניין/כל הגט/, ותיירץ הרב ברצלוני ז"ל דהכא בדשוויה איהי שליח בקנין דאלימ לשווי שליח. ומסתברא בשנתנה לו רשות לשווי שליח,

שלא אמרינו מילי לא ממסרן לשליח אלא כשהשליח עושה אותו שליח מדעתו, אבל מדעת בעלים משוי שליח, וכדמוכח התם דהא באומר אמרו שליח עושה שליח, א"נ בשחלה שליח או שנאנס שהשליח עושה שליח, משום דסתמא דמלתא כל שחלה דעת בעלים שימנה השליח שליח, וה"נ בכה"ג מיירי, ולא באו כאן אלא ללמד שהבעלים רשאיין למנות שליח ושהשליח שלהן ממנה שליח כדיניה.

מה שאמרו כאן שהשליח עושה שליח לפי מה שפסק ר' אלפסי ז"ל בפרק כל הגט כרשב"ג דברייתא דדוקא חלה שליח או שנאנס אבל לא חלה בין בהולך בין באת הולך לא, ה"נ בשחלה שליח או שנאנס אבל לא חלה לא, ולפי דעת מי שפסק שם כרבנן דברייתא דבהולך בין חלה בין לא חלה, א"נ באת הולך ובשחלה, ומתני' דהמביא באת הולך, ה"נ באת הולך ובשחלה, א"נ בהולך בין חלה בין לא חלה ושם הארכתי בס"ד. {ע"י אמרי משה}

וע"י שו"ע (אה"ע סי' קמ"ג) שלא מבוא ששליח שלה עושה שליח לקבלה.

י"ח רש"י. ע"י ב"מ ע"ב שלומד מזה שגם ישראל לא נעשה שליח לעכו"ם.

ע"י שו"ע (ח"מ סי' קפ"ח ס"א) אין העכו"ם נעשה שליח לדבר מהדברים שבעולם, וכן אין ישראל נעשה שליח לעכו"ם לדבר מהדברים.

ביאור: אין הגוי נעשה שליח לדבר מהדברים כו' - ע"י ש"ך בסימן רמ"ג וז"ל, ועכו"ם לעכו"ם הוא שליח, ע"כ. וי"ח, והעיקר דהוי שליח אמנם אין שליח לדבר עבירה אפילו בעכו"ם (קצה"ח), ע"י ש"ך לעיל סי' קכ"ג סק"ל [שלפי השו"ע אפשר לעשות הרשאה לגוי, והוא מטעם שליחות] ובמהריק"ש סי' קצ"ב דין י"ד אם בנה ישראל ע"י גוי הוא חזקה אף על גב דאין שליחות לנכרי [אם דרך הכל הוא לבנות על ידי גוים ואדעתא דהכי הקנה ואמר לי החזק וקנה]. ואם שליחות למומר עיין ב"ש אה"ע סי' קכ"ג וקמ"א [מומר פסול להביא גט כמו גוי (ע"י הערה רט שרשע כשר)] ובמ"א סי' קפ"ט [דווקא מומר להכעיס דינו כגוי לענין שליחות] ושו"ת ב"י סי' ל"ו ובש"ך [יש פרשת זיכה ומעמד שלשתם במומר] (רע"א).

ע"י ב"ש (סי' קמ"א סקמ"ז): דין מומר [פסול להביא גט] בתוס' סנהדרין (דף ע"ב) משמע דדין מומר כדין נכרי דכתבו שם מומר לאו בן ברית הוא. וכן משמע מהרמב"ם (גירושין פ"ג הט"ו). לכן כתב [הרמ"א] דין מומר כדין נכרי ומיום שנעשה מומר הוא כאלו אינו בתורת גיטין וקדושין, ועיין סי' קכ"ג.

והנה צ"ע בדבריו, שהרי ז"ל הגמ' סנהדרין: רודף שהיה רודף אחר חברו להורגו, אומר לו, ראה שישאל הוא, וכן ברית הוא, והתורה אמרה שפך דם האדם באדם דמו ישפך. וז"ל התוס': ישראל ולא כותי בן ברית ולא מומר לעבודת כוכבים דמומרין לעבודת כוכבים היו מורדין ולא מעלין, ע"כ. והנה על אף שזה אותו לשון של "בני ברית" אבל בהלכות רודף, אין שאלה אם הוא ישראל או לא, אלא אם הוא חייב מיתה או לא, ולכן אין ראיה מהתוס' לדין שמומר אינו בתורת בכלל. ועוד הרי הרמב"ם גם כן אינו ראיה שאינו בתורת, וצ"ע גדול. וע"י מג"א סי' קפ"ט סק"א שגם לומד התוס' כדברי הב"ש.

ע"י שו"ע (אה"ע סי' קמ"ה) שיש מח' אם מזכים גט לאשה במקום מומר, והמח' אם יש מקום זכיה בגט, אבל לא שמומר מופקע מזכיה כגוי.

וע"י שו"ע (ח"מ סי' רמ"ג ס"ד): העכו"ם אינו זוכה הואיל ואינו ראוי לשליח לעולם, וכשם שאין ישראל נעשה שליח לעכו"ם כך אינו זוכה לעכו"ם. וז"ל הש"ך: אבל עכו"ם לעכו"ם נעשה. וע"י קצה"ח קפ"ח סק"א שמביא חולק על הש"ך, ועיקר כדברי הש"ך.

י"ט ע"י שו"ע (אה"ע קמ"א ס"א): הכל כשרים לשליחות הגט, בין לקבלה בין להולכה, אחד האיש ואחד האשה, חוץ

מחרש, שוטה וקטן, עבד ועובד כוכבים. ויש מי שאומר שאם העבד הוא שליח הולכה, הוי ספק.

וע"י ב"ש (סקמ"ג): חוץ מחש"ו. אלו חמשה פסולים אפי' בא"י דא"צ לומר ב"נ מ"מ הם פסולים לשליחות ואם נתנו הגט אינו גט והוא דמגורשת אם נתן הגט ליד עבדה דשם היא מתגרשת מתורת חצר, תוס', אבל רשעים כשירים לשליחות אלא דאין לסמוך על דיבורם מה שאומרים ב"נ לכן בא"י כשירים לשליחות וכן כשגט מקוים דא"צ לומר בפני נכתב, כשר לשליחות.

י"ר רש"י. הקשה התוס', הרי הפקעת עכו"ם מקדושת א"י היא מח' אמוראים (גיטין מז ע"א) וקשה לומר שזה גם מח' תנאים, אלא אפילו יש קנין לעכו"ם

ע"י רמב"ם (תרומות פ"ד הט"ו): העכו"ם שהפריש תרומה משלו דין תורה שאינה תרומה לפי שאינן חייבין, ומדבריהן גזרו שתהיה תרומתו תרומה משום בעלי כיסין, שלא יהיה זה הממון של ישראל ויתלה אותו בעכו"ם כדי לפוטרו, ובודקין את העכו"ם שהפריש תרומה אם אמר בדעת ישראל הפרשתיה תנתן לכהן, ואם לאו טעונה גניזה שמא בלבו לשמים, בד"א בארץ ישראל אבל עכו"ם שהפריש תרומה בחוצה לארץ לא גזרו עליהן ומודיעין אותו שאינו צריך ואינה תרומה כלל.

וע"י דרך אמונה: הגוי. וכן הכותי בזה"ז. ועי"ש בצינן ההלכה: משנה ספ"ג דתרומות ובזה"ז עשאוים כגוים ודעת רבנו דגם לקולא עשאוים כגוים ויש חולקין.

שהפריש. כבר ביארנו בפ"א ה"ג שגם דעת רבנו כשאר הראשונים דמירוח הגוי אין פוטר מתרומ' מדרבנן משום גזרת בעלי כיסין אלא דדעת רבנו שם דזה דוקא אם בשעת הבאת שליש הי' של ישראל אבל אם בשעת הבאת שליש הי' של גוי לא גזרו ע"ז. וכאן בא רבנו להוסיף עוד דין שאף פירות שהיו לגמרי של גוי גם בשעת הבאת שליש וגם בשעת מירוח דפטורין מתרומ' ואם ישראל יפריש מזה תרומה אינו כלום אבל אם הגוי הפריש תרומה אף שפטור מ"מ תרומתו תרומה מדרבנן משום בעלי כיסין וכדמפרש בסמוך הטעם.

י"א ע"י תוס': וכי צריכים לזה פסוק, הרי למדנו (גיטין דף ל"ט ע"א) דאין יד לקטן. וי"ל דלגבי פסח איצטריך דס"ד הואיל דשייך באכילת פסחים וצריך להמנות עליו דכתוב (שמות יב) שה לבית אפי' קטן אימא אף לאחרים זכה, קמ"ל.

י"ב אומר ר"ת דדוקא שבאו אבל אם היה האחד מוחה אין להעמיד אפוטרופוס לחלוק בעל כרחם ומחלוקת הארץ אין להביא ראיה שהיו שם כמה יונקי שדים דשאני התם שהיה על פי הדיבור ואורים ותומים (תוס').

י"ג מלשון בוררין היה מדקדק ר"י דהיינו בלא גורל דמה ברירה שייך בגורל והיה מפרש שאין צריכין גורל ולא שומת ב"ד וכל החלוקה תלויה בדעתו כמו שהיו עושים יתומים עצמם אם היו גדולים ושהיה כל אחד בורר לעצמו וזוכה בשלו וכו' ור"ת מפרש דהיינו דוקא בגורל וכי טריחוטא להטיל גורלות וגם צריך שומת ב"ד ודוקא בדבר שלא שייך ביה גוד או איגוד ובוררין שייך שפיר בגורל כגון אם יש שם שלש שדות שלא יחלוקו כל אחת לג' חלקים אלא בוררין כל אחת לבדה שיהא כל אחד חלקו אחד בבת אחת וכמה ענייני ברירות יש בחלונות וסולמות ושייך לומר שפיר חלק יפה ושוב הודה ר"י לפי ר"ת (תוס').

ע"י שו"ע (סי' רפ"ט ס"א) מי שהניח יתומים מקצתן גדולים ומקצתן קטנים ורצו לחלוק בנכסי אביהם כדי שיטלו הגדולים חלקם, מעמידים בית דין אפוטרופוס לקטנים ובורר להם החלק היפה ויש אומרים דצריכים לחלוק בגורל, ואם הגדילו אינם יכולים למחות שהרי על פי בית דין חלקו להם, ואם טעו בית דין בשומא ופחתו שתות יכולים למחות וחוזרים וחולקים חלוקה אחרת אחר שהגדילו. הגה: אבל אפוטרופוס אפילו מינהו אבי יתומים אינו יכול לחלוק בלא בית דין אלא אם כן נתמנה בפירוש

לכך, ואין לבית דין רשות לחלוק בדבר דשייך ביה גוד או אגוד ויש חולקים ומתירין. היו האחין כולם קטנים אין חולקין להם עד שיגדילו, אלא אם כן נראה לבית דין שיש להן תועלת בחלוקה, וכל שהגיעו הקטנים ל"ג שנה יכולים לחלוק בעצמן דחלוקה לא הוי כמכר.

ביאור: מי שהניח יתומים - עי' לקמן סי' רצ ס"ט מה שמובא בשם הרשד"ם (ש"ך).

ורצו לחלוק בנכסי אביהם כו' - היינו שמבקשין הגדולים שיחלוקו כדי שיהא חלקם בידם והם ישמרוהו ויעבדוהו, ור"ל שאין הגדולים רוצים לטרוח עבור הקטנים ולהיות השבח לאמצע כנ"ל בריש סימן רפ"ז, אלא יטרחו וישבחו חלקן לעצמן (סמ"ע), הניח בנים גדולים ואשתו מעוברת ובאו הגדולים לחלוק ביניהם, ב"ד מעמידים אפטרופוס ליטול חלקו עד שיוודע אם הוא זכר או נקבה. אבל לתאומים לא חיישינן (רע"א).

ובורר להם החלק היפה - היינו מעמידים אפטרופוס לקטנים וחולקין בגורל ובשומת בית דין. ור"ל שיראו שיהיו החלקים שוים לפחות ולא יתנו להקטנים הגרוע, ואף בחלוקת הגורל צריכין האפטרופוסים לראות שיהיו החלקים שוים ואח"כ מטילין גורל ביניהן, משום דאי אפשר לצמצם שיהיו שוים ממש (סמ"ע).

ופחתו שתות - אף על גב דבעלמא שתות קנה ומחזיר אונאה כמ"ש בריש סימן רכ"ז סעיף ב', ביתומים החמירו עי' סי' ק"ט ס"ג (סמ"ע).

וחוזרים וחולקים חלוקה אחרת אחר שהגדילו - נראה דהוא הדין קודם שהגדילו אם נתוודע לב"ד שטעו בשתות שחוזרין, אלא אורחא דמילתא נקט, דכל ששמו הב"ד בהכי לא נתוודע הטעות, דמי יחקור אחר מעשה ב"ד, אבל כשיגדלו הם עצמן רגילין ליתן לב ומדקדקים בשלהם ועומדים על הטעות (סמ"ע).

בדבר דשייך בו גוד או אגוד - הטעם, דה"ל כמו מכירה, דאחד אומר לחבירו גוד כולו ותן לי חלקי במעות או אני אגדנו ואתן לך חלקך במעות, ואין האפטרופוסין רשאים למכור חלקן (סמ"ע), ששמא לכשיגדלו היתומים לא יהיה הברירה ניחא להם בגוד או אגוד (ט"ז), ולפ"ז נראה דאם הב"ד רואין שיש תועלת להיתומים בטענת גוד או אגוד יכולין לטעון, דהב"ד יכולין למכור קרקעות כשיש תועלת להיתומים, וכן הוא בסימן ר"צ סעיף י"ג בהג"ה, והא דאין יכולין לטעון נגד היתומים גוד או אגוד, הוא דוקא כשאין תועלת להיתומים בזה (נתה"מ).

היו האחים כולם קטנים כו' - דלמה יחלוקו, יעמדו הנכסים ביד אפטרופוס, שהרי אף לאחר חלוקה יבואו הנכסים ביד אפטרופוס (סמ"ע).

דחלוקה לא הוי כמכר - ר"ל דאילו הוה כמכר לא היו יכולין למכור עד שיהיו בן עשרים, אם לא שהוא חריף ופיקח ויודע בטיב משא ומתן, עי' סימן רל"ה סעיף ח' - ט' (סמ"ע).

י"ד עי' שו"ע (ח"מ סי' קט ס"ג): בית דין שמכרו שלא בהכרזה, נעשו כמו שטעו בדבר משנה, וחוזרים ומוכרים בהכרזה. הגה: י"א דאם מכרו הקרקעות בשעת שאין קונין, כגון בשעת מגפה או מלחמה, מה שעשו עשוי, דאין לבית דין למכור אלא בשעת הגבייה, ויש חולקין. (בית יוסף שתי הדעות). ובית דין שמכרו, האחריות על היתומים. ובית דין שהכריזו כראוי, ובדקו יפה ודקדקו בשומא, אף על פי שטעו ומכרו שוה מנה בק"ק, או ק"ק במנה, הרי מכרן קיים. אבל אם לא בדקו בשומא ולא כתבו אגרת בקורת, שהיא דקדוק השומא וההכרזה, וטעו והותירו שתות או פחתו שתות, מכרן בטל; פחות משתות, מכרן קיים. וכן אם מכרו קרקע בעת שאינם צריכין להכריז עליה, (או במקום שנהגו שלא להכריז לעולם (טור ס"ז), וטעו ופחתו שתות או הותירו שתות, מכרן בטל אף על פי שהכריזו. (ויש אומרים דכיון שהכריזו, אף על פי שלא היו צריכין, מכרן קיים). (טור בשם הרא"ש). ואם רצו בית דין שלא לבטל המכר,

ויחזירו האונאה, מחזירין, שלא יהיה כח הדיוט חמור מהם. פחות משתות, מכרן קיים והוי מחילה כדין הדיוט אף על פי שלא הכריזו, שאינם צריכין (הכרזה) באותה העת. איזהו העת שאינם צריכין הכרזה, כשמוכרים לפרוע למי שהלוה לצורך קבורה, או למזון האשה והבנות, או ליתן מנת המלך. וכן ב"ד שמכרו דברים שאינם טעונים הכרזה, וטעו בשתות, מכרן בטל; פחות משתות, מכרן קיים. ואלו הם הדברים שאין מכריזין עליהם: העבדים, והשטרות, והמטלטלים, אלא שמין אותם בבית דין ומוכרים אותם מיד. ואם השוק קרוב למדינה, מוליכים אותו לשוק.

י"ט ואע"פ שאין אונאה לקרקעות, על ידי שליח המקח בטל (עי' כתובות צט ע"ב). ועי' ראב"ד (מכירה פ"ג ה"ט) דה"ה אם אינה אל הלוקח המכר בטל, אמנם המ"מ שם הביא כמה שיטות ראשונים, שאז דינו כשאר כל אדם דעד שתות הוי ממחילה וזכה המשלח ביתרון.

וב' דעות מובאים בשו"ע (ח"מ סי' רכז סכ"ט ס"ל) לקמן. עי' שו"ע (ח"מ סי' קפב ס"ג): טעה וקנה ביוקר, אפילו בכל שהוא המקח בטל בין בקרקע בין במטלטלין, שיאמר לו לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, לפיכך: אם התנה עמו שעשהו שליח יטובין לתיקון בין לעוותו, אפילו מכר לו שוה מנה בדינר או לקח לו שוה דינר במנה, אינו יכול לחזור בו וחיוב המשלח ליתן כפי התנאי. הגה: מי שצוה לאחד שיתעסק לו באיזו דבר והוא הוציא עליו הוצאות, אם הוציא עליו יותר מן הרגילות להוציא על עסק כזה, אין צריך להחזיר דלא אסיק אדעתיה שיוציא כל כך, אבל אם לא הוציא יותר מן הרגילות חייב לשלם לו, ואם יש טענה ביניהם ע' לעיל סי' צא סעיף ג וסימן צג סעיף ד:

ביאור: המקח בטל - היינו דוקא בהודיעו, אבל אם לא הודיע שהוא שליח המקח קיים כשאין בו שיעור אונאה או שיש לו שיעור אונאה, והיינו אחר כדי שיראה לתגר (עי' סי' רכ"ז ס"א). ושיעור כדי שיראה, הוא מהשליח, דכל שלא הודיעו הדין שוה כמו בקנאו לעצמו, ואין השליח יכול לומר מסרתי תיכף החפץ המשלח ואנוס הייתי מה שלא הראיתיו לתגר, דהוי כאילו קנאו לעצמו ומסרו לאחר ושהה כדי שיראה דמ"מ הוי מחילה, דלא היה לו למסרו לאחר עד שיראנה מקודם לתגר. וכן הדין בין השליח למשלח, כשמסר החפץ ליד המשלח ושהה בידו כדי שיראה הוי מחילה להשליח (נתה"מ).

שעשאו שליח בין לתיקון בין לעיוות כו' - בסעיף ב' בעבר על דעת משלחו לא כתב שאם התנה עמו בין לתיקון בין לעיוות דלא מצי הדר ביה, דשם מיירי דשם בפיו לעשות כך וכך והוא עבר על דבריו, ותו לא שייך לומר שהתנה עמו בין לתיקון כו', כיון ששם בפיו לעשות כך וכך. (סמ"ע).

ליתן כפי התנאי - צ"ע למה יגרע מהוא עצמו דאפילו אמר ע"מ שאין (בו) אונאה אינו מועיל, וצ"ל דמיירי כגון שהוא אחר זמנו או בדברים שאין בו אונאה (ש"ך).

והוא הוציא - המבקש מחבירו להניאו מן הסכנה וכן עשה ואמר שנתן שוחד כך וכך נאמן בשבועתו כמה הוציא ואין צריך לגלות למי נתן השוחד מפני הסכנה (רע"א). אין צריך להחזיר - אפילו תפס יותר מהראוי מפקינן מינה (פ"ת).

עי' שו"ע (ח"מ סי' רכז סכ"ט): אלו דברים שאין להם אונאה: העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות אפילו מכר שוה אלף בדינר או שוה דינר באלף אין בהם אונאה הגה: ויש אומרים דדוקא עד פלגא אבל יותר מפלגא כגון שמכר לו אחד יותר משנים הוי אונאה:

ביאור: העבדים והשטרות כו' - דדוקא מטלטלין הנקנין מיד ליד יש בהם אונאה, לאפוקי קרקעות, ולא משום דעביד אינש דזבין ארעא ביתר מכדי שווייה (סמ"ע), חזקות נידון כקרקע בענין אונאה (ש"ך בשם המב"ט), מ"מ גם הלאו עובר גם באלו ולא מיעט הכתוב אלא מדין תורת אונאה וביטל מקח, וי"א דאפילו לאו ליכא (רע"א), עיין בקצוה"ח לעיל סימן קכ"ו סק"ט שכתב דבר חדש, הא דאין

אונאה לשטרות, היינו דוקא במוכר שט"ח בכתיבה ומסירה, דכיון דהשטרות אין גופן ממון אימעטי מדין אונאה מכלל ופרט, מה הפרט מפורש דבר שגופו ממון, אבל מוכר חובות בע"פ ע"י מעמד שלשתן יש להם אונאה, דחובות גופיה הוי גופן ממון, ו"ח (פ"ת).

וההקדשות - בזמנינו אין לנו הקדש דבדק הבית אלא הקדש מתנות עניים ודבית הכנסת, ודין חולין גמור יש לו, ויש בו אונאה (סמ"ע, וש"ך בשם הראנ"ח), ובאינה לשותפים אינו חייב להחזיר עד שתהא אונאה פרוטה לכל אחד ואחד (פ"ת).

אבל יותר מפלגא - אבל בפלגא אינו אונאה (סמ"ע וש"ך), אמנם זה דעת הרמ"א ועיקר כמחבר. וי"א דהוה ספיקא דדינא (ש"ך), יש מח' אי איכא הונאה בקרקעות ביותר על חציו ועוד שאחר כמה שנים ודאי מסתמא ידע ומחיל (ש"ך בשם המהר"ט), וה"ה בשכירות, אמנם אם ראובן שוכר מגוי בשתי ש"ח לחדש, ומשכיר בא', בשע' שהשכירו לראובן אין אותו קרק' מושכרת לו מהגוי אלא לאותו חדש שעומדים בו ואלו רצה הגוי להוציאו בחדש שאחריו מוציאו בדיניהם והרי בחדש שאחריו חוזר ושוכר מן הגוי וכן מדי חדש בחדשו ואם כן נדון זה וכיוצא בו כמי שאומר לחברו הלוני ודור בחצ' הגוי ואני אפרע בשבילך שכל כיוצא בזה רבית קצוצה (ש"ך בשם הראנ"ח), וי"א דעיקר שיש אונאה בפלגה, ובטל המקח (פ"ת).

כגון שמכר לו אחד יותר משנים - פירוש, דבר ששוה דינר אחד מכרו ביותר משני דינרין, דהיינו יותר מפלגא, דאף דאיתמעטו הני מדין אונאה, מ"מ לא גרעי מאונאת דברים וגניבת דעת, וכמו שיתבאר ריש סימן רכ"ח, אם לא שהמוכר בעצמו לא ידע מאונאתו (סמ"ע).

הוה אונאה - המקח בטל ואפילו פלגא, ואונאה דכתב הרמ"א, ג"כ כונתו לביטול מקח (סמ"ע), ומספיקא דדינא אוקי אחזקת מרא קמא ובטל המקח (רע"א), וי"א דעיקר כסמ"ע ואע"פ שהמחבר חולק (רע"א בשם המהר"ם מלובלין).

ע"י שו"ע (ח"מ סי' רכז ס"ל): במה דברים אמורים במוכר נכסי עצמו אבל השליח או אפוטרופוס שטעה ונתאנה בכל שהוא בין במטלטלין בין בקרקע חוזר ואם אינה את הלוקח יש מי שאומר שהוא הדין שמכרו בטל בכל שהוא ויש מי שאומר שדינו כשאר כל אדם דעד שתות הוי מחילה וזכה המשלח ביתרון:

ביאור: ונתאנה בכל שהוא - דיאמר לו המשלח לתקוני שדרתיך ולא לעוותי ולא שייך מחילה גביה (סמ"ע), ושותף שמכר ונתאנה, לגבי אחרים כל מה ששותף אחד עושה, כאילו שניהם עושים, אבל לגבי שותף חבירו, אם הוא פוטר או מוחל, צריך לשלם לו חלקו (רע"א בשם הש"ך), עדיין [אחרי דברי הש"ך] צריך להבין כשהתנו השותפין להשתדל לקרב התועלת ולהרחיק הנזק אם עבר ונתאנה מהו. ושותף שמחל דאף חלקו אינו מחול שהרי הכל משועבד לחברו לזמן שקצבו ביניהם. (ועיין בסמ"ע לעיל סק' **Error! Reference source not found.**) (רע"א בשם המחנ"א).

שה"ה שמכרו בטל - טעמו, שחז"ל השוו הדברים שלא יהא כח המוכר עדיף במוכר ע"י שלוחו מכח הלוקח (סמ"ע). ויש מי שאומר כו' - דשאני לוקח דהוא עצמו היה בקנין וידע מה קנה, ומה לו שקנהו מהשליח או מהמוכר עצמו, ועיין לעיל סימן ק"ט [סעיף ה' - ו'] וקפ"ב [סעיף ה'] (סמ"ע). וזכה המשלח בהיתרון - טעמו נתבאר לעיל סימן קפ"ג סק' **Error! Reference source not found.** (סמ"ע).

ועי"ש בגר"א שמסביר את הראב"ד שהרי ביתומים אם טעו ב"ד בטלו המקח וה"ה שכנגדו, וז"ל הסמ"ע: שחז"ל השוו הדברים שלא יהא כח המוכר עדיף במוכר ע"י שלוחו מכח הלוקח. והגר"א מסיבר שיטת המ"מ, שהרי כאן הוא לתקוני, ועוד ביתומים וב"ד הרי גם הלוקח סומך על הב"ד, ועי' סמ"ע (קפג סקט"ז) שכל שינוי השליח הוה ידו על התחתונה ולא שנתבטל השליחות.

י"ז עיין ש"ך סימן ל"ב סק"ג שכתב הא דלא קתני דהשולח חייב בדיני שמים, היינו כיון דפקח משלם תו לא שייך דיני שמים על המשלח, קשה אמאי לא תני דהמשלח חייב בדיני שמים אם אין לפקח לשלם או שהוא אלם ואינו רוצה לשלם, ואפשר י"ל דאף דמי דגורם הפסד לחבירו חייב לצאת ידי שמים, זהו אם גורם היזק ודאי לחבירו, אבל הכא לא גרם לו היזק בבירור דהא הפקח חייב לשלם, רק אח"כ נתגלגל שהפקח אין לו לשלם או שהוא אלם, ובשעת היזק לא גרם לו היזק בבירור, לכן פטור לשלם אף בדיני שמים. ויש להסתפק אם אחד אמר לחבירו לעשות היזק לאחר באופן שהשליח פטור מדיני אדם וחייב לצאת ידי שמים, אם המשלח חייב לצאת ידי שמים דכיון דשליח פטור מדיני אדם הוי ברי היזקא וחייב המשלח לצאת ידי שמים, או דילמא כיון דשליח חייב לצאת ידי שמים הוי לא ברי היזקא כו' (פ"ת סי' תיח ס"ח).

י"ח רש"י. וי"א אף על גב דשליח לא מצי לאיפטורי כיון דהוא פיקח נפקא מינה דאי ליכא לאישתלומי מיניה מפרע מן המשלח (תוס' ר"ד).

י"ח ע"י רמב"ם (מעילה פ"ז ה"א): מי ששגג ולקח הקדש או מעות הקדש ונתנו לשליח להוציאו בתורת חולין, אם עשה השליח שליחותו המשלח הוא שמעל, ואם לא עשה שליחותו אלא עשה השליח מדעת עצמו השליח הוא שמעל, כיצד בעל הבית שאמר לשלוחו תן (לי) מאותו בשר לאורחין הלך ונתן להן ככר, או שאמר לו תן להן ככר ונתן להן בשר, אמר לשלוחו הבא לי מן החלון והביא לו מן המגדל, או שאמר לו הבא מן המגדל והביא לו מן החלון, השליח מעל, וכן כל כיוצא בזה, הלך השליח והביא מן החלון כמו שאמר לו אף על פי שאמר השולח לא היה בלבי שיביא אלא מן המגדל בעל הבית מעל, שהרי עשה שליחות מאמרו ודברים שבלב אינן דברים, ואפילו היה השליח חרש או שוטה או קטן שאין להן שליחות אם עשה כמאמרו בעל הבית מעל ואם לא עשה שליחותו בעל הבית פטור, אמר לשלוחו תן לאורחין חתיכה חתיכה של בשר הלך השליח ואמר להן טולו שתים שתים, בעל הבית מעל שהרי נעשה דברו והשליח פטור מפני שהוא מוסיף על שליחות בעל הבית ולא עקר השליחות, אבל אם אמר להם השליח טולו שתים שתים מדעתי שניהן מעלו, נטלו האורחים שלש שלש אף האורחין מעלו מפני שכל אחד מהן עשה שליחות חבירו והוסיף מדעתו, נמצא חבירו חייב לפי שנעשו דבריו ולא נעקרה השליחות והוא חייב על זה שהוסיף מדעתו.

י"ט יש מקשים, שהרי כל מעילה לחייב קרבן היא אך ורק בשוגג, וכל שוגג אין מקום ל"דברי הרב ודברי התלמיד". אלא צ"ל שכאן מדובר אע"פ שהשליח יודע שזה מעות של הקדש, עכ"ז יש שליח למעילה (תוס'). אמנם עי' רש"י נ ע"א ד"ה שליח מעל: השתא דאיפטור בעל הבית [מחייב קרבן מעילה מאחר וזכר שהם מעות של הקדש] רמיא מעילה אשליח ככל התורה כולה דאין שליח לדברי עבירה והעושה הוא מתחייב. וחדש הרע"א שצ"ל כמש"כ רש"י (חגיגה דף י ע"ב ד"ה שליח עניא) כיון דנזכר בעה"ב אן סהדי דלא ניחא ל"י עוד בשליחותו וכחזר בו בפירוש דמי.

עוד חידש הגרע"א: אם אמר לשלוחו צא ואכול חלב ובעול ערוה והשליח שוגג דמ"מ השליח חייב דלא מצינו דזה נהנה וזה יתחייב [צ"ע שהרי זה סברא של שמאי הזקן, ומה"ת זה לכ"ע ועי' הערה רכו], ועי' נודע ביהודה (אה"ע סי' פ אות יא):

עי' מעילה כא ע"א שזה אפילו על ידי חט"ו. י"ז עי' שו"ע (ח"מ סי' רצב ס"ה): השולח יד בפקדון על ידו או על ידי שלוחו הרי זה גזלן ונתחייב באונסיו ונעשית הגזילה ברשותו ומשלם אותה כדן הגזלנים שיתבאר בהלכות גזילה.

ביאור: או ע"י שלוחו - היינו דוקא כשלא ידע השליח שהוא של אחרים או שאינו בר חיוב או שאין לו מה לשלם (סמ"ע סק"י), וי"א דבכל גווני יש שליחות יד לחייב המשלח

(ט"ז), כל הריבוי של שליח לדבר עבירה בשולח יד רק לחייב המשלח ולא לפטור השליח (ש"ך סק"ד), ו"א שהחייב על מעשה השליח הוא מדין פושע ולכן לא שייך לשליחות כלל (קצה"ח). ו"א דהסמ"ע מיידי שצויה להשליח לאכלו, ואף שהמשלח קנה אותו תיכף בהגבהת השליח, והשליח מיניה דהמשלח קזכי ושל המשלח קאכיל, מ"מ נראה דדמי לגזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו דרצה מזה גובה ורצה מזה גובה, והכא נמי, דנהי דיש שליח לדבר עבירה, מ"מ לא גרע השליח מאחר כשאכלו לפני יאוש דרצה מזה גובה ורצה מזה גובה וחייב השליח, ואף שאין שליחות לקטן היינו לענין שאין המעשה קיים, אבל לענין חיובא דהמשלח חייב אפילו ע"י מי שאינו בר שליחות (נתה"מ), ואם אמר לנכרי לשלוח יד י"ל ג"כ דחייב דכך חייבה התורה, דזהו גופה הוי שליחות יד במה שמצוה ומניח לאחר לשלוח בו יד, ולא מדן שליחות הוא (רע"א).

יכ"ט ע"י שו"ע (חו"מ סי' רצב ס"ד): אמר שרוצה לשלוח יד בפקדון, אינו חייב אע"פ שאומר כן בפני עדים. ביאור: אמר שרוצה לשלוח כו' - יש להסתפק במי שהיה רוצה לעכב פקדון מחמת חוב, אי מקרי שולח יד בפקדון (ש"ך), ו"א שזה אינו שליחות יד (רע"א בשם המהר"ט).

יכ"ט ע"י רמב"ם (גניבה פ"ב ה"י): גנב ונתן לאחר במתנה או שנתן לאחר לטבוח וטבח או שנתן לאחר למכור לו ומכר האחר, גנב והקיף, גנב והחליף, גנב ופרע בהקיפו, או ששלחו סבלונות לבית חמיו, משלם תשלומי ארבעה וחמשה.

יכ"ט ע"י רמב"ם (מעשה הקרבנות פ"ח ה"ז): שנים שאחזו בסכין ושחטו בחוץ פטורין שנאמר אשר ישחט או אשר ישחט אחד ולא שנים, ואחד ששחט בחוץ אף על פי שלא נתכוון לשחוט קדשים אלו לה' הרי זה חייב שנאמר דם יחשב לאיש ההוא דם שפך, אף על פי שזה הדם במחשבתו כדם הנשפך לא כקרבתן הרי זה חייב.

יכ"ט ע"י רמב"ם (רוצח ושמירת הנפש פ"ב ה"ב): אבל א השוכר הורג להרוג את חבירו, או ששלח עבדיו והרגוהו, או שכפת חבירו והניחו לפני הארי וכיוצא בו והרגתו החיה, וכן ההורג את עצמו, כל אחד מאלו שופך דמים הוא ועון הריגה בידו וחייב מיתה לשמים ואין בהן מיתת בית דין.

ע"י רמב"ם (רוצח ושמירת הנפש פ"ב ה"ג): ומנין שכן הוא הדין, שהרי הוא אומר שופך דם האדם באדם דמו ישפך זה ההורג בעצמו שלא על ידי שליח, את דמכם לנפשתיכם אדרוש זה ההורג עצמו, מיד כל חיה אדרשנו זה המוסר חבירו לפני חיה לטרפו, מיד האדם מיד איש אחיו אדרוש את נפש האדם זה השוכר אחרים להרוג את חבירו, ובפירושו נאמר בשלשתן לשון דרישה, הרי דינם מסור לשמים.

יכ"ט ע"י רש"י. ו"א מה שאמר לו דוד שילך לביתו לאכול ולשתות והוא מיאן בדבר כדכתיב כל עבדי אדוני על פני השדה חונים ואני אבא אל ביתי לאכול וגו' בתמיה ולא היה לו לסרב ו"מ דהמרד היה שהקדים לומר אדוני יואב קודם המלך דוד (תוס').

יכ"ט ע"י תוס', והא איכא מעילה שאם אמר הגזבר לשליח אכול ככר זה של הקדש והשליח לא ידע שהוא של הקדש דחייב המשלח ואמאי זה נהנה וזה מתחייב הוא ו"ל דמעילה לא מתחייב המשלח ע"י הנאת השליח אלא ע"י הגבהה דשליח דמיד דאגבהיה שליח קנייה והיה שעתא חייב משלח. רואים מתוס' שזה לא רק לפי שמאי הזקן, אלא זה לכ"ע.

יכ"ט זה הוספה של רש"י בד"ה, אמנם לא מצאתי כזה כת"י.

יכ"ט ע"י גיטין עח ע"א שיש צד שצריכים גם שהעבד יהיה בכפות.

ע"י שו"ע (אה"ע קלט ס"ז): נתנו ביד העבד, והוא ישן והיא משמרתו, ה"ז פסול. ואם היה כפות, הרי זו מגורשת.

ע"י ט"ז: ה"ז פסול וכו'. זה אינו גט אלא אם יש תרתי כפות וישן ובכפות לחוד אינו גט ואפילו לכהונה אינה פסולה, ובישן לחוד פסול והיינו שמ"מ לכהונה פסולה וצ"ל טעמו דחצר המשתמר לדעתה ס"ל דהוה מן התורה דחצר מידה אתרביאי וידה הוא משתמרת לדעתה ומשו"ה בכפות לחוד הוא יכול לשמור את עצמו הוה מדעתה על כן אינו גט כלל אבל בהא דחצר מהלכת גופו נייחו ידו לא נייחו אלא מדרבנן לא קנה בחצר מהלכת על כן פסול עכ"פ לכהונה דמן התורה הוה גט.

יכ"ט ע"י רש"י. ע"י רא"ש (סי' ו): לפי מי שאמר חוששין שמא נתרצה האב וכו' דגבי בת אם נתרצה האב חיילי קידושין ממילא למפרע והוי כאילו אומר לבתו צאי וקבלי קידושין כשאמר לקמן גבי נתקדשה לדעת אביה והלך אביה למדינת הים ועמדה ונשאת אמר רב אוכלת בתרומה עד שיבא אביה וימחה ואם נתרצה הויא חופה למפרע וכן בקידושין דכשנתרצה האב הויין קידושין למפרע. וע"י שו"ע (אה"ע לז יא) שזה מובא כצד [מובא לקמן הערה 706].

ע"י ריטב"א: כלומר בקידושין ונתקיימו הקידושין, וכי תימא במה נתקיימה דהא לא זכה האב באותן קידושין כלל דהא קטנה לית לה זכייה מדאורייתא כדי שיזכה בהן לאביה, ולא בת שליחות היא שתעשה לו שליח, ואיהי גופה לית לה יד מעצמה, ואיכא למימר דגמרי קדושין מדין תן מנה לפלוני ותתקדש בתי לך או תן ככר לכלב ותתקדש לך, דכיון שנתן על פיו מקודשת אף על פי שלא אכלו הכלב ולא נהנה האב מאותן קידושין דמקדשא בההיא הנאה שעשה דברו דשויה פרוטה כדכתיבנא בפ"ק (לעיל ח' ב'), הכא נמי כשנתרצה האב בקידושין הרי הוא כאומר הניח הכסף שנתת לבתי שיהא שלה ולא תטלנו ממנה ותתקדש לך, ומיהו בעינן שיהא הכסף בעין בשעה שמתרצה האב דאי לא במאי מקדשה שהרי לא נתן ולא הניח לה כלום על פיו, ומה שנתן תחלה מאליו נתן לה על דעת קידושין שלו, אבל השתא כשהוא בעין איכא נתינה על פיו שהרי אילו לא נתרצה האב בקידושין הדר איהו ושקיל כספיה מינה דלית לה זכייה למזכי בהו ועכשיו מניחן בשביל (אביו) [אביה], ואף על פי שאין דעת המקדש לכך בההיא הנאה דמטי לאב שיה מניח המעות לבתו גמר ומקני לה, ואפשר שהמקדש מתכוין לכך שהרי כל אדם רוצה שיגמרו נישואין כדאיתא בפרק המדיר (כתובות ע"ג ב'), ובבתו נערה לא בעינן שיהא הכסף בעין בשעת רצוי, דנערה נהי דלית לה יד לקבל קידושיה מכל מקום בת זכייה היא וכי מקבלה להו הרי היא כזוכה בכסף לאביה וכי שמע האב ונתרצה זכתה לו למפרע דזכין לאדם שלא בפניו.

יכ"ט ע"י רמב"ם (תרומות פ"ח ה"ז): קטנה בת ישראל שנשאת לכהן שלא מדעת אביה בין בפני אביה בין שלא בפניו אף על פי שקדשה אביה אינה אוכלת בתרומה, שאם מיחה תעשה זרה למפרע, וזה שרואה ושותק כועס הוא לפי שנשאת שלא לדעתו.

וע"י דרך אמונה: קטנה בת ישראל. וה"ה נערה שיש לה אב.

שלא מדעת אביה. שלא הודיעתו. אף על פי שקידשה אביה. אמרי' דכיון דנשאת שלא מדעתו שמא אינו רוצה וכו' שאם גם הקידושין וגם הנשואין היו שלא מדעת אביה ו"א שאם שניהם היו שלא מדעת אביה ואביה הי' כאן ושתק מסתמא הפקיר זכותו או הסכים ואוכלת דכולי האי לא הי' שותק מחמת כעס מיהו ו"א דדוקא בדשדיך תחלה, אבל הרבה ראשונים פסקו כרבנן. שאם מיחה. משמע, שאם שמע ונתרצה אוכלת בתרומה וע"י באה"ע סי' ל"ז ס"א [הוב"ד בהערות 706, 712] שיש דעות בזה וע"ש כל הפרטים, ואם הגדילה שעה א' אוכלת ו"א שצריך שיבעול אחר שהגדילה.

תעשה זרה למפרע. אם נתקדשה וגם נשאת שלא מדעת אביה ויבא וימחה הוי זרה מדאורייתא, אבל אם נתקדשה מדעת אביה ונשאת שלא מדעתו אינה זרה מדאורייתא,

שהרי מה"ת ארוסה אוכלת בתרומה אלא מדרבנן הוי כזרה, ואף על גב דלא שייך כאן הטעם שמא ימזגו לה כוס תרומה ותשקנו לאחיה ולאחיותיה דהא נשאת וגם שמא ימצא בה מום לא שייך דהא כנסה ומסתמא בדקה אפ"ה לא פלוג רבנן וכל ארוסה אין אוכלת, ולפעמים יתכן שתהא זרה מה"ת כגון אם מצא בה מום ומחל לה ע"מ שיתרצה אביה בנשואין ואם אח"כ בא אביה ומיחה נמצא בטל הקדושין למפרע.

וזה שרואה. ר"ל אם אינו מסכים והוא כאן למה שתק וע"ז כתב לפי שהוא כועס שנשאת שלא מדעתו אינו מדבר מחמת כעס אבל אין דעתו להסכים.

^{ר"ל} ע"י בדברי משנה זו לעיל מד ע"א.

^{ר"ל} ונראה דהיינו דוקא לחזרה הוא דלא מהני בקידושין תכ"ד ובגירושין דמשום חומרא דקידושין לא מהני חזרה לבטל הקידושין אבל להיפך דהיינו לקיום הקידושין וכגון היכא דלא ה"י שו"פ באחת מהם ואמר לה התקדשי לי בזו ובזו דמצטרפין לשו"פ היכא דאיתנהו בעינא אף על גב דאפסיק כדי לאימלוכי מכל מקום כיון דתכ"ד אמר בזו ובזו הוי תכ"ד כדיבור כמו בכל דוכתי ומשום דלבטל הקידושין לא מהני חזרה דמעשה קידושין וגירושין אלים טובא ולא ניתן לחזרה אבל להיפך היכא דע"י תכ"ד יתקיימו הקידושין וכמ"ש מהני שפיר תכ"ד, וכן משמע מתשובת הריב"ש סי' רס"ו ע"ש שכתב דהא שאמרין תכ"ד לא כדיבור דמי בקידושין היינו דוקא כשמקדש ועביד מעשה אז אינו יכול לחזור אבל (העדי) [העדים] שאומרים פלוני קידש יכולין לחזור ע"ש וא"כ מוכח דתכ"ד דלא מהני חזרה בקידושין אינו אלא משום דמעשה קידושין אלים טובא אבל להיפך וכמ"ש מהני שפיר תכ"ד. אלא שראיתי שכתב ב"ש ז"ל וכתב ר"ו היכא דמפסיק בין דיבור בזו ובזו אפ"י תכ"ד חיישינן שמא חזר וצריך שיהי' כל אחת שו"פ ואז מקודשת בודאי עכ"ל והרי לפנינו לשון הר"י כאשר כתבו בד"מ ואינו אלא לביטול הקידושין הוא דלא מהני חזרה תכ"ד אבל שיתקיימו הקידושין שפיר מהני תכ"ד וז"ב ועמ"ש בסי' ל"ו ס"ק כ"א.

וע"י ח"מ: שאין קידושין אלא בתמרה אחרונה. כלומר אם אכלה כולם ואם אכלה רק מקצתם אזי הנשוארות מצטרפות לשו"פ וכן הוא בטור ובד"מ הביא רבי' ירוחם בשם הרמ"ה לחלק בין היכא דאפסיק בין חדא לחברתה שיעור דאיכא למיחש לאמלוכי אפילו תוך כדי דבור אם יש שו"פ בקמייתא מקודשת ע"י שם ולדידן דק"ל כשמואל אין נפקותא בזה דבלאו הכי מקודשת מספק אף שאין בכלם שו"פ.

^{ר"ל} אע"פ שאינה מקודשת אפילו אם היא רוצה (תוס').

^{ר"ל} וכן נפסק בשו"ע (אה"ע סי' לא ס"ה) הוב"ד לעיל הערה 714.

^{ר"ל} רש"י. ע"י לעיל הערה 53.

^{ר"ל} ע"י לקמן הערה רמח.

^{ר"ל} ע"י לקמן מח ע"ב שכתוב דעתו וצ"ע.

^{ר"ל} ע"י שו"ע (אה"ע סי' כח ס"ד) הוב"ד לקמן הערה 740.

^{ר"ל} ע"י שו"ע (אה"ע סי' נ ס"ב): המקדש אחותו, המעות מתנה, מפני שהכל יודעים שאין קדושין תופסין בעריות, ואין זה טועה אלא גמר ונתן לשם מתנה.

וע"י ח"מ: מפני שהכל יודעים וכו' ואין זה טועה וכו'. ע"כ כתב המ"מ מ"ש הרמב"ם אם היו קדושי טעו' חוזרין הקידושין היינו בדבר שהוא טועה וסבר שיהיו קידושין והוא דבר כדי לטעותו כגון שהלך בעלה למד"ה והגידו לה שמת בעלה ונתקדשה לאחר ואח"כ בא בעלה שאז א"צ גט מהשני וצריכה להחזיר הקידושין לו שבטעות קידשה ואחותה מותרת לו וכל כיוצא בזה, ע"כ.

ראובן אמר לשמעון תמכור לי את עיר פאריז בחמש דינרים אלו ויאמר מכרתי לך ויקבל הדינרים ממנו ויאמר לעדים הוו עלי עדים וכו' והי אחר שתים ושלוש שעות בקומם ללכת למקומם תבע ראובן משמעון שיחזיר לו את הדינרים וימאן שמעון ויאמר ראובן הלא בדרך שחוק עשינו,

וק"ל כשמואל דמעות מתנה משום דהתם אי אפשר להיות טועה וכן נמי בנידון השאלה א"א לומר שטעה וחשב שזה יהיה מכר (תורה לשמה שסא).

ע"י חו"מ שנו ס"ב: הגונב ומכר וכו' חוזר החפץ לבעלים והבעלים נותנים ללוקח דמים שנתן לגנב, מפני תקנת השוק, והבעלים חוזרים ועושים דין עם הגנב. ואם גנב מפורסם הוא, לא עשו בו תקנת השוק, ואין הבעלים נותנים ללוקח כלום, אלא חוזר הלוקח ועושה דין עם הגנב ומוציא ממנו דמים שנתן לו. הגה: ו"א דאף בגנב מפורסם עשו תקנת השוק וצריך להחזיר ללוקח מעותיו, אלא אם כן ידע הלוקח שזה הדבר שקנה גנוב, שאז צריך להחזיר בלא דמים. ואפילו הגנב אין צריך להחזיר לו מעותיו, דודאי נתן לו לשם מתנה, הואיל וידע שאינו שלו וקנאה.

ואפילו הגנב אין צריך כו' - ויש חולקים על הרמ"א (ש"ך ט"ז ורע"א בשם השבות יעקב), ועיקר כרמ"א (נתה"מ).

וז"ל הש"ך: וא"כ להמרדכי וסייעתו אם היה הגנב אחיו או אחותו היה נראה שהמעות מתנה ולדידי אין המעות מתנה וכן נ"ל עיקר. וע"י בנתה"מ שמביא ראייה לדבריו מתוס' ד"ה דאיתמר שאפילו בספק שיחולו, נותן לשם מתנה.

אמנם ע"י עצמות יוסף: איתמר המקדש אחותו וכו' מיתבי המפריש חלתו וכו'. אין לדקדק דשמואל לא קאמר דמעות מתנה אלא דוקא באחותו, אבל במי שהוא זר אצלו לא יהיב מתנה, דהא בפרק קמא דב"מ [טו, ב] פליגי נמי בהכיר בה שאינה שלו ולקחה, אלמא בזה נמי פליגי וק"ל. עוד קשה אמאי לא פריך לרב שאמר דהמעות הויין פקדון, ממתני' דמן הנקוב על שאינו נקוב, דקתני דהוי תרומה, אלמא מעות מתנה הויין.

וע"י בספר המקנה (קונטרס אחרון על אה"ע סי' נ): המקדש אחותו המעות מתנה וכו'. הש"כ בח"מ סימן שני' ס"ק ז' כתב בשם הראב"ן דהלכה כרב דהמעות פקדון וכתב שם שכן משמע דעת הר"ף מדלא הביא פלוגתא דרב ושמואל במקד' אחותו וכן נראה דעתו שם להלכה ע"ש וגם המ"מ בפ"ו מהלכות זכיה הביא בשם תשובת הריב"ש סימן תע"ח דסבירא ליה במקד' אחותו המעות פקדון. והרא"ש בפ"ק דב"מ לא כתב אלא דאין ראייה דהלכה כרב במקד' אחותו ע"ש. והטור לא הזכיר הדין במקד' אחותו ולשיטת הרמב"ם ז"ל צריך לחלק כמ"ש הרא"ש דהא דפסק הלכתא כרב בהכיר בו שאינו שלו היינו כשאמר בסוגיא דלא עביד אינש דיהיבי מתנו לנכראה. ונראה דסבירא ליה להרמב"ם דכל עריות דינם כמו אחותו כיון דאית בהו צד קורב'. ומה שהקשה הלח"מ ע"ז ממ"ש הרמב"ם תחלה ואם ה"י קדושי טעות חוזרין משמע דאפילו במקד' א"א כיון שאין לו כדי לטעות המעות מתנה ע"ש נראה דלק"מ דהא כתבו התוס' בב"מ שם ד"ה ונתן לו וכו' דאין זה פשוט דהא אמר רב מכורה יצא' ע"ש אם כן י"ל דכיון דאיכא רב הונא דסבר בס"פ המגר' דא"א שפשטיה ידה וקבל' קדושין מאחר אפילו שלא בפניו הוי קדושין מטעם דאין אשה מעיזה אם כן י"ל כאן ג"כ דאין הדין זה פשוט כיון דאיכא מ"ד דסבר הכי י"ל דטעה וסבר שנתגרשה וכ"ש אם הבעל בעיר כדלעיל ר"ס י"ז ומ"ש הרמב"ם דאדם יודע שאין קדושין תופסין בעריות אין אשת איש בכלל עריות. ויותר נראה דקדושי אחות' שאני דלא שייך כ"כ

^{ר"ל} ע"י שו"ע (י"ד סי' שלא סס"ה): התורם חבית של יין על יין, ונמצאת חומץ, אם ידוע שהיתה של חומץ עד שלא תרמה, אינה תרומה; ואם אחר שתרמה החמיצה, הרי זו תרומה. אם ספק, תרומה ויחזור ויתרום. וכן התורם קישות ונמצאת מרה, אבטיח ונמצא סרוח.

ע"י ש"ך: התורם כו'. והתורם חבית של חומץ על חומץ ונמצא החומץ שתרם יין תרומתו תרומה אף על גב דתרומה בטעות הוי כיון דהטעות הוא לעלויה שעלה בידו מן היפה על הרע הוי תרומה.

אם ספק הוי תרומה. שאסור לזרים ויחזור ויתרום.

^{רמא} ולכן לא יכול לומר שיחזיר את זה להיות טבל ולערבבו עם פירותיו, שמא יצא מזה חורבן
^{רמב} עי' שו"ע (יר"ד סי' שלא ס"ג): אין תורמין ממין על שאינו מינו; ואם תרם, אין תרומתו תרומה. הקישות והמלפפות מין אחד. כל מין חטים מין אחד. כל מין תאנים וגרוגרות ודבילה מין א', ותורם מזה על זה. וכל שהוא כלאים בחבירו לא יתרום מזה על זה, אפילו מן היפה על הרעה; ואם תרם, אין תרומתו תרומה. וכל שאינו כלאים בחבירו, תורם מן היפה על הרע, אבל לא מן הרע על היפה, ואם תרם תרומתו תרומה, חוץ מן הזונין (פי' זרעונים שחורים הנמצא בין החטים) על החטים, מפני שאינם אוכל אדם.

^{רמג} עי' שו"ע אה"ע סי' (כח ס"ג): היה לו חוב ביד אחרים, ואמר לה: הרי את מקודשת לי בחוב שיש לי ביד זה, במעמד שלשתן, הרי זו מקודשת [רמב"ם אישות פ"ה ה"ז], וי"א שאינה מקודשת [ר"ן קידושין כ ע"א]. ועי"ש בב"ש סקל"ה: במעמד שלשתן. הנה ממ"ש תקנות חכמים הוא וכתב ר"ו דמקודשת מדרבנן ובד"מ וב"ח הביאו דבריו בסתם והב"י כתב דהיא מקודשת מדאורייתא כי מחמת תקנות חז"ל ממעות שלו הוא והיא מקודשת מדאורייתא וכו'.

סקל"ו:

עי' שו"ע (ח"מ סי' סו ס"ט): ראובן שהיה לו שטר חוב על לוי, ואמר ליה: מנה יש לי בידך בשטר תנהו לשמעון, במעמד שלשתן, קנה שמעון אף על פי שלא נתן לו השטר, ונשתעבדו לו הלקוחות כמו שנשתעבדו (לראובן) אלא שאין שמעון הזוכה יכול להוציא גוף השטר מיד המלוה, אלא שמעון תובע ללוה, ואם יכפור או שהוצרך לגבות מהמשועבדים, בית דין כופין למלוה להוציא השטר, ודנין על פיו. ואם פרע הלוה לשמעון הזוכה, מוציאין גוף השטר מיד המלוה ומחזירין אותו ליד הלוה.

עי' שו"ע (ח"מ סי' קכו ס"א): ראובן שהיה לו מנה ביד שמעון, בין מלוה בין פקדון, ואמר ליה במעמד שלשתן: מנה שיש לי בידך תנהו ללוי, בין שנתנו לו במתנה בין שנתנו לו בפרעון חובו, קנה, ואין ראובן ולא שמעון יכולים לחזור בהם, אעפ"י שעדיין עסוקים באותו ענין. וכן אין הנותן יכול לחזור ולמוחלו למי שהוא בידו, ואפילו נולד לוי לאחר שהלוה ראובן לשמעון, קנה.

ביאור: קנה ואין כו'. מעמד שלשתן איתא בגמרא [גיטין יד ע"א] דהוא הלכתא בלא טעמא למה יועיל זה לקנות בו, וכתבו התוס' שם והביאו, דחז"ל עשו קנין זה שאין לו טעם, משום תקנת השוק דמי שקונה סחורה ואין בידו מעות מעמידו אצל בעל חובו וא"צ להמתין עד שיקנה לו בקנין (סמ"ע).

אף על פי שעסוקין באותו ענין. דלא אמרינן שיכולין לחזור בהן כל זמן שעסוקין באותו ענין אלא בקנין סודר, שאין הקנין נעשה בגוף הדבר, אבל בשאר קנינים כגון משיכה מסירה הגבהה, הואיל ונעשה גוף הקנין באותו דבר עצמו, אין אחד מהן יכול לחזור בו, הוא הדין נמי מעמד שלשתן כבר נסתלק הזוכה מעל הממחה, והמומחה נכנס במקומו, נמצא דהכל עשוי [סמ"ע].

וכן אין הנותן יכול לחזור ולמוחלו. ר"ל, דאע"ג דקי"ל בראובן המוכר שט"ח שיש לו על שמעון ללוי וחזר ראובן ומחלו לשמעון, הוא מחול ואין לוי יכול לגבות משמעון כלל, שאני התם דלא מכר ראובן ללוי אלא השעבוד דנכסי שמעון שהיה בידו בשט"ח, אבל שעבוד גופו דשמעון נשאר ביד ראובן, ויכול ראובן למחלו לשמעון, וכיון שפקע שעבוד גופו דהלוה פקע נמי שעבוד נכסיו שהיו משועבדין לראובן מכח ערבות, דנכסי דאיניש אינון ערבין ליה, וכל שהלוה פטור ערב נמי פטור, משא"כ מעמד שלשתן, דבאותו מעמד יצא שעבוד גופו דשמעון מיד ראובן ונשתעבד ללוי, משום הכי אין לראובן עוד זכות בו למחול לשמעון, וק"ל (סמ"ע).

^{רמד} שדעתה של האשה גם על הנייר עצמה. ועי' לעיל ז סע"ב, שיש מח' אם צריכים שומא כאשר מקדשים ואמר "בכל דהו" שלמ"ד בכל דהו לא צריכים שומא, אז כאן מדובר שאמר בכל דהו, ולמ"ד שזה מח', אז כאן מדובר בשמו אותו קודם הקידושין (תוס' שם).
עי' לעיל הערה 734.

^{רמה} רש"י. אמנם בתוס' כרתי, פי' הופכים את השטר לשטר קידושין.?

^{רמו} עי' שו"ע (אה"ע סי' קל ס"א): צריך שיחתמו שני עדים כשרים (זה תחת זה) למטה משיטה אחרונה של גט. ולא יניחו כדי אויר שני שיטין בין שיטה אחרונה לחתימתם. הגה: ואם הניחו, הגט פסול. ויש חולקין ומכשירים ע"י עדי מסירה.

^{רמז} ולפי התירוץ הזה נראה בעיני דלא גרס בהא דרבנן ואם לאו אינה מקודשת אלא וחכ"א שמין את הנייר אם יש בו שוה פרוטה מקודשת ובאין שוה מידי לא איירי משום דמספקא להו בהיא אי כר"מ אי כר' אלעזר והשתא ביש בו הוא דאתו לאיפלוגי דאם יש בנייר שוה פרוטה מקודשת בתורת כסף דדעתיהו נמי אנייר (רש"י ותוס').

^{רמח} הקשה הגרע"א הרי אף באין בנייר שו"פ תהי' מקודשת מס"ס, ספיקא דדינא דעדי מסירה כרתי, ספק שמא שו"פ במדי, וכי היכי דס"ס מהני להתי, ולרוב הפוסקים הוי כרוב, או אפילו עדיף מרוב, ה"נ בלהחמיר הוי ודאי איסור וכו' וחשבתי לומר דבאם אין שו"פ במקומו לא חשיבי לומר דדעתה אנייר, וכן לס"ד דמייירי בשט"ח דידה וטעמיהו דרבנן ע"כ דאם יש בנייר שו"פ מקודשת, היינו דמלוה ופרוטה דעתה אפרוטה, היינו בפרוטה במקומו, אבל משום שו"פ במדי לא חשיבי להו לומר דעתה אפרוטה, ואך זה נסתר מפסק ערוך בש"ע סי' כ"ח ס"ח דבשט"ח דידה אם אין בנייר שו"פ הוי ס' קדושין דשמא שו"פ במדי.
ועי' לקמן הערה רנג.

^{רמט} עי' לעיל ט ע"א, והערות שלנו שם.

^{רנ} עי' לעיל ט ע"ב שזה דומה לגט שנעשה בעל כרחו.

^{רנא} עי' לעיל הערה 53.

^{רנב} רש"י. עם גמר מלאכה מקודשת למ"ד אין לשכירות אלא לבסוף אלא שאין הקידושין נגמרין עד שיחזיר לה הכלי שאין מגיע לידה שום ממון ושום הנאה אלא משהחזיר לה הכלי ולא נתכוונה זו אלא שיחזיר לה הכלי לאחר גמרו ומכל מקום אינה מקודשת בכלי אלא בשכר פעולתו שבא במכוש אחרון בסוף מלאכתו כו' וכמו שפי' רש"י כו', ואפשר לפי פי' זה שאם בא אחר וקדשה בין גמרו של כלי לחזרתו מקודשת לשני ולא לראשון שלא חלו קידושי ראשון עד שעת החזרת הכלי ואפי' למ"ד אין לשכירות אלא לבסוף, ויש לי לומר עוד דמשעת גמרו חלו קידושי ראשון ובלבד שיחזירם לה שאינו מתקדשת לו בעשייתן לבד וה"ל כאילו אמרה לו עשה לי שירים ואתקדש לך משעת גמרו לכשתחזירם לי (רשב"א).

^{רנג} עי' שו"ע (אה"ע סי' כח סט"ו): אמר לה: התקדשי לי בשכר מלאכה זו שאעשה עמך, ועשה, אינה מקודשת. ויש אומרים שהיא מקודשת. הגה: אם הוא קבלן על המלאכה, דאומן קונה בשבח כלי. ואם הכלי עדיין אצלו וקדשה בשכרו, לכ"ע מקודשת, דהוה ליה כמלוה שיש עליו משכון. נתן משלו פרוטה לצורך המלאכה, וקדשה בו, מקודשת לכולי עלמא, דה"ל כמלוה ופרוטה וכו'.

ועי' ב"ש [והוא ג"כ בח"מ] אינה מקודשת. דס"ל אין אומן קונ' בשבח כלי וס"ל ישנו לשכירות מתחלה ועד סוף ונעשה כל הפרוטה מלוה גם פרוטה אחרונה נעשה מלוה קודם שנתן לידה החפץ אף על גב דקי"ל שכירות אינו משתלמת אלא בסוף מ"מ שם שכירות חל על כל פרוטה ופרוטה כיון דישנו לשכירות מתחלה ועד סוף.

ועי' ב"ש ד"ה וי"א שהיא מקודשת. כתב ב"ח בשם תוס' ר"ד בשעה שנותן לידה החפץ צריך שיאמר לה הרי את מקודשת לי בשכר כלי זה אבל מה שאמר בתחלה בשכר כלי

זה שאעשה והיא אמרה אין לא הוי קידושין כמו בגט אם אמר לאשתו הרי את מגורשת בגט שאני עתיד ליתן לך אין זה הדבור כלום עד שיאמר בעת נתינת הגט ה"ז גיטך כן ה"נ וכן כל הדינים הללו איירי בעת שנתן הכלי אמר לה ה"א מקודשת.

י"ד ע"י שו"ע (ח"מ סי' שו ס"ב): נתן לאומנים לתקן, וקלקלו, חייבים לשלם. כיצד, נתן לחרש שידה, תיבה ומגדל לקבוע בהם מסמר, ושברו, או נתן לו עצים לעשות מהם שידה, תיבה ומגדל, ונשברו אחר שנעשו, משלם לו דמי שידה, תיבה ומגדל, שאין האומן קונה בשבח כלי ע' בא"ע סי' כ"ח סט"ו: הגה הבנאי שקבל עליו לסתור הכותל ושבר האבנים או הזיק, חייב לשלם. היה סותר מצד זה ונפל מצד אחר, פטור, ואם מחמת המכה, חייב:

ביאור: נתן לאומנים - אמר לאומן עשה כלי כך וכך ואקחנו ממך למחר והוא עשה אותו וחזר זה מליקח אותו, חייב לשלם לאומן כל ההפסד מדיני דגרמי ע"י לקמן סי' שלג ס"ח (רע"א).

כיצד נתן לחרש שידה כו' - פירוש, לא מיבעיא כשהשידה תיבה כבר היתה עשויה ונתנה לו לתקן ושברה דחייב לשלם לבעל הבית, אלא אפילו לא נתן לו אלא עץ בעלמא והאומן תיקנו לכלי ואח"כ נשבר בידו דאומן, אפ"ה חייב לשלם לבעל הבית, דמיד שעשאו האומן קנאו הבעל הבית ואין לאומן עליו אלא חוב בעלמא על דמי שכרו, דאין אומן קונה בשבח הכלי דהיינו מה שנשבח העץ להיות עשוי ממנו הכלי שידה תיבה כו' (סמ"ע).

שאיין האומן קונה בשבח כלי - וי"א שזה ספק אם אומן קונה בשבח כלי, ולכן אינו חייב לשלם אלא דמי עצים, והוא הדין אם נגנב או אבד הכלי ממנו לאחר שעשאו והשביחו, ונרא' דפלוגתיהו הוי כשלא קבל עדיין האומן דמי שכירתו, דאלו קבל דמי שכירתו ליכא למ"ד שלא יתחייב להחזיר דמי (השכירות) [שידה - קצה"ח] כשקלקל, מיהו לכו"ע לענין איסור של בל תלין בקבלנות עובר משום בל תלין (ש"ך). בכל פועל שיהיה, כגון שכיר יום דלא שייך ביה אומן קונה, אם נאנס הכלי בידו לא הפסיד שכרו. וגם באומן צובע שנתן לו בעל הבית הצמר והסמנין והצבע, נוטל שכירות מעשה ידיו לבד, דגם בזה לא שייך אומן קונה בשבח כלי, אם נאנס מיד האומן ישלם בעל הבית שכרו, אבל באומן הבא לתבוע שכר אומנותו מבעל הבית אחר שנאנס הכלי מידו, והוא באומנותו השביח הכלי, נראה שיכול הבעל הבית ליפטר באומרו קים לי כמ"ד אומן קונה בשבח כלי, וכלי שלך הפסדת ונאנס מידך. ואם יש ביד האומן מומן מבעל הבית, והוא מוחזק כדין כל מוחזק, יכול לומר קים לי כמ"ד אין אומן קונה בשבח כלי, ונוטל שכרו מבעל הבית (רע"א בשם מהר"ש לבית הלוי), הנותן טבלא לאומן לצייר בה ציורין ששוחקין עליו באיסקונדרי, ואסרה על בעלים בנדר אחר שציירה קודם שפרע לו שכרו, מאחר ואין אומן קונה בשבח כלי, אין לו בגוף כלום אלא שכר הוא דמחייב עלה בעל הכלי ואין לו כח לאסור הכלי. ואפילו אם היה האומן קונה בשבח כלי, היינו היכא שיש ממשות בשבח כגון שנתן לו עצים ותיקן כלי, אבל הכא לא עשה אומן אלא ציירה בסימנין ואין בזה ממש, וכן בצביעת צמר אינו קונה. ויש חולקים, והעיקר שכל אומן קונה בשבח כלי אינו קונה כל הכלי אלא בשבח כלי, ובצבע לא שיבח הכלי כיון דאינו אלא חזותא וה"ל כמי שאינו ומש"ה אין לו מה לאסור, ואפשר שצבע בצמר הוה ספק, ולכן ספק ממונא לקולא ואין לו בממונא כלום (קצה"ח), וי"א דכל שהאומן קונה בשבח כלי אפילו השבח הוא ע"י דבר שאין בו ממש גמור, כגון שנתן לו בגד לרכוכי, קונה בהכלי בערך השבח שנשבח, כגון שמקודם היה שוה מנה וע"י השבח שוה ק"ן, יש לו שליש בהכלי, ואין הצבע בלבד שלו רק שקונה שיעור שבח בהכלי, מ"מ כשלא קלקל שבחא דהבעל הבית הוא, דהא אדעתא דהבעל הבית אשבח, ולא אמרו אומן קונה רק לענין אם הזיקו, שאין דעתו של האומן להשביח לצורך בעל

הכלי לחייב עצמו בתשלומי נזקו, ולענין שיש לו קנין על גוף השכירות, והיינו קנין שיעבוד כמו משכנו שלא בשעת הלואה, ולפ"ז בודאי דאין יכול האומן לאוסרו על הבעל הבית כשפורע לו, דכל זמן שלא קלקל שבחא דהבעל הבית הוא. והיכן דסמנין דאומן במה נקנו להבעל הבית, ופשר הדבר דהצבע דבר שאין בו ממש הוא ויצא מרשותו וזכה בו בעל הכלי (נתה"מ).

בשבח כלי - האי שבחא דבעל הבית הוא, והא דאומן קונה בשבח כלי אינו קנין גמור להיות כשלו ממש אלא קצת קנין הוא דאית ליה בגויה לקדושי אשה, כמו בע"ח דקונה משכונן לקדושי אשה והלוה יכול לסלקו בעל כרחו ותו לית ליה במשכונן ולא מידי, וה"ה בשבח הכלי עד שיסלק לו דמי שכירות אית ליה קנין לקדושי אשה ולנזקין דהיינו אם הזיק אין לו לשלם בעד השבח. ודע דכל מה שקונה אומן בשבח אינו אלא עד דפרע לו דמי שכירותו, אבל מכי פרע דמיו שוב אין לו לאומן בשבח כלום וממילא שבחא דבעל הבית, ונראה דה"ה אם התנדב האומן לתקן לו כלי בחנם דליכא דמי שכירות, א"כ הרי מעולם לא קנה בשבח כלום כיון דאין לו בשבח עד שיתן לו דמיו וזה שהתנדב בחנם הרי כאילו כבר נתקבל דמיו, ואין לו כח לקדש בו אשה וכן בהזיקו חייב כיון דליכא דמי שכירות ממילא לא קנה בשבח, כיון דאינו לוקח גמור אלא מקצת קנין עד שיפרע לו דמיו וזה כבר קיבל דמיו וה"ל כאומר התקבלתי. וכן אומן שמתקן בדמי שכירות ובעל הבית פורע לו דמיו אפילו בעל כרחו, ממילא שבחא דבעל הבית דאין צריך קנין חדש מן האומן לבעל הבית כמו בלוה שיוכל לפרוע בעל כרחו למלוה דמי משכונן. אפילו חרש שוטה וקטן יוכל לסלק דמי שכירות ואין צריך דעתן כיון דהוא אפילו בעל כרחו. גם בגניבה ואבידה חייב אפילו אחר שקיבל דמי שכירותו, דכיון דאומן דהוי שומר שכר לאו משום הנאה דתפיס ליה אאגריה אלא משום דשוכר הוי שומר שכר, א"כ לעולם הוי שומר שכר אפילו אחר שקיבל שכירותו כיון דכבר קיבל הנאה מזה החפץ עד שיאמר לו טול את שלך דאז כלתה שמירתו. קודם שפרעו דמי שכירות הוי שבחא לאומן א"כ מעולם לא נעשה שומר שכר על השבח, דהא דחייב בכלי אחר שפרעו היינו משום הנאת פרוטה דהיה לו בתחלה, אבל בשבח דבתחלה לא נעשה שומר כיון דאפילו הזיקו פטור ואחר שפרעו כלתה הנאה זו, ומש"ה ראוי שיפטור בגניבה על השבח בין קודם שפרעו בין אחר שפרעו, אלא שהיה צריך להחזיר דמי השכירות דלענין זה נעשה שומר גם על השבח שיתחייב בגניבה ואבידה נגד דמי השכירות דהיינו להפסיד השכירות, וא"כ אפילו אחר שפרע צריך להחזיר השכירות כשנגנב או נאבד, ועדיין צ"ע (קצה"ח), כנ"ל אם לא נתקלקל שבחא דבעל הבית, כיון שהשביח אדעתיה דהבעל הבית, רק לענין אם קלקל אמרינן אומן קונה מטעם דאין דעתו של אומן להקנות להבעל הבית כדי לחייב עצמו, וכן לענין שיהיה קונה כנגד דמי השכירות, היינו קנין שיעבוד כמו במשכנו שלא בשעת הלואה, ולא קנה קנין גמור כנגד דמי השכירות. ואפילו אם אומן קונה, בנאנסו חייב בשכירות, ומכ"ש כשנתן לו השכירות דא"צ להחזיר, ובגניבה ואבידה בלא"ה חייב דהאומנין שומרי שכר הן. ובאומן שעשה בחנם נראה ג"כ דאינו חייב כשקלקל למאן דס"ל דאומן קונה, דאין דעתו של האומן להשביח אדעתיה דבעל הבית לחייב עצמו בהיזק. והנה בקרקע כהאי גוונא ששכרו לבנות בית וקלקלו אחר שהשביח, ג"כ יש לומר בו אומן קונה בשבח הקרקע, דגם בקרקע בעינן שהאומן יקנה לו השבח (נתה"מ), אומן שאמר לעשות בחנם ואח"כ אמר שרוצה בתשלום, אם אין אומן קונה בשבח כלי, אינו יכול, דכיון דעשה על דעת שלא לשלם לא נתחייב מעולם בשכר, אבל אי אומן קונה בשבח כלי, יש לומר דכשתיקן הכלי ממילא קנאו, ויכול לומר איני רוצה להקנות לך בחנם, דהוי כאומר אני רוצה ליתן לך במתנה מה שתקנה דיכול לחזור, ומ"מ אפשר דכשעושה

בחנם אינו קונה בשבח כלי, וצ"ע לדינא. ועי' בפני יהושע (גיטין דף כ' ד"ה א"ל רבא) שאפילו בחנם אומן קונה בשבח כלי (רע"א).

^{יג} מה מאחר ואין יכולים להחזיר גרושותיהם, מחשש שיכעסו ויגרשו את נשותיהם, ויתחרטו מזה, תקנו להם גט מקושר, שיש בו טורח לעשותו, ובינתיים יתחרטו, ויתיישב דעתו, וצורת הגט היא שישאירו שורה בתחילה חלק, ויכתבו שיטה, ושיטה חלק ויכתבו שורה, עד ג' או ד' שורות, ואז יכפלו החלק הראשון על הכתב ויתפרו אותו, ויחזרו ויכפול החלק הב' על שורת הכתב שתחתיו ויתפרו, והעדים חותמים מבחוץ בין קשר לקשר, וכל כפל נקרא קשר (רש"י).

^{יד} עי' אה"ע סי' קמא סמ"ט: האשה שאמרה לשלוחה: קבל לי גיטי במקום פלוני, וקבלו במקום אחר, אינו גט. אבל אם אמרה: הבא לי גיטי במקום פלוני, והביאו לה במקום אחר, כשר.

^{יז} רש"י. עי' הגריש"א: אפשר דאיירי אפילו במקום איסור וכגון שהיא ישראלית גמורה ואעפ"כ רוצה בזה. ^{יח} רש"י. ועי' ר"ח שפי' מגדלת שער ומתוך שהולכת מבית לבית לקלוע שערותיה, מספרת כל הדברים ממנה (תוס').

^{יט} צ"ע אם הוא עשיר ולא מכבדים.

^ס עי' שו"ע (ח"מ סי' רז ס"ד): המוכר סתם, אע"פ שהיה בלבו שמפני כך וכך הוא מוכר, ואע"פ שנראים הדברים שלא מכר אלא לעשות כך וכך ולא נעשה, אינו חוזר שהרי לא פירש ודברים שבלב אינם דברים, ואע"פ שקודם מכירה אמר שהוא מוכר על דעת לעשות כך וכך, כיון דבשעת המכירה לא אמר אינו חוזר [מ"מ מכירה פ"א ה"ט]. הגה: מיהו אי איכא אומדנא דמוכח נתבטל המקח [תוס' כתובות צז ע"א ד"ה זבין], ויש אומרים דבמתנה דברים שבלב הויין דברים [שלטי גבורים כתובות נו ע"א אות ח].

^{סא} עי' שו"ע (ח"מ רז ס"ג) מי שמכר חצירו או שדהו ופירש בשעת המכירה שהוא מוכר כדי לילך למקום פלוני וכו' הרי זה כמוכר על תנאי, לפיכך: אם וכו' נמנע הדרך לעלות לאותה הארץ, או לא נסתייע לו לעלות וכו', הרי זה מחזיר לו הדמים ותחזור לו הקרקע, שהרי פירש שאינו מוכר אלא לעשות דבר פלוני והרי לא נעשה, וכן כל כיוצא בזה. הגה: ודוקא במוכר קרקעותיו, אבל במוכר מטלטלים לא מהני גילוי דעתו עד שיתנה בדיני תנאי:

עי' שו"ע ד"ה כדי לילך: אם אמר אדעתא למיסק כיון שהגיע לשם המקח קיים, ואם אמר אדעתא לדור, עד שידור. ועי' ט"ז: מי שמוכר ביתו ואומר שרצה לעשות איזה פעולה במקום פלוני, והלך ולא מצא שם לעשות כן, המקח בטל אף על פי שהלך כיון שלא הזכיר ההליכה. ועוד נראה, שאם אמר לילך ולדור, הוה הדירה תנאי מחדש, ואז גם הדירה מעכבת המקח, משא"כ באומר לילך לדור, דמשמע ההליכה לצורך דירה, אז הדירה אינה כתנאי, ועכ"פ אף על פי שהיתה כונתו בלי ספק ג"כ עליה, מ"מ הוי דברים שבלב ואינם דברים, רק גילוי מילתא בפירוש בעינן. ועי' פ"ת: נהי דדברים שבלב אינם דברים, מ"מ הרי ק"ל דיש דברים שאפילו אמירה לא בעינן דהוי גילוי דעת גמור ממילא, וא"כ כיון שכבר אמר בשעת מכירה שמוכר מפני שרוצה לעלות לארץ ישראל הוה כדברים שא"צ אמירה, דכי ס"ד מפני שרוצה לעלות ולחזור ולירד קא מוכר נכסיו, בודאי לדור שם קא מכוין וה"ל כאילו אמר להדיא לדור שם, אם אמר להדיא לדור מקחו בטל בדלא אשכח דירה בריח.

ועי' סמ"ע: או נמנע הדרך כו' או לא נסתייע כו' - פירוש, הן שלא הלך מחמת שהיתה מניעה בדרך כגון שנתקבצו גזלנים בדרך, הן שאין המניעה מכח הדרך רק שלא מסתייע לו מילתא מצד עצמו, שנתחדש לו ענין חליו וכיוצא בו שאינו יכול לילך, וכל כה"ג אסור ללוקח לאכול פירות עד שידע שיקיים זביני.

ועי' סמ"ע: ודוקא במוכר קרקעותיו כו' - לפי שאין דרך בני אדם למכור קרקעות שהוא מתפרנס מהן אם לא שהיתה דעתו לעקור דירתו מכאן, אבל מטלטלין פעמים שאדם מוכר.

ועי' נתה"מ: אבל במוכר מטלטלים - אחד שקנה סחורה ואמר מחמת שמכרה לאיש אחר, ועכשיו חוזר בו אותו האיש, יכול הקונה לבטל המקח. אחד שדירתו בירושלים וקנה בית או חנות בצפת, ואמר שקונה זה משום דדעתו לעקור דירה מירושלים ולקבוע דירתו בצפת, ולא אסתיע מילתא לעקור דירה או שלא הניחוהו אנשי צפת לקבוע דירה אצלם, נראה דהמכר בטל, שאין לך אומדנא גדולה מזו, דודאי אין דרך אדם לקנות קרקע במקום אחר אם לא שרצונו לקבוע דירתו באותו מקום, אמנם במטלטלין יש מח' אם יכול לבטל המקח, ועי' פ"ת החולק וסובר שהמוכר מטלטלים לא מהני גילוי דעת, משום שהוא ספק והלוקח זוכה במקחו מחמת שהוא מוחזק, והיכא דהמוכר מוחזק ידו עדיפא אפילו מהיכא דהלוקח הוא מוחזק כו'. מי שמכר כלי כסף שלו כדי ליקח בדמיו יורה לבשל בו י"ש, והדבר היה ידוע ומפורסם שבשביל כן הוא מוכר וכן אמר להדיא בשעת מכירה, ושוב טרם משך הלוקח החפצים ואף אם זה כבר קיבל כל מעותיו, מת אחיו של מוכר ונפל לו בירושה יורה כזו וא"צ לו עוד, על כן רוצה לחזור ושלא יתן החפצים להלוקח כי אם להחזיר לו מעותיו. מאחר ולא היה קנין חליפין ולא אגב קרקע אלא כסף בלא משיכה, א"כ בלא שום אומדנא כלל יכול לחזור בו כמבואר ריש סימן קצ"ח, ולענין קבלת מי שפרע או מחוסר אמנה, נראה ודאי שינוי שנשתנה הענין שנפל בו בירושה יורה כזו הוה כתרי תרעי שברמ"א סוף סימן ר"ד. ועוד דאפילו היה קנין גמור, כיון דהמחבר סימן ר"ז לא הזכיר חילוק בין קרקע למטלטלין, רק הרמ"א הגיה, א"כ המוחזק יכול לומר קים לי כהמחבר ולא נוכל להוציא ממנו.

ועי' עוד בפ"ת: דוקא במוכר, אמנם בלוקח שאינו לוקח מתוך אונס לא מהני גילוי דעת בין בקרקע בין במטלטלין וכו'.

^{סב} עי' שו"ע (אה"ע סי' לה ס"ז): האומר לשליח: קדש לי אשה במקום פלוני, וקידשה במקום אחר, אינה מקודשת. וכן בכל מה ששינה, שאם אמר לו לקדש, סתם, וקידשה על תנאי, או שאמר לו לקדשה על תנאי, וקידשה סתם או ששינה בתנאי, אינה מקודשת.

ועי' פ"ת: עי' במל"מ פ"י מה"א דין כ' שנסתפק באומר לחבירו צא וקדש לי אשה פ' והלך וקידשה קדושין דרבנן או קדושי ספק מהו אי הוי שינוי בשליחות והאריך בזה וסיים דהדבר צריך תלמוד.

^{סג} עי' שו"ע (אה"ע סי' קמא סמ"ה): השליח ששינה בשליחותו במה שאמר לו הוא או היא, לא עשה כלום. כיצד, א"ל: תנהו לה במקום פלוני, ונתנו לה במקום אחר; אל תתנהו לה אלא בעליה, ונתנו לה בבית או איפכא; או אל תתנהו לה אלא בימין, ונתנו לה בשמאל או איפכא, לא עשה כלום.

עי' ב"ש: תנהו לה במקום פלוני וכו'. דיש לומר דאין רצונו שיתן לה במקום אחר דשם יעליזו לכן יש קפידא אפילו לא אמר אל תתנהו אלא במקום פלוני, אבל אם אמר שיתן בעליה או באיזה יד מסתמא ליכא קפידא אא"כ שאמר אל תנהו אלא כך וכך.

עי' ט"ז: אלא בעליה. נראה הטעם בזה דלא הוה קפידא אלא באמר אל תתנהו וכו' כיון דאין טעם מסתבר למה אינו רוצה בבית וכן להיפך ע"כ מסתמא לא הוה קפידא עד שיאמר כן בפירוש וכן בשמאל משא"כ כשאומר במקום פלוני הוה קפידא אפילו בסתמא כיון שיש טעם נכון על זה כמו שזכרנו בשם רש"י ובפרישה נתן טעם משום דקיי"ל שאומר לחבירו בית אני מוכר לך יכול ליתן לו עליה וכמ"ש הטור סוף סי' רי"ד בחו"מ משו"ה לא הוה שינוי מעליא אם לא דאמר אלא עכ"ל ותמוה הוא מה יעשה בימין בזה.

יטו עי' שו"ע (אה"ע סי' קמא סמ"ז): אמר ליה: תן גט זה לאשתי, הרי היא במקום פלוני, ונתנו לה במקום אחר, ה"ז גט, שאין זה קפידא אלא מראה מקום.

יטו גרסת הש"ס במקום, אבל בכת"י איתא "משום".
יטו גרסת רש"י אינני רוצה להתבזות במקום זה, שהמגרש את אשתו גנאי הוא לו. וב' הגרסאות קיימות בכת"י.

יטו עי' שו"ע (אה"ע לט ס"א): המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ונמצא עליה אחד מג' נדרים אלו שדרך בני אדם להקפיד עליהם: שלא תאכל בשר, או שלא תשתה יין, או שלא תתקשט במיני צבעונים, אינה מקודשת. (ואינה צריכה גט). וה"ה לנדרים שבינו לבינה דהוה בכלל נדרים שדרך בני אדם להקפיד עליהם. נמצא עליה נדר חוץ מאלו, אף על פי שהוא אומר: מקפיד אני על זה הרי זו מקודשת. ואם אמר לה: ע"מ שאין עליך כל נדר, אפילו נמצא שנדרה שלא תאכל חרובין, אינה מקודשת. ויש מי שאומר שחוששין שמא תלך אצל חכם ויתיר לה (ולכן אסורה להנשא בלא גט).

עי' ט"ז: שלא תאכל בשר. אבל דבר שאין מקפידין בו כגון קליות ואגוזים אף על גב דזה עינוי נפש ויכול להפר לה מ"מ כאן בהקפדה רבה תליא מילתא וזה דוקא בדברים גדולים כגון בשר ויין וכדומה לזה.

ועי' ב"ש: אינה מקודשת. ואם רוצה למחול מבואר בסי' הקודם דחלין הקדושין למפרע ואין צריך קדושין אחרים ומ"ש בסי' ס' דצריך לקדשה מחדש בקדושי טעות איירי בטעות אחר או איירי בקפיד כששמע תו לא מהני מחילה.

ועי' ח"מ: וה"ה לנדרים שבינו לבינה. לאו כל נדרים שבינו לבינה המבואר ב"ד סי' רל"ד הוי קפיד' כמו דאין כל עינוי נפש הוי קפידא אלא דברים גדולים כגון נטולה אני מן היהודים וכיוצא בזה שדרך רוב בני אדם להקפיד בהם.

ועי' ח"מ: שחוששין שמא תלך אצל חכם. היש מי שאומר הוא בירושלמי וכו' ז"ל ונמצ' עליה נדרים אינה מקודשת אית תנא תני מותרת לינשא בלא גט ואית תנא תני אסורה לינשא בלא גט שלא תלך אצל חכם ותתיר את נדרה וקדושין חלין למפרע ונמצא בניה באין לידי ממזרות לפום כן אסורה לינשא בלא גט, וכבר פסקו הפוסקים הרשב"א והר"ן כמ"ד אין חוששין דלא חיישינן שמא תתקלקל עצמה וכן פסק לקמן סי' קמ"ג דכל תנאי שהוא בידה והוא בשב ואל תעשה לא חיישינן שמא תעבור עליו וא"כ איך פסק כאן דצריכה גט שמא תתקלקל עצמה וכו', ועי' ב"ש: לא חיישינן שתעבור על התנאי לקלקלה על נפשה אלא כאן חיישינן שמא לא תרצה שתהא הנדר עליה כל ימיה ותלך להתיר לה הנדר דמזה יבוא הקלקול אף שאין כוונתו לקלקל רק כוונתו לשם מצוה ולא כח"מ שנכנס בדוחקים, מיהו קשה על כל חשש זה קודם שידע הבעל דיש עליה נדרים דהא אח"כ לא מהני היתר חכם כמ"ש בסמוך א"כ למה לי הטעם שתלך לחכם תיפוק ליה שמא ימחל הבעל ולא יקפיד ואז הקידושין חלין למפרע כמ"ש בסי' הקודם דיכול למחול אפילו על התנאי שאין ממון וכו'. ועי' אב"מ דטעמא דביטל תנאי משום דאין דעתו שיתבטלו הקידושין מיד, כיון דלהנאתו התנה אין דעתו שיתבטלו הקידושין מיד אלא הדבר תלוי עד שידע בנדרים או במומין וכל שלא הקפיד בהן מקודשת, א"כ קודם שנודע לבעל אסורה להנשא לאחר כיון דאין דעתו שיתבטלו הקידושין מיד אלא הדבר תלוי עד שידע בנדרים.

יטו עי' ר"ן (כתובות לג ע"ב מדפי הר"ף): ל"ל דקדשה על תנאי וכנסה סתם הוא דאית לה כתובה כיון דהזכיר התנאי בשעת קידושין ולא הזכיר בשעת כניסה ש"מ דמחיל, ע"כ. אבל פשוט לשון המשנה שה"כנסה" היא קידושין ולא חופה, וכן הוא ברמב"ם ושו"ע, וצ"ע.

יטו רש"י. עי' שו"ע (אה"ע סי' קיז ס"ג): הנושא אשה, סתם, ונמצאו עליה נדרים שנתבארו בסימן ל"ט, תצא בלא כתובה, לא עיקר ולא תוספת.

י"ע עי' שו"ע (אה"ע סי' לט ס"ג): המקדש את האשה על מנת שאין בה מומין, ונמצאו בה א' מן המומין הפוסלים בנשים [עי' הערה רע"א], אינה מקודשת. נמצא בה מום אחר חוץ מאותן המומין, אף על פי שאמר: מקפיד אני אפי' על זה, הרי זו מקודשת.

ועי' ב"ש: נמצ' בה מום אחר. אפשר אם אמר בפ"י ע"מ שאין בה כל מום אז אפילו שאר מומין מעכבים כמו בנדרים אם אמר ע"מ שאין עליך כל נדר. ועי' פ"ת בשם השב"י, דאע"פ שהב"ש מביא כ"אפשר" כן הוא פשוט להלכה.

י"א עי' שו"ע (אה"ע סי' לט ס"ד): ומה הן המומין הפוסלים בנשים, כל המומין הפוסלים בכהנים פוסלים בנשים, ויותר עליהם בנשים ריח רע וזיעה וריח הפה (וי"א דאף ריח החוטם) (מרדכי בשם הר"ם), וקול עבה, ודדיה גסים מחברותיה טפח, וטפח בין דד לדד, ונשיכת כלב ונעשה המקום צלקת (פי' שנתרפאה המכה וקרה עליה עור ולא נשאר אלא רושם המכה), ושומא (פי' וורואה בלע"ז, רש"י) שעל הפדחת, אפילו היתה קטנה ביותר ואף על פי שאין בה שיער, וזו היא השומא שיתירה אשה על הכהנים, והוא שעומדת תחת כיפה שבראשה, פעמים נראית ופעמים אינה נראית, שאם תמיד נראית, הרי ראה ונתפייס, ואם תמיד אינה נראית, אינו מום. הגה: ואם יש מרחץ בעיר, אפילו מומין שבסתר אין מבטלים. במה דברים אמורים, כשדרך הבנות לילך למרחץ בגלוי, אבל במקום שאין הבנות הולכות למרחץ, רק בלילה ובהחבא, אפילו מומין שבגלוי מבטלין. נכפה, אם הוא לזמן קבוע, הוי מום שבסתר; ואם אינו לזמן קבוע, הוי מום שבגלוי. ועיין לקמן סי' קי"ז עוד מדיני מומין. י"א דנכפה וריח הפה אין חילוק בין מרחץ בעיר, או לא.

י"ב עי' שו"ע (אה"ע סי' סי לא ס"א) הובא בהערה מא.
י"ג עי' שו"ע (אה"ע סי' סי לא ס"ט) הובא לקמן הערה רעד.

י"ד רש"י. עי' שו"ע (אה"ע סי' לא ס"ט): קדשה בכסף פחות משה פרוטה, אף על פי ששלח לה סבלונות (פי' דורונות וכו') אחר כך, אין חוששין ששלח אותן סבלונות לשם קדושין.

עי' ח"מ: קדשה בכסף פחות משו"פ. כלומר במטבע של כסף אבל בשוה כסף חיישינן שמא שו"פ במדי. ועי' ב"ש: אין חוששין כו'. גם אין חשש שמא שוה פרוטה במקום אחר כי בכסף לא חיישינן לזה וכו', ולא כח"מ שכתב דאיירי במטבע של כסף וכבר כתבתי דאין מקדשין במטבע (עי' הערה ג).

ועי' לעיל הערה 3.

ועי' ב"ש: אין חוששין - ואין בהם אפילו קידושי ספק.
י"ה עי' שו"ע (אה"ע מה ס"ג): חוששין לכתובה, שאם כתב לה כתובה, אף על פי שלא הגיעה לידה, אם דרך מקצת אנשי העיר שמקדשין ואח"כ כותבים כתובה, חוששין שמא נתקדשה, אף על פי שאין שם סופר מצוי, ואין אומרים שמא הסופר נזדמן לו וכתב. ואם דרך כל אנשי העיר שכותבין הכתובה קודם הקדושין, אין חוששין לקדושין.
עי' ב"ש: חוששין לכתובה. אפילו לא שדיך וכן רש"י לא פי' כאן דאיירי בשדיך.

אף על פי שלא הגיע לידה - דוקא לא הגיע דאם הגיע אז הוי ודאי קידושין ואם לא הגיע אז הוי חשש קידושין ודוק' בידוע שנכתב מדעת שניהם ואם שדיך חוששין אפילו לא נכתב מדעת שניהם.

י"ו רש"י. עי' שו"ע אה"ע (סי' מא ס"ב) הובא לקמן הערה רפ. ועי' שו"ע (אה"ע סי' מא ס"ג): קדש נשים רבות כאחת, והיו בהן שתי אחיות או אשה ובתה, אם אמר: הראויה מכן לביאה מקודשת לי, הרי כולן מקודשות לו חוץ משתי אחיות או אשה ובתה וכיוצא בהן. ואם אמר: כולכן מקודשות לי, נכריות מקודשות ואחיות אינן מקודשות, וי"א שאף נכריות אינן מקודשות, הלכך נכריות מקודשות מספק.

ואם אמר: אחת מכולכן מקודשת לי, כולן, בין נכריות בין אחיות, מקודשת מספק.

ועי' ב"ש: נכריות מקודשות. דומה דין זה לאומר קני את וחמור כמ"ש בח"ה סי' ר"י דקונה וי"א ס"ל דגרע מקני את וחמור כיון שאמר הכל בדיבור א' וקני את וחמור אומר בשני דברים לפ"ז אם אמר כולכם ואחיות דומה ממש לקני את וחמור והר"ן והמגיד מחלקים בענין אחר דשם אין סבר' לו מפני שאין לזה יד לקנות מ"ה השני לא יקנה אבל הכא דרך ליקח רע וטוב ביחד והכל מקח א' ואם לא יקנה א' בטל כל המקח ואם אמר כולכן וא' מאחיות מקודשת לא הוי כקני את וחמור דהא אם היו יודעים איזה מהן קידש היו קדושין גמורים אף על גב עכשיו א"י מי קידש מ"מ הוי קידושין לחומר' לכן הנכריות מקודשות בודאי:

עי' ח"מ: וי"א שאף נכריות אינן מקודשות. אף על גב דק"ל קני את וחמור קנה מחצה (כמבואר בטור ח"ה ובש"ע סימן ר"י סעיף ג') יש לחלק בין האומר בתרי לישני את וחמור ובין האומר כולכם דכולל כולם בחד לישנא ולפ"ז אם אומר אחיות ונכריות מקודשת לי נכריות מקודשת ודאי אבל הר"ן כתב חילוק אחר בין את וחמור להכא דבשלמ' התם אין סברא לומר שמפני שזה אין לו יד לקנות שלא יקנה מי שיש לו יד אבל דרך הלוקח לקנות רע ויפה ביחד וכונתו לזכות בכולן ואם לא קנה אחיות גם נכריות אינם מקודשות אעפ"י שפרט אותן בפני עצמן:

יע' רש"י. עי' שו"ע (אה"ע סי' מא ס"ב): המקדש שתי נשים כאחת, שאסור לישא שתיהן משום ערוה, אינן מקודשות. כיצד, כגון שקדש אשה ובתה, או שתי אחיות כאחת, שאמר: הרי שתיכן מקודשות לי, אינן מקודשות ואין שום אחת מהן צריכה גט. {עי' לקמן הערה רפ'}

יע' עי' רשב"א: לאבי דלית ליה לרבה דהא אותיב עלה שם בש"ס א"כ מ"ט דשתי אחיות דאינן מקודשות וכתב דלבתר קיבלה, עוד כתב ואפשר דאביי מודה באין מסורין לביאה באשה ובתה כאחת שהאחת אוסרת ביאה השני' אילו חלו הקידושין, שאינן קידושין. ועי' אב"מ (מא סק"א): [להסביר את דברי הרשב"א] והיינו דאחת משתי אחיות אין האחת אוסרת השני' אלא מחמת ספיקא הוא דאסורה אבל גבי אשה ובתה או שתי אחיות כאחת דאוסרת אחת את שני' בודאי ה"ל קידושין שאין מסורין לביאה אפילו לאביי ובעינן כי יקח אשה ובעלה.

יע' רש"י. והקשה תוס': הא חייבי לאוין אינם ראויין לביאה ותפסי בהו קידושין לכן נראה לפרש קידושין שאין מסורין לביאה כלומר שאיסור הביאה ע"י קידושין והיינו היכא דקידש אחת משתי אחיות בסתם שמקודם הקידושין היתה כל אחת מהן מותרת ועכשיו ע"י הקידושין נאסרו שתיהן אבל חייבי לאוין איסור הביאה לא באה ע"י הקידושין שהרי מקודם לכן נאסרו לביאה כמו אחר הקידושין.

יע' עי' שו"ע (אה"ע סי' מא ס"ב): המקדש שתי נשים כאחת, שאסור לישא שתיהן משום ערוה, אינן מקודשות. כיצד, כגון שקדש אשה ובתה, או שתי אחיות כאחת, שאמר: הרי שתיכן מקודשות לי, אינן מקודשות ואין שום אחת מהן צריכה גט. ואם לא קידש אלא אחת מהן, ולא פירש איזו, כגון שאמר לאב: אחת מבנותיך מקודשת לי, וקבל האב הקדושין, או אם שתים או ג' אחיות עשתה אחת מהן שליח לחבירתה לקבל קדושה, ונתן בידה ואמר לה: אחת מכן מקודשת לי, כולן צריכות גט ממנו, ואסור לבא על שום אחת מהן, שמא היא אחות אשתו. {עי' לעיל הערה רעז'}

עי' ט"ז (וכן הוא בב"ש וח"מ): שתיהם משום ערוה. דכיון שאין הקידושין תופסין בזה אחר זה בבת אחת נמי אינן תופסין.

ועי' אב"מ: ואסור לבוא על שום אחת מהן. כתב הריטב"א בחידושו ז"ל: צ"ע גדול דהא אי אמרינן ברירה קידושין המסורין מתחלתן הוא, עכ"ל. ובתוס' ר"ד ז"ל,

ודאי אם היה אומר איזה שארצה היום או מחר בזה היה [יכול] לסמוך על ברירה כיון שתלה ברצונו אבל זה שקידש מתחלה מספק שלא בירר איזה קידש אין לומר שם ברירה. ולא איתברר דבריו בזה דודאי למאן דאית ליה ברירה אפילו היכא דלא תלה ברצונו נמי אמרי' ברירה וכשאמרי' ביומא (דף נ"ה) וכו'.

ונראה לענ"ד בזה כיון דאינו אומר איזה שארצה היום או מחר וקידש בתחלה בספק א"כ בשעת קידושין לא היו קידושין כיון דאין מסורין לביאה וכיון דלא חייל בשעת קידושין א"כ אף על גב דאח"כ מברר א' מהן תו לא אמרינן היינו הך שקידש כיון דלא היה קידושין בשעתו אלא אם אומר לאיזה שארצה יהיה הקידושין, אם כן בשעת קידושין תלה הדבר באיזה שירצה ה"ל קידושין וכו' ולפי זה לדין דק"ל קידושין שאין מסורין לביאה הוי קידושין אלא דאסור לבוא על אחת מהן משום ספק אחות אשה א"כ לאיסור שפיר מהני ברירה וכמ"ש תוס' בתמורה דהיכא דלא הוכר האיסור מהני ברירה אלא דאנן קיימא לן בדאורייתא אין ברירה.

רפ"א רש"י. צ"ע שזה לא לשון בתו סתם, אלא המקדש בתו של אדם סתם.

רבי עקיבא איגר מסכת קידושין דף נא עמוד ב
ת"ש המקדש את בתו סתם וכו' ואפ"ה לא שבק אינש מצוה דרמיא עליה ועביד מצוה דלא רמיא עליה וכו' והלכתא כאביי. והנה הרמב"ם והטור וש"ע פסקו כן להלכה במקדש בתו סתם אין הבוגרת בכלל, אף בשויתיה שליח, וכתב הר"ן אעפ"י דסוגיא זו לרבא אתמר דלא קי"ל כוותיה, אפ"ה מדרבא נשמע לאביי דלא שמעינן ליה דפליג עלה בהא, ותמיהני דמסתימת הפוסקים משמע להדיא אף לגבי קטנות גמורות בנות יום אחד אין הבוגרת בכלל ספיקון, ואיך נאמר בזה לא שביק וכו' היאך רמיא עליה, הא אדרבא אמרינן רפ"ב דקדושין אמר רב אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה, ודאי בלא"ה לא קשה על הסוגיין, ד"ל דרבא לא ס"ל הך דרב, אבל על ההלכתא קשה, וביותר קשה דאף בבוגרת ונערות איך נסמוך על סברא לענין שדיך, הא ע"כ זהו נסתר לגמרי, דהא בפשטא דמתני' משמע דאין הבוגרת בכלל אבל אינך כולהו נערות וקטנות גמורות בכלל, וא"א שאמרינן לא שביק, נימא דדעתנו ה' רק על נערות וקטנות הגדולות שיש להם דעת לומר בפלוני אני רוצה, דהוא מצוה דרמיא עליה אבל לא על הקטנות גמורות דאפילו איסורא איכא ואף למ"ש הב"ש (סי' ל"ז ס"ק י"א) דלא קי"ל כרב, מ"מ כיון דלמה דקי"ל כאביי אין הכרע לסברת לא שביק, ואנו דנין רק כיון דלא מצינו מאן דפליג עלה דרבא, ולזה יקשה ניזול בתר איפכא, כיון דלרב נסתר הך סברא דלא שביק וכו', ואי דלא קי"ל כרב, מ"מ לענין הסברא י"ל דקי"ל כן, וביותר כיון דלדין עכ"פ מצוה איכא שלא לקדש בתו הקטנה א"כ בודאי לא נקראת מצוה דרמיא עליה לקדשה, א"כ נימא לדינא במקדש בתו דאין קטנות אלו בכלל וצ"ע.

והנה על יסוד דרז"ל לא שביק וכו' כתב הר"ן מכאן יש ללמוד לראובן שהי' לו בנות הרבה ושידך אחת לשמעון אח"כ בא שמעון ואמר לראובן בתך מקודשת לי סתם, שאמרינן דעתו היה על המשודכת, וכן אביה קיבל קדושה בשבילה, דשארית ישראל לא יעשו עולה, וכ"כ תוס' בשם ר"ת, והביא ראיה מהתוספתא שלמדנו בבביתא ב' אחים וכו' ויש לדחות וכו', ורב סעדיה גאון כתב להחמיר, ובסגנון זה כתב הה"מ, הנה פתחו בשתים, להביא ב' ראיות מסוגיין וב' מהתוספתא, וסיימו בא' לדחות התוספתא, ולא ביארו לנו במה לדחות רא' א' שהיא גדולה וחזקה לכאורה, ואף דפקקנו לעיל לדינא אם קי"ל כהך ספיקא דלא שביק וכו', מ"מ בשביל חסרון ידיעתי לעמוד בסוד קדושים לא נזוז זיז כ"ש מפסקן דהראשונים, ובודאי הדין ברור כאלו ניתן מסיני דאין הבוגרת בכלל אף דשויתיה שליח, הרי חזינן דאזלינן בתר אומדנא, וכן צ"ל בכלום בוגרות וחדא מנהון שויתיה

שליח לקדשה לשמעון ואינך שוו אותו שליח סתם לקדשה לכל הבא, דבזה רק אותה שבפירוש בכלל, דדוקא לגבי נערות דצריך הרמ"ה גט לכולהו כיון דאינך רמיא עליה אבל לגבי בוגרות קיימא הסברא דהיא עדיפא, ואף דמדברי הרמ"ה שכתב ושאר בוגרות אינן בכלל דמיירי ע"כ שויתיה שליח, וכמ"ש הה"מ סק"ד, אין ראייה מהתם דאיכא ג"כ קטנות דרמיא עליה ולגבי דידהו בלא"ה אין הבוגרת בכלל, מ"מ נ"ל דמלתא דמסתבר הוא, ומצאתי לי און בב"ש ס"ק ל"ט עיין שם, הרי דג"כ סמכינן על אומדנא, א"כ טעמא בעי אמאי מחמירינן כ"כ בשדיך.

ולזה בהכרח צ"ל דעיקר דעתן של רבותינו דאין לסמוך על עניינים ואומדנות להדדי, דאולי מצוה דרמיא עליה הוא אומדנא גדולה ביותר ולא סמכינן על אומדנא להקל באיסור החמור, אמנם לפ"ז יקשה לנו מ"ש הגהת מיימוני פ"ט מה"א דכתב שם הר"ם וז"ל, ואפילו מבורר לנו דעתו של המקדש על הגדולה, אין מחשבתו מבטלת דבר שהוצאות מפיו משמע איפכא, שדבריו בלב אינם דברים, הואיל ושינה מלשון העולם שמבררים הקידושין עכ"ל, מלשון זה משמע לכאורה דכל אומדנא שבעולם לא מהני דהויין דברים שבלב, וזה בודאי יפלא בעינינו, דא"כ איך אמרינן לא שביק וכו', ואף אם נדחוק דס"ל באמת, דלמאי דקיי"ל כאביי ולא קיי"ל בהך סברא דלא שביק וכו', מלבד דדחוק לומר כן, קשה ג"כ דעכ"פ היאך ביאר הרא"ש זה מסברא דהויין דברים שבלב, הא ע"כ לא מקרי דברים שבלב, דא"כ גם לרבא מה מהני דלא שביק וכו' הא רבא בעצמו סבר קדושין (דף נ') דברים שבלב לא הוי דברים, אע"כ דלא מקרי דברים שבלב, וזהו תימא לכאורה.

ונלענ"ד דבלא"ה צריכים להבין דברי הרא"ם איך כתב אף בידוע שהמקדש כוון לזה הוי דברים שבלב א"כ איך מצינו כל האומדנות שבש"ס, כמו ההיא דב"ב (דף קמ"ו) מי שהלך למדה"י ושמע שמת בנו וכתב כל נכסיו לאחר ואח"כ בא בנו שאין מתנתו מתנה, שאלמלא ה' קיים לא ה' כותבין, וכהנה טובא בש"ס, אע"כ מוכח דכל שהענין מוכח מתוכו וגלוי לכל לא מקרי דברים שבלב, וכמ"ש הר"ן פ"ב דקדושין (דף כ"ט ע"א) וא"כ גם בההיא דהרא"ם נימא הכי ומה הפרש גלוי לכל של זה מכל אומדנא שבש"ס, וסבור הייתי לומר דדוקא היכי שלא היה עולה בדעתו לפרש דבריו כמו בהלך למדה"י, אף דמתנתו היה בשביל שבנו מת לא ה"ל לפרש דבריו דהא לדעתו דבנו מת אין נפקותא בביאור דבריו וכן במתנת שכ"מ בכולו, כיון דחשיב בנפשיה דודאי ימות, היה סבור דאין נפקותא לבאר דבריו, משא"כ הכא דאם כוונתו ה' על המשוודת, למה לא בירר קדושין דלמה סמך על זה שנבין דבריו מעצמו, א"כ מש"ה ה' אומדנא בהיפוך דבאמת דעתו שאחת מהם סתמא תהי' מקודשת.

אולם עדיין לא ניחא לי, א) דא"כ אנו באמת מסופקים בכוונתו אם כפי אומדנא דשדיך אם כפי ההוכחה, דלא ביאר דבריו דעתו בסתמא, א"כ היאך קרי ליה הרא"ם דברור לנו שדעתו של המקדש על הגדולה, הא אין הדבר ברור לנו משום ההוכחה דסתם דבריו, ומה לו להרא"ם לדברים שבלב, הא בלא"ה אנו מסופקים בדעתו, וגם עדיין ה' קשה לנו סוגיא דלא שביק וכו' כמש"ל.

ולזה נראה ברור דכוונת הרא"ם לומר אף אם ברור לנו דעת המקדש על הגדולה דהא אם לפעמים מיד אחר הקדושין אנו רואים גלוי מלתא שכוונתו ה' לזו שמיד קוראה אשתי וכדומה, או אפשר ה' ראוי להאמין לו שנתכוין לזה דהוי כמברר דבריו כמו בקדשתי את בתי וא"י למי ובא אחד ואמר קדשתי, וכמ"ש הר"ן שם, והיה ברור לנו שכן מוכח נאמנותו, מ"מ הוי דברים שבלב כיון דבשעת מעשה לא הוי גלוי לכל ה' נקרא דברים שבלב, וכדי שלא נימא כיון דעכ"פ ה' ידוע שלא נתכוון רק לחדא דאגלאי אח"כ דלא ה' כוונתו רק לזו, א"כ הוי רק כמו פירוש ולא מקרי דברים שבלב, ולזה כתב הרא"ם מדלא בירר כדרך המקדש משמע מלשונו דבאמת היו הקדושין על א' בסתמא

א"כ אף אי איגלאי מלתא אח"כ דכוונתו ה' לזו מ"מ הוי דברים שבלב, ודמי ממש לדברי תוס' גיטין (דף ל"ב ע"א) ד"ה מהו דתימא עיין שם, וממילא נסתלק קושייתנו הנ"ל, דגם דעת הרא"ם בעיקרן דאין לדמות האומדנות, ואף אם נתברר אח"כ הוי דברים שבלב, אבל אומדנא דלא שביק וכו' סמכו רז"ל דהוי גלוי לכל, וכמו כל אומדנות שבש"ס, וממילא לא הוי דברים שבלב.

ומ"ש לעיל לרב דסבר אסור לקדש בתו הקטנה נסתר סברא לא שביק אינש וכו', היטב הקשה על זה חד מחברי' נ"י דאיך אמרינן קדושין (דף נ"ב) דלרב ספוקי מספקא ליה אי כאביי או כרבא, הא לרב לשיטתיה א"א לומר כרבא, זולת דנדחק דבאמת הא דא"ר אסור לקדש את בתו וכו' רק מספיקא ס"ל כן, וגם עכ"פ עדיין בעיקר הדבר נעלם ממני הטעם, כן נראה לענ"ד.

¹⁹³ עי' תוס': דהא דמהני גזל דידה טפי מגזל דעלמא הני מילי בדשדיך אבל בדלא שדיך אדרבה גרע גזל דידה מגזל דעלמא דמצי אמרה אין שקלי ודידי שקלי ורב הוה מיירי בדלא שדיך. ועי' לעיל הערה 153.

עי' רע"א (לעיל יג ע"א): בגמ' יכולה לומר אין שקלי ודידי שקלי. נסתפקתי אם החזיר לה הגזילה והוסיף לה גם פרוטה משלו וקבלתה בשתיקה אם נימא דמקודשת או ד"ל דקבלתה מחמת שרוצית להציל את שלה, ולכאורה יש להביא רא' מסוגיא דלקמן (דף נ"ב), וש"מ המקדש בגזל אינה מקודשת אפי' בגזל דידה. ולכאורה קשה מאי ראייה היא. אימא התם מחמת שמעורב בו גם גזל אחרים, דהא האחיות אינם מקודשות. וצ"ל דההוכחה הוא דבזמן שביעית הוי יאוש, ומשמע בכה"ג דהוי יאוש ג"כ אינה מקודשת בשאר שנים. ומעתה אם איתא דבנידון הנ"ל מקודשת קשה במתני' הא נתן לה גם גזל אחרים אחר יאוש ותתקדש בו, אע"כ דמ"מ ל"ל דקבלתה מחמת שרוצית להציל שלה, אך נ"ל דאין זו הוכחה ד"ל דמתני' מיירי קודם יאוש ומש"ה בעי' שביעית, ומה דהוכיח רב דבגזל דידה אינה מקודשת היינו דסתמא קתני אף אם אין בכלכלה רק חמש פרוטות ואינו חסר לאחד מחמת גזל דאחרים רק פחות משו"פ דלא הוי חסרון כמ"ש הריטב"א לעיל (דף מ"ח) בסוגי' דהתקדשי בפקדון, אע"כ דבגזל דידה אינה מקודשת, או ד"ל דאדם יודע שאין מקדשים בגזל ואם איתא דבגזל דידה מקודשת אף שמעורב בו גזל דאחרים נימא אדם יודע ומרוצית להתקדש בגזל דידה לחוד וק"ל.

ובזה אמרתי בדרך חידוד במ"ש רש"י ז"ל (לקמן דף נ"ב א) בסוגיא הנ"ל דפירכת הש"ס ונחשבי' נמי קידושין שאין מסורין לביאה דהיינו דתפשוט דלא הוי קידושין, והוא תמוה דאמאי בחר רש"י בזה הצד שלא אליבא דהילכתא ולא מפרש איפכא, ולפי דברינו ניחא ד"ל דה' קשה לרש"י דאמאי לא חשיב רב עוד דין חדש דמוכח ממתני' והיינו מה שהוכחנו לעיל דבגזל דידה אף שנתן לה ג"כ פרוטה משלו דאינה מקודשת דאל"כ גם בשאר שני שבוע תתקדש בגזל דאחרים דמיירי לאחר יאוש דומיא דשביעית וכו"ל. אך כ"ז לאביי דמיירי באומר הראוי' לביאה וא"כ נתן כל הכלכלה לשלשה נכריות ויש בו גזל דאחרים אבל לרבא דמיירי באומר כולכם וא' מכם י"ל מסברא דלשלשה נכריות דכללם כאחת נתן חצי כלכלה ולא' מהאחיות חצי כלכלה (כמו באומר נכסיי לפלוני ולבניי) ולית בי' כלל גזל דאחרים ולא מוכח דין הנ"ל, וא"כ שפיר כ' רש"י דנחשבי' קידושין שאינן מסורין לביאה דלא הוי קידושין דלהיפוך כאביי (ודאי לא סבר) דא"כ נחשבי' דינא הנ"ל וק"ל.

בהר"ן כתב דאף דלא טענה אין שקלי ודידי שקלי מ"מ אינה מקודשת, וכן פסקינן בש"ע סי' כ"ח ס"ב, ואף למ"ש הר"ן פ"א דקדושין דאם ה' חייב לה ונתן לה סלע בסתמא ואמר התקדשי לי בו דמקודשת היינו כיון דסלע זו אינה שלה דמלוה להוצאה ניתנה, אבל אם היה לה פקדון אצלו ואמר לה התקדשי לי בו נראה ברור דדמי לגזילה דיכולה לומר דידי שקלי, ודאי אם אמר לה תני לי טבעת שלך

ואקדש אני לך בכה"ג מקודשת שאמרינן דנתנה לו במתנה שיקדש אותה בו, וכן באמר תן לי טבעת לקדש בו אשה, יש מקום לומר כיון דנתנה לו במתנה לקדש בו אשה הוי כשלו, והיא גם כן מתקדשת בו (ועי' שו"ת ח"ב סי' מ"ה).

^{רפג} עי' ח"מ: קדשה בגזל או גניבת הכותי. פשט הלשון משמע דגזל הכותי אף דלא נתייאש הכותי אפ"ה הוי מקודשת דהא אין האשה צריכה להחזיר לכותי רק מפני קדוש השם ולא מדינא ובאמת דברים הללו צ"ע דהא משמע בגמר' בכמה דוכתי דגזל וגניבת הכותים אסור מן התורה וכו' ע"כ נראה פשוט למעשה דלא הוי קידושין גמורים ואם קדשה אחר צריכה גט משניהם. ועי' פ"ת חו"מ סי' שני"ט ס"א בשם היד אליהו: אפילו למ"ד דגזילת עכו"ם אסור מן התורה, אבל השבתו אינו מחייב, שהרי זה כבר הפקעת הלוואתו.

^{רפד} עי' שו"ע (אה"ע כח סי"ז): הנכנס לבית חבירו ולקח לו כלי או אוכל וכיוצא בהם וקידש בו אשה, ובא בעל הבית, אף על פי שאמר לו: למה לא נתת לה דבר זה שהוא טוב ממה שנתת לה, אינה מקודשת, שלא אמר לו דבר זה אלא כדי שלא להתבייש עמו, והואיל וקידש בממון חבירו שלא מדעת חבירו הרי זה גזל ואינה מקודשת. ואם קדשה בדבר שאין בעל הבית מקפיד עליו, כגון תמרה או אגוז, הרי זו מקודשת מספק. הגה: אורח שיושב אצל בעה"ב, ונוטל חלקו וקידש בו, הוי מקודשת.

עי' ב"ש: כדי שלא להתבייש. כתב הריטב"א אפי' אם אמר בלשון ניהותא אמרינן משום כסופא אמר אבל אם הוי גילוי דעת דניחא ליה ולא נתאכל המעות זכה בהו אידך השתא ומקדש בהו משמע מהשתא חלין הקדושין אם הם עדיין בעין ואם יש חשש שאמר מחמת כסופא לא הוי קידושין אפי' מהשתא ולא כב"ח ורש"י והר"ן כתוב וכו' דאיירי בסרסור א"כ מהשתא יכול לקדש כשהב"ב חזי במאי הוא מקדש אבל לא למפרע וכו' ותוס' ס"ל דלא איירי בסרסור מ"ה כתבו דאיירי דהב"ב נתן לו רשות וכן מוכח דאיירי הסוגיא לענין קידושין אם הם חלין מהשתא ולא איירי דקדושין חלין למפרע דהא ק"ל יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש א"כ למה לי הטעם משום כסופא אמר ת"ל למפרע לא הוי קדושין משום דלא אמרינן מדמוחל השתא מחיל למפרע כמו דלא אמרינן ביאוש שלא מדעת.

עי' ב"ש: ה"ז מקודשת מספק - דשמא מ"מ מקפיד. ועי' ב"ש: אורח וכו'. אף על גב דאיתא בא"ח סימן ק"ע אורחים אין רשאי ליטול מלפניהם וליתן לבנו וכו' צ"ל דוקא לבנו לא יתן אבל רשאי לקדש בו אשה וכן ליתן זה לזה ע"ש בב"ח וט"ז כתב מחמת קושיא זו דאינו אלא ספק קדושין. ועי' פ"ת בשם הנוב"י.

^{רפה} לאחר שהוציא ממנו המשקה (רש"י)?
^{רפז} עי' רמב"ם (תרומות פ"ד ה"ג): התורם שלא ברשות או שירד לתוך שדה חבירו וליקט פירות שלא ברשות כדי שיקחם ותרים, אם בא בעל הבית ואמר לו כלך אצל יפות אם היו שם יפות ממה שתרם תרומתו תרומה שהרי אינו מקפיד, ואם לא היו שם יפות אין תרומתו תרומה שלא אמר לו אלא על דרך מיחוי, ואם בא בעל הבית וליקט והוסיף בין יש לו יפות מהן בין אין לו תרומתו תרומה. ביאור: כלך אצל יפות. הי' לך לילך אצל יפות מהן וליתן מהן לכהן וכ"ש אם אמר לו יפה עשית או אני מרוצה דתרומתו תרומה ואם שתק ולא א"ל כלום יש דעות בזה (דרך אמונה).

תרומתו תרומה. ואף על גב שגם הוא תרם מן היפות ולא מן הבינוניות ודרך רוב בנ"א לתרום מן הבינונית דהיינו מן היפות על היפות ומן הרעות על הרעות והוא הלך ותרים הכל מן היפות אפ"ה כיון שגילה בעה"ב דעתו דניחא לי' ואינו מקפיד תרומתו תרומה ולא אמרי' כיון שאמר לו הי' לך לקחת יותר יפות מהן הרי גילה דעתו שאין מרוצה במעשיו שלא עשה כן אלא להודיע לשליח שאין לו לחשוש לגזל (דרך אמונה).

שהרי אינו מקפיד. ר"ל שהרי גילה דעתו שאינו מקפיד ואיגלאי למפרע שניחא לי' ותרומתו תרומה למפרע ואף על גב דביאוש שלא מדעת ק"ל דלא מהני ולא אמרי' איגלאי מילתא למפרע שאני הכא דמצוה היא ופירות לאפרושי מינייהו קיימו וכיון דגלי דעתו דניחא לי' הו"ל כאילו שויה שליח מעיקרא (דרך אמונה).

שלא אמר לו אלא על דרך מיחוי. דודאי הכי קאמר לי' אם מצאת עוד יפות מאלו היית גוזלן מיהו אם פירש ואמר שכוונתי שיהי' תרומה י"ל דמועיל (דרך אמונה).

וליקט והוסיף. גלי דעתו דודאי ניחא לי' וא"כ אפי' אין יפות מהן לא כיון למחות אלא כיון לומר בדרך בדיחותא ומ"מ אף דתרומתו תרומה כיון שהשליח תרם ולא הבעלים יכול הבעלים להוסיף עליהן ולא דמי למפריש כשיעור שאין יכול שוב להוסיף כנ"ל פ"ג ה"ו דבשליח סתמא דעת הבעלים שאם ירצו יוכלו להוסיף וי"א שאין הבעלים יכולין להוסיף אא"כ לא גמר השליח עדיין לתרום (דרך אמונה).

תרומתו תרומה. וכ"ז דעת רבנו דסגי בגילוי דעת לחוד למיהוי תרומה למפרע אבל דעת רוב הראשונים שאם לא עשאו שליח לא מהני כלל גילוי דעתו שיהא תרומה למפרע ורק אם עשאו שליח ולא אמר לו לתרום מן היפה והלך ותרים מן היפה בזה מהני הגילוי דעת הנ"ל דניחא לי' שהוכיח סופו על תחלתו שאף על היפות עשאו שליח מיהו לענין שיהא תרומה מכאן ולהבא מהני הגילוי דעת אף אם לא עשאו שליח ובשו"ע העתיק כדעת רבנו אבל בחזו"א כתב שדעת רבנו לא הגענו להבינם וכל הראשונים חלקו ע"ז. האומר לחברו צא ולקוט לך תאנים מתאנתי או מלא לך כלכלה זו תאנים מוציא עליהן תרו"מ משל בעה"ב דודאי אדעתא דהכי נתן לו (דרך אמונה).

^{רפז} עי' תוס' שזה מדובר בשליח, וצ"ע אם רש"י חולק.
^{רפח} עי' רמב"ם (אישות פ"ה ה"ה): כהן שקידש בחלקו מקדשי קדשים או מקדשים קלים אינה מקודשת מפני שלא הותרו אלא לאכילה בלבד, אבל כהן שקידש בתרומה גדולה ובתרומת מעשר ובבכורים וכן לוי שקידש במעשר ראשון וישראל שקידש במעשר עני הרי זו מקודשת.

^{רפט} עי' רמב"ם (אישות פ"ה ה"ד): קידשה במעשר שני בין בשוגג בין במזיד אינה מקודשת, לפי שאין לו לעשות בו שאר חפציו עד שיתחלל שנאמר (ויקרא כ"ז) במעשר ליי' הוא.

ועי' רמב"ם (מעשר שני פ"ג ה"ז): מע"ש ממון גבוה הוא שנאמר ליי' הוא, לפיכך אינו נקנה במתנה אא"כ נתן לו הטבל והמקבל מפריש המעשר, ואין מקדשין בו את האשה ואין מוכרין אותו ואין ממשכנין אותו ואין מחליפין אותו ואין מרהינין אותו.

ביאור: מע"ש ממון גבוה הוא. ומ"מ זכות האכילה שייך לו ואסור לשום א' ליטלו ממנו שזה שלו לענין אכילה ולכן מוסיף עליו חומש כשפודהו דנחשב בעליו, וכן מורישו לבניו מה"ט וזכות האכילה דוקא לבניו כדמשמע לקמן רפ"ה, וי"א שא"א להורישו ואין היורש מוסיף חומש אבל רוב הראשונים דעתם כרבנו, ואפי' מע"ש שאין הבעלים יכולים לאכלו אסור ליטלו ממנו שיש לבעלים טובת הנאה ויכול להאכילם למי שירצה, ויש ראשונים שפסקו דמע"ש ממון הדיוט הוא ואפשר לקדש בו אשה וליתנו במתנה (דרך אמונה).

לפיכך אינו נקנה במתנה. אף על גב שמותר לתתו במתנה ואין בזה בזיון כמו במכירה מ"מ א"א להקנותו במתנה שאינו שלו ונשאר ברשות הראשון אך השני יכול לאכלו כיון שנתן לו הראשון רשות אבל אם פודהו השני אינו מוסיף חומש שהמע"ש נשאר של הראשון וי"א דחוץ לירושלים אסור ליתנו במתנה ולא הותר אלא בירושלים (דרך אמונה).

ואין מקדשין בו את האשה. ואם קידשה בו אינה מקודשת בין בשוגג בין במזיד (דרך אמונה).

רצ עי' רמב"ם (מעילה פ"ו ה"ג): המועל בקדשי בדק הבית כיון שמעל בשגגה נתחלל הקדש וזה שנהנה אחריו פטור, מעל בזדון הואיל ואינו חייב בקרבן מעילה לא נתחלל הקדש אלא הרי הוא בהוייתו ואם בא אחר ונהנה בו בשגגה מעל, במה דברים אמורים כשמעל בקדש והוציאו בתורת חולין והקנהו לאחר, אבל אם נהנה בו ופגמו ולא הקנה לאחר יש בו מועל אחר מועל.

ועי' כס"מ: וכתב הראב"ד על דברי רבינו א"א בכל זה יצא מכלל משנתנו. ואני אומר שמ"ש ובודאי בהמה דומיא דכלי שרת אינו הכרע דמדקתני רכב ע"ג בהמה משמע דבהמה טמאה איירי שדרכה ברכיבה ולא בבהמה טהורה שאין דרכה ברכיבה. ועוד דבהמה תמימה בהדיא קתני לה תלש מן החטאת ובא חבירו ותלש וכו' כולם מעלו וא"כ כי קתני רכב ע"ג בהמה ע"כ בבהמה טמאה היא, וע"פ הדברים האלה אין התוספתא סותרת המשנה דכי קתני מתני' ובא חבירו ורכב בבהמה טמאה מיירי שאינה קדושה אלא קדושת דמים דומיא דבקע בקרדום דקתני בתוספתא וכיון דבהמה דקתני במתני' אינה טהורה שקדושה קדושה הגוף אלא טמאה שאינה קדושה אלא קדושת דמים ה"ה לכלי שרת דקתני מתני' בכלי תשמיש איירי שאינם קדושים אלא קדושת דמים ויש בהם מועל אחר מועל ובהם באו מוסכמים המשנה והתוספתא. אך קשה לזה דאמרי' בגמ' מני מתני' ר' נחמיה היא וכו' עד לא כ"ש ופירש"י אם אחרים מביאין לקדושתן כלומר כיון דכלי שרת חמירי וכו' משמע בהדיא דכלי שרת דתנן במתני' בכלי שרת ממש הוא. לכן נראה שרבינו מפרש דכלי שרת דמתני' כלי שרת ממש הם וכבר הזכירה רבינו בסמוך לקמן ואף על פי שכתבו בלשון יראה לי היינו לענין שאם נתנה לחבירו וחבירו לחבירו כולם מעלו אבל לענין שיש בו מועל אחר מועל מדינא הוא מאחר שהיא קדושה קדושת הגוף וכלי תשמיש שכתב כאן היינו כגון קרדום וכיוצא בו שאינם קדושים אלא קדושת דמים וכדאייתא בתוספתא והוא נלמד ממתני' דקתני ע"ג בהמה ומיירי בבהמה טמאה שאינה קדושה אלא קדושת דמים וכדפרישית ומינה נילף לכלי תשמיש שאינם קדושים אלא קדושת דמים.

רצ עי' תוס' שהקשה שלא אשכחן בשום דוכתא דנשים אסורות ליכנס בעזרה וכו' ועוד הרי סוטה וזוירה נכנסות בעזרה להניף לכך נראה לי וכי אשה בעזרה להתקדש מנין הרי אין רגילות שתכנס לשם כדי להתקדש שהרי בזיון הוא ומילתא דלא שכיחא היא ולא איירי תנא מזה.

ועי' תוספתא ערכין (פרק ב הלכה א): לעולם לא נראית אשה בעזרה אלא בשעת קרבנה בלבד.

ועי' ר' בחיי ויקרא י' יד שנשאר עם דעת רש"י.

רצ פ' חוטפים של הצנועים (תוס').

רצ פ' של גרגון אחר (תוס').

רצ הקשה הגריש"א: צ"ב מה הראיה מהסיפא שכך גם פירוש הרישא, עוד צ"ב למה קראו לו בן חמצן ולא קראו לו גזלן, אך קושיא א' מתורצת בחברתה, דדיוק הגמ' מדלא קראו לו גזלן, הרי מוכח דאינו גזלן ממש, מכיון דבקדשים אין לו זכות ממון, ולכך קראוהו רק בן חמצן, ובירושלמי הגירסא שקראו לו חטפן, ומזה מוכח דר"י ס"ל דאסור לחלוק, ומ"ש חולקין היינו חוטפין.

רצ עי' שקלים פ"ו מ"ה: שלשה עשר שופרות היו במקדש, וכתוב עליהם: תקלין חדתין, ותקלין עתיקין, קינין, וגוזלי עולה, עצים, ולבונה, זהב לכפורת, ששה לנדבה. תקלין חדתין שבכל שנה ושנה. ועתיקין מי שלא שקל אשתקד שוקל לשנה הבאה, וכו'.

רצ עי' שקלים (פ"ד מ"ב): פרה ושעיר המשתלח וכו' באין מתרומת הלשכה וכו' אמת המים וחומת העיר ומגדלותיה וכל צורכי העיר באין משירי הלשכה וכו'.

רצ עי' רמב"ם לעיל הערה 824, וצ"ע אם זה מח' רמב"ם ורש"י.

רצ עי' שו"ע י"ד סי' רד ס"ב: [עיקר נדר האמור בתורה הוא שיתפס בדבר הנדור, כגון שאומר "ככר זה עלי כקרבן"] לאו דוקא מתפס בקרבן אלא ה"ה בכל דבר הקדוש בקדושת הפה, כגון שאומר ככר זה כאימרא כדירים כמזבח כהיכל כירושלים, או כאחד מכל משמשי מזבח הרי זה נדר: הגה אם נדר בשלחן שבמקדש הוי נדר, אבל אם אמר כשלחן סתם ולא אמר כשלחן הקדש אין זה כלום, ומכל מקום בעם הארץ יש להתיר שלא יהא פרוץ בנדרים ביאור: כאימרא – כשה לקרבן שסתם נדרים להחמיר (ט"ז, ש"ך).

נדירים – כדיר של בהמות של קרבנות או כדיר של עצים השייכים לקרבנות (ט"ז, ש"ך).

כירושלים – ו"א דחומתיה משירי הלשכה אתו. ו"א כקרבנות שבירושלים (ט"ז וש"ך).

נדר בשלחן – ו"ח שגם בזה המתפס בשלחן הוה נדר (ט"ז), ו"א שרק עם הארץ צריך התרה (ש"ך).

רצ עי' לעיל הערה 831.

ש עי' רש"י (שבת יט ע"א), שההבדל בין בוסר לסמדר, שלסובר יש משקה, ולא בסמדר?.

ש עי' רמב"ם (מעשר שני ונטע רבעי פ"ח ה"ז): הלוקח פירות בסלע של כסף מעשר ומשך הפירות ולא הספיק ליתן הסלע עד שהוקרו הפירות ועמדו בשתים, ה"ז מפריש עליהן סלע בלבד שנאמר ונתן (את) הכסף וקם לו בנתנית הכסף קונה והשכר למעשר. [ראב"ד] הלוקח בסלע וכו' עד הרי זה מפריש עליה סלע בלבד. א"א אי אפשר לזה בלא שיבוס שהרי לא נתן לו כסף ובמשיכתו הוא קונה כדי שלא יהא הדיוט חמור מהקדש ועוד שבוש אחר שהלוקח פירות של חולין להחליפן בכסף מעשר מה עשה המעשר בכאן והלא הפירות שנמשכו חולין הם אטו אפטרופוס של מעשר הוא שיהא ידו כיד המעשר והמשנה לא דברה בענין זה אבל הוא במשנה משך ממנו מעשר בסלע ולא הספיק לפדותו עד שעמד בשתים משמע שהפירות הם המעשר, ולענין המשנה נראה כי המעשר נקנה במשיכה ולא מכח הדיוט שלא יהא חמור מהקדש שהרי מעשר הוא וכשהוא נקנה בסלע מה כח הוא לו והלא ריעותא הוא לו שאינו תופס לקדושתו אלא סלע וסוף דבר מה שאמרו בגמרא סותר את דבריו וכל שאמר שהרי אמרו על זאת המשנה מתניתין דלא כרשב"ג דתנינן רשב"ג אומר לעולם משיכת מעשר שני הוא פדיונו מכלל דמתני' אינו נקנה במשיכה, ולפי זה הגמרא מה שאמר במשנה נותן לו סלע ומשתכר בסלע ומע"ש שלו המוכר משתכר בסלע קאמר ומעשר שני של מוכר קאמר שאם רצה ליטול מן המעשר בסלע נוטל. ועם כל זה אין דעתי נוחה ואומר לי לבי שכל המשנה הולכת על מדת הדין שהמעשר אינו מתחלל אלא בשעת מתן מעות מיהו המוכר והלוקח נדונין כשעת משיכה הילכך משך בסלע ועמד בשתים נותן סלע ומשתכר הלוקח בסלע הפירות ויהיו שלו בתורת מעשר ויאכלם בירושלים או יפדם לעצמו וזהו שאמר מעשר שני שלו ואם משך בשתים והוזלו ועמדו בסלע פודה אותה בסלע של חולין כשעת פדיונו מ"מ נותן למוכר סלע אחר כשעת משיכה ואפילו הוא של מעשר שני שאין זה אלא כפורע חוב בעלמא ואף על פי שאין פורעין חוב ממעשר שני שאני הכא שמשעה ראשונה ממעשר היה החוב והכי איתא בגמרא בראש המסכתא ואם היה המוכר ע"ה נותן לו אותו הסלע הב' מן הדמאי אבל לא מן הודאי ועל אותו הסלע השני שנותן ממעשר שני אמרו בגמרא כשיפדה אותו אינו מוסיף עליו חומש פירוש אם יבא הלוקח לפדותו לא נחשוב אותו כפודה ממעשרו אלא כפודה מעשר של מוכר שכבר קנאו בפרעונו, וכל זו המשנה דלא כרב"ג דהוא דאמר חללו כשעת משיכתו, זהו דרך הישר בעיני וערב עלי.

ועי' דרך אמונה: סלע בלבד. תיבת בלבד ט"ס והכוונה שצריך להפריש עוד סלע של מע"ש מלבד הסלע שנותן למוכר והטעם שלהמוכר כיון שמשך כבר קנה את הפירות ואין חייב לתת לו אלא סלע כמו שהיו שוין בשעת מכירה

אבל מ"מ מעות המע"ש עדיין לא נתחלל כ"ז שלא נתן את הכסף ועתה שוה הפירות ב' סלעים ולכן נותן להמוכר סלע א' וסלע שניה יחלל מעות מע"ש ויהא שלו נמצא המעשר תופס כאן עוד סלע וזהו שסיים רבנו והשכר למעשר דהיינו שהמעשר נשכר כאן עוד סלע שמתפס עוד סלע בדמי המעשר על פירות אלו א"כ בעל המעשר הרויח כאן שפדה עוד סלע מדמי המעשר [ולכאורה נראה שאין מוכרח לעשות כן אלא יכול להשאיר חצי הפירות חולין אבל כיון שאין יודע איזה המע"ש שנתחלל עליהן ואיזה החולין ומוכרח לנהוג בשניהן קדושת מע"ש לכן מוטב לו לחלל עוד סלע של מע"ש עליהן בכ"מ שהן ואוכל הכל בקדושת מעשר] ומה שפורע הסלע הראשונה מדמי מע"ש אין זה נקרא פורע חובו מדמי מע"ש דאסור כנ"ל פ"ג הכ"א כיון שמשעה הראשונה לא נתחייב לו אלא מע"ש.

ועי' גר"ח: הלוקח פירות בסלע של כסף מעשר ומשך הפירות ולא הספיק ליתן הסלע עד שהוקרו הפירות ועמדו בשתים הרי זה מפריש עליהן סלע בלבד שנאמר ונתן הכסף וקם לו בנתינת הכסף קונה והשכר למעשר, משך פירות בשתי סלעים ולא הספיק ליתן המעות עד שהוזלו הפירות ועמדו בסלע אינו מפריש עליהן ממעות מעשר שני אלא סלע אחת ומוסיף עליה סלע שניה מן החולין ונותן למוכר, נתן לו סלע של מעשר ולא הספיק למשוך הפירות עד שעמדו בשתים מה שפדה פדה והדין ביניהם, נתן לו סלעים שתים של מעשר ולא הספיק למשוך הפירות עד שחזרו להיות בסלע מה שפדה פדה ומדת הדין ביניהם שהמעשר שני פדיתו היא משיכתו עכ"ל.

ובהשגות ז"ל אי אפשר וכו' שהרי לא נתן לו כסף ובמשיכתו הוא קונה כדי שלא יהא הדיוט חמור מהקדש, ועוד וכו' שהלוקח פירות של חולין להחליפם בכסף מעשר מה עשה המעשר בכאן והלא הפירות שנמשכו חולין הם אטו אפוטרופוס של מעשר הוא שיהא ידו כיד המעשר, והמשנה לא דברה בענין זה, אבל הוא במשנה משך ממנו מעשר בסלע ולא הספיק לפדותו עד שעמד בשתים משמע שהפירות הם המעשר וכו' עכ"ל, ופליגי הרמב"ם והראב"ד, דהרמב"ם מפרש להמשנה דמשך הימנו פירות דר"ל שמשך פירות חולין שיחולל הכסף מעשר שני עליהן, והראב"ד מפרש דאיירי במשך פירות מעשר שני עצמן, והשגת הראב"ד הרי מבוארת במה שכתב הרמב"ם על משיכת הפירות הקרא דנותן הכסף וקם לו, והלא משיכת הפירות קנין משיכה היא דהויא ולא קנין כסף.

ואשר יראה לומר בדעת הרמב"ם, דהנה יסוד דין קנין כסף הוא מה שקונה את הדבר שכנגדו, ויסוד דין קנין משיכה הוא מה שקונה את גוף הדבר וממילא דנתחייב שכנגדו בתשלומיו, והרי גם שוה כסף מהני לקנות את הדבר שכנגדו, וכדתנן להדיא בקידושין דף כ"ח [ע"א] כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו כיצד החליף שור בפרה וכו', ומבואר שם בסוגיא דהוא מדין קנין כסף, הרי להדיא דגם שוה כסף חשוב כסף לעשות קנין כסף לקנות את שכנגדו, וע"כ ס"ל להרמב"ם דבמשיכת פירות החולין חייב דין קנין כסף לקנות את הכסף מעשר שני שכנגדם, וכן הרי תנן להדיא בבכורות דף נ"א [ע"א] אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות ולא בהקדשות ומפרש שם בגמ' ולא הקדשות בכל אלו, וכן הוא בב"מ דף נ"ד [ע"א] דהקדש אינו מתחלל על הקרקע, הא כל מטלטלין ושוה כסף מחללין הקדשות עליו, וכדררשינן בספרא בחוקותי פ"א אין לי אלא סלעים מנין לרבות כל דבר המיטלטל ת"ל ופדה, והיינו משום דשוה כסף ככסף לגבי החילול, וכן הוא גם בעיקר הקנין, דהרי בהקדשות הא מלבד דצריך להתחלל על הכסף, הרי עיקר חילולו דין קנין כסף ביה דהכסף קונה את ההקדש להתחלל עליו, וכדתנן בקידושין דף כ"ח [ע"ב] רשות הגבוה בכסף דהיינו קנין כסף, וכן בקידושין דף ה' [ע"ב] מה לכסף שכן פודין בו הקדש ומעשר שני דאיירי ג"כ לענין קנין כסף, ובעל כרחך דכל שוה

כסף ככסף בין לענין חילול ובין לענין קנין החילול, וע"כ הוא הדין הכא נחשבין הפירות ככסף לעשות הקנין והחילול של כסף המעשר שני. ולא תקשי מהא דמבואר בב"מ בפ' הזהב [דף מ"ד ע"א] דדין קנין כסף תלוי באם חשוב כספא או פירי, ומשום דהכל לפי הנישום אם הוא בתורת כסף או בתורת פירי, דכל זה הוא רק בקנין הדיוט, דהתם הוא דהוי דינא דהכל לפי הנישום והטבעא הוא כספא, משא"כ בקנין הקדש ומעשר שני, כיון דעיקר דין חילולו הוא, דבזה דחייל על החולין דין הקדש ומעשר שני, בזה הוא שנעשה שיצא ההקדש לחולין, וזהו גופיה עצם הקנין ג"כ, ע"כ אמרינן דלעולם החולין הם דחשיבי כספא, שקונין את ההקדש ומחללין אותו, וגוף הדבר המקודש מיקרי פירי וגוף הדבר הנקנה, וע"כ זהו שהביא הרמב"ם הקרא דנותן הכסף, כיון דדין קנין כסף כאן לגבי החילול, מה דהפירות שהן שוה כסף של חולין נעשין כסף לקנין המעשר שני וחילולו, וכמו שנתבאר.

ואכתי צ"ע דברי הרמב"ם, דהרי במתני' דמשך הימנו פירות והוקרו הא תנן נותן סלע ומשתכר בסלע ומעשר שני שלו, ופ"י הרמב"ם בפירוש המשניות שם דהפירוש דמשתכר בסלע הוא מפני שמפריש שתי סלעים ממעשר שני שיוצאין לחולין ולהמוכר אינו נותן רק סלע אחת והסלע השניה הוא משתכר, ואיך פסק הרמב"ם דהשכר למעשר ואינו מפריש ממעשר שני אלא סלע כיון דתנן במפריש ממעשר שני שתי סלעים. ועוד דבמתני' הא תנן ולא הספיק לפדותו, הרי להדיא דהחילול והפדיון לא נעשה עוד במשיכת הפירות עד שעת נתינת הכסף, ובעל כרחך דבמשיכת הפירות אין בזה דין קנין כסף, ורק קנין משיכה הוא שיש בזה, שאינו קונה כנגדו את הכסף מעשר שני, ורק דנתחייב שכנגדו בתשלומי כסף המעשר שני, וע"כ לא נעשה עוד במשיכת הפירות מעשה החילול ופדיון, ומש"ה הוא דמשתכר בסלע ויצאו שני סלעים של מעשר שני לחולין כיון דאכתי לא נעשה עוד מעשה החילול, ולפי מה שכתבנו דיש במשיכת הפירות דין קנין כסף שקונה את שכנגדו, א"כ הא קנה במשיכת הפירות עצם הכסף של מעשר שני, וצריך להיות נעשה במשיכת הפירות גם עצם מעשה החילול. ונראה לומר, על פי מה דאיתא בקידושין דף נ"ד ע"ב ת"ש משך הימנו מעשר בסלע ולא הספיק לפדותו עד שעמד בשתים נותן סלע ומשתכר בסלע ומעשר שני שלו, מני אילימא ר' מאיר אמאי משתכר בסלע ונתן הכסף וקם לו אמר רחמנא אלא לאו ר"י ע"כ, ופירש"י דהקושיא הויא דאם מעשר שני ממון גבוה הוא א"כ אין המעשר שני נקנה במשיכה כי אם בנתינת הכסף, וכל זה הוא אם נפרש המשנה דמשך הימנו מעשר שהפירות הם מעשר שני וא"כ הוי זה רק קנין משיכה, אבל לדעת הרמב"ם דהמשיכה היא בפירות חולין, וגם דהרי הוא קנין כסף, א"כ הא קשה מאי פריך הגמ' מקרא דנותן הכסף, כיון דהכא באמת הוי קנין כסף, וכבר הקשה התו"ט מסוגיא זו על הרמב"ם.

ואשר יראה לומר לדעת הרמב"ם, דהנה בפדיון מעשר שני הכא דהחילול נעשה ע"י המקח הרי איכא שני דברים, עצם מעשה החילול מה שמתחלל קדושת המעשר שני שבהכסף על הפירות חולין, ועוד איכא בזה דין קנין בפני עצמו לבד החילול, מה שקונה את הפירות מחברו, ולפי זה נראה דנהי דלענין עצם החילול איכא גזירת הכתוב דנותן הכסף דנתינת הכסף קונה, וגם דפירות הנישומין של חולין חשיבי כספא לגבי הכסף מעשר שני, אבל לענין הקנין הדר דינו ככל קנין דעלמא של הדיוט, דדוקא משיכה היא דקונה ולא כסף, וגם דהפירות הנישומין חשובין פירי, ורק הקייץ הוא דחשוב כספא. ולפי זה הכא במעשר שני אם מועיל משיכת הפירות לענין קנית הכסף מעשר שני הדין תלוי, דאם מעשר שני ממון גבוה הוא א"כ גם דין קנינו הוא בכלל הא דתנן רשות הגבוה בכסף דכסף קונה ביה, וגם זה דהפירות הנישומין חשיבי כספא לגבי כסף המעשר שני שייך גם לענין דין קנינו, וכדין פדיונו כן דין קנינו, כיון דהוא

קנין של גבוה, משא"כ אם מעשר שני הוא ממון הדיוט, אז נתחלק דין קנינו מדין פדיונו, דנהי דהפירות נחשבין כספא לגבי פדיון, אבל דין קנינו הוא ככל קנין הדיוט, דמעוה אינן קונות, וגם דפירות הנישומין לא הויין כספא כלל, ורק דמשיכתן היא קנין משיכה. אשר ע"כ זהו ביאור הסוגיא, דהנה במתני' הא תנן דמשתכר בסלע, והיינו משום דנתחלק דין קנינו מדין פדיונו, וכיון דלענין הקנין הא הוי זאת קנין משיכה ולא קנין כסף, ולא נעשה עוד קנין בכסף המעשר שני שכנגדו, א"כ ממילא דלא נעשה עוד מעשה החילול של מעשר שני במשיכת הפירות, ורק ע"י נתינת הכסף שלאחר כך שנקנה בזה עצם כסף המעשר שני בזה הוא שנעשה מעשה החילול, וכיון דהוקרו בינתיים ועמדו בשעת נתינת הכסף דהוא שעת עשית החילול בשתים, ע"כ מתחלל מהכסף מעשר שני שתי סלעים, וזהו דתנן דהשכר לו ולא למעשר, דלהמוכר אינו נותן רק סלע אחת, דהפירות עצמן הרי כבר קנאם בסלע ע"י משיכתם, וא"כ כל זה הוא אם מעשר שני ממון הדיוט, משא"כ אם מעשר שני ממון גבוה דאז הרי חשיבא משיכת הפירות קנין כסף ומועיל לקנות את הכסף מעשר שני על ידו, ונמצא דמשיכת הפירות גומרין גם החילול של המעשר שני שנעשה ע"י קניית הכסף, וא"כ הרי ממילא דהשכר למעשר שני, כיון דכבר נעשה החילול והקנין, וזהו דקאמר הגמ' דלר"מ דמעשר שני ממון גבוה הוא והוי זאת קנין כסף, אמאי משתכר בסלע ונתן הכסף וקם לו אמר רחמנא, ר"ל והכא הא הוי ג"כ קנין כסף, וצריך להיות השכר למעשר, אלא ודאי דר"י היא דמעשר שני ממון הדיוט, ומשיכת הפירות היא קנין משיכה, וע"כ השכר לעצמו וכמו שנתבאר. ולפי זה הרי מיושב היטב הא דפסק הרמב"ם דהשכר למעשר שני והוי קנין כסף, ודלא כמשנתנו דתנן דהשכר לעצמו, דהא אנו ק"ל דמעשר שני ממון גבוה, וע"כ שפיר ק"ל דהשכר למעשר שני, וכדבהאנו מהסוגיא דקידושין, וכן לשון הרמב"ם שמביא הקרא דונתן הכסף מוכיח דכוון להביא הסוגיא דקידושין, והיינו כמו שכתבנו.

והנה צ"ע עוד בדברי הרמב"ם שם, שפסק דבמשך הפירות בשתי סלעים והוזלו אינו מפריש ממעות מעשר שני אלא סלע, ולדעת הרמב"ם דמשיכת הפירות חשיבא קנין כסף שגומר החילול של כסף המעשר שני, א"כ מאי מהניא מה שהוזלו אח"כ ואמאי אינו מפריש אלא סלע. ועוד צ"ע דברי הרמב"ם שמחלק בין הוקרו להוזלו, והרי במתני' מבואר להדיא דהוזלו והוקרו שוין הן בדינן, דבתרווייהו אזלינן רק בתר הפרשת הכסף, וקשה על הרמב"ם שחילק בינייהו. ועוד יותר קשה מהא דאיתא בירושלמי פ"ד דמעשר שני ופסק כן הרמב"ם בפ"ה מהלכות מעשר שני וז"ל הפודה מעשר שני ביתר על דמיו לא נתפסה התוספת למעשר, וא"כ הרי אין לחלק בין הוקרו להוזלו כיון דסוף סוף לא הותפס רק כפי שוויו של שעת פדיונו, וממה נפשך אם פדיונו הוא בשעת משיכת הפירות א"כ גם בהוזלו צריך להפריש שתי סלעים, ואם נימא דפדיונו הוא בשעת הפרשת הכסף א"כ בהוקרו אין המעשר תופס יותר מדמיו ואמאי אינו נותן אלא סלע, ובמה חלוק הוקרו מהוזלו, וצ"ע.

והנראה לומר בזה, דהנה באמת צ"ע דברי הרמב"ם שכתב דאם משך הפירות בסלע והוקרו אינו נותן אלא סלע משום דקנה במשיכת הפירות מדין ונתן הכסף וקם לו, וקשה דהלא אכתי לא הוברר במסויים על איזה סלע של מעשר שני הוא עושה מעשה הפדיון, וא"כ איך יוברר אח"כ בהפרשת הסלע למפרע שנעשה החילול במשיכת הפירות, והלא זה שייך לדין ברירה, וכמבואר בעירובין דף ל"ז [ע"ב] דהאומר מעשר וכו' מחולל על הסלע שתעלה בידי תלוי בדין ברירה, ואנן הרי ק"ל דבדאורייתא אין ברירה, [ואף על גב דהרמב"ם בפ"ד דמעשר שני ה"טו פסק גם שם דמחולל, אכן הרי שם בעירובין דף ל"ז איפלגי בזה תנאי והכא הוי סתם משנה בלא שום פלוגתא כלל], וצ"ע. ואשר יראה לומר בזה, דהנה בפדיון מעשר שני איכא שני דברים, חדא עצם

החילול מה שמתחלל קדושת המעשר שני על החולין, ועוד יש בזה דין קנין כסף, דמעשה זו גופה של חילול יסוד חלות דינה הוא מדין קנין כסף, שהחולין נעשין כסף קנין לעשית מעשה זו של חילול, וע"י דין קנין כסף הוא דמיקיימא וחלה מעשה זו של חילול, [ובהכי מתישבא קושית התוס' בב"ק דף ס"ח [ע"א] על הא דאמרינן התם דאין אדם יכול לחלל נטע רבעי שאינו ברשותו דמוכח מזה דדין פדיון מעשר שני ונטע רבעי הוא דבר התלוי בבעלים ואין אדם יכול לחלל מעשר שני ונטע רבעי של חבירו שלא מדעתו, ומאי שנא מפטר חמור דיכול לפדות של חבירו אף שלא מדעתו וכדמוכח בבכורות דף י"א, עיין שם בדברי התוס', ולפי דברינו ניחא, דבפטר חמור כיון דאין השה נתפס תחת הפטר חמור א"כ אין בפדיונו שום מעשה קנין, ורק הפקעת איסורא בעלמא, ועל כן אין זה שייך לבעלים, משא"כ בפדיון מעשר שני ונטע רבעי דדין חילול דין קנין כסף ביה ע"כ הוי ככל מעשה קנין דעלמא דצריך דוקא דעת בעלים], ונמצא דנתינת הכסף של חולין תרתי בה, דין מעשה חילול, ודין מעשה קנין כסף לעשית החילול.

אשר לפ"ז ניחא היטב דברי הרמב"ם דמשיכת פירות החולין היא כסף לענין דין חילול וקונה מדין כסף, ולא תקשי מהסוגיא דעירובין דכל שאינו מבורר השתא בשעת חילול איזה סלע שנעשה בו החילול הוא תלוי בדין ברירה, דבאמת אין הכי נמי גם לדעת הרמב"ם דחלות החילול הוא רק אח"כ בהפרשת הסלע של מעשר שני, והא דמשיכת הפירות קונה מדין כסף הוא רק לענין דין מעשה הקנין, דבמשיכת הפירות נעשה ונגמר דין קנין כסף של החילול שיחול אח"כ בשעה שהסלע של מעשר שני יופרש ויבורר, והוי כמו קנין כסף על לאחר זמן דמבואר בקידושין דף ס' דמהני, והכי נמי הכא חייל במשיכת הפירות דין קנין כסף של חילול, והשתא אין זה שייך עוד לברירה כיון דהפקעת קדושת המעשר שני מהכסף יהיה לאחר זמן ברירתו, ורק מעשה הקנין כסף הוא שנעשה עכשיו דהוי כמו קנין לאחר זמן דמהני. אשר לפ"ז נראה, דלענין דין שומת שווייהן של הפירות אזלינן בהכסף והפירות חולין בכל חד בתר דידיה, ולענין הפירות חולין אזלינן בדין יוקרא וזולא בתר שעת קנייתם של הפירות, בשעה שנקנו על הדין חילול, ולענין הכסף מעשר אזלינן רק בתר שעת חילולו והפקעת קדושתן של הכסף מעשר. אשר על כן שפיר מחלק הרמב"ם בין הוקרו להוזלו, דבהוקרו הרי אנו דנין לענין הדין דמעשר שני אינו תופס יותר מכדי דמיו, וא"כ הלא עיקר הדין הוא על הפירות חולין אם יכולין הן להתפס בקדושת מעשר שני של הסלע אם לא, ועל כן כיון דהפירות הרי כבר נקנו במשיכתם לעשית החילול של מעשר שני בדמי סלע, ע"כ שפיר הותפסו הפירות כולן ונכנסו בדמי מעשר שני של סלע, משא"כ בהוזלו דאיירינן לענין חילול והפקעת קדושת המעשר שני של הכסף בפחות מדמיו, ע"כ אזלינן רק בתר שעת הפרשת הכסף, שאז הוא שעת חילולו והפקעת קדושתו וכמו שנתבאר, וכיון דאז אין הפירות שוין אלא סלע ע"כ אין מתחלל ממעות מעשר שני אלא סלע אחת. והשתא לא תקשי מהא דבמתני' מבואר דהוזלו והוקרו שוין הן בדינן, דלפי מה שנתבאר הרי הא דבהוקרו אינו נותן אלא סלע הוא משום שכבר נגמר הדין קנין כסף של החילול במשיכת הפירות, ונקנו הפירות להיות נתפסין בדמי מעשר שני של סלע, ועל כן אינו מפריש אלא סלע, וא"כ כל זה הוא לפי מה דק"ל מעשר שני ממון גבוה הוא, משא"כ המשנה דאתיא כר"י דמעשר שני ממון הדיוט הוא וכדבהאנו מהסוגיא דקידושין, וא"כ הא נמצא דהכל נעשה רק אח"כ בהפרשת הכסף, ואז הוא דהוי מעשה הקנין כסף עם גמר החילול ביחד וכמו שנתבאר, ועל כן הכל תלוי רק בתר שיווי הפירות בשעת נתינת הכסף ואין חילוק בין הוקרו להוזלו, ומיושב היטב דעת הרמב"ם וכמו שכתבנו.

והנה בדברי הראב"ד שם עוד וז"ל ועוד שהלוקח פירות חולין להחליפן בכסף מעשר מה עשה המעשר בכאן והלא

הפירות שנמשכו חולין הן אטו אפוטרופוס של מעשר הוא שיהא ידו כיד המעשר וכו', וביאור דבריו הוא, דהראב"ד לטעמיה דס"ל דמשיכת הפירות חולין דין קנין משיכה הוא דאית בה ולא דין כסף, וא"כ הא נמצא דמשיכת הפירות חולין עוד לא נעשה שום קנין בכסף המעשר שני, דהרי משיכה אינה קונה את הדבר שכנגדו, ונמצא דכל הקנין הכא נעשה לעת עתה רק בהפירות חולין לבד, שהלוקח קנה מהמוכר פירות חולין, וגם החיוב תשלומין שנעשה ע"י המשיכה הוא ג"כ רק בין המוכר והלוקח בלבד שהלוקח נתחייב לשלם לו מאיזה מעות שירצה, וזהו שהשיג הראב"ד דמה עשה המעשר בכאן, וזה טעם דממילא לא שייך הכא לא הדין דונתן הכסף וקם לו וגם לא הדין דלא יהא כח הדיט חמור מכח הקדש כיון דהכא הוא קנין פשוט של הדיט בלבד ואינו שייך כלל להמעשר שני, אכן הרמב"ם לטעמיה דס"ל דמשיכת הפירות חולין דין קנין כסף בה, שקונה את שכנגדו, וא"כ הא נמצא דמשיכת פירות החולין נקנה עצם הכסף של מעשר שני, ועל כן שפיר הוי זאת קנין של מעשר שני. אלא דבאמת קשה עוד לדעת הרמב"ם, דנראה דאף אם מעשר שני ממון גבוה מ"מ לא שייך על הקנין הך דינא דונתן הכסף וקם לו, דהקנין הוא מרשות הדיט, ולא דמי להקדש דשם עצם הקנין הוא מרשות הקדש, ועל כן שייך גם לענין הקנין הך דינא דונתן הכסף, משא"כ במעשר שני דהקנין מה שזה לוקח מזה הוא זה מהדיט להדיט, א"כ לא שייך ביה הדין דונתן הכסף רק על קנין החילול שהוא קנין של גבוה, אבל לא על הקנין שבין המוכר והלוקח, ואף על גב דמעשר שני מתחלל דרך מקח, מ"מ הרי המקח והחילול שני דברים נפרדים הם, והמקח הוא רק גורם שיהא כאן חילול, אבל עצם המקח אינו שייך כלל לדין המעשר שני, וא"כ קשה איך שייך על המקח הך דינא דונתן הכסף וגו', ואולי גם זה נכלל בכוננת דברי הראב"ד שכתב דאין הבעלים אפוטרופוס של מעשר שיהא ידו כיד המעשר, ור"ל דהמוכר והלוקח הן עצמן אין ידן כיד מעשר ונידונין כדינן שהן הדיט ואין כסף קונה.

ואשר יראה לומר בדעת הרמב"ם, דס"ל דבמעשר שני דמתחלל דרך מקח הוי הגזירת הכתוב דהמקח גופיה הוי מעשה חילול, והוא זה דין מסויים בפני עצמו במעשר שני, דהמקח בעצמו הוא חילולו של המעשר שני, ויסוד דבר זה נלמד מהא דפסק הרמב"ם בפ"ז ממעשר שני ה"ד וז"ל הלוקח מים ומלח וכו' לא קנה המעשר אעפ"י שיצאו המעות לחולין עכ"ל, והרי בדין חילול פשיטא דכל שלא נכנס החולין תחתיו בקדושה א"כ אין כאן חילול כלל, ובעל כרחך דהוא דין מסויים במקח שמפקיע קדושת המעשר שני לגמרי אף אם אין דבר אחר נכנס כנגדו ואף בלא מעשה חילול, וא"כ הוא הדין נמי הא דמעשר שני מתחלל דרך מקח הוא ג"כ דכוותה דעצם מעשה המקח הוא חילולו. אשר לפ"ז שפיר פסק הרמב"ם דהקרא דונתן הכסף שייך במעשר שני גם על מעשה המקח, כיון דמעשה מקח בעצמו הוא ניהו מעשה חילולו והפקעת קדושת מעשר שבו, ונמצא דעצם מעשה המקח הוא מרשות גבוה, דכסף קונה ביה מקרא דונתן הכסף. ואין להקשות לפ"ז, דא"כ למה תלי לה הגמ' בקידושין בדין מעשר שני ממון גבוה הוא או ממון הדיט, והרי דין החילול לכ"ע הוא רק בכסף גם אם מעשר שני ממון הדיט, וא"כ אם נימא דהא דהמקח דינו בכסף הוא משום דהמקח עצמו דין חילול ביה, א"כ גם אם מעשר שני ממון הדיט הוא ג"כ יהא דינו רק בכסף, כיון דבדין החילול ליכא שום נפקותא בין אם מעשר שני ממון גבוה או ממון הדיט, אכן זה אינו, דאע"ג דהמקח עצמו דין חילול ביה ודינו מחמת זה בכסף, אבל מ"מ מכיון דמעשר שני ממון הדיט וחלה בו מכירה גם בלא דין חילול, א"כ אכתי לא פקע גם דין הדיט מיניה, כיון דיש בו גם דין קנין הדיט ככל קנין הדיט דעלמא, וממילא דכסף אינו קונה בו, ואדרבה דנידון ככל מקח דעלמא, משום דעיקר מעשיו הוא מכירה, והחילול הוא חלות דין שבו, ועל כן ממילא דנידון

כהדיט, משא"כ אם מעשר שני ממון גבוה הוא דדינו דאינו ניתן ונקנה כלל, וכל דין מקח שבו הוא רק משום דהוא ניהו מעשה חילול, ומקח וחילול תרי גווני חילול נינהו, א"כ שפיר הוי דינו כחילול דדינו בכסף ומקרא דונתן הכסף וגו'.

ונראה דכן הוא מתבאר מהא דפסק הרמב"ם בה"ח שם וז"ל נתן לו סלע של מעשר ולא הספיק למשוך הפירות עד שעמדו בשתים מה שפדה פדה וכו', וצ"ע דהרי בדין חילול החולין הם שעושין מעשה החילול, דבזה דהחולין נכנסין להתפס בקדושת מעשר שני בזה הוא שנעשה שיצא המעשר שני לחולין, ואיך נעשה הכא החילול בנתינת כסף המעשר שני, אלא ודאי כמו שכתבנו דשני דינים הם, דין חילול שעל ידי מעשה חילול, ודין חילול שעל ידי מקח, שהמקח עצמו הוא מעשה החילול, ובזה הן חלוקין בדינן, דדוקא בדין חילול שלא ע"י מקח הוא דבעינן שיהא קנין החילול ע"י כסף של חולין, משא"כ בחילול הבא ע"י מקח שפיר יוכל להיות קנין החילול גם ע"י המעשר שני אם אך דין קנין כסף ביה, ולהכי הוא דמהניא גם בנתן הכסף של מעשר שני, כיון דבחילול הבא ע"י מקח הרי יוכל להיות קנין החילול גם ע"י מעשר שני. ואין לומר דהכא הוי באמת חילולו אח"כ, דעל ידי זה דנקנו הפירות חולין בעד הסלע של מעשר שני חזרו הפירות להיות כסף לעשות מעשה החילול, דהנה באמת צ"ע על עיקר דין זה דנתן לו סלע של מעשר, איך יוכל להקנות כלל את הסלע של מעשר שני, והלא מבואר ברמב"ם בפ"ז ממעשר שני ה"ט דגם כסף מעשר שני הוי בכלל ממון גבוה, וא"כ ממילא דאינו ניתן ונקנה כלל, וכמבואר בקידושין דף נ"ד [ע"ב], ובעל כרחך צ"ל דהכא שאני דבנתינת הכסף כבר הוא מתחלל על הפירות וקנינו וחילולו באין כאחת, אכן כל זה הוא אם נימא דהחילול נעשה ע"י עצם המקח ע"כ שפיר שייך לומר דמתנתו וחילולו באין כאחת, כיון דמעשה הנתינה זהו גופא מעשה החילול, אבל אם נימא דהחילול נעשה רק אח"כ ע"י פירות החולין, ונתינת הכסף מעשר שני הוא רק גורם שיהא אח"כ מעשה חילול, א"כ אכתי צ"ע איך יכול ליתן לו את הסלע של מעשר שני והא הוי ממון גבוה שאינו ניתן ונקנה כלל, כיון דעצם נתינת הכסף לא הויא מעשה חילול כלל, ובעל כרחך מוכרח דבחילולו של ידי מקח המקח עצמו הוא חילולו.

^ב ע"י תוספתא (פ"ב ה"ב): נטל קרדום של הקדש וביקע בו אם נהנה ופגם בשוה פרוטה מעל אם לאו לא מעל בא חברו וביקע בו כולן מעלו נטלו הראשון ונתנו לשני הראשון מעל והשני לא מעל.

^פ תוס': הא שאמר' הכא דאין מועל אחר מועל היינו כשהוא סבור שהכלי של חברו ואז הוא מתכוין לגזולה היכא דנתנו לחבירו כדין שליחות יד בפקדון דהיכא דמתכוין להוציאו מרשות לרשות נקרא גזלן על כל הפקדון אפילו לא הוציאו אלא מקצתן אבל האי דתוספתא דקאמר בא חברו וביקע בו ובא חברו וביקע בו דכולן מעלו מיירי דכל חד וחד יסבור שהוא שלו ואינו מתכוין להוציאו מרשות לרשות אלא ליהנות ולהניחו אחר ההנאה ואז כשיהנה לא ימעול אלא כפי טובת הנאה שיש לו במלאכה ומשום הכי אמרינן שלא יצא לחולין ומעלו כולן אבל נתנו לחבירו וחבירו לחבירו לא מעל אלא הראשון שהוציאו מרשות לרשות ונהי נמי דסבר שהיא שלו מ"מ מתכוין הוא להוציאו מרשותו לרשות חברו.

וז"ל המל"מ: כוונת התוס' היא מבוארת דכל היכא שהוא סבור שהכלי הוא שלו ואינו מכוין להוציאו מרשות לרשות כשהנהגה בו לא מעל אלא כפי טובת הנאה שיש לו במלאכה ולא יצא כל הכלי לחולין ומש"ה יש בו מועל אחר מועל אבל כשנתנו לחבירו אף שהוא סבור שהוא שלו מ"מ מתכוין הוא להוציאו מרשות לרשות ויצא כל הכלי לחולין ומש"ה לא מעל כי אם הראשון אך אם היה סובר שהכלי של חברו אז הוא מכוין לגזלה ואף על פי שלא כיון לגזול כי אם הנאת המלאכה מ"מ חשיב כאילו גזלה כולה כדין

שליחות יד שנקרא גזלן על כל הפקדון אף על פי שלא שלח יד כי אם במקצתן וכיון שכן אין בו מועל אחר מועל שהרי מעל בכולה ויצא כל הכלי לחולין אך בבהמה וכלי שרת שהם קדושת הגוף אף שהוא סבור שהכלי של חברו ונתכוין לגזלו יש בו משום מועל אחר מועל.

ע"י רע"א, שלפי דברי תוס' מובן למה גזבר לא מעל עד שיהנה, שהרי כל זמן שאינו רוצה להוציא מרשות לרשות אינו מועל בנטילתו עד שיהנה. אמנם ע"י תוס' במעילה (ד"ה נטל אבן), שהטעם שהגזר לא מעל עד שיהנה לפי שאינו מוציא מרשות הקדש בנטילתו שכל זמן שהיא ברשות הגזבר הרי היא ברשות הקדש, משמע דדוקא בגזבר לפי דזהו מקום הנחת הקדש וכל היכא דאיתא ברשות גזבר הוי ברשות הקדש ולא יצא מרשות הקדש לרשות אחר, אבל אם היה ההקדש ביד אחר והיה סבור שהוא שלו ונטלו לעצמו מעל.

וע"י רמב"ם (מעילה פ"ו ה"ד): ואין מועל אחר מועל במוקדשים, אלא בבהמה וכלי תשמיש בלבד, כיצד בקע בקורדום של הקדש ונהנה בפרוטה ופגם ובא חברו ובקע בו ונהנה ופגם כולם מעלו, נטל הקורדום ונתנו לחבירו הוא מעל אבל חברו לא מעל, שתה בכוס של זהב ונהנה בפרוטה ובא חברו ושתה ונהנה ובא חברו ושתה ונהנה כולם מעלו, נטל הכוס ונתנו לחבירו מתנה או מכרו הוא מעל וחבירו לא מעל, רכב על גבי החמור ונהנה בפרוטה ופגם ובא חברו ורכב עליו ונהנה ופגם ובא חברו ורכב עליו ונהנה ופגם, נתן החמור לחבירו מתנה או מכרו או השכירו הוא מעל וחבירו לא מעל, וכן המשאל קרדום של הקדש הוא מעל לפי טובת הנאה שבו וחבירו מותר לבקע בו לכתחילה, והוא הדין לבהמה.

וז"ל הראב"ד: ואין מועל אחר מועל במוקדשין. א"א בכל זה יצא מכלל משנתנו וטעה אחר התוספתא כי אין במשנתנו אלא בהמה וכלי שרת ובודאי בהמה תמימה דומיא דכלי שרת והוא מפני שמצא בתוספתא בקע בקורדום ובא חברו ובקע בו שניהם מעלו שינה הלשון וכתב בהמה וכלי תשמיש ופירש הבהמה חמור ואינו אלא בהמה תמימה למזבח דומיא דכלי שרת שהן למזבח ואין להם פדיון אבל כלי המוקדשין אם הראשון נהנה בו ופגם שוב אין בו מועל, ואין סומכין על תוספתא שהיא סותרת המשנה והגמרא.

וע"י כס"מ: מ"ש ובודאי בהמה דומיא דכלי שרת אינו הכרע דמדקתני רכב ע"ג בהמה משמע דבהמה טמאה איירי שדרכה ברכיבה ולא בבהמה טהורה שאין דרכה ברכיבה. ועוד דבהמה תמימה בהדיא קתני לה תלש מן החטאת ובא חברו ותלש וכו' כולם מעלו וא"כ כי קתני רכב ע"ג בהמה ע"כ בבהמה טמאה היא, וע"פ הדברים האלה אין התוספתא סותרת המשנה דכי קתני מתני' ובא חברו ורכב בבהמה טמאה מיירי שאינה קדושה אלא קדושת דמים דומיא דבקע בקרדום דקתני בתוספתא וכיון דבהמה דקתני במתני' אינה טהורה שקדושה קדושת הגוף אלא טמאה שאינה קדושה אלא קדושת דמים ה"ה לכלי שרת דקתני מתני' בכלי תשמיש איירי שאינם קדושים אלא קדושת דמים ויש בהם מועל אחר מועל ובוזא באו מוסכמים המשנה והתוספתא. וכו' [אבל] כלי שרת דמתני' כלי שרת ממש הם וכבר הזכירה רבינו בסמוך לקמן [הלכה ה] ואף על פי שכתבו בלשון "יראה ל"י היינו לענין שאם נתנה לחבירו וחבירו לחבירו כולם מעלו אבל לענין שיש בו מועל אחר מועל מדינא הוא מאחר שהיא קדושה קדושת הגוף וכלי תשמיש שכתב כאן היינו כגון קרדום וכיוצא בו שאינם קדושים אלא קדושת דמים וכדאיתא בתוספתא וכו'.

תשובה לא שביק רבינו המשנה וסמך על התוספתא דאע"ג דמתני' יחידאה היא מ"מ הלכתא היא ותו דלא פליגי תנאי אלא בכלי שרת אבל בבהמה כו"ע מודו דיש מועל אחר מועל אלא שהרב ז"ל סובר דלא פליגן מתני' והתוספתא דבהמה דקתני מתני' היינו בהמה דקדשי בדק

הבית דאי בהמת קדשי קדשים הא תני סיפא התולש מן החטאת ובא חברו ותלש וכו' ואי בבהמת קדשים קלים הא קי"ל אין מועלין בקדשים קלים עד שיזרק הדם ותו דקתני רכב ע"ג בהמה וכו' ואין דרך לרכוב ע"ג בהמה הראויה למזבח והיינו (דתניא) [דתנן] בהמה סתם ולא תני בהמת קדשים ומכאן למד הרב דאיירי מתני' בחמור. ותנא תוספאה הוסיף על משנתנו קרדום של הקדש יש בו מועל אחר מועל משום דחזא במתני' כלי שרת פירש לנו דאפי' קרדום של הקדש דומיא דחמור דמה לי בהמת קדשי בדק הבית ומה לי קרדום של הקדש תרווייהו לא הוה קדושת הגוף והא דקתני וכלי שרת על כרחין לאו דווקא כלי שרת אלא הוא הדין כלי תשמיש של הקדש דהא קתני כיצד רכב על גבי וכו' שתה בכוס של זהב וכו' והאי כוס של זהב לאו כלי שרת הוא לדעת הרב שהרי כתב שתה בכוס של זהב וכו' נטל הכוס ונתנו לחבירו מתנה או מכרו הוא מעל וחבירו לא מעל והוא ז"ל כתב בסמוך ויראה לי שדין המנחות והעופות והנסכים וכלי שרת כדין הבהמה שכולן קדושת הגוף הן ע"כ. ודין הבהמה כתב לעיל אם נתנה לחבירו וחבירו לחבירו כלן מעלו וזה ברור ולגבי הדין השנוי במשנתנו דהיינו יש מועל אחר מועל כלי שרת וכלי תשמיש שוין הן ולהכי נקט תנא כלי שרת. וא"ת אמאי אצטריך סיפא תלש מן החטאת וכו' השתא בהמת קדשי בדק הבית יש בה מועל אחר מועל כל שכן בהמת חטאת וכי תימא משום דין מחודש שאם נתנה לחבירו וחבירו לחבירו כולן מעלו ליתא דעיקר החדוש חסר מן הספר ואדרבא יש לשאל מנא ליה לרב דין זה כאשר השיג הראב"ד ז"ל. וי"ל דסד"א כיון שתלש מהחטאת פסלה לגבי המזבח ויצאת לחולין כיון שניכר הפגם דאילו בבהמה אין הפגם ניכר קמ"ל דאפ"ה לא יצאת לחולין ויש מועל אחר מועל.

ש"י ע"י תוס': פירוש שיאכל כנגדו בירושלים ולא יתבטל ולפירוש ר"מ פריך שפיר שהמעות שביד המוכר יוצאין לחולין על ידי הלוקח אבל לפי ריב"א קשה מאי פריך אדרבה מוטב לקנוס המוכר להוציא איסור מידו מלקנוס הלוקח וישאר האיסור ביד המוכר אלא ליקנסיה ללוקח שילך לבית המוכר ויאמר לו המעות שהן קדושים בידך תהא קדושתן על אלו ואז יצאו לחולין.

ש"ד ע"י אב"מ: ובריב"א ס"פ האיש מקדש [נו, ב] ז"ל ומורי נרו תירץ דאפי' יש באפרו שו"פ כיון דהשתא לית בהו דין ממון אינה מקודשת דכי שריף להו לבערינהו לאו דידי' נינהו וכל הקודם זכה באפרן עכ"ל.

ומשמע מדברי הריב"א דאיסור הנאה לית לי' בעלים כלל ומש"ה כל הקודם זכה באפרן אבל מדברי הרמב"ם משמע דאיסור הנאה אית לי' בעלים שכתב (בפ"ג) [בפ"א] מהל' חמץ ומצה (ה"ג) קנה חמץ בפסח לוקה משום בל יראה

ש"ה ע"י שו"ע (יו"ד סי' רצד ס"א): הנוטע עץ מאכל, מונה לו ג' שנים מעת נטיעתו וכל הפירות שיהיו בו בתוך ג' שנים אסורין בהנאה לעולם, בין עיקר הפרי בין הגרעינים בין הקליפות, כגון קליפי אגוזים ורמונים, והנץ שלהם והזגין והגרעינים של ענבים והתמד העשוי מהם והפגים והתמרים שאינם מתבשלים והענבים שלקו ואין נגמרים בבישולן, כולם חייבים בערלה ופטורים מרבעי. ויש מי שאוסר תמרים שאינם מתבשלים אף ברבעי.

ש"י ע"י שו"ע (יו"ד רצו ס"ג): אסור לזרוע ירקות או תבואה בצד הגפנים, או ליטע גפן בצד הירק או התבואה. ואם עשה כן, אף על פי שאינו לוקה, הרי זה קידש ונאסרו שניהם בהנאה הירק או התבואה והגפנים, ושורפין את שניהם, שנאמר: פן תקדש המלאה הזרע. (דברים כב, ט) ואפילו הקש של תבואה והעצים של גפנים האלו אסורים בהנאה ושורפים אותם, ולא יסיק בהם תנור וכירים, ולא יבשל בהם בעת שריפתן.

ש" עי' רמב"ם (מאכלות אסורות פ"ד הכ"ב): נאמר בשור הנסקל ולא יאכל את בשרו והיאך היה אפשר לאכלו אחר שנסקל והרי הוא נבילה, אלא לא בא הכתוב אלא להודיע שכיון שנגמר דינו לסקילה נאסר ונעשה כבהמה טמאה, ואם קדם ושחטו שחיטה כשירה הרי זה אסור בהנייה ואם אכל מבשרו כזית לוקה, וכן כשיסקל לא ימכר ולא יתנונו לכלבים ולא לעכו"ם לכך נאמר לא יאכל את בשרו, ופרש של שור הנסקל מותר בהנאה, נודע שהוא פטור מסקילה אחר שנגמר דינו כגון שהוזמו העדים יצא וירעה בעדר, ואם נודע אחר שנסקל הרי זה מותר בהנייה.

ש" עי' רמב"ם (מאכלות אסורות פ"ח הט"ו): כל מקום שנאמר בתורה לא תאכל לא תאכלו לא יאכלו לא יאכל אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע עד שיפרוט לך הכתוב כדרך שפרט לך בנבלה שנאמר לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה וכחלב שנאמר בו יעשה לכל מלאכה, או עד שיתפרש בתורה שבעל פה שהוא מותר בהנאה, כגון שקצים ורמשים ודם ואבר מן החי וגיד הנשה שכל אלו מותרין בהנאה מפי הקבלה אף על פי שהן אסורין באכילה. ש" רש"י, ועי' תוס' פ"ו ומשולחת נמי תיאסר משחיטת חבירתה עד השילוח ואין לפרש משעת שחיטה בשחטה ובמשולחת ליכא איסור כלל דהא תנא צפורי מצורע דמשמע תרוייהו.

עי' רע"א: למה דקיי"ל כר"י דצפורי מצורע משעת שחיטה אסור, הא דתנן שחטה ונמצאת טריפה היינו אם נטרפה בשעת שחיטה דלא חל עלי' איסור צפורי מצורע ושאינה בהיא דסיפא דנשפך הדם דבשעת שחיטה קבעה ונאסרה גם המשולחת בהנאה, דגם המשולחת אסורה בהנאה משעת שחיטה וקיימא באיסור עד שעת שילוח, ומזה ראי' גמורה לשיטת תוס' דס"ל הכי ובריטב"א כתב להדי' ראייה זו ומהתימא על רש"י והרע"ב שם דס"ל דהמשולחת מותרת לגמרי דא"כ אמאי תני הכא דתמות המשולחת, וצ"ע.

עי' רמב"ם (טומאת צרעת פ"א ה"ז): עץ ארז ואזוב ושני תולעת שטהר בהן מצורע זה מטהר בהן מצורעים אחרים, וכן צפור המשתלחת מותר לטהר בה מצורעים אחרים מאחר שנשתלחה ומותרת באכילה, אבל הצפור השחטה אסורה בהנאה, ומאמתית תיאסר משעת שחיטתה, שחטה ואין שם אזוב ולא עץ ארז ולא שני תולעת הרי זו אסורה בהנאה ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, והאוכל כזית מצפור השחטה עבר על עשה ועל לא תעשה שנאמר וזה אשר לא תאכלו מהם מפי השמועה למדו שזה לרבות הצפור השחטה, ונאמר טהורה תאכלו הא אחרת לא תאכלו ולא הבא מכלל עשה עשה.

ועי' מל"מ (שם ה"א): הכרח זה שכתבו מדתנן צפרי מצורע איכא למשדי ביה נרגא דהא בסוף תמורה תנן ואלו הם הנקברים כו' וצפורי מצורע והתם ע"כ ל"ד וא"כ הכא נמי אפשר דל"ד ומ"מ הראשונים הסכימו לדעת התוספות דגם המשולחת נאסרה משעת שחיטת חבירתה עד שישלח וכמ"ש הרמב"ן בחידושו וכ"כ רבינו ישעיה שם יע"ש וכן הוא דעת רבינו וכמו שנבאר לקמן והשתא הוה ס"ד דאף בשלחה אם חזרה כיון שעדיין יש חיוב עליו לשלחה שעדיין היא אסורה באכילה והא דהתיר הכתוב למשולחת אינו אלא לאינש אחרינא דלא חל עליו חיובי השלוח אבל המשלח כיון דלעולם בעמוד ושלח קאי לעולם לא יצאתה מאיסורה קמ"ל דלא כיון דשלחה כבר יצאתה מאיסורה אף שחייב לחזור ולשלחה ואית בה איסור אכילה.

ש" עי' רמב"ם (רוצח פ"י ה"ו): עגלה ערופה אסורה בהנייה ונקברת במקום עריפתה, ומשתרד לנחל תיאסר בהנייה אף על פי שעדיין לא נערפה, ואם מתה או נשחטה אחר ירידתה הרי זו אסורה בהנייה ותקבר.

עי' שער המלך: עגלה ערופה אסורה בהנאה כו'. פ' האיש מקדש דנ"ז ע"א אמרינן דעגלה ערופה אסורה בהנאה משום דכתיב בה כפרה כקדשים והתוס' שם ד"ה כפרה הקשו וז"ל

תימא דבכריתות מפי' ליה מוערפו שם שם תהא קבורתה וז"ל דתרוייהו צריכי דאי משום כפרה הו"א דוקא מחיים כו' ואי מוערפו שם הו"א דוקא לאחר עריפה אבל מחיים לא וכתב הרב ח"ה שם וז"ל כתב מוהרש"ל דזה התי' אינו עיקר דהא לקמן מוכח דעגלה ערופה יליף מצפרים דאסור מחיים כמ"ש התוס' לקמן ע"ב ואין זה מוכרח דלקמן דעגלה יליף מצפרים ה"ד לר"ל אבל לר"י ליכא למילף עגלה מחיים אלא מהך דרשא דכפרה כתיב ביה דמסתמא ר"י לא פליג ארבי ינאי גופיה דס"ל דעגלה ערופה אסורה מחיים עכ"ל והן דברים תמוהים דבפרק אותו ואת בנו דפ"ב ע"א אמרינן התם בהדיא דר"י ס"ל דעגלה ערופה אינה משנה דס"ל דלא אסורה מחיים ושוב ראיתי בס' פני יאושע שתמה עליו בזה ומהיותר תימה שדבריו סותרים דשם בפרק הנז' כתב הוא ז"ל בד"ה גמר קיחה קיחה וז"ל אין זה מדוקדק דמדקסבר ירידתה לנחל איתן אוסרתה אין זה מוכרח דיליף מכשיר ממכפר אלא דאסור בה משום דכתיב בה כפרה כקדשים אבל בפשיטות הו"ל לאקשוויי כיון דלא סבר ר"י אלא כתנא דבי ר"י לא הו"ל למילף דמסתברא מחיים משום דכתיב בה כפרה כקדשים אלא דהו"ל למילף מכשיר ממכפר כתנא דבי ר"י ובספרים חדשים מחקו כל קו' זו מדברי התוס' ולא ידענו' למה עכ"ל הנה מבואר שקו' מוהרש"ל היא קו' התוס' שם הכתובה בס' ישנים ותמה על מה שמחקו בס' חדשים קו' זו ואלו כאן כתב שדברי מוהרש"ל אינם מוכרחים ולעיקר קו' ז"ל נר' דלק"מ דאיכא למימר דמה שהוצרך ר"י למילף דע"ע אסורה מחיים מדכתיב בה כפרה כקדשים הוא לר"ש דר"ש דקאמר בברייתא דלקמן הואיל ונשחטה שלא כמצותה מותרת ע"כ דס"ל דצפורי מצורע לא אסירי מחיים כדאמרי' לקמן וא"כ ע"כ דלא יליף מכשיר ממכפר ור"ש גופיה ס"ל בפ' אר"ב דע"ע אסור מחיים דר"י לא ס"ל כרבי יוחנן דע"ע אינה משנה כדאיתא התם וא"כ לר"ש דס"ל דלא יליף מכשיר ממכפר ע"כ דע"ע דאסורה מחיים נפ"ל מדכתיב בה כפרה ורבי ינאי גופיה א"ל דהכי ס"ל דצפורי מצורע לא אסירי מחיים כר"ש משום דלא יליף מכשיר ממכפר ומשום הכי הוצרך לדרשה דכפרה כתיב בה כקדשים ואפשר שמטעם זה מחקו קו' זו מדברי התוס' כנ"ל ועל פי האמור ז"ל מ"ש הרשב"א ז"ל בחי' לקמן וז"ל אמר לך ר"א תנאי כו' וק"ל אי ר"י לית ליה הך דרשה צפורי מצורע דאסירי בהנאה מנ"ל דהא אנון מנאמר מכשיר ומכפר בפנים ילפינן לה כדאמרינן לעיל (כלומר דאי מוזה אשר לא תאכלו ליכא למילף אלא איסור אכילה ואפי' לר' אבהו כיון דעיקר קרא באיסור אכילה כתיב וכמ"ש התוס' בר"פ המביא אשם יע"ש) וז"ל דכ"ע אית להו האי דרשא אלא דתנא דבי ר"י דריש ליה לאקושינהו לגמרי ולמיסרא מחיים דמכפר ותנא דפליג עליה דר"י לא יליף לגמרי אלא לומר כו' יע"ש ויש לדקדק דלמאי הוצרך לומר דלא יליף לגמרי הא בלאו הכי א"ש דר"י לטעמיה דס"ל דע"ע אינה אסורה מחיים וכדאיתא בפרק אר"ב וכבר תמה עליו כן בס' הנזכר וכן ראיתי להרב החידושין שהוקשה לו כקו' הרשב"א ותני' דהא דקאמר תנאי היינו למאי דס"ל לר"ל בעלמא דע"ע אסורה מחיים ע"כ דתנא דבי ר"י דקאמר עשה בו מכשיר כמכפר כר"ל ס"ל דמחיים אסירי אבל לר"י דס"ל דע"ע מחיים לא מיתסרא ס"ל דעשה בו מכשיר כמכפר דקאמר תנא דבי ר"י לענין איסור הנאה הוא דקאמר א"ד יע"ש אכן כפי מ"ש יש ליישב דהוצרך הרשב"א לזה משום דאכתי קשה לר"ל דס"ל דע"ע משנה כדאיתא התם בפרק הנז' וס"ל לר"ש דאסירי מחיים א"כ צפורי מצורע לר"ש דאסירי בהנאה מנ"ל שהרי ר"ש ע"כ לא יליף מכשיר ממכפר מדס"ל דצפורי מצורע לא אסירי מחיים מדקאמר הואיל ונשחטה כו' ונ"ל דא"ה"נ דלר"ש צפורי מצורע לא אסירי בהנאה שהרי בפ"ק דבכורות ד"א גבי ההיא ברייתא דהערלה וכלאי הכרם כו' מטמאין טו"א מוכח דלר"ש ס"ל דצפורי מצורע אסירי בהנאה ומאי דנקט הרשב"א ז"ל קו' אליבא דר"י לאו דוקא אלא לתנא דפליג אדבי ר"י ור"י קאי כוותיה הוא דק"ל והיינו שדקדק

בתי' וכתב ותנא דפליג אר"י ואי קשיא לך הא כיון דלר"ש אליבא דר"ל ע"כ צ"ל דס"ל דיליף מכשיר ממכפר לענין איסור הנאה דוקא ולא לגמרי א"כ מנא ליה לר"ל דתנא דבי ר"י יליף לגמרי אימא דלא יליף אלא לענין איסור הנאה דוקא הא ל"ק דלישנא דברייתא דקאמר עשה בו מכשיר כמכפר משמע כמכפר לגמרי דאסירה מחיים אליבא דר"ל דס"ל דע"ע אסורה מחיים אלא מיהא הא ק"ל טובא לדברי הרשב"א והרב החדושי' ז"ל מההיא דר"פ המביא אשם שהקשו התוס' שם דקאמר התם בהדיא דתנא דבי ר"י דיליף מכשיר ממכפר ע"כ ס"ל דע"ע אסורה מחיים והשתא כפי דבריהם מנ"ל אכתי נימא דתנא דבי ר"י ס"ל דע"ע אינה אסורה מחיים ומאי דיליף מכשיר ממכפר היינו לאיסור הנאה וכדס"ל השתא לר"י ור"ל אליבא דר"ש וצ"ע כעת גם מ"ש עוד הרשב"א ז"ל לקמן בסמוך אמאי דקאמר ר"י לא מצינו ב"ח שאסורים דאמאי לא אקשי לי מע"ע הוא תימה שהרי ר"י ס"ל דע"ע אינה אסורה מחיים ועיין להרב ע"י שתמה על רבינו בפיה"מ שכתב דצפורי מצורע אסורין אלא משעת שחיטה כר"י וכתב הקשא דר"י בסתם ובע"ע כתב דירידתה לנחל איתן אוסרתה ולפי הנראה ר"י לא ס"ל כתנא דבי ר"י וכפי מ"ש מבואר דדעת רבי' כדעת הרשב"א ודל"ק: שם ומשתרד לנחל איתן כו' הנה דעת רבינו לפסוק כרבי ינאי דע"ע ירידתה לנחל איתן אוסרת' וכרב המנונא דס"ל הכי בפי' המביא ובהל' ח' פסק משנה דר"פ המביא אשם דאם נמצא ההורג עד שלא תערף תצא ותרעה בעדר נמצא אחר שנערפה תקבר שעל הס' באה מתחילתה כו' והוא תימא שהרי מבואר שם בגמרא דהך מתני' ע"כ ס"ל דע"ע לא אסורה מחיים וכבר נשאל ע"ז הרשב"א ז"ל ומן הכל"מ תי' דסובר רבי' דהא דמקשה ממתני' דמשנערפה תצא ותרעה בעדר לאו קו' היא דא"ל שאני ע"ע דאדעתא שימצא ההורג לא אקדשוה והו"ל הקדש בטעות וכדתנן במתני' אשם ודאי אינו כן אלא שלא נשחטו יצא וירעה בעדר ואף על פי שהתוס' תי' זה ואמרו דסברא הוא דגמרי ומקדשי דלא מסקי אדעתיהו שימצא ההורג רבי' לא ניחא ליה בהווא תי' וסובר דגמרא לפום מאי דס"ד דגמר ומקדשי בכל גונא אסיק מאי דאסיק כו' אבל לפום קושט' א"ל דמתני' נמי סברה דירידתה לנחל איתן אוסרת' כו' יע"ש:

והנה הרואה כמה מהדוחק דבריו דמאחר דבגמ' מוקמינן בפשיטות להך מתניתין בתנאי מניין לנו לבדות חלוקים מלבנו ומהיותר תימה דבאו"ב פרכי' אמתניתין דהתם ממתני' דר"פ המביא וקאמר עלה ר"י ע"ע אינה משנה הרי דר"י מכח קו' זו קאמר דע"ע אינה משנה ולפי דעת רבינו ז"ל מאי קו' וא"כ מאחר שר"י ורבא בפי' המביא ס"ל דהך מתני' ע"כ ס"ל דעגלה ערופה אינה אסורה מחיים מי הכריח לנו לחלק בהכי הפך ר"י ורבא ולדעתני נראה ליישב ע"ד מרן ז"ל ולהוסיף נופך משלי דלרבינו ז"ל קשייתה סוגיא דפרק נגמר הדין דמ"ז ע"ב דאמרינן התם האורג בגד למת אבבי אמר אסור כו' מ"ט דאבבי גמר שם שם מע"ע מה ע"ע בהזמנה מיתסר' אף האי נמי בהזמנה מיתסר' ופירש"י בע"ע בהזמנה מתסר' דקו"ל ירידתה לנחל איתן אוסרת' והשתא כפי סוגי' דפי' המביא א"כ הא דאבבי כתנאי אמרה למילתיה דלתנא דמתני' דפרק המביא דס"ל דע"ע אינה אסורה מחיים אלא לאחר עריפה הזמנה לאו מילתא היא ודאי דכי נמי גמר מע"ע אינה אסורה אלא לאחר עריפה וכמ"ש התוס' שם וכיון שכן ק"ט דמאי פריך התם מברייתא דקתני קבר חדש מותר בהנאה ומברייתא דמותר המתים למתים ומאי קו' הא ליכא למימר דהאי תנא ס"ל דע"ע אינה אסורה אלא לאחר עריפה וכדתנן בפי' המביא ואבבי דאמר כר"ש וכתנא דבי ר"י דס"ל ירידתה לנחל איתן אוסרתה והיותר קשה דבתר הכי מסיק התם דהא דאבבי תנאי היא ומייתי ברייתא דקתני ציפן זהב כו' והשתא אמאי ל"ק דע"כ הא דאבבי תנאי היא דלמאן דס"ל ע"ע אינה אסורה אלא לאחר עריפה הזמנה לאו מילתא היא אלא מוכח ודאי דסתמא דתלמודא ס"ל דהך מתניתין דר"פ המביא אשם איתא ככ"ע ומטעמא

שכתב מרן ז"ל והילכך דחה רבי' לההיא דר"י דפי' או"ב ודרבא דפי' המביא ופסק כסתמ' דתלמודא דפרק נגמר הדין כנ"ל נכון. ודרך אגב ראיתי לעמוד במ"ש מרן הכל"מ ז"ל בדין הסמוך לזה וז"ל נמצאו העדים זוממין בפי' שני דכריתות אמר ר"י אמר רב מודים חכמים לר"מ באשם תלוי שהוזמו שיצא וירעה בעדר ויש ללמוד משם לע"ע ע"כ ולכאורה ק"ט שהרי רבינו ז"ל בפי' מהלכות פסולי המוקדשין ה' י"ט פסק דאפילו הפרישו ע"פ עדים והוזמו עדי' יפלו דמיו לנדבה וכתב מרן ז"ל שם דפסק כר"י לגבי רב ועוד דרב' דבתראי הוא מותיב לרב כו' יע"ש וכיון שכן איך כתב מרן ז"ל דרבינו למד משם לע"ע וכבר ראיתי להרב חזון נחום בח"ד שתמה עליו בזה והניחו בצ"ע ותו קשה דלמאי אצטריך מרן ז"ל להביא עצות מרחוק לזה הא כיון שכבר פסק רבינו ז"ל דאם נמצא ההורג עד שלא תערף ה"ז מותרת ומטעמא שכתב מרן דאדעתא שימצא ההורג לא אקדשוה והו"ל הקדש בטעות מינה נלמוד ג"כ לאם נמצאו העדים זוממין דאדעתא דהכי לא אקדשוה והוי ליה הקדש בטעות ולכן נראה דחדא מתרצת חברתה דכונת מרן ז"ל היא דלא נימא דדוקא בנמצ' ההורג הוא דהוי הקדש בטעות משום דהוי דבר מצוי וכ"ש לפי מה שפי' קצת מפרשים שמתועלת המדידה והעניינין הנעשים במצוה שע"י כן הוא קרוב שימצא ההורג דמעיקר' מסקי אדעתיהו שימצא ההורג ולא גמרי ומקדשי וכמ"ש מרן ז"ל אבל בנמצאו העדים זוממין א"ל דגמרי ומקדשי דלא מסקי אדעתיהו שימצאו העדים זוממין דמילתא דלא שכיח הוא ולכן הוצרך מרן ז"ל להביא ראיה מההיא דאמרי' אמר רב מודים חכמים לר"מ באשם תלוי שהוזמו עדי' דיש ללמוד משם לע"ע דאע"ג דלא ק"ל התם כר"י אמר רב ה"ד באשם תלוי ומטעם דמתוך שלבו נקפו גמר ומקדשי כדאמרינן התם אבל באשם ודאי ובע"ע דליכא למימר ה"ט אמרינן ודאי אדעתא דהכי לא אקדשוה דמעיקרא נמי מסקי אדעתיהו שימצאו העדים זוממין כי היכי דאמרינן התם כנ"ל פשוט:

ש"י עי' רמב"ם (טומאת צרעת פ"א ה"ז): עץ ארז ואזוב ושני תולעת שטהר בהן מצורע זה מטהר בהן מצורעים אחרים, וכן צפור המשתלחת מותר לטהר בה מצורעים אחרים מאחר שנשתלחה ומותרת באכילה, אבל הצפור השחוטה אסורה בהנאה, ומאימתי תיאסר משעת שחיטתה, שחטה ואין שם אזוב ולא עץ ארז ולא שני תולעת הרי זו אסורה בהנאה ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, והאוכל כזית מצפור השחוטה עבר על עשה ועל לא תעשה שנאמר וזה אשר לא תאכלו מהם מפי השמועה למדו שזה לרבות הצפור השחוטה, ונאמר טהורה תאכלו הא אחרת לא תאכלו ולא הבא מכלל עשה עשה.

עי' שער המלך: ומאימתי תיאסר משעת שחיטה כו'. פרק האיש מקדש דנ"ו ע"א וכתבו התוס' בד"ה משעת שחיטה וז"ל פי' ומשולחת נמי תיאסר משחיטת חברתה עד השילוח ואין לפרש כו' דהא תנא צפורי מצורע דמשמע תרויהו עכ"ל. וראיתי להרב מש"ל ז"ל בפרק זה הלכה א' דף י"ד הקשה דהכרח זה איכא למשדי ביה נרגא דהא בסוף תמורה תנן ואלו הן הנקברים כו' צפורי מצורע והתם ע"כ לאו דוקא אלא ע"כ אצפורי' דעלמא קאי וא"כ ה"נ לאו דוקא ולע"ד נרא' בכונתם דבשלמא אם נאמר דהמשולחת אסורה משעת שחיטה עד שעת שילוח וצפורי מצורע דנקט הכא במתני' בדוקא וכן נמי מתני' דפרק השוכר את הפועל דקתני אלו דברים אסורין ואיסורן בכ"ש כו' וצפורי מצורע התם נמי דוקא קתני ובשנתערבה לאחר שחיטת חבירתה איכא למימר דאידי דתני בכל הני צפורי מצורע תני נמי התם ואשגרת לישן הוא כההיא דפי"ק דמגילה דקתני הכל כשרים לקרות את המגילה חוץ מחש"ו ואמרי' בירושלמי דחרש אשגרת לישן' הוא דחרש שדברו בו חכמים בכ"מ הוא שאינו מדבר ואינו שומע אלא אידי דרגיל התנא למיתני בכ"מ חרש בהדי שוטה וקטן תנא נמי הכא אכן אם נאמר דבמשולחת ליכא איסור כלל ק' דאמאי תני בכל הני

צפרי מצורע ועוד אפשר לומר דלפ"ד התוס' דס"ל
המשולחת אסורה משעת שחיטה עד שעת שילוח א"כ
נראה דאם עבר ושחטה באיסור' קאי וטעון קבורה וא"כ
נאמר דצ"מ דנקט בתמורה אתרוייהו קאמר ובשעבר
ושחטה משא"כ לדעת רש"י דס"ל דמשולח מותרת אם עבר
ושחטה ודאי מותרת באכילה אלא דעבר אעשה דושלח את
הצפור כנ"ל. עוד ראיתי להרב הנז' שהקשה אמ"ש התוס'
בפרק שילוח דק"ע אהיהא דאמרינן התם רבא אסר למעוטי
שלא לזווג לה אחרת קודם שילוחיה וז"ל שלא לזווג לה
אחרת צ"ע איך משמע זה מטהורות ע"כ והקשה הרב הנז'
וז"ל ודבריהם תמוהים בעיני דהא כי היכי דלר"ן בר יצחק
דאמר למעוטי צפורי עיר הנדחת הוי משמעות הכתוב
טהורות ולא אסורות ה"נ לרבא הוי הכי דקודם שילוח אף
המשולחת אסורה הן אמת דאליבא דרש"י דס"ל
המשולחת לא חייל עליה איסור כלל שייכא קו' זו דהאיך
משמע זה מטהורות ואולי יאמר דרבא אית ליה כר"ל דאמר
משעת לקיחה ולדידיה אף המשולחת נאסרה משעת לקיחה
עד שעת שילוח כו' אך אליבא דהתוספות דסבירא להו דאף
לר"י נאסר המשולחת משעת שחיטה לא ידעתי מה זה
תמיה וצ"ע עכ"ל והנה מה שרצה ליישב לדעת רש"י דרבא
ס"ל כר"ל דאמר משעת לקיחה הוא דבר תמוה שהרי מבואר
בשמעתין דטעמא דר"ל הוא משום דליף מכשיר ממכפר
וס"ל דע"ע אסורה מחיים ובהדיא פרכינן פ' אותו ואת בנו
למאי דהוה בעי למימר דר"ל ס"ל דע"ע אינה משנה ואינה
אסורה מחיים מהא דר"ל דקאמר דצ"מ אסורין משעת
לקיחה הרי מבואר דאם הוה ס"ל דע"ע אינה אסורה מחיים
ציפורי מצורע נמי לא אסירי משעת לקיחה וכיון שכן איך
אפשר לומר דסבירא ליה כר"ל דצ"מ אסורין משעת לקיחה
הא רבא ס"ל בהדי' בפ' המביא אשם דע"ע אינה אסורה
אלא לאחר עריפה הן אמת שקו' הלזו קשה ג"כ לדעת
התוס' דפ' נגמר הדין דף מ"ז שכתבו וז"ל תימא כי נמי גמר
מע"ע הא אמר ר"י בפרק אותו ואת בנו עריפתה אוסרתה
ורבא פסק כר"י בר משלש כו' יע"ש וקשה דאמאי הוצרכו
להקשות ממאי דפסק רבא בפרק החולץ כר"י לבר משלש
ותיקשי להו בפשיטות מדרבא גופיה בפרק המביא ואולי
נוסחא אחרת היתה להם ובמקום רבא גרסי רבה ומ"מ
אכתי דברי הרב מש"ל יש בו מן הקושי דהן לו יהי דנימא
דרבא ס"ל כר"ל מ"מ הא אמרינן בשמעתין דהא דר"ל תנאי
היא ור"י ור"ש ס"ל דאינן חוזרות משעת לקיחה וכיון שכן
היכי משני התם רבא בפשיטות דטהורות אצטריך למעוטי
שלא לזווג לה אחרת ותיקשי ליה הניחא למ"ד צ"מ אסור
משעת לקיחה אלא לר"י ולר"ש דסבירא להו משעת שחיט'
מאי איכא למימר וכדפריך התם לעיל מיניה הניחא למ"ד
טרפה אינה חיה כו' ויש ליישב דלר"י ולר"ש איכא למימר
דסבירא להו כמ"ד טריפה חיה וטהורות אצטריך למעוטי
טריפה וזה דוחק ולכן נראה דאע"ג דס"ל לרש"י דהמשולחת
מותרת היינו דוקא בהנאה אבל לשוחטה כדי לאוכלה ודאי
אסור משום דעבר אעשה דושלח את הצפור החיה וא"כ
שפיר ממעטינן מטהורות דמשמע מותרת לשוחטן כדי
לאוכלן יצא זה שאסורות לשוחטן כדי לאוכלן כנ"ל:

ש"י ע"י במשנה למלך (מעילה פ"ז ה"ו) שלומד מכאן
דאסור לערבב איסור בהתיר לכתחילה כדי לסמוך על רוב,
וע"י שער המלך (מאכלות אסורות פט"ו הכ"ה): עיין במ"ש
הר"ן ז"ל בפרק גיד הנשה גבי ההוא דזרוע בשלה שדעת
התוספות ז"ל דהא דאין מבטלין איסור לכתחילה אינו אלא
מדרבנן אבל מדאורייתא שרי' ודעת הראב"ד ז"ל דהוי
מדאורייתא, והקשה מגמ' זו לשיטת תוס' דהא ודאי דאם
שלוחה ליכא איסור משום דאזלינן בתר רובא ואפ"ה
לשלחה לא אצטריך קרא למעט דלא אמרה תורה שלח
לתקלה הרי בהדיא דלערב איסור בידים אסור מן התורה
וכו' ולכאורה היה נראה דלק"מ שהרי כתב הרשב"א בתשו'
סימן תס"ג דהא דאין מבטלין איסור לכתחילה היינו דוקא
במתכוין לבטל את האיסור אבל אם אינו מכוין לא.

במחילת כבוד תורתם, הרי כאשר בן אדם זורק ציפור
האסורה בהנאה לעולם, אז אין רובא דאיתא קמן, אלא
רובא דליתא קמן. פי' זה לא שיש תערובת של עופות כאן,
ואני מכניס בו עוף א' אסורה, אלא רוב עופות בעולם אינם
איסורי הנאה. וזה ההתיר לשחוט בהמה ולברך ולא חוששין
שהיא טריפה, והברכה לבטלה, שהרי יש רוב, ואם יש לבן
אדם טריפה, אין איסור לשלוח אותו לעולם כדי לערבב
אותו עם בהמות כשרות, שמא א' יבא וישחוט אותו ויברך
לבטלה.

ש"י פי' להעמיד את הגרסא לסימן (תוס' מנחות צב ע"ב
ד"ה גירסא). וע"י ריטב"א (ראש השנה דף טז ע"א): שכל מה
שיש לו אסמכתא מן הפסוק העיר הקדוש ברוך הוא שראוי
לעשות כן אלא שלא קבעו חובה ומסרו לחכמים, וזה דבר
ברור ואמת, ולא כדברי המפרשים האסמכתות שהוא כדרך
סימן שנתנו חכמים ולא שכונת התורה לכך, ח"ו ישתקע
הדבר ולא יאמר שזו דעת מינות הוא, אבל התורה (העידה)
[העירה] בכך ומסרה חיוב הדבר לקבעו [ל]חכמים אם ירצו
כמו שנאמר ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך, ולפיכך
תמצא החכמים נותנין בכל מקום ראייה או זכר או אסמכתא
לדבריהם מן התורה כלומר שאינם מחדשים דבר מלבם וכל
תורה שבע"פ רמוזה בתורה שבכתב שהיא תמימה וח"ו
שהיא חסירה כלום.

ש"י וזו א' מ"ג במסורת חסרים (רש"י). יש י"ג מקומות
שכתוב קדוש חסר [ק' קמץ וד' חולם]: שמות כט לא, ויקרא
ו ט, יט, כ, שם כא ז, ח, שם כד ט, במדבר ו ה, ח, דברים כו
יט, יחזקאל מב יג, נחמיה ח ט, יא, הושע יב א, תהלים טז
ג, דבה"ב' לה ג.

ש"י ע"י עמוד א' עגלה ערופה.

ש"י ע"י יו"ד (ס' שכא ס"ח): פטר חמור אסור בהנאה עד
שיפדה; ואם מכרו קודם פדיון, דמיו אסורין. הגה: ודוקא
שמכרו סתמא, אבל אם הודיעו ללוקח שהוא פטר חמור
והוא מוכר לו מה ששואה יותר מהשה שיפדה, דמיו מותרים,
ואפילו לכתחלה מותר למכרו בכהאי גוונא (כך משמע
בטור). ואם מת קודם פדיון, או שערפו, יקבר, מפני שהוא
אסור בהנאה אף לאחר עריפתו, הואיל ולא נפדה. לפיכך
אם לא פדהו ונתן פטר החמור בעצמו לכהן, אסור לכהן
להשתמש בו עד שיפדהו בשה ויקח השה לעצמו, או יערפנו
ויקבר. והכהנים חשודים על דבר זה, לפיכך אסור לישראל
ליתן פטר חמור לכהן, אלא א"כ פדה החמור בפניו או
יערפנו לפניו.

ש"י מקור?

ש"י ע"י רמב"ם (שחיטה פ"ב ה"א). בכל מקום מותר
לשחוט חוץ מן העזרה, שאין שוחטין בעזרה אלא קדשי
מזבח בלבד, אבל החולין אסור לשוחטן בעזרה בין בהמה
בין חיה בין עוף וכן הוא אומר בבשר תאווה כי ירחק ממך
המקום אשר יבחר ה' וגו' וזבחת מבקרך ומצאנך וגו' ואכלת
בשעריך, הא למדת שאין שוחטין בשר תאווה אלא חוץ
למקום אשר בחר ה'.

ש"י ויקרא ג ב: וסמך ידו על ראש קרבנו ושחטו פתח
אהל מועד וזרקו בני אהרן הכהנים את הדם על המזבח
סביב.

ש"י שם ח: וסמך את ידו על ראש קרבנו ושחט אתו לפני
אהל מועד וזרקו בני אהרן את דמו על המזבח סביב.

ש"י שם יג: וסמך את ידו על ראשו ושחט אתו לפני אהל
מועד וזרקו בני אהרן את דמו על המזבח סביב.

ש"י גירסת רש"י "הכשר".

ש"י ע"י רמב"ם (ע"ז פ"ז ה"ט): עבר ומכר עבודת כוכבים
או אחד ממשמשיה או תקרובת שלה הרי הדמים אסורין
בהנאה ואוסרין בכל שהן כעבודת כוכבים שנאמר והיית
חרם כמוהו כל מה שאתה מביא מעבודת כוכבים ומכל
משמשיה ותקרובתה הרי היא כמוה.

וע"י מל"מ: נסתפקתי בישראל שמכר לחברו עבודת
כוכבים והלוקח לא ידע שמה שקנה הוא עבודת כוכבים אם

נאסרו הדמים דאפשר דע"כ לא אמרינן דהדמים אסורים אלא במוכר לעובד כוכבים או לישראל וידע שהיא עבודת כוכבים דהמקח קיים ומש"ה המעות אסורים שהרי דמים הללו דמי עבודת כוכבים הם אבל במוכר לישראל ולא ידע הקונה שהיא עבודת כוכבים שהמקח הוא מקח טעות והמעות גזל הם ביד המוכר אפשר דלא נאסרו דמים הללו שהרי אינם דמי עבודת כוכבים או דלמא אף במקח טעות הדמים אסורין שהרי מן הדין אף במוכר לעובד כוכבים הדמים אין בהם איסור משום דכל איסורי הנאה כיון שאסור ליהנות מהם הדמים שקבל אינם אלא או מתנה או גזל וכמ"ש הר"ן בר"פ השוכר את הפועל בשם הירושלמי.

^{שכז} ע"י רמב"ם (שמיטה ויובל פ"ו ה"ו): חומר בשביעית מבהקדש, שהפודה את ההקדש יצא הקדש לחולין ויתפשו הדמים תחתיו, והשביעית אינה כן, אלא המוכר פירות שביעית יתפשו הדמים ויעשו כפירות שביעית, והפירות עצמן לא נתחללו ונעשו כפירות שאר שנים, שנאמר בה תהיה בהוייתה תהא לעולם, ולפי שנקראת קדש תופשת דמיה, נמצאת אומר האחרון נתפש בשביעית והפרי עצמו הוא כמו שהיה.

ע"י דרך אמונה: ויתפסו הדמים. ויש להסתפק אם פחות מש"פ נתפס בקדושת שביעית ובפנ"י הוכיח מהתוס' בסוכה שהמוכר פירות שביעית אף שלאכילה אין שוין כ"כ רק בעבור המצוה כמו אתרוג כל הדמים נתפסין בקדו"ש והפנ"י פקפק ע"ז ודעת מהר"ט דאע"ג דיש קדו"ש בפירות גוי מ"מ אם הגוי מכר פ"ש אין הדמים נתפסין בקדושה ודעת הרש"ס שנתפסין ובחזו"א מסופק בזה אבל גוי שמכר לגוי בודאי אין הדמים נתפסין ובסדר השביעית כתב דגם ישראל שלקח מגוי פירותיו של הגוי אין הדמים נתפסין וכדעת מהר"ט אבל אם קונה פירות גוי אצל ישראל הדמים נתפסין וסתם מטבעות אין חוששין להם שמא הן דמי שביעית שהולכין אחר הרוב.

^{שכח} ע"י רמב"ם (שמיטה ויובל פ"ו ה"ז): כיצד לקח בפירות שביעית או בדמיהן בשר נעשה הבשר כאותן הפירות ואוכלו כפירות שביעית, וצריך לבער אותן בשעת ביעור השביעית, לקח באותו בשר או בדמיו דגים יצא הבשר ונתפשו הדגים, לקח בדגים או בדמיהן שמן יצאו דגים ונתפש שמן, לקח בשמן או בדמיו דבש יצא שמן ונתפש דבש, וצריך לבער הפירות הראשונות עם הדבש האחרון, כדרך שמבערין פירות שביעית, ואין עושין משניהם מלוגמא ולא מפסידין אותן כשאר פירות שביעית.

^{שכז} רמב"ם (אישות פ"ה ה"ה) הובא לעיל הערה רפח.

ע"י רמב"ם (אישות פ"ה ה"ג) הובא לעיל הערה 799.

^{שכז} רמב"ם (אישות פ"ה ה"ו): מתנות שלא הורמו הרי הן כמי שהורמו, לפיכך ישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו כהן והפריש מהן תרומה ומעשרות הרי הן כתרומות ומעשרות שנפלו לו בירושה מאבי אמו ואם קידש בהן אשה הרי זו מקודשת, שאע"פ שאינן ראוין לו לאכילה יש לו למכרן למי שהן ראוין לו. אבל ישראל שקידש בתרומה שהפריש מגרנו אינה מקודשת שהרי אין לו למכרה ואין לו בה אלא טובת הנאה לפי שנותנה לכל כהן שירצה וטובת הנאה אינה ממון.

^{שכח} ע"י רמב"ם (אישות פ"ז ה"א): בא שני וקידשה בתוך שלשים יום הרי זו מקודשת לשני ג לעולם, לפי שבשעה שקידשה השני לא היתה מקודשת ותפסו בה קידושי שני ונעשת אשת איש ולאחר השלשים יום כשיבואו קידושי ראשון ימצאו אותה אשת איש ונמצא הראשון כמי שקידש אשת איש שאין הקידושי תופסין בה.

וע"י רמב"ן: מדלא קתני ואינה מקודשת לראשון, שמע מינה שאם גירשה שני בתוך שלשים חלו קדושי ראשון, וכן מפורש בירושלמי לפיכך אם מת השני בתוך שלשים יום או גירש חלו עליה קדושי ראשון לאחר שלשים יום, מת לאחר שלשים או גירש לא חלו עליה קדושי ראשון, ועוד אמרו שם שאם מת השני והיה לו אח מכיון שהיא זקוקה ליבום

לא חלו עליה קדושי ראשון, ומסתברא לן דהשתא דקיי"ל (יבמות צ"ב ב') יבמה שנתקדשה בעניותנו צריכה גט, האי נמי צריכה גט מראשון משום דזיקתה אינה מונעת שלא יחולו בה קדושיה, וירושלמי סבר כרב שאמר אין קדושי תופסין בה, דליכא למימר מכיון שהיא זקוקה לאחר אינה מתרצה בקדושיה הללו של ראשון, דאפי' לרבי יוחנן שאמר חוזרת לא אמר אלא כשחזרה ואמרה כן ומשום דאתי דיבור ומבטל דבור אבל בלא חזרה בדבור ממש לא, ועוד דאדרבה ביבום לא ניחא להו לנשי, ואם תאמר משעה ראשונה שפשטה ידה וקבלה קדושיה חזרה בה, א"כ כשמת שני בתוך שלשים ואין לה יבם נמי לא תהא מקודשת לראשון.

וע"י רשב"א: [שלומד את הרמב"ן ורמב"ם בשיטה אחת, אבל מקשה עליהם דאם היא חוזרת מהקידושיה לר"י בדיבור] כ"ש כשפשטה ידה וקבלה קדושיה משני דהוי ביטול אלים טפי דאיכא מעשה ואתי מעשה ומבטל דבור.

והר"ן סובר: אעפ"כ בקיבלה קדושיה אין המעשה מוכיח לחזור מקדושי ראשון לגמרי אלא עדיין דעתה דאם יאה אפשר לחול דיחולו.

ורע"א אומר על דברי הר"ן: ולענ"ד היה נראה דאין מזה ראייה דבשלמא אם היה אפשר לומר דבחייו של שני אחר ל' פקעי קידושי שני ויחולו קדושי דהראשון אז היה קבלת קדושיה השניים לאו דרך חזרה דכוונתה מיד שמקדשת עצמה להשני עד ל' ואח"כ יפקעו וישארו דהראשון אבל לפי האמת דא"א שיפקעו בכדי וא"כ לא יחולו קידושי דהראשון בזה אמרי' דהוי חזרה דאין דעתה לענין אם ימות או יגרש.

ע"י שו"ע (אה"ע סי' מ"ב): בא שני וקדשה בתוך ל' יום, הרי זו מקודשת לשני לעולם, לפי שבשעה שקדשה השני לא היתה מקודשת ותפסו בה קידושי שני ונעשית אשת איש, ולאחר השלשים יום כשיבואו קדושי ראשון ימצאו אותה אשת איש, ונמצא הראשון כמי שקידש אשת איש שאין קדושיה תופסין בה. (אבל אם מת השני או גירשה תוך ל', חזרו קדושי ראשון ולכן צריכה גט מן הראשון, ויש חולקין).

ביאור: אבל אם מת השני. בירושלמי אמרו שאם מת השני והניח אח מאחר שזקוק ליבום לא חלו הקידושיה של ראשון וכתב הרמב"ן שהירושלמי סובר שאין קידושיה תופסין ביבמה אבל לדידן דק"ל דיבמה שנתקדשה צריכה גט אף כאן אין הזיקה מונעת לחול קידושיה הראשון (ח"מ).

ולכן צריכה גט מן הראשון. לשון זה משמע דאינו ודאי מקודשת לראשון והוא דעת הר"ן (הביאו הב"י סי' זה סוף ס"ק א') שכתב שראוי לחוש לדברי הירושלמי (ססובר דאם מת השני תוך ל' דחלו קידושיה של הראשון אף על גב דהרשב"א והרא"ש סברי דלא כהירושלמי דסברי דכיון דקבלה הקידושיה מהשני פקעי הקידושיה מן הראשון ושוב לא חלין אף על פי כן סיים הר"ן דראוי לחוש לדברי הירושלמי ולהצריכה גט עכ"ל) וא"כ בחנם כתב הרב דיש חולקין הוא דעת הרשב"א והרא"ש דהא הר"ן לא החמיר לחוש לדברי הירושלמי ולהצריכה גט אלא מפני דעת החולקין וכך היה לו לכתוב חזרו קידושיה ראשון ומקודשת ודאי לראשון (והוא דעת הרמב"ן והרמב"ם כפי שפי' המ"מ וכהירושלמי) ויש חולקין ואומרים דאינה מקודשת כלל לראשון שכבר חזרה בה והוא דעת הרשב"א והרא"ש וראוי להחמיר להצריכה גט כדעת הר"ן (ח"מ).

^{שכט} ע"י סעיף הקודמת בשו"ע בהערה 872. וע"י שו"ע (אה"ע סי' לה ס"י): אם לא רצתה האשה להתקדש למשלח וקידשה השליח לעצמו, אינו נקרא רמאות.

וע"י ח"מ וב"ש: אינו נקרא רמאות. מ"מ אם אפשר להודיע למשלחו צריך להודיע. וע"י ט"ז: לא זכר כאן הך הודעה דס"ל כיון דיש לפעמים הפסד מזה למקדש אין עליו חיוב בשום פעם להודיעו. וע"י פ"ת: ואם חושש דילמא אדהכי הדרה א"צ להמתין ואפילו בזיווג ראשון איכא למימר שמא יקדמו אחר.

^{ש"ל} רש"י וע"י תוס' (בשם ר"ת) שאיסור של מהפך איננהו אלא דווקא כשרוצה העני להרויח בשכירות או לקנות דבר

וחבירו מקדים וקונה ומש"ה קאמר דנקרא רשע כי למה מחזר על זאת שטרך בה חבירו ילך וישתכר במקום אחר אבל אם היתה החזרה דהפקר ליכא איסור שאם לא זכה בזאת לא ימצא אחרת, ומכאן נראה למהר"ר יצחק שאסור למלמד להשכיר עצמו לבעל הבית שיש לו מלמד אחר בביתו כל זמן שהמלמד בביתו שמאחר שהוא שכיר שם ילך המלמד במקום אחר להשתכר שם אם לא שיאמר בעה"ב דאין רצונו לעכב המלמד שלו אבל אם שכר בעה"ב מלמד אחד יכול בעה"ה אחר לשכור אותו מלמד עצמו ואינו יכול לומר לו הבעה"ב לך ושכור מלמד אחר דנימא ליה אין רצוני אלא לזה שהרי כמדומה לי שזה ילמוד בני יפה ממלמד אחר.

^{שלא} עי' שו"ע סי' רמט ס"ה: מדת חסידות שלא לקבל מתנה, אלא לבטוח בהשם שיתן לו די מחסורו, שנאמר: ושונא מתנות יחיה (משלי טו, כז):

^{שלב} עי' שו"ע (אה"ע סי' מ ס"א): האומר לאשה: הרי את מקודשת לי בפרוטה זו לאחר ל' יום, אף על פי שנתאכלו המעות בתוך ל' יום, הרי זו מקודשת לאחר ל' יום; ואם חזר בו בתוך השלשים יום, או חזרה היא, אינה מקודשת. הגה: וי"א דאם קדשה בשטר ואינו בעין לאחר ל' יום, אלא נקרע או נאבד תוך ל', אינה מקודשת. המקדש אשה על ל' יום, מקודשת לעולם.

ביאור: שנתאכלו המעות. לא דמי לאומר לחבירו משוך פרה זו ולא תקנה אלא לאחר ל' דלא קנה (כמבואר בח"ה סי' קצ"ז סעי' ז') דשאני משיכה דלאחר ל' אין במשיכה ממש ובמה יקנה אבל הכא אם היא תחזור צריכה להחזיר המעות הוי כאלו נתן לה מעות בסוף ל' ומיהו אם הוא חוזר אינה חייבת להחזיר לו וכ"כ הר"ן (ח"מ).

ואם חזר בו וכו' או חזרה היא. כעין לא זו אף זו הוא דבחזר בו הוא מיד נתבטלו הקידושין ואינו מחוסר מעשה דאין צריכה להחזיר לו המעות אבל בחזרה היא מחוסר מעשה דהא צריכה להחזיר המעות אפ"ה בטלו הקידושין והמעות עליה חוב (ח"מ).

דאם קדשה בשטר. כלו' שאומר לה בהדיא שמקדשה בתורת שטר (ח"מ).

^{שלב} עי' שו"ע (אה"ע מ א): האומר לאשה: הרי את מקודשת לי בפרוטה זו לאחר ל' יום, אף על פי שנתאכלו המעות בתוך ל' יום, הרי זו מקודשת לאחר ל' יום; ואם חזר בו בתוך השלשים יום, או חזרה היא, אינה מקודשת. הגה: וי"א דאם קדשה בשטר ואינו בעין לאחר ל' יום, אלא נקרע או נאבד תוך ל', אינה מקודשת.

ועי' אב"מ: וכתב הר"ן (כד ע"א מדפי הר"ף) ומיהו משמע שאם הוא חוזר בו אינה חייבת להחזיר דאל"כ במאי מקדשי הרי אינם קנוים לה עד לסוף שלשים יום והרי נתאכלו בנתיים וע"ש. ובחידושי מוהר"ט העלה דגם הכסף הוא ברשות המקדש עד שלשים ואם הוא חוזר תוך שלשים צריכה להחזיר הכסף וע"ש. ועי' ריטב"א: ומ"ט גבי גט בעינן שיהי' בעין וגבי קידושין לא בעינן שיהי' בעין דמידי דאית לה לאשה הנאה בגויהו מכי ייבניהו כבר נהנית מהם שהיא רשאה לעשות מהם רצונה אבל גבי גט דלאו מידי דהנאה אלא גט הפוטר ואם אינו בעין בעת שהיא מתגרשת אינו כלום.

ונראה מדברי הריטב"א דטעמא דמהני נתאכלו המעות משום דמקדשה בהאי הנאה שנהנית מהם שרשאה לעשות בהם כרצונה ויהיב לה רשות להוציאן, וקשה לי נהי דבשעת נתינה אית לה הנאה מכל מקום בשעת קידושין כבר כלתה הנאה זו וכו' מיקדשה בהאי הנאה דיהיב לה רשות לעשות כרצונה ואף על גב דלאחר שלשים כבר כלתה הנאה זו כיון דנשאר אצלה הנאה זו ונפטרת מלשלם לו לאחר שלשים וכו' עדיין הנאה זו ברשותה במה שנפטרת מלשלם לו ואף על גב דבהאי לחודי' לא מקדשה דהא מקדש במלוה אינה מקודשת וכו' מהני הנאה דמעיקרא כיון דעדיין נשאר במה שנפטרת ממנו.

והרשב"א בחידושו ר"פ האומר ז"ל ואעפ"י שנתאכלו המעות וטעמא דמילתא כיון דלשום קידושין נתנו בתחלתן אעפ"י שבשעה שראויין לחול אינו בעולם מכ"מ כיון שאם לא נגמר הקנין יש עליה להחזירם רואין אנו אותם כאלו הם בעין ובאותה הנאה היא מתקדשת וכענין שהיא מתקדשת בהנאת מחילת מלוה, ומשא"כ במלוה דעלמא הואיל ובשעת מתן מעות לא נתנו לקידושין אלא להלוואה עכ"ל. ומדבריו נראה דלאחר שלשים מקודשת בהאי הנאה שנפטרת ממנו ואף על גב דבמלוה אינה מקודשת כה"ג עד שיאמר לה בהנאת מחילת מלוה הכא דלשום קידושין נתנו מתחלתן כיון דאם לא הי' מתרצה בתחלתה לא הי' נתון לה הכסף כלל ולא הי' מלוה לה כלל משא"כ בשאר מלוה שכבר באו לידה לשום מלוה.

ומחורתא כשטת הר"ן דהוא נתן לה הכסף לשום קידושין מיד ואינו רשאי לחזור תוך ל' אבל יהיב לה לגמרי אדעתא דקידושין ואם היא חוזרת תוך ל' צריכה להחזיר לו הכסף א"כ לאחר ל' יום לא הוי מלוה כלל וכו'.

^{שלב} עי' רמב"ם (תרומות פ"ד ה"ט): האומר לשותפו או לבן ביתו או לעבדו או לשפחתו לתרום, והלכו לתרום וביטל שליחותו קודם שיתרומו, אם לא שינה השליח תרומתו תרומה, ואם שינה כגון שאמר לו תרום מן הצפון ותרם מן הדרום הואיל וביטל שליחותו מקודם אינה תרומה. [הראב"ד] האומר לשותפו או לבן ביתו וכו' עד הואיל וביטל שליחותו מקודם אינה תרומה. א"א מה ראה זה המחבר שפסק כריש לקיש שלא העמידו בירושלמי את המשנה בשינה שליחותו אלא לדעת ר"ל דאמר לא אתי דיבור ומבטל דבור ולית הלכתא כוותיה.

עי' דרך אמונה: אינה תרומה. אבל כל הראשונים חלקו על רבנו ודעתם שגם אם לא שינה השליח יכול לבטלו ע"י דיבור כיון שביטלו לפני שתרם דאתי דיבור ומבטל דיבור וכן פסקו האחרונים (רמ"א י"ד שלא סל"ו).

^{שלה} פי' נתינת הגט ליד השליח. שלו רש"י, אמנם תוס' חולק שזה רק ספק שלא בפני השליח, שהרי אם בפני השליח יש צד שהיא יכול לקדשה ללא רצונה.

^{שלו} עי' תוס' שמלשון הגמ' שלנו משמע שאם בטל את הגט בפירוש, שהוא בטל ופסוק לגרש בו, אבל מלשון הגמ' בגיטין אי אפשר לבטל גט.

ועי' רמב"ם (גירושין פ"ו הכ"א): השולח גט ביד שליח ובטל הגט הרי זה חוזר ומגרש בו כשירצה, שלא בטלו מתורת גט אלא מתורת שליחות, לפיכך אם היה הגט ביד הבעל ובטלו כגון שאמר גט זה בטל הוא אינו מגרש בו לעולם [והרי הוא כחרש הנשבר ואם גירש בו אינה מגורשת - לא מופיע בשו"ע], וכן אם פירש בעת שבטלו והוא ביד השליח ואמר גט ששלחתי הרי הוא בטל מלהיות גט אינו מגרש בו לעולם [ואם גירש הרי זו ספק מגורשת - נוסף בשו"ע], ע"כ. ועי' בהגר"א שהרשב"א ור"ן חולקים וסוברים איך שתוס' כאן לומד בגמ' בגיטין, ויש לחוש לדבריהם והוא סוף השו"ע.

^{שלה} עי' שו"ע (אה"ע סי' מ ס"ב): בא שני וקדשה בתוך ל' יום, הרי זו מקודשת לשני לעולם, לפי שבשעה שקדשה השני לא היתה מקודשת ותפסו בה קידושי שני ונעשית אשת איש, ולאחר השלשים יום כשיבואו קדושי ראשון ימצאו אותה אשת איש, ונמצא הראשון כמי שקידש אשת איש שאין קדושין תופסין בה. (אבל אם מת השני או גירשה תוך ל', חזרו קדושי ראשון ולכן צריכה גט מן הראשון, ויש חולקין).

עי' ח"מ: אבל אם מת השני. בירושלמי אמרו שאם מת השני והניח אח מאחר שזקוק ל' יום לא חלו הקידושין של ראשון וכתב הרמב"ן שהירושלמי סובר שאין קידושין תופסין ביבמה אבל לדידן דק"ל דיבמה שנתקדשה צריכה גט אף כאן אין הזיקה מונעת לחול קידושי הראשון.

ועי' ב"ש: אבל אם מת השני וכו'. אף על גב בחזרה בטלו הקדושין לגמרי דשם חזרה בפירוש וכאן מה שקבלה קדושין מאחר ו"ל שאין דעתה לחזור מקדושי הראשון לגמרי אלא דעתה עדיין אם יהיה באפשר יחולו קדושי הראשון [הר"ן] ואם מת השני והניח אח מ"מ צריכה גט מראשון דהא יבמה לשוק תופסים בה קדושין מספק א"כ אין מונעה לחול קדושין הראשונים שם. ועי' אב"מ: ונסתפקתי אם זקוקה היא ליבום וחליצה כיון דקידושי ראשון תופסין בה והרי היא איסור ערוה ליבם באיסור אשת איש ונפקא בלא חליצה מיהו הא דיבמה שנתקדשה צריכה גט אינו אלא מחמת ספק אם קידושין תופסין בה או לא וא"כ ודאי לא נפקא בלא חליצה דספק קידושין אין תופסין ביבמה וא"כ עדיין זקוקה ליבום וחליצה ואפי' למ"ד קידושין תופסין ביבמה בודאי, נמי לא נפקא בלא חליצה כיון דקידושי ראשון לא חיילי אלא לאחר שלשים והיא כבר זקוקה ליבם קודם גמר קידושי ראשון. אמנם נראה דלמ"ד קידושין תופסין ביבמה בודאי, דאינה זקוקה ליבום וחליצה, דכל מקום דלאחר שלשים הקידושין באין ממילא ונעשית אשת איש נפטרה מחליצה ויבום כמו היכא דנעשית אחות אשה ממילא.

ועי' ח"מ: ולכן צריכה גט מן הראשון. לשון זה משמע דאינו ודאי מקודשת לראשון והוא דעת הר"ן שכתב שראוי לחוש לדברי הירושלמי [הנ"ל] וא"כ בחנם כתב הרב דיש חולקין הוא דעת הרשב"א והרא"ש דהא הר"ן לא החמיר לחוש לדברי הירושלמי ולהצריכה גט אלא מפני דעת החולקין וכך היה לו לכתוב חזרו קידושי ראשון ומקודשת ודאי לראשון, ויש חולקין ואומרים דאינה מקודשת כלל לראשון שכבר חזרה בה, וראוי להחמיר להצריכה גט.

ש"ט רש"י, אמנם עי' רמב"ן חולק אלא שאם מת הוא בתוך שלשים יום לא תהא מקודשת. ועי' אבנ"מ (מ סק"ז) שהרשב"א בתשוה (ס' תש"ז) שפי' כרמב"ן אבל בפירושו על הגמ' פי' כמו רש"י וגם רש"י ד"ה ושמואל אמר מביא כרמב"ן. אלא ברש"י פי' התנאי, דכי קאמר מעכשיו ולאחר שלשים כאומר מעכשיו תהא מקודשת ובלבד שכל שלשים יהיה ברשותי לבטלן כענין האומר הרי את מקודשת לאחר שלשים יום שרוצה להמלך כל שלשים אם יבטלם, ואז אם מת תוך שלשים נתבטלו הקידושין כיון שהתנה שיהי' מקודשת מעכשיו באופן שיהיה בדין קידושין לאחר שלשים. שם שהם מוסדרים א' קצת יותר ממושך מהשני כדי שלא

יפול. כזה:

שמא עי' ר"ן: המקדש בטרם מעכשיו ולאחר שלשים יום צריך שיהיה השטר קיים לאחר שלשים שאע"פ שמעכשיו מתחילין הקידושין לחול אינן קונין קנין גמור עד אחר שלשים וכו' אבל בכסף לא צריך דהא קיי"ל האומר לאשה הרי את מקודשת לאחר ל' יום מקודשת אף על פי שנתאכלו המעות. וכ"כ התוס' (יבמות פב ע"א ד"ה הא) דלר' יוחנן במשך פרה מעכשיו ולאחר שלשים צריך שיהיה הפרה עומדת באגם ואם עומדת בר"ה לסוף שלשים לא קנה.

שמב עי' שו"ע (אה"ע סי' לח ס"ו): נתן לה פרוטה ואמר לה: התקדשי לי בזה על מנת שאתן ליך מנה, כשיתקיים התנאי יחולו הקדושין למפרע, אף על פי שלא אמר: מעכשיו, שכל האומר: על מנת, כאומר: מעכשיו, דמי. ואם קבלה קדושין מאחר קודם שיתקיים התנאי, ואחר כך נתקיים התנאי, אין קדושי השני כלום. ואם אמר לה: על מנת שאתן ליך מנה תוך ל' יום, אם נתן לה תוך ל' יום, הו' קדושין למפרע; ואם לא נתן תוך ל' יום, אינה מקודשת, ואם קבלה קדושין מאחר תוך ל' יום, מקודשת ואינה מקודשת עד ל' יום, וכי שלמו ל' יום, אם לא קיים ראשון תנאי, פקעי קדושי קמא וגמרי קדושי בתרא ואינה צריכה גט מראשון. ואם קיים ראשון תנאו, אינה צריכה גט משני.

שמב עי' שו"ע (אה"ע סי' לח ס"ד): על מנת שיש לי מנה, אם ידוע בעדים שיש לו מנה, מקודשת בודאי; ואם אין ידוע, מקודשת מספק, אפילו הוא אומר: אין בידי. ביאור: אם ידוע בעדים שיש לו מנה. היינו כשאין אנו רואין מנה בידו אבל אם אנו רואין מנה בידו אנו סהדי דיש לו דכל שבידו חזקה שהם שלו וכ"כ הר"ן ועמ"ש הב"י בשם הרמ"ה באומר יש לי מנה במקום פלוני ושניהם מודים שלא היה לו ונראה דה"ה הכא לא מהני שניהם מודים שאין לו (ח"מ).

אפילו אומר וכו'. אפילו הוא והיא אומרים ג"כ שאין לו אצלו כלום הוה ספק קדושין ר"ו בשם הרמ"ה ואם א"י בעדים ש"ל אצלו ופלוני אמר ש"ל אצלו אינו אלא ס"ק וא"ל אם היא ג"כ אומר' שיש אצלו הו' כאלו שניהם אומרים שנתקיים התנאי (ב"ש).

שמב עי' שו"ע (אה"ע סי' לח ס"ח): על מנת שאראך מנה, אינה מקודשת עד שיראנה מנה שלו. ואפילו הראה לה מנה שיש לו בעסקא מאחרים, אינה מקודשת. הגה: ו"א דאפילו הגיע מחלקו מן הריחוק מנה, אינה מקודשת, מאחר שעדיין לא חלקו. הראה לה מנה משלו, והיא משועבדת לבעל חוב, מקודשת. לא היה לו בשעת קדושין, והריחוק א"כ והראה לה, ו"א דמקודשת. אבל באומר לה: ע"מ שיש לי, לכ"ע בכה"ג אינה מקודשת, ולא חיישינן דילמא מראה לה בטר הכי למהו ספק קדושין. אמר לה: ע"מ להביא לה ר' ז וז, דינו כמו בע"מ שאראך מנה, וצריך להיות משלו.

עד שיראנה מנה שלו. אפילו יש עדים שיכול להראות לה לא הו' קדושין דלא ניח' לה לסמוך אסהדי עד שתראה בעצמה כפי תנאו וכמ"ש הטור בשם הרמ"ה (ח"מ).

מאחר שעדיין לא חלקו. לשון הר"ן אינו כן וזה לשונו דכיון שלא הגיע זמן העסק ורווח' לקרנ' משתעבד לא חשיבי כשלו משמע שאם הגיע זמן החלוקה אף שעדיין לא חלקו הרי הריחוק שלו מאחר שבידו לחלוק וליטול חלק ריחוק שלו (ח"מ).

והיא משועבדת לב"ח. ל' ר' ירוחם בשם הרמ"ה כיון דלא אקני ליה מעכשיו ודאי משמע הא אם אקני ליה מעכשיו אינה מקודשת ודאי (ח"מ).

והרווח א"כ. ר' ירוחם כתב בשם הרא"ש דחולק וצריך שיהיה לו בשעת קידושין אפילו באומר סתם ע"מ שאראך דאל"כ מה גבול יש לו לעולם יאמר עדיין יש לי זמן להראותך ועיין בב"ח ואם אמר ע"מ שאראך מנה שיש לי גם הרמ"ה מודה דלא הו' קידושין אא"כ הראה לה ממעות שיש לו בשעת קידושין וזה כוונת הרב כאן באומר לה ע"מ שיש לי כלומר שאראך מנה שיש לי כ"ע מודו (ח"מ).

בתר הכי למיהו ספק קידושין. ל' הרמ"ה הוא זה לחלק בין האומר ע"מ שיש לי ר' זוז בין אומר ע"מ שאתן לך או אראה לך ר' זוז דבע"מ שיש לי אם אין ידוע בעדים שיש לו מקודשת מספק דאולי יש לו אבל בע"מ שאתן או שאראה אם נתן או שהראה בעדים מקודשת ואם אין כאן עדים אין כאן קידושין ספק לחוש דילמא יראה לה בצינעא דצריך לקיים תנאו בעדים וכבר כתבתי סי' זה ס"ק כ' בעשה עמך כפועל דאם היא מודה הו' כעדים ואם היא מכחשת אותו לאו כל כמיני' לומר שקיים תנאו לאסר' ובאומרת איני יודע הו' ספק ותנאי זה דאעשה עמך כפועל ג"כ מחוסר מעשה ואפ"ה חיישינן דילמא קיים תנאו בלא עדים וא"כ קשה על הרב איך העתיק כאן דברי הרמ"ה שסותר ההיא דלעיל ואפשר לפרש דברי הטור באופן אחר והוא כי מאחר שהרמ"ה סובר דאם אשכח מציאה או נתן לה מתנה מהני א"כ לעולם לא תצא מספק קידושין דכל פעם שתתבע אותו הראיני לי ישיב לה הלא לא אמרתי שיש לי רק שאראה לך ואולי אמצא עוד מציאה או מתנה וכעין שהקשה הרא"ש דמה גבול יש לו וע"ז כ' ומיהו לא חיישינן דילמא אחזי לה בתר הכי למיהו ספק קידושין לעולם אלא מיד שתאמר הראה לי ואינו מראה לה בטל תנאו ומיהו קשה דהא לקמן סעיף ל"ו בע"מ שאתן אם אומר שעדיין רוצה לקיים תנאו

אפ"ה בעל נפש לא ישאנה וא"כ ה"ה בע"מ שאראה לך ג"כ יש לחוש לספק קדושין דאולי יראה לה (ח"מ).
כמו בע"מ שאראך מנה. וכלומר לדעת הרמ"ה אף שלא היו לו בשעת קידושין אם יביא לה ממה שמצא אח"כ מהני וממיל' אם אמר ע"מ שאביא לך מנה שיש לי כ"ע מודו שצריך שיביא לה ממה שהיה לו בשעת הקידושין וכמ"ש הרב לפני זה (ח"מ).

^{שמה} עי' שו"ע (אה"ע סי' קמג ס"ב): המגרש על התנאי כשיתקיים התנאי, תהיה מגורשת בשעה שיתקיים, לא בשעת נתינת הגט לידה. לפיכך יש לבעל לבטל הגט, או להוסיף על תנאו, או להתנות תנאי אחר, כל זמן שלא נתקיים התנאי הראשון, אף על פי שהגיע לידה. ואם מת הבעל, או אבד הגט, או נשרף, קודם שיתקיים התנאי, אינה מגורשת; ואם נשאת, תצא. ואם אמר לה: הרי את מגורשת מעכשיו, או מהיום, על תנאי כך וכך, או שאמר לה: הרי את מגורשת ע"מ כך וכך (ועיין לקמן סי' קמ"ד סעיף ד' ד"א דע"מ לאו כמעכשיו דמי), כשיתקיים התנאי, תהיה מגורשת משעת נתינת הגט לידה; לפיכך אינו יכול לבטל הגט ולא להוסיף על תנאו משהגיע גט לידה, ואם אבד או נשרף, (ואפי' מת הבעל) קודם שיתקיים התנאי, הרי זו מקיימת התנאי אחר מותו, וכבר נתגרשה משעת נתינת הגט לידה. ולכתחלה לא תנשא קודם קיום התנאי, ואם נשאת, יפירוש ממנה עד שיתקיים התנאי. ומיהו בתנאי שהוא בידה, והוא בשב ואל תעשה, לא חיישין שמא תעבור עליו, ולפיכך מותרת לינשא מיד, בתנאי דעל מנת או מעכשיו. ויש אומרים דאפילו לא אמר: מעכשיו ולא מהיום ולא על מנת, דינו כאומר: מהיום, משום דזמנו של גט מוכיח עליו, הילכך אזלינן בה לחומרא. (וי"א דאפי' בתנאי דמעכשיו יכול לבטלו, ויש להחמיר).

^{שמו} עי' מהרש"ך ח"ב סי' לב (מכחש ו"ת הריטב"א סי' רה), שאם התחייב למכור לפלוני קרקע זו תמורת כסף זה, היינו דווקא לו ולא ליורשיו. ועי' מב"ט ח"ב סי' קצה: אם מת המוכר אם יוכל הקונ' לומר לו נתחייבתי למוכר ולא ליורשיו נר' שאינו יכול לומר אלא גם יורשיו יכולים לחזור לו המעות כיון שאמר שהיא מכורה מעכשיו לכשיביא ואפי' שאמ' שהיא מכור' לך שנראה לך ולא ליורשך

^{שמו} הרי זו מקודשת ויש לו (דפוס קושטא). פי' רש"י: מפשטות לשון המשנה משמע שאם יש עדים שיש לו אז היא מקודשת ולולא זה אין קידושין ומותרת לשוק.

^{שמה} עי' שו"ע (אה"ע סי' לח ס"ט): ע"מ שיש לי בית כור עפר, אם יש עדים שיש לו, הרי זו מקודשת; ואם לאו, הרי זו מקודשת מספק, שמא יש לו והוא אומר: אין לי, כדי לקלקלה.

^{שמש} עי' שו"ע (אה"ע סי' לח ס"כ): הרי את מקודשת לי בזה ע"מ שיש לי בית כור עפר במקום פלוני, אם יש לו באותו מקום, מקודשת בודאי. ואם לאו, מקודשת מספק, שמא יש לו שם והוא מתכוין לקלקלה.

עי' ב"ש: באותו מקום. אבל במקום אחר אפילו אם הוא יותר קרוב י"ל דהיא רוצה להלך דוקא לאותו מקום גם י"ל שמא פירות מאותו מקום הם יותר טוב כ"כ הר"ן והמגיד.

^{שני} עי' שו"ע (אה"ע סי' לח סכ"א): על מנת שאראך בית כור עפר, הרי זו מקודשת, ויראנה; ואם הראה ששכר מאחרים, או שלקח באריסות, אינה מקודשת. הגה: אבל אם יש לו קרקע שמעלה ממנה מס, הרי היא מקודשת, דהא הקרקע שלו, ובלבד שיהא לו בכדי בית כור עפר שאינו מעלה מס, דע"מ שיהא לו בית כור עפר שלו גמור משמע.

עי' ב"ש: שאינו מעלה מס. כלומר שיש לו בית כור מה שאינו נותן ממנו מס, וכתב ב"ח אם כל אנשי המקום נותנים מס משדות שלהם אז אמרי' אם אמר ע"מ שיש לי בית כור כדרך העולם קאמר אפילו אם נותן ממנו מס נתקיים התנאי.

^{שנא} עי' לעיל הערה שמש.

^{שנב} עי' לעיל הערה שנ.

^{שנג} וכנ"ל ס ע"ב שזה חמישים אמה על חמישים אמה. שנג רש"י, ולעולם רחב"ג בעי תנאי קודם למעשה, וקשה דהא אמר בסוף פ' השוכר את הפועלים (ב"מ דף צד ע"א) מאן שמעת ליה שאמר בעינן תנאי קודם למעשה רבי מאיר הוא משמע דרבי חנינא בן גמליאל פליג אכולהו לכן נראה לי דפליג אכולהו.

^{שנה} עי' רשב"א: כדכתיב ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו.

^{שנו} עי' רש"י פסחים ס ע"ב ד"ה הכי.

^{שנז} עי' הערה הקודמת.

^{שנח} עי' רמב"ם (תרומות פ"ה ה"ט): אמר פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו לכשיתלשו ונתלשו הואיל ובידו לתולשן אינו מחוסר מעשה ולכשיתלשו שניהם דבריו קיימין, והוא שיביאו שתיהן שליש בעת שאמר. עי' דרך אמונה: אבל אם אמר. ונראה דה"ה אם חשב כיון שאין סותר דיבורו בזה מהני.

אם אמר פירות ערוגה זו כו'. וכן להיפך פירות ערוגה זו מחוברין יהו תרומה לכשיתלשו על פירות ערוגה זו תלושין או פירות ערוגה זו מחוברין יהו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברין לכשיתלשו שניהן או קצת מפירות ערוגה זו מחוברין על שאר הערוגה המחוברת לכשיתלשו שניהן ומ"מ לא יברך כיון שעתה אין יכול לעשות תרומה.

לכשיתלשו. ואין נ"מ בין אמר מעכשיו ולאחר שיתלשו ובין לא אמר מעכשיו ובין אמר על פירות אלו מחוברים לכשיתלשו או לא הזכיר תיבת מחוברים ופשוט דכשאמר פירות תלושין אלו יהיו תרומה על פירות מחוברין לכשיתלשו צריך שתהא התרומה קיימת עד שיתלשו שהרי אז חל התרומה.

הואיל ובידו לתולשן. ואם מפרש מפירותיו על פירות של אחר מחוברין שלא מדעתו י"ל דלא מהני שהרי אין בידו לתולשן.

שתיהן שליש בעת שאמר. שאז אם יתלשם יהיו בני חיוב תרומ' אבל לפני הבאת שליש כיון שאין בהם חיוב תרומ' כמש"כ רבנו בפ"ב ממעשר הוי דבר שלא בא לעולם ואין הפרשתו כלום ואפי' בשדה בית הבעל שא"צ להשקותה וצומח מאליו מ"מ מקרי דבר שלא בא לעולם ויש מי שאומר שאם הביאה שחת שכבר ראוי למאכל בהמה כבר מקרי בא לעולם ויכול לעשותה תרומה לכשתביא שליש ותתלש אבל רוב הראשונים כתבו כדעת רבנו. כתב בחז"א המוכר פירות לחברו במחבר וקנאם בתלישה [או בכסף אבל התנה עמו שיחול המקח בשעת תלישה] והמוכר אמר קודם שיתלוש פירות ערוגה זו יהי' תרומתן בעוקצן לכשיתלשו וכן מעש"ר ומע"ש חייל אף על גב דבבת אחת אינו שלו מ"מ חל התרומ' ויכול גם לחלל המע"ש אבל במוכר לגוי כה"ג אפשר דלא חל וכ"ש שלא יכול לחלל המע"ש דכיון דגוי לא ציית דינא ה"ל כאינו ברשותו דאינו יכול לפדות אף שמתנה שיחול הפדיון בעת שיצא מרשותו.

^{שנט} מכאן רואים שדבר שבא ממילא לא הוה מחוסר מעשה, וחשיב דבר שבא לעולם, עי' & בענין ירושה.

^{שס} אם כן זה ל"ד ר"ע אלא ה"ה לת"ק שלו?

^{שסא} האם זה לשון הקדש או נדר.

^{שסב} עי' שו"ע (אה"ע סי' לח ס"ח): האומר לאשה: הרי את מקודשת לי על מנת שירצה אבי, רצה האב, מקודשת. לא רצה, או ששתק או שמת קודם שישמע הדבר, אינה מקודשת.

עי' ט"ז: על מנת שירצה אבי. פירושו שיאמר בפירוש "אין" משו"ה אם רצה דהיינו שאמר בפירוש אין לא רצה דהיינו שמיחה. ועי' ח"מ: רצה האב מקודשת. כלומר שאמר הן דע"מ שירצה פירושו שנדע שהוא רוצה וצריך שיגלה רצונו ועי' לקמן ס"י.

ועי' ח"מ: לא רצה או ששתק או שמת. ולא בחדא מחת' מחתינהו דבמת האב בטלי הקידושין מיד דא"א שיאמר עוד הן, אבל בלא רצה, שאמר לא או שתק, אינם יוצאים מידי

ספק קידושין כל זמן שהאב חי, דאולי יאמר האב הן אחר שאמר בתחלה לא, או שתק כמ"ש בסמוך ס"י.

ועי' ב"ש: לא רצה האב. כאן הבי' ל' הרמב"ם ואחר כך (ס"ט וס"י) הבי' דעת החולקים ומ"ש אינה מקודשת כלומר לכל א' לפי שיטתו, ולרמב"ם דהתנאי קאי על שעת השמיעה אז אם לא אמר הן מיד בטלו הקדושין ולשאר פוסקים הוי ספק קידושין כתב בכ"מ ובב"י להרמב"ם כל התנאים שמתנה בין ע"מ שירצה שיאמר הן ובין שאר תנאים כוונתו על שעת השמיעה בעת שישמע צריך שיאמר הן או שישתוק וכמ"ש בסמוך.

עי' שו"ע (אה"ע סי' לח ס"ט): על מנת שלא ימחה אבי, שמע ומיחה, אינה מקודשת; לא מיחה, או שמת, הרי זו מקודשת. (ועיין בסמוך ס"ס י'). מת הן ואח"כ שמע האב, מלמדין את האב שיאמר: איני רוצה, כדי שלא יהיו קדושין ולא תפול לפני יבם. וי"א דאומר: ע"מ שירצה, דינו כאומר: ע"מ שלא ימחה. ויש מי שאומר שדינו כאומר: ע"מ שישתוק.

ביאור: לא מיחה או שמת. גם כאן לאו בחד' מחת' נינהו דבמת מקודשת ודאי ובלא מיחה כל ימי חי האב הוא בספק שמא ימחה ואפילו נתרצה פעם אחד אם אח"כ מוחה נתבטלו הקידושין כמ"ש בסעיף שאחר זה ועל כן השיגו הראב"ד במ"ש מת הן ואח"כ שמע האב דאילו שמע קודם שמת הן מלמדין אותו בכך ומדברי המ"מ נתיישב זה דע"מ שלא ימחה דקאמר הרמב"ם כולל ג"כ ע"מ שישתוק ובשתיקה מיד נתקיים התנאי ע"כ כתב שמע אחר שמת וכמו שאכתוב בסעיף י"א (ח"מ).

מלמדין את האב שיאמר איני רוצה. אבל בסעיף שלפני זה בע"מ שירצה אם מת הן אינו מועיל ללמד האב דאף דלא יאמר הן כשמת בנו מ"מ יש לחוש דאיך תנשא לשוק דאולי יאמר לאחר זמן הן כדי לקלקלה ע"כ אין לה תקנה בלא חליצה כל זמן חי האב וה"ה דמתייבמת ממ"נ וכ"כ הטור בשם הרמ"א ועיין בב"ח על דברי הרמ"ה דהקשה איך חולצת הא אתי מינה חורב' (ח"מ).

שדינו כאומר ע"מ שישתוק. הוא דעת הרא"ש והטור ודין על מנת שישתוק יתבאר בסמוך בסעיף שאחר זה (ח"מ).

עי' שו"ע (אה"ע סי' לח ס"י): אמר: על מנת שיאמר: הן, אף על פי שאמר בתחלה: איני רוצה, כל שחזר ואמר: הן, נתקיים התנאי. (ולכן לעולם הוי ספק, עד שימות האב). והאומר: ע"מ שישתוק, אם שתק בשעת שמיעה, מקודשת, אף על פי שחזר ומיחה. הגה: מיהו אם לא היה בביתו כששמע, וכשבא לביתו מיחה, הוי מחאה, דמה ששתק בתחלה משום שלא היה בביתו (כך משמע בריב"ש סי' י"ד, וקנ"ג). ואם מיחה בשעת שמיעה, אפילו חזר ונתרצה, אינה מקודשת. מת האב עד שלא שמע, מקודשת. והאומר: ע"מ שלא ימחה, כל זמן שמיחה נתבטל התנאי, ואפילו נתרצה בשעת שמיעה. (וי"א דאם אמר: הן, פעם אחת, שוב אינו יכול למחות) (טור).

ביאור: על מנת שלא ימחה כל זמן שמיחה. דהא תנאי זה הוא בשב ואל תעשה וכל זמן שנעשה המעשה נתבטל הענין וה"ז כאומר לאשה ה"ז גיטך על מנת שלא תשתי יין שהכוונה שלא תשתה יין לעולם (ח"מ).

עי' שו"ע (אה"ע סי' לח ס"א): מת הן, מלמדין את האב שימחה, כדי שלא תזקק ליבם.

ביאור: מלמדין את האב שימחה אף אם כבר אמר הן. ולדעת הטור דלא מהני מחאה אחר אמירת הן אם אמר הן ואח"כ מיחה חולצת או מתייבמת ממ"נ אבל בלא חליצה לא מפטרה דילמ' קי"ל כהטור דאין מועיל מחאה אחר הן וכאן כפל ושינה שכתב מת הן סתם ולעיל בסעיף ט' כתב ג"כ דין זה מת הן ואח"כ שמע האב משום דלעיל העתיק ל' הרמב"ם והרמב"ם כשכתב על מנת שלא ימחה כוונתו ג"כ אם אמר על מנת שישתוק וכמו שכתב המ"מ ובע"מ שישתוק אם שתק בשעת שמיעה לא יועיל שוב מחאה ע"כ כתב מת הן ואח"כ שמע האב אבל כאן מיירי בע"מ שלא

ימחה לחוד ע"כ כתב מת הן סתם כלומר אפי' מת הן אחר ששמע האב ג"כ מועיל מחאת האב אף על פי שנתרצה כבר פעם אחד וכמו שנתבאר הדין בעל מנת שלא ימחה (ח"מ).

ש"ס אה"ע לח ט-יא

ש"ס עי' שו"ע (אה"ע סי' לו סכ"ד): האשה שאמרה: קדשתי את עצמי ואיני יודעת למי, ובא אחד ואמר: אני קדשתיך, נאמן ליתן לה גט להתירה לעלמא, אבל לא לכונסה. ואם כנסה, אין מוציאין מידו. (ואם יש עד אחד שהוא קדשה, מותר לכנסה לכתחלה).

ועי' ח"מ: אבל לא לכונסה. כלומר אפי' אחר שנתן לה גט והיא מותרת לכל אדם אפי' אסורה לזה דיש לחוש לקנוניא המ"מ.

ועי' ח"מ: ואם יש ע"א. אפשר דע"א לא מהני בדין המוזכר למעלה סכ"ב כשבאו שנים וכ"א אומר אני קדשתיך דאף דיש לא' עד המסייע לו אינו נאמן בדבר שבערוה וכאן ע"א נאמן משום דאין שום אדם מכחישו תדע דכאן אם כנסה אין מוציאין מידו ולעיל ס"ק ל"ח כתבתי בשם הירושלמי אף אם כנס מוציאין מידו.

עי' שו"ע (אה"ע סי' לו סכ"ה): האב שאמר על בתו בעודה קטנה או נערה: קדשתיך וגרשתיך, נאמן לפוסלה מן הכהונה. ודוקא שאמר: גרשתיך, תוך כדי דיבור לקדשתיך, אבל היכא שהוחזקה אשת איש על פיו, אינו נאמן לומר לאחר זמן; גרשתיך.

ביאור: נא תוך כדי דיבור וכו'. משום כשאמר קדשתי ואח"כ אמר גרשתי אינו מפ' דבריו אלא אומר מלתא אחריתי ואינו נאמן אלא מחמת מיגו מ"ה אינו נאמן אלא תכ"ד דאז שייך לומר מיגו דלא אמר כלום אבל אחר כ"ד לא אמרינן מיגו דלא היה אומר כלום משום דהוה מיגו למפרע ומגו למפרע לא אמרי' כמ"ש בהרא"ש פ' שני דיני ול"ד להא דקי"ל בקדושין תכ"ד לאו כדיבור הוא דשם לא איירי לענין מיגו אלא כשהוא מקדש ועושה מעשה בפני עדים ואח"כ רוצה לחזור אפי' תכ"ד א"י לחזור אף על גב בעלמא תכ"ד יכול לחזור מ"מ בקדושין א"י לחזור אבל בכה"ג כשאומר דבר שסותר לדבריו הראשונים נאמן הוא במיגו אם הוא תכ"ד וכן מוכח לקמן סי' מ"ז כשהיא אומרת נתקדשתי ותכ"ד אומרת פנויה אני ועיין סי' ו' דאינו נאמן לומר דהיתה שבויה משום דוקא לנשואין הימניה רחמנ' לאב ולא לשבויה ש"ס ודברי ב"ח בק"א תמוהים ועיין סימן י"ג (ב"ש).

אינו נאמן לומר לאחר זמן גרשתיך. לכאורה משמע דלאו דוקא גרשתיך אינו נאמן לפוסלה לכהונה דה"ה באומר קידושי תנאי היו או פסולי עדות היו עידי הקדושין וכיוצא בדברים אלו ג"כ אינו נאמן להחזיקה בפנויה כל שהוחזקה א"א על פיו ואינו נאמן להתירה לעלמא רק כמשמעות פשט הכתוב בתי נתתי לאיש הזה אסרה הזה התירה (פרש"י לאיש אסרה על הכל שאין אנו יודעין למי וכי אמר הזה התירה לזה) ועוד יתבאר בסמוך (ח"מ).

ש"ס עי' רמב"ם (איסורי ביאה פ"א הכ"ג): האב שאמר בתי זו מקודשת היא לזה אף על פי שהוא נאמן ותנשא לו אם זינתה אינה נסקלת על פיו עד שיהיו שם עדים שנתארסה בפניהם, וכן האשה שאמרה מקודשת אני אינה נהרגת על פיה עד שיהיו שם עדים או תוחזק.

ש"ס עי' רמב"ם (אישות פ"ב הכ"ג): האב שאמר בני זה בן תשע שנים ויום אחד בתי זו בת שלש שנים ויום אחד נאמן לקרבן אבל לא למכות ולא לעונשים, בני זה בן שלש עשרה שנה ויום אחד בתי זו בת שתים עשרה שנה ויום אחד נאמן לנדרים ולערכין ולחרמים ולהקדשות אבל לא ד למכות ולא לעונשים.

ש"ס עי' שולחן ערוך (אבן העזר סימן לו סעיף כז): אב שאמר שקידש בתו, ואח"כ קדשה לאחר ואמר: קדושי ראשון היו בפסולי עדות דאורייתא ואינו כלום, נאמן. (ול"נ דוקא תוך כדי דיבור נאמן, וכמו שנתבאר בסמוך סעיף כ"ה).

ועי' ט"ז: ול"ג דוקא תוך כדי דיבור. כמו שיתבאר בסמוך סעיף כ"ו נראה שצ"ל כמו שנתבאר סעיף כ"ה והיינו דשם כתב גרשתיה צ"ל דוקא תוך כדי דיבור דבקדשתיה וכאן לענין פסולי עדות אמרינן דנאמן ומשמע אפילו אחר כדי דיבור, ואם כן רמ"א פליג על הפסק השו"ע (שכתב) ואח"כ קדשה לאחר דהיינו אפילו לאחר כדי דיבור וקשה באמת על השו"ע שפסק בתרוייהו דסותרים זה את זה ועל רמ"א תימה שאמר כאן דמהני משום תוך כדי דיבור והא בזה כיון דלא מהני אחר כדי דיבור על כרחק לומר דסותר דבריו הראשונים ואם כן גם תוך כדי דיבור לא מהני כיון דבקדושין לא הוי תוך כדי דיבור וכי' בהך שאמרה פסולי עדות היו דמהני מטעם אמתלא ואפילו אחר זמן אמרינן בזה הפה שאסור הוא שהתיר.

ס"ח עי' רש"י ב"מ ג ע"ב ד"מה לו לשקר" הוא נאמנות של מיגו.

ס"ט נראה לי שכונתו בזה היא, שאף שזה בידו, עכ"ז אין לו נאמנות כמיגו בענין זה.

ש"ע עי' שעה"מ (איסור ביאה פ"ח הכ"ד) הביא מהמהר"י בן לב: אין בידו למוסרה לזנות כדי שתיפסל משום דקא עבר בלאו דלא תחלל את בתך להזנותה הלכך לאו בידו הוא, והא דקאמר בידו להשיאה לממזר ופי' רש"י ביד האב להשיאה לו בעבירה שנראה שאעפ"י שהוא עובר בלאו שיכול להשיאה לו, לא שהאב עובר כלל שהרי לא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים אלא הממזר שהשיאה [הוא] עובר בלאו עכ"ל. והן דברים תמוהין דהא שאמרינן לא הוזהרו כשרות היינו דוקא לפסולי כהונה אבל שאר פסולי שהאנשים הוזהרו מלישא אותן כגון ממזר וכיוצא אף נשים הוזהרו עליהם דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה כו'.

ועי' אבנ"מ (סי' ז סק"ג): ונראה דהא דהוזהרו נשים היינו אם הנשים בעצמן נישאו לפסולי קהל אבל הכא האב הוא שמקדשה ואין האב מוזהר בזה ואין האב עובר כלל במה שמקדש בתו לממזר ובתו ג"כ אינה באזהרה כיון דאביה הוא המקדשה לזה ולא היא. ומ"ש מוהר"ן לב שלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים בזה ודאי דברי שעה"מ נכונים דהיא ג"כ מוזהרת, מיהו היינו היכא שהיא מתקדשת לממזר אבל הכא האב שמקדשה לממזר אין האב עובר בזה כלל. וזה ברור.

ש"ע עי' שו"ע (אה"ע סי' קנו ס"ו): האומר: זה בני או יש לי בנים, נאמן לפטור את אשתו, אפילו הוחזק באחים. ולי"א שאם יש עדים שיש לו אחים, אינו נאמן אח"כ לומר שיש לו בנים.

עי' ב"ש: נאמן לפטור. הטעם הוא דנאמן במיגו דיכול ליתן לה גט אף על גב בעלמא קי"ל דלא אמרינן מיגו נגד החזקה כאן לא הוי נגד חזקה דהא לענין בנים אין לו חזק' דיכול להיות דיש לו אחין ויש לו בנים ואיירי כאן דלא היה חזקה דאין לו בנים אלא לא היה מוחזק דיש לו בנים וכשאינו מוחזק בבנים לא דמי לחזקה דאין לו בנים, א"כ במוחזק דאין לו בנים אין נאמן במיגו דהוי מיגו נגד חזק' אבל י"א אף במוחזק דאין לו בנים נאמן כי בנים בדיד' תליא והוא אמר יש לי בנים וכו' ותוס' כתבו פ' האומר לתירוץ אחרון בעת מיתתו אינו נאמן לומר יש לי בנים דאז לא שייך מיגו הנ"ל ד"ל דאין לו כח ליתן גט, והרמב"ם רפ"ג ה"ג משמע אפי' בעת מיתתו נאמן וכו'.

ש"ע עי' שו"ע (אה"ע סי' קנז ס"ו): לא היה מוחזק באחים, ואמר: יש לי אחים, אינו נאמן. בא אחד ואמר: אני אחיו, אינו נאמן; ואפי' עד אחד (או קרוב) מעיד עליו שהוא אחיו. אינו נאמן להוציאה מחזקתה.

ש"ע עי' שולחן ערוך (אבן העזר סימן קנו סעיף ז): אמר בשעת קידושין (או אחר כך), יש לי בנים ובשעת מיתה אמר: אין לי בנים, אינו נאמן לאסרה. ויש מי שאומר שחולצת ולא מתייבמת.

ועי' ב"ש: אמר בשעת קידושין וכו'. היינו במוחזק שיש לו אחים ואין מוחזק בבנים ואמר דיש לו בנים נאמן וא"י לחזור ול"א דס"ל דחוששין לדבריו משמע דדוקא כשחזר בעת מיתתו אז י"ל קושטא קאמר שלא יהא עון תלוי בו משא"כ כשחזר שלא בעת מיתתו.

ש"ע זה היתה אותו דבר אם היו כמה בוגרות ורק קטנה אחת, אבל רצו ללמד בוגרות דומה לקטנות.

ש"ע וממילא אסור המספק ולא בודאי אפילו ר' יוסי.

ש"ע עי' שולחן ערוך (אבן העזר סימן מח סעיף ב): קדשתני, והוא אומר: לא קדשתך, הוא מותר בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו.

ועי' פ"ת: עיין בס' לח"מ פ"ט מה"א שנתקשה בזה במאי קמיירי אי אחר שנתן לה גט הא קי"ל כל שנתן לה גט נאסר בקרובותיה ואי איירי קודם נתינת הגט הלא היא אסורה לכל העולם וא"כ איך קאמר אסורה בקרוביו משמע הא לכל העולם שריא והניח בצ"ע ועי' בס' קרבן נתנאל פ' האומר אות נ"ן שכ' עליו ותמהני על חכם גדול כמותו דהא דתני אסורה בקרוביו במת דמקדש איירי ולק"מ.

ש"ע עי' הערה 677. ועי' שו"ע (אה"ע סי' מב ס"ב): המקדש שלא בעדים, ואפילו בעד אחד, אינם קדושין. ואפילו שניהם מודים בדבר ואפילו קדשה בפני עד אחד ואחר כך קידשה בפני עד אחר, זה שלא בפני זה, אינה מקודשת. הגה: ויש מחמירים אם מקדש לפני עד אחד אם שניהם מודים; אבל אם אחד מכחיש העד, אין לחוש. ובמקום עיגון ודוחק, יש לסמוך אדברי המקילין. ואין חילוק בין אומר העד שנתקדשה לפניו לבד, או שאומר שנתקדשה לפני שנים והוא לבד ראה, והאחרים אומרים שלא ראו. וכן אם קידש לפני שנים, והאחד מהם קרוב, הוי כמקדש לפני עד אחד. ועי' לקמן סימן מ"ז סעיף ג'.

ש"ע ואין דבריו נראין בעיני דלא זו הדרך בדבריהם למסתם סתומי אליבא דר"מ דלית הלכתא כותיה ותו דלאיזה תכלית הוכרחו להביא זה מאחר דמשנה מפורשת היא ולכן נראה שדבריהם ז"ל אליבא דרבנן דר"מ היא דע"כ לא פליגי רבנן עליה דר"מ אלא באומר לא אכלתי ומטעמא דאם ירצה לומר מזיד הייתי אבל באומר איני יודע אפי' רבנן נמי מודו וכמ"ש התוס' בר"פ אמרו לו והכא אאיני יודע דסליקו מיניה קאי וקאמרי דדוקא בעד אחד אינו נאמן כל שאומר איני יודע אבל בב' ואומר איני יודע נאמנים כ"ל פשוט ודע דהא שאמרינן דבשתק חייב להביא חטאת כתבו התוס' בד"ה הנזכר דהיינו דוקא בשא"ל העד אכלת חלב והיה לך לידע כו' הא לא"ה השתיקה חשיב כאומר איני יודע דאינו נאמן יע"ש ולפ"ז סיפא דקתני עד אחד אומר אכל ועד אחד אומר לא אכל מביא אשם תלוי אף על גב דכיון דשתק לדברי העד שאומר אכל הרי הודה לדברי העד וסמך עליו וא"כ ה"ל להביא חטאת י"ל כיון דעד אחד מכחישו לא חשיב שתיקה כהודאה ד"ל דסומך אעד המכחישו ויודע קצת רגלים לדבר זה ולזה שהרי כשבאו שניהם בבת אחת מיירי התם כמ"ש התוס' שם ואף על גב דהיכא דשותק שאינו יודע בבירור הדבר אינו נאמן לדעת התוס' ואפי' אשם תלוי ליכא כבר כתב הרב ש"ך ז"ל י"ד סי' קכ"ז סק"ב דשאני חלבים שכן אפי' לבו נוקפו מביא אשם תלוי כמ"ש בירושלמי אך קשה לתירוץ זה ממתניתין דספ"ה דטהרות דקתני עד אחד אומר נטמא ועד אחד אומר לא נטמא ברה"י טמא והשתא לדעת התוס' אפי' ברה"י נמי טהור כיון דלא חשיב שתיקה כהודאה דאיכא למימר דסומך אעד המכחישו והו"ל כאומר איני יודע דאינו נאמן כלל ולפי תי' הא' שכתב הרב ש"ך ז"ל א"ש ודוק ודע שהתוס' ז"ל פרק מי שקיני' דל"א ע"ב ד"ה הא הק' וז"ל ותימא היכי היה מתרץ ר' יצחק מתני' דר"פ אמרו לו דתנן עד אחד אומר אכל ועד אחד אומר לא אכל מביא אשם תלוי הא כיון דהאמינ' תורה עד אחד הרי כאן שנים וחסאת הו"ל לאתויי בשלמא ר"ח מוקי לה בבת אחת אבל לר"י דס"ל דאפי' בבת אחת אמרינן כל מקום כו' יע"ש ולא הבינותי קו' ז"ל שהרי לפי שיטתם דס"ל

דדוקא היכא דשתק מחמת דהו"ל לידע הוא דנאמן משום
דחשיבא שתיקה כהודאה אבל באומר איני יודע אין עד
אחד נאמן וכ"כ ז"ל בריש פרק האשה רבה ובפרק הניזקין
א"כ אין כאן קושיא כלל דבשלמא גבי סוטה דהתורה
האמינה עד אחד אפי' היכא דבעל דבר מכחישו וכמ"ש
התוס' בקדושין ד"ה אמר אביי וברפ"ק דסוטה ד"ה ת"ל
יע"ש איכא למימר שפיר דכיון דהאמינה תורה עד אחד הרי
כאן שנים כו' ואפי' בבאו בבת א' אבל גבי עד אחד אומר
אכלת חלב דנאמנותו של עד תלוי בשתיקתו של בעל דבר
א"כ דוקא בעד אחד אומר אכלת חלב איכא למימר שפיר
דחשיב שתיקה כהודאה דהו"ל לידע אבל בעד אחד אומר
אכל ואחד אומר לא אכל דאין שתיקתו הודאה דכיון דעד
אחד מכחישו מאן פלג לן לומר דמאי דשתק הוא משום
דהודה לדברי העד האומר אכל ולא נימא איפכא ולפחות
מיהא נאמר דחשיב כאינו יודע ואם כן אדרבא אפי' אשם
תלוי הו"ל לומר דאינו חייב וכמ"ש ואפי' נימא דהתוס' ז"ל
בסוטה מחלפא שיטתייהו דס"ל כדעת הרשב"א והריטב"א
דס"ל דאפי' בשותק מחמת שאינו יודע הדבר בבירור נאמן
מבואר הוא שלא כ"כ אלא אליבא דאביי דשמעתין וס"ל
דאביי פליג אההיא שאמרין בר"פ האשה רבה ודילמא שאני
התם משום דשתיקה כהודאה דמיא וכמבואר בדבריהם
באורך וא"כ איכא למימר שפיר דר"י ס"ל כההיא דר"פ
האשה רבה ופליג דאביי סוף דבר שדבריהם צריכים אצלי
עיון: כתב מרן הב"י ז"ל סימן קכ"ו וז"ל מ"כ מה שפי' ר"ת
דעד אחד שאמר נתנסך יינך ומכחישו כו' אינו נאמן נראה
דהיינו דוקא לבנה ובני ביתו שמפסידו ממון להם אבל
אחרים לאו כל כמיניהו לסמוך על הכחשת דב"ה דעד אחד
נאמן באיסורין ומורי הגבור אמר דעד אחד נאמן להתיר
היכא דלא איתחזק איסורא אבל לאסור דבר שבחזק' היתר
לאו כל כמיניה כיון דמכחישו ליה כו' וק"ל דבפרק האומר
אמרין מקוה פסולו ביחיד עכ"ל יע"ש ודבריו לעין הקורא
סתומים כספר החתום במאי דק"ל מההיא דמקוה דאליבא
דמאן ק"ל דאי לרבא הא מוקי לה התם לקמן בדשתיק
ולהכי מהימן כמו עד אחד דעלמא דנאמן כל שהלה שותק
ואי לאביי הא מתרץ לה שפיר דאפי' במכחישו נאמן דס"ל
שלח אחוי וכן גבי מקוה הרי מקוה לפנינו ויכולים אנו
למודדו וכבר מוהרי"מ ט"ז ז"ל ח"א סימן ט"ו תמה עליו בזה
והניח דבריו בצ"ע והנראה אצלי שכונתו ז"ל להקשות לדעת
מורי הגבור שכתב דכנראה דס"ל דכל שהלה מכחישו או
אומר איני יודע דאינו נאמן כלל ואפי' לאחרים מההיא
דמקוה דמוקי לה בהלה שותק והשתא קשה לדעת ר"ת
דס"ל דבעינן שתיקה מחמת הודאה דהו"ל לידע דהתם גבי
מקוה מאי הודאה איכא ואשתיקה דמאן מיתסר ועיין
בהריטב"א שתמה לדעת ר"ת מההיא דמקוה יע"ש וליכא
למימר דההיא דמקוה מיירי בשאומר לבעל הטהרות או
לטמא שטבל שם שבפניו מדדו ונמצא חסר דהתם ודאי לא
חשיב שתיקה כהודאה דאם איתא לא היה עושה טהרות על
גבו ועיין בחידושי מוהרי"מ ט"ז ז"ל שם אכן לפי שיטתו ז"ל
שם דסבירא ליה דלאחרים אפי' כשבעל דבר מכחישו אינו
נאמן ניחא שפיר דההיא דמקוה דקאמר דמקוה פסולו
ביחיד ונאמן לומר שהוא חסר מיירי לפוסלו לאחרים דלא
בעיית שתיקה מחמת הודאה והאי דפריך בגמ' האי בעל
מום היכי דמי אי דקא מכחיש ליה מי מהימן אב"מ דוקא
הוא דפריך ומשום דלגבי דידיה אינו נאמן כיון שמפסידו
אבל גבי מקוה אפי' בשמכחישו ב"ה נאמן לפוסלו לאחרים
ומה מאד מדוקדק לפי זה לישנא דתלמודא דקאמר האי ב"מ
היכי דמי כו' ול"ק האי מקוה דפסולו ביחיד היכי דמי
דנשנית בביריתא מקמי חלוקת ב"מ אלא משום דגבי מקוה
נאמן לפוסלו לאחרים ולא ק"ל לרבא אלא מחלוקת ב"מ
דפיסולו גבי דידיה כנ"ל: כתבו התוס' שם בד"ה נטמאו דהא
שאמרין דבדבר שהוא בידו כגון אכלת חלב ושוך נרבע אי
שתיק מהימן ואי לא שתיק מהימן ה"ד בדבר שאינו יכול
להתברר אבל בדבר שיכול להתברר כגון שאמר לו יש שרץ

בטהרותיך כו' בהא ודאי יש לחוש לדבריו כשאמרין לקמן
גבי ב"מ דמצי א"ל שלח אחוי כו' יע"ש ודבריהם ז"ל הן מן
המתמיהים דההיא דלקמן אביי הוא דקאמר לה כשאמרין
ואביי אמר לעולם דקא מכחיש ליה כו' אבל לרבא דק"ל
כותיה משמע ודאי דלא ס"ל הך סברא מדקאמר האי ב"מ
ה"ד אי דקא מכחיש ליה מי מהימן כו' ואם איתא מאי ק"ל
ולולי דבריהם דלקמן היה אפשר ליישב דבריהם דהכא דס"ל
דאפי' רבא לא פליג דאביי אלא דוקא בשבעל דבר מכחישו
אבל כל שאומר איני יודע מסתברא ודאי דאפי' רבא מודה
דיש לחוש לדבריו כיון דאפשר להתברר ומאי דלא מוקי לה
הכי לביריתא משום דגבי ב"מ לא משכחת לה באומר איני
יודע שהרי ידע איניש בנפשיה אי ב"מ הוא או לא וניחא
השתא מאי דהוצרך רבא להקשות מחלוקת ב"מ ולא
מחלוקת מקוה פיסולו ביחיד דנשנית בביריתא ראשונה
משום דההיא דמקוה מצינן לאוקמא בשתיקה דלאו מחמת
הודאה דאפי"ה נאמן כל שיכול להתברר כך היה נראה ליישב
דבריהם ז"ל אבל במ"ש לקמן בד"ה שלח אחוי וז"ל מכאן יש
להוכיח דכל דבר שיכול להתברר ע"א נאמן ואפי' ע"א
מכחישו לא ניתן ליאמר תי' זה אלא מבואר מדבריהם דס"ל
דק"ל בהא כאביי ולא כרבא ונראה שלזה היתה כונתו של
הרב משפטי שמואל ז"ל סימן פ"ה שתמה על דברי ר"י ז"ל
נכ"ב ח"ב שכתב וז"ל ע"א נאמן לומר אמו נשבת אם הוא
כהן לשוייה חלל והוא ששותק ואין מי שיכחישנו כו' דלמה
פסק כאביי במקום רבא דלרבא ע"א אינו נאמן ואפי' הלה
שותק משום דהו"ל דבר שבערוה כדאיתא בשמעתין וכתב
שהמעין בתוס' פרק האומר יתיישב לו דברי ר"י כי
מדבריהם יש לו סעד ע"כ דנראה שכוון למ"ש דס"ל דהתוס'
ג"כ ס"ל דק"ל בהא כאביי גם מדברי ר"י שכתב בנתיב כ"ב
ח"ב וז"ל א"ל ע"א אשתך זנתה ושתק אין העד נאמן כו'
ונראה שאם א"ל העד זנתה בפניך ושתק שאסורה עליו כו'
ובנתיב ט"ו דקנ"ז כתב שהעיקר כדברי ר"ת דאין ע"א נאמן
באיסורין אלא דוקא בשא"ל בפניך נטמאו כו' יע"ש וא"כ כי
קאמר רבא דאין דבר שבערוה כו' ע"כ מיירי אפי' באומר
בפניך זנתה ואיך כתב ר"י דאם א"ל זנתה בפניך ושתק
שאסורה עליו אלא ע"כ שדעתו ז"ל לפסוק כאביי והרב
כנה"ג חא"ה סימן קט"ו בהגהת ב"י אות כ"ט הביא דברי
הרב בעל משפטי שמואל הללו וכתב וזה לשונו וחושב אני
שכוון למה שכתבו התוס' עלה דההיא דרבא וז"ל וא"ת כיון
דשותק ושתיקה כהודאה דמיא כו' וי"ל דקסבר רבא
דטעמא דשותק לאו משום דשתיקה כהודאה דמיא אלא
משום דאיכא רגלים לדבר מהימני ע"כ ולפי זה היכא שאמר
לו אשתך זנתה בפניך והוא שותק נאמן דהא שויה אנפשיה
חתיכא דאיסורא בשתיקתו ועל פי זה כתב ר"י דע"א אומר
אמו נשבת והוא שותק נאמן ומיירי באומר אמך נשבת
ואתה יודע בדבר הזה נראה כונת הרב ז"ל עכ"ל והן דברים
תמוהים דכנראה שהבין מדברי התוס' דהא דרבא מיירי
באומר אשתך זנתה שלא בפניך אבל באומר זנתה בפניך
אפי' רבא מודה וזה ודאי ליתא שהרי לפי שיטת התוס' דהא
דע"א נאמן באיסורין מיירי באומר נטמאו טהרותיך בפניך
וכן היא שיטת ר"י כמ"ש ע"כ כי קאמר אביי אשתך זנתה
כו' היא היא מיירי נמי כנה"ג באומר אשתך זנתה בפניך
ועלה קאמר רבא דאין דבר שבערוה פחות מב' אלא ודאי
דכונת התוס' ז"ל דאפי' באומר זנתה בפניך ס"ל לרבא דלא
חשיב שתיקה כהודאה וכ"כ הש"ך ז"ל ז"ל סימן קכ"ז בכונת
דברי התוס' וזה פשוט גם מ"ש ליישב דברי ר"י ז"ל משם
מהור"ר יום טוב נ' יעיש ז"ל ותמה הרב הנזכר על דבריו
מדברי ר"י שכתב ואם הכחישו אותו נאמן וחזר הרב הנז'
והודה לדבריו ודחק עצמו בדברי ר"י ז"ל לומר דהכחשה
דקאמר פי' הזמה כמו שיעויין שם באורך נראה דל"ק
דאפשר דר"י ז"ל מפרש הסוגיא כפי' הריטב"א ז"ל דמאי
דפריך בגמ' מאי חזית דסמכת אהני כו' לאו אעיקר דינא
קפריך למה הכשירוהו אלא אלישנא דויבוקש הדבר ולא
נמצא דקאמר דמשמע שלא נשאר חשש כלל ולעולם דלענין

דינא אפי' איכא תרי ותרי נמי אמרינן אוקמיה אחזקתיה אך זו היא שקשה לפי דרכו ז"ל דכיון דכל עיקר יסודו של ר"י ז"ל שכתב דכל דאיכא רגלים לדבר חשיב כשני עדים הוא משום דק"ל דאמאי ל"ק רבא דמיירי בע"א ויבוקש הדבר ולא נמצא שלא נמצאו עדים אחרים והחזיקוהו בכשרות משום דאין דבר שבערוה פחות משנים א"כ אכתי תקשי ליה קו' הלזו לאביי דס"ל דאע"ג דאיכא רגלים לדבר לא חשיב כב' עדים כמ"ש הרב שם מאי קפריך ליה לרבא אימא דמיירי בע"א אלא עכ"ל כמ"ש הריטב"א ז"ל וא"כ מעתה נפל כל הבנין ארצה ובאמת שיש לתמוה על עוצם חכמתו ז"ל איך לא נרגש בזה והיותר נ"ל עיקר שדעתו של ר"י ז"ל לפסוק כאביי כמו שנראה מדברי התוס' שכתבנו אלא דתמיהא מלתא טובא דהא ק"ל בעלמא דהלכתא כרבא לגבי אביי בר מייע"ל קג"ם ואפשר דה"ט משום מ"ש התוס' לקמן דרבא ס"ל דטעמא דשותק לאו משום דשתיקה כהודאה דמיא כו' אשר נראה מדבריהם דאביי ורבא בהא פליגי דאביי ס"ל דשתיקה כהודאה דמיא וכ"כ מוהרי"ט ז"ל בחידושו ומש"ה פסקו כאביי משום דסתמא דתלמודא פרק האשה רבא אזלא אליבא דאביי דקאמר שתיקה כהודאה דמיא: שבת וראה שמדברי ר"י ז"ל שכתב בנכ"ג ח"ב גבי אשתך זנתה נראה בהדיא שפוסק כרבא מ"ש וז"ל ונראה שאם א"ל העד זנתה בפניך כו' זולתי אם חזר ואמר לא שתקתי אלא מפני שלא חששתי לדברי העד משא"כ בשאר איסורין שאם א"ל נתנסך יינך בפניך ושתק נאמן אפי' חזר ואמר לא שתקתי אלא מפני שלא חששתי לדברי העד ע"כ והשתא אי ס"ל דבהא ק"ל כאביי א"כ אין הפרש בין שאר איסורין לדבר שבערוה כדקאמר אביי היא היא אלא מבואר דס"ל דהלכתא כרבא אלא דס"ל דאפי' רבא דקאמר אין דבר שבערוה כו' אינו אלא באומר לא שתקתי אלא מפני שלא חששתי הא לא"ה וכגון שאומר שמה ששתק הוא מפני שלא היה יודע אפי' בדבר שבערוה נאמן וא"כ מ"ש בנתיב כ"ג דע"א נאמן לומר שאמו נשבת והוא שותק מיירי בכה"ג וסמך אמ"ש כאן כנ"ל:

^{שע"ט} וכן מצינו במסכת קדושין פרק האומר (סו ע"א), גבי ינאי המלך ששמע לעצת אלעזר בן פוטירה ימח שמו, שאמר הרי התורה מנחת וכל הרוצה כו', ואמרו שם מיד נזרקה בו מינות דהיה לו לומר תינח תורה שבכתב תורה שבעל פה מאי אכא למימר. ולכן אמרו שהמבזה תלמידי חכמים אין רפואה למכתו, שהתורה היא מרפא לכל גופו, כמו שנאמר, רפאות תהי לשריך כו' (משלי ג, ח), וכמו שנאמר, אם שמע כו' כל המחלה כו' כי אני ה' רפאיך כו' (שמות טו, כו). ובפרק חלק (סנהדרין צט ע"ב) איתא, אפיקורס כגון מאן, רב ורבי חנינא שאמרי תרווייהו זה המבזה תלמיד חכם, ר"י ורבי יהושע בן לוי שאמרי תרווייהו זה המבזה חברו בפני תלמיד חכם. ואיתא שם עוד ואיכא דמתני לה אסיפא, מגלה פנים בתורה כגון מאן, רב ור"ח אמרי זה המבזה תלמיד חכם. ר"י ורבי יהושע בן לוי אמרי זה המבזה חברו בפני תלמיד חכם, ופריך שם למאן שאמר מבזה חברו בפני תלמיד חכם מגלה פנים הוי אפיקורס כגון מאן, אמר רב יוסף כגון שאמרי מאי אהני לן רבנן, לדידהו קארו, לדידהו תנו, אמר ליה אביי האי מגלה פנים בתורה נמי הוא, דכתיב, אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי (ירמיה לג, כה), וכו'.

^{שפ} ובתורת כהנים גרסינן ולא מן הכנענים שבארצכם כלומר שנולדו מן הכנענים (רש"י).

^{שפא} גירסת רש"י: מאי היא.

^{שפב} עי' הערה הבאה.

^{שפג} עי' שו"ע (אה"ע סי' ד ס"ה): ישראל שבא על אחת מאלו, הולד כמותה. ואחד מאלו, חוץ מממזר, שבא על בת ישראל, הולד כשר לקהל אלא שפגום לכהונה.

ועי' ח"מ: על אחת מאלו. כלומר על אלו אומות קודם שנתגיירו הולד כמותה כמו שהדין בכל האומות שולדה כמוה.

ועי' ח"מ וב"ש: אלא שפגום לכהונה. כמו בכל כותי הבא על בת ישראל וכדלקמן סעיף י"ט וילפינן בגמ' (יבמות מה ע"א) מק"ו דאלמנה דבתה פסולה לכהונה והוי חללה, ומיהו יש חולקין דלא הוי אלא ספק ואם נשאת הבת לכהן לא תצא והולד ספק חלל.

ועי' לעיל סח ע"ב הערה 982.

^{שפד} עי' שו"ע (חור"מ סי' ח ס"ד): ומצוה על הצבור לנהוג כבוד בדין, ויהיה אימתו עליהם, וגם הוא לא יתבזה ולא ינהוג קלות ראש לפניהם, שכיון שנתמנה אדם פרנס על הצבור אסור לו לעשות מלאכה בפני שלשה, כדי שלא יתבזה בפניהם, וקל וחומר שאסור לו לאכול ולשתות (ולהשתכר) בפני רבים. (כל דין שאין לו מי שימשנו, אסור לו לקבל להיות דין).

לנהוג כבוד בדין - שנאמר (דברים א יח) ואצוה אתכם, זו היא אזהרה לציבור שתהיה אימת הדין עליהן (סמ"ע). פרנס על הצבור - לאו פרנסים שלנו דהיינו מנהיגי הקהל, אלא ת"ח שהוא דין לרבים לדון הציבור (פ"ת).

לאכול ולשתות ולהשתכר בפני רבים - במקור איתא: ובכניסת ע"ה ובסעודות מריעים. ונראה דהאי וי"ו של "ובכניסת ע"ה" היא כמו או בכניסת כו', ור"ל דאפילו בסעודות מצוה אסור להשתכר, ובכניסת ע"ה ובסעודות מריעים אסור לאכול ולשתות אפילו בלא שכרות. א"נ אהקל וחומר קאי, וה"ק ק"ו שאסור לו לאכול כו', ובן בנו של ק"ו הוא שאסור לאכול בכניסת ע"ה ובסעודות מריעים, ולפ"ז א"ש דכיון שפשוט הוא כל כך משום הכי השמיטוהו המחבר ומור"ם (סמ"ע).

^{שפה} עי' שו"ע (אה"ע סי' כא ס"ה): אסור להשתמש באשה כלל, בין גדולה בין קטנה, בין שפחה בין משוחררת, שמא יבא לידי הרהור עבירה. באיזה שמוש אמרו, ברחיצת פניו ידיו ורגליו, אפילו ליצוק לו מים לרחוץ פניו ידיו ורגליו אפילו אינה נוגעת בו, והצעת המטה בפניו, ומזיגת הכוס. הגה: וי"א דהוא הדין באכילה עמה בקערה נמי אסור בכל ערוה כמו באשתו נדה. ויש מקילין בכל אלה, דלא אסרו דברים של חבה רק באשתו נדה. וי"א דכל זה אינו אסור רק במקום ייחוד, אבל במקום שרוב בני אדם מצויים כגון במרחץ, מותר לרחוץ מעובדות כוכבים שפחות, וכן נוהגים. וי"א דכל שאינו עושה דרך חבה, רק כוונתו לשם שמים, מותר. לכן נהגו להקל בדברים אלו. י"א דאין לנהוג אפילו עם אשתו בדברים של חבה, כגון לעיין ברישיה אם יש לו כינים, בפני אחרים.

^{שפז} עי' שו"ע (או"ח סי' עה ס"ג): יש לזהר משמיעת קול זמר אשה בשעת קריאת שמע. הגה: ואפי' באשתו, אבל קול הרגיל בו אינו ערוה.

עי' מ"ב: הרגיל בו - ר"ל כיון שרגיל בו לא יבוא לידי הרהור ואפילו מא"א ואפ"ה אסור לכיון להנות מדיבורה שהרי אפילו בבגדיה אסור להסתכל להנות:

^{שפז} עי' שער הגלגולים (הקדמה לד): כ"ד אלף תלמידים כנודע. ואמנם ר' עקיבא עצמו שרש נפשו היתה מן פנימיות הקדושה, אלא שע"י חטא קדמון יצאת אל הקליפות, ואח"כ חזרה בקדושה. ואע"פ שנקרא גר, אינו גר ממש. אבל שאר נפשות הגרים אינם כך, כי עיקר מציאותם והוייתם היא מן אותה הקליפה הנקראת קליפת נוגה, שפעמים היא מסאבא, ופעמים חוזרת אל הקדושה, כנזכר בפרשת ויקהל בספר הזוהר, וז"ס מ"ש רז"ל קשים גרים לישראל כספחת וכו'. והענין הוא, כי האיש שהוא שהיה בתחלתו גוי, כאשר בא להתגייר, נכנס בו נפש אחת, מתולדות הנפשות של הצדיקים בהיותם בג"ע הארץ, כנזכר בפרשת שלח לך. ואחר אשר נתגייר, זוכה ונכנסה בו נפש אחרת קדושה ממש, כשאר נפשות בני ישראל. ואז נקרא גר צדק, כי יש לו ממש נפש קדושה מן המלכות, הנקראת צדק כנודע. והנה אותה הנפש הנשארת עתה בו, והיא אותה שהיתה בו בהיותו גוי, הנקראת נפש הגר, והיא אשר החזירתי למוטב בהכרח הוא שתהיה לה איזו אחיזה אל הקליפה, ולכן בהיותה עתה בגוף

הגר הזה אחר שנתגיר, בהכרח היא מחטיאה קצת אל הנפש הקדושה האחרת אשר בגר הזה. וז"ס קשים גרים לישראל כספחת כי נפש הגר הראשונה, מחטיאה את נפש השניה הנקראת ישראל. ובוזה תבין סוד ר' עקיבא ע"ה, שהיה בתחלתו עם הארץ, שונא ת"ח מ' שנה, באמרו מי יתן לי ת"ח ואנשכנו כחמור. ונמשך לו זה מצד אותה נפש הגר הראשונה. אבל נפשו האמיתית היתה קדושה לגמרי בתכלית, ודי בזה:

ועי' בהגר"א בתיקו"ז צז ע"ג ד"ה ואינון.

שפ"ע שער מאמרי רשב"י (יב ע"ב): דע כי כאשר האדם עוסק בתורה כראוי לשמה זוכה להשיג שיתגלה אליו איזה צדיק מאותם שהם משורש נשמתו ויבא ויתלבש דוגמת מלאכי אברהם אבינו ומגלה לו רזי תורה בהיותו מתלבש בהוא חלוקא דרבנן אשר לו כנודע וזהו סוד אותו הסבא דפ' משפטים והמקומות אחרים הרבה בכל ס' התקונין שהיה יורד ומדבר עם רשב"י והיה מגלה לו רזי תורה.

שפ"ע ש"ך ס' רמו ס"ד: ויש שכתבו שלא ללמוד קבלה עד שיהא בן ארבעים שנה, שצריך קדושה וטהרה וזריזות ונקיות לזה. ולפלא שלא הביא גמ' זו לראיה לדבריו.

ש"ע לקמן עד ע"א במשנה ובהערה שם.

שצ"א עי' לעיל הערה 990

שצ"ב הרי הוא עד אחד בלבד - כעד אחד דעלמא לפטור מן השבועה אותו שמסייע לו, ואם שניהם תופסים במקח, אותו שאומר שנתרצה לו נוטל חציה וחצי הדמים בלא שבועה, והשני נוטל חציה וחצי הדמים ונשבע שבועה דאורייתא [ואם אותו שמסייע לו מוחזק בו לבדו אין כאן שבועה ואם האחד מוחזק בו לבדו נשבע שבועה דאורייתא להכחיש המוכר ואם אין שום אחד מוחזק בו כל דאלים גבר, ואם גבר אותו שהמוכר מסייעו אין כאן שבועה ואם גבר השני צריך לישבע להכחיש המוכר] (סמ"ע), שיהא נאמן כעד א' ודאי משמע דמיירי שכל א' טוען שקנהו במשיכה או בקנין סודר אג"ק או שאר קנינים דאל"כ מה תלי זה בהעדאת עדות כיון שלא קנהו באיזו קנין וליכא אלא מי שפרע א"כ פשיטא שהרשות בידו למכרו למי שירצה בדבורו לבד אלא נראה לי דלא מיירי מדין שבועה ולא באו אלא לומר שאין נוגע בעדות מצד הענין בעצמו והוי עד א' אבל מדין שבועה לא מיירי ומיירי היכא שא"צ לישבע ולענין דינא בעלמא, אפילו היכא שצריך לקבל מי שפרע חשיב עד (ש"ך).

שהרי אינו נוגע בעדותו - לא חשבי ליה נוגע, משום דאע"ג דטוען קניתי ממך באחד מדרכי הקניה ואתה נתת אותו לחבירי, כיון דהשתא מיהא ליתיה בחזרה דהא השני אוחז בו אינו משלם אלא כשעת הגזילה ודינו בכסף או במיטב, וכיון דכאן אין הכחשה ביניהם אלא בגוף החפץ ולא בדמים א"כ אינו נוגע בעדות כיון דליתיה עכשיו בחזרה. ואפילו היכא דאיכא נפקא מינה בדמים וכגון שלקחו בזול נמי לא חשיב נוגע, כיון דהמוכר כל זמן שמקחו בידו נאמן אפילו בלא מיגו ואם טוען אני קניתי ממך ואתה נתת לשני א"כ כדון עבד דהא כל זמן שמקחו בידו נאמן, וכמו בשליש נאמן דאפילו הוציא השלישות מתחת ידו בלא עדים נאמן היכא שידוע שהשליש נתנו, ואם טוען שלא בא לידו מיד המוכר אלא שחטפו מיד המוכר או מיניה, א"כ פשיטא דאין המוכר נוגע כלל והרי הוא עד אחד (קצה"ח), וי"ח דדין זה אינו אלא בשליש בינו ובין חבירו דהימניה מה שיאמר בינו ובין חבירו, אבל הכא הרי טוען שהניחו בידו בפקדון, ודאי דחייב לישבע כשטוען לא הנחת אצלי בפקדון רק חברך הניח אצלי זה בפקדון, ואפילו בשליש גופיה כשיש עליו תרעומת בהחזרת השלישות מחויב לישבע, והוי עד הצריך שבועה, כמ"ש הש"ך בסימן נ"ו סק"כ (נתה"מ).

לא שונא נקט זוזי מחד - אפילו למ"ד דהיכא דקיבל זוזי מחד אמרינן מסתמא לזה נתרצה שקיבל ממנו המעות, ואם אומר שנתרצה לשני נראה דאכתי ה"ל עד אחד, ואף על גב שאמרינן מסתמא לזה שנתן המעות נתרצה, עד אחד נאמן

יותר מאלפי חזקות לחייבו שבועה, ועיין מ"ש בסימן פ"ד סק"ד (קצה"ח).

בעל כרחו - נראה דהג"ה זו קאי אהרישא אבזמן שהמקח בידו, ולא כשאין המקח בידו (סמ"ע), וי"א היינו דלענין נאמנות המוכר אין לחלק בזה, ואין לו דין כבי תרי משום מדכר דכיר, אבל מ"מ יש חילוק בין נקיט זוזי מחד כשידוע בעדים או ע"פ הלוקחים לענין שאמרינן מסתמא לו נתרצה (ש"ך), ויש חולקים על הסמ"ע ששיטת המחבר היא שכאשר הוא בידו נאמן, וכאשר לא, הוא רק כעד אחד (ט"ז), וי"א ששיטת הרמ"א דנאמן אפילו לומר שנתרצה למי שלא נתן המעות בטעמים המסתברים, דלא מיבעיא בנתן מעות לבד ולא נעשה קנין, כיון דיכול לחזור בו ולמכור לאחר, ודאי דהוי בע"ד על החפץ ומהני כשאומר מכרתי לפלוני, וקני חברה מטעם הודאת בע"ד, דאודיתא גופיה קנין^{שצ"ב} הוא ונקנה לחבירו באודיתא, ובוזה נראה דאפילו הש"ך מודה כדמוכח מדבריו במ"ש בס"ק 0. וכן אם עשה זה שנתן המעות קנין, והמוכר אומר לא נתרציתי לך במכירה וקנין שלך לאו כלום הוא, רק לחברך נתרציתי, וחברה עדיין לא עשה קנין, כיון שטוען לא מכרתי לך נאמן בשבועת היסת כדון מנה לי בידך והלה טוען לא היו דברים מעולם, דלגבי נפשיה שיש לו חזקת מרא קמא ודאי דלא מהני חזקה לומר שנתרצה למי שנתן המעות, להוציא מחזקת ממון ומחזקת מרא קמא, ובדאי דיכול אח"כ למכור החפץ לאחר, ואם כן כשמצוה להאחר למושכן ולקנותו ודאי דקנה השני, ובוזה נראה דהש"ך ג"כ מודה בהא. כי פליגי דס"ל דלא מהימן, בשכבר עשו שניהם קנין, ויש עדים שאמר לאחד משוך וקני ואין ידוע למי, שבדאי כבר יצא מחזקת מרא קמא שבדאי כבר הוא של אחד מהן, דאין להמוכר שום שייכות שוב בחפץ זה, ולא חשיב רק כמעיד של מי הוא, ובוזה פליגי הפוסקים וסברי דלא מהימן המוכר נגד החזקה, דחזקה היא שבדאי נתרצה למי שנתן המעות. ואפשר שזה לכ"ע. ובאין מקחו בידו אינו נאמן רק כעד אחד, וכן נראה עיקר לדינא. ודע דהא דבנקיט זוזי מחד דמהימן לומר שנתרצה להאחר, הוא דוקא כשהמוכר אומר שמעיקרא כשנתן המעות לא נתרצה לו ונתן בעל כרחו, והיינו שלא אמר לו בשעת מכירה שהוא מוכר לו בסך זה, אבל כשהמוכר מודה שנתרצה במכירה וכבר עשה הלוקח משיכה, רק שטוען שקודם שעשה משיכה חזר בו ורוצה לקבל מי שפרע, ודאי דאין המוכר נאמן עד שמברר בעדים שחזר בו קודם משיכה (נתה"מ).

ולפיכך אם נטל כו' - אין המקח בידו הרי הוא עד אחד לבד, דס"ל בזמן שהמקח בידו האמינוהו בעדותו כתרי עדים ובאין מקחו בידו אינו אלא כעד אחד, ע"ז כתב לפיכך כאן דנאמנותו הוא מכח עדות, והיינו שמעיד על מה שהיה בשעה ראשונה ואינו תולה במה שעתה רוצה, משו"ה כשלא ידע ממי קיבל בשעה ראשונה הרי הוא כמי שאינו, ודינו כשנים האוחזים בטלית ובאין לפנינו וכל אחד אומר כולה שלי דכל אחד נשבע בנקיטת חפץ כו' (סמ"ע).

ע' שו"ע (ח"מ ס' רעז ס"ב): שלשה נאמנים על הבכור חיה ואמו ואביו. חיה מיד, שאם אמרה זה ראשון נאמנת. אמו כל שבעת ימי הלידה נאמנת לומר זה הבכור. אביו לעולם, אפילו אמר האב על מי שלא הוחזק בנו כלל בני הוא ובכורי הוא נאמן. וכן אם אמר על המוחזק לנו שהוא בכורו אינו בכור נאמן. הגה מיהו אם אמר פעם אחת על אחד שהוא בכור, לא יוכל לומר אחר כך על אחר שהוא בכור [רמב"ן ב"ב].

ביאור: אמו כל שבעת ימי הלידה - פירוש, עד יום השמיני, דאז מוציאו האב מרשות האם להכניסו בברית (סמ"ע).

על מי שלא הוחזק בבנו - אמנם מי שהוחזק לנו שאינו בנו, אינו נאמן, דחזקה זו ממ"נ ע"י מי באה, אם ע"י אביו שהיה רגיל לומר אינו בנו, תו אינו נאמן לומר שהוא בנו, ואם ע"י עדים שמעידים שנולד מאשה אחרת או מאשתו

מאיש אחר, ודאי אינו נאמן להכחיש העדים (סמ"ע וט"ז), האב נאמן לומר על בנו שהוא ממזר אפילו בלא הכרת בכור, ואפילו מוחזק בעדים שהוא כשר, אלא שאם הוחזק מפי עצמו שהוא כשר שוב אינו יכול לפסלו, שהתורה לא האמינתו אלא בדבור ראשון אבל לחזור מדבורו לא האמינתו וכו', ואם אינו טוען ברי אלא שאומר אף על פי שבאתי עליה, כיון שנבעלה לאחרים איני רוצה להחזיקו בבני, כי מי יודע אם הוא בני אם לא, בזה ודאי אינו נאמן לומר ממזר הוא, דהא ק"ל אשה מזנה בניה כשרים דרוב בעילות לבעל. ואם אינו נאמן לומר ממזר הוא הרי הוא חייב במזונותיו כבנו ודאי. ולענין מה שאמרת אם נאמן הבעל להכשירו, אפילו אם ברור הדבר שהוא ממזר כגון שהי' במדינת הים אם הבעל אומר ודאי לא באתי עליה ואפי' הכי רוצה אני להחזיק עובר זה ממני כדי שלא יהי' ממזר, בזה לא כל הימנו, שכיון שהודה שלא בא עליה הרי הוא ממזר ודאי. ואם אמר באתי בצנעא ושמשתי מטתי ונתעברה ממני, בזה נראה שהוא נאמן כל זמן שאין עדים מכחישים אותו (רע"א בשם התשב"ץ), וי"א דאב אינו נאמן בתורת יכיר אלא במוחזק שהוא בנו ומש"ה אינו נאמן להאכילו בתרומה אלא משום בידו, שכל נאמנות האב לומר שהוא בנו הוא אך ורק במיגו שיכול לתנו לו הירושה, ולכן נאמן רק בנכסים שיש לו עכשיו, משא"כ כשהוא גוסס ואין בידו להקנות לו (קצה"ח), כשהוא בעצמו מודה ששניהם בניו אלא שאומר שזה נולד ראשונה והעדים מכחישים את דבריו נאמן האב, ובכל ענין האמינו הכתוב ואפילו על אחד מבניו הקטנים נאמן לומר שהוא בכור ואם כן עושה בניו ממזרים דמאיש אחר הם, עד כאן. נראה מדבריו דלא מבעיא כשהוא מודה ששניהם בניו דהוא נאמן לבכר, אלא אפילו כשהוא פוסל את האחרים דבכל ענין האמינו הכתוב לבכר בין לפסול ובין שלא לפסול, והיינו דוקא כשיש מקום להסתפק ואנו צריכין לעדות כי ההפרש הוא מעט בין הבנים ויוכל האדם להסתפק מי משניהם הוא יותר גדול, אבל אם הדבר ניכר לכל שהאחד הוא יותר קטון מהאחר הרבה ודאי דבכי האי גוונא לא יהא נאמן האב לומר על הקטן הניכר לכל שהוא הבכור (ש"ך ורע"א בשם המהריב"ל).

בכורו אינו בכור נאמן - דמיירי שאין עדים מעידים שהוא בנו הבכור, אלא מעידין שנולד מאשתו בראשונה וע"ז הוחזק בבכור, והאב אומר על השני שנולד אחריו שהוא בכור, וראשון מיפסל ממילא, דמדהשני בכור מובן דהראשון הוא ממזר והתורה האמינתו ע"ז (סמ"ע).
לא יוכל לומר אח"כ - אפילו תוך כדי דיבור (ט"ז).

ע"י לעיל הערה 1036.
ב ע"י שו"ע (אה"ע סי' ו ס"ז): פנויה שראוה שנבעלה לאחד, והלך לו הבעל ואמרו לה: מי הוא זה שבא עליך, ואמרה: אדם כשר, הרי זו נאמנת. ולא עוד אלא אפילו ראוה מעוברת, ואמרו לה: ממי את מעוברת, ואמרה: מאדם כשר, הרי זו נאמנת ותהיה (היא ובתה) (טור) מותרת לכהן. בד"א, כשהיה המקום שנבעלה בו פרשת דרכים, או בקרנות שבשדות שהכל עוברים שם, והיו רוב העוברים שם כשרים, ורוב העיר שפירשו אלו העוברים ממנה כשרים, שחכמים עשו מעלה ביוחסין והצריכו שני רובות. אבל אם היו רוב העוברים פוסלים אותה, כגון עכו"ם או ממזרים וכיוצא בהם, אף על פי שרוב המקום שבאו ממנו כשרים, או שהיו רוב אנשי המקום פסולים, אף על פי שרוב העוברים כשרים, חוששין לה ונאמר: למי שפוסלת אותה נבעלה, ולא תנשא לכהן לכתחלה, ואם נשאת לא תצא. וי"א דבאומרת: לכשר נבעלתי, בחד רובא לכתחלה מכשירין, ובדיעבד, אפילו ברוב פסולים.

ע"י ב"ש: יש בזה ג' שיטות לרמב"ם צריך ב' רובי לכתחלה להנשא לכהן, אפילו כשאמרה לכשר נבעלתי. ואם לא אמרה לכשר נבעלתי, אז אפילו בדיעבד תצא, אא"כ דאיכא תרי רובי של כשירי' ואם אמר' לכשר נבעלתי ונשאת לכהן

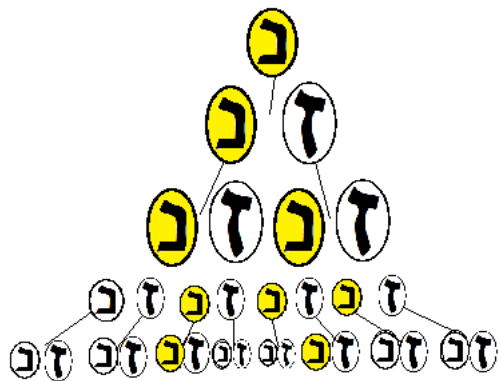
לא תצא אפילו אם איכא רוב פסולים וכו', ולשיטת הרמב"ן והרשב"א והר"ן בטוענת ברי אפי' לכתחילה סגי רוב א' והסוגי'א איירי כשאינה אומרת לכשר נבעלתי ואז בין לכתחילה בין בדיעבד בעינן תרי רובי וכן הוא לפי הרא"ש והטור וכן הוא לתירץ הראשון של תוס' ולדעת בעל המאור אפילו כשאינה אומרת לכשר נבעלתי סגי רוב א' ומותרת אפילו לכתחלה והיינו דס"ל כפי' רש"י דסוגי'א אתיא כר' יהושע אבל לר"ג די רוב א' אפילו כשאינה אומרת ברי.

ג ע"י שו"ע (אה"ע סי' ד סכ"ד): ממזר נושא ממזרת. במה דברים אמורים, כששניהם ודאין. אבל אם האחד ודאי והשני ספק, או אפילו שניהם ספק, אסורים זה בזה דשמא האחד ממזר והשני אינו ממזר. וכיצד ספק ממזר, כגון שבא מספק ערוה, שבא אביו על אשה שנתקדשה ספק קדושין, או שנתגרשה ספק גירושין.

וע"י ח"מ: אבל אם הא' ודאי וכו'. ומדאורייתא מותר ממזר בשתוקי דממזר בקהל ודאי הוא דלא יבא אבל בקהל ספק יבא (רק מדרבנן עשו מעלה ביוחסין ב"י) (קדושין דף ע"ג ע"א).

ד ובש"ס שאמר אשכחן לתרומה לכהונה מנלן היינו באונס והסוגי'א אזלא להך לישנא ביבמות (דף נ"ו) דנאנסה אין בו משום זונה והרמב"ם פסק כאידך לישנא דגם באונס אית ב' משום זונה א"כ לכהונה לא צריך קרא דלאיש זר וא"כ דלא נפקא לכהונה מלאיש זר אלא משום זונה לא יקחו א"כ יבמה לשוק נמי מיפסלה לכהונה אבל לתרומה דצריך למילף מלאיש זר דזונה לא כתיב אלא לכהונה צריך זר מעיקרא. ובש"ס דקאמר אי הכי מחזיר גרושתו נמי ומשני בעינן זר מעיקרו, היינו לתרומה דנפקא מלאיש זר אבל לכהונה לא בעי זר מעיקרא כיון דנפקא לן מזונה ואפי' באונס.

ה פ' לאשה יש הורים, וסבות, וסבות רבא, וסבות רבא רבא. סה"כ ב' הורים, ד' סבות, ח' סבות רבות, ט"ז סבות רבות רבות. ואין צורך בדיקה בגברים, רק בנשים, וגם בנשים רק צריכים לבדוק ב' דורות של נשים.

פירוש הציור: ז' הוא זכר, ונ' היא נקבה, וכאן רואים הנ' הראשון זאת האשה, שהוא רוצה לינשא, ולכן מצד של אם הכלה, צריכים לבדוק את אמה, ואם אמה, וגם האמא ואם אמא של אבא של אבא של הכלה, ומצד של אבא של הכלה, צריכים לבדוק את האמא ואם אמא של האבא של הכלה, וגם האמא ואם אמא של אבא של אבא של הכלה.

ו ע"י רמב"ם (איסור"ב פ"כ ה"ו): כהן מיוחס שיצא הוא ואשתו שידענו שהיא כשרה למדינה אחרת ובא הוא והיא ובנים כרוכין אחריהן ואמר אשה שיצאת עמי היא זו ואלו בניה אינו צריך להביא עדים לא על האשה ולא על הבנים, מתה ואלו בניה צריך להביא עדים שאלו בניו, ואינו צריך להביא עדים על אמן שהיא כשרה, מפני שכבר הוחזק שיצאה מעמנו כאשה כשרה.

ע"י רמב"ם (איסור"ב פ"כ ה"ז): יצא כהן מיוחס למדינה אחרת ובא הוא ואשתו ובניו ואמר אשה זו נשאתי ואלו בניה צריך להביא ראיה שאשה זו כשרה, ואינו מביא עדים שאלו בניה, והוא שיהיו כרוכין אחריה, ואם בא בשתי נשים

והביא ראייה על האחת אף על פי שהבנים קטנים וכרוכין אחריה צריך להביא ראייה עליהם שמא בניו מן האחרת הם ונכרכו אחר זה המיוחסת.

¹ עי' פ"ת: והאב עם בתו. כל יוצאי חלציו דינן שוה בתו ובת בתו נמי שרי כמו בתו, וכ"ז הוא דוקא להתייחד עמה לבדה אבל אם יש שם אשה אחרת אפי' אם בתו או בת בתו שם אסור דהא בב' נשים אסור להתייחד לכל'ע וכמו כן אב ובתו ההולכים בדרך ויש ישראל אחר עמהם אסור דדוקא בעיר מהני ב' אנשים ולא בדרך ומטעם שמא יצטרך א' לנקביו וכאן נמי יש חשש שמא יצטרך האב ותשאר בתו ביחוד עם ישראל האחר. ומזה הטעם אשה ההולכת בדרך ובנה עמה לא תוכל לילך עם גלון אא"כ יש ישראל אחר דהוי ג' עם העגלון. באופן דנראה דאין חילוק בין אם הוא בנה או אביה וכדומה דלעולם בעינן ג' דדוקא בבעל ואשה אמרו דמשמרינן זא"ז ולא באחר וי"א אף אי נימא דהבן מהני לשמור אמו משום דהבן מקפיד שלא תזנה אמו משא"כ אב עם בתו דהבת אינה מקפדת כ"כ אם יזנה אביה.

² עי' שו"ע (אה"ע סי' כ"א ס"ז): המחבק או המנשק אחת מהערויות שאין לבו של אדם נוקפו עליהם, כגון אחותו הגדולה ואחות אביו וכיוצא בהם, אף על פי שאין לו שום הנאה כלל הרי זה מגונה ביותר ודבר איסור הוא ומעשה טפשים, שאין קרובים לערוה כלל, בין גדולה בין קטנה, חוץ מהאב לבתו ומהאם לבנה. כיצד, מותר האב לחבק בתו ולנשקה ולישן עמה בקירוב בשר, וכן האם עם בנה, כל זמן שהם קטנים. הגדילו, ונעשה הבן גדול והבת גדולה עד שיהיו שדים נכונן ושערה צמח (יחזקאל טז, ז), זה ישן בכסותו והיא ישנה בכסותה. ואם היתה הבת בושיה לעמוד לפני אביה ערומה, או שנתקדשה, וכן אם האם בושיה לעמוד בפני בנה ערומה, ואף על פי שהם קטנים, משהגיע ליכלם מהם, אין ישנים עמהם אלא בכסותן.

³ עי' ב"ש: חוץ מהאב לבתו. כתב ב"ח וח"מ ה"ה בת בתו מותר דהא רב אחא איתביה בכנפיה בת בתו כמ"ש סוף קדושין וכו' בח"מ וה"ה אחותו קטנה בת שלש שנים ולכאורה קשה הא הר"ן כתב בתו תנן בת בתו לא תנן ובשאר פוסקים לא מצינו ההיתר מפורש ומנ"ל למיקל בבת בתו ואפשר דמוכח מהרמב"ם ושאר הפוסקים דלא ס"ל כהר"ן דהא ס"ל אם נתקדשה אסור לישן בקירוב בשר וכו' מותר אפילו קירוב בשר בבתו ובת בתו אם אינה מקודשת וה"ה אחותו קטנה כמ"ש בח"מ, ואם היא גדולה דשער' צמח אסור לישן עמה בקירוב בשר אפילו בבתו וה"ה לאותב' בכנפי' הוי כקירוב בשר וכן לשכב בחיק' לעיין בריש' הוי כקירוב בשר כ"כ בט"ז ואם היא מקודשת אסור אפילו אם היא קטנה והיא בתו, ואם הם מלובשים מותר לשכב עמה בבתו ובת בתו אפילו אם היא גדולה ומשמע אפילו אם היא נשואה מותר דהא לענין קירוב בשר גדולה ונשואה או נתקדשה שוין, ולעיין בריש' לא גרע מזה ומותר אם היא בתו או בת בתו לעיין ברישיה אפילו אם היא גדולה ונשואה, ושאר ערוה אסורה לעיין ברישיה אפילו אם היא פנויה אסור' ואחותו מתיר בט"ז מיהו אסור לישן עמה אפי' אם הם מלובשים וכן ייחוד אסור כמ"ש בסמ"ח אה"ז, ומכ"ש חיבוק ונישוק אסור כמ"ש בתוספו' הא דעולא היה מנשק לאחותו משום דהיה יודע בעצמו שלא יבא לידי הרהור אבל לשאר בני אדם אסור אבל מותר לנשק לאחותו הקטנה ח"מ.

⁴ ועי' ח"מ: ולישן עמהם בקירוב בשר. אפשר דה"ה אח גדול מותר לישן עם אחותו הקטנה בת ג' שנים רק מילת' דפסיקא נקט דאין כל אח גדול מאחותו משא"כ באב ואם וכבר כתבתי דאף דבמשנה (קדושין דף פ' ע"ב) אמרו מתייחד עם אמו ועם בתו אמר רב אסי שם בגמ' (דף פ"א ע"ב) דמתייחד עם אחותו שלא בקביעות:

ועי' ב"ש: עד שיהיו שדים נכונן. היינו אפי' קודם שנתגדלו אם הביאו סימנים אסור ועיין ב"י וב"ח וח"מ.

⁵ עי' מהר"ל: כעמודא דנורא כו'. פי' כ"כ היה מבטל יצרו עד דנפק מיני' היצר הרע לגמרי. והבן השבועה הזאת שהיא הדבוק בו יתברך לגמרי ע"י השבועה דכתיב (דברים י') ובשמו תשבע ובו תדבקון, ועל ידי הדיבוק בו יתברך יוצא יצר הרע, ולכך היה היצר הרע יוצא ממנו ע"י שהיה דבק בו יתברך והוא השבועה בו יתברך.

⁶ עי' מהר"ל: חזית דאת נורא. כלומר כי היצר הרע הוא כח אשר מסית האדם לרע, וזה הכח רוחני, לכך נקרא אש כי הדברים הנבדלים מתיחסים לאש, ולכך אמר חזי דאת אש, בשביל כח רוחני רע שדבק באדם ומקבל האדם הסתה ממנו, ואין להאריך במקום הזה כי הוא מבואר במקום אחר. ⁷ עי' מהר"ל: אדמי ליה כאשה וכו'. פי' זה בא לומר כי יצר הרע גובר כל כך באדם, שאף אם הדבר נבדל מן האדם, גובר היצר הרע שהוא הסטן ומקרב הדבר הנבדל מן האדם. והדבר הנבדל מן האדם [הוא] בשני פנים, כמו שאמר הכתוב (דברי' ל') לא בשמים היא ולא מעבר לים, וכנגד אלו שנים, אמר מתחלה שהיה דומה אליו הסטן שהוא יצר הרע כאשה שעומדת בעבר השני של נהר, ועם כל זה היה היצר הרע גובר בו כל כך עד שעבר הנהר, ולר"ע אדמי ליה הסטן כאשה העומדת בריש דקלא, והיה הדקל גבוה מאוד עד שהיה ראשו בשמים, שזה נחשב ג"כ נבדל מן האדם, ועם כל זה היה גובר יצר הרע עד שהיה רוצה לקרב. רק כי הצדיק הוא דבק בו יתברך, וכמו שאמר אלמלא דמכריזין ברקיע עליך וכו', כלומר שיש לצדיק דביקות למעלה ולכך אין שום רע יכול לו, ואם לא היה זה היה ח"ו מאבד אותו, כי יצר הרע הוא מבקש תמיד להרוג ולאבד את האדם כמו שאמרו בסוכה (נ"ב ע"ב) יצר הרע מתחדש באדם ומבקש המיתו ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו לא היה יכול לעמוד שנאמר צופה רשע לצדיק ומבקש המיתו, ושם נתבאר ולכך אמר שויתי לדמך כתרתי מעי.

⁸ שיעור עולת ראייה (חגיגה ב ע"א), והוא מחיר נטיעה בת שנתה, שיעור תביעת שבועה.

⁹ עי' מהר"ל: פלימו וכו'. הביא גם המעשה שאל יחזיק האדם שהוא גובר על הסטן, שאם מחזיק עצמו כך הסטן מגרה בו ביותר כמו שעשה לפלימו. והפרש יש בין זה דפלימו ומעשה דר"מ ור"ע, דמעשה דר"מ ור"ע שהיו מתלוצצים, כלומר כי אין כח יצר נחשב לכלום, ולפיכך הראה לו הסטן הוא יצר הרע שכחו גדול, ופלימו היה אמר שכח היצר הרע גדול, רק כי כח שלו גובר עליו עד שהוא גירא בעיניו ויכול לשלוט עליו, ואם יחשוב כך השטן מגרה בו ביותר, שכל אשר מגרה הסטן בעצמו מביא הסטן עליו, ודב' זה גרוי בסטן, הן שיאמר שאין נחשב הסטן לכלום, הן שיחשוב שכחו גדול מן הסטן [הסטן] מגרה בו. ודבר זה בארנו במסכת אבות פרק עקביא (פ"ג) ע"ש ומכ"ש כאשר יחשב עצמו שהוא בריה חשובה נגד הסטן עצמו שהוא מגרה בו, ואם לא יכול הסטן אליו, הוא מצער אותו במה שאפשר לו לעשות, עד שמגיע אליו מעשים שיחשוב האדם שהיה נאבד לגמרי, כמו שקרה לפלימו שחשב כי הוא הרג לעני ויהיה חייב מיתה בשביל זה והכל עשה הסטן לצער אותו, וכל ענין זה, שבא לומר כי הסטן מגרה במי שמחשיב עצמו נגדו.

¹⁰ עי' רמב"ם (נדרים פ"ב ה"ח): שמע האב או הבעל ושתק כדי לצערה אף על פי שלא היה בלבו לקיים נדרה הואיל ועבר היום ולא הפר ולא בטל נתקיימו נדריה, נדרה והפר לה האב או הבעל והיא לא ידעה שהפר ועברה על נדרה או על שבועתה בזדון הרי זו פטורה ואף על פי שנתכוונה לאסור הואיל ונעשה ההיתר פטורה ועל זה נאמר וה' יסלח לה כי הניא אביה אותה, ומכין אותה מכת מרדות מפני שנתכוונה לאיסור.

¹¹ ועי' גרי"ז (נזיר כג ע"א): ומשמע מדבריו דאילו הכתוב ה"א דלוקה, מפני שנתכוונה לאיסור, וצריכים לומר דבאמת

בנתכּוּיִן לֵאכּוֹל בֶּשֶׂר חֲזִיר וְעֵלָה בִּידוֹ בֶּשֶׂר טֹלָה, יֵשׁ כֹּאֵן מַעֲשֵׂה אִיסוּר אֵלָא דִּילְפִי' מִקְרָא דְלִיכָא חִיּוּב מִלְקוּת, וּבִזְהָ נִיחָא הָא דְקָאֵמֵר רַבִּי יְהוּדָה אִם אֵינָה סוֹפְגַת אֶת הָאֲרֻבְעִים תִּסְפּוֹג מִכַּת מִרְדוּת, דְּנָהִי דִפְטוּרָה מִמִּלְקוּת, אֲבָל כִּיּוֹן דִּישׁ כֹּאֵן מַעֲשֵׂה אִיסוּר נְהִי דְגִזִּיה' כִּי דִפְטוּרָה מִמִּלְקוּת אֲבָל תִּסְפּוֹג מִכַּת מִרְדוּת, וּלְפִי' ז' נִמְצָא דְהָא דְצִרִיכָה כִּפְרָה וְסִלִּיחָה אֵינּוּ רַק מִשּׁוּם מַחֲשֶׁבָה לַעֲשׂוֹת אִיסוּר אֵלָא בְּאִמַּת יֵשׁ כֹּאֵן מַעֲשֵׂה אִיסוּר וְלִכְּן נִיחָא דְהִיכָא דְרַק חֲשֶׁבָה בְּמַחֲשֶׁבָה לֵאכּוֹל דְּבַר אִיסוּר, לֹא בְּאוּפֵן זֶה דְנִתְכּוּיִן לֵאכּוֹל בֶּשֶׂר חֲזִיר וְעֵלָה בִּידוֹ בֶּשֶׂר טֹלָה, אֵינָה צִרִיכָה כִּפְרָה, דְּהָא דְצִרִיכָה כִּפְרָה אֵינּוּ מִשּׁוּם הַמַּחֲשֶׁבָה לַעֲשׂוֹת אִיסוּר אֵלָא שְׁנִקְרָא בְּאִמַּת מַעֲשֵׂה אִיסוּר אַע"פ שֶׁהִיא בֶּשֶׂר טֹלָה, אֵלָא דִּילְפִינָן מִהִקְרָא פְטוּר מִמִּלְקוּת, וְכֵן בְּאִמַּת מְבוּאֵר בְּסִפְרֵי, דִּילְפִינָן מוֹה' יִסְלַח לָהּ פְטוּר מִמִּלְקוּת, וְלִפִּי שִׁיטַת הַרְמַב"ם רַבִּי יְהוּדָה לֹא פִּלְג אַחֲכָמִים אֵלָא מִפְּרֵשׁ דְּעַל מִכַּת מִרְדוּת לִיכָא פְטוּר.

^{טו} עִי' שׁו"ע (א"ה"ע ס'י' כב ס"י): מוֹתֵר לְהַתִּיחַד עִם שְׁתֵּי יְבָמוֹת אוֹ עִם שְׁתֵּי צָרוֹת אוֹ עִם אִשָּׁה וְחַמּוּתָהּ אוֹ עִם אִשָּׁה וּבֵת בַּעֲלָהּ אוֹ עִם אִשָּׁה וּבֵת חַמּוּתָהּ, מִפְּנֵי שְׁשׂוֹנְאוֹת זֹו אֵת זֹו וְאִינן מַחְפּוֹת זֹו עַל זֹו. וְכֵן עִם אִשָּׁה שִׁישׁ עִמָּה תִּינוּקַת קִטְנָה שִׁיּוּדַעַת טַעַם בִּיאָה וְאֵינָה מוֹסֶרֶת עֲצָמָה לְבִיאָה, שְׂאֵינָה מְזַנָּה לְפָנֶיהָ לְפִי שֶׁהִיא מְגַלָּה אֶת סוּדָה. עִי' ב"ש: מוֹתֵר לְהַתִּיחַד עִם שְׁתֵּי יְבָמוֹת. אִפִּי' מִי שֶׁעֲסָקִיו עִם נָשִׁים מוֹתֵר לְבוֹשׁ:

עִי' ב"ש: וְכֵן עִם אִשָּׁה שִׁישׁ עִמָּה תִּינוּקַת קִטְנָה. ב"ח בְּשֵׁם רִש"ל כְּתִב בְּדָרְךָ לֹא מֵהֵנִי קִטְנָה שְׂמָא תִּלְךָ לְמִקּוּם צְנוּעַ וְתִזְנָה, וְהָא דְמֵהֵנִי כֹּאֵן קִטְנָה שְׂאֵינָה מוֹסֶרֶת אֶת עֲצָמָה לְבִיאָה וּבִיחּוּד עִמָּה אִיסוּר כְּמ"ש בְּסִעְיָי' א"א כְּתִב ב"ח שֶׁם חִישִׁינָן שְׂמָא יְבָא עֲלֵיהָ בְּאוֹנָס אֲבָל כֹּאֵן לִיכָא חֲשֵׁשׁ אוֹנָס דְּהָא גְדוּלָה עִמָּה וּלְפָתוּי לֹא חִישִׁינָן דְּאֵינָה מוֹסֶרֶת אֶת עֲצָמָה לְבִיאָה.

^{טז} וַיֵּשׁ לְפָרֵשׁ עוֹד, כִּי נַחֲשֵׁב הָאָדָם קַל בְּעֵינֵיהֶם, שְׂאִם לֹא כֵן לֹא הִיא רוּפָא שֶׁהִיא מִתִּירָא פִּן יִטְעָה וַיֵּאבֵד נַפְשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, כִּי כָל דְּבַר כְּאִשְׁרֵי הָאָדָם רְגִיל בּוֹ אֵינּוּ מִקְפִּיד כָּל כֶּךָ לְהִיּוֹת נִזְהָר, כְּמוֹ שְׂאֵמְרוּ (קִידוּשֵׁינָן כ' א') עֲבַר עֲבִירָה וְשִׁנָּה בּוֹ הוֹתֵרָה לוֹ וְאִי אֲפֻשֶׁר שִׁיְהִיָּה נִזְהָר בְּזֶה תַּמִּיד, וְכִאֲשֶׁר נַעֲשֶׂה לוֹ שְׁתֵּי פְעָמִים הוֹתֵרָה לוֹ וְשׁוּב אֵינן מִשְׁגִּיחַ, וְלִכְךָ טוֹב שְׁבִרוּפָאִים לְגִיְהֵנָם, וּמ"מ פִּירוּשׁ הָרֵאשׁוֹן עֵיקַר כִּי דְבָרֵי חֲכָמָה [הֵם]. וְרַמְזוּ חֲכָמִים אֵלּוֹ דְּבָרִים בְּכֹמָה מִקּוּמוֹת, שְׁכֵן אִמְרוּ (אֲבוֹת שֶׁם) אֵל תִּרְבֶּה שִׁיחָה עִם אִשָּׁה שְׁכָל הַמִּרְבָּה שִׁיחָה עִם הָאִשָּׁה הוּא יוֹרֵד לְגִיְהֵנָם, וְשֵׁם בּוּדָאִי הִטְעַם מִשּׁוּם שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ אַחֵר [הַחוּמָר] הִיא הָאִשָּׁה כְּמוֹ שֶׁהֵאֲרַכְנוּ בְּזֶה בְּמִסְכַּת אֲבוֹת עֵינן שֶׁם, וְכֵן דְּבַר זֶה כִּי הָרוּפָא שְׁכָל מִשָּׂא וּמִתֵּן שֶׁלּוֹ בַחּוּמָר וּבְגוֹף שְׁדַבֵּק בּוֹ הַהַעֲדָר וְלִכְךָ קוֹנָה הַדְּבִיקוּת בּוֹ וְהוּא בַעַל גִּיְהֵנָם. וַיֵּשׁ לְפָרֵשׁ כִּי שְׁנִיָּהֶם אִמַּת וְהָאֵחָד גּוֹרֵם לְשֵׁנִי, כִּי מֵאַחֵר שְׁכָל מִשָּׂא וּמִתֵּן שֶׁלּוֹ בְּגוֹף הָאָדָם הַחֲמֵרִי שְׁדַבֵּק בּוֹ הַהַעֲדָר, דְּבַר זֶה הוּא סִבָּה לְחֻטָּא עַד שֶׁהוּא בַעַל גִּיְהֵנָם, כִּי גַם מֵה שְׂאֵמְרוּ הַמִּרְבָּה שִׁיחָה עִם הָאִשָּׁה הוּא יוֹרֵשׁ גִּיְהֵנָם, אֵינן זֶה בְּשִׁבִּיל חֻטָּא זֶה בְּלִבְד רַק שְׁדַבֵּר זֶה הוּא סִבָּה וְגוֹרֵם, וְכֵן הוּא הַדְּבַר הַזֶּה וְדִי בְּזֶה.

^{יז} עִי' מֵהַר"ל: עֲשֶׂרָה דְּבָרִים נִאֲמָרוּ בְּגֵרַע. רִש"י פ'י' שְׁכָל אֵלּוֹ הַדְּבָרִי' כְּמוֹ שְׂמְבוּאֵר בְּדְבָרֵי רִש"י. וְנִרְאָה שֶׁעֲשֶׂרָה דְּבָרִים נִאֲמָרוּ בְּגֵרַע וְהֵם כְּנֶגֶד י' כַּחוֹת חֲצוּנוֹת שֶׁהֵם יְדוּעִים, וְהִגְרַע לְפִי פַחִיתוֹת אוֹמְנוֹת שֶׁלּוֹ דְּבַק בְּעֲשֶׂרָה מִדּוֹת פַּחִיתוֹת, לְפִי שְׁנִקְרָא גֵרַע לְגֵרַע הַדָּם אֲשֶׁר הוּא הַנֶּפֶשׁ, וְדְבַר זֶה ג"כ פַּחִיתוֹת בִּיּוֹתֵר שִׁיְהִיָּה אוֹמְנוֹתוֹ בְּזֶה, וְכְמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ לְפָנֵי זֶה אֲצֵל טוֹב שְׁבִרוּפָאִים לְגִיְהֵנָם, שְׁכָל אֲשֶׁר אוֹמְנוֹת בְּגוֹף מִצַּד שֶׁהוּא גוֹף בְּלִבְד הוּא פַּחוֹת, וְנִמְשָׁךְ אַחֵר זֶה פַּחִיתוֹת, וְכֵן אֲשֶׁר אוֹמְנוֹתוֹ לְגֵרַע הַדָּם שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ יֵשׁ בְּזֶה פַּחִיתוֹת, וְלִכְךָ אִמְרָ כִּי עֲשֶׂרָה דְּבָרִים נִאֲמָרִים בְּגֵרַע וְכוּלָם הֵם דְּבָרִים פַּחוֹתִים חֲצוּנוּיִם. וּמִי שִׁיּוּדַעַת וּמִשְׁכִּיל בְּחֲכָמָה, יִכּוֹל לְהִבִּין אֵלּוֹ עֲשֶׂרָה מִדּוֹת פַּחִיתוֹת מֵה שְׂמֵרְמִזִּים וְהֵם בְּחֲכָמָה נִפְלָאָה מְאוּד.